image
not
available

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

VETERUM SCRIPTORUM ET MONUMENTORUM

HISTORICORUM, DOGMATICORUM, MORALIUM, AMPLISSIMA COLLECTIO.

TOMUS IV.

COMPLECTENS PLURES SCRIPTORES HISTORICOS DE REBUS PRÆSERTIM GERMANICIS.

Prodit nunc primùm ſtudio & operâ Domni EDMUNDI MARTENE, *& Domni* URSINI DURAND, *Presbyterorum & Monachorum Benedictinorum è Congregatione S. Mauri.*

PARISIIS,
Apud MONTALANT, ad Ripam PP. Auguſtinianorum, prope Pontem S. Michaëlis.

MDCCXXIX.
CUM PRIVILEGIO REGIS ET SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO

IN TOMUM QUARTUM ET QUINTUM.

1. JAM quatuor & amplius elapſi ſunt anni, cum primam hujus ampliſſimæ collectionis partem emiſimus in lucem, cæteras deinceps, ſi cœptis adfuiſſet Deus, nulla intermiſſione edituri. Obſtitit vero temporum iniquitas, qua ſublato fere omni commercio, ſic apud nos elanguit res libraria, ut mirum ſit vel ſecundam hanc partem prodire modo potuiſſe. Quid vero cunctatione hac collectioni noſtræ acceſſerit, quidve detractum ſit, dici vix poteſt. Dum enim ſic apud nos jacent litteræ, ita e contrario apud exteros nobili quadam æmulatione eriguntur, ut muſæ apud eos ſolos tranſmigraſſe videantur. Id certe teſtantur vulgati toto hoc intervallo in Italia & in Germania libri, quibus mirum in modum litterarius orbis exultat. Interim namque antiquarii plerique, exploratis undique bibliothecarum ſuarum forulis, certatim nos præoccupant, eximiaque opera non mediocri labore noſtro conquiſita jam dudum & quam potuimus ſtudioſiſſime adornata nobis velut e manibus eripiunt. Hæc inter non infimum locum obtinebat auctoris Anonymi chronicon vetus Saxonicon ſeu Annales Saxonici ab anno Chriſti ſeptingenteſimo quadrageſimo ad milleſimum centeſimum trigeſimum nonum, quos notis & obſervationibus illuſtratos editioni paraveramus, quoſque clariſſimus Georgius Eckardus vir cum multimoda eruditione, tum pluribus aliis titulis, atque in primis ejurata hæreſi Lutherana percelebris, ſuo Corpori hiſtorico inſeruit, ſincera tamen fide inſinuans in præfatione, præcipuum hoc monimentum nobis quodammodo deberi, utpote quod poſtulante illuſtriſſimo principe Ferdinando Furſtembergio Monaſterienſi & Paterbornenſi epiſcopo, ex ipſo noſtro autographo, quod apud nos olim viderat, deſcriptum, & a Mabillonio tranſmiſſum fuerat doctiſſimo Libnitio, data prius mittenti ab eodem Libnitio fide, fore ut numquam illud ederet. Verum hoc amici ſui ſacramento teneri ſe non exiſtimavit Eckardus, cui moriens ille editionem hanc commendaverat.

2. De auctore, quem non indicat codex noſter, vir ſagaciſſimus & in hiſtoria, ſuæ præſertim gentis, verſatiſſimus, incunctanter pronunciat, ſtatuitque *audacter*, ut ipſius verbis utar, *Annaliſtam Saxonem ab Eggehardo Uraugienſienſi inſigni ſui temporis hiſtorum magiſtro diverſum non eſſe.* At pace tanti viri auſim confidentius aſſerere, Chronicon Saxonicum non magis aſcribi poſſe Eggehardo Uraugienſi abbati, quam Witichindo, aut Dit-

Digitized by Google

maro & Adamo Bremensi, Cosma Pragensi, Brunone monacho, Lamberto Schafnaburgensi, aut ceteris hujus temporis scriptoribus, quos chronographus Saxo plerumque sequitur, quorum meminit saepe [illegible], atque ipsa illorum etiam verba usurpat. An vero idem censendus hujusce operis auctorem? Nec [illegible] Eckardus, praesertim si genuinum aliquando legat Egghardi [illegible], quamque digestam libris atque Erkemberto Corbeiensi abbati nuncupatam, non vero, ut perperam asserit [illegible], Ekberto Fuldensi, qui longe ante e vivis excesserat, quam nasceretur Egghardus. Hunc autem historicum in pervetusto codice bibliothecae regiae ante annos quinquaginta [illegible] reperimus, una cum [illegible] ejusdem auctoris libellus *de oppressione, liberatione & restauratione Jerosolymitanae ecclesiae,* [illegible] Egghardus [illegible] sequenti [illegible]. Sed [illegible] Chronicon non discrepare a [illegible] Chronico Conradi abbatis Urspergensis, qui centum [illegible] annos post opus Egghardi [illegible] toto [illegible] est. Nam si paucas aliquas initio pagellas & brevem quamdam [illegible], purum putum repraesentat Egghardum.

3. Quis ergo Annalium Saxonicorum ab erudito viro editorum auctor censendus est? Hunc quidem diligenter ac curiose perquisitum hactenus non latere fatemur; at Corbeiensem [illegible] monachum fuisse [illegible] suspicamur, quod de celeberrimo monasterio rebus [illegible] accuratam [illegible] potuerat. Non deerunt forte qui integrum hoc opus Magdeburgensi monacho attribuant, eo quod a [illegible] & [illegible] Chronici Magdeburgensis, quamquam [illegible] quod Magdeburgensi in monasterio repertum [illegible] nuncupari [illegible] potuerat; quemadmodum Bertiniani dicuntur Annales illi Francorum quos e S. Bertini bibliotheca, & Metenses quos e Metensi S. Arnulfi evulgavit clarissimus vir Andreas Chesnius.

4. Nec temere etiam quisquam assereret, plures eidem operi scriptores, qui sibi per temporum vices successerint, incubuisse. Nam & illud paulo attentius percurrentes tres [illegible] deprehendimus [illegible]. Horum primus [illegible] Brunonis monachi Corbeiensis, [illegible] episcopi [illegible] ad annum [illegible] scripta sunt, ubi nonnulla [illegible] abbatis [illegible] narrantur. *Quorum,* inquit auctor, *[illegible] quod frater meus Bruno episcopus [illegible] Corbeiae [illegible].* Cujus autem sedis episcopus extiterit Bruno, [illegible] Annalibus Corbeiensibus, in quibus ad annum [illegible] haec lego: *Bruno [illegible] episcopus [illegible] Ulpa.* [illegible] vero Bruno genere illustris, Ottonis Saxoniae & Sueviae ducis [illegible]. [illegible] Gregorius V. [illegible] auctor [illegible] ad annum [illegible] Theophanu imperatricis [illegible]. *Eadem,* inquit, *imperatrix [illegible].* Et ad annum [illegible] Mathildis Quedlinburgensis abbatissa. Ottonem [illegible] in Italia Ottone III. Caesare imperii habenas regente, scribit *[illegible].* Deinde ad annum [illegible] *[illegible].* Secundus auctor paulo post [illegible] est. Nam ad annum [illegible] Henrici IV. imperatoris depravatos mores & [illegible] haec habet: *Per quemdam [illegible] Wernherum Magdeburgensem archiepiscopum [illegible]*

contra multas ægritudines ſalubrem ab Italia ſibi a matre miſſum eſſe mandavit: cujus partem cruſtæ panis infertam canibus dari, eumque ſtatim mortem vidiſſe; & quod ipſe ipſe ſalvo medicamen non guſtaverit, [illegible]. Tertius denique auctor ſupremam chronico manum appoſuit anno MCXXV. Et hæc quidem ſufficere deberent ad demonſtrandum Eccehardum abbatem Uraugienſem, qui anno MCXXVI. ſcribebat, Chronici Saxonici parentem non eſſe, etiamſi ipſius iterum opus præ manibus non haberemus.

5. Neque vero ſolus nos Eccardus præoccupavit in editione Chronici Saxonici. Semel præterea modo labores noſtros eluſit clariſſimus vir Ludovicus Antonius Muratorius; primum cum Acta archiepiſcoporum Neapolitanorum auctore Johanne ejuſdem eccleſiæ diacono in lucem protulit tomo 1. Scriptorum rerum Italicarum, quæ ſane Acta cum olim Romæ exſcribi curaſſet Mabillonius ex pervetuſto codice Vaticano, partim antiquis litteris Romanis partim Longobardicis exarato, ſuum hic locum habuiſſent. Deinde tomo 7. ubi Romualdi Salernitani Chronicon, quod ex mſ. codice bibliothecæ regiæ accurate deſcriptum ut typis mandaremus, hortati nos fuerant viri apud Romanos eruditi, ipſe edidit. Præfuere autem eccleſiæ Salernitanæ Romualdi duo, prior ex diacono cardinali S. Mariæ in Via lata a Calixto II. papa Salerni ordinatus archiepiſcopus menſe Septembri anno 1121. rexit ad annum uſque 1136. quo e vivis exceſſit, ſucceſſorem ſortitus Guillelmum ab Innocentio II. anno 1137. creatum archiepiſcopum. Alter Romualdus Guarna dictus, nobili genere natus, anno 1153. electus, & multis nominibus commendandus.

6. Huic uni Chronicon attribuit Muratorius, cum conſtet utrumque operi manum admoviſſe. Id ſane clarum eſt ex manuſcripto codice bibliothecæ regiæ, in quo ad annum 1125. relata Honorii II. electione & traditione ducatus Apuliæ facta per vexillum Guillelmo duci, hic ſequitur titulus

ADDITIO CHRONICÆ.

tum ſubditur: *Ab hoc loco additum eſt huic Chronicæ per Romualdum II. Salernitanum archiepiſcopum.* Quibus ex verbis patet, quid cuique Romualdo ſit attribuendum: Priori nimirum id omne quod additionem præcedit, alteri ſolum additamentum.

7. Ceterum candidiſſimus ut [illegible] lector, nobis longiori tempore [illegible] illo forte elapſos: ſi tamen elapſum illud dicendum ſit, quod maximo omnium gaudio & gratulatione videmus ſuæ luci reſtitutum. Sed ne quis inde detractum aliquid noſtræ collectioni cauſetur, ne quid damni illi acceſſiſſe putet, monemus eruditos lectores, interim nos alios diverſis ex locis auctores accepiſſe & numero & gravitate præſtantiores, & rerum quas tractant varietate non inferiores, ut jam neminem noſtræ in exſolvenda fide tarditatis pœnitere debeat. Nam præter Annales Noveſienſes, nobis ab urbe Duſſeldorpio tranſmiſſos, miſit etiam nobis e Leodio clariſſimus & eruditiſſimus vir dominus *de Louvrex*, ſereniſſimi principis Leodienſis ab intimis conſiliis, Cornelii *Zantfliet* auctoris graviſſimi Chronicon Leodienſe. Huc acceſſere Eccehardi abbatis Uraugienſis libellus de ſacra expeditione Jeroſolymitana, Radulfi Coggeshale abbatis Chronicon Terræ Sanctæ, ejuſdem auctoris Annales Anglicani, aliaque opuſcula, ut cum ceterarum ferme gentium totius occidentis hiſtoria hic aliqua ex parte illuſtretur, quæri non poſſint Angli, ſe ſolos relinqui. Nec enim de noſtratibus ſolum Gallis, ſed de Germanis, Italis, aliiſque circumvicinis populis frequentiſſime hic agitur, eorum deſcribentur mores, res geſtæ, victoriæ, triumphi, quantum quiſque de Chriſtiana republica ſit promeritus in ſacris illis expeditionibus adverſus paganos, adverſus Turcas & Saracenos, aliaque hujuſmodi monſtra.

8. Jam vero quantum utilitatis ex hujuſmodi monumentis antiquis quæ quæ potui colligere, quantum hinc hiſtoriæ ac diſciplinæ eccleſiaſticæ lucis [illegible], explicare nullo modo poſſum. Pauca tantum hic ex pluribus quæ paſſim obſervavi, breviſſime attingemus, ut ex hoc tantillo ſpecimine, æquus lector judicet.

§. I.

Obſervationes quædam ad regum Franciæ hiſtoriam ſpectantes.

9. Secundæ regum Francorum ſtirpis principium dediſſe Pipinum cognomento Brevem, notum eſt omnibus. Is major palatii cum regnum annis aliquot [illegible] regio titulo adminiſtraſſet, tandem annuente Zacharia ſummo pontifice, [illegible] Francorum procerum [illegible] conſenſu, plaudentibuſque omnibus rex renuntiatus, unctione regia Sueſſionis primum a S. Bonifacio archiepiſcopo Moguntino donatus eſt, ac deinde a Stephano III. papa, qui tum in Franciam acceſſerat. Regnum vero [illegible] gubernavit [illegible], ut [illegible] Carolum Magnum [illegible] poſt ſe haberet. Ex Bertrada conjuge tres genuit filios, Pipinum, qui [illegible], Carolum [illegible] & [illegible] Magnum & Carolomannum, quos regni [illegible] heredes [illegible] & [illegible] quartam [illegible] vocatur Eginhardus in vita Caroli Magni, ubi hæc habet: *[illegible] magna [illegible].* At præter Giſlam quam [illegible] abbatiſſa [illegible] Pipinus & alias filias duas [illegible] & Adelaidem in Metenſi baſilica S. Arnulfi una cum Hildegarde [illegible] ſepultas [illegible] epitaphia refert [illegible] Hiſt. Franc. pag. [illegible]. Quartam [illegible] S. Maximini antiqua monumenta [illegible] Necrologio, in quo hæc leguntur [illegible]: *Ada ancilla Chriſti pro memoria [illegible] Pipini regis [illegible] Caroli Magni imperatoris, [illegible] S. Maximini [illegible], & poſt [illegible] ſepulta quieſcit.* [illegible] epitaphium [illegible] habebatur: *Ada ancilla Chriſti [illegible] Caroli Magni.* Præterea [illegible] apud S. Maximinum [illegible] Evangeliorum codicem aureis litteris [illegible] ſcriptum [illegible] pretioſiſſima [illegible] in qua eadem Ada cum Carolo Magno & tribus filiis repræſentari creditur.

10. Quod ſpectat ad Giſlam Caroli ſororem abbatiſſam, quæ in Actis noſtris [illegible] S. Balthildis [illegible] Caroli [illegible] S. Mariæ [illegible] S. Dionyſii [illegible] Pipinum [illegible] Michaelis [illegible] Chronicon: *Mater quoque ejus Caroli Magni, domina Bertrada magno apud eum honore conſenuit [illegible] apud S. Dionyſium ſepulta eſt [illegible].* [illegible] Carolum [illegible] in Cariſiaco palatio de morbo ejus mentio, [illegible] Leone ſummo pontifice, quem

[illegible]

[illegible]

modeſte quidem aſſenſus ſit, [illegible]

[illegible] Nepeſino, aliſque paſſus ſit [illegible]

[illegible] Idem aſſerunt [illegible] Annales [illegible] [illegible] VII. calendas Maias [illegible] eſt VII. calendas Maias [illegible] Natus Roma ex patre Agapio matre Elizabeth.

[illegible] imperatorem [illegible]

quæ de officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt, ut pergunt Annales Fuldenſes, elapſuſque e carcere, conſcenſa navi tranſfretavit, confugitque in Gallias: ubi honorifice a Ludovico exceptus, regiam ei, non imperialem, coronam Trecis in celeberrimo concilio impoſuit, ut colligere eſt vel ex prolata tum a pontifice ſuper eumdem Ludovicum oratione ſingulari, quam hic ex vetuſtiſſimo codice monaſterii S. Theoderici prope Remos, ab annis circiter 800. exarato repræſentare juvat.

Oratio, qua benedixit dominus apoſtolicus Johannes octavus nomine LUDOVICUM *junioris Karoli imperatoris filium, Trecas coronatum.*

Spiritum ſanctificationis, quæſumus Domine, LUDOVICO regi noſtro propitiatus infunde, & cor ejus, quod manu contines, virtute tuæ benedictionis illuſtra, quatenus S. Spiritus rore fœcundatus, ubertate donorum percepta, ſic exterius regni gubernacula teneat, ut internæ contemplationis tuæ interiora gaudia conſequatur. Per.

15. His adſtipulatur illorum temporum ſcriptor anonymus S. Vedaſti Atrebatenſis monachus, in Chronico nondum edito, in quo relata Caroli imperatoris morte, ait Francorum proceres *Ludovicum filium ejus in regnum ſtatuiſſe*, ne minima quidem imperii facta mentione. Similiter & Chronicon Turonenſe, *Succeſſit*, inquit, *in regno Francorum Ludovicus Balbus filius ejus*. Adde quod ipſe pontifex Johannes, qui plures ad eum ſcripſit epiſtolas, conſtanter in omnibus eum regem, non imperatorem appellat, epiſtol. 87. 115.

16. Longe majorem parit difficultatem id quod de Lothario Francorum rege, Ludovici Ultramarini ſucceſſore, narratur in Chronico Turonenſi ad annum regni ejuſdem Lotharii VIII. his verbis: *Eodem anno Lotharius rex Francorum Romanis protectis, honorifice a Romanis ſuſcipitur, & imperialis honore ſublimatur*. Et non multo poſt relata Ottonis I. imperatoris morte, ait: *Cui ſucceſſit Otto II. ejus filius. Ab iſto iterum imperare incipiunt Alemanni; tamen Lotharius rex Francorum, qui a Romanis fuerat receptus in imperium, Ottonem multis prœliis impulerat, quoniam mater ſua erat filia primi Ottonis & ſoror ſecundi Ottonis.* De hac Lotharii ad imperium aſſumtione altum apud omnes auctores ſilentium: neque tamen exiſtimandum, eam temere & abſque ullo fundamento ab auctore Chronici Turonenſis commemoratam fuiſſe. Si quam Lotharii vitam ab aliquo diligenti & accurato ſcriptore in commentaria redactam haberemus, lucem forte huic difficultati poſſet afferre. Interim noſtras hic conjecturas damus, quas aliis permittimus. An Lotharius rex Franc. [illegible]

17. Eo tempore Romæ perturbata erant omnia, ſedem apoſtolicam occupabat Octavianus clericus, qui ex concubina natus, annos vix quindecim, aut ad ſummum octodecim attigerat, cum in pontificatum illicite irrepſit, primuſque, ut aiunt, mutato nomine, Johannes appellari voluit: vir, ſi quis umquam fuit, cum defectu ætatis a ſacris canonibus requiſitæ, tum natalium vitio, & turpiſſimis facinoribus, quibus ſeſe maculaverat, tanto culmine indignus. Et tamen ab iſto pontifice Otto I. cognomento Magnus, Romam veniens, imperiali diademate redimiri non renuit: quin & ipſi omnia a tyrannis olim ſedi apoſtolicæ ablata, perhumaniter reſtituit. Verum Johannes, qua erat perfidia, horum omnium immemor, & juramenti quod *ſancto imperatori* pepigerat, ut loquitur Luitprandus, oblitus, advocato per nuntios Adalberto Berengarii filio, promiſſoque ei adverſus Ottonem Romæ adhuc agentem auxilio, ipſum Adalbertum in Urbem venientem, contra pactum ſuſcepit. Quibus irritatus imperator epiſcoporum conventum in eccleſia ſancti Petri coegit, in quo omnium tam epiſcopo-

[illegible] Romanorum procerum conſenſu exauctorato Johanni ſubroga- [illegible]

[illegible] corruptos pecunia & promiſſionibus Romanos [illegible] [illegible] commovit [illegible] Leo in [illegible] Johannes Benedictus [illegible] a Romanis [illegible] adhærentur. Benedictum [illegible] in Saxoniam [illegible] dignitate [illegible] eſt, ejuſque in locum [illegible]

[illegible] non valebant, [illegible] Johannem [illegible] præter datam [illegible] [illegible]

[illegible] Hambertus [illegible] cap. [illegible]

[illegible]

[illegible] Caroli Magni. [illegible]

[illegible]

[illegible] Caſtrum [illegible]

[illegible] Balduinus comes [illegible] Roberto rege Francorum [illegible] Normannorum. [illegible]

[illegible] Balduinus [illegible] Roberto [illegible] Richardus dux Normannorum [illegible]

[illegible] epiſcoporum [illegible] cap. 36. in quo legimus, *Nihilominus [illegible] inter Robertum*

regem

regem & Henricum imperatorem [illegible] Quibus ex verbis patet, [illegible] fuisse, & vel [illegible] fuisse.

11. De Henrico [illegible] Cum Henricus II. rex Romanorum [illegible]

[illegible]

12. [illegible]

13. [illegible] ut habet Chronicon Augustinense [illegible]

[illegible]

14. De Philippo I. Henrici filio tria non [illegible] docebit Chronicon Turonense, quæ frustra quærentur in gestis regum Francorum. Primum, castellum [illegible] cum fratrem suum Gaufridum Barbatum [illegible] bello superasset, nulla sua causa ipsi cessisse, quam victori [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

dus & fructus tentatum feliciter perfeciſſe. Nam cum regis Franciæ filii & proceres tractatum Londinienſem, ut regi regnoque iniquum, merito reprobaſſent, atque adeo Eduardus excandeſcens vaſtaturum Gallias intenderet, *Venit dictus dominus abbas Cluniacenſis ex commiſſione dicti ducis Normanniæ* [illegible] *de conſenſu regis Francorum, venit ad Eduardum regem Anglorum pro tunc reſidentem & exercitum reficientem in Carnoto civitate. Ubi ex inſtantia & gratia Spiritus ſancti & beatæ Mariæ Virginis, quæ eſt patrona Carnotenſis eccleſiæ, pacis formam inter reges Francorum & Anglorum tractavit, quæ confeſſim ab omnibus gratanter & jocunde tam Anglicis quam Francorum proceribus acceptata eſt & approbata.* Hac pacis compoſitione adeo regis Eduardi gratiam & favorem abbas conciliavit, ut eum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalem ab Innocentio papa VI creari procuraverit, uti ex ejuſdem papæ epiſtola 199 ſecundo Anecdotorum noſtrorum tomo edita colligitur.

31. Contulit & par olim officium Richardo Anglorum regi captivo alter Cluniacenſis abbas Hugo de Claromonte, alto regum & Cæſarum ſanguine genitus. Cum enim ab expeditione Jeroſolymitana per Germaniam [illegible] rediret, ab Henrico VI imperatore captus tamdiuque detentus fuit, donec libertatem *mediantibus amicis & præcipue abbate Cluniacenſi & cancellario regis obtinuit*, inquit Radulfus Coggeſhale: & id quod nullus ante nos ſeculus vidit, duos potentiſſimos reges captivos abbates duo Cluniacenſes in ſceptra ſua repoſuere.

32. Qui Johanni regi ſucceſſit Carolus V. Franciæ regnum patris captivitate deſolatum tam ſapienter adminiſtravit, ut *Sapiens* haberi & appellari meruerit: cumque favente ejus conatibus Deo optimo, non tam faciem reipublicæ, quam provinciæ omnes decorem induere viderentur, tot inter proſperitates regni heredem ſibi deſiderabat, & longo mærore tabeſcens, reginam ſterilem, renunciato ipſi repudio, dimittere cogitabat. Tum vero, ut ſcribit Cornelius *Zantfliet* hic editus, quærit ſe Urbani V conſenſum, miſſo [illegible] fratre ſuo, qui de negotio tractaret. Verum non annuit pontifex, qui [illegible] præditus ſanctitate, prophetico ſpiritu regi denuntiavit, ante primum [illegible] annum [illegible] futurum regem filium, qui olim in patris ſolio ſederet, & ſceptris ejus potiretur: quæ cum non alicubi memini me uſquam legiſſe, Cornelii verba cum ipſa Urbani epiſtola hic referre non gravabor.

33. *Eo tempore Carolus rex* [illegible] *anxius ſuper ſterilitate uxoris ſuæ, poſtulabat ab Urbano papa celebrari divortium inter ipſum & reginam, proferens, ut aiebat, cauſas regiæ, quod* [illegible] *cauſis divortii ſufficerent, præter ſterilitatem* [illegible] *fratrem ſuum Philippum* [illegible] *adjungens, quod niſi* [illegible] *ad votum, etiam invitus papa reginam a ſuo thoro repelleret. Cujus importunitati papa condeſcendens, tam clero quam populo* [illegible] *impoſuit, ut* [illegible] *Deum deprecarentur, quatenus votum Francorum regis, ſi ſibi expediens foret, exaudire dignaretur. Ipſe etiam ſummus pontifex ob eamdem cauſam ad miſſam celebrandam ſe* [illegible] *qua devote peracta, fratrem regis blande alloquitur, remiſit ad fratrem cum epiſtola continente hæc verba: „Carole fili fortiter* [illegible]
„dic quod uxorem tuam deſponſaveras, amorem et fidelitatem & amorem in-
„tegerrimum ſpopondiſti, & illa tibi, ita quod nullo intercurrente caſu, donec
„ [illegible] *ab alterutro. Ea propter, fili cariſſime,*
„poſt hæc uxorem tuam omni quo potes & debes affectione cordis amplectere,
„et quæ juſta ſunt exhibe, & carnis debitum juxta Pauli apoſtoli monitum ex-
„hibe: Deum time, eccleſiam ejuſque miniſtros venerare. Quod ſi feceris,
videbis

indoles tibi promotio, confiſus de miſericordia Dei, quod intra ſpatium ſeptem menſium uxor tua filium concipiet, qui tuus erit ſucceſſor & heres. Adiit Cornelius Carolum [illegible] *qui ab omnibus regnis alis Filius Urbani agnominabatur, & in baptiſmate Carolus dictus eſt, patrique ſucceſſit in regno.*

§. II.

OBSERVATIONES.

De epiſcopis Leodienſibus

34. Cum præcipuam hujus voluminis partem occupent geſta epiſcoporum, & rerum Leodienſium ſcriptores, duo maxime hic paucis inveſtiganda propoſui [illegible]

35. Primum [illegible] Tungrenſes ſeu Trajectenſes ſeu Leodienſes epiſcopos Benedictinos fuiſſe [illegible] S. Amandus multorum monaſteriorum pater & fundator [illegible] apud Belgas evangelium [illegible] unde & Belgarum apoſtoli nomen retulit [illegible] Sigeberto rege [illegible] *Trajectenſium epiſcopus* [illegible] *ad Dominum* [illegible]

36. Hunc proxime ſecutus eſt S. Remaclus, vir vere apoſtolicus, abbas primum Solemniacenſis monaſterii, deinde [illegible] ac demum Stabulenſis [illegible]

37. Suffectus eſt ei, ut deſideraverat, S. Theodardus e Gallia oriundus

III. Sanctus Theodardus. & abbas Stabulenſis, qui ab eccleſiæ ſuæ prædonibus, quos apud Childericum regem inſequebatur, in ſilva *Bivuale* prope Nemetum occupatus & interemtus, ſedem Trajectenſem glorioſo martyrio decoravit, corpore ejus in fruſta comminuto.

IV. S. Lambertus. 38. Is ſanctum Lambertum, qui ſubſequutus eſt, & patronus fuit deinceps tutorque civitatis Leodienſis, traditum a parentibus *divinis dogmatibus & monaſticis diſciplinis* erudiendum ſuſceperat, eoque provexerat, *ut ſi ſecundum inſtitutionem canonicam licitum ei fuiſſet*, ait Godeſcalcus canonicus Leodienſis, *eum quaſi ſuum heredem & ſucceſſorem ſibi elegiſſet*. Neque vero inane fuit omnino S. Theodardi votum, nam ipſo, uti diximus, a ſicariis peremto, ſummo omnium plauſu Trajectenſium pontifex declaratus eſt S. Lambertus: quem Deus, cum eſſet acceptiſſimus, neceſſe fuit ut tentatio probaret eum. A viris itaque iniquis exagitatus, & a ſede deturbatus, cedere coactus eſt, intruſo ejus in locum Faramundo. Tunc electus Dei pontifex ad Stabulenſe monaſterium pergens, *ibi vera ac profunda humiliatione, ſeſe une obedientia & ſubjectionis ab abbate ſibi impoſito premi & obtinuit, hiſdemque per ſeptem annos ſanctam & angelicam vitam in omni virtutum obſervantia exegit*, ut ſcribit Nicolaus canonicus Leodienſis. Sed mortuo poſt ſeptennium Ebroino, Pipinus, qui tunc Auſtraſiam gubernabat, ejecto Faramundo, Lambertum ſuæ reſtituit ſedi, quam deinceps digne occupavit ad annum uſque ſeptingenteſimum octavum, quo martyrii palmam conſecutus eſt.

V. S. Agilfridus. 39. Et poſt S. Hubertum, Frotbertum & Fulcarium, ſucceſſit Agilfridus, qui ex monacho Elnonenſi abbas Gandavenſis S. Bavonis, deinde Elnonenſis, ac demum Leodienſis epiſcopus, Deſiderium regem Longobardorum juſſu Caroli Magni adduxit in Franciam, relegandum in Corbeienſe monaſterium.

VI. Richarius. 40. His acceſſit ſæculo x. ineunte Richarius abbas Prumienſis, Romæ ordinatus epiſcopus a Johanne papa, qui deſtructam a Normannis Leodienſem S. Petri eccleſiam inſtaurare aggreſſus, *ampliavit & in honore apoſtolorum principis conſecravit, deputans illic tantum prædiorum, ut triginta canonicis ad victum & veſtitum ſufficeret*.

VII. S. Hugo. 41. Defuncto autem Richario anno DCCCCXLV. ſubrogatus eſt Ogo, ſeu Hugo, [illegible] Maximini monaſterii, vir ſignis [illegible] eſſe verſatus, de quo hæc habet Flodoardus [illegible] *Leodienſi epiſcopo defuncto, idem epiſcopatum ex [illegible] S. Maximini, volenti atque renitenti* [illegible] *conſequi ordinari eſt epiſcopum*.

VIII. Farabertus. 42. [illegible] Hugo [illegible] Leodienſis regimen ſuſcepit Farabertus, [illegible] *virum religioſum* appellat. Is ex [illegible] ſpretis blandientis ſæculi deliciis, [illegible] datus ſucceſſor, ea ſapientia ad [illegible] clericorum numerus accreverit, & diſciplinæ [illegible] Præſuli Leodienſi eccleſiæ [illegible] qui cum mortalitate epiſcopatum cum vita [illegible].

IX. Ratherius. 43. Ei ſucceſſit Ratherius monachus Lobienſis, vir pro illa ætate doctiſſimus, epiſcopus olim Veronenſis eccleſiæ, ab eaque ſede jam ſecunda vice ejectus. Eligitur autem conſilio & auctoritate Brunonis Colonienſis archiepiſcopi, fratris Ottonis magni imperatoris, tamquam vir doctrina & probis moribus præditus, & ad emendandam clericorum liberiorem vivendi rationem idoneus. Sed dum acrius ſolito, mordaciuſque tam verbis quam ſcriptis invehitur in depravatos hominum mores, omnes prorſus,

nis potentia, nec humili indulgentia adeo graves in ſe concitavit perſecutiones, ut cedere compulſus fuerit. De quo plura Mabillonius cum in Annalibus Benedictinis, tum in Actorum ſanctorum ordinis S. Benedicti tom. 5 ubi egregium ipſius elogium conſcripſit.

44. Cum vero plures Ratherius diſcipulos ſub ſua inſtituerit diſciplina, non ultimus locus tribuendus videtur Everaclo, qui post eum & Balderi[illegible] Leodienſis epiſcopus, quique ipſe ad ipſum Ratherium *epiſcopum Veronenſem*, epiſtolas *indignum ſe ejus famulum* vocat, eamque ipſi educationem acceptam refert. *Proinde*, inquit, *ſæpe mihi ante oculos ducendum potius quo modo me tenerum ut commendatum eduxeris [illegible] provexeris.* Quo etiam nomine bene de eccleſia Leodienſi meruiſſe dicendus ordo Benedictinus, qui tantum ipſi formavit pontificem. Hic quippe eſt magnus ille Everaclus, de quo legitur, quod cum apud Leodium *maximum litterarum ſtudium cum memoria obtinuiſſet, ſcholas per clauſtra ſtabilire curavit*, utique, ut æſtimare licet, conſilio & hortatu Ratherii. R. Leodienſis Ratherii diſcipulus. Apud Chapeav. t. 1 p. 190.

45. Everaclo ſuffectus eſt in ſede Leodienſi Notkerus, monaſterii S. Galli præpoſitus, doctrina, pietate ac rebus præclare geſtis inter Eburonum antiſtites maxime commendandus, cui tria canonicorum collegia, S. Dionyſii, S. Johannis, & S. Crucis Leodii debet. Huic in educandis pueris atque ad diſciplinas eccleſiaſticas ſtudio inſtruendis tanta fuit cura ac ſollicitudo, ut ſi quando ad remotiora ſui loca pergendum foret, *ſcholares adoleſcentes, quos non tam capellanos ſub arctiſſima non aliter quam in ſcholis parerent diſciplina, ſecum duceret, utque in itinerum [illegible] capacem eorumque arma ſcholaria [illegible] faceret.* Adeoque ubi ipſo floruerant ſcholæ Leodienſes, ut ad ipſas ex longinquis etiam provinciis undique advenirent. Teſtis hujus rei locupletiſſimus eſſe poteſt Maurilius Rothomagenſis archiepiſcopus, qui Leodio litterarum ſtudia excoluit, ut videre eſt in ejus epitaphio apud Ordericum Vitalem, in quo hæc inter alia: Notkerus.

Hunc Remis genuit, ſtudiorum Legia nutrix
Potavit trifido fonte philoſophico.

Maurilio Rothomagenſi accenſendi ſunt Guntherus Salzburgenſis, Rotherdus & Herluinus Cameracenſes, Haimo Virdunenſis, Heimo Tullenſis, Adelboldus Trajectenſis [illegible] epiſcopi, qui omnes e Notkeri ſcholis ad eccleſias cathedrales regendas allecti ſunt. Plures etiam taceo magiſtros, qui cum quam Leodii ab Notkero epiſcopo hauſerant doctrinam, ad exteros tranſmiſerunt: quos inter Durandus, qui Leodienſis poſtea fuit epiſcopus, *Bamenbergenſem eccleſiam [illegible] artium liberalium diſciplina* illuſtravit, & Hubaldus, qui poſtquam Pariſienſes S. Genovefæ canonicos varia imbuit doctrina, Pragam Bohemiæ civitatem tranſmiſſus, præclara Chriſtianæ religionis documenta eiſdem tradidit.

46. Denique ſummum etiam ordini S. Benedicti Wolbodonem debet eccleſia Leodienſis, quidquid in contrarium reclamet Godefridus Henſchenius. S. Wolbodo. Nam quod ex epiſtola a Renero S. Laurentii monacho conſcripta obſervat, Wolbodonem eccleſiæ Ultrajectinæ canonicum a puero inſtitutum, ac verum deinde muneris & dignitatis [illegible] in eccleſia perfunctum, Leodienſi [illegible] tantum abeſt ut aliquid nobis faceſſat negotii, ut [illegible] validum argumentum ad aſſerendum ordini noſtro Wolbodonem proferre queat. Conſtat ſiquidem monachos, quos S. Willibrordus primus Ultrajecti epiſcopus in eccleſia ſua inſtituerat, Wolbodonis adhuc tempore eamdem perſeveraſſe; id quod non obſcure innuit Anſelmus canonicus ſeu Alexander, cum de Wolbodone ſic loquitur: Baldrico vero *Domnus Wolbodo ſucceſſit, qui apud Ulterius Trajectum ſub [illegible]*

[illegible]

opus de Leodienſibus epiſcopis edidit Johannes Chapeavilla.

50 Verum

50. Verum præter hos noſtrorum Benedictinorum commentarios, [illegible] præclaræ illæ Wibaldi ejuſdem [illegible]

51. [illegible] S. Trudonis in Haſbania [illegible] Rodulfus [illegible]

[illegible] Præterea [illegible] Ma-billonius [illegible] Camerac[illegible] quam Spicilegii tom. IX. vulgavit noſter Acherius.

52. [illegible] Benedictino.

53. Theodericum vero S. Trudonis abbatem ita commendat Sigebertus

Gemblacenſis. [illegible]

[illegible]

54. [illegible]

[illegible] Ratherii [illegible]

55. [illegible] Herigerus poſt Folcuinum [illegible]

[illegible] Scripſit præterea vitam S. [illegible] Benedicti tomo 3. Et vitam S. Landoaldi apud Surium.

56. [illegible]

[illegible] compoſuit, ſimulque de S. [illegible]

57. [illegible] Aulagienſis [illegible]

[illegible]

58. [illegible]

[illegible]

59. [illegible]

[illegible]

60. Præcellebat ſua in Brabantia Gemmelacenſe ſive Gemblacenſe cœ-

nobium, a S. Guiberto viro divite, nobilitate & potentia clariſſimo fundatum, in quo cum pietate & accurata regulæ obſervatione adeo floruerunt litterarum ſtudia, ut quamplures inde prodierint viri doctrina illuſtres, qui ex ea academia ad alias regendas eccleſias allecti fuere. Hos inter annumerandus eſt Olbertus abbas Gemblacenſis ſimul & Leodienſis S. Jacobi, quem Sigebertus inter ſcriptores eccleſiaſticos recenſet his verbis: *Olbertus ex monacho Lobienſi abbas Gemblacenſis, humanæ & eccleſiaſticæ ſcientiæ ſtudio & religionis fervore inſignis, nomen ſuum æternavit, vitam patrum deſcribendo, cantus in honore ſanctorum componendo, & eo maxime quod Burchardus epiſcopus Wormatienſis ejus magiſterio ad hoc eſt provectus, ut totam eccleſiaſticam auctoritatem intenderet, & ejus ſtudio, ore, manu, illud magnum volumen ad communem omnium utilitatem ederet.* Cœnobium Gemblacenſe. Olbertus abbas.

61. De Sigeberto ipſo cum plura dici poſſint, hæc ea ſolum referam, quæ ad ejus chronici calcem leguntur in codice Jotiano: *Domnus Sigebertus venerabilis monachus Gemblacenſis cœnobii, vir in omni ſcientia litterarum incomparabilis ingenii, deſcriptor præcedentium in hoc libro temporum, III. nonas Octobris obiit, & ſuis graviſſimum mœrorem ſua abſentia reliquit, qui etiam virorum illuſtrium vitarum & multa alia doctrinæ ſuæ & librorum monumenta nobis reliquit.* Horum librorum copioſiſſimum ipſe indicem contexuit in fine libri de Viris illuſtribus, ſive de Scriptoribus eccleſiaſticis. Eum etiam egregie laudat auctor libelli de Geſtis abbatum Gemblacenſium anonymus, & Sigeberti diſcipulus, cujus hæc verba apponere non pigebit: *In cœnobio Gemblacenſi vir qui hæc deſcripſit, & multos meliorare erudivit, quorum multos ante ſe præmiſit, paucos, proh dolor! poſt ſe dimiſit. At vir prudens cum eſſet multæ gravitatis, non erat indiſcretæ auſteritatis, ſed erat ad omnes, ut res poſcebat, diſcretæ mediocritatis. Scripturarum maxime divinarum lectio & meditatio eum occupabat, ſed tamen quotidiana miſſarum celebratio & devota ad eum oratio ſemper eum præoccupabat. Longa defectus ſenectute cum decubuiſſet extrema ægritudine, ubi animadvertens ſua prudentia fratrumque voluntas eſſet, ut cum obiret, intra monaſterium ſepulturæ locum acciperet, ut ita vir diſcretus conſilio videns in conſpectu Dei humilis quam præſumptuoſus inveniri, abnuere petiit, in cœmeterio noſtro fratribus noſtris conſepeliri. Obiit III. nonas Octobris, tempore domni Liethardi abbatis.* Sigebertus.

62. Sigeberti Chronicon, quod in annum MCXII. deſinit, continuavit Anſelmus abbas Gemblacenſis ad annum MCXXXV. ab Auberto Miræo editum Antuerpiæ anno 1608. Anſelmus.

63. Neque hic prætereundus eſt Guibertus cognomento Martinus abbas Gemblacenſis & Florinenſis, vir eximiæ ſanctitatis & doctrinæ, cujus epiſtolas duobus majoris formæ voluminibus digeſtas in monaſterio Gemblacenſi vidimus, e luctuoſa illa bibliothecæ conflagratione, quæ tot abſumſit codices mſſ. & rariſſimos eoſdem, ereptas ſervataſque, e quibus nonnullas primo Anecdotorum tomo edidimus, & primo hujus collectionis, quas ex Leodienſi S. Jacobi codice eruimus, atque ultimam ceteras Gemblacenſes noſtri ſtudio viri non dudum miſerant. Guibertus abbas.

64. Celeberrima duo Leodii extant ordinis noſtri aſceteria, alterum S. Jacobi in Inſula, alterum S. Laurentii in Monte publico, utrumque etiam ſuis nobilitatum ſcriptoribus. Nam præter Lambertum parvum, Reinerum & Cornelium Zantfletum S. Jacobi monachos, quorum chronica collectionis hujus tomo V. habes, Ejuſdem cœnobii abbas Stephanus hiſtoriam tranſlationis reliquiarum S. Modoaldi Trevirenſis archiepiſcopi in Saxoniam uberius deſcripſit, & nuncupavit Thietmaro abbati & fratribus Helmwardeshuſenſis monaſterii, editam a Papebrochio ad Maii diem XII. Monaſteria Leodienſia. S. Jacobi.

Scripſit etiam commentarium in regulam S. Benedicti Euſtachius a Strata prior quidem loci.

Ex S. Laurentio. Rupertus. 65. In monaſterio vero S. Laurentii claruit præ ceteris Robertus ſeu Rupertus monachus, poſtea abbas Tuitienſis, ſcientia ſibi divinitus infuſa inſignis, cujus opera Coloniæ tribus tomis prodierunt in lucem anno 1577. & poſtea duobus majoris formæ voluminibus Pariſiis anno 1638. quibus addendus eſt dialogus Chriſtianum inter & Judæum tribus libris, & geſta epiſcoporum Leodienſium cum hiſtoria monaſterii S. Laurentii.

Reinerus, &c. 66. Reineri ejuſdem cœnobii monachi varia opuſcula edidit noſter Bernardus *Pez*, Mellicenſis monaſterii celeberrimi bibliothecarius, tom. 4. Anecdotorum. Hæc inter extat libellus de claris ſcriptoribus S. Laurentii, in quibus recenſet Berengerum ſecundum monaſterii abbatem, Ludovicum ſeniorem monachum & diaconum, Falchalinum epiſcopum, Hesbrandum abbatem, Davidem monachum, Engelbertum, Rupertum Tuitienſem abbatem, Wazelinum abbatem VII. Lambertum monachum, Gislebertum monachum, Johannem fratrem ejus & Nizonem. his adjiciendi Adrianus de Veteri Buſco & Johannes Stabulaus, qui monaſterii ſui hiſtoriam continuarunt.

67. Neque vero hic prætereundus eſt Algerus Leodienſis eccleſiæ S. Bartholomæi diaconus & ſcholaſticus, deinde ab Alberto epiſcopo ad ſanctum Lambertum tranſlatus, poſtmodum vero monachus Cluniacenſis, qui ſcripſit *libros III. de ſacramento corporis & ſanguinis Domini noſtri adverſus Berengarium*, editos in Bibliotheca Patrum: librum *de Miſericordia & juſtitia*, a nobis vulgatum tom. 5. Anecdotorum. Eidem etiam tribuit Caveus librum *de dignitate & antiquitate eccleſiæ Leodienſis*, quem excudit Trithemius, qui Corbeienſem in Saxonia monachum eum facit, et etiam tribuit librum *de Gratia & Libero arbitrio*, & plures epiſtolas.

68. Ex dictis hactenus ſatis patet, quantum eccleſia Leodienſis ordini Benedictino debeat, quæ tot et nec vulgaris nominis ſcriptores genuit informavitque, adeo ut præter Benedictinos, vix alios olim in ſuo ſinu foverit auctores. Et certe in ſolis monaſteriis vigebant divinarum humanarumque litterarum ſtudia: atque quando in eccleſiis cathedralibus inſtituerentur ſcholæ, eas plerumque aſſumti ex monaſteriis noſtris magiſtri regebant.

Codices Ec- [illegible] 69. Inter maxima vero officia eccleſiæ Leodienſi a noſtris exhibita, non ultimo loco reponendi videntur codices manuſcripti, qui hactenus in monaſteriis aſſervantur. Teſtes ſunt S. Laurentii & S. Jacobi bibliothecæ, quæ optimæ notæ mſſ. abundant: teſtis Gemblacenſis, cujus generalis conflagratio nec omnes illius exaratos libros abſumſit: teſtes Stabulenſis, Trudonenſis & Andaginenſis, quæ omnes in conficienda ampliſſima hac collectione nobis adjumento fuerunt.

Quanta [illegible] 70. Verum hæc noſtrorum officia quanta quanta ſint, inſignis eccleſia Leodienſis gratiis & beneficiis prope infinitis abunde compenſavit. Ei primo ampliſſima illa monaſteria, de quibus modo loquebamur, ut debemus, epiſcopis Leodienſibus. Haud equidem ignoro antiquiſſimum omnium Stabulenſe a Sigeberto rege fundatum fuiſſe: verum hortante atque impellente S. Remaclo, qui ejus rei cauſa regem adiiſſe fertur, atque ſuggeſſiſſe, plures circum regiones & provincias cum plurimis ſervorum Dei monaſteriis florerent atque illuſtrarentur, ſolam Arduennam, quæ ditionis ejus erat, hiſce ornamentis deſtitui, quibus tamen regna & imperia veluti munitionibus præſidiis defendi ac protegi conſtaret: cujus quidem rei periculum Dei benignitate facere facile poſſet regia majeſtas, cum nec facultas deeſſet, nec aptior ullus locus videretur. Atque his motum regem putamus,

libenter

[illegible] condita Stabulenſi & Malmundarienſi monaſteria, præ-fectoque utrique S. Remaclo. Quod ſi qua forte pateret [illegible] S. Columbani regulam hiſce in monaſteriis obſervatam fuiſſe, [illegible] S. Benedicti [illegible] valde ſunt. At quo tandem fundamento id aſſererent? Eam certe regulam ſuis in monaſteriis inſtituit S. Remaclus, quam [illegible] Solem-niacenſi Lemovicenſis territorii cœnobio a S. Eligio fundato [illegible]. Hanc autem regulam indicat ipſe Eligius S. Remacli inſtitutor [illegible] allo-quens his verbis in diplomate dato pro dicto monaſterio: *[illegible] ſanctiſſimorum virorum [illegible] regulam beatiſſimorum patrum Benedicti & Columbani firmiter [illegible]*. Idem [illegible] vitæ S. Eligii auctor, quem S. Eligius, inquit, *S. Remaclo Solemniacenſis [illegible] monaſterii abbati tradidit nutriendum*, cum-que [illegible] vitam profeſſus voluiſſet *[illegible] Chriſtum inſequutus, ac ardentiſ-ſimo amore [illegible] Chriſtum deſiderans, ſub ſanctorum patrum Columbani at-que Benedicti regula inter fratres habitare cœpit*. Idemque docet Mabillonius in præfatione ad ſæculum II. Benedictinum, n. [illegible] p. 79.

71. Erectum etiam fuit S. Remacli conſilio & auctoritate inſigne S. Tru-donis in Haſbania monaſterium, quod brevi accreſcens in oppidum haud ignobile, floruit hactenus ſub regula S. Benedicti. Ejus quippe fundator S. Trudo, nobilis Haſbanienſis, generis ſplendorem & opes prope [illegible] ab ineunte ætate deſpiciens pro Chriſto, cum Deo voviſſet ſeſe, adepta here-ditate, ædem ſacram paterno in ſolo ædificaturus, S. Remaclum ab An-gelo admonitus adiit, eoque hortante, Metas progrediens, litteris ſacris im-buendus, ſeſe ſuaque omnia S. Stephano dedit & conſecravit in manu Clo-dulfi ejus urbis epiſcopi, eo tamen pacto, ut ibi ſacris litteris erudiretur. Cum autem hic in ſtudio non mediocriter profeciſſet, per omnes gradus eccle-ſiaſticos deductus, eo tandem pervenit, ut ſacerdotio augeretur. Deinde a S. Clodulfo in Haſbaniam remiſſus, ut res jam non ſuas, ſed S. Stephani ad-miniſtraret, prophetico hoc cum ſermone allocutus eſt: *Neceſſe eſt enim, ut tuo exemplo [illegible] plurimi religioſi viri in tua hereditate, quam ſan-cto Stephano tradidiſti, Deo deſerviant.* Eo cum acceſſiſſet, Remaclum pon-tificem iterum convenit, quo facta ſibi poteſtate miſſas celebrandi & diſ-penſandi verbi Dei, perſuaſit ut vota tandem ſua Domino redderet, con-dito in paterno ſolo monaſterio.

72. Eo in cœnobio Beregiſus *parentum traditione ſub religionis habitu eruditus*, poſtmodum Andaginenſis monaſterii primus abbas fuit, quod a Pipino Heriſtallio majore domus fundatum, cum centum poſt annos ha-bitatoribus careret, Walcaudus epiſcopus Leodienſis, hortante Ludovico Pio, reſtauravit monachiſque Benedictinis cum fundis ampliſſimis attribuit. Communis hodie fert opinio Beregiſum atque Pipinum non monachos, ſed clericos ſeu canonicos in monaſterio Andaginenſi inſtituiſſe; idque di-ſertis verbis aſſerit vitæ S. Beregiſi auctor monachus Andaginenſis, qui anno DCCCCXXXVII ſcribebat: *Ibi*, inquit, *monaſterium ſtatuit, baſilicam conſtructam beati principis Apoſtolorum nomine & reliquiis conſecrat, cle-ricorum officia delegat, quibus clericali canonico ordine militantibus ipſe pa-ter [illegible] præfatus eſt.* Sed & Jonas Aurelianenſis in hiſtoria tranſ-latione S. Huberti Andaginam cellam *olim quorumdam [illegible] habitum* canonici floruiſſe affirmat. Nec repugnare videtur Mabillonius in Annalibus Benedictinis, eademque eſt ſententia Johannis Molani doctoris Lovanien-ſis in Natalibus ſanctorum Belgii, & Caroli Cointii in Annalibus eccleſia-ſticis Francorum.

73. Verum haud levia rationum momenta ab hac eruditorum viro-rum aſſertione nos revocant. Primo enim conſtat S. Beregiſum apud Trudo-

[illegible]

S. Trudonis monaſterium.

Andaginum.

[illegible] regulæ S. Benedicti ab initio addictum, uti probat Mabillonius, [illegible] Denique monasterium [illegible] Mabillonius [illegible] Jonas [illegible] Andaginense [illegible] Tandem [illegible] Beregisus abbas [illegible] S. Beregisi [illegible] monasterium [illegible]

74. Sed auctoritatem [illegible] S. Beregisi & Jonæ Aurelianensis [illegible] ratione [illegible] Nam utraque [illegible] S. Beregisi [illegible] Andaginense monasterium a Pipino [illegible] Theodorico [illegible] Theoderico [illegible] Pipinus, anno vero [illegible] Theodericus [illegible]

75. Major est difficultas in verbis Jonæ [illegible] S. Truidonis [illegible] Jonam [illegible] Beregisum [illegible] Andaginense [illegible] S. Huberti [illegible] Walcandi [illegible] Walcandus [illegible] episcopum Leodiensem [illegible] monasterium [illegible] S. Albertum [illegible] Aquisgranensi [illegible]

Adelbaldo Colonienſi archiepiſcopo & Ludovico Pio imperatore, corpus S. Huberti Leodienſis antiſtitis conceſſit anno Chriſti DCCCXXV. ſicque Andaginenſes monachi, atque adeo totus ordo Benedictinus, & monaſterii ſui inſtaurationem, & theſaurum tam pretioſum eccleſiæ Leodienſi debent.

76. Lobienſis monaſterii reformationem, quæ multis longe [illegible] anteponenda eſt, debemus Everaclo Leodienſi epiſcopo. Sub Erluino intruſo ſeu pſeudo-abbate adeo collapſa erat eo in cœnobio regularis diſciplina, ut vix a ſæcularium vivendi ratione diſcreparent monachorum mores. Hanc in loco ſancto abominationem ubi animadvertit Everaclus epiſcopus, *vir ingeniorum* [illegible] *Aleranum virum undequaque doctiſſimum, & in lege Dei exercitatum ac magiſtrum Lobiis præfecit abbatem, ubi ita vixit ut pro eum decuit Dominum*; ablatoque monachis peculio & veſtimentorum uſu, inſtituit ut deinceps compoſita ad honeſtatem moribus communitatem vitæ haberent, *omnia denique ad regulam correxit, ad cujus ſupplementum donavit Everaclus* [illegible] *plurimum, ut reſtitueret valde ante ad* [illegible]

77. Qui Everaclo ſucceſſit Notkerus Lobienſium obſervantiam recreatam, novellam reformationem non modo laudavit, ſed & paterne fovit, roboravitque ampliſſimis [illegible]. Is apud Ottonem II imperatorem & Johannem ſummo pontifici auctor fuit, ut detracta a ſede Leodienſi dignitate abbatiali, ex propria ſibi deinceps congregatione abbatem aſſumerent, quique haberent advocatum ſibi ex voto conſtituerent. Præterea hanc Lobienſi eccleſiæ conceſſit prærogativam, ut reliquas totius diœceſis eccleſias præcelleret, primatumque præ omnibus haberet ubique. Hinc factum eſt, quod ait Folcuinus, ut *feſtis ſolemnibus, ſi quando deeſſet epiſcopus*, ejus *vices exequerentur abbates* Lobienſes, *tam ſacra operando, quam doctrinam evangelicam ad concionem exponendo.*

78. Ineunte ſæculo XI. ſurrexerunt apud Leodios celeberrima duo ordinis noſtri monaſteria, ab epiſcopis Leodienſibus erecta: alterum in honorem S. Jacobi, alterum in Monte-publico in honorem S. Laurentii martyris. Primum a Balderico antiſtite inchoatum, & a Wolbodone conſummatum: cujus quidem fundamentum ad annum MXVI. refert Sigebertus in chronico: at Lamberto Parvo [illegible] eam in annum MXV. reponenti, potior fides eſt adhibenda. Novo [illegible] monaſterio accerſitum e Gemblaco Olbertus utrique monaſterio præfuit ad annum MXXXVIII. quo octavo poſt S. Wolbodonem die ad ſuperos evolavit. Ceterum non in ſola cœnobii S. Jacobi fundatione fecit Baldricus quanta pietas & munificentia, ſi Ruperto credimus, *multa in ſuo epiſcopatu* [illegible] *quam non aliquis* [illegible] *eccleſiarum* [illegible] In hoc Florinenſi monaſterio, quod cum Gerardus epiſcopus Cameracenſis una cum fratre Godefrido conſtruxerat, *duas addidit eccleſias, ut quod ille* [illegible] *deeſſe videretur.*

79. S. Laurentii in Monte publico monaſterium ſua debet principia Everaclo Leodienſi epiſcopo, qui poſt jam fundatas duas canonicorum eccleſias, S. Pauli & S. Martini, tertiam jam [illegible] in honore S. Laurentii eo in loco cœpit, quo S. Lamberti interfectores mutua ſe cæde peremiſſe feruntur. At vix a fundamento paries aſſurgebat, cum ab æquiſſimo remuneratore bonorum operum Deo mercedem recepturus, migravit a ſæculo, *eccleſia dotata quidem tenuiter, ſed, ut dictum eſt, imperfecta*: cujus *medietatem* Notherus ejus ſucceſſor [illegible] *compoſito* [illegible] *æquatis parietibus, tecto cooperuit*. Poſt Notherum Baldricus pontifex, hortante [illegible] Godefridi ducis fratre, S. Laurentio *prædia cum eccleſia addidit, & ad ordinandam in integrum eccleſiam animum intendit*. Verum cum ad conſtructionem cœnobii ſancti Jacobi totum ſe convertiſſet, hujus

Lobienſis monaſterii reformatio.

Geſt. abb. Lob. c. 25.

[illegible]

Lib. c. 25.

S. Jacobi Leodienſe monaſterium.

S. Laurentii in Monte publico.

præmonuerunt ſucceſſoribus ſuis reliquit. Qui cum in epiſcopatu Leodienſi excepit S. Wolbodo nova ad futuros monachos alendos adjecit prædia, moriensque Popponi Stabulenſi abbati ordinationem monaſterii commiſit, in quo & ſepeliri voluit. At Durandus qui eum in epiſcopatu proxime ſecutus eſt, prædictum Wolbodonem, cæterorumque deceſſorum ſuorum religionem, prædia, agros & cetera omnia S. Laurentio collata, ſibi ſuiſque militibus attribuere non erubuit. Nec tarda fuit pœna tanto ſacrilegio: nam vindicante Deo iniquitatem ſuam, de repente percuſſus, e vivis abſtractus eſt, pluribus ejus haud impœnitentis teſtibus [illegible] extrahendus perducebatur [illegible] ad reſarciendum damna quæ tanto loco intulerat, legavitque eidem de Waregia [illegible] eccleſiam [illegible], e regione Wolbodonis propinque ſepeliri juſſit. Hæc habet Rupertus in S. Laurentii hiſtoria, a nobis edita: qui commemorat deinde Reginardum, qui Durando ſucceſſerat, merita in ſanctum Laurentium [illegible] non ſunt, quam omnes ſimul deceſſores ſuos longe ſuperaverit. Hic itaque Reginardus monaſterium totum inchoatum, totumque abruptum, ac tum [illegible], multæ devaſtatum, hortante Heraclone comite, ſuſcepit reparandum: tantoque ardore promovit, ut parvo temporis intervallo ſuis omnibus numeris abſolverit, dotavit fundis ampliſſimis, atque ex ordine e Stabulenſi S. Vitoni cœnobio [illegible] monachis inhabitandum conceſſerit. Crevitque deinceps & doctrina & pietate ac viris illuſtribus pleriſque, floretque hactenus regularis obſervantia, uti & S. Jacobi cœnobium, cujus paulo ante mentionem fecimus.

[illegible]

60. Dum vero Leodienſes epiſcopi ſuum animum monaſteriis aut erigendis aut reparandis intendebant, ſæpe maxima eccleſiæ ſuæ decora e manibus elabi, noſtriſque ordini vendicari ſinebant, & quæ erat in noſtros caritas & benevolentia, minime ſibi [illegible] monachorum cœtus maxime propagari, ad magno lucro ponentes, quod nobis vel damno ſuo, accedebat. Hujus rei teſtes ſunt canonici illi S. Lamberti *viri nobiles*, qui, ut ait Jonas, *tota [illegible] deſiderio in inſtitutum a Walcando epiſcopo mo*naſterium Andaginenſe convolarunt, atque humeris ſuis Chriſti jugo alacriter ſuppoſitis, incomparabiles ac veras vitæ auſterioris ſuavitates voluptatum terrenarum deliciis longe antepoſuerunt: quorum maxime precibus tranſlatum eſt S. Huberti corpus in illud cœnobium.

61. Neque hic repetere juvat, quod jam ſuperius obſervavimus, Maurelium monachum Leodienſem & poſtea Rothomagenſem archiepiſcopum, virum cum pietate tum doctrina præſtantiſſimum, in ſcholis Leodienſibus ſacris litteris informatum fuiſſe. Eaſdem etiam ſcholas frequentaſſe conſtat Wibaldum, illum abbatem Stabulenſem, ordinis noſtri decus & ſplendorem, atque eam ibi hauſiſſe doctrinam, quam ad alios poſtea tranſmiſit: quaque magno ſibi comparato nomine, eo demum eſt evectus, ut arbiter factus reipublicæ, incertum reliquerit, an majora eccleſiæ præſtiterit officia quam imperio: quod difficillimis temporibus ſub quatuor Cæſaribus ſapientiſſime procuravit.

[illegible] 62. Petrus Venerabilis celeberrimi Cluniacenſis monaſterii abbas, *magnos ſuos viros & ſumma cum laude ac dulcedine recolendos prædicat*, qui ſuam in congregationem a Leodienſi eccleſia admiſſi, monaſticum ordinem mirum in modum illuſtrarunt, atque in primis *Hezelonem, Tezelinum & Algerum canonicos, magnoſque ſui temporis magiſtros, humilitatis diſciplinæ* recentes, quibus quantum debeat Cluniacenſis atque adeo monaſticus ordo declarat his verbis: *Primus ſcilicet Hezelo, multo tempore pro eccleſia ad quam venerat, [illegible] prædicationis [illegible], non ſolum audientium mores inſtruxit, ſed corporalem novæ eccleſiæ fabricam, quam*

depo

[illegible]

63 [illegible]

64 [illegible]

Præterea S. Odo abbas Cluniacensis, qui reversionem S. Martini historiam conscripsit, è vivis jam excesserat anno DCCCCXLII. octo videlicet annis antequam Frotarius ad episcopatum Lemovicensem eveheretur. Denique Adalaudus [illegible] qui relatione S. Martini corpus excepit, [illegible] sedebat anno DCCCLXXXVII. [illegible] abbas Majoris monasterii reversionem S. Martini [illegible] quorum [illegible] ætate [illegible] potest.

[illegible] De Durando episcopo [illegible] Alteserra verba [illegible] ad annum [illegible]. *Durandus imperatoris [illegible] Lemovicensem episcopatum [illegible] & [illegible] domnum suum [illegible] Bartholomæus, qui filius [illegible] de Marcia [illegible] ad episcopatum [illegible] ad imperatorem [illegible] Durandum [illegible]. Cumque Durandus [illegible] Cadrici [illegible] ad imperatorem [illegible] per eumdem Cadricum [illegible] ad episcopatum promovit. [illegible] Durandus [illegible] literarum [illegible].* Hunc Durandum [illegible] Wolbodum, *qui propter [illegible] & [illegible] imperatoris [illegible] literarum [illegible] & [illegible] commendaverat eum [illegible]* [illegible] Durandum [illegible] Chapeauvilla ac [illegible] ad Henricum Francorum regem epistolam adversus [illegible] & [illegible] episcopum Andegavensem de Corpore & Sanguine Domini, cujus auctor in [illegible] litera D. designatur. Verum non attenderunt eruditi [illegible] longe ante obiisse Durandum episcopum, quam ad regale solium Henricus eveheretur. Rectius ergo Mabillonius, qui epistolam à Baronio & Chapeauvilla mutilam [illegible] integram in Analectorum tom. 4. Deodu[illegible] [illegible].

96. Inter episcopos Lemovicenses Reginaldo subjiciunt Nalvardum episcopum [illegible] sanctissimum Walonem [illegible] Poppone [illegible] *[illegible]* Sed [illegible] præter Nalvardum episcopum [illegible] inter Reginaldum & Walonem dictus [illegible] de quo Gesta abbatum Lobiensium [illegible] abbatum Mabillonii & [illegible] ad annum [illegible]. *Obiit Reginaldus Lemovicensis episcopus [illegible] abbatiæ S. Laurentii, [illegible]* vel potius Nalvardus, ut habet chronicon magnum Belgicum. *Reginaldo [illegible] qui & [illegible].* Itaque [illegible] Nalvardus.

[illegible] Manasses archiepiscopus Remensis in Apologia sua, quam Mabillonius Musei Italic. tom. [illegible] edidit, [illegible] quod ad [illegible] à legato apostolico [illegible] non [illegible] inter alia, [illegible] episcopus [illegible] episcopum Lemovicensem [illegible] episcopo Lemovicensi [illegible] *[illegible] factum*, quam [illegible] Quod de Humbaldo I. episcopo Lemovicensi [illegible] esse intelligendum.

quem Arnulfus comes Romam ad sanctorum apostolorum limina euntem anno MLXXVI intercepit, ac rebus suis exutum, eo solum pacto, interposito etiam juramento, dimisit, ut ne deinceps ablata repetere auderet; uti colligitur ex Gregorii VII. epist. 13. & 14. lib. 2. Quod quidem flagitium, [illegible] episcoporum, abbatum, clericorum & laicorum [illegible], Gregorius jubet debita poena puniri: Henricum vero episcopum a juramento absolutum hortatur, ut illatam sibi contumeliam ulciscatur, ne forte tanti sceleris impunitas improbos quosque ad audendum talia provocaret.

§. III.

OBSERVATIONES

De Leodienſi ſancti Laurentii monaſterio.

11. Ab epiſcopis Leodienſibus tranſeo ad abbates monaſterii S. Laurentii, de quorum primordiis jam multa, quantumque ad ejus fundationem quinque praeſtiterint epiſcopi, [illegible]. Ad illuſtrandam tamen tam inſignis monaſterii, quam hic damus, abbatum hiſtoriam, nonnulla ſuperſunt obſervanda. Atque imprimis de primo ejus abbate nobis inquirendum videtur quis ille fuerit. Nam in omnibus antiquis catalogis primo loco recenſetur Stephanus Virdunenſis S. Vitoni monachus, a Reginardo epiſcopo aſſumtus, idemque omnes tam veteres quam recentiores rerum Leodienſium ſcriptores [illegible] atteſtantur. Contra vero nonnulli hac aetate Popponem Stabulenſem abbatem, multorumque coenobiorum reformatorem & patrem, ei praeponendum putant: nec deeſt huic eorum opinioni haud ſpernendum fundamentum. Nam cum S. Wolbodo ageret in extremis, ſuſceptis ea qua par erat pietate & fide viatico & extremae unctionis ſacramento, *Popponi*, inquit Reinerus monachus ac domeſticus ſcriptor, *eccleſiae Stabulenſis [illegible] tunc abbati, hujus ſui coenobii providentiam, quaſi [illegible] ad promerendum Deo [illegible]* [illegible] *abbas aut monachus*. Nec vero diſſentit Rupertus in ſua ſancti Laurentii hiſtoria, cujus haec ſunt verba: *Interim vocat abbatem* S. Remacli Popponem, *eique ordinandi hujus monaſterii curam committit*. Verum cum ſtatim ſubjungat Popponem hanc provinciam non obiiſſe, conſequens eſt ut nec S. Laurentii recenſendus ſit abbas. En ipſa Ruperti verba: *Abbas Poppo commiſſam ſibi hujus eccleſiae curam pariter* [illegible] *ſuſcepit; ſed Satan, qui ſemper, ut dictum eſt, huic loco fuerat adverſus, invenit quomodo & per quos adverſari poſſet.* Agente igitur Satana, commendatam ſibi curam non eſt exſecutus. Et certe Durandus S. Wolbodonis ſucceſſor, cum ea a ſuis praedeceſſoribus ſancto Laurentio praedia *partim* [illegible] *partim ad menſam epiſcopi* [illegible]. Et licet poſtea [illegible] ablata reſtituere propoſuerit, atque in [illegible] teſtamentum contulerit praedium in Walega, tamen conſilio Popponis monachum Richardi S. Vitoni abbatis petiit, quibus praefecit Stephanum abbatem, teſte Hugone Flaviniacenſi in chronico: *Durandus*, inquit, *epiſcopus Leodienſis, qui S. Wolbodoni ſucceſſerat, Stephanum ad ſe evocatum, ut loco abbatis praeeſſet* [illegible] *& admonendo petivit*. Hinc ſubrogato in Durandi ſede Reginardo, *abbas Poppo curam hujus loci, quam a ſancto patre Wolbodone ſuſceperat, quam jam diu deſerere coeperat, ſe abdicat & praedicto epiſcopo in manum reddidit*, ut ait Rupertus. Ex quibus patet Popponem eſſe deſtinatum, re ipſa tamen nunquam abbatis nomine praefuiſſe monaſterio S. Laurentii, multo minus Richardum Virdunenſem S. Vitoni abbatem, qui tum peregrinus in Terra ſancta verſabatur. Suo equidem eruditum virum Johannem Mabillonium Richardi ad ſacra loca peregrinatio-

[illegible] Adelmann [illegible] Verum [illegible] Hugo [illegible] Richardum [illegible] Stephanum [illegible] Richardus II dux Normannorum [illegible] Richardus III [illegible] Robertus [illegible] Praeterea cum Stephanus abbas S. Laurentii [illegible] Richardus & Mabillonius [illegible] Haec est conjectura nostra [illegible]

[illegible] Hugo [illegible] Laurentii [illegible] S. Laurentii [illegible] Wolbodone [illegible] S. Jacobi [illegible] Olberto abbate Gemblacensi [illegible]

[illegible] Richardum [illegible] Wolbodone [illegible] Leodiensi [illegible] Richardus [illegible] Poppone [illegible] Richardo & Popponi [illegible]

[illegible] Wolbodone [illegible] S. Laurentii [illegible] Durandus [illegible] Reginardus [illegible]

honorem loco præferret, ejus voluntati obsecutus est. Atque adeo primus S. Laurentii abbas merito dicitur.

92. [illegible] Leodiensis ecclesiæ S. Dionysii canonicus & cellerarius, [illegible] apud Leodium valde notus. Agebat vero tunc in peregrinatione Richardus [illegible] pater, cum multo Stephanus, qui eo tempore in Virdunensi [illegible] cellerarii etiam munus exercebat, [illegible] obedientia, [illegible] & abbatiale onus [illegible] religionem ducebat, [illegible] patris sibi [illegible]. At cum [illegible] rumor percrebuisset, Richardus [illegible] excessisse, [illegible] respondit episcopus, [illegible] quam obsequeretur. [illegible] patri [illegible] magis quam sibi obtemperaturum. Nam cum [illegible] Richardus in S. Laurentium valde propensus fuisset, [illegible] pro suis promulerat, [illegible] voluntatem adimpleturum. [illegible] Stephanus Leodium cum [illegible] fratribus accedens [illegible] & benedictionem abbatis. Verum [illegible] non multo post Richardus [illegible] occurrere, non audens, ad [illegible] S. [illegible] accessit, [illegible] claustrum ingressus, & culpam [illegible] prælaturam abdicavit, [illegible] communibus [illegible]. Tum adductus ad patris præsentiam, quo pacto [illegible] sese expurgat. [illegible] Leodiensis [illegible] episcopum [illegible] Richardus, *[illegible] bonum [illegible] & [illegible] publice [illegible]*. Hæc locutus, Stephanum in fratrem [illegible] tollere jubet, usque dum res in capitulo [illegible] tractari possit.

93. [illegible] hoc velut fulmine tacti, omnes, tum episcopi & abbates, tum optimates urbis & provinciæ, qui ad festum pro more convenerant, mirantur [illegible], ut videbatur, [illegible] tale abbatis [illegible], ut coactus in ordinem in certo [illegible] omnium [illegible], *[illegible] mutata [illegible]*. Tum Richardum [illegible] aggrediuntur & ad [illegible], sed quæ erat tanti abbatis severitas, non recipitur in gratiam Stephanus, nec [illegible] culpa veniam supplex deprecaretur. Tanta [illegible] Richardus ultimo loco Stephanum in superiorem [illegible] abbatis honores in multa [illegible] consequitur *ac custodia gregis Dominici deputatur*.

94. Interim [illegible] hoc severitatis exemplo offensus, Leodium [illegible] Stephano reverso, cum rem gestam [illegible] quam par erat [illegible] retulisset episcopo, indignatus ille [illegible] abbatiam Richardo abstulit [illegible] abbatem [illegible] Stephanum, ut opinatur Mabillonius, sed Richardi [illegible]. Nam paucis post [illegible] quibus [illegible] Virdunum [illegible] est. Leodium reversus omnia [illegible] religiose adimplevit. [illegible] Richardus abbas, sed operis [illegible] contulit in perficiendo [illegible], unde & [illegible] *[illegible] S. Amandi [illegible] Deo auctore [illegible] Moysi [illegible]*, ut [illegible] vita S. Richardi. De quo etiam hoc [illegible] Hugo Flaviniacensis, *quod cum turres in [illegible] S. Laurentii in [illegible] ad [illegible] & [illegible] certa esset [illegible] Dei adventum, dolorem [illegible] & iterum [illegible] turris habebant, blande [illegible] est, & nocturno tempore ecclesiam ingressus, cum diutius in oratione permansisset, [illegible] egressus est, & iterum*

[illegible] cum perveniſſet, ſignum crucis edidit, & [illegible] quæ [illegible] maxime [illegible] ſubſecu[illegible], &c. Et hæc quidem quæ apud auctores domeſticos [illegible] Eccleſiaſticarum Scriptores deſiderantur, hic obſervare duximus operæ pretium.

[illegible] 93. Qui poſt Stephanum monaſterii regimen ſuſcepit Lambertus abbas, vitam S. Heriberti Coloniensis archiepiſcopi ſcripſiſſe dicitur. [illegible] S. Heriberti vitas [illegible] Lamberto. [illegible] etiam [illegible] Hermannus [illegible] abbate & [illegible] Lamberto abbati S. Laurentii [illegible] S. Laurentii [illegible] S. Heriberti vitam a Lamberto S. Laurentii abbate [illegible]. [illegible] Trithemius [illegible] ad annum [illegible] his verbis: *Lambertus monachus [illegible] Laurentii Leodienſis [illegible] Gemmaticus, [illegible] Heriberti Coloniensis epiſcopi & [illegible]* [illegible] Et certe [illegible] Gemmaticus Leodienſis [illegible] apud Ughellum [illegible] Lambertum noſtrum [illegible] *quæ per eum Deus poſt obitum ejus operatus eſt* [illegible] tamen abbas S. Laurentii vitam & miracula [illegible] quod etiam Baronius [illegible] ad martyrologium Romanum: *S. Heriberti [illegible] Rupertus abbas Tuitienſis [illegible] Lambertus Leodienſis [illegible]* Quod quidem opus interiiſſe [illegible].

[illegible] 94. Lamberto abbati poſt Everardum, qui ne uno quidem anno præfuit, ſucceſſit Wolbodo. Hic cum generis ſplendorem [illegible] obſcuraret, Beringero [illegible] S. Laurentii [illegible] Urbanus II. [illegible] ad quem epiſtolam, in qua hæc [illegible] obſervanda: *Gratias agimus Deo [illegible] Gratias [illegible] & [illegible] Dominum [illegible] & [illegible] Pro certo compertum habemus, quod [illegible] & [illegible] & [illegible] & [illegible] & ablatas Dei, quæ in aula Chriſtianæ religionis deſecerant, confortare, &c.*

[illegible] fundatio abbatiæ S. Ægidii in Monte publico [illegible] ſuis commodis & utilitati [illegible] biles viri, e clariſſima ſanctæ [illegible]

[illegible]

De Wazelino II. abbate.

99. Denique prædictus Wibaldus abbas eadem epiſtola Wazelinum II. S. Laurentii abbatem ſummo pontifici commendat his verbis. *Porro de innocentia abbatis monaſterii S. Laurentii nihil veſtræ diſcretioni dubitandum fore credimus, cum in eodem monaſterio, cui nunc, Deo auctore, præeſt, a parvulo ſit non ſolum in regularibus, ſed etiam in liberalibus diſciplinis apprime eruditus, qui etiam & prædictis conventionibus interfuit, & nunc in lege Dei ſui die ac nocte meditatur, & horam vocationis ſuæ lampade accenſa expectat, quem & diligere & honorare dignemini devote ſupplicamus.*

100. Atque hæc obſervata ſint ad illuſtrandam S. Laurentii Leodienſis hiſtoriam. Jam vero eſſet forte aliquod operæ pretium de aliis ejuſdem civitatis & provinciæ monaſteriis æque agere, ac ea ſaltem revocare quæ variis in locis de unoquoque monaſterio ſparſa & veluti projecta reperiuntur. Sed quo tandem nos abduceret hæc qualiſcumque inveſtigatio? Conſultius ea domeſticis relinquetur ſcriptoribus, quibus & numero multis, & rerum ſuarum ſtudioſiſſimis floruit hactenus hodieque floret & exultat nobilis civitas Leodienſis. His itaque prætermiſſis, ad alia non minus neceſſaria ſtilum convertamus.

§. IV

OBSERVATIONES ECCLESIASTICÆ.

De diſciplina.

101. Inter varia quæ ex editis hic monumentis provenire poſſunt commoda, illud in primis conſurgit, quod res eccleſiaſticæ, præſertim quæ ad diſciplinam pertinent, exinde melius illuſtrentur. Quamobrem ut ſtudioſorum hominum labori nonnihil accedat adjumenti, non incongruum viſum eſt ſuper ea re hic aliquid adnotare.

Observatio I. de relaxatione jejunii quadrageſimalis.

102. Et primo de relaxatione jejunii quadrageſimalis, cujus olim omnis ratio, uti alias obſervavimus, in carnis & vini abſtinentia atque unica ad veſperam refectione conſiſtebat, quamquam nec deerant qui a piſcibus etiam atque aliis quibuſlibet obſoniis temperarent, ſolis contenti aridis cibis. At refrigeſcente ſenſim caritate adeo paſſim elanguit auſterior hæc diſciplina, ut ſola demum carnis abſtinentia, pro quadrageſimalis jejunii lege ſit habita, quam tanta religione retinuere quique fideles, ut nec imperatores, nec reges, etiam cum vitæ periculo, ab ea diſpenſarentur. Unum nobis apud antiquos ſub finem ſæculi VIII occurrit exemplum, quo ſæviſſima fame graſſante, deficientibus aliis cibis, carnium eſus in quadrageſima permiſſus videtur. Id certe diſertis verbis adſtruunt veteres Annales Francorum a nobis editi. *Anno* DCCXCIII *in ipſa hieme tranſmiſit rex Carolus duos filios ſuos Pippinum & Ludovicum cum exercitu magno in terra Beneventana, & facta eſt ibi fames valida ſuper populum & ſuper exercitum qui advenerat, ita ut aliquanti nec ipſa quadrageſima ab eſu carnium abſtinere potuiſſent.* Addit horumce Annalium auctor, non in regis ſolum exercitu, ſed in Italia, Burgundia, Gothia, Provincia ac Francia ita famem invaluiſſe, *ut multi in ipſa fame mortui eſſent.* Idem legere eſt in illis Francorum Annalibus, quos poſt Caniſium, ex mſ. Antonii Loiſelii edidit Andreas Cheſnius. *In ipſa hieme tranſivit rex cum filiis ſuis Pipino & Ludovico contra hoſtes, & facta eſt ibi fames validiſſima ſuper populum, qui ibi advenerat, ita ut in ipſa quadrageſima aliquando a carnibus non abſtinerent.* Concinit etiam Chronicon Saxonicum ad annum DCCXCIII. *Eodem anno miſit filios Pippinum & Ludovicum in Beneventum cum exercitu, fuitque fames valida, ita ut nec in quadrageſima carnibus abſtinerent.* In hac autem abſtinentiæ

Tom. 3 p. 901

Hiſt. Franc. tom. 2 p. 13

Apud Eccard. Corp. hiſt. medii ævi t. 1

relaxatione

relaxatione conveniunt obſervatam, cum minime univerſalem fuiſſe, ſed *ſolis militibus* petitiſſimis neque o[illegible], *&* [illegible] *tantis*, nec ſemper, ſed *aliquando*, & tottemus [illegible] qui [illegible] commendare nequeunt, plerumque coguntur tolerare. Eadem [illegible] poſt [illegible] Sæculum [illegible] A[illegible] Colonienſis epiſcopus [illegible] diœceſis ſuæ barbaros trans Rhenum degentes lacticiniis in quadrageſima vetere ac ſeve patienter tulit, [illegible] *cum inter*[illegible] *familiari jocunditate* cum [illegible] percontatus eſſet S. Theodericus abbas Andaginenſis, *cur eos auctoritate pontificali non compeſceret*, [illegible] *abſtinentiam & religionem eccleſiaſticam ſe quidem omnino approbare, atteſtari & laudare. Differentiam vero ciborum ſtatim in ſe non obeſſe, cum Dominus in deſerto per* [illegible] *non* [illegible], *ſed carne. Sepius id prohibuiſſe, nec* [illegible] *mulium ſe gaudere, ne dum* [illegible] *Chriſtiana fide elongaret.* Hunc S. Anſ[illegible] nullus [illegible] qui Germanos [illegible] *Germaniæ* [illegible] epiſcopus [illegible], *etiam a lactis & butyri ac caſei & ovorum* [illegible] *per totam quadrageſimam non abſtinet, excepto quem ſpontanea* [illegible]. Hæc dum [illegible] teſtimonia referimus, [illegible] religionem non poſſumus non mirari atque prædicare, qui ut uno [illegible] ferculo ſextis per annum feriis vetere [illegible] ab Alexandro papa III. petiit & exoravit. Non ſunt hic prætereunda ſummi pontificis regi ſcribentis verba: *Accepimus autem ex litteris tuis* [illegible], *quoniam per alia ſcripta non fuiſſe expreſſum, utrum in quadrageſima ſexta feria illam relaxationem, quam in ſexta feria aliorum temporum tibi* [illegible] *debeas obſervare: unde nos eamdem relaxationem taliter duximus diſtinguendam, ut ſcilicet in quadrageſima quæ dicitur S. Martini uſque ad adventum Domini, in ſexta feria uno ferculo piſcium & vino temperate* [illegible]. *In adventu vero & in majori quadrageſima conſuetam abſtinentiam ſemper ſexta feria obſerves. Si autem debilitas corporis non poterit abſque gravi detrimento illam abſtinentiam ſuſtinere, volumus & per apoſtolica ſcripta magnificentiæ tuæ præcipimus, ut* [illegible] *ſicut in aliis temporibus ſexta feria ferculo uno piſcium & vino modice ſumto utaris.* Addit Alexander, ut his temporibus aliorum temporum eleemoſynas augeat.

Eadm. 114. apud Libel[illegible] rum hiſt. Franc. t. 4.

Euſt. Andag. [illegible] pag. 9.

103. Redeo ad lacticiniorum abſtinentiam in quadrageſima, quæ ſic tandem apud Germanos aliosque populos Chriſtianos invaluit, ut nulla alia ratione ſolvi potuiſſet niſi impetrata a ſummo pontifice facultate: quam etiam facultatem pro ſextis feriis & aliis per annum jejuniis indulgere debebat. Certe cum anno MCCCXLIV cruciatam adverſus Turcas prædicari juſſiſſet Clemens VI. pecunias conferentes ſacræ expeditionis his gratiis impertivit, *ut liceret eis, excepta quadrageſima, ovis & lacticiniis uti ſextis feriis, in vigiliis quoque Apoſtolorum, feſtis B. Mariæ Virginis, Nativitatis Domini, omnium Sanctorum, diebus etiam quatuor temporum & aliis jejuniorum diebus quibuſcumque per anni circulum, in quibus talium eſus, vel ab eccleſia de jure vel conſuetudine prohibetur.* Promulgata hac indulgentia, infinitas collegere pecunias archiepiſcopi Trevirenſis & Colonienſis per ſuas provincias, [illegible] privilegio gauderent: contra vero archiepiſcopus Moguntinus cum ſimilem collectam neglexiſſet, *neque in diœceſi Moguntina*, pergit Trithemius, *neque in* [illegible] *diœceſibus illius metropoli ſubjectis lacticiniorum uſus* [illegible] *permittitur ſana & fidei Chriſtiano, niſi de ſpeciali gratia uſque in præſentem diem.* Memini etiam me aliquando legiſſe in tabulis publicis inſignis eccleſiæ Turonenſis S. Martini, conceſſas anno MCCCCLXXXI [illegible] tenibus infirmis & pauperibus indulgentias lactis ac butyri in quadrageſima

Trith. hiſt. [illegible]

[illegible] proposſitum [illegible] [illegible]

[illegible] *fuiſſe.* At S. Gregorius illum a pref- [illegible] Noviomagensi [illegible] [illegible]

[illegible] *CP celebratur* [illegible]

[illegible] *Romana* [illegible] Benedicto papæ [illegible]

[illegible] Leo III [illegible] conſtat [illegible] poteſt. Et certe ſi ſummis verbis [illegible], non omnino negant

[illegible]

ejus anniverſarium ad tertium nocturnum legenda cum hoc titulo reperitur: *Incipit ſermo* [illegible] *in anniverſario Ludovici regis*. Quæ tamen etſi hodie [illegible] valeat & plane inuſitatus, non minus tum [illegible] quam hodie funebres illæ præcipuam [illegible] quæ inter [illegible] loca [illegible] proferunt [illegible] ordinantur [illegible] quidquid [illegible] ad [illegible] principi [illegible] clementiam.

[illegible] Secundo [illegible] Dagoberti regis [illegible] ſpe[illegible] nocturnis vigiliis & laudibus [illegible] monachis S. Dionyſii, ſed [illegible] horas primam, tertiam, ſextam, nonam, ſecundas veſperas & completorium, quam hactenus conſuetudinem & multas alias non ſine laude retinent. Ne quis autem [illegible] id quod de lectis in anniverſario Ludovici VI. regis ejus ita modo diximus, [illegible] codice S. Dionyſii ipſas ejus lectiones ſubjicere.

INCIPIT

INCIPIT VII. LECTIO IN ANNIVERSARIO
Ludovici regis

110. Glorioſus igitur & famoſus rex Francorum Ludovicus, regis magnifici Philippi filius, [illegible]

[illegible] pertati derogant, quomodo non ſolum [illegible] ſed & ipſi reges tranſitoriæ vitam æternam præferentes, ad ſingularem monaſtici ordinis tutelam ſecuritatemque confugiunt.

LECTIO VIII.

111. Cum autem de die in diem gravi diarrhœæ turbaretur motu, tantis & tam moleſtis medicorum potionibus [illegible] & amariſſimorum pulverum [illegible] ad reſtringendum infeſtabatur [illegible] Qui inter has & hujuſmodi moleſtias mira dulcedine benevolus omnibus ita blandiebatur, omnes admonebat, omnes demulcebat ac ſi nihil moleſtiæ pateretur. Aſperrimo itaque pro-

febre enim, & longo maceratus corporis defectu, deſignatus vadere aut incipiens mori, convocat religioſos viros, epiſcopos & abbates, & multos eccleſiæ ſacerdotes, quærit, reſpecto pudore, omnes ob reverentiam divinitatis & ſanctorum angelorum coram devotiſſime confiteri, & ſacratiſſimo Dominici corporis & ſanguinis viatico exitum ſuum muniri. Cumque idipſum præparare feſtinant, ecce ipſe ex improviſo ſe erigens & præparans, veſtitus cameram cunctis admirantibus obviam corpori Domini Jeſu Chriſti exit, devotiſſimus adſtat. Ubi videntibus tam clericis quam laicis, regem exuens, regnum deponens, peccando regnum adminiſtraſſe confitetur, filium ſuum Ludovicum annulo inveſtit, eccleſias Dei, pauperes & orphanos tueri, jus ſuum unicuique cuſtodire, neminem in curia ſua capere, ſi non præſentialiter ibidem delinquat, fide obligat. Ubi etiam aurum & argentum & vaſa concupiſcibilia & pallia & palliatas culcitras, & omne mobile quod poſſidebat, & quo ei ſerviebatur, eccleſiis & pauperibus & egenis pro amore Dei diſtribuens, nec chlamydibus nec regiis indumentis uſque ad camiſiam pepercit. Capellam autem ſuam pretioſam, textum pretioſiſſimum auro & gemmis, thuribulum aureum quadraginta unciarum, candelabra centum ſexaginta auri unciarum, calicem auro & pretioſiſſimis gemmis cariſſimum, cappas de palliis pretioſas decem, pretioſiſſimum hyacinthum atavæ ſuæ filiæ Ruthenorum regis, quod de ſuo in manu noſtra tradens ut coronæ ſpineæ Domini infigeretur præcepit, ſanctis martyribus per nos deſtinavit, & ſe quantocius, ſi modo ſubvehi poſſet, devotiſſime repromiſit. His igitur exoneratus & Dei miſericordia perfuſus, humillime flexis genibus ante ſacratiſſimum corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod cum miſſam celebraverant, obviam cum proceſſione devote attulerant, in hanc veram & cordialem & catholicæ confeſſionis vocem, non tanquam illiteratus, ſed tanquam litteratiſſimus theologus erumpit: Ego peccator Ludovicus confiteor unum & verum Deum, Patrem & Filium & Spiritum-ſanctum, unam ex hac ſancta Trinitate perſonam, videlicet unigenitum & conſubſtantialem & coæternum Deo Patri Filium, de ſacratiſſima Virgine incarnatum, paſſum, mortuum & ſepultum, tertia die reſurrexiſſe, cœlos aſcendiſſe, ad dexteram Dei Patris reſidere, vivos & mortuos extremo & magno judicio judicare. Hanc autem ſacratiſſimi Corporis ejus Euchariſtiam illud idem credimus corpus quod aſſumptum eſt de Virgine, quod diſcipulis ſuis ad conſervandum & uniendum & in ſe commanendum contradidit. Hunc ſacratiſſimum Sanguinem illum eumdem qui de latere ejus in cruce pendentis defluxit, & firmiter credimus & ore & corde confitemur, hocque ſacratiſſimo viatico deceſſum noſtrum muniri, & contra omnem aeream poteſtatem certiſſima protectione defendi percuptamus. Cum autem cunctis admirantibus, facta primum peccatorum confeſſione, devotiſſime corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti communicaſſet, tanquam alacriter convaleſcere incipiens, ad cameram rediit, omnemque ſæcularis ſuperbiæ ornatus pompam ſpernens, ſola linea culcitra decubuit. Cumque eum de tanto tantillum, de tam alto tam humilem, humano more me deflere conſpiceret: Noli, inquit, cariſſime amice, ſuper me deflere, quin potius exultando gaudere quod Dei miſericordia præſtitit me ut ei occurrerem ſicut vides præparaſſe.

LECTIO IX.

118. Cum autem paulatim ad convaleſcentiam reſpiraret, quo poterat vehiculo prope Milidunum ad fluvium Sequanæ, occurrentibus & concurrentibus per viam ei obviam & Deo perſonam ejus commendantibus, a caſtellis & vicis, & relictis aratris, devotiſſimo populo, quibus pacem conſer-

[illegible]

ſanctæ Trinitatis & ſanctorum martyrum altaria ſepeliri mereretur, quoniam & ſanctorum ſuffragio, & adventantium orationibus peccatorum veniam obtineret: ex hoc ipſo voluntatem ſuam tacite ſignificans. Cum autem antequam cum filio exiſſemus, cum venerabili eccleſiæ priore Herveo, ſepulturam ejus ante altare ſanctæ Trinitatis, ex oppoſito tumuli Karoli imperatoris mediante altari providiſſemus, occupato loco Karlomanni Francorum regis, (quia nec fas nec conſuetudo permittit reges exhoſpitari) quod propoſueramus fieri non potuit. Ubi autem ipſe quaſi quadam pronoſtica peroptaverat, attentantes contra omnium opinionem, omnes enim impeditum locum æſtimabant, quantum nec plus nec minus longitudini & latitudini corporis ejus conveniebat locum reſervatum invenerunt, ubi cum orationum & hymnorum frequentia, & celeberrimo devotoque exequiarum officio, more regio depoſitus, reſurrectionis futuræ conſortium expectat, tanto ſanctorum ſpirituum collegio ſpiritu propinquior, quanto corpore ſanctis martyribus ad ſuffragandum proxime ſepultus aſſiſtit. Felix qui potuit mundi nutante ruina, quo jaceat præſciſſe loco. Cujus devotiſſimam ſanctis martyribus animam, ipſis intercedentibus ipſe redemtor reſuſcitet, & in parte ſanctorum collocare dignetur, qui poſuit animam ſuam pro ſalute mundi Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui vivit & regnat Rex regum & Dominus dominantium per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

INDEX OPUSCULORUM
IN HOC TOMO CONTENTORUM

ACTA varia de excommunicatione Wenceſlai imperatoris & Ruperti ejuſdem imperatoris electione, Pag. 1

Obſervationes praeviae, 1

I. *Qualiter electores ſoedus inierint ad negotia ſanctae eccleſiae & ſacri Romani imperii fideliter & concorditer tractanda,* 7

II. *Qualiter electores ſe aliis principibus obſtrinxerint,* 9

III. *Qualiter alii principes ſe principibus electoribus obſtrinxerint,* 10

IV. *Qualiter marchio Wilhelmus caverit pro ſuis tribus conſanguineis,* 12

V. *Qualiter principes electores regi Wenceſlao ultimo ſcripſerint, eumque ad dietam in* Lanſtein *invitaverint,* 13

VI. *Qualiter principes electores ducem Saxoniae ad dietam apud oppidum* Lanſtein *invitaverint,* 14

VII. *Quomodo electores marchionem Brandeburgae ad condictum diem verſus oppidum* Lanſtein *invitaverint,* 15

VIII. *Sententia qua rex Wenceſlaus depoſitus eſt ab imperio Romano,* 16

IX. *Juramentum quod praeſtiterunt principes electores quando volebant novum regem eligere,* 21

X. *Qualiter principes electores noſtri domini regis electionem publicaverint omni populo & ad ipſi obedientiam praeſtandam commonuerint,* 21

XI. *Qualiter principes electores ſe obſtrinxerint ad ſubſidium domino regi praeſtandum,* 22

XII. *Qualiter dominus meus rex quaedam puncta & articulos hic infra poſitos principibus electoribus obſervare ſpoponderit,* 24

XIII. *Quomodo principes electores magnatibus & civitatibus ſcripſerint de depoſitione regis Wenceſlai, & quod illi ultra obedientiam tanquam regi Romanorum praeſtare non debeant,* 26

XIV. *Qualiter principes electores ad ſtatus & magnates ſcripſerint, quod dominum noſtrum regem in Romanorum regem elegerint, atque ipſi obedientiam praeſtent,* 27

XV. *Epiſtola Ruperti Romanorum regis ad Aquiſgranenſes,* 28

XVI. *Epiſtola Aquenſium ad Rupertum regem,* 29

XVII. *Epiſtola electorum ad marggravium Miſniae & landgravium Haſſiae, ut domino regi homagium praeſtent,* 30

XVIII. *Negotiatio cum magnatibus & civitatibus Longobardiae domino Alberto* de Tanheim *commiſſa,* 32

XIX. *Negotiatio cum dominis Auſtriae in dieta apud S. Vitum,* 33

XX. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum ad electores aliosque principes ratione Aquenſium,* 35

XXI. *Sententia prolata inter epiſcopum Bambergenſem & Conradum mareſcallum* de Papenheim, *ejuſque filium Arnoldum a* Sechendorff, 36

XXII. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum ſereniſſimae principiſſae dominae Elizabethae reginae Galliae, dilectae amitae noſtrae,* 37

XXIII. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum dilecto noſtro devoto & fideli magiſtro Alberto parocho ad S. Sebaldum Norembergae,* 38

XXIV. *Negotiatio cum Helvetiis,* 39

XXV. *Negotiatio cum comite Alberto de Montefeltro,* 40

XXVI. *Negotiatio cum duce Johanne dicto Leodienſi,* 41

XXVII. *Epiſtola Ruperti Romanorum regis illuſtri Ludovico duci Bavariae & comiti Palatino Rheni, dilecto noſtro nepoti & principi,* 43

XXVIII. *Memoriale ad negotiandum cum Auſtriacis,* 44

XXIX. *Negotiatio cum regina Gallorum,* 45

XXX. *Qualiter dominus meus quaedam puncta compoſuerit inter dominum Moguntinum & landgravium Haſſiae, Norembergae, die veneris poſt inventionem S. Crucis anno* 1401 48

XXXI. *Inſtructiones domini mei regis qualiter conſiliarii ſui in dieta Metenſi ſe gerere debeant die S. Johannis Baptiſtae anno* 1401. 49

XXXII. *Memoriale ad marggrav. Principum circa negotiationem domini Mediolani,* 50

XXXIII. *Memoriale ratione regis Bohemiae,* 52

XXXIV. *Negotiatio cum comite Sabaudiae,* 52

XXXV. *Memoriale pro Leopoldo duce Auſtriae,* 54

XXXVI. *Negotiatio qualiter Jacobus* de Cobe *& Fridericus* Huchen *cum Colonienſibus debeant tractare,* 55

XXXVII. *Negotiatio qualiter Everhardus* Otlenhaups *cum litteris credentialibus apud*

*epiſcopum Leodienſem, comitem de Oſter-*van, *comitem Clevenſem & Adolfum comitem Bergenſem tractare debeat, ut cum domino meo monies tranſeant*, 56
XXXVIII. *Memoriale qualiter cum ducibus Brunſwicenſi & Lunenburgenſi tractandum ſit*, 56
XXXIX. *Negotiatio cum landgravio Haſſiæ*, 57
XL. *Negotiatio ad Leopoldum ducem Auſtriæ per Johannem* Winheim *Domini ... poſt Ki-lianum*, 58
XLI. *Negotiatio cum rege Aragoniæ*, 60
XLII. *Negotiatio cum rege Aragoniæ ratione cujuſdam matrimonii*, 61
XLIII. *Negotiatio cum Leopoldo duce Auſtriæ demandata domino Conrado* de Triedberg *& Johanni* de Millenberg, 62
XLIV. *Negotiatio cum Venetis*, 64
XLV. *Negotiatio ad epiſcopum & civitatem Baſileenſem & Helvetios per dominos* Schwarzburg, Sichingen *& alios*, 65
XLVI. *Memoriale ratione negotiationis cum rege Galliæ circa matrimonium ducis Johannis regis filii cum filia regis Galliæ*, 67
XLVII. *Memoriale de Metenſi negotiatione*, 69
XLVIII. *Epiſtola regis Ruperti ad ſuos fideles de Aquiſgranenſibus*, 70
XLIX. *Negotiatio quam dominus noſter demandavit Udalrico* de Albech *& Johanni* de Mattelbach *cum illos mitteret in Longobardiam*, 71
L. *Negotiatio cum Florentinis*, 72
LI. *Negotiatio cum principibus electoribus domino Nicolao* Buman *demandata*, 73
LII. *Negotiatio cum domino Coloniensi ſola facienda, ita ut nullus adſit niſi unus aut duo, quibus ſingulariter fidat*, 75
LIII. *Negotiatio ad Leopoldum ducem Auſtriæ demandata D. Ulrico* de Albeck, 76
LIV. *Negotiatio cum domino archiepiſcopo Salzburgenſi, domino Ulrico de* Albeck *demandata*, 78
LV. *Negotiatio cum Landgravio Haſſiæ Johanni de* Hatic *commendatori ordinis Teutonici Francofurtenſi deputata*, 81
LVI. *Epiſtola Ruperti regis dilecto noſtro cognato & nobili principi Erneſto comiti Palatino Rheni & Bavariæ*, 83
LVII. *Epiſtola Ruperti regis illuſtri noſtro dilecto filio & duci Ludovico comiti Palatino Rheni & duci Bavariæ, noſtro & imperii per Germaniam legato*, 84
LVIII. *Negotiatio cum Erneſto principe duce Bavariæ*, 85
LIX. *Negotiatio Serdia pro civitatis Ambergenſis cum domino meo duce Ludovico ſeria tertia poſt Dominicam* Oculi *facta*, 87
LX. *Littera ad civitates directa quando dominus meus ex Italia in Germaniam rediit*, 92
LXI. *Epiſtola ad principes*, 92
LXII. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum ad Landgravium Haſſiæ*, 93
LXIII. *Negotiatio qualiter comes Guntherus* de Swartzbergh *& dominus Hartungus* de Egloffſtein *ſimul cum marchione Wilhelmo Miſnæ tractare debeant*, 94
LXIV. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum ſereniſſimæ principi dominæ Elizabethæ reginæ Galliæ dilectæ amicæ noſtræ*, 96
LXV. *Scedula incluſa*, 97
LXVI. *Littera Ruperti Romanorum regis ad principes & civitates imperii*, 97
LXVII. *Negotiatio cum Landgravio Haſſiæ, ducibus Brunſwicenſi & Lunenburgenſi*, 99
LXVIII. *Negotiatio ad epiſcopum Salzburgenſem*, 100
LXIX. *Negotiatio cum Leopoldo duce Auſtriæ*, 101
LXX. *Memoriale ad Marggravium Jodocum Moraviæ*, 102
LXXI. *De duce Saxoniæ*, 103
LXXII. *Inſtructio negotiandi cum Gallia*, 104
LXXIII. *Negotiatio cum regina Galliæ*, 106
LXXIV. *Negotiatio cum rege Angliæ*, 107
LXXV. *Memoriale ratione dietæ Clivenſis*, 110
LXXVI. *Memoriale ad ducem Albertum Auſtriæ*, 112
LXXVII. *Negotiatio ad capitulum Treverenſe*, 116
LXXVIII. *Negotiatio cum domino* de Walchenſtein, 117
LXXIX. *Reſponſum ad negotiationem quam dominus Fridericus dux Lotharingiæ ſimilem fecit*, 118
LXXX. *Epiſtola Ruperti ad quoddam canonicorum collegium*, 120
LXXXI. *Epiſtola Stephani Bavariæ ducis, Stephani marchionis Miſniæ & Friderici Burggravii Nurenbergenſis ad Johannem archiepiſcopum Moguntinum*, 121
LXXXII. *Littera Ruperti Romanorum regis ad ducem Lotharingiæ*, 121
LXXXIII. *Negotiatio ad regem Angliæ, Friderico* de Hadten *demandata Laurentii feſto anno* 1405, 123
LXXXIV. *Inſtructio ſecundum quam noſtri domini regis familiares ſe dirigere debent in dieta Solodurenſi cum conſiliariis ducis Sabaudiæ*, 125
LXXXV. *Memoriale ad Helvetios*, 127
LXXXVI. *Inſtructio ſecundum quam noſtri domini regis familiares in dieta Auguſtana ſe dirigere debent cum familiaribus ducis Salzburgenſis*, 127
LXXXVII. *Articuli quos dominus meus rex cum ſuis conſiliariis concluſit contra regem Bohemiæ*, 129
LXXXVIII. *Epiſtola Ruperti regis Romanorum illuſtri Carolo duci Lotharingiæ & marchioni, noſtro dilecto filio & principi*, 130
LXXXIX. *Inſtructio ſecundum quam domini*

noſtri regis familiares ſe dirigere debent in dicta W. . . ſtegenſi, 130

XC. *Epiſtola Ruperti regis illuſtriſſimæ principi dominæ Elizabethæ Dei gratia reginæ Galliæ dilectæ amitæ,* 132

XCI. *Epiſtola Ruperti regis ſereniſſimæ principi dominæ Margaritæ Dei gratia reginæ Sueciæ, Daniæ & Norvegiæ, dilectæ amitæ noſtræ,* 133

XCII. *Littera Ruperti regis & Johannis ducis Bavariæ de matrimonio cum Catharina ſorore regis Sueciæ, Daniæ & Norvegiæ,* 134

XCIII. *Inſtructio ſecundum quam dominus in* Laber, *dominus Johannes Truchſeſſus & ſcriba provinciæ Ambergenſis ſe dirigere debent & negotiari cum regina Daniæ,* 135

XCIV. *Negotiatio ad dominum meum Lutharingiæ,* 136

XCV. *Epiſtola Ruperti Regis ſereniſſimæ principi dominæ Margaritæ Dei gratia reginæ Sueciæ, Daniæ & Norvegiæ, dilectæ amitæ noſtræ,* 137

Geſta Trevirenſium archiepiſcoporum ab anno Chriſti DCCCLXXX. *ad annum* MCCCCLV 140

Appendix ad Geſta archiepiſcoporum Trevirenſium, 453

Libellus de propugnata adverſus archiepiſcopum Trevirenſem libertate Epternacenſis monaſterii, deque inſtitutione feſti commemorationis S. Willibrordi, 455

Declaratoria contra Henricum Trevirenſem electum, qui pallio non habito archiepiſcopum ſe in litteris nominavit & ſacris immiſcuit, 468

Fragmentum Chronici S. Matthiæ, 503

Breve Chronicon Epternacenſe, 505

Aliud breve Chronicon Epternacenſe ſeu prioris continuatio, 509

Breve Chronicon ex mſ. Prumienſi, 517

Annales Novesienſes, 521

Excerpta ex Amelgardi presbyteri Leodienſis libro 2. de Geſtis Ludovici XI Francorum regis, 741

Geſta pontificum Trajectenſium & Leodienſium a S. Remaclo ad Vazonem, 837

Hiſtoria Andaginenſis monaſterii ſancti Huberti ſcripta ineunte ſæculo XII. ab auctore anonymo, 9.3

Vita S. Friderici epiſcopi Leodienſis, 1023

Hiſtoria inſignis monaſterii S. Laurentii Leodienſis, 1035

Appendix ad hiſtoriam S. Laurentii Leodienſis, 1164

Inſtrumentum venerabilis domini Reginaldi Leodienſis epiſcopi, 1164

Diploma Reginaldi epiſcopi, 1166

Inſtrumentum Reginaldi Leodienſis epiſcopi de dono Lamberti de Alta-ripa, 1168

Item, aliud de Molendino de Werlege, 1169

Item, ejuſdem de quinque Manſis in Baldiners, ibid

Item, ejuſdem de dono prædii de Jeſt, 1171

Item, ejuſdem de manſis de Moſonde, 1173

Charta Henrici Leodienſis epiſcopi de villula Mareis, 1174

Diploma Henrici V Romanorum imperatoris pro Leodienſi S. Laurentii monaſterio 1176

Littera Eugenii papæ III 1177

Concordia inter Everelmum abbatem S. Laurentii & Marſilium S. Ægidii, 1178

Inſtitutio domni Ottonis abbatis de numero monachorum, 1179

Littera Guidonis legati de S. Nicolao de Glano, 1181

De S. Nicolao de Glano, ibid.

Confirmatio & acceptatio donationis S. Nicolai de Glano ex parte abbatis & conventus S. Laurentii, 1182

Brevis hiſtoria collegiatæ S. Petri Ertincurtenſis eccleſiæ Lovanium tranſlatæ auctore Adriano de Veteri-Buſco monacho S. Laurentii, 1183

Rerum Leodienſium ſub Johanne Heinsbergio & Ludovico Borbonio epiſcopis opus Adriani de Veteri-Buſco monachi S. Laurentii, 1200

Angeli de Curribus Sabini poëtæ laureati de excidio urbis Leodienſis libri ſex, 1370

ACTA VARIA
DE EXAUCTORATIONE
WENCESLAI IMPERATORIS
ET RUPERTI ITIDEM IMPERATORIS
ELECTIONE.

Ex MS. codice Germanico in Latinam linguam converſa.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

CUM ampliſſimæ huic collectioni occaſionem dederit iter noſtrum Germanicum, claſſem hanc ſecundam, quæ ſcriptores exhibet hiſtoricos, a rebus germanicis incipere viſum eſt, actaque varia de Wenceſlai imperatoris exauctoratione, deque Ruperti etiam imperatoris creatione ipſo in limine collocare, ut pote quæ & ipſa eventus inſolentia, & gravitate argumenti longe præſtent ceteris omnibus monumentis.

Fuit autem Wenceſlaus Caroli IV. imperatoris & Bohemiæ regis filius, ſed à paterna virtute & moribus longe degenerans. Cum annum ætatis decimum quintum attigiſſet, Carolus amore nati abreptus nihil antiquius habuit, quam ut illum imperii conſortem adſciſceret, nullumque non movit lapidem ut ſupremam hanc ei conciliaret dignitatem. Verum obſtabant in filio ſtudia prorſus diſſimilia, quæ Wenceſlaum imperio indignum conclamabant. Cum nullis ergo precibus & obſecrationibus electores principes ad voluntatem ſuam poſſet inclinare, hanc tandem illuſtri nomini ſuo maculam inurere haud quaquam erubuit, ut quod jure aut prece non valebat, ſaltem precio compararet, promiſſis electorum cuique centum florenorum millibus. Quid non mortalia pectora cogis auri ſacra fames? Deterriti primo Wenceſlai vitiis & ſocordia principes ad quos Romanorum regis ſpectabat creatio, his tandem illecti illecebris reſiſtere non valuere, tantoque pecuniarum pondere preſſi, ſponte ſuccumbentes, in virum indigniſſimum vota contulerunt ſua. Sic promoto in regnum Wenceſlao, cum pater ſolvendo quod promiſerat par non eſſet, urgerentque principes ut promiſſis ſtaret, metuens ille rem in diſſidium verti, *inquit Trithemius*, obligavit illis quam plurima telonia, vectigalia, oppida, caſtra, proprietates, & jura regni Germanici, quæ ſic alienata permanent in præſentem diem per annos jam centum quadraginta duos, in damnum regni manifeſtum & magnam deſolationem. Trith. hiſt. Hirſaug.

Odio eum patre, duodecim post ejus mortem annis regnarat Wenceslaus, tunc partim male administrans imperium, ipsum sese foedissimis voluptatibus, vino quoque continua ingurgitatione, ac tum dormiendo noctes conjungens, quae ad ipsum respiciebant negotia negligebat, dissipatis etiam imperii juribus & dominiis. Nec deerat in eo crudelitas in subditos, maxime in viros Deo consecratos. Hinc ipsi principum pariter contemtus, quorum facile eorum mentes a se abalienabat.

Cum igitur autem ut anno 1398 Remis convenisset Wenceslaus cum Francorum rege tractaturus de schismate extinguendo eo opportunius, nec aptior alia via esset, quam ut uterque de papatu contendens abdicare cogeretur. Deliberationem non tulit Bonifacius IX qui de papatu deturbari periculum in eum detorquere, principibus electoribus instinctus ut quam pro suo imperio Wenceslaum, nec morte ejus aliud afferri posse remedium, quam praesentem tam velando capite. Ostenso jam multis nomine suo in hanc inducere sententiam haudquaquam difficile fuit, congregatique in oppido Lonstein dioecesis Trevirensis, pronunciato judicio Wenceslaum ex imperiali fastigio dejiciunt, Ruperto Bavariae duce ei substituto.

Accusationum capita praecipua in sua sententia enumerant electores, sed singula hic juvat referre ex Trithemii chronico Hirsaugiensi secundae editionis, in quo haec recensentur.

Prima causa sive articulus fuit, quod civitatem Genuensem partis maritimae in Liguria sitam, quae semper ad Romanum imperium pertinebat, accepta pecunia, regi domino Gallorum sine consensu principum regni, in grave detrimentum regni Germaniae simul & imperii Romani dedit.

Secundus articulus sive causa depositionis ejus fuit, quod Vicecomitem Johannem Galeacium Mediolani creavit in ducem, assignando ei totam Lombardiam in titulum & perpetuam possessionem sine scitu & voluntate principum, pro centum millibus ducatorum, quod ei non licuit.

Articulus tertius, sive causa fuit, quod plura dominia sive territoria feudalia imperii per mortem possessorum quae ad ipsum tam regni quam imperii devoluta erant, sine consensu principum alienavit, & receptis hinc inde pecuniis in proprietatem & perpetuam possessionem aliis tradidit.

Articulus quartus fuit, quia ut communiter fama divulgat, & plurimorum constat relatione, quod magistrum quendam in theologia, vita ejus inter praedicatores Pragae egregium, necavit & plures alios tam clericos quam laicos sine causa rationabili necari mandavit.

Articulus quintus sive causa depositionis est, quod non solum fures, raptores, latrones & praedatores mercatorum & quorumlibet itinerantium sed impunitatem malefactoribus concessisse videtur, potentiam & punitionem solum innocentes, unde plerumque fuit sub eo latronibus regnum.

Articulus sextus fuit, quod membranas dedit puras suo sigillo munitas & signo, hoc est cartas non scriptas, appensione sigilli regiae majestatis, & literas ... pecunia ... per quas membranas homines nequam multas dolos & fraudes commiserunt.

Articulus septimus sive depositionis ejus causa fuit, quod cum rege Poloniae Lituanos & paganos contra milites ordinis Teutonicorum in Prussia vocatos se univit & confoederavit in contemptum fidei catholicae & detrimentum totius regni, quod regiam maxime decet majestatem, propter quod paganos tenebatur expugnare, Christianos autem defendere.

Articulus octavus, quod avaritia & nimia cupiditate pecuniarum seducentes multos diversae conditionis homines ad curiam suam fecit citari sine rationabili causa, ut vel metu vel injuriis accusationibus fatigati, sese pecunia redimerent, aliosque multorum vexationibus subjecerent.

Articulus nonus, quia oſor & perſecutor cleri fuit & omnium eccleſiaſticarum perſonarum, laicos omnes ruſticos, cives ſimul & nobiles, quantum potuit, contra miniſtrantes eccleſiæ concitans & fovens & defendens, quemadmodum Herbipolenſibus factum jam diximus.

Articulus decimus, inſigne illud gymnaſium litterarum generale, ſeu univerſitatem Pragenſem, quam pater imperator Carolus IV. paulo ante fundaverat, ſua tyrannide annihilavit atque deſtruxit, doctores atque magiſtros inde capiens, expellens, pluresque interficiens, quorum hoſtis, inimicus, & perſecutor fuit omnium, maxime bonorum virorum atque doctorum.

Articulus undecimus fuit, ſive depoſitionis cauſa non ultima, quod ſubditos principum, epiſcoporum, abbatum, ducum, comitum, atque nobilium occultis litteris, nunciis, promiſſis, & ſuggeſtionibus contra ſuperiores ſuos in rebellionem concitavit, fovit & animavit, ut patuit in Herbipolenſibus.

Articulus duodecimus, quod oſor pacis regnum litibus, contentionibus, latrociniis & infinitis turbationibus implevit, cives contra principes animavit, metuens propter ſcelera deponi a regno, ſi pax in terra permiſſa principes electores inter ſe faceret omnino concordes.

Articulus decimus tertius fuit, quod eccleſiarum immunitatem contemnens, omnia temere pro ſua voluntate præſumſit, bona eccleſiarum, aut militibus diſtribuit, aut ſibi uſurpavit. Moliebatur enim regalia & juriſdictiones temporales epiſcopis auferre, & ſuis nebulonibus diſtribuere.

Articulus decimus quartus fuit, quod otio, commeſſationibus, potationibus, ebrietatibus & luxuriæ die noctuque intentus, negotia regni omnia penitus neglexit, ſeditiones civium & bella fovit, in Bohemia cum ſuis meretricibus ſe continuit, ad regni cauſas non venit, libidini & avaritiæ vacavit.

Articulus decimus quintus fuit, quod admonitus ſæpius a Romano pontifice, atque crebrius a principibus requiſitus & rogatus, ut pro ſuſcipienda imperii corona expeditionem faceret in Italiam, renuit, ſprevit, atque contempſit, & de negotiis tam regni quam imperii nihil omnino curavit.

Articulus decimus ſextus, quod ſuper his & aliis multis negligentiis, atque ſceleribus ſuis admonitus, aviſatus, ſæpiuſque rogatus, ut emendationis vitæ propoſitum dignaretur aſſumere, & regni negotia curare, non ſolum nihil adverterit, ſed monentes, ſi potuit, perſecutus fuit. Multos enim venerabiles doctos & honeſtos viros, prælatos, monachos, presbyteros, magiſtros & ſtudentes vel occidi, vel ſubmergi præcepit, aut ignibus concremavit, ſine cauſa, ſine juſtitia, ſine ordine æquitatis.

Hæc neceſſario præmittenda duximus variis de Wenceſlai depoſitione deque Ruperti electione, eamque ſecutis actis, quæ ex manuſcripto noſtro codice Germanico in Latinum convertit religioſiſſimus vir R. P. Ambroſius monachus ſtrictioris obſervantiæ Ordinis Ciſtercienſis, prope Duſſeldorpium, annuente Reverendiſſimo ejuſdem Monaſterii Abbate, cujus in nos beneficia nulla delebit oblivio.

HIC INCIPIT CODEX GERMANICUS ACTORUM, IN QUO

continentur Epiſtolæ & Acta, quæ in depoſitione Wenceſlai regis Bohemiæ, & electione Sereniſſimi & Nobiliſſimi Principis & D. D. Ruperti Romanorum Regis emanarunt, ac demum alia [illegible] & [illegible], quæ ab eodem rege Ruperto poſt electionem ſuam emiſſa ſunt & præterea plurima [illegible] & inſtrumenta, ut [illegible] poſtea [illegible] & videbuntur. [illegible], cum computaretur annus poſt Chriſti Nativitatem milleſimus quadringenteſimus, vel haud diu ante

I

QUALITER ELECTORES FOEDUS [illegible]

NOS Dei gratia [illegible]

[illegible]

ex aliam hæc veraciter firmiter conſtanter & inviolabiliter tenere, ſervare facere & exequi: nec quidquam in oppoſitum quærere, nec aliud ſperare, ſive temporale aliud quovis modo facere, abſque omni dolo & fraude. In cuius rei teſtimonium & plenum robur, unuſquiſque noſtrum ſupra nominatorum, ſigillum ſuum præſenti literæ appoſuit. Datum Moguntiæ die tertia poſt feſtum ſanctæ Crucis Latine Exaltatione dictum, anno poſt Nativitatem Chriſti milleſimo trecenteſimo nonageſimo nono.

II
QUALITER ELECTORES SE ALIIS principibus obſtrinxerint

NOS Dei gratia IOANNES ſanctæ ſedis Moguntinæ archiepiſcopus S. R. Imp. per Germaniam archicancellarius, FRIDERICUS ſanctæ eccleſiæ Colonienſis archiepiſcopus S. R. Imp. per Italiam archicancellarius, dux Weſtphaliæ, WERNERUS archiepiſcopus Trevirenſis S. R. Imp. per Galliam & regnum Arelatenſe archicancellarius, RUPERTUS D. G. comes palatinus Rheni, præſidis S. R. Imp. archidapifer & dux Bavariæ, & RUDOLPHUS Saxoniæ & Luneburgi dux, Burgravius Magdeburgenſis, comes Brenenſis, comes palatinus Saxoniæ & S. R. Imp. archimareſchallus, omnes electores ſupranominati S. R. Imperii, agnoſcentes memoriaque tenentes, quod Romanum imperium, quod a longo tempore in S. R. Imperio magnos & notabiles defectus habuit, & damna & gravamina ſuſtinuit & adhuc ſuſtinet, & Romanum Imperium in ſua dignitate & honore periclitatur, nunc manifeſtum eſt, & perſenſerunt nobiliſſimi principes D. STEPHANUS comes palatinus Rheni & Bavariæ dux, BALTHASAR & WILHELMUS fratres marchiones Miſniæ & Landgravii Thuringiæ, LUDOVICUS comes palatinus Rheni & dux Bavariæ, HERMANNUS Landgravius Haſſiæ, FRIDERICUS Burgravius Norembergæ, FRIDERICUS, WILHELMUS & GEORGIUS fratres & FRIDERICUS marggravius ſupradicti Balthaſaris filii, omnes marchiones Miſniæ & Landgravii Thuringiæ, nobis ſupra nominatis principibus electoribus ſe obſtrinxerunt ad alium regem Romanorum eligendum & confirmandum, & ea omnia puncta & articula obſervanda nobis ſupradictis principibus electoribus adhæſuros, nobiſque fideliter & conſtanter in illis negotiis aſſiſtere, ſicut ſupra ſcriptæ literæ continent, quas illi ſupradicti principes nobis ſupranominatis principibus electoribus ſe commiſerunt & ſeparatim ad utilitatem ſanctæ eccleſiæ & S. R. Imperii honorem & utilitatem noſtrumque & communem patriæ conſolationem & ſolatium. Et cum prædicti principes conjunctim, & unuſquiſque ſeparatim nos obſtrinxerunt & obligaverunt prætenſam literam commemoratam prout ſuperius ſcriptum habetur. Propterea quod, quicunque de nobis fuerit, ratione præſentis conſiderationis & conatus profundi, officium noſtrum collum & malam voluntatem hoſtiliter vel alio quocunque modo gerere vel oſtendere voluerit, conjunctim vel ſeparatim, tunc nos omnes ſupranominati principes electores ſimul & unuſquiſque ſingulus ex adverſo ſideliter cum corporibus, bonis, terris & populis noſtris conſiliis & auxiliis aſſiſtemus & manus noſtras ad hoc quandocunque requiſiti poſſibile & neceſſe fuerit, abſque omni dolo, mittemus. Si quis vero quicunque de nobis commiſſus ſupradictos principes conjunctim vel ſeparatim conaretur infeſtare vel ſupra memoratam noſtrum & auxilium hoc contra nos ſupradicti principes electores ſimul vel ſeparatim prædictos principes omni noſtra potentia adjuvabimus, & conſolabimur ſine mora & abſque dolo, neque in prædicto negotio ab illis dividemur ſeparabimur, nec etiam damnum videbimus, firmiter etiam & fideliter in hac re cohærebimus excluſo omni dolo & fraude. Omnia & ſingula hæc ſuprascripta puncta & articulos nos ſuperius nominati principes electores & unuſquiſque noſtrum ſupra memoratis principibus & unicuique illorum promittimus per noſtram principalem fidem & honorem, abſque corporaliter ad ſancta præſtitum, promittimus affirmamus & juramus vi præſentium literarum hoc vere, fideliter, & inviolabiliter obſervare facere & exequi nec in contra nec aliquid agere nec quærere ſive aliud ſperare ſive temporale quocunque modo abſque fraude & dolo. In cujus rei fidem & plenum robur unuſquiſque noſtrum ſupranominatorum principum electorum proprium ſuum literis ſigillum appendi fecit. Datum Moguntiæ dum computaretur poſt Chriſti Nativitatem annus milleſimus trecenteſimus nonageſimus nonus.

III
QUALITER ALII PRINCIPES SE principibus electoribus obſtrinxerint

NOS Dei gratia STEPHANUS Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariæ, BALTHASAR & WILHELMUS fratres Marchiones Miſniæ & Landgravii Thuringiæ, LUDOVICUS Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariæ, HERMANNUS Landgravius Haſſiæ, FRIDERICUS Burgravius Norembergæ, & FRIDERICUS primo nominati Balthaſaris Marchionis filius Marchio Miſniæ & Landgravius Turingiæ, hæc literis agnoſcimus & notum facimus, poſtquam in ſacro Romano Imperio a longo tempore ſunt magni & notabiles defectus, diſſen-

[illegible]

IV

QUALITER MARCHIO WILHELMUS

[illegible]

[illegible]

D. Rudolpho duci Saxoniæ & Lunæburgi A S. R. Imp. electoribus dilectis nostris avunculis & aliis nostris amicis ad alium regem Romanorum eligendum, fecimus intervenire, utique intervenimus, prout hæc continentiam instrumentum quod invicem tradidimus propriè demonstrat, quod nos prædictis dilectis nostris DD & avunculis principibus electoribus assecuramus & promisimus, assecuramus & promittimus virtute præsentis instrumenti, pro nobilissimis principibus pro D. Friderico Wilhelmo & Georgio fratribus marchionibus Misnæ dilectis nostris consanguineis, quod ipsi etiam in hoc negotio cum DD ubique dilectis nostris & avunculis electoribus, nobisque amicis, ac nobiscum firmiter velint permanere, nobisque constanter & fideliter continuendo & adhærendo adesse in omni modo & secundum dicti instrumenti tenorem, quod principes electores prænominati & amici nostri & nos invicem manu tradidimus sine omni dolo, & quod nostri supradicti nostri dilecti domini consanguinei D. Fridericus Wilhelmus & Georgius [illegible] sunt. Et hoc proximo pascha sequenti DD. B nostris avunculis electoribus instrumenta per sigilla propria munita, quod nobiscum cum aliis sint permansuri in illo negotio, illudque ita observaturi & custodituri, prout inter nos verbo & scripto conventum est, nostrisque DD & avunculis principibus electoribus [illegible] etiam aliis scriptum tradent, quale amicis nostris, nobisque dederunt. Et quando nostri DD consanguinei scriptum illud dederint, extunc nos ab hac cautione liberi, & tunc hoc instrumentum amplius nec vim, nec robur habebit. In cujus rei fidem hunc instrumento sigillum nostrum scienter appendi permisimus. Datum Francofurti post Nativitatem Domini quadringentesimum supra millesimum, die Purificationis Domini nostri.

Nota quod Marchio Fridericus propterea in hoc negotio laborat, quia alii principes, principibus electoribus debent.

V

QUALITER PRINCIPES ELECTORES regi Wenceslao ultimo scripserunt, eumque ad dietam apud *Lonstein* invitarunt.

SErenissime princeps Dux Wenceslae rex Romanorum & Bohemiæ rex, Quandoquidem nos Dei gratia Johannes sanctæ sedis Moguntinæ archiepiscopus S. R. Imp. per Germaniam archicancellarius, Fridericus sanctæ ecclesiæ Coloniensis archiepiscopus, S. R. Imperii archicancellarius per Italiam dux Westphaliæ, Wernerus archiepiscopus Treverensis S. R. Imp. per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius, & Rupertus comes palatinus Rheni, S. R. Imp. archidapifer ac dux Bavariæ. Propter varios defectus quos sancta ecclesia, & Romanum Imperium diu damnosè & detestabiliter experiuntur, & adhuc quotidie proh dolor experiuntur, sæpe & frequenter in specie vestra, monuimus, & rogavimus, ut hujusmodi defectus emendaretis & cessare faceretis. Non intererat tamen hactenus quod sanctæ ecclesiæ vel sacro Romano Imperio utile & consolatorium erat, quod ut uno & de jure facere debueratis, præsertim negligendo & omittendo tot requisitiones & monitiones, ut die post sanctum Laurentium proxime sequentem ad oppidum *Oberlonstein* supra Rhenum, & ex opposito *Boppardiam* ad nos principes electores aliosque principes qui ibidem ad nos venturi sunt, accedatis ad ante memoratos defectus componendos, judicandos, & etiam corrigendos, Imperiumque reformandum, sicut necessitas sanctæ ecclesiæ S. R. Imperii, totiusque Christianitatis exigit.

Quod si autem non veneritis ad præfatum terminum & diem, ut prædicto modo quod ante dictum est, deberemus nos ad universitatis C petitionem instantiam & juramentum, quo erga S. R. Imperium adstringimur, intendere, agere & ordinare quatenus actum Imperium utiliter & honestius tractetur & gubernetur. Et propterea volumus a tali juramento, quod nominatæ personæ præstitimus liberi esse, nec ulterius vel ad obligari juramentorum tamen quo sacro Romano Imperio devincimur, retinebimus ubique adhærebimus. Datum Francofurti feria sexta ante festum Pentecostes nostris sub sigillis præsentibus appressis anno Domini millesimo quadringentesimo.

D

VI

QUALITER PRINCIPES ELECTORES, ducem Saxoniæ ad dietam apud oppidum *Lonstein* invitarunt.

ILlustri domino principi duci Rudolpho duci Saxoniæ & Lunæburgi, burgravio magdeburgensi, comiti [illegible] palatino Saxoniæ, & S. R. Imp. archimarescallo. Nos Dei gratia J. sedis Moguntinæ archiepiscopus, S. R. Imp. per Germaniam archicancellarius, Fridericus S. ecclesiæ Coloniensis archiepiscopus, E S. R. Imp. per Italiam archicancellarius, Westphaliæ dux, Wernerus archiepiscopus Treverensis S. R. Imp. per Galliam & regnum Arelatense archicancellarius & Rupertus comes palatinus Rheni, S. R. Imp. archidapifer & dux Bavariæ. Postquam nos ob auferenda damna & defectus, qui diutius in sancta ecclesia & Romano Imperio emerserunt, & quotidie exsurgunt dominum nostrum regem Romanorum frequenter & multum adhortati fuimus, requisivimus, & intelleximus, prout vos bene scitis, alia in-

cum hujuſmodi auxilium præbere noluerit, unde ſpectabis ſacri Imperii ruina contingere: de qua & vos nobiſcum, ac nos vobiſcum hoc tempore Francofurti diverſis vicibus ac conſiliis multis inter nos habuimus, qualiter ad competentem ordinationem & pacem hæc emendaremus, prout nobis incumbit, officiique noſtri eſt facere. Ita convenimus ut dominum noſtrum regem prædictum iterum [illegible] moneremus, requireremus eique ſcriberemus, ut ad oppidum *Oberlanſtein* ad Rhenum, ad nos aliosque principes poſtridie feſti S. Laurentii proxime ſequentis veniret, modo ac forma, qualiter in ſcriptura continetur, quam hic vobis mittimus, & per quam petimus & vos requirimus ut ad nos veniatis, die ac loco conſtitutis, & negotium hoc quod nobiſcum inceptum adjuvare, tractare, & manutenere, & ad finem uſque proſequi: prout nos & vos cum aliis principibus mutuo obligavimus & adſtrinximus. & caſu quo ad prædictum & locum non veneritis, nos nihilominus negotium hoc perſequemur ſacroque Imperio meliori quo poterimus modo adhærentes [illegible], prout nobis competit & tenemur. Datum Francofurti feria ſexta ante feſtum Pentecoſtes ſub ſigillo noſtro appreſſo anno Domini milleſimo quadringenteſimo.

VII.

QUOMODO ELECTORES, Marchionem Brandeburgiæ ad conductum dictum verſus oppidum *Lanſtein* invitarunt.

NObiliſſime princeps JODOCE Marchio Moraviæ, Nos Dei gratia ſanctæ ſedis Moguntinæ archiepiſcopus, S. R. Imp. per Germaniam archicancellarius: FRIDERICUS ſanctæ eccleſiæ Colonienſis archiepiſcopus, S. R. Imp. per Italiam archicancellarius, dux Weſtphaliæ: WERNERUS archiepiſcopus Treverenſis S. R. Imp. per Galliam & regnum Arelatenſe archicancellarius, & RUPERTUS comes palatinus Rheni, S. R. Imperii archidapifer & Bavariæ dux, notum vobis facimus, cum nos ob [illegible] defectus & damna quæ dudum in ſancta Eccleſia & Romano Imperio exſtiterunt & quotidie adhuc cum gravi damno oriuntur, vobis tamquam comprincipi electori noſtro perſcripſerimus & requiſiverimus, quatenus hoc tempore Francofurtum ad nos venire[illegible]. Vos autem ut ſperabamus non veniſtis. nunc autem ratione prædictorum defectuum & damnorum convenimus, ut D. noſtrum regem WENCESLAUM moneremus, requireremus ſcriptoque vocaremus ut ad nos aliosque principes in oppido *Oberlanſtein* ad Rhenum poſtridie feſti Sancti Laurentii proxime venturi veniret, eo modo ac forma uti continetur in copia quam vobis mit-

A timus. Hæc igitur vobis ſignificamus, utpote conſortori noſtro, ratione marchiæ Brandeburgicæ, & petimus ut conducto die & loco ad nos veniatis, & nobiſcum negotia iſta tractetis, præſertim ut ſacrum Imperium utiliter diſponatur, prout nobis competit, ac officii noſtri eſt facere. Quod ſi vero in perſona non poſſitis venire, tunc mittite modo ſupradicto aliquem ex amicis veſtris, cum procuratorio & plena poteſtate in ſcriptis: quod ſi nec hoc feceritis, nos nihilominus ſupradicta negotia, uti ad nos ſpectat & tenemur, procurabimus facere, B voluntatemque hujuſmodi te rogamus & admonemus eſſe. Datum Francofurti feria ſexta ante feſtum Pentecoſtes noſtro ſub ſigillo pendentibus appreſſis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo.

VIII.

SENTENTIA

QUA REX WENCESLAUS depoſitus eſt ab Imperio Romano.

IN nomine Domini amen. Nos JOHANNES Dei gratia ſanctæ eccleſiæ Moguntinæ C archiepiſcopus, S. R. Imperii per Germaniam archicancellarius. Omnibus hominibus tam præſentibus quam futuris hujuſmodi notum facimus: qualiter multi & varii, magni & lamentabiles defectus, errores & abuſus à longo temporibus & annis in eccleſia ſancta exorti fuerunt, ac etiam nunc quotidie cum damno oriuntur; & à quo ſacrum Imperium Romanum, ſancta eccleſia totaque Chriſtianitas ſuſtentum, protectionem, & adjutorium habere deberet, ab illo proh dolor! per multos dilaceratur, diminuitur, & negligenter gubernatur: quod non ſolum D hoc ſcriptum noſtrum, ſed etiam ipſa notoria & manifeſta facta quotidiana peſſima ſequela clariſſime demonſtrant. Quapropter cum noſtri Domini & coelectores S. R. Imperii ſicut & nos, ad requiſitionem inſtantiſſimam ſanctæ eccleſiæ, & principum, dominorum, civitatum, terrarum, ac populorum ſacri Imperii protectorem & providum defenſorem exiſtimare poterat, ſereniſſimum principem D. WENCESLAUM regem Romanorum ac Bohemiæ regem à longo jam tempore ſæpe & ſerio exhortati ſumus, rogavimus per noſtros nuncios, amicos noſtros, E & per epiſtolas ac alias particulariter & potentiores privatim & publice indecentem ac horribilem ipſius vitam & ſacri Imperii regimen, ut & etiam detectus errores & abuſus in ſancta eccleſia & Chriſtianitate, graviſſimas diminutiones & dismembrationes ſacri Imperii ipſius motivo, & contra totalis ſuis dignitatis ſeverit & permiſerit, ſcilicet quod nunquam adhuc ſi ſanctam eccleſiam ad pacem habendam, quæ

Chriſtianitati

[illegible]

pronunciata ſunt, ut ſupra ſonat & ſcripta eſt, cum aliis ſcriptis notariis publicis & ante nominatis teſtibus corporaliter præſens adfui, & ita vidi & audivi, ac propterea ex juſſu & mandato ſupradicti clementiſſimi domini mei Moguntini, hoc publicum inſtrumentum ab alio fideliter conſcriptum, in formam publicam redegi, meoque conſueto ſigneto & nomine cum appenſione majoris ſigilli ante memorati clementiſſimi domini mei Moguntini ſignavi in fidem & teſtimonium omnium & ſingulorum prædictorum vocatus & requiſitus.

Et ego Johannes *Aner* junior de *Graſterſeld* clericus Moguntinæ diœceſis, & notarius &c.

Et ego Conradus de *Lohenne* clericus Paderbornenſis diœceſis de poteſtate.

Et ego Henricus *Stahlberg* de *Ambaberg* clericus Moguntinæ diœceſis.

Et ego Titmannus de *Homberg* Moguntinæ diœceſis clericus.

Et ego Conradus *Coler de Soſt* clericus Coloniensis diœceſis.

IX.

JURAMENTUM QUOD PRÆSTITERUNT principes electores quando volebant novum regem eligere

EGO Johannes archiepiſcopus Moguntinus S. R. Imperii per Germaniam archicancellarius & princeps elector juro ad ſancta Dei evangelia, quæ hic palam ante me ſacent, quod per fidelitatem, qua Deo & ſacro R. Imperio obſtrictus ſum, juxta quod ſcio & cognoſco, velim per Dei auxilium populo Chriſtiano caput ſeculare conſtituere, naturam regem Romanorum eligere, qui imperator ſiat, tutum qui huic officio aptus ſit, in quantum notitia & ſenſus mei mihi dictare & per prædictam meam fidelitatem dovotum meum, & rugo abſque omni promiſſione, pecunia, pacto aut quomodocumque nominari poteſt ita me Deus adjuvet, & omnes ſancti.

X.

QUALITER PRINCIPES ELECTORES noſtri D. regis electionem publicarint omni populo, & ad ipſi obedientiam præſtandam commonuerint.

OMnibus & ſingulis principibus, comitibus, magnatibus, civitatibus, equitibus, ſervientibus, omnibuſque aliis tam eccleſiaſticis quam ſecularibus, qui ad ſacrum pertinent Imperium, dilectis dominis & amicis ſuis ſalutem. Quemadmodum nos Dei gratia JOHANNES Moguntiæ, FRIDERICUS Coloniæ, & WERNERUS Treverenſis archiepiſcopi, per Germaniam, Italiam &

A Galliam archicancellarii, & S. R. Imperii principes electores, ad vos pervenire ſperamus, quod nos nobilem principem D. WENCESLAUM Bohemiæ regem, ob notorios & ſummatimos defectus & ſacinora, quibus ſe ſacro Romano Imperio reddiderat indignum ab eodem Imperio Romano amoviſſemus, & depoſuiſſemus, ut hodie ad Dei laudem, ſanctæ eccleſiæ & Chriſtianorum ſolatium, & ſacri Imperii honorem & utilitatem, ad alium regem Romanorum, qui ſacro Romano Imperio utilis aptuſque præſit eligendum, atque coram nobis ibidem ſacrificio Miſſæ

B & divino officio laudabiliter peracto, in vim juramenti, quod corporaliter ſupra ſacra evangelia præſtitimus, ſecundum meliorem noſtram ſcientiam, & ſacri Romani Imperii magna bonum ad electionem acceſſimus, & unanimiter elegimus ſereniſſimum principem & dominum D. RUPERTUM pro nunc comitem palatinum Rheni, & ducem Bavariæ in regem Romanorum, & per Dei gratiam in futurum Imperatorem, dilectum clementiſſimum D. noſtrum: omnino confidentes fore ut ſua ſapientia,

C virtute, & potentia ſacro Romano Imperio fideliter & utiliter conſulat, & pacem tam in ſancta eccleſia, quam ſacro Imperio omni meliori diligentia procuret. Propterea ſerio a vobis poſtulamus, requirimus, omnibuſque univerſim, & ſingulis ſeorſim mandamus, per juramentum quo ſacro Imperio obligamini, ut ante nominatum dominum noſtrum odaſcum pro vero, legitimo, Romanorum rege & futuro Imperatore teneatis, omnia etiam feuda & dignitates, quas habetis a ſacro Imperio, ab illo recipiatis, illique omnimode obediatis &

D obſecundetis cum homagio & juramento, & cum omni honore, utilitate, ſervitio & redditibus ad ſacrum Imperium ſpectantibus, ei adhæreatis ſicut de vobis ratione ſacri Imperii, honoris & utilitatis, prout nobis videtur eidem expedire, ſatis ſuperque confidimus. In cujus rei fidem, hasce literas appendentibus noſtris ſigillis confirmavimus. Datum in ſede regali prope civitatem *Renſe* ſabbato proximo ante feſtum Aſſumptionis B. Mariæ Virginis anno Domini millesimo quadringenteſimo.

E

XI.

QUALITER PRINCIPES ELECTORES ſe obſtrinxerint ad ſubſidium domino noſtro regi præſtandum

NOS Dei gratia JOHANNES ſanctæ ſedis Moguntinæ archiepiſcopus, ſacri Rom. Imperii per Germaniam archicancellarius, FRIDERICUS Colonienſis archiepiſcopus, S. R. Imperii per Italiam archicancellarius, & Weſtphaliæ dux, WERNERUS Treverenſis archiepiſcopus, S. R. Imperii per Galliam

archicancellarius, & nos Rupertus Comes palatinus Rheni ſacri Rom. Imperii archidapiferus & Bavariæ dux &c. notum profitemur & notum facimus, quod cum in ſancta eccleſia & ſacro Rom. Imperio à longo tempore graviſſimi errores & defectus multiplices non ſine ingenti dampno exorti [illegible] & nos propterea illuſtrem principem dominum Wenceslaum Romanorum quondam regem & regem Bohemiæ ſæpe numero interpellaverimus, requiſiverimus & ipſum admonuerimus, ut eiusmodi erroribus & defectibus obviaret, ſanctamque eccleſiam & ſacrum imperium prout decet [illegible] poſſet facere teneretur & prout advocato eccleſiæ & Romanorum regi de jure & æquitate competeret. Ille tamen hoc nunquam fecerit, nec faciendi animum aliquem ullo tempore habuerit. ideo ſtantibus ſupra memoratis graviſſimis erroribus ac variis defectibus & [illegible] & ne ſacrum imperium omnino deperiret, quod nobis tanquam ſacri imperii principibus electoribus de jure & ex officio competere [illegible] ordinare, utque prout dare ſtatuimus, ſimul una deliberatione præhabita, concorditer & unanimi, [illegible] ergo prædictum dominum regem Wenceslaum ab imperio Romano [illegible] eundemque regni dignitate depoſuimus & amovimus. & nos Johannes, Fridericus & Wernerus [illegible] electores ſupra nominati una cum ſuffragiis [illegible] illuſtris principis domini Ruperti ſupradicti, coëlectoris noſtri [illegible] electores, eundem dominum Rupertum in nomine Sti. Trinitatis & ex ſpeciali dono & manifeſta [illegible] Spiritus Sancti ad Dei omnipotentis laudem, ſanctæ eccleſiæ & ſacri imperii emendationem [illegible] in legitimum regem Romanorum duximus eligendum, & [illegible] ſtatuimus & creamus, eligimus, ſtatuimus & creamus ut in hoc patenti inſtrumento [illegible] Nos Johannes, Fridericus & Wernerus archiepiſcopi & electores antedicti & unuſquiſque noſtrum ſpecialiter [illegible] domino Ruperto Romanorum regi dilecto & clementiſſimo domino noſtro [illegible] formam & tenorem [illegible] promittimus [illegible] & animo nos obligavimus & obligamus tenore huius inſtrumenti omni eo modo quo infra habetur. Primo debemus ac volumus omnes & ſinguli prædictum dominum Rupertum pro vero Romanorum rege & noſtro vero domino fideliter agnoſcere, illique fideliter adhærere, [illegible] in poſſeſſione imperii manutenere & tueri omni fraude doloque excluſis, [illegible] quocunque demum nomine recepto, nemo, qui prædictum D. noſtrum regem Rupertum conaretur in Romano Imp. turbare,

A moleſtare vel gravare, illumque in hunc ſtatum noſtrum aggredi, invadere vel impugnare quocunque demum modo hoc fieret, tunc nos archiepiſcopi Johannes, Fridericus, & Wernerus ſupra nominati & quisque noſtrum in particulari, illi fideliter favere & conſulere contra omnes unum vel illum quomodocunque ſtatum ſuum [illegible] aſſiſtemus & auxiliabimur cum armis noſtris terris populis corporibusque & bonis [illegible] quantum opus fuerit & quamdiu duraverit [illegible] Wenceslaum,

B vel aliquem ex parte eius & erga memoratum dominum regem noſtrum Rupertum, ſine omni fraude & dolo. Tenemur & volumus nos omnes etiam & quisque noſtrum in particulari [illegible] imperii negotiis & neceſſitatibus fideliter conſulere & opem adhibere, quemadmodum principes electores regi Romanorum de jure & [illegible] tenentur, omni fraude & dolo excluſo. Et omnia quæ hic ſupra memorata ſunt Nos Johannes, Fridericus, & Wernerus ſupradicti archiepiſcopi,

C omnes & ſinguli, & quilibet noſtrum in particulari [illegible] domino noſtro regi Ruperto per noſtram fidem noſtrumque principatum [illegible] tenere promittimus & [illegible], vigore præſentis inſtrumenti, firmiter, conſtanter, & inviolabiliter [illegible] præſtare & obſervare [illegible] nec aliquid contra agere vel quærere, nec [illegible] per eccleſiaſticam [illegible] quoſcunque

D [illegible] modo omni dolo fraude & contradictione [illegible] In quorum omnium fidem & plenum robur unuſquiſque noſtrum hunc inſtrumentum ſigillum ſuum proprium [illegible] appendi. Datum in Lanſt. [illegible] anno milleſimo quadringenteſimo, [illegible] poſt feſtum Aſſumptionis Dominæ noſtræ.

XII.

QUALITER DOMINUS MEUS REX

E quædam puncta & articulos hinc inde præfatis principibus electoribus obſervare ſpopondit.

NOS Rupertus Dei gratia &c. hoc præſenti inſtrumento profitemur & notum facimus, quod nos dominis noſtris & [illegible] electoribus omnibus & ſingulis, domino Johanni Moguntino, D. Friderico Coloniensi & D. Wernero Trevirenſi archiepiſcopis ſacri Rom. imperii archicancellariis, dilectis dominis noſtris [illegible] promiſimus, [illegible], & ſpopondimus [illegible] & ſpondemus vigore huius inſtrumenti,

XIII

ſe applicaret. Verum hæc ille nunquam attendere voluit; quapropter nos cum principum comitibus & magnatum, qui de ſacro imperio ſunt, [illegible] ob prædictos multoſque alios notorios & graves defectus & male dicta, quibus ſe ſacro Rom. imperio reddidit indignum, depoſuimus & amovimus. Ideoque ſtrictè vobis præcipimus, vobiſque requirimus per juramentum & homagium, quo ſacro Romano imperio adſtricti eſtis, ut prædictum dominum WENCESLAUM amplius pro rege Romanorum non agnoſcatis, neque ei in quacumque re tanquam regi Romanorum obediatis; verum ut illum, quem per Dei gratiam electi ſumus in regem Romanorum, pro legitimo Romanorum rege nobiſcum teneatis ac ſuſcipiatis, eique tanquam regi Romanorum obedientiam præſtetis & obſequium cum omni honore, utilitate, ſervitio & redditibus, prout regi Romanorum facere tenemini, quemadmodum & nos etiam ex parte ſacri imperii cujus honorem & utilitatem, ut ipſi amatis, libenter videtis, ſingulariter ſecurum confidimus. Datum Francofurti poſt Aſſumptionem beatæ Mariæ Virginis.

XIV

QUALITER PRINCIPES ELECTORES, ad ſtatus & magnates ſcripſerint, quod dominum noſtrum regem, in Romanorum regem elegerint, atque ipſi obedientiam præſtent.

NOS JOANNES D. gratia Moguntinæ &c. conſulibus, ſenatui & civibus univerſis civitatis Moguntinæ noſtram ſalutem. Dilecti amici, vobis ante ſignificavimus quod nobilem principem D. Wenceſlaum Bohemiæ regem ob notoria & ſumendabilia vitia & maleſacta, quibus ſe ſacro Romano imperio indignum reddiderat, ab eodem Romano imperio amoviſſemus & depoſuiſſemus; cum ob non hodie ad Dei laudem, ſanctæ eccleſiæ & Chriſtianitatis ſolatium, ſacri imperii honorem & utilitatem congregati ſumus, ad novum regem Romanorum eligendum, qui ſacro Romano imperio utilis & aptus erat; & poſtquam in illum finem divinum miſſæ ſacrificium laudabili more, coram nobis celebratum fuiſſet, in virtute juramenti, quod corporaliter ſupra ſacra evangelia præſtitimus, pro meliori noſtro judicio & utilitate ſacri imperii bona, ad eligendum, unanimiter unanimiterque eligimus ſereniſſimum principem & dominum RUPERTUM tunc temporis comitem palatinum Rheni & Bavariæ ducem in regem Romanorum, & per Dei gratiam futurum imperatorem, dilectum clementiſſimum D. noſtrum, plane confidentes fore, ut ille ſua ſapientia, virtute, & potentia ſacro Romano imperio ſtrenuam utilitatemque præſtet, eiuſque in ſancta eccleſia & ſacro imperio omni diligentia procuret. Quare ſerio à vobis petimus, vobiſque ſerio mandamus, mediante juramento, quo ſacro Imp. obligamini, ut ante memoratum dominum noſtrum nobiſcum pro legitimo & vero Romanorum rege agnoſcatis, illique obedientiam ac fidelitatis juramentum præſtetis cum omni honore, utilitate, ſervitio & redditibus ad imperium ſpectantibus. Quemadmodum & nos etiam ex parte ſacri Romani imperii, cujus honorem & utilitatem ut ſpectatis, libenter videre, ſingulariter ſe etiam confidimus. Datum in ſede regali [illegible] RENSE, ſabbato proximo poſt feſtum Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis glorioſæ, anno Domini milleſimo quadringenteſimo.

XV

EPISTOLA RUPERTI ROMANORUM REGIS ad Aquiſgranenſes.

[illegible] ad Aquiſgranenſes per [illegible]

RUPERTUS, &c. Noſtri & imperii dilecti fideles. Mittimus ad vos dilectum noſtrum amicum vobiſque notum facimus, qualiter illuſtris WENCESLAUS Bohemiæ rex propter varias negligentias & defectus contra ſacrum imperium commiſſos à Romano regis dignitate publicè & per ſententiam depoſitus ſit, noſque in legitimum Romanorum regem electi ſumus; & per eundem hunc amicum noſtrum vos requirimus, & poſtulamus ut nobis obedientiam præſtetis ut regi Romanorum, nos introducendo in noſtram & imperii civitatem Aquenſem, ut in ea regiam noſtram Romanam coronam accipiamus: præſertim cum Reverendus D. FRIDERICUS archiepiſcopus Colonienſis dilectus noſter nepos & elector pro nobis [illegible] obedientiam & introductionem per amicos ſuos à vobis petierit, id tamen non præſtitiſtis, ſed retractiva manſiſtis, quod à vobis ægre ferimus, quare iterum ſtrictè & ſerio vos requirimus & petimus, ut nobis obediatis, noſque introducatis modo prædicto. [illegible] autem id detrectaturi nobiſque reſiſtere velitis, quod tamen de vobis judicare nequaquam eſt, ſcire vos volumus, quod pro tali noſtra introductione & coronatione Aquiſgrani facienda [illegible] non adhibemus, [illegible] cum archiepiſcopo noſtro conſenſiente, Coloniæ in eccleſia metropolitana coram SS. regibus [illegible] per Dei gratiam [illegible]. Nam prænatus archiepiſcopus FRIDERICUS nepos noſter & elector id ſibi per privilegia & poteſtatem, quod tanquam archiepiſcopus Colonienſis regem Romanorum in eadem epiſcopatu ac in ſua provincia coronare poſſit & valeat ubi velit: modoque cum electorum communi conſenſu ſtatu-

re, ne in poſterum umquam Aquiſgrani fiat coronatio regis Romanorum, voſque tam honorifica prærogativa æternum privabimus, omnibuſque ſuis gratiis, libertatibus, privilegiis, honoribus & dignitatibus quas à ſacro imperio habetis, ſpoliemus & exuemus. Ac deinde, ut æquum eſt, nobis noſtriſque electoribus incumbit & in id intendemus, ut cujuſmodi inobedientiam & rebellionem, quam erga nos noſtros electores & ſacrum imperium adeo temerarie patraſtis, puniamus; ac proinde mittimus ad vos noſtrum dilectum, devotum, & fidelem Jacobum à LANDBERGE canonicum eccleſiæ cathedralis Wormatienſis, qui vobis noſtram intentionem in prædicta cauſa plenius exponet, vos requirentes ut cum eodem Jacobo abſque ulla dilatione remittatis reſponſum ſecundum quod nos noſtrique electores res noſtras poſſimus dirigere. Datum Moguntiæ dominica poſt feſtum ſancti Nicolai anno poſt Chriſti Nativitatem milleſimo & quadringenteſimo, regni noſtri anno primo.

XVI.

EPISTOLA AQUENSIUM ad Rupertum regem.

Quomodo Aquenſes Domino meo regi reſponderunt.

Nobili, illuſtri principi & gratioſiſſimo Domino D. RUPERTO duci Rheni, electo in regem Romanorum, dilecto domino noſtro.

NOſtra prompta & paratiſſima obſequia & quidquid honoris & boni poſſumus, ſemper offerimus, perilluſtris & gratioſiſſime domine. Quod veſtra ſerenitas ſuum fidelem amicum ad nos miſerit, & per ipſum nobis cum literis ſignificaverit, quod nobilis WENCESLAUS rex Bohemiæ propter varias negligentias & defectus ab ipſo contra ſacrum imperium commiſſos à Romana regia dignitate publice per ſententiam depoſitus ſit, & vos in ſequentem Romanorum regem electi ſitis, prout plenius in iiſdem literis continetur: atque propterea veſtra ſerenitas nos inſtanter requirat, & poſtulet ut vobis obedientiam præſtemus, & introducamus pro ſuſcipienda regia veſtra corona, & deſuper ſerenitas veſtra à nobis petit reſponſum; quamobrem ſciat ſerenitas veſtra, quod quondam homagium & juramentum præſtiterimus illuſtri principi & gratioſiſſimo domino noſtro WENCESLAO regi Romanorum, idque ſcripto confirmaverimus, & ipſius mandatum contra quod homagium juramentum, & ſcriptum nihil nobis licet attentare, nec ſerenitatem veſtram introducere niſi prius ſex ſeptimanis & tribus diebus ante Aquenſem quiete commoremini ſerenitatem ... atque ſi ... omnem veſtræ docueritis de illa ... aliqua cauſam

A debitæ cognoſcunt tunc, quod de jure & conſuetudine tamen obligati vos introducere, tunc ſerenitatem veſtram introducemus & faciemus, quod gratiæ veſtræ facere tenemur, dummodo quoque ſerenitas veſtra viciſſim tunc nobis præſtet, quod nobis præſtare obligatur: quod etiam ſerenitati veſtræ per amicos noſtros ante ſignificari: quare confidimus fore ut ſerenitas veſtra omne damnum à nobis avertat. Dominus Deus noſter vos ſemper conſervet. Scriptum in vigilia Nativitatis Domini.

Conſul, Scabini, & Senatus Regiæ ſedis civitatis Aquenſis.

B

XVII.

EPISTOLA ELECTORUM ad Marggravium Miſniæ & Landgravium Haſſiæ.

Qualiter principes electores ad Marggravium Miſniæ & Landgravium Haſſiæ ſcripſerunt, ut Domino noſtro homagium præſtent.

ILluſtris princeps dilecte & obſervande amice, dilectioni veſtræ notum facimus, quod ſereniſſimus nobiliſſimus princeps & dominus D. RUPERTUS rex Romanorum ſemper C Auguſtus clementiſſimus dominus noſter ipſo ſanctiſſimo trium regum die, latine dicto, in Epiphania Domini, noviſſime præterita, Coloniæ ſit coronatus, & quod nos & aliqui noſtrorum comprincipum electorum, aliorumque principum eidem clementiſſimo domino noſtro Coloniæ homagium præſtiterimus, juxta quod obligamur ipſique facere tenemur: ac proinde poſtulamus amiciſſime & inſtantiſſime dilectionem veſtram, ut & vos ante dicto clementiſſimo noſtro RUPERTO Romanorum regi omni mora remota homagium præſtetis, & confidimus D fore ut vobis, nobis, omnibuſque qui ſe illi nobiſque obſtrinxerint utile in futurum cumque aliis qui nobiſcum non ſunt commodi, videtur quod illi fideliter adhæreamus, eique ea præſtemus quæ Romanorum regi de jure præſtare tenemur, eo etiam ad ipſum & ad nos ſe converterent ut ille & nobis magis corroboremur: unde ante dicto Romanorum regi nobiſque omnibus multum utilitatis oriri poterit, nam & vitam & bona, D. noſtro Romanorum regi, uti tenemur, indiſſolubiliter obſtringemus: hincque ſperamus dilectionem veſtram in eand̄ præſtituram eſſe juxta amicabilem conventionem E quæ mutuo ad invicem unit & conſtricti ſumus. Datum Coloniæ ſabbato poſt Epiphaniam Domini anno ejuſdem milleſimo quadringenteſimo primo.

F. Archiepiſcopus Coloniensis, Weſtphaliæ dux.

In hac forma & data D. meus Moguntinus quoque ſcripſit ad ſupradictos dominos.

XVIII.

NEGOTIATIO CUM MAGNATIBUS

[illegible]

[illegible]

[illegible] quodque modo ipſius A ad dominum noſtrum regem [illegible] ad ſacrum imperium pertinentes [illegible] & moneat [illegible] Romanorum regum obſervare, eaque [illegible].

X Item [illegible] quod clementiſſimus dominus noſter rex Romanorum [illegible] ad vos, [illegible] principem, [illegible] & [illegible] ipſi tanquam Romanorum regi [illegible] & [illegible] ad ſacrum imperium [illegible] B [illegible] & [illegible] ſacroſanctæ eccleſiæ [illegible] & tota Chriſtianitate [illegible] & [illegible] & [illegible] ad [illegible] & ſtatum reducere [illegible].

XI Item [illegible] quod neceſſarium eſt, quod dominus noſter rex quaſcunque libertates & privilegia quæ ab imperio acceperunt [illegible] C eſt, [illegible] & [illegible] Romanorum regem.

XII Item [illegible] domini noſtri regis [illegible] vobis [illegible].

XIII Item [illegible] ad [illegible] ad D. noſtrum regem [illegible] & [illegible] quæ [illegible] domino noſtro regi & ſacri imperii [illegible] D [illegible].

XIV Item [illegible] ad D. noſtrum regem [illegible] Venetiis [illegible] Paduano [illegible] & [illegible] & [illegible] eſt, [illegible].

XIX

NEGOTIATIO CUM DOMINIS AUSTRIACIS [illegible] apud [illegible] Vienn.

CLementiſſimus dominus noſter rex in [illegible] ad dominos Auſtriæ [illegible] Dominus noſter, [illegible] E [illegible].

I Tractandum eſt [illegible], &

A [illegible] D. noſter [illegible] pro quadraginta millibus florenorum [illegible] debeat.

II Item [illegible] D. noſt. regis [illegible] quod [illegible] quadraginta millia florenorum, & duc Auſtriæ [illegible] conditione, quod [illegible] ad [illegible] B [illegible] quadraginta millibus florenorum [illegible] ad [illegible] regem [illegible] debeant.

III Item [illegible] principes electores, qui domino noſtro [illegible] ad [illegible] confirmare debeant.

IV Item Recordandum [illegible] domini noſtri regis pro [illegible] Nurenberg & [illegible] cum [illegible] D. noſtro regi [illegible] pertinent.

V Item Tractandum, quod [illegible] C [illegible] D. noſtro regi [illegible] Auſtriæ [illegible] ad [illegible] poſſeſſionem [illegible].

VI Item [illegible] quod dominus noſter rex [illegible] D. Auſtriæ [illegible] pro quadraginta [illegible] florenorum [illegible] D [illegible].

VII [illegible] D. noſter rex [illegible] dominis Mediolanenſis [illegible] poſſeſſionem [illegible] Padua [illegible] ab imperio [illegible].

VIII Item Ad hoc reſpondendum, quod D. [illegible] E [illegible] & [illegible] ad [illegible] Paduam, quod [illegible] principum electorum [illegible] & [illegible] quod [illegible] dominum noſtrum [illegible] & [illegible] & quod D. noſter [illegible] opinionem & [illegible] quod ipſi quoque [illegible], quod

A

ſibi prohibita foret.

IX. Item. Si per hoc reſponſum illis nondum ſit ſatisfactum, ut tunc concordetur ſuper pecuniæ ſumma, pro qua una, duæ vel tres arces ex his, quas in Longobardia dominus meus expugnavit, oppignorari poſſent, cum pacto redimendi.

X. Item. Si prætendant ſibi à Domino noſtro auxilium præſtari contra Helvetios, tunc reſpondendum erit, quod, cum pro auxilio D. noſtro reg. præſtando de certa pecuniæ ſumma, aut congruo pignore quod tum D. meo regi concedendum ſit pro prædicto adjutorio contra Helvetios.

XI. Item. Si quantum ad auxilium præſtandum convenire nequeant, tunc tractetur de matrimonio abſque tali auxilio mediando modo præſcripto, ita tamen ut D. noſtro regi omnes Auſtriacorum viæ, montium fauces, urbes & arces quas vel in Germania vel Italia habent, pateant, ut per eas libere tranſire poſſit, ipſique victualia [illegible] ſubminiſtrent pro ſua pecunia ac pretio currente, idque abſque dolo.

XII. Item. Ut dominum noſtrum regem pro Romanorum rege agnoſcant, eique homagium præſtent.

XIII. Item. Memor ſit cum conſiliariis colloqui, quatenus poſſit D. meo regi ſcribere, an illa negotia felicem ſint habitura ſucceſſum.

XIV. Item. Caſu quo illa non ſuccederent juxta mentem domini noſtri, uti ſuperius eſt, quod conentur nihilominus tractatum non abrumpere, ſed dicant, ſe velle omnia deferre ad dominum noſtrum, aliumque deſignare diem.

XV. Item. Nota, quod ſi domini Auſtriaci velint D. meo regi auxilium præſtare contra regem Bohemiæ, Mediolanenſem, aliosque qui ei in imperio rebellant, atque D. meus viciſſim illis auxilium ferat contra Helvetios, hoc ratum habeant conſiliarii regis, non tamen pro tali auxilio pecuniam dabit dominus meus.

XX.

EPISTOLA RUPERTI REGIS ROMANORUM ad electores aliosque principes.

Qualiter Dominus noſter principibus electoribus aliiſque principibus, comitibus & civitatibus ſcripſerit contra Aquenſes.

RUPERTUS &c. reverende dilecte princeps & fidelis, novit dilectio tua, uti certe etiam ſcripſimus, quod nos & noſtri principes electores, poſtquam in regem Romanorum electi ſumus, Aquenſes multoties per legatos noſtros & litteras requiſiverimus & poſtulaverimus, ut nobis tanquam Romanorum regi obedirent, noſque in noſtram & imperii civitatem Aquenſem, pro regia noſtra corona ibidem ſuſcipienda introducere vellent ad ejuſmodi obedientiam ſe ſubmittere noluerunt, nobiſque ſibi, & principibus electoribus noſtris, ac ſacro imperio temerarie ac proterve facti ſunt rebelles, quemadmodum notorium ac manifeſtum eſt, unde ſufficienter colligere & animadvertere licet, quod contentui ſe à ſacro imperio ſubtrahere, ac proinde prædictis civibus Aquenſibus mercatoribus, eorumque bonis & mercibus nullum in cunctis noſtris & imperii terris ac dominiis conſtitutum ſecuritati dare commeatum in aliis, ſive per illa proficiſcendo, per eadem vehendi aut ducendi ad illos, illorumque bona ſive panno ſive vel alia ubicumque illa inveniuntur, ſive ſeparatim, ſive cum bonis mixta, und cum bonis, quibus mixta ſunt, arreſtari & detineri.

Hinc petimus & rogamus amice, inſtanter, & ſerio dilectionem tuam, ut tuis officialibus, teloneariis & ſubditis in terris & dominiis tuis mandes, ut civibus Aquenſibus, eorumque mercatoribus, eorumque mercibus, nunc mature pannos aut alia eorundem bona nullus præbeatur commeatus, atque ut nobis ab illis cuntam, nullum cum eis habeant commercium, nihilque importari, aut per vias tuas tranſire patere, quod de dilectione tua, ſicut & omne bonum credimus & confidimus. Datum Nurembergæ ſabbato ante ſanctum Valentinum epiſcopum. Anno Domini 1401. regni vero noſtri anno primo.

Hoc ſupraſcripto modo mutatis mutandis ſcriptum eſt tribus principibus electoribus eccleſiaſticis. Item duci Hollandiæ, comiti Friſiæ Orientalis, epiſcopo Leodienſi, ducis Montenſis filio, comiti Cliviæ, & epiſcopo Argentorenſi. Item etiam civitatibus Coloniæ, Moguntinenſi, Francofurtenſi, Wormatienſi, Spirenſi & Argentinenſi.

Similiter etiam rex ſuis officialibus & theloneariis mandavit, ut Aquenſium bona, ſicut ſupraſcriptum, arreſtarent.

XXI.

SENTENTIA PROLATA INTER EPISCOPUM Bambergenſem, & Conradum mareſchalkum de Pappenheim eiuſque filium Arnoldum à Sch[illegible]dorff.

NOS RUPERTUS Dei gratia rex Romanorum ſemper Auguſtus pronunciavimus ... die Martis, feſto cathedræ Petri ſancte Cathedra dicto, hic Nurembergæ inter reverendum ALBERTUM epiſcopum Bambergenſem devotum affinem noſtrum & principem, eius civitates ſuoſque ex una, nec non CONRADUM mareſchalcum de Pappenheim, eiuſque filium Arnoldum à Scheindorf, JOHANNEM & FRIDERICUM de

MEIENTHAL fratres, & JOHANNEM STEL- A
PERGER ex altera partibus, tenoris ſe-
quentis. Primo ut quantum ad omnia quæ
inter illos ex utraque parte uſque in hodier-
num præfatum diem geſta ſunt, plene ter-
minata & compoſita ſint, boniſque ſint
amici, acquieſcentes ſententiæ quam inter
illos latura ſunt illuſtres JOHANNES & FRI-
DERICUS burgravii Nurembergenſes dilecti
noſtri affines & principes, quibus commiſi-
mus, ut cauſam ex utraque parte examinent,
& prout rem decidant, quodque deciſum
fuerit, id utraque pars ratum habeat, & ita
obſervetur; atque mox hinc inde omnes B
exactiones pro incendiis incendiis antiquæ
etiam exactiones quæ nondum ſunt ſolutæ,
mutuo ubi [illegible] ſint, ſicut & omnes capti-
vos abſolvant. deinceps [illegible] dent
[illegible], qua ſibi propterea obſtricti erant.
Datum & actum Nurembergæ die qua ſu-
pra anno Domini 1401 regni vero noſtri
anno primo.

XXII

EPISTOLA RUPERTI REGIS ROMANORUM

Sereniſſimæ principiſſæ dominæ Elizabethæ C
reginæ Galliæ, dilectæ noſtræ amicæ.

Mittit ad eam, Albertum parochum ad Sanctum Sebaldum Norembergæ, cui fidem in dicendis adhiberi rogat.

RUPERTUS Dei gratia rex Romanorum ſemper Auguſtus ſereniſſimæ principiſſæ dominæ ELIZABETHÆ per eamdem gratiam reginæ Galliæ, noſtræ dilectæ amicæ noſtram amicitiam, & quidquid boni valemus.

Notum facimus dilectioni veſtræ quod gratia omnipotentis Dei, nos, dilecta noſtra conſors, liberique noſtri bene valeamus; idem quoque de dilectione veſtra ac omnibus veſtris intelligere numquam non deſideramus. Mittimus ad dilectionem veſtram magiſtrum ALBERTUM parochum ad ſanctum Sebaldum Norembergæ, præſentem ſecretarium noſtrum & dilectum devotum, qui quædam, nos, ſacrum imperium & communem domum Bavaricam concernentia dilectioni veſtræ proponet; eſtque de noſtra mente plene inſtructus. quamobrem dilectionem veſtram amice, inſtanterque rogamus, ut dicto magiſtro Alberto ſecretario noſtro fidem habeatis in iis quæ eidem dilectioni veſtræ noſtri cauſa, eſt dicturus; eique tantum exhibeatis favoris & amicitiæ, quantum de innato veſtro amore & amicitia confidimus, quam Deus omnipotens conſervet in felici augmento ſalutis & ſanitatis animæ & corporis. Datum Norembergæ undecimo die Maii anno Domini 1401 regni vero noſtri anno primo.

Ad mandatum domini regis
Nicolaus [illegible].

XXIII

EPISTOLA RUPERTI REGIS ROMANORUM

Dilecto noſtro, devoto & fideli magiſtro Alberto parocho ad ſanctum Sebaldum Norembergæ.

Ut opera reginæ Galliæ inducatur comes Sabaudiæ ad præſtandum homagium, liberumque ei ad Italiam tranſeunti tranſitum dandum.

RUPERTUS &c. dilecte, devote & fidelis. Hodie venerunt ad nos dilecti noſtri fideles Bercholdus de *Croffsberg* eques, & B
magiſter Job *Vener* quos tamquam legatos miſeramus ad comitem Sabaudiæ, ut cum ipſo negotiarentur, quatenus nobis obedientiam præſtaret & homagium uti regi Romanorum, atque in noſtris & ſacri imperii negotiis conſtanter conſilio & auxilio adeſſe vellet. Ille vero noſtris dictis legatis reſpondit quod in animo haberet proficiſci in Galliam, atque ibidem cum ſuo proavo duce Bituricenſi, & ſocero ſuo duce Burgundiæ deliberare ſuper dicto negotio. Cum credamus quod antedictum comitem C
Sabaudiæ Pariſiis ſitis reperituri, hinc vobis ſerio mandamus, ut inter illa quæ vobis commiſimus, cum regina Galliæ tractetis, utque nomine noſtro exponatis præfatum reſponſum comitis Sabaudiæ, & agatis cum ipſa, ut eam apud illum regiam ex parte noſtra quatenus duci Bituricenſi, ducique Burgundiæ ante memoratis loquatur, illiſque ſe dicto precetur, ut cum comite Sabaudiæ tractent, eumque inſtanter rogare & eum perſuadere velint, ut nobis homagium præſtet velut Romanorum regi, atque de aperiendo nobis vias & tranſitum in terris ſuis verſus Longobardiam, ut poſſimus per illas D
tranſire, nec non de ſubminiſtrando nobis populoque noſtro victum ſumptibus noſtris & rogare reginam ſupradictam quatenus efficiat, ut ſi dicti ambo duces rem apud comitem Sabaudiæ eo deducant, ut ipſa eum ſollicitet cauſam, atque ut illa deſuper finale urgeat reſponſum, illudque nobis per vos intimari atque admoneri illum faciat, ut inſtanter negotium promoveant, quod ſi inde nobis venerit favorabile reſponſum, id magnam nobis pariet lætitiam. Si autem comes Sabaudiæ plenum non E
daret reſponſum, tunc dictæ reginæ, ut ergo efficiat quatenus comes propter dictam cauſam legatos ſuos mittat cum regina, & prædictorum ducum legatis ad dictam Metenſem [illegible] in prima ſua actione ſua habere modo, ſi viſum fuerit legatos ſuos eo deſtinare & de omni hac re autem non loquamini quam reginæ, aut cui illa duxerit eſſe loquendum; atque ſi regina vos interrogaret, quare propter matrimonium primi noſtri non conveniremus cum rege Angliæ; ad hoc reſpondebitis, quod propterea

ſepius interpellaverimus & requiſiverimus regem Galliæ & maluiſſemus proli noſtræ, ex regio Galliæ ſanguine conjugem accipere, quam ex quocunque alio, uti ipſi jam optime noſtis: ſed quod nobis a quibuſdam regis Galliæ conſiliariis id negatum fuerit, neque adhuc vobis conſtet de ſucceſſu matrimonii in Anglia & licet ſuccederet, non tamen propterea aliener aliquid contra Galliæ regem & ipſam adhuc ſumus, verum illa potius quæ ipſis placita ſunt & accepta. Datum Norimbergæ ſabbato ante Dominicam *Vocem jocunditatis* (a) anno milleſimo quadringenteſimo primo, regni vero noſtri anno primo.

Ad mandatum domini regis
Nicolaus Buman.

XXIV
NEGOTIATIO CUM HELVETIS

PRimo exponenti illis qualiter noſtri DD. principes electores jampridem & *reliqua omnia prout continentur in negotiatione ad DD. Longobardos uſque ad domini articulum.*

II. Item. Poſtea dicimo quod clementiſſimus dominus noſter rex Romanorum nos ad vos ablegaverit, & juſſerit hæc omnia vobis exponere, ſimulque vos rogare & monere, ut ei obedientiam præſtetis tanquam regi Romanorum, eique amicitiam & benevolentiam exhibeatis. Pertinetis enim ad Imperium, cui obedientiam & fidelitatem ſemper præſtitiſtis, quatenus veſtro & aliorum ad ſacrum imperium ſpectantium auxilio, tot & tantis erroribus ac defectibus, qui, proh dolor in ſancta eccleſia, ſacro imperio, & univerſa Chriſtianitate longo tempore exſtiterunt, tanto melius obviam poſſit & provideri, illique divina mediante gratia corrigi, & ad meliorem ſtatum reduci queant prout ipſe etiam ſe facturum penitus confidit.

III. Item. Dicimo illis quod dominus noſter rex eorum libertates, jura, privilegia & diplomata, quæ a ſacro imperio habent, velit confirmare, ſeque illis benevolum monſtrare, illos tueri, protegere, & in juribus ſuis manutenere contra quoſcumque, prout convenit, ſpecialiter vero contra illos a quibus forte ob talem obedientiam præſtitam invadi poſſent, prout etiam officii ſui eſt, quodque ita ſe erga illos ſit exhibiturus, ut ei grati ſint adhuc.

IV. Item. Hiſce omnibus modo prædicto narratis, dicimo quod dominus noſter rex petat ſibi per vos benevolum dari reſponſum.

V. Item. Si quod benevole reſponderint, ex quo poſſim intelligere, quod domino noſtro regi parere ampliùs, eique adhærere velint: Tunc dicimo chariſſimi amici cum adeo benevole reſponderitis, ſciatis quod dominus noſter rex ad id unice tendat, ut ſanctam eccleſiam, ſacrum imperium & totam Chriſtianitatem veſtro & aliorum ad imperium ſpectantium auxilio ad meliorem formam ac ſtatum intra breve tempus reformaturus ſit, & ſi contingeret quod propterea montes tranſire neceſſe foret, tunc ut velint vias veſtras publicas & tranſitus Longobardiam verſus ad tranſeundum aperire, victumque ei ſuppeditare pro juſto pretio.

V. Item. Si ad hoc reſponderent & propterea forte aliquid a domino noſtro rege poſtularent & exigant, aut conſilium deſuper capere vellent: tunc cum illis tractetur, ut ſuper omnibus ſupradictis, & ratione viarum ac victus deliberent, deputatoſque ſuos cum plena poteſtate mittant verſus Argentoratum aut Baſileam: quod dominus noſter rex quoque legatos ſuos cum ſimili plenaria poteſtate illuc ſit miſſurus, quatenus dictæ res omnes ad optatum finem deducantur penitusque terminentur. De die conveniat nunc inter vos, qui quo citius ſtatuetur, eo utilius & commodius id erit domino noſtro regi: qui tamen ita ponatur, ut nos prius de hoc te certiorem reddere poſſimus, noſque legatos noſtros vicaſſim ad determinatum diem mittere poſſimus.

XXV
NEGOTIATIO CUM COMITE ALBERTO de Monte ſancto.

PRimo ei tradas credentiales domini noſtri regis, dicaſque: clementiſſimus dominus meus rex me ad vos miſit tanquam ad unum ex ſpecialibus ſuis amicis, in quo propter antiquam conſuetudinem & amicitiam ſingularem ſemper habuit & adhuc habet fiduciam, mihique mandavit, ut vobis exponerem & narrarem quædam, quæ ipſum & ſacrum imperium tangunt.

II. Item, Quod liberaliter ſibi velit concedere viam per quam cum exercitu ſuo haud modico poſſet tranſire verſus Longobardiam & ut ibidem ei ſubminiſtretur victus pro currente pretio.

III. Item. Propterea dominus meus rex duos legatos ſuos, nempe dominum Theodoricum a *Loreygen* commendatarium equeſtris Teutonici ordinis de *Wiſſenburg*, & Volmarum a *Wickerſheim* ſuum prætorem in Hagenau nomine ſuo verſus Tigurum, Lucernam, Solodurum, necnon ad conventos Helveticos vallium *Swiz* & *Underwald*, aliosque ad illos ſpectantes populos, cum ſuis literis credentialibus, miſit quam negotiari juſſit, & quarum copiam penes me habeo, in qua omnia videre poteris.

IV. Item, Poſtquam vero illæ negotiatio-

nem

(a) Id eſt ante dominicam quintam poſt Paſcha, quæ [illegible] *Vocem jocunditatis*.

[illegible]

V. Item. Quod dominus meus [illegible]

VI. Item. [illegible]

VII. Item. [illegible]

VIII. Item. [illegible]

IX. Item. [illegible]

XXVI.

NEGOTIATIO CUM DUCE JOHANNE Linbo Leodienſi.

P[illegible]

[illegible]

B [illegible]

II. Item. Præterea, quod dominus Leodienſis [illegible]

C [illegible]

III. Item. [illegible]

D [illegible]

IV. Item. [illegible]

E [illegible]

V. Item. [illegible]

ſuo negotio ipſi adeſſet, ut illa eorum conſilio & ope dirigere poſſit.

VI. Item. Quod dominus noſter rex ipſi propinquior ſuo quam ſecum duxerat eſſet, omnia ſua ſalutaria ſit, quae alia omnia praedicere necessaria.

VII. Item. Quod demum dominus noſter rex Romanorum ipſum coronam reddiderit ſe, quando tempus erit ſe ad hoc praeparandi.

A ſcriptis & prædictis, & quocumque modo poterimus.

Ad mandatum domini regis
Johannes Winheim.

XXVII.

EPISTOLA RUPERTI ROMANORUM REGIS
illuſtri Ludovico duci Bavariæ & comiti
Palatino Rheni, dilecto noſtro
nepoti & principi.

Ut nomine ſuo tractaturus cum duce Auſtriæ, ad eum verſus Italiam proficiſcatur.

RUPERTUS Dei gratia, &c.

Illuſtris dilecte nepos & princeps, ex litteris tuis quas ad nos ſcripſiſti, neque etiam ex relatione LEOPOLDI ducis Auſtriæ, & CONRADI de [illegible] & [illegible] marechalli tibi miſſis, quae nobis exhibuiſti, omnia optime intelleximus [illegible] prout per eam [illegible] . . . ut ad prædictum noſtrum avunculum de Auſtria quam primum verſus Italiam proficiſcaris, nomineque noſtro cum illo agas & negotieris, quam poteris optime, quemadmodum id ſpecialiter & penitus de te confidimus. Et ſi forte ſuum negotium illud difficile appareat, prout tibi inclusa memorialia ostendent, in illis te gerere & dirigere poteris [illegible] quod tu [illegible] . . . & cum duce Auſtriæ ex parte noſtra convenire non poſſis [illegible] . . . quo nos cum Auſtriaco [illegible] conveniri poſſimus, & quanto id citius fieri poſſit, tanto nobis gratius foret, & tuum non obſtante [illegible] hoc fieri requirat, dicito illi quod [illegible] hoc ad nos pertinet, & [illegible] cognoſcat dilectiſſime [illegible] tuam amicabiliter & [illegible] rogamus & petimus, ut omnem tibi poſſibilem in hoc noſtro negotio impendas operam prout id de [illegible] dilectione [illegible] & plene confidimus, in quo nobis tam gratum [illegible] ſignum, & [illegible] quod erit æterna & indelebili [illegible] apud nos memoria, ut [illegible] . . . eſt. Datum Nurembergæ feria ſecunda poſt Dominicam [illegible] *anno* Domini milleſimo quadringenteſimo primo, regni vero noſtri anno primo.

Etiam dilecte nepos, nepotem noſtrum ducem STEPHANUM, [illegible] tecum habeas apud eum [illegible], ut nobis

XXVIII.

MEMORIALE AD NEGOTIANDUM
cum DD. Auſtriacis.

Dilecte nepos, ſi avunculus noſter dux LEOPOLDUS Auſtriæ tecum loquatur circa puncta illa quae tibi ſuis [illegible] marechallus [illegible] . . . que ab epiſcopo Auguſtano [illegible] quod nos [illegible] ſeu [illegible] duci FRIDERICO [illegible] imperii [illegible], abſque aſſignatione ducentorum [illegible] pro qua oppignoratae eſſent civitates *Hagenow*, *Colmar* & *Schletſtat*, & *Mulhauſen* [illegible] convenerunt [illegible] & [illegible] quando dux Fridericus Auſtriæ [illegible] filiam noſtram cum [illegible] . . . viginti quadraginta millium florenorum, & credimus id a parte noſtra ſufficere, pro qua [illegible] oppignorationi tamen [illegible] . . . quatuor florenorum millia. Et licet pro ſecuritate dictæ dotis oppignoratarum civitates *Hagenow*, *Colmar*, *Schletſtat* & *Mulhauſen*, certis tamen [illegible] civitates illas in pignore loco [illegible] poſſumus, neque [illegible] domino noſtro regi principes electores conſenſum aut placitum [illegible] unquam dederint.

II. Item. Quod Auſtriaci [illegible] noſtro nomine ducis *Augusburgis* [illegible], nec non [illegible] . . . cum [illegible] convenienter [illegible].

III. Item. Si poſtulaverit, ut illa præſiſſimae Sueviæ & Alſatiæ oppignorationis pro illa pecunia ſumma pro qua eadem prædictis [illegible] . . . progenitoribus oppignoratæ fuerant, dilecte nepos reſpondendum, quod DD. Auſtriaci [illegible] . . . & oppignoratione prædicta [illegible] . . . nunquam poſſederint. [illegible] . . . grave foret hoc tempore tam [illegible] bona oppignorare & transferre, nam firmiter ſtatuimus quod a noſtro avunculo Auſtriaco nec [illegible] bona unquam non [illegible] . . . ſed quidquid nobis Deus largiturus eſt, cum ipſo ſemper amice & fideliter partiri ſtudeamus.

IV. Item. Si petierint, ſi et eum juverimus contra Helvetios, hoc libenter faciemus [illegible] tamen, ut ille viciſſim nos contra [illegible] & civitates quae nobis obedire nolunt adjuvet.

V. Item. Si res noſtræ ita ſucceſſerint, ut verſus Longobardiam tendere poſſimus, ut tunc avunculus noſter dux LEOPOL-

[illegible] ſtatim nobis aperiat [illegible] ſua [illegible] & [illegible] nobiſque & noſtro [illegible] vobiſcum pro [illegible] Quapropter [illegible] concordiam [illegible] ille [illegible] in [illegible] impendat, ut tandem [illegible] conveniamus.

XXIX.

NEGOTIATIO CUM REGINA GALLIARUM.

I. PRimo reginæ Galliarum credentiales literas domini noſtri regis Romanorum tradatis, & poſtea ſecreto dicatis ei, quod ſic loquentur: Clementiſſimus dominus [illegible] illuſtris princeps dux ALBERTUS Hollandiæ, [illegible] filius comes de Oſtervant, nec non [illegible] Leodienſis [illegible] clementiſſimo domino meo regi Romanorum [illegible] quod poſtquam filius veſter primogenitus Delphinus [illegible] de hoc mundo tranſiſſet, dux Aurelianenſis a rege Galliarum petiiſſet & obtinuiſſet [illegible] promiſſum eſſet, quod Delphinus nunc [illegible] natu major [illegible] uxorem ducturus eſſet primam filiam, quam idem dux ex conjuge ſua, quæ modo gravida eſt, habiturus ſit.

II. Item Proinde clementiſſimus dominus meus rex Romanorum me ad veſtram ſerenitatem deſtinavit, [illegible] mandatum dedit vobis [illegible] quod non poſſit ex ſupradicto negotio aliud colligere, quam quod dux Aurelianenſis hæc proponeret ad debilitandum & [illegible] domum Bavaricam, [illegible] contrarium eſt, [illegible] poſſit, quod & ſerenitas veſtra [illegible] novit.

III. Item Propterea clementiſſimus dominus meus rex Romanorum rogat ſerenitatem veſtram, quatenus dignemini omnibus viribus inſtare apud regem Franciæ ut [illegible] matrimonium [illegible] penitusque revocet. Nam dominus meus rex Romanorum [illegible] dicit, quod ſupra memoratum matrimonium [illegible] tribus [illegible] cauſis.

IV. Item Prima cauſa eſt quod promiſſio de matrimonio ſecundo facta [illegible] parentibus de una parte [illegible] nunquam [illegible] Secunda cauſa eſt, quod Delphinus & ducis Aurelianenſis filia [illegible] quod [illegible] ambarum partium domini [illegible] Tertia cauſa eſt, quod dux Aurelianenſis Delphinum [illegible] levavit, atque [illegible] Delphinus & ducis Aurelianenſis filia cognationem mutuam ſpiritualem in primo gradu contraxerunt.

V. Item Dominus meus rex Romanorum judicat, quod ſi Delphino filio veſtro uxorem dare velitis, quæ ſit de regio Franciæ ſanguine, [illegible] filiam ducis Burgundiæ, ſive ducis Aurelianenſis, unde [illegible] magis roborarentur domus Bavaricæ.

VI. Item Dominus meus rex Romanorum juſſit vobis dici, quod dominus meus dux STEPHANUS ex parte ſerenitatis veſtræ cum [illegible] tractaverit, ut [illegible] dominum meum regem [illegible] Mediolanenſem aggredi propter [illegible] quod tunc ſerenitas veſtra, dux Burgundiæ, dux [illegible] & [illegible] ſe cum ipſo conjunxiſſet contra dominum Mediolanenſem [illegible]

VII. Item [illegible] dominus meus clementiſſimus rex Romanorum juſſit vobis dici quod [illegible] cum veſtra ſerenitate & dicto domino contra dominum Mediolanenſem [illegible] ſerenitatem veſtram, ut [illegible] quomodo & qualiter [illegible] debeat, atque [illegible] Metis in feſto ſancti Joannis Baptiſtæ proxime venturi, ad quem utrimque partes legatos ſuos mittant ad eadem terminandum & concludendum.

VIII. Item Si ſerenitati veſtræ videatur expedire, ut hunc articulum ex parte domini mei regis [illegible] exponam duci Burgundiæ, [illegible] mandavit dominus, cum etiam ad ipſum credentiales habeam.

IX. Item Dicatis reginæ, quod dominus noſter rex Romanorum vobis commiſerit quædam tractare cum [illegible] conſiliariis regis Franciæ [illegible] Metis [illegible] in feſto prænominati Johannis Baptiſtæ, ob negotia ſanctæ eccleſiæ, & [illegible] domini noſtri regis, quatenus [illegible] conſiliarios regis Galliæ [illegible] ad hoc [illegible] in eadem cauſa audire.

X. Item Iiſdem credentiarum [illegible] ex parte domini noſtri regis [illegible] chariſſimi domini clementiſſimi domini [illegible] Romanorum regi [illegible] eſt quod dominus rex Galliæ [illegible] habere [illegible] dominum meum [illegible] Galliam mittere [illegible] dominus meus rex Romanorum [illegible]

XI. Item Ad hoc clementiſſimus dominus meus rex Romanorum per me vobis juſſit dici, quod [illegible] Nam quando [illegible] atque eiuſdem legati domino meo Romanorum regi adeſſent Moguntiæ, quod tunc [illegible] ad illa quæ ex parte regis [illegible] proponerent, [illegible] nunc non poſſe reſpondere [illegible] quod veſtra in feſto [illegible] Ste-

[illegible]

XIX

QUALITER DOMINUS MEUS

[illegible]

QUOD [illegible]

[illegible]

dictum, aut quacumque indignatione illos premere, quæ quoque dominus Landgravius impedire non debeat.

V. Item. Quod nobilis Landgravius litteras reconciliatorias & condonatorias comitem de *Waldeck* concernentes, quæ illi tradiæ ſunt ratione ducis Brunſwicenſis, apud ſe retineat, illaſque die ſupradicto domino meo reg. tradat.

VI. Item. Dominus meus rex conveniat cum domino Moguntino, quod dominus meus comitem de *Waldeck* vocabit, ut ad ipſius colloquium veniat, & literas quæ huic negotio anſam præbuerunt, juxta mandatum domini mei regis, domino meo regi mittat; & ut tunc dominus meus rex cum iſtis ex utraque parte literas faciat, ut ſupra conventum eſt.

VII. Item. Ut nobilis Landgravius ſuam legationem incontinenter mittat ad ducem Brunſwicenſem, illique notificet, ut ſupra dictum eſt, & efficiat quatenus dux Bernardus veniat, vel ut ipſe cumque fratre ſuo mittant legatos cum ſumma poteſtate Norimbergam ad dietam coram domino meo rege ipſo die feſto ſanctorum Viti & Modeſti proxime venturo, ratione ſententiæ ferendæ ob homicidium FRIDERICI ducis Brunſwicenſis bonæ memoriæ.

VIII. Item. Ut dominus meus Moguntinus loquatur cum comite de *Waldeck*, ut ipſe quoque Norimbergæ perſonaliter compareat coram domino meo rege dicto die SS. Viti & Modeſti propter eamdem homicidii ſententiam.

IX. Item. Si Landgravius prædictam dietam & articulos ſupraſcriptos accipiat, dominus meus Moguntinus illos ſuſcipiet: ſi vero Landgravius illos acceptare detrectet, illos quoque rejiciet dominus Moguntinus.

XXXI.

INSTRUCTIONES DOMINI MEI REGIS quemadmodum conſiliarii ſui in dieta Metenſi ſe gerere debeant, die ſancti Johannis-Baptiſtæ, anno milleſimo quadringenteſimo primo.

PRimo pro unitate ſanctæ eccleſiæ procuranda, proponant hoſce infra ſcriptos modos. Primus, qui & in jure fundatus eſt, ut dominus noſter papa plenariæ poſſeſſioni ſanctæ eccleſiæ reſtituatur, eo modo quo immediatus ipſius anteceſſor eam poſſederat: & ut tunc convocetur concilium contra antipapam, & ad domini noſtri papæ colloquium ſiſtatur, & quod tunc concilium decreverit, ratum habeatur.

II. Et caſu quo hic modus non ſuccedat, ut tunc dicti papæ compareant coram concilio, neuterque illorum pro tribunali ſedeat, ſed utriuſque rationes pro & contra excipiantur, & quod concilium deſuper decreverit illud obſervetur.

III. Si vero horum modorum neuter placet: ut tunc dominus meus rex, reges Galliæ, Angliæ, & Arragoniæ pacificantur, quatenus dominus meus rex prælatos & clerum Chriſtianitatis ad concilium convocet, & ut ceteri reges elaborent, ut prælati & clerus ſuorum reſpective regnorum ad illud conveniant; & modus, quem concilium invenerit, teneatur, quatenus ſancta eccleſia ad unitatem redeat, cumque reges ſupradicti approbent, fideliterque ut talis modus debitum ſortiatur eventum & finem adhæreant, in eoque firmiter permaneant.

IV. Quod ſi vero Galli in hac congregatione, hoſce ſequi detrectent, quod tunc in hac dieta, unum, duos vel tres alios modos eligant aptiores, in quem vel quos ex utraque parte conveniri poſſint. Quod ſi autem concilium horum modorum unum acceptaverit aut approbaverit, tunc ſupradicti reges illud quoque ratum habeant ſive. Si autem horum modorum concilium nullum acceptaverit, in quemcumque concilium convenerit modum, hunc ante nominati reges accipiant & ſequantur modo ſupradicto.

XXXII.

MEMORIALE AD MARGRAV. PROCOPIUM circa negotiationem Domini Hechelii.

I. QUantum ad primum articulum de quo egit Hechelius, ſcilicet, quod dominus meus permanſurus ſit rex Romanorum, rex autem Bohemiæ imperatoriam retenturus dignitatem hoc illi bono modo negabatur, cum fieri nequeat, nam ſi rex Bohemiæ Romanorum imperator fieret nunc, ſtatim dominus meus rex Romanorum dignitati ſuæ cedere deberet, & principes electores de novo deberent regem Bohemiæ in regem Romanorum eligere, quo tunc poſtea imperator fieri poſſet: nunc facile poſſunt comprehendere, quod licet dominus meus rex regno vellet renuntiare, quod tamen efficere non poſſet, ut principes electores regem Bohemiæ in regem Romanorum eligerent, atque adeo quod res hæc impoſſibilis ſit.

II. Item. Circa articulum vero quod domini mei regis filius nomine dux JOHANNES filiam ducis JOHANNIS bonæ memoriæ quondam fratris regis Bohemiæ in uxorem accipere deberet, quodque rex Bohemiæ puellæ daturus ſit omnia caſtra, quæ ante ſilvam Bohemicam poſſidet: ſi vero hoc nimis parum foret, etiam partem aliquam Bohemiæ addet.

III. Item. Deſuper tractabitur, quatenus

rex Bohemiæ domino meo duci Johanni cum hac ſua ducatum dict. Luxemburgenſem, illum quoque à marchione Moraviæ Jodoco relevet aut à quocumque alio, qui illum pignoratitio habet, aut ſi forte id fieri non poſſet, quod tunc ille tamen ſibi terram Luxemburgenſem ſatisfaciendo [illegible], dumque poſſit pro libito ſuo relevet. Item terras quas tenet Bohemicam inter ceteras Egram, terram Romanburgenſem, *Barthenſtein Sternſtein*, *Burgen*, *Lichtenberg*, *Hohenſtein*, *Holemburg*, *Herrenſtein*, *Bredenfels*, *Murſtein*, *Erlang*, *Frankenſtein*, *Malchesfeld*, *Bruckheim*, & *Strassgfeld*, cum toto poſſidendo tradere & oppignorare debeat, uſque dum relevet comitatum Luxemburgenſem.

IV Item Quantum ad articulum, quod dominus meus rex cum rege Bohemiæ fœdus inivit, ad eum in regno Bohemiæ manutenendum, atque ut rex Bohemiæ propterea modo cederet domino meo regi caſtrum *Elnbogen* & adhuc unam arcem, ſimul cum aliquibus aliis caſtris in Bohemia, quæ pertinerent ſe obſtringeret, poſt mortem regis Bohemiæ ſe hæreditario jure ipſi & hæredibus ſuis tradi velle.

V Item Deſuper reſpondebant, quod dominus meus rex Romanorum tali modo cum rege Bohemiæ fœdus inire paratus ſit, illum in juribus ſuis & regno Bohemiæ manutenere, ſi ipſi modo caſtrum *Elnbogen* cum uno adhuc caſtro poſſidendum tradat, ſub hac tamen conditione, ut ſi dominus meus rex ipſi clare ex computo monſtrare poſſit, ſe tantum in iſto bello impendiſſe, quantum valeant iſta caſtra, quod tunc illa ei ſic donentur in bellum suo cauſa ſuſceptum promptius geri poſſit.

VI Item Quod rex Bohemiæ domino meo regi Romanorum reliquias eo modo quæ ad imperium ſpectabant & in ſuis ſpoliatur, ac inſuper omnia regiſtra & literas, ac ſpecialiter illas quæ Brabantiam concernunt & quidquid ad imperium pertinet indicare & ex integro reſtituat, quod præterea imperio penitus renuntiaſſet & omnibus principibus magnatibus & civitatibus quæ ad imperium ſpectant ubicumque ſint, ſcribat ſe tali modo renunciaſſe.

VII Item Quod rex Bohemiæ feudum renovando, homagium domino meo regi Romanorum præſtet, prout regi Bohemiæ facere competit, quod etiam literas ſuper dicta renuntiatione det, & tunc dominus meus rex omnia ipſius jura & privilegia confirmabit.

VIII Item Quod ſi ſupraſcripti articuli ita acceptentur, tunc etiam atque Margravo Procopio cum fratre duce Henrici eſſe [illegible] literam habebunt.

IX Item Quod ſi rex Bohemiæ literas renuntiationis dare nolit, modo domino meo regi homagium præſtet, reliquias, regiſtra, literas aliaque quæ ad imperium ſpectant reſtituat, domino meo regi ſatisfactum erit.

X Item De omnibus aliis ſupraſcriptis articulis conferre cum illis, prout vobis optimum videbitur: primum ſolum articulum, ſcilicet quod rex Bohemiæ imperiatoriam dignitatem reſtituere debeat, abſolute negabunt, cum non poſſit.

XXXIII.

MEMORIALE RATIONE REGIS BOHEMIÆ.

I. UT dominus rex Bohemiæ clementiſſimo domino meo Ruperto regi Romanorum factum imperium totaliter cedat, & omnibus principibus, magnatibus, & civitatibus ad imperium ſpectantibus, & ubicumque neceſſe fuerit, ſcribat ſe ei renunciaſſe.

II Item Ut domino meo Romanorum regi Ruperto reliquias non ſpoliatas, & omnia eo modo quæ ad imperium pertinebant, & præterea omnia commentaria, vulgo regiſtra & ſcripta, ſpecialiter vero illa quæ Brabantiam tangunt, omnia denique quæ ſpectant ad imperium tam mora & grato reſtituat.

III Item Ut rex Bohemiæ domino meo regi Romanorum homagium renovando feudum præſtet: & ſi forte non poſſet perſonaliter ad dominum meum regem venire ad illud præſtandum, tunc dominus meus rex per literas ipſum inveſtiabit, ita tamen ut ille vice verſa domino meo regi etiam literas det ſe tali modo feudum accepiſſe, prout de jure competit.

IV Item Duci Johanni de *Gorlitz*, piæ memoriæ, ſua una ex dominis meis regis Romanorum filiabus in matrimonium tradatur, tantumque ei donis detur, quantum dein poſtea conventum fuerit, & pro ejus securitate aſſignentur certæ terræ & arces.

V Item Si quis, quicumque demum is fuerit, qui adverſus regem Bohemiæ regnum illud ambiret, eumque inde pellere moliretur, quod tunc dominus meus rex Romanorum Rupertus contra illum fideliter illi aſſiſtet, & pro poſſe auxiliabitur, ſine dolo.

XXXIV.

NEGOTIATIO CUM COMITE SABAUDIÆ.

I. PRimo exponetis ei qualiter DD. principes electores dudum & unanimes à regno depoſuerunt regem Bohemiæ, ſeque & dominum illum nominaſſent & rogaverunt.

II Item Quod propterea nos clementiſſimus dominus noſter Romanorum rex ad vos miſerit, ut hæc omnia vobis indicaremus,

ſtantique vos rogaremus & moneremus, cum etiam ad ſacrum imperium pertineatis, ut ei tamquam regi Romanorum obedientiam præſtetis, & efficaciter quatenus iſte cum veſtro & aliorum ad ſacrum imperium pertinentium auxilio, tam gravibus erroribus & defectibus, qui proh dolor! in ſancta eccleſia, ſacro imperio & tota Chriſtianitate longo tempore extiterunt, providere & reſiſtere, eaque Deo juvante corrigere, ac ad meliorem formam & modum reducere queat, prout etiam ſe penitus facturum credit.

B III Item. Atque dicto illi, quod dominus noſter rex ſe gratioſum ei ſe exhibiturus, eaque facturus, quæ regem Romanorum facere decet, cum ſingulari amicitia & amore.

IV Item. Hiſce omnibus ſic expoſitis, illum ex parte domini regis noſtri rogate, ut ad hæc per vos benevole reſpondeat.

V Item. Si quod grati vobis reſponderit, noſtroque domino regi obedire & aſſiſtere voluerit, dicatis illi: dilecte gratioſe domine, noſter dominus rex Romanorum, etiam nobis mandavit dicere gratiæ veſtræ, quod propoſitum habet in Longobardiam proficiſcendi & ſucceſſive Romam, pro ſuſcipienda corona imperii, prout conſuetum & huc- C uſque obſervatum fuit: & petit rogatque gratiam veſtram, ut aditus veſtros & tranſitum per dominium & terras veſtras, quandocumque ei hoc opus erit apertum, & illum tuere, ut cum populo ſuo poſſit per illas tranſire, quemadmodum id de vobis plane confidit & ſperat.

V Item. Quod ſi ad hoc dicat & petat, ut dominus noſter Romanorum rex ſe cum illo colliget contra Mediolanenſem: ad hoc D ei reſpondebitis, quod dominus noſter rex ſe concernat ipſi fideliter contra eum ſuccurrere, & ſi illi ita placeat, tunc conveniat cum ipſo de certa dieta, vel Argentorati, vel alibi in aliqua opportuna civitate tenenda: atque ut dominus noſter rex & ipſe ſuos legatos cum plena poteſtate ad conſtitutam dietam mittant, & expreſſe tractent de eodem fœdere in optima validiſſimaque forma, quæ domino noſtro regi ipſique viſum fuerit.

E VI. Item. Atque ſi pecuniam, vel quid aliud poſtulet pro auxilio, tunc dicatis illi, ut de die voluntatem conveniat, ad quam legatos ſuos cum legatis domini mei regis mittat, ut quæ de hac re, tum & alia negotia una deliberare poſſint.

VII. Item. Deinde explorabitis ipſius mentem, quid & quantum velit, & tunc poterimus deſuper reſolvere, ut neceſſe non ſit retrocedere, quando ad ſtatutam dietam conveniretur.

VIII. Item. Præterea hanc unde inquirat quam prudentius poteritis, per quas vias iter A verſus Longobardiam, & aliarum viarum ſtatum & conditionem.

IX Item. Si vero comes nullum vobis ſive male reſponſum reddere velit, quod non forte mutuo examinare cogeret: dicatis nihilominus ei, quod dominus noſter rex intendat proficiſci verſus Longobardiam quam primum poterit.

X Item. Sciendum eſt, quod à comite Sabaudiæ, poſtquam per legatos noſtros cum eo poſſibili prudentia negotiati fuiſſemus, reſponſum fuerit in hunc ſenſum: quod ſententias de quibus prædiceramus, & quæ ipſi B ſunt prælecta non fuerit exhibita eo modo quo talis ſententia merito deberet exhiberi, ut ei fides adhiberi poſſit: ſed quod ei vitus copia in charta prælecta fuerit: cum tamen æſtimaverit quod ejuſmodi ſententia ſigillata & ſub notariatu & publica ſcriptura oſtendi ei de jure debuiſſet, ut ei credi poſſet; præterea quod illa copia fuerit adeo brevis & turpis, ut vix aliquid unde poterat cognoſcere. Quod nihilominus tantum honoris & virtutem in rege noſtro cognoſceret, ſicque illi ratione regis Galliæ, in tali gradu C affinitatis conjunctus, ut libenter omnem ei honorem, dignitatem & felicitatem exoptet: verum pater ipſius regi Bohemiæ quondam homagium præſtiterit, atque juramento ſe obſtrinxerit tamquam regi Romanorum: & quod ſiquidem ipſe etiam legato regis Bohemiæ propterea ad ipſum miſſo fecerit, a tali autem juramento & voto ſine maturo conſilio reſilire adeo facile non poſſit: ſed quod Galliam iturus eſſet, ac ibidem cum avo ſuo duce Borbonienſi, & ſocero ſuo duce Burgundiæ conſilium accepturus: & cum inde domum rediret, prælatos, magnates D ac nobiles ſuos, cum illis etiam conſiliarios ſuos deſuper convocaturus ſit, denique noſtris legatis ſupradictis circa medium Auguſti in propria patria reſponſum redditurus: quod ſi hoc non fieret vel diutius differretur, hoc ipſis ſignificabit, neque mora hæc ulla fraude, ſed propter neceſſitatis impedienda erit.

XXXV.

MEMORIALE PRO LEOPOLDO duce Auſtriæ.

E I. PRæterea ſi dux LEOPOLDUS vias ſuas montanaſque fauces verſus Longobardiam vellet aperire, & homagium præſtare domino noſtro regi, eumque pro Romanorum rege agnoſcere, eidemque et ſemper aſſiſtere & ſuccurrere contra omnes qui eum in imperio turbarent, quod tunc ſummam pecuniæ, videlicet centum millia florenorum ſi aſſignaverit, accipiendam ex civitatibus Italicis: ita tamen ut quadraginta florenorum millia pro dote in hac ſumma ſint comprehenſa.

II. Item. Verum ſi hoc modo manum ſuccedat, & ſi dux LEOPOLDUS petit, quod pro hujuſmodi auxilio talis ſumma pecuniæ non ſufficiat, ſibi dicatur, quod dominus noſter rex pro tali auxilio & ſuccurſu præterea ſibi ſit aſſignaturus centum vel ducenta millia florenorum ſuper unam aut duas civitates in Longobardia, pro ut dominus dux LUDOVICUS & dominus burgravius FRIDERICUS Nurenbergæ judicaverint.

III. Item. Nota ſi hic modus ſuccedat, ſibi dominus noſter rex duci Auſtriæ illa quadraginta millia florenorum hic in Germania aſſignabit, & pro illis cavebit.

IV. Item. Et cum Mediolanenſis habeat bona propria, quæ non pertinent ad imperium, illa dominus noſter rex duci LEOPOLDO duci LUDOVICO, & reliquis, qui ſupra hæc quoddam habere ſe exiſtimant, libenter cedet. Si autem dux Leopoldus id acceptare nolit, tunc dominus noſter rex propterea hoc ſibi præſtabit, quod principes electores & ceteri imperii principes judicaverint merito illi præſtandum eſſe.

V. Item. Si dux LEOPOLDUS ſit allegaturus provinciam Sueviæ præfecturam ſibi oppignoratam eſſe, ad hoc reſpondendum, quod illa Sueviæ præfectura ſub duce Leopoldo bonæ memoriæ duci Leopoldi patre ab oppignoratione exempta fuerit & liberata, quodque modernus dux Leopoldus illam nunquam poſſederit.

VI. Item. Nota ſi negotiatio illa bene ſuccedat, placet optime domino regi ut duci LEOPOLDO inde profecto duo vel tria millia florenorum appromittantur.

XXXVI.

NEGOTIATIO QUALITER JACOBUS de *Cole*, & Fridericus de *Hadra* cum Colonienſibus debeant tractare.

I. DEbent procurare, ut Colonienſes domino noſtro regi talem numerum militum ſubminiſtrent, qualem antehac aliis Romanorum imperatoribus & regibus verſus Longobardiam deſtinare ſolebant, atque ut die die nativitatis Beatæ MARIÆ proxime ventura inter Auguſtam Vindelicorum & Monachium juxta Lecçam fluvium adſint, cum eo ſtatim profecturi. Et dominus meus rex confidit fore ut illum numerum augeant & non diminuant.

II. Item. Habent quoque literas credentiales ad dominum Colonienſem, quem, ut primum eo venerint, accedant, & interrogare, num ſciat, vel intelligere numerum militum, quem alias Colonienſes aliis regibus ac imperatoribus ad militiam ſuppeditarunt: atque ut unum vel duos e ſuis conſiliariis cum prædictis domino Jacobo & Friderico ad Colonienſes ablegat, qui legatos domini mei regis adjuvent in negotiando.

III. Item. Si Colonienſes forte pecunia ſervitium redimere vellent, tunc oportet ut pro ſingulis militibus dent per menſem quinquaginta florenos, vel ſaltem quadraginta quinque florenos, vel inter quadraginta & quinquaginta, quodque hoc cum pleno majorum parte ſervetur.

IV. Item. Neque Colonienſes domino meo regi pecuniam ſi dare conſenſerint, caveant, ut eam ſibidem poſſit tempeſtive militibus contribuere.

V. Item. Deinde prædicti domini Jacobus & Fridericus die lunæ ante ſanctam Margaritam proxime ſequente ſe adſint Confluentiæ in dieta, ad quam quoque principum electorum conſiliarii venient, tractaturi de re monetaria & unanimiter in hoc conveniant, ut quidquid a domino meo & principibus electoribus pridem ſtatutum fuerat, ac deſuper literæ conceſſæ, ita permaneat & cuſtodiatur.

XXXVII.

NEGOTIATIO QUALITER EVERHARDUS *Ertenberger* cum literis credentialibus apud epiſcopum Leodienſem, comitem de *Aſſermon*, comitem Clevenſem, & Adolphum comitem Bergenſem tractare debeat, ut cum domino meo montes tranſeant.

I. UT illorum quilibet in propria perſona cum centum quinquaginta, vel ducentis militum comitibus, equitibus, ſervis ac vaſallis bene armatis & inſtructis cum domino meo montes tranſeat verſus Longobardiam.

II. Item. Quod pro ſtipendio cuilibet militi dominus meus ſingulis menſibus tantum ſit daturus, quantum alii ſuis propriis militibus.

III. Item. Quod dominus meus die ſancti Bartholomæi proxime ſequenti ſe itineri accingere velit, atque feſto nativitatis MARIÆ proxime venturo inter Monachium & Auguſtam Vindelicorum eſſe juxta fluvium Lecçæ, ut ſic ſtatim cum exercitu ſuo proficiſci poſſit.

IV. Item. Tractabit quantum cuilibet militi pro ſtipendio dandum ſit ſingulis menſibus, & in qua civitate hujus ſtipendii ſolutio inchoanda ſit, idque ſecundum diſcretionem ſollicitabit, ut interea iter, prout in ſua negotiatione maxime expedire invenerit.

XXXVIII.

MEMORIALE QUALITER CUM DUCIBUS Brunſvicenſi & Luneburgenſi tractandum ſit.

I. PRimo quod dominus Moguntinus domino noſtro regi narraverit & conqueſtus fuerit quod cum exercitu ſuo illum invaſiſſent, terraque & populo ſuo gravia damna intuliſſent, & damnum inferant, ob

ob cauſas, quæ ipſum omnino latent, præſertim cum dominus noſter rex ſe ſuam potentiam ad mortem vindicandam & juſtitiam adminiſtrandam, ipſumque rogaverit, ut cauſam hanc ad ſe vocaret, & ut ipſi auxilium præſtet, inſtanter moveat, cum etiam imperii princeps electus ſit, adverſariique vi & potentia ipſum invaſerint, damnoque affecerint; & ut rex noſter contra illos adjuvare velit, ſibique aſſiſtere, prout etiam dui imperii ſacri imperii principi electori præſtare de jure tenetur. cum obedientes ſe ejus judicio ſubmittere parati ſint.

II Item. Quare rogat dominus noſter rex illos amiciſſime, inſtantiſſimeque hortatur ut velint perpendere in quo cardine ipſius & ſacri imperii res modo verſetur, & quid damni & impedimenti ipſis inde oriri poſſit, & ut inconvenienti & hac mora recedant, neque ultra domino Moguntino damnum inferant, neque in hac re cum domino Moguntino conferre intermittant. Tunc dominus noſter rex pro poteſtate ſua ambas partes ad ſtatutum diem coram ſe citabit, & de cauſa hac judicabit, præſertim cum dominus Moguntinus contra illos per viam juris procedere contentus ſit.

III Item. Dominus noſter rex totaliter confidit, cum à principio erga illum ſemper ſe ſe benevolos & amicos exhibuerint, fore ut illi quoque in hac cauſa pareant modo ſupra ſcripto, neque ulli illos creare moleſtias, uti plene de iis confidit & ſperat.

IV Item. Ut reconciliationem etiam à domino noſtro rege inter illos & comitem de *Waldeck* & Fridericum de *Hertingshauſen* alterumque de *Merſburg* ſactam ſequantur, literaſque deſuper datas ſigillatas.

V Item. Si hæc omnia non procedant, ut ſtent inducti ad litteram aut tractatum; & ſi nec hoc ſuccedat, ſaltem ad unum annum.

VI Item. Quod dominus noſter rex dominum noſtrum Moguntinum libenter ſecum haberet, ut cum ipſo tranſire poſſet montes verſus Longobardiam. & niſi aliqua concordia fieret inter illos & dominum Moguntinum, quod ille non poſſet cum eo venire, quod domino noſtro regi valde noceret, multaque afferret impedimenta, prout ipſimet bene comprehendere poſſunt. ac proinde dominus noſter rex bene confidit, fore ut in hoc negotio ipſum ſequantur eo modo, quo ſupra ſcriptum eſt.

XXXIX
NEGOTIATIO
Cum Landgravio Haſſiæ

I. PRimo quod dominus Moguntinus noſtro domino regi dixerit & conqueſtus ſit de ipſo, quod clerum ſuum gravi damno afficiat, & plura nimis onera, ſi-

Vet. Inſcript. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.

cut & laicos ſubditos, contra quos grave & domeſticas exerceat angarias, quod tamen facere non deberet, præſertim cum ſit eccleſiæ ſuæ vaſſallus & juramento fidelitatis obſtrictus.

II Item. Præterea dominus noſter rex petit, ut conſideret quomodo ſuæ & imperii res hoc tempore ſint conſtitutæ, & quantum damni & impedimentorum inde eis poſſit oriri, cum domino Moguntino qui denique amico, & alio modo ſummopere indigeat, illiuſque domino noſtro regi tanto ſit perniciolius, quanto majores illi inter ſe habeant diſcordias. præcipue cum res ipſum tam ita ſint conſtitutæ, ideoque dominus noſter rex illum rogat, ut pacem habeat cum domino Moguntino ſuiſque per litteram vel tractatum: aut ſi hoc eſſe non poſſit, ſaltem ad minimum per annum. interea dominus noſter rex ex officio illos certa die coram ſe vocabit, & utrumque inter illos amicabiliter poſſit inter ſe componere. & confidit fore ut dominus Moguntinus ipſi in ea cauſa pareat, creditque quod Landgravius etiam eatenus ipſum in hac re ſequi debeat.

III. Item. Et ut cives Geiſmarienſes, quos tempore induciarum accepit, liberos eſſe jubeat, uti petit dominus Moguntinus, quam ſuaſit quoque domini noſtri regis & burgravii FRIDERICI Norimbergæ mandatum.

IV Item. Utque dominum Moguntinum in ſuo clero non moleſtet, permittatque illos prout haſtenus ſemper obſervatum fuit, ſervitium & obedientiam debitam præſtare.

XL.
NEGOTIATIO
Ad Leopoldum ducem Auſtriæ per Johannem *Wydum* dominicæ poſt Kylianum (a)

I. PRimo dices ei quod clementiſſimus dominus noſter rex Romanorum ipſi per RUDOLPHUM comitem Hohenbergenſem ſcripſerit & ſignificarit, ut tractatum quem dominus LUDOVICUS dux Bavariæ ſuo nomine Albertus dux cum ipſo concluſit, firmiter teneat & exequatur eo modo quo continetur & deſcriptus ſit.

II Item. Supradictus clementiſſimus dominus meus rex Romanorum præterea mittit ei alias literas munitas ſuo principum electorum ad Rhenum & conſanguineorum ſuorum STEPHANI & LUDOVICI ducum Bavariæ ſigillis munitas; quas juxta ſupraſcriptam Alberti conſentientiam circa hoc tempus ſibi mittere tenentur, & quemadmodum literæ quas ante memoratus domi-

(a) S. Kiliani Herbipolenſis epiſcopi & martyris feſtum [illegible]

num meum ducem Ludovicum ipſi deſuper mo-dicta, clarius demonſtrant.

III Item. Et dominus meus rex uſſit ut illas litteras ei tradatur, atque ut litteras quas dominum meum ducem Ludovicum eatenus tunc dicto negotio Albiſſoanis ſuo ſigillo ſignavit, nec non litteras domini regis mei cum ſumma poteſtate ratione ejuſdem negotii ad nominatum dominum meum Ludovicum directas, ab illo repetat & recuperet, quales dominus meus dux Ludovicus circa negotiationem Albiſſoanis porrexerat & tradiderat.

IV Item. Quod dominus meus rex ipſi quoque per ſupradictum comitem ſcripſerit & ſignificarit, quod conſtituerit circa feſtum nativitatis beatæ Mariæ Virginis cum militibus ſuis inter Auguſtam Vindelicorum & Monachium convenire, ita Leccum adeſſe, ut ex ſtatim poſſit proficiſci verſus Longobardiam, & quod ad hoc ſe plane præparet.

V Item. Quod dominus meus rex, Deo annuente, ita tunc omni mora ſe ſiſturum, & quod quam poſſit amiciſſime & inſtantiſſime ipſum requirat & roget, ut ſe quoque ad hoc præparet, & in propria perſona cum ipſo proficiſcatur in Longobardiam, cum mille communicantibus bonæ gentis, & quilibet communio inſtructus tribus equis, quorum duo cataphracti eſſe debent, prout conventum fuit in dicta Albiſſoanis, eo quod dominus noſter rex deſideret eum in propria perſona cum tali apparatu habere ſecum.

VI Item. Ut omni modo procuret, quatenus antedictos mille milites tribus aut quatuor diebus poſt præfatam diem nativitatis beatæ Mariæ congregatos habeat & cum eiſdem dominum meum regem conveniat, ſecundum quod ſibi id videbitur magis commodum & opportunum.

VII Item. Præterea quod dominus meus per mille illis militibus ut ſtipendia ſolventur, & unius menſis ſolutionem ante queret, quodque tunc tempeſtive ſibi ſe ſignificaturus ubi & in qua civitate pecuniam ipſe ſit ſoluturus, uti in dicta Albiſſoanis fuit ſtatutum.

VIII Item. Ut domino meo regi notificet, quæ via ſibi per ipſius terras ad tranſeundos montes verſus Longobardiam ad Brixiam & Dietheſtein maxime opportuna & commoda, ut quam exercitus ſuo antrorſum proficiſci poſſit, uti prius per comitem Rudolphum ſcripſit & ſignificavit.

IX Item. Ut præterea curam habeat, ut in via illa, per quam dominus meus rex cum exercitu ſuo eſt tranſiturus, omnes neceſſarias ſtudeat invenire victualia pro ſua pecunia.

X Item. Ut cuncta domini mei regis negotia habeat ſibi commendata habeat, prout ad ipſum de eo etiam plane confidit; & ſi quid cognoverit circa Medioloanenſem vel alios in illis locis, quæ ſint contra meum dominum regem, illud ipſi ſemper ſcribat & ſignificet, ut ſecundum illa ſciat ſe dirigere.

XI Item. Ut de domino meo rege nullatenus dubitet, cum omni tempore paratus ſit ſuaviſſime illi ſe fidelem & amicum exhibere, bonaque & vitam pro ipſo exponere.

XII Item. Quod dominus meus rex ſuturus in feſto ſancti Laurentii ipſum perſonaliter accedere Auguſtæ Vindelicorum vel Lovingæ, & ante tempeſtive illum certiorem reddere in quo ex illis duobus oppidis poſſint convenire.

XLI
NEGOTIATIO CUM REGE ARAGONIÆ.

I. PRimo ipſum amice ſalutabis, dicitoque ei nos gaudere, quod omnia proſpera ſint, circa ipſius perſonam, liberos, regnum, & populos, prout ab ipſius legato accepimus, & viciſſim narrabis illi quod nos cum conjuge & liberis noſtris adhuc bene valeamus, & quod per Dei gratiam totam prope Germaniam imperio noſtro ſubjectam habeamus, ſperemuſque, Deo volente, illud quod reſtat brevi non eſſe acquiſiturum, quodque Longobardia nos vocet, & ſpecialiter Florentini & nobis obedientes Medioloanenſes, brevi quidquid Cæſaris juris eſt nos poſſeſſuros fore nihil dubitemus.

II Item. Gratias maximas agito, quod ipſe cum ſuo tam benevolum ſe nobis exhibuerit, nobiſque regna ſua, populos, & bona ad ſervitium noſtrum obtulerit in nobis illum legatum remiſit, quam oblationem gratanter nomine noſtro acceptabis, tanquam a dilectiſſimo amico noſtro.

III Item. Viciſſim ipſi ſibique ſuis totam integramque noſtram Cæſaream potentiam offerens.

IV Item. Deinde illi dices quod in mente habeamus & ſtatuerimus cum principibus noſtris qui nobiſcum prontiſſimi ſunt, circa feſtum ſancti Michaelis accedere verſus Longobardiam contra Mediolanenſem, qui omnium malorum ubique cauſa eſt, uti ex querelis quotidie ad nos contra ipſum allatis patet.

V Item. Præterea ipſum monebis & requires ut nobis decem triremes vel ad minus ſex cum duabus navibus armatis & ſuo admirallo noſtro conſanguineo Jacobo de *Prata*, qui & noſter navarchus, ut ejus legatus bene novit, conſtitutum eſt, mittat cum ſtuolo noſtro ad mare Piſanum, ut iſtam civitatem de manibus Mediolanenſis eripere atque noſtræ ſubtrahere valeamus & ſama ſpargatur eaſdem triremes aliorum eſſe Siculum, ut hoſtis non animadvertat.

VI. Item. Procuret ut tractetur nulla [illegible] contra Mediolanenses tolo [illegible] A

VII. Item. Cum mare ingressi fuerint, tunc significetur etiam Florentinis quatenus & ipsi per terram se preparent contra Pisanos.

VIII. Item. Ut tractetur illis Genuenses [illegible] faciant, si illis nullum [illegible] damnum, verum ipsis ac imperio [illegible] esse.

IX. Item. Cum legatio regis Aragonie injunctum fuerat, ut cum rege suo tractet ut ille efficiat, quatenus rex Hispanie & rex [illegible] ipsorum ducis Aurelianensis scribant, ut cum dominus noster rex ipsorum consanguineus sit, quod contra dominum [illegible] regem [illegible] deponat, & ut [illegible] regis ad regem [illegible] ducem Burgundie, ducem [illegible] & ducem Borbonii scribant, ut ad hoc ducem Aurelianensem inducere conentur [illegible] B [illegible] hec legatio sit peracta, quidve desuper responsum fuerit, quod si nondum factum sit, ut adhuc fiat, [illegible] dominus meus bene de ipso confidat.

XLII

NEGOTIATIO CUM REGE ARAGONIÆ C

[illegible]

I. PRimo refer[illegible] debeat à Johanne de Valbera, cum à domino nostro rege ipsi mandatum fuerat tractare de negotio, quod ipsa [illegible] proposuerat [illegible] domini nostri ducis Johannis cum sorore regis Aragonie, [illegible] negotium [illegible] regi Aragonie [illegible] fit, & qualiter [illegible] hoc esse proponendum.

II. Item. Si ergo repertum hoc negotium esse motum, dicet regi, quod circa [illegible] aliquid domino nostro regi propositum fuerit [illegible] ipso habere terminos [illegible] matrimonii inter unum ex domini nostri filiis & [illegible] sororem, nunc autem dominus noster rex [illegible] quidem [illegible] D amicitiam cum rege Aragonie [illegible] excepit [illegible] tamen cum rege Anglie [illegible] debet [illegible] tractatum & conclusum.

III. Item. Quod etiam dominus noster rex habeat [illegible] ducem Johannem qui post hunc senior est, & [illegible] duos annos, si vero regi Aragonie [illegible], tunc dominus noster libenter de matrimonio unius ex filiis suis cum sorore regis Aragonie tractabit.

IV. Item. Si ergo de matrimonio tractare velit cum uno ex aliis filiis suis, exploret [illegible] optime poterit, quam pecuniam dominam filie sue datam & concessam, & quid in [illegible], terris & bonis accipiens sit.

V. Item. Num ille arces, terre, & bona modo ad ipsam spectant, & [illegible] sint possessione, atque hostium incursibus expediat, A in quove statu hec omnia pro se reperiantur, & num [illegible] arces, terre & bona possint per venditionem transferri, vel an res [illegible] sit [illegible] conditionis.

VI. Item. Quare deliberatio & conventio cum illis de [illegible] domini in [illegible] procurat [illegible] quandam civitatem, quae utrique parti magis commoda videbatur, atque utrique dominus eo destinet suos extraordinarios legatos cum plena potestate, qui super prefato matrimonio eunde tractent & concludant.

VII. Item. In [illegible] duces comitis Sabaudie, quod versus Longobardiam profecturi sunt specialiter contra Mediolanensem, & B preterea coronam nostram [illegible] accepturi, & quod [illegible] tempus nunc advenerit, & ut ipse quoque ad hoc se preparet, & ad idem marchionem de Monteferrato inducat atque mandat, ut terras suas [illegible] transeat, qui nobis impedimento esse possit, nil & de ipso plane confidimus, quod etiam imperio praestare [illegible]

VIII. Item. Ut domino nostro regi obedientiam praestet & ut [illegible] terras & populum [illegible] transitum, quod tunc C etiam dominus noster ei [illegible] quam [illegible] Romanorum imperatores & reges [illegible] fecerunt, [illegible]

IX. Item. Requirat ab ipso responsum ad ea quae domini nostri legati [illegible] cum ipso tractarunt, & quid desuper [illegible]

XLIII

NEGOTIATIO CUM LEOPOLDO DUCE

Austriae demandata domino Conrado de Frundberg, & Johanni de Melienberg

I. PRimo illi narrabunt quod modo Venetus domino regi in solvenda certa D pecunie summa, & quod propterea vos monuit pecuniam nomine ipsius recipere.

II. Item. Sic ipsum [illegible] Gratiosissime domine, dominus noster rex gratiam vestram amicissime & instantissime rogat, ut ob amorem ipsius [illegible] deputatos, qui eam & dictam pecuniam secure educant [illegible] & [illegible] Monachium usque, ut nuncios quando illos quos ea mittere destinaret, certiores reddere possitis ubi & quo tempore ad vos venire debeant, atque [illegible] ad vos venire absque impedimento [illegible] dominus noster specialem gratiam vestram, E quod hoc ita sic ordinaretis ut pecunia secure ad ipsum hoc perveniret, quod & vobis [illegible] vestramque gratiam [illegible].

III. Item. Rogat illum ut vobis dignetur modo illos quos ad hoc destinare decreverit nominare, ut illos possitis nuncium [illegible]

[illegible]

ſuperiorique modo, & quorſum numerandus A eſt.

IV Item. Si à vobis quæret quanta ſit pecuniæ ſumma, tunc dicatis, quod ſunt centum millia florenorum vel paucum plus.

V Item. Ut ipſe cum populo ſuo [illegible] ad [illegible] quarti [illegible] proponat, ut dominus noſter rex propterea [illegible], quod & [illegible] ſua pecunia [illegible], atque [illegible] quod [illegible], ut [illegible] pro primo mense ſua pecunia numeretur in [illegible] quæ [illegible].

VI Item. Rogari illum ut omnia alia quæ domino noſtro regi ad [illegible] & proficua eſſe poſſunt [illegible] ſunt, bene diſponat & ordinet, [illegible] curam gerat, & alia domini noſtri & imperii negotia ſibi commendata habeat, quemadmodum ad de ipſo plene credit & confidit [illegible] beneficia grata [illegible] dominus meus rex tempore ſuo habiturum, & [illegible] data occaſione compenſaturum. B

VII Item. Rogare etiam [illegible] quod poſſit [illegible] indagare de Longobardia [illegible] à quoquam, unde dominus noſter rex negotia ſua melius dirigere poſſet [illegible] illa ſemper per fidelem [illegible], ut dominus noſter rex de quo bene confidit, & quod [illegible] amicos [illegible]. C

VIII Item. Si forte dux Auſtriæ pecuniam [illegible] commeatum præbere, niſi poſtquam venerit in terram ſuam [illegible] parte domini noſtri regis tractatum cum DD. Paduanis & Venetis, ut de [illegible] & [illegible] quantum pecuniæ [illegible] quod ad vobis videtur magis congruum pro [illegible] & [illegible] Nam deſuper habetis litteras credentiales ad utroſque Paduanos nominatim & Venetos directas de [illegible] modo [illegible]. D

IX Item. Si omnia [illegible] in hoc negotio non [illegible] poſſe [illegible] ponſare, ut pecuniæ [illegible] poſſitis [illegible] Ulderico [illegible] de Nurenberga [illegible] ex parte domini regis noſtri [illegible] pecuniæ [illegible].

X Item. Diſponatis [illegible] ante [illegible] ſancti Laurentii vel [illegible] poſt Petri ad vincula [illegible] Venetiis, & [illegible] in [illegible] domini de Padua [illegible] noſtro regi [illegible] pecuniæ [illegible] centum & decem millia ducatorum.

XI Item. Si pecuniam acceperitis [illegible] Wilhelmum [illegible], Conradum [illegible] & Johannem [illegible] mercatores in [illegible] Germanorum Venetiis ad quos Ulricus [illegible], ut vos invenient, & [illegible] vobis [illegible] in negotiis noſtris neceſſariam, [illegible] opera [illegible]. E

XII Item. Cum ipſi prædicti mercatores ſex aut decem millia ducatorum [illegible] habent [illegible] ex parte noſtra dabitis & deſuper [illegible] Nurenberga [illegible] centum & decem florenorum Rhenenſium, quemadmodum [illegible] deſuper [illegible].

XIII Item. Supra [illegible] Conrado [illegible] nomine noſtro [illegible] regis noſtri [illegible] epiſcopi [illegible] & comitis de [illegible] Romæ [illegible].

XIV Item. [illegible] domini de Padua, [illegible] cum Venetis ſuper [illegible] & [illegible], ut ſecundum [illegible] deſuper.

XV Item. Cum autem nobis Auſtriaci [illegible] & [illegible] quoque deſuper [illegible] cum populo [illegible] poſſit, [illegible] deſuper [illegible] ut poſt [illegible] ad nobis [illegible] poſſitis, & [illegible] per quam viam [illegible] ad Mediolanenſes [illegible] pervenire poſſitis.

XLIV
NEGOTIATIO CUM VENETIS.

I PRimo ſalutabis nomine noſtri regis ducem & ſenatum [illegible] eiſque offeretis ſemetem domini noſtri regis gratiam & amicitiam [illegible] regem noſtrum [illegible] ad imperium [illegible], [illegible] bene notum, & quamquam magnum [illegible] habueris, attamen cum Dei auxilio omnia [illegible] Germaniam ad ſe [illegible], non tamen ſine magnis ſumtibus laboribus & ſolicitudinibus.

II Item. Quamvis dominus meus rex immenſos ſumtus fecerit, & [illegible] plurimum expenderit [illegible] quod ad [illegible] pertinent [illegible] magna [illegible] & difficultatibus [illegible] cum Dei [illegible] & [illegible] honores & libertates [illegible] Johannem [illegible], qui [illegible] imperio [illegible] graves [illegible] & quod [illegible] Mediolani [illegible] Longobardia [illegible].

III Item. [illegible] dominus meus rex bene [illegible]

imperium eſt ipſius imperatoris fideliter omni tempore ſerviſſe, atque illi adhaeſiſſe, ſpecialiterque noſtram, pacem & requietem dilexiſſe.

IV Item. Propterea dominus meus rex ex ſingulari fiducia & confidentia, quam erga illos habet, legationem ad illos deſtinavit, inſtantiſſime & amiciſſime ab illis petens, ut in hoc negotio ipſi conſilium & auxilium fideliter adeſſe velint, ut illud ad bonum finem conducere queat, quod hoc penitus de illis confidit, quo facto meritum apud Deum maximum, honoremque & gratiarum actiones apud homines ſibi ipſis comparabunt; quod quoque dominus meus illis, ſemper Reipublicae Venetae commendatiſſime in tempore compenſaturus.

V Item. Si quaerant quale auxilium dominus meus rex ab illis petat, tunc reſpondendum quod cum ſatis notum ſit, in quo ſtatu res quae in illis partibus vertentur, & quo auxilio dominus meus rex indigeat, ſeque penitus confidere, hoc in illis plene & amice auxilium omneque damnum avertere velint, ſic quod rex tum eo potentius urgere & ad felicem optatumque finem perducere poſſit, prout Paduanos ſpecialiter quatenus ad [illegible] ...

A bona & requietem ſtatuere brevi verſus Longobardiam tendere, Mediolanenſemque invadere, necnon coronam ſuam imperialem ſuſcipere.

V Item. Requiro & rogo illos, ut ipſi in hoc itinere auxilium praeſtent, quemadmodum avi Romanis imperatoribus ac regibus fecerunt, atque praecipue contra Mediolanenſem fideliter aſſiſtant, quodque de ipſis penitus confidat.

VI. Item. Quod tunc etiam dominus meus rex illos ſicut & alios catholicos cives in partibus illis in defenſionem & conſervationem.

VII Item. Quantum ad alios cives & foederatos, qui ad vallem Helveticam vulgo *Switzerthal* pertinent, nec imperio homagium praeſtare conveniunt, bonis & inſtantiſſimis verbis ac precibus inducantur, ut domino regi contra Mediolanenſem ſervitium auxiliumque praeſtare non detrectent, uti ſupra ſcriptum eſt.

VIII Item. Inſuper ipſis dicendum, dominum meum ex de cauſa omni tempore illis gratiam & favorem exhibiturum, ſeſeque qui in terra & locis imperii commorantes mercatorum [illegible] liberiorem ſecurioremque commeatum eſſe daturum, & ut [illegible] provinciarum, ſeque erga illos cunctis in rebus gratioſiorem magiſque benevolum comprobaturum.

XLV

NEGOTIATIO AD EPISCOPUM & civitatem Baſileenſem & Helvetios per dominum *Schwarzenberg*, *Sedingen* & alios.

I. PRimo illis dicendum quod dominus meus rex legationem ſuam ſupra apud illos habuerit, quae illos requiſiverit & monuerit, quatenus ipſi obedientiam praeſtarent, & quod denuo ab illis petat & poſtulet ut ei homagium faciant, quemadmodum antiquitus Romanorum regi praeſtare.

II. Item. Quod etiam dominus meus rex illorum gratias ac privilegia, quae à ſacro imperio habent, per diplomata in confirmatione [illegible] ſui imperii civitatibus factum eſt, niſi ſicut rex WENCESLAUS de novo aliquid eis conceſſiſſet.

III. Item. Et ſi id facere, illique gratificare velint, tunc illis dicere debebunt, ſicut ipſis bene notum eſt, qualiter Mediolanenſis imperii bona in Longobardia ad ſe rapuerit, & ea quae ad imperium ſpectant, inſuper contra jus tam divinum quam humanum graviſſime tenet ac gravet, quodque inde imperium gravem ruinam ſit paſſum, multaque alia damna ſanctae matri eccleſiae imperioque intulerit; cui ut niſi diu reſiſtatur, eccleſiam & imperium ab ipſo opprimenda fore, quodque etiam haud dubie bene intelligerent, Mediolanenſem domino meo regi necem machinatum fuiſſe.

IV Item. Quodque propterea dominus meus rex pro ſanctae eccleſiae ac imperii conſola-

IX Item. Si civitates & foederati proponerent, quod dominus meus foedus cum ipſis inire deberet, ad hoc reſpondendum illis civitatibus quae domino meo ratione imperii ad homagium praeſtandum obligantur, illud non eſſe neceſſarium, nam poſtquam ipſi obedientiam & homagium praeſtiterunt, ei ſe conſtat quod ipſos ac eiſdem aliarum imperii civitatum defendere, atque ſuis juribus manutenere tenetur.

X. Item. Quod ſi civitates illae ex venerunt in ratione auxilii ſingulare diploma exigerent, tunc placide ipſis reſpondendum erit, atque hoc neceſſe non eſſe, quoniam meus dominus ipſis bonum diploma ſicut & caeteris imperii civitatibus eſſet daturus.

XI Item. Si alii foederati qui non ſunt de imperio foedus poſtularent, ipſis benigne reſpondendum eſt, quod nunc hoc neceſſarium [illegible] nunc in ſua & imperii rebus, maxime vero adverſus Mediolanenſem favere & ſuppeditare velint, tunc dominus meus cum hoc de cauſa [illegible] quod cum ſibi illud firmiter propoſuerit, nunquam talia beneficia obliviſcetur; verum omni data occaſione ipſis hoc recompenſare ſatagat, ut & commodo [illegible] eſt.

XII Item. Si poſtularent, ut dominus meus rex ipſis ſuccurreret contra ducem Auſtriae, ad hoc reſpondendum, quod Auſtriacus domino meo nunc obediat, quodque ipſi velit auxilium ferre, viſaque ſuos illi tenere apertas contra Mediolanenſem & alios, & quod ad-

circa domino meo non expediat nec conve- A niat ſe hoc tempore iſti negotio immiſcere, prout ipſimet bene intelligere valent, cum Auſtriacus ſit princeps imperii, quandoque alio tempore dominus meus omnem operam ſit adhibiturus ut amicabilis fiat inter illos compoſitio, & ſi poſthac, Deo juvante, ex Lombardia redierit, quod tunc arbitratur partibus ex ſe commodam & opportunam diem ſit ſtatuturus, opereque ſe cum illis ita tractaturum & conſiliaturum ut perpetuam concordiam & amicitiam fieri ad invicem habituri & ſervaturi, uti & ſperat Auſtriacum in B hoc illi morem geſturum, quod quoque de ipſis confidat.

XIII Item. Si civitates taliter ad obedientiam redire velint, ut exemplo deputatos ſuos mittant ad dominum meum cum copia diplomatum ſuorum, quæ acceperant à Romanis imperatoribus ac regibus, excepto diplomate regis Wenceslai, uti facta horum literarum cum originalibus collatione, ſi ita invenit quemadmodum literæ originales ſigillatæ illarum quoque copiam robuſtum ſervant, ſic appromittendo, quod dominus meus eodem modo & forma literas iſ- C ſis dari mandabit, ita tamen ut in eiſdem ponatur, quod ſi rex Wenceslaus illis quid de novo conceſſiſſet, irritum & nullius valoris ſit futurum.

XIV Item. Si vero firmiter inſtarent, ut dominus meus diplomata regis Wenceslai quæ juſta forent illis confirmaret, ad hoc reſpondere oportet ut ipſa regis Wenceslai diplomata vel eorumdem copiam per ſuos deputatos ad dominum meum mittant, & quæ tunc juſta nec contra imperium fuerint, dominus meus de novo ſit confirmaturus.

D

XLVI.

MEMORIALE RATIONE NEGOTIATIONIS cum rege Galliæ circa matrimonium ducis Johannis regis filii cum filia regis Galliæ.

I. Primo ex parte domini noſtri regis ad illum proficiſcentur comes Fridericus de *Leiningen*, magiſter Mathias de *Cracovia*, dominus Johannes camerarius de *Dalberg*, & magiſter Hedmannus decanus de *Novocaſtro*, quibus quatuor ſunt datæ literæ credentiales ad regem & reginam ad ducem Burgundiæ Bituricenſem & Borbonii.

II Item. Præterea adhuc duo procuratoria expedita pro dictis quatuor aut majori eorum parte, vigore quorum plenam habent poteſtatem nomine domini regis noſtri tractandi ducis Johannis tractandi & concludendi ſuper matrimonio inter eumdem ducem Johannem & regis Galliæ filiam unum procuratorium eſt pro filia regis natu maxima, aliud pro ſecundo genita.

III. Item. Supra memorati legati domini noſtri regis primo poſtulent filiam natu maximam. Si autem id non ſucceſſerit, & Galli tantummodo vellent circa ſecundam tractare, hoc domini noſtri legati accepient.

IV Item. Caſu quo Galli tractatui vellent inſerere, dominum noſtrum non oportere cum Anglis contra ipſos fœdus pangere, deſuper domini noſtri regis legati reſpondeant quod ſi affinitas ex matrimonio propoſito contrahatur inter dominum noſtrum & regem Galliæ, de alio fœdere nihil eſſe ſtaturum. Tunc enim dominus noſter utrique parti tam Galliæ quam Angliæ ita conjunctus erit, ut merito inter illos neutralitatem amplecti teneretur, neque uni parti ſuppetias ferre aut adhærere, neque unquam propoſitum erat uni parti contra alteram auxilium præſtare, uti poſitum eſt.

V Item. Si autem hæc Galli non ſatisfacerent, ſed urgerent, ut rex noſter modo ſuprà ſcripto ſe obligaret, tunc legati domini noſtri caveant, ne in hoc puncto aliquid concludant, niſi prius circa matrimonium omnia atque alia, circa dotem, ejus aſſignationem, traditionem & cautionem cuncta petitus ſint concluſa, ita ut poſtea deſuper ubi ſit neceſſe movere. C

VI Item. Quo facto legati domini noſtri poterunt tractare circa punctum Angliæ ita tamen ut articulus de matrimonio pars paſſu cum alio & non aliter tractetur, & circa illum articulum firmiter & conſtanter obſervabunt, qualiter hic infra ſcriptum ſiet.

VII. Item. Dominus noſter rex ſe obligabit, quod ſe cum rege Angliæ contra regem Galliæ non ſit colligaturus ita tamen ut viciſſim rex Galliæ ſe obliget quod nec ipſe nec quiſquam e terra ſua ſit auxiliaturus aut ad- D hæſurus illis, qui regem noſtrum moleſtant, turbant, aut in imperio Romano reſiſtunt, & nominatim Mediolanenſi. Idque ab utraque parte ita ordinetur ſcriptoque mandetur, prout legati domini noſtri optime noverint ſieri debere.

VIII. Item. Ratione dotis, redotationis, traditionis, ſolutionis, & cautionis, dominus noſter ob alias magni ponderis occupationes adhuc bene conſulere nequit, ut ſubſcribitur. Quare opinaretur debere ſupradictos ſuos legatos uti memoriali ratione matrimonii in Angliâ & ſcripto, ac memoriali quod legati E domini noſtri ratione ducis Lenovices amobac in Galliâ habuerunt, idque bene inventuros eſſe unde ſe poſſent dirigere, quod hunc negotio omnem poſſibilem diligentiam, curam atque operam impendant, cum negotium hoc totaliter ei committat atque commendet, eiſque ſpecialiter domino Johanni camerario de *Dalberg* notum atque perſpectum, qualiter res illæ tam in Angliâ quam in Galliâ fuerint pridem tractatæ poteruntque ipſi ſupradictos inter dominum meum legatos circa alia peculiariter inſtruere.

XLVII
MEMORIALE DE METENSI
negotiatione

I. PRimo dominus noſter rex mittit ambaſiatores legatos literas confirmationales omnium diplomatum, libertatum & privilegiorum Metenſibus a Romanorum regibus & imperatoribus collatorum, literaſque etiam credentiales ad eoſdem Metenſes ductas quibus antecedentium dominorum legatorum nomina inſcripta ſunt.

B II. Item. Placet multum domino noſtro regi, ut memorati domini legati qui in Galliam proficiſcentur, in via Metim uſque properent, cautamque cum illis ſtatuant.

III. Item. Si Metenſes dicto diplomate confirmatorio non contentarentur, quod tunc legati domini noſtri cum ipſis tractent atque conveniant de certa forma quæ videatur honeſta, legitima, opportuna ac congrua, & ita quod caveant quod dominus meus rex eandem ita ipſis ut expediatur, qualiter ſint conventuri.

C IV. Item. Si legati domini noſtri circa prædicta cum illis convenerint, & ſi Metenſes domino noſtro homagium & obedientiam præſtare vellent, tunc ſupradicti comes Fridericus & Johannes camerarius loco domini noſtri regis homagium ab ipſis ſuſcipiant, vigore literarum commiſſionis poteſtate quas tunc illis mittit, quæ de utroque illorum vel de uno mentionem faciunt.

V. Item. Si Metenſes ita homagium præſtiterint, tunc legati domini noſtri illis exponent, qualiter dominus noſter rex velit tranſire montes, ut cum Dei auxilio ſuſcipiendi ſuam Cæſaream coronam: ad quem
D finem alias ſacri imperii civitates liberæ, plena ac libera manu ſua tam contribuerunt, & ad eundem ipſi quoque domino noſtro tributum atque auxilium præſtare velint, ſicut ipſum decet: atque ita dominum noſtrum in omnibus ſibi propenſiorem & favorabiliorem redderent. Seu prout legati domini noſtri videbitur hoc Metenſibus quam commodatiſſime & maxime idonee proponendum eſſe, ita proponent.

VI. Item. Si utique nobis aliquid muneris, ſubſidii aut tributi ſolvere velint: tunc legati
E domini noſtri ſe ponderent quod dominus noſter aut eiuſdem vicedominus ex parte ipſius cauſam Frider. *Moſman*, in delationem uſque ad ſuum reditum in Germaniam.

VII. Item. Si Metenſes quid pecuniarum dederint, id pro ſolvendis regni debitis in Bavaria impendendum eſt, vel ubi maxime urgeret neceſſitas.

VIII. Item. Placet quod tunc domini noſtri legatis quædam ſermo proponeretur de Tullenſibus, Verodunenſibus & Cameracenſibus, quod domino noſtro regi quoque ſe ſubmit-

A tere vellent, ac circa ſuas libertates tractare: tunc legati domini noſtri tamdiu Metis hærere deberent, donec eos tres quoque ad finem perducerent, quod noſtro domino gratum foret, atque ita ſuas libertates confirmatas & legitimas a domino duce LUDOVICO imperii vicario acciperent, ipſoque vel cui illud commiſerit nomine domini noſtri homagium præſtare poſſent, uſque ad reditum ejus in Germaniam.

IX. Item. Si qualiter legati domini noſtri [illegible] ex ſupradicta civitate Metenſi aliiſque civitatibus diſcederent, de hoc
B dominum noſtrum regem diſtincte ac peculiariter certiorem redderent: ut noſter dominus ſecundum hoc in aliis negotiis ſe dirigere queat.

X. Item. Si conſiliarii domini mei in hiſce negotiis aliquid melius noverint, prout communicato conſilio optimum fore judicaverint, illud faciant.

XI. Item. Si legati domini mei in itinere ſuo verſus Galliam, vel dum ibidem morantur, animadverterent, quod nobis adverſaretur aut contrariaretur, & ipſis videretur nobis incommodum eſſe, ut hoc quamprimum nobis tunc
C nec ſumptibus ratione [illegible] parcant.

XLVIII
EPISTOLA RUPERTI REGIS
ad ſuos fideles.

Regis precatum pro Aquiſgranenſibus gravatum ſuum.

RUpertus &c. Dilecti fideles, cum propter Aquiſgranenſes ad nos ſcripſeritis, ut ipſorum civibus, mercatoribus, & bonis illorum ad proximas nundinas Francofurtenſes ſalvum conductum præſtaremus & gratiam
D quoque noſtram ipſis redderemus, ut quoque noſtri principes electores, & ceteri principes, proceres, & civitates illis per terras ſuas eundem etiam præſtarent: noveritis & ſcitis, quod dicti Aquiſgranenſes temerarie & inſolenter contra nos & ſacrum imperium rebelles & refractarii fuerunt & adhuc ſunt, neque ullam erga nos & imperium reverentiam habuerunt, verum ita graviſſime deliquerunt, ut ad tantam obſtinationem tradere nequeamus. Et propterea volumus ut prædictis Aquiſgranenſibus illorum civibus, mercatoribus & bo-
E nis nullus neque a nobis neque ab imperii principibus, fidelibus & ſubditis conductus detur aut permittatur, verum ut illorum perſonæ & bona retineantur & capiantur ubicunque locorum inveniri poſſint, & is qui cum ipſis hoc ex parte ſive in toto bona ipſis commenda habeat, una cum altero arripiatur & detineatur, prout hoc noſtris & imperii principibus ac magiſtratibus & vobis aliiſque civitatibus indicavimus: atque præcipimus firmiter vobis conſiliariis & ſerio mandamus, ut memoratis Aquiſgranenſibus, ipſorum civibus, mercatoribus, & quibuſcunque

qui bona, qui partem aut communionem cum illis habet, nullum conductum præſtetis, ſed illorum perſonas ac bona detineatis & arripiatis, ſi noſtram & imperii gravem indignationem evitare cupitis. Datum Heydelbergæ, feria quarta ante Mariæ Magdalenæ anno Domini milleſimo quadringenteſimo primo, regni vero noſtri anno primo.

XLIX.

NEGOTIATIO QUAM DOMINUS noſter rex demandavit Ulderico de *Albeck* & Johanni de *Merſelbach* cum illos mitteret in Longobardiam.

I. PRimo alloquuntur dominum Paduanum, eique literas credentiales domini noſtri tradunt, ipſique ſtatum & conditionem regis & exercitus optimo quo poterit modo conſolatorio exponent.

II. Item. Poſtmodum domini noſtri regis literas porrigetis, ſuæ majeſtatis ſigillo conſignatas, per quas illi mandat ut Mediolanenſem aggrediatur, damnoque afficiat; eique narrabitis dominum noſtrum ab ipſo petere, eique totaliter confidere, fore ut in hac cauſa C omnem navet operam, ſeque fidelem in eadem exhibeat.

III. Item Referetis illi quod dominus noſter ſcripſerit marchioni d'*Eſte* & domino Mantuano circa eamdem cauſam, & ab eo petite nomine domini noſtri num ſit conveniens, ut iſtas literas illis mittamus, & quod in hoc negotio conſuluerit, illud facite.

IV. Item. Dicatis illi vos habere literas credentiales ad vice-dominum Fori-Julii, ad Venetos, ad dominum Bononienſem & ad D Florentinos; quodque dominus noſter vobis juſſerit cum illis tractare de ſuo adventu, necnon de præſtando auxilio contra Mediolanenſem, & eos qui ipſius partes tuentur, ſecundum ejus conſilium & inſtructionem; & rogate illum, ut vobis conſilium det & inſtruat, quid & qualiter cum ſupradictis negotiari debeatis, & ſecundum illius inſtructionem procedite.

V. Item Indicabitis illi, quod dominus noſter vobis quoque dederit literas credentiales ad tractandum cum proceribus, civitatibus & E aliis ut redeant ad obedientiam domini noſtri, juxta ſtatum aut illorum qualitatem illud committens conſilium & ordinationem, prout in eiſdem literis continetur, quas ipſi quoque perlegetis. Illum quoque rogabitis, ut quoſdam ex ſuis conſtituat, qui vobis conſilium & inſtructionem uti optimum videbitur præſtare poſſint.

VI. Item. Significabitis illi quod dominus noſter rex cum ſuis principibus, proceribus & nobilibus, die Jovis aut Veneris proxime ſequenti poſt octo dies venturus ſit Tridentum, & quod eum amice requirat inſtanterque roget, ut ſe quam primum præparet cum exer- A citu ſuo, equitibus, peditibus, ſclopetariis, & proviſoribus, quotquot illorum ſecum habere poterit, cumque ſuo apparatu bellico, qui hoc tempore magis idoneus & utilis videbitur & ita ſine mora veniat ad dominum noſtrum regem in prædicta civitate, eo quod dominus noſter ipſum ſpecialiter apud ſe deſideret, ut cum ipſo aliiſque ſuis principibus, proceribus & amicis conſilium capere poſſit, qua via incedendum, & quomodo opportunius inimicum ſuum invadere poſſet.

VII. Item Referetis illi, cum illa capitula, quæ ab illo Azone Franciſci petierat, amicis B ſuis hoc morantibus miſerit, & quæ eadem ad dominum noſtrum regem portarunt, propterea regem vos miſiſſe, ut cum ſupradicto Azone tractetis & circa capitula illa cum illo & ſecundum ejus conſilium concludatis, & ut in illis proſpiciatis regis honori, & imperii utilitati, illorumque capitulorum copiam vobiſcum feratis.

L.

NEGOTIATIO CUM FLORENTINIS.

C I. PRimo cum illis tractabitis de noſtro adventu & de bello contra Mediolanenſem illique adhærentes incitando, prout Paduanus vobis dicet, hocque illis quam decentiſſime poſſitis inſinuabitis.

II. Item Ex parte domini noſtri illos requiretis, ut aliqua opportuna media excogitent, per quæ commune & civitas Lucenſis quæ ad imperium ſpectant, ad obedientiam erga dominum noſtrum reduci queant; cum dominus noſter credat, quod illis optime notum D ſit atque perſpectum, quæ via modiſque ad hunc finem aptior ſit.

LI.

NEGOTIATIO CUM PRINCIPIBUS ELECTORIBUS domino Nicolao *Bumer* demandata

I. PRimo illis referendum, quod dominus meus rex Venetiis noviſſime ipſis ſcripſerit, ſe animum habere hic in Italia manendi, E ut tam ſuis, quam ſacri imperii rebus contra papam, tam ratione confirmationis quam coronationis, ſimul etiam contra alios qui imperii bona poſſident, pro viribus ſuis intenderet, & qualiter jam antea apud papam honorabilem legationem habuiſſet, & in illo tempore ipſi miſiſſet C. ideoque nunc miſit papæ nobilem virum Philippum de *Falckenſtein* & Nicolaum *Bumer*, illiſque mandavit, ut cum venerabili CONRADO epiſcopo Verdenſi, quem ante Romam miſerat, & qui ibidem moraretur, quæ circa papam ſunt tractarent illumque rogarent, ut perſonam ſuam in imperio Romano confirmaret, illique coronam ſuam Cæſaream largiretur. Tunc quoque li-

bentur

[illegible]

[illegible] & in generaliter [illegible], ut A per hoc papam [illegible] benignum [illegible]

IX. Item [illegible] principes electores [illegible] super [illegible] & [illegible].

X. Item Dominum Coloniensem vel [illegible] ut causas [illegible] dominum meum [illegible] & [illegible] longiorum [illegible] dominus meus [illegible] cum quo conveniret, quod nunc [illegible] quomodo negotium illud [illegible] posset componere.

XI. Item [illegible] principibus electoribus [illegible] B [illegible] & quod ad [illegible] componere [illegible], ad hoc [illegible] dicendum quod [illegible] domino meo regi [illegible] circa [illegible] utilius atque commodius [illegible]. Tamen [illegible] ad [illegible] dictum componere non possit, placeret domino meo regi [illegible]

LII.

NEGOTIATIO CUM DOMINO COLONIENSI [illegible]

I. ILLI [illegible] dominum meum [illegible] rogare, ut [illegible] & [illegible] donec [illegible] domini [illegible] a rege & regina [illegible] Galliæ ad dominum meum [illegible] dominum Stephanum [illegible] C [illegible] quod [illegible] dominus meus rex [illegible] cum rege Galliæ ad [illegible] in sancta ecclesia [illegible] D [illegible] Mediolanensis [illegible] & [illegible] Mediolanensis [illegible] quod [illegible] rex Galliæ contra ipsum [illegible] & [illegible] & contra omnes qui [illegible] & [illegible] dominum [illegible] ut hoc [illegible] ad hoc [illegible] papam [illegible] in sancta ecclesia. & quod domino meo a rege Galliæ & [illegible] & [illegible] futurum [illegible] possit.

II. Item. Quod [illegible] dominus meus [illegible] papam [illegible] E [illegible] principes electores [illegible] & [illegible] papæ [illegible] ipse [illegible] cum rege [illegible] & Galliæ [illegible]

& [illegible] velle [illegible] ad [illegible] in sancta ecclesia [illegible], & propterea [illegible] propositum [illegible] vel aliquem alium ad hanc rem [illegible] esse [illegible], ut [illegible]

LIII.

NEGOTIATIO AD LEOPOLDUM ducem Austriæ [illegible] D. [illegible] de [illegible]

I. PRimo [illegible] dominus meus rex [illegible] debebimus, [illegible] quod dominus [illegible] rex [illegible] ad ipsum [illegible] quod cum hoc [illegible] episcopum Verdensem Romæ apud papam in sua legatione habuerit, & quod postea [illegible] dominum de [illegible], & [illegible] Romanos ad papam [illegible] atque [illegible] & [illegible] curaverit, quatenus [illegible] personam approbaret tamquam regem Romanorum, eumque [illegible] imperiali [illegible] & quod dominus [illegible] rex [illegible] non [illegible] papam [illegible] esse approbaturum [illegible] imperiali [illegible] & quod [illegible] in [illegible] permaneret.

II. Item. [illegible] quod legati domini mei regis, [illegible] Romam [illegible], ad dominum meum regem [illegible] & [illegible] papam petere ut dominus meus rex [illegible] & in [illegible]

III. Item. Quod [illegible] verbo ad verbum [illegible] papa [illegible]

IV. Item. [illegible] dominis [illegible] regis [illegible], sed & sanctam ecclesiam [illegible] imperium, [illegible] quod propterea dominus meus rex [illegible] papa [illegible] principum electorum [illegible] imperii [illegible] & [illegible] & [illegible] & quod [illegible] Maguntiæ [illegible] & quod ad [illegible] principes electores & quod [illegible] agendum sit.

V. Item. Quod dominus meus rex [illegible] ut [illegible] & [illegible] integram habeat [illegible] cum [illegible] hoc [illegible] perpendat [illegible] consilium [illegible] communicat cum [illegible] hoc non solum, sed cum [illegible]

ſuumque ſuorum amicorum & principum A [illegible] conſilio & [illegible] tractare vela [illegible]

VI Item Poſtmodum duci LEOPOLDO dicetis, quod dominus meus rex in reditu ſuo [illegible] pertractare, deindeque invenerit ſuum [illegible] prefectum dominum Fridericum de *Mediolano*, & quod ipſi quoque [illegible] arcanos expoſuerit eo modo quo vos duci LEOPOLDO expoſuiſtis, & quod idem [illegible] prefectus domino meo regi inter cetera dixerit regem Hungariæ legatos ſuos miſiſſe ad ducem WILHELMUM, necnon ad ducem ALBERTUM Auſtriacum, ab iiſque poſtulari mandaſſe, ut ſe ſuoſque per ſuas terras & dominia ſinerent [illegible] proficiſci verſus Longobardiam.

B

VII Item Et cum hæc duci LEOPOLDO [illegible] [illegible] acceſſit ducem WILHELMUM, & ducem ALBERTUM, dixitque illis Dilecte frater & dilecte conſanguinee [illegible] est, quod rex Ungariæ per ſuos legatos vos requiſierit, quatenus permitteretis ut poſſit per terras & dominia veſtra tendere verſus Longobardiam; vobis interea notum eſt, quod terra populoque noſtro plurimum damni à Bohemis accidere, & quod ubicumque nobis nocere potuerint, ſemper id fecerint; cumque hoc jam ſit, ſi accideret quod rex Hungariæ et Bohemiam occuparet, [illegible] multa alia genera [illegible] quæ nobis omnibus, terris populiſque noſtris [illegible] [illegible]. Præterea vos non latet, quod dominus meus novus rex probus ac pius ſit dominus, quodque ipſe bonum commune libenter pro viribus ſuis poſſit promoverit, quodque nobis omnibus in ſignum amoris & amicitiæ præſtare valeret, ad [illegible] & ego etiam [illegible] feci, quod illi aſſiſtere & auxiliari velim, quodque facere volo. Si itaque prætereà animos communes [illegible] die ſancti Georgii eſſe reſpondebo quam [illegible] accipere non [illegible] in hoc negotio [illegible] contrarios, & pro viribus impedire conabor.

C

D

VIII Item Et hæc verba duci LEOPOLDO ſuorum fratrum & conſanguineorum [illegible] adverſus regem Hungariæ & regem Bohemiæ [illegible] dominus meus prefectus [illegible] ſequentes ſermones, [illegible] credere, quod ſi dominus meus rex ad ducem WILHELMUM & ducem ALBERTUM Auſtriacum unum ex principibus ſuis illuc deputaret, [illegible] obligaturos & devoturos contra Mediolanenſem omneſque alios qui imperium turbare tentarent; ita tamen ut dominus meus rex [illegible] ſe ſe [illegible] ipſis duobus opem & aſſiſtentiam eſſe [illegible] adverſus regem Hungariæ & Bohemiæ.

IX Item Poſtquam ſupraſcriptos ſermones [illegible] prefectus de *Medina* narraſſet, domi- A nus meus rex ipſos ex animo audivit, quare & bene intellexit & animadvertit dominum ducem LEOPOLDUM in his negotiis cordi ducere, omniaque cum ſtudio ea tractare, ipſeque quam fideliſſime eſſe addictum.

X Item propterea que dominus meus rex immenſas illi grates rependit, bonaque & vitam ac quidquid in illius poteſtate eſt pro ipſo ſit expoſiturus, nec illum unquam derelicturus, [illegible] ipſe [illegible]

XI Item Inſuper narrate illi dominum meum regem vobis ſuas literas credentiales dediſſe pro ipſius fratre & conſanguineo ducibus Auſtriæ, ipſumque rogari cupit, num fieri poſſe arbitraretur ut ipſius frater & conſanguineus prædictam viam amplecterentur, & ſi conſultum illi videretur, ut unum ex conſiliariis ſuis [illegible] ad ſuum fratrem [illegible] conſiliarios verſus Auſtriam ad conſtituendam dietam, in qua convenire poſſent; mittet quoque libenter dominus meus rex unum ex principibus ſuis cum plenaria poteſtate ad prædictam dietam; ita ut ſupra nominati duces Auſtriaci etiam ipſi in perſona ad eamdem dietam comparere poſſent ad hoc negotium tractandum & ex integro terminandum ſeu concludendum. Si vero ipſi in perſona ad illam dietam venire nollent, legatos tamen ſuos cum poteſtate mittere vellent, tunc quoque dominus meus rex conſiliarios ſuos cum plenaria poteſtate illuc deputabit, ut de cauſa, uti ſupra expoſitum eſt, conveniant atque concludant.

XII Item Quidquid in hoc negotio factu opus eſſe judicaverit circa dietam conſtituendam, vobis dominus meus rex mandavit, ut omnia ſecundum illius conſilium ordinetis & faciatis, cum dominus meus rex ipſi tamquam ſuo dilectiſſimo amico ſpeciali & integre fidat.

XIII Item Si ergo illam certam dietam conveneritis, tunc illi quamprimum poſſibile ſit ſignificetur, ita tamen ut conſiliarii domini mei regis Rhenum ad illam deſcendere queant, atque ut ita tempus manifeſtetur, ut [illegible] ſit nimis breve.

LIV

NEGOTIATIO CUM ARCHIEPISCOPO Salisburgenſi domino Ulrico de *Albeck* demandata.

I. PRimo illi literas credentiales domini mei regis tradatis, & ipſi gratias agatis pro amica oblatione, quam per literas ſuas exhibuit, prætereà quod legatos ſuos expedivit ad nobiliſſimum ducem LEOPOLDUM Auſtriæ, ut illi ſuadeant ut fratrem & conſanguineum ſuum inducat ad præſtandum domino meo tamquam Romanorum regi homagium; ex quo & alia notabilem ſunt [illegible], per quæ ſe erga dominum meum benevolum exhibet, dominus meus ſingularem

E

colligat amorem & amicitiam, quam erga ipſum & ſacrum imperium gerit, & propterea dominum meum ſpecialiter ipſum ſemper recommendatum [illegible] recordaturum, eumque promovere & [illegible].

II. Item. Dicere quoque ſibi, quatenus ad hoc admoneat eum, ut illuſtriſſimum dominum Ludovicum comitem palatinum Rheni & ducem Bavariae dilectum conſanguineum noſtrum & principem [illegible] de revocatione incorporationis [illegible], quod nobis non de eo conſtet [illegible] dictum noſtrum conſanguineum habuiſſe quidquam deſuper notum [illegible], & ſi ad nomen noſtrum [illegible] conſanguineum noſtrum ſe hunc negotio contra ipſum velle intromittere, quod tunc amore pro [illegible] noſtro ipſum ad hoc inducere ſtatim conetur, ut nec ipſi neque [illegible] aliquid contra [illegible], & quod credimus prelatum noſtrum conſanguineum hoc etiam ſibi [illegible] declaraturum.

III. Item. Narrabunt etiam ſibi primo [illegible] ſpecialiter quid temporum [illegible] ſit longo tempore [illegible] Padua & Veronae, [illegible] imaginatus fuiſſet [illegible] ſacri imperii bona [illegible] & cum Mediolanenſi [illegible] Caeſaream coronam accipere voluiſſe [illegible] & bona impendere voluiſſet.

IV. Item. Et ad eundem ſocium dominus meus rex epiſcopum Verdenſem [illegible] hoc ſemper Romae apud papam [illegible], dominumque de [illegible] & ad papam [illegible], primo [illegible] papae nuncium dominum Franciſcum de Montepoliciano [illegible] fuit, [illegible] papam rogare & admonere, ut ſuam perſonam velet approbare tamquam regem Romanorum, ipſumque ſua Caeſarea corona inaugurare [illegible] dominus meus [illegible] quales [illegible] anteceſſores Romanorum reges & imperatores [illegible] prelati [illegible].

V. Item. Quod dominum meum rex legatis ſuis quos Romam miſerat, per [illegible] ſuplices literas plenariam dederit poteſtatem eadem [illegible] papae nomine ſuo atque in animam ſuam praeſtandi, & ſi ipſe, Deo annuente, Romam veniret, quod tunc tale [illegible] in perſona ipſi velle praeſtare.

VI. Item. Quod legatis domini mei regis, quos ad Romam miſerat ut ſupra ſcriptum eſt, ad dominum meum regem [illegible], ne [illegible] poſt [illegible] ad ipſum [illegible], quod dominum meum regem approbare [illegible] tamquam regem Romanorum, nec ipſum corona ſua imperiali decorare, niſi primo [illegible] tale [illegible] praeſtaret, quod ſibi Romanorum reges & imperatores [illegible] praeſtiterunt [illegible] ſe obligaret, atque ad [illegible] intra tempus [illegible] & plene eorumque velle.

VII. Item. [illegible] de verbo ad verbum [illegible], deinde dicens [illegible] & papae dominum meum regem valere ad [illegible] quod non deberet [illegible] occaſione [illegible].

VIII. Item. Si papa hoc tempore domini mei erga perſonam approbare [illegible] ipſum ſua imperiali corona inaugurare [illegible] ſcriptum eſt, ſic dominus meus rex gravaretur [illegible] & ad [illegible] ſe obligaret, atque principum electorum aliorum principum imperii [illegible] conſilium.

IX. Item. Quod propter [illegible] rex dominus meus [illegible] ipſum in perſona [illegible] per Germaniam & cum principibus electoribus atque [illegible] & ſacri imperii principibus & [illegible] in hoc negotio communicare & ſpecialiter [illegible] conſilium [illegible], & tunc ſi ipſi [illegible] negotium [illegible], ut dilecto ſuo & fideli amico, ipſum [illegible] perpendere, [illegible] deſuper [illegible] mandare velit, cum dominus meus rex hunc [illegible] conſilium & [illegible] principum [illegible].

X. Item. Illi referant, quod dominus meus rex [illegible] & [illegible], & omnia [illegible] ſua [illegible] argentea [illegible], [illegible] vero qui deſuper [illegible] domino meo [illegible] & vaſa argentea apud ſe [illegible] retinere noluerunt, ſed vendere voluerunt, cum tamen multo plus valeant quam ſit pecunia pro qua [illegible] ſunt, unde notabile damnum domino meo [illegible] eſt.

XI. Item. Ac propterea dominus meus rex ipſum rogat, ut [illegible] dicti [illegible] Florentinorum quibus [illegible] & vaſa argentea [illegible] neceſſario debent [illegible], atque ut ipſe illa [illegible] domino meo illa, ut ſperat, redimere poſſit.

XII. Item. Si illa [illegible] & vaſa argentea ad dictum [illegible] ſuam opinionem non valerent [illegible], cum tamen hoc multo [illegible], quod [illegible] habeat poteſtatem pro eodem [illegible], quod dominum meum [illegible] continere, ut [illegible] detrimentum, veram ut pecunia [illegible] ſoluturus.

XIII. Item. Per hoc domino meo regi ipſe exhibebit ſingularem [illegible], amicitiam & obſequium, pro quibus grates rependendo

[illegible]

LV.

NEGOTIATIO CUM LANDGRAVIO [illegible]

[illegible]

I. P[illegible]

II. Item [illegible]

III. Item [illegible]

IV. Item [illegible]

V. Item [illegible]

VI. Item [illegible]

VII. Item [illegible]

VIII. Item [illegible]

IX. Item [illegible]

X. Item [illegible]

XI. Item [illegible]

XII. Item [illegible]

LXI

EPISTOLA RUPERTI REGIS

dilecto nostro cognato & nobili principi Ernesto comiti palatino Rheni & Bavariæ duci.

De diſcordiis ipſum inter & Ludovicum principem componendis.

Illuſtris dilecte cognate & princeps, quemadmodum dilectioni tuæ optime notum eſt, quod omnibus principibus, comitibus, magnatibus, equitibus, militibus & civitatibus Germaniæ, noſtras patentes & ſigillatas literas miſeramus, quibus per eorum ſeriem, quod principibus ex noſtra & ſacri imperii principibus, comitibus, magnatibus, equitibus, militibus & civitatibus Germaniæ nobis ſubvenientibus nobiſcum verſus Longobardiam ducere intenderemus, atque ex regia Romana auctoritate ſtatueramus & mandaveramus, ut qui nobiſcum in Longobardiam profecturi eſſent, toto tempore & quamdiu nobiſcum in ſervitio noſtro forent, nemo quicumque in eorum terris, ſuis in perſonis, bonis & poſſeſſionibus aggredi vel quocumque modo moleſtare præſumeret, quique contra ageret, ipſo facto incurſurus eſſet noſtrum & ſacri imperii bannum graviemque indignationem, prout prædictæ literæ clare monſtrant. Cum vero illuſtris & dilectus noſter cognatus & dux Ludovicus nobis expoſuerit, qualiter tu nunc, dum ille in noſtro ſervitio & nobiſcum eſt, Monachenſium magnam vini quantitatem teloneo ſolvendi præceptis detinueris, quodque ea rurſus a te pro certa pecuniæ ſumma redimere debuerint: & quod præterea mandaveris omnibus tuis arcibus & dicaſteriis, ut eadem omnia eorum bona arreſtarentur, & hoc prout ille intelligit, feciſti ratione cujuſdam exactionis pecuniariæ, quam ab ipſis prætendis, & etiam prout ille nobis dixit, & quod verum putat eſſe, quod quidam ex capitaneis civibus Monachenſibus in judicio tuo provinciali Landſpergenſi & quibuſdam aliis tuis dicaſteriis Monachenſium bona literis arreſtarant, ac ea tales venderent: miramur interea nos et hoc permiſiſſe, cum tibi ſatis conſtet quod ſupradictus noſter cognatus modo apud nos ſit in Longobardia & in noſtro ſervitio ſit, uti etiam credimus, quod autem inter vos hoc ordinaveritis: quapropter dilectionem tuam amice & ſerio requirimus & rogamus, ut mandes, quatenus ſeu ab exactoribus civibus Monachenſibus in tuo judicio Landſpergenſi, ac quibuſdam aliis tuis dicaſteriis Monachenſium bona arreſtata quantocius ceſſet & ceſſetur, quemadmodum vobis ſæpe deſuper ſcripſimus, atque ut iis illa Monachenſibus nullum afferat præjudicium. Verum ut Monachenſes ratione pecuniarum quas pro redimendis vinis ſuis tibi ſolvere debuerunt, indemniſentur, & ut omnia quæ inter te & cognatum noſtrum ducem Ludovicum ac Monachenſes vertuntur, amice gerantur, omnique meliori modo quo erant, quando antedictus noſter cognatus dominus Ludovicus miſerit, ut hoc nobiſcum veniret, ſe accinxit, uſque dum per Dei gratiam in Germaniam redeamus, quidquid tum litium & diſcordiarum inter vos fuerit, amicis utraque parte decidentur. Nobis etiam ingratum foret ac valde moleſtum, quod tu vel tui contemneretis aut parte perderetis quocumque modo literas noſtras aut mandata noſtra, quæ omnibus principibus, magnatibus aliiſque miſimus, notificavimus & commiſimus, ad eorum nobis multo modo incommoda & damna, abſque exprobratione parere poſſet ſicut ipſa tua dilectio bene intelligere poteſt, ceteroque dixerint, videmus, quod vel cognatus noſter dux Ludovicus, vel tu utraque parte aliquid agere, quod aut diſcordias aut inimicitias inter vos fovere vel cauſare poſſet. Confidimus interea tuæ dilectioni te acturum quatenus hæc omnia de medio tollantur, & deſuper in ſcriptis reſponſum tuum præſtolamur cum hoc præſenti nuntio. Datum Venetiis feria decima die menſis Decembris anno milleſimo quadringenteſimo primo, regni vero noſtri anno ſecundo.

Ad mandatum domini regis
Miuleurs

LXII

EPISTOLA RUPERTI REGIS

illuſtri noſtro dilecto filio & duci Ludovico comiti palatino Rheni & duci Bavariæ, noſtro & imperii per Germaniam vicario.

Ejuſdem argumenti.

Illuſtris dilecte fili & princeps, nobis expoſuit illuſtris Ludovicus comes palatinus Rheni & dux Bavariæ cognatus noſter dilectus & princeps, qualiter quidam cives Monachenſes eandem habeant bona, quæ ſub ſuo judicio provinciali Landſpergenſi aliiſque dicaſteriis cognati noſtri ducis Erneſti, literis arreſtarent, illaque ſibi appropriarent, quod etiam idem noſter cognatus dux Erneſtus cum fratre ſuo duce Wilhelmo, ante memoratorum Monachenſium vina in *Wolferſhauſen*, omniaque eorum bona in judiciis ſuis arreſtari mandaverint, & propterea ad cognatum noſtrum Erneſtum literas dedimus, quarum copiam hic incluſam mittimus, a te requirimus, ut non intermittas quin ſine mora aliquem ex conſiliariis tuis ad prædictum noſtrum cognatum ducem Erneſtum mittas, qui ex noſtra & tua parte cum eo loquatur & agat, quatenus diſponat & mandet, ut bona illa plene & manifeſte reſtituantur, prout

etiam antea illi ſcripſeramus, & ut Monachenſibus ratione pecuniarum, quas pro redemptione vinorum ſuorum exſolverant, ſatisfieri quod etiam ad id futurum in penitus confidimus, idque ſibi etiam commendamus, remque ita inſtituas, ut omnia in melius vertantur, atque eum ſtatum reducantur, quo fuerunt, quando cognatus noſter dux L u d o v i c u s Monachio abiit, quod niſi fiat, aliis opprobrio eriimus, poſtquam principibus, magnatibus aliiſque per noſtras patentes litteras ſignificavimus, & mandavimus ſub poenis harum aliarumque noſtrarum indignationum, ut ab omnibus ab inſtantis abſtineant, & quod nobis damnum, aliquod, quod tamen nobis diſpliceret, dedecus pareret. & quod cognatus noſter dux E r n e s t u s in hoc negotio facter vel facturus ſit, reſponſio tuo certiorem nos reddat. Datum ut immediate ſupra.

Ad mandatum regis
Johannes Winheim.

LVIII.

NEGOTIATIO CUM PRINCIPE ERNESTO duce Bavariæ.

I. Literas domini mei regis illi tradam, ac replica dicto quod dominus meus rex ſuam amicitiam & amorem illi offerat, & quod ille cum domina mea conjuge ſua ſuiſque omnes per Dei gratiam ſani & incolumes ſint, & quod idem de ipſo audire optet, uti æquum eſt.

II. Item Quod dominus meus rex ſuam legationem à die ſancti Michaelis Romæ apud ſanctiſſimum patrem papam habuerit, ſanctiſſimuſque pater papa ſimili eam modo apud dominum meum regem Venetiis habeat, & quod ad eumdem ſanctiſſimum patrem noſtri papæ legationem dominus meus rex jam deſtinavit legatum ſuum nomine de *Fal-ckenſtein*, necnon miſerit ad eumdem SS. patrem noſtrum papam unum ex ſuis protonotariis, qui tunc Romæ fuerat, nec quod aliter ſciat, quam quod SS. pater noſter papa illis opprime ſit addictus, illiſque fideliter conſilio & ope adeſſe velit in cunctis ſuis & imperii rebus & negotiis. & quod dominus meus rex ſit in procinctu proficiſcendi Romam, ſuperiorem ſuam ſuſcepturus coronam, atque narrato illi de rebus domini mei ea, quæ vobis optima opportuniſſimaque eſſe videbuntur.

III. Item. Poſtea dicto Dilecte & gratioſiſſime domine, dominus meus rex juſſit, ut gratiæ veſtræ referrem, quemadmodum etiam multoties vobis ſcripſit & petiit, ut omnem hoſtilitatem & diſcordiam quæ eſt inter dominum meum ducem L u d o v i c u m & vos deponatis, atque in cauſam Monachenſium amice quieſcere ſinatis, omniaque in eo ſtatu & modo relinquatis, quo erant quando

A dominus meus dux L u d o v i c u s ultimo profectus eſt, donec idem redeat in Germaniam, & quod ſummatim in ſpecie lis illa quam cauſidici ex Monachienſibus ſuper Monachienſium bonis in judicio provinciali Landſpergenſi, aliiſque veſtris judiciis intentarunt, aboleatur, atque Monachienſes à pecunia pro qua caverant, propter quædam vina ipſis arreſtata, ex integro abſolvantur.

IV. Item. Dicto quod domino meo regi hactenus nullum ab illo venerit reſponſum, & quod dominus meus dux L u d o v i c u s domino meo regi retulerit, quatenus Monachienſes ipſi ſcripſerint quod à domino meo

B duce E r n e s t o & ſuis magis magiſque in dies premantur, nec illos inde perſiſtere in illo ſtatu in quo erant, quando dominus meus dux Ludovicus ultimo inde diſceſſerat.

V. Item. Quod ipſe bene ſciat quod dominus meus rex, quando adhuc morabatur in Germania, cunctis principibus & civitatibus per patentes ſuas litteras ſcripſerit, quod nullus omnium & ſingulorum principum, comitum, magnatum, equitum, militum & civitatum, qui cum ipſo verſus Longobar-

C diam tendunt, ipſique ad ſerviendum mittunt homines bonos, quamdiu cum ipſo & in ipſius ſunt ſervitio, ullo pacto à quocumque infeſtari aut lædi debeant, ſed ut ab omnibus tuti ſint, prout clare monſtrant eædem litteræ.

VI. Item. Dicito illi, quod de iiſdem litteris dominus meus dux L u d o v i c u s dominum meum regem ſibi monuerit, ſe in illis comprehendi, & quod idem dominus meus dux Ludovicus jam ſit apud dominum meum regem in Italia, ipſique conſilium & auxilium fideliter præſtet in cunctis ſuis rebus ac nego-

D tiis, ita ut jure merito teneatur ipſum per modo juvare, ne ipſe & ſui moleſtiam patiantur.

VII. Item. Dicito quod ideo dominus meus rex illum inſtantiſſime & quantum poſſit amiciſſime roget, ut omnem hoſtilitatem & diſcordiam quæ eſt inter dominum meum ducem L u d o v i c u m & ipſum, necnon particulariter Monachienſes pacifice ſinat quieſcere, donec dominus meus dux L u d o v i c u s redeat in Germaniam, omni ratione & modo quo erat inter illos, eo tempore quo ſupradictus dominus dux L u d o v i c u s inde

E cum domino meo rege abiret huc in Italiam profecturus, atque in dicta lite, quam cauſidici ex Monachienſibus ſuper Monachienſium bonis in provinciali judicio Landſpergenſi & in aliis tribunalibus intentarunt, omnino aboleatur, atque Monachienſes à pecuniæ ſolutione, ob quædam ipſis arreſtata vina, penitus liberentur.

VIII. Item. Dicito illi quod dominus meus rex optime de ipſo confidat, fore ut conſideret, in quo ſtatu domini mei & imperii res hoc tempore ſint ſitæ, omnia hæc deponendo

eo modo quo præſcriptum fuit, cauſa & amore ejus, quod quoque ſpecialiter & plene de ipſo confidit [illegible] faciat, quod dominus meus rex grave detrimentum in toto & imperii rebus pati poſſet exinde [illegible] dominum L u d o v i c u m qui non ſemper eis promtus ac [illegible] futurus eſſet, cum tamen eo relicto redierunt in Germaniam, quod ipſi eſſet perquam [illegible] & quod dominus meus rex plene confidat [illegible] effecturum, ut nullum inde patiatur damnum.

IX. Item Dicat quod dominus meus rex etiam circa [illegible] dubium ubi aliquid ſit compoſitionem & in quantum cum ratione [illegible] gratioſum & benevolum [illegible], ita ut gratias ipſi [illegible].

X. Item Dicat ut domino meo regi perſcribat quantum illi errores vel turbationes fuerint, quæ propter quandam Marchionum mutationes & innovationes acciderunt à tempore quo inde diceſſit dominus meus dux L u d o v i c u s & in quibus punctis conſiſtant, [illegible] dominus meus dux L u d o v i c u s cum domino meo rege ut [illegible] emendentur.

XI. Item Dicat illi circa dictam [illegible], ut domino meo regi benevolum det reſponſum, atque [illegible] modo & ratione agere & ordinare velit, ut [illegible] domino meo regi eadem per literas ſuas ſignificet, quas domino meo regi [illegible] mittat.

XII. Item Quod [illegible] hoc facere velit, tunc dicito [illegible] Chriſtianiſſime domine, quandoquidem hoc [illegible], neque propter dominum meum regem facere velit, dominus meus rex mihi in mandatis dedit ut vobis dicerem, quod nunquam [illegible] ducem L u d o v i c u m [illegible] permaneret, verum quod [illegible] ſcripſit [illegible] Marchionum [illegible] alterius magisque permaneant, ſed ut omnes permaneant [illegible] ut erant tempore quo inde ultimo dux [illegible], atque ad eundem dominum meum Ludovicus rediret in Germaniam.

LIX.

NEGOTIATIO SCRIBÆ PROVINCIALIS

14 Ambergenſis cum domino meo duce Ludovico [illegible] poſt dominicam [illegible] Paduæ.

I. Dicendum domino duci L u d o v i c o quod dominus meus rex, domina mea regina per Dei gratiam, dominus meus dux J o h a n n e s & dux O t t o bene valeant, quod [illegible] etiam de ipſo, [illegible] quæ [illegible] apud ipſum, ſemper audire deſiderent.

II. Item Cum dominus meus dux L u d o v i c u s domino meo regi ſcripſiſſet & ſignificaverit, ſe tribus ſeptimanis poſt feſtum ſancti Martini recepiſſe à domino meo rege literas [illegible] quarum duæ in medio ſub cruce erant, duæ [illegible] ante feſtum ſancti Martini, [illegible] ab illo tempore [illegible] à domino meo rege, nec domina mea [illegible] vel quoquam qui apud dominum meum regem commorantur bene ſpatio octo ſeptimanarum literas aut nuntium accepiſſe, quod procede dominus meus dux L u d o v i c u s & domini mei regis conſiliarii [illegible] cum deſiderio expectent.

III. Item Domino meo duci L u d o v i c o dicatur, quod dominus meus rex quamprimum appuleret Paduam, putans quod Florentini ipſi eſſent [illegible] nonaginta illos ducatos atque ita [illegible] obſervaſſentque capitulationem [illegible] obligaram, verum hæc omnia [illegible] defuderunt. & dominus meus rex pluſquam octo integris ſeptimanis cum ipſis tractare debuerit, abſque eo quod res ad finem perducere poſſet: hæcque mora cauſa ſuit, quare dominus meus rex domino meo duci L u d o v i c o citius ſcribere non potuerit, cum longius diebus [illegible] cum Florentinum expectaverit, quatenus plenariam [illegible] poſſit & ut primum dominus meus rex finem feciſſet cum Florentinis, [illegible] manere, quod tunc ſtatim domino meo duci L u d o v i c o [illegible] abſque etiam [illegible] ab illo tempore de eorum [illegible] notificaverit, [illegible] etiam [illegible].

IV. Item Quod dominus meus dux Ludovicus domino regi [illegible] ratione dominum meum Clementem quod [illegible] dominus meus rex eandem civitatem quæ Norimbergæ apud [illegible] oppignorata fuerunt redemerit, quemadmodum etiam ad dominum meum ducem L u d o v i c u m antea ſcripſerat & quod domino [illegible] regis [illegible] ut dominus meus dux Ludovicus ut poterit ſic agat, & [illegible] poſt feſtum Paſchatis dominum [illegible] nam dominus meus rex ad [illegible] Clementem ſcripſit, qui [illegible] per ſuam [illegible] velle cum domino meo duce L u d o v i c o diſponere [illegible] ſtatim poſt hoc Paſcha abſque mora in dominum ſuum revertat, nec expedaret ut diutius differretur, nam alias inde aliquid moleſti poſſet oriri, uti dominum meum ducem L u d o v i c u m & conſiliarios ipſius bene intelligere queant.

V. Item Quod dominus meus dux L u d o v i c u s domino meo regi ſcripſerit, rationem [illegible] debitorum [illegible] ab ipſo contractorum, [illegible] memor ſit, & petitum [illegible] ad illa debita diluenda & expedienda, quod nec ſit, dominus meus rex graves damna [illegible], oppignorationes, & anguſtias paſſurus ſit, quod domino meo regi ſummo foret detrimento & dedecori.

VI. Item Quod dictæ per dominum meum

In [illegible] Quinquageſima [illegible]

rex tractaverat cum consiliariis suis mature A omnia perpendens [illegible] dominum meum ducem Ludovicum ob supradicta debita graves sustinere molestias, cumque hoc tempore in Italia rex in eo statu non esse, ut [illegible] domino meo duci Ludovico [illegible] dominus meus rex, quod si quadraginta [illegible] florenorum dotis, quæ cum filia regis Anglorum [illegible] post pascha expectantur & deberent, habita fuerint, quod tunc dominus meus illa [illegible] ad debita magis urgentia convertet, & dominum meum regem propterea [illegible] imperio [illegible] & ea hoc [illegible] provinciali [illegible].

VII. Item si autem accideret, contra totam expectationem domini mei regis, quod quadraginta illa millia non exsolverentur, tunc [illegible] dominus meus rex [illegible] creditores Bavariæ [illegible] ut domino meo regi tempore debitorum [illegible] concedant usque ad festum sancti Michaelis [illegible] usque ad festum sancti Johannis, & dominus meus rex hoc in Lombardia [illegible] confirmationem suam à SS. patre nostro papa apud Venetos, Florentinos, aliosque [illegible] habet, [illegible] pro pecuniis habendis: tunc ex illis sperat se domino meo duci Ludovico [illegible] creditores [illegible] placere.

VIII. Item. Si creditores domino meo duci Ludovico nullas omnino inducias concedere vellent, quod tunc dominus meus rex [illegible] creditores [illegible] & domino Ulrico *Landschaden* [illegible] dominum meum regem [illegible] nomine domini mei regis, & [illegible] creditorum debita [illegible] certum tempus soluturus esset: quod si fecerint, [illegible] dominus meus rex [illegible] quod dominus meus dux Ludovicus [illegible] per literas suas [illegible] illos à prædictis debitis plene liberandos & eximendos fore.

IX. Item. Quod dominus meus rex quoque [illegible] ut quamprimum fieri poterit [illegible] Anglia [illegible] & quo modo [illegible] rex habeat [illegible] esse [illegible] impedimentum adfuisse, eo quod omnes literas [illegible] plane [illegible].

X. Item. Cum dominus meus dux Ludovicus dominum meum regem [illegible] B quod burggravius Johannes arcem *Schonfels* occupaverit, quod etiam castrum [illegible] occupare vellet [illegible] quoque aliasque pagos & bona illa pertinentia [illegible] quæ dominus meus rex [illegible] in bello acquisiverat & hactenus possederat, & adhuc possidet, ratione quorum castrorum [illegible] ad [illegible].

X. Item. Quod super hoc dominus meus rex dederat literas credentiales ad dominum Hartungum ab *Eglofstein* vicedominum, & [illegible] quæ nomine mei regis [illegible] dominum burggravium Johannem, ut domino meo regi, vel domino meo duci Ludovico [illegible] arces & castra supradicta *Schonfels* & [illegible] restituat, [illegible] domino meo regi [illegible] eo modo & ratione quibus illud acquisivit [illegible] rex ad finem deducat.

XI. Item. Si dominus burggravius Johannes id præstare recusat, tunc regis mei mente [illegible], ut dominus meus dux Ludovicus cum C [illegible] dominum Hartungum ab *Eglofstein* vicedominum [illegible] & quæ de hoc negotio [illegible] ad illum dominum meum [illegible] burggravius Johannes [illegible] habere [illegible], & ad quod dominus meus rex [illegible] habere [illegible] tribuatur [illegible], & tunc burggravium Johannem adhuc occupare ea velle, ad quæ jus non habet, resistant ei, nec ulterius permittant.

XII. Item. Cum dominus dux Ludovicus domino meo regi [illegible] quod D burggravius Johannes [illegible] quod burggravius Johannes non permittat, ut pauperes qui [illegible] tributum in *Hersbrucken*, quod semper ad illam [illegible] pertinebat, & quod multis ab hinc annis dederant & solverant: vult autem dominus meus rex [illegible] quæ de jure ad *Hersbrucken* pertinent, & debent [illegible] dominus meus rex [illegible] pertinent & debeant, & si pauperes in [illegible] E [illegible] se opponerent [illegible] recusarent, quod tunc ad id [illegible] & cogerent [illegible] eo modo quo antea [illegible] dominus meus rex burggravio Johanni [illegible] pauperes [illegible] quod [illegible] *Hersbruckensem* [illegible].

XIV. Item. Quod quantum ad D. *Philippum* & Ulricum [illegible]

M

Ita Struve & Mart. ampl. Collectio. Tom. IV.

ducatorum millium florenorum, ſimiliter domino meo regi ſummopere placeret, voluitque ut ea ſua ſibique ſolveret.

XV. Item. Ad id quod dominus meus dux LUDOVICUS domino meo regi nominavit ratione ducis Geldriæ, dominus meus rex domino meo duci LUDOVICO reſpondens, ſtatque adhuc eius mens, quod ſi dominum meum ducem Geldriæ moriturum eſſe, aut eum mori contingeret, ut tunc ipſe meus dominus meus dux LUDOVICUS immediate ad epiſcopum Colonienſem ſe conferat, ab eoque conſilium capiat, quid hac in re & qualiter agendum ſit, & ſi interim domino Colonienſi advenerit [illegible] deſuper loquantur, ſimulque conſulant. Si vero ipſorum alteri [illegible] ad alium conſiliarium ſuum qui conſilium ab ipſo in hoc negotio acceperit, & quidquid ſic agendum invenerint, id dominus meus dux Ludovicus domino meo regi indilate perſcribat, quo & ipſe quoque cum ſuis conſiliariis deſuper deliberaturus ſit.

XVI. Item. Dominus ſcriba provincialis in ſcriptis adeat epiſcopum Salisburgenſem, eique domini mei regis litteras credentiales ad eum directas tradat, illique ſuper negotiis, prout cum domino meo rege convenit [illegible].

C XVII. Item. Poſtea tendat ad ducem HENRICUM, & ei ſimiliter [illegible] domino & ſuis [illegible] domini mei regis credentiales quoque porrigat, illique conſtanter tradere ratione ducatus [illegible] millium florenorum dotis, quæ a ſuo Patre domino Beatæ Mariæ promiſit prout cum domino meo burgravio Friderico Nurembergenſi deliberatum, quantum cum [illegible] & inſtet & urgeat quantum melius poterit, ut illis pecuniis tandem ſolvantur, ut dominum meum ex ſua propria tandem domino meo burgravio Friderico tradere D [illegible], quam pro domino duce Henrico [illegible] ſpecialiter [illegible].

XVIII. Item. Tunc tendat ad ducem ERNESTUM, eique domini mei regis credentiales exhibeat, & [illegible] cum illo negotium ratione litis inter ipſum & dominum meum ducem LUDOVICUM & Monacenſes, quemadmodum inſtrumentum deſuper confectum clare manifeſtat, atque [illegible] ſuper Mureldorff contractus [illegible].

XIX. Item. Pergat ad Monacenſes, & particulariter exponat, quod ex parte domini mei regis cum duce ERNESTO negotiatus ſim, & qualiter ab illo diſceſſerim.

E XX. Item. Dominum protonotarium ad dominum meum ducem LUDOVICUM domini mei regis [illegible] negotia [illegible], nomine domini mei regis exponat, atque illi poſtea ſpecialiter narret, quod ex parte domini mei regis cum duce ERNESTO tractaverunt, & quod veſtri deſuper reſponderint: & ſi ad primum do-

A mini mei regis dux ERNESTUS noſtris Monacenſibus [illegible] relinquerit, ut quæ etiam quando dominus meus dux Ludovicus ab ipſo abierit [illegible] in Germaniam, quod tunc meus dominus meus rex [illegible] dominus meus dux LUDOVICUS [illegible] contra ducem ERNESTUM ita aſſiſtat, ut in eo permanere poſſint, quemadmodum in inſtrumento expreſſe continetur.

LX.

LITTERÆ AD CIVITATES DIRECTÆ
quando dominus meus ex Italia in Germaniam rediit.

B RUPERTUS, &c. Dudum fideles cum nuper Venerimus ad vos [illegible], qualiter hactenus in Italia permanere volentes ad proſpiciendum pro noſtro poſſe noſtre & imperii negotiis, tam contra papam ratione noſtræ coronæ imperialis, quam contra alios qui bona imperii occupaverunt, & ad hanc finem nos, [illegible] ad ſanctiſſimum patrem noſtrum honorificam legationem ad tractandum cum plena poteſtate noſtro nomine in his rebus cum illo: nunc aliqui noſtrorum legatorum ad nos redierunt a ſummo pontifice, C nobiſque retulerunt, ipſum a nobis quoſdam articulos prætendere, quos prius nunquam audivimus, quique non ſolum noſtram perſonam, ſed & ſanctam eccleſiam [illegible], univerſamque Chriſtianitatem, ac & vos omneſque alios qui ad imperium ſpectant, quoque nobis ſubditos videlicet [illegible] volumus, concernunt: quæ de re [illegible] in nihil concludere abſque noſtrorum electorum aliorumque noſtrorum principum & etiam veſtro, aliorumque noſtrorum & imperii fidelium [illegible] & [illegible]. Et propterea ex Italia in Germaniam redivimus, ad accipiendum noſtrorum electorum, & poſtea aliorum D noſtrorum principum, & etiam veſtrum in hoc negotio conſilium, quemadmodum nos oportet illa tractare ad [illegible] ſanctæ eccleſiæ, totiuſque Chriſtianitatis [illegible] & emolumentum, cum noſtra communem utilitatem in hoc ponderet [illegible]. Datum Brixinæ ſecunda feria poſt beati Georgii martyris, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſecundo, regni vero noſtri anno ſecundo.

Ad mandatum domini regis
Johannes Winheim

LXI.

EPISTOLA AD PRINCIPES
Ejuſdem argumenti

E ILluſtres dilecti avunculi & principes, tum dilectionem veſtram latere non [illegible], quod ob negotia magna & graviſſima ecclesiæ quæ ut [illegible] ad nos advenerunt [illegible], ex Italia diſceſſimus & in Germaniam rediimus, noſ-

que & dilecta noſtra conjux, noſter dilectus filius, omneſque noſtri qui in Longobardia nobiſcum fuerunt per Dei gratiam proſpera adhuc & ſtabili utimur valetudine: quod pariter de te quovis tempore audire cupientes affectuoſiſſime dilectionem tuam rogamus, quatenus die Mercurii, id eſt in vigilia corporis Chriſti proxime ventura, circa veſperum Bambergæ nos accedere non graveris: nunc tibi quædam narrabimus, quæ ſicut credimus libenter audies, quæque non ita tibi ſcribere aut ſignificare poſſumus, in eoque nobis exhibebis gratificandam amicitiam ac amorem, noſque dilectioni tuæ omnino confidimus te in dicta die Bambergam ad nos eſſe venturum ad quam ſi accedas, a te quoque noſtrorum chariſſimorum & ſimiliarium amicorum perſcripſimus & ſignificavimus. Datum Monachii tertia feria poſt beatorum Philippi & Jacobi Apoſtolorum anno milleſimo quadringenteſimo ſecundo regni vero noſtri anno ſecundo.

Nos quoque noſtris electoribus archiepiſcopis Moguntino, Colonienſi, & Treverenſi ſcripſimus, ut nos die dominica poſt octavam corporis Chriſti Moguntiæ accedant: in quadam dieta quam illis contradicere non poſſumus, & libenter vellemus ut tu prius non accederes, quam ad illam dietam pergeremus, cum tuum conſilium in quibuſdam deſideremus.

LXII.

EPISTOLA RUPERTI REGIS ROMANORUM ad Landgravium Haſſiæ

Hortatur ad pacem ineundam cum archiepiſcopo Moguntino.

RUPERTUS, &c. Illuſtri dilecte affinis & princeps, tuæ dilectioni notum facimus, quod propter rem magnam & graviſſimi momenti, quam tibi in tuo ad nos adventu indicabimus, ex Italia diſceſſimus & in Germaniam rediimus, & cum in terram noſtram verſus Bavariam, & in terram noſtram Ambergam appulerimus, nobis noſtri conſiliarii & præfecti quos ibidem reperieramus retulerunt, inimicitias & bella inter reverendum dilectum noſtrum avunculum electorem & archiepiſcopum Moguntinum & te tuoſque fautores inimicorum durare, quod nimium in modum nos affligit, quod vos ambo invicem inimicitias foveatis, veſtraſque terras, populoſque veſtros devaſtetis, nobiſque etiam in noſtris ac ſacri imperii negotiis moleſtias, turbationes ac impedimenta inferatis: ac propterea petimus, dilectionemque tuam amice ac ſerio rogamus, ut tu fautoreſque tui cum dicto noſtro avunculo & electore archiepiſcopo Moguntino ſuiſque fautoribus pacem ineas uſque ad feſtum Aſſumptionis beatæ Mariæ proxime venturum, & hoc ſuper te tuis pacificatoriis cum amore præſentibus nobis mittas, eademque memorato noſtro avunculo archiepiſcopo Moguntino perſcripſimus, ubi-

A tentes nobis in eo obedituros, & tunc illo pacis tempore quadam die utrumque veſtrum coram nobis citabimus verſus Francofurtum vel Fridbergam, in qua die in perſona comparere volumus, & pro poſſe conabimur ut vos conciliare poſſimus, atque de tua dilectione plane confidimus, nobis in hoc negotio taliter paratam & accuratam mentem tuam ponderaturum, malicitas maximaſque penurias, & eaſdem eventuras terrarum populorumque ruinas ac deperditiones, tali ex nobis te obſequaturum, hiſque nobis ſingulare amoris ac amicitiæ teſtimonium exhiberes. Mittimus propterea ad te honoratum noſtrum

B dilectum devotum ac fidelem Johannem de *Hane* Francofurtenſem, ordinis Teutonici commendatarium, dilectionemque tuam ſerio & amice petimus, ut plenam ipſi habeas fidem in eis quæ nunc temporis ex parte noſtra eſt dicturus. Datum Ambergæ feria quarta ante feſtum *Pentecoſtes* anno domini milleſimo quadringenteſimo ſecundo, regni vero noſtri anno ſecundo.

Illuſtri domino Hermanno Landgravio Haſſiæ dilecto noſtro affini & principi.

Ad mandatum regis

C Johannes *Winheim*.

LXIII.

NEGOTIATIO QUALITER COMES Guntherus de *Swartzburgk* & dominus Hartungus de *Egloffſtein* ſenior cum marchione Wilhelmo *Miſniæ* tractare debeant.

I. Primo illis tradatis noſtras litteras credentiales de vobis mentionem facientes.

II. Item. Poſtmodum ex parte domini mei pro benevola oblatione grates plurimas referatis, quam nunc in litteris ſuis domino

D meo, cum dietam in *Wideburgk* ipſi contra contradixerit, exhibuit.

III. Item. Deinde ipſi peculiariter narretis & dicatis, ratione dietæ *Moguntinæ* ibidem a domino meo ſuis electoribus deſignatæ ac ſtatutæ propter res maximi momenti, ipſum imperiumque concernentes, quod illam dietam diſtulerit, & quidem ratione legationis quam ipſi per dominum Johannem *Rabe* ratione dietæ Waldecenſis fecerat, & tametſi ipſi incommodum fuerit dietæ Moguntinæ contradicere, attamen fecit non prius ac propter marchionem PROCOPIUM, ſed quia libenter dominus meus illi adhæſit, ut ab ip-

E ſo acciperet conſilium quo meliori methodo res ſuas ulterius urgere & ordinare poſſet, quemadmodum & in dieta Waldecenſi ſtatutum fuit ipſi ſirma ſtabatur.

IV. Item. Cum & illa dieta contra mandata ſit, ad quam tamen venire dominus meus omnimode ſeſe accinxerat, & quaſi illuc tetenderat, ex propter vos ad ipſum miſit, vo-

biſque impoſuit, ut regetur quatenus ipſi in ſuis ac imperii rebus ſuum fidele conſilium communicare velit, quomodo illas deinceps aggredi ac tractare oporteat: in quibus dominus meus omnimodam in ipſo tanquam dilectiſſimo ſuo amico fiduciam collocat.

V. Item. Caſu quo margravius Wilhelmus replicaret ſe neſcire quid in hanc concludendum, cum rex margravium Procopium extra orbitam adhuc non reſponderit: qualiter margravius Procopius Landgravio de Leuchtenbergk ſcripſerit ſe libenter velle venire ad dominum meum ſuumque nepotem, & ſe ſperare, fore ut vias utrimque utiles ac perhoneſtas inveniant, quodque in eadem epiſtola ſcripſerit ſe die lunæ Pentecoſtes cum marchione Miſniæ diætam ſtatuere debere; & ſi ipſe in perſona ad prædictam diætam venire non poſſet, ſic margravio Wilhelmo tractandi negotiandique poteſtatem dare velit, & earumdem literarum copiam dictus Landgravius domino meo miſit.

VI. Item. Si margravius Wilhelmus ad hæc diceret a margravio Procopio ſibi datam eſſe poteſtatem: huic reſpondeat dominum meum regem ipſi aliiſque ſuis amicis ad illam deſtinatum per publicum ſuum diploma latam impertiturum eſſe poteſtatem quando tempus aderit congrediendi & tractandi.

VII. Item. Caſu quo adverterent congredi & tractare circa auxilium à domino margravio Procopio domino meo regi contra regem Hungariæ præſtandum, quod tunc etiam certificandum & proſpiciendum foret, quod dominus meus rex à rege Bohemiæ, ſi ipſe liber eſſet, nullum impedimentum & oppoſitionem pateretur.

VIII. Item. Quodque margravius Procopius ipſiuſque partes tenentes, illorum nemo cum rege Hungariæ abſque ſcitu & conſenſu domini mei pacem ineat.

IX. Item. Et quando rex Bohemiæ, ſi ita liber redderetur, domino meo negotiationis ſuæ ſucceſſum non permitteret, ita ut renuntiet, quod tunc margravius Procopius, magnates & civitates ſibi adhærentes ſe cum domino meo colligare, eique contra regem Bohemiæ auxiliari deberent uſque dum tractatus domini mei contineat.

X. Item. Si domino meo in hoc negotio detractarent, quod tunc ſe obligent ſecuritatemque præſtent, ſe neque regi Bohemiæ auxiliaturos aut adjuturos per ſeipſos aut per ipſis aſſiſtentes, pecuniam aut res ipſi ſubminiſtrando, neque per ſubditos auxilium & aſſiſtentiam ipſius præberi ab ipſius regis Bohemiæ terris & populis, uſque dum negotium adverſus ipſum feliciter ſuccedat.

XI. Item. Si margravius Wilhelmus huic ſuggereret dominum meum tunc oportere diutius in Bavaria commorari, tunc hoc ipſi in præſentibus circumſtantiis benigne dene-

A gandum eſt, cum domino meo non expediat ſine principibus electoribus diuas conſequenter dietas ipſis intimatas mutare & differre, præſertim in rebus ſuis & imperii majoris momenti, in quibus ipſorum auxilio & conſilio carere nequeat.

XII. Item. Si margravius Wilhelmus proprio motu diceret ac interrogaret, cum intentionis eſſet dominus meus rex in ſuis & imperii rebus deinceps progrediendi & operandi, tunc ipſi indicandum dominum meum eſſe illius intentionis neque armata manu Bohemiam invadendi, & pro omnibus ſuis viribus conandi, ut hunc negotio ſinis imponatur.

B

L X I V

EPISTOLA RUPERTI ROMANORUM REGIS

Sereniſſimæ principi dominæ Elizabethæ reginæ Galliæ dilectæ amicæ noſtræ.

Miſſionis de Mediolanenſis dueis in Galliis tractibus, rationem reddit, cur tam citò à Longobardia in Germaniam redierit.

RUPERTUS, &c. ſereniſſimæ principi dominæ Elizabethæ eadem gratia reginæ
C Galliæ dilectæ amicæ noſtræ, noſtram amicitiam & quidquid accepti & boni præſtare poſſumus. Dilecta amica, quod dilectio veſtra ad nos perſcripſerit, vos omneſque veſtros liberos ſalvos eſſe & incolumes, ex corde gaudemus, atque libenter intelleximus, rogantes, ut deſuper ſæpe ſæpius nos certiores reddatis. Notum quoque dilectioni veſtræ facimus, nos noſtramque familiam noſtram, conjugem, omneſque noſtras proles Dei omnipotentis gratia uſque in hanc horam ſeu ad datam præſentium proſpera & optata uti valetudine. Ad ea vero quæ dilectio veſtra refert
D Mediolanenſium ſuos legatos & conſiliarios continuo in Gallia tenere, quodque vos timeatis inceptus & perpendentes adjutorium quod inde habere poſſit, & tenas quas ſibi dicimus, machinatur, ipſum talem ſibi acquirere tractatum, qui nobis minime prodeſſet, quod tamen vobis ſummopere diſpliceret, quodque pertimeſcatis, ſi quid ſiniſtri contingat, ne id avertere non valeatis: eo quod dictum nunc manifeſtamus in Longobardia dilecta amica hoc ſuper rebus dilectioni veſtræ ſignificamus, quod illo tempore quo adhuc morabamur in Longobardia, nobis tam graviſſima ſacrum imperium concernentia negotia delata ſunt, in qui-
E bus principum electorum aliorumque noſtrorum & ſacri Romani imperii principum conſilio egebamus: præterea nobis nuntiabantur certa quædam de motibus quibuſdam regis Bohemiæ & Hungariæ, necnon de proceribus & terra Bohemiæ; ita ut nobis conſiliariiſque noſtris, qui nobis tunc temporis aderant videretur, nobis & imperio magis proficuum fore ut propter illa magna & gravia

momenti

momenti negotia, hoc tempore Germaniam repeteremus, eo quod in ſupradictis motibus regum Bohemiæ & Hungariæ, noſtræ & imperii utilitati & commodo hic in Germania æque bene conſulere valeamus, ac ſi manſiſſemus in Longobardia, quod etiam divina favente gratia facere intendimus; atque ita propter antedictas rationes in Germaniam rediecimus & ſi à quopiam aliter informata eſſet dilecta amita, nolite credere, nam ſic ſe res in veritate habet, prout illuſtris dilectus nepos noſter & princeps dux LUDOVICUS frater veſter, à nobis adjuvante Deo brevi ad dilectionem veſtram deputandus, & hæc & alia ex integro referet. Datum Heydelbergæ menſis Junii die ſexta decima anno domini milleſimo quadringenteſimo ſecundo, regni vero noſtri anno ſecundo.

LXV.
SCHEDULA INCLUSA

PRæterea vos non lateat, dilecta amita, terram Bohemiæ modo in magnis eſſe commotionibus ac diſſenſionibus nam rex Hungariæ regem Bohemiæ fratrem ſuum in ſumma cuſtodia turri incluſum tenet deinde margravius PROCOPIUS Moraviæ & plurima procerum pars in Bohemia vehementer accenſi ſunt contra regem Hungariæ, eſtque ejuſmodi diſcordia & diſſenſio in iis terris, ut cum Dei auxilio cauſam noſtram tandem ad bonum finem deductum iri ſperemus.

LXVI
LITTERÆ RUPERTI ROMANORUM REGIS ad principes & civitates imperii.

Indicit dietam Norimbergæ proxime celebrandam.

MArgravio Balthaſari, margravio Wilhelmo, margravio Friderico, margravio Wilhelmo juniori, Miſniæ

duci Henrico, duci Erneſto, epiſcopo Bambergenſi, epiſcopo Herbipolenſi, epiſcopo Eichſtadienſi, burgravio Johanni Norimbergæ, illis Ottingenſibus, ut nullus eorum veniat.

Illuſtris dilecte conſanguinee, & princeps, dilectioni tuæ notum facimus, quod nos ratione negotiorum magni momenti, nos ſacrumque imperium concernentium, tuo & aliorum noſtrorum ſacri imperii principum conſilio ſumme indigeamus, quare dilectionem tuam rogamus inſtantiſſime, ut nos verſus Norimbergam accedere velis, dominica poſt feſtum ſancti Bartholomæi proxime ventura, ubi nos in perſona eodem die comparebimus; aliosque noſtros & imperii principes illuc citavimus, ibique conſultabimus ſuper rebus ad nos & ſacrum imperium ſpectantibus, illaſque cum tuo aliorumque noſtrorum & imperii principum conſilio tractare intendimus, neque te ſinas in hoc tardari aut impediri, prout de tua dilectione plane confidimus. Datum Heydelbergæ ipſo die beatæ Mariæ Magdalenæ anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſecundo, regni vero noſtri anno ſecundo.

His infraſcriptis dominis ita ſcriptum eſt.

Margravio Wilhelmo, margravio Balthaſari, margravio Friderico, margravio Wilhelmo inter fratres juniori. Miſniæ

Item duci Stephano, duci Henrico, duci Erneſto, burgravio Johanni Norimbergæ, burgravio Friderico, epiſcopo Salſburgenſi, margravio Badenſi, Wirtemburgenſi, aut Herbipolenſi.

Illis infraſcriptis etiam ſcriptum eſt.

Epiſcopo Herbipolenſi, epiſcopo Bambergenſi, epiſcopo Eichſtadienſi, epiſcopo Auguſtano, epiſcopo Argentoratenſi, epiſcopo Baſileenſi, epiſcopo Conſtantienſi, duci Leopoldo Auſtriæ.

In ante-memorata forma mutatis mutandis, infraſcriptis civitatibus etiam ſcriptum eſt.

Una littera ad civitates – Gemundam.
– Nordlingam.
Dinckeſpalam.
Popfingam.
Calam.

Una ad Conſtantiam.
Uberlingam.
Ravenſburgum.
Wangam
Lindaviam.
ad fanum ſancti Galli
Buchoram

Una ad – Heilbrunnam.
Wimsheimium.
Wansbergam.

Una ad – Eſlingam.
Ricningam.
Wilam in Turgaviâ.

Una ad Francofurtum.
Fridbergam.
– Gellichhuſiam.
Wezlariam.

Una ad – Rotwilam.

Una ad – Spiram.

Una ad – Ulmam.
Biberacum.
Pfullendorfium.
Meyningam.
Campedunum.
Kaufberam.
Iſſum.
Leutkirchium.
Enengam.
Wilam.
Buchaviam

Una ad Auguſtam Windelicorum

Una ad Wormatiam.

Una Norimbergam.

Una *Winsheim*.
Schiveinfurdium.

	Wirtembergam.
Una	Rottenburgam.
	Hallam
Una	Argentoratum.
Una	Moguntiam.
Una	Coloniam.
Una	Baſileam.
Una	Bernam.
	Tigurum
	& Solodorum.

Nota, [illegible] Aſiam [illegible] ſerpens fuit

LXVII

NEGOTIATIO CUM LANDGRAVIO HASSIÆ ducibus Brunſwicenſi & Luneburgenſi.

I. PRimo ex tradita litteras fiduciarias domini noſtri regis & harum vigore traditas, modo a domino noſtro rege vobis præſcripto & mandato, circa [illegible] & [illegible] [illegible] & archiepiſcopum Moguntinum, propterea enim vos ad ipſum deputavit, ut ei dicatis, quod dominus [illegible] & bella ipſum [illegible] affligant, [illegible] [illegible], quod ex utraque parte [illegible] terræ & populi graviſſimo damno & ruina [illegible].

II. Item. Sicque in [illegible] [illegible] ac imperii [illegible] domino meo regi [illegible] [illegible] durantibus [illegible] [illegible], nec ipſi nec archiepiſcopus JOHANNES Moguntinus ſupradicto noſtro domino regi [illegible] ac ſacri imperii [illegible] [illegible] & [illegible] præſtare poterunt, quamdiu [illegible] bella & [illegible] [illegible].

III. Item. Quapropter dominus meus rex petit, ut aliquo tempore pacem cum archiepiſcopo habeant, & bonam dietam ſtatuant, quod tunc ipſi [illegible] & archiepiſcopum Moguntinum ad [illegible] dietam [illegible] [illegible] [illegible] Bambergam, aut Noremburgam, & quod [illegible] in perſona in eadem dieta [illegible] & [illegible] ex utraque parte a principio [illegible] uſque ad finem ipſos [illegible], & omni conatu [illegible] ut ipſos amicabiliter componere queant; & ſi hoc fieri non poſſet, quod ipſi tunc ex utraque parte ſecundum [illegible] componere vellent.

IV. Item. Et dominus noſter rex ſingularem & plenam de ipſis fidem habet, ipſos [illegible] [illegible] [illegible] præſentem ſacri [illegible] imperii rerum conditionem, [illegible] [illegible] ac populorum devaſtationem, propoſitamque dietam acceptaturos, [illegible] eſſe [illegible] & bella ipſum vehementiſſime affligant, ac propterea ipſorum [illegible] componere ac decidere [illegible] [illegible] [illegible] poſſit, quod ipſi [illegible] terras ac populos [illegible] deperdant atque devaſtent.

V. Item. Cum quo pacem cum archiepiſcopo Moguntino acceptare ac [illegible] [illegible], tunc dicatis dominum meum regem [illegible], ut in una ex prædictis civitatibus ad quamdam dietam amicabiliter comparere non [illegible], atque omnes ad illam tendentes ex utraque parte in acceſſu ac receſſu pacem ac ſalvum conductum habeant ac teneant.

VI. Item. Poſtquam vobis prædictis ſuper [illegible] reſponſum dederint, atque adhuc ad memoratam dietam comparere recuſarent, uti ſupra [illegible] eſt, tunc dominum meum regem vobis [illegible], ut [illegible] quod archiepiſcopus Moguntinus, [illegible] Moguntiæ domino noſtro regi [illegible], [illegible] [illegible] honorem & [illegible] [illegible] & bellum [illegible] [illegible] dominum meum regem [illegible], [illegible] & vos in veſtris litteris, quarum copia nobis [illegible] eſt, domino meo regi [illegible].

VII. Item. Statim ergo dominus noſter rex vobis [illegible] [illegible] ut bellum [illegible], ſed pro poteſtate [illegible] veſtras componere [illegible] [illegible] [illegible]. Et cum ad prædictam dietam [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] inter vos utrimque procedere [illegible], [illegible] tamen ad partem [illegible] tempore [illegible] [illegible], atque [illegible] [illegible], [illegible], atque [illegible] & dominus noſter rex [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] eſſe arbitratur. [illegible] & [illegible] comprehendatur, [illegible] inter vos & ex utraque parte [illegible], [illegible] [illegible] tempore [illegible] [illegible].

VIII. Item. Et [illegible] quod contradicere vellent [illegible] opponere, [illegible] noſtri regis eſt, ut [illegible] [illegible] & ab ipſo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] in eo permaneant, [illegible] [illegible].

LXVIII

NEGOTIATIO AD EPISCOPUM Salisburgenſem.

PRimo domini mei regis litteras fiduciarias porrigens, & [illegible] [illegible], [illegible] dominum meum regem [illegible] [illegible] ex partibus Rheni [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] & mandaſſe, ut [illegible] ad dominum meum Salisburgenſem, & ad dominum meum LEOPOLDUM ducem Auſtriæ, atque exponam domino meo regi [illegible] eſſe regem Hungariæ ad [illegible] de [illegible] verſus [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] regem Bohemiæ & marchionem Moraviæ PROCOPIUM, [illegible] regem Bohemiæ [illegible] [illegible], [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] tradere, atque [illegible], [illegible] ad [illegible] Mediolanenſis [illegible] [illegible], & ipſi Mediolanenſis [illegible]

tra uſque Romam commeatum exhibebit, quem margravius Procopius comitabitur, remanente interea rege Hungariæ in Bohemia.

II. Item. Ad hæc dominus meus rex vobis juſſit inveſtigare, an hæc ita ſe habeant, aut ſi poſtmodum futura eſſent: tunc quam amicisſime ac inſtantiſſime ipſum rogatum velit, penitusque confidit ſuæ erga dominum meum omni tempore exhibitæ propenſioni, quod regi Bohemiæ, populo ſuo, ipſique adhærentibus per terras & dominia ſua tranſitum minime concedat: verum omnibus ſuis ſatrapis, comitibus, magnatibus, equitibus, & vaſſallis ſibi ſuæve ditioni ſubjectis circumcirca ordinet, ut ſeſe opponant, & pro omni ſuo poſſe & plenis viribus regem Bohemiæ, omnemque ipſius comitatum in iſta expeditione & tranſitu impediant, eique nullo prorſus modo faveant, prout ipſum efficere poſſe & effecturum ac ordinaturum eſſe dominus meus rex firmiſſime opinatur.

III. Item. Dominus meus rex pariter vobis mandavit ipſius conſilium exquirere, num domino meo Salisburgenſi congruere non videatur, quoſdam comites ac proceres iſtarum terrarum nomine ſuo excitare, & ſollicitare pro auxilio, & pro faciendo hanc oppoſitione, quodque ac ſecundum ſuum conſilium, prout ipſi optimum factu videbitur, tractare & perficere debeatis: utrique dominus rex ad omnes & ſingulos comites & dominos iſtarum terrarum ſuas patentes ſigillatas literas vobis dederit, ut plenam poteſtatem habeatis ſecundum ſuum conſilium nomineque ſuo cum ipſis tractandi & congrediendi.

IV. Item. Omnia ſupraſcripta puncta opportuniore ac utiliore quo noſtis modo illi exponito, & quod dominus meus rex ſpecialiſſime fidæ ſuæ in omnibus ipſi exhibitæ fidelitati, in hiſce caſibus fideliſſime quoque ipſi adfuturum & auxiliaturum, cum & ipſe in iis terris per quas tranſiturus eſt ſit præcipuus.

LXIX
NEGOTIATIO CUM LEOPOLDO duce Auſtriæ.

I. PRimo literas credentiales domini mei regis præſentetis, ad hæc referatis dominum Conradum de Friburgo & magiſtrum Ulricum de *Albeck* ſuos ad ipſum noviſſime deputatos domino meo retuliſſe, quod in omnibus extra modum affectum ſe atque addictiſſimum exhibuerit, & penes fratrem & conſanguineum ſuum in ipſius favorem fideliſſime ſit negotiatum, pro quo dominus meus rex ex intimo cordis affectu grates plurimas refert, velitque hoc æquitate & id ipſum exigente grata mente recolere: & poſtmodum pari modo & forma ac cum epiſcopo Salisburgenſi tractatis cum ipſo tractabitis, uti ſupra ſcriptum eſt, & his adjungetis. Cum A ſiſſent domini, dominus meus rex ſingularem maximamque in vobis reponat fiduciam, amiciſſime ac inſtantiſſime vos rogans, & requirens, ut hanc rem mature aggrediamini, & cum fratre & conſanguineo veſtro deſuper ſerio loquamini, ipſos excitando ut hæc peragere omni fervore velint, prout & ab ipſis fieri confidit: tunc autem dominus meus rex in die feſtivo ſancti Jacobi cum principibus electoribus dietam tenebit, intenditque cum ipſis circa iſta negotia tractare, illorumque conſilium requirere, firmiſſima ſpe vivens cum ipſe ſe etiam matrimonio & amicitia vobis cum fratre veſtro & conſanguineo B conjunxerit, vobiſque ac illa parem honorem veſtrum deſuper requirendi conſilium exhibens, prout fieri oportebat, fore ut illo quamprimum ipſum honorare velint.

Nota, Hadwarus dominus de Lobæ ſupramemorata duo puncta negotiatus ſuit cum ducibus laudatis dominis.

LXX.
MEMORIALE AD MARGRAVIUM C Jodocum Moraviæ.

I. QUOD rex Bohemiæ meo domino regi RUPERTO imperium totaliter reſignet, omnibuſque principibus, proceribus, dominis ac civitatibus ad imperium ſpectantibus, ſi neceſſitas exigeret, perſcribat ſe reſignaſſe.

II. Item. Quod margravius JODOCUS meo domino Romanorum regi omnia reliqua in omni eo ſtatu in quo ad imperium ſpectant, & abſque ulla ornatus ſubtractione aut diſpoſitione, omniaque regiſtra & literas, & D ſpeciatim quæ ad Brabantiam pertinent, aliaque omnia ad imperium ſpectantia confeſtim ſine mora & ex integro tradat.

III. Item. Quodque rex Bohemiæ à meo domino Romanorum rege inveſtituram feudi accipere debeat, & caſu quo in perſona propria ad illam conſequendam dominum meum accedere gravaretur, ſic dominus meus rex ipſi hanc per ſuas literas dabit, ita ut domino meo regi literas quibus agnoſcat ſe hanc recepiſſe, ſicuti decet, reddat.

IV. Item. Quod margravius JODOCUS E Moraviæ meum dominum regem tanquam Romanorum regem agnoſcat, inveſtituramque feudi ab ipſo accipiat, ipſique fideliter adſit & opituletur contra omnes ipſum in imperio turbantes ac inquietantes.

V. Item. Caſu quo rex Hungariæ vel aliquis alius regni Bohemiæ regnum ambiret, illique inſidiaretur, ab eoque dejicere tentaret, ſic dominus meus rex adverſus ejuſmodi fideliſſime ipſum adjuvabit pro omni ſuo poſſe & abſque ulla fraude.

VI. Item. Si margravius JODOCUS, hac via ſuccedente, prætenderet præfecturam ſeu

Geroniam in Alſatia, tunc illa dicendum, quod ex illis tribus oppidis, monte Cæſareo, Monaſterio vallis Gregorianæ & Durenkeim fructum & emolumentum capere poſſit. & ſi hæc acceptare nolit, tunc loquendum eſt de aſſignanda certa pecuniæ ſumma.

VII. Item. Si hæc ad vota fuerint, ſic eſſet mens domini mei regis quod dominus marggravius Jodocus Moraviæ meo domino regi ſe obligaret ac ſubderet pro terris quas jam in Bohemia poſſidet aut deinceps occupabit, quod dicto regi Bohemiæ non in reſtitutione, ut domino meo regi Ruperto fidelem perſiſtamque faceret, quod ſupra ſcriptum ſit.

VIII. Item. Si marggravius Jodocus hanc viam inire recuſaret, & regnum Bohemiæ pro ſe ipſo prætenderet, & deſideraret quod dominus meus rex Rupertus ſe ipſi obligaret & aſſociaretur, ut regnum Bohemiæ acquireret & in hoc manuteneretur: ad quæ reſpondendum: ut marggravius Jodocus dominum meum ut Romanorum regem agnoſcere & ſua feuda inveſtituram ab ipſo accipere, omniaque reliquia ad imperium ſpectantia non ſpoliata, regalia & literas, ut ſupra ſcriptum eſt, tradere, & ſe cum terris ab ipſo in Bohemia poſſeſſis aut interim occupandis domino meo regi obligare, hæcque omnia bene certificare velit, tunc viciſſim dominus meus rex ſe cum ipſo colligabit, ipſumque ad regnum Bohemiæ occupandum fideliſſime adjuvabit, ita tamen ut ratione ſuarum ipſum quoque prout congruit, remaneret; de eoque loquendum & de auxilio ipſi præſtando medio occurrat, ut illo poſtmodum præſtet, deſuperque domino meo regi ſecuritas exhibeatur.

LXXI.
DE DUCE SAXONIÆ.

I. Debebitis dicere marggravio Wilhelmo Miſniæ, cum meo domino regi per dominum *Magnis* ſignificaret, ut duci Saxoniæ reditus Lubecæ, necnon cenſus pecuniarum Oppenheimi conſignet vel ſubdat: ad hæc dici poſſe dominus meus rex, ſi dux Saxoniæ ipſum ut Romanorum regem revereri, ac obſequi velit, ſicuti ipſum deceret in multis literarum, in quibus domino meo ſummopere ſe devovit, quidque ſuo ſigillo munivit, dominus meus non abhorret ipſi aliquid remitteret aut auferret.

II. Item. Et dominus meus rex marggravium Wilhelmum ſe inſtanter poſſe requirere, ut cum duce Saxoniæ ſermo colloqui ipſumque inducere velit, ut domino meo regi obedientiam præſtet, ipſumque ut regem Romanorum agnoſcat feudaque ſua inveſtituram ab ipſo accipiat, prout & merito juxta tenorem prædictarum literarum, quarum copiam ipſum audire faciatis, facere debuerit.

III. Item. Si marggravius repeterit ducem Saxoniæ aliquid à domino meo prætendere, ſic experiemini quidnam hoc eſſet, ut tunc pro poſſe veſtro loquamini, ac res hæc ulterius domino meo intimare vos libenter velle.

LXXII.
INSTRUCTIO NEGOTIANDI CUM GALLIA.

I. Primum cum regina Galliæ legatum noſtrum nomine dominum Stephanum *Saugelier* ad noſtrum dominum Romanorum regem deſtinaret, ipſique domino noſtro ſuper ſe ipſum intimaverit, ut honorificam legationem, nobiliſſimum ſuum fratrem ducem Ludovicum in Galliam deputaret ad ſtabiliendum inter ante ſatum dominum noſtrum & regem Galliæ amicitiæ & unionis ſtatum, & præſertim ad congratulandum quæ ratione concordiæ in ſacra eccleſia ſtatuenda, ſint procuranda.

II. Item. ſic cum non ſolum noſter dominus ad omnem amicitiam & unionem cum rege Galliæ ineundam inclinet, & pro omnibus ſuis viribus conſilium & conſilium præſtiturus ſit, ut eccleſiæ unitas reſtituatur, pro qua & bona & propriam vitam exponere paratus ſit, hinc dominus noſter dictum ſuum conſanguineum ducem Ludovicum ad regem Galliæ deputavit, ad pangendum & firmandum nomine ſuo tales amicitiæ ac unionis fœdus, & ad intentionem voluntatemque regis Galliæ in hæc colligendam, prætereaque conandum, ut ſi jaſte & per viam inveniri queant, quam ingredi & amplecti ducibus illis domino utrique Chriſtianitati poſſibile foret, ac aptum accommodatumve, ut in eo ambo ſe obſtringant, & mutuo auxilium & ſubſidium præſtent.

III. Item. Si quærant quaſnam vias ad eccleſiæ unitatem procurandam ille dominus meus propoſuiſſet, ad hæc reſpondendum, dominum noſtrum ſingulares vias illis nondum ſelegiſſe, ſed totaliter inclinare ad omnes ſuas impendendas quæque utiles, poſſibiles & æquas exiguas, ut ſanctæ eccleſiæ unitas reſtituatur.

IV. Item. Si ſpecialiter poſſibile eſſet, tunc dominus noſter ſingularem operam impenderet, ut hoc negotium utrique parti honeſtum & congruentem tractatum & exitum ſortiatur.

V. Item. Poſt hæc meus dominus dux Ludovicus quam ex ſeipſo incipere poſſet & dicere, quæreret ſtudioſus dominus ſanguine & affinitate connexi ſint, ſirmatamque inter ipſos unionem & amicitiam libenter videret, & hac ſuper re conſilium regis Galliæ libenter peteret, quo pacto cum altero negotiari oporteret, an per ſolemnitatem matrimonii vel alio modo, conneremque experiri in quam partem ipſi inclinent, quemadmodumque ipſum res conſiliatur ſit.

VI.

VI. Item. Et si tunc percunctaretur, utrum ipse & eius collegæ haberent potestatem se colligandi vel tractandi, & concludendi tractatusve finem imponendi, huic respondeatur, nostrum dominum ducem Ludovicum domino nostro regi, tanquam & amicum suum esse commendatum, ut ea quæ ipse cumque hinc ex parte domini nostri concluserint, ut quibus etiam arbitrio confidant, speret ad finem effectum perducere, seu esse approbanda, præsertim si tantum senserint: excogitent itaque ipsi quomodo illa firmari possint, & credunt illa plenarie concludenda & terminanda fore.

VII. Item. Et cum ipsis tractabitur qualiter se obligare ac subscribere ipsos oporteat, quibusve vicissim ipsis subscribere ac obligare debeamus, hæcque domino nostro per [illegible] ut desuper etiam diplomata [illegible]. Si autem convenire recusant, nisi aliud diploma valeant, tunc illud ipsis exhibendum est.

VIII. Item. Si autem ambirent ut ipsis indiceretur ad quod noster dominus [illegible], ut ipsis dicendum dominum nostrum ad concilium inclinare, si aliud congregari possibile sit.

IX. Item. Est quoque [illegible], ut si cum Gallis conveniretur in negotiis sanctæ ecclesiæ, quod tunc domino nostro tales operam & auxilium præstarent, ut ea possit perficere & ad optatum finem perducere, cum ipse pontifices & aliorum magnatum [illegible] singulariterque ipsis indicandum quod dominus Paduanus significabit, cujus res copia vobis data est.

X. Item. Si sermo occurreret de quodam pacto seu contractu matrimoniali, hic domini nostri regis intentio est in hoc firmiter persistendi, quod se cum rege Galliæ contra quoslibet ipsum in suo regno inique turbantium, excepto rege Angliæ, unire & colligare velit, quodque vicissim rex Galliæ domino nostro se colliget adversus quemcumque, præsertim contra Mediolanensem, & [illegible] qui imperii bona occuparunt. Si autem rex Galliæ & rex Angliæ ad bellum excitarentur, sic dominus noster [illegible] mediatorem inter eos agere velit, tentando num ipsos reconciliare posset. Si autem reconciliationem efficere non posset, tunc neutrum se ab omni parte servare velit. Si autem talia federa & pacta inirentur, hic dux Burgundiæ & dux Aurelianensis ambo sua sigilla [illegible] appendant.

XI. Item. Ratione Mediolanensis, hoc ultimo loco adverendum est, ut tres ex una qua parte & legatione [illegible] compromiserint, ut ipsum cum domino nostro componant, qualiter quæ hoc ab ipsis fiat [illegible], & securitas præstanda, tunc [illegible] tempore utrimque [illegible] servandum fore, ita tamen ut dominus noster ipsum non confirmet in ducem, cum hoc honori domini nostri adverseretur, neque Wenceslavi olim [illegible] depositum [illegible] aliudque eiusmodum dominus noster [illegible] communicaverit duci Ludovico Bavariæ, duci Leopoldo Austriæ, regi Angliæ, episcopo Coloniensi, episcopo Saltzburgensi, domino Wirtembergiæ, [illegible] aliis Italiam [illegible] ex aliis omnibus unus aut tribus vel duobus, quibus dux Aurelianensis adesse poterit.

XII. Item. Ratione matrimonii [illegible] indagaverint, qualiter seu quibusve de medio domino nostro Johanni [illegible] ad hoc ipsis respondendum, nostrum dominum [illegible] suo duci Johanni ducatum in Bavaria cedere velle, vocabiturque ipse consequenter dux Bavariæ, & inde etiam accipiet decem millia florenorum, quæ suæ pro dote assignabuntur, & illa centum millia florenorum dominus noster dabit [illegible] ad ipsorum [illegible], & si sine absque herede e vivo discederet, [illegible] persona duci Johanni suisque heredibus remanebit, & ex hoc Gallia [illegible] prætendere poterit.

XIII. Item. Si quo casu dominus noster aliam pecuniam pro se suisque necessitatibus expenderet, [illegible] duci Johanni eiusque conjugi [illegible] assignabit, quæ postea hereditarium ipsis appropriabuntur.

LXXIII.

NEGOTIATIO CUM REGINA GALLIÆ.

I. PRimo exponendum dominum nostrum ex frequentia literarum [illegible] sororumque [illegible] & præsertim ex legatione a domino Stephano Swaber [illegible] ipsi tacta bene intellexisse, suamque fidelitatem & amicitiam quam erga ipsum gerit apparere percepisse, dandoque ipsi gratias maximas [illegible], seque totum offert in omnibus quæ ad ipsius beneplacitum & nutum exhibere possit.

II. Item. Cum itaque dictus dominus Stephanus Swaber [illegible] credentialium tractaverit, & dixerit quod si dominus noster rex se cum rege Galliæ unire velit ad procurandam unionem in sancta ecclesia, [illegible] dominum nostrum certum facere se cum Mediolanensi tractaturam nisi illam voluntatem, & si Mediolanensis hinc contrastaret, tunc reginam Galliæ adversus ipsum operam daturam, & ad hoc suam personam [illegible] ipsis quæ convenissent contra omnes semper retractaturos, ipsumque summum pontificem inducturam, ut unitati in sancta ecclesia [illegible] & quidem [illegible] auxilium a rege Galliæ & Gallis esse exhibendum, quam dominus noster desideraret, quia de eo regno domino nostro sæpe sæpius [illegible] ut etiam fratrem ducem Ludovicum in Galliam deputaret, sperare se hoc domino nostro in omnibus suis rebus maximam conductorum esse unitatem.

III. Item. Ad hoc dominus noster summo [illegible]

A Burgundiorum ducem Ludovicum fratrem suum ad regem Galliae deputavit, cum dominus noster ad omnem amicitiam inclinatus, sic ut in instructione negociandi cum Gallico superius articulo secundo dictum est.

IV Item. Ipsumque dominum nostrum regem, in consilio suo atque [illegible] adesse velit, ut [illegible] tardius [illegible] dominus [illegible], quod ad [illegible] sanctae ecclesiae [illegible] Christianitatis unitatem, Romani imperii, [illegible] honorem [illegible] incrementum, [illegible] gloriam conferat atque [illegible], prout noster dominus [illegible] de ipso confidit, [illegible] non obliviscatur.

B

LXXIV
NEGOTIATIO CUM REGE ANGLIÆ.

Primo tradendae sunt literae credentialis domini nostri regis, [illegible] de [illegible] domini [illegible] consanguinei [illegible] prosperitate & [illegible] regis Angliae [illegible] prosperitate & salubri [illegible] faciendo [illegible] dominus meus omni tempore prosperitatem & salutem de ipso percipere cupit, atque omni modo [illegible] est.

C

II Item. Postmodum [illegible] dominum regem [illegible] ad ipsum misisse & [illegible] Dei [illegible] & disponente gratia Romanorum rex electus [illegible] quicquid [illegible] atque [illegible] potuit [illegible] Lombardiam ad coronam [illegible] & ad hunc finem Romam [illegible] ad papam [illegible] episcopum Verdensem, quem per [illegible] hanc literam dominus meus penes papam Romae [illegible] & adhuc venit, & postmodum dominum P[illegible] de [illegible] & [illegible] Romam [illegible] ad papam [illegible] & [illegible] ut personam suam approbaret in Romanorum regem, ipsique [illegible] coronam imperialem [illegible] dominus meus [illegible] quam [illegible] summum pontificem [illegible] confirmatorem [illegible] coronam [illegible] domino meo [illegible] ad ipsum [illegible] pontificis [illegible] quemadmodum & [illegible] Johannes [illegible] Romae [illegible] praesens [illegible]

D

III Item. Postmodum [illegible] Romam [illegible] meo domino regi [illegible] ad ipsum [illegible] summum pontificem [illegible] quod dominus meus rex [illegible] pro [illegible] sanctae [illegible]

E

A ... [illegible], manifestique [illegible] subscribere & ad [illegible] debeat.

IV Item. [illegible] de verbo ad verbum [illegible] papa [illegible].

V Item. [illegible] dominum regem [illegible] non [illegible], sed & sanctam ecclesiam, [illegible] imperium, omnemque Christianitatem [illegible] eandem [illegible] dominus meus rex cum [illegible] in praedicto articulo cum papa [illegible] determinare [illegible] electorum aliorumque principum [illegible] ad [illegible] in Italia [illegible] in Germaniam [illegible] praedictumque [illegible] prout papa [illegible] principibus electoribus aliisque principibus [illegible].

B

VI Item. Et supra [illegible] principes electores aliique principes, [illegible] a domino meo [illegible] quod in supra dicta forma papam [illegible] plane [illegible] omnem operam omnemque [illegible] ad [illegible] sanctae ecclesiae unitatem, ad quam dominus meus [illegible] & bona sua exponere paratus est, ut sanctam ecclesiam [illegible] ad unitatem reducat.

C

VII Item. Cumque rex Angliae dominum meum [illegible] ad ipsum [illegible] literas has super [illegible] sincere [illegible] dominum meum hoc negotio [illegible] prout Deum ab ipso requirit [illegible] imperatorem esse, quem ad hunc finem [illegible] dominus meus [illegible] regem Angliae hoc negotium [illegible] ad [illegible] publicam totius Christianitatis utilitatem.

VIII Item. Quapropter dominus meus est [illegible] ad regem Angliae [illegible] ad [illegible]

D

[illegible] in quo omnem fiduciam collocat, [illegible] ut [illegible] domino meo regi consilium [illegible] suum [illegible] in ecclesia [illegible]

IX Item. [illegible] responsionem [illegible] propensum esse dominoque meo operam ferre [illegible] modo [illegible] tempore [illegible] quod [illegible] dominus meus rex [illegible] sanctae ecclesiae [illegible] unitatem, ad hanc

E

ipsum [illegible] & subsidium ferre ad [illegible] sanctae ecclesiae unionem.

X Item. Et ea propter dominus meus [illegible] in Galliam remisit, qui [illegible] quomodo, qualisve [illegible] domino meo [illegible], [illegible], & adesse velit.

XI. Item. Si rex Angliae [illegible]

XII. Item. Notandum quod si regis Angliae [illegible]

XIII. Item. Tunc quoque si rex [illegible]

A [illegible]

XIV. Item. Ipsi narrabunt, quod [illegible]

B [illegible]

XV. Item. Et cum dux Geldriae [illegible]

C [illegible]

XVI. Item. Si rex Angliae [illegible]

D [illegible]

XVII. Item. Si Angli [illegible]

LXXV

MEMORIALE RATIONE DIÆTÆ

E [illegible]

I. Si Clivum versus venerint, [illegible]

II. Item. Si [illegible]

verſis & dicto ALBERTO Hollandiæ & vobis conveniunt ad hæc de re loquendum, tunc vos prævie & ſpecialiter attendetis & obſervabitis in quali forma ipſi vellent dominum meum regem contra ducem Geldriæ ſe cum illis colligare debere.

III. Item. Et ſi arbitrarentur dominum meum regem cum duce Hollandiæ & comite Cliviæ contra ducem Geldriæ hoc pacto colligari debere, ut qui ex ipſis tribus duci Geldriæ primo indiceret bellum, illi incumbat alios duos monere de auxilio, & facta illa monitione ipſos oporteat illi ſuccurrere, & quidem quemlibet certo numero armatorum expeditionem contra ipſum perficere, inſiſtendoque in dicto bello acceſſiſſe ac aggredi debere.

IV. Item. Deſuper dicendum eſt, dominum meum adhuc in tota terra ſuperiori in Bavaria contra Bohemum magnum adhuc gerere bellum, prout ipſimet bene norunt, & idcirco hocce tempore, prout libenter vellet, hæc negotia cooperari non poſſe, dominumque meum decreviſſe contra ducem Geldriæ ipſos adiuvare, illoſque per litteras ſuas inducere, ipſiſque adeſſe & opitulari velle contra prædictum ducem pro omnibus ſuis viribus, prout ſuarum rerum conditio permittat: & ſi dominus meus rex bellis ſuis contra ſuos contradictores retractatos & inimicos ſuperiori in Bavaria exoneratus eſſet, ſic majori cum potentia, ſicut ipſi bene agnoſcunt, ipſis adverſus ducem Geldriæ adeſſe & auxiliari poſſet.

V. Item. Et ſi hoc acquieſcere nollent, & prætenderent, quod dominus meus ipſis omnino certum terminum conſtitueret, quibuſcum dominus meus ad unam expeditionem & bellum quoddam contra eum acceſſiſſet: ad hæc intentio mei domini regis eſt, antequam hanc ſententiam iniret, potius ſe colligandi cum duce ALBERTO Hollandiæ & comite Cliviæ adverſus ducem Geldriæ hoc pacto, ut ipſorum unus dominum meum commonefaceret de auxilio contra ipſum præſtando, quod tunc dominus meus rex ipſos adiuvare velit ad bellum quoddam cum ſecundis certis conditionibus, quam optime poſſit: ita tamen quod ſi dictus meus dominus rex cum duce Geldriæ bellum inchoaret, ipſumque aggredi vellet, & ducem Hollandiæ ac comitem Cliviæ de auxilio ipſi ferendo moneret, ut ipſi tunc contra ipſum fide digne & cum plena ipſorum poteſtate in auxilium ferre debeant, faciendo contra ipſum expeditionem quamdiuque bello ipſum inſiſtendo.

VI. Item. Si hæc negotia ſuum finem ſortirentur, & utique concludendum foret, tunc ſpecialiter attendite & procurate, quod ſi dux Geldriæ dominum meum regem ut Romanorum regem agnoſcere, ſuaque feuda & inveſtituram ab ipſo accipere vellet, dominum meum tunc eum ſuſcipere ac amplecti poſſe,

A cum hac tamen exceptione, quod ſi dux Hollandiæ & comes Cliviæ à duce Geldriæ quid prætendere valerent, illa domino meo regi exponant, qui ducem Geldriæ deſuper citabit & monebit, ut ipſe à prædictis domino duce Hollandiæ & comite Cliviæ hoc modo penes ipſum delatus ſeu accuſatus juri ſe ſubmittat, utriuſque domini regis utriuſque conſilium pactaque acciperet, in eo quod ipſi ab illo & ipſe reciproce ab ipſis ex utraque parte prætendere poſſet: & ſi dux Geldriæ hæc acceptare detrectet, ſeque iiſdem opponeret, quod tunc dominus meus rex ipſis ducibus de B jure ex parte ipſis competente contra ipſum adeſſe vellet, juxta concordata ab ipſis & inter ipſos modo ſuprà ſcripto inita & pacta: ſi autem ſe juri ſubmitteret, tunc dominus meus rex minime obligaretur contra ipſum ferre ſuppetias.

VII. Item. quod ſi in hiſce negotiis quid concluderetur, tunc etiam attendendum ut ex parte domini mei dicatur & poſtuletur, ut bellum contra ducem Geldriæ hoc tempore differrent & intermitterent, cum dominus meus interea ſuperiores ſuos inimicos & reſiſtentes debellare poſſet, quo peracto, in illo bello eo C potentius agere valeret.

VIII. Item. Et ſi etiam dominus Colonienſis etiam ſe colligare vellet, quod hoc cum ipſorum conſenſu fiat.

LXXVI
MEMORIALE AD DUCEM ALBERTUM Auſtriacum.

I. UT rex Bohemiæ domino meo Romanorum regi RUPERTO imperium totaliter cedat, atque reſignet, utque ad omnes principes, dominos, & civitates ad imperium ſpectantes, ſi neceſſarium foret, D perſcribat ſe reſignaſſe.

II. Item. Quod meo domino Romanorum regi RUPERTO omnes reliquias, in eo omni ſtatu, in quo ad imperium pertinent & abſque ulla ornatus ſubtractione, aut diſpoſitione, omniaque regiſtra & litteras, & ſpeciatim quæ ad Brabantiam pertinent, omniaque imperium concernentia, confeſtim & ſine mora, & ex integro ad manus ſuas perveniant, conſignentur & tradantur.

III. Item. Si rex Bohemiæ in eodem regno maneret, quod tunc etiam feuda & inveſtituram à domino meo tamquam Romanorum E rege reciperet, & ſi ad illum recipiendum in perſona dominum meum accedere gravaretur, ſic dominus meus in ſuis litteris eam concedet, cum hac tamen conditione, ut domino meo regi litteras quibus agnoſcat ſe hanc recepiſſe, prout congruum, reddat.

IV. Item. Si rex Hungariæ regnum Bohemiæ pro ſe ipſo prætenderet: ad hoc dicendum quod tunc dominum meum regem Romanorum RUPERTUM in talem agnoſcere ſinde-

quod

que inveſtituram ab ipſo accipere, reliquaſque ad imperium ſpectantes ſine ulla ſubtractione aut diſpoſitione, regiſtra & litteras modo ſupraſcripto prævie tradere deberet.

V. Item. Et quia horum duorum rex Bohemiæ & Hungariæ maneret, ipſe etiam meo domino Romanorum regi RUPERTO fideliſſime auxilium & ſubſidium ferret contra omnes ipſum in imperio turbantes, deſuperque domino meo regi ſecuritas præſtanda erit.

VI. Item. Et ſi iſti articuli ita ſuccederent ut ſupra ſcriptum eſt, & de præſtanda ſecuritate ſermo fieret, ſi etiam vellent dominum meum litteris & cautionibus ſecurum facere ſibi quod ipſi eſſent promiſſuri, ita ut dominus meus viciſſim ſe erga ipſos ita obligaret, tunc ipſis ad hoc dicendum, quod domino meo regi RUPERTO tacta reliqua, regiſtra & litteræ, uti ſupra ſcriptum eſt, prius tradantur in capite prætenſione inſtendum eſt: ita tamen ut propterea ſi quod inclusum tractari poſſit, illud non intermittatur.

VII. Item. Si meo domino regi RUPERTO ſe obligare nollent ad præſtandum auxilium & obſequium verſus Longobardiam, hac de cauſa non eſt deſiſtendum, ſi tamen priores articuli, uti ſupra ſcriptum eſt, ſuum deſideratum etiam adipiſcerentur.

VIII. Item. Et ſi illi qui ita in regno Bohemiæ periſſiſterent, reciproce auxilium peterent à domino meo rege, tunc illis reſpondeatur in forma ſupra ſcripta, ſicut ſuper alios articulos ipſis reſponſum eſt, dominum meum ſe velle obligare ad præſtandum pro omni ſuo poſſe auxilium abſque fraude in regno Bohemiæ, caſu quo ipſum quidem inquietare & turbare in eo niteretur.

IX. Item. Et ſi rex Hungariæ regnum Bohemiæ amplecti nollet, neque ſicuti ea poteſtate vel alio modo ambire vellet, tamen marchiam Brandeburgicam a domino meo rege acciperet, cum ipſius hereditas ſit.

X. Item. Si poſtularetur à domino meo Romanorum rege auxilium contra terras Moraviæ, hoc eſt negandum.

XI. Item. Si per hoc tractatus & congreſſus detineret & dividerentur, ſic tranſeat etiam hoc ratione auxilii præſtandi contra Moraviam.

XII. Item. Si etiam exigerent quod dominus meus rex copias mitteret, & adjuvaret in afferendis ex Bohemia ſactis reliquiis, regiſtris, & litteris, deſuperque domini mei regis diploma mitteretur: hoc plus omnino abnuendum eſt, cum dominus meus ea ſit opinione, quod hæc omnia prævie abſque ulla ipſius opera & moleſtia ad ſuas terras adduci & ibi conſignari debeant, antequam ſe denunciat ipſos in ſuo juvare, quodque illud hoc tempore fieri debeat.

XIII. Item. Quod duces Auſtriæ feudorum ſuorum inveſtituram à domino meo accipere, ipſumque ut Romanorum regem revererі, ipſique fideliter adeſſe & opitulari debeant contra omnes ipſum in imperio turbantes.

XIV. Item. Et ſi ſermo fieret de matrimonio inter unum domini mei Romanorum regis RUPERTI filium & ducis JOHANNIS bonæ memoriæ regis Bohemiæ fratris filiam: ad hoc reſpondendum, ut & ad ſuperiores articulos reſponſum, quibus ita ſervatis, dominus meus ſuo filio & illi filiæ alias terras ante ſilvam Bohemicam ab ipſo rege Bohemiæ ſublatas & a ſe occupatas ac expurgatas tradet, prætereaque filio ſuo tantam dotem aſſignabit, quanta iſti filiæ dabitur.

XV. Item. Ut illi haud ad minimum pro dote aſſignent quadraginta millia florenorum, atque ut domino filio & ſuæ filiæ pro ea *Brandeſſen & Beraun eidem* & Egram in dotem ſimul tradant.

XVI. Item. Si hæc negotia terminarentur, providendum ut marggravio Miſniæ duci JOHANNI, epiſcopo Leodienſi ſuoque vicedomino, fratribus Bavariæ, landgravio JOHANNI Leuchtenbergiæ, Abbati Waldaſſiæ, omnibuſque domini mei Romanorum regis RUPERTI in bello quondam adjutoribus & auxiliatoribus proſpiciatur, eorumque cura habeatur.

XVII. Item. Si igitur novam dietam ſtatuere vellent, in qua dominus meus perſonaliter comparere deberet, ſic deſideraret dominus meus rex, ut illa inſtitueretur verſus Straubingam, *Filsmoyen*, Scherdingam, aut Salſburgum.

XVIII. Item. Si neceſſarium eſſet, ut in illa dieta compareret dux LEOPOLDUS Auſtriæ, archiepiſcopus Salſburgenſis, aliique qui in bello & negotiis contra regem Bohemiæ & Hungariæ egerunt ex parte domini mei etiam, deſuper cura habenda & ſollicitudo.

LXXVII.
NEGOTIATIO AD CAPITULUM Trevirenſe.

PRimo domini mei litteras fiduciarias tradite: quibus ab ipſis lectis, dicere debebitis, quod dominus meus rex ſub ſecreto vos ad ipſos deputaverit, petens, ut fidem omnimodam adhibeant omnibus iis ex parte domini mei regis ipſis a vobis modo narrandis & tractandis, quæ more capitulari & ſub ſecreto tenenda ſunt.

II. Item. Quo peracto, ipſis exponetis, cum dominus meus magiſtrum Nicolaum *Burgmann* ad ipſos antehac deſtinaverit, ipſique domino meo per ipſum retulerint, & quibuſdam etiam vicibus urgentes capituli Trevirenſis neceſſitates perſcripſerint, ipſorumque ſacellanum ad dominum meum deputaverint, hæc dominus meus providit ac conſideravit.

III. Item [illegible]

IV. Item [illegible]

V. Item [illegible]

VI. Item [illegible]

VII. Item [illegible]

VIII. Item [illegible]

IX. Item [illegible]

X. Item [illegible]

XI. Item [illegible]

[illegible]

XII. Item [illegible]

XIII. Item [illegible]

cipere nollet, tunc ipſis dicetis: quamvis meus dominus jam tum ratione imperii urgentia & gravia tractare debeat, nihilo tamen minus epiſcopatum veſtrum concernentes res & neceſſitates benevolo oculo intuitus eſt, prout ipſi expoſitæ ſunt, & libenti animo vellet honorem & utilitatem epiſcopatus procurare, omniaque damna, præjudicia & impedimenta omnibus ſuis viribus impedire & prævenire. Si autem illi obſequia detrectârent in iis viis, eaſque ſecundum ſuum ſuorumque conſilium amplecti recuſarent, quidquid tunc in poſterum ad perniciem veſtram & epiſcopatus ruinam in hujuſce rebus obveniret, hoc abſque culpa domini mei eveniet: & cum tunc probabile ſit vos poſtmodum favorem & auxilium à domino meo eſſe præſtolaturos, dominus meus tunc fortaſſe ea majori cum difficultate concedere & indulgere poterit, ſicque non ita bene deſuper perſuaderi & induci poterit.

LXXVIII.
NEGOTIATIO CUM DOMINO *de Falckenſtein*

PRimo literas credentiales domini mei regis ipſi præſentabitis.

II. Item. Ipſi dicetis dominum meum ſecunda vice omni cum ſinceritate ad ipſum literas exaraſſe, quibus ſignificaverit ſuum ad ipſum acceſſum ratione inſtantis negotii: cumque dominus meus non venerit, vos ad ipſum deputavit ad enarrandum ipſi tam graves & urgentes neceſſitates, quales ipſis epiſcopatus Trevirenſis nuntius & literis propoſuit: ſimul dominuſque meus pertimeſcit quod illi epiſcopatui nimis longum foret juxta ſtatum & conditionem rerum ſuum ad ipſum acceſſum exſpectare, & propterea vos ad ipſum miſit, ſicque ipſum literas ratione capituli & aliorum omnes legere & auſcultare faciatis.

III. Item. Poſtquam literas auſcultaverit, dicite illi, dominum meum inſtantiſſime ipſum rogare, ut ratione ſui & imperii, cum hoc epiſcopatus ſit membrum imperii, in hoc negotio fidele conſilium dare velit, ad ſuppetias epiſcopatui ferendas, & ad præveniendum in tempore perniciem & calamitatem illi imminentem, cum adhuc ibi conſilium & auxilium præſtari poſſit. Ipſeque etiam bene novit ſummopere urgere, & præſertim in præſentibus circumſtantiis, ut nulla in hoc dilatio aut mora facienda ſit.

IV. Item. Si autem ipſe juxta ſuum reſponſum videatur eſſe propenſus ad mutationem in epiſcopatu faciendam, tunc ipſi exponetis vias quas nobis propoſuerimus, quæque nobis conſultæ ſunt ad epiſcopatum faciendum, & in eadem forma in qua & cum capitulo has negotiari debebitis.

V. Item. Si autem ex ſuo vobis dato reſponſo colligatis ipſum non affectum eſſe in mutationem, & intenderet fratrem ſuum in epiſcopatu manere debere: tunc dicite illi, quod nobis juxta conditionem & ſtatum rei, & ſecundum nobis propoſita & relata, videatur epiſcopatui conſultum iri, ut mutatio fieri debeat, quodque nobis videatur ipſum fratri ipſius honorificentius & utilius fore, ut voluntatem ſuam in hoc reſignet, hocque pro omni tempore & antequam epiſcopatus ingentibus cladibus afficiatur, & more prædeceſſorum ſuorum ſibi proſpectum iri curaret. Nam ſi hoc cum bona voluntate & conſilio non eveniret, timemus talem calamitatem, miſeriam & infortunium eventurum, quod imperio, præ ceteris, epiſcopatui ipſi aliiſque noſtris & imperii fidelibus ac vaſallis in illius loci terris magnam inferret perniciem, & tamen hanc mutationem fieri oporteret.

VI. Item. Et meus dominus ipſi optime fidit, quod in hoc propenſus ſit, ſuumque conſilium & operam impendere velit, ut illi epiſcopatui ſuccurratur, perniciosiſſima quæ damna quæ inde magis evenirent atque exſurgerent, ſi in tempore non prævideatur atque propiciatur, avertantur. hocque modo, cum iſti epiſcopatui adhuc ſuccurri abſque magnis ſumtibus & labore poſſit, & epiſcopatui & omnibus ipſi bene volentibus & addictis honorificentius & utilius eſſet futurum, quam ſi longæ moræ & dilationes quærantur, quæ talia impedimenta & errores inducerent quos ſi libenter amovere & e medio tollere vellemus, tunc facere impares eſſemus, eo uſque amovendis magnis ſumtibus & ingenti labore impendendum eſſet.

LXXIX.
RESPONSUM AD NEGOTIATIONEM quam dominus Fredericus ducis Lotharingiæ ſacellanus fecit

PRimo cum negotiatus fuerit penes dominum meum regem, quoſdam homines ſuos domino duci Lotharingiæ adduxiſſe, ipſi retuliſſe ac propoſuiſſe quamdam compoſitionem inter meum dominum regem & Mediolanenſem, tentando an domino meo regi ita placeret tunc dux Lotharingiæ illam in ſe reciperet vellet, & fideliſſimam operam & diligentiam in ea adhibere.

II. Item. Et cum inſuper negotiatus fuiſſet hanc à domino meo rege optime acceptari poſſe, cum dux Burgundiæ proponat matrimonium cum Mediolanenſi concludendum vel firmandum.

III. Item. Hæc omnia dominus meus rex optime novit & expertus filium ſuum ducem Lotharingiæ totaliter ac fideliſſime ſibi devinctum eſſe bonamque ſuam voluntatem ſibi addictam, & ad omnia, ad utilitatem & honorem domini mei conducentia cum omni fidelitate amplecenda & procuranda

gratiosissimum ostenderat, ut pro ea domino meo [illegible] dilectioni suæ plurimas gratias referat, illamque grataner remunerare satagat, uti æquum est. Cum autem rex [illegible] maturo pondere [illegible] consiliarium domino meo adhuc, qui tamen hoc [illegible] tempore ad ipsum [illegible] Nurembergam redibunt [illegible] deliberare & statuere nequit, ad [illegible] responsum [illegible]. Si autem [illegible] ipsum est, ad ipsum redeunt [illegible] dominus meus [illegible], & postea domino suo per honorabilem legationem suam [illegible] integro notam faciet, ut [illegible] dirigere queat.

IV. Item. Quod etiam præfatum dominum Fridericum tractavit ratione comitis Sabaudiæ de matrimonio [illegible] inter [illegible] ducem Johannem [illegible] domini regis filium & [illegible] Sabaudiæ filiam [illegible] dominus meus [illegible] filio duci Lotharingiæ [illegible] quod [illegible] matrimonium [illegible] rex jam longe ante [illegible] principem & dominum [illegible] comitem palatinum Rheni & ducem Bavariæ [illegible] *Dalberg* & magistrum Jobe ad [illegible], contrahendum & stabiliendum matrimonium inter ante dictum ducem Johannem [illegible] regis [illegible] legationem domino meo nondum retulit utrum hoc matrimonium [illegible] progressum vel non, dominusque meus [illegible] regressum quam ingressum esse [illegible], & quamprimum [illegible] legatos, quos [illegible] dominus meus exspectat [illegible] domino meo [illegible] Sabaudiæ [illegible] filio duci Lotharingiæ [illegible] ratione matrimonii cum comite Sabaudiæ [illegible] consilio, si hoc domino meo placuerit, [illegible]

V. Item. Quæ vero prædictus dominus Fridericus negotiatus est de Aquisgranensibus, domino meo placet ut suus filius Lotharingiæ perpendat utrum ipsos ad domini mei obedientiam inducere possit, cum dominus meus rex suo filio Lotharingiæ [illegible] hæc committere velit, [illegible] quod Aquisgranenses tanta cum temeritate domino meo se opposuerunt, ac inobedientiam absque [illegible] exhibuerunt [illegible] in magnam partem [illegible] tamen [illegible] domino meo exhibebit dictus suus filius Lotharingiæ, si cum iis, qui de Aquisgranensibus cum ipso locutus fuerint, tractare dignaretur, quos si ad honesta & [illegible] proposita [illegible] tunc dictam [illegible] ipsis placuerit desuper inducere velit, ad quam dominus meus [illegible] deputabit, & de hiis rebus tractare curabit, dominusque meus filio suo plus quam alii alicui obtemperare non detrectabit, prout æquitas ipsa postulat.

VI. Item. Sicut & antedictus dominus Fridericus negotiatus est ratione Metensium, si domino meo gratum foret, ut suus filius Lotharingiæ [illegible] illos inducere ad præstandam domino meo obedientiam in hoc quoque dominus meus [illegible] Metenses se erga dominum meum ita exhibeant sicut erga alios Romanorum reges, & si cum Dei gratia imperator [illegible] erga alios imperatores suos prædecessores [illegible] dominus meus ipsorum privilegia & diplomata ab aliis Romanorum regibus & imperatoribus ipsis concessa confirmabit. Si autem dissensiones & discordiæ [illegible] memoratum Lotharingiæ domino meo [illegible] ad ipsum [illegible] ut cum ipsis [illegible] de rebus tractet, ut eam ad concordiam & ad [illegible] finem perduci queant [illegible] omnem operam & laborem in hoc [illegible] prout singulariter de ipso dominus meus confidit, quodque dominus meus ipsi gratificare non dubitat, uti & justum est.

LXXI

EPISTOLA RUPERTI

ad quoddam canonicorum collegium

Ut præbendam ecclesiæ [illegible] Johanni Karbel conferant.

RUPERTUS, &c. Dilecti devoti nobis expositum fuit apud vos vacasse quamdam præbendam, & quod non obstantibus precibus nostris, quas Johannes [illegible] ad præbendam [illegible] quod [illegible] requirimus, ut antedicto Johanni *Karbel* præbendam [illegible], ut [illegible] precibus nostris fruatur [illegible] præbenda vacet [illegible] nobis & imperio [illegible] de antiquo nostro jure & consuetudine [illegible], quod si hoc facere [illegible] nostro & imperii [illegible]. Vestram desuper [illegible] responsum.

LXXII.

LXXXI

EPISTOLA STEPHANI BAVARIÆ DUCIS, [illegible] marchionis Misnæ & Friderici burgravii Norembergæ ad Johannem archiepiscopum Moguntinum.

[illegible]

A[illegible]

[illegible]

STEPHANUS comes palatinus Rheni & dux [illegible] marchio Misnæ & landgravius Turingiæ, & FRIDERICUS burgravius Norembergæ.

[illegible]

LXXXII

LITTERÆ RUPERTI ROMANORUM REGIS ad ducem Lotharingiæ.

[illegible]

I[illegible]

[illegible]

obligationem [illegible] ac declarare. [illegible] vias ingredi velit [illegible] arbitramur [illegible] ingredi debere [illegible] nostrarum [illegible], consiliarium [illegible] ad [illegible], ut hoc negotio [illegible], [illegible] pro [illegible] nostris prospiciamus. Datum [illegible] feria quarta post dominicam [illegible] anno domini quadragesimo tertio, regni vero nostri anno tertio.

Ad mandatum regis
Johannes [illegible].

LXXXIII

NEGOTIATIO AD REGEM ANGLIAE
Frederico de [illegible] Laurentio [illegible], anno quadragesimo tertio.

I. Primo [illegible] litteras [illegible] domini mei tradentes, & [illegible] dicetis dominum meum regem [illegible] amorem ac amicitiam offerre, & [illegible] de [illegible] statum prosperitate ac [illegible] deliberatum [illegible] & negotia omnia prospere & ad vota [illegible] rogare ut [illegible] constare [illegible] singulari gaudium [illegible] habitat.

II. Item. Et postea [illegible] dominum meum, dominam meam reginam [illegible] dominam Blancham [illegible] domini ducis LUDOVICI [illegible] Dei gratia [illegible] esse.

III. Item. Et [illegible] dominam Blancham [illegible] & meum ducem Ludovicum [illegible] in sacra ecclesia [illegible] post pascha [illegible] Coloniae [illegible] sollemniter [illegible]. Hinc dominus meus [illegible] & meus dominus dux LUDOVICUS [illegible] rogare [illegible], ut illa [illegible] Coloniae [illegible] domino meo [illegible] amicitiam & amorem [illegible], & meo domino duci LUDOVICO [illegible] eandem gratiam [illegible] & benevolentiam, cum [illegible] pecunia [illegible], praesertim [illegible] quod [illegible] contra regem & regnum Bohemiae [illegible] & [illegible] pecunia non indigent [illegible] longiorem moram [illegible] sunt, & hocce tempore ad ipsum non misit [illegible] (a).

IV. Item. Cum hoc regi cum emphasi exposuerint, & tunc rex Angliae opponeret se etiam

(a) [illegible]

bellum gerere adversus Gallos, & [illegible] a domino meo longiorem [illegible] esse concedendam [illegible] super [illegible] esse [illegible] tunc [illegible] Dilecte gratiose domine [illegible] meus dominus rex Romanorum, & meus dominus dux LUDOVICUS [illegible] vestrae gratiae [illegible] vestrae benevolentiae [illegible] quod [illegible] pecuniam [illegible] hocce tempore [illegible] magna bella & [illegible] contra Bohemiam [illegible] longo tempore [illegible] facere debuerunt, & [illegible] gratia vestra [illegible] pecunia [illegible] vestram [illegible] & [illegible] quod [illegible] hocce tempore [illegible] & [illegible] quod de gratia vestra [illegible] & [illegible] pecunia [illegible]. Nam [illegible] dominus meus rex [illegible] dux LUDOVICUS [illegible] dominus meus rex [illegible] hereditate [illegible] quae omnia [illegible] pecunia [illegible] & propterea [illegible] vestram gratiam [illegible] non [illegible] evitare.

V. Item. Cum hanc [illegible] in supra [illegible] forma [illegible] & tunc rex Angliae responderet solutionem [illegible] esse autem ipsi [illegible] & [illegible] Coloniae ad hoc [illegible] Coloniae esse persolvendam [illegible] dominus meus rex Romanorum & meus dominus dux LUDOVICUS [illegible] & [illegible] regem Angliae [illegible] solutionem Dordraci [illegible].

VI. Item. Et dicere [illegible] domino regi & [illegible] domino LUDOVICO [illegible] Coloniae aut Dordraci tradere debeat [illegible] pecuniae [illegible].

VII. Item. Postquam [illegible] in supra scripta forma [illegible] rex Angliae [illegible] Londini solutionem facere, & non Coloniae vel Dordraci [illegible] domini mei regis [illegible] domino regi & duci LUDOVICO [illegible] forma [illegible] & esse [illegible] pecuniam [illegible]. Nam dominus meus rex & dux LUDOVICUS [illegible] pecuniam [illegible] esse [illegible] & locis [illegible] debeat [illegible].

VIII. Item. Rege Angliae quoque dominum

qualiter dux Aurelianensis quam pluribus A principibus magnatibus comitibus & dominis Germaniæ scripſerit, [illegible] ad movendas contra regem Angliæ copias: prout bene colligitur ex copiis litterarum quas episcopus Coloniensis, episcopus Salisburgensis, [illegible] domino meo communicarunt, & alias copias ipsorum [illegible].

II Item. Quibus ab ipſo lectis & perceptis, dicat dominum meum [illegible] domino [illegible], [illegible] ut dux Aurelianensis contra regem Angliæ [illegible] & ipſe [illegible] B [illegible] & domino [illegible] contra regem Angliæ [illegible] & [illegible] prout & [illegible] [illegible] ab ipſo [illegible].

INSTRUCTIO SECUNDUM QUAM C noſter dominus rex [illegible] debeat in [illegible] cum comite [illegible].

Primo [illegible], quod comes [illegible] noſtro domino regi homagium, fidem & iuramentum præſtet [illegible] tamquam a rege Romanorum [illegible] dominum meum regem [illegible] Romanorum [illegible], D [illegible] prout alii comites [illegible] noſtris prædeceſſoribus imperatoribus & regibus fecerunt.

II Item. Supra ſcripto puncto [illegible] eſt, ut [illegible] homagium [illegible] dictum eſt, [illegible] redigantur.

III Item. Ipſe quidem [illegible] & [illegible] bulla confirmationis noſtro [illegible] Romanorum regem [illegible] E [illegible].

IV Item. Ratione [illegible] inter ducem [illegible] & comitem [illegible] Romanorum [illegible] ſunt, [illegible] ſubſi-

quibuſdam [illegible] ad [illegible] vel in duobus [illegible] ad [illegible]. In hac autem procedendum, [illegible] ſuccedunt. [illegible] domini regis [illegible] Pentecoſtes [illegible] expediret [illegible] quam per annum [illegible].

V Item. Dux quoque aſſignanda eſt in [illegible] & populorum dominium [illegible], & poſt [illegible] terrarum & populorum dominium [illegible], & ſi ambo [illegible], [illegible] deberet.

VI Item. Quod ad ornandum virginis corpus [illegible] domini noſtri regis eſt [illegible] debet.

VII Item. Quod concernit negotia verſus Lombardiam, dominus meus [illegible] cum dominus meus rex [illegible] verſus Lombardiam [illegible] comitis [illegible] convenient in [illegible] neceſſaria.

VIII Item. [illegible] domini [illegible] noſter dominus comes Sabaudiæ [illegible] Lombardiam [illegible] dominus noſter rex [illegible] decem vel duodecim millia florenorum [illegible] & ſi [illegible] quantum a [illegible] noſtri domini regis [illegible] & [illegible] eſt, [illegible] opera indigeret.

LXXXV
MEMORIALE AD HELVETIOS

I. IPſis dicendum eſt, quod dominus meus eos ipſos humaniſſime rogat, ut ipſi [illegible] ſuas in terminis verſus Longobardiam pertractent, quod dominus meus gratiose & in perpetuum remunerare conabitur, eoque magis in omnibus rebus ipſis propenſum eſſe demonſtrabit.

II. Item. Quidquid hinc inſerrerent, ad hoc ipſis humaniter reſpondendum, ſi autem prætenderent fœdera contra requirentes dominorum Auſtriacorum, hoc ipſis plane denegandum, hoc pacto, quod dominus meus nullum fœdus contra ſuum generum & ducem LEOPOLDUM Auſtriæ ineret, [illegible] & ipſi bene noverint, hoc dominum meum dedecere, cum ipſe [illegible] ſed ſi inter ipſos diſcordiæ & diſſenſiones exurgerent, hic [illegible] dominus meus ipſos amicabiliter componere, præterea que in omnibus ſe ben [illegible] ut [illegible] ipſi gratia [illegible] forent.

III. Item. [illegible] ſe formare, quod dominus noſter rex promittat ſe ducem contra ipſos non adjuturum, hoc ipſis pariter recuſandum eſt, non ea ratione quod noſter dominus rex [illegible] ipſi ſe [illegible], non ita bene ſe interponere poſſit, ſed quia dominus noſter ſe erga ipſos [illegible], ut [illegible] pervertendo, Deo dante, probaretur, [illegible] domino noſtro in hiis rebus obſecundaverint.

LXXXVI
INSTRUCTIO SECUNDUM QUAM
noſtri domini regis familiares in dieta Auguſtana ſe dirigere debent cum familiaribus Salſburgenſis.

PRimo cum dicta dieta conſtituta ſit ad unionem & concordiam ex utraque parte [illegible] ad quam dominus noſter rex propenſiſſimus eſt, cum etiam ab initio hic ipſius [illegible] ſpecialem erga Salſburgenſem affectionem habuerit, quam etiam demonſtravit [illegible] & litteris, quas Romam & ad ipſum [illegible] & epiſcopatus ergo miſerat.

II. Item. Si [illegible] præſtolarentur & peterent quod dominus noſter rex Salſburgenſi inveſtituram [illegible] daret, ad hoc ipſi reſpondendum, dominum meum [illegible] velle ut in eo ſtare eſſet, in quo hic [illegible] reprehenſione facere deberet & poſſet, itaque ipſe eſſet paratiſſimus, neque diſſentit [illegible] noſter dominus cum cathedra Romana ipſum nondum confirmaverat, ſed alium epiſcopatui præpoſuerit, quod tamen domino noſtro regi minime gratum eſt [illegible] concederet ipſi inveſtituram, [illegible] a ſede pontificali hoc ipſi eſt reprehendendum, præſertim cum papa [illegible]

A cere (a) quodque tunc diceret, dominum meum plus poteſtatis ſibi arrogare, quam ipſi deberetur, & poſſet ſedes pontificalis inde [illegible] conceptus formare, ac [illegible], alium epiſcopatui quam ipſum præponendum fore, & hac ratione ipſi Salſburgenſi eo fortan contrarium foret pro conſervatione & [illegible] ſua.

III. Item. Si dominus meus rex Salſburgenſi dictam inveſtituram daret, quidquid tunc deinceps Romam [illegible] ergo [illegible] & ſignificaret, hoc non [illegible] neque [illegible] Salſburgenſi conferret gratiam, quam ſi eam non dediſſet, cum tamen ſe bene redderet participem.

B IV. Item. Alia adhuc reperiuntur [illegible] quibus ſibi domini colligari poſſunt, quæ etiam ipſis non [illegible], ex quibus propter colligationem, quæ ratione ſe [illegible] gerere deberent, cum poſſit obtingere dominum noſtrum omni inſtantia & laboribus Salſburgenſis confirmationem profequi, quam ſi Deo dante obtinent, Salſburgenſi inveſtituram concederet.

V. Item. Si [illegible] de [illegible] fœdere vobiſcum colloqui vellent, ſic illis [illegible] eſt, quod noſter dominus dux [illegible]

C ſe cum ipſis colliget adverſus quoſcumque, qui ipſum vi ex epiſcopatu pellere vellet, & præſertim contra Friſingenſem, contra Auſtriacum & alios ipſius coadjutores, ita ut viciſſim ſe colliget rex contra regem Hungariæ & Bohemiæ, alios Auſtriacos & alios noſtro domino regi adverſantes, quodque hujuſmodi colligatio concipiatur talibus punctis & articulis, qui ad hoc pertinent.

VI. Item. Ut etiam ſe obliget, ſi dominus noſter rex verſus Longobardiam tenderet, ad quinquaginta [illegible] communiones ſuis ſumtibus ſex ſaltem menſibus [illegible]

D manendum, & domino noſtro regi eiuſque exercitui liberum terrarum ſuarum tranſitum concedendum, ſi domino noſtro regi id neceſſarium eſſe, atque exigente [illegible] fieri poſſe videatur.

VII. Item. Ut domino noſtro regi ſpeciales ſuppetias ferret, concedendo decimas eccleſiaſticas bonorum ſibi [illegible] epiſcopatui ſubjectorum.

VIII. Item. Hæc puncta omnia [illegible] ſunt, deſuperque [illegible] componendum, & ultimo dicendum eſt, non bene [illegible] dominum noſtrum regem veſtro

E principi propenſiſſimum eſſe, & quamvis [illegible] deputatos [illegible], ſit tamen bonum eſſet illa puncta domino ſuo [illegible] ſignificare, & in alia dieta quam tunc [illegible] deſuper concludere, cum hæc negotia ſua [illegible] eſſet [illegible], & non [illegible] dicetur abſque [illegible] dominorum ſuorum [illegible] conſilio acceptanda ſint.

(a) [illegible]

LXXXVII.

LXXXVII

HI ARTICULI SUNT QUOS DOMINUS meus rex cum ſuis conſiliariis concluſit contra regem Bohemiæ.

I. QUOD rex Bohemiæ domino meo regi RUPERTO imperium totaliter reſignet, ab eoque deſiſtat, ſigillatas ſuas quoque literas conficiat, in quibus ſcribat & fateatur ſe ita reſignaſſe, & ab imperio deſtitiſſe, ratumque ſe habere quod electores meum dominum regem RUPERTUM in Romanorum regem petierint & elegerint.

II. Item. Quod domino meo regi omnes ſacras reliquias in omni ea forma, in qua ad imperium pertinent, & ſine ſubſtractione aut dispoliatione, omniaque regiſtra & literas, & nominatim quæ Brabantiam concernunt, omniaque ad imperium ſpectantia ſine dilatione & ex integro reſtituat.

III. Item. Quod rex Bohemiæ ſua feuda inveſtituram a domino meo Romanorum rege RUPERTO accipere debeat, & ſi ad eam accipiendam dominum meum regem in perſona accedere nollet, quod tunc dominus meus in ſuis literis eam ipſi concedere velit, ita tamen ut ipſe literas reddat, quibus ſe agnoſcat hanc recepiſſe, prout ipſa æquitas exigit.

IV. Item. Si tunc rex Hungariæ aut quivis alius, regi Bohemiæ regno inſidiarentur, illumque ex ipſo deturbare aut dejicere molirentur, dominus meus rex Romanorum RUPERTUS contra eos fideliſſime auxilium ipſi dabit omni ſuo poſſe abſque fraude.

V. Item. Ut quoque neceſſitudo & amicitia inter dominum meum regem RUPERTUM & regem Bohemiæ eo arctior efficiatur, ſi tunc rex Bohemiæ fratris ſui ducis JOHANNIS bonæ memoriæ filiam cum ſæpius memorato meo domini regis RUPERTI filio matrimonio jungi velit, prout antehac etiam deſuper actum erat, & convenientem dotem pro eo aſſignet, hoc meo domino regi Ruperto etiam bene placeret.

VI. Item. Si tunc de dote indagarent, eis dicetis, vos ſpem firmam habere, quod dominus meus rex ſe induci permittat, quod rex Bohemiæ Ægram, Barnau, Widen illis duabus prolibus in hereditarium pignus & arrham adſcribat, & quod meus dominus rex RUPERTUS iiſdem etiam adſcribat illas arces & civitates, quas à rege & corona Bohemiæ bello ſibi acquiſivit, & quod ex utraque parte in optima forma literæ deſuper conficiantur.

LXXXVIII

EPISTOLA RUPERTI REGIS ROMANORUM illuſtri Carolo duci Lotharingiæ & margravio noſtro dilecto filio & principi.

Ut pacem inter Naſſoviæ, Saarwerd, & Salm comites ſtudeat componere.

RUPERTUS, &c. Illuſtris dilecte fili & princeps, quod noſtri dilecti fideles nobiles comites Philippus Naſſoviæ, comes à *Saarwerd* & comes à *Salm* alter Buchenſis, & ipſi Metenſes bellis & inimicitiis ſe invicem laceſſant, hoc nos ſummopere affligit, cum ex utraque parte nobis obſtricti ſint: quare petimus, tibique omni remoto dolo mandamus, quod tenere amicabilem inter ipſos compoſitionem, & ut ipſi eo citius ex utraque parte conciliari poſſint, tu ſerio intendimus, teque monemus, tibique quantum dilecti præcipere poſſumus præceptum eſſe volumus, cum nobis ratione imperii obſtrictus ac devinctus ſis, ut nulli parti adverſus aliam adhæreas, vel alias etiam adverſus ipſos Metenſes adjuvare velis, uti quæ dum aliter à nobis percipias. Datum Heidelbergæ in die beati Thomæ apoſtoli, anno Domini milleſimo quadringenteſimo quinto, regni vero noſtri anno quinto.

Ad mandatum regis
Johannes *Winheim*.

LXXXIX

INSTRUCTIO SECUNDUM QUAM domini noſtri regis familiares ſe dirigere debent in dieta Wilpergenſi.

PRimo quando convenietis, poteſtis dicere dominum regem vos deputaſſe ad colloquendum & tractandum de rebus de quibus inter ambos dominos antehac tractatum fuit, ipſiſque primo dicetis vos ſic ipſos adituros eſſe.

II. Item. Si tunc Auſtriaci percontarentur, an nos cum poteſtate adſimus, ipſis reſpondendum eſt, quidquid cum ipſis concluderemus, hoc quaſi ex poteſtate fieri, illudque approbandum eſſe cognovimus, ac inſuper diplomate domini noſtri regis gaudemus, quod etiam exhibebimus, verumtamen parem ab ipſis indagabimus & exigemus.

III. Item. Si hæc quoque nobis exhibere vellent, vel ſi nobis opponerent, priorem domino ſuam contingere mittendam eſſe, ſic ipſis reſpondendum eſt, nos opinamur ipſos non latere, quod antehac ſermo inſtitutus fuerit de quibuſdam literis à ducibus WILHELMO, LEOPOLDO, & ERNESTO ſigillandis, quas exhibere deberent, vigore quarum nobis præ omnibus neceſſarium videtur eſſe tractandum, ſic aliam rem cum ipſis ultra concluderemus, ſperantes ipſis innoteſcere, quod hæc res intentio domini noſtri regis effecta ſit.

R

IV. Item. Si tunc inſiſterent, ut ipſis nominaremus, ubi & qualiter dominus noſter filiam ſuam cum dote tradere velit: ad hoc ipſis reſpondendum eſt, domino noſtro regi id eſſe liberum [illegible] quando dominus filiam ſuam cum dote tradet, [illegible] ſtrueret [illegible] ad [illegible] dotem, [illegible] cum ipſis concluſe [illegible] ipſis ſtabiliremus. B

V. Item. Si nobis exhiberent litteras vel [illegible] formam quam alias [illegible] de ſuper [illegible] eſſe [illegible] ad quaſdam [illegible] dominus noſter rex [illegible] faciendum [illegible] cum a domino noſtro rege [illegible] de ſuper [illegible]

VI. Item. Si autem [illegible] inſiſterent ut ipſis [illegible] ubi & qualiter dominus noſter rex filiam ſuam cum dote tradere velit, [illegible] ad hoc ipſis reſpondendum [illegible] matrimonio [illegible] eſſe [illegible] dotis & reditum [illegible] necessario [illegible] poſt hæc tempora matrimonia ſtabilita, & [illegible] de paraphernis [illegible] matrimonium, & ſi [illegible] ad [illegible] ſtabiliendum.

VII. Item. Si cum ex litteris noſtris [illegible] prout præconceptum eſt, & [illegible] dominum [illegible] primo [illegible] facere debere [illegible] eſſe [illegible] Ad hoc ipſis eſt reſpondendum [illegible] concludendum eſt [illegible] omnia [illegible] mandemur.

VIII. Item. Si tunc peterent, ut ipſis [illegible] qualiter dominus [illegible] filiam [illegible] ad hoc ipſis reſpondendum, quod dominus noſter rex [illegible] matrimonio [illegible] ampleſti [illegible] filiam [illegible] quam [illegible] ipſis ſi [illegible] A quaſi [illegible] generet.

IX. Item. Si hoc opponerent, quod ex parte noſtra litteras [illegible] ut præconceptum eſſent: reſpondeant ipſis dare [illegible] quod non [illegible] quodque noſtro domino regi ſit [illegible] facta [illegible] nihilo tamen minus [illegible] litteras quas [illegible] dominus præconcepte & concepte [illegible] ut agnoſcatur domino noſtro regi [illegible] B [illegible] neceſſario ſunt debuiſſet [illegible] litterarum [illegible] ipſis de ſuper [illegible] eſt.

X. Item. Si autem [illegible] vel [illegible] rebus [illegible] eſſe [illegible] ipſis [illegible] de [illegible] ad [illegible] proprio [illegible] dominus noſter rex cum electoribus [illegible] C [illegible] Rhenum [illegible] & alia [illegible] ad [illegible] dominus noſter [illegible] ad Rhenum [illegible] ad hoc [illegible] & [illegible] quod dominus noſter [illegible] ſatisfaciat prout ſupra ſcriptum & præconceptum eſt.

XI. Item. Et ſi ad hoc dicerent, quod dominus noſter [illegible] D [illegible] aſſignare deberet [illegible] opponerent ſic illis dicendum eſt, quod dominus noſter [illegible] primo [illegible] & [illegible] noſtroque domino magna [illegible] & detrimenta inferret [illegible] & ſi dominum [illegible] eſſe [illegible] ſic hoc quoque conſultum eſſe ac fieri poſſet.

E

LXXXIX.

EPISTOLA RUPERTI REGIS

Illuſtriſſimo principi domino [illegible] Dei gratia regni Galliæ [illegible]

[illegible]

ILluſtriſſimo principi domino [illegible] Dei gratia regni Galliæ [illegible] noſtro [illegible] RUPERTUS eadem Dei favente gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus ſalutem [illegible] & quidquid boni poſſumus.

Nobis relatum eſt quod dux Aurelianenſis A civitatem Metenſem ejuſque cives, qui tamen ad nos ſacrumque imperium ſpectant, noſque etiam ut noſtri & imperii vaſalli tanquam Romanorum regem agnoſcunt, tentaret & intenderet bello laceſſere, damniſque afficere atque invadere, cum tamen ignorent quid boni vel mali ipſi feciſſe. Inſuper percepimus quod dux Aurelianenſis cum aliquibus noſtrorum & imperii vaſallis & ſubditis fœdus pangere velit, pactumque pepegerit: quod nobis tamen inſolitum & paradoxum videtur, ſecundum quod ſui anteceſſores noſtris predeceſſoribus imperatoribus & Romano imperio exhibuerunt, nobiſque inſuper à noſtris informatum eſt, ipſa fœdera futura eſſe contra nos & ſacrum imperium. Cum igitur nos habeamus ſe coronæ Galliæ omnibuſque ad eam ſpectantibus in omnibus nos conformare & poſſibilia preſtare inclinamur, dictiſque dux, ſi quid motivi contra dictos Metenſes habere arbitraretur, ipſos coram nobis citare poſſet, ubique proponere viam juris & juſtitiæ. Quare dilectionem & amicitiam veſtram inſtantiſſime rogamus, ut Aurelianenſi intimetis ipſumque inducatis ut a talibus fœderibus deſiſtat, & deinceps non inceptet nos ſenſibilem permiſſus & calamitatem nobis & ſacro imperio ſpectantibuſque civitati Metenſi inferat, ita ut corona Galliæ, nos ſacrumque imperium, ac prætérea domus Bavaricæ indiſſolubili vinculo connexi maneamus. Datum in oppido noſtro Ambergæ die ſeptimo Martii, anno milleſimo quadringenteſimo ſexto, regni vero noſtri anno ſexto.

Ad mandatum domini regis
Job Pauer.

XC.

EPISTOLA RUPERTI REGIS

Sereniſſimæ principi dominæ Margaretæ Dei gratia reginæ Sueciæ, Daniæ & Norvegiæ, dilectæ amicæ noſtræ.

Mittit ad eam legatos quibus fidem adhibeam rogat adhiberi.

RUPERTUS Dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus ſereniſſimæ principi dominæ MARGARITÆ eadem gratia reginæ Sueciæ, Daniæ, & Norvegiæ dilectæ amicæ noſtræ deſideratam ſalutem & optatam amicitiam ac omnia bona.

Nos ad dilectionem veſtram deputamus nobilem Hadmarum dominum in *Laber* Johannem Truchſeſſum de *Balder-sheim* equitem, & Conradum *Caſtener* noſtrum ſcribam provinciæ Ambergenſis noſtros conſiliarios, & dilectos fideles: quibus intentionem noſtram deſideratam noſtramque intentionem, de quibus optime informati ſunt, veſtræ dilectioni exponant, vos amiciſſime & inſtantiſſime rogantes, ut quidquid ante dicti conſiliarii hac vice tempore vobis dixerint, in eo plenam ipſis fidem tribuatis, quam nobis ipſis haberetis, in eiſque benevolentiam veſtram ſavorem ac gratiam exhibeatis, prout hac in re ſpecialem ſpem ac fiduciam in dilectione veſtra collocavimus, quam omnipotens Deus longo adhuc temporis ſpatio in gaudio & benedictione conſervare dignetur. Datum in caſtro noſtro *Heidelberg* die vigeſima ſecunda Aprilis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſexto, regni vero noſtri anno ſexto.

B *In ſimili forma regi Sueciæ.*

SEreniſſimo principi domino ERICO Dei gratia regi Sueciæ, Daniæ & Norvegiæ, dilecto noſtro fratri.

Reverendo Johanni epiſcopo Schleſwicenſi noſtro dilecto principi pio ac fideli.

Reverendo Petro epiſcopo in *Roſchild* noſtro dilecto principi ac pio.

Reverendo epiſcopo Nicolao Strengneſenſi noſtro dilecto principi ac pio.

Noſtro perdilecto *Palmare Joſſen* equiti.

C

XCI.

LITTERÆ RUPERTI REGIS ET JOHANNIS ducis Bavariæ de matrimonio cum Catharina ſorore regis Sueciæ, Daniæ, & Norvegiæ.

NOS RUPERTUS & nos JOHANNES Dei gratia comes palatinus Rheni & dux Bavariæ conſeſſimus noſtri dilecti domini & patris Romanorum regis filium agnoſcimus ac notum apertumque facimus præſentes litteras inſpecturis, nos nobili Hadmaro domino in *Laber* Johanni Truchſeſſo de *Balder-sheim* equitibus, & Conrado *Caſtener* noſtro ſcribæ D provinciæ Ambergenſis, noſtris conſiliariis ac dilectis fidelibus plenariam & integram poteſtatem conceſſiſſe negociandi, tractandi & concludendi circa deſponſationem & matrimonium inter nos antedictum ducem JOHANNEM ex una, & illuſtrem virginem CATHARINAM ſereniſſimæ principis dominæ MARGARETÆ reginæ Sueciæ, Daniæ, & Norvegiæ neptem, & ſereniſſimi principis domini Erici regis Sueciæ, Daniæ, & Norvegiæ ſororem, ex altera parte: & circa dotem, dotalitium, & redonationem, & circa cætera alia puncta, quæ ad talem deſponſationem E & matrimonium ſpectant, & quidquid ad hæc neceſſarium, utile & accommodatum eſſe poſſit, quæque memorati noſtri conſiliarii negociati fuerint, tractarint, atque concluſerint, hæc nos rex RUPERTUS & dux JOHANNES firmiſſime tenebimus, & ea ſine fraude ac dolo adimplebimus juxta tenorem præſentium noſtro ſigillo munitarum, datarum in caſtro noſtro *Heidelbergæ* anno domini milleſimo quadringenteſimo ſexto, regni vero noſtri anno ſexto.

Ad mandatum domini regis
Job Pauer.

XCII

INSTRUCTIO SECUNDUM QUAM dominus [illegible] dominus Johannes Truchsess [illegible] & [illegible] provinciae Amberg [illegible] dirigere debent & negotiari cum regina Daciae

[illegible]

quæ ipſam viva ſupergeretur, ſic ipſa & poſt quam mortem ipſius heredes illas arces, terras & populum, quæ ipſi pro dotalitio aſſignabuntur, tamdiu poſſidebunt atque gaudebunt ac fruentur, uſque dum ducis Johannis heredes ab ipſis eaſque hereditas pro tanta pecuniæ ſumma, quanta eis ea ipſis aſſignata eſt redimant. Si autem ipſa prius decederet tunc patre aut fratribus quam dux Johannes, ipſius heredes nulla ratione quid prætendere poterunt ex ipſius dote, dotalitio, aliiſque bonis.

X. Item. Si ejus inſtarent, quod ipſam dos ſpecificetur & ad hoc quantum pro dote aſſignabitur, tantum & pro dotalitio, ut dicendum eſt tunc noſtris dominis conſuetudinem non eſſe, neque hoc illis Anglis ſolitum eſſe cum ipſa non plus redonata ſit, neque ulla aſſignatio illi facta ſit, quam illa quæ dotem ſuam æquaret ſeu æquivaleret & in hoc permanentem quamdiu vixerint. Si autem illi omnimodo inhærerent, & hac de cauſa ſeparaverint, arbitrarentur ipſi prætendentes eſſe duplicem aſſignationem, dotationem & dotalitii, ne propterea tractatus interrumpatur, ut illa tractabitur poſſunt ita ut pro dote, nequam neceſſitas aſſignetur æquivalentiam terræ, arcibus & populis & tunc ſi dux ante ipſam moreretur, ipſa uſumfructum in arcibus dote & dotalitio habeat, & poſt illius mortem ipſius heredes, nominatim ducis Johannis proles, ſi ab ipſo conceperit, hæc omnia hæreditabunt. Si autem cum duce Johanne liberos nullos haberet, tunc cauſa ut deberet tamen retrocedendo dotis & dotalitii, eſſetque concordandum ſi hoc fieri poſſibile ut, quod hoc tantum retrocederet quod ipſi pro dote aſſignandum eſt, prout ſupra ſcriptum eſt & in hoc quamdiu poterit eam, ſervabitur. Si autem & aliam retroceſſionem tractatione prætenderent, ut ipſius heredes tantum medietatem partem habebunt in illis arcibus, terris & populo ipſi aſſignatis pro dote & dotalitio, & itaque uſum & fructum percipient, uſque dum ducis Johannis heredes illam medietatem redimerent pro tanta pecunia ſumma, quanta illi dos æſtimatur. Permiſſum quoque erit ducis Johannis heredibus illam medium partem in ipſius vita ſi ipſis placuerit redimere pro tanta pecuniæ ſumma, quantam ipſius dos importaret, in alia autem medietate ipſa ſolum uſumfructum habebit, poſtque illius obitum illa medietas retrocedet heredibus ducis Johannis. Si vero illa poſt mortem ducis Johannis alium virum nuberet, ex tunc illa medietas ad heredes ducis Johannis redibit ſine redemptione ſeu exemptione, ipſaque non plus reſtabit quam pro dote datum fuit. Si autem illa in vivis decederet ante ducem Johannem, ſic in præſenti omnia quæ ipſius ſunt ſine alia retroceſſione duci Johanni manebunt.

XI. Item Si cuperent in aſſignatione & re-

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.

A donatione ipſi facienda fore quantum pecuniæ ipſi daretur, & peterent fortaſſis quandocumque vel ſeductam multa plurima millia florenorum pro reditu danda ſunt, ut ipſis dicendum eſt, hoc in more noſtri dominationis poſitum non eſſe præſertim in Bavaria, cum ipſa aſſignatio & redemtio ſint in bonis, arcibus, terris & populo quæ æquivaleant pecuniæ quæ ipſi aſſignanda fuerit quidquid tunc ex iiſdem proveniret, in eo uſumfructum habebit poſt mortem ſui mariti ut ſupra ſcriptum eſt, neque aliter poſſidendum aut promittendum eſt quam hac e ratione.

B XII. Item. Si inducias peterent ad dotem ſolvendam ſic ipſis reſpondebitur: hoc veſtro reſponſo omnino dignum videri, cum dux ſit tradenda cum illa.

XIII. Item. Quod ſi in omnibus convenirent, ſi tamen curabunt ne tam facile matrimonium inirent, ſed potius vos obligare ſolemus noſtri domini regis & ducis Johannis ad illa ſolvendum, prout poteſtatem habetis, ut & in diplomate contineatur, ſummam quantam vis quinque millium aut plus florenorum, ſi dominus noſter rex & dux Johannes a matrimonio contracto deſiſterent, atque deficerent, pariterque ſecundum & tractatum ab altera parte vobis præſtari curabunt. Si autem prætenderent ut matrimonium ſponſalia, tamen debitum ut promittenda verba eſſe tantum, & eadem verba ſpondere: Nos Hademarus procurator & res adminiſtrantes ſereniſſimi & illuſtriſſimi ſpondemus ex parte utriuſque ac promittimus quod noſter dux Johannes illuſtrem virginem in ſuam matrimonium aſſumeret ut & velit, tandem ſponſationem ab ſua parte nobis fieri curabimus. Cavete autem ne dicatis non inſtrumentum ſpondemus nomine ducis Johannis.

D

XCIII.
NEGOTIATIO AD MEUM DOMINUM Lotharingiæ

PRimo tradetis literas credentiales domini mei regis, & poſtea dicetis meum dominum regem ipſi ſuum amorem & amicitiam obtuliſſe, ac voluiſſe de ipſius ſtatu & proſperitate fideliſſime indagari, & ſingulariter qualiter illi in bello ſuo ſucceſſerit, quodque dominus meus rex ipſi in eo omnem felicem ſucceſſum apprecatur, & quod petat ſibi deſuper quid propriè ſignificari.

E II. Item. Ad hæc ut dicetis dominum meum illi exponi juſſiſſe, quod ſi dux Aurelianenſis vel quiſpiam alter ipſum conaretur vi invadere, cladeque inferre, quod hoc dominus meus, cum ipſi affinitate connexus ſit, non ſit permiſſurus, ſed ipſi mittere velit unum ex filiis ſuis cum copiis ad fidelem ſui defenſionem & ad præcavendum ne ſibi & ſuis principibus detrimenta & calamitates inferantur, quæ ipſi nomine & perpetuam confu-

rent, afferrent, ac inducerent, & ſi neceſſitas exigeret, dominus meus in propria perſona cooperari in eo vellet.

III. Item. Deinde illi exponetis qualiter comes Veldenſis nuper hic Heidelbergæ domino meo adfuerit, meumque dominum rogaverit, quatenus vellet inſtituere dietam inter meum dominum Lotharingiæ & comitem Philippum Naſſoviæ, illoſque tentaret componere, eorumque lites decidere vellet.

IV. Item. Nunc autem meus dominus Lotharingiæ cum domino meo regi ſcripſerit ſibi incommodum eſſe cum comite Philippo in dieta comparere ante tres ſeptimanas poſt paſcha: elapſis autem tribus ſeptimanis poſt paſcha, ſic libenter coram domino meo in dieta cum ipſo ſe eſſe compariturum.

V. Item. Hinc petit dominus meus rex, quod dominus meus dux Lotharingiæ quadam die velit ſequi verſus *Luteren*, ubi comitem PHILIPPUM coram ſe citabit, ipſemetque in perſona illuc proficiſcetur, & videbit utrum ſibi & vobis a comite Philippo & aliis quid factum fuerit, quod dominum meum & vos ex utraque parte gravare poſſet: cum dominus meus etiam intendat ſua negotia ratione fœderis, quod ipſi cum duce Aurelianenſi pepegiſſe dicuntur, uti & alia negotia quæ ipſi videbuntur ventilatu neceſſaria una cum veſtris negotiis, & veſtra negotia una cum ſuis ibidem prævenire, examinare & tractare.

Scriptum feſto SS. apoſt. Philippi & Jacobi anno milleſimo quadringenteſimo ſexto.

XCIV

EPISTOLA RUPERTI REGIS

ſereniſſimæ Principi dominæ MARGARETÆ Dei gratia reginæ Daniæ, Sueciæ, & Norvegiæ dilectæ noſtræ amicæ.

Johannem ducem Bavariæ proxime profecturum in Daniam monet.

NOS RUPERTUS, &c. Sereniſſimæ principi dominæ MARGARETÆ reginæ Daniæ, Sueciæ & Norvegiæ ſalutem plurimam & amiciſſimam dicimus, cum devotiſſimo A amore & ſtrictiſſima neceſſitudine erga vos, ſereniſſima princeps & dilecta amica.

Cum illuſtris princeps noſter dilectus filius dux Johannes mox Daniam petere debeat, ad nuptias cum filia veſtra nepte ſua conjuge conſummandas, veſtræ dilectioni notum facimus, quod nos illum noſtrum filium cum talibus perſonis & in ea forma in qua conſiliarii noſtri a vobis receſſerunt expedivimus, ipſeque, adjuvante Deo, in feſto ſancti Petri ad vincula proxime venturo abhinc Heidelberga proficiſcetur, & die Jovis ſequenti Coloniam veniet, & ſic ulterius Daniam perget: noſque quoſdam noſtrorum vaſallorum ad il- B luſtrem noſtrum dilectum conſanguineum & principem ducem WILHELMUM Hollandiæ miſeramus, ad conſtituendas naves ſuo ſuorumque auxilio ac inſtantia, quibus antedictus noſter filius dux Johannes cum ſuo comitatu verſus ripam velificare poſſet. Dicentibus itaque a dilectione veſtra noſtris conſiliariis, iſti vaſalli redierunt, & dixerunt qualiter dicti noſtri conſanguinei ducis WILHELMI Hollandiæ ſui incolæ mandimi, nautæ uti & alii mercatores, quibus mare in iis partibus notum eſt, aſſerant mare verſus ripam navigari non poſſe niſi naviculis; ſupramemoratoque C noſtro filio conſuluerunt, ut Hamburgum tenderet, & illac ultra per mare verſus Daniam navigaret, quodque pro majori ſecuritate facere putat; & cum præciſe ſciri nequeat ubi & in quibus finibus ſæpe dictus noſter filius cum ſuo comitatu navigio in terras Daniæ feratur, hinc dilectionem veſtram inſtantiſſime rogamus, ut vobis deſuper notitiam fieri curetis, & exploretis in quibuſnam confinibus Daniæ toties memoratus meus filius cum ſuo comitatu adveniet, ad procurandos & ordinandos equos & currus, quibus ultra ad dilectionem veſtram proficiſceretur, prout D dilectioni veſtræ præſens Eberlinus noſter famulus ſpecialiter exponet. Datum Heidelbergæ anno domini milleſimo quadringenteſimo ſeptimo, die decima octava menſis Julii, regni vero noſtri anno ſeptimo ſub ſecreto.

Johannes *Winheim*.

GESTA TREVIRENSIUM ARCHIEPISCOPORUM

ab anno Christi DCCCLXXX ad annum MCCCCLV

Ex MS. codice inſignis monaſterii ſancti Maximini.

OBSERVATIO PRÆVIA

ANtiquas eccleſiæ Trevirenſis hiſtorias jam habemus duas: unam quidem ex Camberonenſi codice edidit bonæ memoriæ noſter Lucas Acherius in Spicilegii tomo XII. alteram vero ad trium manuſcriptorum fidem ſuis acceſſionibus hiſtoricis inſeruit eruditus vir Godefridus Leibnitzius. Prima ab ipſo Chriſti ortu incipit, deſinitque in annum MCXXII. Secunda ab anno ante Urbem conditam MCL. exordium ducens, Trevirenſium archiepiſcoporum geſta ad annum Chriſti MCXXXII proſequitur. Vix inter ſe ambæ diſcrepant hiſtoriæ, reſque fere eaſdem iiſdem omnino verbis utraque enarrat, niſi quod Leibnitziana fuſius ea deſcribit, quæ de Treviris in ſuis de bello Gallico commentariis Julius Cæſar retulerat. Huic omnino conformis eſt, quam in MS. codice Aureæ-vallis ante annos quingentos exarato invenimus, hiſtoria tertia. Aut ſi quod inter utramque diſcrimen occurrit, leviſſimum illud eſt, eo uſque ſaltem, quod codex Aureæ-vallis prima manu ad annum MCXLVII deſinens, pauca de ſubſequentibus archiepiſcopis ad Hillinum uſque recentiori quidem, ſed antiqua manu ſubjecit. Ejuſdem hiſtoriæ alios codices duos ſuppeditat Trevirenſis S. Matthiæ monaſterii bibliotheca, quorum unus longe fuſius archiepiſcoporum Trevirenſium geſta aduſque Henricum de Fiſtinga qui ejuſdem cœnobii monachus adeo infelix fuit, repræſentat. Verum iis omnibus longe præferendus eſt celeberrimus apud Treviros abbatiæ S. Maximini codex, qui archipræſulum inſignis illius eccleſiæ geſta ad annum uſque MCCCCLV quo Jacobus Sirck obiit, complectitur. Nam ex hoc codice, velut ex limpidiſſimo fonte, hauſere, quicumque de rebus Trevirenſibus egerunt hactenus recentiores ſcriptores, Browerius præſertim & Kyriander. Unde non parum miramur fuiſſe tam pretioſum antiquitatis monumentum ad hanc uſque diem in tenebris delituiſſe.

Cum autem utraque editio, Acheriana ſcilicet & Leibnitziana, ſi cum codice S. Maximini conferatur, adeo anguſtis terminetur limitibus, ut ſextam vix partem geſtorum Trevirenſium archiepiſcoporum conficiat, auctores nobis erant amici noſtri, ut vulgata jam ab eis iterum recuderemus, idque eruditis viris haudquaquam ingratum fore dicebant, qui e contrario mutilam ac mancam hiſtoriam improbarent. Verum illud occurrebat incommodi, idque illis opponebatur, quod bis jam terque edita de novo prælo committere prorſus inutile videretur. Mediam itaque invenimus viam, ut ea omnia, quæ ex Cæſaris commentariis exhibet editio Leibnitziana, tamquam omnibus pervia reſe-

[illegible]

[a] ANNO Dominicae incarnationis DCCCLXXXII, defuncto imperatore Ludovico, Normanni [illegible] cum omnibus [illegible] urbem Treverorum nonas Aprilis die sacratissimo coenae Domini occupaverunt. [illegible] cum quibusdam [illegible] in quo usque ad [illegible] post [illegible] ab [illegible] corpora [illegible], omnem terrae [illegible] circumquaque ad [illegible] omnes quoque [illegible] urbem [illegible] gladio occiderunt [illegible] urbem ac monasteria omnia [illegible]. Cum etiam monasterio S. Paulini [illegible] sed [illegible], catenas ferreas, quibus sarcophagum ejus pendebat, confregerunt, sed tamen sarcophagum [illegible] neque [illegible] terrae [illegible] sed in aere pendens remansit, donec post multos annos a quibusdam infidelibus depressum [illegible] non sine vindicta in eos [illegible]. Quicumque enim hunc sacrilegio [illegible] singulis [illegible] plagis [illegible]. Igitur Normanni [illegible] Metim properare disponunt, quod cum comperisset [illegible] Walaho [illegible] BERTOLFO Treberensi episcopo & ADELARDO comite, ad [illegible] illis obviam ad pugnam procedit [illegible]. Normanni [illegible] WALO episcopus [illegible], BERTOLFUS cum [illegible] fugit.

[b] Eodem anno (b) BERTOLFUS archiepiscopus [illegible] ad dominum [illegible] RATBODUS abbas de Mediolaco [illegible] qui eodem anno ROBERTUS in Metis episcopum [illegible]. Hic acquisivit abbatiam S. Servatii, quae dicitur *Trajectum*, ab Arnulfo imperatore, & praeceptum de eadem abbatia ab eodem imperatore obtinuit, habens hunc modum.

" In nomine sanctae & individuae Trinitatis ARNULFUS divina ordinante clementia rex. Si fidelium nostrorum petitionibus [illegible] nostrae [illegible], [illegible] ad [illegible] Dei [illegible] fidelium [illegible], quoniam RATBODUS venerandus Treverensis ecclesiae archiepiscopus [illegible] nostram supplicavit, ut quamdam abbatiam S. Servatii confessoris, quae vocatur Trajectum in comitatu *Masaland* [illegible]

A ad ecclesiam S. Petri principis apostolorum, quae constructa consistit in civitate Treverensi, [illegible] ad honorem Dei [illegible] tradideramus. [illegible] [illegible] Dedimus quoque eamdem abbatiam cum universis [illegible] sui ad praefatam sedis ecclesiam, [illegible] memoriae LUDOVICI regis [illegible] nostri [illegible], [illegible] parentumque nostrorum [illegible] LUDOVICI & CAROLI Christianissimorum regum, [illegible] nostra

B [illegible] cum [illegible] & [illegible], mancipiis utriusque sexus, [illegible] terris [illegible], silvis, aquis aquarumve decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, cultis & incultis, quaesitis & inquirendis, mobilibus & immobilibus, & cum universis appendiciis & adjacentiis suis. Hoc itaque universa per hoc praesens auctoritatis nostrae praeceptum ad [illegible] [illegible] donamus & tradimus, ea scilicet ratione, ut praefatus episcopus successoresque illius, [illegible]

C [illegible] [illegible] quidquid [illegible]. Quam enim [illegible] pro nobis, quam pro [illegible] nostris Dei misericordiam semper exorare [illegible]. Et ut haec donatio nostra [illegible] nostro [illegible] Dei [illegible]

D [illegible], manu nostra subter eam firmavimus & anuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum domini Arnulphi serenissimi regis.

ASPERTUS cancellarius ad vicem THEOTMARI archicapellani recognovit.

Data VI. Idus [illegible] anno dominicae incarnationis DCCCLXXXIX indict. VII anno [illegible] Arnulphi [illegible] regis.

Actum *Franconofurt* [illegible] in Dei nomine feliciter. Amen.

E In nomine sanctae & individuae Trinitatis. ZUENTIBOLDUS divina favente clementia rex. Si nostri [illegible] ecclesiae Christi honoramus, credimus hoc nobis ad [illegible] & [illegible] profuturum. [illegible] omnium fidelium nostrorum praesentium & futurorum prudentia, quoniam venerabilis [illegible] noster RATBODUS Treverensis metropolitanaeque sedis ad [illegible] Petrum principem apostolorum, quamdam abbatiam [illegible]

(a) [illegible] CCLXXXII

(b) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Paſcha A Chriſtianum [illegible] … [illegible] imaginem lychnis [illegible] facientes, [illegible] … tineret pecunia corruperunt, quam ipſo [illegible] … [illegible]

[c] [illegible] … (e) XVII [illegible] … [illegible]

Carnotum [illegible] (margin note, illegible)

10 [illegible] … Colonienſis epiſcopum [illegible] … Heinricus imperator [illegible] … B … C … D … E

[b] [illegible] … [illegible]

[illegible] nobilis fuit, facie venuſtus, ore facundus, [illegible] … [illegible]

[c] [illegible] … [d] [illegible]

10 [illegible] … [illegible]

[illegible] (footnotes, illegible)

[illegible]

„ super nos & super filios nostros. [illegible] A [illegible] Deum verum & hominem [illegible] a mortuis [illegible] quadragesimo [illegible] ad cœlum ascendit [illegible] ad dexteram Dei Patris [illegible] Deus verus & homo, reddere unicuique prout gessit in corpore sive bonum sive malum. B [illegible]

61 Nec minus credendum est in Spiritum sanctum, qui ex Patre & Filio procedens, [illegible] Deo Patri & Filio. Propter quod & fides Christiana trinum [illegible] ecclesia, in qua unum datur baptisma in remissionem peccatorum credentibus [illegible] C [illegible]

62 Tunc [illegible] D [illegible]

63 [illegible] E [illegible]

[illegible] Tom. IV.

Aa

[illegible] [a] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] sine mora perfecit.

[illegible]

Gesta Adalberonis archiepiscopi.

[illegible]

(e) Palatiolum Julii Caesaris castrum, [illegible]

[illegible] tionem facere.

[illegible]

[illegible]

De adventu Eugenii papae apud Treverim, & consecratione ecclesiarum sancti Eucharii sanctique Paulini.

74 Anno Dominicae incarnationis MCXLVIII Dominica qua cantatur *Ad te levavi*, dominus papa Treverim venit, sicut invitatus a domino Alberone archiepiscopo fuerat [illegible] Treveris hospitatus est. [illegible]

[illegible]

De dedicatione ecclesiae S. Mathiae & S. Paulini.

76 In diebus illis dominus apostolicus Eugenius, [illegible]

77 [illegible]

[illegible]

[illegible]

tur S. Petri Treverensis in commentario cum refectione unde haberet, & perpetuum suam sub Custode ecclesiae praedictae commisit tali dispositione, ut cum [illegible], quae tempore praedicto guerrae decrevissent, de redditibus ejus repararentur, & quaedam ornamenta, quae oppignoraverat, redimerentur, & deinceps perpetuo [illegible] fructum cederet. Ecclesiae quoque S. Mariae ad Martyres quaedam ornamenta [illegible] bus [illegible], pro quibus vineas apud [illegible] & Mosella dedit, ut ex eis repararentur.

82. Obiit autem octavo decimo calendas Februarii. Et hanc communem mortalium sortem [illegible] lapsus [illegible], non tamen communi hominum [illegible] est. Consepultus [illegible] in claustro [illegible] parietem, qui respicit ad Septentrionem, humatus est, & lapide tecta [illegible]. Corpus vero myrrha, & aloe, & aromatibus conditum a medico suo peritissimo Petro Lombardo, qui & [illegible] praedixerat, pontificalibus [illegible] vestibus Treveris est allatum cum magno comitatu. Palatinus etiam comes Hermannus, atque plerique [illegible] barones, cum magno comitatu, [illegible]. Deinde cum Treveris pervenisset, clerus & populus ad pontem processit ei obviam, & per singula monasteria [illegible] deportatum est, celebri cum processione [illegible] & per singulos dies [illegible] augebatur numerus de tota provincia, ad exequias

[illegible]

Gesta Hillini archiepiscopi.

83. Anno incarnationis Domini MCLII [illegible] Alberto archiepiscopo Treverorum ex hoc mundo decesso, & Hillinus (c) decanus majoris ecclesiae unanimi consensu tam cleri quam populi in pontificatum successit. [illegible] ut probus polleret moribus, aptus ac dignus videbatur magno honoribus. [illegible] pontificatum est adeptus, [illegible] valere & esse [illegible] hoc se vocatum, ut populo Dei [illegible] tam praeesse quam prodesse. Et revera plurimum profuit [illegible] quam [illegible] eventu suo tempore contemporanei saepe videre potuit.

84. Denique [illegible] adhuc, ut ita dicam, [illegible] de recenti incendio (d) quod inter praedecessorem suum Albertum archiepiscopum, & Henricum comitem Namucensem, bella, rapinae, & caedibus hominum [illegible] accenderat, [illegible] non [illegible] accendit, verum etiam [illegible] non armis, sed pace, non [illegible] sed [illegible], non [illegible], sed ratione [illegible]. Unde factum est ut [illegible] occasionem [illegible], ubi poterat, prudenter adimeret, & ubi aliter non poterat, [illegible] ecclesiarum & populi Dei, sub [illegible] convenienter redimeret. Sic in tempore [illegible] factum est reconciliatio, sic apud Deum & homines [illegible]

[illegible]

(d) [illegible]

Geſta Arnoldi archiepiſcopi.

[illegible]

De Folmaro & Rudolpho.

[illegible]

[illegible]

[illegible] ſed nunquam ad effectum propoſitum ſuum perducere [illegible] ſicut prædictum eſt, morte interveniente præventus eſt. [illegible] igitur in brevi [illegible] Treverenſe negotium.

100. Defuncto itaque papa Gregorio, Clemens tertius ſubſtitutus eſt. Hic cum de negotio Treverenſi, quod celebre erat in curia & in univerſo mundo, a prædeceſſoribus ſuis nihil determinatum inveniſſet, volens ſatiſfacere principibus, imperatori videlicet & regi, conſilio fratrum decrevit eidem negotio finem imponere. [illegible] igitur duobus cardinalibus, Johanne videlicet & Petro, quæ inter prædeceſſores ſuos & imperatorem ventilata erant, in formam diffinitivam redacta per eos imperatori & regi tranſmiſit. Imperator autem, cum jam in procinctu itineris eſſet, [illegible] formam compoſitionis [illegible] & eam in charta [illegible] confirmari (a) mandavit. [illegible] imperator, cum [illegible] exercitum [illegible] per [illegible] Hungariæ & Bulgariæ [illegible], & [illegible] ad propoſitum negotii ſunt explanandum redeamus.

110. Rex igitur Henricus poſt diſceſſum patris ſui, negotium Treverenſe diſpendioſum volens abbreviare, nuntios ſuos ad papam tranſmiſit, ut compoſitionem quæ inter eos facta fuerat, & quam imperator confirmaverat, in publico executioni mandaret. [illegible] Treverenſis eccleſiæ [illegible] Dominus [illegible] Clemens papa legatum apoſtolicæ ſedis [illegible] cardinalem ad regem [illegible] ut ſecundum formam compoſitionis factæ negotium Treverenſe determinaret. [illegible] Treverim [illegible] eccleſiam [illegible] auctoritate apoſtolica abſolvit. [illegible] papæ [illegible] cardinalium [illegible] quod papa pro [illegible] archiepiſcopum [illegible] Folmarum, etiam per cardinalem [illegible], & [illegible], ab adminiſtratione Treverenſis eccleſiæ omnino depoſuit; conſecrationem tamen non ademit. [illegible] vero Treverenſium ab obedientia [illegible] abſolvit; omnes quos ille ligaverat abſolvit, quos ille depoſuerat in priſtinum honorem reſtituit. Quicquid etiam tempore ſchiſmatis ab utroque [illegible] [illegible] factum fuerat, quod [illegible] poſſet, in irritum revocavit. His omnibus [illegible], tandem eccleſiæ Treverenſi [illegible] liberam electionem [illegible] conceſſit. Accepta igitur electione [illegible] Treverenſes, [illegible] regis, qui tunc temporis in civitate præſens erat, dominum Johannem imperialis aulæ cancellarium, unanimiter elegerunt, eidemque [illegible] præſentaverunt. Poſtea [illegible] auctoritate apoſtolica a cardinale confirmatus eſt.

Incipiunt geſta Treverorum Johannis archiepiſcopi.

111. Anno Dominicæ Incarnationis MCXC [illegible] Treverenſis eccleſiæ Johannes [illegible] (b) & [illegible] eſt Dominum [illegible] poſt hæc [illegible] cum a Clemente papa [illegible], [illegible] Conſilio [illegible] & [illegible] [illegible] ſit Deus. [illegible] papa quid [illegible] eſſet. Reſpondit [illegible] Treverenſem [illegible] VII annos & [illegible] Quæ Hildegardis cum [illegible] clerum Treverenſem [illegible] peccata, & [illegible] Domine quid eſt peccatum noſtrum? Quid [illegible]? [illegible] Itaque Johannem [illegible] [illegible] & [illegible] Coloniam [illegible] Henricus [illegible] ad [illegible]

112. [illegible] Fridericus imperator [illegible] Henno-

a [illegible]

b [illegible]

[illegible]

sepultus, die Dominica circa meridiem. Anno eodem fuit fames magna, ita ut maldrum siliginis marca venderetur.

119. Anno quoque vicesimo primo item fuit eclipsis solis ... die Felicis ante meridiem. Eisdem quoque temporibus claruerunt in Lombardia duo homines magnae excellentiae Dei meritis, Dominicus videlicet & Franciscus: quorum prior Majorum fratrum id est praedicatorum; posterior Minorum fratrum, id est minorum, seu nudipedum ordinem instituit. Mortuus est autem Johannes episcopus Trevirensis, mense Junii, anno pontificatus sui XXIII & sepultus est ut ipse praeordinaverat, non in civitate sua praeclara, sed in coenobio monachorum, quod Claustrum dicitur: non in ornatu sed in capitio, (a) non pontificalibus, sed in propriis vestibus: cujus anima requiescat in pace. Amen. (b)

Hæc sunt capitula in quibus continentur omnia ea, quæ venerabilis Treverorum archiepiscopus Johannes ecclesiæ Treverensi temporibus suis divina clementia favente conquisivit.

120. Notum sit tam praesentibus quam futuris, quod Henricus palatinus comes Rheni, qui fuit praedecessoris sui Conradi palatini comitis [illegible], & venerabili Treverorum archiepiscopo Johanni, die paschae in curia episcopali apud Treverim, advocatiam eiusdem civitatis, cum omnibus appenditiis tam feudorum quam non feudatis, nec non omnia feoda, quae praedecessor suus supradictus habuit ab archiepiscopo, in pago qui Trigorre dicitur & in omnibus villis archiepiscopi super Mosellam, sub tali forma, quod idem palatinus comes juravit super clavum Domini & super omnes reliquias in eadem capella contentas, quod nec ipse nec aliquis heredum suorum, eamdem advocatiam & praedicta feuda unquam repeteret. Archiepiscopus quoque sub poena excommunicationis [illegible], quod nec ipse nec aliquis successorum suorum praedictam advocatiam & eadem feuda in posterum alicui hominum infeodaret, nisi indignationem Dei omnipotentis, & sententiam excommunicationis incurreret. Huius rei testes sunt qui etiam eodem tempore praesentes aderant, Gerardus abbas Prumiensis, Rudolphus major praepositus, Wilhelmus major decanus, & omnes archidiaconi, necnon quamplures [illegible] ejusdem civitatis. Fridericus de Castro,* Conradus custos ecclesiae Trevirensis. *l. Comes.

Comes Palatinus [illegible]

Laici quoque Henricus dux de *Lymburch*, & Fridericus comes de *Lyningen*, Simon comes de Sarapontè, & frater ejus Henricus de *Zweinbrucken*, Conradus comes [illegible], Fridericus comes de *Vianden*, Henricus comes de *Spanheym*, Gerardus comes de *Nideren*, Volmarus comes de Castro, Gerardus comes de *Nurberch* & frater ejus comes Otto, Gerardus de *Are*, Everardus de Pirro, & frater ejus Wilhelmus, Gerlacus de *Isenburch*, & frater ejus Hugo de *Monclidere* & Hugo de *Hagene* & frater ejus Theodoricus, Rudolphus de *Malbrech*, Wirricus de *Monclier* & fratres ejus Thomas & Alexander, Fridericus de *Berperc*, Theodoricus de *Brucke*, ministeriales quoque Petrus de Marcino, Udo de *Esch*, Jacobus de Dune & frater ejus Daniel, Wilhelmus de *Helfenstein* & Henricus *Landabrech*, [illegible] de *Arras*, Fridericus de *Merle*, Dytherdus de *Pessendorf* & Henricus [illegible] de Cameraco, Wilhelmus de Arcbu, Godefridus de *Waldorp*, Hermannus & Ricardus de Palatio, & quam plures alii, necnon universitas tam cleri quam populi eiusdem civitatis. Acta sunt haec anno Dominicae incarnationis MCXCVIII.

Acquisitio castri de Sayne cum suis pertinentiis.

121. Idem archiepiscopus conquisivit castrum de *Sayne* cum omnibus suis appenditiis a comitibus Henrico & fratre suo Everardo de *Sayne*, solo vinidario excepto, quod est situm ante idem castrum, & hoc castrum fundatum est in praedicti comitis [illegible] episcopatus, eodem die, quo idem venerabilis archiepiscopus Johannes dominum Brunonem in Coloniae archiepiscopum consecravit, (c) sub hac forma: Quod ipsi & omnes eorum heredes archiepiscopo Johanni, & omnibus suis successoribus de eodem castro contra omnem hominem servirent, & [illegible] tenerent, [illegible] tamen fide & honestate eorum, ita [illegible] speciali fide obligarentur: quod [illegible], quamdiu guerra duraret, praedicti comites archiepiscopo castrum & turrim assignarent, & guerra finita, archiepiscopus eis restitueret. Archiepiscopus vero & omnes sui successores in feodo concedent idem castrum comitis heredi, sive sit masculus sive femina. Huius rei testes sunt Coloniensis archiepiscopus Bruno, Adolphus major praepositus, Bruno Bonnensis praepositus, Theodoricus praepositus sanctorum apostolorum, Theodoricus praepositus S. Gereonis.

Anno [illegible]

(a) [illegible]

(b) Quae sequuntur usque ad gesta Theoderici, quaedam [illegible]

(c) [illegible]

Conquiſivit caſtrum dictum Petra.

127 Idem archiepiſcopus conquiſivit ab Everardo de Petra & fratre ſuo Warnero idem caſtrum, quod & ipſi eccleſiæ commiſerunt Treverenſi, & ab archiepiſcopo receperunt ſub debito ligii hominis.

Comparavit allodium in Kelberch.

128 Idem archiepiſcopus comparavit totum allodium Theoderici comitis de *Hoyeſtaden*, quod habet in *Kelberch*, quod & ipſe eccleſiæ Treverenſi contulit, & ab archiepiſcopo in beneficio accepit.

Allodium in Hademar.

B 129 Idem archiepiſcopus comparavit a Friderico comite de *Lengenge*, totum allodium ſuum quod habuit in *Hademar*, quod & ipſe eccleſiæ Treverenſi contulit, & ab archiepiſcopo in beneficio accepit.

Comparavit villam Bolly, *& villam dictam* Dure.

130. Idem archiepiſcopus comparavit a Gerardo comite de *Are* villam quæ dicitur *Bolly*, cum omnibus ſuis appenditiis, & hominibus ad eam pertinentibus, & villam quæ dicitur *Dure*, juxta *Kulheme*, cum omnibus ſuis appenditiis, quas idem comes eccleſiæ Treverenſi contulit, & ab archiepiſcopo in beneficio recepit.

C

Comparavit Domum fortem ſuper Loyneſtein.

131 Idem archiepiſcopus comparavit Domum fortem apud *Loyneſtein*, quæ ſita eſt ſupra Noram*, quam Warnero de *Brole* ab eccleſia Treverenſi in feodo tenendam conceſſit. *Lanam.

Domum & vineas in Peſſendorp

132. Idem archiepiſcopus comparavit domum & vineas in villa quæ dicitur *Peſſendorp*, quas idem archiepiſcopus Theoderico de *Geyenberh*, ab eccleſia Treverenſi in feodo tenendas conceſſit.

D

Domos & vineas ultra pontem.

133 Item archiepiſcopus comparavit domos & vineas ultra pontem Treverenſem ſitas, quarum partem conceſſit Arnoldo de Rupe, & partem Arnoldo de *Ure*, ab eccleſia Treverenſi in feodo poſſidendas.

Item vineas in Leſere.

134. Idem archiepiſcopus comparavit vineas in *Leſere* & *Clauerde* ſitas, quas conceſſit Henrico de *Eſch*, ab eccleſia Treverenſi in feodo poſſidendas.

Terram in Bruchdorp.

135 Idem archiepiſcopus concambiat terram in *Bruchdorp*, quam conceſſit Friderico de *Ennenberch*, ab eccleſia Treverenſi in feodo poſſidendam.

E

Patronatum in Andernaco.

136 Idem archiepiſcopus conquiſivit patronatum eccleſiæ parochialis, in Andernaco, & curiam ibidem ſitam, cum omnibus ſuis appendiciis, vineis, agris, cenſu, decimatione & omnibus tam ad eccleſiam quam ad curiam pertinentibus, quæ omnia libere contulit ad uſus epiſcopales.

Curiam in * Derenberch. *Mildeburg.

137. Idem archiepiſcopus conquiſivit curiam in *Derenberch*, cum omnibus ſuis appendiciis, tam feodatis quam non feodatis, ſcilicet agris, vineis, pratis, molendinis, aquarum deductionibus, quæ omnia ad uſus contulit epiſcopales.

Allodium in Duſenbach.

138 Idem archiepiſcopus comparavit allodium in *Duſenbach* a Theoderico in *Bruche*, quod ei ab eccleſiæ Treverenſi in feodo tenendum conceſſit.

Partem decimæ in Witteliche.

139 Idem archiepiſcopus conquiſivit a Marſilio de *Witteliche*, partem decimæ in eadem villa, tam in vineis quam in agris & denariis, quæ ſe in feodo habere aſſerebat, & ad uſus libere contulit epiſcopales.

Allodium in Subach.

140. Idem archiepiſcopus comparavit allodium in *Subach* & *Lobach*, ab Alberto de *Sygenberch* & fratre ejus Rudolfo, quod & ipſi eccleſiæ Treverenſi contulerunt, & ab archiepiſcopo in beneficio receperunt.

Idem archiepiſcopus comparavit ab Henrico de *Dure*

Grimberch *conſtruxit*,

141 Idem archiepiſcopus de novo caſtrum quoddam, quod *Grimberch* appellatur, conſtruxit, quod ſitum eſt in medio poſſeſſionum majorum & meliorum archiepiſcopatus (a), & omnium fere eccleſiarum in civitate Treverenſi. [a]

Domos reædificavit, poſſeſſiones de Brullas recuperavit.

142. Idem archiepiſcopus turres & caſtra archiepiſcopatus reædificavit, quæ deſerta & deſtructa invenit, propter diſſenſionem & diſcordiam quæ per ſeptennium in eadem eccleſia duravit, quando ipſe ſedem archiepiſcopatus eſt adeptus. Poſſeſſiones quoque hinc inde diſtractas recuperavit, honeſtas quoque domos epiſcopales Treviris juxta palatium, & Confluentiæ conſtruxit.

143 Idem archiepiſcopus contulit jus patronatus eccleſiæ de *Offendunge*, cum omni ſua decimatione, ad uſus fratrum majoris eccleſiæ, & S. Paulini, & S. Symeonis ad refectorium, eo modo & forma, ut ipſe qui præeſt refectorio, de conſilio majoris decani & capituli, eamdem quolibet anno locet decimationem. Prædicti quoque fratres in Purificatione beatæ Mariæ Virginis ſimul omnes in majori eccleſia cum candelis ſuis conveniant, ibique feſtum Deo & beatæ Virgini devote pſallant.

(a) D. Pos. a Metropolitana ... Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV

Conventui in Schonaugia assignavit duas ecclesias [illegible]

159. Idem archiepiscopus contulit abbati & fratribus ecclesiæ S. Florini in Schonaugia ecclesias duas [illegible] perpetuo possidendas [illegible] anniversarium ipsius archiepiscopi [illegible] habeat ipsum in pleno capitulo memoriam [illegible] [illegible]

Item contulit ecclesiam in Herren ecclesiam de Hammerstad. [illegible]

160. Idem archiepiscopus contulit ecclesiæ beatæ Mariæ [illegible] perpetuo possidendam [illegible]

Ecclesiæ S. Mariæ in Lucemburch contulit ecclesiam de Sant Walt.

161. Idem archiepiscopus contulit ecclesiæ beatæ Mariæ (a) in *Lucemburch* ecclesiam de *Sant Walt* [illegible] eiusdem ecclesiæ diem anniversarium ipsius [illegible] devote celebrabunt [illegible] Quod vero superfuerit ad [illegible] convertatur.

Gesta Theoderici archiepiscopi.

162. Successit autem Johanni Theodericus (b), S. Paulini præpositus & archidiaconus, anno Domini [illegible] [illegible]

A [illegible] quod [illegible] est [illegible] Cumque [illegible] (c) [illegible]

De situ opposito. [illegible]

163. Factum est etiam concilium generale apud Lateranum sub Innocentio papa, anno Domini [illegible] Theoderico Treverorum archiepiscopo [illegible] [illegible] Defuncto [illegible] & mortuus est Innocentius papa eodem anno [illegible]

De Concilio Lateranensi.

164. Circa id tempus peregrini nostri de [illegible] (d) [illegible] (e)

Damiata capta a Teutonicis.

165. Inter hæc Otto imperator defunctus est, anno [illegible] (f) [illegible] Honorius papa, qui Innocentio successerat, [illegible]

Otto Imperator moritur.

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]

Geſta Arnoldi de Yſenburch, archiepiſcopi

[illegible]

Incipiunt geſta Henrici Treverorum archiepiſcopi, & Theoderici abbatis S. Mathiæ.

[illegible]

[illegible]

Wilhelmo & Baroni fratribus de ordine Minorum.

[illegible]

quatinus negotium predictum, mandatis [illegible] vestris [illegible] [illegible]. Nec est nostre intentionis, ut [illegible] personis [illegible] negotium committatur [illegible]. [illegible] fratribus Minoribus a domino papa [illegible] per gardianum & custodem & priores fratrum Predicatorum [illegible]. Tenor autem litere gardiano & custodi Minorum directe talis est.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis gardiano & custodi ordinis fratrum Minorum provincie Treverensis, salutem & apostolicam benedictionem.

[illegible]

[illegible] Idem dominus papa [illegible] fratrum [illegible] provincie Treverensis direxit literas suas [illegible] de verbo ad verbum [illegible] que gardiano & custodi directa est. [illegible] autem gardianus & custos Minorum [illegible] provincie Treverensis [illegible] fratrum [illegible] domini pape [illegible] negotio [illegible].

[illegible] Post hec dominus papa [illegible] W. & Re. fratres predictos [illegible]

direxit eis literas suas, continentes hunc tenorem.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis [illegible] gardiano fratrum Minorum de [illegible] Treverensis [illegible], de ordine fratrum Minorum in conventu Treverensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Per exigentiam sollicitudinis pastoralis, quam nobis dispensatione divina commissa, contra [illegible] Treverensis [illegible] [illegible]

[illegible] Predicti igitur [illegible] & [illegible] fratres, mandato sedis apostolice [illegible] [illegible] domini pape [illegible] gardianus & custodem [illegible] provincie Treverensis [illegible] Treverensem [illegible] fuerunt [illegible] continens

[illegible] secundum quod [illegible] a domino [illegible] literas [illegible] & [illegible] inquisitionis & pauca vel nulla de contingentibus [illegible].

199. Videns ergo dominus papa dictorum [illegible] & [illegible] constantiam, & [illegible] & quod nec [illegible] a domino electo & suis [illegible] vexari & [illegible] non poterant [illegible] quin in dicto inquisitionis negotio vellent procedere, secundum quod eis a sede apostolica fuerat [illegible] literas suas [illegible] sub hac forma.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis [illegible] & [illegible] monasterium [illegible] Treverensis [illegible] salutem & apostolicam benedictionem.

[illegible] pro [illegible] & [illegible] vestram [illegible] gratiarum [illegible] quod [illegible] negotium inquisitionis [illegible] contra [illegible] Treverensem electum [illegible] mandavimus [illegible] vestris [illegible] & [illegible] & [illegible] ad [illegible] Datum apud Urbem veterem [illegible] anno secundo.

200. Videns igitur praefatus electus [illegible] inquisitionis [illegible] ratione se posse evadere, [illegible] contra ipsum [illegible] & [illegible] contra dictum abbatem [illegible] ad [illegible] curia Romana [illegible] Quapropter idem electus omni studio quo potuit, ad [illegible] sicut superius dictum est, laboravit, & post [illegible] contra eum invenire posset [illegible] & fratres [illegible] ipsum tali occasione a regimine abbatiae [illegible]

[illegible] Inquisitionis autem [illegible] contra dictum abbatem [illegible] omnes fratres ejusdem monasterii [illegible] & [illegible] & [illegible] abbatem [illegible] ab obedientia sui abbatis nulla ratione, nec [illegible] posse [illegible].

201. Videns itaque electus nihil se proficere posse contra abbatem in negotio inquisitionis, quam contra eum [illegible] Treverensis ordinis S. Benedicti [illegible] ad priorem & conventum [illegible] & conventum ad hoc inducerent, ut se ab obedientia dicti sui abbatis [illegible] Quae [illegible] debebant [illegible] suo abbati [illegible] obedientiam [illegible] contra eum [illegible] effectum.

Eodem autem tempore praefatus electus [illegible] abbatem S. Mathiae [illegible] contra abbatem S. Mariae ad Martyres Treverensis [illegible] abbatem [illegible] Mathiae [illegible] deponeret) [illegible] eundem abbatem S. Mathiae [illegible] electus [illegible] & [illegible] perseveraret.

202. Post [illegible] praefatus electus praefatum abbatem S. Mathiae [illegible] fratrum Praedicatorum [illegible] Treverensi [illegible] de bono pacis & concordiae. Ad quam [illegible] dictus abbas cum [illegible] de conventu [illegible] partes [illegible] coram [illegible] ad sedem apostolicam appellavit [illegible] Quam appellationem [illegible] abbas S. Mathiae [illegible] S. Mariae ad Martyres [illegible] electus [illegible] ad sedem apostolicam [illegible] Appellatione [illegible] facta [illegible] praepositus Treverensis [illegible] & quidam canonici ecclesiae [illegible] literas papales [illegible] coram omnibus, in quibus [illegible] quod episcopus a sede apostolica [illegible] electo Treverensi [illegible] apostolica inhiberent, ne se de omnibus ecclesiasticis beneficiis [illegible] Treverensis [illegible]

[illegible] ordinanda vel diſponenda. Quod audiens electus [illegible] [illegible] poſſet [illegible] tum.

209 Appellatione igitur, ut dictum eſt, ab abbate [illegible] fratrum Prædicatorum [illegible] interpoſita, prædictus electus [illegible] abbatem & conventum ad capitulum majoris eccleſiæ. Ad quem diem [illegible] abbas venire diſſimulavit [illegible] prior [illegible] cum quibuſdam [illegible] [illegible] prædicti comparuerunt coram prædicto electo ante capellam domini archiepiſcopi in loco qui dicitur ſuper [illegible] [illegible] ad ſedem apoſtolicam appellarunt. [illegible] vero appellationis [illegible] talis fuit.

" Cum vos, reverende pater domine Henrice Trevirenſis electe, [illegible] [illegible] ad ſedem apoſtolicam appello [illegible] [illegible]

A [illegible] S. Crucis, [illegible] ante capellam domini archiepiſcopi, in loco qui vocatur ſuper [illegible] coram dicto venerabili patre [illegible] [illegible] & aliis quamplurimis fide dignis.

210 [illegible] appellationem [illegible] dictus electus [illegible] [illegible]

B [illegible]

C [illegible]

D [illegible]

211 Poſt hæc idem abbas [illegible] [illegible]

E [illegible]

(a) Apud [illegible]

(b) [illegible]

dominum ducem, & petens ab eo, ut usque ad finem suæ causæ, quam contra dictum [illegible] habet, in terra & in districtu suo ipsum protegere dignaretur. Prædicto igitur abbate a domino duce honorifice suscepto, præcepit idem dux omnibus fidelibus in districtu & in terra sua, ut quodquod idem abbas ac sui contraxerit ad [illegible] & ad [illegible] [illegible] agere [illegible], libere tamquam in propriis essent, agerent, absque omni timore. Jussit etiam [illegible] suis [illegible] & [illegible] sub obtentu gratiæ suæ, ut ipsi abbati & suis fratribus cuncta quæ peterent de rebus suis abundanter administrarent. Accedens etiam ubi [illegible] dominus dux ad abbatem prædictum, his verbis ipsum consolabatur: Ecce cuncta quæ [illegible] S. petit [illegible] in terra & districtu meo, parata erunt vobis & prompta. Confortamini & nolite timere, omnes enim adversitates vestræ & pericula optato [illegible] fine claudentur. Audiens igitur abbas prædictus verba domini ducis, & quod ipsum tam benigne receperat, multum consolatus est, atque in castro suo dicto [illegible] permansit, perfrequens dudum eamdem [illegible], [illegible] vel nihil omnino de contingentibus.

[illegible] Electus igitur prædictum senserat abbatem prætaxatum de monasterio recessisse suo, gavisus est valde, misitque priori litteras suas patentes, in quibus continebatur, quod [illegible] præcepit & mandavit, ut intra octavas pentecostes per electionem canonicam provideret sibi de abbate, alioquin extunc idem electus provideret eis de abbate. Hoc mandato recepto prior & conventus multum turbati, consilium quæsierunt a suis [illegible] amicis, quid ipsis [illegible] faciendum [illegible] dicto electo super hujusmodi [illegible] pro directo possint respondere. Habito igitur consilio venerunt ad electum prior & [illegible] prædicti rogantes eum humiliter & devote, ut mandatum ipsius directum revocaret, eos super provisione alterius abbatis, usque ad locum sedis apostolicæ contra abbatem suum diffinitivam sententiam non mandaret, nec [illegible], quippe cum idem abbas ad sedem apostolicam appellaverit, [illegible] protectioni [illegible] sedis subjecerit, nec bona & res [illegible] eum [illegible] & [illegible] [illegible] constituti & [illegible] committeret, [illegible] quem de [illegible] vellet præficeret in temporalibus provisorem, qui omnes reditus, bona & proventus ejusdem monasterii reciperet, & sub sua custodia reciperet, fratribus tamen modo prebendas suas prout [illegible] consueverant, administraret, residuum vero omnium reditum, bonorum & proventuum ipsorum servaret [illegible] & abbati eorum, eidem electo integraliter assignaret. Ipse vero hoc recusante, nec eorum petitionem admitteret, sed in suo ma- lo proposito permanere persistente, videntes prior & conventus prætaxati, ipsum dictum aliquo modo non posse flecti ad misericordiam super eos, sed in omnibus quibus poterat ipsos adversari, timentes & prædicti abbatis sui injuriam deserviendo [illegible] habuerunt, habitoque virorum peritorum consilio super mandato ipsius directo appellationem sibi formam fecerunt [illegible].

Coram vobis prælato & domino Treverensi [illegible] nos [illegible] prior monasterii S. Eucharii Treverensis nomine monasterii nostri & pro nobis tamquam cujus interest, proponimus quod cum [illegible] Theodoricus abbas noster [illegible] legitimis causis ad sedem apostolicam a domino Henrico electo Treverensi appellaverit & postmodum etiam conventus monasterii nostri [illegible] ex causis legitimis a dicto domino electo ad sedem apostolicam appellaverint, dictus dominus electus [illegible] appellationibus non deferens, ad privationem dicti domini abbatis nostri procedens, & sua libera voluntate de facto [illegible] nos priorem & conventum monasterii nostri [illegible] per [illegible] præsbyterum S. Laurentii Treverensis, [illegible] [illegible], ut per electionem canonicam intra octavas pentecostes nobis provideremus de abbate, alioquin ipse dominus electus ipsi monasterio de abbate provideret. Et cum statutum sit in concilio generali, ut ultra tres menses cathedralis vel regularis ecclesia prælato non vacet, infra quos, nullo impedimento cessante, si electio non fuerit celebrata, qui eligere debuerant, eligendi careant potestate ea vice. Quia dictus dominus electus, etiam vivente prætaxato domino abbate nostro ab eo esset privatus abbatia, contra dicta statuta concilii generalis [illegible] ac [illegible] & [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] prior pro nobis & nomine monasterii nostri, coram vobis & [illegible] [illegible] infra [illegible] monasterium in scriptis ad sedem apostolicam appellamus, & quam [illegible] copiam dicti domini electi habere poteritimus [illegible] dicta causa ad sedem apostolicam appellabimus coram eo. Facta est hæc appellatio in refectorio ecclesiæ Treverensis [illegible] [illegible] ipsius [illegible] in præsentia venerabilium virorum dominorum [illegible] [illegible] & [illegible] Waltheri, [illegible], Reineri & W. [illegible] [illegible] de [illegible] canonicorum [illegible] & aliorum quamplurimorum clericorum Treverensium.

[illegible] Prior igitur cum suis fratribus ad monasterium suum regressi, cum viderent bona monasterii sui ab officiatis domini electi et [illegible] dissipari undique & crudeliter invadi, timentes ne bona sua, quæ infra monasterium habebant [illegible], ornamenta & reliquias, quæ majoris pretii quam omnia quæ [illegible] possidere videbantur, [illegible], ab officiatis domini electi [illegible]

tis & a domino de *Meyſenburh* diriperentur, invaluerat etiam rumor per totam civitatem Treverenſem, quod electus *Wilhelmum de Meyſenburch*, monachum monaſterii ſancti Maximini Treverenſis, domini de *Meyſenburch* prædicti avunculum, præficere vellet jam dicto monaſterio S. Mathiæ in abbatem. Convenientes in unum in capellam beatæ Virginis conſilium inierunt qualiter libros, ornamenta ac reliquias ſuas ſalvare poſſent, ſeſeque in invicem exhortando, ſe voto aſtringentes, ſimul compromiſerunt, omnes unanimes exiſtentes forent, cor unum & anima una: & quicumque ex ipſis permiſſi pacti tranſgreſſor exſiſteret, abſque omni gratia a conſortio & communitate fratrum ſeparatus, perpetuæ ſententiæ ſubjaceret. Cum autem ſic omnes de fide ſimul & pacto obſervando firmiter compromiſiſſent, elegerunt ſex de fratribus ſuis, de quibus plene confidebant, injungentes eis & in ſalutem animarum eorum committentes, ut de libris, ornamentis ac reliquiis ipſorum reponendis & conſervandis, quanto ſalubrius & ſecretius poſſent, ne perderentur, ordinarent.

[illegible] 213. Pacto igitur inter ipſos, ut dictum eſt, ſicut potius poterant, firmato, quatuor eorundem fratrum intra paucos dies, Dei timore poſtpoſito, pactum hujuſmodi promiſſionis ſunt tranſgreſſi. E quibus duo cuidam nocte ſilentio ſeſſis duobus perſuaſionibus aliorum conſentientes, dum cum ceteris fratribus requieſcere putarentur, muros civitatis ſui tranſeuntes, ad monaſterium S. Maximini Treverenſis, in quo erat prædictus Wilhelmus monachus, in quem conſpiraverant, velociter cucurrerunt, nunciantes eidem Wilhelmo ac ſuis complicibus, quod fratres monaſterii S. Mathiæ reliquias ipſius apoſtoli S. Mathiæ, timore perditionis & cauſa periculi ſibi ab electo imminentis, extra ipſum monaſterium deferre & alias deducere nitebantur. Congregati igitur ob hujuſmodi cauſam monachi monaſterii S. Maximini prædicti, una cum miniſterialibus ſuis & ſervis, quos tunc habere poterant, monaſterium S. Mathiæ armata manu, ſicut in obſidione civitatis alicujus vel caſtri ſolet fieri, undique circumdederunt.

[illegible] 214. Quod cum quibuſdam canonicis S. Simeonis innotuiſſet, dictorum fratrum ſancti Mathiæ amici fideliſſimi ipſis condoluerunt, e quibus duo eadem nocte hora cucurrerunt, cuſtodientes fratres monaſterii S. Mathiæ prædicti ab hujuſmodi interna periculo præmonitos, ad oſtium monaſterii pedes venerunt. Qui vehementer cum impetu pulſantes, ſe intromitti petierunt.

Intromiſſi vero venientes ante chorum in mediis matutinis, & invenientes eos devote, ſicut ſolitum eſt in ſolemnitatibus, horas matutinas canentes & pſallentes, pandebant eis ea quæ de prædicta circumvallatione monaſterii ſui a monachis monaſterii S. Maximini prædicti facta perceperant. Quod audientes fratres, nimio timore perterriti, perſeveram matutinarum adhuc pſallendarum totaliter neglexerunt. Eadem hora prædicti duo tranſgreſſores, qui hoc facinus perpetraverant, tanquam ſibi ſcelere innocentes, cum ipſo impetu in ſuum monaſterium regreſſi, ſe in ſuis lectulis repoſuerunt. Prædictis autem fratribus ſic perturbatis, de ſuorum etiam fratrum exceſſibus perceptis, magis quam de ipſorum hujuſmodi turbatione dolentes, relictis orationibus jam dictis, nec bene ſcientes quid eſſent acturi, convenientes in unum ſtatuerunt die ſequenti caput ſancti patroni cum libris ac ceteris ornamentis monaſterii ad majorem eccleſiam, intra muros civitatis Treverenſis ſervandis deportare. Quod intelligens unus de tranſgreſſoribus prædictis, qui muros nocturno tempore, ſicut ſuperius dictum eſt, tranſierat, equum cuiuſdam fratris de monaſterio furtive ſubtrahens, ipſumque aſcendens, velociter ad palatium pervenit, quærens electum Treverenſem ibidem, ut ſi ipſum inveniſſet, ſibi de ornamentis & reliquiis ſupradictis deportandis quæ audierat & perceperat retuliſſet. Quem cum non repeeriſſet, rediit ad ſuum monaſterium quantocius intendebat. In redeundo autem cernit fratres monaſterii ſui, ſicut alia die prædordinaverant, venientes obviam ſibi cum reliquiis, devote & humiliter ducentes eas in civitatem conſervandas. Et ſtans in equo ſuo clamabat voce magna adverſus fratres ſuos dicens: Ach de iſtis malefactoribus qui noſtrum monaſterium ſpoliantes, reliquias noſtras ignominioſe ſeducunt. Quem aſpicientes ſervi & miniſtri fratrum prædictorum, ipſumque projicium de equo, veſtibus ejus per multas partes laceratis, pugnis & fuſtibus eum vehementer & ſine miſericordia ceciderunt. Qui ſic cæſus & confuſus, non ad ſancti Mathiæ, ſed ad S. Maximini monaſterium velociter pergens, ad prædictum Wilhelmum de *Meyſenburgh* monachum confugit, ibique cum ipſo permanſit. His itaque ſic peractis, procedentes fratres cum reliquiis & ornamentis ſuis intra civitatem Treverenſem, ſicut intendebant, occurrit eis ingens multitudo virorum & mulierum, fere quaſi populus totius civitatis, flens & ejulans de ipſorum fratrum exilio miſerabili & tantarum reliquiarum eductione: quod quaſi prius numquam contigerat, nec fuerat auditum. Et ſic uſque ad eccleſiam majorem ſequentes, caput cum reliquiis, aliaque ornamenta in loco ubi clavus domini cum aliis reliquiis majoris eccleſiæ reconditus eſt, depoſuerunt. Reverſique ad ſuum monaſterium alias reliquias & ornamenta, quæ in monaſterio dimiſerant, in locis ſecretis infra monaſterium recondere & abſcondere cogitarunt, quod & fecerunt,

[illegible] enim ſibi periculum imminere, & quod verebatur accidit.

215. Interea nuntius ille quem ſibi, ſicut ſuperius diximus, abbas S. Mathiæ cum ſuis & abbate S. Mariæ ad Martyres tracti cum appellationibus, ad [illegible] Romanam [illegible] ſerat, reverſus eſt, [illegible] ſecum a ſede apoſtolica literas [illegible] contra eccleſiam prædictam, quarum tenor talis eſt:

"Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis abbati S. Martini Glandarienſis Metenſis dioceſis & cantori eccleſiæ Treverenſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

"Inquiſitionem faciendam contra Henricum, qui ſe gerit pro electo Treverenſi, ſuper diverſis [illegible], fratribus Wilhelmo & Roberto de ordine Minorum per noſtras literas ſub certa forma duximus committendam. Verum idem Henricus, qui mali placet impediri [illegible], ad [illegible] ſe convertens, poſtquam dicti executores ipſum propter hoc ad certum terminum evocaverant, circa feſtum Reſurrectionis Dominicæ proximo præteritum prout accepimus contra S. Mathiæ & S. Mariæ ad Martyres monaſteriorum Treverenſium abbates conſanguineos [illegible] quindecim [illegible] ut ſorte per hoc impediret proceſſum inquiſitionis hujuſmodi, vel eoſdem abbates per quos ſuper hujuſmodi criminibus veritas [illegible] poterat [illegible] teſtimonio contra [illegible] ipſos ad hoc inhabiles redderet, ad inquiſitionem [illegible] ſuper quibuſdam criminibus, ſuper quibus contra eos [illegible], & in [illegible] quamquam præ [illegible] in quibus Romanæ [illegible] eccleſiæ [illegible] excommunicationis vinculo innodatus, propter quod eos ligare non poterat, nec ad inquiſitionem procedere contra eos, ſeu juriſdictionem [illegible] exercere, occaſione hujuſmodi excommunicationis [illegible] dicitur promulgaſſe, [illegible] mandat apoſtolica & [illegible] Nolentes [illegible] ut inquiſitio facienda adverſus dictum Henricum [illegible] & augmentetur [illegible] contra eum, occaſione hujuſmodi [illegible] diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus hujuſmodi proceſſum & ſententiam quam Henricus [illegible] non tenere, ipſum, quod a [illegible] eorumdem abbatum & quorumlibet aliorum [illegible] eccleſiæ Treverenſis [illegible] monitione præmiſſa per cenſuram eccleſiaſticam appellatione remota [illegible]. Ceterum [illegible] Henricus [illegible] propter hoc [illegible] abbatias monaſteriorum prædictorum, de quo, [illegible] partibus plene conſtat, [illegible] hujuſmodi ab eiſdem monaſteriis [illegible] dilatione qualibet amovere curetis, eiſdem abbatibus ad abbatias ipſas plenarie reſtitutis, contradictores per cenſuram eccleſiaſticam appellatione poſtpoſita compeſcendo. Non obſtante ſi eidem Henrico [illegible] a ſede apoſtolica ſit indultum, quod [illegible] ſuſpendi vel excommunicari non poſſit per literas apoſtolicas, quæ de indulto hujuſmodi plenam & expreſſam non fecerint mentionem, five quolibet alia indulgentia ſedis ejuſdem, de qua cujuſque toto tenore de verbo ad verbum oporteat in noſtris literis plenam & expreſſam mentionem fieri, per quam effectus præſentium impediri valeat vel differri. [illegible] Quod ſi non ambo his exequendis potueritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exequatur. Datum apud Urbem veterem [illegible] Junii, pontificatus noſtri anno ſecundo."

216. Hæc ſubſcripta lecta ſunt & publicata in refectorio majoris eccleſiæ coram omnibus prælatis & canonicis eccleſiæ Treverenſis. Cum autem perveniſſet ad notitiam electi & ſuorum, tale ſcandalo [illegible], ipſam inhibitionem nunquam de curia veniſſe, ſed abbatem S. Mathiæ prædictum habere quemdam talia [illegible] fuerant juxta Treverenſis [illegible] prædictas inhibitiones literas & ea conſimiles fabricaſſet & fabricaret. Prædicti vero executores, videlicet abbas S. Martini Glandarienſis & cantor eccleſiæ Treverenſis, ſententiam inhibitionis prædictæ protinus [illegible] in hunc modum.

"Nos Johannes Dei gratia abbas S. Martini Glandarienſis Metenſis dioceſis, & Johannes cantor eccleſiæ Treverenſis, judices ſive executores a ſede apoſtolica conſtituti, proceſſum inquiſitionis habitum a domino Henrico electo Treverenſi contra Theodoricum S. Eucharii & Robertum S. Mariæ ad Martyres abbates Treverenſes, ſuper quibuſdam criminibus, & ſententiam excommunicationis [illegible] quam iuxta [illegible] eoſdem promulgaverit [illegible], de mandato ſedis apoſtolicæ ſpecialiter [illegible] in hac parte, pro eo quod [illegible] electus pro quadam pecuniæ ſumma, in qua Romanæ tenetur eccleſiæ, eſt excommunicationis vinculo innodatus, [illegible] ligare non poterat, vel ad inquiſitionem procedere contra eos, ſeu juriſdictionem aliquam exercere, & Wilhelmum de [illegible] monachum S. Maximini Treverenſis, cui dictus electus commiſit abbatiam S. Eucharii Treverenſis de ſacto [illegible] in eodem [illegible], quod eſt notorium & manifeſtum, [illegible] & Antonium de *Manderſcheit* monachum S. Mariæ ad Martyres, cui dictus electus commiſit adminiſtrationem abbatiæ S. Mariæ ad Martyres, [illegible] amoventes ab ipſa adminiſtratione, & dictos Theodoricum abbatem ad abbatiam S. Eucharii, & Robertum abbatem ad abbatiam S. Mariæ ad Mar-

Henricus a [illegible] contra [illegible] abbates [illegible]

Abbates [illegible] reſtituuntur [illegible]

„ceptres Trevirenses plenarie restituamus, mo„nemus ipsum electum prædictum, quod a „prædictorum abbatum & quorumlibet aliorum „subditorum ecclesiæ Treverensis gravamine „infra [illegible] dierum omnino desistat. Item prædictos Wilhelmum S. Maximini & Ægidium „S. Mariæ ad Martyres monasteriorum mona„chos, monemus ne se de dictis abbatiis in„tromittant: alioquin prædictum electum, „quem ex nunc tenore præsentium excommu„nicamus, & etiam prædictos Wilhelmum & „Ægidium S. Mariæ, quos in his scriptis simi„liter excommunicamus, publice denun„tiamus excommunicatos, & ab omnibus „præcipimus artius evitari. Invocabimus etiam „contra prædictum electum, Wilhelmum, & „Ægidium monachos, si necesse fuerit, auxilium „brachii sæcularis. Item priorem & conven„tum S. Eucharii Treverensis monemus, ut „Theoderico ipsorum abbati obediant & in„tendant; alioquin prædictos priorem & con„ventum, quos in his scriptis suspendimus, „publice denuntiamus suspensos. Item prio„rem & conventum S. Mariæ ad Martyres, ut „Roberto ipsorum abbati obediant & inten„dant: alioquin prædictum priorem quem in „his scriptis excommunicamus, & conven„tum quem suspendimus, publice denuntia„mus excommunicatum & suspensum, & ab „omnibus præcipimus artius evitari. Datum „anno Domini MCCXLII in crastino Dominicæ „qua cantatur *Respice in me*.

[illegible]

217. Prædicti etiam executores non contenti quod inhibitionem a sede apostolica sibi commissam, contra dictum electum litteratorie, sicut prædictum est, sunt executi, verum etiam in palatium ipsius electi personaliter accedentes viva voce ipsum electum monuerunt, ut contra inhibitionem apostolicam sibi factam, contra abbates prædictos & conventum S. Mathiæ præfatum procedere aliquatenus non attentaret. Electus vero prædictus in sua vetusta pertinacia perseverans, non deferens appellationibus abbatum prædictorum & conventus S. Mathiæ prædicti, inhibitionem etiam apostolicam sibi ab executoribus prædictis factam vilipendens, processit de facto, cum de iure non posset, ad definitivam sententiam promulgandam contra abbates prædictos. Quam sententiam Johannes decanus sancti Castoris in Confluentia, qui tunc erat officialis Treverensis, dictavit & legit, ac tam in refectorio majoris ecclesiæ publicavit.

[illegible]

218. Anno igitur Domini MCCXLIII in die sanctorum Marcellini & Petri præfatus electus cum multitudine magna & manu armata venit ad monasterium S. Mathiæ, ducens secum Wilhelmum de *Merſenburk* monachum sancti Maximini, necnon abbatem (a) totumque pene conventum ejusdem monasterii S. Maximini. In ipso autem impetu introitus electi, præcurrentes milites & ministri ipsius electi, necnon nobilis vir Vacrant de *Merſenburk*, consanguineus dicti Wilhelmi monachi, & quatuor transgressoribus monachis prædictis invadentes ultra terminum, violenter ea introeuntes, aperuerunt, ascenderuntque monasterium & turres ipsius monasterii, sicut castra & alias munitiones more solent occupari, ita cum militibus, ministris, & ceteris, quorum duxit magnam abundantiam reperierunt, muniendas occupaverunt. Electus vero cum suo Wilhelmo de *Merſenburk* monacho veniens, eumque in choro in sede abbatis locans, postmodum etiam ipsum in capitulo in sede abbatis collocavit.

219. Cumque electus convocari fecisset fratres, volens inducere eos in dictum Wilhelmum monachum pro abbate recipere, eidem tanquam abbati & pastori animarum suarum in spiritualibus & temporalibus intendere & obedire, conformiter una nimirum ad ipsum venire recusabant, exceptis quatuor transgressoribus prædictis. Alii autem fratres communiter cum pueris intrantes chorum, lacrymabiliter & cum magna voce ceperunt clamare ad Deum, & cantantes antiphonam *Media vita* (b), prosternunt se prona in terram, dicentes orationes ad hoc debitas & consuetas. Cum autem in terra sic iacerent, nihil mali sperantes, sed superum auxilium implorantes, ecce unus de quatuor transgressoribus, qui erat super eos in turri super * thronum, dimittens magnum lapidem, cum quo collectum dicebat in choro ipso pedes pene ceciderat, sicque de ipso iactu lapidum omnes fratres ipsius monasterii cum pueris coacti sunt miserabiliter & contemptibiliter exire. (b)

* [illegible]

220. Venientes igitur ad ecclesiam majorem, a prælatis & canonicis ipsius ecclesiæ consilium & auxilium super eorum miserabili casu petierunt. Qui benigne & [illegible] ab eis recepti, ipsique ut dignum fuit condolentes, in ipsa majori ecclesia antiphonam *Media vita* cum debitis orationibus & campanis pulsatis una cum eis ob vindictam fideliter decantabant. Prælati vero & canonici prædicti videntes & considerantes manifestam iniuriam prædictis fratribus factam, & quod tam miserabiliter de ipsorum monasterio contra iustitiam essent expulsi, miserti sunt eorum, assignantque eis in ipsorum domibus habitationem laudabilem & honestam, unicuique ipsorum fratrum præbendam, tanquam uni de suis canonicis, quamdiu eis esset dari & assignari fecerunt de eorum redditibus & præbenda.

221. Interea dum fratres prædicti a suo monasterio habitatione ejecti alibi commorantes demorarentur, Henrico electo bona & possessiones eorum extra monasterium sita

(a) Henricum a Dunn.

(b) Media vita in morte sumus, &c.

per ſe & ſuos invadentes, actoque Willelmo monacho cum ſuis complicibus in ipſorum monaſterio nefarie reſidente, cunctaque bona ipſorum in monaſterio inventa, quæ in magna ubertate in ipſorum ejectando invenere repererunt, videlicet cellaria vino optimo, granaria plena frumento, omnesque ipſorum monaſterii angulos, ut ipſos bene decebat, plenos utenſilibus vacet diſpendantes, in locis etiam divinis officiis deputatis choriſantes, ac ea pro lupanari & theatro reputantes, alia que cratemola & deteſtanda, Dei timore poſtpoſito, tandem exercentes, non tam clauſtri quam monaſterii ipſorum commoda & officinas ſubvertebant.

Incendio [illegible] 222 Quadam etiam die, cum dictus Willelmus intruſus cum ſuis complicibus in eorum malitia gloriantes, & ſic gloriantium & ſolemnizantium tore præſumeret, vocatis ad ſe magiſtrum ſanctimonialium in Horreo [illegible] ſuam, cum aliis quampluribus ejuſdem monaſterii monialibus, eaſque honorifice & cum magna pompa ſuſcipiens, cum totam diem in epulis & choreis tranſegiſſent, incumbentibus jam noctis tenebris, feſſis præ nimia repletione omnibus, omnibuſque gravati dum ſe ſopori dediſſent, accenſo quo multa forte accidente, domus in qua decubuerant incenſa eſt, ita ut totum clauſtri ſtructura ex ipſo incendio, niſi omnipotentis Dei miſericordia interveniſſet, conſumta penitus fuiſſet & adnihilata. In mane autem tota civitas de ipſo incendio repleta eſt rumoribus, aliis dicentibus quod propter ebrietatem Willelmi monachi intruſi & ſuorum, monaſterium pene totum fuerat exuſtum, aliis qui in monaſterio erant e contra dicentibus, quod ipſi qui de monaſterio ejecti fuerant & expulſi, ipſos cum monaſterio incendere & concremare voluiſſent.

Corpus S. Mathiæ in [illegible] ad [illegible] 223 His itaque tranſactis fratres ejecti reliquias, ornamenta aliaſque res monaſterii in quæ abſconderant perdere timentes, quoſdam ex ipſis pro conſervatione earum, ad monaſterium tranſmiſerunt. Qui venientes nocturno tempore, monaſterium ipſum furtive & ſubitanter ingreſſi, corpus beati Mathiæ apoſtoli cum aliis reliquiis ab eis in loco monaſterii ſui ſecrete abſconditis, ut eas alibi tutius locarent, ad majorem eccleſiam infra muros civitatis Treverenſis ſicut ceteras reliquias fecerant, eadem nocte ſalvis eiſdem reliquiis detulerunt.

Electus [illegible] Roricus & Willelmus [illegible] 224 Inter hæc inquiſitores prædicti in dicto inquiſitionis negotio ſine ceſſatione procedentes electum prædictum undique ſtringebant. Electus vero ex ipſa inquiſitione timens ſibi periculum imminere, cum videret nulla ratione ſe poſſe effugere inquiſitionem prædictam, excogitabat qualiter dominum papam & inquiſitores per mendacia & tritas infamias, inquiſitionem aliquatenus poſſet retardare & impedire. Fecit igitur mentores, quos per interpoſitas perſonas apud fratres Prædicatores & Minores ſecit & procuravit occulte publicari, videlicet quod idem electus pecuniam, in qua Romanæ eccleſiæ tenebatur, propter quam etiam ſub excommunicationis vinculo innodatus, promtam haberet & paratam, eamque per mercatores Romanos, qui tunc juxta eum erant, ad Romanam curiam tranſmittere deberet, ipſaque pecunia ſedi apoſtolicæ perſoluta, iidem mercatores beneficium abſolutionis a domino papa obtinere deberent, eidemque electo ipſam abſolutionem remittere incontinenti, in quo inquiſitionis negotium penitus adnihilari deberet, dictique inquiſitores occaſione hujuſmodi inquiſitionis non commodum vel honorem, ſed ad extremum opprobrium & confuſionem reportare deberent. Cumque hoc ad domini papæ perveniſſet notitiam, ipſe de tam deteſtabili & doloſa inventione, multum commotus, conſilioque fratrum cardinalium ſuper hoc habito, prædictis inquiſitoribus mittens ſuas literas deſtinavit hanc formam continentes.

Litteræ [illegible] Urbani papæ. Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis Willelmo & Rorico fratribus ordinis Minorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Sæpe ſagittant in occultis immaculatum doloſa labia detractorum, ſæpe venenum aſpidum damnabili calliditate diffundunt, ut lædant calumnioſis flatibus innocentem. Habent, quos propria vexat iniquitas, ut in agro honeſtum nutriant ſemina detractionis effundant. Ab horum ſane profecto non devians ſed eorum annumerari numero promeretur, qui ubique & ſcribere detrahendo præſumunt, quod Henricum, qui ſe gerit pro Treverenſi electo, ab inquiſitione examine commiſſo vobis per literas apoſtolicas contra eum, abdicare propoſuimus, ſi pecuniam in qua eccleſiæ Romanæ tenetur duxerit perſolvendam, qui etiam, ut audivimus, ad hujuſmodi mendacia promotionem adjiciunt, dictum Henricum pecuniam ipſam habere paratam, ut verum eſſe, quod idem aſſerunt, alii ſuſpicantes, credant liberationem ipſius eſſe vicinam, & per hoc circa negotium inquiſitionis ejuſdem, quod laudabiliter incepiſſe dicimini, protectio veſtra tepeſcat. Porro ſi non intendimus ipſi Henrico debitum eccleſiæ prædictæ dimittere, non eſt præſumendum, quod ob id in ipſo velimus offendere Deum ſummum, eumdem Henricum liberando tacere ab his in quibus ipſum habere credit idem dominus debitorem.

Nos igitur etenim quod nos liberatio hujuſmodi arctius obligaret, dum ipſius peccata nobis imponeret contra nos, quod inimopere, quantum nobis ex alto permittitur, vitare intendimus, in judicio deferenda, colloque noſtro ejus culpas avertere, quas noſtras per hoc procul dubio faceremus. Nec oportet

[illegible]

[illegible]

[illegible]

A multa marcarum denariorum Coloniensium quas ad ipsius & successorum eorum per[illegible] [illegible] constat per prædictum Theodericum abbatem & conventum [illegible] [illegible] marcas, ipsis Theoderico abbati & conventui * [illegible] [illegible].

Lata est hæc [illegible] in ecclesia Treverensi, [illegible] tertia post [illegible] sanctorum [illegible] [illegible] præsentibus [illegible] Simone [illegible] præposito & archidiacono Treverensi, [illegible] abbate Mediolacensi ordinis S. Benedicti Trev. [illegible] [illegible] abbate W[illegible] ordinis Cist. [illegible] monasterii [illegible] [illegible] & clericis & laicis Treverensibus anno Domini [illegible].

B 117. Cum autem tenor sententiæ supradictæ ad notitiam dicti electi pervenisset, [illegible] duratum est cor Pharaonis, nec hoc quidem [illegible] Israel [illegible] [illegible] abbatem & conventum S. Mathiæ restituere nec revocare curavit. Videns etiam papa dictum electum in sua pertinacia [illegible] [illegible] ecclesiæ Treverensis contra dictum [illegible] forma.

C Urbanus episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus universis episcopis suffraganeis Treverensis ecclesiæ, gratiam & communionem ecclesiæ apostolicæ habentibus, ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, conventibus, & capitulis rectoribus canonicis & clericis ecclesiarum provinciæ Treverensis salutem & apostolicam benedictionem.

Henricus gerens se pro electo Treverensi propter detestabilem excessum quem contra dilectos filios S. Mathiæ & S. Mariæ ad Martyres monasteriorum Treverensium abbates [illegible] [illegible] & [illegible] in [illegible] ipsius abbatis S. Mathiæ, post inhibitionem auctoritate litterarum nostrarum [illegible] Willelmum de *[illegible]* monachum S. Martini Treverensis [illegible] [illegible] & administrationem ejusdem monasterii S. Mariæ eundem [illegible] monasterii monacho [illegible] committendo, in excommunicationis sententiam [illegible] [illegible] contra inhibitionem veniret hujusmodi, auctoritate [illegible] ipsarum [illegible] prolatam [illegible] [illegible] Cum igitur eum excommunicatum denuntiari [illegible] [illegible] [illegible] mandemus, & ab omnibus usque ad satisfactionem condignam arctius evitari & aggravari hujusmodi sententiam contra ipsum [illegible] [illegible] [illegible] promoveri, universitatem vestram rogamus, monemus & hortamur attente, per apostolica vobis scripta districte præcipiendo mandantes, quatenus ad requisitionem prædictorum [illegible] [illegible] hujusmodi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Henricum [illegible]

A communicatum [illegible] [illegible] & [illegible] vos episcopi & archidiaconi a vestra subditis evitari. Alioquin sententiam, quam idem [illegible] [illegible] propter hoc [illegible] ratam habebimus, & faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam appellatione remota inviolabiliter observari. Datum apud Urbem veterem [illegible] Septembris pontificatus nostri anno tertio.

118. Verum prædictum Willelmum monachum sciens & intelligens quod non per longum tempus posset stare in monasterio S. Mathiæ prædicto, præterea cum videret quotidie & audiret nova mandata diversi [illegible] contra ipsum pro dicto Theoderico abbate S. Mathiæ sedis [illegible], cogitavit in corde suo & proposuit, quod per varios contractus & mutationes ipsum monasterium ad talem statum vellet deducere, quod si etiam Theodericus abbas & conventus S. Mathiæ prædicti aliquando restituerentur, quod etiam verebatur, ipsum monasterium tantis [illegible] debitis obligatum, quod [illegible] in perpetuum nunquam a debitorum onere posset relevari. Quod cum domino papæ significatum fuisset, volens dicto monasterio super hujusmodi contractibus succurrendo præcavere, domino abbati S. Martini Glandariensis super hujusmodi contractibus suas literas direxit sub hac forma.

C Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio abbati S. Martini Glandariensis salutem & apostolicam benedictionem.

Ad nostrum hujusmodi nostris sensibus & quasi [illegible] zelo viscera nostra commovit, nuper nostrarum aurium molestavit auditum, intimato nobis, quod Henricus, qui pro Treverensi electo se gerit, quamquam [illegible] [illegible] fecerit, & in rebus [illegible] delectetur, dilectum filium Theodericum abbatem monasterii S. Mathiæ Treverensis ordinis S. Benedicti non sine multa præsumptione de ipsius monasterii abbatia [illegible] & quemdam monachum nomine Willelmum [illegible] credatur pravitati conformem, in locum ejusdem abbatis intrusit: & quod dictus intrusus ab ipsius Henrici [illegible] non declinans, & [illegible] quod [illegible] tempus habeat, bona dicti monasterii vendere, obligare, distrahere, concedere [illegible], & tamquam [illegible] non est cura de talibus, [illegible] pro sua voluntate [illegible]. Nos igitur indemnitati ejusdem monasterii providere [illegible] remedio & [illegible] obviare [illegible] discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus omnes venditiones, obligationes, distractiones, concessiones & alienationes hujusmodi factas vel faciendas, seu quocumque tractatu cujuslibet alterius generis super rebus vel bonis [illegible] [illegible] per dictum intrusum præsumptas, vel in posterum præsumendas cum quibuscumque personis, [illegible] [illegible]

dicto Theoderico abbati copiam commiſſionum dicti decani S. Caſtoris depoſuerunt ſub que ſigillatam ſigillo eorundem quod ipſis innotuerat, aſſignarunt. At ipſe abbas gregem gaudens ereptum, unum per ſe ſufficientem eundem per ſe ac ſuum nuncium & expeditum incontinenti ad ſedem Romanam ſe velle transmittere, aliud per commiſſionem penes ſe reſervans. Cum autem ad certum diem ſibi a decano dicto Confluentiæ aſſignatum dictus Theodericus abbas tertio per procuratores idoneos compareret, multa per rationabilium inde propoſuit: tandem cum videret dictum decanum ſibi in omnibus eſſe adverſarium, partemque adverſam fovere manifeſte, quem recuſaverat tanquam ſuſpectum, petentes arbitros ſibi dari, coram quibus cauſas ſuſpicionum propoſitas & proponendas poſſent probare. Qui cum nulla ratione vellet admittere, ſed in negotio ſibi commiſſo omnibus modis velet procedere, procuratores abbatis S. Mathiæ prædicti, habito conſilio cum advocatis quos ſecum ibidem habebant, appellationem formaverunt, eamque coram dicto decano legerunt & publicaverunt. Cujus tenor talis eſt.

Iuſſio ex judice ſuſpecto.

Procuratores abbatis S. Mathiæ appellant.

Cum ego Conradus procurator domini Theoderici abbatis monaſterii S. Eucharii Trevirenſis, nomine ipſius domini abbatis, vos decanum S. Caſtoris in Confluentia, qui vos eſſe dicitis judicem a ſede apoſtolica delegatum in cauſa appellationis, quam Wilhelmus de *Merſenburch* monachus S. Maximini Trevirenſis, qui ſe dicit abbatem S. Mathiæ Trevirenſis, proſequi intendit coram vobis, contra dictum dominum Theodericum abbatem, occaſione abbatiæ monaſterii S. Mathiæ, recuſem & recuſaverim, ſuſpectum in cauſa legitime videlicet ſiue.

Primo quia eſtis factor domini Henrici electi Trevirenſis, qui electus auctoritate ordinaria proceſſit contra dominum Theodericum abbatem S. Eucharii Trevirenſis.

Secundo quia eſtis commenſalis dicti domini electi.

Tertio quia de veſtro conſilio dictus electus proceſſit contra dictum dominum Theodericum abbatem.

Quarto quia vos fuiſtis dictator ſententiæ, quæ promulgabatur contra dictum Theodericum dominum abbatem.

Quinto quia vos fuiſtis recitator ipſius ſententiæ dictæ contra dictum dominum Theodericum abbatem.

Sexto quia vos ſubditus & ſubjectus eſtis dicto domino electo.

Septimo quia in non ſpiritualem & temporalem dictus electus habet in omnibus plenum ſtatum ſuum, de cujus facto agitur.

Octavo quia vos fuiſtis & eſtis principalis fautor Wilhelmi monachi S. Maximini Trevirenſis, qui ad vos literam impetravit.

Nono quia ex parte civium Trevirenſis, cui profectis & præditis, invicem fuerunt prior & conventus monaſterii S. Eucharii Trevirenſis, ut dicto Wilhelmo monacho intenderent & obedirent.

Decimo quia expreſſe vos geſſiſtis pro parte dicti Wilhelmi monachi.

Undecimo quia publice detractiones per dicto Wilhelmo monacho propoſuiſtis, ipſum & perverſum cum magna inſtantia ipſas cauſas ſuſpicionis a vobis admitti, & arbitros ſupra dicta ſuſpicionum probandis mihi dari. Et quia poſt dictam recuſationem cauſas eaſdem vobis propoſitas nec admiſiſtis, arbitros coram quibus hujuſmodi recuſationes propoſitas probarentur dare recuſaſtis, ideo ego Conradus dicti domini Theoderici abbatis * levamen dictum Theodericum abbatem ex hoc a vobis indebite gravari, nomine ipſius & pro eo, ſub teſtimonio omnium adſtantium & perſonarum, ad ſanctam ſedem apoſtolicam appello. Facta eſt hæc appellatio in choro S. Caſtoris in Confluentia poſt completorium anno domini MCCLXV ſabbato ante octavam beatorum Petri & Pauli apoſtolorum, præſentibus multis venerabilibus viris quorum nomina hic inſerere non fuit neceſſe.

* f. lege, gravamen.

210. Decanus igitur S. Caſtoris prædictus non deferens appellationi procuratorum dicti Theoderici abbatis coram eo factæ, ſed in ſua malitia perſeverans, omnibus modis propoſuit in negotio procedere ſupradicto, ſicut & fecit. Miſſis igitur literis ſuis, omnes quos judices ſive executores dicti Theoderici abbatis excommunicaverant, abſolvit, totumque proceſſum in eoſdem judices habitum revocavit. Et contra judices ſive executores dicti Theoderici abbatis prædictos malefactores in perditionem ſententiam excommunicationis, ac dictos denunciatos fecerunt excommunicatos, ſolutique eſt noviſſimus error pejor priore, amici dicti electi & Wilhelmi, utrumque fautoribus dicentibus, totum proceſſum dicti Theoderici abbatis litteris apoſtolicis habitum nullum eſſe, omneſque literas a dicto Theoderico abbate a ſede apoſtolica obtentas eſſe falſas, & nunquam eas de conſcientia emanaſſe domini papæ, & curiæ: ſed eas a quodam contra dictum abbatem factas hodie ac fabricatas. E contra amici præfati Theoderici abbatis, Theodericum ſuamque partem tuentes, dicebant literas Wilhelmi ad decanum S. Caſtoris obtentas, eſſe falſas, nec umquam eas de conſcientia papæ emanaſſe. Factus eſt error magnus in clero & in populo, ignorantes & dubitantes cujus mandata tenentes poſſent obedire. Decanus autem S. Caſtoris prædictus, videns & conſiderans errorem & confuſionem in clero & populo occaſione ſententiarum ex utraque parte hinc inde audacter diſcurrentium factam, literaſque Wilhelmi per quas procedebat eſſe falſas, quamvis proprias

Decanus S. Caſtoris audacter habet omnes appellationis ſpretos.

[illegible] quod procederet per eas, [illegible] curiæ Romanæ [illegible], & in [illegible] perseveraret, [illegible] Wilhelmo canonico S. [illegible] in Colonia, parte adversa [illegible]

200\. Inter hæc dum [illegible] [illegible] dictus Theodericus abbas sancti Matthiæ [illegible] Wilhelmi monachi, [illegible] decani S. Castoris [illegible] ad curiam Romanam [illegible] [illegible] Gerardum abbatem litteras apostolicas sub hac forma.

[illegible] episcopus servus servorum Dei dilectis filiis de Villario & de Gorzia Cisterciensis & S. Benedicti ordinum Metensis diocesis abbatibus salutem & apostolicam benedictionem. [illegible] Wilhelmus monachus S. Maximini [illegible] S. Matthiæ Treverensis [illegible] ad decanum ecclesiæ S. Castoris in Confluentia [illegible] [illegible] Transcriptum autem prædictum tale est.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio decano ecclesiæ S. Castoris &c. *ut supra*.

Ne igitur [illegible] culpa [illegible] per apostolica scripta mandamus, quatenus vos ambo, vel alter vestrum per vos vel per alium seu alios [illegible] [illegible] [illegible] appellatione remota [illegible] [illegible] per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo [illegible] Datum apud Urbem veterem v. cal. Julii pontificatus nostri anno tertio.

201\. Prædicti igitur judices abbas Villariensis & collega suus abbas Gorzienses [illegible] Wilhelmum de [illegible] monachum S. Maximini [illegible] [illegible]

Abbas de Villario Cisterciensis ordinis, Metensis diœcesis, [illegible] cum religioso viro abbate Gorziensi [illegible] S. Benedicti [illegible] [illegible] Hermanno [illegible] ecclesiæ Treverensis [illegible] in Domino. Mandatum domini papæ [illegible] nos & ad dictum abbatem Gorziensem [illegible] in hæc verba.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, &c. *ut supra*. Datum apud Urbem veterem v. cal. Julii pontificatus nostri anno tertio.

Cum igitur prædictus collega noster abbas Gorziensis [illegible] Wilhelmum de [illegible] monachum S. Maximini Treverensis [illegible] ecclesia Metensi [illegible] [illegible] Theodericum abbatem S. Matthiæ Treverensis [illegible] decano S. Castoris in Confluentia [illegible] [illegible] Wilhelmo canonico S. Gereonis in Colonia [illegible] decano S. Castoris [illegible] [illegible] Treverensi [illegible] [illegible] canonico S. [illegible] Metensi [illegible] [illegible] S. Castoris [illegible] [illegible] Wilhelmus [illegible] [illegible] decanum S. Castoris [illegible] [illegible] ecclesia Metensi [illegible] [illegible] Datum

[illegible]

verſum eſt. Qui cum pro manifeſtis offenſis ab [illegible] dicto domino Theoderico abbate eſſet excommunicatus, & non ſolum a ſuo monaſterio S. Maximini prædicto, ſed & in omnibus parochialibus eccleſiis civitatis & diœceſis Treverenſis eſſet excommunicatus denunciatus, & propter hoc non auderet ſe immiſcere divinis, abbas eiuſdem monaſterii S. Maximini præbendam ſuam, quia ipſam non deſerviebat, dare & aſſignare denegabat, donec idem abbas [illegible] procedens [illegible] eandem vix a dicto abbate obtinuit præbendam ſuam ſibi dari & adminiſtrari. Idem enim abbas eidem Wilhelmo monacho gravis erat & durus, nec immerito. Nam tempore electionis eiuſdem abbatis S. Maximini, idem Wilhelmus cum [illegible] monachis ſibi cohærentibus [illegible] eidem ſuo abbati oppoſuit, quantum tamen ſecuit & tunc parum vel nihil profuerat; propter quod quamdiu vixit, ipſum in omnibus perſequebatur. Caveant ergo ſubditi omni diligentia, ne ſe prælatis ſuis quoquomodo opponant, quia [illegible] contingit prælatos ſuccumbere, & ſubditum prævalere.

[illegible] Nunc videndum eſt qualiter dicti Treverenſes abbas & conventus tabulam ſuam pretioſam cum aliis ornamentis & libris ſuis a dicto Wilhelmo monacho & ſuis complicibus [illegible] adepti. Porro quia Wilhelmum [illegible] ſuo [illegible] ſeque a dicto electo eſſe [illegible], & quod non propter [illegible] vel honorem [illegible], ſed propter odium Theoderici abbatis S. Mathiæ ipſum [illegible] in abbatem ſuum, videns etiam [illegible] electum propter [illegible] ſuper [illegible] ad curiam Romanam [illegible], & quod [illegible] non poſſet [illegible], quippe qui de [illegible] terræ [illegible] ſuit, cogitavit qualiter [illegible] cum dicto Theoderico pacem ſuam poſſet habere & cum quo [illegible]. Propoſuit ergo in corde ſuo quod tabulam [illegible] pretioſam cum libris & omnibus ornamentis aliis, quæ adhuc habebat repoſita in caſtro Falconis-Petra, nunquam reſtitueret, donec pacem [illegible] cum dicto Theoderico abbate eſſet adeptus, & quod idem Theodericus abbas eidem [illegible] dare & aſſignare deberet [illegible], ſicut [illegible] nihil [illegible]. Et ſicut dicitur: Homo proponit, Deus diſponit. Aliter quam dictus Wilhelmus monachus cogitaverat & [illegible] evenit. Nam dominus papa domino Henrico comiti Lucemburgenſi [illegible] rogans & mandans ut ad requiſitionem [illegible] ſuper [illegible] & [illegible] dicto Theoderico abbati & conventui [illegible] opportunum [illegible]. Tenor autem litteræ papalis eidem comiti directæ talis eſt:

A Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio nobili viro comiti Lucemburgenſi ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quoniam timorem Domini & [illegible] ad eccleſiaſticam libertatem [illegible] eſſe debemus [illegible] cum [illegible] perſequentes [illegible] quæ beneplacito divino [illegible] & [illegible] eccleſiaſticæ libertati. Sane inter alia quæ [illegible] noſtram [illegible] non [illegible] horrendos exceſſus ſuper [illegible] contra dilectos filios S. Mathiæ & S. Mariæ ad Martyres Treverenſium abbates ordinis S. Benedicti per Henricum B pro electo Treverenſi [illegible] qui ad locum eiuſdem abbatis monaſterii S. Mathiæ [illegible] quondam [illegible] & eius conventum [illegible] dictum [illegible] monaſterii S. Mariæ [illegible] eiuſdem monaſterii monacho [illegible]. Cum itaque ſuper hoc dilectis filiis abbati S. Martini [illegible] & [illegible] Treverenſi noſtras ſub certa forma litteras [illegible] nobilitatem tuam attente requirimus & rogamus, quatenus pro noſtra & apoſtolicæ ſedis reverentia, ſuper hoc ad [illegible] opportunum [illegible], C ita quod [illegible] ſuper [illegible] noſtra [illegible], & non [illegible] propter hoc [illegible]. Datum apud Urbem veterem [illegible] pontificatus noſtri anno tertio.

[illegible] Verum prædictus comes Lucemburgenſis [illegible] apoſtolicæ prædictis mandato [illegible] dicto Wilhelmo [illegible] quem [illegible] multos habere [illegible] & amicos, qui tamen [illegible] Chriſtianus [illegible] mandatum apoſtolicum D per omnia [illegible] domino Falconis-Petra mandavit [illegible] ſub [illegible], ut [illegible] ſubverſionem & devaſtationem [illegible] ſui, quod tabulam libros ac omnia alia ornamenta ad dictum Theodericum abbatem & conventum ſpectantia, quæ ad eum pervenerunt, integraliter & ſine diminutione qualibet eiſdem abbati & conventui redderet & [illegible] aſſignaret. Dominus autem Falconis-Petræ recepto primo mandato domini Henrici comitis, ſperans quod ipſum [illegible] ſuper huiuſmodi negotio non deberet amodo [illegible], non [illegible] diligens, E primo vice [illegible] mandatum [illegible] ſecunda vice [illegible] de [illegible] cum fratribus dicti monaſterii, quem dominus Theodericus abbas [illegible] ad comitem cum litteris [illegible] mandans ei [illegible] & dare, ut [illegible] mandatum ſuum [illegible] de prædictis abbate & conventu [illegible],

[illegible]

ſe aſſiduè laturum pro ipſius abbatis liberatione diligentiam polliceretur, ſed non [illegible] ad effectum quod promiſit: ſed econtrario [illegible] tur quod idem electus ſemper [illegible] captivo prædicto [illegible] abbas [illegible] detineretur [illegible] ſuggeſtum autem domino papæ quod dictus Henricus electus non fideliter nec diligenter laboraverat pro dicti abbatis liberatione, & quod magis de ipſius detentione quam liberatione gaudebat, mittens pro eo [illegible] ab eo quare pro liberatione abbatis prædicti [illegible] quod ille promiſerat non laboraſſet. Qui ſic reſpondens dixit: Quia iſte [illegible] in terra [illegible] pro [illegible] nihil [illegible] quod [illegible] ſed ſi placeret paternitati veſtræ [illegible] ipſum abbatem [illegible] liberum. Audiens autem papa quod idem [illegible] de curia recederet [illegible] promiſit quod nunquam de curia [illegible] electus [illegible] ad curiam Romanam [illegible] Sicque dominum electum [illegible] papa non potuit [illegible] ut per aliquod tempus [illegible] de Romana curia.

[illegible] autem dictus papa in iſto negotio Trevirenſi [illegible] proceſſit, [illegible] negotio [illegible] poſſet: ſed hoc non potuit. [illegible] cardinalibus [illegible] dictum negotium [illegible] eſt [illegible] quod tempore [illegible] non [illegible] Adhuc tamen in iſto negotio [illegible] coram [illegible] domino [illegible] proceſſum eſt [illegible] quod idem dominus papa prædictum [illegible] & [illegible] Trevirenſis [illegible] eſt.

C[illegible] epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. [illegible] patres [illegible] partes [illegible] [illegible] qui [illegible] [illegible] Dei [illegible] paſtoribus non [illegible] debet eſſe [illegible] dominus ſuper [illegible] eccleſias [illegible] populi Chriſtiani [illegible] debet tamen diligenter [illegible] & fideliter indagare [illegible] ab eodem grex perditus requiratur tanquam proprius qui perdiderit [illegible] ab ipſo

A cuſtodia [illegible] non [illegible]

Hinc eſt quod felicis memoriæ Urbanus papa prædeceſſor noſter [illegible] quod Henricus Trevirenſis electus [illegible] archiepiſcopum [illegible] Rheni [illegible] & [illegible] ipſi [illegible]

B [illegible] bona Trevirenſis eccleſiæ dilapidaſſet & conſumpſiſſet.

Inquiſitionem ſuper præmiſſis omnibus primo venerabilibus fratribus noſtris Wormatienſi & Spirenſi epiſcopis, & dilecto filio abbati de [illegible] Præmonſtratenſis ordinis ſub certa forma commiſit, quorum proceſſus [illegible] prædeceſſor [illegible] ſed [illegible] Guilielmo & [illegible] de ordine fratrum Minorum [illegible] commiſit [illegible]

C [illegible] prudenter in negotio [illegible] quia tamen [illegible] non [illegible] eorumdem proceſſum [illegible] conſilio [illegible] electo [illegible] quod [illegible] contra ipſum ab eiſdem prædeceſſore commiſſis per [illegible] ipſius [illegible]

Cumque poſtmodum ſuper certis articulis [illegible] quibus [illegible]

D [illegible] eccleſiæ Trevirenſis [illegible] poſſet eccleſia [illegible] & quædam [illegible] noſtri prædeceſſoris [illegible] noſtra tempora poſtmodum [illegible]

E [illegible] cum fratribus noſtris [illegible] diligentem.

Et quidem ut omittamus quod ſi non habere [illegible] archiepiſcopum [illegible] quod [illegible] ſimplicitas vel [illegible] quod [illegible] In confeſſione [illegible] ipſum quod [illegible] & magnum [illegible] quod [illegible] ſub conceſſione ſeu privilegio principis, aut [illegible] à tempore cujus non [illegible], valent

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

conſtat. Quod ſi novi pedagia ſunt impoſitum, lunt dudum contra tales à Romanis pontificibus & annis ſingulis innovatæ ſententiæ non evaſit: nec juvare ſe poterat, ut videtur, littera bonæ mem. Magiſtri S. Sabinæ Presbyteri cardinalis, à quo vel cujus authoritate fuerat abſolutus, qui licet ſedis apoſtolicæ pœnitentiarius generalis exiſteret, & à ſententiis poſſet abſolvere generalibus, à ſimilibus abſolvere ab hac tamen nequivit abſolvere, cum ſuper ea lata eſſet per noſtrum prædeceſſorum, ut diximus, certæ perſonæ commiſſio ſpecialis, per quam etiam mandabatur cauti ut veniret ad curiam pro meritis recepturus, cum utique generale legatus ac cuius commiſſio ſibi ſpecialiter, quidquam poſſit, & regulariter in quaque generi per ſpecialem derogetur. Sed nec abſolutio facta Martini pœnitentiario Minori eadem utilis videbatur eidem conſtitui, nonobſtante quod ejus littera continebat, & de dicti prædeceſſoris noſtri mandato ab omni cum excommunicationis ſententia abſolvi, cum de mandato non conſtet, & etiamſi conſtaret, nihilominus generalis litteram ſpecialem ſententiam non includeret, de qua non erat cogitatum, niſi de ipſa ſua commiſſione prædicta facta fuiſſet mentio in mandato. Sed nec ad iſtam ſententiam de qua agimus abſolutio poterit extendi, ſuper qua abſolvi eum omnino minime [illegible] cum prorſus incredibile, quin etiam [illegible] videatur, ut agatur pro certa pecuniæ quantitate, quam papæ debebat [illegible], & à tali ſententia abſolutus, ſi prædictam pecuniam certa die non ſolveret, non in illam ſolummodo, ſed in alias reciderentur ſententias, ſicut habet ſeries litteræ fratris Martini prædicti. Unde recte non poterat intellectus, quod de alia ſententia ſenſerit, quam de illa qua in eum [illegible] ob dictam pecuniam, quam ſe ſolviturum [illegible], procedebatur. Iterato promulgata. Ex quo videtur poſſe concludi, iterum, quod nec ab illo efficacior extitit abſolutus, ſi de abſolutis, cum talis abſolutio prodeſſe nequiret, cum ſubreptiva ſit cenſenda: quam etiam veritatem intelligens, [illegible] exhibere deberet.

Quod vero ad defenſionem dicebatur ipſius, litteram contra impoſitorem ſententiam eum non tangere, cum prædeceſſor ipſius dictum pedagium recepiſſet, & ſic non ille impoſuiſſe dici poterat, ſed impoſitorem ſucceſſor ſatis validam & ad ejus detentionem ſufficiens aliqua reputabant, cum nec nomine dicatur impoſitor, qui utique nominat aliquod ſuo nomine, ſed qui primus impoſuit ipſum nomen. Ad quod poterat reſponderi, quod de facto licite & dicitur non eſt [illegible] judicium [illegible]. Quia enim hoc

A prædeceſſor alienare, quoniam ſere commune ad eos tranſeunt ſucceſſorem, unde & una perſona in tabulis cenſentur. Ubi vero de (a) ſucceſſoribus agitur, & prædeceſſorem cum ſucceſſore non unam perſonam dicimus, ſed capite primo ſingularium aſpicimus quæ [illegible]. Et ideo prædeceſſor, qui non [illegible] non licere, jus ſibi dicitur quam [illegible], non propter eſſe, commiſſio ut alienari (b) unde ratione poſſeſſio altero vel ex altera non accedit. Sunt quoque primo ſuccedunt novum ponunt ex pedagium, & cum ſcilicet (c) primum proſequuntur, impoſitores utique ſunt cenſendi. Nam in Machabæorum hiſto-

B ria de patris legimus Alexandri, quod impoſuerunt ſibi diademata ipſi, & ſic eorum [illegible] poſt ipſum, quod profecto ſic debet intelligi, quod cum in regno per ſucceſſionem occupate, ne aliquid non haberent, novo a ſingulis committebant ingenio, & ideo ſibi ſinguli diademata imponebant. Hoc enim ratio approbat canonis antiqui qui epiſcopos prohibet et alia etiam gravamina, ſive (d) [illegible] imponere ſubditis ex alienis [illegible] quod præcedens [illegible] proſequuntur utrum hujuſmodi impoſitorem non prohibet nominari. Cum ratione etiam eſt ſententiæ, quod licet exceperit pro magiſtri

C dictio, quem non ipſe, ſed alius impoſuerat, tenetur interdum ignorans, ſi tamen hic & primus ipſe [illegible] impoſuiſſe videtur, ut ſecundum communem & celebrem intellectum non quod pro [illegible] ab alio tenetur, ſed primus à ſe ipſo. Si ergo ut dicit, per ſpecialiter novum pedagium prædeceſſor, ſucceſſor utique, qui [illegible] & poſſeſſum eſt percipi, impoſuiſſe dicendus eſt verius, quam impoſitum percepiſſe.

Secundo videbatur idem electus penitus fuiſſe negligens, cum per tot annos & amplius poſſet, quod inſtanter petere debuiſ-

D ſet, præſumere cuſtodire [illegible] ſacrorum canonum ſanctionibus dignitate commiſſa carere debebat (e). Qui licet ſe bonæ recordationis Alexandri papæ & Urbani temporibus prædeceſſorum noſtrorum, ſe ad per ſuum petiiſſe nuncium ſpeciales aſſereret, addens quod etiam vacante eccleſia idem petierat à collegio cardinalium: confeſſus eſt tamen, quod noſtro tempore non petierat, quia à fratribus noſtris aliquibus ei dictum extiterat, ut diceba[t], quod contra ipſum inquiſitione pendente nullo modo daretur eidem.

Tertio videbatur inexcuſabilis, quod prout confeſſus eſt coram nobis, Philippum quon-

E dam Metenſem epiſcopum contra nova & contractus mandata, quæ negare non poterat [illegible] in [illegible] defeſſum, cum eſſet in partibus illis [illegible] non tam licere poterat, qui dictus Metenſis

[marg.] Quod electus prius negligens.

[marg.] Quod Philippum epiſcopum Metenſem contra [illegible].

(a) Al. [illegible].
(b) Al. [illegible].
(c) Al. primum pedagium, cum ſciret [illegible] prædeceſſorem.
(d) Al. [illegible] imponere.
(e) Al. debebat.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] cardinales [illegible] cardinales, qui [illegible] ... sed promotorum. Receptis igitur litteris prædicti electus Treverensis [illegible] ... Romanam & circa festum assumptionis beatæ Mariæ Virginis apud Urbem veterem [illegible] ... Convenientes igitur promotores & procuratores partis utriusque [illegible] de bono pacis & concordiæ [illegible] ... Henricus electus & Theodericus abbas S. Mathiæ Treverensis [illegible] presbyterum cardinalem & dominum Ottobonum tituli S. Adriani diaconum cardinalem de omnibus causis compromissum [illegible] ... beatæ Mathiæ apostoli pacem inter se factam & ordinatam [illegible]

In nomine Domini amen. [illegible] ... Treverensis electus, & [illegible] abbas monasterii S. Mathiæ Treverensis [illegible] ... Adriani diaconum cardinales de omnibus [illegible] ...

A [illegible] ... B [illegible] ... C [illegible] ... D [illegible] ... E [illegible] ... ecclesiæ Treverensis & monasterii [illegible] ...

Idemque electus eofdem abbatem & conventum occafione aliquarum litterarum a fede apoftolica vel legato ejus impetratarum vel in pofterum impetrandarum, fuper fubfcriptis [illegible] faciendo per fe vel per alium nullatenus moleftabit, nec ipfarum occafione [illegible] per alium aliquid [illegible] exiget vel exigi faciet ab eifdem. Et quod pro bono pacis & concordiæ occafione damnorum expenfarum & intereffe quæ & quas idem abbas & procurator fe & dictum monafterium fecifle & habuiffe afferunt, dicto electo, nomine Trevirenfis ecclefiæ idem abbas & fuo procuratori conventus & monafterii prædictorum nomine [illegible] & promiffionem [illegible] Quæ [illegible] poft quam ipfe electus [illegible] ecclefiam Trevirenfem, & ad adminiftrationem Trevirenfis ecclefiæ [illegible] fuerit admiffus [illegible] ab illo tempore in annum continue numerandis [illegible] abbati [illegible] voluntate [illegible] vel aliquibus [illegible] fuerit perfoluta. Ad quam [illegible] folvendam, dictum electum eidem abbati & procuratori dicti conventus nomine hac arbitrali fententia condemnamus.

Idemque abbas eidem electo obedientiam & reverentiam tamquam patri & domino ac prælato fuo exhibeat & debitam obfervet. Utramque partem ab omnibus litibus, quæftionibus, difcordiis, controverfiis, & querelis [illegible] gravaminibus & expenfis quæ funt & fuerunt ac effe potuerunt quibufcumque modis vel occafionibus [illegible] in hodiernum diem per eamdem [illegible] fuper quibufcumque parti perpetuum filentium duximus imponendum.

Mandantes nihilominus & injungentes eidem abbati quod omnibus litteris apoftolicis & aliis inftrumentis, actis & munimentis & proceffibus habitis per eafdem contra electum prædictum omnino renuntiet. Quibus omnibus idem abbas incontinenti renuntiavit expreffe. Quæ omnia & fingula fupradicta fecundum formam & obligationem in compromiffo contentas, & fub pœna duorum expreffa, quam partem non fervantem [illegible] nofirum laudum arbitrium ordinationem fententiam vel mandatum volumus incurrere volumus & ab eo [illegible] poffe cum effectu parti fervanti folvendam, quotiens contra prædicta vel aliquod eorumdem venturn vel actum fuerit vel aliquod attentatum arbitrando, laudando, componendo, declarando, deponendo, ordinando, fententiando & diffiniendo dicimus, præcipimus, decernimus, mandamus & volumus per utramque partem inviolabiliter obfervari. Quæ

a [illegible]

quidem omnia & fingula idem electus, abbas & procurator [illegible] in compromiffo & fuper [illegible] & [illegible] abbates [illegible] in noftra præfentia [illegible]. In cujus rei teftimonium prædicta omnia per W. [illegible] notarium [illegible] & publicari fecimus, & ad majorem [illegible] figillorum noftrorum munimine roborari. Lata & pronuntiata funt hæc apud Urbem veterem in camera præfati domini [illegible] cardinalis, [illegible] anno Domini MCCLXXII indict. XV. pontificatus domini Gregorii papæ decimi anno primo [illegible] Metenfi [illegible] Henrico [illegible] & [illegible] canonico Metenfi [illegible] clerico teftibus ad hoc vocatis fpecialiter & rogatis. Et ego [illegible] dictus [illegible] de [illegible] fancta Romana ecclefia publicus auctoritate notarius prædictis omnibus interfui & [illegible] de mandato dictorum dominorum cardinalium [illegible] & in hanc publicam formam redegi, meo folito figno fignavi.

218 Cum igitur prædicti dominus electus & abbas per dictos dominos cardinales, ficut prædictum eft, fuiffent reconciliati, idem electus per eofdem cardinales ac alios bonos [illegible] quam habebat in curia, gratiam ejufdem curiæ adeptus, [illegible] quam [illegible] ac non poft multos dies, cum ipfo [illegible] ad terram fuam archiepifcopus eft reverfus. Abbas autem [illegible] in die beati Remigii de curia [illegible]. Cum autem veniflet apud Cremonam, & [illegible] in hofpitio Theutonicos & Gallicos, qui erant [illegible] adjunxit fe illis. Die autem altera, videlicet in die beati Dionyfii, cum effent in itinere non longe ab ipfa civitate, prædones fubito irruerunt in eos, & alios quidem ex eis ceperunt, alios [illegible] fpoliaverunt, aliis autem lethaliter vulneraverunt. Abbas & fui gratia Dei eos protegente falvis rebus evaferunt, quamvis Alexander dicti abbatis capellanus per [illegible] graviter fuerit vulneratus, ita quod nullus volebat credere quod mortem poffet evadere, & tamen per auxilium Domini ad fuum monafterium cum eodem vulnere pervenit, quamvis multos labores & dolores de ipfo vulnere fuftinuerit in via, & tamen ufque ad feftum nativitatis Domini vix potuit de ipfo vulnere curari. Venientes itaque Treverim dominus Henricus Treverorum archiepifcopus & abbas, divina gratia ordinante, ita factum eft ut multo meliores effent amici, quam antea fuerant inimici.

219 Sciendum præterea quod omnes qui fuerunt in monafterio S. Mathiæ eo tempore quo Wilhelmus de [illegible] fuerat in [illegible] [illegible]

[illegible]

(a)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Urbanus episcopus servus servorum Dei [illegible]

[illegible]

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio [illegible] salutem & apostolicam benedictionem. [illegible]

Quoniam tenorem [illegible] Datum &c.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio [illegible] salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam tenorem [illegible] ut sup. pag. [illegible] Datum apud Urbem veterem [illegible] Septembris, pontificatus nostri anno tertio.

Urbanus episcopus servus servorum Dei dilecto filio magistro [illegible] salutem & apostolicam benedictionem. Quoniam tenorem &c. ut sup. pag. [illegible] Datum apud Urbem veterem [illegible] Septembris, pontificatus nostri anno tertio.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Dilecto filio *Henrico* Trevirensi [illegible] Urbanus papa [illegible]

[illegible]

[illegible]

Sic itaque dici rationabiliter potest, quod [illegible] ad quem ex impoſito pervenit aliquid, [illegible]

[illegible]

Per hoc etiam addit, quod de canone [illegible]

Quod autem de [illegible] magiſtro [illegible]

[illegible]

... libere gerere valeas sicut prius. Nulli ergo omnino hominum &c. [illegible]

Gesta ejusdem Henrici Trevirensis archiepiscopi ab alio Auctore conscripta.

[illegible]

pendiose perstringam. Sed quædam per diversa loca ante per tempora dicta acta & gesta proponam.

[illegible] * f. [illegible]

205. Anno Domini MCCXLVIII. Willelmus comes Hollandiæ in Romanorum regem eligitur, adversante* Friderico imperatore, excommunicato & condemnato; & regnavit idem Willelmus annis novem, nondum regni diademate insignitus. Qui super glaciem pergens cum Frisonibus occiditur ab eisdem. Post eum Richardus dux Cornubiæ frater regis Angliæ eligitur, & deinde quidam alii, qui omnes in parte regni vix [illegible] paucis diebus regnabant. Tandem eligitur illustris & strenuus princeps Rudolphus comes de Habsburch, multis virtutibus & bellicosus, qui multa castra prædonum destruxit, & [illegible] Thuringiæ bella [illegible] in omnibus victoriose triumphans. Quarto anno regni sui regnum Bohemiæ potenter invadit, regi Bohemiæ [illegible] & [illegible] decretum horrende vindicans, ipsum regem dominum armis & militia præpotentem in campali prælio bellicose prostravit, ducatum Austriæ & provincias multas sibi subjugavit, ac regnum Alemanniæ suo tempore [illegible] gubernavit. Regali curia [illegible] apud Moguntiam celebrata, cum ceteris principibus interfuit archiepiscopus dominus Henricus Treverorum præsul, armigeros & garciones præ ceteris principibus inveniens, cum MDCCC. armatis tam militibus quam armigeris & vasallis.

De Ludovico IX. Francorum rege.

206. Anno Domini MCCXLVIII. Ludovicus rex Francorum transfretavit. Secundo in regione Tyri [illegible] Damiatam cepit, & paulo post per retortionem Nili, plusquam centum millia Christianorum capiuntur & occiduntur a Saracenis: rex capitur, & frater ejus occiditur Robertus nomine. Rex autem redimitur pro certo [illegible] ab aliquo principe pagano captus est & occisus. (a) Saraceni Damiatam civitatem funditus evertentes lapides projecerunt in Nilum.

Fridericus imperator obiit.

Anno Domini MCCL. obiit Fridericus magnus imperator, depositus & excommunicatus, & condemnatus usque ad quartam generationem a domino Innocentio papa quarto in concilio Lugdunensi. Obiit autem in vigilia beatæ Luciæ virginis, in qua nocte sonitus & gelida audita sunt tonitrua maxima, & apparuit ante & postea magnus cometa.

Anno Domini MCCLII. S. Petrus de ordine Prædicatorum martyrio coronatur.

Anno Domini MCCLV. feria sexta, luna decima ante festum beati Andreæ, cometa apparuit, & duæ lunæ visæ sunt in cœlo. Eodem anno descendit aqua de cœlo quæ confregit [illegible] Machometi, quæ vocatur Mecha, & omnem circa regionem usque ad [illegible] & post multa tempora remansit ipsa [illegible] in quandam vallem [illegible] regionem.

Anno sequenti [illegible] unde venerat, [illegible] sepulchrum Machometi destructum [illegible]. Deinde anno tertio sequenti rex Tartarorum expugnavit Baldach civitatem, quæ [illegible] vocabatur Babylonia, in qua Abbas rex [illegible] eligitur [illegible], in qua regnavit heres Machometi, quem Tartari interfecerunt cum uxoribus & liberis, & [illegible] multitudine aliorum.

Anno sequenti occupaverunt [illegible] rex [illegible] destructis multis castris sub sua potestate [illegible]. Quinto anno transierunt Tigrim, & debellaverunt & devastaverunt terram totam quæ est inter Tigrim & Eufraten. Transeuntes autem Eufraten venerunt in Syriam, gentes & populos [illegible] timor, ut omnes reges longe vel prope [illegible] cum [illegible] ad Halaonum regem Tartarorum pro gratia obtinenda, & [illegible]. Jam [illegible] ad materiam convertamur.

Tartari [illegible]

207. Treverorum igitur ecclesia, quæ super Gallias & Germaniam primatum obtinet, suo patre & pastore fidelissimo orbata, corpore ecclesiasticæ tradito sepulturæ, die assignata ad eligendum, vocatis omnibus qui de jure interesse debuerant, convenientibus autem prælatis & canonicis universis ecclesiæ Treverensis qui potuerunt & debuerunt commode interesse, invocata S. Spiritus gratia, placuit omnibus per viam scrutinii dictæ ecclesiæ de pastore digno providere. Ipso vero die [illegible] dies assignata est ad eligendum ut prius. Qua die humani generis inimico zizaniam seminante [illegible], quæ sicut rubigo ferrum [illegible], omnes virtutes [illegible] & consumit, [illegible] orta est dissensio inter [illegible] capituli ecclesiæ præsidentes, qui [illegible] dominum Arnoldum de Sleyda ex una parte, & dominum Henricum de Bolanden ex alia parte * archidiaconum ecclesiæ Treverensis, qui [illegible] ad sedem apostolicam pervenerunt. Ipsis autem per biennium in curia Romana existentibus, [illegible] dominus Alexander sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ summus pontifex, dolens ecclesiam Treverensem nobilissimam filiam, quam plantavit & genuit mater ecclesia primaria, esse suo sponso [illegible], vidensque illam periclitari miserabiliter, tanquam in medio nationis [illegible], de communi consilio fratrum cardinalium dictas electiones in discordia celebratas cassavit, & cassatas esse publice denuntiavit, perpetuum silentium imponens eisdem.

* Al. archidiaconum.

208. Illo autem tempore fuit in curia Romana [illegible]

(a) Hæc [illegible] apud Germanum [illegible]. [illegible] & Mart. ampl. Collect. Tom. IV.

[illegible] Henricus decanus Metensis prædictus, missus a domino Argentinensi episcopo suo consanguineo, pro quibusque a dom. [illegible] ducebat. Dominus papa & cardinales cernentes in eo prudentiam apertam, competentem sermonum eloquentiam, morum venustate generosi, [illegible] & multarum virtutum esse lenitatem, de persona dicti Henrici in spiritualibus & temporalibus circumspecti providerunt ecclesiæ Treverensi. Anno Domini MCCLX. decimo tertio calendas decembris missus est Treverensi populo electus & pastor memoratus, tamen non obtento pallio, quia remansit in Romana curia multis & diversis de [illegible] gatus. Qui ab universo clero & populo Treverensi, ut decuit tantum virum, honorifice est receptus.

[a] Hoc tempore apparuerunt Vapulatores (a) qui velata facie currentes ordinatim & commixti per vicos & plateas in multa civitatibus quædam carmina ad laudem Dei decantantes, exutis vestibus scipsos percusserunt [illegible] & flagellis.

Post [illegible] Treverensis [illegible] abbatem S. Mathiæ.

269 Præterea dictus dominus Henricus electionis suæ anno secundo venit in adjutorium domino Argentinensi episcopo prædicto in eandem civitatem obsidentem, cum ingenti multitudine armatorum; qui cum victoria & gloria ad vallem Treverensem prospere est reversus. Cum autem exercitum suum in villa quæ dicitur *Oystermunde*, non longe ab urbe Treverensi, quæ spectat ad monasterium S. Mathiæ, perduxisset, satellites & vassalli sui tamen præter eum conscientiam, ut speramus, nam invitavit [illegible] plurimorum in [illegible] ponit pro voluntate rationem [illegible] simul incendentes [illegible] dicti monasterii incenderunt & inde pecora abegerunt. Quam contumeliam & injuriam abbas dicti monasterii afferens ex præcogitata malitia sibi fore factam. [illegible] multorum malorum, quæ postea est ad sedem apostolicam devoluta. Abbas vero impedivit eundem in obtentione pallii multis annis, impingens eidem, quod non obtento pallio, & absque sedis apostolicæ confirmatione, suffraganeum suum [illegible] episcopum Metensem consecrasset, & celebrasset generalem synodum [illegible] Treverensi. [illegible] & [illegible] allegaverat etiam [illegible] & dictis [illegible] tunc per [illegible] tempus [illegible] abbas [illegible], ex [illegible] monasterium [illegible] & [illegible]. Dictus vero electus [illegible] per [illegible] annis [illegible] excommunicatum [illegible]. Dictus etiam abbas cum [illegible] ad castrum [illegible]

A [illegible] in quo [illegible] annis & mensibus [illegible] super quo dominus papa [illegible] præcepit illum absolvi, [illegible] contra dictum electum gravius agere & usque ad eam depositionem procedere. Dictus autem abbas cum suis monachis ex mandato sedis apostolicæ [illegible] abbatem [illegible] Romanam pervenit: quo perveniente, [illegible] electus [illegible] ad certam diem domini papæ conspectui [illegible] absque [illegible] non obstante [illegible] contra eum [illegible]. Dictus

B electus non modicum perterritus hoc audito, sed a quibusque cardinalibus amicis suis est litteris consolatoriis confortatus sub quarum consolatione ipse ad curiam pervenit eandem. Tandem idem electus & abbas per viam compromissi & ordinationem sedis apostolicæ reconciliati [illegible] Romanæ curiæ [illegible] discordiæ dictus electus damnificatum esse [illegible] multis marcarum sterlingorum, ut subditis [illegible] sterlingis pro marca qualibet computatis, & sic obtento pallio reversus est ad

C patriam. Quæ omnia per ordinem in dicto monasterio S. Mathiæ noscuntur plenius esse scripta.

270 Hoc tempore Alexander papa viam universæ carnis ingreditur, & Urbanus quondam Virdunensis episcopus creatur.

His diebus dominus Henricus archiepiscopus Treverensis castrum [illegible] obsedit & expugnavit [illegible] nobiles & milites quam plures captivos inde deduxit [illegible] cum triumpho gloriose reversus.

Anno Domini MCCLXV. nobilis vir Manfredus rex, filius Frederici imperatoris, occiditur in bello campestri in Apulia a Carolo comite Andegavensi, nuper a sede apostoli- Manfredus occiditur in Apulia.

D ca creato in regem Siciliæ.

Anno Domini MCCLXVIII. Carolus rex Siciliæ superavit in prælio Conradinum [illegible] ducis [illegible] juvenem elegantis formæ & multæ floridæ, quem fecerat decollari.

Anno Domini MCCLXXIV. Gregorius papa X. celebravit concilium Lugdunense, in quo fratres Saccitæ & omnes ordines Mendicantes per universum orbem, exceptis paucis, sunt depositi & reprobati. & bigami omnes condemnati sunt. & decima posita est in universo Clero, in subsidium terræ sanctæ. Concilium Lugdunense.

E Eodem anno (b) episcopus Virdunensis volens in castello sacros ordines celebrare, mane inventus est mortuus. [b]

271 Anno Domini MCCLXXVII. [illegible] castrum ædificatur ab archiepiscopo Henrico. Anno sequenti comes [illegible] & filius ejus primogenitus, cum [illegible] electis, post multa [illegible] [illegible] armata manu, hora diei nona, in die sancti

a De his [illegible] Mathias [illegible] Henricus [illegible]

b [illegible] episcopus [illegible].

[illegible]

[illegible] Wilhelmo archidiacono in ecclesia Treve- [illegible]

[illegible]

[illegible] Fridericum imperatorem magnum, qui ante tempora mul- [illegible]

[illegible]

Anno Domini [illegible] commissum est prœlium horrendum [illegible] apud villam [illegible] inter magnanimum principem Johannem ducem Brabantiæ [illegible] de Monte de [illegible], & Johan-

cenſes comites ac cives Colonienſes ex parte una, ac belliſſimum dominum Sifridum archiepiſcopum Colonienſem, Gelriæ & *Lucemburgenſem* comites, & dominum de *Valkenburgh* ex altera. In quo prælio congregati ſunt hinc inde electi jam ex omni excellentiores milites Franciæ, Brabantiæ, & undique circa Rhenum atque Moſam, & viri pedites bellicoſi tantum atque ad centena milia hominum, qui *ſuffeciſſe* crederentur una die ad tenendum campale prælium cum Saracenis univerſis. In quo conflictu miſerabili ceciderunt in ore gladii, proh dolor! miles clariſſimus Henricus comes *Lucemburgenſis*, inclytus Walramus frater ejus, ac multi quadringenti viri bellatores, omnes tam equites quam pedites, nobiles & ignobiles indiſcretim, & plures capiuntur.

Dictus dominus archiepiſcopus ductus eſt captivus in terram comitis de *Monte*, & comes Gelriæ ducitur in terram ducis Brabantiæ, ipſo duce cum ſuis, non abſque tamen multa ſanguinis effuſione ſuorum, victorioſiſſime triumphante. Cauſa autem hujus belli fuit hæc. Comes Gelriæ duxit in uxorem natam ducis Lamburgenſis unicam heredem ipſius ducatus, quæ deceſſit ſine prole. Comes de Monte proximus heres, ut dicebatur, vendidit omne jus ſuum hereditarium quod habuit in ipſo ducatu, duci Brabantiæ pro xxxii. millibus marcis, comite Gelriæ aſſerente quod ipſe dictam terram tenere deberet quoad viveret, ratione dotis ſeu ſponſalitio jure, comite Lucemburgenſi etiam dictam terram dicente ad ſe ex parte hereditario devolutam; ac domino archiepiſcopo Colonienſi allegante, quod ipſa venditio non valeret, quoniam jure homagii eſſet addicta eccleſiæ S. Petri Colonienſis.

Explicit vita Henrici Treverenſis.

INCIPIUNT GESTA DOM. BOEMUNDI TREVERORUM ARCHIEPISCOPI.

Invectio contra æmulos.

ADmiranda Salvatoris voce teſtante, non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita, ſi etiam ipſa voluerit: mons enim qui eam portat, ut dudum dicit Chryſoſtomus, facit eam omnibus manifeſtam. Sic virtuoſi viri qui fundati ſunt in Chriſto, etiamſi noluerint, tamen Chriſtus eos manifeſtat. Et ſi infinita lingua æmulorum obmurmuret, horum invidiæ laqueata, clara tamen præcones valde clamare non ceſſant bene geſta. Et ambulant in cacumine ſicut cœli luminaria lumen eminentia in hunc mundum, conjunctum in maligno poſitum, quoniam iniquitatis dilatatum abundat ſuper terram. Sed *ipſos*, ut ait Salomon, *quaſi in confidens abſque ſpinis erat*, & alibi: *Nec contra dicas poſſum quidquid* et *æmulos*. Reproborum mentes, ut Gregorius, perverſis cogitationibus ſemper inquietantur, ſed plerumque eis ſuperna diſpenſatione obviat, & quamvis pravitatem cordium nec ſtratis adverſitatibus corrigat, tamen ne contra bonos prævaleant, eorum vires refrenat. Unde Job: *Qui comprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilia pravorum diſſipat.* Unde Gregorius ibidem: Sæpe nonnulla ſapientia humana inſtituit dum deſideriis ſuis divina judicia conatur contraire, conjiciunt, aſtutiæ ei reluctare machinationibus conantur; quos Dominus in ipſa eorum aſtutia deprehendit, quod melius exemplo monſtramus. Ideo Joſeph venditus fuerat ne adoraretur; ſed ideo eſt adoratus, quia venditus. In Ægyptum ductus ſervituti ſubditur; ſed in tota Ægypto dominaturus invenitur acclamatione male damnatur, ſed prophetiæ dono illuminatur. Sic divinum conſilium dum devitatur, impletur. Sic humana ſapientia dum reluctatur, apprehenditur. Moyſes in Nilo projectus in filium adoptatur Athermuth* filiæ Pharaonis. Saul David perſequitur, & inde plus ſublimatur. Sic Jonas fugiens obedire tentatur, & ad locum quo miſſus fuerat jam ſuo carcere portatur, id eſt in ventre ceti. Unde miro modo fit, ut & quod ſine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non ſit: quia dum in bonum uſum mala facta vertuntur, ejus conſilio militant, etiam quod ejus conſilio repugnant. Unde Salomon: Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Deum. Verumtamen ſicut honorificum eſt gloriam Dei revelare, ſic ſcelus immenſum eſt bene geſta hominum æmulatione derogare. Aſt omne quod arguitur, ut ait Apoſtolus, a lumine manifeſtatur. Sed, ut dicit Galterus de Caſtellione, natum eſt humanum genus e prima ſui natura, ſecundum quam cuncta quæ Deus fecit valde bona creata ſunt, ita eſſe depravatum, ut promptius ſit ad condemnandum quam ad indulgendum, & facilius in ambiguum depravare quam in partem interpretari meliorem. Ideoque beatus Hieronymus in ſingulis ſuis præfationibus conſuevit ſuis æmulis reſpondere, qui venenoſis ſtimulis opera glorioſa conabantur auſu temerario multipliciter offuſcare, quorum ſpinoſum ſemen adhuc pungens in orbe terrarum latum eſt diffuſum. Sæpe enim ſagittant in occultis immaculatum doloſa labia detractorum, ſæpe venenum aſpidum diabolica calliditate diffundunt, ut lædant calumnioſis flatibus innocentem. Hi ſunt quos propria vexat iniquitas, ut in agro bonarum mentium ſemina detractionis effundant. Merito ſecundum Paulum detractores Deo odibiles deſcribuntur. Hæc videt Chriſtus & ſilet, dicit Bernardus; hæc Salvator patitur & diſſimulat. Propterea diſſimulemus & nos quoque neceſſe eſt & ſileamus. Interim, maximeque de perſonis noſtris magiſtra eccle-

* f. a Thermuth filia.

barum benignum ſemper & mites exhibeamus, non invicem ſupportantes in omni patientia, ſcientes quod apud ſilos vadunt cum ſibenus & quærit. Nam ſicut ait Gregorius, qui nil Dei amore a prava hominibus dehoneſtatur, & deterretur in prædicatione Dei: tales ſunt Judæi, quibus manna placet Deum in deſerto: tanti beneficii ingrati murmurabant contra Dominum & electos eius Moyſen & Aaron, quos lapidibus obruere feſtinabant, niſi gloria Domini fugientes ad tabernaculum præveniendo protexiſſet innocentes. Ob hoc murmuratores & tranſgreſſores ſubito ſecuta eſt a Domino plaga terribilis & horrenda. Unde ſæpe accidit dum ingratitudo ſubditorum meretur iniquitate horum Judicum, cum judicia ſunt abyſſus multa: hanc obſtinati multiplici multiplicique modo impingere ſeveriter & mendacitate non expavent in nomen adverſus prælatorum. Nam ingratitudo, ut dicit Bernardus, eſt ventus urens exſiccans fontem pietatis, rorem miſericordiæ, fluenta gratiæ. Itaque ſic ut perverſi & ingrati ſua loquentes magis attenduntur, dum bona dona capiunt ſtudioſius evitare. Mendacium quippe ſtare non poteſt, veritas autem manet in æternum.

Prologus auctoris.

Non obſtante ergo æmulatione ſtudeo procedere ad lucem & notitiam futurorum memoriæ geſta ſuper montem excelſum poſita reverendi patris & felicis recordationis domini Bohemundi Trevirenſis archiepiſcopi de *Warnesberch* geniti, qui velut lucerna radiis coruſcans inter reges & principes lucens fuit variis conſiliis & profundis ſapientiæ. In conventu, apparatu & epulis per cunctas Germaniæ & Alemanniæ principibus apparuit glorioſus; inter domeſticos & privatos valde benignus extitit & mundus: exemplum beati Annonis Colonienſis archiepiſcopi in ſe colligens, qui frequenter de monte *Syburch* [a] dicitur legitur. Quamvis pompoſum apparatum induebar, mens tamen inter hæc ante conſpectum æterni Judicis pavida atque demiſſum intus incedo & magis quam ullus pœniteat. Sed ſunt nonnulli qui dum eximia virtutum dona percipiunt ab alto, contumaces dum magis muneribus exaltantur, ſemetipſos ignorant; ſed paſtor bonus per dignitatis altitudinem ſemetipſum gloriam appetendo non tranſcendit, nec alta petere præſumptorum inferna deſpicit elevatus. Unde Paulus cœlum contemplatione tranſcendit, nec tamen ſtatum carnalium ſollicitudine deſerunt. Unde idem ait: *Factus ſum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer &c.* non mutando fidem, ſed extendendo pietatem. Et iterum: *Omnibus omnia factus ſum*, ut omnes facerem ſalvos, condeſcendendo appropinquavit infirmis, non cadendo. Quæ igitur quantæ & quantum idem pater & dominus Bohemundus Trevirenſis archiepiſcopus habebatur apud sereniſſimos dominos Rudolphum, Adolphum & Albertum tres inclytos Romanorum reges ſucceſſive. Primum venerabatur ut patrem, ſecundum amplectebatur ut ſuum ſpecialem amicum & promotum ut amicum. Qualiter autem per obitum reverendi patris digne memoriæ domini Henrici Trevirenſis archiepiſcopi dictus dominus Bohemundus tunc præpoſitus & archidiaconus eccleſiæ Trevirenſis ac primicerius eccleſiæ Metenſis electus fuerit, in archiepiſcopum confirmatus: quot annis rexerit ſui prælatum officium, quantum augmentaverit eccleſiæ ſuæ ſtatum, & quomodo ſe gereret ab hoc ſæculo migraverit Domino, compendioſum explanabo. Quædam etiam de incidentiis temporum admiranda non modicum annotabo, quæ tempore ſui præſulatus evenerunt, prout hæc inferius continentur, quia non ſæpius ab eſſentia materiæ digreſſionem facere compellimur.

Qualiter fuerit electus.

Anno Domini MCCLXXXVI reverendo patre domino Henrico Trevirenſi archiepiſcopo viam univerſæ carnis ingreſſo, & die aſſignata ad eligendum paſtorem eccleſiæ Trevirenſis, vocatis & convenientibus prælatis & canonicis omnibus ejuſdem eccleſiæ qui debuerunt de jure, & potuerunt commode intereſſe, placuit omnibus & ſingulis fratribus capituli per viam ſcrutinii dictæ eccleſiæ de paſtore digno providere. Sed impulſo inimicorum conſilio, corda perturbans pacifica, in opaca nocte zizania ſuperſeminavit inimicus paſtoralis. Sicut quod ſcriptum eſt, *Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur*, leviſque invaluit exterminatoris ſuggeſtio prævalente contraria. Fratres capituli vota ſua diviſim direxerunt in tres perſonas, quarum major & ſanior pars vota ſua direxit in virum laudabilem dominum Bohemundum ſuperius nominatum, reliqua vero parte diviſa in duas partes, quarum altera elegit dominum Eberhardum cantorem ejuſdem eccleſiæ, & altera dominum Johannem de Sirke in dicta eccleſia archidiaconum, qui ſtatim ſuperſedit & electioni ſuæ abrenuntiavit. Dicto autem Bohemundo archidiacono & Eberhardo cantore electis, ad ſedem apoſtolicam celeriter properantibus, hac & cauſa durante in curia Romana diutius, dictus Ebernus cantor obiit ibidem, ſede apoſtolica etiam tunc vacante. Fratres cardinales licet de ſua ſollicitudine forent non modicum occupati, volentes ſibi Treverenſem eccleſiam nuper ſuo ſponſo & paſtore viduatam ſalubriter conſolari cupientes, communi conſilio & unanimi voluntate dictam electionem ad ſedem apoſtolicam legitime devolutam, cum

a) Id eſt monaſterium Sigebergenſe, quod in ſua diœceſi Coloniæ ſitum fundaverat, in quo & ſepultus eſt.

Cum

ctis admirantibus, de ſpecialiſſima gratia remiſerunt fratribus dicti capituli denuo celebrandam. Quo viſo, hoſtis noſter, qui non dormit, ſed ambulans per loca ſua arida non habet requiem, aſſumtis ſeptem ſpiritibus nequioribus ſe, reverſus eſt ad dictum capitulum tanquam ad domum ſuam recognoſcens. Pertinaciter diſſenſio iterum orta eſt inter fratres. Pars autem fratrum capituli quæ prius dominum Boemundum elegerat, manſit immobilis, & plures de capitulo adjuncti ſunt eidem: reliqui vero vota ſua direxerunt in dominum GERARDUM DE EPPINSTEIN archidiaconum in eccleſia Treverenſi, domino Boemundo adhuc exiſtente in curia Romana. Gerardus archidiaconus non ſtatim iter arripiens, ſolemnes nuntios pro ſe miſit ad curiam. Medio autem tempore frater HENRICUS Moguntinæ ſedis archiepiſcopus ordinis fratrum Minorum, migravit a ſeculo: cujus eccleſiæ fratres in ſe diviſi, vota ſua direxerunt in dominum GERARDUM prædictum ex una parte, & ſcholaſticum ejuſdem eccleſiæ ex altera. Hiſque peractis, dicti electi feſtinanter ad apoſtolicam pervenerunt. Cauſa & negotio hinc inde ventilatis coram domino NICOLAO papa IV nuper creato * poſt varias altercationes, electio dicti ſcholaſtici caſſata extitit & annullata, electionibus dicti domini Gerardi tam eccleſiæ Treverenſis quam Moguntinæ pendentibus adhuc & judicio domini papæ reſervatis. Summus autem pontifex dolens nobilem ſponſam Trevericam eccleſiam, quam in Chriſto genuit princeps apoſtolici cœtus ſanctus Petrus apoſtolus adhuc vivens in carne, ex longa jam vacatione diverſis ſubjacere periculis, & per diuturnam paſtoris abſentiam omni ſolatio deſtitutam, in ſpeculo conſiderationis ſuæ conſiderans dictum dominum Boemundum virum eſſe magnarum virtutum, ut poſtea patuit, ſanguine clarum, ſapientia, eloquentia & morum venuſtate præditum, in ſpiritualibus & temporalibus ſubtili indagatione circumſpectum, ſicut etiam fere omnes Treverenſis, Metenſis, Tullenſis & Virdunenſis dioeceſeon prælati ac civitas Treverenſis ſuis litteris domino papæ directis publice teſtabantur. De quo etiam dominus HENRICUS Treverenſis archiepiſcopus prædeceſſor ſuus in extremis conſtitutus, ſibi ſentiens horam mortis inevitabilem imminere, cum magno deſiderio cupiens Treverenſi eccleſiæ de idoneo ſucceſſore providere, ſub periculo animæ ſuæ, ac in verbo ſacerdotis teſtabatur, & publice lamentabiliter exclamavit, quod poſt ejus obitum non relinqueret virum alterum naturæ, quem tantum eccleſiæ crederet & provinciæ Treverenſi pro metropolitano expedire, ſicut dominum Boemundum archidiaconum memoratum, & juramento affirmans quod permiſſa non aſtrueret, ut per ea dictus archidiaconus promoveretur, ſed ob amorem & honorem eccleſiæ Treverenſis, quam ipſum relinquere oportuit deſolatam. Verum cum ipſum attingeret nulla linea conſanguinitatis, ac quondam in curia Romana ſuus extiterit adverſarius principalis, merito laudandus eſt & omni honore dignus, in quo concurrunt tot virtutum inſignia teſtimoniis idoneis approbata. Idemque ſummus pontifex de perſona dicti dom. Boemundi ſciente & valente in ſpiritualibus & temporalibus eccleſiæ Treverenſis gubernacula gubernare & jura defenſare, eccleſiæ providit eidem, & de perſona dicti domini GERARDI archidiaconi providit eccleſiæ Moguntinæ.

Quod confirmatus fuit & conſecratus.

Anno Domini MCCLXXXVIII. Dominica *Reminiſcere* utriuſque electio confirmata eſt a domino papa, & proximis ſtatutis temporibus promoti ſunt ad gradus ſacerdotii ſimul una die, & ſolemniter conſecrati, & in ſequenti dominica Palmarum pallio nobili ſignaculo ſingularitatis inſigniti, & cum benedictione apoſtolica dominus Boemundus primas Galliæ & Germaniæ, & metropolitanus Treverenſis eccleſiæ, Galliæ, Arelatenſiſque archicancellarius, reverſus eſt ad patriam, a populo & clero Treverico diu deſideratus, & dominus GERARDUS adiit ſedem Moguntinam.

Quare Treverenſis archiepiſcopus dicatur primas.

Quare ſancta Treverenſis eccleſia primatum obtineat ſuper Gallos & Germanos, & quare in geſtis antiquorum Trebir ſecunda Roma appelletur, a quo condita extiterit, unde gens Trebirorum ortum habuerit, & quomodo a paganiſmi ſordibus abluta fuerit, & ſemina vitæ ſuſceperit, quot pontifices Treverenſem eccleſiam rexerint a tempore ſancti Eucharii uſque ad tempora domini Boemundi hucuſque ſtylo ſub mira brevitate perſtringam. Quæ materia tamen alibi diffuſius ſub prolixitate non modica noſcitur eſſe ſcripta &c. (a) (a)

De bono Wernero.

Anno Domini MCCLXXXVII. domino Boemundo adhuc in Romana curia exiſtente, puer quidam Chriſtianus & mendicus Wernerus nomine, cum apud Weſaliam villam Treverenſis dioceſis de cellario cujuſdam Judæi cum cophino terram exportaret, & hora quadam dum ſeculas ſe obtulit opportuna, inito conſilio perfidi Judæi Chriſtiani nominis inimici, irruerunt in eum, qui diverſis plagis innocentem puerum affligentes membratim laniabant, & tandem crude-

(a) Non recenſet quæ integra quæque ſola [illegible] quod [illegible] ſciamus quæ alibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſunt in magiſtra [illegible] [illegible] [illegible]

la morte perſeruntur, corpuſque exanime & exſangue longius a villa in dumis & vepribus abſconderunt. Dum autem corpus ab avibus & beſtiis & canibus conſpergeretur, inventum eſt a quodam ruſtico, qui de prima terram arabat, & ad hoc ſpectaculum turbis convocatis exortum eſt murmur in populo, quod impii Judæi hoc facinus perpetraſſent. Item etiam audit a quadam Chriſtiana Judæa teſtabatur quæ aſſerebat ſe per certam partem prædicta comperiſſe. Quamobrem homines illius terræ longe vel prope poſiti, in multos Judæos crudeliter exarſerunt, quoſdam aſſantes, alios cum uxoribus & parvulis concremantes, alios ſubmergentes, ac plures gladio perimentes. Tantum illi qui ſe in caſtris & munitionibus ſubſidium recipere poterant, ab hujuſmodi peſte ſunt erepti. Corpuſque venerabile martyris tranſlatum eſt Bacheracum, & ſtatim ibi ad honorem Dei & ſui martyris capella conſtruitur opere ſumptuoſo. Cujus martyrii pretioſam in conſpectu ſuo Dominus per crebra multa miracula declaravit. Ad cujus tumulum perveniunt peregrinorum turbæ de propinquis & longinquis regionibus catervatim concurrentes.

Verſus de morte ejus.

Anno milleno centum bis & octuageno
Septeno Chriſto nobis de Virgine nato,
Eſt puer occiſus Wernerus poſtea viſus.

De bello apud Woronck.

Woringa Anno Domini MCCLXXXVIII. nonas Junii commiſſum eſt terribile bellum prope Coloniam apud villam quæ Woronc* dicitur inter Johannem ducem Brabantiæ, comitem de Monte & Juliacenſem & de Marka comites & cives Colonienſes ex una parte, & dominum Siffridum archiepiſcopum Colonienſem, Gelriæ & *Lutzelenburch* comites ex altera. In quo prælio Henricus comes Lutzelenburgenſis & Walramus frater ejus ac mille & quadringenti viri bellatores, tam equites quam pedites, in ore gladii corruerunt. Archiepiſcopus & comes Gelriæ, ac multi alii capiuntur, duce Brabantiæ in omnibus viriliter triumphante. Cauſa belli fuit hæc. Comes Gelriæ duxit in uxorem natam ducis Lemburgenſis unicam heredem patris, quæ deceſſit ſine prole. Comes de Monte heres proximus, vendidit ducatum duci Brabantiæ pro triginta & duabus millibus marcis, comite Gelriæ aſſerente quod ipſe dictam terram poſſidere deberet quoad viveret ratione ſponſalitio jure. Comes Lutzelenburgenſis dixit ratione conſanguinitatis ſe propinquiorem eſſe venditorem, archiepiſcopo allegante quod ſine conſenſu ſuo venditio non valeret, nam ipſe feudalis eſſet aſtricta eccleſiæ Colonienſi.

De eodem domino Boemundo, qualiter receptus fuerit.

Anno Domini MCCLXXXIX. in die Nativitatis beatæ Mariæ Virginis dominus Boemundus Treverenſis archiepiſcopus a domino Nicolao papa IV. miſſus cum pallio & ceteris pontificalibus ornamentis, ut decuit tantum virum, diu deſideratus & expectatus a clero & populo univerſo, valde maximo comitatu, gaudens, ſuſceptus eſt in urbe Treverica cum gaudio magno valde, in patrem & paſtorem eccleſiæ Treverenſis. Reſonabat terra plauſibus in adventu tanti principis. Aderant etiam dominus Sifridus Colonienſis archiepiſcopus, ac Fridericus dux Lotharingiæ, comites, barones & nobiles multi. Et ſecundum conſuetudinem eccleſiæ Treverenſis a clero & populo longa vulgi circumſtante corona, cum ſolemnitate magna introductus eſt & inthronizatus, ſtatimque miſſarum ſolemnia in honore intemeratæ Virginis in eccleſia beati Petri devotiſſime celebravit. Quibus finitis, omnes invitantur ad epulas: palatium nulli clauditur, ſed omnibus aperitur, qui laboris laſſi, poſt convivium urgente ſe exhilarantur, plebs tota ad ſpectacula nova, prælatos ac ſequentium principum & baronum, totaque civitas gaudia talis principe, congratulabantur eidem.

Cauſa quare divina fuerint ſuſpenſa in eccleſia Treverenſi.

Eodem anno ſuſpenſa ſunt divina in eccleſia ſancti Petri Treverenſis & ſic ſuſpenſa continue remanſit cunctis diebus domini Boemundi ſupradicti. Cauſa ſuſpenſionis fuit hæc. Tempore conſecrationis domini Boemundi prælati, præpoſitura eccleſiæ ſancti Petri per aſſumptionem ejus in archiepiſcopum, nec non & cantoria ejuſdem eccleſiæ per mortem domini Alberti prænominati in curia Romana vacabant. magiſtro Petro phyſico Rudolphi regis Alemanniæ, & magiſtro Johanne officiali curiæ Treverenſis in curia Romana exiſtentibus dominus papa prudentiam, ſcientiam & honeſtatem dictarum perſonarum attendens, ob honorem regis Alemanniæ, providit dicto domino phyſico de præpoſitura eccleſiæ Treverenſis, ac ob amicitiam ſpecialem quam habebat ad dominum Boemundum, dicto magiſtro Johanni providit de cantoria eccleſiæ prædictæ cum canonicatu & præbenda, qui cum gratiis hujuſmodi Treverim pervenerunt, & his lectis & publicatis coram canonicis & prælatis dictæ eccleſiæ & ſupplicantibus ſibi fieri quæ circa præmiſſa dinoſcuntur pertinere, magna pars capituli oppoſuit ſe graviter eiſdem, & curialibus adhærentibus ſedem apoſtolicam appellavit. Aſſerebant enim canonici dictæ eccleſiæ ſe juramento aſtrictos eſſe, & ſuper hoc publicum confirmationis inſtrumentum ſedis apoſtoli-

Eccleſia Treverenſis [illegible]

ex usurpasse, quod personas, quarumcumque interveniat honestas nationis, non tantum de clara stirpe genitas admittere vel recipere non deberent in canonicos & in fratres: cum tamen personarum acceptor non sit Deus & tota in nobilitate quæ maxime moribus & virtutibus ornat: homo enim videt in facie, Deus autem intuetur corda [illegible]. Quibus etiam postmodum dominus papa se fore [illegible] obligatum, sed super hoc & omnibus [illegible] quæ [illegible] possent, ac [illegible] absolutam & liberrimam [illegible] non debuerunt. Cum enim litteræ dictæ provisionis domini papæ ad dictos canonicos celeriter pervenissent, protinus [illegible] & gravi [illegible] de dictis dignitatibus suis [illegible] providerunt, videlicet fratrem [illegible] in præpositum, & fratrem dominum de [illegible] in cantorem eligentes. Hinc orta est dissensio maxima inter fratres capituli prædicti. Nam dominus Boemundus, ac decanus & archidiaconi & magna pars dicti capituli parebant mandatis apostolicis, reliqui [illegible] & excommunicati, & dicta ecclesia supposita [illegible] interdicto, ex quo divini nominis cultus, religionis observantia, [illegible] & ecclesiastica disciplina penitus dissipatur.

De destructione castri Mogre [illegible].

Anno [illegible] His etiam temporibus dominus Boemundus archiepiscopus obsedit castrum [illegible] vulgo [illegible] dictum, ab [illegible] Laurentii usque ad exaltationem sanctæ Crucis, cum magno exercitu, ac una cum illustri viro domino Friderico duce Lotharingiæ coadjutore suo: qui etiam ipsum castrum [illegible] & machinis horribiliter impugnarunt, & tandem funditus everterunt, ne de cetero ibi latrocinia [illegible].

De vacantia dignitatum.

Item nota quod in diebus domini Boemundi archiepiscopi omnes dignitates archidiaconatuum & abbatiarum, præterea diocesis Trevirensis atque sedes scabinorum Trevirensium vacabant: sicut etiam idem legitur evenisse temporibus [illegible] & Arnoldi archiepiscoporum Trevirensium, quas benigne & honeste disposuit, quod nulla postmodum de eis quæstio fuit. In diebus suis [illegible] & [illegible] terra quievit.

De modo se habendi & prudentia.

Reverendus pater idem & dominus Boemundus, qui cum summa pace diebus suis diocesim Trevirensem [illegible] gubernavit, quotidianis [illegible], ordinem [illegible] celebrationibus ac horis canonicis [illegible] mirabiliter [illegible], in rebus mundanis acutissimus indagator & consiliis [illegible] ac [illegible] prudentissimus, [illegible] sedator, pacis reformator, ac totius

A honestatis exemplar & informator. Juniorum & [illegible] parens [illegible] & honestissimus [illegible] & ob [illegible] magnum & profundum [illegible] apud principes & barones locum habebat venerandum. [illegible] Trevirensis patriæ [illegible] amplectebantur, [illegible] pacem & honorem [illegible] cuncta [illegible] benevolum & [illegible]. Habuit etiam idem pater [illegible] valde laudabilem, nam quotidie [illegible] in publicum, porta & omnibus ostiis apertis,

B [illegible] devotos & pauperes qui veniebant, ac patuit omnibus ad eum [illegible] accessus. Alii [illegible] quæstiones super [illegible], alii [illegible] & [illegible] super [illegible] & [illegible] consilium & [illegible] quorum [illegible] & [illegible] modicum [illegible] & honore [illegible] ipsorum [illegible] in cunctis [illegible] quæ [illegible] per [illegible] quæ [illegible]

C [illegible] quærentes Domino quem mitteret, [illegible] dicens: *Ecce ego, mitte me.* Jeremias autem excusat, & tamen [illegible] dicens: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* [illegible] ab utrisque [illegible], sed non diverso fonte [illegible] emanavit. Duo quippe sunt præcepta [illegible], videlicet amor Dei & proximi. Per [illegible] utrum [illegible] proximis prodesse [illegible] affectum prædicationis appetiit, per contemplationem vero Jeremias amori Conditoris sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetiit, hoc laudabiliter alter

D expavit. Iste ne contemplationis lucra perderet loquendo: ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Quod Moyses utrumque miro opere explevit, quod præesse tantæ multitudini etiam noluit & obedivit. Superbus enim fortasse esset [illegible] plebis innumeræ sine trepidatione susciperet, & rursum superbus existeret, si Auctoris imperio obedire renueret. Moyses tamen Domino [illegible] dat, & [illegible] honoris [illegible] percipi anhelat, & qui ad cœlum valde [illegible]

E gerit, ex propria [illegible] libenter opprimendus [illegible] subditur. [illegible] Reverendus pater Boemundus hæc [illegible] gregem suis personalibus exponens super diversis quæstionibus [illegible] capacitate, & ob suam [illegible] eloquentiam omnium [illegible] libenter auscultabant.

Quanta fecerit in vita sua.

Item munitiones & castra suæ diocesis plurimum emendavit, videlicet castrum de

Nomago, Alben, & domum quæ Bopardiæ dicitur erexit a fundamento. *Manderſcheit*, *Mardorvveile*, *Ballenhe*, *Meyene*, & alia caſtra plurima, & præcipue *Erenfeil* aula, camera, muris, turribus & propugnaculis ac diverſis ædificiis copioſe decoravit. Præterea in expeditionibus, conciliis & parlamentis regum & principum, inter quos ſemper apparuit præ ceteris glorioſus, magnum theſaurum largiſſime expendebat. Unde ſæpius ab eccleſia ſubſidia poſtulabat. Corpori ſuo, rebus & amicis numquam parcens, ſed cuncta liberaliter exponens pro iure & honore imperii conſervandis, ac dotibus ſuæ ſubveniendis & commodis promovendis. Cum ſidem inclytus dominus Adolphus rex poſtmodum alto corde conſideraret & attenderet, quod ipſum in promotione ſua & imperii multa millia marcarum expendiſſet, regale caſtrum dictum *Cochem* cum oppido adiacente & cum omnibus ſuis pertinentiis & caſtra videlicet *Clotten* & *Kempchen* cum ſuis attinentiis, de conſenſu & voluntate omnium principum regni Alemanniæ, iure obligavit eidem eccleſiæ Trevirenſi in perpetuum, pleno iure, ſine calumnia quolibet poſſidenda libere & quiete, necnon regali domini ſui & regni principum ſigillorum munimine roboravit. nobile & nobilem membrum ac utilem pro defenſione terræ ſuæ nullus prædeceſſorum ſuorum umquam comparavit. Item idem pater diverſa bona comparavit eccleſiæ Trevirenſi, videlicet bona *de Veſpare* ab eccleſia Trevirenſi duo marcarum redemit pro MCCC marcis. Item advocatiam *de Meyene* emit pro CCC. & L marcis. Item quartam partem advocatiæ *de Meyene* emit pro centum marcis, & bona de Coverna pro trecentis marcis. Item bona *de Reinek* & *de Ginderſheym* emit pro quadringentis libris. Item bona *de Lulendorf* pro quingentis marcis & multa alia quæ longum eſſet omnia per ordinem enarrare.

De homagiis.

Item ſimili & homagia multa comparavit eccleſiæ Trevirenſi. Domino *de Dudeldorf* contulit ducentas libras Trevirenſium denariorum pro feudo comparando ut eſſet homo & fidelis eccleſiæ Trevirenſis. Item domino Johanni advocato *de Hunolſtein* ducentas libras. Item domino Friderico de Novo-caſtro ducentas libras. Item Wernero Ringravio ducentas libras. Item domino *de Manderſcheit* ducentas & quinquaginta libras. Item Johanni domicello *de Manderſcheit* ducentas libras. Item domino Rurico *de Brabeck* ducentas marcas. Item comiti de Vianna quingentas libras. Item domino *de Berrepes* centum & quinquaginta libras. Item domino Simoni *de Kerpe* quadringentas libras Turonenſes. Item domino Conrado & Wernero *de Winnebeck* trecentas libras Turonenſes. Item Iſembardo *de Hagen* trecentas libras Tu-

A ronenſes. Item domino Friderico *de* [illegible] ducentas libras. Item domino Rorico de Sarapente quadringentas libras, ut caſtrum *de Dagſteyn* eſſet eccleſiæ Trevirenſi. Item comiti Gerardo ponti & domino *de Arberk* mille libras. Item domino Godelmanno *de Dorn* ducentas libras. Item domino *de Manderſcheit* centum & quinquaginta libras. Idem domicello *de Brandenborch* centum & quinquaginta libras. Item domino Henrico *de Helgenſtein* ducentas marcas. Item comiti *de Dietz* ducentas marcas. Item comparavit homagia alia multo
B plura, pro quibus centum libras, aut paulo plus vel minus ſingulis contulit pro redditibus comparandis vel aſſignandis, ſeu pro homagiis antiquis renovandis & augendis, quæ propter tædium & narrationem prolixam breviter prætterivi. Verum hæc plenius alibi annotata & regiſtrata fore dinoſcuntur, quorum ſumma expenſarum omnium propter diverſam pluralitatem ſub mera certitudine facile comprehendi non poteſt.

De ornamentis quæ comparavit.

Item comparavit ornamenta eccleſiaſtica
C pretioſiſſima, qualia numquam a ſuis prædeceſſoribus Trevirenſibus archiepiſcopis fuerunt comparata, & præcipue ornamenta pontificalia, infulas, caſulas, cappas, dalmaticas & ſubtilia, quorum quinquaginta petiæ fuiſſe dinoſcebantur. Calices aureos & argenteos, cruces gemmatas & monilia & clenodia aurea & argentea pretioſa nimis, & gemmas electas, ac libros eccleſiaſticos multos & ordinarios pro officiis pontificalibus, & ſacris ordinibus canonice peragendis; quæ clenodia & ornamenta capellæ ſuæ ſpecialiter ad ſummam & valorem trium millium librarum aſcendere dinoſcebantur. Unde ob
D admirandam conſtantiam & fidem ipſius approbatam, famoſus & præclarus habebatur apud dominum Bonifacium papam VIII & apud omnes cardinales. Nam de eius ſapientia & fidelitate virtuoſa in omnes fines terræ ſua fama pervolabat, licet tamen in vita ſua multos habuerit æmulos detractores, qui ſuis felicibus actibus invidebant. Quod idem legitur de Albero Trevirorum archiepiſcopo, viro magnifico & in cunctis ſuis actibus glorioſo. Hos ſiquidem ſæpe ſentiunt
E adhuc viri virtuoſi, ſed de his omnibus liberat eos Dominus, diſſipans conſilium Achitophel, & David fidelem tempore diſtum. Velut enim Saul emulus, David proſperatur.

Qualiter Tripolis deſtructa eſt.

Anno Domini MCCLXXXIX Tripolis civitas nobiliſſima terræ ſanctæ, multo ſanguine & ſudore Chriſtianorum conquiſita & conſervata, in medio perverſæ nationis ſita, peccatis exigentibus, quorum dominatio ſunt vo-

plantes a filiis hominum: & in univerſali eccleſia non modicum refrigeſcit caritas plurimorum. Capiunt & delentur hereditas a Saracenis, loca ſancta polluuntur, virgines deflorantur, & Chriſtianos perpetuo [illegible] trucidantur: & quibus pepercit gladius in ſervitutem rediguntur. Et quare hoc? Quia dereliquerunt fontem [illegible] ſuperne: nam ſi in via Dei ambulaſſent, hereditaſſent utique in pace terram [illegible]. Heu! [illegible] univerſa [illegible] creaturæ, quæ [illegible] ſuperne concupiſcentiarum [illegible] ut totum quod [illegible] eſt per [illegible] ordinem, [illegible]. Facile eſt enim concludi multos in manus paucorum, dixit Machabæus: & non eſt differentia in conſpectu Dei cæli liberare in multis aut in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cælo fortitudo eſt. Sed ſi non quæ præcepit [illegible] non [illegible] Deus ut [illegible], ut teſtatur in Evangelio, & ſua Dominus per Iſaiam manifeſte declarat dicens: *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quod ſi nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos: & cum extenderitis manus veſtras, avertam oculos meos a vobis, & cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam vos: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Moyſes enim vicit Amalech prece, non armis: quamdiu autem filii Iſrael ſteterunt in præceptis Domini, victores extiterunt: tranſgreſſores vero facti, ab inimicis proſtrati defuerunt.

De deſtructione Acharon.

Anno Domini MCCXCI. poſt doloroſam everſionem Tripolis, [illegible] Acharon habens oculos & non videns, aures & non audiens, [illegible] nec tot & tanta futura prodigia flagella conſiderans, diadema regni ſola adhuc erecta [illegible] portavit undique peccatorum multitudine [illegible] excæcata. Quod Dominus prævidens conqueritur per prophetam dicens: *Filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.* Et per Ezechielem comminando minatur: *Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ. Nunc finis ſuper te, & immittam furorem meum in te, & judicabo te [illegible].* Cum autem Acharon civitas plena populo, rebus, armis & militia, divitiis & deliciis mundi ſuperemineret gloriosa, firma pace frueretur, & adhuc firma radice perſiſteret, & incolæ eam dicerent pax & ſecuritas, ecce repentinus ſupervenit ei interitus: nam flagellum ſuum miſit Dominus ut flagellaretur urbs ſcelerata. Soldanus enim Babyloniæ cum ingenti barbarorum multitudine circumvallavit civitatem undique, machinis & tormentis variis muros impetens, & ſuffodiens per vias ſubterraneas. Per dies paucos eam expugnavit (a) & delevit uſque ad internecionem,

(a) [illegible]

nec lapidem ſuper lapidem dereliquit. Poſt hæc omnia caſtra & munitiones terræ ſanctæ Soldani dominio ſubito ſubjugantur. Proh dolor! [illegible] & margaritæ [illegible] Quis mihi [illegible] dabit, adamante [illegible], qui non defleat deſolationem terræ ſanctæ, virginum deflorationes, matronarum illuſiones, [illegible] Chriſtianorum ſanguinem effuſum in circuitu, & non erat qui ſepeliret? Et ut ait Iſaias: *Facta eſt [illegible] quaſi [illegible] in medio [illegible]. In omnibus his non eſt averſus furor Domini, ſed adhuc manus ejus extenta.* [illegible] quod [illegible]. Plangite & ululate filii [illegible] & [illegible] bellis [illegible]. Superbia veſtra magna & [illegible] cauſa perditionis terræ ſanctæ. Terra veſtra deſerta, civitates veſtræ ſuccenſæ igni, regionem veſtram coram vobis devorant alieni. Et adhuc Dominus: *ſuperbia eorum qui te oderunt aſcendit ſemper. Quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo,* dicit Dominus. *Erat habitans [illegible]* Ad [illegible] hoc verbum [illegible] Ad [illegible] eſt hoc verbum, pro quibus totus mundus [illegible] Sathanas princeps aquilonaris qui [illegible] eſt, habitat in medio veſtrum, [illegible] diſcordiæ [illegible] linguas veſtras in diviſiones, & in pluralitate [illegible] veſtram diſgregare [illegible] unionem.

De morte Rudolphi regis.

Eodem anno obiit ſereniſſimus princeps RUDOLPHUS Romanorum rex: qui multa caſtra prædonum deſtruxit, multa prælia commiſit, regem Bohemiæ in bello proſtravit, ac regnum Alemanniæ in diebus ſuis ſtrenue gubernavit. Qui etiam ad petitionem domini BOEMUNDI Treverenſis archiepiſcopi, [illegible] quinque oppida in diœceſi Treverenſi ſita, videlicet *Confluentiam, Bernecaſtel, Witlich, Salmana* & *Sarburch* regali auctoritate libera eſſe ſtatuit, & hoc regali ſui munimine confirmavit pleno jure, prout regalis magnificentia civitates & oppida liberare conſuevit: quam libertatem inclyti domini ADOLPHUS & ALBERTUS Romani reges publice confirmarunt.

De electione Adolphi regis & morte ejus.

Anno prædicto domino Rodulpho Romanorum rege defuncto, ADOLPHUS comes de Naſſowe vir magnanimus & princeps clementiſſimus, bellicoſus armis & moribus [illegible]

[illegible]

De Celestino papa & Bonifacio papa.

[illegible]

[illegible]

cluſis pleno jure ſubacta, & cætera quæ tenebat dictus Jacobus de Columna in animo ſuo, filio & fratribus ſuis & nepotibus cum dolo deſiit poſſidere, & ea tradidit illis & fidelitatis juramentum & homagium ipſis fieri procuravit. Et vox Romana dicit quod hoc anno hæc tranſacta ſunt nec opinione. unde propter cauſas hujuſmodi, & propter hæc ea præterita, ut multi graſſantibus eorum ſe contemptum, ne in futurum ſimilia fiant per eoſdem, cardinales voluerunt illam ſtirpem arbidictam, & illum ſanguinem poſt iterum quia ſemper habuerunt erecta capita & ſuperbiam & contemptum. Poterit aliquis dicere quod cardinales ſtatum non habeant. Habent & non habent, cum ex eorum electione canonica eligatur is & procedat qui eſt ſuper omnes in poteſtatis plenitudinem conſtitutus, & qui habet ſolvere & ligare ſicut vicarius Jeſu Chriſti. Et certe non eſt aliquis poſt Romanum pontificem tam nobilem ſtatum habens. Conſtat quod ipſi ſunt membra capitis noſtri. Tamen non habent ſtatum ut ſummus pontifex, cum non ſit niſi ſolus papa aliquis alius habens ſtatum, quia ipſe non eſt ſub ſtatu alicujus inferioris. Sed cardinales ſtatum habentes ſunt ſub ſtatu Romani pontificis, qui habet eos corrigere & punire. unde propter ſuperbiam & alios exceſſus graves, papa poteſt animadvertere contra eos, nec mirum aliquis ſi cardinalis in tanto ſtatu poſitus propter ſuperbiam deponatur. nam ſupernus artifex diſpoſuit hierarchiam in eccleſia ad modum eccleſiæ triumphantis, ſicut legitur de Lucifero, qui dignitatem ſtatum habuit in angelica hierarchia, propter ſuperbiam corruit in profundum, & caruit cœleſtis beatitudinis viſione. ſic iſti a ſtatu felici quem habebant in eccleſia militante propter ſuperbiam ceciderunt. & dignum eſt ut induantur confuſione qui maligna loquebantur, & ſuper me ſecuti ſunt malum, & cogitabant domum adverſus patrem ſuum: propter quod eorum facies ignominia repleantur & erubeſcant, & conturbentur, confundantur & pereant in ſæculum ſeculi, ut cognoſcant quod nomen Romani pontificis eſt notum in omni terra, & eſt ſolus altiſſimus ſuper omnes.

De vinearum congelatione.

Item per ordinem præpoſterum revertar ad memoriam temporum. Anno Domini MCCXCV per totam diœceſim Trevirenſem vineæ congelantur & vindemiæ ceſſantibus, non pauci ad vindemiandum vineas intrare dedignabantur. Sicut etiam prædixi, dicens *ſuperius vinorum ſaturi ſequentium annum.* Et paulo poſt ſequitur: *Pinum ut novalis non dubitabat qui calore confortaret, verum continuum abſolute, dixit Dominus.* Anno Domini MCCXCVI inundaverunt aquæ Treverim, & fluvium Moſellæ elevatum eſt ſuper muros Trevirenſes in ripa Moſellæ ſitos, ita quod cellaria in medio civitatis ſua aqua replerentur, quod etiam prius nunquam viſum eſt a diebus antiquis. His diebus iterum orti ſunt Vapulatores (a), qui ſe ſcuticis & flagellis nudos percuſſerunt per civitatem, oppida & villas decurrentes, ſub quadam ſpe ſanctitatis quædam nova cantica decantantes.

De electione regis Alberti.

Poſt occiſionem pacificæ regis Romanorum Adulphi, convenientibus principibus Alemanniæ apud Franckenvort, die aſſignata ad eligendum regem, concorditer elegerunt virum ſtrenuum & belliceſum Albertum ducem Auſtriæ prædictum, Rudolphi regis filium: tum litteris juramentis & pactis omnes electores regales, excepto domino Boemundo Treverorum archiepiſcopo, affinitate decebantur eidem ut nullum alium in regem eligerent præter eum. Ad quam dietam dominus Boemundus præſul Trevirenſis perveniens, & ſe cernens undique fraudibus circumventum, timens etiam diſcrimen corporis & rerum, nec declinare valens a dextris vel ſiniſtris ad ſe reverſus, ut mens prudentis, ac ſano uſus conſilio, omnibus promiſſionibus pactis & juramentis dictum ducem Auſtriæ ad cautelam fecerat abrenuntiare. Quo facto dicti principes ad electionem regiam libere proceſſerunt, dictum ducem, ut prætactum eſt, concorditer eligentes. Deinde in proximo feſto beati Bartholomæi apoſtoli Aquiſgrani auctoritate conſecratur, inungitur & coronatur cum ſolemnitate debita & conſueta. Et eodem videlicet anno Domini MCCXCVIII * vir totus miſericordiæ operibus deditus Francorum rex benigniſſimus ſanctus Ludovicus per ſedem apoſtolicam canonizatus, (b) catalogo ſanctorum adſcriptus eſt, & prima dies natalis ejus in proximo Bartholomæi apoſtoli, ab univerſis principibus & prælatis regni Franciæ ad hoc convocatis, reverentiſſime celebrata eſt in eccleſia beatorum Dionyſii & ſociorum ejus, in qua eccleſia ſacratiſſimum corpus ejus multis annis extitit tumulatum.

* l. MCCXCVII.

De occiſione Judæorum.

Eodem anno clamor validus prope omnium ſervorum nobilium plenus quadam furore & querimonia, quæ gravem motum indicabant, contra Judæos invaluit, & ſoneдam perturbationem mentis Chriſti fidelium memoriam interiora tranſfixit. dum ex omnium clamore concordi etiam querula voce cognoverant perfidos Judæos puerum quendam nobilis & pauperis viri, in contemptum Chriſtiani nominis jugulaſſe, quod tacitus ...

(a) De his vide quæ ſcripſit [illegible] Trevirenſis [illegible].

(b) Bullam canonizationis edidit Jacobus Bongarſius, & poſt eum Quercetanus tom. 5 Hiſt. Franc. pag. 481.

De rege Francie & comite Flandrie.

De rege Tartarorum.

[illegible] depopulatus [illegible], & eo pulsato [illegible] quem [illegible] magis [illegible] gaudio magno [illegible] terra [illegible] ad [illegible] mandamus [illegible] habere & [illegible] ad quemque [illegible] certum [illegible] recepit [illegible] de [illegible] publicari [illegible] in Urbe & ordinata processione [illegible] cum devotione magna universus populus [illegible] benedixerunt Summo Patri [illegible] a quo procedit [illegible] Hec [illegible] Domine [illegible] Deus [illegible] Jordanis [illegible] Domine [illegible] Domino [illegible] Christianae fidei [illegible] Christianos [illegible] Alexander Macedo [illegible] Christiani [illegible] Christi [illegible] Domini [illegible] Christianitatis [illegible]

[illegible] Tartarorum [illegible]

De demembratione imperii propter [illegible].

[illegible] anno Domini [illegible] principes Alemanniae [illegible] regni [illegible] regi Franciae [illegible] Arelatense [illegible] regni Alemanniae [illegible] Quod regnum Arelatense [illegible] regis Franciae [illegible] imperium [illegible] archiepiscopum Treverensem [illegible] Alemanniae & [illegible] Franciae [illegible] principes [illegible] regni [illegible] imperii [illegible] archiepiscopi Treverensis [illegible] imperii [illegible] domino [illegible] archiepiscopo Coloniensi [illegible] Coloniensis archiepiscopus [illegible]

peravit. Qui pervenientes ex parte dictorum regum [illegible] felicitatis augustae [illegible] sum, unde quae possent ex his imperio & regno Franciae & per consequens universo orbi, stabilita pace, utilitates provenire. Et principes electores praemissis consentientes unanimiter adhaeserunt: cunctisque principibus applaudentibus & consentientibus, dominus archiepiscopus Coloniensis vir constans & imperii sublimationis zelator fidelis, totius turbae in medium [illegible] voce libera proclamavit: quod ipse una cum domino Boemundo Treverensi archiepiscopo, cui idem in hac parte vices suas commiserat, in detrimentum honoris & status imperii nomine consentiret, & donationi facta propter nuptias publice contradicit. Ceteri electores donationem huiusmodi confirmantes litteras [illegible] sigillorum. Hi vero duo archiepiscopi [illegible] nec sigilla sua apponebant. Totus orbis non immerito in admirationem ducitur, quod ubi promovendus est honor, & fama propaganda apud eos qui tenentur & debent pro statu imperii se murum defensionis opponere, ab insurgentibus ex adverso [illegible] & dissimulantibus, immo consentientibus & procurantibus, cunctorum [illegible]

De obitu domini Boemundi Treverorum archiepiscopi.

Post multos vero labores & sollicitudines saeculi, respiciens Dominus [illegible] laborum, & servum suum bonum & fidelem, ut ei placuit, in requiem & gaudium Domini sui vocare dignatus est. Praenotato anno Domini MCCXCIX feria quarta post festum beati Nicolai episcopi hora tertia, pontificatus sui anno undecimo, reverendus pater & dominus Boemundus Treverensis archiepiscopus, princeps fidelissimus, dormivit in palatio Treverensi, ab hoc carnis ergastulo evocatus, plenus dierum ac [illegible] bona [illegible] ad Dominum, de labore tendens ad requiem [illegible] temporum, ut speramus, terrenis [illegible], & sepultus est in claustro quod *Himmenrode* dicitur Cisterciensis ordinis, quem locum semper speciali veneratione dilexit in vita & morte, quem etiam singulis annis in die Palmarum, quoad vixit, visitare consuevit. Si qua vero in eo remansit peccati macula, quam post contritionem & confessionem veram poenitentiae lima plenarie non purgavit, deleat eam Dominus, qui misericors est & mitis ad ignoscendum. Qui mentis benignissimae & pietatis gratuitae absterge [illegible] ab oculis sanctorum, & colligat animam eius, qua vere sophia philosophantium animas ad se colligit: quas iam solutas corporibus ex toto credimus immersas illi pelago aeternae luminis & luminosae aeternitatis immersae. Felix homo ille qui ex toto corde suo & ex tota anima sua diligit dulcissimum Dominum Jesum Christum. Unde Bernardus: O amor sanctus & castus, o dulcis & suavis affectio, o pura & defaecata intentio voluntatis, eo certe defaecatior & purior quo in ea de proprio nil iam admixtum relinquitur: eo suavior & dulcior quo totum divinum est quod sentitur. Quomodo stilla aquae modica multo infusa vino deficere a se tota videtur, dum & saporem vini induit & colorem, sic omnem tunc in sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necesse erit a semetipsa liquescere atque in Dei penitus transfundi voluntatem. Alioquin quomodo Deus erit omnia in omnibus, si in homine de homine quidquam supererit? Manebit quidem substantia, sed in alia forma, alia gloria, alia potentia. O quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, quam abscondisti timentibus te, ad quam nos pervenire concedas, qui es benedictus in saecula. Amen.

De cometis quae apparuerunt.

Ante obitum reverendi patris domini Boemundi praedicti, anno eodem praecedente, apparuit cometa circa horam noctis tertiam, duodecim mensibus continuis, radium acutum suum habens a plaga septentrionali versus urbem Treverensem: quae [illegible] tribulationes indicans, licet etiam res [illegible]. Nam multae tribulationes post mortem domini Boemundi hanc urbem invaserunt. Defuncto autem dicto patre, in instanti tamen nocte Natalis Christi, paulo post noctem mediam tenebrarumque densitas insolita caligine cuncta cum sideribus obnubilabat, ac [illegible] terram mirabiliter obumbrabat. In qua tenebrositate apparuit cometa in modum [illegible], quasi dependens in aere, ardenti rubore perlucida, quae post momentum horae disparuit, & iterum interiecto modico intervallo, duae cometae apparuerunt simul ab invicem modicum disiunctae, quantitatem & ardorem priores repraesentantes, sed cito disparuerunt. Tertia vice post horam brevissimam apparuit una per se protendens per omnia formam & colorem priorum, quae etiam cito evanuit; cuius rei consequens non latuit efficaciter eventum.

Comes Lutzemburgensis obsedit urbem Treverensem.

Post obitum domini Boemundi praefati, [illegible] proxime sequenti, scilicet anno Domini MCCC [illegible] praemissa Treverensibus incumbebant. In vigilia enim beatae *Mariae Magdalenae* Henricus comes Lutzelinburgensis cum electa multa & ingenti multitudine armatorum, vallem Treverensem intravit, & obsedit in [illegible] quod certa-

[illegible] Treverensem ut vel dolo possent subjugare: castra sua juxta villam quae [illegible] nuncupatur, non longe a civitate Treverensi [illegible] domos & curtes incenderunt, cuncta [illegible] terrae [illegible] & [illegible] ligna [illegible] & vineas abscidentes. Populus vero Treverensis [illegible] ad campos [illegible] ultra pontem [illegible] observabat. Comes autem [illegible] ulterius procedere non valebat, [illegible] retrocessit, & [illegible] fluvium Mosellae [illegible] de suis submersis [illegible] villam quae [illegible] nominatur [illegible] depopulatam & devastans. Deinde [illegible] castra sua [illegible] in campo spatioso, juxta villam sanctae Crucis, & [illegible] arborum & vinearum crudeliter [illegible] villam sanctae Crucis & [illegible] in circuitu & in ripa [illegible] Moseram [illegible] devastavit. Die autem [illegible] scilicet in die [illegible] Petri ad vincula, [illegible] progredi [illegible] ad exterminationem [illegible] cuncta disponit [illegible] in sequentem noctem [illegible] & [illegible] in suo [illegible] est in [illegible] gravis dissensio [illegible] & [illegible] se [illegible] prostrata & [illegible] Treverenses [illegible] Dominum, qui terruit *Benadab* regem Syriae dum Samariam obsedit, dissensionem magnam [illegible] super eos. Nam beatus Mathias apostolus & sancti martyres Treverenses [illegible] contra eos, & ut [illegible] pugnaverunt adversus [illegible] & sicut legitur in epistola Machabaei [illegible] apparuerunt de caelo in equo albo, qui in adversarios [illegible] Deinde sine mora unusquisque redivit ad propria, [illegible] nunquam tamen post se [illegible] vestigia reliquerunt, nisi [illegible] quod cum arboribus vineis & plantis [illegible] rebus [illegible] Qual enim mala operum [illegible] Christi religionis [illegible] & [illegible] monachis & monialibus [illegible] bona eorum crudeliter [illegible] Non est honor [illegible] armata [illegible] invadere, & [illegible] quas Christi fideles quondam pro sua [illegible] pro Christi nomine [illegible] Cives Treverenses [illegible] sed Christi pauperes & ecclesiasticae [illegible] pariter graviter [illegible] Sed [illegible] ut dicit Augustinus, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. [illegible]

[illegible] quod filius tam adultus [illegible] matrem, [illegible] & sub cujus [illegible] sanguinem [illegible] Non est [illegible] sed favor populi & adulatorum [illegible] a potestate vel a voluntate [illegible] urbs vel gens Treverica non est adeo debilitata [illegible] partes [illegible] Treverim [illegible] ecclesias [illegible] filio suo [illegible] matrem defendendo se murum defensionis opponeret ex adverso. Nunc autem [illegible] adversus eam [illegible] beneficia ingratus, [illegible] Revertere [illegible] & [illegible] ad radicem posita sit arboris [illegible] Judex [illegible] & [illegible] reddens quod [illegible] est, & quid de te in futurum [illegible] Causa dissensionis fuit haec. Comes aedificare coepit quoddam castrum [illegible] fluminis Mosellae [illegible] dictam Machera, [illegible] & [illegible] religiosi & peregrini, mercatores ac alii quicumque per alveum Mosellae navigantes, timore Dei postposito, [illegible] Quam [illegible] cives Treverenses diutius ferre non valentes, [illegible] castrum & opus diabolicum [illegible] & [illegible] lapidem super lapidem nec lignum super lignum reliquerunt. [illegible] ad tantum [illegible] Sed quod [illegible] ad domum Dei [illegible] manus Treverorum ab effusione sanguinis [illegible] Dominus [illegible] villas & domos plurimas in [illegible] Lutzenburgensis [illegible] devastarunt, & praedam multam abegerunt, captivosque plures in Treverim [illegible] detrudebant.

De anno jubileo

Eodem videlicet anno Domini mccc fuit annus jubileus, & a cunctis orbis angulis [illegible] homines [illegible] Romam [illegible] pro [illegible] peccatorum devotissime properabant. Quorum devotionis affectum & laborum pericula dominus papa [illegible] sanctorum Petri & Pauli apostolorum limina visitantes & vere confessos & contritos [illegible] absolvit a poena & a culpa secundum formam inde scriptam.

Reſcriptum domini papæ de anno jubilæo. A

Boniſacius ſervus ſervorum Dei. Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum &c.

Declaratio dicti reſcripti.

Univerſis Chriſti fidelibus præſentibus & futuris. Silveſter domini papæ ſcriptor. Veram pacem, &c. Miranda &c.

Hic ſequi deberent geſta Diotheri Trevirenſis archiepiſcopi. Ea ſtrictim refert auctor in capite primo vitæ Baldewini, uti & Trithemius in hiſtoria Hirſaugienſi. Sed ea fuſius ex diverſis monumentis proſequutus eſt Browerus, quem ſi lubet conſule. B

Incipiunt Geſta venerabilis domini domini Baldewini de Luczenburch, Trevirenſis archiepiſcopi.

[a] BEATA (a) conſideratione conſiderans dies antiquos glorioſorum geſtorum magnificorum virorum incurioſitate ſcriptorum immemorabiliter, proh dolor! prætterire.

ANIMADVERSIONE diſceptavi annos æternos retributionis præmiorum laborum ſingulorum hic operatorum poſt hanc vitam unumquemque pro mercede reperire. C

LAUDES igitur rerum geſtarum digne recolendarum ſub modio non ponantur, nec offuſcato ignorantiæ nubilo aliqualiter involvantur,

[b] DICENDO (b) cum propheta, *Memor ero mirabilium tuorum*, & ſub lingua mea exultabo, & mire miranda mirabilia tua prout potero narrabo.

EI ergo qui eſt fons & origo omnium bonorum, ad honorem, ut ipſe in ſuis creaturis glorificetur, ſunt temporum geſta vivæ memoriæ jugiter commendanda. D

[c] VIVÆ (c) quia memoriæ res geſtæ tunc aliquanter donantur, cum litterali deſcriptioni commendantur, ut in eis poſteri emendentur, & glorioſa anteceſſorum geſta provide imitentur.

VOCIS enim viva locutio velut umbra dinoſcitur more defluentis aquæ pertranſire, & ſicut fumus in aerem diſperſus evaneſcens non ſolet revenire;

[d] IUBILOQUE ſicut cum armonico (d) E quotienſcumque chordæ tanguntur, totiens auſcultantium corda jocundantur: ſic glorioſa magnatorum geſta litterali deſcriptioni tradita, quotienſcumque recitantur, totiens probi & diſcreti virtutum haurrendo exemplaria laudificati melioratantur. A

NUNC ſicut videmus quod (e) omnipotens Deus non ſolum verbo tenus Moyſi legem tradere, ſed digito ſuo tabulæ inſculptam lapideæ, ut ſemper ejus jugis & viva perſeveret memoria, dignatus eſt miniſtrare. [e]

VOLO (f) igitur ego, prout ſe facultas offert meæ parvitatis, non tumeſcentis laudis adulatione, ſed humilis mentis imo (g) audaciſſima præſumtione magnifica geſta glorioſi principis almi Galliæ Germaniæ primatis venerabiliſque patris & domini domini Baldewini *de Lucelinburg*, Trevirenſis archiepiſcopi, ſcriptis commendare, ſed cum (h) non ſufficiam, ſcriptoris vernula fiam. [f] [g] B [h]

SCRIBERE igitur incipiam, inprimis capitulorum ponendo diſtinctiones, & poſtea eorum proſecutiones quæ per eum geſta ſunt, & quæ eorum temporibus evenerunt, quæ vidi, & quæ veridica proborum & diſcretorum relatione famaque generali voluntate audivi, ponere non omittam. Invoco ergo adjutorium Patris luminum, apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio, a quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendens eſt in corde hominum, ut mihi Spiritum ſanctum mittat in adjutorium, & hoc opuſculum, immo mihi opus permaximum, Domino noſtro Jesu-Christo ad honorem, & reverendo domino domino Baldewino archiepiſcopo ad favorem, omnibuſque poſteris ad exemplar utilitatis valeam inchoare, pertractare, & fine optimo conſummare. Hoc mihi dignetur præſtare Deus Trinus & Unus. C

Incipiunt Capitula.

D

LIBER PRIMUS.

DIGNUS *De vita & morte anteceſſoris.*
ECCLESIÆ *De ejus poſtulatione.*
LUMEN *De ejus confirmatione.*
VERITATIS. *De ejus conſecratione.*
ZONA *De ejus receptione.*
ZELI *De ejus genealogia & obitu patris.*
EST *De ejus phyſiognomia.*
LUX *De ejus pueritia & adoleſcentia.*
LUCENS *De patis & juſtitiæ obſervatione.* E
IUSTITIÆ *De ejus vita & converſatione.*
NOBIS *De ejus proceſſione.*
BALDEWINUS. *De ejus familia promotione.*

(a) Auctor ſic ſingulas periodorum ſuarum primas dictiones diſpoſuit, ut ex primis cujuſque verbi litteris acroſtichon componat hujuſmodi: Baldewinus de Luczemburch archiepiſcopus Trevirenſis: quem Baluzius repræſentare neglexit.

(b) Apud Baluzium hæc verba ſunt omiſſa: *Dicendo cum propheta, Memor ero mirabilium tuorum, & ſub lingua.*

(c) Hæc ita legit Baluzius: *Vivæ memoriæ res geſtæ tunc aliquanter donantur, ut in eis poſteri.*

(d) Apud Baluz. *Cum armonico quotieſcumque chordæ tanguntur, quæ verba nullum efficiunt ſenſum.*

(e) Apud Baluz. deeſt quod

(f) Baluz. *Volo igitur, prout ſe facultas offerat meæ parvitati.*

(g) Baluz. in imo, omiſſa mala.

(h) Baluz. *Sed quod non ſufficiam, ſcriptorum ſcrutulo fiam.*

LIBER SECUNDUS.

VOX *De Henrico ejus germano Romanorum imperatore sepulto.*

REGALIS. *De electione per dominum Baldewinum archiepiscopum procurata.*

CONSTANTIÆ. *De Henrici regis consecratione & coronatione.*

HONORANDÆ. *De Colonia secunda visitatione.* (a)

AUCTOR *De mandatis per dominum Baldewinum a rege impetratis, & ejus recessu.*

REGUM. *De Johanne Henrici regis nato in regem Bohemiæ creato.*

CUSTODIA *De Adolphi & Alberti Romanorum regum suorum antecessorum per Henricum regem facta translatione.*

HUMILIUM *De domino de Wirtemberg expurgatione.*

IUSTITIA *De via Lombardiæ arrepta.*

EPISCOPORUM. *De obitu comitis de Barwerden, & Alpium transitione.*

PERSECUTOR *De triumpho & Mediolano obtento, & ejus ibidem secunda corona receptione.*

IMPIORUM. *De privilegio Trevirensis ecclesiæ per Baldewinum ibidem impetrato, & subcancellarii constitutione.*

SOLLICITUDO *De pastura domini Theobaldi (b), Brescia facta, & Brixiensis civitatis expugnatione.*

CAUSARUM *De obitu reginæ, introitu Romæ & eccla quatuor Coronatorum per Baldewinum facta inhabitatione.*

OMNIUM. *De Capitolio, turrium & monasterii Minorum violenta expugnatione.*

PASTOR *De multorum castellorum & castrorum expugnatione, & prælio in Lemessa (c) & Florentinorum obsidione.*

CERUS *De castello sanctæ Mariæ Novellæ per dominum Baldewinum facta violenta expugnatione & reparatione.*

SUBDITORUM *De imperatoris obdormitione.*

LIBER TERTIUS.

TEMPERANTIA *Prologus libri tertii.*

RANCORIS *De Ludovici (d) regis per Baldewinum procurata electione & coronatione.*

MORUM *De Johannis Regis obsessi per Baldewinum facta liberatione.*

VITÆ *De pacis terræ conspiratione, Bruel (e) prope Coloniam obsidione & in manus domini Baldewini donatione.*

ÆTERNÆ. *De Moguntinensis ecclesiæ prima vice domino Baldewino facta commissione Ortenacke, Kesselinc, Sponheim obsidione, & Baldenstein fundatione.*

RECIPERE *De Frederico duce capto per Johannem regem Bohemiæ & Porstenberg obsidione.*

OMEN. *De Bopardiæ expugnatione, sancti Wendelini emtione, & ecclesiæ Moguntinensis domino Baldewino facta secunda commissione.*

ROGATUR (f) *De fundo Carthusiensium emto & Baldenele fundatione.*

VOCE *De monasterii Carthusiensium consecratione, castri montis sancti Johannis constructione, domini in Lamperch emtione.*

TUTORUM *De Virneck & domini de Covernu emtione, & de Salmene (g) destructione.*

AMEN. *De Mencheler, Lyechenyn, Hoselmeter, (h) Elberusfen destructione, (i) & domini Baldewini obdormitione.*

LIBER PRIMUS.

Caput Primum *De vita & morte antecessoris.*

Dignus a dignis dignissime laudatur, licet ab invidis laudis generositate inaniter destituatur. Dicendæ ergo laudis gratia licet parumper ad superiora ascendere, ut hujus valeam materiæ intellectum exprimere planiorem. Anno dominicæ incarnationis MCCXCVIII. in die beatorum Processi & Martiani martyrum, prope monasterium *Monsterdreyse* ordinis Præmonstratensis, Albertus dux Austriæ Adolphum de Nassava Romanorum regem, seviter occidit congressione prœliali, seseque in regno intronizasse, quod firmiter credidit gladio obtinuisse triumphali. Veruntamen procuravit ab electoribus se in Romanorum regem electione pare sublimari, & Aquisgrani solemniter coronari. Contra quem summus tunc pontifex dominus Bonifacius VIII. eo quod uxor ejus esset de viperali germine semina Frederici, aliisque multis de causis, rigidas exercere sententias publicissime sublimavit, & dominum Dithervum regis defuncti Germanum, causa ejus vesaniæ resistendi, in Trevirorum archiepiscopum non postulatum, nec ab aliqua parte capituli electum, celeriter sublimavit. Capitulum tamen elegerat Henricum de Virneburch, cui major pars subditorum ecclesiæ jam obediebat. Statim ecclesiæ suæ terras plurimas & redditus pignorali cautione & literali obligatione, constanguis gravibus damnisque datas, impignoravitque per maxima debita contraxit, de quibus parum dicitur persolvisse; & cum in honore esset non intelligens, viriliterque contra Al-

(a) Hic titulus integer deficiebat apud Brow.
(b) Brow. Theobaldi. (c) Brow. Lemessa.
(d) Male apud Brow. Ludolfi. (e) Brow. Bruel.
(f) Hic titulus deficiebat apud Brow.

(g) Brow. Salmene. (h) Brow. Hoselhardi Elberuelle.
(i) Brow. addit Deum in spiritu & veritate ..., & quo abdormitione.

BERTUM

majeſtate regum reſiſtere & etiam contra Conſtitutiones ſuas rebellantes, univerſum etiam ſuæ diœceſis clerum contra ſcripturam ad momentaneas tumultus provocavit. Unde concors caterva cleri illum ipſum ad præſentiam domini CLEMENTIS tunc ſummi pontificis, dura de eo querimonia facta, vocari in propria perſona procuravit. Quo citationis termino imminente, de carnis ergaſtulo quamtocius migravit anno Domini MCCCVII. xxiii. die menſis Novembris. (a) ecclesiam ſuam

[a] non modicum diſturbatam, debitiſque gravatam, dilapidatam, impignoratam, diſſipatamque relinquendo; ita ut ipſa ab imo cordis ſuſpiria poſſit cum propheta ſedulo clamare: *Dediſti me tamquam oves eſcarum, & pro pretio vendidiſti*, & obligando me multipliciter diſperdidiſti.

CAPUT II. *De ejus poſtulatione.*

Ecclesiæ ergo ſuæ Treverenſi Deus totam conſolationis gemitus & ſuſpiria, parva mora protracta, breviſſime terminavit divino munere bonitatis. Anno Domini MCCCVII. die ſeptimo menſis Decembris, capitulo Treverenſi condunato, & ad futurum prælatum eligendum, vocatis omnibus vocandis, congregato, a majori & ſaniori parte capituli venerabilis dominus BALDEWINUS de LUTZELINBURCH, præpoſitus & canonicus dictæ eccleſiæ, adhuc ipſo Pariſienſi ſtudio fideliter mancipato, anno nativitatis

[b] ejus XXII. (b), in gaudium & lætitiam totius cleri & populi, divina cooperante gratia, in Treverorum eſſe archiepiſcopum ſolemniter poſtulatus. Hinc ovat clerus altiſonis vocibus pſallens *Te Deum laudamus*. Hinc fit cunctarum pulſatio campanarum, concurſus populorum catervatim congregatorum, ſic ut ipſa eccleſia jucunde poſſit canere cum pſalmiſta: Sacculum meum conſcidiſti, & me miſericorditer circumdediſti multiplicans lætitia lætitiam.

CAPUT III. *De ejus confirmatione.*

Lumen a lumine, flamma incenditur: ſic [illegible] electionis, ſive poſtulationis deditus confirmatur. Unde prædicta poſtulatio

[c] electionis (c) nuntios per ſolemnes procuratoreſque cautius Pictavium extitit delata, & ſanctiſſimo patri domino CLEMENTI papæ publice intimata. Quam quidem poſtulationem ipſe ſummus pontifex, inquiſitionem faciens condecentem, tam de perſona poſtulata, quam de poſtulantium converſatione & vita, parte adverſantium frivola appellata, totaliterque caſſata, benigne approbavit, & de minoritate annorum ſecum etiam diſpenſando, ipſum fore admittendum ſuo cum cardinalibus præſidens conſiſtorio in propatulo publicavit, & more conſueto ipſum admittendo ſententialiter confirmavit.

CAPUT IV. *De ejus conſecratione.*

Veniente igitur fama ejus approbationis Pariſius ſibi revelata, ipſe BALDEWINUS confirmatus una cum domino HENRICO (d) [d]
& fratribus ejus germanis Pictavium venerat, ſummo ſe pontifici lætanter præſentavit.
Quem ipſe (e) gratanter recepit & amicabiliter ſalutando. Et anno Domini MCCCVIII. [e]
feſto idus Martii more Treverico (f) hora [f]
ſis conſueta, ipſe dominus Clemens papa V. per cardinalem in Pictavienſi eccleſia dictum dominum Baldewinum in preſbyterum ordinavit, ſequenti die cum pluribus aliis archiepiſcopis & epiſcopis in Treverorum archiepiſcopum divinitus conſecravit. Ipſe vero dominus (g) cum fratribus multiſque [g]
aliis, cardinalibus & amicis diverſis, curiarum ſolemnitatibus habitis, papam valedicens, ad propria cum ſuis eſt reverſus. In qua tamen reverſione in itinere ſibi a domino PETRO Moguntinenſi archiepiſcopo deſtinato, intellexit ALBERTUM Romanorum regem humanæ conditionis debitum perſolviſſe. Nam ab ejus cognato JOHANNE duce videlicet, fratris ſui filio, cui quia ipſe Albertus ad inſtinctum ſuæ uxoris reginæ, volentis hereditare filios ſuos ducatum Auſtriæ, poſtquam dictus Albertus occiderat Adolphum regem, violenter ſuum patrimonium, videlicet ducatum Auſtriæ, receptum detinuit, eſſe dinoſcitur interemptus. Et illud evangelicum fuit adimpletum in hoc caſu: *Menſura qua menſi fueritis remetietur vobis.*

CAPUT V. *De ejus receptione.*

Zona tranquillitatis pacis & concordiæ totam patriam alapiendiæ ſub anteceſſore non modicum extitit dilaniata, & cleri caterva de novis rancoris materia multipliciter perturbata. Sed miſericors & miſerator dominus, de excelſo throno ſuo proſpiciens, eccleſiæ ſuæ diuſſimas & lacrymoſas oppreſſiones ſervituti Babylonicæ digne comparatas, per dictum Baldewinum, pacem & concordiam reformando, miſericorditer relevavit. Nam dictus Baldewinus erat in primo adventu lætiſſimo totam per diœceſim cunctis ſuis officiatis & judicibus diſtricte mandavit, ut in cunctis ſuis terminis tam advenis quam

(a) Sepultus eſt [illegible] Fratrum Prædicatorum [illegible] aliiſque [illegible].

(b) [illegible] Baldewinus [illegible] Treverenſi [illegible].

(c) Apud [illegible] poſtulatione [illegible].

(d) [illegible].

(e) [illegible].

(f) Quæ [illegible] Martii [illegible] Treverenſis [illegible]. (g) [illegible].

famulo, non per tyrannicam regimen, sed per [illegible], universos pacem servare [illegible] conciliaret [illegible] & indignationem [illegible] evadere. [illegible] anno Domini MCCL[illegible] die sancto Pentecostes cum multitudine procerum proborum [illegible] non modica, [illegible] Treverim est ingressus. Hic [illegible] concursu populorum [illegible] perseverant [illegible] hodie adventum [illegible] & [illegible] receperunt, & [illegible] ecclesiam processionaliter adduxerunt [illegible] matre, fratribus, sorore & multis spectabilibus, ubi (a) eodem die [illegible] solemnia celebravit. [illegible] cunctos [illegible] procuravit, a nobilibus & [illegible] (b) & [illegible] debita acceperat, & feuda feudalibus [illegible] condonavit [illegible] debita persolvit, dissipata & obligata [illegible] ad [illegible] revocavit.

CAPUT VI. *De ejus genealogia & [illegible] parte.*

Ex scribenda historia est paululum ad superiora ascendere, ut [illegible]. Anno domini [illegible] nobilibus de parentibus [illegible] Henrico comite Lucelenburgensi patre & domina [illegible] de [illegible] in Hannonia matre, dominum Baldewinum [illegible] (c) [illegible]. Avus ejus [illegible] Henricus dictus *Blondel*, [illegible] Walramo ducis Limburgensis [illegible] (d) qui [illegible] Baldewinum [illegible] quem ducatum a Coloniensibus finibus longe lateque circa Rhenum extenditur, & multas habens munitiones & castra, ultra Mosam protenditur, & [illegible] Coloniensis archiepiscopi esse [illegible]. Walramo defuncto, Henricus dicti Baldewini avus in patrimonio succedere debuerat paterno; sed dux Brabantiae illum sibi [illegible] usurpasse. Ideo vero Henrico de medio sublato, Henricus pater domini Baldewini in comitatu Lucelenburgensi successit. Eo tempore castrum *Worinke* inter Coloniam & Nussiam quondam situatum, quod primo archiepiscopi ad [illegible] construxerant, de quo rapinas exercebant, [illegible] pro [illegible] pecuniae [illegible] ab archiepiscopo, ut illud (e) destrueret comparaverunt. Qui hoc castrum ad terram deiciens annihilavit, & aliud in [illegible] ad litus Rheni reaedificavit, [illegible] cum officiatis suis interrogaret de quo castrum deberet [illegible] dicitur respondisse [illegible] Rhenum [illegible]. Quod [illegible] audientes [illegible] Rheni [illegible] aggravavit, terram vero transeuntes [illegible] rapinis molestavit. De quo cum archiepiscopus rogatus a Coloniensibus, non desisteret, Colonienses dictum castrum obsidione circumdederunt. Quam obsidionem archiepiscopus solvere cupiens, exercitum permaximum congregavit. Tunc Colonienses in adjutorium, quia cives sunt eorum, dux Brabantiae, & comes de Monte [illegible] concurrerunt. Qui comes dicto duci partem ducatus Limburgensis se contingentem pro quadam pecuniae summa dicitur vendidisse. E contra Henricus comes Lucelenburgensis ducem Brabantiae pro dicto ducatu Limburgensi impetiit, & [illegible] partem a Coloniensi archiepiscopo in feudum receperat [illegible] defendit, & cum Walramo germano suo [illegible] duobus fratribus [illegible] obviare [illegible] archiepiscopi [illegible] properavit. Hic [illegible] discordia [illegible] guerra gravis [illegible]. Quadam ergo die Sabbatho archiepiscopo praelium [illegible] Coloniensibus mandavit eos sibi & [illegible] adhaerentibus per [illegible] manifestaturos [illegible] ob honorem Dei sequenti dominica [illegible] celebrare, [illegible] augmentum, [illegible]. Quod archiepiscopus accepisset [illegible] Henricus comes [illegible] dixisset: [illegible] non debemus hodie propter clericum [illegible] gloriosum? Hoc cum archiepiscopus intellexisset dicitur respondisse: Prohibet (f) mea clericatura in campo [illegible] fuisse, mandavit Coloniensibus ut se praepararent, & [illegible] praelium secum non tardarent. Hic clangor auditur tubarum, resonantia fistularum, [illegible] tympanorum, clamor populorum in mortem se praeparantium. Hinc [illegible] partis acies tres (g) dividunt in [illegible]. Primo Colonienses cum archiepiscopo praelium inchoantes, partem deteriorem habere. Secundo Henricus comes cum duce praelium committens, duce ad [illegible] lapide [illegible], comes [illegible] privatur. Tertio comes de Monte [illegible] cum rusticis [illegible] vulgo [illegible] appellatis, in Coloniensibus & [illegible]

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]
(g) [illegible]

tertium prælium aggreſſus, archiepiſcopus & Henricus parens interemerunt, ſeparavit, diſſipavit totaliter & proſtravit. Heu miſerabile ſpectaculum! Hic capitur, hic trucidatur, hic morti addictus ſpoliatur, ille in Rhenum ſugiens ſuffocatur, in nemore vero paludinoſo ſubmerguntur plures, ſubſtantiæ capiuntur, longe a multis rapiuntur. Archiepiſcopus vero à comite de Monte capitur, & cuſtodiæ in Broiche (a) mancipatur. Præh dolor! ubi comes Henricus miles ... fugere neſciens, cum Walramo germano proprio duobus aliiſque prædictis fratribus naturalibus fuit, ut interemptus anno Domini MCCLXXXVIII ſabbato, die beati Bonifacii martyris. Hic ploratus & ululatus de tam parvulis pupillis Henrico, Walramo & Baldewino, Baldewino vero nondum triennium anno completo patre orbato. Quid eſſet agendum, quove diverſum, a nonnullis querulose in altum elevatur. Sed aliud diſſentientium erat in fortunam numen divinum. Nam Henricus in imperialis dignitatis apicem, ut extra patebit, fuit elevatus, Baldewinus vero in Trevirorum archiepiſcopalem dignitatem erat ſublimatus.

CAPUT VII. *De ejus phyſionomia.*

EST etiam ejus phyſionomia ad poſterorum utilitatem memoriæ commendanda, ad utilitatem inquam, quia animæ ſequuntur complexiones corporum, ut poſtea ex complexionem cognoſcere probabiliter valeant morum et virtutum ejus inſignia, quæ ponentur poſtea, in eo ... extitiſſe. Fuit enim ſtaturæ mediocris, caput ſicut ſphæram parumper impreſſam, formoſum habuit & rotundum, capillos capitis & barbæ habebat in colore citrinos, medium ſimplices, mediocriter criſpos, quæ omnia ſubtilis cerebri ſubeſſe (b) indicia referuntur. Anterius quidem parte elevatum, quod eſt bonæ apprehenſivæ ſignum. Occiput elevatione ampliatum, quod bonæ memoriæ ſignum eſſe determinatur. Naſum pulchrum, groſſitudine mediocrem, auditum acutum, vocem dulcem habuit & acutam, oculos limpidiſſimos, a prope aliqualiter ſurſum videndo acutiſſimos, ſed a remotis videndo Limburgenſium more oculos. Aures rotundas. Hæc bona organorum diſpoſitio ſenſuum perfectionem noſcitur denotare. Collum vero ejus in longitudine & brevitate mediocriter diſpoſitum, forte tamen & nervoſum. Scapulas largas, brachia & crura longiora & nervoſa cum muſculis non multum carnoſa. Pectus amplum & elevatum, dorſum rectum & bene diſpoſitum, cutem albam rubore aſperſam, carnes molles, ingenium bonum repræſentantes, corpus vero totum mediocre, agile & ſolidum noſcitur habuiſſe: quæ omnia prudentiæ & fecunditatis eſſe ſigna à naturalibus allegantur. Unde ſi virtutum ejus inſignia poſtea recitantur, nemo miretur, cum per ſubtiliora naturalia inſtrumenta opus ſubtile fabricetur.

CAPUT VIII. *De ejus pueritia & adoleſcentia.*

LUX archiepiſcoporum intellectualis morum & virtutum ſplendidiſſimum acquirebat per ſtudium. Nam in teneris annis infantiæ ſuæ capſa ſcholaſticæ diſciplinæ magiſtris moribus & virtutibus, atque artium liberalium imbuendus traditur, a quibus ipſe uſque ad annum ætatis ſuæ decimum tertium in Namurcum cum ſua matre in conventu Luxemburgenſi exiſtens, ſuis in partibus informabatur, & ſuis coætaneos in literatura excellens, quia ampliori poterat ingenio, promptior habebatur. Sed Pariſius ... logicam & philoſophiam audiendo. Deinde ſcholas per biennium dimiſit, propter guerras inter Francigenas & Flandrenſes exiſtentes, quando in Curtraco flos Francigenarum occiſi ſunt per Flandrenſes. Duobus ſolummodo cum magiſtris magnæ literaturæ viris, cameraris domeſticis nobilibus ſuum ſtatum condecentibus Pariſienſi ſtudio fuerat deſtinatus, ubi omnium artium principia, terminiſque ſubſtantialibus ſtudio inhærendo frequentiſſime, memoriter retinebat, arabica arithmeticæque figuras ſcribebat, & aſtronomiæ ſtudendo ſphæram addiſcebat. Specialiter tamen juris canonici ſtudiis frequenter inſiſtebat, & in eo uſque ad adeptionem archiepiſcopatus (c), noſcitur perduraſſe. Quo fuerat annus milleſimus trecenteſimus ſeptimus. Quo etiam anno in archiepiſcopum Trevirenſem fuerat poſtulatus, ut ſuperius ſufficienter eſt expreſſum. Nemo ergo exiſtimet me hic aliquid ſuper ſua ſufficientia animi ambitione potuiſſe, cum ſine eo ... veritatem nequaquam potuiſſem expreſſiſſe. Nunc igitur revertar ad propoſitum, Deo etiam & uno gratiarum referendo actiones.

CAPUT IX. *De puritia & juſtitiæ [illegible]*

LUcet etenim clarum quis ſit virtutum floribus moribuſque adornatus. Sicut ergo lux ſolaris tenebroſis interpoſitis nubibus, quin doceat, neque occultari, ſic morum ejus vita venuſta ... a nulla poterit obfuſcari. Generali enim fama volitante (d) reformator & conſervator pacis & juſtitiæ ſinibus perhibetur. Nam pacis terræ amiciſſimus conſervator, raptoribuſque ...

[a] [illegible]
[b] [illegible]

[c] [illegible]
[d] [illegible]

[illegible] honeſtiſſimum [illegible] quam ſuo ma- A gno cum prudentia ſubiugavit. Nam plurimum caſtra & fortia mala prædonum fortalitia, per quæ ipſi [illegible] [illegible] habebantur, multa eorum [illegible] [illegible], & ſic eos ad pacis [illegible], quantumcumque magnos [illegible] contraxit. Et rem memoria dignam hic duxi interſerendam, ut hæc [illegible] teſtimoniorum [illegible] veritate Friderico de [illegible] domicello qui a mercatoribus [illegible] [illegible] non capiatur [illegible] tionem, et ipſe aſſerit [illegible] B lum ſui caſtri, ſub [illegible] [illegible] mandavit ut Treverenſem [illegible] civitatem, in qua tunc erat, [illegible] [illegible] ablata prius reſtituiſſet, quod præceptum [a] celerrimum, [illegible] productum fuerat ad effectum. Et ſic deſtitit mercatorum [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [b] diſſimo, [illegible] in ſubiecto [illegible] habebatur. Nam propter occulta [illegible] [illegible], qui propter amorem occulte [illegible], [c] ſpe ſolemniori [illegible] [illegible] ab archiepiſcopo pro fratre eſſet reputatus ſupplicio [illegible] permiſit. Et ſic nemini parcendo cunctos maleficos timore C perterritos ſua prorſus a finibus fugere compellebat, ut ſicut Salomon ſapiens & pacificus digne poterat appellari.

CAPUT X. *De ejus vita & converſatione.*

Julius [illegible] [illegible] conſervator, vita venerabilis converſationisque fuerat gloriosæ. Nam in cibo potuque capiendo moderatiſſimus habebatur. Omnes ſancta [illegible] & quatuor [illegible] ſapiſſime obſervando horas canonicas [illegible] [illegible] orationes devote orando, caſtiſſime vivendo, omni die miſſam celebrando, [illegible] [illegible] tempore cuſtodiendo, ſuæ eccleſiæ privilegia ſæpius perlegendo, [d] [illegible] [illegible] [illegible] numquam otio vacavit animo. Cum magnis magnifice, cum mediocribus mediocriter, [illegible] [illegible] familiari [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] familiaritatem [illegible] pauperum cauſas defendendo, [illegible] & mulierum ſpecialiter [illegible] [illegible] [illegible]. Cauſas [illegible] & diſcordias [illegible], & prudenter terminando promptiſſimus eſt inventus. Numquam etiam aliquod negotium [illegible], in [illegible], dictis & factis, veridicus ſtabilis fuerat, & ſemper fervidus. Tempore vero [illegible] opportuno ſuæ [illegible], [illegible] cum ſuis [illegible], capellanis & [illegible], domicellis, [illegible] eorum [illegible] decens. Epiſcopalem

dignitatem ſuſpendens ad partem, nunc ſuperior, nunc inferior [illegible] [illegible] currendo, [illegible] [illegible] lapidem ultra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam tanta fortitudine pollebat, quod in domo [illegible] in [illegible] ſe [illegible] curtano equo [illegible] cum equo ad terram [illegible] [illegible]. Aliquem quoque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nolebat aliquatenus tolerare. Nam [illegible] [illegible] de [illegible] verboſitate in dominum [illegible] tunc Coloniensem archiepiſcopum [illegible] [illegible], dictus Henricus tunc ſibi capitalis eſſet inimicus, [illegible] reprehendit, dicens: Vade in [illegible] non licet de [e] domino turpia [illegible]. [illegible] [illegible] inter eum & cives Treverenſes fuerat [illegible]. Nam cum tempore [illegible] [illegible] aliqua eccleſiæ jura illicite uſurparunt, pro quo dominus Balduinus [illegible] gerras cum eis habuerat, primo anno [illegible] ſui Treverorum [illegible] ſed dominus Walramus hoc interceptum concordiam [illegible] [illegible] archiepiſcopi & eccleſiarum [illegible] conſervando, ut in [illegible] [illegible] [illegible]. Suo etiam [illegible] [illegible] tempore [illegible] fuerat inimicus, quos tamen numquam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] veniam poſtulantibus, ut eſt Omnipotenti dimittere dignatur.

CAPUT XI. *De ejus providentia.*

Obis etiam ſuſta inſignis providentia lucidiſſima dans exemplaria provide vivendi. Nam numquam aliquid ad ſua utenſilia vel victualia comparavit tempore caristi. D Omnia ſua caſtra & domicilia vino, blado, pabulo in annum de anno, velut Joſeph in Ægypto congregavit, & ſepe [f] [illegible] multiplicata redundabant, quæ tamen tempore caritas ſuæ per [illegible] ſuis [illegible] indigentibus, & canonicis [illegible], ut [illegible] in novo futuro perſolverent [illegible], quantum de antiquo reciperent, nihil ultra requirendo [illegible] [illegible] & ſic [illegible] in ſuis [illegible] [illegible] conſervavit. [illegible] [illegible] [illegible] omnes eccleſiæ ſuæ privilegia primo E papalia, ſecundo imperialia, tertio homagialia & alia perpetua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], propter [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] poſſe [illegible] [illegible] in unum volumen congregando, & [illegible] mandando [illegible] ordinavit, & illud [illegible] [illegible] eccleſiæ ſuæ [illegible]

[a] [illegible]
[b] [illegible]
[c] [illegible]
[d] [illegible]

[e] [illegible]
[f] [illegible]

& capitulari loco, aliud suo & successorum A suorum camerae Treverensis in palatio, tertium vero loco [illegible] & successorum suorum [a] deputavit semper camerario ad omnia & singula quae devenerant loca deferendum provide deputavit, ut in omni loco archiepiscopus posset sua homagia, litteras & privilegia habere sub cujus providere [illegible] quae dum opus esset revocare. *Hoc & hoc omnibus in futurum [illegible] habere.* Et omnium ecclesiarum suarum collegia ad sua privilegia ostendenda [illegible] distinctissime custodiri & quotquot erant sibi ostensa, quae tamen sub bullis apparuerunt veris, inscribi verbotenus procuravit, ut si in posterum aliqua per [illegible] casum, incendium, antiquitate consumta, seu male custodiae deputata vel quocumque modo perderentur, ex pendentis [illegible] propterea [illegible] perdurarent. Sic ergo verus Joseph providissimus habebatur. Vivat igitur cum providentia integra in secula seculorum.

CAPUT XII. *De ejus familiae provisione.*

[b] BAlduinus [illegible] tamen [illegible] tempore, (b) quod omnes ex [illegible] ad eum [illegible] ubi [illegible] quibus in personis aliorum [illegible] providisse. Legistas enim, canonistas, physicos, artistas, philosophos, capellanos, clericos, [illegible] enim, magistros [illegible], domesticos, aliosque [illegible] numero [illegible] valde multiplicatos, suo ministerio deputatos [illegible] quos omnes & singulos, alios archidiaconos quosdam, praepositos nonnullos, decanos [illegible] praebendatos, canonicos & [illegible] procuravit. Nam de tam [illegible] magnatorum [illegible] quod [illegible] quem ad [illegible] vel aliquem archidiaconorum vellet promovere. Unde [illegible] in [illegible] alterum vero [illegible] in [illegible] decanum [illegible]. Clericos suos variis beneficiis providendo, [illegible] vero [illegible] possessionibus, domibus, agris, vineis in perpetuum allodium eis distribuit [illegible]. Quid plura? [illegible] aliquem tam, [illegible] in parvulo, [illegible] servitio, quem [illegible] & honoribus [illegible] multiplicaret bonorum. Unde digne possum dicere: *Gloria & divitiae in domo ejus.* Vivat igitur [illegible] perennes [illegible] nunc & semper, per infinita secula seculorum. Amen.

Explicit liber primus gestorum domini Balduini de Lutzelnburk archiepiscopi Trevirorum, continens de ejus vita generaliter.

[a] [illegible]
(b) [illegible]

Incipit prologus libri secundi.

De Henrico ejus germano imperatore VII.

VOs sapientes [illegible] ut [illegible] de [illegible] & vero Petra, id est Christo [illegible] quod laborem inchoatum [illegible] usque permanentem possim adimplere. Cum igitur hanc secundam historiam dicti domini Baldewini, quam de gestis fratris ejus serenissimi principis domini Henrici VII. imperatoris Romanorum [illegible] hic usque ulterius non possum separare, quae ipse dominus Baldewinus dicti imperatoris ad imperialis apicem dignitatem [illegible] & [illegible] historiographus magnae litteraturae vir [illegible] non esse dignum [illegible] cum historiam amborum gesta [illegible] [illegible] quia tamen [illegible] [illegible] historiam [illegible] tam [illegible] [illegible] non possum aliqualiter [illegible] aliud. [c]

[illegible] undique [illegible] possim.

C Licet plures [illegible] complebant [illegible] tamen [illegible] quod tamen [illegible] sufferendum. Nam [illegible] superare. Propono ergo pro meis viribus [illegible] istam [illegible] historiam [illegible] quia secundum Gregorium [illegible] possum [illegible] ad [illegible] non debeo tamen vacuus remanere, unde quod potero faciam [illegible]. Quomodo ergo [illegible] D aperuit [illegible] *& [illegible] & [illegible]* [illegible]. Habemus ergo [illegible] Dei [illegible] ubi [illegible] & [illegible] Balduini [illegible] quo hanc historiam [illegible] ad [illegible]. Treverensi vero ecclesiae ad honorem, domino Baldewino ad favorem [illegible] qui est unus & trinus E Deus per cuncta secula benedictus.

Explicit prologus secundi libri.

CAPUT I. *De electione per dominum Baldewinum procurata.*

REgiae dignitatis [illegible] Romanorum per [illegible] quondam Alberti regis [illegible]

[illegible]
[c] [illegible]

ſorbitur, dominus Baldewinus aliique ſui coelectores villam *Renſe*, inter Confluentiam & Boppardiam ſitam, ubi ex antiqua conſuetudine ad tractatum de electione habendum convenerunt, convenire ad ipſum tractatum, (a) habendum concorditer devenerunt. Ubi anno Domini milleſimo trecenteſimo octavo, gratia Sancti Spiritus cooperante, & domino Baldewino id procurante, in ipſum fratrem dominum Henricum comitem Lucemburgenſem in futurum Romanorum regem eligendum, tres [illegible] communiter concordarunt. (b) [illegible] dicti ſui meritis. Fuit enim (c) miles [illegible], in armis ſtrenuus, haſtiludiorum & torneamentorum a mari uſque ad mare in juventute ſemper quaeſitor, in quibus inter ceteros, quorum tamen virtutibus non eſt detrahendum, glorioſior habebatur, index juſtiſſimus, pauperum, pupillorum, mercatorum, peregrinorum promtiſſimus defenſator, raptorum, maleſactorum, tyrannorum rigidiſſimus exterminator, ſemper illud gerens animo: *Juſte judicate filii hominum*. Omnibus enim fuit affabilis (d) & benignus, in quibus tamen permixtam [illegible] honoris & dignitatis (e) [illegible] prudentiae quoque & diſcretionis maturitatem nullo unquam tempore deſerebat. Virtutum & bonorum morum concatenationem optime cum temperantia ſuper extendebat, & ſe ſemper bonis moribus omnium in omni tempore [illegible] conformabat, omnibusque ſe tam ſocialem & tractabilem praebebat cum interminatione, ut dixi, officii & dignitatis, ita quod ab omnibus hominibus amore cordialiſſimo habebatur. Et tamen ut quae ſunt mundi mundo [illegible] reddendo non minus quae ſunt Dei Deo noſcitur reddidiſſe. Nam cum domina Margareta ſorore ducis Brabantiae ſua collaterali praedicta ita convenienter a tempore contracti matrimonii [illegible] quod numquam ad aliquam aliam adhuc poſt obitum dicitur acceſſiſſe. Capella quoque (f) ſua ornamentis, [illegible] magis ornatis, ac pretioſis, ad quaecumque loca pervenerat, adhuc comes exiſtens, ſibi cum ſommariis ſecum vehere faciebat, & omni die coram ſe, & collaterali ſua, quando aderat, per ſuos cantores electos cantibus cum [illegible], miſſas & horas canonicas, impedimento non interveniente, ſed impedimento (g) urgente, veſperas ſaltem & completorium, & hoc nulla die praetermittendo, celebrare ſolemniter faciebat. In miſſis vero audiendis horiſque canonicis cum die dicendis maxima devotione pollebat, ita quod ſuo ſacerdotibus capellanis maximam devotionem dicitur praeſtitiſſe. His igitur virtutibus quia fuerat adornatus, merito illud propheticum ei debuit auribus inſonare: *Specie tua*, quoad [illegible] humanitatem, & ad vitam activam, *& pulchritudine tua*, ſcilicet bonorum operum, divinitatis & ad vitam ſpeculativam, *intende proſpere, procede & regna*. Unde dominus Baldewinus aliique ſui coelectores cum totius Alemanniae principibus nobilibusque, ipſum *Franckenfort* ad locum electionis deputatum duxerunt, & ibidem in Chriſti fidelium ſolatium candidatum, Dominicae incarnationis anno milleſimo trecenteſimo octavo, xxvii. die menſis Novembris, in regem Romanorum unis vocibus concorditer elegerunt, & toti mundo ad monarchiam obtinendam in futurum imperatorem nominatim pronuntiarunt.

CAPUT II. *De Henrici regis conſecratione & coronatione.*

Conſilio maturo probatiſque eventibus dominus Baldewinus, & alii ſui principes coelectores anno milleſimo trecenteſimo octavo, dominum Henricum ſeptimum Romanorum regem ad ſacram regni ſedem Aquiſgrani per Carolum imperatorem ſitam, adduxerunt. Ibi eum cives Aquenſes clavibus civitatis pluſquam per leucam obviam portatis & traditis, in Romanorum regem laetabundis vocibus receperunt, & ibi per dominum Henricum Colonienſem archiepiſcopum, qui in ſua provincia fuerat, inſtallatum, & ipſo die Epiphaniae Domini eodem anno (h) ibidem in Romanorum regem honorifice devotius conſecratum, & una cum ſua collaterali praedicta ſibi aſſidente in veſtitu deaurato varietate circumdata, cum corona regia fuerat ſolemniter coronatum, & ab inde ſolemnius curia habita, Colonienſem civitatem regiam rex ipſe hactus ingreſſus, & tres reges (i) beatos Reges Infantis Chriſti primos adoratores tribus pretioſiſſimis baldachinis [illegible] etiam ibidem oblatis, auro gemmiſque pretioſis ſuppliciter adoravit & ad imperialem ibi [illegible] de qua Colonienſis archiepiſcopus ipſi regi, ut tenebatur, cedebat. Tres vero praepoſiti Colonienſes, videlicet majoris archiepiſcopo Colonienſi, ſancti Cuniberti praepoſitum, archiepiſcopo Treverenſi, ſanctae Mariae ad Gradus praepoſitum archi-

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

(e) [illegible]

(f) [illegible] Capella [illegible]

(g) [illegible]

(h) [illegible]

(i) [illegible]

episcopo Moguntinensi de suo curru, præposituris annexis depositis cedebant, ut antiquo jure tenentur. In qua præpositura sancti Cuniberti dominus Balduinus pro ecclesiæ suæ jure conservando aliquandiu morabatur; sed propter nimiam distantiam ab aula non diu multum perseveravit, sed ex opposito ante summam ecclesiam sancti Johannis Evangelistæ se secus in collocavit. Henricus vero rex ista vice non diu Coloniæ moram protraxit, sed in totum commeatum remeavit. & ibidem illo anno cum domini Balduini consilio in regni gubernatione recuperanda se prudentissime præparavit. Illo anno dominum Balduinum rex Hannoniam, & Tyro reformavit.

CAPUT III *De Colonia secunda visitatione.*

HOnoranda dispositionis provisione facta, ad regni loca perlustranda ipse Henricus rex una cum domino Balduino aliisque quamplurimis, anno Domini millesimo trecentesimo nono ante festum Natalis Christi Coloniam secunda vice remeavit. Ibidem omnia feuda requirere volentes spectavit; pertinenti judicio, sententias contra rebelles sua feuda non requirentes, servato juris ordine promulgavit. De antiqua enim consuetudine in regem Romanorum electus sine omni confirmatione habet & potest regalia ministrare, ut habetur xxiii. di. *Cum ad verum.* & cap. *Duo sunt*, & cap. *Si imperator* xcvi. di. cap. *Legimus*, super hoc verbo *imperator* in glossa. Hic gaudia gaudiis cumulantur, hastiludia continua, choreæque solemnes celebrantur. Ibidem continue ipse rex cum principibus & nobilibus, utroque vulgo, specialiter in die Natalis Domini, solemnissimam habens curiam conservando festinavit. Illo tempore fuit frigus per maximum, cujus æquiparantia a nullo tunc vivente potuit recordari. Ibi etiam rex a Coloniensibus homagia acceperat, eorumque privilegia renovavit & confirmavit. Regem vero Colonienses multis muneribus honoraverunt. Et deinde Confluentiam divertens,
[a] ibi Treverensi ecclesiæ theloneo privilegia (a)
perpetuo duratura precibus Balduini inclinatus, favorabiliter indulsit anno Domini
[b] millesimo trecentesimo nono, vii. (b) die mensis Februarii, regni vero sui primo. Sed
[c] Henricus (c) a domino Balduino rogatus, civitatem Treverensem, quam prius ob murmur & offensam condignam ab ea sibi commotis sepius dictam, ante regni adeptionem hostiliter obsedit, nunc amicabiliter visitavit.

CAPUT IV *De muneribus per dominum Balduinum Treverensem a rege impetratis, & ejus receptu.*

AUctor ab augendo, tam suæ ecclesiæ redditus, quam civitatis honorem po-

(a) Reliqui editores privilegium perpetuo duraturum.
(b) Apud Balun. duodecimo vo.
(c) Balun. sed hic a domino.

A triusque meliorationem iste Balduinus merito appellatur. Nam ecclesiæ suæ redditus ultra quam invenit vere duplicavit, territoriis & homagiis, ut postea tractabitur multipliciter ampliavit; civitatis & terræ augmentationem, si cives gratanter acceptassent, quamplurimum procuravit. Nam etiam a fratre Henrico rege nundinas nundinarumque dietatem ut Franckenfordenses habent quando eas expetunt, videlicet a nativitate beatæ Mariæ Virginis, usque in diem
B beati Remigii in capite Octobris duraturas civitati Treverensi ob ejus & circumjacentis terræ meliorationem, donari & indulgeri sub sigillo regio impetravit. Quam nundinationem libertatem Treverenses, tales in sui compesque provisionem per locatum, ut decuit, eas honorare observare & defendere recusarunt. Unde talis benevola impetratio & utilissima, esse noscitur se frustra. Inde rex cum domino Balduino comitatum Luccenburgensem ingressus, solatiis perfruendo, ad civitates regias visitandas, easque regno conducendas se quam plurimum disponebat.

CAPUT V *De Johanne Henrici regis nato in regem Bohemiæ creato.*

REgum Alemanniæ sepulturæ civitatem deputatam, id est Spiram, deinde ipse rex cum domino Balduino, aliisque multis principibus & nobilibus divertebat, ubi feudalia feudalibus in feodum concessavit. Et etiam ibidem ex dictus rex Bohemiæ Wencezlaum relicta tandem filia sine masculino successore hereditario, extitit sublatum. Per cujus decessum regnum regi Romanorum notorie vacasse cum filia Elizabeth
D appellata, propria in persona Spiram veniens, aures Henrici regis cœpit interpellare, ut de ipso paterno Bohemiæ regno in feodum donando sibi dignaretur providere. Rex vero cum domino Petro Moguntinensi archiepiscopo & cum domino Balduino consilium inito, Johannem filium eidem Elizabeth matrimonialiter copulavit, & eundem in Bohemiæ regem gloriosum sublimavit. & ibidem solemnibus nuptiis celebratis, eos ambobus cum (d) domino Moguntinensi & domino B. de Hennenberch, multa potentia eis ambobus Bohemiam destinavit. Et sic ipsum regnum Johannes rex pacifice est adeptus, & [d]
E ibi gloriosissime regnum regnavit & sibi resistentes prosternendo, ut postea habetur, domini BALDUINI adjutorio invictissime triumphavit.

CAPUT VI. *De Adolpho & Alberto Romanorum regum funerum ancessorum per Henricum regem facta translatione.*

CUstodia tota adimplevit legis mandata operaque caritatis. Nam duos Roman-

(d) Apud Balun. deest cum. atque dubito utrum locus hic intelligatur.

anteceſſores reges Adolfum & Albertum de loco ſepulturæ regum Alemanniæ deputato multum remota terra commendata exhumavit & reſervavit & per plures epiſcopos & abbates, multoſque clericos tam ſeculares quam religioſos, cum cereis ardentibus, cunctiſque ſumptibus regum funeribus deputatis & deputandis Spiram adduci & tumulari cultu regio procuravit. Et ipſe Henricus rex ſuneri ſuo Adolfum eo quod eſſent de eadem linea contingentes, cum multis ducibus, baronibus, comitibus, aliiſque nobilibus & ignobilibus caterva non modica, ad quam plurimam diſtantiam inceſſu pedum gradiendo obviavit & lacrymando, *Quomodo ceciderunt robuſti* Chriſtum Domini acceptavit, & eodem die anno Domini milleſimo trecenteſimo nono, regni vero ſui primo, amborum exequias in Spirenſi eccleſia devote celebrare per epiſcopum Spirenſem procuravit & ut olim Tobias cos juxta alios anteceſſores reges honeſtius collocavit.

CAPUT VII. *De domino de Wirtemberg expugnato.*

Humilium ſicut Henricus fuerat exaltator, ſic ſuperborum rebellantium extitit rigidiſſimus extirpator. Nam cum ipſe Henricus ſe ad Alpium montana tranſcendendo pararet, dominus *de Wirtemberg* ſe ipſi regi temerarie oppoſuit: propter quod ipſe rex dominum *de Wiſſperch* provincialem advocatum præfecit, & omnibus illarum partium regni fidelibus, caſtellanis & civitatibus diſtrictiſſime præcepit, ut ipſi tamquam ſuo vicario in omnibus intenderent & obedirent, & ejus juſſionibus per omnia parerent. Qui regis ad præceptum cum fidelibus regni & civitatibus dictum Everum *de Wirtemberg* armata bellica manu viriliter proſequendo ſuo in territorio, de loco ad locum fugere, & ejus quadraginta (*b*) tam oppida quam caſtra viriliter expugnavit, & ad talem internecionem deduxit, quod tantum terrenæ ſuæ poteſtatis obtinere, quod vitæ neceſſaria valeret, pauperrime (*c*) vivendo aliquamdiu habere. Eo anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo dominus Baldewinus in Treveri (*d*) exiſtens ſe ad Alpium montana tranſcendenda quamplurimum præparavit.

CAPUT VIII. *De via Lombardiæ arrepta.*

Julius & judicium corrupto ſedia ejus, Henrici regis. Nam ipſe in Spira præſidens judicio contra Johannem de Auſtria, dictum *Swaberiam* ſolemniter vocatum, & juxta ordinem damnatum, quia ſuum anteceſſorem Albertum regem Romanorum callide interfecerat, ſententiam ſanguinis diſtrictiſſime pronunciavit, & deinde ad Alpium montana tranſcendenda iter arripiebat. Eodem tempore dominus Baldewinus de Treveri (*e*) per *Lemburgh* anno videlicet Domini milleſimo trecenteſimo decimo feria quinta (*f*) poſt exaltationem ſanctæ Crucis per *Lauterm* in Hagenheim (*g*) divertit, ubi ſibi Johannes rex Bohemiæ & regina obviaverunt, quos amiciſſime ſalutando, & ſummoperè congratulando, eos & dominum Petrum Moguntinenſem archiepiſcopum, & dominum *de Hennenberg* Bohemiam euntes in die beati Matthæi valefaciendo currum cum auro & argento maxime onuſtum, ſecum ducendo, Columbariam devenit, ubi Henricum Romanorum regem fratrem maximo cum exercitu invenit, & ibi ipſi regi permaximam pecuniæ ſummam favorabiliter mutuavit. Deinde per *Anholsheim*, *Arſas*, *Baltenſtein*, *Solodor*, ubi comes de Sabaudia (*h*) obviam venit, Bernam cum gaudio intraverunt. Ibi in die ſancti Michaelis ſunt recepti, ubi & ſe requiei ſecuriſſime ſubdiderunt. [*e*] [*f*] [*g*] [*h*]

CAPUT IX. *De obitu comitis de Sarwerden, & Alpium tranſcenſione.*

Epiſcoporum, clericorum, tam ſecularium quam religioſorum, non modica caterva congregata, dominum Johannem de Sarwerden comitem ibidem anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo, feria ſecunda poſt feſtum ſancti Remigii obdormientem, ejus celebrando obſequias, laudabiliter tumularunt. Deinde per Morteni* Lauſannam, Leonas, Geneve, Haſtevale, Scameleta, & per ſanctum Machaelem, Modanam, *Langenborch*, & Tranſmontanum monte, tamen maximo cum labore & periculo aliquo, tamen ſine damno, tranſcendendo, ipſe dominus Henricus & Baldewinus exercitu cum maximo xxiv. die Octobris, Suſam Italiæ civitatem primam honorifice intraverunt, & per ſex dies ibi quieſcentes moram ſubtraxerunt, abhinc per Avilianam (*i*) in feria vi. ante omnium Sanctorum Taurim devenerunt, & ipſum feſtum, omnium animarum dedicta peragendo per octo dies continuo permanſerunt. Hinc per *Kir* euntes, in craſtino (*k*) beati Martini, *Aſt* appropinquaverunt, ubi cives multum omnem, clavibus (*l*) civitatis regi portatis, ipſum cum domino Baldewino jocundiſſime recep- [*i*] [*k*] [*l*]

* [illegible]

(*a*) [illegible]

(*b*) [illegible]

(*c*) [illegible]

(*d*) [illegible]

(*e*) [illegible]

(*f*) [illegible]

(*g*) [illegible]

(*h*) [illegible]

(*k*) [illegible]

(*l*) [illegible]

[illegible] cum domino Balduino & [a] Walramo fratribus, [illegible] nobilibus [illegible] regem cum domi[illegible] & [illegible]issimam cu[illegible] [b] habendo [illegible]issime [illegible] (b) & deinde [illegible] multo [illegible] perduraverunt.

CAPUT X. *De triumpho & Mediolani de[illegible], & qua deinde [illegible] corona [illegible]*

PRæ[illegible] omnium [illegible] ille Balduinus cum domino Henrico rege & alio numero [illegible] per [illegible] Ambro[illegible] appropinquabat, de qua cives qui domino Henrico reg. obviam [illegible] Mediolanenses [illegible] plus quam per [illegible] regem Romanorum [illegible]. Et sic Mediolanum [illegible] Domini [illegible] Domini, [illegible] de Turri [illegible] Mapheo [illegible] de eo [illegible] nequiter [illegible] etiam dominus Henricus [illegible] deinde in palatium [illegible] denegavit. Dominus vero Balduinus ip[illegible] portam Romanam, vel Ambrosianam appellatam [illegible] sub [illegible] S. Ambrosio in [illegible] & [illegible] cum Lau[illegible] episcopo [c] Leopoldo duce Austriæ, W[illegible] fratre [illegible] de [illegible] Henrico [illegible] domino de Hanau [illegible] multo [illegible] & deinde dictus dominus Henricus rex sequenti die Epiphaniæ Domini, in S. Ambrosio a Mediolanensi archiepiscopo una cum sua regina [illegible] ferrea ad [illegible] margaritis pretiosis [illegible] per ipsum Henricum regem [illegible] facta, eo quod corona regum antiqua ex negligentia esset [illegible] a [illegible] de tempore Friderici imperatoris [illegible] commune [illegible] & [illegible] tamen [illegible] [d] sub celo [d] pretiosissimo [illegible] purpureo & baldakino facto [illegible] Venetianos imperialibus [illegible] populus [illegible] deinde in palatium [illegible] est ingressus. Et [illegible] Guidone de Turri multis [illegible] se & imperiales [illegible]. Post hæc meridiano tempore, [illegible]

[illegible] ardore, quo [illegible] solent ferventem [illegible] & [illegible] manifestare. [illegible] Guidonis de Turri [illegible] cum [illegible] regem [illegible] laboraverunt. Sed hæc [illegible] divina [illegible]. Nam Leopoldus dux Austriæ de campo qui [illegible] per [illegible] de Turri [illegible] in quo [illegible] equitum cum [illegible] tandem [e] per [illegible] multitudinem [illegible]. Quo [illegible] Theutonicos ex[illegible] congregarent & [illegible] ad [illegible] cum [illegible] præpararent. Ipse vero [illegible] regem [illegible] & [illegible] quod [illegible] & se [illegible], & [illegible] non [illegible] vacent. Ipse vero rex [illegible] Hinc ille probissimus de Austria Leopoldus [illegible] præparatus & cum [illegible] C [illegible] multorum [illegible] in [illegible] plurima corpora [illegible] Ibi ab Alemannis [illegible] & [illegible] domus publicantur [illegible] aurum & argentum [illegible] a [illegible] argentum [illegible] Tres vel quatuor [illegible] vel baldakinum [illegible] [f] quibus [illegible] Quod [illegible] D [illegible] bonorum [illegible] Ipse Guido hoc factum intelligens [illegible] castrum [illegible] Sed ipse Guido inde [illegible] & [illegible] in manus regis donando & totam terram [illegible] recessisse. Et [illegible] E [illegible]

CAPUT XI. *De [illegible] per Balduinum [illegible]*

IMperium [illegible] facta, dominus Henricus rex Romanorum, una cum domino Balduino in Mediolano [illegible]

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]. (d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]

[illegible] contra [illegible] & fautores [illegible] publicavit & ad terram [illegible]. Hic Brixienses per [illegible] Theobaldum Brusatum capitaneum [illegible] ab eo [illegible] sacramento [illegible] quod tamen postea [illegible] perfidissime [illegible]. Hic dominum Balduinum [illegible] ab Henrico rege [illegible] super [illegible] anno Domini millesimo trecentesimo undecimo regni eius tertio [illegible]. Hinc rex una cum domino Balduino Papiam est ingressus, & [illegible] [illegible]

[illegible]

CAPUT XII. [illegible] facta, & [illegible] expugnatione

SObstinato corde Henrici fuit, [illegible] [illegible]

[illegible]

tuunt bellum, hic capiti galeaque acriter percussi [illegible] in terram, hic alios gladio [illegible] verberat, [illegible] undique [illegible] bellatur, belli fortuna vagatur ab utraque parte [illegible]: sed (a) Theutonici fugere nescientes tot occiderunt, & residuos in civitatem fugerunt. Et paulo post omnes Brixienses se regis gratiae [illegible] propriis collis imposita submiserunt anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, feria quarta post festum Matthaei. Tunc rex civitatis (b) murum & portas funditus destruere, fossata planare [illegible] terrae praecepit adaequare. Et sic Brixiam tamquam villam patentem per fossata planata (c) non per portas intravit. Et in ea una cum Baldewino [illegible] praesidens, omnes ejus munitiones radicitus extirpavit, & deinde per [illegible], Cremonam, Placentiam, Castel S. Johannis, [illegible], [illegible], [illegible], Terdonam, Januam devenit. Cives Januenses claves civitatis offerentes obviam venerunt, juramentumque fidelitatis praestiterunt & ipsum in regem Romanorum suumque verum dominum unanimiter receperunt.

CAPUT XIII. *De obitu reginae, intratione Romae & cella (d) quatuor Coronatorum per Baldewinum facta [illegible].*

CAusarum multarum expeditione facta Januae, domina MARGARETA regina coepit multum aegrotare, & infirmitate crescente mense [illegible] (e) ducta fuerat ad extrema, & suo spiritum quo condidit illum reddidit Creatori. Hic dolor regis intima cordis [illegible] nam cum ea ut turtur castissima cunctis vixerat temporibus. O mors truculenta quid fecisti? Cur lunam de mundo sustulisti? Antea sol & luna lucem dederunt una; nunc sol solus sine luna. Hanc cum solemnissime parabantur exequiae, Luctu maximo & lamentatione corpus ejus conditum aromatibus ibidem apud Minores decentius per episcopum & multos nobiles terrae fuerat solemnissime commendatum, multaque miracula divinitus ibidem coruscabant, anno Domini millesimo trecentesimo undecimo, die undecima (f) mensis Decembris. Ab hinc rex eodem anno xxiv Februarii per mare navigio per Portum Veneris portum Pisanum applicavit, & in sexta die Martii Pisanam adiens civitatem, clavibus civitatis sibi obviam portatis, & juramento ab eis recepto fidelitatis, ibidem [illegible] decem-

[illegible] permanere. Tunc ante Lucam plurimos probatos viros maximo cum exercitu destinavit, qui cum eis multa proelia durissime strenue commiserunt, & circumquaque plurima castra & fortalitia expugnando viriliter ceperunt. Deinde cum domino Baldewino & aliis multis xxv die Aprilis per [illegible], [illegible], (g) Campiglia Castellum, transeundo aquam [illegible], & per [illegible] (h) Montalbor, Viterbium (i) & per campos de [illegible] transit Ponte Molle (k) per [illegible] turrim [illegible], de qua [illegible] anno Domini millesimo trecentesimo duodecimo nonas maii Romam strenuissime fortiter ingreditur, ubi RODOLPHUM ducem Bavariae cum aliis multis nobilibus in signum [illegible]. Et intrans ad S. Johannem Lateranis orationem multum humilem & devotam suo fudit Creatori. Et deinde divertens ad locum Montis appellatum, & ibidem multo tempore habitavit. Et ipso die Pentecostes (l) cum tribus cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus, & universis accedens & comedens, coronatus (m) in palatio [illegible] (n) [illegible] Dominus vero Baldewinus cellam quatuor Coronatorum ad archiepiscopos Treverenses habitationem, cum Romam venerit, pertinentem intravit, & eam ad suae ecclesiae Treverensis proprietatem pertinere ad memoriam revocavit [illegible]. Eo die existente [illegible] dem vacantia habet continere ut (o) perpetuum.

CAPUT XIV. *De Capitolio, [illegible] turrium & monasterii Minorum violenta (p) expugnatione.*

OMnium [illegible] factorum [illegible]bitur. Nam [illegible] & Baldewini exercitus [illegible] se in monasterium Minorum, in Capitolio & diversis turribus Romanis [illegible] causa observantes vigilantissime [illegible], & alii non segnes tela & lapides de supra [illegible], illos obruentes, illos [illegible] (q) detinuerunt. Tandem Theutonicorum [illegible], qui [illegible] muros transcendebant, illos occiderunt, hos [illegible], & sic hoc monasterium cum violentia ceperunt. Eodem modo Capitolium ascendentes, nec tela nec lapides timentes, plurimos [illegible] (r) audacter cum maxima [illegible] ascendentes, & ipsum violenter obtinuerunt. Nam reperta ibidem multa, [illegible]

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]
(g) [illegible]
(h) [illegible]
(i) [illegible]
(k) [illegible]
(l) [illegible]
(m) [illegible]
(n) [illegible]
(o) [illegible]
(p) [illegible]
(q) [illegible]
(r) [illegible]

[illegible]

CAPUT XV. [illegible]

[illegible]

[illegible] Hi cornu dea A [illegible] cadens [illegible] Tandem Theutonici magis [illegible] quam terre armati [illegible] quod tempus ſe gerere. Dum illa per [illegible] fugiſſet, una dum capit arma. Alter proſtratus cadit in capiendo [illegible] Phartino quod dicitur [illegible] domino [illegible] de gloriosa triumpho [illegible] dominus Henricus & Baldewinus ad ſanctum Caſſianum devenerunt, & dein [illegible] per montem

CAPUT XVI. *De caſtello ſancta Maria [illegible] per dom. num Baldewinum [illegible] expugnato & [illegible]*

[a] VItam [illegible] adhuc imperator die [illegible] anno Domini milleſimo trecenteſimo duodecimo die [illegible] Novembris, caſtellum S. Mariæ Novæ [illegible] tenentium obſidione [illegible] pugnam [illegible] & [illegible] [illegible] hoſtiles [illegible]. [illegible] deſcendendo [illegible] lapides [illegible] tandem [illegible] defenſoribus [illegible]

[b] fuerunt & [illegible] domino Baldewino [illegible] gra-

nam eodem anno [illegible] die Novembris [illegible]

[c] [illegible] dominus Baldewinus [illegible] caſtra die Novembris [illegible] burgum S. Caſſiani eſt [illegible]. Illo tempore Marſchalcum Caſſiani & totam terram [illegible] uſque ante [illegible] deſolavit. Hic dominus

[d] Baldewinus [illegible] eccleſiæ

quod Boppardienſes & [illegible] in [illegible]

[e] [illegible], & [illegible] Trevirorum archiepiſcopo [illegible] & [illegible] in pignore ab imperatore [illegible] quod [illegible] imperatori. Dum apud S. Caſſianum in caſtris ante Florentiam anno Domini milleſimo trecenteſimo duodecimo [illegible] regni ejus quarto, imperii vero primo, [illegible] Decembris [illegible]. Eo anno die Epiphaniæ & [illegible]

[f] [illegible] fuit cometa in ſigno Virginis tamquam [illegible]. Fuit etiam eclipſis [illegible] futurorum malorum prænoſticativa. [illegible] dominus imperator & Baldewinus

[g] Poggibonſi [illegible] devenerunt, ubi imperator eodem anno [illegible] die Januarii [illegible] caſtrum [illegible] & primum ponendo lapidem, [illegible] imperialem appellavit. Poſt hæc civitate bene firmata eodem anno octavo die

[h] Martis per [illegible] & Piſanam civitatem appropinquavit, ubi [illegible] cardinalem [illegible] & multos [illegible] obviantes [illegible] A [illegible] receperunt. Poſt hoc [illegible]

[i] [illegible] perſolvuntur [illegible] habebatur [illegible] Quod [illegible] gaudio [illegible]. Ibi dominus Baldewinus ad [illegible] terram [illegible] tamen reverſurus [illegible] dominum imperatorem

[l] [illegible] die Martii in portu Piſano [illegible] anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo [illegible] die [illegible] Trevirum [illegible] ingreſſus.

CAPUT XVII. *De imperatoris [illegible]*

D SUbditorum cunctorum [illegible] tutor, [illegible] Henricus ad [illegible] Romani [illegible] regem [illegible] Neapolim [illegible] & ventum [illegible] Auguſti,

[m] ad eſt Aſſumptionem S. Mariæ Virginis [illegible] [illegible] devote [illegible] & a quodam ordinis Prædicatorum religioſo Dominici corporis Chriſti ſacramentum devote recepiſſet, [illegible] eadem [illegible] ablutionem [illegible]

C [illegible], [illegible] imperator [illegible], & ſtatim [illegible] corpore [illegible]. Poſtea a prudentibus [illegible] medicis [illegible] gravius [illegible] [illegible], quod [illegible] per [illegible] revocare. Quibus [illegible] ad Dominum [illegible] quam [illegible] in ſa-

[n] cramentum [illegible] Dominicum & [illegible]

D [illegible] Chriſtianorum. [illegible] uſque ad diem Auguſti [illegible] que

[o] eſt dies beati Bartholomæi omnium apoſtolorum [illegible] apoſtolorum [illegible] Chriſtianorum [illegible] Creatori. Proh dolor [illegible] Nam [illegible] Romanorum imperium [illegible] de tempore Friderici imperatoris [illegible]

[p] [illegible] fere [illegible] quod per illum [illegible]

E [illegible] & [illegible] Domini milleſimo trecenteſimo decimo tertio die prædicta. Et ecce cometa & ſolis eclipſis in ſigno Virginis [illegible] ſignificatio [illegible] luctuoſa [illegible]. Quæ

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]
(g) [illegible]
(h) [illegible]
(i) [illegible]
(k) [illegible]

(l) [illegible]
(m) [illegible]
(n) [illegible]
(o) [illegible]
(p) [illegible]

Oo [illegible]

eum dubitat fidei catholicæ ſolem ecclypſim paſſum fuiſſe, cum poſt illius mortem multæ hæreſes noſcuntur exiſtiſſe? Quis ſuperſtes non vidit cometam comas cariſtiarum & diſcordiarum in omnes mundi partes quamplurimum diffudiſſe? Nam illud glorioſum Romanum imperium vere fuerat revocatum, coadunatum, & in maxima parte reſtauratum, cujus recuperationis ſinis imminebat, quod, proh dolor! iſta mors peſſima toti catholicæ fidei nociva peſſime prohibebat. O mors peſſima! quid feciſti? cur ſolem de mundo recepiſti? [illegible] ſæculorum, dominum armorum, æquitatem judiciorum, ſolatium viduarum & pupillorum rapuiſti & quicquid fuit virtutis, rigoris, mundi decoris, fidei, honoris interemiſti, infregiſti, & heu! omnimode conturbaſti? Corpus vero ejus a domino Henrico de Flandria mariſchalco ſuo & ſuis fidelibus ſchilder lamentantibus, Piſis fuerat relatum, aromatibus conditum, imperiali more reductum, in eccleſia Piſana eodem anno ſecunda die Septembris ſolemniſſime fuerat terræ commendatum, ſpiritus vero ejus cum ſanctis martyribus coronatus, in cæleſtibus electis conregnet omnibus per infinita ſæculorum ſæcula amen.

LIBER TERTIUS.

Prologus libri tertii.

TEmperantia eſt virtutum perfectiſſima, quæ nec ſuperflua nec diminuta attentatur, (a) quia circa abundantiam & defectum virtutes morales eſſe negantur, ſed temperato inhærere medio in ethicis affirmantur. Unde ſinguli hiſtoriographi ſingulos perſequentes ſtilo quodam ſcripturæ temperantiæ conantur, ut nec ſuperflui nec diminuti quomodolibet inveniantur. In hac igitur hiſtoria, quæcumque ſuperaddita ſeu conglobata inveniuntur, non ſuperflue ponuntur, ſed ut legentes ejus (b) intelligentiam capiant planiorem. Cum ergo ego cunctorum vernula ſcriptorum, qui potius temperantia, non magiſtrali, ſed rudi ſtilo meo hanc hiſtoriam huc uſque pertractaverim, dignum eſt ut ei finem imponam, ſecundum illud: *Nemo mittens manum ad aratrum, reſpiciens retro, regno adaptatur divino.* Dixi ideo corde intimo, *Cuſtodiam vias meas,* terminando eas. Quomodo igitur procedam? Divinæ recordor vocis Moyſi dicentis: *Fac ſecundum exemplar quod tibi monſtratum eſt.* Exemplar enim hujus hiſtoriæ rubiginoſum eſt quaſi pluribus maculis obfuſcatum. Nam obnoxium eſt in maxima parte jamjam monſtratum. Divinum ergo invoco auxilium, ut mihi dei exemplar mente innovatum, memoriæ revocatum, objecto clariſſimo probatum, ſeptupliciter purgatum, de ſuæ quoque magnitudinis ſede ſapientiam mihi mittat in adjutorium, ut mecum ſit, mecum laboret, & me ab uberibus ſuæ conſolationis dignetur lactare, & torrente voluptatis domus ſuæ potare, ut hanc hiſtoriam bono fine Deo, Trevirenſi eccleſiæ ad honorem, domino Baldewino & præſentibus ad favorem, & omnibus futuris ad exemplar utilitatis valeam terminare per eum qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat unus Deus per omnia ſæcula benedictus. Amen.

CAPUT I. *De Ludewici regis per Baldewinum procurata electione & coronatione.*

RAncoris materia, heu! per lamentabilem mortem domini Henrici imperatoris, principis ſtrenuiſſimi, toti mundo dilata, domini Almanniæ principes electores vota ſua in duo diviſerunt. Nam dominus BALDEWINUS (c) cum PETRO Moguntinenſi & WOLDEMARO Brandeburgenſi & duce Saxoniæ, & Johanne rege Bohemiæ, qui ultra mille galeatos Bohemicos ſecum adduxerat ante *Franckenfurt* anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo quarto in craſtino beati Lucæ evangeliſtæ dominum LUDOWICUM ducem Bavariæ, HENRICUS vero Colonienſis archiepiſcopus per nuncios ſuos, & RODOLPHUS dux Bavariæ dicti Ludowici frater in *Saſſenhauſen* FRIDERICUM Auſtriæ ducem in Romanorum regem elegerunt. Qui Fridericus in Bunna per Colonienſem archiepiſcopum extitit coronatus, ſed Ludowicus electus per dominum Baldewinum Aquiſgrani fuerat adductus cum potentia, habens ſecum WILHELMUM Juliacenſem, ADOLPHUM de Monte comites, & alios quamplures comites, & nobiles, quos ſua pecunia acquiſierat, ultra quatuor millia galeatorum in propriis expenſis una ſuiſque expenſis per terram Colonienſis archiepiſcopi contra ejus voluntatem Coloniam duxerat, quem cives ad domini Baldewini preces communiter receperunt. Hic dominus Baldewinus libertates ſuæ eccleſiæ & privilegia fecerat innovare & confirmare, ſibi ab imperio impignorata corroborare, & comites Palatinos pro ſe & omnibus ſuis heredibus omni ſuo juri (d) in Mon. & Thuron. procuravit ſimpliciter renunciare. Fecerat etiam dominum Johannem regem Bohemiæ & Petrum archiepiſcopum Moguntinum ad omnia prædicta conſenſum ſuum adhibere, & per omnia approbare. Iſto etiam tempore pontes lapideos unum ſupra ripam Keile (e) prope Vrancam, alterum ſuper ripam Rovere (f) dictam fundare inſtauravit. Hinc ſancti Beati juxta Confluen[illegible]

a) [illegible] quæ nec ſuperflua nec diminuta attentatur [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible] de electione Ludewici [illegible]
[illegible]
d) [illegible] jure.
e) [illegible]
f) [illegible]

(a) nam (a) collegium duodecim canonicorum paravit & per papam confirmare procuravit. Illo tempore etiam fames, pestilentiaque cardua in tota [illegible] ita quod maldrum siliginis vendebatur Treveris (b) pro quinquaginta solidis monetæ tunc gravis. Celle in Hannonia [illegible] est maldrum tritici septem libris Hallensibus gravium Treverensium pro [illegible] Hæc etiam pestilentia universalis erat adeo magna quod multorum pauperum corda [illegible] & pestilentia fame infecti in stratis publicis (c) morerebantur, & a pluribus civitatibus magne generis [illegible] foveæ in [illegible] comparabantur & pretia statuebantur, ut ipsa cadavera sepulturæ traderentur. Istæ plagæ, heu! post mortem venerabilem Henrici imperatoris in flagellum omnium nationum [illegible] esse cœperunt, & plusquam triennium miserabiliter duraverunt, unde quidam metrificator: *In terris nullum tempus fames dicit consimilem.*

CAPUT II. *De Johannis regis obsessi per Baldewinum facta liberatione.*

EOrum regem & dominum Baldewini nepotem atque in Bohemia dominum, habens dominus de Lippa & sui [illegible] de proprio pellere regno [illegible] per [illegible] (d) ad aures principis Baldewini Treveris fuerat delatum, qui momentaneum colligens exercitum nobilium plusquam mille galeatorum, assumto cum eo Petro Moguntino archiepiscopo Bohemiam hostiliter intraverunt & castra & oppida [illegible] expugnaverunt: quod intelligentes inimici, [illegible] turpiter [illegible] & sic rege liberato, apud [illegible] rex & Baldewinus convenerunt, & obviis se manibus [illegible] receperunt, & in amplexus amicabiles irruerunt, & ultra dimidium annum in Bohemia pro pace reformanda & fortaliciis recuperandis dictus Baldewinus remansit. Eodem tempore dominus Johannes & Baldewinus Ludovicum suum regem in Bavaria per Fridericum ducem quasi obsessum intellexerunt cum toto suo [illegible] Petro archiepiscopo in Bohemia remanente, perrexerunt, & in *Esselingen* convenerunt, & ibidem in ripa [illegible] permanentes prælium diei circa crepusculum cum [illegible] pugnarunt. Ibi dominus Baldewinus regem Bohemiæ militem fecit, propriis cum manibus pretiosissime armatum, gloriosum prælibatum. Tandem Fridericus cedere coactus, abitum declinavit, & se per fugam [illegible] Sequenti anno Domini millesimo trecentesimo decimo quarto, videlicet in ipso [illegible] anno Ludovicus & Fridericus ante Spiram convenerunt. Ubi Ludovicus in pratulum [illegible] se recepit in [illegible] Judæorum, ubi ambo [illegible] ita quod adhuc nobiles [illegible] dicentes [illegible] ipsas comedere [illegible] quod dominus Baldewinus intelligens, maxima cum potentia & [illegible] quantitate [illegible] plurima regi Ludovico [illegible] ministravit, & ipse cum Friderico duce [illegible] castra ante Spiram [illegible] Fridericus vero cernens Ludovicum regem & Baldewinum archiepiscopum prævalere, Austriam repetivit. Ibi Baldewinus multa suæ ecclesiæ impetravit privilegia & Bobardiam & Wesaliam & [illegible] *Galgenscheit* (e) in pignore suæ ecclesiæ cum [illegible] & Treviris removit. (e)

CAPUT III. *De pacis terræ conspiratione, Bruel (f) prope Coloniam obsidione [illegible] domini Baldewini [illegible] (g)*

VIta laboriosissima [illegible] Baldewinum [illegible] Nam anno Domini millesimo trecentesimo decimo tertio dominum Baldewinum & fere omnes principes [illegible] Aquensem & civitates Rheni [illegible] ad Ludovicum regem in *Nurenberch*, & post in Bacheraco congregati, totius terræ pacem juramentis confirmantes, conspiraverunt, theloniaque nova [illegible] & comitem Hannoniæ terræ advocatum [illegible] præfecerunt. Hic dominus Baldewinus Bacheracenses & Ronbelia (h) [illegible] pro maxima pecunia [illegible] in pignus recepit. *Nurenberch* [illegible] obligatum (i) ibi donatis redimendum impetravit quod & redemit & eo suam augmentavit ecclesiam. Sequenti vero anno domini millesimo trecentesimo decimo septimo dominus Henricus Coloniensis archiepiscopus pro Tulpeto reddendo [illegible] ecclesiæ W [illegible] comitem Juliacensem [illegible] Cui comiti dominus Baldewinus in adjutorium expeditionem non modicam [illegible] destinavit cum [illegible] adhuc inter dictos archiepiscopos regnaret propter electionis differentiam. Quam expeditionem comes in Tulpetum per duodecim hebdomadas & quatuor dies collocavit. Unde in dicta expeditione [illegible] sæpe cum Henrici [illegible] diversos habendo conflictus, [illegible] Tulpetum defendendo viriliter contriverunt. Eodem anno *Sewberch* prope Egram a lantgravio de *Leuchtenbergh* [illegible] & [illegible] in perpetuum esse

(a) Balm. Confluentiæ.
(b) Hic [illegible] apud Balm. [illegible]
(c) Balm. publicis.

(d) [illegible]
(e) Balm. [illegible]
(f) Balm. Bruel.
(g) [illegible]
(h) [illegible]
(i) [illegible]

eccleſiæ, ut in literis continetur, utiliter ordinavit. Iſto etiam tempore *Hulen* & *Mons* muro circumdedit. Et canonicos regulares de Lonnich (a), propter frequentiam hoſpitum [illegible] depauperatos in *Mons* tranſtulit, eccleſiam eiſdem ibi incorporavit, clauſtrum eiſdem ædificavit, ut regulam canonicorum poſſent liberius conſervare. Iſto etiam anno & ſequentibus Henricus Colonienſis archiepiſcopus, Johannes comes de *Creutznach* & plures alii, cum eſſent de parte Friderici (b) ducis, conſpirationem terræ pacem ſæpe violarunt. Nam omnes ſua territoria tranſeuntes [illegible] ſpoliarunt. Propter quod cives Colonienſes caſtrum *Brucke* (c) anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo octavo plusquam per tres menſes obſidione compreſſerunt. Tandem hoc caſtrum voluntate eorum in manus domini Baldewini fuit collatum, tamen in hunc modum, quod ſi Henricus Colonienſis archiepiſcopus pacem terræ non ſervaret, ipſe dominus Baldewinus hoc caſtrum in manus Colonienſium traderet deſtruendum. Et poſt in Septembri magnus terræ motus per longam moram perduravit. Sequente vero anno milleſimo trecenteſimo decimo octavo (d) dominus Baldewinus magnum congregando exercitum in Ludowici regis adiutorium contra Fridericum ducem caſtra ante *Weſſebaden* in loco [illegible] dicto [illegible]; ubi Fridericus dux [illegible] Ludowicum & Baldewinum [illegible] reparavit (e). Baldewinus vero quod Papa dicentes [illegible] ſi ei non vellent obedire, poſſet auctoritate regia diffidare, impetravit, & Treverim remeavit. Iſto etiam tempore & anno cives Colonienſes Henricum eorum archiepiſcopum pacem terræ violaſſe coram domino Baldewino legitime probaverunt, ſupplicantes caſtrum *Brucke* ſibi dari deſtruendum; pro quo etiam maximam (f) pecuniarum ſummam ponere [illegible]. Quod dominus Baldewinus, licet archiepiſcopus Henricus ſibi tunc capitalis eſſet inimicus, facere recuſavit. Nam diſpoliationem Colonienſis eccleſiæ nequaquam voluit tolerare, ſed in manus dedit eorum, non [illegible], ſed archiepiſcopo reſignandum pace reformata. Quam pacem ipſe dominus Baldewinus poſtea in *Weſſenmunſtere* (g) prope Andernacum benevole ordinavit.

CAPUT IV. *De Moguntinenſi eccleſia prima vice domino Baldewino commiſſa, Creutznache, Kaſtelun obſeſſione, & Baldenſtein* (h) *fundatione.*

ÆTernæ memoriæ dominus Baldewinus anno Domini milleſimo trecenteſimo decimo nono, maximis armatorum catervis in auxilium ſui Ludowici regis Argentinam [illegible] perrexit, ubi cum Friderico duce prælium liberiſſime [illegible], ſi ipſe Fridericus perſtitiſſet; qui cum ſuam partem deteriorem cerneret, vadum *Bruſe* tranſequitavit, & ut ita dicam non fugiendo, ſed plures conductores requirendo repatriavit. Iſto tempore Petrus Moguntinus archiepiſcopus recordationis felicis [illegible], de carnis ergaſtulo feliciter migravit. Quo defuncto Moguntinenſe capitulum ante Argentinam venit ad dominum Baldewinum totaliter congregatum, & ad ſanctam Moguntinenſem ſedem in capitulo concorditer ipſum poſtulaverunt. Et ecce quidam nigrorum de ordine monachorum Matthias (i) nomine, electus & confirmatus a papa in archiepiſcopum Moguntinenſem deſtinatus, qui ſe omnimode in domini Baldewini gratiam donavit: electionem domini Ludowici regis per dominum Baldewinum approbavit, & cum ipſo ſibi [illegible] conſpiravit. Unde dominus Baldewinus ipſum a capitulo in archiepiſcopum recipi feliciter procuravit, & ſua poſtulatione facta gratiarum [illegible] actiones. Poſt hæc anno Domini milleſimo trecenteſimo vigeſimo Rupertum ducem Bavariæ, comites de *Sponheim*, *Naſſaw* & Johannem comitem de *Creutznach* armis fuerat [illegible] aggreſſus, & caſtrum *Sprendlingen* captum violenter obtinuit. Deinde ante *Creutznach* venit incendia uſque ad portas inferendo, & Johanni comiti eidem plurima in bladis & vino inferendo damna, ad maximum incrementum deduxit. Poſtea in *Sponheim* quæcunque extra caſtrum reperierat crudeliter vaſtavit, & deinde *Kaſtelun*, quod erat Simonis antiquioris fratris domini Johannis comitis, circumdedit. Et cum eiſdem multa intuliſſet damna, neptis ſua *Valkenburg* exorta [illegible] comitiſſa, ſuis cum infantibus deſcendit, & ſe aſpectui domini Baldewini præſentavit, & flebili voce alloquens ſic clamavit: O pater reverende, numquid carnem tuam vis & ſanguinem [illegible] dare, quam potius debueras a cunctis defenſare, cum tui ſint conſanguinei? Pater recordare, & parce nobis hodie. Nam potens es ſalvare. A quibus dictis pietatis viſceribus ab incepto motus humiliter receſſit. Eodem anno *Baldenſtein* ſuper Lanam propter rebellionem [illegible], & Johannes fratrum (k) de *Weſſenburch* a fundamentis violenter erexit, caſtrumque *Balduinsberg* tunc conſtruxit, quod Wilhelmo comiti *Katzenelnbogen* in feudum ligium cum omnibus pertinentiis dedit, & anno Domini milleſimo

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]

(g) [illegible]
(h) Apud Brow. *Baldenſtein*.
(i) [illegible]
(k) Apud Balu. deeſt *fratrum*.

trecenteſimo

trecenteſimo viceſimo primo ipſum caſtri Baldenſteyn medium (a), ab illis de Mi[illegible]ſenbach ſuæ eccleſiæ in perpetuum allodium comparavit. Eodem anno contra[illegible] Bacheracum & ipſum caſtrum auctoritate regia libertati procuravit, & retentionem in communi imperii caſtro contra quoſcumque, & quod omnia imperii obligata ubicumque poſſet redimere, impetravit, & caſtrum Arbedorle (c), [illegible] ligium & aperibile ſuæ [illegible] legitime procuravit, & Eych prope Cheteni muro circumdans & libertati fecit. Illo etiam anno dominus Baldewinus illos de Daun [illegible] (d) ad ſatisfaciendum ſuæ Trevirenſi (e) eccleſiæ capiendo maxima expeditione congregata coartavit.

CAPUT V. *De Friderico duce capto per Johannem regem Bohemiæ, & [illegible] obſidione.*

Receperat pacem patre ſuo ſemper ſalvo, iſte Baldewinus promptiſſimus habebatur. Nam anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo ſecundo tertia v. poſt Bartholomæi cum heredibus Rudolfi ducis Bavariæ & comitibus *Naſſaviæ* & *Spanheim*, qui adjutores erant Friderici ducis Auſtriæ electi contra Baldewinum, [illegible] pacificatus & (f) multorum precibus inclinatus caſtrum *Kaſtelaun* (g), ſuæ eccleſiæ aperibile ligium a Simone de *Spanheim* comite acquiſivit, & terram quam undique violenter acquiſierat reſtituit. Dicti etiam duces Bavariæ pignus Bacheracum domino Baldewino per Ludowicum aſſignatum confirmarunt (h). Eodem anno Ludowicus rex & Fridericus convenerunt in [illegible] & *Mueldorf* congreſſione prælialii. In quo prælio dominus Johannes rex Bohemiæ domini Baldewini nepos ſtrenuiſſime pugnavit, & totum ipſius Friderici exercitum diſſipavit, [illegible] hinc [illegible] proſtravit die [illegible] antecedente ſuo Wenceſlao regi, ipſumque Fridericum regem cepit, & captum Ludowico regi, ſub hoc pacto quod ipſum non occideret, honeſtiſſime aſſignavit. Sequenti vero anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo tertio, & pluribus ſequentibus annis Mars & Saturnus in geminorum erant conjuncti ſigno, de quo aſtronomorum erat prognoſticatio, quod multa deberent prælia per diverſa mundi climata [illegible] regnare, diverſæ quoque hæreſes in Dei eccleſia, proh dolor! pullulare. Eodem anno dominus Baldewinus *Vellenſteyn* prope Creutzenache a Friderico duce (i), Silveſtri, *Naumburgi* prope Kaſtellum & terram *Spanheim* feodum ligium & aperibile comparavit, & regem Bohemiæ [illegible] renuntiare procuravit, quod ligium & aperibile GEORGIUS comes [illegible] a ſuo domino & eccleſia ſua Trevirenſi cum pertinentiis recepit, excepto [illegible] (k) feodis caſtrenſibus, ut in ſuo privilegiorum libro plenius continetur. Poſt hæc anno Domini milleſimo trecenteſimo viceſimo quarto *Smideburg* (l) & partem de *Virnenburg*, *Beilſtein* prope [illegible], [illegible] ligium & aperibile ſuæ eccleſiæ comparavit, & comiti de [illegible] [illegible] marcarum argenti annuatim redituum feodalem dedit, quos reddidit Trevirenſi eccleſiæ & in ſua terra aſſignavit. Illo etiam anno Domini, Baldewinus, rex Bohemiæ, & dux Lotharingiæ & comes Barenſis confœderati, fines Metenſium [illegible] poteſtate ingreſſi, quicquid extra civitatem proprietatis habuerunt [illegible], & hominum, funditus deſtruxerunt, & eorum rebellionem nefandam penitus perdomuerunt, & [illegible] ad emendam [illegible], prout [illegible] (m) [illegible] (n) [illegible] milleſimo trecenteſimo [illegible]

CAPUT VI. [illegible]

Omni [illegible] tempore iſte Baldewinus [illegible]. Nam anno Domini [illegible] domino Baldewino domino Mathia Maguntinenſi archiepiſcopo, qui maſchiarum Maguntiæ oppidum *Sancti Goaris* appellatum obſidione vallaverat, & expugnare nequiverat, adjutoriam expeditionem deſtinavit, deinde perſonaliter veniens, unde hoc oppidum viriliter expugnavit, & cum tota ſua

(a) Baluz. [illegible]. (b) Baluz. [illegible].
(c) [illegible].
(d) [illegible].
(e) [illegible].
(f) [illegible].
(g) [illegible].
(h) [illegible].

[illegible]. (i) Baluz. [illegible] *Friderici* [illegible].
(k) [illegible].
(l) [illegible].
(m) [illegible]. (n) [illegible].
(o) [illegible].

[illegible]

CAPUT VII. [illegible]

[illegible]

caſtrum *Schoneck* feodum ignem & aperturam fecerat Wernerus (a) tunc Trevirenſis eccleſie conſtruxerat ad tuitionem. Anno ſequenti anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo ſecundo guerra durante contra dicta quatuor caſtra, caſtrum *Balduinseck* a fundamentis edificavit, de quo potentia ſua maiori erecta contra eorum ſuperbiam. Eodem anno epiſcopatum Spirenſem ad inſtantes preces *Walrami* (b) comitis Veldentie dudum epiſcopi & capituli, qui tot debitis erant gravati & guerris, quod eum tenere regere non poterant, receperat regendum in temporalibus. Et eccleſie epiſcopatum ſtrenue regebat, debita perſolvit, diſtracta ad jus & proprietatem ſolicite revocavit. Unde ſequenti anno milleſimo trecenteſimo trigeſimo tertio domini de *Elcz*, *Fridrich*, *Wildericus*, *Johannes*, videntes ſe ſibi reſiſtere poteſtati non poſſe, poſt guerrarum ſedatum diu duratarum et eccleſie pacis dulcedinem poſtularunt, quam dum ſuis Baldewinus pacis amator potentibus ſuis ut largiretur, & Johannes* de *Elcz* de ſuo caſtro *Baldeneltz* ſue eccleſie perpetuum aditum & fidelem burgravium duxerat ſtatuendum. Illo etiam anno die Marie Magdalene in meridie, fecerat Treviri (c) ſubitaneum fluvium apud Treverim permanentem, ita quod cuncti per terras inhabitantes ſubmerſionis periculum timebant aſſeturum. Poſtea anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo quarto dominium de *Sternenberg* a domino de *Wildenberg* (d) comparatum eccleſie addidit Moguntinenſis. Eodem anno dux Lotharingie die Novembris XXIIII de homagio ſuo a domino Baldewino recepto munimenta tradidit litterarum. Alio anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo quinto ad inſtantiam Eltvilenſium dominus Baldewinus perſonaliter cum magna potentia marchionem Miſnenſem & comites de *Sponheym* hoſtiliter invaſit, eiſque per incendia & bella multum damnificavit. Sequenti anno Eltzdenſes domino Baldewino rebellarunt, contra quos mox marchionem & armatos ſuos, qui contra eos bella quamplurima habuerant. Illo anno die Symonis & Jude fuerat ventorum turbo in Valendorf tantus, quod multa alta edificia corruendo fuerunt diruta, unde quidam metrificat:

SIMonIs eXCeLsI ſernVnt tVrbIne LVCI.

In quo verſu computando numerum anni Domini poteris reperire. Anno vero Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo ſexto dominus Baldewinus epiſcopatum Spirenſem a debitorum gravaminibus relictum, relevatum, & multum melioratum, pace reformata, dictoque Walramo epiſcopo de medio ſublato, maxima gratiarum actione recepta, duxerat reſignandum, & Gerardum (e) de *Eremberg* Spirenſis eccleſie in epiſcopum ejus promovit. Eodem anno turbavit gelu vernum ſegetes, expono ſpeme.* [illegible]

CAPUT VIII. *De monaſterii Carthuſienſium conſtructione ſuper montem, ſancti Johannis conſtructione, & Wildrich a ſtratione, domino in Lamperch cooptato.*

VOce imperatoris papali & cardinalium conſilio anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo ſeptimo domino Baldewino & capitulo Moguntinenſi fuerat mandatum, ut epiſcopatum Moguntinenſem in manus dominorum (f) ad hoc a papa in Pingwiam deputatorum tamquam in manus pape libere reſignaret. Cui mandato dominus Baldewinus obediens, acceſſit Bacheracum, convocato dudum capitulo & officialibus eccleſie Moguntinenſis, precepitque eis ut mandatis apoſtolicis obedirent, & juramento ſibi per eos preſtito liberos eos remiſerat. Quo audito, quia videbant quod eis a nomine prodeſſe non vellet, inobedienter ab eo receſſerunt, & contra voluntatem pape & domini Baldewini Henricum de *Virnemburg* eum a Johanne papa deſtitutum, contra quem pene crimina & delicta opponenda apparuerant, nunc in archiepiſcopum acceptarunt, qui ſic in poſt omnia ſua tempora ab Ludowico imperatore in ſedibus receptus cum domino Baldewino eſt pacificatus. Illo anno apparuit cometa Judeorum mortalitatis pronoſticans. Nam quidam depauperati nobiles ſibi regem prefecerunt, cui nomen *Armleder* (g) impoſuerunt, qui cum auxiliis aliquot magna expugnavit Judeos quoſcunque invenire poterat crudeliter trucidavit. Anno autem Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo octavo Eduardus rex Anglorum regem Francie ſuper ducatum Normannie diffidavit, & de Alemannia multos terrarum dominos pluribus ſtipendiis duxit, Franciam potenter intravit, cremando, ſpoliando, ſed minime profecit. Poſtea anno Domini milleſimo trecenteſimo trigeſimo nono die Kalendis, dedicationis S. Maximini, Agritii, & Nicetii necnon & Johannis evangeliſte Patronorum (h) fuit eclipſis ſolis pluſquam duarum horarum tempore meridionali, & poſtea in autumno dicti de *Lauppen* (i) in Berno plures interfecerunt prelio triumphali. Illo etiam anno dominus Baldewinus regi Anglorum tamquam ſolenne

(a) Brow. Wernerus.
(b) Brow. addit [illegible]
(c) Brow. [illegible] (d) Brow. Wildenberg.

(e) Brow. Gerlacum. (f) Brow. dominorum [illegible]
(g) Brow. Armleder.
(h) Apud Brow. [illegible] dedicationis [illegible] & Maximini, Agritii, & Nicetii, necnon & Johannis evangeliſte patronorum.
(i) Brow. Laupen.

A [illegible] Sequenti vero anno [illegible] trecentesimo quadragesimo [illegible] & postea [illegible] per [illegible] Hartmannum & [illegible] Eodem anno rex Anglorum [illegible] Johannes [illegible] & multa [illegible] Eodem etiam anno dominus Baldewinus [illegible] Walramum [illegible] de Duna [illegible] Dunam [illegible] & castrum [illegible] & Johannem [illegible] [illegible]

[illegible] dominus Baldewinus [illegible] Ludovicum imperatorem [illegible] dominum Baldewinum [illegible] [illegible]

[illegible] dominus Baldewinus [illegible]

B [illegible] Eodem anno [illegible] dominus Baldewinus [illegible] Trevirensem [illegible]

C [illegible] Johannem regem Bohemiae [illegible] Sequenti vero anno millesimo trecentesimo quadragesimo [illegible] dominus Baldewinus [illegible] [f] [illegible]

D [illegible] dominus Baldewinus [illegible] [g] [illegible] Trevirensem [illegible]

E [illegible] Anno quadragesimo [illegible] dominus Baldewinus [illegible] Moguntinum [illegible] Ludovici de Bavaria [illegible] Henrico [illegible] Moguntinum [illegible] dominum Baldewinum Trevirensem, Walramum de Juliaco Coloniensem, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Gerlacum de Nassova Moguntinensis [illegible] A Lambertum?, & Johannem rex Bohemiae, non vocando vocatos non tamen comparentibus, [illegible] [illegible] principum [illegible] Rense [illegible] quod [illegible] ad electionem regis [illegible] procederent, qui unanimiter votis suis in dominum Karolum Johannis regis Bohemiae primogenitum direxerunt & [illegible] in Romanorum regem anno praedicto tertia post [illegible] die Julii [illegible] Eodem anno inter reges Francorum & Anglorum [illegible] perpetrato [illegible] serenissimus domini Baldewini nepos, [illegible] dominus Johannes rex Bohemiae [illegible] percussus [illegible] Anglicanorum [illegible] die Augusti [illegible] Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo die Aprilis [illegible] Bernardus de [illegible] & [illegible] domini Baldewini Burgravio [illegible] de Grantzey (b) [illegible] quod oppidum [illegible] recuperare volentes [illegible] Eodem anno postquam Ludovicus de Bavaria [illegible] (d) die Octobris [illegible] Sponsam [illegible] Illo etiam anno die exaltationis S. Crucis [illegible] Alio anno quadragesimo octavo dominus de Westerburch & peregrini [illegible] (f) ingressi multa intulerunt damna

CAPUT IX. *De Wernach & dominio de Covern emptis, & de Schoneck destructione.*

MUltorum consilio dominus Baldewinus facta [illegible], Wernach castrum cum suis pertinentiis suae Trevirensi ecclesiae comparavit & duci Johanni [illegible] in feudum perpetuum condonavit & [illegible]

[illegible] dominus Baldewinus [illegible] (g) terrore, & auxilio fuerat liberatus. Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo dominus Baldewinus in curia domini Caroli imperatoris Maguntiae celebrata [illegible] [illegible] regis [illegible] (h) [illegible] regis Romanorum [illegible] Eodem anno [illegible] (i) [illegible] Eodem anno [illegible] Moguntinensium [illegible] dominus Baldewinus [illegible] Quod [illegible] dominus Baldewinus [illegible] Eodem anno dominus Baldewinus castra & [illegible] de Covern [illegible] Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo [illegible] Henrico [illegible] Moguntino [illegible] marchione de Brandenburch [illegible] Rudolpho duce Bavariae [illegible] contra dominum Carolum in Romanorum regem electus [illegible] Karoli dominus Baldewinus [illegible] Unde dictus Guntherus [illegible] cum domino Carolo (k) concordes [illegible] domino Carolo [illegible] regiam & signa regalia resignavit, quem dominus Carolus in gratiam acceptavit. Eodem anno

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(d) [illegible] (e) [illegible]
(f) [illegible]

(g) [illegible]
(h) [illegible]
(i) [illegible]

[illegible] Flagellatorum ſecta ſurrexit, ſed [illegible] tamen ignoratur. Qui Flagellatores nudo corpore, caput capucio & pileo & pudenda lineo velamine tecta, cruce & vexillis, & candelis ardentibus praeviis, carmina [illegible] matris decantando, ſe duriſſime ad ſanguinis effuſionem acutis flagellis utrinque verberando, ſeque proſtrando ſub quadam ſpecie paenitentiae, [illegible] quam paenitentiam non a ſacerdotibus, ſed a laicis ſuſceperunt, quos magiſtros profitebantur, quibus etiam confitebantur, & ab eis abſolvebantur, & paenitentiam [illegible] peregerunt. Quam ſectam ut haereticam dominus papa Clemens condemnavit, & domino Baldewino mandata deſtinavit, quod dominus Baldewinus non per [illegible] quos [illegible]

[a] interficeret (a) ſed per ſuos burgravios & ſcultetos & [illegible] mandavit, & eam ſic extirpavit. Illo etiam anno Deus genus humanum [illegible] plaga flagellavit, [illegible] quod pluſquam medietas hominum ceſſit ab humanis, primo [illegible], [illegible] cruce quacumque corporis parte, & tumore [illegible] capientes celeriter [illegible] ſecundo [illegible] tertio, [illegible] loco igne, ita quod corpora [illegible] tempore celerius fuerant [illegible]. Et quod ab urbe condita non fuerant tempora periculoſiora. Quae plaga fuerat Judaeis [illegible], [illegible] quod [illegible] in omni terra [illegible], [illegible] plaga in omnia [illegible] Quibus de cauſis in omni terra Judaei [illegible], alii perierunt, quidam [illegible], [illegible] ignis [illegible] & ſe voluntarie [illegible]. Et illa per ſequentium [illegible] durarunt.

CAPUT X. *De Mandeler, Lyndeyte, Mylnhemer, Elkirofen deſtructione, & domini Baldewini obitu* [illegible]

Men dicit Dominus Petro: quodcumque ligaveris vel ſolveris ſuper terram, in caelo [illegible]. Unde anno Domini MCCCL. dominus Clemens VI. papa annum Jubilaeum in Urbe celebravit, & peccatorum poenae & culpae relaxavit. Eodem anno Jacobus de *Mandeler* litteras compoſitionis & concordiae inter [illegible] factas [illegible] proprio & [illegible] amicorum ſuorum [illegible] quem dominus Baldewinus [illegible] ad ordinationem ad hoc deduxit, quod ſe captivum ad Domini voluntatem [illegible] & in Trevirenſi palatio tanquam pro [illegible]

[b] (b) aliquandiu manſit. Tandem dominus Baldewinus precibus [illegible] amicorum, [illegible] litterarum munimentibus, ipſum ſub conditione [illegible]. Qui ſtatim poſt [illegible] minus Baldewini terras ſpoliando, cremando vaſtavit. Unde dominus Baldewinus anno Domini MCCCLI. [illegible] ſecunda *Mandeler* obſidione vallavit [illegible]. Nam novas [illegible] & turres, quam [illegible] *Ge-*

[c] *mot* (c) appellant. Tandem partes domini Baldewini ſuburbium [illegible] hoſtiliter invaſerunt, [illegible] patrum. [illegible] dominus Hartradus de *Schonek* [illegible], ſed armorum ſtrenuitate [illegible] celeriter evaſit

[d] (d) quem dominus Baldewinus apud S. Matthiam [illegible] mandavit. Tandem dominus [illegible] Confluentiam properavit. [illegible] comes de Seyna [illegible] litteras, caſtrum [illegible] pertinere ad eccleſiam Trevirenſem. [illegible] comes de Berga caſtrum ſuum *Windeck* domino Baldewino vendidit, ab eodem feudum [illegible] & [illegible] Trevirenſis eccleſiae [illegible] de [illegible] accepit, & ſe [illegible] eccleſiae Trevirenſis. Reverſus dominus ad [illegible], [illegible] qui multo tempore [illegible] ſuburbio [illegible] & ſtipitibus ſupponentes [illegible], ſublato [illegible], [illegible] ipſam turrim cum parte muri dejecerunt & [illegible] Et dum

[e] obſeſſi [illegible] (e) aliqui de parte domini [illegible] & totum ſuburbium ceperunt, & eos arctiſſima obſidione

[f] [illegible] (f) Obſeſſi vero penuria aquae [illegible] & ad fontem [illegible] caſtri [illegible]. Quo partes domini Baldewini diverſis [illegible] laboroſius [illegible] & periculoſius per ſcalas de rupe in rupem a latere [illegible] hoſtiliter [illegible], & cum [illegible] eorum caverna ad fontem [illegible] maximo [illegible] cavernae

[g] [illegible] & [illegible] (g) [illegible] fontem [illegible]. Unde obſeſſi omni humano ſolatio privati, [illegible] ante caſtrum [illegible] pervenit, gratiam quaeſierunt. Quibus dominus Baldewinus [illegible] magnificentiam [illegible] mansuetudine temperavit, & eis quos non violentia devicit, ſua gravia [illegible] monſtravit gratiam. Nam [illegible] quod per duodecim dies omni die de ſuo [illegible] ad eorum [illegible] & caſtrum [illegible] ita quod ſi ſibi aliquod [illegible] obſidionis & juramentum domino Baldewino [illegible] quocumque poſſent modo [illegible]; ſi vero nullum, tunc termino elapſo ſinguli quae vellent & poſſent una vice exportando

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible] (f) [illegible]
(g) [illegible]

castrum in manus domini Baldewini manifestarent, quod in crastino B. Thomae productum fuerat ad effectum. Hunc magnificum & gloriosum triumphum dominus Baldewinus non suae potentiae nisi adscribit, sed clementiae divinae bonitatis Dei, cui ad honorem in castro (a) natale Domini in hora & miſſagiorum de Montabaur [illegible] devote celebravit, & cum suis lautum convivando solemniter festivavit. (b) Castrum vero postea solo coaequavit, & ex opposito in S. Petri allodio fortius castrum aedificavit, & *Sarſtein* appellavit. Illo etiam anno castrum Trois cum pertinentiis sibi jure cedens feodali ecclesiae addidit Trevirorum. Sequenti anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo dominus Baldewinus videns terrarum semitas multiplicatas, rapinis hominum perturbatas, quorum malitiis volens obviare, pluribus magnatibus sibi confoederatis, [illegible] generalem terrae pacem & ejus advocatum dominum de Sleyda ordinavit, & tertia die Junii [illegible] potentia Domini in Esslin in suas manus tradi coarctavit, cujus tamen posteriorem partem postea voluntarie Coloniensi archiepiscopo assignavit, & plurima castrensium domicilia circa Ducam & Ulmenam, quae fuerant raptorum receptacula, devastavit, & ultra Rhenum progrediens castra *[illegible]* & *Hornfelbach*, (c) de quo obsessi tempore nocturnali metu corporeo evadi successerant, annihilavit. Et post haec *Ellerfhofen* (d) quasi inexpugnabile vallavit, & [illegible] erecto obsessis talem tantum metum incussit, quod avecto deportato, castrum tradiderunt, quod igne crematum solo complanavit. Post haec *Herrenberch* obsidione vallando (e) Reynerum de *Westerburch* coarctavit, quod Henricum de *Graſshof* (f) captivum liberum dimitti procuravit, & cum triumpho reversus fuerat glorioso. Anno autem millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio dominus Gerlacus de *Isenburg* (g) juxta Treverim Bohemos in adjutorium regis Francorum contra regem Anglorum properantes pugnata cautione, ut asserunt, cepit & spoliavit, & eos in Leyhem conservavit: quos dominus Baldewinus liberavit, & post haec castrum [illegible] aedificavit, & *Gerliſtein* (h) obsidione vallavit, ubi in tanta aquarum penuria laboravit, quod nihil proficiens obsidionem removit. Eodem anno Fridericus comes Sylvester tertia die Septembris recognovit quod castrum *Drenecke* [illegible] Marchiduchi (i), cum appenditiis, & *Zelenich* tenebat ab ecclesia Trevirensi in feodum, & super eo duplicia tradidit munimenta literarum. Eodem anno Baldewinus praesente domino Carolo Romanorum rege, Coloniensi & Moguntinensi archiepiscopis, in vigilia Natalis Domini in ecclesia Moguntinensi vesperas & in capella regis mediam & primam missam Natalis Domini celebravit, regem communicavit, & confirmationem multorum privilegiorum impetravit, & XV calendas Februarii Treverim reversus, infirmitate molestia gravatus, receptis Sacramentis, & auctoritate apostolica a poena & a culpa absolutus XII calendas Februarii circa crepusculum spiritum suum, qui condidit illum, creatori in die S. Agnetis anno Domini MCCCLIV more Trevirensi scribendi contracto anno nativitatis suae LXVIII. Sedit annos XLVI septimanas VI dies IV. & vacavit dies XXX. cujus exsequias capitulum solemnissime per episcopum Ulmacensem cooperante episcopo Acconense, & abbate [illegible] videlicet XV (k) calendas Martii, praesente domino Carolo rege & pluribus magnatibus peragendo celebravit. Requiescit in posteriori choro ecclesiae Trevirensis, (l) cujus anima paradisiaca capiat gaudia per aeterna secula seculorum. (m)

DOMNUS BALDEWINUS ARCHIEPISCOPUS TREVIRENSIS.

Caesaris Henrici septem frater aprici
Augusti semper capit hic mundus bona quem per
De *Lutzelburch* natum, & *Luxemburg* generatus,
Claustra duo gratus Carthusiae est operatus,
Illud formavit juxta muros Trevirorum,
Quod bene dotavit pro summa denariorum,
Et consecravit domui sua Thomae numeravit
Annum millenum c ter, & quatuor fere plenum,
Sunt appellata scilicet de Monte beati.

Aurore fundavit, & *Ehrenfels* primitiavit,
Hoc bene firmavit, & tunc Baldeyn vocitavit,
Goldbergh dampnavit, *Rupelberch* aedificavit,
Manderscheit vallavit, fregit, *Sarſteinque* paravit,

(a) Brow. hunc locum sic legit, [illegible] ad honorem, in crastino &c.
(b) [illegible] (c) Brow. [illegible].
(d) Brow. [illegible] (e) [illegible]
(f) Brow. [illegible] (g) Brow. [illegible]
(h) Brow. [illegible] (i) Brow. [illegible] appenditiis de [illegible] (k) Brow. [illegible]
(l) [illegible]
(m) Apud Brow. [illegible]

[illegible] dicitur, [illegible]
[illegible] Trevirorum,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Quem pie rex Christe donaveris ad aethera sic,
Amen.

Heynſelbach ſtravit, *Helekrus Saſzenb* nichilavit; A
* Notavit. Extraque vaſtavit Ulmen Dunamque * notavit.
Circum muravit *Eſch*, *Fiſch*, *Meyen* ſituavit,
Et libertavit *Franck*, *Witlich* ſociavit
Irradicavit Leyſcheym....

Pignore donatum cepit *Bopart* ſibi gratum;
Hillinſcheimque datum *Weſel Bacherach* ſociatum.
Inſuper emptatum *Limpurch* medium dominatum,
Et Counantum *Sterrenbergh* perpetuatum, B
Diſtrictum lacum Windelinumque beatum;
Ad propriumque ſtatum *Keyſerſlutern* vocitatum,
Smydburgh optatum, ſic *Swarczenberg* reparatum,
Freudenberg ornatum *Coppe*, *Sarbuch* mediatum,
Windeck comparatum, dat Bergenſem feodatum.

Vernwalb comparat hic, Juliacenſem feodat ſic,
Lotharium Bavarumque duces ſua feuda novare C
Luczenburgenſem fecerat comitemque Barenſem,
Et Confluctinum, ſimul *Franck* & Zoverinum,
Suffodiens fontes facit iſtos condere pontes,
Spira, Moguntina, Wurmacia, cum Treveris
Sunt ſibi commiſſæ, ſunt uſuris quia ſciſſæ,
Quas ſimul erexit, & protexit, bene rexit,
Debita perſolvit, ut in vulgo fama revolvit,
Undique conſtruxit, Deus omnipotens ſibi duxit.

Amen.

Lutzenburgh, *Limburch* hic Baldewinus generatus,
Gratus erat virium, exuit orbis germina pacis
Pacis & erector, rector, jubar utile turbis,
Urbis protector, hector probitatis amore,
More beatorum conſtruxit clauſtra bonorum,
Atque tyrannorum deſtruxit caſtra malorum.
Semper ei laus ſit, nam plura prioribus auxit, E
Urbes erexit, rex ſit quoniam bene rexit.
Exit ab hoc mundo mundo ſpiramine functus,
Unctus deceſſit, quem præſens tumba capeſcit,
Inque Kalos pleno tranſit Februi duodeno
Anno milleno c. ter, l. que ter; ſub amœno
Junctus Chriſte tibi defunctus ſit probus iſte.

Amen dicant omnia.

Incipiunt geſta domini Cunonis archiepiſcopi Treverorum.

GEſta nota, digna litterali ſunt deſcriptione commendanda. Hinc eſt quod vitam & actus domini Cunonis de *Falkenſteyn* ſcribere intendimus, qui tamquam leo ſtrenuus inimicis & affabilis amicis, verus in dictis, jurejurando immutabilis, nec terrore concutitur, nec blandimentis immutatur, ut manifeſtius apparebit in proceſſu. Hic dominus Cuno nobilibus ortus parentibus; ſcilicet nobilis, honorabilis & circumſpectabilis viri domini de *Falkenſteyn* & de *Mynczenberg*, & glorioſæ Johannæ de *Sarweerden* filius fuit. Qui pueritiæ tempora moribus & virtutum floribus adornatus percrevit. Anno Domini MCCCXX. natus fuit, cujus fratres uterini fuerunt dominus Philippus ſenior, & dominus Johannes junior. Dominus quidem Philippus frater domini Cunonis primogenitus, uxorem duxit, filiam præclariſſimi domini de Hanauw, ſed dominus Cuno cum fratre ſuo Johanne, canonici eccleſiæ Moguntinenſis ſunt ordinati, ubi dominus Cuno in adoleſcentia litterarum ſtudia eſt amplexatus, vitam & ingenium limpidioris capacitatis & intellectualis profunditatis eſt Deo diſponente adeptus. Immo non ſolum clericali ſtudio, verum etiam militari exercitio quamplurimum ſe mancipavit. B C

Cunonis parentes & fratres.

Cujus patre de hac luce per mortem carnis ſubtracto, dominus Philippus ejus germanus, fratrum primogenitus in dominio ſucceſſit, & ſtrenue gubernavit. Tandem intervalli temporis diſcurſu, eodem domino Philippo mortuo, comes Veldentiæ & dominus *Hanowe*, tamquam tutores & mamburni (a) [a] D filiorum domini Philippi, intromiſerunt ſe dominio de *Falkenſteyn* & *Mynczenberg* contra voluntatem domini Cunonis & domini Johannis fratris ſui. Dominus vero Cuno, quia ſenior fuerat domino Johanne, nolebat conſentire in tutores prædictos, ſed volens obtinere pro ſe & pro ſuo fratre dominium de *Falkenſteyn*, nullus officiatorum vel caſtrenſium ſeu civium volebat eum intromittere, ſeu obtemperando obedire, quia dominus Philippus frater ſuus, tempore mortis ſuæ ita diſpoſuit de caſtris, oppidis & munitionibus, & tradidit ad manus tutorum prædictorum anno domini MCCCXLII. E Unde dominus Cuno motus animo videns dominium ſibi innatum in manus alienigenarum tranſlatum, contricuit, & ad imperialia præſidia refugit, prædictos tutores & officiatos ad præſentiam domini Lodowici imperatoris citari fecit, & ad terminum deſtinatum eos vocari procuravit. Quo facto, dominus Lodowicus imperator, tutoribus non apparentibus, ſententialiter eos

Nepotum fratris tutelam ab imperatore obtinet.

(a) Mamburnus idem ſignificat quod tutor, ſuntque duo hæc verba quaſi ſynonyma.

amovit

nomen de tutoria, & domino Canoni commendavit.

[illegible margin note]

Post hæc dominus de *Hanawe* contra imperatorem & ejus mandata rebellavit. Quapropter dominus idem de *Hanawe* imperiali sententia fuit proscriptus, & de tribus castris tutoribus suis fuit expulsus. Tandem imperatore degente e præsidio dominum Cunonem relinquens, dictos tutores armata manu cum grandi exercitu hostiliter invasit, & dominum de *Hanawe* prope *Bischoffsheym* cepit in prælio, & traditione victoriæ fidem tradere castra anno suo ... secundo. Postea statim eodem anno cum valida manu apud *Frideberghe* convenit, & cepit comitum Beatrum, & immediate fuit facta secum compositio hæc, quod nepotes ambo resignarent liberorum dominium, quod illud gubernaret & regeret per sex annos continuos, & frater suus Johannes cum filio fratris sui Philippi, ulterius dominium tenerent & regerent simul & semel, usque ad annos discretionis junioris Philippi non dominum. Et sic tota rancoris materia fuit sedata. Ubi etiam dominus Cuno dominium custodiendo, grandem pecuniam, scilicet summam xxx millium florenorum congregavit, quam summam ad ecclesiam Moguntinam sibi commissam asportavit.

Fit provisor ecclesiæ Moguntinæ.

Anno Domini MCCCXLVI etiam fuit anno ... dominus prædictus Cuno est postulatus, & ab omnibus vocatus in provisorem ecclesiæ Moguntinæ, tempore domini Henrici de *Virneburg* archiepiscopi Moguntinensis & postea depositi. Quam ecclesiam strenue rexit & gubernavit per IX annos, usque ad obitum domini Henrici archiepiscopi depositi prænominati, & hoc contra Clementem papam & contra Innocentium suum successorem, & hoc propter juramentum quod domino Henrico fecit. Quam ecclesiam autem depauperatam, diversis debitis obligatam, maxime guerris oppressam, quam Deo juvante reformavit. Marchionem Misnenensem ecclesiæ Moguntinensi subegit, lantgravium Hassiæ contra ecclesiam insurgentem, strenue devicit & coegit, ut singulis annis ei dare ad cameram suam centum marcas argenti pro protectione, quousque pacem cum ecclesia habere vocaretur.

[illegible margin note]

Item contra Carolum electum in regem Romanorum se opposuit, & dominum Gunterum comitem de *Swartzenburg* elegit, & ante *Frankfurt* in castris & grandibus expensis in regem Romanorum statuit & introduxit anno Domini MCCCXLIX.

Item anno Domini MCCCXLVIII obsedit oppidum *Oppenheym*, & obtinuit suam voluntatem, & traditores ibidem damnavit.

Item anno Domini millesimo prænotato circa Ascensionem Domini destruxit monasterium S. Victoris extra muros Moguntinenses; sed Moguntinenses ipsum impugnare volentes, undique expulsavit, & cum eis prælium devitavit; sed Moguntinenses tamen nec venientes, tandem in pace cum suo reversi.

[illegible margin note]

Item domino Gerlaco per sedem apostolicam in archiepiscopum Moguntinensem contra dominum Henricum de Virneburg confirmato, eum episcopum effugere fecit, necnon terram comitum de *Nassawe* penitus devastavit, & omnes villas & partem communiorum ... hostiliter delevit. Postea substituto illo de *Kerich* in provisorem ecclesiæ Moguntinensis resignavit. Quod petiit ... pro bono reddere. Sed illo de *Kerich* per dominum Cunonem absoluto, cogitabat rehabere ecclesiam Moguntinensem. Dominus vero Cuno nolebat reddere, nisi prius solveret damna & pericula. Videns hoc ille de *Kerich*, malum cogitabat contra dominum Cunonem, mediante Ulrico de *Cronenberg*, qui fuit vicedominus & conductor domini Gerlaci de *Nassawe*, & sic convenerunt quomodo dominum Cunonem traderent sive mortuum sive vivum. Et in traditione venerunt in *Aschaffenburg*, in noctis silentio intraverunt castrum, & usque ad cameram domini Cunonis pervenerunt. Ubi dominus Cuno videns se fore traditum, & audiens Ulricum de *Cronenberg* ... proclamantem: Quicumque adduxerit dominum Cunonem vivum vel mortuum, habebit centum florenos. Audiens hoc dominus Cuno subito se ad fossatum castri per arctam fenestram cum [illegible], & sic evasit ante festum die crastino Simonis & Judæ, circa annum Domini MCCCLIII.

[illegible margin note]

Item anno Domini MCCCL oppidum *Pingwense* cum ... volens rebellare, strenue reformavit. Volebant enim capere Pinguenses cum ... armatum ex Ringavia, ante ortum diei ipsum quiescentem in lecto suo dicentes: Domine Cuno trade nobis *Clopp*, quia sic oportet esse aut morieris. Dominus Cuno, qui audax erat, cogitabat qualiter evadere posset manus eorum, & ... est eis sermonibus blandis ut expectarent ad modicum tempus, & quicquid posset pro utilitate patriæ facere, libenter annueret, & sic evasit per fenestram ad fossatum.

[illegible margin note]

Eodem anno Pinguenses videntes se fore deceptos, proposuerunt expugnare castrum *Clopp*, & pro se ipsis habere. Dominus vero Cuno tunc existens in *Ernfels* ex opposito *Pingwe*, nolens intrare oppidum propter traditionem, sed audiens clamorem populi & clangorem campanarum, videns Pinguenses velle castrum *Clopp* expugnare, statim surgens de lecto congregavit exercitum magnum, & primus in subsidium castri *Clopp* properavit, castrum defendit, traditores captivavit, & quosdam exilio relegavit. Sic Dominus Cuno ecclesiam Moguntinam-

ſuri in diœceſi perventu conſervatam, cum providentia & labore gubernavit, & ſe totum in mortem pro ipſa deſtinavit. O fidelis ſervus & prudens, quam ita fideliter laboravit, nec minas timuit, nec regem nec papam propter innovandum verebatur.

Tandem dominus Cuno videns dominum ſuum de Virneburg Henricum viribus deficere, & morti appropinquare, cogitavit illud Evangelii: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*: volens ſtrenue ſuum commiſſum terminare, veniens cum exercitu grandi & rege ſuo Gunthero de *Swarzenburg* in *Eltvil*, contra Carolum regem Bohemiæ eum cupiens expugnare: ſed dux Bavariæ filiam ſuam Karolo tunc temporis deſponſavit, & cum Carolo contra Guntherum Moguntiam venit, ubi Guntherus intoxicatus, ſciens ſe non poſſe evadere, regnum reſignavit Carolo: qui debitaſſent per principes reductus *Franckfort* ... mortuus & ſepultus quievit anno Domini milleſimo trecenteſimo quinquageſimo.

Cuno Gerlaco [illegible]

Tunc dominus Cuno animadvertens, domino Gerlaco a papa deſtinato [illegible] reſiſtere, & epiſcopatum ſibi commiſſum defenſavit. Omnes adhærentes ſibi & eos partem foventes tam in ſpiritualibus quam in temporalibus ſpoliavit, ac exactione gravavit, carcerali quadam moleſtavit, & in opere hoc ſtrenue perſeveravit uſque ad obitum domini de *Virneburg*, quo occaſio de hoc [illegible] ſublata, capitulum Moguntinenſe dominum Gerlacum a papa deſtinatum, in archiepiſcopum acceptavit. Dominus vero Cuno territorium diœceſis ſibi commiſſum reſignare penitus denegavit, niſi debita & damna ſibi eſſent plenarie perſoluta: & ſic altercationis diſcordia inter eos fuerat exorta. Tandem principes imperii & dominus Carolus rex & dominus Baldewinus archiepiſcopus Treverenſis cum aliis principibus Moguntiæ congregati, ad tractandum de ſtatu regni, dominum Cunonem vocaverunt & concordiam inter Gerlacum & dominum Cunonem fecerunt, ita ut dominus Cuno reſignaret territorium Moguntinenſe, & ipſe pro pignore pro debitis, expenſis & laboribus reſervaret uſque ad plenariam ſatisfactionem de munitionibus & caſtris ſibi competentibus, ſcilicet Pingwam cum oppido *Erenvels* cum telonio. & ſic pacificatis & amicabiliter compoſitis reſignavit territorium & epiſcopatum domino Gerlaco cum honore & reverentia. Tunc rex dixit domino Cunoni: Cuno intelleximus & eſt verum, dominum de *Virnburg* fore defunctum. Cui dominus Cuno imperterritus reſpondit & viriliter: Domine rex, ſi dominus Henricus de *Virnburg* adhuc in humanis eſſet, iſta compoſitio & reformatio nullo modo interveniſſet. & ſic commiſſione ſibi facta laudabilem finem [illegible] tradidit.

Cuno expugnat [illegible] dominum de Wirtemberg.

Tandem rex dominum Cunonem adamavit, & rebellionem domini de *Wirtemberg* contra imperium quatenus demonſtravit, petens ut ſibi fideliter contra eundem de *Wirtemberg* adhæreret in expugnatione rebellionis ejuſdem. Dominus vero Cuno petitionem regis gratanter accepit, [illegible] ſuperbum illum de *Wirtemberg* cum armata manu & exercitu regali ad ſubditum redegit. Ipſum tandem pacifice cum rege pacificavit. Poſt hæc dominus Gerlacus Moguntinenſis, a domino Cunone caſtra & munitiones quas pro laboribus & expenſis ſibi obligavit, ab ipſo redemit in triginta millibus florenorum, & tamquam [illegible] propter quoddam ſtatutum in Capp [illegible] alterantem, propter cautelam effugiendi periculum gravibus infamavit. Quam infamiam dominus Cuno coram rege & principibus tam prudenter & efficaciter defendit & ſe excuſavit, quod ipſe cum honore, & dominus Gerlacus cum pudore receſſerunt, omnis infamia in ipſum redacta detur.

Boemundus II. Treverenſis [illegible] Cunonem.

Tandem dominus Boemundus ſecundus, archiepiſcopus nonageſimus tertius Treverenſis poſt dominum Baldewinum electus & confirmatus, anno Domini [illegible] a generali capitulo Treverenſi fuit electus & confirmatus. Qui omni ſapientia & prudentia fuit adornatus. licet ſenio gravatus, credebat eum in pace territorium epiſcopatus gubernare, & ſoli Deo contemplari. Quod videntes comites militares & nobiles quamplures eccleſiæ Treverenſis juramentis conſtricti, proh dolor! juramentorum immemores, dictæ eccleſiæ munitiones & caſtra, quæ quondam ipſo [illegible] domino Baldewino vendiderunt, unuſquiſque ſua tamquam ſua propria uſurpaverunt, & compoſitione ſimul facta diviſerunt. Et armata manu contra Boemundum archiepiſcopum rebellantes poſſiderunt: necnon comes de *Sponheim* manu [illegible] contra epiſcopum ſe viriliter oppoſuit, totam provinciam devaſtando, ſpoliando ac flammis conſumendo depopulavit. Cui dominus Boemundus armata manu reſtitit, ipſum comitem expugnando tandem pacificavit. Ita dominus Boemundus magnos periculis revolvens, cum prudentiſſimis [illegible] revolvendo cogitando quid faciendum eſſet contra tot oppugnantia & reſiſtentia, quia ſenio aggravatus eſſet, & viribus deficientibus deficeret. Et memor ſibi conſilium dominum Recordatum qualiter honorabilis Cuno [illegible] Moguntinam eccleſiam rexit, protexit & defenſavit, ut ipſum haberet in coadjutorem maxime deſideravit, & cum communi conſilio capituli Treverenſis ipſum advocare diſpoſuit, quod & fecit. Vocavit & petivit ut Treverim veniret, quia ſecum de negotiis arduis tractare vellet. Ipſum [illegible] coadjutorem elegit, & poſtmodum dominum

Cuno audiens tot & tanta perfidiae mala moveri contra sanctam ecclesiam Treverensem, animo motus spopondit fidelia coadjutoria defensionis praestare, Deo juvante, juramento quod & fecit.

Primo tamquam leo rugiens cum duce Lucemburgensi contra quemdam capitaneum qui dicebatur Archipresbyter, qui totam provinciam disponere depopulare, cum suo exercitu effugavit, devastavit, & se patriam ab eorum infestatione cum duce Lucemburgensi viriliter protexit.

Item Philippum de Kemburg non metuens cum suis complicibus qui castrum periculo suae dioecesi fundare & erigere & fortificare disposuit. Cui obviam venit cum grandi exercitu & manu valida ipsum effugavit, Philippum capitaneum ducat cum suo castrum fundatum destruxit, sicque conquievit terra illa hostili devastatione liberata, pacem faciens venerabili domino Boemundo demonstravit, cui congratulans Boemundus Deum laudavit, qui sibi talem hominem in coadjutorem dedit.

Assumit sibi coadjutorem [illegible]. Tandem dominus Boemundus cognoscens se viribus deficere, dominum Cunonem loco sui in archiepiscopum Treverensem disposuit eligere & confirmare. Et sicut legitur de S. Valerio Hipponensi episcopo & Augustino, septima quaestione, *Quamvis*, ita ordinare disposuit. & sanctissimo patri Innocentio sedis Romanae apostolico, cum communi affectu capituli litteratorie notificavit, fideliter rogans, ut dominum Cunonem suum coadjutorem in archiepiscopum Treverensem electum confirmare dignaretur.

Hujus rei [illegible] papa. Universalia communi utilitate facta praelaudanda semper sunt & utiliter conservanda. Et ecce magna gesta domini Cunonis per multa diversa sunt climata, & ad aures papae & cardinalium pervenerunt, qui eum dato ad magnam dignitatem promovere disposuerunt. Et hoc honorabili viro domino Boemundo de curia Romana litteratorie fuit intimatum, & capitulo praevenire ipsum Cunonem sibi a Deo provisum, ut reservare cogitavit, & ad hoc promovere procuravit domino apostolico Innocentio patenti testimonio descripsit & fieri petivit. Quam descriptionem dominus papa & cardinales gratanter acceperunt, domino reverendo archiepiscopo Pragensi & episcopo Argentinensi hujusmodi inquisitionem examinare, & facti evidentiam sibi renuntiare fideliter demandavit, utrum morum decentia, animo prudentia dominus Cuno possit dioecesim conservare, gubernare, & potentia corporali regere & defendere. Qui diligenti inquisitione & examinatione perfecta, rescripserunt totum aliud oppositum ad utilitatem patris & domini Boemundi esse nuntium, & precum instantia cardinali esset via obtentum. Unde dominus apostolicus ipsum ad archiepiscopum Treverensis ecclesiae dignitatem in Dei nomine sublimavit, consecrare mandavit, & sibi existenti in dioecesi Treverensi pallium destinavit. Quem capitulum Treverense cum devotione cleri & populi cum solemnitate qua decuit solemniter acceperunt.

Confirmatur. Anno Domini MCCCLXII Cuno archiepiscopus Treverensis nonagesimus quartus consecratus, introductus & confirmatus per dominum Boemundum, ut praefatum est. Qui licet esset archiepiscopus, tamen fideliter obedivit & voluntatem eius in omnibus adimplevit usque ad obitum. Qui dominus Boemundus obiit anno Domini MCCCLXVII in die Scholasticae virginis, sepultus in ecclesia Treverensi. Dominus vero Cuno ecclesiam suam fideliter rexit, sublimavit divitiis & honore ditavit, pacem in omnibus conservavit, & tam clero quam populo benigne praefuit.

Rebelliones civium Treverensium [illegible]. Non post multum temporis cives Treverenses rebellare coeperunt, & clerum civitatis graviter impugnarunt, quibus cum superius restitit, eos ad imperatorem citavit, eos in curia imperiali devicit, eosque in expensis damnavit. Tandem concordia facta, ad cameram suam cives multas librarum denariorum Treverensium ad tempora vitae suae, singulis annis dare & persolvere promiserunt, & sic pacificati sunt.

[illegible] Coloniensis. Dominus Engelbertus de Marka archiepiscopus Coloniensis cum suo capitulo, videns se & suam dioecesim multis debitis & diversis gravaminibus aggravatam, congregavit communi consilio qua ordinatione possent ecclesiam Coloniensem ab omnibus incommodis liberare. Cum suo capitulo communiter ad memoriam revocaverunt qualiter honorabilis Cuno archiepiscopus Treverensis ecclesiam Moguntinensem & Treverensem defensasset, gubernasset, rebus & honoribus ampliasset, ipsum in coadjutorem domini Ludolphi unanimiter convocaverunt. Dominus vero Cuno motus pietate, ad dominum Boemundo [illegible] & cum consilio coadjutoriam (a) episcopatus Coloniensis cum gratiarum actione accepit. Cui dominus Boemundus congaudebat, quod suum electum etiam alii praeeligerent. Factus ergo coadjutor domini Coloniensis, ecclesiam a debitis absolvit, ac potentia rexit & utiliter gubernavit. Nam construxit in *Arnsberg* [illegible] omnes circumjacentes duces, comites, dominos, nobiles rebellantes expugnavit, raptores damnavit, civitatem Coloniensem rebellantem & contra ecclesiae [illegible] ad satisfactionem compulit. Cives in Andernachum contra episcopum repugnantes expugnavit, [illegible]

(a) [illegible]

in civitate personaliter presidebat, suos capitulo A feliciter dominavit.

Tandem mortuo domino * Ludolpho, capitulum Coloniensis dominum Cunonem vocavit, & concorditer unanimiter ipsum in archiepiscopum elegerunt. Sed dominus Cuno acceptare recusavit, & cum Treverensibus remanere promisit, capituloque consilium dedit, si dominus apostolicus consentiret, administrator cum sollicitudine ecclesiam gubernaret, sicut hucusque, donec cum providentia ecclesiae de episcopo providerent. Tandem tempore aliquo transacto, dominus Cuno se deficere viribus considerans, capitulo Coloniensi suam administrationem cum honore maturitate totaliter debitam resignare disposuit, petens ut consanguineum suum fratrem comitis de Sarwerden, qui in studio esset, in archiepiscopum eligerent, ipse vero eum cum suis expensis per sedem apostolicam confirmari ordinaret. Cui consentiens capitulum, si curam gerere ipsum promitteret, donec ad aetatem ipsius episcopatus & capitulum veniret, quod dominus Cuno gratanter accepit. Cognatum suum ad episcopatum Coloniensem promovit, & ad confirmandum & consecrandum suis expensis ordinavit, ipsius coadiutor fuit, & per aliquot annos in suis expensis tenuit. Tandem ecclesiae Coloniensi praesentavit, & ut personaliter episcopatum gubernaret, sibi fideliter indixit, salvo tamen quantitate de omnibus proventibus domini Cunonis recepta. Qui dominus Coloniensis avunculum suum in omnibus sequens, ecclesiam suam fortiter manu defendit, cum adiutorio domini Cunonis, ut cunctis patet.

Dominus vero Cuno a Coloniensibus absolutus, post obitum domini Gerlaci archiepiscopi Moguntinensis, a communi capitulo in archiepiscopum eiusdem ecclesiae petitur & eligitur, quod dominus Cuno recusavit cum gratiarum actione, ecclesiam Treverensem se tenere usque ad mortem eis nunciavit, & sic remissis, imperator Carolus dominum Johannem filium comitis S. Pauli suum consanguineum, Moguntinum episcopum eligere & confirmare procuravit. Dominus vero Cuno in Treveris manens, ipsam prae Coloniensi & Moguntinensi praelegit, rexit, & gubernavit. Quis umquam talem virum vidit, cui tot honores & beneficia applauderentur?

Dominus vero Cuno archiepiscopatum suum Treverensem amplians, omnia castra & fortalitia firmavit, muros exaltavit, frumento & vino abundanter ditavit. Castrum *Schonecke* cum suis attinentiis a duce Lucemburgensi oppigneravit. Tandem relabens a duce & ipso mortuo, a rege Wenceslao iterum oppigneravit maiori pecunia. Ducem Lotharingiae pecuniis concessis sibi amicabiliter propter pacem patriae reconciliavit, A comitem de *Wede* cum Wildenburgensibus cum quibus spoliatorem provinciae expugnavit, & ad restitutionem rapinae coarctavit, ecclesiam in Engerso, quae quidem comitis erat, sibi retinuit, monasteriumque de ecclesia & villa fecit.

Imperatorem Carolum plures recepit, eique cum suo exercitu in expensis abundanter providit. Primo quando fratrem suum ducem Brabantiae captum a duce Juliacensi redemit, & quando filium suum Wenceslaum in regem Romanorum procurare curavit, quem etiam dominus Cuno cum aliis principibus electoribus in regem elegit, D ac coronari Aquisgrani promovit. Ipsum vero regem post mortem domini ducis Brabantiae, quando ducatum sibi iure paterno est translatum, cum reverentia suscepit, & in expensis laudabiliter providit. Provinciam vero Treverensem universaliter ab insultu & infestatione diversorum malorum societatum praemunivit cum exercitibus & expensis. Primo contra quemdam capitaneum nomine Silvestrum, secundo contra dominum de Coffino cum suo exercitu, quibus si non restitisset cum potenti & valida manu, totam patriam cum violentia devastassent, sicut alias provincias fecerunt.

C Tandem honorabilis dominus Cuno sentiens se in infirmitate corporis ac debilitate gravari, coepit cogitare qualiter ecclesiae Treverensi de bono provisore provideret, antequam ab hac luce per mortem discederet, & pluribus personis examinatis non invenit, quia multi sunt qui honores appetunt, sed dispensationem honoris & laborem non quaerunt. Cogitavit ergo, quid faceret ignorans. Tandem inspiratione divina inclinavit sibi consilium bonum, ut Wernherum consanguineum suum de * *Falkenstein*, natum ex filia fratris sui domini Philippi bonae memoriae, diu in curia sua probatum, tum in archidiaconatu Treverensi, necnon in praepositura S. Florini Confluentiae, ac praepositura S. Paulini fideliter examinatum, simplicem & rectum, providumque inventum, promoveret ordinari in locum suum, quem idoneum & providum esset. Quod quidem consilium suis intimis consiliariis & amicis intimavit, quibus omnibus placuit. Et sicut dominus Boemundus secum fecit, sic & ipse dominus Cuno cum domino Wernhero facere disposuit, mittens suum legatum providum & honestum, scilicet dominum Johannem de *Lyse* curiae * Treverensis tunc officialem, cum litteris supplicationum ad dominum Urbanum papam, ut negotium illud domino apostolico intimaret, & de vita & honestate domini Wernheri, necnon de senio & debilitate domini Cunonis, atque utilitate patriae adiut renarraret. Quam petitionem dominus Urbanus cum cardinalibus gratanter accepit, dominoque Coloniensi

* de Konigstein.

* forte Aqui Confluentiae.

* Bertoldo. ac domino abbati S. Mauritii * necnon domino abbati * S. Mariæ ad Martyres * Wilhelmo. hujuſmodi ſupplicationem & inquiſitionem examinare & ſacti evidentiam ſibi remittere ſubtiliter demandavit, utrum dominus Wernherus morum decentia, animi prudentia poſſit diœceſim conſervare, gubernare ac defenſare. Qui reverendi domini mandato apoſtolico obedientes, diligenti inquiſitione & examinatione peracta, invenerunt dominum Wernherum in omnibus idoneum, tamquam virum approbatum & archiepiſcopatu dignum, renunciaverunt domino apoſtolico cum humilitate & reverentia, ut dictum dominum Wernherum eſſe dignum, necnon etiam reſignationem eſſe factam ad utilitatem eccleſiæ Treverenſis & univerſalis patriæ, & benevolentia & prompta voluntate domini Cunonis. Dominus vero apoſtolicus cum cardinalibus ſuis reſponſionem illam accepit & factum approbavit, dominum Cunonem ab archiepiſcopatu Treverenſi abſolvit, & dominum Wernherum ad archiepiſcopatum eccleſiæ Treverenſis in Dei nomine ſublimavit, confirmavit, & conſecrare mandavit. Executoribus eidem negotio apoſtolica ſtricte præcepit, ut rebelles ac contradictores hujus utiliſſimæ ordinationis per cenſuram eccleſiaſticam coarctarent, donec obedirent & expenſas ſatisfacerent.

Interim domino Wernhero exiſtenti in diœceſi Treverenſi, pallium tranſmittere promiſit, & ſic omnia circa dominum Cunonem & dominum Wernherum ſunt debita forma conſummata. Capitulum vero eccleſiæ Treverenſis ſe aliquomodo oppoſuit, eo quod dominus Wernherus capitulariter electus non eſſet, timentes canonici ne jus electionis perderent. Sed tandem auditis cauſis & examinatis & inventis, quod pro utilitate eccleſiæ & totius patriæ factum fuerat, conſenſum dederunt, dominum Wernherum elegerunt, electum & confirmatum recipere unanimiter promiſerunt.

Dominus vero Cuno domino Wernhero archiepiſcopatum Treverenſem reſignavit, & laudabiliter introduxit ad caſtra & munitiones & ad totam terram ipſius eccleſiæ introducere & ſibi præſentare ordinavit, cum debito honore & ſolemnitate, cum abundantia magna vini & frumenti abſque debitis, cum pace & tranquillitate ſic dimittat, ut aſſeritur, quod in centum millibus florenorum & multo amplius repertum eſt in meliori ſtatu, quam dominus Cuno in ſuo introitu invenit, quia promptuaria omnia erant plena. Hæc facta ſunt anno Domini MCCCLXXXVIII. in Maio.

[illegible] Dominus vero Cuno timens ne tempore Wernheri electi & introducti largo manu theſaurum eccleſiæ expenderet, theſaurum ſub ſua cuſtodia reſervavit, non, ut quidam malo ſidei putaverunt, & multa promulgaverunt, non ut eccleſiæ alienaret, ſed ita reſervavit, ut tempore debito domino Wernhero pertineret. His omnibus ita factis, dominus Cuno heu quod pro dolore dicere non poſſum mortuus eſt. * In quo juſtus quacumque morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit. Sepultusque eſt Confluentiæ ad ſanctum Caſtorem eodem anno ſtatim in Junio quaſi tertia infra octavam Pentecoſtes: cujus anima requieſcat in pace, amen. Dominus vero Wernherus domini Cunonis exequias fieri ordinavit ſtatim in Julio poſt ejus obitum, ſcilicet in feſto S. Jacobi: ubi dominus Colonienſis & honorabilis dominus dux Bavariæ Auſtriæ, cum aliis multis principibus, comitibus, dominis nobilibus ſecularibus & ſpiritualibus cum debita reverentia exequias peregerunt, & dominus Wernherus omnes expenſas largiter ibi fieri juſſit, & eleemoſynas larga manu dari ordinavit. * Sap. IV.

In Dei nomine amen. Cuno Dei gratia ſanctæ Treverenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Galliam archicancellarius, ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio Cunonis archiepiſcopi pro S. Nicolai & S. Georgii capellanis.

Dudum recolendæ memoriæ reverendus in Chriſto pater & dominus dominus Boemundus de Saraponte, olim archiepiſcopus Treverenſis prædeceſſor noſter animadvertens ſedulo quomodo altaria S. Nicolai & Agnetis, Georgii & S. Trinitatis in eccleſia Treverenſi reſpectu ſervitiorum & laborum incumbentium pauci ſunt dotata redditibus, & ſpecialiter SS. Nicolai & Agnetis altaria ante dicta, quæ ex primæva ſui fundatione ſingulis diebus certa hora diei ſingulas miſſas expoſcunt. Conſiderans inſuper quod laborioſum & difficillimum eſſet uni presbytero omni die miſſam celebrare, concepit quaſdam ſalubres ordinationes infra ſcriptas. Et ut hujuſmodi ordinationes tanto ferventius quanto devotius ſervarentur, redditus annuos ſingulorum altarium prædictorum diſponere juſſit & ſecit cum ſingulis viginti libris Treverenſium denariorum uſualium cenſualibus annuis augmentari. Verumtamen ſicut Domino placuit morte præventus, ordinationes prædictas per ipſum devota & ſancta mente conceptas non adimplevit taliter rata vota. Nos igitur pia intentione affectantes, ut ſicut eidem domino prædeceſſori noſtro in archiepiſcopali honore, altiſſimo diſponente, ſucceſſimus, ita & in præconceptis per ipſum ſalubribus ordinationibus ſuccedamus & bona opera per ipſum inchoata non remaneant incompleta: ad laudem Dei omnipotentis & glorioſiſſimæ Virginis matris ejus ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ac patronorum altarium prædictorum, necnon ad capellanorum eorumdem altarium commodum & profectum, de conſilio venerabilium devo-

torum noſtrorum decani & capituli eccleſiæ Trevirenſis, nunc mentem, propoſitum & devotum conceptum memorati prædeceſſoris noſtri ordinare & ſtatuere decrevimus, ac ordinamus & ſtatuimus per præſentes, ut deinceps capellani pro tempore altarium S. Nicolai & Georgii prædictorum in officiando eadem altaria mutuo ſibi ſubveniant: itaque capellanus altaris S. Nicolai, quod omni die circa horam diei officium miſſæ expoſcit, idem altare in officio miſſæ per unam integram ſeptimanam deſerviat, & alia ſeptimana integra immediate ſequenti capellanus altaris S. Georgii idem altare S. Nicolai ſimili modo in officio miſſæ deſerviat, ut eſt moris. Et pro hujuſmodi ſeptimana capellanus altaris S. Nicolai, altare S. Georgii quod omni die officium miſſæ ex debito non requirit, laudabiliter deſerviat ut eſt moris. Qua quidem ſeptimana finita, capellanus altaris S. Nicolai deſerviat, & illa finita, ex tunc præfatus capellanus altaris ſancti Georgii altare S. Nicolai, & capellanus altaris S. Nicolai altare ſancti Georgii per aliam ſeptimanam immediate ſequentem deſerviat. & ſic deinceps alternis ſeptimanis dicti duo capellani in deſerviendo & officiando eadem duo altaria mutuo vicissim ſibi ſubveniant, prout utrumque altare onus expoſcit. Volumus etiam & ordinamus, ut iis vicibus & ſeptimanis quibus alter ex dictis capellanis altare alterum eorumdem officiabit & deſerviet, capellanus deſerviens capiat, habeat & recipiat ad opus ſuum omnes & ſingulas oblationes altaris quod deſerviet & quæ ad idem altare provenient pro tempore in pecunia numerata dumtaxat, non candelis & ſingulis oblationibus in cera, ovis, ſtipite, & aliis quibuſcumque rebus conſiſtentibus proprio & vero capellano ejuſdem altaris nihilominus remanſuris. Exceptis tamen dictis feſtivis SS. Nicolai & Barbaræ, in quibus omnes & ſingulæ oblationes ſive in pecunia numerata, ſive quibuſcumque aliis rebus ad dictum altare S. Nicolai pervenerint, erunt & eſſe debebunt veri & proprii capellani dicti altaris S. Nicolai, non obſtante ſi eiſdem feſtis aut eorum aliquo capellanum altaris S. Georgii dictum altare S. Nicolai officiare & deſervire contingat.

Simili modo decrevimus, ordinavimus, decernimus, ordinamus, & ſtatuimus per præſentes, ut deinceps capellani pro tempore altarium S. Agnetis & S. Trinitatis, quorum alterum videlicet altare S. Agnetis ex primæva ſui inſtitutione, omni die & circa horam diei officium miſſæ requirit, in officiando & deſerviendo eadem altaria, ſingulis alternis ſeptimanis mutuo ſibi ſubveniant & ſubvenire debeant, prout de aliis duobus capellanis & altaribus ſuperius eſt expreſſum. Circa oblationes autem ad illa duo altaria pro tempore provenientes, ſive in pecunia numerata, ſive quibuſcumque aliis rebus conſiſtant, ordinavimus & præſentibus ordinamus, ut illis vicibus & ſeptimanis quibus alter ex eorumdem altarium capellanis altare alterius officiabit & deſerviet, capiat, habeat & recipiat ad opus ſuum omnes & ſingulas oblationes quæ ad idem altare provenient pro tempore ut ſupra notatum. Volumus etiam eoſdem capellanos & eorum quemlibet obligari, conſtringi, & arctari, cogi & compelli per cenſuram eccleſiaſticam, necnon per ſubtractionem altarium eorumdem & alia juris remedia opportuna, ad deſerviendum & officiandum alterna vice dicta altaria ordinationes noſtras prædictas, & per pietatem prædeceſſorum noſtrorum devotione præconceptas. Mandamus igitur & ſub excommunicationis pœna diſtricte præcipimus eiſdem capellanis & eorumdem cuilibet, quatenus hujuſmodi noſtras ordinationes ſanctas & ſalubres ex bone quorum reditibus & proventibus ſingulorum altarium prædictorum ſingulis centenalibus anno ex libris Treverenſium denariorum annalium ſunt adaucti ſumma, opere alterius ſtudio & debita reverentia ſuſcipiant & illa cum omni humilitate & devotione obediant & intendant præfatum prædeceſſorem noſtrum & nos commendaturi Deo omnipotenti, beatiſſimæ & glorioſiſſimæ Matri ejus beato Petro & patronis altarium prædictorum quoties in eiſdem altaribus miſſarum ſolemnia celebrabuntur. In quorum teſtimonium nos CUNO archiepiſcopus antedictus ſigillum noſtrum & nos Nicolaus de Piſchoga decanus & capitulum eccleſiæ Trevirenſis, quia præmiſſa & eorum ſingula de noſtro conſenſu proceſſerunt, ſigillum noſtrum capitulare appendi fecimus ad præſentes. Datum anno Domini MCCCLXVIII. ſexta die Aprilis.

Geſta domini Werneri archiepiſcopi Trevirenſis nonageſimi quinti feliciter incipiunt.

Dominus WERNERUS archiepiſcopus Trevirenſis nonageſimus quintus electus & confirmatus, nondum conſecratus, cœpit patenter ſe armare, quia ſtatim poſt obitum domini Cunonis bonæ memoriæ cœperunt tentationes ipſum invadere. Primo dominus PHILIPPUS DE SARAMITON ſuus avunculus theſaurum eccleſiæ, quem dominus Cuno reliquit, petiit dicens, quod dominus Cuno tutor ſuus extitit, ſuum patrimonium ſuſcepit, domum in Aspermont, & collectum theſaurum inde aſportaſſet quem eccleſiæ Trevirenſi adminiſtraſſet, illum rehabere vellet. Item dominus Wernerus ad archiepiſcopatum non veniſſet, ſi ipſum non promoviſſet, & ſic cum ingratitudine nun-

Mala ab initio ſui regiminis paſſus eſt.

dare diſponebat. Dominus vero Wernherus patienter & ſagaciter cum conſilio ſuorum reſpondebat, quod dominus Philippus non commoveretur, nec ingrate reciperet quia theſaurum quem peteret ſibi dare ad hoc non valeret, donec excepiſſet dominum Cononem cum devotione peregiſſet. Ibi cum conſilio principum electorum imperii ac amicorum utriuſque vellet facere ſalvo honore, quod amici permanerent. Eadem forma dominus Colonienſis etiam theſaurum petivit, quem dominus Cuno de adminiſtratione eccleſiæ Colonienſis deportaſſet, immemor beneficiorum ſibi factorum a domino Conone tam in promotione archiepiſcopatus ſeu quitanciarum omnium ſolutione. Cui dominus Wernherus benevole reſpondit ſe eum non eſſe theſaurum cuiquam alicui dare abſque conſilio aliorum quorum intereſſe videretur. Etiam ſperaret quatenus & tam patentibus literis ipſum inſtruere, quod ſibi et concederet, ſalvo tamen jure meliorem affirmationem. Inſuper in Septembri dominus Karolus rex Franciæ venit cum magno exercitu & inæſtimabili contra ducem Gelriæ, quem proponebat expugnare. De quo exercitu quidam contra dominum Wernherum ſe erigere propoſuerunt. Statim dominus Wernherus ſe eis opponere diſpoſuit, munitiones & caſtra ſui archiepiſcopatus munivit cum exercitu militari, ubi graviſſimis expenſis ſemper expectavit eos, & expugnare cum Dei adjutorio diſponebat, & ita uſque ad receſſum regis contra ſuos adverſarios viriliter ſe tenebat. Etiam licet perpeſſus ſit & aliis infirmitatibus, impedimentis omnibus excluſis, ſe ad Deum convertit, ordinem preſbyteratus ſuſcepit, ac ſe in epiſcopum conſecrari fecit ſecundum mandatum apoſtolicum anno Domini MCCCLXXXVIII in Septembri circa feſtum S. Matthæi. Etiam dominus Wernherus viris armatis omnibus officiatis ſuis firmiter mandavit, ut omnes ſuos ſubditos religioſos, canonicos regulares, moniales, & eorum bona defenderent, gubernarent, & de manibus raptorum eriperent, & tanquam ſua bona præſervarent. Sit ergo nomen Domini benedictum in ſecula. Amen.

BONIFACIUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Apoſtolicæ ſedis providentia circumſpecta ſingulorum fidelium præſertim eccleſiaſticarum perſonarum actiones & conſuetudines laudabiles dijudicans, circa ſtatum eorum proſperum diligenter invigilat, & ea quæ in his ad ipſarum noxam & detrimentum eccleſiaſticæque libertatis diminutionem redundare proſpicit, ſtudet opportunæ proviſionis remedio ſubmovere. Sane nuper pro parte venerabilis fratris noſtri Wernheri archiepiſcopi & dilectorum filiorum capituli necnon cleri civitatis & diœceſis Treverenſis nobis exhibita petitio continebat, quod in dictis civitate & diœceſi a longinquis retroactis temporibus obſervatum & tentum eſt, & adhuc ſervatur & tenetur, & quaſi in præſcriptam conſuetudinem, quæ merito non conſuetudo, ſed potius confuſio ſive corruptela dici meretur, introductum exiſtit, quod quamvis aliquem ex beneficiatis in civitate vel diœceſi prædictis ſive teſtatum ſive ab inteſtato decedere contingat, archiepiſcopus pro tempore exiſtens de omnibus & ſingulis ipſius decedentis bonis ſe intromittit, eaque recipit & convertit in ſuos uſus. Quodque propterea in eiſdem civitate & diœceſi in perſonis eccleſiaſticis ac earum rebus & bonis eccleſiaſtica ſuccumbit libertas, clerusque ſervili ſubditur conditioni, necnon beneficiati tam a parentibus quam a creditoribus eorum in neceſſitatibus ipſos ſuppoſitos derelinquuntur, ac defectus & damna gravia & quandoque penuriam ſufferre coguntur, odia quoque & ſcandala non modica inter clerum & laicos dictarum civitatis & diœceſis plures exorta ſunt & timentur etiam veriſimiliter oriri. Quare pro parte dictorum archiepiſcopi, capituli & cleri nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut conſuetudinem & introductionem ſeu potius confuſionem vel corruptelam hujuſmodi penitus ſubmovere & abolere, ac archiepiſcopo Treverenſi pro tempore exiſtenti de aliquali alterius honeſtæ ſubventionis auxilio in recompenſam providere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur cupientes ſuper præmiſſis ſalubriter providere, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, introductionem & conſuetudinem hujuſmodi auctoritate apoſtolica tenore præſentium penitus ſubmovemus & etiam abolemus, & nihilominus quod archiepiſcopus Treverenſis qui pro tempore fuerit in recompenſam abolitionis hujuſmodi fructus primi anni quorumcumque beneficiorum civitatis vel diœceſis prædictarum, quoties ea vacare contigerit, ſalvo tamen jure cameræ apoſtolicæ & cujuſlibet alterius, recipere libere & licite poſſit, eadem auctoritate concedimus per præſentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſubmotionis, abolitionis vel conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum V Calendas Junii pontificatus noſtri anno octavo.

WERNHERUS Dei gratia S. Treverenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Galliam & regnum Arelatenſe archicancellarius, ad perpetuam rei memoriam.

Militanti eccleſiæ ad ſolidanda in ipſius

[illegible]

[illegible]

voluerit, ſeu eorum dicti cleri aut aliquo comparuerit, contra eoſdem pro meritis cauſe ſublatam recuperare. Et ne quod abſit veſtabilis conſtitutum ... denominatum adminuerunt aperiant, volumus & ſub poena prædicta ſtatuimus & ordinamus, ut ſi cumque inſtrumentorum quorumcunque etiam quibuſcunque perſonis ſeu ipſarum ultimarum voluntatum executores de commiſſa ſibi executione aliqua ſeu ſucceſſoribus noſtris vel ſucceſſorum noſtrorum officialium aut alias commiſſarios compoſitionem facere ac nomine ſubdere ... Trevirenſis ſtatutum ... communiter diſpoſitione, quemcumque ad ſeu contingat de quorum ſeu receſſu eadem contenta per nos ... ſucceſſores ſeu noſtrum & noſtrorum ſucceſſorum officialium ac commiſſarios dandas vel datas, ſive de ſigillo cancellariæ archiepiſcopalis, ſive de ſigillo curiarum noſtrarum Trevirenſis vel Confluentiæ non plus recipiant ab eiſdem executoribus, ... de quolibet teſtamento & & ipſius executione & receſſu ac litteris ſigillatis, una marca argenti pro ſex ſolidis computanda, Album computata. Et inſuper ut noſtra & capituli noſtri prædicti ordinatio & ſtatutum adeo ſalubriter digeſtum ab eccleſiaſticæ libertatis dignitate perpetuis temporibus memoriter & inviolabiliter obſervetur, ſtatuimus & una cum prædicto noſtro capitulo ordinamus pro nobis & ſucceſſoribus noſtris in perpetuum, ut de cetero nullus cujuſcumque gradus, dignitatis vel conditionis exiſtat, per dictum capitulum receptus quemcumque ſeu quemcunque perſonam in archiepiſcopum Trevirenſem eligant vel provideat a ſede apoſtolica ab eo capitulo recipiatur, ſeu eidem in aliquo obediatur, niſi idem provideat primo & promiſerit juret tactis corporaliter ſacroſanctis, * clerum civitatis & dioceſis Trevirenſis in ſuis conſervare atque defendere libertatibus & privilegiis, ad quod etiam jura tenetur præcepto, atque præmiſſam noſtram ordinationem & ſtatutum inviolabiliter obſervare, datis etiam deſuper clero ſuo litteris. Quam quidem ordinationem & ſtatutum ac præmiſſa ſi provideat a ſede apoſtolica pro tempore eidem capitulo dicti capituli noſtri diligentiam ad hunc ut provideat promittat & juret ſupradicta exhibeat, & impendere, idem proviſus dictam noſtram ordinationem & ſtatutum promittere & juravit ac ſuper contrarium ſeu revocaverit, quod abſit, ex tunc in omnes perſonam noſtrum capitulum eidem proviſo nullum caritativum ſubſidium vel aliquod aliud cujuſcunque exactionis genus in clerum vel populum Trevirenſem aliquo modo concedant, vel ut dictus proviſus hujuſmodi caritativum ſubſidium vel aliam ſubſidii exactionem quæcunque ſuum proſtrent con-

* f. add. & tueri

A ſenſum nuper vel expreſſe, niſi prius dictam noſtram ordinationem & ſtatutum promiſerit, & ut præmittitur, juraverit, datis clero deſuper ſuis litteris. Quod ſi proviſus occaſione præmiſſorum dictum capitulum Trevirenſe perturbaverit vel moleſtaverit, quod abſit, clerus civitatis & dioceſis prædictorum dicto noſtro capitulo adhæreat, & eodem efficaciter & pro viribus aſſiſtat, cum quibus nos auctoritate noſtra & capituli noſtri prædicti auctoritate univerſis & ſingulis prælatis & clero ... noſtræ Trevirenſis dioceſis, atque ſub poena ſuſpenſionis B & in virtute ſancti ... nobis & eccleſiæ noſtræ præſtitorum, diſtrictius etiam inhibemus, ne hujuſmodi electo vel proviſo aliqua caſtra, fortalitia, oppida, turres & poſſeſſiones eccleſiæ noſtræ Trevirenſis tradant vel aſſignent, ſeu eaſdem introitus eis tradi aſſignari vel introitum ineant permittant, niſi prius a capitulo noſtro prædicto, quod hujuſmodi ut præmittitur præſtiterit juramentum & litteras, ut præmittitur, deſuper dederit, & fuerit per ipſius capituli litteras patentes certificati, ad hoc adſtringentes atque ſtatuentes, ut de cetero nullus cujuſcunque C etiam gradus vel conditionis exiſtat, in canonicum capitularem per capitulum eccleſiæ noſtræ Trevirenſis admittatur aſſumatur, niſi prius omnia præmiſſa & præſentem noſtram ordinationem atque ſtatutum, corporali juramento mediante promiſerit ſe fideliter ſervaturum, & quantum in eo ſit effectui ſuo adimpleturum.

Pro quarum etiam omnium præmiſſorum commemoratione perpetua ordinamus, & ſub poena ſupradicta ſtatuimus, ut ſinguli annis in perpetuum ſemper craſtino omnium animarum, eccleſia collegiata in civitate noſtra Trevirenſi, ut alias moris eſt, etiam D ad eccleſiam noſtram ſummam, in Confluentia collegia & eccleſiæ ad ſanctum Florinum conveniant, aliaque eccleſiarum collegia & eccleſiæ parochiales in ſuis eccleſiis prædicto craſtino ſolemniter & cum devotione vigilias & immediate poſt hoc miſſam animarum decantent pro bonæ memoriæ noſtro progenitore domino Cunone archiepiſcopo prædeceſſore noſtro immediato, noſtro Boemundo, Balduino aliiſque noſtris prædeceſſoribus & ſucceſſoribus cunctiſque E eccleſiæ noſtræ Trevirenſis ac prædictarum aliarum eccleſiarum benefactoribus.

Nos etiam omnibus hujuſmodi vigiliis & miſſis interſuentibus clericis & laicis & confeſſis & contritis, beatorum Petri & Pauli apoſtolorum auctoritate confiſi, quadraginta dies de injuncta ſibi poenitentia miſericorditer in Domino relaxamus. In præmiſſis quidem omnibus dictas ſubſidiarum clericorum, ac cenſuum carnium ac veſtimentorum nobis & eccleſiæ noſtræ Trevirenſi per

abbates & monasteria debitorum correctione atque praelatione necnon canonica correctione nobis & successoribus nostris archiepiscopis Treverensibus a jure permissis in spiritualibus & delinquentes clericos nobis & eisdem nostris successoribus semper salva. In quorum omnium testimonium & robore firmitatem praesentes litteras secreti sigilli nostri majoris munimine roborari. Exhortamur etiam atque rogamus praedictos honorabiles praepositum, decanum & capitulum ecclesiae nostrae Treverensis, ut quae praemissa ordinationes atque statuta de ipsorum decreto pariter & assensu processerunt, & non in eis unacumque [illegible] ecclesiae & dioecesis nostrae Treverensis bonum dignoscimus faciendum & confirmandum, quatenus etiam sigillo majori capituli praedicti praesentes nostras litteras faciant in testimonium praemissorum communiri. Et nos Arnoldus de [illegible] praepositus, [illegible] de [illegible] decanus, Robertus de [illegible] archidiaconus major, Cuno de [illegible] in [illegible] archidiaconus, Johannes de [illegible] scholasticus, Arnoldus de [illegible], Theodoricus de [illegible], Henricus de [illegible], Conradus de [illegible] custos, Theodericus de [illegible] cellerarius, [illegible] cantor, [illegible] de [illegible], Henricus de [illegible], Henricus de [illegible] canonici & totum capitulum ecclesiae Treverensis praedictum publice recognoscimus per praesentes, quod considerata clericorum oppressione & effectibus miserabilibus inde secutis superius plenius enarratis, ac evidenti ecclesiae & dioecesis Treverensis publico bono attento, pensatis & diversis, ut per dictum dominum nostrum praedictum archiepiscopum Treverensem praefertur, ideo nos de super tractatu & habito tractatibus praemissis ordinationes atque statuta cum dicto domino nostro una nos & fecimus, easque approbavimus & laudavimus, & praesentibus etiam facimus approbamus & laudamus. Et adjicimus ut universis & singulis, ut praemittitur, per dominum nostrum archiepiscopum praedictum suo & successorum [illegible] nomine & nos ordinata & statuta [illegible] per [illegible] observentur temporibus praemissa ordinata & statuta, mediante corporali juramento praestito, promittimus & praesentibus promittimus nos fideliter servaturos, quantum in nobis est efficaciter impleturos, nec de cetero in antea aliquem in canonicum capitularem ecclesiae nostrae praedictae aliquatenus recipiemus, nisi publice & ante omnia mediante suo corporali juramento promiserit praemissa ordinata & statuta fideliter se servaturum, & quantum in eo est efficaciter adimpleturum. Insuper quoque hujusmodi ordinata & statuta ad usu nostra & ecclesiae nostrae Treverensis praecipue ti-

gnare fecimus. In quorum etiam omnium praemissorum testimonium & veritatem praesentes litteras fecimus capituli nostri majoris sigillo dicti domini Treverensis sigillo cum pendenti majori roborari. Datum [illegible] tum, statutum atque actum Treveris anno Domini MCCCLXII [illegible] civitate & dioecesi nostra Treverensibus, (a) die sexta mensis Februarii. (a)

Gesta Ottonis archiepiscopi Treverensis.

POst mortem reverendissimi patris & domini domini Wernheri de Falkenstein archiepiscopi Treverensis anno Domini [illegible] in die S. Luberti [illegible]* [illegible] dominus Otto comes* de [illegible] praepositus & canonicus ecclesiae Treverensis per capitulum concorditer fuit electus* & per papam Martinum [illegible] confirmatus in archiepiscopum Treverensem. Qui civitatem cum magno gaudio & solemnitate introductus fuit cum multis nobilium principum comitum baronum nobilium & aliorum proborum virorum. Qui Otto hujusmodi suam sponsam & ecclesiam indubitanter magnifice & provide tam in spiritualibus quam in temporalibus undecim rexit annos, clericos & presbyteros ipse met ordinando & consecrando, ac [illegible] opera apud pauperes Christi exercendo. Nobiles & venabiles [illegible] humiliter & quandoque satis rigorose regendo & tractando. Saepius noctes integras [illegible] & orationibus vacando, atque in terram prosternendo, eadem crebra oscula [illegible] compunctione & devotione [illegible], etiam ut frequenter appropinquantibus solemnitatibus [illegible] Paschae, Pentecostes, Nativitatis Christi, Assumptionis Mariae [illegible] devoto videlicet [illegible] & [illegible] cum pauca [illegible] reciperet, quatenus eo liberius Deo vacare & intendere posset, [illegible] per tridium ante diem festum talem in [illegible] parte & aqua jejunando. Succedentibus [illegible] [illegible] ac [illegible] victoriorum cumulis [illegible] suae vitae [illegible] & tandem [illegible] corpus [illegible] quotidiana [illegible] castigavit. Sacrum etiam Dominicum sepulchrum [illegible] maxima devotione in hujusmodi suo episcopatus annis, semel personaliter & clandestine atque [illegible] sui capituli & subditorum omnium cum quoque nec ibi persona sibi [illegible] visitavit, committendo interim terram & dioecesim suam regendam & defendendam nonnullis comitibus & aliis nobilibus suae dioecesis pauco numero, qui eadem in magna pace atque ad reditum praefati reverendissimi patris & domini Ottonis rexerunt & gubernaverunt.

(a) Trevirensis [illegible]

Idemque dominus duabus vicibus perſonaliter cum maximis expenſis & laboribus, multitudine gentium nobilium & ignobilium armatorum ad Bohemiam contra infideles hæreticos Huſſitas viriliter pugnando equitavit, & poſt eius ad ſuam diœceſim reditum, ſuam ſponſam eccleſiam & capitulum Trevirenſe zelo optimo & ſincero reformare, & ad meliorem ſtatum reducere cupiens; cui canonici capitulares Trevirenſes fortiter ſe oppoſuerunt illi reſiſtere cupientes, prout ſe cum amicis & cognatis ſuis oppoſuerunt & reſtiterunt, tandem ſentiens ipſe dominus & pater reverendiſſimus Otto ſe non poſſe ſolum proficere in huiuſmodi ſtudio & bono inchoato opere, quemdam legatum ſedis apoſtolicæ Henricum cardinalem * de Anglia de ſanguine regis Angliæ natum, ſecum Treverim cum multitudine doctorum virorum adduxit, ſperans inde conſequi aliquam bonam reformationem & optatum fructum. Sed proh dolor! ſator mali ſeminis corda canonicorum Trevirenſium obcæcavit in tantum, quod ipſi canonici tam cardinali quam archiepiſcopo præfatis reſtiterunt, ita quod ambo nil proficerent, ſed abſque aliquo optato fructu reformationis receſſerunt, permittentes canonicos ipſos in ſuis antiquis conſuetudinibus vel abuſionibus.

Idemque dominus Otto monaſterium S. Matthiæ apoſtoli ordinis S. Benedicti extra muros Trevirenſes, cum magnis laboribus & expenſis ad regularem obſervantiam reduxit, abbatem inibi deponendo, Carthuſiæ ibidem tonſurando * & in abbatem præficiendo monaſterio prædicto. Qui abbas cunctis diebus vitæ ſuæ cum omnibus monachis ſuis eamdem obſervantiam laudabiliter continuavit, prout adhuc ibidem de Dei gratia obſervatur & tenetur.

Idem dominus Otto caput S. Matthiæ de caſtro *Erenbreitſtein* ad eccleſiam Trevirenſem ſuam ſponſam magnifice tranſduci & apportari fecit. Idemque dominus Otto omnia caſtra ſuæ eccleſiæ reformavit & reædificavit, eaque frumento & vino abundantiſſime replevit, non tam avaritiæ, ſed reſiſtendi æmulis, & ſubveniendi pauperibus ſubditis tempore cariſtiæ, cauſa. Quibus pauperibus adverſitatibus caſtris in omnibus cellerariis frugum in bono foro vendi & concedi fecit * anno aliquo ab eis rehabendi; ſed ne occaſio otiandi daretur ipſis pauperibus, procuravit recipi ab eis cautionem de reſtituendo huiuſmodi frugum, licet nihil ab eis petiit. *Waſſerpolch* * contra duos fratres milites de *Cymmernich* cum magna multitudine gentium armatorum & expenſis non modicis viriliter expugnavit, devaſtavit & totaliter in terram proſtravit. Caſtrum & dominium *Kempenich* vi & potentia debellavit, & ad eccleſiæ ſuæ dominium reduxit, tamquam bona feodalia libere ad eccleſiam ſuam devoluta. Caſtrum *Wyrlich* inceptum ab antiquo uſque ad ſuperficiem terræ, quod dominus Otto ulterius ædificavit, conſummavit & conſtruxit magnifice, ſicut hodie patet intuentibus. (a)

Geſta Rabani archiepiſcopi Trevirenſis

POſt mortem venerabilis patris Ottonis * prædicti capitulum Treverenſe diſcordater elegit: quia maior pars capituli dominum Jacobum de Sirck canonicum & ſcholaſticum eccleſiæ Trevirenſis elegit, dominus vero Fridericus de Cronia præpoſitus, & dominus de *Pirſingen* canonicus eccleſiæ Trevirenſis cum comitibus de *Virnenburg* & aliis nobilibus dominum Ulricum de Manderſcheit decanum maioris eccleſiæ Colonienſis elegerunt, ipſumque cum domino Jacobo de Sirck altari depoſuerunt, a quo poſtea magna & prolixa controverſia intervenit, ut cuius rei proh dolor eduxerunt. Ipſi vero electi ambo poſt feſtum Paſchæ & in Rogationibus ſe ad Romanam curiam tranſtulerunt negotia ſuorum proſequendo, & ſuus comes de *Virnenburg* cum certis nobilibus perſonaliter in curia Romana, & propoſito hinc inde negotio domino Martino quinto, & teſtibus deſuper examinatis, & partibus auditis, ambæ partes vacuæ de ipſa curia receſſerunt. Quapropter comes prædictus & ceteri nobiles indignati licet de facto ſe ſedi apoſtolicæ oppoſuerunt mandata apoſtolica non curando, ex quibus non modica incommoda ſecuta ſunt. Nam coarctaverant plebanos & presbyteros ceteroſque contra mandata apoſtolica ſe divina miniſtrare, & aliquos id recuſantes expulit quaſi exules fuerunt. Et quod peius eſt Damarus de *Gunderſdorf* de Colonia aliquos adduxit profugos presbyteros otioſos quaſi, qui eccleſias in *Montabaur*, *Molsberg*, *Vallendar* ubique ſuper Moſellam & alias invaſerunt, ſacramentalia ubique de facto, licet a iure prohibita miniſtrando. Quapropter generale interdictum fuit poſitum in diœceſi Trevirenſi, quod duravit quatuor annis, vel circa. Tandem dominus Colonienſis, Moguntinenſis & Wormatienſis convenientibus, huiuſmodi turbatio ceſſavit, & dominus Rabanus de Helmſtat

(a) [illegible]

epiſcopus *Spirenſis*, cui per papam prædictum fuit de eccleſia Treverenſi proviſum, exutus per aliquos de capitulo intromiſſus. Qui etiam poſtmodum eccleſiam Treverenſem pacifice tenuit & poſſedit, licet comes de *Wirnenberg*, & alii ſibi rebelles fuerint. Coarctavit tamen idem dominus Rabanus prædictum comitem de *Wirnenberg*, & alios eidem præſtare homagia poſt circumvallationem civitatis Treverenſis caſtri *Schonek*, & combuſtionem parvæ Confluentiæ, quod combuſtum fuit anno Domini MCCCCXXXVI in vigilia undecim millium Virginum.

Trevirì obſeſſum. Anno Domini MCCCCXXXIII. & XXXIV. circa feſtum Epiphaniæ Domini, & poſt, obſeſſa eſt civitas Treverenſis per dominum Ulricum de *Manderſcheit*, comitem de *Virnenberg*, & alios nobiles diœceſis Treverenſis, & duravit illa obſeſſio quaſi per duos annos: in qua omnia quæ ille venerabilis Otto de Tzegenhayn accumulavit fuerunt conſumta & penitus ad nihilum redacta, videlicet in *Lymparch*, *Montbabur*, & *Erembreitſteyn*, monaſterio *Meynfelt*, *Meyen*, *Kochem*, *Wittlich*, & *Sarburch*, ac aliis cellerariis totius diœceſis Treverenſis. Et poſtea alio anno videlicet triceſimo quarto prædicti comes & alii circumvallaverunt *Schoneck*, ubi modicum profectum habuerunt. Confluentini in omni illo interdicto laudabiliter ſe habuerunt, non arctando collegia, neque clauſtra, neque aliàs perſonas aut ſubditos.

Otto Tzegenhayn fuit antiſtes Treverenſis
Reſtificans clerum ſovit, expellens & Hebræum
Quem refutans pleriſque proceres populi quoque cleri.
Ob hæc flagellum poſt hunc ſuſcepimus unum
Anno milleno vigeno ſubde noveno
C. quater adde moritur venerabilis iſte.
Hunc poſt Ulricus Treverorum fiat inimicus
Manderſcheyt dictus, in cunctis erat quaſi victus,
Quem *Virnenborg* ſtatuens per eum populumque deludens,
Annos plus quoque terram vaſtant utrobique,
Vaſtantes urbem multo populo Treverenſem.
Spargunt hi clerum, ſpoliant, ſervant & Hebræum
Obſtant conſilio papæ & Cæſario juſto,
Spirenſem Rabanum bene qui firmat ſtatutum.
Ex his commiſſis extat locus hic ſine miſſis,
Multos tunc varios cleros faciuntque prophanos,
Schoneck hunc rectius Spirenſis fœdere nexus
Iſtum caſtrum reputavit deſcribere totum,
Quod non ad votum poterant ſibi facere notum.
Nobilibus junctis cum civibus ac fere cunctis.
Hunc inſtant menſe plus ledentes *Schoneck* caſe
Trigeno quinto poſt M. cum C. quater anno
Chriſtus reſpexit Treverenſes atque direxit,
Pontifices ſimul ac proceres doctos ſapientes
Guerram ſedantes ac terram pacificantes.
Iſtos laudemus, ſemper Domino jubilemus.

B RABANUS epiſcopus Spirenſis poſt multas guerras & tribulationes, per dominum Martinum quintum de eccleſia Treverenſi extitit proviſus, & etiam adeptus fuit poſſeſſionem pacificam. Hic in occiduo ætate conſtitutus, modicum profuit eccleſiæ Treverenſi: ſed omnia quæ habere potuit ſive in pecuniis ſive clenodiis, aut impignorandis fortaliciis & caſtris ſuis adaptavit. Tandem inito conſilio & tractatu cum domino Jacobo de *Syrck*, ipſam eccleſiam Treverenſem & diœceſim pro magna quantitate pecuniæ, & ut dicitur centum * millibus florenorum, reſignavit & per modicum tempus in diœceſi Treverenſi erat circa quatuor vel quinque annos, licet diœceſis per ſuos multum fuerit gravata & ſpoliata: quia habuit quemdam cancellarium nomine Erneſtum *Duſel*, qui libros, imagines, & plura alia quæ anteceſſores ſui laudabiliter ſervarunt, pro poſteris ſuis archiepiſcopis omnia verſus Spiram deportavit. Qui quidem epiſcopus cum cancellario modico tempore ſupervixerunt præmia recipiendo. Nota quod vulgus Confluentinus in receptione domini RABANI ad præſtandum homagium fecit rumorem, conſentientibus partibus domini de *Manderſcheyt*, ſic quod dominus RABANUS declinavit ad caſtrum Confluentinum, & per pontem circa Moſel am verſus *Erenbreitſteyn* evaſit, ſed tamen ſecunda die reverſus, recepit homagium ante eccleſiam S. Caſtoris toto populo & communitate in armis exiſtente anno Domini MCCCCXXXIV. menſe Junio.

Rabanus reſignat.

Ducentis millibus aureorum alii.

Geſta Jacobi Syrch archiepiſcopi Treverenſis.

E JACOBUS DE SYRCK (a), ſcholaſticus eccleſiæ Treverenſis circa annum Domini milleſimum quadrageſimum trigeſimum nonum de menſe Maii eccleſiam Treverenſem eſt adeptus, & hic fuit in ordine epiſcoporum nonageſimus octavus. Hic fuit multum aſtutus in negotiis, quod nullus potuit eum intelligere, neque de ipſo confidere, quia ſemper in parabolis loquebatur cum nobilibus ſuis, & numquam cordialiter neque confidenter. Hic etiam multum fuit infeſtus toti clero, excepto capitulo Treverenſi, & hoc [a]

(a) De hoc archiepiſcopo ſcribit Kyriander in anno, ... epiſcopus, qui magis ipſi fuerat quam hic noſter.

ſolummodo propter pecunias extorquendas, & extorſit maximam ſummam imponendo ſubſidia. Et impetravit aliqua privilegia papalia per cameram apoſtolicam expedita, principaliter contra clerum & contra totam diœceſim a domino Nicolao papa quinto, qui eidem extitit favorabilis. Quæcumque voluit obtinuit, pecunia mediante. Tandem theloneum Bopardienſe & alia ibidem accidentia comiti de *Catzenellenbogen*, ad multa millia florenorum impignoravit & cetera officia in diœceſi etiam nobilibus pro pecunia tradidit, de ſuis incolis nemini confidit, forenſibus a quacumque patria venientibus ſervitia ſecreta commiſit, quoniam & frequenter eidem ſubtrahendo fecerunt recompenſam. Omnes ſuas neptes, filias videlicet Arnoldi fratris ſui, comitibus copulari procuravit, ut progenies ſua alta videretur, pro quibus maritandis diœceſim ſuam expoſuit, communitatibus neſcientibus, niſi poſt mortem ejus. Infirmitas ejus incœpit in menſe Novembri & duravit uſque ad menſem Maii quaſi ad finem, licet medio tempore multotiens dicebatur mortuus Confluentiæ & alibi in partibus circa Rhenum, quia infirmabatur in palatiolo in ſcholaſtria ibidem quam pro tunc habuit, & adhuc dominus Siffridus *Dreckenach* ſecretarius ipſius domini Jacobi archiepiſcopi. Et infirmitas ejus fuit incurabilis ex nutu divino, quia peſſime rexit populum ſuum, & avaritia excæcavit cor ſuum. Et obiit ſine intellectu & ratione (a) viceſima octava die menſis Maii, ſepultus in eccleſia S. Mariæ virginis ante chorum circa majorem eccleſiam, anno Domini MCCCCLV. Et licet fuerit in quibuſdam actibus defectuoſus, tamen etiam multa bona in vita geſſit, reformando monaſteria, dedicando per ſeipſum eccleſias, & in feſtivitatibus, in collegiis, in monaſteriis celebrando divina, & in cena Domini lavit pedes religioſorum, & communicavit eos omnes. Et ſunt multa alia geſta ejus bona & laude digna pro quibus miſereatur ei omnipotens Deus. Amen.

Expliciunt geſta Treverorum archiepiſcoporum Deo gratias.

(a) Veneno petitus ut quidam volunt.

APPENDIX
AD GESTA ARCHIEPISCOPORUM TREVIRENSIUM.

A ### LIBELLUS DE PROPUGNATA adverſus archiepiſcopum Treverenſem libertate Epternacenſis monaſterii, deque inſtitutione feſti commemorationis ſancti Willibrordi.

Ex mſ. Epternacenſi antiquo.

Cum operante Deo, qui ſanctis ſuis facit magna & inſcrutabilia, per merita ſancti *Willibrordi* frequenter Epternaci moverentur ſigna, & innoteſcerent mirabilia, merito ingratitudinis notaremur indicio, ſi non devotis laudibus tanti Dei reſponderemus beneficiis, quem jubemur ſemper in ſanctis ſuis laudare, & omni tempore benedicere & magnificare. Ad laudem igitur Dei & gloriam S. Willibrordi venerantes memoriam, mutationem dexteræ excelſi, quæ ſuis meritis contigit in eccleſia Epternacenſi, volumus memoriæ commendare, & rem geſtam quam verius poſſumus cupimus præſentibus & futuris enarrare.

Anno igitur Incarnationis dominicæ MCXCII. cum præfata Epternacenſis eccleſia, poſt varios eventus afflictionum, induſtria prælatorum ſuorum jam paulatim inciperet reſpirare, & contenta præſentibus, intenderet ruinoſa ſua ſuſtentare, diruta reparare, invidit & impedivit eam adverſarius, qui ſemper omni bono eſt contrarius. Annus ille undecimus erat Godefridi, qui ab epiſcopo etiam tunc aliam abbatiam tenebat Treviris apud S. Matthiam, cum XVI. Kal. Junii dominica *Exaudi* ante Pentecoſten, Johannes archiepiſcopus reverſus a curia Wormacienſi, litteras attulit, quibus magnum damnum intulit non ſine ſuo diſpendio eccleſiæ Epternacenſi. Si quidem cum nuper, evolutis ſeptem annis, quibus circa electionem Rodolphi præpoſiti & F. archidiaconi in diverſa ſtudia ſcindebatur Treverenſis eccleſia, ipſe Arnoldo archiepiſcopo ſucceſſiſſet, & ſemel & ſecundo Epternacum deveniens, honeſte ſuſceptus & liberaliter habitus fuiſſet, cupiditate animi, libertatem ipſius eccleſiæ, quæ ſemper in ditione & mundiburdio imperii erat, callide exploraverat, & magnis expenſis apud imperatorem Henricum ſextum & aulicos, ut idem locus pro concambio caſtri *Naſſovve* in ſuam ditionem deveniret, omnimodis laboraverat. Super hoc litteræ quas abbati & conventui attulit iſta continebant.

Johannes archiepiſcopus Treverenſis facta cum imperatore commutatione obtinet abbatiam Epternacenſem.

Universitati veſtræ ſignificare noſtra decrevit ſerenitas, quod nos intuitu dilecti noſtri Johannis archiepiſcopi eccleſiæ Treverenſis reſpectu, de conſilio principum & fidelium noſtrorum, abbatiam Epternacenſem eccleſiæ Treverenſi tradidimus, eo jure poſſidendam, quo eam imperium uſque ad hæc tempora dinoſcitur poſſediſſe. Te itaque dilecte Godefride abba ab ea fidelitate, qua de ratione ejuſdem abbatiæ nobis teneris, abſolventes, diſcretioni tuæ mandamus, ut omni occaſione poſtpoſita, eamdem abbatiam a manu prædicti Johannis archiepiſcopi recipias, & ei, ſicut tuam decet prudentiam, obediens & devotus exiſtere non omittas.

Litteræ Henrici VI. imper. ad conventum Epternacenſem.

Tunc abbas his litteris Treviris recitatis coram omnibus in idipſum in capitulum majoris eccleſiæ congregatis, dicentibus ei, quod qui nutritus erat inter eos, non deberet contradicere promotioni Treverenſis eccleſiæ; reſpondit quod tam gravi objectioni non poſſet reſpondere abſque ſcitu & conſilio illius eccleſiæ. Petiit itaque diem deliberationis, & vix obtinuit uſque in proximum ſabbatum, ut, habito conſilio, cum eccleſia, ſimiliter ea die redderet reſponſum. Statimque litteras imperatoris miſit Epternacum, mandans conventui, ut prudentes viros & diſcretos in proximam quartam feriam convocarent, & ſe præſente quid facto opus eſſet deliberarent. Cum Epternaci mandatum Cæſaris eſſet prolatum, pro gravi dejectione & ſua deſpectione præſentem ſortem ſic deteſtans quaſi mortem, eccleſia conturbata eſt valde & conſternata. Tan-

[illegible]

dem in hoc convenerant, ut abbas imperatori privilegia prædeceſſorum ſuorum de libertate eccleſiæ oſtenderet, & per hoc judicio principum jus eccleſiæ defenderet. Super hæc deſtituti conſilio & humano auxilio, gementes ſervi Dei, fiducia bonæ ſpei, rebus in adverſis ut conſulat, & perpe merſis Willibrordum implorabant patronum, & ſic orabant.

O turrim columen noſtrarum, gloria, lumen,
Willibrorde ſacer pater, hoſtis quem premit acer,
Auxilio celeri clemens dignare mederi,
Ne manibus ſubjici contingat nos inimici.

Abbas etiam ad hoc eos exhortabatur, ſcribens eis quod propter impreſſos rumores nimium anxius, multa apud ſe volveret quid ſibi faciendum eſſet, maxime qui quodam modo devius eſſet, & conſilium non inveniret, cui inniti poſſet, præter ſolum & unicum divinæ miſerationis auxilium. Cur, inquit, *[illegible]*, juxta verba cujuſdam ſapientis. Ubi deficit humana, divina ſunt imploranda auxilia, ſicut Deus ipſe promittit: *In tribulatione invocaſti me, & exaudivi te.* Ut ergo, inquit, adſit nobis in auxilio opportuno, in miſſis & orationibus pro redemptione noſtra diligenter ſupplicate Domino. Cumque archiepiſcopus inſiſteret, ut abbas ad curiam non accederet, nec obtineret, omnibus modis eum gravare nitebatur, maxime quia & aliam abbatiam ab eo tenere videbatur. Unde prælati Trevirenſes conſuluerunt, ut abbas ad curiam accedens pro jure eccleſiæ ſuæ laboraret, & ſi nihil apud imperatorem obtineret, rediens ipſam abbatiam aut dimitteret, aut ab epiſcopo reciperet.

[illegible]

Interea illuſtris comes & advocatus Henricus Epternacum venit, & benigne abbatem & eccleſiam convenit, ſanum conſilium oſtendit, auxilium & adjutorium magnificum pro jure eccleſiæ laborantibus ſpopondit. Suggeſſit & apud eum tunc agebatur, ut accepta ingenti pecunia & conditionum immenſa copia, advocatiam imperatori redderet, & ab epiſcopo eam reciperet. Quod ille reputans ſibi & ſucceſſoribus ſuis eſſe inglorium, ſcripſit domno Conrado Moguntino archiepiſcopo, & aliis amicis ſuis de curia, ut ab intentione illius conamina averterent imperatoris animum. Miſit etiam imperatori honeſta munera, ſcribens ei & rogans pro Epternacenſi eccleſia.

[illegible]

Cumque pontifex inſtaret, & abbatem conſtaret, ut voci ſuæ pareret, aut abbatia careret, regni cenſura defenderet ut ſua jura, ad regis curiam hanc retulit intentionem, piam expoſito & obtento præfati domni Moguntini & [illegible] prothonotarii

A & Marquardi dapiferi magnifico ſuffragio. Horum conſilio imperator quæſtionem audiens, & rationem formam privilegiorum prædeceſſorum ſuorum, ut ſapiens æque moderans pro tempore quæque, diſtulit audientiam ad principum ſententiam. Et primo quidem non poſſe infringi quod fecerat reputavit; ſed poſtea ab abbate rogatus, ut ſaltem judicio principum ſecum ageret, dilationis pariter formam in hæc verba archiepiſcopo mandavit.

[illegible]

VENIENTES ad manſuetudinem noſtræ præſentiam fideles noſtri abbas Epternaci & quidam fratres ejuſdem eccleſiæ, privilegia anteceſſorum noſtrorum, & plurima inſtrumenta, multiſque rationibus conati ſunt oſtendere, quod nos de juſtitia nec de ratione illam eccleſiam alii eccleſiæ concedere poſſimus, nec eam ab imperio aliquomodo reſcindere debeamus. Super quo diſcretioni tuæ mandamus, quatenus tali hujus conſummationem differas, neque prædictum fidelem noſtrum abbatem, ſive aliquos de familia prædictæ eccleſiæ, ad faciendum tibi hominium aliquo modo compellas, quouſque nos ad partes Rheni revertamur, omnibus interim in eo ſtatu permanentibus, in quo hactenus permanſerunt. Scias autem quod in proximo reditu noſtro & abbatem & fratres, totamque familiam ejuſdem eccleſiæ ad noſtram vocabimus præſentiam, & quicquid in facto iſto facere poterimus, libenter ſicut promiſſum eſt proſequemur.

[illegible]

Itaque abbas rediens de curia cum imperatoris gratia, præfatas litteras archiepiſcopo præſentavit, quibus perlectis, in tantam prorupit iram, quod contra plurimorum affectum, in contumeliam litterarum & mandati imperatoris, ſine ſententia de poſſeſſione abbatiæ quam ab eo tenebat eum eliminaret. Unde prælati eccleſiæ timentes ſibi in ſimili caſu, convenerunt eum, ut abbatem reſtitueret, & poſtea ſecum ſi vellet, diſtricto jure ageret. Revocatus ergo ad ſatisfaciendum pro ſe coram eccleſia ſtetit, ubi ſibi hoc capitula objecit. Quoniam fide data promiſiſſet, quod rediens de curia ſine exceptione abbatiam Epternaci vel ab eo reciperet, vel omnino dimitteret. Ad quæ cum abbas reſponderet, quod valde ſtultum eſſet, in bona eccleſiæ condo vel reſcindo hac conditione expenderet, & hoc omnino negaret, ſimul compromiſerunt illorum veritati adquieſcere, qui interfuerunt. Communiter ergo, veritatem quidem in hoc dixerunt, quod poſt reditum ab archiepiſcopo recepturum ſe promiſiſſet vel dimiſſurum abbatiam, ſed de adjectione gratiæ imperatoris omnino tacuerunt. Cum vero abbas inſiſteret ut modum promiſſi manifeſte dicerent, ſe non eſſe interpretes verborum dixerunt, ſed tantum nuda verba tenerentur dicere quæ audierunt, & ſic circumventum

a cauſa

a cauſa non cadere fecerunt. Cumque ab omnibus inclamaretur, ut de abbatia abſceſſum faceret, neque excuſationem ſuam prætendit, neque quod illi a vero declinarent oſtendit: ſed reſpondit quod abbatiam nemini cederet, epiſcopo vero quod ab eo non accepiſſet, neque redderet, neque ab eo umquam reciperet. Ita diſceſſum eſt. Hos Epternacenſes eodem convenerunt, & ſimul compromiſerunt, quod ad omnia extrema ſe prius redigerent, quam ex parte epiſcopi vel de ſe vel de alia eccleſia abbatem eligerent. Ita etiam fama divulgabatur, quod abbas omnino abbatiam dimitteret, tantum cauſam ſuam cum excuſatione nec appellatione coram epiſcopo defendiſſet. Sed aliquibus conſiderantibus viſum eſt ſapienter eum feciſſe, quia ſi de oppoſitam innocentiam prætendiſſet, * cauſam incidiſſet, ſi appellaſſet, non ſine offenſa & damno diverſarum perſonarum etiam illius eccleſiæ de qua agebatur, magnum laborem & damnum intuliſſet. Quia ergo aliquid aut cedere aut dimittere, maluit ad tempus non dimittendo cedere, quam manendo & ſe & alios & maxime eccleſiam illam amplius lædere.

Epternacenſes itaque facta confirmatione, nuncios ad imperatorem direxerunt, qui ex reſponſo abbatis & querimonias omnes et injurias ab epiſcopis in contumeliam literarum & mandati imperatoris ſibi illatas expoſuerunt. Hoc autem multum ad rem profuit, quod archiepiſcopus tunc non bene in gratia imperatoris fuit. Nam ſuggerente Hermanno de Numaga, pro verbis quibuſdam ſuperbiæ non ſolum imperatoris offenſam incurrerat, ſed & domini Moguntini, & pene omnium aulicorum odium promeruerat.

Erat tunc temporis Theodericus unus ex eccleſiæ illius diſcipulis, a puero ſive uſque ad provectam ætatem clauſtralibus inſtitutus diſciplinis, qui pro eo quod multa audierat & viderat & legerat, ſtatum eccleſiæ & eventum a principio optime noverat, & quod ſæpe variis fortunæ incluſa proceſſibus numquam a ditione regum & imperatorum alienata fuerat. Is ergo permotus atrocitate tam ſubitæ mutationis, & dolens ſupra quam credi poteſt de ruina tantæ ſuæ dignitatis, & antiquæ inſtitutionis, ſemper imperatorum ex parte eccleſiæ epiſtolam, ex qua prærogativam a prædeceſſoribus ſuis ſibi collatam cognoſceret, quam ne ipſe animaret tota eccleſia genibus clementiæ eum provoluta, ſuppliciter deponeret. Intimavit etiam in ipſa eccleſiæ procuratum & variam ſtatum per annos principum & abbatum breviter annotatum, & quomodo regnum Lotharingiæ in ducatu Brabantiæ & comitatu Lucelburgenſi de redditibus ejuſdem eccleſiæ fuerit amplificatum. Cujus epiſtolæ talis eſt modus.

Epiſtola conventus Epternacenſis ad Henricum VI.

SERENISSIMO domino ſuo HENRICO glorioſiſſimo Romanorum imperatori & ſemper auguſto, conventus humilis Epternacenſis eccleſiæ anguſtiatus undequaque & afflictus, cum miniſterialibus & civibus omnibus, æternam in Deo patre ſalutem & gloriam & lætam de quocumque hoſte victoriam.

Non moveat dignitatem majeſtatis veſtræ clementiſſime domine, quod diſcretioni ſerenitatis veſtræ ſcribere præſumimus, licet parum vobis cogniti, utpote in arduis Ardennæ finibus repoſiti: tamen mente & corpore ſemper vobis devoti & fideles, atque ad ſupplicandum Deo pro ſalute culminis veſtri, promptiſſima voluntate ubique parati. Scribimus autem excellentiæ veſtræ, neceſſitate cogente, pro eccleſia Epternacenſi, dignitatibus & honoribus quondam tam affluenter poſita, ut regni Lotharingiæ vires ejus prædiis & poſſeſſionibus non parva ex parte ſint augmentatæ, & dignitates ducatus Brabantiæ & comitatus de Gelre, & comitatus Lucelburgenſis ad ſtatum regalis exercitus compendendum de bonis ejus ſint ſufficienter ordinatæ, præter illa quæ comes Flandriæ & comes Hollandiæ de manu imperii habent, in maritimis ſcilicet locis Walachriæ, in Scaldia & in utraque Bevelandia & in Briſilia. Harum vero omnium dignitatum bona, quamvis de manu veſtræ benignitatis ſuſcipiantur, tamen perpendere debet clementia veſtræ ſerenitatis, quod in archivis noſtræ eccleſiæ adhuc privilegiis eorum ſumma diligentia conſervantur. Qui & quales fuerint nobiles, duces, comites, & ceteri Francorum principes, qui hæc ſancto Willibrordo contulerunt, & quomodo poſtmodum propter incurſionem Normannorum ab Arnolfo imperatore, ad ſupplendum, dati ducibus & comitum regum delegata, in præſtitis dignitates conceſſerunt. Ut enim taceamus de * Arwerpo caſtello & ceteris oppidis vel vicorum nominibus, quæ vel dux Brabantiæ vel comes de Gelre, & ceteri habent de manu veſtræ majeſtatis in Texandria, in Bedele, in Betua: illud ſerenitati veſtræ cenſemus ſignificare dignum, dominus de Lutzemburgenſi comitatu, quia ante & quam nobiles tempore illius conditionis & libertatis * ex majori parte homines, qui bonis ſuis debent ad eundem comitatum de beneficio * debentibus & hereditario jure de regno attingentibus, de præfatis bonis S. Willibrordi, quæ ipſe ſanctus firma & rata teſtamentorum confirmatione delegaverat eccleſiæ ſuæ Epternacenſi.

Sed prius operæ pretium valetur veſtræ pandere clementiæ, quod tandem locum

* Antwerpo.

* f. ex.

* f. deputatis.

De fundatione monaſterii Epternacenſis.

Theodericus Epternacenſis monachus.

Epternacum ab Irmina filia Dagoberti regis A [illegible] & Pippino seniore sibi concessum, praefatus sanctissimus quondam Willibrordus archiepiscopus cognomento Clemens, de transmarinis partibus praedicationis gratia veniens, temporibus Justiniani imperatoris & Sergii papae, eodemque Pippino Francorum principe, monachorum habitationi aptum providens aedificavit, & collocatis ibi, quas a Roma detulit, sanctorum reliquiis, monasterium in honore SS. Trinitatis & apostolorum Petri & Pauli dedicavit, & monachos ipse & episcopus, monachus aggregavit. Providens vero in spiritu & venturum ex vicinia Trevirensis episcopatus varias incommoditates & assidua hostilitatis & servitia postulationis, ne autem ei suo episcopio Trajectensi, quod primo instituerat, ob longum terrarum intervallum, grave pendenti periculum, & tamen vel potius nullum auxilii impendium: neque vicinae Trevirensi, neque longinquae suae sedi Trajectensi totum in rebus esse materialibus subjectum, sed tota concessione ac firma testamenti conscriptione, tradidit in jus & mundiburdium regum & imperatorum in ordine sibi legaliter succedentium.

Hic anno Dominicae Incarnationis DCCXXXIX. indict. VII. anno vero ordinationis suae XL. aetatis LXXXI. VI idus Novembris plenus virtutibus & insignis miraculis ipse beatissimus pater & pontifex praesentem vitam finivit, & ibidem in oratorio suo sepultus, quantum nunc apud Deum meritis valeat, miraculis quotidie ostendit.

Post cujus decessum multo tempore sub monachico ordine & regulari vita cum electione electorum abbatum locus ipse permansit, donec facta post crudelem congressionem apud Fontanetum inter fratres reges filios Ludovici Pii regis Francorum divisione, eadem abbatia regalis Karolomanno filio Karoli regis Franciae, quem pater propter [illegible] quam exercebat, cum clericus & diaconus esset excaecaverat, a Ludovico patruo suo rege Lothariensium, ad subsidium vitae suae est concessa. Qui licet ante eum plurimis annis, [illegible] monachos quosdam adhuc superstites fugavit, congregationem destruxit, monasterii possessiones [illegible] suis dividit, & pro monachis, seculares clericos induxit, qui sancta & justa erant [illegible] & dissipavit. Sicque sanctissimus quondam locus per multa tempora, a prima institutione sua est dilapsus, donec postmodum anno Incarnationis DCCCCLXXIII. imperator Otto primus apud Magdeburch, suggerente Sigifrido duce & comite, ejectis canonicis clericis, monachos restituit, abbatemque Ravangerum eis praefecit, ut in suo & successorum suorum mundiburdio, sicut fuerat, semper idem locus maneret, semper [illegible] hunc praecepto & testamento munire curavit. Fecerunt & hoc [illegible] successores sui Otto item ejus, & Otto tertius post eum. Ab isto ergo abbate Ravangero & cum eo est hic decimus abbas Godefridus, quem nunc habemus. Summam etiam nostrorum abbatum ita colligimus. A transitu beati Willibrordi & ex anno Dominicae Incarn. DCCXXXIX. sub [illegible] abbatibus, Adalberto scilicet, qui [illegible] annis post S. Willibrordum praefuit, Beornrado Senonensi episcopo qui [illegible] annis, [illegible] qui [illegible], [illegible] Spoletano episcopo qui [illegible], Thiotfrido, qui [illegible] Hettino episcopo, qui sex, Jonathano abbate, qui [illegible] annis praefuit, per CLI. annos in nostro loco constituti sunt monachi. Post quos, ab anno Dominicae Incarnat. DCCCLIII sub [illegible] abbatibus, Adalhardo scilicet comite qui [illegible], Roberto comite, qui III, Ratbodo episcopo, qui [illegible], Reginaro comite, qui [illegible], Bernhardo praeposito, qui XX, Giselberto duce, qui [illegible], Hamero & [illegible] praepositis, sub ducibus Hermanno & Sigifrido praelato, [illegible] praefuerunt hunc eundem locum canonici per CXXIV annos obtinuerunt, ac demum agente eodem Sigifrido duce anno Incarnationis Domini DCCCCLXXIII ab Ottone primo monachi cum abbate Ravangero inducti sub X abbatibus usque ad hunc decimum annum Godefridi abbatis, qui est annus Incarnationis Domini [illegible] per annos [illegible] [illegible] locum Epternacensem incoluerunt. Quos annos ita colligimus: Ravangerus [illegible] annis praefuit, [illegible] Humbertus [illegible] [illegible] Theodericus [illegible] Conradus [illegible] Godefridus [illegible] & septimus Gerardus [illegible] Ludovicus [illegible] Godefridus vero hic noster [illegible] qui est a transitu S. Willibrordi [illegible]

Sed nec ab re videtur hoc loco annos principum regum & imperatorum a Pippino seniore, qui suscepit S. Willibrordum, usque ad vestrae sublimitatis tempora extendere, ut & vos sciatis, a quantis & a qualibus tam alto tanquam venam trahatis, & non cognoscentes, qui & quales fundatores & propagatores nostrae ecclesiae fuerint, propensiorem memoriam apud Deum in orationibus nostris studeatis eis impendere.

Pippinus itaque senior filius Begae sororis S. Gertrudis, ex Ansgiso filio S. Arnulfi, cujus cartam donationis & [illegible] habemus, primo dux Austrasiorum, & postea major domus regni Francorum fuit [illegible] annis. Praefuit in eadem dignitate Carolus Martellus, filius ejus post [illegible]

[illegible]

annis. Pippinus vero frater ejus alter annos Martello consilio Zachariae papae unctus a S. Bonifacio in regem Francorum, primo misso Hilderico rege in monasterium, regnavit xvi annis. Hunc S. Willibrordus baptizavit, & multa de eo & successorum suorum nobilitate prophetavit, quod postmodum rerum eventus probavit. Hujus filius Carolomannus regnavit tribus annis, Carolus magnus xlvi. Hic fuit imperator augustus annis xiv. Cujus filius Ludovicus pius xxvi annis imperavit. Lotharius filius ejus major, a quo Lotharingiae regnum dicitur, apud Fontanetum pugnavit cum fratribus suis Ludovico & Carolo, & deinde facta regni divisione, ipse cum aliis regnis imperium Romanum obtinuit, xv annis imperavit, & factus monachus Prumiae saeculum mutavit. Ejus filius Lotharius excommunicatus xv annis regnavit. Post quem Ludovicus patruus eius vi annis. Iste Ludovicus annis vi. Ejus etiam frater Carolus imperator annis xi. Quo electo Arnulfus imperavit annis xii qui locum dictum propter incursionem Normannorum, de bonis sancti Willibrordi avus comitatum Luxemburgensem ad supplendum [illegible] regalis exercitus. In maritimis etiam & in maritimis locis de eadem sancti bona magnifice eum augmentavit. Hujus filius non legitimus Zuentiboldus regno Lotharingiae cum vi annis praefuisset, a comitibus Gerhardo & Matfrido occisus est. Post Ludovicus filius Arnoldi legitimus, regnavit annis xii cuique successit Conradus rex Germaniae annis vii. Deinde translatum est regnum ad Henricum hominem de Quedelinburg filium Ottonis ducis Saxonum, quod xv annis rexit strenue. Hujus filius Otto primus imperavit xxxvi annis, & de sancta Adelheida augusta genuit secundum Ottonem, qui imperavit xi annis, genuit de Theophania, filia Constantini imperatoris Constantinopolitani, Ottonem iii qui post xix annos imperii sui decessit sine liberis. Cui succedens Henricus, filius Henrici ducis Bavariae filii Henrici ducis Saxonum, fratris primi Ottonis imperatoris, regnavit xxiv annis & decessit sine liberis. Tunc unus de principibus de genere illo excellentissimo Orientium Conradus de Wendingen, elevatus in regem, xv annis praefuit & ex Gisla de Limpurch, quae de nobilissima regum Francorum & Burgundiae prosapia processerat, Henricum imperatorem Candidum cognominatum, genuit, qui etiam post eum xvii annis imperavit. De Agnete imperatrice Henricum iv progenuit qui l annis imperavit. Henricus v ejus filius, qui xx annis imperavit. Inde iterum translatum est regnum ad Lotharium ducem Saxoniae, qui Richenzam de Suecia neptem de tenebris Apuliae, & cum xiv annis strenue imperasset

& obiisset, Conradus hujus sororis Henrici v imperatoris regnum xiv annis obtinuit. Post quem Fridericus Friderici ducis Suevorum, fratris praefati Conradi filius, pater vester, Romanum imperium strenue & gloriose gubernavit annos xl uno minus. Cujus, domine, Deo auctore heres dignissimus, successistis & imperii fasces jam xxv annis in palatio & solio digne & laudabiliter regitis, & recte. De talium enim & tantorum parentum propagine, qua nascendo in hunc mundum venistis, radix a pedi christianorum, quasi in virgulto retinentis dum tantos patres moribus & vita successive repraesentatis, & ut divinum quiddam intelligatur, per sapientiam Salomonis & per fortitudinem David regis scitis parcere subjectis & debellare superbos. Testatur hoc Bohemia, Saxonia, Burgundia, Anglia omnisque Italia, & Apulia, & omnes in circuitu nationes, quae vel consilio sapienter subjectae, vel infinita armis fortiter perdomitae, per eum qui est Rex Regum, qui dicit: *Meum est consilium & aequitas, meus prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & conditores legum justa decernunt.*

Per hunc ergo auribus vestrae clementiae miserandam calamitatem nostram, o gloriose imperator, latius explanare curamus, quia per hunc ipsum qui dedit vobis judicare populum suum in justitia, & pauperes suos in judicio, majestatem vestram ad misericordiam & justitiam ecclesiae nostrae liberandam, inflectere indubitanter speramus. Idcirco etiam manus vestras ante oculos reducimus vestrae serenitatis ut cognoscant, quod ipsi singuli, immo fere omnes, quos enumeravimus, nobilissimis regibus & privilegiis suis confirmaverunt praefatae ecclesiae nostrae incommutabilis libertatis, quam nunc, amiciosi homines callidis subdolis moventur abrupere, & serenitatem vestram praeterea concambiis seducentes, ampliora & digniora de manibus vestris ad suos usus, et autem vera ad detrimentum regni, & ad damnum nostrum conantur eripere, ita ut ecclesia, quae omnium antecessorum vestrorum regum vel imperatorum clementia & liberalitate libera esse cognoscebatur, nunc ancilla servorum suorum fieri cogatur. Quod vero ampliora & digniora illo concambio non solum de ecclesia & civitate nostra, sed & de comitatu Lucelburgensi a regno & de manibus excellentiae vestrae velit extorquere, majestatem vestram non debet latere, quia hoc nos non possumus nec debemus retinere, maxime de his quae inhaerentes sunt loco a conventu de bonis illis quae sicut praediximus, ad regna translata sunt, & quorum donationes literas nos adhuc in ecclesia nostra habere.

In primo dominus Arnoldus de castro Rupis habet beneficium vendidare & Cuono

frater ejus de *Belfort* habet de præfatis bonis, Walterus de *Wilz* & de *Belfort*, Walterus nepos ejus de *Merſenburg*, Tid. & Bertrannus frater ejus de *Vyſchbach*. Anſelmus de *Korvile*, Tider de VIII manibus, Wezel de *Lonceza*, & frater ejus Robertus de Baranga. Bernhardus de *Merſch*, caſtrum Theodoniſvila cum beneficio. Arn. de Rodemachra, quod caſtrum eſt in proprietate eccleſiæ Heuzenga, Hechinga, *Pris*, *Ameperch*, *Meſſela*, Daniel de *Rorvels*, Johannes de Wiltz & de *Dorfeberch*, Godf. de *Aſch*, & Henricus de *Mam* frater ejus & Vateſdunga, dominus Brunicho de *Malberch*, & dominus Rudolfus caſtrum Bettinga, quod tenet dominus Brunicho. Theodericus de *Schonevels*, Herbrandus de *Falkenſtein*, quod eſt in fundo eccleſiæ, Walterus & Cuono de *Aneleve*, Udo de *Aſch*, Wezelo de *Scharden*, Walterus de *Berge*. Tider de *Manderſcheit*, quod cum altero vicino eſt in fundo eccleſiæ, Tider de *Brandt*.

Summa caſtellorum eſt pluſquam XXX. abſque *Lucelburgh*. Ipſi autem caſtellani tenent maxima beneficia de bonis illis, quæ ſicut prædiximus a regibus quondam & ducibus comitibus cæteriſque nobilibus ſancto Willibrordo & eccleſiæ Epternacenſi collata fuerunt, & poſtea, propter incurſionem Normannorum reprimendam, ab Arnulpho imperatore, pro ſupplendo ſcuto regio & comitatu Lucelburgenſi augendo regno delegata fuerunt. Perpendat itaque diſcretio imperatoria manifeſte quale ſibi conſilium dederunt, qui talem dignitatem a regno & a tam nobilibus hereditas ſequeſtrare voluerunt. Hæc vero prædicta, ſunt tamen de Epternacenſi eccleſia.

Cæterum alia multa minora ſunt ad curiam noſtram pertinentia, præter hoc quod comes eſt advocatus tantum in oppido Epternacenſi, & in omnibus villis quæ pertinent ad proprietatem præbendæ noſtræ, ſive in epiſcopatu Treverenſi, ſive Metenſi, in quibus habet XXX manſos, de quibus infeudati ſunt plurimi noſtræ terræ nobiles.

Ecce clementiſſime imperator ſtatum & proceſſum eccleſiæ noſtræ ſerenitati veſtræ ſignificavimus, & quod a beato Willibrordo inſtituta non alias umquam, quam in ditionem commiſſa ſit regiam, propalavimus: quod regnum in dignitatibus ſuis de ea decoratum & ditatum ſit, enarravimus: quod majorum veſtrorum inviolabili auctoritate perpetua libertate donata ſit, explicavimus: & ſi hoc fuerit immutatum, ſicut jam apud vos ab archiepiſcopo eſt elaboratum, quantum dedecus, quantus error, quantum detrimentum, non tam nobis, quam & reipublicæ inde proveniat, vobis enarravimus. Quod igitur hanc ſententiam, quid cum principibus regni decernatis, veſtri eſt juris, clementiæ & majeſtatis. Non eſt autem veſtrum, A qui judicatis omnem terram, ſi ſalvo prius veritatis judicio, me quoquam faciatis indicatum, & patiamini nos, qui veſtri ſumus, per injuriam & præſumptionem prædonum, a loco noſtro, qui imperio numquam ceſſit, ſemper autem hæſit illius, a regno evelli, & ad ſervitutem hominum redigamur, qui cum ſua nequeant defendere, conantur dominationem ſuam in aliena extendere.

Ad quod etiam illud conſiderandum eſt & præcavendum, quod dominus archiepiſcopus in maritimis & remotioribus locis, ubi præbenda noſtra maxime ſita eſt, parum vel omnino nihil poſſet proficere, cum B niſi adeſſet & prodeſſet nobis ibi terror nominis veſtri, in nihilum revertentur illa noſtrum poſſeſſio. Sed quid de illis loquimur? Ecce juxta nos & inter nos advocati & ſubvocati noſtri, generaliter ubique hos maxime ſævientes terras ſanctorum invadunt, deprædantur, vaſtant, pauperes cultores earum cum dolore, fame, nuditate vivere faciunt, precariis omnino prædationibus terra vel quater in anno, tormentis etiam, ubiquaque eos prætergreſſi reddidit, affligunt, & non invenitur de his judex vel epiſcopus, qui vel ſæcularis, vel eccleſiaſtico jure ea dijudicet, C vel qui ſtet ex adverſo & ſe murum pro domo domini ſe opponat.

Inter quæ mala dominus archiepiſcopus de curia revertens abbatem noſtrum conventus affectibus, in continenti tam literarum veſtrarum & mandati veſtri tenore, terminis de abbatia quam ab eo tenebat clamavit; ſed poſtea conductu Treverenſi eccleſiæ revocatum, ad ſatisfaciendum pro ſe coram eccleſia de objectis citavit. Objecit vero ei, quomodo ſibi data promiſiſſet, quod tempore de curia ſine exceptione abbatiam Epternacenſem vel ab eo reciperet, vel omnino dimitteret. Quod cum abbas omnino ne- D garet, haud comprovincialium illorum veritati acquieſcere, qui interfuerunt. Commoniti ergo, cætera quidem veraciter dixerunt, ſed de additione gratiæ veſtræ, quam miſer poſuerat, omnino tacuerunt. Tunc indicentur abbate, ut membra promiſſi manifeſte docerent, ſe non eſſe interpretes verborum dixerunt, nuda tantum verba tenerentur dicere quæ audierunt, & ſic circumventum a cauſa eum cadere fecerunt. Tunc acclamatus ab omnibus ut de objectis alterum face- E ret, nec excuſationem prætendit, nec, quod illi a vero declinarent, oſtendit, ſed dixit, quod abbatiam quidem redderet, epiſcopo vero, quod ab eo non accepiſſet, nec redderet, nec ab eo umquam reciperet. Ita diſceſſum eſt.

His itaque infeſtationibus, ô ſereniſſime imperator, archiepiſcopus abbatem noſtrum fatigare noſque abſtractos a regno conatur, & ſibimet ſibi ſubjugare, nec præſtolatur veſtram majeſtatem, ſicut ei mandatum,

vult expectare. Quapropter, clementiſſime domine, omnes ad pedes majeſtatis veſtræ provoluti, ſupplicamus, pro dignitate parentum veſtrorum, pro eleemoſyna regni, pro majeſtate imperii, ut nobis tantis ærumnis deformatis, clementem animum habeatis miſerendi, & reſtituentes nobis abbatem noſtrum, immo veſtrum, prædictis hominum a nobis avulſum, ſibi & nobis detis locum & facultatem, auctoritate & privilegiis majorum veſtrorum, libertatem eccleſiæ noſtræ coram principibus defendendi, & nos in vocatione qua vocati ſumus, cum omnium antecesſorum veſtrorum, tum veſtris beneficiis, eodem jure, eadem libertate, qua hactenus uſi ſumus, uti permittatis: ac, ſicut ipſi, ita & vos nobis hoc confirmetis decreto magnæ veſtræ auctoritatis.

Finit epiſtola conventus ad imperatorem.

Dicitur imperator, lecta hac epiſtola, ſtatim mutata voluntate, multa ſecum agitaſſe, utpote qui ſe ſeductum paulatim intelligeret a recto tramite deviaſſe. Interim ſervi Dei in Epternaco jejuniis intenti, & vigiliis aſſidui, & aliarum eccleſiarum ſuccurſu flebant, orabant, contrito corde rogabant, ut Dominus inclinaret cor regis & immutaret, ſic autem affecti pro peccatis pulſabant aures ſummæ pietatis.

Spes pia lapſorum, Jesu, bona vita bonorum,
Quos peccata ligant, hoſteſque perinde fatigant,
Willibrordi meritis diſſolvens vincula litis,
Tu de conflictum nos eripe clade malorum.

Quibus dominus de alto meritis S. Willibrordi aurem ſuæ pietatis inclinavit, & animum imperatoris miro modo ab intentione facti concambii cum epiſcopo revocavit. Audiens etiam a nunciis, quos diximus ad eum directos fuiſſe, abbatem abbatiam propter vim epiſcopi dimiſiſſe, non diu expectavit, ſed protinus litteras has de electione alterius abbatis eccleſiæ deſtinavit.

Henricus Dei gratia Romanorum imperator & ſemper auguſtus, dilecto ſibi capellano Epternacenſi gratiam ſuam & omne bonum.

Hilliniis præpoſitus & Thiedericus camerarius eccleſiæ veſtræ confratres, ad præſentiam noſtram accedentes, ex parte veſtra nobis retulerunt, quod Gotefridus, qui abbatiam Epternacenſem huc uſque tenebat, eam penitus dimiſerat, & ad aliam abbatiam, ſancti Matthiæ videlicet apud Treverim, quam & ante tenebat, ſe tranſtulit. Quod ſi ita eſt, ne eccleſia eadem paſtore carens, in pejorem ſtatum perſonarum mala Deo ſervientium tranſire debeat & immutari, auctoritatem damus vobis eligendi perſonam idoneam in abbatem, ut tandem ab univerſitate veſtra veſtrum conſilio electa, & nobis rite præſentata, regalibus a noſtra majeſtate inveſtiatur, & inveſtita vobis cum ſolemnitate debita adhibita remittatur.

His autem Epternaci lectis, omnis eccleſia magno gaudio exultavit, & hymnum Deo magna alacritate jubilavit. Diu vero pertractantes de permiſſa ſibi a Cæſare electione, tandem ſaniori conſilio acquieverunt, ut quia abbas nec imperatori nec eccleſiæ adhuc abbatiam reſignaſſet, quamvis pro ſupra memoratis cedendo quodammodo ſe humiliaſſet, nuntius ad eum velociter mitteretur, qui dilationem electionis ſuggerens, quid ei faciendum eſſet percontaretur, diceretque ſibi, quod in tali rerum articulo omnes ſatius ducerent, ſe adhuc regi velle ſuæ prælationis adminiculo, quam certa pro incertis mutare, & in dubio electionis vel ſolemnitate inveſtituræ alterius abbatis vel parum laborare. Nuntius itaque Treviros reverſus, illic abbatem jam pridem cum epiſcopo in gratiam reductum, & cum eo ad curiam proficiſcentem, velocius quam credi poterat conſecutus, injunctum ſibi mandatum ſagaciter aperuit, & ad curiam imperatoris eum proſecutus, non deſeruit. Ibi archiepiſcopus, nec tunc bene exiſtens in gratia imperatoris, conſurgens Epternacenſem abbatiam imperatori reddidit, & pacto de ea inter eos facto, penitus abrenuntiavit. Imperator etiam e contra concambium de *Naſſauw* factum omnino exfeſtucavit. Cumque imperator abbatem redargueret, quare ſuam pro epiſcopo abbatiam dimiſiſſet, reſpondit, quod eam non dimiſiſſet, ſed propter epiſcopum uſque ad reſponſum gratiæ ſuæ ceſſiſſet pro tempore. Quod imperatori ita cedit ad gratiam, ut abbas eius gratiæ ſtatim obtinuerit efficaciam. Nam præcepit ei, ut deinceps ſub imperialis majeſtatis ditione abbatiam illam regeret, certus, adjiciens, quod præ multis aliis ſibi cuperet melius. Statim ipſe renovatus abbas, ſcripſit de curia conventui, miniſterialibus & civibus Epternaci hanc de tribulatione lætitiam.

Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete, modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. Dominus prope eſt. Nihil ſolliciti ſitis, ſed in omni oratione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus. Dominus enim imperator caſtrum *Naſſauw* eccleſiæ Trevirenſi reddidit, & donum quod archiepiſcopo de noſtra abbatia contulerat, recepit, nec permittit me abbatia cedere: ſed vult me pro abbate ſuo adhuc habere.

Has litteras Epternacenſes cum ingenti gaudio ſuſceperunt, & diem ſolemnem in condenſis uſque ad cornu altaris agentes,

in honorem S. Willibrordi Domino laudis A hoſtiam immolaverunt. O quanta exultatio, quanta gratulatio, quod utique commune eſt, quod geminum hoſpitio eſt dexteræ mutationis Dei & ſalvatione. Omnes gaudebant, laudeſque Deo referebant. Congratulabantur etiam omnes qui hæc audiebant, & ultra quam credi poterit admirantes dicebant: Vere hæc eſt mutatio dexteræ Excelſi. Vere enim dextera Dei virtutem magnam fecit & ſalutem, cum reddidit conſolatos, afflictos & tribulatos, ad merita declaranda Willibrordi veneranda. Non poſt multos vero dies abbas cum ſummo honore rediens de B curia, cum ingenti totius eccleſiæ & eorum qui in occurſum ejus eſſent, ſuſceptus eſt lætitia. Quibus in unum congregatis, præſentavit has litteras imperatoris, continentes formam reſtitutæ libertatis.

H. Dei gratia Romanorum imperator & ſemper auguſtus, dilecto ſibi conventui & univerſis fidelibus ſuis beneficiatis, miniſterialibus, & toti familiæ Epternacenſis eccleſiæ, gratiam ſuam & omne bonum.

Ea quæ ad profectum & honorem eccleſiarum pertinent, tandem ſemper ab imperatoria benignitate debent invenire proceſſum, ut quæ ad ipſarum ſpectant utilitatem, effectum in omnibus ſortiantur, & quæ ipſis damnoſa exiſtunt, debita retractatione reſcindantur. Inde eſt quod eccleſiam Epternacenſem malo commutationis titulo ab imperio alienari volentes, omnia quæ in commodum ipſius, in facto concambii eſſe videbantur, infirmare ſtuduimus, & in irritum revocare. Mandamus igitur vobis & præcipimus, ut dilecto noſtro abbati veſtro obedientes in omnibus exiſtatis, ſcientes, quod nos univerſitatem veſtram a pravorum moleſtia hominum, & perturbatione manu tenere curabimus & defendere.

His ita perlectis, omnes qui aderant Deum benedicentes, iterum in honorem S. Clementis W. laudis hoſtiam ſummæ Trinitati immolaverunt, & ut hunc diem quo mutatio hæc facta eſt, celebrem in perpetuum, ob venerationem ipſius ſancti & ſancti Oswaldi regis, cum eo die feſtum eſt, apud ſe & poſteros ſuos quotannis peragant, devote inſtituerunt. Sed nec in hac contentione provida ſiluerunt ſolicitudine. Legatos namque idoneos ad imperatorem miſerunt, poſtulantes, ne ſimile quid deinceps paterentur, ut eis provideret ſua imperiali auctoritate. Quibus annuens imperator, ſcriptum conſcribi & ſigillo ſuo inſigniri hoc privilegium, ut eccleſia Epternacenſis, non a ſe nec a ſucceſſoribus ſuis, ab imperio proceſſu temporis aliquo modo fieri debeat alienata in perpetuum.

A

DECLARATORIA CONTRA

Henricum Treverenſem præſulem electum, qui pallio non habito archiepiſcopum ſe in litteris nominavit, & ſacris immiſcuit.

Ex mſ. cardinalis Ottoboni, qui poſtea fuit Alexander papa VIII. eruit Mabillonius.

B

PRIMÆ LITTERÆ PAPALES CONTRA *eum electum, & plures aliæ ſunt contra eumdem in camera domini noſtri papæ.*

URBANUS epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabilibus fratribus Warmacienſi & Spirenſi epiſcopis, ac dilecto filio abbati monaſterii in Rodenkirchen Præmonſtratenſis ordinis Moguntinæ diœceſis, ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Ad audientiam noſtram pervenit quod Henricus Treverenſis electus, &c. *ut ſupra pag.* 219.

C Frater HUGO &c. dilecto in Chriſto religioſo viro priori fratrum Prædicatorum Treverenſium ſalutem &c.

Ex parte venerabilis viri Henrici Treverenſis electi, fuit nobis humiliter ſupplicatum, quod dubitet pro violatione fidei nomine juramenti datæ, ſeu tranſgreſſione, vel receptione telonei, vel pedagii, aut pro eo quod excommunicationis ſeu ſuſpenſionis ligatus ſententiis ſe ingeſſerit divinis, excommunicationis ſeu irregularitatis ſe vincula incurriſſe; cupiens quod ſuper his ad cautelam ſanctæ ſedis apoſtolicæ providere curaremus. Re igitur prædictæ cautelæ quod D detis, ut credimus, in hac parte, auctoritate domini papæ, cujus pœnitentiariæ curam gerimus, veſtræ committimus, *poſtquam quod dictæ ſuſpenſionis vel excommunicationis ſententiæ, ſi quæ fuerint latæ & peractæ fuerint, relaxare poſſitis, eum ab excommunicationis ſententia, ſi quam incurrerit ex receptione dicti telonei, poſtquam ipſum teloneum reſignaverit, juxta formam eccleſiæ abſolventes, demum ipſius confeſſione diligenter audita, pro dictis et ſuper aliis præmiſſis de quibus confeſſus vobis fuerit, eidem imponentes pœnitentiam ſalutarem, ac ſuper irregularitate E prædicto modo contracta, eum abſolvatis, prout ſecundum Deum animæ ſuæ ſaluti videritis expedire. Datum Viterbii III. Kal. Jan. pontificatus D. Urbani papæ IV. anno I.

Reverendo in Chriſto patri ac domino H. Dei gratia Treverenſi electo & in archiepiſcopum conſecrato Fr. Daniel prior humilis Fr. Prædicatorum Treverenſium orationes in Domino devotas.

Litteras & mandatum R. patris D. H. tituli ſanctæ Sabinæ presbyteri cardinalis ge-

tenus curam pœnitentiariæ domini papæ recepimus in hæc verba: H. Hugo miseratione divina tituli S. Sabinæ presbyter cardinalis, dilecto in Christo viro religioso priori fratrum Prædicatorum Treverensium salutem in Domino. Ex parte venerabilis viri H. Treverensis electi &c. *ut supra.* Huius auctoritate mandati, vos iuxta formam ecclesiæ ad cautelam absolvimus ab excommunicatione, si quam incurreratis ex receptione telonei: quod per nuntium vestrum Confluentiæ de conniventia vestra, ut creditur, dicitur receptum, cum nobis constet quod vos Confluentiam expresse mandastis, ne de cetero colligeretur teloneum ante dictum, & vos absolvimus ad cautelam ab omni excommunicatione, de qua ex virtute earumdem literarum absolvere vos valemus: dispensantes vobiscum ad cautelam similiter super violatione fidei, nomine iuramenti dati seu iuramenti transgressione, si fidem vel iuramentum in aliquo violastis. Dispensamus etiam vobiscum ad cautelam super irregularitate, si quam incurristis, suspensus vel excommunicatus ingerendo vos divinis, cum super eis & aliis vestram audiverimus confessionem & vobis pœnitentiam iniunxerimus salutarem. Datum anno Domini MCCLXI in vigilia Paschæ.

Littera [illegible] papæ Wormac. Spirens. & abbatis de Rodenkirchen.

Sanctissimo patri ac domino sacrosanctæ Romanæ sedis summo pontifici C. & H. miseratione divina Wormac. & Spirens. episc. & abbas de *Rodenkirche* Præmonstratensis ordinis Maguntinæ diœcesis, cum debita subiectione & reverentia devota pedum oscula beatorum.

Literas vestras recepimus in hæc verba *ut supra in prima littera papali.* Sane de hoc quod dictus electus se archiepiscopum nominasse, ad excusationem suam prætendit, quod non ex proposito, sed secundum consuetudinem Alemanniæ, qua electi in archiepiscopos & episcopos consueverunt, confirmatione obtenta, archiepiscopi & episcopi nominari, hoc fortassis poterat accidisse. Nam & in quodam apostolico rescripto nobis ostenso, sibi archiepiscopus nominatur: & cum non invenerimus eum de novo constituisse teloneum vel pedagium supradictum, & si iuxta consuetudinem suorum prædecessorum, nomine suo aliquid receptum fuerat, receptionem pedagii seu thelonei remiserat, antequam vestrum vel nostrum mandatum super eo ad ipsum perveniret, & si culpam aliquam in recipiendo contraxit, absolutionem super hoc & dispensationem a reverendo P. D. Hugone vestræ sanctitatis curiæ summo pœnitentiario obtinuit ad cautelam, sicut per literas suas nobis ostensum. Et cum nullus compareret, qui dictum electum infamaret, nec eum invenimus aliquatenus super dictis criminibus aliqua respersum infamia, dictorum religiosorum prælatorum, canonicorum, decani christianitatis, & sacerdotum Treverensium super bona fama & conversatione dicti electi ex abundanti accepimus iuramenta: per quæ etiam nobis constitit quod licet dictus electus in sacerdotem sit promotus & in archiepiscopum consecratus, nullam adhuc missam, quia pallium non habuit, celebravit: nec etiam ipsum invenimus super prædicta dilapidatione suspectum. Postremo considerantes quod ulterius in ipso negotio quidquam facere non poteramus, ipsum negotium vobis remittimus, sicut habuimus in mandatis, vestram sanctitatem super hoc consulentes. Factum & datum Cellæ, Maguntinensis diœcesis, anno Domini MCCLXI feria tertia post Ascensionem Domini, continuata a die præcedenti.

Postmodum mandatum vestrum secundario recepimus in hæc verba:

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Wormaciensi & Spirensi episcopis, & dilecto filio abbati de *Rodenkirche* Præmonstratensis ordinis Maguntinensis diœcesis salutem & apostolicam benedictionem.

Contra H. Treverensem electum super simonia, sacrilegio, periurio, homicidio, & aliis diversis criminibus, quibus irretitus esse dicitur, de fratrum nostrorum consilio vobis inquisitionem meminimus commisisse: sed quibusdam, ut intelleximus, taliter vobis suggerentibus, quod inquisitio ipsa præhabito eorumdem fratrum consilio non processit, vosque prætextu huiusmodi, ea qua decet diligentia non proceditis in eadem. Quocirca discretioni vestræ per apostolica scripta in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus in negotio inquisitionis huiusmodi sine difficultate & dilatione qualibet procedere curetis iuxta destinatarum ad vos super hoc continentiam literarum, ita quod de inobedientia redargui non possitis, sed de promptitudine ac diligentia merito commendari. Datum Viterbii XI Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Verum, quia vigore secundi vestræ sanctitatis mandati, quod ad nos post festum beati Iohannis Baptistæ pervenit, processimus tantum prout superius est expressum, auctoritate vestri primi mandati, cuius transcriptum habuimus, & apud vos authenticum, quod petivimus ab eo, qui nobis ostendit, & habere non potuimus, [illegible] procedere potuimus ex causis præfatis & ab his subsequentibus: videlicet, quoniam cum sciremus Treverensem ecclesiam non posse nos accedere, nec in inquisitione nobis auctoritate vestra commissa aliis secundum partium opinionem, possimus committere vices nostras, citationem fecimus ad locum vicinum venire volentibus & qui sua crederent in-

terefſe competentem, videlicet ad eccleſiam A Caſtellenſem Moguntinæ diœceſis, cujus præpoſituram tenet major præpoſitus Treverenſis, qui tenet partem domini H. de Bolanda, archidiaconi Treverenſis, cum fratre germano videlicet Philippo de *Wartenſtein* dominum Treverenſem electum conduxit ad eamdem ſupradictam eccleſiam & reduxit, qui etiam dicto archidiacono fratri ſuo & aliis, ſi neceſſe fuiſſet, & peteretur ab eo, ſi contra electum dictum voluiſſent in aliquo proceſſiſſe, conductum, ut creditur, nobis negaſſet, cum ipſum Treverenſem electum conduxiſſet, nec de aliquo adverſario contra eumdem Treverenſem comparuit coram nobis: unde cum in hujuſmodi negotio aliter quam proceſſum non fuerit, ſicut videbatur pluribus litteratis quorum uſi fuimus conſilio, procedendum, ſanctitati veſtræ grato humiliter ſupplicamus, quatenus in hac parte nos habere dignemini excuſatos, cum in prædicto negotio ſi ulterius procedendum fuerit, eam certam formam nobis dirigendam decreveritis procedendi, ut in omnibus nos tanquam devoti obedientiæ filii veſtræ [illegible] ſemper parati parere monitis & præceptis.

Secundo litteris domini Hugonis [illegible]

Frater Hugo miſeratione divina tituli S. Sabinæ preſbyter cardinalis, ſuo religioſo patri Prædicatorum, &c.

Venerabilis in Chriſto patris domini H. Treverorum electi petitio nobis exhibita continebat, quod idem in flumine Rheni apud oppidum de Confluentia Treverenſis diœceſis in quo ipſe jurisdictionem ſpiritualem & temporalem obtinet, percipit quoddam pedagium ſeu teloneum, quod bonæ memoriæ Treverorum archiepiſc. ſuus prædeceſſor ſolum percipere aliquando conſuevit: verum idem electus dominus [illegible] hujuſmodi pedagium ſeu teloneum ſuo tempore ab antiquo [illegible] & ne per ipſam perceptionem incurrerat excommunicationis ſententiam in imponentes nova pedagia generaliter promulgatam, poſtulavit ſibi ſuper hoc per ſedem apoſtolicam ſalubriter provideri. Nos itaque auctoritate domini papæ, cujus pœnitentiariæ curam gerimus, præſentium vobis auctoritate committimus, quatenus electo eumdem [illegible], ut a perceptione prædicti pedagii ſeu telonei omnino deſiſtat, ipſum ab excommunicatione, ſi quam propter hoc incurrerit, ad cautelam juxta formam eccleſiæ, abſolvatis, & injungentes ſibi ſuper hoc, quod animæ ſuæ ſaluti videritis expedire, diſpenſetis cum eo ſuper irregularitate, ſi quam contraxit hujuſmodi ligatus ſententia ſe divinis officiis immiſcendo. Datum Viterbii VI. Kalendas Junii, pontificatus domini papæ Urbani IV. anno primo.

[illegible]

Univerſis præſentes litteras inſpecturis frater Martinus domini papæ pœnitentiarius ſalutem in Domino ſempiternam.

Univerſitati veſtræ tenore præſentium volumus eſſe notum, quod nos auctoritate domini papæ, & de ipſius ſpeciali mandato facto nobis oraculo vivæ vocis, venerabilem patrem Henricum electum Treverenſem ab omnibus ſententiis, quibus innodatus habebatur, juxta formam eccleſiæ abſolvimus, & mandato ſibi quod [illegible] irregularitate ſi quam contraxit, ligatus eiſdem ſententiis ſe divinis officiis immiſcendo, [illegible] cum eodem, mandantes ei ſub debito præſtiti juramenti, quod mille quinquaginta marcas argenti, in quibus cameræ domini papæ tenetur, infra octo dies poſt hujuſmodi præceptum cum integritate cameræ ſatisfaciat eidem, alioquin ipſum excommunicationis eidem ſententiæ innodamus. Datum apud Urbem Veterem VI. Kalendas Februarii pontificatus domini Urbani papæ IV. anno primo.

[illegible]

Idem vero electus ſic ſecundo litteris domini Hugonis uſus eſt, ſicut dicit, & per eas abſolutus, quod probare voluit [illegible] ſine probatione. Ponitur quod [illegible] ſicut dicit. Poſt hæc dominus Urbanus intelligens quod electus [illegible] cum [illegible] inquiſitoribus, & inquiſitionis promotoribus, quod ex poſt facto ſatis apparuit, tam ex tenore [illegible] remiſſionis, qua uſus eſt electus, quam ex adventu ad curiam cum electo comitis [illegible], nepotis [illegible] archidiaconi de Bolanda, & conductu fratris ipſius archidiaconi, poſt eamdem [illegible] archidiaconum, electus Philippus poſt hanc promotionem [illegible] inquiſitionem [illegible] capitalem [illegible] propoſuit coram vobis ipſam inquiſitionem ſecundam fratribus Minoribus [illegible] & Roberto, primo ſub pœna ſuſpenſionis & ſecundo ſub pœna excommunicationis, quæ [illegible] quorum [illegible] occaſione [illegible] hujuſmodi & appellationi [illegible] allegata, de quibus non ſunt aliquatenus [illegible] in [illegible] revocaſſe, & [illegible] quam in curia fecerat dominus Albanenſis promulgaſſe non tenere, ut plenius [illegible] poſſetis decidere, & eidem electo, tanquam graviter infamato, dediſſe articulos ſuper quibus [illegible] & plenam diceret veritatem: [illegible] reſponſio [illegible]. Propter quod teſtes in curia recipi mandaviſſe, verum idem electus fratres cum quibus [illegible] primoquam inquirerent contra eum, volens aſſligere in commiſſis, contra ſancti Matthiæ & ſanctæ Mariæ abbates Treverenſes fratres carnales proceſſit, ſicut per infra ſcriptas litteras apparebit.

[illegible]

[illegible]

Urbanus episcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio abbati monaſterii ſancti Martini [illegible], Metenſis diœceſis & canonici eccleſiæ Treverenſis ſalutem.

tem & apoſtolicam benedictionem.

Inquiſitionem faciendam &c. ut *ſupra pag.* 271.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis abbati ſancti Martini Glandarienſis Metenſis diœceſis & cantori eccleſiæ Treverenſis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Quam ſit mundus poſitus, &c. ut *ſupra pag.* 260.

Quomodo per prædictas literas ſit proceſſum.

Nos Johannes Dei gratia abbas ſancti Martini Glandarienſis Metenſis diœceſis, & Johannes cantor eccleſiæ Treverenſis judices ſive executores a ſede apoſtolica conſtituti, proceſſum inquiſitionis habitum a domino Henrico electo Treverenſi contra Theodericum ſancti Eucharii & Robertum ſanctæ Mariæ ad Martyres abbates Treverenſes ſuper quibuſdam criminibus & ſententiam excommunicationis, ſi quam tulit in eoſdem, &c. ut *ſupra pag.* 274.

Qualiter autem victus ſit de facto dictus Philippus, patet ex literis proxime ſubſequentibus cum aliis argumentis.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

Metenſis eccleſia paſtoris ſolatio deſtituta, & duabus electionibus, una videlicet de Pirario tunc theſaurario, & alia de quodam Theobaldo cantore ipſius eccleſiæ in diſcordia inibi celebratis, idem Philippus ac Vernerus archidiaconus, & Albericus canonicus ejuſdem eccleſiæ, ipſius Philippi electores, occaſione hujuſmodi electionum ad ſedem apoſtolicam appellarunt, ac felicis recordationis Alexander papa prædeceſſor noſter, hujuſmodi ſibi appellationibus præſentatis, dilectum filium noſtrum O. ſanctæ Mariæ in via lata diaconum cardinalem deputavit in hujuſmodi negotio auditorem, qui tunc dictum cantorem & omnes alios, qui dicti Philippi electioni ſe vellent opponere, & ſua crederent intereſſe, in audientia publica citari fecit, ut coram eo prefixo ſibi termino comparerent. Porro prædicto negotio taliter ad ſedem ipſam devoluto, & coram dicto cardinali pendente, Henricus, qui ſe gerit pro electo Treverenſi, loci metropolitani, auctoritate propria, immo temeritate potius, Philippum & cantorem prædictos ſuper eodem negotio ad ſuam præſentiam evocavit & tandem, licet ſibi de dictis appellationibus conſtitiſſet, ſicut per acta coram ipſo habita probatum extitit coram nobis, ipſe tamen eiſdem ſedi non deferens, dicto cantore ſuo juri cedente, dictam electionem celebratam de præfato Pirario, de facto, cum de jure nequiverit, confirmavit, & ei fecit munus conſecrationis impendi. Verum dilectus filius Herbertus de Verzo, canonicus Metenſis, qui pro dicto cantore ac ſuis electoribus contra dictum Philippum prædictum negotium apud ſedem proſequebatur eamdem, audito quod præfatus cantor juri ſuo ceſſerat, cauſam, quam contra dictum Philippum pro eodem cantore ac ſuis electoribus aſſumſerat, nomine ſuo, tamquam canonicus Metenſis, incœpit coram cardinali proſequi ſupradicto, petens per varios libellos confirmationem hujuſmodi, & quicquid per dictum electum ſuper hoc extiterat attemptatum fuerat, utpote poſt appellationes prædictas, & coram dicto cardinali negotio ipſo pendente, de facto præſumpta caſſari & irritari, immo potius caſſa & irrita nunciari. Eodem itaque coram memorato cardinali legitime ordinato & examinato negotio, ac omnibus rite peractis, nos auditis ipſius cardinalis relatione fideli, & cum fratribus noſtris negotio ipſo plene diſcuſſo, quia tam per ea, quæ coram cardinali eodem, quam per illa quæ acta ſunt poſtmodum coram nobis, de prædictis appellationibus conſtitit evidenter, quodque poſt ipſas appellationes memorato prædeceſſori præſentatas, & ſuper ipſis auditorem deputatum ab eo, necnon & diverſas citationes ab eodem auditore factas, ſicque poſtquam ſæpedictum negotium erat ab examine dicti Treverenſis electi prorſus exemptum, & apud ſedem ipſam coram eodem auditore pendebat, idem electus electionem de dicto Philippo celebratam confirmare præſumſit, & ipſum fecit temerarie conſecrari: confirmationem hujuſmodi & omnem memorati Treverenſis electi proceſſum in hac parte habitum attemptatum, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio ſententiando caſſamus, annullamus, irritamus, immo caſſos, nullos & irritos nunciamus declarantes Philippo memorato in pontificalibus, vel exercere pontificale officium, aut adminiſtrationem prædictæ Metenſis eccleſiæ in ſpiritualibus vel temporalibus gerere non licere, & ne prædicta exequatur eidem ſententialiter inhibemus. Nulli ergo hominum, &c. Datum apud Urbem veterem VIII. Kal. Octobris, pontificatus noſtri anno III.

Item magiſter C. ſanctæ Mariæ plebanus apud Urbem veterem in præſentia domini Urbani & omnium cardinalium denunciavit pro teloneo hoc electum excommunicatum veluti pro notorio delicto auctoritate quæ ſequitur.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio plebano eccleſiæ ſanctæ Mariæ in Confluentia Treverenſis diœceſis ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Ad audientiam noſtram perlato, quod Henricus Treverenſis electus de novo quoddam pedagium ſeu teloneum in flumine Rhe-

„ in conſtituerat motu proprio voluntatis, & quod idem electus erat diverſis criminibus irretitus: venerabilibus fratribus noſtris Varmacienſi & Spirenſi epiſcopis, & dilecto filio abbati monaſterii de *Arnſtein* Præmonſtratenſis ordinis Maguntinenſis diœceſis, literas noſtras direximus, inter alia continentes, ut cum id quod de inſtitutione cujuſmodi pedagii ſeu telonei proponebatur, non poſſet in illis partibus non eſſe notorium, ipſi ſi hoc de plano ac plene conſtaret, eumdem electum propter hoc excommunicatum, ſingulis diebus dominicis & feſtivis pulſatis campanis & candelis accenſis uſque ad ſatisfactionem condignam publice nuntiarent, & facerent ab omnibus arctius evitari. Verum epiſcopi & abbas prædicti, ſicut intelleximus, in hujuſmodi negotio ea qua decet diligentia non procedunt. Quia vero cordi nobis eſt, ut in eodem negotio procedatur, & de impoſitione prædicti pedagii ſeu telonei per talem evidentiam tibi plene conſtare poterit, diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in ejuſmodi negotio dicti pedagii vel telonei procedas per te vel per alium, invocando ad hoc, ſi opus fuerit, auxilium brachii ſæcularis, juxta directarum ad epiſcopos & abbatem prædictos continentiam literarum, inquiſitione facienda contra eumdem electum ſuper hujuſmodi crimine nobis ex toto alacri reſervata: non obſtante aliqua abſolutione, ſi qua eſt ab eodem electo ab excommunicationis ſententia, quam pro impoſitione prædicti pedagii ſeu telonei incurrit, abſque auctoritate apoſtolicæ ſedis obtenta. Datum Viterbii VIII. Idus Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

Sane cum ſicut eſt certum, articulos quos ſibi dederamus negaſſet, & in aliquibus veritatem deierando, multos teſtes, qui de partibus illis venerant ad curiam, per abbatem ſancti Johannis Angeriacenſis & magiſtrum Bernardum de C... recipi mandavimus: ex quorum depoſitionibus de pluribus criminibus ejuſdem electi, ſicut creditur, poterat apparere. Sed quia hoc moram habere poterat, & electus pendente judicio de captivitate abbatis ſancti Matthiæ prædicti magiſtri Conradi, & aliorum deteſtabilium flagitiis ſuſpectus merito habebatur, ac in civili judicio per ſuas literas ac confeſſionem erat de multis criminibus convictus, dedimus ei articulos evidentes ſecundum Dominum, qui ait in Luca: *Quod ſi dixerit ſervus ille in corde ſuo: moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere pueros & ancillas, &c. veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & dividet eum.*

Ad quoſdam autem ipſorum articulorum partim reſpondit ſicut inferius ſequitur, & alia reſponſione non indigebant, quia ſcripſiſſe exhibebant.

Pontificatus Domini Clementis papæ IV. anno ſecundo nonis Januarii, idem domino papa, Trevirenſis electus in ipſius præſentia conſiſtorio, fecit interrogationes ſubſcriptas.

Quantum temporis eſt quod ſuit promiſſum de eo eccleſiæ Trevirenſi? Reſpondit quod ſex anni.

Quare ceſſavit tanto tempore petere pallium? Reſpondit quod nunquam fuit in mora: quod fecit illum peti tempore domini Alexandri, & vacante eccleſia, a collegio, & tempore domini Urbani ab eodem. A vobis vero non petiit, quia dictum fuit ei quod non daretur ſibi inquiſitione pendente.

An aliquam miſſam celebraverit? Reſpondit quod non, quia non habebat pallium.

Per quos fecit captionem Conradi plebani Confluentiæ? Dixit quod per adverſarios ſuos, & poſtea per quemdam clericum qui vocatur Thomas, hoc eſt ſuum clericum.

An ipſe teneat caſtrum Confluentiæ? Reſpondit quod ſic, ſed eſt ibi quidam officialis, qui ipſo invito ſtat in officio.

An teneat caſtrum in quo eſt captus abbas ſancti Matthiæ cum duobus monachis ſacerdotibus? Dixit quod illi qui ceperunt abbatem tenent caſtrum ipſo invito.

Quid fecit pro liberatione ipſius abbatis, poſtquam a vobis monitus fuit, quod eum faceret liberari? Reſpondit quod per duos fratres Prædicatores, quos illuc miſit, mandavit officiato Trevirenſi, Guardiano fratrum Minorum, & priori Prædicatorum Confluentiæ, quod præciperent illis qui prædictum abbatem captivaverant, ſub pœna feudorum quæ tenebant ab eccleſia Trevirenſi, quod eum dimitterent, & ſi nollent facere, denuntiarent eos excommunicatos in civitate & diœceſi Trevirenſi, & denuntiarent eadem, quod niſi dimitterent, ipſe privaret eos dictis feodis.

Requiſitus ſi aliud fecit? Dixit quod plures alios nuncios ad hoc miſit.

Quot ſunt dies ex quo audivit captionem Conradi prædicti? Dixit quod in ſeptimana poſt feſtum Natalis Domini.

Quid fecit pro liberatione ejus? Reſpondit quod paravit nuntium quem vult illuc mittere pro eo liberando.

An perceperit teloneum in Confluentia, pro quo fuit aliquando excommunicatus? Dixit quod non, ſed conductus recipitur ibi.

An illud vendiderit uno anno pro marcis argenti? Reſpondit quod teloneum vendidit unum tantum annum.

An Philippum tunc Metenſem electum confirmaverit, & fecerit conſecrari? Reſpondit quod ſic.

Cum igitur non reſtaret niſi definitiva ſententia proferenda, electus exceptiones

tradidit ſubſequentes, ex quibus ſatis liquet, quod non ſuſtinuerunt evidenter quæ ſunt propoſita contra eum.

Anno Domini MCCLXVII ut impetrata venia, ſalva reverentia, ſalvaque dignitate, ſalva quoque plenitudine poteſtatis apoſtolicæ ſanctitatis, loquitur dominus Henricus eccleſiæ Trevirenſis electus: ante omnia proteſtatur in proceſſu habito contra eum, per quem ad depoſitionem ejus intenditur, non fuiſſe ſtatum ordinem judiciarium obſervatum, qui in talibus ſecundum ſacros canones eſt ſervandus. Per modum accuſationis contra eum non proceditur, cum a nemine in publico accuſetur; neque denuntiationis, cum a nemine ſit delatus. Et ſi per aliquem forſitan dicatur, quod per modum inquiſitionis agitur contra eum, attendat veſtra ſanctitatis immenſitas, quod humani tranſcendit conſilii ac providentiæ longe metas, quod fundamentum, unde & qualiter, & ex quibus talis inquiſitio trahat ortum. An per canones & veritatem evangelicam talis inquiſitio approbetur. Nam inquiritur contra ipſum ſuper aliquibus, de quibus apud canonicos ſuæ eccleſiæ, vel quoſcumque alios bonos viros & graves, nunquam extitit diffamatus.

Sunt namque ea in quæ ſibi imponuntur aliqua, quæ ſi continerent plenariam veritatem, prout poteſt ex qualitate horum colligi, in partibus ſuis non poſſet aſpergi infamia, vel notari.

Sunt & quædam alia ſuper quibus licet malevoli maledici ſui capitales & quaſi notorii inimici, non ex zelo juſtitiæ, ſed ex malignitate ſuæ mentis ipſum in curia ſtia per ſe & per alios niſi fuerunt diffamare: etiam ex quo de facto, quamquam non de jure, ex falſa cauſa tranſlati & [illegible], contra ipſum inquiſitio fuerit inchoata, quod ſicut novit ſcrutator cordium & cognitor ſecretorum, in nullo deliquerit contra eos, propter quod in ipſum turbari debuerunt, vel moveri, propter quod ipſum diffamare debuerunt, vel per alium, vel alios facere diffamare. Sed ex hoc forſitan turbati ſunt, licet indebite & injuſte, quod eorum violentias & exceſſus corrigere nitebatur: tamen apud bonos, juſtos & rectos corde, non quærentes quæ ſua ſunt, ſed Chriſti, ſuper iis non extitit diffamatus. Unde, pater ſanctiſſime, vos noviſtis certius melius, quod ſuper talibus prætextu talis infamiæ nec poteſt nec debet fieri inquiſitio, jure ac juſtitia prohibente. Quare prædictus electus, proteſtatione præmiſſa, quod ſalvum ſit ſibi jus ſuper omnibus & ſingulis ſupra ſcriptis, & aliis quibuſcumque exceptionibus & defenſionibus ſibi competentibus & competituris, proteſtatur & aſſerit, quod per aliquod juramentum ab eo præſtitum vel præſtandum, reſponſionem factam, vel in poſterum faciendam, renuntiare juribus, exceptionibus ſeu defenſionibus ſuis, vel ratificare proceſſum contra ipſum habendum vel habitum non intendit: immo quidquid juravit ſuper his, quidquid reſpondit vel eſt in poſterum reſponſurus, ſecus & ſecus invitus & coactus ob veſtræ ſanctitatis præceptum, cujus gratiæ ſe ſemper & ſua ſubmittit, cui ullo unquam tempore contradicere non intendit, ſperans firmiter & indubitanter confidens, immo eſt ſibi certo certius, quod cum ſitis pater miſericordiæ, juris & juſtitiæ conſervator, qualitercumque proceſſum fuerit contra eum vel in poſterum procedatur, quod ipſe graviter ſauciari contra ſuam innocentiam, circumſpecta veſtræ ſanctitatis benignitas nullatenus patietur, quin ipſum de jure quo jura cuncta redduntur, qui juſtitiam conſervationem omnibus ſuis partibus benigne, plenarie & effectualiter induxit.

Salvis igitur proteſtationibus ſupradictis, ad præceptum veſtrum ad ea quæ ſibi imponuntur ſimiliter & indebite ſic reſpondit. Et primo ſuper eo quod ſibi de captione Theoderici decani abbatis ſancti Matthiæ impingitur, ita dicit, quod dictus Theodericus ipſo mandante, ſciente, vel ratum habente, non extitit captivatus, immo in abſentia proceſſit, ſcivit & potuit, ut liberaretur dedit operam efficacem: hoc excepto, quod non potuit percipere ob hanc cauſam fieri, nec ſcit tamen ſi de veſtra proceſſerit voluntate, paratus eſt perſonaliter ad locum accedere, & liberationem ipſius totis viribus diligenter & ſollicite procurare, exercendo etiam contra detentores ſæculare brachium, ſi hoc ei duxeritis injungendum. Nec per aliquem cognatum vel falſo ſundentur, quod electus procuret proprium, ſi hoc contigerit, fieri captionem, ut non procedatur contra ipſum in inquiſitionis negotio tempore captionis. Nam paratus eſt fidem facere juramento, & cavere pro poſſe ad veſtrum beneplacitum & mandatum quod nec fraudem adhibebit in hoc negotio neque dolum: immo in tantum confidit de Chriſti miſericordia, qui ſperantes in ſe minime derelinquit, quod dummodo mores ſecure tranſeant, in hac parte reputat ſe convictum, ſi ultra moram per aliquem capiatur.

[illegible]

Idem reſpondet & dicit per omnia de captione Conradi perpetui vicarii eccleſiæ ſanctæ Mariæ in Confluentia, qui nuper fuiſſe dicitur captivatus, hoc excepto quod cum non tantum temporis ſit elapſum, adhuc non dedit operam, quia nec potuit ſuper liberatione ipſius niſi in hoc quod aliæ ſunt ut liberari debeat deſtinavit: veruntamen in abſentia & præſentia paratus eſt dicere in utroque ligamine poſſe mori, & ſecundum quod ei duxeritis injungendum. Nec inimicis ſuis & omnibus aſſerentibus quod nullus in civitate vel diœceſi Trevirenſi

De captione Conradi.

mandata veſtra audeat exequi apoſtolica, tandiu aures præbeat ſurdas? nam paratus eſt publicare & publicari facere literas veſtras, monitus & mandatus per civitatem & diœceſim, ſicut de veſtra proceſſerit voluntate.

Super eo vero quod Petrum olim Metenſem epiſcopum inſufficientem & minus idoneum dicitur confirmaſſe, breviter ſic reſpondet: quod cum ipſe eſſet tunc temporis variis & diverſis negotiis Trevirenſis eccleſiæ præpeditus, & prædicti Petri tunc electi inſtanter confirmatio peteretur, quia ipſe vacare non poterat, ne confirmationis dilata eccleſia Metenſis in temporalibus & ſpiritualibus detrimentum pateretur, viris diſcretis providis & honeſtis, ſcilicet præpoſito ſancti Caſtoris & præpoſito Dordracenſi canonicis eccleſiæ Trevirenſis & officiali Argentino, examinata forma electionis, ut debitæ perſonæ electi examinationem faciendam commiſit: qui facta examinatione diligenti, ut aſſerebant, in qua viros peritos ſibi aſſociare curarunt, concorditer & unanimiter retulerunt quod eum ſufficientem invenerant & idoneum ad onus prædictæ dignitatis portandum, & quod prælatis omnibus canonicis qui tunc erant in eccleſia Trevirenſi præſentes, de eorum conſenſu & aſſenſu, nemine contradicente, in capitulo, ut moris eſt, confirmavit eundem. Non credit circa hoc deliquiſſe. ſi tamen ſanctitati veſtræ contrarium videretur, ſibi quod ſolum fuerit imputetur; nam paratus eſt vobis obtemperare in omnibus & humiliter obedire.

De teloneo.

Ad id vero quod ſibi imponitur quoddam de teloneo apud Confluentiam recepiſſe, Reſpondet, quod dictum teloneum prædeceſſores ſui qui fuerunt pro tempore perceperunt, & quod cum ipſe, confirmatione obtenta, ad eccleſiam acceſſiſſet, invenerit prædeceſſores ſuos fuiſſe in quaſi poſſeſſione percipiendi cujuſmodi teloneum, aliquibus aſſerentibus, quod hoc eidem eccleſiæ competebat de jure tam auctoritate privilegiorum temporalium, quam conſuetudinis, cujus principii memoria non exiſtit. Aliis aſſerentibus in contrarium quod hoc peccato non poterat percipi, etſi ab imperatoribus ſit conceſſum. In hoc ergo dubio de conſilio ſapientum, ſpecialiter domini Hugonis & aliorum virorum religioſorum & honeſtorum, quamvis a primo anno promotionis ſuæ incepiſſet uti quaſi poſſeſſione prædicta, ipſum tamen poſtea percipere prætermiſit, & quod non perciperetur ulterius diſpoſuit & præcepit, & auctoritate literarum prædicti domini Hugonis, tunc curam veſtræ pœnitentiariæ gerentis, ad cautelam extitit abſolutus, ſi ex hoc quod percepit aliquam ſententiam incurriſſet, ſicut per eundem dominum Hugonem patet literas, & aliarum quibus & commiſit, quarum tenor talis eſt.

Fr. Hugo, &c. *ut ſup. p.* 468. Et licet ſecundas literas per virum fratrum Prædicatorum non habeat per manibus, tamen paratus eſt facere fidem vobis quod per dictum priorem ſecundum formam prædictarum literarum domini Hugonis fuerit abſolutus. Verum poſt prædicta habito quorundam religioſorum conſilio, ſibi dictum eſt per eoſdem quod male faceret eo quod teloneum penitus omiſiſſet. Nam id quod de conceſſione imperiali & conſuetudine dictum eſt, verum erat, & ſine injuria percipere hoc debebat: & poſſiſſime cum tam dicta eccleſia & prædeceſſores ipſius in quaſi poſſeſſione percipiendi fuiſſent, unde eam dimittere non debuit, quamvis per ſententiam ſeu ſedem apoſtolicam inhiberetur eidem. quare ſupplicat veſtræ ſanctitati quatenus ſuper hoc indemnitati ſuæ eccleſiæ, prout expedire videritis, dignemini providere.

Præterea dicit & aſſerit, quod cum quidam inimici ſui domino Urbano papæ tunc eo tempore quo idem electus primo venit ad curiam apud Urbem veterem tunc temporis reſidentem, ſuggeſſerunt eundem electum propter dictum teloneum & alias cauſas fore excommunicationis ſententia irretitum: idem dominus papa per fratrem Martinum Pœnitentiarium ſuum fecit illum abſolvi ab omni vinculo excommunicationis quo tunc teneretur aſtrictus, antequam civitatem ingrederetur vel ſe eiuſdem domini papæ conſpectui præſentaret, & hoc munere abſolutionis ſibi impenſo, dictus dominus Urbanus eum ad pedem admiſit & pacis oſculum tanquam ab omni excommunicatione legitime abſolutum. Quare cum ſemper poſtea ſe pro abſoluto geſſerit & nunc gerat, ſicut ille qui nec ſe ſentit ligatum aliqua ſententia, nec ſuper hoc habet conſcientiam ſcrupuloſam, & vos diſcretis et vivæ voce, non præcipiendo, ſed per preces, quas præceptum reputat, ex innata vobis humilitate, qua nihil ſplendidius apparet in principe, porrigendo, quoniam ad officium veſtrum non veniat, nec intret eccleſiam coram vobis, ad ſerenandam veſtram conſcientiam & placandam S. V. idem electus ſupplicat humiliter & devote, quatenus, cum hoc credat, immo pro certo ſciat cedere in infamiam & debilitationem juriſdictionis & poteſtatis ipſius, in confuſionem amicorum & devotorum ſuorum, in eiuſdem manifeſtum præjudicium & evidens detrimentum, in vanam inimicorum gloriam ſublimationem, & exaltationem indebitam omnium æmulorum, ſi poſt prædicta non eſt ad plenum veſtræ conſcientiæ ſatisfactum ad eam ſerenandam, non dicit ſuam cum non habeat, nec, ut credit, habere debeat, ipſam ſuſum, ſed potius compatientes affectu ta-

ſuæ dignemini providere, & veſtrum ex prædictis conſcientiam informare, ne contingat ipſum pro titulo diffamari, vel dici ligatum, cum conſtet eumdem de mandato ſpeciali prædicti domini Urbani fuiſſe generaliter ab omni ſententia abſolutum, ſuper quo extabant litteræ dicti ſcarii(?), tenorem hujuſmodi continentes: Frater Martinus, &c. ut ſupra pag. 47(?).

Ad illud quod objicitur, quia conductum recepit apud Confluentiam loco telonei, & ita, mutato in fraudem nomine, idem percipit nunc ut ante: dicit quod aliud eſt conductus, qui vix aliquando valorem xx marcarum tranſcendit: aliud eſt teloneum, de quo in anno quandoque quingentæ, quandoque octingentæ, quandoque etiam contingebat percipi mille marchæ, & utrumque ſimul teloneum ſcilicet & conductum prædeceſſores ſui qui fuerunt pro tempore perceperunt. Ipſe vero electus teloneo dimiſſo, conductum quandoque percipit, quia nec de ipſo audivit quæſtionem ſeriem(?), immo dicentes teloneum de novo impoſitum, aſſerunt ſemper conductum fuiſſe receptum, & quod quin conductus deberet recipi, niſi forſan procuratoribus æmulis (numquam) extitit dubitatum. Tamen quam cito dictus electus audivit quod ſibi falſo maledici imponebant, eum conductum recipere loco & nomine telonei, in fraudem nomine ſic mutato, incontinenti præcepit quod nomine conductus nihil perciperetur ulterius, quoniam manifeſtata veritate publice appareret qualiter umquam ſalva(?) perverſorum doloſe concinnatæ & obſtruunt veritatem. Et ſi tunc perceptum eſt vel percipitur ex conductu amplius quam deberet, vel etiam quod deberet contra voluntatem eum percipitur & mandatum: & ſi ſanctitati veſtræ videbitur expedire, per ipſum nec recipietur nec ulterius repetetur. Nam qui mille marcas annuas dimiſit de conſilio honeſtorum virorum, ſatis eſt veriſimile quod ad mandatum veſtrum libenter velit dimittere quadraginta. Aliquanter tamen affligitur & compatitur eccleſiæ Treverenſi, quod aliis prælatis teloneum & conductum qui magis dicuntur nova quam illa quæ conſuevit percipere eccleſia Treverenſis, in eodem flumine, ſcilicet Rheni, antiqua & ſuperius ſine querela & in pace percipientibus, ſola ſua Treverenſis eccleſia ſic ardeat. Nempe inimici & æmuli feſtucam videntes vel videre credentes in oculo eccleſiæ Treverenſis, trabem portantes in proprio non ſentiunt nec attendunt. Quidquid tamen ſit, voluntas veſtra in omnibus impleatur. Si tamen de omnibus mandaretis æquius æqualiter, quæ deberent remanere vel percipi decernentes, ſicut has portaret eccleſia Treverenſis, ut quæ ſimilem ſentit viam cum ceteris conviciis(?), ſimilem ſentiret in legibus diſciplinam.

Ad id vero quod imponunt prædictum electum in quodam inſtrumento fuiſſe confeſſum ſe quoddam mutuum a mercatoribus Senenſibus de ſocietate Bonaventuræ & Franciſci ſexcentas marcas pro ſuis negotiis & eccleſiæ recepiſſe, promiſiſſe & juraſſe ſe certa die ſub certis pœnis & conditionibus ſoluturum, & quia non ſolvit, pœnas & perjurium incurriſſet: reſpondet quod eſti contineret veritatem omnis ſupradicta, cum ex qualitate eorum ſatis colligitur manifeſte quod hæc ut mali & æmuli procurantes quod de prædictis eidem electo quæſtio moveretur, ſi contra ipſum ſcirent aliqua gravia, non celarent. Dicit inſuper quia iſte modus procedendi contra prælatum novus eſt, nec hactenus uſitatus. Multi enim prælati alii multos conſimiles & difficiles inierunt contractus in curia, de quibus non fit inquiſitio aliqua, nec umquam uſque ad hæc tempora fuit facta: ſed inimici & æmuli magis diligunt ſauciare animæ prædicti electi, vel videntur diligere quam ſuam propriam vel ſuorum: & licet & quia dictorum ſit iniquitas & apertum, quod dictus electus ſuper his in ſuis partibus apud bonos & graves eſſe non poteſt diffamatus, non tamen illa recenſet, ut prædictum articulum dubitaret, ſed ad declarandum potius caritatem morum, qui talia ſibi procurarunt. Sane cum a mercatoribus nec ordinario in curia veſtra impetratur, ſatis convenienter videtur debere inquiſitionem ceſſare ſuper tali contractu, & committeret etiam voluntatem.

Ex quo tamen veſtræ placet quod & ſuper hoc articulo reſpondeat, ita dicit: Quod contractus ille contentus in inſtrumento illo quod producitur contra eum, non verus, ſed ſimulatus exſtitit, quia nullus ex mercatoribus ſocietatis prædictæ, vel aliquis alius pro eadem ſibi de prædictis ſexcentis marcis umquam illo tempore adnumeraverint, nec illo tempore, quo dictus contractus inter dictum & mercatores prædictos, ut mercatores ei in veritate illam pecuniam numeraſſent, vel in poſterum numerarent: immo expreſſe inter eos contrarium agebatur, ſcilicet quod quamvis eidem electo non numeraſſent, nec intenderent numerare, idem electus, licet ab eiſdem mercatoribus vel recepiſſet vel recipere ſperaret ex cauſa mutui, nihilominus eiſdem mercatoribus certo loco & certo termino prædictas ſexcentas marcas ſolvere teneretur, non ab eiſdem mercatoribus retinendas, nec ſuas in perpetuum faciendas, immo aliis perſonis per manum dictorum mercatorum tradendas, cui prædictus electus ſe obligaverat, & ſe eodem modo dictis mercatoribus obligabat, ad utilitatem earumdem perſonarum non in veritate ex cauſa mutui, quidquid videatur in verbo-

De mutuo…

tam superficie committi, sed ex causa do- A natione, sicut scriptum est, pure, sed sub certa conditione facta quae quomodo postea non extitit nec extabat.

Et ecce sine praejudicio quod contractus illius mutui esset verus & electus ipse futurus mutuatarius esse, sicut ipse confiteri scit, obligasset tamen sibi per mercatores vel alios pro eodem nihil fuit de dicta pecunia numeratum.

Et si forsan diceretur quod talis exceptio opponi nequeat a modo mercatoribus: B saltem inquisitionis promotori obici poterat seu opponi, vel etiam sacra reverentia & venia implorata, ipsi inquisitori. Numquam licitum est electo se innocentem & innocentem ostendere a peccato, dicens Domine non peccavi, non deceravi, & non solvi quod in veritate non habui nec recepi in quo secundum Deum & veritatem obligatus non fui, licet ex eo quod sperabam me recepturum & sub alia spe me verbaliter obligasse. Et quamvis credat electus contra praedicta sanctam esse vestram conscientiam informatam, ita quod sine scrupulo conscientiae potestis & debetis, ut sibi videtur, C hunc articulum pertransire, supplicat tamen quatenus super his, si placuerit, conferatis vestro secreto & singulatim ad partem & in communi & etiam cum ipsis mercatoribus conferatis, nam ipsis auditis, sperat electus quod sanctitati vestrae erit planissime satisfactum. Oportet etiam fieri plenam fidem de praedictis per testes omni exceptione majores: & si forte aliqua de praedictis minus proposita generaliter videantur, paratus est sufficienter specificare & declarare, quando illud ei duxeritis injungendum.

D Et sicut patet ex praedictis, quod ex causa mutui in instrumento contenta, non fuit, nec est mercatoribus obligatus: & sic juramentum, vel aliae conditiones, seu poenae eumdem per consequens non astringunt, quia peremto principali, omnia alia tamquam accessoria enervantur.

Ex vero quae in dicta responsione continentur, vel saltem ex illa, quod quod absolutionem dicti electi faciendam sufficere debeat, quatenus tactum est, de pecunia seu marcis non fuisse numeratum, & ad hoc pertinentibus probari possunt, sicut credit dictus electus firmiter, per dominum Portuensem E episcopum, & fratrem Johannem monachum de ordine Cisterciensi tunc camerarium suum, & mercatores Rainerium, Bonaventuram, Franciscum, & alios eorum socios, & Antherum tabellionem: & quod dicta pecunia si solveretur, debebat reddi domino Portuensi, cui ex causa purae donationis promissa fuerat & non debebat remanere penes mercatores: & etiam reverendi patres dominus Octavianus & dominus Jordanus camerarius vester, magister Johannes quondam auditor camerae, dictus auditor a felicis recordationis domino Urbano, domino Portuensi episcopo, & supradicto Roberto Barro, super his aliqua audiverunt.

Haec sunt nomina testium per quos dictus electus intendit probare conditionem de qua mentio fit in actis, & pecuniam non fuisse numeratam contentam in instrumento, maxime infra terminum statutum in instrumento contentum.

Dominus Portuensis, frater Johannes monachus Cisterciensis ordinis, tunc camerarius suus, Lodowicus scholasticus S. Salvatoris Metensis, magister Henricus de Asbach canonicus S. Thomae Argentinensis, Andreas filius Gerardi militis de *Berge Montis* dioecesis, Renerius & Franciscus, & alii socii eorum, cives & mercatores Senenses, & Antherus tabellio.

Item alios intendit producere, quorum nomina scire poterunt per testes praedictos & clericos suos qui tunc temporis ei cum fuerunt.

Item petit ut interrogentur reverendi patres domini cardinales, dominus Octavianus & dominus Jordanus quid super hoc audierunt. Protestatur etiam de aliis defensionibus.

Quantum autem ad probandum conditionem praedictam, & ad ipsam pertinentia, nominat camerarium praedictum dominum Portuensem, Lodowicum scholasticum sancti Salvatoris Metensis, magistrum Henricum canonicum S. Thomae Argentinensis, & Andream filium domini Gerardi de *Berge*, & alios quos ibi, vel aliqui istorum nominarint, de quibus ad praesens recordari non potest electus supradictus: sed protestatur etiam de aliis exceptionibus & defensionibus.

Ad id vero quod eidem imponitur, quod in praesentia vestra apud Urbem veterem praesumpserat, consecrationi cujusdam ecclesiae interesse: respondet, quod non ex se, quod hoc dubio verum est, sed ex parte felicis recordationis domini papae fuit ad hoc per suos nuntios invitatus & de aliis praelatis, qui interfuerunt tunc temporis: credit aliquem: nec credidit in hoc, ex quo ex parte sua * invitabatur, peccare, maxime quia illud non tamquam archiepiscopus, sed tamquam episcopus faciebat. Et nos audivimus a multis aliud, ita credit, quia quicumque est electus in archiepiscopum, & confirmatus & consecratus, potest in aliena provincia, si ad hoc fuerit invitatus, dedicare basilicas, celebrare ordines, chrisma conficere, & omnia quae sunt episcopalis ordinis, quamvis etiam pallium non receperit, exercere. Quid igitur, si ad hoc per summum pontificem invitetur, de cujus potentia non est dubitandum? Petit tamen veniam, si videtur vobis quod in hoc peccaverit, & petit

Quod dedi[illegible]

* [illegible]

tum eſt veſtræ ex hoc obtemperare mandatis.

De pallio non petito. Ad ultimum, quod ſibi falſo objicitur, quod pallium non petiit ſibi dari, per oppoſitum reſpondet, dicens: Quod ipſum petiit pluries & inſtanter, & tandem dictum fuit ſibi per aliquos cardinales, quod fruſtra circa hoc laboraret, quia quamdiu pendebat inquiſitio contra ipſum, pallium nullatenus ſibi daretur.

Omnia & ſingula ſupradicta, quæ ad objecta reſpondet, aſſerit eſſe vera: & ſi in aliquo de prædictis forſitan dubitaveritis, offert quia paratus eſt, quantum ad ea quæ factum tangunt, vobis facere plenam fidem.

Supplicat igitur præfatus electus, veſter filius, humilis & devotus, quatenus ſibi & eccleſiæ ſuæ, quæ occaſione inquiſitionis factæ contra ipſum diu languet, ac quaſi viduata permanſit, quæ in temporalibus & ſpiritualibus multa damna & pericula ſuſt paſſa, & quotidie patitur & incurrit, paterno compatientes affectu, veſtræ placeat ſanctitati huic inquiſitioni finem imponere, & talibus ac tantis periculis obviare.

Supplicat etiam eccleſia Treverenſis & petit inſtanter, ut prædictum electum ſuum pallii munere dignemini decorare, & ipſum palliatum ad ipſam deſolatam remittere expeditum. Quæ autem ſit illa eccleſia, quæ ipſius electi expeditionem ſic deſiderat & affectat? Reſponderetur, quod clerus & populus univerſus, ſicut patet per literas quæ ſanctitati veſtræ hic præſentialiter oſtenduntur.

De examine domini Philippi Metenſis epiſcopi. Circa articulum confirmationis domini Philippi electi Metenſis epiſcopi, hoc addit Treverenſis electus, quod etiamſi ambo fuerunt canonici in Metenſi eccleſia, non tamen ſteterunt ſimul, immo pro majori parte dictus Philippus fuit in ſtudio, & dictus electus in curia: & quando erant Metis, raro videbant ſe: & quando videbant ſe ad invicem, non litterabant, ſed vulgariter loquebantur: ſed nec tunc attendebat electus ad litteraturam ipſius Philippi, quia nec de hoc multum curabat: nec eſt conſuetum, quod ad experientiam ſcientiæ alterius habendam quis ſe reddat multum ſollicitum & attentum, cum nec ſibi illius examinatio ſit commiſſa: ſed ipſum videat in eccleſia bene legere & cantare; ſed etiam quando fuit confirmatus dictus Philippus, ſciebat ipſum eſſe capellanum domini papæ, unde & ſupponebat quod competenter eſſet litteratus. Et etiam audivit ab aliquibus, quod non erat examinandus, quia ex quo quis per dominum papam in capellanum recipitur, approbatus & idoneus reputatur, nec indiget examinatione. Ipſe tamen nihilominus commiſit examinationem perſonis diſcretis, idoneis & honeſtis, ſicut in cedula, quam dominationi veſtræ fecit porrigi, continetur; de quibus nihil ſiniſtri, nil fraudis ſive malitiæ, vel negligentiæ ſive ignorantiæ poterat ſuſpicari. Nec hoc fecit dictus electus in fraudem, immo ad conſervationem ſuam & omnem ipſius Philippi examinandi, quia illi, quibus hoc commiſit, & illi quos ſecum aſſumſerunt, tanta poterant ſcientia, quod ipſe tunc electus credebat, quod melius examinaretur per eos & ſecus, quam ſi ipſe in propria perſona examinaret eumdem.

Scit etiam & vidit multos confirmari in Alemannia & in aliis multis partibus, qui forſan non ita ſufficientes reputantur, ſicut idem Philippus: etiam credit quod & hoc ſciat veſtra dominatio, & etiam domini cardinales: & per hoc apparet, quod circa hoc etiam poteſt dici, quia defectus ſi quis eſſet notorius, non foret ſibi imputandus: & quia, quantum ad confirmationem prædictam, nec malitioſus, nec negligens reperitur. Ideo etiam & proponit idem electus, quod ſi de his, quæ conſiſtunt in facto, & in hac vel alia cedula, quam ſanctitati veſtræ fecit præſentari, continentur, ſunt aliqua, de quibus dubitatis in aliquo: ex quo determinari ſibi feceritis, quod ſit illud, paratus eſt, & offert ſe eſſe paratum de omnibus & ſingulis, quæ in facto conſiſtunt, per legitimas probationes fidem facere infra dilationem congruam, ſibi ſuper hoc aſſignandam.

Proteſtatur dictus electus Treverenſis, quod ipſe non credat, nec ſciat ſe aliqua excommunicationis ſententia fore ligatum: & ſpecialiter proteſtatur, quod non credat ſe aliquam excommunicationem incurriſſe occaſione telonei de Confluentia, cum ipſe nullum teloneum de novo impoſuerit, & ſit notorium quod prædeceſſor ſuus hujuſmodi teloneum percipere conſuevit in loco prædicto, & in hac poſſeſſione, vel quaſi, percipiendi hujus telonei invenit eccleſiam Treverenſem: ex abundanti tamen & ad majorem cautelam hujuſmodi litteras exhibet, & proteſtatur quod adhuc habet alias litteras in Alemannia ſuper abſolutione hujuſmodi, quas infra dilationem competentem paratus eſt exhibere. De ultimo.

Rationes & reſponſiones contra electum Treverenſem. Petrus ex ore proprio convincitur in ſuis excuſationibus.

Timui eo quod nudus eſſem, & abſcondi me. Gen. 3. 10.

Et poſt pauca, Adam, maligna ejus excuſatione repulſa, a Deo de paradiſo miſerabiliter eſt ejectus, factus miſer.

Primo contra quamdam proteſtationem electi Treverenſis, cum ſcelera pene totius orbis undique ad ſedem confluens apoſtolicam agnoſcat, in quæſtione prima ſcelus revelat, & deinde contra excuſationes ſuas videatur, & divinæ ſe conformans ſententiæ ſubſequitur.

Quia de perpetratis in curia diffamatio A eam expedivit abbatem, aut ſuper evidentibus, vel manifeſtis, ſeu variationibus in judicio facta, abſque delatore novo maxime procedatur: & in tuo judicio, etiam evidenter inventum crimine qualicumque manifeſtum, maior inde ſi ponere non debeas, nec dubitant qui proponunt, nec inſiſtunt, nec dubitandum eſt quod evangelicus homo recedat ab evangelica vel canonica veritate.

De modo autem procedendi ceſſante non delatore cum, plures dicta articula poſt juramentum de plena & mera veritate dicenda, & confeſſiones, & rei evidentiam, & præſumptiones, teſtes & inſtrumenta, & alios proceſſus legitimos non reſtet niſi ſententia definitiva proferenda vel depoſitionis, ſive amotionis aut repulſionis a paleo quod bene providens modeſtia indicavit, nec reputabit intellectum qui odio peccata habuit, non homines: qui de inſolentia non corripiat aliquem canonicum Trevecenſem, in quem conſtat eum jurisdictionem aliquam habere, ſuperfluum eſt curare. Sed quia invitus miſerit & reſpondit, plane credendum eſt tamen judicium reddidit in veritatem, & timor in quem quis ex propria culpa incidit, non excuſat, & multo minus timor reductus, qui percutiens non intendit ordire ſed ſanare. Sane quod excuſationes dixit, dicit Auguſtinus, quod homo tegit, Deus detegit, qui non bene in terra ſuum ſanguinem operit, verificatur de occultis: de manifeſtis vero non poteſt abſcondi civitas quæ poſita eſt ſupra montem.

De abbate S. Martini de ...

Ecce enim quod de abbate Sancti Martini dicit electus, & occultare ſacrilegium ſuum putat per hoc quod ait, quod paratus eſt ad liberandum ipſum in partes illas perſonaliter procedere, & exercere contra detentores brachium ſeculare, ſi hoc ſibi duxeritis injungendum, quod haſtenus ſe in eo non exercuiſſe confitetur. Item quod gardiano Minorum, & priori Prædicatorum & officiali ſuo mandavit, ut ſub pœna privationis ſcolorum &c. denunciarent excommunicatos captivatores, nec aliud fecit. Ex his quatuor quadruplex apparet ejus malitia & culpa: cum enim affectat reditum, quem & publice ſemper requirebat, in magno ſe ponit periculo, qui dicit quod reparatur velit, ac pro uno monacho laborare, ac ſi dicat: Faciam mala ut veniant nobis bona animo, ut quod legitur Job 13. *Deridetur juſti ſimplicitas*, in vobis & veſtris minimis amplectar. Veraciter conſtat hæc verba eum veſtram deridere evidentius puritatem, & lenitatem manifeſte, quod quia hic detinetur, & alius debeat illic detineri.

Ad ſecundum quod ait ſe exercere brachium ſeculare, ſi commiſſum injungendum per conſequens dicit, & patet ſe non exercere, ſi ſibi non duxeritis injungendum: ſed cum a jure veſtrum brachium habeat ſpecialiter dic locus xv. quæſt. vi. *Auctoritatem*, non ſolum ſuperfluum ſed malignum, & hoc culpabile eſt, quod jure communi conceditur, nolendo velle precibus animo ſine precibus impetrare.

Ad tertium quod ait, quod haſtenus non exercuit, patet eum & negligentia & culpa: quia poterat & debebat omnibus viribus ſine mora ad liberationem ipſius laborare, & rationabiliter, quæ ſecundum canones locum habet, B etſi non eſſet ejus nomine perpetratum, ut notat extra de reſtitut. ſpol. *Cum ad ſedem* circa finem, extra ex ore ſuo eliceretur, xvi. quæſt. vi. paragrapho *& inutile* Extravag. de ſe. ex parte.

Ad quartum quod ait, ſe illud tantillum, ſcilicet commiſſionem cujuſdam pœnæ & denunciationem excommunicationis, propter quam quia amplius non ligatur, mandaſſe per nuncios, & non dicit quod per litteras, quæ nec apparent gardiano &c. detegitur etiam dolus ejus, quia mandando verbaliter, immo ſi etiam videatur eum id feciſſe in mandando, C potius deberet reprehenſionem incurrere, quia ſine ſcripto excommunicatos nunciari & interdici mandabat, & verbaliter promulgatum, idem eſt ac ſi non mandaſſet, etſi negare quod denunciaſſet. § Quia ſatis dic ex *ſi ſubreptio* &c.

Item ejus prævaricatio convincitur apoſtolici præcepti. Cum enim in feſto beatæ Agnetis, ſint anni, eidem electo præceperimus & injunxerimus viva voce, ut infra duos menſes abbatem vivum vel mortuum vobis in curia præſentaret, & ipſe terminum illum duxerit acceptandum: nam cum primo, requiſitus quare eſſent dicti, præcepiſſetis ei D quod infra tres ſeptimanas vobis eum redderet, archiepiſcopus Terraconenſis, qui tunc præſens erat, obtinuit ut ad id faciendum ſibi concederetis duos menſes: non eſt tam ſera ejus excuſatio admittenda. Extra de judic. quæſt. *ad conſultationem*.

Item cum electus propoſuerit in ſcriptis & adhuc proponat coram vobis, quod dominus Boemundus erat ſuus capitalis inimicus, ac per hoc proceſſum habitum cum E contra eum per fratres Minores ejus conſanguineum, ex hoc de inimicitia ſuſpectum, procuraverit revocari, nec contra ſe recipiat electum, quod abbatem S. Martini, avunculi ipſius domini Boemundi, etiam eſt & præſumatur inimicus, propter quod ſuper hoc ei non eſt credendum in aliquo, quantumcumque vocem ſubmiſerit, quam procuraverit eum capi, vel in ſuo caſtro faciat aut diſſimulet detineri.

Item in captione ejuſdem abbatis electus eſt capitalis inimicus: etenim cum & ſenem converſum de ſuo monaſterio prædonabiliter, & intruſit alium in locum ipſius, ſicut patet per litteras domini Urbani papæ, & proceſſus

proceſſus earum & rationes electi, ubi dicit Theodoricus abbas S. Matthiæ. Si enim ſcriptura notat Deum diligere Moyſen, quia eum vocaverit ex nomine: e converſo notum eſt illum non diligi, cujus nomen impetioſe ſupprimitur, & nomen principis deſignatur.

Item electus conduxiſſe curtes eam, & interfectus fuit quidam monachus apud S. Matthiam per famulum electi, ipſo præſente, ſicut patet per inquiſitionem revocatam.

Item idem abbas detinetur in caſtro electi, Turonis ſcilicet, per Dietardum de *Peſſendorf*, cui electus matrimonialiter copulavit neptem ſuam, ſororem Gerardi de *Lobenger*, quam & matrem ejuſdem Dietardi nuper mandavit per totas quas habere heretas ſcilicet & conſortari.

Illud ergo caſtrum de *Turon* quod *Ar*chiepiſcopus dux Bavariæ juſte obtinuit, nullum habet habitatorem, niſi famulum illum qui eſt pro tempore archiepiſcopus Treverenſis. Attendatur igitur ſi receptator eſt ſacrilegorum, etiam ut ſacrilegus puniendus. ff. de recept. lib. 1. & 2. De ſacrilegio magiſtr. C. Quia idem reſpondet quod de abbate idem ex prædictis ... concludunt contra eum. Item ex hoc quod brevitatem temporis allegat, ſcilicet quod hoſtium non potuit ejus liberationem procuraſſe, deprehenditur ejus malitia. Cum enim fuerit captus in craſtino Annuntiationis, & in Confluentia, ubi ſe temporale & ſpirituale dominium in ſecundis litteris domini H. confitetur habere, quæ quidem Confluentia a curia ultra 20. dietas non diſtat, qua fronte dicit quod propter brevitatem temporis non potuit procurare, ſed nec * primum introitum præparavit. Quod autem, audita captivitate ejus captivatoribus & pluribus aliis de Confluentia mandaverit, apparet per litteras quas habetis, quibus mandabat cauſam ſuam nunc eſſe in meliori ſtatu quam unquam antea extitiſſet.

Item in utraque nominatione, ſicut de abbate prædictum eſt, poſſunt inimicitiæ deprehendi, cum etiam eundos qui non ſunt ejus fautores, electus reputet & nominet inimicos.

Quod autem ait, quod eo invito officiatum eſt in Confluentia, obviat quod confitetur, conductum idem ſe actualiter recepiſſe, & ſe temporalem ſimulque ſpiritualem loci illius eſſe dominum eſt confeſſus: in quo ſunt tria millia loricatorum, & multa alia millia armatorum, duæ eccleſiæ magnæ collegiatæ canonicorum, conventus Prædicatorum & Minorum, abbatia, hoſpitale ſolemne, domus Theotonicæ, duo caſtra ſua, unum interius & aliud ſupra oppidum. Quomodo veriſimile igitur eſt, quod officiatum ſit per violentiam quam nec expreſſit? Si autem ita hoc ſonat, id eſt, pœnitet, & de manu ejus receperet hoc conductum, aut ſi invito ſonat, id eſt, quemdam nolentem, non proficit, cum ad actum non proceſſerit reſiſtendi, & ſibi imputet, qui talem præficit ad uaca, ut dicit, reſiduas colligendos, cum ſine nova declaratione etiam antiquitus aut ignorantes teneatur de delictis ſuæ familiæ publicani. ff. de publica rec. lib. prim. 1. *reſp.* in fine.

De Dietardo autem affini ſuo, qui præpoſitus eſt & imperator, quia in conde archiepiſcoporum caſtrum illud *Turon*, quod fortiſſimum eſt de Alemannia, violenter occupaverit, &c. ut in primo articulo ſcriptum, quod in aſſinis, & cum aliis pertinentiis, quæ ſuperius ſunt expreſſa. Sed etiam abuſio, nec poteſt dici quod eo invito, cum ipſe ſibi commiſerit caſtrum ipſum prout apud Peruſium coram vobis eſt confeſſus, invitus nihilominus quandoque conteritur & offertur, nec excuſatur. xxv. diſtinct. Et qui concedit. Et L. vi. diſtinct. *Si evangelice*, et quæſt. 1. *Atrum.*

De facto domini Philippi ſcil. qualiter malorum electi non ſunt occulta. Dicit enim electus quod ipſe examinavit negotium electionis, & ne propter vacationem diuturnam Metenſis eccleſia in ſpiritualibus & temporalibus pateretur detrimentum, impediunt tantum examinationem perſonæ tribus hominibus exquiſitis, ſcilicet de tribus provinciis communis, ut dicit, de Colonienſi diœceſi præpoſito *Deſſey*, diſtante a Treverenſi ultra quatuor dietas; de diœceſi Treverenſi præpoſito ſancti Caſtoris in Confluentia, diſtante ultra duas dietas; de diœceſi Maguntina illi Argentinenſi diſtante ultra tres dietas, ut ultimus a primo ad ſeptem dietas (diſtaret,) ac poſtmodum cum Metenſem devoraſſent eccleſiam, poſſent illi tres vultures convenire ac dicere ſuper hoc veritatem. & ipſemet electus, ut dicit, electionem ejuſmodi confirmavit. Sed cum examinatio perſonæ fuit quaſi in momento, quomodo propter tantam moram Metenſis periculum debebat eccleſia? Et quomodo qui potuit vacare examinationi negotii totius, etiam & confirmationi illi modico tempore vacare non potuit? Aut ſi forſitan ad horam alicubi declinaverat, non potuit in tanto articulo expectare? Dolum ſiquidem ex perſpicuis indiciis probari oportet. Quin etiam ne conjectura opus ſit, electus dolum ſuum dilucide confitetur. Dicit enim quod committit ut ſe enumeraret, & Philippum, cujus curam, juxta legem Chriſti, portare debuerat, ... raret, quod apertius dici poteſt? Extr. de off. del. *Paſtorum.*

Inſuper præpoſitum *Deſſey*, conſanguineum electi, qui nondum erat in clericum tonſuratus, particeps criminis ſimoniæ Metenſis, in proſecutione cauſæ deceſſit apud Urbem-veterem; & præpoſitum S. Caſtoris in Con-

ſuentis erat electio ad ratiocinia obligatus, propter quod de patria modo fugit; atque duo ſine diſpenſatione nunc habebant quatuordecim eccleſias cum cura animarum, quæ poſſent, ſi neceſſe eſſet cum calculo numerari. Officia erat autem Argentinenſis non datur aliquotiens litteratis, & omnes erant notorii idiotæ, quod patet, quia dicit electus, quod ſuſpectos ſecum ſumſerant, & addit alios. Id eſt penitus alienos prætendit; quodque in Alemannia etiam in eminentibus dignitatum detectiores Philippo ſint quamplures de conſuetudine, ſicut dicit, prædictos nec vero nominat, vel quia non ſunt in rerum natura, vel quia non poſſent de facili reperiri.

Item ſi dictus Philippus duodecim annis, quibus ille electus fuit Metenſis decanus, hic ſubdecanus, magis quoque ſcire debuit *inſufficientiam* Philippi qui cum ſimplex canonicus in Scholis ſtuduit, videtur modicum profeciſſe. Examinationem reliqua non excludunt.

Item quando fecit eum, ſicut aſſerit, confectam, ſaltem examinare eum debuit L. nomen &c. diſt. quaſi epiſc. ubi de hoc.

Item cum dicat eum non examinandum fuiſſe, ſicut credit, prout in veritate in confirmatione non erat examinandus, quia nomine, ſed in limine repellendus, poſtquam malitioſe examinationem ſe commiſiſſe confitetur; & hoc eſt quod dicit, quia excuſare ſe voluit. Præterea de cauſa quæ ad eum aliquatenus non ſpectabat, ut patet per definitivam ſententiam domini Urbani, ſe ſcienter & ſubdole intromiſit; propter quod ei, ſicut dicit, crimina ſunt etiam fortaſſe imputanda; & ſine hoc non excuſaret de facto examinantium, præcipue cæterorum, & ille præcipue qui non erat cum talem, ac ex conſuetudine quam prætendit, patet quam ſit patrata & quid in caſu ſimili attentaret. Dici etiam poteſt, ſecundum magiſtrum Reimundum, quod metropolitanus non poteſt examinationem delegare. arg. quæ dicitur *de dolo & principe* ex. de off. del. c. viii.

Teloneum.

De telonio vero & conductu & duabus litteris domini Hugonis & una prioris Prædicatorum Treverenſium, quæ apparet, & alia quæ non apparet, ſed ponitur; primo conſiderandum eſt, quod narratio quam facit electus in cedula, & illa quam facit in litteris, necnon ipſæ litteræ ad invicem ſibi contradicunt. Fabricat enim in cedula quod anteceſſores ſui teloneum & conductum pacifice poſſidebant, & quod de conſilio domini Hugonis teloneum recipere prætermiſit. In prima vero littera domini Hugonis aſſerit ſe electus violatorem fidei, perjurium & novi telonii receptorem, vel ſaltem alterum iſtorum. Si forte hæc diſtinctio *aut* non reſolvitur in copulativam, quæ in hoc

A caſu videtur potius reſolvenda, hoc in utraque litteram non contulit ſed neceſſitatem verba continentur expreſſe. & hoc factum prioris ſubſequens manifeſtat. Mandavit enim dominus Hugo qui prius de illo teloneo, tamquam qui fuerat legatus in Alemannia, noverat ut non prius relaxaretur ſententia, quam teloneum reſignaſſet; poſt quam reſignationem prior Prædicatorum abſolvit eumdem, & ſic poſtquam dimiſit teloneum, non de conſilio liberaliter, ſed de mandato & facto a priore excommunicatione.

B Item in cedula dicitur quod dubitabat utrum licitum eſſet teloneum. In prima littera dicit ſe certum quod erat illicitum, quia novum, etiamſi fuit ignarus & de irregularitate quam propter ſententiam incurrerat, aut de humanis excommunicationibus forſitan dubitaſſet. Nec enim verbum *dubitat*, quod eſt in ipſa littera, refertur niſi ad illa nomina quæ regi tranſitive, ſi ſcilicet, dubitet ſe incurriſſe maculam irregularitatis, &c. Sed de violatione fidei, perjurio, & rapina telonei nullatenus dubitabat, nec poterat dubitare, unde illa diſtinctio *aut* electi

C crimina non diminuit, ſed ad facta litteræ potius alterat; ſed ſi dicatur quod de his etiam dubitatur, hoc erat, ne de his puniretur in hoc judicio, cum ante mentem emanaſſet inquiſitio ſuper his contra ipſum, & de hoc jam cautelam tam ipſe quam faventes ſibi præmeditantur etiam hoc ſcienti, quia de fratrum conſilio mandabatur inquiri, credidit præcavere, & illa dubitatio ex proteſtatione electi, quia ſe timere vos dicit, & in ſeptimo patet ex concluſione litterarum domini Hugonis & una earum. Non enim mandabatur ut dimitterentur crimina ad cautelam,

D quia bonorum eſſet mentium ibi dubitare, &c. aut quod relaxarentur ſententiæ ad cautelam, licet prior Prædicatorum hoc fecerit, mandati fines improvidus excedendo. propter quod etiam primi inquiſitores mandatum receperant, quod ex determinatione cauſæ per primos inquiſitores ſatis patet; ſed & primarum litterarum domini Hugonis prædictus intellectus per ſecundas litteras quidem domini Hugonis comprobatur. Nam dicit quod vult vel recidivaverit in teloneum, propter quod ſecundas impetravit litteras, & quod recidivaverit,

E patet per inquiſitionem Warmacienſis epiſcopi & collegarum ſuorum ante ſecundam litteram domini Hugonis expeditam, quæ dicit quod teloneum dimiſerat, & erat per dominum Hugonem abſolutus, & ſic reatum perjurii incurrit, cum in forma eccleſiæ per priorem abſolutum ſe aſſerat per primas litteras ad cautelam, quæ abſolutio ſine juramento non procedit. Ext. de ſen. ex. *Præterea ſolet*, cui quod tramitur per juramentum patet per eaſdem litteras ubi ſubjungitur cum conſtet quæ mandaſſet, & idem patet per

primam inquiſitionem revocaſſet, quæ [illegible] eſt, &c. Vel non revocaverat: ſed quod in prima littera aſſeruerat, in dubium deducere voluit in ſecunda. Simili variatione utitur, ubi loquitur de conductu: quem ſimpliciter & pure primo confeſſus, in dubium nunc reducit: quæ qualiter ſibi invicem adverſentur, poteſt quilibet intueri: nec dubitandi verbum aut cautela poteſt aliter intelligi, quam ſuperius eſt expreſſum. In hoc enim quæ per ſe mala ſunt [illegible] in diverſa rapi diabolica eſt tentatio, nec de facto ſuo maxime recentibus poterat dubitare, & in dubio, debebat etiam in ſuo homine excommunicationem vitare, licet etiam poſtquam dubitavit, ut dicit, recidivavit in hunc morbum: immo etiam poſtquam teloneum abjuravit & [illegible]. Quod autem ſententia lata fuerit pro manifeſta offenſa, apparet per utramque litteram domini Hugonis, quia ſicut dictum eſt, ante revocationem mandabatur teloneum reſignare & per ſacrum priorem Prædicatorum, quia &c. Cum conſtet &c. Nam in offenſa dubia non caveretur. Ex de verbo ſig. *ex parte*. Et quantæcumque ab excommunicatione fuerit abſolutus, ſatisfactionem de præterito non impediat nec prætendat. Remanſit ergo probatio etiam in mora, quid de reliquo. Ex de pœnis ſua xiv. quæſt. v. *perſonale*.

Poſtremo ſciendum eſt quod neutra ſibi proſunt litteræ ſua prætenſæ quam ut ſingat eum qualemcumque vice placeat judicantis. Prima littera domini Hugonis non valent in hoc judicio: valerent autem impetranti, quam mentionem ſuæ fidei in tenore. Erat enim eum inquiſitio contra eum ſuper his criminibus & alio primo anno domini Urbani, decimo Kal. Decembris, & prima littera domini Hugonis duodecimo Kal. Januarii poſt ſequentis, de hac non faciens mentionem. Ex de eſt leg. *ſtudendo* (præſentario & tertium. Secunda vero altera domini Hugonis primam derogans, quod [illegible] eſt, non quod dominum, poſtquam non erat prima inquiſitio per Warmacienſem epiſcopum & collegas ſuos, præſente electo & procuratore [illegible] expedita & remiſſa, quæ expedita ſuper ſua ſerie tertio poſt Aſcenſionem Domini & ex electis qui ubi eſt in Peruſio coram vobis, quid magis contrarium? quid magis impugnandum, quam de initio hoc ſcriptura ab eodem parte producta, dicitur teſtari domini Hugonis cum ſuis proceſſibus & revocatione dicti Warmacienſis epiſcopi & ſuorum collegarum? & hæc ſecunda littera domini Hugonis ſuit data poſt hæc, ſcilicet ſecundo Kalendas Junii.

Item utraque littera domini Hugonis ſtrma eſt contra ſe manifeſte: non enim ſufficit reſignare teloneum, niſi ſatisfaciat

de abſolut. Ex de ſen. ex. de ſol. ſi non aut relaxetur ſententia quam ſuſtinent. &c. & abſolutio [illegible] nam ſi. Ex de offic. ord. *ex parte* ubi de hoc. Sit ſcilicet qua nec abſolutus. Sed etiam poſito quod ſit abſolutus ab excommunicatione, non tamen a crimine pro quo fuit excommunicatus: quia non emendavit, etiam deſtituit, nec abſolvendi ab ipſo prior aliquid habuit in mandatis: non ſolum enim qui recipit, ſed qui recepit lege notatur. Mandavit inſuper dominus Urbanus eiſdem denunciari excommunicatum per magiſtrum Conradum plebanum S. Mariæ in Confluentia, cuique abſolutionem quæ auctoritate ſua non proceſſerat notabiliter, hanc clauſulam intelligens tamen, id eſt quia non proceſſerat. Ex de verb. ſign. *abbate*, cum litteræ domini Hugonis contra jus, & contra factam inquiſitionem, & contra formam litterarum domini Urbani, quibus donec ſatisfeciſſet de teloneo, excommunicatus nunciari, & hoc tacens obtinuit non potuit de propria conſcientia emanaſſe.

De conductu vero quod conſitetur ut [illegible], reſpondens poteſt, quod ſicut dominatur novum teloneum ſive pedagium vel conductum, quocumque nomine cenſeatur quod autem ait etiam falſo, duplici conditione ſolere conſuetam [illegible] & teloneo conductum, prima eſt teloneo conductus, quod qui teloneum recipiunt, debent ob hoc conducere ſolventes, ut probatur in auth. de man. pa. cap. *quartus* [illegible] expreſſum xxiii. quæſtione viii. *Tributum*. Nec excuſat de conductu quantitas quam prætendit, cum major ſit offenſa inchoata tentatione minima quam majori, & qui in modico infidelis eſt, et in majori infidelis eſt in majori. Luc. xv. Verdictum eſt tamen quod conductum ſuper teloneum duplicavit. Abſolutionem fratris Martini ad dolum cameræ [illegible] per concluſionem & reſtitutionem per ſe patet. De conductu.

De his quæ contra inſtrumentum conditione ſolvere & alias prætendit, etiam quod ſi principale non tenet, etiam acceſſorium non tenebit. Quod obſervatur in acceſſoriis, quæ per ſe ſtare non poſſunt, ſicut in alia et ex quæſtione tertia *conſideratur*. Ut ſcriptum in aliis quæ neque per ſe, neque cum aliquo poſſunt conſiſtere principaliter, ſicut eſt in [illegible] conſiderentur quam falſo & varie & contradictorie loquitur in hac parte. Ait enim, quod ſimulatum fuit contractum, & poſtea ſubjungit, quod titulo donationis illam pecuniam promiſit alteri, & ſe ad donandum alteri & ſolvendum mercatoribus obligavit, non quidem tenendum per mercatores, ſed alteri dandum per mercatores, & pro electo. Si igitur alteri pro ipſo mutuari voluit, & mandavit, numquid ſibi mutuatam plenius intelligitur? C. *de donat.* [illegible] l. *ſi propter* meum ubi eſt caſus, volente de alterius De inſtrumento.

corio tam largam corrigiam elargiri, cum A in ſimili caſu res domino non valeat auferri. cap. de dona. l. *ſi ſoluturus*. Sed etſi peteretur ab eo quod convenire curaverat ex cauſa mutui, & ipſe mutuum inficians, confiteretur juraſſe, id eſt ſe ſoluturum, non ex cauſa mandati vel donationis, nunquid ex ſua confeſſione de perjurio plane liquet? nec impetratur ſuper hoc perjurio contra eum, ſed per ſe pater ſervare requireret, nec ſuper hoc a Summo aliis quid deprecaret. Nonne ſunt hac simulationi ... doio contraria? præcipue cum in ... indicio ſit decretum, quod ex exceptione doli vel non numeratæ pecuniæ quoad perſonam ſuam de cetero non ſit locus, etiam mirum eſt, quod contra juramentum audet hoc aſtutum retinere, niſi quia eſt perjurii dulcis pœnis.

Item compulſator cautam debet ſeu donationis exprimat, de non numerata pecunia omnis non eſt mittendum. Cap. de non numerata pecunia adverſus.

Item variavit hoc multiplicater, & denegavit. Primo enim apud Perinium juratus voluit totaliter denegavit. & ſic in contradictis per inſtrumentum confeſſus pare eſt verum eſſe, ſcilicet ſe juraſſe. Poſtmodum in ſimili judicio coram camerario juratus confeſſus eſt contrarius in inſtrumento, ſed adverſus non pure. & deinde coram magiſtro ll. conditionem tam iure cauſa quam impoſſibilem ... ac impoſſibilem declaravit. de qua ante grandis termino & interpretabitur. Contradictorii ... loquuntur cum ex cauſa donationis obligatur. & poſtmodum conditionem tacite exprimit quaſi verum contradictionem vel contractum innominatum oſtendit. ff. de donatione. L. *licet vero*. §. *habet*. Licet enim ſub conditione poſſet fieri donatio, puta talis quæ dependet ex eiusdem fortuna, vel alia quæ poſſit ad utrumlibet ſe habere, ubi tamen talis exprimitur conditio, quæ naturæ donationis contradicat, hoc ſibi ad mercem mutuo advertitur ut in dicta lege, unde ab inſtrumento non cancellato, &c. Et in contradictorio allegato & non inceptum, etiam non eſt aequitatum recedendum. Sed & ſicut dictum eſt, veſtra conſcientia poteſt eſſe ſuper hoc plenius informata. Non autem ut ſit adeo ſuſpectum mutuum ſicut donum tam extenſum & tam recens per eaſdo dictum ipſum contra juramentum.

De admiſſione vero ſtipulationis hæc cauſa ſimiliter attendatur. Quæ enim cauſa eſt cur mercatores qui lucra ſectantur non ſolum paſſarent ſeamentas marcas, ſed dantes electum obtinerent a ſeptimo ... multa mercarum indebita, non tantum differrent ſua repetere, ſed remitterent debitum? hoc eſt contra intentum ut mercatores, quos conſueverat pro & ... ſitu promoviſſe omnia damna ſubiſſent, tam electus quam alii ſervitium omnis ſuccederent. Poſt hæc videamus modos qui ſunt

rubore prætendunt, ſcilicet pignorationis utantur cupiditatem & alterius ſcientia dolorem, quæ ſic dat intelligere, quamvis non alter exprimatur, & tam turpes non quod nunc nec contra ſe audiendum eſt, immo gravius puniendus. Utrum videretur de pignore adverſo, quaſi utique ſicut hic contractus, nemo enim dubitat quin ſpiritualia vel in pura vel in conditionali ſtipulatione deducere in paſſionem vel in contractum, ſpeciem habeat ſimoniæ. Et de pac. c. ult. de ſuma conditione habetur. Et *de rerum permu.* cap. ult. Nam & ubi eſt conditio, B hoc contractus per conditionem reſolvitur, ſuppono eſt mora ... de pignore dico. Immo conditio exprimit ſimonia in ext. *de ſimonia. Cum eſſent* ... quæſtione ... *prae ... capere*, etſi ſimonia ibidem alias non eſſet, propter conditionem etc., ſolaque per ſtipulationem conditionalem facit ſimoniacum ſicut notatum ... quæſt. ... cap. ... *Si quis*. Si dicatur non eſſet non petere pallium, & cetera propter aliud ſed propter aliud, quia ubi unum propter alterum, utrobique tantum, & probatur ab per Aug. ... quæſt. ... Iterum præterea in conditionali debito ab C initio poteſt intervenire pignus ff. de pignore herede lib. quæſt. ... prima reſponſio & ff. ex quibus cauſis ... & lib. *impignorando*, ubi de hoc. Sed & quis creditor pignore eo modo uteretur, poſſet furtum committere: inſt. de oblig. quæſt. ex delicto §. non ſo autem ſolus creditor. Ergo in iſto caſu ponamus ſic, in quo ... & non ... per eſſet debitum, ubi et obligata non tenet quæ contra voluntatem Domini, per ... ſed in ſimonia talis eſt caſus, qui ſe affirmative & negative, extra *de ſimonia*. Ergo non petere pallium & non recipere ordinem vel conſecrationem, quæ in cautione deducta D ſunt, quantumcumque ſuerit conditionalis debitum, ſimonia eſt. & recipere permutum eſt. & ſola cautio ſimonia eſt. & non ut ex paſſione ... quæſt. ... prohibendum contra voluntatem Domini ſimonia eſt, ſicut & remittere ſimonia eſt. Et de reſtitutione. Neceſſitas & gratuitum dari non poteſt, ubi facta ſuit obligatio etiam pignoris ff. ad Tertul. ... ſi legatur & reſpondeo in fine & ff. de verb. ſign. L. *bonum*. ... autem dum non ſonuerit pignoris Deus ... ſic diſplicet, quod tales perſonas ... ſicut & ſi non eſſet ... quod Deum ſicut E ſervum ponendo eum & ſuam gratiam in pignore ... eſſet ... *Servare ut ... ſi ... in ... quæſt. ... fi ...* Quicquid enim ut de conditione reſolvenda, ab initio remaneat cum mala intentione, cum opere ſubſecuto, obligatio ſacramentorum. Nec poteſt dici quod non ſeceruint propter ... ut in prædicto canone. L. ... q. ... *mutuum* de hujuſmodi vero, cum hoc unquam vel ſaltem notum, prohibemus non ...

Simonia.

poterat. Et non poteſt dici factum in fraudem de contractu ad contractum, ubi utrumque contrahere tenere poterat. Nam cum mandat, vel donationis obligatione teneri potuiſſet, non poteſt dici factum in fraudem, ſi ſurreptum ſit de manu, ſed & in talibus contractibus qui fierent in fraudem, multa poſſent intervenire criminis, ut ex. de donat. inter delictos. Nec valet quod magnum nominat, ut referam quod audivimus, cum non valeat teſtis de audita, nam quos nominat, vel ſunt de ſua familia & corpore, ut Andreas Henricus & Ludovicus, vel mortui, ut Johannes camerarius, vel actores, vel participes, ut etiam patet in dicto Henrico, quem nominat in conditione & in teſte, & de illo magno viro, & mercatores qui non per ſocium jurarent & condamnem negarunt, non ſunt ut teſtes admittendi, nec velut eo deterre juramentum. Sed eſto quod juxta ſuum dictum donationem hujuſmodi etiam ſub conditione valeat allegare, ut ſic inſtrumentum valeat impugnare, certiſſimum eſt quod per teſtes quoſcumque & quantoscumque probare nequeat ipſum. Eſt enim hic unus de caſibus qui probandus eſt per ſcripta, ut quo quingentos excedit ſolidos, ut cap. de dona. in pre. in fine. Et ſic contra eum remanet illa lex, cap. de non un. porte prece. ver. & ſua adinventionibus eſt concluſio. Dominus ſit benedictus. & ut pecunia numerata fuerit non meretur donatione ut in praedicta lege ſi propter. Item concordare poſſunt inſtrumentum & donationem debent. Ex de teſt. Item quicquid ſit, perjurus fuit ab initio, quia non juramenta, ſed perjuria, &c. non poteſt perjurium effugere.

Item inſtrumentum ſalvare poterat reiginandu. C. de re nec qui petit. Inſuper conditionem propoſuit ſine ſibi ipſi contradicit. Cum enim dicit quod tranſſerret, & quantum ſolveretur quod ad debitum retorqueretur, & ſibi quia voluit dare quod deretur, cum nihil deberetur. Item non tantum condamnem, ſed alium contractum allegat, ſcilicet donationem.

Praeterea cum dicit quod pallium a domino petiit Alexandro, conſtat quod in morte ejus mundum defecerat conditio, cu ſolum tempus mutat, quod tanta ſumma indicitum potuiſſet commode petere. Immo numquam defecit conditio, ſi quod fuit, quia duo millia marcarum de quibus tangit conditio, habuit a rege Richardo, in quibus ſortem ſuam de [illegible] marca ſolvere prompte poterat, & negotiari de reſiduo ſicut licuit. Nec deficiet forte conditio, donec poſſe debuerit adimplere, nec praetendebat quod certa die debuerit adimplere, ſive fuerit numeratum, ſive [illegible], ſuper quo, quantum ad ſuam perſonam dictum, ſive per novam donationem mandatum vel negotium geſtum, aut obligatio naturalis, aut civilis, ſemper illa poſſeſſio turpiſſima intervenit & contradicit donationem & mandato, qui contrectat contractum mutui, quod per inſtrumentum probatur, aliquatenus non excludit. Immo quod dederit & ſalvi mandati mutuo recepit. Et quicquid ſit de cauſa in libello mercatorum edita, confeſſus eſt ille cautam debet, nec juramentum negat, tamen etiam inſtrumentum confeſſus eſt admittens. Non poteſt credendum enim eſt ſibi quod nec hoc, nec aliud agit pure, ſed ſimpliciter & inordinate.

Item cum quatuor teſtes mittat ad probandum condamnem, quorum unus eſt mortuus, per tres alios etiamſi eſſent alieni, nequit publicum reprobare inſtrumentum ſuo ſigillo maxime roboratum, ut not. ex. de fi. diſt. Cum Johannes.

Item de pallio neglecto patet nec ſufficit petiiſſe, niſi modum habuit in petendo, de quo loquitur can. c. de prop. Quem modum ſe habuiſſe uſque nunc non praetendit, nec quod nunc dicit quod inſtanter & alio deficiente modis alio cepit. Ex. de reſt. ſpo. Poſtum. Quod autem modus ubi defecerit ex hoc patet, quod ipſe perſonaliter non petiit, poſtquam venit, nec alius pro eo. Immo nec videtur ſua pactio, ut in cum abſentiam ſit petitum. Item ex remiſſa mora, quia a vobis non petiit pallium ſibi exhiberi debet. C. de p. l. dudum. A longius enim apoſtolicam debuit petere, art. 24. et. quod in longinquioribus & conſtanti ſunt. Nec prodeſt ſi dicat quod propter inquietationem non petiit, nam ſive ſit in culpa, niſi ex quibus cauſa l. ſi eo ⁋ tamen ff. ſi quis cau. lib. 2 ⁋ ſi quis ſive in negligentia, ſubveniendum non eſt ei. Cum enim integer eſſet ſtatus ejus, maxime appellatione interveniat ff. de minoribus, vel in per tet. ſi quis ex heredem ⁋ ſed ubi decuriatur ⁋ ſi praetermiſſum & vin que in homine ut ſuum non debuit negligere, ſemper petere potuiſſet, etiamquam ſic inquietatus inquirere contra eum, quia ad hoc habuit quamque [illegible] debuit dominare verum nullorum ſibi dare. Et Dominum vos conſervet, quia eandem excuſationem invenerit, quam de duobus veſtris praedeceſſoribus admiteret, ſi offerret ei homines facultas. Sciendum etiam eſt quod dat ſemper poſt A. continuatum Dominum, modo ſunt duo anni praeceſſum factum revocaſſet. Praeterea quicquid ſit, ſemper remanet ratio illius can. C. diſt. [illegible] & ſemper eſt in mora quantumcumque potuit petere, & a vobis non petiit, nec [illegible] demum quando [illegible] & [illegible] ſuper hoc expediabat. Et credendum eſt quod ideo nunc petat, quia decuriatum eſt quod in omni non petere, ut in ſordibus plus ſordeſcat.

Item cum in praeſcriptionibus conſideretur ultima & immediata poſſeſſio, ut ex. de cap. poteſt. & in hoc caſu quo ſex ordines ſolum canonum in diſt. [illegible] propter nego-

gentiam trium mensium præscribunt contra A metropolitanum, attendendum est de ultimo & immediate ante ad quod per hanc negligentiam devenitur. ff. de di. & tempore præscriptione [illegible] ubi sponte & [illegible] de [illegible] [illegible] cum [illegible] præscriptum est [illegible] & hoc est petere pallium [illegible] & in talibus præscriptionibus [illegible] & bona fide [illegible] præscribendo. Nulla [illegible] per defectum. Apparet etiam quod [illegible] non petat [illegible] quia tanto tempore [illegible] per [illegible] & amplius [illegible] quam [illegible] recusare. Quod etiam debeat, si potuit petere a vobis ut deberet & non petiit, quoniam negligentia. Aut quia tanto tempore [illegible] hoc [illegible] negligentia [illegible] capitulum [illegible] Quod non C. de longo tempore præscrip. [illegible] Sed esto quod [illegible] tempus [illegible] negligere [illegible] Non procedit [illegible] quod [illegible] si [illegible] tempus non petat a vobis per legem [illegible] In præscriptione autem [illegible] possessio ff. de [illegible] & in fine, & negligentiam [illegible] omnes doctores [illegible] præscriptionem [illegible] etiam [illegible] In transmissa [illegible] nec plus tenemus dare pallium post hujusmodi negligentiam [illegible] quam si [illegible] Valeret ergo si [illegible] dare. Nam si [illegible] debetur, & patet quod non debetur, & datur ei, [illegible] & de eo tenemur [illegible] respondere.

[illegible] Item quia nunquam celebravit missam, D etiam post [illegible] pallii [illegible] [illegible] contra eum: sed quia non [illegible] pallio [illegible] archiepiscopum nominare [illegible] & ad hoc [illegible] allegavit, [illegible] non [illegible] quod [illegible] tanquam episcopus [illegible] ad missas principales & electi. Non sequitur quod ab hoc debuerit altaria consecrari.

Diversas quoque fecit responsiones, & verum non potest esse quod [illegible] ut dicit [illegible] super [illegible] & de hoc non exceptione [illegible] cap. de testibus. [illegible]

[illegible] Postremo omnes excusationes eorum [illegible], sicut dictum est, ampliter [illegible] de accusat. cum dilectis. In præmissis igitur [illegible]

A gitur quod [illegible] de abbate sancti Matthiæ Treverensis [illegible] quam de magistro Conrado capellano [illegible] dicit, quod in terram [illegible] est [illegible] & ad liberationem [illegible] pro [illegible] laborare.

Item quod brachium sæculare quod habet a [illegible] quod non [illegible], nisi [illegible] & quod [illegible] non [illegible] nec ad liberationem [illegible] ad [illegible] [illegible] quod [illegible] B [illegible] propter [illegible] est [illegible] cum abbate, propter [illegible] electus [illegible] propter [illegible] & [illegible] quam [illegible] & [illegible] Quæ etiam patet quod non [illegible] & [illegible] quod patet [illegible] quod [illegible] sed per [illegible] C [illegible]

De magistro C. vero [illegible] & [illegible] [illegible] habet [illegible] unum extra oppidum, aliud [illegible] in quibus [illegible] est [illegible] nec [illegible] potest [illegible] de loco [illegible] & [illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] Ecclesiæ [illegible] quod in [illegible] D hunc [illegible] est [illegible] nec [illegible] quod hunc [illegible] quod etiam patet [illegible] hoc [illegible] quam [illegible]

Item, de [illegible] patet, quod si [illegible], maxime [illegible] examinaverit, & ipse [illegible] quod per [illegible] & Philippum [illegible] & quia [illegible] & quia ipse [illegible] & ab hoc in confirmatione non examinandum, sed in [illegible], in consecratione debuit examinare. [illegible] de [illegible] examinatorum [illegible] & [illegible], quam de [illegible] Philippo [illegible] & quod in [illegible] de eo [illegible] Bernardum.

Item de [illegible] & [illegible] quia no- [illegible]

tum teloneum recepiſſe eſt confeſſus: nec de hoc peccato abſolutionem prætendat, quia nec de hoc domini Hugonis faciunt litteræ mentionem, quæ etiam contra eos ſunt ob[illegible]tentæ. Licet de excommunicatione propter hoc lata etiam ſit & contradicitur, ac præter formam mandati abſolutum ſe prætendat, & poſt inquiſitionem de fratrum conſilio conceſſam, prima littera domini Hugonis, & poſt eam expeditam & remiſſam ſecunda littera ipſius domini Hugonis revalidationem in teloneum & pœnas eo denotans eſt idem eum. Inſuper etiam con[illegible] impugnatorum, quia idem eſt electus [illegible] domini Hugonis eadem ſecunda litera enarravit, & quod [illegible] & litera ad [illegible] adverſarium, & in prima littera domini Hugonis confitetur ſe violatorem fidei & perjurum pro novo teloneo, quin prædonem & irregularem quod idem eſt teloneum quod quadagium et conductum nec refert [illegible] nihil plus aggravat [illegible] quam [illegible]. Nec de facto ſuo recenti [illegible] poteſt aliquis quin perpetraverit dubitare.

In his vero quæ per ſe mala ſunt, mentem ad diverſa ſæpe non excuſat, nec illa domicilio aut refertur ad cœli [illegible], ſed ad ſententias æternas. Et ſic ei pœnas quam habet, quas Treverenſis eccleſia non percipit teloneum ſicut alii, contorquet quibuſdam Pariſienſibus perſonis, quæ bonas cappas clericorum, non eorum abſentiam lacrymantur.

Item perjurus apparet, quia ille dicit quod vel fecit pro liberatione abbatis ubi quod & abbas dicit, quod in litera & potuit liberatione dedit operam efficacem.

Item quod de facto inſtrumento & confeſſione, quæ ad exceptionem non numeratæ pecuniæ vel doli ſeu [illegible] actionis contra inſtrumentum proponendo cum de hoc in decretum quod perſonam eius perjurus apparet manifeſte.

Item conditio donationis quam confitetur & ipſa conditio [illegible] contradicit, & venditionem vel contractum innominatum exprimit quod [illegible] in ſe turpis eſt, nec audienda, nec deficit & quidquid ſit de hoc, pactum pejoris turpiſſimum, ſcilicet de non petendo pallium, & [illegible], quia in conditionem debet poteſt pignus intervenire, & eo poſſet aliquis male [illegible]. Sacramentum temerarium ſervare potuit reſignando, nec refert perjurum eſſe vel confiteri pro mutuo non ſoluto vel paſſione domi aut mandati [illegible] periculo. Et quia in eodem palatio crimen quod inquiret a ſuperiore punitur, nec reſtat in hoc caſu inquiſitio facienda, ſed tantum pœna canonica infligenda, nec eſt ab inſtrumento pro contradictiones allegatas ab his non cognitum recedendum, & mutuum & donatio, ſeu mandatum ſeſe compatiuntur, nec per teſtes probari poteſt donatio tam immenſa, ſed nec numerus teſtium etiamſi eſſent idonei, cum

A tamen tres ſint de familia electi & turpes & participes, ſufficeret contra inſtrumentum prætenditur, cum ille frater Johannes camerarius quartus teſtis, qui poſtea fuit Carthuſienſis prior in Campania ſe defunctus, & ita, et ſi non ſit probatio deficit ſibi tamen, cum non habeat niſi tres teſtes tales quales, ſicut dicit & patet, & ſi plures nominavit vacuos, in quatuor ſolum ſtetit.

De facto palam quod ſaltem a vobis aliquo modo non petat etiam alium more impetratur, nec ſibi plus debetur, quam ſi jam habuiſſet, & dando eum creaverit de novo in archiepiſcopum quod indecet. De pallio non petito.

B Quod ſe violatorem fidei, perjurum, prædonem & irregularem, vel ſaltem eorum aliquid in nomine omnia confitetur.

Quod [illegible] variavit multipliciter, & verum non poteſt eſſe quod diſſonat, & qui variat ſine accuſatione punitur.

Quod nunquam celebravit miſſam, & poſt moram & redargutionem pallii conſecrationibus ſe ingeſſit.

Quod dilapidavit eccleſiam Treverenſem & pro [illegible] debitis obligavit, ut patet ex ſuis [illegible].

Quod abſolutiones domini Hugonis non proſunt, ſed obſunt. Sed nec abſolutio fratris

C Martini, quæ quantumcunque generaliter incipiat, cauſa tamen & retractatio docent quod ad debitum cameræ reſtringatur.

Recidivationem in teloneum expreſſam docet inquiſitio Warmacienſis epiſcopi & ſuorum collegarum, quæ ubi eſt electus in Perugio, in qua continetur quod teloneum [illegible], & fuerat per dominum Hugonem abſolutus. Ergo cum poſtmodum abſolutionem novam impetraverit, patet quod de novo recidivavit contra juramentum in prima abſolutione prioris Prædicatorum præſtitum. Suſtinere vero ipſi ſententialiter pallium, quod Recidivatio in teloneum.

D nunc petit, denegari, quia hoc planum eſt, tantum cum narratione præmiſſorum: & per conſequentiam ab eccleſia ſententialiter amoveri, nec ſuper criminibus pronuntiatur, niſi velit circumſpectio judicantis, extra de dol. con. *Perpetuis*.

Blaſphemavit eſt homo ille verbis oris ſui, & Dominum ipſum in ſtultum finem adduxit, contra ſuperiori decreto veſtræ reverendiſſimæ ſanctitatis. Nec tædeat in reſpondendo plura [illegible] oportebat, quia [illegible]

E multitudinem, & multitudo quodammodo obumbrationem inducere conſuevit, nec a noſtris, quorum fundamentum, atque recordatio, quæ non poſſet eos vel eorum aliquem infringere totus mundus, licet aliquis de contrario glorietur cuius gloria ſua eſt in vanum, cum hoc ſolum ſufficeret impetrantem non eſſe porrectum, quia qualiſcunque mortalis etiam [illegible] appareat, qui conſuetudinem in peccatis alleget, ac ex ore ſuo pateat inſufficientem ad regimen tantæ eccleſiæ,

qui propter excommunicationem pallio per sex annos non celebravit missam, falsum pro defendendo, si veritatem non dicant, salva parte.

Anno Domini MCCCXI indictione IX pontificatus domini papae Clementis quinti anno sexto, ii Nonas Julii, dominus Petrus archidiaconus [illegible] camerarius dicti domini papae ex mandato & expressa ex parte ipsius domini papae & praecepto sibi facto oraculo vivae vocis ab eodem domino papa, praecepit & dixit domino magistro B. Laguerrie capellano ipsius domini papae, quod ipse audiat & diffiniat summarie causam quae vertitur inter Franciscum Guidi mercatorem Senensem, ex una parte & dictum Henricum Treverensem ex altera, super quadam summa pecuniae. Et eodem die incontinenti facto mandato seu praecepto ipsi domino magistro B. a memorato domino camerario, Ego G. publicus sanctae Romanae ecclesiae auctoritate notarius, de mandato domini magistri B. praedictam commissionem in Perusino castello [illegible] modo [illegible] & [illegible] scripsi. Et eodem die [illegible] comparuit Guido [illegible] & procurator dicti Francisci Guidi ex una parte, & dictus dominus Henricus electus Treverensis pro se ex altera. Et tunc dictus auditor assignavit eidem electo diem [illegible] ad declarandum illud verbum *non pure*, quod verbum *non pure* continetur in responsionibus factis per dictum electum ad interrogationes factas per dominum Petrum archidiaconum supradictum. Qua die [illegible] comparuerunt partes principales, & dictus dominus Henricus electus ad certificandum auditorem praedictum super ipso verbo *non pure*, prout ad hoc terminus fuerat assignatus, tradidit cedulam quamdam cujus tenor talis est.

Dominus electus Treverensis certificando verbum illud quod dixerat coram vobis domino camerario, scilicet quod *non pure*, sicut continetur in instrumento producto contra eum, promiserat; & dicit & exponit verbum illud *non pure*, quod antequam fieret illud instrumentum, & quando factum fuit, actum fuit expresse inter ipsum dictum electum & dictos mercatores, quod illas sexcentas marcas, de quibus fit mentio in dicto instrumento, non teneretur solvere idem electus in eodem termino vel postea, nisi prius sibi plenarie satisfieret a domino R[illegible] rege Allemanniae de duodecim millibus marcarum sterlingorum, quos dare voluit idem rex praedicto electo [illegible] & quod nunc post solutionem hujusmodi sibi plenarie factam & non ante nec aliter teneretur idem electus solvere dictas sexcentas marcas aut aliquid de eisdem mercatoribus praedictis, immo liber & immunis esset ab omni promissione & juramento, si quod fecisset vel fecerit de solvendo dictas sexcentas marcas mercatoribus praedictis, non obstante quocumque instrumento publico seu quibuscumque litteris confectis seu conficiendis super hujusmodi solutione facienda in termino praefixo, seu etiam prorogando.

Item actum fuit expresse inter eumdem electum & praedictos mercatores ac reverendissimum patrem dominum Johannem nunc Portuensem episcopum, tunc sancti Laurentii in Lucina presbyterum cardinalem, & [illegible] cardinalem [illegible] Henricum de Margenum, antequam dictum fieret instrumentum, & quando confectum fuit, quod idem cardinalis haberet dictas sexcentas marcas, & quod sibi solverentur tunc demum, & non ante nec etiam aliter quam [illegible] procurasset idem cardinalis [illegible] quod dicta duodecim millia marcarum sterlingorum solverentur & darentur plene & integre a praefato rege electo praedicto, & [illegible] dixit quod *non pure*, sed sub conditione praedicta fuit confessus.

Postmodum dictus Franciscus produxit in judicium quoddam instrumentum pro vero & publico ponendo & probando sigillo cereo pendenti roboratum, cujus instrumenti dictus dominus Henricus electus petiit copiam quae fuit ei concessa.

Item libellus mercatorum, & contradictus, ut de perjurio ponatur. Articuli contra [illegible]

Post haec electus dixit se non numeratae pecuniae exceptionem, quia summa instrumentorum propositi quasi petitionis fuit non competente per interlocutoriam declarasse, & postquam in rem transiit quasi judicatam, eidem cessavit [illegible] de suo perjurio alterius non fit locus. Articuli vero [illegible] & nunc confessus, sunt isti.

Quod [illegible] & [illegible] Moguntinensis ecclesiae [illegible]

Quod pro pecuniario [illegible] non petere pallium, &c. Quod multa perjuria [illegible] quod [illegible] telonium & idem est [illegible] quod propter hoc excommunicatus [illegible] Quod neglexit petere pallium [illegible] quod sine pallio [illegible] quod dilapidavit ecclesiam Treverensem & pro [illegible] debitis obligavit, & [illegible] Quod sacrilegus est de abbate sancti Matthiae & suis monachis, & de magistro Conrado de Confluentia. Quod numquam celebravit missam, quia pueri [illegible] quod propter defectum [illegible] celebrare proponit [illegible] quod super his omnibus est [illegible] Extra ad [illegible] Philippus [illegible] *Tantae* [illegible].

FRAGMENTUM

FRAGMENTUM CHRONICI S. Mathiæ Trevirenſis.

Ex MS. S. Mathiæ.

MXV. Deceſſit Megingaudus archiepiſcopus.

MXXIII. Obiit S. memoriæ Richardus abbas, ſuccedit Bertolfus abbas de S. Euchario.

MXLVII. Obiit Poppo, ſucceſſit E.... archiepiſcopus.

MXLIX. Obiit Bertolfus & ſuccedit Reginardus abbas S. Eucharii.

MLXI. Deceſſit abbas Reginardus, ſucceſſit abbas Roupertus.

MLXVI. Deceſſit Everhardus epiſcopus.

MLXVII. Succeſſit Udo archiepiſcopus.

MLXXIV. Deceſſit abbas Roupertus, ſucceſſit Bernardus abbas.

MLXXV. Hic domnus Anno archiepiſcopus Colonienſis deceſſit.

MLXXVIII. Deceſſit Udo archiepiſcopus.

MLXXIX. Hic ſucceſſit Engilbertus epiſcopus.

MLXXXIII. Ordinatio Engilberti archiepiſcopi.

MXCI. Hoc anno concrematum eſt monaſterium ... [illegible] Kal. Auguſti.

BREVE CHRONICON Epternacenſe.

Ex MS. Epternacenſi.

ANno Incarnationis Domini DCCXXXVIII. indict. VII. migravit ex hoc mundo S. Wilibrordus relinquens hujus loci proviſorem ALBERTUM abbatem, fuitque temporibus regum Clodovei filii Dagoberti & Clotarii filii Clodovei, & Theoderici fratris Clotarii, & Childeberti fratris Theoderici, atque Dagoberti filii Childeberti, necnon Chilperici qui non de eodem genere fuit, principumque Francorum Pippini filii Anſchiſi ex Begga ſorore S. Geretrudis ac filii ejus Karoli bellicoſi cognomento Martelli.

ALBERTUS præfuit huic loco XXXVIII. annis & VII.* anno magni Karoli regis, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCLXXVII. indictione XV. Bernheradum Senonenſem archiepiſcopum reliquit hujus loci proviſorem & abbatem.

* l. XX.

BERNHARDUS XX. annis regens hunc locum XXVII. anno magni Caroli regis, Incarnationis vero Domini DCCXCVII. indict. V. Adonem abbatem reliquit ſibi ſucceſſorem.

ADO etiam XX. annis adminiſtravit regimen hujus loci IV. anno Ludovici Pii filii Caroli magni, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCXVII. indictione X. Sigoaldum Spoletanæ urbis epiſcopum in regimine hujus loci ſub nomine abbatis habuit ſucceſſorem.

SIGOALDUS autem poſtquam per X. annos rexit hunc locum, XIV. anno Ludovici Pii, ac Incarnationis Domini DCCCXXVI. indict. V. ceſſit Hettino Treverorum archiepiſcopo regimen hujus loci cum nomine abbatis.

HETTINUS rexit hunc locum XI. annis & XXIV. anno Ludovici Pii, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCXXXVII. indictione I. Hieronymus poſt eum ſuſcepit nomen abbatis.

HIERONYMUS etiam præfuit huic loco XI. annis, & X. anno Lotharii imperatoris filii Ludovici Pii, Incarnationis vero Domini DCCCXLIX. indictione XII. neſcimus quo ordine vel quo eventu Adelardus comes ſuſcepit nomen abbatis, introductiſque clericis, Hilgerum præpoſitum præfecit eis.

Ab obitu S. Wilbrordi uſque ad X. annum Lotharii imperatoris filii Ludovici Pii computantur C. & XI. anni.

ADELARDUS comes & abbas præfuit huic loco VII. annis, id eſt a decimo anno Lotharii imperatoris uſque ad annum II. Lotharii regis filii ejus, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCLVI. indict. IV. Hic Lotharius rex excommunicatus eſt a Nicolao papa pro Valdrada pellice ſua, quam duxit, relicta Theotberga regina. Sub Adalardo comite & abbate, fuerunt Hilgerus & Gunterannus præpoſiti canonicorum.

Ablatus... [illegible]

HUTTO epiſcopus & abbas ſucceſſit Adalardo, præfuitque huic loco VIII. annis id eſt a ſecundo anno Lotharii regis uſque ad X. annum regni ejuſdem, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCLXIV. indict. XII.

RAGINARIUS comes & abbas ſucceſſit Hattoni, rexitque hunc locum VII. annis, id eſt a decimo anno Lotharii regis, uſque ad XVI. annum regni ejuſdem, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCLXX. Quo anno idem rex pro abſolutione Romam veniens, ab Adriano papa abſolutus, apud Placentiam obiit, regnumque ſuum patrui ejus Karolus & Ludovicus filii Ludovici Pii, æquis partibus inter ſe diviſerunt.

Sub Raginario abbate & comite fuit Albertus præpoſitus canonicorum.

Anno Incarnationis Domini DCCCLXXI. indictione IV. CAROLUS rex frater Lotharii imperatoris, filius Ludovici Pii Karlomannum filium ſuum, qui per apoſtaſiam diaconatus officium ſpreverat, & turbam prædonum ac latronum ſibi ſociaverat, cum quibus regnum patris infeſtabat, ac eccleſias Dei devaſtabat, captum oculis privavit, cui a patruo ſuo Ludovico rege cœnobium Epternacenſe conceſſum eſt ad ſubſidium vitæ. Invenimus etiam cartulam, quæ anno VIII. poſt obitum Lotharii regis, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCLXXVII. indictione X. ſuis temporibus facta eſt, in qua continetur Carlomannum nomen habuiſſe abbatis. Qui VII. anno poſt amiſſionem oculorum ſuo-

rum defuncto, Adalardus junior comes A successit ei sub nomine abbatis anno II Ludovici regis Germaniae, qui fuit filius Ludovici filii Pii, qui est annus Incarnationis Domini DCCCLXXVIII indictione XI. sub quo Boleticus & Heimeradus fuerunt praepositi canonicorum.

Praefuit autem huic loco Adalardus junior XIII annis ac III anno Arnulfi regis filii Carlomanni regis Bawariorum qui fuit filius Ludovici filii Ludovici Pii, qui est annus Incarnationis Domini DCCCXC indictione VIII. Locus iste delegatus est cuidam Ruotberto comiti ad regendum sub quo fuerunt Helingaudus & Haldinnus praepositi canonicorum.

Rothbertus cum VIII annis huic loco praefuisset X. anno Arnoldi regis ac Incarnationis Domini DCCCXCVII indictione XV. Reinerus comes adeptus est hunc locum cum nomine abbatis sub quo fuit Berengaudus praepositus canonicorum.

Reinerus XII annis praesidens huic loco anno Incarnationis Domini DCCCCXV indict. III. anno XIII regnante Karolo filio Ludovici Balbi et Adeleida regina obtulit huic loco *Berge & Rondmuhre, Wederim & Threnmuhe*, cum ecclesiis & cetera omnibus suis appendiciis. Et post haec X. anno Gislebertus filius ejus successit ei in regimine hujus loci sub nomine abbatis anno Dominicae Incarnationis DCCCCXIII indictione III. anno vero Henrici regis VIII. cujus temporibus Godoinus & Hermnus fuerunt praepositi canonicorum.

Postquam autem XXIII annis rexit hunc locum, anno Incarnat. Domini DCCCCXLVII. indictione VI. Hermannus dux successit ei, anno regni primi Ottonis XI. quo anno Electra huic loco est reformata.

Post Hermannum successit dux Surrusus, cujus hortatu idem Otto imperator anno XXXVII regni sui, imperii vero XII. Incarnationis autem Domini DCCCCLXXIII indictione II. canonicos ex hoc loco expulit, & turmam monachorum huc adunavit, abbatemque Ravengerum eis praefecit. Haec apud Magdeburch sancita sunt. Fuerunt autem canonici in hoc loco CCXXV annis.

Pulsi canonici, loco dati monachi qui hanc praebendam sanctamque abbatem regulam.

Praefuit autem huic loco vir venerabilis abbas Ravengerus annis XXXIII. id est a novissimo anno primi Ottonis usque ad VI. annum Henrici qui post tertium Ottonem elevatus est in regem.

Anno Incarnationis Domini MVII. indict. V. Uroldus abbas successit ei cujus X. ordinationis anno contigit incendium monasterii & claustri VI. Kal. Septembris & eodem anno fundamentum positum est novi, qui est annus Dominicae Incarnationis MXVI. indict. XIV. Qui intra XI. annos hoc monasterium usque ad fenestras perfecit, calicem aureum & tabulam auream & multa alia, quae nostro B nostro tempore memoria huic ecclesiae ab eo sunt collata. Praefuit autem huic loco XXI annis, id est a VI anno Henrici usque ad IV annum Conradi tandemque propter incontinentiam corporis est depositus, locumque regiminis suscepit abbas Humbertus, ex monasterio sancti Maximini assumtus. Depositus itaque abbas Uroldus Moguntiam secessit, ibique sexto anno depositionis suae ex hoc saeculo migravit, sed postea a successore suo Humberto inde est translatus, ac in ecclesia ante altare sancti Stephani honorifice sepultus.

Vir itaque venerandus dominus abbas Humbertus opus ab antecessore suo inceptum devotissime consummavit, ac XV anno ordinationis suae a Treverensi archiepiscopo Poppone anno Dominicae Incarnationis MXXXI dedicari fecit, imaginibus & picturis decentissime decoravit, antiquum argento adornavit monasticum ordinem ante se pene neglectum strenuissime reparavit, multa suis temporibus huic loco acquisivit, & XXV ordinationis suae anno, id est Dominicae Incarnationis MLI. indict. IV. V. idus Augusti ex C hoc saeculo migravit, ac retro altare omnium sanctorum sepulturam meruit. Cui successit dominus Reginbertus III kalendas Decembris, non impar merito sui praedecessoris. Praefuit autem huic loco dominus abbas Humbertus XXV anno Conradi usque ad XIII annum Henrici III.

Dominus itaque abbas Reginbertus assumto pastorali officio, ut fidelis servus & prudens dispensator, subditos sibi fratres, ut pater filios, educavit ac docuit. Abbatiam sub descriptione posuit, ex quibus locis, & D quibus temporibus quisque fratrum fratribus consuetam praeberet annonam, ac diurnalis servitii instituit. Panis fratrum quadrantem apposuit, praebendam in ovis & caseis & mensa adaugens, addens unicuique fratrum ad stationem ovum unum, & caseum qui antea inter IV dividebatur inter III partiri jussit, & ad unciam XVIII denarios addidit. In praecipuis diebus & natalitiis sanctorum, necnon in anniversariis patris ac matris & dilectorum fratrum suorum, diurna servitia constituit. Ad postremum successorum sibi dominum Tietfridum designavit, sicque XXX ordinationis suae anno III idus Decembris in pace E quievit & in sepulchro quod ipse sibi vivens in conventu paraverat, ab Egilberto Trevirorum archiepiscopo ac devoto sibi filio anno Incarnationis Domini MLXXXI. indict. IV. sepultus est, Henrico IV imperatore cum exercitu in Italia degente, anno XXVI regni ejus. Praefuit autem huic loco a XIII. anno regis Henrici III. usque ad XXVI. annum regni Henrici IV.

Quem post [illegible] abeunte dominus abbas Tietfridus, Romae anno Incarnationis Domini MLXXXIII. XIII. Kal. Decembris, ab-

batiam ſuſcepit, eamque per xxvii. annos, in omnibus ſequens veſtigia prædeceſſoris ſui, ut verus Iſraelita, ſtrenuiſſime rexit. Gichlingun, allodium apud Burnen, & *Aldeſterph* comparavit, * eaque fratrum uſibus delegavit, ac anno Incarnationis Domini MCX. indictione tertia, tertio nonas Aprilis in ſenectute bona obdormivit in Domino, ſepultuſque eſt in conventu a Brunone Treverenſi archiepiſcopo, cui ſucceſſit Gerardus abbas iv Kal. Maii. Præfuit autem huic loco beatæ memoriæ dominus abbas Theotfridus a xxviii. anno Henrici iv uſque ad iii annum regni Henrici v.

* [illegible]

Adepta itaque Geraldus abbatia, multa in rebus eccleſiaſticis intulit diſpendia. Immutavit omnia ab anteceſſoribus ſuis fratribus inſtituta, quæque potuit laicis feodavit, quorum conſilio depravatus, ſuccidi fecit circumadjacens nemus.

ALIUD BREVE CHRONICON Epternacenſe, ſeu prioris continuatio.

Ex MS. Epternacenſ.

RADBODO Treverorum archiepiſcopus & abbas præfuit huic loco viii annis, id eſt a v anno regni Arnulfi imperatoris, uſque ad i annum *Zuendiboldi* regis, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCXCVII.

REINERUS comes & abbas præfuit huic loco ix. & x. annis, id eſt a tertio anno Zuendiboldi regis uſque ad iv annum Caroli regis filii Ludovici Balbi, qui eſt annus DCCCCV. Incarnationis Domini. Berengaudus præpoſitus loco abbatis præfuit huic loco ix. annis: id eſt a iv anno regni Caroli, uſque ad viii annum Henrici primi regis, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCCXXXI.

GISLEBERTUS dux & abbas, filius Reineri, præfuit huic loco xxiv annis, id eſt ab viii. anno Henrici hujus, uſque ad xv. annum regni primi Ottonis, qui eſt annus Incarnat. Domini DCCCCXLIX.

Godowinus præpoſitus, cum Henno præfuit huic loco annis, ſub ducibus Herimanno & Sifrido, hoc eſt a xv anno regni primi Ottonis uſque ad xxiv eiuſdem, qui eſt annus Incarnationis Domini DCCCCLXXIV. Quo anno initio Martii idem imperator, petente Sifrido comite, deficientibus in hoc loco canonicis, monachos hic reſtituit, abbatemque Ravangerum eis præfecit. Actum eſt autem hoc publice apud Magdeburch coram principibus.

RAVANGERUS abbas miſſus ab Ottone primo, cum xl. monachis, præfuit huic loco xxxiii. annis, id eſt a noviſſimo anno eiuſdem primi Ottonis uſque ad vi annum Henrici ſecundi imperatoris, qui poſt tertium Ottonem regnavit, ac anno Incarnationis Domini MVII. xix Kal. Septembris in pace quievit.

UROLDUS abbas præfuit huic loco xxi. annis, id eſt a vi anno Henrici uſque ad iv. annum Cuonradi imperatoris. Anno vero Incarnationis MXXVIII. ab abbatia depoſitus, *Wiceneburch* receſſit, ibique anno ſeptimo depoſitionis moritur: ſecundo idus Novembris obiit. Hujus decimo ordinationis anno contigit incendium monaſterii & clauſtri xi Kal. Septembris, eodemque anno fundamenta poſuit novi, qui eſt annus Incarnationis Domini MXVI. & infra xi. annos uſque ad feneſtras ædificavit.

HUMBERTUS abbas præfuit huic loco xxiv. annis, id eſt a iv anno Cuonradi regis, uſque ad xiii. Heinrici regis iii. ac anno Incarnationis Domini MXXXI. a Poppone Treverorum archiepiſcopo hoc monaſterium dedicari fecit, eademque die corpus beati Willibrordi ſub principale altare a loco ſepulturæ ſuæ tranſtulit. Hic etiam monaſterii opus a prædeceſſore ſuo inchoatum conſummavit, clauſtrum quoque ædificavit, diſciplina & religione prius neglecta, emelioravit.

REGINBERTUS abbas iii Kal. Decembris ſuſcepta abbatia præfuit huic loco xxx. annis, id eſt a xiii. Henrici tertii uſque ad xxvii. annum regni Henrici iv qui eſt annus Incarnationis Chriſti MLXXXI. ac tertio idus Decembris obdormivit in Domino. Hic præbendam fratrum ſub deſcriptione poſuit, diurnalibuſque ſervitiis, ſcilicet in præcipuis feſtis & quorumdam ſanctorum honeſte augmentavit.

THEOFRIDUS abbas anno Incarnationis Domini MLXXXIII. iii. Kal. Decembris abbatiam Romæ ſuſcepit, eamque per xxviii. annos ſtrenuiſſime rexit, ac anno MCX. Incarnationis Dominicæ tertio nonas Aprilis ex hac luce migravit. Præfuit autem huic loco a xxviii anno regni Henrici iv uſque ad iii annum regni Henrici v ſubtuſque ingenii monimenta plurima in proſis & metris & diverſis hiſtoriarum cantibus, in quibus mirifice floruit, dereliquit.

GERARDUS abbas iv Kal. Maii ſubrogatus abbatiæ, præfuit huic loco iiii. annis. Anno vero Incarnationis Domini MCXIII. juſſu Henrici imperatoris & archiepiſcopi Brunonis, propter multimoda diſpendia eccleſiaſticis rebus illata, paſtoralem virgam vi. Kal. Novembris ſuper altare reddidit, diuque xx. tantum ſupervivens, anno xv regni Henrici quinti iiii Kal. Decembris obiit.

GODEFRIDUS abbas, ſuſcepta abbatia Kal. Januarii, rexit hunc locum xxxiii. annis & ſemis, id eſt a xvi. anno Henrici quinti uſque quartum annum Friderici imperatoris. Hic annis xvii. apud nos ſtrenue agendo ſpectabilis factus, defuncto ALBERONE Prumienſe abbate eodemque Bajucenſi epiſcopo, a Cuonrado rege, filio ſororis Henrici impera-

toris, qui Lothario ſuccedens, tertium annum agebat in ſceptris, communi fratrum & fidelium expoſtulatione, Prumienſis quoque eccleſiæ in patrem eſt ſubrogatus, per multáque & medio ſuæ prælationis temporibus hic & ibi latis auſpicaliter utiliter ſe exhibuit, & in eccleſiaſticis & in ſecularibus actionibus. Cum vero poſtea, ut ipſe dicebat, pro veneficiis quibus infectus fuerat, neſcimus quo auctore, graviter infirmaretur, Prumienſes ab eo defecerunt, ut a ſua regimine ceſſaret cum Arnoldo Colonienſi archiepiſcopo, apud imperatorem Fridericum uno anno ex quo ibi venerat, effecerunt. Verum ad nos reverſus, tribus tantum annis ſupervixit, in quibus excoctus igne ingraveſcentis infirmitatis, anno v. Friderici imperatoris, qui eſt annus Dominicæ Incarnationis MCLV. febri conſummatione IX. Kal. Junii ſeculum mutavit, ſepultúſque in medio monaſterio ante altare omnium ſanctorum meruit.

GERARDUS abbas præfuit huic loco XVIII. annis, id eſt a quinto imperii Friderici imperatoris anno qui eſt annus Incarnationis MCLV. Qui propter multimoda rerum eccleſiæ diſpendia, in Aſſumtione S. Mariæ paſtorali virga ſuper altare S. Willibrordi reddita, abbatiam reſignavit, & reliquos dies vitæ ſuæ in omni humilitate & religione peregit.

LUDOVICUS abbas S. Eucharii Treveris XXIII. imperii Friderici imperatoris anno electus, præfuit huic loco VIII. annis, id eſt ab anno Incarnationis Domini MCLXXIII. uſque ad annum MCLXXXI. & apud dictum imperatorem abbatiam hujus loci reſignavit, in qua Godefridus ejus capellanus ſubrogatus eſt, & ipſe ſe ad eccleſiam ſuam Treveris contulit.

GODEFRIDUS abbas præfuit huic loco XXVIII. annis, ab anno Incarnat. Domini MCLXXXI. uſque ad annum MCCX.

BARTHOLOMÆUS præfuit huic loco XXI. annis, id eſt ab anno MCCX. uſque ad annum MCCXXXI.

REINERUS abbas præfuit huic loco XI. annis ab anno Incarnationis Domini MCCXXXI. uſque ad annum Domini MCCXLII. a Theoderico archiepiſcopo confirmatus, abbatiam ab Henrico ſeptimo Romanorum rege ſuſcepit.

ARNOLDUS abbas venerabilis dignus æternæ memoriæ, electus in abbatem, ab Arnoldo Treverorum archiepiſcopo confirmatus. Abbatiam ſuſcepit, a Conrado auguſto filio Friderici ſecundi apud Haganoe anno Incarnationis Domini MCCXLII. eamdem ſuis temporibus ſtrenuiſſime rexit, & fratres ſibi ſubditos ut pater filios educavit & dilexit. Frequentia gravamina ſuo tempore orta ad glorioſum finem perduxit. Præbendam fratrum ſuorum in pane, vino & aliis pitantiis ampliavit. Ad curtes Berg & Mondreidan, quas ſua induſtria de novo ædificavit, & ad ædificia ſuper Moſellam aliarum curtium, ſeu ad molendinorum reparationes quadringentas libras & amplius expendit. Inſuper in augmentationem redditûum temporalium, quos ſuis temporibus comparavit ſeu conquiſivit, quingentas libras & amplius expoſuit. Abbatiam etiam quam in ſuæ confirmationis novitate quadringentis libris debitorum & amplius invenerat obligatam, juribus monaſterii diſtricte conſervatis, & univerſis ſuæ curæ commiſſis ad felicem ſtatum redactis, a debitorum onere penitus exemit & abſolvit. Sui etiam tempore paſtoratus monaſterium ac monaſterii ambitus teſtudinibus cooperta, feneſtrarum picturarumque ornatibus ſunt decorata. Cum itaque dictus ARNOLDUS abbas venerabilis hujuſmodi regimine exercitio a ſuæ electionis tempore XXVII. annis efficaciter & laudabiliter inſudaſſet, teſtamento ſubſcripto in Dei omnipotentis & ſanctorum laudes, ac confratrum ſuorum utilitatis commodum præordinato & ſtatuto, ab ergaſtulo hujus vitæ ſolutus, glorioſo fine migravit ad Dominum anno Dominicæ Incarnationis MCCLXIX. XVI. Kal. Januarii, & morte ſua corda totius congregationis intolerabili mœrore concuſſit.

HENRICUS Gallicus abbas præfuit huic loco uno anno, id eſt ab anno Incarnationis Domini MCCLXIX. uſque MCCLXX. obiit V. idus Octobris, cujus memoria fit in benedictione.

RICHARDUS abbas præfuit huic loco XXVI. annis, obiit III. nonas Junii. Diverſa ipſius inſtrumenta conſpiciuntur pro utilitate monaſterii, data anno 1280. 1288. 1290.

LUDOVICUS abbas præfuit huic loco duobus annis, id eſt ad annum Incarnationis Domini MCCXCVIII. obiit XIII. Kal. Septembris.

HENRICUS DE SCHONECK abbas præfuit huic loco XXXI. annis. Abbatiam ab Alberto Romanorum rege ſuſcepit, XIII. Kal. Octobris anno Domini MCCXCVIII. regni Alberti anno primo, indict. XII. Hic abbas vir fuit magnæ liberalitatis & honeſtatis, ob quod etiam omnibus dilectus, abbatiam ſtrenue rexit, & III. Kal. Octobris in pace quievit.

ARNOLDUS abbas in abbatem electus, a venerabili viro BALDEWINO archiepiſcopo Treverenſi confirmatus, abbatiam a Ludovico Romanorum rege, in Colonia ſuſcepit, anno Incarnationis Domini MCCCXXIX. rexit vero eamdem annis X. quam ſuis temporibus, tamquam pius pater, ſtrenue rexit. Fuit enim homo devotus, pacificus, bonus, manſuetus, verecundus, oſor vitiorum & præcipue pollens caſtitatis decore. Modicum ſibi uſurpans de rebus monaſterii, ſed convertens in debitorum ipſius ſolutiones, ut claruit in ejus teſtamento. In civitate Treverenſi ab hujus ergaſtulo vitæ ſolutus bono fine migravit ad Dominum I. Kal. Junii in vigilia Pentecoſtes, anno Domini MCCCXXXIX. Poſt

quem craſtino die Pentecoſtes electus eſt A in abbatem Theodericus.

Theodericus de Are abbas electus in abbatem, impeditus fuit confirmari per quatuor menſes & amplius a Baldewino reverendo viro Treverenſi archiepiſcopo, quem comitiſſa de *Spanheim* in caſtro ſuo *Starkenberg* mancipatum tenebat: quo tandem ſoluto, fuit idem Theodericus ab eo confirmatus. Abbatiam autem a Ludovico rege Romanorum ſuſcipere verebatur, quia pontifices ſummi Johannes XXII. & Benedictus XII. excommunicabant eum, dicentes non rite fuiſſe electum in regem. Nihilominus tamen B ipſe Theodericus opponens ſe murum pro domo Domini vigilanter, & non ſegniter inſudando alienata a monaſterio ſuo revocare, jura defendere & conſervare, pro quibus defendendis & conſervandis ſæpius non formidavit pericula corporis & rerum. Propter quam quidem animi ipſius alacritatem, multa incumbebant eidem incommoda, gravamina & damna. Fuerunt enim temporibus ejus horreum infra muros & ſepta monaſterii, plenum frugibus ab ignotis incendiariis nocturnis in vigilia S. Willibrordi, & curtis de *Bergh* in ſeditione quam epiſcopus C Metenſis contra dominum de Coden [illegible] habuit, ab ipſius ſatellitibus epiſcopi combuſta. Seditione etiam non levi inter oppidanos in Epternaco [illegible] eorum regentes, & plebem exorta, dictus dominus Theodericus prudenter perpendens & præcavens in futurum, & videns quod hujuſmodi motus ſedato gravia poſſe afferre impedimentum & detrimentum ipſius [illegible] Epternaci, [illegible] tanquam regentibus adhæſit & probiter [illegible] apud dictum dominum Baldewinum Trevirorum archiepiſcopum, cui tunc temporis D ſuberat præpoſitura de *Bidburg*, a Johanne rege Bohemiæ & comite Luxemburgenſi ejus conſanguineo, titulo pignoris obligata, laborando quod dicta gravis diſcordia fuerat ſopita cum dictorum [illegible] regentium honore ſalvo. Quod male ferentes quidam nequam de vulgo, domini abbatis ipſius torcular alterius nocturnis incendiis deleverunt: quæ omnia ſic incendio devaſtata, idem in multo meliorem ſtatum ædificando reformavit, aliaque multa præclare geſſit. Cum tamen ſemper timeret, ne ita prodeſſet ſicut E voluiſſet, convocata capituli ſui congregatione, baculo paſtorali renuntiavit anno Domini MCCCXL. XVI. Kal. Martii, die videlicet S. Valentini martyris. Conventus vero ejus conſiderans prudentiæ & circumſpectionis ejus reſignationem nolens acceptare, flendo & ejulando [illegible] rogantes, ut eos paſtore deſolatos deſerere non vellet. Ipſe vero in ſuo conſtans propoſito coram precibus & fletibus non potuit molliri. Fratres vero videntes ejus animi immobilitatem, cum conſuluerunt pro alio utili & digno paſtore ſibi eligendo. Qui cum aliquibus ſuis confratribus ſeorſum receptis ſecedens, in dominum Johannem [illegible], virum benemeritum & dignum, tanquam in paſtorem & abbatem concordavit: cum conſenſu omnium fratrum eum eligens in abbatem, & ſic bene concludens, abbatiam ſtrenue ſuo tempore gubernatam, ſine magno debito reliquit.

Johannes de W[illegible] abbas electus in locum avunculi ſui Theoderici prædicti, qui abbatiam reſignaverat, cum ipſius avunculi ſui Theoderici prædicti voluntate & unanimi fratrum omnium conſenſu, anno Domini MCCCXL. præfuit huic loco XIII. annis, & obiit anno Domini MCCCLIII. ſeptimo die menſis Octobris.

Johannes de Novavilla prædicti Johannis ſucceſſor confirmationem ſuſcepit ab Innocentio, anno pontificatus illius quarto. Quot annos hi duo præfuerint ignoratur. Extat ipſius teſtamentum datum anno MCCCLV.

Willelmus de Kerpena abbas regalia ſua ſuſcepit a Carolo quarto, anno Domini MCCCLIII. diverſa inſtrumenta pro utilitate monaſterii fecit an. MCCCLXII. MCCCLXXIII.

Hertradus de Walbeck.

Philippus filius Arn. comitis de *Homberg*, electus in abbatem obiit ante confirmationem anno MCCCLXXVII.

Robertus præfuit annis duobus, obiit an. MCCCLXXIX.

Ulricus de Aurbach abbas confirmationem ab Urbano recepit pontificatus illius anno primo, a quo etiam bullam promotorialem ad Cæſarem impetravit, Carolum ſcilicet quartum. Regalia ſuſcepit a Wenceſlao Romanorum rege anno MCCCLXXIX. Diverſa inſtrumenta edidit pro utilitate mon. annis 1386. 1391. 1400. ultima Maii.

Petrus Gremich nepos præcedentis, confirmationem ſuam recepit a Bonifacio papa pontificatus ſui anno undecimo: a quo impetravit mandatum ad ſubditos vaſſallos & miniſteriales Epternaci, ut illum ſuſciperent, & fide itaque ſolitam & conſuetam ei exhiberent. Regalia recepit a Wenceſlao Romanorum rege anno 1400. XX. Septembris. Anno 1411. ſolvit archiepiſcopo Treverenſi ſubſidia.

Nicolaus de Gremich regalia ſua recepit Conſtantiæ a Sigiſmundo Romanorum imperatore anno Domini MCCCCXIV. XIX. Auguſti. Præerat adhuc anno 1418.

Petrus de Hewer 1426. 1429.

Wirandus de Glavel anno Incarnationis Domini 1418. venit Epternacum, ubi per preces avunculi ſui Godefridi de *Glavel* obtinuit locum, factuſque monachus regulariter & devote ibidem ſervivit, ac poſt anno Domini 1437. die 14. menſis Januarii unanimi & concordi omnium fratrum electione in abbatem electus eſt. Wandalricus

autem abbas S. Martini Treverenſis annuiſſet ſe abbatiæ poſt mortem Petri de *Hebre* ſublo reſignationis. Unde & dictum dominum Weynandum electum in ſua tracta ſed per diffinitivam ſententiam reverendi patris domini Bernardi ... epiſcopi Aquenſis iudicis & commiſſarii a ſacroſancta generali ſynodo Baſileenſi deputati, cum condemnatione expenſarum cedere compulſum eſt. A quo epiſcopo idem electus ex decreto ejuſdem ſynodi benedictionis munus accepit Baſileæ in eccleſia fratrum Minorum, anno 1439 die Dominico 20 menſis Decembris pontificatus SS. domini Eugenii papæ quarti anno octavo. Obiit hic Weynandus, ut colligo poſteà ex electione Colini abbatis, anno regiminis 21.

Colinus Pinck de *Dorwech*, vacante abbatia per mortem domini Weynandi abbatis, & per ceſſionem fratris ſui germani, in quem electio ceciderat, de conſenſu ſeniorum & voluntate totius conventus obtinuit abbatiam anno ab Incarnatione Domini 1460 nona die Februarii, & benedictionem a Johanne epiſcopo [illegible], reverendi patris domini Ludovici de Borbon vicario, in monaſterio canonicorum regularium S. Martini, in oppido Lovanienſi recepit anno pontificatus Pauli II. ſecundo.

Bernardus de Beſort ſucceſſit, ut colligitur ex quadam ſupplicatione antiquis literis, frater Johannis & domini de *Beſort* ſub domno Weynando & ſub Colino abbate decanus exiſtit.

Franciſcus Pinck, cetero merito adſcribendus, ſuo poſtea ultro oblatos honores mira animi alacritate repudiarat, eligens abjectus eſſe in domo Domini, ac ſubeſſe magis quam præeſſe: rarum exemplum utroque religioſo dignum, verum germano fratre abbate prædeceſſore ſuo Colino, cui dictos honores detulerat, rebus humanis ſublato, ex altera vice unanimi fratrum voto abbas eligitur, eorumque precibus victus, ægre aſſenſum præbens. Paulopoſt vero metu [illegible] coactus fuit eidem electioni renuntiare & conventus in ejus locum eligere Jacobum a Fay, jam tum monaſteriorum S. Vincentii Metis commendatarium & divæ Mariæ Luxemburgi abbatem, cujus vel amicorum inſatiabili ambitioni Franciſcus fruſtra reluctatus, tandem ſuccubuit, aut verius pacem iniit.

Jacobus Fay de Novo caſtro ſuſcepit habitum religionis & ordinis S. Benedicti in monaſterio S. Eugendi Lugdunenſis diœceſis, viceſima prima menſis Januarii anno Domini 1471 ac illico poſt factus eſt commendatarius monaſterii S. Vincentii Metis, & abbas monaſterii S. Mariæ apud Luxemburgum, & poſt anno Domini 1476 vacante abbatia Epternacenſi, per mortem domini Colini Pinck de *Dorwech*, & ceſſionem [illegible], quæ per fratres jam altera vice canonice facta fuerat, in dominum Franciſcum *Pinck* ſupradicti domini Colini fratrem [illegible], per vim ſe intruſerat. Cauſam hanc traxit electus ad Romanam curiam, ubi cum diu multis expenſis agitata fuiſſet, ſub concordia * ſedata eſt per cardinalem Mediolanenſem ſubſcripta & ſigillata. De hac controverſia [illegible] hiſtoriæ ſuæ *Luxemburg.*, catalogo abbatum Epternacenſium folio 171 [illegible]. Sedit in poſſeſſione pacifica a 17 Februarii ad 16 Sextilis 1490. undecim annis ſex menſibus.

Bernardus Petri Wyrer de Novocaſtro anno Domini 1455 ſuſcepit habitum religionis in monaſterio noſtro. Hic lite pendente in Romana curia inter Franciſcum *Pinck* electum & Jacobum *Fay* de Novocaſtro intruſum contendentes de abbatia, ac bonis monaſterii per dictum Jacobum & ejus adhærentes vi direptis & diſtractis, conſtitutus eſt adminiſtrator generalis & ſpecialis omnium cauſarum & rerum monaſterii, per reverendum dominum archiepiſcopum Treverenſem. Mortuo domino Jacobo abbate, unanimi fratrum electione electus eſt in abbatem anno Domini 1490. Hic anno regiminis nunquam ſatis laudato ſexto, reformationem per fratres aliquot religioſæ vitæ de monaſterio S. Maximini introduxit, [illegible] certa annua penſione contentis. Anno vero decimo introductæ reformationis, id eſt anno Domini 1506. obiit ſepultus ante ſacrarium.

Romanus a Monreal de *Mallargé* anno Domini 1506 ſacerdotii ſui ſecundo, electus abbas, & anno ſubſequenti a Julio ſecundo pontifice maximo confirmatus, ut nobilitate generis, ſic vitæ meritis morum ſplendidus. Dei nutu [illegible] circa turbulentiſſima tempora quibus hæreticorum pravitas germinare cœperat ſubnixus, ut immunitates, juriſdictiones & ſummorum pontificum necnon imperatorum ac regum conceſſa monaſterio privilegia ſua auctoritate contra invaſores defenderet: quod & eo ſtudio eſt executus, quod reges & principes eccleſiaſticos juxta & ſæculares ſingulari quadam dexteritate & epiſtolarum frequenti correſpondentia ſibi conciliaret, atque ita conatus perverſorum hominum ſuo ingenio redderet innocuos. Religioſos ſua cura cum ſuis fraterne habuit divini cultus zelator ferventiſſimus. Arcem [illegible] fere collapſam reſtauravit, [illegible] dudum piſcationi accommodam in fluvio Sura emit, multa alia reparavit & etiam acquiſivit & redemit. Dum hunc in modum interna externaque pro regulari obſervantia & monaſterii commoda per triginta tres annos ſtrenue defudaſſet, laboribus tandem fractus, anno 1539. menſis Maii moritur, & juxta

* [illegible]

* In Codice [illegible] Sequentia legitur.

prædeceſſorem ante fores ſacriſtiæ ſepelitur.

MATHIAS A LUTZERADT.

JACOBUS AB ALTEN EBERSTEIN.

GODEFRIDUS AB ASPERMONT.

ANTONIUS HOVÆUS ab Hecmunda. Vide Bertelium.

MARTINUS MASIUS a Meerbeck.

JOHANNES GLATTIUS A LUTZEMBURGO.

JOHANNES BERTELS A LOVANIO.

PETRUS A RICHARDOT.

PETRUS FIECK A ROSPORT.

RICHARDUS PASCHASIUS DE BEURE.

BREVE CHRONICON

Ex MS. Prumienſ.

ANnus MXXXIX. Rambertus epiſcopus nonas Junii obiit. Cuonradus imperator. Richardus abbas Fuldenſis. Cuonradus dux. Wilhelmus comes. Radolfus abbas. Obiit Heinricus Babenbergenſis abbas. Reginboldus epiſcopus.

Annus MXL. Hildolfus epiſcopus obiit. VII Kal. Julii obiit Sunzo abbas. II. idus Auguſti obiit Eberhardus Babenbergenſis epiſcopus.

Annus MXLI obierunt Ernuſt & Burchart comites. Ruotharius epiſcopus. Godchardus comes. Ditmarus archiepiſcopus. Eppo comes. Arnoldus abbas.

Annus MXLII II. Idus Aprilis obiit Helias abbas. Heribertus epiſcopus. Bobbo patriarcha.

Annus MXLIII. XVI. Kalendas Martii obiit Giſela imperatrix. V Kalendas Aprilis obiit Eiginardus Fuldenſis eccleſiæ abbas. VII idus Maii obiit Bruningus Laureshamenſis abbas. Ercamboldus abbas.

Annus MXLIV obiit Hazecho Wormatienſis eccleſiæ epiſcopus. Adilgerus epiſcopus. Eclypſis ſolis facta eſt X. Kal. Decembris a prima hora uſque ad octavam.

Annus MXLV Brun epiſcopus.

Annus MXLVI Cuono ſcholaſticus.

Annus MXLVII Eppo epiſcopus. Boppo archiepiſcopus. Diedericus epiſcopus. Hageno abbas. Anshelmus abbas. Heinricus dux. Obiit Clemens papa, VII. idus Octobris. Otto dux. Rubingus abbas.

Annus MXLVIII. Annus MXLIX. Diedericus dux. Clemens abbas. Ratmundus abbas, Herrant abbas. Gamnolt abbas.

Annus ML. obiit Hunolt epiſcopus. Wicburc abbatiſſa. Gerhardus ſcholaſticus. Geroldus abbas.

Annus MLI. Humfridus archiepiſcopus. III. Idus Junii obiit Bardo archiepiſcopus. Rodolfus epiſcopus. Gozwin comes. Gumbrat ſcholaſticus.

Annus MLII. Eppo miles. Nithardus epiſcopus. Hugo abbas. Adelolt abbas. Aaron abbas. Radebodo comes.

Annus MLIII. Brun ſcholaſticus. Hezechint epiſcopus.

Annus MLIV. Leo papa. Sigebodo epiſcopus. Ruoggart abbas.

Annus MLV. Odalricus epiſcopus. Cuonradus puer filius imperatoris. Biotmar abbas. Buolo abbas. Arnoldus epiſcopus. Cuono dux. Welf dux. Dietwin epiſcopus. Welteri epiſcopus.

Annus MLVI. Heriman archiepiſcopus. Henrich comes. Heinricus imperator.

Annus MLVII. Theodericus epiſcopus. Victor papa.

Annus MLVIII. Beatus Stephanus papa. Helpoldus abbas. Wulilo abbas. Ekkebertus abbas. Gunchardus abbas.

Annus MLIX. Winiharius epiſcopus. Meinherus abbas. Gotshelmus abbas. Burchardus epiſcopus. Lyubpolt archiepiſcopus.

Annus MLX. Adalbertus comes. Arn. abbas. Brunningus comes. Gobchardus epiſcopus. Mathildis abbatiſſa.

Annus MLXI Abbelinus abbas.

Annus MLXII Sigebodo comes. Adalbardus abbas. Bardo abbas.

Annus MLXIII Otheri ſcholaſticus. Diobolt comes. Heinricus epiſcopus. Engilhart archiepiſcopus. Meinhardus epiſcopus.

Annus MLXIV. Annus MLXV. Thomas epiſcopus. Sigefrid comes. Gunthers epiſcopus. Arnnoldus epiſcopus.

Annus MLXVI Adilhelmus abbas. Gunthorus comes. Eberardhus archiepiſcopus Trevirenſis. Burchardus comes occiſus. Buggo comes. Bicho abbas.

Annus MLXVII. obiit Gozwin comes. Gerhart comes. Wernhart comes. Eberhardus comes.

Annus MLXVIII Egberdus comes. Sigifridus abbas. Hugo comes occiſus.

Annus MLXIX. Herimannus comes. Godefridus dux.

Annus MLXX. Herimannus comes. Dedi comes. Sigefridus comes. Stephanus comes.

Annus MLXXI obiit Saricho abbas. Meinwardus abbas. Ricmundus & Wideroldus comites occiſi.

Annus MLXXII. Diodericus abbas. Emehardus ſcholaſticus. Degeno abbas. Adilbertus archiepiſcopus. Zeizolf comes & Bellunc occiſi.

Annus MLXXIII. obiit Arnnoldus abbas. Alexander papa. Gerhart comes. Sigebodo comes. Wizelinus comes.

Annus MLXXIV. Ezelinus abbas. Saricho preſbyter & abbas. Ruodhardus abbas.

Annus MLXXV. Meinhardus epiſcopus. Heinricus epiſcopus. Odalrich abbas. Gundekar epiſcopus. Anno archiepiſcopus.

Annus MLXXVI. obiit Immo epiſcopus.

Gozelo dux. Ruothardus abbas.

Annus MLXXVII. Eberhardus comes.

Annus MLXXVIII. Folcradus abbas. Udo comes. Richardus abbas. Udo archiepiſcopus.

Annus MLXXIX. Hezil epiſcopus. Sofronius patriarcha. Wernherus abbas.

Annus MLXXX. Gregorius ſolitarius. Ruodulfus dux.

Annus MLXXXI. Annus MLXXXII. Erenfridus epiſcopus. Reginbertus abbas. Heriman comes.

Annus MLXXXIII. Otto dux.

Annus MLXXXIV. Fridericus epiſcopus. Sigebertus abbas. Sigefridus archiepiſcopus.

Annus MLXXXV. Wilerannus abbas. Arnoldus comes.

Annus MLXXXVI. Cuonradus comes occiſus.

Annus MLXXXVII. obiit Hezil abbas. Reinbertus abbas.

Annus MLXXXVIII. annus MLXXXIX. annus MXC. Sigemundus abbas.

Annus MXCIII. Cuonradus comes.

Annus MXCIV. Fridericus abbas. Berngerus abbas.

A Annus MXCVI. obiit Hartmannus abbas. Altwinus epiſcopus. Ruthardus abbas.

Annus MXCIX. obiit Heremannus Colonienſis archiepiſcopus. Cuonradus Trajectenſis epiſcopus.

Annus MC. Godefridus dux. Otto epiſcopus.

Annus MCI. Godofridus comes. Gozwinus comes. Beredolfus comes.

Annus MCII. Godofridus comes. Heinricus imperator cum exercitu terram Ruperti comitis Flandrenſis intrat, caſtrum *Belzais*

B cum multis aliis caſtellis capit & incendit, & firmiſſimum caſtrum Scluſam expugnat & incendit, multis captis & paucis occiſis. Rupertus victoriæ imperatoris invidens ſua ipſe munitiſſima caſtella comburit, ſcilicet Inci, Bapalmas, Demcis, Marcon, quod ipſe conſtruxerat contra Cameracum.

Annus MCIII. Rudpertus Leodii imperatoris gratiam impetrat. Obiit Bruno coepiſcopus.

Annus MCIV. Otto abbas de Werda, Hroda incluſa de Prumia.

ANNALES

ANNALES NOVESIENSES

Ex MS. codice Noveſienſi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

HISTORIÆ *archiepiſcoporum Trevirenſium, aliiſque ad eorum diœceſim pertinentibus monumentis apte ſubjungimus Annales Noveſienſes, utpote qui Colonienſium etiam archiepiſcoporum geſta paſſim attingunt. Nam etſi Wernerus Titianus eorum auctor, ſui præſertim monaſterii hiſtoriam conſcribendam ſibi propoſuit, id ita tamen præſtitit, ut ſimul archiepiſcoporum, civiumque Colonienſium aliarumque circumpoſitarum regionum res geſtas intactas non reliquerit. Eſt autem Noveſium, vulgo* Nuys, *haud ignobile oppidum Germaniæ inferioris, ad confluentes fluvii Erfti & Rheni, fere e regione Duſſeldorpii ſitum, a Colonia ſeptem leucis diſtans, totidemque a Ruremunda. Ejus in ſuburbio quondam fuiſſe aiunt Liberi patris fanum, quod collapſum ac ſemirutum Aldevvinus archiepiſcopus anno 690. in templum beatæ Mariæ Magdalenæ ſacrum converitt: anno vero 881 Normannis Coloniam Agrippinæ, Bonnam, Liſpiacum, Noveſiumque igne depopulantibus, etiam templum illud in favillas redactum fuiſſe, quod poſtmodum Sigevvinus archiepiſcopus anno 1091. in amplioris formæ & magnificentiæ baſilicam reſtauravit & in honorem beatæ Mariæ conſecravit. Philippus autem archiepiſcopus anno 1181. canonicorum regularium ordinis ſancti Auguſtini monaſterium ibidem inſtituit, ut vita communis, quæ ad ejus uſque tempora in majori Colonienſi eccleſia perſeveraras, abrogationem quodammodo compenſaret. Addunt canonicos Colonienſes ampliſſimos novo monaſterio reditus ſponte conceſſiſſe; ex eiſque nonnullos vitam religioſam fuiſſe profeſſos. Hæc ex tranſmiſſis nobis e Noveſio ſchedis. Sed ea juvat fuſius hic ex magno chronico Belgico referre. Sic enim ibi ad annum Chriſti 1074. legimus.*

Ordinis regularium reparatio per univerſam Latinitatem ſe dilatarat, quemadmodum ſupra tempore Gregorii ſeptimi hujus nominis habetur, incœpit anno ſalutis 1074. ſæculares vero canonici pro parte ad regularis vitæ tramitem unde exciderunt non ſunt reverſi. Ex quibus canonici majoris eccleſiæ Colonienſis, domini videlicet in ſummo templo extiterunt. Nam antea ſub abbate Deo regulariter militaverunt. Prout etiam Carolus Magnus rex & imperator in Aquiſgrano & in Hoyo & aliis diverſis locis inſti-

tunt. In recompenſam tamen memorati domini in ſummo, monaſterium canonicorum regularium ſub præpoſito ſecundum regulam beati Auguſtini Deo militum, in ſuburbio civitatis Nuſſienſis, in grangia ipſorum fundaverunt anno Domini 1181. indictione 14. ſub Alexandro papa, regnante Friderico primo hujus nominis imperatore, ſub archiepiſcopo Colonienſi Philippo de *Heinsberg*. Fundator vero fuit Sigewinus. Iſti vero monaſterio majoris eccleſiæ canonici non exiguam partem redituum ſuorum partiti ſunt, præſertim cum nonnulli eorum converſionis gratia ipſum monaſterium intrarent, quantum Deus eis gratiam corda. Nam nobile illud domicilium in *Loen* juxta *Grevenbroich* ipſis regularibus tradiderunt, & vineam magnam prope *Rens*, inſuper & octo plauſtra vini prout quaratum habetur in lapide ſummi altaris ejuſdem monaſterii uſque in hodiernum diem. Tradiderunt etiam eidem memorato allodia diverſarum decimarum & curtium, ac eorum pro quotidiana ſuſtentatione de multis affluenter providerunt victualibus, quemadmodum adhuc in antiquis regiſtris eorumdem dominorum in ſummo reperitur. Inſuper etiam in ſignum unionis ſtatuerunt, ut aliquoties præpoſitus monaſterii regularium prope Nuſſiam viſitaret chorum [illegible] in ſummo in Colonia, & reciperet canonicam portionem, ſeu præbendam, quemadmodum unus ex ipſis canonicis. Adolphus etiam archiepiſcopus Colonienſis ſucceſſor Philippi dedit monaſterio memorato regularium juxta Nuſſiam anno Domini [illegible] [illegible] in Arnapha vel Erpa [illegible], quæ monaſterium prædictum præterfluit, incipiens juxta villam *Grimmlinghauſen* ſupra Nuſſiam, & terminatur in Rhenum fluvium infra Nuſſiam, prout litteræ teſtantur, quæ adhuc cum ſigillis in eodem monaſterio habentur. & in tantum inclytum factum eſt illud monaſterium regularium, ut caput eſſet omnium monaſteriorum circa clima noſtrum illo in tempore exiſtens, in quo etiam generale ſervabatur capitulum, unde adhuc nomen retinuit, & vocatur ſuperius monaſterium apud populares: unde etiam inſignior porta Nuſſienſis & platea quidem traxerunt nomen uſque in hodiernum diem.

Quod vero ad horum Annalium auctorem ſpectat, is fuit Wernerus Titianus patria Juliacenſis, natus in pago Titz, cujus hic in opere everſionem ab Hæreticis, quorum vix cruentas manus evaſit, deplangit. Is adoleſcens canonicorum regularium ſancti Auguſtini inſtitutum in Noveſienſi ſanctæ Mariæ monaſterio ſuſcepit, in eoque ſic profecit, ut viam ad dignitates virtutibus aperuerit. Ab [illegible] Marbacenſi in Alſatia canonicis præfectus eſt prior, illudque laudabiliter adminiſtrabat, cum ſummo a Noveſienſibus ſubſidio aquatum accepit. Monaſterii ſui everſionem non magis doluit, quam ejus ad Colonienſe Corporis Chriſti factam conjunctionem a Marcello Lentio congregationis Windeshemenſis priore generali, qui Wernerum inter alios ea in re habuit adverſarium, tametſi facta conjunctione, Wernerus conventus utriuſque prior creatus fuit. Sed hujuſmodi honoribus ſeduci haud potuit vir integerrimus, quin imo procuratam tandem conjunctionis reſciſſionem graviter admodum [illegible]. Hic veteratum de monaſterii deſtructione dolorem utcumque lenire potuiſſet, ni generalis, qui reſciſſionem ægerrime ferebat, aliam deplorandi materiam ſubminiſtraſſet. Is enim diſruptus indignatione, Noveſienſis monaſterii redituum partem maximam patribus Societatis Jeſu, reclamantibus fratribus, attribuit. & ne incaſſum laboraſſe videretur, conceſſionem illam apud ſedem apoſtolicam confirmari curavit. Quanta hinc ſollicitudine affectus fuerit Wernerus vix poteſt explicari. Reverendos patres, quos non Jeſuitas, ſed probroſo nomine Jebuſitas pro animi amaritudine non ſemel appellat, quaſi aſſertos hujuſmodi maledictis verbis adoriens, ad Cæſaream provocat, ad cujus tribunal injuſtæ donationis

* [illegible]

abrogationem proſequutus Sed tandem amicabili compoſitione facta reverendis patribus ceſſione villæ Hammerſtein, *& numeratione mille ducentorum talerorum, illæſam ſervavit canonicis regularibus Noveſienſis monaſterii fundationem antiquam. Demum poſt plura præclare geſta Wernerus Titianus congregationis Windeſhemenſis creatus ſuperior generalis, inſigni hac dignitate decoratus ad cælos evolavit.*

Hos ceterum Annales debemus reverendiſſimo & ampliſſimo domino Antonio Orth, *Noveſienſi canonicorum regularium priori meritiſſimo, viro erudito, ac regularis diſciplinæ ſtudio in primis commendabili, qui inſigniores congregationis ſuæ dignitates, viſitatoris ſcilicet & præpoſiti generalis aſſecutus, pietatem, regulæ obſervantiam ac ſacrarum litterarum ſtudia celebrari inter ſuos curavit.*

VENERANDO IN CHRISTO PATRI Johanni Corbeni nobilium virginum in Greverode Dei devotarum præpoſito, confratri ſuo, Wernerus Titianus S. P. D.

SOlebas tu quidem, optime confrater, quoties te inviſeram, ſæpenumero ſummo animi dolore, de domus noſtræ antiquiſſimæ enormi devaſtatione, non tam belli Colonienſis injuria, quam & tenaciæ Noveſienſis meris blanditiis & fucis, tum etiam maxime quorumdam noſtrorum fratrum, quod equidem horrendum dictu eſt, inconſulta permiſſione perpetrata, & coram mecum agere, & abſens frequenter ad me ſcribere. Etſi ego quidem eo tempore, quum Truchſeſius apoſtatam in ſuo archiepiſcopatu Colonienſi meditans, totam provinciam divino ac humano jure contemto, fœdiſſime exotico ſuo & triobolari milite defœdaret, undequaque templa ac monaſteria everteret, impiaſque manus in clerum ac monachos ſuos injiceret, paſſimque & oppida & civitates occuparet, turpiſſimamque & deteſtandam hæreſim inveheret, idque contra ſummi pontificis & imperatoris voluntatem & decretum longe hinc abeſſem, ac Marbachii in Alſatia agerem, tamen tacere non potuiſti, quin me de omnibus, quæ nobiſcum acciderant, certiorem amantiſſimis tuis litteris faceres. Conquerebaris tum maxime abſentiam meam, quaſi ego quippiam contra impios quorumdam conatus magis quam tutemet vel alii fratres coram, vel eos omnes tunc prorſus in demolitionem anhelantes fortius verbis meis cohibere potuiſſem. Laudandus tu quidem es, mi confrater, atque eo potiſſimum nomine clarus, quod non tantum priorem noſtrum Quirinum Tylanum, verum etiam & fratres omnes noſtros ſedulo ac magna animi conſtantia a deteſtando facinore dehortatus ſis, ne tam fœdam rem in noſtri ordinis & propriæ profeſſionis domo attentare, neque tam celeberrimam, quam ipſi non ædificaſſent, domum deſtruere vellent, ſenatum ceteroſque cives Noveſienſes nobis verba dare, ſumma diven-

A dere, atque in poſterum nihil præſtare, ſæpenumero tu quidem eis omnia. Verum quid mercedis inde? quid præmii? quid laudis? aliud nihil quod ſcio, niſi loco ceſſiſſes, male mulctatus etiam ab ipſo priore abiiſſes. Quamvis vero ipſe Tylanus in conſervanda diſciplina monaſtica laxus nimium, ac fratribus ſuis ſupra modum indulgens viſus ſit, quo nimirum factum eſſe conſtat, ut poſtea laxatis habenis omnique ſpreta obedientia priori ſuo imperantes, deſtruendi & divendendi tam celebre monaſterium ipſimet ſibi ſumſerint poteſtatem. Hinc ſummo deſiderio
B ſudatum fuit, ut maximam inter ſeſe portionem dividentes, prædam in propria ſua domo agerent. Res iſta uno tragœdia brevi quidem tempore, bene ſuccedere viſa ſunt, peſſimo tamen exitu non caruit. Spoliis omnium hortis repletionis, ipſi fratres timore relicto exſpatiabantur, & velut Job filii, in dies convivia celebrantes inebriabantur, prioremque contemnentes, ad vitia quæque ruebant proni, neque Deum neque homines curantes, divinis interminationes ac peſſumdantes.

Fit enim plerumque quando prælatus homo
C mitis eſt, & quietus, mitiuſque incedit rebus & actionibus externis, ſeque ſumma auctoritate, qua fungitur, paſtoralis ſeveritatis nequaquam ſubditis ſuis reddit formidabilem, tunc ſubditi incipiunt eum contemnere, exoſum habere, & tamquam inutilem & umbratilem ejicere. An poteſt eſſe malitiam ſupra malitiam clauſtralium perverſorum, qui nullum facinus abhorrentes, audent omne quod livor & malitia ſuggeſſerit. Hinc pergræcationes, hinc in ſuum prælatum conjurationes ac plagæ, hinc diſci-
D plinæ & cultus divini neglectus, hinc quidlibet audendi protervitas voluntas, hinc neque recti neque honeſti ratio, ſummatim, quidquid libet licet. quanta vero inde ſcandala, quanta pericula, quanta denique damna & enormia flagitia exoriantur, eloquentia illa Ciceroniana enarrare vix ſufficeret. Quid? quod hanc antiquiſſimæ noſtræ fundationis extinctio & deplorandus interitus ſubſecutus ſit, & ipſe coram multis gemitibus

Johannes Trithemius abbas Spanhemenſis, hunc in prælatis potuit ſuſpiciendum.

[illegible]

quanquam omnia ſint tam modeſta, cumquam numcunda ulla erunt, magis lectorem ad nauſeam quam iucunditatem provocantia, ut hanc quaſi commode enarrarum ſit profſus negare, tamen cauſæ tum graviſſimæ aliæ quæ me ad hoc impellunt, quarum quidem prima eſt: Ne tam præclare domus quondam noſtræ elegantiſſima ſtructura ac mirandum templi opus plane periiſſe: tum etiam ut tot generoſi illuſtres omnimodique virtutum genere nobiliſſimi comites, barones, nobiles, aliique doctiſſimi confratres noſtri, necnon & obſervantia diſciplinæ regularis, & pugna illa noſtrâque denique indefeſſe obſervatio divini cultus, in oblivionem veniſſe, omniaque illa quaſi deleta ſpongia penitus expuncta eſſe videantur. A primaria illa celeberrima noſtri ſuburbani monaſterii Novesiensis fundatione incipiens, & nudo admodum ſtylo exhibens, operæ pretium me facturum exiſtimo: ſi non tantum incrementum illius, verum etiam tandem illam ſub Truchſeſſio archiepiſcopo Colonienſi apoſtata anno a Chriſto nato 1585 factam demolitionem de qua ſupra, poſtquam a tempore ſuæ fundationis, renovata a Philippo ab Hinsberg, annos quadringentos nonaginta octo ſteterat, penitiſſimis peritura Dudum fata expectaram ſi forte quiſpiam ex noſtris inveniretur, qui hæc omnia elegantiori exequeretur ſtylo. Neminem autem manum applicare videns, malui de inconditas & nuda infœcunditate ſtyli ſubire judicium, quam deſidiæ & ingratitudinis, licet hoc opus virium mearum longe ſuperet, ob alias accuſari. Itaque hanc hiſtoriam æquo bonoque conſulas, atque eo quo ſcripta eſt animo, legito ac relegito: & ſi quid minus apte appoſitum cognoveris, tamen illo amico & candido labore nunquam opus ſuſtines, ut amici integerrimi officio fungens, ſubmoneas, corrigitoque. Neque hæc te movere debet, quod ſubinde varias hiſtorias, præſertim quæ in territorio Colonienſi, tum poſſim in diœceſi Juliæ geſtæ ſunt ac memorabiles, a primo fere fundationis tempore inſeruerim. Id eſſe factum ſcias, primo ut cognoſcas, conditiones pro tempore ſæpe variatas, alias rebus ſubinde induere formas ſolere: tum etiam ea quæ hæc in noſtris partibus vel aliis exteris nationibus memoratu digna olim geſta ſunt lectitaſſe, quandoque animum recreabit ac delectare plurimum. Illud tandem unice abs te peto, ſi quando hanc ego hiſtoriam non ut propoſueram, compleverero, ut pro tui ingenii dexteritate ac acumine, vices meas ſubeas, noſtrosque omnes poſt me victuros fratres eo inducas, quatenus ipſi pro domo, pro libertate ac privilegiis noſtris antiquiſſimis tanquam murum ſtrenue opponant viros prudentes, nec ſeſe a nova aliis ſectis prorſus cinctos & oppreſſos patiantur. Pro quibus quidem ut Deum optimum maximum ſemper divina dextera ſua protegat. Vale noſtri in orationibus tuis memor. Anno a Chriſto nato 1508. prima menſis Decembris Duſſeldorpii.

WERNERUS TITIANUS

Anno Domini   multis poſtea annis ſumma tranquillitate celebratum ſuit.

600 Adelwinus archiepiſcopus factus anno a Chriſto nato 600. qui hoc habet laudis, quod fuerit pacis & tranquillitatis publicæ ſtudioſus.

698. Sanctus Lambertus Pipinum principem increpare auſus, quod pellicem Alpaidem Plectrude legitima uxore ſua ſuperduxerat, a Dodone fratre ipſius Alpaidis Leodii martyrizatur, & Traiecti tumulatur anno 698

699. Dodo vero interfector peſſimo languore cruciatur, a vermibus conſumitur, & ob intolerantiam fœtoris in Moſam fluvium demergitur, omneſque huius culpæ complices infra annum diviniter puniuntur

714. Pipinus princeps obiit, & filium ſuum ex Alpaide Carolum, Martellum cognomento, principatus ſui heredem reliquit. Plectrudis relicta Pipini Carolum privignum ſuum captum in Colonia mancipat, ſed altero anno de cuſtodia nutu divino eripitur

721 Oſſa ſancti Auguſtini Hipponenſis epiſcopi, olim translata ad Sardiniam, vaſtata modo a Sarracenis Sardinia, Luithprandus rex Longobardorum, dato magno pretio transfert Papiam.

724. Carolus Bavariam armis ſubiugat.

725 Carolus contra Lanfridum Alemannorum ducem dimicat, eoque victo, Alemanniam ſibi ſubiugat, imperii ſui anno 11

727 Carolus Saxones debellat, anno imperii 12.

Carolus Suevos & Bavaros debellat.

728. Carolus Ligeri tranſito, Eudonem ducem Aquitaniæ bello victum fugat, & Aquitaniam graviter devaſtat.

730. Sarraceni cum omnibus familiis ſuis, quaſi in Gallias habitaturi Garonnam tranſeunt, omnia devaſtant, eccleſias Dei cremant, quibus Carolus Dei auxilio fretus bello concurrit, & ex iis trecenta octoginta quinque millia cum rege ſuo Abdirama perimit, & mille quingentos ſuorum amiſit.

731 Carolus Lugduno, aliiſque civitatibus captis, Burgundiam ſibi ſubiugat.

Ex hiſtoria Ludgeri primi Monaſterienſis epiſcopi anno 741 de Cæſaris inſula.

Pipinus Caroli Martelli maioris domus Francorum filius, pro eccleſiis & ſepulchris ſanctis ſuperbe, multorum miraculorum gloria coruſcantis, atque multorum fratrum dudum Deo militantium contra infideles & perfidos Saxones, Weſtphalos & Angaros defenſione,

tricesimo post S. Swiberti obitum anno hanc A munitionem nobiliter exstruxit.

Ibidem Pipinus jam in Francorum regem unctus, nobili & armis strenuo principi Hunaldo comiti de Angers, Christianorum capitaneo, ad tuendos ipsorum fines contra infideles paganos, hoc fortalitium permutum commisit, puta fortissimam illam munitionem in Keyserswerde, quam Salentinus archiepiscopus reparavit anno 1571. cum tali disticho.

Ista a Pipino turris constructa celebris,
Facta Salentini portatis ere magis.

732. Carolus in Vasconia cum Eudone pugnat, eumque principatu & vita privat. B

733. Aquitaniam rursum sibi subjugat, filiis Eudonis dimicando victis.

736. Carolus Sarracenos ex Hispania venientes cum ingenti multitudine apud Narbonam in Gallia, omnes fere internecione delet.

739. Carolus multas Gothicae regionis urbes a Sarracenis invasas capit & solotenus destruit. Itaque Sarracenis, qui totam pene Asiam, totam Lybiam, multamque partem Europae invaserant, Carolus Dei auxilio, sua industria Francorumque fortitudine, omnem spem invadendi Gallias abstulit.

740. Carolus Saxones tributarios facit. C

741. Pacato & dilatato regno Francorum, Carolus bellicosus obiit, & filios suos Carolomannum & Pipinum, principatus sui successores reliquit.

742. Constantinus V. Leonis filius imp. xxxv. annis 35. orienti praeest. Dictus est Copronimus, propterea quod in sanctum lavacrum, dum a patriarcha Germano baptizatur, cacavit, magnum dans praesagium mali ecclesiae futuri. Fuit enim maximus eversor statuarum.

744. Carolomannus Pipini frater Romam pergens, ibique se attondit, & in Soracte monte monasterium aedificavit in honorem S. Silvestri, unde in Cassinum pervenit, atque ibi monachus factus est. Quem vero hic Romae in loco quod aedificaverat monasterio propter regiam nobilitatem & terreni regni contemtum, laudibus extolleretur & summo in honore haberetur, vir Deo plenus auram laudis humanae timens, qui tanta in hoc orbe propter Christum reliquerat, fugam magis arripere, quam vanae gloriae subjacere placuit. Consilium hoc uni tantum fideli socio apertum esse voluit, cui ab ipsis incunabulis sui pectoris arcana communicabat & fidelem invenerat, omnibus nescis cum hoc fugiens noctu, ad montem Cassinum pervenit, nihil quidem secum portans ex omnibus bonis, quae vel corpori necessaria essent, fuga arbitratus esse, Christum nudus sequi. Pulsans fores, patrem monasterii convenire petiit, in cujus praesentiam cum venisset, mox in terram corruens, se homicidam esse, & A omnium criminum reum professus est, misericordiam quaerit, & poenitentiae locum flagitat. Pater facile hominem peregrinum esse cognoscens, cum patriam aut genus sciscitaretur, hic se Francum esse confessus est, & ex Francia propter tam enormia scelera migrasse, exilium libenter ferre paratum, tantum ut patriam caelestem non amitteret. Spiritualis pater eius precibus annuens, praecepit eum in cella novitiorum recipi una cum suo collega, probari secundum quod regula jubet, & tanto arctius, quanto barbarae & ignotae gentis homo erat, impletum illud apostolicum: *Probate spiritus si ex Deo sunt*. Itaque probatus in omni patientia, sociatus est B congregationi una cum collega. Post emensum anni circulum professus stabilitatem, conversionem morum, obedientiam secundum regulam S. Benedicti. Hoc facto, omnibus virtutibus pollens inter fratres coepit vivere irreprehensibiliter. Accidit, ut more eius institutum est, ut ad coquinae officium hebdomadarius deputaretur, quod cum libenter quidem faceret, in multis tamen ignoranter offendit. Coquus vero exaestuans, et alapam dedit dicens, sicne fratribus deserviri oportet? Cui ille nil aliud nisi placido vultu respondit: Indulgeat tibi Dominus frater & Carolomannus. Neque enim unquam C nomen [illegible] aut [illegible] ag[illegible] Rursum cum [illegible] ca[illegible] percussus est, atque eadem [illegible] imprecatus est. [illegible] indignatus [illegible] peregrinationem, quod tantas [illegible] persona [illegible] valens, arripuit [illegible] fratrum [illegible] Nec tibi Deus parcat [illegible] Carolomannus indulgeat. Hoc audito fratres [illegible] fuit, D quod homo alienigena & pro misericordia receptus, talia facere praesumsisset. Protinus ergo custodiae mancipatur, ut die sequenti talis praesumtio acrius vindicaretur. Productus postera die de custodia, in medio conventu sistitur, percunctatur cur manus extendere in fratrem ausus fuisset, respondit: quia, inquit, vidi servum nequiorem omnibus, virum meliorem & nobiliorem omnium, quos in terra conversatus sum, non solum verbis dehonestare, sed etiam plagis afficere. Furore nimio exagitati, quod cum E qui peregrinus venerat, coterum praesumsisset, interrogant quis esset ille, qui bonitate & nobilitate omnes anteiret, cui saltem patrem monasterii non excepisset. Ille necessitate compulsus celare non valens, quod Deus jam manifestum volebat, ait: Ille est Carolomannus, quondam rex Francorum, qui pro Christi amore regnum & gloriam mundi dereliquit; qui de tanta excellentia ita se

A coquo percussus Carolomannus.

humiliavit, ut modo a viliſſimis perſonis non ſolum contumeliis afficiatur, verum etiam verberibus affligatur. Quo audito, tremefacti a ſedibus ſurgunt, pedibus ejus ſe proſternunt, veniam poſtulant de commiſſis, ignorantiam profitentur. Ille contra in terram provolutus cum lacrymis negare cœpit, hæc non eſſe vera, ſe non eſſe Carolomannum, ſed hominem peccatorem, & homicidam, collegam * ſine timore perterritum, propter commiſſum piaculum hæc excogitaſſe. Quid plura? cognitus ab omnibus, cum magna reverentia eſt obſervatus. Mortuus tandem eſt Viennæ anno 754.

773 Carolus Magnus quomodo Weſtphalos, Saxones, Bavaros, cæteroſque Germanos devicerit, atque ad fidem Chriſtianam armis & vi impulerit, vide Sigeberti & Reginonis Prumienſis chronica.

776 Saxones Chriſtiani primum facti & baptizati ſunt in Caroli magni conſpectu apud caſtrum Lippam dictum. Poſtea vero defecerunt, & multis præliis ſuperatos omnino baptizari curavit. 785

799 Romani Leonem papam Letania majore captum excæcaverunt, ac linguam ejus radicitus abſciderunt, qui in cuſtodia miſſus, noctu per murum evaſit, & Spoletum venit.

799. Britannia tota, quod antea nunquam factum eſt, Francis ſubjugata eſt.

800. Leo papa coronam Caroli capiti impoſuit, & a cuncto Romanorum populo ter acclamatum eſt: CAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO IMPERATORI ROMANORUM, VITA ET VICTORIA, & poſt laudes more antiquorum principum adoratus eſt, & ablato patricii nomine, imperator & auguſtus eſt appellatus.

806. Carolus imperator Romanus ſuperatum Taſſilonem ducem Bavariæ, & filium ejus Theodonem tonſos in monaſterium truſit. Coloniam veniens binos pontes ſuper Rhenum miro artificio & expenſis maximis extruxit. Per quos exercitum ducens contra Slavos & Saxones, quos tandem multis commiſſis certaminibus ſibi ſubjugavit.

Carolus, morte Ricolphi archiepiſcopi Aquis audita, Coloniam vadit. Antequam vero civitatem ingreſſus fuiſſet, eo in loco ubi pernoctarat, ſacrum pro more audire voluit, habens cornu parvum quo uti in venatu ſolebat de collo pendulum. Obtulit vero aureum in ſacro. Hoc finito, accipiens ſacerdos Hildeboldus dictus, aureum, ad imperatorem ait: Accipe aureum, non eſt hic mihi hujuſmodi munere nos cohoneſtare. Simplex erat, nec Cæſarem eſſe cui loquebatur ſciebat. Reſpondens Cæſar: Serva tibi, inquit, aureum, ſic enim volo. Sacerdos rurſum: Video, ait, domine quod venator ſis, Diurna & Breviaria mea imperiori & elegantiori corio decorata non ſunt, de primo cervo quem in venatione ceperis, quæſo, mihi detractam pellem mittas, qua ea exornem, atque ideo nummum retineas. Subridens Cæſar, ſimplicitatem ſacerdotis admiratus fuit, equum conſcendens Coloniam venit, eligentium novum epiſcopum ſuffragia percipiens non eſſe conſona, ſed diverſa, inquit: Dabo vobis epiſcopum, qui continuo accitum ſupradictum ſacerdotem Hildeboldum epiſcopum Colonienſem conſtituit & confirmavit. Præfuit hic optimus epiſcopus utiliſſime, & ſumma cum laude. Ludovicum Caroli magni filium Aquiſgrani in regem Romanorum conſecravit. Domum Petri monaſterium Coloniæ, ubi modo eſt ſummum templum, primo conſtruxit, apud dominum Gereonem ſepultus. Hoc tempore Colonia non epiſcopis, ſed imperio papabat.

811 Moguntiæ pons quingentorum paſſuum longitudinis trans Rhenum, quem Carolus imperator per decem annos ingenti labore conſtruxerat, ita ut perpetuo durare poſſe videretur, ita tribus horis conflagravit, ut ne una quidem aſſula ſuper aquam remaneret.

814. Carolus imperator glorioſus regno & imperio ſuo pacato & dilatato, ſtatu quoque eccleſiæ ſanctæ & religionis ordinato, moritur & ſepelitur Aquis anno ætatis ſuæ 72. qui pro magnitudine operum agnominatus eſt Magnus, cujus vitam Einardus deſcripſit, poſt quem Ludovicus filius ejus imperavit annos 26.

837 Anno Ludovici imperatoris 23 Normanni ad fines Hollandiæ & Galliæ primum applicuerunt, qui multos poſtea annos hinc inde cum valido exercitu vagantes, infinita mala perpetrarunt. 835 Antverpiam incendunt, Flandriam totam devaſtant, ſimiliter & Britanniam, urbem Nannetum invadunt, epiſcopum ſabbatho S. Paſchæ baptiſmum celebrantem trucidant, clerum & populum perimunt, inde Andegavum, deinde Turones occupant, & ut tempeſtas omnia devaſtant, templum etiam S. Martini incendunt, poſtquam per viginti annos Franciam nimis attriverant, in patriam ſuam reverſi ſunt.

857 Coloniæ orta tempeſtate, populo in baſilicam S. Petri confugiente, ſubito fulmen inſtar ignei draconis baſilicam ſcidit ac penetravit, & tres homines diverſis quidem locis, ſed uno ictu in mortem dejecit, alios etiam ſex eodem impetu ſemivivos reliquit.

864 Guntherus epiſcopus Colonienſis aſſumptus eſt ſub Ludovico & Lothario. Sororem habuit Valtradam nomine, alii Waldradam, quam dux Lotharingiæ Lotharius, repudiata ſua legitima uxore Tyberga, ſuperduxit & hoc divortium Guntherus approbavit, cum Thietgaudo Treverenſi archiepiſcopo, viro admodum ſimplici, quare ambo a Nicolao primo Romano pontifice

excommunicati

excommunicati sunt Romæ coram accusati. Waldrada à Lothario rursum repudiata, atque cum sacrilegio & omnium derisione ad evangelium revocata, quâ & ipse Guntherus pro concubina usus fuit, eamque compressit. Quare ab archiepiscopatu depositus, quum excommunicationem Romæ redemptam nihil curasset, & apud Xantos missam celebrasset sacris vestibus ab Angelo spoliatus ac terræ, mortuus est.

866. Sub hoc Gunthero & Ludovico imperatore templum Novesii collegiatum canonicorum & canonicarum virginum locatum, S. Quirini corpore & multorum peregrinorum frequentatione longo tempore memorabile extruitur. De cujus primis instructoribus hæc in pergameno literis legibilibus, vetustate fere carie inveniuntur. Everhardus comes (fuit Clivensis) & Berta ejus uxor nobilis matrona de stirpe Caroli magni regis, & Lothardus comes, atque Berengarius (a) episcopus Tullensis, eorum filii constituerunt duas congregationes, unam in Wyfel canonicorum, alteram in Nussia canonicorum & canonicarum.

869. Hic quoque referre libet, quæ in parochia Moguntina circa hæc ferme tempora à maligno spiritu gesta sunt, quæ evidens miraculum sui dedit indicium. Nam primo lapides jactando & parietes domorum quatiendo, discordias inter vicinos seminando, homines inquietabat. Denique animos omnium contra unum hominem commovit, quasi propter ejus peccata cæteri talia paterentur, eum fruges in unum congregatas incendere, quo ubicumque intrasset, statim domus illa cremabatur, ut non ei nisi in agris locus manendi ullus esset. Propter hoc presbyteris letanias agentibus & benedictam aquam spargentibus, inimicus lapides jaciendo multos cruentatos tandem aliquando quievit. Presbyteris recedentibus, multas ut sibilans voces, tandem presbyterum quemdam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius quasi famuli sui latuisse professus, accusans eum cum filia procuratoris concubuisse. Sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret. Alii scribunt in pago quodam sub hoc ducatu contigisse.

Hoc anno tandem Megingaudus ex monacho cœnobii Augiensis eremita in nigra sylva, noctu in cella sua à duobus latronibus, magnam se pecuniam apud eum reperturos existimantibus, occiditur 11 Kalend. Februarii: cujus corpus ad monasterium Augiense reductum & sepultum infinita miracula multo tempore coruscavit.

868. Rex Bulgarorum ad Christianissimum cum sua gente conversus, missis ad eum à A sede apostolica sacris ordinis ministris, acceptis etiam à rege Ludovico subsidiis, adeo in fide solidatur, ut non multo post suo tempore in regnum ordinato ipse abrenunciato sæculo monachus factus sit, eleemosynis, vigiliis & orationibus die noctuque incumbens. Interea filius ejus, quem regem constituerat, longe à paternis moribus, & operatione recedens, pravis cœpit carpere christianitatem, comessationibus & libidinibus vacare, & omni conamine ad gentilitatis ritum populum noviter baptizatum revocare. Quod cum pater audisset, nimio zelo accensus, sacrum habitum deposuit, & militari cingulo resumto, & cultu regio indutus, advocatis sibi Deum timentibus, filium persecutus est, quem mox absque difficultate cepit, oculisque ejus effosis, & in carcerem misit, deinde convocato omni regno suo, filium juniorem regem constituit, interminatus coram omnibus eadem fore passurum, si in aliquo à recta christianitate deviaret. His ita peractis deposito cingulo, & resumto sanctæ religionis habitu in monasterium ingressus, in sancta religione reliquum præsentis vitæ tempus duxit.

870. Fuit quidam Judæus nomine Sedechias, olim (ut fama est) physicus & medicus Ludovici imperatoris, magicæ disciplinæ imbutus, qui faciebat multa mirabilia, & stupenda miracula publice coram principibus & quibuscumque aliis. Ego namque arte sua, ut hominibus videretur devorare hominem armatum cum equo & omnibus armis; currum quoque onustum fœno cum ipso fœno, equis & auriga. Amputabat hominibus capita, manus aut pedes, quæ posita coram imperio, cum sanguine defluente omnibus videnda proferet quæ statim ad loca unde videbantur abscissa sine detrimento hominum relocavit. In aere transiens videbatur, & audiebatur ab omnibus qui venationes curias, & alia quæ homines super terram exercere solemus, in nubibus & aere fecerat, ut omnes, ultra quam credi potest mirarentur.

876. Circa hæc tempora fuit quædam devota abbatissa in collegio S. Quirini Gepa nomine, hæc devotione ergo profecta est Romam, & à Romano pontifice S. Quirini martyris caput impetravit, & Novesium translulit, qui patronus Nussiensis singularis apud Deum cœlitus multis miraculis comprobatur.

881. In sacello suburbano, supra nominato, prope Novesium ad hunc usque annum ædificasse magno cum hominum concursu divinus cultus observatus fuit.

882. Per id tempus Normanni adjunctis sibi Danis Franciam & Lotharingiam pervagantes, Ambianum, Attrebates, Corbeiam, Cameracum, Tarvennam, & fines Menapiorum, Menapiorum, Brachantensium, omnium-

(a) Hic episcopus deletur à serie episcoporum Tullensium.

quæ circa Scaldem fluvium terram ferro & igni devastant. Inde Wasam fluvium ingressi, totam Hasbaniam depopulant, Neumagumque palatio regio applicant, ibique castra ponunt. Quod factum, cum ad aures Ludovici eo tempore nominati regis Francorum perlatum est, ilicoque ibidem cum exercitu venit, & munitionem obsidione cinxit. Consertis nonnullis diebus certamine non adeo prosperum, quia palatium regii operis magnitudine, murisque opera hostibus tutissimum præbebat receptaculum. Rex vero accepta pollicitatione, quod si ab obsidione cessaret, Normanni continuo e regno eius decederent, cum omnibus copiis recessit. Illo recedente, pagani palatium una cum munitione exurentes, transgressi fluvium flammis & navibus combustis ultra Rhenum repetunt. Eodem anno mense Novembri, duo reges Normannorum Godefridus & Sigefridus cum innumerabili multitudine peditum & equitum consederunt in loco qui dicitur Ascloa juxta Mosam, & primo quidem imperii nostri loca depopulantes, Leodium civitatem, Trajectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. Secunda incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis ac incendiis omnia devastant. Coloniam Agrippinam, Bonnam, Novesium, Tulpiacum cum adjacentibus castellis, pagis & villis igne comburunt. Aquis in palatio capellam stabulantes, oppidum & palatium incendunt. Sacri ordinis in utroque loco ministri, ubi potest aut opportunum habebant, & sanctorum corpora & pignora quæcunque loca abscondebant. Nulla parcentes sexui nec ordini, non ætati, sed omnes interficientes quos invenire poterant. Facta sunt hæc tempore Caroli Crassi Romanorum imperatoris, anno secundo sub Wilberto Coloniensi archiepiscopo.

882 Post hæc Normanni Treverim ex omnibus circumvicinis prædam abducunt. Ad Mettensem urbem procedentes, habito cum eis duro prælio, victores existunt, in quo Wala episcopus Mettensis cum aliis multis occubuit. Innumera præterea in imperio perpetrarunt mala. Wormatiam quoque, quæ imperio semper in omnibus fidelissima extitit, occisis habitatoribus, subverterunt: & sanctum Sunderaldum ex monacho archiepiscopum Moguntinum, virum vita & doctrina reverendissimum occidentes martyrem fecerunt.

De ecclesia [illegible] S. Mariæ Magdalenæ. In hac Normannorum truculentissima sævitia sacellum in honorem D. Mariæ Magdalenæ consecratum suburbanum, una cum Novesio penitus conflagravit, & funditus demolitum est.

884 Carolus Crassus imperator, & rex Galliæ, & Italiæ & Germaniæ ad custodiendam regni terminos excitare. Normannos obsidere cum quos Godefridus rex illis tradere, ut illis Phrisiæ provinciam & Gislam filiam Lotharii regis

uxor daretur, baptizatus est, & ab imperatore de sacro fonte susceptus. Sigefridus quoque rege nimium inimicatio, cum a regno suo recedere fecit: qui Franciam non repetentes post multas incursiones a Carolomanno rege Francorum duodecim millia argenti probati pro tributo accepit, & in duodecim annos pacem promittentes mare repetunt.

886 Carolus imperator, cum Normannos nequiret expellere, tandem fædus ingredere, concessis eis regionibus quæ erant ultra Sequanam, quarum incolæ contra se rebellabant: quæ pars Franciæ a Normannis, Normannia appellata est.

888 Hæc circa tempora, optata pace concessa, Novesium reædificatur, & multo pulchrioribus ædificiis in altum quoque consurgentibus quam ante cladem, exornatur. Suburbanum sacellum simul quoque a fundamentis [illegible] ac incœptum, & multorum annorum devotum exercitium deperiit, restituitur: cui & nomen imponitur Ascombùrg, novus mons. *De [illegible]*

911 Hungari Germaniam vastant, a Bavaris & Alemannis graviter cæduntur.

922 Lanceam mirandi operis, & clavo Jesu Christi crucifixi sanctificatam, quæ dicitur primi & magni imperatoris Constantini fuisse, Henricus imperator a rege Burgundiæ petitam, auro & argento muneribus extorsit, quam ad insigne & tutamen imperii posteris reliquit. Hanc Nurembergæ esse Tritemius in suo chronico scribit.

941 Imperator Otto Danos vicit, & Godefridum ducem eorum cum omni gente Christianum fecit.

960 Dani, qui Christum Jesum & idola simul coluerunt, cum Poppone clerico in convivio altercantibus & super cultura Dei & deorum, intercedibus Christum Jesum esse quidem Deum, deos vero majores & antiquiores esse illo, Poppone e contra affirmante Jesum Christum solum verum Deum, unum esse Deum in substantia, trinum in personis, rex Danorum Araldus comprehendit clerico, ut fidem propositam a se probaret testimonio veritatis, quod annuente clerico, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imposuit: quod cum clericus ad placitum omnium usque tulisset absque ulla læsione, rex penitus abjecta idololatria, se totumque ad colendum verum solum Deum convertit, clericus vero ad episcopatum promotus est.

Otto primus & Otto secundus domini veri & gubernatores erantque Colonienses erant. Colonia imperio suo, & non archiepiscopo parebat.

Bruno archiepiscopus Coloniensis vir sanctus, frater Ottonis primi claret in Germania, utroque gladio strenue gubernando, spiritum a Deo traditum sublimasse suscipiendo,

Colonienſes ſummopere congaudebant. Patiſſum decent, & Lotharium regem [illegible] gentium [illegible] quem illi repulerant [illegible] deum [illegible] Lotharingiam ob amorem [illegible] quibus [illegible] agebatur purgavit. Domuit pertinaces nimis Weſtphalos & Saxones. Coloniam a tributo, a Chlotario rege Francorum impoſito, liberam reddidit. Tempore hoc eccleſiaſticam [illegible] ſubmittebantur Colonienſes. Romani ab Octaviano Cæſare imperium gubernarunt 844 annos. Græci vero 470 annos. Franci ex ſanguine Caroli magni 100 annos. Ab Ottone primo uſque ad hæc tempora [illegible] ad annum poſt Chriſtum natum 1150. Germani. Bruno pontem trans Rhenum deſtruit, atque monaſterium ſancti Pantaleonis ex illius lapidibus ædificavit.

964. Otto Cæſar Lotharingiam epiſcopo Brunoni ex principum [illegible] adjudicavit, ipſumque primum Lotharingiæ appellari & eſſe voluit. Hic quoque primus Weſtphaliæ & Angariæ dux factus eſt. Anno 965 mortuus eſt Bruno archiepiſcopus & ſepultus eſt in monaſterio ſancti Pantaleonis, quod anno præcedente inceptum, in extrema voluntate conſummari mandavit. Præfuit annis 12, qui multa miranda ſuo tempore fecit. Cui in epiſcopatum ſucceſſit Wolmarus annis quatuor.

969. Hatto abbas Fuldenſis, ordinatus eſt archiepiſcopus Moguntinus, qui tempore ſuo ingentem pauperum multitudinem in horreo concluſam incendio igne concremavit, quaſi ipſi ſtipem exigendo ſua [illegible] regione [illegible] volens hoc modo & [illegible] inopiæ & communi utilitati conſulere. Quos muribus tanquam inutilibus animalculis aſſimilavit, cremationem miſerorum quorum audiens ſubridit, audite, inquit, ut pipiant & perſtrepant mures. Sed Deus qui nullum peccatum [illegible] relinquit, hunc epiſcopum mirabili & prius inaudito multis genere ſupplicii [illegible] anno poſt tertio puniret. Tanta enim turba murium undequaque prorumpens in eum glomerata irruit, ut quocumque ſe verteret, [illegible] moriturum [illegible] ſi erat in alto vel eminentiori quolibet loco, mures per parietes aſcendebant, ſi vero incluſus, per rimulas etiam arctiſſimas facile penetrabant, eumque infinita multitudine obruentes mordebant, lacerabant, ac devorare penitus geſtiebant. Quarum tanta fuit importunitas, ut quanto repellerentur impetu, tanto majori furore inſectabant. Cumque ſe nuſquam in terra tutum conſpiceret, [illegible] jam miſerandus aquarum ſe munitione cinxit, ac juxta oppidum Binganum turrim in medio Rheni ad cuſtodiam patriæ olim conſtructam ſcapha ſubvectus aſcendit, ſperans eo loci mures per undas fluminis [illegible] nullatenus eſſe venturos. Sed non eſt A locum, quo ſuam divina potentia prohibeat exercere vindictam. Natantes per aquas innumera multitudine [illegible] mures per [illegible] turrim aſcendunt [illegible] intrant, pontem [illegible] inquietant [illegible] tandem que [illegible] obvolvunt miſerabiliter morſibus [illegible] necant. [illegible] turris a caſu [illegible] hodie dicitur.

972 Wolmarus archiepiſcopus Colonienſis moritur: cui ſucceſſit Gero filius Chriſtiani comitis & Wilburgæ ſororis comitis de Magdeburg.

974 Imperator Otto primus moritur anno B regni ſui 38, imperii vero 12, cujus corpus cum magno [illegible] in eccleſia Magdeburgenſi, quam ipſe conſtruxit, eſt tumulatum. Otto filius ejus nomine ſecundus imperator in regno ſucceſſit, & fere annis 10 poſt patrem imperavit.

His temporibus Gero archiepiſcopus Colonienſis fundavit monaſterium ordinis Benedictinorum. Et monaſterium S. Martini in Colonia fundatum eſt. *Cœnobium Glad. fundatur.*

977 Theodoricus archiepiſcopus Trevirenſis moritur, ſub quo canonici majoris Eccleſiæ ſederunt abjecta regulari vita quam C hoc uſque in eadem eccleſia majores eorum continuaverant, deſierunt eſſe regulares & facti ſunt nomine & converſatione ſeculares. Quorum exemplo malo canonici quoque S. Paulini Trevirenſes, S. Caſtoris in Confluentia, Moguntinenſes, Wormatienſes, Spirenſes & complurium aliarum eccleſiarum diverſis quidem temporibus, ſed uno impetu [illegible] regularis vitæ communitatem abjecerunt.

985 Warinus archiepiſcopus Colonienſis obiit, cui ſucceſſit Evergerus, qui præfuit annis 13, ſepultus in æde D. Petri.

990 Ignis de Rheno aſcendit, multaſ- D que villas proximas [illegible] abſumſit.

999 S. Herebertus archiepiſcopus Colonienſis per clerum & communem populum in archiepiſcopum electus eſt Ottone tertio regnante. Tuitienſe monaſterium conſtruxit, ibique anno 1021 ſepultus quieſcit. Hic quoque cœpit ædificare templum SS. Apoſtolorum extra muros Colonienſes, quod poſt per Pilgrinum perfectum eſt. Sub hoc epiſcopo in Saxonia admiratione dignum factum contigit, ut plurimi viri ac mulieres petulanter in cœmeterio juxta eccleſiam ſan- E cti Magni martyris in [illegible] ſaltantes & divinum officium perturbantes, ſacerdos divina celebrans increparet, & quum ſuæ vanitati inhærentes ceſſare noluiſſent, quare ſacerdos eos devovit, quo factum eſt, ut per integrum annum ſaltarent. Quos tandem S. Herebertus abſolvit, ex quibus nonnulli brevi mortui ſunt, nonnulli [illegible] egerunt.

1002 Inſtitutio Septemvirorum, ex primoribus Imperii, qui ſibi deligendi impe-

cæteræ Romani Germanicique partes nunc ſunt, facta eſt anno Chriſti 1002. anno mundi 4961. anno Romæ 1751. anno 201. poſt coronationem Caroli magni, ab Ottone tertio Cæſare prudentiſſimo. Videbat enim perpetuo aſſuere Gallos & Italos transferendæ imperialis maieſtatis cupiditate à Germanis: interea tamen tam potentem monarchiam in primis neceſſariam Chriſtiano orbi ad tuendum Romanum pontificem & Italiæ libertatem, deinque ad conſervandam concordiam religionis in tota Europa. Atque ut concordia ſervaretur in electione, religionis cauſa, inter ſacri ordinis prælatos & proceres per reliquos delegata eſt ea auctoritas conſtituendi Romanum Cæſarem, memoratis ſeptem Germaniæ primatibus principibus Moguntino, Agrippinenſi, & Treverenſi archiepiſcopis. Additi his ſunt, princeps Bohemiæ (nam tum regem adhuc Bohemia non habebat,) comes palatinus Rheni, dux Saxoniæ, marchio Brandenburgenſis. Willigiſus primus elector Moguntinus, S. Heribertus primus elector Colonienſis, Erkanbaldus primus elector Treverenſis. Willigiſus ex Saxonia in pago Schoeningen natus, patre karrucario vel rhedario, ob eximiam doctrinam & prudentiam Ottoni II longe cariſſimus, cuius ſecretarius & conſiliarius intimus erat, atque ab eodem Ottone in archiepiſcopum Moguntinum conſtitutus. Habebat ille in cubiculo habitaculi ſui depictam rotam cum hac inſcriptione: Willegiſe, Willegiſe recole unde veneris. Appenſa & rotas in parietibus pro ſuo inſignio, ut nunquam ſuæ originis & paupertatis obliviſceretur. Hæc rota poſtea inſigne archiepiſcopatus Moguntino datum & confirmatum eſt ab Henrico ſecundo.

1002. Monaſterium Vallis Angelorum Bonnæ initium habuit anno 1003. per quandam prudentem & devotam matronam Gebelam. Hæc cum eſſet Deo ac ſanctis Angelis devotiſſima, Romam profecta eſt, & accepta ædificandi licentia à ſummo pontifice, in Dei ac ſanctorum Angelorum honorem conſtruxit collegium, & hæreditatem ſuam illi aſſignavit. Cum autem incendio periiſſet anno Domini 1240. reſtauratur per adhortationem Colonienſium, & præpoſitum S. Severini. Olim ſanctimoniales iſtæ ſancti D. Auguſtini ordinem vivebant, verum anno Domini 1417. ſub capitulo Windeſemenſi militarunt Deo, & regulariter quo capitulo ſubjectæ ſunt.

1003. Henricus huius nominis ſecundus e Saxonum ducibus primo electus Cæſar eſt. Fuit dux Bavariæ, imperavit annos 22. vir prudentia & virtutibus ... clarus, multa & ingentia bella mirabili felicitate geſſit. Ipſe cum uxore caſte ac pie vixit, Germaniam templis & privilegiis ornat, epiſcopatus Bambergenſis fundator Bambergæ ſepultus, in catalogum SS. relatus. Hungaros ad fidem Chriſtianam pervexit, dans ſororem ſuam regi Hungarorum Stephano Giſelam.

Contigit circa hæc tempora, Hungaris ... mirabile facinus ... maleficio duarum vetularum in formam aſini mutatus eſt: ita ut omnibus videntibus aſinus appareret, quod mirum impoſſibile videtur, non intelligentibus quod permiſſione divina ſpiritus malignus oculos hominum mira deluſione illudere poteſt. Hoc tempore Poloni a Stephano Hungarorum rege ad fidem Chriſtianam compulſi ſunt.

Cum circa hæc tempora monachi Fuldenſis cœnobii propter diſſolutiſſimam vitam in deriſum omni populo veniſſent, ſuaſque a S. Imperatore monitis pravos mores emendare contemnerent: cum ſciret cœnobium divitiarum abundantia inflari contumaces, multa bona & poſſeſſiones aufert ab eis princeps, & aliis monaſteriis diſtribuit.

1021. S. Heribertus archiepiſcopus Colonienſis primus elector obiit, cui ſucceſſit Piligrinus: coronavit is imperatorem Conradum Suevum Aquiſgrani, apud SS. Apoſtolos ſepultus. Conradus Cæſar ſuo tempore ſupplantavit & incepit epiſcopatum Spirenſem.

1036. Piligrinus Colonienſis epiſcopus obiit, in cuius locum ſucceſſit Hermannus ſecundus filius Ezelini comitis Palatini Rheni, regnavit annos 20. reſtauravit S. Severini templum, ſepultus in ſummo templo Colonienſi.

1039. Conradus imperator obiit Trajecti, cui Henricus filius eius ſucceſſit.

1046. Neomagi domum regiam miri & incomparabilis operis dux Lotharingiæ Godefridus incendit.

1049. Hermannus Contractus in Suevia in monaſterio S. Galli ordinis Benedictinorum, monachus undecunque doctiſſimus, græce, latine, & arabice peritus, philoſophus, rhetor, aſtronomus, poeta, muſicus, & mathematicus omnium ſui temporis celeberrimus, qui multa præclara volumina edidit, vide Trithemium. Ipſe quoque Salve Regina compoſuit, etiam Alma Redemptoris.

1054. Henricus imperator Aquiſgrani ab Hermanno Colonienſi archiepiſcopo in regem conſecratus eſt.

1055. Hermannus archiepiſcopus Colonienſis moritur, cui S. Anno ſucceſſit. Erat præter animi virtutes, corporis dotibus haud mediocriter ornatus: ſtatura procerus, vultu venerabilis, eloquens, moribus pulcher, erat & ſtudii ac iuſtitiæ tenaciſſimus: neminem adulans, ac timens Deum, in pauperes liberalis. Religioſorum collegia quinque conſtruxit ac liberaliter dotavit, Coloniæ in honorem B. Mariæ Virginis monaſterium, quod ad gradus nuncupavit, pro regulari canonicis. Se-

eundo ecclesiam D. Georgii extra muros A Colonienses, quam etiam magna cum solemnitate & devotione confecravit ac dedicavit. Tertio quondam igitur [illegible] [illegible], in monte qui a Palatino comite Henrico olim [illegible] qui a praeterfluente fluvio Sigeberch dicitur, in honorem D. Michaelis ac S. Mauritii anno Domini 1066. ecclesiam & monasterium D. Benedicti aedificavit ac consecravit. Cum his fratribus quos ex Italia secum adveneras conversabatur, saepe quam per ea monasteria, atque ut omni ex ea regula Patris sanctorum observabat. Alia quoque duo monasteria construxit, unum B in Westphalia quod Grascaff dicitur, & in Saleveld in Thuringia condidit.

Historia de [illegible] seditione Coloniensium [illegible] in episcopum [illegible].

§ Anno Paschae Coloniae celebrabat, eratque cum eo episcopus Mimigardevurdensis, ad commemoranda tanta solemnitate gaudia familiari amicitiae obtentu evocatus. Cumque transacta ea parte festi Paschalis, abscedere pararet, hi qui archiepiscopo obsequia domestica curabant, iubentur ad evehendum navem idoneam providere. Lustrato perspectoque [illegible] omnibus [illegible] cuiusdam praedivitis navem, quae ei usui competens videbatur, occupant, eamque in ministerium archiepiscopi, [illegible] mercibus quas habebat, [illegible] expediri iubent. [illegible] famulis, qui navem servandam susceperant, [illegible] [illegible] capessunt [illegible]. Illi quantum poterant citato cursu, ad dominum navis rem deferunt, & quid facto opus sit consulunt. Habebat ille filium adultae aetatis, non minus audacia quam viribus excellentem, & tam propter genere [illegible] tum ob merita sua primoribus civitatis [illegible] carum & acceptum. Is [illegible] famulos secum, & [illegible] [illegible] [illegible], quotquot in ea trepidatione in auxilium suum convocare potuit, quantocius ad navem D evolat, & ministros archiepiscopi iubet ut navi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Deinde [illegible] adventum urbis in eadem opus [illegible] [illegible] [illegible] constantia repulit, fundit & fugat, [illegible] & [illegible] & illi [illegible] [illegible] armis [illegible] [illegible] & ad magnum discrimen [illegible] [illegible] res spectare videbatur. Postero mandato ad archiepiscopum, quod atrocissima seditione confunderetur civitas, [illegible] [illegible] ad sedandum motum populi, [illegible] plenum minabatur se proxima sessione [illegible] [illegible] merita poena coerciturum. Is licet omnium virtutum genere ita esset florentissimus, tamen unum in tanta virtutum vitium tamquam naevus in pulcherrimo corpore notari apparebat, quod dum ex incandescit, linguam non satis moderari poterat, sed in omnes sine personarum acceptione, irati & convicia amarissima ingerebat. Hunc

(a) Ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible], cum iram paululum digessisset, vehementer & ipse reprehendebat. Vix ad modicum [illegible] est conversatio. Sed iuvenis animus & [illegible] [illegible] [illegible] saevire non cessabat, [illegible] omnia, percurrensque civitatem [illegible] [illegible] per populum sermones de [illegible] & [illegible] archiepiscopi, qui [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nec difficile [illegible] id [illegible] [illegible] [illegible] quod vellet tamquam [illegible] quod ventus [illegible] transformavit. Quippe qui ab ineunte aetate inter urbanas delicias educati, nullam in bellicis rebus experientiam habebant; quippe post venditas merces inter vina & epulas de re militari disputare soliti, omnia quae [illegible] occurrebant tam [illegible] facile, quam dicta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Praeterea in mentem veniebat Wormatiensium insigne praeclarumque facinus, quod episcopum suum [illegible] [illegible] [illegible] urbe expulissent, [illegible] [illegible] qui multitudine opibus armisque instructiores sint, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & archiepiscopum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Concurrunt primores [illegible] pro [illegible] [illegible] vulgus intemperans [illegible] [illegible] [illegible] & per totam civitatem spiritu diabolico raptatum ad arma conclamat. Nec iam archiepiscopum urbe expellere, sicut Wormatienses, sed per omnes cruciatus trucidare [illegible] [illegible] conspirat. Natalis erat S. Georgii martyris, qui eo anno [illegible] feria hebdomadae Paschalis obvenerat, & archiepiscopus celebrata missarum solemnitate apud beatum Georgium, cum sermonem faceret ad populum, [illegible] quosdam futurorum [illegible] ipse [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod civitatem diabolo in possessionem tradita esset, & propediem periturus [illegible] [illegible] [illegible] Dei per poenitentiam [illegible] [illegible]. Igitur post meridiem [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] cum [illegible] [illegible] accessisset ebrietas, ex omnibus partibus [illegible] [illegible] ad curtem archiepiscopi, & eum cerebri quondam [illegible] cum episcopo (b) Mimigardevurdensi convivantem adorti, tela coniiciunt, [illegible] [illegible] [illegible] ex assistentibus interficiunt, ceteros plagis & vulneribus confectos in fugam vertunt. Inter haec [illegible] quamplurimi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] daemonum procurrere [illegible] populo [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nec [illegible] quam [illegible] [illegible]. Cumque [illegible] quosdam [illegible] [illegible] [illegible] se in pugnam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quas portarum seras effracturas [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Conspiratio in archiepiscopum Coloniensium [illegible].

(b) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Conventio.

E a in

humanae moderationis, vehementius in corrigendis legibus ſtudioſum, liberum in corripiendo quae mala gererent [illegible], celebrabantur [illegible] cuiuſque rerum commemorationis non metuenti ei gratia apud populares cumulabant. [illegible] omnes ad unum magis [illegible] pertinere [illegible] pontificalis nominis manifeſtum. Et mori ubi ſatius eſſe, quam ut tantum flagitium ſuorum temporum multum paterentur. Igitur per quatuor vel quinque milliaria circumquaque ad arma conclamant, multo hominum multa dato [illegible] concurrunt, multi qui per aetatem arma ferre poſſet [illegible] militiam detrectarent, congregatique in unum rogant archiepiſcopum et [illegible] ut ad recuperandam civitatem [illegible] ſe pro eo dimicaturos, et ſi ea neceſſitas incumberet, etiam pro poſſe [illegible] pro patre libenter mortem capturos. Quod ubi Colonienſes audierunt [illegible] et pro ipſius libertate ſtatim [illegible] populum [illegible] diſſipato muro [illegible] congerierum [illegible] ad cathedram pontificalem reduxiſſent. [illegible] archiepiſcopus quarto die poſtquam [illegible], magno vallatus agmine ad urbem acceſſit. Quod ubi Colonienſibus compertum eſt, et ſe tantae tamque efferatae multitudinis impetum nec muro nec acie ſuſtinere poſſe animadverterunt, tum primum furore deflagrante, ebrietate vaneſcere coepere, magnoque terrore concuſſi, obviam legatos de pace miſerunt, ſe reos confitentes, et omnem quam vellet [illegible] ſubirentur poenam pendere paratos. Archiepiſcopus digne poenitentibus ſe veniam non negaturum reſpondit. Tum celebrata miſſarum ſolemnitate apud S. Georgium, eos qui pontificem ſede propria expulerant, qui eccleſiam homicidio polluiſſent, qui templum S. Petri impetiſſent, qui cetera [illegible] hoc [illegible] epiſcopali banno ad ſatiſfactionem vocavit. Protinus omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti proceſſerunt, vix et aegre impetrata pace [illegible], quae circa epiſcopum erat, ut hos [illegible] facere ſinerentur. Nam et vehementer ei ſuccenſebant, quod tam immoderatam [illegible] oſtentando popularem ſibi [illegible], ceteros homines ad audenda [illegible] ſceleris impunitate animaret. Archiepiſcopus eos poſtero die ad ſatiſfaciendum [illegible] canonum [illegible] ad S. Petrum praeſto eſſe iubet. Ipſe progreſſus ad S. Gereonem [illegible] extra urbem pernoctare ſtatuit [illegible] quod tradita [illegible] multitudinem inhiberi non poſſet, ſed partim [illegible] praedae cupidine accenſi [illegible] in populum, obiter rogat provinciales qui ſecum erant, ut ſinguli in ſua cum pace

A receſſiſſent, ſatis ſe opera eorum uſum, et evidens ſatiſſe documentum, quid amoris oves erga paſtorem ſua, erga patrem gererent [illegible] multa eorum virtute exactam eſſe [illegible] privata ac domeſtica manu poſſe conſi[illegible]. Proinde quod honore [illegible] abirent in domum ſuam [illegible], quod hanc beneficii gratiam apud eum ſeu virtute ſeu defenſione perpetuo memoria foret. [illegible], quantum ad comprimendos urbanos motus, ſi qui forte levitate vulgi

B [illegible] ſufficere poterat, praecedere in civitatem iubet, ſecuturus ipſe proxima luce cum ceteris qui praeceſſiſſent diligentia [illegible] ne quid forte [illegible] lateret, in civitate praevideret. Ea nocte [illegible] amplius mercatores [illegible] ex urbe profugi ad regem ſe contulerunt [illegible] opem adverſus archiepiſcopi ſaevitiam imploraturi. Ceteri ingreſſo archiepiſcopo [illegible] et toto triduo [illegible] expectans, manere ſe [illegible] ad proponendum aliquid ſatiſfactionis [illegible]. Unde indignatum [illegible] epiſcopi multorum [illegible], ut plerique aſſerunt,

C atque [illegible] archiepiſcopo [illegible] domos invadunt, poſſeſſiones diripiunt [illegible] partim ſternunt, partim capiunt in [illegible] et priorem ut [illegible] magna ſeveritate quam [illegible] pontificis [illegible] peterent [illegible] negotium exequuntur. Sed [illegible] ſed [illegible] indigetur [illegible] quibus ſupra [illegible] mercatorum qui primum ſeditione inflammaverat populum, et [illegible] hominibus tunc orbat [illegible] ſinguli [illegible] gravissimo [illegible] damno mulctati, atque [illegible] dare compulſi, quod decepto archiepiſcopo [illegible] contra omnium hominum [illegible] quantum conſilio et armis poſſent [illegible] eſſent. Et omnes qui ex urbe profugerant, quod digne archiepiſcopo [illegible] habentur. [illegible] et [illegible] poſt Moguntiam caput et

D principatum [illegible] urbium Gallicarum [illegible] pene redacta eſt in ſolitudinem. Et cum plateae [illegible] caperent [illegible] examina, modo rarum offenſo hominum [illegible] et horrore omnia [illegible] quondam ac delicatorum loca poſſiderentur. [illegible] Schafnaburgenſis [illegible] conſecutus in ſuo monaſterio Segeberg[illegible] poſſeſſionem [illegible]. Neque hoc praetereundum quod [illegible] Colonienſium [illegible] fecerit oculos [illegible] de caula [illegible] quod cundam [illegible] mulier [illegible]

E [illegible]. Mulier [illegible] Segeberg[illegible], archiepiſcopo de magna [illegible] conqueſtam. Praeter [illegible]

[illegible] ex urbe ad regem [illegible]

causa, ſi alienos ad ſe venire ſciret cum libellis iudicantes, cum quibus de ſententia iniuſte lata expoſtularet, non haberemus quo ſe occultarent. Omnium oculos eruendi mandat, uni tamen eorum, cui filium e ſacro fonte prius ſuſceperat, uno effoſſo oculo parcens, ut eſſet qui alios ſuos reduceret domum. In cuius rei perpetuam memoriam, iuſſit in horum ſcabinorum domorum ſummis faſtigiis, caput lapideum oculis orbatum poni, quo exemplo & poſteri deterriti ſibi ab iniquo iudicio temperarent. Viſitur hodie apud D. Margaretam tale lapideum ſummo in vertice cuiuſdam domus caput. Simile fere legitur de Cambyſe, quod pro ſaltum pecuniae largitione corruptum iniquo iudicantem, occidi iuſſerit, & detractam corporis eius cutem tribunali iudex pellis extendi voluerit, & in locum occiſi iudicis conſtituerit filium eius, collocaveritque in ſella iudicis hac lege atque omine, ut contemplatione paternae cutis caveret ne ſimile aliquando ſupplicium ſubire cogeretur. Mortuus tandem in Lombardia anno 1064 ibique ſepultus, ſed tempore Friderici primi imperatoris & Philippi ab Heinsberch archiepiſcopi Colonienſis tranſlatum in Segenbergh.

* Valer. Max. lib. 6.

1063 Henricus imperator natalem Domini Goslariae celebravit. Ubi ipſa die dum ad veſperam ſedes epiſcoporum locarentur, inter camerarios Hecelonis Hildeneshemenſis epiſcopi, & camerarios Widerardi Fuldenſis abbatis gravis contentio oborta eſt, primo iurgiis, deinde pugnis res geſta eſt. Cauſa vero talis erat. Conſuetudo erat in regno per multos retro maiores obſervata, ut ſemper in conventu epiſcoporum abbas Fuldenſis archiepiſcopo Moguntino proximus aſſideret. Sed epiſcopus cauſabatur neminem ſibi intra dioeceſim ſuam poſt archiepiſcopum debere praeferri.

Tumultus ob prioritatem ſeſſionis inter Hildeſheimenſem epiſcopum & Fuldenſem abbatem.

Poſtea quum rex Pentecoſten ibidem quoque celebraret, rurſum de poſitione ſellarum epiſcoporum tumultus exoritur, non fortuita ut prius converſione, ſed praemeditata diu machinatione. Epiſcopus enim expeditum militem in templo abſconderat. Fuldenſium alios pugnis, alios fuſtibus caedunt, proſternunt, & de ſacrario eccleſiae inopinato periculo attonitos facile proturbant. Fuldenſes econtra ad arma conclamant, facto grege eccleſiam irrumpunt, in medio choro pſallentium utrorum manus conſerunt, rem non iam fuſtibus ſed gladiis gerunt. Pugna itaque committitur atque per totam eccleſiam pro hymnis & canticis ſpiritualibus vociferatio adhortantium, & eiulatus morientium exauditur. Super altaria Dei triſtes iugulantur hoſtiae, paſſimque per eccleſiam ſanguinis currunt flumina non legali ut quondam religione, ſed hoſtili crudelitate profuſa. Hildenesheymenſis tandem, qui inſtructo ve-

A niunt, ſuperantes efficiuntur. Fuldenſes utpote qui inermes, improviſoque ſubitae contra tam ſaevae procella conſtiterant, fuſi fugatique atque de eccleſia expulſi ſunt. Poſtera die ſeveriſſime habita quaeſtione, alii crimen removent, & totum accuſationis pondus in abbatem verſum eſt, atque hunc omnium quae acciderant caput fomitemque fuiſſe. Abbatem praeter acerbitatem rei quae acciderat, odium quoque gravabat nominis monachici, quod invictae mentis homines ſaeculi ſemper obſtinate atque oppugnare conabantur, ſed quem nec lex nec innocentia tueri poterant, pecunia tuebantur. B Diſtractis rebus Fuldenſis monaſterii, ſe ſuoſque cariſſimo mercimonio redemit. Abbas poſt haec accepta licentia Fuldam remeavit, amaro & confecto ſuper tantis calamitatibus animo. Et ecce ibi acerbiori pene rerum aſperitate excipitur, & ſecundum prophetae eloquium fugiens arma ferri, incidit in arcum aereum.

Fuldenſes fugantur.

Fratres Fuldenſes a principio auſterum eius & minus quam deceat populare ingenium offenderant. Auxit ipſe invidiam & facem non minimam aemulationi ſubdidit, praedia eccleſiae militibus improbe erogando, & victualia fratrum, priorum abbatum liberalitate C ſtatuta, minuendo. Murmurabant de his quotidie, & inteſtinis ſimultatibus quatiebatur monaſterium. At ubi nuncius acceptae in Goslaria cladis Fuldam venit, tum vero & recentis vulneris dolore praeteritorum memoria accenſi, fremere omnes, & ſe viciſſim hortari, ut tantam temporis commoditatem divinitus oblatam non negligerent: agendo negotio nihil praeter operam induſtriamque ſuam deeſſe, urgeri hominem propriis iniquitatibus ad interitum, agerent nunc ſinguli pro virili portione, & ſe ſuumque monaſterium liberarent acerrimo non patre D ſed hoſte, qui Fuldenſe nomen, certo prius inquinatum, probro nunc ſubdiderit, cunctis expoliaſſet. Sic inflammatis ſeditione tanquam oleum igni additur nova occaſio. Donaverat fratribus equum quidam comes, qui in illa Goslarienſi congreſſione occubuerat, hunc abbas cuidam laico donaverat, fratribus renitentibus. Hunc illi eſſe ſuum aiebant, intemperantiſſimis clamoribus fratres repetunt, diu ſe tyrannidem eius magis quam dominationem ſervili patientia tuliſſe, non ultra laturos fore, redderet etiam per vim erepta ſibi a ſuis liberalitatis beneficia. Si cunctaretur non iam clandeſtinis muſſitationi E bus ſe acturos, ſed palam adeo tribunalibus divinam & humanam opem contra violentiam eius imploraturos. Abbas pondus malorum primo conſilium reſpondendi ademerat, dein totus ad preces & lacrymas verſus, orat & obteſtatur per Deum, ne iuxta vetus proverbium ignem gladio ſcrutarentur, ne Goslarienſis contumeliae vulnus, re-

Conſpiratio in abbatem Fuldenſem.

cens

cum aſſiſtet & accolam in cuſtodiam obduc-ſtum, novo dolorum cumulo correptus, memo-rarentur calamitatum compaſſionem non con-temnendam [illegible], lacrymas ſuas [illegible] caeterique [illegible], parcerent ſe in [illegible] conſummationem propter ac calamitatem tam ac miſeram quæ tanta eſſet, ut hoſtibus quo-que ſuis lacrymas excutere poſſet. Et ſi An-gelus Domini perſequens eum paululum re-miſiſſet, & a tantis malis ſua comitem un-quam reſpiraſſet, non modo ademta redde-turum, ſed duplicata quoque muneribus cumulaturum. Hæc qui ætate & ſenio ma-turiores erant, cum hæc verba ſermocinarent. Sed juvenum more [illegible], nihil verum, nihil [illegible] admittebant, dum ſimplicitati ſuæ per multa verba illuſum fuiſſe, fidem quam tanto tempore, tot rebus ſpectatam il-lis ſolvere non poſſe, eos mores [illegible] im-probitatem hominum eſſe, quicquid urgent ſuis impræſentiarum mala non [illegible], ad [illegible] adhiberetur, perpetuum [illegible] fore, propterea ſe a [illegible] non cer-taturos eſſe, donec ad expugnationem animi [illegible] omnia divina atque huma-na opis ſuffragia pervenaſſent. Abbas diu [illegible], nihil ſe [illegible] nihil ſupplicando agere, nec copiam ſibi eſſe ad reddenda [illegible] exigebantur, præſertim exhauſta pene [illegible] opibus monaſterii, nec ſuſtinentibus [illegible] ad [illegible] ingluviem avaritiæ eorum, qui in Goſlarienſi tumultu læſi fue-rant, tandem regis juſſione accitum, ad curtem regiam proficiſcitur, dum neceſſaria ſua negotia [illegible] terroribus & blandimentis quoque [illegible] poſſent, efferat [illegible] in [illegible], ſed hos in [illegible] ceſſit. Denique poſt abſceſſum ejus, principes in-venerunt, quibus potiſſimum incentoribus tantum malum exarſerat, totam adeunt con-gregationem, indicant animo ſibi fixum eſſe, ut irruptione facta de monaſterio regem ubi-cumque [illegible], perquirant, contra [illegible] abbatis ejus potentiam patro-cinium [illegible] oramque ut quibus vale-tudo non obſtat, ſecum proficiſcantur; qui vero vel morbo vel ætate prægravante ad eos poſſint [illegible] ſuum corroborent. Res [illegible] & dictu quo-que horrenda viſa eſt ſenioribus, ſeque in terram per Deum proſternunt, ne ſe & ip-ſum Fuldenſis [illegible] quod [illegible] perditum irent, turbatam [illegible] tam Goſlarien-ſi clade rem Fuldenſium [illegible] monaſterii [illegible] excidiſſent non turbandam modo, ſed omnino in præceps [illegible]. Nihil illi his ſermonibus moti, [illegible] pertina-cia in [illegible] atque in [illegible] ſe [illegible], [illegible] per monaſterium decurrunt, [illegible] ſe ad [illegible] adhortan-tur, & in eandem [illegible] ſe-[illegible] numero [illegible], an-tiphonam [illegible] monaſterio [illegible]

A puta. Sequebantur eos ceteri majores na-tu, qui tantum aliquid ſuperbant, cum tan-to luctu atque ejulatu, ac ſi eos ad ſepulch-rum funebri pompa ultimum vale dictu-ros efferret. Itaque ne res tam atrox novi-tas repente nunciata regi ſtuporem incute-ret, unum ex numero ſuo citato quantum poterat equo præmittunt, qui litteras ad re-gem tantæ calamitatis indices perferat, & qua vi, qua neceſſitate ad hæc extrema ex-perienda coacti ſint edoceat. Ipſi paulatim pedeſtres ſervatis ordinibus ſubſequuntur. Poſtquam nuncius eo pervenit, lectæque B ſunt litteræ, horror quidam percuſſit omnes qui in palatio erant ſuper tam procaci facto, mirabanturque inter ſe more, & apoſtolicæ converſationis viros tantum flagitii potuiſſe reperiri, ut privatas injurias tam peſſimo exemplo ulciſcerentur, nec ſibi [illegible] in eo potiſſimum [illegible] viderentur, in qua hoſtes quamquam [illegible] ad miſerationem, & ad lacrymas provocare potuiſſet. Placuit ita-que omnibus [illegible] aliquo exemplo vindicari. Tum rex continuo C juſſu Conradum archiepiſcopum, & Ottonem ducem Baioariorum, quorum tum arbitrio reſpublica [illegible], præcepit ut qui [illegible] litterarum cum aliis tribus, qui auc-tores [illegible] fuerant, per diverſa mona-ſteria in cuſtodia habendi mitterentur, ad comprimendam ceteram multitudinem, quo-niam nec ſpiritus lenitate nec virga monaſti-cæ correptionis ſanari poterat, abbas [illegible] manu urgeretur. Tum abbas miſſo ob-viam militibus [illegible] & tumultu eos [illegible] reducit, & extra monaſterium cu-ſtodibus adhibitis ſeorſum [illegible]. Ipſe quoque regi [illegible] eos [illegible] D ſubjecerat. Ibi collectis fratribus & primis militum Fuldenſium [illegible] conſultatio [illegible] monachorum judicio in eos animadverti oporteret.

Viſa eſt ſententia, quæ cenſebat eos qui [illegible] regulæ contemptu abbate per contumaciam egreſſi & denuo in mona-ſterium recepti eſſent, [illegible] pœna lege puniendos fore. Itaque abbas [illegible] ju-dicationem ſecutus, duos ex eis, alterum presbyterum, alterum diaconii honore inſi-gnes, [illegible] publice virgis cæſos & attonſos E capite, reliquos multis plagis maceratos, per vicina monaſteria [illegible] tranſmiſit. De ſingulis tamen non pro modo culpæ, ſed pro natalium ſuorum claritate vel obſcu-ritate, minus vel atrocius ſupplicium [illegible] eſt. Abbas [illegible] doloris impulſus injurias ſuas acerbius quam decuit vindicando, modum forte exceſſit.

Hildolphus canonicus Goſlarienſis ac Hen-rici IV. imperatoris ſacellanus, archiepiſcopo domino Annoni anno 1077 in archiepiſco-patum aſſumptus eſt. Præfuit annis [illegible], virum [illegible] Sepul- [illegible]

cum in D. Petri monasterio anno 1046.

1071. Decimas mosse & pristino modum nove exactioni Cesar, episcopo Moguntino & aliis episcopis prestantibus. Qui publica disceptatione interpellati pro decimarum redditione, primo per Deum rogabant archiepiscopum, ut antiquitus tradita monasterio suo legitima, rata inconvulsaque manere sineret, que & sedes apostolica, & venerabiles & recentibus temporis crebro sibi firmasset, & predecessores eius Moguntini pontifices summi ac sanctissimi viri nunquam infringere tentassent. Id atrox responso archiepiscopus repulit, sed predecessores suos sua etate pro suo arbitrio ecclesiam Dei moderatos fuisse.

1081. Moguntia civitas ex maiori parte cum ecclesia principali & cellam monasterium igne consumpta fuit.

1088. Augusta civitas insidiis Suevorum in cœna Domini capitur, & secunda feria post festum Paschæ sub eodem destruitur.

Mortuo Hildolpho archiepiscopo Coloniensi in eius locum Sigewinus decanus ecclesiæ Coloniensis maioris sufficitur. Præfuit laudabiliter annos 10. sub Henrico quarto imperatore & Urbano secundo Romanorum pontifice. Tum temporis populus una cum clero episcopum eligere solebat, & penes imperatorem investiendi erat potestas, quæ res inter imperatores & summos pontifices multa & intestina peperit mala & scandala, quæ tamen potestas postea imperatoribus subtracta est.

1091. Sub Sigewino archiepiscopo Coloniensi ecclesia prope Novesium multo quam ante amplata est multarum columnarum instructione in crucis modum ad ortum, meridiem, occasum & septentrionem late fabricata, ad viam regiam prominens quæ Novesio Coloniam itur. Lapicidinibus porro lautissimis & muro ordine constructa ornata, quæ adeo rerum resistentem, & etiam quemdam reddidit, ut ferme eadem verba his audiret, vetus altaribus ... pulcherrimis totius impensis condecorata. Porro dispositio domorum claustrum mutatione veterum reiecta ... amplius quidem fuerat, sed simpliciore structura, & tam quæ non ad fastum, sed ad devotionem eorumque monasticum esse videbatur idonea. Cetera canonicorum habitationes vertus orientem prorsus apud ecclesiam, nonnulla vertus occasum disposita, quantum ad conformitatem illius temporis attinebat satis pulchra & ordinata fuerunt, quamquam in nostris monachis hodie sanctibus incluserentur cellam in mancipatus vinculis & tenebris clamitarent. Huius rei causam dabimus. Veteres olim monachi cellas quidem, ecclesias & alias mansiones humiles habebant & tenebrosas, sed eorum corda erant lucida valde in amore Dei omnipotentis, & in scientia divinarum scripturarum. Nostri autem ecclesias, cellas, domosque & omnes mansiones iam incolendas fabricant, sed corda eorum vana & desidia plena tenebrosa sunt, quia nec Deum sicut deberent diligunt, nec lectionibus scripturarum animum intendunt. Illi quoque quamvis cæci olim essent corpore, sacerdotes auri fuerunt. Hodie autem calices sunt aurei, & cuprei sacerdotes.

Porro fraternitas sacerdotum & clericorum inchoata & instituta est a Sigewino (a) præsule. Ad collegium hoc quidam viri potentes & religione insignes, e metropolitano collegio Coloniensi approbante hoc Reinaldo archiepiscopo, commigrarunt. Philippus vero Reinaldi successor institutum horum collegarum confirmavit, voluitque quando cum hic fore sub uno præposito canonicos. Factus itaque est anno 1181. primus præpositus Sigewinus, sub quo & sub eius successoribus multi conviti in hoc collegio Domino Deo fervide militarunt. Fundatio monasterii B. Mariæ virginis prope Novesium a Philippo archiepiscopo facta est hoc tempore.

1181. *In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Philippus Dei gratia sanctæ Coloniensis ecclesiæ archiepiscopus omnibus in perpetuum. Iustitiæ nostræ ...*

Quoniam ...

[illegible]

bus vivemus, donec a nostris idem fieri perennis successoribus. Communes quoque uſus in ſilvis, & paſcuis noſtris perpetuo eis conceſſimus. Jugera quoque 70 *in* Selecheim *&* Elvencheim 10 *quibus ante ſubinfeudati fuerant a nobis Conradus & Arnoldus* Vander Dicke, *& ab his Henricus de* Kaimuich *libera illis donatione confirmavimus, præſentibus terræ noſtræ magnatibus & id ſuo judicio & ſententia probantibus & confirmantibus. Reſignaverat quippe ille Henricus quidem Conrado atque Arnoldo, pluraque ſui exſeſtinaverunt acceptis marcis* 13 *& quatuor ſolidis a prædicto Sigewino, & illi nobis reſignaverunt marcis ſimiliter quinque receptis. Horum teſtes ſunt viri honorabiles, & ſpecialiter, quæ ſubſcripta ſunt perſona. Bruno major in Colonia præpoſitus. Theodericus major decanus. Lotharius Bonnenſis præpoſitus. Conradus præpoſitus S. Severini. Godefridus de* Heimſberg. *Theodericus de* Milendonck. *Gerardus de* Randerode. *Herpe de* Helpen. cus. *Gerardus Cot advocatus, & quamplures alii. Acta ſunt hæc anno dominicæ Incarnationis* 1181 *indictione* 14 *Alexandro papa tertio, regnante Friderico Romano imperatore. Quæ ut rata inviolataque permaneant, Dei omnipotentis auctoritate, & noſtra auctoritate firmamus, atque ſigilli noſtri impreſſione ſignamus. Æterna igitur damnationis reus ſit, qui ex his quippiam vel vi, vel arte infringere tentaverit.*

De monaſterio ſuburbano. 1183 Curtis *Beverndorfen* ſita prope S. Nicolaum donata eſt monaſterio noſtro ſuburbano, per duos Germanos nobiles, conſentiente atque ipſam donationem approbante domino Philippo archiepiſcopo Colonienſi, anno Domini milleſimo centeſimo octuageſimo tertio, indictione prima ſub papa Lucio, imperatore Friderico Barbaroſſa.

[illegible] 1195 Adolphus de *Altena* archiepiſcopus Colonienſis piſcariam in flumine Arpia, a molendino abbatiſſæ Nuſſienſis uſque in Rhenum noſtro monaſterio libere & pacifice conceſſit, ac omnia bona & jura a prædeceſſoribus ſuis, vel aliis quibuſcumque, huic monaſterio collata confirmavit. Acta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis M. C. XCV. indictione XIII præſidente in eccleſia Romana ſummo pontifice Cæleſtino, regnante glorioſiſſimo Romanorum imperatore Henrico, pontificatus ſui Colonienſis ſecundo.

Nomina præpoſitorum & comitum qui diverſo tempore in monaſterio Oberkloſtro habitarunt

1181 Confirmatus in primum præpoſitum reverendus dominus Sigewinus, qui circa tempora Reinaldi & Philippi primi archiepiſcoporum præfuit.

Henricus de Zeyna canonicus. 1186 comes.

Hildegerus *Dyrboldt* ſacerdos. 1188 comes.

Reverendus dominus Henricus præpoſitus tempore Brunonis tertii & Adolphi primi archiepiſcoporum Colonienſium. 1191.

Rudolphus de Monte prior. 1193 comes.

Johannes de *Rodberch* decanus. 1194 com.

Anſelmus de *Malmarck* 1195 comes.

Folmarus de *Aachie* ſacerdos. 1197 com.

Reverendus dominus Lappo præpoſitus tempore Engelberti primi archiepiſcopi Colonienſis. 1207

Everhardus de *Woerlhoven.* 1215 comes.

Detmerus de Dycka. 1219 comes.

Reverendus dominus Jacobus de *Hoflede* præpoſitus tempore Henrici primi archiepiſcopi Colonienſis. 1220 comes.

Gero de *Alpheym* 1230 comes.

Henricus de *Helfenſtein* 1239 comes.

Reverendus dominus Ludolphus præpoſitus tempore Conradi archiepiſcopi Colonienſis. 1250.

Heidenricus de *Erpernode* præpoſitus de Eſſelferd. 1260.

Reverendus dominus Renbodo præpoſitus tempore Engelberti ſecundi, Sifridi, & Wickboldi archiepiſcoporum Colonienſium. Hujus ultimi tempore obiit 1300.

Reverendus dominus Wernerus præpoſitus tempore Wickboldi, & Henrici ſecundi, & Walrami archiepiſcoporum Colonienſium. 1301

Reverendus dominus Wilhelmus de *Goberode* præpoſitus tempore Walrami archiepiſcopi Colonienſis. 1315

Reverendus dominus Gerhardus de Herda præpoſitus tempore Wilhelmi archiepiſcopi Colonienſis. 1351

Reverendus dominus Sibertus *Praſſe* de Nuſſia præpoſitus tempore Engelberti tertii & Friderici tertii archiepiſcoporum Colonienſium. 1377

Reverendus dominus Hermannus *Druwer* præpoſitus tempore Friderici tertii archiepiſcopi Colonienſis. 1384.

Reverendus dominus Petrus de domo Teutonica, reformator eccleſiæ noſtræ *Oberclostri* 1391 Reformatio.

Videtur etiam fuiſſe in *Heiſterbach.*

Reverendus dominus Johannes de Ponte [illegible] præpoſitus hic electus fuit anno Domini 1401 penultima Auguſti.

1094. Magiſter Manegoldus de *Luttenbach* monaſterium apud *Marpach* inſtituere cœpit, ſeque unum eorumdem clericorum communiter & regulariter viventium eſſe voluit. Et idem Manegoldus canonicus de *Luttenbach* ab imperatore Henrico quarto captus fuit diuque detentus. Monaſterium apud Marpach inſtitutum.

Ex hiſtoria Bertholdi monachi S. Blaſii, qui perfecit hiſtoriam contracti Hermanni comitis Veringenſis & monachi Augiæ majoris. Ordinis canonicorum regularium ſupradictum monaſterium fuit.

[illegible] Fridericus Barbarossa fundavit monasterium *Ashdorf* prope *Tyllere*, ordinis canonicorum secularium capituli Windesemensis.

[illegible] 1096. Prima expeditio Iherosolymitana sub Petro monacho & Godefrido de *Bullion* duce Lotharingiae ad eruendum dominicum Domini sepulchrum facta est, cum innumera multitudine ex omnibus Europae nationibus. Fuit autem Godefridus ipse comes de *Bullion* & Lotharingiae dux, vir fortis & strenuus, qui amore caelestis regni ardens hanc peregrinationem subiturus, comitatum suum de *Bullion* cum omnibus proventibus attinentibusque vendidit episcopo Leodiensi pro trecentis & mille marcis argenti purissimi, quas in eadem expeditione [illegible] expenderet. Unde usque in hodiernum diem episcopus Leodiensis se ducem de *Bullion*, [illegible] Godefrido postea rege Hierosolymitano [illegible] convenerunt in hoc Dei bellum dux Lotharingiae [illegible] & fratres Eustachius & Balduinus germani, Anselmus de Ribodimonte, Balduinus comes Montensis, Robertus comes Flandrensis, Stephanus comes Blesensis, Hugo magnus frater Philippi regis Francorum, Robertus comes Normannorum, Raymundus comes S. Aegidii, Boamundus dux Apuliae, & Tancredus nepos eius. Horum omnium curam apostolicus [illegible] Ademarus Podiensis episcopus, eisque consilio & dictis usque ad captam Antiochiam plurimum profuit. In exercitu Christi milites plusquam trecenta millia armatorum erant, & [illegible] tamen [illegible] copia, ut aries uno nummo [illegible] duodecim [illegible] venderetur.

1097. Exercitus Dei egressus in hanc expeditionem, [illegible] clerici, vulgares & monachi [illegible] cum mulieribus [illegible] Venientes usque in Pannoniam, magna pars eorum interfecta est, nec immerito, cum mulieribus etiam & monialibus [illegible] sacerdotes & monachi [illegible] in exercitu, & fere commendata fornicatione mutuo [illegible] contra se [illegible] Jesu Christi provocarunt. Attamen in hoc quoque conflictu multos Turcos occiderunt. Secundum bellum fuit apud Nicaeam [illegible] nonas Martii in quo etiam pagani victi sunt. Deinde Nicaea & Laodicea captae sunt.

1098. Capta Laodicea, obsederunt Antiochiam, qua obsessa, [illegible] Christiani propter [illegible] penuriam, ut in tanto exercitu vix centum boni equi invenirentur, & [illegible] desperatione [illegible] multi etiam repatriare [illegible] nono obsidionis mense capta Antiochia, Christiani a paganis versa vice obsessi tanta fame afflicti sunt, ut vix usque ab humanis carnibus abstinerent; sed confortati a Deo per inventam ab ipsis lanceam [illegible] tempore Apostolorum [illegible] ipsis tamen [illegible] praecedente, obsessi cum obsessoribus [illegible] quarto Kalendas Julii, & hoc tertio bello victoriam adepti sunt. Quartum bellum fuit [illegible] in Romana Kalendas Julii & ibi Turci victi sunt.

Profecti deinde in Syriam, Christiani, Antiochia duci Boamundo commissa, tanta iterum fame afflicti sunt, ut corpora Saracenorum jam foetentia comedere compulsi sunt.

1099. Exercitus Dei divino nutu in interiora profectus, larga Dei manu refocillatus est, quia cives & castellani eius regionis legatos cum multis donariis ad eos praemittebant, [illegible] oppida vel urbes [illegible], a quibus Christiani securitate accepta, & soluto urbibus tributo, etiam [illegible] eorum qui se subtraxerant ad eos, apud Tyrum recurrentibus, tandem pervenerunt Hierusalem, eamque obsessam cum laborarent pro victu & maxime pro aquae penuria, [illegible] communi decreto nudis pedibus quotidie orando circuibant urbem. Octavo ergo suae humiliationis die, obsidionis autem trigesimo nono capta est Hierusalem idibus Julii, ut sexta feria, & in templo Salomonis & in porticu eius Christiani cum paganis quinto bello conserto tanta in eos caede debacchati sunt, ut in sanguine occisorum equitarent usque ad genua equorum. Cumque ordinatum esset quis Hierusalem deberet retinere, jam principibus de repatriando agentibus, ecce rex Saracenorum ad debellandos eos venit Ascalonam, cum [illegible] millibus equitum & quadringentis millibus peditum. Quibus cum occurrisset exercitus Domini, in quo non plusquam quinque millia equitum & quindecim millia peditum erant, Deo pro servis suis ad se reclamantibus pugnante, & nube eos ab aestu solis defendente, Saraceni toto Christianorum impetu territi, omnes proiectis armis fugerunt, & in hoc sexto bello, quarto Kalendas Augusti facto, caesa sunt centum millia Saracenorum. In porta vero *Ascalonis* suffocati sunt ad duo millia. Eorum qui in mari perierunt, & qui inter spineta [illegible] numerus nescitur. Duce autem Godefrido electo ad principandum remanentibus in Hierusalem, ceteri principes repatriant.

Capta est Hierusalem post annos circiter quingentos sexaginta ex quo sub Heracliano imperatore secunda vice capta, possessa est a Saracenis.

1100. Hartwicus archiepiscopus Magdeburgensis moritur, qui alio nomine Udo dictus est, morte subitanea, de quo circumferuntur terribilis illa sententia districti judicis

Hierusalem capta a Christianis.

Jesu Christi: quam ecclesiam præfatam Magdeburgensis, græce parthenopolis dicta, civitas Virginis, ante summum altare cum multitudine Sanctorum adiisse, per quemdam devotum canonicum visus est eadem illa, in qua mortuus mane inveniebatur episcopus, lateremque in eam decollationis protulisse.

Circa hæc tempora Hermannus de Dreen vulgo dictus archiepiscopus Coloniensis, archiepiscopatum gubernavit annos 10 menses 1, dominum Rupertumque monasterio domini Laurentii Leodii Tuitium, & in abbatem Tuitiensis monasterii constituit ob singularem eruditionem & eloquentiam.

1111 Bernardus Claravallensis abbas agnoscitur, & ordo Bernardinorum initia sumit. Fundavit 160 monasteria.

1111 Fridericus primus Marchio Forojuliensis electus archiepiscopus. Hic Lotharium una cum uxore sua Rixa in imperatorem unxit Coloniæ. Andernacum muris & turribus cinxit. In insula Rolandi monasterium Sanctimonialium ordinis S. Benedicti fundavit. Veterem campum ordinis Cisterciensis author fuit, anno Domini 1122. Eius quoque temporibus monasterium Amelbeden cœpit. Item monasterium Dunwalde fundatur anno 1117.

1117 In octava sancti Johannis Evangelistæ, terræ motus factus inter diem & noctem, per totum pene orbem terrarum tam horrendus & terribilis fuit, ut multa ædificia corruerent, & homines sine numero perirent, maxime in Italia, ubi tam periculosus fuit & horribilis, ut diversæ civitates, castella & villæ cum hominibus ibi commorantibus subito terræ hiatu interirent. Nam & montes scissi sunt, & flumina dehiscente terra penitus extincta, ita ut qui vellent pedibus sicco transire potuissent. Padus etiam, unus de quatuor Europæ maioribus fluviis, de suo alveo in altum se erigens, ita in modum fornicis, a terra stabat elevatus, ut inter terram & aquam via pateret transeuntibus. Quam quoque sic diutius visa penderet in aere, tandem in semetipsam collisa, cum tanto sonitu ab alto demittitur, ut sonus eius per multa milliaria audiretur. Hic horrendus [illegible] per universam Europam divulgata, nihil aliud ab omnibus quam extremum instare diem credebatur. Jejuniis autem & orationibus triduanis per totam Italiam ab omni populo peractis, sententiam Domini mitigare studuerunt. Interea dum hæc indicta jejunia cum magno timore agerentur, apud Cremonam infantulus in cunis jacens, paucis obitus in primam loquendi vocem contra naturam os suum aperuit, & minori fratri panem porrigentem, fletibus utrique [illegible] illi parare competitendo ambos, dixit: Cessate mortales escas parare, o mox peritur! Ecce sancta Dei genitrix, Virgo Maria, ante Christi tribunal, precibusque instantissime supplicat pro judicio tremendæ sententiæ, quod mundo propter peccata hominum [illegible] ipse justissimus accenderat.

1120 Ordo Præmonstratensis initium sumpsit in diœcesi Laudunensi.

1122 Fridericus archiepiscopus Coloniensis castellum imperatoris, nomine Carpena, Coloniensibus auxilium ferentibus, obsedit, cepit, & destruxit. *Trittenh.*

1131 Bruno [illegible] decanus S. Gereonis & præpositus, frater Adolphi comitis de *Arberne*, per judicium imperatoris Lotharii principum & trium cardinalium sive legatorum sedis apostolicæ tunc Coloniæ præsentium, contra vota [illegible] multorum ordinatur.

Monasterium Frankenthal fundatur.

1141 Buggo ecclesiæ Wormaciensis reverendissimus episcopus, monasterium *Frankenthal* non longe a Wormacia fundavit, in quo fratres canonicos regulares in communi sub regula sancti Augustini viventes collocavit, quibus etc. etiam de corporis necessariis copiose providit. Cœnobium quoque Sanctimonialium eiusdem religionis extra prætactum monasterium *Frankenthal* condidit, in quo multitudinem virginum Christo in castitate famulantium pro necessitatem posuit. Verum post annos trecentos vigenti sex tempore Reinhardi Wormaciensis episcopi, cum de contentu eius fratres regulares de Windesheim [illegible] instituerunt, [illegible] *Francisci ad se* reformandum susceperit, & titulum abbatialem qui antea semper insignitum fuerat, extinxerunt & cœnobium feminarum prædictum [illegible] monasterio fratrum conjunxerunt. Palatinus vero comes Rheni sub Carolo quinto Romanorum imperatore, tempore quo Lutherus suum pestilens dogma in Germania ex[illegible], duo illa monasteria expulsis omnibus monachis, in suam accepit potestatem, tradens postea possidenda Gallis [illegible] secta affectis ex anteriori parte [illegible]. Qui quum ob sectam [illegible] sedem in Belgio sub rege Philippo habere non possent, hoc transmutatione, & civitatem hic creaverunt, congeriem cum vallo undique: ea quoque monasteria incluserunt. Factis ex templis altaribus, parietes multis scripturis maculaverunt. Ambitum mercatoribus Calvinisticis undique inhabitatur.

Monasterium Frankenthal fundatur.

Bruno (?) [illegible]

1137 Moguntia una cum principali ecclesia combusta est. Eodem die ecclesia quoque Spirensis cum parte non modica civitatis, conflagravit. *Trittenh.*

1138 Post Hugonem archiepiscopum Coloniensem, qui in Italia mortuus est, Arnoldus præpositus S. Andreæ & filius comitis Geldriæ, aut Wida, in archiepiscopum sublimatur; qui tandem ab Eugenio papa in concilio Remensi ab officio suspensus fuit, quum de simonia accusaretur.

Hugo [illegible] archiepisc. Coloniensis.

Anno

Monaſterium monialium Præmonſtratenſium.

1143. *Lettewadre* monaſterium monialium ordinis Præmonſtratenſis prope *Ar-tenbroeck* fundatur a comitibus in *Merelle-ren*.

Monaſterium monialium infra Novellum *Maris* dictum eiuſdem ordinis eo quoque ſere tempore ſub Arnoldo fundatur.

1153. S. Bernardus poſt multarum animarum lucra, poſt multa fundata monaſteria, beato fine quievit: quanta fecerit miracula, vide Tritenhemium.

Trajectum incenſum.

1155. Urbs Trajectenſis tota cum eccleſiis incendio conflagravit, ubi crux quædam lignea de alto cadens deſuper, cadente templi tecto, cum trabibus illæſa permanſit. Quæ etiam deinde in incendio poſita, incorrupta poſt modum inventa eſt, clavis duntaxat partim ferreis, quibus dominica imago detinebatur, liquefactis. Hæc crux ad memoriam facti miraculi in templo S. Bonifacii honorifice ſervatur.

Arnoldus II. Fridericus II. archiepiſcopi.

1157. *Rindorf* ab Arnoldo eius nominis ſecundo Colonienſi epiſcopo iuxta Bonnam in honorem S. Clementis papæ & martyris conſtruitur. Mortuo Arnoldo Fridericus eius nominis ſecundus ſuccedit, præpoſitus tandem Georgii Colonienſis, & per Adrianum papam conſecratus eſt Romæ, atque accepto pallio Coloniam cum honore reverſus eſt. Contra hunc electus fuit in diſſenſione gravisſima Gerardus præpoſitus Bonnenſis, ſed apud Ratiſponam ei [illegible] ſententia [illegible] & pro [illegible] cedere a Friderico compulſus eſt.

Circa hæc quoque tempora Petrus Lombardus epiſcopus Pariſienſis quatuor libros ſententiarum, ex dictis ſanctorum Patrum collectos poſteritati tranſmiſit.

1159. Fridericus Colonienſis archiepiſcopus in Italia Papiæ obiit, cum eſſet cum Friderico Cæſare, qui tunc Mediolanum expugnabat. Translatus in Germaniam atque in monaſterio Veteris montis Colonienſium dioeceſis ſepultus. Sed hic notandum obiter, quod Tritenhemius a numero annorum minime cum aliis concordet. Habet enim obitum ſui dicti anno 1150. cum alii habeant 1160. Itaque diſcrepat in decem annis.

Reinoldus archiepiſc. Colonienſis.

Quo ſepulto Colonienſes legatos in Italiam ad imperatorem miſerunt, Reinholdum cancellarium eius, quem elegerant in archiepiſcopum, ab eodem poſtulantes. Gaudens autem imperator, quod locum honoris ei detererent, in cauſſis gratis an ino conſentiens, poſtea a nobis Reinholdum archiepiſcopum dignavit. Nec multo poſt idem Reinholdus accepta licentia imperatoris ad Coloniam venit, archiepiſcopatum & omnia quæ ad illum pertinebant in poſſeſſionem accepit: in proximo brevi ter diſpoſitis omnibus, cum trecentis electis militibus in Longobardiam rurſus ad imperatorem revertitur. Fuit hic Fredericus, quem Barbaroſſam vocant.

Expugnato Mediolano, Reinholdus ſub-iit apud Barbaroſſam imperatorem ſummis precibus, ut pro ſuo labore trium Magorum poſſet pignora habere. Indulſit igitur agerrime licet, conceſſis tandem trium Regum corpora, una cum Naboris & Felicis, quæ cariſſime Reinholdus Coloniam per ſuos tranſmiſit anno 1164. Idem quoque ſanctorum Machabæorum corpora ex Italia Coloniam miſit. Hic quoque archiepiſcopus approbavit, quod nonnulli canonici ex ſummo templo Colonienſes ſeſe transferrent ad Fratrum ædem beatæ Mariæ Virginis extra muros Nuſſienſes dictum *Oberclo ſter*, de qua ſupra. Huic ſucceſſit Philippus comes de *Heinsberg*.

Tres reges Mediolano Coloniam translati.

Circa hæc tempora quum emigraſſet ab hac vita ſanctus Bernardus, viſio Lingonenſi epiſcopo facta eſt. Apparuit ei namque eremita quidam mortuus, quem viventem olim noverat, qui divino timore compunctus ante aliquot annos, cum eſſet decanus dives & nominatus, omnia contemnens, eremitorium pro Chriſti amore intravit: quem cum de ſtatu ſuo & divina poſt diſtrictione interrogaſſet dic, reſpondit: Ea hora in qua ego de corpore migravi, triginta hominum multa ab hac luce migraverunt: & quidam Bernardus Claravallenſis abbas, qui eadem hora obiit, una mecum ad cœlos evolavit, tres alii ad purgatorium miſſi ſunt, ceteri omnes per ſententiam iuſti iudicis condemnati ad infernum perpetuo cruciandi deſcenderunt.

Viſio cuiuſdam epiſc. Lingonenſi facta.

1161. Arnoldus archiepiſcopus Moguntinus in abbatia ſancti Jacobi Moguntiæ occiditur. Reverſus imperator ex Italia in homicidas animadvertit. Abbas cum ſe de interfectione ipſius archiepiſcopi expurgare non poſſet, decreto imperatoris & principum de abbatia pulſus, etiam abiurare patriam, & Moguntinæ eccleſiæ provinciam compulſus eſt, monachi expellerentur, monaſterium penitus deſtrueretur. Denique ad comprimendam civium inſolentiam murus in circuitu civitatis iuſſu imperatoris ex toto deſtructus eſt, & in pulverem reſolutus. Et ſic Moguntia ſine muro per annos triginta ſeptem permanſit.

Arnoldus Moguntinus archiepiſc. occiditur.

Hoc anno quidam hæretici de ſecta eorum qui Cathari nuncupantur, de Flandriæ partibus Coloniam venientes, in quodam horreo prope civitatem occulte manſitare cœperunt. Sed dum nec dominico die eccleſiam intrarent, a circummanentibus deprehenſi & detecti ſunt. Ad examen ſanctæ matris eccleſiæ perducti ſunt, & hæretici pertinaciſſimi inventi ſunt. Cum præcipuis heteſiarchis diſputantes Ecbertus abbas ſancti Florini confluentiæ in Schonaugia dioeceſis Treverenſis ordinis S. Benedicti, quos licet eſſent acutiſſimi, tamen fortiter diſputando convicit, ut penitus contradicere non vale-

Cathari.

runt. Quumque nullis rationibus, nullis auctoritatibus, nullisque admonitionibus induci possent, ut suo renunciarent errori, sed in suo proposito pertinacissime persisterent, ab ecclesia prorsus ejecti sunt, & in manum laicorum traditi. Qui eos extra urbem educentes nonis Augusti ignibus tradiderunt, mares octo, feminas duas. Erat inter eos juvencula una, quae dum miseratione populi prope servaretur, si forte interitu aliorum territa, saniori consilio acquiesceret, subito de manibus se tenentium elapsa, ultro se ignibus injecit & periit. Hi praeter alios innumerabiles errores, se tantum mundos & solos Christianos dicebant: ceteros vero omnes homines immundos & haereticos. Rectores ecclesiarum, praelatos, sacerdotes, & omnem clerum contemnentes, deceptores animarum & laqueos diaboli appellabant. Sacramenta ecclesiae irridebant & sacrosanctum corpus & sanguinem negabant. Luxuriam inter se quomodocumque, aut cum quibuscumque perpetratam dicebant non esse peccatum, allegantes *omnia munda mundis*.

De Philippo archiepisc. Coloniensi.

1191 Obiit Philippus archiepiscopus Coloniensis apud imperatorem constitutus in Apulia. Successit in locum Reinhaldi, atque cancellarius apud Barbarossam factus, comes de *Heinsbergh* natus. Hic muro validissimo, & turribus validissimis & aquis Coloniam ampliavit & cinxit, includens multa monasteria & collegia anno 1182. Hic quoque duos ducatus Saxoniae, Westphaliae & Angariae ecclesiae Coloniensi Caesaris auctoritate adjecit, ab Henrico duce Saxoniae & Westphaliae Leo cognomento, eo quod imperialia jussa contempsisset, una cum ducali honore et pace. Collegium nostrum suburbanum Novesiense ratificavit, atque inibi fore quindecim canonicorum sub praeposito voluit & ordinavit, quibus etiam largam dedit benedictionem. Fundationem vide supra.

De conventu nostro suburbano.

De Brunone III. archiep.

Bruno III. eius nominis de *Altena* successit, majoris ecclesiae praepositus, & postea resignato officio suo pastorali factus est monachus in monasterio Veteris montis, in quo & sepultus est. Hoc monasterium initium sumpsit anno 1136.

Ordo Teuthonicorum.

His temporibus incepit ordo Teuthonicorum in terra sancta per quosdam cives Bremenses & Lubecenses, qui cum Adolpho comite de *Holstein* sub Friderico imperatore primo mare transfretarent, pauperes & peregrinos pro Dei amore in curam suscipientes, quantum eis licuit, sub papilionibus nutriendo fovebant, primum in Acharon hanc propriam domum & ecclesiam construentes, quam domum fratrum Teuthonicorum appellantes nomen ordini indiderunt. Hujus ordinis est servire peregrinis & infirmantibus.

Circa idem quoque tempus coepit ordo sanctae Trinitatis de redemptione captivorum, cujus potiora coenobia sunt in Francia constituta. Hujus ordinis est pro redemptione Christianorum, qui apud infideles in terra sancta detinentur captivi, substantiam suam liberaliter impendere, ac eos [illegible] bus manifestando subvenire.

Ordo Trinitatis redemptionis captivorum.

De Adolpho archiepisc. Coloniensi.

In episcopatu Coloniensi Brunoni successit frater ejus Adolphus de *Altena* majoris ecclesiae canonicus, postea anno 12.. Hic Ottonem Brunswicensem una cum Philippo Barbarossae filio electum Aquisgrani anno 1198 in maximum sui detrimentum coronavit in imperatorem. Ob horum duorum imperatorum electionem, facta est non parva in imperio dissensio, quae & plurimorum malorum origo fuit. Adolphum ideo quod auctor hujus mali videbatur, summus pontifex Innocentius III. per Sifridum Moguntinum archiepiscopum & Cameracensem deponi curavit. Depositus est anno 1205 in summo templo, coram Ottone rege & universo clero & populo. Postea turbulenter anno 12.. hic [illegible] conventui nostro donavit. Vide supra.

Audiens autem Philippus electionem Ottonis, trecentis militibus armatis, cum multis aliis [illegible] ad Aquisgranum properavit, quatenus Ottonem ab ingressu civitatis arceret, & sibi urbem ad sedem regni servaret. Sed Otto cum suis adjutoribus civitatem ipsam tempore messis obsidione cingens, violenter captam obtinuit, atque in sede regni sedens inde recessit committens eam suis fidelibus custodiendam. Interim Philippus congregato numeroso milite Alsatiam intravit, & quia prope messem erat, omne frumentum in agris repertum perdidit. Multa itaque inter ipsum Philippum & Ottonem bella fuerunt per annos ferme octo.

Civitas Aquisgrani ab Ottone capta.

1198 Rex Philippus Argentinam obsedit, Rubiacum & multa praedia episcopi Argentinensis, & Adelberti comitis de *Dagesburgh* confringere solo aequavit.

Odoacharus dux Bohemiae in regem a Philippo Moguntiae creatur, ut sibi faceret Bohemos rebellantes hactenus sibi obnoxios.

Dux Bohemiae in regem erectus.

Eodem anno circa mensem Octobrem Philippus rex una cum novo rege Bohemorum, flumine Mosellae transito, in manu valida & exercitu copioso, fines Coloniensium contra Ottonem invasit, Remagium, Bonnam, cum multis circumjacentibus villis incendio cremavit.

Eodem tempore Lotharingi, quos in adjutorium sui Otto vocaverat, circa Andernacum cum Philippo rege non valentes resistere, reliqui tum clamore, partim eum occulte fovebant, multa & inaudita scelera in regione illa perpetrarunt. Sanctimonialem quandam omnibus indumentis spoliatam melle perunxerunt et plumis induebant vo-

Sanctimonialis melle & plumis contumeliose tractata.

ligabant, ſeque monſtroſe hirſutam caballo impoſuerant, verſa eius facie ad caudam caballi. Cumque hoc tali modo, imo miſerabile ſpectaculum per aliquot dies circumduxiſſent, rex Philippo regi innotuit, qui zelo Dei ſucceſſus, omnes ſceleris huius reos aquæ bullienti tradi juſſit. Andernacenſe quoque oppidum exuſtum eſt per exercitum ejuſdem regis Philippi.

Otto cum Colonienſi archiepiſcopo contra Philippum veniens Confluentiam, partem civitatis, una cum villis adjacentibus cremavit.

1201 Philippus rex iterato exercitu collecto Moſellam tranſivit, Coloniam obſedit, archiepiſcopum cepit & civitatem ac totam provinciam in deditionem coegit. Poſtea veniens Aquiſgranum cum multis principibus una cum regina in ſede regni ſe collocavit.

Ordo Prædicatorum.

Eodem ferme anno cœpit ordo fratrum Prædicatorum per inſtitutionem ſancti Dominici viri eximiæ ſanctitatis, qui oriundus fuit ex Hiſpania. Fuit hic Dominicus antea ſupprior ordinis noſtri canonicorum regularium. Eius inſtitutionem Innocentius III. papa confirmavit.

1205 Depoſito Adolpho archiepiſcopo Colonienſi, elegerunt Brunonem de Sayn præpoſitum Bonnenſem in archiepiſcopum, & ſecuta ſunt infinita mala. Adolphus enim regem Philippum propter cuius adhæſionem depoſitus fuerat, Spiræ curiam cum principibus tenentem accedens, & quæ paſſus fuerat exponens, conſilium & auxilium poſtulavit. Communi ergo decreto principum rex contra Brunonem & Colonienſes magnum congregavit exercitum, & poſt Nativitatem B. Mariæ Virginis Moſellam tranſivit, & in feſto ſancti Michaelis Archangeli Coloniam obſidione vallavit, qua tandem dimiſſa Nuſſiam obſedit, & cepit, quam Adolpho depoſito dedit. Quibus peractis omnem provinciam, concremando, ſpoliando, miſerabiliter affligendo ubique devaſtavit, & multas munitiones cepit, caſtrum etiam *Lanſ-krone* nuncupatum, ad domandum Colonienſes ſpecioſum atque fortiſſimum ſuo tempore conſtruxit.

1206 Philippus rex iterum fines Colonienſium ingreditur, occurrente ſibi Adolpho quondam archiepiſcopo, cum comitibus & magno exercitu, totum epiſcopatum pro libitu ſuo cuncta ſubjiciendo percurrit. Rex autem Otto & Bruno, qui eodem menſe a Syfrido Moguntino in archiepiſcopum ordinatus fuerat, præſentibus duobus epiſcopis de Britannia a rege Angliæ miſſis, cum quadringentis equitibus & duobus peditum millibus de Colonia exeuntes, cum Philippo pugnare ſtatuerunt. Congredientes ergo hi duo reges cum exercitibus ſuis, apud *Waſ-ſenbergh* Otto & ſui terga verterunt, & Philippus rex victoriam obtinuit, & inter alios nobiles multos etiam Brunonem archiepiſcopum Colonienſem cepit, quem manicis ferreis conſtrictum ſecum abduxit, & pluſquam ad anni ſpatium in arcta cuſtodia tenuit. Inter hæc Colonienſes conſiderantes ſibi totum imperium adverſari, & ſuos conatus ubique fruſtrari, accepto conſilio & nuntio ducis Brabantiæ, Philippum regem Boppardiæ commorantem adeuntes, & veniam conceſſionem poſtulantes, in gratiam recepti ſunt.

1207 Conradus epiſcopus Spirenſis eccleſiam ſancti Sepulchri Spiræ in qua erant moniales, cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis tradidit cuidam decano, qui ſemotis monialibus conventum virorum inſtituit.

1207 Bruno archiepiſcopus Colonienſis in conventu principum in Augusta a vinculis abſolvitur.

1208 Philippus imperator ab Ottone comite Palatino de *Witelſpach* in conclave, ignorante rege, interficitur.

Eodem anno Philippo occiſo, maximus principum ac nobilium conventus Francofurti celebratus eſt, ubi Otto rex quondam adverſarius Philippi, ab omnibus denuo unanimiter fuit electus, & in regnum confirmatus, qui & filiam regis Philippi duxit uxorem.

Eodem anno Bruno archiepiſcopus Coloniam revertitur, & cum maximo tripudio & gaudio ſuſcipitur a cuncto populo & clero Colonienſi. Moritur hic Bruno eodem anno altera poſt omnium Sanctorum, & in majori eccleſia ſepelitur non ſine lachrymis multorum. Quo mortuo Theodoricus præpoſitus Apoſtolorum qui comes de Monte, conſilio & auxilio regis Ottonis in archiepiſcopum electus eſt, præfuit annis ſex uſque ad Dominum 1214 adhærens excommunicato Ottoni, propterea a ſummo pontifice excommunicatur, & ab officio paſtoralis curæ deponitur. Profectus Romam per triennium ibi hærens, nihil a ſummo pontifice impetrare potuit. Hic caſtellum Godeſburgum ædificavit, cuiuſdam uſurarii Judæi ære quem in vinculis trahebat. Fuit olim ibidem capella ſancti Michaelis. Mira res: ubi ſtructura caſtelli incipiebatur, viſus eſt ſanctus Archangelus Michael per aera migrans in alium locum ſe transferentem, ubi extructum ſibi Deoque dicatum templum. A morte ſepultus eſt in monaſterio Veteris-montis apud conſanguineos & patres ſuos.

Ordo Minorum.

His ferme temporibus ſanctus Franciſcus ordinem fratrum Minorum in Italia cum magna religione & ſanctitate inchoavit: in quo ſucceſſu temporis complures viri ſancti atque clariſſimi doctiſſimique claruerunt, qui verbo & exemplo eccleſiam magnifice illuſtrarunt.

Ordo Cruciferorum circa hæc tempora

initium ſumpſit ſub Innocentio tertio.

1214 Otto IV quondam imperator, ſed ob ſuam in pontificem pertinaciam excommunicatus, terram comitis Gelrenſis igne ac ferro devaſtat.

Colonienſes a Sifrido Moguntino archiepiſcopo Romani pontificis legato excommunicantur, eo quod ibidem epiſcopus Monaſterienſis præter expectationem ſuam, a quibuſdam fautoribus imperatoris Ottonis depoſiti captus erat, & Werdenam miſſus: divina quoque Coloniæ officia celebrari prohibentur per annum & menſes quinque, tandem a Treverenſi archiepiſcopo abſoluti.

De Engelberto archiepiſc.

1215 Engelbertus majoris eccleſiæ præpoſitus, filius comitis Montenſis, in archiepiſcopum Colonienſem eligitur: qui præfuit annos ferme decem, vir optimus, cleri amator, & pauperum defenſor, quem Fredericus comes de *Ysenburg* conſanguineus ejus poſtea crudeliter interfecit. Cauſa fuit: Iſenburgius eccleſiam Eſſendienſem virginum collegium moleſtare cœpit: quod cum archiepiſcopus ei interdiceret, factus eſt ei inimicus. Hic archipræſulem proficiſcentem in Weſtphaliam circumveniens, in concava via multis vulneratus occubuit. Corpus a ſuis in Montenſe monaſterium delatum, & fratribus quos multum dilexerat oſtenſum, multis effuſis ſuper eum lacrymis, atteſtantibus teſtibus, corpus Coloniam portatum eſt, & ſummo totius urbis mœrore in ſummo templo tumulatum. Homicida ejus a Frederico II proſcribitur, ſed mox Leodii captus Coloniam perducitur, atque anno 1225 per portam ad nortem condemnatus ſancti Severini educitur, & in monticulo proximo rotæ impoſitus, ovium a quo membra confringuntur, & altius levatus cibus corvorum expoſitus.

Sub hoc ſancto epiſcopo multa monaſteria initium ſumpſerunt. Cœnobium virginum Ciſtercienſis ordinis *Benninckhovae* Colonienſis diœceſis, non procul a Lippia. Sub hoc quoque cœnobium virginum in *Eppinckhoven* non procul a Novéſio inceptum eſt anno 1214. Anno 1218 Gerardus comes Gelrenſis ædificavit monaſterium virginum Ruræmundæ ordinis Bernard. Mons principis Xantenſibus vicinus primo a monachis Segenbergenſibus inhabitatus, poſtea opera Norberti ſanctiſſimi canonicis monaſtibus traditus ad inhabitandum, ordinis Ciſtercienſis, cœpit anno Domini 1100. Hactenus eligendi pontifices & epiſcopos penes imperatorem erat: cui ſubtracta poteſtas, canonicis capitularibus collegiorum tradita eſt. Hic Engelbertus dicere ſolebat, ſine periculis ſe facere pacem non poſſe in terris.

1216 Innocentius III & Otto quartus moriuntur. Hic præ mentis dolore infirmatus, eo quod ab omnibus derelinqueretur imperii principibus.

1218 Mare terminos ſuos in Phriſia tranſiens & procul egrediens, terram in longitudine circumquaque occupavit, villas integras delevit, eccleſias, domos, & caſtella cum oppidis innumeris ſubvertit, & pluſquam centum millia hominum conſumpſit. Sunt qui ſcribunt hanc diluvii cauſam quamdam irreverentiam venerabili Sacramento dominici corporis exhibitam a quodam homine temulento, qui hoſtias de patena in manu ſacerdotis pugno dejecerat in terram, & hanc divinam fuiſſe ultionem.

1219 Hieroſolyma quæ videbatur inexpugnabilis deſtructa eſt a Corradino filio Saphadini, foris & intus muri ejus cum turribus redacti ſunt in acervos lapidum, præter templum Domini, eccleſiamque ſancti Sepulchri, & arcem quam turrim David appellant.

De coronatione Frederici II.

Fredericus II. imperator coronatur a papa Romæ, qui proficiſcens in Apuliam, cum magno ſuorum exercitu, multa ibi bella commiſit, & omnem terram cum tota Sicilia ſuo imperio ſubjugavit; ſtatimque inter ipſum & Honorium III papam diſſenſiones ſubſecutæ ſunt, eo quod transfugas comites papa in defenſionem ſuſceperit, quæ multis annis cum utriuſque partis diſpendio maximo duraverunt.

Eodem anno Alſatia a duce Lotharingiæ devaſtatur propter injuriam ſibi a quibuſdam illatam.

1221 Civitas Wormatienſis igne caſuali incenſa, fere media pars conſumpta fuit, eccleſia quoque ſancti Pauli ſimiliter fuit combuſta, & infinita civibus damna illata.

Hoc anno fratres Minores Wormatiam primo intrantes, ordinis ſui monaſterium ex eleemoſynis fidelium ibidem conſtruxerunt.

1222 Epiſcopus Spirenſis audiens moniales in *Hoſen* juxta *Durckheim* ſuæ diœceſis a recto tramite regularis obſervantiæ nimium declinare, vitamque vivere improbam & nimis turpem, ejecit, & abbati Lympurgenſi pro ſuis monachis conceſſit.

Eodem anno magnus in Colonia & circa terræ motus fuit, & multa ædificia ſubverſa.

De monaſterio ſuburbano.

1222 Eodem anno jus patronatus eccleſiæ in *Elcen* prope *Grevenbroeck* noſtro monaſterio donatum, & libere reſignatum fuit per nobilem virum Theodoricum de *Myllendunck*.

1223 Conradus nobilis vir de Dicka vendidit curtim *Dernhem* cum omnibus attinentiis ſuis monaſterio noſtro ſuburbano, præſidente tunc & emente præpoſito Luppone. Præterea libere donavit jus patronatus eccleſiæ in *Norpe*, necnon & majores & minores

De eodem.

decimas cum allodio ſuo, accedente conſenſu & auctoritate domini Engelberti archiepiſcopi Colonienſis. Acta ſunt hæc Nuſſiæ anno Dominicæ Incarnationis 1223 in-

dictione XI. anno pontificatus archiepiſcopi Engelberti ſexto. Quam venditionem, donationem & effeſtucationem legitime factas ipſe dominus Engelbertus ſigilli ſui appenſione, & teſtium munitione roboravit, eodem die loco & anno. Veruntamen anno Domini 1517 indictione ſexta, ſedente Leone X. ſummo pontifice, inſtitit venerabilis dominus Gerardus *Ryppe* prior monaſterii jam dicti apud reverendiſſimum archiepiſcopum Hermannum S. comitem de Weda, ut prædicta eccleſia parochialis in *Norf* una cum decimis conventui, ſeu menſæ conventuali ejuſdem perpetuo univetur & incorporetur, item quod ſi dicta eccleſia pro tempore vacaverit, præſentatio perſonæ idoneæ ad ſe & pro tempore exiſtentem priorem dicti monaſterii de antiqua & approbata conſuetudine pertineat, obtinuit a reverendiſſimo. Præterea confirmatum eſt a Leone X. ſummo pontifice anno 1517 duodecimo Kalendas Januarii. Qui quoque adjecit quod pro tempore amovibilis eſſe perſona conſtituta debeat, ad inſtantiam & nutum prioris & conventus.

De pastore Ryppe.

1225 Sancto Engelberto interfecto ſucceſſit in archiepiſcopatu Henricus de *Molenarck* Bonnenſis præpoſitus, & præfuit annis duodecim, qui caſtrum *Hemburgh* deſtruxit.

Henricus archiepiſcopus.

1226 Henricus epiſcopus Wormatienſis cœnobium monialium Ciſtercienſis ordinis in *Kirſſgarten* extra muros civitatis a fundamentis erexit, moniales impoſuit, quibus de neceſſariis providit. Verum poſt annos 217 Fridericus epiſcopus Wormatienſis, expulſis (propter enormitatem vitæ) monialibus, regulares ſancti Auguſtini canonicos de obſervantia Windeſhemenſi ad locum eorum repoſuit, qui locum illum inhabitarunt multis diebus.

Monaſterium Kirſgartenſe.

1229 Hieruſalem, cum quibuſdam caſtellis per Fridericum imperatorem ſecundum, ſub certis conditionibus a Soldano Ægyptiorum ſine omni congreſſu aut ſanguinis effuſione recuperata eſt, & in manibus Chriſtianorum denuo tradita.

Jeruſalem Chriſtianis reddita.

1231 Kalendas Decembris obiit ſancta Eliſabeth filia regis Hungariæ uxor Ludovici pii Thuringorum & Haſſorum landgravii quinti, mulier multarum virtutum & ſanctiſſimæ converſationis, quæ ſtatim infinitis miraculis clareſcere cœpit.

1232 Cœnobium Duſſeren cœpit anno 1232.

Eodem anno Fridericus imperator principatum monaſterii non longe a Wormatia Benedicti ordinis quod dicitur Lauriſſa, cum omni honore, vaſſallis, miniſterialibus, oppidis, caſtris, villis, turribus, proventibus, & attinentiis ſuis, quem abbas ſemper eius loci habere conſuevit, de ipſo monaſterio abſtulit, eumque Sifrido archiepiſcopo Moguntino in perpetuum donavit, cujus valor pretium centum millium florenorum excederet. Quam donationem Gregorius papa nonus, ad inſtantiam archiepiſcopi confirmavit, mandans ei, ut expulſis inde monachis Benedicti ordinis, Ciſtercienſes in locum eorum reponat. Monachis hinc inde altercantibus, vacavit aliquandiu monaſterium, poſſedit tandem Innocentius quartus, monachos Præmonſtratenſis ordinis inſtituit ibidem.

Laureſſenſe monaſterium traditur ad Præmonſtratenſes.

1234. Wormatia igne caſuali ſuccenſa ex magna parte combuſta fuit, non ſine multorum civium damno irrecuperabili. Hoc incendium biduo duravit.

Wormatia igne ſuccenſa.

Landolphus epiſcopus Wormatienſis moniales ordinis Ciſtercienſis monaſterio *Nonnenmunſter* vulgariter dicto, in ſuburbio civitatis propter inordinatam vitam ipſarum expulit, aliiſque alterius ordinis introduxit.

1236 Maxima vini abundantia crevit in Alſatiæ partibus, ita ut quartale vini unum pro uno denario emeretur, ſequenti vero anno ſedecim denariis vendebatur.

1237 Conradus de *Hochſteden* præpoſitus ſummæ ædis in archiepiſcopum Colonienſem eligitur.

Conradus archiepiſcopus.

1238 Obiit Henricus ultimus Alſatiæ Landgravius, ſine heredibus, qui multa ab imperio, eccleſiaque Argentinenſi & aliis feuda tenuerat, quæ illo mortuo ad ſuos dominos ſunt reverſa. Porro titulus comitatus provincialis apud eccleſiam Argentinenſem remanſit uſque in præſens.

Landgraviatus Alſatiæ.

1242 Idibus Aprilis civitas Wormatienſis, igne caſuali incerta ſupra medietatem conſumpta eſt, & pluſquam trecenti homines eodem incendio perierunt.

Wormatia igne periit.

1247 Wilhelmus Hollandiæ comes, ætate & opibus florens Noveſii ad imperium Romanum eligitur.

1248 Conradus archiepiſcopus Colonienſis homo dives & magnanimus, magnam illam & inſignem eccleſiam Colonienſem majorem conſtruere cœpit, ponens primum lapidem in vigilia Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis, quod opus licet quotidie laboribus artificum ſumat incrementa, itaque jam per annos trecentos & triginta octo, ſine intermiſſione continuatum, tamen adhuc hodie minime eſt completum propter ingentem ſui magnitudinem & excellentiam. De cujus auctore, tempore & ſtructura verſus in ſummo templo leguntur inciſi in lapide ſupra fores, ubi faſces regiminis archiepiſcopi per annos cernuntur.

Anno milleno bis centeno quater X duplo octo,
Dum colit aſſumtam clerus populuſque
MARIAM,
Præſul Conradus ex *Hochſteden* generoſus,
Ampliat hoc templum, lapidem locat ipſeque primum.
Anno milleno ter C vigenaque junge,
Tunc novus iſte chorus cœpit jubilare canoris.

Hic multa caſtella ad archiepiſcoparum A ſuo ære comparavit, cui et am ſuas ditiones & bona elargitus eſt. Ædificavit quoque juvantibus Colonienſibus munitiſſimam arcem Tuiti, quâ & comitatum comitis de Monte coercere potuit: verum poſtea inimici facti Colonienſes everterant munitionem.

Comes Juliæ eccleſiæ Colonienſi infeſtus.

Eodem tempore comes Juliæ ſe eccleſiæ Colonienſi oppoſuit, diuque bella contra Conradum geſſit, qui tandem captus eſt & valde duriter in vinculis detentus in munitiſſima arce *Nideken* prope Tulpiacum.

Hujus quoque tempore cœnobium apud dominam Gertrudem cœpit, cui & multa B privilegia contulit.

Eodem quoque temporibus inchoatum eſt quoque monaſterium virginum in *Sterrende*, per inclitam Mathildem dominam ab *Hile* in honorem beatæ Mariæ Virginis.

Multa hic bella contra Colonienſes geſſit, cui cum ferret ſuppetias comes de Monte, Colonienſes catervatim maximo numero congregati trajecerunt, ut ligna cæderent in terra Montana atque Coloniam veherent. Hoc audito, comes de Monte congregatis quadringentis equitibus eis obviam occurrit, præliumque commiſit, in quo quatuor viri C fortes a parte comitis ceciderunt. Comes, recuperato exercitu, denuo eos invaſit, eorumque L occidit. Colonienſes vero ubi ſe ſuperatos viderunt, fugerunt, triſteque nuncium ſuis afferentes concivibus. Qui caſum ſuorum miſerantes trajecerunt, & igne ſolotenus Tuitium concremarunt, ſuoſque mortuos Coloniam tranſferentes ſepelierunt.

Wilhelmus Hollandiæ comes ... imperator.

1249. Mortuo Henrico, Welhelmus comes Hollandiæ contra Fridericum imperatorem & Conradum filium ejus Aquiſgrani a Colonienſi epiſcopo Conrado, præſentibus multis epiſcopis & principibus imperii cum D maxima pompa & populi congratulatione in imperatorem inunctus & coronatus eſt. Omnes autem inferiorum partium principes & nobiles obedientiam ei præſtiterunt, præter quoſdam caſtellanos adhuc Friderico fideles. Inter quos fuit caſtellanus de *Kerſerſwerde*, quem rex Welhelmus obſidione circumcingens ſuperare non potuit, quoniam ſe fortiter defendit.

1256. Welhelmus a Friſonibus occiditur anno regni ejus ſeptimo.

Albertus magnus epiſc.

1259. Albertus magnus ordinis Prædica- E torum conventus Colonienſis, natione Suevus, vir undecumque doctiſſimus provisione Alexandri IV. factus eſt epiſcopus Ratiſponenſis in Bavaria, cum eſſet ætate annorum 60. ſed non diu poſtea reſignavit.

Eodem anno iterum Wormatia ultima die menſis Aprilis igne caſuali arſit, cum multorum damno media conſumta fuit.

1260. Inundatio Rheni tanta fuit, quæ domos & ædificia ſubvertit, itaut plures relictis ſedibus ad montes fugerent.

1261. Conradus de *Hoſteden* archiepiſcopus Colonienſis, qui multas cum civibus ſuis contentiones in ſuo pontificatu habuit, in majori eccleſia ſepultus eſt. Cui Engelbertus ſecundus de *Falkenburgh* præpoſitus S. Gereonis, per electionem capituli ſuccedens, præfuit annis ferme quatuordecim: qui & ipſe multas & continuas diſſenſiones cum Colonienſibus habuit.

Engelbertus II. archiep.

1263. Comes Juliacenſis inimicitias habuit contra archiepiſcopum Colonienſem, ad arma venientes ſuperantur Juliacenſes multis occiſis.

1267. Maxima inter cives & conſulatum Colonienſis civitatis ſeditio fuit exorta. Nam cum rectores ipſius urbis cives gravare viderentur inſolitis precariis & exactionibus, cives pravorum conſilio uſi, ſe conſulatui temere oppoſuerunt, & concitata ſeditione graviſſima, prorumpentesque ad arma, ſe mutua congreſſione in ipſa civitate petentes armis vulneraverunt, non paucis utrobique occiſis.

Seditio in Colonienſi civitate.

1268. Bellum ruſticanum exoritur in Batavia & Hollandia. Convenientes in maxima multitudine ruſtici, venientesque Trajectum, a civibus ut defenſores libertatis libenter admiſſi ſunt: qui ſtatim omnes nobiles de civitate cum ignominia ejecerunt. Inde progredientes, oppida, caſtella & munitiones nobilium multas obtinuerant & quaſdam funditus deſtruxerunt. Sed paulo poſt iſta ſeditioſa factio victa, occubuit & evanuit.

Bellum ruſticanum in Batavia & Hollandia.

1269. Pro tempore nonnulli Colonienſes ad Engelbertum Bonnæ morantem confugerunt, a quo benigne ſunt recepti pro eo quod cum Colonienſibus non bene concordaret. Qui conſilio accepto, Coloniam noctu accedentes per occultum meatum ſub terra per murum, per quemdam pretio facto intrare volentes, civitatem tradere in manus ipſius pontificis laborabant: ſed conſilio detecto, nihil profecerunt, licet multi hac occaſione male perierunt. Hic frater Engelbertus primo occubuit, dux Lymburgenſis capitur.

His temporibus Engelbertus ædificavit duas maximas turres, quarum una *Eyck*, altera *Gegen Thom* appellatur.

1271. Concilium generale Lugduni celebratur.

1272. Engelbertus II. archiepiſcopus Colonienſis moritur: Bonnæ in eccleſia S. Caſſii ſepelitur. Cui ſucceſſit Siphridus de *Weſterburgh*, & præfuit annis 24. menſibus 3. vir laborum patiens & belli non ignarus.

Sifridus archiepiſcopus.

Eodem anno donata fuit conventui noſtro ſuburbano Novelienſi curtis illa in *Salchem*, quæ ſita eſt apud Arnapham, haud procul a monaſterio virginum Vallis-gratiæ.

De monaſterio ſuburbano.

Eodem anno electus eſt Rudolphus ab *Habſpurgh* fortis & ſtrenuus, qui maiorem

Rudolphus rex Romanorum eligitur.

regna abſque formidine ſibi ſubjecit, a cujus A progenie & ſtemmate deſcendit domus illa illuſtriſſima, & multis nominibus decantatiſſima per orbem Auſtriaca, ex qua prodierunt Cæſares Fredericus III. Maximilianus, Carolus quintus, Philippus filius ejus victorioſiſſimus rex Hiſpaniarum, de quibus inferius latius dicemus.

1278. Rex Rodolphus regem Bohemiæ, eo quod imperio parere contempſerat, devicit & occidit: ducatum Auſtriæ dedit Alberto primogenito. Totum regnum Bohemiæ ditioni ſuæ ſubjugavit. Sicque domus Auſtriæ ducatus ad comites de *Habſpurgh* imperiali munificentia devenit, & penes eos manet uſque in præſentem diem.

B

Iuliaci comes occiſus Aquisgrani. 1278. Civitas Aquenſis a partibus epiſcopi Sifridi ſtabat contra Wilhelmum comitem Juliacenſem. Comes vero cum tribus filiis & 400. nobilibus militibus & armatis Aquisgrani de ſero circa horam nonam intravit occulte, volens civitatem capere ac ſuo dominio ſubjugare. Quo cognito, occluſerunt cives portas civitatis, & in domibus, parietibus perforatis deſtructiſque, convenientes ad arma, congregati concurrentes, ipſum comitem cum omnibus ſuis in medio fori, bello congreſſi occiderunt, ita ut ne unus evaderet. Laico quodam comitem aſſertus occidit: pro cujus facti expiatione graviter poſtea mulctati ſunt. Nam tertiam partem oblationum in eccleſia beatæ Mariæ ſemper Virginis, ex devotione peregrinorum vel undecumque cedentium, comitibus de Juliaco duce perpetuo tandem coacti ſunt. Præpoſitum quoque eccleſiæ Aquisgranenſis ordinandi & conſtituendi poteſtatem comites Juliacenſes, nunc duces, ex hoc facto violando obtinuere. Wilhelmo

C

Sifridus archiepiſc. Juliacum oppugnat & deſtruit. autem comite Juliacenſi occiſo, Sifridus archiepiſcopus Colonienſis ejus dudum inimicus, Aquenſibus confœderatus, terram illius deſtitutam prius per armatam manum ingreditur, omnia ferro & igne demoliens, oppida capit, obtinet munitiones, totamque in ſuam poteſtatem redigit comitatum: contra quem dux Brabantiæ auxilio conſanguineorum & amicorum comitis occiſi, exercitum duxit, ſed parum profecit. Sifridus Juliacum cum ſuis fortiter obſidebat. Obſeſſi vero Juliacenſes poſt diuturnam obſidionem eruperunt, & commiſſo prælio vulnerati fugatique ſunt. Sifridus capta civitate, fortiſſimam arcem ſundam demoliri juſſit, quæ muris civitatis imminebat, & in cinerem redigi. Marcodurum quoque cepit, omnia ut fere caſtella & munitiones terræ Juliacenſis occupavit & obtinuit, exceptis *Nideggen* & *Hambach*. Expugnavit quoque Bedburum, & alia caſtella circumjacentia, quorum nonnulla deſtruxit, alia fortiora conſtruxit. Tulpetum muniit, & fortiſſimum propugnaculum ibidem conſtruxit, in loco ſacrato.

D

E

Eodem anno dux Lymburgenſis, & conſanguinei occiſi comitis Tulpetum obſidione cingunt. Sifridus congregato exercitu eos primo congreſſu fugat. Tandem Martino papa quarto vices ſuas interponente, concordia facta eſt, & archiepiſcopus omnia quæ abſtulerat, oppida, caſtra, & villas reſtituit.

Iiſdem temporibus Carpenam, caſtrum ducis Brabantiæ, quod idem dux a nobilibus de *Gymenich* emerat, 6. hebdomadibus obſeſſum, cepit ac tandem deſtruxit, ſicque ducem Brabantiæ in ſe irritavit.

1280. Albertus magnus obiit anno ætatis ſuæ 87. Coloniæ in medio choro conventus ſui ſepultus, non ſine opinione ſanctitatis. Alberti magni obitus.

1281. Rodolphus imperator in Burgundiam duxit exercitum, Biſuntinam civitatem obſidione cingens obtinuit. Comitem quoque ipſum cum maximo exercitu occurrentem ſuperavit, & in deditionem coegit. Rediens autem de Burgundia Colmariam, Thuregum, Beronam, & Hagenoiam civitates in rebellionem conſurgentes in expugnando cepit, auctoribus rebellionis partim occiſis, partim proſcriptis, & ſubiit terra coram eo in pace. Bellum Burgundicum.

1282. Sifridus archiepiſcopus congregato exercitu comitatum Bergenſem bis invaſit, eoque comitem coegit, ut duas turres unam in *Monheim*, alteram in *Mulhem* ædificatas ad domandum Colonienſes deſtrueret. Hodie adhuc veſtigia videntur. Sifridus archiepiſc. comitem Bergenſem [illegible]

Templum beatæ Mariæ Virginis ad gradus, cum una turri majori erexit.

1287. Judæi quemdam puerum Chriſtianum ex villa *Wamrade* oriundum nomine Wernerum, furtive rapientes, ad oppidum Weſalienſe juxta Rhenum ſecum abducunt, cumque pro recipiendo ſanguine ejus 15. kalendas Maii aculeis & cultris pungentes, poſt longum martyrium crudeliter occidunt, cujus corpuſculum in oppido *Bacherach* humatum, uſque in præſentem diem in quadam capella oſtenditur incorruptum, & ab incolis ibi pro martyre veneratur, ſignique claruiſſe multis dicitur. Judæi puerum Chriſtianum crudeliter occidunt.

1288. Duce Lymburgenſi tunc liberis obeunte pro eorum ducatu magna inter Johannem ducem Brabantiæ, & Reinhardum comitem Geldriæ diſſenſio orta fuit. Comes Geldriæ ſibi vendicabat ex propinquiori gradu conſanguinitatis uxoris ſuæ, qui multa caſtra & munitiones vi ceperat & jure propinquitatis ſervabat. Proximior autem erat Adolphus de Monte comes, hujus ducatus hæres. Sed jus ſuum duci Brabantiæ pro certa pecunia vendidit. Reinholdus eodem tempore Tyliam obſedit, & in deditionem accepit. Porro poſt aliquot altercationes inter duces & comites habitas, ventum ad bellum. Dux Brabantiæ in ſua parte habuit Godifridum fra- Bellum apud Woringen.

tem ſuum Brabantiæ ducem, Adolphum comitem de Monte, Henricum comitem de [illegible] Walramum comitem de Juliaco, Gerhardum fratrem eius comitem de Juliaco, Everhardum comitem de Marca, & fratrem eius, comitem quoque ſancti Pauli, comitem de *Loſ*, epiſcopum Leodienſem, cives Colonienſes, aliosque nobiles multos & fortiſſimos. Porro cum Reinaldo comite Geldriæ fuerunt Siffridus archiepiſcopus Colonienſis, Henricus comes Lutzenburgenſis, & frater eius Walramus, Johannes quoque dominus de *Limpurg*, Henricus comes des *Weſterborgh*, comes quoque de *Aldenborg*, & alii complures, commiſſo prælio quinto menſis Junii circa villam *Wœringen* dictam, in Colonienſi diœceſi, multi ab utraque parte ceciderunt, tandemque Johannes dux Brabantiæ victoriam obtinuit. ibi inter alios nobiles, qui a parte Reinaldi comitis Geldriæ, quorum numerus erat ultra mille, ceciderunt, Henricus comes de *Lutzelburgh*, & Walramus frater eius. Reinaldus Geldriæ comes a duce Brabantiæ capitur, non ſolum jus ſuum ad ducatum *Limpurg* cedere, ſed pro ſua etiam liberatione, multa caſtra, dominia & ingentem pecuniarum ſummam dare coactus fuit. Siffridus quoque archiepiſcopus Colonienſis ab Adolpho comite Montenſi captus per ſeptem annos in cuſtodia detinetur. Capti fuerunt & alii multi, plures vero interierunt. Sunt qui ſcribunt, in eo prælio centena hominum millia ad certamen belli convenisse.

Eodem tempore tandem deſtructum fuit caſtrum fortiſſimum in *Wœringen*, atque conclutum quod deinceps nunquam iterum reædificari debeat.

1289 Siffrido archiepiſcopo ſub cuſtodia comitis de Monte capto, Walramus comes Juliacenſis per terras eccleſiæ Colonienſis ferro debacchatur, & igne multa inhonorata incommoda pauperibus intulit. Caſtrum eccleſiæ fortiſſimum *Zulph* dictum, inter alia cepit ac funditus deſtruxit. Simili veſania concitatus Everhardus comes de Marcha cum ſuorum valido exercitu intravit Weſtphaliam & Angariæ ducatum ad dominium ipſius archiepiſcopi pertinentem, incendio & rapina devaſtavit, & multas munitiones terræ, caſtra & oppida ſibi ſubjugavit.

Eodem prælio Siffridus jus ſuum, quod habere putabat in cives & civitatem Colonienſem perdidit. Multo enim tempore epiſcopi bella cum Colonienſibus geſſerunt, non pro habendis & tenendis clavibus ſpiritualibus ſed temporalibus. Tantopere laborabant epiſcopi quicunque Colonienſes in honorum Cæſaris mancipium detorquere ſtudebant, ſiquidem ea res deveniret, ut cives in poteſtatem & jus archiepiſcopi vel in ipſius dominium venirent, civitatemque ipſi traderent, vel ſi hæc illis arduæ nimis viderentur conditio, ut non claves a militaribus a civitate deducerent, ubique conſerto prælio pro iis adipiſcendis pugnarent, victorique cederent. Cives accepta hac conditione, claves ligna ad hoc fabrefacta imponunt, fortiſſimis ferri ferreisque ligaturis munitunt, in campum prope *Wœringen* deducunt, *Wœringen* accendunt, caſtrum funditus demoliuntur, victoriam contra Siffridum obtinent, claves libertatisque penes illos manent hunc uſque in diem, domum civitatis decorantur prout aperte in inauguratione ſingulorum archiepiſcoporum vel regum pronunciatur. In perpetuam tantæ adeptæ victoriæ memoriam ſenatus Colonienſis capellam in platea ſancti Severini a fundamentis in honorem domini Bonifacii, quo die victores evaſerant, pulchre extruunt, ſingulisque annis eodem die feſtum celebre peragunt.

1291 Rodulphus imperator moritur, & Spiræ ſepelitur.

1292 *Adolphus* de *Naſſow* imperator eligitur Francofordiæ, poſtquam imperium vacaverat fere ad annum: qui ſuſcepto regno imperavit annos ſex. Contra hunc Albertus dux Auſtriæ filius Rodolphi regis defuncti, ſe quorundam principum auxilio erexit, dicens imperium ad ſe pertinere jure paterno, neque alium eligendum, quamdiu de regali progenie idoneus aliquis ad regnum poterit inveniri: unde conflictibus quibus victus Adolphus inferiorem illum habuit, donec tandem dejectus a principibus in agro Wormatienſi ab eo interfectus fuit.

1293 Wormaciæ civitatis magna pars denuo incendio horribili conflagravit.

1294 Siffridus archiepiſcopus Colonienſis poſt ſeptennium ſuæ captivitatis, etiam tamen pretio, de manu comitis Montenſis liberatus eſt. Multa enim caſtella & pagos pro liberatione ſua comiti dederat, inter alia autem illam ingentem nutriam terræ ſic dictam, vulgo *Maſſen*, quæ ſe a Rheno extendit uſque ad Montana: præterea ſortitam juxta Rhenum Duſſeldorpio Siburgium uſque quæ antiquitus vehendis navibus adverſo flumine utuntur. Tranſactio hæc ab archiepiſcopo Colonienſi & canonicis majoris eccleſiæ data ſigillatis literis confirmata eſt: quod comites Montenſes ſuique hæredes prædicta bona perpetuo jure poſſidere debeant. Non diu poſt idem archiepiſcopus arte & induſtria uſus, cum jam equitaret Benſbergio Tuitium, a comite petiit, ut propria perſona ſibi ſalvum conductum præſtaret Tuitium uſque. Comes nihil mali ſibi metuens, cum archiepiſcopo proficiſcitur: Tuitium veniens ab equitibus quos Siffridus in inſidiis habebat capitur, ibique contra juramentum ſedentem duro carceri uſque ad mortem mancipatur. Aſtute ſolebat ipſum comitem nudum caveæ ferreæ includere, melle illitum, muſcarum morſibus & aculeis hoc modo

obtinere quod vult. Tali aſſeveratione injuſte deterritus comes, omnia ſe redditurum archiepiſcopo quæ ab eo extorſerat, munuſque pro ſua liberatione additurum liberaliter, ac ſponte pollicitus eſt: ſed exauditus non fuit, quin potius improperanter tale reſponſum ab illo recepit: Habet S. Petrus, quibus tunc non reſtas promiſſis tuos emittere famulos, ideoque me vivente non dimitteris, ſed mortem in carcere ſubibis, diſceſque quemadmodum archiepiſcopum debeas tenere captivum. Itaque comes in cuſtodia moritur.

Siphridus archiepiſcopus comiti Geldrenſi Rheinhaldo duos pagos prope *Kempen* ſitos, antiqua & nova eccleſia dictos, dono dedit, eo quod intolerabile damnum ex conflictu Woringenſi traxerat.

Hic ſtruente caſtrum poſt captivitatem ſuam contra Colonienſium rebellionem extruxit, & turrim munitiſſimam juxta Berchem ad Rhenum. Item arcem Sonnam quoque ædificari curavit, & eccleſiam D. Franciſci Bonnæ anno 1298.

S. Irmgardis. — S. Irmgardis comitis *Zutphaniæ* filia, comitis terreni reſpuit, ut Chriſtum lucrifaceret, Coloniam ſe contulit, & in ſummo templo habitationem elegit. Romam ter profecta, a Silveſtro pontifice caput impetravit, Coloniam tranſtulit. *Reeſ* oppidum eccleſiæ Colonienſi aſſignavit: *Süchteln* cum omnibus ſuis attinentiis monaſterio D. Pantaleonis, eo quod illius conventus abbas ſuus eſſet frater, donavit, Coloniæ in ſummo ſepulta.

Hujus Sigiphridi tempore, quidam frater Nicolaus de ordine D. Franciſci ſanctimonia conſpicuus Noveſii obiit: ubique ſepultus, multis claruit miraculis.

Wichboldus archiepiſc. — 1297 Siphridus archiepiſcopus Colonienſis moritur, & in eccleſia Bonnenſi ſepelitur, cui ſucceſſit Wichboldus baro de familia ab *Holte* Weſtphalus, majoris eccleſiæ decanus, Noveſii ad epiſcopatum * conſtitutus eſt, vir prudens & doctus, qui eccleſiam tum propter vitia ære alieno gravatam mire juvit. Multas arces & oppida, quæ anteceſſores ſui amiſerant, ipſe recuperavit. Pacis publicæ obſervantiſſimus erat: ſe autem bello petitum viriliter reſtitit. Comitem de Marca, infeſtiſſimum eccleſiæ hoſtem, domuit, ejuſque ditionem ferro & gladio vaſtavit, prædamque ingentem egit. Hujus tempore extructum eſt monaſterium Ciſtercienſis ordinis Hortum D. Mariæ nuncupatum, a quadam matrona Colonienſi honeſtiſſima & devotiſſima, quæ uxor erat nobilis Hermanni *Crye*.

* E. con[illegible]

Eodem anno Albertus dux Auſtriæ vocatur ad imperium, & Adolpho rege a principibus imperii depoſito, Moguntiæ in imperatorem eligitur, Aquiſgrani a Wichboldo Colonienſi archiepiſcopo conſecratur, & in regem Romanorum coronatur: regnavitque annis 10.

Hoc ipſo anno civitas Colonienſis, quæ per annos ſeptem, menſes totidem ac dies novem excommunicationi ac interdicto eccleſiaſtico ſubjacuerat propter lites & diſſenſiones cum Siphrido archiepiſcopo habitas, Wichboldo ſucceſſore ejus conſentiente, a Bonifacio papa octavo fuit abſoluta, & divina officia denuo celebrari in ea permiſſa.

Wichboldus bellum indicit Colonienſibus. — His temporibus idem Wichboldus bellum Colonienſibus indixit. Hi Alberti imperatoris auxilium implorabant. Venit rex magno cum exercitu circa feſtum Remigii in terram Colonienſem, caſtra metatus eſt in *Rodenkirch*, *Weiſs* & *Sürde*. Diœceſis circumquaque a militibus depopulabatur, cremabatur, multaque damna inferebantur. Videns autem archiepiſcopus ſe multo inferiorem, & tantæ multitudini reſiſtere non poſſe, pacem a rege petiit: obtinuit quidem, ſed maximo & diœceſeos & ſuo damno. In manus enim regis caſtrum Cæſaris Werdenæ una cum telonio & oppido, quin etiam civitatem *Ipſoſch* dare coactus eſt, quæ antea multis annis regum Romanorum fuerunt, & ducentis oppignorata pro 10000. marcis argenti puri. Tum temporis idem Wichboldus Tulpiacum una cum caſtro ſuo oppignoravit comiti Juliacenſi, quæ poſtea Cuno archiepiſcopus Trevirenſis & gubernator Colonienſis redemit anno 1368.

Henricus I. archiepiſc. — 1304 Wichboldo mortuo, eligitur Henricus I. comes de *Virneburg* præpoſitus Colonienſis: ſed neque hic admodum bene cum Colonienſibus convenit, neque pacem cum circumjacentibus vicinis ſuis ſervare potuit, gerebat enim inimicitias contra Gerhardum comitem Juliacenſem, comitem de Marca, comitem Clevenſem, aliaſque permultos nobiles & potentes Weſtphaliæ. *Hulkerode* cum ſuis attinentiis provinciæ addidit. Caſtri *Liebeck* fundamenta jecit. Fridericum Auſtriæ ducem in imperatorem Bonnæ conſecravit. In Vienneſi concilio quod Clemens V. congregari mandavit, fuit. Bonnæ ſepultus anno 1331.

Rhodus inſula a [illegible]. — 1306 Hoſpitalarii ſancti Johannis Hieroſolymitani Chriſtianorum copiis adjuti, inſulam Rhodum cum aliis quinque in mari mediterraneo adjacentibus per annos quatuor fortiter oppugnantes tandem obtinuerunt, & infidelibus expulſiſque Turcis ipſam multis annis uſque ad annum a Chriſto nato 1522, quo tandem a Turcis cum ingenti reipublicæ Chriſtianæ clade, ſub Carolo V. & Adriano VI. pontifice, capitur.

Templarii. — Templarii ad Saracenos defecerunt. Hanc ob rem interfecti ſunt, qui comprehendi potuere, eorumque bona partim Rhodiis militibus qui inſulam paulo ante occuparant, partim vero novis religionibus ſunt attributa. Chriſtum abnegabant Templarii, &

in varios errores prolapſi ſunt.

Johannes Scotus. 1308 Johannes Scotus doctor ſubtilis ordinis Minorum Coloniæ obiit, in ſuo conventu ibidem in choro ſepultus.

His temporibus Petrus archiepiſcopus Moguntinus nobilem inſignem Charthuſiam extra muros Moguntinos a fundamentis extruxit, & magnifice provexit.

Viennenſe concilium. 1311 Clemens V. Concilium Viennenſe celebrandum indixit, quod biennio duravit, in quo inter cetera feſtum corporis Christi confirmatur. Ibi ordo Templariorum qui *Ordo Templariorum condemnatur.* annos ferme 184. ſteterat, ab ipſo Clemente papa condemnatus fuit, & uno die per univerſum orbem deletus, ad inſtantiam Philippi regis Francorum, cuius promotione ipſe papa electus fuerat. Fuerunt autem Templarii valde divites, quorum poſſeſſiones ut rex ſibi acquireret, crimen eis hæreticum falſum impoſitum, ut multi voluerunt, & eo tempore omnino parato. Platina vero & Volaterranus ſcribunt, quod ad Saracenos defeciſſe dicerentur, eorumque bona papa Rhodiis militibus conceſſit. Quin etiam multæ eorum domus per Germaniam aliis religioſis ſunt traditæ. Novesii Templariorum domum Minores conceſſa ſunt, quam ad hunc uſque tempus inhabitant. Vide Petrum *Bradeum.*

Conventus S. Claræ Coloniæ & Novesii. Circa hæc tempora cœnobium D. Claræ Coloniæ initium ſumſit. Item Novesii D. Claræ hoc cœnobium eſt, fundatum a Gerhardo comite Morſenſi.

Nicolaus de Lyra, ex Judæo minorita factus univerſam ſcripturam commentariis illuſtrat. Volater.

Brixia ſeditione deſtruitur ab Henrico VII. imperatore eius nomine.

1313 Quidam monachus Bernardus Prædicatoris ordinis in die Aſſumptionis beatæ Mariæ Virginis imperatorem Henricum communicaturus in hoſtia conſecrata ferunt intoxicaſſe. Unde magna in ordinem Prædicatorum perſecutio minus juſte fuit exorta, etiamſi frater ille innocens a crimine obiecto non fuiſſet, cum tamen unius hominis in totum ordinem non fuerit referendum.

Eodem anno Coloniæ in loco quod dicitur *Arenkmarcht*, in parochia ſancti Petri maxima pars domorum igne conflagrata eſt.

1315 Magna annonæ caritas in Germania & Italia fuit, etiam cuilibet pauperi publico edicto concederetur venalem expoſitum panem auferre. Multi fame conſumebantur.

Hæretici combuſti in Austria. Eodem anno in civitate Crembenſi Pataviensis diœceſis, in ducatu Auſtriæ, plures nefandiſſimi hæretici, per fratres Prædicatores inquiſiti, inventi & combuſti fuerunt. *Articuli eorum.* Articulorum hæreticos eorumdem primus erat: Miſſas vanitatem eſſe dicebant, & nullum vel reverentiæ vel utilitatis. Secundus articulus fuit: Luciferum cum dæmonibus ſuis cœlo iniuſte pulſum dicebant, tandemque beatitudini cum omnibus ſuis reſtituendum. Michaelem & Angelos omnes æternis cruciatibus deputandos, hominesque ab eorum ſecta alienos, æaliter eſſe damnandos. Unde cum ſe mutuo ſalutarent, dicebant: Salutet te noſtrum paſſus Lucifer. Tertius articulus iſte nefandiſſimus fuit. Dicebant enim, Mariam virginem mariti poſt partum, non hominem ſed angelum peperit, virgo poſt partum non fuit. Item dicebant ſe habere 12 apoſtolos qui totum imperium ſingulis annis perluſtrarent, & duos ex iis ordine & profeſſione ſeniores, ſingulis annis paradiſum intrare, ac poteſtatem ab Helia & Enoch ligandi & ſolvendi accipere, quam aliis communicabant in eadem ſecta conſiſtentes. *Contra Baptiſmum.* Sacramentum Baptiſmi irridebant, dicentes: Si Baptiſmus eſt Sacramentum, & per conſequens quilibet balneator eſſet Deus. *Contra Pœnitentiam.* Sacramentum Pœnitentiæ reſpuere videbantur, confitentes non ſacerdotibus, ſed laicis in genere peccata ſua in ſpecie exprimentes, ſperantes ſe ex hac confeſſione omnium peccatorum a pœna & a culpa remiſſionem plenariam recepturos. *Contra Euchariſtiam.* Sacramentum Dominici corporis non credebant, hoſtiam conſecratam, Deum fictitium appellantes. *Contra Matrimonium.* Sacramentum quoque Matrimonii irritantes meretricium in vulgari nuncupabant. Sacramentorum Extremæ unctionis irridebant, & interrogati ſuper eo quod ſentirent, unanimiter reſponderunt: Nos credimus quod olera quanto fuerint oleo plus condita, tanto eſſe meliora. Conſecrationes eccleſiarum cœmeteriorumque, & benedictiones palmarum, ſalis, aquæ, & cæterorum quæ in eccleſia fiunt nihil eſſe dicebant. Item dicebant Deum nec ſcire nec punire mala quæ ſub terra fierent, unde in ſpeluncis & cavernis ſubterraneis convenientes, pater cum filia, frater cum ſorore, ac filius cum matre indifferenter turpitudinem carnis ſuæ exercebant. Romanam eccleſiam non Chriſti ſed gentium infidelium eſſe dicebant, omneſque ſtatus eccleſiæ cum prælatis & miniſtris eius contemnebant. Jejunia irridebant, carnibus omni tempore, etiam in ſexta feria paraſceves veſcebantur. Dies feſtos non ſervabant, ſed in die Paſchæ laborabant. Perjurium dicebant non eſſe peccatum. Merita & interceſſiones quorumlibet Sanctorum poſſe hominibus apud Deum præſtare ſuffragia negabant. Sed & complures alios profitebantur errores ſuæ ſectionis, qui hic brevitatis cauſa omittuntur. Magnus eorum numerus fuit in Auſtria, Bohemia & terris vicinis. Vicerat quidam crematus nomine Neumo magiſter conſtitutus, eorum in Auſtria, Bohemia & in confinibus cum illo tempore pluſquam octoginta millia hominum omnes in eam ſectam iuratos & profeſſos fuiſſe, præter eos qui in aliis terris erant. Ex hac face Bohemia tunc infecta, uſque in præſentem diem, ctiam errorib⁹ & ...

tudinibus ſcatet. In Auſtria multi eodem A tempore combuſti ſunt, qui omnes unanimiter in ſuis erroribus permanſiſſe uſque ad mortem cum magna hilaritate perhibentur. Inter quos puella una ſpecioſa nomine Giſla, dum jam eſſet cremanda, interrogatur a judice, ſi adhuc eſſet virgo. Quæ coram omnibus reſpondit: Super terram adhuc virgo ſum, ſub terra vero minime. Credebant enim fatui, virgines ſub terra non poſſe deflorari, etiamſi a mille viris cognoſcerentur, neque tale ſtuprum eſſe peccatum.

1316. Ludovicus rex pacis fœdera in imperio inter reges imperiique ordines & civitates conſtituit, ſervarique ſub pœna gravi B voluit, & mandavit.

[illegible] 1318. Henricus Colonienſis archiepiſcopus, etſi ſenio confectus eſſet, nihilominus tamen pacificus eſſe non poterat, ſed pacis fœdera & pacta Ludovici regis fregit: quare Colonienſes juſſu Ludovici imperatoris, vocato in auxilium Johanne rege Bohemiæ, qui Lutzenburgi tum erat cum magno exercitu, Wilhelmo comite Hollandiæ, Johanne fratre ejus comite in Hannonia, Gerardo comite Juliaco, Adolpho comite de Bergis, cum quibuſdam aliis, contra Henricum archiepiſcopum Colonienſem ſupradictum, ſimiliterque etiam cum Frederico duce Auſtriæ ad bellum procedentes, multa ei damna intulerunt. & inter cetera caſtrum *Bruell* nuncupatum, ſpatio quatuor menſium obſederunt. Sed tandem pace interpoſita, & ſatisfactione facta, receſſerunt.

1320. Colonienſes ſecundum juſſu Ludovici imperatoris contra Henricum archiepiſcopum ſuum ad bellum procedentes caſtellum ejus *Urdiben* ceperunt ac funditus deſtruxerunt.

[illegible] 1322. Coloniæ deprehenſus Lothardus (a) quidam nomine Waltherus, magiſter & princeps ſcholæ hæreticorum illius ſectæ, de qua ſupra, qui etiam ſibi libros in quibus ſtulte torquebat ſacram ſcripturam, & obſcœnas mulierculas magnam multitudinem infecit. Comprehenſus autem errores ſuos acriter defendebat, unde per ſententiam ad ignem damnatus, combuſtus fuit, multos poſt ſe in Colonia relinquens diſcipulos.

[illegible] 1324. Colonienſes coadunatis ſecum multis comitibus atque Nobilibus, cum magno & valido exercitu intraverunt Weſtphaliam contra Henricum archiepiſcopum Colonienſem, & inter multa mala & damna quæ ei intulerunt, caſtrum fortiſſimum *Hoemenſtein* longa obſidione captum, ſolo æquarunt.

[illegible] 1326. Ludovicus Romanorum imperator ejus nominis quartus, Reinaldum ſecundum ejus nominis Gelriæ comitem in ducem & Principem, una patria ſua eidem nomi-

a Lege Lollardus ... [illegible]

nis per annos ferme octo uſque ad mortem in captivitate detinuit. Et abhinc principes terræ Gelrenſis duces eſſe cœperunt, titulo comitatus de *Zutphania* retento, uſque ad ducem Carolum qui ultimus dux Gelrenſis fuit, qui & ſine liberis obiit anno 1538.

1330. Baldewinus archiepiſcopus Treverenſis Carthuſianis monachis extra muros Trevirenſes conſtruxit quoddam inſigne monaſterium, quod in octo annis perfecit & magnifice dotavit. Pontem quoque circa Confluentiam lapideum ſuper Moſellam idem archiepiſcopus de novo multis expenſis hoc tempore conſtruxit. Carthuſia Treverenſis.

His quoque temporibus innoteſcere cœpit D. Chriſtina, virgo ſancta, quæ nata fuit ex *Stommel*. Corpus ejus aſſervatur in *Nidecken*. Collegium vero illud tranſlatum eſt Juliacum per principem Wilhelmum anno Domini 1509 in profeſto D. Remigii. [illegible]

Sub Henrico archiepiſcopo fuit Coloniæ quidam civis magnæ ex ſimulatione ... dus Grin nomine, quem invitatione decani ... ſonici ſummi templi ad convivium ... hæc nihil ſibi metuens, & ad cubiculum ubi famelicus alebatur leo deducitur, quo cum perveniſſet, ut illum arripientes canonici, in cubiculum detruſerunt. Statim leo accurrit, fauces famelicas pandens ipſum * devorare paratus erat. Ille ... periculum conſpiciens eſt ... & robuſtiſſima eſſet beſtia, arrepto pulvino, & circumvolutum ad brachium pulvinum in fauces leonis contorquet ac interimit. Cum eſſent inimicitiæ inter cives & archiepiſcopum in gratiam ... principis hunc bonum conſulem hac ratione occidere. Ille vero ambos laqueo ſuſpendi ſub porta quæ vulgo dicitur *Pfaffenporte*, curavit. [illegible]

D 1332. Henricus Colonienſis archiepiſcopus obiit, cui Walramus filius Gerhardi comitis Juliacenſis, præpoſitus Leodienſis, & theſaurarius Colonienſis, in archiepiſcopatu ſuccedens, præfuit annis 17 menſibus 6 diebus 19. Vir in utroque jure doctiſſimus, ſtrenuus atque pacificus, qui eccleſiam ſibi commiſſam, tam ſtrenue, pacifice uſdemque in utroque ſtatu rexit. Hic Walramus archiepiſcopus inter multa ædificia quæ tempore ſui pontificatus in diverſis locis erexit, etiam monaſterium Carthuſienſium in Colonia de E novo conſtruxit, quod pro neceſſitate fratrum ſuſtentatione honeſte abundeque dotavit. [illegible]

Lechenich caſtrum ex fundamentis rurſum reædificavit, contra impetum Carris ſui, & Juliacenſium: aliaque multa caſtra in bello deformata, & oppida oppignorata reparavit, & eccleſiæ ſuæ adjecit, teſte *Jopeſio*.

1333. Monaſteria virorum pariter & monialium necnon collegia canonicorum, atque tum nobiles & coloni ad maximam inopiam redigebantur propter varia ... bella

tum tumultum, quem archiepiscopus contra Colonienses, Juliacenses, Montenses, contra ducem Brabantiae excitaverant, & in differentiis multis continue annis gesserant, ut saepe dictum monasterium & nostrum monasterium suburbanum Novesiense ad tantam inopiam deveniret, ut cum antea ex fundatione quindecim canonicos habere & alere debuisset, hoc tempore vix octo sustinere potuit: quapropter praepositus monasterii dicti, Walramum reverendissimum Coloniensem supplicavit, quatenus ipse archiepiscopus numerum canonicorum diminueret, ad octo usque, atque hoc statum habere vellet. Supplicationem approbavit idem & quod ad supplicationem respondebit quae in instrumentorum collectione adhuc conservantur in parte 2. [illegible] descriptarum folio 471.

In nomine Domini amen. Universis & singulis praesentes visuris & audituris. Nos praepositus & conventus ecclesiae regularis beatae Mariae extra muros Nussienses notum esse volumus, quod cum propter [illegible] bonorum ipsius ecclesiae & [illegible] dominorum terrae, [illegible], &c.

[illegible] Comes Juliacensis accito filio regis Bohemiae in auxilium, exercitum duxit contra Johannem ducem Brabantiae, obsedit castrum *[illegible] Rode*, quod & in deditionem accepit.

Eodem anno Mechliniae quae ecclesia combusta est.

1338 Reinhardus comes Gelriae, qui postea in ducem sublimatus est, magnum producens exercitum contra Leodienses & Brabantinos bellum indixit, propterea quod anno praeterito ipso existente cum imperatore, terram ejus incendiis & praedis miserabiliter devastaverant: secum habentes Adolphum principem Leodiensem, quem cum duobus [illegible] ceperant. Ceciderunt in hoc bello plurimi & cecidit multa hominum ex utraque parte. Victoria cessit Reinhardo comiti, ex qua non solum dives factus, sed & famosus in omni terra, consilioque gravis principibus.

[illegible] Ludovicus imperator conventum principum solemnem apud Francofurdiam celebravit, ubi inter alia Reinhardum comitem Geldriae in ducem sublimavit, adjiciens ducatui suo comitatum Zutphaniae, propter singularem prudentiam ejus, & res ab eo magnifice gestas. Fuerat enim in ordine comitum Geldriensium ab origine undecimus, vir prudens, audax, bellicosus, fortunatus, & per omnia magnificus, qui multa strenue pace belloque patravit.

Eodem etiam tempore Wilhelmus comes Juliacensis per Ludovicum imperatorem de consensu principum, in marchionem creatus est, ut tali dignus honore: quippe qui & ipse multa strenue gessit consilio simul & operatione.

1344 Ludovicus imperator Johannem filium regis Bohemiae de ducatu Carinthiae, quem [illegible] accepta pecunia prius donaverat, [illegible] tunc uxorem suam [illegible] ecclesiae [illegible] suo filio copulavit in scandalum multorum. Unde tam pro illo quam pro multis aliis sceleribus de novo excommunicatus fuit a Clemente papa sexto, tandemque ab imperio depositus anno 1346.

1346 Carolus quartus Johannis Bohemiae regis filius primogenitus, in imperatorem eligitur, & Bonnae magna cum pompa a Walramo archiepiscopo inungitur. Non enim poterant ad Aquisgranum tuto descendere, propterea quod Aquenses Ludovici partes studiose sequebantur.

1349 Walramus archiepiscopus Coloniensis Parisiis moritur, quo fugerat ob metum Ludovici imperatoris, contra quem Carolum quartum imperatorem elegerat: relicta diœcesi sua alio sanae personae, quod multa damna peperit: in cujus sedem Wilhelmus ex domo nobilium de Gennepe per electionem subrogatus est.

1351 Carolus IV. imperator, multa telonea nova, in gratiam eorum, qui ipsum ad imperium evexerant, circa Rhenum instituens, ea concessit in dispendium reipublicae maximum. Quare mercatores & civitates imperii omnes se conatus Caesaris fortiter opposuerunt, nec consentire voluerunt, quare ipsa nova telonea nuper instituta abrogata sunt.

1352 Duo canonici majoris ecclesiae Coloniensis Reinhardus [illegible] de *Spanheim*, & Henricus de *Malmedi*, feria sexta ante palmas, in curia officialis Coloniae pro vili causa ex temeritate a proconsulibus civitatis nimis crudeliter fuerunt interfecti.

Monasterium Corporis Christi in Colonia initium habuit anno Domini [illegible]

1356 Carolus imperator ex [illegible] fuit, in civitate Metensi conventum habuit [illegible] solemnem principum, ubi omnes [illegible] principes regni principes [illegible] de manu imperatoris ex more [illegible]. Multi etiam ex Galliis illuc prin[illegible] bites convenerunt, quibus Car[illegible] tus & carus extitit, tempore quo [illegible] apud Parisios operam [illegible] auxilium regi Francorum cum pa[illegible] Bohemiae adversum regem Angliae [illegible] pugnatum erat. Aderat in hoc [illegible] verum principum, quidam [illegible] apostolicae sedis legatus, ad co[illegible] pacem totius regni, qui ob [illegible] summa providentia solus cum se[illegible] tota mente [illegible] & [illegible] bus electoribus tota [illegible] patrem manifestavit [illegible] & [illegible] cum suo [illegible] conventu [illegible] dentibus. Ibi Wilhelmus marchio Juliacensis, consensu principum, in ducem [illegible]

ſublimatus eſt, & marchionatus ejus de Juliaco in ducatum cum ingenti pompa commutatur.

Bulla aurea, quæ ſigillo ſic aureo roborata de Romanorum imperatore deligendo, idem Carolus, inducta conventione principum, ad utilitatem reipublicæ de conſenſu omnium principum electorum & regni conſtituit, ſcripſit & confirmavit.

1360 Feſtum clavorum, lanceæ, & coronæ Domini noſtri JESU CHRISTI ſexta feria poſt octavas Paſchæ ſingulis annis per univerſum orbem Chriſtianum celebrandum, idem Carolus imperator a ſummo pontifice impetravit cum magnis indulgentiis, gratiis, & remiſſionibus peccatorum.

1361 Menſe Februario quadam die advesperaſcente cœlum ardere viſum eſt, & ea nocte Wilhelmus primus dux Juliacenſis, vir bellicoſus magnanimuſque moritur.

Eodem anno Gerhardus comes Montenſis & Arnoldus comes de *Blanckenheim*, inveterato adverſus ſe laborantes odio, ſe mutuo interfecerunt in civitate Colonienſi armis lanceis haſtiludium agentes, alter ab altero confoſſus.

1362 Wilhelmus archiepiſcopus Colonienſis obiit, in ſummo Coloniæ ſepultus. Vacavit inde ſedes menſes decem, ingentem reliquit theſaurum in auro & argento, vinoque & bladis.

Hujus Wilhelmi tempore, anno Domini 1357 cum in Colonia graſſante peſte, ut mulier quædam ex nobili familia in parochia ſanctorum Apoſtolorum, Richmodis vocabulo, ad tumulum, ut putabatur, mortua efferretur ac ſepeliretur. Veſpulo cum nocte ad detrahendum in digito relictum annulum veniſſet, extrahente illo, præ ſtupore relictis omnibus aufugit; illa lucernam arripiens domum vadit, cunctis admirantibus, a marito tandem agnita & recepta eſt. Quæ inde trium filiorum facta eſt mater. Alii ferunt contigiſſe circa annum Domini 1304.

1363 Johannes de *Virnenburgh* majoris eccleſiæ decanus per capitulum in archiepiſcopum Colonienſem electus eſt, qui pro confirmatione ſua petivit in propria perſona ad curiam. Sed Urbanus papa V. ejus electionem non ſolum confirmare noluit, ſed etiam penitus caſſavit, Adolphumque fratrem comitis de Marcha epiſcopum Monaſterienſem hominem carnalem juvenemque, in archiepiſcopum Colonienſem contra voluntatem capituli ſublimavit, qui menſibus duntaxat præfuit decem, & poſtea reſignavit pontificatum in manus papæ Urbani ſponte. Qui contulit eum Engelberto de Marcha epiſcopo Leodienſi patruo ſuo, . . præfuit annis quatuor non ſatis utiliter. Adolphus autem reſignato pontificatu, non ſine damno eccleſiæ Colonienſis, amore cujuſdam puellæ ſororis comitis Montenſis, cum qua ſperabat ſe comitatum Clivenſem conſequuturum, eam duxit uxorem, quamvis Monaſterienſem epiſcopatum annis V. & Colonienſem menſibus X. ſine ordinibus ſacris ut pontifex gubernaſſet. Nec eum feſellit opinionis prælibatæ fiducia, comitatum enim quem optaverat cum uxore tandem obtinuit, ita quod uterque comitatus Clivenſis videlicet & de Marcha, uſque in præſentem diem communis permanent, qui poſtea in ducatum ſublimati ſunt ambo.

1367 Cuno archiepiſcopus Trevirenſis pro ſervitiis Carolo imperatori IV. multiplicibus impenſis Bopardum & Weſaliam cum caſtello *Sternberg*, quæ Baldewinus quondam archiepiſcopus opus a fratre ſuo Henrico imperatore VII. in pignus expenſarum ratione imperii in Italia habuerat, obtinuerat, impignoratione dictorum pro ſumma majori impetravit, ita quod poſterioris impignorationis ſumma major fuerit priori.

Eodem anno Engelbertus Colonienſis archiepiſcopus maximis oneribus debitorum gravatus, paralyſi quoque non immodice diſſolutus, ſentiens ſe ob id minus ad regimen pontificatus ſufficere, conſentiente capitulo ſuo Cunonem archiepiſcopum Trevirenſem ſupradictum in coadjutorem aſſumſit, cui adminiſtrationem eccleſiæ omnimodam in ſpiritualibus & temporalibus, Urbano papa V. approbante, commiſit. Engelbertus autem hac proviſione completa, ad privatæ vitæ tranquillitatem ſe contulit, & certis pro uſu vitæ ſibi relictis proventibus, non diu ſupervixit.

His temporibus dux Juliacenſis captivos abduxerat nonnullos ſenatores Aquenſes, quos ceperat prope *Loerbeer*.

Cuno archiepiſcopus multa caſtra, oppida, aliaque pagos & prædia oppignorata, capitulo & eccleſiæ Colonienſi redemit, velut Tulpetum cum caſtro ſuo & attinentiis ſuis, a duce Wilhelmo Juliæ redemit, quod oppignoratum fuit a tempore Wickboldi, qui vixit circa annum Domini 1300.

1368 Engerus caſtrum a Cunone ædificatur cum fortalitio juxta Rhenum inter Confluentiam & Andernacum, ſatis quidem pulchre, quod ex nomine ſuo *Cunenengers* nuncupari voluit.

1369 Inter reipublicæ gubernatores, & clerum Coloniæ ſimultas exoritur. Senatus cuſtodes duos ex civibus apud turribus etiam regum conſtituere voluit, velut & clerus, quia videbant epiſcopos nimis leviter eccleſiæ bona oppignorare. Imponebant prætcrea inſolita vectigalia & exactiones. Eodem tempore primum gerania vel tympana in uſum apud Rhenum veniebant, quando vina vel alia ad clerum neceſſaria ex navibus in terras extrahebant mercedem poſcebant. Vinum etiam ne venderet clerus, a ſenatu interdi-

cibatur. Ne quis vinum promat ſive clerus A ſive cives, niſi a ſenatu conſtitutus: ne quis vinum a clero promtum emat. Hi enim attentis domini S. Johannis & S. Cuniberti promebant quaſi privilegiati. Et cum [illegible], juſſu conſul ex edicto ſenatus cuidam amphoram incumbere cepit, idque vir epiſcopi totuſque clerus vehementer ſeſe ſenatui & communitati oppoſuere, eoque negotii devenere, ut ſenatus & communitas excommunicarentur, & eccleſiaſtico interdicto ſubjecti ſunt ſubditi. & clerus paſſus Canones adminiſtratoris eccleſiæ. Communitas civitatem exiens, menſibus octodecim foris manſit, Canone intercedente concordati ſunt. B

Eodem quoque anno comes de *Arnſberg* de conſenſu uxoris ſuæ, quæ ex comitibus Cuvenaburs nata erat, comitatum ſuum *Arnſpergh*, cum omnibus attinentiis ſuis, cubilus, villis, & proventibus, in perpetuum tradidit eccleſiæ Colonienſi poſſidendum, ſicut etiam hodie ab archiepiſcopo poſſidetur.

Fridericus eligitur archiep. Colonienſis.

1370. Fridericus Sarwerdenſis comes, ſummi templi Colonienſis canonicus, ad inſtantiam archiepiſcopi Cunonis avunculi ſui, a capitularibus in archiepiſcopum Colonienſem eligitur, per Urbanum V. confirmante. C Carolus IV. imperator voluit hanc electionem impedire, & in epiſcopum Argentinenſem transferre, qui ipſius cognatus erat. Verum Fridericus Romam profectus eſt, diploma [illegible] a papa & cardinalibus [illegible] ſummo indicatus eſt. Sed imperator, anno poſtea mutato, eum ſtabilivit, ac in multis cauſis imperii, eum conſiliarium habuit. Tres ordine imperatores Wenceſlaum, Rupertum, & Sigiſmundum elegit, & conſecravit Aquigrani.

Bellum ducis Wilhelmi Juliacenſis contra Wenceſlaum ducem Brabantiæ apud Baeſwyler.

Eodem anno factum eſt bellum magnum in vigilia ſancti Bartholomæi apoſtoli, inter D Wenceſlaum Brabantiæ & Lucemburgi ducem, fratrem imperatoris Caroli quarti, & Wilhelmum ducem Juliacenſem, juxta *Baeſwyler*. Cauſa erat, quod dux Juliacenſis, liberos prædones & graſſatores in ditione ſua patiebatur, emungentes & ſpoliantes viatores & mercatores paſſim tranſeuntes, inter quos & nobiles cum famulis reperti ſunt: erat Carolus ſcribens ad fratrem, cum voluit iſta abſcidi & vindicari. Dux Brabantiæ fratri obediens, exercitum contraxit E maximum ex Gallia, Hiſpania, Lotharingia, Flandria, Brabantia, in comitatu Namurcenſi, & epiſcopatu Leodienſi, quem & contra Juliacenſem duxit. Dux Wilhelmus econtra non quietus, copias ingentes contraxit, ubi in auxilium venerunt comes de Monte, præfectus Colonienſis, Weldſhuet, atque permulti tam nobiles quam ignobiles, ſpe prædæ potius potandique a Brabantinis [illegible] ſciebant enim omnia potius quam armis inſtructi ad prælium, quam viſorum eſſe et amphorarum. Prælium fit atrox, in primo conflictu tam vehementer Brabantini in Juliacenſem incurrebant, ut ſe propemodum cum ſuis capere compellebatur fugam. Ea tempeſtate Eduardus dux Geldriæ, cujus ſororem Wilhelmus duxerat, in Hollandia cum ſponſa nupta ſua comitis Hollandiæ nuptias celebrans, audita aſſerunt clade, & ſponſa & convivis in Hollandia relictis, tanta celeritate cum ſuis ad prælium venit de paratis ad *Baeſwyler* advolat maximo cum impetu, clamantibus omnibus: *Gelre, Gelre, Gelre* vernacula lingua. Auditis his inſperatis clamoribus, Juliacenſes qui antea triſtes ſuccumbebant, animati ſunt, & relevatis viribus atrocius & vehementius in Brabantinos ſe uſerunt. Pugna vehementior premitur. Succumbunt Brabantini, victor Wilhelmus auxilio Eduardi ducis evadit. Captivus abducitur dux Brabantiæ, & fere omnes ſui capitanei, comites, liberi, barones nobileſque 2000. Ceciderunt ab utraque parte comites, capitanei, nobiles & magni nominis viri 700, e quorum numero Brabantini 600, cæteri vero ſunt ab utraque parte paſſim [illegible] octo millia hominum. Comes de ſancto Paulo, quem galliæ comitem de *Sympol* appellabant, cadebatur ſub equo captivus. Comes hic in terra jacens [illegible], adhuc vivus, cum quidam miles eum caſu detraheret, quem [illegible] & quaſi moribunda voce precabatur, ne occideret eum, nam ſe eſſe comitem de *Sympol* inclinat. Miles non intelligens hanc linguam, reſpondit, nec te novi et *Sympol, Sympol*, & his dictis evaginato gladio eum transfodit, & capulo tenus in [illegible] abdidit. Poſtea vero hic homicida, quia tam nobili viro parcere noluit, Coloniæ capite truncatus eſt. Prælio facto, Eduardus ſolus [illegible] ſibi ſuſpicans, galea paulum de facie ſua ſubducta, ut captam auram refocillaret, [illegible]: videns hoc miles quidam, cum dux uxorem [illegible] conſtupraverat [illegible] & ſtupri, occaſione ſequente, nolla ſe vindicare & aliarum perpetratum adulterium voluit, telum tenſo arcu in frontem ducis jecit, quo vulnere accepto dux in terram lapſus, & humi procumbens paulopoſt mortuus & in *Gerresdal* ſepelitur. Sponſa ejus interim & virgo & vidua permanens, in ſignum juſſit ſcribi in manicis miniſtrorum pingi opere plumario: *Gote muſſet ſein gekloget, daſ ſie ban widewe und maget* (Id eſt: Conquerendum eſt apud Deum, quod ſim vidua & ſimul virgo.)

Dux Eduardus occiſus.

Uxor Eduardi ducis Geldriæ vidua & virgo.

Marcodurenſes & comes de Monte, ex primo conflictu fugerant, exiſtimabant enim ſe victos: audiens autem comes victoriam a parte Juliacenſium eſſe, revertitur, & partem captivorum ſibi ut [illegible] aſſignari arbitrabatur. Sed ducalis Juliacenſis propter turpem ſuam fugam, recuſabat, eumque pome-

Comes de Monte fugit.

rum venditorem appellabat. Comes his probris incensus exercitum duxit contra Juliacenses, quibus maximum damnum & spoliando & comburendo inferebat. Juliacensis vero victor existens Wenceslaum ducem captivum in castro *Nideggen* asservabat, quem tandem post menses undecim, metu imperatoris, sine exactione aut lytro liberum dimisit, ab aliis vero pecuniam aliquam pene pro eorum liberatione extorsit. Hoc tantum pro munere a Caesare impetravit, ut si quando duces Geldriae sine haerede masculo obirent, quod tum Geldria cum attinentiis suis, Juliacensi & prioribus suis masculis in feudum cederet. Eduardo mortuo, Reinaldus pinguis aut crassus dictus dux, qui decem annis captivus fuerat a fratre suo Eduardo detentus, relaxatur & pro duce assumitur, sed brevi post moritur nullo post se haerede relicto, simulque cum eo insignia ducum Geldriae sepeliuntur. Mortuis his ducibus ad praelium veniunt ipsi potiundi ducatus Geldriae Mechtildis soror Eduardi natu maxima & Wilhelmus dux Juliae ex sorore nepos. Durabat id bellum septem annos, sed tandem dux Wilhelmus victor extitit, & dux quoque Geldriae factus est. Erat in omnibus fortunatissimus & circumspectissimus vir multa heroico animo peragens. Bis profectus est in terram sanctam, bis in Prussia fertur contra paganos pugnasse. Arnoldum archiepiscopum Coloniensem adegit, uno excito magnam pecuniae vim, & ... copiam.

[illegible margin note]

1372. Fredericus archiepiscopus Coloniensis in die sancti Albani magna pompa & civium omnium applausu Coloniae inauguratur. Ipse summum sacrum in majori ecclesia decantavit.

[illegible margin note]

Circa haec tempora Textores lanei panni maximam tragoediam contra senatum excitarunt: mutare in senatu multa & inaudita moliebantur, omnia secundum illorum libitum in civitate gubernari volentes, morti adjudicatos ex absoluto senatui parere recusant, novos senatores constituunt, cum antea civitas per quindecim illas tribus gubernari solebat, a Romanis olim Coloniam deductas. Tandem senatus hac insolentia pertaesus arma sumit, caeduntur textores per vicos passim civitatis. In foro ferum quotquot reperiebantur capite plectebantur. Furore paulum sedato publica voce praeconis per plateas publicabatur: Qui morti adjudicatum non e manu praesidio eripuerunt, vel aut qui falsum adstruxerunt consulibus libertatem habere in civitate. Tum signum campana dari debere, & quamdiu sonitus audiretur, unumquemque liberum esse civitatem relinquere discedere, itaque alia nocte secum, qui vero rei non essent, facile gratiam a senatu assequuturos. Signo dato, multi cum uxoribus suis fugerunt. Senatus uxores & liberos eorum post eos civitate expulerunt, qui etiam eorum bona, domos substantiamque omnem confiscarunt & aerario publico subjecerunt. Quamvis autem hoc modo textores superati essent, domiti, & ad obedientiam redacti, tamen istae ordinationes in urbe datae permanserunt, quod scabini posthac in senatu esse non debeant, & quod ex communi plebe de tribubus eligi singulis annis novi senatores debeant, & duo senatus parvus magnusque permanere & in perpetuum durare. Ita quae tribus istae privatae sunt solito honore suo, & ad communes cives translatum est.

Per idem fere tempus Fredericus archiepiscopus armata manu cepit has arces & funditus evertit, *Nevenrade*, *Gerstorff*, *Rodesbergh*, *Merreamb*, *Helpenstein*, *Disternich*, *Bodendorf*.

1372. Judaei revertuntur Coloniam, senatu concedente. Postea anno 1399. rursum ejiciuntur.

1374. Rhenus inundavit adeo ut supra muros in civitatem navicula & scaphis vehere quis poterat. Inundatio durabat ex Februario usque Pascha, multum Rheno propinquis damnum inferens. De hac inundatione legitur apud gradus Mariae gradibus infixum hoc carmen: [illegible margin note]

Est post producti destructi o magna notanda,
Nam sunt undena Februi sua perdita trana,
Meritae sunt villae, nocuit templis nimis ille,
Hunc gradibus quinos Margredem hic notabis
Sub lavacro Christi quam scandens Rene
fuisti.

1375. Hoc tempore licet belligerarent inter sese episcopus & civitas Coloniensis, ideoque rapinae & latrocinia passim exercerentur, tamen ut communi & vicinorum paci consuleretur, Wenceslaus dux Brabantiae, Limburgensis & Lucenburgensis, Wilhelmus dux Juliae & Geldriae, Adolphus comes Clivorum, episcopus Coloniensis, atque ipsa Colonia & Aquisgranum foedus ineunt, firmantque ut sic hominum passim latrocinantium tolleretur, & si quae inter sese discordia vel simultas oriretur, ab hujus foederis consorte sublata sopiretur.

Fredericus episcopus eo quod Colonienses scabinos suos urbe expulissent, apud Caesarem institit, ut Colonienses proscriberentur, quod facile impetravit. Postea quidam ex episcopi ministris capti Coloniae in vinculis conjiciuntur. Ea de causa cantus divinusque per duos integros annos interdicuntur. Proscripti excusationis locum apud Caesarem non invenientes, summo pontifici injuriam illatam offerunt, qua audita causa episcopum excommunicationis sententia damnat. Exacerbatus eam ob rem episcopus omnes vias obsidet & muniri militibus curavit, ne quid mercimoniorum & annonae Coloniam importaretur. Civitas conductis ducentis equitibus, & militibus imposita omnia circumquaque spoliat, & multa cremando. [illegible margin note]

Conqueritur epiſcopus hanc injuriam fœderis initi conſortibus. Dux Brabantiæ igitur & Aquiſgranum ſeſe hoſtes declarant contra Colonienſes, militem contribunt & in *Lechenich* caſtrametantur. Dux Juliæ quia epiſcopum ſciebat præter æquitatem contra Colonienſes ſe opponere, in auxilium venire recuſat.

1376. Sub hæc tempora Helvetica fœdera cœpere, & generoſiſſimus dux Auſtriæ Leopoldus, ab Helvetiis victus occubuit. Vide Monſterum.

Bombarda inſtrumentum bellicum circa hæc tempora a quodam monacho invenitur. *Plat.*

Tuitienſes multo tempore fœdus cum Colonienſibus inierant, iisdem privilegiis & communitatibus utentes: ſed videntes quod epiſcopus hoſtilem in Colonienſes animum deponere nollet, juramento ſeſe apud Colonienſes extra portam piſcatoriam exuerunt. His peractis ſenatus illico miſſis civibus armata manu juſſit valla foſſaſque circa Tuitium humo impleri, quod dicto citius factum eſt, imo ipſos Tuitienſes, ut opus adimpleant coegerunt. Eodem anno epiſcopi milites maximam partem oppidi Tuitienſis igni concremarunt, Colonienſes quod reliquum erat igni conſumunt, civitatemque Tuitienſem plane evertunt. Eodem anno ſenatus Colonienſis ferreis palis Rhenum undique apud Bavaricam turrim muniunt, ne quid ab hoſte civitati vel molis detrimenti accidat.

Extra civitatem Tuitienſi, illæſum ſervabatur monaſterium ſancti Heriberti, & parochia. Pars muri civitatis dictæ hodie apud Rhenum, & turri prope vallum cernitur.

Eodem anno eligitur Wenceſlaus Germanus Cæſar. Regnavit annis 22. confirmatus a Friderico archiepiſcopo Colonienſi Aquiſgrani, quem Cæſar donavit 40000 aureorum coronatorum.

Eodem anno incendium maximum fuit in parochia ſancti Cuniberti: turris una cum campanis & tranſitu cremata ſunt.

Archiepiſcopus Coloniam obſedit apud portam ſancti Severini, injectis uno die igniis globis, altero die rebus infectis obſidionem ſolvit.

Eodem anno circa feſtum D. Laurentii Colonienſes monaſterium S. Heriberti Tuitii deſtruentes, & parochiam, abbatiam & reliquam ſtructuram igni funditus devaſtabant, ne epiſcopus ibidem præſidium habere poſſet. Hanc ob cauſam cultus divinus & cantus octo annis interdictus fuit, multique etiam principes ſe hoſtes civitati declararunt: Cono epiſcopus Trevirenſis, epiſcopus Paderbornenſis, dux Brabantiæ, Aquiſgranum, dux Auſtriæ, imperator Romanus, multique alii tum comites & nobiles. E contra Colonienſes in auxilium vocabant Engelbertum de Marca. Ipſo die S. Severini Colonienſes cum ſuas eruptiones facerent, omnia igni devaſtantes circa Bonnam & montana, *Gorſdorff*, *Wildorff*, & multos alios pagos, prædam ingentem agunt. Tandem eodem anno concordia inita eſt inter epiſcopum & Colonienſes.

His temporibus apud Pragenſes publice docere cœpit Johannes Huſs contra indulgentias, atque ex hac occaſione pernicioſi tumultus in Bohemia contra ſacerdotes & monachos exorti ſunt.

1378. In die ſancti Bernardi turris ſancti Martini, majores campanæ, & maxima pars fori piſcium igni cremantur. Turris iſta 116. annis ſine tecto nuda permanſit. Poſtea quidam civis Colonienſis prædives mercator, turrim altiſſimo tecto exornavit proprio ſuo ære.

1384. Fridericus archiepiſcopus Colonienſis igni devaſtat provinciam *Schonforſt* & *Montjoye*.

1386. Tanta erat abundantia vini, ut plauſtrum quodlibet venderetur quatuor florenis valoris Colonienſis. Vas autem unius plauſtri vendebatur tribus florenis. Qui vero proprium vas habebat menſuræ dictæ dabat 1. florenum pro vino.

1387. Johanna duciſſa Brabantiæ Wenceſlai relicta gubernabat aliquot annis Brabantiam. Cum vero Gulielmus dux Juliæ vaſallus ejus eſſet ratione provinciæ *Cuck*, nec ſe ſubjicere duciſſæ & homagium accipere vellet, duciſſa mota obſedit Graviam ingenti multitudine militum & equitum. Dux Wilhelmus ſeſe defendens eorum maximum numerum interfecit. Hæc invocato rege Galliæ invaſit Juliacenſem ditionem cum 60000. equitum & peditum, quam circumcirca igni & populatione aſſidua tandiu devaſtavit, donec nihil reliquum ex pagis ſupereſſet.

1388. Rhenus intra alveum contrahebatur, taliſque ſiccitas erat, ut aqua fluvialis per plateas diſtenderetur & venalis haberetur.

Eodem anno Univerſitas Colonienſis initium ſumſit, & confirmata ab Urbano papa fuit, & privilegiis prout Academia Pariſienſis, dotata. Prima lectio in Theologia habita in ſummo in domo capitulari.

Universitas Coloniensis.

1389. Exurebantur vicus dictus *Leidigaſſ*, forum piſcium, forum butiri Coloniæ.

Sub hæc tempora Wilhelmus comes de Monte creatur a Wenceſlao imperatore dux de Monte.

1390. Morſenſes igni devaſtant Montenſem regionem Wilhelmi ducis de Monte.

Circa hæc tempora reædificatur monaſterium S. Heriberti & parochia Tuitii, quod abbas ab imperatore contra Colonienſes multis precibus & grandi pecunia obtinuit.

1391. Comes de Marca Engelbertus conſcripto milite, in diœceſim Colonienſem irrumpit, devaſtans igni omnia circa Nove-

ſium, Sonanum uſque ad villam Sylvam, hinc circa villam in *Hül* uſque, inde Bonnam circa Rhenum, inde circa montana *Halsorp, Gemenich, Lechenich, Lobcar*, inde verſus *Rommerskirchen*, circa ditionem Kempenſem, nihil intactum reliquit per novem dies integros ſæviens: proinde ingentem prædam ubique exactiones exigendo abegit.

1392 Mola in novo foro ædificari cœpta eſt.

1393 Turris nova exædificari incœpta eſt a Wilhelmo duce de Monte, tandi Severini Coloniæ.

1396 Quindecim tribus, quas Trajanus Cæſar Roma Coloniam traduxerat ad hæc uſque tempora rerum gubernacula tenuerant, civitatemque per ſucceſſionem gubernaverant. Quum vero ſæpiſſime cives inmultitudinem contra archiepiſcopum & ſcabinos inceperunt tandem etiam & his ſeſe opponere, & vi quadam eas tribus e ſede ſua dimotas ejecerunt, iiſque promiſcue gubernandi licentiam adimperunt. Sic elegerunt conſules ex plebe, & ſenatores. Tunc primum erecta eſt domus ſenatoria, quæ antea dicebatur domus civium. Tunc abrogatæ ſunt leges & judicia in domibus, vulgo *Drytzinck hobern*, quæ adhuc hodie in templis parochialibus conſervantur. Tunc litteræ concordiæ conſcriptæ ſunt, quæ ſingulis annis inter cives congregatos legi ſolent. Tunc communitates ſive ut vulgo loquuntur *Gaffelen* erectæ ſunt, antea ſolebant habere fraternitates.

1397 Wilhelmus dux de Monte cum ſuis armata manu contra comitem Cliventium Adolphum, & Deodorum fratrem ſuum comitem de Marca venit, erant ex ſorore ducis nepotes. Facto prælium atros prope Clivos, dux Wilhelmus victoria in primis potitur, capitatque plurimos ex equeſtris ordinis viris. Weſtfalienſes tandem ad prælium magna manu venientes & ſuppetias Clivorum comitibus ferentes, vice verſa ducem ſuperant. Hunc, & comites de Salmone & Seyna, item equites & dominos de *Lymberch*, *Reifferſcheit*, *Weſterberch* cum aliis multis nobilibus captivos abducunt, multo lytro redemptos tandem ad ſua dimittunt.

Eodem anno Deodorus comes de Marca obſidione cincerat Erkelendenſe oppidum 14. Martii, eodem die ſagitta percuſſus a quodam Saxone interiit.

Eodem anno Wenceſlaus comitatum Mediolanenſem erexit in ducatum.

1399 Ex comitatu de Marca erumpentes milites & ad nos deputati in ducatum Montenſem, omnia devaſtarunt igni & gladio, ceperunt præcipuum pagum *Mulhem*, & deſtruxerunt.

1400 Depoſito Wenceſlao propter turpiſſimam ſuam vitam, in ejus locum electus eſt Rupertus comes Palatinus Rheni, qui imperio præfuit annis decem.

Poſt Urbanum VI. factus eſt papa Bonifacius IX. Hic juvenis admodum creatus, cognatis nimium tribuens, & indulgentias venales omnibus proponens, claves papæ in contemptum perduxit. Idem primi anni reditus omnium beneficiorum, quæ annatæ dicuntur, ſibi ſuiſque ſucceſſoribus decreto ſuo aſſignavit. Annatæ quid.

Rupertus Coloniam a tribus archiepiſcopis introducitur & coronatur in ſummo ante altare, qui & Evangelium cantavit in ſummo ſacro, Frederico archiepiſcopo Colonienſi celebrante. Rupertus imperator coronatur Coloniæ.

1401 Montenſes a Frederico archiepiſcopo Colonienſi, & ab ipſis Colonienſibus miſere devaſtantur, & eorum oppidula & pagi comburuntur, eo quod Adolphus dux patrem ſuum Wilhelmum ducem Montenſem in vincula conjeciſſet, & cuidam prædoni Arnoldo de *Orſ* contra Colonienſes perfugium & aſylum præbuiſſet. Montenſes a Colonienſib. devaſtantur.

1404 Epiſcopus Leodienſis male cum ſuis civibus conveniebat, dictus Johannes Bavarus: quare fugiens auxilium a domino de *Heynſberch* petiit: hic in auxilium veniens igni Eburones circumquaque devaſtavit. Johannes Bavarus epiſc. Leodienſis.

Clerus tres integros annos Wormatiam deſeruit propter ſeditionem inter clerum & cives exortam.

1407 Turris illa altiſſima & ſpecioſiſſima ſenatoria Coloniæ initium ſumpſit, & ſeptem annis continuis perfecta exædificata fuit. Sumptus hujus turris 30000 florenorum, quæ ſumma a proſcriptis ſcabinis collecta fuit. Turris ſenatoria.

1408 Rhenus frigore acutiſſimo conſtringitur, adeo ut facile tranſeuntibus a porta ſalina iter præberet, quo quiſque vellet. Ipſa converſionis Pauli glacies frangitur, molas multas, fortiſſimas naves fruſtatim comminuit.

Univerſitas Heydelbergenſis a Ruperto fundatur. Moritur hic bonus imperator anno 1410. Univerſitas Heydelbergenſis.

Anno Domini 1403 in profeſto D. Auguſtini dominus Fredericus archiepiſcopus Colonienſis confirmavit Johannem de Puteo electum præpoſitum monaſterii noſtri ſuburbani Novesienſis, & retinuit nomen præpoſiti uſque ad annum Domini 1430. quarta die Maii, quando capitulum Nuſſienſe unitum capitulo Windeſemenſi, nunc ſervato in Bruis. Eo tempore per noſtros patres aſſumtus eſt habitus capitiorum cappæ, ſcilicet lum, quem antea non habebant. Primus itaque prior fuit dominus Egidius *Barbara de Rommerſwael* doctor U. J. poſtulatus in concilio Baſilienſi anno 1434. De monaſterio ſuburbano.

Monaſterium canonicorum prope *Gerſdunck* ſe ſubjecit ac unit cum domo ſuburbana Novesienſi anno 1407.

1412. Similiter ſubjecerunt ſeſe alia mona-

Left margin notes: Dux Montenſis [illegible] comites de Marca [illegible] Cliventium. — Montenſis comitatus devaſtatur. — Rupertus imperator [illegible].

ſteria prope Noviomagum in Zwollis, in Bodeken, quorum initium & inſtitutionem approbavit Fredericus archiepiſcopus Colonienſis, dans nonnulla privilegia & leges praeſcribens. Quae poſtea privilegia & leges a Theodorico archiepiſcopo Colonienſi confirmantur anno 1413.

Sigiſmundus fit imperator filius Caroli IV, marchio Brandeburgenſis, Hungariae & Bohemiae rex, eruditione & ſapientia clariſſimus princeps anno 1411.

1414. Conſtantienſe concilium inchoatur, & quatuor annis perfectum eſt, ad quod pontifex Johannes ipſe venit.

Imperator Sigiſmundus ſub noctem Domini Conſtantiam venit, & in miſſa ſacra tanquam diaconus Evangelium cecinit: Exiit edictum a Caeſare Auguſto. Poſtea de Johanne *Huſ* tractatum eſt, & damnato eius dogmate una cum Hieronymo Pragenſi combuſtus eſt. Tres ſimul pontifices depoſiti ſunt Johannes XXIII, Gregorius XII, Benedictus XIII, in quorum locum ſuffectus eſt Otho de Columna, qui Martinus quintus dictus eſt, qui ſedit annis 13, menſibus 3. Porro cum peteretur Johannem XXIII, quod ultro conſenſiſſet in abdicationem pontificatus, clam fugam meditabatur, adiuvante eum Friderico Auſtriae duce, ſed inter fugiendum retractus eſt per Caeſarianos Johannes. Dux Auſtriae vero proſcriptus eſt a Caeſare, direptis aliquot pagis in eius ducatu, ſed quum ſupplex condonationem criminis precaretur, clementia & humanitate imperatoris in Auſtriacum ducatum reſtitutus eſt.

Johannes papa deſtitutus Ludovico Palatino comiti ſervandus eſt traditus. Is abduxit eum in arcem *Manheim* non longe ab Heydelberga civitate, ubi triennii ſpatio ſervatus eſt. Inde a Martino papa in gratiam receptus cardinalem egit. Sic tandem tranquillitas eccleſiae reſtituta eſt, idque ductu & ſtudio Sigiſmundi imperatoris.

Eodem anno 30 Aprilis in concilio Conſtantienſi comitatus Clevenſis erectus eſt a Caeſare Sigiſmundo in ducatum maxima celebritate, primus dux factus eſt Adolphus, comes Clevenſis.

Fridericus archiepiſcopus Colonienſis caſtrum *Zonſ* munivit, & oppidum muro cinxit, condidit ibidem eccleſiam quam monaſterio Braweiler incorporavit. Tandem laudatiſſimus princeps, cum annis 44 laudabiliter praefuiſſet, Bonnae obiit anno 1414 die 9 Aprilis. Sepultus Coloniae in ſummo templo iuxta D. Reinoldum. In eodem ſacello miſſam de B. Virgine in figurativo quotidie decantari ſuis ſumptibus ordinavit.

Eodem anno Theodoricus de Morſa praepoſitus Bonnenſis archiepiſcopus Colonienſis creatur, nonnulli vero capitularium contra hunc elegerunt Wilhelmum Montenſem de *Ravensburgh*, qui erat epiſcopus Paderbornenſis. Hic reſignata eccleſia ſua, Theodorici neptem comitiſſam de *Tecklenburgh* duxit uxorem. Inde Theodoricus per Wilhelmi reſignationem adminiſtrator Paderbornenſis factus eſt.

1415. Archiepiſcopus Coloniae inauguratur, multamque pecuniam mutuo a ſenatu & civibus accepit. Inimicitias ingentes habuit cum Montenſibus, quare miſſis militibus maximam partem in montanis igni abſumit, multoſque occidens ſigna abſtulit.

1416. Montenſes ſequenti anno Tuitium igni cremant, ne ibidem archiepiſcopus praeſidium ſibi muniret. Iidem traducentes 6000 equites Colonienſem provinciam longe lateque circa vallem Svevam devaſtant, domuſque in cineres redigunt.

Eodem anno imber ingens nocte de caelo ex improviſo lapſus, maximam civitatis partem delevit, monaſterium Eyſſler cum muro & portis evertit, multi homines aquis ſuffocati ſunt 200. inventi ſunt mortui relique calamitate ſpatio ab oppido. Item 3 cum bestiis animalibus, ſed domeſtica ſtudium civibus adminiſtrantia.

Eodem anno archiepiſcopus rurſum cum ſuis militibus aſſumptis Colonienſi civitate in auxilium, Montenſes invadit, ut damna ingentia praedando & cremando inferret. Sed eodem anno intercedente Sigiſmundo pax firmatur inter epiſcopum, Montenſes, & Colonienſes.

1418. Archiepiſcopus rurſum movetur contra Colonienſes ratione caſtrorum in civitate quae ſibi ademptae erant, & de iure ad ſe ſpectare aſſerebat, ſed Colonienſes id ei denegarunt. Quare archiepiſcopus alios invocat principes in auxilium. Colonienſes huius conatum metuentes, ducem Montenſem invocant, qui ut praeſidium contra ſuum archiepiſcopum Tuitii aedificarent fortiſſimum, ad defendendam civitatem petunt. Saxo quoque civitati ſuccurrit maximo equitatu, qui depopulantes totam Colonienſem provinciam igni & gladio damna maxima intulerunt.

1419. Cives Colonienſes una cum duce Montenſi armata manu *Woringen* invadunt, caſtrum ibidem & pagum ipſum igni funditus cremant, ingentem praedam agunt, armenta, pecudes, omneſque captivos homines Coloniam abducunt.

Eodem anno Academia Lovanienſis in Brabantia a Johanne Burgundiae duce inſtituta, a Martino V. pontifice Romano confirmatur. Anno 1426 rationes a facultatibus ſingulis legi inceperunt.

1424. Judaei Colonia expelluntur, atque ut in perpetuum protectione Colonienſis civitatis careant, novis legibus firmatur.

Eodem moritur Reinoldus dux Juliae & Geldriae anno, in vigilia Johannis Baptiſtae, nullis poſt ſe relictis haeredibus, eiuſque

cum eo aſſignatis ſuis, & ſcutum ſepeliuntur. Erat enim poſtremus dux Juliæ & Geldriæ. Geldri; quemdam Egmondanum Arnoldum nomine [illegible] ſed Juliæ [illegible] Montenſem [illegible].

1420 Theodoricus archiepiſcopus Colonienſis [illegible] cum Gerhardo duce Clivenſi & comite de Marca, eo [illegible] in Caſtris Weſtfalenſibus [illegible] in perpetuum [illegible] quod bonum principem [illegible] valde [illegible] Quare indignatus [illegible] archiepiſcopum & fratrem ſuum Adolphum Clivenſem [illegible] oppidum [illegible] Clivenſium uſque ad noſtra tempora [illegible] ſed fruſtra laboratum. Archiepiſcopus Colonienſis Gerhardo Clivenſi promiſerat ducatum Clivenſem [illegible] & comitatum de Marca [illegible] epiſcopis & quinque ducibus [illegible] ducatum Clivenſem [illegible] Tandem per ducem Burgundiæ & Brabantiæ [illegible] archiepiſcopo Colonienſi [illegible] Nuſſiam [illegible]

[illegible] Clivenſi [illegible] apud noſtrum monaſterium [illegible] fratribus Corporis Chriſti [illegible] prope monaſterium [illegible] Coloniæ [illegible]

1420 Rupertus filius ducis Adolphi de Monte [illegible] ducis Juliæ [illegible] ducatus Juliæ & Montis [illegible] uſque ad noſtra tempora [illegible] Coloniæ. Archiepiſcopus Theodoricus [illegible]

Eodem anno [illegible] Mariæ Virginis [illegible] quadringentis & quatuordecim annis.

1417 [illegible] Colonienſes [illegible]

[illegible] dux Brabantiæ Philippus dux Burgundiæ [illegible]

[illegible] defuncti, qui mortuus in Anglia [illegible] Brabantiam, Flandriam, Hollandiam [illegible] multis hominibus [illegible] ad ipſum Burgundum ſpectare [illegible] erat enim [illegible] Brabantiæ ducis corpus.

1422 [illegible] Coloniæ tam [illegible] Norimbergam [illegible]

1422 Capitulum Nuſſienſe quod conſtabat duodecim monaſteriis [illegible] capitulo Windeſemenſi [illegible]

Martinus [illegible] Mariæ [illegible]

nare, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos vel duo, aut unus veſtrum, ſi eſt ita, & aliorum quorum intereſt ad id evocatis, convenientem & uniformem, quem omnes & ſinguli profeſſores ac futuri prædictorum, necnon eis pro tempore ſubpoſitorum monaſteriorum canonici deinceps geſtent habitum, auctoritate apoſtolica deputetis et deſignetis, & quod ſicut dictorum monaſteriorum ſuperiores [illegible] debeant explicetis, quodque illorum omnium velut caput unus qui Generalis Prior vocetur ſuperior ſit [illegible] dictorum monaſteriorum fratrum ſingulis annis permaneat, quod ipſe Generalis Prior [illegible] habeat, capitulum celebretur, necnon circa celebrationem officiorum & obſervantiam [illegible] in monaſteriis prædictis, [illegible] ſuper hoc [illegible] auctoritate prædicta ſtatuatis & ordinetis, prout vobis pro ſalubri ſtatu [illegible] dictorum monaſteriorum & canonicorum eorumdem videritis expedire, quibuſvis privilegiis, gratiis & indultis, quæ dictis monaſteriis & canonicis quomodolibet conceſſa ſunt, quod [illegible] in ſuo robore permaneant, non obſtantibus conſtitutionibus [illegible] apoſtolicis [illegible] monaſteriorum & ordinis prædictorum juramento, confirmatione apoſtolica, vel quavis alia firmitate roboratis, ſtatutis & conſuetudinibus, ceteriſque contrariis quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctos apoſtolos XI. Kalend. Novembris, pontificatus noſtri anno XI.

Conceſſit hic pontifex ordini & capitulo noſtro multa privilegia in ſtatutis noſtris comprehenſa, necnon nonnullos ordinis conſervatores, prout videre eſt in ipſis privilegiis.

1431. Mortuo Martino V. papa factus eſt ordinis Cœleſtinorum Eugenius IV. Venetus. Sedit annos XVI.

Sigiſmundi hiſtoria admodum feſtiva.

Is Romæ coronavit Sigiſmundum Cæſarem. Narratur de Sigiſmundo hiſtoria admodum feſtiva. Miniſtrum familiarem habuit multis annis, in quem parum fuerat liberalis, quamquam alioqui munificentia & largiendo clariſſimus erat princeps. Porro accidit ut cum amnem eſſet ingreſſus, equus ipſius mingeret: quod ubi vidiſſet miniſter, qui prope antecedebat Cæſarem, per jocum inquit, equi eamdem eſſe naturam, quam & Dominus haberet. Atque audiens hoc, plenum per occaſionem Cæſar, mirabatur, jubebatque indicari ſibi hoc dictum. Reſpondit miniſter: In amnem ſpargere urinam equum, ubi jam antea aquæ abundarent: ita & erga illos beneficum eſſe Cæſarem, quibus jam antea opes affluerent late, nec haberent alio ad nodum opus. Animadvertens imperator Sigiſmundus perſtringi ſe modeſte, quod in miniſtrum ſuum veteranum nihil beneficii peculiaris aut eximii contuliſſet, & ſubjecit numquam quidem ſibi bene merendi voluntatem defuiſſe, ſed principum dona non illorum eſſe propria, qui ea mererentur, ſed quibus ſint deſtinata fato. Et id ut comprobaturum diceret, quam primum otio & quieta occaſio tum daretur. Poſtea otium nactus Cæſar, pyxides duas pares juſſit magnitudine & forma eadem. In una aurum, in altera plumbum poni pondere eodem, & miniſtro advocato præcepit ut alteram pyxidem deligeret. Conſternatus miniſter librando modo hanc, modo alteram pyxidem tollit, neſciens utram debeat potiſſimum eligere: tandem cum alteram pyxidem quæ plumbum continebat. Quod ubi conſpexit ille, [illegible] pyxide aiebat Cæſar, videre palam non ſuam voluntatem, ſed ipſum infortunium obſtitiſſe hactenus, quominus beneficium ſit conſecutus. Teſtatur tamen hoc facto prudenter conſulta eſſe Cæſarem, felicem ſucceſſum rerum a Deo contingere.

[illegible]

1432. Geldrenſes depopulantur igni ferroque Juliacenſem ducatum, idque facili negotio tunc perfecerunt. Erant enim inexpertiores ordinarii & nobiles, etiam domini de *Heinsberch* in terra Juliacenſi non ſemel [illegible] Geldrenſibus quam duci Montenſi, qui per obitum Roberti filii ſui ſponſi filiæ ducis Juliacenſis, ducatus Juliacenſis cederat. Iſtæ irruptiones & depopulationes Geldrenſium quatuor annis durabant, [illegible] igitur [illegible] ducatus depauperabatur. Eodem anno Arnoldus dux Geldrenſis magno exercitu contra Montenſem [illegible] volendo inter eos ducatum per potentiam poſſidere. Timens vero Montenſis dux ne a ſuis Juliacenſibus nobilibus dereretur & proderetur, auxilium a Colonienſibus petens facile obtinuit. Colonienſes in auxilium miſerunt duo millia equitum, cum ſagittariis & levis armaturæ [illegible]. Geldrenſes intellecto Colonienſium adventu ex ducatu Juliacenſi fugerunt, nec prælium inire auſi fuerunt.

Concilium Baſileenſe.

1434. Concilium Baſileenſe vivente adhuc Sigiſmundo imperatore cœpit. In hoc concilio tractatum fuit & commiſſum quod noſtri monaſterii in perpetuum providere debeat conventus monialium S. [illegible] Angelorum de idoneo rectore ex noſtris, moniales econtra ipſum neceſſariis veſtimentis ſuſtentare debent. Deſuper confecta ſunt diplomata, per Nicolaum Cuſanum cardinalem creata & confirmata.

Tempeſtas inſignis.

Eodem anno ſuſpenditur Judæus quidam Coloniæ. Sequenti nocte tanta exorta eſt tempeſtas ex plaga ſeptentrionali, ut naves omnes conflictarentur in Rheno. Plumbum de templis & domibus decutiebat. Laminas nonnullas ultra Rhenum Tuitium tranſvehebat per aera. Altas turres dejiciens in domorum tecta, multos homines occidebat. Multas arbores una cum radicibus ſuis ex terra eradicabat. Molas ſubvertit, terram concutiens tremere faciebat. Saxum ingens ex feneſtris ſuis ligatum ſuper tecta [illegible] eccleſiæ

ſtans, tanto impetu per tecta & ſequentia A decurrit, ut terrei concutiuntur Regum (extra quos cecidit, ut hodie oſtenditur,) Caſſii & Florentii reſiderent, & de loco moverentur.

Theodorus [illegible]

1451 Theodorus archiepiſcopus Colonienſis [illegible] exactiones per totam diœceſim clero & ruſticis imponens, multam ſibi invidiam comparavit, cumque ſecundum reditus annuos, bona & mercedem, etiam de quacumque perſona, & cum [illegible] eſſent pagi, nec plus contribuere poſſent, eos certa pecuniæ ſumma mulctavit & oppignoravit. Famuli ac famulæ in Weſtphalia [illegible] his exactionibus opponentes, reſponderunt ſe malle alio divertere quam his mandatis parere.

[illegible] quoque ſe conſtanter oppoſuerunt [illegible] ſe epiſcopo præter ſolitam exactionem largituros affirmabant, quemadmodum idem archiepiſcopus in inauguratione ſua illis juraverat.

Eodem anno conſecrata eſt eccleſia Corporis Chriſti & cœmeterium in der Gereonis, a Johanne *Schlechter* Tremonienſi ordinis fratrum Minorum ſuffraganeo Colonienſi.

1456 Pax inita eſt inter Geldrienſes, Montenſes & [illegible] Colonienſem, qui ante eam [illegible] geſſerant bella, & cum pagi exuſti eſſent, ruſtici e ſuis ſedibus pulſi, totaque regio Julia[c]enſis devaſtata.

1457 [illegible] eſt minor campana in ſummo, [illegible] adiutis 2000 libris, ſic que pondere valebat 15000 talentum capax quatuor plauſtrorum menſuræ.

Adolphus dux Montenſis obiit.

Eodem anno Adolphus dux Montenſis moritur Coloniæ in abbatia S. Martini. Erat vir belliciſſimus, tamdiu bella geſſerat atque dum eſſet [illegible]. Montenſes & Juliacenſes inaugurabant fratris ſui filium Gerhardum de *Ravensberch*. Cum omnia eſſent vel devaſtata vel oppignorata, ut ducatus [illegible] ſuis proventibus redimerent, dux Gerhardus in dominium *Ravensberch* proficiſcitur, [illegible] ſecum [illegible], ibique quatuor continuos annos manens parce vivit.

Johannes de Loen D. de Heinſberch.

1459 Obiit Johannes de *Loen* dominus de *Heinſberch*. Erat hic quidem vir belliccſus, ſed prædator magnus, hac ratione multas ſibi quærebat divitias. Unum ſuorum filiorum epiſcopum Leodienſem, alterum Gerhardum nomine in comitem ſublimavit, licet filius de nobili ſtirpe admodum fuiſſet.

Albertus [illegible]

1460 Poſt obitum Alberti Cæſaris, quem veneno quidam epiſcopus de [illegible] medio ſuſtulerat, deſignatus Cæſar eſt Fridericus tertius hujus nominis Auſtriæ dux. Imperio præfuit annos 53.

1461 Philippus dux Burgundiæ ducatum Lucemburgenſem ſibi ſubdidit, expugnato primo & ſpoliato Lucemburgo.

Circa hæc tempora maximi tumultus inter archiepiſcopum Theodorum & Suſatum exorti ſunt, idque propter frequentes exactiones & bella. Tandem anno 1444 Suſatum declinavit ab epiſcopo Colonienſi ad ducem Clivenſem [illegible]. Statim vero poſtquam Clivenſes facti ſunt epiſcopo bellum indicentes, hoſtes facti ſunt. Duo quoque, Clivenſes ſimiliter ad arma venientes, undique flamma & rapina depopulati ſunt plurimos pagos & caſtra. Epiſcopus Bohemum in Weſtphaliam introduxit exercitus ſui ſubſidium *Broſſhem* & *Fredeburch*, quæ antea Clivenſium erant. Suſatum [illegible] oppugnantes Colonienſes, nihil effecerunt. B

Suſatum [illegible] archiepiſcopo, & Clivenſem [illegible]

1444 In die ſancti Huperti mane veniens Arnoldus dux Geldriæ & frater ipſius de *Egmont* ſecum adducunt 1200 equites in terram Juliacenſem, quam igni & rapina depopulati ſunt, in cineres redigentes decem & ſeptem pagos. Gerhardus dux Juliæ & Montium, contrahens nobiles ſuos, qui dicto audientes congregati ſunt apud ducem ſuum in finibus ducatus ſui, per quos regrediendum Geldrienſibus ſpoliis ſatis bene onuſtis erat. Itaque dux Gerhardus cum ſuis in inſidiis latitans hoſtes expectat. Quos ubi advenientes advertit, ſubito in eos prorumpit, fugavit, multoſque occidit, & captivos plurimos abduxit, nempe Egmundanum fratrem ducis Geldriæ, & Satrapam ducatus ſui, Johannem de *Broickhauſen* belli hujus principalem auctorem, nobiles alios numero 64. Theſaurum ingentem Geldrienſes amiſerunt. Quam ignominiam ut vindicarent noctu in ducatum Juliæ ſæpenumero irruunt, pagos villaſque incendunt, timentes ducem Juliæ animoſitatem, & ad vincendum a Deo [illegible]. Ob hanc victoriam ſancti Huperti dies a Juliacenſibus feſtiva & celebris in perpetuum obſervari indicitur. C

Pugna Juliacenſium [illegible] in die S. Huperti.

1445 Tuitium a Clivenſibus ſpoliatur, Judæorum qui ibi habitabant bona diripiuntur, abducta præda ipſum Tuitium igni crematur. D

1446 17 Aprilis mare adeo ſæviens exæſtuabat, ut apud Dordracum aggeres impulſu frequenti & fluctibus impetentibus perfringeret, multamque circumcirca regionem mergeret, cujus adhuc videntur turres in mari (ubi tranquillum eſt) aſſurgere. In hac inundatione pluſquam centena hominum millia aquis ſuffocata ſunt.

De obſidione Suſatum.

Eodem anno Suſatenſes irruptiones ſacientes in exercitum archiepiſcopi obſidentis civitatem, multos occidunt, ducentos equites captivos in civitatem ducunt. Comes de *Wyerenſtein* præpoſitus S. Gereonis in conflictu occumbit, & nobilis de *Naſſaw*. Suſatenſes captivorum equos, & arma vendunt 9000 flor. exponunt. Captivi triginta & novem mediis florenis redimuntur [illegible]. Sequenti anno archiepiſcopus Cæſarem invocat, ut Suſatenſes cogat ad obedientiam, E

compelleret, mittit et fratrem suum cum ingenti militum multitudine. Dominos de *Sternenberck* in Bohemia quoque ad auxiliandum implorat, qui statim 16000. Hussitas archiepiscopo miserunt. Saxo etiam & episcopus Hildesemensis missis militibus succurrunt. Theodorus archiepiscopus ex suo dominio ingentem exercitum conscribit; horum omnium habito delectu, arbitrabatur Susatum totumque ducatum Clevensem se esse expugnaturum. Ante vero quam Bohemi advenirent quicquid obvium erat diripiunt, pagos villasque devastant & incendunt. Limgoviam igni cremant. Lippe 14 dies frustra oppugnant, licet muros, turresque tormentis bellicis deiecissent. Susatum tandem venientes, monasterium S. Walburgis facile expugnant, quod prope muros situm erat. Dux Clevensis cum valido praesidio urbem ante secundam ingressus erat, passus in ea & monasterio obsideri. Vix autem ipse hostium manibus captus, expugnato monasterio, effugerat in civitatem, relictis ex suis multis, a Bohemis trucidabantur. Oppugnavit itaque archiepiscopus Susatum toto mentis apparatu, atque magna multitudine scalis, statuit variis simul locis invadere muros. Oppidani vero miserunt lapides & trabes in hostium ascendentium cuneos: sed omnium validissimum defensionis erat genus, sartagines in muris disponebant per intervalla, subjecto igne, picem in aquis bullienti fervore miscebant, & hunc liquorem fervescentem fundere in ascensores sive muro proximos. Tali tandem modo defensi muri, periere ex scandentibus plurimi. Archiepiscopus eo accepto incommodo oppugnationem deseruit, & ad hanc usque tempus Susatum in jure ducis Clevensis permansit. Bohemi videntes se frustra in oppugnatione laborare, illam deserunt, & Coloniensem archiepiscopum adoriuntur, qui hoc taliter suo consilio in *Gezdern* aufugit. Hi quoque dominium *Ravensberch* invadunt: in eo devastant templa decorum & monasteria promiscue. Calices, ciboria, & alia antique ornamenta rapiunt, venerabile sacramentum Corporis Christi in terram effundentes. Moniales porro vetulas cremabant passim, juvenculas vero secum abducebant. Habuit Coloniensis in suo exercitu octoginta millia militum, ex quibus interierunt 15180. Hoc bello archiepiscopus fere totam dioecesim suam absumpsit, nullum erat oppidum, nullum castrum quod aere alieno gravatum non erat; telonea & pagi similiter vel oppignorata vel penitus devastata, adeo ut parum in eis vere vel archiepiscopus vel capitulum majoris ecclesiae haberet; pariter & capitulum & archiepiscopus sigilla appendebant, & quoniam solvendo non essent, in excommunicationem incurrebant, quare cultus divinus interdictus in summo non observabatur.

1450. Johannes Faustus (quem Guttenbergium vocant) cum Petro Schaeffero Moguntiae artem Typographicam invenerunt. *Typographiae inventio.*

1451. Pestis adeo Coloniae saeviebat ut a festo Pentecostes usque Nativitatem Domini morerentur 21000 hominum.

Eodem anno Fredericus imperator in Italiam proficiscitur, & celebri apud omnes honore excipitur, in Senensi urbe cum sponsa sua Leonora regis Portugalliae filia nuptias perfecit, Romae a Nicolao V summo pontifice una cum regina conjuge coronatus est 18 Martii anno 1452. *Fredericus imper. Romae coronatur.*

1453. Maii 29 post diuturnam obsidionem, & gravissimam tandem oppugnationem Mahometes Amuratae filius cognomento Magnus Turcarum imperator urbe Constantinopoli potitus est, in eaque tantam crudelitatem exercuit, ut nulla id queat oratione explicari. Caesar Constantinus inter fugientium prope portam urbis trucidatus est. Eius amputatum caput cuspidi infixum circumferri per urbem voluit Turca, jussit & crucifixi Christi imaginem erigi in urbe, & superinscribi: Is Christianorum Deus est. Praecepit autem eam stercoribus projectis ignominiose caedi conspurcari. Caesaris conjux & filiae una cum aliis honestioribus matronis in convivium pertractae sunt, atque ibi primum constupratae, postea frustatim dissectae. Turcae bestias immanissima crudelitate crudeliores. *Constantinopolis expugnata.*

1454. Gerardus dux Juliae & Montium accepta in uxorem virgine juvencula, cum qua postquam aliquot annos jucundissime vixerat, nec tamen prole aliqua augebatur. Quare postmodum desperans de suscitanda prole, foedus init cum Theodoro archiepiscopo Coloniensi, accepta immensa pecuniae summa, hac conditione, ut si obiret ille nullis post se relictis liberis, quod tum ducatus Montensis ecclesiae Coloniensi cum omnibus suis juribus & privilegiis cedere deberet, & in perpetuum manere. Sin vero post se proles relinqueret aut saltem gigneret, quod tum dominium in Blankenberch pro summa exposita oppignoratum maneret. Ille ita pacta conjuge ducem duos genuit filios, atque sic contractus irritus permansit, ducatusque filiis rursum assignatus. *Foedus inter Juliae ducem & archiep. &c.*

1454. Pueri de 8, 9, 10, 11 & 12 annis turmatim ex omnibus pagis, civitatibus, villis totius Germaniae, & Galliae & aliarum nationum ad sanctum Michaelem in Normandiam proficiscuntur nullo secum sumpto viatico, sed abunde sibi in via cibi potusque administrabatur eis. Ubi eo venerant, vexillum quod singuli ex singulis locis praeferebant, in quo S. Michael, & domini loci signa picta erant, ibidem S. Archangelo offerebant.

1462. Monasterium ad Machabaeos igne casuali crematur excepto templo.

Monaſterium Montis Mariæ.

Tempore archiepiſcopi Theodorici monaſterium virginum regularium, quod Mons Mariæ vocatur, initium habuit a prædivite quadam matrona Novesienſi. Situm eſt hoc monaſterium apud portam vulgo *Pfeffenport* Novesii, & muris civitatis innixum, quod certe infauſtum & reipublicæ & toti provinciæ diœceſeos Colonienſis fuit. Nam per tumulum, qui muris civitatis imminebat, prædones Geuſii duce comite Nuenano civitatem occupabant, ſpoliabant, & duos fere annos occupabant, ſpoliantes totam provinciam, de quibus infra latius, ſub anno Domini 1581.

1463 Theodorus archiepiſcopus Colonienſis Zonſis moritur 13 Februarii, poſtquam variis bellis diœceſim vexaſſet 48 annos. In ſummo Coloniæ ſepultus juxta trium Regum corpora.

Robertus Bavarus dux eligitur archiepiſcopus.

1463 Martii ultimo Robertus Bavariæ dux in archiepiſcopum Colonienſem eligitur. Erat diœceſis ære alieno prægravata & pene oppreſſa, quam ſummo ſtudio liberare ipſe in animo habebat. Erant, hoc tempore, aurea pene tempora: modius unus tritici, ſiliginis, hordei, havenæ, & vas halecum, amphora vini una, gallina pinguis, pondo carnis, & panis more ſolito commiſti 6. hæc omnia venibant undecim marcis valoris Colonienſis monetæ: modius tritici 28 alb. modius ſiliginis 14 alb. modius hordei 13 alb. modius havenæ 8 alb. vas halecum 30. alb. amphora vini 1 alb. gallina pinguis 1 alb. panis de unciis 13 emebatur uno obolo, panis triticeus de unciis 10. emebatur quoque uno obolo. Vas butyri vendebatur viii flor. Colonienſibus: valebat flor. unus tunc temporis tribus marcis, quinque ſolidis.

Eodem anno crematur *Rodenkirchen* prope Coloniam, & præda armentorum abigitur, fecit hoc nobilis de *Hurt*, ejusque prædam in *Tomberck*.

Johannes Aldenarius prædo.

1466 Johannes de *Aldenar* dominus caſtri & domini in *Reide* prope Gladbachum prædatores multos longo tempore fovebat in caſtro *Reide*, quod fortiſſimum erat, & in quatuor dominorum ſuperiorum ditionibus & juriſdictionibus ſitum. Facile igitur cum altero eorum amicitiam contrahebat, & refugium petebat, ſicque neminem timebat. Hoſtis erat multarum civitatum, inter quas Colonia & Leodium erant, quarum bona & cives ubicunque poterat nanciſci in dictum caſtrum abigebat. Duos quodam tempore cives Leodienſes captivaverat, a quibus ingentem pecuniæ vim exigebat. Senatus populuſque Leodienſis ſectabatur, nolens eam per manum effundere; hic nihilominus captivos retinebat. Quare Leodienſes contractis copiis caſtrum obſidione cingunt. Eorum adventum Johannes Aldenarius audiens fugit ex caſtro, quaſi auxilium

Caſtrum Reide capitur & evertitur a Leodienſibus.

A imploraturus. Poſt non longam obſidionem videntes præſidiarii ſui prædones ſe illuſos eſſe, deditionem faciunt. Leodienſes prædam ibidem magnam inveniunt, cives ſuos redimunt, omnes alios dimittunt præter duos, quos laqueo ab arbore ſuſpendunt, inſignes proditores. Præda abacta, fundamenta undique ædificiorum ſuffodiunt, ligno undique fortibus ſuſtentant, tandem injectum pulverem tormentarium & materiam ignis capacem, incendunt, cremant, & funditus devaſtant. Leodienſes dominium *Reide* donant nobili viro de *Arenberck*, qui illorum B erat capitaneus. Colonienſes pro munere donant Leodienſibus decem plauſtra vini, gratias agentes quod hoſtem domuiſſent, & ſua tyrannide exuiſſent.

Leodienſes pari ratione eodem quoque tempore invadere conabantur Johannem de *Hamwel*, dominum in *Odenkirchen* cujus caſtrum *Odenkirchen* expugnare, & ſimul prædones abigere volebant. Hic negotio intellecto, Robertum archiepiſcopum Colonienſem pro defenſione implorat, ſe ſuumque caſtrum in manus archiepiſcopi dabat. Hic qui cum Eburonibus confœderatus eſſet, facile pacem ab iis impetravit. Sicque *Odenkirchen* C feudum, patensque domus jure perpetuo diœceſis facta eſt.

Leodienſium diſſidium cum ſuo epiſcopo.

1465 Diſſidia & ſimultates inter epiſcopum Leodienſem, & cives longo tempore durabant. Erat epiſcopus ex familia Borboniorum, nepos Philippi ducis Burgundiæ. Tandem amoto hoc epiſcopo elegerunt Marcum marchionem Badenſem, quem poſtea Colonia armata manu Leodium ducunt, comitantibus archiepiſcopo Trevirenſi & Carolo fratribus. Cum eſſet inauguratus, & ſui obedientiam ordinem præſtitiſſent, neque obedientiam in gravibus reipublicæ negotiis præſtarent, intellecta eorum verſutia & ma-D lignitate, clam cum ſuis aufugit. Tandem minus coacti a duce Burgundiæ expulſum ſuum epiſcopum Borbonium recipiunt.

1466 Carolus dux junior Burgundiæ vocatus in auxilium contra regem Galliæ, in quam ultra ducentena milia militum introduxit, & ſæpe commiſſis præliis victor extitit, tandem ut e regno dux Burgundiæ cederet, coactus dedit Burgundo Picardiam.

1467 Philippus dux Burgundiæ moritur, & Carolus audax filius ejus ſuccedit.

Carolus dux Burgundiæ Leodienſes vincit.

E Eodem tempore tumultuabantur Leodienſes contra epiſcopum ſuum, cui ſuccurrens Carolus audax devaſtat paſſim Eburones, eoſque cogit muros civitatum *Haſſelt*, *Bylſen*, *Tongren*, *S. Truden*, & aliarum dejicere, foſſaſque oppleri humo.

1468 Dux Clevenſis bellum gerens contra Geldrenſem ducem multa illi damna intulit, & alter econverſo: ſed Clevenſis vi expugnavit civitatem Duiſbergenſem, & ex manibus Geldrenſis extortam, hodieque poſſidet.

Sub idem tempus archiepiſcopus Colonienſis parum habuit unde viveret: nam omnia caſtra & oppida, ut ſupra dictum eſt, oppignorata erant, & ab aliis poſſidebantur, nec habebat unde redimeret. Indoctique oppignorata vi extorquere coepit, multique ſtatim ipſius anno in auxilium, & nominabantur, hurdi. Alii contra hos contrahebant alios, quos lupos nominabant. Itaque hurdi & lupi variis per id tempus certaminibus ſe lacerabant, & ferme mutuo paſſim contundebant. Hurdi vero contributa ſua ceperant & expugnaverant Cæſaris inſulam, Linnam, *Nievenabreck*, *Reymbach*, aliosque plures vicos, pagos & caſtra.

Leodienſis epiſcopus captus.

Eodem anno epiſcopus Leodienſis capitur in Tongrenſi civitate. Leodium captivus abducitur, multis ex ſuis trucidatis. Carolus audax tum pacificatus cum rege Galliæ, audiens captum epiſcopum nepotem ſuum, ſubito feſtinat ſuccurrere ſuo nepoti in auxilium & regem petens. Venit autem ex Gallia cum innumera multitudine, civitatemque Leodium obſidione cinxit: tandem quum ſæpe oppugnaſſet civitatem, & utrimque acriter pugnaſſent, Burgundus civitate potitur: crudelitate maxima ſævitum eſt, ſic caeduntur ... quorum numerus erat 20000. Spoliantur templa, monaſteria, abbatiæ, domuſque civium omnium, aurum, argentum, ſignatum & non ſignatum, libri, campanæ, divitiæque omnes extra civitatem evehuntur. Matronæ omnes & gravidæ mulieres cum virginibus & pueris impubes navibus perforatis in Moſa flumine ſubmerguntur. Civitas capitur & ab epiſcopo cuſtodiæ mancipatur. Quotquot civium qui fuga elapſi erant, vel Leodii vel Traiecti intra annum capiebantur, in Moſam proiecti ſuffocati ſunt. Poſtea perfregerunt paſſimque domus & templa, ...que igne totam civitatem funditus devaſtarunt, etiam muros civitatis plane deiecit & foſſis humo oppletis. Elapſis his prope Leodium nullus patebat acceſſus in civitatibus aliis, negantibus protectionem, veluti Aquiſgranum: quare ſe gentes mittere vetabant. In occupatam civitatem rex & dux venerunt, nulla miſericordia moti ſunt ſuper ea civitatem & gemitum morientium. Ante vero quam devaſtata erat civitas, habebat 12 parochiales eccleſias, 8 collegia, 5 abbatias, 5 monaſteria mendicantium, ubique civium vel manſionum ... 12.

[illegible]

Licet quidem hæc civitas funditus exciſa erat, tamen ſpatio viginti annorum, tam pulchris ædificiis reparata & multitudine civium oppleta eſt, ut etiam cum prima illa certare poſſet.

Eodem anno Robertus archiepiſcopus Colonienſis, oppugnat oppidum *Brool* & Johannem Palandum qui oppignoratum erat captivat, remittens hunc ex ſeruiis [illegible]. Idem caſtrum *Harbenbroch*, expugnat, præſidiarios capiens, caſtrum everti [illegible].

1469. Eraſmus Roterodamus naſcitur.

Diſſidia inter archiep. Colonienſem & ſuum capitulum.

1472. Robertus archiepiſcopus Colonienſis ſimultates cum ſuo capitulo maioris eccleſiæ ſerere coepit, & quum ipſius ingenium nulla ratione ad concordiam expediri potuiſſet, ſeminarium multorum malorum fuit. Redditus itaque capitularium frumentarios & vinarios extra urbem cepit, ſuiſque in uſus tranſtulit. Qui etiam ſubornavit tres viros, qui Noveſium proderent, eamque in poteſtatem tradere deberent. Proditio Noveſienſibus manifeſtatur. Veniunt itaque Coloniæ proditores Noveſii in littore Rheni capiuntur, tertia deinde die decollantur & quatuor in partes ſecantur. Robertus ob id iratus minatur minorem. Cum itaque odium in dies inter archiepiſcopum & capitulum creſceret, neque reſtringi poterat, nec intercedentes miſſi ad componendum diſſidium venirent, Coloniam capitulum habito conſilio elegit in dioeceſis gubernatorem Hermannum landgravium Haſſiæ. Non diu poſt Bonnæ & Andernaci inauguratur. His peractis oppugnat arcem *Poppelſdorf* quam Robertus adhuc in poteſtate ſua habebat: tandem deditione facta, Hermannus cum annona multa & tormentis ea potitur. Exiſtentes deinde cives capitulo maioris eccleſiæ Colonienſis fidem dederunt, ſed inſtabiles poſtea temeritate mutata Roberto adhæſerunt, qui illis duplicia imponens vectigalia, ob id quod Bonnæ vectigal capitulo daretur. Motus igitur Hermannus contracta copia a fratre ſuo Henrico cum magna multitudine in auxilium vocato Lynſiam invadit. Fridericus vero imperator veniens Coloniam utrumque malum auferet & vectigal iniuſtum & obſidionem. Colonienſes maximo honore imperatorem ſuſcipiunt, donantes cum munere magnificentiſſimo, argenteo videlicet poculo bene deaurato cum duobus millibus florenis, pondus poculi viginti marcæ. Maximilianum filium duabus amphoris argenteis deauratis cum ſexcentis florenis. Archiepiſcopum Moguntinum argenteo cyatho deaurato cum centum florenis, cancellarium cæſareæ maieſtatis centum florenis. In hoſpitium præterea Cæſari miſerunt decem boves pingues, decem plauſtra vini, centum modios avenæ, tria vaſa omni genere piſcium bonorum referta, omniaque dona erant civium Colonienſium inſignibus bene depicta. Cæſar privilegia Colonienſium confirmat, aliaque [illegible] munera [illegible] imperialium principum largitur. Telonium præterea illis in Rheni flumine permittit, quapropter Colonienſes apud imperii ordines & civitates paſſim ob invidiam & iniuriam conflarunt, tamque diu ſe huic novo vectigali opponunt, ut etiam ſub eum Domini tempo-

Ddd ij

deponere angerentur, & plane [illegible] juſtorum vectigal.

Imperator diſſidium componere conatur. 1474. Proinde Cæſar videns in dies magis magiſque tumultum & diſſidia inter Robertum & capitulum in pejus gliſcere, conabatur quantum poterat diſſidentium animos componere. Mittens igitur epiſcopum Eyſtedenſem [illegible] ad Robertum, de pace cum illo acturum, Robertus epiſcopo legato nihil reſpondit, quare iratus hic Coloniam unde venerat revertitur. Sequenti vero die miſſa legatione ad Cæſarem Robertus in hæc verba: *Robertus [illegible].* Capitulum majoris eccleſiæ ſibi provincialem tutorem delegiſſe, ſe quoque hominibus congreſſis [illegible], [illegible] impoſuiſſe [illegible]. Provincialem tutorem a ſe electum eſſe Carolum Burgundionum ducem.

Cæſar hoc anno Treveris Coloniam cum filio & exercitu maximo proficiſcitur.

Dux Burgundiæ Geldriam [illegible]. Eodem anno Carolus dux Burgundiæ contractis maximis copiis in Geldriam venit, [illegible] ducatum hunc ſuo imperio ſe ſubjugaturum [illegible]. Coegit [illegible] Venloniam, Neomagum armis ad deditionem, qua facta cives paſſim per totam Geldriam ducem ſuſcipiunt, & fide data eum verum ſuum dominum agnoſcunt. Poſtea in [illegible] prætextu [illegible], comitatum de Morſa armis invadit, civitates & caſtra expugnat, [illegible] adeo toto comitatu Morſenſem comitem exuit. Erat enim comes Morſenſis Geldrenſium generalis capitaneus, cujus ope [illegible] contra Burgundum utebantur. Quibus peractis [illegible] & [illegible] muſta, Carolus Treviros ad Cæſarem proficiſcitur. Cum Cæſare egit Treveris benigne admodum ſeptem integras hebdomadas. Quum autem ſuperbia in cor Caroli ob egregia & heroica facta aſcenderet, quæ illum poſtea turpiter valde dejecit, ab imperatore poſtulat [illegible] regnorum [illegible] & [illegible] generalem imperii [illegible] petiit. [illegible] arrogantiam & imprudentiam [illegible] ab imperatore [illegible] illi [illegible], [illegible] compos fiat, [illegible] armis [illegible] occupandi Lotharingiam. Erat enim dux paucos ante dies [illegible], negavit Cæſar. Verum ut Cæſar hunc ducem ab alia petendi licentia deduceret, dat illi ducatum Geldrenſem in feudum perpetuum: non enim poterat Cæſar Geldrenſes ad imperii obedientiam [illegible] rebellabant enim imperio [illegible] annos [illegible] [illegible] cogere Carolus facile [illegible] noverat, duce eorum Adolpho & [illegible] filio in captivitate in Brabantia [illegible].

Dux [illegible] Tremoniæ [illegible]. 1475. Wilhelmus dux Juliæ & Montium contra [illegible] caſtrum [illegible] in Eyflia obſidet octo hebdomadibus, quod quum

ſæpe fortiter oppugnaſſet, tandem in deditionem accepit ipſo Nativitatis beatæ Mariæ Virginis. Caſtrum funditus devaſtatur. Erat enim aſylum prædatorum, latronum paſſim totam ditionem Juliacenſem devaſtantium.

Eodem anno moritur Sophia duciſſa Juliæ & Montium, Wilhelmi & Arnoldi fratrum mater, quæ ſtrenue & laudabiliter utrumque ducatum gubernavit, erat enim vir ejus ob quondiánas corporis infirmitates plane ad regimen inutilis. Quam ſtatim filius Arnoldus hoc mundo relicto ſubſecutus eſt. *Sophia duciſſa Juliæ moritur.*

Bello civili inter Robertum & capitulum durante nulli reditus perſolvi poterant, neque ager coli: ſed & paſſim ruſtici relictis agris in tutiora loca & civitates propinquas ſe recipiebant. Creditores tam clerus quam etiam cives, qui epiſcopis Colonienſibus belli tempore argentum pecuniæ [illegible] crediderant, quum annuas penſiones non aliquot annis caruiſſent, longa ſuſpenſione permiſſi, archiepiſcopum ob non ſolutionem excommunicant, excommunicatum in literis valvis majoris eccleſiæ Colonienſis affixis declarant.

Sub idem tempus Carolus dux Burgundiæ heraldum ſuum Coloniam cum mandato miſit. Hic extenta voce exclamat: Mandat dux illuſtriſſimus, inquit, toti Colonienſi provinciæ, ut ii qui in ea vel civitates vel pagi, vel caſtra vel equeſtris ordinis viri, vel telonea a Roberto archiepiſcopo vero degeneraſſent, continuo ſe ad Robertum recipiant, [illegible], & quæ archiepiſcopi ſunt reſtituant, [illegible] facient, ducem in rebelles armis animadverſurum eſſe. Nominat deinde ducem, protectorem [illegible] Colonienſis, [illegible] aula archiepiſcopali, curiæ Colonienſis [illegible] redduntur, item domus archiepiſcopalis in [illegible] & alias per civitatem inſignia ducis Burgundiæ, protectorem etiam urbis Colonienſis perpetuum [illegible]. Senatus populuſque Colonienſis ſuper novitate rei ſollicitus, [illegible] illa inſignia ducis paſſi & [illegible], [illegible] ducis parere. Quare ſe hoſtes & ducis & Roberti declarant, conſcripta ingenti militum copia. Fundunt tormenta bellica, & [illegible] apud turrim [illegible], & portam *Egilſtein*, & Turri ponunt, & fortiſſimis muribus & bombardis muniunt. Carolus interea cogit exercitum, quem ad obſidendam Noveſium ducit: univerſam Ubiorum ditionem vel armis vel [illegible] ſub jugum mittere in animo habebat. Itaque numeroſa militum manu coacta in Agrippinenſes ſedes [illegible] reſtituendi archiepiſcopum Robertum a ſuis exulem, [illegible], agros populatur, munia ad ſuas partes civitates [illegible] ſollicitat. Erat autem duci Carolo fœdus cum archiepiſcopo, pro [illegible] conſenſerunt. Sed Carolus

Dux Caroli [illegible] Coloniam [illegible] Burgundiæ.

advocatiam archiepiſcopatus Colonienſis, A que ad imperium pertinebat, ſibi contra jus arrogat.

[illegible] Carolus itaque Novesium decem & octo millibus militum mille & ducentis circumvallavit, partim peditibus partim equitibus cinxit. Abbas Pamaconas habet duas contubernium equos [illegible] conducerem, quas parciſſimum parte [illegible] ducerent adeo [illegible] & oppugnandi locum commodiorem, certior fieri cupiens. Singulæ interea nationes caſtrametantur, tentoria figunt, deputata ſibi loca habitaturi & tenturi manent. Dux ipſe [illegible] noſtrum monaſterium [illegible] & [illegible] totum capitaneo [illegible] ſecum habens dominum de Spiney, dominum de Hemendart, dominum de [illegible], Jacobum ducem Lucemburgenſem, [illegible] ducem Cliveſium, Fridericum de Joyemont, Engelbertum comitem de Naſſow. Hi principes caſtrametati ſunt in pomerio retro monaſterium ad partem auſtralem, habentes in caſtris ſuis equites 3000 pedites 1000. Singuli vero debent per totum obſidionis tempus duo Burgundiæ [illegible] in templo noſtro monaſterii [illegible] a noſtris fratribus [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] audierunt obſidio ſanguinis [illegible] [illegible] coronatum. Manſerunt tres fratres tempore obſidionis in monaſterio, quorum [illegible] [illegible] prior cum [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] degebat.

B Baldewinus de Lannoy capitaneus Lanſiorum [illegible] tentoria ſua fixerat intra portam Vragen [illegible] habens ſub ſe 1100 equites & 1000 pedites [illegible] [illegible].

Juxta portam [illegible] Reinerus [illegible] [illegible] conſiderat habens circiter pedites 600 equites [illegible]. Apud portam inferiorem Lombardi ſua caſtra metati ſunt numero 1000 partim equites partim pedites, homines [illegible] [illegible] conſederunt dominus de [illegible], & dominus Judocus de Albre, in ſuis caſtris 1000 equites & 800 pedites habentes. Hammonem Angli [illegible] quorum numerus erat 2000 equites & pedites. [illegible] tamen quos ad numerum dictorum militum congerat de [illegible] [illegible] ſolus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pretectus homines [illegible] quingenti. Erant præterea [illegible] [illegible] 400 [illegible] equitum [illegible] [illegible] exercitus [illegible] [illegible] [illegible] in monaſteria [illegible], oppidaque [illegible] non ſine maximo incolarum [illegible] [illegible]. Tamen [illegible] copias [illegible], quas in dies fere ſingulos plurium acceſſione [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] expugnationem anhelat omnes aquarum [illegible] quæ prope civitatem ſunt [illegible] [illegible] aquas [illegible] ſtudet, molam [illegible] vertebant quæ Erpam in Rhenum [illegible] ſtudebat, ſed vana & opera ſua fruſtra-

tur. Nam Erpa & Creta proſtino curſu [illegible]. Urbem machinarum magnis [illegible] [illegible] [illegible] inſtrumentis & tormentis [illegible] [illegible], & [illegible] pondo glandes in urbem [illegible] [illegible] & Rhenanam portam cum turri Columbina bombardicis ſphæris validiſſime quatiunt, atque evertunt, & ad oppugnationem demum [illegible] [illegible] accingunt.

Novesienſes contra tam gravi obſidione undique [illegible] in armis eſſe, nihil [illegible] relinquere, quos [illegible] imperatoris [illegible] ducem dedit [illegible] Hermanno Haſſiæ [illegible] urbis gubernatori & cuſtodi [illegible]. [illegible] in hoſtem [illegible] ardentiſſque [illegible] ad conflictum, pro conſervanda patria ſeſe ultro ingerunt, [illegible] oppugnatione [illegible] [illegible] [illegible] ſunt, ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ipſo D. [illegible] ferro in hoſtes [illegible], ſagittis, gladiis, glandibuſque bombardicis multos [illegible], tentoria [illegible] [illegible] [illegible] ſpolia. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Burgundiæ 500 pene [illegible] ſunt [illegible]. Circa D. Marini [illegible] [illegible] eſt [illegible] [illegible] pulverem [illegible] [illegible] quod [illegible] Colonienſis reipublicæ [illegible] quingentas & quinquaginta [illegible] Novesienſibus [illegible] [illegible], ſingulaque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Qui ipſo D. [illegible] [illegible] omnes in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] excepto. [illegible] oppalancatum in urbe [illegible] [illegible] [illegible] Colonienſium [illegible] [illegible], qui e regione Novesii ad Rhenum in territorio [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] conſederunt [illegible] præterquam grave [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] bombardicis ſphæris [illegible] [illegible] [illegible], quæ in obſidione [illegible] [illegible] [illegible]. Oppalatis contra Colonienſium caſtra ſphæras plumbeas [illegible] [illegible] tormentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & quam [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible], civitatem quatiunt [illegible] [illegible] & [illegible] fere oppugnationibus [illegible] Burgundiæ, & [illegible] & [illegible] in oppido deficere [illegible]. Colonienſes [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ad imperatorem Fridericum, auxilium petunt, [illegible] [illegible] [illegible]. Cæſar [illegible] [illegible] copias, ducit adverſus Carolum [illegible] ad Cæſarem [illegible] venerunt [illegible] Moguntinenſis & Treverenſis archiepiſcopi, [illegible] [illegible] Brandenburgenſis, dux Wurtembergenſis, comes de [illegible], comes de [illegible], [illegible] Auguſtenſis, & Herbipolenſis, comes de [illegible], Hermannus landgravius Haſſiæ, marchio Badenſis, comites de [illegible], & [illegible], epiſcopus Monaſterienſis cum [illegible]

imperii in Weſtphalia & circumvicina ſitis, A adducens ad Cæſarem decem & ſex millia militum [illegible] ſuperioribus cum [illegible] Colonienſes reſponſum Cæſari auxilio miſit [illegible] millia partim equitum partim peditum: omnes rubeis amicti erant veſtimentis. Quindique præterea [illegible] civitates in Bavaria, Suevia, Alſatia maximo Cæſari ſuccurrerunt exercitu. Cæſar itaque [illegible] & numeroſiſſimo ſuperatus exercitu proficiſcitur Colonia cum ſuis ducibus in caſtra quæ locaverat prope Coloniam juxta *Mull*, deinde tendit in [illegible] vulgo *Zulen* territoria, ubi [illegible] & quieti [illegible] dies. Carolus Cæſaris adventum [illegible] prædoctus, [illegible], animo ſævo [illegible] ardore etiam [illegible] urbem Novesienſium eſſe [illegible]: ſed cum neque [illegible] ipſa vallarum [illegible] neque [illegible] adit lethalis [illegible] quidquam [illegible] poſſet, [illegible] aggreditur: ſed a propugnatoribus [illegible] & aqua fervente hoſtes repellitur, multo hominum amiſſo, ſeque inde oppugnare ceſſat.

Oppidani vero diuturna obſidione preſſi, media gravi afflictabantur, equos comederant trecentos quinquaginta: nihil excepto pane commeatus habebant: quatuordecim * ova [illegible] Cæſarem ad [illegible] percepiſſe, animo [illegible] erigebantur, audacioresque facti frequentes eruptiones fecere, multaque Burgundionum cadavera [illegible] Cæſar cum maximis copiis [illegible] appropinquat prope Zonſium & [illegible] Carolus Cæſarem haud procul abeſſe intelligens [illegible] armatos fere omnes celeri eduxit [illegible] & [illegible] præterito Arpe fluvio in [illegible] locavit pugnandi acie contra Cæſarianos directa, habens ſecum novem millia partim equitum partim peditum, ingentia quoque bellica tormenta. Ante vero quam Cæſar caſtra metatus fuiſſet, expedit in hoſtes tormenta ſua, equiteſque Burgundiæ [illegible]. Viſo autem Cæſaris exercitu grandis [illegible] Burgundis timor [illegible] [illegible] quam [illegible] Burgundis [illegible] Auditoque [illegible] tur bellicum canere [illegible] Bellona [illegible] [illegible] gradu paulisper ſtetere Cæſariani, Burgundi [illegible] globos plumbeos in Cæſarianos [illegible] tormentis [illegible]. Cæſar hoſtem appropinquantem [illegible] clangoremque tubarum [illegible] facile [illegible], ſuos in armis eſſe, ſe pro ad repugnandum parare jubet. Mandat epiſcopo Monaſterienſi, & Colonienſibus in prima acie eſſe, cumque Burgundis manum conſerere, hoſtem in caſtra Cæſariana [illegible] ſtrepitu [illegible] ſagittas [illegible] in hoſtes dedere. Epiſcopus haud ſegnius explicatis ordinibus [illegible] in Burgundos facit [illegible] quemque trucidat [illegible]. Sed cum in certamen acriter concurrentem epiſcopum Burgundus ceterique ductores vidiſſent, [illegible] hoſtem vehementer [illegible] animadverteret, receptui canere jubent, [illegible] certamen, cum haud longe caſtra diſtarent; [illegible] poterat in [illegible] cunctorum, hac ubi [illegible] retrocedere magnis viribus compelluntur. Equites Burgundiæ & pedites ceciderunt [illegible] quinquaginta.

Oppidani interea non minori audacia & fortitudine erumpentes, non [illegible] in reliquos Burgundos ſtragem ediderunt. Obſeratis deinde portarum aditibus [illegible] propugnacula [illegible] & [illegible] congeſta undique ſaxa [illegible] habentes in promptu, ut ſi quis [illegible] ad murorum [illegible] & lapidum [illegible] vehementer [illegible] Cæſaris [illegible] angebat tamen illud vehementer, quod [illegible] rerum [illegible] non [illegible] propugnacula armatorum [illegible] horrebant. Hæc ubi latius fama vulgaſſet, multa per [illegible] Cæſarem valde permoverunt: quare ad [illegible] fame & periculo civitatem opportunam [illegible] & [illegible] ſtudio properabat ingenti. Caſtra ſua vallo foſſaque munit quam [illegible], [illegible], propugnacula in ripa Arpe juxta Rhenum perſtringere & in flumen [illegible] juſſit. Milites [illegible] conflictibus cum Burgundis celebratis ad [illegible] ſe [illegible], victores Cæſariani tormenta bellica maxima Burgundis [illegible].

D Dum hæc ita geruntur, legatus Roma a ſummo pontifice miſſus ad Cæſarem venit, pacem compoſiturus inter Cæſarem, Burgundum, Robertum & capitulum [illegible] legato pacis conditionibus, [illegible] que pacis [illegible] in utraque caſtra proclamarent in quartum decem Burgundi [illegible] Cæſaris caſtra & exercitum libere & [illegible] ſine periculo contemplabantur. Cæſariani item Burgundi caſtra [illegible] quam [illegible] per [illegible]. Ex E utriſque caſtris innumera multitudo proclamato pacis tempore Novesium ingreſſa [illegible] S. Quirino [illegible] Cæſariani [illegible] pulveris [illegible] importare [illegible] commeatum [illegible] copia. Obſeſſi quanta ex inopinata liberatione perfuſi fuerant lætitia vix [illegible] eſſet poſſit. Naves [illegible] erat, [illegible] navigabant ex inferiori & ſuperiori Germania. Pacis quamvis conditiones eſſent proclamatæ, non tamen inter milites utrinque

*** Lacuna** De pace [illegible]

quæ exercitum bene communiebat. In summa [illegible] ter Burgundi lapsi in episcopi Monasteriensis manus venerunt, cum equis septingentis [illegible]. Noviesienses [illegible] Batavorum in lapidoso pago [illegible], Burgundiones [illegible] aliaque munitiones & peritiores bombardis, & instrumentis bene omnibus, quorum [illegible] pretium [illegible] centena millia aureorum [illegible] Cæsarem cum omnibus [illegible] postea [illegible] Burgundiorum [illegible]. Ad [illegible] Friderico cum maximo [illegible] Burgundiæ principem, ad pacificationem media [illegible]. Legatus itaque Romanus & principes composita [illegible] conditionibus [illegible] & sigillis [illegible]. Conditiones [illegible] pars [illegible] Carolum [illegible] Cæsarem [illegible] plane [illegible] totum exercitum Burgundi [illegible] quondam duces apud Cæsarem [illegible] a Carolo [illegible]. [illegible] Cæsarem cum Carolo de connubio [illegible] filium Maximilianum & [illegible] Mariam [illegible]. Carolus itaque postquam firmata pax esset, & [illegible] cum Cæsare [illegible] obsidione in decimo [illegible] Junii [illegible], toto fere [illegible] obsidione anno consumpto, non sine maxima jactura suorum, quorum numerus quindecim millia excesserat [illegible], non etiam hoc maximum [illegible] Rex Francorum [illegible] civitates & castra in Picardia [illegible] Carolo [illegible]. [illegible] in superiori Burgundia.

Imperator Novesium [illegible]

Frederico autem imperatore ingresso Novesium, [illegible] Hermanno de Hassia [illegible] & civibus, matronis & virginibus [illegible] & inaugurationis. Imperator porro ob res fortiter in obsidione gestas civitatem prærogativis quibusdam & privilegiis donat. Nam immunitatem [illegible] Rhenum [illegible] percipiebat, Novesiensibus donavit. Libertatem etiam cudendæ pecuniæ, [illegible] ut aureum aquilam nigro clypeo [illegible] in signis [illegible] quilibet etiam magistratus literas rubra cera obsignarent. Rhenum ut fossa [illegible] ducerent, & loco decedentium scabinorum alium surrogarent. Nundinas certis temporibus celebrarent. Itaque omnia privilegia gratiose a Cæsare concessa, confirmata post imperatorem a Romano pontifice, scribentes in hunc modum.

Rem [illegible] ex parte, dudum postquam quondam [illegible] Ex [illegible] & Mon. ampl. Collect. Tom. II

[illegible]

Carolus dux Burgundiæ oppidum Nussiense [illegible] cinxerat, quod inter oppida aliorum per [illegible] insigne [illegible] cum grandi [illegible] ad illud [illegible] territorium oppidi depopulaverat, & in pluribus [illegible] quæ ejusdem oppidi incolæ [illegible] habebant, quorum plures bene [illegible] mortui & [illegible], turres & muri prædicti oppidi [illegible] bombardis, machinis & aliis ad bellum ordinatis [illegible] pro parte in terram prostrati, domus quoque & ædificia [illegible] dicti oppidi pro magna parte [illegible] fuerant, devastatione [illegible] & [illegible] Romanus [illegible] Romanorum imperator semper augustus [illegible] confidentissime & fidelissime [illegible] dicti oppidi temporibus [illegible] pro aliquali recompensatione [illegible] ad perseverandum sub debita fide & devotione [illegible] consules [illegible] oppidi prædicti & alios burgimagistros, scabinos, consiliarios & Universitatem [illegible] Datum Romæ apud S. Petrum [illegible]

Cæsar porro statuam suam ex ære fusam & deauratam in foro erigi voluit. Quibus peractis, Cæsar cum omni exercitu suo Novesio discedit, veniens cum [illegible] ducibus, (erat dux [illegible] marchio Brandenburgensis, & imperii [illegible] Albertus dux Saxoniæ) [illegible] die SS. Petri & Pauli [illegible] amplissimo senatu Coloniensi honorifice & summa gratulatione susceptus est. Ceterum ubi Carolus discesserat, Robertus [illegible] cum capitulo & Hermanno electo archiepiscopo

concordiam inire volens, civitatem tempore [illegible] ditione sua, Bonnam, & aliam Westphaliæ, a se [illegible] occupatas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & castella e[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Coloniensis [illegible] [illegible] [illegible] totaque communitas ad [illegible] [illegible] bellum, & periculo Nov[illegible] [illegible], ex ærario publico [illegible] quatuor & decies centena millia florenorum aureorum. Ipsa autem [illegible] Novesiensis.

Tempore [illegible] Burgundici belli timens amplissimus senatus Coloniensis Caroli Audacis [illegible] & [illegible], jussit destrui & fund[illegible] [illegible] duo præclara monasteria virginum [illegible] [illegible] [illegible], uni nomen *Weier*, a quo porta [illegible] tam adhuc nomen [illegible] [illegible] nomen *Machabæa*. Virgines monasterii *Weier* incorporatæ sunt cum omnibus possessionibus suis in S. Caciliæ monasterium, quod alias de nobili prosapia virgines solebant occupare. [illegible] ponebantur ad S. Apri dictum monasterium, quæ postea novum templum, aliaque nova ædificia erexere.

Carolus porro Burgundus, etsi fortunam sibi adversari ex eventu perdisceret, tamen haud [illegible] [illegible] [illegible] interitum pertimescere, sed audacius quoddam consilium de expugnandis quibusdam Lotharingiæ [illegible] in animo versat. Solet enim [illegible] [illegible], ut homo cæco impetu, [illegible] [illegible] [illegible] mente, animo & stulto [illegible] [illegible] judicio, cum putat se sequi [illegible] [illegible] salutaria, & commoda [illegible] [illegible] [illegible] præcipitet. Qui vero sapiens est, omnia opera sua suspecta habet, & timet Dominum in omnibus operibus suis.

Burgundus igitur dux contractis copiis, Losannam hostiliter petit [illegible] Losannenses tam repentino adventu se dediderunt. Helvetii [illegible] [illegible] [illegible] Losanna, [illegible] [illegible] adventus intolerabiliter superbientem hostem, copias duxerunt, & haud procul ab oppido *Granson* castra exuerunt. Dux fuga [illegible] salvat, magna exercitus parte [illegible] [illegible] omnis belli apparatus in manus Helvetiorum venit. Quingentos milites Germanos, capto Granson, dux suspendi jusserat, quos rursum ab Helvetiis recuperato oppido laqueis solvunt, terra condunt, Burgundos [illegible] iisdem laqueis quos dux in patibulo reliquerat suspendunt. Dux missis legatis in Flandriam coegit novas copias, a Burgundis tertiam omnium facultatum partem extorquet, constituit enim aut [illegible] [illegible] aut se [illegible] perdere. Sævis admodum erat animus variis affectibus turbatus, [illegible] ex memorato conflictu acciderat. In isto enim amiserat dux omnes suas bombardas, trecenta dona, [illegible] quæ donnas vocant, pulverem bombardicum, & magnam vim indumentorum, & ornamentorum sericorum, una cum ingenti thesauro pretiosorum [illegible], de argento, auro & lapidibus pretiosis [illegible] quoque sunt in castris eius [illegible] [illegible] [illegible] plena avena, duo millia quadrigarum cum laqueis & funibus, quibus instituerat captivos suspendere, bis [illegible] vasa [illegible], multa vasa plena [illegible] & [illegible] [illegible] piscibus, una cum salsis carnibus, gallinis, anseribus. Item tres bigæ plenæ balistis, nervis, funibus & telis, multæ quadrigæ plenæ jaculis Anglicis, octo millia contorum aculeatorum, plurima pocula argentea, & aurea [illegible], cum [illegible] argenteo, [illegible] [illegible], magno & minore [illegible] fratris eius Antonii, qui ill[illegible] [illegible] [illegible] erat. Item ficus, amygdala, & species aromaticæ sine pondere & mensura, viginti quatuor signa militaria seu vexilla, multa tentoria & magna copia [illegible]. Ingens quoque pecuniæ acervus est inventus, quam victores passim inter se distribuerunt. Summatim æstimatio omnium bonorum, quæ dux in hac prima pugna perdidit, fuit [illegible] centenorum millium coronatorum.

Dux itaque non multo interjecto tempore Murtem oppidum in ditione Bernatium obsidet. Helvetii [illegible] [illegible] manu, omni postposita mora cum Renato duce Lotharingiæ, cui Burgundus abstulerat Nanceium, congressi cum duce, duroque commisso prælio victoriam obtinuerunt, ipsumque secundo ducem in fugam vertunt, diripiuntque castra eius, & non vulgaria colligunt spolia. Ceciderunt in hac secunda pugna a parte Burgundi ad decem & septem millia virorum, a parte vero Helvetiorum non sunt desiderati ultra quinquaginta viri.

Hac accepta denuo confusione ab Helvetiis & eorum auxiliaribus, dux [illegible] tantam jacturam [illegible] [illegible] in duce Lotharingiæ, tempore hiemali obsidione cinxit Nanceium, adeoque infestabat eam, ut fame arbitraretur eam subigendam. Verum nisi episcopus Metensis illi [illegible] commeatum, ipse per famem coactus fuisset solvere obsidionem. Helvetii autem accelerantes cum copiis ducis Lotharingiæ, invaserunt ducem Burgundiæ & eius exercitum in vigilia Epiphaniæ anno 1477 gravissimo prælio adorientes imparatum, quod Burgundi ferre non valentes in fugam sunt conversi. Helvetii & duces Lotharingiæ equites usque in multam noctem prosequuntur hostes, nec destiterunt donec atra nox pedem referre coegit. Multi ex Burgundis qui gladium evaserant, in Mosellam præcipites adsiliunt, in medio gurgite sponte sua submersi. Sed ipse infelix Carolus quum tandem fuga quæreret lapso equo, ab Helvetiis milite vulneratus est. Hic quum præsentem cerneret mortem gemebundus salutem precatur, seque Burgundum ducem confitetur. Helvetius audiens

Carolus dux Burgundiæ [illegible] [illegible] [illegible]

Ab Helvetiis [illegible] [illegible] [illegible]

In opid Murtum.

Nanceium obsidet [illegible] [illegible] [illegible]

ipsum ducem esse [illegible], inquit, haud manum meas sanguinolentas effugies vivus, ut tandem ego hunc crudelissimi belli [illegible] modoque vel levius finem imponam, atque ut uni cunctisque nationes quaestores & piscatores alii non incertissimus latrocinium & loquens vivamente [illegible] esse & consilium ducis te ad fugam in aere pulsavit, quare ut ducem non [illegible] tamen hoc dictis [illegible] librum et humeros in caput adegit, ingemiscens verbera cutem secando per humeros transeunt, sed quum Carolum se moribundus circumvolveret, tertio per posteriora transfixit. Hac [illegible] Carolus [illegible]. Inventum cadaver Nanceiae sepelitur, et frigore [illegible] fuerat ita ut facie cognosci haud posset, sed ex quibusdam indiciis a familiaribus suis agnoscitur. [illegible] apud nostros dubium. Quidam dicebant ipsum vivum abductum & regi Galliae [illegible], alii [illegible] ipsum fuga elapsum & assumpsisse peregrinationem voluntariam, & post aliquod tempus reversurum. Mercatores [illegible] multa cavillabant de eo, emendo & vendendo plurima, quorum solutio differebatur in reditum eius. Bruxellis in domo S. Spiritus inventus est quidam mendicus Carolo duci persimilis, quem vulgus constanter asserebat ipsum Carolum ducem esse, quemadmodum ille reclamaret, negaretque ipsum esse. In solo prostratus [illegible] tectus. Opipare satis a multis tractabatur [illegible] multis superfluitate ambitioque tam potentis ducis dare ceremoniam [illegible], sperantes aliquid magni ab eo cum reditum in regnum suum reverteretur accepturos. Hanc opinionem & fortunam tacite hic mendicus [illegible] annos & tres menses pertulit, postea nunquam in Germania visus. Postquam se subduxerat, tamen creditum est [illegible]. [illegible] populi [illegible] & credulitatis colligit.

Maria Caroli ducis filia Maximiliano [illegible] nupta.

Carolus dux reliquit unicam filiam praestantissima forma & morum concinnitate decoram, nomine Mariam, quae post patrem occisum se receperat in Flandriam, a quibus se plurimum diligi sciebat. Rex Galliae missis legatis filiam ducis ut ad se veniat petit, multaque promissa [illegible]. Flandrenses autem neque precibus, neque promissis, neque minis in sententiam regis flecti potuerunt. Commendatum erat Maximilianus filius Friderici tertii imperatoris, tum a prudentia, elegantia, morumque constitutione, ceterisque tum animi tum corporis virtutibus ipsis Flandrensibus, sed in primis filiae ducis Mariae. Quae Maximiliano sponsam [illegible], & forma, & animi modestia incomparabilem. Fridericus autem imperator & Maximilianum talem occasionem non negligendam putarunt. Legatis respondent per quam honorifice, Flandrensibus gratias agentes

A quod sic de imperatore, eiusque filio sentiant, pollicenturque se animo gratissimum declaratorem aliquando. Constituunt diem ad quem Francofurti conveniant de conjugio acturi. Ad [illegible] diem mittit rex Galliae legatos Francofurtum, in mandatis habentes, ut imperatorem admonerent, Mariam illam filiam Caroli ducis regi Galliarum obnoxiam lege feudorum, nec licere illi inscio rege contrahere matrimonium cum marito externo. Praeterea imperatorem debere esse B memorem amicitiae inter Galliarum regem & imperatorem, quae jam multis annis duravit magno imperii & regni Galliarum commodo. Maximilianus autem nihil moratus Francofurti, veritus nimirum ne mora paulo longior sibi turbaret futuras illas nuptias, recta per Rhenum descendit Coloniam. Sequuntur Galli legati, ut mandata Maximiliano eadem aperiant, in itinere autem certiores facti de desponsatione Mariae & Maximiliani, re infecta ad Ludovicum regem Galliarum revertuntur. Rex indignissime ferens causam & talem praedam ex faucibus ereptam, cogit C copias, quas ad Mariam ex paterna haereditate pertinebant, occupat. Maximilianus vero contractis ingentibus copiis secum ex imperio Germaniae & ex suis imperii civitatibus in Flandriam ducit, Gallisque fortiter repugnavit. Duxit atque in uxorem illam Mariam ducis modestissimam virginem, & accepit dotis nomine Flandriam, Brabantiam, Burgundiam, Limburgum, Geldriam, Lucemburgum, Hannoniam, Hollandiam, Selandiam, Artesiam, Frisiam, comitatum Zuphaniensem, & alia quaedam, nam haec omnia Carolus dux possederat, & ad illam mortem D Mariae [illegible] hereditario jure pervenerant. Congressi aliquoties equites & pedites Maximiliani cum Gallis saepius superiores evaserunt, tandem inducias [illegible] annorum sequitur. Hoc matrimonio non mediocriter Maximilianus gloriam Austriaci nominis dominiisque auxit, imitatusque est [illegible], ad tuendas eas terras adversus impetum Gallorum. [illegible] rex [illegible] suis occupavit, & obtinuit [illegible] Burgundiae. Nuptiae celebratae sunt cum hac sponsa Gandavi, praesentibus episcopo Treverensi, Wilhelmo duce Juliae & Montium, Marcgravius Badensis, marcgravii filius Branden-E burgensis, senatus populusque Coloniensis, Maximilianum duabus argenteis amphoris & 1500 aureis donarunt, atque comitatum dederunt versus Gandavum 25 equites. Acta sunt haec in Augusto anno 1477.

1477. Arnoldus dux Geldriae a Gallis prope Dordracum in praelio occiditur. Hunc Carolus Burgundus captivum in Flandria tenebat, quo mortuo, Flandrenses eius opera contra Gallos usi sunt, sed [illegible] tandem [illegible].

Arnoldus dux Geldriae [illegible] occiditur.

Eodem anno lantgravius Hermannus cum

Colonienſibus omnino auxilio expugnarunt Ordingam, Linnam, & Oedt, quæ Robertus adhuc obtinebat. Audiens hæc Robertus, qui tunc in Arnsperg agebat, territus eſt & fugit, conſultusque civibus, ſi quando poſſent pacem cum langravio, pacis conditiones inciperent.

[illegible] Eodem anno dux Juliæ Wilhelmus pacificationem inter Robertum & capitulum majoris eccleſiæ Colonienſis formavit. Hac conditione Robertus ad vitæ terminum oppidulum Zeelhorſt cum caſtro & proventibus, pro vitæ ſuſtentatione habebat, ſi proventus annui tria millia florenorum non excederent, capitulum ex ſuis reditibus obligatum eſſe debuit. Sed Robertus licet in primo contentus eſſet, poſtea tamen contractum revocavit.

[illegible] 1478. Robertus Bavarus, epiſcopus Colonienſis capitur a langravio Haſſiæ & cuſtodiæ mancipatur in arce Blankenſtein, moritur poſtea in captivitate ſua, poſtquam captus fuiſſet duos annos, corpus ejus allatum Bonnæ ſepelitur. Ipſo die Annæ mortuus eſt, qui Nuſſiam cum Burgundo obſidit, eodem die anno 1586. Nuſſiam a Bavaro Ernſto cum Hiſpanis capitur, cæditur, devaſtatur. Vide infra.

1479. Dux Juliæ Wilhelmus tunc, annoſus de Hanſſerath moritur abſque libero.

[illegible] 1482. Hermannus landgravius Haſſiæ præpoſitus Aquiſgranenſis & S. Gereonis in archiepiſcopum Colonienſem eligitur altera D. Laurentii, ſub Roberto aliquot annis gubernatorem dioceſios geſſerat. Doctus erat & ſapientiſſimus, multiſque virtutibus princeps decoratus, pacis & tranquillitatis publicæ ſtudioſiſſimus, ideoque pacificus dictus. Diſſidentes principes ad concordiam ſummo ſtudio redegit. Maximilianum Friderici filium in regem Romanorum anno Domini 1486. cum aliis electoribus elegit, & Aquiſgrani conſecravit, cui deinde cariſſimus ſemper erat. Celebravit hic Cæſar præſente patre ſuo & Hermanno Coloniæ comitia cum aliis etiam principibus frequentia. Anno 1505. Colonienſes eos honorificentiſſime exceperunt.

[illegible] 1481. Wilhelmus dux Juliæ & Montium connubio jungitur ſtabili Sybillæ Alberti Brandeburgenſis marchionis filiæ, connubium contrahebatur non extra Coloniam. Agunt dies celebres Coloniæ præſentibus Hermanno archiepiſcopo Colonienſi, archiepiſcopo Trevirenſi, duce Auſtriaco & Burgundiæ, marcgravio Brandeburgenſi & Badenſi, aliiſque comitibus quinquaginta. Haſtiludium tribus diebus inter principes exercebatur. Nuptiæ ſiebant in curia dominorum Veteris-Montis in platea ſancti Johannis.

Eodem anno moritur Johannes dux Clivorum. Multa hic damna ducatui Colonienſi & ducatui Geldrenſi intulerat.

[illegible] Eodem anno tumultus oritur inter ſenatum populumque Colonienſem excitatur levibus de cauſis. Volebat populus ab omni exactione publica immunis plane eſſe, cauſabantur ſe plurimum contribuere, nec in quem finem tandem tam grandis pecuniæ ſumma elargiretur a ſenatu, propterea petiere, miſſis e tribubus legatis ad ſenatum, dari & accepi rationem, etiam vectigalium & exactionum antiquationem, quod cunctis tamen conceſſit. Proinde ſenatus rationem reddere a quinquaginta annis depoſitos ex ſingulis tribubus compellebantur. Porro calculo omnes ſine notento labe inveniebantur.

Eodem anno pax inter Auſtriacum & Carolum ducem Geldriæ firmatur.

1482. Hoc anno poſito a quibuſdam ſenatoribus Colonienſibus calculo, ut dictum eſt, inventi ſunt quidam qui magnam vim pecuniæ in cauſa civitatis miſſi expoſuerant, ſed accepta apocha obliti erant ab eis, quibus pecuniam numeraverant. Venientes igitur in bachanalibus quidam ex plebe ſuce in curiam, multis probroſis verbis in ſenatores inclinabant, eoque ignominiæ affectus præſentes ex curia pellebant, vix ut parcant iræ ſuæ continebantur, eoſque in carceres conjicere. Conſternati ſenatores quid potiſſimum facerent ignorabant. Inſtantibus illis in ſuo propoſito reſponderunt in quos habere vellent, ſignatos de nomine in charta ſenatui conſcriptos tradant. Parent, nominant, unum ſcilicet conſulem, quæſtorem unum, multoſque alios ex ſenatorio ordine. Qui capitanei plebis erant, nempe Johannes Honnecus, Johannes Hamerſchach, conſtituebant ut ſenatores in carceres conjicerentur, inter ex conſulis mandato probroſe rapientes nobili viro Wernero de Lyſkirchen dabant, erat hic de novo conſul. Altero die concurrunt undique cives quiſque ex tribunatum domum ſuam, conſpirantes, ſenatores e veſtigio liberatos volebant. Quod ubi factum eſt, venunt ſenatores in curiam. Cives in tumultuantes animadverſo capitaneis, eos ipſos in eorum locum reponi mandabant. Sera erat non eſſe maturandum cenſebant, ſed in alterum diem, donec quid ſummo conſilio decreverit ſcirent, expectandum. Non cunctandum cives rati, capitaneis hujus tumultus captos eodem die feria II. Bachanaliorum pomeridiano decollari præceperunt per ſuum lictorem, Fiquiſgladium, cujus capulus deauratus eſt, conſules ſemper ſubſequitur in officio conſtitutos, ſumma ſex. In cujus rei perpetuam memoriam ſingulis annis eodem die præſente toto ſenatu miſſa celebratur. Annis in hac periodo continetur. Ecce magna ſelix Agrippina tua ſide ex inteſtina te liberatam in trofæa. Sabbato ſequenti decollatur quidam Burcardus nomine de eadem factione. Wer-

nerus *Lyſkirchen* nobilis ſabbato poſtro ſe- A quenti ex carcere ad ſupplicium ducitur conſtanti vero & immoto animo veniens in ſummum forum, ubi & ceteri decollati fuerant, capite plectitur. Dominicani aſtantes, caput ad corpus in loculum ponentes, eum cum cantu lugubri domum ſuam perducunt, ibique ſepulturæ in ſuo templo Dominicanorum mandant. Homo multis virtutibus inſignis, ob cujus caſum multi cives conſternabantur.

Epiſcopus Leodienſis occiſus.

Welhelmus comes de *Arenberk* ab epiſcopo Leodienſi proturbatur. Hic collectis viribus in Gallia reverſus occurrit forte epiſcopo, quem ſtatim propria manu occidit. Veniens illo furioſo impetu in civitatem, domum majoris eccleſiæ Leodienſis haud immane crebrat dicens: Ego occidi veſtrum epiſcopum. Non longe poſt novus electus epiſcopus ipſum cepit, captivum Ultrajectum abducit, accuſatus homicidii capite truncatur. Seminarium malorum ingentium hoc fuit, nam ſui cum multa manu Gallorum ad epiſcopatum adducentes, ferro, igni, & rapina cuncta depopulati ſunt.

Tumultus Gandavenſis.

1485. Gandavenſes tumultuantes, ad obedientiam ab Auſtriaco Maximiliano coguntur, ita ut privilegia armaque ante pedes ducis afferrent, quæ poſtmodum in Brabantiam tranſlata ſunt, novis in civitate Gandavenſi conſtitutis officiariis.

Eodem anno maxima caritas ſalis erat Coloniæ aliiſque in civitatibus & regionibus. Senatus Colonienſis apertis nonnullis turribus ſal civibus dividit, ſumbrinum, ut vocant, pro duodecim alb.

Eodem anno feudum a Friderico imperatore ſuſcipit Aquiſgrani illuſtriſſimus Welhelmus dux Juliæ & Montium.

1486. Dux Clivorum feudum a Cæſare Frederico accipit, qui in feudum conceſſit duci Clivorum ducatum, comitatum de Marca, & *Gravey*.

Maximilianus eligitur imperator.

Maximilianus imperator Romanorum Francofurti eligitur unanimi conſenſu, patre ſuo præſente Frederico, 16. Februarii.

Eodem anno Ferdinandus rex Hiſpaniæ Saracenis Granatæ regnum ademit, totam gentem Hiſpania ejicit.

Electio Francofurti Maximiliano, & deinde Aquiſgrani unctio & coronatio, Coloniam reverſi ſunt Fredericus parens cum multis aliis principibus, qui jucundiſſima gratia haſtiludium in foro antiquo exhibebant. Congreſſus Maximilianus cum Philippo palatino comite, lancea acutis, loricis tectis, equo deturbat Maximilianus, quod videns Fredericus filium deridet, alterius laudans fortitudinem. Palatinus equo dejectus flexis genibus a victo Cæſare veniam petit. Congreditur Albertus Saxo cum Badenſi. Welhelmus dux Juliæ cum comite de *Naſſovo*, catapbractis omnes equis inſidentes quiſque occurſantem lanceis petebat acutiſſimis.

Eodem tempore dux Juliæ a Cæſare vectigal impetrat, idque in *Loiſdorf* ædificato telonio locat. Archiepiſcopus Colonienſis, ipſa civitas graviter ſeſe opponunt, adducentes diverſa diplomata a quatuor Montium ducibus, quibus cautum erat, nullum a ducibus Montium in poſterum ſequentibus vectigal in Rheni ripa locari debere. Negotium conteſtum Cæſari aperitur, litteræ leguntur, ſententia inter ducem & civitatem Colonienſem de tollendis novis vectigalibus & non imponendis a Sigiſmundo B olim lata oſtenditur. Cæſar intellecto negotio, vectigal abrogari jubet, & in poſterum inſtitui, dans diplomata hujus rei cauſa reipublicæ Colonienſi. Dux indigne ferens Cæſaris donationem & rurſum ejuſdem abrogationem, litteras donationis vectigalis & diplomata, miſſis legatis poſt Cæſarem jam abeuntem, quem Confluentiæ inveniebant, in conſpectu ipſius Cæſaris diſcerari & in fruſta diſcerpi mandat. Verum Cæſar intellecto ducem ingentem pecuniæ vim vectigalis adipiſcendi gratia impendiſſe, ut damnum reſarciret, donat ducem vectigali in C flumine Segus.

1488. Cæſar cum in Belgio inaugurare-tur venit maximo apparatu, uno obſtante quam ipſi provinciarum gubernatores uti ſolebant, nihilominus benigne & pompoſe ubique excipitur. Relinquens Cæſar in pleriſque provinciis alios quam uxorum eo duxerat procuratores, qui rurſum graves plebi exiſterunt, privatum non publicum commodum quærentes, civitates nonnullæ cujuſmodi exD traneorum & tyrannum, & onus, ſuperbiamque ægre ferentes Cæſarem appellant, petentes ut iniquum inceptum a ſuis abroget. Inſtant ſæpe, ſed earum preces minime exaudiuntur. Conjuratione igitur inter ſeſe conſtringunt, in quamcumque ingrederetur civitatem Cæſar, captivus detineretur. Poſtea

Conjuratio in Cæſarem.

Cæſar venit cum aliquo comitatu in civitatem Brugenſem, cives obſeratis portis Cæſarem cum ſuis principibus & miniſtris cuſtodiri mandant, paucis ex ſuis fuga elapſis. Nullum miniſtrorum patebantur cum Cæ- E ſare colloqui, uno tantum coco excepto, qui ei miniſtrabat in domo quadam undique militibus armatis circumdata, ne e manibus civium eliberetur, aut litteræ darentur vel reciperentur. Mittunt quoſdam ex ſuis captivos Gandavum, quoſdam gladio ferire jubent. Cæſarem volunt Flandriam excedat, filium ſuum Philippum dominum ſibi ponunt, cui conſiliarios, procuratores conſtituere recipiunt. Cæſar eorum precibus annuere detractat. Quibus intellectis tumultuantur cives rurſum. Cæſar furorem eorum videns, quoſcumque vicinos precatur ut viræ ſuæ parcant, memores ipſum eſſe imperii Cæſarem, nec imperium hanc ignomi-

nium in bodiam interpretaturum partem. Ceterum Fredericus accepto nuntio captum Maximilianum filium suum, confestim missis per totum imperium literis, mandat principibus, ducibus, comitibus, episcopis, prælatis, nobilibus, civitatibus, aliisque imperii membris, ut collectis viribus et ad liberandum filium suum mora postposita succurrant. Omnes dicto audientes maximo exercitu ad Cæsarem venerunt Fredericum, qui instructus numeroso imperii exercitu, in Flandriam circa Maium venit, castrametatus prope Gandavum, ubi hebdomadas sex moratur igni, ferro, & depopulatione cuncta devastans. Miserant Cæsari in auxilium imperii membra 1622 equites, & sex millia peditum. Liberato Maximiliano, relinquitur in Flandria Albertus Saxoniæ dux, qui singulas rebelles civitates ad obedientiam Cæsaris armis & vi qua posset compelleret.

1490 Coloniæ canonici collegiati a summo pontifice ut rubro superpelliceo utantur impetrant, quod olim nemo nisi in summo gerebat.

Civitas Brugensis ab Alberto duce Saxoniæ & comite de *Nassau* capitur, spoliatur, civibus in maximam servitutem redactis.

Ingens annonæ caritas.

1491 Annonæ caritas maxima erat Coloniæ. Principes superioris Germaniæ, Juliæ, & archiepiscopus ipse ne quid Coloniam importaretur vetabant. Senatus lustrata granaria, & civium, & religiosorum, quod propter victus superesse comperissent, pistoribus ut venderetur, mandabant. Tantus erat concursus cæterorum & civium circa pistrinas, ut obserata janua pistores notis suis & amicis tantum panem quantum uno satis erat die divenderent. Ab exteris ferebatur clanculum panis extra urbem, sed senatus consulto provisum erat apud portas civitatis ne quid evehi posset: cancelli apud Rheni muros auctoritate senatus auferebantur, & obfirmabantur, ne illic (uti fieri consueverat) panis divenderetur.

Maximiliano heredem Britanniæ sponsam suam [illegible].

Maximilianus missis legatis suis in Britanniam heredem Britanniæ sibi matrimonio jungere optavit, qua consentiente nuptialem diem Nurenbergæ indixit. Sponsa tamen conductum per regnum Galliæ petens a rege impetravit. Venientem vero sponsam Carolus rex Galliæ, cui ante Margarita Maximiliani filia desponsata erat, rapuit, compressit, sibique copulavit. Hanc injuriam indigne ferens filiam suam repetiit Maximilianus, eamque vindicare constituerat mediante toto imperio, sed postea accepta filia sua placatusque, cessavit Gallium invadere. Hujus Caroli raptum ita depinxerunt quidam carmine:

Regina volebam thalamos in, [illegible] dies
Cristata, & turpi [illegible] adultero.
Regina volebam [illegible] dulcis illa,
Et [illegible] solvi passima virginem.
Hinc rursum [illegible]
Sterquilo fallaci prodigiosa viri.
Hic papa, hoc ipsi rerum qui terminat orbem
Cardines, fretis crimine tanta viri!
Rerum lucre, lucet Gallo [illegible] hymeneos
Mox [illegible] hoc passa dejecit [illegible] falax.

1492 Romæ superscriptio S. Crucis inventa est in quadam tumba plumbea, quæ in destructione cujusdam portæ eruebatur.

Circa hæc tempora Christophorus Columbus Genuensis & Almericus Vespucius Hispanus ex Portugallia (anno videlicet 1492) navigantes, novas & auriferas insulas, terras incognitas, ultra & citra Calecutum ad 1502 longa & periculosa navigatione invenerunt.

Fridericus Imperator moritur.

1493 Fredericus imperator moritur in oppido *Lyntz* in Austria, & Viennæ sepultus. Hic cum ad decrepitam pervenisset ætatem, sacro igne tibia ejus corripitur, adeoque morbus invaluit, ut medicorum opera secaretur crus unum. Ostenso sibi defectu plane crure ait: Me miserum, quæ differentia est inter Cæsarem & rusticum? Præstaret esse rusticum corpore & membris sanis, quam Cæsarem membris mutilatum ægrotumque. Præfuit imperio imperator 53 annos & quinque menses magna cum laude & reipublicæ commodo.

Ex Hispania ejiciuntur Judæorum 120000.

Ferdinandus rex Hispaniæ Saracenis vel Turcis Granatæ regnum adimit, totam gentem Hispania ejicit.

1494 In comitiis Wormatiensis ducatus Wirtenbergensis ex comitatu factus est. Comes Eberhardus primus dux creatus est.

Maximilianus [illegible] copulatur.

Maximilianus in matrimonium sibi copulat sororem ducis Mediolanensis nomine Blancam Mariam Galeacii filiam.

Maximilianus Coloniæ cum sua sponsa magnifice inauguratur in vigilia Petri & Pauli apostolorum, multis honoratus muneribus a senatu, paravit civitas ex editiori loco apud aulam ædificato. Moguntinensis archiepiscopus pro Cæsare verba fecit, consulum unus pro tota communitate. Privilegia confirmavit, datis nova diplomata.

Carolus rex Galliæ Neapolitanum regnum subjugat.

1495 Carolus rex Galliæ maximo exercitu per Italiam proficiscitur, ut regnum Neapolitanum sibi subjugaret: fit voti compos, regno potito domum unde venerat regressus est, posito in regno præsidio. Anno vero sequenti Neapoli iterum potitus est Ferdinandus junior, profligatis Gallis ex Italia auxilio Maximiliani.

1496 Novesii turris illa S. Quirini fulmine icta crematur, campanæ omnes vi ignis liquantur, tecta omnia plumbo omni ex parte bene tecta, una tantum turri supra tumbam S. Quirini excepta, ignis flagrans absumpsit.

Philippus [illegible] matrimonium.

Philippo Maximiliani filio jungitur filia regis Hispaniarum in matrimonium. Quæ

cum ingenti claſſe in Belgium ex Hiſpania deportatur. Philippus audiens ſponſam ſuam adveniſſe, concito gradu ex ſuperiori Germania in Belgium ſuſceptarus & amplexaturus ſponſam advolat.

Eodem anno connubio iungitur filia Wilhelmi ducis Juliæ filio ducis Johannis Clevenſis & de Marca natu maiori: erat hæc unica filia. Conficiuntur diplomata, proinde ſubditi ad inaugurandum ducem Clevenſem anſis legatis hinc inde perſuadentur.

1497. Muri civitatis Colonienſis tecto undique bene exornantur & teguntur.

Eodem anno quædam adiutus in diœceſi Maguntinenſi paſtorem ſuæ parochiæ compulerat, gravidumque reddiderat. Paſtor puella erat quæ operam literis dederat in virili habitu.

1498. Iterum Coloniæ exhibetur ſpectaculum. In antiquo foro locus deputatur aſſeribus [illegible], ubi porcus pinguis agatur & quinque cæcis hominibus ad mortem baculis percutiendus datur. Erant cæci [illegible] quilibet baculum in manu gerebat. Ex prælium, percutiunt quilibet obvium, porcum [illegible], baculum librat, in cæcum irruens ſternit. Porcus quandoque percuſſus & verbera timens cæcos diſturbat. Tandem ubi aliquandiu & ſe & porcum fatigaſſent, victoria in porcum potiti ſunt.

Eodem anno Ercolenſe oppidum Wilhelmus dux Juliæ occupat & ad deditionem compellit. A teradice [illegible] principi ta nquam detentori, & canonicis beatæ Mariæ Virginis Aquiſgranenſis civitatis tanquam veris dominis iurant. Numerare coacti ſunt duci 1000 florenorum.

Eodem anno Maximilianus cum innumera multitudine in Geldriam venit contra Carolum ducem quem e regno propellere volebat. Succurrit Wilhelmus dux Juliæ Cæſari, Stratenſem oppugnant civitatem. Interim Caroli milites eruptiones facientes, igni ferroque comitatum *Hoeſberg* & Morſenſem depopulantur penitus, multoſque ſecum captivos in Geldriam civitatem abducunt. Cæſariani interim *Echt* pagum occupant occiſis præſidiariis. Carolus ruſſum Cæſarianos invadit, occidit, ſpoliaque multa accipit, ducentoſque equos. Juliacenſes porro qui a parte Cæſaris erant, his intellectis præliis, pagum igni cremantes evertunt.

1499. Helvetii contra domum Auſtriacam bella moverunt, trucidatis hincinde multis, rapinis undique cuncta fœdantes. Maximilianus ex Geldria properans ſuis ſubvenit, tandem res per tranſactionem eſt compoſita.

1500. Carolus Auſtriacus qui poſtea fuit eius nominis quintus Romanorum imperator, natus eſt Gandavi ipſis feriis D. Matthiæ, tertia poſt mediam noctem hora, pater Philippus Maximiliani & Mariæ ducis Burgundiæ filius, rex Hiſpaniæ.

Deficiente in Europa fide propter multiplices hæreſes, Deus animum regis Luſitani ad inquirendas novas inſulas excitavit. Quare has auſtrales oras legit. Caſtellani vero antea novum reperérant orbem & terras hactenus incognitas. Ne qua autem inter Caſtellanos & Luſitanos diſſenſio eſſet [illegible] oriretur. Romanus pontifex Alexander VI ſua auctoritate interpoſita decrevit, ut Caſtellani ad occidentem, Luſitani vero ad auſtralem polum navigarent. Ita factum eſt, ut Caſtellani continentem ampliſſimam, inſulas maximas & innumeras, auri & unionum feraciſſimas invenerunt. Luſitani vero per Arabicum & Perſicum ſinus, ad Indiæ littora, regnum Calecuthicum, denique ad auream Cherſoneſum, & ipſa Sinarum regna longiſſimis & prope immenſis itineribus perlati ſunt. Sed & hi reges non tantum opes & divitias exterarum inſularum quæſivere, quin potius animarum incolarum ſalutem Deo tribuendam.

1514. 13 Octobris Leydæ in Hollandia natus eſt puer uno capite, habens binos in pectore oculos.

1515. Carolo ac Ferdinando Auſtriacis ex univerſa patria delecti ſunt Gulielmus Cevernius princeps, & Adrianus Florentius qui tunc erat ſcholæ Lovanienſis cancellarius, ambo viri & ſapientes & incorrupti, quos in recte inſtituendo fidelem & ſtrenuam navaſſe operam dubium non eſt. Hic anno ætatis quinto decimo Lovanii quemadmodum pater, avus, & proavus fecerant, Brabantiæ principatum ſuſceperat, non unius tantum urbis, ſed & omnium provinciarum gaudio incredibili.

1519. Menſe Januario Cæſar Maximilianus fatalem diem obiit in Germania ſuperiore, quum eſſet ingreſſus annum ætatis 61. Juventutem nemo religioſius, nemo innocentius, nemo unquam ſanctius exegit, nemo fuit unquam patri obſequentior filius.

In Maximiliani locum Carolus huius ex filio Philippo nepos principum ſuffragiis imperium adſciſcitur. Agebat is tunc in Hiſpania. Unde per legationem cuius princeps Palatinus erat, evocatus anno 1520 in Flandriam applicuit inde Aquiſgranum proficiſcitur. Ubi exquiſitiſſimis honoribus exceptus, & imperii donatus inſignia Coloniam inde Wormatiam ſe contulit. Nullus unquam principum ſtudio maiori, & civitatum uſu cultus eſt, nulli plura exhibita ſunt ſpectacula. Wormatiæ celebri conventu Germaniæ principum, qui ad eius edictum huc convenerant, damnata eſt Lutherana hæreſis, (qui Lutherus ſuum peſtiferum dogma anno 1517 evomere auſus fuit.) id quod eiuſdem principes edictum imperiale teſtatur anno 1521 Wormatiæ.

Carolus in imperatorem eligitur.

Hadrianus papa.

1522. In demortui Leonis papæ decimi locum, mense Januario, cœlo providente, orbi pontificem dedit Hadrianum Florentium Trajectenſem, cardinalem SS. Johannis & Pauli, ex utriuſque literarum doctrina, atque omni genere virtutum ornatiſſimum virum: quem adhuc in minoribus agentem Cæſar Maximilianus Caroli nepotis præceptorem ex Lovanio accerſierat. Eſtque vocatus Hadrianus, retento ſuo nomine, quod olim in baptiſmo acceperat. Quum Romæ eligeretur magno cardinalium conſenſu, agebat is tum in Hiſpaniarum regnorum Caroli Cæſaris gubernator, aberat enim Carolus ob negotia imperii. Post octo deinde menſes Romam veniens, maximo totius urbis gaudio pridie Kalendas Septembris coronatur. Sub cujus appulſum ingens exorta peſtilentia durare ac ſævire hiemem uſque. Rhodus quoque a Turcis capta. Cujus oppugnandæ hoſtibus occaſionem præbuiſſe creditur quod tunc inter Chriſtianorum principum diſcordias. Moritur [illegible] ſuæ adminiſtrationis anno ſecundo. Hic domum ſuam Lovanii magnifice extructam in uſum veræ ſanctis literis ſtudentium, addidit in annonam [illegible] etiam proventibus annuis ſufficientibus.

Carolus V Romam obſidet.

1527. Carolus V in Italiam cum maximo profectus exercitu Romam expugnat, pontificem in arce ſancti Angeli obſidet, cardinales quoſdam ſpoliat rebus.

1533. Elizabetha regina Angliæ naſcitur. Moritur eadem anno 1603. magno cum luctu hæreticorum quorum eccleſiæ caput ſeſe declarabat, eoſque ſumma potentia ubique a ſe [illegible] ac protegens, magnum apud hoſce poſt ſe reliquit deſiderium.

[illegible]

1538. Henricus VIII rex Angliæ ex catholico Lutheranus factus, religionem quæ totius ſui populi Angliæ mutavit, ſpretis pontificis mandatis, omnia monaſteria paſſim ſpoliat: monachos partim ex tota Anglia exturbat, partim in patibulo publice ſuſpendit. E quorum numero multi fuere Carthuſiani, Minores, Prædicatores & alii. Caput eccleſiæ ſeſe declarabat, id non approbantes occidi mandat: e queis Johannes Fiſcherus, & Thomas Morus, alter epiſcopus, hic cancellarius, viri æterna memoria digni ſecuri ita percuſſi fuerunt vitam hanc, pro qua æternam dubio procul mercarentur.

[illegible]

1581. Inter tumultus Trajectinos, monaſterium ſuburbanum Noviomagenſe ab ipſis Noviomagenſibus, ne quid ex eo civitas caperet detrimenti, dirutum eſt: quæ quidem deſtructio [illegible] admodum atque inconſulto accidit. Quidam [illegible] prior noſtræ domus [illegible] civitatem una cum ſuo procuratore Leonardo [illegible] Noviomagenſes [illegible] die ad Petrum [illegible] conveniunt [illegible] ſeque quam optime excipiunt. Poſtquam vero inter [illegible] ſtatim conſilii de domo noſtra [illegible], & quo pacto inter liberorum prædonum irruptiones vivere queant percontari cœpit, [illegible] exemplo monſtrantur de deſtruendo monaſterio, fratribuſque ad tutiora loca transferendis. Dubium non eſt utique, civitatem Noviomagenſem ante multos annos ob varias eaſque diras & diuturnas obſidiones, bellaque varia, tum etiam præclara [illegible], & fortiſſimorum civium egregia facinora & ſtrages in hoſtes factas, invictumque animum per totum Romanum imperium, aliiſque etiam in multis exteris nationibus paſſim bonis artibus magnaque cum laude celebrari & nobilitari, ob id quoque maxime quod hoſtem ſuum acer fortiſſimum & multis victoriis formidabiliſſimum nunquam in hanc uſque diem timuerit: duriſſimas & longiſſimas obſidiones argumento eſſe a Philippo rege Romanorum anno Incarnationis Dominicæ 1205. & a Carolo duce Burgundionum anno 1474. factas: ut quidem eo tempore accidiſſe, quo hoſtis adhuc tantis equitum & terrendis machinis bellicis & ſtratagematibus uti [illegible]: nunc vero licet civitas vallo, foſſaque & muro latiſſimo & aquarum copia ſit munita, nulla tamen [illegible] quæ [illegible] & [illegible] capi non poſſint. Ita quoque licet Noviomagum per ſe ſatis tum muro duplicato valloque & aquarum copia, tum etiam civium fortiſſimorum magnanimitate munitum ſit, ita quod cum fortiſſimis exercitibus certare queat, nullumque prorſus hoſtem timeat: nihilominus tamen [illegible] populumque Noviomagenſem maxime [illegible] operam, ſe quam longiſſime extra omnem metum, & periculum poſitum eſſe & ſecuros in utramvis aurem dormire. Hoc autem facile fieri non poſſe, niſi omnia propugnacula prope civitatem, vel quæ eorum loco eſſe poſſint demoliantur & funditus evertantur: poſſe enim hoſtes ſeſe ad reſiſtendum & oppugnandum, in talibus firmare & reſiſtere, civitati populoque damna maxima inferre. Propugnaculi loco & monaſterium ſuburbanum dubio procul eſſe, quia ſtructura omnium ſit antiquiſſima & muris validiſſimis circumdata. Illudque monaſterium fortiſſimum nimis prope muros ædificatum eſſe, & hinc ubi pericula eveniant, præſidium fore maximum hoſtibus, nec inde facile expugnari poſſe, idcircoque præſtare ut funditus demoliatur & evertatur: priorem quoque agere debere cum ſuis fratribus, quatenus in illam demolitionem conſentiant. Senatum populumque Noviomagenſium, pro tanto munere & beneficio erga priorem totumque conventum & poſteros ſe quam gratiſſimos exhibiturum, multaque munera beneficia in illos collaturum eſſe. Satius eſſe & omnes etiam [illegible] & æquum [illegible], unam everti & deſtrui domum, quam totam eamque pulcherrimam & ditiſſimam periclitari civitatem;

tem à ſenatum pro recompenſatione domus ſuburbanæ, aliam in civitate cum omni jure libere donaturum: ubi prior cum fratribus ſuis tum quietius, & magis extra omnem hoſtium incurſionem & deprædationem liberior, tum quoque ubi minori diſpendio vivat. Quum alias extra urbem poſiti, quicquid annuorum proventuum erat, in frequentes hoſpites, imo ipſos prædones effundere ſolebant; intra vero muros conſtitutos neminem niſi ipſis charum admittere liberum eſſe: neutiquam ſe de prioris fratrumque ceterorum voluntate & ſententia dubitare velle affirmabat. Prior, ut erat ingenio ſimplicis & lenis, inconſulte & haud cogitanter reſpondet: Placere quidem ea quæ à conſule proponerentur, neque ſibi ſuiſque optatius accidere poſſe, quam ex ea domo ſuburbana inter incolas monachos Novitianos recipi debere. Diu ante ſtudiorum ſuiſſe, ut mutata ſede transferrentur, & hoſpitibus, hoſtibus atque adeo etiam liberis prædonibus ſolum pro quo nulla gratia e ſumptibus eripiantur. Quod ſi ſenatus promiſſis ſuis ſtet, facile ſuos in ſententiam ſuam pertracturum ſe ait. Procurator qui coram aderat, ut egregius adulator, ea quæ à priore dicebantur annuit, & ſibi haud ſecus ac priori placere affirmavit, ut optime noverat. Conſul habitis his reſponſis arridebat, ſe ſequenti die eadem in ſenatu relaturum eſſe, nec de prioris ſuorumque etiam ſententia dubitaturum aiebat. Annuunt utrique, & data dextera pollicentur. Poſtera die ubi tenebras aurora vix fugarat, vocatis clanculum quibuſdam fratribus ſecum hac de re nutantibus, negotium propoſuit, quos ut facile in ſententiam ſuam pertraxerat, ita quoque facilius negotium conficiebatur; & geſtorum exitum ſortitum fuit, neque ab his paucula conſilium malignantium perſuadentibus fratribus deceptos & deceptum eſſe, graviter moleſteque ferimus, & maximo cum dolore eorum imprudentiam & ſtultam conſultationem ſupportamus. Vix abſolutis conſultationibus in ſenatum vocantur Euſt prior, opprior Leonardus Stannarius, Procurator Leonardus Sera, ambo Novetiani, & Hieronymus N. hujus rei tantum conſcii, ceteris fratribus quid agebatur penitus ignorantibus. Quæ pridie cum duci dicta geſtaque erant repetuntur, atque an in eadem ſententia eſſent, num cum ſuis prior perſiſtat, ſenatus quærit. Nihilque priorem dubitare debere de ſenatus voluntate, quicquid enim cum conſule Statio pepigiſſent, id auctoritate ſenatus ratum firmumque fore, ſe enim totum jus dandi monaſterium Minoritarum ab eo tempore quo Templarii occiſi, & per univerſum Romanum imperium deleti ſunt habere, idque ratum tum velle tum poſſe. Hæc atque ſimilibus verbis debat, prior ceterique ſocii eorum principes ſe in ſententiam concedere, aliiſque qui domi remanſerant idem affirmare aiunt, (quod verum non erat) Haud ſtipulati videbantur dummodo pactum ab utraque parte fieret. Hæc reſponſa dabant non conſultis neque archiepiſcopo neque ſummi templi canonicis domus noſtræ fundatoribus & defenſoribus. Porro audiens priores Talare reſpondiſſe ingens gaudium inter ſenatores exurgit. Pactum conditio inſtituitur. Vix bene deſierant, ecce rumor dicto citius per civitatem ſpargitur, monaſterium ſuburbanum funditus ſubvertendum eſſe. Gaudebant multi, plures effuſis lacrymis uberrime tam turpe facinus deplorabant. Hæretici, quod demolienda eſſet domus Dei, quam illi diabolica habitacula appellitant, exultant; pauperes multique alii cives, qui mechanico opere cibum quærunt, quod eleemoſyna, ſuoque quotidiano victu defraudarentur, dolent. Concurrunt alii ad deſtruendum parati, nihil ad tuendam civitatem opportunius fore exiſtimantes, quam ut domus, quæ tot annis tutam hoſtium ſævitia ſteterat, nunc tandem à propriis civibus, incolis, & vicinis demoliretur. Quam Philippus Romanorum rex in gravi obſidione conſervavit, quam neque poſtea Carolus Audax Burgundiæ dux in longa ſua eaque graviſſima obſidione pro hoſpitio uſurpans honeſtavit, cui penitus parcens nullum à militibus ſuis damnum inferre ſivit; eam nunc cives ſui, omni æquitatis jure & pudore caſſo, deturpat & ſolo adæquat.

Senatus priorem hortatur, ut ſi quid adhuc ſupellectili in domo ſupereſſet, aſportari curet: opus enim convocatis civibus accelerandum eſſe. Erat ei hortante priore, ſupellectilem ceteraque undique per domum colligentes: nihil minus quam domum tam præclaram demoliendam eſſe cogitabant, ſed ſolum ſe ad tempus transferendos, ſalva ſua domo, ſibi perſuadebant. Convocatis deinde operariis ad frangendum, ſenatus id quod decretum erat perficere jubet. Hi præhabita deliberatione reſpondent, ſe quidem paratos eſſe, tantum reſtare, ut omnem moleſtiam hinc forte exorituram ſenatus in ſe recipiat. Ut ſenatus conſulto pareant demum adhortantur. Fit concurſus, clamorque exoritur. Cives haud ſecus irruunt, ac ſi hoſtes declarati, & monaſterium vi & armis expugnandum foret, omniaque prædæ data eſſent, maximo impetu non monaſterium tantum, ſed & bona invadunt, quicquid obvium erat rapiunt, pretioſa quæque furantur, domum quoque onuſti ſaccis erant vadunt. Exuviis depoſitis, ceteri greſſu pleno rapturi revertuntur. Alii tecta conſcendunt, nudant, dejiciunt. Horum furorem ceteri fratres, qui rem geſtam in ſenatu penitus ignorabant, videntes obſtupeſcunt, quid primo dicerent neſcientes. Quærunt tandem relatum

ſpatio quod cives velint, quidve in animo habeant? Prædones hoc modo invadere, non amicos, non cives. Si quos tandem vel latronum vel prædonum eo quo illi pergerent pede, tales eum defenſores imploraturos: ſed mox præpoſtero ordine rem geſtam lucide perſpicere, atque ut eorum furorem compeſcant, potius liberorum prædonum vice certa ope & auxilio indigere. Parcant tectis, ſtructuræ & ſuppellectili ſuæ rogant. Nihil ipſis rei cum civibus, relinquant illa quæ non eandem afferunt, neque non tollant, quæ ne ipſi dediſſent neque potuiſſent: ſed minimum eaque omnia quæ ferrent & per eos perpetrarentur, tantum templi ſenatus ſtrepitus inſinuanda fore. Cives nihil eorum verba præciſe curantes, graviori ira repleti, [illegible] ſolito inſtant operi, aſſerunt in mandatis habere ſe aiunt. Ad hæc Conradus Vorſtius ſenior, qui ſidelem ante multos annos procuratorem domus noſtræ egerat, reſpondet, clara voce cantans ab opere retarmenti ceſſent, aliaque quæ non ædificaſſent, ſinant. Se nomine [illegible] partis conventus & eorum qui foris ſunt, [illegible] hoc negotium [illegible] expertes non conſenſerant. Ita [illegible] nomine ſolemniter proteſtari, damnumque ab ipſis operariis petendum eſſe. Audientes hæc operarii conducti, atque perturbati cives, ab opere ceſſant, atque deſcendebant. Superveniens autem [illegible] homo plane atheus, [illegible] perverſus ſemper corruptor & depravator, pacis & concordiæ tam publicæ quam domeſticæ perturbator, [illegible] ſemper præcibus rebellis & contra eos murmurator egregius, ut vidit conductos a demolitione ceſſantes, ad Conradum ſurore quodam repletus ait: Quouſque tandem abutere [illegible] tua [illegible] inveterata? Quouſque noſtra patientia [illegible] manebit, [illegible] atque adeo furorem tolerabit? Eorum omnium furorum finem tandem, diis gratias, finem videmus. Nunc aliud regnum exurgit, quod tanc ego diu ante deſideravi, [illegible] hoc me meis oculis contemplari voluere. Sine ut diabolicum hoc habitaculum deſtruatur, [illegible] haud impune evadet. Conradus eius minas contemnens, (habebat enim ſatis perſpectam pravi malitiam) propoſito ſuo inhæſit, atque ut ab opere ceſſarent hortatur ſtrenue. Alter complicatis pugnis [illegible] & ſidelem ſenatorem adoritur, in terram convolvit, pedibus proſternit, [illegible] pugnis [illegible] verbera. & ut [illegible] quidam cum ea plaga [illegible] poſſet ipſum demoliebatur. Ut mandata peracturi cives hortatur, [illegible] & tecta & lapides deiiciant. Ego [illegible] tam porro [illegible] meos tractabo auctores. Pergunt illi frangendo [illegible] laudando. Pudet multa de hoc perverſiſſimo homine ſcribere, qui ut fuit everſionis cauſa, ita & poſteritatem, & nomine, & ſucceſſione noſtræ extinctor & demolitor.

Ceteri fratres quibus negotium diſplicebat, quum rapinas civium & irruptiones prohibere nequirent, ea quæ in ſacriſtia & bibliotheca erant in civitatem avehunt huc & illuc quantum poterant facient. Quidam e noſtris perverſam hanc videns tragœdiam, ad Senatum divertit, cum eo rei indignitatem expoſtulans, inter ſenatum facere id eum conſenſu quod æquitati minus conveniens eſſet, neque id ab ipſo conſtitue Senatu expectatione dignum, quod domum demolitioni ſubiicere deberet, eo quod amicus noſtræ domus, itaque promotor. Ille ut erat aſtutus, reſpondit ſe civitati non conventui [illegible] obſtrictum, præſtare quidem beneficia conventui promptum ſe eſſe, ſed multo majora civitati exhibiturum promptiorem ſe eſſe. Hæc dum ita geruntur, diſpicienti priori cæteriſque ſuis compatribus ſenatorum intentum conſilium, & non conſultos canonicos ſummi templi, ſed etiam archiepiſcopum Trajectenſem. Ablegat igitur procuratorem ſuum ad Trajectinum & capitulum, deprecans ut [illegible] conveniente Trajectinus ſe pati poſſe ut ob difficultates tempora, ut fratres ad tempus in civitatem tranſportarentur, non autem ut monaſterium devaſtetur. Capitulum quoque ſe [illegible] præbuit. Statim vero ut Trajectinus in hæreſeos errorem maximo cum totius provinciæ Colonienſis detrimento & interitu lapſus eſſet, multis datis muneribus, capitulum quoque mutatum [illegible] cum iam fere dejecta eſſet domus, in furioſam iſtorum devaſtationem conſentit.

Transferuntur porro fratres a ſenatu in Minoritarum monaſterium, tanquam ibi perpetuum, quod [illegible] hæreditate perpetuo cum ſucceſſoribus poſſiderent, quod tamen brevi poſt longe aliter evenit. Opponunt enim ſeſe Minoritæ & ſenatui & fratribus noſtris, dicentes nihil quidem [illegible] in monaſterium ſuum, quod ordini immediate ſubiectum eſſet, habere, neque ſe in hanc tranſportationem & compulſum fratrum [illegible] ſubierint cohabitare [illegible] conſentire, tum poſſe tum debere. Monaſterium pro ſe non pro alterius ordinis hominibus erectum eſſe. Senatus econtra ſe ab illo tempore quo Templarii Domini ex hoc eſſent monaſterio fugati [illegible] dominium in id habere & [illegible] eſſe quoſcumque velent in illud, [illegible] ſubiectum ordini cuiuſque conſtituere. Duravit talis altercatio multis diebus, nec quieti ab utraque parte fratres eſſe poterant. Senatus non attenta Minoritarum [illegible], noſtros fratres in parte monaſterii, quam quidam ſuffraganeus Colonienſis ædificaverat collocat, atque vi & auctoritate ſua. Dividitur monaſterium in duas partes, una verſus

[illegible]

magis, multisque ornamentis celeberrimum A per universum pene Romanum imperium, iniquis suggestionibus intercedentibus cum maxima & prioris & procuratoris & Hieronymi ignominia venditum & distractum est, imo penitus erutum, adeo ut vix certo quis ubi tam praeclara structura erecta fuerit. Venditores pretio calculo coram priore & quondam conduxe, monasterium vendidisse se affirmant, scriptis datis examinatisque, atque in ipsum 600 aureis coronatis. Vah pudeat hic referre nostrorum impudens factum & inceptum quod pro tantulo pretio tam nobilissimam vendiderint structuram, B quam pro tam exiguo pretio, vix unquam exstruere candidam queat. Senatus etiam qui suis civibus tum pertinaciter tum prudentiores esse debebant omni abiecto pudore, multa lapidum plaustra avehi curat, civitatis fragilioribus in locis passim munit. Ligna quoque saliceque circa monasterium quam plurimas in civitatem transportant, adhucque reliquiarum quod oculis obversari poterat. Dux Lowenburgensis, canonicis tantum templi 150 plaustra lapidum in Muldenrode avehi mandat quo fortius illud castrum, quod tres in bello Coloniensi & Truchsesio extincto, bombardis bellicis detectum fuerat muniat & redintegret promittens pro hisce vel ligno vel alia via beneficium hoc fratribus recompensaturum. His C ita gestis, & monasterio & omnibus eius, deiectis distractis, venditis, ita quod locus ager omnino, nunc nullus contemplaretur, coepit civium furor paulatim mitigari & quiescere putabant se nunc tandem in securitate aurem secuturi dormire posse, nec huius rei ipsis detrimento esse neque ipsum sibi incommodaturum esse fieri debere. Sed spe sua miseri decepti sunt ut latius infra decernetur. Prior cum suo procuratore in vendendis pecoribus & elocandis agris toto nisu incumbunt. Vix quisquam possit agro D poterat quinquam Hieronymum muneri consalutaret. Canon annuus quem hic pendendus priori placere oportebat quod tam exhilaret & pecuniae contigit ita ut subdipo & prior & ceteri fratres essent. Quae tamen elocatio post expugnatam a Parmensi principe civitatem Novesianam a me revocata est. Scribant enim pios emolumenta agros, quando ipsi sub cultura nostra habebamus & conductores contentum pensitasse quam E cives dare spoponderant, & tamen porum adhuc datum essent. Operarii conducti pro demoliendo monasterio promiserunt 115 florenos currentes & albos 5 denarios monetae Coloniensis. Atque hic tandem & finis monasterii suburbani est.

Eodem anno conventus Coloniae a capitulo [illegible] indicitur. Convenerunt ordines dioeceseos comites nobiles, Caesaris, regis Hispaniarum legati, & imperii principum

[illegible]que missi. Ubi agitur de archiepiscopi Truchsesii matrimonio, administratione, edictis, libertate religionis tandem proposita hinc inde controversia, cum varie disputatum esset & cum omnes a capitulo starent contra Truchsesium, exceptis paucis haereticis comitibus qui a parte Truchsesii erant, postea excommunicatus, in verbis pacis religionis Vuestphalorum deest conclusum est. Sunt autem ea haec. Si quis archiepiscopus, episcopus, aut alius ordinis ecclesiastici a religione veteri defecerit in continenti discedat ab episcopatu suo praefectura, beneficio, sicut omnibus etiam fructibus quos inde perceperit & collegerit, sive ne ad quem ea res iure vel consuetudine pertinet, liceat, & integrum sit, in eius locum eligere, vel constituere alium. Praeterea omnia acta Truchsesio constitutionibus [illegible] repugnare [illegible] archiepiscopatum ipsum ipso facto [illegible] reddidisse sedem vacare & alium eligendum esse. Ad hoc legati Caesaris omnium operam suam pollicentur. Fredericus Lowenburgensis dux, confestim ex mandato collegii, contractis aliquot militibus, Caesaris insulam tanta celeritate cepit, ut somnium esse putaretur multique adhuc classicum datum esse dubitarent.

Kalendis Februarii archiepiscopus intellecta collegii conclusione, archivum Bonnense, in quo omnia diplomata, literae atque instrumenta publica dioeceseos servabantur, spoliat, quorum maximam partem Nuenarius comes Adolphus secundo Rheno secum abduxit. Gebhardus ipse postridie [illegible] per ministrum Hermannum Agneti suae infausto matrimonio vinculo iunctus est, acceptoque de victoria ducis Frederici nuncio, cum stipendiariis, relicto Carolo fratre Bonnae praesidio Dalenburgum proficiscitur, Honsellerus Lennam capit [illegible] hic auctor Truchsesio.

Truchsesiani superiorem dioeceseos oram vastant. Ernestus dux Bavariae Coloniam venit. Casimirus comes Palatinus hunc monet scriptis literis, ne archiepiscopatum Coloniensem ambiat. Gebhardum enim legitimum esse & manere archiepiscopum, si quis eum loco movere velit contra hunc sese defensurum Gebhardi [illegible].

Truchsesius in Westphalia monasteria & templa spoliat, ecclesiasticos capit & mulctat, imagines frangit sacramenta conculcat, omniaque sacra diripit & evertit. Concionatores suos introducunt haereticos, magnoque numero praesertim Werlae, ubi religionem [illegible].

Dux Fredericus in inferiorem dioecesis [illegible] Huickeradt per aliquot dies oppugnat, & tandem aquas per [illegible], colluviisque [illegible], ruinisque strato 16 Martii expugnat. Truchsesianis duce Nuenario [illegible] potiuntur.

Pontifex Romanus, intelligens nullam de

Truchſeſii emendatione ſpem reliquam eſſe, in publico cardinalium conſeſſu primo die Aprilis, lata in eum excommunicationis ſententia, tanquam mortuum membrum ab eccleſia amputavit.

Linna recuperatur per Fredericum Lowenburgicum.

Cardinalis Auſtriacus Andreas, cum a Caſimiro impediretur quo minus Coloniam venire poſſet, miſſus eſt eius loco Johannes Franciſcus epiſcopus Vercellenſis, qui ſententiam de excommunicatione contra Gebhardi, & cetera quæ in mandatis habebat graviter & ſumma cum laude expedivit.

Canonici maioris eccleſiæ Colonienſis omnes ad electionem novi archiepiſcopi evocantur, ad quos ius eligendi pertinebat. Gebhardus electionem & literis & legationibus multis impedire conabatur, quod electores nonnulli apud Cæſarem, Bipontinus vero & Caſimirus, Nuenarius, & Carolus Truchſeſius apud ſenatum Colonienſem facere fruſtra ſtuduerunt. Aderat electioni decretus dies, Maii kalendæ 23. Indicta erat oratio ad Deum quadraginta horarum continua, ad optimam & tranquillam electionem impetrandam. Exegit preces ſuorum Deus omnipotens. Nam ipſa quadrageſima hora, electio, quam ab omnibus pii catholici ſperabant, evenit. Nam poſt ſolemne ſacrum, canonici electuri ad conclave venientes, peractis iis quæ de more fieri conſueverunt, unanimi conſenſu illuſtriſſimum ducem Bavariæ Erneſtum Leodienſem epiſcopum elegerunt. Mox epiſcopus Vercellenſis canonicos aliquot illuſtres a Truchſeſio ſtantes excommunicat & fructibus eccleſiaſticis privat.

Gallorum aliquot copiæ ductore & doctore Peuterico Truchſeſio adducuntur, qui ſtatim primum ſibi obvium pagum expugnandum eſſe ratus, copias ad Unkel duxit. Habebant maiora aliquot tormenta, omniaque ad expugnationem neceſſaria. Ruſtici qui in pago erant fortiter ſe defenderunt, ita ut vulnerato Peuterico multiſque deſideratis, obſidentes cedere ſint coacti.

Truchſeſiani ... die Auguſti Bonna ... venientes pagum incendunt, monaſterium in quo Bavari præſidium erat oppugnant. Præſidiarii ſe fortiter defendunt, multos occidunt, alios deiiciunt. Truchſeſiani poſt 3 dies revertentes, iterum monaſterium in eiuſdem conſpectu duo oppugnarunt. Præſidiarii Bavarici ſæpe eos in fugam magnam turbam repreſſerunt. Verum cum diutius eorum vim & ſtratagemata ferre nequirent, iam in portas, periſtylia, atque adeo in ipſum templum ignem inicientes, monaſterium capiunt & exuunt. Præſidiarii omnes aut fumo aut flamma ſuffocati ſunt, aut vivi in hoſtilem poteſtatem venerunt.

Rompilianum igne crematur ... ſacrum mo-

utitur opera comitis Salentini, olim archiepiſcopi Colonienſis, & præſidium in eo locatur. Johannes Caſimirus cum copioſiſſimo peditum equitumque exercitu, cauſam Truchſeſii defenſurus, nihil memorabile egit, niſi quod terram Montenſem & ducatum, præda & abductionibus incredibilibus rapacitate illius miles ditavit.

Imperator Caſimiro & aliis militibus, equitum magiſtris & tribunis militum Truchſeſii partem ſequentibus, proſcriptionem denunciat, ni poſitis veſtiis, militia hac excederent, & relicta diœceſi, in ſua reverterentur. Sic quoque Carolo Truchſeſio, & Adolpho comiti Nuenario ſcribit, ut aurum, argentum, cæteraque alioque diœceſios ornamenta, literas, inſtrumenta, & diplomata, Brulia Bonnaque ex archivo rapta, novo electo archiepiſcopo reſtituerent, oppida, monaſteria arceſque occupatas cum omni præſidio dimitterent, & damna per diœceſim facta reſarcirent, copias dimitterent, turbata pacarent.

Fredericus Lowenburgicus, & Ayta Gandavenſis præpoſitus Hulſt pagum, quem comes Nuenarius poſito præſidio ante firmarat, multaſque ex eo prædas circumquaque agebat, firma obſidione cingunt.

Calendarium Gregorianum, a ſummo pontifice Gregorio XIII. emendatum, acceptant Colonienſes totaque diœceſis, & circumiectæ regiones, exceptis hæreticis, imperii ducibus, & paucis civitatibus quæ ſummum pontificem adverſantur.

Præſidiarii in Hulſt iam fame laborare cœperant. Eorum penuriæ ſuccurrunt Truchſeſius, Nuenarius, & Henricus Brunſvicenſis nothus, cum ſuos laborare non ignorarent: coacta copia ad pugnam veniunt. Cæduntur ab utraque parte multi. Germani vero fugam capeſſentibus, Eburones ... duntur: duo vero & præpoſitus vix incolumes evaſerunt.

In comitiis Francofordianis iudicatum eſt Truchſeſium Bavaro cedere, Bavarus viciſſim Truchſeſio annuatim penſionem aliquam tolerabilem annumeraret. Qui a parte Truchſeſii erant, eam definitionem ſuo domino perferendam eſſe dixerunt. Qui audita hac reſpondet: Electoris dignitatem atque imperium Weſtphaliæ ſibi reſervata velle, archiepiſcopi titulum cum oppidis quæ tunc habebat Bavarus, Bavaro ſe condonaturum. His conditionibus non profuit alias pacem coire poſſe. Sed reſponſum illud in comitiis eſt exploſum, iam enim Bavaro regalia erant ab imperatore miſſa, & per literas principibus imperii mandatum, ut Bavarum legitimum electorem agnoſcerent atque obſervarent.

Novicium inſtruunt vigilias, audito quod Truchſeſius provinciæ hoſtem ſeſe declaraſſet, multiſque diebus circa ſtationes in

torribus habentes, [illegible] apud [illegible] ædibus vegetabant singuli. Postquam vero hostis [illegible] agros popularetur, atque cives, matronas pueros[illegible]que captivos abduceret, equorum [illegible], quo minus in agris operari liceret. Ut autem dispendia equitibus facta [illegible], intolerabiles exactiones clero & monasteriis imponunt. Nobis singulis mensibus 12 [illegible] communes [illegible]. Hoc tamen dedimus, ut [illegible] se [illegible]. De quibus quidem exactionibus [illegible], cum extra muros haberemus, [illegible] & his quoque temporibus [illegible] tempore [illegible] esse debebamus. Nam omne quod habebamus extra [illegible] semper [illegible] non debere [illegible], pelliceo vulpe [illegible] & [illegible], cum [illegible] splendidis [illegible] defraudarent.

Monasterium [illegible] suburbanum [illegible] quod in ecclesia monasterii suburbani dum ita ut dictum est everteretur, contigit, recensere [illegible] est. Erat in eorum [illegible] mulier quædam Margareta [illegible] nomine, novis dogmatibus imbuta, plurimis annis ab ecclesiarum ingressu abstinens. Quæ cum [illegible] interrogaretur, cur non cum aliis ecclesiam ingrederetur, plerumque respondebat [illegible] apud prophanos homines dictitatum: Ecclesias [illegible] esse ex calce & lapidibus fabricatas, [illegible] se [illegible] caput ipsius corruerent. Porro cum circa ferias Paschales [illegible] occupati in demolitione [illegible] [illegible] quæ ecclesiarum vastatione magis quam ædificatione, [illegible] detectabantur, [illegible] quod diem illum viveret, quo in partes suas [illegible] demolitionem [illegible]. Itaque [illegible] progressa est ad [illegible] monasterii [illegible], [illegible] comitata ancilla & altera puella [illegible]. Cumque templum quod jam diruto [illegible] erat, ipsa octava Paschæ lætabunda ingressa esset, diruptoque tecto [illegible] in eodem [illegible] [illegible] quædam [illegible] corpus, calce & lapide quibusdam [illegible] decidentibus. Puella [illegible], ut loco discedat, atque [illegible] se subduceret. Quod cum [illegible] [illegible], in [illegible] [illegible] templi [illegible] [illegible], [illegible]. Quam cum tandem post multos labores [illegible] [illegible] & contusa erat, ut [illegible] & ossa carnesque in

A [illegible] effluerent. Sic videmus plerumque accidere, ut per quæ quis peccat, per eadem etiam puniatur. Contempsit illa ecclesiam, quæ calce & lapidibus caducis compacta esset. Deus ecclesiæ suæ vindex permisit illam calce & caducis lapidibus opprimi in [illegible] & exemplum ac terrorem aliorum, ut discant homines prophani, reverenter sentire & loqui de rebus divinis & ecclesiasticis. Sed & mirabile dictu quod puellula [illegible], licet prope mulierem in [illegible] & ruina fuerit, cum

B multorum admiratione evaserit. Erat illa mulier [illegible] [illegible] ex patre, qui de destruendo & evertendo monasterio non pridem consilium [illegible] & [illegible], ut dictum est, dederat. Quam displicuerit Deo hoc consilium ex ista [illegible] contulisse cognoscere licet, quod ipsa ruina vindicare voluit. Et quam quoque sit [illegible] videt Deus in eos qui sacrilegium in templa sua committunt, nostro tempore audivimus & vidimus. Statim cum [illegible] noster [illegible] ut [illegible] firmaret [illegible] monasterium [illegible] curavit, nec tamen in

C firmavit, quam dedit [illegible] nostri [illegible] potuit, & [illegible] ipse Stalius in [illegible] hostium [illegible] multis vulneribus occubuit. De quo latius vide infra. Simile fere accidit Genevæ. Quidam ex optimatibus consilio & auctoritate sua obtinuit, ut in Basilica primaria D. Petro apostolo consecrata summum altare suo loco moveretur, & in locum supplicii transferretur, ut damnati in eodem decollarentur, idque in contemptum & conculcationem tremendorum mysteriorum. Contigit vero deinde ut idem

D die quo [illegible] primarius senator Genevensis, primus in eodem lapide capitis censura plecteretur, instar Aman qui suspensus est in patibulo, quod Mardochæo paraverat.

Hic notandum quod Quirinus prior [illegible] [illegible] eriam [illegible], quibusdam [illegible] increpantibus ob temeritatem hoc facinus, nil aliud respondere: Qualem quæso [illegible] reddidit hæc columna [illegible] [illegible] [illegible] committebat, [illegible] Neronem [illegible], qui in Trojanum [illegible] sibi eundem videret pro [illegible] Romam incendi jussit.

E Hoc anno Viennæ Austriæ faber quidam lignarius hæreticus & impius, noctu se abdiderat in templo, quod dicitur Virginum Scotarum: intempesta autem nocte perfringit cancellos dominicalis SS. Sacramenti, & ex hostiis partem quas multas invenit, alias abjecit in terram & pedibus conculcat, alias dentibus arrodit, alias vero reservandas recondit in sacco [illegible] suarum, paulo post [illegible] madefacere [illegible], extrahit, & totum sanguinolentum esse deprehendit. Mane cum aditum templi aperi-

Otium per singulos menses monasteriis [illegible]

Margareta [illegible] quod [illegible] ecclesiæ [illegible] [illegible]

Stalius [illegible] Tridentinum.

[illegible] Viennæ.

tetur, licet latere ſe putaret, ſacrilegus capitur, hoſtiasque quæ in ſacco erant omnes ſanguine cruentas inveniunt, & cum reverentia in loco ſacro ubi adhuc ſe ſervantur reponunt. Sacrilegus autem ad fidem catholicam converſus propter malefactum omnibus factum tamen capite plectitur.

Poppelſdorff expugnatur.

Eodem anno Poppelſdorff prope Bonnam a Bavaris obſidetur, oppugnatur & tandem etiam expugnatur: quâ affecti ipſa confeſſione caſtra ad montem Mercurii, quem Godeſberg appellant, movere(?) potuerunt, & ſubterraneis maximo cum labore & impenſis cuniculis actis, & pulvere tormentario ſubjecto, partem montis cum arce dejiciunt, ſicque arcem invadunt, multis ex præſidiariis occiſis, multisque ex captivis quos Truchſeſiani undique captivos fecerant receptis & priſtinæ libertati reſtitutis. Quorum de numero & venerandus D. Abbas Heiſterbacenſis erat.

Godeſberga capitur & pars montis pulvere tormentario [illegible]

Alenconius Antverpiam ſubjicere ſuo imperio ſtudet ac conatur, habens in inſidiis [illegible], qui cum eſſet per Aurantium principem ex Francia in Belgium accitus, ut profligato rege Hiſpaniarum Philippo, ipſe dominus eſſet, quum eſſet in civitate, atque egredi ſimularet, dato ſigno equitem advenire mandat. Equites portæ præſidium [illegible] occidunt, portam cum duobus propugnaculis invadunt, tormenta in urbem convertunt, uno exploſo, exercitui(?) reliquo ut acceleret, captam enim eſſe urbem, ſignificant, & ad duas proximas portas Rubram ſcilicet & Georgianam excurrunt, ſpe etiam illas occupandi. Ceterum cum civitatis ſenatus, propter ſuſpicionem præſidium eſſet geminatum, Galli ab oppidanis rejecti, ad locos recurrunt & tribus locis urbem aggreſſi, ad meditullium ſeſe diffundunt: claſſico e turribus dato, cives ad arma concurrunt, plateas objectis ferreis catenis claudunt, in irrumpentes milites qui ad urbem feſtinabant majoribus tormentis globos frequentiſſimos intorquent, & minorum ſclopetorum e feneſtris in eos qui in urbe erant diffundunt, magnamque ſtragem Gallorum tam in urbe, quam foris edunt: donec tandem [illegible], & ducentis quinquaginta equitibus amiſſis, multis etiam ex civibus deſideratis, Alenconiani fugientes ſeſe in tutum receperunt, atque ita ſtolidi illi homines ſua ſtrage & malo didicerunt, quid ſit repudiato vero ſuo rege, ad fallaces Gallos confugere, tyrannum & hoſtem patriæ acceptare.

In hoc conflictu accidit memorabile quoddam de piſtore. Hic dum eſſet occupatus in piſtrino piſtando, ut audivit tumultuantes cives, tubarum bombardarumque ſtrepitum, nudus ut erat, (ſolent enim piſtores plerumque nudi piſtitare,) e piſtrino ſuo erumpit, videns conſortes ſuos cum Gallis præliantes, & hinc inde cadentes, ſumpto [illegible] nudus [illegible]

[illegible]

erant. Excluſis ex urbe Gallis, ſenatus hominis nudi & inermis virtutem admirans ipſum maximis muneribus honorarunt, & unius ſigni Capitaneum conſtituerunt. Alios hoc exemplo ad tantam fortitudinem & patriam liberandam [illegible] propterea labores ſubterfugiendos, nec corporis pericula extimeſcenda invitare & accendere voluit.

Hæretici Colonienſes tumultuantur.

Anno 1582 tumultuabantur multi cives & ſtatu(?) Colonienſes, offerentes ſupplices libellos in ſenatum ampliſſimum Colonienſem pro habendis commodis aliquibus locis ad exercendum libere ſuæ hæreſeos errorem. Cum vero a ſenatu id denegatum illis fuiſſet, ad comitia fugiunt, & Cæſaris & proteſtantium principum auxilia implorantes. Cæſarem in ſuam ſententiam pellicere nequeunt. Sed eos acriter objurgat pacis publicæ everſores appellans, ad ſe ſua in ditione, quod Coloniæ attentaſſent, capite complectere velle. Alii proteſtantes principes ipſis opitulari conantur, datis ſcriptis, eos Coloniam ad ſenatum mittunt, petuntque ſenatus eos acceptare velit, ipſiſque quod ante petiverant concedere, juſtas enim ineſſe rationes ſe arbitrari, & Auguſtanæ confeſſioni nihil contrarium. Sin vero civitas minime & petitum conſentire velit, ſe ipſos ſuæ fidei conſortes in tanto ope & auxilio juvare velle. Ad has litteras parum ſed prudenter ſenatus proteſtantibus reſpondet, civitatem Colonienſem ex quo fidem Chriſtianam & catholicam amplexata ſit, nunquam ab ea defeciſſe, ſed eam ipſam in templis ſuis a temporibus Apoſtolorum propemodum uſque ad præſentia firmiter tenuiſſe, eam in poſterum, Deo volente, colere & obſervare velle, nec pati, ut aliena hæreſis quæ nil niſi reipublicæ everſionem, tum publicæ concordiæ & civium amicitiæ perturbationem & interitum molitur, in civitatem ſuam irrumpat. Senatus præcipuos petitores captivat, ſed interceſſione [illegible] & aliorum proteſtantium liberos hoc anno videlicet 83. dimittit, cum interdictione quod in poſterum ſe ab omnibus illicitis conventiculis atque communicationibus abſtinerent, ſenatui conſtanter obedirent, nec captivitatem vindicarent. Ad horum ſupplicationem graviſſime reſpondet dominus Melchior Braun SS. Apoſtolorum in Colonia paſtor. Nomina ſupplicantium Johannes Brughman, Johannes Suchelen, Gaſparus de Widdige civis

Colonienſes. Reſponſio Melchioris impreſſa A eſt.

Truchſeſiani cæſi apud Segam flumen, ponte fracto. 1586. Ipſis Kalendis Januarii laborante jam pecuniæ & commeatus inopia præſidio Bonnenſi, Gebhardus Truchſeſius Henricum Brunſvicenſem equitum magiſtrum cum exercitu, multiſque curribus & annona onuſtis Bonnam ex Weſtphalia clam miſit, ut Bavari copias ultra Rhenum ex improviſo trucidaret, atque urbi annonam importaret. Sed Bavariani per exploratores de eius adventu certiores facti, in inſula quadam ubi Segam fluvium ponte conſtratum eſt, qua Truchſeſianis erat neceſſario tranſeundum, hoſtem expectabant, adjunxerant ſibi Bavariani multos agricolas, ut communibus viribus hoſti obſiſterent. Venit ad pontem Truchſeſianorum agmen, & jam plerique aliquot ordines tranſierant, cum Bavariani ex inſidiis erumpunt, & hoſtem adoriuntur. Fit atrox pugna. Truchſeſiani multitudine hoſtium cincti, dum ſe fuga ob fluvium intermedium pontiſque anguſtiam ſervare non poſſent, paſſim cæſi ſunt. Qui ſe periculo ſubducere cupiunt, ad pontem ſocii qui eo jam in ponte erant, occurrunt, ut ſe invicem in fluvium detruderent, & tandem gravitate ponderis in eo tumultuantium pons diſſolutus ſubſideret, multoſque fluvius abſorpſerit, reliqui aut capti aut occiſi ſunt. Qui vero Segam erant celerrima fuga in Weſtphaliam revertebantur.

Præſidiarii Bonnenſes cum nec commeatum, nec pecuniam a Gebhardo mitti ex eius ſperarent, tumultuabantur. Sub id etiam fama per oppidum increbuit, Bonna deditur Bavaro. imperatorem literas proſcriptionis ad Carolum Truchſeſium miſiſſe, quibus & ipſi & omnibus eius militibus proſcriptionem imperii minabatur, niſi oppidum Bavaro traderent. Qua de cauſa Carolum confeſtim capiunt, arctæ cuſtodiæ mancipant, claves portarum in ſuam poteſtatem accipiunt, & cum Bavariano de deditione oppidi, Caroli vero Truchſeſii, aliorumque præfectorum perniciosiorum hominum, ſtatione ferro agere cœperunt. Tandem pacti vitam, fortunas & cum mercenariis fidem, quam ne eo ſervarent nullis pactis urbem 28. Januarii Carolus Truchſeſius captus. cum Truchſeſio fratre Carolo, ceteriſque militum præfectis electori Bavaro tradiderunt. Carolus Haum Ennoruntm oppidum abducitur; centuriones & præfecti aliquot laqueo ſtrangulati (inter quos erat ... Snyper quondam civis Novelianus, & cauſidicus, qua contra ſenatum egerat civitate Noveliana pulſus, & Bonnæ ob perfidiam in Bavarum, in publico foro, cum ſecretario reverendiſſimi in patibulo ſuſpenſus eſt) urbs vero præſidio firmiſſimo firmata eſt.

Bedburium. Bedburium capitur a Bavarianis, ſed arcem centurio quidam Truchſeſianus poſt aliquandiu occupavit, ſed cum dedere ſe nollet, arcem exploſa tormentis quatiunt, turres demoliunt, muros convellunt, ſed cum nuſquam aditus paterentur, tertium locorum ſcilicet in Poppelsdorff & Godesbergh triſtitia metu, menſe Martii deditionem fecit. Johannes Manriquez deinde aliquot Italicos equites copiaſque ſuas pedeſtres Rhenum traducere in mandatis habebat, ut oppidum Recklinghauſen cum univerſo territorio Veſtenſi Bavaro recuperaret. Horum adventum metuens Gebhardus Truchſeſius, omnia ſpolia eccleſiaſtica atque prophana, tanto tempore tam in Weſtphalia quam in B diœceſi rapta atque congeſta curribus impoſita, una cum Nympha ſua in arcem Dillenburgenſem miſit, ipſe Geldriam verſus profectus eſt.

Eodem anno Truchſeſiani cum ſuis valde inſeliciter in ditione Recklinghauſen pugnat. Capitur inter alios Henricus Brunſvicenſis nothus, & graviſſime vulneratus ad Ferdinandum fratrem Bavari Electi ductus eſt. Truchſeſius miſera contra ſpe ſola Delphos Batavorum ad Auraicum proficiſcitur, ubi aliquandiu privatus atque ingloriam vitam.

Canonici majoris eccleſiæ Colonienſis Canonici tumultuantur in Argentoratenſi eccleſia. qui a parte Truchſeſii ſtabant, Argentorati tumultuantur. Vi enim in primis curiam communem canonicorum invadunt & inhabitant, poſitis ab utraque parte præſidiarum militibus, ne qua violentia ab aliis inferatur. Spoliant deinde granarium, ex quo ultra 2000. modios frumenti vili pretio inter cives, ut eorum favorem captarent, divendunt. Epiſcopus eorum cernens D audaciam & ad ſpoliandum promptitudinem, conſilium init cum ceteris catholicis canonicis de eccleſiæ theſauro ex eorum forte manibus tollendo. Deputantur ad hoc negotium nonnulli, qui theſaurum cum monſtrantia cornu in tutiorem deferrent locum. Quod & factum eſt, ignorantibus Truchſeſianis canonicis. Hi quoque inito conſilio theſaurum eccleſiæ Argentoratenſis, uti Truchſeſius Colonienſis eccleſiæ, ſpoliare conantur. Arrepta igitur malleo fortiſſime ſeras in eccleſia conclavi perfringunt, omnibus ſeraminis perfractis theſaurum E quærunt. Quo non invento ira fremunt, epiſcopum [illegible] infamulant, publica ſcripta cunctis manifeſtant. Epiſcopus juſtas cauſas ſeſe habere, legitime probat tranſportandi theſaurum in tutiorem locum, ne ſuæ eccleſiæ ſicut Colonienſi accidat. Id enim timere ſe ex indiciis ſatis manifeſtis, theſaurum nihilominus conſervari eccleſiæ. Proteſtantes canonici ſenatum pro defenſione implorant, petentes ut theſaurum ex cuſtodia, qui ipſo jure in civitatis periculis conſervari, imo etiam ſi eorum necesſitas poſtularet pro ipſa impendi deberet, tranſportari prohiberet. Senatus facile annuit, epiſcopo

ſcopo ſuper negotio ſcribit, theſaurum repetit. Epiſcopus non civitatis ſed eccleſiæ ſuæ theſaurum eſſe reſpondet, & ſenatum nihil juris habere in bonis eccleſiaſticis, vel etiam in ipſos eccleſiaſticos. Concertatum fuerat ut utrinque partem varie: tandem Cæſari ſcribitur, totumque negotium aperitur. Hic ſenatui mandat miſſis legatis ne ſe excommunicatis canonicis detentorem præbeat, neve ei ſcintillula ignem comburentem exſuſcitet, vel ſanguineum uti Truchſeſius apud Colonienſes bellum apud Alſatios præparet. Epiſcopum ſuo ubi jure ſinat, nihil moveri: cautum enim eſſe in Auguſtana, quam ipſi tanto modo prædicant, confeſſione ut quicumque in ſuſcepta ſua religione ſive hæretica vel vera catholica quippiam moveret, vel mutet, quod poſtmodum capax eſſe non debeat. Cæſar literis mandavit & literis & legatis miſſis eos ad pacem & concordiam prudentem adhortatus ſit, nihil tamen apud ſenatum & canonicos perficere potuit, ut audientia dato eſſent.

Eodem anno Erneſtus archiepiſcopus Colonienſis publicam per totam diœceſim Colonienſem ſupplicationem ad Deum pro communi pace & concordia, publicato edicto, fieri juſſit. Tenor hic erat:

ERNESTUS *Dei gratia ſanctæ eccleſiæ Colonienſis electus, ſacri Romani imperii per Italiam archicancellarius, princeps elector, eccleſiæ Leodienſis epiſcopus, Hildeſienſis & Friſingenſis eccleſiarum adminiſtrator, princeps in Stabul, comes palatinus ſuperioris & inferioris Bavariæ, Weſtphaliæ, Angariæ, & Bullionis dux, marchio in Franchimont. Univerſis & ſingulis.*

Poſtquam divina providentia & bonitati placuit, nos ad officium hujus Colonienſis eccleſiæ gubernandæ gravibus admodum in procellis & motibus vocare, proventum ardorem & a quo eo tempore nos rerum diſcrimine [illegible] parere, nihil magis in votis habemus, quam ut publica pace & tranquillitate munere noſtro, quoad fieri poſſet, incumbere, & afflicto gregi noſtro, deſideratiſſimam opem, conſolationemque afferre, ad quod ſi leges & etiam pietas requirere nihil deſiderare ſperavimus: verum tamen vero poſtquam nos populoſque nobis commiſſos, adverſarius impudentiſſime tamen ferro & flammis aggreſſus eſt, atque adeo nos pro officio ad neceſſariam defenſionem, armorumque hoc impenſas, periculo, & ſollicitudinis protraxit, ſpem futuramque conceptam, [illegible] Domini eſſe, atque adeo nunquam aliud ope & præſidio deſtitutum iri. Quod cum hactenus ſatis evidenter, tum nuper erga nos Bonnenſe, & aliorum locorum, hoſtiumque dolo [illegible] fuerimus, tam divinam erga nos providentiam dignis laudibus & gratiarum actione celebrantes, dominica cum ſacra oratione & templi reſtaurationem dono Zorobabel, ubi et eſt victoria, & ubi ea ſapientia & claritas: & ego ſervus tuus ſum. Porro cum videmus hujus nobis tam uberis fructus ad vos quoque pertinere, ad ſenatorum hujus gratiarum actionis vos etiam excitandos eſſe exiſtimavimus. Atque adeo volumus & mandamus ut proxima Dominica die quæ eſt in Sexageſima tota Colonienſi civitate, extra vero Dominica quæ eſt in Quinquageſima in omnibus eccleſiis tam collegiatis quam parochialibus & monaſteriis, magna ſolemnitate de SS. Trinitate pro gratiarum actione cum collectis convenientibus, [illegible], &c. pro pace quæ miſſa ſunt. Te Deum laudamus, ſolemniter decantari faciatis. Et pro excitanda populi devotione ſacroſanctum corpus Domini, & reliquiæ ſanctorum ante ſacram proceſſionem exponantur, & tam ante quam poſt miſſam publicæ lætitiæ ſignum omnium campanarum pulſatione ad minus qualibet vice per quartale horæ ſpatium dari curetis, inſuper quando in eccleſia noſtra metropolitana incipere pulſare, atque hujus rei cauſam prædicantibus concionatoribus populo ſignificari cum exhortatione ut pro tot gratiarum actionem piis precibus [illegible] pietatis exercitationibus divinam opem, auxiliumque ad victoriam proſequantur, [illegible] ſolidam provinciæ pacem reſtituendam [illegible] & comparare [illegible]. Datum in arce noſtra Poppelſdorf 3 Februarii anno 1584. ſtylo novo.

Hoc anno in æſtate graviſſima Novesii graſſabatur peſtis quæ promiſcue ſexus homines ultra 2000 abſumpſerat. Vix ſepulturæ locus in civitate dabatur. Ruricolæ qui ob bella & prædæ metum in civitatem confluxerant ſuis concedentes in loco noſtri monaſterii devaſtati ſepeliebantur: erat enim numerus haud exiguus. Hac quoque æſtate ſimili jaculo percuſſi ſunt prior Quirinus, ſupprior, & procurator noſtri monaſterii everſores, bonorumque decoctores graviſſimi. Deus vindex omnium malorum perpetratorum lento gradu ad vindictam procedit, ſed tarditatem ſupplicii gravitate compenſat. Putabant illi, jam extra omnem metum poſitos, genio indulgere velle: ſed ecce repentinus ſuper eos venit interitus, eodem quem imprudenter commovendum elegerant, præter expectationem reciperunt. Fuerat hic prior & procurator prave admodum, conſumpſerunt & monaſterium ipſum, omniaque ſuos proventus, & ſubdole [illegible] in alienum conſumpſerunt maximam. Qui ſuperſtites erant more ſuo vivebant: quilibet prior erat. Marcellus Leveus intemperantiam, pravoſque mores abominatum videns, eos Coloniam vocat, & ut curam necnon domeſticæ rei curam deponant, jubet. Andreæ dicto, qui prior ſuperior erat, & apud fratres Corporis Chriſti degebat, Coloniam veniunt relicto Novesio, omnique & ſuppellectili & annona, cæteriſque utenſili-

De mortalitate [illegible]

[illegible]

bus, eccleſiaſticum ornamentum, libros choraſibus muſicalibus, calicibus argenteis, ciboriis, inſtructiſſima quoque bibliotheca. Agunt apud fratres Corporis Christi variantes pro arbitrio ſuo choream. Caepit interim agere prior generalis pro unione & combinatione duorum dictorum monaſteriorum.

Lis corporis Christi cum mon. Tuit.

Eodem anno lis & controverſia exorta eſt inter abbatem Tuitienſem monaſterii D. Heriberti ordinis D. Benedicti, & priorem conventumque Corporis Christi ordinis noſtri. Cauſa erat: poſtquam abbas in tumultu Truchſeſiano monaſterium ſuum Tuitii, conductis carnificibus demoliri & funditus everti curaverat, ob bella metuens ſe cum ſuis monachis in urbem Coloniam recepit, ſenatu ampliſſimo id indulgente, atque (uti ille affirmabat) pro deſerto monaſterio aliud, ut urbs ex hoc periculum timendum foret, pollicente. Abbas ubi aliquandiu quaſi ſolitarius in anguſta quadam domuncula cum ſuis deliteſcit, caepit tractare de commodiore alio loco & domicilio in urbe habendo. Ambiens diu quodnam eligeret monaſterium, tandem hoc noſtrum ratus commodiſſimum, apud ſenatum agere caepit, ut authoritatem ſuam interponat de faciendo cum ſuo & noſtro unione. Senatus quia nondum noſtrorum fratrum animum exploratum haberet, facile annuit, deputato ad hoc conſules & doctores tradicos qui ex improviſo noſtros adorirentur, ſua repraeſentatione & authoritate perterrefacerent & evincerent. Noſtri ea indignitate valde commoti, quid primum facerent ignorant, tandem inito conſultius perceptoque conſilio ſeſe opponunt, unionem denegant, nec archiepiſcopum, nec ſenatum eos ad hanc compulſuros eſſe autumant, quum non ſint archiepiſcopo (cui alias, quam deberent, nonnum promittunt obedientiam,) nec ſenatui Colonienſi, ſed immediate ſummo pontifici ſubjecti ſunt: quam & alias multas eaſque graves addebant noſtri occaſiones, quod duo diverſorum ordinum & profeſſionis monaſteria ſimul conjungi & uniri non poſſint, valide atque evidenter in ſcriptis probant. Abbas his non attentis, mordicus ſuae intentioni inhaerens, cauſas quare unio cum ſuis fieri debeat oſtendere nititur. Allegans in primis dicto reverendiſſimo Erneſto placuiſſe circa unionem faciendam inter ſua monaſteria, hoc Coloniae monaſterium Corporis Christi, quod ille locus pro abbatia ſit commodiſſimus, & reipublicae plurimum intereſſe, tam celebrem abbatiam intra muros Colonienſis tuto, commodo, & optato loco poni, & de reliquis neceſſariis ad unionem ſpectantibus legitime providere, tum perſonarum & rerum qualitates, item quod novum hoc non ſit ſed ſaepius attentatum. Noſtri nihil commoti, poſtmodum ſuae ſententiae ſemper inhaerent, proteſtantes quod talis unio ſit omnino exorbitans, adiecta, jure divino, naturali, canonico, civili, atque adeo rationi & aequitati contraria: quodque ex ſcandaloſa ſatura, contentiones, iras, graviſſimaque offendicula tam in clero quam in plebe pariturus, nullo modo apud S. ſedem admittenda. Cumque nulla argumenta vellet abbas et ab incepto deſiſtere ceſſaret, ſcribunt noſtri ad Marcellum Lentum domus capitulique Wendeſemenſis priorem ſuperiorem ordiniſque noſtri per Germaniam generalem, quid faciendum & quidnam ſibi abbati obſtandum humiliter petunt ab eo reſponſum. Qui cognito negotio valde perturbatus, reſpondet in hunc modum. Intelleximus venerabiles patres non ſine gravi animi moerore reverendum dominum abbatem Tuitienſem nullum non movere lapidem, quo abbatiam ſuam nuper a Truchſeſianis hoſtiliter conflagratam, ac deinde ad inſtantiam integerrimi ſenatus Colonienſis funditus devaſtatam, in domum veſtram rurſus tranſferre, atque ita conventum ſuum una cum veſtro uniri poſſet. Quae res cum ſanctitati noſtrae non poſſet non eſſe vanus ob cauſas notas, ad haec ex diametro cum privilegiis noſtris tota pugnet: hinc eſt quod nos infraſcripti vobis cunctiſque omnibus per obedientiam imponimus, & ordinaria noſtra qua fungimur authoritate praecipiendo mandamus, ne in dictam unionem ulla ratione conſentire, eumque in veſtram domum admittere abſque noſtra expreſſa voluntate praeſumatis, ſub poena excommunicationis, ut quod ex voluntate noſtra & juſſione fidem, & nomine noſtri ſubſcriptione & ſigilli officii noſtri ſub impreſſione munivimus. Datum Bredefordiae partium Geldriae Marcellus Lentum prior ſuperior, &c. Vindicare porro ſeſe fratres noſtri non valentes, nec abbatem a lite ſua ceſſare videntes, ad tandem ſedem apoſtolicam appellant: inſinuantes nihilominus cauſae hujus commiſſariis ſpecialem appellationem, eo quod ipſi contra jus & antiqua a ſummis pontificibus conceſſa privilegia facere viderentur. Stabant enim illi a parte abbatis, cum eſſent & ordinis noſtri atque adeo privilegiorum noſtrorum defenſores. Quorum nomina erant Johannes Kempis officialis ſummi templi canonicus presbyter J. U. doctor, Johannes Swolgen etiam ſummi templi canonicus presbyter J. U. doctor & decanus S. Andreae, Conradus Orti ab Hagen J. U. doctor & decanus S. Georgii, Laurentius Herreſbachius ſigillifer J. U. doctor. Hi interjecta appellatione & proteſtatione, caeperunt nonnihil ab abbatis incepto & detentione declinare. Manſit interim appellatio ad urbem Romam. Pontifex Gregorius XIII. ſententiam ſuam diffinitivam interponit: Quod abbas ab injuſta controverſia ceſſare debeat, neque ulla negotium in pacifica & quieta ſua

poſſeſſione moleſtare, & quippiam porro habent contra, ut hoc Romæ in curia juſtis argumentis proponat, jus dicet, ſententiam expectet.

Guilielmus Auraicus comes de familia Naſſaviorum, qui regi ſuo Philippo multis annis repugnarat, totamque Belgium in extremam pernicem perduxerat, omniumque ſectarum colluvionem, deturbatis undique catholicis, in omnes civitates introduxerat, nullum non movens lapidem, ut has percelebres regiones quæ regi Hiſpaniarum parebant, ab eius regno & principatu imperio ſubduceret, proſcribitur propterea a rege ſuo, cuivis liberum ſe mandatum cuiuſque mulctæ erat. Tentarant id quidem antea duo antiqui juvenes diverſis in locis, Antverpiæ præcipue, ſed cum ſclopetum unus explodere non manus vel ictu Auraicum transverberat, ſed tantum per maxillam, qua vulnere convaluit. Tandem cum Deus finem furorum malorum imponere vellet Auraicorum, ſubit ea in quemdam heroico animo Burgundum juvenem prope Lugdunum villa Famerum natum, virum ſeptem annorum, eruditione, facundia, ceterisque pietate multa dexteritate inſignem, Balthaſar Gerartz dictum. Poſtquam principes Auraici eodem a tempore proſcriptione indictum & audaci animo meditatus eſſet, tandem hoc anno 1584 die decimo Julii, circa ſecundam horam pomeridianam, perempto Auraico patria Belgicas ab eius violenta dominationeque liberavit. Degebat Auraicus Delphis in cœnobio Agathæ. Mortuo eſt interea Alenconius Gallus aliquandiu ſictitium Brabantiæ dux, cujus obitum ut mater Auraico per nuncium & literas ſignificaret, hunc Balthaſarum in Holland am ablegavit. Hinc hic aliquandiu in aula inter nobiles admiſſus, captabat opportunitatem perficiendi quod dudum animo deſtinarat. Decimo itaque Julii anni prædicti cum Auraicus pranderet quondam cum Leowerdenſi conſule, adoleſcens hic dimiſſus ut ad ſuos rediret, circa horam ſecundam cum jam principem a menſa ſurrecturum arbitraretur, in aulam revertitur, & ab excubitoribus, ſub prætextu petiti penes ob quaſdam obiter convenendi, admiſſus Auraicum ad ipſos cœnaculi gradus deſcendentem expectat ſclopetum habens ſub pallio tribus globulis illito veneno infectis, & ſibi invicem concatenatis oneratum. Prodeuntem vero principem, ad quem propter legationem liberum habebat acceſſum, converſum ſclopetum in cor ejus collimans, exoneravit ſub mamilla ſiniſtra vulnere latitudinis duorum digitorum inflicto globorum unus ipſum dorſi, alter ſcapulam penetravit, tertio autem inter menſas hæſit. Ipſe vero accepto vulnere ſtatim in terram corruens ſtatim animam efflat. Balthaſar hoc facinore perpetrato ſe in pedes conjicit, ſed audita pene ſuperveniente, præmiſſa inſequentur. Comprehenſus quæritur an Auraicum interfeciſſet? Negantibus autem præſidio, ait: haud quidem me ignorabam certo ſibi moriendum fore: verum imperitæ gaudeo, quod tam ad perficiendum quod ante ſeptennium, ut facerem, animo concluſum habuiſſem, mortem hilari & perlubenti animo oppetiturus ſum, re ea fortiter perpetrata, quam alii nominatim ante me, etiam vita amiſſa, perficere non potuerunt. Conjicitur in carcerem, quæſtionibus ſubjicitur, an ab rege Hiſpaniarum, vel ab alio quopiam mercede vel promiſſis inductus ad eadem illam animum convertiſſet. Negat ſe ab alio inductum, ſed ſuo tum inſtinctu conſcientiæ, cauſa obtemperantia tam immani tyranno communis reipublicæ communionem, tam inclytum & piam facinus deſignaſſe: pro quo non debita et paratas ſibi aliquam in cœlo perenni remunerationem. De corpore vero ſuo ſuppliciis cruciandis, neque enim aliis præſidium non ſuſcepit, ſperando tum Dei permiſſione in eorum poteſtate eſſe, ſtatuerent quicquid vellent. Ego, inquiens, nunc quod meum erat perfeci, vos deinceps quod velle videbitur, de me agite, mortem & quæcumque poteritis excogitare tormenta, nihil moror. Quibus cum deinde afficerent tormentis, vidi Michaelem ab ſpeis in complemento ſtare. Et licet eum atrociſſimis cruciarent tormentis, mente tamen in Deum immobilis permanſit, laudando & pſallendo toto vultu inter tormenta Deum ſine intermiſſione. Morti adductus, ad palum alligatur, ſclopetum in primis quo facinus perpetrarat carnifices malleo contringunt. Dehinc ipſum totum orationibus intentum, & velut in Deo abſorptum thorace exuerunt, & femoralibus ad pedes demiſſis, indutaque circa verenda colligato, carnificum alter dexteram ejus apprehendit, eamque inter candentes laminas, ſeu attopram, quam ardens tenebat compreſſam exuſſit fumo eam & nidore totum fere forum complente. Mox carnifices ſuis capitibus candentibus ex brachiis, ac dextri pedis femore ac ſura diverſas carnium partes horribiliter avellunt, illo nihilo ſecius quam precibus vacante, legebat clara voce pſalmos pœnitentiales, nec vultus colorem mutante, manum pedemve aut aliam corporis partem ad tanta ſupplicia retrahente aut commovente, niſi quod trunco ambuſta manus brachiique, quoad ejus fieri poterat, magna cum veneratione ſe ſigno crucis ſignavit. Poſtea ex palo ſolutus, fua ipſe ſemoralia pedibus excuſſit, & ſcamnum quod ad eum excarnificandum ibi paratum erat, pedes quantum poterat ſublevando ſponte conſcendit, tum verendis tum primum præciſis, & in ſpeciem appoſitam projectis, & mox pectore & ventre per medium etiam

lenoe diſſecto, inteſtina extracta, & cor, ut A patriæ proditori, in faciem projectum fuit. Caput autem a corpore præciſum, & haſtæ juxta urbis mœnia infixum multo pulchrius ſolito ſpectantium oculis ſe exhibuit. Corpus in quatuor partes diſſectum: partes vero ad quatuor oppidi Delphenſis portas ex patibulis ſuſpenſæ ſunt. Hic finis Auraici, interfectorque tot fortiſſimo adoleſcenti, qui maxima animi fortitudine omnibus cruciatus pertulit.

Princeps Parma. Hoc anno princeps Parmenſis Scaldim ponte ligneo ſuper navibus ab utraque jactis anchoris parte firmato invicem concatenato B ſtrato ſubſtruit: ut navigatione impedita fame atque inedia obſeſſos Antwerpianos in ordinem redigeret. Pons erat mirabili opere inſtructus maximis impendiis regia majeſtate dignus ædificatus, ab utraque parte in quibus acceſſus terreſtris patebat majorum tormentorum copia, commeatu atque omni apparatu bellico valde munitus. Ordines ſe longe inferiores regiis viribus videntes, Francorum, Anglorumque auxilia ſumma contentione poſtulant. Pons erat longitudine quingentorum pedum, cum extremæ trabes pedum erant quinquaginta, in extre- C mitate utrinque ſublicii pontis munitiones erant multis tormentis armatæ. Inter utramque hanc munitionem, in ipſa fluvii profunditate 32 majora navigia, recta ſerie erant diſpoſita: quorum puppes puppibus, & proræ proris catenis ferreis erant copulatæ. Totius vero pontis tam ſublicii quam navalis longitudo erat 2400 pedum.

Ernestus Bavarus Colonienſis elector Treverenſi archiepiſcopo juramentum ſeptemvirorum præſtitit Leodii.

Ordinga. Ordinga recuperatur inſigni ſtratagemate, occiſis excubitoribus & præſidiariis militibus, D & in electoris Bavari venit poteſtatem.

Copia vini. Eodem anno bona vina in maxima copia, in tractu Rheni & in Alſatia creta ſunt, ita ut qui vas unum dederat alterum ejuſdem menſuræ pretii ratione vino implebatur. Plauſtrum vini in Alſatia vendebatur 8 florenis Francofortenſibus. Duo plauſtra vini & 5 floreni dictæ menſuræ, in Alſatia pro uno vaſe halecum dabantur.

Accidit hoc tempore memorabile quid. Erat quidam prædives in Franconia habens E omnia penuaria cellaria vino referta: quum non haberet vaſa ut nova recondere vina, neque vetera divendere poſſet, extracta aliquot vaſa in publicam viam poni juſſit, atque epiſtomium aperiri. Auditis ſcutellis & poculis, proclamatur: Cui liberet biberet, idque gratis. Accurrunt pauperes, viatores multique alii, vinum epotatum ebibunt, ut novum recondi poſſet.

Ferdinandus Truchſeſius Buſcoduci occiditur. 1585 Ferdinandus Gebhardi Truchſeſii electoris nuper Colonienſis germanus frater Buſcoducis a civibus occiditur. Volebat enim ex inſidiis cum Hollachio, qui equitatum magnæ virtutis habebat, eam invadere, ſpoliare, aut ferro ſubjicere. Erat cum aliis multis militibus in civitate, & jam victoriam ſibi pollicentes, ecce diruptis ruptis repagulis cataracta, cæduntur omnes, pauci dilapſi evadunt.

Dux Sabaudiæ regis Hiſpaniæ filiam in matrimonium accepit. Dux Sabaudiæ filiam regis Hiſpaniarum in matrimonium accepit. Venientem Saragoſſam cum magnificentiſſimo comitatu ducem, rex Hiſpaniarum in campo ſuburbano expectat: ingens circa regem principum, nobilium, aulicorum & civium erat caterva, B quæ ſemicirculari figura regem cingebant: ipſe generoſo inſidens equo, totum ducis equitatum, trecentos circiter equites, juſſit ſuo in conſpectu tranſire, donec ducem appropinquantem videret. Dux eminus conſpecto rege, ex equo deſiliens, ad regem pedes pervenit. Rex quoque ex equo deſcendens illuſtriſſimum ducem ad ſe venientem, & ſibi genibus procumbentem humaniſſime excepit, elevavit, amplexus & deoſculatus, alta voce interrogavit: Quomodo ſua celſitudo valeret? Poſt breve colloquium, omnes principes Genevenſes regis manus deoſ- C culati ſunt. Inde iterum conſcenſis equis in urbem profecti ſunt. Hiſpaniæ nobilitas nobilitati Sabaudiæ erat permixta: regiique latus dextrum dux ipſe claudebat. Cumque ad pontem Ebron ventum eſſet, sereniſſimæ regis filiæ cum ex palatii feneſtris illuſtrem hanc pompam intuebantur. Juxta palatium principes Hiſpaniæ advenientem ducem tubis, tympanis, claſſicis, buccinis omnique inſtrumentorum muſicorum genere exceperunt. Regia vero majeſtas eum ad hoſpitii locum deduxit. Cumque in atrium veniſſent omnes Hiſpaniæ principes, duci gratulaban- D tur, & Sabaudiani viciſſim, inque inter eos primus baro de Sphondrato, regis manus ordine oſculabantur. Poſtea cum per duas horas in quodam cubiculo moram traxiſſet cum duce rex, in aulam deducti ſunt, ubi nobilitas omnis erat congregata. Mox per aliam portam princeps Hiſpaniarum cum ſponſa, ſorore ſua, & altera ingreſſus eſt: cumque elevationibus locis conſediſſent, cardinalis Granvellanus acceſſit, & præſentibus cardinale Sociæ nuncio apoſtolico, archiepiſcopo Saragoſſano, & legato Venetum, ri- E tus matrimoniales celebravit. Quibus peractis, regia majeſtas ſurgens cum omnibus principibus totaque nobilitate, novis nuptiis multam felicitatem imprecata diſceſſit, omniaque ea die conviviis, ludis, choreis, omnique lætitiæ genere indultum, nec ante multam noctem diſceſſum eſt. Sequenti die regia majeſtas novum generum ad templum deduxit. Princeps regis filius, & filiæ ſubſequebantur, eodem pariter modo veſtiti. Sacrum R. archiepiſcopus celebravit, ſponſamque de more Hiſpanicum velavit. Per- Nova

actio facto, eodem quo venerant ordine reverterentur. In prandio rex priori loco ſedens, ſponſum dextra ſedentem, ſponſam, ſponſa ſororem Iſabellam proximam habebat. Cum tam ſolemni pompa more regio matrimonium feliciter eſt conſummatum.

[illegible]

Sub hoc tempus legati regum Japoniæ conſanguinei Romam ex Japonia venerunt, ut pontifici obedientiam præſtarent. Japonia eſt inſula longa & lata in Oriente, & tres ſinarum populos [illegible], veteribus ignorata, in varia regna diviſa: a Franciſco Xaverio ſocietatis Jeſu theologo ad fidem Chriſtianam noſtra ætate adducta. Anno 1582 omnes Chriſtiani facti. Tres Reges anno 1582 inſignem legationem ad ſummum pontificem Romam miſerunt. Eodem anno ſu ſolventes e Japonia, tandem ſub anni finem 1584 in Luſitaniam appulſi, Philippo a rege & principibus honeſtiſſime excepti, tandem Romam incolumes venerunt. Vigeſimo vero tertio die Martii, ſub horis matutinis in aulam ubi pontifex Gregorius XIII cum purpuratis, cum ampliſſimo purpuratorum principum ſenatu ſedebat, ſummo omnium ordinum ſtudio & celeberrimo comitatu introducti legati, multoque cum Japoniæ nobilitatem viri, poſt beatorum pedum oſcula ſedere juſſi, principum ſuorum literas ex Japonico ſermone in Latinum verſas de ſinu depromptas, in publico conſeſſu legendas obtulerunt. Vide Michael ab *Iſle* in complemento Surii.

[illegible]

Eodem anno 10. Aprilis Gregorius XIII. papa obiit, poſtquam Eccleſiam 13. annos rexiſſet, vir optimus & ob merita in Eccleſiam collata æterna memoria digniſſimus, cui ſucceſſit 24. die ejuſdem menſis cardinalis de Monte Alto, ordinis D. Franciſci, F. Felix Peretti antea dictus, electus Sixtus V. appellari voluit.

[illegible]

Marcellus Lentius ordinis Canonicorum, ut dictum eſt, Regularium per Germaniam generalis fratribus in monaſterio ſuburbano profeſſis, ut Coloniam ad ſe venirent ſcribit. Quibus præſentibus cauſas unionis cum fratribus Corporis Chriſti faciendæ propoſuit. Præcipuas erant quod cum tam celebre domicilio, nuper a Noveſianis quorumdam noſtrorum permiſſione devaſtata, nec porro ſufficientes eſſemus, illam ut quæ deviſum [illegible] ere exercerentur, ædificare, imo ne locum quidem habere. Proinde ita eſſe nos ære alieno gravatos, ut animam debeamus: quare ipſum noſtri cauſa dolere, & proſpicere velle, ne vel nos vel nomen noſtrum, atque adeo celebris illa ſuburbana domus Noveſii, quæ tamquam altera mater ſemper in capitulo Windeſemenſi exſtitit, penitus extinguatur, aut certe oblivioni mancipetur. Id ipſum nulla alia commodiore via fieri poſſe, quam ut omnes in unionem, quam quidem Quirinus Tylmans prior ceterique jam pridem defuncti meditabantur, & ſibi quoque ita viſum eſſe, manibus & pedibus deſcenderemus: ſed nec dubitare ſe velle de noſtra, ut hac, prompta voluntate & deſiderio. Ad quæ non quam pauciſſimis humiliter reſpondimus. Agere nos quidem ipſi gratias ingentes, quod in noſtro graviſſimo caſu & ſtatu deploratiſſimo, pro ſuo in nos amore, nullum ſe obſequium vel diligentiſſimi & chariſſimi patris officium & diligentiam in rebus noſtris promovendis intermittere. Imo ex eo perſpicuum intelligi facile poſſe, quod nobis etiam domum pro demolita donare in animo habeat. Verum enim vero quum in rebus magnis memoratuque dignis conſilia primum, deinde acta, poſtea eventus ſpectari debeant, priuſquam etiam eiuſmodi aggrediamur, adhibenda ſit præparatio diligens, ne ſic quippiam admittatur temere, & nullo conſilio, cujus poſtea pœnitere poſſit. Ideoque penitus rem conſiderantes & æqua lance in communi congreſſu librantes, non ſolum nos quod pulcherrimum ſit prima quidem fronte, ſed quod fieri demum poſſit apertis oculis videre merito debere. Conſultius eſſe arbitrari, non committere periculo, quam dare operam ut ingreſſi periculum nolimus expediamus. Ratem quidem noſtram propemodum & periculo & undarum procellis expoſitam fuiſſe & inflatam, atque incommodo & dormiente nauclero gratias autem agere nondum omnino eſſe ſubmerſam. Itaque vigilandum nobis eſſe, ne vel naufragium paſſam, vel omnino ſubmerſam ſugeamus. Neque ſugere nos hoc unionis negotium imprimis tum patribus & fratribus noſtris, tum etiam aliis quorum nihil intererat, ſummopere placuiſſe: illos tunc temporis acta ſolummodo, & rei conſilia non eventus ſpectaſſe: pro quibus dies tunc interpellaſſe viſus eſt. Licet quidem de ſervando pacto evinci queamus, quod manuum noſtrarum ſubſcriptione in unionem conſenſerimus: eſſe tamen plurimas cauſas quæ nos ab incœpto ceſſare, & quicquid in ea hactenus ſudatum & laboratum eſt revocare, plurimum adhortarentur. Quarum primam reverentiam ſuam haud clam eſſe volumus.

[illegible]

Suburbanum monaſterium Noveſienſe, inclytum ſemper fuiſſe & celebre, & tamquam matrem in capitulo Windeſemenſi extitiſſe, ſecundum a primario Windeſemenſi habitum: quod quoque capitulum ipſum ſeptuaginta & amplius monaſteriis, & præclariſſimis viris admodum reddiderit. Quærere nos an tale tamque nobile, nunc tandem plane & omnino obliteratum, deleri, alterique extremæ ſubjici debeat? Hoc fieri, ubi hæc unio haud ſortius effectum poſſit. Vix enim elapſis viginti vel triginta annis neminem noſtrum forſitan ſuperſtitem, ibidem profeſſum. Ita per conſequens, dictum monaſterium, nos, nomenque noſtrum, atque

adeo totam ſucceſſionem ſuburbanam inex- tricatam fore neceſſe eſſe : omnesque qui poſt nos victuri ſunt, domum noſtram, inacceſſionem, & non deſertis ſpongia expunctos eſſe facile affirmaturos. Similia etiam exempla in ejuſmodi unionibus paſſim accidiſſe, in noſtri ordinis monaſteriis. Hac illorum divitum dicata, alia tranſlatis divitiis depauperata, ruinoſa, & plane deſolata eſſe. Hic celebre nomen obtigiſſe, aliis cum celebribus ſuis nominibus perſonam, & divitias extincta. Mem memoria quidem ſupereſſe, ſed alio divitias, perſonas, nomen fortunaſque omnes tranſlatas eſſe.

Alterum. Fratrum noſtrorum numerum hoc tempore non adeo frequentem, eſſe de bonis noſtris ſuſtentandum. Reliquos vel apud moniales, vel alias in aliis domibus noſtræ profeſſionis, ſine deſtructa noſtræ domus damno & detrimento vivere. Conſtare quidem, illis in animo non eſſe, vitam ſuam in hoc uniendo monaſterio deinceps conterere : ideoque de jure paucíſſimos fratres, omnem noſtram ſubſtantiam, divitias, fortunaſque cum maxima noſtrum noſtri infamia transferre minime debere. In eos præcipue qui neque iis indigent, neque amplius optare queunt. Hos etiam ſi ſiant, extraneos fratres ſpurios reputandos, atque a vera hereditate exheredatos eſſe, quibus nihil quidem juris in domo paterna relictum ſit. R. e ver ſuam quam optime ſcire, juris eſſe apertiſſimi, nihil agi debere quod in præjudicium tertii accidere poſſit : quodque cuique obtigerit, quemque tenere debere (fortunam enim eſſe fallacem,) eo ſi quis plus appetat, violare jus humanæ ſocietatis. Inſuper R. S. plurimum & illis & nobis Noveſium favere, neminemque eſſe qui dubitet. Verum ſi hoc in negotio illos juvet, nos offendere : illos ſi ditet, calamitoſos nos facere : illorum theſaurum ſi accumulet, noſtrum exhaurire : illos ſi cumulandarum divitiarum gratia diligat, nos lædere, quibus haud ſecus ac illis Coloníenſibus prodeſſe omni jure aſtrictam illam eſſe debere. Stare igitur noſtram ſententiam, noſtras utilitates, in gratiam trium vel quatuor fratrum omittendas non eſſe, nec his vel aliis tradendas quam iis ipſi egemus. S. R. fortaſſe hoc dicere velle : ſe & noſtram illorumque utilitatem quærere, ut cumulatis opibus utriuſque conventus incommoda & neceſſitas facilius ſuccurratur. Ad hæc nos reſpondere : Neminem ſuum commodum cum alterius incommodo quærere debere, & potius iis qui incommodum aut injuriam patiuntur ſuccurrendum eſſe. Sed nec hoc naturam pati poſſe, aliorum divitias ſuas facultates, copias, opes augere : imo magis eſſe contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, quam cetera quæ poſſint aut corpori accidere, aut rebus externis. Neque

A vero hoc ſolum naturæ, jure gentium, ſed etiam legibus populorum, eodem modo conſtitutum eſſe, ut non liceat ſui commodi cauſa nocere alteri. Sperare nos illis Corporis Chriſti fratribus neque ſollicitari, neque optare : ſin ſecus, magis illos quam nos culpandos eſſe, cum quod contra nos non ſuum cupiant, tum quod eo non indigeant. Nec minus nos arguendos eſſe, cum quod ex ſtoliditate & incogitantia quadam, noſtras utilitates quibus ipſi egemus aliis tradamus, tum quod noſtræ utilitati, quod ſine alterius etiam præjudicio & injuria fieri

B queat, non intervenimus. Nullum enim pejus eſſe, qui cum ſua pernicie & infamia, vel nominis ſui jactura, omniumque ſuarum ſubſtantiarum interitu, magno ſuorum mœrore alios promoveat, ditat, illuſtrat.

Tertium. Jura canonica duorum monaſteriorum unionem quidem concedere, verum ita concedere, ubi alterum eorum deſolatum & depauperatum eſt, ut ubb. in alleg. de R. domibus. Si primum, inquit, monaſteriorum unorum eſt ita depauperatum, quod non poteſt tenere collegium mona-

C chorum vel ſolitum ſtatum, tunc ſufficit quod Eccleſia cui eſt facta unio, faciat illi deſervire per clericum ſecularem : atqui noſtrum, licet ſtructura & fundamenta penitus everſa ſint, nequaquam adeo depauperatum eſſe, quin pauciſſimos fratres ſuos ſuſtentare modo non, ut hactenus, vivant, queat : neque adeo deſolatum, quin per noſtros fratres & patres reip. & in priſtinum ſtatum reduci poſſit.

Quartum. Uniones ſemper ſolere & rixas & æmulationes gignere perpetuas. Neque concordiam, neque pacem inter diverſarum

D domorum fratres ſperandam. Experimento multa in civitate Coloníenſi eſſe monaſteria. Non ſecus uniones charitatem & concordiam inter diverſos fratres extinguere, ac ignem aquam : neque alter ſociorum & fundatorum & benefactorum oblivioſi poſſe, ac ſi quas ex Lethes bibiſſet aquas, obitionem igitur & extinctionem unionem merito dicendam.

Quintum. Coloníenſes fratres needum ſatis cum reverendiſſimo, cum ampliſſimo prudentiſſimoque ſenatu Coloníenſi, cumque abbate Tuitienſi, domum Corporis Chri-

E ſti ambientes convenire, nihilque certi ſibi promittere poſſe an domum ſuam liberam, & ab horum impetitionibus ſecuram in poſterum habere poſſint vel debeant : fortunam inconſtantem eſſe, & nulli perpetuo faventem, quod nobis, proh dolor! accidit : illis ſimile aut aliud infortunium accidere poſſe, eſſe enim vitam fortunaſque noſtras omnibus fortunæ telis ſubjectas.

Sextum. Sine conſenſu & permiſſione ordinarii archiepiſcopi Coloníenſis, & capituli metropolitanæ eccleſiæ, fundatorum

noſtrorum unionem fieri non poſſe; & ſi aliquatenus roborata manuum noſtrarum ſubſcriptione videatur, tamen viribus carere dubium non eſſe. Hic enim & nos bonaque noſtra ordinario ſubjecta permanere. Eſſe enim loci ordinarium dominum fundatores, ſine horum conſenſu nos noſtra bona immobilia divendere vel diſtrahere non poſſe, multo minus per unionem in alios transferre.

[illegible] His demum accedere, videlicet concilium Tridentinum uniones per ſubreptionem obtentas non admittere, atque hujus ſecundæ unionis per ſubreptionem obtentam eſſe ſubſcriptionem: quum aliter tanto moleſtius quam fortaſſe ob demolitionem domus ſuæ intrinſecus & extrinſecus patiebatur, & cura, quietam hic vivere, alter convaleſcens aliqua pecuniæ ſumma parochiam ambiret, alii alio cogitarent divertere: ita affectos & animo fratres præſentes fuiſſe, nobis certe minime conſtitiſſe, raro etiam ad nos de ſtatu domus, uti erat, perſcriptum, ſemper facile fidem adhibuiſſe: ideoque per ſubreptionem facile manuum noſtrarum ſubſcriptionem obtinere potuiſſe.

Quamobrem ne tam inclyta quondam domus omnino obliteretur, nomenque noſtrum & ſucceſſio expungatur: neve a noſtra legitima hereditate tamquam ſpurii excludamur: ne velut inſipientes ſuper arenam ædificaſſe, contraque ordinationem fundatoris & œcumenicum concilium feciſſe videamur, nos S. R. orare & obteſtari, ut omiſſa hac unione, quam præſentes nunc omnes uno ore revocamus, alia commodiore via nobis proſpicere haud gravetur. Hoc ſua R. ſi faciat, nobis atque adeo poſteritati noſtræ rem longe gratiſſimam accidere.

[illegible] His auditis, ira nonnihil excandeſcens dominus Generalis, ſe nihil minus in proſpere quam noſtram tergiverſationem cogitaſſe reſpondet, ſtatimque ſe & Johannem Juliacenſem, & Tilmannum Bortermannum Noveſienſem diaconum ablegaturum in ſcriptis, convocatis omnibus fratribus palam minatur. Faciebat hoc, ut tanto facilius ne ablegarentur in unione conſentirent. Erant enim illi poſtremi inter omnes, quibus neceſſario in unione manendum erat. Sed ii in propoſito ſuo manentes, potius ſe diſcedere ab ordine, quam in unione vivere, paratos eſſe dicebant. Neque id eventu caruit. Nam Tilmannus, convaſatis ſuis rebus neceſſariis ad Truchſeſianos, relicto ordine, qui tunc forte Noveſium dolo ceperant, deſcivit, datis illis ſacramentum militiæ, ut infra latius dicetur. Ante vero quam Noveſium captum eſſet, operamus cum ſenatu Noveſiano, ut promiſſa ſiet, nobiſque aliud domicilium pro eo quod demoliri curaverat aſſignet, hoc ut fiet, non neceſſario per

A ſenatu Noveſiano [illegible]

generalem noſtrum Coloniam transferendos eſſe. Senatus & non noſtræ congregationi imputandum, ſi divinus cultus tranſieratur, ſi pauperes eleemoſynis, cives quotidiano ſuo lucro defraudarentur, fundatorum noſtrorum voluntati haud ſatiſfiat. Ad hæc, dato ſupplici libello reſponderi nobis a ſenatu petimus. Senatus ut aliquid feciſſe diceatur, domum Cellitarum fratrum in platea pontana habitantium, in quam ſe jus quoddam habere putabant, nobis ſub certis conditionibus aſſignabat. Ut videlicet pro illa deſignata nobis domo Cellitis aliam emamus, debitum illius ſolvamus, annuas penſiones ſuas in nos ſumamus, ut quoque annue duodecim modios ſiliginis, & quotidie cum hordeo hereditarie demus. Conditiones has in ſcriptis dari petivimus. Hæc habita conditione Coloniæ apud reverendiſſimi noſtri conſiliarios & Bonnæ apud reverendiſſimum ipſum ut nos apud ſenatum Noveſianum juvet, quatenus promiſſa ſiet, nobiſque aliam domum vel ab ipſo deſignatam abſque ulla noſtra remuneratione, gratis det, & in perpetuum abſque ullo tempori inhabitandum concedat. Erant parati conſiliarii, eoque paratiores, ut nobis annuis abbatem Tuitienſem in locum hujus Corporis Chriſti ſurrogare facilius poſſent. Generalis vero difficilior, eo quod abbatem timeret: propterea articulos ſenatui proponendos nobis præſcribit, quibus ſenatum, quia paulo ſeveriores, quam ut a ſenatu admitterentur eſſe putabat, a ſuo propoſito, & ne domum porro nobis det, revocaret, articuli tales erant.

[illegible] Cellitarum fr. domum.

[illegible]

Ut ſenatus conventui noſtro Noveſiano procuret ædes ſive monaſteriolum Alexianorum fratrum cum omnibus ſuis attinentiis ordinario loci, & eiſdem monaſteriolii fratribus omnibus conſentientibus, idque gratis, abſque dicti noſtri conventus ullo ſumptu.

Ut prior Noveſianus in tempore ad amplificandum dictum monaſteriolum in coemendis vel comparandis vicinis ædibus, pomariis, hortis, & ſimilibus locis, gaudeat iiſdem juribus & privilegiis, quibus ſenatus dictus gaudere ullo modo poſſet, ſi ea civitas vel exornanda, vel amplificanda foret.

Ut ipſi priori quoque liberum permittatur durante hujus novæ ſtructuræ erigendæ tempore, conducere & admittere externos & exoticos opifices etiam cujuſcumque artificii, non obſtantibus etiam legibus & privilegiis, plebanis ſuis operariis aliquando conceſſis.

Ut conventus Noveſianus ab omnibus exactionibus, impoſitionibus, & civium contributionibus liber ſit & maneat, gaudeatque iiſdem libertatibus, indemnitatibus & privilegiis, quibus extra muros civitatis conſtituti gaudere ſolet.

Ut aliam quoque conventum in communibus causis possint uti quoque eodem privilegio jure, quo gaudent cives.

Ut senatus suam auctoritatem interponat, ne impediatur conventus per creditores cives ad celebrandum contractuum solutionem [illegible] constringantur, sed ea in certos annos terminos protrahatur.

Ut idem senatus dictum conventum in suam protectionem recipiat, & requisitus consilio & auxilio juvet, atque una cum priore commendata opera in dissolutiores & rebelles fratres convenientes pro merito animadvertat.

Ut senatus suppeditet necessarium sumptum, ad praesens aliqualem aedificationem, aut saltem [illegible] det pecuniam in certos annos [illegible].

Ut de his omnibus contractibus fiant patentes literae in debita forma cum appensione majoris civitatis sigilli.

Noviomum a Truchsesianis [illegible] capitur.

Haec ita gesta, quibus consensum erat antequam ad ea se accingerent, eo ipso die, qui erat nonus Maii, inter fratrum Gregorianorum Noviciatum navigio proficisci cogitabant, sed quum responsum a reverendissimo nondum haberemus, debebant enim nobiscum convenire nonnulli ad tractandum cum senatu profecturi, isto die iter nostrum impeditum fuit. Deo id ita volente, & disponente, altera enim die inter secundam & tertiam noctis Noviomum a Normanno comite capitur. Fuit haec funesta dies civitati. Hac die inter [illegible] senatus populique Noviom[illegible] ante aliquot annos circumferre ossa D. Quintini & reliquias eius, quibus nobilis admodum & famosa civitas erat, ad illam diem concurrebat undique ex omnibus provinciis tanta multitudo utriusque sexus hominum, adeo ut locum in publicis diversoriis, civiumque domibus non haberent, sed publicas per plateas noctu passim [illegible] jacerent. Hac die anno 71 quadringentae domus igne conflagratae sunt, plures [illegible] & [illegible]. Hac die bono anno hoc [illegible] malum, Deo ob eius civitatis peccata permittente, accidit. Normannus comes Adolphus [illegible] evocans aliquot signa peditum equitumque turmas, noctu in suburbanum prope Noviomum venit, atque [illegible]. Facile id perficere poterat, habebat enim in senatu suos proditores, & inter cives plurimos qui parti Truchsesianae favebant. Hoc accidebat quod praesidium ab senatu magistratus oblatum, repudiatum erat, [illegible] civitatis & vallum fuit [illegible]. Erat praeterea pars muri apud portam Rhenanam deiecta, ut vallum novum & forum aedificaretur. Sed & civium excubiae minus erant frequentes, negligentiusque quam ante esse solebant. Nam paulo ante proditores a senatu impetraverant, ut excubiae diminuerentur, [illegible] cives non admodum gravarentur, ut solae noctu excubiarum vigiliae [illegible], nihil nunc esse periculi capto Lepradio, & hoste fugato. Non latuit hoc Normannum, quae proditores quae gerebantur in civitate ipsum certiorem faciebant. Quare copias suas, prope civitatem in silvam, ut dictum est, ducens, 10. Maii intempesta nocte, quosdam praemittit, qui sub ipsis moenibus tacite ad monasterium Montis-Mariae adrepunt. a) Hi admota scala, muros ascendunt, in horreolum patris monialium domui contiguum veniunt. Hic puteum [illegible] trahunt, diligenter auscultantes, num quis esset, qui ascendentium strepitum audisset. Cum altum silentium cernerent, ascendunt plures, quorum unus e scala currens strepitum reddebat, propterea trepidi [illegible] auscultant. Neminem excitatum animadvertentes, quid in oppido ageretur explorant. Quibus, cum egressus non pateret, per fenestram hospitium dormitum ascendentibus, [illegible] cives quiescere [illegible] & quod agerent in civitate explorantibus, ceteri plurimi admota scala murum superant, & in oppidum sese praecipites demittunt. [illegible] enim signum [illegible] excubitorem [illegible] per illum tractum repertis. Erant omnes excubitores somno [illegible] sepulti. Stratagema aliud proditores praevidentes die (sciebant enim Normannum ea nocte venturum) excogitarant. Praeparant excubitoribus largiter vinum, nec hoc satis erat, miscerant vinum adustum [illegible] & saccaro permixtum, ut tanto diligentiores vigilias servarent. Studio id faciebant, [illegible] eos facilius sopori posse. Nec [illegible] illud stratagema, nemo enim ex [illegible] excubitoribus adrepentium & ascendentium strepitum audiverat, adeo erant graves somno, ut etiam ipsi Truchsesiani [illegible] dormientes capta civitate invenerint. Truchsesiani qui tum in civitate erant, per [illegible] mallei ferre undique dispositis, & ligno cataractae pendentis subsidio aperiunt. Normannus in suburbio eius eventum expectans, quod agerent observabat, [illegible] horreo & ligno audito, viam sibi intelligit patefactam, celerrimo cursu cum toto equitatu in urbem advolat. Cives equorum hinnitu atque strepitu, hostiumque clamore excitati, arma quoque obvia capientes, [illegible] hostibus fere obviabant. Equites ad portam interiorem propugnantes, a collecta civium qui ex turribus vallum obstruxerant, impediti forum occuparunt. Cives diversis locis extra ordinem pugnabant, quorum 14 occubuerunt inter

[illegible] requisitis [illegible]

(a) In eodem tempore [illegible]

quos

quos præcipui fuerunt, Petrus [illegible] consul, Arnoldus [illegible]. Henricus [illegible] moderator. Melchior in [illegible]. Hospes in [illegible]. Alii multi e multitudine sese [illegible] per quos [illegible] evaserunt. Hostes urbe potiuntur.

Dispositis excubiis, mane jam facto in civitatem [illegible] cives & alios quoscumque inveniebant capiunt, proscripta quæque diripiunt, & in utrumque sexum hominum, nullo discrimine, maxima truculentia desæviunt. Præter aurum & argentum signatum & non signatum, lectum atque cultellum, præter omnem supellectilem, annonam & mercimonia, quæ hostis rapuit, insuper civium [illegible], & [illegible] corpora [illegible] redimere, atque omnia penes hostes [illegible] debuerunt deponere. Non id satis erat, sed singula pene septimana [illegible], ut [illegible] præda jam omnibus absumptis, nova succederent, quæ magis magisque cives depauperarent. Opulentissima & pene incredibilis erat præda, quam in hac urbe [illegible] invenere. Quippe enim civium opes, omnium nobilium & monasteriorum [illegible], cuncta atque ornamenta, nisi quorumdam civium Coloniensium [illegible] hic erant apud amicos deposita, quod multi tutius [illegible] quam Novesio hæc concredebant. Ex solo nostro monasterio, præter annonam magnam ceperunt, præter ornamenta pretiosissima, præter bibliothecam instructissimam, præter supellectilem ditissimam, præter argentea vasa plurima, etiam calices argenteos atque deauratos ceperunt. Sic miseri illi Novesiani sua persuasione & verbo decepti, & famam quam olim sibi ex longa Caroli ducis Burgundiæ obsidione pepererant, turpissime perdiderunt. Monasterium nostrum everterunt, ne quod civitas ex eo caperet detrimentum, ut etiam campos suburbanos [illegible] qui ut [illegible] defenderent. Deleverunt ante monasterium nostrum aliasque villas [illegible] hanc securitatem sibi magnumque commodum pollicentes, quum alias [illegible] infortunium damnum, nominisque sui infamiam & notam [illegible] intulerunt. Prudentius equidem multo, sibi itaque consultius fecissent, si monasterium nostrum, villasque & propugnacula [illegible] reliquissent, magis hostem timuissent, vigilantiores extitissent, excubias diligentius custodissent. Memores esse debuissent concertationis habitæ olim Romæ in senatu, ubi acriter disputabatur, & diversis certabatur sententiis inter M. Porcium Catonem & Scipionem Nasicam de evertenda Carthagine. Cato suadebat bellum, & ut omnino deleretur Carthago. Nasica dissuadebat. Placuit tamen bellum indici, eo quod contra fœdus fecissent. Ratio erat, ut Romani cives Carthaginenses semper timerent, eamque diligentiores essent in conservanda & defendenda urbe sua, ne otio marcescerent & torperent.

Ceterum audita captam civitatem, attoniti omnes pro stupore vix loqui potuimus, [illegible] hostis. & quod [illegible] capere [illegible] abesset. Nihil enim penitus nobis relictum erat, omnia quæcumque nostra in monasterium fuerant, [illegible] in manus hostium venerant. Domus & loca nostra hostis possidebat, nullusque manendi nobis locus relictus erat. Volebant præterea fratres qui [illegible] morabantur nostri ordinis monasterium recedere, aliaque relinquere. Quare coacti consilium de [illegible] non porro [illegible] omnino [illegible] ea tamen conditione & lege, ut omnia onera monasterii suburbani [illegible] Coloniam transferremus [illegible]. [illegible] deinde [illegible] reverendissimum [illegible] ordinarios & capitulum [illegible] fundatores hanc [illegible] vellent & [illegible] placeret, quod [illegible] & [illegible] omnino carere debeat. Nobis [illegible] tanquam [illegible] proprium [illegible]. Hoc peracto, & articulis quibusdam conceptis, a notario quodam [illegible] instrumentum confectum, & in capitulo præsentibus [illegible] duobus testibus [illegible]. Tenor instrumenti a Generali nostro promulgatum [illegible] erat.

In nomine Domini, amen. Anno a Nativitate ejusdem Domini nostri Jesu Christi millesimo [illegible] mensis Augusti, [illegible] prior domus [illegible] & congregationis canonicorum regularium ordinis D. Augustini per Germaniam prior superior [illegible] nostri monasterii suburbani prope Novesium, ex [illegible] gravissimique [illegible] devastatione, & quod [illegible] monasterii prior & conventuales sui adhuc semper [illegible] aliud certum [illegible], sive vel diversis ordinis, ad communem ordinem [illegible], insuper & gravissime monasterium suo [illegible]. Et quod nullo modo consultum sit, ut apud [illegible] in monasterio & ordine [illegible] propterea quod [illegible] vivere atque commode religiose [illegible], juxta ordinis nostri statuta & ceremonias [illegible]. Hospites & alios [illegible] nostrum [illegible] de

commoda aliqua utrique habitatione, ſede ſeu A monaſterio, ubi cum multos inopiam aut contradictione venire queant, proſpicere, prabitis prorum & conventuales Noviſſenſes ad monaſterium noſtrum Colonienſe venerabilis Corporis Chriſti transferendos, atque cum ejuſdem monaſterii conventu uniendos poteremus, magnum attento quod tandem unionem utriuſque conventus & Noviſſenſis & Colonienſis ſummopere fieri expetant, & quod ut ita etiam ſiat eorum neceſſitas, & noſtri ordinis evidens utilitas expoſtulant. Idque ad ſequentes & infraſcriptas conditiones & leges. B

Ut utriuſque conventus & Noviſſenſis & Colonienſis uniantur, hoc eſt, ut bona omnia, & ſingula mobilia & immobilia ad dictos utroſque conventus attinentia, quæ adhuc in rerum natura ſunt integra, aut alias per aliquam aggregationem de utroque conventu ad redemptionem uſque alienata, in unum corpus ſimul convertantur, incorporentur & unificentur.

Ut domus noſtra Colonienſis ſit unita, deinceps gaudeat titulo & conſortio illo dignitatis, quo dicta domus noſtra Noviſſiana jam deſtructa & funditus demolita, in catalogo domorum noſtræ congregationis Windeſemenſis gaudere ſolet, hoc eſt, ut a primaria noſtra domo Windeſemenſi ſecundum locum in ordine noſtro obtineat cum hac inſcriptione, Domus venerabilis Corporis Chriſti, & ſanctæ Mariæ virginis in C Colonia.

Ut familia ſtatus, in primis, quoad religioſitatis ſive divinos attinet, ſemper ad minus ſeſſire tredecim cum priore ſacerdotibus, præter juvenes noſtræ congregationis candidatos, ſint ſuſtinendos, ut ſic inter omnia cultus divinus poſſit diligenter obſervari, & magnificus aliis aliquis proficiat, ac denuo tremendæ illæ in tertio D utroſque cum rotis onera majorum commoditas pergat. Deinde ut reliqui fratres boni, ac perpetui commenſales, quiſque in Dei timore, & ſuo officio & vocatione ſua pia contineatur.

Ut digni & idonei deinceps ad religionem ſuſcipiantur gratis, ita ut in eorum ſuſceptione omnis ſimoniæ ſpecies & labes excludatur.

Ut omnis proprietas tollatur, & religionem profeſſis vel non profeſſis fratribus in victu & amictu neceſſaria ſemper ſecundum ſtatuta noſtra ſuppeditentur.

Ut hæc domus ſemper lectorem ſacræ Theologiæ doctorem ſeu licentiatum habeat, qui vacans religioſorum animos occupet. Qui ſi ex E domeſticis ad id idoneus, ſed tamen in aliqua facultate promotus non reperiatur, prius conducatur.

Ut ex dictis ſic unitis utriuſque monaſterii bonis aſſignentur quinque juxta diſcretionem & ordinationem noſtram, certa aliqua pecuniæ ſumma cum obligatione dicti unius monaſterii, ſtrenuorum congregationis noſtræ Windeſemenſis vel ejus ſuperiores, ſingulis annis ſub termino Nativitatis Domini enumeranda, idque ad ſummarum creditorum hoc vel alio (ſi alia neceſſitas & reliquæ poſſident) pro noſtro reſiduo fratribus religioſis & profeſſis, ſubveniendo juxta leges & conditiones quas occurrens neceſſitas requirit, permittetque, & quæ ad ſtudia diviniora cum fructu promovenda erunt accommodiſſima.

Ut ſacerdotibus peregrinis, & præſertim noſtræ religionis fratribus debita hoſpitalitatis officia exhibeantur, & in tranſeuntibus pauperibus, & rogantibus eleemoſynas hoſtiatim obſervantia mos continuetur. Nullo tamen modo eleemoſynas debitas aut alio poſterius hujuſmodi, ut B miſericordiæ opera ob dictam unionem minuere, ſed magis juxta poſſibilitatem conventus augere valeamus.

Ut earum prædictorum omnium prior cum majori plenaria poteſtas de aliis [illegible] additione vel diminutione pro re, temporis & loci exigentia & neceſſitate utiliter diſponendi.

Ut poſtquam hæc noſtra ſcripto utriuſque conventus profeſſi fratres ſingula nomina ſuum ſubſcripſerint, ſunt inde patentes litteræ in debita forma cum approbatione & confirmatione eorum quorum intereſt.

Nomina fratrum conventus Noviſſiani qui C præſentes hujus unionis articulis ſubſcripſerunt.

Fr. Quirinus Tylanus prior, ſ.

Fr. Johannes a Gladbach rector Montis-Mariæ in Nuſſia, ſ.

Fr. Hieronymus N... ſ.

Fr. Leonardus Ivarius procurator, ſ.

Fr. Leonardus Kannengieſſer ſupprior, ſ.

Fr. Johannes Kaill de Lechen ſenior Montis in Nuſſia, ſ.

Fr. Johannes Juliacenſis, ſ.

Fr. Conradus Vorſt ſenior, ſ.

D Fr. Godefridus Wanlo, ſ.

Fr. Tilmannus Botterman Noviſſenſis, ſ.

Fr. Johannes Vonholl converſus, ſ.

Fr. Johannes Molner rector monialium Vallis Angelorum in Bonna, ſ. & ſupradicta ſic extiterat.

Nomina fratrum conventus Colonienſis.

Fr. Chryſanthus Ipplenianus prior, ſ.

Fr. Johannes Heip ſenior, ſ.

Fr. Conradus Bergell, ſ.

Fr. Johannes Eidikirchen Bonnenſis, ſ.

Fr. Wilhelmus Littig Colonienſis, ſ.

Fr. Wilhelmus Bolthan, ſ.

Fr. Johannes Herſtus, ſ.

E Fr. Gerhardus Krap, ſ.

Fr. Henricus Kempenſis, ſ.

In quorum omnium præmiſſorum fidem robur ac teſtimonium nos prior ſuperior qui ſupradictas præſentes litteras omnium noſtris ſubſcripſerunt, manu & ſigilli noſtri officii ſubimpreſſione munivimus. Actum Coloniæ in monaſterio venerabilis Corporis Chriſti anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo quarto, mene Auguſti.

MARCELLUS LENTIUS, Prior, ut ſupra ſubſcripſit.

Abſentibus vero nonnullis noſtris fratribus, qui huic non poterant ſubſcriptioni adeſſe ob viarum longitudinem & pericula, hæc unio tunc temporis ſuum ſortiri effectum nequibat. Intermiſſa igitur fuit uſque in præteritum annum 83. His quoque accedebat ut eodem ferme tempore nonnulli poſtquam ſubſcripſiſſent ſtatum poſtea conſumerentur.

Nomina fratrum abſentium conventus Noveſiani, qui unioni anno 84. inchoatæ non ſubſcripſerunt.

Fr. Philippus Huck *Noveſianus rector monialium in* Dinſlaken.

Fr. Petrus Parſchs *rector monialium in Berche, Noveſianus.*

Fr. Petrus Bevenus rector monialium in Graefrade, *Noveſianus.*

Fr. Wernerus Iſſanus Julacenſis prior in Marpach.

Fr. Adolphus Wevelkaven *ſupprior ibidem.*

Fr. Adamus Grevenbroich, *miſſus ex conventu noſtro ſuburbano ad monaſterium* Marpach.

1585 die 18 Maii, peracta ut dictum eſt omnibus, prior generalis ab utriuſque conventus fratribus præſentibus puram, categoricam, & finalem reſolutionem ac declarationem audire voluit, & ab ipſis & eorum quolibet benigne requiſivit. Ulterius vero de fratrum Philippi *Huck*, Petri *Parſchs*, Adolphi *Wevelkaven*, & Adami *Grevenbroich* ſuper unionis negotio voluntate & conſenſu, propter eorum abſentiam docendo, ex litteris ad ſuam reverentiam a dictis fratribus miſſis conſtabat. Qui vero præſentes erant declararunt ſeſe hunc in modum. Quod ſcilicet in unum omnes ibidem præſentes & ſaniora vota præſtantes in præfactam utriuſque domus ſive conventus Noveſienſis & Colonienſis unionem pure & ſimpliciter. Si modo ſummus pontifex & archiepiſcopus Colonienſis, uti dictum eſt, & fundatores in hanc conſenſerint & approbaverint, & non aliter, de quo proteſtabamur, conſentimus; ſi vero illi, ſummus ſcilicet pontifex & reverendiſſimus noſter in hanc conſentire, eamque vel approbare nollent, quod tunc hæc unio nulla eſſe debeat, &, ut ſupra latius declaratum eſt, viribus omnino carere. Proinde obſervari cupivimus. Quod ſcilicet miſſarum, vigiliarum, atque alia divini officii, necnon & debita eleemoſynarum onera, in noſtro quondam ſuburbano monaſterio Noveſienſi tandem olim a piis & cordatis viris inſtituta fundata & ad ejuſdem monaſterii demolitionis diem uſque ſemper mordicus obſervata, hæc quoque ad conventum venerabilis Corporis Chriſti, una cum ſolitis & annuis ſuis gratiis, transferri, & debito modo obſervari debeant, ne per hujuſmodi unionem noſtri conventus fundatores & benefactores in aliquo defraudentur,

Exceptio quædam ſuper unione adjecta.

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.

A vel etiam ne noſtræ animæ, hanc declarationem facientes ullatenus graventur.

Ut quoque ad divini cultus majorem exornationem, præter alia eccleſiaſtici officii onera, etiam perpetuo ſingulis diebus duo cantentur ſacra. Unum in capella beatæ Mariæ Virginis, alterum in ſummo altari: quemadmodum & bis quotannis quoque perpetua & ſolemnis hujus unionis celebrari debeat memoria, idque pro fundatoribus, benefactoribus & fratribus profeſſis, vivis & defunctis utriuſque domus, idque cum honeſta in prandio beneficii gratia. Quarum prima B memoria Dominica *Cantate*, altera poſt feſtum Martini epiſcopi.

Ut ſingula tam fratrum profeſſorum quam etiam fundatorum, benefactorum & laicorum nomina, ſpeciatim, ne memoria eorum apud poſteros pereat, in libro benefactorum dicti conventus Corporis Chriſti annotentur. Quibus omnibus auditis, dictus dominus Generalis reſpondit. Quod non intendat præſcriptis inſtitutis quicquam derogare, vel piis fundatoribus aliquid detrahere, ſed quod in hoc unionis negotio ſolummodo divini honoris propagationem, & C utriuſque conventus conſervationem & ſalutem, atque ordinis noſtri utilitatem, uti præfertur, quærat paterne & ſolicite, idque ex cauſis in unionis articulis latius deductis; quemadmodum & propter Noveſienſis civitatis pridem factam horrendam proditionem & deteſtabile ſpolium, tam noſtrorum omnium mobilium, quam etiam aliorum civium. Acta ſunt hæc in domo capitulari conventus Corporis Chriſti, præſentibus notario & teſtibus.

Sequenti die qui erat 19. Maii, quando ægre admodum in unionem conſenſum a D nobis eſſet, ad novi prioris electionem proceſſum eſt. Concordibus omnibus ſuffragiis legitime & canonice me licet indignum in priorem elegerunt. Confirmatus altero die a generali, prior indignus venerabilis Corporis Chriſti & ſanctæ Mariæ in Colonia declaratus ſum. Mandrabuli equidem more res mecum ſucceſſerunt. Eram enim ante in quieto loco conſtitutus, ubi omnia in pace vigebant, reditus omnes obveniebant, nihil quod ad ſuſtentationem attinet, nobis deerat. Hic inter armorum ſtrepitus, inter E horrenda bella vivendum mihi, ubi ex rapto vivitur, nec hoſpes ab hoſpite tutus, ubi prædia noſtra exuruntur, reditus nulli dantur, ubi terra tribulos & ſpinas tantum ſterileſcit, nec fructum facit, ubi ære alieno vivendum, ubi annua debentur, ubi omnia deſolata, & confuſo ordine conſtituta. Sed quid agerem miſer, quum in anxioribus parendum ſit? ſic ſuadebant plurimi mihi, ut primo quieti meo conſulerem. Habet enim honos invidiam comitem, quieſcere non poterant, donec ab equis ad aſinos deſcendiſſem, al-

Eligitur prior in domo Colonienſi.

que haud ſcribam, ſed vere conſto.

Erneſtum Bavariæ ducem archiepiſcopum Colonienſem, canonici Monaſterienſes in ſuum epiſcopum elegerunt, reſignante epiſcopatu Johanne duce Juliæ, Cliviæ, ac Montium, & jam uxorem ducturo.

Conſiliarii reverendiſſimi poſtquam perceperant unionem noſtrorum conventuum hinc inde initam, & a generali noſtro quaſi confirmatam, novumque priorem ex utriuſque domus fratribus electum, ſcribunt ad fratres omnes, acriter expoſtulantes de noſtris ſine ſcitu reverendiſſimi ſui celebrata unione. Quia vero aliter a nobis ſupplicatum erat, ut non hac reverendiſſima celſitudo juvaret, quatenus eo adigeret Noveſienſes ut nobis aliam pro noſtra aſſignent domum, eiſque in terminum rem indeciſam ſi interim, hoc eorum nomine reverendiſſimi, qui liberat, mandatum eſſe. [illegible] parere volumus, ut tum declarationem deſuper reverendiſſimi in poſterum exſpectaremus. Scire nos quibus in terminis negotium abbatis Tuitienſis & fratrum Corporis Chriſti ſitum ſit, videlicet apud ſanctiſſimam apoſtolicam directionem, neque debere nos quicquam in præjudicium vel contemptum ſanctiſſimæ ſedis apoſtolicæ & reverendiſſimi noſtri attentare. Coloniæ actum 30 Maii, anni 81. Ad has litteras nos in ſcriptis nihil reſpondimus, ſed tantum Bonnæ in ſenatu coram conſiliariis verbotenus noſtram excuſationem prout ſupra adduximus.

Imperatori Rudolpho II, ejuſque patruo, fratrique Erneſto archiducibus, & Guilielmo duci Bavarorum, rex Hiſpaniarum Philippus aureum vellus confert. Is ordo inſtitutus eſt a Philippo Burgundionum duce anno 1430, ſed jam diuturnis bellis ſublatis pene omnibus ejus ordinis principibus, collapſus per regem Hiſpaniarum renovatur.

Martinus Schenk in a rege, cui jam aliquot annis ſe dediſſet, cum cum Navarreno, & aliis regis hoſtibus fœdus init, caſtrum ſuum *Blienbeck* eidem Navarreno tradit.

Occupato a Truchſeſianis duce Navarreno, oppido Bavariæ Erneſti archiepiſcopi Colonienſis, moliuntur monaſterium virginum veſtalium ordinis D. Bernardi, vulgo *Gaſdonckel*, prope Noveſium invadere, idque ſtatim vallo foſſaque quam fortiſſime muniunt, aquam per rivulos ex Arnapha circumquaque derivant, pontes verſatiles duos ſuper Arnapham & foſſam ponunt. Atque hoc adeo, ut excurſionum prædonum malitiam, deprædationem & furtum in diœceſi paſſimque compleverint. Sed parum effectum eſt, qui alias complecere debebant irruptiones facientes, quicquid apud ruſticos reliquum erat, ſpoliant auferunt. Nemini parcunt, neque ſexui neque dignitati: nec pagis, nec prædiis tam noſtris, quam hoſtis, longe lateque regiones circumvicinas depopulantur, ignique cremant. Id malum & noſtra prædia accidit. In cineres enim noſtri archiepiſcopi milites redegerunt prædia noſtra noviſſimis & fortiſſimis ædificiis conſtructa, videlicet hoc anno prædium in Derſchum & Selsheim, anno ſuperiori prædium in *Flecherade*, & prædium in *Grimlinghauſen*, ſed & pagum *Norf* cujus paſtoratus nobis incorporatus eſt, tandem deſtruxerunt & everterunt, adeo ut ne quidem veſtigium alicujus ædificii pareat. Porro longe major crudelitas Truchſeſianos invaſit, qui nunquam Noveſium invaſerunt, multos pagos, prædia, templa quæ depopulati ſunt infra & ſupra Noveſium, puta *Bergen*, *Gohre*, *Lautenglohen*, *Kleinenbroich*, *Korſt*, *Wiſchel*, *Uckerade*, *Grimlinghauſen* & *Selsheim* ſeculares, *Hackenbroich*, aliaque circum Noveſium & Coloniam innumera; pene Truchſeſiani quotidie eruptiones facientes captivos abduxerunt multos cives, ruſticos & obvios quoſcunque Noveſium. Ceperunt inter alios converſum noſtrum Johannem *Kalf de Gelder*, quem multis pœnis & tormentis affectum pro centum daleris redemimus. Hic converſus N. quem in diverſis cum noſtris intraſſent per moram, invenerunt in domo patris Montis Mariæ degebat, & prope murum per quem aſcendebant dormiebat. Captum magiſtro equitum, qui tunc ſibi monaſterium & quicquid in eo inveniebatur adſcribebat, donant. Is ei charus eo quod theſaurum noſtrum, calices aureos & argentea vaſa, cum ciborio thuribulo argenteo, quæ invenire non poterant, prodiderat, & magiſtro equitum tradiderat. Et huic charus, eo quod argenteos defunctique Quirini Tylani ſcyphos aliaque cimelia, quæ apud quandam honeſtam ſanctimonialem apud D. Claram Noveſii conſervabantur, item prodiderat & huic ſcriba a ſanctimonialibus [illegible] donaverat. Hunc ſcelus, quod dictum tam inſigni theſauro admodum devotus ſuis, Hieronymum aliaque libro diſtraxerant, uno proprio loco quod multi captivorum accidit, Duſſeldorpium uſque extra omne periculum tranſvexerunt. O inſignem proditorem! Audita ejus proditione, cujus antea nota ſatis nobis erat rebellio, concluſum inter omnes fratres fuit, ne denuo in conſortium noſtrum reciperetur. Venerat Coloniam & licet multum ſibi timeret, receptus tamen eſt a generali noſtro præter omnium noſtrum voluntatem.

Eodem anno Antverpienſes novo ſtratagemate pontem in Scaldi conſtructum perrumpere conati ſunt. Enim in idem ſedecim naves compaginarant, & proras maxime ferreis forcipibus, roſtris, dentatiſque ferramentis ad confringendas catenas cuneaſque, & ſolvendam trabium molem ponti præfixam, peridonee armarant. Hæc reſtitus maris, & vento ſecundo in opere pro-

miſerunt tanto impetu, ut moles illa, catenæ rudentesque ruptæ ſint, atque diſceſſit, quo tamen in opere via adveniendum aliquarum navium ita facta eſt, ut illæ nullo impetu ad pontem natantes ſtatim a regiis ſint interceptæ. Has naves alia navigia quatuor majora ſubſequebantur, quorum alvei multo pulvere onerati, vaſis arctiſſime erant incluſi: ſurſum vero pergulæ, tabulata & accenſa pice & reſina illita flammam ingentem & fumum excitabant. His ferentarii & nautæ aliquot, qui ad hoc operam ſuam Parmenſi elocabant, extractis naviculis occurrunt, unamque arripientes in conſpectu propugnaculi ruſticorum, alligata anchora ſiſtunt: quod paulo poſt, cum pulvis ab appoſito fomento ignem concepiſſet, non ſine magna Antverpienſium clade diſſiluit: una vero reliqua accenſo pulvere magno fragore, damno nullo illato crepuerunt. Poſt hæc duo alia ſubſequebantur, quæ magno cum impetu in pontem ferebantur, quod cum vidiſſent regii, naves aliquot, quibus pons muniebatur, præciſis anchoris ſubducunt, viamque navigiis faciunt, cum vero tranſiſſent, fomento ad pulverem jam combuſto, unum illorum inceſſum, in munitiſſimas quoque partes nullo regiis illato damno crepans, diſceſſum eſt. Aliud vero regii injectis capiunt, & aſcendentes fomentum quærunt, inveniuntque ignem jam pene ad pulverem perveniſſe, quare ſubtracto fomento navem in caſtra remulco trahunt, & tabulato dempto, centum circiter vaſa pulveris tormentarii, & ingentem ſaxorum impoſitorum acervum invenerunt. Atque hoc modo ingenioſe excogitatum illud ſtratagema nullo cum Antverpienſium fructu, hoſtium vero ſuorum ſumma cum utilitate diſſipatum. Videntes Antverpiani ſe hac via nihil efficere poſſe, ad arma prodeunt. Primum trecentas aliquot naves in opera Parmenſis promovent, mox cum centum circiter navibus veterano milite plenis aggerem adoriuntur. Fit atrox hinc inde pugna, primo Hiſpani paulumper ſuccumbebant defeſſi, non tamen reſumpto ſpiritu (nam princeps ipſe umbilico tenus in aqua ſtricto gladio milites ſuos in hoſtem cogebat) omni conatu in hoſtium munitionem irruunt, vallum ſuperant, & quicquid in munitione repertum eſt, ad interfectum ſunt, reliqui ad naves properantes partim occiſi, partim capti, plurimi etiam ſubmerſi ſunt. Hic Germanorum virtus egregie enituit, qui in navibus erant cedere nolentes, tamdiu pugnarunt, ut tandem æſtu recedente, naves aqua deſtitutæ, e vadis emergere non potuerint. Captis atque ſpoliatis tribus navibus, ingens hoſtium ſtrages edita eſt, ingenſque tormentorum apparatuſque bellici copia intercepta. Capta eſt inter reliquas una navis, quæ ditiſſimorum mercatorum filios vehebat, defenſori-

A bus & filiis omnibus occiſis. Numerus occiſorum hoſtium 2000 & 100. Ex Anglis & Hollandis plurimi ceciderunt. Ex Hiſpanis etiam plurimi deſiderati ſunt, ad 400.

Die mox quarto Junii adveniente marchionis Badenſis filia Jacoba Johanni marito duci Cliviæ nuptura [illegible] Montenſem, & paulumper in [illegible] morante, magnificus repente Duſſeldorpii fit apparatus. Adducti ſunt ſtrati ſericis phaleris equi generoſiſſimi, plumis & criſtis ſplendide [illegible] terra & [illegible] in ordine procedentes. Princeps ſponſus cum duce Bipontino, ceterisque B proceribus quorum copia aderat inſignis, ſolemni pompa ſponſæ obviam equitabat. Ubi ad ſponſam ventum eſt, ſponſus ex equo in terram deſiliens, illam ducali conſuetudine excepit. Cives omnes in armis erant, & ſponſum ſponſamque reduces perſalutabant. Cum per eam urbis portas ſubirent, ſclopetorum ingens auditus eſt ſtrepitus, grandiumque tormentorum ictus & tonitrus, & tela ex nitrato pulvere confecta, artificioſe per aera paſſim pererrantia ſpectabantur, nihil præter tormentorum C reboatum, nihil præter equorum hinnitum, nihil præter tubarum clangorem tota urbe reſonabat, nec quicquam prætermiſſum eſt, quod ad tantæ feſtivitatis magnificentiam pertinere videbatur. Tanto itaque omnium procerum, nobilium, [illegible], totiuſque patriæ ſubditorum [illegible] ſponſa cum ſponſo Duſſeldorpium ingreſſa, ab illuſtriſſimo duce Wilhelmo, in arcem læte complexibus excepta eſt. Decimo ſexto die de Junii matrimonium ſolemniter [illegible] ſponſa D aureis filis & gemmis ornata, ſtrictum manu gladium tenente, qua cæremonia poteſtas regiminis ſibi conferebatur, in arce celebratum eſt. Convivium inde ſequutum eſt apparatu regali exquiſitiſſimum. In ſecunda vero menſa omnis regiæ magnificentiæ ſplendebant. Ibi [illegible] omnis generis arbores, plantæ, ova, pira, poma, nuces, animalium diverſæ ſpecies, integræ venationes, diverſarum provinciarum inſignia ex ſaccaro confecta, & vivis coloribus artificioſe expreſſa, diſcreta ſerie, atque optimo E ordine diſpoſita conſpiciebantur. [illegible] aderat [illegible] chorus, & varia epithalamia a doctiſſimis viris atque adoleſcentibus in honorem novorum conjugum compoſita legebantur. [illegible] hoc conjugio principes, [illegible] pompæ atque urbium legati diverſi. Hic [illegible] Rudolphi regiſque Hiſpaniarum legati ſedebant, duo Ferdinandi & Caroli, Erneſti etiam, Maximiliani, & Matthiæ archiducum Auſtriæ. Poſt illos Erneſti & Guilielmi Bavariæ ducum, Saxoniæ quoque, Wirtembergenſis & Pruſſiæ principum legati [illegible]. Aderat dux Bipontinus cum conjuge & liberis, Badenſis marchio ſponſæ frater, cum mar-

chione de Andemod, comites plurimi nobilium vero & deversoriorum urbium atque oppidorum legatorum non erat numerus. Convivio peracto [illegible] esset, sub noctem in Rheno magna habita est naumachia & ingens navis pice, resina, & bitumine aliis mediis flammis concremata.

Post haec rursum conversa musica & choream aula perstrepunt & media nocte nova omnis generis spectacula maxime horrendis in Rheno exhibita fuere. Videbatur ibi infernus. [illegible] cum suis [illegible], Hercules, Draco septiceps, Cerberus triceps, [illegible] & caetera mira industria atque artificio fabricata, quae sub finem hujus solemnitatis in Rheno combusta fuerunt. Navalis pugna quoque exhibita fuit ab iis adolescentibus quos princeps superiores ex omnibus suae ditionis pagis & oppidis collegerat.

Decimo octavo die principes armati campo in Martio, sumto jam prandio, commiserunt & proposita aurea argenteaque [illegible] quorum magnus erat numerus de annulo ferreo concurrendum curriculis hasta excipiendo contenderunt, quo in certamine sponsus primum victoriae praemium [illegible] est. Aderat hic piscatorum magnus numerus. Mons Veneris hic ingens praeclaro ingenio artificio factus in cujus vertice Orpheus & Amphion modulabantur, a multis vero [illegible] quae tamen videri non poterant proximum ad sponsam deportatus hinc inde per omnem campum circumductus. Sequenti die in aula variis ludorum generibus ludi tum est. Vigesimo vero die iterum in campo Martio hastis & gladiis concurrentes principes, acriter pro gloria dimicarunt, hastae vero quorundam post conflictum [illegible] conceptu ingentem flammam fumumque ex [illegible] emiserunt. Sed & pulvis tormentarius terrae diversis locis singulari arte inclusus, accenso igne tanto fragore atque magno crepitu ut coelum ipsum disrumpi putaretur. His absque certaminibus per dies [illegible] continuatis magnae tanti principis solemnitates peractae & principes principumque legati in sua reversi sunt.

Decimo nono die Julii Mechlinienses incolae compulsi, dimisso senatorio suo munere, regis praesidium, sub praetextu domini nobilis Flandriae acceperunt. Civibus omnium delictorum concessa est venia. Qui catholico ritu vivere nolent, in ea urbe manere licuit, qui in suo [illegible] mallent perseverare, iis permissum bona sua divendere aut alio transportare & intra [illegible] dies extra provincias regis commigrare.

Turcarum imperator legationem magnificam ad regem Hispaniarum misit cum praeclaris donis & litteris in quibus declarat regi multos in sua ditione [illegible] quo clanculum illi amicitiam Turca petunt, atque in Germania, sed apud reges [illegible] contra hostes suos quoscunque [illegible] ut in eum socium redigat, maxime ne amplius regi molesti esse queant. Una cum his litteris misit Turca regi Philippo quatuor leones, cum torquibus aureis, in quibus sculpta erant regia insignia & [illegible] catenae aureae dependentes, duodecim gladios damascenos Turcicos, cum suis armatis, [illegible] quatuor cultrorum thecas cum aureis ornamentis, in longius vero theca quatuor erant cultelli, quorum manubria ex auro [illegible] & lapidibus pretiosis erant confecta. His duodecim Monocerotum cornua [illegible] palmas [illegible], aureis [illegible], atque arma regis [illegible]. Aulea quoque [illegible] Attalica ex pannis aureo ad ornandum [illegible] tecta, in quibus victoriae, quas classes atque exercitus Turcici sub hoc imperatore obtinuerant, erant intertextae & tabulam quod in [illegible], ex puro auro atque crystallo in cujus cornu & umbella, res ab hoc rege Philippo feliciter gestae [illegible] elaboratae conspiciebantur. Misit & duas cistas aureas in quibus plurima [illegible] erant imposita & alteram [illegible] crystallinam, atque in ea quadraginta pretiosissimas gemmas, quas [illegible] vocant, singulas in [illegible] quatuordecim [illegible]. Hispaniae [illegible] in pagina [illegible] corpus regni [illegible] in quibus victoriae Caroli V imperatoris contra [illegible] & rebelles in suo imperio erant singulari artificio depictae. Sed & duos gradarios equos addidit, albo, nigro & [illegible] colore natura distinctos, cum [illegible] Turcis quibus [illegible] & equorum eorum cura erat demandata. Magnifica sane & regalia dona.

Sexto Augusti Coloniae Agrippinae indulgentiae [illegible] tunc ut populus oraret, quo Deus [illegible] pontifici ostenderet [illegible] vires praebere, omnes [illegible] diligere ac hostibus Ecclesiae suae constanter [illegible] digna [illegible]. Tanta hominum frequentia tantaque [illegible] & religione hic supplicationes peractae sunt, ut ab hominum memoria [illegible] in hac urbe [illegible]. Aderat [illegible] apostolicus episcopus Vercellensis. Aderat [illegible] hujus urbis senatus cum [illegible]. Reliquiae sanctorum [illegible] apud Apostolos celebratum est.

Undecimo Augusti Parmensis [illegible] a rege Hispaniarum donatur vellere, [illegible] caeremonias quae in [illegible] magnifico [illegible] omnia tormenta muraria atque [illegible] duplicata sunt [illegible], [illegible] coelum cum aere atque aqua moveri putabatur.

Decimo septimo mensis ejusdem, pacis

[illegible] conditionibus Antuerpienſes eoque ipſe principe illuſtriſſimo ſubſcripſerunt: pollicenſque eſt princeps, ſeſe, accuraturum, ut eodem ſpatio quatuor menſium propria regis Hiſpaniarum manu ſubſcriberentur, & magno ejus ſigillo munirentur.

Quum eſſent promulgandæ pacis conditiones, pulſabatur primo major campana, omneque muſicorum genere aliquandiu canebatur, poſtea de theatro in eum uſum conſtructo clare legebantur. Sunt autem numero 27. Vide Michaelem Iſſelt in appendice Surii.

His de theatro recitatis, venit armorum cuſtodes, quem heraldum vocant, promiſſa veſte, in qua inſignia regis Hiſpaniarum elaborata erant induitus, itaque ſecum tubicines principis Parmenſis in theatrum adduxit: qui cum aliquandiu inſigne quoddam ſingulari quadam harmonia cecinerunt, heraldus procenia in altum manu, ter, Vivat rex Hiſpaniarum, exclamavit, quem paro numero omnis, qui aderat, multitudo clara vocibus eſt ſecuta. Statim qui catholici erant, cum quibuſdam [illegible] qui recens advenerant templum occuparunt & permiſſo DD. Ambroſii & Auguſtini hymno, reſpetiones preces, Deo gratias agentes, cecinerunt.

Parmenſis [illegible] · Vigeſimo ſeptimo Parmenſis princeps, præmiſſis in urbem 2000 peditibus Germanis & Gallis, quadringentis vero equitibus & ducentis nobilibus, inter quos comes Egmondanus, urbem cum ſummo triumpho ingreſſus eſt: magiſtratus ingredienti illuſtriſſimo victoriſiſſimoque principi, claves urbis, aliamque clavem ex auro puriſſimo confectam per pulcherrimas virgines manu obtulerunt. Princeps auream clavem accipiens, eam autem quod in pectore radiabat velleri addidit. Palatium a duce Albano magnificentiſſime extructum ingreditur, & honorificentiſſime ab omnibus ſalutatur. Cæteræ vero quibus poterat clauduntur ſublata ſunt. Atque ita munitiſſima urbs totiuſque Europæ emporium celeberrimum in poteſtatem benigniſſimi ſui principis, cum regum per annos lulas, animoque petulantia & laſcivia excuſſerat, illuſtriſſimi principis Parmenſis ſuſpicio redactum eſt. Diſtichon in quo annus & notatis.

VIrgo LegIs ſpICas, AntWerpIa CoLLa poenIs

PrInCIpIs HIſpanI ſVbjICIs IMperIo.

Circa hoc fere tempus in agro Colonienſi, apud Quercum quæ in monticulo intra Genas & Coloniam in publica via conſita creſcit, ruſtici quidam & paſtores pecorum invenerunt bigam, cujus equi a prædonibus liberis erant abducti, dum ſcrutantur, reperiunt vas adultio vino plenum, læti & ad bibendum prona, vino, vitæ ignari in palatos promentes, incendiis illud ardentem po-

A tarunt, ſeſeque adeo ingurgitarunt, ut poſt paucas horas, quatuor aut quinque ex illis nimio ardore extincti ſunt.

Simile fere, ſed magis horrendum in Apeldorn Velor pago accidit. Duo nobiles Germani ordinibus militantes, inter ſeſe convenerant, ut vino adulto ſeſe tandem ingurgitarent, donec alter eorum expiraret, & qui prior ſurgeret, in eum diabolus poteſtatem haberet. Accidit dum ſtrenuiſſime hac lege potarent, mercatorem illac forte tranſire, quem ut ſe tertium adjungeret coegerunt, ante tres dies hoc inductus eſt, mortuique mortu. Paulo poſt malignus ſpiritus locum ubi ſedebant ingreſſus, utrique cervicem fregit: illi autem mortui livida & horrenda facie elati, ſepultique ſunt.

B

Sub idem etiam tempus tanta fuit liberorum prædonum, & Hiſpaniæ quoque militum deprædandi licentia, ut nemini ex terra Juliacenſi tuto, niſi cum maximo comitatu Coloniam aliquot vias honorumque uſibus venire, aliquo longo tempore integrum eſſet. Itaque conſtitutum erat ab illuſtriſſimo Julio duce, ut comitatus Coloniam ire volentibus daretur. Indictum Bercheimii. Ibique ſingulis hebdomadibus, innumera convenit promiſcua ſexus multitudo proficiſcentium, dabantur ſtipendiarii milites centum vel circiter, equites vigenti qui comitatum tuerentur. Huc quoque congregabantur bigæ & currus multi. Venientes extra villam Sylvam currus bigæque in ordinem militantium more, a dextro & ſiniſtro, ut propugnaculi loco eſſent contra infeſtantes prædones, redigebant: intra currus imbellem continebant multitudinem, ſicque non per publicam viam, ſed per agrum velut exercitus proficiſcebantur Coloniam. Expeditis negotiis, ſequenti die ſeſe, quibus placebat, ad reditum, ordine quo ſupra parabant. Comitatus Coloniam [illegible]

C

D Accidit hoc tempore ut me comitatui ſociam adjungerem, volens meos amicos & neceſſarios inviſere. Dum ita ordinati proficiſceremur, ex quodam pago haud procul Coloniæ, erumpunt ducenti equites & quinquaginta vel circiter pedites, atque in nos impetum fecere maximum. Emittentes ſclopetos multo grandine in noſtros, lanceaſque petentes, nonnullos occiderunt, plurimoſque vulneraverunt. Noſtri haud ſegnes ſeſe viriliter defenderunt: primo alio equitem equo dejecerunt, quem ſui ceterum armis prius imbellem, ſuper collectos in agro avenæ faſciculos vel manipulos ſtrauere, incendentes ipſum cum avena comburunt. Hinc terrentur acrius inſtare, equos & plauſtra a ſine comitatus intercipiunt. Circumcingunt plauſtra quæ vino onuſta erant, perforaſſe, potant. Dumque ita moram trahunt, nos quantum poteramus iter dimenſi ſumus. Poſt acceptis equis, quanta poterant velocitate nos inſequuntur, aciem & propugnaculum

E

diligenter componuntur, ſuperadduntur extra impetum eorum inſtruebant. In pugna Noſtri, fortiter dimicantes plurimos ex equis deſcutiunt, pedites multos trucidant, equos capiunt, occiſos ſpoliant: tandem ubi ultra ſex horas dimicatum & velitatum fuerat, alios in fugam vertunt prope Frechem, ab omni porro periculo comitatum liberant. Atque hi prædones ex Kemeſtianis erant, qui propugnaculum Vallis gratiæ contra Truchſeſianos Novęſium occupantes, defendere debebant. Dum ita ob metum & terrorem in patria conſilia hærerent; Marcellus Leutius generalis noſter in Brabantiam proficiſcitur, deſolata & everſa monaſteria nutum provinciæ reſtauraturus, conventumque vocat Lovanium. Quo cum Brabantiæ & aliarum [illegible] partes Belgii veniſſent, capitulum privatum de reformando ordine noſtro determinato tenetur. Conſtitutiones plurima obſervatu digniſſima. Unitur domus Thronæ prope *Tienenſe*, cum domo Martiniana Lovanii ita quod omnia bona monaſterii duarum domorum, nunc porro in perpetuum, uni domui Lovanienſi cedere debeant. Unio noſtri ſuburbani monaſterii cum Corpore Chriſti in Colonia in hoc capitulo a patribus approbatur & confirmatur Lovanii.

Unitur domus Thronæ cum Martiniana Lovanii.

Unio domus Coloniensis approbatur.

1586. 19 Maii Truchſeſiani circum Coloniam uno die incenderunt pagos 14 villas 40 [illegible] monaſterii Corporis Chriſti ſpectantibus. Triſte ſpectaculum, fumo æthera obſcurante.

4 Junii navem expilatoriam adverſo flumine per Rhenum Coloniam maximo munitam commeatu Truchſeſiani vexerunt, qua in anchoris prope portam Salinam ſtante, navarchus ab omnibus mercatoribus merces importantibus vectigal [illegible] exigit. Senatus prævaricationem hanc ægre ferens, cujus hoc auctoritate faciat a navarcho perquirit. Ille Truchſeſii ad juſſa fieri affirmat. Poſtea autem ſenatus Cloutium capitaneum Truchſeſianorum Novęſii, & expilatoriæ navis, jam adeſſe & navem inviſere, & vectigal exactum exhibere [illegible] ex decreto quoſdam ſenatores & Scheidlium J. U. doctorem ad eum mittunt, privilegia cæteraque jura allegant cur hæc fieri non debeant. Ille econtra, nihil ſe agere de quo non habeat expreſſum a Truchſeſio mandatum, & iſthinc diſcedere nolle, donec vi a quovis compellatur. Nihilque magis ſe optare niſi ut ſenatus, unico exploſo bellico tormento ad navim, ſe vel hoſtem declarent, ſtatim ſe diſcedere paratum. Senatus ut ſe in hoc bello neutrum partem eſſe declarat, bona verba & pacifica dabat. Scheidlius qui Cloutium jam inde a pueritia probe cognoverat, ipſum inter alia alloquitur, & veteris amicitiæ memorem reddit: quare tam miſere patriam ſuam, domeſticam in qua genitus & bona ſua immobilia habeat, perdat, devaſtet, ſpoliet, innumerisque malis affligat, memorem eſſe debere ſanguinis ſui, & nobilitatis tum paternæ, ab incepto deſiſtat, patriam potius defendat quam affligat. Ille econtra ſe mutatum eſſe [illegible] ſe Truchſeſio aſtrinxiſſe, non alienam fortunam expectare velle. Scheidlius hoc incepto, tum porro vel tandem hac æſtate, quiſnam duobus illorum epiſcopus foret videre, [illegible] operam impendere. Idemque ſe hac navi Coloniam veniſſe, ut in Colonienſi [illegible] valeat Truchſeſium eſſe & epiſcopum & epiſcopatus poſſeſſionem ipſa occupatione continuare. Miſſi nihil ſic impetrare poſſe videntes, diſcedunt. In illorum gratiam [illegible] tormenta; tandem vero 20 menſis Junii Erneſtus mittens Bonna navigia bene inſtructa militibus & bombardis expilatoriam navim adoritur, ex primo tormento [illegible] bombardis [illegible] navarchus videns ſe ſuperatum [illegible] anchoram [illegible] ſecundo flumine celeri fuga cedunt. Subſequentes quatuor [illegible] naves prope ſere Woringen, [illegible] vento [illegible] Novęſium properant.

Eodem tempore Novęſiani propugnaculum inter Coloniam & Zontium in inſula quadam Rheni [illegible] Woringen extruxerant, qui locus opportunus admodum fuit ad impediendum, ne a Novęſium obſideretur, commeatus in caſtra poſſet advehi, ſed & Zontinos ita Colonienſibus dividit, ut nec ipſis aliquid ſupportari potuiſſet. Paucis interjectis diebus dum ita ex hoc propugnaculo excurrunt, & prædam ingentem agunt, Fredericus Sutoriæ dux Zontii cum ſuis [illegible] multum apud animum ſuum verſat, ut tantum malum auferre poſſet. Commodum fit, ut prædones iſti mercatorum quoſdam vina in navi ſecundo flumine interceperunt, & eorum more largius potarent; nullus de erat qui non obrueretur [illegible] ſomno premuntur. Vigiles qui ſtationes habebant ſomno gravabantur. Hos ita ſomno vinoque ſepultos, Fredericus clanculum ad propugnaculum adrepens, cum neminem vigilantem ſentiret, aſcendere quoſdam jubet, alios ſubſequi. Qui ſtatim ſingulare quoddam excubitoribus in aditu dormientibus, non ingreſſum dant. Maſtabantur autem haud ſecus ac ſi pecudes eſſent, plerique antequam eos ſomnus deſereret lethum ad aquas mittebantur. cum ſomno temporario æterno dabantur ſomno. pauci elapſi ſunt. Ingens inventa præda. Hoc ſtratagemate Novęſiani conſternati parumper ab incurſionibus deſiſtunt, & ſibi vires præciſas vehementer dolent. Fredericus propugnaculum magis firmat, eorumque excurſiones compeſcit, liberum omnibus proficiſcentibus iterum reditum recuperat. Illud poſt expugnationem Novęſium ſtatim demolitum fuit.

Fredericus Sutoriæ dux propugnaculum [illegible]

In

[illegible] Novesia [illegible]

In[illegible] terra Parmenſis aliquot copias, quæ obſidionem Novesianam [illegible] duxit. A[illegible] 10 [illegible]. Hic in terra Julacenſi [illegible] metatus eſt apud Ruram in *Beecheln* pago, [illegible] pugna ex parte deſiſtunt, [illegible] ſtro, dum haud [illegible] armentis pecudibusque omnibus [illegible]. Nec hoc [illegible] erat hic circumcirca omnes pagos [illegible], qui non ipſis commeatum [illegible]. Præterea [illegible] & B[illegible] armentum magnam in ſingulos dies numero & pondere ſubministrabat, in præfectura Julacenſi milites in pago [illegible]. Parva mea quatuordecim diebus con[illegible] tam equites quam pedites [illegible] & ma-nibus [illegible]. Hi ducis [illegible], remota plures hoc modo tractari [illegible], qui [illegible] valerent [illegible], tempus in [illegible] aliquot [illegible] pagum adoriuntur, [illegible], ſpolia [illegible] tivos abducunt, prædam ingentem agunt, armenta, equos & quicquid aliorum præter erat in caſtris [illegible]. Credibile poteſt quantum damni & pernicie[illegible] & omnibus Julacenſibus intulerint. [illegible] bus [illegible] mulieres & [illegible] [illegible]. Cum hoc [illegible] Novesium venit. Magna ſpes erat tunc Novesium recuperandi. Sed cum [illegible] compoſuit, [illegible] caſtra certiſſimus [illegible] eſt. Aug[illegible], duce [illegible] Geldrenſibus commeatum adveniſſe, & caſtra [illegible] perdiſſe. Qui igitur in obſidione Noveſiana erant, in ipſo matutino crepuſculo tentoria incendunt & obſidionem [illegible] præter omnium opinionem ſolvunt. Oppidani hoc modo liberati magna lætitiæ ſigna ediderunt. Omnia exploduntur tormenta ſua, omnes in civitate campanas per integram horam pulſant, e muris cachinnis [illegible] [illegible] ut Gravium vadant ad ſepulchri locum proclamant, ſe nunc [illegible] precari campanarum ſchonam, & requiem æternam, ſi non revertantur, [illegible] canere. Regi ut bene cantent [illegible], Requiem, [illegible] poſt *Te Deum laudamus* [illegible], quod ſolum quoque in ipſa expugnatione Noveſiana. Sed neque hoc prætereundum cenſeo, quod regii in terra Julacenſi, armenta [illegible] omnia, pecudes, bonaque cetera mobilia rapiebant, ſed & igne multos pagos [illegible] concremarunt. Huc accedit, quod horrendum eſt matronas honeſtas, prægnantes, virgines & necdum nubiles [illegible] & ignominioſo ſtupro contaminarunt, circumvolutis crinibus pa-[illegible] in terram [illegible] ſe defendere poſſent [illegible] mulieribus [illegible] Turcicam exercuerunt. Videntes [illegible] captum intolerabili [illegible] cogebantur.

Obſidio ſolvitur.

Ex Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.

Fames.

Sub his temporibus fames maxima erat in Flandria, Brabantia, Lotharingia, Suevia, & Italia. Sed & in Hungaria tanta fuit rei frumentariæ inopia, ut multi patres proles ſuas Turcis pro frumento venderent, perpetua Turcis mancipia futuras. Alii ne ex liberis ſervos facerent, nec tamen clamores & ejulatus [illegible] liberorum ſuorum audire, lenteque mortem videre poſſent, eos in Danubium præcipitarunt & aquis ſuffocarunt.

[illegible] expugnatur.

Die itaque Junii quinto, quo expoſitam navim juxta Coloniam in anchoris ſtantem diximus, Parmenſis [illegible] cutere cœpit à ſummo [illegible] ad ſeptem-[illegible] numero 1500 in-[illegible]. Proſequitur poſtridie hora [illegible] ex parte [illegible], pugnaculum oppidi novum cum turri vicina corruit, [illegible] hoſti aditum in oppidum præberet. Parmenſis [illegible] omnem exercitum in armis eſſe jubet & ad oppugnationem parat. Quod cum in oppido nunciatum eſſet, mulieres, pueri aliique imbelles plangere & lamentari cœperunt, totoque oppido tumultuatum eſt. Currunt ad dominum ab Aemeren gubernatorem, tempus eſſe cum hoſte de deditione tractandi, hoſtem jam ipſis muris imminere, vitam & bona omnia periclitari, nihil reliquum eſſe præter deditionem aut mortem præſentiſſimam [illegible] ſtrantur. Gubernator lamentationibus & incondito clamore populi motus, & ab aliis intellecta oppidi [illegible], convocatis tubicinem ad principem in caſtra mittit, cupere de deditione oppidi tractare. Statim omnis adminiſtratio belli ceſſat, milites ex opere deducti ab oppugnatione deſiſtunt, atque a [illegible] ad ſtudium audiendi & cognoſcendi ferebantur. Propoſitis aliquot conditionibus ſtatim pactionem de deditione fecerunt. Oppidum in poteſtatem & obedientiam regis redire, præſidiarii omnes & cives quicunque in oppido manere nollent, cum omnibus bonis ſuis abirent. Poſtridie quæ ſeptima erat Junii milites omnes duodecim numerum ſigna, cum omnibus impedimentis & armis ſuis, [illegible] involutis tubarum & tympanorum ſonitu oppido egreſſi, navibus ad hoc præparatis in Hollandiam advecti ſunt. Princeps cum [illegible] militaribus ſignis & præfectis in oppidum venit, reipublicæ faciem renovaturus.

Junii 10. ex ſenatus decreto portæ urbis Agrippinæ claudebantur, non exigua multitudo [illegible] plebeculæ per totam civitatem capta, in pro[illegible] monaſteria & xenodochia conjiciebatur, poſtea civitate ejecta fuit.

Junii 18. Fredericus Saxo oppugnans clam noctu propugnaculum in Woringen cepit, de quo paulo ante 55. milites occiderunt

[illegible] Heroicum ſane & veteribus Romanis dignum factum.

Junii 22. patres Jeſuitæ quemdam ordinis noſtri fratrem ad eos mittunt, graviter incuſantes ita res noſtros. Primo, quod fortes ſint potatores, & paſſim de illorum temulentia prædicetur apud quoſlibet, magnates etiam. 2. Quod cum Bottermanno apoſtata noſtro edant & bibant, eicque communicent. 3. Quod in monaſterio Carthuſianum [illegible] frequenter. 4. Quod in ſeruis quatuor [illegible] habuit, [illegible] que cum [illegible] ſuas quoque amabat. 5. Quod adeo ſeſe ingurgitent ut homeris [illegible] ſuſtentati [illegible] paululum progreſſi in publica via non ſine maximo ſcandalo labantur. Hæc itaque ni emendentur, apud reverendiſſimum Vercellenſem nuncium apoſtolicum præſentem nos accuſandos fore.

Junii 25. Clouſius & Schenkius cum maxima manu prædonum & novorum Anglorum, noctu navigio & pedeſtri itinere Caſſam inſulam adorti [illegible] capere, ut Noveſium ſperabant; ſed proditione fruſtrati ſunt. Qui in præſidio erant [illegible] ſtratagemata ſubodorantes, fortiter eos cum tormentis reſtiterunt. Ceciderunt ex Geuſiis [illegible] ceteri re infecta fugerunt. Qui tamen Duſſeldorpium pagos villaſque omnes depopulati ſunt.

Parmenſis interim [illegible] expugnato propugnaculo Weſtend in Venlonenſem civitatem [illegible]. Ad [illegible] civitatem unum exercitum, ab alia parte, tres collocavit, urbemque tam arcte concludit, ut nec exitus nec introitus cuiquam pateret. Schenkius non ignorans præſidium quod in oppido erat hoſtium vim ſuſtinere non poſſe, contractis ſecum [illegible] plus minus equitibus, [illegible] in oppidum ſe introducere poſſe ſperabat. Detectum eſt eius conſilium, & diverſis locis dispoſitis excubiis, quæ advenientem equitatum hoſtilem ad [illegible] ex parte fundunt. Schenkium cum 10 [illegible] equitibus captus Wachtendonckam venit.

His ita geſtis, princeps Parmenſis Manſfeldium comitem cum parte exercitus miſit ad expugnandum caſtrum in eadem Moſa ripa nomine Arſen. Erat in eo præſidium ſatis frequens, frumenti & ſuppellectilis ingens copia a vicinis circumquaque ruſticis huc comportata. Præſidiarii cum deditionem facere nollent, attractis ſex majoribus tormentis, muri conquaſſati & diruti ſunt: milites autem regis in ruſticos ducti, fortiter dimicantes, arcem 27 Junii expugnarunt. Omnes qui in ea erant ab arboribus ſuſpenſi ſunt, & præda opulentiſſima in manus regiorum venit.

Obſeſſa itaque Venlona oppidum in inſula Moſæ ædificato propugnaculo præſidiarii [illegible], ut a regiis tutores in urbe eſſent. Princeps interim navale ædificat propugnaculum [illegible] tribus pontonibus, trabibus atque contignationibus, mixtaque materia [illegible] hoc navale propugnaculum [illegible], ſequuntur alia navigia militibus plena, a [illegible] navali, inſula [illegible] ſe conſilium [illegible] aperiunt, aliis [illegible], propugnaculo dicto [illegible] appropiant, qui in propugnaculo erant, repentina hac in inſulam invaſione commoti, inopinatoque ſtratagemate turbati, relictis ſtationibus in oppidum fugiunt. Hiſpani facile negotio propugnaculum occupant. Statim itaque [illegible] hora [illegible] pomeridianam, cum in medium urbis maioribus minoribuſque pilis eſt verberata, ut cives ſua ſuorumque cæde perculſi, urbis direptione perterriti, ſeſe dedere conſtituerent. Præſidiarii contra urbem defendendam eſſe ducebant, cives de deditione cogitabant, & prævalebant. Miſſi ſunt qui cum principe conditiones deditionis paciſcerentur. Tandem conditiones initæ ſunt, quæ ſunt eiuſmodi. Præſidiarii hinc abirent armis, excepto gladio, ſine equis & impedimentis exirent: civibus vita & fortuna eſſet incolumis. Qui catholico more vivere nollent, ii poſt [illegible] menſes cum uxoribus liberiſque alio ſeſe transferrent. Urbe in poteſtatem regis venit poſt præſidium dimiſſum, princeps mandato publico imperavit ne quis civis [illegible] dimiſſorum bona occultaret, ſed produceret & in locum conſtitutum comportaret: qui ſecus feceret, capitalem pœnam & bonorum omnium incurreret.

Unus in oppido erat qui certam pecuniæ ſummam inter præſidiarios diſtribuendam habebat. Hic quando pecuniam ſecum auferre non poſſet, auri ſacra fame incitatus, quantum potuit avidiſſime devoravit. In itinere moles auri inteſtina eius devoravit & perrupit. Hic autem confeſſus quo morbo laboraret, inſelicem animam exhalavit. Socii diſſecto ventre aurifero, venas ſcrutati ſunt, aurumque inter ſeſe diviſerunt.

Julii tertius & duarcas Coloniensis, & terræ Juliacenſi infeſtiſſimum valde fuit. Cum enim itinera plurimum eſſent infeſta, ruſtici utriuſque patriæ, necnon & cives quorumdam oppidorum, qui diebus Veneris Coloniam ad mercatum venire vellent, jam ab anno uno aut altero diebus Jovis in oppido Bercheimium (ut ſupra latius dictum eſt) conveniebant. Convenerat itaque hac die maxima curruum equorum & hominum multitudo, qui ſi opus eſſet, armata manu per latrocinantium copias perrumperent. Non latuit horum adventus prædia, quæ erant Bedburii, Vallegratiæ, Zonis, Caſtris Werdenæ, aliiſque [illegible], Erneſto Bavaro archiepiſcopo Coloniensi inſidentia, maximaque eorum pars Eburones erant, latrones

& laceratum. Quæ confluxerant [illegible] in hanc multitudinem apud *Mansfeldorp*, admiranda [illegible] securis gestantes [illegible] haud parva [illegible] & pedites septuaginta, qui [illegible] ad [illegible] parabant [illegible] sunt. Deinde in [illegible] multitudinem, tanquam in pecora sævientes, nulla habita [illegible], nulla [illegible] ratione, crudeliter & plusquam immani barbarie debacchati sunt. Juvenes in [illegible] percutiunt, capita [illegible] ita ut cerebra in terram [illegible] in pectora & ventres [illegible] ut pulmones adhærentia quoque corda imo & intestina multo cum sanguine, terra [illegible] excipere[t]. Supplices manus protendentes & in genua provolutos [illegible] multis vulneribus [illegible], [illegible], feminas gravidissimas & partui [illegible] jugulant, partum [illegible] in [illegible] matrum [illegible] confodiunt, parvulos ab uberibus matrum pendentes aut in eorum gremio [illegible] mutare [illegible]. Herodem ab inferis [illegible] putasses, nihil præter clamorem & ejulatum supplicantium, nihil præter diras & execrationes [illegible] audiebatur, sanguis innocentium circum [illegible] pedes fluebat, terra ipsa manibus, pedibus, capitibus & visceribus hominum tegebatur. Quod multis? Spectaculum erat quod ferrea movisset pectora. Cives Colonienses [illegible] in urbem [illegible] commoti, [illegible] equis & curribus ad locum [illegible] venerunt, [illegible] & semivivos ad urbem [illegible], [illegible] sanguinis [illegible] tempore [illegible], atque omni qua potuerunt beneficentia [illegible] sublevarunt. Altero die amplissimus senatus Coloniensis [illegible] cadavera sepeliret, quorum centum & octo in ipso loco inventa sunt, in urbe autem vulneratorum [illegible] septuaginta obierunt. Erat itaque incredibilis [illegible] in urbe numerus, ita ut quidam chirurgi [illegible] quidam [illegible] curandos haberent. Senatus vero Samaritani officio fungi volens, omnia media [illegible] quæsivit, publicæ contributiones decretæ sunt [illegible] constituti sunt, qui [illegible] & defunctos honeste sepeliri curarent. Chirurgi pro cura omnium ultra [illegible] septingentos daleros [illegible], quod autem hospites, in quorum ædibus [illegible] fuerunt, [illegible] ad [illegible] summam excrevit. Triste spectaculum & omnibus videntibus tristissimum [illegible], ut pater suum [illegible] fratrem, mater suam [illegible] alios [illegible] de [illegible] truncatos manibus [illegible] egressa multo cum sanguine [illegible] ad [illegible]. Coloniam ad [illegible] per [illegible]. Vidisses qui amputatas manus suas sub [illegible], qui [illegible] apprehensa [illegible] gestarent. Nec hoc [illegible]

pulsassent, [illegible] Eburonibus, quam ipsa die Margaretæ [illegible] ut [illegible] sua [illegible]. Occiderunt enim plurimos tum Colonienses tum Juliacenses, quorum equos & bigas latrones cum pecuniis aliisque fortunis abduxerunt. Et licet multorum hæc [illegible] apud amplissimum senatum [illegible] sit, [illegible] tamen eorum [illegible] Eburonum [illegible] ferre potuit. Sed [illegible] & [illegible] Juliacensibus, ne tam [illegible] Eburonibus atrocibus [illegible] ut [illegible] terræ suæ [illegible] adeam [illegible], sed potius ut [illegible] & latrones procul a finibus suis propellant.

Compositis rebus Venlonæ, rumor constans spargebatur, principem Parmensem cum toto exercitu in Brabantiam ad compescendos depredatores & hostes regis profecturum. Hæc audiens nuncius apostolicus episcopus Vercellensis ad principem Parmensem venit, eique præter suas calamitatem [illegible] Coloniensis [illegible] plurimum & [illegible] catholicæ, & totius Germaniæ interesse, ut Novesium aliaque [illegible] loca pulsis hæreticis recuperentur. Princeps istius motus [illegible] Novesium non sine peculiari regis Hispaniarum mandato, promittit, ipse cum peditibus subsecuturus est, & 10 Julii in castra venit, urbem Novesianam cœpit obsidere. [illegible] in castra venerat generosissimus princeps, quam [illegible] conscenso equo urbem circumquaque lustrat, optimaque de expugnatione concepta spe, propugnaculis [illegible] & [illegible] erigendo [illegible] loca, quæ videbantur commodiora designavit. Moyparones Belgici qui Rheni partem occupabant, cum tantum exercitum vidissent, sublatis anchoris secundo flumine Berckam navigarunt.

Novesiani propugnaculum extruxerant in insula intra Rhenum e regione pagi quod nomen a lapidibus habet, quod a quibusdam prædonibus defendebatur. Videntes copias regias crescere & augeri, relicto propugnaculo [illegible] in oppidum fugiunt. Centurio quidam Hispanus cum hoc animadvertisset, assumptis 20 circiter suis, flumen tranat & propugnaculum occupat. Sed qui in urbe erant cum paucos eos esse numero, nec munitionem defendere posse viderent, eruptione facta centurionem capiunt, ceteros partim occidunt, partim in fugam conjiciunt. Interea singulæ nationes castra extruunt, [illegible] constituta sibi loca muniunt. Marchio de *Warenbach* cum suis Burgundionibus, *Bernard. Lopez*, & Octavius a *Mansfeldt* cum Gallo-Belgicis, versus meridiem inter pomerium nostrum & vineas, campum perque paludes nostras quas etiam in *Grimlinghausen* versus pontem, & circumquaque per pomeria & loca

domorum ambuſtarum ad Rhenum uſque, ubi in dies commeatum & ſpolia quæque vendebant & caſtra metabantur. Comes Arenbergius & Johannes Manricus apud novam Aſnaphum, ſuper noſtros agros & circumjacentes ſtationes ſuas habebant. Poſt illos comes Manſſeldius Carolus majorum machinarum præfectus ſua tentoria apud crucem ſacram verſus occidentem juxta portam vectigalis juxta hunc Camillus Capizucca & dominus Johannes Baptiſta Spinola caſtra ſua locaverant, juxta portam vulgo Hamdeſporte (?). Hiſpani inter portam Rhenanam & inferiorem conſederant. Princeps ipſe in propugnaculo Vallis (?) genter hoſpitium ſuum habebat. Marchio del Vaſto, cum ſuo exercitu in Herdenſi ſilva, in Bergen, in Holtheim, in [illegible], [illegible], Norfis vicinis, & [illegible] & aliis circumjacentibus vicis caſtra metabantur.

Legatio Parmenſis ad ſenatum Colonienſem.

Parmenſis ex caſtris Novæſienſi legationem ad ſenatum Colonienſem miſit, cum mandato, ut ſenatui propenſiſſimum ſuæ majeſtatis animum & benevolentiam erga rempublicam Colonienſem explicaret, veterem amicitiam domus Burgundicæ cum Colonienſibus in memoriam revocaret, pactorum hinc inde quondam initorum obſervantiam offerret, commeatum, aliaque in caſtris neceſſaria pro pecunia peteret, milites in urbem admittendos poſtularet, tum denique celſitudinem in ſcelera nuper apud Jamdorſdorff perpetratis auctores animadverſuram pollicceretur. Grata fuit ſenatui hæc legatio, & cum omnia benignis auribus audiiſſet, habita gratiarum actione, benevolentiſſimum ad vota ſua celſitudini reſponſum remiſit.

Tormenta admota.

Parmenſis interim in caſtris operas accelerare ubi, omniaque quam potuit fieri citiſſime expedire quæ ad oppugnationem videbantur neceſſaria. Tormenta bellica partim Bonna navigio devecta, partim ex caſtris Venlonenſibus attracta ſunt. Decem portæ inferiori oppoſita ſunt, quatuor Rhenenſi, alia quatuor in inſula ita poſita ut eidem portæ ex obliquo reſponderent. Non procul ab his duodecim ex eadem inſula (vulgo *die Werth*) in eam muri partem dirigebantur, quam monaſterium virginum Mariæ dictum, ordinis noſtri, attingit. Hæc enim parte muri erant inferiores. Ut facilius ad inſulam venire poſſet, princeps multis ſedecim navibus uſque ad claſſem inter ſe compaginatis aſſeribus tectis faſcibuſque & terra ſuperimpoſita, fluvium ponte ſtravit, [illegible] totam inſulam, expulſis hoſtibus, occupavit.

Principis devotio.

Parmenſis in caſtris ſuis ſemper ſacellum habebat, in quo ſingulis diebus mane hora circiter tertia celebrabatur, cui ſacro ipſe ſumma cum pietate animique attentione ſemper intererat, regnum, cauſam regiam, catholicæ religionis conſervationem, & ſeipſum Deo optimo maximo commendans. (a) Peracto ſacro equus educebatur, multo quem ſtans illuſtriſſimus princeps omnes cauſas quæ ad ipſum referebantur patienter audiebat, & prudenter expediebat. In equum deinde aſcendente principe, claſſicum canebatur. Cum ad excubias ipſe veniſſet, equo rurſum deſcendens pedes tanquam gregarius miles ne facile agnoſceretur, ſtationes omnes quarum infinitus erat numerus in circuitu oppidi perluſtrabat. Loca quoque periculoſiſſima, foſſas nimirum ſub ipſis mœnibus, & portas oppidi ingrediente factas, in quibus ne excubitor quidem abſque ſummo vitæ periculo poterat ſtare, intrans recognoſcebat. Tandem omnibus quæ prudentiſſimi æque & diligentiſſimi imperatoris ſunt rite peractis, circa meridiem in hoſpitium ſuum reverſus eſt. Circa veſperam iterum eadem qua mane diligentia caſtra omnia luſtrabat.

Interim præſidium quod in urbe erat mille quingentorum peditum, cives etiam omnes in munienda civitate incumbebant. Hora nulla, nulla opera intermittebantur, edendi & bibendi raro, dormiendi vix unquam dabatur cuiquam facultas. Clottus capitaneus adnumerus aſſiſtebat operam, & tam crudeliter labores exigebat, ut ſi quem ſegnius agere videret, hunc, educto gladio, confeſtim aut vulneraret, aut occideret. Tamque hic quoque crudelis eo tempore, quo Novæſium ante obſidionem occupabat, in milites ſuos & cives erat, ut ob leviſſimas cauſas plurimos manu ſua transfoderet.

Die 14. Julii, cum jam omnia quæ ad murorum dejectionem urbiſque oppugnationem pertinebant eſſent præparata, Parmenſis ad Clottum cæteroſque centuriones & præſidii præfectos miſit interrogatum, dedere ne ſe vellent, an vero belli eventum expectare? Velle ſe æquis cum illis conditionibus agere. Ad interrogationem hanc ſcripto reſponderunt, ſe pro hujuſmodi oblatione gratias agere. Et quia de Parmenſi tanquam de optimo æquiſſimoque principe multa bona prædicari audierant, non invitos ſe cum eo pacisci deſiderare. Sed quia res eſſet magni ponderis & multorum requireret conſilia, ſex horas ſibi concedi poſtularunt, ut interea quid facto opus eſſet maturè deliberarent; promittentes ſe ea cum diligentia negotium promoturos, ut tempore illo elapſo, reſponſum æquiſſimum redderent. Hæc oppidani. Princeps ut utrinque interea tres aut quatuor obſides dentur mandat, totidemque ex urbe cum plena pacificandi authoritate mittantur. Miſſus eſt in urbem tubicen, ut oppidanis hæc proponeret:

(a) In margine habentur hæc ſequentia. [illegible]

A quo cum aliquot horas in urbe detentus eſſet, tandem Felix Peuchenerus centurio prodiit, qui diceret oppidanos modum agendi a Parmenſi propoſitum probare vel acceptare non poſſe. Quod ſi princeps ſerio & candide cum ipſis agere vellet, conditiones ſcriptas proponeret & obſides mitteret: velle tunc eos pro qualitate eis reſpondere: cum exceptione tamen & proteſtatione, ſibi cum Bavaro (ſic electorem appellabant) nihil omnino negotii eſſe, nec cum eo tractare decreviſſe. Sed & alium centurio principem ipſum calumniatus, non erubuit dicere, eum pacta Venlonenſibus non ſervaſſe, ſed violaſſe: quod princeps conſtantiſſime negavit, falſiſſimeque ſibi impingi ait. Poſtulavitque ut oppidum electori integrum ſine caede & ſanguine reſtitueretur, proteſtationes & calumnias eorum ſpernens optimus princeps, de conditionibus obſidibus mittendis, non procul a porta interiori cum praefectis ejus tractavit. Oppidani interea contra omne militare [illegible] occaſionem captarunt principem interficiendi. Cum enim inſolenter ea in moenibus agerent, & non obſtantibus induciis utrimque factis, multos [illegible] in caſtra regia intorquerent, eo ventum eſt ut Hiſpani tela retorquere, & globorum denſiſſimos imbres in urbem effundere coeperint, majoremque tormentorum magiſtros compulerint aliquot pilas in obſeſſos ejaculari. Fiebant haec omnia ignorante principe. Oppidani occaſione quam aucupabantur inventa, mox in principem ipſum & praefectos, quibuſcum conſilia ſua communicabat, omnes muro prorumpunt plusquam trecentos [illegible], ita ut princeps qui ſe toto tempore quo in adminiſtratione Belgica fuit, in ſimili periculo fuiſſe unquam negat, in foſſas delabens, vix mortem evaſerit. Etſi ſceleratorum hoc facinus principis animum merito perturbare potuiſſet, tamen communi urbis bono privatum affectum deponens, ſuos ſtatim compeſcuit & in ordinem redegit. Carolum quoque Manſfeldium majorum tormentorum praefectum generalem increpavit, quod ſine ſuo mandato multitudinis exoneraſſet, qui tamen quod ſe inſcio factum eſſet ſeſe purgavit. Ut autem coeptum negotium perficeretur, princeps ſecundo ad obſeſſos miſit Hauſlebium & Taxium cum electoris cancellario Ibſlino ut interrogarent, an negotium paciſcendi ipſis cordi eſſet, illudque proſequi decreviſſent. Quocum iterum conditiones ſcriptas ſibi mitti poſtulaſſent, Parmenſis eas, licet praeter belli conſuetudinem id eſſe non ignoraret, per tubicinem in urbem miſit. Erant autem hae. Explicatis ſignis cum armis, cum impedimentis omnibus urbe exirent, & a comitatu principis quo vellent deducerentur. Ad deliberandum horae dimidiae ſpatium datur Hauſlebius, Taxius & Ibſlinus ſub ipſis portis

[illegible]

Conditiones a Parmenſi propoſitae.

reſponſum et mandatum principis expectabant. Oppidani tubicinem toto illo tempore penes ſe detentum cum [illegible], noctu in urbe detinuerunt. Circa decimam horam antemeridianam regatis poſtquam a diu jam fruſtra expectaſſent, communicatis reſponſum eſt, tubicinem obſidem eſſe, & ipſos ſi vellent, alere poſſe [illegible] ſe tradere: reſponſum dat integrum ad conditiones tubicinem miſerunt.

Nihil illa nocte quae inter 24 & 25 Julii erat, aliud agebatur in caſtris quam ut honorem S. Jacobi Hiſpanorum apoſtoli triumphatum eſt. Interea quibus majorum tormentorum cura erat commiſſa, mandatum B erat ut circa tertiam horam matutinam ad officium faciendum eſſent parati, ſi hora oppidani oblatam ſibi gratiam temere recuſarent. Expectabatur tubicen: ſed qui in urbe erant illum uſque in horam fere ſeptimam detinuerunt. Qui in caſtris erant cum nullum ſignum daretur nec aliquod tormentum exploderetur, jamque clara dies eſſet, oppidum in poteſtatem Parmenſis deditione veniſſe arbitrabantur. Aſſa quaedam oppidani tubicinem cum reſponſo detinuiſſent, C ut dies ſubſequenti D. Jacobo ſacer, quo Parmenſem oppugnationem auſpicaturum non obſcuris argumentis colligebant, & muris ſternendis & oppido expugnando ſufficeret. Multi erant qui Germani illis praedonibus faverant cum machinarum tonitrum infra tertiam & ſeptimam non audirent, dicunt. Ubi princeps cum ſuis Hiſpanis qui ad hanc horam miſſam in aede D. Quirini ſe celebraturos putabant, campanas necdum audirent ſigna dantes. Quidam quoque narrabant in turri D. Quirini cantilenam quandam Germanicam in tibia ſua modulaſſe, D quod audiens tormentorum magiſter quidam, & in contemptum fieri ratus, dirigit machinam ad tibicinem modulantem, explodit per turrim [illegible] modulantis poſthac vox penitus non audiebatur.

Parmenſis ipſe ante portam reſponſum expectabat, nihil aliud petens, quam ut innocentium tanquam parceretur, & civitas illaeſa atque integra in poteſtatem electoris veniret. Tandem inter ſextam & ſeptimam horam matutinam tubicen prodit cum indigno hoc reſponſo. Oppidanos non parum admirari Parmenſem oppidum Noveſienſe, E quod Truchſeſii electoris eſſet (ſic enim eum appellabant) & ad imperium pertinet, bello tentare & deditione ſibi ſtatui poſtulare. Non poſſe ſe eos cum ſua conſuetudine aliquo modo paciſci, multo minus oppidum illi conſignare. Petere itaque induciis ſex ſeptimanarum ſibi concedi, ut interea ad imperatorem ſcribere, ejuſque mandatum conſulant: poſtea ſe Parmenſi id quod aequum eſt reſponſuros. Tota nocte illa, quod contra jus induciarum eſt, ſine ulla intermiſſione in moenibus muniendis incubuerant.

[illegible]

Parmenſis autem reſponſo ſe ab obſeſſis A [illegible] facile intelligens, [illegible] gente totum tormentum murum [illegible] verberari. Cæptum eſt id mane circa ſeptimam [illegible] die illo tanta vehementia continuatum, ut moles [illegible] Ie nunquam [illegible] [illegible] & pertinacia [illegible] fuerit [illegible], numerati ſunt eo die ictus ter mille & [illegible]. [illegible] machinarum tanto clangore & [illegible] terræque tremore [illegible] [illegible] adeo ut etiam domus & templa [illegible] & in propinquis loco [illegible] fuiſſe arbitrarentur, [illegible] pene ictus numerarent. Leve damnum hoc quod eo die ab oppidanis acceperunt regii, nili quod nonnulli qui [illegible] tormenta interfecti & vulnerati ſunt. Sequenti etiam [illegible] equo [illegible] capite ſphærula tracto [illegible] periit.

[illegible] illo die D. Jacobi porta [illegible] [illegible], Rhenanam & interior adeoque [illegible] ut tandem hoſtibus acceſſum præberent. Sed & interiora porta ruina multos ex præſidiariis oppreſſit. Circa horam quartam poſt etiam quidam tormentum [illegible] a porta Rhenana ad [illegible] que [illegible] ad muros prohibebat [illegible]. Inde tormenta in [illegible] murorum partem [illegible] a porta eadem [illegible] monaſterium Monte-Mariæ erat [illegible], quæ [illegible] tempore una cum parte monaſterii cum [illegible] proſtrata eſt, ut ſine impedimento ad [illegible] fere [illegible] ipſam urbis [illegible].

Inter monaſterium Monte-Mariæ & portam Rhenanam [illegible] propinquam turris erat munitiſſima & ad oppidanos [illegible] commodiſſima. Hanc tectum cum parte quadam ipſius turris regii [illegible] & [illegible]. [illegible] quidam ex Hiſpanis centurio [illegible] una manu gladium, altera ſcalam ferens longiſſimam, ſub B ipſa muros repens & ſcala turri admota conſcendit, turrimque ſolus inter quintam & ſextam pomeridianam [illegible]. Qui cum longe lateque omnia circumſpiceret, neminem ex oppidanis videt, qui damnum inferre poſſet, [illegible] enim oppidani propter [illegible] ictus ad eam partem accedere. [illegible] ſigno dato [illegible] multis, quorum [illegible] accurrentes centurionem [illegible] ſequuntur. [illegible] cum [illegible] hoſtem muri partem occupaſſe & [illegible] oppidanis ex [illegible], [illegible] ex [illegible], Hiſpanos ut expelleret conatus eſt. Erat autem turris [illegible] oppidanis propinqua, [illegible] Hiſpani [illegible] turri potirentur. Quare oppidani multis [illegible] & [illegible] in turrim [illegible] [illegible] ſanguine [illegible] a turri [illegible] Hiſpanos, turrimque ſumma cum pertinacia defendunt. Attrahunt oppidani machinam ut Hiſpanos [illegible],

A illi ex contra emiſſa e [illegible] ſphærula machinam [illegible].

Hæc dum [illegible] utrinque geruntur, Chauſius in dextero femore circa inguen globo tormentario graviter vulneratus [illegible] [illegible] a ſuis ſublatus, in hoſpitium ſuum reducitur, & chirurgus qui vulneri medicinam adhiberet, quæritur. Non parum infortunium hoc animos Noveſienſium [illegible]. Cæteri enim [illegible] Hiſpanos [illegible] [illegible] deſtiterunt, qui turrim magna cum laude defenderunt, multique ex hoſtibus interfecerunt. Quidam [illegible] ex illis Hiſpanis deſcendens ad Parmenſem venit, [illegible] qualitatem [illegible] murorum & urbis, docetque expugnationem fore facilem, nullas in ea parte urbis operas factas, omnia plana eſſe nec quicquam aditum impedire. [illegible] in medium hæc [illegible] præda [illegible] [illegible]. [illegible] regii [illegible] muro, nec aliquid inter ipſum & oppidanos erat [illegible], præter [illegible] ruderum & lapidum acervum. Propter feſtum autem D. Jacobi Hiſpani vehementer oppugnationem urgebant, ſed prudentiſſimus princeps ab inſtanti in noctem uſque in ſequentem diem oppugnationem differendam cenſuit, ne [illegible] C [illegible]. [illegible] ne repararentur in oppido, quæ illo die erant diſturbata ruina, gravioribus tormentis ex urbis & [illegible] defendebantur.

Poſtridie vix orto ſole centuriones quidam oppidani ad Chauſium veniunt, oppidi illis qualitatem & periculi magnitudinem exponunt, petentes ut quid agendum eſſet decerneret. Ille dolorem [illegible] vehementem [illegible], ſuadet, deditionem quoquo modo poſſent cum hoſte [illegible]. In caſtris autem omnia ad oppugnationem [illegible] D [illegible]. Metuentes oppidani murorum ruina commoti, [illegible] malo turbati, divina ira perculſi, urbis [illegible] & capitis periculo perterriti, communicato inter ſe conſilio, centurionem [illegible] & [illegible] Gaudentium ab [illegible] in caſtra mittunt, qui vitam ab hoſte [illegible] deditionem facerent. Hi [illegible] portam Rhenanam per ruinas emiſſi, ſtatim comprehenſi & in caſtra adducti ſunt, cumque cauſam adventus ſui aperuiſſent, [illegible] quidam [illegible], ad ſuum celſitudinem [illegible], [illegible] quid de illis agendum eſſet. Reſpondiſſe fertur princeps [illegible] E [illegible] ut ad [illegible] [illegible], & mortem [illegible] [illegible], [illegible], cum de [illegible] [illegible] [illegible] opprimerent. Ad hæc [illegible] [illegible] redierunt.

Ab hora quarta uſque ad ſextam [illegible] [illegible] e [illegible] ex Herdena [illegible] [illegible] lignorum [illegible] ad ipſa mœnia [illegible] cum [illegible] clangore [illegible].

Interea alii atque alii ex oppidanis in vallo A stabant, an[illegible] in conspectu regiorum [illegible]cientes, & supplices manus protendentes vitam multo cum [illegible] precabantur. [illegible] dies tres a suis [illegible] ex urbe venientes, ipsa flumen transnavit & in castra venientes comprehenduntur, & vinclis compedibus in [illegible] quae in insula erant, servantur.

Hispani morae impatientes, urbem ulterius invadere cupiebant. Tandem Parmensis cum tempus esse oppugnandae urbis arbitraretur, manu signum dedisse fertur; a vero Hispanis non expectato principis imperio [illegible] Hispanis impressione facta [illegible] urbem [illegible] aliquot singulari damno, tres enim aut quatuor tantum ceciderunt, urbem invadunt. Mox [illegible] super portam inferiorem (nam deiecta prius erat) Hispanis [illegible]. Oppidani videntes hostium furorem, stationes suas deserunt, & in turrim sese nonnulli recipiunt: ubi paulo post victi & trucidati sunt. Statim per omnes plateas sursum & deorsum cursitur, & loca omnia occupantur. Fecerunt hoc Germani & Galli Belgici, qui ad portam superiorem castra sua habebant [illegible]. Cum autem fama captae urbis ad eos venisset, applicatis scalis ad moenia, & ipsi in oppidum desiliunt, idem & Burgundi fecerunt. Qui in insula erant, flumen tranantes in oppidum per ruinas irrumpunt. Obvii quique occidebantur: pueri, feminae, & aetate confecti parcebatur. Multi cives interficiebantur. Treceni ex praesidiariis in porta superiori erant collecti, qui omnes ut descenderent cogebantur, & statim detrahentes sua ipsis vestimenta, misere mactabantur. Treceni & amplius erumpentes per castra salvos se posse evadere sperabant, sed ab equitibus, qui coronae instar urbem cingentes observabant, ne quis elaberetur, in agro suburbano trucidati sunt. Sed quid multa? Hic murorum portarumque & turrium ruinis [illegible] & immenso [illegible] sanguine civitas Novesiana.

Hic arma & equos, illinc quibus ante superbi,
Funeraque orba rogis, neglectaque membra relinquunt.

Dum haec toto passim oppido geruntur, quidam gubernatorem Cloetum hospitium quaerentes tandem invenerunt. Decumbebat ille saucius: & uxor cum duabus sororibus ante lectum mariti sedebant, adhuc rerum quae gerebantur ignarae. Qui ad eum venere de quibusdam arcanis interrogare coeperunt. Interea nunciatur incendium excitatum esse: erat autem multa materies quae flammam facile corriperet, magnaque lignorum copia iuxta portam Rhenanam comportata, ut hosti nunc ingressuro aditus praecludi posset. Hic ex pulvere male custodito [illegible] ardentibus huc illuc proiectis [illegible] fomentum invenit, & transgressa flamma ventoque violentius aucta, in tectum cuiusdam domus vicinae [illegible] fertur. Statimque domus flagrare coepit. Cloetus audito incendio rogavit ubi illud esset excitatum: responsum est ei: Iuxta portam Rhenanam; ad quod ille: Ergo inquit, potior pars urbis deflagrabit. Constat enim hoc luce clarius, Cloetum & suos per totam urbem in multis in domibus, imo & in ipsa abbatia vasa pulvere tormentario plena, & ignis fomenta apposuisse, [illegible]. Ea de causa, ut si quando Parmensis ipsos & urbem in deditionem accepisset, & liberos [illegible] ut cum diu procul abesset, [illegible] incendio pulvere simul universa [illegible] universa praeda, ne hostis potiretur, deflagraret. Eventu hoc [illegible] non caruit: in multis simul locis uno momento flamma coniuncto densissimo fumo erumpebat. Tantamque flammarum vim fumumque pulvis tormentarius ceteraque ignis capax materies, ut caelum ipsum etiam [illegible], atque odore sulphureo infici videretur, excitavit. Princeps Parmensis videns incendium undequaque grassatum, & urbem multis in locis fumantem, equo cum suis centurionibus desiliens, milites ut incendium extinguerent, multo labore coegit, sed & ipse cum suis chiliarchis multam operam in apportanda aqua impendit. Verum quia putei a Geusiis suis haereticis obturati erant, situlae & catenae sublatae, ne aqua hauriri posset, incendium praevaluit, totaque fere urbs penitus deflagrata est. Itaque Parmensis nihil se efficere posse videns, iustum Dei iudicium, & flagellum in Geusios immissum [illegible]. Milites interim regii omnem quam potuerant ex incendio ereptam praedam in castra deferebant. Captivantur cives, feminae liberi nuptaeque puellae, nonnulli etiam praedones, qui sese [illegible] redimere nequibant, interficiebantur (a). Hoc modo civitas munitissima quae Carolo audaci duci Burgundionum plusquam integro anno restitit, vix biduo in potestatem regis Hispaniarum 26 Julii venit, unde quidam non ineleganter lusit. [a]

Nussia Burgundo toto quae restitit anno
Farnesios ea nunc biduo non sustinet uno.

Novesium (b), ante munitorum turriumque potens, dives opum civitas, superba & famae avida, subversa ut rebellatrix, [illegible] [b]

(a) In margine [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
(b) In margine [illegible]
[illegible]

[illegible]

A ut ſuperiſſet libera ſeruatione omnibus operibus ſuis vacuata eſt, ægre veſtigia clarandorum perſtiſſe monſtrabit admodum pauca. Relicta ſunt paucula domus apud diſturbatam portam introeuntium ad urbem egredientibus a monaſterio Minoritarum ad portam ſuperiorem ab utraque parte, cæteris omnibus conflagratis & in acervum lapidum redactis. Excidium Hieroſolymitanæ urbis imaginationum quidem hic valde eſt. Unde quidam mœſtus cecinit.

Nuſſia de nobili nunc ſit nomine dicta,

Nunc vero nihil eſt, niſi que decoris habet

B Diſtichon adjecit in quo annus habetur

Nil [illegible]

[illegible] Hiſpanis, [illegible].

Plerumque fieri videmus, a Deo potentes monarchas in perniciem maximarum urbium excitari.

Repleta erant omnia cadaveribus, crepitabant flammæ ſævo per urbem incendio, quæ aliorum domibus invecta vicinas ſimul depaſcebant. Et licet Alexander milites abſtinere & receptui canere jubet, vulgi tamen ira ſemel progreſſa in poteſtatem necandi, nequaquam mitigabatur.

C Clouti ſupplicium. Cloutius antequam incendium vires ſuas cepiſſet, captus ab Hiſpanis interrogatur, cujus auctoritate hanc urbem tam fraudulenter invaſiſſet: reſpondet, auctoritate comitis a *Nuenaar*, qui Truchſeſio militaret, ut hoc medio ſuas ditiones recuperaret. Commiſſionem ut oſtendat, urgent, vel de tribus menſibus jam elapſis. Cloutius ſe quidem habere, reſpondet, ſi induciæ darentur dies, invenire nequibat. Quærentibus cur ſtanneam monetam cuderet, cum necdum obſeſſus fuiſſet, nec id more belli fieri,

D cum paſſim omnibus in locis ſui prædones prædam ingentem egiſſent, civitatem civeſque omnes exhauſiſſent, talem ſe ex rapina cudere debuiſſe pecuniam, plena aureo numiſmate manu oblatus, & in faciem percuſſus, nihil reſpondere potuit, præterquam quod miles eſſet & multa officium feciſſet. Alii econtra ſe non militem, ſed prædonem egiſſe, proinde non ignoraſſe illum, quod ab imperio, uti & domini ſui proſcriptum eſſet, propterea ut ad mortem ſe præparet, hortantur, nec veniæ locum eſſe, ſed proſcripti pœnam luere debere. Ille mortis mentione examinatus, cum vitam precaretur,

E nihil impetrare potuit. Porro cum diu multumque reluctaretur, & ad Parmenſis colloquium admitti cuperet, reſponſum illi eſt, indignum ſe eſſe quem Parmenſis videat. Et ſimul his dictis collo ejus laqueus injicitur, ex lecto trahitur, poſt hæc alligatur curvato ad hunc capite, & ſtrangulatus e feneſtra domus ſuæ apud forum, a proprio ſuo carnifice, cujus opera ante in civitate uſus fuerat, clamante: Ecce Cloutium hujus civitatis, & civium Nouæſienſium capitaneum. Mox

A concionator Calvinianus cum aliis duobus centurionibus adducuntur, nobilis in *plena Herſ*. qui una ſuſpendio mulctantur. Multi partibus ſupplicio in medio foro afficiuntur, multique decollantur. Dum prope hos incendium venturum erat, præciſis laqueis eorum corpora tabida & ab incendio ata in cloacam, quæ medio in foro conſpicitur, projiciuntur, tandem deinde aliquot diebus exhalant fœtorem. Hic finis Cloutii paucos ante dies apud Coloniam minitantis ſe omnia furtum & deorſum conſecturum prophetantis, hominis ſceleſtiſſimi, patriæque ſuæ

B vaſtatoris & deprædatoris celeberrimi. Nuſquam ius, nuſquam religio, nobilior erat qui plura diripuerat, quaſi præmia congeſtæ fortitudinis.

Senatus Coloniensis legatos ad Parmensem. Vigeſimo nono Julii ampliſſimus ſenatus Colonienſis legationem magnificam cum honorario ad principem Parmenſem miſit, qui principi de felici ſucceſſu contra eccleſiæ catholicæ hoſtes nomine ſenatus gratulabantur. Veterem amicitiæ, confœderationis & pactorum olim inter domum Burgundicam &

C rempublicam Colonienſem factorum obſervantiam & petebant & aſſerebant, civitatem atque ejus incolas ut regia majeſtas ejuſque gubernatores ſemper & ubique commendatos habeant flagitantes. Parmenſis oblationem gratiſſimo animo acceptans, petiit ut ſi ſenatui hæc legatio cordi eſſet, ut eſſe non dubitabat, regiæ majeſtatis perduelles, qui in urbe erant, ejiceret, nec in poſterum alios reciperet. Idem tertia die Auguſti

Parmenſis perduelles Colonia expetit. per Ferdinandum *Lopez* principis petiit, triginta ſex, quos perduellionis reos judicabat,

D ſcripto ſenatui offerens. Re ad ſenatum relata, maturum habitum eſt conſilium decretum tandem eos qui ſpe & juramento in urbem recepti erant, ſe oneri reipublicæ non fore, & tamen cum rege Hiſpaniæ male convenirent, dimittendos ſeu ablegandos eſſe, nec alios in poſterum recipiendos eſſe, qui cum tanto imperii membro in ſimultatem diſcordiamque veniſſent. Patrius enim mos eſt, nullum in civium album recipi, qui non juramento prius affirmet, ſe neque civitati, neque civibus oneri eſſe, aut futurum, quod & denunciari illi fecerant.

E Quare ſenatus mandato ab octo præcipuis inchoatum eſt, quibus civilis cohabitatio eſt interdicta.

Gladium & galerum a Sixto V. accipit. Ipſis Kalendis Auguſti illuſtriſſimus princeps Parmenſis gladium & galerum perpetuum honoris teſtimonium a pontifice Sixto quinto miſſum in monaſterio Vallis-gratiæ accepit. Comes Arenbergius, Mansfeldius & alii præcipui exercitus duces & chiliarchæ, mane ex caſtris in munitionem Vallis-gratiæ veniebant, eratque apparatus maximus, cui etiam triumpho ſpectator ex improviſo interfui. Mane circa horam octavam omnis exercitus fere in armis erat,

pariſque

A pariterque circum monasterium stationes & excubias erant. Nuncius apostolicus Vercellensis [illegible] aeneis [illegible] venit [illegible] ante omnia [illegible] tormenta cum [illegible] expolita sunt, ut ipse Nuncius [illegible] Tubae [illegible] nequam Parmensis [illegible] ingrederetur [illegible] ligatum [illegible] harmonia [illegible] modulabantur. [illegible] principes [illegible] tormenta [illegible] sunt [illegible] cum devotione [illegible], omnes [illegible] adfuerunt. Archiepiscopus Coloniensis Ernestus, & principes Juliae atque Clivia Joannes, [illegible] ampliorem [illegible] condecorarent ad [illegible] Parmensem [illegible] veniebat, [illegible] dexteram, alter [illegible] Missa figuralis [illegible] gaudio [illegible] rando, [illegible] cantabatur & modulabatur. Cum ad communionem ventum esset, Pa[illegible] pietate & devotione [illegible] Eucharistiam percipiebat. Sacro finito, episcopus Vercellensis [illegible] habuit ad [illegible], deinde ad capitaneos [illegible] militares [illegible]. Ad Parmensem [illegible] conversus, [illegible] sedis apostolicae [illegible], & literas summi pontificis, quas Antonius [illegible] Venetus, [illegible] cum gladio & galero attulerat, per oratorem [illegible] legi iubebat, [illegible] tenor [illegible] erat:

Dilecto filio, nobili viro, Alexandro Farnesio, Parmae & Placentiae principi, ac regis Catholici in suo Flandriae capitaneo generali.

Dilecte fili, nobilis vir, salutem.

[illegible] *Nullis magis [illegible] amor, quam [illegible] spectatissimae virtutis tuae celebrantur [illegible] ab omnibus [illegible] cum laude prudentia, constantia, fortitudinem, [illegible] in bello [illegible], [illegible] tanta a rege catholico [illegible] a prima aetate administranda. Sed, [illegible] per se, ac [illegible] humana omnia, [illegible] illa [illegible] maxima & [illegible] virtutis tuae [illegible], quae laboribus a Deo, [illegible] praemia, quae [illegible] spectare [illegible] habemus, [illegible] tuae [illegible] agere, quod [illegible] tuae in primis opera [illegible] omnium [illegible], [illegible] impietudine, & [illegible] perniciosissima [illegible] tantam in re [illegible] incredibilemque a se promeritum [illegible] quae etiam spe [illegible] causa. Quia igitur totus & corpore & animo occupatus es in catholica religione tuenda, atque [illegible] hostibus defendas [illegible] nobilitatis tuae per [illegible] Germaniae patriciam [illegible], [illegible] nostram [illegible], [illegible] cum generis [illegible] nobilitate in primis [illegible], [illegible] & [illegible], [illegible] Romanorum pontificum [illegible] benedictum in [illegible] sancta Natalis Domini nostri Jesu Christi celebritate, non ut in adversos Christi hostes [illegible] (re enim ipsa semper [illegible] posse [illegible] ardentius,) sed ut habeas hoc a nobis [illegible] virtutis tuae. Oramus Deum, ut caput tuum muniatur galea salutis, & [illegible] gladio spiritus armetur, atque hoc [illegible] pro gladio [illegible] ad suam [illegible] gloriam, [illegible], [illegible] salutem. Volumus autem hac [illegible] per [illegible] causa, per aliquem in Ecclesiastica dignitate constitutum, [illegible] satisfacere [illegible] autem [illegible] poenitentibus & confessis, de Dei misericordia [illegible], beatorum apostolorum Petri & Pauli, ac nostra auctoritate, [illegible] quinque annos ac totidem quadragenas [illegible], de thesauro Ecclesiae largimur. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 2[illegible] Maii anno 1586 pontificatus nostri secundo.*

Lectis literis, Parmensis ad altare [illegible] Vercellensem flexis genibus sedens, [illegible] & [illegible] impositis, sacramentum [illegible] catholicae religionis praestat. Deinde abbas qui [illegible] rubra [illegible] manus astabat, gladium qui in altari per integrum sacrificium missae positus stabat, cuius [illegible] lapidibus pretiosis [illegible] inhaerebat, accipiens, cum [illegible] reverentia Vercellensi tradidit: Vercellensis continuo Parmensi in genibus sedenti cum benedictione tradidit. Parmensis porro postquam benedictionem accepisset, [illegible] comiti servandum suo nomine [illegible]. His ita gestis, principes principi congratulantur, *Te Deum laudamus* canitur, magnus [illegible] tormentorum [illegible] ut [illegible] re [illegible] in castris [illegible], [illegible] spectacula, [illegible] ludicras pugnasque [illegible] nullus in castris erat, qui non spectatu dignum aliquid [illegible]. Insignem eo die triumphum in castris Novesianis spectabant.

Eodem die [illegible] cum [illegible], triumpho peracto, & [illegible] in castra dedu[illegible] Novesium, ut coram omnia viderem quae ante ab [illegible] audiebam. Civitatem intrans maiora esse mala comperiebam quam fama ferebat, plurimi cives, matresque & pueri interfecti, crematique passim per plateas, & [illegible] ad ossa [illegible] iacebant. [illegible] omnia, a culminibus cremata, a fundamentis diruta. Facta est habitatio deserta, [illegible] erat qui tabernaculo (quorum [illegible] numerus permanserat [illegible] Et adhuc [illegible] & [illegible] potest? [illegible] oculi qui haec videre possunt: [illegible] & immites animi qui in tantis doloribus [illegible]. Quocumque enim circumferebamus oculos, nihil erat quod cernere

delectabor, urbe tota acervum lapidum, ſe pulchrum monumentum, hoſti ſpectantibus ac currum [illegible] repleta [illegible] ex acto totam per urbem [illegible] Modo ex parva incolumes quadrat, ſed [illegible] & [illegible] vetula [illegible] parvis [illegible] abducta quas [illegible] Geuſios, deinde [illegible] ad turpitudinem non ad [illegible] ſervarat. Quis hæc videns non [illegible]? Quis ſiccis oculis [illegible] urbem [illegible] ſtatum deletam, templaque a majoribus noſtris Deo ſacrata tam impie flammis cremata, monaſteria everſa, in cineres redacta, inter quæ [illegible] Monaſterium Minoritarum & monialium tertiæ Regulæ, Mons ſancti Michaelis nuncupatum ab igne illæſa permanſerunt, de aliis nihil reliquum niſi templi [illegible], tectis crematis. Emendemus ergo, quod hi ſuperſtites manſ[illegible], gratias Deo agentes, proinde ipſum rogantes ut iram ſuam in nos conceptam avertat, noſtrique miſereatur pacemque det, & in miſeria adverſitatibus patientiam, ad ſuſtinendumque tum fortitudinem, tum promptitudinem. Sed nec innumeras [illegible] Novemenſes perpeſſi ſunt, ut filii etiam in auctione conſtituerentur, inter [illegible], quo cum abduceret uxorem, quæ virginem filiam [illegible], ut [illegible] redigerent, ut porta & turres & muri [illegible] quæ [illegible] ſuæ [illegible] ſubvenire. Quod propterea [illegible] & innumera flagella pertulerunt, ex his omnibus [illegible] Deum cognoſcere potuiſſent. Sed Deum non glorificarunt ut debebant, aut gratias egerunt, ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, dicentes quidem ſe noſſe Deum, factis autem negabant.

[illegible] Omnibus [illegible], domus noſtras [illegible] invenit, proinde partem quoque librorum noſtrorum, quæ conſervabatur in domo dominorum Campenſium in platea [illegible], regiſtraque [illegible] noſtrorum [illegible]. Hos altero die ingreſſus [illegible] deciſum [illegible] a [illegible] redemptos [illegible]. Paucis poſt diebus quaſdam literas ſignatas Duſſeldorpii, quaſdam Coloniæ diverſo tempore & pretio redemi, contentusque [illegible] reſtituta. Dei munere dubio procul factum quod iſtæ noſtræ literæ in mediis flammis conſervatæ ad noſtras manus tandem pervenerint: cui gloria & honor in omne ævum. Pretium quod pro literis noſtris & regiſtris expendimus extendit ſe ad [illegible] ſlor. currentis valoris Colonienſis.

Nuſſia quæ alias inter civitates Rhenanas ut roſa florebat, nunc penitus cecidit [illegible] ſuo in honore & decore olim.

Septimo vero menſis ejuſdem cum parte exercitus princeps Murſam venit, Parmæ ſe dedidit, porta [illegible] aperiuntur, imperata faciunt. Quod oppidum cum ad ducem Cliviæ pertineat, nihil quod Alpenſis comitis [illegible] quondam [illegible] conceſſum erat, Parmenſis [illegible] in eo mutavit, ſed omnia ducis [illegible] reliquit.

Nono Auguſti Alpenſe caſtrum cum territorio in poteſtatem principis Parmenſis venit, ea conditione ut præſidiarii ſub tutela regiorum Rhenum traducerentur.

Decimo tertio Berckam [illegible] obſidere, & poſtridie [illegible], ut decimo quinto die myoparones [illegible] ſub [illegible] anchoris, ſecundo flumine deſcenderent, atque fuga ſibi ſalutem quærerent. Profligatisque myoparonibus, [illegible] ſumma contentione inſulam quæ in conſpectu urbis eſt, oppugnarunt & expugnarunt, atque poſtridie novem tormenta in eam invecta muniverunt. Deinde & aliis [illegible] propugnaculis vallisque caſtrenſibus oppidulum cinxerunt, atque ita [illegible], ut nulli aditus ad [illegible] pateat. Præſidiarii qui ultra bis mille in oppido ſub Schenckio gubernatore eſſe dicuntur, diligenter illud tuentur. Quidam tamen Anglorum certa conjectura augurantes oppidum in poteſtatem Parmenſis venturum, transfugiunt in caſtra principis, qui eos recepit, & ſtipendia ut ceteris [illegible].

Interea Leceſtrius omnes vires colligit omnemque adhibet diligentiam ut Berckenſem obſidionem ſolvat. Quinquaginta igitur ſigna peditum, inter quæ [illegible] Hiberni ſub duce Portiamo, Hibernus pro rege, [illegible] omnes & arcubus ſagittisque armati, multi quoque qui in [illegible] incedere dicuntur, & viginti quatuor equitum cohortes [illegible] ponte [illegible] in terram Clivenſem ducit. Sed Parmenſis principis potentiam metuens, inter Xantenum & Elcam caſtra poſuit, quæ [illegible] curribus & vallo ita munivit, itinera omnia ita obſtruxit & effodit, ut nullus hoſti ad illa ſit relictus acceſſus. Nuenarius quoque in duobus equitum millibus colligendis ſtrenue, [illegible] in loco occupatur. Interea Parmenſis traductis aliquot equitum cohortibus caſtra Anglicana oppugnare ſtatuit.

Elector Colonienſis his diebus caput quibuſdam ex auctoribus latrocinii illati in *Junckersdorff* nuper perpetrati vindicare cupit, quos prope locum facti latrocinii ex arbore ſuſpendere fecit.

Ordinum myoparones ſex, armis, tormentis, & præſidiis inſtructiſſimi non procul a Weſala in anchoris ſtabant, Rhenumque [illegible] ſervabant. Parmenſis eos aut deprimendi aut capiendi quærens opportunitatem, undecimo die Septembris, ſummo

(a) [illegible]

mane, cum duobus ſclopetariorum millibus & [illegible] naves magna celeritate ad [illegible] contendit. Sclopetarii in aggeribus utrinque [illegible] globorum [illegible] in naves hoſtiles mittunt, ne quis [illegible] pergens [illegible] incolumis poſſet permanere. Interea [illegible] aliquot [illegible] ſub aggere [illegible] cum [illegible] & pertinacia, ut quædam [illegible] depreſſæ ſint, aliæ in [illegible]

Princeps Parmenſis [illegible] factus magnam eſſe in oppido [illegible] annonæ [illegible] panis [illegible] præterea & peſtem [illegible] quondam ſævire, [illegible] itaque [illegible] quas in caſtris habebat [illegible] non jam oppidum expugnare [illegible], ſed fame & miſeria ad deditionem compellere decrevit. Munitiſſima igitur propugnacula inchoata [illegible], [illegible] fortiſſimo præſidio, omnibuſque rebus neceſſariis [illegible] refecto, duodecimo [illegible] caſtra ſuccendi & ab oppido moveri juſſit. Coloniæ aliquot naves & [illegible] juſſit, & Weſtaliam tranſportari, [illegible] pontem [illegible] Rhenum [illegible] [illegible] ad monaſterium Carthuſianorum intra Weſtaliam. Hunc Parmenſis ab utraque Rheni parte [illegible] cuſtodias mandavit, ut exercitum ad hoſtes [illegible] traduceret.

Eodem fere tempore quo Novelium a Parmenſi expugnabatur [illegible] noſter [illegible] [illegible] Nos [illegible] igitur [illegible] abbatiam [illegible] Quoniam Noveſienſis [illegible] fratribus [illegible] ſecularium [illegible] Ut autem [illegible] montes aureos [illegible], bona noſtra [illegible] offert, [illegible] aperte ſuadet. Inſtat hoc modo clanculum per ſuos apud abbatem Tuitienſem, ut ipſe rurſum [illegible] ad [illegible] Corporis Chriſti monaſterio apud epiſcopum Vercellenſem [illegible], unionem [illegible] Noveſianos tranſferendos eſſe, [illegible] omnes in illam tranſlationem [illegible] noſtros [illegible] vel [illegible] Abbas facile perſuaſus, Vercellenſem, qui tunc temporis Coloniæ agebat, adit, eique negotium exponit, ut me vocet, coramque examinet. [illegible] certo [illegible] omnium fratrum Noveſienſium voluntatem [illegible] eſſe promptam. Vocor a Vercellenſi [illegible] abierat nuncius, comparatis ad me [illegible] ad Vercellenſem me vocatum eſſe [illegible] [illegible] quod contra [illegible] epiſcopo. Ego [illegible] cauſam [illegible] hac [illegible] nolle, propterea [illegible] reſpondendum [illegible]

poſſet. Intelligens hoc negotium [illegible] cum fratribus [illegible], ſi de mea dubitarent fide, placere [illegible] quem vellent, [illegible] reſpondent [illegible]. Adjungitur Petrus [illegible]. Cum ad monaſterium Carmelitarum veniſſemus, [illegible] eſſe [illegible], abbatem [illegible] Tuitienſem cum [illegible] ad Vercellenſem ingredientem & egredientem vidi, nobis ut exſpectaremus mandabatur. Poſtea [illegible], interrogabar, [illegible] abbatis, a Vercellenſi, an [illegible] Novelium [illegible] & expugnato [illegible] haberemus. Reſpondi Novelium adhuc occupari a [illegible] eſſe incertum. Ideo [illegible] Noveſium, an [illegible] ædificare vellemus. Reſpondi, non in noſtra quidem eſſe voluntate neque poteſtate, ſed majorum [illegible] præda noſtra eſſe [illegible] omnia bona mobilia ablata, [illegible] commodum pro monaſterio [illegible] non habere, neque ſi haberemus ædificare poſſe. Quærit quod ſi majores concederent, an [illegible] migrare? Non eſſe in poteſtate generalis ordinis noſtri, & reverendiſſimi archiepiſcopi Coloni[illegible] quidquid [illegible] decernerent nobis maxi[illegible]opere placere, [illegible] unionem cum fratribus Corporis Chriſti [illegible] & corroboraſſe, nos neutiquam dubitare quin [illegible] placeat, abſque [illegible] & conſenſu porro nos nihil [illegible] poſſe tum debere. Audiens hæc quidam abbatis [illegible], [illegible] unionem extra conſenſum & voluntatem ordinatam [illegible], adeoque viribus omnibus carere, abbatem propterea adhuc poſſe in cœpto ſuo pergere. Ego contra generalem mandatum habere aſſeverabam, quod [illegible] ſuæ [illegible] cedat nihil [illegible]. Ille negabat habuiſſe. Ego affirmabam, licet quidem [illegible] generalem propria ſua auctoritate nobiſcum egiſſe. Adjungit Vercellenſis: Bene, quod ſi abbatis monaſterium cum omnibus fratribus ſuis & privilegiis in [illegible] admitteretis monaſterium, nihilominus vos cum [illegible] fratribus maneretis, & ſic [illegible] conſtaretur unum monaſterium. Reſpondi negotium eſſe arduum & ſupra vires meas, ad ſuperiores noſtros ſpectare, hos abſque illorum conſenſu, voluntate & juſſu permittere [illegible], [illegible] abbatem, quod [illegible] monaſteria ſimul conjungi non poſſint unius profeſſionis, [illegible] diverſarum profeſſionum, & ordinum album cum nigro nullum habere commercium. Vercellenſis ergo, inquit, nihil citra voluntatem & conſenſum [illegible], generalis & ordinarii loci facere, admittere vel concedere poteſtis? Nihil omnino, inquam. Bene eſt, inquit abite. Data benedictione, ad monaſterium reverti [illegible]. [illegible] erant [illegible] [illegible] ponebant me [illegible] abbatem [illegible] debuiſſe, [illegible]

[illegible] per vim permaneret.

His ita geſtis, expugnatum Novesium & crematur, abbatiſſa abbatiam ejus conſtagratam videns, obtentam a noſtris occaſionem e re ſua eſſe exiſtimavit. Ego propterea cum quibusdam meis canonicis [illegible] quod ſibi a noſtris ſcriptum erat aperui. Quibus equidem bonum eſſe parum obtentus placuit, quo via [illegible] damnum reſarciendum eſſe exiſtimabant. Erat quidam canonicus reverendiſſimi [illegible] ſuæ celſitudini & charus & perquam familiaris. hic apud reverendiſſimum archiepiſcopum admirare, ut quod a noſtris petebatur, ſuadebat enim eos omnes ita conſentiſſe [illegible] celſitudo admitteret & roboraret eſſe enim e re cleri, ut canonicorum [illegible] & canonicam augerentur. In [illegible] perſuaſus reverendiſſimus ad me ſcribit. Tenor litterarum hic erat.

Petr. Compar. Chr. [illegible] ſcribit [illegible] Colonienſi.

Ernestus *Dei gratia electus & confirmatus archiepiſcopus & elector Colonienſis, epiſcopus Leodienſis, adminiſtrator epiſcopatuum Hildeſhemenſis & Friſingenſis, comes palatinus Rheni, ſuperioris & inferioris Bavariæ, Weſtphaliæ, Angariæ & Bulloni dux, marchio in Franchimont.*

Venerabilis, religioſe, dilecte, devote, voluntatem & gratiam mandamus, ut harum tenore, in quem finem [illegible] [illegible] quæ nos [illegible] concernunt, [illegible] præſentia indigemus [illegible] gratiaſque [illegible] propter ſumus. Datum in noſtra manſione Cæſaris inſulana 6. Auguſti 1586.

Ernestus Princeps Elector.

Venerabili ac religioſo, dilecto noſtro, devoto N. N. priori monaſterii Corporis Chriſti in civitate noſtra Colonienſi.

Ad [illegible] [illegible]

His acceptis litteris, ad me noſtri concurrunt reverendiſſimi noſtri voluntatem ſcire cupientes quo percepta conſultum fore exiſtimant, ut [illegible] loco convenam eo quo vocabar me reciperem. Quarto nonas ipſi cui eo veniens conſtare [illegible] in primis, tandem incipiunt dubitare & reſpondere, negotium meum arduum eſſe. Principum propterea ne alteri reverendiſſimo, quam quod ipſo viſum eſſet reſpondeam. Unionem non eſſe [illegible] auctoritatem [illegible] mei caſſatam ſe proinde me neque agnoſcere neque [illegible] habere. Ut frater cum fratre eo [illegible] Ego quidem licet eorum [illegible] & manu mihi [illegible] tamen animo. Adiungunt ig[illegible] [illegible] & reſponſionis meæ [illegible]. Dusseldorpium ubi venuſſemus [illegible] [illegible] Quirini conveniremus [illegible] quarto ex illo [illegible] de hac [illegible] reverendiſſimi conſtaret, [illegible] [illegible] de unione ego debere perſuadere poteram.) Illa ſe ſcire negabat, tamen in reverendiſſimi ſocellanum Cæſaris Werdenæ admonet, cum forſitan negotium perſpectum habere ſciebat quo demiſſo, Cæſaris Werdenam 1. Auguſti eo [illegible], dudumque uſque ad 10 eiuſdem menſis nullo accepto reſponſo habitus tandem admiſſus, ſuæ celſitudinis voluntatem humiliter petivimus. Reſpondens reverendiſſimus canonicos [illegible] [illegible] cum fratribus Corporis Chriſti perſtare nec [illegible] ſe velle, cum ob horum temporum calamitatem tum præcipue ob damnum irrecuperabile, quod Novesiana civitas antiquiſſima & celeberrima expugnando cremandoque acciderit: propterea ſe non tantum exſtimare animo, ſed modo etiam omnibus conari ſe jam [illegible] quæque omnia quærere, ut tanta civitas calamitas & excidio ſuccurratur, civium extremæ inopiæ medeatur. Noſtrum monaſterium ſuburbanum bonaque non infimum eſſe medium [illegible] Novesii permaneant, & non Coloniam tranſportentur. Unionem illam Coloniæ factam infringendam, noſtros ordine cum ſuis Novesium tranſituri cum canonicis divi Quirini accumdam e re noſtra eſſe exiſtimat: a me igitur quid [illegible] audire volui. Ad quæ ego, non eſſe, reſpondeo, in mea voluntate vel arbitrio [illegible] ſuæ celſitudini [illegible] ſed hoc omnium fratrum conventualium [illegible] reſponſi debere, æquum eſſe iudicabam. Pollicetur eos omnes me convocaturum, & quod mihi congregati daturi eſſent reſponſi, ſuæ celſitudini manifeſtarem. Ut autem meis verbis major fides adhiberetur, mihi ipſius celſitudinis voluntatem jam mihi declaratam in ſcriptis dari peti. Proinde & illos abeo a Cæſaris in domo Campenſium dominorum Novesii relaturi reſpondere obtinere rogabam. Juſſit quod volebam dari. Habitis litteris Novesium pergo, abeo ergo Capitaneus [illegible] mihi [illegible] dare voluit, ſed ad dominum [illegible] qui ſibi domum vendiderat [illegible] & [illegible] & cum [illegible] magno redemiſſet. Ad Coloniam veniens de noſtris fratribus Corporis Chriſti [illegible] de mea protectione magis & querelas pati cogebar. Convenientibus ſed mea protectione convocatis omnibus aperui, litterasque ad noſtros fratres [illegible] ipſis prælegi, mentemque ſuæ celſitudinis in nos noſtrumque monaſterium declaravi, nihil erat quod eos latere volui. Tenor porro litterarum reverendiſſimi hic erat.

Ernestus *Dei gratia electus & confirmatus, &c. ut ſupra.*

Litteræ [illegible] ad [illegible] Corporis Chriſti.

Venerabiles religioſi, dilecti, devoti quandoquidem poſt interceptam & ab hoſte novissime [illegible] [illegible] civitatis noſtræ Novesienſis nobis magis nihil [illegible], quam omnem ejuſdem poſſibilem modum [illegible] & [illegible] videre, cum in præſenti [illegible] [illegible] propterea [illegible] [illegible] per [illegible] Novesienſi [illegible] vos [illegible] ex

quam ſuam etiam apud ſanctitatem ſuam pro neceſſaria diſpenſatione deinde obtinenda, quemadmodum illa antehac in ſimili caſu ſaepe obtenta fuit, curare volumus. De his noſtra mente latius horum vos pluribus informabit. Ita confidimus fore, ut conſideretis, quod omnia haec facere cogitemus ob nihil aliud, quam ad promovendum Dei honorem, communem proſperitatem, & ad veſtram propriam bonum et ſalutem. Itaque gratioſe vos requirimus, ut dictum noſtrum propoſitum ex parte veſtra libenter promovere ſtudeatis, quod vobis gratioſe compenſabimus, quemadmodum praeter haec vobis etiam bene inclinati ſumus. Datum in noſtra manſione Caſaris inſulana 17 Auguſti anno 1580.

ERNESTUS *princeps elector.*

Convocatis noſtris fratribus abſentibus, quos in propinquo habere potui, eis ipſas litteras perlegi, & quid reverendiſſimo reſpondendum eſſet ab iis ſcire volui. In primis omnes ſeſe in ordine permanſuros declararunt, & quidem reverendiſſimo patre paratos ſeſe offerebant. [illegible] proficienti, ſi modo commodum pro cultu divino locum haberent, cumque gratum. ſed cum canonicos haſitare nolle, neque unionem inire, quam hoc eſſet contra proteſtationem, votum, privilegia, ſtatuta. Abbatiſſae ſe ſubjicere indecorum valde, cum hactenus laudabili ordinis inſtituta tenuerint, & a viro correpti non a muliere. Reſpondere ſuper interrogatis dubitamus, eo quod reverendiſſimus in Weſtphaliam profectus erat, ob [illegible] & [illegible] omnia agere [illegible]. Bonn [illegible] modum Coloniae venditabatur in Novembri huius anni 14 florenos [illegible]. Hordei 1. avenae 6.

Eodem fere tempore reverendiſſimus noſter miſit Billaeum conſiliarium ſuum ad capitulum metropolitanae eccleſiae Colonienſis, petens ſibi maximam a capitulo pecuniae ſummam numerari: opus enim ea eſſe, ut veterani milites ſtipendia ceſſa acciperent, duobus annis elapſis nihil illis numeratum eſſe, ut ne hac tres urbes ſeſe in poteſtatem hoſtis tradituros fore, ob annonae ceterarumque rerum penuriam, non ſine maximo ad totius dioeceſios detrimento. Audito negotio capitulares inducias petierunt, conſultantes aliquot diebus. Super hac re nihil concluſum fuit, quia comites ad capitulum venire recuſabant. Venit tandem Johannes comes de *Reifferſcheidt* & alius quidam ſed Fryſheriam Sayn & *Tengern* miſerunt. Interrogati comites tam abſentes quam praeſentes, quod ne terminum quidem amplius in uſum belli adhibere vellent, reſponderunt quia non in ſtipendia militum, ſed in ſcorta, in meretrices ſordidiſſime, & in peregrinos quoſcunque male collocari, & quicquid a clero communi exactionibus contingeret, ni-

A hil prodeſſe amore. Si non alia media reverendiſſimus hanc patriam juvare intendat, quibus quidem potuiſſet ad ſe agre moleſteque ferre. Haud procul abeſſe quin potius duriſſima intercedat, archiepiſcoporum omnia ſomnolenter tractare, patriam deterere, externis regendam tradere. capitulares hinc nihil curare, ſtevi facere omnia, externos ruſticos clerumque mulctare & pro libitu exigere, nihil ſupereſſe quod alterum ſubminiſtrat. poſſit ſi intercedere neceſſe ſit, ſe quidem in culpa non eſſe, quippe qui pluſquam debebant impenderint. ſolere enim alias ex praebendis annue habere 1500 B daleros, his moribus belli Colonienſis durantibus vix centum. Quare petere, ſua celſitudo rectius & majori cum ratione cum ipſis & patria agat ipſumque a ſervo jam proceſſus emenſis (totis viribus uti putavit) protegat. Ad haec legatus: Quod ſi capitulum de accipienda in tam graviſſimo caſu & rebus plane afflictis pecunia non adhaeret, archiepiſcopo ſuo non ſubveniat, non cum illis tribus civitatibus ſolum, ſed cum omni dioeceſi actum fore. Milites nullas excuſationes admittere, vehementer pro ſolutione urgere, hoſtem vehementer inſtare, inſidias poſitas eſſe, his haud aliter quam pe- C cunia mederi poſſe. quod vero capitulares antiquum ſuo reverendiſſimo ab ipſis electo praeſtituros ſe diſſiciles praebeant, ipſo nihil facturos vel impenſuros pronunciare. de his omnibus proteſtari ſe, nomine ſuae celſitudinis, ipſam non perditionis cauſam, ſed captivum futurum. His dictis, legatus diſceſſit. Capitulares parumper deliberantes, ſummamque expoſitarum omnium quas reverendiſſimus hujus belli tempore a diverſis acceperat perpendentes, Billaeo legato accito exponunt: in primis ſanctiſſimum pontificem Romanum in ſubſidium hujus belli D octingenta ducatorum millia: archiepiſcopi fratrem ducem Bavariae centena coronatorum millia. Lotharingiae ducem archiepiſcopi affinem tantundem. capitulum vero matris eccleſiae pluſquam centena coronatorum millia expoſuiſſe. Telonea omnia, caſtra, oppida, praedia, agros, domos, oppignorata, ruſticos menſtruali exactione, agraria contributione emunctos, ingentem pecuniae ſummam effudiſſe. Mirari ſe in quem elargita ſit pecunia utrum, cum interim mi- E litibus ſtipendia non ſint ſoluta, patria ex hoſtium manibus nondum erepta. Nunquam, quandiu dioeceſim ſteterit, in graviori periculo atque alieno fuiſſe. ſummatim res ſuas ita eſſe compoſitas, ut neque patriam neque epiſcopum nummis, etſi libenti voluntate velint, juvare poſſint. Vires deeſſe non voluntatem. propterea petere epiſcopum ſuum, ne ſuos ob non numeratam pecuniae ſummam, & patriam hanc cariſſimam deſerat. non eſſe hoc veri paſtoris ſed mer-

contra officium hoc ſi fieri debeat, quod tamen ſe expectare minime putare, itaque [illegible] & [illegible] ferre debere. Deinque [illegible] negotium totum [illegible] commendare velle.

Habebat hoc tempore reverendiſſimus dominus [illegible] in decanatu [illegible] percrebant. Notus quidam Bavarus ignotus, aliquo cum Ingolſtadii [illegible], reverendiſſimo adeo charus, ut ipſum cubicularium ſuum perfecerit & [illegible] in primum [illegible] Antverpiam, ob [illegible] profugus factus. Hic [illegible] decanatus Colonienſis regenda [illegible] officiis deſtituta. Hieronymus tanta [illegible] rusticos & clerum [illegible] & menſtrualis [illegible], ut multi [illegible] ſua aufugerint. [illegible] tardiores eſſent, hos in carcerem [illegible] mittere mandabat, nec ante dimittebat, quam quod voluerat [illegible]. Tantus hic [illegible] erat, ut [illegible] habeo [illegible], ultra 1500 homines laqueo [illegible] fecerit. [illegible] quare ſuſpendi debeant, [illegible] reſpondebat [illegible] perpetraſſe, tanto [illegible] apud Deum [illegible]. Hic dicere ſolebat [illegible] [a]. Hunc [illegible] diabolis [illegible] tenentes [illegible].

Fratres Corporis Chriſti nos Noveſianos apud reverendum dominum decanum Traiectenſem accuſant, nos autem parare [illegible] cohabitationem [illegible] & in magno [illegible] velle, quare petere [illegible] reverentia [illegible] agat, an [illegible] modeſtiam [illegible] anni apponere [illegible]. Reſpondi quod ita facere [illegible] quando reverendiſſimus [illegible], verum ſi [illegible] poſſet habere [illegible], atque ut reverendiſſimus a propoſito ſuo [illegible], cum [illegible] a bona noſtra cedere debere [illegible] eſſet, quod tum in maximum incommodum cederet, tam parvo temporis ſpatio [illegible], [illegible] neceſſariis [illegible]. Quin & [illegible] quod [illegible] ſpatio unius anni [illegible] bonorum virorum [illegible] commenſales, [illegible]. Placuit quidem [illegible] reſponſio domino decano, ſed poſtmodum audiens [illegible] reſponſio [illegible], [illegible] reſpondere [illegible]. Actum eodem anno [illegible] Octobris.

[illegible] venerabilibus in Chriſto patres dominus [illegible], prior [illegible] Corporis Chriſti in Colonia conventuales venerabilibus

[illegible] Noveſianos [illegible] conſtitutis [illegible] Per [illegible] omnia [illegible] in [illegible].

De [illegible] fratribus [illegible] in ſua [illegible] & [illegible] monaſterii Corporis Chriſti conventuales, ſe non poſſe [illegible], [illegible] quamquam [illegible] conſortio habitantes [illegible] & [illegible] conventuales [illegible], [illegible] ut pro [illegible] utriuſque monaſterii [illegible] ſolvatur.

[illegible] monaſterii Colonienſis conventuales, ut [illegible] tempore [illegible] utrumque [illegible] arbores, [illegible] bonum & [illegible], qui [illegible] conventuales, & [illegible] ſtatuens [illegible] habemus, [illegible] conventus [illegible], & de [illegible], ſi [illegible] conventuali pro ſua parte [illegible].

[illegible] molestia [illegible] ad utrumque [illegible] conventuales. [illegible] utriuſque monaſterii [illegible], quae [illegible] & [illegible] & [illegible] charitas & benevolentia [illegible].

Quibus rebus [illegible], paratos ſe exhibent monaſterii Colonienſis fratres [illegible] fratres Noveſianos [illegible], & [illegible] hoſpitalitatis [illegible] ipſi Noveſiani [illegible] & [illegible], [illegible] diſciplinam & [illegible] ſuis [illegible] conveniant.

[illegible] & [illegible] fratres [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible] monaſterii conventuales, [illegible] & [illegible] confratres, & [illegible], ut [illegible], & [illegible] ſemper [illegible] Noveſiani [illegible], ad [illegible], [illegible] coram Deo & omnibus ſuperioribus ſuis, ſe [illegible] inter hos duos conventus [illegible] erat, [illegible] neque [illegible]

[a] Quam [illegible] Hieronymum [illegible].

et [illegible] ordines [illegible] ſua [illegible] culpa cauſam & [illegible].

Hos præſcriptos articulos & per omnia [illegible] & æqui [illegible], atteſtor ego hac mea manu [illegible] a Brabeſſem decanus [illegible].

[illegible] Dum hæc ita inter nos peruntur, ſcripſi generali de his omnibus, quid agendum ſit ab [illegible] cupiens. Reſpondit ille, ut conſtanter me archiepiſcopo opponam, nulloque [illegible] per [illegible] per totam ce[illegible] dirumpatur; quin etiam ſi tale quid fecerim, [illegible] ſententiam ipſo facto [illegible] habuit, & quid om[illegible] me unum [illegible] debeat, aperte ſuis litteris [illegible], ſi aliter acciderit quam ipſe inſtituerat. His cognitis, nolui amplius me huic negotio committere. Colonienſibus [illegible] ad [illegible] ſuos habere volentibus congregatis, quid reſpondi? Non eſſe meum [illegible] neque quicquam in [illegible] me reſpondere poſſe, ſed negotium eſſe generalis [illegible], qui nos ſua auctoritate huc [illegible] per[illegible] ſi [illegible], quicquid [illegible] eſſet, quod cum [illegible] noſtro [illegible] firmaretque nos ratum habere, quare ipſius deciſionem expectandam eſſe, [illegible] urgendum. His dictis, partim placavi Colonienſes, partim [illegible]. Noſtri vero cœperunt [illegible], quod negotium in generalem derivaſſem, quare ut Colonienſes in me exacerbarent, perſuaſere his, ut [illegible] ſibi caveant, non eſſe me eam animi, quod velim eos defraudare. Proinde aperte [illegible] Hic [illegible], ut ego eius [illegible] voluntatem, eumque ut hinc proximus diſcedat [illegible] agnoſcerem, quod tum ita me [illegible] vellet, ut etiam [illegible] a me diſcederet. Huiuſmodi aliaſque perplures moleſtias a noſtris [illegible] perferre & devorare cogebar.

13. Octobris Bedburgum oppidulum crematur [illegible] exceptis quatuor [illegible] apud portam qua Coloniam [illegible] permanſerunt [illegible] arce & monaſterio.

7. Novembris [illegible] archiepiſcopus ad [illegible] Colonienſis in [illegible] locat. Ruſticos poſtea multos [illegible] abducunt. Tum quoque prælati [illegible] ad [illegible] ab omnibus [illegible] reverendiſſimi auctoritate [illegible], qui ingentem pecuniæ ſummam emungentes, tandem [illegible] diſcedere coacti ſunt, cœperant enim cives tumultuari, ob inſolita reverendiſſimi incepta.

[illegible] Monachus quidam noſtri ordinis hoc anno [illegible] Martini epiſcopi per quietem ſomnium vidit. Putabat ſe cum ſuis [illegible] in [illegible] ſedere, ab uno latere [illegible] libris choralibus [illegible] habere, & horas ſtatas abſolvere; ab altera parte menſam quidem mappa exornatam [illegible], ſed nihil appoſitum. Dum ita haberent, ecce quidam ingreditur dicens, claudite & tollite hinc iſtos libros, nihil porro nobiſcum [illegible] eſt, [illegible] adeſt, [illegible] præparate, magni veniunt domini. Quibus dictis, ſubſequentes tres archiepiſcopi Colonienſes ingrediuntur, Truchſeſius, Bavarus, tertius ignotus, [illegible] toga [illegible], necnon [illegible] more, velata nigro ſerico facie. Inter Truchſeſium & Bavarum medius erat ſacerdos quidam candida indutus ſtola, hic medius quoque apud menſam vacuam ſedebat. His [illegible], ſtupefactus monachus cum ſuis [illegible], neſciens quid protendat viſio. Ita parum ſedentibus & circumſpicientibus tandem ſacerdos: non eſt hic locus neque amplius tempus manendi & vobis monachis & mihi [illegible], ſed diſcedendum nobis eſt [illegible]. His dictis, abit, ceteri ordine quo venerant ſequuntur. Volebat [illegible] hanc viſionem [illegible] loco habere, quaſi non ſtatum ſinis ſub hoc Bavaro [illegible] ſuper clerum Colonienſem, ſed quod ſubſecuturus alius archiepiſcopus ſit, ſub quo graviora cleri pericula timenda forent.

Circa hæc tempora, acutiſſimum admodum fuit frigus, adeo ut glacies in Rheno contracta fuerit Confluentia Baldeam uſque, ut naves onerariæ in glacie ligatæ uſque ad [illegible] hæreret, neque ſolvere poſſent. Quo in frigore profectus ad [illegible] ægrotantem, quam quidem agonizantem inveni, ſed ipſa [illegible] circa ſecundam horam morientem deploravi, ſepulturæque poſtridie D. Andreæ mandari curavi. Pater meus, Petrus nomine, obiit anno 1565 Januarii 22. [illegible]

Decima die Decembris obiit illuſtriſſimus princeps Fredericus Lowenburgicus Saxoniæ dux, chorepiſcopus metropolitanæ eccleſiæ Colonienſis, ob cuius interitum clerus maximo in luctu erat, & ruſtici. Erat enim egregius catholicæ fidei propugnator, patriæ defenſor, prædatorum flagellum, pauperum conſolator, ruſticorum refugium.

Hunc exenteratum myrrha, aloe, & pretioſiſſimis aromatibus condierunt. Sic enim dum viveret voluit. Teſtamentum ſuum ultimum fecit, cuius executores eſſe voluit Salentinum quondam archiepiſcopum, Johannem a *Reifferſcheidt*, & comitem *Manderſcheidt*. Poſt exactas quatuor ſeptimanas, cum ſolemni pompa omnibus collegiatis canonicis præſentibus in ſummo ſepultus, ad cuius funebrem pompam innumerabilis civium multitudo confluxit, diligebatur enim valde ab omnibus, propterea egregia epitaphia a plurimis poſita ſunt, de quibus quædam apponere placuit.

Frigus vehementiſſimum.

Obitus Frederici Saxoniæ ducis.

Epitaphium R. D. [illegible]

Saxonia ducibus natus Fridericus avitis,
Illius hoc recubat ſedes opeſque domus.
Occidit ante diem dux illuſtriſſimus, implens
Ætatis vixdum bis tria luſtra ſuæ.
Omnigenis Deus ornarat virtutibus illum,
Et dignus nunquam qui moreretur erat.
Sed nimium præclara diu ſubſiſtere nolunt,
Annoſq; qui malis optima quæque ruunt.
Hunc pius extinctum dolet ordo & ſexus uterque,
Deplorans tanti funera mœſta viri.
Gaudet at ablatum columen, fideique patronum
Antiqua hæretica perfida turba ſuæ,
Quos contra intrepidum ſemper ſe præbuit hoſtem,
Deſpiciens vitæ multa pericla ſuæ,
Innocuum Chriſti ut late floreret ovile,
Et mores riſent omnia tuta lupi.
Quæ penes eſt Ubios multarum Eccleſia princeps
Alta ſuper cunctis æthera nota luit,
Virtute illius niſi conſervata fuiſſet,
Jam ſerva hæreticis viliſſimiſque foret
Et ritu in antiquo nec ſalva Colonia ſtare,
Nec pia priſcorum tot monumenta patrum,
Hic niſi propulſo diſcrimine, igne tuliſſet
Objecto dubiis corpore rebus opem.
Tota ſuum hoc quoque defleret provincia caſum,
A ſævo extremis hoſte ſubacta modis
Sæpe hujus niſi divina munimine tecta,
Parva evaſiſſet grandia damna manu.
Dum genus ad ſtudiis heros [illegible] inclytus, annum
Totum pium habens pro oculis nolle deoque ſcopum,
Tantarum excelſo erectum molimine rerum,
Abrit illum e medio, proh dolor! atra rapit
Quem noſtri æquantis verum tum reddere queſtus.
Decretum ſummi nec revocare Dei.
Optemus placidam illi in Chriſto pace quietem,
Utque [illegible] mediter oſſa tubent

Schenckius [illegible]

Hoc menſe Schenckius capitaneus Geuſiorum, bellum indixit illuſtriſſimo Juliæ, ſuæque provinciæ Julacenſi. Si non omnia neceſſaria vitæ ſuppeditat, quod velint ferro & igni omnia circumquaque depopulari. Miſſis litteris, hæc intimari jubet. Vix lectis litteris, ecce ſubſequuntur, aliquot pagos ſpoliant, inter quos *Holtzweiler*, *Emeradt*, & *Peſche* maximum damnum pertulerunt, pecora abducunt, & quicquid ibi inveniebatur ſecum Geldriam & Wachendunckam tranſportant, aliquot viros, pueros & feminei ſexus perſonas funibus ſtringentes captivant.

1587 Anno milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſeptimo in menſe Januario proditores quidam ex Schenckiana colluvie, per proditionem oppidum *Ravert*, quod princip. Juliæ paret, invadunt, ſpoliant, muniunt. Princeps quum eorum temeritatio niſi reſiſtere non poſſet, conventum eque-

A ſtris ordinis virorum & civitatum ducatus Cliviæ & Marchiæ Duiſburgi 16 Februarii conſcribit. Ad quem quum eorum nemo niſi princeps ſolus compareret, reverſus ipſe princeps unde venerat, Duſſeldorpium infecto negotio abiit. Hoc in conventu debebant ordines tractare de obſidendo male ante cuſtodito oppido & eodem expugnando. Dum hæc ita geruntur, Schenckius hujus negotii certior factus, Julacenſem ditionem invadit. Multos rurſum pagos ſpoliant, multoſque captivant homines, damnum irrecuperabile intulit. *Kradenpoel*, *Kirchertzen*, *Kempergh*, *Wanlo* huic malo ſub-
B jacuere. Ex pago *Kirchertzen* 39 captivos abduxit. In Wanlo nefandum ſcelus perpetravit. Nobilem quemdam dictum *Hilderadt*, ſe, liberoſque ſuos & fortunas egregie defendentem, & ex Schenckianis quadraginta facile plumbeis globis confoſſos equis dejicientem, Schenckius tandem cum ſe amplius defendere non poſſet, extractum terra per medium ſecare juſſit. Cujus quoque nobilis filium natu majorem occidit, uxorem ceteroſque filios & filias captivos abduxit, velut quoque paſtorem in *Spell* Petrum ab *Herten* nomine. Acta ſunt hæc 16 Februarii. Sum-
C matim, Geuſii ad raptus & latrocinia aptiſſimi, gentes Deum juſtitiamque ignorantes, prædas hominum virilis & muliebris ſexus agentes & pecorum villarum, pagorumque exuſtorum, cæterumque incolarum exutantes ærumnis, quos nec opinantes ſine ulla parſimonia deleverant, totam Julacenſem provinciam, nullis hoſtium terroribus perfracti, populati ſunt.

Hoc anno in menſe Martio fit conventus ſtatus provincialium diœceſis Colonienſis Brulæ, quo multi comites, barones, nobiles, aliarumque provincialium civitatum legati confluunt. Conqueruntur hi in primis

Conventus ſtatus provincialium Brulæ.

D de graviſſimarum exactionum oneribus, quas reverendiſſimus ſine perſonarum exceptionibus ſingulis menſibus, etiam afflictiſſimis & exhauſtis hominibus ruſticis imponit, captivari nolentes juxta arbitrium impoſitum ſolvere; adjicientes graviſſimum provinciæ Colonienſi eſſe, ab extraneis officiarios regi, emungi, captivari, torqueri, imo a conſiliis intimis eſſe, provinciales ſperni, quorum auctoritate haſtenus provincia tranquilla, in pace etiam ſubditorum cum gau-
E dio floruit; nunc vero ab extraneis, qui privatum ſuum non publicum quærunt commodum, deſolari. Debebat reverendiſſimus adfuiſſe, ſed ob itinerum diſcrimina, quæ ſimulavit, in Weſtphalia permanſit, nihilominus per legatos reſpondet: Se nihil magis in votis habere quam ut provincia a belli infortunio liberata quieſceret; quod vero per extraneos exactiones ad belli apparatum neceſſarias exegiſſet, factum id eſſe non ut ſperneret ſubditos & provinciales, ſed quia odio-
ſum

ſum eſſe poſſim apud omnes officium, & quod multum a tempore revolutum ne ſibi odium in plebe pareret: cæterum qui tale non ita graviter ferunt impoſitum, provinciales non attentos ac exactores tyrannum amorum in cupiunt, conſiliarioſque cæterorum Bernenſium & Scotorum officiis & dignitatibus privant. Legat ad Imperatorem agere facere audierunt, conſili concedunt: adjicientes tamen pecunia multa, quæ nervus eſt belli, opus eſſe, neque pacem in terris conſervare poſſe ſine pecunia, quibus rationibus comparanda ſit de ei genere deliberandum. Concluditur longis ſuper ſua agrorum in ſuperiori diœceſi Colonienſi ſunt vel non, exactiones menſium, videlicet et alborum imponenda, vinearum pratorumque, duplo. Quibus capitaneus rerum ab exactionibus ceſſandum, Salentino pecuniæ numerandæ, qui & pro coadjutore aſſumebatur, & provincia regenda committebatur. Cæterum hæc audiens, irritabatur quidem Salentinum aſſumtum, ſed exactiones execrabatur. Antea enim nimis emuncti erant, nihilque unde ſolverent reſtabat, orat ut immunes abeat. Inſtant ſui impoſitum exigunt. Conveniunt ſecundarius & tertiarum clerus, cum primarius convivas capiunt, promittunt aliquid, totum dare difficile arbitrantes, computant emunctas exactiones, inveniunt numeratam pecuniæ ſummam, qua numerata ſe liberos nunc fore, & ab hoſtium excurſionibus & ſpoliationibus tutos putabant, licet magis a ſuis militibus, quam ab hoſtibus vexentur, & ad extremam paupertatem redigantur: tamen adhuc aliquid adderet paratiſſimi, ſi modo agri ſteriles undecunque vel tamen coli & ſeminari poſſent. Hoc ſi reverendiſſimus adjunctione poſſet videri, hoſtemque ſubigere ne ruſticos in cultura moleſtent, longius propellere paratum eſſe, quæque quod poſſint in ſubſidium adjicere. Illud quod dibus univerſitatis promittere adeo facile dudum in clero diſputatum fuit, nec finaliter concluſum. Re infecta omnes diſceſſerunt.

Fœdus inter catholicos Helvetios.

Circa hæc fere tempora novum fœdus perpetuo duraturum inter catholicos Helvetios quorum ordines ſeptem erant initum eſt. Lucernenſes, Urienſes, Suitenſes, Underwaldenſes, Zugenſes, Friburgenſes, & Solodurenſes, perpendentes reliquos Helvetiorum ordines in hæreſim lapſos catholicam nullam fidem pactaque ſervare, ſed omnem movere lapidem, ut penitus eos extirpent. Timore igitur perculſi, pecuniare fœdus contra quoſlibet eos moleſtare paratos ineunt. Itaque ſe in primis uti germanos fratres agnoſcunt, unam catholicam fidem amplectentes, in eamque in perpetuum cum profeſſionum hæreticorum omni prorſus depoſita. Mala cum ut onbi ſcant alterius confracti communia eſſe debere, omnia ſimul & proſpera & adverſa omnibus æque communia habere. Plebiſcita municipalia aliaſque leges prius in fœdere ſancita rata inconcuſſaque eſſe omnibus debere, novoque hoc fœdere magis ſtabiliri. Quam omnes in catholica veterique apoſtolica & Romana fide & vivere & mori velint, juramento ſe aſtringunt alius alium vi & armis tutari debere. Si quis ab ea eorum deficiat, quod tum alii ordines hunc armis cogere, & ad reſipiſcentiam priſtinamque catholicam fidem reducere debeant. Sin item hæretici eos moleſtare in fide, vel alia via quippiam attentare velint, quod tum catholici confœderatique ordines ſuis in defenſione & armis ſe defendere debeant, nec prius arma depoſituri ſint, quam ſe ex omni injuria & moleſtiis & periculis fortiter liberaſſent. Sancitum quoque ut fœdus hoc & mutua concordia ſtatuto tempore ut a minoribus intelligatur & e teneriorum memoria non excidat, publice in ſuis ordinibus legatur. Huic fœderi nihil addi nihilque demi voluerunt. In evidens rei ſignum ſtabilimentumque, & omnium confirmationem perpetuam, legati ordinum omnes peccatorum ſuorum prævia exomologeſi, ſub tacto de ſanctiſſima Trinitate ſolemniter cantato, menſæ Domini participes effecti ſunt, Euchariſtiam de manu domini Petri Caniſii Theologi Societatis JESU acceperunt. Quo facto, erectis digitis, in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis & beatæ Mariæ Virginis omniumque Sanctorum ad conſervationem patriæ & ſanctiſſimæ catholicæ fidei augmentum certiſſima voce jurarunt. Deinde iſtud initum fœdus a ſeptem ordinibus nominatis appenſis ſigillis corroboratum eſt: & unuſquiſque ordo unum ſuſcepit. Acta ſunt hæc Lucernæ, altera Franciſci anno Domini 86.

Mors reginæ Scotiæ.

Eodem anno regina Scotiæ antea regi Galliæ nupta, inſidioſe ob catholicæ religionis fidem capta, & diu in vinculis detenta, Londini decollatur. Quæ ubi mortis ſententiam accepiſſet, publice proteſtata fuit, ſe & reginam Galliæ, & Scotiæ, & catholicæ profeſſionis alumnam mori. Carnifici veſtimenta circa collum detrahere conanti reſpondet: Sine, a talibus enim virginibus non aſſueta ſum mihi veſtes detrahi. Veruntamen lamentantes duæ puellæ reginæ candidiſſima colla jam ſecuri ſubjicienda denudant. Nudata trunco volens caput aptat, his ſecuri percuſſa animam Deo commendavit. Multi de hoc facinore extant libri.

Horrenda deinde quoque ſpectacula, & juſta Dei omnipotentis punitiones vita ſunt. Calviniſtæ ſua comœdia in odium catholicorum exhibentes, larvatas perſonas & mimos, ut miſſæ celebrent omnibus ſpectantibus confirmaverunt. Veniunt ſacerdos muniſtique veſtimentis ſacris noſtro more indutus, ſacrificant, miniſtrant, cymbalis eleva-

curo hoſtiam dante ſignum. Manum a tergo elevatam expectans hoſtiam capi, magno clamore ingeminavit, Papiſtam non bene cuſtodiſſe Deum ſuum, quippe qui pabulum eſſet eum a diabolo tolli. Referebat enim indumentorum ſpeciebus horrendi aliquam ſpectri vel potius diaboli ſimilitudinem. Quod factum Deus, ſcriptura teſtante, qui non irridetur, permiſit non fictum ſed verum ſpectrum imo diabolum cum ſua ſpecie quidem omnibus viſibili ſed horrenda, fictum iſtos ſacerdotes miniſtros & larvatum ſummum e medio in aërem rapi, circumduci, cruciari. Audiebantur horribiles ejulatus, clamores inſtar boum, ita ut populus ſibi timens quo fugeret pœniſſimum ignoraret. Cumque ita aliquamdiu in aëre, ſpectatoribus comœdiæ fictæ videntibus, circumagerentur, unus tandem larvatus ille humus in medium plebem ſemianimis projectus eſt, hic, poſtquam vires paululum reſumpſiſſet, ſuos id eſt Calviniſtas adiens halitu infecit plurimos, qui ſtatim moriebantur. Catholicis nocere non potuit, quos paulo ante ludibrio habuit. Fictos alios ſacerdotes & miniſtros ſecum abripuit diabolus, ut quaſi mortalium evanuit.

Non multo poſt viſæ & captæ ſunt aves in Britannia verſicoloribus plumis. Plumæ erant phœniceo, flammeo, cæruleo, viridi, igneo colore per totum corpus diſtinctæ. Circa collum oblongæ erant plumæ ſtrutionum inſtar porrectæ, quæ tamen non movebantur, ad modum indutiorum nobilium, aliorumque paſſim geſtantium criſporum, & calamiſtratorum, uti nunc ſunt mores. Aves poſtea dilapſæ, nec poſtea amplius viſæ ſunt.

Monſtrum in Hollandia natum.

Eodem etiam anno natus eſt puer in Hollandia cum carneo quiſmodi indutio circa collum calamiſtrato oblongo. mater cum eſſet in puerperio, induta hujuſmodi calamiſtrato indutus, orat ſuo antes ſe feminas, ne indumentum criſpum forte tumente iudicare ordine ſuo invererent aut ſedarent. Plus ſollicita ne panniculi ut ſuperbiret, rumperentur, quam ut fœtus ſalvus & incorruptus prodiret. Equidem in deteſtationem immanis ſuperbiæ prodit monſtrum horrendum, pro panno carneum ferens calamiſtratum indutum, unum in fronte oculum, bini aures ori tinctæ. Pars ſuperior capitis aperta erat, ita ut etiam interiora cerebri monſtri facile poſſent videri.

Patres Societatis Jeſu Conſtantinopoli...

Circa hæc tempora patres de Societate Jeſu Conſtantinopolim interceſſione regis Gallicarum legati venerunt, tanto in honore a Turcarum imperatore habiti, ut eos in Benedictinorum quondam monaſterium collocaret. Interjectis aliquot menſibus, poſtquam eo venerant, ſiccitas ingens exorta eſt, ita ut etiam ipſe Turcarum imperator aquarum penuria laboraret. Jubet ſacerdotes Machometanos ſuum orent Deum, ut aquam ſecundum fundat. orant diu, non exaudit ut Machometi nec aquam e cœlo pluit. Indignatus mittit, ſectarios quoſlibet Chriſtianos, quorum diverſarum ibi magna eſt copia ſectarum, ut ſuum Deum quem colunt, orent, ut largiter aquam ſpargat, orant & illi, ſed fruſtra. Tandem & Jeſuitis mandat, ut quia poſſint vi a Deum pro aquarum copia flectant. Illi ſibi præfigi certum petunt tempus, quo Deus verus ſuam miſericordiam & potentiam oſtendat, atque ut increduli credant. Præfigitur tempus. Illi omnes convocant quotquot in urbe habere poterant catholicos Chriſtianos, peccatorum ſedulam expiationem ut faciant, atque ut digne participare corpus Dominicum poſſint hortantur, deinde ut omnes noctes dieſque omnipotentem Deum pijs devotaque oratione adeant, obnixe volunt, ut hoſtis ille noſtrum Jesum Christum vel tandem agnoſcat verum Deum miraculis oſtendat. Imperata faciunt catholici. Venit conſtituta dies, qua expectabatur aqua. Proceſſiones a catholicis, Jeſuitis præeuntibus ſervantur, nudis obambulant pedibus lachrymis de genis profuſis, Deum ut det aquam miſericordiam, filio inter hoſtes ſanguinis Chriſti attendens, orant. Quid tandem? Nondum finita proceſſione catholicorum, cœlum nubibus obducitur, ſtatimque ingens e cœlo imber ruit, omniaque & civitas & campus, aquarum copia repletur. Et ingens admiratio Turcarum, Jeſuitas magno honore proſequuntur, ita ut etiam tranſgredientes caput aperiant, ſeſeque roſariis Jeſuitici genibus flexis tegerent. Turcarum imperator pro tali munere a Deo noſtro conſecuto, Jeſuitis inſuper Benedictinorum monaſterium plateam cum egregiis domibus in perpetuum poſſidendam tradidit, catholicis inſuper multa privilegia concedens.

Hiſpani Orſoviam oppidum, quam Hiſpanus dux Julio hybernaculum conceſſerat, hoc anno totam fere cremant, paucis exceptis domibus.

Pars exercitus Hiſpanorum in hiberna conceſſerant in ducatum Cleverum, comitatum de Marca, & in Weſtphaliam, quas ditiones pene rapinis & cædibus enecarant.

Roſa aurea Julio principi miſſa.

Eodem anno decima quarta die Martii ante Dominicam quæ precedit feſtum Pentecoſtes, Xiſtus quintus ſummus pontifex legatum Roma cum aurea conſecrata roſa Coloniam miſit. Hanc juniori principi Juliæ Johanni donaret. Legatus altera, Colonia diſcedens Duſſeldorpium pergit. Princeps intellecto ejus adventu, obviam cum multis equitibus pergit. Honorifice excipitur, auream manu geſtans roſam in aulam defert legatus. Et ingens tripudium explodantur omnia bellica tormenta, viſum eſt cœlum per magnum tormentorum & fumo

tenebris suffunda, antea casu bombardæ ictu transfossus occubuit. Martis sequenti quæ erat 19. Maii, princeps rosam gerens dextera, præsente legato, parente suo duce Wilhelmo, uxoreque sua, totaque aula comitantibus, in templum defert. Finito sacro, uxor corpus Dominicum percepit. Inde Johannes Fessius ad populum posito in choro suggestu marmoreo, de origine principum eorumque dignitate concionatur. Finita concione, Petrus Bellarmacherus Jesuita theologus, aulæ minoris principis sacellanus, elegantem latinam orationem explicans rosæ mysterium, ad principem populumque habuit: qua finita, datur rosa ducissæ quæ eam summa cum veneratione in ansam gestavit. Princeps donat legatum quatuor albis equis agilibus cum curru eleganti, equo suo præstantissimo, argenteo deaurato scypho cum mille ducentis nummis. Regressus Coloniam cum maximo legatus comitatu venit, ad Jesuitas divertit, inde Romam bene muneratus ad pontificem abit.

[illegible] In oppidulo prope Treveros *Pfalzel* dicto, archiepiscopus cremari jussit 118 sagas, duosque viros, eo quod confiterentur se suis incantationibus segetes ad Junium usque commovisse. & cum essent igni proximiores, fatebantur, si adhuc tres supervixissent dies ante suam captivitatem, adeo commotas fuisse segetes, ut ne viride apparuisset usquam ramus: ita ut & vineæ agrique & silvæ hoc anno steriles permansissent.

[illegible] Ipsa Sacramenti quæ erat 5. idus Maii, reconciliatum est cœnobium templum dominorum Quirini Novesii, altareque novum extructum, super portale ante cœmeterium missa celebrata est, processio celebris per totam civitatem fit, comitantibus omnibus civibus & matronis suis liberis & familia. Tres comitabantur Minores, duo canonici, virgines domini Quirini cum reverenda domina Maria *de Lo*. Hanc processionem intuere monales monasterii sancti Michaelis omnes multis lamentabantur tam præclarissimæ civitatis destructionem. aderat & dominus Storius vicem tenens archiepiscopi. Jesuita quidam venerabile Sacramentum e templo deferebat per totam ambulatam civitatem, & rursum in templum, quod ante fieri numquam solebat.

[illegible] Ruperto Bavaro archiepiscopo Coloniensi regnante, quæ supra adnotavimus, tempora Ernesto Bavaro archiepiscopo Coloniensi gubernacula tenente, contra dura & carissima fuere tempora. In Junio enim hujus anni, frequentissimo undique concursu tam civium quam exterorum hominum habito, divenditum est tritici modius unus, 25 florenis monetæ Coloniensis (pro singulo floreno 24 albis computatis, pro albo 12 obulis) unus modius tritici 26 flor. modius hordei 17 flor. modius unus avenæ 10. florenis, vas halecum 22 daleris. Gallina pinguis 14 alb. pondo carnis 5 alb. amphora vini 7 alb. Panes octo conjuncti de quatuor pondo 9 alb. Hæc omnia Ruperti tempore emi poterant undecim marcis Coloniensis monetæ. Quemadmodum quoque diversa sub his Bavaris annona fuit: ita quoque cuilibet negotia diversaque fortuna fuere exitum. Rupertus Novesium adjunctis Caroli audacis viribus annum ferme obsedit, nec expugnare valuit. Ernestus Novesium regis Hispaniarum exercitu, cui dux Parmensis præerat, in auxilium qui tunc Geldrenses rebelles ad obedientiam ergo cogere moliebatur, vocato, vix duas hebdomadas obsessum expugnat, excidit, crematur. Ruperto ipsa D. Annæ, in carcere apud Hessiam mortuus est: ipsa D. Annæ Novesium sub Ernesto Bavaro captum crematum & morti traditum effectum est. Ipsa D. Annæ omnes campanæ magnæ valde harmoniam mirificam dantes, in summa turri sancti Quirini igne liquefactæ sunt partim, partim vero e summa turri decidentes, in partes multas dissipatæ sunt. Una tantum excepta in honorem D. Annæ confectata & baptisata, quæ dilapsa per loquariam nec in minimo læsa aut confracta.

Martinus Schenckius semper præsidiarios quos habere potuit, profectus Geldria per ducatum Juliacensem, non sine maximo damno, prædam ingentem Malbodum abegit. Incenso oppidulo, Geldriam revertitur. Spolia dividit inter eos prædones qui secum fuerant, permissionibus se frequentibus dedunt. Nihil interim ex præda ii qui Geldriæ in præsidio manserant participare volunt. Capitaneus vero qui Scotus cum suis erat, intellecta Schenckii perfidia, clam ad Alpensium regis marscallum capitaneum nuncium mittit, indicans ut statuto tempore adveniat, se civitatem in manus regis traditurum fore. Schenckius hæc ignorans, rogat ad prædam incitatus vocatis prædatoribus, non via tendit prædando. Alpenensis portæ propinquans, apertam invenit, ingreditur, multis (non enim omnes hujus rei notitiam habebant) occisis, occupat, spoliaque opima detrahens, ipsam 17 signis militum mandat. Acta sunt hæc 4. Julii anno [illegible]. Schenckius res novantes [illegible] valde cohorruit, itaque succensus circa Buscoducum multos pagos igni cremari fecit. [illegible] [illegible]

Julii 10. imber horribilis e cœlo circa meridiem lapsus Coloniæ multum damni civibus in suis penariis attulit. Torrens vehementissimus & rapidissimus undequaque per omnes plateas decurrens horrorem passim omnibus incussit. Atque submersis quæ vehementiæ aquarum nequaquam resistere poterant, in Rhenum per portas ejecta sunt.

Augusti 22 anno eiusdem Michael [illegible] archiepiscopi Coloniensis supremus

Bonnæ commiſſarium militum, cum aliquandiu tyrannidem ſuam in omnes paſſim ſubjectos exercuiſſet, poſt longam captivitatem & vincula, tandem Coloniæ apud patibulum ſupplicio ſceleratorum [illegible] capite plexus eſt. Tota fere civitas ad tanti viri extremum ſupplicium [illegible] confluxit. [illegible] Solent plerumque homines vel tantum [illegible] mortem exhorreſcere: hic nemo inventus eſt qui tanti viri mortem graviter moleſteque ferret [illegible], quantumvis opulentiſſimus eſſet. [illegible] apud reverendiſſimum Coloniensem. Tantum dum meruit gratiam ut hunc ſub patibulo corpus conderetur. Sed [illegible] Multos hic [illegible] tempore decollari & patibulo affigi [illegible] eodem ſupplicii genere [illegible] terra [illegible] neque terra neque medium cœlum ſuſtinere potuerunt. [illegible] caput abſciſſum eſſet, [illegible] corpus cum capite ſub [illegible] in ſacco imponerent [illegible] conducti ſunt. Habentes itaque [illegible] corpus peſtilentque redolens, monotrochio imponunt, parantque progreſſi [illegible] prope Coloniam [illegible] Sed ecce [illegible] terram [illegible] corpus & caput [illegible] Cives [illegible] ſpectaculum [illegible] Multi cum [illegible] ad [illegible] Sed quod [illegible] corpus cum capite ſub [illegible] ſepeliretur, poſt [illegible] in publico [illegible]. Eadem fere nocte poſt quam ſepultum fuiſſet [illegible] terram [illegible] carnibus, oſſa per [illegible] undique [illegible] diſcerpunt [illegible] tumque.

Sub idem tempus generalis noſter Marcellus Lentius [illegible] ad eum in Brabantiam litteris Coloniam venit [illegible] tandem [illegible] nobis impoſuit, [illegible] Coloniæ ut vel in [illegible] unione cum

A archiepiſcopi noſtri approbatione maneamus [illegible] noſtra [illegible] Nobis quidem placere [illegible] approbationem impetret. [illegible] Coloniæ [illegible] Accuſaverat enim noſtros [illegible] B [illegible] approbare [illegible] archiepiſcopo [illegible] ad certos annos noſtros Coloniæ apud Corporis Chriſti [illegible] Hoc enim [illegible] Colonia [illegible] C [illegible] ne non [illegible] Coloniæ [illegible] noſtrum non eſſe [illegible] D [illegible] Dum hæc Coloniæ [illegible] archiepiſcopus Bonnam [illegible] E [illegible] Colonia relicta [illegible] Habito hoc reſponſo [illegible] quando agendum cum fratribus Corporis Chriſti [illegible] Nominantur doctores Johannes Swoſterus & Theodorus [illegible] archiepiſcopi [illegible] Venientes Coloniam [illegible] generali noſtro, noſtris prædicti [illegible] fratribus, [illegible], quibus

lectis summum archiepiscopi [illegible] valde commotus [illegible] de [illegible] Qua- [illegible] reverendissimo [illegible]. Convocatis igitur [illegible] contra nobis, multa conquestus est [illegible] se non [illegible] in- [illegible] & capitula jam pridem [illegible] confirmatam [illegible] unionem [illegible] per archiepiscopum debuisse, se non dubitare nobis [illegible] nihil archiepiscopum de [illegible] non libertatem quærere [illegible] religionem [illegible] ordinis professionem & augmentum [illegible] que domum deplorandum [illegible] perditionem [illegible] neque nos [illegible] Novesio neque illos [illegible] conservare posse Coloniæ. In octava igitur Martini anno 87 unio soluta est per generalem in camera [illegible] Coloniæ Corporis Christi. Ad [illegible] quorum opera [illegible] negotiis uti debeam, Petrus Pax Novesianus, pater Berckenso, & Godefridus W[illegible] Bonnensis.

[illegible]

Nona Decembris nova [illegible] apud Corporis Christi fratres celebrantur, eligiturque omnium suffragiis Wilhelmus Brabantus. His ita peractis valedictis fratribus invicem digredimur. Novesium venimus 19 Decembris, non habentes neque lectos neque quicquam suppellectilis, commodum [illegible] perditum erat. Hostis enim omnia nostra bona mobilia occupato Novesio ante abstulerat, nihilque nobis reliquum erat, nisi [illegible] & vacuæ [illegible] domus apud portam superiorem, quam paulo ante emebamus, aliaque in platea Porcaria. Itaque in primo ingressu misere & parcissime vivendum nobis erat. Nullibi ex redditibus nostris quicquam unde viveremus veniebat nisi parum frumenti ex ducatu Juliacensi, cetera enim omnia hostis vastaverat, vel [illegible] spoliaverat, ita ut [illegible] & agro in oppida [illegible] contigerent. Quare ad vitam tuendam [illegible] creditoribus petentibus [illegible] vendidimus sylvam nostram [illegible] in ducatu Montensi apud [illegible] quam paulo ante milites duces Juliacenses [illegible] devastarant, [illegible] Rheni apud lapides contra Gruinos Novesium occupantes novo [illegible]. Numerus jugerum erat 8 & viginti, & quodlibet jugerum constabat 10 dalers.

Schenckius Bonnam [illegible]

Dum hæc ita nobis præsentibus Novesii aguntur, Schenckius [illegible] prædis inhians, collectis aliquot equitum peditumque signis, Wachtendunckio noctu egreditur. Plurarum civitates quæ a parte Bavari erant, trepidantes, nihil certi habere poterant quorsum insidias tenderent, quibus se [illegible] ferent. Schenckius [illegible] impiger collectam prædonum manum ducens versus Mar[illegible] quasi inde recta in Eyfliam [illegible] esset, ut hac techna civitates quibus latentes insidiabantur, securiores redderet. Ex quarum numero & Bonna erat, existimantem hanc Schenckium cum suis transiisse, inopinato invadit, [illegible] pulveris [illegible] occupat. Noctu Marcoduro per Eyfliam accelerat, Bonnamque veniens clam loco apud Rhenum in [illegible] ubi [illegible] ad ripam ulteriorem commeatus esse solet. Altissimum silentium [illegible]. Suburbani quidam erant, qui pauca semper scaphis Rheno se committerent, & [illegible] nullo impellente [illegible]. Imperata perscrutantibus, vigiles acclamant: *[illegible] quæ causa sub nocte obscura [illegible]?* Quibus illi respondent: *Amici vestri sumus, fraude nos [illegible] superiori Germania venimus, hostem timemus, petimus ut vestra sub [illegible] apud murum [illegible] pusillum requiescamus.* Hæc ita vigiles permittentes, dolum penitus ignorabant. Illi haud segnes instrumenta ferrea ad perfodiendum murum habentes, & quo partem muri sub terra evellerent, omnes pariter incumbunt. Atque ut hoc tacitius commodius [illegible] ab [illegible] perficerent, commodissimum illis exurgebat tempestas validissima, ita ut proximi [illegible] vox nisi altissime elata audiri posset. Perforato proinde apud [illegible] ingentem per foramen intra [illegible] murum contiguam versus civitatem effundunt [illegible] pulveris tormentarii. Mox fomento igne applicato incenditur pulvis, & fragor tonitruque non secus ac si Ætna [illegible] horribilesque clamores. Pars muri [illegible] fundamentis evertuntur, lapidesque grandes in civitatem utraque Rhenum procul [illegible]. His auditis, Schenckius ex insidiis cum suis dicto citius adest. Invadunt omnes urbem, horam circiter quartam mane Mercurii [illegible] tertia Decembris anni ejusdem 87. Vigiles ferme omnes, & quotquot in armis repererant ferro obtruncant. Cives [illegible] metuentes mali, auditis tubarum [illegible] clangoribus & strepitu vocibusque passim exclamantium, quid facerent maxime ignorabant. Se itaque omnia, uxores liberosque Deo commendantes precibus [illegible]. Schenckius omnes pariter in foro præsentes & in armis esse jubet, & prædæ abstinere donec [illegible], & hostis ab amico discerni queat. Heu interim [illegible] Bonnensibus erat! ut hora venerat septima, Schenckius dato signo civitatem tradidit militibus deprædandam [illegible] clamor omnium, quem ad convexa cœlorum transcendisse crederes, [illegible] clavibus sed malleis & securibus [illegible] aperiebantur. Pretiosa quæque abripiuntur, & quod quisque rapere potuit, suum erat. Cives uxoresque & liberi, prout & clerus [illegible]. Nemo ob hoc ca-

[illegible] erat, niſi prius maximo A numerato ſyro. Monaſterium Vallis Angelorum a duobus ſpoliatum eſt, [illegible] quod erat pretioſum, argentum ſignatum vel non ſignatum, ipſis in prædam ceſſit. Nihilominus pro ſyro totus conventus ad mille daleros ipſis duobus nebulonibus promittendum cogitur. Syngrapha datur, numerantur 700. daleri, trecenti a noſtris confratribus qui ibidem rectores conſtituti erant exſolvuntur. Verum damnum et captivitatem, nihil numeravimus. Unus malorum cui ſumma debebatur ad populandum egreſſus in ſylva prope *Ammersdorf* occiditur a ruſticis, ſyngrapha Coloniam ad capitulum majoris eccleſiæ transportatur.

[illegible] His ita geſtis, generalis noſter multis ad me datis literis Coloniam ad ſolvendum fidem datam evocat. Et quamvis iter ipſo mandato [illegible] faciebant pericula quotidie itinerantibus obvia. Sæviebant enim trucidando, captivando, populando, ſpoliandoque tam noſtri milites, quam & hoſtes: ita ut nemini abſque vitæ periculo proficiſci integrum eſſe poſſet. Hic ab ipſo minime conſideratis, inſtat ſcribendo, nos excuſando. Tandem apud nuncium apoſtolicum ut nos [illegible] rogat maximis urget precibus. Scribit ille ad nos 11. Maii anno 86 mandans ut viſis literis Coloniam ſummo (?) conveniamus, ad transigendum cum fratribus Corporis Chriſti de impenſis factis, tempore unionis, non venientes. His lectis periculo Deoque committentes, Coloniam navigio properamus. Proponitur nobis [illegible] conceptum generalis [illegible] mediatatem factarum expenſarum ab initio unionis tempore exigit, [illegible] acerbe excandeſcendo, ut nullis etiam rationibus cum homine agi poſſet. Videntes autem non æque utrique parti [illegible] eſſe, petimus ut hinc inde vocatis arbitris res iuſto moderamine exponatur: [illegible] quod aliſi, [illegible] plus quam æquum eſſet, noſtrum ipſi [illegible]. Habent arbitri [illegible] juriſconſultis in prima generali pauca præfatus, [illegible] per ſe jam inde ab initio legitime conceptam, per Noveſienſes & Colonienſes fratres ſubſcriptam confirmatamque: hinc ſequi ad mediatatem omnium ſumptuum tempore unionis factorum Noveſienſes non ſolum impellendos eſſe: ſed omnes iſti reditus qui Noveſienſibus cedi ſtante bello Colonienſi potuiſſent, Colonienſibus cedere nullo unionis titulo debere. Omnia quidem ſua argumenta [illegible] eſſe aiunt, ſi unio per ſuperiores eſſet approbata: uno deficiente, omnia [illegible] quæ pro ſe facere arbitrarentur inania eſſe. Contractus ab initio nil valens, in fine nihil valere poſſe. Unionem neque per ſummum pontificem, neque per archiepiſcopum Colonienſem approbatam. Ideoque quæ illorum intereſſet, omnem viribus carere. Quibus auditis, [illegible] ſe ordinis noſtri per utramque Germaniam generalem eſſe, poteſtatem conjungendi transferendique monaſteria capitulo ſubjecta ad alia poſſe loca, etiam vel [illegible] habere. Ad e contra [illegible] quidem fortaſſe fieri [illegible] in regno Hiſpanorum regno: ſed conſuetudinem in urbe Romana [illegible] eſſe [illegible] loci ordinarium requirendum. Ille vero eandem [illegible] cantilenam, tandem & ſe ordinarium noſtrum eſſe haud ſatis erubuit, idque cum B ſtomacho, atque cum ſibi & capitulo ſubjectis, illorumque bona facere non poſſe tum debere: licet loci ordinarii conſenſus non accedat. Imprudentiam viri, juriſconſulti [illegible] in cachinnum reſoluti, haud ſatis mirari poterant. His & ſimilibus altercationibus dies duo fruſtra conſumpti ſunt. Tertio quoque die, generali ſemoto (nam ipſo præſente nihil certi quicquam concludi poterat) revertitur de concordia ineunda. [illegible] unione diſputatione, quatuor [illegible] pro viſa ſaltem, præter id quod ex noſtris C reditibus in frumentis & pecunia ipſis Colonienſibus datum eſſet, exigunt. Non minorem, aiunt, ſubductis omnibus acceptis, nobis ſolutum ſtante unionis tempore, quam 6000 daleros adminiſtratum eſſe. Multis hinc inde habitis diſputationibus & difficultatibus, tandem per noſtros concluſum eſt [illegible] non de iure, ſed habendæ pacis gratia [illegible] mille quingentos daleros monetæ Colonienſis. De quibus 800 in prompta pecunia ſtatim a contractu celebrato, 700 vero data hypotheca ſub penſione annua perſolvere deberemus. Iſta concordia, contractus per juriſconſultos ſcribitur, perque officialem decreto D interpoſito approbatur. Generalis vero conditiones concordiæ videns, quamvis ingenti noſtro damno id factum, (ultra enim 125 modios ſiliginis, & cum [illegible] ſumma Colonienſibus a nobis numeratum fuit pluſquam 2500 daleros tantum a 16 Maii anni 83 uſque ad Decemb. 17 anni 87 pro cibo. Cætera neceſſaria [illegible] a nobis [illegible] noſtro ſolum provenerunt) Miro tamen ſupercilio in nos, præſentibus doctoribus excandeſcit, dicens, nos Colonienſes fratres fraudulenter circumveniſſe, nos contractorum debitorum cauſam, ſi quæ E maximo alieno [illegible] perdantur, nobis imputandum, nos præterquam quod numeratum eſt, plus quam 3000 dal. de jure Colonienſibus numerare debere.

[illegible] Bonna a Gebhardo capta, ſpoliatiſque omnes paſſim per totam diœceſim populandi, devaſtandi, pecoraque abigendi habent tam noſtro milites quam hoſtes [illegible], [illegible] nihil, quo hoſtes [illegible] poſſet, [illegible] datur. [illegible] ad ſacram [illegible] Erneſtum, ſub capitaneo Caſparo [illegible]

mine Bavaro, quem Erneſtus Bavarus inſigni diœceſi præfecerat & generalem capitaneum Noveſii conſtituerat, ad rapinas & ſpolia detrahenda natum. Tota diœceſis pervagatur, ſpoliaturque denuo, quod olim iis temporibus ruſtici coacervant ... erant, multi fugientes ad oppida vel montes relinquunt. Sub haſta ſaprum pecus publica in patria. Noveſiu, Cæſaris Werdenæ, Ordingiæ, Morſæ ... oppida deſcenduntur. Erneſtus ad obſidendam Bonnam incumbit: hoc cum ſuis viribus impar eſſet, vocatum militem ex Brabantia regiæ maieſtatis Hiſpaniarum in diœceſim adducit, Bonnamque fortiter circumcingit. Geuſii fortalitio e regione Bonnæ in ripa Rheni ædificato, quod tranſitum habere poſſent, fortiter repugnant, non nunquam excurſionibus factis multos ex noſtris trucidant parum cum ſuo ſacro. Interim Schenckius intellecta determinatis Hiſpaniarum multitudine, Bonnam relinquit, aliosque implorat magnates ad obſeſſam Bonnam liberandam.

[illegible] Taxis capitaneus regis Hiſpaniarum inſignis quidem, qui multo tempore regi operam ſuam terra marique impenderat, ex Friſia cum exercitu copioſo veniens fortalitium in ripa Rheni conſtitutum obſidet. Hic qua parte tutius & minori cum diſpendio fortalitium expugnari queat explorans, globulo per cranium trans cribratur, raptum cadaver hoſtis Bonnam traxere: ſed Hiſpani ipſum corpus redemptum Coloniam vehunt, magnifice & ſumma cum pompa ad Maiores apud ſummum altare ſepeliunt.

Iunii 21 tormenta maiora Moſa & Noveſio Bonnam verſus noſtri advehenda curant: hoc obſeſſi intelligentes, ſuperveniente intempeſta nocte glomeratim gravibus malleis onerati porta excurſiones faciunt, rati hoc inſtrumento advectas iam bombardas & machinamenta damnum illaturos. Verum Hiſpani intercepta ſtratagemate fortiter obſiſtunt, ita ut pedem referre multis occiſis coacti fuerint. Eodem tempore ... penes obſeſſi, Coloniam ad ferendum alimentum profecti, ſunt Hiſpani ſubſecuti commiſſo ... prælio multos occiderunt. Colonienſe quod commeatus curribus & bigis impoſitum erat, a mercatoribus arreſtatum fuit, ... ne quicquam Bonnam verſus convehere.

Auguſti 10. Erneſtum admotis tormentis ad fortalitium parvum, tanto impetu immiſere globos, ita ut fugam capere Geuſii compellerentur, ſeque in fortalitium maius recipere. Interim capitur principis Chimaci (nam is dux exercitus Hiſpanici conſtitutus erat) nepos a Geuſiis captus, Bonnamque captus introducitur.

Auguſti 17 inceptum eſt fortalitium maius tormentis transverberari & impetu maximo oppugnari. Noſtri 11100 globulos immittentes multos ex hoſtibus transverberarunt, vaſtumque cruentes laſarunt, ita ut deditione facta, hoſtis fortalitium in manus Hiſpanorum traderet. Nonnulli obſcellorum regi ſeſe iuramento iniunctos obſtringunt, alii cum fuga ſalutem quærere incipiunt, ab inſequentibus equitibus ad unum ferme omnes occiſi ſunt. Hiſpani vero prædæ in fortalitio relictæ inhiantes, quæque priorum eſſe deſiderabat, caſu pulveris tormentarii ignem concipientis multos vi ſua ſulphurea occidit, ſtravitque adustione gravi.

Septembris 20 civitas Bonna obſideri gravius & maioribus machinamentis admota verbera recepta eſt ... muri in vallum, turrique iuxta Rhenum ad aquilonarem partem, terrorem ingentem & fumum pulverulentum, mixtaque & fontium ... ut hoc matronæ puerique audientes clamorem longe ſonantem emitterent. Hoſtis vero adultorumque haud ſegnis vaſto toſtaque iuxta murum ſe fortiter munit, ratus hac via ſe & civitatem tueri poſſe. Princeps vero Chymaicus audiens matronarum puerorumque & imbellium turbarum miſerandos clamores, miſericordia tactus, ab incepto parum ceſſare iubet, mittens literas quæ deditionem caperent, captivoſque reddendos eſſe proponeret. Obſeſſi triduum inducias ſuperdari ſibi dari iubent, atque civitate donata, armis quocumque ſua quemque ſaperet voluntas quique abeat volunt ... tandem ſe in arcis ubertime adminiſtrato pulvere tormentario ... quouſque extremus ex naribus efflaret ſpiritus. Chymaicus reſponderi mandat, nihil ſe daturum, neque voluntati alio modo obtemperaturum, tantum pati poſſe ut gladio accincti emigrent. Inito contractu & datis obſidibus, Septembris 28 equites & pedites Bonna emigrarunt. Bothinus cum ſuo equitatu verſus *Wachtendonck*, quæ hactenus Bonnam mordicus maximoque cum imperio Geuſiorum nomine tuitus fuerat, profectus eſt. Pedites vero navigio Berkam uſque commeantes expoſitoria reverendiſſimi noſtri nave deducti ſunt. Egreſſo hoſte Chymaicus Bonnam intrans, eam novo ſuanaco præſidio firmat. Nihil eſt quod relinquum erat itaque relinquentes, aliud novum ſuper vetus aliud dolendum civibus vulnus infligunt, cum ſtarent, ut cibo adminiſtrato & reliqua neceſſaria ſubminiſtrent.

His ita geſtis, Chymaicus ob non bene ſpectatam naviam adminiſtrationem a principe Parmenſi in Brabantiam revocatur. Carolus vero comes Mansfeldium commiſſum exercitum Bonna Wachtendonckium ducit, obque obſidione gravi cingit, admotis maioris bombardis & machinamentis ad hanc neceſſariis. Prædones iſti Geuſiani nihil minus apud animum exiſtimantes, quam repentinam illam obſidionem, glomeratim ad hoc

oppidum confugiebant. Hos omnes in cassibus comes cæpit [illegible], ita ut nullus fugæ relinqueretur locus. Obsessi fortiter quidem ex muro [illegible] tele defendunt, oppidumque per longe atque aquas Nertæ impediunt & [illegible] [illegible], ita ut nostri e longe [illegible] bombardis pugnarent. Hoc stratagemate intellecto, nostri naves [illegible] currus [illegible] ad hoc fabricato [illegible] Nertæ [illegible] [illegible], atque hoc novo genere navigii hostibus occurrunt. Terra vero constructo aggere [illegible] emissis bombardis hostibus damnum interunt haud contemnendum, [illegible] [illegible] sulphureas [illegible] concepto igne domus conflagrent & incendant. Hostes hoc [illegible] non [illegible] [illegible], tecta domus & quicquid ignem concipere posset [illegible] plane auferunt, [illegible] [illegible] murum & vallum quo a missilibus tuti esset construunt. Quia vero pluviosum admodum caelum hac æstate & toto Septembri usque ad Nata[le] Christi erat, nihil peculiare vel gloriosum nostri efficere potuerunt, tantum [illegible] [illegible] explosio tormentis, muros & tecta quatiunt, tantaque vi & impetu, ut obsessis nullus respirandi locus & tempus concederetur. Tandem fessi deditionem oppidi præter jus & belli consuetudinem comiti offerunt, [illegible] [illegible] donet, oppidum per deditionem [illegible] datum [illegible] cum [illegible] aureorum [illegible]. [illegible] [illegible] fere diebus petentes, [illegible] in oppidum [illegible] compellit. Interea comes [illegible] oppidum [illegible] fere [illegible] oppugnat, obsessi [illegible] tormenta [illegible] [illegible], etiam absque ulla intermissione [illegible]. Comes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pulveris & [illegible] [illegible] in [illegible] & loco [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] posse, quippe quibus [illegible] [illegible], adeo [illegible] [illegible] in loco pedibus [illegible] quod ob [illegible] [illegible] petebant, ultro obtulit. Deditione igitur facta prædones [illegible] curribus & quod hi [illegible] portare poterant urbe egressi, ad [illegible] veniunt. Comes præsidio in oppido locato [illegible] petit. Acta sunt hæc anno 1[illegible] die quidem [illegible] Decembris.

[illegible] Hic silentio prætereundum [illegible] [illegible] facinus illud quo haud [illegible] auditum est, Coloniæ perpetratum, hoc anno 29. Septembris. Conspiratio inter gregarios illos [illegible] Coloniæ celebrata fuit de civibus capiendis & abscondendis, donec vi magna pecunia extorqueretur. Numero erant [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]. Jacobus [illegible] Novesianus, Anthonius [illegible], & duo alii qui postea decollati sunt. Ex his [illegible] qui [illegible] adveniretur, & blandis sollicitaret verbis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] regione [illegible] haberetur. Nomen civis erat Philippus [illegible], prudens, habitans e regione [illegible] Pauli. Civis, audita a misso pollicitationibus, credidit [illegible], atque sollicitantem a tergo [illegible] [illegible]. Alii qui in loco absconditi erant [illegible] venientem expectabant, [illegible] civem [illegible], ad terram prosternunt, ligatis manibus & pedibus [illegible] in corbem ponunt, [illegible] constringunt, ore [illegible] [illegible], ita ut neque vocem edere neque membra extendere posset. Sub vesperum [illegible] corbem [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ponunt, per plateam [illegible] [illegible] usque ad monasterium nostri ordinis Corporis Christi, in [illegible] domum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], clanculumque in penario conservant. Uxor vero captivi, intellecta viri absentia, quo abesset non certificata, tristes querulasque edens gemitus, rem senatui aperit. Senatum omnem movens lapidem, [illegible] per totam civitatem jubet, anne aliquis captivum domi detineret, portasque simul diligenter custodiri mandat, ne captus civis extra urbem veheretur. [illegible] autem litteras a captivo [illegible] ad uxorem captivi [illegible] per, quibus [illegible] [illegible] virum [illegible] & integrum [illegible] reciperet, [illegible] duo [illegible] & [illegible] [illegible] numeraret, atque in [illegible] haud procul a [illegible] numerandos procuret. Sed cum penitus ignotus posset [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] diligentius per totam civitatem [illegible] [illegible] investigatur. Deus qui [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Suspectis ab introeuntibus & exeuntibus domo [illegible]. Senatus domum [illegible] [illegible] obsideri jubet. Qui alacres admodum in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Domus [illegible], hospes & [illegible] [illegible] [illegible] captivum [illegible] [illegible] [illegible]. Ex corbe civis extrahitur. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] clam [illegible]. Senatus [illegible] tormentis [illegible] examinari jubet, qui omnem conjurationem atque [illegible] machinationum originem [illegible] produnt. Quare senatus in eos animadverti mandat. Paratur corbis [illegible] [illegible], in eum [illegible] [illegible] manibus ligatis imponunt [illegible] monasterium Corporis Christi [illegible] [illegible], ubi civis in corbe ligatus detinebatur, vehi curant. Paratus [illegible] erat [illegible] in quo forcipes [illegible] ad [illegible] [illegible] membra conservabant. Sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] talem [illegible] pœnam. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], inde per [illegible] [illegible], post per forum [illegible], maxima sequente turba, [illegible] per longos viarum ambitus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] apud [illegible] capitis de [illegible], ambo [illegible] [illegible], multis [illegible] [illegible] [illegible] exemplo sunt. Corbis sub [illegible] in [illegible] suspenditur. Agitur in senatu de evertenda domo, quo res postrem[...]

ſtri tanto ſemper manifeſtior exſtiteret. Qua-
de causa priorem acce [illegible] quærentes
quare tale homini ... [illegible]
ſenatu ... [illegible]
Porgas ſe prout, ac ... [illegible]
... [illegible] ... ſuccoſſe ... [illegible]
tates ... & plebei ... domos ſuas
... [illegible] ... Sed hoſpes mane
... per ſe non ſtare ... de
commutatione facta ... [illegible]
ſeis in domo ſua detento conſtare. Quare
ut ſenatum animum ... in ſe ... de-
mittat ... [illegible] ... ſenatus do-
mum [illegible]

[illegible] Comes ... oppido Wach-
tendonck in deditionem accepto ... exercitum
in hiberna diſtribuit. Eburones ... quibus nul-
lum unquam genus boni ... [illegible]
pertum eſt, in pagum haud procul ab Erck-
lenz, ut Broek & Reck ... Lanen-
borgh collocat. ... Paramini relicto,
circumjacenti ... Juliacenſem incur-
ſionibus & depredationibus moleſtant. Sed
nullum cum ... tyrannide pagum aggreſſi
quam Dreppt ... Haſſelum
& Moſter adducentes ... Hoc enim anno
1589. Mercurii ... Junii mane paulo ante
... pagum ... [illegible] ... mo-
mento invadunt ... [illegible]
... [illegible] ... clan-
gore & tympanorum ... [illegible] longe late-
que in vicinos pagos ... Mulieres &
longe ... ad ... [illegible]
... [illegible] ... gra-
viter ... [illegible] ... Inter
quos ... Johannes ... de Wanlo,
Godefridus Schomaker ... Johannes
Zeder ... [illegible]
... [illegible] ... vulnera-
bus, cum tamen ... ad defenden-
dum ... [illegible] ... A ... mole
... [illegible]
... [illegible] ... repen-
tina tyrannide ... timore, ita ut
... conſiderent, rapiunt,
ſpoliant ... obvium erat. Pecus ſimul
omne abducto ... prædamque imponunt.
Hoc tanto tamque truculento impetu, dum
... depredando, ſpoliando &
multos incolas partim trucidando, partim
vulnerando conſumunt, Ego vero qui tunc
forte aderam, audito ... terrorum
Eburonum & ... vulneratorum &
... momentum ... clamore ... ,
haud mora me cum ſororibus & fratre ob-
... latro-
... fugeremus, res ... abſcondo-
que. ... fractis quicquid ... ſupel-
lex, quicquid pecoris ... [illegible]
(nam A ... ante ... Noveſium ob-
ſidere cœptum eſſet, hunc pagum ... mul-
te ſpoliarat penitus ...) auferunt,
tantumque temporis ... Eburones

in evacuanda interiori domo conſumunt,
ut ſuperiorem ... ſi perreſſ[illegible] gaſſent,
nam ... neglexerunt. Quod
beneficium Deo optimo maximo ... tum
non ... [illegible] ... da-
bet ... [illegible] ... mæ-
re ... [illegible] ... pagos ... pe-
nitus ſpoliato, multis incolis ... vulne-
ratique ... pecudique ... [illegible]
... [illegible] ... duobus pa-
gis dictis ... [illegible]
unde venerant parant. Hac ... [illegible]
... pagi ... [illegible]
dux Juliæ ... Colonienſis ... [illegible]
... ut ducatum ... a depredatio-
nibus ... defenderet ...)
quorum maxima pars tunc forte in pago
propinquo ... [illegible]
... [illegible] ... Quo
audito ... equis ad pagum
... numero octo, quorum ſpoliatores &
homicidæ ... cum præda ... [illegible]
... [illegible] ... juſſi
... [illegible] ... homicidas ado-
riuntur. Quamvis ... [illegible]
... [illegible] ... remoran-
tur, donec ... ex ... pagis concur-
rentes, fortiores effecti prælium inire poſſent.
... concurrendo ... tormentisque ex-
plodendo inter ... & Wanlonum
pagos, jam equitum peditumque ducis Ju-
liæ numerus auctus erat centenario numero,
contra hoſtium quingentorum numerum.
Eburones videntes numerum ... equi-
tum & peditum ducis augeri, impetum fu-
ture concepto ... in noſtros faciunt, noſtri
partim fugientes haud ſegniter pugnant, ho-
ſtique ... appropinquant. Hoſtis videns
& vitam & prædam ... auferre ... non
poſſe, vitam præda meliorem ratus, abactum
pecus deferunt, noſtri reducendum permit-
tunt, hac ratione noſtros ... puta-
runt ... gravi ... ſup-
pelectili ... Sed noſtri, neglecto pecore,
fortiter inſtant ... Eburones, quorum du-
centi & eo amplius erant, ... directe
noſtros ... invadunt ... noſtri im-
petum animo ... expectantes, exploſis
fortiter ... tormentis ho-
ſtes ... capeſſere com-
pellunt. Quibus ita fugientibus, noſtri one-
ratos pedites circumcingunt. Quos ... præ
gravi præda circum collum & dorſum aga-
ta, atque adeo neque fugere, neque ſe de-
fendere poterant, ad unum ferme omnes
trucidant ... uno loco ducen-
tos peremunt, exceptis ... paſſim in via
hinc atque illinc ... currentes
perfecti ... Regreſſi ... pecus
paulo ante ... incolæ abductum donant
rurſum partim ... parvo ... ſuo
redemptum domum abducere permittunt.
Et ... plane cum tantis hoſtium ...

metum eſſet, ita ut quamquam noſtrum caderet numerum: quod ita Deus noſtros ſua divina potentia conſervarit, ut ne quiſpiam vulneratus ex noſtris eſſet. Gratia Deo qui pro ſuis ubique pugnat, neque eos deſerit in tempore mali & afflictionis.

Cædes ducis [illegible] Guiſa, &c.

Hoc tempore triſte ex Francia nuncium in Germaniam de cæſo duce a Guiſa pervenit. Ut autem illud homicidium atrox tantum perpetrari poſſet, a rege Franciæ Henrico ejus nominis tertio, comitia anno 1588. Septembris quinto decimo indicta ſunt. Ad quæ illius ſocietatis ac quam ſecundum ordinem proceres & magnates, quam de pace & unitate tam religionis quam ſtatus politici tractandum foret, publico edicto vocantur. Quum vero ad præfinitum tempus omnes, uti res poſtulabat, non comparerent. Hugonotæ vel Calviniſtæ Navarræo regi conjuncti, media quibus Catholicorum conſilia de ſtabilienda catholica religione, & extirpando Calviniſmo remorarentur apud regem Franciæ, moras ſubornato [illegible] indeſeſſi comminiſcebantur. Romanus pontifex publicato diplomate proximis annis caverat, ut Navarræus [illegible] omni exuto regis honore, regno privaretur, quippe qui relicta religione catholica, in qua a primo incunabulo atque in virilem ætatem tandem adoleverat, ad Calviniſmum plane defecerat & apoſtata erat. Ut autem [illegible] talis publicati diplomatis ſubſecuta vim ſuam ſortiretur, ea regi Galliæ tunc ſtatim a pontifice demandata fuit. Ubi tandem [illegible] Catholici ſimul, & Calviniſtæ intra regis voluntatem conveniſſent, quilibet eorum regem Galliæ Henricum in ſuam partem pellicere, nec non inclinatum habere ſummo ſtudio laborabat. Catholici adhortantur regem, ut tam pro defenſione nominis ſui [illegible] tam etiam avitæ religionis Catholicæ toto [illegible] incumbat, nomen [illegible] orthodoxam & catholicam religionem, uti [illegible] ſuis [illegible] ſuſceperat, defendat, parentumque ſuorum, qui nunquam a fide catholica defecerant, veſtigia ſemper inſiſtat, Calviniſmum uti ſectam abominandam, quæ etiam nulla lethalior eſſe [illegible] extirpet, eoque declaret ſe nomini ſuo & titulo quo Chriſtianiſſimus rex inſignitur, in poſterum ſatisfacturum. Calviniſtæ, qui regis Navarræi partes tuebantur, e contra regi Galliæ perſuadent, ne Catholicorum conſiliis acquieſcat, ſed potius animum ad regem Navarræum inflectat: quippe qui propinquitate jure coronæ Franciæ & regno potior eſſet, ſi quando regem ſine prole & herede obire contingeret: & hunc ſemper regi obſequentiſſimum & chariſſimum extitiſſe. Ducem vero de Guiſa, qui quoque regnum tanquam catholicum ambiebat, extraneum eſſe, neque ſanguine ita propinquum, ut mortuo rege in regnum Galliæ ſublimari debeat & coronari. Quippe qui etiam Lutetiæ ſuæ majeſtati [illegible] quadam & armata manu non pridem tantum terrorem incuſſerat, ut rex relicta Lutetia cum ſummo periculo & vitæ diſcrimine vix evaſerit. Rex autem utrarumque partium querimonias audiens quid potiſſimum faceret, dubio animo fluctuabat. Tandem ut ſe [illegible] pridem a duce Guiſano [illegible] vindicaret, ad homicidium [illegible] perpetrandum animum adjecit. Viceſima igitur tertia Decembris ante prædictum ducem ad ſe tanquam de arduo negotio conſulturus clam vocat. Hic mandato regis obſequens, mane hora circiter octava ad regem properat. Veruntamen tum in atrium, quod ante cubile regis ad ſiniſtrum erat, quidam ad hoc ſubornatus ducem pugione bis lethaliter vulneratum ad terram dejecit. Dux accepto vulnere dum ſe magno animo erigeret, & ſtricto adhuc mucrone regem peteret, a regis ſatellitibus prohibetur, lanceaque in ſanguine volutans transfoditur, & rege præſente occiditur. Mox cardinalis de Guiſa occiſi ducis frater hoc modo etiam necatur. Item, princeps Jenvillanus ducis occiſi filius occiditur. Item epiſcopus Lugdunenſis, & Armenſis, ad hos dux Nemurtianus, dux *d'Elbeuf*, comes Briſacus, & mercatorum Pariſienſium ſupremus intendens occiduntur: pauciſque aliis nobiliſſimis viri hoc ſacrilegio mortem evaſere. Eodem tempore dux Dumalius Lutetiæ degebat: hic audito homicidio, ſtatim arcem regiam invadit, eodemque modo in regios graſſatur, plurimos occidit, aliaque in carceres conjecit. Licet vero tam miſere duo Guiſani occiſi ſint, veruntamen adhuc frater ipſorum dux *de Mayenne*, cui res [illegible] huc uſque commiſſæ fuit, qui etiam ut catholicus, & Catholicæ religionis ſimul ſemper fautor & patronus exercitum ſub duo conſcriptum atque ad quævis dura ſubeundum paratiſſimum habet.

Anno 1589. in Februario Schenckius & Adolphus comes Murſenſis [illegible] ſub auroram oppidum Durſten occupare tentarunt. Multos ſecum ſicarios aliosque prædones noctis [illegible] ad oppidum adduxerant, ut aperta porta [illegible] quadam & armata manu incurſarent. Mane igitur facto, uti in animo habebant perficere tentant, ſed fruſtra. Licet autem eorum multi jam in civitatem irrupiſſent, tamen optata necdum ipſi obtinuerant. Cives enim hoſtem advenientem & jam propemodum civitatem ingreſſum videntes, ad arma concurrunt, ſeſe virtute defendunt, cratere penſili ſubitum demiſſo, ita ut nec ingreſſi regreſſum, nec exteri ingreſſum habere nequirent. Ingreſſos trucidant ad unum omnes. Alii e muris ferventi cerevina quæ forte coquebatur, a mulieribus prorſus arcebantur effuſa. Itaque everſi, deluſi, ſuaque diſcedunt & haud procul *Lor* arcem, pagum quendam tre

petras incendunt & penitus comburunt.

[illegible] Eodem anno in vigilia Annunciationis beatæ Mariæ Virginis, conventus noſter ſententiam quandam contra Wilhelmum Florentii [illegible] in Holtzweiler apud illuſtriſſimi Wilhelmi ducis Juliacenſis conſiliarios perdidimus, atque ratione 20 jurnalium arabilium prope Holtzweiler de quibus annuatim percepimus quatuor maldra ejuſdem Holtzweiler menſuræ. Cauſa autem quare ſententiam non obtinuimus hæc erat. Ante annos 70 plus minus cœptum erat a conventu ſuper dominio & vera poſſeſſione iſtorum agrorum in Holtzweiler litigari, ibidem ob contumaciam noſtrorum data eſt ſententia contra conventum: ab hac ſententia appellatum eſt a noſtris Marcodurum, nec ibidem a noſtris lis eſt more ſolito ſuis terminis protecta, quare iterum noſtri ob contumaciam condemnati ſunt in expenſas & damna, pars vero adverſa in poſſeſſionem veram agrorum decertata, retentis tantum nobis annuis ex illis agris quatuor ſiliginis maldris. His ita peractis, ceſſatum fuit a noſtris quadraginta annis his elapſis denuo a male feriatis fratribus antecedentium negotium penitus ignorantibus hæc cauſa denuo ventilari cœpta eſt. In primo apud judices in Holtzweiler, deinde Marcoduri, poſtmodum Duſſeldorpii apud ducis conſiliarios. Atque hæc poſt enim licentiam ſeptem annos continuata duravit atque haud exiguis expenſis. Nam certum eſt conventum noſtrum hac in cauſa ultra mille florenos expoſuiſſe. Itaque ſententia contra nos lata eſt duabus de cauſis, quarum prima eſt, quod appellationem non ſecuti fuerant a noſtris cum Marcoduri ob contumaciam contra nos ſententia lata eſſet. Secunda, quod quadraginta annos a lite ceſſaſſent & nihil innovaſſent. Itaque ob contumaciam & præſcriptionem illos agros et poſſeſſione noſtra perdidimus, compenſatis ſunt inde partium expenſis. Neque jam in poſterum unquam pro illis agris recuperandis reſtat ſpes; ſed tantum annuatim quatuor maldrorum ſiliginis hereditarie provenit.

[illegible] In Julio anno dicto obſeſſum aliquamdiu caſtrum Bucnbekanum Hiſpanus miles conquaſſatum & contracto muro occupat. Cuſtodes in deditionem ſuſcepti, atque ad ſodalitium, ad Schenckium miſſi.

[illegible] In Auguſto juvenis quidam generoſus ac magnanimus 20 annorum occiſum Guiſium ab Henrico Galliæ rege, loco patris habens, & tam crudeliter trucidatum multis lacrymis indeſinenter plangens, ſtatuit conſilium tam nefandum ſcelus vindicandi. Mentitur igitur monachum ordinis Prædicatorum, ne quis conceptam fraudem aliquam ſuſpicaretur. Fingit ſe tandem ad regem Galliæ habere literas a parlamento ſecretas, inſuper alias quaſdam ſecretas ore ad os aperiendas ſoli regi. Creditur blandulæ linguæ, admittitur ſolus ad regem ſolum. Porrigit literas, aliamque ſe in veſtimentis interioribus maximi ſecreti epiſtolam cultro excindendam fingit habere. Regem jam valde ſollicitum literarum interiorum invadit, ſummaque viribus cultrum in regis ventrem abdit. Rex licet lethali vulnere ſaucius, eodem exemplo ex inteſtinis ſuis cultro, ſicarium illum monachum transverberat, ſtatimque occidit. Rex ex vulneribus 18 horas ſuperſtes dicitur. Itaque illi factum, quod fecerat ipſe ante Guiſio. Guiſiani contra regem parlamenti nomine militantes, ubi rei veritatem perceperunt, quaſi nova virtute ex alto induti, exercitum Hugenothorum, cum non procul ab urbe Pariſiorum abeſſet, invadunt, diſſipant, & ſternunt ad 1 millia hominum. Liga porro tandem rei novitate audita, ſucceſſorem regi nominat cardinalem Borbonium virum ſenem, & ducem Sabaudiæ regis Hiſpaniarum generum, in coadjutorem.

Eodem mente Schenckius per proditionem Noviomagum occupare tentabat. Venit ipſe cum multis adducens adverſo & ſecundo flumine expeditionis quaſdam naves. [illegible] Quidam ex ſuis ante dies aliquot ſenſim in civitatem ſub ruſticorum habitu in hoſpitium quoddam W admiſſi & muro civitatis inhærens acceperunt. Eadem nocte advenit Schenckius, & muro propinquo, hoſpitem ſuum in civitate capiunt ligantque. Schenckiani interea admotis machinis cratem ferream in penarium hoſpitis lumen ab ripa ducentem & introeuntibus arcentem, vi quadam muro evellunt. Qua amota caterva in penarium Schenckiani cum ipſo Schenckio conveniunt. Hoſpes proditionem, & virum ſuum captum videns, haud mora ad magiſtratum currit, hoſtem in ædibus ſuis adeſſe, & proditam civitatem exclamans. Illi haud ſegnes, cives omnes in armis eſſe continuo mandant. Omnes dicto citius adſunt, bombardas jam pila & pulvere inſtructas verſus ædes a Schenckianis occupatas movent, dirigunt, explodunt, ædes adeo concutiunt ut ſub pedibus magis ſolum videretur. Schenckius intellecta fraudem & proditionem ſuam detectam, neque interius reſiſtere poſſe unde venerat ſe rurſum recipit, atque in pedes ſe conjicit. Haud procul a littore ſcaphæ vacuæ militibus ſtabant. Schenckius in unam earum inſilit, ſequuntur alii ſui fugati ad Schenckium, ſcaphas catervatim inſiliunt. quam vero ſcaphæ militantium numerum & pondus ferre nequirent, merguntur. Sicque Schenckius una cum ſuis multis ſubmerſus eſt. Nautæ expoſitarum navium ſe detentos cernentes, præciſis anchorarum funibus evadunt. Cives quærentes Schenckium ſubmerſum, poſt alteram

dam invenient. Inventum in quatuor partes diſſecant, atque quatuor partibus civitatis dependerunt, capite in ſupere ferreo infixo, & portæ civitatis ut longe videri poſſet exponunt. Itaque cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt, qui Pharaonem Schenckium & exercitum ejus projecit in Walam.

[illegible] Sequenti menſe Octobri Dominus Deus omnipotens vindictam quoque de perfido illo comite Adolpho Murſenſi [illegible], & principali hæreticorum in terram Colonienſem duce, ſumere volens quemdam [illegible] rerum novorum tormentorum inventorem novam quamdam machinam excommunicandi poteſtatem habentem, excitavit & tradidit Arnhemiæ. Sub veſperum dum machinam probaturus comes ad cancellariam, ſtipatus uno comite faculam ardentem in manu geſtante venit. Ibi forte ſcintilla ex facula decidens pulverem tormentarium ex improviſo accendit, cujus vi circumſtantes proſtrati igneque ſuffocati ſunt, [illegible] in quo ſcribæ cum ſuis rebus [illegible] ſedebant, ſubverſum, feneſtris circumquaque lapidibusque magnorum ponderum excuſſis, quo caſu & comes miſere deformatus & cruſtis [illegible], inventus [illegible] ad conclave [illegible] ferretur. Convocantur medici undique laborantes ut vitæ tantum comes reddi poſſet, ſed fruſtra. Facies [illegible] magnitudinem [illegible] capitum [illegible] [illegible] ſic [illegible], carnes e coſtis laterum [illegible] & decuſſis partibus magnis [illegible] ſua ſponte diſſiluere, ita ut etiam viſcera non tantum igne [illegible] & putrefacta facile cernerentur. Denique tantus horror ex corpore [illegible] erupit, antequam mori poſſet, ut nemo medicorum vel quiſquam ex [illegible] propius accederet. Moritur tandem, cum in tanto cruciatu diebus [illegible] miſere [illegible], decima [illegible] menſis Octobris mane hora quarta. Vide judicium Dei quam [illegible] multa [illegible] tandem puniat eos, quos ut alios propter peccata puniant, [illegible] & excitat. Uterque talis fuit & Schenckius & Murſenſis comes. Hi agrum Colonienſem, civitates Noveſium & Bonnam, pagoſque plurimos ſpoliarunt, vaſtarunt, occuparunt, incenderunt, ſubverterunt. Ubi [illegible] ſcelerum [illegible] aderat, utrumque Deus in [illegible] morte repentina & inexſpectata punivit. Hic in igne ſulphureo, qui Phyſicorum opinione violentior naturali creditur, extinctus: alter in profundo Walæ ſuffocatus eſt. Prophetiam Davidis in hunc comitem veram invenimus: Fiant dies ejus pauci & comitatum ejus accipiat alter. Fiant filii ejus orphani (quos tamen Deus illi non dedit) & uxor ejus (Jezabel) vidua. Scrutetur ſœnerator omnem ſubſtantiam ejus, & diri-

Pſal. 108.

piant alieni labores ejus. Rex Philippus [illegible] commutatum ejus [illegible] præfecturam in civitate Colonienſi, ceteraque oppida archiepiſcopatus Colonienſis, & Wernerus comes ab [illegible] Bedburgam cum omnibus attinentiis, ita ut plane nihil propinquioribus ſit relictum ſub archiepiſcopo Colonienſi, vel alias ſub duce Juliacenſi.

Anno 90, cum tandem multas prædas Geuſii Berckam ex diœceſi Colonienſi contraxiſſent, atque excurſiones porro exercere ob regios milites, qui circum a longe Berckam obſiderent, non poſſent, atque adeo media & fame ſupra modum premerentur, cum hoc non lateret comitem a Manſfeldt regii exercitus primarium capitaneum, Berckanos in deditionem coegit. Tertio Februarii anno 90, egreſſo Geuſio, intravit comes cum regiis, invenitque oppidum ſane quidem vallo foſſaque & muro munitum, ſed domibus plane evertis ob ignis penuriam deſolatum. Occuparunt Geuſii hoc oppidum ab anno 8[illegible] uſque in præſens tempus.

Bellicum Noveſium a Caſparo Manderſcheyt, Johannes dominus de [illegible] nomine regis Hiſpaniarum occupat, præſidium locat, & cives & circumjacentes incolas exactionibus cogit & gravat, quod ſui anteceſſores non attentarunt, ſalvo ut ſtipendiorum [illegible] ſuum numerentur. Clerus e contra ſe opponens reverendiſſimo conſilium ſupplicat, nihil inde auxilii domum reportat.

Hoc anno cœperunt Clariſſæ ſuum reparare monaſterium, & tota ædificia continuarunt, ita ut menſe Julio intrantes, ipſa [illegible] ejuſdem menſis primam miſſam celebrarent.

Hoc anno in vigilia Jacobi, conflagratum eſt totum tectum celebris illius collegii Bonnenſis templi igne cœleſti tonitru vehementi incenſum. Erat plumbo per totum coopertum tectum, & damnum cenſetur ad centum millia florenorum. Tempeſtas vehemens erat, tantuſque horror & ſonitus auditi, ita ut cives cum uxoribus & liberis ad Rhenum fugientes ſe ſcaphis immittere & tranare cœperint.

Hoc anno Geuſii fortalitium ultra ripam Walæ contra Neomagum locant, munitiſſimum & portas circa Walam murum in ſtudium quatuor, tectum de turri majoris templi globis deiciunt ferreis. Parmenſis cum ſuo exercitu opem Neomagenſibus ferens, irrumpit ultra Walam cum equitibus & peditibus. Geuſii ex inſidiis impetum facientes quingentos equites obtruncant, multos captivos abducunt. Parmenſis relicto Neomago Bruxellas applicat. Haud longe poſt Geuſii obſidentes Neomagum vi occupant, cives nullum auxilium ſibi videntes, in deditionem Geuſiorum veniunt.

[illegible margin notes]

Hoc anno Johannes dux Juliæ mania plectitur, ita ut mentis plane compos non eſſet. Ducissa Jacoba ſua ſedentia gubernandi avidiſſima apud Rudolphum II. imperatorem interceſſione Erneſti Bavari archiepiſcopi Colonienſis ſummo nixu laborat, ut omnium ducatuum & comitatuum regimen illi ad vitam concedatur, ſe hoc aſſuram cum imperatore, ut ducatus & comitatus omnes ad imperatorem veniant. Imperator valde increpans ducissæ dominandi libidinem, reſcribit ſe id, quod præter omnem æquitatem pugnat, nunquam in regno concupiviſſe, neque a quoquam duce vaſallo extorſiſſe. Quantum vero ad vaſallos pars ſuo id tempori reſervandum.

[illegible] Anno 92. Gerain Bredanum ab his occupant, capulitis Hiſpanis. Parmenſis Hiſpanorum ſocordia ſecuria excandeſcit, & primores capitaneum decollari exemplo juſſit. Hoc anno mortuus eſt Parmenſis Bruxellis, atque Ambianum magna cum pompa ſepultus. In cujus locum a rege Hiſpaniarum ſuffectus eſt comes de Fonte Hiſpanus.

Toto illo tempore quo dominus de Meſtenheim Novesium occupat, tot tantiſque exactionibus cives & clerum Noveſienſem emungit & fatigat, ut etiam majori damno affici haud a quoquam potuerit, archiepiſcopo nec capitulo ad hoc minime conſentiente. Nil potuit quoque nec ſenatum, nec cives denique nec clerum privare perpeſſi. In obſidione tot calamitatum & miſeriarum generibus, licet in ſtudium adduceret conſecratas ædes, rapiam ſuppellectilem, omniaque bona mobilia in prædam abducta, ſtatque corpora uxorumque & liberorum magno lucro bis tam a Gerain quam ab Hiſpanis redempta, eos ab incepto Meſtenheim excutere non potuit. Reſpondens tamen ad objecta, ſimiles eſſe cives ſacco ſpongiarum vacuo, qui tam bene expurgatus eſſe nequit, quin ſi vel levi baculo percutiatur, aliquis pulvis pulſu excutitur: ita & cives tam exhauſtos non eſſe, quin quoque aliquanta contributiones pro præſidiariis extorqueri poſſint. Unde factum eſt quod tam cives quam clerus immanem illi pecuniam numerare vi quadam coacti ſunt.

[illegible] Non tantum pro rata noſtra ab illo tempore uſque ad annum pro contributione noſtra numeravimus florenos cum aliquando ſingulis diebus dalerum, alias tres, alias quatuor ſolveremus, exceptis quibus & tertio non vexarent vectigalibus a Meſtenheim editis, & nomine laminare vectigal imponens annuit 25 dal. Denique his malis aliquandiu cives ita gravati, ceperunt clandeſtina conſilia inire de excutendo præſidiario milite, una cum capitaneo ſuo Meſtenheim. Celebrantur hæc omnia inter cives, ubi tamen ſemen. Opportunitatem itaque data, dum pars præſidiariorum quadam die qui erat menſe anno 93 ad agendas prædas, quod ipſis haud infrequens fuerat, ſub veſperum emitteretur, numeruſque paulo ſuper dimiſſus putaretur, atque jam portæ civitatis clauſæ eſſent, cives quidam, quorum antefignanus Petrus Loe erat, clanculum convenientes, de excutiendo præſidiario milite conſilium concluduntur, idque perficiendum ſtatuunt media nocte in puncto horæ duodecimæ. Conſilia hæc civibus aliis jam excubias per muros obſervantibus, per ſidum quendam obambulando intimantur. Deſignata hora jamjam inſtante, Petrus ſumto uno tamino, ac puero ſuo, muros quaſi vigiliis explorandum aſcendit, ſtatimque excubias cives blande hortatur ut ſtrenue partes contra præſidiarios tueantur, ſtationem ſuas firmiter teneant, nec ullos præſidiarios prætereuntes ſinant, ſe Dei adjutorio & cives & clerum ab iſta gravi Meſtenheim ſervitute liberaturum. Tranſiens vero cives, quoſcunque invenerat milites evaginato gladio trans murum in vallum projecit. Mox ſignum explosa bombarda dari jubet. Quo facto & ſono audito, mox cives per murum edocti, proximos quoſque milites capiunt, armis denudant & vinciunt. Renitentes multis verberibus ad hoc cogunt. Alii porro cives ſenatuſque hujus rei ignari audito ſtrepitu & maximis clamoribus, conſternantur, putantes hoſtem denuo civitatem invaſiſſe, ſed re, uti erat, intellecta, ad arma confugiunt, civibus ſuis ſuccurrunt, milites capiunt, captos in penatium quoſque obvios adhibitis cuſtodibus conjiciunt. Nolentes ſeſe dedere trucidabant. Quorum de numero erat quidam nobili proſapia nepos Meſtenheim (Frangberger), qui nocte illa ictus ac confoſſus occubuit. Jam ſuperſtites milites qui ſupererant, fuga ſalutem quærunt, atque ſeſe in portam ſuperiorem recipiunt, cives inſequentes portam oppugnare inſtituunt. In principio uxores & liberos militum ponentes, cives vero poſt principes pugnabant. Elevatis autem vocibus & uxores & liberi omnes vociferantes deditionem offerunt, atque ut ſibi parcerent ſublatis in altum manibus proclamabant. Deditione itaque facta dimittuntur omnes præſidiarii una cum uxoribus & liberis, cumque tota ſuppellectili ſua, atque civitate expelluntur. Meſtenheim fruſtra illo die ante portam præſente & obſtinente. Magnam hanc Petrus conſecutus laudem, ab omnibus conſalutatur & magnificatur pro tanta parta victoria, in capitaneum ſuum liberatorem a tanta ſerviente miſerorum civium eligunt. Archiepiſcopus intellecto hoc eleganti ſtratagemate, ob nexio quas cauſas haud laudare potuit, ſed miſſum novum militem, civitatem occupare ſuo nomine mandat: cives reſpon-

dent, ſe ſatis ſuperque a militibus exceſos & vexatos, ſuam civitatem ab incurſione hoſtium porro tutaturos reſpondent. His contentus eſſe noluit archiepiſcopus, miſſis conſiliariis civitatem patefaciendam ſuiſque militibus cuſtodiendam cupit. Recuſant cives, & perſiſtunt in opinione ſua firmiter. Et licet multis in comitiis de tradenda civitate actum ſit, tamen cives ad hoc induci nequeunt, ut archiepiſcopo ſe in ſervitutem cum ipſa civitate ſubjiciant, putantes libertatem nec auro vendi debere. Si quando in poſterum ſubjicerentur archiepiſcopo actum eſſe de ſua libertate, præclariſque privilegiis a Frederico III Romanorum rege conceſſis. Milendunckius accepta tanta clade, in ſenatum & cives fremere, dira minari, acheronta movere, quoſcumque reperire potuit

A occidere, alios captivare, frumenta jam matura tum incendere, nemini denique parcere, ad ulciſcendum pronus paratuſque eſſe. Senatus inſolentiis hujuſmodi percitus, conqueritur archiepiſcopo & capitulo majoris Eccleſiæ auxilium petentes. Quum parum ſpei inde enatum viderent, ſubito ad cameram dato ſupplici libello Milendunckium evocant. Ille ratus hanc ſibi illatam contu- B meliam non ad cameram, ſed jure belli ad regiam Bruxellenſem pertinere, erat enim capitaneus reg. Hiſpaniarum parens, cum ſubditis ſuis militibus, nec cauſam cameræ imperiali ſubjici debere exiſtimans, Senatus non attentis regiis mandatis, in camera procedunt, Milendunckio ſub banno imperiali mandatur ut pareat. Sic utrobique cauſa adhuc indeciſa ventilatur & diſputatur.

EXCERPTA EX AMELGARDI
PRESBYTERI LEODIENSIS
LIBRO II. DE GESTIS LUDOVICI XI. FRANCORUM REGIS.

Ex MS. codice bibliothecæ regiæ.

OBSERVATIO PRÆVIA.

AD illuſtrandas res Colonienſes, Geldrenſes, Noveſienſes, utpote de quibus hactenus Annales Noveſienſes, atque etiam Leodienſes, quas modo repræſentabunt ſubſequentes ſcriptores rerum Leodienſium, operæ pretium exiſtimavimus quædam hic interſerere excerpta libri II. de geſtis Ludovici XI. auctore Amelgardo, deſcripta ex mſ. codice bibliothecæ regiæ. Fuit autem Amelgardus presbyter Leodienſis, Carolo VII. Francorum regi familiariſſimus, cujus vitam ac filii ejus Ludovici XI eleganti ſtilo litteris mandavit. In ea, data occaſione, ſingulares ſed funeſtos patriæ ſuæ eventus tamquam teſtis oculatus recenſuit. Sic enim Caroli VII. geſta incipit: Carolus VII. illuſtris Francorum rex, quem ipſi & ſæpe vidimus, & cum quo plures collocutiones familiariter habuimus, Caroli VI. filius fuit. *Et in præfatione*: Nobis autem viſum eſt duorum Francorum regum noſtri ævi ac temporis res geſtas, quas magna ex parte vel ipſi vidimus, vel talibus conſequuti ſumus auctoribus, de quorum fide minime foret ambigendum, litteris ad poſterorum & cautelam digerere & mandare.

CAPUT VIII. LIBRI II. *De eruptione Leodienſium ad arma per regem concitatorum in terras ducis Burgundiæ, & conviciis ac probris quæ in eum & ſuos jactitabant.*

ROthomagi vero deditionem, quæ totius eſt metropolis, & velut mater provinciæ, etiam aliorum plurium oppidorum atque civitatum patriæ deditio ſecuta eſt, ut Diepæ, Harefluti, Caldobecci, Honnefluti, Luxovii, Cadomi, & omnium ferme oppidorum atque civitatum inferioris Normanniæ defectio. Nam cum ad ſingula loca dux Borbonii proſequens, a feſtis feliciter poſt deditionem Rothomagi capta, aliquas cohortes armatorum tranſmitteret, qui promittendi uberes plurimum & copioſi erant, quemadmodum ipſe etiam erat, paucis exceptis locis, raram aut A nullam repulſam invenerunt, ſed omnes parendi atque obediendi domino Carolo promtos ac devotos. His autem rex acceptis novis, & defectione Rothomagenſium & aliorum oppidorum, valde animo conſternatus fuit. Princeps vero conjurationis, & illi potiſſime qui conjunctiores domino Carolo erant valde exhilarati, & ſpei melioris effecti: unde rex videns & exiſtimans non minus facile poſſe quæ adhuc teneret perdere, B quam Normanniam perdidiſſet, ut cum principibus tractatum honeſtum inveniret, treugas cum eiſdem fecit. Quibus firmatis, cum eiſdem per plures dies collocutus eſt, ſtudens ſemper & enitens, nonnullis magna promittendo, aliis adverſus alios zeli & livoris faces accendere, ut eos a ſe invicem & animis & corporibus quibuſlibet artibus disjungeret atque ſepararet. Practicaverat

autem apte res, & in armis conſtituta erat per A plures legatos & epiſtolas Leodienſium populos adverſus Burgundionum ducem, qui ſatis ad id proclives propter inveteratum odium, quod a multis temporibus ſemper ad Burgundiones, eorumque principes habuerant & habebant, atque ſocios externos. Unde exiſtimantes ſe opportunam occaſionem nactos ſuas veteres acceptas injurias ulciſcendi, eo quod crederent commovendum cum omnibus copiis quas educere unquam ad ſe in ſuas terras rediturum, magnaque & mira ſe facturos ſeu ea eodem promitterent, erumpentes cum magno furore atque ſævitia terras Brabantiæ & de *Lamborch*, atque agros Namurcenſium igne & ferro populare aggreſſi ſunt, plures villas ſeu villagia, & ſupra ducentarum numerum, pluraque etiam agreſtium ædificia cremantes, in favillas & cineres eadem redegerunt; ſtulte quidem & temerarie valde. Ipſi enim qui olim Eburones appellati ſunt, ripas fluminis Moſæ & vicinos ultro citroque agros incolebant, urbemque habebant valde inſignem Leodium nomine, eccleſiarum ſolemnium, monaſteriorum, opum & populorum magna copia & numeroſitate refertam, cum pluribus oppidis munitis atque villis ac B vicis. Tanta vero temporibus pace, libertate, atque tranquillitate gaudebant, quod nulli populi, non modo in tota Gallia, ſed nec in tota Europa, ſibi tranquillitate & libertate jucunditate ſimiles ſentirentur. Nam cum nullo temporalis imperii faſtigio premerentur, ſed ſolum ſuum pontificem pro domino & patriæ parente haberent, nulla tributa aut vectigalia, quæ ſolent exigere & imponere aliæ etiam liberæ civitates, agnoſcebant; ſed plenaria libertate & tranquillitate potiebantur. Cujus quidem ſocietatis temporalis ... eorum petulantiam atque ſuperbiam animadvertere potuiſſet, cuſtos & protector abſque aliquo eorum ſumptu vel gravamine dux Burgundionum erat, cum quo ſi in pace permanere ſciviſſent, nullus eos ... proſtratiſque vicinis, qui tum principes potentiſſimi erant, eoſdem in dicta tranquillitate & pace perturbare potuiſſet. Erant enim ex omni ferme parte terris & dominiis ſuis circumdati, ad eoſque via ulla hoſti non primum tranſiret ipſas Burgundionum terras, penetrandi facultas eſſe poterat. Habebant autem cum Burgundionum duce fœdera jam antiqua, ſacramentis & magnis pœnarum adjectionibus roborata, quæ nimium temere & perfide, deceptis quibuſdam parumque firmis promiſſionibus, ... terminare præſumpſerunt. In terras igitur ac ſubditos præfati ducis, qui nullatenus eos impetens ſeu ... tanti protector & clypeus, ut diximus, ſuæ tranquillitatis & tantæ libertatis gratis & ſine ſumptu erat, irruentes, ipſas igne ferroque vaſtabant. Erat tunc Bruxellæ, Brabantiæ nobili oppido, ipſe illuſtris Philippus Burgundionum dux, qui videns populari hoc modo terras ſuas, ſubditoſque graviter affligi, ſtatim quam potuit ex nobilitate quæ reſidua prope ſe inveniri poterat (nam ſuus filius comes de Charolois omnem pene nobilitatem & militiam terrarum patris ſui ſecum in Franciam eduxerat) manum aliquam ſcivit atque aggregavit, ut dictis ſtolidis atque fidefragis Leodienſibus obſiſteret, eorumque ſiſteret incendia; quæ minus numero ſatis exigua, armis tamen animiſque inſtructa, conatus ipſorum Leodienſium ex parte repreſſit, in ſuiſque agris & villis incendia mulctavit, vicem eis non modo parem ad formam æqualitatem, ſed cum magno fœnore & uſura rependit. Semel etiam cum in patentes campos exiſſent apud villam cui *Montenake* nomen eſt, & multa millia ex vulgo terræ aggregati unà eſſent, nobilis & clariſſimus comes de *Naſſau* ſeneſchallus Brabantiæ, dominus de Breda, cum parva manu cum eis congreſſus, ipſos ſtulte atque fugavit, cæſis ex eis prope duobus millibus & C quingentis. Sed nec tali clade ſuſcepta, nec metu poterant tamen prorſus ... deterreri a ſua ſtoliditate retardare, quin potius velut quadam rabie aut inſania acti, pejora prioribus ſaltem jubilabant. Et nedum talibus impiis actibus, ſed & ... linguas omnibus telo ... & intolerabilibus ... in ſui ... præſtantiſſimi illuſtrium ducis & comitis ... benignitatem & clementiam provocantes atque exaſperantes. Facile enim non poſſent dici probra & D convicia, quæ ab eis ... & fama in præfatos principes, & nobiliſſimam dominam matrem præfati illuſtris comitis, patriſque ſui conjugem probiſſimam atque caſtiſſimam ſuis venenatis ... linguis, & præſertim illi de Dinanto oppido, opibus & divitiis, unde eiſdem magna ſuperbia & inſolentia proveniebant, quæ ex rebus ſecundis oriri ſolent, tunc procul dubio locupletiſſimi. Qui etiam Dinantenſes in tantum procacitatis & veſaniæ proruperunt, ut ... ſimulacrum præfati illuſtris comitis *de Charolois* in publica platea ſui oppidi erecto patibulo ſuſpendere, & publice proclamare & E decantare irriſione per totum ſuum oppidum, ut orationes & ſuffragia pro ejus anima fierent, qui in patibulo Pariſienſi, dicto Montfaucon, ſuſpenſus foret. quod quam verum id eſſet, quamque id ab ipſis ſtultiſſime & iniquiſſime actum exierit, ipſi nondum emenſo anni integri curriculo, ſuo atque ſui ſuperbiſſimi oppidi excidio & incendio comprobarunt, ut & poſtea ſuo loco etiam referemus.

CAPUT

CAPUT IX. *De [illegible] per ducem Burgundiæ [illegible] pacificatione inter regem & principes, & [illegible] comitis de Charolois ad terras [illegible] ducis Borboni a cæteris principibus.*

IGitur cum dicti [illegible] [illegible] sive Leodienses [illegible] suam pacem & tranquillitatem [illegible] per regem ad hunc [illegible] & [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] in patria sua [illegible] que [illegible] [illegible] illustrium & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] dux Philippus pater [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] de Charolois filium [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible], & sub pœna paternæ indignationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & ad se [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Leodiensium [illegible] [illegible] ab eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] nihil aliud quærere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] patris mandatis, [illegible] [illegible] comes [illegible], pro emergentis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] principibus pacis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] domino Carolo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Normanniam [illegible] domino [illegible] de Charolois [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ab eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] & dolo [illegible] & per regem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Receptis na-

A quæ a rege, qui tunc [illegible] [illegible] [illegible] domino Carolo regis germano, quam pro se comes [illegible] [illegible] autem pro aliis [illegible] [illegible] [illegible] quæ pro eodem a rege [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quasi generaliter omnibus tam principibus quam vassallis eorum, & qui eis in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] omnia quæ capta esse [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] B [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia quæ conventa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] debere perpetuo [illegible] [illegible] quod quantum in effectu [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sed & de bono publico, seu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] C [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible], [illegible] tam regis quam principum [illegible] [illegible] [illegible], quibus pro bono publico, & [illegible] in meliorem formam republica, quæ non modo dilapsa, vel deformis, sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], potestas dabatur in unum conveniendi, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] D [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] esse [illegible] sed quia inde effectus vel [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] de bono publico [illegible]. Nihil itaque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] E [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] in unum pro [illegible] [illegible], vel [illegible] de [illegible] potestate in [illegible] [illegible] [illegible], qui omnia ex suo pendere volebat arbitrio, adeoque amplum [illegible] vel [illegible] habebat, quam quod [illegible] [illegible] [illegible] potestas aliquibus legum vel [illegible] moderaretur [illegible], [illegible] profecto [illegible] [illegible]

reſpu., qui neglectâ militiâ, ſolum ferventi flagrantique ambitione poteſtatis: propter quod, ut ſupra tetigimus, quamplures hujuſmodi prius quam converſionem, & alii multi, & ex poſt tali deteſtato tempore & abominatione [illegible] ex eventu læſum & [illegible] rerum humanarum [illegible] malorum meminerit, de quo latè ſupra quantum locus poſcere videbatur, a nobis diſſertum eſt: qui qualem quiſque intentionem animo haberet, ad certum judicare non poſſumus; & diſſicile plurimum eſſet, quam in tanta multitudine plures potius ſua privata commoda, quam fructum reformationis reipublicæ & boni publici utilitatem conſectati fuiſſent. Sed etiam non unico malum de multis qui inter eos erant, æſtimationem juſte habere poſſemus: & omnes duntaxat qui ſua ſunt quærendo, nihilque de bono publico curaſſe damnemus. Cum itaque de ſupradicti tractatu & pacificatione facta anno Domini 1465 menſe Novembri apud villam ſeu caſtrum ubi ſunt in unum confluentes Sequana & Ytera, dux Borbonii, qui tunc adhuc Rothomagi erat, nuntium certum accepiſſet, dicto ducatu Normanniæ verſus Pariſius, ubi erat rex, ſtudioſe reverti, dimiſſis Britonum copiis quas ſecum duxerat cum nonnullis de ſtipendiariis regis militibus, qui partes ſuas ſecum ſecuti fuerant, primitus principum omnium male de ſua converſione, quod ſe velut contemptum & poſt habitum [illegible] a rege obſervaſſent, aut non quantum oportuiſſet [illegible] ad regem acceſſit: qui [illegible] eum ad ſe retrahens, qui potens & magnus princeps erat, plurimos ſibi & germano ſuo honores & munera contulit. Abiit autem & receſſit cum feſtinatione ad terras ſuas. Sed porro optimi [illegible] comes de Charolois, ut ſtolidos & inſolentes Leodienſium conatus reprimeret, qui profecto [illegible] maturè diſceſſiſſet, poſtquam dominum Carolum in Normanniam ſibi aſſignatam & traditam [illegible], [illegible] de eadem [illegible] quemadmodum [illegible], poſtquam regia ad ſua [illegible] idem comes venerat: ipſe eſſet, ut ſtatim paulo poſt referemus.

CAPUT XVI. *De expeditione ducis Burgundiæ contra Dionantum; & de ſimulatione regis Francorum, ſingentis ſe velle dare in matrimonium comiti de Charolois filiam ſuam, qui ob eam aſſectionem expeditam, [illegible] ad regem deſiniere.*

Cum vero hæc ita per regem adverſum fratrem ſuum & partium ſuarum ſtudioſos ſolicitaret, illuſtris comes *de Charolois*, qui, ut diximus, adverſus Leodienſes, ut eorum motus comprimeret, ſuam duxerat expeditionem, e 3. Trudonis oppido, quod eidem tunc propinquo parebat epiſcopo, caſtra verſus Leodium, [illegible] in campos prope finem menſis Januarii, in quem etiam cum civitate Leodii multitudo populi male armata & ſine ordine cucurrit: paucis ex eis cæſis, cæteri pacem & veniam petierunt: quam quidem ipſe illuſtris comes ex conſenſu patris [illegible] & [illegible] Bruxellis certis legibus dedit, manente tamen Dionantenſium urbe comprehenſa, qui contra Ebuſtanum populo [illegible] & [illegible] erant. Et quoniam ipſi Leodienſes antiquo pacis ſœdere [illegible] a ſe [illegible], putans in ea comprehenſos [illegible] damnaque permanſuri in terra ducatus Brabantiæ & comitatus Namurcenſis aliiſque adjacentibus ad ducem Burgundiæ ſpectantibus intulerant, quemadmodum ſupra retulimus, in hac perfidia permanſuri, damnorumque a ſe datorum nonnullam recompenſam, quingentorum millium florenorum & [illegible] mulctati ſunt. Quam ſummam per certos terminos dependere haberent. Simul etiam ut ex ipſis ſupra diximus, quos Burgundionum dux diceret nominandos, viginti Bruxellam ſtatim pendentes a duce ſupplices veniam deprecarentur, ſigillataſque [illegible] de capitulo conceſſa & a ſe acceptata pacis ſecum afferent, damnati ſunt. Et hæc quidem adimpleverunt: pace hujuſmodi litteris & magnis ſacramentis roborata, nonnullos etiam ſubſequentes [illegible] quas moliebantur, obſervarunt. Adveniente autem æſtate, cum illi inſulſi & furioſi Dionantenſes non modo a ſuis probris & contumeliis, quas in præfatos illuſtres principes incuſabant, ſe non cohiberent, ſed etiam eiſdem inopia [illegible] incendiorum atque prædarum in terras Burgundionum in ſua canum accumularent, non valentes idem principes illuſtres tantam ultra eorum perferre vesaniam, ſiccirco expeditionem validam ad contundendas eorum nequitias, adverſus eos congerunt, & tandem quidem dux illuſtriſſimus Philippus jam moſtus ac ſenectute confectus, non ſatis fuit, hanc ut præcedentes expeditiones filio ducendam committere, niſi perſonaliter etiam ipſemet eiſdem intereſſet. Cum enim ipſi ſæpe Dionantenſes, nedum eius filium, comitem ſcilicet, ut ſupra retulimus, verbis aſſiduis probris ſuſpenderant, ſed etiam ſeipſum & generoſiſſimam atque honeſtiſſimam dominam ejus conſortem, quondam regis Portugaliæ filiam, acerbiſſimis ac fœdiſſimis convitiis laceſſiſſent: nec ſe ab eo ullo modo cohiberent, non exiſtimabat ab patria ſua feliciter apponi poſſe, ſi ad tempus uſque dormitionis ſuæ hanc tantam injuriam reliquiſſet inultam. Et hactenus quidem a tempore ſœderis, quod rex cum illuſtri comite *de Charolois* præcedente hieme prope Pariſios pepigerat, & ſibi terras donaverat, quas paulo ante, ut diximus, quadringentis millibus

ſuam redemerat, aliis etiam poſtmodum ſponte propria adjectis, conſueverant ſerme omnes amicitiam magnam & gratiam eumdem comitem apud regem inveniſſe. Appellabat enim quoties ad eum ſcriberet filium ſuum, & primogenitam filiam ſuam ſe in conjugem ei velle dare aiebat. Obierat quidem conjux ejus nobilis domina filia ducis Borbonii defuncti, moderni ſoror, tempore quo cum expeditio Montis-Herici prope Pariſius adhuc detinebatur, ex qua filiam unicam ſuſceperat. Et quamquam tale foret conjugium, eo quod hujuſmodi filia nec matura viro, nec ad complendam virilem ad annos plures ob infantiam habilis eſſe poterat, nec ſibi nec ſuorum accolis dominorum placitum late eſſet; tamen ut acceptum gratumque ſibi fieri, rem plurimum curare videbatur, promittens etiam dotis nomine amplas terras lataque dominia ſe daturum. Audiebat enim, & ita vulgo ferebatur, quod ei offerret dare Campaniam, cum nonnullis aliis terris adjacentibus, quas cum utrum ſatis ſecure accipere poſſe ac retinere ipſe illuſtris comes ambigeret ſeu diffideret, miſit Pariſios nonnullos peritos juris de ſuo conſilio, qui illic perquirerent ac inveſtigarent diligenter, ſi aliquando a regibus Francorum ſuis filiabus talia ac tanta terrarum dominia in dotem aſſignata fuiſſent, dum nuptui traderentur. Qui quidem cum exactam de hoc ac longam perveſtigationem feciſſent, retulerunt, & aliqua aliquando facta fuiſſe, & id jure atque legaliter poſſe fieri. Quæ cum ita præfato illuſtri comiti fuiſſent nunciata, & per frequentes eum epiſtolas & nuntios ut ad id intenderet non omitteret ſollicitare, dulciſſima ſemper & totius benevolentiæ plena filiali eum appellatione compellans; Talibus allectus, ac reluctante licet quodammodo animo provocatus, & perſuaſus ad hujuſmodi mittendas & contrahendas nuptias, ſolemnes legatos idonea ſuffultos poteſtate ad regem deſtinavit circa illud tempus quo ad Dionantum expugnandum tranſire apparabat.

CAPUT XVII. *De reditu & expeditione prædictorum legatorum, & Dionanti excidio.*

ET nihil utique ambigebat, nec aliud alio pacto ſuſpicari poterat idem comes, attentis pro ea re tot & totiens per regem commonitionibus & adhortationibus repetitis, quoniam ad complementum & perfectionem res ipſa perduci abſque difficultate deberet. Sed cum dicti ſui legati ad locum ubi rex tunc agebat, ſcilicet ad oppidum dictum Montis-Arg. perveniſſent, qua mente, qua fide & ſinceritate res agerentur, primum agnoſcere potuerunt. Nam non modo in materia pro qua miſſi fuerant legationem minime ſuſceperant, repulſam & alienos præterſus terminos ab iis totiens quotiens tamquam diu de ea re habuerat res & tractaverat, oſtenderunt; ſed pro benevolentia & dulciſſimis affatibus ac appellatione querelarum, minarum & exprobrationum verba, quæ prius ſub humanæ comitatis & ſimulatæ copulandæ affinitatis integumentis clauſa fuerant, inimicitiarum ſpeciem manifeſte prætendentium repoſuerunt. Et revera tunc creditum fuit, quod rex Dionantenſibus ſuccurrere deberet, minimeque vellet eos opprimi permittere, de quo ipſi & Leodienſes cæteri plurimum confidebant, qui ab eo adverſus Burgundionum ducem in arma excitatos, & magnis ſe ab eo promiſſionibus acceptis de ſuccurſu atque opitulatione ſecuratos jactabant: unde & tunc apud dictum locum Montis Argi & in plerisque aliis locis rex magnas machinas & belli apparatus fabricari faciebat. Fecit etiam tunc pro munitione caſtrorum catenas fabricari ferreas, in tanta numeroſitate, quod ex eis invicem connexis, & ligneis palis per ſpatia certa affixis & pendentibus, cingi poterant caſtra habentia in ambitu ſpatium duorum ferme milliarium Italicorum. Serpentinas etiam & ſimiles machinas belli, cum ſuis ex ferro lapidibus cudi & fieri pene innumeras faciebat. Quæ cum Burgundionum legati agnoviſſent, & loco fœderis conjugalis ſecundi, pro qua re cum indubitata pene ſpe miſſi fuerant, non aliud quam probra atque minas terroresque armorum intendiſſent, cum tali expeditione ad propria redierunt. At Dionantum ubi erant in obſidione principes illuſtres Philippus pater & ejus filius, a quo miſſi fuerant, venientes, quæ egiſſent, audiſſent atque vidiſſent retulerunt. Poſtquam autem ad oppidi expugnationem bombardæ ſeu petrariæ admotæ ſunt, infra minus quam dierum octo curricula ruptis turribus & mœnibus oppidum expugnatum eſt: quod cum milites inhibitum ſcientes vi ingrederentur, ſeſe tradidiſſe cives ad voluntatem principum ſtatebantur, unde nec in ipſo ingreſſu parcitum eſt. Quæ procul dubio inhumana fuiſſet ac plurima, niſi facta, quantum in ſe erat, præceſſiſſet deditio. Sed oppidum quod opulentiſſimum erat, & ob id ſic ditiſſimum ferebatur, & revera ita erat, & propter hoc locupletem totius patriæ, ſuarumque opum atque divitiarum commune profugium, in direptionem & prædam militibus ceſſit. Similiter & viri penes quoſque ad manum victorum veniebant, captivati: ne autem in mulieres violentiæ & obſcœnitates admitterentur, principes providerunt. Deputatæ enim certæ domus fuerant, in quibus datis fidis cuſtodibus obſervarentur, ne qua eis violentia aut injuria inferretur. Ferebatur autem plures ex iis quos ob ſceleratam conſcientiam metus amplius tenebat, & magis anxios faciebat, antequam irruptio in oppi-

dum fieret, accepta ſigna Burgundionum in ſua veſtimenta, tamquam ipſi de victorum numero & multitudine eſſent, portas exiiſſe, & hoc modo imminens eis mortis effugiſſe periculum. Ex his autem qui captivi fuerant deprehenſi nonnulli ipſius procacitatis in probris & contumeliis dicendis de principibus caput fuiſſe conſtabat, in flumen præcipitati ſubmerſi ſunt, ceteris vita ſervata eſt. Poſtquam vero pauci dies, excurſibus illinc præſidibus in oppidi direptione deletioneque faciendis eorum qui ſupplicio ob ſua demerita digniores exiſterent detenti ſunt, depoſitis aliquibus ædibus quæ eccleſiis viciniores exiſtebant, ut ab incendio ædes ſacræ immunes poſſent evadere, datum eſt illud ſuperbum quondam & opulentum Dinantum voracibus flammis, & totum in favillas cineresque redactum: a quo incendio nec ipſa ſacrata oratoria cura quæ pro eis tuendis fuerat adhibita protegere potuit quin incendii magnitudo eadem pari cum ceteris ædificiis calamitate involveret. Mœnia quoque & turres omnes ejectæ ſunt, & vallum complanatum, locuſque ſancitus, ne poſthac in memoriam ſceleratorum civium quiſquam illic ædificare, aut habitationes facere attentaret. Mulieres vero quoque cum liberis et quibus operiebantur indumentis illæſæ abire permiſſæ ſunt. Et hunc quidem exitum Dinantum accepit, & hunc ſuccurſum, hanc opitulationis ſolatia, hanc fidei obſervantiam atque tenacitatem apud Ludovicum Francorum regem tunc invenit, de quibus non minus confidere quam Saguntum olim de Romanis videbatur.

CAPUT XVIII. *De terrore tunc Leodienſium, & pace eis iterum data, acceptis ab eis obſidibus.*

Leodienſes autem & ex aliis patriæ oppidis atque villis populi ſeſe in unum agmen cogentes, cum ſuis machinis, vexillis & ordinibus exiſtimarant obſeſſo adhuc oppido tempeſtive poſſe præbere ſuccurſus ſolatia, & in campos, velut potentiam Burgundionum bello aggreſſuri, exierant. quibus, extincto & exciſo oppido, illuſtris comes *de Charolois*, patre ſuo in tuto locato, qui in lectica geſtatoria ad obſidendum Dinantum ſe deferri fecerat, cum copiis ſuis intrepidus obviam venit. Sed illi animis atque viribus pavore defecti, ad petendam ſupplices veniam, & ſuæ temeritatis atque præſumptionis indulgentiam, ſeſe converterunt, ſapientes quidem: nam ſi ad certamen uſque perveniſſent, veriſimiliter de ipſis qui maiori ex parte inermes pedeſtreſque erant, tamquam de pecoribus occiſionis ſtrages ingens, & cæſorum acervi acti fuiſſent. Eam vero dare ſenex ille Philippus diſſuadebat, eorum perfidiam, levitatem & pro-

A cacitatem in iaculandis probris & contumeliis per plurimas vices expertus, qui ſemper perfidi atque fœdifragi eſſe conſueviſſent. Cupiebat dum opportune in patulis campis reperti eſſent, de ſua perfidia, quod contra ſacramenta & totiens nuper a ſe præſtita & data, ſigillataſque cautiones veniſſent, pœnas & ſupplicia debita reponi. Sed nihilominus illuſtris comitis *de Charolois* pietas & clementia ad miſericordiam potius eſt inflexa, agente plurimum & pro miſeris intercedente comite ſancti Pauli, qui tum adhuc ſibi in ſuo exercitu militabat. Data eſt itaque ipſis venia, & quia in exſolutione B pactæ per ante pecuniæ moras fecerant, fidemque minime ſervaverant, tunc abſque cautione potiore fides eis habita non eſt: ſed oportuit ut de ſuis ad delectum ejuſdem illuſtris comitis obſides quinquaginta darent, qui uſque ad proximioris ſolutionis terminum ſub manu victoris remanerent: ſolutione autem facta, ut abire domum poſſent, poſtquam alii quinquaginta delecti ut priores miſſi obſides forent. Et hac lege, & ſub certis multis capitulis iuſiurandi religione firmatis, ad ſuas domos & agros permiſſi ſunt abire; principeſque illuſtres Burgundio- C num permiſſis ſuis in ſedibus propriis repetere domos, in Brabantiam triumphantes remearunt. Stabat itaque tunc, ab armiſque quieſcens Francorum rex, ſpectareque otioſus potuit Dinanti ſtragem, & ſtolidorum atque cervicoſorum humiliationem Eburonum, licet, ut diximus, ingentes bellorum feciſſet apparatus, quos in eorum protectionem atque auxilium expenſurus exiſtimabatur. Et profecto ſi voluiſſet, poterat facile eis auxilium impartiri, Burgundionumque principes atque eorum terras in maximum diſcrimen adducere: nam ſi quo tempore cum ſuis agebant copiis apud Dinantium ſuis un- D dique contractis, terras Picardiæ fuiſſet aggreſſus, numquam tempeſtive Burgundiones providere potuiſſent, quin multis ſe dedentibus civitatibus & oppidis, quæ ad hoc faciendum ſatis voluntariæ erant, uſque ad fines & terminos Flandriæ abſque magno negotio penetraſſet: quod evidentius cunctis ſubinde tribus aut quatuor annis emenſis, cum Ambianenſes cives & ſancti Quintini, nemine ad hoc eos ullo pacto urgente, voluntarie ſeſe dediderant. Quod ſi tunc ad reſtrin- E gendum tale periculum Eburonibus a tergo derelictis, principes Burgundionum cum ſuis copiis accurriſſent, non eſt facile dictu, cum quanta levitate ipſi Eburones Brabantiam, Namurcum, Hannoniam, terraſque vicinas incendiis, cædibus atque rapinis compleviſſent, & vaſtaſſent. Non multo vero poſt reverſionem a Dinanto, illuſtris ille Philippus Burgundionum dux valefaciens ſuæ dulci Brabantiæ, cum extremos ſuos hujus mortalis & tranſitionis vitæ propinquare cerneret dies,

per flumen ex Bruxella Machliniam & conſe- A
quenter per Gandavum ſubmerſit oppidum, ubi ſuorum exercituum comperit [illegible] de veſte [illegible], quo loco adveniente ætate per non dierum ex hac vita [illegible] migravit ad Dominum, [illegible] profecto heros [illegible] virtutibus clarus, & ſuo ævo præ ceteris ſui [illegible] Occidentis principibus felicissimus, & ſua [illegible].

CAPUT XXII. *De [illegible] tumultu Leodienſium & origine eorum ſua rebellionis, & [illegible].*

Cum vero adhuc non eſſent ſimul pro- B
bati principes, & in conventu & ſolicitudine pro [illegible] tam operam cuncta mortalibus pacis conſiderationem [illegible] tranſ[illegible] atque duce eo dies, contigit eorum [illegible] Eburones ſeu Leodienſes quodam [illegible] in ſui [illegible] armatos [illegible] novas res [illegible]. Nam licet urbs ipſa Leodii mœnia & turres ut dominus dejecta fuiſſent armaque univerſa ablata, ut vel hoc modo, cum alias neque per ſacramenta, neque per [illegible] appoſitionem neque etiam obſidibus datis id eſſet quod valet, ut ad quietem & otium in pace agendum [illegible] pararentur, domi [illegible] tamen hac tam præda atque mobilibus bonis ex [illegible] dimiſſa fuerant, tantummodo ex [illegible] arma fuerant, quibus aut etiam manibus ad ſuam patriæque tuitionem minime [illegible] erat, ſi in pace & tranquillitate perdurare voluiſſent, [illegible] enim pro [illegible] [illegible] atque [illegible] eſſe non poterat. Tandem & [illegible] cum illi [illegible] principum obtemperarent, quorum terra atque dominus [illegible] circumcepti erant & valati, qui nulla quippe eos contra [illegible] ſed eorum pacis & tranquillitatis tutores fideliſſimi atque [illegible] eorum [illegible] per annos plurimos, donec ipſi velut feris quibusdam agitati & per regem Francorum, ut ſuſtabant, & veriſſimum putabatur, concitati, quemadmodum ſupra retulimus, erupere contra pacis foedera & cum dictis pacis & aratis principibus eorum terras igne & ferro miſerabiliter populantes & vaſtantes. Cum enim veriſſimum ſit quod Aurelius Auguſtinus eleganter ſcripſit in epiſtola ad Marcellinum, quod [illegible] [illegible] [illegible] & impunitas et pœna. Tamen autem [illegible], & ad quæque mala [illegible] audaces atque promptiores dicta perfida & foedifraga Eburonibus præſtabant [illegible] munitiones oppidorum & civitatis ſuæ arma atque divitiæ quibus [illegible] ex longa jam pace prædis & tantis erant. Profecto [illegible] contraheret pacis & tranquillitatis ſuæ [illegible] terrarum dictorum [illegible] clementia & providentia principum, ea ab eis tollendo atque minuendo, quæ eiſdem materiam ſuperbiæ, & per hoc ſeditionum, turbarum, atque

ignis, ferro [illegible] & rapinis proſequendarum [illegible] occaſionem miniſtrabant, multa [illegible] ut ait [illegible] Auguſtinus in eadem epiſtola. Cum [illegible] benigna quadam aſperitate plectendis agenda ſunt, quorum utilitati potius conſulendum quam voluntati. Ut autem [illegible] & [illegible] cauſas paulo altius repetamus, habebant tunc epiſcopum generoſum & illuſtrem, quoad carnis originem attinet, Ludovicum ducis Borbonii filium, ex parte vero ex ſorore illuſtris Philippi Burgundionum ducis, & per hoc conſobrinum Caroli illuſtris moderni ducis Burgundiæ, qui etiam eundem Ludovicum [illegible] ex apoſtolica diſpenſatione [illegible] acceperat [illegible], ut ante diximus. Epiſcopus autem Leodienſis quicumque eſt, dominus eſt civitatis & patriæ totius tam ſpiritualis quam temporalis, ſed illi cervicoſi & ſuperbi populi dominationem ferre non valentes, ſed dominum & paſtorem ſuum ſub ſua poteſtate detinere & poteſtate redigere atque deprimere [illegible], contra [illegible] eos, [illegible] eundem ſui pontificis, per totam pene dioceſim temerariam ac pertinacem eorum inſurrectionem & tumultum plebeium atque popularem fecerunt & iteraverunt, alios cædendo atque occidendo, alios bonis [illegible] graviſſimis [illegible] contumeliis & damnis afficiendo. Et hæc ſunt prima totius ſui furoris origo & initium. Fatemur equidem, quemadmodum fama tota dignorum hominum referente audivimus, potius quam ſeniorum gravium atque doctorum virorum ſequeretur [illegible] conſilium, [illegible] [illegible], ſeu alias multa eum tolerasse de ſuis dictis officialibus & ſervitoribus qui plurimum erant a [illegible] & æquitate, ita quod per eorum varias aliaſque [illegible] calumnias, dolos & C rapinas populi illius terræ, qui ad talia diu toleranda idonei non ſunt, valde graviter premebantur, contra quos errores ſi qui per [illegible] & juſtitiæ remedia procuraſſent, conſultius multo egiſſent, quam via facti & tumultuaria populi inſurrectione [illegible] cædibus, rapinis & variis [illegible] modis afficiſſe & dehoneſtaſſe. Cum autem etiam talibus non contenti, omnem pene temporalem dominium ſui pontificis & in civitate & in ſingulis patriæ locis, & totum pene dominium [illegible] conarentur, hos diſſimulare minime valens ille generoſus & magnanimus ſui pontificis animus, jura eccleſiæ ſuæ tam ſpiritualia quam ſecularia, ſuperatque & ab eis ſuum arrogatam via juris defendere & protegere adortus eſt. Recurrens itaque ad apoſtolicam ſedem, procuravit ab eadem legatum deſtinari, qui ſibi & eccleſiæ ſuæ de juris & juſtitiæ remedio provideret. Qui adveniens ad urbem Treverorum, inſtante epiſcopo, communicationem ſuæ civitatis & patriæ totius ſibi rebellem [illegible], & con-

veniens coram se in jure secit, juxta datam A sibi formam atque potestatem. Per traditam itaque in ea re legitime comparentes, & ipsum sedis apostolicae judicesque legatos jurisdictioni se submittentes atque ea parte, cujuscunque sententias & decretos cum gravium supplicatione poenarum repromittentes, consistant contra eumdem episcopum super capitulis circiter viginti quatuor, super quibus eum impetebant, de quis querebatur tranquille, & pacifice suo ordine defendebat. Cum autem apud eumdem legatum succubuisset & sententiam adversam reportasset, cum ad B majorem tribunal sperantes debere in melius reformari, sedem etiam apostolicam provocaverunt & appellarunt. Ad causae dictae discussionem remotis atque ut aiunt subdelegatis cum omnibus atque subcommissionibus primum apud Treverum prolatam, suam appellationem diu per traditam sustinuerunt & valde fundatam prosecuti sunt, in qua prosequenda cum plenarie audita & laboribus tam probationis quam aliis quae non ordo expositus abunde & sufficienter habuissent, tandem causa ad calculum sententiae diffinitivae perducta, demum ex sententiae condemnatoriam, & prius decretorum per legatum apud C
* Treverum confirmatoriam sententiam reportarunt. Hoc sibi itaque pontifici honore celebato, quod non per delegatos, sed per semetipsum summus pontifex Paulus sententiam promulgavit atque eo scripto reportavit. Cum vero postmodum ut in eis pertinacem inducias tristes invenerunt, multorum commotionis cum pertinaces contemnentes atque sape principem supremæ & apostolicae sedis sese rebellare contemnentes, ut nullam censuram ecclesiasticae metu, nullius poenae, nullius comminationis formidine umquam parere voluerint, donec ad ultimum omnibus Christianis principibus & potentibus expositi igne tandem atque ferro populati, ad tale exterminium se & patriam suam perduxerunt. Non retero excommunicationes, aggravationes, reaggravationes, anathemata, totius patriae generalia interdicta, quae contemptis omnes obstinatissimo animo contumaci atque rebelli sustinuerunt, nullam absolutionem relaxationem proficere seu obtinere curantes. Fastidium enim legentibus forsitan generaret tanta eorumdem pertinaciae uno stolidissima atque stultitia longius producta narratio. Omittimus etiam referre qualiter suo pertinacissima laborare episcopum suum, suo spreto parente, Marcum videlicet fratrem marchionis Badensis acceperunt & ad suam civitatem advocarunt, ad quam cum temere tam atque inconsulto suo atque totius populi prout illi assensisset, cum paulo post suam atque tantam incertitudinem consilio meliore accepto ab ea discessit, & manente solutus ad propria repedavit.

CAPUT XXIII. *De strage Leodiensium tumultu, qui & episcopum suum Tungris ceperunt, & de obsidione Leodii per ducem Burgundiae, comitatum praesente rege Francorum.*

His atque omissis, ad propositae narrationis seriem quae praedictum digressi sumus, ordinem revertentes, cum idem illuc Eburones viderent cum magna copia Francorum regem, qui, ut diximus, cum in arma contra terras Burgundionum ducis propinquasse, qui dux, ut diximus, etiam copias B suas circa Peronam collegerat, cuncta sua adversa atque infausta eidem Burgundionibus proventura putantes, quemadmodum votis ominosis & obsecrationibus expectabant, & propterea paratam sibi ad se de eo ulciscendum opportunitatem adesse existimantes, multitudinem quamdam ex nequissima totius plebis suae, de his qui malorum a se patratorum conscientia stimulati & de misericordia principum diffisi ob nimiam immanitatem facinorum e civitate profugerant, dum eaidem moenia & turres dejectae demoli- C taque fuissent, in suam receperunt civitatem, quam etsi forte muro & fossis parum illum populum munire advertisset, eidem tamen cum praeter adhuc sese manentes & conniventes profuerunt. Coeperunt igitur denuo instaurare muros, purgare vallum, propugnacula sive turres munire & vitatem, & armis undecumque ea conquirere possent instruere semetipsos. Et cum non satis metallorum copiam sibi adesse praetendentes ad bombardas variasque machinas fabricandas seu tendendas inspicerent, etiam lucernas tectorum & domorum Dei, qui- D bus copiosissime ac magnificentissime urbs illa insignita & decorata erat, campanas & cum nonnullis minime pepercerunt, sed plures ex eis a sacris usibus quibus dicatae fuerant, ad hujuscemodi prophanos & sacrilegos usus transferre praesumserunt. Cum autem esset episcopus suus in oppido Tungrensi non certa custodia militum, tam suorum quam ducis Burgundionum, ipsis minime provide & caute sibi prospicientibus, & ad suam pariterque suorum non tam sollicite, sed potius ad voluptatem atque lascivias nocturnas vigilias & excubias agentibus, E multo irruentibus in eos ipsis Leodiensibus, comprehenderunt, & in hoc eodem quidam manus devenerunt ipse episcopus & quidam capitanei Burgundionum, nonnullis ex militibus caesis; alii vero quibus facultas fuit, per fugam tenebrosae noctis evasere. Quo cum capti Leodium adducti fuissent, mirum valde est quemadmodum inter turbas tam furiosorum & tumultuantium certum periculum effugere potuerunt, praesertim cum omnem ferme malorum tantam cau-

ſui in eundem ſuum epiſcopum & ſuorum aſſeclarum capitis [illegible] & dolos detorquere ſolerent, eoque acerbiſſimis odiis inſectarentur. Ab illis tamen ſolo tantaque leve temperarunt, quondam [illegible] ſuo [illegible] epiſcopo mandato, epiſcopus & ceteri [illegible] quorum etiam epiſcopum abire permiſerunt [illegible] de [illegible] omnem [illegible] operam apud ſororium ſuum Burgundionum ducem, quatenus reconciliationis gratiam invenirent apud eum. Porro cum Burgundionum dux, qui tum cum Francorum rege apud Peronam [illegible] per [illegible] & pace [illegible] ac deſiderio ſuo obtinuiſſet, [illegible] recurum Eburonum [illegible] atque [illegible] intellexiſſet, quibus in priore eadem conceſſa pace, [illegible] ſe [illegible] inſtar Dinanti civitatem ſuam [illegible] promiſſa tunc & juſſa [illegible] poſtibus diu [illegible], [illegible] magna adverſus eos indignatione permotus, [illegible] omnes copias quas apud Peronam expeditas habebat con[illegible]. Cui cum Francorum rex benevolentiam cum eo [illegible] ſingulare, & veluti pacis & concordiae [illegible] pignus cuperet exhibere atque oſtentare per[illegible] ad eam [illegible] ipſos [illegible] Leodienſes [illegible] facere voluit ac decrevit. Et de hoc quidem minime a Burgundionum duce rogabatur, qui etiam optare potius [illegible] ut propriis terrarum finibus, [illegible] non [illegible] ſuſpectum ſemper [illegible] fidem [illegible] cognoſcens; ſed non eo minus ut omnem de ſe diffidentiam tollendam [illegible] approbaret, [illegible] ad eam [illegible] ſe ingeſſit. Tra[illegible] itaque Burgundionum dux [illegible] copias ad [illegible] atque [illegible] Eburonum urbem Leodium, a rege Francorum comitatus & [illegible], cum [illegible] tamen [illegible]. Nam non ultra trecentas lanceas ſecum idem rex traxiſſe ferebatur, ceteris copiis [illegible] regno [illegible]. Cum autem ad [illegible] atque [illegible] ap[illegible], urbem ipſam [illegible], ex altera tamen parte fluminis Moſae caſtra & valida obſidione cinxit, tam ipſo quam rege in ſuburbanis ipſius urbis non [illegible] a ſe [illegible] hoſpitio receptis. Erat enim [illegible] jam [illegible] aſpera, [illegible] ſcilicet menſis Octobris anno ſexageſimo octavo. In qua obſidione cum [illegible] principes ipſi, rex ſcilicet atque dux [illegible] nocturnam [illegible] magna [illegible]mo prudentique conſilio cogitare atque aggredi auſi ſunt, quam profecto ſi tam efficaciter, uti concepta & inter ſe condicta fuerat, executioni demandare [illegible], [illegible] a metu quo premebantur & [illegible] tam rege quam Burgundionum duce ſecuros reddere potuiſſent. *Condixerant enim inter ſe [illegible] quatuor millia [illegible] ex [illegible]

A in tenebris & medio ſilentio noctis e portis & vallo civitatis erumpere, ubi nullas aut raras [illegible] hoſtium cuſtodias eſſe, & per vineas & quaſdam [illegible] aſpera [illegible] vero incognita, ad loca atque [illegible] penetrare, in quibus regem atque ducem [illegible] noſcebant. Et ad quidem egerunt ex ipſo [illegible] quadringentis [illegible] ad locum quo hoſpitati dicti principes erant, per [illegible] atque [illegible] ad horam [illegible] fuerat, debere [illegible] concurrere. Qui [illegible] nocturni [illegible] facturos,
B (ipſos enim [illegible] per certos exploratores didicerant) [illegible] tranſmiſſis [illegible] cuſtodiis ad domos atque regis & ducis penetrarunt, in quibus nonnullos de utriuſque principis [illegible] prope cubicula in quibus accubabant occiderunt. Ad quem tumultum accurrentes qui vigilias agebant, de ſtipatoribus & corporis cuſtodibus tam regis quam ducis, ipſos principes a [illegible] periculo [illegible]; qui procul dubio niſi [illegible] ad terrendum [illegible] advolaſſent, [illegible] peremptos fuiſſent. Sed cum [illegible] magnus [illegible], armis [illegible] inſtructi plurimi advenientes, omnes illi au-
C daces Eburones ferme perempti caeſique fuerunt, quorum audaciam ſi ceteri [illegible] inter ſe [illegible] quaſſent, non dubium quin de ipſis nedum principibus, ſed & de militibus & exercitu ſtragem ingentem feciſſent, urbemque ſuam & populum ab [illegible] vindicaſſent [illegible]dem. Sed [illegible] metu, vel ignavia aut inertia, promiſſa & condicta [illegible] adimplentes, & [illegible] ſuo metu, & [illegible] patriae [illegible] magnam cauſam praeſtiterunt. Accenſo enim proinde acerbiore odio & indignatione animo, qui & abſque hoc per-
D antea ſatis & ſuper ſatis exacerbati erant, parat & diſponit omnia Burgundionum dux ad urbis expugnationem [illegible]. Et quoniam intra eam plurimi erant, qui & ſigna regis Francorum ferebant, & ſuo nomine & titulo acclamabant, non valentes, ſeu etiam nolentes credere quod ad urbis ſuae excidium Francorum rex illuc adeſſet, & cum Burgundionibus adveniſſet, proclamatio atque edictum in caſtris Burgundionum fuit publicatum, ut nullus ſub poena mortis ſine cruce ſancti Andreae, quae eſt Burgundionum ſignum, ullo pacto appareret. Cui edicto
E non modo Franci qui cum rege advenerant, verum etiam ipſe rex devote parens, ſignum hujuſmodi in ſua veſte palam ac manifeſte portavit, & [illegible] eo [illegible] contentus, ſed ut devotum etiam obſequi [illegible] duci Burgundionum ſe oſtenderet, & ne quid prioris ſuſpicionis adverſa relinquerent non purgatum, cum nonnulli ex civibus regem Francorum in auxilium invocantes, ſe [illegible]que ſibi [illegible] acclamarent, eos [illegible]

ſore rex ipſe ore proprio improperavit, atque reſpondit: & cum alii vocibus proclamarent, Vivat Francorum rex: ipſe e contrario quanto magis poterat hanc vocem referebat: *Vive Bourgongne*. O præclarum & memorabile facinus boni regis Francorum, cui forſitan vix ſimile aliud vel in vetuſtis annalibus, vel in recentioribus hiſtoriis facile poterit inveniri. Quid enim vel ſtolidius vel perinde indignius aliud aut nequius afferri poſſit, regem populum illum in arma concitaſſe adverſus Burgundiones ſua ſuaſione, eiſque non una tantum vice, ſed innumeris pene vicibus fidem dediſſe, quod eiſdem omnia defenſionis & auxiliorum ſolatia exhiberet adverſus eoſdem Burgundiones, & nunc cum extrema omnium rerum calamitate premerentur per Burgundionum ducem, eidem militare, ſua ſigna militaria perferre, ſe ejus charactere permunire, & commeare addidiſſe ad excidendum eos, quibus auxilium & ſubſidium contra eum præſtiturum ſeſe ſæpe itemque fidem arctiſſime obſtrinxerat. Puderet me profecto hoc literis mandare ac referre, ſcientem hoc difficile a pluribus credi poſſe: ſed tam inſigniter atque diffamatum per omnem Galliam extat, tamque idoneis teſtimoniis confirmatum eorum qui hoc & viderunt & audierunt, ut ambigendi locus niſi pervicaci nimis perſpicuam veritatem reluctari cupientibus nemini relinquatur.

CAPUT XXIV. *De expugnatione atque incendio civitatis Leodienſis.*

PAratis igitur quæ ad urbium expugnationem apparatus opus eſt, per diverſas urbs ipſa Leodienſis ſimul eodem tempore expugnata eſt: in qua expugnatione non multum negotium fuit, cum & vallum & mœnia atque turres quæ diruta & dejecta fuerant, adhuc nonnulli eaſdem & loca muſere inſtauraſſent, ut tam arcto tempore & ſpatio potuiſſent. Unde & cives de ſua tuitione ac defendendi poſſibilitate parum aut nihil confidentes, nullam reſiſtentiam obtulerunt; ſed aurum atque argentum, ſeu quod facile exportari poſſe putabatur, quæ poterant rapientes, per turmas tranſmiſſo flumine Moſa aufugerunt, & montanam atque ſilveſtrem cum uxoribus & liberis ſedibus petierunt. Ex his autem qui in irruptione exercitus in urbem armati inventi ſunt, nonnulli cæſi ſunt: aut abjectis armis vel in ſacris domibus, vel antris & ſpecubus ſeſe occultantes, temperata furoris ſævitia mortem evaſerunt. Fuerunt etiam aliqui in flumen præcipitati, mulieres etiam nonnullæ vel armis peremptæ, ut ferebatur, inſtinctæ vel linguæ nimium procacitate furentes, in ipſo ingreſſu urbis, quæ tota militibus in direptionem relicta eſt & permiſſa, locis ſacris præcipue gravi ſun-

A ditione excepta, quæ prorſus quidquam de ipſis tolli, aut quamvis injuriam aut violentiam eiſdem inferri ob Dei reverentiam & ſanctorum arctiſſime inhibuit. Sed eo non obſtante in tam numeroſa armatorum multitudine, quæ ſe protinus per omnes urbis plateas atque ædificia tam ſacra quam prophana effudit, cunctis ad prædas & ſpolia intendentibus, præceptum edictum integre adeo parere non potuit, quin multa pretioſa ſupellex auri & argenti quibus ſanctorum ſacra pignora & memoriæ tegebantur atque involvebantur, aliis etiam & calices plurimi, ceteraque bona in prædictis ſacris ædibus cape-
B rentur & exportarentur, e quibus a nonnullis vel qui bona hujuſmodi ceperant, vel a capientibus ea emerant, ſub gravibus apoſtolicæ ſedis cenſuris commoniti, vel principis mandatis compulſi, quædam poſtea reſtituta fuerunt, pauciora tamen longe quam capta fuiſſent. Cum autem per dies aliquot rex cum Burgundionum duce, paucos tamen, illic ſtetiſſet, eidem valefaciens cum ſuis, qui etiam de ſpoliis urbis nonnulla tulerunt, in Franciam cum tali triumpho remeavit, multas tamen illic ante expugnationem urbis contumelias a civibus paſſus, qui
C cum illo cum veniſſe ad ipſos exterminandos certiores facti fuiſſent, quod nullo pacto antea cum id eis aſſereretur, credere potuerant, ei cum multas exprobrationes perfidiæ proditionis perjurii atque infamiæ e muris ac jactabant & jaciebant. Ferebatur autem a multis, quod plures ipſum infectas manu ſua ſignatas & ſuis ſigillis roboratas cives atque ſervari duci Burgundionum oſtenderunt, de multis & magnis pollicitationibus eiſdem factis per regem, quibus ſe ad eorum tuitionem atque defenſionem arctiſſime aſtringebat, quas tamen modo quem prænotavimus opere adimplevit: pro
D quibus non modo quæ diximus probra ab ipſis civibus, ſed & ab infinitis ferme regni ſui accolis maledicta reportavit. Poſtquam autem Francorum rex inde abſceſſerat, Burgundionum dux cunctis præcavere curans, quam in Dinanto factum extiterat, ut eccleſiæ & monaſteria, ceteraque loca ſacra & Deo dicata communi urbis interciderentur atque obvolverentur incendio, plurimas ædes civium circumcirca eccleſias & ſacra loca diruere atque demoliri fecit, relictis canonicorum do-
E mibus, ſacerdotum ac religioſorum cum ædibus ſacris, quæ ſi totum circuitum intra muros aliquos concluſi eſſent, non parvam efficerent civitatem: cetera autem urbis ædificia igni populanda reliquit, pertulitque hujuſmodi cladem ipſa civitas ob inſignem civium ſuorum perfidiam, qui nec promiſſis, nec hortationibus, nec ſigillis ſeu ſacramentis, eiſque etiam obſidibus ab eis receptis, dirutiſque mœnibus & armis ſuis ablatis, ſub fide in pace & tranquillitate ſervari & retineri potuerant.

quam

quin ſemper ferro & rabie incenſi omnibus finitimis cæterum immanerent? juſto Dei judicio ad perferendam reciprocam conflagrationem & incendiorum vicem, quæ commeruerant & vicinioribus per ante crudeliſſime intulerant, cum jam eorum curandæ cohibendæque inſaniæ nullum aliud medicamentum prorsus ſupereſſe videretur. In quo profecto illuſtrium principum Burgundionum Philippi genitoris & Caroli filii ſui clementia atque humanitas perpenſa fuit, cum, quamvis licet a populo urbis illius & cætera plebis ex agro multitudine graviſſima tuliſſent & contumeliis laceſſiti, & injuriis atque damnis affecti multipliciter, [illegible] tamen clementia temperantes, cum promiſſionibus & literis primum, deinde obſidibus acceptis, iterato mulctis datum, ablatiſque armis, [illegible] & ſuffragio [illegible] facta expeditionibus adverſus eos [illegible] in parcendo condonarant. Et ſi ſuſtinere potuiſſent eam in ſua integritate permanere tantummodo quamvis multum pacifice dimitterent, quæ [illegible] pecuniam [illegible] quod providentia habuiſſent, potuerunt in paucisſimis annis exſolvere, & poſt modum iterum & quieti manentes pace atque libertate læta [illegible] gaudere; ſed tamen prorſus bono ſuo dementia ſe reddiderunt indignos, qui omni timore Dei rejecto [illegible] a quibus indulgentiam impetrabantur, igne & ferro populare & omni [illegible] genere eos adhuc [illegible] aggreſſi ſunt. Et nec tantum [illegible] parcere atque [illegible], nec [illegible] eiſdem gaudeant & ex ordine [illegible] & impoſita a ſuis [illegible] nullo pacto [illegible] potuerunt. Merito etiam profecto a divina gratia & protectione deſerti, qui graviſſimis cenſuris ab apoſtolica ſede percuſſi, & patria eorum longo ſuppoſita interdicto nec jam parere curabant, nec cenſuras tantopere [illegible] Chriſtiani, ſed pagani & gentiles [illegible] ſolebant. Tale atque [illegible] meritorum & operum pravorum meruit exceptum & [illegible] ut eorum pœna & ſupplicium cunctis populis, ſi ſaltem aliquid ſapiant, cedat in exemplum, ne [illegible] qui una & ſola cauſa [illegible] & quarum regnum eccleſiaſticaque cenſuras nullo pacto temeritate præſumant, contemnere non [illegible].

CAPUT XXV. *Quomodo rex ex Leodio reverſus in Franciam, apprehendi & in carcerem mitti fecit Joannem cardinalem Andegavenſem, & epiſcopum Virdunenſem.*

Conſummato autem urbis incendio, & pœnis debitis de ſuffragio acceptis, illuſtris Burgundionum dux relicto in terra illa Leodienſium paucis detentore domino de Humbercourt, ad propria remeavit. Francorum autem rex, cum rediens de prædicto urbis incendio prope Pariſiorum urbem tranſitum faceret, & a comite affirmaretur ſe illam tamen regiam [illegible] viſitare, alio aut deſlexit [illegible] & robore ſuffultus, quod tam [illegible] actum, & tanta indignum [illegible] apud Leodium [illegible] quod [illegible] officiariorum ejuſdem urbis querelas & reprobationes [illegible] pro eo quod apud Peronam cum tantis [illegible] captus [illegible] Burgundionum ducem tantoque [illegible] paterentur, nulla tamen congreſſione facta, nullo prælio, nullo certamine habito, [illegible] tam turpes & coronæ ſuæ tam [illegible] pacis conditiones cum eodem duce a ſe [illegible] & cum magna inſtantia poſtulatas [illegible]; quod autem ipſe de his [illegible] crederetur, licet modeſtiſſime [illegible], quod edicto publico in ipſa regia urbe inhiberi [illegible], ne quis vel de ſua protectione ad Leodium, vel de pace per eum cum prædicto duce compoſita [illegible] audiret, & hoc ſub cenſura gravi. Sed licet [illegible] humanum non [illegible] quam ab [illegible] reportaret [illegible] propter excidium urbis Leodienſis & [illegible] Leodienſium, qui regibus Francorum devotos ſemper ſe & [illegible] unde quanto plus [illegible] de hoc ſermones [illegible] prohibiti, tanto vehementius atque frequentius inde in aliis loquebantur, & de pactorum cum Burgundionum duce turpitudine & infamia, & de illis [illegible] apud Leodium a ſe geſtis, ubi & ſignum crucis ſancti Andreæ in ſuis veſtimentis publice portaverat, & tanquam [illegible] ipſius ducis Burgundionum foret, [illegible]. Hæc tamen poſt [illegible] a ſe facta [illegible] pace per aliquos [illegible] in quibus ipſi Burgundionum dux de compoſitione [illegible] atque authenticas literas & earum publicationem & approbationem in curia parlamenti Pariſienſis [illegible], & aliis [illegible] opportunum & expediens [illegible]. Pariſienſes autem [illegible] querelas [illegible] cognoviſſe [illegible] quod [illegible] & de tam infamibus geſtis amplius [illegible], [illegible] genere [illegible] unde primum adveniente menſe Maio [illegible] a ſe [illegible] & geſtorum culpam in [illegible] Balue, quem [illegible] cardinalem creari paulo ante procuraverat, [illegible] quod cum conſilio præcipue geſta fuiſſent. Sed [illegible] honeſta cauſa [illegible] eſſe [illegible] quod de [illegible] & [illegible] quædam [illegible] a [illegible] confeſſa ſunt, propter quæ mandante rege apprehenſus et carcerem detruſus fuit, e quo [illegible] ad

pœnæ ſupplicioque ſubiret incommodum, nec regi quæ tam ſingularis & tam fida ad eum fuerat amicitia ſervavit, nec Apollinis inſula texit. Et ne ſolus & ſine eo ſocio tam tetra ſine commeatus ſolatio periret, additus eſt ſibi ſocius epiſcopus Virdunenſis, quem rex ipſe paululum ante a conſortio germani ſui magnis muneribus atque promiſſionibus illectum ad ſe attraxerat. eidem enim germano regis ſervitio ſe voluntarium addixerat, & cum eo ſemper fuerat ab eo tempore quo prope Pariſios ducatum Normanniæ poſſidendum receperat. Cum vero cupidus & ambitioſus admodum foret, & moribus ac vita ſatis male famatus, tanquam hamo ſub eſca obtecto, ſpe magnarum penſionum, commendarum ac cardinalatus per regem & ipſius favoribus aſſequendorum pellectus, dominum ſuum optimum prodidit, & ad regem acceſſit. quem ſtatim qualem ipſe meruit ac habere oſtendit. ab eo enim ſuit in carcere recluſum cum dicto *Balue*, in quo jam quadriennium cum medio ferme anno peregit, incertus ſi unquam inde exire contingat. Tentavit autem rex & alium quemdam Thomam *de Loraille* civem Cadomenſem, probum virum atque fidelem & conſtantem, qui plurimum ingenio & prudentia, ut homo laicus, callebat, ab eodem germani ſui ſervitio abſtrahere, & ad ſe trahere, quod tamen minime efficere potuit. atque cum pro voto hoc ipſum facere nequiviſſet, non multo poſt idem Thomas cum duobus aut tribus de domo & familia ſua veneno extinctus, ut vulgo ferebatur, periit. quod cujus opera patratum fuerit, divino duximus relinquendum judicio. Detruſo autem in carcerem præfato cardinale *Balue*, qui nec generis nobilitate nec litteraturæ præſtantia, nec probitate & commendabilis vitæ merito honores, ad quos evectus a magiſtro ſuo rege fuerat, conquiſierat, ſed dolis & pravis artibus, obſcœnitatique & lenociniorum miniſteriis eos aſſequutus vulgo ferebatur, ne forte in ſui contemtum atque injuriam id factum exiſtimaſſet Burgundionum dux ſuſpicaretur, miſit rex ad eum ſuos oratores, qui per interpoſitam hujuſmodi ſuſpicionem, cum de ipſius apprehenſione ipſe dux minime aut modicum anxius eſſet, niterentur expurgare, aſſerentes in dolo, non ſui cauſa vel reſpectu factam ejus apprehenſionem, ſed ob plurima crimina atrocia, quibus contra majeſtatem regiam inventum eſſet deliquiſſe. Quæ autem hujuſmodi crimina forent, cum ipſe dux ab eis ſciſcitaretur, quæ tantæ indignationis acerbitatem mererentur in hominem ſibi paulo ante tam ſingulari amicitia conjunctum, ſcire non potuit. nec revera hactenus ſcire aliquem credimus exploratum habere, licet præfato epiſcopo Virdunenſi, qui tamdiu, quantum ſupra retulimus, in cuſtodia ſervatus eſt, ſit in incarceratione conjunctus. Multa tamen vulgo de eo crimina jactabantur. erat enim pene omnibus regni incolis propter ſuperbiam ſuam, plurimaque in moribus vitioſiſſima valde exoſus. ſed ea tam abſurda & ridicula viris gravibus eſſe ferebantur, ut non propter ea, ſed propter id præcipue quod auctor in conſulendo & agendo fuerat, ut paci illi, quam in Perona factam diximus, ſtatim rex accommodaſſet aſſenſum, apprehenſus & in carcerem conſtrictus fuiſſe crederetur. quod quanto magis apud Burgundiæ ducem, & dum hæc res conaretur, tanto profecto de ea re & voluntate diſſolvendi prædictam pacem, atque ab ea reſiliendi, certiorem ſibi opinionem ingerebat. Nec etiam eum talis feſellit opinio, quemadmodum ſuo loco in ſequentibus loquemur atque manifeſtius apparebit. unde tanquam vir ingenio & prudentia inſigniter inſtructus, ipſe dux ex illo non ceſſavit ad futurum bellum neceſſaria apparare, ne verbis pacis ſub dolo in torporem & ſomnolentiam reſolutus, cum eum bello repente adoriretur inimicus, improviſum atque imparatum facile ſuperaret.

CAPUT VI LIBRI IV. *De incarceratione & detentione ducis Geldriæ per proprium filium facta, ſuique filii poſtea per Burgundiæ ducem apprehenſione & incarceratione.*

QUemadmodum ſane decurrentibus temporibus, quas ſupra factas fuiſſe & firmatas inter Francorum regem & ducem illuſtrem Burgundionum retulimus, prædicta per regem Francorum geſta fuerunt tam adverſus comitem Armeniaci, quam regem Arragonum: ſic etiam non prorſus ſervavit aut obtorpuit idem Burgundionum dux. Nam in eadem ætate cum Geldriæ dux ſenior jam fuiſſet univerſæ carnis ingreſſus, cum filius eum certorum ſuſpicione ac patrocinio ſcelerum in carcerem truſerat. ipſe Burgundionum dux duo ante ſui genitoris obitum expeditionem duxit in eamdem Geldriam, ſibique eam armis vaſtam & edomitam adquiſivit atque ſuæ ditioni effecit. hunc autem titulum coloremque oſtendebat ipſe dux Burgundionum, & publice ferebatur ad eumdem ducatum Geldriæ ſibi adquirendum. Cum enim ille Geldriæ dux ſenior a filio ſuo detineretur & pellaretur invitus, atque remiſſione ad procurationem & adminiſtrationem patriæ, factione matris ſuæ & nonnullorum de patria, idem filius auſus eſt patrem ſuum, virum utique ut ferebatur bonum & prudentem, licet forſitan ad cohibendum rapinas, & terram in ſecuritate & libertate commerciorum conſervandam minus juſte intentum, apprehendere & carceri mancipare. Erat enim idem filius ſatis acer ingenio &

cupidus dominandi, unde patrem ſuum, contra jus divinum & humanum, nefarie præſumpſerat omni dominio & auctoritate nudatum in carcerem mittere, & ibi dure atque inhumaniter aſſervare: in quo licet eum ſibi Nos omagium & plura patriæ oppida favores impenderent, quibuſdam tamen maxime aſſenſum præſtantibus, per annos plures ipſum ibi detinuit. Quo decurrente tempore cum neſas hujuſmodi tam dux Burgundiæ quam dux Clivenſis, plureſque alii ex ſanguinis & amicis ducis execrarentur & multum ægre ferrent, ipſe dux Clivenſis ad eum liberandum contra filium arma & guerram movit, & uſque in Gelriam intravit: ſed cum illius auxilio Novimagenſium & paucorum nobilium patriæ ſtipatus & obviam occurriſſet, compluribus cæſis & captivis, ceteros & fugam in patriæ finibus ejecit. Et quoniam idem filius non ignorabat impietatem ſuam vehementer diſplicere Burgundionum duci, ejus potentiam formidans, ſtudebat fœdera cum iis copulare, quos ad eum vel inimicitias habere, vel ejus pariter vires atque potentiam metuere cognoſcebat. Unde quamvis pluries eſſet ex de ſolitis muneribus inſigne Burgundionum ducum monile atque ſignum, vellus ſcilicet aureum, deferentibus, cujus ratione magnæ fidelitatis ſacramenta eidem duci, qui ejus caput atque fraternitatis exſtant, conſtringi tenebantur, ſtudebat tamen cum Friſonibus ſuiſque nonnullis fœdus copulaſſe, qui Burgundionum ducem [illegible] parere contemnebant, [illegible]caſſeque aliquos nobiles & oppida Hollandiæ, ut res novas in Hollandia adverſus ducem Burgundiæ dominum ſuum excitarent, quibus ipſe auxilio adfuturus foret. Porro cum ejus factiones & motiones hujuſmodi Burgundionum duci innotuiſſent, qui ſæpius ab eo commonitus fuerat, variiſque etiam ad eum pro ea legationibus miſſis, quatenus impietate in parentem permodicum gerens, eum carcere & captivitate abſolveret atque liberaret, tandem ad ſe eum accerſiri & venire fecit. Cum autem apud eum eſſet, & de hujuſmodi machinamentis ſuis, ac fœdere cum ſuis hoſtibus copulato eum interrogaſſet, pollicens etiam illi veniam daturum ſe, ſi ei totam prætaxatam detegeret veritatem, omnia inficiari quam verum reſpondere maluit, mendacia ſua jurejurando confirmans. Sane cum Burgundionum ducem veritas motionum minime lateret, protulit ſtatim quaſdam literas ipſius novelli Gelriæ ducis manu propria ſcriptas & ſignatas, quibus ſibi ad inſpiciendum exhibitis, eas diffiteri ſuas eſſe non potuit, quæ uſtera machinamenta ac motiones proditionum ſuarum contra eumdem ducem continebant. Contra eas autem ullam excuſationem nullam in medium rationabilem attuliſſet, ſed plane per eas de perjurio ac perfidia convin-

ceretur, [illegible] eſt in carcere aſſervari, primum ductus in caſtrum Vilvordiæ inter Machelinam & Bruxellas. Cum vero per aliquod tempus in eo loco fuiſſet aſſervatus, corrupta cuſtodia, inde exiens, ad propria reditum arripuit: ſed cum ejus deceſſus paucis poſt eſſluxis horis fuiſſet cognitus, per diverſos equites & varia proſequutus itinera, apud Namurcum inventus eſt. Inde autem ad Burgundionum reductus ducem, a ſinibus ſuis paulo diſtantibus miſſus eſt, ad caſtrum ſcilicet Corteraci in Flandria, ubi ſub carcerali cuſtodia uſque ad obitum ejuſdem ducis Burgundiæ detentus, [illegible]

CAPUT VII. *Quomodo dux Burgundiæ ducatum Geldriæ ſuis ditionibus [illegible]*

MOrtuo autem ejus genitore, jamdiu ante ſuum obitum per ducem Burgundiæ ſoluto e carcere, & ſuæ pariter [illegible] libertati [illegible] ſibi ſuo ob impietatem [illegible] ab eo [illegible] commiſſam exheredato, ac [illegible] Burgundiæ ducem inſtituiſſe & conſtituiſſe heredem, & hoc jure titulo innixum atque fultum Burgundionum ducem ſibi hujuſmodi ducatum Geldriæ acquirere voluiſſe; quod quidem abſque magno ſeu difficili negotio conficere potuit. Conati ſunt incolæ patriæ, quæ oppidis ſatis nobilibus & munitis referta eſt, in favorem ſui in carcere, [illegible] ſervati, conatibus ducis Burgundionum obſiſtere, qui ſibi per ante favores contra ſuum parentem eorum ducem ac principem præſtiterant. Et multa quidem de ſuis viribus & cum aliis Novimagenſibus poſſiſſime jactabant in ventum, & [illegible] parvi Burgundionum potentiam exiſtimantes: ſed cum ſibi ducis exercitus adveniret, longe ſecus ac ſe per ante jactitaſſent exhibuerunt. Obſeſſum eſt primo oppidum *de Tiele* ſupra Mozam, quod de ſua munitione plurimum confidebat: atque cum in paucis diebus machinis ac tormentis preſſum fuiſſet, ſtatim ad deditionem [illegible] qui recepti ſunt, paucis ex eis ſupplicio affectis, quos in recipiendo dux Burgundionum a [illegible] ſe ervare arbitrio. Exinde ad diverſa oppidula & caſtella aggredienda exercitus ſeſe effudit, quæ omnia ferme modica aut nulla oppoſita reſiſtentia recepta ſunt uſque Novimagum. Cum autem illo dux Burgundionum applicuit & caſtra metatus eſt, [illegible] hebdomadibus ita tortum [illegible], muroſque & eorum munitiones per artes ac tormenta [illegible] atque dejecit, ut abſque magno negotio expugnari oppidum, & per vim atque intus [illegible] capi potuiſſet: nobiliores oppidani ſupplices atque nimium exterriti veniam petita deditionem faciendo permoveri [illegible] ſunt. Fuerunt autem ad gratiam recepti, armis, portis atque muris & tota oppidi munitione, & incolarum ejus [illegible]

legis ac libertatibus ad vicinorum arbitrium reſignatis & dimiſſis, quæ etiam pro reſiſtentia & inobedientia quas fecerant, mulctæ ferebantur, conſequenter civibus ſororum Rhenenſium [illegible] de Noviomagi ſubactione, quod cæteris omnibus reputabatur longe fortius, potentius atque populoſius cæteris terrarum illarum oppidis, cives aliorum oppidorum, ut *Zutphaniæ* & *Arnhemi*, & reliquorum, qui ſe & ſuas munitiones longe impares ad reſiſtendum Noviomagenſibus æſtimabant, periculis prudenter obviam euntes, pactis certis pecuniarum ſummis ad certos terminos ſolvendis, etiam ſub poteſtatem eiuſdem Burgundionum ducis tranſlaturi, promittentes ab eo imperata perficere & complere. Tantus vero metus terrorque nominis Burgundionum ducis Friſonum terras vicinaſque ceteras invaſerat, quod profecto [illegible] Burgundionum copiæ delecta duſſent, non aliud æſtimari poterat, quam quod Friſones, quod ab antiquo principes Hollandiæ [illegible] eſſe prætendunt, ſimiliter ut illi de Geldria facere deditionem, & imperatis parere Burgundionum ducis obediſſent. Fuerat enim tota illa æſtas ſupra ſolitum calida & ſicca uſque ad menſem Octobris, ita ut loca & aggeres, paluſtreſque Friſonum agri, in quibus contra hoſtium incurſus maxime confidere ſolent, eo forte audatius in [illegible] pervaſiſſent: erant enim tunc pene undique adeo longo ſolis æſtu exſiccati & indurati, ut non modo pedites, sed & equites & plauſtra ſicco veſtigio facile tranſire aſſent. Verum cum ea opportunitas ad tantam rem conficiendam ſeſe attuliſſet Burgundionum duci, tum ad alia majora anhelans, illo tunc profectu abſtinuit, remque huiuſmodi in aliud diſtulit tempus.

CAPUT VIII. *Quomodo poſt conqueſitam Geldriam, dux Burgundiæ imperatorem Treverim adventare fecit, aſpirans ad regale faſtigium, & ibi ab ipſo de ducatu Geldriæ ſolemniter inveſtituram accepit.*

Aſpirabat quidem tunc rebus elatus ſecundis, & ubi ſatis arridente fortuna ad diadema regale, honoremque ac titulum regium acquirendum, quo titulo olim regnaſſe plures Burgundionum principes, et iam a tempore quo reges Francorum eſſe cœperunt, minime dubium eſt. Ad huiuſmodi autem capeſſendum ſublimari dignitatis faſtigium auctoritate Romanorum imperatoris, qui tunc erat FREDERICUS dux Auſtriæ, atque imperium per annos plurimos adminiſtrarat. Cuius ſibi deſiderii & concepti honoris potiundi gratia eumdem imperatorem ad urbem Treverorum non parvo ſumptu procuravit, ad quam cum advenaſſet cum ſatis humili ſtatu pro tanto faſtigio dignitatem, ſecundo poſt eius adventum die, pariter etiam illo adventaverat Burgundionum dux, cum tanto & tam nobili comitatu, & cum tanta veſtimentorum, armorum & ornamentorum pompa, ut procul dubio in ſtatu & apparatu ſuo auguſtalem potius maieſtatem & magnificentiam ducere ac ſupereminere videretur. Cum imperatore ſunt etiam adventantes in magnifico & honorabili ſtatu plures Germaniæ principes, tam electores ſacri imperii, quam alii quos imperator ad ſe ſociandum accerſierat. Erat imperator hoſpitatus in palatio archiepiſcopi Treverenſis; dux vero Burgundiæ extra muros civitatis in monaſterio S. Maximini, cuius procurator & protector eſſe ſcribitur, ad cauſam terræ ſuæ Lucemburgenſis. Igitur cum aliquot dierum ſpatio in civitate duce ſeſe [illegible] vacando, ut jus ac titulum ducis in ſuo ducatu Geldriæ, quem nuper, ut diximus, armis conquiſierat, magis ac magis ſibi inviolabilius atque validaretur, voluit illum ab imperatore tamquam ſupremo feudi domino recipere, atque homini ſacramento pro eo præſtito de eodem ſolemniter inveſtiri: hoc quidem prædeceſſores aliqui, qui eumdem ducatum adminiſtrarant, facere contempſerant, vel negligentius prætermiſerant; propter quod ipſi Auguſto & ducis obedientia gratior exiſtebat, cum etiam nova inveſtitura, tamquam imperialis feudi olim ad ſe ex poſſeſſorum neglectu legitimo devolutum jure, firmiorem ſtatum duci acquiſitura putabatur. Igitur ut celebrius huiuſmodi inveſtitura & ſacramenti homini parratio [illegible] innoteſceret, tam ad Auguſtalis manifeſtationem & conſervationem dignitatis, quam etiam pluris ducis aures atque tamdiu maiorem notorietatem, juſſu imperatoris delecta & ano tranſlata ſunt. In ipſa platea loco cum commoditiore juxta parochialem eccleſiam ſancti Vanguli mactum magna lignorum erecta eſt, & ſatis amplum ad eam latum & grandis, effectumque in ipſo ligneo ædificio quod ſine aliquo tegumento erat, in medio tribunal poſitum eſt, ſedeſque a dextris & a ſiniſtris ipſo imperiali ſolio ſubmiſſiores poſitæ ſunt, prioris principibus qui ipſi imperatori aſſidere deberent. Cum autem omnia præparamenta facta decenterque ornata fuiſſent, ad ſtatutos diem & horam, magna & copioſa cuiuſque gradus, ordinis, ætatis & ſexus multitudine aſſiſtente & exſpectante actum talem videre, quem ſimilem forte numquam aſpexiſſent, venit Cæſar magna principum & procerum Germanicæ nationis caterva ſtipatus: qui pro tribunali ſedente cum mitra & diademate, ceteriſque imperialis dignitatis inſignibus, ſibi aſſidentibus a dextris & a ſiniſtris archipræſulibus Treverenſi & Moguntinenſi ſacri imperii electoribus, multis ducibus, marchionibus & comitibus, Metenſi etiam epiſcopo germano eiuſdem domini Treverenſis, advenit equis Burgundionum dux armatus, plurima

A tus is procerum & nobilium, domeſticorumque ſuorum turba vallatus, qui cum ſuo comitatu [illegible] plateam hos aue[illegible] adeſque [illegible] ſet in circum, quod in ea dux ſo conuibus inveſtiturum morem eſſe aiebant, deſcendens de equo & per gradus aſcendens, ante conſpectum Cæſareæ dignitatis ad genua ſe provolvit, habens vexilla quæ vexilla ſua in quibus arma Geldriæ aliarumque terrarum & dominiorum ſuorum picta erant, in manibus tenuerant & tunc ad genua devolutus, homagium atque fidelitatis [illegible] juramentum, ſubmiſſius quam ab [illegible] adſtabant audiri potuerant, præſtitit atque de dicto ducatu Geldriæ [illegible] B inveſtituram accepit. Quo facto imperator cum ſuo deceſſiſſe a prædicto duce Burgundiæ, usque ad palatium ſuum honorifice [illegible].

CAPUT IX. *Quomodo cum cuncta præparata fuiſſent ad ſublimandum ducem Burgundiæ in regem, ſubito imperator, eo inſcio, non valedicto eidem duci, ex Trevero deſcendit ad Rhenum.*

FActa autem prædicta ſolemni inveſtitura, ea non contentus recens novus dux Geldriæ, C in regem etiam Burgundionum ſe ſublimari [illegible], & regnum illud antiquum Burgundiæ per multas principum ſucceſſiones ſuppreſſum & pene extinctum & obliteratum denuo [illegible], & non dux amplius ſed rex Burgundiæ appellaretur, [illegible] apud prælatum imperatorem ſuos [illegible] non tantum vero apud ipſum augustum ſuarum inſtantia precum, iterque magnificentiæ officiis quibus honores pene aſſidue eidem exhibebat, effecit atque obtinuit, ut ſuis deſideriis ab omnibus paſſim cum affectione vulgaretur, facturumque eum regem, atque regio diademate ſceptriſque D regalibus inſigniturum ab omnibus tunc aliqua [illegible] putaretur. Id enim ipſe auguſtus ſe facturum fuerat pollicitus, adeoque res proceſſerat, ut dies ad tantæ rei celebritatem perficiendam acceptatus ſtatutuſque fuerit. Jam tunc ad perfectionem perduxerat variorum opificum manus per totam urbem Treverim coronam, ſceptrum, vexilla, veſtes, ceteraque inſignia, quibus qui de novo creandus rex ab omnibus exiſtimabatur inſigniendus ornandusque eſſet. In ipſa etiam E ejuſdem urbis eccleſia majore, in qua ordinabatur ſolemnitas perfici, locaverat ipſe auguſtus thronos & [illegible] tabulas & erigi, præſenſque perſonaliter adfuerat ad deponendum & [illegible] accipiendum quo in loco, & qua [illegible] celſitudo imperialis regiæque dignitatis ſolia atque ſedilia deberent collocari. Rogatus etiam fuerat Metenſis epiſcopus, qui & [illegible] prorſus præparatum fecerat, ut multam, [illegible] & ſacrum officium unctionis haberet, celebrare atque perficere. Sed

A heu quam ſæpe & ex momento verſabiles ſunt & variæ illæ hominum voluntates, & quam fragiles ſunt hominum & principum maxime, confœderationes & amicitiæ, quæ non fuerunt Chriſti glutino copulatæ atque firmatæ. Profecto licet in multis ſæpe, tum maxime verificatum patuit quod licet cecinit pſalmiſta: *Nolite confidere in principibus, atque in filiis hominum in quibus non eſt ſalus.* Subito nempe cum tanta inter ſe caritate, benevolentia atque amicitia conciliati æſtimarentur, cum una toties in conviviis ſplendidiſſimis omni accuratione atque regio luxu B apparatis convenerint & ſimul epulati fuiſſent, cum omnia, ut dictum eſt, quæ ad tantam magnificentiam exigebantur honoris, quæſita & comparata eſſent, ita ut die tertio celebratis illius regalis faſtigii, & provectio novi regis, novique erectio regni, vel veteris & jam vetuſtate obſoleti inſtauratio atque innovatio ab omnibus cum magna attentione expectaretur, neſcio qua ſeu ſimultate, ſeu ut verius arbitror diffidentia vel ſiniſtra ſuſpicione ſuborta, imperator impetrate, & ipſo Burgundionum duce prorſus neſcio, ſummo mane navem conſcendens, deſcenſum ad Rhenum per flumen Moſellæ C arripuit. & ita ſpes ducis Burgundionum, omniumque qui eum in regem ſublimandum crediderant, ſpes vacua & fruſtrata, atque in momento exſufflata eſt. Eramus tunc in civitate Treverenſi nullius tunc principum comitatum ſequentes, nec cuiquam eorum intervenientes aut ſervire affectantes ſed nec tunc nec poſtmodum, licet ſatis ſollicite de cauſa illius ſubitæ diſceſſionis perquiſierimus, ad verum & certum eam noſcere potuimus. Cum vero de dicto imperatoris diſceſſu ſtatim poſt dies exortum a nonnullis eidem duci certior factus fuiſſet, eique affectum jam navim in qua velle ſtatuit imperator D eſſe ante monaſterium beatæ Mariæ ad martyres, mox cum feſtinatione de ſuis qui poſſent eſſet eumdem imperatorem, ut vel brevi colloquium cum eo dux ipſe habere poſſet, atque ut ad breviſſimum temporis momentum greſſum ſiſteret hujus rei gratia vellet, ſed poſtulatis annuendum minime duxit, curſumque cœptum continuavit, & ita infecto quod fieri a cunctis fuerat exiſtimatum, eo modo ab invicem male tacito fœdere diſceſſerunt.

E

CAPUT X. *Quomodo poſt hæc dux Burgundiæ reviſerit comitatum ſuum Ferretenſem, & de acceſſu archiepiſcopi Colonienſis ad eum in Burgundiam, atque rebellione dicti comitatus contra eum.*

POſtmodum vero cum ipſe dux Burgundionum terram ſuam Lucemburgenſem, vale facto Treverenſi urbi, repetiſſet, cupiens inviſere ſuum comitatum Ferretenſem, quem

pauci ante annos ab Austriæ duce Sigiſmundo comparaverat: ad eam terram videndam eſt per Lotharingiam profectus. In qua terra ſcilicet comitatus Ferretenſis, cum nonnullis oppidulis perluſtratis, cum atque parte ſuarum copiarum modico tanto tempore fuiſſet remoratus, relicto ibi ad eiuſdem terræ adminiſtrationem quodam milite, indigena cognomento *Hacenbach*, cum ſe trajecit cum ſuis copiis in Burgundiam, in qua hiemis triſtiorem & aſperiorem partem exegit. Cum autem ibi eſſet, ad eum non parum ſibi ſtudio etiam acceſſit archiepiſcopus Colonienſis Comes Ruppert, qui de illuſtri Bavariæ domo originem duxit, & fratrem habebat illuſtrem & potentem virum Comitem Palatinum Rheni. Hic archiepiſcopus, licet a capitulo eccleſiæ Colonienſis electus, & a ſummo pontifice confirmatus, atque ab imperatore regalia temporalium adminiſtrationis atque dignitatis ejus ſuæ ſedis aſſequutus, quaſdam tamen graves inimicitias atque odia capitulum ejus & alii vaſſalique ſuæ eccleſiæ contra eum exercebant, eique parere prorſus recuſabant. Ad eas quere ſedandas & componendas ipſe imperator Coloniam petierat, cum, ut diximus, e Treviris deſcendit, & quo tunc ſubſiſtens, eundem archiepiſcopum, qui ſorte extra civitatem morabatur, nec ſe ei adeo committere ſatis tutum ſibi arbitrabatur, ad ſe ut veniret evocavit; ſed nequaquam quin conſilio ipſe archiepiſcopus ad eum accedere conſenſit. Sane cum aliquam cognationem præfato Burgundionum duci attineret, quia etiam per genus maternum de eadem illuſtri Bavarorum domo traxit originem, relicto imperatore in Burgundiam ad ducem Burgundiæ cognatum ſuum ſe contulit, a quo auxilia poſtulans quo magnificeret & atque potentium & [illegible] populi ſuorum dominorum factum non parum ſe rediret atque terrori eſſet, factum ad hos atque propterea invenit, promiſitque eidem ſe auxilio ſibi, cum primum poſſet, tranſactis hiemis adfuturum, pro ſummis etiam ſe primum ſubventurumque. Summa ſua gratia imperante, eccleſiæ Colonienſis advocatum eumdem ducem ſuoſque heredes idem archiepiſcopus, ut aiebant, effecerat, per quam advocationem, auctoritatem & dominium ſuum etiam ad terras eccleſiæ Colonienſis propagare ipſe dux geſtiebat, quemadmodum paulo ante effecerat de terris eccleſiæ Leodienſis. Compoſitis itaque dux ipſe rebus ſuis tam in Burgundia quam in Alſatia, in ſuo comitatu Ferretis, tum repente vere, menſe Martio repedavit cum ſuis copiis per eumdem callem quibus illo profectus fuerat in terram ſuam Lutzemburgenſem. Atque in ipſo pene ſuo reditu ac reverſione tanto longe ſecus quam ſperaverat res novas ſubdiditi comitatus ſui Ferretenſis contra ſe & imperium ſuum moliti ſunt. Dixeramus, ut diximus, ad adminiſtrationem eiuſdem comitatus illum *Hacenbach* ipſe ſuorum dilectum, qui homo ſtolidus, ferus atque nimium inſolens, ut tantum tumore ac ſuperbia atque arrogantia elatus erat, ut non modo ſubditos eiuſdem comitatus, ſed & Argentinenſibus & Baſileenſibus ceteriſque finitimis populis, & potiſſime Suitenſibus, qui olim Helvetii nuncupabantur, valde redderetur exoſus, minabatur namque ſe eis damna atque iniurias illaturum, niſi ſuis decretis & placitis obtemperaſſent. Ferretenſibus etiam inchoavit novum quoddam vectigal ſeu impoſitum inducere ſuper potionibus quæ in terra venderentur, quod illi in terra accola per ante penitus ſe nec vidiſſe aſſerebant. Hæc atque alia multa quæ vel in ipſum incidebant, vel etiam in verbis minus aſpera & inſulſa eis videbantur, ſimul etiam quod vires atque potentiam metuebant ducis Burgundiæ, quem videbant recenter armis conquiſiſſe ducatum Geldriæ, atque aſpiraſſe ad regnum, infra cupiditatem, & res ſibi ut æſtimaverat proceſſiſſent, fuiſſe audendi & circum vibendo vago & [illegible] pacto inter ſe fœdere, ſimul etiam cum Sigiſmundo duce Auſtriæ, qui, ut diximus, illum comitatum Ferretenſem ante annos paucos ipſi duci Burgundiæ vendiderat, ipſos Ferretenſes ad rebellionem adverſus Burgundiæ ducem concitarunt. Qui cum ad hoc non inviti videri eſſent, ſed defectionem ab eo, & cum Suitenſibus & civitatibus finitimis confœderationem & conjunctionem toto animo affectarent, & ab ejuſdem obedientia & ſubjectione ſubtraherent, quam defectionem ſeu rebellionem ut aliquam mediocri colore obtegerent velamento, aſſerebant ducem Auſtriæ Sigiſmundum, cujus per ante ditioni paruerant, ex lege dicta in venditione ſui comitatus ſeſe obtuliſſe duci Burgundionum pretium, quod pro eodem comitatu ipſe receperat, proteſtatumque fuiſſe, uti id reciperet, & ad recuperandam rei a ſe venditæ poſſeſſionem devenirent. & quia hujuſmodi pretium recipere ipſe dux Burgundiæ contra legem venditionis recuſarat, & rationabiliter ab eo deficere, & ad priorem reverti dominum prætendebant. Qualiter autem caveat latere dictæ venditionis, & an redimendi facultatem pretio reſtituto venditori ſervarent, atque etiam ſi pretium ipſum verbaliter tantum vel etiam realiter & debito modo oblatum fuerit, ut comperto non habemus. Conſtat tamen quod Ferretenſes ſub eo colore defectionem attentarunt, cui cum obſiſtere & remedium dare prædictus *Hacenbach* adminiſtrator patriæ conaretur, atque hujus gratia præſidium circiter quadringentorum Burgundionum in oppido de *Briſach* collocaſſet, & circumſtantiumque Germanorum peditum de terra

illo, cum illum loci veram oppreſſionem hoſpitibus *Herbenbach*, adventus & aſſumatis ſeitum Germanis, qui illuc in præſidio erant, Burgundiones ex oppido excuſerunt & ipſum *Herbenbach* comprehenſum in carcerem detruſerunt: quod in hebdomada ſancta vel feria quinta vel ſexta geſtum fuiſſe ferebatur. Rebellitarant jam ante omnia ferme oppida & caſtella ejuſdem comitatus, & memorato valde animos ad Burgundiones omnes illius terræ accolæ gerebant: unde cum ubique pene locorum, dicti Burgundiones de Britaco pulſi, a ruſticis patriæ inſidiæ tenderentur: non ſine magnis inſultibus & periculis multis particulariter ſe in Burgundiam recipere potuerunt, quo tamen tandem hujuſmodi ſuperatis periculis ſe contulerunt incolumes. Paulo autem poſt dictum *Herbenbach*, quem omnis populus partium illarum tam nobilium & mulierum quam plebeiorum ingenti proſequebantur odio, facto conventu publico ex proceribus & accolis circumjacentium victoriarum in judicium adductum, & de multis accuſatum, atque, ut verbum & vulgo jactabant, convictum criminibus, ſupplicio affecerunt.

CAPUT XI. *Qualiter Burgundiæ dux obſidionem poſuit ad Nuſſiam oppidum eccleſiæ Colonienſis.*

QUæ cum non ſic facta ſit, ... Burgundionum dux audiſſet, ſeque ſua in comitatu Ferretenſis poſſeſſione ſpoliatum, quem paucis ante annis multo emerat auro, & rebellantes ſubditos a ſe deficientes venditum eidem, a quo ipſe eum emerat, ſeſe ſubduxiſſe & denuo vendidiſſe, gravibus ira atque indignatione adverſus eos accendebatur, cogitans quatenus commodius via eos rebelliones ſibi ſubjugere, atque in ſeditioſos & potiſſimum ſeditionis auctores tantas ſuæ dignitati irrogatas injurias vindicare poſſet, commodius per Germaniam & oras Rheni copias ſuas ad illas Alſatiæ terras poſſet traducere, in quibus armentorum copia, rerumque uſui belli & pacis neceſſariarum exuberans erat, quod facile factu ſibi reputabat, & abſque ullo pene negotio poſſe perficere, copulato ſibi favore terrarum archiepiſcopatus Colonienſis: quem abſque difficultate habiturum confidebat, ex iis quæ archiepiſcopus eidem paulo ante ſuggeſſerat. Promulgatum enim publice erat eumdem archiepiſcopum, ut prochiteretur eum ad ſe defendendum contra ſuos rebelles redderet, ſibi affirmaſſe, eumque ita in fidem ſuarum aſſertionum adduxiſſe, ut non dubitaret civitates & oppida eccleſiæ Colonienſis quamprimum eum cum ſuis adveniſſe copiis, eumque velle ſe aggredi ac expugnare viderent, nullam ei facturam reſiſtentiam, ſed ſtatim non expectantes ſe expugnari vel obſideri deditionem facturos, & ſibi quæ ea mandaret parituros. Quod ſi ita ſibi, ut in animum induxiſſe videbatur, res ei proceſſiſſet: obedientibus atque civitatis & terrarum ipſius eccleſiæ Colonienſis nactus fuiſſet, procul dubio iter verſatum eſt parvo negotio per terras eccleſiæ Moguntinæ aliaſque intermedias provinciarum ſibi & ſuis iter fuiſſe apertum: quod terras uſque & agros Argentinenſes & Alſatiæ perveniſſet. Deſtinaverat autem, ſi iter hujuſmodi ut ſperaverat, conficere, & quas ſecum habebat copias illo traducere potuiſſet, etiam ex Burgundia, ubi magnam habebat partem copiarum ſuarum, aggredi terras illas Alſatiæ, & eas a diverſis aggreſſas partibus facile in ſuum eas redigere dominium. Sed quam longe aliter ac æſtimaverat, eique a dicto archiepiſcopo fuerat ſuggeſtum res provenerint, ex his quæ referemus apparebit, ut quemadmodum ſæpe & in multis, tum in hoc eventu verum eſſe pateat, quod lector canit pſalmus: *Quoniam Dominus diſſipat cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum.* Cum enim menſe Julio in agro Trajectenſibus juxta flumen Moſa copias ſuas congregaſſet, fuiſſet ut caſtra metatus, ſtatim poſt ad obſidendum oppidum Nuſſia ſuper ripam Rheni fluminis caſtra admovit, ipſum oppidum magna militum agmina ſibi terra fluminique ex quadam adjacente inſula cinxit atque obſidione vallavit. Cauſæ autem contentio ante biennium hujus eundi oppidum, quod eſt de patrimonio archiepiſcopatus Colonienſis, propter quaſdam ſuas novas exactiones, quas in cives loci & oppidum archiepiſcopus facere, ut vulgo ferebatur, attentarat: ipſi cives a domino ſuo defecerant: atque obedientia ſibi ſubtracta, ſeſe in libertatem vindicarant: & confœderarant capitulo Colonienſis eccleſiæ: quod ſimultates graves adverſus ſuum archiepiſcopum obſervabat: ceteræque etiam oppida eccleſiæ Colonienſis cauſabantur namque ipſum archiepiſcopum non ut patrem & paſtorem dominandi legitime more paternam, ſed regio more, ita potius tyrannico, nulla fide atque juſtitia ſervata ſubditis eccleſiæ pro ſua libidine in quos liberet ſævire voluiſſe, eorum abutendo corporibus atque bonis: unde ſimilibus occurrere ſtudentes periculis, ab eo ſe ditione abſtraxerant, & ſeſe in unum cum nobilibus & oppidis patriæ colligarant. Et quia Burgundionum dux qui paulo ante ducatum Gelriam conquiſierat, propter magnam ejuſdem potentiam atque vicinam terrarum ſuarum ipſis magno terrori atque formidini erat: quod etiam ſcirent archiepiſcopum ſuum eo intentum, malum ad eos animum obſervare, ſeſe ante imprudentem neceſſitatem prudentes atque providentes præmunire curantes: ſuumque oppidum vino, frumento, ceteriſque ad vi-

ſtium neceſſariis, atque iis quæ pro oppidi A ſui protectione ac munitione opportuna exiſtimaverant opulenter & copioſe impleverant. Ad quam tum etiam Colonienſes non pauperum armatorum contin... & miſerant auxilio, una cum Langravio Haſſiæ, quem velut adminiſtratorem temporalium eccleſiæ Colonienſis elegerant, & futurum deſiderabant archiepiſcopum ſuum, ſi poſſidentem eum quocumque vi vel aſtu depellere, collocarant illic magna militum peritorum undecumque poterant collectorum, qui ad numerum mille & octingentorum præter loci accolas aſcendere ferebantur.

CAPUT XII. *De providentia & indefeſſa obſeſſorum & Colonienſium, & de adventu imperatoris Coloniam, atque exercitu quem ex tota pene Germania illic congregavit.*

IGitur cum obſidione concluſiſſet Burgundionum dux, & magnas illo copias contraxiſſet tam ſuorum Burgundionum & Picardorum, quam etiam Italorum & Anglorum, quos ad ſua tunc habebat ſtipendia, non tam facilem ipſius oppidi comperit expugnationem vel deditionem, quemadmodum animo ratus erat, ſibique fuerat ſuggeſtum. Nam oppidani, uti egregie & opulenter victualibus & armis erat refertum oppidum, ita cum militibus, quos in præſidio habebant, ſolertiſſime atque ſtrenuiſſime ſeſe ad oppidum tuebantur: una enim pars eorum alternis vicibus ſemper in mœnibus atque turribus, & inter ipſa mœnia & ante muralia die noctuque excubabat, explorare non ceſſans, ſi quoquo modo vel jaculo vel bombardula obſeſſorum aliquem ferire ac decere poſſent, unde eveniebat frequenter ut ex obſidentium caſtris potiſſime de ſtratis, quos acerbiore moleſtabantur odio, aliqui necarentur. & cum circa unius menſis vel circa ſpatium ipſe Burgundionum dux ipſum oppidum vel expugnare vel ad deditionem coarctare ſperaviſſet, nec integro prope anno, quo caſtra etiam per totam hiemem & æſtatem illic habuit, ipſum potuit obtinere. Nam quidem providentiam in ſuorum diſtributione ac diſpenſatione victualium obſeſſi tenuerunt, ut duas tantum vel tres coquinas facerent pro omnibus qui in oppido erant, de quibus cuilibet diſtribuebatur ſecundum quod pro E inſtante neceſſitate videbatur opportunum. Inter ipſas vero obſidionis moras, cum obſeſſi Colonienſibus denuntiaſſent deficere ſibi pulveres pro bombardellis & machinis ſuis deficere, miſerunt ipſi Colonienſes quingentos viros pedites, quorum unuſquiſque certam de hujuſmodi deferebat pulveribus quantitatem: qui hora condicta noctu clam caſtra Burgundionum penetrantes, ad portam uſque oppidi, in qua eos oppidani operiebantur, penetrarunt incolumes, introque abſque ulla contradictione admiſſi ſunt: per proditores aut transfugas didicerant ſignum, ſeu ſignum vigilarum illius noctis: hoc autem & obſeſſis ſolatium & munimen, obſidentibus vero magna attulit incommoda. Sane cum idem Burgundionum dux ſua caſtra haberet, quæ de menſe Auguſti anni in deſinit quadringenteſimi ſeptuageſimi quarti primum locaverat, & terrâ citra Rhenum atque flumen, navali etiam expeditione longa obſidione obſeſſos premeret, nonnullas etiam copias peditum circiter ad duo millia hominum Colonienſes trans Rhenum ex adverſo Nuſſiæ collocarunt, qui ne Burgundiones illam trans Rhenanam provinciam incurſarent, ex eave annonam ſibi quærerent aut prædas agerent, averterent, a quibus infeſtabantur non modicum caſtra hoſtium, ad quæ atque petras & alia jacula ſuis machinis mittebant. Sed cum ex ſuis viribus ad longum non conſiderent Colonienſes potentiæ ducis Burgundiæ poſſe reſiſtere, quam & Nuſſienſes & ipſi poſt modum deditionem facere cogerentur, ſi non aliunde ſibi defenſionis præſidia compararent, toto animo curarunt, ut Fredericum imperatorem in ſua C Auſtria quieſcentem, cum expeditione quadam ad ſuam adducerent civitatem. Ipſorum igitur frequentibus & pene aſſiduis pulſatus precibus & querelis, allectus etiam muneribus & honorariis, (nam certam pecuniam eorum menſtruam pro impenſis ſibi faciendis, quamdiu in ea expeditione remoratus eſſet, & donec ad fines ſuos proprios remeaſſet, promiſiſſe atque exſolviſſe ipſi Colonienſes ferebantur,) copias ex tota pene Germania contrahere eſt adortus. Mandatis igitur ſuis imperialibus ad omnes Germaniæ civitates, quæ vulgo imperiales dicuntur, directis, ſingulis imperavit, ut certum nu- D merum armatorum ad Colonienſem urbem præfinito ex tempore tranſmitterent. Acciverat & plures ex principibus Germaniæ & eccleſiarum prælatis, potiſſime electores ſacri imperii, ut cum iis quas contrahere poſſent copiis ſimiliter parati adeſſent ad conſtitutum diem. Erat tum per totam Germaniam & trans Rhenum & cis Rhenum per omnes ferme civitates, oppida & villas ingens ſtrepitus armorum, multaque verborum jactantia de comprehendendo Burgundionum du- E ce, quem, ut vulgo ferebant, manus ſuas effugere impoſſibile foret: ſed ipſe nihilominus in ſua immotus perſeverabat obſidione, ſeſe etiam ad excipiendum, ſi aggrederentur eum hoſtes, diligenter ac ſolerter præparans. Currebant adhuc inter Francorum regem & ipſum treugæ, quæ anno ſuperiore inter eos initæ fuerant, duraturæ uſque ad finem menſis Aprilis, quæ ne prorogarentur inter eos tota Germania verebatur: unde ipſe imperator crebros pro ea re, & alii Germaniæ

maniæ principes legationes ad Francorum regem, & vice verſa mittebant, ſatagentes ut ex duabus partibus aggreſſus Burgundionum dux, & velut quodammodo concluſus, plagas quas ei tendebant nullatenus poſſet effugere. Cum igitur imperator eſſet Coloniæ, qui ex ſe nullas copias advexerat, ſed domeſticam dumtaxat familiam ſuam; magnus concurſus ex tota Germania factus eſt armatorum. Nam omnes pene Germaniæ imperiales civitates copias, quas imperatæ fuerant, tranſmittebant. Advenerant etiam cum exercitibus ſuis quantos colligere potuerant, alter Saxonum dux, marchio Badenſis, landgravius Haſſiæ, archiepiſcopi Moguntinus & Treverenſis, & epiſcopus Monaſterienſis, aliique comites & barones, ex quorum concurſu conflatus eſt numeroſus magis quam verendus exercitus. Jactabant quamplures eos aſcendere ad centum quinquaginta millia, alii ad plus, alii ad minus, quod veriſimilius æſtimamus. Sed eſto eſſet numerus quantumvis magnus, erat tamen multitudo collecta ex agris & de otioſis mechanicis civitatum Germaniæ, qui gulæ & veneri dediti, caupones & lupanaria potius quam militiæ caſtra frequentare aſſueverant, aut ſe in armis exercere. Erant enim plerumque juvenes, aut talibus inſtructi armis, quæ fugam potius vel cruentam cædem quam victoriam eis polliceri viderentur, nonnullis exceptis equitibus, quos principes ſecum adduxerant, qui equis & armis more Germaniæ competenter erant inſtructi.

CAPUT XIII. *Qualiter rex Francorum recuperavit Perpinianum, & de innumeris prædis, ſpoliis & damnis, quæ Burgundiæ ducis terra & ſubditi ſui a Francis paſſi ſunt, finitis treugis, dum adhuc ante Nuſſiam in obſidione maneret.*

COllecta igitur tam numeroſa multitudine, putari potuiſſet Burgundionum ducem, qui longe minores ſecum copias habebat, de fuga potius cogitare, quam de exſpectando talem tantumque exercitum debuiſſe, præſertim cum jam prope menſes octo in obſidione ante Nuſſiam, totamque hiemem, quæ imbribus, gelu, atque nivibus ſatis aſpera & importuna fuit, pertranſiſſet. Sed nihilo minus videbatur inde deterritus, quamvis tam ex ictibus machinarum obſeſſorum, quam variis ex morbis contractis ob longam ſub divo remorationem atque dormitionem, aliiſque quamplurimis incommoditatibus, ſatis numeroſam multitudinem militum, armorum & equorum amiſiſſet, conſtanter & perſeveranter in ſua obſidione perſiſtens, imperatoris & ſuorum Germanorum adventum exſpectabat. Sed quia de prope imminebat finis treugarum, quæ, ut diximus, uſque ad finem menſis Aprilis inter regem Francorum & ducem Burgundionum pactæ fuerant, eorum ruptionem atque finem imperator & ſui principes exſpectare videbantur, ut Germanis ex una, & Francis ex altera partibus in ducem Burgundionum ſuaſque terras impetum facientibus, ipſe nec evadere, nec effugium aliquo in loco habere poſſet. Interim autem decurrentibus adhuc eiuſmodi treugis, rex Francorum laboravit ſubjicere ſibi oppidum illud Perpinianum, nonnulloſque qui ab eo defecerant in comitatibus Roſſilionii & Ceritaniæ in Cathalonia, quos quidem, mala illic magna parte ſuarum copiarum, abſque negotio ad deditionem coegit, impoſitis eis quas voluit legibus. Ex nobilibus autem terræ, ex his qui rebellionis auctores fuiſſe ferebantur, capite ſecto plures puniti fuerunt ad alios edomandos. Similiter etiam cum oppidulum quoddam ſupra ripam Rheni inter Coloniam & Confluentiam nuncupatum.. pertinens ad archiepiſcopo Colonienſi, haberet præſidia circiter quadringentorum Burgundionum, qui commeatum annonæ deſcendentis per Rhenum Coloniam, curſumque navium plurimum impedirent atque infeſtarent, ad illa impedimenta tollenda fecit imperator per marchionem de *Brandeburg* & alios principes ipſum obſideri, cumque cum mœnia & propugnacula petrariarum ictibus dejecta fuiſſent, obſeſſi deditionem fecerunt. Ipſi vero, obſidioque durante, cum certus numerus inſidiatorum oppidi Andernaci collocatus eſſet ſupra ripam Rheni, in oppoſito obſeſſi oppidi *Lins*, irruit in eos quædam turma equitum Burgundionum, qui circiter ducentos ex ipſis occiderunt, unde luctus magnus & ejulatus in Andernaco fuit. Porro adveniente treugarum fine, quæ, uti retulimus, ultima die menſis Aprilis anni 1475 finiebantur, aggreſſus eſt Francorum rex cum magna & valida manu diverſis ex partibus inquietare, ſubigere, & vaſtare terras ducis Burgundiæ. & cum ipſi duci per ante fœderatus exſtitiſſet dux Lotharingiæ, ſicut Ferrici comitis de *Vaudemont*, iſque agnoſcendi vinculo ſatis arcte conſtrictus, ſollicitatuſque per regem, ſtatim ſuo recedere, veluti de ſtatu Burgundiæ ducis penitus deſperans, & tamquam impoſſibile exiſtimans, ipſum tot hoſtium quot tunc ſibi imminebant e manibus elabi poſſe, cum certa parte copiarum regis invadere cœpit terram Lucemburgenſem, igne & ferro nonnullas villas & caſtella ipſius populatus. cum in ipſa terra nulla præſidia militum Burgundionum dux collocaſſet, ſed undecumque commode potuerat ad ſe contraxiſſet. unde facile erat ipſi duci Lotharingiæ atque Francis, qui ſe ſibi in unum commiſcuerant, & in ea parte ubi nullus ad reſiſtendum obvius occurrebat, pro libito agere. Et certe plurimum admirati ſunt, cum tanta ſibi ſubjiciendi terram illam defenſo-

ribus in datam, aliam Franci quoque Lotharingiæ duci adiderunt opportunitatem, quod non [illegible] subegerunt, quod prorsus dubio [illegible] absque magno negotio [illegible] efficere potuissent. Nec enim [illegible] poterant ex [illegible] Petre [illegible] & oppidula Montis [illegible] Francavie, [illegible] expugnarunt, vel ad deditionem coegerunt. [illegible] parte versus Lugdunum & Bisuntinum [illegible] regis exercitus Burgundiæ [illegible] invaserunt, & villas atque castella [illegible] ferro & præda popularunt [illegible] ad [illegible] partem certum [illegible] numerum cum nobilibus & ac[illegible] terræ [illegible] dux Burgundiæ [illegible] dominus de Rosse, [illegible] Casale quæ erat [illegible] Franciæ [illegible] Burgundiæ, cum [illegible] Franci [illegible] ad eos depellendos [illegible] ab eo [illegible] plurimi de suo comitatu, captus in eorum manus venit. Aggressi [illegible] dum treugæ adhuc manerent inter Francos & Burgundiones, & ipse dux in castris ante Nussiam [illegible] populus cum Argentinensibus, Basileensibus & [illegible] copias [illegible] Bisuntinenses, quibus cum [illegible] duce & patriæ [illegible] atque defendere [illegible] cum numerosis [illegible] per [illegible] incendiis & cædibus damna plurima [illegible] prædasque non paucas fecerunt. Illi atque [illegible] in comitatu Burgundiæ [illegible] ita quod [illegible] & angustias [illegible] Burgundionum [illegible] bant. Et quod non parum calamitatem [illegible] augebat [illegible] ad [illegible] Burgundiam ab hostibus [illegible] vel opportuna [illegible] subsidia præbere posset, [illegible] cum magnis periculis & difficultatibus poterat accipere, qui enim deprehendi poterant [illegible] absque ulla misericordia necabantur ab hostibus. Defecerunt quippe ab eo [illegible] Lotharingiæ cum suo duce, [illegible] paulo ante & amicis & [illegible] has [illegible] atque [illegible] angustias, [illegible] incendiis & rapinis cuncta quæ poterant devastantes. Sed & longe ceteris cladibus gravius [illegible] exercitus regis [illegible] ipse Francorum, qui contractis maximis copiis tam equitum quam peditum, terras Pi-

A cardiæ & Hannoniæ gravissime affligebat, incendiis, cædibus & rapinis cuncta complentes: incursantes quippe ex Ambianis & Belvacum agros [illegible] Arterias & comitatus Pontivi cuncta vastando incendiis, & prædis [illegible] ad portas usque Atrebati, & altera vice ad portas usque de [illegible] penetrarunt & devenerunt. Apud Atrebatum autem posuerat dux Burgundiæ dominum Jacobum fratrem comitis sancti Pauli constabularii Franciæ, & comitem de Romont alterum ex principibus germanis Sabaudiæ ducis, cum certo militum præsidio equitum

B ac peditum: qui cum quadam die a civibus & populo urbis compulsi ad debellandum hostes exissent cum armis portas civitatis, contigit eum improvide & minus caute hostes persequeretur [illegible] hostium circumventu, plures tam ex equitibus quam peditibus & plebeiis civitatis crudeliter trucidarentur, & plurimi capti ducerentur, inter quos & præfatus dominus Jacobus de sancti Pauli captus fuit, & ad regem adductus, a quo hodie adhuc conservatur. Incursarunt & altera vice iidem Franci atque ad portas oppidi Valencenensis, sed cum loci

C [illegible] quam Atrebatenses invenerant, cautiores effecti, [illegible] & portas [illegible] absque hos quod foras excurrendo minore se periculo immergerent, satis sibi esse putarunt. Ingens atque metus atque pavor oppida & terras ducis Burgundiæ undique invaserat, & sollicitos atque anxios omnium animos detinebat: cum se viderent undique & quoquo versum devertere possent, ab hostibus aggressos cum validis & potentibus exercitibus. Ipsum autem principem in castris sub ante Nussiam [illegible] occupatum, & ab innumerabilibus ferme [illegible]

D [illegible] ut nec sibi nec suis [illegible] posset. Viderunt [illegible] oppidum Montis Desiderii, Corbie, sancti Richarii, Roye & Dourlens [illegible] capta & incendio ex parte cremata, cæsis & ex parte pluribus eorumdem locorum accolis, vel ad minus omnibus bonis suis spoliatis: quæ tamen [illegible] perpetua non [illegible] & for[illegible] causas [illegible] sed super ea tam imminentem [illegible] pene & [illegible] cunctos reddebat, velut [illegible] destitutos. Nec

E dubitandum est si Francorum rex cum suis copiis [illegible] protinus, quam vel per [illegible] Hannoniæ vel Leodiensium terras ad Nussiam usque tam facile, & nulla vel modica inventa resistentia pertransire potuisset: quod [illegible] & cuncta fere oppida intermedia [illegible] vel metu in deditionem recepisset & ad extremam necessitatem ducem Burgundiæ deduxisset. Abstulisset enim sibi & commeatum & pabuli copias, & in has eum detrusisset angustias, quod [illegible] ac [illegible] fame [illegible] castra

moviſſet, vel ad caſtra Alemannorum vel regis Francorum expugnanda progreſſurus, ſemper a tergo alterutras vel Germanorum vel Francorum copias e veſtigio ſubſequentes habuiſſet; quarum ſingulæ exercitu ducis numeroſiores longe erant, & ad congrediendum atque dimicandum cum tam parvo numero valentiores & robuſtiores ab omnibus ferme putabantur. Atqui inter tantas curas atque anguſtias dux ipſe Burgundionum velut impavidus, in caſtris ſuis immotus manebat, adhortans ſuos ad conſtantiam, pollicensque quod ſi imperator cum ſuis Germanis, qui medio itinere inter Coloniam & Nuſſiam caſtra metatus erat, in quibus per plures conſtiterat dies, movens inde propius caſtra ſua appropinquaret, quod non expectaret quod ſua caſtra juxta ſua conſtitueret, ſed prior ipſum viriliter aggrederetur, quam ſibi Deus daret fortunam expectaturus.

CAPUT XIV. *Quomodo dux Burgundiæ caſtra imperialia irrupit, & de reditu regis Francorum ex Normannia, qui imperatorem ad componendam pacem adduxit.*

CUm igitur frequentibus intercurrentibus nuntiis certior eſſet factus imperator, regem cum magna copia eſſe in Picardia, & ibique omnia ſibi proſpere cedere, ſperantque ſi vel in propria perſona ſe ibi adjungeret, & ex ſua parte quiſque Burgundionum ducem conſtringeret, & ad neceſſitatem cedendi aut movendi ſe ad certamen adverſus tam potentes ac numeroſos exercitus perurgeret, cum a quo nulla aut perexigua ſpes victoriæ ſibi relicta videretur; aut ſaltem ſi in propria minime idem rex accederet, quod copiarum ſuarum meliorem portionem ſub ducatu aliquorum ex potioribus ducibus ſuis ſibi deſtinaret, movit ex loco quo conſederat, & juxta caſtra ducis Burgundiæ ſua locare conſtituit. Quod prævidens Burgundionum dux, promiſſorum quæ ad ſuos fecerat non immemor, priuſquam munimentorum caſtrorum imperialium completum eſſet, dum ad id opus perficiendum, ſeſeque foſſa & vallo cingendum & communiendum ita vigilantes inſiſterent, illico Germanos tale quid minime ſuſpicantes, cum decem aut duodecim millibus equitum cum ingenti fragore & horrendo crepitu ſerpentinarum & machinarum quas ſecum adduxerat invaſit, e quibus ſtupore primo perterritos plurimos occidit & proſtravit. Sed longe plures cæſi peremptique ex ipſis fuiſſent, niſi forte opportune ſuperveniens epiſcopus Monaſterienſis cum quatuor aut quinque millibus ſuorum Weſtphalorum, tam equitum quam peditum expeditorum, incendium tale ne longius evagaretur reſtinxiſſet, ceteriſque ut armis ſeſe inſtruerent hoſtibus ſe opponendo ſpatium effeciſſet. Qua Bur-

A gundionum audacia deterriti imperator & principes ſui, cum per ante de pace componenda verbum audire nullatenus ſuſtinerent, ad eam non modo requirentibus dandam, ſed ad ultro petendam ſunt inducti. Rediit itaque Burgundionum dux incolumis ad ſua caſtra Nuſſiana, quæ tamen non ſine bono præſidio reliquerat, paucis ex ſuis deſideratis; ſed quia non ipſum ducem reditum maturare perurgeret, aliquas de iis quas ſecum adduxerat ſerpentinas dimiſiſſe ferebatur, & nonnulli majorem multo ſtragem
B hoſtium facturum fuiſſe, ſi non videndi quo loco opportunius irruendi in hoſtes, qui longe lateque diſperſi erant, vapor & fumus earum machinarum, quas præ ſe in ſtrepore devehi fecerat, facultatem abſtuliſſet, arbitrati ſunt. Tanta enim velut nebula & tam atra ex ictibus hujuſcemodi machinarum aer incraſſatus erat, ut qua parte hoſtium cuneos potius invaderent non ſatis poſſent agnoſcere. Igitur tali ſubita irruptione in hoſtes a Burgundionibus facta, cum diſceſſiſſent utrinque feroces animo imperatoris & ſuorum Germanorum, & ſtatim poſt de pace componenda
C inter ſe verbum habuerunt. Porro cum hiſce diebus cum ingenti expeditione & claſſe, quas Anglorum rex apparaverat ad aggrediendum regnum Francorum, & auxilium ferendum Burgundionum duci ſororio ſuo, atque eundem appulſa ad littora Normanniæ celebri fama tunc fama crebeſceret ſeu fingeret, ſeu potius falſe & ex compoſito, quod a pluribus creditum eſt, comes ſancti Pauli, quem conſtabularium Franciæ fuiſſe ſupra diximus, regem Francorum, qui in Picardia tunc erat, & in ea magna perficere ſatis proſpere inchoarat, atque procul dubio, ni inde revo-
D catus fuiſſet, facturus veriſimiliter erat, per nuntios & epiſtolas ſcripſerat, ubi nuntians, ut a ſuis cœptis eum retraheret, quod rex Anglorum ad littora Normanniæ tum cum claſſe ſua appulerat, vel in procinctu erat illo appellendi; & quod de hoc ipſe certior erat factus; qua res a rege credita, mature cum cum ſuis copiis in Normanniam repedare fecit. Quod cum feciſſet, & quod ſibi a dicto comite ſancti Pauli ſuggeſtum fuerat comperiſſet veritate non ſubſiſtere, quam de perfidia ſua diu ante ſuſpicionem acceperat, ut ſibi amplior & vehementior
E fieret facile effecit; quæ quantum apud eum tum ex hoc, tum ex aliis multis invaluerit atque potuerit ex his quæ infra referemus lucentius apparebit. Interea autem perſeverabat Burgundionum dux ante Nuſſiam; ſed cum imperator agnoviſſet Francorum regem e Picardia in Normanniam reverſum, famaque cum minime lateret de magno apparatu claſſis & armorum quem Anglorum rex, ut diximus, in Anglia faciebat, cujus tranſitus & adventus ad littora Galliarum perſonare ſuum ducum nuntiabantur, proclivior redde-

batur ad pacem cum duce Burgundiæ conciliandam, ſciens quod ad ferendum eidem duci auxilium contra ſuos hoſtes hujuſmodi expeditio & claſſis Anglicana parabantur, quæ tanta tamque numeroſa fama ferebatur, ut merito formidabilis cunctis hoſtibus eſſe videretur. Conjiciens etiam ſi ipſe Anglorum rex in Franciam tranſiret, tanta impedimenta Francorum regi fore præſtiturum, quod ab eo contra Burgundionum ducem auxilia quæ habiturum ſe confiderat, minime habere poſſet. parte etiam ex alia, quoniam inter eumdem ducem & præfatum Anglorum regem ſororium ſuum condictum erat, quod quamprimum ad Gallicana litora appuliſſet, ſibi deberet dux occurrere ex aliiſque ſibi fœderatis, quos in Francia, licet ob metum regis adhuc latentes & occultos, habebat, taliter præbiturus. Multum deſiderabat & affectabat ipſe dux cum imperatore & Germanis fœdus percutere, ut honeſte ac tuto ex Nuſſia diſcederet, præfato Anglorum regi ſuiſque aliis fœderatis quæ promiſerat obſervaret.

CAPUT XV. *Quomodo interveniente apoſtolicæ ſedis legato pax inter imperatorem & Burgundiæ ducem facta fuit.*

ERat tum Coloniæ & in caſtris imperatoris tam frequens & aſſiduus Annæas epiſcopus Forlivienſis a ſede apoſtolica legatus in partes Germaniæ, qui ad pacem hujuſcemodi componendam multum laboris & vigilantiæ impendebat: nam ſingulis prope diebus de imperatore ad ducem, & hinc verſa viciſſitudine percurrebat, cujus tandem opera atque laboribus effectum eſt, ut uterque certis quibuſdam legibus ſua in caſtra in diverſum moveret, & ad propria revertentes abſque bello ambo diſcederent. Quod cum conventum extitiſſet, ita ut jam milites ducis Burgundiæ ad videnda caſtra imperatoris ſecuri accederent, & contra, venirentque mercatores Burgundi ad comparanda vina ceteramque neceſſariam annonam quibus Germani abundabant, Burgundi vero paciſcebantur permutanti, quadam die oborta rixa inter nonnullos ex militibus ambarum partium, pene effectum eſt ut rupto fœdere iterum ſævius quam antea ad arma concurreretur. Cum autem hæc rixa prope Nuſſiam inchoaſſet, & præſidia quæ Colonienſes ex alia ripa Rheni ex oppoſito Nuſſiæ, ut ſupra diximus, locaverant, hujuſcemodi rixam animadvertiſſent, invaſerunt in naves oneratas jacentes in Rheno, in quibus dux Burgundiæ tam machinas & bellica inſtrumenta, quæ ad munimen ſuorum caſtrorum habuerat, ad terras cum ſuppellectile ſua devehendas repoſuerat, ſimiliter etiam negotiatores qui ſuppeditandæ annonæ, ceterarumque rerum exercitui ducis neceſſaria-

A rum gratia caſtra ſequuti fuerant, in eaſdem navibus ſua condiderant bona, & cum eaſdem de præſidio mutantibus nudatas inveniſſent Germani, eo quod pacta inter principes abſoluta erant, & nulla jam de certamine vel congreſſione ſuſpicio ducebatur, facile nullo reſiſtente ceperunt, eaſque tamquam prædam ſuam Coloniam adduxerunt undecim numero, vel ſexdecim, ut alii aſſerebant. Quo facto graviter de dolo & perfidia Burgundionum dux apud imperatorem & ſuos principes querebatur, comminans niſi ſibi ſtatim reſtitutio fieret, ſe ſuoſque denuo ad arma proruere. Quæ dum per dies
B aliquot querelæ protraherentur, intercurrentibus ultro citroque nuntiis & legatis, præfato etiam apoſtolicæ ſedis legato, & labores plurimos aſſumerent ad reſarcienda inita & confirmata pacta, quæ rupturæ & recidivi belli periculo ſubjacere videbantur, auditis allegationibus utriſque querelis quæ pro parte ducis fiebant, cui ſi aliqua rixa inter aliquos particulares concitata fuerat præter ejus voluntatem & aſſenſum, id præjudicium afferre non debebat, præſertim cum etiam ab adverſariis ortum habuiſſe injuriam affirmaretur, imperator princeps obſervantiſſimus
C æqui decrevit fieri reſtitutionem ablatorum, aſſentientibus ſibi in hoc ſacri imperii electoribus, ceteriſque qui tunc aderant principibus Germaniæ. Nolebant enim pro quocumque temporali damno vel commodo, quod illic animadverti ſeu æſtimari potuiſſet, notam perfidiæ aut cujuſcumque turpitudinis vel levem ſuſpicionem incurrere, quæ veræ nobilitati execranda ſemper atque abominanda ſolent exiſtere. Sed licet ita fieri decretum ab auguſto foret, ea res tamen multitudini Colonienſi, præcipue apud quos naves & bona ablata ſervabantur, vehementer diſplicebat, & ſi refragari potuiſſent, om-
D nia bello miſcere, quam reſtitutionem fieri potius voluiſſent. Unde dum ſuper facienda reſtitutione adhuc conventus & conſilia haberentur, de caſtris Germanorum quidam vel furore ſeu nimia temeritate invecti extiterunt circiter quadringenti viri pedites ſane inſtructi armis, qui caſtra Burgundionum, quæ parvo intervallo a caſtris imperatoris diſtabant, propoſuerunt accedere. Aiebant enim ſe velle experiri, ſi Burgundiones veri animoſi eſſent, qui eos auderent congredi:
E verum id profecto non parvo ſui detrimento ſunt experti. Illico enim e Burgundionum caſtris exierunt, qui eos in momento trucidarunt, & armis & veſtimentis ſpoliatos etiam in proſpectu ſuorum, qui in ſuis manebant caſtris, expoſitos beſtiis terræ & volucribus cæli nudos reliquerunt: quod profecto factum eſſe creditur ad diſciplinam publice ſanciendam, ut non facile ceteri eo deterriti exemplo, aliquid contra voluntatem imperatoris aut ejus mandatum contumaciter & mole-

dicantur aut tenere attentare præſumerent, quemadmodum illi præſumpſiſſe dicebantur. Facta igitur fuit reſtitutio ablatorum duci Burgundiæ, licet Colonienſibus valde invitis, in quorum civitatem præda ducebatur, ut dicitur, & quod ſecuritas eis tenen-[illegible]

CAPUT IV LIBRI VI. *De condemnatione & ſupplicio factis de cancellario ducis defuncti, & de domino* de Humbercourt.

POſtea cum multo inſtantiorem haberent, quod illi duo qui legationis cauſa regem adierant, & primores atque præcipui inter cæteros extiterant, videlicet cancellarius defuncti ducis Caroli & dominus de Humbercourt aſſiſterentur ad fœdera cum rege, pacemque copulandam, vellentque principiſſam inducere & ſuadere ubi, quod in conjugium, quod res deſiderabat, ſuum animum inclinaret, & de hoc in vulgus Gandenſe, qui tunc inter ſe ſeditiones & tumultus plus ſolito exercebant, rumor veniſſet, illos duos pro dicta cauſa tanquam capitalium criminum reos apprehenderunt, & in carcerem detruſerunt. Quibus ita apprehenſis, quia fuerant in conſilio defuncti ducis principales, quos vel injuriarum quas ſub defuncto toleraverant, vel metus quo ſervitutis preſſi fuerant, recordatio ſtimulabat, ſtatim omnium ferme popularium, qui Gandavi extiterant ad eos perdendos & e medio tollendos furor armabatur. Et quamquam dicti viri [illegible] quorum recolimus cauſa animos multitudinis vehementius moveret, tamen de multis conceſſionibus, fraudibus & corruptelis, variiſque aliis criminibus contra eoſdem articuli producti & exhibiti fuerunt coram ſcabinis oppidi Gandenſis, ceteriſque magiſtratibus, ſibi de hujuſmodi plenariam juriſdictionem & cognitionem vindicantibus. Cumque res iſta & agendi modus principiſſæ, quæ in oppido præſens tunc aderat, & ſuo conſilio non parum diſpliceret, requireretque ipſa principiſſa tum per ſemetipſam, tum per nuntios ac legatos varios ac diu & multoties iteratis vicibus, quatenus ſibi dicti captivi reſtituerentur, tanquam dominæ & principiſſæ patriæ, ad quam ſolam, ut aſſerebat, & cognitio de objectis in eos criminibus & accuſationibus pertinebat, utpote qui & præcipui conſiliarii atque officiarii ſui ſuique aſſiſtentes lateri & velut principales domus ſuæ ſibi familiares extiterant: hos tamen minime impetrare potuit, tantum ad eorum perditionem multitudinis animi ferebantur. Contra eos igitur coram prædictis oppidi Gandenſis magiſtratibus atque delegatis a vicinis oppidis tum privatis diverſorum ſtatuum & graduum perſonis, prout unuſquiſque animum de ipſis capiendis cupidus, vel accepta ab eis injuria recordatione perurgebatur, de diverſis cri-

A minibus & capitulis quæſtio habebatur: ſuper quibus cum diu ſatis ad inſtruendas criminum cauſas, & etiam uſque ad quæſtionem de ipſis accipiendam proceſſus deductus agitatuſque fuiſſet, decreverunt quoque publice de multis criminibus ſatis enormibus in jure confeſſi & convicti, tandem capitalem ſententiam acceperunt. Et quamvis a diverſis valde diſſerentes de capitulis criminum pro quibus ſupplicio adjudicati fuerunt referrentur, talia tamen inter multa retenta viris prudentibus audivimus, quæ leges humanæ ſanxerunt ultimo ſupplicio punienda; quamquam hujuſ-

B modi pleraque talia erant quæ duce Carolo imperante minime pro crimine ducebantur. Atque profecto etſi de pluribus conceſſionibus & corruptionibus rei tenerentur, eo tamen potiſſime neci & ſupplicio adjudicandi fuiſſe a prudentioribus cauſa putabatur, quia eos de medio auferri multitudo præcipue affectabat, quod de conciliando cum rege pacem, & copulandam ſuam principiſſam matrimonio cum filio ejus affectionem eos gerere æſtimabant. Non autem ceſſavit eadem optima principiſſa & ſupplicibus precibus, & quibuſcunque poſſet viis atque modis,

C priuſquam de damnatis ſupplicium ſumeretur, intercedere, procurare, inſtare & orare ut eiſdem venia donaretur & ne de eis pœna ſumeretur. Sed tanta fuit obſtinatio adverſus eos eorum qui eos ſublatos extinctoſque volebant, ut neque preces neque mona, ſeu interventiones quæcunque eos ſupplicio ſubducere potuerint: quod profecto tam lectu atque [illegible] dignum fore videbatur, cum eſſent duo viri mundana & ſeculari prudentia multum calentes atque plurimarum magnarum rerum expertiſſimi. Erat præterea ipſe cancellarius licet humili ſatis loco editus, homo tamen juris & utriuſque litera-

D turæ ſecularis peritiſſimus ac doctiſſimus, eloquentia etiam & dicendi copia atque promptitudine ornatiſſimus, pluribuſque egregiis virtutibus ferebatur. Eo igitur capite plexo, hujuſcemodi vitæ temporalis ac tranſitoriæ finis fuit.

CAPUT V. *De duce Clivenſi quod Gandavi egerit, & de legatione regis ad principiſſam, & alia legatione miſſa denuo ex parte principiſſæ & ſtatuum ad regem.*

E SEd nec propterea ceſſarunt ſeditiones & turbæ apud Gandavenſes: verum nonnullos ex præſtantioribus civibus ſuis carcere recluſos velut repetundarum reos capite etiam punierunt. nec licuit oppidi portas egredi per plures dies cuiquam, ut ajebat, abſque licentia armatæ plebis, quæ foram obſervabat & illic excubabat: unde cum quondam dux epiſcopus Leodienſis, qui avunculus erat principiſſæ, ad ſuas [illegible] portas exire tentaviſſet, negata ſibi egrediendi facultate, ad

hoſpitium ſuum reverti compulſus eſt. Erat A & tunc in oppido dux Cliveniæ, qui principiſſæ materteram ducis Borboniæ, & dicti Leodienſis alteram ſororem in conjugio habuerat, qui ſtudebat ei grata ad conſuetudinem principiſſæ & terræ ſuis [illegible] conſulerat, de quo [illegible] quod ad copulandum matrimonium [illegible] principiſſæ filio ſuo intenderet, & quod hoc per regi grata non acceſſiſſet. Ad quem finem ut pertingere poſſet, [illegible] animos omnium, qui de terra principiſſæ illuc conventum celebrabant, diſtrahere ſatagebat ne cum rege foedera iniret, neve principiſſam ſuam matrimonio copulari [illegible] principum Gallicanæ linguæ pateretur, ſed potius ad aliquem auſtrinum [illegible] Germanicæ nationis animum intendi [illegible] quippe faſtum, ſuperbiam atque avaritiam aliorum vero benignitatem [illegible] moreſque humanos [illegible] ſpectatos compertoſque haberent. [illegible] quidem ipſos [illegible] perſuadere diſtulit, quibus odium quod adverſus ducem ſuum [illegible] conceperant idem diu [illegible]. A quo affectu nec alieni erant etiam [illegible], quibus eſt Gallicana lingua materna. Experti enim [illegible] qui ſub regio degunt imperio miſerias & calamitates durillimas, quibus premuntur [illegible], nec faſtus ambitioniſque ſui ducis nuper extincti immemores, qui more regio eiſdem imperare inchoaverat, & plenius atque abundantius id complere diſponebat, non magnopere exoptabant principem habere ex proceribus ſeu magnatibus Gallicanis, quos ferme omnes eiſdem regendi artibus [illegible], & in eadem ſchola [illegible] non abſimiles fore regi conteſtabant. Mox autem ipſe rex juxta pollicitationem [illegible] ipſa promiſit ut ſuos ſe oratores miſſurum ad ſuadam ſuam, deputatoſque ſtatuum qui Gandavi convenerant, quemdam [illegible] barbitonſorem ſuum, ſed nuper ab eo creatum & nominatum comitem *de Molerq*, qui moribus ſuorum meritorum [illegible] qui veniens Gandavum [illegible] uno [illegible] regio, petiit ex parte regis habere colloquium ſecretum ad partem cum principiſſa ſola. Quod [illegible], ceterique qui de ejus aderant cognatione & conſilio, mirati ſunt & non [illegible] quod rex talem [illegible] & conditionis hominem, taliſque, ut diximus, ingenium cognomento, ad tale [illegible] principiſſam legatum mittere, & pro tanto tamque arduo negotio pertractando, deinde quod tantæ principiſſæ colloquium ſecretum arbitrio capere [illegible] quod prima facie [illegible] a rege habere non credebant. Unde factum ſibi fuit reſponſum, quod ſi vellet coram eadem principiſſa & nonnullis de ſua conſanguinitate & conſilio, per pauca numero ſuæ negotiationis onus exponeret, namque cum tali tantaque [illegible] ſola ſecretum habere nec fas neque honeſtum videretur. Quod cum hujuſmodi legato reſponſum fuiſſet, dixit ſe non aliter in mandatis a rege expreſſum habere, ſed ad regem libenter ſe itururum, eumque deſuper conſulere, ut [illegible] ipſi optabant ſibi fieri placeret. Expectavit itaque per aliquot dies Gandavi ſui reditum nuntii operiens, qui cum ei retuliſſet a priore placito regem quidquam immutare nolle, ii vero omnes qui aſſiſtebant principiſſæ, cunctique qui illic de terra eadem aderant tale regis placitum tamquam B irrationabile & inhoneſtum, ſuſpectumque de nequitia & dolo perhorreſcerent atque vehementer improbarent, accepta licentia idem legatus ad eum qui ſe miſerat infecto prorſus negotio reverſus eſt. Fuit autem & alia legatio ex parte principiſſæ & ſtatuum terrarum ſuarum ad regem tranſmiſſa, cui cum rex nihil annuere vellet, niſi filiola ſua eorum principiſſa filio ſuo deſponſaretur, haberetque, ut legitimus tutor, ſui ſuarumque terrarum tutelam atque gardiam, etiam inanis atque ſine fructu Gandavum reverſio C nuncie rediit.

CAPUT VI. *De legatione imperatoris* FREDERICI *miſſa Gandavum, & de matrimonio inter principiſſam præfatam & Maximilianum per legitimum procuratorem per verba de præſenti contracto.*

UNde cum hæc ita de principiſſa ſtatu ſuarumque terrarum ſub variis opinionum humanarum affectionibus fluctuarent, illuſtriſſimus FREDERICUS dux Auſtriæ, Romanorumque imperator non immemor ſponD ſionum & pactorum, quæ inter ſe & Carolum defunctum patrem ejuſdem principiſſæ paulo ante habita fuerant, licet remote agens apud Viennam Auſtriæ, legatos ſuos deſtinavit Gandavum ad principiſſam & deputatos terrarum ſuarum, qui, uti diximus, illo convenerant. Erant autem principales in ea legatione illuſtris Ludovicus dux Bavariæ, & epiſcopus Metenſis qui & ipſe erat de illuſtri familia ac propagine marchionum Badenſium, frater & filius duorum marchionum, qui noviſſime fuerunt, & patruus moE derni marchionis. Porro ante præmiſerat idem imperator quemdam virum venerabilem cancellarium ſuum Georgium apoſtolicæ ſedis protonotarium, qui diligenter atque ſagaciter exploraret, an res ad intentionem ſuam perficiendam diſpoſita foret, ita ut non inaniter & infructuoſe tam ſolemnis legatio mittenda pro re tanta videretur. Longe proculo differens erat ab ea quam rex, uti diximus, paulo ante miſerat, qui tonſorem barbæ ſuæ pro re tanti momenti legatum miſerat, talis qualem diximus cogno-

[illegible]

CAPUT XI. *De adventu Maximiliani ducis Austriae in Flandriam* [illegible]

[illegible]

locorum munitionem & providentiam militum, qui tunc relicti erant de remotioribus provinciis subsidia providere: quæ res provincialibus ejus regis ditionis aliis superaddita gravissimis exactionum & servitiorum oneribus [illegible] tam parvo tempore [illegible] incommodo facile ferebatur. Sed cum ita haberent absque castra deserere [illegible] hibernis utrumque [illegible] distributi, [illegible] magnum incommodum per MAXIMILIANUM Austriæ ducem & Flandros [illegible] Tornacensibus omni facultate sublata annonæ de foris advehendæ, [illegible] ipsa ad extremam coacta penuriam, deditionem a rege facere, & subire leges quas [illegible] eidem Austriæ duci & suis dare voluisset. Et quidem ut durius constringerentur & citius ad suum desiderium pervenire posset, contractis utrimque copiis tam Flamingorum quam [illegible], qui quotidie ex superiore Germania ad suam devotionem [illegible] per turmas descendere non cessabant [illegible] in agros Tornacenses, villas circumquaque universas incendio & rapinis pervastans, ita ut nec domus [illegible] Tornacensis [illegible] remansisse diceretur. Quo facto, ac populatis & vastatis hujusmodi agris, ad propria redit. Sed nec sic tantum eos coarctare potuit, ut ad citissimam deditionem, ad quam intendebat, pervenire potuerit. Et licet multa per Flandriam [illegible] vulgo jactarentur, quod a Francis de annona necessaria [illegible] civitati subveniri posset; quodque totis viribus [illegible] per quos hujusmodi vectio & transitus fieri possent [illegible], ne quod regis [illegible] inhiberetur accessus, contigit tamen hujus effectum non habere. Collectis enim ex præsidiis quæ in limitibus locata erant quingentis vel sexcentis lanceis cum magna peditum copia, duces seu capitanei regis [illegible] ab his qui hoc [illegible] non cum magno numero curruum & vectorum annonam [illegible], ceterarumque rerum necessariarum Tornacum invexerunt, & eis subventionem præstiterunt [illegible] quod cum fecissent, [illegible] obtinuerunt ad sua redierunt. Et quoniam ex vastatione & incendio villarum circa Tornacum Francorum & Tornacensium animi non parum ad ultionem capiendam fuerant concitati, ipsi vicem atque mutuo superexcederent, cremando & depopulando villas circumquaque oppidum Insulense, Curtracum & Oudenardum [illegible]. Quod enim damnum in [illegible] depopulatione agrorum inferri poterat, parum atque exiguum erat comparatione [illegible] circumquaque terrarum, in quas [illegible] vagari & prædas atque incendia agere in promptu ac perfacile erat. Pro parte atque quæ suberant damna, sine compensatione majora ac laboriosa reficiebant: non A tamen semper impune & absque sui detrimento id facere fuere permissi. Nam cum aliquando, ut assueverant, circa Oudenardum incursionem venissent, de ipsis Francis plures vel [illegible] capti manserunt, quorum qui plures ad octingentos, alii ad quingentos, alii ad trecentos numerum ascendisse dicebant. Et tales atque hujuscemodi tam circa Tornacum quam circa sanctum Audomarum ludos frequentes alternante fortuna exerceri atque fieri, & in limitibus Hannoniæ ambobus hieme procurrente.

B CAPUT XIX. *De lamentabili obitu illustris dominæ* MARIÆ *filiæ unicæ* CAROLI *Burgundionum ducis, ducissæ Austriæ.*

In hujus temporis incidentiis, quæ nobis [illegible] silentio transeunda, quam breviore potuimus narratione perstricta, ad principalis nostri [illegible] susceptæ prosecutionis ordinem redeamus. Procurarerant quippe treugæ [illegible] annua concepta [illegible] commercia inter utrasque terras, regis scilicet & ducis, communicatione satis tranquille, nonnulli tamen [illegible] semper ultro citroque rapinas [illegible] contra [illegible] C villas [illegible] dominorum. Verum dum [illegible] ab armis utrimque quiesceret [illegible] infaustus ipsi Austriæ duci provenit casus. Nam illustris sua MARIA conjux sibi dilectissima, defuncti CAROLI ducis Burgundionum unica proles, in oppido Brugis ex hac instabili luce subtracta est. Cum enim ipsa, quæ in flore erat suæ juventutis, exiret dicti oppidi portas, & vecta equo recreationis causa agros vicinos lustraret, contigit equum quo vehebatur seu terrore repentino, seu lascivia concitatum, sursum se ab anteriore parte elevando retro labi & cadere, quo ipsa casu contrita & graviter oppressa, atque ad D domum suam delata, reducta, intra paucos dies post ex hac transitoria vita, incertis semper & periculis & casibus plena, migravit ad Dominum. Erat pro ætate & sexus conditione prudens & bene morata, fide ac pia ad Deum devotione simul & benignitate atque clementia una cum largitione commendata. unde cunctis terrarum suarum subditis ipsius tam præceps & immatura mors magni luctus, nec minus illustri etiam MAXIMILIANO ejus conjugali, qui eam, ut par erat, unice di- E ligebat, attulit occasionem. Horum autem luctus non parum demulcebat atque solabatur, quod tantarum dominiorum & insignium terrarum heredes post se reliquerat unum filium nomine PHILIPPUM, & unam filiam nomine MARGARETAM: nam nisi ita venisset, & absque liberis ipsa decessisset, dux clarissimus terræ suæ ipsius defectu [illegible] & valde turbulentum [illegible] fuisset: quod clementissime per hujuscemodi [illegible] superstites liberos divina benignitas avertit.

CAPUT

CAPUT XX. *De exordio graviſſimæ ſeditionis atque calamitatis quæ inde orta eſt Trajecti per eam; & de capiendo oppido Leydis in Hollandia per exules Hoekenſes, & ejuſdem recuperatione.*

NOn etiam arbitramur ſilentio prætereundum triſtem & miſerandum eventum iſtius tantæ ſeditionis, quæ ea tempeſtate contigit in civitate Trajectenſi, quam tunc ipſi incolæ erant. Ea civitas caput olim & velut mater extitit totius Friſiæ, & hoc adhuc temporibus in ſpirituali ſuo pontifice & principe, nec non hominum Chriſti quæ ... eandem Friſiam atque Hollandiæ præſulatum tenet. Latum etiam habent proprium & peculiarem principatum epiſcopalis eminentium dignitati. Ipſum civitatis accolæ ab antiquo conſueverunt inter ſe civiles contentiones exercere & habere, quemadmodum plura etiam inter ſe ſe habere oppida & oppidani Hollandiæ atque vicinarum terrarum, quæ in tantum procurante antiquo hominis timore ... & diſcordiarum in terra illa ... ut acerbiſſima ſæpe & pene implacabilia odia procreârint, nedum inter ſe oppidanorum aut unius oppidi civium, verum etiam inter unius domus & familiæ conjunctiſſimas perſonas. Eſt enim ibi videre patrem adverſus filium, fratrem adverſus fratrem & uxorem contra maritum odio particularium inardeſcere. Et quemadmodum per urbes Italiæ quondam efferbuere partialitates Gibellinorum & Guelphorum, quarum nedum in pleriſque locis omnino radices evulſæ ſunt, ita & in terra Hollandiæ & Trajectenſium ac finitimis ſe ubique ſectis partialitates nuncupantur *Hoek* & *Cabeliaux*, hoc eſt hamus & piſcis, quæ circa annos ducentos ut fama prorta ſunt & quodammodo totam deformavere atque deturbarunt, imperantibus illuſtris memoriæ Philippo patre & Carolo ejus filio Burgundionum ducibus, quæ eas in apertum erumpere metu pœnarum prohibebant. Rurſum tamen velut ab inferis rediviva ſeſe attollentes, mortuo Carolo duce, exarſere eruperunt atque paſſim prodiderunt. Sic & in Gallia noſtra ætate ſeſe graviſſime & odio implacabili proſequentes fuere Burgundiones, & qui Armeniaci dicebantur, quæ tamen infauſta ſecta, quæ multis civibus atque populis, proh dolor! exitio fuit per annos circiter quadraginta, miſeratione divina abolita eſt & penitus extincta. Ea vero quæ Hoekenſium & Cabellionenſium nuncupatur atque partialitas ſupra nuncupatur, tam alte radices miſit in animis hominum, & tam tenaciter eos admanet, ut quamvis hamus & tunc ratione probabili a ſimo colore ... vel ſiſtrum nuncupari videatur, cum & hamum & piſcem, quem vulgo *Cabiliau* nominant, ea atque omnibus populis Hollandiæ communem eſt, quæ hominis cunctis etiam priſcorum ac ſectariorum patriarum cultura & magnas devotione compararet conſueverunt, attamen nec exhortatione aut doctrinis Verbi divini neque timore Dei aut principum ſanctiones vel edictis ab hominum mentibus conſumam nefandiſſimo atque pernicioſiſſimo contentiones hactenus purgare conquieſcere poſſunt, quam ſemper lateat hamo in ... per ſingulos unumquemque maximum horum ſemper infelicia veſtigia, & nec natorum & qui naſcuntur ab illis. Ex hac nefanda malorum radice, contigit anno Domini 1480. quod cum de oppido Leyda Hollandiæ nonnulli cives cum exulatorem de parte Hoekenſi ſe apud Trajectum recepiſſent, unoque tardere cum his qui tunc magiſtratum in ea civitate gerebant, cum civis ut ferme ab antiquo partes dictorum Hoekenſium ſatis pertinaciter defendebant, aut etiam ab eiſdem poſtularunt; quod cum facile impetraſſent, circiter ducentos viros de civibus ejuſdem civitatis & communitate de hoc ſibi occurrebant, eiſdem exulibus ad ſuum oppidum Leydenſe appulſi, recuperandum commendarunt, quorum & conducta cuidam nobili Reynerio *de Brederode*, & cuidam Henrico *de Abcoude* commiſſa fuit. Hi autem ſuo præſidentes viribus ſimulantes, ceterique propoſitum quod mente conceperant, ad altum Leydenſe oppidum noctu appropinquant. Et tum ... ut aqua quæ ipſum oppidum cingitur in glaciem durata, ſicca & ſolida veſtigia calcantibus facile præberet. Tranſmiſſo itaque vallo, oppidanis nihil hoſtile ſuſpicantibus, ſed in ſtratis ſuis ſecure quieſcentibus, hominibus exules cum ſuo comitatu Trajectenſi, nullo obſiſtente, oppidum irrumpunt, quod ita ingreſſo, convocantibus ad ſe ... in eo oppido ſuæ factionis, Hoekenſis ſcilicet, eo illico potiuntur. Cui inopinatæ irruptioni cum illi adverſæ factionis, licet longe plures numero & opibus potentiores eſſent, vel ſe tum caperet & ... non auderent ex ipſo currere quod agunt, direptis domibus ſuis, in variis locis ſub cuſtodia traditi ſunt, tenueruntque exules cum ſuis hac factione oppidum ſeſe de monetis ſatis atrociter ulciſcentes, & variis prædas atque rapinas pro libito exercentes. Verum tali aſtu & dolo ſibi parata auctoritas non ita longum eis permanſit; nam paulo poſt cum dux Auſtriæ Hollandiæ princeps in Hollandiam tranſiſſet cum parvo admodum copia, exterriti Trajectenſes, quos exules ſecum adduxerant, & non minus ab his qui de adverſa factione erant in oppido, quam a principis adventu formidantes, Trajectum cum prædis quam fecerant repedarunt. Sic oppidum in priſtinam libertatem ſub principe manu ac poteſtate receptum eſt, expulſis aut ſuperatis

illos qui in illud furiose irruperant.

CAPUT XXI. *Quomodo dominus de Egmonda Dordracum subegit Hoecensibus inde pulsis, & de decretis & mandatis ducis Austriæ contra Trajectenses.*

JUnxit hoc Leydensis oppidi recuperationi non modicum, quod iisdem diebus contigit in oppido Dordraco. Nam cum ejus loci cives & rectores ab antiquo veluti duces ac primores partium Hoecensium factionis fuisse dicerentur, easque partes pertinacissimo animo retinerent atque foverent, trahentes ad se ac pollicentes vel terroribus vel blanditiis atque suasionibus quod poterant alia patriæ oppida, sicque jam ab olim ea ipsis ad suam contentionem perduxerant, velut oppidum de Gouda, Sconoviam, Roterdamum, & alia nonnulla loca, in quibus factio Hoecensium longe validior & robustior existebat, oppressis vel subactis & conculcatis civibus qui de contraria factione suspecti habebantur. Hi audita irruptione facta per Hoecenses, uti diximus, in oppido Leydensi, supra modum exhilarati pro suæ factionis virium incremento, adversæque partis depressione ac dominatione, totam in brevi Hollandiam sub ditionem ac potestatem partis suarum redactum iri sperabant. Atque longe secus ac speraverant e vestigio provenit, minus quidem atque lætum quam ipsi tunc existimabant. Nam quidam strenuus miles dominus de Egmonda, collectis clam & sub secreto ducentis circiter viris armatis, eos in duabus aut tribus navibus occultatos & tectos secum adduxit, oppidumque irrupit. Quod cum statim sensissent hi qui Hoeckensis partium Cabeliaudensium erant, de ea re verisimiliter ante præmoniti, continuo cum quibus irruptionem fecerant sese sociarunt, atque ita illos qui diversæ factionis erant & magistratuum honores in eo gesserant, atque a multis retro temporibus velut principes totius factionis Hoecensis extiterant, sub inimicorum suorum manum atque potestatem redegerunt. Fuit in illa irruptione alter burgimagistrorum oppidi cæsus, qui obvius cum armis inventus, cum obsistere adversariis conaretur, oppressus est. Et licet nonnullorum qui præcipui auctores factionis erant fuerant bona direpta, & de quibusdam ductis in Hagam comitis supplicia sumta, quod publicum tamen attinebat oppidum intactum remansit. Cum subactione cetera oppida eisdem antea factionis, quæ suum potius principem contemnere, quam ad eum debitam subjectionem & obedientiam servare videbantur, exterrita & emollita, se confestim sui principis dominationi magis devota atque obedientia exhibuerunt. Nec tamen propterea radices seditionum a cordibus Hoecensium evulsæ prorsus ac emortuæ reddita sunt, quin imo procul dubio manent alta mente reposita: & si premente metu pro tempore teguntur silentio, tamen aliquando in apertum emergere incerta, verendum est ne in magnum erumpant incendium, & ne acriores [illegible] liberatos quam retinere, juxta sententiam Ciceronis: quam tamen pestem Deus avertat, & omnia hujuscemodi factionum semina de suorum animis fidelium radicitus dignetur propitius evellere. Sed licet hi qui de Trajecto, uti prædiximus, oppidum Leydis in favorem earumdem irruperant, oppido relicto ad propria revertissent, non tamen parvo incitatum in dicto insigni oppido sibi ac locis accolis factum dux Austriæ Hollandiæ princeps æstimandum vel neglectui habendum duxit: verum gravi proinde ira ac indignatione adversus Trajectenses, & illos præcipue qui patrandi mali vel auctores vel satellites fuerant succensus, mandata atque edicta edidit, per quæ & Trajectenses, si in terris suis deprehenderentur, & eorum universa bona, ubicumque in terris ac dominiis suis invenirentur, sub arresto ponerentur. Et primo quidem contra hujuscemodi captivorum & arresta in mente sana & consilium Trajectensibus sufficere, facile mederi atque obviare potuissent; contendebat enim princeps manum suam levare & [illegible] multa a Trajectensibus pro satisfactione injuriarum dependenda, modo ipsi dominum de Monteforti militem, atque exules terrarum suarum Hollandiæ civitate sua pellere voluissent, quos exules ex pacto olim contracto inter partes per Hollandiæ & Trajectenses, ut videbatur, in sua civitate retinere non poterant. Quod cum Trajectenses facere minime curarent, paulatim res in asperiorem & periculosiorem statum progressæ sunt.

CAPUT XXII. *Quomodo Trajectenses in suum rebelles pontificem accersiverunt dominum de Monfort in capitaneum.*

HAbebant tunc pontificem Trajectenses dominum David de Burgundia cognominatum, naturalem filium Philippi bonæ memoriæ illustrissimi Burgundiæ ducis. Ipse David litteris competenter instructus, & humana prudentia & animi magnitudine celebris, qui cum cathedram pontificalem rexisset per annos plures 24 satis feliciter & tranquille, quamdiu præfati principes vitam in humanis egerunt. Rerum Carolo extincto, subitoque metu, qui profecto [illegible] Trajectenses alioquin ecclesiæ subditos e rebellionibus & civilibus dissensionibus cohibebat, quod homines quieti ac odiorum impatientes animo gesserunt, quantumque illum egregium suum principem ac pastorem ipsi Trajectenses diligerent, e vestigio

colere minime potuerunt. Creverunt sub so-
lum pacis et quæ sub eo ampliter viguerunt in
magnas opes, & civitatem ædificia tam lauta
quam pretiosa in florentissimum & honestis-
simum statum producta erant: acquisierant
quoque singuli pene cives Trajectenses, unus-
quisque pro suarum modulo facultatum,
annua vectigalia vel hereditaria, vel ad vi-
tam super singula ferme Hollandiæ vicina-
rumque terrarum oppida, quorum summa
supra quinquaginta sex millia florenorum a-
scendere ferebatur in anno. Statim atque,
ut diximus, extincto Carolo duce, cœpit ve-
teratum metum abjicere & animum sumere Tra-
jectensium, tanquam tunc populus [illegible] val-
de in necessarium coierat, cogitarunt posse-
bonum [illegible] quomodo via legis subducere
possent ab obedientia & subjectione, quam ad
dominum suum exhibere & observare con-
sueverant: ut abdicato eo principatu qui ma-
gistratum & officia civitatis gerebant, possent
ipsi ad eosdem magistratum gerendos acce-
dere. Volentes autem hoc [illegible] sub ducem
aliquem patrem, non facile consequi posse,
advertentes præfatum dominum de Mont-
forti, quem suæ factioni dignum eis fore
futurum conceperunt. Ferebatur enim eum
contra dominum suum episcopum Tra-
jectensium non olim ab arce quadam exce-
disse novissime, propter quod se prorsus ad-
futurum [illegible] eorum qui se acceperunt
dum recitare, sed [illegible] eorum parum
vulneratus, regendamque civitatem caro ad-
fixerunt interim. Statim magna turba homi-
num eorum, qui res novas & omnia turbari
semper exoptant, ejus adventu se adjunxit: sic
quod nullo negante [illegible] in adverso da-
to consensu, ideo civitas velut impetu
est potitus, atque [illegible] profligatis vel amissis
qui magistratum antea gesserant in voluntate
[illegible] omni-
bus vacatis & officiariis episcopi, alios ma-
gistratus novos [illegible] pro voto instituit, eis-
que [illegible] civitatis ab eis quorum fi-
dei antea creditæ fuerant, amovit & sibi a-
sumpsit. A toto pene populo civitatis [illegible]
[illegible] ab his qui suæ factionis partici-
pes vel [illegible] auctores extiterant, illis mul-
tum applaudebatur, & quasi pristinæ suæ liber-
tatis restitutæ publice [illegible] ferebatur,
[illegible] per civitatis plateas frequen-
tes [illegible] per voces, nunc in una vici-
nia, nunc in alia, ita ut civitas in hujus no-
vitatis exordio super ferme se [illegible] videre-
tur. Sed profecto non eodem tales respon-
derunt ultima primo: una namque [illegible]
[illegible] extremo tandem [illegible] ac
gravissimis occupavit luctus. Qui sub [illegible] liber-
tatem publice [illegible] in tantam
demum universam civitatem ac tam mise-
rabilem servitutem redegit, ut nihil ferme
a servo penitus [illegible] cives Trajectenses dif-
ferre viderentur, quemque [illegible]

A peculium possint adversus eos quos effrenem
pararent hostes dat undeque per undas,
[illegible] ac rigore tuere & etiam suam peri-
culo omnibus exponere cogerentur. Hæc
fuit libertas, hæc prosperitas Trajectensium
restituta per adventum domini de Montfort.
Ad materiam tamen hanc calamitatis & tantæ
infortunii, civitatem quamdam ignorantiam
ipsa Trajectensium civitate se circumdare con-
suluerunt plures ex civibus communibusque de cle-
ro adversus dominum & pastorem suum,
quod quodam majore imperandi ambitione
B elatus, duce Carolo germano suo superstite, cum nomen & potentia non modo sua
fulcitam sed & vicinis terris formidinem atque
terrorem semper haberet, aliena suæ potentiæ pri-
vilegia eorum civium deturbabat, quæ in
quadam charta damna se habere observari
revocaturus sua potestate dum primum
in dominium & possessionem patriæ ingre-
diatur, [illegible] conser-
vare. Sed quicquid exterius prætenderent aliud,
quo magis in eum odium excandescebant, la-
tebat sub pectore clausum. Non enim ut
arbitror, qui mores civium Trajectensium ab
C antiquis temporibus exploratos & cognitos
habent, ipsi [illegible] pars quorum velut
principes auctores ac pertinacissimi defenso-
res semper fuerunt Hoeckensium factionis in
omni circa regione, quam quasi quodammo-
do depressisse & Cabeljauienses extulisse in
Hollandia Burgundiæ principes Philippus &
Carolus ferebantur, adversus eos, & con-
sequenter in suum pontificem & totam do-
mum Burgundiæ odium vetustum concepe-
rant, simul etiam quoniam eorum potentia
semper eos sub metu & terrore continuerat,
D veteri enim proverbio quem ipsi metuissent,
consequens hoc quod & oderint. Quem enim
metuunt oderunt, atque [illegible]. Unde &
primum [illegible] suum eundem pontificem,
procurante duce Philippo, a sede apostolica
promotum, non valentes tamen Philippi
conatibus obsistere, hunc operam [illegible] quod eo-
dem alter fuisset frater domini de *Brederode*,
qui præpositus erat ecclesiæ S. Martini Tra-
jectensis, de familia utique quæ una vel præ-
cipua semper fuisse fertur tenacissima par-
tium Hoeckensium in Hollandia. Ex hoc ita-
que animis latentibus mortis odio concepe-
E runt & moliti sunt Trajectenses mala contra
suum pontificem, quamquam ex eodem pri-
mordiis ac incipientibus major numerus
procul dubio eundem sui pontificis initium,
benignitatem atque prudentiam pensantes, si-
mul quietissimam & [illegible] per eum quam
sub suo præsulatu per annos amplius viginti
quattuor habuerant, quæ raro [illegible] ita diuturna
durasse cognita est in seculo retro acto, eum
diligebant, & ut longævum esse in admini-
stratione episcopatus eum sibi divina potius
donaret, votis supplicibus precabantur. Ma-
gnaque ubique odiorum causa [illegible] quæ

[illegible] partes Hareſtenſium defendebant. A [illegible] adverſabantur, quatenus [illegible] ſequi [illegible], & in [illegible] dux Auſtriæ [illegible] ſibi placabilem efficere [illegible].

CAPUT XXIIII. *[illegible] ... Auſtriæ [illegible] ... de Montefort & [illegible], quod [illegible] efficere [illegible].*

ETenim cum ſatis animadverterent dictus dominus de Montefort [illegible] civitati dux Auſtriæ [illegible] fore cum [illegible] poſſidere [illegible] de Hollandia quos [illegible] dux Auſtriæ [illegible], clam [illegible] Rutheros [illegible] numero [illegible], ſeſe [illegible] periculo [illegible]. Quadam igitur die anno Domini [illegible] Augufti tres aut quatuor die ante feſtum S. Laurentii, cum [illegible] eſſet [illegible] de Montefort [illegible] civitas [illegible] noſtras [illegible]. Sed [illegible] in terris [illegible], non [illegible] magno [illegible] detrimento [illegible] redactus [illegible], quos [illegible] principes [illegible] habebant, colligerunt [illegible] ad quamdam [illegible] conventum Regularium, prope portam quæ vulgo appellatur [illegible]. [illegible] de Montefort cum [illegible] & [illegible] in platea quæ eſt ante [illegible] populum [illegible] civitatis, eo modo quo [illegible] fieri [illegible]. Quo [illegible] magnum populum & ad portam & ad [illegible] ex adverſa parte [illegible] plebe [illegible] ad quam [illegible] portam ſeſe [illegible] versus portam [illegible] ſufficiens [illegible], & ad [illegible] plateam & domum [illegible] tendebat, cum dictus dominus de Montefort [illegible] aditores [illegible] tunc [illegible] colligerant [illegible] confluxerunt, [illegible] ſufficiens [illegible] ad ſe colligendum in platea [illegible] & cum [illegible]. Ut vero dominum Trajectenſem [illegible],

aliquam [illegible] & intromittere poſſent [illegible] prope quam adſtabant [illegible] ad [illegible] de [illegible] & ipſe [illegible] ſuos [illegible] ad medium [illegible] Trajectum [illegible]. Sed cum dominus de Montefort & [illegible] periculum [illegible] & quod ad [illegible] civitatem per [illegible], ad [illegible] periculo [illegible] Ruthero [illegible] civitatem ad ſe [illegible], atque [illegible] confluxerant [illegible] Henricus *de Wevelik*, [illegible] dominus de Montefort [illegible] civitatis [illegible] prope quam adſtabant adverſarii [illegible]. [illegible] bombardis [illegible] & [illegible] adverſario [illegible] vel [illegible] multitudo [illegible] adverſarii [illegible] civitate per portam [illegible] & [illegible] portam [illegible] vel [illegible] ad [illegible], [illegible] & [illegible] cumque [illegible] & per fugam [illegible] numerus ad quinquaginta atque ex honorabilioribus civibus & locupletioribus [illegible], qui ſe primo apud oppidum *de Wik* receperunt, deinde per [illegible] oppida [illegible] unuſquiſque [illegible] opportunum [illegible], ſeſe [illegible]. [illegible] atque [illegible] civitas Trajectenſis, quæ [illegible] & [illegible] libertate & [illegible], in [illegible] dominorum ſub legitimo paſtore & principe ſuo imperio [illegible], ſub tyrannicam poteſtatem & [illegible] ſervitutem eſt redacta. Paucis enim poſt diebus [illegible], ipſe dominus de Montefort [illegible] modo quo [illegible] poteſtatem, ut [illegible] ſuam non modo [illegible] civibus, verum & plurimum ex his qui [illegible] remanſerant vehementer [illegible] atque [illegible] in eandem [illegible] manum, quos Teutonici Rutheros appellant: quorum [illegible] atque [illegible] civitas oppreſſa, reſpirare in [illegible] libertatem non poterat. [illegible] erat tunc videre ſpectaculum, civitatem paulo ante [illegible] & civium honorabilium multitudine [illegible], [illegible] & [illegible] magna [illegible] refertam atque [illegible] ad [illegible] motus [illegible], e quibus tamen ex plebeis turba

plurimi erant, quibus ea perturbatio grata erat, eo præcipue qui in ſuum epiſcopum odio acerbiore ferebantur: qui metiri & æqua lance pendere neſciebant in quanta mala & quam miſerabilem ſervitutem ex priore libertate & omnium rerum opulentia, quam ſuo parentes domino habuerant, recidiſſent. Unde indiſcreta talium turba quibus & odium domini ſui, & hebetudo mentis rationis rectum judicium penitus obtundebant, in eumdem optimum paſtorem ſuum omnia probra & maledicta jaciebant, nihil amplius votis expetentes, quam ut moreretur & periret nomen ejus.

CAPUT XXIV. *Quomodo dominus Trajectenſis poſuit præſidia militum in Wich, Rhenen & Yſelſtein, quæ ex una, & alia Rutheris, quibus ampletam ſuis Trajectum ex altera partibus totam adjacentem patriam incendiis & rapinis vaſtaverunt.*

CUm autem idem præſul & dominus videret civitatem ſuam tanta Rutherorum & plurium ex populari multitudine civium contra ſe munitam, cumque qui tyrannidem in ea arripuerant, nihil aliud quam ſe perditum iri optare & moliri, habuit ipſe neceſſe ad protectionem ſui etiam ſeſe militaribus præſidiis communire: unde in tribus præcipue oppidis civitati vicinis videlicet *Wich*, ubi ipſe moram faciebat, & in Rhenen atque *Yſelſtein* militum præſidia advocavit. Oppidum autem Amersfordiæ, quod antea eorum etiam diſſenſionibus & multis civium proſcriptionibus afficerant, pertinaciſſimo fœdere Trajectenſi civitati contra eumdem ſuum præſulem ſe conſtrinxit atque devinxit, & longa mora Franciſcus dominus de *Yſelſtein* ſtipatus Rutheris ſuis ad ſuburbanum portæ civitatis, quæ ſanctæ Catharinæ cognomentum habet, noctu incendium poſuit, pluribus inde domibus incendio abſumtis, quod licet velut ſcintilla in ſtuppeam incurrens materiam initio parvum eſſet, ſtatim tamen longe lateque quaqua verſum in magnos ignes flammarumque globos coiliquit. Nam brevi exacto tempore omnia ædificia, quæ per agros circumquaque Trajectum ad vicina uſque oppida abſque munitione ſparſa erant, ignis conſumſit: pauperesque agricultores, nisi qui fuga elabi potuerunt, eorumque bona abducta vel direpta ſunt aut incendio abſumta. Ita brevi momento agri illi qui cultu ſatorum opulenti, atque ædificiis optimis perpulchre ornati atque inſtructi erant, deſerti ſqualentesque, ambuſtis & crematis cunctis ædibus, in ſolitudinem ſunt redacti, maledictumque illud propheticum procul dubio completum eſt: *Convertit terram eorum fructiferam in ſalſuginem a malitia habitantium in ea.* Nam ubi paululum ante ſemen velut quoddam paradiſus voluptatis, ubique procul dubio ſqualentia abductis arva colonis, ut nec jam quæ per prius fuerat, ſed alia prorſus innovationibus per eam patria poſſe exiſtimari videatur. Quotidie fiebant incurſiones ex Hollandia & oppidulis a pontifice armatorum copiis communitis in agro Trajectenſium & Amersfordenſium, & vice verſa, donec omnibus expilatis & abraſis, nihil jam quod poſſet capuiſſe prædæ ſupereſſet. Tentavit bina vice pius pontifex ſuorum civium commiſeratus errores, eoſdem ad ſui obedientiam revocare, & ad monaſteria civitatis cum ſuorum ſtipatus militum præſidio acceſſit, illic duobus aut tribus pernoctans diebus, ſi forte ob reverentiam præſentiæ ſuæ rebelles meliore accepto conſilio reſipuiſſent: ſed ea res non modo rebellium animos nihil immolivit, verum potius quod mente conceperant odium adverſus eum manifeſtius eſſe cœpit. Ex hinc enim quotidie cum Rutheris cives rebelles ad expugnandum eum & ſuos, ſi quo ingenio e monaſteriis in quibus conſiſtebant ipſe & ſui in patentes campos eos educere, vel in ſtationes ſuas vi vel aſtu irrumpere potuiſſent. Quæ perpendens idem pontifex qui arthriticis etiam paſſionibus acriter vexabatur, & quod in majorem ſævitiam atque odia unde eos mitigare putaverat contra ſe exardeſcebant, relicto dicto commune, ad caſtrum *de Wich* repedare curavit.

CAPUT XXV. *De direptione oppidi* Neerden *a Rutheris Trajectenſibus, & quomodo Hollandini apud turrim* de Vaert *quam obſidebant fugati fuerunt a Trajectenſibus, & quomodo ipſi Trajectenſes tentarunt vicinaliter duos Antiſtes ſuo ſub pontifice.*

EA tempeſtate, & turbine vaſtatore ſæviente, Rutheri qui Trajecti collocati erant, cum multis ex civibus per inſidias cives oppiduli de Naerden Hollandiæ, nihil hoſtile de Trajectenſibus ſuſpicantes, ſed commerciorum & commeatus communicationem cum eiſdem mutuam habentes, intercepti ſunt. Nam ſub muliebri amictu ſingentes quidam ex ipſis Rutheris ſe uti ſeminæ aſſolent ad oppidum ex vicinis agris ova & lacticinia invehere, portam oppidi occupantes, in oppidum irruperunt, cæſiſque nonnullis ex civibus etiam intra baſilicam ejuſdem oppidi, ipſum diripuerunt. Sed cum ſentirent Amſterdamenſes confeſtim magnam cum armatorum copiis navigio advenire, relicto oppido bonis ſpoliato, cum præda qualem ad manum apprehendere potuerant, pluribuſque ex civibus abductis captivis, Trajectum ſtatim remearunt, nec tamen eos omnia quæ acceperant deferre potuerunt, ſed plurima per agros & itinera ſparſim projecta effuderunt. Nam dicti Amſterdamenſes cum aliis vicinis ex Hollandia eos cum

magno ulciſcendi deſiderio æſtuabant. Et hæc res adverſus Trajectenſes in odium & inimicitias graviter totam Hollandiam concitavit: unde non multo poſt etiam ad vindictam, collecto exercitu ſuo ex oppidis ſuis Hollandiæ venerunt, ductore eorum vices principis gerente, gubernatore Hollandiæ domino Judoco *de Lalaing* Hanonienſi, ad obtinendum quamdam turrim ſeu baſtillam, quam Trajectenſes in loco unde canale, quod Trajectum perfluit, exit de flumine de Lecka, quod flumen portio eſt & membrum Rheni fluminis, præſidio militum Rutherorum munierant. Cum tamen Hollandi ibi, abſque vallo munimento aut caſtro more militari diſpoſito ſe ſtatuiſſent, nec ad explorandum molimina Trajectenſium, quorum civitas ab eo loco non amplius uno miliari patrio remota eſt, curſores expeditos haberent, ſubito uno mane irruerunt in eos Trajectenſes cum ſuis Rutheris, & eos imparatos cum magno clamore adorti in fugam verterunt, abſque certamine vel pugna, cæſis ex ipſis Hollandis circiter quadraginta, & captis circa ſexaginta fere hominibus, ceteri ad naves quas per fluvium advexerant & alias prout ſe ea opportunitas ingerebat, confugium invenerunt. Bombardas atque ad numerum XXX tum groſſarum tum minorum tam notabiles, cum præda quam de navibus expoſitam in terram invenire potuerunt, cum pluribus militaribus Hollandiæ vexillis, ſignis Trajectum in ſuam civitatem introduxerunt cum magno civium applauſu. Sed nec ea lætitia eis longa, nec ſtulta hujuſmodi trophæa extiterunt, quemadmodum paulo poſt ſumus recitaturi. Ut enim cecinit poeta ingenioſiſſimus:

Neſcia mens hominum fati ſortiſque futuræ,
Nec ſervare modum rebus ſublata ſecundis.

Miſerunt ſubinde Trajectenſes legatos ſuos in Brabantiam pro concludenda pace cum duce Auſtriæ, ſi poſſent, excluſo pontifice. De pace enim cum eo redintegranda nullo pacto patiebantur audire qui magiſtratum tunc in civitate gerebant. Et quidem bonas & æquas pacis conditiones, comprehenſo ſuo pontifice, inveniſſentque, ut juſtum erat prælato & domino civitatis, ſi eam amplecti curaſſent, facile inveniebant, & in ea potuerant manſiſſe libertate & pace. Sed tam alte iniquum in ſuum paſtorem optimum odium in mentibus auctorum rebellionis radices miſerat, deque præteritorum conſcientia læſi, in tanta diffidentia & deſperatione veniæ & firmitatis qualiumcumque ex ineundarum poſtulationum animos eorum confirmaverat, ut omnem pacis oblatam ſeu offerendam conditionem, per quam ſub manum ac poteſtatem domini & paſtoris ſui recaderent, reſpuendam pertinaciſſime obſervaſſent. Ferebatur præfatum dominum de Montfoort hujuſmodi evomuiſſe ſermonem, quod mallet potius valere Trajectum deductum ad aratrum, totumque rapinis victoribus ſolum ipſius civitatis, ſi ſub obedientiam ſui pontificis referri deberet, quodque potius omnia extrema ſubire, poſſe ceterarumque cladium & calamitatum ipſe ſeque atque fautores etiam ad omnium uſque civium internecionem libentius expectarent ac viderent, quam quod mulctam civitatem ad parendum dicto ſuo pontifici & domino ac pacificam conſentirent. Sic erat miſera civitas ſub ſæviſſimorum tyrannorum poteſtatem redacta, nec in contrarium, quamquam ſine dubio longe amplior numerus eorum eſſet de honeſtioribus civibus, qui ad parendum atque obſequendum ſuo pontifici aſſiciebantur ſi liceret, quiſque erat qui contra deviam vel inordinatiſſimas rebellium affectiones mutire auderet, in tanto metu ac timore premebantur. Atque cum infecto penitus negotio legati civitatem domum ex Brabantia reverti eſſent, magnum Rutherorum numerum equitum atque peditum rebellionis auctores undecumque poterant, accerſierunt, ita ut abſque difficultate, ſi eis libuiſſet, & diripere civitatem & cives trucidare potuiſſent, niſi hoc divina miſeratio avertiſſet. Cum hiis itaque prædandi atque ſpoliandi inſtrumentis, multis cum eis civibus, quotiens & ad quotcumque numerum imperare collibuiſſet, patriam tam ſuam quam Hollandiam vicinam excurrentes, ſtipendiarios epiſcopi & Hollandiæ e diverſo reſiſtentibus, quaquaverſum uſque ad tria & quatuor milliaria patriæ incendiis, cædibus ac rapinis vaſtatam, deſolatam deſertamque fecerunt.

CAPUT XXVI. *Quomodo Trajectenſes dominum* Engelbertum *fratrem ducis Clivenſis, in partes Clivenſis defenſorem aſſumpſerunt, & de clade Trajectenſium in die S. Stephani, & magna civitatis deſolatione.*

Videntes porro rectores civitatis ſe non potuiſſe conſequi pacem, quam habere ſperaverant, aut ſperaſſe ſimulaverant, ſeu ſimulaverant cum duce Auſtriæ & terris ſuis, ſuo pontifice excluſo, & quod eis ad ſuſtinendum tam difficilis belli pondus majoribus eis viribus opus eſſet, cogitarunt qualiter ſuo epiſcopo potentem aliquem adverſarium opponerent, quem ipſi velut civitatis & patriæ vice pontificis defenſorem ſive advocatum, vel ut vulgo loquuntur Ruwardum, eligerent, ſpe epiſcopatum obtinendi poſt mortem vel depoſitionem ſui pontificis aſſiſterent. & oculos defleſſentes ad Engelbertum fratrem illuſtris ducis Clivenſis, adoleſcentem nobilem, annorum circiter decem & octo, neque literarum peritum, neque probatis adhuc moribus tam agnitum, emiſſa barba, ſervaverunt, donec eum ſua et voluntatibus

aſſtruerer, quod non difficile factu fuit, in ſuam introducerent civitatem. [illegible] multi eius ſcilicet rectores & magiſtratus civitatis in illum barbarum [illegible] ſuſcepiſſent ut promiſſas cunctis contra patrias [illegible] deferrent turbas: quod per omnes [illegible] contraxiſſent: ſed cum adveniente poſtea [illegible] ad civitatem eam repente [illegible] proſſimo more devotus haberetur, tam probabili conjectura aſſumatum eſt [illegible] vel communi voto vel ex conſulto [illegible] quod deſiderio ſuo de [illegible] prætore Engelberto [illegible] cives [illegible] fuerit. [illegible] vigilia Dominicæ Nativitatis anno Domini 1481 cum magno [illegible] adventus, & [illegible] plebis applauſu: ſed profecto longe aliter quicumque graves rerum divinarum & humanarum [illegible] humana calcantes prudentia [illegible] Nec longa mora: altera namque die, poſtquam [illegible] Nativitatis Dominicæ diem [illegible] vana exultatio quam de novo adventu [illegible] in lamentum & luctum converſa eſt; & tunc manifeſtum fuit [illegible] adventu [illegible] qui [illegible] non ambigerent eſſe futurum. Collegerat enim tunc gubernator Hollandiæ, magno geſtiens animo delere ignominiam quam apud Inſulam de [illegible] ad ripam fluminis Leck ante paſſus fuerat a Trajectenſibus, circa tria millia virorum, qui ex parte majore militares erant, & in bellicis expeditionibus atque congreſſionibus aſſueti: inter quos capitanei & duces [illegible] Antverpiæ & quidam Hiſpanus cognomento parvus Salazar cum certo numero Gallorum atque Hiſpanorum exſtiterant. Hi cum quemdam burgum appellatum Amerſfort [illegible] locupletem ac [illegible] & ſuperbi populi multitudine refertum vaſtaviſſent, depopulaſſent & cremaviſſent, plurimos [illegible] vel cæſos vel captos ad incendendum pariter & vaſtandum [illegible] villas [illegible] ad unum milliare vel duo de Trajecto, in [illegible] locis, e quibus ad comburendum & focos componendos patria illa uti ſolet, eo quod illic neque ſilvæ neque arbores ad combuſtionis uſum niſi raro admodum inveniuntur, hæc [illegible], ubi incendia & prædas cum agerent, flamma manifeſtiſſime in Trajecto [illegible] atque apparentibus [illegible] quam magna civium multitudo uſque ad [illegible] ut [illegible] prope quamque [illegible] hominum confuſe & abſque ordine portis [illegible] eruperunt: atque ad loca in quibus eſſe hoſtes [illegible] properanter concurrerunt: ad quos cum propius acceſſiſſent, & eos fugam capturos, quemadmodum olim prope flumen Leckæ [illegible] fecerant, arbitrarentur, experti ſunt demum [illegible] ſe certamen [illegible] habere, qui cum eis alacriter exciperent, & in eos compoſito agmine irruerent, illico ipſi Trajectenſes terga dederunt: e quibus tam de civitate quam ſuburbanis & [illegible] periere tunc circiter mille & quingenti; plures etiam abducti captivi; ceteri fuga [illegible] cum ingenti pavore intra mœnia ſua ſe receperunt. Quantus autem luctus, quæ lamenta in civitate audita ſunt plangentium liberos parentum, liberorum parentes, fratrum fratres, [illegible] maritos, [illegible] affectibus [illegible] in eo [illegible], vix ſufficienter alia [illegible] poſſet. Erat profecto luctus ubique, pavor & plurima mortis imago. Hæc fuerunt [illegible] culpa [illegible] bonorum quæ [illegible] Reinaldus, quem tantopere [illegible] civitatem exceperant, invenit: hic fructus applauſus quem illa ignorantiæ atque etiam malitiæ tenebris obducta plebs [illegible] ſuis [illegible] rectoribus eidem Reinaldo adventanti tertio ante die [illegible] & celebrarat, hanc oppreſſionem [illegible] per ſuum pontificem [illegible]. Quod ſi hoſtes [illegible] hac eadem accepta ſtatim aggredi & expugnare tentaſſent, ſatis verumtamen eſt quod in ea expugnanda [illegible] erat tunc [illegible] & velut exanguis effecta, reſiſtentiam [illegible] debuerat [illegible] ſed [illegible] Dei benignitatis providentia, [illegible] periculo imminente civitas præſervata extitit. *Non enim vult Deus*, ut [illegible] propheta canit, *mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat*. Erant etiam in civitate quamplures viri devoti ac religioſi, quibus [illegible] regiminis vehementer diſplicuerat: quorum merito pie credi poteſt divinam clementiam [illegible] tali civitatem excidio non perpeſſe. Non tamen abſque plurium exterminatione & conſumptione [illegible] civitas permanſit: ſed cum & caritas annonæ [illegible] rerum humanarum uſibus neceſſariarum atque inopia & pauperies graviter affligerent. Qui enim per prius ampla patrimonia habuerant vel annua vectigalia, [illegible] conſiderabant, ubi erant [illegible] cum ad [illegible] principis conſilia devoluta forent, nihil penitus unde emolumenta perciperent, [illegible] propria territoria, cum omnia quæ in agris erant deleta & ſpoliata fuerunt, [illegible] afferebant fructum vel [illegible]. Itaque qui ex veteri induſtria ac parſimonia aliquid ſibi reſervarant, quod pauciores numero tam de civibus quam de eccleſiaſticis [illegible] ferebant, conſequens erat, cum quæque venalia ad duplum vel triplum aſſurgerent per ante prætii [illegible], [illegible] niſi cum maxima difficultate & laboribus [illegible] ex uno ſolo angulo poſſent, & hoc cum præſidio plurium armatorum multitudine: quod qui [illegible] peculiis non [illegible] graves egeſtate & penuria laborarent.

Artificum vero manus otio torpeſcebant, quæ antea tempore quietis ac pacis tempore de ſuis artibus, & ſimul operis honeſtum ſatis & copioſum ſibi victum ſuppeditabant: quia neceſſaria non deerant ſuarum artium materiæ, quas etſi forte adhuc reſiduas haberent, nemo erat qui eas, qui ab eis operas caperet, vel artificiata compararet: magna inopia pariterque media fame premebantur. Quas clades, etiam plurium mors atque interitus cum mœſtitia & luctu, tum variis ex ægritudinibus, quas fames & penuria victualium parturiebant: quibus per ante ſufficienter vere ſociati erant, e veſtigio ſunt conſequuti; tantumque eſt adauctus mendicantium numerus cujuſlibet ætatis atque ſexus, ut de ipſis per totam pene civitatem plateæ replerentur: qui nedum ex civitate erant, ſed etiam ex vicinis villis & agris ubi enutriti fuerant, ad grave neceſſitate ad civitatem pro victu neceſſario ſibi procurando confugerant. Itaque miſerum & lamentabile videre erat, in hoc populo quod in Threnis per prophetam Jeremiam de Jeroſolymis lugubri carmine cantatum fuit: Quod *qui prius nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora*. Perurgente enim penuria famiſque media, viſi ſunt & ante prorſus miſerrimi, cibis plerique mendicantium vehebantur. Et ſuper his quidem compatiebantur & congemebant multi, ſed ſubveniebat nullus. Nam qui hos ſibi paruiſſent averſos prorſus habebant a reconciliatione & pace animos obduratos, unde & adverſum civitatem & in eos odium plurimum conflaverant.

CAPUT XXVII. *Quomodo Rutheri Trajectenſes Vienam interceperunt, de clade Amersfordenſium, & de variis conventibus ad tractandum de pace a Trajectenſibus ſimulatorie actis.*

INſidiis etiam & proditione aliquorum accolarum loci, Rutheri qui in civitate pro præſidio collocati erant, oppidulum Vienam per ante ſemper civitati amicum & benevolum, ex quo loco terræ ſolo, eo quod per terras ducis Auſtriæ libera haberet exercereque commercia, plurima neceſſaria Trajectum advehebantur, noctu irruperunt, cooperante opera proditorum, diripueruntque, & ſociorum manu varia communicantium quamvis ante vel ſocii nihil de Trajectenſium inſidiis ſuſpicarentur, nec ullam velut nihil metuentes armatorum munitionem recipere voluiſſent: de quo tamen ab utralibet partium ſollicitati fuerant & ſæpius pertentati. Ibi aſſiſtebant plures ex civibus caſtelli & terræ, qui ad eum locum tamquam ſecurum & neutralem ſeſe contulerant, quos Rutheri bonis ſuis exutos & ſpoliatos, etiam ad ſe redimendum magnam pecuniarum ſummam adegerunt. Ea res primum a nonnullis

A Trajectenſibus auctoribus & fautoribus religioni pro ſcelere ac lucro proventu ducebatur: ſed profecto a quibuſque perſpicacibus rerum æſtimatoribus iniqua & iniquiſſima habebatur: ſucceſſuque temporum ſatis compertum eſt quam damnoſa civitati foret, quæ per hoc omnino privata fuit advectione plurium victualium, & aliarum rerum neceſſariarum, quas de terris Hollandiæ & aliis Auſtriæ per medium illius oppiduli neutralitatem ſervantis conſequi conſueverat. Atque cum hujuſmodi oppidulum circiter menſes tres illic Rutheri, qui ipſum hac fraude

B interceperant, cognomento *Zes avonberch*, tenuiſſent, omniaque & in oppido & circumquaque quæ rapere potuiſſent aggregaſſent, plurima ſarcinis prædæ & ſpoliis miſerorum, domino loci mediante, ſumma etiam multum florenorum ipſum oppidulum reſtituit, & relicto Trajectenſibus ad propria remeavit. Nec vero Amersfordenſes Trajectenſibus agglutinati etiam a bellicis cladibus, & iis quæ inde provenire ſolent infauſtis eventibus exortes evaſerunt. Nam paulo ante cladem a Trajectenſibus ſuſceptam autumnali tempore, cum adverſus hoſtes incurſantes & populantes agros ſuos temere & confuſe exiliſſent,

C per inſidias ab hoſtibus circumventi, fortunam bellicam adverſam experti ſunt. Cæſi enim fuerunt de civibus pluſquam duceni, & circa centum ducti captivi cum plurima præda boum, quorum ſolent quotannis magnam multitudinem in ſuis ſaginare paſcuis & paluſtribus locis. Aiebant abductos fuiſſe, præter alia multa quæ in prædam ſimul contulerunt, ſuper mille & ducentos boves, qui jam ad feſtas inſtantes nundinas hujuſce armentorum, quæ iiſdem temporibus celebrari ſolent, in pleriſque locis, maturi atque parati erant. Sed hujuſcemodi calami-

D tate licet graviter attriti, nihilo tamen magiſtratus oppidi ſeu factionis duces mitigabantur, ſed ſemper magis ac magis in acerbitatem odii atque inimicitiarum in ſuum pontificem & paſtorem exarſerunt, licet nec ullam vel minimam hujuſcemodi odii probabilem ſatis cauſam dicere vel approbare potuiſſent: cum profecto juſtius ac verius de ipſis & Trajectenſibus idem pontifex dicere poterat, quod de iniquo Judæorum in ſe odio Salvator noſter dixit, quemadmo-

E dum in evangelio Johannis legimus: *Odio atque habuerunt me gratis*. & quod in pſalmo de eo cantatur, quia *retribuebant mihi mala pro bonis*, & plurima hujuſcemodi. Procurrente autem hujuſcemodi ſeditionum atque inimicitiarum rabie ac furore, diu civitas Trajectenſis ſub cariſtia annonæ plurimarumque rerum humano uſui neceſſariarum atrociter gravata elanguit, & fame, & quæ inde naſci ſolent variis hominum mortalitatibus, morbis atque ægritudinibus exæſtuat. Ita enim invaluit fames ob cariſtiam victualium,

lium, & properiem quam apud majorem populi multitudinem furor bellicus importarat, ut ubique per vicos & plateas viri ac mulieres, ſed majore numero pueri & infantes velut ſimulacra ſeu mortuorum umbræ, ſuper terram ambulantes potius putarentur. Fuerunt interea pluribus & variis in locis conventus partium pro pace vel treuga ineunda & reconcilianda, nunc cum legatis ſeu commiſſis pontificis, nunc cum legato ducis Auſtriæ, ſæpe etiam cum utriſque celebrati: ſed in omnibus cum ſemper Amerſfordienſes & Trajectenſes novum pontificem ac principem recognoſcere pertinaciſſime & obſtinatiſſime recuſarent, nunquam ex hujuſmodi conventibus aliquis bonus fructus optatæ pacis vel treugæ potuit evenire. Quin potius publice ſuſurrabatur, quod nonniſi ad circumveniendum ſuos adverſarios, ſi quo ingenio potuiſſent, & placandum utcumque rumores pauperum civium, quorum longe major pars nonniſi pacem exoptabat & ſuo pontifici reconciliari, tales conventus cum adverſariis fieri & haberi expetebant. Nec levis ſane & vana conjectura ea communis omnium ferme æſtimatio exſtiterat. Nam quoties ad hujuſmodi conventus ſuos legatos Trajectenſes mitterent, ſe inſuper [illegible] vel ad rapinas faciendas & abducendas prædas aut captivos, vel ad miſcenda incendia in terris & agris adverſariorum ſuos emittebant, qui frequenter damna non modica improviſis & ſe negligentius curantibus ingerebant. Unde ſatis timere eos ut verba pacifica in dolo, nullum aut prorſus reintegrandæ pacis atque amicitiæ votum ſeu propoſitum, ſed ipſius potius diſtrahendæ atque elongandæ gerere putabantur. Interim quo Trajectum Engelbertus de Cleve, de quo ſupra meminimus, adventus eſt, cum omnes magiſtratum ſeu regimen civitatem cum ſuis fautoribus in ipſius nomen obedientiam atque fidem traderent, magnopere conati ſunt clerum civitatis, ut ſimiliter etiam faceret, nunc blandis ſermonibus, nunc graviſſimis comminationibus inducere: ſed cum viri graves ac timorati quinque eccleſiarum, divini & humani juris periti eis liquido oſtendiſſent, ſe nec convenienter, propter jurium prohibitiones magnis & formidabilibus pœnis ſancitas, ſe id minime facere poſſe, tandem quamvis a comminationibus non ceſſantes quieverunt. Tentarunt & idem ipſi per artem ab eodem clero extorquere, ut in quibuſdam vanis & frivolis comminationum capitulis, quæ adverſum ſuum pontificem ad ejus depoſitionem ſe proſequi jactitabant, eis vellent adhærere, eundemque clerum, vi & metu non modico aut vano adhibitis, ad quamdam adhæſionis formulam, non tamen qualis ab eis expetebatur, ſed longe eis duriorem adegerunt. Verum cum per omnia ſcrutantes iniquitates in ſuo pon-

A tifice viderent ſe deficere ſcrutinio, & ſeſe irritum potius ubilibet parere, nihil de conceptis comminationibus vel verbis confictis intentare vel proſequi auſi fuere. Viderunt enim tales concinnantes dolos, ſe ſaltem [illegible] quæ fingentes, omnino ſolida ac valida fundamenta veritate deſtitui, nec inde aliud poſſe niſi laborem & ſumptus inutiles atque ignominiam reportare: propter quod ab hac ſua frivola moleſtatione abſtinuerunt ad tempus quidem; poſtea enim interpoſita per eos quadam appellatione, de qua paulo poſt loquuturi ſumus, B cauſam ſuæ appellationis duobus cardinalibus committi ægre obtinuerunt, in qua erant hæ frivolæ comminationes inſertæ.

CAPUT XXVIII. *De moneta quam* Engelbertus *cudi fecit, & de geſtis per eum, atque de obſidione de* Iſſelſtein.

ERat dictus Engelbertus intruſus ab inimico adverſario ſuo quamdiu ſtetit Trajecti in domo epiſcopali, ut mos eſt, juxta cathedralem eccleſiam, in quam fuerat ab his qui eum acceſſierant, tanquam vicem gerens epiſcopi conductus & adductus. Ut C autem non in vacuum acceſſitus fuiſſe, aut nihil aliquatenus poteſtatis putaretur, ipſis ſuggerentibus monetam novam, argenteos ſcilicet atque aureos nummos ſuo nomine cudi facere aggreſſus eſt: qui cum initio utcumque pro attributo eis curſu tolerabiles fuiſſent, brevi tamen temporis decurſu cui opus hujuſmodi cudendæ monetæ ab eo commiſſum extiterat, tam improbius percuſſit atque fecit, ut non modo extra civitatem ubique a cunctis reſpuerentur, ſed in civitate nullus voluntarie in talibus nummis acceptare vellet, ſed paſſim tanquam reprobi D refutarentur ab omnibus. Erant enim, ut aiebant, in tertia parte deteriores in æſtimatione juſta & valore pro quo, ut currere deberent, cudebantur: unde & in ea civitate præter alia incommoda, ipſa etiam nova moneta pluribus non exigua damna invexit. Aliud etiam ne inutile ſibi dominium quæſiſſe videretur, ſatis inſolitum & infame opus effecit: nam cum accolæ cujuſdam villæ, ut ab incendiis & rapinis tuti ac ſecuri in ſuis manerent domibus, apud civitatis rectores ſeſe pecunia redemiſſent, & ſub pacto promiſſo eis ſecuritatem nihil hoſtile a civitate E metuentes agros ſuos colerent, dictus Engelbertus perſuaſus a nonnullis ſuis ſatellitibus, quod pactum per eos cum civitate conventum, nec ſe ab eo redemerunt, minime ſibi prodeſſe deberet, miſit multos Ruſticis ad eos prædandos atque depopulandos exire. Qui cum nihil hoſtile ſuſpicantes non curaſſent neque ſe neque bona ſua divertere aut occulere, nihilominus deprædis & rapuis quæcumque poterant, non fœdera-

Rrr

[illegible] aut pacificos, sed hostes [illegible] A adversatasse [illegible]. Qui nec contenti præda & spoliis [illegible] etiam eorum domos & habitacula flammis [illegible] tradiderunt. Hæc igitur prima expeditio, hæc prima congressio, quam per [illegible] dictus Engelbertus [illegible] quam in civitatem [illegible] qua [illegible] [illegible] eorum [illegible] ut [illegible] tam, præcipue homines [illegible] repertæ sunt. [illegible] autem idem Engelbertus una potius rectores civitatis & tribunos duces, ac cum ex terra Clevensi copiis quas eidem dux Clevensis in auxilium miserat, pariter cum [illegible] quam civibus quos [illegible] Clevensibus [illegible] expugnatione [illegible] nec [illegible] sibi B [illegible] oppidulum de [illegible] non amplius uno milliari [illegible] erat enim illic præsidium [illegible] & qui vel ad civitatem [illegible] vel inde abeuntes plurimum [illegible] ad [illegible] capta frequenter abigebant, [illegible] & frequentibus ac pene quotidianis incursionibus damna civitati inferebant. Erat quippe inveteratum vulgi [illegible] proverbium, quod dominus de [illegible] adhuc in matrum utero clausi hostes Trajectensium [illegible] C [illegible] Moverunt itaque ex civitate Trajectensi Clevenses copiæ circa quatuor millia peditum, ducibus Engelberto & domino de Monteforti, & se per agros & pascua ipsi oppidulo [illegible] jactum [illegible] propinquos effuderunt, velut oppidulum obsessuri. Quo cum fossa [illegible] & vallo aut aliquo munimento quinque aut sex dies [illegible] D [illegible] pericula [illegible] quam [illegible], non enim secundum disciplinam militarem castra [illegible] erant aut communita [illegible] semel & [illegible] & [illegible] nulla attentata oppugnatione [illegible] & [illegible] Trajectum redierunt. Unde post duos aut tres dies cum nec [illegible] perciperent, nec victualia nisi caro admodum comparare valerent, [illegible] Clevenses sunt reversi in patriam suam. Reputaverant antea magnam spem suæ partem [illegible] Trajectenses in auxilio ducis Clevensis, sed E cum hæc [illegible] non modo [illegible] verum etiam majus [illegible] quam in eum habuerant spei plurimum [illegible] [illegible] adhuc in [illegible] Francorum [illegible] & quod ex præsidio [illegible] Clevensi [illegible] & in [illegible] omnia adversa ducis [illegible] ab exercitu regis [illegible], non tam expectantes quod eis in subsidium

partem copiarum suarum transmitteret, quam quod eorum hostem ducem Austriæ [illegible] terras proprias deleret atque opprimeret [illegible] quod [illegible] patentis [illegible] spes & [illegible] diuturnis, acerbissimis odiis [illegible] voto suo in eius oppressione ac destructione, Engelbertique sui sublimatione potius [illegible] dubitarent.

CAPUT XXIX. *De execrabili sacrilegio contra episcopi Leodiensis commisso per dominum Wilhelmum de Arenbergh [illegible]*

NEc tamen in solo rege ac principe Clevensi subditus, ut per eorum auxilia ad concupita perveniret, se [illegible] sed & auxilio quod per quemdam impium & sceleratum hominem Wilhelmum de Aremberch se habiturum confidebat, maxime nitebatur. Is cum esset vassallus & homagii sacramento obstrictus domino suo atque pastori episcopo Leodiensi, ab eo propter perfidiam & proditorias machinationes in se domumque suam [illegible] ab eodem episcopo proscriptus ac bannitus fuerat de toto dominio suo, & hoc cum consilio & assensu procerum & statuum totius patriæ Leodiensis. Quæ cum eius animum hujusmodi proscriptio vehementer urgeret, eamque ægerrime ferret, non ignoraret etiam quemadmodum Francorum rex, ut liberum in Brabantiam & terras comitatus Namurcensis per terras episcopi Leodiensis suis exercitibus ingressum habere posset, apud eumdem episcopum institisset, sed minime ad hoc suum desiderium ab eo potuisset obtinere: ad eumdem regem confugere statuit, [illegible] certus satellitum numerus traderetur, sibi [illegible] per terras Leodiensium iter facere, vel in Brabantiam [illegible] duceret aperiret. Qua pollicitatione [illegible] rex [illegible] Wilhelmo [illegible] militum [illegible] contradidit. Cum ea autem reversus in patriam, de domino suo episcopo se cupiens vindicare, repente & insperate civitatem Leodium, in qua tunc idem residebat episcopus, [illegible] ad numerum, ut [illegible] circa mille & quingentorum virorum advectus est. Cujus adventum [illegible] episcopus, cum [illegible] accepisset quod jam non procul a civitate abesset, ejus impetum armis cohibere atque reprimere est conatus, mandans itaque civibus suis & magistratibus [illegible] quos burgimagistros appellant, quatenus per turmas suas sub vexillis artificiorum suorum [illegible] assistunt, sese colligentes, atque armati [illegible]

dicerentur. Sed cum eidem epiſcopo a diverſis nuntiaretur eum hoſtes advenire, & concito greſſu ad irrumpendam civitatem feſtinare, exiſtimans ut ſe ſic crederetur, ſtatim cum ſuorum expeditiorum comitatu atque … occurrere. Solus cum paucis quos habebat ad ſuburbanum exivit, ſuorum ſeu ignavia ſeu dolo nudatus ac deſtitutus auxilio. Neque enim, ut ſperaverat, & quod ita factum fore credebat, eum inſequuti ſunt, ſed vel attoniti adventantis hoſtis formidine ac pavore, vel internis … aut proditionis meditantes, pro malevolentia quam habuerant ad ſuum dominum, eum minime ſequi curaverunt. Quem cum ſeu … inveniens hoſtis comitatu, in eum ſeva & tetra invectus manu propria, licet pro … ſupplicantem, & omnia bona ſua atque ſeipſum in captivum offerentem … poſtulantem, crudeliter gladio in cervicem ipſius impoſito trucidavit, … quam ſe tam nefandi ſacrilegi carnificem atque … Cadens autem idem epiſcopus cum quodam alio …, ceteris per fugam evadentibus & … uſque ad tertium diem in eo loco jacuit nudus. Quem ſacrilegus atque … parricida nec generoſa proſapia … permotus, erat enim frater ducis Borbonii, regis Francorum conſanguinitate propinquus, avunculuſque illuſtriſſimae dominae Mariae jam defunctae unicae filiae Caroli Burgundiae ducis, atque heredis, nec humanitatis contemplatione, nec pontificalis … dignitatis reverentia, non eſt paſſus tradi ſepulturae, donec tertia demum die fratribus beati Franciſci eum obnixe rogantibus, corpus levari & ſepulturae tradi … permiſit. Acta eſt haec caedes & tam atrox ac parricidale ſacrilegium anno 1482. penultima die menſis Auguſti. Illico autem hoc patrato immaniſſimo ſcelere, idem ſacrilegus in civitatem irruit, & portas nec obſeratas nec munitas inveniens, nulla … reſiſtentia introivit. Sane ex hoc deque aliis quae ſubinde ſequuta ſunt, ſatis conjectari poteſt, qualem amorem & dilectionem loci cives & accolae ad eundem pontificem ſuum habuerint, qui nec illi ſacrilego hoſti obicere portas curarunt, ſed … magis, quaſi eum ad ſibi praeſidendum invitaſſent, in ſuam intromiſere civitatem.

CAPUT XXX. *Quomodo idem ſacrilegus intravit Leodium, & coegit clerum eligere filium ſuum in epiſcopum, & quidam Brabantini … ſui …*

INgreſſus itaque, in ſuo adventu plurimos tam ex clero quam ex civibus, quos … aliquam habere putarentur, bona ipſorum …

Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.

A eorum filio ſuiſque ſatellitibus ſatis ſufficiens ad quod vel de amicis aut fautoribus ſeu … … ſatis … crederetur. Poſtmodum vero … ſperans poſſe acquirere epiſcopatum filio ſuo, … per quos ſolet pontificum electio celebrari, in unum coegit, clauſitque locum unde minime exire forent, donec ipſum filium ſuum in ſuum pontificem & paſtorem duxiſſent eligendum. Quem cum tali impreſſione atque violentia adacti tamen qualiter eligiſſent, nec etiam adeptus, ut ſe & omnium eccleſiarum ſuarum fructus apud mercatores urbis Colonienſis & … ſeu Florentinorum obligarent atque ſupponerent pro ſumma viginti millium ducatorum, quam neceſſariam ſibi putabat ad confirmationem electionis de filio ſuo factae a ſede apoſtolica obtinendam: … profecto … atque … & … crederet per tam horrendum parricidium a ſe factum poſſe filio ſuo, & ſic per impreſſionem multiterque electo, … epiſcopale faſtigium obtinere, cum hoc ipſum non modo jura omnia divina & humana, ſed totus Chriſtianus orbis horreret atque merito execraretur. Mox autem ut civitatis imperio & dominatione eſt potitus, per omnia patriae Leodienſis oppida nuntios miſit, quatenus ad ſe Leodium portarum ſuarum claves deferrent atque ut ſibi velut domino ſeu defenſori patriae … fidelem obedientiam ſacramenta praeſtarent: quod factum, non quidem … coacta, ſed ſpontanea & volentes omnia patriae oppida ſibi parendo fecerunt. Verum cum ea nova tyrannis … alia oppida & accolae Brabantiae & comitatus Namurcenſis …, intelligerent ſatis eam patriae ſuae imminere diſcrimen, … quod eiſdem imminebat … antequam … vires, vel pervenire vel … totam … cum valida manu in agros Leodienſes exiverunt, & in primis oppidum de *Haſſelt* Brabantinis & partibus Burgundionibus valde infeſtum, ubi a tyranno jam collocata praeſidia ferebantur, adorti, ipſum violenta expugnatione irrumpunt, & caeſis ex parte magna … civibus & accolis, bonorum quae ibi … invenire … exportantesque permiſerunt, facta direptione, flammis voracibus … & cineres tradiderunt, atque reliquerunt. Statim etiam oppidum S. Trudonis deditionem & poſt alia oppida fecerunt, quae tali exemplo excidii de *Haſſelt* deterrita, & collocata in eis praeſidia minime … confidere. Oppidum etiam *Bilſen* ubi erat, ut ferebatur, praeſidium circiter … Clevenſium, quos in auxilium tyranni ſacrilegi dux Clevenſis deſtinarat, vi expugnatum, incendio datum eſt, caeſis Clevenſibus & aliis qui in eo loco inventi ſunt. Oppidulum vero *Maſeyck* in deditionem poſthac …

eſt receptum. Paulo vero ante, cum exercitus Brabantionum quoddam caſtellum prope civitatem obſiderent, dictus ſacrilegus tyrannus, collecta manu valida etiam Ruthenorum qui in populatorum patriæ: inter quos unus magnus erat Rutherus cognominato de *Wiſchemande*, cum aliis etiam & aliis pluribus equitibus & nonnullis copiis quas etiam dux Clivenſis miſerat in auxilium tyranni, cum quo ſe jam fœdere copulaverat, movit de civitate, & Brabantiones bello adortus eſt, qui aciebus ſuis utcunque ordine diſpoſitis, eum audacter & animoſe exceperunt, conſertoque cum hoſtibus qui magno numero erant prælio, inſignem de ipſis victoriam & trophæa non exigua reportarunt. Cæſa ſunt in eo prælio, ut a pluribus ferebatur, ſupra quatuor millia virorum, & capti dicuntur circiter duo millia: inter cæteros dictus de *Wiſchemande* cum ſuis & Clivenſium copiis peremtus eſt. Minorem tamen longe fuiſſe cæſorum & captivorum numerum alii affirmabant. Sacrilegus fuga elapſus in civitatem ſe recepit, ubi alterum de burgimagiſtris tamquam proditorem, ut nonnulli aiebant, eo quod ea quæ ei ante mandaverat implere non curaſſent, interfecit, & de ſua ſecuritate non ſatis confiſus Hoyum oppidum petiit, in quo magna fugitivorum e prælio collocavit præſidia. Quod ſi, ut ferebatur, Brabantiones illico, poſtquam victoria fuere potiti, civitatem petiiſſent, nulla facta reſiſtentia, deditionem cives feciſſent: hoc quippe veriſimile ſatis eſt, cum relicto tyranno ſacrilego, qui Hoyum profugiens, civitatem reliquerat, valerent ſe libertatem habere faciendi deditionem ſi vellent: ut quippe una poterant vice & omnem metum tyrannicæ oppreſſionis illius ſacrilegi & civitatem & patriam ſuam, quam undique vaſtabant rapinis atque incendiis devaſtari, excidium effugere & devitare. Porro id minime Brabantiones fecerunt, ſed ad alia diverterunt: quæ res & illi patriæ ſuæ damnoſa valde, & tyranno induciæ conceſſæ ad novas copias ac vires comparandas.

CAPUT XXXI. *De vana ſpe quam Trajectenſes repoſuerant in auxilio primum regis Francorum, ſecundo ducis Clivenſis, tertio dicti ſacrilegi de Arenberch, a quo turpiter ſunt decepti.*

TRajectenſes autem qui tunc adminiſtrabant civitatem, & cuncti rebellionis fautores rerum dicti ſacrilegi tyranni Leodienſis expectabant eventum. Tota enim ſpei omne ſtabilimentum in rege Francorum primum erat, deinde ſpem ſuam repoſuerunt deinde in duce Clivenſi, cujus fratrem Engelbertum in tutorem ſeu Ruwardum aliquanto ante, fœdere facto cum eodem duce, quod eis auxilio foret adjuturus: tertio etiam

A in dicto tyranno Leodienſi proſperante, ſi ſibi obveniret, plurimum confidebant: jactitabaturque in inſano vulgo, quod cum multis armatorum millibus eiſdem in auxilio adveniret, ſi dux Auſtriæ vel Hollandini urbem ſuam obſidione vallarent. Verum quam procul a ſuo deſiderio vana hujuſcemodi ſpes eos deluſerit atque fefellerit, non ſupervacuum fuerit enarrare. Rex quidem Francorum menſe Decembri anno currente 1482. pacem & fœdera percuſſit cum domino duce Auſtriæ & omnibus terris & ſubditis ſuis, in cujus capitulis & eſt expreſſe concor-
B datum, quod idem rex nullum ſtrenuus auxilium ferret dicto ſacrilego Leodienſi, neque duci Clivenſi, neque civitati Trajectenſi contra eumdem ducem Auſtriæ: promiſerat etiam, ſi eidem duci ſic expediret, contra eumdem tyrannum Leodienſem, ducem Clivenſem & civitatem Trajectenſem atque alios quoſcumque hoſtes ſuos auxilia præbiturum. Quam pacem ita factam fore Trajectenſes credere omnino reſpuebant, contrarium in vulgo omni die diſſeminantes, quod nova quotidie pariebant & dictitabant mendacia & figmenta, ut ipſum miſerabiliter afflictum
C & defatigatum talibus adinventionibus utcumque in ſpem erigerent, & a rebellione ac murmure adverſum ſe cohiberent. Tandem tamen poſt aliquot elapſos menſes, cum liquido compertum haberetur mercatores utroque libere exercere commercia, & de publicatione etiam ipſius pacis ſolemniter cum ingenti lætitia per omnia magna oppida terrarum ducis palam omnibus innoteſceret pacem ſic factam, inviti licet & plurimum abhorrentes credere compulſi ſunt. Jactabant vero eam diu non fore duraturam, quod Deus clementer avertat: &
D in hujuſcemodi fictis ſermonibus quos aſſidue in vulgo diſſeminabant, ponentes ſpem ſuam mendacium, ſeſe & eis adhærentes, ut poterant, illudebant. Sane ſi mens eis non cæca atque inſana fuiſſet, ſatis moniti eſſe debuerant de eo quod quotidie de ſacro pſalmo per omnes eccleſias canitur: *Nolite confidere in principibus neque in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus*: unde per Jeremiam prophetam Deus admonet inquiens: *Maledictus qui confidit in homine, & qui ponit carnem brachium ſuum, & receſſit a Do-*
E *mino cor ejus*. Sed excæcaverat eos profecto malitia ipſorum. Itaque variis illuſionibus & mendaciis auctores rebellionis atque eorum aſſectatores miſero pro ſuis nequitiis decipi merebantur. Satis etiam multa in caſibus, & quidem longe gravioribus regum fidem, ſi quid ſaperent, comperiſſe poterant habuiſſe. Et quamvis quidem ad ducem attinet Clivenſem & Trajectenſes, ſeu accuſari de fide eis non obſervata minime debebat: cum non conſtaret eos illum cum eodem fœdus percuſſiſſe. Sed aliud forſitan

ultimum potuisset de illo sacrilego parricida A de *Arenberch*, qui ex jussu & ordinatione regis ad iter suum per Brabantiam per Leodiensium terras atque mox exercitus apprehendum erant nullus fuisse, quod satis verisimile esse videtur [illegible], sed id eundem ante pacis foedera paululum post cum duce Austriae percussa, per quae satis appareret, ex his quae proxime recitavimus, eundem *Arenberch* a corpus per eum, etsi jussu regio mortua fuisset, quemadmodum verius putabatur, atque regem ipsum publice etiam agnovisse asseruisse, quod totum jussu suo factum esset quidquid idem *Arenberch* patrasset, B ex tunc regem eum deseruisse voluisse. Atque licet non deesset se tali foedere per regem fuisse derelictum, expositumque duci Austriae, etiam ad eum proterendum ac profligandum opem Leodinorum postulasset erat, non tamen adhuc destitit quin civitatem & oppidum Hoyum cum nonnullis castellis tenuerit. Sane cum Brabantiones ad eam vel in Hoyum, ubi addebat expugnandum vel obsidendum circa duo milliaria prope dictum oppidum accessissent, ipse sacrilegus id providens, die decima sexta mensis Martii anno Domini 1483 cum iis quas colligere potuit copiis tam Ruthenorum quam C [illegible] patriae in exercitum Brabantionum irruit, qui tali molitionis non ignari, eum strenue & viriliter exceperunt, fuitque ipse equo dejectus, occiso sub se, sed quod [illegible], adeptus a suis fuga evasit. Fuerunt occisi in eo conflictu circa 150 de suis, capti vero ceteri fusi ac dispersi, ipse autem nocte illa per silvas & invia errabundus crastino die in civitatem intravit, ad quam Leodienses propere curiis adventare curassent. Erant cives utriusque sexus, parvuli & magni in porta civitatis ad eos pacis D [illegible] petendos, sed hoc quemadmodum per ante altera vice, minime licuerunt, unde & civitatis & totius patriae atque ipsorum etiam Brabantionum non modo prorogata, verum etiam adaucta est calamitas, quandiu enim tam efferum & tam acerrimum hostem juxta se, imo quodammodo intra viscera sua habebant, non secure & absque pavore & periculo in suis possent vel agris vel oppidis quiescere. Deinde itaque hactenus Traiectenses, etiam ipse, quem in auxilio dicti sacrilegi tyranni Leodiensis utcumque re- E petierant, quem satis frequenter victoriam de Brabantionibus mentiebatur obtinuisse, adhortantes in sua obstinatione durabant, tolerabantque caristiam & famem plurimas [illegible], de quibus omnibus facile, si non eos pertinacia sua tenuisset, se carere & pacatos reddere potuissent.

CAPUT XXXII. *De censuris apostolicis & interdictis in rebelles Traiectenses & certa loca promulgatis, quas non abjecere solum sed contemnere coegere eadem rebelles.*

MEnse autem Augusto anno 1483 allatum est apostolicum monitorium procurante episcopo Traiectensi, quo monebantur ducatus [illegible] & [illegible] ac comitatus [illegible] Traiectensis, quatenus bona episcopo spectantia quae contra jus & fas occuparant, eidem episcopo restituerent & con- B traderent, & cives [illegible] ac [illegible] similiter aliquam [illegible] certo dictum, qui monitioni parere detrectassent, excommunicationis & & anathematis subdebantur, quam censuram si per tres postmodum dies pertinaciter & contumaciter sustinerent, & tunc civitatem ecclesiastico supponebatur interdicto, & similiter oppidum Amersfordiae. Hunc quidem monitorium inito [illegible], nisi iniquorum fuisset depravatum consilio, pronuntiabant se obedienter parere velle, episcopale palatium evacuare velle, omnemque eidem suppellectilem penitus restauraturos, & si C quid inde vel perditum vel deterioratum foret, omnia debite & sufficienter suppleturum. Sed cum id primum [illegible] & [illegible] fuisset [illegible], dolo pravo pestiferorum hominum [illegible] circumventus, a recta & sana dispositione resilisset, prorupitque in [illegible] & temeraria appellationis vocem, quae profecto merito sibi relevare non poterat, tum quod ex certa sententia [illegible] poena [illegible] appellatio inhibebatur, tum quod monitorium erat [illegible] eis quae divinis praeceptis & sacris canonum sanctionibus [illegible]. No- D torium insuper erat & rerum evidentia [illegible], quod nulla poterat tergiversatione celari vel obnubilari, ex quo [illegible] ut se eisdem pastoribus commendarent admonebantur. Hae autem causae & earum singulae validae sunt & efficaces ad remittendum & cassandum omnes hujusmodi frivolas appellationes. Atque nihilominus ipsi seditionis auctores eos monitorium, & excommunicationis & anathematis sedis apostolicae, interdictumque publicatum contemnentes, se praetextu talis appellationis defensos sufficienter existimabant, quod & E nonnulli sibi evangelizandi officium usurpantes, sedentes in cathedra, quam non decet nisi evangelicae veritatis nuncium esse, impudenter [illegible] adstantis populi ingererent, qui etiam, ut eisdem amplius fides haberetur, officium inquisitionis haereticae pravitatis se usurpabant habere. Sed cum clerus venerabilis civitatis de hujusmodi apostolicis monitionibus, censuris & interdictis, ipsius etiam Engelberti assertione, per quem eorumdem copias acceperant, sufficienter certiorati essent, decreverunt, uti par erat,

apoſtolicum mandatum ac cenſuram reverentur atque obedienter parere. Sane cum ad regentes civitatis & rebelliones [illegible] acceſſiſſent auctores, quod clerus [illegible] ſtatu ſtet. At tamen [illegible] Laurentium [illegible] ipſi [illegible] muneribus [illegible] ſuperiores multitudine [illegible] ut ſolebant, acceſſerunt ad locum capitularem majoris eccleſiæ, ubi univerſus clerus cum aderat; qui tamquam [illegible] belli & ſeditionis clerum adorare atque interimere ceperunt, quod [illegible] a quibus ceſſare inchoarant, reaſſumerent & exequerentur tolo more, omnes eos abſque miſericordia per necem, [illegible] domos & bona [illegible] qui tunc accenſi armis & contra ſuos aderant, ad eadem perficienda ſtatim [illegible], parati diripienda [illegible] donarent. Quo [illegible] metum, perculſi & [illegible] metu, qui certe merito in conſtantiſſimum etiam virum cadere potuiſſet, [illegible] periculum non commonitum in [illegible], ſed præſens adeſſe [illegible] divina intermiſſa reaſſumere pro tempore, a quibus tamen [illegible] per alios minoris reverentiæ hujuſmodi officia perſolſi ſunt. Sane poſtea [illegible] regentium temperato, in eccleſiis beati Martini & beati Johannis [illegible] quæ a ſuo propoſito eiſdem [illegible] de apoſtolico interdicto [illegible] officio penitus ceſſatum eſt, quod non ita in [illegible] eccleſias [illegible] more [illegible]. [illegible] & magiſtratus civitatis [illegible] clerum ut [illegible] appellationi, de qua ſupra, adhærere [illegible] appellationi [illegible] poſſet, quod [illegible] & turpiter [illegible] conſenſerunt [illegible] adhæſiſſe. Pax igitur, ut prædiximus, & amicitiæ fœdera inter regem Francorum, in quo [illegible] ſuam repoſuerant, & Maximilianum Auſtriæ ducem [illegible] per medium ſponſalium & conjugalis perficienda [illegible] Stephanum [illegible] Maximiliano [illegible] & dominam Mariam [illegible] Maximiliani unicam [illegible] & patrimonio hereditario, quæ etiam poterat [illegible] ceſſione maternæ [illegible] dominæ Mariæ uxoris [illegible] Caroli ducis Burgundionum [illegible] eſſe [illegible] Burgundiæ & Artheſiæ terræ, & dominia Matiſconenſe, Autiſſiodorenſe, Salinarum, Barri ſupra Sequanam, & de [illegible], quæ fuerant dicti

Caroli ducis, & eas olim ſui temporis poſſidebat; ſed eas ipſo vita functo rex occupatas, & partim armis, partim deditionibus in ſuam redegerat poteſtatem. Ea autem lege dux hujuſmodi domino delphino pro ſua dicta futura conjuge conſenſit, quod ſi eamdem nullis de ſe ſuperſtitibus liberis rebus humanis exempti contingeret, dictæ comitatus & terræ ad ducem Philippum eumdem ſponſæ fratrem, ſuoſque heredes reverti deberent; ſed interea tamen rex vel ſui heredes poſſent hujuſmodi comitatus & terras retinere, donec in ore diſceptatum deſinitumque foret de & ſuper jure quod rex habere prætendit in oppidis Inſulenſi, Duacenſi & de Orchies eorumque caſtellaniis ſeu diſtrictibus; quæ diſceptatio atque deſuper dicto præterito jure deffinitio infra certum tempus deberet expediri. Sunt & alia quamplura capitula in dicta pacis fœdere comprehenſa, quæ brevitati cauſa omittimus hic inſerere, quod ad hoc noſtrum opus minime neceſſarium exiſtat. Non tamen omittendum quod paulo antequam hujuſmodi pax conciliata foret, rex oppidum de Aire, corrupto capitaneo, cujus fidei erat cuſtodia commiſſa fuerat, magno auri pondere redemerat, ad ſummam, ut ferebatur, [illegible] vel [illegible] millium ſcutorum auri. Et quia bella quæ poſt obitum Caroli ducis inter regem & heredem dicti ducis terraſque eius effervuerant, hoc ſelix pacis ſœdere finita ſunt, & pro tempore terminata, ideo in hoc temporis articulo convenienter hunc librum claudemus, ab alio potius quæ reſtant exorſuri.

CAPUT I. LIBRI VII. *De lætitia magna in utriuſque obedientiæ populis, pace facta inter regem & ducem Maximilianum; & quomodo filia ejuſdem ducis ad ſponſum ſuum in Franciam deducta fuit.*

PAce itaque inter Ludovicum regem & Maximilianum eiuſque liberos, & dominia & ſubditos firmata, cum hinc inde ab armis quieſceretur, ingens lætitia populorum utriuſque obedientiæ ambarumque e veſtigio partium ſequuta eſt. Nam quemadmodum populi partium ducis Maximiliani diu ſub ingenti metu multoque pavore atque formidine clanguerant, ſutrariumque veſtigalium & collectarum onere plurimum gravati, commercia quoque, quæ in illa terra per Flandriam terra marique de toto pene Chriſtiano orbe permaxime exerceri ſolent, halecum etiam cæterorumque piſcium piſcationes laudatam, cæteraque artificum opera, quibus ex urbes populi terrarum dictarum viſitare & magnas opes quærere conſueverunt, intermiſſa plurimum, & non propemodum ulla ex ſiterent, præcitorum ſeriarum temporum comparatione; non minus etiam ſubditi atque ab ipſo ſub præteritum guerrarum multum

ſimul & tributorum oneribus fuerant miſerum in modum oppreſſi. Nam tailias & collectas ſuper miſeros regnicolas ad tantam uſque, quæ in triplo excederet eam quam unquam ſuus genitor [illegible] eius tempore exegiſſet, ipſe impoſuit & levari fecit [illegible] Normanniæ, de qua idem ſuus genitor ultra trecenta millia Francorum nunquam levarat, ad uſque duodecim centena millia Francorum & amplius adaucta & gravata fuere, præter gabellas ſalis, quartum denarium potionum quæ in tabernis venduntur, & impoſitionem vigeſimi denarii ſuper res quæ venduntur, quæ [illegible] ſemper more [illegible] procurrebant [illegible] quoque regni provinciæ pro [illegible] modo & facultatibus populi gravabantur. Quibus oneribus & importabilibus [illegible], ac tot tantorumque tributorum [illegible] multi, ſuis laribus ac rebus ſuis derelictis, diverſa caſtra & novas ſedes quærere quocumque poterant, quibus mala accedebant & peſtes & aſſiduæ pene hominum mortes, fames quoque quæ, ſeu ſterilitate agrorum vel intemperantia cœli, ſeu quod ob fugam & defectionem colonorum incultæ jacerent terræ, provenire ſolebat. Propter ea igitur quod hæc & alia innumera attriti [illegible] eadem pace reintegrata ac reſtituta [illegible] ſe cernerent, veluti poſt longas tenebras [illegible] nova [illegible] lætitiæque utrique populi [illegible] videbatur. & qui ab exordio guerræ, ut omnes [illegible] populi [illegible] Maximiliano [illegible] pertinaciter adverſabantur, nullaque unquam pacis aut treugarum fœdera ſe cum rege habituros in ſuis publicis conventibus ac privatim ubique jactitarent, jam ſe pace cum eo conciliatos fore permaxime lætabantur. Exinde grata & æqualia arva ligonibus exerceri & læta [illegible] cœpere [illegible] univerſa quoque terra [illegible] inter utroſque populos frequentari videre erat, & obitus atque oblivio [illegible] diſcordiæ [illegible] inter hos mercatores & [illegible] incolarum ambarum obedientiarum dies feſtos atque lætos agere cum magna animi alacritate. Implendo vero promiſſa nova ſponſa, quæ fœdere conjugali delphino regis filio copulanda fuerat, tranſlata ſunt, menſe Maio deputato a rege legatis [illegible] magna procerum dominarumque caterva in oppido [illegible] ducta eſt & tradita, quæ eam ad regem [illegible] ſponſum eundem delphinum perduxerunt. Erat enim tenella valde virguncula annorum ſcilicet circiter trium, quæ [illegible] periculo [illegible] & propterea vernale tempus & jam prope æſtivum expectandum [illegible] ne in traducendo eam ab inclementia temporis læderetur. Quemadmodum vero [illegible] populos pro hujuſcemodi inito fœdere pacis, [illegible] ingens exultatio & lætitia

affecit, ita Angliæ gentem proinde fremere ac tabeſcere ferebatur. Cum enim [illegible] ad invadendum & [illegible] ſubjugandum regnum Francorum inhiarent, ad quod ut pervenirent, niſi per medium [illegible] diviſionum & diſcordiarum inter principes regni, pene impoſſibile cenſent, nullus mirari debet ſi principum pacem atque concordiam ægre videant & [illegible], quæ eorum ad [illegible] Galliæ regni poſſeſſionem multum ab eis [illegible] valde obſiſtat, & bonus rei conſequendæ ſpes eis adimat. Unde ceſſante penſione quinquaginta millium ſcutorum auri, quam Francorum rex per aliquot annos pactis inter ſe habitis Eduardo Anglorum regi exſolverat, cœpit [illegible] guerra inter ambo regna, quæ per plures annos intermiſſa & quodammodo ſopita fuerat, recidivare [illegible], & per piratas hinc inde per mare turbari, in quo profecto Anglici a piratis Francorum majora damna quam vice verſa Franci ab Anglicis ſuſtinuerunt. Cum enim Anglici inſulares ſint, neceſſe habent navium tractionibus ſua exercere commercia, quod [illegible] Gallis etſi commodum, minime tamen neceſſarium exiſtit, quibus ſolum propinquum cuncta ſua neceſſaria abunde ſubminiſtrat, & quibus quoque [illegible] patet abſque nautica tractione orbis terrarum.

CAPUT III. *De commotione Trajectenſium contra ſuos tyrannos, & de eorum incarceratione, & quomodo ſeſe ſtultiſſime egerunt.*

Deſiderabant autem & acclamabant pene omnes pacem, & eo uſque uno die perventum eſt, quod collecta multitudine populi in armis, ipſi aliquos de ſuis tyrannis ceperunt & in carcerem detruſerunt, clavesque portarum civitatis a ſuis burgimagiſtris acceperunt, & ſi quæ eis ſuaſiſſet ſenſus, ſi quid boni conſilii vel prudentiæ, pacem ſuam in manibus habebant, & ſervitutis jugum excutiebant. Si enim habito cum viris bonis & ſapientibus acceptoque conſilio, e quibus & in clero & in populo ſufficienter invenire potuiſſent, ſtatim ad dominum & paſtorem ſuum optimum accerſiendum, qui prope ad tria tantum vel duo milliaria diſtabat, legatos miſiſſent, interim ipſis armatis ſemper permanentibus, & muros ſuos atque portas ſolerter cuſtodientibus, non dubium eſſe poteſt, quin depulſa tyrannide qua miſerabiliter & crudeliter premebantur, paci libertatique ſuæ reſtituti fuiſſent. Atque profecto tanto bono ipſi indigni erant, nec dignas tam adhuc pœnas exſolverant pro malis [illegible] odio atque execrationibus, quas adverſus optimum prælatum pontificem habuerant atque exercuerant, propter quæ ſcelera & facinora tradidit eos divina juſtitia in reprobum ſenſum, & mentes eorum [illegible] ut æquum

& ullum, quodque eis utilissimum fuisse A debuerat, minime videre atque agnoscere possent. Quod ex duobus quæ tunc per eos gesta sunt unicuique intueri licet: uno quidem, quia cum tramesrectus & apertus nec alius [illegible] die unica eis pateret, quod domino & pastori suo prælato, qui paratus erat omnem in se celeritatem condonare quam ipsi petere, [illegible] & pacatum esse voluissent, eumque velut unicum suæ defensionis ac [illegible] in suam curam invenissent: sed transitum illum callemque rectum & paratissimum ac facillimum ad pacem suam acquirendam, sua malitia omnino excæcati, nec comprehendere nec agnoscere potuerunt: [illegible] potius ipsi omnino aversum a sua salute & quiete animum velut homines phrenetici & dementia [illegible] gerebant. B Unde cum in ea sic collecta populi multitudine unus vir bonus & prudens [illegible], quod oporteret se [illegible] ad hunc pontificem aliquos qui cum eo [illegible] mitterent, [illegible] a turba importuna acclamatum est, se nec ipsum velle [illegible] pontifici suo & principi parere nec [illegible] episcopo [illegible] erat eis in Dei [illegible] ipsius, partes habere [illegible] quidquam de eo audire: [illegible] ille vir bonus, qui consilium de eo accelerando [illegible] a turba [illegible] & oppressus [illegible] mature se absentando a turba C per occultam fugam [illegible]. Altero autem quod cum [illegible] quod sibi adversum eundem pontificem [illegible] atque [illegible], ad [illegible] singulis artificum collegiis ad bibendum unum dolium cervisiæ se publicum daturum, [illegible] in eum [illegible] & cum ad domum suæ [illegible] portarum civitatis quas [illegible] claves resignarent atque fidelitatis sacramenta [illegible] præstarent, qui ætate annorum [illegible] decem & octo, nec [illegible] maturæ prudentiæ [illegible] probatis eminebat. D Quo facto, cum ipsi certo numero doliorum cervisiæ, quæ eis promissa fuerat, suos ventres implevissent, quæ tamen ipsi exsolvere postea compulsi sunt, [illegible] invicem discedentes in domos suas singuli abierunt. [illegible] carcere quos ipsi [illegible] & suos magistratus etiam cum ampliore auctoritate recuperantibus, paucis effluxis diebus uno ex his qui colligendæ & aggregandæ plebeiæ multitudinis auctor exstiterat, tyrannique suspectior E habebatur, capite plexo, sub prætextu tamen aliorum criminum quæ unus perpetrasse ferebatur, [illegible] banno publico proscripti sunt. Hoc quidem unum ex tot [illegible] malis bonum, imo verius minus malum erat: quod [illegible] seditionibus languentes non fuerunt: quemadmodum sæpe in [illegible] libris [illegible] omni crudelitatis genere in se desæ-

visse compertum est, sed [illegible] vel civibus intra suas ædes reclusi passim ut plurimum latitabant.

CAPUT IV. *De longa perseveratione [illegible] & adversitate civitatis Trajectensis, ex malitia suorum tyrannorum.*

Sic itaque ut prius mansit civitas, ut interdicto apostolico & sub anathematis gravissima censura, quoad eos ipsos qui occupabant bona aut jura sui pontificis, vel occupantibus auxilium, consilium vel favorem in ea re præstabant: & sub impedimentum B hominum et annonæ in omnium ad usum vitæ necessariorum penuria & caristia languebat per annos prope duos. Et quamvis in conventibus Prædicatorum & Minorum, [illegible] ad pontificem habere dicebantur, nonnullisque aliis ecclesiis, seu premente metu, seu [illegible] interdictum minime observaretur, in cathedrali tamen & S. Johannis collegiata ecclesiis, ut supra diximus, servabatur. Terminabantur interea sæpe & indicebantur conventus pro pace tractanda, nunc in Haga comitis, nunc in Busco-ducis, nunc in monasterio de *Oostbroeck*, & aliis plerisque lo- C cis: ad quæ loca accedebant [illegible] Trajectensis tyrannorum cum deputatis nunc pontificis, nunc etiam principis [illegible] terræ & patriæ suæ Hollandiæ: & demulcentes populum Trajectensem simulabant tyranni se pro pace agere, & eam toto conatu perquirere. Sed quid animo gererent & mente, [illegible] opere indicabant, qui ferme semper cum legatos suos ad dictas pacis [illegible] mitterent, una mittebant Rutheros suos ad incendia vel prædas faciendas vel in Hollandia vel in aliis locis vicinis. Redemerant se a civitate plerique [illegible] magnas quas exsolverant pecu- D niarum summas, ne vel in personis vel in rebus [illegible] damna paterentur: sed non eo minus, cum antea nihil jam sibi metuendum putarent, post adventum illius domicelli de Cleves, tanquam novi domini, quem [illegible] promissa non ligarent, [illegible] compactiones rescissæ sunt, sicque eis necesse vel se denuo redimere, vel incendia ac prædas pati, aut loca sua deserere: quod nonnulli incerta & fragili fidei se committere amplius non audentes potius elegerunt. Fuit E nempe quædam villa circa oppidum *Wik*, quæ promissa sibi securitate etiam per domicellum de Cleves sese redemit: sed cum illo ipse cum suis Rutheris venisset, nec loci accolæ confisi de pacto indemnitate se subtraxissent, sed advenientibus etiam de suis bonis administrassent, nihilominus spoliata & cremata fuit: quæ res amplius ceteros qui pariter se redemerant vehementer exterruit, ita ut amplius nemo per hujusmodi redemptiones se tutum fore reputaret.

CAPUT

CAPUT V. *Quomodo cives Trajectenses* [illegible] *tyrannica dominatione a* [illegible] *in carcerem* [illegible] *& suum pontificem* [illegible] *cum applausu magno.*

Videns autem populus Trajectensis se nimium fore per suum tyrannum delusum, quia in tot conventibus pro tractanda pace habitis nihil penitus [illegible] reportabant, quin potius ab [illegible] tyranno, licet frequenter omnes honesta & rationabiles conditiones pacis [illegible] palam dictum protestatumque fuisse, quod [illegible] omnia extrema usque ad [illegible] internecionem & [illegible] hominum [illegible] sustinerent, quam quod pontificem [illegible] de pace componenda [illegible] penitus desperare coeperunt. Cessabant in dies [illegible], nec mercatores nec artifices quidquam lucri vel ex artificio [illegible] facere poterant. Non erat nec clerus nec honestiores cives, quibus [illegible] de [illegible] quidquam unde [illegible] perciperent; & [illegible] aliquid possidebant [illegible], illud a tempore [illegible] sed [illegible] egestate laborabant, unde [illegible] multi, & erat ubique mendicantium [illegible] & gemitus. [illegible] duobus annis quibus [illegible] & durabat [illegible] ubique pene per Gallias & Germaniae terras [illegible] magna [illegible] per Gallias, pestis ex fame contracta, plurimis morientibus. Sed Traject. hanc calamitatem gravius habebant, cum in agris suis, qui multis & [illegible] nihil penitus perciperent, & tamen [illegible] cuncta carius emere necesse haberent, quam in [illegible] vendebantur, unde ea [illegible] ad eos [illegible] sed & [illegible] aliis unde [illegible] ultra [illegible] & in [illegible] magna [illegible] erat. Quam miserabilem calamitatem quidam ex civibus, qui [illegible] erant [illegible], in [illegible], quod si aliquo die Rutherus civitatem exiret, [illegible] a suis [illegible] tyrannicum illud jugum excuterent & [illegible] civitatem in [illegible] libertatem [illegible]. Explorabant itaque, & [illegible] opperiebantur, [illegible] quando hora opportuna se offerret, qua [illegible] conclusa [illegible] perficere possent. Contigit autem in die mensis Aprilis [illegible] feria prima post Pascha, anno Domini [illegible] tyranno civitate absente tunc [illegible] domicello ENGELBERTO de Cleve, qui [illegible] multa [illegible] a civitate se absentarat ad portam suam Clevensem, sive Rutheri [illegible] [illegible] ad quaedam arbores [illegible] & ad [illegible] pro munitionibus portarum & murorum [illegible] & [illegible] ad necessitatem [illegible], atque etiam ad machinas & [illegible] cum domino *de Montfort*, [illegible] in loco capitulari ecclesiae S. Martini [illegible] frequenter [illegible] & [illegible] civitatis [illegible] celebrare convenit. Quod cum agnovissent qui de conjuratione erant, [illegible] de foro [illegible] atque [illegible] quibusdam per [illegible] civitatis [illegible] pacem cum magna acclamatione [illegible], & [illegible] magna multitudine ad [illegible] plateam quae est prope domum [illegible], statim tota civitas in armis fuit [illegible], capti sunt tyranni [illegible]. Et quod valde mirandum [illegible] civitatis ac toti populo [illegible] capitulari [illegible] consilium [illegible] ad portam civitatis quae Sanctae Catharinae appellatur adduxerunt, & in carcerem detruserunt, nemine eorum caeso aut percusso [illegible], cum ostenderent se esse homines sanguinarios, quod tamen in [illegible] civitatibus quando tales seditiones [illegible], contingere saepe visum est. [illegible] autem [illegible] non ut prius [illegible] ad suum [illegible], sed ad suum pontificem optimum atque pacificum accersendum [illegible], qui in suo oppido *de Wyk* a civitate non amplius duobus milliaribus [illegible]. [illegible] igitur [illegible] gratiasque agens Deo quod [illegible] absque sanguinis effusione cives a se [illegible] dominatione [illegible], omnes [illegible] culpasque [illegible] condonans, [illegible] dies [illegible] cum [illegible] equitum ac peditum civitatem intravit [illegible] per duas horas [illegible]. Susceptus est autem a civibus cum maximo omnium hominum applausu, [illegible] per vicos & plateas [illegible] ubique [illegible]. Horum autem [illegible], quando multi adhuc in civitate erant & de clero & de [illegible], quibus ea res vehementer displicebat, nec poterant alia ratione eorum perversitas [illegible] eidem [illegible] pontifici vel eum conspiciendum [illegible]. Sed tunc necesse eis fuit [illegible] dolorem [illegible] vel simulare [illegible]. Nam ipsi [illegible] erant & [illegible] & [illegible] in

que de [illegible] tum [illegible] & [illegible] A
[illegible] de [illegible] gaudebant. Ru-
[illegible] ad [illegible] ipsos per confi-
[illegible] ad [illegible]
[illegible] intrare [illegible]
[illegible] parati [illegible]
de [illegible] tu-
[illegible] civitate,
sed [illegible] ad civita-
tem [illegible] & [illegible]
[illegible] ad [illegible] & [illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible] erant, ut de Rupendas [illegible] pro
tempore [illegible] & [illegible] B
[illegible] Pulchrum autem [illegible]
erat [illegible], qui [illegible] vel
[illegible] & [illegible] pro-
[illegible] fuerant, ad propria re-
verterent, & [illegible] oppidi [illegible]
& [illegible] & [illegible]
[illegible] ad [illegible] quidam
[illegible] quos per annos prope duos
[illegible] nec [illegible] propter [illegible]
[illegible] ut placet [illegible] que
[illegible] vacuare [illegible], nec non
a Rutheris [illegible] atque ut
Traiectum [illegible] tam
[illegible], tam [illegible] & [illegible] C
[illegible] Habuit autem ipse
[illegible] pace & [illegible]
dominum de Montfort, quem [illegible] in una
camera [illegible] custodiebat [illegible] huma-
[illegible] procurans & [illegible]. Et
[illegible] *dominus de Montfort*, ut
[illegible] ad [illegible]
[illegible] custodia a se fuerat
[illegible]
[illegible] ducentos
[illegible] cum [illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible] Verum [illegible]
[illegible], nuncium accepit quod D
Hollandini [illegible] ad [illegible]
[illegible] habere, quod si habere
[illegible] putabantur,
quod [illegible],
[illegible] *de Montfort* [illegible]
[illegible] & [illegible] ad terram
Hollandiae, [illegible] ac modernis
etiam temporibus damna plurima [illegible]
[illegible]. Quo accepto nuncio, cum [illegible]
[illegible] ad civitatem [illegible]
[illegible] E
[illegible]
Hollandini [illegible] sua & [illegible]
[illegible]

CAPUT VI. *Quomodo paulo post, duce quodam Henrico de Merode, [illegible] & Amersfordienses [illegible] & capta civitas Traiectensis, capto pontifice & tyranno liberato, & [illegible] de [illegible] interfectos.*

Erat autem ad custodiam castri illius [illegible] quidam [illegible], audacis animi & [illegible] dictus Henricus *de Merode*, cognatione [illegible] *de Montfort* [illegible], [illegible] Hic cum
cognovisset dominum episcopum ad civitatem
[illegible] ingressum, captivumque tenuisse ipsum
de Montfort [illegible] in [illegible]
[illegible], [illegible] de castro
[illegible] ad oppidum Amersfordiae,
[illegible] ad patriam [illegible]. In-
[illegible] & [illegible]
[illegible] de [illegible] fratrem suum, quem [illegible]
[illegible] dominum [illegible]
[illegible] prouerat
[illegible] pertinendum,
[illegible] quingentos
[illegible] erant
qui civitate [illegible], sub eodem [illegible] de
[illegible] C
[illegible] Amersfordiam [illegible] quo in loco
per aliquot dies [illegible] per
[illegible] odio [illegible] habe-
bant episcopum, quales [illegible] Ru-
[illegible] & porte
custodia, quales [illegible] vigiliae.
[illegible] cum [illegible]
dicto Henrico *de Merode*, & [illegible]
[illegible] Amersfordiam [illegible] non ignora-
[illegible] pontifex [illegible]
[illegible] reddi-
[illegible] ad [illegible] civi-
tatem [illegible] & D
per omnes [illegible] quae est
[illegible], [illegible] repe-
[illegible] cum [illegible]
[illegible] tempore [illegible]
[illegible] vel etiam [illegible],
turribus & portis numero sufficienti [illegible]
[illegible] sed heu, proh dolor! nec [illegible]
sufficienter [illegible] praesidio, nec in [illegible], seu
[illegible] & [illegible] qui [illegible]
[illegible] & facto [illegible] pontifice
[illegible], seu malignantium E
fraude, quorum adhuc plures in civitate
erant [illegible] odio [illegible] episcopum haben-
tes, sufficientes vigiles vel custodes adhibiti
fuerunt, unde [illegible] civi-
tati. Feria [illegible] quarta, quae erat dies
[illegible] Maii & vigilia Ascensionis Domini, [illegible]
dicto anno [illegible] de nocte circa horam se-
cundam post mediam noctem, [illegible]
Henricus *de Merode* & [illegible] quos de terra
[illegible] & Amersfordia secum adduxerat,
[illegible] qui pro defensione [illegible] in mu-

[illegible]

domino de *Montfort* minime ad ducem revertente, ſed in civitate remanente, ut per dies de reformanda & reconcilianda pace nullus ſermo penitus haberetur. Retinuit autem ipſe duos dominos illum de C.. capitaneum & Gerardum *Zandenbach* ſcabinomagiſtrum, nomine civibus qui ſe apud eum, ut præmiſſum eſt, obſides conſtituerant. Fuerunt tamen qui dicerent invitum eum eos retinere, nec promiſſam ſecuritatem rite fuiſſe ſervatam, quod qui in neutram partem, ſed ad ſolutam duntaxat ſe inclinabant, auget eſſe aſſerebant. Fuerunt etiam qui dicerent per prædictos & dominum de *Montfort* machinatum fuiſſe dolum in principem, quem ſi civitatem cum illa manu duntaxat quam popoſcerant fuiſſet ingreſſus, appoſitis occulte in certis ædibus inſidiis, circumvenire & perimere cum ſuis decreviſſent: qui dolus a quodam transfuga cum principi fuiſſet patefactus, prædictos duos miſeras adſervari & in carcerem retrudi. Quid autem de his verum potius fore credendum ſit, diffinire non præſumimus, quod non ſatis compertum habemus: a nonnullis enim ſic, ab aliis aliter res geſta fuiſſe narrabatur. Certum tantum eſt poſt hujuſcemodi attentatam expugnationem & prædictorum detentionem, longum de pace ſilentium duraſſe, & ad arma & hoſtilia apparamenta rediiſſe. Hi enim qui obſeſſi erant, loca in quibus muri diruti fuerant, aggeribus & repagulis aliiſque impedimentis ſepiebant: qui vero foris adjacebant, e diverſo novas ſtruere machinas & baliſtas parare, quibus turres & muros denuo quaterent. Cum autem multum ſibi viderent opportunum ad expugnandam civitatem, ſuburbanum quod erat ad portam per quam Amſterodamenſes mercantias naves poſſent acquirere, ad illud expugnandum magnis viribus intenderunt: erat enim foſſis & aquis undique cinctum, & magnum atque populoſum: obſeraverantque ejus accolæ loci portas & repagula per quæ ingreſſus in ipſum pateret; ſemel quoque tempore obſidionis cum obſeſſores tentaſſent ipſum irrumpere, eos appoſita validaque defenſione ſubmoverant, & cæſis ex ipſis pluribus reliqui effugerant. Porro ipſum denuo expugnare adorti, magnis viribus expugnarunt, nec potuerunt, qui ad ipſum tuendum illic aſſiſtebant, amplius ipſum obſervare: ſed miſſo in nonnullis ædibus incendio, quæ prope omnes ſtraminibus vel arundinibus erant coopertæ, quibus tempeſtive hoc facere licuit, ad civitatem fugientes ſeſe illic receperunt, & ad eam pro ſalute tuenda contegerunt. Fuerunt autem in illo certamine ultro citroque nonnulli perempti, & quod non parum damnoſum principi fuit, terræque ſuæ Hollandiæ, quibus regendis atque moderandis vices principis gerebat, paucis poſt hujuſmodi ſuburbani expugnationem diebus, fuit illic ictu unius bombardellæ peremptus dominus Judocus de *Lalaing* nobilis miles ex Hannonia, vir prudens atque honeſtus. Ablato itaque civitati hujuſcemodi ſuburbano & toto pene exuſto, in quo plurimæ magnificæ domus ac opulentæ ſue anteà viſæ fuerant, duas etiam prope portam civitatis quæ ad dictum ſuburbanum ſuerat, petrarias admoverunt, quæ poſtquam diu ſtabilitæ inſtructæque fuerant in quibus opus erat, & per duos aut tres dies muros continuo quatiendo grandem eorum feciſſent ruinam, per quam irruendi in civitatem non difficilis aditus patere videbatur, metuentes [illegible] & tam cives, & tam [illegible] itaque prælatis atque nimia enim horrore periculi conſternati, ſeſe in unum agmen colligentes, venerunt ad dominum *de Montfort* & aliquos tyrannos, qui ſua nequiſſima obſtinatione ad tale periculum adduxerant civitatem, dixeruntque eis quod illico & abſque ulteriore procraſtinatione a principe procurarent ſibi pacem, alioquin incontinenti eos perimerent, & ſupplices eandem ipſimet pacem expoſcerent. Extiterunt itaque omnes illi mortem ſibi niſi voluntati populi adquieſcerent prætentem adeſſe cernentes, ſtatim pro requirenda pace ſupplices certi qui deputati ad hoc fuere, principem adierunt.

CAPUT VII. *De civitatis deditione, & miſeriis exuſtatæ, et de obitu Ludovici Francorum regis.*

ADventarat tunc ex Auſtria ad principem a patre ſuo legatus unus venerabilis prælatus archiepiſcopus Strigonienſis in regno Hungariæ, & cum hoc ex Alemannia etiam archiepiſcopus Salſburgenſis, qui cum rogatu legatorum civitatis ſe ſponderet futurum mediatorem, certo ſibi honorario expromiſſo, apud clementiſſimum & benigniſſimum principem, non difficulter pacem civitati certis legibus impetravit atque obtinuit, ſub quibus cives cum nihil jam victus haberent, ſed fame atque inedia, variiſque contacti morbis languerent, deditionem fecerunt. Duravit autem obſidio penitus ultra duos menſes, & facta eſt ipſius civitatis deditio Dominica prima menſis Septembris, quæ tunc erat ejuſdem menſis dies ſeptimus. & quoniam, uti diximus, pontifex paſſimus in oppido Amerſfordiæ captivus ſeſe aberat, paucis poſt hæc emenſis diebus, facta oppidi deditione certis legibus, idem pontifex plenariæ ſuæ redditus ac reſtitutus libertati atque auctoritati, Trajectum ad principem venit, atque cum omnium bonorum applauſu, & cum ingenti lætitia receptus tanquam dominus ſuus. Durante autem obſidione volavit rumor ſatis ingens, quod dux Clivenſis exercitum apparabat & congregabat, ut Trajectenſibus obſeſſis, ultra quod promiſiſſe ferebatur, ſuccurſum præberet ſo-

lana: ſed cum coactis copiis quas adſciſcere poterat, ſe nimis numero viribus videret inferiorem, domi ſubſtitit, nec ultra progredi auſus fuit. Manſit autem Trajecti dux ipſe Maximilianus cum ſuis militibus, qui cum in numeroſa eſſent multitudine & variarum linguarum atque nationum, alii Galli, alii Hiſpani, alii Teutonici, alii & pars magna de inferiore Alemannia, difficile cohiberi potuerunt ne civitatem diriperent ac ſpoliarent; ſed quantum facere potuit pie humaniſſimus princeps, ne id fieret obſtitit, curam habens & omnem ad hoc adhibens ſollicitudinem, ut de ſtipendio conſtituto eis ſatisfaceret, ob cujus ſolutionis defectum ſibi in prædam debere permitti civitatem cauſabantur. Non tamen adeo uſque contineri potuerunt, quin particulares prædas & rapinas agerent, atque damna in quampluribus ædibus irrogarent: in multis nempe domibus oſtia & feneſtras, detractis ferramentis, ceteraque lignea domorum inſtrumenta comburebant; nec præ multitudine de hujuſcemodi delictis pœnæ ſumi poterant. Cum enim de quibuſdam ex ipſis qui capitali crimine condemnati erant ſupplicium ſumendum foret, ſeſe in unum agmen magna hujuſcemodi iniquorum turba cogentes, reos ſupplicio violenter exemerunt, quod ne gravius contingeret ſcandalum inultum manſit. Paulatim vero eis de ſtipendio ſatisfactis, per turmas civitate excedere, & alio abire quo princeps ordinabat compulſi ſunt, & pedetentim ſub ordinem eis redactis, violentiæ magna ex parte ceſſerunt. Immorati aliquantum forte latius ſumus ad Trajectenſium referendas ſeditiones rebellioneſque adverſus ſuum pontificem, ad quas ab antiquo proclives & aſſuetos fuiſſe eorum in annalibus atque hiſtoriis relatum invenitur, & forſan amplius quam noſtrum poſceret inſtitutum munuſque ſuſceptum: ſed quoniam in has rebelliones incurrerunt ſub ea quam gerebant ſpe, quod Francorum rex qui bellum adverſus illuſtriſſimum Maximilianum ſuaſque terras ſuſceperat, ſuas ſuorumque vires

A omnino protereret, terraſque ſuas dominio ſuo adjiceret, ac per hæc ipſi de totali ruina domus Burgundiæ, ſuique dejectione pontificis, qui ut ſuperius retulimus, erat naturalis Philippi, fraterque Caroli illuſtris memoriæ Burgundionum ducum, ſuum complerent deſiderium; nam in eos implacabili pene odio magna eorum pars exardeſcebat; ſimul etiam quia tunc ab eiuſdem accolis civitatis omnem rei ſeriem plenius agnovimus, idcirco non abs re inter geſta Ludovici B regis, quæ enarranda ſuſcepimus, hanc ipſorum Trajectenſium tragœdiam inſerendam eſſe putavimus. Ipſe enim ſciens inimicitias quas ad dominum Maximilianum hoſtem ſuum, ſuumque exercebant pontificem, eos ſuos bonos amicos appellare conſueverat, & per litteras eis auxilium præſtare fuerat pollicitus, quod quemadmodum adimpleverit ſatis conſtare unicuique poteſt, qui tractatum fœderis inter ſe & eumdem Maximilianum legi curaverit, per quem expreſſe eoſdem Trajectenſes excludit, atque adverſus eos & ducem Cavenſem Maximiliano præſtiturum C auxilia repromittit. Dum vero idem Maximilianus adhuc caſtra teneret ante dictam Trajectenſem civitatem, eamque, uti retulimus, obſidione conſtringeret, contigit eumdem Ludovicum Francorum tunc regem hac inſtabili luce deficere die vigeſima nona menſis Auguſti anno præfato Dominicæ Incarnationis 1483. qui præfuit regno annos viginti duos, menſem unum, dies circiter octo a die obitus patris ſui felicis recordationis. Cujus mors & tranſitus procul dubio D omnibus non modo regni accolis, quos duriſſima ſervitute & immani jugiter oppreſſerat tyrannide, ingentis gaudii materiam dedit, ſed & omnibus finitimis nationibus, ad quas ſuæ improbitatis ac tyrannidis fama pervenerat, quarum perculſæ metu, tantum inde lætitiæ & alacritatis accipiebant, & de ejus morte conſolationem, quantam eis ipſius vita ingeſſerat anxietatis, periculi atque ſollicitudinis.

GESTA PONTIFICUM TRAJECTENSIUM ET LEODIENSIUM A S. REMACLO AD VAZONEM.

Ex MS. codice Andaginenſis monaſterii S. Huberti ante annos ſexcentos exarato.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

G*ESTA epiſcoporum Tongrenſium, Trajectenſium & Leodienſium ab antiquis auctoribus conſcripta, unum in corpus collegit, ac notis illuſtrata edidit vir doctiſſimus ac de republica litteraria bene meritus Johannes Chapeavilla, quæ tribus tomis prodierunt in lucem anno 1618. Horum in limine conſtituit Harigerum Lobienſem abbatem Is primus, hortante Notgero Leodienſi antiſtite, acta* XXVII. *præſulum a ſancto Materno ad S. Remaclum litteris conſignavit, ac Werinfrido abbati Stabulenſi opus ſuum nuncupavit Harigero ſubjecit Anſelmum canonicum Leodienſem, qui ſubſequentium epiſcoporum acta uſque ad Wazonem, cujus ætate florebat, proſequutus eſt Anſelmo addidit Ægidium Aureævallis monachum, & huic Hocſemium alioſque ad ſua uſque tempora non ſpernendos auctores. Quam editionem merito laudaverunt hactenus viri eruditi omnes*

2. *Cum tamen Leodii bibliothecam clariſſimi viri domini baronis* de Craſſier *perluſtraremus, incidit in manus noſtras antiquus codex Andaginenſis monaſterii S. Huberti ante ſexcentos annos exaratus, lucubrationes continens Harigeri & Anſelmi, quem diligenter cum editione illa collatum, non modo diverſum in multis deprehendimus, ſed multo ampliorem. Nam præter Waſonis epiſcopi vitam media circiter parte auctam, non pauca aliorum antiſtitum geſta exhibet, quæ illic deſiderantur.*

3. *Animadvertimus præterea Alexandrum Leodienſem S. Lamberti canonicum, delibatis ex Harigeri opere primorum epiſcoporum geſtis, ſubſequentium poſt ſanctum Remaclum antiſtitum acta ſcriptis commendaſſe, Waſoniſque, utpote ſibi familiaris & noti, vitam ſuſius digeſſiſſe, quæ omnia eruditi editoris diligentiam fugerant. Alexandri autem fœtum ab Anſelmi opere diſtinguendum eſſe vel exinde patet, quod Alexander Harigerum leviter attigerit & quaſi deſloraverit, Anſelmus vero diſtinctum capitulis, intactum reliquerit & integrum, ut cuilibet nuncupatoriam ejus ad ſanctum*

Annonem epiſtolam conferenti cum proemio ad ſecundum librum perſpicuum ſit. Deinde ingenue fatetur Anſelmus hauſiſſe ſe ab Alexandro canonico S. Lamberti ea ipſa epiſcoporum geſta, quæ ſubjicit Harigero. Juſſu, *inquit*, priorum iſtius loci anno Dominicæ Incarnationis MLVI. ex alterius opuſculi libello, quem quidam ex canonicis S. Lamberti Alexander nomine compoſuit, monitu Idæ venerabilis abbatiſſæ, quæ regebat monaſterium S. Cæciliæ virginis in Colonia, huic operi, *id eſt*, Hargeri ſunt annexa. *Poſtremo ſubjungit locum ejuſdem Alexandri inſignem & prolixum in editis plane omiſſum.*

4. *Nec prætereundum utrumque auctorem, Alexandrum ſcilicet & Anſelmum, hortante Ida Colonienſis ſanctæ Cæciliæ Parthenonis abbatiſſa, opus ſuum ſuſcepiſſe, ut patet tam ex nuncupatoria ad S. Annonem Anſelmi epiſtola, quam ex proemio ejuſdem ad librum ſecundum. Hinc conjicimus Alexandrum, defuncto anno* MXLVIII *Waſone, ut ait Albericus, aut anno inſequenti, ut ſcribunt alii, calamo ſtatim manum admoviſſe, ut Leodienſium pontificum geſta conſcriberet, eoque paulopoſt e vivis erepto, Anſelmum Alexandri opus contractum Annoni Colonienſi archipræſuli obtuliſſe anno* MLVI.

5. *His adjicimus, quod majoris eſt momenti, neminem prorſus eſſe, qui collato diligenter mſ. codice cum editis, non ſtatim ſubodoretur, primigeniam auctoris ſcriptionem ipſo in manuſcripto contineri, compendium ejus in editis. Idque ſibi quiſque facile perſuadere poterit, qui vel levi oculo libri ſecundi proemium, in utroque, manuſcripto, ſcilicet & edito, perluſtrare voluerit, ut interim taceamus antiquitatem codicis, qui ante ſexcentos annos exaratus eſt, atque adeo vivente adhuc Anſelmo. Hinc conjicimus ſincerum Anſelmi opus in editis minime extare, ſed epitomen ipſius tantummodo. Aut ſi integer & purus prodiit in lucem Anſelmus, in manuſcripto noſtro exhiberi Alexandri lucubrationem, cui præmiſſum eſt Anſelmi proemium, & ipſum etiam in editis omnino abbreviatum. Quanto autem ab invicem diſtent intervallo codex noſter mſ. & editio, non ex proemio dumtaxat conſtat, aut ex vita Wazonis, quæ media fere parte in mſ. auctior habetur, ſed ex pluribus etiam capitulis, quod ex uno aut altero loco luce clarius apparebit. Exemplo ſit caput 39. de Stephano & Richario.*

EDITIO.	CODEX MS.
Trigeſimum nonum habuimus Stephanum, qui prius in Metenſi eccleſia B. Stephani protomartyris canonicus, de ipſius inventione quæ nunc cantantur reſponſoria ediddiſſe d[ic]itur.	*Trigeſimum nonum habuimus Stephanum, qui eo quod Metenſis eccleſiæ fuerit canonicus & protomartyris alumnus, de inventione ipſius quæ cantantur reſponſoria edidiſſe dicitur.*
Vitam quoque ſancti Lamberti antiquitus dictatam ſimpliciter, urbani ſermonis facetus expolivit, ſimulque reſponſoria cum antiphonis quæ in ejus ſolemnitate cantamus compoſuit.	*Verum ut de inventis taceamus, idem vitam S. Lamberti ſimpliciter antiquitus dictatam urbani ſermonis expolivit facetiis, & reſponſoria quæ in ſolemnitate ejus cantamus compoſuit, ſcribens ad dominum* HERIMANNUM *archiepiſcopum memorati* WILLIBERTI *ſucceſſorem.*
Idem ipſe reſponſoriorum de Trinitate auctor fuit, ſicut ſequens declarat epiſtola ab ejus ſucceſſore Richario epiſcopo dictata, cujus hic textus eſt.	*Idem ipſe reſponſoriorum quæ de ſancta Trinitate cantantur auctor fuit, quod nos quidem ignorabamus, credentes quod fama habebat, neſcio quem* HUBALDUM *ipſorum fuiſſe compoſitorem. Sed infra hos fere decennium, dum aliqua in armario revolverentur cartula, inſperato una ex his inventa eſt a ſucceſſore prædicti venerabilis Stephani, nomine Richario edita, cujus exemplar ut fidem aſtruamus omnibus quicumque hujus rei veritatem ferre volunt,*

quæ

COD. MS.

non abs re credimus huic inſerere opuſculo, quod in hunc modum continetur

Exemplar teſtamenti, in quo teſtatur Richarius Stephanum condidiſſe reſponſoria de S. Trinitate

Omnibus ſanctam Trinitatem confitentibus, Patrem & Filium & Spiritum-Sanctum, Patrem plenum Deum in ſe, Filium plenum Deum a Patre genitum, Spiritum-Sanctum a Patre Filioque procedentem, non tamen tres Deos ſed unum Deum RICHARIUS *Tungrenſis eccleſiæ epiſcopus, gratia vobis & pax a Deo Patre & Filio ejus Domino noſtro* JESU-CHRISTO *& Spiritu Sancto.*

Si aliquid utilitatis & fructificationis in eccleſiaſticis rebus nobis commiſſis ordinare valemus, quantocius accelerare debemus. Idcirco noverit induſtria fidelium tam præſentium quamque futurorum, quod venerabilis vir præceſſor noſter STEPHANUS *in honore ſanctæ Trinitatis quædam reſponſoria cum antiphonis nocturnalibus, ſive matutinalibus necnon veſpertinalibus, totumque ad plene officium dulciſſimæ modulationis ſtabilire curavit, credens ſibi ſuæque eccleſiæ liquido profuturum, ſi illi debitas laudes ſpeciatim ferret, cui nihil addi vel minui poteſt, quia ſemper eſt quod eſt, cui proprium eſt quod ſempiternum eſt, cui idem vivere & intelligere.*

Hanc quoque ſemitam veſtigiis ſupraſcripti firmiter incedentes, curavimus quoddam oratorium in eccleſia S. Lamberti, ubi ipſe quieſcit, ſtruere, atque in eo altare ſtruentes, quamvis a cunctis fidelibus Deus & Dominus vera & ſempiterna unitas in ſubſtantia ubique fideliter adoretur, quod una ſubſtantia eſt Pater & Filius & Spiritus Sanctus, tamen in honore ipſius ſanctæ Trinitatis dedicare maturavimus

Sequitur deinceps cujuſdam fundi ad idem altare traditio, unde, ut ibidem continetur, luminaria & reliqua divinæ ſervitutis jugiter adimpleantur ſolemnia, quæ hic interponere ſupervacaneum æſtimavi.

Actum eſt hoc Leodii ſub die decimo ſexto Kalendas Decembris, anno Domini nongenteſimo triceſimo ſecundo, indictione quinta, regnante Heinrico rege glorioſiſſimo anno undecimo.

Sed ad propoſitum redeamus. Idem venerabilis vir STEPHANUS, *nonnulla eccleſiæ ſanctæ contulit utilia, ex quibus eſt libellus ille, in quo unicuique tempori congruas per totum anni circulum compegit lectiones cum reſponſoriis, verſiculis, & orationes, quas collectas vocant, horis rite canonicis recitandas, ſcribens memoratum codicem Roberto Metenſium epiſcopo.*

EDITIO.

Exemplar teſtamenti Richarii.

Omnibus ſanctam Trinitatem confitentibus Patrem & Filium & Sanctum Spiritum RICHARIUS Leodienſis epiſcopus ſalutem.

Noverit induſtria fidelium tam præſentium quam futurorum, quia venerabilis vir prædeceſſor noſter STEPHANUS, in honore ſanctæ Trinitatis quædam reſponſoria cum antiphonis nocturnalibus ſive matutinalibus, necnon veſpertinalibus, totumque ad plenum officium dulciſſimæ modulationis ſtabilire curavit, credens ſibi ſuæque eccleſiæ liquido profuturum, ſi debitas ei laudes ſpeciatim deferret, cui nihil addi vel minui poteſt, quia ſemper eſt quod eſt, cui proprium eſt, cui ſempiternum eſt, cui idem eſt eſſe, vivere & intelligere.

Cujus exempli veſtigiis nos quoque innitentes, in eccleſia ſancti martyris Lamberti ſuper ſepulturæ ejus locum altare in ejuſdem ſanctæ Trinitatis honore & nomine dedicare curavimus, quamvis a cunctis fidelibus Domini & Dominum trinum in perſonis, unum in ſubſtantia colendum ubique & adorandum non ignoremus.

Actum eſt hoc anno Incarnationis Dominicæ nongenteſimo trigeſimo ſecundo ſub die ſexto decimo Kalendarum Decembrium.

Nunc ad propoſitum redeamus.

Quæ cum ita ſe habeant, & de republica litteraria bene mereri cenſeantur ii, qui antiquos auctores a nævis expurgatos ſuæ ſinceritati reſtituunt, aliquod operæ pretium exiſtimavimus, geſta epiſcoporum Leodienſium ab Alexandro ſeu Anſelmo olim conſcripta, pura & ſincera hic recudere: quod ſane amicis noſtris Leodienſibus pergratum fore non dubitanter aſſe-

veramus. Quod vero ſpectat ad opus Herigeri, etſi hic illud emendatius poſſemus exhibere, res tamen tanti nobis non eſt viſa, cum primorum Antiſtitum Tongrenſium geſta fere omnia aut fabulis ſint conſperſa, aut ſaltem parum certa. Acta vero ſanctorum Amandi & Remacli longe accuratius ſcripta habeamus apud Mabillonium tom. II. Actorum Sanctorum ordinis ſancti Benedicti. Anſelmo ſubjiciemus Cantatorium, ſeu Hiſtoriam Andaginenſis S. Huberti monaſterii, in qua Henrici atque Otberti epiſcoporum, qui poſt Deoduinum Waſoni Leodienſi præſuli ſucceſſerunt, acta mire illuſtrantur, ac longe diligentius quam ab Ægidio Aureæ-vallis monacho referuntur. His ſubjungam Friderici, ſucceſſoris Otberti vitam ab antiquo auctore compoſitam & a Papebrochio deſideratam ac fruſtra perquiſitam, quam ex mſ. Alnenſi eruimus. Denique ad illuſtrandas res Leodienſes inclyti S. Laurentii monaſterii hiſtoriam adjiciemus, aliaque id genus monumenta.

INCIPIT LIBER SECUNDUS
Geſtorum pontificum Tungrenſis, Trajectenſis, ſive Leodicenſis Eccleſiæ.

[a] *Proœmium* (a) *Opuſculi ſequentis.*

SUperiori volumine Geſta Tungrenſium pontificum ſunt digeſta, quæ fideliter ſervant ordinem eorum, quæ relatu digna erant, geſtorum, ſive dictu, a viginti ſeptem memoratæ ſedis epiſcopis: quorum primus beatus Maternus in cathedra Tungrenſi fere viginti habuit ſucceſſores. Sed beatus Monulphus, qui viceſimus primus extitit, ex auctoritate canonum a Tungris ſedem epiſcopii amovit, & eamdem Trajecti, ubi tunc temporis aptior locus erat, conſtituit: qui locus tandem epiſcopii ſedem uſque ad ſanctum Hubertum ſervavit. Iſque propter patrocinia ſancti martyris Lamberti, apud Leodium vicum publicum, ubi uſque hodie perſeverat, voluit eſſe caput epiſcopii. Deinceps quæ ſequuntur juſſu priorum loci ejus anno Dominicæ Incarnationis milleſimo quinquageſimo ſexto ex alterius opuſculi libello, quem quidam ex canonicis ſancti Lamberti Alexander [b] (b) nomine compoſuit monitu ſuæ venerabilis abbatiſſæ, quæ regebat monaſterium ſanctæ Cæciliæ virginis in Colonia, huic operi ſunt annexa. cujus, ut ipſe teſtatur, ſuſcepti laboris cauſa talis fuit. Requieſcit in eodem ſanctæ virginis monaſterio corpus beati Evergiſi, qui Tungrenſi eccleſiæ præfuit viceſimus quartus; quod a Brunone archiepiſcopo, qui dux fuiſſe fertur, a Trutmonia Leodicenſis epiſcopii villa, ubi ſepulchrum ejus adhuc cernitur, illuc tranſlatum eſſe affirmant. De cujus vita, quia nihil ibidem habebatur, eadem venerabilis abbatiſſa ſua, memoratum Leodicenſis eccleſiæ canonicum, pridem admodum familiaritate; quippe quæ cum ex ſacro fonte ſpiritualis mater ſuſceperat, eſt aggreſſa, ut ſi quid in Leodicenſi eccleſia de eodem ſancto haberetur conſcriberet, & emittere non tardaret. Quæ etiam ſæpe & multum de vita & moribus domini Wazonis, noſtra memoria epiſcopi, percunctabatur, & nonnumquam inter audiendum aliqua vel extrema de eodem beato viro, religioſos gemitus & piæ recordationis lacrymas edere ſolebat. Hac nimirum ſpiritualis ancillæ Chriſti importunitate ſollicitatum ſe dicit, ut quod ultra vires fuiſſet hoc opus nimis audacter arripere tentaverit. Et priorem quidem ejuſdem opuſculi ſui partem ex prætentibus viginti ſeptem epiſcoporum geſtis ſe compilaſſe non eſt confuſus conteri, ita dicendo. Ex pontificum Tungrenſium geſtis, (c) quæ a ſancto Materno uſque ad beatum Remaclum ſunt porrecta, placuit quaſi ex florigera prati amœnitate decerptum de diverſis floribus texere ſertum. Cui deinceps annectere [c] ſtuduimus, quæ de poſterioribus ſparſim aut legimus, aut certa antiquorum relatione didicimus, & breviario quodam nomina ſingulorum cum paucis quorumdam ipſorum geſtis uſque ad dominum Wazonem perſtrinximus. De cujus vita & moribus extrema quælibet dicendo paulo diutius immorati ſumus: tum ut poſteris, ſi quis hæc dignetur legere, tanti viri non negetur notitia, tum potiſſime, quia hoc lacrymis veſtræ pietatis negare non potui, quibuſcum eumdem venerabilem virum, numquam facie, ſed fama tantum cognitum, dulciſſimam mentionem ſoletis amplecti. Quibus vere quod tentare ultra vires fuit, niſi cum auxilio divino voluntas obtemperandi foret, a nobis extorquere potuiſtis. Unde contigit ut ad

(a) Hoc proœmium omnino differt ab editis.

(b) In editis legunt Anſelmus, & quidem, ut mihi videtur, male, cum hoc ex proœmio conſtet Anſelmum hujus libelli auctorem Alexandri opus pro exemplari habuiſſe, cujus etiam verba refert in ſuo proœmio.

(c) In hoc etiam loco conſtat Alexandri opus ab Anſelmo [illegible] eſſe diverſum, nam & de [illegible] Herigeri opus [illegible] eſſe [illegible] ipſi [illegible], Alexander vero geſta pontificum Tungrenſium deflorans.

pingendum pulcherrimum hominem conatus sit pictor ignarus: qui si in aliquo tanti viri laudes cujus ingenii sui tenuis sive vitio detrivit, ex hoc debet esse favorabilior Christi sponsae simplicitas, obsecundantis ignoscitur ignorantia. Quae cum ita sint, nos quoque non inconvenienter eidem opusculo capite sublato, ut modesto pede servare possimus ordinem gestorum pontificalium, a successore sancti Remacli beato videlicet Theodardo novum ingrediamur exordium.

[a] I. *De sancto Theodardo.* (a)

Beatus igitur Theodardus sub beato Remaclo ecclesiasticis ad unguem disciplinis informatus, magistro ultro pontificatus honorem desiderio arctioris vitae deserenti, in cathedra Tungrensi, sive Trajectensi, successit vicesimus octavus. Hic pro rebus ecclesiae sibi creditae, dum regias aures pergit compellare, & contra pervasores praediorum ecclesiae auxilium postulare, in saltu quodam qui dicitur *Bivvalt*, haud longe ab urbe Nemetensi, quae ultimo nomine Spira nunc dicitur, ab ipsis suae ecclesiae praedonibus ex insperato undique vallatur, & diffugientibus a se cunctis suis comitibus ipse innocens ibidem trucidatur. Nec mora quanti meriti apud se vir ille fuerit, omnipotentis Dei clementia declaravit. Nam puella quaedam, dum pastoralitate sua luderet, unde in truste commendatum caput martyris colligaverat, dominae subtraxisset: rediens cum pecore ipsam dominam suam, eo quod pecus non redderet, vehementer offendit, adeo ut furore exagitata pugnis & verberibus in ipsam insurgeret. Sed repente dum percutit, ipsa graviori ictu, caecitate videlicet, divinitus percutitur. Perstrepit illico ingens tumultus, adeunt acres domesticorum plangore vicini. Exquisita diligenter tam subitae caecitatis causa, ad cadaver sacerdotis caeca mulier cum fide & precibus confluentium perducitur: in confessione et manu venia postulatur, & impetratur, dum ipsa ab eo misericordiam quaerere, cujus funeri paulo ante noluerat pietatem ab ancilla sua exhiberi tam. Unde indigenarum sollicitudo certificata de virtutibus sacerdotis tam evidenti indicio ejus ossa terrae ibidem mandare studet cum summa reverentia. Procedente vero tempore successor ejus venerabilis patronus noster Lambertus eadem magistri ossa inde ad nos transferre sapienter tentavit. Cumque multum reclamante rusticorum manu, & iis, ut aiebant, martyris ossa cum armis vindicante, hoc diu frustra esset, misericordia tandem divina concessit gratiam ut inde transferendi tanti thesauri darent copiam sacerdoti (b). [Quorum singulos uberrimis pecuniae muneribus cumulatos relinquens,] sacratissimum pignus ecclesiae suae sanctus advexit Lambertus. Cujus adhuc diem passionis ejusdem provinciae compatriotae singulis annis cum summa celebritate solent frequentare: & licet ossa sui ademptum, occasu & signis quae ibidem frequenter fiunt, gaudent se habere praesentem.

II. *De sancto Lamberto.*

Huic successit semper memorandus venerabilis patronus noster Lambertus, in ordine vigesimus nonus. De quo perpauca multa de vita ejus perstringamus. Beatus Lambertus ex nobilissima Trajectensium stirpe natus, a prima aetate nobiliter in sancta religione conversatus, & ob meritum excellentis vitae, ad supplendas beati Theodardi antecessoris, eundemque principatus vices raptus est potius quam electus. In quo videlicet episcopatus culmine, cum irreprehensibilis vitae gratia ut ipso bonis hominibus esset et amanda, adeo pravis quorumdam moribus erat invidiosa, qui ad tantam quandoque devoluti sunt insaniam, ut regem suum Hilderic eius nomine innocentem obtruncarent, & hunc sanctum virum a sede pontificali dejicere non perhorrescerent.

III. *Quod pulsus ab episcopatu monasterium adierit.*

Hac ille gratantissime accepta contumelia, quippe qui jam dudum istos transitorios honores evadere exoptabat, ubi potissimum sanctos viros monasticae conversationis studio fervere constabat, Stabulaus monasterium a beato Remaclo institutum adiit. Quoque Stratae nosceret pervenisse, ut abbatis imperio subesse sibi liceret, expetiit & obtinuit: atque ibidem per septem annos sanctam & evangelicam conversationem in laboribus, in jejuniis, in vigiliis & orationibus, in caritate, in patientia, immo in omni virtutum exegit observantia.

IV. *Qualiter ibi probatus fuerit.*

Cumque nocte quadam, qua tempestas hiemalis subito asperitate frigoris & nivium horrore excanduit, vir Dei, ex carissimo suo illo usu fratrum vigilias in Dei laudibus pergeret anticipare, a manu per festinantis subito calceus est elapsus, atque inquietatus perinde sonitu a patre monasterii est auditus. Itaque statim eum qui taliter fratrum fregisset silentium, admonitus est crucis sub divo positae, nam haec erat ibidem hujusmodi corrigendis excessibus disciplina: nesciens tamen cui hoc imperaret, inflexibiliter addidit sententiam. Hic velocius quam si prospera juberetur, abbatis edicta secutus & ut erat solo indutus cilicio, pedibus nudis, coram cruce, mundo crucifixum carnemque deridens, orans & psallens

(a) S. Theodardi vitam [illegible]

(b) Addita uncinis desunt in altero.

perſeveravit. Stat aſſiduus crucis ante poſitæ, ſtat plane vivens Chriſti hoſtia, offerens ſuaviſſimos odores obedientiæ, dum & obrigeſcente per algore corpuſculo incumbentes fortiter conſtringunt nives, & plaſmatur ex ſublimioribus perfectæ munus procul dubio ac creatori ſuo multo acceptius. Vere eundem ſpiritum hunc noſtrum, & ex hoc jam ſupplicio martyrem inflammatum eſſe crediderim, quo craticulatus ſe Laurentius internus æſtuans, exteriores flammas vigor calcavit. Quorum par fides, uno igne quem Dominus Jeſus in terras miſit, vehementerque ignita ad diſpares pœnas quaſi inſenſibilia reddidit B corpora. Itaque alterum continuo igneo curru tranſmiſit, alterum vero ad majores certaminum labores frigoris immanitas interim parcendo ſervavit. Qui licet propter ſalutem multorum a gloria cœleſti paululum ſit dilatus, non tamen conſortium ſanctis martyribus pretioſa morte, nec multiplici certaminis fructu tandem eſt fruſtratus. Tegunt nive magis quam veſte, ut dictum eſt, ſacratiſſimum venerabilis viri corpus, eo uſque ante crucem manens ſicut & immobile, C dum fratres expletis vigiliis ut frigentia caloribus curarent corpora, in conclave hoſpitium ubi ſe e conferunt, conſideratiſque omnibus, ſolum abbas deprehendit abeſſe beatum Lambertum. Cum alterutrum cauſas requirerent, agnovit a referentibus eum eſſe, qui ipſius juſſu crucem intempeſta nocte adierat, cum pene nudum & diſcalceatum nive & frigore miſerabiliter etiam veſtitu tam deductum cernunt. Currunt ocius, ſacerdotem Dei vix dum agnoſci valens eatraherunt medio illo nivium denſitate, arcuque tacti, ac ſi in mortem rigentes præ frigore, copioſis ignibus D admovent. Non hic multa fratrum & maxime abbatis pœnitentia, ſe reum, ſe ſacrilegum ingeminantis, qui talia in ſanctiſſimum virum judicare præſumpſiſſet. Nec prius abſiſtit ſedulitas fratrum patiens, donec cum Dei auxilio multa adhibendo fomenta, aſſlictum corpus priſtinæ incolumitati redintegrat.

V. Qualiter denuo ad epiſcopatum raptus ſit ex monaſterio, & Teſandriam prædicaverit.

Non multo poſt devotio filiorum Trajectenſis eccleſiæ amiſſi paſtoris, ſed viri dumtaxat ſero reminiſcitur. Tandem detecto jam tyranni impoſitori ſupplantatore, qui indigreſſione oves dominicas per ſeptem annos E vexaverat, dominum LAMBERTUM unanimiter ſibi repoſcunt epiſcopum. Quem diu multumque reclamantem, majori violentia quam antea ereptus fuerat, de monaſterio extra-

A ctum, ad ſedem epiſcopii reducunt, exceptumque egregia hac alacritate ſervientium, hunc pauperum Chriſti triumpho, iterum in cathedra pontificali ſublimant. Tum vero quantam utrique vitæ contemplativæ ſcilicet & activæ perfectionem aſſecutus fuerit, a majoribus noſtris conſcripta evidenter ipſum declarat vita (a), quam hic quia non legere, hæc compendioſo eloquio texuimus, ſumma ne glorioſiſſimum patronum noſtrum, cui multo ampliora debemus, ſilentio præteriiſſe videamur. Teſandriam (b) etenim idolatriæ deditam, conſiderans quam nunc cum ſub uno duos ſtare, ſæva bellatore aggreditur contendere in B verbo, quod eſt penetrabilius omni gladio. Nec mora, annuente Dei gratia, ſilveſtria illa humanorum cordium ſentes exſtirpat, & vaſta incultis, quæ nihil aliud retro quam myricas noverat, ex Domini benedictione cedrum abietem, ſpinam & buxum ſe ſuſcipere lætatur, mediiſque interjectis paludibus ager, dans fructus & infecundis, alius centenos, alius ſexagenos, alius trigenos domino feraliter reddit fructus.

C *VI. Qualiter a perfidis ſit interemptus.*

Talibus virtutum exercitiis ad glorioſum venerat martyrium, quo vitæ ingreſſum, mortis exitum victor invenit. Violatores (c) & pervaſores rerum eccleſiaſticarum duo fratres aliqui ex propinquis ſancti Lamberti, ipſo neſciente, interficere, quod Dodo principum eorum eodem tempore præpoſitum in domo regis, non alias quam in ipſum epiſcopum ſententiam eſſe vindicandum, collectiſque non paucis ad hoc facinus militum copiis, ut pontificem cum ſua domeſticorum manu tunc forte Leodii commorantem, D ut lupus in oves illiſit, & primo diluculo domum perſiliit, quam videre nonnulli tota illa nocte cœleſti lumine inſtar domineæ crucis magnum audaciſſimis præſumentes armatorum cuneo obſidione. At vir Dei intrinſecus ſomno, cui poſt vigilias feſſa membra reclinaverat, improviſo tumultuantium fragore expergiſcitur. Statimque nihil remiſi vel contra moliri quærens, cum & poſſet, ſtudebat enim quod bellatores Chriſti exemplo magiſtri tam moriendo quam pugnando norunt vincere, totum corpus in oratione proſternens, pretioſam conſtantiſſime operitur mortem. Nec mora, adverſarii ex omni E parte parietes domus irrumpentibus, multi ante paſtorem trucidantur ferro ad cœlum præmittuntur martyres, tandemque ipſe pater venerandus ut erat ſolo ſtratus, lethali eſt vulnere confoſſus, ſicque cum oratione ſpiritum exhalavit vitæ. Nec eſt dubitandum quin ſan-

(a) [illegible]

(b) Teſandria eſt regio quæ a Trajecto [illegible]

(c) [illegible]

ſtam martyris animam exceperint laudes angelicæ, cujus cadaveri non defuerint cœleſtes exequiæ: quæ eo loci ubi primum ſepulturam habuit, videlicet Trajecti, ab idoneis teſtibus ſunt comperta. Dodo autem immaniſſimi perpetrator ſceleris, turpiter egeſtis inteſtinis, ante completum annum vita privatus, æterna morte eſt damnatus. Ceteri nihilominus omnes, qui cædi antiſtitis interfuere, alii inter ſe dimicantes ſe ipſos interemere, alii a dæmonibus vexati miſerabile ſpectaculum divinæ ultionis in ſe hominibus præbuere. Poſt aliquot autem annos ſacerdotibus multiſque aliis Deum timentibus revelatum eſt a Domino corpus ſacratiſſimum in locum paſſionis, ſcilicet Leodium, transferri debere. Quod fideliſſime a beato Huberto ſucceſſore ejus eſt adimpletum: nam effoſſum humo ſacratiſſimum corpus non corruptum & miris odoribus reſperſum repertum eſt, levatumque inde in feretro, in locum, quo nunc colitur, cum omni eſt honore deportatum. Ubi inter eundum, per illuminationem cæci, & claudi curationem, martyris ſui virtutem Dominus confluentibus undique turbis dignatus eſt amplius declarare. Ex quo innumera ad tumulum ejus, tum ante nos, tum noſtra memoria oſtenſa ſunt miracula, quæ pro ſui numeroſitate minime ſunt conſcripta. Quomodo vivit ille ubi vivit, qui tot miracula vivit, ubi corpus mortuum requieſcit? Non ergo pigeat ſanctam Coloniam, multis martyrum millibus inſignitam, etiam hunc filiæ ſuæ venerari patronum: ut cenſeat ſe ei debitricem apud Deum in præſens eſſe, qui tanti fuerit apud eam, quæ ſui urbis præſidet, eccleſiam.

[a] VII. *Item alia de eodem opuſc.* (a)

Huic beatiſſimo viro teſtimonium perhibet Regino abbas Prumienſis, ita ſcribens inter cetera in chronicis ſuis, quæ a primo Incarnationis Dominicæ anno uſque in nongenteſimum octavum ejuſdem Domini annum extendit: « Tempore, inquit, Vigilii papæ habita eſt ſynodus Aquileiæ contra hæreticos, qui beatam Mariam ſolum hominem, non Deum hominem genuiſſe affirmabant: in qua ſynodo catholice inſtitutum eſt, ut Maria ſemper virgo Theotocos diceretur, quia non ſolum hominem, ſed verum Deum & hominem genuit. Ea tempeſtate claruit Lambertus Tungrenſis Eccleſiæ epiſcopus, qui dum regiam domum zelo fidei gloriæ accenſus increpaſſet (ut habet alterius adhuc ſcripturæ relatio nobis a prioribus relicta,) rex Pippinus eam temporis monarchiam regni tenens, ſororem memorati Dodonis legitimæ conjugi pellicem induxerat, & ſuadente diabolo, illicitos amores illicito poſtpoſuerat: pro qua re hoc ſolus auctoritate ſacerdotali principem publice adulterii arguere non reformidabat, & nunc minitando terrores divini judicii, nunc honeſtatem legalis thalami commendando, & contra turpitudinem adulterii deteſtando, hoc apud ferocem ejus animum vir apoſtolicus effecerat, ut jam jamque minus in fornicaria inſaniret. Quod ubi illa primum perſentiſcere potuit, furore ſimul & libidine æſtuans, quaſi Jezabel in Heliam, vel Herodias in Johannem, fratrem gemebunda ad ſe [illegible] a ſacerdote ſibi dictam memorat, inſtinctu ejus averſum a ſe regis animum, mori ſatius eſſe quam tam honeſtis ignibus privari, cum de decore ſuo ſit ut ſacerdos intereat, nullum poſthac regalis thalami fore diſſidium. Bibit ille tranſlatum a viperea ſororis lingua ab eo pectore venenum: armat ſtatim ex domeſtica regiæ domus ad necem epiſcopi milites militarios, & miſer, dum in ſacerdotis necem crudeliter graſſatur, neſcit quia ſibi æternam mortem, illi fuſcis laborum & perpetuam parat vitam. » Hanc paſſionis ejus cauſam ſcriptorem vitæ ipſius ideo tacuiſſe arbitror, ne, ut fit, eorum (b) incurreret offenſam, quorum majores tali notati eſſent infamia. [b] Cujus vitæ ſanctitatem & glorioſæ paſſionis dignitatem cum & rerum experimento & auctoritate tot teſtamentorum approbemus, cum confidenter Chriſtianæ religioni perſuadere audeamus hunc vere eſſe angelorum concivem & martyrum coheredem, quem glorioſa Dei genetrix apud nos in majori eccleſia, atque omnibus quæ ad illam videntur appendicia ſuo dignatur conſortio.

VIII. *Quod in Bavaria & pago Wirceburgenſi ad memoriam ejus frequenter fiant miracula.* (c) [c]

In diverſis profecto terrarum partibus, ubi in honore & memoria venerandi martyris oratoria habentur conſtructa, pro ejus meritis frequenter fiunt miracula: ut liquido conſtet fidelibus nihilominus ejus preces vigere, ubi cineres ejus cernuntur abeſſe, quam nobiſcum ubi præſens eſt corpore. Eſt in Bavaria lacus qui quamdam infra ſe inſulam blando ſtagnantis aquæ alambit circuitu. In hac in honore beati Lamberti unum eſt monaſterium, quod ab anteceſſoribus domini Piligrini Colonienſis archiepiſcopi ibidem cum clauſtro & officinis monaſterio neceſſariis conſtructum, & opulentiſſimis prædiorum reditibus ab eiſdem eſt ditatum: ubi quod ſæpiſſime ad memoriam ſancti martyris & epiſcopi noſtri miracula Chriſti fiunt, frequenter audivimus. Haud longe ab urbe *Wirceburg* vicus cognomento *Dietelmhuſen*, ce-

(a) [illegible]

(b) Caroli Martelli & Alpaidis Pippini principis concubinæ [illegible]

(c) Hoc caput omnino deeſt in editis.

eccleſiam habet in honore ejuſdem ſancti martyris, ad quam in anniverſario paſſionis ejus undique confluere conſuetudinem habent provincialium frequentiæ: atque hæc copioſa frumenti, vini & pecorum convehere ſancto martyri xenia. Dumque devote ſtudent offerre carnalia, præter inviſibilia animarum adminicula ſæpiſſime læſorum quacumque parte corporum etiam ſeſe gaudent inde ſe referre medicamenta. Teſtis eſt dominus Tietcewardus (a) epiſcopus, & quotquot ex illis partibus ad nos venire ſolent clerici ſive laici.

[b] *Quod apud Loveniol in memoria ejus contigerit* (b)

Nec inter hæc prætereunda eſſe arbitror quædam de miraculis ejuſdem ſancti martyris, quæ me ante biennium a preſbytero quodam nomine Warino contigit audiſſe. Poſſeſſiuncula quædam eſt hujus eccleſiæ nunc contigua oppido quod Lovanium nominant, diminutivum ex ſuo nomine eidem villulæ indidit vocabulum: cognominatur enim *Loveniol*. Continetur in eadem poſſeſſione eccleſia, quæ ut ex lignea antiqua patrum religione diu eſt ſervata, parietes nunc minores meliorare ſtudent cæmenti & lapidum ſtructura. Referebat memoratus preſbyter ſe multa audiſſe & vidiſſe in eodem loco Chriſti Domini miracula: quæ cum majori ex parte memoriæ exciderint, pauca quæ in mentem veniunt, ſtrictim ſtatui memorare.

IX. *De equo in rabiem verſo.*

Pullus equi indomitus aliquando ad parietem ipſius Eccleſiæ latera confricabat; ſtatimque in rabiem verſus, non multo poſt cecidit mortuus.

X. *De quodam qui pedem foribus Eccleſiæ illiſit, & putrefactum amiſit.*

Adoleſcens temerarius puellam quamdam opprimere volens, rapido curſu poſt illam fugientem ferebatur. Illa pernicibus plantis inſequente diu fatigatis juvene, alium evadendi locum minime inveniens, memoratam eccleſiam confugit, fores diligenter excluſit. Quam ille celeriter inſecutus, ut erat amore ſimul & furore exæſtuans, cum maximo impetu pedem ejuſdem ſacris foribus impegit, ignotumque an fores perfregerit: ſed pes pro tanta temeritate tam graviter colliſus eſt, ut deinceps per annum integrum quotidie excreſcente affectus dolore, tandem putrefactus & miſerabiliter a junctura tibiæ ſejunctus ceciderit: ſicque miſer ille evidens omnibus ſpectaculum dedit, ſacra loca non reverenti quantum ſit periculi.

(a) Theoduinus ſeu Thiedo [illegible] epiſcopus [illegible] ut ſcribit Albericus in chronico, unde [illegible] Lovan in Brabantia.

(b) In [illegible] caput [illegible] ab initio.

XI. *De eo qui vomitu furtum prodidit.* (c) [c]

Plebs ejuſdem parrochiæ, ſicut & vicinarum circa regionum, ſolent quæcumque poſſunt alter alteri ſubripere: annonam, veſtem, ſeu quamlibet aliam ſupellectilem, ubi aperte nequeunt, latenter involare, pecudes ſibi abigere: de cetero nec bannum ſacerdotis, nec terrorem alicujus poteſtatis, qui ejuſmodi ſceleribus prohibendis rarus, immo nullus eſt, reformidare. Factiolus quidam unus de talibus, porcum vicino ſublatum cum aliis ſimilia ſecum actitare ſolitis, coxerat & comederat: poſtera die quæ Dominica habebatur, populo ad Eccleſiam concurrente, iſte, licet facti conſcius, propius altaris cancellos impudenter, unde omnium oculis contiguus eſſet, aſtitit. Proclamatio ad preſbyterum de ſublati porci damno profertur: ſtatimque ab eo, ſi quis ejus rei in facto ſeu conſcientia reus ſit, bannitur. Diſſimulante illo videlicet prædone, & aliis facti conſciis, conclamat plebs omnis cum ſacerdote, orans ut omnipotentis Dei miſericordia propter præſentem ſanctorum memoriam talium prædonum diu non ſineret homines latere nequitiam. Vixdum hæc verba compleverant, cum ecce prædo ille temerarius abjuratam cum obſcœno vomitu cœpit prædam rejicere. Namque ferunt quod videre multa ſuillæ carnis fruſta cum parte pedis, quæ pridie conſumpta, jam digeſta eſſe poterant, ore ejus effluere. Turpiter factum turpi prodentem nauſea expellunt ab eccleſia, nec abſiſtunt donec evidentius fateatur ubi, quando, quocum eumdem porcum abegerit. Pro hujuſmodi miraculis Domini non parva eidem loco ſervatur reverentia, nihilque indecens, quod multum ſit, circa eamdem eccleſiam, ſive atrium ejus credunt poſſe contingere. Idem preſbyter ovibus ceteriſque pecudibus ſuis idem atrium, propter timorem vicinorum prædis inhiantium, ad paſcua pervium fecerat: ſed eorum animalium aliquod diu vivere poſſe, propter quod callem illicitum ſæpius per atrium triviſſent, negabat.

XII. *De contracto manifeſte erecto.* (d) [d]

(Liceat adhuc ad laudem & gloriam Domini, martyris ejus pretioſi unum enarrare, cujus noſtra memoria geſti in præſenti eccleſia, ubi venerandum ejus requieſcit corpus, tot eſſe poſſunt teſtes, quot qui hoc idem videre ſunt ſuperſtites.) Adoleſcentulus quidam a primis poſtulare annis eccleſiam & quocumque procederemus, cum ſcabellis perrepitare, & continuis ſeptem annis erga ligna poliſanda, oſſa ſe-

(c) Hujus capitis initium & finis in aliis codicibus deſiderantur, [illegible].

(d) Initialis parentheſis deeſt in [illegible], [illegible].

tanda & referenda ſedulus eſſe ſolebat: quotidie ex fraternarum ſtipe eleemoſynarum alebatur, nec aliunde vivere noverat. Unde contigit, cum inter fratres ſermo incideret de gyrovagis quibuſdam, ſigna in ſe facta mentientibus, ut ſi ille erectus foret, ſine dubio hoc credi debere aſſeveraretur: quippe qui pro nimia ſimplicitate nedum aliquid fingeret, longe prius ſciat quam fallere poſſet. Taliter apud nos ſeptem paulo plus minuſve converſatus annos. Quadam vice, ſicut erat hilaris & ad exhibenda talia agilis, ſed cetera omnino claudus & debilis, ad menſam fratribus occurrere feſtinans, cryptam in qua ſancti martyris eſt mauſoleum, pergit claudere. Venitur ad ſiniſtri lateris oſtium, cui dum ſummis tantum articulis peſſulum obdere attenderet, ſentit paulatim laxari tibias, & coxas diſtingui, adeo ut non jam articulorum extremitatibus ſubrigi, ſed ſic ſe ita poſſe crederet, ut totus in directum ad hoc valeret aſſurgere. Miratur ac ſtupet ſimplicitas adoleſcentuli novam in ſe recte incedendi potentiam: nec unde hoc ſibi contigerit intelligere valens, neſcio timore an pudore rem nulli publicat, ſed itaque incedendum ſcabellis aliquamdiu, multo nunc, quam ante vere debilis, imperfectior: ac tandem ex matriculariis quemdam ad ſe ſecreto advocans, eidem quid donante Deo poſſet, oſtendit. Ille primum prae pavore rei inuſitatae fugiens, ſed mox inde reſumptis viribus rediens, tempus & ordinem curationis inquiſivit, illo ſimpliciter narrante, cognovit, nobis narravit, & ex illo ſcabellis in virtutis teſtimonium ante martyris tumulum derelictis, non illos, baculo ſuſtentante, didicit regere greſſus. Contractum prius & poſt erectum vidimus: aliquantis cum poſtea annis viviſſe vidimus: ſcabella in teſtimonium virtutis retinemus. Haec ideo non dicimus, ut quotidiana Dei in nos ob ſancti martyris meritum beneficia enumerare velimus, quae tot ac tanta ſunt, ut humanus ea vix comprehendere valeat animus: ſed ut his qui nova & inaudita mirari conſuevere, ſatisfaceremus, & ut nova memorando ad diligenda quotidiana ſtudioſorum ſollicitudo excitaretur.

XIII. *Oratio ad ſanctum Lambertum.*

Jam ad te noſter vertatur ſermo, martyr Chriſti inclyte, ſervulorum preces ac adverſis objecto.

Tu fonte evangelico majorum rigans pectora, terram ſimul pretioſo ſanguine irrigaſti. Spiritus coelum poſſidet, terra ſervat cineres: nos eoſdem veneramur, quo terra & caelo ſummus, ut peccata ſervulorum, quae exſuperant arenas numero & pondere, tuo precatu deleas. Per eum, quo hanc eccleſiam fundaſti, paſtor, ſanguinem, quoque ipſam ex minimis ferme exaltaſti muneribus, oramus: quod emeriſti, plus tuere precibus, non patiaris augeri ſordium ex ſedibus. Sacra hoc majorum, moribus prudentium, ſcientia pollentium, rem auſi ſunt publicam: non minores ſufficiat talium vel longe ſequi veſtigia, ſub te patre, te tutore, teque duce gratulari. Nulla in fratrum animis peccati contagio ſinas eſſe inoculatam: ſed & ſi qua mortalitate eſt contracta, patrocinio tuo ovili rurſus dignam eſſe facito. Repelle primum turgidam cum livida ſua ſuperbiam: abſit ira, abſint odia, nullum locum in fraternis cordibus habeat diſcordia: foras pugnae, intus ritae, tuo interventu omnia ſint pacata, fugiat cum ſodalibus turpes ebrietas: cedant & invicem pugnantia luxus & avaritia. Cedat & libido animarum multa ferens naufragia: obtine, quaeſumus, prece tua, tibi ſervientibus, a Deo veram cum patientia benignitate humilitatem. Caritas non ficta in nobis cum fraterna regnet concordia: pax interior exteriora bella devincat, cum ſincera ſobrietate adſit cibi ac operationis caro, Dei adjutorio, caſtitatis colomnetur legibus. Pro ambitu terrenorum, appetitus vernat coeleſtium: pro amore praeſentis ſaeculi numquam dormitet horror judicii. Praedones terrarum retunde validos, multoque magis hoſtes inviſibiles: illi enim necant animam, hi niſi exteriora tollunt, nil agunt amplius. Neminem de grege tuo *Behemoth* illius crudeliſſimi belluae deprecamur ſuis gutture abſorberi: ſed ſi quem tuorum dentibus arripuerit, eum pro tuis meritis circumplectentis armillae gratia per maxillae foramen aberret. Ora pro ſpiritibus eorum, quos tibi hic in eadem eccleſia Dominus congregavit retroactis temporibus: ora poſtremo pro omnibus, & etiam univerſae carnis ingreſſis, & modernis qui eodem tendunt, & ſequentis aevi poſteris, ut omnes ſimul ab auditione mala liberemur in adventu judicis, ut hoc poſſis apud primogenitum ſuum adjuvet te Theotoce optima, namque debet tibi ſiquidem tecum ſervulis. Concedat nos idem veſtris meritis ſic ita ſibi vivere, ut placatus nobis appareat in noviſſimo die diſtricti examinis, qui te cum aeterno Patre & Spiritu ſancto vivit & gloriatur per infinita ſaeculorum ſaecula. Amen.

Jam dudum longius a ſuſcepti operis intentione evagati ſumus: petita venia ad propoſitum redeamus.

XIV. *De ſancto Huberto.*

Igitur ſucceſſit ſancto Lamberto venerabilis pater Hubertus in ordine epiſcopali ſucceſſionum, cujus vitam qui plenius noſſe volunt, ad vitam ejus quae virtutibus plena apud nos habetur deſcriptam (a) recurrant. Sed ne nos cum ſilentio praeteriſſe videamur, tantum de eo dicamus quantum ſcientibus non [a]

[a] Extat apud Surium tom. 6. ad diem 3. Novembris.

ſe oneroſam, nec omnino ignorantibus obſcurum. Hic cum oſſibus beati Lamberti Leodium tranſtulit ſedem epiſcopii, quæ catenus habebatur Trajecti. Ipſe primum in humili Leodio, Deo opitulante, religionis poſuit fundamentum, unam tantum eccleſiam ordinando, eamdemque pro temporis opportunitate fabricis ceteriſque inſignibus adornando. Jus civile oppidanis tribuit, vitam & mores ipſorum diſciplinæ fræno compoſuit; libram panis, libram vini modiumque, quæ nobiſcum perſeverant uſque hodie, ſapienter conſtituit. Tandem multis virtutibus plenus, in ſenectute bona migrans ad Dominum, a ſemet dedicatam in Eccleſia, quæ nunc eſt Apoſtolicorum principis, apud nos accepit ſepulturam. In qua cum poſt ſeptuaginta annos corpore jam futuræ reſurrectionis gloria demutato inveniretur, obtentu Ludovici filii CAROLI MAGNI in pagum Arduennam eſt tranſlatus, ibique tatis amplis redditibus fidelium devotione oblatis, proprium illi conditum eſt monaſterium.

[a] XV. *De ſancto Floreberto.* (a)

Poſt hunc triceſimus primus epiſcopatum ſuſcepit FLOREBERTUS, dictus quidem, ut vulgatum eſt, ſancti anteceſſoris filius: quem ſi carnalis idem pater ante ſanctæ rei gionis generaverit habitum, nihil de dignitate derogari poteſt alterutri. Sin vero ſpiritualis alter alteri pater erat filius, nihil obeſt, immo prodeſt multum, ſpirituales filios, ſi boni patribus contigerit ſuccedere. Hujus corpus cum PETRO & ANDOLETO, qui occiſi ſunt cum beato Lamberto, uno compoſitum eſt ſepulchro.

XVI. *De aliis ſeptem epiſcopis.*

[b] Triceſimus ſecundus ſedit (b) FULCARIUS: triceſimus tertius AGILFRIDUS, ad quem Carolus magnus Deſiderium Italiæ regem Leodium miſit in exilium. Cui ſucceſſit triceſimus quartus GERBALDUS. Poſtque illum triceſimus quintus ſuſcepit epiſcopatum WALCANDUS, cum anno quarto, qui eſt ab Dominica Incarnatione octingenteſimus quartus decimus, Carolus diem clauſit extremum. (c)

[c] [d] Walcando ſucceſſit (d) EILARDUS in ſede triceſimus ſextus: triceſimus ſeptimus HARTGARIUS.

[e] XVII. *De Francone epiſcopo.* (e)

Triceſimus octavus poſſedit FRANCO Leodienſis a Francho tranſvectam epiſcopalem cathedram, quam ibidem circiter quadraginta octo annos prudenter regere ſtuduit inter aſperrimas fluctuantis ſæculi procellas. Hujus enim tempore legimus diram Normannorum gentem cum duce ſuo crudeliſſimo Godefrido a tranſmarinis partibus noſtros fines irrupiſſe, & ex Oceano quidem in Rhenum, partim in Moſæ alveos ſubito tantum evolaſſe exercitum, ut relicto in fluviis navigio, incredibili pedum velocitate utrobique terras percurrerent; & vaſtantes omnia cæde & incendio, illæſi quoque vellent iterum ad naves verterent. Adeo neſcio quis terror durae ... [illegible] animos eorum, quibus eſt cordi armis libertatem tueri, invaſerat, ut nullam in armis ſpem ponentes, ſervire quam rebellare mallent. Sed & ſi quis tale aliquid tentaſſent, numeroſam noſtratum copiam paucis eorum ſæpius turpiter terga dediſſe compertum eſt. Huic tantæ moeſtiæ inviſiſſimam retro Lotharingiam principi LOTHARIO crimen involvit; qui dum honeſtos legitimæ uxoris amores illicitis concubinæ poſthabuit, ipſos, quod dictu nefas eſt, ſacerdotes in perniciosiſſimum erroris ſui inevitabiliter præcipitavit conſenſum. Namque adulterinam convocantes ſynodum, falſis dant locum accuſatoribus ut reginam Tietburgam arceſſant adulteriæ. Illa dum contra quærit excuſare, ac ſi ſcortum repulſa, regali indigna judicatur thalamo, mœcho diſſimulante, & ſcelus tam duplicatum occultante, quod quaſi tuſtaretur judicio epiſcoporum dimiſſe ſe priſcam conjuge. Nec multo poſt a legalibus thalamis inuſto facto divortio, non celat mœchus, quod maligno corde machinatus fuerit: cum Waldrada enim turpi voluptatur adulterio. Auditur hoc Romæ: nuncius ſtatim huc a beato Papa NICOLAO mittitur, qui diligenter omnem rei veritatem inveſtiget. Venit ergo reſponſalis domni apoſtolici: ut auditum Romæ fuerat, ita verum eſſe reperit: archiepiſcopos GUNTHARIUM Colonienſem, THIETGAUDUM vero Treverenſem tanti mali fautores deprehendunt ſimul & auctores, qui Metenſem ſynodum turpiter regalium nuptiarum injuſto ſordaverint diſſidio. Convocantur Romam, cogente apoſtolica auctoritate, cum Lothario rege archiepiſcopus uterque. Rex de injuſto legalis matrimonii diſſidio inſimulatur; rex ſe eſſe laicum, canones ignorare confitetur, ſed ſuper hoc in omnibus ſe epiſcopali paruiſſe judicio. Conjuge amiſſa, non negat ſe duxiſſe aliam, eo quod ita juvenilis calor ætatis popoſciſſet. Quid ultra memorem? Thietberga legitime debere eſſe regina, altera, Waldrada ſcilicet, adjudicatur adultera: archiepiſcopi qui hujuſmodi flagitio aſſenſum dederant, ſacerdo-

(a) [illegible] 16. Aprilis [illegible]

(b) [illegible] in epiſtola Zachariæ papæ ad epiſcopos [illegible] Leodienſem epiſcopatum adminiſtravit Walcandus.

(c) Walcandum [illegible] Ludovicus Pius, nec eſt [illegible]

(c) [illegible] privilegium quod [illegible] Chapeavilla [illegible] Walcando epiſcopo [illegible]

(d) [illegible]

(e) [illegible]

tali dignitate privarentur, sed contemnunt infelices, rex & alter archiepiscopus, Guntharius videlicet, apostolicam auctoritatem. Res enim contemnunt memorandum, quod si dum legitimæ reginæ se servaturum spoponderat, & volutabro potius delectatur adulterii, sic præsumtuoso fastu divinum audet celebrare officium. Ob quam rem illi ambo, eisque consentientes anathemate damnati sunt ab apostolico. Hujus causa reatus adeo miserum fecit Galliæ populum, ut sicut supra memoravimus, Dei omnipotentis ira barbaram Normannorum gentem omnino sineret pervadere nostratibus. Tandem divina ultio regem ferit cum archiepiscopo. Nam dum fidei veniam ab apostolico quærunt, atque inde humanitatem summi sacerdotis experti, redeunt, in terra Italiam peregrini pereunt. Ea tempestate aiunt nostrum episcopum Franconem non leviorem [illegible] indigenis vastata ab ceteris prædonibus, tandem pro defensandis ecclesiæ rebus, pro viduarum & orphanorum causis in libertatem vindicandis arma sumsisse, in barbaros hostes sæpissime fortiter dimicasse, donec a tanta perversorum peste cum Dei adjutorio patriam liberavit. Et quia pro hac necessitate crebro humani sanguinis effusioni interfuerit, memorant quod ipse spontaneus se officio altaris abdicaverit. (a) Ipse [illegible] hanc nostræ ecclesiæ contulit Lobiensium abbatiam Lobiensem & præposituram Fossensem adquisivit (b) quem omnipotens Dominus, ut pius pater, flagello suo corripere voluit, & quicquid sibi in eo displicebat ad purum excoqueret. Nam ante finem vitæ diutino corporis tangitur languore, animæ, ut credimus, integratur sanitate, quam multis tribulationibus auream cælestibus apothecis credimus reconditam. Domus sanctæ Mariæ & sancti Lamberti terræ creditos ejus servat cineres. Circa idem tempus cathedra Coloniensis per septem annos pastoris expers, vastata a Normannorum rabie urbe, & ecclesiis sanctorum, cæde & incendio, propitiante demum divinitate, Willebertum suscepit archiepiscopum. Cujus tempore domus sancti Petri, quæ adhuc ibidem præsto est, ab ipso & ab aliis compluribus episcopis est dedicata, ubi pridie quam dedicaretur ingentes dæmonum strepitus sunt audite conquerentium se a suo propelli habitaculo.

XVIII. *De Stephano episcopo & Richario.*

Tricesimum nonum habuimus Stephanum, (c) qui eo quod Metensis ecclesiæ fuerat canonicus & protomartyris Stephani de inventione ipsius quæ cantantur responsoria edidisse dicitur. Verum ut de incertis taceamus, idem vitam sancti Lamberti simpliciter antiquitus dictatam, urbano sermone expolivit facetius, & responsoria quæ in solemnitate ejus cantamus composuit, scribens ad dominum Hermannum archiepiscopum memorati Willeberti successorem. Idem ipse responsoriorum, quæ de sancta Trinitate cantantur, auctor fuit, quod nos quidem ignorabamus, credentes quod fama habebat, nescio quem Hucbaldum ipsorum fuisse compositorem; sed intra hos fere decennium, dum aliquæ in armario revolverentur cartulæ, insperato una ex his inventa est a successore prædicti venerabilis Stephani nomine Richario edita, cujus exemplar, ut fidem adstruat nos omnibus quicumque rei hujus veritatem scire volunt, non abs re credidimus huic inserere opusculo, quod in hunc modum continetur.

Exemplar testamenti, in quo testatur Richarius, Stephanum condidisse responsoria de sancta Trinitate.

Omnibus sanctam Trinitatem confitentibus, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Patrem plenum Deum in se, Filium plenum Deum a Patre genitum, Spiritum sanctum a Patre & Filio procedentem, non tamen tres Deos, sed unum Deum, Richarius Tungrensis ecclesiæ episcopus gratia vobis & pax a Deo Patre & Filio ejus Domino nostro Jesu Christo & Spiritu Sancto.

Si aliquid utilitatis vel ædificationis in ecclesiasticis rebus nobis commissis ordinare valemus, quantocius accelerare debemus. Ideirco noverit industria fidelium tam præsentium quamque futurorum, quod venerabilis vir præcessor noster Stephanus in honore sanctæ Trinitatis quædam responsoria cum antiphonis nocturnalibus sive matutinalibus, necnon vespertinalibus, totumque ad plene officium dulcissimæ modulationis stabilire curavit, credens sibi suæque ecclesiæ liquido profuturum, si ei debitas laudes specialiter deferret, cui nihil aliud vere minus placet, quia semper est quod est, cui proprium est, quod semper [illegible] est, cui idem vivere & intelligere. Hanc quoque sententiam vestigia supradicti fratris sequentes curavimus quoddam oratorium in ecclesia sancti Lamberti, ubi ipse quiescit, struere, atque in eo altare statuere, quatenus a cunctis fidelibus Deus & Dominus vera & sempiterna unitas in substantia ubique fi-

(a) [illegible] Lobiensem [illegible]

(b) [illegible] *apud Martene Ampl. Collect. tom. IV.*

[illegible]

(c) [illegible]

» dulacet adoretur, quod una ſubſtantia eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tamen in honore ipſius ſanctæ Trinitatis dedicare maturavimus.

Sequitur deinceps ejuſdem fundi ad idem altare traditio, unde ut dudum conſuetur, luminaria, & reliqua divina ſervitutis paginæ adimpleantur ſolemnia, quæ hic interponere ſupervacuum æſtimavi. Actum eſt hoc Leodii ſub die decimo ſexto Kalendas Decembris, anno Domini nongenteſimo triceſimo ſecundo, indictione quinta, regnante Henrico rege glorioſiſſimo, anno undecimo.

Sed ad propoſitum redeamus. Idem venerabilis vir Stephanus nonnulla ſanctæ eccleſiæ contulit utilia, ex quibus eſt libellus [a] (a) ille, in quo unicuique tempori congruas per totum anni circulum compegit lectiones, cum reſponſoriis, verſiculis & orationibus quas collectas vocant, juxta rite canonicas recitandas, ſcribens memoratum codicem Roberto Metenſium epiſcopo.

XIX. *Item de Richario epiſcopo.*

Migrante autem illo feliciter ad Dominum, paulo ante dictus Richarius ex abbate Prumienſi nobis epiſcopus eſt ordinatus. [b] (b) Hic eccleſiam in qua ſanctus Hubertus primus requievit, ampliavit, & in honore apoſtolorum principis conſecravit, deputans illic tantum prædiorum, unde uſque nunc triginta fratres canonici victum & veſtitum habent ſufficientem.

XX. *De aliis epiſcopis.*

Hic quadrageſimum primum Hugonem [c] (c) habuit ſucceſſorem. Hugoni ſubrogatus eſt quadrageſimus ſecundus Farabertus ex abbate Prumienſi. [d] (d) Poſt hunc Ratherius genere noſtras, a Veronenſi epiſcopatu primum dejectus, in ſedem Leodienſem adſcitur pontifex quadrageſimus tertius. Nec tamen uſque in finem vitæ ſuæ ejus honore eſt potitus. Nam dum in mores hominum tam ſe ipſos quam dictis invcheretur æquo mordacius, hoc non ferente potentum inſolentia, a noſtra ſede nihilominus dejicitur; indeque ſibi aliquanta epiſcopii ad tempus vix acquiſita, quadrageſimo quarto locum dedit Baldrico. Domni Ratherii nonnulla apud nos multo ſale condita habentur [e] (e) opuſcula, quæ hodieque auditorum conſcientias acerbe ſolent confricare.

XXI. *De Everaclo epiſcopo.*

Baldrico poſt paucos adminiſtrati epi- A ſcopatus annos defuncto, Everaclus Caſſipene Veronæ præpoſitus, quæ vulgo Bunna dicitur, quadrageſimus quintus nobis conſtituitur epiſcopus, annitente Brunone archiepiſcopo, eodemque fratre, duce, cum providentia tunc temporis intererat univerſis hujus regni negotiis diſponendis Ottone primo imperatore circa Italiæ regni partes occupato. Hic cum eleganti ingenio probitate, liberali apprime honeſtatis ſcientia, cum jam pridem apud illos temporis noſtrates fundatus liberale ſtudium cum me- B moria aboleviſſet, ille ſcholas per clauſtra ſtabilire curavit, quas ipſe vix ſibi non indignum duxit frequentare, lectiones manuculis tradere, & quod minus in lectione intelligerent, benigniſſime identidem inculcare, ſpondens quæ non tam facile paterent intellectui, ſe eis velle enucleate enodare. Si quando autem contingeret eum, aut ad palatium, aut in expeditione in longius ab hac urbe diſcedere, quos reliquiſſet ſcholarum magiſtros litteris animare, ipſis crebro dulci carmine alludere ſolebat, adeo ut cum præſens congaudere non poſſet, ut erat im- C perialibus edictis obnoxius, ſæpe ab Italia, a Calabria ut caros filios ad ſtudia accendebat. Nec ante a tam præclaro labore deſtitit, donec multos ex rudibus tam prioribus quam ſecularibus diſcipulos brevi perfectos redderet. Et quia paulo ante mentio incidit Calabriæ, quoddam quod ibidem contigit illo præſente non pigeat memorare.

Imperator cum exercitu longe per agros diffuſo Calabriæ fines tenebat, cum ecce repentinum omnes ingenti pavore ſolis percutit deliquium. Namque ut audivi referen- D tem dominum Veronæ epiſcopum, cum multum diei ſupereſſet, videre deficiente paulatim ſole, cum adhuc maturum foret, diem quaſi jam veſperaſcentem ingreſcere, & ceu ſub noctem greges pecorum a paſcuis ſtabula ... atque ... petere. Unde noſtrates, qui ibidem ſorte tunc aderant, incredibili pavore perterriti, nihil aliud quam diem judicii putant imminere; & valida armatorum manus, quæ multas urbes egregiis viribus excidiſſet, multoque ſæpe ſanguine populos ferro perdomuiſſet, hanc autem ſuſpicionem de ſe noſtra in tantum expa- E vit, ut incredibili anxietate diverſas quaſi tutandæ vitæ exquireret latebras. Sic alii vaſis vinariis, alii ciſtis, alii ſub carris corpora ſeſe recondunt, quiſque pro lucro reputat, ſi quod pro hac ineluctabili nocte ſibi reperire queat latibulum.

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible] Tervanum [illegible] abbatem ſubſtitui epiſcopum.
(d) [illegible]
(e) Ipſius opera edita ſunt a Dacherio noſtro Spicilegii tom. [illegible]

Stupet ſuper hoc prudens antiſtes, non de accipitris volatu, quem naturaliter talia operari noverat ratione, ſed de irrationabili tot virorum fortium formidine, quem nimirum terrori fore in [illegible] hoſtibus in quorum modo [illegible] naturalem [illegible] ab illo [illegible]. Sicque ut in ſuo quiſque caſtris non parvo, ceu putabant, letali diſcrimine, [illegible] ſanguinis ipſe [illegible] acclarare, [illegible] admonere ſtudebat, arguens prudenter ſen[illegible] qui hoc orti fuerint majoribus, quorum [illegible] aliquando rerum aſperitatibus [illegible], quique ipſi duritiebus ſæpe ſuperandis aſſuefacti fuerint, ex hoc naturali [illegible] animi tam facile labefactari potuerint. Fortiſſimi [illegible], bellatores qui per multa periculorum [illegible] egregio veſtro nomini inſignes [illegible] victorias, ſurgite, quæſo, nil timentes, ſurgite, virtus robur, quod [illegible] amiſiſtis [illegible] naturales elementorum [illegible] vicia [illegible] de via [illegible] nullus de [illegible] cum hoſte, [illegible] cruor [illegible] vulnere [illegible] hunc [illegible] tenebræ, quas paululum poſt [illegible] lumine, [illegible] omnia.

Tandem hoc verbo expergefacti vano terrore ſopita tot heroum pectora, [illegible] poſt paulo [illegible] urbem [illegible] in proprium retormari ſtatum. [illegible] terra redditum, quem paulo ante [illegible] trepidantibus animis ſpectaverant ablatum, [illegible] horrea poſtmodum [illegible].

Multa idem epiſcopus a ſuis ſæpe perpeſſus, cum retribuere poſſet, cum patientia ſuperavit, nil [illegible] pro injuria ſua volens reddere vindictam. Unde contigit ut dum cives Leodicenſes domum ejus [illegible], & [illegible] Wormaccenſis [illegible] monte, quo nunc eccleſia ſancti Martini ſita eſt, uſque in Moſam [illegible] æquanimiter ferens, nullam adverſitatem pro hac temeritate [illegible] quæſivit & quamvis [illegible] moleſtias & multa [illegible] anguſtia, quippe qui a [illegible] epiſcopo appendicium privatus eſſet [illegible], duas tamen nobis condidit eccleſias, quarum unam in beati Pauli, alteram in beati Martini honore conſecravit, ſingulis [illegible] fratres canonicos deputavit, tertiam in honore beati Laurentii cœpit, ſed non perfecit. Cujus corpus poſt duodecim epiſcopatus annos terræ eſt redditum in eccleſia beati Martini.

XXII. De Notkero epiſcopo.

Subſtitutus eſt Everaclo quadrageſimus ſextus Nockerus, (a) genere quidem Alemannus, ſed admodum omni morum elegantia inſignitus: paterna dilectione erga eccleſiæ ſuæ, noſtras fere ſtudium. Ut enim pauca plurima perſtringam, omnia apud nos tam exteriora quam interiora melioravit & ampliavit, domum ſanctæ Mariæ & ſancti Lamberti [illegible] eſt, cum ornamentis, clauſtro & ædificiis epiſcopii renovavit, urbem muro dilatavit & reparavit. Multa exterius incommoda, plura hæc noſtræ eccleſiæ contulit commoda, inter quæ miſeros Leodicenſes liberare ſtuduit a moleſtiſſimo & [illegible] ſemper ſecundo Montis Capraum caſtello. Quod quam damno [illegible] ipſi Leodio, haud longe hinc diſtantes fidelibus oculis ſubjecta atteſtari poſſunt ejuſdem oppidi ruinæ. Erat enim præter naturalem ex ſitu loci munitionem ædificiis [illegible] extructum, tribus eccleſiis ornatum, in quarum una duodecim presbyteri ad ſerviendum Deo erant deputati, ad quorum uſus reſpiciebant de adjacentibus villis nonnullæ decimarum partes, & præterea quædam ex integro agrorum [illegible]. Quæ omnia cum poſt ipſius oppidi excidium in locis utique eccleſiæ utilitates poſſet retorſiſſe, quippe qui & antiſtes ejus diœceſeos foret, & in palatio Ottonum tertii [illegible] primos conſiliarium eſſet, [illegible] ut a loco ſuo [illegible] transferret, [illegible] regium honorare hoc quæ prius ad memoratum oppidum erant appendicia. Unde & in oratorio ſanctæ Mariæ, quod eſt Aquisgrani, quantus [illegible] numerus clericorum, tantumdem [illegible] Deo ſervientium. [illegible] ſuæque eccleſiæ [illegible], ut fideles ejus tantum liberos eſſe [illegible] a moleſtiſſima ſuperborum hominum, qua [illegible] oppreſſione, cujus tota erat cauſa ejuſdem oppidi refugium.

XXIII. Quam ſapienter expeditionem cujuſdam potentis eluſerit.

Studuit vir item præclarus, in providendo filiorum ſaluti lynceos habens oculos, ab hoc cautum eſſe quæ aliquomodo poſtera nocua eſſe poterant. Unde in hoc quod refero, & indolem humanæ mentis prudenter obſervavit, & magnificentiam Creatoris devote honoravit. Erat in hujus urbis celſiſſimo loco ſpatium, quod tale videretur capax eſſe ædificii, unde reliqua urbs ab ejuſdem arcis habitatoribus violenter poſſet impugnari. Hujus ædificandi copiam cum quilibet in armis præpotens expeteret, quaſi inde totam urbem & univerſas epiſcopii facultates contra hoſtiles inſidias defenſurus, intellexit prudens ant[illegible] hominum [illegible], & [illegible] quod prætebant contrarium eſſe [illegible]

(a) De eo eleganter [illegible] ad eumdem [illegible] Leodienſis [illegible] ap. Marten. & Durand. ampl. Collect. Tom. IV.

Clericum cognomine. [illegible]

Vnde

dum, ita plane ut qui defenſionem promi- A
ſiſſet eccleſiæ, ipſi epiſcopo vim inferret, cle-
rum & populum opprimeret, poſtremo ca-
ſtellum appenderat ubi pro libito diu peret,
hac perniciosa fretus munitione. Aſſumpta
ergo evangelicæ ſerpentis aſtutia, vultu qui-
dem quaſi benigniſſimas ejus precibus aures
accommodaret, pro tempore ſimulavit, cor-
de autem quomodo domeſtici hoſtis obvia-
ret inſidiis altiori conſilio deliberabat. Cum
interim differendo ſe ita atque ita quemlibet
certum diem hominem jam in ſpem potitæ
diu voluntatis adductum ſuſpendit. Nec mul- B
to poſt accerſito archidiacono, eodemque
majoris eccleſiæ præpoſito, nomine Rober-
to, ſecreto dolos occulti pervaſoris aperit,
ſuadet, monet, immo jubet ut ſtatim ibidem
pro ut fundaret eccleſiam in honore victorio-
ſiſſimæ Crucis, cujus virtute magis quam
omnium mortalium armis ſeque ſuaque om-
nia eſſe tuta poſſe certum teneret; atque ut
ejuſdem eccleſiæ ante præſcriptum diem ma-
turet fundamenta locari properanter indixit,
jubet: inſuper ad hoc maturandum larga ſa-
tis impendia ſpondens, proteſtatus quæ niſi ad
hæc aut nollet aut non poſſet impendere, C
ſe nihilo neceſſario ob defuturum auxilio.
Ille autem boni præſulis artibus inſtructus,
ante condictum diem, eccleſiæ in honore
ſanctæ Crucis fundamenta ibidem locare ſtu-
duit, beneficium quod ex dono epiſcopi te-
nebat illuc deſtinavit, voto inſuper addens
quicquid de ſuo vel haberet, vel habiturus
eſſet. Verum ubi impio jam dicto pervaſori
compertum eſt eo loci fundari eccleſiam,
ubi arcem ſibi vana ſpe ſpoponderat; non
ſine multis querelis atque conviciis recurrit
ad epiſcopum; illum perfidiæ accuſat & frau-
dis Alemannicæ, qui ſententiam mutaſſet, D
atque ubi ipſe domum poſtulaſſet, in talem
promiſſor eccleſiam fundari mandaſſet. Epi-
ſcopus autem contra, magis ut morem gere-
ret tam potentis perſonæ, quam deſervire vo-
lens ſibi, dum manet in diſſimulando cum
eo conſuetudinem, atque ad iram ſedandum
ei, cujus moribus habebat deſervire, in tali
temporis neceſſitate ipſo præſente memora-
tum accerſit præpoſitum; juſſit quaſi ſtruat,
qua ſpe, qua fiducia, cujusve juſſu hoc cœ-
perit, non ſine multa quaſi indignatione ro-
gitat. Ille autem cum ſumma humilitate, E
nullo temeritatis ſtudio, pro nullius odio;
immo hoc ob Redemptoris cujuſque reveren-
diæ Crucis ſuſceptum obtinenda ſuffragia, ad
hoc ſeſe eſſe adductum reſpondit. » Terram,
» inquit, ibidem inveni vacuam per multos an-
» nos alicujus utilitatis immunem; viſum eſt
» illam eccleſiæ ſanctæ Crucis, cujus & fun-
» damenta ſtruere cœpi, maxime eſſe idoneam.
» Quod ſi aliter veſtræ, Domine præſul, ſe-
» det ſententiæ, ſive placet domus Dei funda-
» menta in profanum convertam uſum,
» nihil mea intereſt; bona voluntas, ſi qua

eſt ea mente, mercede ſua a Deo non deerit. Si quis »
autem ne hæc eccleſia in honore Dei con- »
ſummaretur obſtiterit, ſuper hoc peccati im- »
munis eſſe non poterit. » Audiens hoc epi- »
ſcopus, jam ſedato vultu, quaſi iram repri-
mens, ſi quid aliud, inquit, ibi cœpiſſes,
pro certo id fruſtra eſſet, fideique amico
promiſſa inconvulſa maneret; at nunc quan-
doquidem Salvator Crucis ſuæ vexillo hunc
locum per te deſtinare voluit, quod cœpiſti
inconcuſſum conſervabimus, & etiam quæ po-
terimus ſupplementa ſuppeditabimus. Inju-
riam namque Creatori inferimus, ſi poſtha- B
bito eo ſpem vanam favoris et amoris homi-
num potiuerimus. Ita profecto dolus eum
qui jam capitis aulæ pervaſerat eccleſiaſti-
cæ laudabiliter arte, ſplendida admodum,
non fraude, ſed induſtria penitus compeſ-
citur, & factum eccleſiæ cum clauſtro &
congruis pro loco officinis confirmatur; ea-
demque in honore ſanctæ Crucis dedicata
agris & decimis donatur, unde fratribus quin-
decim victus & veſtitus ſatis providetur.

XXIV *De eccleſiis ſancti Dionyſii & ſancti Johannis*

C Hujus adhortamento ipſius amminiculo con-
dita eſt eccleſia a Nithardo cuſtode majoris
eccleſiæ in honore ſancti martyris Dionyſii;
in qua primum quidem * duodecim congre- * [illegible]
gavit canonicos, procedente vero tempore
additis decem, in tricenarium ipſorum nu-
merus excrevit. Ipſe vero præterea hoc no-
mine eccleſiam in honore beati Johannis
evangeliſtæ conſtruxit, & dedicavit, viginti
fratres canonicos ad ſerviendum Deo ordi-
navit, fundos a ſeſe adquiſitos unde ſuffici-
ens illis victus & veſtitus eſſet deputavit, cor-
D puſque ſuum, quod & factum cernimus,
ibidem ſepeliri mandavit.

XXV *Quanta illi cura erga educandos pueros fuerit*

Maxima illi circa educandos pueros erat
ſollicitudo, eoſdemque cum eccleſiaſticæ diſ-
ciplinis inſtruendos, adeo ut quocumque vel
ad proxima vel ad longinqua loca pergeret,
ſcholares adoleſcentes, qui uni ex capellanis
ſub archiſtita, non aliter quam in ſcholis,
parerent diſciplinæ, ſecum duceret, cum-
que his librorum copiam, ceteraque arma
E ſcholaria circumferri faceret. Sicque fiebat
ut quos plerumque rudes & illiteratos a clau-
ſtro abduxiſſet, & ipſos quos prius magiſtros
habuerant, in litterarum perfectione redeun-
tes ſuperarent. Sed vereor ne hujuſcemodi
ſe tueantur exemplo, qui e ſcholaribus alii
in curias regum & epiſcoporum quotidie
erumpere, & diſciplinæ jugum detrectantes,
levitati animum dare contendunt: quos ego
felices judicaverim, ſi a nullo ab illius exem-
pli diſciplina exorbitaverint. Nam ſi nunc
temporis inter ſtrepitus curiarum, ſtudia bo-

naturam artium haud ſecus quam in clauſtris quietè conſiſtere valere, de remiſſiori ad auſteriorem diſcendi uſum non negamus convolari debere. Sed autem longe res eſt e contrario, immo quod eſt, ceſſit ultra laicis etiam talia inſtitutis ſuæ cautius prætendere; quia quod in tranquillitate clauſtri negligitur, verum eſt quod nequaquam in tumultuantis ſeculi turbine poſſit aſſequi. Quamquam, ô ſi noſtris temporibus jam aurea poſſent revocari ſecula, ut in capellis tam imperatorum quam epiſcoporum nil magis appeteretur, quam cum litterarum ſtudio morum diſciplina. At nunc quod longe res eſt contra. Nos quoque ad noſtrum Notkerum revertamur.

XXVI. *Qui & quales ſub eo educarentur.*

Cum ad honorem eccleſiæ ſuæ tam diligenter & ingenuos & eos qui eſſent ex fideli familia eccleſiæ, quorum nonnullos ſæpe a peregrinantibus etiam expoſtulaſſet matribus, tam diligenter alendos eſſe cenſeret, tum aliarum nihilominus filios eccleſiarum qui ſibi a ſtudioſis committerentur epiſcopis, ſive parentibus, gratanter ſuſcipiebat. Multique tantam apud eum, Deo donante, aſſecuti ſunt perfectionem, ut idonei rectores animarum haberentur. Ex illis enim multæ eccleſiæ ſe gaviſæ ſunt paſtores habere, quarum Salſburgenſis eccleſia archiepiſcopum habebat GUNTHERUM, Cameracenſis duos, alterum alteri ſuccedentem, ROTHARDUM & HERLUINUM, Virdunenſis HEIMONEM, Tullenſis HERIMANNUM, Traiectenſis ADELBOLDUM. Licet a multis præterea non epiſcopis, qui ſimiliter ſub eo converſati ſunt, quamplurimæ correctæ ſint eccleſiæ, ex quibus DURANDUS, poſtea noſter epiſcopus, Bamvebergenſem eccleſiam religionis & artium liberalium diſciplina illuſtravit. OTHBERTUS cum aliquibus aliis ſecum hinc abductis, vitam Aquenſium clericorum pernicioſæ contagio licentiæ retro depravatam, ad ſanctæ religionis, in quantum potuit, normam reducere ſtuduit. Quid dicam de HUBALDO, qui dum adoleſcentulus a ſcholari diſciplina hinc aufugiſſet, Pariſius venit, canonicis ſanctæ Genovefæ virginis adhæſit, in brevi multos ſcholarium inſtruxit? Ubi cum aliquamdiu moraretur, iterum videlicet, cum a domno NOTKERO epiſcopo requireretur, tandem canonica epiſcopalis ſententiæ executione compulſus eſt redire: digreſſuſque inde, proſequentibus eum cum multo fletu amicis, in brevi ſibi conciliatis, ſtudii & moralitatis nonnulla ibidem reliquit veſtigia. Contigit autem non
[4] multo poſt, NOTKERUM (a) epiſcopum ut conciliaret amicitias inter ROBERTUM Francorum regem & imperatorem noſtrum HENRICUM Pariſius devenire: tum memores beatæ Genovefæ virginis canonici ad eum, devotiſſime concurrerunt, humillime petentes ut in anno per unum menſem Hubaldo demanendi apud eos copia daretur. Epiſcopus autem bonum teſtimonium de converſatione canonici ſui gratanti animo accipiens, illis quidem ut ſecum eos tres menſes morari vellet, ultro conceſſit. Illum autem huc redeuntem gratia & dono numeratum ad virtutem amplius accendit. Qui poſtea ſub Boleſlao Pragam Boemiæ civitatem tranſmiſſus, cum nonnulla ibidem Chriſtianæ religionis documenta dediſſet, ad nos iterum cum maximo honore remeavit. Multi præterea ſub tanto patre enutriti, religione & ſtudiis liberalibus diverſa illuſtravere loca, cum in ſuo quidem loco quidquid ubivis ſtudii vel religionis eſſet, vigere adlaboraverit. Idem prudenti conſilio prædia eccleſiæ in tres æquas portiones diviſit, quarum unam ſuis & ſucceſſorum uſibus, alteram Deo ſervientibus per eccleſias & per monaſteria, tertiam his qui militiam exercerent conceſſit. Multoſque conſilio & bonarum artium ſtudiis inſtitutos, vita & moralitate ſuæ imitatores reliquit, quos qui viderit, normam diſcipulorum de magiſtri elegantia nequaquam habet dubitare.

XXVII. *Quod mitis fuerit humilibus, terribilis ſuperbis.*

Erat enim pauperibus mitis, ſuperbis divitibus terribilis, bonis quibuſque manſuetus, iniquis & factioſis hominibus metuendus, potentibus venerabilis, mediocribus amabilis, admirabilis ſapientibus, indoctis eruditor clementiſſimus, ſenum atque debilium baculus, juvenum & adoleſcentium correptor ſtudioſus, providus in conſilio, circumſpectus in facto, clarus in eloquio, diſcretus in ſilentio. Quem ſummi proceres, antiſtes, duo, Romanæ urbis, pariterque imperator, tanto honore dignum duxerunt, ut alter eorum papa videlicet, in diſceptationibus præſulum eum proprium vice ſua ſequeſtrum ſæpe eſſe juſſerit, imperator vero in diſponendis regni negotiis primum habuerit. Hic tanto habitus extrinſecus, talis erat interius, qui numquam nec in ſe, nec in aliis familiariter ſibi adhærentibus torpori locum eſſe voluerit: dum ipſe cum clericis evolvendis atque iterandis divinæ ſcripturæ paginis jucundiſſime intenderet, laicos nihilominus adoleſcentes, quibus alenda ſua ſecularis erat diſciplina, ætati & ordini ſuo congruis artibus implicaverit. His & talibus inſiſtens laboribus, pater venerandus, triginta ſex irreprehenſibiliter in epiſcopatu exegit annos, multoſque nequaquam a nobilitate ſua degeneres reliquit filios; quorum nonnullos non vidiſſe meminimus, inter quos piæ memoriæ domnus WAZO velut lucifer inter minores ſtellas emicuit. Qui cum in ipſius

Vuum

(a) Hoc ab Anſelmo obſervatum ut & multa alia prætermiſſa eſſe [illegible]

capella primo quidem minimus & ſere abjectus, librorum & oberis geruluſ exſtiterit, ſuccedente paulatim valenti ingenii progreſſu, tandem ad regendas majoris eccleſiæ ſcholas, ipſo domno Nockero epiſcopo jubente, evolavit: cujus exemplis imbutus & doctrinis inſtructus, adjectis inſuper propriis ex divino munere virtutibus, noſtris quoque magiſtrum repræſentare ſtuduit temporibus: de quo ſuo in loco quantum Deus donaverit, latius dicere habemus.

XXVIII. *De Balderico epiſcopo.*

Quadrageſimus ſeptimus epiſcoporum ſucceſſit Baldricus, genere & morum nobilitate (a) inſignitus: qui cum in pluribus ſæpe rebus boni anteceſſoris ſtatus contendere ſtuduerit veſtigiis, tum in eccleſiis honorandis Dei, earumque rebus augendis magnificus fuiſſe habetur: adeo ut nullam eccleſiam vel monaſterium in epiſcopatu prætereret, quod non aliquo vel agrorum vel decimarum uſufructu donaverit. Et licet excreſcente fratrum nepotumque propinquorum numero, in multas particulas dividenda hereditatis anguſtia carnaliter animis poſſet contingere poſſeſſores, major tamen ex prædiis ſuis magna ex parte eccleſiam & pauperes Chriſti ſacere heredes. Unde contigit ut Pannardum oppidum, allodium ſuum, majori eccleſiæ ad uſum fratrum, & eccleſiam ad ſuſtentandos viginti quatuor victu egenos condonaverit: cum præterea comitem Arnulfum cum uxore nobiliſſima Lutgarde ad hoc exhortando adduxerit, ut liberis orbati eccleſiam ſibi pro animarum remedio heredem facerent. Eam tempore Gerardus Cameracenſis eccleſiæ epiſcopus cum fratre ſuo Godefrido monaſterium Florinenſe in honore ſancti Johannis Baptiſtæ conſtructum, & commodis ſuis pro modulo ſuo prædiorum parte honeſtatum, matri Domini ſanctoque Lamberto martyri contradidit. Cui monaſterio, ne quid Deo ibidem ſervientibus minus ſuppeteret, idem domnus Baldricus epiſcopus duas ex ſede gratantiſſime addidit eccleſias. Ipſe præſente ſancto Heriberto Colonienſi archiepiſcopo a beato anteceſſore Nockero conſtructam domum ſanctæ Mariæ ſanctique Lamberti dedicavit, cum dehinc tertiam diei eccleſiam (b) quam vir glorioſus Godeſcalcus majoris eccleſiæ præpoſitus ex allodio ſuo, unde duodecim canonicis fratribus victus & veſtitus ſufficiens foret, ditavit. Videns autem quod pro mediocritate loci ab anteceſſoribus conſtructæ ſufficerent octo eccleſiæ canonicæ religionis, dignum duxit unum monaſterium ſtruere, ubi arctior vita ſub beati Benedicti regula duceretur: ut eorum mens qui ibidem adeſſent, eo magis ſtudio orationum eſſet intenta, quanto a ſecularium curarum turbine eſſet libera. Cœpta ergo ſedes devotione in honore beati Jacobi apoſtoli locare fundamenta monaſterii, cujus cryptam in qua nunc corpore requieſcit, cum perfeciſſet, & in honore beati apoſtoli Andreæ dedicaſſet, pauca ad opus Deo inibi famulantium prædia conſtituit: reliquum opus templi pœnitens & non altius quam uſque ad feneſtras, die occupante extrema, dimiſit: & ipſa die eademque hora qua prælium apud *Hardenges* committebatur, in quo maximo noſtrorum clades facta eſt, vitalem ſpiritum exhalavit.

XXIX. *De Wolbodone epiſcopo.*

Hunc quadrageſimus octavus vir Domini Wolbodo ſucceſſit: qui apud Ultrajectum Trajectum ſub magiſtris admodum peritis in eccleſiaſtica clauſtralis vitæ adoleverat diſciplina, quibus poſtea de bono diſcipulo optimus magiſter effectus, ſubditorum vitam exercere ſtuduit. Et licet præpoſitus factus exteriorum curam ſuſcepiſſet, adjutante tamen regendis interioribus conſtanter invigilavit, & ſeipſum quidem ante omnes ſuaviſſimo Chriſti jugo ſubiciens, alios ſecum intra anguſtæ viæ iter, quæ ad vitam ducit, tam exemplis quam documentis cohibebat. Senioribus filium, æqualibus fratrem, adoleſcentibus ſe patrem exhibebat, quorum laſciviam ætatem hinc actibus diu plena reprimebat, hinc ipſe per ſe ſacræ ſcripturæ lectionibus erudiebat: nullaſque aliqui intus evagandi aut quoquam a ſanctæ religionis tramite exorbitandi ſub eo locus erat.

XXX. *Qualiter epiſcopus factus fuerit.*

Hunc ob eximiæ vitæ meritum imperator Henricus miro caritatis affectu amplectebatur: qui & eumdem invitum ab clauſtrali (c) quiete abſtraxit, & ſecum aliquamdiu in capella commorari voluit. Hunc ergo epiſcoporum ſede paſtore viduata, inſpirante, ut credimus, Deo, huic beato viro nec opinanti, immo amariſſime flenti eamdem regendi ſecuritatis curam commiſit. In cujus honorum gradus culmine nil de priori vitæ ſtatu remittere, immo rigore interioris corporis inſtans edomare, ne, ut ait Apoſtolus, aliis prædicans, ipſe reprobus efficeretur. Nam præter arctiſſimam quæ ſub oculis ſuperni inſpectoris afflicto corpori imperitabat diſciplinam jejuniorum & vigiliarum impiger exſecutor exſtitit. Nil ſibi dulcius erat quam ſicut eidem alias cordi eſſet exſplorare, quorum aliquod ſi aliquando aut in angulo, aut circum altaria inveniſſet: hos magni pendere & dono honorare conſueverat, nullum e quo Deum timeri ſciebat negligere: a quo

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

autem Dei ſervum negligeretur, nullum momentum duceret. Eidem ſtatura procero, non ex carne, ſed ex oſſium mole, venerabilis inerat corpulentia, cui duplo quam cuilibet ejuſdem corpore refectio eſſet neceſſaria, ut videmus in hominibus ejuſmodi. Quo tamen corpus ſuum tali magnitudine vaſtum cibario pane atque aliis cibis communioribus longe citra ſatietatem reficiebat: & lautiora quidem & exquiſita quæ ſibi apponerentur, manibus ac ſi ea in momento eſſet voraturus contrectans, nihil de his ſibi indulgere volebat, ſed omnia pauperibus diſtribuebat, ſe guloſum, ſe edacem eſſe accuſans, qui necdum majorum vel ſecularium parcitatem aſſequi poſſet. licet, ut dictum eſt, longe minus quam immenſo corpori ſufficeret, victus acciperet. Enimvero cum in menſa ſibi parciſſimus, pauperibus eſſet humaniſſimus, tum aliis nihilominus cujuſcumque modi egenis largior erat tam profuſus, ut quæcumque ſibi ipſi poſſet fideli furto ſubtrahere, nihil pene ſibi retinens, per manus pauperum omnia Chriſto reddere non ceſſaret. Unde plerumque pallia, tapetia, vel quælibet epiſcopii ornamenta contra pauperes, qui ex nocturna hora a domno præſule accepiſſent, pretio quo poſſent a camerariis redimi opus erat. Quid de vigiliis & orationibus, quibus exequendis adeo ſtudioſus erat, ut multas hybernas noctes inſomnes continuaret, ſanctorum limina circumeundo, & pauperum manus qui ſeſe per nota viarum diverticula diviſiſſent, largiter replendo? Atteſtari ſolet quidam de his qui familiarius ſibi adhærebant, quod inter lavandum pedes ejus frigore & glaciali viarum aſperitate adultos viderit, ut ex ejuſmodi deambulationibus ſanguinem ab interioribus eliciens in utroque pede conſtaret occaluiſſe.

XXXI. *Quod placaturus Henricum imperatorem ſibi iratum.*

Iratum contra ſe imperatoris HENRICI animum placaturus, conſilio ſuorum aliquantum pecuniæ contraxerat, quam ut pro gratia ei offerret, Coloniæ eidem occurrere deliberaverat. Sed ſubinde retractans animo cur non potius daretur largitori omnium, in cujus manu corda ſunt regum, offenſo cælorum dominatore, fruſtra terrenum principem placari, atque creatore placato, quantumlibet ſublimati hominis iram contemni debere, cœpit ipſa qua in craſtinum profecturus erat nocte quæ collegerat fideliter diſpergere, & inter egenos adeo expendere omnia, ut ne unam quidem ex memoratæ pecuniæ ſumma ad placandum principem ſibi retineret ſiliquam. Itaque fama quibuſdam deferentibus ad aures imperatoris percurrerat, epiſcopum WAZONEM ad conciliandam ſibi gratiam ejus, non parvam auri argentique copiam collegiſſe: cum

A ecce expectans quando hæc ad cameram ſuam afferretur, verum audit deputatam ſibi, ut crediderat, pecuniam pauperibus eſſe diſtributam. Et licet in aliis ſane aliqua perfectionem concutiebant hunc orthodoxorum virum contra avaritiam minus contabuiſſe, in hoc tamen facto venerabilis epiſcopi æquitatem contra ſceptrum ceſſuram tenuit. & qui ſe carnales ſequeretur affectus ſuccenſere habebat, ex ſplendido dio ſuo contemptu unde amplius cum avaritiæ interitur, ſuamque vanam potentiam in hac parte a bono ſacerdote deriſam eſſe oppido gaviſus eſt. Sicque
B magis celebre hujus nomen epiſcopi nihil largiendo in aula regia eſt effectum, quam aliorum quorumque prælatorum, qui credita ſibi ſpoliantes eccleſias, cæteraſque palatinos canes ditare contendunt, ipſiſque ſcurrilibus, ſtultiloquio, & turpiſſimis circa reges adulationibus inferiores non erubeſcunt. Hujus veteris novique morbi ſemper expers hic noſter omnino immunis, quia beneficium ſeculi ſententiam fortiter calcabat, ad cæleſtia toto corde ſuſpirabat, & per duos ferme annos quibus in epiſcopatu vixit, præter ſpontaneam qua corpus ſervituti ſubjicere non
C ceſſabat, afflictionem, continua ſtomachi infirmitate laborabat: eo magis animæ virtus roborata erga ſubditos, tam ... qui in exemplis eccleſiaſticis rigorem ſanctæ diſciplinæ, multaque a levitate quam retro fuerant ſecuti, ad gravitatem morum converſi, minus veſtigia ſanctitatis ejus ſunt conati.

XXXII. *De vocatione ejus.*

Celebratis, ut ſolebat, in ſpirituali jocunditate paſchæ diebus, ſentit ſe vocante Deo ad perennis paſchæ gaudia invitari, cum in-
D graveſcente quidem morbo, pænitentias non valens ulterius ſuſtentare membra, ſpiritum cælo inſerviens pſalmorum & divinæ legis meditatione roborabat. Viduus ſtramento & ſuperlectili nudus incumbens cilicio, fratreſque qui ſibi aſſidebant, tam verbis exhortatione contreſtans, ut eum quem ſibi inſtare cernerent horam præſcium exemplo reformidare diſcerent. cumque ſic ſe ſæpius iteraſſet, converſus ad Johannem archidiaconum, poſtea præpoſitum, ipſi ... incalcare corpus, neminemque a foribus domus, in qua jacebat, arceri jubens, omni-
E bus admiſſis ſui morientis præbebat ſpectaculum, ut tanto citiusque ſua caro in putredinem redigenda videbatur, quanto abuſtius in epiſcopo hunc timori videretur. Nec defuere interim antiqui illius draconis inſidiæ, qui more ſuo explorare volens ſi quid ſuum egrediente ſancta anima inveniret, propter veſtigia jacentis aſtitit. Quem ille viſum agnovit, more orando cum aſperſione aquæ benedictæ repulit, nequaquam, inquiens, o ſceleratiſſime tenebrarum accola, donante Deo, ubi pereo ero, nullam partem habe-

tum cum ſiniſtris, licet manſione tritorum me confiſo cum dextris. Orat deinde circumſtantes ſine intermiſſione pſallere pro ſua certus exſpectatione, ipſe incipiendis pſalmis antiphonas, itemque in fine dicendis collectas imponens: & ut hoc efficacius, vel potius poſſet, os & linguam vicina jam morte ſiccata in aqua infuſa madefieri jubebat. Tandem oblata Salvatoris crucifixi imagine, caput ſuum ejusdem petit ad noveri veſtigiis, & inter ſal itandum & inexplebili dulcedine deoſculandum, crucifixo Domino, cujus imaginem totis amplectebatur, reddidit ſpiritum. Ad cujus corpus in beati Laurentii martyris monaſterio tumulatum quicumque ex fide petunt, diverſi generis languorum medicinam inveniunt; ejusque meritorum apud Dominum efficaciam cum ex meipſo, tum ex aliis ſum expertus, quorum nota fides & auctoritas de rei geſtæ veritate non ſinit dubitare. Quæ nos huic opuſculo inſerere deputavimus, partim quod ad alia feſtinamus, partim quod de relatu miraculorum nondum pervulgato dijudicare devitamus; ſed poſteris feliciter ſcribenda relinquimus.

XXXIII. *De Durando epiſcopo.*

Quadrageſimus nonus ſubrogatus eſt Durandus, natus quidem ex humili genere ſervorum memorati Godeſcalci præpoſiti, ſed admodum pollens nobilitate ingenii; de quo fertur quod cum idem dominus ſuus manus ſibi dare vellet, ut mos eſt, & ſacramentum facere, cum magna reverentia de ſede epiſcopali eidem aſſurrexerit, & hoc fieri humiliter recuſaverit, aſſerens ſe potius ſervum Domini ſuo debitam ſervitutem exhibiturum.

XXXIV. *De Reginhardo epiſcopo.*

Hoc defuncto & apud ſanctum Laurentium tumulato (a), ſucceſſit Reginhardus, qui contulit alio archiepiſcopo Heriberto canonicæ antiſtitis vitæ, perfectionem in eccleſiaſticis aſſecutus fuerat diſciplinis; a quo & prælatus canonicæ apud Veronam, quæ alternam Bonna vocatur, inſtitutæ, eamdem ſtrenue pluribus annis rexerat. Hic bonus bonis, perverſis ſtudio erat moleſtus; utrem ſe ſe pauperibus, a perverſis quoque utiquis exhibebat divitibus. Ejus tempore non parva exulum copia ex (b) occidentali regione in hanc urbem confluxit, qui patriam & dulcia arva linquentes, ut ipſi ferebant, prædis & incendiis in ſolitudinem redacta, parvulos ſuos miſerabiliter circumferentes, ab ignotis gentibus ſtipem mendicare cogebantur. Horum quotidie concurrentium turba cum aliquantum gravis eſſet indigenis, cuivis manu & arte quærentibus, propter coemendi pa- A nis anguſtiam quæ tantæ plebi minus poſſet ſufficere; hic dominus epiſcopus ad concives noſtros paterna uſus eſt ammonitione, ut unuſquiſque hujuſmodi egenis ſtudeat pro poſſe miſericordiam impendere; ut autem aliquid largiri nequeat, vel nullam eis moleſtiam inferat; humanam mentem horum exemplo tangi debere, quod ſimilis caſus quandoque ingruerit viciſſitudo, non aliter ſibi ab eiſdem forſitan panem expetiturum iri. Ut ejus miſericordiæ quam populo ſuggeſſerat, prior exemplum præberet, trecentos ex eis ſtipe ſua alendos ſuſcepit, & ad ſimilia B pietatis opera pro poſſe explenda alios accendit. Hic in eccleſia beati Bartholomæi apoſtoli, ad duodecim canonicos, qui ibidem prius inerant, ex bonis a ſe acquiſitis octo addidit. & inter alia quæ fecit inſignia, pontem ſuper Moſam magno ſumtu extruxit, monaſterium ſancti Laurentii renovavit, prædiis auxit, & triginta monachos ſub abbate, qui adhuc ſupereſt, vivere regulariter conſtituit; ipſumque monaſterium Piligrinum archiepiſcopum conſecrare fecit, ubi etiam poſt obitum ſuum locum ſepulturæ accepit.

C

XXXV. *De Nithardo epiſcopo.*

Hujus in loco ſucceſſit Nithardus, cuſtos majoris eccleſiæ, a clero & populo unanimiter electus. Is juvenis ætate, moribus ſenior, quatuor ſemis in epiſcopatu degens annos, in tam brevi tempore magnum ornatum quem apud nos fas eſt cernere, noſtræ addidit baſilicæ, in qua defunctus poſtea adeptus eſt ſepulchrum.

XXXVI. *De domno Wazone epiſcopo.*

D Poſt hunc domnus Wazo ſecundum canonica inſtituta electus, licet diu multumque reclamans, per vim obedientiæ ſibi ab archiepiſcopo impoſitam, vix tandem ad ſuſcipiendam epiſcopalem virgam eſt attractus: quamvis multo ante, non epiſcopus, conſilio & ſapientia totum epiſcopatum gubernaverit. Hoc qualiter fecerit, qualiter ante epiſcopatum vixerit, quampaucis abſolvam.

XXXVII. *Qualiter in ſcholarum magiſterio ſe habuerit.*

Capellanus primum ſub Notkero, poſtea ab eodem donatus eſt ſcholarum magiſterio; E in quarum ſtudio, tam morum quam litterarum vigilantiſſime exercuit diſciplinam, eos qui probis moribus eſſent, licet minus litteratos, longe his anteponens, quibus, ut in pleriſque ſolet, ſcientia litterarum vanæ gloriæ peperiſſet ſtultitiam. Advenientibus quidem quibuſque de diverſis terrarum partibus, implens quod ſcriptum eſt: *Probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt*; pleriſque quidem

(a) [illegible] extra eccleſiam ſancti Laurentii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], atque [illegible] ſub [illegible] quæ [illegible] de Aurea-valle. Hodieque exſtant in crypta monaſterii S. Laurentii Durandi [illegible].

(b) [illegible] [illegible]

difficiles

difficiles ſui obiecerat acceſſus. Si quos au- A tem vere ob ſtudia veniſſe cognoviſſet, gratantiſſime ſuis permiſit quamdiu morari vellent, & nonnunquam victu ſuo largiter ſuſpendebat. Diſcedebant alii litteris, moribus & religione inſtructi; accedebant alii nihilominus inſtruendi. Cerneres quaſi ex diverſis alvearibus apes ad hanc florigeram arborem convolare, ut inde ſuis quæque cellis referret, unde a rendibus favis nectar melliflum poſſet infundere. Haud aliter ex ignotis & notis regionibus ad virum Domini Chriſti ad res ipſas intenti undique ſtudioſorum con- B fluebat examina, & velut quondam ad Salomonem ad videndum & deſiderabiliter audiendum religioſi cujuſque generis invitabat. Et cum multi, exemplo reginæ auſtri pretioſiſſima Jeroſolymam conferrent, ne immunes apparerent, hunc ſuo Salomoni ſpontanea offerrent munera; ille ita manus ſuas ſtudebat excutere ab omni munere, ſicut e contrario ſolent hominum exactores debita cum uſuris extorquere; evangelicum illud corde tenens, ore proferens: *Gratis accepiſtis, gratis date*, & illud: *Beatius eſt dare, quam accipere*. Mihi certe in eo laudari non eſt neceſſe ... erga hoſpites & peregrinos, cum ut non opes ex- C penderet, ſed ac pleno gurgite hauſtas fundere videretur, non ſine admiratione æmulorum indignantium nobiliores & ditiores minus potentes virtute & gloria ſuperavit. Quod me in memoria ... cum ſub clara officii ... ſub Durando epiſcopo decanatus non ſponte ſibi impoſuit honore, in quo modeſtum ita ſe exhibere ſtudebat, & in ſubjectos pius, contra ſuperbos & potentes in virtutis culmine cum juſtitiæ armis ſtaret erectus. Unde contigit ut Johannem præpoſitum antea ſibi in amicitiæ familiaritate conjunctum ſcripto non ſit veritus arguere, eo quod contra clauſtro- D rum malorum ob vanum præpoſiti nomen potius contuliſſet, & tyrannicam poteſtatem a religione ſemper profanam in diſponendis pro libitu rebus eccleſiæ ſibi arrogaverit. Quod ad continuandam malorum præpoſitorum communionem ſpeciſſimum hunc opuſculo non pigebit anteponere. Ne autem quis mihi ideo ſuccenſeat, ipſe ubique quia malus eſt, teſtis erit. Scripſit itaque ſic memorato Johanni moniter conceſſa ſibi miſſione a ſcholaris officii adminiſtratione.

XXXVIII. *Controverſia ad Johannem præpoſitum.* (a)

[a]

E Fratri Johanni ſecundum ſua merita non ſum Wazo. In veteris amicitiæ memoriam cogor te, frater, adhuc compellare, quamvis apud nos nil dignum mereatis gratiæ. Hactenus te venuſtabat aliquantulum litterarum ſcientia; eſſicebat etiam in conſtituendis negotiis ratione pollebas; nunc quod bona fortuna uteris, pro ea præteritis confundere mihi videris. Quidquid boni prius habueras, admodicatum ſimulatione, quia fortuna bona ſuperveniens ſolet meliores (b) operari. Enimvero divitias per ſe neque bonas neque malas nuncupamus, niſi a poſ- [b] ſeſſoribus ſuis hoc transſumere (c) promamus. [c] Arch diaconatus enim ceteraque mundi vanitas tuo contagio te non infecit, ſed quam vetuſtate prius latebas, his operibus expoſuit.

Ultionem male vivendi forſitan reformidares, niſi plurimum tuæ poteſtati confideres. Cumque multa in te puniendæ poſſim retexere, unum quod te contingit, volo, ſi placeat, retexere. Dicis te præpoſitum poſſe eſſe conſtitutum, clauſtralia negotia domi hoc conſilio decani fratrumque, ſicut voluerit, diſpenſaturum. Cum gladio non utaris, cur potenter magis quam regulariter dicis? Si tua dignitas eſt a Deo, cur illam non commendas ſcripto? In confuſionem meam prælatum & præpoſitum unum eſſe dicis, obſtare veritati, gratiæ deſerviens, minime reverens. Quid eſt, quæſo, aliud, veritatem ſcienter fraudare quam C Chriſtum pati, ſecundo crucifigere? *Væ qui dicunt malum bonum, & veritatem commutant in mendacium.* Ergo cum Chriſtus veritatem ſe eſſe dicat, quiſquis veritatem lædit, Chriſtum procul dubio lædit.

Sancti patres zelo juſtitiæ ferventes, clauſtralem regulam divinitus illuſtrati conſcripſerunt, nihil ſuperfluum addentes, vel neceſſarium ſubtrahentes, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinaverunt. *Prælati* & præpoſiti tractant omnem controverſiam, ſi tibi ambitionem, mihique ſenectus tua dicam. Dic, dic, quæſo, ſi regula ſingulariter tractat epiſcopum, prælatum, præpoſitum, can- D torem, cellarium, portarium, uſque ad paſtores & coquos, ſi prælatus & præpoſitus unum eſt, quare præterimitur decanatus? Non debuit ille diligentius ſcribi, qui magis obnoxius eſt decorare religionem? Irrationabiliter ergo videbitur eſſe regula compoſita, ſi non exequatur omnia clauſtralia ſecundum præpoſitorum neceſſitates? Sed quis tamen ſapiens audebit hoc aſſeverare, cum *Spiritus ſanctus auctor regulæ ſpiramentum ſuggeſſit ſcriptura*? Noli, frater, noli male interpretari E ſcripturarum regulæ teſtimonium: prælati & præpoſiti, veris modis, neceſſariam ſcire diſtinctionem. Quia ſi prælati & præpoſiti unum eſſet ſubjectum, potius unum quam duo ſcriberentur capitulum, ut ſicut prælatio & epiſcopi duarum nominum ſic unum capitulum, ita prælati & præpoſiti fieret, ſi eſſet unum. Quia ergo duæ perſonæ intelliguntur in prælati & præpoſiti ſignificatione, merito

[a] In noſtro codice ab aliena manu ... ſupra ...
b ... [illegible]

[c] Idem ... [illegible]

venit ministrare, non ministrari, cur tanto A fastu quærit dominari? Cum Deus esset, *semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Et [illegible] contendit vocari præpositus potens? [illegible] nequaquam potest enim esse discipulus [illegible] nisi prius deposito dominationis fastigio [illegible].

Certe si noster claustralis præpositus, nisi ex regulari [illegible] canonico debet ordinari, [a] profecto non debet esse præpositus, nisi canonicum [illegible] claustri. Dictas ergo inter clericum & canonicum [illegible] quod canonico, non clerico debetur claustrum, [illegible] canonicum [illegible], non [illegible] canonicum. Ex canonico enim, non ex clerico regulariter constituitur præpositus [illegible] præpositum eo, choro [illegible] nisi per [illegible] B [illegible] Igitur qua [illegible] præpositum [illegible] cur claustri [illegible]? Quapropter [illegible] præpositura habitus religionis [illegible] dignitas præpositi [illegible] non enim [illegible] necesse constitui ex canonico præpositum, si idem [illegible] per [illegible] præpositum cum religione [illegible] amare, ut sicut quilibet prophetam in nomine C prophetæ mercedem prophetæ accipiet, sic [illegible] tamen [illegible] religiosorum amor commendet, quia [illegible] [b] constat utrumque [illegible] esse, [c] religionemque [illegible]. Ad [illegible] fratres, præpositi [illegible] fidelitatem [illegible] administrationem secundum regulam, non dominationem [illegible] de bono [illegible] consilium [illegible] fratrumque [illegible] Per [illegible] & [illegible] etiam mandatum per fidelitatem & administrationem, D quicquid præter beneficium invenerit, reddi [illegible]. Ut quod beneficium accipis, [illegible] Quicquid [illegible] [d] facere, ut [illegible] (*d*) fructum habebit [illegible] fratribus [illegible] Quod [illegible] successori tuo, non fratribus [illegible]. Ergo in duobus [illegible] E [e] [illegible] ratione [illegible], fratribus [illegible], & [illegible] quantoque [illegible] pro [illegible] sperabam, tanto [illegible] invidiæque magis succubui. Servus evangelicus talentum duplicans a Domino collaudatus [illegible] domari [illegible] duplicans [illegible] pauperum. (Cum

(*f*) multa bona claustri [illegible] sint [illegible] redditibus [illegible] cur [illegible] nostram, quasi [illegible] participatione [illegible]? [illegible] rerum [illegible] agenti [illegible] & res claustri [illegible] diligentia [illegible] præpositi [illegible] [illegible] Romanis [illegible] publicæ [illegible] supplicium [illegible] quanto magis [illegible] claustri deprehensus digne [illegible]? Ergo fratres, [illegible] humilitate fidelitateque, regulariter & res claustri [illegible] irreprehensibiliter. Quanto [illegible] in [illegible], tanto [illegible] humilitatem [illegible] in omnibus [illegible] quæ [illegible] [illegible] naturaliter [illegible] propulsare.

Nos (*g*) præsumptionem [illegible] [illegible] Coloniensis claustri exemplo roborare [illegible] experimento didici. Deo gratias [illegible] penitus [illegible] tale. [illegible] archiepiscopus [illegible] claustrum [illegible] præpositus [illegible], quem [illegible] magnificat. [illegible] in pelago [illegible], clavo [illegible] regit. Præpositum & [illegible] in choro primo [illegible] procedere. [illegible] disciplina claustri [illegible] præpositum, [illegible] cum ceteris officialibus [illegible] præpositum, [illegible] Cellararius annonam, vinum, [illegible] a præposito [illegible] dum. [illegible] est præpositus a tributo [illegible] cellarario [illegible] præpositi [illegible] & præpositi [illegible] claustri ædificatione [illegible] non [illegible], quæ Dei sunt, non quæ sua, [illegible].

[illegible] fratres, claustri nostri [illegible] nisi [illegible] capitis [illegible] membra. Et [illegible] laborabam [illegible] archidiaconatus [illegible] gloriam. Qua [illegible] honorem [illegible] [illegible] quod [illegible]. Quæ [illegible] Dic unde tibi nomen archidiaconi? Si non potes, [illegible] (Chorepisco-

(*a*) [illegible]
(*b*) [illegible]
(*c*) [illegible]
(*d*) [illegible]

(*e*) [illegible]
(*f*) [illegible]
(*g*) [illegible]

[a] pos (a) propter inſolentiam remove ex eccleſia: unde hucuſque caret atque in præſens metropolis Colonia & tota provincia. Canon vetat diaconum quemlibet ante presbyterum ſedere; & tu presbyteros prælatum judicare, atque etiam verberare? Tantam ergo habes auctoritatem in judicando ut nulla ſcriptura, nulla poſſit reſiſtere ratio? Quoniam quidem voluntas tua neceſſario nobis eſt lex & regula, quam per Deum dirigas cum ſemper cum juſtitia.

[b] Si (b) is qui vaccam rapit, jure excommunicatur: quid fiet illi qui aliorum vendit, vel deprædatur? Ergo quia juſtitia melior eſt omni pecude bruta, neceſſe eſt deterior ſit prædone omnis pecoris, juſtitiæ prædo. Quoniamque hoc clarius patet perſonam eſſe juſtitiam tenere: de omnibus bonis epiſcopi conſtituendis, cum quatuor epiſcopis gratioſus eſſem, non habui, quamvis imputes, pretium unius ſiliquæ. Cumque in nullo, excepto peccati, quæ nota ſunt, poſſis me legaliter redarguere; quare in ſignum malevolentiæ tuæ me ſoles iracundum vocare? *Si mea vera juſtitiam Dei non operatur*, vel injuſtitiam meam dic, vel veritas tua caſſatur. Sed quia verba mea vel negotia mea, lege derelicta, tua pravi conſilii, ne contendar, nolo dedere, imputas mihi propter iracundiæ magnitudinem veſtrique obſtinationem pertinax hoc agere. Sed malo dici me eſſe iracundum, quam malorum conſiliorum ſemper alumnus. Æque potes me furem, ſacrilegum, homicidam vocare: cum rerum geſtarum veritatem nullatenus poſſis aſtruere. Illa, frater, in proximæ ſanctitatis pignus meditanda tibi liberali ſtudio devovimus: ne quid dictum ſit in gratiæ detrimentum, quia ratio ſic poſcebat, obnixe ſupplicamus. Si non placet, animam meam in manu mea ponam, paratus in clauſtri fidelitatem damna, verbera, mortem etiam pati. Hæc ego, non ut ſuperiorem vel parem in præpoſito, cum regulariter poſſim, decanum compararem: ſed ut in clauſtralibus cauſis ordinandis præcipuum cum poſitis conſiliatorem monſtrem. Quod ſi probabiliter conſtiterit prælatum decanum eſſe, quod nequis refellis, quamvis mihi prælato cum cellerario regulariter agere non prohibetis. Aliquam ſi mandatis regulæ nacti contraire, conſequenter maximam pœnam incurrit eccleſiæ. Sacerdotium etiam præpoſituram & archidiaconatum convincitur plura haberi, quia hoc * nimis a ſex epiſcopis, illa poſſunt a ſingulis abdicari. Neceſſe eſt ergo robuſtum conatum, quicquid firmius conſtat ordinari. Igitur me prælatum & presbyterum, quamvis indignum, regulariter, quæſo, velis honorare: vel conſummatum meam nolis, quam tibi infidelitatem egi, talium conculcare. Scho-

(a) [illegible] ab archidiacono.
(b) [illegible]

A tam obedientiæ miniſterium, cum nullum ſtudium diſcendi, nulla facultas corrigendi, ne improbus calumniabiliter ſubterfugit: quia cum ceteris difficultatibus acolythatum hoc in necem meam gradatum, pro * quo ſortis conſeſſis damnatum, ſine mea conſcientia reſtitutum, & a ſcholis liberum ferre utique [illegible] mihi emeritum vel veterano nulla portio ſecundum ſolitum remanſit beneficium; tamen ne periculo diſciplinæ fama noſtra tabeſceret, congaudeo ſolutioni. Numquid fortitudo lapidum fortitudo mea, ut ſuſtineam; aut caro mea ænea, ut patienter agam? Confundat Deus, contundat Achitophel B conſilium, & liberet David de manibus pueri Abſalon. Quique hactenus ſuperbientem detruſit in infernum, potentiam clauſtri, prævalente regula, deducat ad nihilum.

XXXIX. *Quod a ruſtico ſit percuſſus.*

Hæc ſcribens procul ab omni invidia & odio, dum unum hominem a tortitudine morum ad rectitudinis tramitem revocare ſtuduit, omnibus præpoſito formam irreprehenſibilis vitæ, cui imperio debeant ſubdi: ut quicquid illis devitandum, quodve adipiſcendum ſit, ut in hoc quaſi ſpeculo prævideant, C benigniſſime providit, quæ ſua ſunt non quærens, ſed quæ Jesu Christi: quod haud ſecus eſſe patuit paulo poſt in præpoſituræ & poſtmodum in epiſcopatus adminiſtratione. Ille autem cui hoc ſcripſit Johannes præpoſitus, ob hoc amplius in eum aſtutus invidiæ exarſit, & perſuaſionibus ſerviens ſuperioris verbis epiſcopi ceterorumque priorum animos adulatorum in ejus odium accendit, quoque fideliter ab eo geſta potius depravans ſtudio litigii, quam fidelitatis devotione. Et ne quid in ſeiuncto vel iniuria intentatum relinqueret, incolas poſſeſſionis illius cujus curam ob augendam fratribus vitæ canonicæ D ſuſceperat, per nuncium in ejus rebellionem animavit, ut principes illius nihil penderent inſtigavit.

Ruſtici autem & prius quidem procuratori ſuo infenſi eo quod per cautelam ejus debita fratrum defraudandi nullus eſſet locus, tum vero accepta confidentia ab inſtinctu majoris præpoſiti, in tantam temeritatem ſunt adducti, ut diurnum ſpatium in qua idem dominus Waro cum ſuis quieſcebat, E inopinato nocturno hoſtes undique armis cingere flammiſque emittere certatim inſtarent. Sed qui ſperantes in ſe non deſerit omnipotens Deus, juſtitiæ & veritatis cultorem mirabiliter a periculo incendii liberavit: nam amiſſis omnibus veſtibus, & diverſa rerum ſupellectile, ad hoc non minima vini copia, quam in inferiores ejuſdem domus partes ad uſum fratrum providus contraxerat, nec unus quidem ex hominibus, Deo donante, crepitantibus circumquaque flammarum globis læſus eſt. At vir Dei tanta adverſitate nequa-

quem frangitur, ſed potius boni propoſiti A tenacior efficitur, taſtoque ſui ingruentem contra ſe tentationem, tanto abundantius de cælo ſperat auxilium, quanto ab hominibus ſuſtinuiſſet obſtaculum.

XL. *Quod capellanus Conradi imperatoris eſt effectus.*

Cumque pro bene & fideliter geſtis apud ſuos intolerabilibus agitaretur inſidiis, quidam tamen religioſi cum plerique epiſcopi ob conſtantiſſimam in eo boni operis intentionem, licet longe poſitos, adeo eum ſibi devinxit, ut & magnopere ſtudium B eius approbarent, & ne inefficax foret auxilium opportuno tempore & loco conferre non deſiſterent. Qui videlicet neceſſarium eius veritati fore, ne ſolus non poſſet ſufficere ad reſiſtendum diu ſuorum invidiæ, exquiſito haud incongrue conſilio, quatenus auctoritas imperatoria felicibus actis contra invidos eſſet tutela, hoc apud imperatorem Conradum efficiunt, ut eum ſibi a Reginardo epiſcopo capellanum concedi expeteret & impetraret. Sic ſic nimirum quandoque tot C adverſariorum ad horam ceſſit invidiæ, non ita ut adverſitati ſuccumberet, ſed ut huius intentionis vires interim repararet, quibus non optime corpus abſque difficultate tandem acquireret efficaciam. Ita ſuſcepto decaniæ vicario ex conſenſu fratrum & epiſcopi, imperatori Conrado ſervitio obſtringitur, ubi per novem menſes nullo acquirendi epiſcopatus deſiderio, nullaque alio dominandi ambitu, ſed potius ut eccleſiam cum rebus ſuis in libertatem vendicaret elaborare ſtuduit. Quid pluribus immoror? imperatori in brevi fit gratiſſimus, pro ſanctitate & ſapien- D tiæ excellentia meritis tam archiepiſcopis quam epiſcopis fit acceptus, quem in divinæ ſacræ ſcripturæ quæſtionibus magiſtrum, aliarumque cauſarum diſceptationibus ſequeſtrum eum aſſumere gaudebant; quem archiepiſcopi duo moribus & genere nobiliſſimi, Aribo Moguntienſis, & Piligrimus Colonienſis viciſſim aſſurgentes, alternatim in ſedibus ſuis alterutrum ſtantes, ſibi aſſidere cogebant, deſiderabiliter eum audientes, ſubinde & interrogantes.

XLI. *Quod Judæum ſit in veteris teſtamenti vicerit.*

Ea tempeſtate Judæus quidam in arte medicinæ præcipuus, & ob hoc imperatori Conrado ſatis acceptus, in paternæ legis traditione ferebatur eſſe perfectus. Is aliquando quæſtionibus ex veteri lege dominum Wazonem aggrediens, eo uſque contra eum litigando progreſſus eſt, ut revaliara ſibi hanc vim, digitum dexteræ manus abſcidendum ſe ei præbiturum ſponderet, ſi ſententiam eius ſcripturæ teſtimonio comprobari non poſſet. Quid plura? Ventum ad veteris teſtamenti volumen: locus, unde controverſia habebatur, inquiritur, atque illo evidenter Wazonis parti conſentiente, ipſo fatente adverſario digitus victori adjudicatus eſt; qui cum a devicto ſponſore nequaquam abnegari potuiſſet, eique quo cum repetere vellet, commendatum retinere gaviſus eſt. Sicque hic bellator Chriſti novum Chriſtiano nomini a præcipuo doctore gentis Judaicæ glorioſe retulit trophæum, habitumque eſt B celebre in curte regia Judæum in ſapientia famoſum a Wazone eſſe devictum. (a) Hunc idem imperator Conradus memorato Aribone archiepiſcopo defuncto in ſede Moguntinenſi ſubſtituere cogitabat, ſed omnipotentis Dei miſericordia Leodienſem eccleſiam ſuo fraudare noluit alumno, qui hunc multis ſæpe exercitatum periculorum tentamentis ei bono filio optimum ſibi patrem futurum reſervavit.

C XLII. *Quod defunctis præpoſitis Johanne & Lamberto præpoſitus efficitur* (b)

Dum hæc in curte regia aguntur, Johannem præpoſitum his conſtat repente nuntiatur. Hic dominus Wazo, etſi iam dudum curiales tumultus evadere, & clauſtri quietem ſeſe incubuiſſe exoptaverat, tamen uſque dum ſubſtitutum aliquem in præpoſitura audiret, cum diſcedendi cauſa ſatis in promptu eſſet, domum repetere neglexit, ne non quietem repetere, ſed potius ſuſcipiendæ præpoſituræ ſe videretur ingeſſiſſe. Nec multo poſt audito quod Lambertus archidiaconus, præ- D poſitus factus eſſet, circa autumnum clauſtrum reviſit, cum paulo poſt idem Lambertus trium tantummodo menſium præpoſitus obiit, res ſuas diſponendas per manus (c) fidei Wazonis decani dereliquit. Aliquem natale Domini, ſicut mandatum acceperat ab imperatore, (d) Poderbrunno celebraturus erat, niſi huiuſmodi eum detinendi fratris cauſa in fide ſuſcepta retardaſſet. Sed longe aliter, ut credimus, divina ſcilicet neſcientem urget diſpenſatio, ut qui pro fidelitate clauſtri tot & tanta a præpoſitis perpeſſus fuerat, tanto vigilantius commiſſa ſibi E præpoſitura eccleſiæ utilitatibus conſuleret, quanto in anteceſſoribus pernicioſa eum fraude negligentiam permanſiſſe. Concurritur undique a fidelibus filiis eccleſiæ ad Reginardum epiſcopum, ab omnibus ut Wazo præpoſitura donetur obnixe poſtulatur, neminem digniorem huius officii poſſe inveniri. At contra fuere nonnulli, qui primo quidem occultos animo epiſcopi ne hoc fieret diſſuadere conarentur; verum tam fortis con-

(a) [illegible]

(b) Hoc caput ab aliis omnino abeſt.

(c) [illegible]

(d) In hoc [illegible]

ſummæ præpoſiturum facere, confiſum non A eſſe, qui ſe eidem epiſcopo æquiparare, aut etiam ſuperiorem forſitan facere ob inſuperabilem conſuæ virtutis fiduciam haberet contendere, maluitque potius quemlibet eligeret, qui in nullo voluntati illius renitı auderet. Rapitur medius inter diverſas linguarum auras fluctuans præſulis animus: quem tandem tacita conſilii ſoliditate roborat, ut nulli alii præter Wazonem præpoſituram concedendam eſſe cenſeat. Fertur etiam ad hoc non parum valuiſſe, quod idem epiſcopus motus incurriſſet imperatoris, quibus B protecto mitigandis tali honore ſublimandum dilectum cui capellanum deſervaverit. Cumque hoc circa Epiſcopum elaboratum eſſet, non minori ſudore erga Wazonem ad ſuſceptionem præpoſituræ ſollicitandum opus erat, qui vehementer obſiſtentibus amicis ſpe munitus ut utero invitatus ad diſpenſandam domum, quibus annonam accederet, multo vehementius eſt reluctatus, divitiarum ſibi ſatis ſuperque eſſe præpoſituræ ſe nequaquam indigere. Providens autem ſe utilitatibus fratrum neceſſarium fore, ad hoc C certiore honeſta apud Deum & homines vocatione ad id officii ſeſe invitari, poſt tantum decimatus annos, in quibus regiam incedendo viam, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinaverat, cum archidiaconatu diu multumque recuſato onus præpoſituræ humiliter conſenſit ſubire.

XLIII *Præpoſitus factus ut ſe habuerit, & quod prebendam fratrum auxerit.*

Inter hos namque gradium aſcenſiones, ut vir Dei curabat humilitatis baſim in corde diſponere, ut quanto valeretur major, tanto D factum eſſet humilior, integrum ſe cuſtodire noverat ab his vitiis, quibus tum nomina hominum ſeſe implicare ſolent; quæque retro in humiliori loco poſitus, notare non omiſerat in prioribus: ſuperbia videlicet & rerum eccleſiaſticarum rapina. Proque ſuperbia, humilitatem quæ omnibus erat aſſabilis, pro indignatione de falſa juſtitia glorianti cumcumque modis affictis benigniſſimus Chriſti imitator compaſſionem exhibebat. Quo enim ille infirmato non eſt infirmatus? Quo ſcandalizato non eſt uſtus? E Sic namque autem infirmatus condeſcenſionem idem in ſe atque in alios tenebat.

Jam vero quid in diſpenſanda familia Domini annonis dicetur? Teſtes ſunt pene quæque Leodium novere, quia cum ante cum unius modium panis ſingulis fratribus quotidie darentur, & non amplius quam quadraginta (a) carratæ vini in potu eorum per annum expenderentur, hic ex potentia novi coloris quem ... vocant, quinque marcas appendentem inſuper adjecit panem, centumque quadraginta carratas vini per annum

[a] (a) ... [illegible]

cellario fratrum jure perpetuo abſque ulla ſtabilitatis exactione dandas deſtinavit; quatenus inde & rationabiliter menſura potus augeretur, & ex reliquo fratribus eccleſiarum, quibus vinum non eſſet, conſideretur ... juſſit ex majoris eccleſiæ abundantia, minorum neceſſitatibus eſſe ſuppeditandam. Sic præbendam fratrum retro neglectam, pane, vino addito, inſuper largiori veſtium ſolatio ampliſicavit, & ex vili optimam reddidit.

B XLIV *Qualiter eleemoſynas adminiſtraverit.*

Duodecim pauperibus vel peregrinis quotidie coram fratribus reficiendis ſufficientia alimenta conſtituit, aſſerens hoc etiam parum eſſe, cum traditio ſanctorum patrum Nota. dimidiam partem vel etiam eccleſiaſticarum facultatum pauperibus & peregrinis cenſeat deberi. Præterea hoſpitale quo conſervantur nonæ ſive decimæ de epiſcopi agris, ipſum erat creditum providentiæ. Quod ille tam fideliter ſtabilire curavit, ut triginta C pauperes per annum inde commode ſuſtentarentur, & ex eccleſia quam dominus Baldericus epiſcopus viginti quatuor eleemoſynarius ſuſtentandis deſtinaverat, duodecim inſuper reficiendis adducerentur, omnes peregrini ſupervenientes ſine equis reciperentur, eos qui cum equis veniſſent recipere autumans epiſcopi intereſſe. Anno ſequenti Nota. ... ut commoda ſibi officia ſuo labore non augmentaret. Interea, ac ſi hoſti infeſtiſſimo frequentes corpori indicuntur abſtinentiæ, pauperibus Chriſti largiores augentur impenſæ. Recreantur quotidie utrique aſſidentes circa, hinc clericorum, hinc pauperum catervæ. Referuntur D ab ejus menſa utriuſque hominis cibaria, ipſeque hilaris convivas parciſſime refectus & hiſ jejunus, eſuriens ſemper & ſitiens juſtitiam, alios ſufficienter expletos dimittebat. Divitias ſuas communiter ordinari quam ſibi deſervare malebat, quas in omnia præcipua opera inſicidere optabat. Sentiebant humanitatem ejus ægritudines decumbentium, labores cruciati, ſenio confecti, a divitiis in paupertatem devoluti, indeſinenter ejus ſenſuſſe ſuum ſuffragio. Sicque vir eccleſiaſticis omnibus omnia factus, oculus erat E cæco, & pes claudo; hunc pupilli parentem, hunc viduæ invenere maritum. Hæc in adminiſtratione exteriorum.

XLV *Qualis interius fuerit.*

Interius autem regularibus ſubditos inſtituens, ut chariſſimos fovebat ſuos; rebelles ut ſeveriſſimus ultor diſciplinæ gladio animadvertebat in utroque partem ſervans diſcretæ, dum hos ad meliora provocaret, alios vero a pravitate compeſceret. Nec tamen ... Chriſti ſi hominem offenderet, tantum interno judice, ſervando æquum & rectum,

non displiceret, memorans illud apostoli: *Si hominibus placerem, Christi servus non essem.* Et illud psalmistae: *Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.*

Unde contigit, ut dilectionem veritatis, pro qua ne mori quidem metuebat, nonnumquam [illegible], qui terrena potestate [illegible] valere [illegible], et [illegible], adeo ut illa [illegible] ob hoc [illegible] saepiusque de vitae ipsius periculo a necessariis eius haud [illegible] timeretur. Sed quia ex sententia Salomonis: *Iustus quasi leo [illegible]*, ille, pennatum animal Dei, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, [illegible], pericula, postremo omnia [illegible] libero volatu evadebat [illegible], primo quidem aequanimiter ea tolerando, suo autem loco et tempore eadem rationabiliter confutando, ubi semper speculo rationis adversariorum confundere solebat pectora. Erat etiam hoc in eo, prae ceteris nostrae memoriae mortalibus, tam laudabile quam mirabile, quod in quocumque [illegible] contra quemlibet moveret controversiam, [illegible] effectu [illegible] victoriam. Hoc autem adeo habebat, quia circumspectum ex omni parte animal Dei ante et retro oculos intentionem suam direxerat, ut cum [illegible] veritate et ratione [illegible], ut nec odio, nec gratia inde moveri posset, ac si [illegible] contemnere ventos [illegible] Rhodopes [illegible] Marpesia cautes.

Vitam suam Deo ubique notam ita disposuerat, ut noctes atque dies praeter horam somni atque cibi, aut psallendo, aut legendo, aut rationabilibus ex causis disputando, in Dei laudibus continuaret. Raro aut numquam accessit, qui non congruus aetati et naturae suae conditionem retineret. Lacte potabat infirmus, pane cibabat [illegible] vino et carnibus vescens, ut a [illegible] abstinebat [a]. Porro [illegible] quorumdam [illegible] eius contigit, monachorum omnium sibi cognitorum vincebat abstinentiam; dum non quod sine concupiscentia, sed quantum [illegible] pensans, [illegible] sanguine devitaret. Vestes suas adeo moderabatur, ut nec ante alios ambitiosus, sed nec post eum abiectus indutus, omnem superfluitatis typhum a se constanter abiceret, totus ductum potentia imperio animi, quam asperitate cum corporis membra domaret, quibus numquam lectum, raro molle praebebat stratum. Et quod sine lacrymis reminisci non possumus, solemus quoddam in consuetudine habebat secretum, adest veritas Christi me nihil fingere. Cum his et multis aliis difficultatibus [illegible] prae senio [illegible] corpus, certis diebus durissima sibi inferebat verbera, assig-

condiscipulorum suo in verbo Domini [illegible], ut non parceret, et secretum vulgo non promulgaret. Quod ille superstes diu et aliquot post obitum eius annis [illegible] sed [illegible] Virtutum [illegible] studebat semper, etsi in hac parte nequaquam in se, aliis tamen ubique [illegible] tenere mediocritatem. Et vere praecipuum discretionis speculum, regiam viam inter [illegible] dextrumque medio [illegible] demonstrabat incedendam.

XLVI. *Quod defuncto Reginhardo imperator Conradus alium episcopum dare voluerit.*

Hunc defuncto Reginhardo episcopo maxima pars fratrum ecclesiae sibi episcopum fieri peroptabant; quorum ille sententiam ut a se [illegible], multum [illegible] ecclesiae proposito, cunctis [illegible] praepositis, Nithardum [illegible] in episcopum elegit, omnem clerum et populum in sententiam suam venire coegit. Adeo primatus sui auctoritatem non in se praeferendo, sed in honore sibi praeponendo [illegible] studuit, alios auctoritate potestatis ad retinendum humilitatis propositum, non ad arripiendum sublimitatis locum [b]. Nec mora, cum electo et virga episcopali imperatorem Conradum adiit, qui tunc forte in Italia hiemabat; repertoque Nonantulae oppido, personam ecclesiae nostrae idem ipse auctor et legatus fideliter profert. Praesentato electo, hunc ad hoc onus suscipiendum idoneum esse, idque unanimiter a clero et populo postulari asseverat. Imperator autem: hunc, quem mihi, inquit, offertis, nequaquam agnosco, sed vobis mihi haud ignoto hunc honorem libens cupio. Ille e contrario modis omnibus ut se [illegible] episcopatum in [illegible] retorqueretur, annitebatur: dum dignorem, dum aptiorem, [illegible] promptum executionibus imperialis servitii; sibi frigido senio [illegible] contracto, iamque [illegible] de [illegible]. Cumque imperator nequaquam sententiam mutare vellet, eumque ad suscipiendum episcopatum vehementer urgeret: « Parcat, inquit, [illegible] « obsecro [illegible] producta Dei gratia absque perfidiae nota. Si unius cuiuslibet « hominis legationem suscepissem, cui postmodum « fore sola nostra fides [illegible] ad commo- « dum meum retorquerem? Quanto magis si « matris ecclesiae unum populum [illegible] « et electionis suae [illegible]? Iuste [illegible] « [illegible] perfidiae accusabor, si contra commu- « nem nostrorum consensum hanc indignus « dignitatem praeripuero. At ne aliquo [illegible] « [illegible] vellet super electa vita et moribus [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

» veatur ſcrupulo, mihi totum imputetur, ut » me hoc animadvertatur. » Superatus vix tandem imperator, tam ſplendida eluctamen te ab epiſcopatu Wazonis remotare, uti petebatur, Nithardo epiſcopatum concedit. Wazo autem tametſi exterioribus honoribus proficere, ne interius moribus inciperet deficere, ei, cujus magiſter fuerat, patienter ac benigne gavisus eſt ſubeſſe. Itaque ea quæ retro ſunt oblitus, & in anteriora extentus, per quatuordecim perpoſteum annos ad bravium ſupernæ vocationis proſequebatur.

XLVII. *Qualiter in epiſcopum electus fuerit.*

Hunc talem ac tantum athletam ſuum Dominus diutius noluit eſſe occultum; ſed quem intra unius clauſtri ſepta dederat eſſe perfectum, quaſi in certaminis campum ſtrenuum juſſit prodire militem, ut in tempore iracundiæ ſuæ laboranti populo fieret reconciliatio, & belli famiſque tempeſtate periclitanti patriæ foret remedio.

Oblatum ſibi antea ſi præſulatum recuſaverat, Nithardum, ut dictum eſt, ſibi prætulerat: quo defuncto, iterum a clero & populo ad epiſcopatum repoſcitur. Ille e contra credi non poteſt quantas moras ſuæ electioni innectere, quanto a ſe ne fieret ſtuduerit. Intellexit electionem regi diſplicituram, ratum valere ſuper hoc negotio magis ejus expectandum eſſe dicens arbitrium. Tamen renitentis & excuſantis ſententia non auditur, invitus a cunctis unanimiter eligitur, Ratiſbonam mittitur, ubi forte Henricus tunc rex, poſtea imperator, Boemiam cum exercitu aggreſſurus aderat. Virga epiſcopalis cum eccleſiæ noſtræ fidelis præſentatur, res agenda in craſtinum differtur. Poſtera die a rege cum epiſcopis & ſequis palatii primoribus conſulitur. Nec defuere adulantium linguæ, qui electionem ſine regio favore factam aſſererent caſſam fore, et capellanum potius epiſcopum conſtituendum, Wazonem nunquam in curte regia deſudaſſe, ut talem promereretur honorem: quod vero nefas ſit alium epiſcopari, niſi quem conſtiterit in curte regia exagitari, ac non potius talem eligi oportere, qui informatus ſubjectione clauſtrali obedientiæ non tam præeſſe quam prodeſſe didicerit. Quia tentent adulatorum facile ſeductus juvenilis regis animus, neſcio quem barbarum cervicibus noſtris præparabat imponere: cum inſpirante, ut credimus, Deo, ex omni illo contrariorum cœtu ſoli Hermannus archiepiſcopus, & Bruno Wirzeburgenſis epiſcopus tam iniquæ ſententiæ ſanioris conſilio auſi ſunt obviare. Nec prius veritatis aſſertores, Deique cooperatores abſiſtunt, donec vix tandem regiæ majeſtati petitionem noſtram conciliant, & procerum animos in ſententiam ſuam trahunt. Sed manet adhuc ſapientes architectos labor longe operoſior: nam ac ſi de unius nobiliſſimo monte columnam conentur excidere, haud aliter boni artifices noſtri omnibus modis inſiſtunt elaborare, ut vir iſte in virtutibus totus teres atque rotundus conſentiat ſibi impoſitæ onus eccleſiæ. Perſtat diu immobile parvum illud pectus in propoſito humilitatis: quod profecto, ut ait beatus Gregorius, pietatis pectus non eſſet, ſi hoc pietas non vicaſſet. Intellexerat enim ſi epiſcopatum non reciperet, ejuſdem potiturum fore quemdam ætate & moribus juvenem, qui forſitan Dominici gregis ſiſpem, quæ jam tandem Deo ſe duce fructificaverat, diſſiparet, ſi ad pontificale culmen aſpiraret. Unde contigit ut dum ſublimitatis locum mente fugeret, juſſu ac precatu pontificum ſollicitatus, ea vero quam diu neceſſitate poſtremum coactus, tandem paſtor eccleſiæ fieri adquieſceret. Sic ſic intrat per oſtium in ovile, nec aſcendit aliunde factus paſtor ovium: quique irreprehenſibiliter intravit, procul dubio irreprehenſibiliter vixit. In ſedem epiſcopii reducitur, honorifice, ut decebat, ſuſcipitur (a): ubi vero ad cathedram venitur atque in ea ſolemniter locatur, niſi præſens vidiſſem, nullomodo crederem cum quanto gemitu eruperit in lacrymas, quas haud ſecus ac puer ſæpenumero ſub magiſtri ferula edere videbatur. Mirati ſunt omnes qui aderant, quomodo ferreum, ut putabant, ejus viri pectus in tantas poſſet fundi lacrymas; & ante actam ejus vitam ignorantes, inde veraciter probant paſtorem ſui animum de ſublimitate ejuſmodi non gaudere, ſed ſaluſtifero dolore torqueri.

XLVIII. *Quod epiſcopus factus vigilanter ſanctam religionem exequebatur.*

Aliquamdiu protracta epiſcopali conſecratione: capitur ab archiepiſcopo de expeditione reverſo, pro qua re vir Dei comitantibus diverſorum ordinum clericis ſanctam adiit Coloniam, ſanctorum limina, quorum numerus nulli præter Romam loco æque eſt conceſſus, piis pulſat precibus. Poſt triduum ſacro chriſmate in epiſcopum perungitur, & ex bono filio in ſponſum matri ſuæ Leodicenſi eccleſiæ confirmatur.

Tum vero explicare non poſſum, quam arduum ſanctitatis montem, evangelizaturus Sion, arripere ſtuduerit; quanta ſerviente corpus ſpiritui ſervire coëgerit, immo quanto anhelitu totus in Dei laudem exarſerit.

Abſconditus ſecum in oculis Dei, inter humiles & ſubjectos ſe epiſcopum eſſe neſciebat: ſcholas, ſingulorum explorando ſtudia, frequentabat: quæſtiones proponendo, rationabiliter vinci quam vincere malebat; ſeque in hoc quaſi otium a turbine curarum conferens, gaudebat, ut ipſe fatebatur, ſibi inveniſſe refrigerium. Et divinæ legis arcana excellentiam ingenii prærogativa noſſet rimari,

(a) [illegible]

de

de Donati, vel Priſciani regulis ſcholares adoleſcentulos non dedignatus interrogare; quos & viſos deſiderabiliter cupiebat audire, eos qui recte ſenſiſſent præferre, laudare, ſtudioſos gratia & donis remunerare, tardiores increpare, corrigere, ſuperiorum exemplo provocare, omnes poſtremo ſe meliores Deoque acceptiores fieri optabat, dicens cum beato Moyſe: *Quis mihi det, ut omnis populus Domini prophetet?*

Nec inter hæc prætereundum exiſtimo de vigiliarum, matutinorum, & completoriorum officiis, quibus celebrandis quotidie in choro cum ceteris fratribus nemo prius illo occurrebat, nemo devotius intererat, nemo ſerior abſcedebat. Reliquas diei horas in eccleſiaſticis expendebat negotiis, licet in quadrageſimali tempore, vel a choro, vel ab aliquo fratrum conventu nullomodo ſe excuſare voluerit. Quo etiam tempore ſecretum cubiculi penitus præter eccleſiam ignorabat, faſciculo ſtratus pro lecto, matta vero pro lecti tegmine, uſque ad horam refectionis pane avenario, fabiſque modice pergustatis famelicus ſuſtentaret corpus, ad potum fomentum cerviſiæ, ſæpius aquam potans. (a) In tanto abſtinentiæ rigore, nec facies angelica macie eſt contecta, nec gratia vocis, conſpectionis eſt immutata: adeo virum deſideriorum, Danielem videlicet noſtrum, quem voluntas propria inſtar crucis Chriſti affligebat, divina pietas interna dulcedine ſaginabat.

XLIX. *Quam largus fuerit tempore ſterilitatis*

(b) Pauca referens plura prætereo, quorum aliqua brevitatis ſtudio me conſtat negligere, aliqua quæ a me neſciuntur, neceſſe eſt reticeri: quia nemini conceſſum eſſe arbitror, omnes hominis ſibi noſſe virtutes. Sexto ſiquidem epiſcopatus ſui anno, omni peſte crudelior fames incubuit, quæ ſex fere continuis annis Galliæ & Germaniæ populum non mediocriter oppreſſit, cujus ſæva ubique ſæpe adhuc cernere veſtigia. Eademque tempeſtate prudentia noſtri Joſeph undique frumenta coemere & ſuis apothecis recondere curabat, non quod inde terrena ſibi lucra quæreret, ſed ut grana ad ſufficientiam ſuo tempore clamantibus famem Domini cibos fidelis diſpenſator diſtribueret. Præter ſtipendia pauperum quibus quotidie libra denariorum expendebatur, cum aliis adeo multa, quæ enumerare non ſufficio, verecundioribus præ pudore a mendicitate abſtinentibus, prout quiſque erat, aliis denos, aliis vigenos, aliis trigenos, aliis ſexagenos, aliis centenos annonæ modios per occultos hujus rei opifices deſtinare curabat. Sed nec ingenuorum etiam privatam hac dira neceſſitate catenatam excellentis viri larga pertexit munificentia, qua annuente & ſummopere juvante, pro alimentis ample domus aurum ſponſale, veſtes, prædia diſtrahere opus non fuit (c). Quid dicam de congregationibus clericorum, monachorum, & ſanctimonialium, erga quarum neceſſitates tanta boni paſtoris vigilabat ſolertia, ut quæ præ anni exitate ſumma de ſtatuto victu deceſſent, de ſuo libentiſſime ſuppeditaret? Nihilominus pii patris induſtria ruricolarum laborioſam reſpexit inopiam, ad cujus malum temperandum, toto hoc ſamis tempore unicuique manſionario per ſingulas hebdomadas binos dari conſtituit denarios, ne præ inſtante anguſtia boves vendere, aut de cetero terram nativam relinquere cogerentur, ſicque ærumnoſam vitam aut mendicando ducere, aut mortem omni gladio ſæviorem cum omni domo miſerabiliter incurrere.

L. *De bello & carentia Virdunenſibus impenſa.*

Huic calamitati acceſſit alia peſtis æque intolerabilis, bellum videlicet quod Gotefridus maxime in Virdunenſem (d) noſtram exercuit eccleſiam, quarum Virdunenſis, dum præda & incendio vaſtante urbem & domum ſanctæ Dei Genitricis cum omni ſuo ornatu, penitus everſa fuiſſet, ille in longinquo poſitus, graviter egregius urbis caſum doluit, & licet in ſummo periculi metu poſitus eſſet, hilaris tamen dator deviæ urbi non diſtulit eſſe levamini, ſuppreſſo ſuo nomine mandata mittens inter hæc verba: ſancta Maria Leodienſis mittit quinquaginta libras denariorum ſanctæ Mariæ Virdunenſi, medietatem canonicis fratribus, medietatem vero ad reparationem eccleſiæ. Hoc primum omnibus bonis ſuis exſpoliati loci illius canonici, tantæ cladis e divino munere ſuſcepere remedium; & ne tanto largitori eſſent ingrati, publicas orationes & viventi & defuncto in perpetuum devovere. Hæc itaque, quam diximus, bellorum tempeſtas reſiduum famis conſumens, & divites cum pauperibus una calamitate conficiens, communem totius patriæ ruinam minabatur; & rueret procul dubio, rueret, inquam, tunc temporis inclyta Lotharingia, aut irrecuperabili excidio, quippe quæ ſine defenſore eſſet, aut, quod pejus eſt, in regem infidelitatis perjurio, niſi Dominus novum Joſue ad reſiſtendum hoſtibus excitaret confortaret, & a bono uſque partes contra factioſos defendendas eſſe inſinuaret.

LI. *Quod bella tempeſtatem maxime ex parte ſedaverit*

Jam immaniſſimi prædones res eccleſiæ

(a) [illegible]
(b) [illegible]

(c) [illegible]
(d) [illegible]

A invaserant, omnia praeterea, quae ante [illegible] pontificis prudentia in urbem contraxerat, vastaverant: quaeque praedas [illegible] quae ubi usurpasset, tenere se propter deponebat. Sed ecce bellator Christi inexpugnabilis & imperterritus [illegible], gladio spirituali accingitur: [illegible] cruce Christi in omnibus periculis pro lorica munitur, dicens cum beato Martino: *Ego signo crucis, non clypeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.*

Succendebatur ergo [illegible] ille amabilis pietatis & iustitiae [illegible] zelo, quo Mathathias ob [illegible] paternae legis praevaricationem Judaeorum [illegible] non [illegible], & [illegible] tandem undique ducum & comitum armis, [illegible] gratia [illegible], [illegible] & [illegible] sacramento confirmat. Primo enim bellorum [illegible] & ad [illegible] prospere [illegible], multos [illegible] in adversam partem rapuerunt: [illegible] se [illegible] esse [illegible] per [illegible] totum episcopatum pro libitu [illegible]. Sed cum [illegible], tum quoque propugnatores nostri [illegible]. Etenim pro tempore & loco [illegible] per [illegible] & [illegible] portantes [illegible] [illegible] quam [illegible] quam in armis esse praecepit. Ipseque [illegible] episcopo [illegible] per gnaros [illegible] [illegible] eque [illegible] prudentia [illegible] protegere. [illegible] credere, [illegible], [illegible] non modo non [illegible], [illegible] augmentaret: bona se [illegible] appetens: mala vero [illegible] Christi, quibus [illegible], [illegible] in quo solo, ut [illegible] non apparebat [illegible] & potens omnia, secundum Apostolum, qui illum confortabat. [illegible] per [illegible] [illegible], ut gregem Domini [illegible] & [illegible] [illegible] esse [illegible] quibus [illegible] apud Deum [illegible] pendet omne, si quid commodi, si quid honoris [illegible] bello aut tranquillitate: quam [illegible], audacter hostes invadere [illegible] & [illegible] magno [illegible] nostris [illegible] refugio. Ita [illegible] quod [illegible] est [illegible], [illegible] quibus cum

A hostes secundum [illegible], cum eis & periculo [illegible]. [illegible] & [illegible] caterva erga filios [illegible] non facile ab eorum [illegible] potuerat.

LII. *Quod castella praedonum everterat.*

Saepe autem laudabiliter quandoque hunc propositi rigorem [illegible] mitis in [illegible] & gemitu pauperum excitata & a quiete solita eum exurgere, & in [illegible] eorum [illegible] properare. Tandem hoc opere nihil est [illegible], nihil Deo acceptius, si effrenatam praedonum rabiem ab [illegible] vulgi oppressione compesceret. Quorum magna pars in paludibus sive [illegible] firmissima sibi receptacula [illegible], quibus [illegible] aliena per [illegible] praeda usurpaverant [illegible] possessione [illegible] in hac vero [illegible] tempestate quanto [illegible] tanto [illegible] circa regionem [illegible] devastabant. Hos nempe [illegible] sed tunc plurimum [illegible] decrevit [illegible] Dei, si posset, [illegible], & ab his [illegible] liberare. Atque eo [illegible] quo Amalechitam Agag a Samuele, ab Helia Thesbite prophetas Baal constat esse mactatos: raro tantum [illegible], modo hoc, modo aliud castrum fortissimis [illegible] noster [illegible] obsidione. At [illegible] latrones [illegible] & paludibus [illegible] confisi, metum primo dissimulare [illegible] periculi, contemnere, nostros [illegible] lacessere, [illegible] vocare: [illegible] ipsa natura firmatam [illegible] expugnare. [illegible] nostri [illegible] tam [illegible] animos, [illegible] instant [illegible] trahere [illegible] quoque comportare, per [illegible] iter facere. [illegible] natura difficilem in brevi [illegible] cum [illegible], [illegible] & [illegible] parat [illegible] machinam quibus [illegible] tenebras. Quae ubi eo loci appulsa est unde certo ictu [illegible] latronum [illegible] posset [illegible], dies atque noctes [illegible] adversas habere, dum succedentes sibi vicissim ad laborem nostri, [illegible] domus, omnes [illegible] hostium latebras quassare non cessant. Ipse episcopus [illegible] vigiliarum & psalmodiae vota omnipotenti Deo cum [illegible] opere persolvebat. Quid plura? Godefrido frustra [illegible] ad auxilium suis venire, obtesti de vita & membris paciscuntur: castellum funditus captum evertitur: inde aliud atque aliud castellum absque [illegible] simili strage confunditur. Sed neque hoc silendum puto, quod inter obsidendum saepe [illegible], saepe [illegible], raro [illegible], [illegible] Romanorum more quotidianum [illegible] armatum, gregario [illegible]

tum concederent uſum mactandarum pecudum, abſque eis quæ agrario operi eſſent neceſſariæ: ipſumque damnum ipſe ſingulis poſſeſſorum ex integro ſupplebat, nullum amplius locum eſſe patiens, etiam in tanta rerum difficultate. Quæ ex re liquet quam tenax æqui & recti animi fuerit, quandoquidem eo tempore quo maxime captandus erat favor populi, ut fit in tali negotio, vel ſumma neceſſitudo rigidum Catonem a juſtitia divellere nequiverit.

LIII. *De diviſione gratiarum huic homini collata.*

Libet in hoc homine divitias divinæ bonitatis intueri, & in unius cordis amplitudine diviſiones gratiarum admirari, quas adeo diverſa ſtudiorum viciſſitudine videbatur adminiſtrare, ut cum uni intentus eſſet negotio, aliis alterutrum obnoxius, niſi ſciretur, nullo modo crederetur.

Nam ſi epiſcopum reſpicio, videor mihi videre ſupparem Gregorio ſi mutata agentem, non imparem eſſe contemplor Machabæo. Hunc in ſapientia Salomonem, in diſputando acri pro Auguſtinum, in cordis humilitate, continentia, & vigiliarum aſſiduitate, pauper ipſe in quemlibet ſanctorum anachoritarum referebat. Neceſſitate magis quam voluntate illa agebat ea quæ ſunt ſæculi, ut omnino caveret diſplicere Creatori.

Suo judicio inutilem & dierum malitiæ plenam crebris inculcabat ſuſpiriis cantilenam, ſentiens cum beato Job nihil aliud quam *tentationem eſſe vitam hominis ſuper terram*. Unde & familiare habebat pſallere cum beato David: *Quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei?* & illud Doctoris gentium: *Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto.*

Nec eſt dubitandum, ſi in Neronianæ perſecutionis, ſeu Decianæ tempora incidiſſet, quin ultro ſe perſecutorum gladiis ingereret, & damnandus aſtaret, judicando ſublimior, gladio cervicem daret, ferendo fortior. Qui dum ambiretur auxiliatis armatorum catervis, ſolam crucem Chriſti manibus proferens, medium ſeſe armatis hoſtibus inferre, & ſi voluntas Dei foret, talem morte occumbere paratus fuit, imitari deſiderans eum qui dixit: *Paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus ſuis.* Tanti propugnatoris noſtri virtute catervas adverſariorum paulatim defecit inſania, qui ſicut ipſi adhuc teſtari ſolent, quotiens efferatis animis in nos graſſarentur, ſtatim ad urbem ut poſſent noſtram & ſanctorum oratoria conſpicere, mens illis divinitus mutabatur, ut non modo malum non inferre, verum etiam pro reverentia ipſi loco pias impendere lacrymas liberet. Unde contigit ut qui cum periculo animarum aliena invadendo inhiabant, vix ſalva ſui incolumitate tandem contenti eſſent propria retinere, modo cogente, modo obſectante venerabili patre Wazone, poſtremo omnibus modis ut reſipiſcerent inſtante. Sic noſtrarum omnipotentis Dei pietas eccleſiæ ſuæ navim quibuſmodi tempeſtatibus vexatam per efficacem prudentis naucleri induſtriam miſericorditer dignatus eſt ad tempus liberare. Licet in tanta factione, non tamen ut prius metuenda, bellum contra imperatorem ſuæ, bonis viris deterentibus.

LIV. *Ut imperatori ſuſpectus fuerit.*

In quo, eo quod aliquando detrimentum in viros eccleſiæ noſtræ iniquitatis fuerit, bonis viris deterentibus, vir Dei apud imperatorem falſi criminis eſt accuſatus, quod data fide Gotefrido, contra imperatoriam majeſtatem regnumque ſalutem pactum iniiſſet, & quod de tanto viro nefas eſt opinari, eidem conſiderantiam dederit belli gerendi.

Hæc quam fuerint a veritate aliena clamant acta facta ejus venerabilis: ſed quia difficile eſt ut mentis oculus, hinc gloria & divitiis, hinc variis diſpenſandæ reipublicæ curis, hinc inde adulatorum linguis in diverſa raptatus, aliquando a veritatis luce non cæcutiat, perſuaſum eſt imperatori a deferentibus, ut in his quæ vere fideliter geſſerat dominus Wazo, non communis commodi, ſeu imperatoriæ fidelitatis gratia, ſed ex contentione illa, propriæ intervenire arrogantiæ. Acceſſit ad ſuſpicionem libera ſacerdotis authoritas, quæ totius duplicitatis exſors, a veritatis tramite neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinare noverat: quique pro veritate agendo quaſcumque facilius incurrere non trepidavit offenſam, quam tacita veritate potentiæ gratiæ aſſentari voluerit. Unde unum refero, quod parvitati noſtræ per diaconum ejus, qui hoc idem ab ore ipſius didicerat, compertum innotuiſſe. In quo arbitratu tunc quidam imperatorem ſibi non minimum ſuccenſuiſſe, eo quod inveſtiendas epiſcoporum ſuper eccleſiaſticis ordinibus cauſas nequaquam illi, ut potè laico, ſed ſummo pontifici aſſignaverit.

LV. *Quid in cauſa epiſcopi Ravennatis ſenſerit* [a]

Quidam ſpectabilis genere Colonienſis canonicus Widgerus nomine, archiepiſcopatum Ravennatem ab ipſo imperatore Henrico acceperat, iſque antequam epiſcopus ordinaretur, biennio preſbyter tantum, cum dalmatica & ſandaliis miſſarum ſolemnia celebraverat. Unde pro multis inconvenienter ab ipſo hactenus geſtis, & pro hac maxime quaſi temeritate accuſatus, ad palatium evocatur, ab imperatore quod ejuſmodi præſumptionem admiſerit graviter inſimulatur. Cumque ad ſemper ejus eccleſiæ preſbyterum et

[a] Vide Ughel. tom. 2. pag. 370. & Petrum Dam. lib. 4. ep. 2.

ſanctorum patrum auctoritate ſe niſi reſpondiſſet, ſuper hac re talem epiſcoporum caperetur, reſpondentibus quibuſdam ad voluntatem imperatoris, quibuſdam vero hæſitantibus, ventum eſt ad Wazonem epiſcopum. Ille multum excuſante, ſtatim epiſcopum nequaquam a ſe [illegible] debere judicari. Imperatore vero eum in admonitionibus per obedientiam ſuper hoc talis judicii ſententiam edicat, vehementer inſiſtit. Ille contra, tandem quod ſuper his ſentiret aperuit: Summo, inquiens, pontifici obedientiam, vobis autem debemus fidelitatem: vobis de ſecularibus, illi rationem reddere debemus de his quæ ad divinum officium attinere videntur. Ideoque mea ſententia, quicquid iſte contra eccleſiaſticum ordinem admiſerit, id diſcutere pro nuntio Apoſtolici tantummodo intereſſe. Si quid autem in ſecularibus quæ a vobis illi credita ſunt negligenter ſive infideliter geſſit, procul dubio ad veſtra refert exigere. Conſentientibus huic ſententiæ cæteris epiſcopis, ne ſibi tali judicio cederet epiſcopatum perdidiſſet, niſi ipſe ultro imperatori redderet baculum cum annulo. B

C

LVI. *Qualiter a comitiſſa Montis Caſtrorum tentatus fuerit.*

Duo præterea non abs re arbitror eſſe referenda, in quibus diſſimiliter juſtitia viri Dei manifeſte eſt probata. Nam in altero quidem, quaſi pro imperatore fideliter ageret, contra Deum & religionem Chriſtianam ut infideliter ageret eſt tentatus: in altero autem licet aliquantum læſus ab ipſo imperatore, ſeipſum tamen pro ipſius fidelitate libenter impendere paratum eſſe eſt probatum. Quodam tempore Hermannum Montis, qui dicitur Caſtrorum locus, comes & marchio paſſum cum Balduino Flandrenſi pacem paciendo firmaverat, cum uxor illius magis ex muliebri inſtabilitate animi, quam [illegible] ducta favore: varium enim eſt & mutabile animal femina, ut ipſa eſt multo ſtudiorum commentatrix verſutiſſima, ut quaſi maritum ſuum a periculo ſolveret, ſeipſam quidem mariti ſui proditione polluere. D Denique ſacerdotis conſcientiam hujus ſceleris implicare eſt machinata, mandans ei per nuntium ut cum armata veniat, locum & tempus, ubi & quando maritum capiat, ut imperatori tradat, denuntiat. Ille autem ultra quam credi poteſt, hujus monſtrum facinoris abhorrens, nec fama unquam, nec lectione compertum habemus, uxorem aliquando aut ex veritate aut ex ſimulatione maritum inimico tradidiſſe: quod cum tam aperte abhorreret ab humana conditione, pertinaciſſime eſt quoquomodo fugere. E Ita minimum viri Dei ſpecie virtutis palliatam hujus prudentiæ perſpicacem oculis nequivit, virus lethiferum quod per uſitatum ſtandalum vaſculum hoſtis humani generis

A propinare parabat, melioris aſſiſtente ſapientiæ conſiliatrix ore conſtanter reſpuit. Nimirum [illegible] Dominum hoſtes mutare, & per diverſa certaminum labores varia pugnatorum robur ſpectatoribus exponere volunt, dum multiformes antiqui hoſtis ſerpentis ſuaſus tanto dignus calcaneo ejus inſidiari permiſit, quanto ipſe imperitior hactenus caput damnabile ſuum belliſtoris ex divino auxilio pedibus ſubdiderat.

LVII. *Quod fidelitatem ſit per litteras imperatori [illegible]*

Alio ſiquidem tempore cum fama eſſet diffuſum illi eſſe imperatorem, pervenit ſiquidem littera ad dominum Wazonem epiſcopum, unde, aut a quo tranſmiſſa fuerit eſt nobis incognitum, quibus inerant verba ad ſolicitandum pertinentia, ut tria millia [a] pugnatorum in munitionibus urbium & oppidorum ſuorum reciperet, quibus aggravando ſolatia ſibi ab imperatore moleſtias facile vindicaret. Hic autem ut nihil cunctando omnino quam ſeriis rebus inerat acrius dictans, unde colloquendum cum quibuſdam neceſſarium ſuis hujus rei mentionem habens. Itaque tam congrue facultatem bellum gerendi ſuppetere jucundiſſime aggrediendo [illegible] monſtrabat. Cumque illi quilibet ex his quibuſcum ſecretum confabulari ſolebat, ex auſu ſuadentium ſuggeſſiſſet, tamen cum ad id etiam a primo adoleſcentiæ anno hinc querelis perductum, nunquam ad hoc devolvi oportere, ut non ſub ipſum viri terminum tabulas animum applicare debeat, continuo: « Nemo mihi, inquit, aliud quam quod ſuadet animo eſſe credat: domino imperatori ſecundum ſcire & poſſe meum nemo me fideliorem eſſe, quomodocumque ab eo tractetur, dubitat. Cum etiam ſi eo uſque animi motus proceſſiſſent, ut dextrum ejus mihi oculum amputaſſent, quicquid ſiniſtro providere poſſem, ad ejus tamen honorem & fidelitatem reſpicere non deſiſterem. » Quæ cum ita ſint, ſileat cum Judæis Chriſto derogantibus improba Wazonis detrahentium lingua, miretur atque cum bonis neminem noſtri temporis epiſcopum in ſancta religione vigilantius deſudaſſe, neminem ducem, marchionem aut comitem pro imperii Romani fidelitate, pro patriæ ſalute ſtrenuius decertaſſe. Quis enim niſi ille cum Dei adjutorio conjurationem adverſus imperatorem factam prudenter diſſipavit? Quis caſtella natura & arte munita ſtravit? Conjurationis cum maxime ambitum ſolicitatorum partes, hunc minis perterrendo, hunc donis, mille promiſſis ſollicitando, [illegible]?

LVIII. *Quod regem Francorum, ne Aquiſgrani invaderet, per litteras deterruerit.*

Sed ecce, dum brevem ſtudeo materiæ

[a] [illegible]

ſuccumbere timui, multa dicenda praeterea, A ex quibus eſt unum quod multis arbitror eſſe incognitum, factum illud memorabile quod longe pluribus & tacet fortitan ignotum, regis Francorum animos, jam pervaſam animo Lotharingiam ſibi uſurpare deliberantis, more Pauli per litteras mitigaverit & pene ab ipſo incepto impetu revocaverit. Quod, vel quomodo contigerit, rerum ſeriem texam ſequentes differamus. Rex noſter Heinricus nondum imperator, in Italiam profectus fuerat, Romam acceſſurus, a ſummo pontifice benedictionem apoſtolicam cum imperii inſignibus percepturus. Rarus apud nos miles, & ſecurus agricola, nullam interim metuentes incurſionem, grata carpebant otia: cum ecce antiſtes noſtro cum Maria ſedenti ad pedes Domini, nec tamen Marthae ſollicitudinem deſerenti, ſignificantur ab occidentalis Franciae partibus, ejuſdem gentis maximi motum, imponente inſiſtentium & regi ſuo ſuggerentium, ut Aquiſgrani palatium juris ſuo, ut aiunt, ſibi appendentium cum magno armorum copia invadat; regem & principes noſtros abeſſe, raros hic milites nil contra moliri poſſe; poſtremo nihil obſtare quin poſſeſſa principali ſede in partem regni ſui cetera deinceps cedat Lotharingia. Pavet auditu patriae periculo ſancti patris ſollicitudo, cui quia per vim reſiſtendi copia non fuit, potentia humana tali tempore opportunitatem aliam volentis, ingenio & ratione obviandum eſſe opus intellexit, quod & inſtanter agere omnino ſollicitus fuit. Mittuntur ad regem, ut dictum eſt, efferatum animo, ſupplices ab eo litterae, veteres utrorumque regnorum & eorundem rectorum commendantes amicitias; duo haec regna, ſi animo ut hactenus fuerant pacata, cunctis terrarum nationibus timori fore, nihil praeter Deum formidanda; proinde alterutra pacem neceſſariam eſſe, concordia creſcere res minimas, diſcordia vero dilabi maximas. Ille acceptas & auditas primo negligere, deſpicere, regem noſtrum arceſſere perfidiae, injuriarum, ceterorumque criminum, quae non acceperit dicere, ſed velle ſibi vendicare regnum & palatium ab anteceſſoribus hereditario ſibi jure debitum. Diem inſuper ſatis procaciter mandat, quo haec facere deliberaverat. Cui e contrario noſter Cicero inter alia talia reſcripſerat: « Novit, inquiens, veſtra magnifica excellentia, quam turpe potius ſeculari ita condemnare fore admiſſa; quae ſi in potentes cadere contigerit, licet apud homines alio nomine videantur honeſtari, tamen in aeterni arbitri conſpectu eadem, immo in magna eo magis extant damnabilia, quo minori ut ea admitterent, neceſſitate fuerant adducti. Perſtare igitur, quaeſo, quam ſit Deo execrabile & indignum veſtro regno liberalitati, longiſſimo alienum tempore ſedem & regnum velle furari & ab illiuſmodi, quaeſo, intentione animum revocate, quae manifeſte repugnat veſtrae dignitati. Quam potius ſi quid fortiter, ſi quid potenter contra nos animus veſter ſolet adtendere, expectetur reditus regis noſtri, ut quod expediat tunc a vobis ſit decertandum. Sed eſto; ſedes regni anteceſſoribus veſtris conceſſa ſit ſub aliquo, tibi eſt jure hereditario repetenda: numquid per intervalla tot terrarum ſpatia ſolum eo cum multitudine militum animum, animo vero infinita mala, B quae etiam te moverint & fruſtra prohibere multis hominum nullas continere habebunt incredibili vaſtitate. Unde certus eſto, ſi manum a clade innocentium, quam mente incepiſti, non continueris, tot homicidiorum reus in oculis altiſſimi teneberis, quot hominum corpora vita carebunt, ſi hoc perfeceris. » Qua ſententia viri Dei audita, extemplo confeſſum eſt ſedare, & ſubito immutatam mente rex ſuper epiſcoporum adeſſe curavit. Epiſtolam mandat viri Dei coram ſe recitari; recitata, hunc dicit ſanctiſſimum, C hunc vero proteſtatur eſſe epiſcopum, qui extraneum extraneo ſibi pro cunctis ex debitis fidelibus tantum dediſſet conſilium. Nec mirum fortitan ſic imitatus eſt Theodoſium imperatorem, qui publice arguentem ſe & excommunicantem, omnibus id temporis epiſcopis veridica beatum Ambroſium praetulit ſententia. Cui exhibendae amplius reverentiae ex ipſa ſua contumacia occaſionem invenit, regia dignitate ſublimior, non infima cordis humilitas. Ita certe factum, ut quod multa ſanctorum multa ſaepius inhibitum impediebant, fluctuantem regis animum, Deo inſpirante, diſſuadere potuerunt longe potius unius D humilis litterae, quae undique pacis amorem in ipſius reformaverunt pectore, ut nil tale ultra concepto animo, imperatori noſtro ex Italia reverſo in religionem devictam cum ſacramento dederit & receperit.

LIX. *Epiſcopus Catalaunenſis eum per litteras conſuluit quid de haereticis cenſeret agendum.*

Praeterea apoſtolica ſublimitas praeſulem noſtrum crebra litterarum viſitatione eſt dignata, E quas ille reverentiſſime excipere ſolebat, humiliter, ſi qua forte per eaſdem interrogaretur, reſpondebat. Diverſi etiam pro diverſis conſulendis egregiam ſapientiae ſummi myſticam epiſcopi frequentabant per epiſtolas, quorum nullus utilia percunctatus ſuper inquiſita prudentis reſponſo eſt fraudatus. Ex quibus Catalaunenſium epiſcopus (a) pro periculo animarum ſibi creditarum ſanctitatem ejus conſulere aliquando neceſſarium habuit, quod hujuſmodi eſſe per litteras fatebatur. Aiebat enim in quadam parte dioeceſis ſuae quoſdam ruſticos eſſe, qui perver- [a]

(a) Rogerus II. qui ab anno 1043. ad 1062. Catalaunenſem epiſcopatum adminiſtravit.

tium Manichæorum dogma ſectantes, furtiva ſibi frequentarent conventicula, neſcio quæ obſcœna & dictu turpia quædam ſua ſolemnizare affirmantes, & per fucatam manuum impoſitionem dari Spiritum ſanctum mentientes, quem ad adſtruendam erroris ſui fidem, non alias a Deo miſſum quam in hæreſiarcha ſuo Mani, quaſi nihil aliud ſit Manes niſi Spiritus ſanctus, falſiſſime dogmatizarent, incidentes in eam blaſphemiam quam nulla veritatum veniam & hic & in futuro impoſſibile eſt remitti. Hi tales, ut dicebat, cogebant quos poſſent in ſuam concedere turbam, nuptias abominantes, eſum carnium non modo devitantes, ſed & quodcumque animal occidere profanum ducentes; tutelam erroris ſui adſumere præſumentes ſententiam illam Domini in veteri lege occidere prohibentis. Si quos vero idiotas & infacundos hujus erroris ſectatoribus adjungi contingeret, ſtatim eruditiſſimis etiam catholicis facundiores fieri aſſeverabat, ita ut ſincera tanti ſapientium eloquentia pene eorum loquacitate ſuperari poſſe videretur. Addebat etiam plus de quorum ſua perverſione ſeſe aliorum dolere, quam de ipſorum perditione. Quid de talibus præſtet agendum antiſtitis prudentiæ certum ſapientiæ conſuluit exactatum, an terrenæ poteſtatis gladio in eos ſit animadvertendum necne, modico fermento niſi exterminentur, totam maſſam poſſe corrumpi. Cui antiſtes noſter talia reſcribens ait:

(a) LX. *Reſponſio ejus quæ ſuper hoc ſcribat ſententiam* (a)

De quibus ſcripſiſtis, eorum quidem manifeſtus eſt error, antiquitus a ſanctis patribus ventilatus, & acutiſſimis eorum ſententiis confutatus. Nam ut omittamus nequiſſimas, quibus de Spiritu ſancto ubi mentiuntur, blaſphemias, accipiat dilectio veſtra, quantis ſe inopportunitatibus rerum iſte ipſi implicare ſtudeant, male intellecto Domini præcepto quod in veteri lege dicitur: *Non occides*. In quo nihil ſonare hominis occiſionem prohibitam eſſe attenderent, ſimili modo etiam eorum quibus ſe vesci recuſant, qualia ſunt frumentum, legumina & vinum, ſibi valeant interdicendum, quæ ut eſſent ex credita terræ ſeminibus ſua vivendi ſpecie conſervarunt, & niſi a viriditate ſua vita interciſa humanis uſibus ſervire nequiverunt. Prætermiſſis ſæcularium ſcriptis, hujus rei teſtis eſt Pſalmiſta dicens: *Et occidit in grandine vineas eorum*, denique Apoſtolus: *Inſipiens tu, quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur*. Ipſa quoque veritas: *Niſi*, inquit, *granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet*. Reſtat igitur, ut neceſſario fateantur vixiſſe, quæ occidere vetantur, in eadem conſtat poſſe mortificari. Eligant ergo quod voluerint: aut more catholicorum de ſolo homine ſcriptum eſſe credant, *Non occides*, & nobiſcum mactandarum pecudum copia licite utantur; aut ſi hanc ſibi negari contenderint, nos quoque ex ipſa erroris ſui ſententia, panis, leguminum, & cæterorum hujuſmodi eos uſu interdicendos judicabimus, quoniam ea niſi ſuo modo interfecta nullo modo humanis uſibus aptantur. Hæc licet Chriſtiana abhorreat religio, & cum Arriana hæreſi damnet ſacrilegio, tamen imitans Salvatorem noſtrum, qui mitis & humili corde non venit clamare neque contendere, ſed potius opprobria, ſputa, alapas, poſtremo crucis mortem ſubire, nititur interim tales quodammodo tolerare, quia, ut ait beatus Gregorius, nequaquam innocentiam obtinuit Abel, quem Cain malitia non exercuit, nec una in calcibus roſa, in vivo ſaporem ſpirat. Ut autem ad propoſitum redeamus, quod de talibus ſic ſieri mandatum & mandator Dominus, qui peccantes non ſtatim judicat, ſed ad pœnitentiam æquanimiter expectat, audiant quod in evangelio ſuo exponendo parabolam tritici & zizaniorum agri, diſcipulos ſuos ipſe diu nos dignatus eſt docere: *Homo*, inquiens, *qui ſeminavit bonum ſemen in agro ſuo, eſt filius hominis*. Bonum ſemen, hi ſunt filii regni, ager autem hic mundus. *Inimicus homo, qui ſuperſeminavit zizania, eſt diabolus. Zizania autem, hi filii ſunt nequam. Meſſis autem, conſummatio ſæculi eſt. Meſſores vero Angeli ſunt*. Quid autem per ſervos primo apparentia zizania vellicare volentes niſi prædicatorum ordo ſignatur? Qui dum bonos a malis ſeorſum eſſe in eccleſia deſiderant, quaſi de bona tritici ſegete zizania eradicare quærunt. Sed ſub magna diſcretionis cenſura paterfamilias ille prona eorum corrigit ſtudia: *Nolite*, inquiens, *ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem; & in tempore meſſis dicam meſſoribus: colligite primum zizania, & alligate ea per faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum*. Quid his verbis niſi patientiam ſuam Dominus oſtendit, quam prædicatores ſuos erga errantes proximos exhibere deſiderat? Maxime cum hi qui hodie zizania ſunt, poſſibile ſit cras converti & eſſe triticum. Ad horum profecto ſervorum vos pertinere numerum, ardens in pectore veſtro pro animabus diabolica fraude deceptis, ſpiritualis zeli fervor indicat, quo ne a malis boni corrumpantur, radicitus de tritico, tam ſegetem zizaniis purgare quæritis. Quod tamen ne a vobis immature, ne ante tempus fieri debeat, divinæ potius eſt obediendum ſententiæ; ne dum juſtitiam in puniendo prævaricatoribus nos exercere putamus, ex impietate ſpeciæ ſeveritatis velata ex præpo-

(a) Memoriam deflet hunc capitis ſub titulo [illegible] in quibus [illegible] hominum hujus temporis, aliud hinc de numero verbis [illegible].

dicium faciamus, qui non vult mortem peccatorum, nec lætatur in perditione morientium, ſed per patientiam & longanimitatem ſuam novit peccatores ad pœnitentiam reducere. Ceſſet ergo judicium pulveris, audiat ſententiam conditoris; nec eos quos tamen per ſæcularis potentiæ gladium huic vitæ ſubtrahere, quibus vult idem Creator & Redemptor Deus, ſicut novit, parcere, ut reſipiſcant a diaboli laqueis, quibus captivi tenentur ad ipſius voluntatem. Sic, ſic nimirum ut ex ultima Jeſu patrisfamilias miſſi a nobis convenit reſervari, quid, quid meliores ſuos facere jubeat; ſicut & de nobiſmet ipſis cum timore & tremore oportet expectare, quia horum quoslibet, quos nunc dominicus ager zizania habet, meſſis iſta fortaſſe triticum inveniet; & quos in via Domini adverſarios nunc habemus, poſſibile omnipotenti Deo eſt in illa cœleſti patria nobis etiam facere ſuperiores. Certe legimus Saulum magis omnibus lapidantibus beati Stephani protomartyris lapidatoribus interfuiſſe, & quem hic habuit perſecutorem, nunc apoſtolum martyr ſe gaudet habere priorem. Interea nobis veniat in memoriam debemus, quod nos qui epiſcopi dicimur, gladium in ordinatione, quod eſt ſæcularis potentiæ, non accepimus, ideoque non ad mortificandum, ſed potius ad vivificandum auctore Deo inungimur. Eſt tamen aliud quod ſollicite de prædictis agendum eſt, anathematizare, quod & vos nequaquam ignoratis, ut ipſi eiſque communicantes catholica communione priventur, ceteriſque omnibus publice denuntietur, ut ſecundum propheticam admonitionem exeant de medio eorum, & immunditiam eorum ne tetigerint, quoniam qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea." Hæc tantopere vir Dei exemplo beati Martini ſtudebat inculcare, ut præcipitem Francigenarum rabiem cædes anhelare ſolitam a crudelitate quodammodo refrænaret. Audierat enim eos ſolo pallore notare hæreticos, quaſi quos pallere conſtaret, hæreticos eſſe certum eſſet; ſicque per errorem ſimulque furorem eorum, pleroſque vere catholicorum hactenus aliquando interemptos.

(a) LXI. *De hæreticis nequaquam interficiendis* (a)

Cum hæc ita ſe habeant, cumque tam aperte ratione evangelica ſanctione ſubnixa nil æque rationabiliter valeat contradici, videant quibus vacat, quomodo irreprehenſibiliter actum ſit, quod cum Goſlariæ quidam hujuſmodi erroris ſectatores eſſent deprehenſi, poſt multam ſuperſtitionis ſuæ diſcuſſionem, mixtaque pro pertinacia erroris excommunicationem ſuſpendio inſuper eos addidit. Cujus diſcuſſionis ordinem cum diligenter ſciſcitaremur, non aliam condem- A natione eorum cauſam cognoſcere potuimus, quam quia cuilibet epiſcoporum jubenti eos pudorem non dederent inobedientes extiterant. Vere, fatebor enim, nec ſilebo, Wazonem noſtrum ſi hæc tempora contigiſſet, huic ſententiæ aſſenſum nequaquam præbuiſſe, exemplo beati Martini, qui ut intercederet pro Priſcillianiſtis, maluit imperatoris turpiter adulantium ſacerdotum conſilio depravati edicto damnatis, malens excellentioris vitæ ſuæ detrimentum incurrere, quam expendio etiam hæreticæ B non condolere. Hæc dicimus non quia errorem hæreticorum tutari velimus, ſed quia hoc in divinis legibus nuſquam ſancitum, non approbare monſtremus.

LXII. *De apoſtolico eligendo quod ſibi videatur imperatori reſpondit*

Inter hæc ad mentem redit quod cum papa Clemens ex epiſcopo Bavenbergenſi in apoſtolica ſede ſublimatus, de hac vita deceſſiſſet, imperator de ſubrogando in locum illius ad ejus conſilium quærere animum C induxit. Ille autem, ut erat in omnibus, & in talibus maxime ſcrutator ſtudioſiſſimus, vigilanter cum aliis cum quibus laboris hujus partes expenderat, hinc geſta pontificum Romanorum, hinc eorumdem decreta, hinc authenticos canones, capitulare recentiore ſollicitum fuit. In quibus diligenter revolutis nihil aliud quam ſummum pontificem, cujuſcumque vitæ fuerit, ſummo honore haberi, eum a nemine unquam judicari oportere, immo nullius inferioris gradus accuſationem adverſus ſuperiorem recipi debere invenire potuit. Et quoniam condictum erat D hanc electionem apoſtolici pontificis in natale dominico futuram, audaciſſimus puræ veritatis aſſertor reſponſionem ſuam illo tranſmiſit, & ingrata imperatori inter alia confidenter detexiſſe mandamina, quæ fuere hujuſmodi (b): "Recogitet, inquit, Serenitas (b) veſtra, ne forte ſummi pontificis ſedes depoſiti a quibus non oportuit, ipſi divinitus reſervata, cum is quem vice ejus ordinari juſſiſtis, defunctus ceſſiſſe videatur, eidem adhuc ſuperſtiti. Quapropter, quandoquidem noſtram ſuper his flagitare placuit ſententiam, deſinat ſublimitas veſtra aliquem in E ejus locum qui ſuperſtes eſt, velle ſubſtituere; quia nec divinas, nec humanas leges certum eſt concedere hoc, aſtipulantibus ubique ſanctiorum patrum tam dictis quam ſcriptis, ſummum pontificem a nemine niſi a ſolo Deo dijudicari debere. Teſtor Dominum, & quod ego indignus ſacerdos vobis inter ſacramentum, ſuper hoc negotio nihil hac ſententia verius, nihil præſtantius a me excogitari vel inveniri poſſe." Adveniente autem memorato reſponſali amicibus noſtri ad curtem regiam. Porro (qui) & Barwo Halberſtadenſis

(a) Integrum hoc caput in aliis deſideratur.

(b) Hæc Wazonis reſponſio omnino deletur ab aliis.

episcopum in summum pontificem iam praedictum electus fuerat, qui postea a Romanis Damasus est appellatus. Incertus ille quid faceret, nam res transacta erat, cuius transferendae causa mandata ad imperatorem susceperat, accessit tamen [illegible] quam facere ne noverat, imperator praeter mandamenta. Postque [illegible] « Ad haec, inquit, unum sciperet, quod dominus mandat episcopus, quod quare [illegible], vobis exponere non est in causa. » Quo [illegible] est curiosus audire multa, & [illegible] collegere a legato multum [illegible] propentium instit [illegible] extorquere. Responsalis autem ex industria nuncius redimere, & quasi inde diverticula quaerere, & [illegible] quodam modo hominem potentem prius ambire [illegible] tabatur, ut sicut bene noverat, [illegible] quae redundare in corde eius posset frangeret iracundiam. Quid plura? Spondet tres quoque [illegible] ne pluquam succensuerunt, omnem proinde [illegible] adversus quantum [illegible] mundi [illegible]. Postremo [illegible] quod [illegible] gratia mitteret [illegible] episcopi [illegible] continerat, eo quod [illegible] omnimodis [illegible]. Tandem [illegible] nuntium, quae nullus fuerat exequitur mandamenta, quae quantum [illegible] hominis voluntatem [illegible] potentiam [illegible] affectantis, sese tantum esse [illegible], si praelibata passionis praeoccupatio non obstitisset.

LXIII. *[illegible] ab imperatore, quod [illegible], quidve responderit.*

Alio quodam tempore dum [illegible] fuisset, ut gens Frisonum, quae duce [illegible] imperatori repugnabat, navali undique bello peteretur, [illegible] paterno affectu, [illegible] navibus [illegible] ab hostibus [illegible] cum ad [illegible] per [illegible], aut [illegible] [a] [illegible] accepisset mandatum [illegible] rationibus [illegible] causarum [illegible] ne quoquam [illegible], neu [illegible] ecclesiae [illegible], consilium habuit. Itur ergo in Frisoniam, & redeunt ab exercitu navalibus armis instructo, cum non multo post colloquium haberetur, ad quod [illegible] noster accitur, transgressionis imperatorii edicti, aliorumque aut negligenter aut infideliter gestorum graviter [illegible] accusantibus [illegible], qui eundem saepenumero magnifice [illegible] fuerant beneficiis. Cumque ad singula quae obiciebantur rationabiliter sese purgare paratus esset, si excusandi copia daretur, [illegible] hunc regiae partis adulatorum [illegible], hunc episcoporum consilia [illegible] adhortante [illegible], solum tanto

[illegible] deprehensio duriter [illegible] imperatoris voluntati nequaquam consentanea fuit. Tandemque, quia paenitet animi indignatio non aliter vita [illegible] posse leniri, ad pedes eius [illegible] acquievit incurvari, atque pro culpa redimenda quae non erat trecentas argenti libras coactus est [illegible]. Quod quidem omni reliquo vitae tempore cum [illegible] fecisse, & licet imperator postea placatus omnia sibi cum gratia donaverit, semper tamen dolendo identidem se redarguebat, cur tali culpa suspicionem confitendo [illegible] etiam usque ad sanguinem non removerit. Sed licet episcoporum contra in obtemperans in hac parte quodammodo succubuisse videretur, tamen sacerdotali auctoritate ipso die & in eodem conventu [illegible], dictum est hoc modo contra imperatorem [illegible]. Namque cum in tanta tamque diutina disceptatione [illegible] podagrae morbo [illegible] gravato, nulla ad sedendum copia fuisset, quiescente vix demum [illegible] obstrepentium: « Vel nunc tamen, inquit, maiestas vestra, mihi decrepito & imbecilli sessionis dignetur concedere; nam etsi Wazo ruga contectus & senio indignus sit honore, tamen sacerdotem & sacro chrismate unctum dedecet inter populares tam inhoneste tangari. » Imperator autem, utpote qui eiusmodi homo esset qui sibi super episcopos potestatem nimis carnaliter, ne dicam ambitiose, quaereret usurpare: « Ego vero, inquit, similiter sacro oleo, data mihi prae ceteris imperandi potestate, sum perunctus. » Quem econtra antistes veritatis zelo, iustitiaeque fervore vehementer accensum, talibus breviter instruendum esse censuit: « Alia, inquiens, est, & longe a sacerdotali differens, vestra haec quam asseritis unctio, quia per eam vos ad mortificandum, nos auctore Deo ad vivificandum ornati sumus; unde quantum vita morte praestantior, tantum nostra vestra unctione sine dubio est excellentior. » Talibus fluctuantis mundi inflatus procellis, peritus nauta navim suam oneris virtutum pondere refertam ad innocentiae vitae & conscientiae bonae refugit portum, & fortis in adversis, humilisque in prosperis, licet mundi tempestates nequivit frangi, sic nec terroribus valuit concuti, dicens cum Psalmista: *Dominus mihi adiutor est, non timebo quid faciat mihi homo.*

LXIV. *Quot & quales praebendarios constituerit.*

Reda igitur [illegible] mundi turbine ad [illegible], beata Dei genetrix, & martyris Lamberti [illegible], omnibus palatio regum gratiorem, & pastor bonus ad aeterna pascua oves dominicas agere contendebat, atque in hunc interim vitae via, multis difficultatum asperitatibus confecta, tota animi intentione

[illegible] in eo quod confractum fuerat, alli- A gabat & quod infirmum consolidabat, & quod firmum & forte custodiebat: indicans se non sua sed illius tantum esse & vivere. Valentes [illegible] quinque praebendas ab eo in uno die datas, quarum quindecim [illegible] canonicis in ecclesia [illegible] Crucis, decem in Bartholomaei apostoli ecclesia ex bonis maxima ex parte a se acquisitis constituit, [illegible] ab eis quaerens nisi probos mores & ut [illegible] sub interminatione anathematis edicens, ne quis praepositus vel decanus praeter hanc [illegible] canonicorum suorum exigere auderet. Praeterea quod [illegible] B [illegible] quia nobis [illegible] ad episcopum, offerebantur saepe ab iis qui parentes aut filios canonicos fieri quaerebant, aut [illegible] agrorum fundi, aut multa numerata pecuniae summa. Quibus clementissimus pater aiebat: « Nostra [illegible] cum haec offerre [illegible] fundi & pecuniarum est [illegible] fratres [illegible] pauperes [illegible] in perpetuo dedicare, [illegible] non habemus quod est [illegible], temporales [illegible] petere. Quid enim? Numquid dare aliquid C valeat [illegible] ergo [illegible] ab eo qui [illegible] dat, quod sibi est [illegible], importune [illegible] quaeramus. [illegible] tamen [illegible] in [illegible] ut [illegible] gratuito [illegible]. Et ne [illegible] interponere [illegible] literas quod non [illegible] de [illegible] Hoc tantum ab eo [illegible] in [illegible] expositum. Hac [illegible] & ex [illegible] habebat, [illegible] D [illegible] ab hac [illegible] ad [illegible] ad studia [illegible] cum perfectione [illegible] canonicam [illegible].

A [illegible] in fundo [illegible] experius, [illegible] largitione [illegible] cum aliis [illegible] ad haec necessaria [illegible] cum non multo post nil speraret: quippe qui [illegible] mediocritati [illegible] congruum [illegible] semper [illegible] Parum est quod [illegible] memorabo. Matrem me, [illegible] cum me [illegible] dulcissimo [illegible] excellen[illegible] & elegantia ingenii sui [illegible] dignaretur alloquio, [illegible] & orationem non repetebat secreto, [illegible] tamen quanto [illegible], tanto devote B nocte & mane soli Deo in orationibus vacare [illegible] esset. Praeterea certe in hebdomada [illegible] certe [illegible] tempore ex consuetudine [illegible] nulla umquam hominis tempestate retardatus, [illegible] pedes [illegible], cum inter [illegible] semper eleemosyna [illegible] in manu [illegible] deambulantes [illegible] donec occurreret [illegible] tamquam Christo committeretur. Refectionis vero hora [illegible] quae parata erant pulmenta ac si epularum, nullo reservato quod vel a se, vel a simul discumbentibus eo die comedi poterant, vel exquisitissimi cibi, omnia pauperum C [illegible] Itaque manus [illegible] cum [illegible] castigatione [illegible] ad caelos orationum [illegible] aromata. Quotidianam [illegible] conversationem suam perseverantia & temperamento [illegible] abstinentiae, [illegible] vigiliarum [illegible] pro Christo laborum, [illegible] coram Deo & hominibus exhibere studebat, [illegible] nec [illegible] secreta [illegible] frequentantibus [illegible] ab opere Dei tempus esse patiens, quo non aut psalleret, oraret, aut legeret, aut de aliqua utilitate conferret, D aut certe de sacrae scripturae quaestionibus disputaret, in quibus dissolvendis quam alacer, quam efficax, quam promtus erat & [illegible]! Postremo in omni confabulatione [illegible] quando etiam [illegible] esset [illegible] dignitatem, quantamque [illegible] erat respicere! qui [illegible] aut numquam cibo, vel somno, nisi quantum natura necessitas cogeret indulsit. Sed quis omnia dicta ejus, vel facta memoratu digna, vel [illegible], stylo comprehenderet? Adeo [illegible] E omnia [illegible] quae de tanto viro eloquens [illegible] nostra vix [illegible] Sed & alia quae dici possent de vita [illegible] nostra [illegible], quae si [illegible] volumus per singula, non [illegible] ut [illegible] sed proposito [illegible], [illegible] & si [illegible] pergo [illegible], dum [illegible] & a [illegible]

LXV. *De impendiis ab eo ad aedificia datis, & vita ejus perfectione.*

Jam vero si cui ex [illegible] aut etiam ex [illegible] aedificia struere animus esset, [illegible] dator largissimus [illegible], porrigendo manum ad id laboris sese volebat admitti cooperatorem. Quod ergo [illegible] & post [illegible] indigno [illegible] & non merentes, cum benigni[illegible]

[a] Quae sequuntur [illegible]

[illegible]

LXVI. *De* [illegible]

[illegible]

[illegible]

LXVII. [illegible]

[illegible]

LXVIII. [illegible]

[illegible]

ne ſapientiæ ambas, ambo robuſtiſſimæ in templo Dei columnæ. Uterque in utroque Deo ſervientium ordine regnis dextra divinæ ſponſi magnificentia aſſiſtens auro veſtem tenere, ipſamque jocundiſſima varietatum diſtributione gratis circumdare, atque ſtudioſe quod si erant decertantes adjuvare. Sub tantis tuta cuſtodibus, tantiſque communita propugnatoribus mira honeſtiſſima bonarum artium quieſcebat otia, nec clandeſtinas latronum inſidias, nec apertè impugnantium formidans incurſus, tunc quidem felix Legia, ſed nunc amiſſa hac felicitate multo infelicior.

Sexta igitur feria illuceſcente, octavo ſcilicet idus Julii beatam paſtor noſter, ut prædixerat, creatori reddidit animam. Poſtque illum ſeptimo die, ſicut a Deo popoſcerat, memoratus abbas animo voti compos epiſcopum eſt ſecutus: ut conſtaret evidenter hoc myſtico dierum numero ob æquam vitæ meritum in unam æternæ beatitudinis requiem hos tantos patres a mundi hujus voragine eſſe receptos. Migrant igitur, migrant ad Dominum ſudorem ſuum felices paſtorum numiæ, multiplicibus pietatis ſtudiis exercitati: vivi utique lapides ad cæleſtis Jeruſalem ædificium colliguntur: & malitia remanentium exigente, hi qui tenero gregi multo adhuc tempore poterant prodeſſe, heu! nimis feſtine ſubtrahuntur.

LXIX. *Quod Legia tanto paſtore orbatur.*

Relinquit itaque ex matre filiam filio beatam, ac paſtorum eodem patre multo beatiorem, matrem paſtor bonus cum populo ſuo Legiam. Quæ etiamſi lapides poſſent lacrymas fundere, irrecuperabile ablati Wazonis damnum nequaquam ſufficienter valeret plangere: quippe cui poſt Deum hoc noſcitur debere, ut ſingularis nominis prærogativa inter majores circumquaque urbes ſola vocaretur fons ſapientiæ. Quæ autem regio tam abſtruſa in terris, quam pervolitantis fama Wazonis Legiæ nomen non penetraverit? Parum eſt quod tradidit ſe edictam tanto patre novit Gallia. Te Alpina gerens corpora nequaquam ignorat Germania. Experimentum acceperunt gloriæ tuæ Pannonii, & inhabitantes Hiberi. Nec latet extremo diffuſos orbe Britannos, Aquitanos cum Arverno, tanti reſtoris auctoritate quam alte caput extulerat. Tibi cedunt pro pontifici virtute circumcirca urbes nobiliſſimæ: ſed nec olim Roma potens indignum ducit ſe tua ſuperari gloria, quæ moderno tempore ex orthodoxis neminem huic nec parem habuit ſuperſtitem. At nunc heu! tanto paſtore viduata ſtas magni nominis umbra, & adhuc priſtinæ famæ tenore multos ſtudiis amatores ad opinatum diſciplinæ invitas gymnaſium, ſperantes ſe cum liberali ſtudio victus & veſtitus ſolatio gratuito ſuſtentari. Et enim ipſe patriæ finibus ſe exciros autumant, credentes illis referentibus, qui talia præſentes apud nos experti forent: qui plerumque litterarum exercitio non fruſtra experto, cum ſolus Wazo omnes recipere ſolitus eſſet, & omnia ſuppeditare, quod tacere rubor eſt & negare fallacia, nullus eorum ab omnibus nobis hujus loci indigenis ſuſcipiatur. Adeo penitus opera quæ unus indeficienter agebat, omnes ſimul exercere, etſi volumus, non poſſumus.

LXX. *Apoſtrophe ad Legiam.*

Age ergo nunc, ô dulcis Legia, ſi qua eſt tibi cordi pietas in Deum, aut honeſtatis amor ad ſeculum, ardentiſſime, quæſo, ſaltem antiquæ religionis veſtigia amplecti contendito, quia etſi orbata es patribus, pro ipſis tamen nati ſunt tibi filii, quos omnipotens Deus, licet adhuc teneros & rudes, exemplo bonorum patrum ad ſanctæ religionis culmen potens eſt informare. Tibi enim, Domine, derelicti ſunt pauperes, pupillo tu eris adjutor. Sed eſt quod inter hæc, ô dulcis nutricula, in cujus gremio ego inter veræ philoſophiæ tyrones jam nutriri vernula cœpi, paucis te ammonendam: ne dona Domini tui, ſi quæ tibi ſunt, meritis tuis arrogare incipias: ſed potius ternæ aſſimulatione informata tuæ omnium eccleſiarum pedibus ſubſternas, & maxime matris tuæ ſanctæ & venerabilis Coloniæ, quam Dominus poſt urbem Romam, tum infinito diverſi generis ſanctorum numero, tum jocundiſſime diſtincta ſanctæ religionis corona dignatus eſt inſignire. Hanc tu venerare ceu dominam, ut te non dedignetur agnoſcere filiam: quatenus te pro humilitate, illam pro caritatis remuneratione ſuſcipiens ille claviger pervium ambarum dux & patronus, cum utrarumque ovibus ad gaudia Domini ſui introducat, & ad videndum Deum deorum in Sion, in cæleſtis Jeruſalem ſedibus componat: præſtante ipſo Deo vivo & vero, qui unus in trinitate, & trinus in unitate ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem. Cui regi ſeculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo honor, laus & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

HISTORIA ANDAGINENSIS MONASTERII S. HUBERTI.

SCRIPTA INEUNTE SÆCULO XII.

AB AUCTORE ANONYMO.

Ex MS. Andaginenſi ante annos quingentos exarato.

ADMONITIO PRÆVIA.

SEQUENTEM *Andaginenſis monaſterii S. Huberti in Arduenna hiſtoriam ſuppeditavit nobis antiquus ejuſdem cœnobii codex ante annos quingentos exaratus, quem nobis indicavit reverendus pater Bernardus* Belvaux, *ejuſdem loci tunc cellerarius, nunc prior digniſſimus, utendum vero conceſſit reverendiſſimus ac piiſſimus domnus Clemens* Le Fevre, *abbas meritiſſimus. Auctoris nomen codex non profert, at monachum Andaginenſem fuiſſe vel ipſa clamat hiſtoria. Scripſit autem ineunte ſæculo* XII. *aut anno* 1106. *in quem deſinit ipſius opus, aut ſequenti, certe ante annum* 1108. *quo Radulfus Viridis ex præpoſito eccleſiæ Remenſis factus eſt archiepiſcopus. Nam numero* 95. *recenſens eos qui Theoderici abbatis defenſionem adverſus Otbertum epiſcopum ſuſcipere parati erant*, de Remenſi quidem Metropoli *profert* domnum Manaſſem præpoſitum, poſtea factum archiepiſcopum, Rogerum defenſorem eccleſiæ & archidiaconum, Rodulfum cancellarium, & poſt Manaſſem præpoſitum, &c. *dicturus haud dubie* ac tandem archiepiſcopum, *ſicut de Manaſſe præpoſito dixerat, ſi poſt Rodulfi electionem operi ſuo manum admoviſſet. Sed quocumque anno ſcripſerit, is certe auctor eſt diligens & accuratus, publicaque luce digniſſimus, utpote qui nihil prorſus aſſerat, quod monaſterii ſui monumentis antiquis, aut certe teſtibus oculatis non ſit ſubnixum. Plures etiam virorum illuſtrium profert integras epiſtolas, multaque adducit in medium quæ ad illuſtrandam cum civilem tum eccleſiaſticam hiſtoriam non parum conducunt. Et quidem de abbatiæ ſuæ primordiis plane ſobrie loquitur, ea ſolum attingens quæ ex cartis monaſterii deprehendere potuit. acta vero ſub Theoderico I. & Theoderico II. longe fuſius proſequitur, utpote ſibi magis nota, ante omnia præcavens ne quid dubium aut minus certum ſcribat. Nam poſtquam reſtaurationis monaſterii ſui ſeriem enarravit, & de primo locuturus eſt abbate, hæc habet.* Qui autem præ-

fato abbati ſucceſſerunt, vel quamdiu præfuerint, vel quomodo ſub unoquoque eorum locus ipſe profecerit aut defecerit, neque legimus, neque a quoquam certius relata didicimus. Ideoque his prætermiſſis, quæ noſtris temporibus audivimus & vidimus geſta recolamus.

Hoc vero in opuſculo non modo nudam ac ſingularem monaſterii Andaginenſis hiſtoriam habes, ſed & plura inſignia eccleſiæ Leodienſis monumenta majoris momenti, ac res potiſſimum geſtas ſub Walcando, Henrico & Otberto epiſcopis, ex quibus Otbertus Leodienſibus ſcriptoribus haud ſatis notus hactenus fuit. Hunc enim tamquam optimum præſulem, qui eccleſiæ ſuæ poſſeſſiones, acquiſito Bullionenſi comitatu ampliavit, repræſentare ſolent: cum tamen ſimoniacus fuerit, ſchiſmaticus, eccleſiarum deſtructor, & plane epiſcopatu indignus, uti ex hac conſtat hiſtoria, & ex variis inſtrumentis quæ tomo I. hujus collectionis edidimus. Quare cum hæc multaque alia eaque nuſquam hactenus edita contineat, non modicam utilitatem viris etiam eruditis futuram ſperamus.

Incipit liber qui Cantatorium dicitur, qualiter creata ſit abbatia S. Huberti.

Origo monaſterii Andaginenſis.

IN pago Arduennenſi, quoddam caſtrum Ambra dicebatur, eo quod Amberlacenſis fiſci caput haberetur, quod funditus everſum, Hunis vaſtantibus Gallias, per annos fere trecentos & quinquaginta ſeptem deſertum ad nihilum devenerat. Temporibus autem Pippini, qui major domus erat ſub Theoderico rege, uxor ejus Plectrudis Amberlacum ſui dotalitii fiſcum parabat adire, & per prædictum locum tranſiens tam tædio vaſtæ ſolitudinis, quam fervore æſtatis confecta, dudum in pratis virentibus decrevit aliquandiu requieſcere. Et cum poſt exactam refocillationem comites ejus languor ſomni præoccuparet, ipſa curioſior pro equis paſcentibus, ne per ſilvas vagarentur, nemine excitato, ſola ſurrexit: equiſque recollectis, jam laſſior, dum ſuper acervum lapidum ibi forte congeſtum reſideret, cartulam quamdam cælitus elapſam obſtupuit coram ſe cadentem: quam licet pavida corripuit, & nemini comitum auſa fuerit [illegible], ad virum quantocius decrevit revertendum. Cui cum per ordinem retuliſſet eventum miraculi, ille evocato (a) Beregiſo viro venerabili, qui tunc in Dei rebus obſequebatur ei, cartulam illi obtulit exponendam ſibi. Conſultus ſacerdos Dei reſpondit, locum quo eadem cartula ceciderat, a Deo eſſe electum, ex quo multorum animæ tranſire deberent ad regna cælorum. Pippino vero ſubjungente, quid ſibi inde valeretur agendum, Beregiſus rapta occaſione, utpote qui jam diu deliberaverat, mundo relicto, liberius Deo vacare, ſubintulit principi, ut quantum in ſe eſſet divinæ diſpoſitioni deſſet, paratum ſe ſolitudinem illam excolendam ſuſcipere, ſi eam ille ſibi concederet. Placuit Pippino Beregiſi propoſitum licet gravaretur admodum a ſe ſuum emittere cariſſimum. Illo tamen ſæpius inſiſtente, ut rem quantocius acceleraret, Pippinus cum comitatu curialium ſuorum venit ad locum inventæ cælitus cartæ. Ibi facta legali donatione, & rata coram principibus ſuis ſtipulatione, locum ipſum perpetuo habendum Beregiſo donavit, & perluſtratis finibus, ejuſdem donationis certas metas per ſubnotata confinia determinavit: ad meridianam plagam inter diviſiones, ad orientalem plagam molinem campellum, ad Aquilonem inter Campaniolem & Haletum Francum montem, inter Natanum & Anſanam tabulæ fontanum, ad occidentem ſuper Salmonienſem & fluvium Lumnam.

2. Hoc genus diu inacceſſis montibus ſecluſum tempore Valentis imperatoris repentina rabie (b) Gothorum terras invaſit, & rex eorum Filimer ante cum Gothis Gothicas & Scythicas terras ingreſſus, reperit ibi quaſdam magas, quas Aliorumnas dicunt, & eas ſuſpectas habens, per ſolitudines fugatas exturbavit. Cum his ſilveſtres homines, quos Faunos ficarios dicunt, coeuntes, hoc genus ferociſſimum inter Mæotides paludes genuerunt, quod teterrimum & exile vix humanam imaginem repræſentans, videntibus ſe nimium ingerebat terrorem vultus ſui horrore, eo quod eſſet deformis & execrandæ nigredinis. Maribus genæ deſiccantur antequam laſceſcant, ut jam tunc tolerare laborem cogantur. Forma quidem exigui, ſed motibus argutis & expediti, atque ad equitandum prompti ſunt, ſcapulis latis & ad arcuum curvationem & ſagittandum periti, cervicibus firmis & ſemper ſuperbia erectis animos ferociſſimos habentes & belluino more vi-

Hunnorum origo [illegible]

a. Beregiſum in monaſterio S. Trudonis [illegible] ſub [illegible] Pippini [illegible] ſunt [illegible]

[illegible]

b. Quæ hic referuntur [illegible] Jornande libro de rebus Geticis cap. 24.

venties. Hi cum Athala rege ſuo vaſtitati A addicti inſervientes, dum Gallicarum urbes & caſtella ſimul & eccleſias vaſtarent, hoc quoque caſtrum in tranſitu ſuo ſubverterunt.

S. Beregiſus monaſterium reparavit ac abbas fuit.

3. At Beregiſus continuo infuſum ſibi cœlitus ſolatium etiam quorumdam fidelium adhibens, ſilveſtrem ſolitudinem purgavit, & habitabilem fecit: nec prius abſtitit, quam eccleſiam beati Petri apoſtolorum principis, quæ in prædicto caſtro cum ſuis ibi ædificiis eruta fuerat, a fundamentis reſtrueret, & collectis fratrum religioſis ac ſeipſo abbate conſtituto ibi cum eis ſub Deo militantibus præeſſet.

[a] Quo poſt laborem hujus peregrinationis ad B Dominum migrante, longo poſt tempore ſucceſſores ejus ibi perſeveraverunt in canonicali libertate, donec Ludovico Pio imperatore filio Caroli magni regnante divina diſpoſitio locum eumdem ampliavit hoc ordine.

4. Eo tempore præerat eccleſiæ Leodienſi quidam venerandæ memoriæ Gualcaudus in ordinandis rebus eccleſiaſticis admodum ſtrenuus, & ut per excellentiam de ipſa Leodienſi ſede aliqua neceſſario dicantur, eamdem epiſcopalem ſedem beatus pontifex Hubertus ab urbe Tungrenſi olim Trajecti permutatam, ad eumdem vicum tranſtulit Legiam, qui a ſuo C tempore magnæ induſtriæ & pace ſacra ſignatus, modicam vicem in nobilem amplitudinem & ſedem epiſcopalem erexit, deditque leges publicas oppidi & menſuras, quæ uſque adhuc ſuperſunt, conſtituit. Qui etiam cum per revelationem divinam illic prædeceſſoris ſui beati Lamberti martyrium revelaſſet, eumque in loco martyrii ejus ſepeliens, eccleſiam condecentem ſuper eum ædificaſſet, in pede quoque Publici montis in honore beati Petri apoſtoli templum exſtruxit: ubi migraturum ad Dominum ſepeliri corpus ſuum deſtinavit. Cujus ſanctitatem cum crebra miracula declararent, ſexto decimo anno migrationis ſuæ tranſlatus in eccleſiam beati Lamberti D a prædicta eccleſia beati Petri, ibidem veneratus eſt per annos [illegible].

Ut monaſterium, monachis inſtitutis, ab Ludovico & S. Huberto.

5. Anno vero Incarnati Verbi [illegible] regnante, ut dictum eſt, Ludovico Pio, cum idem princeps eccleſiaſticam rem ſtuderet in regno ſuo, congregationes ſanctorum vel conſtrueret vel olim conſtructas ampliaret, ad hoc idem agendum exemplo ſuo informabat & excitabat pontifices & provinciarum principes. Interea clerici præfatæ cellæ B. Beregiſi cum jam pene deficerent, utpote E in tam vaſta & ferali eremo conſtituti, accepta occaſione ſibi conquerendi, ad Gualcaudum Leodicenſem epiſcopum ſe contulerunt, & quomodo prædictum locum eorum divina providentia elegiſſet, quaſque in eo patiebantur neceſſitates illi retulerunt. Porro ille ſe inveniſſe opportunitatem ſolum ſuæ providentiæ, ſi in eodem loco collaboraret voluntati divinæ, omnimoda intentione ad exequendi eorum concepit, & juvante Deo in præſentem ſtatum ſublimavit. Nam commutato ordine canonicali anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo ſeptimo decimo [illegible] idus Auguſti in die S. Laurentii martyris, monachorum ibi religionem conſtituit, depoſitis eis poſſeſſionibus, & legaliter confirmatis in poſterum quæ ſufficerent ibidem Deo ſervientium. Conſtitutum eſt etiam ex communi decreto, ut B de reditu donationum quæ factæ fuerant B. Beregiſo ab eorum procuratoribus ad locum ipſum deferretur in eadem die anniverſarii obitus, ut ex hoc in poſterum & prioris adquiſitionis & poſterioris adaugmenti deſerviretur eccleſiaſtica poſſeſſio. Quo dum plures concurrerent, ut in tam remota eremo tanto libentius, quanto & ſecretius Deo vacarent, quidam etiam nobiliores clerici de eccleſia S. Lamberti eo convenerunt, mutatoque habitu ad conterendum mundi ſeipſos virtute accinxerunt. [b]

Ib. Illud translatum corpus S. Huberti.

6. Hi itaque de ſtatuto conſilio eumdem C locum adhuc honeſtius ſublimandi, præfatum cum eo loco ipſo patrocinari ſibi ſperarent favorem pontificis, petierunt ab eo transferendum ibi corpus beati Huberti, afferentes ſibi ſufficere patrocinium beati Lamberti. Quæ res licet pro ſui magnitudine nimium difficilis videretur pontifici, divina tamen gratia cui nihil impoſſibile, ultro petentibus acceleravit effectum. Nam collecta epiſcoporum ſynodo provinciali apud eccleſiam beatæ Mariæ Aquiſgrani palatii, Ludovicus pius & religioſus imperator intereſſe voluit eccleſiaſticis utilitatibus ibidem D diſponendis. Ibi cum Gualcaudus referret conſilium de transferendo corpore beati Huberti ad locum Andaginum, divina diſpoſitione prædicti principis & totius ſynodi ſubſcriptione voluntatum obtinuit aſſenſum, addita ei conditione, ut tanto pontifici convenientem ampliaret honorem, & collectis ibidem fratribus tam præſentibus quam futuris vel poſteris curaret omnem excludere neceſſitatem. Conſtituta vero die ad rem exequendam ipſe princeps Leodium venit, & cum palatinis, tum etiam populari frequentia corpus E ſanctum quod cum loculo ſuo a ſpeluncæ transferebatur devotiſſime proſecutus. Motum illud tranſpoſitum cum divinis hymnis & laudibus, cui etiam multa dona contulit regia largitione, quæ licet diſperierint vel tempo-

a. [illegible]

[illegible] Ordinis.

b. Id eſt [illegible] quæ S. Lamberto epiſcopo [illegible] eſt.

tum verſibus, vel vaſtatorum deſtructione, ita ex eis tamen quædam noſtro adhuc temporibus ſuperſunt eccleſiæ. Supereſt optimus ſanctorum evangeliorum textus, auro gemmiſque paratus, [illegible] ex auro & argento per [illegible] pſalmos [illegible] literis [illegible] ſupereſt in uno volumine maximo ſuper totum pſalterium B. Auguſtini expoſitio. Supereſt & liber qui intitulatur de Trinitate. Supererant duo [illegible] ſanctæ [illegible] [illegible] qui eſt in [illegible] eccleſiæ [illegible] vero [illegible] eſt [illegible]. De translatione autem B. Huberti ceteraque [illegible] quod evidentius & [illegible] ea commendat eadem translationis propoſita (c) [illegible]. Sed & hoc [illegible] cum ſe [illegible] divina gratia [illegible] credi probabiliter poteſt eumdem beatum pontificem in loco quo veneratione [illegible] quoque [illegible] quoque voluiſſe gratanter quieſcere.

7 [illegible] denique contemporaneos [illegible] [illegible] cooperatores. Decuit ergo ut quorum [illegible] in corpore manerent [illegible] ad invicem familiaritas [illegible] etiam [illegible] a devotione fidelium in uno eodem loco beatorum corporum ſocietas. Quod vero temporalis [illegible] voluerit, ex geſtis Francorum per tempora regum & [illegible] probari poterit. Pippinus etenim primus hujus nominis ſub Lothario rege, qui fuit filius Hilperici ex Fredegunde, dux & [illegible] [illegible] regni diſponens cum domino Cuniberto archiepiſcopo Colonienſi, qui ſub regibus Dagoberto & Sigiberto [illegible] & ſapienter ſe agens perſeveravit. Hic genuit ex Iduberga uxore ſua [illegible] Geretrudem & Beggam, & B. Geretrudem. Begga vero nupta Anſegiſo duci genuit hunc noſtrum Pippinum ſecundum hujus nominis, tempore Hilderici & Theoderici regum. Sub hoc Hilderico B. Lambertus * Trajectenſium [illegible]. Theodericum autem [illegible] habebant [illegible] Ebroinum, qui erat [illegible] apud Francos [illegible]. Nec multo poſt Hildericus, qui erat [illegible] in venando [illegible] a quodam Bodilone nobili, quem contra legem [illegible] ad ſtipitem ligatum fecerat cædi. Et cum poſt eum Theodericus totum percepiſſet regnum, tertio anno prædictus Pippinus Anſegiſi & Beggæ filius dux Auſtraſiorum [illegible], & B. Lambertum ſuggeſtione Ebroini [illegible] Coloniæ [illegible] epiſcopo ab epiſcopatu ejectum, ex [illegible] Paramundo [illegible] fuit reſtitutus poſt [illegible] annos [illegible] quoque & [illegible] in brevi pro defenſione veritatis & caſtitatis [illegible] ſicut in geſtis (d) ejus legitur [illegible] occubuit, cuique in epiſcopatu B. Hubertus ſucceſſit. Quo etiam tempore domo prædicti Pippini [illegible] locum Andaginum [illegible] eccleſiaſticum [illegible] epiſcopo. Et quia B. Hubertus pro cura animarum ſuſceperat [illegible] legitur, per omnem Ardennam [illegible] evacuare idololatriam, quæ adhuc [illegible] ſuperesſet, liquet quod ex [illegible] commenda [illegible] ſibi notiſſimi [illegible], eidemque in [illegible] & devotione, nec minus [illegible] in hoc loco divina [illegible] prædicationis [illegible] in eodem territorio [illegible] augmentum Chriſtianæ religionis, unde & [illegible] Domino [illegible] eſt, ut quem ipſa provincia adhuc in carne poſitos meruit habere doctores, eoſdem cum Chriſto regnantes habeat ſpeciales patronos & defenſores.

8 Quanta & quali ſagacitate idem epiſcopus Gerardus [illegible] locum iſtum ampliare ſtuduerit, quibus poſſeſſionum redditibus, vel ex proprio [illegible] ſui [illegible] patrimonii, ſed & ex [illegible] a quibuſdam [illegible] tam [illegible] perpetuo habenda [illegible] ſi quis noſſe voluerit, [illegible] poterit. Quæ privilegia [illegible] ex magnæ devotionis affectu [illegible] decrevit [illegible] tamen [illegible] & ſeniorum & quorumque nobilium & ſapientium Leodienſis eccleſiæ, ſed & conſenſu metropolitani ſui Colonienſis (e) Heriberti pontificis, auctoritate etiam (f) Leonis Romani pontificis & [illegible] Ludovici piiſſimi imperatoris filii Magni Caroli imperatoris [illegible], & communi confirmatione roboravit. Et ut [illegible] ex eiſdem privilegiis [illegible] [illegible], atque vel poſſeſſiones quæ ad eumdem locum deputatæ hactenus fuerunt, hæc firmiſſimo [illegible] id eſt [illegible] Luvilla, Nelina, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], Romenel [illegible], & eccleſias Melinæ, [illegible], [illegible], cum omnibus appendiciis ſuis. Similiter etiam conſenſu fratrum noſtrorum confirmamus & permanere volumus eadem eccleſ-

[illegible]

aliqua res ex rebus ecclesiæ nostræ, quæ videlicet non indominicata, sed in beneficio constituta sunt, id est Ternona, Teutdoin Mas de Adamum Aiseremont, Nentona, Fortis Wolvromont Andaimum, Brachis, quæ alio nomine nuncupatur episcopi villa, Laura, Evernacoten, Salpacum, Nogarias, Bucheium, Vineam in castro Hoii manentemque unam apud Leodium a nobis constructam, necnon & vineam unam cum manso ad se pertinente in territorio Leodiensi nuncupato Longolio cum omnibus appendiciis suis. Item in eodem privilegio post pauca: Et nos, ut credimus, consilio & nostrorum fidelium consensu tradimus tam præfatis monachis omni anno de argento libras xx. & decimam de censu ex omnibus villis nostris indominicatis, & de tribus villis decimam tantum, videlicet de Gogonheim, & Beribaheim, atque Cuneromo. Post hæc duas addimus eis, scilicet Tavernas & Arnau, ut omnia regulariter viventes die in victu & vestitu satis abunde quod haberent. Ista omnia [illegible] & [illegible] nostris in eorum privilegio sedatim & permanere [illegible] successorum nostrorum [illegible]. Postquam ergo illa gratia Dei [illegible] a nobis per omnia ordinata ad [illegible] devenissent, magno gaudio [illegible] gaudens, [illegible] Sagnum [illegible], in quo Deo dicatum erat monasterium [illegible] sanctæ Mariæ & sancti Lamberti cum omnibus suis appendiciis tradidi firmissimo, ut episcopatus (a) Tungrensis [illegible] valeret pro rebus, quas Deo [illegible] in monasterio præfato concessimus. Et [illegible] ad præfatam [illegible] quamdam [illegible] quæ dicitur Wang [illegible] tradidit, eamdemque legalem traditionem imperiali privilegio firmavit & signavit. Harum possessionum maxima pars huic ecclesiæ [illegible] deperiit, non solum violentia laicorum, sed etiam episcoporum Leodiensium. Gualcaudus vero episcopus (b) A[illegible] abbatem qui loco præesset ordinavit, possessionesque & redditus [illegible] privilegio ecclesiæ facto [illegible] confirmavit, [illegible] quidquid habent [illegible] usque [illegible]. Qui autem præfato abbati successerunt vel quamdiu præfuerint, [illegible] unoquoque eorum locus [illegible] profecerit, aut defecerit, neque legimus, neque a quoquam certum relatu didicimus, ideoque his prætermissis, quæ nostri temporis [illegible] & vidimus gesta texere [illegible].

(b) [illegible]

9. Anno incarnati Verbi [illegible] decedente (c) Rensaldo abbate [illegible] successit ei domnus Adelardus a Reginardo episcopo ecclesiæ B. Huberti abbas ordinatus, qui fuerat monasterii S. Trudonis scholasticus & thesaurarius. Ipse [illegible] erat vir industrius & prudens, cum gravi [illegible] longa & maxima famis necessitate, [illegible] inter imperatorem Henricum & ducem Gozelonem [illegible] & [illegible] bellum, castri Mirwoldi ecclesiæ [illegible], ex edicto imperiali omnium [illegible] cis Rhenum considentium gravissima obsidione, tamen [illegible] quod periculo temporis [illegible] erat [illegible] anno [illegible], non solum [illegible] detinuit, sed in possessionibus ampliavit. Ædificavit refectorium [illegible] cum dormitorio, ædificavit cameram abbatis cum [illegible] domo. Ecclesiam Alvernonteni, quam ex patrimonio suo episcopus [illegible] olim loco contulerat, a quibusdam [illegible] detentam recepit. Quartam partem Calvencelli [illegible] a quodam nobili Roberto emit, [illegible] ecclesiæ [illegible] a Stephano comite [illegible] quod castellum [illegible] ecclesiastica possessione. Habuit quoque [illegible] apud Leodium inter imperatorem Henricum [illegible] Henricum regem Francorum, ejusdem imperatoris banno & auctoritate firmatum ecclesiæ mercatum procuravit, cujus omnes [illegible] teloneum, bannum, commeatum, latrones [illegible] vel [illegible] placita [illegible] vel querelas ex antiquo [illegible] adveniat, & [illegible] successoribus suis [illegible], omnino totam [illegible] abbatiam reliquit. [illegible] tempore [illegible] publico [illegible] in tota abbatia nullum advocatum [illegible] præter tribus generalibus in anno. In his [illegible] quod vadium proveniret [illegible], eorum quoque [illegible] tollendum, non ad voluntatem duorum, sed ad possibilitatem [illegible]. De eodem quoque communi advocatus [illegible] debitum accipiebat, & si minus proveniret, ecclesia illud supplebat. Præterea si quem rebellem advocatus ad justitiam faciendam compellebat, decimam suam accipiebat.

10. Anno vero Incarnati Verbi MXLV [illegible] ordinationis [illegible] cum decessisset, successit auctore Deo [illegible] domnus Theodericus Lobiensis cœnobii monachus, a Richardo (d) abbate nutritus, & a Gerardo venerabili pontifice consequenter in sacerdotem ordinatus, litteris adprime eruditus, quas etiam honestis decorabat moribus, adeo ut & ingenii vivacitate, & morum probitate tam senioribus quam junioribus amabilis & ammirabilis haberetur, & quod est difficil-

Theodericus [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

[illegible] gloriam [illegible] afficeret, om- A nibus [illegible] esset carus. Unde in phi- losophia [illegible] & [illegible] congregationum abbatibus ad re- gendas scholas evocatus. Stabulaus sub ab- bate [a] Poppone, deinde Virdun sub ab- bate [illegible] domni Richardi succes- sore, postremo Mosomi sub Roberto ab- bate tam studiis liberalibus, quam probis moribus multos instruxit, quos postea vidi- mus [illegible] & [illegible] magi- stri sui [illegible] probitate. Qui postea [illegible] abbate [b] [illegible] Laubienses [illegible] B per [illegible] Romam [illegible] mare navigandum [illegible] [illegible] praeter * Deodericum Leo- diensem episcopum cum quibusdam [illegible] notis, in ecclesia beati Petri [illegible] [illegible] [illegible] progressus [illegible] cum [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] Non multo post Henricus imperator [c] Deodericum episcopum [illegible] ab abbate Richardo [illegible] C [illegible] Episcopus Theodericum [illegible] Roma usque Leo- dium [illegible] Laubiensi monasterio [illegible] [illegible] imperatore. [illegible] [illegible] abbatibus & archidiaconis pro ordinando patre [illegible] ecclesiae beati Huberti [illegible] [illegible] Episcopo vero [illegible] [illegible] Godescalcus [illegible] [illegible] D [illegible] Lamberti [illegible] Theoderico [illegible] episcopus [illegible] [illegible] Theoderico ut abbas fieret [illegible] E [illegible] [illegible] Episcopus [illegible] [illegible]

[illegible] Gozuinus Fossensis abbas & Stephano S. Laurentii [illegible] abbatiam [illegible] S. Ma- riae semper Virginis [illegible] Stephano abbati S. Laurentii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [d]

[illegible] Robertus [illegible] [illegible] Lambertus [e] organista, [illegible] Rober- tus armarius, Stephanus [illegible] [f] scho- lasticus, & [illegible] Lambertus, [illegible] Bernardus, Otto, Gualterus. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Godebertum [illegible] [illegible] Lambertum [illegible] [illegible] Petri & Pauli [illegible] [illegible]

[a] [illegible]

[b] [illegible]

[c] [illegible]

[d] [illegible]

[e] [illegible]

[f] [illegible]

quibus & subjectis. Post sequenti alterius ab- A
bati prælatus confessus est peccata sua ad pe-
dem, petens ab eo indulgentiam pro pœni-
tentia sibi ex more videretur a mundo mane-
re ac transigendum. Hortante vero abbate
illum remanere secum, & spondente se illi
in pœnitentia collaboraturum, respondit non
ſibi valere [illegible] cum quibus diu [illegible]
[illegible] vel mundo vivere [illegible]
ſi [illegible] errorem [illegible] nulla re [illegible]
Sic ergo [illegible] obſtinationem [illegible] pa-
[a] tiente, a [illegible] per [illegible] propter bra-
chia & [illegible] prosequentes [illegible] ab-
bate cum lacrymis monasterium [illegible], tan-
demque cum magna [illegible] Mo-
ſomum [illegible] tunc tempore [illegible]
gebat regularis diſciplina ſub abbate Ro-
dulfo ab eodem [illegible] poſtquam
duos fere annos in [illegible] & pœnitentia per-
ſeveravit obiit. Cujus exemplo quidam et [illegible]
qui in [illegible] compuncti, & [illegible]
[illegible] facti sunt [illegible], & abbati ad
* deeſt in ... obediendum subdiderunt. Lambertum * de
[illegible] paupertate ad magnam gloriam Dei
[illegible] quod ecclesiæ præ[illegible]
[illegible] & scholaſticum, poſtea vero Rag-
[illegible] Remensis præpositi & Henrici abbatis
[illegible] ecclesiæ B. Remigii scholaſticum,
[b] cardinalem & [illegible] & decanum. [illegible]
[illegible] post eum [illegible]
[illegible] capitulorum [illegible] & [illegible]
[illegible] & [illegible]. Gonte-
[illegible] litteris & [illegible],
sed [illegible] terrena administratione [illegible]
dum Gonterum Ehermensis cellæ præpoſi-
tum & poſt Theodericum secundum abba-
tem ordinatum, Stephanum, Remigium &
Rodulfum [illegible]
Gerardum poſt Gonterum Ehermensem præ-
poſitum, Q[illegible] & Hermerandum ad
[illegible] sed a Theoderico [illegible]
[illegible] cum [illegible] expulsum,
Herbertum [illegible] morte [illegible]
[illegible] Gu-
[illegible] & [illegible]
[illegible] Folcuinum & utrumque Bernardum
in ecclesiasticis [illegible],
Hugonem quoque Macerienſem [illegible]
& [illegible] laudabilem, Helbertum Leo-
[illegible] & [illegible],
Ragnerum Hemtiern, Alternannum, Gual-
terum & Godefridum, & fratrem Berengeri
abbatis Benedictum.

13. Converti tunc ſub eo monachi tam
vitam [illegible] Albertum presbyterum, poſtea Ar-
[illegible] præpoſitum, Theodericus & ipſe [illegible]
[illegible] Conſtantiæ præpoſitum & poſt
eum abbas ab Henrico epiſcopo ordinatus,
Lambertus major dictus in eadem ecclesia

ab infantia tradidere. His tum accessit e mar-
chiſſa Beatrice Langobardorum ducisſa &
apud Drogonem Parmensem aliquot tempore
[illegible] cum poſt interfectionem mar-
chionis Bonifacii patriam suam reverte-
[illegible], [illegible] quidem abbatis attractus
ſub eo factus eſt monachus, cum [illegible]
& [illegible] quantum [illegible] ecclesiæ [illegible]
[illegible] poſteris valebunt credibile. Converſi
[illegible] ſub eo Berengerus & Adalbertus, quorum
uterque non multo poſt functus eſt abbatis
officio. Inde Robertus canonicus ecclesiæ
Virdunensis, & poſt præpoſitus cellæ Caven-
B ſis, Ragnerus Macerienſis poſtea præpoſitus
cellæ [illegible]. Obertus [illegible]
[illegible] Lietardum [illegible]
bene natus, Everardus [illegible] Stephanus
[illegible] Alardus Ehermandus,
Gernerus & Thomas [illegible]
[illegible] cognominatus
Johannes [illegible] Richerus &
Gonterus [illegible] Valen-
[illegible] Godefridus & Ancelo
Warnerienſis.

C 14. His omnibus militantibus Deo ſub
diſciplina regulari præerat abbas, quaſi qui- Theo[illegible]
dam dux induſtrius [illegible]. His omnibus
[illegible] ſingulis [illegible]
formaretur Chriſtus in eis, nec [illegible]
[illegible] ſed mo-
ribus & [illegible], & cum ab ineunte ætate
religione informatus modeſtie & caſtitati [illegible],
[illegible]
[illegible] in die [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] & hoc [illegible] & [illegible]
[illegible]. In [illegible] autem
obſervationibus adventus & quadrageſimæ
D [illegible] & [illegible] ſe maceraba
[illegible] communem monaſterii [illegible]
[illegible] duodecim pauperes quotidie [illegible]
[illegible] pedibus & manibus & re-
fectione [illegible]
tanquam Chriſto ſe ei [illegible] proſtrabat.
[illegible] ſuperiecto [illegible]
quieſcebat, [illegible]
[illegible] vigilias ſemper anticipabat, [illegible]
genuflexionibus & orationibus cum lacry-
mis Deo [illegible].

15. Quadam autem nocte cum [illegible] ſuo Diabolus ſub ſpecie [illegible] cervæ [illegible]
E more vigilias anticipans orationi incumbe-
ret, ecce in ſimilitudine cervæ diabolus ei
adfuit, & orationis ejus intentionem [illegible]
pedum inquietare cœpit. Ille revera cervam
exiſtimans, cum indignatione [illegible]
ſpectabat utrum clauſtri oſtium negligentur
apertum fuerit remanſiſſet, per quod eadem
cerva nocturno errore acta [illegible] de
proxima ſilva. Cerva eundem modo pro-

(a) [illegible]

b [illegible]

Aaaa ij

eodem modo ſubſequenti acrius impete-
bat, donec uterque venit ad clauſtri januam,
quæ diligenter erat obſerata. Tandem ab
hac obſtupefactus, horrore diabolicæ infe-
ſtationis, cum erectis ad Deum oculis in
fronte ſanctæ crucis ſignum imponeret dicens:
Ecce crucem Domini: fugite partes adverſæ,
cum tanto ſtrepitu diabolus evanuit, ut om-
ne dormitorium ſub quo tunc prædicta ja-
nua erat, videretur [illegible]. Nec multo poſt
dum laſſus crebris genuflexionibus ante ma-
jus altare circa mediam noctem proſtratus
oraret, repente immenſa lux per totam ec-
cleſiam cœlitus emicuit, & tum in ipſa luce
columba miræ pulchritudinis apparens, om-
nes baſilicæ angulos luſtrando pervolare cœ-
pit. Quæ cum ſingula Sanctorum altaria lu-
ce alarum pulſibus, & quadam ſui vocis
dulcedine [illegible] luſtraſſet, poſtremo levi
volatu aliquo quo venerabilis vir jacebat
tamdiu ſuperſedit, donec [illegible]
cum prædicta luce ſubtracta diſparuit. Quod
cum fratres qui in cubiculo monaſterii decu-
barent vidiſſent, & in craſtinum abbati quaſi
mirantes cum admiratione & terrore retu-
liſſent, ille eos cum indignatione redarguit,
& ne alicui quod viderent hoc quam indica-
rent præcepit.

16. Præter canonicas horas quas ut de-
bitas diligenter Deo exſolvebat, in venera-
tione beatæ Trinitatis & glorioſæ ſemper
Virginis Mariæ, nec non Petri apoſtoli, om-
niumque Sanctorum ſingulatim vigilias &
omnes horas diei decantabat: & pſalterium
unum inter noctem & diem ex integro per-
currens aut per ſe pſallebat aut quo pro ſe
pſalleret procurabat. In quotidianis vero me-
litarum [illegible] quibus gemitibus quave
cordis contritione Domino ſacrificaturus
aſſiſteret, ejus ſolius eſt approbare, cujus
eſt omnium hominum corda penſare. Cu-
jus [illegible] in habitu, cum gra-
vitatem in inceſſu, cum æquanimitatem in vultu,
cum honeſtatem in actu, mirabatur non ſo-
lum quæ dux eccleſiaſtica dignitas ſed etiam
[illegible] & alia [illegible] ſæcularis poteſtas:
[illegible] & [illegible] magnificabat [illegible],
& humiliter honorabat prælatum.

17. Evocatus ſæpe a religioſo ac [illegible]
Colonienſium pontifice, amica veneratione
excipiebatur, & apud tantum virum aliquan-
diu familiariſſime remorari conſueverat de ma-
rum ſcripturarum mutuo relatu quaſi in ve-
ro Salomonis [illegible] media caritate
conſtrato delectabatur. Cui cum forte inter
loquendum familiari jucunditate objiceret,
quare quoſdam barbaros ſuæ parrochiæ trans
Rhenum commorantes in quadrageſima ab
ovis & lacte & caſeis auctoritate pontificali
non compeſceret: reſpondit pontifex abſti-
nentiam & religionem [illegible] ſe qui-
dem omnino approbare, amplectari & laudare:
diſcretionem vero aliorum [illegible] in fide non
multum [illegible], cum Dominus in deſerto
per corvum Eliam paverit non panibus ſed
carne: ſeque autem ſe ad prohibendum, nec
[illegible] quod Chriſtiani dici patientur
multum ſe gaudere, ne dum aliqua violen-
tia abſterreret eoſdem barbaros a Chriſtiana
fide elongaret. Et quia eidem pontifici tan-
to erat abbas gratior, quanto apud eum
conſtabat honorandæ vitæ [illegible] amplior,
[illegible] ab eo [illegible] honoratus
[illegible], quæ & damnum & acceptionem [illegible]
[illegible].

18. Quadam vero vice idem abbas cum
gratia [illegible], tum etiam amore dicti
pontificis, Coloniam vadens, apud Juliacum
caſtrum a [illegible] Julio dictum, voluit
hoſpitari, ubi & in mane miſſas celebratu-
rus ad eccleſiam proceſſit. Mulier autem
quædam in eodem loco languebat, quæ
omnino cibo & potu privata & ſomno, ip-
ſos etiam propinquos quod viveret tæde-
bat. Hæc ammonita eſt per noctem qua-
dam venerabili perſona ſibi vigilanti aſ-
ſiſtente, ut in mane ad eccleſiam delata, de
manu abbatis miſſas celebrantis panem be-
nedictum peteret, ſeque cum eo ſanandam ſo-
re mandatum conſideret. Parentibus languentem
deferentibus & abbati pro ea ſupplicantibus,
abbas non ſolum hoc niſi poſt expletionem
pſalterii, averſione qua poterat renuit, ſignis
& miraculis hoc non eſſe ſuum conteſtans, tan-
dem tamen [illegible] lacrymas &
precibus, quamque obtulit benedixit, in
ore languentis miſit; illaque ſtatim recepto
[illegible] convaluit. Abbas vitans hu-
manas laudes, [illegible] nec alteram per
[illegible] tranſire voluit.

19. Si quando vero pro reſponſis eccle-
ſiæ domino (b) Adalberoni Metenſium epi-
ſcopo ſe præſentaſſet, mirabatur poſt modum
ſapienter in recolendo memoraſſe, quæ ſe di-
ſtinxiſſe [illegible] & poſſeſſionem
[illegible], quia benignitate compulſus ad
ſecum prandendum ſedem collocaret. Cui
cum forte inter prandendum deferretur
[illegible] corpus ea pontifex mani-
bus attrectare, ſeque olfacta ſuper menſam
reponere, & quaſi ſub obtentu cautelam de-
lectationis tangendo & non guſtando, ſe in
eo cruciare. A quibus ſe omnino continens,
cum alia ſua [illegible] abbas quod viderat
feciſſe epiſcopum diligenter notavit, & cau-
ſam facti ſolus cum ſolo, ſedens humiliter
requiſivit. Ad hæc epiſcopus ſuſpirans inge-
muit, & quia hoc olim in juventute ſua mi-
nus delectatus ſe peccaſſe memoraſſet, reſpon-
dit ſecum deliberaſſe, ut per quæ peccaſſet,

[a] [illegible]

(b) [illegible]

per hoc & ſequens abſtinendo pontifex Leodicenſis abbas exemplo ſuæ abſtinentiæ gratulabatur multoties apud familiares ſuos, id ſibi poſtea multum profuiſſe, & ne [illegible] per diætam ab ipſo ſtatu ſe [illegible] conſuevit.

Anno Incarnati Verbi MXCIII.

Novicaſtelli cella [illegible]

30. Dominus etiam Helinandus Laudunenſis epiſcopus, eorum ſanctitate delectatus, monuit eum & adduxit cellam unam in epiſcopio ſuo conſtruere, videlicet apud Novumcaſtellum ſuper Axonam apud Ebernicurtem, ubi ab antiquo poſſidebat eccleſia B. Huberti quindecim manſos præter terram dominicatam. Qui epiſcopus ex conſenſu Fulcardi & Ebali archidiaconorum ſuorum, totius quoque capituli eccleſiæ Laudunenſis, altare matris eccleſiæ prædictæ villæ, ſubſtituta illi [illegible]: in Beſanis unum, in Pugnecurte unum, in Mediana villa unum, inter Pruvaium & P[illegible] ſolum [illegible], in Guignicurte unum, in Vicanicorte duo, in Bainicorte unum, ad opus prædictæ cellæ: quæ omnia rata & firma [illegible], excluſa quoque eorum altarium perſona, habenda in perpetuum confirmavit B. Huberti eccleſiæ in Ardenna. Nec multo poſt repræſentata eccleſiæ Laudunenſi vice [illegible] donationis ab eccleſia B. Huberti, videlicet bibliotheca una totius veteris & novi teſtamenti. Hanc a domno Goberto nuper conſcriptam Elinandus pontifex cum

[a] (a) Joanne Portuenſi epiſcopo Coloniam vadens, & ad nos divertens, vidit, & laudantibus eam clericis ſuis concupivit, donatamque ſibi in gratia ſpeciali & perpetuæ amicitiæ inter eccleſiam Laudunenſem & noſtram obtinuit.

31. Fuit autem ei cauſa ad nos divertendi quaſi cujuſdam ſecundi miraculi eventus. Audiens abbas Theodericus utrumque pontificem per Hoium tranſire in Coloniam euntes, miſitque ad eos litteras, mandans ut per eccleſiam* B. Huberti redirent. Litteræ autem perditæ in Longa quæ dicitur Marca, inter Hoium & Leodium, cum poſt duodecim fere dies pontifices redirent per eamdem viam, obviat eis viator quidam novus inveniens ibidem eaſdem litteras. Illi autem non ſine miraculo divino venientes, ſecum æſtimantes rei eventum, nullo modo præſumſerunt prætermittere abbatis mandatum. Venientes vero abbas cum [illegible] proceſſione excepit, per biduum retentos affluenter refecit: præterea tam inter [illegible] ad [illegible] admirationem corpus & pallium [illegible]. Poſtea digreſſos impenſiſſime eccleſiæ Mutonium uſque deduci præcepit, gratias agentes Deo pro reperta caritate, & probata in loco eodem nomine & venerabili religione, quam niſi nuſquam probaſſent, nullo modo, ut aſſerebant, narrantibus credidiſſent.

Anno Verbi Incarnati MXCIV.

32. Poſt hæc etiam rex Francorum ab eodem abbate rogatus, omnes capellas Novicaſtelli, quas tunc tenebat, matri ſuæ eccleſiæ beatæ Mariæ, quæ eſt in Ebernicurte, recognovit & reddidit, eaſque privilegio ſuæ auctoritatis cum prædicta cella eccleſiæ B. Petri & B. Huberti habendas confirmavit.

Anno Verbi Incarnati MXCV.

33. Adelero comiti Chiniacenſi ex patrimonio ſuo proveniebat cella Prenſis. Quæ licet antea [illegible] ductus tamen opinione ſanctitatis & amore Theoderici abbatis, [illegible] propter [illegible] religionis odorem ſepulturam ſuam ibidem conſtituere, privatam cellam eccleſiæ B. Petri & B. Huberti perpetuo habendam [illegible] donavit, [illegible] quicquid inter Ataſinus & Famonem ſui erat juris, ut latius continetur in privilegio facto de eadem donatione. (b) Abbas autem data commutatione præbendarum ibidem [illegible] ſex [illegible] ex conſenſu [illegible] Remorum pontificis pro eis monachos ſuos in eodem loco [illegible] eodem anno. Cum in [illegible] gratia orationis intraret idem abbas eccleſiam B. Hilarii, contigit in ea candelam divinitus accendi, ut [illegible] adventum [illegible]. [b]

Cella Prenſis [illegible]

[c]

34. Prædictus quoque pontifex Manaſſes ductus gratia religionis abbatis, ex conſenſu clericorum eccleſiæ Remenſis altare B. Hilarii quod eſt in Gedinnio cum capella [illegible], altare etiam S. Mariæ in Novivando ſuper Moſam dedit eccleſiæ S. Huberti, & [illegible] in perpetuum [illegible] perſona, [illegible] privilegio publice [illegible] & in conciliis ſuis recognitum confirmavit. Contigit autem non multo poſt, ut [illegible] uxor Arnulfi, [illegible] defuncta & in [illegible] eccleſiæ [illegible] ſepeliretur. Manaſſes quoque frater ejuſdem Arnulfi divino flagello compellente monachus effectus, & poſt [illegible] monachus [illegible] annumeraretur. Erant præterea quatuor fratres, videlicet Hugo & Ludovicus, Rodericus & Riquinus, filii Roberzoni ex Lergardi amita Arnulfi comitis. Horum unus Riquinus ab Herebrando [illegible] interfectus ad caput prædictæ Adelaidis eſt ſepultus. Hinc erga locum facti devotiores & Arnulfus & nepotes ejus. Nepotes quidem pro fratre ſuo dederunt eccleſiæ quicquid habebant apud [d]

Gedinnium [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

AAAa iij

[illegible] & Camerum, & quartam partem A
[illegible] quæ erat eorum apud Gabrilum Ar-
nulfus vero [illegible] Pratum quam
ut dictum est B. Huberto donaverat, iterato
in perpetuum ecclesiæ condonat. Quidam
ab [illegible] antecessorum nostrorum
apud Gabrilum rebus nostris impositas fraudulenter
& injuste [illegible] modium ave-
næ [illegible] nostræ, & quam certam sui,
alteram vero frumenti, quæ exigebantur ad
[illegible] equum comitis, quatuordecim
etiam garbas [illegible], ut ipsi
[illegible] avenæ quam debebant [illegible], &
villico depositum unum modium frumenti.
Prebendarii quoque cum in transportando de-
cimas [illegible] ecclesiæ [illegible]
[illegible] garbas [illegible] sibi [illegible]
Theoderico præposito in curia B. Huberti
[illegible] Arnulfus comes [illegible]
optimatibus suis Raginero & A[illegible],
Theoderico & [illegible],
& [illegible] Gabrilum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Ramaldum præpositum &
Gabrilum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] beati Huberti. Quidam
vero [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ecclesiæ & hæc sine ulla
[illegible]. Deinde comes pro his & aliis
[illegible], quæ vel a se vel a suis [illegible]
[illegible] ecclesiæ, culpam suam confessus
est publice. & [illegible]
[illegible] ad monasterium [illegible]
[illegible]
B. Huberto [illegible]
[illegible] B. Petri
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

tenaculo suo Gabrilum autem semel in de-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
constat esse ab antiquo ecclesiæ B. Huberti.
Apud [illegible]
[illegible] In hanc
[illegible] Raginerus eamdem villam
[illegible], decimam [illegible]
abstrahere, unde [illegible] garbas [illegible],
Theodericus [illegible] præpositus, [illegible] B
[illegible]
[illegible]
ecclesiæ, [illegible] ad episcopum [illegible]
[illegible]
[illegible] episcopus apud S. Hu-
bertum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Theodericus abbas, & nostri episcopi, de
[illegible]
[illegible]
reponit.

24. [illegible], licet [illegible],
[illegible] Antermar, C
& [illegible]
ecclesiæ [illegible]
Gualcherum de [illegible] Hermannum & fratrem
ejus Rodulfum de [illegible]
[illegible]
[illegible]
& [illegible]
[illegible]
modo [illegible], & [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] D
[illegible]
[illegible]
[illegible] Hermannus vero &
Rodulfus [illegible]
[illegible]
[illegible] Ar[illegible] comes
[illegible] in Arduenna silva [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ad ecclesiam B. Huberti, E
Theodericus abbas [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[a] [illegible]

dus ex reponendum dominicam curiæ. Et hæc conditio firmata eſt maxime poſcentibus villanis, qui per traditionem eorumdem nimis gravabantur ab extraneis. Hoc etiam anno Willelmus comes Normannorum debellatis Anglis factus eſt rex eorum: qui ne ingratus eſſet honoris a Deo ſibi collati, per cœnobia totius Angliæ undequaque evocatis præceptoribus religioſis, ordinem perfectæ religionis vel inſtituit vel reformavit, & per exterioris adminiſtrationis leges publicas ad exitiale decus excoluit. Idem rex ut erat largus in donariis, cum in ſolemnitate paſchali militem quemdam videret cum offerentibus non offerre, evocatum interrogavit, cur non offerret: illo reſpondente ſibi deeſſe quod poſſet offerre, rex centum libras denariorum illi juſſit deferri, quas ille in clamide ſua ſuſceptas ſine retractatione ſuper altare omnes Deo obtulit. Miratus rex cum ceteris aſtantibus fidem offerentis, quidquid palam muneris ſibi eodem delatum eſt, militi reſtituit.

25 Hugo Lingonenſis epiſcopus Hieroſolymam iturus, ad expetendum viæ ſubſidium eumdem regem adiit, eique quaſi ad decentem gratiam hujuſmodi ſalutationem præſentavit:

Si quis in ante videt qui te circumſpicit, ex te
Colliget, ante comes, rex modo, Cæſar erit.

Quæ laus multorum favore expoſita & commendata, cum placuiſſet regi, longum eſt memorari quot & quanta dona epiſcopum honoraverit.

Idem Hugo cum puerum quemdam ordinaſſet exorciſtam, Hugo Lugdunenſis archiepiſcopus & Romanæ eccleſiæ legatus eamdem ordinationem nimis indiſcrete irritam judicavit, ipſique puero acceptos ſemel gradus ſua ordinatione iteravit: hanc injuriam ſui epiſcopus mordaci joco removit, & hujuſmodi ſales archiepiſcopo in faciem rejecit.

Si veteres renovare gradus, ut carmina noſſis,
Unde reum me quiſque meus prejudicat hoſtis.
Jam video quod quidquid ago mutare poteſtis.
Sed doleo quod non valeo vel noſſe quod eſtis.
Si priſcæ pietatis amor vos detinuiſſet,
Et ſervum qui veſter eram non deteruiſſet,
Pro puero licet ex meo non eſſet agendum,
Pontificem ſine judicio ex deſtituendum.
Quid latuit? quæ cauſa fuit? ſint utilis ordo.

Per me qui quartus per vos fuit in decachordo
Jam decimare quod eſt poterit, multumque benigne.
Tres poterit præſtare gradus & pſallere digne.

Britannico cuidam clerico Marbodoni, cum recubaret ad prandium Guilielmi regis, delata eſt ad bibendum aurea vel argentea navis, quam dum manu teneret, talem de illa iturum dixit:

Nec pice nec clavis eget hæc argentea navis.

26 Gozelo comes Bohaniæ apud Marchiam dominicalem domum fregit, & ad placitum abuſus ibidem quibuſque inventis, res etiam eccleſiaſticæ familiæ ſatellitibus ſuis diripiendas permiſit, & cum ſenatus pertraheret noctem jocis & ſermonibus, repente percuſſus ultione divina in ipſo crepuſculo finivit vitam. Uxor ejus Ermentrudis de commiſſo domum ſui humilem ſatisfactionem beato Huberto & abbati per optimates ſuos mandavit, & ut ibidem corpus ejus ſepeliretur expetiit. Abbas ex conſilio fratrum & ſatisfactioni & petitioni annuit, ſepultoque Gozelone, Summeium allodium cum matre eccleſia & familia ab Ermentrude uxore illius, & Conone, Rodulfo, Widone & Henrico filiis eius, legaliter eccleſiæ donatum acquiſivit. Sub eodem tempore inſimul cœpta eſt fieri octo turrium corona, & quæ in prato eſt in honore beati Ægidii eccleſia, murus quoque circa monaſterium qui nimia vetuſtate pene totus corruerat, clauſtrum quoque & crypta.

27 Adelaidis comitiſſa Arlonis fuerat filia nobiliſſima ducis Theoderici, ſoror vero Sigefridi patris Marchiſſæ Beatricis. Hujus quidam cubicularius a rabido cane morſus & infectus ſolum quod ſupererat ei remedium ſalutis ad B. Huberti patrocinium confugit. Ejus enim apud Deum meritis habetur in loco eodem ſingulare privilegium probatæ virtutis, ut ſi quis infectus morſu rabido canis, aut lupi, aut cujuſcumque inſani pecoris, illo confugiens inciſus fuerit, (a) ritumque ejuſdem inciſionis ſervaverit, ſine dubio evadit periculum certiſſimæ mortis. Et ut per exceſſum vera probemus eſſe quæ dicimus, vidimus ipſi noſtris temporibus duos juvenes in pago Haſbanico, qui infecti a quodam cane rabido, ne ad meritum B. Huberti confugerent ſeducti ſunt a quodam presbytero: promiſit vero eis quibuſdam incantationibus & medicamentis certitudinem ſanitatis, acceptoque inde commodo, fecit eos perſiſtere domi, confugientibus aliis ad eccleſiam B. Huberti, qui videlicet ab eodem

Gozelo comes Bohaniæ [illegible] per[illegible]

Adelaidis comitiſſa [illegible] S. Huberti [illegible]

[a]

(a) Hodieque perſeverat apud S. Hubertum ille ritus inciſionis. Nimirum e rabido animali morſis [illegible] poſt depoſita ad ſacerdotem peccata, [illegible] in fronte parva inciſio, & in vulnere [illegible] particula ſtolæ S. Huberti, quam contra ad [illegible] per novem dies [illegible] deferunt, aliaque [illegible] obſervantes, [illegible] ſunt [illegible]. Hujus [illegible] meminit auctor libri miraculorum S. Huberti, cap. 1 [illegible] apud Johannem Robertum.

[illegible]

blicam eum quæſtionem ferr. Nec diu moratus A ad locum properavit, pro[illegible] ſe [illegible] dedit, & abſolutionem ſuam ſuæ ignorantiæ humiliter expoſtulans, pla[illegible] eccleſiæ reddidit. Obtulit etiam pro ſatisfactione librum unum Sacramentorum, qui poſtea donatus eſt eccleſiæ beatæ ſemper Virginis Mariæ, quæ ſita eſt beati Huberti apud Gobelium.

28. Theuboldus advocatus eccleſiaſticam familiam quibuſdam novis exactionibus opprimere volebat, quas abbate viriliter obſiſtente evincere non prævalebat, ut ſe de eo juſtificaret, occaſiones quærebat. Unde & ad ducem Gontramum accuſationem tranſtulit, atque ad [illegible] manſum vacuum caſtri ſui Bullionenſis exigeret conſtitutam angariam de hominibus S. Huberti, importune ingeſſit. Dux interim ne abbatem, quem humaniter verebatur, inquietaret; non quidem [illegible], donec ad monaſterium veniens ſe [illegible] excipi peteret. Exceptus cum honore & per biduum detentus ab abbate in loco ſubliſtit, & inter expendendum [illegible] Theuboldi, ipſo quoque præſente abbati retulit. Abbas evocatis Heribrando ſeniore cæleſtino, & Hugone, Gualtero, Roderico, & Hugone, perorante Lamberto juniore antiquas provinciæ conſuetudines [illegible] veritatem inveſtigavit, & teſtimonio præſcriptorum per nominum omnem familiam eccleſiæ, quæ vir ſufficeret in [illegible] & continendis officiis & [illegible] monaſterii, hanc exactionis liberam eſſe conſtanter coram duce comprobavit. Ad hæc Theuboldus dum velet abbati obſiſtere, dux [illegible] intelligens, ut erat vehementer iratus, in eum indignatus graviter: « Hæc eſt, inquit, tua erga me
« fidelitas, ut meo peccato imputatam & cu-
« piditatem tuam expleris, dum mendacio tuo
« me provocas peccare in Deum & in ejus famu-
« lum ». Et confeſtim, ut ſolebat in audientia publica juris agendi, conſilio & teſtimonio legali judicio opera [illegible], hanc ſententiam confirmat, & ne aliquando removeretur a quolibet perſona firmavit, ut omnis familia eccleſiæ ab hac exactione in perpetuum amodo libera eſſet, ſive eam deberet, ſive non deberet.

ANNO MLXXIX.

29. Sub eodem tempore orta contentione inter abbatem & advocatos de comitatu abbatiæ, in præſentia ducis ejuſdem, ſiſique ejus Godefridi, omnino adjudicatus eſt & confirmatus abbatiæ & eccleſiæ ejuſque monaſterii prout ſibi placeret.

30. Tribus per annum oblationibus circa feſtum B. Johannis Baptiſtæ eccleſia B. Petri & B. Huberti ſolemniter honoratur, quæ vulgo cruces Falmenienſes, Palatienſes, & Arduennenſes dicuntur. Quibus autem neceſſitatibus compulſi provinciales has conſuetudines Deo & B. Huberto devoverunt, quibuſque pœnis & conditionibus legaliter ſibi firmandas in perpetuum [illegible] qui [illegible] adducere voluerit, relegat textum (a) [illegible] prædicti patroni. Has (b) edicto Ludovici Pii imperatoris filii Caroli magni & ſynodali banno Gualcaudi Leodienſis pontificis ſtabilem novimus addictas & certis finibus legali firmatas privilegio determinatas.

ANNO MLXXV.

31. Noſtris autem temporibus Godeſcalcus abbas (c) Walciodorenſis [illegible] cruces fraudulenter ſe noverat amovere, & muneribus perſuaſoris illarum ſeducere. Harnem, Gebeaum, Wiltrerum, utraque Barſinas, & utraque Lierre, Beviers, Gedinam, Granches detrahens noſtræ, ſuæ attraxerat eccleſiæ. Hanc [illegible] perſuaſionem compertam abbas Theodericus graviter tulit, & ut unde ſibi reſponderet in eum [illegible] preſbyterorum Granches denominato per Fredwardum decanum evocavit. Ibi Godeſcalcus præſente Botone archidiacono, Theuboldo tunc advocato, tota illius judicio & ſubclamatione totum concuſſit, eccleſiæ beati Huberti quod ſuum erat ab antiquo publice recognovit, aſſurgenſque Theoderico abbati manum vadium ei per manicam tunicæ ſuæ porrexit, & vades decem librarum exactus depoſuit, & ſe deinceps a præſumtione ſua ceſſavit.

32. Dux Gontramus in Italia infirmatus, & eamde Bullionem reverſus, cum jam deſperaret vitæ ſuæ, miſſis ad abbatem Theodericum legatis, ſatis humiliter, ut ſe viſitaret expetiit. Neque enim proceſſus erat de monaſterio facilis, maxime vero grata alicuius perſonæ [illegible]. Tandem ad eum ingreſſus, cum tantæ prius poteſtatis virum ita videret affectum, elevatis oculis ad Deum, Tu, inquit, humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum. Dux ad verbum abbatis compunctus, Pater, ait, veriſſime, nihil verius. Et erumpens in lacrymas, vix præ ſingultibus conatus eloqui, puram confeſſionem pro expiatione mortis, Deo coram abbate reddidit, eaque reddita, gladium ſuum ſibi deferri juſſit, quem aſſidente ſibi ſuo Gontramo conſummato præmiis pœnitentiæ, abbati reddendum præſentavit, eumque ſibi teſtem futurum in judicio Dei pro abrenunciatione militiæ ſæcularis ſatis humiliter, magis vero dolenter acclamavit. Quantas autem lacrymas ab oculis circumſtantium excuſſerit tanti doloris ſpectaculum, penſandum potius cenſuimus, quam referendum. Cujus enim cor non emolliret, cujus vel inhumanos affectus non inclinaret pœnitentia

(a) Extat apud Johannem Robertum in hiſtoria S. Huberti, & apud Ma[illegible].
(b) Idem [illegible].
(c) Walciodorum abbatia [illegible].

Walciodorenſi [illegible] abbatiam quæ Walciodorus [illegible]. De hoc autem abbate Godeſcalco vide [illegible].

tam devota [illegible] [illegible] illum quon- dam [illegible] Romanæ urbis patricii & præfecti [illegible], & Piſani marchio- nis, & [illegible] [illegible] Tuſciæ & [illegible] dominatorem, [illegible] Verdunenſium co- mitis & Lotharingiæ ducis Henrici etiam imperatoris per [illegible] [illegible] [illegible]. Nec multo poſt ad [illegible] B. Petri [illegible] [illegible] [illegible] juſſit transportari, [illegible] [illegible] abbate [illegible] & [illegible] [illegible] & Hermanno Verdunenſi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſibi deferri juſſit [illegible] quæ fue- rat Bonefacii marchionis, [illegible] pretioſam ſanctorum reliquiis [illegible] [illegible] pro- [illegible] magna Domnulus [illegible] & [illegible] [illegible] papæ Johannis [illegible] [illegible] [illegible] co- ram altare B. Petri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pedes libere [illegible] & prædictam capſam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Alexandri papæ [illegible] [illegible] & marchiſſa Beatrice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſe congrega- tionem monachorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Eaſdem quoque poſſeſſiones [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] privilegio confirmaſſe, quæcumque [illegible] pla- ceret [illegible] adderet. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Eaſdem vero [illegible] poſſeſſiones [illegible]

A de ſe conſolaretur quantum ei ſe eſſet [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] Caroliſſime pater, dux inquit, per hanc cap- ſam, [illegible] ei porrexit illam, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ad [illegible] autem [illegible], inquit, [illegible] [illegible] debita & promiſſa patri [illegible] ſibi [illegible] [illegible] [illegible] ecclesiam B. Petri apoſtoli, quæ mei eſt patrimonii [illegible] in B perpetuum [illegible] & [illegible] Alexandri papæ confirmari, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Beatricis, [illegible] [illegible], [illegible] cariſſime fili, & ſponſæ tuæ Mathildis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ornamenta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aggregavi, quæ [illegible] [illegible] [illegible], ut [illegible] eccleſiæ proficiant [illegible]. Hæc omnia a patre [illegible] & a filio [illegible], abbas, ut erat [illegible] & rectus, credidit C eſſe rata [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] honeſtas perſonas [illegible] [illegible] eccleſiæ, ſcilicet Albe- [illegible] cuſtodem, Lambertum [illegible], Le- [illegible] poſtea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Arnulfum capellanum. Quorum religioſo & honeſto [illegible] dux adeo conſolabatur, ut [illegible] D [illegible] [illegible] Verdunum ſe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] imperatoris. [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] B. Petri [illegible] ſe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abbati & fratribus, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ſibi prandium in domo [illegible] [illegible] parari. Quo devectus, [illegible] [illegible] abbate & ſibi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] E [illegible] B. Petri [illegible] [illegible] [illegible] perpetuum [illegible] [illegible] monachorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam ab abbate, ut deſtinaverat, Verdunum [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Verdunum [illegible] [illegible] [illegible]

ſum, cum adhuc tertio ibidem moraretur, quæcumque promiſerat ei mentitum eſt filius, & in damnum vitæ ſuæ & honoris abbatis eſt [illegible] & [illegible]. Factum enim eum patrem hereditate paterna diſſimulare memoraſſe quod ſe præſente & tandem deputaverat pater redemtioni animæ ſuæ. Suggerebatur ei a quibuſdam ſuorum ne vera [illegible], quod ad gratiam, non debere eum perdere amicum ſuorum amicitiam, in manu eorum ſuam conſiſtere valentiam: defeciſſe patrem ſuum a ſenſu proprio in extremis, cum diceret patrem rebus ſuis, quam illius obtemperaret deſtamento. Sic deductus a ſententia ſervandæ pactum, de diſponenda eleemoſyna patris interpellantem ſe abbatem callide ſuſpendit quamdiu quidem ſupervixit. Supervixit vero fere per menſem. Videlicet VIII. Kalendas Januarii terribiliter caſum incurrit, & in craſtinum vita deceſſit.

31. Tunc tandem [illegible] Godefridus qui eſſet apparuit, & recurrente ad ſe abbate pro teſtamento ordinando defuncti patris, non tantum conſilium ſuum illi negavit, ſed etiam minis & monitis a ſe abſterrendum putavit. Interim inſtandum negotium non ejus temporis eſſe monet, non hoc utilius convenire monachis [illegible] congregationem diſponere, & omnium ſui ducatus poſtponere, quæ ſibi pater curanda commiſerat bene curaret, alterius momentum caſuram ſe adſtare. Talem itaque habitam [illegible] commutationem abbas obſtupuit, & quaſi monſtrum [illegible] indignatus exhorruit. Ne tamen per hanc repulſam videretur deſeciſſe a promiſſis inde ſervandis, Herbrandum ſeniorem ceteroſque patris ejus, quos fidelem ducem [illegible] memoraverat, interpellavit, ut ſecum de negotio patris Godefridum [illegible] conduxit. Ille tandem [illegible] reſpondit poſſeſſiones devotionis, quam mater ſua ſuperſtes tenebat, ſe nec velle nec poſſe ſubtrahere ſervandas. Allodium vero cum banno & comitatu & omni familia & quæſtu & dominicatam partem [illegible] honoribus quæque [illegible] burgi, quæ [illegible] erant modo eleemoſynæ patris ſui ſe recompenſare & confirmare: reliquum vero theſaurum rerum ejus mobilium in præſentia eorum ſe velle cum abbate dividere, hoc illo non ſuſtineret, nec ſe amplius ſuper hoc moleſtaret. Adhortatus abbas ut meliori quæ contradicebantur ſuſciperet, neque in eum quandoque melioranda exaſperaret. Exhortantibus ceſſit & Godefrido ad [illegible] dividendi theſauri [illegible] compulſus acceſſit. Godefridus [illegible] marcas argenti in candelabris, in ſcyphis & vaſculis aliiſque ornatibus variis, abbati cetera reliquit, ea tamen conditione, ut ea diſponeret reſpectu conſilii ſui. Conſilio tamen Herbrandi caſtellani aliorumque fidelium ſuorum, qui ei ſuggeſſerunt ne ſic inhumane annullaret eleemoſynam patris ſui ſuper prædictam ſummam argenti, diſpoſuit abbati & ſucceſſoribus ejus [illegible] vallem cum familia & banno & omnibus finibus & acquiſitibus ſuis ad opus fratrum deſervientium Deo in eccleſia B. Petri, quod vadium quamdiu ab eo poſſeſſum eſt, quamdiu videlicet Godefridus advixit.

34. Erat non longe a majore eccleſia fiſcus Cavimontis ex patrimonio RICHILDIS Montenſis comitiſſæ, quæ viduata BALDUINO juvene Flandrenſium comite, Flandriam amiſerat occiſo filio ſuo Arnulfo a patruo ejus Roberto Friſone per manus cujuſdam Gerbodonis. Qui Gerbodo non multo poſt compunctus conſcientia, timore [illegible] & temeritate Romam petiit, & manum qua dominum ſuum interfecerat domino papæ Gregorio ſeptimo pro pœnitentia ejuſdem criminis detruncandam obtulit. Gregorius executionem hujus detruncationis magiſtro coquinarum ſuorum publice commiſit. Educto Gerbodone ad pœnam quam decreverat pater, prædictum magiſtrum papa revocat, & præcepit, utque ſecreto edixit ut ſi elevato ferro aliquo modo manibus motis titubaret, continuo eas incideret; ſi vero conſtanter perſiſteret, pœnitenti perſiſtenti ſtatim ſereno vultu parceret. Gerbodo ad idem perſiſtit, ſtatimque incolumem deputatus percuſſor papæ repræſentavit. Lætatus papa [illegible], pœnitentia Gerbodonis manum quam detruncandam obtulerat, jam non ſuam ſed Domini eſſe judicavit, præcepitque ut per dominum Hugonem Cluniacenſem abbatem reverſus [illegible] ordinem, ſeque ejus conſilio crederet. Ille ad abbatem venerat, ejus exhortationibus credidit, & poſtea diutius ſub eo monachus claruit. Comitiſſa vero gratia Flandriæ recuperandæ & filium ſuum occiſum vindicandi, Philippum Francorum regem, plures quoque Lotharingiæ duces & [illegible] comitem Namurcenſem, multoſque alios Lotharingiæ & Franciæ principes adverſus Robertum concitavit, tanto longoque pretio eorumdem conductionis. Fuerat autem prædictus abbas longo ante tempore & Balduino & Richildi adeo familiaris & dilectus, ut multoties ab eis exoratus aliquando Flandriæ moraretur cum illis, & pretioſa multa donaret, a quibus utrumque reddebat honorem: duo allodia habebat [illegible] ſatis contiguum monaſterio, & Tavers in Haſbanio, legali donatione eccleſiæ ſancti Huberti in perpetuum [illegible] obtinere meruerunt. Et cum eamdem comitiſſam ſciret a priore poteſtate dejectam, temporum tamen redderet ei, primo a ſua occaſione prædictæ conductionis Cavimontem fiſcum illa ei in vadium acceptandum per Lambertum magiſtrum obtulit. Lætatus abbas ubi

offerre Cavimontem, quem pridem deſideraverat eccleſiæ acquirendum, præſente & annuente duce Gotefrido quingentos bizantios aureos de eleemoſynis patris ſui Cavimonto ſuperponit, & ſic dominium ejuſdem caſtelli ſub teſtibus legitimis, videlicet Segardo, Arnulfo, Gozelino, & Nevelone in vadium accepit. Roberto cum amiſſis tot expenſis nihil proficiente, fugato etiam Philippo Francorum rege a Roberto Friſone, ad dominum Theodwinum Leodicenſem epiſcopum ſe contulit, & ei Montem-acutum caſtrum cum omni honore ſibi ſubjecto, ſanctæ Mariæ ſanctoque Lamberto eumdem obtulit. Quæ commoda eccleſiæ epiſcopus affectans graviſſime noſtram quoque ſpoliavit ex maxima parte. Intendebat enim commiſſa vicinia epiſcopi adverſus Robertum aliquid poſſe moliri; ſed non prævaluit. Verdunum tamen caſtrum cum ſuis appendiciis in feodum recepit.

Montem-acutum caſtrum cum epiſcopo Leodicenſi.

15. Gravabatur interea diſſidium inter abbatem & ducem, duce quidem a fide pacti promiſſi omnino deficiente, abbate vero ut eam exſolveret, vel emancipando conductis ab eo poſſeſſionibus conſtanter exigente. Sed neque fruſtra eſt imprecatio patris, quam, ut dictum eſt, ſuæ inveſtituræ ingeſſit, impreſſa conditione vitæ ſuæ & honoris. Nam uxor ejus Mathildis relicto eo Longobardiam rediit, ſæpiuſque mandante marito ut rediret, non ſolum non obtemperavit, verum edixit mandatum, ut ad ſe ille veniret, & ibi ut ſe curaret, captans occaſionem patris ſui Bonifacii ſibi deficeret. Seductus ille ſpe conveniendæ ſibi conjugis, [illegible] abbati violenter [illegible] Mathildi [illegible] papa Johannes. Sed nec ſic quidem apud eam maritalem gratiam obtinuit. Ipſe itaque abiit & mactatus in Italia Lotharingiam rediit. Conſtituerat vero ſe abbatem gravius offendiſſe per abbatis ſanctorum patrimonium, cum ex hoc nihil ipſe proficeret, [illegible] Cumque tandem abbas de eo deſperaret, ut erat a noviſſimis domino Hermanno Metenſium epiſcopo diligebat cum eo Romam ire, videns de eventu rerum papam Gregorium VII. conſulere, & inter eundum de eiſdem agere cum Marchiſſa Beatrice. Ingreſſi viam Romæ paſcha celebrare certabant; ſed tardantibus eos quibuſdam, quæ obtinere epiſcopo certatim impendebant, ad Lucenſem portum pervenerunt majoris hebdomadæ feria v. Ibi occurrit illis honeſta Marchiſſa Beatrix, cum precibus etiam ſuæ ejus Mathildis, ut ſibi diverterent, ut apud eas proximum paſcha ſolemnizarent. Conſultus abbas quid inde videretur ſibi, reſpondit ſe non debere gratam dignationem magnæ perſonæ, neque differret invitatio occurrere, cum negotium

Gotefridus dux a Mathilde uxore deſeritur.

Theodericus abbas Romam vadit.

adeundæ eas incumberet utrique. Sic diverterunt. Præ immoderabiliter ſuſcepti ſunt a matre & a filia, tam evidentioribus ceteris curialibus habiti in eadem curia. In celebratis cœnis paſchalibus officium convenerant duſeptem epiſcopi, hiſque omnibus poſtpoſitis celebranda miſſarum dominicæ reſurrectionis obviata eſt agenda Hermanno Metenſium epiſcopo. Videres præter incomparabilem conſuetam multiplicis gloriæ clericorum, diverſi ordinis frequentiam, excitatibus monaſteria vaſa auri & argenti quamplurima, diverſa apparatus veſtes peregrinas. Beatricem & Mathildem procedentes quaſi quaſdam dominationis prædiſtuerat, epiſcopo in tali pompa miſſas celebrante, abbas in quodam angulo ſe celabat, operto capite, ſatis humiliter vacans pſalmodiæ cum Lamberto majore & minore. Mathildis circumſpectans deprehendit abbatem [illegible] laborantem, & nihil gloriæ tam ſolidæ [illegible] curantem. Aſſiſtebat vero ei in dextera ſede [illegible] Anſelmus poſt Alexandrum papam ordinatus Lucenſis epiſcopus, vir admodum ſcrupulus & non multo poſt [illegible] exceſſus accedentibus miraculis inter ſanctos a Domino aſſumptus. Hunc ad abbatem miſit, & ut ſuperius aſcenderet mandavit. Et cum obedienti cederet, Mathildis aſſurgens ei ſtatim, ut erat parata [illegible] merantibus cunctis quæ eſſet perſona tanta apud eam dignatio. Diſceſſerunt autem in craſtinum; cum ei inter cetera [illegible] colloquia, [illegible] diceret de eleemoſynis patris [illegible] ſuper his dominum papam conſulendum reſpondit, & ut faciliorem aditum inveniret apud eum obtinenda quæ vellet, literas ei deprecatorias compoſuit, quas apud eum ferret ex nomine Mathildis, addita ei conditione per ſe redeundi, & quæ ſibi evenerint per ſe referendi. Veniens ergo Romam cum epiſcopo, literas Mathildis porrexit apoſtolico, & per eas commendatus gratanter ſuſceptus eſt ab eo. Per ſeptem autem dies in Urbe demoratus, & [illegible] probatus per [illegible] adeo [illegible] eſt papa dilectus, ut die quadam abbas primus in ſacra capella quæ dicitur ad ſanctum Laurentium, ubi cum ſandaliis dominicis retinentur capita apoſtolorum Petri & Pauli, pariter ſoli conſidentes [illegible] divinis eloquiis intenderent, eo uſque noctis ſupervenerunt, Armatus Urbis præfectus papa jubente ad hoſpitium ſuum abbatem cum ſuis reduceret. Unde & inter cetera quæ ab eo gratis familiaritatis expetiit, privilegium etiam apoſtolicæ defenſionis eccleſiæ ſuæ auctoritatem obtinuit, ut eccleſiæ Romanæ ſtrenua & defendatur auxilio & auctoritate, monaſtica ſtabiliatur monaſterio ordine in perpetuum

A patre & matre [illegible]

[a]

Romæ [illegible]

[a] Is eſt magnus ille Lucenſis epiſcopus, qui Gregorio VII. carus fuit, cujus vita habetur tomo [illegible] Bollandiano.

perſolveret, & ei etiam donata & amodo donanda anathemate æterno interpoſito firmiter conſtaret. Hoc idem poſt legatum papæ a ſe dictatum & in publico conſiſtorio Lateranenſis palatii quod dicitur ad Speculum, coram pluribus epiſcopis & cardinalibus eccleſiæ Romanæ recognitum & recitatum, ſubſcripſit manu propria: *Miſerationes tuæ, Domine, ſuper omnia opera tua.* Cum vero a conducta Godefrido promiſſione abbas ſe abſolvendum expoſceret, quia in ea expiendi fide ejus aut bonis ſibi deeſſet, apoſtolicus non conſenſit, ſed Annoni Colonienſi & Theoduino Leodicenſi apoſtolicæ auctoritatis formatas epiſtolas deſtinavit, ut Godefridum ad hoc quod patri monaſterio condixerat exſolvendum, vel communem matrem, vel eccleſiaſtico miniſterio inobedientem compellerent. Reverſus abbas per Mathildem, ut ei condixerat, extulit ei commendatitias [illegible] gratias, referens quæ ei ſententia ſit apud papam promeruerat. Illa licet invidentem aliquamdiu eum ſecum retinuit, & caſula una alba quæ fuerat domni papæ Leonis noni, ſubdiaconali quoque papæ Stephani qui dudum erat ejus & Fredericus frater fuerat ducis Godefridi mariti, a ſe digredientem honoravit. Nec tamen hac tantum gratia circa illum extitit modo protenta, ſed & tempore papæ Alexandri II. cum idem abbas Roma rediens diverteret ad matrem & filiam apud Fragmentum, quo conſtruxerant monaſterium monachorum in Alpibus Appenninis, per ſeptem dies detentus, dein quotidie pallio uno muneratus eſt ab eis. In die vero digreſſionis ſuæ data eſt capſa una eburnea reliquiis Candidi martyris pretioſa, quam ſecum revehens in vigilia ſolemnitatis beati Huberti cum honeſta proceſſione, reſponſorium *Vir apoſtolicorum* decantante, eccleſiæ intulit. Et ei tunc in eadem die cum commemoratione Benigni martyris Divionenſis, Candidi quoque celebritatem agendam communi aſſenſu congregationis inſtituit.

A quo privilegium & bullam obtinuit [illegible] a Leodienſibus [illegible]

A Mathilde comitiſſa donis honoratur.

[a]

10 Cum vero Theoduino Leodienſi epiſcopo litteras papæ pro Godefrido ei miſſas tradidiſſet, & paulo poſt privilegium Romanum quod ejus conceſſione & eadem eccleſia B. Huberti obtinuerat, quaſi congaudendo oſtendiſſet, de manu ejus accepit illud archidiaconus Boſo, cui ſe & omnia ſua procuranda idem epiſcopus crediderat ſpecialius, ut erat confectus ſenio. Idem Boſo abbati jam diu infeſtus erat, eo quod præbendam unam cuidam nepoti ſuo [illegible] expetierat nec impetraverat, unde & collecto livore, occaſionem ſe vindicandi attentius quærebat. Explicata ergo carta & offenſis ignotis (b) ſibi ad legendum notis, quibus

Boſo archidiaconus abbati [illegible]

[b]

A conſcriberentur privilegia Romanæ auctoritatis, nam, inquit, dubium quin hoc lateat abſtruſum fraudis præſtigium, quod uſque celat barbaries harum notarum. Raptum ab ore ejus verbum quaſi ad gratiam decretas palatinæ rotæ exceperunt, committentes diligentiam perſcrutandum, quod ut dixit ſe ad legendum videbatur incertum. Tandem eaſdem notas tenuius perſcrutantes hi qui inter clericos habebantur perſpicaciores, deprehenderunt rem, ut erat, ſcilicet eccleſiam beati Huberti ſpecialius mancipatam apoſtolicæ defenſioni, æternoque anathemate interdictum B cuicumque perſonæ & poteſtati, ne quis ei præſumat damnum inferre vel [illegible], vel in acquiſitis vel in acquirendis, atque monachicus ordo ibi in perpetuum Deo deſerviat ſub tutus inquietudine. Ad hæc Boſo rapta occaſione infamandi, caput ſuum quatiens cum ſuſpirio ei magnum jam diu corpus indignatione ſucclamavit abbatem Theodericum abbatiam S. Huberti omnino prodidiſſe Romano pontifici, eccleſiam Leodienſem in hoc ipſo incurriſſe damnum intolerabile, & niſi epiſcopus ejuſque fideles maturius advigilarent, nihil ſibi C de tanto honore hactenus habito remanſiſſe. Intellexit ex privato odio abbas publicam ſibi latentem invidiam, & indignatus ſe criminari præter conſcientiam, reſpondit conſtanter hujus malignitatis conjecturam nec ſe quæſiſſe, nec apoſtolicum conceſſiſſe; verentur quicumque fingerentur fideles eccleſiæ Leodienſis, paratum ſe Romam redire, ibique ea prolaturum publice crimen quod ſibi imputabatur nihil eſſe, ea tamen conditione ut ſecundum ſacros canones pœnas falſæ criminationis, ſe purgato, criminatores exſolverent. Præſentit Boſo ſe ſum D capiendum laqueo, aliumque de ſe ſi Romæ proſequerentur abbatis reclamationis. Locutus itaque cum conſilio, non ſe abſceſſum Romano, ait, ſed Leodienſi judicio, neminem licere auctoritatem recuſare ſuam tamen, niſi epiſcopi ſui, maxime vero metropolitani gravaretur judicio. Recognovit epiſcopus inter ſermones invalidas calumnias ab eo [illegible], ne tamen videretur indiſcuſſum prætermittere quod putabatur damnoſum eccleſiæ, præfixa dicta die [illegible] agenda. Retento igitur ſecum privilegio, abbatem E dimiſit, & ceteros abbates epiſcopii cum archidiaconis, ut ad præfixam diem venirent. Convocavit interea Boſo declamare in clero, ſpargere voces in populo, quanta malignatione eſt mentitus ſtudio, qui commendatam ſibi abbatiam ſubduxerit ſanctæ Mariæ ſanctoque Lamberto. Vagante paſſim ut lumen eſt cum fama vulgabatur abbatis infamia. Abbas licet apud ſe bene ſibi conſcium vera [illegible]

(a) Quæ ex dono Godefridi facta eſt papa Stephanus [illegible] abbas S. Hugo abbas Cluniacenſis.

(b) Sic quoque privilegia ſcribebant Longobardicis litteris [illegible], qui conſilium [illegible] valde [illegible] polleret.

[illegible]

Petrum ad vigilias [illegible]

[illegible]

tum libere ad placitum suum disponeret. Tamen abbas consultus ex omnibus noluit illi [illegible] ad emendare [illegible]. Memoratus [illegible] bodo ad regem Henricum [illegible], eumque [illegible] adversus episcopum quem [illegible] est [illegible] [illegible] ecclesiasticam [illegible] beneficia prostituit, secundum sacros canones omnem sibi aditum recuperationis abstulisset. Nam nec regis precibus, nec minis potuit episcopus attrahi, ut eum reciperet, [illegible] malle episcopium ad tempus intermittere, quam [illegible] sine canonica satisfactione. Sic [illegible] desperatus Hungariam concessit, indeque ad regem reversus in expeditione [illegible] potius, ad mortem usque domini Henrici episcopi est apud eum.

[illegible] 42. [illegible] circa Leodicensem synodum quae agitur in festo apostolorum Simonis & Judae, in tempore Adventus domini Anno religiosus pontifex Coloniensis [illegible] decessit in maximo damno totius illius provinciae, quinque marchas argenti moriturus mittens ecclesiae nostrae.

[a]

Dux Godefridus [illegible] 43. In sequente solemnitate dominicae nativitatis dux Godefridus natalitiam curiam celebravit in magna gloria [illegible] & [illegible] suo [illegible] & [illegible] fuit pompa honoris sui ostentatione: nam inde descendens Leodium, dum apud castrum [illegible] moraretur, per quosdam necessarios Roberti comitis Flandrensis, in secessu per posteriora percussus interiit. Cujus interitus eousque dolendus omni Lotharingiae adeo fuit exitialis, ut justitia & pax, quae ultra memoriam eorum qui erant eo tempore, [illegible] protexerant sub eo [illegible] defecerint cum eo. Cujus corpus, [illegible] vivens deputaverat, Virdunum ad sepulturam transferendum, dum perlatum esset Leodium, Henricus episcopus tanto amico destitutus in pompa maxima devotus processit [illegible] clero & populo totius civitatis per [illegible] singulas congregationes [illegible] circumferri jussit, excepitque solemniter missas celebrari [illegible].

44. Deinde prosecutus eum usque [illegible] prae nimio dolore infirmatus progredi ultra non potuit, & Theoderico abbati ad corpus deducendum vices suas commisit. Ipse [illegible] ad ecclesiam B. Huberti donec convalesceret, [illegible] sibi [illegible]. [illegible] secunda dominica quadragesimae usque post octavas [illegible] celebrati paschae. Nam delectatus religiosa fratrum conversatione & eorum probata erga se sincera dilectione, nulla suorum vel clericorum vel principum potuit [illegible] suggestione, quin ante paschalem celebrationem vellet locum mutare. Morabatur tunc juxta Godefridus marchio cum

Henricus episcopus [illegible] apud S. Hubertum [illegible]

[illegible] ecclesiae fuit [illegible] episcopi [illegible] patrocinio, quem cum [illegible] Tenam, quod [illegible] ecclesiae [illegible] vendicatum [illegible]. [illegible] consilio & hortatu [illegible] episcopo cessit, & quod suum erat B. Huberto voluntarie recognovit. Dominica autem quae dicitur in palmis post solemnem episcopi [illegible] processionem [illegible] ad majus altare B. Petri apostoli & baculum suum pastoralem tenente episcopo dexteram ejus [illegible] superposuit, & cum [illegible] super [illegible] absque [illegible] reposuit. [illegible] episcopus [illegible] sacerdotali, [illegible] ecclesiae [illegible] & [illegible] anathemate excommunicaverat. Godefridum vero culpam suam [illegible] & [illegible] privilegio [illegible]. In sequenti vero [illegible] paratam [illegible] Deo reconciliavit, & communionem per manus archidiaconorum [illegible] restituit. Deinde solemniter [illegible] missas celebraturus episcopaliter processit, [illegible] ecclesiasticum [illegible] canone [illegible]. Tanta tunc temporis erat frequentia religiosae congregationis, ut [illegible] conventus [illegible] ordinis non vinceretur numero. Tanta ornamentorum copia abundabat ecclesia, ut pretiosis vestibus ornati singuli procederent in suo ordine. Ipse etiam episcopus suis postpositis casulam albam induerat, quae fuerat Leonis papae, datam, ut dictum est, abbati Theoderico a Beatrice & Mathilde. Quanta vero devotione dominicam passionem & sepulturam exegerit, qua alacritate cum publica fratrum processione, ambientibus eum archidiaconis suis, in ipso sancto sabbato sacri baptismatis fontes ore proprio consecraverit, qualiter hoc idem privilegium matris ecclesiae sua auctoritate laudaverit & probaverit, quanta & quali gloria & laetitia paschalem solemnitatem celebraverit, omni relatione [illegible] hoc videbatur posse. [illegible] episcopo posthabita urbe ab episcopo se [illegible] in solitudine ad eum convertisse indignarentur, nec tamen vel in divina solemnia vel in rerum

[a] Anno [illegible]. Eo quoque anno [illegible] mortuus est Theoduinus episcopus Leodiensis [illegible] Henricus & [illegible] obiit in festo SS. Simonis & Judae [illegible] anno [illegible] ad superos evolavit S. Anno.

[illegible]

A executorum copiam se esse [illegible] amore [illegible] libenter quoque episcopus ne propter frequentiam curialem [illegible] religiosis [illegible] patreretur inquietudinem, sed cum quando gratia refrigerandi fratribus vel in lectione, vel in colloquio interesse solebat, [illegible] suos in ipso claustro adeo a se repellebat, & post se occludens valvas quasi quidam privatus adgaudentibus sibi fratribus conveniebat.

Hermannus Metensis episcopus ecclesiam S. Huberti consecrat.

41 Jam die festo [illegible] Hermannum Metensium episcopum venit cum invisere, & exceptus ab ipso cum honorabili processione, tanta sanctimoniae videbatur [illegible] B [illegible]. Et quia longo ante tempore amicissimus erat abbati Theoderico, eius congregationi in oratione eorum conventus se familiariter præsentavit, dicens sibi esse curæ ut aliquam gratiam eis relinqueret hanc ad suos adventus sui. Tunc ex consilio communi ab episcopo Henrico abbas expetiit, ut eam ecclesiam quam dicaverat Deo altaria & se consistendo noviter. Quod episcopo concedente, dominus Hermannus in feria VI Paschali quæ obvenerat in Kalendis Aprilis dedicavit oratorium unum quod dicitur ad sanctam Jerusalem, eo quod ad modum Dominici C sepulcri conditum, plenè quoque cam [illegible] repræsentet devotioni fidelium. In sequenti sabbato aliud quod erat duplex in superiori, continens memoriam B. Nicolai in inferiori vero B. Andreæ apostoli, quod ad hoc maxime ædificaverat idem abbas, ut ibi specialius agereturs fratrum memoria, quorum corpora eodem accepit translata ab eodem cœmeterio pro crypta ampliandia. Qui dum pariter donis episcopum decrevisset honorare, pro hac gratia impensis ecclesiae episcopus non solum non acquievit quicquam inde D accipere, sed econtra calicem suum pontificalem cum fistula & bacino, duobus quoque candelabris & uno pallio obtulit habenda B. Huberto.

42 Exacta Paschali hebdomada cum in suo digressu valedicerent fratribus, ea pietatis affectu singuli cœperunt flere altrinsecus. Henricus autem episcopus, quasi ex desideriis sibi quartò revocatus ad suam multiplicem sæcularium negotiorum turmam.

Berengarius prior S. Huberti profectus cum Lamberto abbas S. Laurentii eligitur.

43 Adhærebat ei familiaris quidam Virdunensis frater Eleutherius, vir equidem religiosus, & qui ab ineunte ætate instruxerat E eum honestis & castis moribus. Hic sollicitus laicus & honorem dilecti sui [illegible] ordinandam esse ecclesiam B. Laurentii, quæ aliquandiu viduata indigebat providentia abbatis. Qui dum morarentur cum episcopo, familiaris factus est Lamberto juniori & Berengario priori, inter quos concreverat mutuæ gratia veræ in Deo caritatis, quæ multo gratia libera erat totius necessitatis. Et cum saepius Eleutherius colloquerentur Lamberto, forte inter loquendum

A recolit in memoriam abbatis mentio, & illo dicente de eius ordinatione se multoties cum episcopo contulisse, episcopum vero sollicitum sed incertum cui committeret non commiserit, respondit Lambertus, optime eam committendam Berengario, sapientia æqualem & probitate virtutis viro illo: statim rapto verbo, gratias egit Deo, & quantocius aggressi episcopum ut Berengarium sibi commodandum expeteret ab abbate Theoderico, quem interim ecclesiae B. Laurentii loco prioris præponeret, donec per accessum temporis certius inde sibi consilium pro- B veniret. Episcopus eum expetere non distulit, & vix ægre ab abbate impetratum & introductum ecclesiae vacanti priorem esse constituit. Berengarius ut erat vir discretus & prudens, satagebat consulte omnia procurare, singulorum se moribus contemperare, ne minorem quam importunius gravare, doctrina & exemplo graviores informare, levioris ne [illegible] adtemperare alterum dispendium potentia dissimulare.

Eligitur abbas.

44 Nec multo post superveniente festo B. Lamberti, cum adesset episcopus abbatibus & archidiaconis reddendum sibi consilium de ordinanda ecclesia B. Laurentii, C responderunt illi in commune considerandos fratres ipsius congregationis, atque offerendam regularem & legitimam electionem abbatis. Episcopus in crastinum dedicavit eos secum ad locum venire, & tractandum ut abbatem sibi eligerent mandavit. Illi locutis cum consilio cum abbatibus & archidiaconis elegerunt Berengarium consensu unanimi. Laetatus episcopus eorum electionem convenire voluntati suæ, abbati Theoderico cœpit vehementer instare, ut Berengarium sibi absolutum redderet. Econtra cum abbas reclamaret, se nec velle nec posse tali viro carere, sed magis ecclesiae cum convenire, quem D aliunde vix obtinuit episcopus quod petebat omni illo conventu suffragante, & tandem Berengario coram attracto, abbatiam S. Laurentii [illegible] dei tenentis episcopus violenter ingessit, id revera dispositione gratia Dei, quæ in brevi hoc se disposuisse comprobavit, dum illius labore & ingenio accrevit interius optimæ religionis congregatum, & exterius multiplex rerum ecclesiasticarum acquisitio.

E 45 Anno Dominicæ Incarnationis MCXVI. gravissima hiems incubuit, adeo ut in Gallia Axonam, Rodanum, Rhenum, Ligerim; in Germania Albiam, Visulam & Danubium; in Italia Eridanum permanentes fluvios ut ita cursus de ingredi tanti gelu constringeret, quod meantes hinc inde commeantibus meatis, quasi per solidam terram pervolitaret. Hoc gelu tandem in vere remisso, cum successit siccitas acris, ut arentibus arvis pene desperaretur proventus messis futuræ. Theodericus abbas in quadragesimali B[illegible]

[Theodericus abbas Remis [illegible]]

mam gratia orationis profectus, in redeundo Remis apud B. Remigium familiariter aliquamdiu sibi quievit. Vulgato autem per urbem tanti viri adventu, ipse a Manasse tunc Remorum pontifice, omnesque pene ejusdem metropolis majores illum suppliciter adeuntes persuadent, ut de imminenti plaga desperato daret consilium, simulque orationibus obtineret divinae consolationis auxilium. [a] Ille licet invitus precibus tamen supplicantium victus, publicum populi conventum in basilica [b] B. Mariae semperque virginis genetricis Dei mandavit fieri, & inter missarum solemnia congruum sermonem pro qualitate periculi omnibus indisseruit, unum diem jejunium indixit, & ut darent pauperibus quae subtrahebant sibi. Quanta autem fuerit in exhortatione sermonis ejus omnium ipsorum etiam Judaeorum compunctio, quam devota indicti jejunii & eleemosynarum executio, consequenter ostendit Dei omnipotentis miseratio. Nam in crastinum abbate missam celebrante, & eam ut terminavit, [c] tanta tamque salubris e pluvia erupit, ut passim revirescentibus campis, penitus desperata Dei gratia donante, largissima esset anni proventus & messis.

[Adalbero [illegible] S. Huberti fit abbas Laudunensis.]

30. Sub eodem tempore adiit Theodericum abbatem legatio Elinandi Laudunensis episcopi, ut si quid apud eum posset vel ipse vel ecclesia commissa, concederet fratrem unum suae institutionis, quem ordinaret abbatem ecclesiae B. Vincentii martyris. Id cum abbas omnino recusaret, episcopus vero hoc ipsum bis terque importunius repeteret, tandem relato consilio ad communem audientiam capituli, unanimi fratrum electione domnum Adalberonem dedit, eumque se praesente abbatem ecclesiae B. Vincentii ordinari concessit.

31. Et ut memoremus idem Adalbero quis aut unde fuerit, fuit nobilis prosapiae Suevus, & municipalis [illegible] Constantiensis ecclesiae clericus. Hic duci Godefrido [illegible] ab Italia revertenti familiariter adhaesit, qui quamdiu advixit, habitus est apud eum omnium acceptissimus. Sed illo intercepto, cum se Adalbero contulisset Godefrido adolescenti, quem avunculus adhuc vivens adoptaverat in heredem sibi, inter illum & Albertum Namucensem comitem orta est gravissima discussio pro castello Bullonensi. Qua de re nominato apud S. Hubertum inter utrumque colloquio, cum Godefrido adfuit dictus clericus Adalbero, qui ut erat perspicax in rebus deprehendendis, cum perspexisset in fratribus intermissam intentionem exequendi ordinis, cum etiam perpendisset ex ipsa loci opportunitate non indigere solitudine, si quis vellet soli Deo militare, divino respectu compunctus definivit apud se renuntiare mundo, quem tot casibus labilem videbatur esse durabilem. Locutus ergo abbati, condixit sibi diem, ac cum eo tanto reverendo, collectisque quae erant in promptu rebus suis, juxta condictum in capitulo se prostravit more agendae conversionis. Videns nemo non se posse continere a lacrymis, cum tantarum paulo ante deliciarum juvenem tam subito mutatum ad mundi contemptum adeo se attingeret, ut pretiosissimas olosericas habens vestes cum tunica olosericea sponte sua spoliatus abjiceret, annulo quoque aureo digito abstracto, & in terram projecto clarissimum innocuum redderet, ipse etiam conversionis suae professionem vix permittente angustia enunciare sufficeret. Hic non multo post, ut dictum est, apud Laudunum Clavatum ordinatus abbas ecclesiae S. Vincentii, quantum Deo juvante, loco profecerit, testatur fratrum nobilissima religio ab eo instituta, informata morum, rerum quoque & aedificiorum multiplex augmentatio exterius.

32. Anno MLXXXI Dominicae Incarnationis indictione IV. Theodericus abbas ad consecrandam secundam cryptam quam aedificaverat, Henricum Leodicensem episcopum, eidemque consecrationis diem praefixit, videlicet in idibus Januarii. Episcopus quod petebatur hilariter exequendum decrevit, comitatusque Francone episcopo Bellagradensi, necnon maxima frequentia clericorum & curialium suorum in Epiphania Domini ad locum venit. Quantus autem concursus non tantum affinium, sed & extraneorum promiscui sexus & aetatis expectationem tantae solemnitatis convenerit, quanta praedictorum pontificum devotione, quanta Leodiensium archidiaconorum & frequentia & obsecundatione, quam larga & multiplicibus oblationibus eadem consecratio celebrata constiterit, si quis narraret vix crederetur a posteris, praesertim cum degenerante saeculo deficiat passim non solum copia, sed & ipsa morum probitas, & antiqua moralitatis honestas. [Consecratio [illegible]]

33. Apud Calvimontem advocatum quemdam Albricum nomine, in exigendo sibi indebitas correctas adeo immaniter ecclesiasticae familiae, ut in arando vaccam cujusdam pauperis abortaret, cujusque vice per totum diem jugum sustineret miserabilis pauper. Tantam tamque insuetam exactionem abbas audiens, & Albrici inhumanitatem exhorruit, propterea domnum Adelonem expetiit, & quomodo subadvocatus ejus familiam ecclesiae tractaret, satis dolenter ingessit, paratus hujusmodi augariam probare nec sibi nec alteri deberi. Indignatus Adelo adversus Albricum, [Albrici advocati [illegible]]

[a] [illegible]

[b] [illegible]

[c] [illegible] S. Theoderici [illegible]

hos illum fecisse cernitur, & expostulata probatione duos abbas constituit. Herebertus quidam admodum fidelis & probus erat tunc Calvimontensium vicecomes. His duo [illegible] abbatem & Adelonem [illegible] idem incrementum [illegible] monasterio per (a) [illegible] & advocatorum [illegible] maxime vero [illegible] comprobavit. Hoc publica comprobatione interfuerunt Adelo Dunensis, Ravengerus comes Montensis, Petrus Mosomensis cum multis nobilibus aliis. Actum anno Incarnati Verbi [illegible].

(a)

Theodericus [illegible] apud S. Hubertum sepultus.

14. Nec multo post [illegible] Theodericum commisit capit, qui fuere Gerardi Flamensis, regi etiam Henrico admodum familiaris, in quibus [illegible] advertebantur [illegible] quem Balduinum [illegible] Lambertus quoque [illegible] erat praepositus ecclesiae S. Petri frequentius captivis [illegible] in quibus poterat, deserviebat illis. Hic igitur post [illegible] fere annum in eadem captione obiit, & cum mortuum [illegible] ad deferendum sepeliendum [illegible]. Ubi cum apud S. Gereonem longe [illegible] sibi sepulturam, collata [illegible] bonorum multiplici [illegible]. Lambertus vero ut semper erat [illegible] ecclesiae [illegible] per Herebrandum Castellanum & Theobaldum effecit ut [illegible] in ecclesia B. Huberti. Cujus rei gratia Gerardus & Gozwinus [illegible] ejus contulerunt ecclesiae legaliter in perpetuum habendas [illegible] allodio apud Broam, quae sub Traiecto sita est in Taxandria. Actum anno Incarnati Verbi [illegible]. Hoc eodem anno reformavit episcopus Henricus castrum *Mirwaldis*.

Castrum [illegible]

15. Intercurrentibus autem dissensionibus inter Albertum Namurcensem & Godefridum Bullonensem, Albertus pro guerra Bullonensi Mirvoldense castrum latenter refirmare disposuit. Id cum Henricus episcopus deprehendisset, tum quia Godefrido omnimodis favebat, tum etiam quia per hoc [illegible] episcopatum timebat, antequam [illegible] intercessionem Alberti & a Richilde comitissa Montensi [illegible] cum comitatu & hominibus & ceteris suis appendiciis [illegible] quoque cum allodiis [illegible] & [illegible] cum omnibus [illegible] taxato pretio comparavit, sicque castrum maximis impensis reformavit. Cui cum quasi ad custodiam provinciae milites deputasset, illi coeperunt [illegible] facti sunt publicae [illegible] non solum circum pauperes, sed etiam ipsam abbatiam S. Huberti assiduis incursionibus vexantes. Quae res Theodericum abbatem usque ad animum gravavit, timentem non solum suo tempori sed etiam in posterum periculo imminere, & cum frequenter per se ipsum tum per quos poterat mediatores episcopum precibus ambiret, ut tam grande malum quod in excidium totius provinciae firmaverat dissolveret, sibique pauperibusque [illegible] absolveret, praevidens se in ecclesia B. Huberti hactenus frustra laborasse, cui post se remanserit tam [illegible] desolationem certissime. Compulsus episcopus ne tantum virum [illegible] offenderet, [illegible] ejus dolorem & indignationem mitigaret, ipsum castrum cum omnibus appendiciis suis legaliter habendum tradidit ecclesiae, & in ecclesia B. Michaelis a se ibi constructa & dedicata fratres ex ecclesia B. Huberti constituit, custodiamque concessit [illegible] ab abbate habendam [illegible]. [illegible] abbate se [illegible] castrum custodire sed claustrum, convictus tandem ab amicis suis, maxime vero suggerente Lamberto majori, ne [illegible] exasperaret animum [illegible] potentis, eandem custodiam deputato de fidelibus ecclesiae suscepit.

Reliquiae S. Benedicti & Scholasticae [illegible]

(b)

16. Tunc temporis Mathildis marchisa addiderat episcopo Virdunensi [illegible] abbatiam [illegible] cui (b) Theodericus episcopus [illegible] reliquiam virginem [illegible], quam diu multumque resistentem de [illegible] violenter abstraxerat. Quae cum in loco eodem [illegible] reliquias invenisset, ferreo [illegible] firmiter colligatum, jejuniis & orationibus quid de reliquiis contineretur a Domino studuit quaerendum. Cui cum divinitus revelatum esset partem corporis B. Benedicti, ejusque sororis Scholasticae virginis inibi contineri, idem [illegible] decrevit [illegible] & ad hoc ipsum publice providendum, evocavit ad locum Theodericum episcopum. Episcopus ad eam [illegible] in exaltatione S. Crucis. Convenientibus ad eamdem expectationem non solum [illegible] verum etiam quamplurimis [illegible], adiuit etiam pro experiendo [illegible] Lambertus major [illegible] ab episcopo Henrico & abbate Theoderico. Locato autem consistorio in area campestri, [illegible] aperto reliquiarum scrinio coram frequentia populari, inventa sunt duo capita, videlicet [illegible] fratris & sororis cum ossibus diffusis [illegible]. Nam quaedam videbantur [illegible], quaedam habitudinis femineae. Quibus ab episcopo lacrymabiliter [illegible] ad videndum, [illegible] reverenter repositis, celebrata etiam in eorum veneratione [illegible], [illegible] dignae B. Benedicti, & dono abbatum-

(a) [illegible]

(b) Theodericus Virdunensis episcopus [illegible]

dam ex mensa Scholaſtica virginis domo abbatiſſa hunc eccleſiæ provenit.

57. Interea epiſcopus eccleſiam S. Huberti frequentare, neglectis ſedibus epiſcopii natalitias curias & paſchales celebritates ibidem ſolemnizare, ordines eccleſiaſticos ſuis temporibus agere, & fratribus hinc ob qua suorum inquietudine familiaritatis cohabitare. Satagebat abbas quibus poterat obſequiis eum complacare & inter agendum gratiam ejus de caſtro deſtruendo promerere. Sed epiſcopo quod petebatur callide diſſimulante, modo rem ad optimatum ſuorum conſilium referendam reſpondente, cum jam abbas taſtidiens quereretur ſuæ hoc loco fruſtra ſe niti, ſubortus eſt magna ſodalio adversus epiſcopum totius congregationis, quod eccleſia hactenus libertatis obtinuiſſet intolerabile jugum obſidionis, tanquam magnum diabolum ad invidiam ſanctificationis. Quod licet in faciem illi objicere parcerent, eis tamen, quos illi noſcebant primatiores, hæc ingerebant acrius: ut ingeſta ſibi referendo, vel miſericordiæ recordatum ab incœptione reſiliceret, vel ex eo certius ſi eſſet eis deſperandum, probarent. Familiaribus vero eis ut ſic cauſantibus, non ſe dehoneſtandum vel provocandum tanti pontificis virum hactenus eis tam amicum tamque humanum, Lambertus junior zelo matris ſuæ eccleſiæ incitatus, talis, inquit, amicitia cum ad hunc nobis eventum provenerit, eadem ſocietate contemnantur, quæ & probatur. Quod verbum notatum præ ceteris, cum epiſcopo velut ad contumeliam ſpecialem referretur ex perſona dicentis, epiſcopus concepta occaſione, quaſi juſte commotus, adverſus abbatem & fratres turbare & conqueri cœpit, inferens non ſe ſic meruiſſe injuriari, nec ſibi a modo ſuccenſendum, ſi ſic ulla ejus amicitia ad eos exerceret inimicitias. Intellexit abbas libenter eum cauſas affectare, ut quod petebatur de caſtro deſtruendo quaſi juſte exaſperatus recuſaret, & de eo jam deſperare coactus ſeceſſit Franciam, utroque Lamberto comitatus. Et dum apud cellam Ebernaci-curtis moraretur, excitatum ab Arnulfo abbate S. Vincentii, Lambertum juniorem ad habendum apud ſe permiſit, nec multo poſt requiſitus ab epiſcopo, cur ſe tamdiu abſentaſſet, vel a loco ſuo, vel ab eo, Theodericus præpoſitum præmonitum ad ea reſpondere, reſpondit abbatem apud ſe deliberaſſe ex toto jam recedere, nolle eum a modo loco præeſſe, cui non poterat prodeſſe: ducere ſe tantum ſupereſſe, ut ſe vivente videret tot ſuos labores deperiiſſe, caſtro quod firmaverat ſuperexiſtente. Veritus epiſcopus tum divinæ offenſæ tum etiam publicam de receſſu tanti viri infamiam, eidem præpoſito quantocius abbatem revocare mandavit, ex ſe malle tot impenſas, quas in caſtro fruſtra expenderat, perdere, quam Deum offendere, ipſumque ſic ut receſſurum exaſperare: patietur tamen quandoque hoc agendum cum tempore & ratione. Revocatus abbas cum epiſcopo apud ipſum caſtrum occurriſſet, & exceptus hilariter ab eo conſediſſet, conquerenti ſe nimis ab eo iniquo & invidiæ, reſpondit abbas animo deteſtante, nihil ſibi feſtinare. Ad hoc epiſcopo teſtante ſpondente illi abnuendum pro certo ſibi effectum hujus deſiderii ſui, nondum tamen id poſſe convenienter fieri, ne imputaretur ejus levitati tam ſubita everſio tanti ſui laboris. Conſolatus interim abbas taceat, Deum propenſius exorans, ut diſponeret ei celeriter proventum hujus ſuæ expectationis.

58. Audiens interea domnus Petrus venerabilis prior S. Remigii nomen ſibi olim Lambertum juniorem morari apud domnum Adalberonem Laudunenſem quondam Theobaldo caniſtrali priore, cum Humberto præcentore, ſuggeſſit abbati Henrico, ut miſſa legatione ad Adalberonem, Lambertum ſibi commodandum expeteret, & quia ſcholaſtico indigebat, ſcholas diu regendas commenteret. Nec moratus abbas vir magnæ gratiæ & maximæ honeſtatis, miſſo Heriberto ſuccentore, deſtavit ei animos Lamberti prius explorare, & concedente abbate Adalberone, ad S. Remigium conſentiret venire, & tunc demum ei ejus conſenſu litteras ſuæ petitionum pro eo abbati præſentaret. Lambertus de mandato conſultus, reſpondit ſe ſuæ poteſtatis non eſſe; ex conſenſu vero Adalberonis, paratum ſe quo mitteretur ire. Sic reddita deprecatione pro Lamberto litteris, Adalbero quod petebatur exhorruit, aſſerens id ſe non præſumere, niſi ex Theoderici abbatis voluntate, qui illum ſibi commiſerat reddendum eccleſiæ ſuæ. Interim tamen dubius an petitionem tantæ eccleſiæ omnino reſiliceret, an depoſitum ſibi Lambertum ad ſua remitteret, ad rem tractandam inducias petiit, & diem ad ſe redeunti legato conſtituit. Cœpit interea pertentare Lambertum quid mallet, & hortari ut ſe excuſando illi quod verebatur abſolveret. Lamberto in priori ſententia perſiſtente, ſcilicet ſui ſe arbitrii non eſſe, præciperet ipſe quod vellet, paratum ſe illi obedire. Adalbero excepit ab eo conditionem, quod remandaret a Theoderico abbate ſine excuſatione ut ſuus ad eum rediret, & in ejus placito ſe omnino reponeret, dimiſitque eum ad præfixum diem, legato S. Remigii pro eo redeunte. Ille gratia Dei honeſte deductus & amicabiliter exceptus, juſſus eſt eccleſiæ ſcholaſticus haberi, nec multo poſt electus & conſtitutus unus ex ſeptem cardinalibus majoris altaris. Dignitas hujuſmodi ordinis firmata eſt privilegio Romanæ ejuſdem eccleſiæ a domno Leone papa, qui eam dedicavit, ut non archiepiſcopo, non epiſcopo, non cuilibet magni

Lambertus S. Huberti monachus, & [illegible] S. Remigii.

vel minoris personæ liceat missas celebrare in ipso altari nisi ab episcopo Remensi, & cui abbas non quidem temere, sed consensu fratrum permiserit. Septem vero cardinales ad hunc honorem [illegible] publica electione præeminentes in tota congregatione, & liberi a certis officiis, quibus vicissim deputantur alii, subsequenti modo determinate prædicto altari in festis diebus, [illegible], & trium diaconorum [illegible] & acoluthorum processione [illegible] habentes.

59. Audita [illegible] apud S. Hubertum quæ evenerant de Lamberto, quem Theodericus abbas secum [illegible] Leodium cum miserat, quasi ad [illegible] episcopo, cui debetur [illegible] pro verbo superius [illegible] in eum prolato [illegible] indignantibus adversus eum quibusque, amantius vero Lamberti minoris, quod quasi illius improvida simplicitate hujusmodi damnum evenisset ecclesiæ, ut emolumentum [illegible] de eventu eidem utilitatibus, cœpit deliberare an depositum Attonem [illegible], an per seipsum Lambertum [illegible]. Imminebat vero dedicatio ecclesiæ Ebernensis, quæ est in die S. Martini, eoque abbas veniens mandavit Lamberto ut [illegible] occurreret. Ille audito mandato [illegible], occurrit ei cum legatione ecclesiæ S. Remigii hora sexta. Lætatus est abbas tam cito sibi occurrisse Lambertum, credebant [illegible] quidam qui asserebant quasi rebelle [illegible] venturum. Cum [illegible] non hoc ecclesiam matrem [illegible] de eo [illegible] commodi [illegible] respondit Lambertus, non id [illegible] suæ [illegible] ubicumque [illegible] ecclesiæ ex toto recognoscere, & ut ipse me [illegible] nunquam se habebat [illegible], nec amodo velle vivere, & si [illegible] experturum abbas, capere placeret, juberet potestative quod se facere mallet. Ad hæc [illegible] in admiratione circumspiceret, quod tam cito & rationabili reddita ratione [illegible] a se [illegible] removisset, legatio S. Remigii has illi litteras obtulit in eadem confessione.

Litteræ abbatis & conventus S. Remigii ad Theodericum abbatem.

60. *Venerabili abbati* Theoderico *Frater H. & fideles illi S. Remigii congregatio, illam quæ est salus inferorum a Domino. Apud caritatem veram, quam credimus vestram, non multum laborat ad obtinendum quod petit fiducia fraterna. Sit ergo ipsius vestra charitatis, ut fratrem Lambertum nobis cum gratia vestra remittatis. Sed neque vel nobis vel ecclesiæ vestræ requiratur [illegible], quod probatur honori [illegible] ad [illegible] damno [illegible] labore vestro commune [illegible] apud [illegible] monasterium, cum [illegible] debeat honestè. Vale.*

61. Tunc demum abbas cum Lambertum sic illum omnibus obedire paratum perpenderet, tum etiam ne ecclesiam tantæ dignitatis non exoratus offenderet, illum cum gratia sua remisit ad S. Remigium: ipse quoque ad suum reversus est monasterium.

Castrum Mirwaldi per Theodericum.

62. Henricus episcopus imminentem domini natalis solemnitatem apud sanctum Hubertum celebravit, ubi & in sequenti quadragesima ordinibus celebratis Leodium rediit. Abbas vero jam diu suspensus de promissione qua episcopus descendum castrum condixerat illi, ut jam tandem experiretur eventum rei, aggressus est cum Leodium prosequi. In quarta autem feria paschalis hebdomadæ, hora fere tertia veniens Tuletum, audivit a sui hetani esse episcopum, ascensoque navi venit ad eum. Episcopus ad podium suum consistens, de longe recognovit venientem: cui cum jam cœpit adlaborati gratia salutationis inclamaret, *Surrexit Dominus vere*, abbas respondit, *Et apparuit Simoni hodie.* Quem episcopus benigne exceptum introduxit in capellam quam sibi eleganter ipse ædificaverat, neminem præter Theodericum præpositum admittens in causa. Qui sedens aliquamdiu cum vultum & vocem suppressisset, oculos lacrymis suffusos elevavit ad cœlum, & conversus ad abbatem quasi in agonia constitutum, « Scio, inquit, quid quæras, carissime pater, scio « quid desideras: quod ne in posterum veredi « [illegible] quam vides præsentis tempo- « ris, cujus ne mihi apud Deum, ut multorum [illegible], imputetur occasio, castrum « quod descendum affectas, tuo hodie vo- « luntati & potestati permitto, ipsumque Mon- « tem cum omnibus quæ sunt conditionis « in perpetuum ecclesiæ tuæ possidendum legaliter concedo, meque totum tibi « & filiis tuis gratia hujus vicissitudinis Domino « Deo commendandum specialiter committo. « Statim abbas lacrymatus præ gaudio, ad pedes ejus procumbit: quem episcopus & ipse genu flexo levans humiliter, hoc cum secessu castigavit. Nec moratus abbas omnem eventum rei Lamberto majori, quem ad custodiam castri custodiendum reliquerat, scripto mandavit: & ut ad evertendam altitudinem [illegible] quibus viribus posset, accingeretur, per obedientiam indixit. In crastinum summo mane reddunt sibi litteræ Lambertum, ascenso equo, circumquaque pervolavit, & publica exactione quoscumque potuit ad castrum quantocius convenire compulit: & ne quis prætenderet occasionem vel remorandi vel excusandi, velut quadam auctoritate [illegible] minaciter necessitatem instantem propellendi periculi, ex banno episcopi amissionem rerum universa [illegible] singulis, nisi adessent evertendo munitioni, & firmando aggeri. Emota igitur rusticorum, maxime vero carpentariorum multitudine, hora nona Lambertus ad castrum rediit, accinctusque in primis cum

ſcandens ſuderat commorantibus, turrim aſcendit & nec prius valeret deſcendere quam operam ſuam omnino non fuſtraverunt. Videns ruſticos exemplo eius incitatos, quem ſtrenue ſentiebant in publicum ſudere totam provinciam, certatim inſurgere ad ſummam turrim convolantes, tectum cum trabibus evertere, parietes abrupta compagine diſſolvere, muros ipſa cum propugnaculis everſa fundetus eruere, tot impenſas eorumque laborum cum maximo colliſionis fragore in brevi concidiſſe. Sequenti ferra feria abbas ab epiſcopo rediens cum proſpiceret turrim non videret unde videri ſolebat a longe, ſuſpicans in eam quamocius de equo deſcendit, terramque deoſculatur, *Te Deum laudamus* devotiſſime decantans. Et cum perveniſſet ad caſtrum, quem non nudum aggerem deieCtæ turris ſuſpiceret, elevata contra eum manu, « Diſſolvat te, inquit, virtus omnipotentis Dei, qui olim ſuo muros Jericho corruere fecit. » Nec prius abſceſſit quam duodecim libras denariorum pro conducendis operariis ad eundem murorum complanandum deputaret, præter eos qui exactu convenerant ad caſtri deſtructionem.

Theodericus abbas Cavimontem a Richilde comitiſſa emit. 63. Per idem tempus Richildis comitiſſa Montenſis rediens Roma per fiſcum ſuum Cavimontem tranſire diſpoſuerat, cuius tranſitum cum perceniſſet Arnulphus Chinnenſis, ut erat audacis malitiæ, inſecutus eam capere voluit. Quem, Deo iuvante, effugiens, ad eccleſiam S. Huberti divertit, & officioſiſſime ab abbate Theoderico ſuſcepta per hebdomadam in loco repauſans, ſubtilius interim fratrum religione perſpecta diligenter & in tantum religioſo ſibi habenter impertio delectata, Cavimontem, quod, ut dictum eſt, abbati depoſuerat in vadium, obtulit eccleſiæ fundetus emendum. Quod cum abbati omnique congregationi placeret, communi conſenſu diei præfixa eſt contractus huius agendi, & hoc coram epiſcopo apud caſtrum Foſſenſe. Procuratum eſt quoque ibi comitis Albertus ab abbate, qui eam reducens in ſua conſtituit ſecuritate. Abraſo autem argento quod in eccleſia inveniri potuit octoginta marchas ſecum deferens abbas, Foſſas venit, trecentas alias per Lambertum majorem & Theodericum præpoſitum procuratas apud mercatores & clericos Leodienſes vadibus depoſuerat. Conveniente ergo comitiſſa Richilde cum filio ſuo Balduino, renovata eſt coram epiſcopo & duce Godefrido conventio tradita de Cavimonte. Ejus pretii ſummam cum epiſcopus contraxiſſet ad marchas trecentas præter ſeptuaginta quas olim abbas in vadium ſuper poſuerat ei, mater cum filio ipſum fiſcum perpetuo habendum eccleſiæ S. Petri & S. Huberti per ceſpitem & ramum eundem allodialiter in manus epiſcopi & abbatis, ducis quoque Godefridi eccleſiaſtici advocati contradidit, & publica maledictione ſibi eum & quibuſque hæredibus ſuis uterque fundetus abiuravit. Et cum in eo ſolvendo argento videret epiſcopus viginti marchas deeſſe, duas eiſdem ipſis quidem [illegible] depoſuit comitiſſæ, quas poſtea ei proprio redemptas dedit amore eccleſiæ. Facta autem & confirmata carta conventionis in publica præſentia epiſcopi & ducis & ſignata teſtibus idoneis, abbas lætus ad eccleſiam rediit, & veſtituram legalem per manum ducis receptam, ſuper altare S. Petri Cavimontem totum cum familia & omnibus acquiſitibus & appendicitiis ut propriam rem æternaliter eccleſiæ retinendam ſine ulla contradictione ſubiecit.

Habere ſcrutari [illegible] 64. Poſtea remandatum abbas ab epiſcopo Huiomi venit, atque gratia dilectionis eiuſquamdiu ab eo retentus, cum regredi deſtinaret, ſuggeſſit epiſcopo apud ipſum oppidum eccleſiam S. Huberti duos molendinos habere, cuius gratiæ conveniret ut ſedem tertii conſtruendi monaſterio concederet: quod epiſcopus libenter concedens, evocato monaſterio & ſcabinis eiuſdem oppidi, equum aſcendit & ad petitionem abbatis optimam ſedem molendini ſuper Hoiolum deſignavit, quam legali dono eccleſiæ in perpetuum poſſidendam confirmavit. Erat eo tempore Boſo archidiaconus abbas Hoienſis eccleſiæ S. Mariæ, Lambertus nepos eius publicæ rei provilor & iudex. Dodo diſpenſator epiſcopalis mensæ.

65. Bern quoque & Graſpont, quas olim eccleſiæ perpetualiter donaverat, Arſar partem quæ ſua iuris erat, ex allodiis quæ fuerant comitiſſæ Richildis, addidit. Et ne quis eadem ſua amodo vel immutaret vel removeret, æterno anathemate damnavit. Hanc partem Cono de Hamerua tollit eccleſiæ & invaſit.

Eccleſia [illegible] 66. Mater eccleſia S. Monoſini martyris Naſanie a Lamuando epiſcopo data fuerat cum omnibus quæ ad eam pertinent, ab antiquo eccleſiæ S. Huberti in poſſeſſione dicione. Sed clerici acceptis ab abbate præbendis, tamen conſenſu & laude fratrum, conductio eis & ſolito ſervitio debito honorare, iam ex tunc detrectabant per inſolentiam ſubeſſe juſſione abbatis, niſi in clericalibus concedens ſub diſtrictione epiſcopali. Hanc quoque inſolentiam petente abbate epiſcopus liberam conſtituens altare quidem eccleſiæ abſolvit & omnes exactiones & iuſtitias epiſcopales & archidiaconales, præſente eis & iterum condonante Boſone archidiacono eccleſiæ S. Petri & S. Huberti in perpetuum remiſit, eandemque remiſſionem ſuo privilegio auctoritate. Quod autem pace bonæ eius memoriæ ſanctiſque memoriæ non quidem exprobrando, ſed condolendo dicatur, Theodericus & Lambertus eius ſimplicitati adeo dominabantur, ut om-

nimo est in omnibus se crederet, & quasi consilio Deo, eosdem consiliatores audiret. His enim falsis provisoribus, tanto internis adhærebat liberius, quanto de externis dormiebat securius. Sed cum non multum differt in vero vel decipere vel decipi posse, in hoc damnosum nimis crimen mutavit gloriæ suæ, quod imprudenter patiebatur seduci eorum maleficiorum suggestione. Nam si quem vel gratia consanguinitatis vel accepta mercede vellent monachum facere, (a) cassare hoc de præbenda fratrum sine eorum consensu non dubitabant abbati persuadere, ejusque eorum persuasioni non differebat obedire. Hoc modo minuit ecclesiastica utilitas ex antiquis possessionibus Verticis & Lesterniæ, & ex acquisitis ab eodem abbate non deest Sanctodoqum in proximo, & Tavernam Hasbaniæ.

S. Theoderici abbatis obitus.

67 Anno Domini MLXXXVI. ordinationis vero suæ anno Theodericus abbas non solum senio, sed & confectus jejuniis, orationibus & vigiliis, laboribus etiam & cura commissæ sibi pastoralitatis, ab ipsa licet perfecta virtute corporis circa mensem Junium deficere cœpit: unde & gratia paululum repausandi, Pirros illi secedere placuit; ubi dum se ingravescente tandem infirmitate persentiret ad mortem urgeri, Theoderico præposito sibi secum morante, relationem suam ad monasterium accelerandam indixit. Referendas vero litteras vel deprecatorias vel commonitorias, ut cuique conveniebat, scilicet Adalberoni Laudunensi abbati, Gunzoni præposito Ebernensi, Lamberto priori S. Remigii, Berengero abbati S. Laurentii, ipsi etiam Henrico Leodiensi episcopo nuncios mittere festinavit, humiliter expetens, ut sibi quantocius adessent, & morituro ultimum valedicerent. Et cum ab ipsa cella transpositus in alteram ripam Mosæ gratias ageret Deo, quasi jam propinquior cui aspirabat monasterio, occurrit illi Lambertus magna cum apparatu revectionis ejus congruo. Cum vero in crastino circa horam nonam appropinquaret monasterio, divertit super Lommiam fluvium in quodam circumjacentis silvæ prato, ne quis fieret popularis planctus & tumultuatio. Sic evitata populari exspectatione, in prima vigilia noctis dominicæ exceptus est cum maximo fratrum mœrore. Summo autem mane affuit illi episcopus cum Berengero abbate. Hi cum ad eum intrarent, ille collectis viribus sedens in lecto, gratias Deo egit, & impositis sibi stola fratres suos tum præsentes absolvit, dimisque misericordiæ commendavit, & sic demum ecclesiastico more se Deo reconciliandum episcopo humiliter obtulit. His omnibus hora fere tertia expletis, & inde studens silentio & divinæ contemplationi in crastinum hora eadem ad Deum migravit. Cujus funus migratione vulgari, occurrunt certatim ad tanti viri exequias Gonzarius Bullonensis, Albertus Namurcensis, Arnulfus Chisniacensis, Comes Montisacuti comites: qui eum popularibus indifferenter admixti, quasi patrem patriæ se amisisse comperientes lamentatione communi. Per biduum vero advigilatum lacrimis, missarum celebratione, & continua psalmorum decantatione, tandem sepultus est (b) tertia die in crypta nova quam condiderat in honorem beatæ & gloriosæ semper Virginis Mariæ. Cujus obsequium cum episcopus vix expleret, lacrymis & gemitu voces eius intercludente, incredibile videbatur postera in quantos planctus omnes se fundaverint, quantisque clamoribus dolori in commune satisfecerint.

Præpositus eligitur abbas.

68 Eo tandem sepulto, episcopus obtulit fratribus eligendi abbatis optionem, protestatus inde nolle recedere, nisi eo loco defuncti ordinaret patrem. Convenit in unam sententiam & fratrum electio, & curialium attestatio, & popularis acclamatio designandam eamdem abbatiam Theoderico præposito: quod licet illi videretur vanum, sequi fieretur non convenire tamen assentiente, adeo increvit semel emotus omnium clamor, ut de re agenda nec ipsi retractare liceret episcopo. Jamque dimissa altaris quassans caput, cum præ admiratione stupefactus tam unanimes tanti favoris clamorem timere se in posterum, inaudito tantum portentosum fore. Sed neque ejus hanc cunctationem eventus fefellit, & ut suo loco dicetur, per accessum temporis quod verebatur accidit. Theodericus vero revidentem episcopum prosequutus, & ab eo ex more in abbatem consecratus, in calendis Septembris exceptus est a fratribus lætanter illi procedentibus. Qui ergo, ut ait quidam, difficile imperium rotentat, nisi eodem studio quibus & paratur: ipse adhuc rudis curæ pastoralis, utpote contentus affectus prudentiæ cautioris, recordatus tandem quis fuerit, quive ex assumpto officio cogeretur non fieri, nimirum nutricius se nimis impotem impositis sibi oneribus, & qui videbatur prius quasi in plano firmiter stare, in principio jam pede potius cœpit apud se graviter titubare. Impos ergo humet, vestigia sui prædecessoris sicut utcumque conaretur prosequi, nullo modo tamen prævaluit assequi: & laxato paulatim rigore disciplinæ, quo ille maxime viguit ad gloriam, dum se plus justo quibusque inclinaret quasi ad gratiam, in brevi devenit ad contemptum per familiaritatem nimiam. Volens denique amari ex benevolentia a quibus debuisset timeri ex honoris reverentia: dum quibusque indifferenter & inconsulte promitteret sperandæ quæ conferre non poterat, ipsos etiam veteres amicos suos sibi

(a) Cassare est in irritum vel ad nihilum ducere.
(b) Hinc quippe corruptum fuit in aliquibus esse ... post obitum die [illegible] sepulturæ [illegible] in [illegible] in lib. 3. de [illegible] monasteriorum [illegible].

gratis intendebant, minime enim est par beneficii, si cito negatur quod non dandum promittitur, & amicum ita debet haberi, ut possit inimicus fieri. Unde cum inter ducem & abbatem communibus [illegible] frequens dissensio ad hoc usque proruperit [illegible] indignatio [illegible] privato patrimonio inter eos odio [illegible] in praedictum publica ipsius ecclesiae [illegible]. Sed de his interim intermittendum.

69. Episcopus autem circa locum ex vetere jure commutatione solitus, cum audiret a quibusdam quae gerebantur inter abbatem & fratres, & audita dissimulasset multa, audiens [illegible] corrigenda vel tempore vel ratione, [illegible] provenisset, indignantes [illegible] super tali ordinatione cum murmure gravi, ecce, inquit, quod verebar accidit, ecce quam [illegible]. Quatenus corrigeret res ecclesiae ne [illegible] attentius curaret, abbatem in [illegible] deprehendebat [illegible] suo consilio & auxilio [illegible]. Cum ille [illegible] a suo [illegible] gravabatur apud se [illegible] constantior haberi, in his quae curanda susceperat, & quae [illegible] sub quadam [illegible] quae erant ecclesiae non solum retinere sed & quaedam sua industria acquirere studuit.

Allodium de Moroldi Heis acquiritur. 70. Quidam nobilis Sigefridus cum uxore sua [illegible] ecclesiam beati Huberti [illegible] ab abbate honeste susceptus [illegible] per triduum [illegible] pro impensa sibi benevolentia [illegible] allodium de Moroldi Heis quod erat eorum, ecclesiae obtulerunt, partim gratis donandum, partim ab eis emendum. Gerardus abbas [illegible] opportunitatem hujus acquisitionis, [illegible] marcas argenti [illegible] antequam recederent appendit, & praedictam possessionem cum familiis & omnibus appendiciis ecclesiae in perpetuum legaliter donatam obtinuit.

71. Stephanus castellanus Montis-acuti [illegible] erat ecclesiae, quantum ad filium & filiam nullum habens heredem, [illegible] hereditati cum nepote [illegible] inhaerere, abbas [illegible] quod erat ecclesiae ab eodem Stephano redemit, & ante quinquennium mortis ejus reddendum sibi infirmorum usibus deputavit. Hospitale aedificatur. Aedificavit praeterea hospitalem domum ad susceptionem supervenientium peregrinorum, & refocillationem infirmorum pauperum, deputans ibidem molendinum [illegible] Consi[illegible] praebendam communem fratrum [illegible] addendam ad remedium [illegible] congregationis specialiter destinatam.

72. Decima totius Ardennensis [illegible] erat ecclesiae quae sita est in [illegible] B. Petri, & hoc tempore Beregisi abbatis, domo Pippini qui erat majordomus Theoderici regis. Tempore autem (a) Henrici imperatoris cognomento Pii, cui heredem non habenti Conradus in regnum successit, Conegunda comitissa quae [illegible] contra dominationem eundem [illegible] Ottoni cuidam Saxonico nupsit, inter quos [illegible] divortio evenientes, quod non est nostrum renumerare, omne patrimonium Conegundae lege Palatina devenit Romani imperatoris. Henricus autem imperator filius Conradi praedictum fiscum cum castro quod dicitur Rupes Seremanni duci Frederico mutuavit pro quibusdam suis possessionibus, quae in Saxonia opportuniores erant sibi, sed Conegunda apud ecclesiam B. Petri & B. Huberti reclusa, coram altari S. Mariae [illegible] post longam [illegible] in Christo quievit, & sepulta est juxta corpus patris sui Gozelonis. Conegunda reclusa apud S. Hubertum. Quae adhuc superstes dum requireretur a duce Frederico gratia [illegible], cum suggestione ejusdem ducis praedictam decimam ex toto recognovit. Et quia erat vir veritatis & justitiae, pro damno quod [illegible] loco evenisse de eadem decima per memoratam dominorum commutationem, tradidit legaliter B. Huberto perpetuo habendum Montem Pinsionis cum familiis & omnibus appendiciis suis. Qui cum adhuc rudis antiquae & debitae consuetudinis cognosceret ex debito exsolvendas B. Huberto, omnes primitias singularum ferarum [illegible] venationis totius silvae Ardennensis, tanta sollicitudine suo tempore solvere eas curavit, ut quadam vice cum venatoribus suis [illegible] in monasterio deferentibus progressus, ipsemet humeris propriis eundem apri caput nobis videntibus ecclesiae inferret, & ante altare beati Petri gratia devotionis deponeret. Primitiae ferarum B. Huberto debitae. Dux quoque Godefridus cognomento Barbatus quadam die cum ad hanc consuetudinem beato Huberto exsolvendam venturus esset, [illegible] cervo cepit, cum uno lupo [illegible] quoque omnes cum cervis, & caput lupo adhuc vivente, transmisit nobis videntibus huic ecclesiae. Post mortem autem praedicti Frederici sua uxor cum nupsit Alberto comiti Namucensi, utrumque praedicta decima [illegible] ecclesiae [illegible] & fraudulentibus [illegible] dominationis. Ad hanc reclamandam abbas [illegible] ob [illegible] & Lamberto [illegible] rerum ordinem rationabiliter [illegible] quod [illegible] erat ecclesiae utrusque assensu recuperavit perpetuo habendum.

73. Apud Cavaniacum fiscum curtalis familia habebatur, quae olim ecclesiae acquisita cum ceteris [illegible], dominium ecclesiae quasi novum [illegible], servi ei [illegible]

(a) Ipse est Sanctus Henricus Imperator, qui heredem [illegible] cum Cunegunde [illegible]

bantur.

[illegible]

ecclesiam videlicet Madonensem, cum uno manso terre in confinio [illegible] que pro [illegible] erat commendata ecclesie? [illegible] [illegible] sicut & [illegible] habet [illegible] ecclesie B. Huberti. Quod [illegible] cum retulisset abbas ad audientiam & [illegible] fratrum communi eorum [illegible] decreverunt quod querebatur concedendum. [illegible] [illegible] legato [illegible] [illegible] est dies quo in [illegible] ecclesie abbates cum advocatis [illegible] ad [illegible] determinandum & confirmandum convenirent. [illegible] [illegible] dux Godefridus cum Theoderico abbate [illegible] & [illegible] ab abbate Walterano comes [illegible] [illegible] in publica [illegible] & communi consensu fratrum [illegible] quoque regni optimatum cum predictis principibus [illegible] tradita & manu missa; sed & [illegible] est legaliter per manus abbatum & advocatorum [illegible] utramque ecclesiam predicta commutatio.

[illegible] Rogerus [illegible] abbas domnus Theodericus abbas [illegible] [illegible] Godefrido [illegible] B. Huberto [illegible] quod habebat in Chimaco [illegible] habenda apud eum [illegible] [illegible] Post [illegible] hanc donationem, Rogerius [illegible] & in [illegible] [illegible] Remensis abbas [illegible] [illegible] Ragenoldo Remorum pontifici [illegible] Rogerum predictum [illegible] [illegible] Mosomensi [illegible] & honoris [illegible] abbatiam [illegible] Credidit [illegible] abbas & quoniam [illegible] Remensis [illegible] ecclesia B. Huberti [illegible] [illegible] quod [illegible] Tali compulsus necessitate abbas ad archiepiscopum venit, assumptoque Lamberto priore [illegible] ab eo requirit [illegible] B. Huberto [illegible] Ragenoldus [illegible] [illegible] & [illegible] in quibus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] communium [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] episcoporum quod [illegible] [illegible] [illegible] Abbas ad [illegible] Godefridum [illegible] predicti Rogerii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] episcoporum [illegible] De [illegible] Remensis ecclesie que

[illegible] ecclesia beati Huberti Remorum [illegible] [illegible] [illegible] vero [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] Laudunensis ecclesie, ad quam eadem ecclesia [illegible] cum [illegible] decreto canonum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abbas [illegible] [illegible] episcoporum [illegible] autem [illegible] [illegible] Ragenoldum [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] commodum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] & ecclesie in perpetuum [illegible] donatum ecclesie [illegible]

77 [illegible] quoque Porcensium comitem [illegible] Attiniaci ecclesiam in honore B. Theobaldi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Godefridi [illegible] Alberti comitis Namurcensis [illegible] Porcensium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] B. Theobaldi Theodericus abbas ecclesie B. Huberti & B. Petri perpetuo habendam [illegible] [illegible] [illegible] Remensis [illegible] archiepiscopo Ragenoldo [illegible] B. Marie semper virginis.

78 [illegible] Chimacensem, que est in honore B. Michaelis archangeli, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Dodinus [illegible] & [illegible] B. Petri & B. Huberti perpetuo habendam acquisivit. [illegible] Treverensis archiepiscopi [illegible] Robertum [illegible] [illegible] [illegible] ecclesie Virdunensis, [illegible] [illegible] [illegible]

79 [illegible] (d) abbas S. Agerici [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

dum optimae religionis morabatur Jubilae cum episcopo suo Theoderico Virdunensi. Ibi infirmatus, cum se praevideret moriturum, omnimodis precibus exegit a suo ad S. Hubertum se referendum, ibique sepeliendum. Prosequentibus autem quibusdam nobilioribus castri Hoiensis, fuerat enim inde bene natus, nepos videlicet Botonis archidiaconi longe supra memorati, sepultus est in ecclesia honorifice ad dextram altaris B. protomartyris Stephani, deserviente ejus exequiis, qui tunc morabatur ibidem domno Henrico pontifice Leodiensi. Ex ejus parentum jure hereditario pervenerunt huic ecclesiae duae mansiones et libratam in Hoiensi foro.

Obertus S. Crucis praepositus ad Henricum regem confugit.

60. Henricus episcopus ut erat vir tenendae virtutis, Obertum quemdam praepositum ecclesiae S. Crucis criminibus convictum de civitate decreverat omnimodo exturbandum. Ille vero proripiens se ad Berengarium abbatem S. Laurentii venit, et apud eum tamdiu latuit, donec eo suffragante in gratiam episcopi rediit. Sed non multo post collectis rebus suis Henricum regem adiit, qui a Gregorio papa per decennium excommunicatus, quibus poterat expeditionibus Romanam ecclesiam persequebatur. Obsessa enim Urbe Gregorium papam fugaverat, eoque superstite Guibertum Ravennatem loco ejus substituerat, qui et apostatandi exercitio ejusdem sedem apostolicam temerarius invadere praesumpserat. Decedente autem Gregorio apud Beneventum, cardinales Romanae ecclesiae (a) Ottonem Hostiensem episcopum civibus contestantibus pro eo in sede apostolica substituerunt, quem olim Remensem clericum et postea Cluniacensem monachum Urbanum papam censeri indicaverunt. Sic sacerdotio et regno dissidente, licet generaliter in mundo sancta ecclesia periclitaretur, specialius tamen Henrico existente [illegible], dum pontifices postposita justitia sibi faventes vel Urbano subtraheret vel Guiberto attraheret. Sub tali offensione ecclesiastica languente justitia, praeter cetera virtutum dispendia, simoniaca haeresis passim invaluerat, dummodo quos excommunicabat Urbanus Guibertus absolveret, et Guiberti defensores Urbanus colligeret. Interea adhuc superstite Henrico pontifice Obertus morabatur cum principe, et honoratum secum detinens muneribus, prout poterat ambiebat obsequiis et favoribus aliquem honoris ab eo obtinendi obtentum.

Henricus Leodiensis obiit. Obertus ei succedit simoniace.

61. Anno autem Verbi Incarnati MXCI, sui vero ordinationis XVI, domnus Henricus hominem exuit in damnum gloriae Leodiensis et maximo dispendio nostro, quam specialius colebat solitudinis. Cujus viri audita Oberti morte, sine electione ecclesiastica de manu regis episcopatum excepit, cum maximo pacto praemio, tamen etiam fidelitatem [illegible] interpositione [illegible].

Wolbodo S. Laurentii et Lupo S. Trudonis abbates depositi restituuntur.

62. Contulerant se ad eumdem principem duo quondam pseudoabbates, Gunbodo S. Laurentii et Lupo S. Trudonis, quos convictos et excommunicatos [illegible] probris, domnus Henricus ab episcopatu Leodiensi expulerat. Hi audita ejus morte adducti in spem recuperandi honoris, et ipsi pacti sunt pecuniam principi. Obertus quoque restitutionem eorum ad gratiam comparavit, suos quoque secum Leodium deduxit. Dissimulavit tamen interim quae intenderet agere, donec consecratus Coloniae fidentior esset in malignitate exercenda. In eadem autem die reversionis suae mandavit Berengario abbati in hac dilatione ab ecclesia S. Laurentii discederet, et Gonbodoni abbatiam sibi habendam relinqueret. Berengerus ne irrationabiliter culparetur abjecisse ecclesiam, quam legaliter susceperat regendam, in crastinum Oberto se praesentavit, causans publice coram ejus [illegible], nullo modo se praegravari, sine judicio militari violenter opprimi, dicens quidem re dispositionem vel permissionem placere sibi, velle tamen ab eo consuli si sic mereretur tradari. Succlamantibus quibusdam ut et hoc nimis mirandum esse, nec tale quid illum pati debere, respondit Obertus, adeptum se bene recognoscere, sed praeceptum domini sui non esse praetereundum sibi, quod sive justum sive injustum illi jusserat exsequendum. Ad haec Berengerus constanter, « Sine magno dolore, inquit, relinquimus, quod non cum magno amore possidetur. » Sic digrediens tulit secum baculum quem tenebat pastoralem, acclamantibus quibusque, ipso quoque Oberto, hunc sibi juste convenire, et assumens secum fratribus quos placuit sibi, secessit ad ecclesiam B. Huberti, quam plane recognoscebat matrem conversionis et professionis suae.

Berengarus a S. Laurentio ad S. Hubertum recedit.

Ibi gratanter exceptus, cum dilatam non solum sibi injuriam referret, sed etiam publicas exordinationes, quas Obertum temere exercebat, cum Theoderico abbate et fratribus conferret; scilicet quod de manu excommunicati sine legitima electione et pacto pecuniae episcopatum arripuisset, quod [illegible] et Gonbodone deposito militum prodidisset, quod abbatiam Florinensem Gisleberto Hubertensi praeposito, et Broniensem similiter Guaremundo S. Jacobi monacho, tanto publico pretio vendidisset, quod hactenus liberam et glorificatam sanctae Mariae sanctique Lamberti ecclesiam sic infecisset: tantam adversus Obertum sollicitavit eorum indignationem, ut communi consensu quasi excommunicato prohiberetur non modo communi-

(a) Non quidem protinus [illegible]

pacandum crederent. Ad hæc Berengerus ſe- A mota eadem eccleſiæ pro periculo temporis, ipſum etiam abbatem [illegible] amplectaretur, [illegible] hanc tamen detractionem, ſubiunxit [illegible] conventu [illegible] quidem [illegible] expulſum, & ideo alios ſibi ſuccedentium qui cum pace loco ſuo perſiſterent, neque [illegible] ſe[illegible] [illegible] in ſe [illegible], cum ad hoc nemo eos abbas impelleret, caverent omnino ne inconſultum eſſe quod inciperent, quod quandoque eos incepiſſe pœniteret. Reſpondit abbas ſe quoque ſui & ſuorum B eſſe ſollicitum, malle ſe Obertum offendere quam Deum: & quia eſſet Dominus, perſeveraret vel in loco perſiſtens, vel de loco ſe cum eis [illegible]. Firmata ergo communiter hujuſmodi ſententia, Theodericus aſſumto ſecum Berengero ſeceſſit in Franciam, & cum Reginaldum Remorum pontificem ut eventu rerum commendandum experirent, ille privatim Ambianenſem pontificem Gervaſium præmittens, mandavit venientibus ne ſe ei præſentarent, quia nullo modo vel in verbo vel in oſculo eis communicaret, niſi [illegible] C ſuam facientes, [illegible] ad eos epiſcopus a Wiberti hæreſi & Oberti communione abſolveret. Illi per [illegible] inveſtigationem cum [illegible] [illegible] abſoluti per Gervaſium, excepti ſunt venerabiliter a Reginaldo pontifice, a quo conſolati & confirmati ut perſiſterent [illegible] reverterunt ad cellam Eberneſcortis. Hanc Theodericus Berengero commendavit, ut ibidem remaneret cum ſuis, donec per [illegible] tempora expectaret finem rei. Ipſe [illegible] Cameracenſem [illegible] D Interea Berengerus [illegible] [illegible] & [illegible] derogare, non male ſe ab eo tractatum [illegible] querimonia deplorare, non cum ei pontificatu honoratum, ſed [illegible] ei eo dehoneſtatum declamare. Nec latuit Obertum hæc eorum ſententia, & [illegible] publica [illegible] infamia, quam licet diſſimularet ſua [illegible] [illegible] conſcientia. Decrevit igitur ſe vindicare, [illegible] convocatis [illegible] quos [illegible] vel præmiis vel promiſſionibus effecerat ſolidos amicos. Convenerunt etiam quos ordinaverat & reſtituerat abbates, [illegible] Gunbodo S. Laurentii, Lupo S. Trudonis, [illegible]bertus [illegible], Guarmundus Bronienſis, Theodericum abbatem damnare parati, cum E ipſi damnationis ex decreto canonum nullam haberent auctoritatem judicandi. Ne tamen [illegible] viderentur præcipitaſſe ſententiam [illegible] habito communicato archidiacono, decreverunt [illegible] evocationibus abbatem proſequendum, & niſi [illegible] [illegible] ſe repræſentaret ad epiſcopale judicium, illum juſſe excommunicandum, aut omnino deponendum. Interim

Obertus ſevire & in abbatem indignari, & unde [illegible] tanta conſtantia contra Leodicenſem epiſcopum demorari, [illegible] ex loco monachos, & [illegible] ſuis [illegible] diſpertiendum mutare. Miſſi ſunt ab eo ad monaſterium Godeſcalcus abbas Haſterienſis, & Guarmundus Bronienſis, ut fratribus hoc periculum [illegible], & ſe a ſententia revellerent & errori ſuo [illegible] inclinarent. Fratribus conſtanter perſiſtentibus, & non communicare vel in reſpondendo nolentibus, populares qui audita hujuſmodi communicatione abbatem & monachos [illegible] infamare, in [illegible] abbatis novo & [illegible] ab epiſcopo Leodienſi diſſentire, eos partes hujus [illegible] [illegible] nec ſe amplius eccleſia vel [illegible], niſi [illegible] utrimque [illegible] [illegible]. Abbas [illegible] & quæ [illegible] permanere, cum ab [illegible] tuge [illegible] arguerentur, decrevit [illegible] [illegible], & præter [illegible] Leodium, Dei confiſus auxilio [illegible] adveniſſe [illegible] in [illegible] condicta die. Igitur [illegible] quæſtione in vice Oberti [illegible] eſt abbas Theodericus [illegible], valebiter papam Urbanum & Reginaldum Remorum pontificem in [illegible] ſuo [illegible] imperatorem dominum ſuum & ſe cum epiſcopum ſuo [illegible] excommunicaſſe, & per hoc excommunicatum eum probare, quod ſe [illegible] ab eius ſubtraheret communione, [illegible] fratres ſuos ab ordinibus eius prohibuiſſe. Inſuper Berengerum publicum [illegible] [illegible] ad eius [illegible] [illegible].

Abbas accepto loco [illegible] ſibi, cum advocaſſet quos poterat [illegible], de criminibus [illegible] bona conſcientia pro ſe ſatisfacturus reſpondit, valeret nec imperatorem nec epiſcopum excommunicandos quæſiſſe ullo modo, nec excommunicatos ſe velle probare. Fratres ſuos ab ordinibus eius ſe prohibuiſſe, quia ordinati [illegible] [illegible] eccleſiæ. Berengerum abbatem poſt tantum [illegible] & [illegible] ad matrem ſuam eccleſiam [illegible] nec ſe debuiſſe abjicere, [illegible] cum [illegible] Apoſtolus neceſſitatibus ſanctorum communicare, [illegible] eorum ſe paratum [illegible], ſi quid in his omnibus videretur alicui peccaſſe. Relatis per Henricum archidiaconum excuſationibus ſingulis, cum obiceretur abbati quomodo ſidem [illegible] diuturni habito [illegible] [illegible], ad hoc uſque ventilata eſt ſententia [illegible] [illegible], ut quia monachorum ordo erat [illegible] apoſtolicæ, et evangelica auctoritate ſufficeret excuſando abbati, Eſt & Non dixiſſe, [illegible] Domino omnino non jurare. & ſi quid abundantius eſſet hiis, a malo eſſe. Indignatus Obertus poſt tot ſuiipſius contumelias, poſt

[Margin notes: [illegible]; [illegible]; [illegible]]

tus ſuæ animoſitatis minas, proveniſſe ab- A busi tam facilem evadendi viam, mandavit ei gratiam epiſcopi Leodienſis ſemper eſſe neceſſariam abbati S. Huberti; elaboraret tamen ſibi ad præſens maxima eamdem acquirere, cum necdum quicquam boni eo videretur feciſſe. Ad hæc abbas ſibi bene conſcius, & longe alterius gloriæ cupidus, reſpondit Leodienſi epiſcopo non debiturum ſervitium abbatiam, ſub hac diſſenſione retinuiſſet res eccleſiæ, nec ſibi nec fratribus vel ad horam vivendi eas ſufficere. Inde cum tandem poſt multas fatigationes dimiſſus ad monaſterium rediiſſet, graviſſimum a fratribus pertulit ſcandalum, exiſtimantes illos communicaſſe, quibus ipſi, ſe & ſua ſide, deſtinaverant non communicandum. Sed cum certius probaverant ad eum non feciſſe, decreverunt ut aſſumtis de fratribus quos vellet loco & tempori cederet, & meliora ornamenta eccleſiæ ſecum eveheret, perque remotiores cellas tranſponeret, ne ea ſupervenientes Obertus violenter diriperet. Reſpondente abbate nulle ſe communi periculo deeſſe, graviora eſſe mala quæ ſinguli timerent, quam quæ parati perferrent. Fratribus quoque ſubjungentibus ſe magis ſe timere, quam ſibi, quia pro eo epiſcopo nihil deberent; ceſſit tandem eorum conſilio acquieſcere, Lambertumque majorem & Wiredum pro defenſione ſidei ſe ultro jungentes ſecum educit. Evectis quoque ſecum melioribus eccleſiæ ornamentis ad cellam ſuam quæ tunc erat in Canconi caſtro monachum inceſſit; & accepta ſide cum obſidibus a Domino prædicti caſtri, domino de ornamentis reddendis eccleſiæ, quidquid de ſe eveniret; non multo poſt aſſumtis his qui ſecum venerant, & Roberto ipſius cellæ priore, Berengerum abbatem videre voluit, & veniens urbem Remenſem, ſolum apud S. Remigium invenit. Berengerus eum quia ſe gratia carnali videbat exhortari, quaſi non apoſtatam factum, ne ab eo contaminaretur vitavit. Sic inter utrumque orta diſſenſione, indignabatur abbas in ſine cauſa ſibi permutatum, quem ſperabat manentem amicum. Diſcredebat ſe illi Berengerus credere, quem credebat excommunicatis communicaſſe, paratus etiam cum hoc recedere, ſi cellam ſibi proditam ire vellet accedere. Sed intercurrente ratione cum probaret abbatem communionis ſuæ immune eſſe, regratiati Ebernocurtem diſceſſerunt. Atque fratres graviter ſcandalizatos de prælata diſſimulationis calumnia invenerunt. Quibus cum ſatisfaceret, non ſe, ceu ſe habere, vir duo ſanctiſſimi hunc parietem attrahi, Lambertus ſcilicet & Heribrannus monachi ſancti Laurentii, quibus adeo tunc erat exulum nomen

 Oberto, ut eo audito vel in colloquio communi nullo modo ſe committerent ipſius indignationi. Unus tamen eorum, videlicet Lambertus, non multo poſt vultus copulare ambiens, ordinatus eſt ab eodem Oberto abbas Florinenſis, ſed poſt annum recordatus, a loco eodem privatus receſſit. Convenerant ad eamdem cellam tam ex noſtris quam ex fratribus S. Laurentii ad eas monachos, qui tanta honeſtate vigebant, tamque ordinata religione, ut Rainaldus Remorum pontifex, & Helinandus præſul Laudunenſium, afflati bono operantium eorum odore, certatim ea ſua neceſſaria ſubminiſtrarent. Abbas quoque Berengerus elaborabat eo amicitiæ quem deveniebat, adeo ſe confortare moribus, ut in brevi fieret omnium cariſſimus, & comes Ebalus communionis eorum compos haberetur divinis & humanis, qui eodem tempore ſuggerente uxore ſua Sibilla tertiam partem decimæ Ebernocortis eccleſiæ dedit, & prætium quod dicunt Regis legali ſenſu, aſſe eodem loco habendum perpetuo confirmavit. Manaſſes etiam propoſitus eccleſiæ Remenſis tanta eum collegerat affectione, ut ſepius evocatum per ſe habeat aut ſuorum ſecum munere complerent, & ad abbatiam ſancti Remigii habendam poſt abbatem Henricum promovendum deſtinaret; quod & poſt archiepiſcopus factus feciſſet, niſi ſic ad abbatiam ſuam revocatus Leodium rediiſſet.

63. Interea Metenſis eccleſia viduata Hermanno venerabili pontifice, e regis ſibi epiſcopum ordinandum a Burchardum præpoſitum Treverenſis eccleſiæ, qui ſine conſenſu Henrici regis in civitate ſuſceptus, cum a Treverenſi pontifice benediceretur, eo quod ſibi Wiberto, ipſe vero & bene conſentiret, evocavit ad ſe conſecrandum Hugonem archiepiſcopum Lugdunenſem, & legatum eccleſiæ Romanæ. Hugo ut erat de votum catholicæ ſidei Mediomatricum intrepidus acceſſit, quinque convocatis epiſcopis, Conſtantienſi, Madelconenſi, Lingonenſi, Tullenſi, Virdunenſi. Jeronimus quoque abbas Divionenſis, qui olim ſedita deleſtabatur eccleſiæ noſtræ, ſcripſerat ei epiſtolam hanc conſolatoriam ſuæ.

64. Theoderico abbati de S. Huberto, viro Dei gratia religiono venerando & carocancre gatione ſub eodem patre Dei ordinanti, Jeronimus Divionenſis abbas & S. Benigni ſua congregatio ſperantes Moyſi in Pharaonem & in omnes ſervos ejus.

Moyſes vero: Moyſes ſervus multus veritatem prædixit & aſſus cum populo Dei tribulationes. Johannes Baptiſta caput de terra ſanctiſſimum caput Salvatoris tempore servant ſic propagatur & omnes veritatis exitiat, ut

Ad eſtum Canconi cum paucis fratribus ſe recipit.

Burchardus epiſc. Metenſis ſacratur.

[a]

Litteræ abbatis Divionenſis ad Theodoricum.

[b]

(a) Hic epiſcopus quem ... Mediomatrici ... epiſcopatum ... ad ... (illegible)

dum illum catalogo epiſcoporum Metenſium adnumerant.

(b) Et hoc Jeronimus ... Jarentonus ... ad ... Benigni ...

[illegible]

ſanctum apoſtoli, quæ recolitur ante portam Latinam miſſus a Domitiano cæſare in dolio ferventis olei. Poſthabito igitur timore, cum fratres ordinem [illegible] exequerentur, & [illegible] tempore jam miſſa [illegible] celebraretur, ecce ſupervenerunt Obertus cum [illegible] & [illegible] potentum intravit eccleſiam, & nulla reverentia præmiſſa orationis, cum furore in ſuperiores cancellos ſe proripuit, [illegible] diacono evangelium legenti, librum clauſit, & ceptum officium ita diutius interimendum [illegible]. Deinde [illegible] more impatiens, arrepta [illegible] ſtola ambonem aſcendit & [illegible] clamore abbatem abſentem & eos qui ſecum erant nominatim excommunicavit, cauſam publice [illegible] eccleſiæ ornamenta quaſi ſacrilegium ſubduxiſſe, vel quod magis eum gravabat, ſibi quaſi excommunicato non communicare. Qui [illegible] circumſtantibus in [illegible] ſtupenda [illegible], cum ad ea quæ [illegible] ſcandalizarentur linguæ, [illegible] vel maximo pudore [illegible] quæ cum eo venerant, ut & qui erant [illegible] illi ſervandæ [illegible], a quo [illegible], ut quaſi in [illegible] loqueretur [illegible] ſuggeſtionibus [illegible] convocare [illegible] quidem [illegible] ſed [illegible] ſapientum [illegible] mirabile [illegible] videri cum [illegible] & [illegible] evangelium Dei [illegible] velle, nec poſſe [illegible] quod interdixerat [illegible] in tali [illegible] non temerare [illegible] ſed [illegible] præſentem cum [illegible] poteſtas [illegible] tamen [illegible]. Ad hæc [illegible] Obertus [illegible] quod [illegible] noſter [illegible], & [illegible] conſilio eſt [illegible] eum [illegible] perſuaſiſſe [illegible] fratres [illegible] in choro [illegible], & [illegible] IX [illegible] tenere [illegible]. Miratus cum [illegible] & talem [illegible] eum [illegible] eſſet [illegible] in loco remanſiſſe, quibus [illegible], quod [illegible] ut [illegible] humaniter [illegible] & eccleſiam [illegible] ſecum [illegible] pendentes [illegible] non ut [illegible] ſed ut [illegible] quos non [illegible] terroribus [illegible]. Præterea per quoſdam opportunitates [illegible] omnes blanditiis [illegible] animos [illegible], ſeniores [illegible], humilitatem & humanitatem [illegible] commendare, [illegible] ſe [illegible] hæc [illegible] per [illegible] ſe præſentavit Oberto & [illegible] deſignaverat [illegible] tamen [illegible] diſſimulare docebat, quaſi dolens pro eis, ut

ſeſe haberent corpus [illegible], [illegible] eorum [illegible] paratum ſe in omnibus conſulere illis [illegible] conſentirent [illegible] experiri [illegible] pendentes [illegible] eſſet [illegible] talem perſuadere eccleſiam, & eccleſiaſticum diſſipare [illegible]. [illegible] hæc qui cum eo venerant [illegible] perſuaſiſſe [illegible], omne eorum adventum [illegible] rationabiliter concluſiſſe, nec [illegible] talem virum in [illegible] culpa perdere, qui [illegible] auctoritate pondere, non [illegible] humaniter [illegible] quod, ſi vellet, poterat [illegible] cogere. Nec non multum aberat, quin, ut dicitur, gladio medio [illegible], deficeret [illegible] pene proſtrata in eis veritatis defenſio, nec [illegible] vel ſolo pudore [illegible] concluſa [illegible]. Secedentes itaque in partem fratres conſulendi gratia, cum aliquamdiu dubitarent an deſiſterent, an perſiſterent in ſententia, tandem placuit omnibus [illegible] agendum ſine abbate [illegible], quem nullo adhuc legitimo [illegible] judicio videbant depoſitum; quemque [illegible] melius [illegible] poſſe deponendum [illegible] potius caperetur, donec miſſa legatione abbatem ſuper his [illegible] & ſi poſſent impetrata [illegible] libere veniendi & recedendi ſe [illegible] deducerent. Quod cum difficiliter [illegible] & tres ad abbatem fratres deſtinaſſent [illegible] quoſdam [illegible] gregatos [illegible] apud [illegible] latitantes in ſilva [illegible], [illegible] & duodecim vehicula caperent, quibus deducebatur epiſcopale ſervitium, donec ea [illegible], in caſtro quod [illegible] erat [illegible] vulgante fama, quæ, ut [illegible] eſt, de minimis exaltat maxima. Nuntiatur Oberto ſe cum ſuis circumventum hac & illac latere in ſilva [illegible] hoſtium, [illegible] auderent, niſi magnas [illegible]. [illegible] quiſquis [illegible] ſuo [illegible], alius alium ad fugam hortari [illegible] nocte conductis locorum peritis, infecto negotio propter quod venerant, per occultos anfractus Obertus receſſit. Qui vero miſſi fuerant ad vocandum abbatem, cum præſente Dodone ei rerum ordinem retuliſſent, conſilio ejuſdem Dodonis viſum eſt abbati non ſe ingerendum temere [illegible] poteſtati, cedendum [illegible] & tempori, atque a multo ſapiente [illegible], cum ipſe Dominus pro perſecutione de civitate in civitatem fugiendum præcepit. Sic interim abbate ceſſante, cum audiret Obertus a loco receſſiſſe, jam [illegible] ipſe abbas ad monaſterium venire maturavit & aliquamdiu moratus cum fratribus, in [illegible] quam [illegible], eos repoſuit, [illegible] rebus pro tempore ordinatis, Deo illos commendans receſſit.

17 Per idem tempus ad augmentum epiſcopii quærebat OTBERTUS emere caſtrum Covinacum, quod erat comitis Balduini hereditarium. Huius negotii executores elegit Arnulphum & Wigerum fratres Tudenſis caſtri oppidanos, qui tanto ſibi ad hoc videbantur opportuniores, quanto propinquiores illi ea vicinitate permanebant. Qui ſuſcepto negotio, cum viderentur Otberto tanto deſerviſſe ad gratiam, ſuggeſſerunt illi mercedem huius ſui certaminis non ſolum illis paratam remittere, ſed & quantum placeret ei de ſuo addere, tantum daret abbatiam S. Huberti eorum fratri eorum Ingobrando, S. Petri cœnobii Lobienſis monacho. Quæ res cum difficilis videretur Otberto, ſuperſtite adhuc abbate legitimo, [illegible] & contrario [illegible] comes Arnulphus nepos eorum, ſed quod pro hoc ipſo impedimentum curaret, ad ſibi curandum relinqueret, [illegible] fore tali procuratore abbatiam illam, nepoti ſuo ſe committente, non multo poſt in priſtinum ſtatum reformandam. Otbertus ergo cum aliquandiu fluctuaret tot promiſſionibus & ſuffragiis, tum vero impelleretur [illegible] Tudenſium hoc modo execrandi, licet reluctante conſcientia ex judicio rationis, conſenſit tamen operam dare tanta [illegible]. Mandavit denique ARNULPHO Lobienſi abbati, ut ad ſe [illegible] veniret & monachum ſuum Ingobrandum ſecum deduceret. Deductum ſibi [illegible] reddi juſſit, eoque præſente ordinavit abbatem eccleſiæ S. Huberti, nulla præmiſſa fratrum regulari electione, nullo cognito in eo morum maturitate & vitæ. Dein nulla legatione mandavit fratribus, ſe eorum utilitatibus & honeſtati conſuluiſſe [illegible] & tam [illegible] abbatem ordinaſſe: orare ut gratia ſui amoris illum [illegible] ſuſciperent, ſibique cum eo venturo lavare debitam procederent. Turbati omnes tam ſubita rerum permutatione, cum poſt [illegible] ad ſe ſinguli redirent, cum denique poſtpoſitis periculis [illegible] cæpit [illegible] apparere, quod apud quemque hactenus viguerat virtutis amore, quidquid latuerat [illegible] [illegible], [illegible] verſus [illegible] humani generis adverſum eos [illegible] conſilium, [illegible] pudoris affectum [illegible] in eis procreaſſe [illegible]. Illis pro pondere & aſſumptione rerum via erat vel cedendi locum, vel conſulendi tempus. Aut ne celerem [illegible] a communi ſententia, ſuæ reprehenderetur verecundia, ut ſe difficillima ad ſe [illegible] gaudiorum patientia. Tamen collecti in unum, cum quærerent in commune quomodo ſe præſenti neceſſitati componerent, licet quorumdam cor a ſolito diſtaret, in hoc tamen omnes viſi ſunt conſenſiſſe, ut vel ad tempus in ſententia perſiſtentes conſulerent adhortationi ſuæ & ſuorum, ne & quo deliberarent deſerere, quaſi conſulti viderentur hoc feciſſe.

18 Interea Otbertus illum ſuum ordinatum deducens advenit, habens ſecum ARNULPHUM Lobienſem abbatem, itemque ARNULPHUM comitem, pluresque epiſcopii nobiliores. Cumque ſe ita contineret a foribus, indignatus neminem ſibi, ut mandaverat, proceſſiſſe, optimatum [illegible] ſuggeſtio hoc ipſum [illegible] eſt diſſimulare, ne videretur [illegible], [illegible] hominem perſonam [illegible] ingerere. [illegible] igitur fratribus, mediante eo in unum convenire, ſe [illegible] gratia velle convenientiam intervenire.

19 Relicto interim Ingobrando, & aſſumptis ſecum quos [illegible] eis noverat idoneos, ad fratres proceſſit; eoſque ſolari vultu ſalutatos conſedit. Et præmiſſa quæſtione quomodo ſe haberent, quam contra ſe malo ſuo ſpectarent, ſubintulit paterna ſollicitudine, quod ſuum erat, illis providiſſe, eorum deſolationi patrem idoneum procuraſſe, eumque illis adduxiſſe. Illis ad hoc reticentibus, & quaſi ex habitu ſuo [illegible] pictura, vultum in terra [illegible], ex his qui convenerant pro ſui quoque potentia [illegible] lacrimis [illegible]. Huiuſmodi geſtum [illegible] & immoderata dignatione eſſe [illegible] demonſtrat, ſe illos velle epiſcopo Leodienſi obſiſtere, nemo apud eos patientia [illegible], qui tamdiu inſolentiam eorum ſic impune pertuliſſet. Fratribus econtra publice contendentibus præter legem ſe pergravari, tam ſuperque [illegible] & [illegible] videri abbatem habentibus abbatem ſuperinduci, & hoc ipſum nullum eorum eſſe cognitionem, nulluſque legitimæ electionis. Indignatus eſt Otbertus ſe ſuoſque concludi tam evidenti ratione, ſuamque ordinationem [illegible] eſſe [illegible] contradicentes violentia opprimeret, poſtpoſita omni canonica auctoritate, ne quid [illegible] relinqueret erga ſibi obſiſtentes, ſemel & iterum [illegible] retinetur ab eis, ſe pedibus eorum tentavit proſternere, ut vel tanta pontificalis dignitatis inclinatione vinceret, quos carentes poteſtate probaverat omnino irremediſſe. Igitur poſt multas contentiones, poſt varias verborum altercationes & reſiſtentias, exurgens de medio fratrum cameram ſeceſſit, & per abbatem Lobienſem itemque comitem Arnulphum mandavit eis, ut aut voluntati placito ſuo gratanter accederent, aut ſua ſibi relinquentes loco diſcederent. Tam crudeli ſententia determinata, fratres petierunt inducias propoſitum [illegible] evocandi: ſed eas nullo modo niſi uſque in craſtinum potuerunt aſſequi. Interea ARNULPHUS comes ſingulos ut quemcumque noverat pro nepote ſuo aggredi, quos tamen conſilium & ſtudium ſuum

ſionem eccleſiæ polliceri, cum interim filius eius Otto [illegible] eadem [illegible] Caſtaneum [illegible] eum perſuadens [illegible] cum prædam abducebat, & quoslibet [illegible] fidem patenter [illegible] ſubveniebat. Nec tam ſuperera[t] [illegible] ſermonibus [illegible] fatigata, [illegible] promotionibus [illegible]. Iſti deſtinabant apud ſe [illegible] non communicandum [illegible] concedendum. Illi [illegible] rerum affectabant [illegible] commodum, vel [illegible] libertate [illegible] propria vel omnium [illegible] negotium. Sic [illegible] inter ſe diſſidentibus [illegible] a ſe deficientibus [illegible] Otberto introducto, [illegible] quem [illegible] hactenus diſſimulans ſe prævaluiſſe [illegible].

Sub Ingobrando [illegible]

90. Ingobrandus poſt tot [illegible] ſibi contradicentibus, tandem factus compos [illegible] ut erat rudis & nimiæ ſimplicitatis, [illegible] & [illegible] corporis [illegible] ſecurus, immo [illegible] procurandæ prælationis. [illegible] quomodo ſub ſuo [illegible] honore & decore [illegible] decolorata concideret, quæ [illegible] eſſet [illegible] religione, & quæ [illegible] Rheims [illegible] tempore laudabatur ſingularis, quæ quanta [illegible] aut [illegible] modo poterat [illegible] videretur [illegible] humani ingenii vel potius erroris [illegible] quicquid [illegible] poterat. Ingobrandus [illegible] rigore [illegible], [illegible] expers moderandæ diſcretionis, contra morem [illegible] quadam libertate [illegible] ferociter [illegible], ut [illegible] & [illegible] familiaritates affectare: poſtremo nec modo ſibi nec [illegible] parcere, dum quoque quaſi ad gratiam [illegible] ſibi faceret: [illegible] vero [illegible], hoc modo [illegible] pene elapſis eccleſiaſticis redditibus, ſuperveniente [illegible] inopia, quæ cum non [illegible] tolerare nequiret [illegible] negligere damnum [illegible] & infamiam. Nam diſtractis [illegible] ornamentis eccleſiæ quæ remanſerant [illegible] abbate Theoderico, meliora quoque [illegible] gratis eſſicerent, cum necdum [illegible] effugere indigentiam, addiderunt etiam oppignerare aut vendere poſſeſſionum ſuarum [illegible] & eccleſias. Præterea cum rerum indigentia, quod erat gravius, paſſim premebantur [illegible] & quibus vigente religione ſuerant gloriæ & honori, ea [illegible] erant [illegible] & [illegible].

[illegible]

91. Sub eodem quoque [illegible] eccleſiam quam Otbertus [illegible], tanta [illegible], ut converſionis & profeſſionis propriæ oblitus, ſuis etiam & ſuorum [illegible] in perſecutione ingratus, fieret [illegible] irrecuperabiliter damnoſus. Nam cum [illegible] more quaſi ad fratres [illegible] quadam [illegible] ageret, ad [illegible] Comitis [illegible] venit, eumque apud [illegible] infirmatum invenit: qui [illegible] ſibi mortem [illegible] dum ſe apud S. Hubertum quo pater eius Lambertus [illegible] ſepeliendum, Beringerum omnino [illegible] ne id fieret: [illegible] ob [illegible] Otberti [illegible] vitaret, [a] Stabulenſem ſepulturam potius expeteret, [illegible] eleemoſynam ſuam conſtitueret, [illegible] eius Lamberto & Henrico quomodo Stabulenſis eccleſia valeretur [illegible] cum ex [illegible] regi Henrico, & ex cura paſtorali Otberti. Beringeri ſententia prævaluit: & [illegible] quotannis [illegible] S. Huberti in perpetuum abſtulit.

92. Theodericus quoque & ſeductores eius per quæcumque poterant eccleſiaſticas poſſeſſiones [illegible], [illegible] ad [illegible] & rapinas [illegible] tyrannum [illegible] ſequimini [illegible] Deo [illegible] & [illegible] occaſione [illegible] tyrannidis [illegible] Ingobrandum impoſitorem & [illegible] clamare, [illegible] & religioſos [illegible] & ideo [illegible] eis [illegible], nullumque [illegible] a modo [illegible] dum, [illegible] quod erat [illegible] tribuendum, qui [illegible] cellas [illegible], [illegible]. Denique quicquid [illegible] rapere poterant, impune [illegible] ipſo monaſterio agerent prædas publice: quod nemo numquam [illegible] tempore [illegible] auderet. Quicquid etiam [illegible] eccleſiæ erat in epiſcopio Remenſi vel Laudunenſi, [illegible] & [illegible] Otberti, & [illegible] Ingobrandi [illegible] abbati Theoderico [illegible] fratribus, [illegible] ducibus Godefrido & Theoderico [illegible], ne aliquam [illegible] vel [illegible] auſi [illegible] molirentur.

Theodericus & Beringerus [illegible]

93. Godefridus quoque conceſſa ſibi [illegible] Sauptam & Nogarias [illegible] procurabat, & hoc tanta inſtantia, ut ſi quem [illegible] Ingobrandi [illegible] deducere laboraret, [illegible] vel [illegible] vel collectis [illegible] remaneret.

94. Raginerus quoque [illegible] tanta [illegible] Macerenſem tranſitum [illegible] obſtruxerat, ut nemo [illegible] ſe illo ingerere auderet, [illegible] gratia.

[a] Stabulenſe [illegible] S. Remacli [illegible] S. Remacli [illegible]

91. Robertus etiam Cameraci præpositus [illegible] Castriarum [illegible] & [illegible] pertinebant [illegible] contendebant [illegible] Oberto [illegible] suggereret. Obertus vero hoc [illegible] Godefrido quasi advocato ecclesiæ quod [illegible] ingereret [illegible] ecclesiæ [illegible] debere [illegible] posse [illegible] prohibere [illegible] hominibus [illegible] conditionem, qui [illegible] abbati [illegible] conductorem & protectorem. Sub [illegible] ecclesiæ [illegible] Lambertus [illegible] Remig[illegible] propter [illegible] & rerum occasiones [illegible] epistolam scripsit [illegible].

(a) [illegible]

[illegible] Obertum & [illegible] eum [illegible] Oberto [illegible] debet [illegible] civitate principes [illegible] ecclesiæ. Cumque inter [illegible] Obertus [illegible] nullo modo [illegible] concilii [illegible] de S. Huberto [illegible] abbati [illegible] aut [illegible]. At hoc Obertus cum [illegible] & [illegible] persona [illegible] Cumque [illegible] S. Mariæ [illegible] Lamberti [illegible] Leodiensis episcopi [illegible] ad [illegible] hono[illegible]. Commotus ad hæc [illegible] primus, Albertus [illegible] Namurcensis, & Henricus dux [illegible]. Cono etiam comes Montis acuti, sed & [illegible] Conon [illegible] Domino [illegible] responderunt [illegible] S. Mariæ sanctique Lamberti [illegible] Comitis ergo [illegible]

[illegible] Theoderic[illegible]

A ut dum [illegible] se & abbatem [illegible] quocumque [illegible] publice [illegible] Leodiensem [illegible] per [illegible] dicend. & audiendi [illegible] Obertus, quasi [illegible] & cum nequaquam posset [illegible] tot virorum [illegible] auctoritate [illegible] Sed non [illegible] ut abbas permitteret veniendi & [illegible]

B [illegible] Cumque [illegible] omnes, & [illegible] cum [illegible] hac occasione [illegible] tandem [illegible] cum duce [illegible] per [illegible] Hæc omnia cum Domno [illegible] abbati referret [illegible] gratias egit [illegible] divinæ [illegible] fuerant [illegible]

C Nec mora abbati Berengero hæc omnia per ordinem [illegible] Ipse vero [illegible] Lamberto [illegible] & Roberto Cameracensi [illegible] Tuluin [illegible] aggressus est peragrare [illegible] necessitatem [illegible] Christi [illegible] admonerent. Valens per singulas urbes [illegible] & potentes personas [illegible]

D quibusdam [illegible] ecclesiæ [illegible] Andaginensis ecclesiæ [illegible] Denique Paschalis [illegible] decernere [illegible]

E [illegible] Christo debemus, [illegible] quod debet esse [illegible] Hinc [illegible] verba [illegible] cordis [illegible] Nulla [illegible] Libera [illegible] celebrabitur hæc amicitia & [illegible] Cui cum Lanzo abbas S. Vincentii [illegible] se quidem [illegible] anno, sed [illegible]

(a) [illegible]

dam famis periculo, quæ nunc maxima erat, A retardandos. "Noſtrum itaque Paganus ſuſpendas de tua lingua, quia non eſt periculo" [illegible] "quod eſt tuo pervideri [illegible] gravari adverſus amicum animo [illegible]". Eadem ad auxilium abbatis [illegible] & Virdunenſes excitavit ſententia [illegible] ad procedendum animavit conſtantia. Cum que per tot deſtitui [illegible] cauſam ſuam [illegible] abbas [illegible] C[illegible] [illegible] proceſſiſſet abbas [illegible] Remis [illegible] commorante, & quam ipſe [illegible] tur Remis [illegible] procurante [illegible] ad [illegible] de Remenſi quidem metropoli dominum Manaſſem (a) præpoſitum poſtea factum archiepiſcopum, Rogerium deſtiſorem ex [illegible] & archidiaconum (b) Rodulphum cancellarium & poſt Manaſſem præpoſitum, Odalricum ſcholaſticum eccleſiæ Romanæ [illegible] De eccleſia S. Remigii Lambertum priorem & quos ſecum deduceret [illegible]. De eccleſia Sueſſionenſi * [illegible] archidiaconum, non multo poſt Laudunenſem epiſcopum [illegible]. De eccleſia Laudunenſi [illegible] archidiaconum & Adalberonem abbatem, & quos ipſi quoque ſecum venire compelleret. Præterea [illegible] per eaſdem litteras Henrico & Lamberto archidiaconis, & [illegible] Leodienſis eccleſiæ pro re & tempore ſe [illegible] & [illegible] Bazam [illegible] coram [illegible] ſcandalum [illegible] habentes modo Obertum [illegible] olim [illegible] contradictiones [illegible] mur, & ut quædam [illegible] verba interponantur, "Si hoc [illegible] recte ſeceſſit, hodie [illegible] in Abimelech & ipſe in vobis." Dominum autem [illegible] in operibus ſuis. Omnes has procurationes [illegible] abbas [illegible] & ut [illegible] ducem Godefridum commorantem [illegible] convenit, preces [illegible] per ſe [illegible] ab eo quæreretur, quid cum Oberto [illegible] de [illegible] agendi [illegible]. Reſpondit [illegible] ſe Obertum pro hoc [illegible] vero [illegible] ſed in craſtinum ſe habiturum cum eo colloquium. Vadat & ſecum [illegible] Dodo veniret [illegible] experiretur quid [illegible] de mandato abbati referret. Prævenerat autem Obertus ſtudioſiſſime abbatem [illegible] procuraſſe [illegible] auditores [illegible] & clericos [illegible] quoque Leodienſes [illegible] indignationem conceptiſſe quod perſonæ [illegible] quaſi [illegible] ad diſputandum & diſſidendum [illegible]

[illegible] ad [illegible] efficeretur [illegible] quocumque modo [illegible] & [illegible] has [illegible]. Dux vero, ut [illegible] quod tenebat Obertus [illegible] congregavit ducens [illegible] non [illegible] per ſe non [illegible] tendens, verum [illegible] auctoritate & concilio roborandam [illegible] deprecari [illegible] promiſſionem [illegible] oppreſſa eſt [illegible] experientia. Nam cum [illegible] & [illegible] B [illegible] Petri & [illegible] eadem die [illegible] Remis [illegible] publice [illegible] cum [illegible] Manaſſe archiepiſcopo ageret [illegible] de [illegible] caſtro quod [illegible] Dodo [illegible] Obertum & [illegible] cognomento [illegible] ſeſtum [illegible] ſperans [illegible] Neque enim tantum pro ſe dolebat [illegible] quantum pro his quos [illegible] exſpectatione. Subinde quoque Berengerum abbatem [illegible] C [illegible] S. Remigii [illegible] quæſiturus de [illegible] ſecuritate eorum quos & ipſe [illegible] paulò per [illegible] ab abbate Lamberto [illegible] & quod [illegible] Oberti & ducis [illegible] eſſet [illegible] Berengerus indignatus [illegible] ne [illegible] indignationi ſcripſit [illegible] Leodienſis eccleſiæ non recte [illegible] & honori conſuluiſſe, [illegible] in capite [illegible] ſuo [illegible] ſuo longe [illegible] repulſa declaraſſe. Scripſit quoque [illegible] Theodericum [illegible] D [illegible] ſecundum [illegible] hanc inter plurima [illegible] ſcripſit [illegible] "Rerum quidem [illegible] prudentia [illegible] errore, rotam fortunæ nos quoque [illegible] revolvimus, & maximos labores [illegible] experiendum. [illegible] certe hos [illegible] vindicare, pro [illegible] maxime [illegible] pere [illegible] eſt [illegible] hoc [illegible] E [illegible] Ego quoque [illegible] ſuis [illegible] Vale." Nec mora [illegible] ab utroque legatis [illegible] ceſſante [illegible] & [illegible] Berengerus [illegible] Remis [illegible] & [illegible] pro tempore [illegible] potens perſona potius [illegible] quam mordaciter exaſperanda, cum publice quæreretur de ea quam

(a) [illegible]

(b) [illegible]

patiebatur sancta ecclesia ab Otberto morem, decennis malorum, quam dehinc [illegible] duce patrono obloquebatur. Cum enim Otbertum accusaret quod contradictam veritatis defensionem in [illegible] ageret, ducem vero e diverso commendaret, quod cum ceteris principibus episcopi conducendam censuisset, dux utrorumque perito, [illegible] quasi se [illegible] Excepit verbum prudentissimum vir Ratione [illegible] a Berengero prolatum permotus, & condixit cum [illegible] ceteris ecclesiarum defensoribus ne pateretur abbatem Leodiensis episcopi deperire, cum posset suum illum Otbertum ad quod vellet etiam nolentem violenter attrahere, vel volentem liberaliter inclinare. Cumque ducem rationabiliter inductum ad [illegible] ut promitteret se [illegible] pro libertate ecclesiasticae defensionis, & legitimorum abbatum restitutione, quod & hoc modo divina disponente clementia processit.

Otbertus castrum obsidet. 97. Erat castrum inter Hoium & Leodium, quod Mons-clarus dicebatur, quodque infestissimum sibi navigantes per Mosam Otberto conquerebantur. Tot illorum querelis & injuriis cum ille dux indignaretur pari, collectis viribus obsidione castrum destinavit. Huic obsidioni disponendae ducem episcopus & principes evocaverat, jamque ordinata expeditione ante castrum consederat, cum subito dux accepto tempore Otbertum inclamavit, eique publice communem suam & [illegible] restitueret, ut abbatias S. Huberti sanctique Laurentii suo statu reponeret, & eas quas vendiderat, electis canonice per condignas personas gratis [illegible] ordinatas disponeret. « Quod inquit o commendatores, a Deo [illegible] principes, qui [illegible] ecclesiis [illegible], non solum defensionem non impendimus, sed & liberam vocem contradictionis subtrahimus. Scilicet hoc de nobis promeruit benignissima dispositio creatoris, qui nos ministros suae publicae rei constituit, ut pro sua quisque persona nostrum [illegible] quam pro tuendo jure suo hoc nostro tempore elegit suo generali dominatui. » Plura dicere [illegible] abrupit verbum affectus principum, & invecti pariter in Otbertum, praesumunt a duce conditionem de restaurandis ecclesiis & reponendis abbatibus legitimis violenter exigere coeperunt. Convenerant autem ad eamdem expeditionem disponendam quidam ex archidiaconis & praepositis episcopi, qui rapta occasione per hanc invectionem publicam, quasi pro zelo tuendae salutis, per suas auctoritates adversus Otbertum ingravabant, ut ex his apud eum locarent in posterum timorem, [illegible] commodo [illegible] pendebant amorem. Et cum illi constanti obstinatione quod omnino interdicta canonica auctoritas, scilicet tanto pretio abbatias vendidisse, & ecclesiastica ministeria quae pro animabus curandis gratis largiri debuisset. Otbertus talique imperata conspectus exactione, licet intelligeret hoc se non recte fecisse, conabatur tamen sibi praetendere non tantum suae malignitatis voluntatem, sed & multorum praelatorum probare hanc esse defensionem, consuetum non se in beneficiis suis gratiam Dei vendidisse, sed potius eis gratis contulisse, non tamen sibi videri injustum, si de possessionibus ecclesiasticis suum exigeret commodum, quas non habentibus distribueret ad habendum. Haec pestis de Francia translata in Lotharingiam, quam sic detestabilis nostro tempore Petrus Damianus Alexandro papae [illegible] invectione depingit. Sed ut ad rei ordinem redeamus, Otbertus praedicta principum exactione compressus, licet quasi obtorto collo cogeretur velle quod nollet, de abbatum restitutione, benigne tamen pro tempore respondit, & ex eorum sententia quidquid inde censerent, se facturum promisit. Decretum est statim ut remota omni dilatione Wolbodonem & Ingobrandum ejiceret, & legitimos abbates locis suis reponeret. Ad hoc Otbertus verens ne sibi quandoque oneri foret, si tam permutatio abbatum subito & inconsulte fieret, retractato cum prudentioribus consilio, de his judicium agendum constituit, ut rationabiliter sibi pro culpa sua convictis & ejectis, non tunc excluderet sibi occasionem quandoque removendae contentionis. Igitur praefixa die ad rem maturandam collectis abbatibus & archidiaconis judicium fuit, & ex comprobatione [illegible] in eos facta condemnatione, & incompositae eorum conversationis utrique [illegible] loco quem invaserat decessit.

98. Scripsit exemplo Otbertus Berengero [illegible] regis [illegible] Wolbodone, eum decrevisse monasterium placere sibi & primatibus suis ut redeat, & fratres qui ad eum confugerant secum reducat. Abbati vero Theoderico, licet idem suffragium [illegible] in causa fuerit, hoc litteris dissimulavit, tenacissimam erga eum conceptae indignationis [illegible] etiam consilio illum non communicaturum sibi. Praeterea cum aliis suis fidelibus abbatibus & archidiaconis secretum tractans, ut quia ad eum placitum [illegible] excommunicandum [illegible] nullo modo suam [illegible] sententiam, nisi publica satisfactione [illegible] absolutionem & gratiam. Berengerus autem accepta legatione Otberti, primo quidem dubius haesit an cuperet defensioni persisteret, an ecclesiae olim sibi commissae utrique omnino deficienti revertens consuleret. Verebatur enim, [illegible] conscientia, publicae

vituperationem infamiam, ne reconciliatus A Otberto videretur a vera fide per eos aversi bus apostatis, qui eum hac causa probatum invectionibus prædicaverat apostatam. Sed [illegible] divino [illegible] pro- [illegible] [illegible] ad eum [illegible] quon- dam [illegible] [illegible] archidiaco- [illegible] Otberto [illegible]. Otbertus [illegible] cum [illegible] coram duce Gode- frido [illegible] obtulit [illegible] [illegible] Berengerus [illegible] est [illegible], ea tamen ab eo illi imposita con- ditione, ut quidquid per Wolbodonem dis- persum [illegible] ecclesiæ [illegible] rebus [illegible] [illegible] secum [illegible] collocavit, multis non solum [illegible] quem [illegible] [illegible] [illegible] coram Deo [illegible] [illegible] & [illegible], non hoc ageret gratia alicujus [illegible], sed ut [illegible] ecclesiæ [illegible] & fratribus ab ea dispersis.

Theodericus ad locum [illegible] redit. 99. Hic audiens abbas Theodericus, qui tunc morabatur [illegible], fratres suos ad con- silium evocavit. A quibus [illegible] Lambertus major [illegible] Wa- zon, Robertus & Rainerus responderunt [illegible] gratias agendas divinæ dispositioni, quod præter ipsum [illegible] locum [illegible] ad ecclesiam suam re- verendo redderet [illegible] Berengerus [illegible] ornamenta, quæ inde sustulerat [illegible] gratia [illegible] D [illegible] Dodonis [illegible] vespera [illegible] venit. Postera die [illegible] mane in [illegible] monasterium [illegible] Lamberto majori [illegible] videre paterno affectu, [illegible] ne ullo modo se [illegible] tam variis rerum eventu. Ad hæc quibus- dam [illegible] timore Otberti ne facerent quod no- lebat opponentibus, tandem meliorum ob- tinuit consilium ut, quod eos decebat, [illegible] & [illegible] atque abbati pro Christo ex bono pastu gra- tanter procederent, cumque per suos reco- gnoscentes honorarent. Hic abbas relatu, procedentibus sibi fratribus humiliter se pro- stravit, & processionibus cum his qui secum

eustat quamplurimos quoque, qui [illegible] [illegible] cum Dei laudibus ingressus est ecclesiam. Deinde [illegible] vel ostenso publice ornamenta quæ retule- rat, in conventu fratrum venit, & tam de [illegible] Otberti quam de [illegible] [illegible] culpam [illegible] fratribus pœni- tentiam [illegible] De prædicto autem ecclesiæ thesauro [illegible] pona [illegible], Rodulpho [illegible] [illegible] cappas & textum evan- geliorum auro & gemmis [illegible] quem B dederat Carolus magnus imperator, & crux [illegible] Godefridi ducis cognomento Barbati. Hæc omnia [illegible] [illegible] & [illegible], [illegible] domino W[illegible] Prumiensi abbati, ut [illegible] abbas [illegible] unde hæc illi provenissent, cum eadem [illegible] textum recognosceret [illegible] facta olim sibi processione. Tandem convi- ctus est [illegible] thesauro S. Huberti. Ad hæc abbas [illegible] & de dispersione tanti ecclesiæ condolenter suspirans, duo quidem [illegible] Trajectensi episcopo C transmisit, cetera vero per Rodulphum S. Huberto caritatis gratia remisit. Quam ta- men gratiam abbatis prædictus Rodulphus quasi a se esset, duobus equis pro ea [illegible] ecclesiæ impudenter vendidit, in qua etiam [illegible] coram prædicto abbate [illegible] gratiam eius perdidit.

100. Jam [illegible] transierat, & ecce Theodericus abbas cum Henrico archiepi- scopo [illegible] præcepto Otberti quasi vacantem disponeret abbatiam. Audientes autem abbatem esse regressum & a fratribus receptum [illegible] ecclesiæ quæ dicitur [illegible] Cumque ad Otbertum [illegible] D regressum abbatis [illegible] nihil pro eo faciendum [illegible] interdictum [illegible] est quia & prola- tum, nec ministri ecclesiæ vel abbatis vel fratribus pro hoc monstrare destiterunt. Ot- bertus quoque [illegible] paulisper refrigescente, dissimulabat [illegible] quod recognosce- bat se [illegible] præcepisse. Indignatio tamen eius erga abbatem pertinacius distenta, nec tempore nec ratione sedari poterat. E Unde adeunte se Lamberto majore pro qui- busdam negotiis ecclesiæ, cum prædictum abbatem infirmatum audisset [illegible] excommunicato [illegible] moreretur, interdixit [illegible] sepulturam communem, nisi ille [illegible] episcopo suo satisfaceret vel communicaret. Abbas tamen [illegible] convaluit, & [illegible] Otberti adversum se consummata [illegible] securior quanto & certior, hanc epi- stolam apologiam scripsit ecclesiæ Leo- diensi, in qua se [illegible] pro-

[illegible] *de abbate Majoris monasterii* [illegible] *nobis pro* [illegible] *Majoris monasterii ad nos* [illegible] *commendantur* [illegible] *ipse* [illegible] *Qui autem* [illegible] *quemdam* [illegible] *fratres* [illegible] *quosdam* [illegible] *propositus ad nos* [illegible] *per ordinem narraverunt* [illegible] *abbatem in ecclesia S. Remigii* [illegible] *Quod quidem propter* [illegible] *appellationem vestram* [illegible] *quam* [illegible] *pro nostra* [illegible] [illegible]

[illegible] *Quod autem* [illegible] *de* [illegible] *domnus* MANASSES *Remorum pontifex* [illegible] *de Majori monasterio* [illegible] *ecclesia S. Remigii* [illegible] *domnus* HUGO *Lugdunensis archiepiscopus* [illegible] *Domini nostri Jesu Christi* [illegible]

106. Abbas autem Theodericus in festo S. Ægidii, qui tunc fuerat dies ordinationis

A cum, de monasterio egressus, cum Remis moraretur in [illegible] S. Remigii [illegible] Roberti Comitis. Walterus quoque praepositus [illegible] A quo cum [illegible] Oberti [illegible] non posse, [illegible] nolle amplius praesse, [illegible]

B [illegible] cum ad abbatem sancti Remigii [illegible] Theodericus [illegible] Oberto [illegible] Berengerum abbatem S. Laurentii [illegible]

C [illegible] a domno Henrico episcopo consecratum [illegible] Oberti [illegible] Berengero [illegible]

D [illegible] Oberti [illegible] Roberti Comitis [illegible] Theoderico abbate [illegible] Oberti [illegible]

107. Reddita vero [illegible] Theoderico [illegible]

E [illegible] Berengeri [illegible] Berengero [illegible] Berengero [illegible]

nede [illegible] a Theoderico. In quibus cum ſe legiſſet electum, & [illegible] a fratribus repulſum, paululum ſubridens, Cato inquit, [illegible] die qua paſſus eſt repulſam [illegible], & nocte qua [illegible] eſt [illegible]. Et quidem repulſa, licet [illegible] quam quiſquam [illegible] eſſet, in eo [illegible] deſcenderit, pro tempore tamen quaſi benigne reſpondit [illegible]. Repulſores ſuos contuliſſe ſua ſibi ſufficere, unicuique in eccleſia ſua [illegible] debitum honorem competere. Sive ſe moribus eorum non convenire, quærerent cui ſuos gloriæ [illegible] apud eos decedentia [illegible], & religio deficiens [illegible].

[illegible] 108. Audiens interim Otbertus rerum ſeriem, & evocatis ad ſe de monaſterio quos noverat meliores, [illegible] cur Beringerum repuliſſent, quem in eccleſiaſticis [illegible] tam [illegible] ſuſcipere debuiſſent. [illegible] de Beringero apud clericos & laicos [illegible], & [illegible] & tempori [illegible]. Jam etiam fratres tot aſſertionibus [illegible] conſenſerant [illegible] electione, cum ille [illegible] concepta indignatione primæ repulſionis, nullis precibus Otberti, nullis [illegible] fratrum vel [illegible] procurationi oblatæ [illegible]. Tot igitur tempeſtatibus tot [illegible] pene deficientis eccleſiæ [illegible] Otbertus [illegible] fratribus, ut quem vellent de [illegible] eligerent, eique conſecrandum in abbatem [illegible].

[illegible] 109. [illegible] Lambertus [illegible] ad mortem Beringerum de [illegible] ad ſe [illegible] mandavit, [illegible] oleo quod [illegible] repoſuerat ex conſecratione Henrici pontificis anno Incarnati Verbi [illegible] kalendas Maii obiit, qui ſtrenuus cooperator abbatis Theoderici majoris, in acquirendis prædiis & ornamentis, in renovandis & amplificandis ædificiis, in vitreis & [illegible], in [illegible] & [illegible], & in quibuſcumque poterat eccleſiæ profectibus & utilitatibus: cum ſub Theoderico juniore [illegible] dignitate privatus, adoleſcentes [illegible] ſibi præponi [illegible] indignaretur, adeo cuncta deſpexit, ut poſt diſceſſum ejuſdem Theoderici [illegible] B. Huberti quod argento paraverat, ablato etiam capite aureo [illegible] operis, diſpararet cum [illegible] epiſcopi, tres cruces aureas, & tabulam altaris auream in [illegible] Bullonienſis deliberaret. [illegible] de [illegible] duo [illegible] cum [illegible] una & cappa commodarent: in ipſa quoque infirmitate ſua [illegible] Beringero partem auri & copiam lapidum pretioſorum a loco aſportanda [illegible]. [illegible] videatur de Lamberto hæc [illegible] vel apud Deum [illegible] vel apud homines [illegible] detractio, noverit cum acerbo & longo dolore, ut [illegible], provocatum, dum [illegible] inhoneſte tractatum & deſpectum in ipſa

[illegible], tot labores [illegible] ſuæ apud ingratos [illegible] quia & eſt [illegible] genus infortunii felicem fuiſſe, & de regno in ſervitutem, imo in contumelias decidere.

110. In eodem anno calendis Junii Otbertus caſtrum *Mirvoldi* non longe [illegible] a monaſterio ad [illegible] provinciæ [illegible] quod obtentu domni Theoderici majoris Henricus epiſcopus decreverat ſub interminatione perpetui anathematis. Ipſum quoque montem qui ab antiquo [illegible] B. Huberti eccleſiæ, firmato privilegio reddidit, [illegible] ibidem & dedicata eccleſia in honore B. Michaelis, [illegible] tempore in deſerto [illegible] conſtituit. Provinciales autem ex timore deſolationis quam verebantur, non ſolum ſibi, [illegible] & poſteris ſuis, [illegible] die convenerunt ad eccleſiam B. Huberti expoſtulantes corpus ejus cum [illegible] Otberto præſentari, [illegible] ab intentione [illegible]. [illegible] fratres non ſolum neceſſitate communi, ſed & propria quæ magis præponderabat, [illegible] in [illegible], atque ſit in [illegible] tumultuaria perturbatione nullis [illegible], nullis [illegible], nullo apparatu [illegible], [illegible] B. Viri corpore, proceſſerunt nudis pedibus & aperto corpore. Videns [illegible] concurrentium turbas magnas, luctuque populari [illegible] litaniis & [illegible] deprom[illegible], [illegible] Otbertus [illegible] pontificis auctoritate [illegible] & ad [illegible] furore diſſimulato [illegible] cum ſuis & ipſe venerantibus [illegible] proceſſit. Præmiſſa vero paulisper [illegible] oratione, poſt aſperſionem aquæ benedictæ [illegible] & [illegible], [illegible] ad hoc ipſum paratum arripuit, & de [illegible] fratrum [illegible] ſanguine fuſo, per [illegible] palantes [illegible] diſperſit. Super tantam tamque [illegible] temeritatem de [illegible] turbis [illegible], qui cum [illegible] redditur, ſecundum multitudinem [illegible] non quæras. Per [illegible] eſt corpus Sancti ad eccleſiam B. Michaelis archangeli, [illegible] eſt a fratribus recollectis. In craſtinum diſponebat illud [illegible] auferendum Otbertus, ſed cum in tali præſumptione nemo ſibi aſſentiret [illegible], jam [illegible] conſilium, cum reverentia & honore ad ſuum [illegible] locum. Cum [illegible] ſuiſſet ponderis, [illegible] vero leviſſimi, probavit eamdem [illegible] diſpliuiſſe & revectionem placuiſſe. Poſitum autem ſuper altare B. Petri & per octo dies nullo modo potuit loco ſuo reponi, quaſi quamdam ſatisfactionem exigeret [illegible]. Non multo poſt ea ipſa die anniverſaria, qua B. Huberto prædictam fecit [illegible], Otbertus captus eſt a comite Henrico, & [illegible] uſque deductus [illegible]

aquæ & ſunt forces, durdſſime & [illegible] A caſtidies [illegible] mortem [illegible] ſed & quorundam ex eum ſuperbiat [illegible] adverſitatibus & [illegible] appreſſionibus carent.

[illegible] III. Et dum Oberto [illegible] utrum & quæ [illegible] abbas compelleret [illegible] dixerunt [illegible] quo [illegible] determinaretur de [illegible]. [illegible] tandem [illegible] omnium conſenſu quidam GERARDUS Laudunenſis [illegible] inter [illegible] de Oberto [illegible] & de [illegible] donum [illegible] nullo modo legitimum fore [illegible] pro Henrici regis excommunicati ſubſtitutione, quam pro penitus [illegible] reformatione quod [illegible]. Henricus [illegible] neglecto [illegible], [illegible] pro [illegible] propria manu [illegible] monachorum [illegible] ſacerdotum ſanguine. Hujuſmodi [illegible] dum [illegible] revocaretur inter Gulibertum decanum & Wiredum Eberneriorum præpoſitum, perſuaſerunt Gerardo [illegible] celandum, donec [illegible] Leodium ſuper [illegible] abbatiam [illegible] Berengerum Gerardus [illegible] & [illegible] promotionis cupidus [illegible] his conſiliis [illegible] exequendum [illegible] in [illegible] Berengero de [illegible] ſuper his conſilio ſuggererent, eidem etiam Oberto quod de dono ſuo non [illegible] ingererent [illegible] [illegible] publicum auditorium, & [illegible] S. Huberti [illegible] ordinaret, [illegible] in commune commendatam. [illegible] ordinandum [illegible] [illegible] Berengero [illegible]. [illegible] recuſatum [illegible] modo [illegible] communionem [illegible] accepit ſententiam, ut deliberaret pro [illegible] quam ad hoc exequendum [illegible] noſſet perſonam. Qui [illegible] reſpondit pro tempore neminem [illegible] ſe noſſe, quam [illegible] prædictum

Wiredum [illegible] Hortatum accedere Wiredus [illegible] donante Oberto, abbatiam ſuſcepit, ſicque [illegible] Berengero & Frederico præpoſito. [illegible] Fratribus autem electionem [illegible] indignantibus, & [illegible], ne [illegible] procedere [illegible] mediatores Berengerum & Fredericum, ſuffraganeos [illegible] & [illegible], ne [illegible] fratres, [illegible] vero [illegible], & ſi [illegible] hoc [illegible] tamen [illegible] non debere [illegible] vel [illegible] hoc, ne [illegible] ſibi [illegible] aliquid [illegible] prius utrum eſſet [illegible] & [illegible], [illegible] & [illegible]. Tandem tamen ad

A hanc cedentes, ſuppreſſa ad tempus contradictione [illegible] adeſſe, ſimque [illegible] donec eadem contradictio quandoque foret [illegible] ab Oberto Romanæ [illegible] deinde [illegible] aliorum [illegible] abbas ab [illegible] [illegible] eccleſiam [illegible] rerum [illegible] quæ [illegible] [illegible] & pene ad [illegible] eccleſiaſtici ab [illegible]

B [illegible] Theodericus [illegible] fratrum [illegible] cognatis eorum, dato [illegible] & vendito [illegible] & [illegible] beneficium. Et [illegible] Lamberti [illegible] & Theoderici [illegible]. Et cum [illegible] querimoniis fratrum coram Wiredo [illegible] & damnum depingeret, [illegible] caput quaſſans, [illegible] indignatione [illegible] & [illegible] divino. Sed quam [illegible] eſt omnia quæ [illegible],

C [illegible]. Quia [illegible] vehementer [illegible] & [illegible], non multo poſt Wiredus prædictus [illegible] ad [illegible] & contra publicam fratrum contradictionem [illegible] ſanguinis [illegible] & [illegible] ſuum [illegible] ab eo ſuum. Unde & magis ex hoc [illegible] fratrum [illegible] vel pro [illegible] vel [illegible] cum Romana [illegible]

D præ[illegible], quod a Gregorio papa [illegible] eſt decretum, hujuſmodi [illegible] poteſtatis honorique [illegible] ſuo [illegible] ad [illegible] Oberto [illegible]. Quod [illegible] Oberto [illegible] aliquandiu & ſubitanea, [illegible] pondus [illegible] de [illegible] Francum deveniret, & apud [illegible] corpus. Obertus [illegible] conſilium [illegible] quanto & [illegible] conſilium [illegible] ut [illegible],

E [illegible] carere [illegible] honoris [illegible] ſuo [illegible] in [illegible] de [illegible] non [illegible] legitima. [illegible] hunc [illegible] a Laudio.

III. *O. [illegible] Laudunenſium epiſcopus fratres W. abbas de S. Huberto [illegible], & [illegible] in [illegible].*

De [illegible] quatuor [illegible] & [illegible] I. [illegible] facta, quando, [illegible], [illegible] & [illegible] & [illegible] ad honores ſuos [illegible], prout fuerant

Obertus [illegible] ad Wiredum [illegible].

a nobis, utpote qui tam carnaliter quam ſpiritualiter res veſtra publice [illegible] per vos [illegible] ſit, nullo modo eſt quanto vobis, & [illegible] ſemper [illegible], ſemper ſperamus ergo vos habere [illegible], quod in vobis bene [illegible] fuit, [illegible] propter nobis, & ad benedictionis gratiam in [illegible] vos perducere. Deo [illegible], diſpoſuit vos autem illo tempore [illegible], vos in quibuſdam [illegible] diverſis obligatum, & [illegible] & [illegible] honorem, [illegible] concordia & [illegible] fratrum veſtrorum ad [illegible] gratiam eſſe [illegible], [illegible] res [illegible] & [illegible], & in [illegible] S. Andreæ [illegible], [illegible]. Sed quia tunc Leodio non fuimus, quippe honore & gratia [illegible] deferremus, nos tunc Leodio non veniſſe [illegible] [illegible]. Nunc autem [illegible] vobis [illegible], & per [illegible] vos [illegible], ut [illegible] Kalendas Februarii Leodio ſitis [illegible] in ſequenti die [illegible] ad [illegible] benedictionem paratus [illegible] per Dominum & per S. Hubertum [illegible] ſumus, ut [illegible] nihil aliud niſi quod ad vestrum honorem & ad eccleſiæ veſtræ [illegible] quærimus a vobis vel [illegible]. Vale.

111. Sic Otbertus, [illegible], gladio melle lito, [illegible] quod [illegible] ſuperius [illegible] dixit, [illegible] Leodium venit. Quem dum Otbertus [illegible] [illegible] ſibi benedictionis gratiam habere [illegible], ille ad horam [illegible] veritate [illegible], [illegible] apud fratres [illegible] de ſua conſecratione, hanc [illegible] in publica [illegible] habuit libero ore [illegible] commendam [illegible] benedictionem [illegible] tam longa [illegible] & [illegible] apoſtolicam Henrico regi [illegible] faveret, [illegible] ab eo, [illegible] fratrum ſuorum [illegible] eccleſia S. Huberti [illegible] ſchiſmaſſet, quod [illegible] Henricus prædeceſſor ſuus [illegible] ſub perpetuo anathemate. Reſpondente Otberto non modo eſſe tempus [illegible] agenda, [illegible] indignatione [illegible] benedictionem [illegible] Bernoque [illegible] ad [illegible] Benedictionem non eſſe Otberti ſed Dei [illegible] Dominus per Malachiam [illegible] de ſacerdotibus [illegible]: *Maledicam benedictionibus veſtris, quia non [illegible] ſuper me, ut [illegible].* Accepterat tunc temporis quidam monachus S. Lauren-

[illegible] Lambertus de manu Otberti abbatem [illegible], qui ut jam dictum eſt, non [illegible] cum ipſo [illegible] meminiſſe, [illegible] cum [illegible] apud [illegible]. Hunc cum Wiredo [illegible] conſecratione, quam tunc [illegible] gratia Wiredi [illegible] differendam [illegible], donec Stephanus S. Jacobi abbas [illegible] ad [illegible] B. Huberti ex auctoritate [illegible] fratres [illegible] benedictionem. Ille [illegible] efficacior [illegible] inter agendum [illegible] a fratribus ut ſecundum [illegible] ſuper [illegible] res [illegible] reddere [illegible] veritate & [illegible]. [illegible] abbas [illegible], cum quaſi [illegible] quod [illegible] veritate & [illegible] teſtimonium, reſpondit ſe non veniſſe ut [illegible] veritate & [illegible] ut voluntati eorum [illegible] ſe [illegible] afferret. Itaque [illegible] redit Leodium. Wiredus licet [illegible] contradictionem, magis autem [illegible] quomodocumque [illegible] Lamberti [illegible] conſecrationis [illegible] ſe conſecrandus ingreſſus. Lambertus non multo poſt [illegible] ſe conſecratum abbatiam [illegible] ſponte deſeruit. Wiredus aſſumpto ſecum [illegible] Frederico præpoſito Andaginum venit, [illegible] ſperata [illegible] proceſſione eccleſiam intrat. [illegible] non ſolum ſibi [illegible], ſed & Otberto, eccleſiæque Leodienſi, in publico fratrum conventu, [illegible] indignante Frederico [illegible], cum eo Leodium redit, [illegible] ipſum conqueſturus. Et quia tunc temporis [illegible] deprimebat [illegible], & rationis [illegible] quoddam ex fratribus [illegible] ſibi [illegible], & ex eis [illegible] in una die [illegible] per cellas [illegible]. Hi quaſi [illegible] tertio Wiredus redit. [illegible] propter [illegible], & omnino [illegible] eccleſiaſticam [illegible] ſub ſe [illegible] tunc. Sic ergo ipſe labore [illegible] & [illegible] dum non Dei ſed ſua [illegible] fratribus [illegible] eccleſiaſticis crederet, [illegible] ſe nullo [illegible] dominicales [illegible] cum [illegible] infidelibus [illegible], & [illegible] ipſos [illegible], [illegible] regna & ſuper pauperes eccleſiæ [illegible] ad [illegible] dominare, [illegible] exigere, & leges [illegible] adverſus eccleſiam [illegible] [illegible] violenter [illegible] in publicum [illegible] quæſtiones exaggerare.

Wiredus ab Otberto [illegible] (margin)

112. Interim indignatione Tornacenſis

[illegible] ad hoc [illegible]

[illegible]

114. Hujusmodi evocationem Wiredus relectam ipse & exigens, nullatenusque credere quod indignabatur nimium. Morabatur adhuc tunc temporis Lambertus Remis, & cum didicisset, referente Theoderico, incumbere ex apostolica reclamatione [illegible] periculi Wiredo & subjectis suis, pro fratribus graviter indoluit, eumdemque Theodericum, ut erat [illegible] sibi controversia, tam per se quam per quam poterat prudentiores, ut consilio & rationi adquiesceret, utque ab hac commonitione cessaret, [illegible] studuit. Cui cum eo procurante suggererent multi, ipse etiam Manasses archiepiscopus [illegible] ut inclinaret huic suggestioni, [illegible] nullius esse utilitatis vel honestatis ecclesiam tanti nominis, nimis quondam religiosam, sic inconsulte per quam auctoritate apostolica deprimi, [illegible] illum non suum designaret successorem, vel ut [illegible] invasorem sui [illegible], conveniret [illegible] aliquo locum ne omnino destrueretur [illegible], quando ipse [illegible] Otberti. Tandem Theodericus acquievit [illegible] & tempori, adeo ut palam promitteret, si Wiredus sibi credere vellet, paratum se cum eo Romam ire, & suo procuramine apud apostolicum [illegible] liberam absolutionem [illegible]. Promissionem hanc laudantibus quam pluribus gratia hujus compositionis Lambertus Wiredum expetiit, & ex prædictam [illegible] erga ecclesiam & eum [illegible] Theoderici quoque [illegible], si illi credere vellet, [illegible]. Ad hæc Wiredus, non credam [illegible] neque sine [illegible] episcopi [illegible] ullo modo [illegible] Romam eundum, cum [illegible] Theoderico [illegible]. Respondente Lamberto [illegible] & verum [illegible], quem cum Christi fidelibus [illegible], Otbertum esse nullum, utpote apostolicæ sedis adversarium, [illegible] ille: Necessarium [illegible] quem Leodiensis ecclesia [illegible]. [illegible] Theodericum [illegible] Wiredo [illegible] talia mandasse, [illegible] &

cum talia [illegible] verba perdidisset, & [illegible]. Hanc autem utrumque [illegible] & indignatum, hunc cum animarum periculo, cum etiam ecclesiasticarum possessionum damno inter interiores & exteriores fratres diffusio, adeo ut Castrenses, Parentes, Sanctiomnes & Cameratis Wiredo subesse vel [illegible] Theodericum pro abbate [illegible], quorum ille ut poterat sollicitans prudentiores ex suo respectu revisebat frequentius, eisque cohabitans hortabatur ut salva fidelitate matris ecclesiæ B. Petri & B. Huberti loca sua in [illegible] singuli. Unde & [illegible] propositus Parentis [illegible] vero abbas [illegible] Marmerida [illegible] ecclesiam B. Mariæ & B. [illegible] a domno Raginero [illegible] perduxit ad præsentem [illegible]. Castrenses, Camerates & Sanctibertes prout quique poterat, protexit in habitatione sua. Occasione quoque hujus dissensionis Dodo Cameratis [illegible] & Huberti-villam [illegible] & [illegible] Wiredus interea [illegible] ad [illegible], [illegible] pro [illegible] designatis, reperitur evocationem Romanæ audientiæ, quam Theodericus [illegible], quia ut [illegible] nullo modo credebat posse [illegible] videbatur [illegible], cum non haberet [illegible]. Theodericus vero non [illegible] sui, ambiebat [illegible] quod noverat [illegible], & [illegible] certum ad conquirendum argentum [illegible] procurationis. Unde [illegible] obtinuit ut [illegible] subsidium [illegible] Romam eundi [illegible] Heribrando, Urbanum papam apud Beneventum commorantem expetiit, [illegible] clamorem [illegible].

117. *[illegible] & universalis papa Urbanus [illegible] ecclesiæ B. Huberti pro [illegible] apostolicam [illegible] Dei quod [illegible]*

[illegible] Domini Jesu, [illegible] apostolicam [illegible]. [illegible] Romanæ ecclesiæ [illegible] Leodiensis [illegible] episcopi [illegible] Romanæ ecclesiæ [illegible] & [illegible] clero & populo [illegible] & defensorem [illegible]

[illegible]

Dei, Andaginensis monasterii S. Huberti catholicis fratribus salutem et apostolicam benedictionem.

[illegible] Otberti pseudoepiscopi [illegible] fratris nostri Theoderici vestri abbatis [illegible] Wiredus [illegible] per eumdem [illegible] Quod omnino [illegible] Unde vos [illegible] ut [illegible] et [illegible] ut [illegible] Wiredum [illegible] monasterii [illegible] a sancta Romana Ecclesia excommunicatum esse [illegible]

[illegible] S. Urbanus papa Leodiensi ecclesiae pro Theoderico hanc epistolam.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, catholicis omnibus in clero Leodiensi et populo salutem [illegible]

[illegible] pro vobis [illegible] filius in Christo [illegible] quod [illegible] veritate sedis apostolicae [illegible] Unde vos [illegible] ut ad [illegible] Otbertum [illegible] et Godbertus [illegible] et a sancta Romana Ecclesia [illegible] Wiredo [illegible] monasterium S. Huberti [illegible] Deo et sedi apostolicae [illegible] excommunicatum [illegible] fratres [illegible] Theodericus [illegible] ad ipsum confugerunt, a [illegible] excommunicationis [illegible] Datum [illegible]

[illegible] Quam epistolam cum [illegible] Theodericus [illegible] papae [illegible] ecclesiae B. Huberti publice [illegible], Wiredo tunc [illegible] animarum suarum periculo [illegible] in [illegible]

A [illegible] sibi [illegible] Dominica quae dicitur in Palmis usque ad [illegible] Pascha ab omnibus [illegible] tamen [illegible] bonae [illegible] contendens se [illegible] ab episcopo suo [illegible] in [illegible] Otbertus [illegible] ex decreto apostolicae sedis [illegible] esset [illegible]

B [illegible] Wiredo tandem [illegible] episcopus [illegible] Wiredus interea [illegible] apud se [illegible] et apostolica [illegible] Hoc ad tempus [illegible] non tamen omnimodis ablato [illegible] ecclesiae [illegible]

C [illegible] Dedit Walterio de [illegible] de Sartel [illegible] Dedit Bosoni de [illegible] Dedit etiam Rodulfo [illegible]

D [illegible] legali [illegible] Lamberto de Rumenna [illegible] Dedit [illegible] et Durando quidquid [illegible] Hoc [illegible] de rebus ecclesiasticis [illegible] in perpetuum [illegible] quasi [illegible] Otbertum [illegible]

E Nam quos [illegible] quasi ad [illegible] quosque in [illegible] convivus [illegible] Contigit etiam ut [illegible] Otbertus per quamdam [illegible] abundantiorem [illegible] abbatis S. Huberti mensa Leodiensis

epiſcopi, & cum Wiredo referretur a quibuſdam amicis id ſibi cavendum, atque commotus promitteret tale quid amplius non adtentandum: prava tamen prævalebat uſus, nec ſuis retinendis vacans, quam caſpis [illegible] conſummaretur.

112. Anno autem Incarnati Verbi MCII. Boso caſtellanus Mirvoldi, qui videbatur in talibus amiciſſimus mentis amore, adverſus eccleſiam & W. intumuit. Nam vaporatus perverſis quibuſdam [illegible] qui caſtrum erant eccleſiæ, vaſtare etiam terras ruſticorum, eo quod illa tunc ſuo permiſſu ſerviſſent, piſcatores quoque eccleſiaſticos ad Lumiriam [illegible] miſſis apparitoribus cepit, & in caſtro cuſtodiæ mancipavit. Hujus itaque & invaſores & auctores cum W. ex conſulto fratrum excommunicare ſeciſſet, (habet enim hoc eccleſia ex auctoritate apoſtolica, ut ejus regionis perverſiorem excommunicandi [illegible] perverſores ſui [illegible] Boſo quaſi hanc incendiam temeritatem, prout erat ei ponat Oberto retulit, videlicet familiam epiſcopalem excommunicandam non eſſe, niſi vel prius ad illum præmiſſo clamore. Obertus cum maxima indignatione prælatæ diæ exactionem hujus ſuæ injuriæ a W. exigit. & ne interim de duobus eccleſiæ [illegible], Iſaac & Conradi parte ſe [illegible] modo [illegible] interdicit. W. aſſumtis Lamberto & Waldone cum privilegio [illegible] eccleſiaſticæ poſſeſſionis ad condictam audientiam venit, omneſque potentiores urbis perſonas cum Oberto adverſum ſe congregatas invenit. Locato judicio ſederunt abbates & archidiaconi in parte Oberti & laici. Appellatus eſt W. quod familiam epiſcopalem, ſcilicet detentores ſui caſtri excommunicare præſumſiſſet, ſine reſpectu præmiſſi ad ſe clamoris. Reſpondit non ſe arbitrarum eſſe eum familiæ temeritatis deteriores miſeræ violentos impugnatores eccleſiæ [illegible] pacis conſtituta & ſua excommunicatione firmata: nec ſe illos tales ut ſibi imputabat temere excommunicaſſe, ſed eos excommunicatiónem pro pace infracta confirmaſſe. Silentibus abbatibus & archidiaconis, & annuentibus ejus rationabili reſponſioni, ad favorem Oberti obſtiterunt laici judicantes W. ex hoc omnino culpabilem, & ideo ex hoc incurriſſe offenſam epiſcopalem. At Lambertus ſedens cum archidiaconis: Quomodo, inquit, hic hodie vivit eccleſiaſtica & veſtra dignitas doctus, dum hoc judicium quod rationabiliter erat cenſendum a vobis, tam irrationabiliter non præcipitare ſinatis temeritas, nec noſſe debeant quid faciant clerici? Commoto ad ganniendum archidiaconis adverſus laicos, contentio ſurrexit: utrumque Obertus excitata contentione, ſeſſionem mutavit, evocans ſolum ad continendum aſſeſſoribus eccleſiaſticis ordinem. Dixit quoque W. ut in majus palatium cum ſuis ſecederet, donec commiſſam cauſam eam diffiniret. Inter contendendum cum diceret Obertus W. utpote [illegible] ſibi [illegible] ſe velle deponere, allodia vero eccleſiæ Iſaac & Conradi in caſtro [illegible] facere, reſtitit [illegible] conſtantiſſime aſſerens nec W. dignum depoſitione, nec convelli eandem Henrici pontificis legalem donationem, publico & [illegible] privilegio confirmatam eccleſiæ. Quibuſdam itaque Oberto faventibus, quibuſdam Berengero juſte acclamantibus, ſubintulit Obertus, prædictæ donationis nullum privilegium eſſe, vel ſi eſſet, illud in præſenti velle videre: putabat enim non adeſſe. Utrique Henricus ut erant ſideles eccleſiæ, W. adeuntes privilegii quæſtionem fecerunt, quod ſi haberetur, committeret ejus Oberto deferendum. Tradita & accepta fide referendi commiſſum W. commiſit utrique privilegium: quod cum interpoſita conditione illud reddendi obtuliſſent Oberto, ille que acceptum [illegible] vel ſerio conaretur retinere, morte exploratum incœpit legere. At Berengerus audiens quaſi cavendo & ideo in legendo tardantes, dari ſibi legendum rogavit. Indignatus in eum Obertus, quaſi ille non bene valens videretur, cœpit legere totum Berengero [illegible] ne gravaretur. Hac ipſa autem [illegible] ut in [illegible] anathema perlegendo incideret. Perlecto privilegio cum novitate temporum [illegible] qui præſentes erant, [illegible] ſe legitime donationem Henrici pontificis interfuiſſe, ſeque eam vidiſſe & audiviſſe, evocato W. privilegium publice probatum ei reddiderunt, dicto judicio exacta excommunicationis ad feſtum ſequens S. Lamberti, quo dum abbates epiſcopo conveniſſent, & cauſa W. ventilata in pacem adduxiſſent, eo quod excommunicationem epiſcopalem de infracta pace [illegible] excommunicatione confirmaſſet. Obertus interim diſſimulata indignatione, tunc quidem tacuit. Atque plurimum gravari perverſoribus ſua ſuppreſſione deplorat. Unus eorum Bruno cum ſe jactaret quaſi hoc [illegible] archidiaconum, ipſam eccleſiam & Wiredum qualicumque occaſione gravaturum, hortatus eſt Obertus ad attentare exequendum.

113. Anno MCIV Incarnati Verbi Bruno archidiaconus collectis presbyteris quamplurimis, & congregatis [illegible] ut in ſynodo ageret, magis autem ut eccleſiam venaret, Andaginum venit, & W. ut ſibi & ſuis obſonium faceret, mandavit. W. audiens eum ſynodi cauſa venturum, omnino indubitantur ex eccleſiaſtica ſervitutum, videlicet ex edicto B. papæ Gregorii, qui nec ab epiſcopo nec a quacumque perſona epiſcopali per procurationes omnino interdixit monaſteria monachorum inquietari. Quod etiam [illegible] prohibet

Bruno archidiaconus [illegible]

[illegible] privilegio suæ auctoritatis [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] se die & [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] die [illegible] Andaginensi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore [illegible] ad [illegible] diverterat, & postera die [illegible] B. [illegible] quæ [illegible] ab [illegible] quo [illegible] B. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Jannem archidiaconum [illegible] [illegible] [illegible]. Et hoc [illegible] ad [illegible] & [illegible] ecclesiæ B. Huberti.

116. In castro autem quod Ambra dictum est ab antiquo, Andaginum vero monasterium cognominatum a B. Beregiso, [illegible] [illegible] in honore B. Petri apostolorum principis ab [illegible] [illegible] christianitatis. In hoc, ut longe prædictum est, [illegible] episcopus Leodiensis [illegible] [illegible] Romani [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] metropolitani [illegible] [illegible] etiam [illegible] [illegible] imperatoris [illegible] [illegible] ordinem monasticæ religionis, quæ secundum canonicam auctoritatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libera [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] episcopi vel archidiaconi [illegible] debet [illegible]. Quia vero [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Unde & Bruno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] leges & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Andaginensem ecclesiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quæ [illegible] [illegible] ecclesiæ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nullo modo posse [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ecclesiæ & [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Super hoc W. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], nec [illegible]

[illegible] W. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] apud Ducatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abbates & archidiaconi [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & archiepiscopo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. In [illegible] autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] W. [illegible] [illegible] [illegible] abbates Berengerum & Stephanum, [illegible] [illegible] [illegible] Brunonem archidiaconum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], Brunoni [illegible] est. Abbates [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Sic Bruno [illegible] & [illegible] in [illegible] [illegible] apostolorum Petri & Pauli [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] ecclesiæ B. Huberti [illegible], & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

117. Anno Incarnati Verbi [illegible] (a) [illegible] [illegible] cardinalis [illegible] Romanæ [illegible] [illegible] per Gallias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Romanis V... [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[a]

(a) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

A dienſi, qui illi familiarius adhærebat, in [illegible] cum [illegible] declamata [illegible] ordinem ſuum [illegible]. Cum ergo [illegible] ſe [illegible] non debere [illegible] ſuæ dignitate [illegible] quam [illegible] ad defenſionem veritatis & Adelardum [illegible], ſtatimque W. [illegible] excommunicatum cum omnibus fautoribus & ſubjectis ſuis [illegible] apoſtolicæ auctoritatis ſententiam [illegible] abbas S. [illegible] & Robertum monachum [illegible] W. [illegible] ad [illegible] locum [illegible]. Atque non convenſſet, per Adelbertum præpoſitum mandaverunt ei [illegible] decretum. Ille quoque [illegible] ad fratres [illegible] eumdem ex communicationis [illegible]. Sub [illegible] W. [illegible] archiepiſcopum [illegible] & alias de [illegible] quod eccleſiæ per annos [illegible] ſubtraxerat [illegible]. [illegible] ſed etiam [illegible] & [illegible] publica & [illegible] dominicæ [illegible] & totum [illegible] & ſignato privilegio eccleſiæ B. Huberti pro anniverſario [illegible] perpetuo habendum tradidit.

[illegible]

[illegible] Obertus interea nimis [illegible] dominationis exercendæ [illegible] Leodii [illegible] neque libertatem [illegible] differebat [illegible] & pro [illegible] ad [illegible] contrahebat [illegible]. Sed [illegible] ſe [illegible] defuiſſet [illegible] & in [illegible] oppreſſione [illegible] omnibus [illegible]. Eccleſiarum denique & clericorum [illegible] totus [illegible] ſuo [illegible] tentavit, adeo ut [illegible] B. Lamberti. Unde [illegible] querimonia totum clerum Leodienſem, venit Aquiſgrani in palatium, domnus [illegible] metropolitanum Coloníenſem [illegible] canonicæ diſcuſſionis publice habendam Oberto [illegible]. Advenit Obertus, advenit etiam cum abbatibus & archidiaconis [illegible] Leodienſium clerus. Erat [illegible] feria [illegible] hebdomadæ quadrageſimæ. Sub [illegible] W. Leodium de quibuſdam [illegible] eccleſiæ [illegible] apud Obertum. [illegible] Aquis conveniſſe [illegible] Lambertus & Adelardus [illegible]. Quem [illegible] in curia regali Henricum & Brunonem archidiaconem, poſtquam [illegible] palatii [illegible]

B ductum [illegible] Coloníenſi pontifici, a quo [illegible] & [illegible] interrogatus quoque ad quod veniſſet, [illegible] retineret, [illegible] Berengero [illegible] quam erat gravis [illegible] de [illegible] adverſus Obertum [illegible] Berengerum & Stephanum abbates [illegible] & [illegible] cum dolore [illegible] ordine [illegible] per obedientiam [illegible]. Berengerus [illegible] & [illegible] quod [illegible]. [illegible] caſtrum [illegible] provinciæ [illegible] Lotharingiæ [illegible] Ecclesiæ [illegible] Huberti [illegible] perpetua [illegible] eccleſiæ B. Huberti [illegible] ſubjungeret [illegible] abbas [illegible]

C [illegible] ſua [illegible] conſilio adverſus Obertum [illegible] Leodii [illegible] ſine [illegible] & [illegible] ab Oberto [illegible] conquerit [illegible] domnus [illegible] Coloníenſis [illegible]. Tandem [illegible] & data [illegible] pro omnibus, ad hoc [illegible] in medio Henricum archidiaconum, qui diceret [illegible]

D [illegible] domnum epiſcopum [illegible] non [illegible], cum [illegible] Deus & [illegible] & noſtris legibus & rebus [illegible] quod abbatum [illegible] quam eccleſiaſtica [illegible] & quæ [illegible] Spiritus ſancti [illegible] & [illegible] quod [illegible] eccleſiarum [illegible] & quod [illegible] contra libertatem publicam legem a [illegible] noſtris hactenus habitas [illegible] quod [illegible] & [illegible] S. Lamberti [illegible] quod tandem [illegible] epiſcopus [illegible] & fidem [illegible] & [illegible] quod [illegible] eccleſiarum [illegible] Quæ ergo [illegible] publica Leodienſis eccleſiæ [illegible]

E [illegible]

» multorum querimoniam quae hucusque est A
» proclamare, conveniat archiepiscopus [illegible] Spi-
» ritum contra & [illegible] abesse, ut di-
» stante [illegible] reformetur justitia, & abso-
» lutis filiorum suorum querimoniis in pace
» eorum [illegible] maneat ecclesia. » Ad haec ar-
chiepiscopus in concilio loquutus Oberto, redditis brevibusque consummatis super querimonia communi, Obertum rubore immo indignatione confusum de quibus culpabatur publice increpavit. Nec prius abstitit, quam de quibus criminabatur clero sui consilio & arbitrio corrigenda [illegible] [illegible] demque conditione [illegible] proprium [illegible] dem & auctoritatem episcopalem in manu archiepiscopi deponeret terminum quoque praedictae conditionis a se agendo concilio Coloniae secunda dominica post Pascha archiepiscopus praefixit, itaque jam vespera imminente audientiam solvit.

127. Sequenti Pascha HENRICUS rex Leodii celebravit [illegible]. Apud eum OBERTUS effecit ne praefatum concilium Coloniae fieret, [illegible] conditione fide [illegible] correctionis pacto [illegible] exactionem. [illegible] apud quosque potentiores [illegible] effecit [illegible] vel fides vel [illegible] ut ad tempus [illegible]. Sic [illegible] regali impedimento deficiente concilio nostra quoque frustrata est de promissione archiepiscopi expectatio. Nec multo post [illegible] pessimum inter Henricum & filium ejus.

128. HENRICUS a papa Gregorio VII excommunicatus pro criminibus evidenter probatis anno Incarnati Verbi MLXXVI. in synodo Romana, et tunc per XXX fere annos apostolicam sedem impugnabat, & quamdiu in se erat omnes [illegible] a [illegible] & fidelitate cum periculo animarum [illegible] D [illegible] autem [illegible] suggestum est [illegible] a multis & maximis principibus regni, ut ecclesiae Romanae cujus erat pater [illegible] impugnatori, ipse fieret fidelis defensor, itaque praetendebat [illegible] causa defensionem patri repugnando suggestionem [illegible], [illegible] sibi facere ut obsisteret patri: aggregatisque quibusdam [illegible] transiit Rhenum & Saxones vel quoscunque novi- E rat a patre suo [illegible], [illegible] rebellaturus convenit. Pater autem [illegible] Leodii Oberto [illegible], collectis etiam quibus [illegible] adhuc dominari [illegible] & ipse Rheno per superiores regni fines [illegible] protectus filium [illegible] ad bellum. Evocatis vero [illegible] cum eo [illegible] decertationem adversus filium, responderunt [illegible], ad hoc compelli eos nec debere nec posse, quandoquidem omnes in commune eundem [illegible] sacramento fidelitatis obligasset. Sed Henricus [illegible] quod [illegible] [illegible] quos putabat amicos [illegible], clanculum & [illegible] Lotharingiam refugit, [illegible] sequente [illegible] cum [illegible] & armis. Factumque est illi adeo [illegible], ut in castrum [illegible] Rhenum superiorem concluderet, & [illegible] regalia ut ipsum quoque regnum abdicare compelleret. Facta sunt haec anno Incarnati Verbi [illegible]. Sic pa- B ter a filio [illegible] & [illegible] de custodia cum [illegible] Coloniam [illegible] procedere non [illegible], indeque [illegible] Aquisgrani palatium [illegible]. OBERTUS [illegible] haec evenisse illi, magis autem [illegible] quasi gratia fidelitatis occurrit illi [illegible] ut erat [illegible] quod se permittere cum [illegible]. Nam praeter eam [illegible] imperium gravabat eum permanere provinciarum principum eidem conve- [illegible] quos & ipse [illegible] ut [illegible] destitutus agens & dona & [illegible] C [illegible] & [illegible] Oberto [illegible] principibus [illegible], & Leodii novum Pascha celebrandum destinaret, [illegible] Aquis [illegible] ad [illegible], & hoc festo [illegible] hebdomada. Dux HENRICUS a filio [illegible] Leodii [illegible] Oberti in tempore [illegible], consilio [illegible] ejusdem [illegible] pontem [illegible] occurrit [illegible] & submersis, maximam cladem regno [illegible] D [illegible] & patris [illegible] [illegible].

129. Eodem anno Arnulphus comes Chisnensis in hoc loco Kalendis Aprilis monachus factus XVI Kalendas Maii obiit. Ipse ante annos quadraginta cellam Prumiensem, ut praedictum est, B. Huberto in perpetuum habendam contulerat, tuncque moriturus pretium a [illegible] dedit eidem in [illegible]. Et quia filium [illegible] Otto [illegible] cum Henrico Coloniae [illegible], [illegible] que donum hereditario jure facere poterat [illegible], per obsequentes [illegible] mandavit [illegible] per fidem debitam [illegible] pro anima sua [illegible] de *[illegible]* & monasterio Huberti. Pridie autem Kalendas Maii apud castrum *[illegible]* sub [illegible], ubi [illegible] sepultus est *[illegible]* [illegible] electo qui ante [illegible] annos [illegible] Hierosolymam cum duce Godefrido [illegible], ut praedictum, [illegible] acceperat. Ip-

ſuum quoque allodium totum cum partibus A etiam quæ erant ſui juris in *Mons* & *Meis* & cella omnique familia ad eam pertinente ubicumque eſſet per manus fidejuſſorum ſcilicet Bovonis W. & Boſonis poſt deceſſum ſuum B. Huberto perpetuo habendum, facta inde legitima carta deſtinaverat. Poſt cujus exequias Lambertus filius ejus eamdem eleemoſynam a ſucceſſoribus ſibi redditam legaliter eccleſiæ tradidit, præſentibus ibidem fratre ſuo H. archidiacono, patruoque ſuo H. eccleſiæ B. Lamberti decano, multorumque B optimatum ſuorum legitimo donationis teſtimonio.

130. De Mons quidam miles Udo caſatus erat, qui mediante Maio cum ſciret fratrem quemdam illo adveniſſe pro cenſu accipiendo, aſſumto nepote ſuo Thietbaldo furibundus ſupervenit adhuc in mane quieſcenti, & extracto gladio ſuo ſatis facinus de monacho perpetraſſet, niſi Thietbaldus objecto cubito conatus ſævientis ſuſtinuiſſet. Sic fugato fratre cenſum rapuit, ſed non hoc diu illi impune ceſſit. Nam reverſus inde cum apud Rupem comiti Henrico in prandio mi- C niſtraret, quaſi amens pedem exurendum immiſit cacabo carnium bullienti adhuc, & ex occaſione ejuſdem combuſtionis toto corpore tabefactus & reatum publice confeſſus eſt.

VITA SANCTI FREDERICI Leodienſis epiſcopi.

Ex MS. Alnenſis monaſterii.

PROLOGUS.

OMnibus ſanctæ catholicæ eccleſiæ filiis, fidelibus qui ſunt Leodii, unitatem ſpiri- D tus in vinculo pacis. Benedictus pater miſericordiarum Deus, qui multis perſecutionum fervoribus decoloratam Leodienſem eccleſiam ſub umbra alarum ſuarum protexit ſemper ac protegit a facie impiorum qui eam afflixerunt, filioſque ſuos in ipſa tot hoſtium oppreſſione cribratos ſicut triticum, ne deficiant tolerantia donat. Quæ facta ſunt in ea [a] his diebus (a) de paſtore noſtro ſancto Frederico, qui fuit vir clariſſimus ſanctitate ac E genere coram Deo & omni populo, operæ pretium duximus ſtylo memoriæque mandare, ut non deſit poſteritati ſervandi ovile Domini cautela, ne ſit qui non intrat per oſtium, aliunde aſcendens fur & mactet & perdat. Vidimus enim quantas dederint ruinas, urbe oppreſſa, multiſque mortalium cæſis, ad extinguendam canonicæ electionis lucernam, dominum Fredericum dux Lotharienſis Godefridus (b) & advocatus Haſba- [b] niæ Wilelmus, ceterique proceres Lotariæ ſed & ſtatim Dei longe aliter ac rati erant ceſſit: coronæ enim ſiquidem martyrio peſtum, cujus memoriam auferre de terra nequicquam maturavere, ipſique non diu ſupervixere. Enimvero aggravata ſuper eos manu Domini, poſt deceſſum Sancti, Wilelmus improviſa morte, dux longe maximo cruciatus languore interiit. At ne quis abuſive martyrem me dixiſſe arbitretur, quod ignis incendium, quodve ferri ſupplicium gravius eſt, quam quod veneno maleficus, intolerabilia B vitæ protelavit ſupplicia? Verum rem ipſam exordiamur.

FINIT PROLOGUS.

VITA EJUSDEM.

ANno ſeculi Leodienſium Otberto univerſæ carnis viam ingreſſo, collecta fidelium ſynodo, de ſubſtituendo paſtore conſultum eſt, ſapientium ſententiæ propalatæ ratio multa ſed diverſa variaque: pars ſiquidem amicum, pars proximum, aut alium deligere, nefas, dedecus, præterea damnum & calumnia in quibus ratus eſt univerſe, potuerunt hiſdem C ſimul & ubi parere, quia profecto haud facile recte conſulitur ubi hæc officiunt. Orta eſt proinde magna diſſenſionis procella, inundantium fluctibus naufragante eccleſiæ cymba. Diſcordare ab invicem clerus & populus, nobilitas & vulgus, quorumdam arbitrium approbari, quorumdam improbari, effuſaque contentio ſuper principes errare fecit eos in invio & non in via. Henricus ſons hujus ſeditionis, cauſa dilationis dominum Fredericum præpoſitum, totius pacis & concordiæ amicum, frivola appellatione invitat ante metropolitanum epiſcopum. In- D terea Alexander unus archidiaconorum & theſaurarius ac vice-epiſcopus, eccleſiarumque ſancti Martini ſanctique Bartholomæi præpoſitus, vir conſilio & ſapientia clarus, ambitione obſcurus, primates ſenatus ſeorſum ducit, alios muneribus, alios ſpe pecuniæ, nonnullos honoris, ſi proſperaretur, deſiderio alliciens, ſicque cor ſuum eis aperuit. Præbuerunt aſſenſum quicumque fuerant factioſi, novarum rerum cupidi, ſeditioſi, E adulatores falſidici, omnes ſub peccato venundati: horum factione ratus quod deliquiſſet tutum fore, manum ſuam levavit ad ſortia, nihil intentatum relicturus, elevabaturque quodammodo dicens: Ego regnabo.

Ea tempeſtate rem publicam gubernabat Henrici IV. impia proles Henricus, qui Abſalon exemplo, patre propulſo, regnum ſibi uſurpaverat: qua re quanta noſtris diebus nefaria exarſerint, retexere quam propalare præſtat. Hunc Alexander ſimilem

(a) [illegible]

(b) Dictus Barbatus [illegible] 1097. [illegible] anno 1106. Lotharingiæ inferioris dux, & marchio Antverpienſis ab Henrico [illegible] imperatore creatus. Moritur anno 1140.

(a) ſibi quærens, cum ſocius ei, adiit multaque A pecunia, & ut fertur, ſeptem [illegible] libris librarum argenti ſacerdotium comparavit ac [illegible] [illegible] potius quam amore a dominis [illegible], quibus præſidebat, ſuſcipitur e[illegible]. Nam dominus FRIDERICUS reliquos eccleſiarum ne profanæ ſuſceptionis [illegible] auderent, interdixerat, multa oratione conſolans pervagantes ut jactarent cogitatum ſuum in Domino, qui non dabit in æternum fluctuationem juſto. Cives quoque nomine Franconem, qui poſtmodum monachus B obiit [illegible] quamvis hunc honeſte intereſſent electioni ſeparaverunt. Adveniatque ille [illegible] [illegible] propter altare S. Gertrudis, ſpeculatorem ſuper arcam [illegible] ad rem diſſimulandam. Porro Alexander pene ſequentibus decem congregationibus ac duce Lovanienſium cum maximo tumultu & pompa factionis ejuſdem comitatu ubi oratorium eccleſiæ ingreſſus eſt, [illegible] ex more poſſeſſionem arripuit, ſed capto ſunt nequaquam attemtaverit, quod pro ſiniſtro omine omnes acceperunt. Cum ecce ſubintrans anachoreta quidam, a tergo & ante dumtaxat caprarum pellibus protectus, et ne longis barba prolixa, pilosus undique & hiſpidus, aſtantem conveniens Franconem [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] de ſtupore quidnam eſſet ignarus, neque enim patrem ſe vidiſſe profeſſus eſt. Poſtmodum dixit ei: Scio quidem quia ſum ignotus tibi tamen [illegible] tu. Itaque audi verbum Domini, miſſus ſum ab eo hæreſi nuntiare tibi, ut per te res cæteris innoteſcant. Ille qui pro epiſcopo ſe habens nunc ingreditur, noverit quia non proſperabitur, neque ſtabilietur, projectus eſt enim a facie Domini ne dominetur in populo Dei. Elegit ſibi Dominus alium ſecundum cor ſuum, virum totum ex ſapientia & virtutibus ſolidum, ipſe paſcet gregem Domini in ſanctitate & juſtitia, ſtans ſuper ſpeculam cum [illegible] per diem & ſuper cuſtodiam ſuam cunctis noctibus. Requies ejus multa erit, tribulationes multorum, [illegible] inſtitutione quoque verum perſiſtit [illegible], dies ejus breviabuntur. Verum poſt obitum, in ea per eum Dominus operabitur, ad declarandum ejus ſanctitatis cujuſque dignitatem [illegible]. Succedet ei pro [illegible] quidam haud aliam ob cauſam, niſi nobilitatis [illegible]. Ab [illegible] proſperabitur [illegible] [illegible], ſed ſenium deficiet, in ſinem [illegible]. Tertius mundialem legem perductus ordinabitur epiſcopus tamen non moritur. Hic blande dictis [illegible] [illegible] ſubſequentem [illegible]. Nec cunctatus ille ad propoſitum rediit, quod viderat quodve audierat referens, [illegible] eſt continuo ad revocandum, diſquiritur ubique locorum, ſed nequaquam

A enim vero, utpote qui a Deo miſſus, non comparens inveniendi ſpatium quærentium ſe fruſtratus eſt. Verum de verbis prophetiæ ejus nihil cecidit in terram. Nam quod ALEXANDER qui tendebatur in epiſcopum, non permanſerit, ſed Deus dominum FRIDERICUM in præſulem confirmaverit, & ei coronam juſtitiæ multis tribulationibus [illegible], defunctumque virtutibus & ſignis clarificaverit, præſens relatio commendat. At quod habitus [illegible] pro ſaſta ANSELMUS, qui domino Friderico ſucceſſit, ſed [illegible] ei [illegible] B [illegible] ſenium & corporis [illegible] atque Alexander [illegible] ſuccedens, quamvis primo formidatus ſit [illegible] terrore [illegible], ſed poſt [illegible] in [illegible] debilitatus ſit. Ad extremum quoque e mediis emergentibus accuſationibus degradatus, & epiſcopum [illegible] omnes ipſi vidimus, & teſtes veræ prophetiæ ſumus. Nec in tranſcurſu duximus ad comprobandum quia Dei judicium ſemper ſtabat in eccleſiis ſuis diſpenſatores myſteriorum bonos & malos ſecundum merita ſubſtituens. Nunc ad materiam redeamus.

C Archiepiſcopus Agrippinæ Coloniæ zelo juſtitiæ armatus excommunicationis jaculum in Alexandrum jecit, legatis Leodium miſſis, ne Simoniace provectum ſuſciperent, auctoritate beati Petri [illegible] interdicens. Mandat præterea primos eccleſiarum Dominica in palmis in metropoli coram adeſſe, ipſa videlicet die qua dominus Fridericus [illegible] erat. Quod [illegible] [illegible] eſt, eadem die [illegible] appellatione [illegible]. Henrico [illegible] [illegible] data Alexander ſecundum canonum decreta [illegible] accuſat, D [illegible] adveniente anathematizatur. Leodienſes in propria ſede electionem habituri licentiam petunt & [illegible] gratias [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Mox Coloniam regreſſus. Redeunt [illegible] [illegible] [illegible] ſuper hoc [illegible] [illegible] impeditur. Agrippinam revertuntur, eo loco miſſa de Spiritu ſancto per [illegible] & Spiritu conſilii aſſiſtente, dominum FRIDERICUM, virum ſecundum cor Dei delegere, pari voto [illegible] [illegible] deſiderio, acclamantes ipſum ordinandum præſulem, [illegible] [illegible] [illegible] ſuum paſtore (b) [b] Res ipſa [illegible] videtur, quoniam tempus [illegible], * ſuper ad ſancti [illegible] genealo- *[illegible] E giam reperiret, & qua ſtirpe quove majoribus ortus prodierit, per cauſſam paucis diſſerere.

Miſſionem de electione.

INCIPIT DE NATIVITATE S. Friderici epiſcopi.

FUit enim inſigni ex proſapia Pipini & Caroli magni haud obſcuro loco Namurcenſi

(a) [illegible]

(b) [illegible]

oriundus, patre Alberto, matre Ida: qui A Albertus quidem Namucenſis caſtelli comes appellatus, prolagiorum quidem exſtitit veterum militaribus armis famoſum & inſigne, trium filiorum germine floruit: quorum Godefridus primogenitus eadem jure ſucceſſit, poſtque maximum vitæ hujus iterum,
[a] ſchemate ſuſcepto regulari in Floreffia, (a) in ſenectute bona migravit. Alter ſecundis rebus [illegible] Rupis comes [illegible]. Tertius [illegible] cultor Fredericus, [illegible] Dei ab ineunte ætate ſtudiis liberalibus Legiæ traditur erudiendus. Interea proficientibus in eo religioſæ vitæ meritis per acceſſum B ætatis, matris eccleſiæ canonicus efficitur, deinde archidiaconus ordinatur, eidemque ordini gratiam moribus condignam exhibens, præpoſitus ſublimatur.

Deliberaverat vero jam dudum peregrinari pro Chriſto. Quam deliberationem perficiendi cum nactus facultatem, procraſtinare ulterius non diſtulit. Igitur eccleſiæ tutelatorem diſpenſatoremque loco ſuo Andream ſibi familiarem ſtatuit. Præterea bonæ memoriæ abbatem cœnobii S. Laurentii adiens Berengarium, omnem præteritam actionum ſuarum vitam in confeſſione revelavit, cujus que & omnium fratrum ſe commendans C orationibus, Jeroſolymam contendit: ubi quo affectu & deſiderio ſancta frequentaverit loca & adoraverit, vix dicere ſufficit. Jam vero ad ſuperiora redeamus.

Itaque, uti prælibatum eſt, Coloniæ electus ex ſententia totius cleri ac populi, ſuſcepit regimen Domini, tametſi vitæ periculum mortiſque diſcrimen ſe ſubire pene non ignoraret. Collecta ſubinde Remis ſynodo ſummæ ſedis apoſtolicæ pontifex adfuit, qui & electum Domini chriſmate ſacro perunxit.
[b] Ita conſecratus Leodium nudis (b) plantis repatriavit. Proceſſitque obviam civium pars D major, exinde autem ſuſcipitur a clero, & facta eſt lætitia magna in populo.

[c] Fautores (c) interea Alexandri contrahentes in ſe maxima incrementa, nullam, quam ei inferre queunt, prætermittunt moleſtiam. Ipſe nihilominus Alexander, pace turbata, caſtellum occupat Hoiente, ducis comitiſque Lamberti ſibi promiſſum opperiens adventum. At domnus Fredericus & frater ejus principes militiæ exercitus Domini, videntes quia multiplicata ſunt mala, dederunt ſe murum pro domo Domini, pro- E

cum huc advenientes, diſpoſitiſque neceſſariis Hoium petunt. Incolæ vero ultro portas aperientes, oppidum [illegible]. Se itaque omnia dedentes, at illi ingreſſi tormentis ac machinis, caſtellum expugnare aggreſſi ſunt. Cum interea dux magno cum exercitu nunciaretur adventare, cui ut obſtrueretur tranſitus concurrentes quidam, pontem in locum & [illegible] dejecerunt. Ita dux fruſtratus eſt adventus. At parte ex alia Lambertus comes per anguſtam ſemitam, quæ inter fluvium Moſam & aſperrimam rupem arctiſſime patebat, amotis equis, propter loci difficultatem, adventabat, proſequente militantium atque inferioris ordinis longa caterva: cui frater epiſcopi occurrens, ubi audit, ab eo petiit: Ergone, ait, contra me in arma venis, cui hoc nunquam juſta de cauſa feciſti? At ille frendens ira: Omne, inquit, hominium tibi hodierna die exfeſtuco. Tunc comes: & ego, ait, te ut perdam hac haſta per medium [illegible] infigam. Dixit, ictoque telo [illegible], cum eſſet galeatus, trajecit. Hoc die oppido Lambertus [illegible], captuſque eſt ligandus in compedibus & manicis ferreis. (d) Fatendum neceſſe eſt virtute fuiſſe Dei hominem armatum a [illegible] [d]
viro vinci potuiſſe: qua nutu [illegible] divino quodam terrore perculſi, terga in fugam erant. Interea dux cum gravi ira [illegible] rediens, omnia municipia epiſcopi [illegible] comitatus Namurcenſis cepit: omneſque fortes ubique locorum ſuo copulans agmini, Leodium in manu gravi [illegible], reverſumque eſt & per Godefridum una cum fratre ſuo, crebros & memorabiles eis æquipollenter expugnavit [illegible], gratia Dei per omnia victoria triumphans.

Mirabile tunc erat videre pontificem compreſſum ab hoſtibus ferro, terre, ac rapinis palam ſævientibus, ab occultis [illegible], quos ſenſerat amicos, inimicos vero ſibi effecerat amicos, quique tamen illi adhærebant, partibus tamen favebant Alexandri: & quanto familiariores, tanto magis erant formidoloſiores. Quæ enim efficacior peſtis ad nocendum, quam familiaris inimicus? Ab his ergo cum plerumque paſtorali [illegible] latronum frequentantibus loca inſidiaretur, utque deſiſteret, ab amicis rogaretur: Num, ait, ô chariſſimi, voluntati Dei contraire valemus? Teſtis eſt mihi ſcrutans corda & renes Deus, quia occidi quam

(a) Religioſi monaſterii ordinis Præmonſtratenſis, quod [illegible] S. Norberto [illegible].

(b) [illegible]

(c) De his chronographus [illegible]

(d) Chronographus [illegible]

ab amore ejus aberrari nolo. *Sive enim morimur*, ut Apoſtolus ait, *ſive vivimus, Chriſti ſumus*. Hac namque fide conſtantia ejus nitebatur, nec iniquorum furor refrigeravit adeo charitatem, ut mortiferum veneni poculum pararetur. Quid ultra moror? completa eſt iniquitas eorum, miſcentibus ſiquidem nefandis quem ſuſceperant cum corrupto veneno poculo potus etiam [illegible]. Ipſe autem, ut erat adeo honeſtæ ſimplicitatis, incontinentiam quamdam eſſe bibit. Infirmatus eſt, languore ſuperveniente decidit in lectum, confortari ſuum operarii nequitiæ, aggravere calorem mortis, bibit ſecundo ſacerdos. Dolor invaluit, virus ſingula membra pervertit, unum oculorum ejus cecidit, alterum extinxit. Cernerent omnibus venis inflatam cutem, & utri inſtar mala vitalia. O quam triſte erat videre tanta veneni calamitate ſacerdotem ſanctum, pium virum, nobilem, honeſtum, carne candida, pulchrum facie, ſtatura procerum, cum vix ei [illegible] valebat [illegible]. Huc accedebat, quod infeliciſſimum mortuum genus eſt, perditæ memoriæ [illegible]. Quis non doleret? quid non paveret? quid non admiraretur? quis non obſtupeſceret? O terque quaterque beatum virum tanta tribulatione purgari ſicut aurum fornace, aurum patientiæ? Cum non impar ſancto Job, ſicut Domino placuit, ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum, murmurabat.

Corpus interea ſubjecta longa trahere, mors & vita ſecum eſſe, cogebantur egredi animam debuiſſe, ſed nequibat, quia nondum venerat hora ejus, ut tranſiret ex hoc mundo. Ipſe vero intra ſe ingemiſcens incolatum ſuum prolongari, quippe cui mors quam vita gratiſſima erat. Sitiebat nocte ac die, ita deſiderans ad Deum vivum, quemadmodum cervus ad fontes aquarum. Indignati interea fautores hujus ſceleris, quod non ſtatim, ut rati erant, exemplo defecerat, & pereunt nomen ejus, verbum iniquum confirmaverunt adverſus eum. O nefanda crudelitas! renovaverunt poculum peſtiferum, obtulerunt pontifici in extremis agenti. Quo hauſto, cum vero [illegible] in medium caput [illegible], penetrabat oſſium medullis, pectus defecit, [illegible] ſuperponi præcepit. Nec immemor dominicæ vocis, *Dimittite & dimittetur vobis*, pro eorum qui [illegible] eſſe videbantur, amariſſime flevit peccatis, & nullam conſolari pro [illegible] quod non ſunt. Quos tamen petiit, [illegible] quod facere debuerant fecit, pedes eorum amplexatus eſt, veniam, quo magis compungerentur ad pœnitentiam, petiit, illis quod deliquiſſent benigne indulgens. Ac tum præterea domno abbati (a) cœnobio ſancti Jacobi in miſſa, poſtulat illum domum quos cuſto-

A [illegible] ligaret ſolveret; & ſi quis eum [illegible] conſuetudine interdixiſſet, ſi ſecundo confeſſionem [illegible] ab eo vellet [illegible] abſolveret. Poſt hæc hora laudabilis vitæ [illegible] ad orientem [illegible] ad Deum lumen verſus erecta, quando [illegible] oculorum lumine videbat, compoſitis honeſte membris, ut [illegible] ſpiritum [illegible]. O Chriſte paſtor bone [illegible], utrumque diſcipulorum manum corpus [illegible] exanime, feria vi. qua ſanguine Filii Dei redemptus eſt mundus, requievit in ſabbato cum eo qui in ipſo requievit, ab omni opere quod patrarat, animam cælo reddidit vi. cal. Junii, quæ aſſumpta eſt cum candidatis in conſortio cæleſtis Agni. Irruit mox ſuper collum ejus ſine ordine numeroſaque turba clericorum, pars caput, pars pedes, dextram alterque lævam oſculari, lacrymis rigare, [illegible] propter [illegible] barbamque [illegible] vellere, clamor [illegible] eſſe.

Poſtaria interea ex more ſigno, [illegible] epiſcopalibus veſtibus [illegible] deferunt. Parabatur ad lavandum corpus ſanctiſſimum. Mira res, [illegible] venenum ab ore oculiſque & auribus ejus, ut [illegible] aquæ corpus defluere [illegible] contempta carne, oſſa inſtar carbonum parere. Quod ipſi videntes admirati ſunt, conturbati ſunt, commoti ſunt, tremor apprehendit eos. Domnus A[illegible] tunc temporis præpoſitus, [illegible] Ultrajectenſis epiſcopus, [illegible] exclamavit, [illegible]. Interea peracto defuncti officio, in medio templo locatur. Clerici & monachi congregantur vigilias [illegible] pernoctantes, [illegible] pervigilantes, [illegible] perſolvunt, ante [illegible] cancellis orationem in faciem crucis Chriſti, per quam ei mundus crucifixus erat & ipſe mundo tumulatur. Plura de vita Sancti hujus explanare ſuperſedemus, propter [illegible] quorum nonnulli, qui illum oderant, adhuc vivunt (b). Ceterum de miraculis, quibus [illegible] hujus clarent [illegible] ad laudem & gloriam ipſius, qui operatur omnia in omnibus, cui quod eſt eſſe perfectum eſt in ſecula ſeculorum. Amen.

Igitur anno 1121 ab Incarnatione Domini, indictione decima quinta, tranſiturus ad ſuperos vir Domini Fridericus terris [illegible] multa miraculorum ſigna, quibus ad laudem [illegible] convertit. [illegible] In primis viſiones de gloria ejus [illegible] monachus [illegible], ut fere quod dici ſolet, multas [illegible], oppoſuerunt ab [illegible], [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

relinquimus. Ceterum per XII annorum curriculum ad mauſoleum ejus multiplices infirmorum greges diebus ac noctibus excubabant. Nam ibi alii viſum amiſſum, alii auditum, alii greſſum recipiebant, alii loquebantur. Jam præterea omnes ſanabantur, nonnulli etiam parvulos ſuos pro benedictione deferebant. A

Interea ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli natalitius ſupervenerat dies, fideliſque Leodienſis populus, ne tanti viri ſepulchrum luminis honore diutius careret, conſultum convenit. Majores natu fraternitatem initiandam ſanxerunt, omnibus aſſentientibus ad hoc ipſum. Maturat interea quiſque pro poſſe donationem. Sed diſpoſitione Domini, qui ſanctum virum mirifice parabat glorificare, in ſubſequenti Dominica dilatum eſt. Neque vero bonorum vota dilatione minuuntur, immo prædicta die animæquiores adſunt. B

Virtutem plerumque ſequitur invidia. Nonnulli ſiquidem clericorum nobiles, quibus, ut ait beatus Gregorius, nobilitas carnis pariebat ignobilitatem mentis, advenere, nihil religionis hoc ineſſe facto aſſerentes, debere potius ex præſenti donatione pavimentum ſuper tumulum reparari, præſertim cum non eſſet de amicis epiſcopi, cui id ſuppeteret, hocque plurimum placere Deo & beato martyri Lamberto. Hac itaque religionis ſpecie populum arcere nitebantur, ne terram, ex qua miracula fieri videbantur, raperent. Verum talium reprobravit conſilia principum Dominus, votaque ſuſcepit humilium. Infra nonam puellam adultam nimiaque renum colliſione natibus ſeſe trahentem, ad tumulum ſancti erigens ſanam.

Cetera quæ referuntur miracula, quia majori ex parte Ægidius de Aurea-valle retulit, huc exſcribenda eſſe non cenſui.

HISTORIA
INSIGNIS MONASTERII
SANCTI LAURENTII LEODIENSIS.

Ex MSS. codicibus ejuſdem monaſterii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

HISTORIAM inclyti S. Laurentii monaſterii ad muros Leodienſes multi & graves ac magni nominis auctores conſcripſere. Horum agmen ducit inſignis ille Robertus ſeu Rupertus ejuſdem loci monachus, deinde Tuitienſis prope Coloniam abbas, vir illa ætate cum religione tum eruditione & ſcriptis præſtantiſſimus, qui res geſtas epiſcoporum Leodienſium & abbatum S. Laurentii, quinque digeſſit libris. Ruperto acceſſit Reinerus ejuſdem cœnobii aſceta, qui ſub finem ſæculi XII. *florebat Leodii, & Ruperti opus ad ſua uſque tempora continuavit. Tertius ſubſequutus eſt Lambertus, ſeu quivis alius auctor anonymus ejuſdem familiæ, qui utriuſque opus abbreviaſſe videtur, & ab anno* MCCVI. *in quo deſierat Reinerus, ad annum* MCCLXXX. *& ultra perduxit. His accenſendi ſunt Adrianus de Veteri-buſco & Johannes Stabulaus qui res etiam ſui ævi ſcriptis conſignarunt, ſimplici quidem ſtilo, ſed veraci, atque adeo majoris ponderis. Denique Henricus de Palude & alii nonnulli abbatum ſuorum acta poſteritati commendaverunt.*

Et Ruperti quidem opus, quod præ manibus adhuc habebat Adrianus de Veteri-buſco ferè totum dolemus excidiſſe. Nam ex quinque libris quibus omnino conſtabat, vix modo ſuperſunt quartus & quintus, in quibus ſummatim exhibentur res geſtæ Everacli, ſeu ut recentiores dicunt Heraclii epiſcopi Leodienſis & ſucceſſorum ejus uſque ad Otbertum, ſimulque hiſtoria primorum S. Laurentii abbatum. Tres vero priores libros temere abraſit neſcio quis monimentorum hujuſmodi parum æquus æſtimator, & quamdam pro iis epitomen repoſuit eximii operis S. Bernardi in cantica, quæ vulgo tribuitur Reinero, in quo ſane carta videtur plus æquo parcior, ut mitius loquamur. Id vero flagitii clamat adhuc violatus codex ſæculo XII. *exaratus, clamant & deletorum caracterum quædam altius impreſſa veſtigia. quamquam edita ſuperius Alexandri ſeu Anſelmi canonici Leodienſis hiſtoria, delinire utcumque poteſt litteratorum deſiderium.*

Hic itaque habes Ruperti opus abbreviatum, cum pura ejuſdem auctoris

narrationem fundationis monaſterii ſui, quam imprimis commendat ſcriptoris inſignis pietas & eruditio. Habes & ejuſdem operis continuationem a Reinero, Lamberto, Adriano de Vetere-buſco, Henrico de Paande & aliis S. Laurentii monachis, omnium fere rerum quas afferunt teſtibus oculatis. Quibus per modum appendicis ſubjecimus ſelecta quaedam inſtrumenta & diplomata, quae partim a cariſſimo noſtro ſodali domno Caeſario Lombard *bibliothecae S. Laurentii praefecto, partim a clariſſimo domno de* Louvrex *nobis ſunt tranſmiſſa.*

DE EURACLO EPISCOPO.

Anno Ch. [illegible] 1 BALDRICO primo hujus nominis epiſcopo mortuo, Euraclus (a) loco illius, qui Bonnae decanus & praepoſitus, ad epiſcopalem cathedram eſt aſſumptus. De quo, quia in hac Leodio civitate tantam ſibi memoriam acquiſivit, ea quae alibi ſcripta reperi, ſilentio praeterire nolui. Omnibus ſcholarum ſtudiis ita perfecte eruditus erat, ut ſuis temporibus par ei nullatenus inveniri poſſet. Unde Ottoni imperatori, ac Brunoni archiepiſcopo Colonienſi ita charus [illegible] fuit, ut nulla rerum negotia [illegible] [illegible] niſi eo [illegible], non eum [illegible] [illegible]. Tantam Leodienſem eccleſiam [illegible] [illegible], multis hactenus ſtudiis illuſtratam, ad ſtudium [illegible] ſcholas conſtituit, peritos quoque verſuum clericos collegit, eiſque magiſtros inſtituens ſua ope liberaliter pavit. Ipſe quoque frequenter illis intererat, ac perplexioribus divinam facundiſſime paginam enucleabat. Si quando autem pro re communi longius erat, non [illegible] quibuſcumque in itinere de ſcriptura tradebat.

Circa 960. 2 Quodam ergo tempore ſervitium ab imperatore pro regni negotio Calabriam venit: ubi dum eſſet, mediante die meridie eclypſis ſolis ſubito facta eſt, cunctiſque ſtupentibus, ac nimio terrore loco cadentibus, timor & tremor erat omnibus. Verum epiſcopus per cuncta ſolers [illegible] imperitorum, utpote de naturali [illegible] ſibi ſubjectis id accidiſſe non ignarus, [illegible] ſuos, ut ſurgerent imperavit, [illegible] hoc eſſet [illegible], cum ſubito caeli facies, ut erat antea, clariſſima redit. Praedixit tamen aliquid infortunii prope diem eventurum regi cum ſuis, quod & factum eſt. Quodam enim comite imperatoris atque familiari, cum veniſſent Romam, unus oculis omnium a daemonio arreptus eſt, ita ut ſemetipſum dentibus undique dilaceraret. Sed confuſo periculo hujus, imperator ad papam eum Joannem adduxit, ut catena S. Petri collo ejus circumdaretur, ſanitatemque mereretur: verum dum a fallacibus clericis ſemel & bis alia catena furenti adhiberetur, nihil remedii pro-venit, ubi nihil erat virtutis. Tandem papa praecipiente, ubi vera S. Petri catena allata & collo furentis circumdata eſt, diabolus ſpumans & nimium clamans abſceſſit. Quam catenam Theodericus Metenſis epiſcopus arripiens, cum diceret ſe eam, niſi manu abſciſſa, non dimiſſurum, tandem per conſilium epiſcopi noſtri ſedato jurgio a papa Joanne obtinuit, ut annulum hujus catenae exſectum mereretur. Quo Theoderico [illegible] Adalberone Metenſium epiſcopo defuncto, epiſcopus ſubrogatus, [illegible] [illegible] Metenſium epiſcoporum [illegible] [illegible] Domini [illegible] S. Clementi [illegible] [illegible] epiſcopo, & [illegible] alius [illegible] argento [illegible] pro [illegible] quibuſdam, eſſe annotatum: cum videret etiam litteras hos [illegible] a primo eſſe praenotatum [illegible], ſe in epiſcoporum tamen bona fore facturum, ut ipſa ſui nominis litera [illegible] deberet auro ornatas. Cum bona [illegible] offerendo in [illegible] ſancti martyris & levitae Vincentii, fundato in [illegible] urbe [illegible].

3 [illegible] quoque [illegible] infortunium accidit [illegible] quod epiſcopus [illegible] [illegible] ſolis praedixerat ſuis. Nam dum ipſe [illegible] partem exercitus ad Graecos miſiſſet, ut uxorem filio ſuo Ottoni acciperent, Graeci ſuper eos irruunt, caſtra diripiunt, plures occidunt, plures capiunt, & Conſtantinopolim mittunt. Ad hoc tamen dedecus vindicandum, accepto a praedicto praeſule Euraclo conſilio, imperator Otto [illegible] ex ſuis in Calabriam mittit, qui Graecos aggreſſi plures occidunt, plures naribus truncatis dehoneſtant, per Apuliam & Calabriam a Graecis tributum exigunt. Conſtantinopolitani vero audientes a ſuis male pugnatum eſſe in Calabria, contra imperatorem ſuum Nicephorum inſurgunt. Illo eorum tamen a ſuis hoc imperio expulſo, quos ſecum erat, volebat eos [illegible]. Quorum mater regina, quia nullo alio modo poterat eos liberare, ſuaſit primogenito ſuo Joanni Nicephorum patrem occidere, & imperare. Johannes itaque occulte cum ſuis [illegible] palatium, & occiſo Nicephoro, imperavit. Hoc [illegible] [illegible], ut patet omnibus, quoniam [illegible] iſta

[a] Hic [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

induſtriæ ſuæ, quem ſic imperator in conſilium ſuum ubique magni habebat. [illegible] eſt tuis diebus in quibus [illegible] ſancta eccleſia hæc [illegible] nec tamen [illegible] diu [illegible] ipſo providente quæ quam [illegible] [illegible] eſt.

4. Conſecto [illegible] Italia epiſcoporum concilio, Johannes papa de [illegible] infamatur. Qui [illegible] evocatus, dum ſe cauſaturum venire [illegible], poſt multa tandem, eo a concilio [illegible] Leo adhuc laicus, electione omnium & conſenſu imperatoris papa conſtituitur. Sic Leo [illegible] apoſtolicæ ſedi, tenet ordinationes & alia quæ erant apoſtolica. Nec longum Romani, alterata fide apud imperatorem, papam recipiunt Johannem. Ille [illegible] Leonem deponit & ejus geſta caſſavit. [illegible] eſt publice omnium judicio ſynodum a Leone habitam non nominandam ſynodum, ſed proſtibulum, [illegible]. Quicumque igitur eo ordinante erant damnati, juſſi ſunt [illegible] proſcriptionem [illegible] in carta hæc continente verba: *Pater meus nihil ſibi habuit, nihil mihi dedit.* Et ſic depoſiti remanſerunt in illis gradibus, in quibus habuerant, nondum a Leone ordinati. Si qui autem digni judicarentur, ut non accepta prius conſecratione ordinarentur, [illegible] eodem decreto, quod & damnatus a Conſtantino Neophyto Romano a Johanne papa pecunia [illegible], imperatorem cum paucis Romæ [illegible] aggreſſi, ita ab exercitu imperatoris ſunt attriti, ut niſi ab imperatore & papa Leone multum imperatoris a cæde revocarentur, uſque ad internecionem Romani delerentur. Romanis per Leonem papam imperatori reconciliatis, poſt abceſſum imperatoris, Leo papa inſidias ſibi parari ſentiens, ad imperatorem fugit. Johannes ex papa ſe cum uxore cujuſdam obiectans, a diabolo in tempore [illegible], & ſine viatico dominico moritur. Romani contra juramentum quod imperatori fecerant, ſe nunquam electuros papam ſine ejus & filii ejus Ottonis conſenſu, Benedictum papam ſibi ſtatuunt. Imperator, Roma obſeſſa, Romanos cæde & fame adeo afflixit, ut Leonem papam ſe recepturos promitterent. Benedictus retruſus non ſolum papatu, ſed etiam ſacerdotio a Leone exordinatur. Nunc ergo ad ſuperiora redeamus.

[illegible] 5. Porro de humilitate & patientia præſulis Eraclii ſuperſedemus plurima narrare, cum nulli unquam malum pro malo, vel maledictum reddiderit pro maledicto. Nam cum multi ſanctitati ejus inviderent atque detraherent, quia nihil caret invidia niſi mi-

A terra, ipſe tamen per * acceptam [illegible] nunquam talis fuit. Nam cum eſſet Leodienſis multa cum [illegible] quadam die aſſiſteret, promittentium ejus [illegible], omnemque [illegible] [illegible], quamvis multorum adhuc [illegible] graviter [illegible] potuiſſet malum illud donare, quam ſuam injuriam vindicare. * [illegible]

6. [a] Quia ergo hoc in loco eccleſia noſtra, eccleſia beati Laurentii martyris, ſub cujus [illegible] ego [illegible], qui hoc [illegible] degis, cœpta eſt ædificari, [illegible] quibus auctoribus conſtructa ſit & dedicata [illegible] eccleſia S. B Laurentii, quæ bona de manu Domini, vel quæ mala ſuſceperit in tentationibus, quibus per totum premitur ſemper Eccleſia Dei. [illegible] omnes qui hoc in loco Deo militant, vel militaturi ſunt, quatenus ad cavendas hoſtis inſidias [illegible] quia draco ille magnus & rufus, quem in Apocalypſi Johannes, quia mulierem quæ peperit, & filium ejus maſculum devorare non potuit, abiit bellum facere cum reliquis de ſemine ejus, ipſe [illegible] caput [illegible] multo potentius [illegible], adeo ſemper & maxime bellum facere [illegible], quæ C illi ſpecialiter hoc in loco [illegible]. Nam a primo fundamentis hunc locum [illegible] multiſque impedimentis, extructumque magna ſemper ira impugnavit. Sed gratia Dei & beati Laurentii martyris meritis, quantumcumque flumen de ore ſuo emiſerit, terra abſorbebit, & mulier, id eſt eccleſia, quam [illegible], a flumine oris ejus non trahetur.

VICTORINUS. Vellem apertius & [illegible] exponeres quidnam ſit quod dicitur, quia *Adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen quod miſit draco D de ore ſuo.*

JOHANNES. Tunc utique quando illud formoſiſſimum in Nicæa concilium ſervus chriſtianus princeps Conſtantinus excitavit, & publicis [illegible] & [illegible] epiſcopos & qui cum eis erant ad ſynodum venire præcepit. Tunc, inquam, adjuvit terra mulierem, quia pene de tota terra, de toto orbe terrarum convenientes viri illuſtres ex omnibus gentibus, viri religioſi, viri E famoſi [illegible], omni eloquentiæ arte exercitati ad defendendam catholicæ veritatis Eccleſiam, in qua [illegible] ſerpentis, id eſt [illegible] ſerpentem, *per tempus & tempora, & dimidium temporis*, id eſt, tribus annis & dimidio, quanto tempore antichriſtus perſecutione ſua mundum vexabit, atque [illegible] per hunc [illegible] in-

[a] [illegible]

telligitur tempus quo persecutionem patitur Ecclesia, pro eo quod in Christo pie vivit.

VICTORINUS. Jam nunc ad id quod intermiseras redeundum est, quia plane quæstioni [illegible] satisfactum est.

JOHANNES. Postquam igitur memorandus episcopus EVERACLUS S. Pauli sanctique Martini in hac civitate constituit & copiose ditavit monasteria, jam emeritus senior, partem [illegible] pro [illegible] æternam reservavit, ut & beato Laurentio devotionem suam afferret, omnino per ipsum Deo, cui Laurentius sacrificium [illegible] in odorem suavitatis oblatus est. Itaque in honore ipsius cultor Trinitatis, extra hos in loco fundamenta jecit monasterii. Fuit is autem locus ipse infamis, scilicet latronum suspendio & malignorum hominum cæde [illegible] sed tamen sapienti viro tanto ad hoc opus fuit aptior, quanto Calvariæ loco, in quo Dominus noster sanctus sanctorum crucifixus est, videbatur similior. Refert etiam non vana vetustas hunc locum illum fuisse, ubi interfectores S. Lamberti, cum peracto scelere redirent, digna divinitus ultione [illegible] mortem [illegible] ibidem [illegible] tamen animas quam corpora diabolo [illegible], debitas [illegible] Sed quia nil non sapiens [illegible] & opportunitate oblata, [illegible] cum Dominus Jesus, ut jam dictum est, in opprobrio Calvariæ [illegible] templum, & templi Deus penderet, [illegible] omnes quondam [illegible] templa Dei. Itaque quia secundum [illegible] licet [illegible] quidquid [illegible] placuerit, hoc quoque in abundantia peccati, ut superabundaret gratia, ecclesia Dei fundata est, & ligna [illegible] ope [illegible] a fundamentis surrexere paratæ, memorabilis episcopus [illegible] qui [illegible] nobilem longe ante [illegible], quibusdam prædiis [illegible] possessionum, ecclesiam in [illegible] dotem dedit, nondum manu altare, quod erat beati Laurentii, sed interim [illegible] hoc munus dedicavit in honorem beati Sixti papæ & martyris [a]. Nec multo post gaudium [illegible] depositione [illegible], proh dolor! operum per mortem venerandi episcopi, domino vineæ vocante operarium suum ad recipiendum æternæ vitæ denarium.

4 Relicta est ergo imperfecta ecclesia, dotata quidem [illegible], sed ut dictum est imperfecta [illegible] Dum ergo vir Domini EVERACLUS jam adesse [illegible] corporis [illegible] cognosceret, monumentum sibi fieri præcepit in ecclesia beati Pauli apostoli [b], sed eo die quo defungi debuerat, beatum Paulum ei per visum [illegible] ut esse [illegible] ut quamquam in sua ecclesia [illegible] & [illegible], mereret [illegible] [c]. Jubetur ergo sepulcrum claudi & [illegible] aperiri [illegible] regni. [illegible] fuisse & quod ei ostensum erat [illegible] Contemporalium illi, in ecclesia beati Martini sepeliri se jussit. Quod & factum est ad laudem & gloriam CHRISTI JESU. Amen.

DE NOTHGERO EPISCOPO.

1 ILLO itaque defuncto, vir sanctæ memoriæ NOTHGERUS in episcopatu successit. Hic in capite hujus civitatis, sicut hactenus cernitur, diadema [illegible] fabricavit, ecclesiam scilicet S. Lamberti a fundamento renovavit cum domo episcopali, urbem muro cinxit, & in insula domum S. Johannis Evangelistæ & dilecti Domini [illegible] & sanctæ Crucis devotione construxit. O beatam rempublicam [illegible] quantum [illegible] pecunia [illegible], studium habere [illegible] At [illegible] dictum sapientis [illegible] nunc interim dum vivunt ornant mentem, quia [illegible] post modum vero, quasi de transitu hospitis, sic de eorum vita & morte [illegible].

2 Curabat autem venerabilis sacerdos NOTHGERUS, non solum de præteritis, ut [illegible] tantum in diebus suis, verum etiam de futuris [illegible] cura erat, ne sub se adolesceret, quod postmodum [illegible] esse [illegible] CAPRI MONTE [d] nobile castrum, [illegible] eo quod ante Carolum magnum [illegible] regem, quam ille [illegible] esset, quod non tantum præsens [illegible] quantum futuris nocivum prævidebat, ingenti calliditate & industria captum, subvertit. Sanctorum reliquias, quæ in tribus erant ecclesiis, [illegible] fundatis, intulit monasteriis a se [illegible] constructis. Unde quantum nostræ civitati commodum [illegible] præsentes sentiunt & [illegible], cum [illegible] castello [illegible] contiguo, [illegible] ac prædones [illegible], ac cæde & rapina omnia turbarent. Quod qua industria peregerit, quam turbata respublica fuerit memorabo.

3 OTTO imperator Apuliam & Calabriam Italiæ provincias ad jus Græcorum pertinentes, transferre conatur ad Romanum imperium, maxime propter affinitatem, quam per uxorem suam Theophaniam cum imperatore Græcorum habebat. [illegible] vero asserens, quod illæ provinciæ eorum jus adderet, [illegible]

Marginal notes: Everaclus [illegible] monasterium S. Laurentii [illegible] — Altare [illegible] dicatur in honorem S. Sixti [illegible] — Moritur non [illegible] completo opere. — Notgerus S. Lamberti & [illegible] — Castrum Capri montis [illegible]

[a] [illegible]
[b] [illegible]
[c] [illegible] Lamb. [illegible] Apostolo [illegible]
[illegible]
[d] Castrum [illegible] Capri [illegible]

A conducto ſibi Saracenorum auxilio, imperatoris in Calabria bello comprehenduntur, ubi omnes Romanorum copiæ uſque ad internecionem pene omnes deletæ ſunt. Imperator autem navi [illegible] ignorantibus [illegible] capitur, & a quodam [illegible], qui regis [illegible] Sclavorum erat, agnitus nec proditus, per [illegible], ſe delatus ad imperatricem, & Theodericum Metenſium epiſcopum, qui in [illegible] Theophanu rei eventum præſtolabantur, diſcurrit per Sclavum ad epiſcopum [illegible]. Nautis quippe ad pecuniam pro eo redimendo [illegible] inhiantibus, imperator aſcenſo equo [illegible]. Omnibus pro [illegible] reipublicæ animo confirmatis, ſola imperatrix feminea & Græca levitate, inſultabat eis, quod ab exercitu ſuæ nationis victi eſſent Romani, ac per hoc corpus primatibus [illegible] habere. Otto imperator tædio & angore animi deficiens, Romæ moritur, & de imperatore ſubſtituendo inter primates diſcordatur, [illegible] filio ipſius Ottonis imperium [illegible] certantibus, aliis odio imperatricis a ſuis eum imperium transferre volentibus ad Henricum ducem filium Henrici, qui fuit frater primi Ottonis. Hic Henricus ipſum Ottonem puerum [illegible] tenet, ſed principes puerum de manu Henrici [illegible] in regno ſublimant, & imperator [illegible].

4. Interea Rheims tumultu totam Franciam concutiente, Arnulfus nepos Caroli ducis, quem ipſe Carolus epiſcopum Remis ſubſtituerat, communi judicio [illegible] damnatur, & Aſcelinus perhibetur, qui urbem prodidit, & portas Carolo aperuit, indubitanter excommunicatur. Gerbertus ſubſtituitur epiſcopus, ſed quibuſdam cautam [illegible], non potuiſſe degradari Arnulfum abſque ſcientia & auctoritate papæ Romani, Gerbertus depoſitus ad Ottonem imperatorem ſe contulit, quem imperator recepit primo cum Ravennæ archiepiſcopum, poſtea conſtituit papam Romanum. Unde & illud eſt manifeſtum.

Scandit ab R. Gerbertus ad R. poſt papa vigens R.

5. Otto imperator Romæ Creſcentem patricium bello aggreditur, ſed victus Creſcens, & ex turri retractus capitur, [illegible], & paulatim membris truncatus, ad [illegible] ante urbem ſuſpenditur. Otto imperator degens Romæ, dum cum Romanis ſe remiſſius agit, tractans qualiter [illegible] regni & eccleſiæ ad antiquum ſtatum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, ſubito contra eum conſpirant, & aliquot militum ejus perimunt, cum e palatio [illegible] per induſtriam Henrici ducis Bavariæ, & Hugonis marchionis Italiæ, [illegible], Roma deceſſit cum Silveſtro papa. Et quia uxor Creſcentii imperatorem, ſpe regnandi, ad amorem ſuum pellexerat, donum pro ejus diſceſſu, venenum ei mittit, quo ille conſumptus, inter remeandum in Italia moritur. Multis Tranſalpini corpus imperatoris defuncti cum inſignibus imperii ad [illegible] referentes, crebris Italorum incurſibus laceſſiti, armis ſibi viam parant. Sed cum jam res in tuto eſſe putaretur, Henricus [illegible] Heriberto Colonienſium archiepiſcopo, a quo [illegible] omnes pendebant, inſignia regni ab eo violenter excuſſit, quaſi jure hereditario ſibi competentia. Erat quippe ſuus Henricus

B dux, qui fuit germanus de Henrico fratre primi Ottonis imperatoris. Henricus dux, conciliatis ſibi animis quorumdam principum regni, ungitur in regem a Willigiſo Moguntino archiepiſcopo, & regnavit annis [illegible] duobus. Henricus imperator potentiores regni viros bella ſibi conſtare volentes, celeriter devicit, & reges gentilium in [illegible], qui Winuli dicuntur, tributarios ſibi facit.

6. Tali ac tanta reipublicæ, quæ ſic perturbata erat, neceſſitate, [illegible] Domini Notkerus

C annum eſſe cœpit, ne quid mali de prædicto caſtro poſſet [illegible] aliud caperet [illegible]. Erat autem adeo forte & inacceſſibile, ut [illegible] ſpem nullam haberet omnis [illegible] humanæ * auxilium nihil ſubveniret. Vocatis ergo archidiaconibus, & quibuſdam in quibus maxime confidebat, conſilium ſuum aperit, rogat ut armati ſub cappis ſe ſequerentur, utque parati eſſent ad quicquid [illegible] obſtaretur. Erat autem ante Dominicum Paſcha quinta feria, quando pœnitentes [illegible], ſacrumque

D benedicitur chriſma. Mandat ergo epiſcopus his qui in prædicto caſtello erant, ut ſibi aperiant, eo quod ſacrum Dei officium ibi eadem die celebrare vellet. Illi nihil ſuſpicati tardius, [illegible] clauſtra aperiunt, pontificemque cum ſuis benigne ſuſcipiunt. Qui ingreſſi cappas, quibus obtecti erant, projiciunt, omneſque, quos ibi invenerant, eliminant & extrudunt. Ita epiſcopus quod diu multumque deſideraverat, caſtello potitus, [illegible] munitionem deſtruxit, nec ab illo die hoſtibus ibi refugium eſſe vel munimen potuit.

* l. humani.

E (a) Aliud etiam quod ego, referam exemplum, unde civitati ſuæ, immo omnibus nobis valde conſuluit. Erat ſiquidem in medio civitatis altus & eminens (b), habens turrim fortem, quem natura tunc temporis munierat, ut ex alterutra parte videretur inacceſſibilis. Eum vir quidam nobilis & potens viribus, ſed ingenio malo pravoque, ſecum [illegible] tranſferens concupivit, qua credebat ſe dominum fore civitatis [illegible] potens eſſet, & ſuper eum munitionem præparaſſet. Quod multa [illegible] calliditate cum a rege obtinuiſſet, epiſcopum aggreditur,

(a) [illegible]

(b) [illegible]

prædictum locum sibi ab imperatore concessum, ut & ipse non contradiceret deprecatur, dicens se munimen civitati & ecclesiarum fore, si aliquam ibi apsisset munitionem. Innocens episcopus, utpote vir aliquantum ingenii & prudentiæ, quem ille machinabatur dolum, sed quia dici obviaret nesciens custos bonus de nocte sollicitus erat. Timebat utrimque periculum: si hoc concederet, totius civitatis ruinam cogitabat; si contradiceret, quod illi ab imperatore concessum erat, tanti viri odium quia bonus extraneus noverat erat, metuebat. Tractato igitur prudenti consilio, tamquam occupatum dissimulat, & dicens temporum, quo posset illi concedere ei statuit. Recessit barbarus quasi [illegible]. Episcopus autem vocato archidiacono atque præposito majoris ecclesiæ domino Roberto, rem ut audierat exponit, monetque hortatur ut quantocius, præter hanc [illegible] ecclesiæ, se præburerum successor [illegible]. Parat ubi liberaret accitus, quod & ipse [illegible] mente conceperat aliquid Deo offerre, unde in memoria æterna cum justis ullum mereretur esse. Fundamenta jacit, ecclesiam construit, altare componit in honore sanctæ & vivificantis Crucis, (a). Cum interea die ab episcopo sibi concessa barbarus redit, se frustratum agnoscit, nulla conversa in pontificem sanctum, tamquam bellua frendens concurrit. Præsul vero quasi nesciens unde sic increparetur, sermone [illegible], quare tot ab illo convitiis afficeretur patientissime rogat. Ille similes furore [illegible]. Vere inquit, de pessimo genere Alemannorum, qui semper infidi & instabiles mentis fuerunt, te esse manifestum est, degenerare non potes. Quare locum non solum a te, verum etiam a rege mihi concessum, me absente ædificari fecisti, super [illegible] meum [illegible] vindicabo. Ad hæc episcopus, a quo id factum se tamquam ignotum requirens, præpositum accersiri jubet. Quem, ut sævientis barbari insaniam mitigaret, graviter increpans quare id præsumsisset, contra ulla id concepisset, earum illo durius requirebat. Ille contra nihil motus, humiliter respondit, non præsumtione sed devotione hoc egisse, ignorare se quod illi promiserat: opus esse cœptum et venerationi S. Crucis esse in potestate illius, si destruere oporteret. Cui episcopus: Si inquit, aliud quid ibidem construxisses, destruendum pro certo scires. & hoc nostro fidem servandam; nisi enim mihi successum quam fidem dedi. Sed quia redemptorem nostrum in hac Cruce, quam pretioso sanguine suo sanctificavit, offendere non est consilii, perfice quod cœpisti. Ita res gesta est, sive præcepto seu ecclesia, ut erat cœpta, confirmata & perfecta, multaque possessione donata (b). Aliud quoque ecclesia a Richardo præposito (c) ejus consilio & auxilio est ædificata, ad titulum S. Dionysii martyris dedicata (d), in qua is primum canonicos posuit, deinde [illegible] superaddidit.

8. Temporibus ejus hiemes magno vernalis, unde & satio primitiva impedita, & tamen ingens secuta est. Ferunt etiam præ dies ejus anonymum pluisse de cœlo in Halbania. Alii etiam pisciculos parvos de cœlo pluisse ferebant. Postea vero de cœlo nimia decidit, unde etiam communem, qui antea annum frumenti denegaret omnino. Episcopus vero Burchardus, indicto communi jejunio periculum imminens repulit. Terræ motus quoque factus est permaximus, cometesque apparuit splendidissimus. Nono decimo Cal. Januarii circa horam nonam sereno cœlo, quasi facula ardens cum longo tractu instar fulguris illapsa est terræ tanto splendore, ut non modo qui in agris erant, sed etiam in tectis stupore homines terrerentur, quo casu fissura terram evanescente, interim visa est figura quasi serpentis, capite quidem crescente cum cæruleis pedibus. Quo periculo orationem vix Dei [illegible] avulsa [illegible].

9. Illo tempore quidam vir genere ab Jerosolymis rediens in Siciliam, eumdem humanitate aliquando receptam, didicit ab eo inter cetera, quod in illa vicinia essent loca ærumnarum flammarum incendia, quæ loca vocantur ab incolis Ollæ Vulcani, in quibus animæ reproborum luant diversa pro meritorum qualitate supplicia, ad easque cumquerenda deputata esse dæmonibus, quorum se crebro voces, iras & terrores, sæpe etiam ululatus audisse dicebat plangentium, quod animæ damnatorum eriperentur de manibus eorum per eleemosynas & preces fidelium, & hoc tempore magis per orationes Cluniacensium, orantium indesinenter pro defunctorum requie. Hoc per illum abbas Odilo comperto, constituit per omnia monasteria sibi subjecta, ut sicut primo die Novembris solemnitas Omnium sanctorum agitur, ita sequenti die memoria omnium in Christo quiescentium celebretur: quæ ritus ad multas ecclesias transiens, fidelium defunctorum memoriam solemnizare fecit. Quam consuetudinem etiam episcopus Christi Nortmannam ad suam diœcesim transtulit, eamque solemniter fieri ordinavit.

10. Castrum præterea Valentianas, situm in Marchia Franciæ ac Lotharingiæ, quod Balduinus comes Flandrensium invaserat, imperator Henricus obsedit, concurrentibus ad auxilium ejus Roberto rege Francorum & Richardo comite Normannorum. Sed quia idem rex de obsidione redeunt

(a) [illegible] Roberto [illegible].

(b) [illegible], [illegible] in [illegible] de episcopo [illegible]

[illegible]

(c) [illegible] a [illegible] de [illegible].

(d) [illegible].

inſidias, vocato in auxilium ſuum prædicto A epiſcopo Notkero, contra Balduinum proficiſcitur, ejuſque auxilio & conſilio munitus, caſtrum Gandavum invadit, & depopulata terra aliquot Flandrenſium primores capit. Unde Balduinus perterritus imperatori ſatisfecit, Valentianas reddidit, datiſque obſidibus cum ſacramento fidelitatis, manus ei dedit.

Notgerus hunc S. Laurentii neglectum & imperfectum ſtudio cooperit.

11 Cum ergo Notgerus tanta faceret, hunc locum quaſi alienum fundamentum negligentius aſpexit: nuditatem tamen ejus omnium oculis patentem, complevit tantum & æquatis parietibus, tecto cooperuit. Post B

[a] hæc Leonem quemdam (a) ex nobiliſſimis Græcorum epiſcopum venientem ad ſe, profugum cum ſuis excepit, qui bello Calabrico, quod Otto ſecundus imperator contra Græcos geſſit, expulſus fuerat a Græcis, aſſerentibus quod Romanis Calabriam prodidiſſet. Et quia neceſſitatem cauſa ejus venerat in voluntatem ſanctæ peregrinationis, ut perveniret ad illam quam expectaverunt patres noſtri veram terram repromiſſionis, hic illum ſancto in loco ſanctoque propoſito manere, & de eccleſia vivere cum ſuis inſtituit, & ſancte vivendo hic uſque in finem perſeveravit, tandemque migrans ad C Dominum, in hoc eodem incolatus ſui loco

[b] ante altare S. Gereonis corpore quieſcit. (b) Vir ergo venerabilis Notgerus xxxvi. annis Leodienſi eccleſiæ præfuit, ac demum in bona ſenectute defunctus, migravit, & in eccleſia S. Johannis dilecti Jeſu, cui ſe totum corpore & animo impenderat, ſepultus requieſcit.

DE BALDRICO EPISCOPO.

1 QUo defuncto, ſucceſſit epiſcopus domnus Baldricus vir nobiliſſimus, omniumque morum honeſtate præclarus, cujus ut D cuncta breviter bona comprehendam, nulla in ſuo epiſcopio fuit baſilica, quam non aliquo auxerit commodo, ſive eccleſiarum ſive poſſeſſionum largitione multimoda. Pandnardum ſuæ proprietatis allodium B. Lamberto tradidit & eccleſiam novam, unde pauperes ibi quotidiano aluntur ſtipendio.

Florinenſe cœnobium Gerardus & Godefridus fratres Leodienſi dedere. Tum temporis etiam Gerardus eccleſiæ Cameracenſis epiſcopus cum germano fratre Godefrido Florinenſe cœnobium conſtruxit, prædiis ac poſſeſſionibus liberaliter dotavit, E & S. Mariæ ſanctoque Lamberto illud commendavit. Cui cœnobio duas Baldricus epiſco-

[c] pus eccleſias addidit, (c) ne quid illic Deo famulantibus deeſſe videretur. Ipſe cum archiepiſcopo Coloinenſi Heriberto prædi- A ctam eccleſiam S. Mariæ ſanctique Lamberti a prædeceſſore ſuo Notgero nuper conſtructam, debita conſecratione dedicavit. Eccleſiam quoque S. Bartholomæi apoſtoli, a quodam viro venerabili viro Godeſcalco majoris eccleſiæ præpoſito conſtructam, in ſuburbio cum prædicto archiepiſcopo conſecravit, & alia multa utilia fecit.

2 Caſtellum in villa Hugardis munivit, ſed Lambertus comes Lovanienſis eum aggreſſus, multos ex eis qui cum epiſcopo erant occidit. Quod mox (d) æterno ſupplicio lu- [d]it, percuſſus eſt enim a Domino, eo quod miſiſſet manum ſuam in Chriſtum Domini. B Nam cum Godefridus dux comitatum Montenſem depopularetur, Rachinerus cum prædicto Lamberto patruo ſuo eum inſecuti, apud Florinas pugnam conſerunt, ubi plus quam quadringenti viri occiſi ſunt, & ipſe Lambertus occubuit. Res autem mira contigit. Cum Lambertus ſpem victoriæ jam haberet, habebat quippe filacterium a collo uſque ad pectus pendens Sanctorum reliquiis refertum, quorum patrocinio ſe in periculo tutum fore credebat. Inſtante ei termino vitæ, filacterium illud a collo ejus cuſtodem, ſuper tumulum campi exuitur, & mox comes antea invictus perimitur. Quidam vero C miles eum filacterium accipiens, in caligis abſcondit, ſed coxa ejus & crure intumeſcentibus rem prodidit, & filacterium domino ſuo Henrico fratri ducis dedit.

3 Gens Hungarorum hactenus idolatriæ dedita, hoc tempore ad fidem Chriſti converſa eſt per orationes hujus epiſcopi, aliorumque ſanctorum virorum qui tunc temporis meritis clarebant, & per Giſlam ſororem imperatoris. Hæc enim nupta Hungarorum regi, ad hoc ſua jugi inſtantia regem adduxit, ut ſe & totam Hungarorum gentem baptizari cuperet. Qui in baptiſmate D Stephanus eſt vocatus, cujus merita per Hungariam multa miraculorum gratia commendavit.

4 Pollebat, ut prædiximus, hoc tempo- Hezelo frater Godefridi ducis ſe ſuaque tradit S. Laurentio. ris nobiliſſimus comes Hezelo, qui alio nomine Henricus (e) dicebatur, frater Gode- [e] ſridi ducis, vir conſilio & ſapientia clarus, & quod magis prædicare & pie meminiſſe debemus, beato Laurentio ſingulariter & unice devotus. Quod qua occaſione acciderit, qua neceſſitate ſe ſuaque B. Laurentio E tradiderit, non immerito huic addiderim operi. Erant illi duo parvuli miræ pulchritudinis & venuſtatis, quos tenerrime diligebat, ut heredes patrimonii magnæque poſſeſſionis. Factum eſt ergo ſacratiſſima nocte Dominicæ Nativitatis, ut comes una cum

(a) Leonem ab [illegible] epiſcopum [illegible] de [illegible] Romanos [illegible] ſub Ottone [illegible] Bellum vero [illegible] anno 980 [illegible] Græcos.

(b) De quo [illegible]

(c) [illegible]

(d) Qui hic de [illegible] Lovanienſi [illegible]

(e) Henricus [illegible] Comes [illegible] ad [illegible] S. W[illegible] de quo [illegible] pag. 186. & Annal. tom. 4. p. 186. [illegible]

tamen ſua valde religioſa eccleſiam matutinam adiret, officiumque divinum more ſolito perauderet, ſacramque Dominici Corporis & Sanguinis Communionem perciperet. Parvuli mane ſurgentes, a miniſtro domus ſuæ patrem conceſſiſſe accipiunt, utrumque culinam, nullumque reperientes, caſu enim coquus exierat, carnem quæ ſuper ignem verubus circumpoſita aſſabatur, domumque reverſuro in eſcam parabatur, tollunt, veſcunturque. Interim puerili more alternantes, ſibique mutuo colludentes, verubus acutis ſe invicem confodiunt pertranſeunt, & heu, proh dolor! mortui decidunt. Princeps coquorum rediens, parvuloſque inventos mortuos offendens, exhorruit, exclamavit, ſemianimiſque cadens, vix demum animum recepit. Quid ageret miſer neſciebat: rem tamen occultare volens, ne parentes mortuorum tali nuntio talique infortunio ſubito deſperarent, parvulos ablatos occultat, & quod actum erat omnino diſſimulavit. Peractis officiis, comes cum uxore de eccleſia redeunt, ad eſcam diſcumbunt. Comeſuris, ut ſolebat, parvulos præſentari jubet. Reſponſum eſt ab illo qui eos abſconderat, eum alias eos pueros ſpatiatum longius exiſſe. Credidit ille, comedit, ſed ante eſcandum quodam naturali & præſago dolore cordis tactus intrinſecus, jubet quantocius parvulos accerſiri, non ſe comeſturum donec adventaverint. Ille qui rem diſſimulare & celare volebat, neſciens quidnam ageret, omnem cauſam aperit & oſtendit. Qui ſtatim mentis [illegible], ſuper parvulos flevit, hæreditatemque poſſeſſionum beatum Laurentium heredem conſcripſit. Illius devotio hæc operata eſt, aliorum commune aliorum opus eſt, illius omnino gratia habenda eſt. Ipſe enim velut alter deſideratiſſimus templi Domini Nehemias, apud plures civitatis hujus epiſcopos, unum poſt alium pro hoc loco interveniens, non ante deſtitit, quam deſolatum ſuum ſuimet oculis videret.

5. Primum enim dominum Baldericum frequenti & familiari colloquio repetens, nunc commemoratione loci, nunc amplificatione meritorum beati Laurentii, perſuadebat, ut ad hanc ſolitudinem manum ſuæ liberalitatis extenderet. Tandem obtinuit, & epiſcopus locum ſuo adventu viſitavit, ad altare acceſſit, votum vovit, prædia cum eccleſia obtulit, & ad ordinandam in integrum eccleſiam animum intendit. Ecce autem (a) Johannes quidam genere Longobardus, ordine epiſcopus, & arte pictor egregius, a Deo ut credimus miſſus, qui needum venerat tempus inſerendi loci hujus, hoſpitium

vero Jacobum fratrem ſuum jam plus ſolito honorare diſpoſuerat, jam ei eccleſiam, in qua a fidelibus ſuis familiariter & devote miniſtraretur ut ſtatim ordinaretur, epiſcopum familiari devotione adiit, & ab hac ſententia ſic eum animum revocavit. Dixit enim non ſatis illum agere prudenter, quia memoriam ſibi non propriam ſtrueret, non ſuum quippe, ſed alienum eſſe fundamentum, cui ſuperædificare ipſe diſponeret. Et quia prædeceſſor ejus Notgerus in S. Johannis dilecti Domini memoriam præfuerat, nunc ipſe Jacobi fratris Domini eccleſiam adjungeret, ut eorum patrociniis ſicut meritis, ſic & vicinitate commendati forent. Ad hæc dubitanti eo quod parvulam hanc jam allocatam fuiſſet, quomodo quæ ſemel jam dederat, hæc iterum auferret; ſubdidit ille nihil eſſe quod impediret, ſic enim nec in Deum nec in homines delinqueret. In hominem quidem, quia locum ipſe tutorem hominem non haberet, qui pro ipſo reclamaret: in Deum autem, quia [illegible] voviſſet, illi ubicunque vota ſua redderet. Quid multa? Tandem epiſcopus approbato conſilio, ſe & ſua huic abdicavit, & in inſula [illegible] ſancti Jacobi fratris Domini, qui & minor Jacobus appellatur, fundavit (b) abbatem (c) & monachos, ſanctæque religionis normam, ſicut hactenus cernitur, in eo diſpoſuit, ubi & poſtmodum in corpore quieſcit, (d) tactus patriarchæ benedictionibus, quas ille bonis acervatim Joſeph promeruit, in quo ſolo Jacob ſenex [illegible] habuiſſe filios, ſuam generationem, id eſt ſuæ vel paternæ ſimilitudinis pulchritudinem effudit. S. Jacobi monaſterium fundatur.

SPECIOSUS. In quo?

JOHANNES. In eo quod ſicut pater ſuus ex ſterili Sara, & ipſe ex ſterili Rebecca, naturam inopem, divina tribuente gratia, progenitus, & de divina benedictione donatus, ſic & ille ex ſterili Rachel dono Dei ſuſceptus eſt, ſumens ejuſdem benedictionis heres.

SPECIOSUS. Quid eſt quod de eodem Joſeph dicitur: quia cum eſſet ſedecim annorum, paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer? Quomodo enim puer erat, qui ſedecim annos habebat?

JOHANNES. Non ita ſupervacuus ſermo Domini, ut non docere velit quod hac ætate quiſque adhuc puer ſit, ſed ut etiam ſtatim vel mentis meritum perfectionem: idcirco ſic utrumque vigilanter dictum eſt, ſedecim annorum, & adhuc puer. Hoc diligenti inſpectione dignum eſt: quia grandiores fratres accuſavit, adhuc puer: quod utique non feciſſet, ſi non puritatis amorem ſchem-

(a) De Johanne iſto plura Ægidius de Aurea-valle in geſtis Balderici ab auctore diverſa.
(b) Hic abbatem Ægidius de Aurea-valle [illegible]

(c) Olbertum Gemblacenſem [illegible]
(d) In crypta [illegible]

qui

quæ ſeniles jam haberet, quod in puero vel A adoleſcente maxime laudabile eſt.

SPECIOSUS. Quo illos crimine accuſavit?

JOHANNES. Plane quia hoc Scriptura non dixit, variæ opinioni locus datus eſt: quia multa ſunt vitia, quorum conſummatum opus peſſimum eſt. Aiunt tamen viri illuſtres crimen Sodomitici fuiſſe ſceleris, in tantum ut cum pecoribus coirent paſtores immundi.

SPECIOSUS. Quid eſt quod adhuc de illo dicatur, quia erat cum filiis Balæ & Zelphæ uxorum patris ſui? Quare cum illis eſſe quam cum aliis malebat?

JOHANNES. In hoc quoque æmulationem inſinuat fratrum ſuorum, qui erant ex Lia, cum quibus eſſe non audebat, quia cum de libera eſſent, grandiores habebant animos, filiumque dilectæ Rachelis non libenter aſpiciebant.

SPECIOSUS. Item movet me quæſtio quæ dicitur: *Iſrael autem diligebat eum, eo quod in ſenectute ſua genuiſſet eum.* Numquid enim ſecundum corpus ſenex erat quando genuit eum, juvenis autem quando cæteri nati ſunt? Siquidem præter Benjamin infra XIV annos omnes genuerat.

JOHANNES. Ita eſt: ſed teſtis ſenectutem illam hic aſſignat, de qua Sapientia dicit: *Senectus enim venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* In illa namque veraciter ſenectute Iſrael genuit Joſeph, quia propter illam juſtitiæ ſuæ ſenectutem talem habere meruit heredem. Nec enim vir juſtus lætatur in multitudine filiorum, ſi mali ſunt: ſed in eo ſe tantum agnoſcit patrem, ſi filium relinquat poſt ſe, qui juſtitiæ conſequatur hereditatem.

SPECIOSUS. Item quæſtione animus meus pulſatur, quomodo Putiphar, qui eunuchus fuiſſe aſſeritur, poſtea uxorem & liberos habuiſſe legatur.

JOHANNES. Tradunt Hebræi emtum ab illo Joſeph ob nimiam pulchritudinem in turpe miniſterium: & a Domino viribus ejus arefactis, poſtea electum eſſe juxta morem Jerofantarum, in pontificatum Heliopoleos, & hujus filiam *Aſeneth*, quam poſtea Joſeph acceperit uxorem.

SPECIOSUS. Cur pater ejus ſomnium illius ſic interpretari voluit: *Num ego & mater tua & fratres adorabimus te ſuper terram?* cum ejus matrem Rachel jam obiiſſe ſciret.

JOHANNES. Matrem appellat eam quæ ſuperſtes erat uxorem ſuam, conſuetudine non natura. Etenim matertera cum dicatur, eo quod ſit mater altera, recte matrem ejus Liam appellare poterat: verumtamen nec de patre palam legitur quod adoraverit.

INCIPIT DE S. WOLBODONE Epiſcopo.

1. DEfuncto, ut diximus, epiſcopo Baldrico, vir pietate inſignis WOLBODO, S. Martini Ultrajectenſis præpoſitus, in epiſcopatum ſuccedit, moribus implevit. Cui quantum debeatur a nobis, non me video idoneis poſſe conſequi verbis. In renumerandis ejus beneficiis tenuis eſt verborum viciſſitudo. Ipſe enim pater & tutor noſter eſt, B ipſe hujus eccleſiæ ſancti Laurentii pretioſus lapis eſt, ipſe hujus domus columna & murus eſt: nec dubium de hac domo poſſe dici: *Fundamenta ejus in montibus ſanctis*, quæ ſuper hujus ſancti pretioſum venerandum corpus fundari meruerit. Sed hæc ſequentia docent intelligi. Nunc ordinem proſequamur.

2. Eum imperator Henricus miro diligens affectu, cum adhuc eſſet præpoſitus, ſecum aſſumſit, ſibique arctius aſtringens, in ſuo eum palatio retinuit. Sed, ut diximus, Leodienſi eccleſia paſtore ſuo viduata, convenerunt canonici ad imperatorem. C Adhuc enim non electione, ſed dono regis epiſcopus fiebat: mortem ſui pontificis nunciantes, aliumque petentes. Tunc vero imperator prædictum Wolbodonem, licet diu multumque renitentem atque amariſſime flentem, ſeque indignum vociferantem, eis tradidit: quem ut veluti patrem honorarent, benigne ammonuit, ab illo ſatagerent diligi, cujus gratiam haberet apud ſe pro magno ære cenſeri. Illi de tanto præſule hilares multumque lætificati, non enim ejus ignorabant ſanctitatem, ingenti cum lætitia redire Leo- D dium. Civitas omnis applaudit venientibus, epiſcopo pro ſua ſanctitate, clericis pro bona legatione.

S. Wolbodo creatur epiſc.

3. Erat autem idem vir Domini WOLBODO tantæ proceritatis & corpulentiæ, ut in medio tandem populi devote ſe circumdantis, quidnam eſſet cunctis appareret, & ſuper omnes ſcapulo tenus emineret. Verum cum multa ei pro conſuetudine eſſet abſtinentia, nihilominus tamen roſeus in eo vultus renitebat, immo, ut ſcriptum eſt, lux vultus ejus non cadens in terram amplius radiabat, amplius videri honeſtus erat, ſanctis æquandus E pueris, quibus regius ille cibus faſtidium generabat: nam cum ei quotidie lautiores cibi, ut tantum decebat pontificem, apponerentur, pauperes ille admitti cenſebat, quibus appoſitas præbens delicias officioſiſſime miniſtrabat, pane & aqua ipſe contentus. Erat enim valde compatiens, & ſuper afflictos adeo pia geſtabat viſcera, ut plerumque cum nihil aliud haberet, tapetia vel aliam eccleſiæ ſuppellectilem pauperibus largiretur, donec a camerario ſuo redimerentur. Vigiliarum quoque & algoris ita patiens erat, ut ſæpenumero dormientibus cæteris, diſcalceatus

Vir magnæ proceritatis.

in [illegible] prediximus [illegible]. Et [illegible] de A ſancto Jacobo [illegible] legimus, quod [illegible] [illegible] in modum came- lorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] effecti. * [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] pedes [illegible] frigore & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] Domini [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Referam [illegible] adhuc [illegible] [illegible] exemplum, magnam con- ſtantiæ [illegible] [illegible].

4. Memoratus imperator Henricus qui- buſdam [illegible] [illegible] [illegible] male credulus, de illo aliquantulum erat ſuſpectus & ab eo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Quem epiſco- pus placare [illegible] [illegible] volens, quem- admodum Jacob fratrem ſuum Eſau, ali- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] venit ad curtem [illegible] [illegible] [illegible] imperatori [illegible]- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſed ea nocte ſupervenientibus omnia diſtribuit pauperibus, [illegible] [illegible] [illegible] unde ſu- perni regis [illegible] gratiam, quam huma- num [illegible] [illegible] [illegible]. *Melius eſt enim*, ait Pſalmiſta, *ſperare in Domino, quam ſperare in principibus*. [illegible] [illegible] ad imperatorem jam ſecurus [illegible] [illegible] [illegible], qui [illegible] cum muneribus ingredi [illegible]. [illegible] eſſet quod [illegible] [illegible] [illegible]: ſupervenit- [illegible] [illegible] [illegible] & imperatoris noſtri Dei [illegible] [illegible] per [illegible] omnia [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] proponere [illegible], nec ſpero quod [illegible] [illegible] proponendum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum mundi, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Impera- tor [illegible] [illegible] [illegible] gratiam [illegible] reconciliat, [illegible] [illegible] vere ſanctum, ſe vero peccatorem & reum [illegible] debere ho- norari, quia Deum [illegible] [illegible] imperialis ma- jeſtas [illegible] in [illegible]. [illegible] in regno ſuo [illegible] [illegible] [illegible], qui regno Dei [illegible] & [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] imperium [illegible] eſſe, cum [illegible] [illegible] regni Dei [illegible] [illegible], cum [illegible] [illegible] [illegible]. Et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] regnum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] ne [illegible]- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quam [illegible] ſpero benevolentiam [illegible], [illegible] quod plene [illegible] [illegible] [illegible] quæ bona [illegible] eſt [illegible] bona [illegible] [illegible] gratiam ſen- tiunt [illegible] [illegible]. [illegible] Dominus regnum ma- [illegible] [illegible] & Dei omnipotentis gratiam [illegible] [illegible].

5. [illegible] comes * [illegible] contra Freſonem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] eſt, ſed [illegible] ab illis [illegible] [illegible] [illegible]. Cum A autem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ag- greſſus, totam pene Freſiam aqua terraque, [illegible] [illegible] [illegible] populatur. Ad quam defendendam [illegible] [illegible] dux Lotharingiæ ab imperatore [illegible] eſt, & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] unde, ab omni- bus audita eſt: fugite fugite, capite capite. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] unde [illegible] [illegible] ipſe [illegible] ab [illegible] capiuntur. Pro [illegible] [illegible] venerabilis epiſcopus Wolbodo eo quod [illegible] [illegible] eſſet & carus, [illegible] eſt. *Quo tempore* B *[illegible] [illegible], qui [illegible] [illegible] Dei*, verba [illegible] & [illegible] de [illegible] [illegible] bona & [illegible] non [illegible] [illegible], & quaſi quædam [illegible] [illegible] ab omni- bus [illegible] eſt [illegible]. Quod [illegible] * Fre- [illegible] [illegible] ab imperatore [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

6. Benedictus papa Romanus ab impera- tore pro quibuſdam regni & Eccleſiæ nego- tiis invitatus, in Gallias venit. Multiſque epiſcoporum ad [illegible] [illegible] unde con- [illegible] multa [illegible] [illegible] [illegible] decreta ſunt, quæ [illegible] [illegible] [illegible]. C [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Impe- rator enim quamvis archiepiſcoporum [illegible] multa eſſet [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] tamen erat [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] conſilio & [illegible]. [illegible] erat [illegible] [illegible] [illegible] qui venerant cum papa ſanctiſſimo, quam [illegible] qui erant cum rege memorato. [illegible] non [illegible] regalibus [illegible] [illegible], ſed in eccleſiaſticis quoque [illegible] [illegible]. Ordinavit quippe in die ſancto Paſchæ, & in Aſcenſione Domini, [illegible] D [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] cum ſolemni proceſſione ad majorem [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] ipſi [illegible] [illegible] in medio templi [illegible]. Multa præterea [illegible] & honeſta [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] clericos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible] eſſe [illegible], [illegible] [illegible] in adventu autem, & a ſeptua- geſima uſque in Paſcha cappis nigris, tam quam [illegible] [illegible] [illegible].

7. [illegible] rex ſanctum [illegible] archiepiſcopum Heribertum [illegible] [illegible] [illegible], eo quod [illegible] & coronam, E [illegible] regalia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] magnæ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] Eccleſia [illegible] in hoc [illegible] eſt [illegible] [illegible] & com- mota. Quæ de re vir Domini Wolbodo valde [illegible] eſt, tum quia regi [illegible] [illegible] erat, [illegible] ſalutem & honorem diligebat, tum quia archiepiſcopus, quem [illegible] [illegible], ſuus [illegible] [illegible] [illegible] eſſe virtutibus [illegible] [illegible] clarebat.

Monet ergo ſecretius imperatorem, ut contra ſanctum Domini ulterius iram ſuam protelaret: juſtum eſſe Deoque placitum, ut qui illum ſine cauſa inimicum habuiſſet, gratiam ejus cum ſatisfactione prius opte recuperaret. Memorem eum eſſe verbi dominici: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei.* Melius eſſe ſi faciem Domini præveniret, qui nimium ſervorum ſuorum graviter vindicaret. Hac ille oratione flexus, Coloniam venit, in die Natalis Domini, coram omnibus archiepiſcopo ſatisfecit. Ita pravorum factio quæ occaſione hujuſmodi creverat, Eccleſiamque affligebat, caſſata eſt.

In morbum incidit.

8. Interea ſacerdos Domini multo ante ſui exitus diem, graviſſimo ſtomachi languore cruciatus eſt, ut ſi qua forte contraxiſſet delicta, infirmitas ſanaret diuturna. *Flagellat enim Dominus omnem filium quem recipit.* Cum autem in ſolemnitate Paſchali Miſſarum ex more ſacramenta celebraſſet, tanta ſe debilitate ſenſit confectum, ut ſuum prope diem adeſſe non dubitaret exitum. Jam res clepera & anceps eſſe non poterat, quia toto corpore deſtitutum ſe ſentiebat. Itaque parari ſibi ſtramenta, ciliciaque calcatum jubet: his cinere ſuperaſperſis, in eis ſe vere fortunatus ſenex compoſuit: cum ecce videt diabolum ponè adſiſtentem. (a) Quid hic, inquit, aſtas ô inimice veritatis? Recede, recede cruenta beſtia, Dominum ſalvatorem meum, ideo non ſum confuſus. Nihil periculi eſt ſperantibus in illum. Crede mihi, non prævalebis adverſum me, nihil in me funeſti reperies. Licet enim peccaverim, tamen faciem Domini in confeſſione præoccupavi. Ille me recipiet: ille contra te cuſtos mihi ac bellator fortiſſimus eſt. Hæc eo dicente, receſſit inimicus.

Ei apparet Laurentius.

9. Illi autem taliter ægrotanti apparuit beatus Laurentius, & familiariter alloquens, quinta, inquit, feria mecum eris. O terque quaterque beatum illum, quod cum tali roſa plantari mereretur in horto ſanctorum. Non quidem ipſum eſt roſa, quia non rubet paſſionis ſanguine: ſed ex vicinitate roſæ melius complacet in ſua confeſſione & pulchritudine. Accepta ergo tantæ promiſſionis gratia, clericis & majoribus Eccleſiæ gratulabundus enunciat, aliis ſibi congaudentibus, pariter & mœrentibus, quia plurimi erat gaudere, plurimque flere pro tanti viri migratione. Ipſe ad diem illum deſideratum præparat animum. Cum ergo gravi dolore cruciaretur diutius in cinere & cilicio recubans, accerſito Johanne archidiacono poſtea præpoſito ait: Neminem, cariſſime fili, ab ingreſſu iſto arceri facias: ſed ingrediantur omnes, ut videant miſerum Wolbodonem: videant ſeipſum ſuum vermem & cinerem. Aſpiciat grex paſtorem ſuum, ſit memor illum cæterne hora, in qua viderit ſuum paſtorem in ultimo agone deficere. Mea ſaltem pœna ſit eis ultimæ diei memoria: facit exemplum, ipſa non facit eloquium. Plus eſt exemplo docere, quam voce.

Moriens S. Popponi abbati commendat.

10. Interim vocat abbatem S. Remacli Popponem, eique ordinandi hujus monaſterii curam committit. Ubi autem venit dies quinta feria quæ deſiderabatur, expectantem illum jam diſſolvi & eſſe cum Chriſto, non lætificavit deſiderii ſui effectus. Itaque cor ſuum triſte inſpiciens, culpam in ſe deprehendit: videlicet quia viſionem tantæ dignationis dignus pariter & indignus plus ſolito latius innotuit, accitoque Wielando clerico familiari ſuo & ſecretario, auctoritateque divini nominis illum aſtringens: Volo, ait, quod veritas temporum, quod caro noſtra humana, quod cura mea, ſi tam tibi cordi ſunt, efficere poſſit: non committam meam per dolo, nisi propitius JESUS miſertus fuerit mihi. Feria quinta venire debuit, & non venit, quia illum credo exacerbavi, eo quod viſionem ejus omnibus incaute prodiderim. Fac ergo vapulare me quod deliqui, ut merear veniam hujus delicti. Hæc dicens, virgiſque ab illo, corpus languore depreſſum pius pœnitens verberibus ſubdere. Itaque feria quinta ſubſequentis hebdomadæ venit propitius Dominus JESUS: cujus ille imaginem jam in ultimo agone poſitus offerri ſibi juſſit, devote accepit, eicque ore ſuo dulciſſime oſtulit, lacrymis rigavit, crucem terſit, pro exemplo illius peccatricis de qua dixit Dominus diſcipulis ſuis, *Amen, amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit evangelium hoc in toto mundo, dicetur quod hæc fecerit in memoriam ejus.* Igitur dum hic infirmus in extremo eſſet, inter ipſa dulciſſima oſcula, cum vocante Domino generoſum illum contremuitque omnis populus & ſpiritum non emiſit, ſed exiit. (b) Itaque anima ſancta in gaudium Domini ſui recepta, corpus ſanctum omni veneratione dignum, in hac eccleſia S. Laurentii honorifice conditum eſt. Abbas autem Poppo commiſſam ſibi hujus eccleſiolæ curam fideliter executus fuiſſet, ſed ſatan, qui ſemper, ut dictum eſt, huic loco fuerat adverſus, invenit quomodo & per quos adverſari poſſet.

Verberibus ſe cædi jubet ...

MIRACULA EJUSDEM, & de Durando epiſcopo

Durandus ...

1. NAm Durandus ſuus epiſcopus, non ſecutus eſt prædeceſſorem ſuum vel alios, qui plantaverant vineam, id eſt eccleſias devotione ſua: ſed e contrario tulit, & partem militibus dedit, partem ad menſam epiſcopi retinuit ea, quæ beato Laurentio ſanctus anteceſſor ſuus Wolbodo obtulerat.

(a) Simili fere modo S. Martinus Turonenſis epiſcopus diabolum in extremis adſtantem increpavit, ut videre eſt apud Sulpitium.

(b) Anno MXXI. undecimo Kal. Maii.

Nam quæ ante ſcripta poſita fuerant, quæ in hoc loco Deo militarent, leve putavit ſi ea, quæ ante [illegible] propoſita fuerant, [illegible] ſibi [illegible] adderet. Non eſt [illegible] miſerationum Domini, qui illum de paupere ordo in quo natus eſt (a) & altus eſt, eo uſque ad [illegible] provexit [illegible], ut [illegible] dominum & epiſcoporum conſtitueret. Non [illegible] recordatus eſt miſericordiæ quam fecerat [illegible] venerabilem epiſcopum Wolbodonem qui [illegible] [illegible] literarum, [illegible], cum pauperem commendatum erat, rogans etiam ut ſuper eum poneret oculos ſuos, quodque ſuperatur epiſcopi commendationem tanta gratia dignum habuerat, ut eum ſuum [illegible] epiſcopum, & ut dictum eſt, dominum dominorum ſuorum faceret. Itaque viſio dara apparuit illi terne & iterum propter hoc. Erat autem hujuſmodi viſio: eumdem venerabilem epiſcopum [illegible] & [illegible] eleemoſynam quam ſe Deo & martyri [illegible] reponere. Quod cum ille [illegible] exponeret [illegible] in quibus ipſe largitus fuerat, non debere eum [illegible] attendere, hominem enim ſapientem illum eſſe, *multas quippe curas ſequi ſomnia*: ideo hoc illum dormientem videre, quod vigilans ſecum tractaret. His & hujuſcemodi verbis adulantium lingua [illegible] timorem de corde ejus [illegible]. Ecce autem tertio apparuit ſanctus, & illo [illegible] epiſcopus Wolbodone in [illegible], multa contra eum [illegible], & comminans [illegible], [illegible] non poſſe diutius vivere, [illegible] ad radicem arboris poſitam eſſe [illegible] in bonum [illegible] convertere. Inter hujuſmodi verba graviſſime [illegible] cecidit, quem & ſtatim [illegible] mortis ægritudo corripuit. Expergefactus ille clamoreque ejus [illegible] turbata eſt, convocat archidiaconos & [illegible] clericos, & narrans quæ viderat: En [illegible], inquit, ad miſericordiam domini mei ſancti Wolbodonis me provocat ex oppoſito illius extra eccleſiam beati Laurentii, [illegible] ſepelite me. Tradensque S. Laurentio prædium in Wareggo, quod nuper a Roberto archidiacono comparaverat, & quod ſolum [illegible] [habebat,] quatinus [illegible], unde poſtea factus eſt [illegible], [illegible] quod ſi ſpatium ſibi daretur, [illegible] quæ tulerat in integrum reſtitueret. Sed non expectans [illegible] (b) & hoc ſicut petierat, extra eccleſiam ſepultus eſt. [illegible] & [illegible] donec eccleſia [illegible], & nunc ampliata domo, [illegible] & ſub [illegible] eſt, & hanc ſepulturam quæ hodieque cernitur, abbas Stephanus pro veneratione epiſcopi ſuper illum compoſuit.

2. His eſt abbas Stephanus, [illegible] & primus [illegible] quam Deus hic plantari voluit operarius, qui [illegible] & [illegible] longum videlicet diem propter ſpem denarii, in hoc opere cepit [illegible]. Sed & [illegible] ad hoc opus vocatus fuiſſet, priuſquam quam [illegible] monachi propoſitum ſuſcepiſſet, non [illegible] eſt, ſed [illegible] [illegible], ſemper in vinea Domini laboravit. Nam & olim cum eſſet S. Dionyſii canonicus, ſancto Wolbodoni epiſcopo adhuc viventi [illegible] complacitus, cum ille de [illegible] a fratribus [illegible] requiſiſſet, & [illegible] [illegible], [illegible] eſt, & pro ceteris cariſſimus. [illegible] quo ille prædicti martyris dedicata eccleſia, [illegible] ſuo [illegible] [illegible], ut [illegible] [illegible] eſt ergo [illegible] in credimus Deo, quatinus cui ſemel viventi complacuiſſet, ei eum defuncti commoranto perenniter commaneret. Sed hoc in animo dolores habuit ut [illegible], eo quod & epiſcopus * locum [illegible], & cum hi qui locum venerant, videlicet ſex fratribus neceſſaria egeret. Cum igitur homini ſervum Chriſti velut eumdem ſe & egenum [illegible], & pro hoc loco circa ſepulchrum ſancti [illegible] noctibus [illegible], & orans quadam nocte poſt uberes lacrymas, cum [illegible] manu capite [illegible] obdormiſſet, hoc modo illum divina gratia dudum conſolata eſt: vidit aſſiſtere ſibi [illegible] & ſplendidum, qui a pio patre Wolbodone ſe eſſe miſſum aſſereret. Itaque conſolans eum: « Tu, inquit, nunc quidem triſtitiam habes, « ſed in proximo eſt ut hæc triſtitia tua con- « vertatur in gaudium: etenim ſanctus Lau- « rentius ſanctuſque Wolbodo locum hunc « penes ante Deum aſſumſerunt, & fundamenta ejus in illo ſancto monte [illegible] & « quamdiu fuerunt hic [illegible] regni Dei, « omnia quæ neceſſaria ſunt corporis [illegible] « tur eſt, & hoc erit tibi ſignum. In proximo « epiſcopus, ſtante ſponſa Dei, [illegible] « ſuum applicabit, & de grandi periculo, in « quo nunc eſt, [illegible], hoc in loco ſuæ ſpei « figet anchoram. Ecce & ſi frater quem ho- « die miſit, ut ad veſtimenta comparanda « [illegible] aliquid acciperet, cum venerit ad « forum rerum venalium, præparatum a ſancto « Wolbodone virum inveniet, qui quantum « neceſſe eſt gratis tribuet. » His ille acceptis, evigilans confeſtim fratrem Reinardum, quem ad Viſim forum ire præceperat, jam egreſſum, jam [illegible] revocans [illegible]

[illegible]

Margin notes: Reginardus [illegible] Wolbodonis ... [illegible]. — Qui morti [illegible]. — [illegible] Laurentio prædium in Wareggo. — Stephanus [illegible] abbas [illegible]. — * [illegible].

(a) [illegible] Gotifridum [illegible] propter [illegible].
(b) [illegible] Deodone [illegible].

[illegible], qui eſt [illegible] de [illegible].

perat. Expoſita viſio eſt, cunctiſque gaudentibus, eumdem fratrem abire præcipiunt, ex cujus eventu firmius diſceret, quid de cetera oraculi deberet ſperare promiſſis. Ille quippe ſtans in foro, & a quodam non ſibi noto interrogatus quid quæreret: cum reſpondiſſet ſe a ſancto Wolbodone miſſum, ut fratribus deferret aliquid veſtimentorum, nec ſe habere pretium, ſexaginta probatæ monetæ ſolidos ab illo ſibi ſtatim tribuente, lætabundus accepit.

3 Interea quidam eccleſiæ noſtræ manſionarius, homo pauper & exiguus, ſed forte apud Deum meritis magnus, multa ſe quondam per viſiones nocturnas audire & videre perhibebat. Vadenſque per civitatem ſeſſu ductus ſimplicitate ruſtica, & quadam quæ veterum pauperum eſt licentia, palam omnibus proclamabat, ſanctum Laurentium ſanctumque Wolbodonem in Publico monte communiter habere hoſpitium, eos totis noctibus metiri ſuum habitaculum, & quia parvum eis videretur, condixiſſe eos vetus debere dirui novumque fabricari. Cumque multa oſtenderet ſigna. Huc itaque in longum, ſic in latum, tantoque in altum ſuos lineas ipſi tetenderunt, tamdiu ſtolidum & inſanum pronuntium cuncti crediderunt, donec univerſa effectum vera eſſe probavit.

Explicit liber quartus.

INCIPIT QUINTUS.

Reginardus fit Leod. Epiſcopus.

1 ANNO Dominicæ Incarnationis MXXV. REGINARDUS poſt Durandum fit epiſcopus. Hic non intrandum oſtium, (debemus enim ad gloriam Dei ore libero peccatum propalare patrantium, ſicut adulterium David & homicidium, ſicut negationem Petri, ſicut Mariæ ſeptem dæmonia) Hic, inquam, non intrandum oſtium, aliunde aſcendit in ovile ovium. Deſignatus enim ad epiſcopatum Virdunenſem, ipſe Leodienſem eccleſiam eodem tempore, Durando mortuo præſule, vacantem magis ambiens, adeoque CONRADO tunc temporis imperatore, pecunia obtinuit ut optato potiretur. Hoc igitur epiſcopatu adepto, abbas Poppo (a) curam hujus loci, quam a ſancto patre Wolbodone ſuſceperat, quia jam de illo deſperare cœperat, ſe abſolvit, & prædicto epiſcopo in manum remiſit. Tunc igitur eodem apud epiſcopum ſuppoſito comite HERMANNO, ut abbatem loco præficeret, & dicente ſcire ſe Virduni quemdam probatæ vitæ monachum, nomine STEPHANUM, quondam hujus civitatis canonicum, epiſcopus, ſi modo ille dedicaretur, facturum ſe pollicetur. Quo audito, idem comes celeriter dedit operam ut ille adeſſet.

Poppo curam abbatiæ S. Laurentii [illegible]. [a]

2 Hoc tempore, Frederico Moſellanorum duce mortuo, quia mares filios non habebat, quibus ducatus competeret, GOZELO dux, impetrato ab imperatore etiam Moſellanorum ducatu, in Lotharingia nobilius principabatur. Burgundionibus vero non deſiſtentibus a conſueta contra regem ſuum inſolentia, rex RODULPHUS regnum Burgundiæ Conrado imperatori tradidit, quod a tempore Arnulfi imperatoris, per annos plus quam centum, generis ſui reges tenuerunt, ſicque Burgundia iterum redacta eſt in provinciam. ODO autem Campanienſis regnum Rodulphi regis avunculi ſui, a Conrado imperatore nepote ſuo repetens, ut ſub eo regnum Burgundiæ obtineret. Quod cum ei rex negaſſet, ille contra eum bellans, Lotharingiam incurrit, caſtella oppugnat, urbem Leuchorum, quæ Tullus dicitur, obſidet, & in multo temperat furori ſuo. Erat tunc temporis ejuſdem civitatis epiſcopus domnus BRUNO, qui poſtea factus papa eccleſiæ Romanæ, vocatus eſt nomine bono domnus Leo. Hic tantæ fuit ſanctitatis, ut cum ad capeſſendam ſedem apoſtolicam Romam tenderet, audivit voces angelorum canentium: *Dicit Dominus, ego cogito cogitationes pacis & non afflictionis.* Ipſe vero, cum in papatu pauperem leproſum ante fores offendiſſet, eum ſummi diligenter in lecto ſuo collocavit, quem cum iterato oſtio non inveniſſet, in paupere ſe Chriſtum ſuſcepiſſe obſtupuit. Ipſe ergo, ut diximus, obſeſſa civitate ſua ab illo tyranno, orabat Deum attentius, ut auxilium miſericordiæ ſuæ mitteret ſibi quantocius. Ille tamen nihilominus ſævit, caſtrumque Barum obſidet & capit. Tam ancipiti periculo permotus dux GOZELO Leodium venit, dominum REGINARDUM epiſcopum rogat plurimum & obteſtatur, ut non ſolum ſibi, verum etiam omni Lotharingiæ, immo vero univerſo ſubjacenti imperio, quod æterno notaretur elogio, ſi prævaleret prædictus ODO, omnes Francigenas omneſque Burgundiam conjuraſſe cum illo, nihilque aliud meditari, niſi irruptionem in regno Romano. « Hunc, inquit, nobis « cum abdicationem diligentia veſtra uti ex- « plorata promittit. Nihil moramini, nihil in « ... ſubſidii eſt ſi venitis. Sed vereor indul- « gere verbis præconii veſtri, ne pro vano eſſe « videar blandientis, quamquam dulce ſit cer- « tamen familiaris officii. In defectu rerum « nihil opera eſt indulgere dictis. Res ipſa ve- « ſtram ſatis exciet experientiam. » Epiſcopus « habito cum ſuis conſilio, ſuum pollicetur auxilium, præcederet ipſe, ne abiret ... hoſtibus audacia, ſuis vero creſceret timor & deſidia, ſubſecuturum ſe citius cum ſuis primum ſuorum exercitum. Dux hilarificatus promiſſis ejus, quem ſciebat multum valere in quibuſcumque, tam & ſapientia, quæ multum præſtat in arte bellica, ac nobilium militum multitudine quæ ſub eo erat, propere receſſit,

Reginardus [illegible]

(a) [illegible] S. Laurentii [illegible] Popponis [illegible].

fustique oppido [illegible], quos in magno A merore [illegible] cum eo [illegible]. Nec tamen congressi cum hoste aures [illegible], donec episcopum adventaret, donec [illegible] praesentia [illegible]. Mox ut ille advenit, [illegible] in procinctu per turmas & cuneos [illegible] personantibusque hinc inde tubis, commissum est praelium. Denique [illegible] belli alea [illegible] extremum. Multitudo quae cum hostibus erat, victoriam sibi promittebat, hos [illegible] sola protegebat, superbia illos armaverat, istos [illegible] Otto princeps hostium [illegible] prompte, [illegible] convertit, totum belli negotium in episcopum agit, a [illegible] se militibus cernebat per [illegible] & [illegible] praegravari. Episcopus Dei auxilium in praesenti [illegible] invocans, nobilium mentes [illegible] hortatu paterno [illegible], tendens ne [illegible] meliores [illegible], neve [illegible] mutaret [illegible], [illegible] nobiliter [illegible] memorabat, hunc ex nomine proprio compellans, ut fortiter hostem caedere [illegible]. [illegible] dux recollectis suis, quos [illegible] revocaverat, [illegible] iterato [illegible], cum episcopo fortiter [illegible] gradum firmat. Terram demum [illegible] conteritur, plurima mortis imago [illegible] episcopi a latere [illegible] [illegible], [illegible] secuti sequuntur [illegible]. [illegible] comes Namucensis, qui cum episcopo erat, dum pro [illegible] hostem contenderet [illegible] hostes incurrit, unde [illegible] se [illegible]: sed dum cedere cernit esse potiorem, cum multo hostium detrimento [illegible] Cessit in adversa [illegible] nam episcopus cum duce [illegible] [illegible] tunc totus habenas in hostes [illegible], Ottonem cum omnibus suis [illegible] caeteros [illegible] [illegible] Nec [illegible] ultra [illegible] gens [illegible] Lotharingiam [illegible]. [illegible] divina [illegible] terras [illegible] divina [illegible] misericordia [illegible] Laetatur Episcopus Bruno, qui [illegible] gratias Deo agebat [illegible] praedonibus. Episcopus Raginardus victoria plena potitus, & ab omnibus magnifice glorificatus, Leodium redit, & pro [illegible] suorum, qui in expeditione [illegible], obtulit Deo [illegible], [illegible] ingens laetitia imperatori Conrado, [illegible] Raginardus ab [illegible] qui [illegible] imperii hostem [illegible], & [illegible] ab illo.

Reginardus Romam petit. 5. Interea cum episcopo Raginardo [illegible] [illegible] quod Dominus per prophetam [illegible] *usque ad Babylonem, &* B

ibi liberaberis: venerat enim usque ad Babylonem, ingentis [illegible] confusionem, & [illegible] respectus ab illo, qui respicit terram & facit eam tremere, quo respiciente Petrus flevit amare, tremuit ipse & flevit, terrens periculi sui magnitudinem. Igitur ut [illegible] Deum instanter coepit [illegible] manibus suis [illegible] quod esset vinclum [illegible], & quod nisi [illegible] solutionem mereretur, vadit Romam ad pedes apostolorum principis, ut terram quam vinclis esset solvendi potestatem habens suppliciter detegeret. & cum [illegible] exemplo regis [illegible] de solio suo descendisset, vadit tamen cum tam ingenti pompa nobilium, ut non tam peregrinatio quam exercitus crederetur, alias pro honore, alias pro sua devotione secum [illegible], tanto utique verius [illegible], quanto [illegible] [illegible] in eo quod [illegible] erat erubesceret. Cum his itaque ingressus Romam & apostolorum principis ecclesiam, mox ut [illegible] est, in conspectu [illegible] omnium cum ingenti [illegible] ad pedes eius procidit. Mox omnes [illegible] stupore [illegible]. [illegible] verba [illegible], [illegible] loquentis [illegible]. Itaque tanquam Lazarus ad magnam Domini vocem [illegible] cum [illegible] apostolicus & [illegible] exspectaret, [illegible] de sepulchro [illegible] prodire, [illegible] mortis fateretur, & [illegible] quod episcopatum quem non meruisset per gratiam, obtinuisset per pecuniam. Ideirco se velle dimittere, [illegible] male acquisitum, non dubitare *dexteram manum suam*, *quia se scandalizaret*, *abscindere*, *& proiicere a se*, *melius quippe esse unum* [illegible] *ad vitam ingredi*, *quam duabus manibus peccatum* [illegible] [illegible] *in gehennam ignis*. Itaque secundum [illegible], apostolico quoque [illegible] magis expedire, cum super altare beati Petri baculum pastoralem deposuisset, apostolica benedictione absolutus, [illegible] liberius. [illegible] qui secum erant [illegible] gaudebat ipse, sicut qui esset solutus a vinculis, [illegible] ab inferis, [illegible] a morte.

6. Interea [illegible] apostolicus misericordiam cum illo esse agendum, neque enim eum [illegible] *in gladio & arcu suo*, sed illo ultro prodiderat delictum suum. Nam & Petrum, quia ultro flevit, resurgens Dominus ex nomine revocavit apostolum ad apostolatum. Tertia die [illegible], vocat ad se [illegible] Leodiensem episcopum, & alloquens eum: « Quoniam, inquit, hactenus in negotiatione sedisti in templo Dei, & «

[a] [illegible]

[b] [illegible]

hoc agnoſcens, non expectato ſtipello Domini, [illegible] ipſe cathedram erexit [illegible] in nomine Chriſti & ex auctoritate Petri apoſtoli, accipe curam & regimen ſanctæ eccleſiæ, & permanens in ea, tu dignos fructus pœnitentiæ, ſecundum poſſibilitatem tuam paſce pauperes, & ſubveni in neceſſitatibus deficientes & ſi potes etiam Sancti eccleſiam ædifica, ut cum defeceris, recipiant te in æterna tabernacula. » Hæc vero experimento in ſe quam bonum ſit præoccupare faciem Domini in confeſſione, nullam benedictione Domini ad propria remeavit. Itaque revertebatur, illud in ſe habens quod David, quod [illegible], cum fugiſſet a facie Abſalon filii ſui, iterum in regnum ſuum eſt reductus: ita ipſe, poſtquam fugerat a facie peccati, [illegible] rurſus in regimen eccleſiæ reverti merebatur.

5. Cumque revertens, jam per Publicum montem deſcenderet, [illegible] conſpiceret, quod hic ſitum erat, [illegible] comes Hezelo nomine [illegible] appropinquans lateri ejus: « Ecce, inquit, domine, beatus Laurentius, qui te, ſi ab ipſo promerueris, apud Chriſtum potenter [illegible]. » Hoc dicto, mirum in modum locus ipſe & nomen ſancti martyris animo ejus incidit. Itaque cum civitatem ingreſſus fuiſſet, & debito cum honore exceptus in pace reſediſſet, die quadam ſummo diluculo aſcendens ad orationem, [illegible] & confuſus eſt hominem & pauperrimum abbatem Stephanum, [illegible] convenientia [illegible]. Et quia [illegible] inſtabat, erat enim dies [illegible] menſis Novembris, propoſitum quod mente gerebat, tunc quidem implere diſtulit. At ubi jam pene hieme exacta verna temperies appropinquavit, ecce repente die tertia menſis Februarii ſummo diluculo aſcendunt [illegible] epiſcopi, & aſcendentes tectum eccleſiæ diſſipare, murumque ſubvertere [illegible] & ingenti gaudio atque clamore ceperunt. Ita vero in præterita veſpera fuerat in domo epiſcopi deliberatum, ut abbati Stephano illic quieſcente, [illegible] fragor pro nuncio foret. Diruto itaque veteri ædificio [illegible] in quo ſteterat [illegible] per medium diviſum eſt. Fundamenta quippe novæ eccleſiæ a medio ejus [illegible] in occidentalem plagam deducta ſunt, reliquum vero ab orientali plaga cedens in habitationem ſancto epiſcopo Wolbodono, fundamentis [illegible] accepit in honorem beatæ ſemper Virginis Mariæ. Erant autem in hoc opere epiſcopi, imo Dei adjutores, abbas Olbertus S. Jacobi, ſanctique Petri Gemblacenſis, [illegible] ſapientia [illegible] factus, & Henricus frater ipſius epiſcopi, & Menmerus [illegible] tunc temporis [illegible].

6. Hoc [illegible] inter [illegible] videtur quod accidit. Arborem quamdam, quam vulgo ſalandram (b), nominant, circa fundamentorum ambitum [illegible] fuerat; hanc ſupramemoratus [illegible] omnino longitudine eccleſiæ concludendam eſſe perhibebat. Jam parietes non modice ſurrexerant, & ille adhuc omnino [illegible] futurum eſſe confidenter aſſerebat. Nec eum hæc ſua confidentia fruſtrata eſt. Venit quippe prædictus frater epiſcopi, & inſpecto opere [illegible] cœpit & deteſtari, [illegible] diſplicere [illegible] longitudinem [illegible] multo melius poſſe perficere quod inchoaverat. Hæc dicens [illegible] operarios imperat quadraginta pedes in longum augere parietes, [illegible] quod ſi epiſcopo non placeret, propriis ipſe ſumptibus augmentum [illegible] ſuppleret. Sic incluſa eſt ea quam diximus arbuſcula, & [illegible] quaſi victor [illegible].

7. Itaque hoc opus licet homines adverſi, quaſi quidam Samaritæ [illegible] multiſque impedimentis, tandem Domino jubente fieri perfectum, & citius quam quis [illegible] poſſe fieri conſummatum eſt. Deinde [illegible] auctoritate apoſtolica, & venerante Joanne Portuenſi epiſcopo, ac Piligrino Colonienſi archiepiſcopo, anno Dominicæ incarnationis [illegible], indictione ſecunda, ipſius autem Reginardi epiſcopatus anno [illegible], cum ſummo gaudio & honore eccleſia dedicata eſt. Prædictus vero Joannes Portuenſis epiſcopus, cum [illegible] fuiſſet papa Romanus, frater ejus Stephanus, eumdem papam [illegible] apparens [illegible] interventu Odonis abbatis veniam poſſe conſequi. Pro quo [illegible] omni [illegible] genere laboravit, donec ille revelaretur ſe pro illo [illegible] eſſe.

8. Sane autem conſtat meritis ſancti martyris Laurentii totam tunc ſubveniſſe civitati. Nam ſuperioribus annis, [illegible] in negligentia fieret, [illegible] ſemper & erat terribilis [illegible] beati Laurentii, gaudebant [illegible] cum [illegible] ſpiritibus, qui ab ipſo [illegible] horrore tempeſtatum obſcurare [illegible], nam denſiſſimo [illegible] aere [illegible] ventis & [illegible] tonitrua, crebraque micabant ignium jacula, ut manifeſte daretur intelligi [illegible] odium ejus a malignis ſpiritibus [illegible]. At ubi eidem victori ſerpentis antiqui debitus hic honor cœpit exhiberi, omnis illa tempeſtas, & ſpiritus contrarium Do-

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]

mino increpante obmutuit. Unde & huic civitati mos inolevit, ut quotiens nimia vel imbrium vel ſiccitatis injuria, ſeu quælibet alia tribulatio ingrueret, congregatus clerus & populus cum litaniis poſtularet ſuffragia beati Laurentii. Quæ cum ſæpe ſubvenerit, ea præcipue die ſecundam vidimus Dei bonitatem terris obtinuit, qua Godefridus canonicus ſancti Lamberti pignora ejuſdem S. martyris, ſicut apud nos ſcriptum habetur, ab urbe Roma detulit. Sol quippe toto menſis Maii ſpatio, nutantes tunc fruges nullo ſuæ caloris beneficio, nimiaque pluviarum injuria ſpem omnem totius anni tam in agris quam in vineis pene conſumſerat, nec exaudiebantur quærentes miſerationem a Domino, quia ſibi oppoſuerat nubem ne tranſiret oratio. Sed ea die congregatis in hac eccleſia clero & populo, cum pro ſerenitate miſſas celebraſſent, mox ut clamatum eſt *Kyrie eleiſon*, in eodem momento nubibus ſol ſerenus effulſit, terramque deinceps diutino ac ſufficienti calore refovit.

Reginardi obitus. 9. Hoc modo gaudentibus angelis ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, his quoque locus gaudii ipſorum particeps factus eſt. At ille, ſcilicet REGINARDUS epiſcopus, cum conſolatus fuiſſet locum, & potuiſſet deſerere eum quaſi delicias, qui adhuc augere voluiſſet gaudium & exultationem, nobis non tam cita morte præventus eſt. Itaque moriens eo in loco ſepulturam habere concupivit & meruit, ubi die ac nocte, quotiens ad deprecandam faciem Domini ingredimur, noſtri ut ejus memores ſimus, ſemper ſe ingerat aſpectibus. Orat pro illo ad Dominum etiam eleemoſyna magni pontis, quem ſuper Moſam magnis ſumtibus exſtruxit, pauperes quoque vero, quos magnæ famis tempore ſemel paſcit, CCC Leodii, CCC Hoii, CCC Dionanti, CCC Foſſis, ſimulque eos quos verecundia mendicare prohibebat, in opera pretio conduxit. (a) Quapropter caritate illum humano, qua & ipſe habet ubi caput ſuum reclinet, locum illi præbeat in ſua manſionum, quæ in domo patris ejus multæ ſunt. & quia in medio ſtrata pavimentis obiit, antiquæ conſuetudinis mos inolevit, ut per omnes agendas mortuorum collecta illa, ſcilicet *Omnipotens ſempiterne Deus, in cujus humana conditio poteſtate conſiſtit*, &c. quæ pro pœnitente dicitur, pro eo diceretur, quod uſque ad dedicationem eccleſiæ ſervatum fuit, nunc vero ſolum in anniverſario ejus dicitur, & collecta communis pro epiſcopis & fundatoribus noſtris in agenda defunctorum recitatur.

Quæ eccleſiæ [illegible]. 10. Hic eſt theſaurus quem ipſe eccleſiæ S. Laurentii obtulit, in die qua eam dedicavit: Crucifixum aureum cum pede aureo, Crucifixum argenteum cum pede argenteo, calix aureus cum patena aurea & fiſtula, calix argenteus, miſſale auro tectum, fiſtula argentea, cappæ novem ex palliis optimis, caſulæ quinque, dalmatica una, ſubdiaconales duo, ſtolæ quatuor, quarum una ex auro [illegible] deaurata, unum dorſale optimum, pallia tria, hiſtoria integra, miſſale unum cum evangeliis, epiſtolis & antiphonario, expoſitio S. Hieronymi in XII prophetas, textum [illegible], alius liber de evangeliis, liber de ordine epiſcopali, Gregorius Turonenſis, liber canonum, pſalterium.

11. In qua quidem eccleſia XXX monachos ſub venerabili viro domino STEPHANO abbate regulariter vivere conſtituit, quibus in quotidianas ſtipendiis ſequentia aſſignavit. In Walegga centum manſos cum omnibus uſibus & appendiciis ſuis. In Haro XXII manſos cum integra eccleſia & aliis ſuis pertinentiis. Everboden (b) XVI manſos & dimidium cum dimidia eccleſia & aliis appendiciis ſuis. Prædium quoque Geſt in comitatu Lovanienſi poſitum, ſicut ipſum liberum & ab omni exactione alterius domini omnino abſolutum cum hac eccleſia & ſitu epiſcopali jure tenebat, tradidit ad altare ipſum, ut eccleſia beati Laurentii ipſum prædium cum eccleſia ſua, in ſilva, in culturis, in decimis, in campis, & in omnibus redditibus ſuis ſimul & eodem modo poſſideret jure perpetuo. Cujus prædii traditio facta eſt per manum LAMBERTI Lovanienſis comitis, quem legitimum advocatum eccleſiæ beati Laurentii de ipſo eſſe prædio conſtituit. In Moſmale XIII manſos cum aliis appendiciis ſuis. In Publico monte qui ipſi eccleſiæ adjacet, XI manſos cum uſibus ſuis. In Bercha (c) II manſos. In Babes (d) VI manſos cum appendiciis ſuis. In Evernees II manſos cum appendiciis ſuis. In Aurado (e) IV manſos cum integra eccleſia. In Jamapia quatuor manſos & dimidium. In Colmen quatuor manſos, in *Meſvin* V manſos cum tertia parte eccleſiæ, in Bornela tres manſos & XIV cambas. In *Moleneres* IV manſos cum quarta parte eccleſiæ. In *Lowes* unum manſum, in Elverdore tres manſos. Inter quas etiam poſſeſſiones tradidit ad altare ipſum B. Laurentii integras eccleſias de *Arbe* (f) & de *Lowe* & de *Boſlores*, cum omnibus terminis & appendiciis ſuis, ut omnis decimatio tam de cultis terris quam de ſilveſtribus quandoque colendis, & de omnibus redditibus ad decimationem pertinentibus, ad jus eccleſiæ beati Laurentii, & ad uſus fratrum Deo ibi ſervientium perveniat.

12. Itaque præſulatus ſui anno XIV tem-

(a) Hactenus Rupertus abbas [illegible]

[illegible] ad annum Christi [illegible]
(b) Al. [illegible] (c) Al. in Wercha. (d) Al. in [illegible]. (e) Al. in [illegible]. (f) Al. de [illegible]

poralis

parata vero subtractus est hinc, & ducatu beati Laurentii a valle lacrymarum ascendens, intravit in gaudium Domini sui XIII. (a) Incarnationis Christi anno, nonas Decembris; corpusque ejus cum honore maximo in hac quam construxit ecclesia ante majus altare venerabiliter est reconditum, ubi tale super sepulchrum ejus sculptum fuit epitaphium.

Hic domus hac tumba, hoc opus [illegible],
Hic [illegible] episcopus.
[illegible] Decembris.
[illegible].

Anno Domini MXXXVI obiit dominus Reginardus venerabilis Leodiensis episcopus.

Postmodum procedente tempore domnus Everlinus homo ex clericalibus nostris, sepulchrum ejus pretioso marmore & opere & decore (b) atque hoc epitaphium ab ipso compositum, aureis circa litteris [illegible] fecit.

Hic, domus [illegible],
Hic Reginarde pater, corpore [illegible].
Hic quo [illegible],
[illegible].
[illegible] Decembris.
[illegible]. Amen.

Obitus [illegible] 15. Post obitum igitur domni Reginardi, domnus abbas STEPHANUS, vir scientia clarus, sed conversatione clarior, dignum se pastorem [illegible] exhibuit, & quasi pupillus absque patre sub Deo derelictus, aedificia claustri & officinas a Deo sustentatus consummavit, fecitque circumquaque silvas, quae propter latronum insidias [illegible] fuerant [illegible] transitum, vineas plantavit, novalia excoluit, & praedia comparare, aedificia construere quantum absque detrimento spiritualium poterat, toto studio laborabat. Multa tamen hujus loci adversa, satana procurante, sustinuit. At velut uva dulcis ex vinea Sorec, id est electa vel optima torculari tribulationum experimento pressus est. Quidam NITHARDUS (c) nepos domni Reginardi ex sorore, custos S. Lamberti, qui avunculo suo successerat in pontificatum, totam supellectilem & auri plurimum & argenti, quod ille sancto Laurentio thesaurizaverat, ut in comparandis huic ecclesiae praediis pro illius anima expenderentur, rapuit & usurpavit, non recogitans quanta pius [illegible] fecisset bona.

(c) De Nithardo episcopo.

16. Quo defuncto WAZO episcopus successit ei, non minorem domnum abbatem STEPHANUM afficiens (d), nam quandam ejus tempore [illegible] terrae quam venerabilis Reginardus liberam ab omni exactione huic ecclesiae delegaverat. Hic Wazo fuit frater WERINONIS abbatis de Florinis (e). Hic primo sub Notgero capellanus fuit, postmodum magister scholarum, deinde procurante domno Reginardo factus est capellanus Conradi imperatoris, postea praepositus factus & archidiaconus Leodiensis. Ipse praebendas fratrum sanctae majoris ecclesiae canonicorum pauperes & exiguas pane & vino & indumentorum redditibus sufficienter ampliavit, & de multa inopia opulentissimas reddidit. Nam cum per dies singulos unicuique panis unus tantum ad stipendium quotidianum tribueretur, iste Wazo eandem [illegible] quinque libris appendentem panem singulis distribuendum adauxit, & in [illegible] ecclesiae suae [illegible] proventuram [illegible], ut ex eo quod praedicta fratrum suppressit aliarum ecclesiarum, quibus [illegible], consuluerunt inopiae. Siquidem omnes regulariter in communi vivebant, sine proprio, sub obedientia & castitate. Quo episcopo ordinato, fames valida oriri coepit, quae quasi per [illegible] annos Germaniam & Galliae populum valide oppressit.

De Wazone episcopo. (d) [e]

17. Post WAZONEM Theoduinus successit, placabilem Leodiensi ecclesiae [illegible], qui basilicam S. Dei genitricis Mariae, in magna devotione sua magna operositate in Hoio construxit, in qua & sepultus quiescit ante altare quod in honorem Materni construxit. Cujus tempore ecclesia S. Jacobi Leodiensis cum reliquiis S. Bartholomaei apostoli, Sebastiani & Pancratii martyrum, [illegible] ad Galaciam frater Roberto ejusdem monasterii monacho, cum Anselmo Leodiensi decano. Cui etiam Theoduino Stephanus papa nomine, qui in Leodiensi ecclesia nutritus fuerat a puero, [illegible] domni Godefridi de Bullon, per Godefridum propositum sancti Petri partem ligni S. Crucis direxit & [illegible] pertinentiae. Eodem etiam tempore ecclesia nostra gloriosissimi patroni nostri Laurentii reliquias [illegible] honoravit, & per Godefridum majoris ecclesiae praepositum, ut dictum

De Theoduino. [illegible]

(a) [illegible] 1036. [illegible]

(b) [illegible]

[illegible] 1038 [illegible]

(e) [illegible]

(d) [illegible]

(e) [illegible]

eſt ſupra. Anno autem epiſcopatus ejus XIII. A domnum abbatem Stephanum conſtituerat hujus eccleſiæ monachorum patrem primum qui uſque in ſenectam & ſenium bene regi Chriſto militavit, tandem ſenex & plenus dierum de hujus vitæ laboribus evocatus, ad nomonis ſui, quod coronam vel coronale interpretatur coronam [illegible], & regnum æternæ pacis & quietis accepit, poſtquam præfuerat huic eccleſiæ XLIIII. annis & duobus menſibus (a). Sepultus eſt in crypta ante altare S. Dei genitricis Mariæ, ad pedes S. Wolbodonis epiſcopi, apud quem pro ſua religioſitate & honeſtis moribus multam habuerat gratiam & familiaritatem.

De Lamberto abbate II. 16. Succeſſit Lambertus abbas noſter ſecundus, qui & ipſe tempore ſuo proſpere proceſſit, homo eruditus & ordinatus. Hic vitam Heriberti Colonienſis archiepiſcopi & miracula deſcripſit, & quædam muſicæ de ipſo compoſuit, & in verſibus faciendis claro viguit ingenio. Sed ſi licet parva comparare magnis, aurea ætas S. Trudonis quæ ante ipſum ſub domno abbate Stephano fuerat, ſub ipſo in argenteam ſæculum degeneravit. Præfuit autem circiter decem [illegible] ſepultuſque eſt ad dextram domni abbatis Stephani.

De Everardo abbate III. (b) 17. Tertium a domno abbate Stephano poſt eum ſortiti ſumus Everardum (b), eccleſiæ Florentinenſis monachum, propter rerum exteriorum experientiam electum, qui parum huic eccleſiæ profuit, quippe qui nec uno quidem anno integro ſupervixit, ſed eodem die quo prædeceſſor ſuus obiit, anno tamen revoluto, & ipſe defunctus eſt. Et quia exterioribus magis quam interioribus deditus erat, ſub ipſo ætas ſanctæ religionis quaſi in æreum ſæculum degeneravit. Sepultus eſt in crypta, ad ſiniſtram [illegible] domni abbatis Stephani. Poſt quem Wolbodo ſucceſſit ferro potius ex duritia quam ex virtute comparabilis.

De S. Trudone. 18. His duobus temporibus Adelardi ſecundi hujus nominis abbatis ſepulchrum S. Trudonis frequentiſſimis quotidie coruſcabat miraculis, in tantum ut multitudinem peregrinorum non ſolum templi ambitus, ſed etiam totius oppidi latus ferre non poſſet. Oratorium, chorus, clauſtrum, unde denique vellent mittere monachi, non inveniebantur a multitudine vacuum. Quod magnum

* [illegible] S. Trudonis lib. [illegible]

fuit moleſtiæ ſenioribus monachis ſanctis & vacantibus Deo ſoli & in ſilentio. Sed junioribus, quibus multo ſunt religio & diſciplina odio, gratulabantur talem ſe occaſionem habere, & cœperunt cuncta ex libito agere. De oblationibus autem altaris, quæ aliquando in hebdomada centum marcis æſtimabantur, quid dicam? Exhauſtus enim denariorum acervus pluribus in cuſtodiendo cuſtodibus fatigabat, plura enim oculos fratrum ſubtrahebat. Nam non uno tantum anno vel duobus, ſed per totum tempus vitæ dicti abbatis Adelardi, [illegible] anni perduravit. De quibus pecuniis ipſe abbas ædificavit eccleſiam magnam S. Trudonis, & eccleſiam S. Mariæ in foro, & alias [illegible] in diverſis locis & villis proprietatis eccleſiæ ſuæ. Sed quoniam quicquid a diſciplina delinquitur ad abbatem reſpicere beatus Benedictus teſtatur, peccaſſe eum Dominum, eo quod minus remiſſe ageret circa animarum tantum pericula & [illegible] phreneticus eſt effectus. Et cum tanta miracula Dominus quotidie per ſanctum Trudonem operaretur, ipſe tamen eundem non potuit curare. Ductus eſt itaque [illegible] ad hunc [illegible] noſtrum ſancti Laurentii monaſterium, factuſque non paucis diebus more phreneticorum in crypta beatæ Mariæ Virginis, [illegible] tandem meruit ad ſepulturam ſancti epiſcopi Wolbodonis, quod tunc duobus frequentibus coruſcabat miraculis, atque in ſanitate [illegible] uſque ad finem vitæ ſuæ incolumitas permanſit. Obiit anno Domini [illegible] VII idus Decembris. & in Martio ſequenti,* igne [illegible] eſt illud nobile & ſumptuoſum opus S. Trudonis, columnæque cum monaſterio corruerunt.

* [illegible] S. Trudonis.

De Wolbodone abbate IV. 19. Igitur anno Dominicæ Incarnationis [illegible] regimen paſtorale eccleſiæ noſtræ W[illegible] ſuſcepit, de quo arbitrabamur quod principia quædam [illegible] ſed Dominus non cognoverat, ſcilicet propter peccata inhabitantium, hoc in loco præeſſe permittere, quippe qui nomen [illegible] gloriæ & nobilitatis [illegible], quam venerabilium epiſcoporum ſancti Wolbodonis & Reginardi propinquus eſſet & affinis, [illegible] patris patronum, [illegible] Unde omnia & conſilium longe ſe habebant aliter quam conveniret monaſticæ profeſſioni. In

[a] [illegible]

[b] [illegible]

omne enim ſtudium ſuum magis ſe gerebat ut A principem, quam ut abbatem. Cum ergo [illegible] eſſent in contradictionem, & bona eccleſiae in direptionem, contigit dominum Theodwinum ex hac luce diſcedere, anno Domini MLXXV. Poſt cujus deceſſum orta eſt diſſenſio inter potentes agenda electione, & dum plures voluiſſent epiſcopi fieri, nulli eorum ut epiſcopus fieret contigit. Leodienſes tamen Theoderico abbati S. Huberti, ut ad imperatorem dominum Henricum [illegible] ab eo [illegible] electionem referret injunxerunt, quam imperator confirmavit.

10. Henricus igitur ab archiepiſcopo Colonienſi Annone qui caenobium [illegible] conſtruxerat, XLV Leodienſis epiſcopus ſive Tungrenſis eſt conſecratus. A quo etiam admonitus eſt ſub teſtimonio collatae ſibi benedictionis, ut ejus quoque verbis utamur: « Per benedictionem, inquit, patris tui Annonis obteſtor te, ut deſtruas ſuperbiam & inſolentiam abbatis S. Laurentii Wolbodonis. » Epiſcopus autem Henricus ipſum Wolbodonem [illegible], interventu nobilium, quorum erat affinis, & maxime Wilhelmi Trajectenſis epiſcopi [illegible] diſtulit, & correctionem ejus expectavit. Cumque eum [illegible] epiſcopus, ſed ille ex ſuperbia & indignatione ad deteriora deflueret, conſtituit diem ad diſcuſſionem ejus publicam, congregatis[illegible] ad hanc diſcuſſionem pertinentibus, abbatibus & judicibus [illegible], juſſus eſt Virduni in monaſterio S. Agerici habere examen. [illegible] quod prius promiſerat [illegible], publica contradictione [illegible]. Epiſcopo ut daretur ſententia [illegible], decretum eſt ab omni conventu, ut [illegible] ſe recognoſceret, & ipſam abbatiam [illegible] ad [illegible] deponeret, [illegible] ad emendationem [illegible]. Nec moratus Wolbodo ad imperatorem Henricum abiit, cujus [illegible] adverſus epiſcopum [illegible] eſt [illegible]. Sed [illegible] epiſcopus [illegible], ut [illegible] maluit ſe epiſcopatum ad tempus [illegible], quam [illegible] ſine congrua ſatiſfactione. Igitur adiit Romam apoſtolicae ſedis [illegible]. Apoſtolicus autem litteras epiſcopo mittit, ut aut illum reſtitueret, aut depoſitionem ejus legitimo [illegible] ordine definiret. Accepto epiſcopus mandato, diem ſtatuit ſynodi generalis, ut [illegible]

A [illegible], ſi quid juſte querelae haberent. Sed ille non venit in praeſentiam, cum aſſiſo epiſcopo convenifſet ex omni epiſcopio abbatum, archidiaconorum, clericorum, laicorum congregatio valde magna. Petit igitur epiſcopus ſanctum conventum propter Chriſtum & ſecundum Chriſtum ſibi verum dari conſilium. Tunc totus ille conventus Wolbodonem abdicavit, & ut epiſcopus alium qui dignus eſſet in locum ejus ſubſtitueret conſuluit. Epiſcopus vero rogat virum ſanctum abbatem S. Huberti Tirenmannum[?], ut Deo & ſibi daret unum de B ſuo grege [illegible] ad hoc opus idoneum. At ille [illegible] monaſterii ſui nomine [illegible] in religione probatiſſimum tradit epiſcopo in abbatem ordinandum. De quo [illegible] non eſt, quod [illegible] Dominum [illegible] de pulvere [illegible], & quod magis praedicandum eſt, depoſito potente de ſede [illegible] exaltavit. Igitur tunc Dominus [illegible] ſuus poſt multam [illegible] viſitavit, cum hic abbas & paſtor ordinatus, curam eorum ſuſcepit. Concordabat in eo [illegible], & erat vir potens in opere C & ſermone, fuitque Deus cum eo, & in omni negotio, in omni conſilio proſpere agebat. Benedixitque Dominus domui huic per illum, & multiplicavit tam in decimis quam in agris [illegible] ſubſtantiam. Dei quoque [illegible] qui ſaeculo renunciaverant, [illegible], videntes gratiam Dei eſſe in eo. Tunc & venerabilis Rodulfus monachus eſt effectus. [illegible] bantur [illegible] mala pro bonis ab [illegible] Salvatoris. [illegible] & [illegible] honorem ſuum ſupplantavit. Ad hoc acceſſit quod Henrico rege paſcha celebrante D Leodii, Wolbodo [illegible], redeſſet a Poloma & Angla ipſo die ſancto Paſchae [illegible] ſolemnia coram rege procidit, [illegible] & regiam [illegible] implorans. Epiſcopus autem [illegible] non [illegible] ad [illegible] quae ſe [illegible] in omni querela ſua [illegible]. Dominus abbas [illegible] hoc audiens, [illegible] quae Wolbodo [illegible] non comparuit coram omni frequentia quae convenerat, ſurgit in medium, expoſitaque E [illegible] optime noverat cauſa ſua [illegible] ſub abbate ſuo (c) in loco [illegible]. Tunc omnes qui convenerant, in Wolbodonem [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

rum judicium, hoc addito, quod nec hujus A eccleſiæ, nec alicujus in hac diœceſi dignus eſſet prælatione. Berengerus autem rogatus eſt ab omnibus, & ab epiſcopo ratione & poteſtate compulſus onus ſibi Domini ſubjectis trahere cervicibus, qui duodecim poſtea proſpere præfuit annis. Wolbodo vero cum rege receſſit, & uſque ad mortem Domini Henrici apud eum permanſit.

21. Iſte epiſcopus dedit ſancto Laurentio eccleſiam de *Awans* & medium partem villæ cum omnibus appendiciis ſuis & decimas vinearum in Frangeio.

[a] (a) (Anno Domini MLXXXIII Henricus Pacificus Leodienſis epiſcopus dedit S. Laurentio medietatem eccleſiæ de *Awans* & dimidium allodium & *Brambays* cum omnibus pertinentiis ſuis, & Holtain cum appendiciis ſuis, & *Ryeberge* cum integra eccleſia & omnibus pertinentiis ſuis, & aliam eccleſiam integram de *Opprebais* cum IX parte allodii ejuſdem, ſicut res ipſius eccleſiæ ſuæ diſpoſitioni erant ſubditæ, ſic ſub abbatis ſancti Laurentii ſint providentia & diſpoſitione. (b)

Variæ donationes factæ S. Laurentio ſub abbate Berengero.

[b] Anno MCXII Obertus Leodienſis epiſcopus quidquid juris in eccleſia S. Petri de *Awans* habebat, eccleſiæ ſancti Laurentii, & ipſam abſolvit, ut ſoli prælato ſuo, ſcilicet abbati S. Laurentii, canonico more de omnibus reſpondeat, ſive de corporali ſtipendio ſuo, ſive de ſpirituali animarum ſuarum negotio, excepto ſolo parrochiali presbytero.

Anno Domini MLXXXIV dominus Berengerus loci hujus abbas quartus dedit ſupra nominato Henrico Leodienſi epiſcopo, eccleſiam Serrani-campi, cum omnibus appendiciis ſuis, & ipſe Henricus epiſcopus reddidit ei quidquid erat in Wareggia pertinens ad menſam epiſcopi.

Eodem anno Anſelmus *de Sabe* dedit S. Laurentio prædium quod vocatur *Borneys* ſuperius, cum omnibus appendiciis ſuis. & Henricus epiſcopus petente abbate Berengero, ex conſilio ſapientum, reddidit ipſi Anſelmo *Atterbeis* in Hanno, cum omnibus appendiciis ſuis & integra eccleſia, excepta S. Laurentii quam in *Atterbeis* poſſidet familia. Eodem tempore ex licentia Henrici epiſcopi dominus Berengerus abbas quartus, dedit in perpetuam commutationem ſancto Jacobo allodium quod S. Laurentius habebat in *Minaſia*, cum tertia parte eccleſiæ, & molendinum de *Wich*, & Robertus abbas S. Jacobi reddidit S. Laurentio eccleſiam de *Meſſia*, cum omnibus terminis & appendiciis ſuis.

Anno Domini MLXXXV Elbertus de Helmes & frater ejus Emmo de *Grafines* villulam de Marcis S. Laurentio tradiderunt, quam Henricus epiſcopus liberam fecit, & ut in perpetuum ab eccleſia non poſſit alienari conſtituit.

Eodem tempore Gerardus de Jamapia tradidit S. Laurentio quidquid habebat in Jamapia, ſcilicet XV bonnaria terræ & curtem unam, cum omnibus uſuariis ſuis ex integro, tempore Berengeri.)

22. Eodem tempore defuncto abbate Adelardo in monaſterio S. Trudonis viſus eſt Cruciſmus moveri. Siquidem duo electi ſunt in abbates, ſcilicet Lanzo abbas S. Vincentii Metenſis, & Lupo monachus S. Trudonis. Epiſcopus autem Leodienſis Henricus conſenſit in Lanzonem. Qui poſtquam introductus eſt in abbatiam, a Lupone expellitur, & Lupo turrim eccleſiæ, quæ ſola de incendio remanſerat, munivit, & ſe in ea recepit. Quo audito epiſcopus, Lanzonem cum domno abbate Berengero magnæ vitæ & nominis, in eccleſia hac S. Laurentii conſtituit: deinde movit exercitum ad expugnandum turrim eccleſiæ S. Trudonis, de qua Lupo fecerat ſpeluncam latronum. Quod multo more Agentibus Bruſtemenſibus, inter quos & Trudonenſes antiquum odium erat, invaſum eſt oppidum, & in medio foro graviſſimum commiſſum eſt prælium. Prævalet tandem multitudo, & Trudonenſes retrogrado in atrium cogunt veſtigio. In toto oppido nec minima domuncula ſuperfuit incendio. Epiſcopus XX. poſtea marcas miſit ad reædificandum templum beatæ Mariæ. Acta ſunt hæc anno Domini MLXXXV in Junio. Epiſcopus Henricus convocatis principibus ſuæ diœceſis, pacem Leodii ordinavit, propter quod Pacificus dictus eſt. Obiit anno MXCI & Hoii ſepelitur. Poſt cujus obitum ſedes vacavit quaſi per annum, propter diſcordiam electorum.

Mors Adelardi abbatis S. Trudonis.

Henricus Leodienſis epiſc. dictus Pacificus ob pacem quam inter Trudonenſes.

23. Erat tunc temporis in eccleſia Leodienſi canonicus quidam, Obertus nomine, præpoſitus S. Crucis, qui accepta licentia eundi Romam, cum inveniſſet regem in Italia, apud eum ſe in ejus curia cum ceteris capellanis conſulit, ubi Wolbodonis noſtro familiaris effectus, & ab ipſo & ceteris regi Henrico commendatus, tantam familiaritatem apud eum adeptus eſt, ut eum, donum epiſcopatus habentem, Leodium, nunciato ſibi morte epiſcopi Henrici, remitteret. Sic tamen, ut data fide coram rege firmaret, quod tertio die poſt introitum ſuum Wolbodonem in hac eccleſia, expulſo venerabili viro domno Berengero, relocaret. Wolbodo igitur trepidans, a mercatoribus hujus patriæ pecuniam multam mutuo accepit, quam de eccleſia iſta perſolveret: unde ipſe rex CCC. marcas habuit, Obertus autem non parvam inde partem accepit. Itaque fama facti hujus Leodium pervenit, ſcilicet Wolbodonem advenire, & multos ſecum deve-

Henrico epiſcopo Obertus ſucceſſor.

[a] Quæ hic parentheſi comprehenduntur, Anno ſunt in ſchedis manu codicis ſancti Laurentii.

[b] Hujus donationis diploma in appendice ſubjicitur.

tam appoſitam. Quæ ſcena mox ut monacho- A
rum attigit aures, mœrebant hi in quibus
erat ſumma prudentiæ: alii autem qui levis
animi erant, cupidi [illegible] novarum rerum,
[illegible] vero quibus [illegible] ſua erroris,
[illegible] Quod mul-
tis [illegible] ge-
nere & [illegible] Wolbodonis. At ille om-
nium [illegible] acce-
perat, quam de carne & oſſibus monachorum
ſubiturus erat.

[illegible] 24. Venit igitur Otbertus Leodium cum
eo in vigilia Nativitatis Domini, ſed nihil B
agere attentavit, priuſquam in ſede ſua epi-
ſcopali benedictione confirmaretur. Ordina-
tur ergo Coloniæ præſul [illegible] beatæ
Mariæ [illegible] eſt [illegible] oportere
[illegible] regis imperium. [illegible] vo-
cato domno Berengario coram omni clero
& populo, cunctiſque pene principibus [illegible]
ea ſua, ſed quaſi ex regis [illegible]
[illegible] oportere ut abiret. Nec erat in tanto
conventu, quamquam multos adverſarios
haberet, quiſquam tam audax, qui ei [illegible]
umquam vel unum [illegible] ad
[illegible] paſtoralem, [illegible]
[illegible] At ille vir venerandus, [illegible] ut C
optime [illegible] quam circa paſto-
ralem curam habuerat, [illegible]
per medium chorum [illegible] hanc
[illegible]
quam [illegible] & cum honore [illegible]
[illegible] ei equos ad [illegible] fra-
trum [illegible] cum patre ſuo magis exulem eſſe
[illegible] quam ſub [illegible] vivere vel
[illegible] abeuntem.

25. Receſſit ergo vir Dei tam venerandus
& huic eccleſiæ tam neceſſarius, venitque cum
fratribus ſuis ad abbatem S. Huberti Theo-
dericum, qui eum benigne ſuſcepit & con- D
ſolatus dedit ei prioratum unum * prope
civitatem Rhemenſem: ubi per tres annos
& dimidium moratus eſt [illegible] cunctis
qui eum noverant valde gratioſus, Deoque
devotus. Receſſo igitur paſtore, ſuſceptus
eſt [illegible] can-
tatum, monachis illud reſponſorium cantan-
tibus: *Deus domini mei Abraham, dirige viam
meam, &c.* O infauſtum diem illum quem
[illegible] ſunt [illegible] Sequenti etiam
die exceptus eſt Lupus ille Haſtinienſis qui
de eccleſia S. Trudonis [illegible] ſpeluncam E
latronum. O vere tempora infauſta. Nam
cum Wolbodone venerant, ſtatim ſe aliunde
[illegible] ut [illegible]
bus, ut [illegible] valde [illegible]
perant. Et quidem primo in pauperem eccle-
ſiæ [illegible] nunc
prece, nunc dura lege [illegible]
ex notum ſubdantes: deinde ſumtus eccle-
ſiæ, decimas quoque [illegible]
partim vendere in perpetuum alienat, non-
nulla ſub conditione [illegible]

pit, aut in beneficium aliorum hæreditatem dar-
ent. Quod videntes monachi cœperunt ſe
invicem [illegible] Beren-
garium [illegible] prodidiſſe referentes, [illegible]
que beneficia [illegible] ingratitu-
dinem arguebant. Principes etiam [illegible] po-
terat ſimul cum Gontranno duce conſilium
inierunt, & Otberti [illegible] obtinue-
runt, ut domnum Berengarium revocaret,
& domnum [illegible]
[illegible] At epiſcopus, [illegible] Wolbo-
done, [illegible] ſed ille
[illegible]
[illegible] locutus eſt cum ſenioribus mo-
nachis qui [illegible] & conſilio
[illegible] purgatione & dolore [illegible]
[illegible]
[illegible] adhuc. Ipſi enim trepida-
bant timore ubi non erat timor, ſcilicet ne
ſi domnus Berengarius abbas revocaretur,
in ipſos, quia quodammodo cauſa commo-
tionis fuerant, [illegible]
Quapropter [illegible] exaſperato, [illegible]
[illegible] & facti ſunt deſpe-
ctabiles monachi in oculis omnium timen-
tium Dominum.

26. Domnus vero Berengarius, & qui cum [illegible]
eo erant, prædicabantur & laudabantur ab
omnibus, & veniebant ad eum omnes qui
illi detraxerant, in tantum quod etiam Ge-
rardus Tornacenſis epiſcopus eum gratiam
ſequentes cum dignis muneribus honoraret,
ſuam operam ad [illegible] hujus eccle-
ſiæ repromittens, ſicut & poſtmodum fecit. Sed
cum omnibus eſſet gratioſus, ſoli Otberto
factus eſt odioſus: qui illi imputabat quod
nomen ſuum [illegible] opprobrio
[illegible] eſſet. Interea Deo volente, [illegible]
[illegible]
[illegible] tamen igne diſcordiæ
cœperunt omnes monachi ſimul contra Wol-
bodonem ardere. [illegible]
[illegible] & ipſe epiſcopus ad extin-
guendum [illegible] occurrit. Quod ſemel &
iterum atque tertio fruſtra tentatum eſt. Nam
monachi cœperunt Wolbodonem nequaquam
[illegible] deteſtari, improperantes ei,
quod quondam [illegible] nunc per [illegible]
[illegible] bona eccleſiæ [illegible]
[illegible] Tunc epiſcopus qui [illegible]
[illegible] habuiſſe,
iram contra monachos intorſit. Quod vi-
dentes monachi, [illegible]
[illegible] in commune ſtatim, proſternebantur
ſinguli [illegible] in crypta ante altare beatæ
Mariæ Virginis, & ad tumulum ſancti epiſcopi
Wolbodonis, quod acceptum fuiſſe [illegible]
[illegible] revelationibus indicatum eſt. Nam [illegible]
[illegible] monachis [illegible]
[illegible] a beata Maria ad [illegible]
fuiſſe, ſanctumque epiſcopum Wolbodonem
ad altare S. Laurentii ſacrificium laudis ob-
tuliſſe, & baculum paſtoralem Wolbodoni

[illegible]

ſuſpenſa ſunt, nec [illegible] *ſe ſuſtinente, & ſuſpenſionis earum* [illegible] [illegible]*. Iſta ſunt hæc anno Domini* [illegible]

10. Quia igitur ipſe domnus abbas Berengarius vigilantiſſime ſuper gregem ſibi commiſſum cuſtodias Domini obſervabat, fratres qui ſub eo degebant, ſanctitatem atque virtutum aromatibus redolebant, odoreque bonæ opinionis, ac lætitiæ famam totam provinciam reſpergebant. Inter quos velut unum aurum ac margaritum fulgens magiſter Rupertus emicuit, cui ſapientia tantum in ſcripturis intelligeret, & de alia ſumma facultate, ſumma ſubtilitate tractaret, aperuit.
[a] (a) Hic a puerulo apud noſtrum educatus eſt monaſterium, & a domno Berengero monachicum ſuſcepit habitum. Hic multos libros compoſuit, quorum catalogum quiſque videre qui ſcire deſiderat, primum librum fratris Reineri
[b] (b) de geſtis abbatum hujus loci relegat & ibi inveniet. Hic in libro VII. de divinis officiis cap. XVII. pro confirmatione Dominicæ reſurrectionis quoddam cum fratre ſuo bono viro monacho, [illegible] miraculum inſcriptum. Erat in hoc monaſterio S. Laurentii prope & extra muros Leodicenſes monachus quidam
[c] Deo devotus nomine Herebrandus, (c) cujus mentem perſæpe ſubibat admiratio, quomodo verum Domini corpus, unde ipſe nullatenus dubitabat, clauſo reſurgere monumento & clauſis poſtea januis ingredi ad diſcipulos. Igitur in ſancto Paſchæ ſabbato, dum ad procedentes eidem diei matutinos, [illegible] de more cunctis luminaribus, [illegible], & ad canticum evangelii [illegible], *Benedictus Dominus Deus Iſrael*, hac antiphona a domno abbate Berengero impoſita: *Mulieres ſedentes ad monumentum lamentabantur flentes Dominum.* Ecce repente ante pedes illius [illegible] cecidit illud quo ſemper ſubſtrictus erat cingulum. Ille [illegible] eſſe & ſic cecidiſſe ſuſpicatus, quod tamen mirum fuiſſet, quia non delapſum fuerat neque circum crura pedeſque devenerat, ſed ante pedes quaſi projectum [illegible], inclinavit ſe, ut tollens illud rurſum ſeſe accingeret. Cumque manum [illegible], ut illud [illegible] circumdaret, nodum ut erat firmiter aſtrictum, non [illegible] ſibi [illegible] quam dici poteſt admirationem [illegible] & [illegible] cum ſtupore magno admirans & [illegible] quidnam hoc ſibi vellet, [illegible] ad eum facta eſt [illegible] & illud tanquam [illegible]

Sic patuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.

Mane ergo ubi primum loquendi copia fuit,
A duobus tantum fratribus, quorum unus fuit prædictus magiſter Rupertus, [illegible] hoc frater ille rem geſtam retulit, [illegible] ut credimus ſibi ſecretum nunquam [illegible] ſuppreſſo nomine quoad viveret [illegible]. Nam factum quidem [illegible] hominibus [illegible], ut gloria [illegible] quæ eſt in cœlis, [illegible], nec ſunt [illegible] miraculum, [illegible] Dei gratia, quæ [illegible], operata ſunt. Hic etiam Rupertus uno libello [illegible] eccleſiæ noſtræ proteſtatus eſt, videlicet a quibus [illegible], quæ bona vel quæ
B mala de manu Domini ab [illegible] Leodienſi epiſcopo uſque ad Obertum ſuſceperit. De quo libello [illegible] pro majori parte excerpta ſunt. Interea dum multos libros ederet, & nomen ejus per provinciam [illegible] haberetur, contigit ut [illegible] procurante multorum invidorum & detractorum moleſtias & [illegible] pateretur. Quod providè perpendens domnus abbas Berengarius, & conſiderans quod ipſe [illegible] gravatus in brevi eſſet migraturus, & [illegible] ne poſt deceſſum ſuum propter Oberti epiſcopi
C [illegible] ab [illegible] pateretur, paterna [illegible] eum [illegible], ipſum venerabili viro domno [illegible] abbati Sigebergenſis monaſterii, qui tunc temporis forte Leodium advenerat, [illegible] commendavit. Quo auctore idem venerabilis Rupertus Tuitienſi cœnobio, quod [illegible] ab ipſius fundatore ſancto Heriberto juxta Coloniam, in abbatem præfectus eſt, ipſo abbate [illegible] circa annum Domini MCXIII. (d) Igitur vir
D venerabilis & ſapientia memorabilis domnus abbas Berengarius, cum [illegible] anno & amplius huic eccleſiæ præfuiſſet, & in [illegible] laudabilem perduxiſſet in ſenectute bona, plenus operibus bonis appoſitus eſt populo ſuo, & XVI. cal. Decembris migravit ad Dominum [illegible] & plenus dierum, anno Domini MCXV. (e) [d]

[e] 11. Tempore hujus abbatis Berengeri, ſcilicet anno Domini MLXXXIV. cœpit ordo Carthuſienſis ſub Brunone, qui erat canonicus Rhemenſis, oriundus de Colonia. Eodem
E tempore, ſcilicet anno LXXXVII. corpus ſancti Nicolai a Myrrea urbe in Barum cum gloria tranſlatum eſt, & Urbanus papa ſecundus, qui de Cluniacenſi cœnobio fuerat aſſumptus, cum in Arvernia [illegible] propter Henricum imperatorem, apud Clarum montem concilium celebravit, in quo ſtatutum fuit, ut horæ beatæ Mariæ quotidie dicerentur, & ſabbatum de ea ſpecialiter officium fieret. Eodem anno dux Lotharingiæ Godefridus caſtrum ſuum

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

(e) [illegible]

le Authee Otberto episcopo vendidit, pro A [illegible] ccc [illegible] marcis, & trihus marcis auri. Eodem anno factus est concursus innumerabilium populorum occidentalium nobilium & ignobilium ad terram Ierosalem cum eodem duce Godefrido & aliis multis principibus, qui anno MXCVIII ceperunt Antiochiam, & anno sequenti in festo divisionis apostolorum ceperunt Jerosolymam, [illegible] unde versus

[illegible] a parte [illegible],
[illegible] sed [illegible].
Quando [illegible] Iulio [illegible],
Jerusalem [illegible] B

[illegible] cum eodem duce Godefrido [illegible] transtulisse plus quam [illegible] millia [illegible] Godefridus [illegible] ab [illegible] populo capta Jerusalem, in regem [illegible] sed nunquam voluit portare coronam [illegible] *Nunquam portabo coronam [illegible] ubi Christus [illegible] coronam spineam*, [illegible] secundo sui electionis anno moritur, & in ecclesia S. Sepulchri sepelitur. [illegible] Stephanus abbas sancti [illegible] composuit nocturnum cantum de sancto Benedicto [illegible] & cantum de sancto Jacobo majore. Et [illegible] monachus post composuit cantum de sancto [illegible] martyre, [illegible] Severo confessore. C

Anno Domini [illegible] coepit ordo Cisterciensis. Circa idem tempus coepit ordo Templariorum & Hospitalium sancti Johannis.

Imperator autem Henricus propter mala [illegible] ecclesiam [illegible] non [illegible] filium suum Henricum [illegible] principum in regem Aquisgrani consecratum [illegible] Jerosolymitanum [illegible] D [illegible] Moguntiam in quodam [illegible] & coram filio & apostolicae sedis legatis [illegible] compellitur. [illegible] regni [illegible] corona [illegible] Moguntiam [illegible] E [illegible] recederet [illegible] perpetuum carcerem [illegible] Coloniam, & inde Leodium [illegible] receptus. Quod [illegible] Aquisgrani [illegible] Otbertus episcopus cum Henrico de Lemburg, [illegible] dux & [illegible] aliis [illegible] congredientes, [illegible] capti, alii [illegible], aut in Mosam [illegible]

mersi, inter quos etiam [illegible] comes peremptus est. Sic Henricus imperio privatus, ab Otberto & Leodiensibus vitae necessaria sustentatus [illegible] perambulasse [illegible], & potuisse fundamenta [illegible] quae post [illegible] a duce Brabantiae [illegible], sunt confirmata. Sed nec [illegible] filium [illegible] persequi [illegible] Coloniam oppugnavit. Cumque ad obtinendum Leodium properaret, detentus est [illegible] Leodii anno MCVI sepultusque [illegible] in ecclesia S. Lamberti, sed quia saepe excommunicatus fuerat [illegible] eum [illegible] corpus effossum de ecclesia [illegible] in ecclesia [illegible] sed [illegible] & ad [illegible] Spira [illegible] Tandem per [illegible] papam in ecclesia Spirensi [illegible] reconditum est. Anno [illegible] corpus S. Wiberti fundatoris [illegible] Gemblacensis per Otbertum episcopum [illegible] Kalend. Octobris. & sequenti anno sanctus Bernardus annos habens [illegible] cum [illegible] Cisterciensem ingressus est. Circa hoc tempora coepit primo celebrari festum Conceptionis beatae Dei genitricis [illegible] historia quae legitur de abbate Helsino [illegible] Anselmus Cantuariensis archiepiscopus.

[illegible] domno Berengero successit [illegible] & prudens dominus abbas Heribrandus [illegible] in quo canonici [illegible] capitulorum [illegible] ad defendendum [illegible] Theodericus [illegible] abbatem de S. Huberto [illegible] sub abbate Berengero [illegible] in monasterio [illegible] Consecratus est in abbatem [illegible] Kal. Decembris anno MCXV. Hic acquisivit quinque solidos de [illegible] in terra in Vategga & modium [illegible] quod constituit dari [illegible] in anniversario suo, & fratribus ad refectionem quatuor solidos, sed quod [illegible] fratribus detur [illegible] in anniversario consecrationis suae. Anno sequenti civitas Leodiensis multa plaga attrita est. Hic abbas constituit festum sancti Gorgonii apud nos cum [illegible] perpetuo celebrari ad preces fratris Rainonis monachi [illegible] Nam dictus Reinerus cum esset canonicus S. Dionysii tempore domni Berengeri, dedit S. Laurentio pro redemptione animae suae [illegible] marcas argenti, quas dominus Berengerus in ordinatione ecclesiae [illegible] dispensavit, & antequam fieret monachus [illegible]

(a) [illegible]

Henricus [illegible] Leodii [illegible] sepultus.

De [illegible] abbate. (a)

xvi. quam dominus Heribrandus in devotio- A ſolemniter coluit, & ad ejus honorem unam capellam S. Benedicti ordinavit. Habebat autem dictus abbas Rerius ſingularem devotionem ad ſanctum Gorgonium, eo quod primum ipſe in eccleſia ſancti Gorgonii in clericum tonſuratus fuit.

13. Anno MCXVII. Obertus dedicavit eccleſiam S. Trudonis, & eccleſiam S. Petri in Leodio, quo anno & mortuus eſt. Non eſt autem prætereundum, quod fama refert, hunc Obertum cum abbate S. Laurentii in expeditione Henrici imperatoris, cepiſſe Mediolanum anno xcvi. (a) Sed hoc totum falſum eſt de Oberto, & nihil aliud hic in veritate, quam id quod ſuperdictum eſt de intruſione Wolbodonis in abbatiam, ex præcepto Henrici imperatoris, qui tunc temporis in expeditione Italica tendebat verſus Romam. Fuerant enim ambo capellani ejus, ſcilicet Obertus & Wolbodo. Sed Wolbodo nobiliori ſanguine ortus erat, quam Obertus. Floruit etiam eo tempore vir nobilis Hillinus abbas ſanctæ Mariæ, qui fontes fecit in eadem eccleſia opere fuſili, & hoſpitale juxta eccleſiam S. Lamberti. Ordinavit etiam ſtatuta certa presbyterorum quæ hodie conſervantur. Hic quia ſynodum ſex & ſedecim non ſtetit in Leodio, Romam adiit, ſed peracto nondum negotio, defunctus eſt.

14. Eo tempore dux Lovanienſis Godefridus ædificavit monaſterium Affligeniense in Brabantia, cujus primus abbas fuit Fulgentius vir ſanctus, qui pene ducentorum monachorum pater extitit. Hoc tempore Gundulphus monachus, relictis vanitatibus ſæculi elegit in ſilva Publici-montis eremiticam vitam ducere, & quia locus periculoſus erat ad hoſpitalitatem exercendam, jecit fundamenta eccleſiæ, & urbes quem habebat eminebat lapides ædificii ipſius eccleſiæ. Frequentabant eum Leodienſes ſuccedentes, & cum eo lapides ferentes. Quidam ex ipſis divinitus compuncti, ſeculum deſerentes cœperunt cum eo regulariter vivere, tandem eccleſia in honore S. Ægidii conſecratur, (b) & dominus Petrus quondam decanus S. Petri in Leodio, ibi primus prior ordinatur.

15. Poſt mortem Oberti facta eſt diſſenſio inter clerum & populum, inter nobiles & vulgus. Nam Alexander archidiaconus & ſacriſta, faventibus & juvantibus eum duce Lovanienſi cum pene tota familia eccleſiæ, de manu Henrici imperatoris, qui tunc excommunicatus erat, baculum & annulum accepit. Partem Frederici juvabant comes Namurcenſis frater ejus, cives tota & majores abbates epiſcopatus, qui tandem in Rhemenſi ſynodo a Caliſto papa, qui librum miraculorum S. Jacobi dictavit collegit, diu præſentes benedixit. Sed anno ſecundo ordinationis ſuæ migravit ad Dominum. Quam ſanctè, quam laudabiliter in epiſcopatu vixerit, poſt mortem ejus omnibus patuit. Nam ad ſepulchrum ejus ab ægrotis, aut greſſum recipiebant, & omnes quacumque infirmitate detinebantur convaleſcebant. Ibi puer a nativitate cæcus lumen recepit, & quidam parvulis luminibus orbata, perfecte fuit illuminata. Paralytici quoque decem curati, & multi a diverſis ægritudinibus ſani facti. Verum conſcripſit hæc omnia ſermone monachus Reinerus hujus loci monachus, vir magnæ ſcientiæ, qui multos libros compoſuit.

16. Poſt cujus mortem ſedes Leodienſis vacavit pluſquam per biennium. Nam Alexander agente duce Lovanienſi electus fuerat ad epiſcopatum, ſed obſiſtente illi Colonienſi archiepiſcopo pervenire non poterat. Nam archiepiſcopus omnes electores pro excommunicato habebat, eo quod ducem Lovanienſem excommunicatum in ſuum capitulum introduxiſſent, & per eum electionem feciſſent. Cumque ceteris majoribus apud S. Cornelium cum domno Roberto Tuitienſi abbate, quondam hujus monaſterii monacho, advenisset, & coram eo proſtrati abſolutionem peterent, Alexander interrogatur ab eo utrum obedire vellet. Cumque ille manu ſua poſita in manu archiepiſcopi obedientiam promiſiſſet, archiepiſcopus ei per obedientiam præcepit, ne ſe amplius intromitteret de epiſcopatu. Ab illa die, neque convictus die ſententia eſt. Fuit in illo conventu contra Alexandrum dominus Heribrandus abbas noſter, cum Rodulfo abbate S. Trudonis, & quatuor canonicis Leodienſibus qui non conſenſerant electioni Alexandri.

17. Elapſis duobus annis poſt mortem Frederici epiſcopi, Alberto frater ducis Lovanienſis ei in epiſcopatu ſuccedit. Vir bonus & ſimplex, pudicus, rectus, & ſine avaritia, plenus bonis moribus. Quanta pax per eum in patria ſederit videre jocundum fuit. Hic eccleſiam S. Ægidii perficit, & in ea canonicos regulares inſtituit, quibus multa bona contulit, & abbatem Asso nomine eis præfecit. Obiit anno Domini MCXXVIII. in Circumciſione Domini, ſepultuſque eſt in ipſa eccleſia S. Ægidii ante majus altare. Iſte Alberto feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ primo per ſuum dioceſim celebrari inſtituit. Ipſe

(a) [illegible]

(b) [illegible]

eſt ipſum fuiſſe, cui miraculum de Dominica Reſurrectione ſupraſcriptum relatum eſt contigiſſe. Ejus igitur corpus cum corpore venerabilis BERENGARII prædeceſſoris ſui, poſitum eſt in dextro latere navis eccleſiæ juxta B
[a] parietem, ubi in uno poſiti monumento, (a) rili decorantur epitaphio, miraculo jam dicto ſuper monumentum in pariete depicto.

Quando mihi præerat, qui poſt te ſum datus abbas,
Me fecit dignum Jesus hoc cernere ſignum,
Ut ferrum clauſo quod prodiit ex monumento.
Nunc ſimus hoc poſiti, nos Virgo juvet pia mater.

[Alexander Alberoni ſuccedit in epiſcopatu Leodienſi.] Quæ pictura renovata fuit anno Domini MCCCCL in Octobri. Poſt Alberonem ALEXANDER epiſcopus electus, jam non aſcendens aliunde, Coloniæ conſecratur. Iſte ecC cleſiam Novi-monaſterii in Hoyo, in tutelam ſuam accepit, & ad perfectum opus, quaſi pater proprius perduxit, & in honore ſepulchri Domini & S. Johannis Baptiſtæ dedicavit, & fecit eam liberam cum toto clauſtro & ſitu in decimationibus & aliis exactionibus, obtulitque ſuper altare pulchram bibliam cum calice, præſentibus domno WAZELINO abbate noſtro, & ASSONE abbate S. Ægidii.

[De Wazelino abbate XI.] 35. Anno Domini MCXIX. Poſt domnum Heribrandum ſucceſſit VI loco vir bonus & manſuetus domnus WAZELINUS in religione D probatiſſimus. Hic acquiſivit quatuor ſolidos in Marcis, quos conceſſit ad refectionem fratribus in die adventus reliquiarum dari, conſtituens diem illum in perpetuum in omnibus ſolemniter celebrari & honorari. Nam nihil poſſumus quod non honori beati patroni noſtri Laurentii debeamus. Hujus tempore INNOCENTIUS papa ſecundus, comitatus multa turba epiſcoporum & abbatum, inter quos erat beatus BERNARDUS Clarevallenſis abbas, Leodium venit dominica tertia quadrageſimæ, ubi a LOTHARIO rege & ALEXANDRO epiſcopo & tota civitate devote ſuſcipitur, & ab eccleſia S. Martini uſque ad E ſanctum Lambertum proceſſionaliter deducitur ab eo, & Lotharius rex cum ſua conjuge ibidem benedicitur anno XXXI. Eodem anno ALEXANDER epiſcopus obtulit ſuper altare S. Laurentii pro ſalute animæ ſuæ unum manſum, ſolventem ſingulis annis quinque ſolidos in Janua. Hujus ſutor abbatis Erlen-

[a] Monumentum illud deſtructum fuit ab hæreticis anno Domini 1568. cum ſceleratis [illegible] ſuis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Anno [illegible] 1[illegible] cum inſtauranda eccleſia eſſet [illegible] [illegible] ſepulchrum [illegible] [illegible]

qui duas partes manſi ejuſdem, quæ ſunt octo bonnaria, tenerent, & fidelitatem facerent. Eodem tempore quidam Johannes frater noſtræ ſocietatis, dederat in *Hoes* duodecim bonnaria terræ cultilis, ſolventia XII modios frumenti annis ſingulis; & quatuor curtes, quæ ſolvunt annuatim XX denarios, & VI capones, ut poſt mortem ſuam & uxoris in liberam & perpetuam poſſeſſionem eccleſiæ devenirent, & ad ſollicitudinem prioris monaſterii pertinerent, ut exinde uſibus fratribus deſerviret. Quidam etiam Robertus, antequam fieret apud nos monachus, dederat XII bonnaria terræ cultilis, & unam curtem in *Febe*, & eccleſiæ reſtituit, & multi alii ſimiliter.

36. Tempore hujus abbatis WAZELINI C vir venerabilis dominus Winandus decanus eccleſiæ S. Servatii Trajectenſis, & frater ejus Nicolaus, qui poſtmodum tempore domni VALTERI hujus loci abbatis octavi, apud nos factus eſt monachus, fratres noſtræ congregationis & amici, multo labore multaque expenſa pecuniæ eccleſiam de *Maſvout* decimamque de *Lobyn* nobis reacquiſierunt. Prædium etiam in *Fode* a ſe comparatum, Deo & ſancto Laurentio pari devotione obtulerunt. Prædictus autem frater Nicolaus ſingulariter in acquiſitione eccleſiæ S. Severi in Meſſia XX marcas argenti dedit, necnon & de terra quæ capellæ ſancti Chriſtophori circumjacet XIII ſolidos annui cenſus, duos capones acquiſivit, de quibus diſtributiones in uſus fratrum in diverſis ſolemnitatibus ordinaverunt. Conradus vero ſecundus rex Romanorum acquiſitionem ipſius prædii de *Fode*, ſiti in comitatu de *Lomays* precatu ipſius abbatis Wazelini & fratrum, ſua auctoritate & regali banno in perpetuum eccleſiæ confirmavit, & ut præter legitimum advocatum altaris S. Laurentii, nullus alius omnino ibi ſubadvocatus ſit conſtituat, & ſigillo ſuo firmavit, atque ſignavit. Anno MCXXXIX.

37. Anno MCXXXV. ALEXANDER Leodienſis epiſcopus apud Innocentium papam de ſimonia accuſatus, & ab ipſo ſemel & ſecundo ac tertio vocatus, cum venire tardaret, in concilio Piſano deponitur. Quo dicto nuntio percepto, in tantam amaritudinem incidit, ut quaſi vix confeſſione facta commu- [Alexander epiſc. Leodienſis [illegible] [illegible] depoſitus [illegible] [illegible] [illegible].]

ru, & præter clavos & oſſa penitus, calicis plumbei & baculi paſtoralis [illegible] nihil repertum eſt, quæ ab ipſis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible].

monasque percepta & regulari vita ad sanctum Agilum pervenit, [illegible] sepultus est in ecclesia S. Agili. Post quem ordinatur Alexander primicerius Metensis, avunculus comitis Lovaniensis, qui etiam episcopatum suum & Bullionense castrum obsedit, & merito S. martyris Lamberti, qui in deferendo & referendo [illegible] multis miraculis claruit, illud obtinuit. Cujus [illegible] frater noster Reinerus in libello (a) conscripsit, quem triumphum Bullonicum intitulavit. Sub pontificatu illius episcopi [illegible] disciplina clericalis & correctio deperiit, & [illegible] ab ipso admissa, prælatorum fervor [illegible] canonicorum devotio [illegible], ambitus claustralium domorum undique aperti, per quos tamquam per regalem viam ambulabant equi & plaustra trahebantur, & in ipsis domibus mulieres nocte & die pro libitu ingrediebantur. Præbendæ jam venales erant expositæ, sed & sacramenta nulla gratuito tribuebantur, omnesque avaritiæ studebant, sacerdotes sæpe bis in die missam cantabant. [illegible] & indifferenter absque graduum discretione, tam clericis quam laicis conjugia [illegible] copulabant, & [illegible] ecclesiasticas quam secularibus personis. Quapropter Dominus ad [illegible] civitatem per [illegible] signa [illegible] monebat. Sed beata Dei genitrix Maria [illegible] cuidam sancto viro, coram altari ejus in oratione prostrato ostensum est [illegible] veniam obtinuit. & ex tunc memoria beatæ Mariæ semel in hebdomada, cum prius numquam fieret in Leodiensi diœcesi, cœpit [illegible] ut beneficio ejus [illegible] videmus respondere. Sed [illegible] ad [illegible] & deteriores effecti sunt. Nam sacerdotes & ecclesiasticæ personæ non jam [illegible] habebant [illegible], sed [illegible] tamquam [illegible]. [illegible] canonici [illegible] ecclesiæ Leodiensis, & [illegible] Henricum de Leie, [illegible] præpositum majorem ad curiam [illegible] ad curiam [illegible] negligens causam. Redeunte vero episcopus [illegible]. Orator moritur & sepelitur.

60. Ipse vero præpositus ab omni clero & populo eligitur & [illegible] episcopus post beatum Maternum consecratur. Hic mirum conversationis & vitæ [illegible] & bona ecclesiæ suæ maxime ampliavit [illegible] ecclesiam sancti Severi in Metis, quæ [illegible] sui corpore [illegible] sanctorum patronibus nobilitata floruerat quondam religione canonica, in tantum permutationem [illegible] devenisse, ut [illegible] divino servientium, ipsisque pene labentibus ædificiis, jam non videretur esse quod fuerat, de ejus restauratione semel & iterum atque iterum cum verbum fecisset in conventu Leodiensis ecclesiæ, ex consilio spiritualium virorum domino [illegible] abbati nostro eamdem ecclesiam contradidit, (b) cum decimis integris & omnibus pertinentiis suis, cum tota omnino familia & possessionum redditibus universis, ita ut ab illa die & deinceps ecclesia S. Severi subjecta sit ecclesiæ S. Laurentii, tamquam propria filia spirituali matri, & eam, tam in spiritualibus quam in temporalibus, abbas S. Laurentii ut propriam ecclesiam libere disponat, & regularem monachorum ordinem ad serviendum Deo in ea instituat. Excepta tamen decimam de majori & minori [illegible] & de [illegible] quam ad episcopalia conservat, eo quod beneficium sit personæ, quia more ecclesiastico episcopali debet adhærere obsequio, [illegible]. Quam donationem postmodum Rodulphus Leodiensis episcopus, annuente abbate [illegible], coram toto clero in capitulo Leodiensi ratificavit & confirmavit anno [illegible] tempore domni Everardi abbatis nostri.

61. Eo tempore S. Bernardus [illegible] Leodium venit (c) & in ecclesia Leodiensi missam solemniter celebravit, & post missam in loco qui dicitur *Pratum episcopi* publice prædicavit. (d) Ibi puerum claudum sibi oblatum, cum tibias [illegible] curavit, [illegible] per signum crucis [illegible], & alterum claudum ambulare fecit in conspectu omnium qui convenerant. Postea quoque cæcum in Leodio illuminavit, & claudos erexit. Hic idem Henricus episcopus abbatiam de Alna fundavit, (e) & monachos ibi instituit, quæ prius fuerat abbatia canonicorum secularium [illegible] & Metis. Eodem tempore prædicante beato Bernardo & monacho quodam nomine Rudolpho, per Conradum regem facta est secunda expeditio Jerosolymitana ex omni regno occidentali, sed [illegible] nihil relatione dignum actum est, immo fame, gladio & peste & captivitate innumerabilis ille conventus maxima ex parte periit. Eodem tempore Eugenius papa bona ecclesiæ nostræ confirmavit, & de ecclesiis parochialibus monasterio nostro collatis, [illegible] confirmationem suam, ut deinceps nulla alia

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

(e) [illegible]

A conferantur, ſed tantum uſufructuario monachis, ſacerdotes in eis conſtituantur, qui de accidentibus habeant unde vivant. De Annona vero in matribus eccleſiis, quæ ſub ſe alias habent eccleſias, xxiv modios in aliis eccleſiis quæ per ſe ſunt, duodecim modios annonæ recipiant. Tempore iſtius abbatis Willelmus de *Dongelbere* vir nobilis, tradidit S. Laurentio allodium ſuum in *Gelvetrages* liberum omnino, ea libertate qua illud Welhe [illegible] ipſe poſſederat: ut cenſus ipſius allodii ſolveretur eccleſiæ S. Laurentii: & cum aliquis inde moreretur, heres defuncti terram ſuam de manu prioris monaſterii requirere B debebit, quia terra eſt de pace & conſuetudine capituli.

42 His diebus quia canonicorum ſecularium tepuerat devotio, multi eorum ſeculo renunciantes, in hoc monaſterio ſub regulari diſciplina Deo ſervire deligentes, monachi facti ſunt. Inter quos quidam ſancti Bartholomæi canonicus & decanus, auſteram valde & pœnis irretabilem vitam duxit: ita ut nudo pavimento ſubſtrata tantum [illegible] quieſceret, aliquo paſſo ad caput lapide, ex pelle camelorum concata ciliciis [illegible] ad carnem in toga veſtiretur. In triduum autem in C hebdomadam tendebat, jejunium & aliquando per totam quadrageſimam a potu abſtinebat. Omni tempore a vino ſe relegaverat, neque infirmitate detentus carnibus velut aliquatenus conſentiebat: & victum quem ſibi ſubtrahebat, ex voluntate abbatis pauperibus miniſtrabat. Siquidem monaſtica religio in hoc monaſterio tunc maxime florebat.

43 Igitur vir religioſus dominus Wazelinus abbas noſter ſextus, cuius tempore domus hæc proſperata eſt in omnibus, ſenex & plenus dierum appoſitus eſt ad populum ſuum anno Domini mcxlix. iii. cal. Octobris, ſepultuſque eſt ad dextrum cornu altaris beatæ Mariæ ad [illegible]. Ipſe, ut creditur, D conſtruxit clauſtrum S. Gertrudis. Eius tempore ædificata eſt eccleſia S. Nicolai in Glano, ſed nondum perfecta fuit antequam decederet. Præfuit circiter annis xxi. & tribus menſibus.

44 Poſtquam ſucceſſit Wazelinus ſecundus, abbas vii. prudentia & litterarum ſcientia clarus. Hic domini Ruperti quondam huius loci monachi eruditus magiſterio, ſcripſit librum de concordia evangeliorum & expoſitione eorum, opus multum utile, ſed mane imperfectum [illegible]. Hic in ordinandis [illegible] [illegible] vel textum allegoriarum myſteriorum tam veteris quam novi teſtamenti ſingulari pollebat ingenio. Ipſe apud nos oratorium S. Georgii conſtruxit, [illegible] & de transfiguratione Domini, de ſanctis Agaunenſibus, & de ſancto Apollinare martyre ſolemnem can-

A tus compoſuit: [illegible] quia liberalior premiis auro [illegible] tempora [illegible] fama bonæ opinionis longe lateque redolens, gratiamque & diſciplinam bonam coram Deo & hominibus invenit, [illegible] prædictus, [illegible] ſuavis, publice ac privatim vel ammonere vel corripere erat opportuniſſimus. Huius tempore frater Lambertus huius monaſterii monachus de cyclo paſchali libros [illegible] compoſuit. (c) [c]

45 Eo tempore, ſcilicet anno Domini mclii, ipſo die beatæ Mariæ Magdalenæ, conſecrata eſt eccleſia S. Nicolai in Glano, quæ tam fundi quam ædificii jure noſtra eſt, ab B Henrico ſecundo Leodienſi epiſcopo anno epiſcopatus ſui nono, ubi Gerardus de Hambroun & uxor eius Emma, tradiderunt ad altare ſancti Nicolai die conſecrationis ipſius, duo bonaria terræ quæ adiacent eidem villæ. Quapropter abbas & conventus concederunt eis omnium bonorum participationem, quæ apud nos vel apud eamdem eccleſiam amodo fient, & ut anniverſarium eorum in poſterum a fratribus S. Nicolai in vigiliis & miſſis recenſeretur, quam traditionem ipſe epiſcopus Henricus confirmavit. Hanc eccleſiam dicuntur ædificaſſe duo C fratres nobiles de *Aſſeca*, Gerardus & Antonius [illegible], qui in eadem ſepulti ſunt. Sed ſuper hoc nullum authenticum ſcriptum reperi, niſi quod eadem eccleſia tam fundi quam ædificii jure noſtra eſt. Sane in regula in commemoratione defunctorum ſic ſcriptum habetur: Quarto nonas Januarii commemoratio Idæ converſæ, pro qua habemus xv bonaria terræ, de quibus debent ſuſtentari duo monachi accepti in eccleſia S. Laurentii, & debent deſervire S. Nicolao in Glano. Sed quando hoc fuerit, neſcitur, nam in libro cartarum ſuper hoc nihil continetur. Igitur Wazelinus abbas noſter vii. tam D ſenex & grandævus, poſtquam hanc eccleſiam annis novem ſtrenue gubernaſſet, xvii. cal. Julii migravit ad Dominum, ſepultuſque ſertur eſſe in capella S. Georgii quam ipſe conſtruxerat.

46 Succeſſit Walramus abbas octavus, cuius tempore contigerunt illa quæ in libro lacrymarum ſcripta ſunt, & hoc parvo quidem tempore, ſcilicet tribus annis huic eccleſiæ præfuit, ac octavo cal. Auguſti a ſeculo migravit, ſepultus eſt ante capellam E S. [illegible]. De Walramo abbate viii.

47 Quo defuncto, vir vitæ venerabilis Everardus, quem Everlinum nominamus, novem angelorum ordinibus [illegible], huic eccleſiæ præficitur abbas nonus. Qui hanc eccleſiam & eius officinas ædificiis decorando, redditibuſque ſuo ſtudio acquiſitis, quotidiana fratrum ſtipendia augendo, De Everlino abbate ix.

[a] Liber [illegible] hodie [illegible] Leodii.

[b] [illegible] anno 1720, [illegible].

(c) Opus illud Lamberti [illegible] [illegible].

apud Deum & homines bonam ſibi memoriam præparavit. (a) Hic ex [illegible] ſanguine ortus, filius fuit domini Lamberti militis, habuitque ſex fratres, ſcilicet dominum Euſtachium militem, & Ottonem, Anſelmum, Antonium, Johannem & Libertum.

48 Eodem tempore, ſcilicet anno Domini MCLXII. imperator Fridericus magnus, poſtquam Mediolanum longa obſidione contrivit, cives quorumdam principum interventu admiſit, ut & civitatem imperatoriæ poteſtati ante conſpectum ipſius venientes, gladiiſque ſuos nudos cervicibus imponentes, veniam petentes tradidiſſent, muros civitatis cum turribus funditus deſtrui & ſolo ſtrata impleri mandavit. Ibique cum imperatore Henricus Leodienſis epiſcopus, qui in tantam ejus gratiam adeptus eſt, ut Mediolano deſtructo, trium Magorum corpora, qui Domino Jeſu in cunabulis poſito aurum, thus & myrrham obtulerunt, ei Leodium tranſferre concederet. Sed proh dolor! epiſcopus morte præventus, apud Papiam defunctus eſt, & ſic Leodienſis eccleſia pretioſa Magorum corpora perdidit (b) uſque in hodiernum diem. Hæc ideirco commemoravi, quia fama refert abbatem S. Laurentii cum epiſcopo Leodienſi fuiſſe in deſtructione Mediolani, quod de nullo alio, niſi de domino Everelmo poteſt verificari. Dubito tamen ſi ita fuerit, quia fuiſſet in primo anno ſive ſecundo ordinationis ſuæ. (c)

(c) Mortuo Henrico apud [illegible] ſucceſſit Alexander ſecundus [illegible].

Poſt Henricum Alexander ſecundus tribus annis rexit epiſcopatum. Cujus temporibus oſſa Caroli magni tranſlata ſunt, & in ſcrinio argenteo collocata.

Poſt Alexandrum ſucceſſit Radulphus, qui eccleſiæ noſtræ ſatis extitit favorabilis.

49 Anno Domini MCLXVIII. tempore domini Everelmi renovata eſt fraternitas inter eccleſiam noſtram & eccleſiam ſancti Jacobi, ſicut haſtenus conſervatur.

Eodem tempore orta eſt longa contentio inter eccleſiam noſtram S. Laurentii & eccleſiam S. Ægidii ſuper domo abbatiæ ſancti Ægidii, quæ hoc ordine terminata eſt. Eccleſia S. Ægidii manſum unum liberum allodii quod apud Novillam poſſidebat, eccleſiæ S. Laurentii jure perpetuo poſſidendum in æternum memoriale, & in teſtimonium reformatæ pacis dedit; pro remiſſione autem decimæ ſuæ duos byzantios Melechinos* annuatim eidem eccleſiæ S. Laurentii in perpetuum ſolvit, unum in die paſſionis ſancti Laurentii, alterum in die dedicationis eccleſiæ beati Laurentii per unum de fratribus ſuis abbatis, ſive priori ſi abbas abſens fuerit, tradit. nec a treceptione dictorum byzantiorum unquam recedere poterunt, nec aliquam commutationem pro eis dare, nec de ipſorum quantitate quicquam minuere licebit. Et prohibitionem horum perſolutione omnem decimam intra ambitum remiſſam habebunt. Teſtes fuerunt de eccleſia S. Laurentii Cuno prior cum [illegible] ſacerdotibus, ſex diaconibus, tribus ſubdiaconibus, & octo acolythis monachis profeſſis, numero XLVI. De eccleſia S. Ægidii Lambertus prior cum IIII. ſacerdotibus, uno diacono, IV. ſubdiaconis, octo acolythis, numero XXVI. Actum anno MCLXX.

* id eſt Melechinorum.

[illegible]

50 His diebus dominus abbas Everelmus ædificavit oratorium S. Jacobi, quod conſecratum eſt in honorem B. Mariæ ſemper Virginis, beati Jacobi fratris Domini, beati Andreæ apoſtoli, beati Johannis evangeliſtæ, & S. Jacobi fratris ejus, beati Laurentii, ſancti Lamberti, beatique Servatii & omnium ſanctorum [illegible] Maii anno Domini MCLXX. Ipſe etiam conſtruxit domum abbatiæ majorem, quæ dicitur domus abbatis, in qua ordinaverat oratorium & altare in honorem SS. Lucæ & Maurini conſecrandum; ſed cum his temporibus ſanctus Thomas Cantuarienſis martyr Domino conſecratus multis miraculis claruiſſet, in ejus honorem prædictum altare conſecratur ex amore quem erga eum habuerat, cum ſecum ſtuderet Pariſius, quod fuit primum altare, in ejus honore conſecratum in illis partibus.

Nota.

51 Eodem tempore dominus Everelmus abbas ſancti Huberti Leodium venit, & in hoc monaſterio obiit, ſepultuſque eſt in capella S. Jacobi. In ſiniſtro autem latere ejuſdem capellæ habentur duo ſepulchra elevata, in quorum uno ſepultus dicitur eſſe dominus Euſtachius miles, frater ipſius Everelmi, & in altero Petrus abbas Gemblacenſis, & [illegible] abbas Broniacenſis.

52 Tempore illo quædam vidua Beatrix nomine obtulit ad altare S. Laurentii LX. marcas argenti, de qua pecunia acquiſitum eſt allodium in Awans, videlicet XVIII. bonnaria terræ cultilis, curtemque unam ſolventem duodecim denarios & obolum, anno LXIII.

(a) Petrus Coloniens. [illegible] Compendi commendat abbatem Everelmum S. Laurentii [illegible]

[illegible] Voſtenſem abbatem, qui ab anno 1147 [illegible] Coloniæ [illegible] ad Cœnobium [illegible] Petro abbati [illegible]

(b) In Coloniam [illegible] fuiſſe [illegible].

(c) Hujus abbatis [illegible] S. Laurentii [illegible] Leodienſi [illegible] Otto [illegible].

iste abbas Evrardus multa bona ecclesiae acquisivit & multas pitantias seu refectiones fratribus concessit, & ut fratribus quotidie in vino provideretur, ordinavit, quinque [illegible] quinquaginta [illegible] assignavit, prout plenius continetur in carta super hoc confecta anno Domini MCLXXV.

20 Anno sequenti dominus Evrardus presbyteratum de Ivin conventus resignavit, cui resignationi Rodulfus Leodiensis episcopus consensum praebuit. Ita tamen, ut pro recompensatione eiusdem beneficii, in crypta beatae Mariae pro eo perpetuum luminare in altare mane de reditibus eiusdem presbyteratus administretur. Pro cuius confirmatione missus ad curiam Romanam frater [illegible] in hoc monasterio monachus, qui inde tres attulit litteras. Primo bullam confirmationis omnium bonorum ecclesiae. Secundo ipse alteram litteram confirmationis ecclesiae & presbyteratus de Ivin a domino papa Alexandro III. Tertio litteram indulgentiarum sex episcoporum, quorum quilibet XL dies indulgentiarum omnibus vere poenitentibus & confessis ecclesiam nostram visitantibus concessit: quas Rodulfus Leodiensis episcopus confirmavit & XX dies superaddidit anno MCLXX[illegible]. Eo tempore emit [illegible] dominus Evrardus mediam partem al[illegible] de Lambermont, cuius altera medietas nostra erat. In cuius acquisitionem [illegible] decem marcas argenti [illegible]. Circa haec tempora visus est [illegible] Laurentius multis [illegible] monasterii & claustri [illegible] & cum [illegible] & quamdam [illegible] imago crucifixi [illegible] lacrymas, [illegible] Laurentius [illegible] in visione [illegible]. Quae [illegible] magnum [illegible]. Nam anno Domini MCLXXXII [illegible] cal. Aprilis in crastino Palmarum, cum conventum in [illegible] ad [illegible] processionem, [illegible] missam [illegible] cum maximo [illegible] fragore & horribili [illegible] fulmen [illegible] monasterii [illegible] vapore, fumo & foetore [illegible] quadragesima [illegible] crucifixum & ante [illegible] altare [illegible]

vero [illegible] in septem partes [illegible] supra [illegible] est [illegible] Corpus Dominicum habebatur super altare [illegible] Denique [illegible] monasterii [illegible] S. Laurentium [illegible] Domnus vero [illegible] Evrardus & fratres [illegible] & [illegible] Et quoniam ecclesia [illegible] a tertio nonas Novembris [illegible] dedicata est [illegible] episcopo [illegible] Coloniensi archiepiscopo, Joanne Portuensi episcopo, apostolicae sedis legato, & domno Radulfo Leodiensi venerabili episcopo [illegible] visum est abbati & fratribus [illegible] & altare [illegible] Interea dominus abbas Evrardus [illegible] novum altare aedificavit & gradus quibus ad illud ascenditur [illegible] Tandem domnus Radulfus [illegible] Leodiensi [illegible] dedicationis dedicatum est novum altare a domino Roberto Leodiensi episcopo cum magno cleri & populi tripudio. [illegible] Machabaeorum [illegible] per octo dies [illegible] Igitur venerabilis pater [illegible] dominus Evrardus [illegible] sequenti anno [illegible] cal. Januarii [illegible] & ut speramus & credimus [illegible] B. Laurentii [illegible] in gaudium Domini sui anno Domini MCLXXX[illegible]. Ipse [illegible] fontem in monasterium per canales plumbeos introduxit, & [illegible] in monasterio ordinavit. Sepultus est in capella S. Jacobi.

21 Decimo huic successit in regimine domnus Balduinus, de cuius gestis nihil [illegible]

De Balduino abbate x.

(a) [illegible]

inveniri potuit. Hic dicitur esse sepultus ante A capellam S. Dionysii obiit iii. cal. Aprilis annis sedens & sic pavitur annos decem. His diebus præbendæ in foro rerum venalium erant expositæ per manum cujusdam carnificis, qui dicebatur Udelinus, & omnes qui præbendas emere volebant, ad eum confluebant. Quod videns sacerdos quidam de sancto Christophoro, qui Lambertus *Begge* dicebatur, a cujus nomine adhuc *Beguinæ* vocantur, hunc errorem cœpit detegere, & contra eum publice prædicare. Nec mora cuncta civitas commota est, currentque catervatim populi ad audiendum sermonem prædicantem, unde multi corde compuncti, se peccasse confessi sunt. Quod videntes præfati, dominus studentes in eum, ad episcopum accesserunt, accusantes eum, qui nullis clamoribus jussit eum comprehendi. Cumque hi qui eum comprehenderant, per ecclesiam ducerent, quidam sacerdotes & clerici in eum irruentes, eum ungulis impingebant. Eodem igitur sub torsum oculis respicit ad altare beatæ Mariæ Virginis, & ingemiscens ait: Heu, heu! ecce dies venient, cum subtus te porci terram effodient. Quod sic accidisse non dubium est: nam anno MCLXXXV. una ecclesia cum claustro concremata est, sicutique S. Lamberti ad ecclesiam S. Bartholomæi transportatum est, fuitque a passione S. Lamberti anno quingenti quindecim minus. Ecclesia etiam S. Petri cum claustro & omnibus officinis combusta est. Unde versus illi

Annis transactis a Christo mille ducentis
Subtractis ter quinque, ruit sine igne per ignem.
*Festo Paulo Domino fuit atra ... *

14. Eodem tempore orta guerra inter ducem Lovaniensem & comitem Namurcensem, Gemblacum primo incensum (*a*), postmodum destructum est, & terra comitis a papa Lucio data in banno posita. Eodem tempore erat quidam clericus qui devote horas beatæ Mariæ quotidie dicebat, quem Virgo de pœnis eripuit, sicut cuidam monacho Cisterciensi pro se oranti aperte revelavit. His diebus Henricus Albanensis episcopus apostolicæ sedis legatus Leodium venit, & congregato clero sermonem fecit, & eorum acriter redarguit vitia, simoniam detestando. Tunc compuncti præbendas suas resignarunt. Qui amantissime sibi eos qui in una ecclesia præbendati erant, in alia instituit. Sed nec sic eos de labore suo securos reddidit. Radulphus autem episcopus cruce signatus Jerusalem petivit, unde cum rediret veneno interiit anno MCC. Post quem Albertus frater ducis Lovaniensis eligitur, qui sequenti anno in die Chrysogoni Remis martyrizatur.

15. Post mortem domini Balduini abbatis ei successit Gerardus, satis quidem juvenis, sed moribus grandævus, vir providus & magnæ industriæ. Hic in novi ecclesia crucem in pavimento fieri fecit. His diebus frater Gerardus hujus domus sancti Laurentii monachus electus est in abbatem sancti Jacobi. Qui cum eamdem ecclesiam annis novem gubernasset, sponte resignavit, eo quod ecclesia S. Jacobi eo tempore a quibusdam pravis hominibus graviter opprimebatur. Quapropter dominus Gerardus tunc abbas noster, a conventu S. Jacobi in abbatem eligitur: eo quod in omnibus locis eisdem abbatiæ contra perversos homines qui eam deprædabantur, essent optime valentes affines & amici. Cui episcopus Albertus statim in capitulo S. Jacobi donum abbatiæ ejusdem contulit, & benedictionem eius acceptam, in chorum cum fratribus Te Deum cantantibus, eum conduxit: sed tamen vix mensibus supervixit. Obiit autem dominus Gerardus abbas noster XI. & sancti Jacobi decimus quartus anno Domini MCLXXXVII. calendis Novembris, sepultus in novi ecclesia ante crucifixum.

16. Successit Otto abbas duodecimus, qui fertur fuisse decanus S. Pauli, & resignasse decanatum Ottoni nepoti suo, qui fuit fundator Scholarium & Vallis-benedictæ, ubi & corpore quiescit, scilicet in choro sanctimonialium. Hic abbas Otto cum assensu conventus dedit quatuor fratribus, scilicet Garnero, Antonio, Johanni & Servatio hospitale S. Christophori, quod tunc valde parvum erat, & ad ampliandum illud dedit illis domos duas & unam curtem, ut tamen ut regulam S. Augustini susciperent, & secundum eam morem suos dirigerent, liberam electionem haberent in recipiendis fratribus & sororibus. ... abbas sancti Laurentii sine contradictione & repulsa haberet suæ approbationem & cum aliis fratribus instituere. Eorum esset sacerdotem in ecclesia illa idoneum eligere, abbatis vero electum & productum sibi de more suo instituere, qui si male se gesserit, & super hoc admonitus non se correxerit, abbatis erat eum sine contradictione amovere, & ecclesiam alteri electione prius celebratam conferre. Cum ipso sacerdote participabunt fructus omnibus, nisi quod ab ecclesia exterius recipient remedium undinum. Nulli salvator nisi solius abbatis subjacerent, &c. Quæ omnia Hugo Hostiensis & Leo presbyter cardinales apostolicæ sedis legati confirmaverunt. Actum anno MCC.

17. Anno sequenti obiit Albertus de Cuic Leodiensis episcopus. Hic in curia Romana existens grandi studio & labore obtinuerat pretiosissimas reliquias, (*b*) videlicet de ipso

(*a*) Monasterium Gemblacense combustum a comite Namurcensi ... anno 1185. ...

(*b*) a Cælestino papa III. ...

Vide Beguinarum originem.

De Gerardo abbate XI.

De Ottone abbate XII.

Radulphus episc. Leodiensis veneno interiit. Albertus frater ducis Lovaniensis ... de Cuic.

corpore beatiſſimi martyris Laurentii, ubi de corpore eius in craticula aſſato ſanguine tamen quaſi recenter [illegible], ut ſe [illegible] hominibus [illegible] offerenda, quae in magna veneratione ab eo habita post deceſſum eius [illegible] domino abbati Ottoni [illegible] Maii ad [illegible] cum magno honore tranſlata in [illegible] altari eius adlocata. Quam [illegible] qui Otto abbas [illegible] in ſolemnem annuae commemorationis [illegible] conſtituit eſſe ſolemnem, quia nihil boni poſſidemus quam eius honori debeamus. Aſſignavit etiam fratribus [illegible] die ad refectionem octo modios ſpeltae [illegible] in [illegible].

[illegible] Poſt Albertum Hugo de Petra ponte [illegible] Leodienſis epiſcopus, qui ordinationis [illegible] anno coepit [illegible] monaſterium [illegible] S. Lamberti. Eodem anno Guido Praeneſtinus epiſcopus, apoſtolicae ſedis legatus, [illegible] in honore S. Matthiae, [illegible] modii dantur ad caritatem dedicavit. [illegible] Leodienſem [illegible] reformavit. Anno [illegible] Leodii [illegible], [illegible] per [illegible] & [illegible] ab [illegible]. Eo tempore facta eſt controverſia inter abbatem S. Laurentii & praepoſitum & [illegible] ſuper domo [illegible]. Unde facta querimonia ab abbate coram ſynodo Leodienſi [illegible] qui ſuper hoc [illegible] habebant [illegible] quae [illegible] [illegible] abbati [illegible] eadem [illegible] tam in domo [illegible], quam [illegible] hoc omnia ad [illegible] abbatem pertinere [illegible]. Hoc tempore [illegible] & S. Jacobo Henricus de Jodoigne monachum huius monaſterii S. Laurentii in abbatem, qui [illegible] administrationis [illegible] & [illegible] ad [illegible] beatae Mariae Magdalenae [illegible] & [illegible] eſt.

Dominus abbas Otto [illegible] dedicavit altare [illegible] in honore SS. Johannis Baptiſtae, [illegible] Vincentii martyris, [illegible] confeſſoris. In qua dedicatione conceſſit [illegible] habere quatuor modios ſpeltae pro [illegible]. Quae dedicatio [illegible] eſt in [illegible] Dominica poſt purificationem beatae Mariae. Poſt modicum vero ad praedictum [illegible] beatam Catharinam [illegible]. In cuius [illegible] abbas Otto decem modios ſpeltae fratribus pro refectione aſſignavit. Item in utroque feſto S. Benedicti [illegible]. In feſto S. Nicolai ad refectionem [illegible] ad [illegible] Nicolaum [illegible] & in dedicatione [illegible] eccleſiae S. Nicolai [illegible] & [illegible] in [illegible] eccleſiae. Ipſe etiam [illegible] feſtum S. Thomae [illegible] Cantuarienſis & martyris [illegible] aſſignavit [illegible] die ad refectionem eius [illegible]. Ipſe etiam [illegible] ſuper [illegible] ad [illegible], quam [illegible] ad altare [illegible], ut unde [illegible] candelae in feſtivitatibus quinque patronorum, & in dedicatione [illegible] continue ardeant. Ad eundem [illegible] Leodienſem [illegible] & [illegible], ut unde [illegible] candelae quae [illegible] beatae Mariae ſemper Virginis [illegible] in [illegible].

[illegible] His diebus venit Leodium abbas Claromontenſis ad abbatem Ottonem [illegible], renovavit [illegible] monaſterii modo qui ſequitur.

In nomine Domini. Amen. Ego frater Hugo humilis Claromontenſis abbas, praeſentium ſignificatione litterarum omnibus fieri volo manifeſtum, [illegible] pro quibuſdam magnis negotiis Leodium adiiſſe, & [illegible] venerabili & [illegible] noſtro domino Ottoni abbate S. Laurentii & eiuſdem eccleſiae conventu, tantum nobis exhibitum fuiſſe reverentiae & [illegible] quantum [illegible] exhiberi potuiſſet. Poſt exhibitionem vero [illegible] honoris, oſtenderunt nobis abbas & conventus [illegible] in quo continebatur fraternitatis [illegible], quam Claromontenſis abbas & congregatio [illegible] & [illegible] in [illegible] & [illegible] & [illegible] ſibi [illegible]. Quae [illegible] tempore per recordationem domini H. Claromontenſis praedeceſſoris noſtri [illegible], ut nobis conſtitit, celebrata. Ad quod [illegible] ad [illegible], ut quilibet monachus S. Laurentii veniens Claromontem, cum [illegible] litteris [illegible] abbatis ſui [illegible] cum honore, & habeat capitulum & [illegible] plenariam cum Claromontenſi conventu, & [illegible] morari [illegible] quantumcumque voluerit [illegible] tempore [illegible] ad [illegible]. Ipſi vero abbas & conventus praeter generale beneficium [illegible] Claromontenſibus fratribus [illegible] conceſſerunt [illegible] noſtra, ut poſt deceſſum noſtrum [illegible] pro nobis [illegible]. Quod ut ratum habeatur [illegible], dedimus eis litteras noſtras [illegible] noſtri [illegible]. Actum anno Verbi [illegible].

[illegible] Hoc tempore coepta eſt fundari eccleſia [illegible] in honore S. Mariae, [illegible] conſecrata.

Anno Domini MCCXII. Leodium a Brabantinis ſpoliatur in die inventionis S. Crucis, & ſequenti anno in [illegible] Leodienſibus Brabantini [illegible]. In [illegible] eſt ut ſingulis hebdomadis ſemel [illegible] officium de [illegible] S. Lamberti.

Anno [illegible] dominus abbas Otto [illegible] de [illegible] conventu [illegible], cui Hugo de Petra ponte [illegible] praebuit, [illegible], ut de [illegible] pro [illegible] in anniverſariis patris ſui & matris ſuae [illegible], & in anniverſario ſuo & fratris

ſui

ra ſolidi dederunt ad refectionem fratrum A concederentur. Quod capitulum Leodienſe ſimul & archidiaconi confirmaverunt & poſtmodum Honorius papa.

[illegible] Anno MCCXV. ſequenti menſe Novembri præſidente Innocentio tertio celebrata eſt univerſalis ſynodus Romæ in eccleſia Lateranenſi anno domini Innocentii XVIII. In qua ſynodo fuerunt CCCC & XII. epiſcopi. Ubi confirmati fuerunt quatuor ordines ſcilicet Prædicatorum, Minorum, Scholarium & Ordo S. Trinitatis. Hi enim quatuor ordines tempore Innocentii tertii ſunt inſtituti. Illud autem concilium ſuis tribus annis per univerſum orbem prænunciatum, & tamen in eodem nihil novum & laudabile fuit ſtatutum. Interfuit huic concilio Hugo epiſcopus Leodienſis cum domino Ottone abbate noſtro. Dominus papa commiſit domino epiſcopo Hugoni pro ſua clementia [illegible] Domini noſtri Jesu Christi & ſanctorum Petri & Pauli apoſtolorum. Epiſcopus vero [illegible] tradidit dilecto ſuo abbati noſtro Ottoni [illegible] Leodii in eccleſia apoſtolorum. Ipſe vero [illegible] a domino papa, ſuo [illegible] cum Ottone abbate noſtro Leodium remiſit, [illegible] ut abbati [illegible], & votum quo ſe obligaverat in ſpecula de Bergis, ad limina ſancti Jacobi tendens, devotus implevit.

Anno ſequenti Innocentius papa Romam egreſſus Peruſii febre acuta arreptus, [illegible] ad cerebrum rapta [illegible], & in Julio mortuus. Cui ſucceſſit Honorius. Eodem anno Damiata a Chriſtianis capitur.

[illegible] *Huc uſque quæ de geſtis abbatum hujus monaſterii ſancti Laurentii in diverſis libris invenimus, vel [illegible] magiſtri Rodulfi & fratris Rainerii monachorum hujus loci, ex geſtis pontificum Leodienſium & ex libro [illegible] antiquo, qui procedit uſque ad annum Domini* MCCXXII *[illegible] colligere potui, veraciter [illegible] in unum congeſſi. Cetera vero quæ ſequuntur, ſi inquirenda ſunt, tamquam ſi contingerent vel contingere poterant, uſque ad annum Domini* MCCCLXXX. *[illegible] Quæ vero de geſtis pontificum interſeruntur, tamquam authentica accipiantur.*

60. Hic abbas Otto antiqua antiphonaria ſibi fecit, in quibus a feria quarta in cœna Domini uſque ad ſabbatum hebdomadæ Paſchalis incluſive totum officium, tam diurnum quam nocturnum more canonicorum juxta concilium Aquis celebratum tempore Ludovici imperatoris ordinavit. Quam ordinationem Wazelinus abbas [illegible] mutavit. Poſtquam autem idem Otto a curia Romana rediit, deinceps de geſtis ejus nulla memoria reperitur. Unde videtur quod obſervantia regularis in ſuo fervore priſtino non permanſerit, ſed aliquantulum tepeſcere cœperit, licet conventus ſuo modo cæteras obſervantias [illegible] ſubſtantialibus religionis debere obſervaret, carnes non comederet, ſed tantum ter in hebdomada ſagimine veſceretur. Præfuit circiter annos XXX. Ipſe multa bona eccleſiæ acquiſivit, & puto quod eccleſia hujus tempore plurima [illegible]. Obiit [illegible] Kal. Auguſti, ſepultus eſt, ut credo, ante capellam S. Benedicti ſub lapide polito variato. Uſque ad iſtum enim abbates epitaphia non habent, & ideo de ſepulturis eorum incerta relatio eſt. [illegible]

61. Poſt Ottonem ſucceſſit Johannes abbas [illegible] vir bonus & [illegible]. Hic [illegible] eccleſiarum regularium juxta Leodium ad [illegible] menſibus [illegible] in anniverſario ſuo [illegible] ſicut ſcriptum in una inveni [illegible]. Anno [illegible] obiit (a) Hugo de Petra ponte epiſcopus Leodienſis, qui eodem anno acquiſierat oppidum S. Trudonis (b) cum abbatia. Cui ſucceſſit Johannes de Aps, nepos ejus ex ſorore. His diebus venit Leodium Otto cardinalis apoſtolicæ ſedis legatus, ut Johannem epiſcopum ſummo pontifici contra imperatorem [illegible] copularet. Qui volens pauperes clericos ſub parrochiis [illegible] conquaere, & e converſo [illegible] in omnibus [illegible], & patrimoniorum [illegible] æqualiter dividere. Quod clerici non ferentes, demandaverunt Aquenſem præpoſitum, qui regis vices in hoc defenderet. Cujus adventum cognito, legatus Otto cum epiſcopo feſtinavit egredi civitatem. Volens igitur epiſcopus, cum imperatori ſibi regalia [illegible], omnem clericum a civitate recedere, interdicens [illegible] ſacramenta conferri, nec divina celebrari, excepto quod parvuli baptizarentur [illegible] ſuper civitatem [illegible], & ſedem epiſcopatus alibi collocare. Quod clerus renuit, & ſedem apoſtolicam appellavit. Hinc cœpit fraternitas eccleſiarum & mediante imperatore [illegible] tractatur de pace inter papam & imperatorem. Sed imperator Fredericus nullo modo voluit acquieſcere, niſi papa Leodienſes abſolveret, & tam crudelem ſententiam relaxaret. Quapropter miſſis [illegible] ad legatum [illegible] abſolvi. Qui duos abbates Ciſtercienſes Leodium miſit, & ſententiam quam tulerat revocavit. Hoc tempore fundatum eſt monaſterium quod dicitur *Grandipratum* & clauſtrum quod dicitur *Vallis noſtræ dominæ*. Item moniales *Robertimontis* tranſlatæ ſunt ad Vallem benedictam. Fundati ſunt etiam in Leodio Scholares, Prædicatores

(a) Obiit Hugo de Petra ponte epiſcopus Leodienſis [illegible]

(b) De hoc oppido S. Trudonis [illegible]

[illegible] & Moneta eodem tempore. Anno Domini MCCXXXVI imperator Fredericus [illegible] in Marburg castrum, ubi in celebri solemnitate innumerabili populi multitudine, ut a sapientibus ducenta [illegible] millia [illegible] hominum [illegible] ad translationem corporis S. Elisabeth, ubi affuit Fredericus imperator cum multitudine episcoporum & nobilium. Interfuit etiam Johannes de Apia Leodiensis episcopus cum Johanne abbate nostro, qui de [illegible] de auro quod [illegible] corpus S. Elisabeth [illegible]. Anno sequenti Johannes episcopus obsedit castrum quod [illegible] dicitur, ubi aegritudinem incurrit, & [illegible] Kal. Maii obiit anno Domini [illegible], sepultusque est in monasterio Vallis S. Lamberti.

Non est autem silentio praetereundum, quod fama communis & chronica Gallica referunt abbatem S. Laurentii hujus episcopi tempore mitratum fuisse, & omnia pontificalia per industriam ejusdem episcopi [illegible] habuisse; quod verum esse non potest. Nam Johannes [illegible] abbas [illegible] episcopo Johanni vix per annum supervixit, qui tamen [illegible] non [illegible] quod [illegible] sibi mitra [illegible] sed ipse [illegible] & ideo a monasterio recessit. [illegible] quidem ad monasterium Vallis S. Lamberti secessit & ibidem obiit & sepultus est, [illegible] capituli, anno Domini MCCXXXIX [illegible] Februarii.

62. Post mortem domini Johannis episcopi una pars cleri Ottonem praepositum [illegible], & majoris ecclesiae canonicum. Alia pars Willelmum fratrem comitis [illegible]. Interea diu [illegible] ad curiam, graviter vexabatur episcopatus Leodiensis, quibusdam partes Ottonis, aliis Willelmi foventibus & juvantibus. His ita se habentibus obiit Johannes abbas noster [illegible].

Post quem eligitur in abbatem Hermannus [illegible], filius domini Wilhelmi [illegible] domini de [illegible], qui impetrata a summo pontifice Gregorio nono confirmatione [illegible] & mitra, cum benedici deberet, venit [illegible] Conradum filium Frederici imperatoris, Ottonem in cathedra episcopi intronizatum in die omnium Sanctorum, ubi [illegible] domnus Hermannus [illegible] in abbatem consecratus est, & primum [illegible] (a) anno Domini MCCXXXIX. kalendis Novembris. Cujus facti fama celebris perdurat usque hodie. An vero sicut fama refert, omnia gratis habuerit, sive secundum verba beati Bernardi [illegible] pro his adipiscendis expenderit, Deus novit. Unde de abbatibus talibus Bernardus sic ait: « Miror quosdam in nostro ordine monasteriorum abbates hanc humilitatis regulam odiosa contentione infringere, & sub humili, quod pejus est, habitu & tonsura tam superbe sapere, ut multo labore ac pretio apostolicis adeptis privilegiis per ipsa sibi vindicent insignia pontificalia, utentes & ipsi more pontificum mitra, anulo, sandaliis. Sane si attenditur rerum dignitas, hoc monachi abhorret professio; si ministerium, liquet sola congruere pontificibus. Profecto esse desiderant quod videri gestiunt. Quod & si nomen eis conferre privilegiorum posset auctoritas, quanto potius auro redimerent ut appellarentur pontifices. Quid ista, o monachi? ubi timor mentis? ubi rubor frontis? Nec enim quia praelati monachi, ideo non monachi; nam professio facit monachum, praelatum necessitas. Ut autem non praejudicet necessitas professioni, accedat, non succedat praelatio monachatui. Quis unquam probatorum monachorum tale aliquid aut verbo docuit aut reliquit exemplo? Duodecim gradus humilitatis magister vester S. Benedictus edidit, propriaque distinguit descriptionibus. In quo quaeso illorum docetur ut hoc facto delectari monachus, hoc quaerere debeat dignitatis? Sed non propter me neque socium, sed quaero ecclesiae libertatem. O libertatem omni ut ita dicam servitute serviliorem! patiamur ab hujusmodi dignitate abstineam, quae me pessime addicat superbiae servitutem. » Haec Bernardus. Veruntamen quam infausta haec [illegible] fuerint ecclesiae nostrae in sequentibus apparebit, cum hic ventilata fuerit usque ad extremam determinationem, nec adhuc [illegible] est [illegible].

Nunc ad ordinem redeamus. Ottone de [illegible] intronizato, voluit [illegible] ut cives ei fidelitatem facerent. At illi responderunt quod parati essent illum recipere quem ecclesia [illegible]. Interim fama venit Willelmum esse confirmatum a papa, qui expeditus fere per annum, & in reditu de curia obiit in via. Post quem eligitur Robertus Lingonensis episcopus, qui fuerat [illegible] Clarae vallis. Hic dedicavit ecclesiam Praedicatorum Leodii cum [illegible] Cameracensi episcopo ultimo Augusti anno MCCXL. Eodem anno Robertus episcopus Leodiensis celebravit synodum in capitulo Leodiensi, in qua lata est controversia inter abbatem Gemblacensem & abbatem S. Trudonis super sedibus eorum, quae hoc modo determinata est.

Robertus episc. Lingonensis [illegible]

Robertus Dei gratia Leodiensis episcopus universis Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis in Christo salutem. Quoniam labentibus temporibus cursu eorum quae geruntur memoriam non servant, contra oblivionis incommoditatem providendum

(a) [illegible]

"eſt remedio ſcripturarum, ne quæ diuturna concordia vel pudore terminata, in recidivæ quæſtionis ſcrupulum relabantur. Hinc eſt quod cum coram nobis in ſynodo noſtra Leodienſi contentio verteretur inter abbatem S. Trudonis ex una parte, & abbatem Gemblacenſem noſtræ diœceſis ex altera, ſuper ſedibus eorum in noſtra ſynodo ſtatuendis, præſente venerabili patre & quondam epiſcopo Lauſan. præpoſito decano, archidiacono Leod. de conſilio & voluntate quamplurimorum aliorum Leodienſis diœceſis, per ſententiam definitivam pronuntiamus præpoſitum S. Lamberti ad dexteram & abbatem Gemblacenſem ad ſiniſtram, & immediate abbatem S. Trudonis debere ſedere, & poſt dictum abbatem, abbatem ſancti Laurentii Leodienſis. Datum & actum feria v. poſt Epiphaniam anno Domini ..."

[illegible] Hanc litteram ſervat abbas S. Trudonis.

62. Sequenti anno dominus abbas Henricus ſuam viſitationem in hoſpitali S. Chriſtophori, quia fratres ibi a priſtino fervore declinaverant, & eis modum vivendi, ſcilicet qualiter inter extra ſe haberent, in ſcriptis tradidit. Videlicet ut omnes ad divinum officium horis competentibus convenirent, & totam orationem dominicam loco horarum dicerent. Dominicis vero diebus ſacerdos eorum inter matutinas & primam capitulum eis teneret, ſimul comederent, ſilentium debite obſervarent. Summopere tria vota quæ ſunt ſubſtantialia cuilibet ordini, ſcilicet caſtitatem, obedientiam uſque ad mortem & vivere ſine proprio cuſtodirent, quia ſine illis non eſt ſalus. Sine braccis, camiſia vel tunica non dormirent. Minutiones quater in anno haberent, ſcutellam menſæ caderent, veſtes ſive calceos de panno non ſumtuoſo, cappam cum ſcapulari de griſeo panno deferrent, & ſubtulares ligatos. Et ſi contingeret aliquem eorum recipi, differretur a fratribus ſeparatus a menſa, ab igne & a dormitorio, &c. Quem modum vivendi ipſi ſuſceperunt, & de conſenſu abbatis a domino Roberto epiſcopo Leodienſi confirmari fecerunt.

64. His temporibus facta eſt ſiccitas immenſa, ita ut fructus terræ ab omnibus pene deſperarentur. Convenientibuſque in unum clero & populo, de communi conſilio ſtatuerunt divinam clementiam exorandam. Et indicto idcirco jejunio, trinam proceſſionem ab omni clero & populo nudis pedibus & in laneis celebrari decreverunt, ſcilicet feria ſecunda, quarta, & ſexta. Convenientibuſque cunctis in eccleſia S. Lamberti, aſſumtis ſanctorum reliquiis cum corpore S. Theodardi martyris, cum divinis laudibus & lacrymoſis ſupplicationibus, ad eccleſiam apoſtolorum, quæ nunc eſt Carthuſienſium, prima die pervenerunt, ſecunda ad ſanctum Leonardum, tertia ad ſanctum Ægidium. Cumque prima die, ſcilicet feria ſecunda, adhuc eſſent in eccleſia apoſtolorum, miſſa celebrata, quidam ſacerdos Deo dignus, vidit in viſione chorum apoſtolorum una cum beato Theodardo divinam clementiam, beatam quoque Virginem Mariam eorum precibus contradicentem, eo quod in illa proceſſione clerus de ea non feciſſet ſolemnem commemorationem: ſed quando in proceſſione de ea fieret ſolemnis commemoratio, libenter illis miſericorditer ſubveniret. Quod ſtatim iterata proceſſio, feria iv. itur ad S. Leonardum, & commemorationem beatæ Mariæ, quam in prima proceſſione omiſerant, duplicata devotione referentes, unanimiterque antiphonam *Salve regina &c.* Et cum ante eſſet maxima aëris ſerenitas, ſubito tanta inundatio pluviæ erupit, ut fere omnes qui in proceſſione aderant, hoc ubique diſpergeret. Meritis ergo beatæ Mariæ ſemper virginis cœlum dedit pluviam, & terra dedit fructum ſuum, & omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Unde ſtatutum eſt ſingulis annis dictas proceſſiones debere fieri ante Auguſtum, ordine tamen retrogrado, ſcilicet ut primo feria vi. eatur ad S. Leonardum, feria iv. ad S. Laurentium, & feria ſecunda ſequenti ad Scholares, quia eccleſiæ S. Ægidii & apoſtolorum nimis diſtabant a civitate.

Anno Domini MCCXLV. INNOCENTIUS papa IV. FREDERICUM imperatorem imperio deſtituit, & Langravium Thuringiæ in imperatorem coronari fecit, qui cito poſt obiit.

65. Anno MCCXLVI. ROBERTUS Leodienſis epiſcopus obiit. Hic obtinuit a capitulo generali Ciſtercienſi, ut per univerſum ordinem Ciſtercienſem feſtum S. Lamberti cum duodecim lectionibus annuatim celebraretur. (a) Et vacavit ſedes Leodienſis per annum, propter diſcordiam electorum. [a]

Interim FREDERICO Romanam eccleſiam et maxime valide perſequente, papa in adjutorium eccleſiæ alium regem eligi diſponebat, & ut circa locum ad eligendos reges antiqua conſuetudine deputatum omnia comparavit. WILHELMUM Hollandiæ comitem, & HENRICUM fratrem comitis Gelriæ, ex duabus ſororibus ducis Brabantiæ procreatos, unum in regem, & alium in Leodienſem epiſcopum concepit ſublimare. Horum promotionibus per PETRUM CAPUCII diaconum cardinalem ſancti Georgii ad velum aureum, quem papa ad hoc delegaverat, procurantibus, HENRICUS poſt beatum Lambertum XLV. epiſcopus

Marginal notes: [illegible]. Obitus Roberti epiſc. Henricus Leodienſis epiſc. XLV.

(a) [illegible]

Aquis numeratur. Qui juvenis moribus & ætate, per decem annos dispensative Leodiensem rexit ecclesiam, ad sacerdotium non promotus. Cumque Aquenses moram per annum, ut electionem regis admitterent, & [illegible] ibi per contumaciam rebellarent, sicut contra eum [illegible] interdicto, contra illos tamquam contra fautores Friderici, [illegible] asserebat, hæreticos & inimicos fidei, in remissionem peccatorum Christi fideles vivificæ crucis insigniti charactere prædicationibus invitantur. Tunc Henricus abbas noster congregatis omnibus ecclesiæ nostræ feodalibus & multis amicorum turmis in *Navoe*, villa nativitatis suæ, & ipse cruce signatus, armatus armis non religiosis sed ferreis, domino legato & Henrico Leodiensi electo, cum Wilhelmo etiam cruce signato, a Leodio Aquis tendentibus occurrit. Hinc fama exiit abbatem S. Laurentii plures habere feodales quam episcopum. Igitur urbs Aquensis ab ipsis quasi ducentis fere militibus undecumque collectis & cruce signatis potenter obsidetur sub anno Domini MCCXLVIII. in mense Maio. Quibus per menses aliquot detinentibus, & Fridericum in suum auxilium exspectantibus, sex mensium tempus adimpletur. Tandem in media fatigati, sub certis pactis electo portas aperiunt, qui ibidem a Wilhelmo Sabinensi episcopo cardinali ad hoc legato kalendis Novembris die Dominico in regem Alemanniæ consecratur, Frederico adhuc vivente. Hic veniens Leodium multa privilegia & libertates ecclesiæ nostræ concessit, & feodales abbatis ab omni alia militia exemit præter abbatis. (a) Verumtamen quia dominus abbas illis quos secum duxerat oportuit quod necessaria ministraret, & tempus obsidionis sex mensium spatio duraret, necesse erat ecclesiam suam creditoribus obligari. Abbateque in exterioribus negotiis occupato, & popularis favoris pulvere turgido, cœpit religio omnino deficere, monachique de sua ecclesiæ libertate gloriantes, a rectitudinis tramite deviabant. & spiritualitatis ecclesiæ oculis, id est prælatis caligantibus, non erat qui errata corrigeret, & exorbitantes ad viam morum reduceret, juxta id quod scriptum est: *Incrassatus est dilectus & recalcitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum.* Et quia recesserunt a Deo, abstulit ab eis Dominus omne consilium, ita ut guerris in illa patria insurgentibus, cum multa diversa afflicterent, non sufficerent ad ecclesiæ obligata persolvenda. Pro quibus solvendis necesse fuit pensiones vitales super bono ecclesiæ venumdari, quod in magnum scandalum huic ecclesiæ provenit, ut inferius patebit.

66 Anno Domini MCCL. cal. Maii a Petro Rothomagensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato majus altare Leodiensis ecclesiæ, rege Wilhelmo, Sifrido Moguntino, Arnoldo Treverensi, & Conrado Coloniensi archiepiscopis: necnon Jacobo Metensi, Gar[illegible] (b) Catalaunensi episcopis & electo Leodiensi præsentibus, in honore B. M. Virginis sanctique Lamberti martyris consecratur.

Istis temporibus inter clerum & laicos primum, deinde inter populares & insignes est orta dissensio; & deinde soli populares commoventur contra electum, canonicos, & insignes. Unde electus & clerus communis, civitate relicta & interdicto supposita recesserunt, bona sua secum & thesauros ecclesiæ deportantes. Sed anno LIII. in octavis sancti Martini sopita discordia, clerus redit & organa resonantur. Post cleri reditum orta nova briga, populares eloquentia Henrici de Dionanto decepti, duos constituere magistros, qui libertatem civium tuerentur, & hoc jurarent se fideliter effecturos. Quod cum scabini & requisiti jurare nollent, vicenarii per civitatem ordinantur, ut populus possit facilius congregari. Et ut breviter concludam, infra quinque annos quater civitas supponitur interdicto, clerus recedit & revertitur, & multum infestatur.

67 Anno Domini MCCLVIII. duodecimo cal. Septembris obiit dominus Henricus abbas XIV. sepultusque est in medio chori sub corona, cui tale epitaphium suppositum est in lapide sculptum: Obitus Henrici abbatis.

Abbas Henricus *magnorum flos monachorum,*
Largus, perspicuus, præfulgens lampade morum,
Lux patriæ, decus ecclesiæ, speculum probitatis,
Justitiæ cultor, verus pater & pietatis,
Pastor ovis forma, signum, dux, pronus norma,
Cum magnis magnus, cum parvis parvulus ut agnus.
Et Henricus *natus, primus mitra decoratus,*
Hic jacet humatus, cui Christe remitte reatus.

Anno Domini MCCLVIII. XII. *cal. Septembris obiit piæ memoriæ dominus Henricus abbas S. Laurentii quartus decimus.*

Istius abbatis tempore fuit ecclesia depicta. Ipse fecit fieri in tenui pergameno missale unum pretiosum, aureis litteris ornatum & notatum. Item breviarium cum nota in duobus voluminibus, cujus una pars adhuc est in ecclesia. Tempore cujus scilicet circa annum Domini MCCXLIII. vel XLIV. Innocentius papa IV. procurante, sicut dicitur, capitulo Leodiensi, misit mitram Johanni XX. abbati S. Jacobi Leodiensis, quam iste numquam portavit, cum tamen quinque annos supervixerit. Cui successit Michael per XXIV. annos, qui & mitram portavit, & ecclesiam debitis gravatam & regulari observantia desolatam dereliquit.

(a) [illegible]
(b) [illegible]

De Gerardo abbate.

68 Poſt mortem Henrici ſuccedit GERARDUS abbas XV. qui & ipſe fecit malum in conſpectu Domini, & ſecutus eſt errores prædeceſſorum ſuorum, nihilque præter nomen tantum memoria dignum poſteris dereliquit. Siquidem illo tempore monachi Dei timore poſtpoſito, mundanas glorias optimas arbitrantes, ſe illis in omnibus quantum poterant conformabant.

Feſtum S. Sacramenti Leodii inſtitutum.

Anno Domini MCCLX. HENRICUS epiſcopus inſtinctu Evæ recluſæ S. Martini, Urbano papæ ſcripſit epiſtolam ſuper inſtitutione feſti Sacramenti, & ex tunc a Leodienſibus cœptum eſt celebrari, deinde in Germania & in Francia eſt celebratum, poſtmodum univerſaliter ab omnibus eccleſiis eſt ſuſceptum. Anno Domini MCCLXXIII. III. cal. Martii obiit dominus GERARDUS abbas noſter XV. ſepultuſque eſt ante altare S. Stephani, cui inſcriptum eſt hoc epitaphium.

Pande preces, ora pro me, perpende quod hora
Stabis in orbe brevi ſis & homo labilis ævi.
Quantum durabis? ſtatim quod poſce rogabis,
Ut tibi pax detur, male ſit homo ſit pius adſit.

Anno Domini MCCLXXIII. III. cal. Martii obiit dominus Gerardus abbas hujus loci quintus decimus.

De Henrico de Gueldria epiſcopo.

69 Deinde ſucceſſit in regimine domnum ENNON, qui & ipſe ambulavit in viis prædeceſſorum ſuorum, nec appoſuit cor ſuum ut quæreret Deum, & averteret iram ejus a domo iſta, ſed ultra prædeceſſores ſuos aggravavit eccleſiam penſionibus multis, & ut ita loquar debitis infinitis. Anno Domini MCCLXXIII. dominus GREGORIUS X. papa, pontificatus ſui anno III. Lugduni pro paſſagio univerſali concilium generale congregavit. Ad quod cum fuiſſet epiſcopus Henricus perſonaliter evocatus, Leodienſes, Hoyenſes, Dionantenſes & Sancti Trudonenſes ad concilium deſtinantes, ipſum de inſolentiis & deformationibus variarum accuſaverunt. Quem papa interrogans, utrum an vellet cedere an ſententiam expectare. Qui ſponte dimiſit gravamen, onuſtum reſignavit. Sed manere hunc papa abbas permiſit. Unde

Qui fuit ante comes, dux, marchio, præſul & abbas,
De ſcholam papa tantummodo prædiger eſſe

De Johanne de Anguien epiſc. Leodienſi.

Vixit autem XII. poſt reſignationem ſuam infeſtando patriam. Tunc per papam ſubrogatur in epiſcopatu JOHANNES DE ANGUIEN Tornacenſis epiſcopus, abbatia de Stabulo ſibi tradita. A quo cum Henricus quondam epiſcopus Leodienſis ſummam pecuniæ peteret, VII. anno epiſcopatus ſui per ſatellites Henrici capitur & caballo impoſitus, cum pinguis eſſet, in continenti violentia deficiens, ante portam de *Heverlee* ſpiritum exhalavit. Et quoniam libertates eccleſiarum conatus erat infringere & propter hoc per eccleſias ceſſatum erat a divinis, non fuerat in matrici eccleſia ſepultus, ſed in eccleſia Fratrum Minorum, ubi epiſcopus ſedet ad pacem, ſepelitur. Hujus tamen oſſa cum Adolpho de *Waldege* ad preces ejus eccleſiæ cathedrali tranſlata ſunt ſecum. Et vacavit ſedes Leodienſis per annum.

70 Anno LXXXII. in vigilia Omnium-ſanctorum recipitur Leodii in epiſcopum JOHANNES filius comitis Flandriæ, vir nobilis, humilis & honeſtus, doctor decretorum. Hic ordinavit ſtatuta ſynodalia. Ejus tempore aliquot ſuper victualibus maletoltam levare cœperunt, contra cleri & populi voluntatem. Propter quod epiſcopus cum curia ſua totuſque clerus Hoyum receſſerunt, per annum & decem menſes manentes ibidem. Eo tempore fuerunt poſiti novem fratres Wilhelmitæ in loco ubi nunc morantur. Interea eccleſia noſtra gravibus onerata penſionum & aliorum debitorum oneribus, lugebat crebras cenſuras eccleſiaſticas occaſione eorum per parochias civitatis in ſe & in ſuis membris fulminari. Quapropter cupientes monachi ſe a tanto confuſionis ſcandalo eruere, & monaſterium a dictorum debitorum mole relevare, convenerunt in unum, & in dominum WILHELMUM dictum de *Julemont* abbatem S. Jacobi, qui religionem deſolatam in monaſterio ſuo ad ſtatum honeſtæ converſationis perduxit, Johannem decanum Leodienſem, Anſelmum & Wilhelmum monachos dicti monaſterii unanimiter compromiſerunt, & per juramentum a quolibet & ſingulis dictorum monachorum ſuis, dicti monaſterii præſtitum, promiſerunt quod ipſi ſtarent ordinationi & reformationi ipſius monaſterii prout dictis domino Wilhelmo, domino Johanni, fratri Anſelmo & fratri Wilhelmo videretur dicto monaſterio expedire. Qui hujuſmodi ordinationis & reformationis onere in ſe ſuſcepto, viſa & conſiderata diligenter dicti monaſterii neceſſitate & utilitate, multa ſalubria ordinaverunt. Statuentes etiam inter cetera quod ipſe Johannes decanus Leodienſis, Johannes magiſter de *Waltenberge* canonicus Leodienſis, & Everardus de inſula canonicus Leodienſis, eſſent receptores & levatores per triennium continuum a data dictæ ordinationis, ſcilicet a feſto S. Johannis Baptiſtæ anni MCCLXXXIII. omnium redditum & bonorum tam ad menſam abbatis quam conventus prædictorum ſpectantium ſolvendo penſiones eorundem, & quod dicti abbas & conventus aliquatenus manum ad bona prædicti monaſterii non apponerent. Item quod ſigilla abbatis & conventus penes ipſos quatuor arbitros deponerentur, & per eos literæ reddendarum penſionum ſigillarentur, quod & factum eſt. Nam in cuſtodia eorum in monaſterio ſancti Jacobi repoſita ſunt. Quibus ſic ordinatis, omnes monachi dicti monaſterii tenere dictas ordinationes juramento firmaverunt; & dicti Johannes decanus, Johannes de Wilt-

ſtrumq; & E. de Inſula omnes dictas ordinatio- A nes in ſe ſusceperunt. Quam ordinationem Johannes epiſcopus Leodienſis plurimum laudavit & approbavit, & teneri mandavit. Interim dominus Enoch abbas infirmatur, & tertio nonas Julii anno xci moritur, & ante altare S. Crucis ſepelitur. Cui tale epitaphium inſcribitur.

Artubus ornatus jacet hic Enoch tumulatus
Abbas qui dignus largus fuit atque benignus.
In grege devotus erat iuſtus pectore totus,
Unde placens factus cujus ſit premia & opus.
Ut ſibi donetur requies hoc quiſque precetur.

Anno Domini MCCCXCI *tertio nonas Julii* B *obiit bonæ memoriæ dominus* Enoch *abbas hujus loci* XVI.

De Johanne de Novella abbate XVII. 71. Deinde factus eſt abbas XVII Johannes de Novella. Hic in principio ſtatim eſt in parte aliqua monachos ſuos reformare, ſed non paruerunt ei. His diebus monachi Carmelitæ contra de conſenſu ſuperiorum ſuorum cum epiſcopo ad locum Minorum unde migraverant, in manibus epiſcopi remanentem, de caſtro cum epiſcopo permutarunt, quo loco nunc Deo famulantur. Eodem anno xcı civitas *Acon* per Saracenos deſtruitur & Damiata capitur, ac Johannes epiſcopus Leodienſis moritur. Duoque in C diſcordia eliguntur, ſcilicet Guido de Hannonia & Wilhelmus de Mechlinia. Sed Guidonis electio per archiepiſcopum confirmatur, & ab omnibus recipitur, regalibus a rege impetratis. Wilhelmo ſedem apoſtolicam appellante. Hic Guido videns hoc monaſterium ſic debitorum mole gravatum, & morum honeſtate deſtitutum, talem ordinationem fecit in eodem, quod quilibet monachus dicti monaſterii contentus eſſet certa portione ſibi per ipſum aſſignata, nec ultra dictam ordinationem ſive portionem ſibi aſſignatam nihil per ſe vel per alium reciperet, & ſi quando ſuiſſet receptus, dicto Guidoni vel proviſoribus ſuper hoc ab eo conſtitutis denuntiaret. Conſtituitque duos procuratores monachos, ſcilicet Henricum *Quidbert* & Nicolaum de *Ordeo*, qui omnia bona monaſterii levarent, quæ tam ad menſam abbatis quam conventus five officia pertinerent, & ne in ultra portionem ſibi aſſignatam aliquid darent. Quam ordinationem omnes monachi tenere juraverunt. Sed proh dolor! multi male tenuerunt, undecumque poterant bona levantes, & contra juramentum ſibi penitus recipientes. Interim electio Guidonis per Bonifacium papam caſſatur, & Hugoni de Cabilone conſanguineo ducis Burgundiæ epiſcopatus Leodienſis traditur, ac ab eodem abbate anno Domini MCCXCV honorabiliter recipitur. Qui multis creditorum querelis & proborum virorum ſuper inhoneſta converſatione monachorum querimoniis pulſatus, locum viſitavit, & abbatem Johannem in hoc contumaciter ſpirituali

Hugo de Cabilone epiſcopus Leodienſis.

Guido de Hannonia & Wilhelmus epiſc. Leodienſes.

anno xcvi in die Paſchæ ſuſpendit. Aſſignavit igitur diem electionis novi abbatis in craſtino Nativitatis Domini, prior monaſterii Anſelmus nomine, & Johannes quondam abbas cum aliis ſeptem per viam ſcrutinii elegerunt in abbatem Hermannum cuſtodem monaſterii. Sed Wernerus præpoſitum S. Nicolai in Glano cum duobus aliis, excepto fratrem Gerardum de Fontanis, qui erat cancellarius. Cum igitur Hermannus tamquam a majori parte electus, ſe epiſcopo ut eum confirmaret præſentare vellet, appellavit contra eum dictus Gerardus coram epiſcopo, aſſerens ipſum Hermannum tempore electionis de ſe ſcilicet ſuiſſe excommunicatum, eo quod habitum non deferret. Similiter ipſum & omnes electores ſuos fuiſſe perjuros & ſoros, ex eo quod contra juramentum proprium extrahi bona ultra portionem ſuam levaſſent. De quo inſtrumento appellationis prædictis tranſlumpta ſunt. Fuerunt tunc monachi profeſſi numero xvii. Sed alii tres elegerunt, unus illum, alter alium.

72. Cum igitur hi duo inter ſe ſuper dignitate contenderent, Wernerus præpoſitus S. Nicolai multis hinc inde promiſſionibus ſe gravando, & debita debitis cumulando, ipſam impetravit. Quod Hugo Leodienſis epiſcopus ægre tulit, ſed contra ipſum Wernerum ſedem apoſtolicam appellavit. Hunc inter omnes mitrabilem ducitur, eo quod prioratum S. Nicolai, ubi in quiete ſtabat, deſeruerit, & eccleſiam hanc uſque ad ultimam deſolationem perduxerit. Sequenti anno Domini MCCC quo annus jubilæus primum per papam Bonifacium VIII inſtitutus eſt a centeſimo in centeſimum annum celebrari, eccleſia noſtra tanta mole debitorum eſt oppreſſa, ut oportuiſſet monachos mendicare, niſi ſibi aliter providiſſent. Unde de numero monachorum ſupraſcripto, ſcilicet xvii, non manſerunt niſi quinque monachi tantummodo. Qualiter autem divinum officium tunc celebrabatur ſapientum judicio derelinquo. Illis temporibus inter dominum de *Avans* & progeniem de *Waroux* cruenta guerra ſuſtitur inteſtina, unde cædes multorum hominum crudeliſſime producuntur.

73. Anno Domini MCCCI Hugo Leodienſis epiſcopus transfertur ad archiepiſcopatum Biſuntinum, & Adulpho de Waldeck traditur epiſcopatus Leodienſis. Qui veniens Leodium, & eccleſiæ hujus deſolationis magnitudinem perſpiciens, abbatem Wernerum adminiſtratione privavit, & regimen monaſterii in manu Ade abbatis S. Trudonis reſignavit mirante anno Dominicæ Incarnationis MCCCII. Cujus curam regiminis dictus abbas exercuit per annos quinque, non tamen commendam quam potuiſſet adhibens diligentiam. Hic conſtituit duos procuratores idoneos, qui debita inquirerent, & omnia bona monaſterii levarent, penſionem tam-

De Wernero abbate XVIII.

Adulphus de Waldeck epiſcopus Leodienſis.

[illegible]

nus omnino eſt derelictum ex toto, ita ut A vix una miſſa in eccleſia reperiretur, exceptis diebus ſolemnibus S. Laurentii & dedicationis eccleſiæ, in quibus dictus Johannes Pinguis recepto[r] bonorum per advenientes ſacerdotes ſecum in eccleſia miſſam decantari & ipſis prandium miniſtrari. Mirum tamen cur ad minus ter vel quater in hebdomada per aliquem ſacerdotem ſecularem in eccleſia non ſunt celebrata miſſæ myſteria, cum pro parvo certis hoc fieri potuiſſet. In dicta autem abbatia interpellatum eſt Leodienſis episcopum pro revocatione conventus, qui tandem acquievit, mittens monachos ad monaſterium revocari. Qui redierunt in vigilia B Nativitatis Domini, & a primis veſperis dicti ſolemnitatis divinum officium reſumſerunt. Erant enim quaſi decem numero, abbas tamen non rediit, ſed in Brabantia manſit gravi onere debitorum oppreſſus. Acta ſunt hæc anno Domini MCCCL. Sed cum eccleſia a creditoribus gravius premeretur, contigit multos ex penſionariis mori de peſtilentia in anno XXV & tunc ex pecuniis receptis de venditione nova penſionum multa modiorum perſolutioſunt multis creditorum. Sed pro retardatis penſionibus ſatisfieri non potuit. Obierunt etiam tunc aliqui de fratribus, & manſerunt ſeptem tantummodo. C Videns autem Johannes Pinguis quod eccleſia noſtra progreſſum non haberet, ſe a bonorum levavit [illegible] & epiſcopo computationem ſuarum regiſtrum obtulit anno [illegible]. Habuit tunc eccleſia in ſpeltæ [illegible] & XVI modios, in denariis CCCCI libras Turonenſes capones vero LXX. &c. Unde remanſerunt in penſionibus quinquagintam [illegible] modios. Et deductis deducendis manſit monaſterium obligatum in debitis duobus mille ſpeltæ & XX [illegible] conventus pagamenti.

75 Videntes igitur monachi quod ſi Wericus abbas diutius viveret, tota eccleſia in D perpetuum deſolanda eſſet, nam bulleras de Avinione, ad principem ſeneſcalli Brabantiæ, levavit eodem anno omnia bona quæ eccleſia noſtra habebat in Brabantia occaſione [illegible] quæ abbas tenebatur magiſtro Johanni de Florentia de promotione ſua, convenerunt cum per proximo viam ut dignitati renunciaret, & ad S. Nicolaum quiete perſiſteret. Qui tandem ſub certis conditionibus, videlicet ut primo anno cccc. modios ſpeltæ haberet, ceteris vero c & LXXX & perſolvere celebranti in XL modios ſpeltæ annuatim. & ſic dignitati renuntiavit anno XXVIII. Pluſus valeret quoliter XXV annos de eorum regimine plura eſſent ſcribenda, ſed ſufficit ejus miſerias paucis explicaſſe (a).

76 Eodem anno elegerunt fratres ſtatuum Gerardum virum probum, & ut puto monachum S. Huberti in abbatem, (b) qui multa bona fecit, niſi multum tempore obſtitiſſet. Ipſe accedens ad regimen monaſterii omnia invenit polita et rupta, in domo abbatis non invenit lectum, neque kalendarium, nec tripodem, nec [illegible], nec linteamen unum; ſed ſolum nudos parietes, & cœpit omnia ſecundum poſſibilitatem ſuam reparare. Sed multa occurrerunt ſibi contraria. Ipſe in primo anno ſuo ſtatum habuit CCCC. XVI modios ſpeltæ pro ſe & conventu ſuo in expenſis victualibus & neceſſariis intra & extra monaſterium. Reliqua bona aſſignata fuerant penſionariis, aut perdita propter terras incultas. Hic reparavit ſontem meatum qui tempore Werici obſtructus erat, & quaſi neglectum. Renovavit coquinam, reparavit [illegible], fecit ut opinor, primam cellam in dormitorio. Hic fieri fecit ſecundo anno ſuo [illegible] majorem campanam quæ dicitur mundo, ſuper quam hic ſcriptum habetur: *Magiſter Gerardus de Leodio me fecit anno Domini* MCCCLIX. *tempore domini* GERARDI *abbatis* &c.

Dum ſono vaneſcat, & pleba tua, Chriſte, quieſcat,

Fulgur, tempeſtas, tonitrus, ſedatusque poteſtas.

Item & aliam campanam quæ dicitur *Paſtorea*, ſuper quam habetur ſcriptum: *Mentem ſanctam ſpontaneam, honorem Deo & patriæ liberationem.*

77 Eodem anno epiſcopo multis debitis involuto, & multis de injuriis conquerentibus, epiſcopo conveniente, de capitulo, militibus & burgenſibus & generi perſonæ ac ſuper bono patriæ providit, qui conſidentes quamdam cartam ordinant epiſcopi ſigillo ſug ſandam. Quam cum epiſcopus ſigillare noluit, inter ipſum & civitatem diſcordia renovatur. & Leodienſes totam jurisdictionem epiſcopi impedire cœperunt, nullo ut quemquam maleſactorem capere ſubdendo. Unde epiſcopus cum curia ſua & archidiaconis receſſit ad Hoyum, & ſequenti anno in feſto Matthæi civitas ſupponitur interdicto, & etiam capitulum transfertur ad Hoyum. Eodem tempore eccleſia noſtra grave placitum habuit adverſus quemdam nomine *Ægidium Lonlar*. Propter quod domnus abbas GERARDUS perſonaliter ivit Avinionem, & ad curiam Romanam, ut paterit E expenſis. Ipſe etiam penſiones vendere non habuit, propter quod ipſum & fratres ſuos minori portione conſtimari oportuit. In anno LXVI imago beatæ Virginis Mariæ, quæ ſculpta eſt ſuper oſtium capellæ S. Georgii, multis cœpit clarere miraculis. In anno autem LXVIII adhuc durante interdicto, Leo-

(a) Obiit in ſancto Nicolao circa annum 1365.

(b) Addunt in uno margine ſuiſſe dominum Huberti ... alio ſine ſe ſtatum ... in illos penſiones, quæ quando ... ſolet, ... in ... quod ... cum ... ſolent in ... illius temporis.

Leodien-

dientes ſuper venalia mahomatum duobus ab A omnibus abjuratam ponuerunt. Quapropter reliqui canonici, qui in civitate remanserant, inde receſſerunt. Quod videntes Leodienſes, plurimum eorum ſpoliaverunt, daturque lex, quod quicumque poſſet capere clericum recederentem, [illegible] ut poſſet, & [illegible] presbyteri clam incarcerarunt, prohibueruntque ſub pœna capitis presbyteris [illegible] interdictum, ne in feſto Pentecoſtes miſſam celebrare præſumerent, niſi poſt feſtum intenderent communiter celebrare, & multa alia inconvenientia perpetrarunt, ſicut in epiſtola ſummo pontifici per eccleſias directa plenius continetur. His diebus Johannes de *Hars* [illegible] non modicum eccleſiam noſtram turbavit, volens & requirens quod abbas & conventus dimitterent prioratum ſui monaſterium, qui dirigeret animam [illegible] in conſpectu [illegible] quod ipſe monaſterio [illegible] & adminiſtrarent ſibi equos & currus, quod temporalia [illegible] dicens ſe audiviſſe quod quondam ita fuerit, & in multis gravavit eccleſiam. Eodem anno duo ex monachis invicem contendentes in eccleſia vulneraverunt unus alterum: propter quod monachi omnes fuerunt ſuſpenſi, & reconciliata fuit eccleſia anno [illegible] in die apoſtolorum Petri & Pauli, & monachorum ſuſpenſione durante in reconciliatione eccleſiæ, & in die S. Laurentii uſque in die Aſſumtionis beatæ Mariæ eſt celebratum officium per presbyteros ſæculares. Item eodem anno oblatio ad beatam Mariam ad miracula ascendit a feſto S. Ægidii uſque ad Pascha uſque ad [illegible] libras Turonenſes & ultra.

78. Anno [illegible] facta eſt pax inter epiſcopum & civitatem. Relaxatumque eſt interdictum quod per quinque annos duraverat, & ex tunc paulatim canonici reverterunt. Cumque ſubſidium ab eccleſia ſubito peteretur, & eccleſia noſtra non haberet unde ſolveret, impignorata ſunt vocalia eccleſiæ quæ remanſerant, ſcilicet duæ pelves argenteæ, duo thuribula & quædam alia. Eodem tempore rediit abbas G[illegible] de curia, & videns monachos etiam non ſibi placentem ducere, fecit eos vocari Hoii coram epiſcopo, qui miſit aliquos ad viſitandum monaſterium. Quibus aliqua minus placita abbati conſtituentibus, ac ordinantibus, conſiderans abbas ſe in hoc loco parvum fructum facere, dignitati ceſſit, & ut opinor unde venerat regreſſus eſt.

79. Vigeſimo loco ſucceſſit Arnulphus, qui & ipſe ex alio monaſterio natus quo eſt aſſumtus. Hic cum vita exiverit, aut qualiter ejus tempore ſtatus eccleſiæ noſtræ ſe habuerit compertum non habeo, niſi quod ipſe multas penſiones vendidit & eccleſiam in deſolatione permiſit. Fueruntque tempore ſuo quinque vel ſex monachi in monaſterio.

Reliqui hinc inde diſperſi, videlicet in *Manſwan*, in [illegible], & in *Jeche*, &c.

Anno Domini [illegible] cum ſuis progeniebus de *Awans* & de *Waroux* amplius [illegible] annis ſe crudeliter invicem trucidaſſent, & ab epiſcopo & a civitate aliquotiens bonum villæ ſtatutum fuiſſet, ut qui aliquem occideret, capitalem ſententiam ſubiret, mediantibus probis viris & diſcretis in hanc concordiam convenerunt, ut electo hinc inde [illegible] perſonis, qui de interfectis ab utraque parte ſatisfactiones mutuo compenſarent, illi in noſtram eccleſiam S. Laurentii intrarent, inde non exituri donec perficerent inchoatum. Qui intraverunt monaſterium in principio quadrageſimæ, ſteteruntque uſque poſt Paſcha. Tandem ordinationem quam fecerant in die S. Servatii in palatio coram populo publicaverunt, quæ vocatur *pax de* [illegible]. His temporibus fuit Benedictus papa [illegible] de ordine Ciſtercienſi aſſumtus, qui fecit *Benedictinas*.

Anno [illegible] obiit Arnulphus abbas noſter ex præſenti anno [illegible] menſe. Hic obtinuit in curia Romana pro promotione ſua [illegible] florenos & [illegible] minuta ſervitia. Quæ cum ſolvere non poſſet, & eum epiſcopus ab adminiſtratione removiſſet, appellavit. Et habetur abbas litteris decani S. Servatii de illo.

80. Poſt hanc lamentabilem & diuturnam deſolationem & gravem divinæ videlicet animadverſionem, elapſis jam paulo plus minuſve centum annis ex quo diſciplina regularis in hoc loco cœperat tepeſcere & fervor religionis minui, ſingulis quæ ſua ſunt quærentibus, recordatus eſt Dominus miſericordiæ ſuæ, nec eſt oblitus omnino miſereri. Iuſſitque ſuper domum iſtam ad ejus quamcumque reparationem habere [illegible] non ſolum in loco ſoleat. Eo ſiquidem miſericorditer diſpenſante, dominus Walterus dictus *Malbarius* Stabulenſis monaſterii decanus, in hujus eccleſiæ abbatem eſt aſſumtus. Hic itaque adveniens invenit in monaſterio omnia diruta, diſtracta & annihilata. Tamen *ſuperveniente* ſibi divina gratia, ſollicite & in quantum potuit in ſingulis reparationi & reformationi, monachos diſperſos ad monaſterium revocans, plures etiam de novo creans, fueruntque in monaſterio ſuo tempore monachi [illegible] duo in ſancto Nicolao in Glano, habentes ſinguli [illegible] modios ſpeltæ, unus in Meſſa qui habebat modios [illegible]. Ipſe vero dominus Walterus in numero erat [illegible]. Hic comparavit duo gradualia in monaſterio Lobienſi venalia, fecit fieri duos antiphonarios ſeriales pulchros, & aſtivales inchoari, ſumtis exemplaribus a monaſterio S. Jacobi, quia ea quæ ad divinum officium pertinebant, quaſi penitus erant diſtracta & annihilata. Fecit etiam campanam fieri pro majori altari, & unam miſſale pro ſe, item magnum [illegible] in

tedit XII lectionum cum Evangeliano no- A
ctu[illegible] & collectarum [illegible] li-
brum [illegible] infirmorum & commen-
d[illegible] defunctorum & quaedam [illegible]
cunque quod bonum est in compendio Domi-
ni, [illegible] non in eodem perrexit, quia parum
de spiritualibus observantiis reformavit, sed
tantum secundum [illegible] monachos
suos ad [illegible] secularem [illegible] honestatem
perduxit. [illegible] tunc [illegible] ad [illegible]
[illegible] & [illegible] modium speltæ.
Pentecosten [illegible] erat [illegible]
[illegible] speltæ. Ipse autem [illegible]
modium [illegible] habebat pro portione sua.
Præterea [illegible] vocabant in com- B
muni habebat [illegible] quo-
tum [illegible] erat [illegible]. Iste ab-
bas [illegible] emolumentum de car-
bonibus quos [illegible] habuit [illegible]
[illegible] pertinentes [illegible] sed ta-
men quod [illegible] tanto, quod erat in

Proprietas [illegible]

[illegible]. Videntes ig-
itur monachi abbatem & priorem [illegible]
[illegible] & [illegible] in pauper-
tate degere, desiderant [illegible] libertatem,
unanimiter contra abbatem insurgunt, vo-
lentes ut singulariter quilibet suam portio-
nem [illegible]. Quibus [illegible] placuit [illegible] C
de [illegible] bonorum & numero monacho-
rum [illegible] ordinavit & gra-
[illegible] valde pla-
cuit [illegible] ecclesiæ nostræ quæ modicæ
[illegible] erat [illegible]
[illegible]. Abbas autem apud
[illegible] & [illegible] monasterium
[illegible] fratres [illegible] propriæ voluntati dere-
licti in [illegible] conversationem de-
[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible]. Quapropter [illegible] pater [illegible]
[illegible] Leodiensis, & [illegible] Adol-
phus patruus [illegible] successerat,
[illegible] & [illegible] ad visitandum mo- D
nasterium [illegible] ordinationem ha-
[illegible] ecclesiastica ob-
servare præcepit, sed male observata sunt.
Acta sunt hæc [illegible]. Ipse vero domi-
nus Walterus [illegible] pertinentias [illegible]
de *Glans* quod [illegible] generali vendi tunc
[illegible] & vendi tunc [illegible]
& monasterio restituit, [illegible]
[illegible] remissionem pec-
catorum suorum [illegible] dominum Wal- E
terum [illegible] adhuc viveret, mul-
tum commendaverunt & memoriam ejus
[illegible] quod ad [illegible].
Professus monasterii [illegible] annis [illegible] se-
pultus est in medio oratorii cujus epitaphium
ita [illegible] est:

Iste [illegible] commendus abbas
Nomine Walterus [illegible]
[illegible] corpore magnus,
Corde tamen [illegible] humilis [illegible]
[illegible] dulcis [illegible]
[illegible]

Anno Domini MCCCL[illegible] Aprilis obiit [illegible] dominus Walterus hu-
jus loci abbas XIII.

[illegible] Post cujus decessum sequenti anno [illegible] De [illegible]
quadam [illegible] circumquaque [illegible]
[illegible] & quædam [illegible] ante matutinos
[illegible] gradum [illegible]
[illegible] ad [illegible] latus turris, &
[illegible] ad campanas [illegible]
[illegible] effecit. Inde descendens per [illegible] pat-
[illegible] ecclesiam, & ascendit ad [illegible]
[illegible] latere [illegible] magnum [illegible]
[illegible] depositum reliquit. Rursusque
catenam [illegible] descen-
dens, [illegible] sed [illegible]
[illegible]
[illegible] in medio [illegible]
[illegible] in duas partes [illegible], & [illegible]
[illegible] monachi hæc
videntes [illegible] horribili [illegible]
[illegible] & [illegible] quæ [illegible]
in oratorio. [illegible] dormito-
[illegible]. Post hæc [illegible] altare majus
[illegible] sed [illegible]
[illegible] retro altare [illegible] imago
beati Laurentii depicta fuerat, tam gravi-
ter impegit, ut [illegible] muro [illegible]
evelleret [illegible] imaginem deformaret.
Sed & quamdam [illegible]
[illegible] epitaphium verfum
[illegible] aut asportavit aut
taliter [illegible] est, quod [illegible]
nunquam [illegible] nec [illegible]
[illegible]. [illegible]
[illegible] catenam [illegible] in medio ora-
torii [illegible] descendens
[illegible] sepulturam domini Wal-
teri [illegible] terram
[illegible] pedes fe-
pulti [illegible] postea comparuit. A pri-
mo autem [illegible] usque ad nunc, fu-
erunt anni [illegible] ut patet intuentis.
Hic abbas habuit consanguineum qui dice-
batur [illegible] de [illegible], qui longo tempo-
re fuerat [illegible] monasterii. Hic fecit
fieri antiqua organa & dotavit altare quod
construxerat ante imaginem beatæ Mariæ
ad [illegible] modios speltæ. Postea
quædam mulier nomine [illegible] ad idem al-
tare reliquit [illegible] modios & [illegible]
speltæ.

[illegible] Post mortem domini Walteri succes- De Johanne abbate [illegible]
sit in regimine Johannes [illegible] abbas natione
Francus, [illegible] & [illegible] [a]
[illegible] non tamen a conventu
electus, sed per summum pontificem mo-
nasterio destinatus. [illegible] tempore

[a] [illegible]

dominum papam cum curia ſua reſidebat in Avenione: a quo ipſe dominus Johannes exierat de familia cujuſdam cardinalis, abbatialem dignitatem impetravit, quam per ſeptennium poſſedit. Hic collegit quaſdam auctoritates ſanctorum doctorum, & in cedula deſcriptas in ſuo pariete affixit. Eo tempore fabrica eccleſiæ ex ea monaſterium ſatis competenter inſtaurata eſt. Monachi tamen diſſidentes & irregularem vitam ducebant, ſinguli quæ ſua ſunt quærentes, & tempus ſuum in otio ſe gerentes. Quapropter dominus Engelbertus Leodienſis Epiſcopus iterum viſitavit monaſterium noſtrum, & ordinationes quas pridem fecerat, obſervari præcepit. Eodem anno reconciliatum eſt cœmeterium S. Gertrudis, & modicum poſt reconciliatum eſt clauſtrum monaſterii propter ſanguinis effuſionem. Ipſe autem abbas Johannes incitamentum capitis vilitatis cognita, & amicis ſuis tam in Francia unde duxit originem, quam in curia, abiit iterum verſus curiam, quemdam de monachis noſtris Johannem [illegible], vice ſua in temporalibus conſtituens: qui ſibi poſtmodum etiam ad dignitatem ſpectantem [illegible] deſtinaret, & demum cum cardinali prænotato moram traxit. Anno autem [illegible] ex quo profectus eſt e monaſterio noſtro, contigit abbatem Dyonantenſis monaſterii ab humanis decedere. Cujus dignitatem Johannes abbas noſter cœpit ambire, & cardinalem pro promotione ſua ad eamdem interpellare. Qui cardinalis de dignitate ipſius S. Laurentii, utpote quantulo dignoſcere proponebat [illegible], atque in Arduenna prius quemdam tenuit prioratum in [illegible] fato pergeret monaſterio S. Huberti in Ardenna ſubditum: ad cujus opus, & conſervationem, reſignavit in manus domini papæ dignitatem ſancti Laurentii: ipſe vero prior prioratum ſuum ad opus [illegible]. Quæ eodem ordine ſunt completa. Eodem anno Johannes quondam abbas noſter, tunc vero Dyonantenſis defunctus eſt.

De Romano abbate [illegible]

(1) Hoc modo dominus Romanus quondam monachus S. Huberti, auctoritate ac litteris [illegible] apoſtolicis ſuper dignitate abbatiali hujus monaſterii, a fratribus cum dedignatione & contra votum ſuſceptus eſt, & ab abbate & conventu S. Huberti, eidem quandiu vixit [illegible], propter expenſas quas fecerat pro redemptione ſui prioratus, ſicut prædictum eſt ad curiam devoluti. Erat autem ipſe dominus Romanus poſt annum ſimplex, puſillus corpore, genere tamen [illegible], utpote [illegible] ſcientiarum multo præditus, & [illegible] erat deſperabilis, & prælatione quodammodo inutilis. Tempore [illegible] remiſſus, ut ſubditi ſui monachi parum ei deferrent, ſed adverſus eum ſe erigentes [illegible] bonum [illegible] per eum prædicari &

ſignabat quodammodo exſequerentur, necnon plures ſibi [illegible] dedicare & [illegible] vendicarent, monachum vero tenerent in [illegible], [illegible] in lucrum, nam communionem regularem interpretantur, obedientiam in irreverentiam, paupertatem in præbendam. Anno Domini MCCCLXIV Engelbertus Leodienſis epiſcopus per papam tranſlatus fuit ad archiepiſcopatum Colonienſem, & Johannes de Arkel epiſcopus Trajectenſis ad epiſcopatum Leodienſem: qui venit Leodium eodem anno, [illegible] Julii, & ſequenti anno obſedit caſtrum de [illegible], quod ſibi traditum [illegible] erat.

Joannes de Arkel epiſc. Leodienſis.

Anno LXIX in vigilia Aſcenſionis Domini invaſit ignis monaſterium S. Jacobi, & combuſſit refectorium & partem de dormitorio & de hoſpitio abbatis.

Anno LXXIV. in feſto diviſionis apoſtolorum venerunt danſatores Aquiſgrani & deinceps Trajectum, & in Septembri venerunt Leodium, ubi multi ſanati ſunt in capella beatæ Mariæ in clauſtro S. Lamberti uſque ad unum [illegible] ex eo quod legebant evangelium ſecundum Johannem, ſcilicet *In principio*, & ſuper capita eorum.

In illo tempore diu fuit controverſia inter dominum abbatem Romanum S. Laurentii, & abbatem S. Jacobi, & inter utrumque conventum, quis deberet præcedere, & quod monaſterium deberet primo ſigillare. Quæ hoc modo ab epiſcopo Johanne de Arcke deciſa eſt, ut quando dominus Leodienſis eſſet in proceſſione, abbas S. Jacobi [illegible] adhæreret, [illegible] cum abbatibus quorum prioribus ſibi alterum præcederet: qui primo ordinatus in dignitate vel prælatione fuiſſet, & eccleſia S. Jacobi primo ſigillaret. Eodem anno ordinati ſunt [illegible] judices, qui haberent poteſtatem corrigendi omnes [illegible] epiſcopo, & eſſent ſuper omnes judices poteſtate. Quam pacem Johannes de Arcke ſigillavit: de quo poſtea plurimum doluit. Ordinati vero volebant cognoſcere de omnibus cauſis, volentes etiam conſtringere epiſcopum quod reſtitueret quaſdam pecunias quas extorſerat a quodam Trudonenſi pro quodam caſu de quo ſuus anteceſſor eum quitaverat, & volebant [illegible] quod ad hoc cogerent epiſcopum. Qui receſſit verſus Trajectum, & deinde ad Gregorium papam, a quo benigne receptus eſt, & cauſa commiſſa cardinali Florentino, qui dure adverſus communitatem proceſſit, & miſit ſententiam excommunicationis & interdicti Leodium, ut omnes ceſſarent a divinis. Quod interdictum tam ſtricte ſervatum eſt, quod nec in die Nativitatis Domini, nec Paſchæ communicarent. Communitas igitur fecit mamburnum Walterum de [illegible]. Qui habuit conſilium cum Leodienſibus, quod ponerent ſub-

(1) [illegible] ampl. Collect. Tom. IV.

[illegible] ab ecclesia, & [illegible] ecclesiam in capitulo, concluserunt omnes decani quod si vellent [illegible] capitulum S. Lamberti, deberent ei [illegible] duplices & quilibet secundariarum ecclesiarum decanus. Qui [illegible] quod ante [illegible] ecclesiarum centum. Venerunt igitur ad S. Jacobum & petierunt decimas [illegible] abbas quod si non [illegible] in crastino duplicarentur, & postea triplicarentur. Et tamen abbas cum protestatione [illegible] respondit [illegible]. Inde venerunt ad [illegible] in crastino, sed abbas & monachi [illegible] quod [illegible] non [illegible] nec [illegible] dare voluerunt. Tandem in Junio facta fuit pax [illegible] quod [illegible] super personas ecclesiasticas, nec de bonis [illegible] & episcopus deberet habere [illegible].

Anno [illegible] in Maio obiit Gregorius papa. Cardinales autem propter metum [illegible] elegerunt [illegible] & postea in eodem anno in Novembri, contra illum elegerunt Clementem VII. Eodem anno obiit Johannes de Arkel episcopus Leodiensis, & sepultus est in Trajecto inferiori. Cui successit per Urbanum VI. Arnoldus de Horne etiam episcopus Trajectensis tempore schismatis.

61. Nunc revertamur unde digressi fuimus. Abbas Robertus multa bona in ecclesia [illegible] [illegible] dignitatis [illegible] non [illegible] [illegible] monachis [illegible]. Cumque ecclesia aliqua [illegible] concedebat ipse [illegible] & [illegible] personas a propria ecclesia, quæ ante [illegible] ad [illegible] & [illegible] modios speltæ [illegible] modios speltæ singulis annis fratribus in [illegible] S. Huberti distribuendos, cujus festum sub duplici officio fecit celebrari, eo quod [illegible] monasterio [illegible] monachus. [illegible] de [illegible] domum in [illegible] quam [illegible] causa recreationis [illegible]. Eo tempore facta fuit Aquila [illegible] in medio chori & [illegible] juxta altare [illegible] quod [illegible] ad [illegible] cum [illegible] id est [illegible] Unde propter [illegible] monachorum [illegible] domino Arnoldo de Horne episcopo Leodiensi, in monasterio [illegible] anno [illegible] tradita est cedula in qua [illegible] contra [illegible] quæ subnexa sunt.

"Reverende pater, &c. Ut [illegible] ecclesiæ vestræ S. Laurentii &c. verum [illegible] est [illegible] quod ipsa ecclesia habet hoc anno [illegible] modios speltæ. Inde [illegible] pro [illegible] & [illegible] modios speltæ pro [illegible] ornamentis ecclesiæ de novo hoc anno factis, [illegible] casula, dalmatica [illegible] & [illegible] modios speltæ. Item pro [illegible] & [illegible] [illegible] modios speltæ, & sic remanent ipsi ecclesiæ & personis [illegible] pro [illegible] modii speltæ. Ceterum præter [illegible] est etiam ecclesia obligata diversis personis in diversis [illegible] debitis quæ [illegible] ecclesia [illegible] debitis [illegible] [illegible]. Primo debet ecclesia pro [illegible] in quatuor [illegible] & pro [illegible] per [illegible] factis per Wilhelmum [illegible] & Reynerum [illegible] duplices [illegible] ad opus [illegible] antiquas. Pro quatuor columnis [illegible] & quatuor imaginibus desuper [illegible], pro molendino de *Glain* & ecclesia de [illegible] duplices & plus. &c."

60. [illegible] aliis negotiis occupatus. Sed domino Roberto [illegible] capitulum nomine Stephanus de *Marchi*, vir admodum in temporalibus [illegible] genere & forma conspicuus [illegible] & in his quæ exteriorem hominem [illegible] [illegible] & ideo [illegible] magni pendunt [illegible]. Qui ipsi domino Roberto [illegible] ut quia ipse morbo affectus esset & [illegible] ipse [illegible] & regimen monasterii [illegible] uterque [illegible] de [illegible] committeret & [illegible] requiem caperet. Consenserunt [illegible] abbate & applauderunt [illegible] conventionibusque & promissis inter ipsos duos [illegible] quæ tamen postea [illegible] dominum Stephanum introductus, ipse dominus Robertus abbas ad opus domini Stephani resignavit in manus domini Papæ [illegible] abbatialem dignitatem, missis [illegible] versus curiam Romanam pro confirmatione ipsius domini Stephani ad prælatam dignitatem [illegible]. Quæ [illegible] dominum Robertum [illegible] & [illegible] quo [illegible] ipsi domino Roberto & Stephano [illegible] elegerunt capitulariter congregati dominum Reynerum [illegible] de [illegible] tunc priorem hujus loci in abbatem [illegible] deinceps Wilhelmum [illegible] in hac causa procuratorem [illegible] ab eodem [illegible] & [illegible] ab ipso in capitulo [illegible] ad hoc negotium fideliter [illegible] & [illegible] prosequendum. Qui missus ad curiam Romanam & [illegible] domini Stephani [illegible] concordiam quamdam seu [illegible] cum eisdem. [illegible] igitur litteris apostolicis

[illegible] [illegible] [illegible]

licta, confirmatus eſt dominus Stephanus in abbatem hujus monaſterii. Deinde reverſis utriuſque partis legatis, dominus Adulphus de Marka epiſcopus Leodienſis, percipiens legationem eſſe pro domino Stephano, præcepit ne frater Wilhelmus, qui legationem conventus exercuerat, non de ipſius epiſcopi conſcientia, ad monaſterium admitteretur, pro eo quod monachus ſolicitor extiterat. Qui placitum habuit contra conventum coram officiali Leodienſi ſuper ſui admiſſione, & tandem impetrata pace reverſus eſt ad monaſterium, & conſtitutus procurator ac receptor omnium bonorum eccleſiæ. Poſtea vero longo tempore tranſacto, effectus eſt prior clauſtralis. Dominus autem Robertus modo quo præfertur dignitate exutus, quam poſſedit annis XXVII. poſt reſignationem vixit annis VIII. Sepultus eſt in crypta ante capellam S. Dionyſii, cujus epitaphium ita habetur exaratum.

Abbas Robertus morum virtute refertus
Subjacet huic tumbæ, vir dulcis more columbæ.
Qualis ejus vita fuerit, vel quæ redimita
Hic tenebræ Laurens noverit Leodia.
Quod conſilio ſanus, largo fuit ſua via,
Quidquid egens habuit ei, quoque mitra dedit honores,
Ferat dominus non tantum ipſe, donet ut
Perditio ſiſtat, donum hoc ab principe ſi ſiat.

Anno Domini MCCXCVI. V. *kal. Novembris obiit piæ memoriæ dominus* ROBERTUS DE GYMONT *quondam abbas hujus loci* XXVI.

De Stephano abbate XXVII.

87 Anno a nativitate Domini MCCLXXXVII. dominus Stephanus modo prædicto confirmatus, ob reverentiam ſedis apoſtolicæ in paſtorem eſt receptus, conveniendo in capitulo monaſterii noſtri conſilio domini Leodienſis, & ipſo Stephano ſimiliter cum toto conventu, & habita hinc inde diverſis diſceptationibus ſuper ordinatione domini Leodienſis ibidem lecta, quam tandem ambæ partes tenere promiſerunt, ſuper quo peritæ fuerunt plura inſtrumenta & facta. Hic Stephanus licet eſſet vir ingenio callidus & in temporalibus aſtutus, nullum tamen eccleſia noſtra per eum conſecuta eſt progreſſum, nec in temporalibus, nec in ſpiritualibus, quin potius vice verſa omnia contigerunt. Ipſe multis penſionum oneribus eccleſiam gravavit, in tantum quod in primo anno ſuo plus quam octingentos modios ſpeltæ penſionum vendiderit. Circa hæc tempora contigit in Villari monaſterio Brabantiæ res digna relatu. Erat ibi abbas quidam nomine Martinus, (a) quem conventus miſerat Pariſius uſque ad baccalariatum Theologiæ. Qui electus in abbatem adhærebat duci & duciſſæ Brabantiæ, & de conventu non curabat. Inſuper auferebat fratribus neceſſaria.

[a] Dictus eſt Martinus de Haro abbas Villarienſis [illegible] de quo vide ſi lubet [illegible] Hiſtoriam Villarienſem [illegible]

Conventus vero ſæpe conqueſtus viſitatoribus, nihil profecit. Unde accidit quod quidam frater infirmatus quæſivit butyrum ab eo ſibi in infirmatorium mitti ab amica. Abbas autem videns butyrum fecit portari in domum. Ad inſtantiam igitur infirmi conventum convocatum, improperavit abbati dominum ſuum, & accipientes octo juvenes abbatem, incarceraverunt eum donec promitteret quod omnia redderet. Abbas vero liberatus de carcere conqueſtus eſt epiſcopo Leodienſi & abbati Ciſtercienſi, qui venientes in Villari, illos monachos poſuerunt in carcere, & congregatis eis in capitulo una cum majori ballivo Brabantiæ, dixit abbas coram omnibus: « Ego, inquit, precor beatam Virginem Dominam noſtram de Villari « & ſanctum Nicolaum, ut aliquod ſignum « demonſtrent in eo qui habet iniquitatem. » Et ſtatim ut verba complevit, os ejus verſum eſt retro, & cœpit rugire ſicut brutum animal, verſuſque eſt in furiam. Unde caveant omnes, qui etſi tali animadverſione non plectuntur, timeant quod niſi emendaverint in futuro, æternis ſuppliciis reſervantur.

Anno Domini MCCLXXXIX. populus Trudonenſis habens diſcordiam contra abbatem & conventum & epiſcopum, cum jam eſſet interdictus per archiepiſcopum Colonienſem, primo ejecit conventum de clauſtro violenter, & poſtea cum armis eadem deſtruxit domum abbatis, quæ dicitur Novacurtis, & etiam domos [illegible] ſuorum, quas etiam cepiſſent. Interim obiit Adulphus de Marka epiſcopus Leodienſis, & traditus eſt epiſcopatus Johanni de Flandria anno XC.

Obitus Adulphi de Marka epiſc. Leodienſis.

Eodem tempore, Dei diſponente clementia, egregiæ indolis adoleſcens Henricus Ade XVII. ætatis agens annum in hoc monaſterio habitum monachatus ſuſcepit. Quem credimus huic loco divinitus prædeſtinatum in ſalutem multorum. Hic cum bonis polleret moribus, quamvis in ordine congregationis eſſet noviſſimus, & adhuc novitius, tamen ab abbate Stephano magiſter noviciorum eſt conſtitutus. Et quia monaſticæ religionis fervor jam pæne ex toto deficeret, in tantum ut vix adeſſet presbyter qui ipſum divinum officium inchoaret, abbas Stephanus ipſum Henricum Ade quamvis minor eſſet in annis, in XXI. ætatis ſuæ anno in ſacerdotem fecit ordinari, & antequam XXII. annum impleſſet eum promovit in ſuppriorem. Et tunc ſicut benevola cura per cunctorum ora volitare cœpit, ipſeque fratres ſuos ad frugem meliorem vitæ ſemper induxit. Præterea cum pater ejus carnalis, etiam Henricus Ade dictus, ex hoc loco migraſſet, & ad ipſum non pauca bona tam mobilia quam immobilia devoluta eſſent, quæ tunc temporis monachi in commune non veniebant, ſed unuſquiſque pro ſe ſolo

monium ſuſtentum erat, ipſe prætiorum re- A tinta dedit exemplum, ſe laudando proprietatem divitiarum honorum gratam non habere, ſtatuens ſuos pauperculos ſubveniendo, & præcipue in reformationibus ſui ſuſtinendo, ea quæque quæ ſibi ſupererant in utilitatem eccleſiæ expendendo. Nam emit unam medale portatilem pretio LXL. florenorum. Et quia illis temporibus a dominis Chriſti ſubtilius beati Laurentii devota reparatum ſuis terrarum ſive ſ dormiam ipſius martyris quod ſuper altare S. Crucis eſt poſitum, ipſe venerabilis Henricus tunc ſup- B prior ſuis locis tabulam ſuper altare ſancti Stephani exhibuitam, in qua adventus Magorum figuratur. Reliqua vero omnia & hereditates patris ejus ad monaſterium devoluta ſunt.

89. Anno XCV. durante ſchiſmate ſedebant multi ſpirituales miſſi in Francia & in Leodio, & inde cœpit gravis diſſenſio inter conventum noſtrum S. Laurentii & conventum S. Jacobi, quis alium deberet præcedere. Eodem tempore pro penſionibus vendita et ſubdita eſt coquina conventus & parvum granarium ſuper ſtabulum equorum, & domus in *Awans* valde ruinoſa reſtaurata. In quo abbas STEPHANUS quaſi continue manere ſolitus erat, & de conventu parum curabat. Inſuper & ea quæ ad conventum pertinebant ubicumque poterat levabat, & inde nullam rationem reddebat. Sicque ſtatus eccleſiæ noſtræ valde tenuis erat, & crebras cenſuras eccleſiaſticas per penſionarios civitatis occaſione plurium debitorum, in ſe & in ſuis membris ſuſtinere ſuſpicabat, in tantum quod ipſa domus domini deſtitutioni videretur propinqua.

Lambertus de Stapite.

90. Anno XCVIII. promotus eſt Pariſius in doctorem decretorum expenſis monaſterii frater Lambertus de Stapite, qui ſtatim impetravit prioratum de Bertreye, & parvam curam adhibuit ad ſcopiam & monaſterium reformandum. Anno primo obiit in ſancto Jacobo abbas cum XII. fratribus, ubi tres electi fuerunt & renuntiaverunt. Quintus renuntiare volebat, ſed conventus non permiſit ... Anno 13 cum abbas STEPHANUS jam præfuiſſet monaſterio annis viginti ſex decubuit in lecto graviter infirmatus uſque ad mortem. Manifeſtans atque ſibi ſacramentis eccleſiæ, fratribuſque omnibus congregatis, & ad eum ſtrenue aſſidentibus, declaravit ſe fratrem ſive magiſtrum Lambertum de Stapite pro monacho hujus eccleſiæ non tenere. Et ſupponens manum ſuam capiti fratris HENRICI ANA ſupponens dixit omnibus: Recommendo vobis dilectum meum hunc dilectum. Quo dicto, reſpirans ſe ad parietem ſubito ex viſione terræ imaginem cujuſdam ſe ſtantis perveniſſe, & in hanc vocem erupiſſe. *Ohe quam vere homines qui ſunt hic ad parietem* martyris ſui. Et illo dicto emiſit ſpiritum anno Domini MCCCC. duodecima die menſis Martii, & ſepultus eſt in crypta noſtra inter capellam beatæ Mariæ & capellam ſancti Dionyſii, cui tale epitaphium ſuperponitur in ſilice ſculptum.

Conditur hoc ſilice vir multo ſultus honore,
Ipſius ſui domus quam ſuperat ante Ro-
mano.

Corpore procerus, magnanimus corde ſeverus,
Hic ſuit magnanimus ſincerus, ore venuſtus,
Iſte fuit STEPHANUS DE MARKA *ſæpe vocatus,*
Omnipotens capiat dominus quem ſuper omnia.

De Henrico abbate electo.

91. Poſt mortem domni Stephani unanimi concordia omnium electus eſt in abbatem hujus monaſterii vir venerandus & ſæpe memorandus HENRICUS ANA tunc hujus loci ſupprior, & confirmatus eſt per Johannem de Bavaria electum Leodienſem, quia Leodienſes ordinarii erant tempore ſchiſmatis. Eo tempore tamen reddituum in ſpelta erant mille & ſeptingenta modia duo terræ & duo quarta ſpeltæ. Inde tamen pro penſionibus, reliquiis & miniſtris mille & quadringenta modia ſpeltæ. Tenebatur autem monaſterium pro penſionibus non ſolutis & pro aliis debitis ultra ſummam trium millium trecentorum florenorum Hollandiæ. Inſuper pro confirmatione ipſius domni Henrici & conſecratione ſive benedictione & aliis requiſitis expenſæ fuerunt ultra undecies centum ſlor. Hollandiæ. Item facto inventario poſt mortem domni Stephani de bonis eccleſiæ, tam pauca reperta ſunt, quod vix relatione digna videbantur. Nam de LXXX. marchis argenti quas habere debebat in ſcyphis argenteis nihil inventum fuit. Item novem ſcyphi conventus cum XII. cochlearibus ad Lombardos impignorati, perditi fuerunt. Et ſuper hæc omnia, quinto anno electionis ſuæ ſurrexerunt guerræ inter electum Leodienſem & civitatem ac patriam totam, unde factum eſt bellum ad magnam in Otheye. In his omnibus tam arduis & difficilibus rebus poſitus ipſe pater reverendus, non eſt afflictus animus ejus, ſed ſpem ſuam non in ſe, ſed in Domino ponens, appoſuit manum ſuam ut educeret domum iſtam de multis anguſtiarum & tribulationum. Et primo quidem fratres ſuos verbo & exemplo confortans & exhortans, cum eorum cuncta diſſoluiſſent, ſua illis communicavit, & ad communem victum perduxit. Et quia ſtare pacem, diſcordiam quæ inter noſtrum conventum S. Laurentii & conventum S. Jacobi cum magno ſcandalo jam decem annis ſive duraverat, ſe arbitrali ſententiæ propoſiti Leodienſis ſubmittendo, dirimere procuravit, cujus tenor talis eſt.

Lombardis pignorati.

SENTENTIA ARBITRALIS.

CHRISTI nomine invocato. *In cauſa arbitraſi pendente coram nobis inter venerabiles &*

[illegible]

custodiret & jejunia faceret, quod & fecit, unde postea doluit. Nam cum hi ad perfectam aetatem pervenissent, magis contrarios habuit & infestos, quia quidquid circa eos factum fuerat in tenera aetate, ex crudelitate existimabant processisse: ut ea tali animo conceperunt, sicut crescebant corpore, ita & rancore. Unde saepe habebat in ore illud propheticum: *Filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem contemnentes spreverunt me.*

92. Posthmodum aliud consilium habuit per consilium domini Leodiensis, qui visitationem in monasterio fecit: ut si illiteratum reciperet, prius ad scholas destinaret, & antequam profiterentur, ad aliquod monasterium reformatum eos mitteret, & sic postmodum fecit, quod tum non permisit. Hic perpendi potest quantum monasterii reformationi [illegible] esset, licet ad eam pervenire non posset. Unde saepe de fratribus suis colloquendo dicebat: « Nescio nec considerare valeo, quomodo isti mihi tantum sunt ingrati, & quare tantum malignantur contra me, cum nihil ex parte ab eis nisi ut bene vivant vel faciant. » Quia si centies mihi mortem intentassent, statim pariter eisdem indulgere, quasi nunquam in hoc deliquissent.

Praeterea verax erat in sermonibus & promissis, omneque mendacium execrando odiebat, nec faciliter de probata sibi persona aliquid mali credebat. Verbum blasphemiae, aut maledictionis, aut dubium ex ore eius nunquam procedebat, sed nec patienter audire poterat. Omnes bonos naturaliter diligebat, ad religiosos reformatos singularem affectum habebat, & eos nonnunquam ad mensam propriam invitabat, & saepe cum eis de scriptura sancta conferebat. Largus in eleemosynis fuit: sed hoc egit sic, quod fratribus notum non fieret. Unde praeter quotidianas eleemosynas, post mortem eius relatum est a fide digno, quod aliquibus devotis personis aliquando summam [illegible] grossorum, aliquando [illegible] interpositis vicibus committeret distribuendam pauperibus, ubi opus esse sciret. Igitur virtutum suarum lumine totam patriam illustrabat, & omnibus amabilis & reverendus erat, nec quidquam unquam sinistri de eo aliquatenus suspicari poterat: quippe in tanta tantum fortitudine ab adolescentia positus, non propriis viribus, quia hoc foret impossibile, sed Dei auxilio, in quo spem suam posuerat, fretus, virginitatem servaverit usque ad mortem, sicut testatus est ille qui super hoc veram habuit cognitionem. Revera hoc donum Dei est, & quasi miraculum a Deo reputari debet, quod in adolescentia inter tales positus, castitatem servare potuerit.

93. Et quoniam in Domino speraverat, Dominus eum ad salutaria dirigebat. Quo auctore licet monasterium in multis, ut supra dictum est, invenisset obligatum: tamen postulatum creditoribus satisfaciens, multa & praeclara aedificia suo tempore construxit aut reparavit. Nam coquinam novam cum omnibus adjacentibus subtus & supra, & magnum cellarium, quo vina reponuntur, in domo abbatis de novo fieri fecit. Item stabulum equorum & magnum granarium desuper, cum muro, a porta respiciente ad sanctum Aegidium, usque ad portam monasterii, fieri fecit. Turrim etiam subtus & supra, intus & extra, & in ea novum campanile una cum fenestra vitrea & campana, quae dicitur *Benedicta*. Item tectum sacristiae & totum tectum plumbeum dexteri lateris ecclesiae, & omnia pene vitra, & etiam cancellos lapideos. Item, ambitum & ipsum refectorium suo tempore reparavit, aut renovavit. Multa etiam alia spectabilia circa sacristiam & ecclesiam in ornamentis, vestibus, & libris fieri fecit: fecit missale magnum in duobus voluminibus, cum exemplari & collectario. Homeliarum magnum dominicis diebus per annum. Ockam in ordine, collectarium super psalterium, Boetium de consolatione, librum de apibus, diadema monachorum, & sermones super *Pater noster*, quae omnia pro pretio scribi fecit. Acquisivit etiam a magistro Lamberto de Sep[illegible] pretio [illegible] coronatorum summam Asceni & bibliam unam ac concordantias majores. Non pauca etiam extra monasterium suo tempore fuere reparata, quae hic longum esset enarrare per singula, inter quae praecellunt domus in *Gesf*, domus in *Evernay* cum aliis aedificiis. Turris etiam ecclesiae de Messa, & multae reparationes ecclesiarum & domorum in diversis locis. Semper enim animum occupatum fuit aut in reparationibus ecclesiarum & domorum, aut circa salutem animarum, aut circa monasterii reformationem: & in eo usque ad mortem permansit, licet ad hoc pervenire non potuerit.

94. Anno Domini MCCCCXXX coepit guerra inter Leodienses & Namurcenses, & in anno [illegible] exierunt Leodienses, & destruxerunt patriam Namurcensem, unde ecclesia nostra habuit magna damna. Anno XXXIII ipso die Petri ad vincula de sero infra X & XI horas ante mane noctis cecidit fulmen cum tonitruo in medio chori super aquilam ligneam deauratam, & scidit in partes custodiam eius de corio factam, & cultellum ligneam divisit, & per chorum satis procul ab aquila sparsit, rostrumque ipsius aquilae, & alam eius dextram amputavit, partemque lapidis super quam posita est fregit, ac ipsam pene totam denigravit, & nihil aliud nocuit, nisi quod totam ecclesiam foetore sulphureo respersam reliquit: nec perpendi potuit ubi intraverit vel exierit.

95. Igitur cum Dominus fidelem servum suum pro laboribus remunerare decrevisset, sicut flagellat omnem filium quem recipit, etiam

etiam hunc reverendum patrem nostrum quem tam gravi morbo, qui paralysis dicitur, ante quatuor annos visitaverat & misericorditer leniverat, iterum repercussit. Attamen etsi languebat corpore, fervebat in ejus mente desiderium reformationis ecclesiae: & in ultima aegritudine positus, misit magistrum Ægidium carpentatorem Namurcum cum summa pecuniarum ad comparandum ligna pro magno granario construendo, quae tamen omnia fuerunt adducta antequam ex hac luce migraret. Nam usque ad agonizationem vitae in bona cognitione, recta loquela & ratione, inventariumque fieri fecit coram notario & testibus fide dignis, de his quae reperirentur erant post mortem ejus apud eum, secundum cujus tenorem inventa fuit summa mille grifonorum, & scyphi argentei XXIV. cum VI. gobuletis deauratis, duodecim cochlearia argentea, & dragerium argenteum cum cochleari, & assignavit XIX. pelvicos in conventu, quae omnia tempore suo fieri fecerat. Nulla debita per eum facta monasterio post se reliquit, sed multi monasterio tenebantur fere usque ad duo millia modiorum speltae. Et revera nisi a Domino universorum adjutus fuisset, mirum videretur quomodo haec omnia facere potuisset, cum usque ad mortem ejus monasterium solum obligatum esset pro quamquam multis & quasi ingentibus modiis speltae antiquarum pensionum quolibet anno solvendarum. Anno vero Dominicae Incarnationis MCCCCXCVI. aetatis suae LXXXII. administrationis autem XXVI. mense Septembris post parlamentum Henricus Ada hujus domus S. Laurentii venerabilis abbas XXX. & reparator egregius, perceptis rite omnibus ecclesiasticis sacramentis, appositus est ad populum suum, & sepultus est in crypta inter capellam beatae Mariae & capellam S. Sixti martyris, ubi elegerat locum sepulturae. Super cujus tumulum in lapide quem sibimet emerat dum viveret, hoc epitaphium est sculptum.

Ad Dominum vade, pater Henrice fuit Ada
Nomen, ubi tibi fuerit Deus haeccine scribe
In libro vitae, qui praeeras huic domui te,
Quam de ruinis tua cura dedit reparatam.
Atque decorum te reddidit unus fratrum
Laboribus & ossaculorum, nec tibi fessus
Legis te peritus, instituerat, & generavit,
Qua vestis crebros fumos tuo fama celebres
Quo tibi fuerdet ad agenda salubria si des
Anno Domini MCCCCXCVI. mensis Septembris obiit dominus Henricus Ada hujus loci abbas XXX. Requiescat anima ejus in pace. Amen.

Habet ecclesia pro eo hereditarie XI. modios speltae. Requiescat in pace. Amen.

Usque huc usque historiam abbatum S. Laurentii Leodiensis perduxit R. P. Adrianus de Veteri busco. Sequuntur in eodem codice gesta domini Henrici de le Cherain, quae si conscripsisset [continued] *idem auctor aut ex charactere temporum, ut diversis temporibus prout contingebant, conscripsit, unde & stylus longe differt.*

98. Successit dominus Henricus DELLE CHERAIN abbas XXXI. Qui licet concorditer per viam Sancti Spiritus fuisset electus, & nisi decreto ad concilium Basiliense obtinuisset confirmationem, non tamen postea intromisit se in aliquo de administratione dicti monasterii, donec recepisset bullas confirmationis suae a domino Eugenio papa quarto, & donec accepisset munus benedictionis a domino Johanne de Heinsberch episcopo Leodiensi, quod accepit in profesto translationis beati Benedicti quod erat XI. Julii anno MCCCCXXXVI. Iste dominus Henricus honestis parentibus in ortus, anno Domini MCCCC. cum multa difficultate ad primarias preces domini Johannis de Bavaria fuit receptus mense Novembris. Qui ita abstractus fuit a suis, quod intra VI. annos parentes suos non visitavit. Eratque XV. annorum quando habitum religionis suscepit. Fuitque juvenis fortis & pulcher, robustae complexionis, sed moribus agrestis, & usque ad sacerdotium vix valuit tolerare vinum. Cum igitur promotus fuisset ad sacerdotium, videns eum dominus Henricus Ada virum industrium & sollicitum, fecit eum dispensatorem, & postea recepit eum in capellanum suum & receptorem, & quotidie misit eum ad forum & ad placitationes, & satis caute & solicite in suis officiis se gerebat. Veruntamen quoniam dominus abbas Henricus Ada totum studium & intentionem suam ad reformationem monasterii dirigebat, dominus Henricus delle Cherain quantum potuit in reparatione ejus assistebat temporalium, sed e contrario in reformatione spiritualium. Et ergo justo Dei judicio sicut fecit factum est ei.

99. Consecratus ergo in abbatem, rogatus fuit pro uno juvene, quem dominus Ada cum consensu conventus miserat ad scholas, pro quo etiam dominus Bruno supplicabat, qui principalis fuit promotor & procurator ipsius domini Henrici, tam in curia Romana, quam in Leodio supplicabat, quem recusavit recipere. Sed cum conventus responderet, quod quantum in eo erat, ex tempore domini Henrici Ada suum consensum dedisset, respondit: Se non curare clausus fuisset. Quod responsum ipsi valde aegre accepit, sicut postea satis ostendit. Venit igitur ad capitulum, & dixit quod antiquitus fuisset de more, quod novus abbas pro suo jucundo adventu posset conferre unam praebendam vacantem, unde petebat sibi tantum fieri. Respondit conventus: Quod placeret, dummodo praesentaret idoneum. Ipse respondit: Quod ipse praesentaret unum, quod si non esset idoneus, totum periculum caperet super se. In crastinum praesentavit

De Henrico delle Cherain abbate [illegible]

Monsterpen

Venit abbat [illegible] Henrico Ada.

Conventus [illegible] reformatione.

A unum pœnam oſto annorum, contra antiquum ſtatutum, quo cavebatur quod nullus reciperetur niſi compleſſet xv annum, & miſit eum [illegible], & miſit ad ſcholas. Ipſe etiam procuraverat eorum filium tractu ſuo veſtiri per primarias preces domini Joannis de Harnoncourt epiſcopi Leodienſis. Deus hoc videt & tacuit: ſed ſicut apoſtolus dicit, *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.* Scio certiſſime quod de mutatione mundi tantam diſplicentiam habuit, & nihil ſibi ita contrarium fuit.

Promotum ſe ſibi [illegible].

100. Igitur illi qui eum promoverant, expectabant de die, quod eis officia ſua diſtribueret, & nemini aliquid dabat, ſed omnia faciebat ſicut ſolebat, [illegible] ordinans ad eundem [illegible], &c. Inceperunt ergo [illegible], & habito conſilio, demandaverunt uni magiſtro Prædicatore [illegible], ut ad evitandas cauſas murmurationum, vellet eis concedere veſtiarium ſuum. Requiſivit de hoc ſatis benigne, interrogavit: Quantum vellent habere. Cumque de hoc pariter loquerentur, ſupervenit ipſe cum eis, & interrogavit illum magiſtrum, an vellet eum privare adminiſtratione ſua. magiſtro reſpondente: Nequaquam, dixit ei: Quod iret ad domum ſuam & & non veniret amplius, niſi demandaret ipſum. Habita igitur occaſione laboravit in omnem proprietatem, quia uſque ad illud tempus reddidit altari beatæ Mariæ ad Miracula & [illegible] de *Traveng*. & habuit de novo [illegible] inter ſe ſolebant dividere. Unde plus commoti contra eum, demandaverunt eum in capitulum & petiverunt ab eo certas petitiones, quod haberent [illegible] ſuas, ſicut in ſancto Jacobo, & fratrem computatorem & celerarium & veſtiarium &c. Tandem ad hoc perventum eſt, quod abbas & conventus compromiſerunt in arbitros, [illegible] in dominum [illegible] ſigilliferum & in dominum officialem. Et dedit dominus Leodienſis licentiam quod duo de conventu, quando neceſſe eſſet, poſſent ire ad Leodium cauſa proſequendi cauſam illam. Et quia arbitramentum ipſorum adhuc habetur, ideo plus inde aliquid ſcribere ſuperſedi. Datum MCCCCXXXV anno, qui erat primus adminiſtrationis ſuæ.

Subtraxit eis omnes [illegible].

Verumtamen poſtea vendidit propter talliam pacis Namurcenſis, quam promiſerat conventus redimere [illegible] non redemit [illegible], licet pecuniæ conceſſit civitati & patriæ reſtituere [illegible].

Capitulum provinciale [illegible] Coloniæ [illegible].

101. Anno Domini MCCCCXXXVI concilium Baſileenſe decrevit capitulum provinciale [illegible] debere celebrari Coloniæ in monaſterio S. Pantaleonis. Eodem anno defuncto domino abbate S. Jacobi [illegible], electus fuit ibidem dominus [illegible] in abbatem. Qui confirmatione accepta ab ipſo concilio, & alio non caruit. Qui ſtatim electus fuit ut eſſet unus de præſidentibus capitulo: & commiſſum fuit ei convocare omnes abbates diœceſis Leodienſis, ad comparendum in eodem capitulo in Dominica *Jubilate*, cum clauſula tali: Quod tenor prædictæ citationis omnibus & ſingulis conventibus dicti ordinis promulgaretur, quatenus ſi ipſi vellent intereſſe præfato capitulo, vel querelas ferre aut inſtructiones, venire valeant & veniant ſi velint ſuorum ſuperiorum prohibitione non obſtante. His perceptis, conventus S. Laurentii miſerunt ad capitulum provinciale fratrem Johannem de Yrde unum ex ipſis, & conſtituerunt eum procuratorem ſuum ſicut [illegible] &c. Quo comperto, abbas valde iratus, omnes fratres qui miſerant eum ſuſpendit a celebratione: & cepit a nonno Johanne de Stabulais claves cuſtodiæ, & miſit prætereà cum certis proceſſibus & querelis contra ipſum fratrem Johannem de Yrde. Abbas etiam S. Jacobi multum indignabatur ei. Sed abbas S. Martini deſpoſuit cum ceteris abbatibus eum [illegible] potuiſſe venire, & conventum [illegible] feciſſe, eum mittendo: præcipiendo abbati quatenus eum benigne tractaret & expenſas ipſius in eundo, ſtando & redeundo ſolveret. Tandem per medium amicorum facti ſunt concordes: & reſtituit ei [illegible] nonno Johanni de Yrde claves [illegible] S. Jacobi, quas ei abſtulerat. Claves tamen cuſtodiæ non fecerunt reſtituere nonno Johanni de Stabulais, ſed nonnus Gerardus de [illegible] manſit cuſtos per multos annos ſequentes. Acta fuerunt hæc anno MCCCCXXXVI.

Monachi S. Laurentii ad cap. prov. [illegible] Johannem de Yrde.

102. Et quamvis monachi de ipſo querelarentur, tamen optime eis providebat in victu & veſtitu, nihil omittens eorum quæ prædeceſſor ſuus facere conſueverat. Augmentabat eis unum ferculum in æſtate & vinum ſæpe [illegible]. Semper veniebat ad matutinas, frequenter ad primam, ſæpe in principio ad completorium. Omnibus Dominicis celebrabat miſſam de S. Laurentio, niſi valde præcipuum feſtum fuiſſet, ſicut in Dominica de Trinitate & ſimilibus. In primo anno ſuo concepit reparare tumbam S. Wolbodonis: & in ſecundo perfecit. Tertio anno adminiſtrationis ſuæ cœpit emere ligna & alia neceſſaria ad faciendum novum granarium in monaſterio, quod eodem anno fuit inceptum, ubi [illegible] magnas expenſas. Prædeceſſor tamen ſuus multa ligna præparaverat, quæ tamen minime ſufficiebant, quia opus magnum eſt & præclarum. Neſcio tamen [illegible] ſuper granarium [illegible]. Circa iſta tempora nonnus Johannes de Yrde & frater Jacobus de [illegible] *Cœleſtinis*.

[illegible]

Ædificavit [illegible].

103. Anno Domini MCCCCXXXVII cœpit dominus abbas facere fundamenta novæ portæ verſus Leodium [illegible]. Eodem

[illegible] portæ Leodii & [illegible] S. Laurentii.

anno facta eſt peſtilentia magna in Leodio, A & quaſi per totum mundum. Tunc obiit primo Lovanii frater Johannes de Lancia, novitius nepos abbatis. Poſtmodum obierunt in monaſterio ſucceſſive frater Nicolaus de [illegible] & ſupprior & nomine Jacobus [illegible] Egidius Dictus Prior infirmabatur ſed convaluit poſtea. Videns abbas priorem & ſuppriorem infirmos [illegible] fratrem Johannem de Vade in ſuppriorem [illegible] abbas vivente, ſed [illegible] qui curam [illegible] curam gerebat. Ultimo ſuppriorem [illegible] Walterus de Tumba [illegible] Nicolaus ad quem [illegible] abbas perſonaliter acceſſit,

Nota. ſed prior de ſtatu ſuo & peculio nihil abbati revelare voluit. Pro cujus anima nec una miſſa fuit dicta nec facta exequiae. Tunc dominus abbas dixit Johanni de Vade ſuppriori quod prior deberet [illegible] de [illegible] ipſe [illegible] facere tenetur regulam.

Adrianus de Veteri [illegible] 106. Eodem anno inveſtiti fuerunt in feſto in die Conceptionis glorioſae Virginis Mariae, qui fuit annus noſtrae [illegible], frater Johannes Gerardus, frater Petrus de [illegible] & frater Adrianus de Veteri buſco, non ab-

Nota. bas volens inſtruere ſecundum regulam. Cumque unus eorum [illegible] portaret [illegible] C interrogatus dixit ſibi dominus abbas, quod quae vellet quod portaret. & quod novitii magiſtro ſuo in omnibus obedirent, qui in brevi intenderet facere teneri totam regulam. In Nativitate Domini interrogavit ſupprior abbatem, ubi duceret novitios ad prandium, quia tunc nonnus Johannes de Vade ſupprior, frater Gerardus de [illegible], & frater Wilhelmus de Lembeck abſtinebant a carnibus. Dominus abbas reſpondit quod omnes comederent ſimul, non oporteret ſic

Monachi cum [illegible] ſeſtinare. Comedebant [illegible] novitii carnes D uſque ad Dominicam Quadrageſimae & deinceps abſtinuerunt cum voluntate abbatis, & ſemper comedebant in refectorio, legentes lectionem inter ſe. Qui primo comederat [illegible] legebat & ſic alter poſt eum & ſic [illegible] tempore [illegible] faciebant moderatum conventum cum novitiis [illegible]. Cumque dominus abbas aedificaret pulchra aedificia in exterioribus & temporalibus, & bene ſolveret ſuis mercenariis & creditoribus, ac diſciplina regularis exiſteret vigere in divino officio & rebus ſpiritualibus, coepit fama boni regiminis ejus ubique diffamari, non tantum in patria Leodienſi, ſed E in omnibus locis circumvicinis. Abbas etiam gratia Dei praeveniente coepit proficere de die in diem in melius, & multum delectabatur in proſperitate receptis ſuis [illegible], ſemper [illegible] & deſiderabat augmentare numerum fratrum, & magis de extraneis quam de civitate aut locis vicinis.

105. Anno MCCCLXI. cum dominus abbas ſuſcitaſſet ab abbate S. Jacobi. Fecit parvum portale ante eccleſiam S. Laurentii, quod

Tumba [illegible] eſt ſummum, quod abbas ſolvit pro tolo plumbo [illegible] [illegible] Fecit etiam abbas magnas expenſas circa molendinum de Marbaye. Sed cum ſic dominus abbas prae caeteris [illegible], & fama virtutum ejus & boni regiminis ejus ubique divulgaretur, convenerunt magiſtrum [illegible] & magiſtrum Johannem de Lembeck canonicos S. Martini, & ad curiam Romanam [illegible] dominus abbas dedit [illegible] florenos Rhenenſes ad impetrandum gratiam [illegible] & culpa omni B anno [illegible] domos, quo haberent poteſtatem abſolvendi, & [illegible] etiam magis [illegible]. Sed ſupplicatio fuit nimis indiſcreta & refutata, & impetravit etiam ſolum unam conſervatoriam ad annorum [illegible].

Anno MCCCLXII. abbas inveſtivit dominum, ſcilicet magiſtrum Wilhelmum & Nicolaum de Lovanio nepotem ſuum [illegible] qui Lovanii obierat, [illegible] cum alio nepote ſuo etiam cum [illegible] eſt Lovanii ad ſtudium, [illegible] fuerunt ambo magiſtri [illegible] de [illegible], cui dedit abbas omni C anno [illegible] florenos Rhenenſes pro cura eorum. Eodem anno coepit abbas praeparare ligna & lapides pro nova [illegible] quam conſtruxit illo anno & ſequenti.

Controverſia [illegible] 106. Cumque ſibi omnia proſpera ſuccederent, inſidiis diaboli de parva cauſa grandis eſt magnum diſturbium. Quia cum anno ſequenti circa Dominicam Judica nepotes abbatis veniſſent de Lovanio, & diſponere ſe deberent ad faciendam profeſſionem [illegible] ſuus, [illegible] profiterentur ſimul ſecundum ordinem inveſtitionis eorum, ſcilicet fratres Johannes W. & Nicolaus. Tunc nonnus Ar-D noldus Leo dixit abbati in camera praeſente ſuppriore: « Domine permittatis nepotes veſtros ſic [illegible] quod ipſe deberet praecedere magiſtrum Wilhelmum Supprior contradicere; abbas in fine dixit eum eis Ego facio vobis quicquid poſſum, & tamen ſemper eſtis contra me. » Hunc ſermonem ſupprior tenuit & in craſtino quando abbas venit in capitulo, propoſuit tandem eſſe Lovanii unde cum competerent ſibi nimis, ut fieret eiſdem expenſis, petebat nepotes ſuos in craſtino ad profeſſionem admitti. Interrogans priorem, [illegible] ſe melius [illegible] poſſet E fieri, ſed ſupprior fuit magis expertus, [*] ipſe primo diceret opinionem ſuam. Supprior volens placere abbati, fecit longum ſermonem, volens probare, quod faceret. Quapropter indignati ſeniores dixerunt etiam quod ſibi placeret. In fine interrogatus prior, reſpondit: Ex quo placet omnibus, placeat etiam mihi, ſed ego putabam quod non faceret. Et [illegible] de illis, quare facerent alium expectare? In craſtino ergo fecerunt ambo profeſſionem, & die ſequenti

[*] Suppl. ut.

[illegible] ad Lovanium. Magister W[illegible] A volens unum sibi [illegible] in [illegible] quem portaverat [illegible] tus quam per annum. Hic [illegible] demulcebat magistro suo, & furtive carnes comedebat.

[illegible]

107 Tunc abbas [illegible] amplius confirmare quod novitii abstinerent a carnibus. Et cum frater Johannes de Varenna deberet facere professionem, recusavit eum abbas. Tunc supprior & omnes [illegible] rogaverunt tantum abbatem, quod [illegible] suæ professioni. Sed dominus abbas dixit sibi, quando [illegible] conditionem eum, quod si esset [illegible] comederet carnes. Post decem dies dixit novitius, quod quandoque erat [illegible], quod promisit Deo [illegible] faceret, quod nunquam carnes comederet. Et tunc supprior cum fratribus suis in [illegible] ad Carthusienses, & [illegible] habuit consilium, quod [illegible] esset [illegible]. Quod ut abbas audivit, [illegible] præcepit, ut [illegible] pane & aqua, [illegible]. Tunc supprior [illegible] in [illegible] Treverim, C & abbas [illegible] quam abbas S. Mathiæ [illegible], una [illegible] erat inclusus, in qua [illegible]. Recepimus fratrem Johannem ad probam [illegible]. Quam cum abbas [illegible] supriori [illegible], & [illegible] ab eo & a fratribus suis, [illegible]. Et quando in [illegible] erat, semper [illegible] quod non erat ad Carthusienses [illegible]. Et quando D aliqua erant agenda, non vocabantur. Et ipsi [illegible] versus & [illegible] in choro. Unde dominus JOHANNES DE HERENTALS [illegible] anno [illegible] quæ primo sua tempora ad tempus. Sed cum abbas eum [illegible] ad episcopum, & non habuisset bonum responsum, [illegible] ad [illegible] monachorum & priorum, quam [illegible] deponi [illegible] facta est inquisitio super supprio[illegible], quod [illegible] E [illegible]. Unde [illegible] posuit [illegible] in carcere [illegible] Monasterii & Gondulphi. Erat tunc quidam juvenis nuper professus, frater Johannes de Balanca, quem abbas multum diligebat, & in camera ejus frequenter erat. Iste cum abbas esset ad [illegible] Calam, suppriorem de carcere eduxit, & ivit cum eo in Treverim. Abbas [illegible] episcopo [illegible] & primo litteræ [illegible]. Tunc [illegible] magistro Everardo quod [illegible] de novitiis Teutonicis, quod [illegible] dulcibus: & sic fuit [illegible] Nicolaus de Her[illegible] cum [illegible]. Et nota quod quidquid abbas attentabat contra religionem, [illegible] semper versum est in caput suum, & fuit semper pro[illegible]. Hoc anno [illegible] abbas novum [illegible].

[illegible]

108 Anno sequenti Eugenius papa [illegible] abbati novum breve, quod adhuc habemus, unde magis [illegible]. Eodem anno obiit dominus Johannes de [illegible] in monasterio [illegible] Placentia [illegible] de curia Romana, ubi [illegible], ad quam [illegible] B eum [illegible]. Requiescat in pace.

Eodem anno [illegible] Johannes de Balanca [illegible] ad patres. Dominus Ægidius [illegible] cum [illegible] quod posset redire [illegible] ad monasterium. Et iterum [illegible] episcopus [illegible] in qua [illegible] propria [illegible] pro eo. Quæ [illegible] adhuc habemus.

109 Anno 1441 dominus Johannes de Balanca & Ægidius [illegible] per Londinum ad [illegible] ut darent eis aliquid C ad reparandum organa sua, qui habuerunt [illegible] in ecclesia. & in eo anno & sequenti facta sunt organa. Et notandum quod [illegible] abbas fuit pro religione, omnia venerunt sibi prospera: sed quando opposuit se religioni, omnia venerunt sibi contraria. Nam anno 1443 incepit planctum contra Ægidium de Lore, [illegible] ultra mille florenos Rhenenses, & tamen [illegible] in Monte [illegible] pro [illegible] D monasterio ubi aquam perdidit: & cum fecisset novos canales & novum [illegible], non potuit invenire aquam, & semper a suis [illegible] magis deceptus fuit. Anno [illegible] S. Matthiæ [illegible] unde habuit [illegible] deficere & [illegible] frater Johannes [illegible] de [illegible], qui cum esset [illegible] prior in loco in quo fuit [illegible]. Et cum in [illegible] Jacobus frater [illegible] quam frater Jacobus de Varenna, semper in E processionibus frater Johannes [illegible] vel [illegible] in domo, vel [illegible] per ecclesiam [illegible].

[illegible]

110 Anno [illegible] obiit prior S. Nicolai, & [illegible] factus est prior. Tunc abbas creavit Amelium priorem. Deinceps parva pax fuit inter fratres, & nullus ordo in regimine. Unde [illegible] priorem & [illegible] Johannem [illegible] conversus est [illegible] coram abbate, & dixit Johannes quod oporteret episcopum [illegible] venire & facere visitationem. Abbas [illegible] & quamvis abbas generalem [illegible] super ipso, tamen nec ipse se emendavit, nec

abbas cum corrupit. Tandem crescentibus querelis, episcopus monasterium iterum visitavit, ducens secum magistrum Johannem Goer fratrem Minorem, priorem Carthusiensium, & priorem Carmelitarum. Quam visitationem capitulum Leodiense cassavit, eo quod nullus eorum interfuisset. Incepta igitur fuit visitatio de novo, & interfuerunt dominus episcopus, decanus, archidiaconus, officialis capituli & alii. In qua omnes officiarii fuerunt remoti ab officiis suis, scilicet prior, supprior, cellerarius, & custos, & computator: & novi instituti cum magna difficultate. Sed cum certa nova venissent de Roma, quod papa acceptasset renuntiationem factam per dominum de *Heynsberch*, abbas priorem deposuit, & nepotem suum fecit priorem. Conventus contradixit, & ivit ad capitulum Leodiense conquerendo. Capitulum Leodiense abbatem ad hoc compulit quod nepotem suum deposuit & priorem restituit. Sed cum bulle domini de *Bourbon* fuissent presentate in capitulo, abbas illum priorem deposuit & nepotem suum priorem fecit. Prior scilicet dominus Jacobus de Visetto appellavit, sed ipse taliter se habuerat post restitutionem suam, quod nullus ei curavit adherere: & sic de hac visitatione nihil boni evenit, quia omnes depositi rehabuerunt officia sua. Prior autem post tres menses obiit, & dominus Arnoldus factus est prior, de quo non contentus, obtinuit litteras sigillatas a domino Leodiensi quod esset coadjutor abbatis, quas aliquo tempore celavit. Sed tandem compulsus ad manus abbatis eas portavit, qui eas dilaceravit, & in ignem projecit.

Henricus del Chervene [illegible]

111. Eodem anno abbas emit fortalitium de *Rykempois* pro tribus millibus florenis Rhenensibus, nesciens quod faceret, scilicet anno LXVII. Anno LXVIII. dominus Arnoldus nuntiavit ad abbatiam, & tunc renuntiavit juri suo, & ivit ad sanctum Nicolaum cum fratre Johanne *delle Chervene*, qui hoc omnia procuravit contra patrem & avunculum suum, qui eum nutrierat. Steterunt igitur apud sanctum Nicolaum fere per triennium, procurando quantum poterant contra conventum. Igitur conventione facta cum domino Arnoldo, predictus F. Johannes duxit notarium ac testes ad* abbatem, fingendo quod abbas renuntiasset. Quod ut compertum fuit, vocato Johanne notario, abbas, si quid fecisset, totum revocavit. Eodem tero in sabbatho venerunt littere a domino Leodiensi, quod haberent coadjutorem abbatis, & confirmam dare electionem ad feriam secundam, & demandavit do[illegible]nos de Mellis. Feria secunda venerunt consiliarii ipsi tuale domini Leodiensis cum episcopo Suessionensi venit, & rogaverunt pro Arnoldo, & non habebant aliam commissionem, nisi Arnoldum facere abbatem. Decepti igitur fratres consenserunt in viam compromissi, & sic commissarii episcopus Suessionensis, decanus Leodiensis, archidiaconus, magister Judocus, magister Aymericus, primo audierunt voces singulorum; & tunc accepto juramento a singulis, quod si esset nominandus, quod non faceret mentionem nec unionem de translatio, nec deponeret aliquem de officio suo, &c. Quod cum omnes jurassent & promisissent in manu episcopi & decani, elegerunt dominum Arnoldum Loen, qui de juramento ante electionem facto parum curavit, & omnes officiarios deposuit quos invenit. Si bene fecit, Deus novit. Abbas autem dominus Henricus obiit die quadragesimo sequente. Misereatur eius omnium nostrum omnipotens Deus. Factumque fuit de eo eoque sicut de uno simplici fratre, nec habuit verbo suo nisi per xxx. dies. Quia quamvis fuerit omnino decrepitus, tamen non poterat sic deponi aut reprehendi. Horrendum est incidere in manus Dei viventis, qui nos mereri sanctorum suorum etiam ab ira indignationis sue.

* *F. leg. ad* [illegible]

112. Anno Domini MCCCC. natus est dominus Arnoldus *Loen*, anno MCCCCXV. vestitus, vigesimo-quarto presbyter ordinatus, & a domino Henrico *delle Chervene* in quasi capellanum assumtus & commensalis effectus. In negotiis ecclesie solebat cum computatore mittì, sed de nulla re sibi cura fuit nisi de seipso. Sepe habuit in ore, semper in corde: *Quilibet pro se.* Habuit officium cantoris in choro, & quando dominus abbas in choro faciebat officium, ipse in cappa regebat chorum, & custos in cappa faciebat officium capellani abbatis serviens sibi in missis & vesperis. In causis agendis valde erat simplex, parum curans de damno vel profectibus ecclesie. In celebratione missarum & in orationibus vocalibus suis fuit devotus, semper temeratus, nunquam mente quietus. Ab ineunte etate semper ambitiosus, elatus, & vane glorie cupidus, tenax valde, & nihil sibi satis erat. Medius quoque inter bonos & malos, dum tamen non tangerent eum. Propter tamen motus animi sui non verecundabatur personaliter dicere. Referebat etiam fratribus, quod postmodum omnes, quod quando dominus Henricus *delle Chervene* fuit factus abbas, quod non laborasset tunc pro simplo. Et cum cepisset dissensio inter abbatem & conventum anno MCCCCLXIV. ipse fuit unus de principalibus, qui se abbati opposuerunt.

De Arnoldo Loen abbate [illegible]

113. Anno MCCCCLXXIII. facta est gravis pestilentia in Leodio & per totum mundum, de qua dicitur, quod bene pars tertia hominum obiit. Tunc sex fratres de conventu S. Laurentii obierunt, & ipse Arnoldus tactus modicum de peste & timens mori, pecuniam suam posuit ad manus domini abbatis, quam non potuit rehabere quando petiit.

OOoo iij

Anno MCCCCXL. videntes ipſe & alii ſeniores, quod dominus abbas F. Johannem de *Arule* quem fecerat ſupporiorem & magiſtrum noviciorum, in gratiam magnam recepiſſet, & ejus uteretur conſilio, timentes reformari per ipſum, oppoſuerunt ſe abbati unanimiter. Tunc dominus abbas removit a ſe dominum Arnoldum, & miſit ad conventum, qui occupatus fuit circa celiam ſuam, & circa capellam apoſtolorum, quam dominus abbas ſibi aſſignaverat poſt obitum domini Jacobi de *Rethinhes*. Unde in diebus canicularibus cœpit graviter infirmari, præcipue in nocte S. Laurentii, & timebat mori. Cui dominus Johannes de *Arule* maximam caritatem exhibuit, ſerviens ſibi in ipſa infirmitate. Sic quod dominus Arnoldus pro gratitudine aliquam promiſit ulterius non requirere, quod nunquam ſe ſupporiori opponeret, quia homo eſſet magnæ caritatis. Qui ipſe electus ſupporior eſt ſibi pacem cum domino abbate. Inſuper obtinuit quod de pecuniis quas abbati tradiderat, faceret ſibi in capella ſua quod fieri vellet, ipſe ſolveret. Reconciliatus itaque a ... fecit pingi apoſtolos Petrum & Paulum, & circa volturam, & abbas reddidit ſibi pecunias ſuas, ut poneret ad reparationem in capella. Inſuper dedit ſibi poteſtatem ad ... fratribus in minutis negotiis quibus indigerent: ſed non diu duravit hoc. (*Hic quædam narrantur quæ in vita Henrici delle Chevraux reperies, de vero peſſimo tempore abbatis.*)

114 Iſte dominus Arnoldus in perſona ſatis pulcher erat, ſed in ſermone titubabat, & comparatione facta inter ipſum & magiſtrum Everardum de *Harlem*, qui curam ipſorum gerebat, magiſter Everardus voluit probare quod abbas ſibi plus promiſiſſet quam ſolvere vellet, allegans dominum Arnoldum in teſtem. Abbas reſpondit quod de domino Arnoldo non curaret, qui neſciret nec Theodericum, nec Guilelmum, nec Laurentium. Et talis erat tunc temporis fama ejus per Leodium, ſed magnam ſpem habebat in amicis ſuis, & confidebat in eis, & propter hoc ſuſtinebatur ab abbate & ab amicis abbatis.

Tandem cum dominus Arnoldus eſſet factus prior, & propter eum gravis diſſenſio orta eſſet in conventu, & querela veniſſet ad dominum Leodienſem & dominus Leodienſis feciſſet viſitationem in S. Laurentio, dominus Arnoldus quamvis eſſet commenſalis abbatis, tamen vertit ſe contra abbatem, & tenuit partem cum conventu. Sed cum dominus LUDOVICUS DE BOURBON fuiſſet receptus Leodii, amici abbatis traxerunt eum ad partem, & ſuaſerunt abbati, quod fecit eum ſupporiorem, & nepotem ſuum Nicolaum de *Lantin* priorem. Tunc facta eſt per eos talis ordinatio, quod unus eorum vel prior vel ſupprior ſemper eſſet in refectorio cum fratribus qui abſtinebant a carnibus.

Prior igitur cum fuiſſet naturaliter homo pacificus & timoratus, permanſit ſe duci ubi etiam non volebat. Tandemque officium prioratus, ad quod cum magno ſcandalo fuit intruſus, & per capitulum Leodienſe remotus, iterumque per abbatem, cum incluſis capitulo cepiſſet, repoſitus, tenuit tribus menſibus, ſcilicet a feſto S. Johannis uſque ad feſtum S. Dionyſii: quo die obiit de peſte, & nemo alius in monaſterio.

115 Quo defuncto dominus Arnoldus tantum practicavit quod ipſe factus fuit prior, & dominus Theodericus de *Lymont* reſtitutus eſt in officio ſupprioratus, & Johannes *delle Chevraux* factus eſt computator. Sed nec ſic fuit requies: quia Arnoldus non ceſſavit, quin latenter & occulte obtinuit ſibi ipſi adminiſtrationem monaſterii per dominum Leodienſem. Quod cum conventui notificatum fuiſſet, omnes reſtiterunt, & duxerunt abbatem in capitulum: qui præcepit quod literas quas habebat poneret ad manus ipſius: quod & fecit. Quas abbas laceravit & projecit in ignem in præſentia conventus circa tempus quadrageſimæ. Tunc per unum conquievit, ſed cum parva pace. Fit prior, & [illegible] Leod. [illegible] monaſterii [illegible]. Quas abbas lacerat.

116 Anno Domini MCCCCXLVII. dominus Arnoldus iterum cœpit anhelare ad abbatiam, & diverſis diverſa promittere, aſſiſtente ſibi domino Johanne *delle Chevraux*, qui procuravit pro eo contra dominum abbatem, ... ſuum, qui juraverunt cum & fecerat cum monaſterium contra Deum & antiquas conſuetudines juratas, de quibus accepit totum periculum ſuper ſe, quia ſtatutum fuit quod nullus reciperetur niſi quindecim eſſet annorum, & ille non erat novem annorum. Et ergo juſto Dei judicio venit ſibi totum in contrarium. Cum ergo frater abbatis intellexiſſet iſta, intimavit conventui, qui omnes unanimiter inſurrexerunt contra dominum Arnoldum, & ducto abbate in capitulo coram notario & teſtibus, revocavit dominum Arnoldum de officio prioratus, & inſtituit dominum Theodericum de *Lymont* priorem. Tunc per medium amicorum inventus eſt modus, quod revocato domino Henrico de *Jaliy* de ipſo prioratu ſancti Nicolai ad monaſterium, dominus Arnoldus loco ejus poſitus eſt, adjuncto ſibi ſocio domino Johanne *delle Chevraux* ſub certa penſione, ut in inſtrumento per dominum Leodienſem confirmato plenius continetur. Iterum ... [illegible]. Ipſe commendatur prioratui S. Nicolai.

117 Ipſis igitur ibidem apud S. Nicolaum commorantibus, conceptus eſt modus regiminis monaſterii per conventum & conſiliarios eccleſiæ. Dominus Arnoldus ſemper contrariabatur in omnibus confratribus ſuis, nec propter tempeſtatem quæ accidit anno LII. propter quam monaſterium habuit bene in damno mille modios ſpeltæ, ipſi nihil voluit diſcomputare, nec aliquam gratiam facere. Quando dicebatur ſibi quod ratione

ad conventum, statim respondit: Bene volo A tradere, sed accepto responso.

In adventu suo facta est magna querela contra eum coram toto conventu a domno Johanne *delle Cherreux*, quod non daret sibi ad comedendum, & dixit sibi frater Johannes in facie, quod mallet esse in Jerusalem, quam [illegible] vel abbatem, quia non haberet in se aliquam humanitatem. Sed magister Eymericus fecit inter eos concordiam.

118 Cum igitur bene & honeste se regeret, & crederetur [illegible] dominus abbas bene provideret, [illegible] novam tabulam super majus altare imposuisset, & novum vestibulum cum [illegible] & alia plura fieri fecisset [illegible] abscondere [illegible]. Conceperunt igitur [illegible] dolorem & pepererunt iniquitatem [illegible] Quod non [illegible] Arnoldus esset abbas, & acceperunt domnum Johannem [illegible] super se [illegible] procurandi. Coeperunt igitur [illegible] & trahere eos ad se [illegible] & promissis, & [illegible] ad [illegible] abbatis. In festo igitur S. Aegidii, quando prior cum quatuor fratribus ivit ad S. Aegidium, fuit dicta [illegible] quod tempore [illegible] venirent, & facerent abbatem renuntiare. Et fama erat quod dominus Henricus de Thenis [illegible] S. Jacobi, aspiraret ad abbatiam, & [illegible] concordes essent. Venerunt igitur magister Dionysius *de Altena* & aliqui alii, sed [illegible] quia [illegible] dominus non venerat [illegible].

119 Feria tertia venit [illegible] dominus Leodiensis [illegible] abbatis, & proposuit [illegible] loqui cum domino abbate de renuntiatione. Qui statim [illegible] respondit quod hoc nunquam cogitavit & nunquam faceret. Tunc [illegible] archidiaconus *de Campania* dixit: Domine [illegible]. Abbas respondit: non faciam, sed [illegible] si possent. Videntes igitur quod nihil possent perficere, conventu stante recesserunt confusi. [illegible] Johannes *delle Cherreux* [illegible] cum priore, & habuit colloquia cum [illegible], exspectando horam quando posset implere intentum suum. [illegible] impeditus fuit.

Una feria [illegible] quando fratres vadunt ad [illegible], & cantaretur missa de *requiem*, invenit sicut disposuerat, omnia ostia aperta, & capellanus abbatis [illegible] erat in porta, & [illegible] abbas erat solus. Aperuit [illegible] quod dixerit vel quod [illegible] fecerit ignoramus. Frater Bartholomaeus qui erat ad dispensam, cum invenisset omnia ostia aperta, mirabatur. Et ecce vidit ipsos exeuntes a retro, & statim cucurrit ad abbatem, quaerens ab eo quid ibi perdidisset ab eo. Respondit quod perdidit unam absolutionem. At illi cum festinatione recesserunt. Frater Bartholomaeus convocato conventu, indicavit ea quae invenisset. Statim missum est pro Johanne *de* [illegible] notario S. Lamberti, coram quo dominus abbas omnia revocavit quaecunque dicere potuisset, vel imponeretur sibi se dixisse in praejudicium suae abbatialis dignitatis, quia nunquam fuit de mente sua, & nunquam consensit renuntiare. Qui notarius statim posuit instrumentum in forma, & [illegible]. Sed antequam notarius instrumentum portasset, venit nuntius domini Leodiensis, portans litteras [illegible] ad conventum continentes in forma, quomodo [illegible] providere monasterio de pastore, sed propter abbatem qui non consentiebat [illegible] dilatum fuisset: nunc vero quia consensum abbatis haberet, statuit diem electionis novi abbatis ad feriam secundam sequentem, volens quod conventus [illegible] haberet, & vocarentur omnes qui interesse haberent. Sub hoc verbo electionis fratres aliqui fuerunt decepti, dicentes quod abbas esset [illegible], & dominus Leodiensis offerret eis liberam electionem, & ideo merito deberent esse contenti. Fuerunt igitur cum festinatione [illegible] de Methis [illegible]. Conventus autem habuit magnam fiduciam in magistro Eymerico, & deliberaverant facere quidquid ipse consuleret.

[illegible]

120 In Dominica mane prior duos fratres ad invitandum aliquos amicos & sapientes ut interessent electioni. Qui cum venissent ad dominum decanum Leodiensem, ille dixit, quod libenter faceret pro ecclesia quidquid posset, sed si conventus non vellet habere Arnoldum in abbatem, tunc consuleret quod conventus ad electionem procederet. Aliqui qui principaliores erant non curabant advertere. Magister Eymericus venit ipsa die, & convocato conventu suasit quod eligerent viam compromissi, & magister Arnoldus [illegible] officialis capituli Leodiensis dederat omnino illam viam. Post matutinos prior vocavit ad se fratres quos volebat, & ibi conclusum fuit, quod eligerent viam compromissi, qua intentione ad [illegible] ignoro. In crastino conventu cantante missam de Spiritu sancto venerunt qui ex parte domini Leodiensis missi fuerant, & etiam illi quos conventus invitaverat, & dicta missa convenerunt omnes in capitulum, & lectis litteris credentiae ex parte domini Leodiensis data officiali, qui coepit commendare dominum Arnoldum ex parte domini Leodiensis, & si conventus vellet eum eligere, dominus Leodiensis vellet omnino assistere. Interrogati a nostris an dominus Leodiensis renun-

nationem ab abbate factam, gratam & ratam haberent, ne frustra ista fierent, respondit Suessionensis episcopus, in casu in quo dominus Arnoldus eligeretur, dominus ratam habere & allueret; nec aliud dicere voluit Decanus Leodiensis, conveniunt sicut prius. Aliqui nostrum fuerunt ex[illegible]. Proposita igitur via electionis, elegimus viam scrutinii; sed tandem persuasum est nobis quod procederemus per viam compromissi. Tunc prior, qui inventionem fecerat ipse novit, elegit episcopum Suessionensem, archidiaconum, & magistrum Judocum de Marka. Tunc unus de conventu dixit: Isti nominati non bene volunt conscientias fratrum; ego non consentio, nisi dominus decanus & magister Ermericus fuerint cum eis. Dominus decanus & magister Ermericus noluerunt acceptare. Tunc unanimiter responderunt omnes, quod tunc nollent compromittere, & sic ipsi quoque ascenderunt in aulam superiorem & tractaverunt per longum tempus. Episcopus & magister Judocus fuerunt pro Arnoldo, decanus pro conventu, archidiaconus semper voluit quod res suspenderetur, magister Ermericus in medio nitebatur trahere archidiaconum ad partem decani, & ipse adhaesisset ei. Quod cum potuit obtinere, proposuit viam unionis hoc modo, scilicet ut vota singulorum audirentur, & eis auditis haberent consilium. Cumque major & sanior pars nominassent unum, episcopus dixit se non posse in aliam consentire quam in Arnoldum. & sic ordinationem fecerunt exire, quod omnes monachi singulatim in manu episcopi & decani promitterent se omnia indulgere, quae usque in illam diem & horam unus contra alium quoquo modo in dicto vel facto excessit, & si contingeret eum abbatem nominari, quod nunquam de tractatu aliquid ab aliquo exquireret, vel imputaret aliquo modo. Item quod quicumque nominaretur in abbatem, quod caritative fratres susciperet & tractaret, & promitteret sicut supra, quod nullum de officio suo deponeret vel removeret nisi de consensu & consilio [illegible] ecclesiae [illegible] prius audito. Similiter promitteret, quod in casu in quo, quod absit, inter ipsum & conventum aliqua dissensio oriretur, quod statim demandatis consiliis ecclesiae [illegible] ordinat [illegible] eorum in bono pace & concordiae. Quibus sic singulatim promissis, magister Judocus rationem suam continuavit, dicens: « Carissimi fratres, nos gaudemus multum quod tam benevole in unam caritatis unionem convenistis, & invenimus in vobis multos bonos viros religiosos & discretos, & idoneos pro regimine monasterii, quam ille forte sit, quem nominabimus vobis; sed oportet [illegible] vos audistis omnes quae promisistis, & similiter ille quem nominabimus vobis, hoc quae sunt in conspectu omnium vestrum in manu domini episcopi & in manu domini decani promisit. Et tunc in vim compromissi ex auctoritate omnium elegit dominum Arnoldum *Loen* in abbatem istius monasterii, & dixit: Incipite *Te Deum laudamus*. Erat tunc hora [illegible] & amplius, feria secunda in profesto Fabiani & Sebastiani anno MCCCCLX.

121. Ducto igitur electo in chorum & cantato *Te Deum laudamus*, ivimus ad prandium, Arnoldus ad sanctum Nicolaum, unde coepit se praeparare & invitare amicos suos ad feriam quintam, quando voluit praesentari in capitulo, & fuerunt multi invitati, ita quod capitulum fuit totum repletum, unde domini de Mauro fuerunt indignati & dixerunt: Quid vult iste facere? vult omnia consumere in una die. Sufficit cuilibet canonico sua tessera [illegible]. Aliqui ex amicis, qui fuerant invitati, videntes multitudinem, verecundati non venerunt ad prandium. Tunc archidiaconus *de Corswarem* cum fratre suo multis ascensis equis venerunt ad Leodium ad dominum, & nominatim Henricum de Thenis de S. Jacobo [illegible] in infirmario, quod ista significarent non bene sonare, sed multo aliquid suspicabantur quia Henricus habuit adhuc spem. Henricus Gregorii prandio facto ivit ad dominum electum in Trajecto, & sicut ipse dixit, dominus invenit eum dicens: Vos decepistis me, quia dominus *de Corswarem* fuit hic, & dixit, quod bene habuissem plus de abbate, quam vos promisistis, quia ipse ostendit mihi cedulam in qua promisit mihi solvere [illegible] florenos Rhenenses, & ergo volo tantum habere, vel ego faciam unum alium. Henricus ut dixit, ut haec audivit, cecidit ad genua, & rogavit quod dominus teneret sibi promissum, quia sic convenerat cum domino, quod nullus alius posset promoveri ad abbatiam, nisi Arnoldus. Et ascendens equum festinato venit ad Leodium, & hora secunda noctis pulsavit ad hostium *Collar Loen* fratris Arnoldi, referens sibi ista. Qui conturbatus animo dixit: O Deus omnipotens, quare frater meus non stetit in pace? Curramus ad eum. Hora [illegible] venerunt ad S. Nicolaum cum dominus Arnoldus adhuc dormiret. Qui cum audisset ista, respondit: Ex quo huiusque processum est, oportet facere ulterius. Tunc Henricus Gregorii voluit quod *Collar Loen* sibi pro [illegible] responderet summa, & sic adversam ipsum obligaret, & sic factum est. Henricus igitur ascendit equo [illegible] ivit ad Trajectum, & impetravit a domino commissionem datam officiali faciendi ulterius. Tunc officialis concessit litteras proclamationis, quas in Dominica Agathae *Hermanus* legit alte in ecclesia nostra ad aquilam ubi legitur evangelium, citans omnes contradicere volentes vel opponere, ad feriam secundam coram officiali Leodiensi.

122. Feria

[illegible] 122 Feria secunda dominus Arnoldus custodivit horam suam, quia tunc constituerat procuratores, & petivit eos judicari contumaces, & petivit electionem suam confirmari, ubi positus est tunc liber evangeliorum in quo legit hoc juramentum. *Juro ad sancta Dei evangelia, quod ex nunc in antea ego ero fidelis & obediens, tanquam filius & subditus domino & prælato meo, domino Leodiensi episcopo, ejusque successoribus & ecclesiæ Leodiensi & quod nunquam dabo consilium, auxilium vel favorem in præjudicium seu detrimentum status & honoris, juris aut jurisdictionis episcopi & ecclesiæ Leodiensis, nec talia [illegible] consilio facto vel favore, quin imo pro posse meo statum, honorem, jura & jurisdictionem ipsorum episcopi & ecclesiæ Leodiensis promovendo & manutenendo.*

Item quod bona & jura dignitatis ad quam sum assumtus non [illegible], profecto nisi consilio & assensu dicti domini Leodiensis episcopi qui pro tempore fuerit, quin imo alienata, si quæ fuerint, ad jus & proprietatem [illegible] revocando pro posse.

Item quod ad ipsam dignitatem [illegible] habeo [illegible] vel promisi pro ipsa adipiscenda. Et in monasterio in quo ipsam dignitatem [illegible], personalem & continuam faciam residentiam, nisi super hoc fuerit mecum dispensatum.

[illegible] 123 Hoc juramento facto, procuratores domini quæsivit instrumentum desuper, sumtibus & [illegible], qui ex commissione domini Leodiensis eum electionem tunc confirmavit. Eodem die recepto [illegible] florenos Rhenenses quos promiserat solvere Henrico Gregorii castellano de *Franchimont* ad opus domini Leodiensis, obligavit se dominus Arnoldus ad solvendum super sigillum mille florenos Rhenenses, videlicet in mense Februario ccc. in festo S. Johannis cc. in festo Nativitatis Domini cc. iterum in festo sancti Johannis cc. & in festo Nativitatis centum. Promisit iterum episcopo [illegible] tunc sigillifero cc. Rhenenses, cancellario cc. Rhenenses, notario sigilli cc. notario capituli [illegible] notario cancellariæ decem, magistro Judoco [illegible], magistro [illegible] per Henricum Gregorii [illegible] & consilio [illegible] domini Leodiensis cc. [illegible] Rhenenses. Erat enim ecclesia nostra omnino data in prædam. & ubicumque aliquid ponebat manum, oportebat eum solvere duplam [illegible]. Audiens hoc episcopus ordinarius, petebat et [illegible] magnum [illegible], sed tandem descendit ad [illegible] Rhenenses, sed magistro Henrico procuratore, non habuit nisi [illegible] Rhenenses, quos cum magno murmure accepit.

124 Feria [illegible] post [illegible] electus confirmatus tunc, & dominus Hubertus de Mosa, & Gerardus [illegible] & Johannes dicti *Chevremont* fecerunt juramentum in capitulo,

A quod nos omnes ante fecerimus, de non recipiendis novitiis antequam attigerint xx. annum in ætate. Confirmatio hæc facta est in octava Agnetis. Primo surrexit mane, & cantavimus omnes horas & missam de octava Agnetis. Et electus ivit ad dominum Johannem de [illegible] Tunc canonici sancti Martini [illegible] cum cruce [illegible] descenderunt usque ad [illegible] in [illegible], & duxerunt eum cum resp. *Deum time* in ecclesiam S. Martini, & in medio ecclesiæ cantaverunt in organis & discantibus *Te Deum laudamus*. & sic ductus ad altare fecit juramentum solitum, & obtulit super altare unum parvum florenum, & sic a canonicis indutus cappa serica, reductus est usque ad portam [illegible]. Ibi stabat conventus S. Laurentii cum cruce [illegible] eum expectans. & tunc prior & supprior susceperunt eum in [illegible] & cantor incepit resp. *[illegible]* in medio ecclesiæ, *Deum time*, & [illegible] & sic ductus est ad altare & [illegible], ascendit in [illegible] sed episcopus se [illegible] capellam [illegible] & incepta missa de S. Spiritu post graduale [illegible] primo, quod [illegible] electione [illegible] esse canonicam & ipsum esse idoneum ad tantam dignitatem. Tunc prior & supprior [illegible]. Tunc [illegible] duo seniores, [illegible] H. [illegible] & [illegible] qui fuerunt seniores in ordine & fuerunt de favore ejus. Cum interrogaret episcopus: Est electio hæc canonica? & Est idoneus? Prior & supprior tacuerunt. Tunc prior dixit episcopo in [illegible]: Domine non [illegible] eum, sed comprovincialis. Tunc [illegible] respondit: [illegible] est ita. & sic processit episcopus ulterius. Finita missa, episcopus duxit eum ad [illegible] & [illegible] *Te Deum* incipere, & [illegible] sed [illegible] ad [illegible] tum, & [illegible] ipsum, sed [illegible] prandio [illegible] in refectorio. Quæsitus est [illegible] qui iret ad curiam Romanam, & missus est magister Daniel de Castro canonicus S. [illegible] qui petiit unum equum & centum & quinquaginta Rhenenses quos [illegible] ad hoc quod haberet & unum [illegible] unde habuit altare in crypta [illegible] die S. Matthiæ recessit, & [illegible] ad est [illegible] electionem novi abbatis obiit dominus Henricus dictus Chenaug abbas [illegible] Henricus de Chenaug abbas [illegible] cui [illegible] fuit magna [illegible] sed [illegible] fuerunt pro eo [illegible] simplex monachus, nec habuit [illegible] nisi per [illegible]

125 Tunc cœpit abbas Arnoldus in memoriam revocare quæ passus fuerat, & [illegible] quos noluit eum regnare super se, [illegible] verbis quia adhuc non erat securus & multi dicebant, quod si papa esset informatus, quod nunquam confirmaret tam iniquam electionem.

Papa mortem ſe reddidit difficilem, nec electionem caſſavit, nec de novo providere voluit, ſed ſimpliciter ſive poſt mortem, ſive per renuntiationem abbatiam vacare contigerit, eum in abbatem præfecit, curam regiminis & adminiſtrationem ei committendo, & ſic non habuit aliquod jus novum in abbatia, quod conſiliariis non placuit, quia ſperaverunt quod papa omnia caſſaret, & de novo ſibi provideret, & oportuit iterum bullam reſcribere, ſicut & decretum hic ſunt ſcriptum. In agges tamen Dei ſæpe agere ſæpe impune non cedit. Nam in profeſto S. Gregorii ſequentis facta eſt tanta ſeditio contra procuratores, ut ubicumque reperirentur male tractarentur, de quibus longum eſſet ſcribere. Rediit magiſter Daniel de curia in principio Junii, qui receperat ad bancarios MCCCC. equites & [illegible] Brugis infra tres menſes, quos ſolverunt magiſter Reginaldus & Oliverius de Quercu, in fine Julii. Igitur receptis bullis, in craſtino S. Laurentii portavit eas in capitulo, & fecit eas legi in præſentia domini decani Leodienſis & magiſtri Judoci & magiſtri Eymerici, magiſtri Danielis & Johannis notarii, & fuit abbas tamquam noviter receptus, & præſtavimus novam obedientiam.

126. Tunc præcepit & fecit nova præcepta & nova mandata, quæ gravia erant ad portandum, & multi erant attediati, neſcientes quid agerent, quia videbatur eis res intolerabilis.

Notandum hic quantum malum ſequitur ambitionem, quia ſicut dominus abbas ipſe perſonaliter in menſa retulit nobis, ſcilicet priori, ſuppriori, Amelio, Ægidio, Johanni *delle Cherraux*, Jacobo de Viſeto, Adriano & Bartholomæo præſentibus, quando reddidit computationes ſuas in octava S. Laurentii, quod quando fuit prior conventualis, locutus fuit de promotione ſua cum domino Waltero de *Corſwarem* archidiacono & ſigillifero, tunc commiſſario Domini in eccleſiaſticis, & convenit cum eo pro certa ſumma, non tamen bene recordatur quæ fuerit, quia ipſe ſigillifer fecit ſcribi per clericum ſuum unam cedulam, quam ipſe dominus Arnoldus manu ſua ſubſignavit, & illam cedulam numquam rehabere potuit. Cumque unus ex fratribus dixiſſet, quod fuit male factum, tantam pecuniam promittere de rebus eccleſiæ, ipſe unum mirum verbum reſpondit, videlicet: Quod ſi quis plus offerre voluiſſet, ſemper ipſe exceſſiſſet, quia ipſe ita audax fuiſſet facere per totum de anima ſua ſicut [illegible]. Propter hanc cedulam monaſterium multum fuit gravatum.

[illegible: Abbas ... ſemper ...]

127. Iſto primo anno multa levavit de feodalibus ſuis, quia multos fecit adjournari, qui non levaverant tempore prædeceſſoris ſui. Et quia erat nimis durus, monaſterium habuit inde damna tempore guerrarum, quia multi conquerebantur de ipſo. Dominus Johannes tamquam villicus, & camerarius ſui excoriabant homines, & ipſi ſimiliter expendebant.

Anno MCCCCLXII. fecit reparari partem muri in fundo jardini, qui ceciderat, & circa Paſcha fecit reparari cameram antiquam abbatis juxta turrem, quæ poſtea depoſita fuit. [illegible margin note]

Anno MCCCCLXIII. fecit reparari caminatam in dormitorio & viam ad dormitorium. In Maio fecit reparari granarium in clauſtro S. Gertrudis.

Anno MCCCCLXV fecit teſtum ſuper portale S. Gertrudis, quod ſteterat XI annis abſque tecto. Eodem anno emit lapidem ad ponendum ſuper ſepulchrum ſuum, quem anno ſequenti fecit ſculpi & poni in loco ſuo. Fecit etiam fieri pulchram mitram pro ſe, contra ſcilicet antiquam mitram domini Henrici Ade, quæ tamen pluribus bene placebat. Fecit etiam fieri domum ad Petroſam, de qua acceperat ſalinam ſupra magiſtrum Eymericum, de qua ſalina magiſter Eymericus valde male contentus fuit.

Anno MCCCCLXVII. in die ſancti Marci evangeliſtæ, qua putabatur eſſe pax, fecit ſterni antiquam baſſam aulam, & de lignis quæ præparata erant pro braxina combuſta, fecit conſtrui novam aulam, quæ cum erecta fuiſſet, & quaſi tecto cooperta, redierunt Leodienſes de Francia, & fuit in periculo iterum comburendi, ſed Deus ſervavit tunc ædificia noſtra pro ſua miſericordia & noſtra diligentia.

Eodem anno fuit perfecta tabula majoris altaris noſtri de bobalibus quæ dantur conventui. Eodem anno fecit fieri mitram pro qua expoſuit C & XXX Rhenenſes.

Anno eodem, id eſt MCCCCLXVIII in craſtino Simonis & Judæ capta eſt civitas Leodienſis, ſpoliata & incendio tradita.

Anno MCCCCLXIX. factum eſt pavimentum & [illegible] & caminata in aula infirmitorii. Eodem anno perfecta fuit porta de pecunia domini Johannis de Gorſem in [illegible], domino abbate ſtante in Lovanio.

Anno MCCCCLXX dominus abbas fecit fieri cameram propter [illegible] ſuam.

Anno MCCCCLXXI. fecit fieri cameram ſupra diſpenſam, & coquinam lapideam, in qua erratum fuit in ponendo lapides in fundamento. Fecit etiam foramen in parte turris, ut poſſit videri in eccleſia. Facta eſt etiam campana in *Fexhe* & ejus occaſione fecimus fieri majorem campanam noſtram & ſecundam poſt *Jorandam*, & unam parvam in capella S. Laurentii in *Glain*. Fecit etiam abbas fieri capellam quæ dicitur *Angelorum*.

Cecidit anno MCCCCLXXII. antiqua aula in S. Nicolao, & deſtructa ſunt reliqua ædificia ipſius prioratus, non tamen fuit conventus conſenſus requiſitus. Fuit tamen

murus eccleſiæ ipſius verſus meridiem reparatus de novo & teſtum laminatur.

Inſtatur ut abbas [illegible] dignitate [illegible].

128. Anno MCCCCLXXIII in craſtino ſacramenti magiſter Antonius *Hemeron* præpoſitus tunc ſancti Servatii, cum invitatus fuiſſet cum domino de *Perage* in S. Laurentio, dedit in commiſſis magiſtro Antonio *Sferxel* canonico S. Lamberti quod requireret abbatem, qui jam ſenex eſſet, quod vellet renuntiare dignitati ſuæ ad opus ſuum: ipſe vellet ſibi optime providere & eccleſiæ prodeſſe. Abbas reſpondit quod non faceret. Similiter locutus fuit fratri Arnoldo *Jaspar*, quod abbatem ad hoc induceret, ipſe recognoſceret ei velle. Ex hac occaſione, ut opinor, in vigilia S. Johannis Baptiſtæ frater Johannes *Jaspar* ſecundus rector de palatio, & dixit ſe bene fuiſſe ſcribentem, & rogavit fratrem Adrianum, quod in craſtino S. Johannis vellet ire levatum cenſum de *Everſſays*, altera vice faceret tantum pro eo. Ille reſpondit quod diceret abbati, ipſe iret. Abbas hoc audito, dixit fratri Adriano quod maneret intra ſe, quia intellexit aliqua, quæ ſibi non placerent, & miſit Arnoldum in *Everſſays*. In craſtino Johannis venit Hermannus cancellarius, dominus de *Corſwarem* cum domino W. de *Horion* prandium cum abbate, & prandio facto, dixit cancellarius fratri Johanni de *Lee* & fratri Bartholomeo quod exirent modicum, ipſe vellet loqui ad partem domino abbati. Illi exeuntes manſerunt ſtare ad oſtium. Tunc cancellarius cœpit abbatem requirere ex parte domini Leodienſis, quod vellet ponere dignitatem ſuam ad manus domini Leodienſis: ipſe faceret ſibi bene providere. Abbas alte reſpondit quod non faceret. Ad quod verbum *Lee* intravit, & dixit: Quid eſt iſtud? Vultis nos decipere? Dominus de *Horion* excuſavit ſe quod de hoc nihil ſcivit, dominus de *Corſwarem* dixit quod ipſi facerent pro eccleſia, & confuſi receſſerunt.

129. In die ſancto Nativitatis Domini venit dominus Wilhelmus Erembergus ad Leodium, & tempore veſperarum fuit ad palatium in prandio, & dominus Leodienſis dimiſſis veſperis, vidit eum libenter. Poſt iſtum fecit dominus W. petitionem ſuam pro uno amico ſuo quem habuit in S. Laurentio, quod dominus vellet eum facere abbatem, quia abbas jam ſenex eſſet. Dominus ſtatim annuit: & in die Innocentium venit prandium cum domino abbate prior de Camera, & locutus fuit abbati de renuntiatione, & in craſtino amici illius pro quo dominus W. requiſitus fuit, venerunt pariter in uno loco, & obligaverunt ſe ad certam ſummam, quilibet pro rata ſua ſolvere in manu Triſtis, ſi eorum amicus eſſet abbas, videlicet prior Scholarium ad C. florenos Rhenenſes, dominus Johannes de *Aw* L. dominum Natalis ad L. &c. ad numerum CCCV. Et major pars ſimplicium iverunt ad tabernas, & ſeminaverunt per Leodium novum abbatem debere fieri in S. Laurentio. In ſabbatho frater Adrianus & dominus Bartholomeus invenerunt Henricum de Braſſine, & interrogaverunt eum quid feciſſet. Reſpondit ſe obligatum fuiſſe cum ceteris, ſed non ſcivit nominare. Similiter dixit magiſter Petrus de *Sarem* & ſimiliter *Arnoldus*, & addidit: quod fecimus, fecimus pro eccleſia, quia dicebatur nobis quod conventus bene vellet. Interim dominus Leodienſis miſit magiſtrum Theodericum de *Zantis* ad abbatem ut renuntiaret, & non haberet aliquam de [illegible] abbatem, quando dominus Leodienſis ſciret eum ſollicitari ad ſuadendum abbati quod renuntiaret. Tunc ad ſupplicationem aliquorum de conventu dominus de *Hamberennet* ſcripſit litteram domino Leodienſi quam portandam dedit magiſtro Richardo. Quapropter dominus Leodienſis ſiluit, et ſe retinuit.

In Februario petiit frater Adrianus ab abbate c. gr. flores pro infirmaria & camera hoſpitum: & quod quolibet anno fierent duæ virgatæ tecti novi ſuper cryptam & in S. Mauritio, & annuit abbas. Et miſit ad Trajectum domino Petro de *Attenhoven* & domino Bartholomæo, emerunt lectos, cervicalia, & coopertoria lectorum, & alia aſcendentia ad xl. groſſos.

Anno MCCCCLXXV quia oportebat quod cives Leodienſes redimerent hereditaria bona ſua, dominus abbas conceſſit fratri ſuo *Colar Lero* cc. & lx. Rhenenſes & expoſuerat pro [illegible] ſua c. xxx. & hos cccxc. Rhenenſes quos levaverat, ut dicebat, de feudalibus & juribus ſuis, dedit conventui & monaſterio pro anniverſario ſuo ut oretur pro ipſo. Et volens hoc haberi ſcriptum in martyrologio.

130. Anno MCCCCLXXVII in principio Junii, cum dux Burgundiæ eſſet in terra Gelriæ, dominus Leodienſis miſit dominum Laurentium epiſcopum *Berienſem* & *Triſtis* canonicum S. Martini ad abbatem, ut vellet renuntiare: ipſe vellet ſibi bene facere provideri. Tandem dominus abbas mediatore [illegible] pro Cera [illegible] cum domino Bartholomæo in craſtino Sacramenti vocatis magiſtro Theoderico de *Zantis*, & magiſtro Georgio Burgenſi & Laurentio *Bermans* cum abbate de *Bealrepert*, audivit primo pro forma fratribus ut quilibet nominaret unum, & coram ipſis in præſentia notarii, qui fuit Laurentius *Bermans*, conſtituit procuratores ad renuntiandum dignitati ſuæ, ad opus domini Bartholomæi. De mane cum expoſiti publicari, fratres fuerunt male contenti, & volebant reſiſtere, ſed frater Adrianus pacificavit eos. Dominus Arnoldus quadrageſimo die ſequenti obiit. Supra cujus tumulum ipſo vivente tale fecit epitaphium quod eſt in ſilice ſculptum. Moritur.

[illegible]
[illegible] de Loco de Tremonia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] abbas.
[illegible]

[illegible] Bartholomaei de Comen [illegible] in die S. Matthiae fuit vestitum. Hic tempore Summam de poenitentia, unum [illegible] & duodecim Nicolaum de Lyra super [illegible] Hermannum de Schildis [illegible], unum processionale in choro per [illegible], Nicolaum de Lyra super Josue, Judicum, Regum, Paralipomenon, Esdre, Nehemiae, &c. Hic postea fuit [illegible] per [illegible] domini Arnoldi Loen, consentiente conventu. [illegible] abbas [illegible] & fuit consecratus in abbatem per dominum [illegible] episcopum [illegible] in praesentia domini Leodiensis domini [illegible] in crastino Epiphaniae in [illegible] anno [illegible]. Qui statim in principio administrationis suae omnes fratres congregavit in unum, & petiit ab omnibus & singulis suam propriam voluntatem de vivendi modo: omnibus consentientibus & [illegible] quod [illegible] in omnibus, [illegible] in abstinentia carnium, [illegible] & uniformitate vestium & morum. Ille primo loco [illegible] aulam [illegible] & cameram superiorem [illegible]. Item loco [illegible] in festo Pentecostes [illegible] ad Antverpiam, & emit unum [illegible] cappam & duas tunicas [illegible]. Item fecit [illegible] pro se & pro abbate [illegible] unum. Item fecit fieri de causa Angelorum unam cappam. Item fecit fieri [illegible] & conventum de argento. Item fecit fieri novam dormitorium in qua [illegible] & [illegible] ligneos pro [illegible] conventum [illegible] aulam [illegible], & totum dormitorium novo [illegible] anno [illegible].

Item circa festum Pentecostes [illegible] Antverpiam [illegible] & emit materiam pro nova [illegible] cappa, & pro nova [illegible] ad 6 [illegible] dalmaticarum anno [illegible] per ipsum [illegible]. Item emit unum pulchrum [illegible], & [illegible] dalmaticam pro se & [illegible].

Plura alia fecit quae si omnia scriberentur, volumen proprium exigerent, & [illegible] [illegible]. [illegible] quisque [illegible] monasterii [illegible].

Obiit anno Domini [illegible]

[illegible] Henricus de Oerr, qui [illegible] obiit dominum Johannes de Horne episcopus Leodiensis, cui successit Erardus de Marka in episcopatu Leodiensi, qui ordinatus fuit [illegible] in monasterio nostro S. Laurentii prope Leodium in crastino SS. Philippi & Jacobi [illegible]. [illegible] dominus Henricus de Oerr [illegible] de favore ipsius Erardi [illegible] episcopus fieret, erat valde in gratia [illegible] ut ipse dominum episcopum [illegible] praefatum Henricum [illegible]. Ergo cum dominus Erardus episcopus [illegible] in castro [illegible] a domino Henrico abbate S. Laurentii [illegible] fratrem Johannem Loe [illegible] in castro [illegible]. Qui Johannes [illegible] per abbatem [illegible] dum [illegible] per [illegible] apud [illegible] tempore [illegible] Urbani [illegible] ad [illegible], [illegible] anno [illegible] die Dominica in crastino [illegible] & [illegible] & ad [illegible] [illegible].

Sed cum dominus Henricus de Oerr abbas [illegible] anno [illegible] administrationis suae in [illegible] Jacobi, tunc [illegible] die, hoc est ipso die S. Jacobi, fratres elegerunt [illegible] in abbatem, [illegible] Johannem Loe, quem [illegible] dominum Erardus episcopus, [illegible] quia hoc episcopus [illegible] erat, & eumdem Johannem Loe per [illegible] pontificem confirmatum ipse Erardus de Marcha episcopus Leodiensis, in propria persona consecravit [illegible] sequentis, anno [illegible] in monasterio nostro S. Laurentii.

[illegible] Ergo dominus Johannes abbas [illegible] tempore suae administrationis aedificavit domum abbatialem, [illegible] quae [illegible] in [illegible] monasterii nostri prope [illegible] ecclesiae nostrae. Fecit etiam [illegible] in [illegible] quae [illegible] est ante portam monasterii [illegible] aedificavit [illegible] domus [illegible] Item, aedificavit [illegible] quod [illegible] in [illegible] monasterii in opposito [illegible] domum [illegible]. Item aedificavit oratorium in honore S. Annae, quod [illegible] est in ecclesia nostra [illegible] ecclesiam S. Gertrudis, in quo [illegible] sepultus fuit [illegible] ipsius Johannes Loe [illegible] per ipsum Johannem Loe [illegible] successores [illegible] fecit. Nam ipse dominus Johannes Loe [illegible] impetravit ab episcopo Erardo de Marcha, [illegible] praedicti oratorii [illegible] [illegible] ut [illegible] defunctorum, & in ecclesiae nostrae sepulturam, de suis sepulchris transferrentur ad [illegible] [illegible] quia [illegible] erat, quod ecclesia nostra deberet esse libera [illegible], [illegible] persona [illegible]

ecclesiæ sepelirentur, & propter hoc transferri A fecit & exire extra ecclesiam ossa Wilhelmi de *Serello* & Marthæ de M[illegible] uxoris ejus, quæ jacent in porticu ecclesiæ versus ecclesiam S. Gertrudis, ubi videtur lapis eorum sculptus. Nam antea jacebant intra ecclesiam ante imaginem trium Magorum, quæ tempore habebantur in latere S. Mariæ ad [illegible].

154 Hic Johannes Los postquam fuit electus in abbatem, antequam consecraretur aut pallium haberet non [illegible] ex Urbe, fecit sculpi lapidem ad ponendum super sepulchrum suum: quem lapidem accepit ex pavimento porticus ecclesiæ versus ecclesiam S. Gertru- B dis. Nam prædictus lapis jacebat positus in prædicta porticu inter primum gradum ecclesiæ nostræ & alium lapidem qui versus ecclesiam S. Gertrudis est, & jacet super sepulchrum *Ægidii de Orey* prædecessoris domini Johannis *Los*.

Supra ergo prædictum lapidem sculpi fecit unam arborem pro media parte habentem folia, & ex alia parte apparet tota arida, in cujus summitate locatus est Agnus Dei, quem S. Johannes Baptista demonstrat cum digito, quem Agnum circumdat Scriptura C talis: *Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Ex quo circulo ab digito S. Johannis manus dicti Agnum demonstrante, procedit alia scriptura quæ talis est: *Pœnitentiam agite, appropinquat regnum cælorum.* Radicem vero arboris cum trunco inferiori complectitur alia scriptura quæ talis est: *Remitte mihi Domine, ut refrigerer priusquam abeam, & amplius non ero.* Ad radicem autem arboris securis est sculpta, supra quam talis habetur scriptura: *Securis ad radicem arboris posita est.* D In medio vero arboris habentur arma ipsius Johannis *Los*, sicut ipse elegit, etiam antequam esset in abbatem electus: quibus armis utebatur in suo sigillo postquam fuit abbas confirmatus. Nam in quatuor latera quæ habentur in quatuor angulis ipsius lapidis erant arma patris ipsius. Ad radicem autem arboris est ipse Johannes *Los*, sculptus sine mitra & sine baculo pastorali, sed flexis genibus & manibus junctis in modum orantis hanc scripturam proferre videtur:

Pulveris in formam genitum me prospiciens, E
Carnis fac expers, Christe, dans ossa, per ambulo.

In circuitu vero dicti lapidis habetur scriptura talis:

Dimitte me, Domine, ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non revertar ad terram tenebrosam & opertam mortis caligine, terram miseriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis.

Prædictum ergo lapidem fecit poni supra sepulchrum suum, quod ipse præparaverat sibi antequam esset consecratus in abbatem, in loco quem elegerat, scilicet ante januam chori, in introitu cryptæ [illegible], ante imaginem crucifixi quæ solebat stare supra [illegible] & modo stat supra januam cryptæ, prout supra dictum est.

Notandum autem quod quamdiu ipse vixit, prædictus lapis positus erat per contrarium quam modo stat, quia imago dicti Johannis *Los* respiciebat cum vultu versus cryptam quasi orans ad imaginem crucifixi. Sed cum obiit, lapis eo quo nunc modo est positus. Prædictum ergo lapidem fecit poni, & mox immediate sequenti incidit gravem infirmitatem, de qua infirmitate licet B multos medicos consuluerit & diversa remedia sibi adhibuerint, tamen nullus nunquam potuit eum sanare, nec [illegible] esset infirmitas, sed permansit languens in omni vita sua, licet aliquando per intervalla temporum melius se haberet. (a)

(a) De [illegible] Ponte [illegible]

155 Johannes Piccus de Lonne, anno MCCCCLXXXVIII fuit electus. Hic erat pictor, quam pingendi artem a tempore fere [illegible] fuitque in ea arte expertissimus, ut ostendunt tabulæ in ecclesia nostra pulcherrimæ de casu Luciferi, & extremum judicium. C Hic primo ad monasterium venit anno MCCCCLXXVIII ipso die divisionis apostolorum; sed quia non erat satis instructus, attingens scilicet vigesimum annum, stetit hic tanquam servitor & famulus ultra annum, in quo depinxit primo multa in superiori aula, quæ nunc [illegible] cooperiuntur, deinde alteram ab alia parte versus portam depinxit quasi totam, & incœperat cameram abbatis, quam fecerat abbas illo anno fieri, [illegible] habebat aula prædictæ versus portam [illegible]. Item, D depinxit portam exteriorem super vivarium, versus S. Ægidium, quam reparavit dominus Bartholomæus abbas, & quasi de novo fecit. Et anno probationis revoluto, admissus est ad conversum, nemine contradicente, erat enim juvenis puræ innocentiæ, absque fictione amaritudinis, omnibus dilectus: professus est ipso die Michaelis feria IV. Pinxit passionem Domini. De fundatione monasterii tabulas pinxit, item stirpem S. Annæ, & alia multa, usque dum electus est in abbatem anno 1506 ipso die Jacobi Majoris. E Scripsit & composuit quædam chronica. Præfuit circiter tres annos. Fecit omnia nova ædificia in quibus abbas habitat, & novam portam interiorem prope computatoriam, & cameram juxta eam. Obiit anno Domini MDIX.

156 Johannes de Novice anno 1509 in die circumcisionis Domini fuit electus. Fuit dispensator hujus monasterii. Electus est in abbatem anno Domini MDIX in festo divisionis apostolorum. Hic statim ut confirmatus fuit, destruxit antiquum refectorium, cœpitque reædificare novum, debitis quæ partim ipse, partim prædecessores sui fecerant,

De Johanne de Novice abbate [illegible].

(a) [illegible] Valerius Andreas in sua Bibliotheca Belgica pag. 566. [illegible] ab anno 1502 in quo obiisse Johannes [illegible], ad sua ipsius tempora.

[illegible] ſedem. Unde monaſterium gratia A [illegible] domina, quandoquidem ad quartum tantum [illegible] adminiſtratoris annum ſuper vixerat. Fecit ambulacrum ligneum [illegible] portam minorem & [illegible] pulchram cameram, ubi dominus deambulare & ſpaciari ſolet. Quod tamen ambulacrum prædeceſſor [illegible] Johannes de [illegible] inceperat.

Obiit in profeſto S. Johannis ante portam Latinam anno 1520.

De Gerardo abbate XXI.

[illegible] Gerardus de *Zoelen* (al. de Zolen) anno 15[illegible] in feſto Viſitationis beatæ Mariæ Virginis, in quorum feſto fuit veſtitus frater Gerardus de [illegible], [illegible] annos, poſtea cantor. [illegible] per quemdam devotionalis [illegible] eſt [illegible] Scyphus, &c. Electus eſt in abbatem [illegible] anno Domini [illegible] circa feſtum Philippi & Jacobi, * defuncto jam Johanne de [illegible], qui Mechliniam acceſſerat [illegible] recipiendæ gratia: quam cum non recepiſſet, reductus ad monaſterium [illegible] obiit in profeſto Johannis ad portam Latinam. [illegible] in fine dicemus. Deo ſpiritum reddidit anno Domini [illegible] ipſo die decollationis Johannis Baptiſtæ [illegible] correptus in [illegible] Præfuit [illegible] annis 38 & duobus menſibus. Requieſcat in pace.

* [illegible]

Circa initium adminiſtrationis ſuæ ſerviebat monaſterium obligatum tam ex antiquis debitis, quam novis pro confirmatione ejuſdem contractis, plus quam in duodecim millibus florenis, ſed infra triennium, Deo juvante, non penitus ab iis exivit.

[illegible]

Anno 152[illegible] ſtratu fecit pavimentum cryptæ & capellam S. Jacobi lapidibus variis coloris [illegible] Fecit horreum in Walregge, renovavit partem [illegible] verſus [illegible], quæ non parvam [illegible] minabatur ruinam.

Anno 152[illegible] in profeſto converſionis ſancti Pauli novam crucem deauratam ſuper turrim poſuit dominus abbas prædictus. Eodem anno in choro dextro verſus [illegible] dominus abbas poſuit effigiem S. Laurentii.

Anno 1526 [illegible] capere [illegible] incepta [illegible] per paucos ſuccedentes perfecit [illegible] cum [illegible] adjacentibus.

Eodem anno reparata eſt capella ſancti Benedicti [illegible] fenestra addita [illegible] muro [illegible] eſt [illegible] Sub quo repertum eſt ſarcophagum [illegible] plumbo opertum, continensque reliquias, ſed neſcitur quales. Repoſitum eſt [illegible] ſarcophagum ſub altari anno eodem quo ſupra.

Anno 152[illegible] D. Gerardus [illegible] fieri fecit [illegible] parva organa, quæ in crypta poſuit, quæ [illegible] vel [illegible] florenos.

Anno 1530 domum ædificavit portario dominus abbas, cameramque deſuper. Eodem anno fecit novo [illegible] in *[illegible]*, poſtea pontem lapideum.

Anno 1531 completa & perfecta ſunt organa nova in navi eccleſiæ ſita, quæ fieri fecit dominus Gerardus abbas pretio quatuor [illegible] florenorum Rhenenſium noſtræ monetæ.

Eodem anno cum decem & ſeptuaginta [illegible] ad novum dormitorium fratrum [illegible] conſtruendum, [illegible] ferme [illegible] anno 1530 [illegible] acceptus eſt ex prato ante portam monaſterii ſito.

Anno 1531 [illegible] fecit per [illegible] eccleſiæ duas [illegible] lapidibus Namurcenſibus, de quo ſequens charta.

" Anno [illegible] noſtræ ſupra mille- "
" ſimum quingenteſimum primo ac trigeſimo, "
" R. in Chriſto pater D. Gerardus Zoelen, "
" [illegible] Campan [illegible] "
" quæ in Zalrenſi pago [illegible] diu de- "
" [illegible] eſt. Dum [illegible] quoque die baſili- "
" cam [illegible] pagi [illegible] divinum [illegible] "
" [illegible] proſpiciens [illegible] pavimentum, "
" tum [illegible] pro dignitate loci eſſe conſtratum, "
" vehementer [illegible], [illegible] tum ani- "
" mo in hanc partem [illegible] in hoc a ſupe- "
" ra [illegible] eſſe relicta [illegible] com- "
" mendamque ſuſciperet. Itaque cum [illegible] "
" ipſis [illegible] ejuſdem anni ad generale "
" [illegible] parochiæ, [illegible] quem "
" vocant, [illegible] communitas conveniſſent, "
" idem reverendus in Chriſto pater [illegible] quo- "
" dam & dulcedine [illegible] perfuſus, [illegible] "
" ſit ad [illegible] aliquot, qui [illegible] verba "
" decerent, [illegible] ſumtu ſe curaturum "
" ut [illegible] templi [illegible] "
" cuiuſque [illegible] opera, brevi "
" [illegible], ac [illegible] decus acciperet: "
" ſi tamen in vicem [illegible] benignitatis vel- "
" lent rependeretur, [illegible] "
" [illegible] "
" [illegible] more rei divinæ "
" [illegible] poſteri [illegible] "
" [illegible] ac ceterorum benefactorum me- "
" [illegible] commendarent. Gra- "
" [illegible] "
" [illegible] patris atque li- "
" [illegible] omnes & ſin- "
" guli concordibus [illegible] ſubſcrip- "
" ſerunt [illegible] "
" [illegible] perpetuis "
" temporibus modo & [illegible] quo ſupra pro [illegible] "
" [illegible] patris & benefactoribus fide- "
" liter [illegible] Et hæc [illegible] omnia ad "
" perpetuam rei memoriam [illegible] mandare "
" [illegible] in martyrologio [illegible] "
" [illegible] regiſtroque [illegible] "
" ne in futurum [illegible] "
" [illegible] effectu. "

Datum anno, menſe, & die quo ſupra.

Anno 15[illegible] pontem ædificavit lapideum in *[illegible]*. Anno 15[illegible] conventualem aulam ædificavit [illegible] & [illegible]

Eodem anno abſolvit aliam magnam domum, quæ piſtrino atque granario adjacet. Eodem anno fecit fieri conventui ſcyphos argenteos & cochlearia argentea 24. Anno 1538 aliam novam aulam hyemalem conſtruxit, & aliquot refectoria prærata erexit. Anno 1540. refectorium novum abſolvit, conſtruxit novum horreum a fundamento in *Kelempois* intra duos aut tres menses. Fecit a fundamento reparari capellam hoſpitalis S. Agathæ, cum aliis ædificiis adjacentibus, quæ fuit conſecrata anno 1542 pridie Benedicti in Martio, per ſuffraganeum Gregorium epiſcopum Caſſorienſem, qui eidem contulit indulgentias annuas, videlicet in dedicatione capellæ anniverſaria 40 dies, in die Agathæ totidem, in die Adriani totidem, in die Hadelini totidem, qui ſunt patroni ejuſdem capellæ. In fine Decembris redemit a Johanne *Campare* commiſſario civitatis Leodienſis, penſionem xxvii florenorum aureorum, pro quibus ſolvit quingentos & ſexaginta in auro. Anno 1543 redemerat xx florenos aureos ab heredibus Petri de *Kemexhe*, pro quibus ſolvit octingentos & xl florenos, omnes Leodienſes pro eadem penſione. Anno 1542 refectorium fuit perfectum, circa quod tam extrinſecus, quam intrinſecus laboratum eſt tribus & ultra annis. Anno 1544 fecit fieri novam campanam horarum 900 libras ponderantem, quæ baptizata fuit vi menſis Octobris, & *Stephanus* nominata, ſequenti item die in locum ſuum ſuper dormitorium elevata. Eodem anno fieri fecit baculum veridis novum ex puro argento in diverſis locis deauratum.

Horologium novum opus inſigne inceptum anno 1549 & perfectum anno 1550 quinto die Maii. Juſſit reparari muros monaſterii a porta monaſterii uſque ad portam S. Ægidii, qui pene corruerant per vetuſtatem nimiam, & per circuitum tecto cooperuit. Jecit fundamenta muri contra Caballi faſſum, ubi nunquam antea fuerat, ſed per dumos & ſepes recludebantur ab hac parte pratum & vineæ, non ſine magno detrimento frugum, quod fiebat per fures tam nocturno quam diurno tempore, qui & perfectus eſt eodem anno in Junio, &c.

Anno Domini 1552. ſupervenit nobis quidam venerabilis dominus archiepiſcopus Hiberniæ cum uno capellano ſacerdote & famulo laico: hic tendebat ad Urbem, & volebat intereſſe ſynodo Tridentinæ, expulſus ſiquidem fuerat e ſede propria a rege Anglico hæretico Lutheranæ ſectæ fautore, & ad inſtantiam RR. epiſcopi Leodienſis ſuſtinuimus eum gratis a circumciſione Domini uſque ad feſtum S. Valentini. Cui diſcedenti verſus œcumenicum concilium dominus abbas dedit optimum equum, & aureum pretium viginti duorum Carolorum. Sed

A ipſe gravi infirmitate preventus, iterum rediit ad civitatem Leodienſem, & habuit locum in monaſterio Vallis divi Lamberti, deinde vagatus eſt de loco ad locum.

Anno 1552 perfecta eſt pars clauſtri verſus curiam domus abbatis, & multa alia renovata ædificia. Eodem anno ſolvit ad ſubſidium onera patriæ MCC florenos monetæ Brabantinæ.

Expugnata eſt civitas Metenſis a rege Franciæ HENRICO ſecundo in profeſto palmarum. In Junio expugnatum eſt *Damvilleri* cum caſtro, & redactum eſt in poteſta- B tem regis Franciæ 10 cal. Julii. Expugnatum eſt Ivodium a Francis, in profeſto Johannis Baptiſtæ. Similiter & Cymmachum cum ſuis caſtellis.

Anno 1553 reddita eſt arx Bullonica in poteſtatem dominorum de Marka, per capitaneum ejuſdem arcis, qui & decollatus poſt multam torturam fuit Leodii ſabbatho poſt octavam paſchæ, ſed negat ſe culpabilem in mortis articulo. Eodem anno ab eiſdem demolita eſt arx Hedina & ſolotenus deleta, in qua captivatur dominus de *Ejdem* dux Bullioniæ, cum quibuſdam aliis.

C Anno Domini 1554 22 Martii in nocte cœnæ Domini circa duodecimam terra tremuit.

Eodem anno penultima Aprilis conſecratur navis eccleſiæ S. Lamberti cum clauſtro & ſacellis a domino Gregorio Sylvio ſuffraganeo.

Eodem anno oppidum dictum *Marienburch* a Francis expugnatur, in quo totus pene Brabantiæ apparatus continebatur. Bovinia etiam expugnata comburitur. Dyonantum vi capitur, & arx quondam fortiſſima D ſolotenus diruitur, pio die tranſlationis divi Benedicti, cæteraque oppida & arces ſuper ripam Moſæ uſque Namurcum, atque dominia partim ſpoliantur, partim comburuntur. Binchium comburitur & ſolotenus coæquatur, & rex per totam Hannoniam tranſiens, omnia vaſtat & comburit.

Apud nos recipiuntur quatuor ex confratribus noſtris Florinenſibus cum abbate eorumdem, quorum monaſterium fuerat combuſtum, & fratres ex Walſor, & omnes eccleſiaſtici, monachi & ſanctimoniales gregatim ad Leodium confluunt.

E Eodem anno in Octobri fecit dominus abbas fieri novos ſcyphos argenteos pro conventu pulcherrimos & ſumtuoſos.

Anno 1555 die cinerum, recepimus bullam indulgentiarum plenariam a ſummo pontifice JULIO pro gratiarum actione & fide catholica per Angliam reparata, & populus tribus diebus jejunavit, & quarto die communicavit. Et quinta feria ſequentis hebdomadæ fit dieta patriæ, in qua exegebat Georgius ab Auſtria epiſcopus Leodienſis maximam ſummam pecuniarum pro ſubven-

nunc imperatorem contra regem Franciæ, & ut ſcribebant, pro conſervatione patriæ. In Brabantia autem concedebatur imperatori decimus denarius & vigeſimus omnium rerum.

Anno 1555 in Aprili fecit fieri dominus Gerardus duas pelves argenteas deauratas multum fortiores ad uſum ſummi altaris & cœnæ Domini.

Eodem anno in principio Maii excepit R.R. epiſcopus Leodienſis Georgius ab Auſtria maximam ſummam pecuniarum ab eccleſiis & communitate. Unde ſummas tamen ad aſtringendos florenos Brabanticos & canonum, pro bono in patria Leodienſi caſtrum tuendum. Unde appellaverunt ſecundariæ eccleſiæ contra prædictum epiſcopum coram domino conſervatore domino Gerardo abbate divi Laurentii, qui & dedit eis mandatum contra hujuſmodi exactiones. At abbas ſancti Jacobi tamquam conſervator epiſcopi rurſus appellavit coram metropolitano archiepiſcopo Colonienſi contra idem mandatum abbatis S. Laurentii. Deinde proceſſum eſt ad Urbem per deputatos ſecundariarum eccleſiarum, & ita epiſcopi poſtulatio non fuit ſecuta ſuum effectum.

Eodem anno poſt diem palmarum revocati ſunt ad proprium cœnobium ex ſancto Laurentio fratres Valciodorenſes.

* al. pr. Eodem anno * tertio nonas Junii, hoc eſt ſecunda feria pentecoſtes, Leodii in hoſpitali Catharinæ benedicitur per Gregorium Silvium ſuffraganeum Leodienſem nomine Lambertus de Wamme abbas Aureæ-vallis.

Anno Domini 1555 impetravit Georgius ab Auſtria epiſcopus Leodienſis, unam generalem viſitationem ſive reformationem ſuper omnes eccleſias & monaſteria ſuæ diœceſis, unde debebat incipere ab eccleſia cathedrali ad collegia, deinde ad monaſteria; ſed ſecus egit, quia non fuit ordinem ſecutus. Suam executionem ſortita eſt in monaſterio S. Laurentii, hoc domino abbate admittente hoc modo.

Sexto ſiquidem Martii die comparuerunt apud nos ex principis mandato, dominus Gregorius Silvius ſuffraganeus, Remaclus abbas divi Huberti, Guilielmus de Poitiers cancellarius, & magiſter Antonius de Gevero canonicus divi Johannis. Quibus ab abbate & omni conventu benigne ſuſceptis, in loco capitulari facta brevi exhortatione, & lecta antiphona *Veni ſancte*, &c. petierunt procedere via ſcrutinii, & proceſſum eſt ſpatio unius fere diei, prætermiſſis examinationibus minorum, procedendo ad ſeniores, & nihil inventum fuit dignum correctione, ut receſſerunt contenti.

Eodem menſe 11 Martii proclamatæ fuerunt induciæ quinquennales Leodii inter imperatorem Carolum & Henricum ſecundum Francorum regem. Eodem menſe recepimus ex Urbe bullam indulgentiarum plenariam a ſummo pontifice Paulo IV. Eodem anno ipſo die divi Georgii conſecratur altare in Kapelamper per dominum Gregorium Silvium ſuffraganeum. Eodem anno in Dominica rogationum recepimus iterum ex Urbe bullam indulgentiarum, & aperuerunt tota illa hebdomada, quarta feria excepta, propter rogationes.

Anno Domini 1556 in Januario, comparavit dominus Gerardus Zelinum domum Baſſiebuſuge ad uſum monaſterii noſtri.

Eodem anno in principio Martii apparuit cometa multis diebus.

Eodem anno in feſto S. Margaretæ fuerunt proceſſiones Scholarium tranſlatæ ad Obſervantes propter peſtem, quæ ſæviſſime graſſabatur in monaſterio Scholarium.

Eodem anno 12 cal. Maii receſſit dominus abbas Florinenſis cum fratribus & miniſtris ſuis ad monaſterium proprium conductum & dehonoratum, reditu ſuo ſuppoſito apud nos, quem tractavimus benigne & gratis, nihil pretii ab eo recipere ex pro expenſis duorum annorum. Ipſe ſiquidem abbas obtulerat domino noſtro centum angelotos aureos.

In Septembri moritur archiepiſcopus Colonienſis, vir bonus & catholicus. In Octobri ipſo die Franciſci, in Bello-reditu benedicitur abbas Vallis Dei dominus Lambertus de Claro monte.

Anno Domini 1557 feria quarta poſt Dominicam Paſſionis facta eſt una dieta in patria Leodienſi, in qua exigebantur ſub nomine principis ſex menſes florenorum bonæ monetæ. Revocatur quoque fœdus inter Brabantinos & Leodienſes, & ut liceret tranſire per civitatem, oppida fortaliciaque Leodienſium milites Brabanticos; ſed cum monaſteria nihil laborum admitterent, quibus adhæſerant nobiles & ſtatus eccleſiarum ſecundariarum.

Eodem anno fuit tanta cariſtia omnium rerum, & præcipue frumenti, quod populus pene univerſus redactus ſit ad extremam pene inopiam.

Eodem anno in profeſto tranſlationis ſancti Lamberti tempore matutino fuerunt fulgura & tonitrua, ceciditque fulmen ſuper turrim ſive campanile Vallis S. Lamberti, quam in pulverem uſque redegit, campanas, organa, navim eccleſiæ & partem chori combuſſit. Altera Philippi & Jacobi vendebatur granum in S. Laurentio, ubi fuit tanta oppreſſio populi, ut vix portæ monaſterii a ſuis viris cuſtodirentur. Admittebatur populus per majorem portam, & dimittebatur per portam divi Ægidii.

Eodem anno IV nonas Maii hora ſecunda poſt meridiem ſpiritum Deo reddidit Georgius ab Auſtria epiſcopus Leodienſis, Leodii in ſuo palatio. Sequenti vero die a conventu in loco capitulari eligitur D. Robertus ut Abbas coadjutor, vir parvæ ſtaturæ, ſed doctus.

Anno

Anno Domini MDLVII. ipſo die commemorationis divi Pauli, venit dominus Robertus de Bergis electus Leodienſis ad S. Laurentium, detinuitque in aula divi Gregorii ejus familia occupavit omnes cameras hoſpitum ſuper portam, & ubique. Manſit autem nobiſcum cum ſua familia tredecim diebus.

Anno Domini 1557. fuit magnus conflictus prope S. Quintinum ſuper ripam Sommæ, inter phalanges Philippi ducis Flandriæ, & Henrici ſecundi regis Franciæ. In quo conflictu ſuccubuiſſe ferebantur de exercitu regis Franciæ xv. millia peditum, & tria millia equitum, multique nobiles captivi ducti. Pro qua victoria adepta celebrata fuit ſpecialis miſſa in S. Lamberto cum proceſſione ſolemni de S. Spiritu, ſicut fieri conſuetum eſt feria II. poſt Paſcha.

B In Novembri ordinatur dominus Robertus de Bergis electus in epiſcopum Leodienſem, ſacerdos in Curingia, & primitias ſuas Deo obtulit in monaſterio dominarum de *Herkenrode*. Quarto calendas Decembris in prima Dominica adventus Domini, conſecratur idem dominus epiſcopus in prædicto monaſterio monialium. In tertia Dominica adventus Domini, hoc eſt in profeſto Luciæ recipitur epiſcopus Leodienſis ab eccleſia, nobilibus, & civibus atque univerſali multitudine.

C Anno Domini 1558. infra octavas regum expugnatur Caletum portus Angliæ a Francis. Eodem anno poſtridie apoſtolorum Philippi & Jacobi incæpta eſt bibliotheca noſtra a domino Gerardo Zutero, præparatis prius omnibus neceſſariis, ſed præventus morte non conſummavit. Eodem anno in Auguſto fecit idem abbas duo thuribula argentea, & duas dalmaticas nigras pro exequiis faciendis. Oppidum dictum *Thionville* expugnatur a Gallis.

D Anno 1558. ipſo die Michaelis ex hoc migravit ſeculo Carolus imperator V. in Hiſpaniis, & duæ ejus ſorores, Leonora relicta regis Franciæ Franciſci primi, & Maria quondam regina Hungariæ, gubernatrix Brabantiæ.

E Anno Domini MDLVIII. ipſo die decollationis S. Joannis Baptiſtæ ex hac luce migravit R. ac Deo & hominibus carus pater & DD. Gerardus Zutterus abbas hujus loci XXIII. qui bene, utiliter & laudabiliter huic cœnobio præfuit XXXVIII. circiter annis. De novo a fundamento pene dirutum ſumptuoſe ædificavit: cenſus, prædia, eccleſias, ceteraque monaſterii bona reparavit & magnifice exaltavit. Obiit in arce noſtra de *Kerpenne*, in qua conſilio amicorum ſe receperat, propter peſtem quæ monaſterium urgebat, gravi & intolerabili febre correptus, inter manus fratrum ſuorum.

A Ipſo die Ægidii ſepulto domino, celebravimus electionem novi abbatis. In qua electione concorditer, laudabiliter & devote convenimus in dominum Henricum Natalem [a]. Deinde infra octavas Nativitatis Mariæ recepimus bullam adminiſtrationis monaſterii, confirmationem per epiſcopum & capitulum Leodienſem. Epiſcopo, ut habent pro ſuis juribus ccccc. aureos, [illegible] capitulum Leodienſe pro præſentatione electi habuit c. & viii florenos monetæ Brabantiæ & [illegible]. De electione Henrici Natalis abbatis [illegible]

B In Februario ipſo die quo divæ Apolloniæ ſacer eſt, recepit electus noſter litteras confirmationis ſuæ ex Urbe, & in tertia Dominica quadrageſimæ [illegible] *Oculi* fuit benedictus per dominum Gregorium Silvium ſuffraganeum Leodienſem, 20. Februarii. Eodem die mane hora VIII. comparuit dominus electus cum amicis ſuis & quinque abbatibus, videlicet S. Jacobi, S. Huberti, Vallis S. Lamberti, S. Ægidii, & Belli-reditus in cappis ad finem clauſtri divi Martini. Ibi præſtolabantur ceteros prælatos Leodienſes, archidiaconos, præpoſitos, decanos omnium eccleſiarum, canonicos divi Lamberti pene omnes, ex ſecundariis eccleſiis duos, omnes in cappis & almutiis ſuis, & idem electus in cappa aurea. Ad quem occurrit deſcendens ab eccleſia ſua collegium divi Martini cum cruce vexillata, aqua benedicta, in cappis & ornamentis ſuis ſolemnibus, cum electo obtulerunt crucifixum oſculandum. Quo peracto, cantor S. Martini intonavit reſponſorium *Deum time*, facta prius humili inclinatione ante electum, & deducentes eum medium inter præpoſitum & decanum uſque ad navim eccleſiæ ſuæ, ibi decantaverunt *Te Deum*. Quo cantato, aſcendit ad ſummum altare ad faciendum juramentum. Quibus peractis, reduxerunt eum cum omni pompa proceſſionaliter & cruce, uſque ad exitum ſecundæ portæ S. Martini verſus S. Laurentium. Ibique recepit eum conventus inter priorem & ſuppriorem medium, & cantor incepit reſponſoria de S. Laurentio uſque ad eccleſiam noſtram proſequendo. Et cum perveniſſet ad navim eccleſiæ, fratres gyraverunt ſe ad latus dextrum ſub imagine divi Laurentii ordinate, & electus inter duos priores incurvavit ſe ad genua in medio navis, ubi erat ſcamnum poſitum, ſuper tapeta & tria pulvinaria, ubi cantor inclinans ſe verſus electum, intonavit reſponſorium *Deum time*. Deinde incepit cantor antiphonam, *[illegible]*, & cum proſequentes intraverunt chorum, & ita intravit electus ſacriſtiam.

[a] Anno 15[illegible] [illegible]

A Anno Domini MDLIX. ipſo die Mariæ Ægyptiacæ publicata eſt Leodii pax inter regem Franciæ HENRICUM ſecundum, & PHILIPPUM regem Hiſpaniæ & comitem Flandriæ.

Anno MDLX. cœpit dominus HENRICUS NATALIS abbas 51 ædificare molendinum in *Glaen*, ubi fuerat antiquitus aliud acquiſitum per Walterum Macarium abbatem, ſuper Jechoram fluvium.

Anno Domini MDLXI. in Dominica prima quadrageſimæ recepimus indulgentias a ſummo pontifice Pio, ut oraremus pro omni ſtatu eccleſiæ, ſynodo celebranda, & reconciliatione hæreticorum a catholica fide deficientium. Ruſus eaſdem pene recepimus

B in Maio anno 1562. Et in profeſto divi Servatii venit ROBERTUS DE BERGIS epiſcopus inhabitaturus in monaſterio noſtro, cum tota ſua familia, cauſa recuperandæ ſanitatis, occupavitque omnem inferiorem infirmariam, & frater ejus cum conjuge ſua ſuperiores cameras infirmorum, manſeruntque nobiſcum uſque ad profeſtum Mariæ Magdalenæ.

Anno Domini MDLXIII. toto pene menſe Februario tractatum eſt in capitulo Leodienſi de ordinatione novi epiſcopi, hoc permit-

C tente domino ROBERTO DE BERGIS epiſcopo, qui tum valetudinarius in ſuo palatio reſidebat. Fuitque electus decanus Leodienſis dictus GERARDUS GROOTBEEK, mediante penſione.

Anno Domini 1564. mutuavimus magiſtratibus & communitati Leodienſi quatuor millia florenorum monetæ Brabanticæ, pro recuperatione unius obligationis qua tenebatur patria erga comitem de *Megben*, tamquam heredem domini GEORGII AB AUSTRIA epiſcopi quondam Leodienſis.

D Anno Domini MDLXV. corruit pars murorum monaſterii ad centum pedes prope caballi-foſſam, quam reparari fecit dominus Henricus abbas multis expenſis in Martio.

Eodem anno in Februario oritur grande facinus in Bello-reditu: nam abbas cum cœnaſſet cum fratribus ſuis, & exiret ſe ad lectulum requieturus, ſtrangulatur, & gladiolo jugulatur a ſuo camerario. Cui ſucceſſit in monaſterii regimine Fr. JOHANNES MANGHEN.

E Anno Domini MDLXVI. incepit dominus abbas Henricus Natalis reparare arcem noſtram de *Kolepoy*, & magno tamen renovavit: primo ab introitu caſtelli ubi fuerat ſtabulum equorum, fecit coquinam & multa alia pulchra ædificia, vetera dejiciens, & nova reparans, procedendo uſque ad terminum loci turrim quæ dicitur *Gildyne* renovavit & exaltavit. Aulam conventualem fundetus evertit, fecitque ſumtuoſa ædificia uſque ad capellam incluſive, granaria plura ad uſum communem. Vallum quoque ſecundum verſus ſilvas fecit, muroque cinxit, & multa bona & utilia monaſterio noſtro amplavit & fecit, præcipue circa ſilvas & nemora. Prælatus prudens, caſtus, ſobrius, utilis, & magnanimus; nemini placere cupiens niſi Deo, & fratrum utilitati conſulens.

Jacobus Thomæ de Leodio filius Godefridi Thomæ procuratoris curiæ Leodienſis religionis habitum ſuſcepit anno 1563. poſtridie divi Matthæi evangeliſtæ in quarta feria. Profitetur idem anno Domini 1564. ipſo die divi Michaelis, ipſius ſiquidem profeſſio tranſlata eſt ad VIII diem ſequentem. Primitias ſuas Deo offert anno Domini 1566. ipſo die triumphi divi Lamberti in die Dominico. Anno 1573 cuſtos ſacrarii ordinatur. Anno 1576 diſpenſator ſeu œconomus abbatiæ, anno 1577 tertia Octobris ad abbatiæ in electus gradum. Anno 1578. nona Martii Dominica *Lætare* conſecratus ab ipſomet epiſcopo Leodienſi in eccleſia S. Martini, ſuffraganeo defuncto. Anno 1586. privatur dignitate abbatiali per ſententiam definitivam, a RR. Johanne-Franciſco epiſcopo Vercellenſi, necnon nuncio apoſtolico, cum poteſtate legati a latere, ac in ejus loco omnium fratrum conſenſu & voto, eligitur R. dominus OGERUS LOKENS anno ætatis ſuæ 32.

De Jacobo Thomæ de . . . abbate.

Ogerus abbas Opmalen- . . .

APPENDIX
AD HISTORIAM S. LAURENTII LEODIENSIS.

I. Inſtrumentum venerabilis domini Reginardi Leodienſium epiſcopi.

Eccleſiam S. Laurentii Leodienſis dotat.

SI quæcumque facimus in verbo aut opere, omnia in nomine Domini facere nos oportet, multo maxime neceſſe eſt ipſum invocare, atque etiam implorare in his quæ pertinent ad cultum religionis, in qua poſtpoſitis omnibus, æterno Regi ſingulariter adhærere ſummum quidem bonum eſt, quibus a Deo contingit. Sed & eos proximum gradum tenere ſperamus, quorum pietate ac beneficiis illi foventur in propoſito ſanctitatis. Nam & vitis ſuſtentantibus ulmis magis fœcundatur, & ipiæ ſteriles non ſunt, dum alienis fructibus cooperantur. Sic & vidua quæ Heliſæum hoſpitaliter tractabat, amiſſum filium recepit: & Martha evangelico miniſterio prædicatur, quod ipſi Domino atque ejus diſcipulis officioſa caritate ſerviverit.

Hæc & multa alia mecum reputans, ego REGINARDUS Leodicenſium indignus epiſcopus, cum ex propriis operibus plus mihi formidinis eſſet ad pœnam, quam fiduciæ

ad gratiam, decrevi mihi amicos & adjutores aliquos procurare, qui me deficientem recipere, atque ad æterna tabernacula possent ad eum præstare. Ea spe & necessario confugiens ad tuitionem & patrocinium gloriosissimi martyris Laurentii in honore Domini noſtri JESU CHRISTI ad venerabilem memoriam ejusdem ſui levitæ conatus ſum conſtruere cœnobium monachorum ante portam urbis Leodii, quod ſuffragante Dei miſericordia, citius quam quiſque ratus erat complevi, abbatem & monachos ibi conſtitui, heredes meos imprimis beatum Laurentium, deinde ipſos inſtitui, eoſque ad redemptionem animæ meæ ſubcessores feci, ut eorum orationibus liberatus a morte, vitam æternam merear invenire.

Hæc igitur ſunt quæ per manum advocati Wipperti prælibatæ eccleſiæ meæ perpetuo mancipavi. In Walegga centum manſos, prædium *Attenbes* habens xi. manſos cum integra eccleſia & aliis appendiciis ſuis. *Hoen* xiii. manſos cum integra eccleſia & aliis ſibi pertinentibus. Eucthalur xvi. manſos & dimidium cum dimidia eccleſia & aliis pertinentiis ſuis, Gradete xvii. manſos cum quarta parte eccleſiæ, & aliis appendiciis ſuis, Baldinda quinque manſos cum quarta parte eccleſiæ & aliis appendiciis ſuis. In *Hoere* x. manſos cum quarta parte eccleſiæ. In Berta decem manſos. In * decem manſos. In *Rorbach* ſex manſos. In Aurido quatuor manſos cum integra eccleſia. In Jemeppa quatuor manſos & dimidium cum appendiciis ſuis. In Grotwinco quatuor manſos. In Venta tres manſos. In *Moſenk* quinque manſos cum tertia parte eccleſiæ. In Bornela tres manſos & quatuordecim carrada. In Hanſfarni duos manſos. In Loner unum manſum. In Mera unum manſum. In *Theruborce* cum manſis, et ... *Lens*. Sertani campi, *Fexhe*, *Bolers*, Aurupia.

* l. Roſmael.

De cetero oramus atque obſecramus per miſericordiam Dei, ne quis ſucceſſorum noſtrorum cogitet horum quicquam movere vel infirmare, imo ſtudeant pro ſalute animarum ſuarum & hæc conſervare & alia adaugere. Quod ſi contemptione hoc facere, & vel ipſi vel alii pravi homines tentaverint aliquid eorum per violentiam, aut per dolum occupare, illos ex auctoritate Patris & Filii & Spiritus Sancti, & beati Petri principis Apoſtolorum atque omnium Sanctorum, ſed & domni PILGRINI Colonienſis archiepiſcopi, qui hanc traditionem manu propria adſtipulatur, & dedicationis eſt princeps, & JOHANNIS Portuenſis epiſcopi legati apoſtolicæ S. ſedis, & noſtra auctoritate execramur, exterminamus, & eradicamus ab omni ſorte juſtorum & in præſenti ſæculo & in futuro. Atque ut omnia legali firmitate impleantur, ingenuorum teſtium nominibus ſubaſſignatis, hoc noſtrum inſtitutum apud poſteros commendamus.

† Ego PILGRINUS Dei gratia Colonienſis archiepiſcopus ſubſcripſi & confirmavi.

† Ego JOHANNES Portuenſis epiſcopus & bibliothecarius S. R. E. ſubſcripſi.

† Ego REGINARDUS Leodienſis epiſcopus ſubſcripſi & confirmavi.

Sigillum comitis ARNULFI, ſigillum GISELBERTI comitis. Sigillum comitis GOZZONIS, ſigillum WIPPERTI advocati, ſigillum Reimboldi. Sigillum Huberti. Sigillum Wilhelmi. Sigillum Herberti. Sigillum Oldrici. Sigillum Gerardi.

Data tertio nonas Novembris anno Dominicæ Incarnationis MXXXIV. indictione II. Anno vero domni Conradi imperatoris undecimo. Actum Leodii feliciter. Amen.

II. Hanc autem ſolemnem donationem ipſe eodem die Reginardus (a) diplomate ſequenti confirmavit.

EGo REGINARDUS Leodicenſium indignus epiſcopus, ex propriis operibus plus formidans ad pœnam, quam fiduciam habens ad gratiam, a facie formidinis & a mæſtitia terribilis judicii Dei, confugi ad tuitionem & patrocinium glorioſiſſimi martyris Laurentii, ut in die mala auxilio interceſſionis ejus liberarer, & ſub umbra meritorum ejus protegerer. Sciens autem ex ſacra ſcriptura, quod fiducia ſit magna coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus qui faciunt eam; & quia idem S. Martyr diſperſit & dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi, ante portam Leodicenſis civitatis, ad ſalutem & munimen populi Chriſti ſui, monaſterium ejuſdem martyris a fundamentis conſtruxi, & ipſum monaſterium una cum PILGRINO Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopo, & JOHANNE Portuenſi epiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato, tertio nonas (b) Novembris dedicavi, & in eo pauperes Chriſti monachos in ſancta religione ad honorem & gloriam nominis Domini ipſi fideliter ſervientes conſtitui, & de rebus meæ poſſeſſionis quas habebam, vel quas acquirere potui, eos heredes meos & amicos, qui me recipiant in æterna tabernacula, feci, ut ipſi mea carnalia metere, & ſua ſpiritalia mihi ſeminare debeant.

Hæc igitur ſunt quæ per manum advocati Wipperti jure perpetuo mancipavi. In Walegga c. manſos cum omnibus utenſilibus & appendiciis ſuis. In *Hoen* xiii. manſos cum integra eccleſia, & aliis ſibi pertinentibus. Eucthalur xvi. manſos & dimidium cum dimidia eccleſia, & aliis appendiciis ſuis.

Prædium quoque *Goſſ* in comitatu Lova-

(a) Hoc diploma editum eſt in nova Gallia Chriſtiana, ... ex parte decurtatum, integrum damus ... *Vet. Script. & Mon. ampl. Collect. Tom. IV.* & melius emendatum.

(b) In nova Gall. Chriſt. Decembris corrupte.

mienſi poſitum, ſicut ipſum liberum & ab omni exactione alterius domini omnino abſolutum cum ſua eccleſia & ſilva epiſcopali jure tenebam, tradidi ad altare ipſius, ut eccleſia quoque beati Laurentii ipſum prædium cum eccleſia ſua, in ſilva, in culturis, in decimis, in campis, & in omnibus redditibus ſuis ſimul & eodem modo poſſideant jure perpetuo. Cujus prædii traditio facta eſt per manum Lamberti Lovanienſis comitis, quem legitimum advocatum eccleſiæ beati Laurentii de ipſo eſt prædio conſtitui. In *Meſmael* XIII. manſos cum ſuis appendiciis ſuis. In Publico monte qui ipſi eccleſiæ adjacet, undecim manſos cum uſuariis ſuis. In Becha decem manſos, in *Bakers* VI. manſos cum appendiciis ſuis. in *Evernaſſe* X. manſos cum appendiciis ſuis. In Aumlo IV. manſos cum integra eccleſia. In Jamapia quatuor manſos & dimidium. In * Calmeis IV. manſos cum quarta parte eccleſiæ. In Loncin unum manſum. In *Earendere* tres manſos. Inter quas etiam poſſeſſiones tradidi ad altare ipſius beati Laurentii integras eccleſias de *Bebe* & de * *Lemaps* & de *Bakers* cum omnibus terminis & appendiciis ſuis, ut omnis decima tam de cultis terris quam de ſilveſtribus quandoque colendis, & de omnibus redditibus ad decimationem pertinentibus, ad jus eccleſiæ S. Laurentii, & ad uſus fratrum ibi Domino ſervientium perveniat.

* al. Lem.

Decretum quoque eſt ut in prædiis poſt legitimum advocatum beati Laurentii, nullus alius omnino ſubadvocatus ſit. Qui advocatus numquam in placito abbatis ibi ſedere, niſi ab ipſo abbate vel a miniſtris ejus pro aliquo negotio fuerit evocatus: nullam exactionem ibi facere, nulli penitus ſubadvocato ibi beneficium dare præſumat, nullum ibi obſonium, nullam precariam habebit, nihil omnino præter quod abbas ſua manu ei dederit, uſurpabit, exceptis his duntaxat quæ ejus auxilio, ſi quando pro aliquo evocatus negotio cum abbate acquiſierit.

De cetero oramus atque obſecramus per Dei miſericordiam, ne quis ſucceſſorum conetur horum quidquam movere vel infirmare: immo ſtudeant pro ſalute animarum ſuarum hæc confirmare, & a pravis & malis hominibus defendere. Eos autem qui per dolum aut per violentiam hæc infringere tentaverint, niſi reſipiſcant, & auctoritate Patris & Filii & Spiritus Sancti, & beati Petri omnium apoſtolorum atque omnium ſanctorum, ſed & domini Piligrini Colonienſis archiepiſcopi, qui dedicationis eccleſiæ beati Laurentii eſt princeps, & Johannis Portuenſis epiſcopi legati apoſtolicæ ſedis, & noſtra auctoritate excommunicamus ab omni ſorte ſanctorum, & in præſenti ſeculo & in futuro.

Atque ut omnes legalis firmitas impleatur, hanc confirmationem præſentis ſigilli noſtri atteſtatione corroboravi, & teſtes tam idonei ſunt adhibiti, qui magnæ reverentiæ & ſplendoris poſſint eſſe præſentibus & futuris.

Domnus Piligrinus Colonienſis archiepiſcopus. Domnus Johannes Portuenſis epiſcopus ſedis apoſtolicæ legatus & ſanctæ Romanæ eccleſiæ bibliothecarius. Wazo majoris eccleſiæ præpoſitus, Hugbaldus decanus. Nizo theſaurarius. Ex proſapia mea, Arnulphus, Gerardus, Willelmus. Nobiles viri, quorum conſilio & cooperatione res eadem acta eſt, Gozelo dux, & filius ejus Gothelonus, Hermannus comes, Arnulphus comes, Gilbertus comes, Gozelo comes, Adalbertus comes, Wibertus advocatus, Rembaldus, Hubertus, Bernardus, Wilhelmus, Heribertus, Olricus, Gerardus, Adelardus, Godefridus.

Et de genere meo Huneco, Wilhelmus, Hubertus, Olericus, Reginardus, Razo, Obertus.

De domo mea miniſteriales interfuerunt huic confirmationi, Aaron, Warnerus, Tebaldus Lambertus, Everardus, Theoduldus & alii multi tam clerici quam laici.

Actum Leodii tertio nonas Novembris anno Dominicæ Incarnationis MXXXIV. indictione ſecunda, anno domini Conradi imperatoris undecimo.

III. Inſtrumentum venerabilis domini Reginardi Leodienſis antiſtitis.

De dono Lamberti de Altapia.

QUoniam a majoribus noſtris traditum tenemus quarumlibet rerum conditiones melius inconvulſas ſervari, cum ad poſterorum notitiam tranſmittuntur, ego Reginardus gratia Dei Leodienſis epiſcopus notum facio tam præſentibus quam futuris eccleſiæ filiis, quod Lambertus de Altapia homo ingenuus, pro culpis ſuis capitalibus a me excommunicatus, vendidit mihi eccleſiam de Altapia, quam partim pro ea, quam pro abſolutione ſua dare debebat, partim pro ea, quam ſecundum noſtras conventiones ille exſolvit. Quam eccleſiam ego præſente Lamberto eccleſiæ S. Laurentii, quam pro redemtione animæ meæ in Publico monte conſtruxi, per manum Wigeri advocati tradidi & jure perpetuo mancipavi. Et ut id perpetuo ratum ſit, carta hæc impreſſione ſigilli noſtri ſignata in teſtimonio erit, & teſtes aſſignati: Gozelo dux, Adalbertus comes, Arnulphus comes, Gozelo comes, Giselbertus comes, Rembaldus, Bernardus, Adelardus, Heribertus, Godefridus. Et de genere meo Huneco, Wilhelmus, Humbertus, Oldricus, Rainardus.

IV. Item quidem venerabilis epiſcopi

De molendino de Warlege

Ubi res geſta magis perplexa eſt, ibi ob conſervandam geſtorum memoriam majoris providentiæ cautela adhibenda eſt. Unde ego Reginardus gratia Dei Leodienſium epiſcopus, pro rebus quas beato Laurentio contradidi recte ſollicitus, notum facio præſentibus & futuris, quia ſicut cetera quæ eidem beato martyri tradidi, ita & molendinum de *Warlege* ſuper fluvium Jecoram cunctis impedimentis legaliter abſolvi, primum facta commutatione publica, datis ſcilicet tribus manſis apud Medianum *Hues* Gonthero militi, per manum advocati, id eſt comitis Giſleberti. Accepi itidem per manum ejuſdem comitis ab eodem Gonthero molendinum illud cum adjacentibus cum XXX. bonnariis. Et quia curſus aquæ trium dominorum allodia præterlabitur, ſcilicet S. Remacli, & Wilhelmi conſanguinei mei beneficium inde habentis ex comite Loſſenſi, & Meineri judicis & civis Leodienſis, effeci ut abbas S. Remacli Poppo, qui conſecrationi monaſterii ejuſdem S. Laurentii præſens interfuit, etiam dicti Wilhelmus & Meinerus ſinguli ore & manu propria illum aquæ curſum abdicarent, & ab omni reddituſ ive ſervitute in perpetuum abſolverent & S. Laurentio redonarent, annuente pariter ipſo Giſleberto comite, de quo jam dictus Wilhelmus beneficium tenebat.

Quod ſi quis pravorum hominum infringere tentaverit, ſive per violentiam, ſive per dolum, calumniam inferens, & rem bene & legaliter geſtam immutaverit, illum ex auctoritate Patris & Filii & Spiritus ſancti atque omnium ſanctorum execramur, exterminamus atque eradicamus ab omni ſorte juſtorum in perpetuum. Atque ut omnis legalis firmitas impleatur, ingenuorum teſtium nomina ſubaſſignamus.

Ego Reginardus Leodienſium epiſcopus ſcripſi & proprio ſigillo confirmavi. Teſtes comes Arnulfus, comes Giſlebertus, comes Gozelo, Wezelinus advocatus, Reimbaldus, Hubertus, Bernardus, Heribertus, Wilhelmus, Herbertus, Odricus, Gerardus.

Data III. nonas Novembris, anno Dominicæ Incarnationis MXXXIV. indictione ſecunda, anno vero domini Chuonradi imperatoris undecimo.

V. Ejuſdem venerabilis Præſulis.

De quinque manſis in Baldinces

In nomine Domini noſtri Jesu Christi. Quoniam ſicut ſcriptum eſt, eleemoſyna a morte liberat, & ipſa eſt quæ purgat peccata, & facit invenire miſericordiam & vitam æternam: ego Reginardus Leodienſis epiſcopus ex propriis operibus plus formidans ad pœnam quam fiduciæ habens ad gratiam, decrevi facere mihi amicos pauperes Chriſti, qui me deficientem recipiant in æterna tabernacula. Ea igitur ſpe & conſilio confugiens ad tutelam & patrocinium glorioſiſſimi martyris Laurentii, qui diſperſit & dedit pauperibus, & juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi, ad venerabilem memoriam ejuſdem conſtruxi cœnobium monachorum ante portam urbis Leodii, quod, ſuffragante Dei miſericordia, complevi, & in ipſo monaſterio heredes meos pauperes Chriſti monachos inſtitui, eoſque redemptionis animæ meæ fidejuſſores feci, ut eorum orationibus liberatus a morte, vitam æternam merear invenire.

Igitur inter alia prædia quæ, donante Deo, præfato monaſterio jure perpetuo mancipavi, Baldinces quinque manſos cum quarta parte eccleſiæ & aliis appenditiis ſuis tradidi ad altare beati Laurentii. Quæ traditio legaliter facta & confirmata eſt auctoritate domini Pilgrimi Colonienſis archiepiſcopi & domini Johannis Portuenſis epiſcopi bibliothecarii S. R. E. præſentibus quoque archidiaconibus & multis nobilibus atque liberis hominibus.

Sane advocatiam ejuſdem prædii *Baldinces* liberam reliqui in manu epiſcopi Leodienſis, ut præter eum nullus umquam ibi advocatus ſit, ne qua in poſterum occaſio detur his, qui ſtudio malignitatis rebus eccleſiaſticis inſidiantur, ſed ſub tuitione Leodienſis epiſcopi ſemper conſiſtat, per quem omnis comprimatur injuſtitia, de qua illi proclamarent eccleſiæ, & ſicut per nos jam dicti prædii libertas perpetualiter maneat inconcuſſa. Omnem autem juſtitiam ipſius prædii, & ſervitium, & annonam, & quæque ſolent quaſi jure advocatiæ a ruſticis exigi, abbati ex integro contradidi.

De cetero oramus & obſecramus per miſericordiam Dei, ne quis ſucceſſorum noſtrorum conetur horum quicquam movere vel infirmare: imo ſtudeant pro ſalute animarum ſuarum hæc confirmare, & a pravis & malis hominibus defendere. Eos autem qui per dolum aut per violentiam hæc infringere tentaverint, niſi reſipuerint, ex auctoritate Patris & Filii & Spiritus ſancti, & beati Petri apoſtolorum principis & omnium ſanctorum, ſed & domini Pilgrimi Colonienſis archiepiſcopi, qui dedicationis ſanctæ eccleſiæ B. Laurentii eſt princeps, & Johannis Portuenſis epiſcopi, ſedis apoſtolicæ legati, & noſtra auctoritate excommunicamus ab omni electorum ſorte, & in præſenti ſæculo & in futuro. Atque ut omnis legalis firmitas impleatur, ingenuorum teſtium nominibus ſubaſſignatis, hoc noſtrum inſtitutum apud poſteros commendamus.

Teſtes fuerunt comes Arnulfus, comes

QQqq iij

A Gislebertus, comes Gozelo, Wigerus advocatus, Reimbaldus, Hubertus, Bernardus, Wilhelmus, Oldericus, Gerardus, & alii multi.

Actum Leodii tertio nonas Novembris, anno ab Incarnatione Domini MXXXIV. indictione ſecunda, anno domni Conradi imperatoris undecimo.

VI. Litteræ venerabilis domni Reginardi Leodienſium antiſtitis.

De dono prædii de Jeſſ.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Ego Reginardus præveniente gratia Dei Leodicenſis epiſcopus, conſiderans judicium Domini ſuper adminiſtratione ſanctæ eccleſiæ mihi creditæ, me multis curarum neceſſitatibus & innumeris eccleſiaſticæ diſpenſationis debitis implicitum, cœpi ad conſilium & auxilium ipſius Domini, & ſecundum dictum ipſius facere mihi amicos de mammona iniquitatis, qui me, cum defecero, recipiant in æterna tabernacula. Nam ante portam Leodienſis civitatis ad ſalutem & munimen Chriſtiani populi monaſterium pretioſiſſimi glorioſi martyris Laurentii a fundamento conſtruxi, & ipſum monaſterium una cum domno Pilgrimo Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato, tertio nonas Decembris * dedicavi, & in eo pauperes Chriſti monachos in ſancta religione ad honorem & gloriam nominis Domini ipſi fideliter ſervituros conſtitui, & de rebus ſeu poſſeſſionibus quas habebam vel quas acquirere potui, eos heredes meos feci, ut ipſi mea carnalia metere & ſua ſpiritualia mihi ſeminare debeant.

* [illegible]

Inter quas etiam poſſeſſiones tradidi ad altare ipſius beati Laurentii *Jeſſ* prædium in comitatu Lovanienſi poſitum, ſicut ipſum liberum & ab omni exactione antea omnino abſolutum cum eccleſia ſua & ſilva epiſcopali jure tenebam, nullum penitus in eo quemquam participem in ipſo habens pariter, ut eccleſia quoque beati Laurentii ipſum prædium cum ſua eccleſia & ſilva, in cultura, in decimis, in cambis & in omnibus reditibus ſuis eodem modo & forma ſemper omnino poſſideret jure perpetuo. Quæ traditio quoniam facta per manum Lamberti Lovanienſis comitis, quem legitimum advocatum eccleſiæ beati Laurentii de ipſo eſſe prædio conſtitui, notum facio præſentibus & futuris fratribus & omnibus fidelibus ipſius eccleſiæ & noſtræ, ut ſolicitudini & munimenti ſint adverſus malitias pravorum hominum, qui rebus eccleſiaſticis inſidiantur, & ſuper eas injuſtam ſibi uſurpant dominationem.

Præſentibus itaque ſupradictis epiſcopis & multis nobilibus & religioſis tam clericis quam laicis, ipſum prædium cum eccleſia ſua & ſilva, & cum omnibus reditibus ad ipſum pertinentibus, tradidi beato Laurentio pro ſalute animæ meæ in uſus ibi ſervientium Deo monachorum, & epiſcopali auctoritate roboravi & confirmavi, ut in hoc prædio præter legitimum advocatum altaris beati Laurentii, & eum ſolum qui de legitimo advocato ipſam advocatiam adminiſtrabit, nullus penitus ibi ſit ſubadvocatus, & ſine ipſo nec pro advocatia ſua, niſi quod ſibi ſtatutum & diſtinctum eſt, aliquando ibi exigat.

Habebit autem ipſe advocatus avenam B ſuam de manſionariis & cortianis, & venator ipſius, dum circuit ad effugandos lupos ſemel, ibi cum duobus tantum canibus pernoctabit, & ad opus eſſe dum ipſorum unum denarium, unum panem, unam gallinam & unum decimum avenæ per ſingulas curtes ipſius prædii foreſtarius accipiet. Quæ foreſtarius pro mercede ſuæ cuſtodiæ unum de denariis & unum de panibus, unam de gallinis atque unum decimum avenæ retinebit ſibi.

Ipſi quoque venatori pro effugandis, ut C dictum eſt, lupis, de illa curte quæ propria eſt abbatis S. Laurentii, duos ſolidos annuatim accipient.

De cætero ipſum prædium ab omni exactione alicujus comitatus & ab omni implacitatione ſive dominatu ipſius advocati ita liberum & abſolutum erit, ut numquam ibi vel præſente vel abſente abbate in placito ſedeat ipſe advocatus, niſi ab ipſo abbate, vel a miniſtris ejus pro aliquo ſummo negotio evocatus, & tunc tantummodo tertium accipiat denarium. Nihil quoque ibi, niſi quod abbas ei ſua manu dederit, uſurpabit. D Nullum ibi obſonium, nullam ibi precaturam habebit, numquam, niſi ab abbate & miniſtris ejus ſe intromittet de aliqua juſtitia ibi facienda, vel de ſurina ſive barina, niſi evocatus pro hoc ipſo fuerit, & tunc tertium accipiat denarium. Silva quoque ad ipſum prædium pertinens, ab ejus dominio libera erit, ut nec inde vendat, neque det alicui, neque aliquam partem ipſius ſilvæ uſurpet ſibi, neque alicui ut inde aliquam ſuccidat, poteſtatem dare debeat, niſi abbas ei dederit aut permiſerit. Quæ conſtitutio ſeu traditio ipſius prædii, ut nulla umquam E violentia vel iniqua machinatione infringatur, aut de ſua excidat libertate, nos tres epiſcopi, domnus Pilgrimus Colonienſis archiepiſcopus, & ego Reginardus Leodienſis epiſcopus, & Johannes Portuenſis epiſcopus, legatus ſedis apoſtolicæ, eam confirmamus auctoritate Patris & Filii & Spiritus ſancti, & poteſtate apoſtolica per ipſum Johannem nobis tradita.

Quod ſi quis hanc conſtitutionem aliqua fraude vel aliqua violentia ſeu alio aliquo modo umquam infregerit, eum condemnamus & anathematizavimus & æternæ dam-

nationi ſubſtravimus, & partem ejus & partem eorum qui ei conſilium & auxilium præbuerint, poſuimus cum Chore, Dathan & Abiron, quos vivos terra deglutivit, & cum Juda, qui Dominum & magiſtrum ſuum tradidit, & poſtea abiens laqueo ſe ſuſpendit, & diſrupta ſunt omnia viſcera ejus, & cum diabolo, & cum omnibus angelis ejus ſequacibus ejus inferno & æternis ignibus deputavimus.

Quam etiam confirmationem præſentis ſigilli noſtri atteſtatione corroboravi, & tam idonei teſtes ſunt adhibiti, qui magnæ reverentiæ & ſplendoris poſſint eſſe præſentibus & futuris.

Domnus Piligrimus Colonienſis archiepiſcopus.

Domnus Johannes Portuenſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis legatus & S. R. E. bibliothecarius. Wazo majoris eccleſiæ præpoſitus, Hubaldus decanus, Nizo theſaurarius. Ex proſapia mea, Adelardus, Gerardus, Wilhelmus.

Nobiles laici quorum conſilio & cooperatione res eadem acta eſt, Gozelo dux, & filius ejus Godefridus, Hermannus comes, Arnulphus comes, Giſlebertus comes, Gozelo comes, Adalbertus comes, Wigerus advocatus, Reinaldus, Hubertus, Bernardus, Wilelmus, Heribertus, Oldricus, Gerardus, Adelardus, Godefridus.

Et de gene e meo Hezelo, Wilelmus, Humbertus, Oldricus, Reginardus, Wazo, Odertus.

De domo mea miniſteriales qui interfuerunt huic confirmationi, Aaron, Warnerus, Theobaldus, Lambertus, Everelinus, Theofridus, & alii multi tam clerici quam laici.

Actum Leodii tertio nonas Novembris anno Dominicæ Incarnationis MXXXIV. indictione ſecunda, anno regni domini Cuonradi imperatoris undecimo.

VII. Ejuſdem venerabilis antiſtitis.

De XIII. *manſis in Meſmale.*

IN nomine Domini noſtri Jesu Christi. Ego Reginardus Leodienſis epiſcopus, conſiderans in judicio Domini ſuper villicatione ſanctæ eccleſiæ mihi credita, me multis curarum nexibus implicitum, confugi ad conſilium & auxilium ipſius Domini, fecique mihi amicos de ipſius bonis qui me recipiant in æterna tabernacula cum defecero. Nam ante portam Leodienſis civitatis monaſterium pretioſi & glorioſi martyris Laurentii a fundamento conſtruxi, & ipſum monaſterium una cum domno Piligrimo Colonienſi archiepiſcopo, & Johanne Portuenſi epiſcopo & apoſtolicæ ſedis legato, tertio nonas Novembris dedicavi, & in eo abbatem & monachos conſtitui.

Inter cetera igitur prædia quibus eccleſiam ipſam dotavi, tradidi ad altare ipſius beati martyris XIII. manſos allodii, cum omnibus appendiciis ſuis & familia in *Meſmale*, ſicut ipſum prædium liberum, & ab omni exactione alterius omnino abſolutum epiſcopali jure tenebam. Præſentibus itaque ſupradictis epiſcopis & multis nobilibus & religioſis tam clericis quam laicis, hanc traditionem per manum Wigeri, quem legitimum advocatum ipſius eccleſiæ conſtitui, implevi & epiſcopali auctoritate interdixi, ut ibi præter legitimum advocatum altaris, nullus penitus ſit ſubadvocatus. Ipſe quoque numquam ibi in placito ſedebit, niſi ab abbate vel a miniſtris ejus fuerit evocatus, niſi in tribus dumtaxat generalibus placitis, in quibus tamen nihil niſi tertium denarium habebit, & obſonium cum quinque viris. De cetero ab omni exactione & ab omni implacitatione ſive dominio ipſius advocati liberum & abſolutum erit. Nullum ibi obſonium, nullam precaturam habebit, nullam omnino ibi exactionem faciet. Quæ conſtitutio ut rata & inviolabilis permaneat, nos tres epiſcopi eum qui aliqua eam fraude vel violentia ſeu alio aliquo modo infregerit, æternæ damnationi ſubdidimus. Quam etiam confirmationem præſentis ſigilli noſtri atteſtatione confirmavi, & idonei teſtes ſunt adhibiti.

Domnus Piligrimus Colonienſium archiepiſcopus.

Domnus Johannes Portuenſis epiſcopus.

Wazo majoris eccleſiæ præpoſitus, Hubaldus decanus, Nizo theſaurarius. Ex proſapia mea....

Nobiles laici Gozelo dux & filius ejus Godefridus, Hermannus comes, Arnulphus comes, Gozelo comes, Wigerus advocatus.

De domo mea Aaron, Warnerus, Thiebaldus, & alii multi tam clerici quam laici.

Actum Leodii III. nonas Novembris, anno Dominicæ Incarnationis MXXXIV. indictione ſecunda, anno regni domini Cuonradi undecimo.

VIII. Carta Henrici Leodienſis Antiſtitis.

De Villula Mareis.

HENRICUS gratia Dei Leodienſium epiſcopus, præſentibus eccleſiæ fidelibus & futuris poſt me epiſcopis pacem & tranquillitatem & ſecuritatem in Chriſto Domino Jesu noſtro.

Quia ad hoc poſiti ſumus, ad hoc regimen eccleſiarum & curam etiam rerum ſæcularium agendam ſuſcepimus, ut eccleſiaſticæ paci non ſolum dum advivimus, ſed & in poſterum quantum poſſumus provideamus, omnibus eccleſiæ noſtræ filiis & fratribus futuris & præſentibus notum eſſe volumus, quod cariſſimus frater & filius noſter Baune-

quando abbas eccleſiæ S. Laurentii nos adie-rit, & adductis ſecum multis amicorum no-ſtrorum, multis etiam ex familia ſancti Lam-berti, obnixe nos rogaverit, ut quaſdam ec-cleſiaſticas poſſeſſiones, quas vel ipſe acqui-ſierat vel antequam ipſe abbas fieret eccleſia tenebat, a quibuſlibet poteſtatum injuſta per-vaſione in poſterum defenderemus, & carta & ſigillo noſtro & epiſcopatus auctoritate excommunicationis munimine confirmare-mus. Quod & fecimus libenter & provide. Nam in die ſolemnitatis S. Laurentii inter cæteras poſſeſſiones inter cætera, villulam quæ appellatur *Ateres*, præſentibus multis, qui ad diem feſtum convenerant, confirmavimus ex ore duorum fratrum Elberto *de Hodimont* & Emmone *de Gorpers*, qui ipſam villam pro redemptione animarum ſuarum S. Laurentio tradiderant, ſub anathematis æternæ inter-minatione & cartæ præſentis damnatione libe-ram fecimus ab omnium hominum perva-ſione multis ſic ut in ea commorantes libera, ut tota villula & totus comitatus ſic omnino in dominio abbatis quicumque ibi abbatum ſit habeat, ſcilicet menſura & latro & ex cam-pale, & thelonea & banna, & cætera ad co-mitatum appendentia. Et ut nulli liceat ex ea quicquam alicui in beneficium dare, nul-lum, excepto abbate, in eo precariam fa-cere, nec pro aliqua paſtura alicui com-modare, nec pro aliquo prædio vel alodio quamvis optimo vel meliori pro aliqua com-mutatione ſancto Laurentio emptore, nullum præter legitimum altaris advocatum habere. Qui advocatus, exceptis tribus modiis ave-næ ad menſuram Leodienſem modii, quæ illis ab ipſis largitoribus Elberto & Emmone conſtituta eſt, nullum placitum, nullum aliud jus ibi penitus habebit, niſi forte pro aliqua neceſſitate ab abbate evocatus ibi fue-rit, de illo placito unde tertium ei de-nariorum* denarium habebit. Præter hoc nul-lum aliud jus, nullam precariam, nullum obſonium, nullam pernoctationem, nullam penitus in ea habebit exactionem. Quod qui infringere præſumſerit, ei quam in præſenti ſerimus, ſubjaceat æternæ maledictioni, & ſit pars eum illis, quibus in judicio ſuo di-cturus eſt Dominus: Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus eſt diabolo & an-gelis ejus.

* Leomau.

Teſtes hujus noſtræ confirmationis & ex-communicationis ex archidiaconibus ſunt Hugo, Godiscalcus, Theodericus, Boso, Heribrandus. Ex laicis, comes Albertus, Cuno comes, Arnulphus, Godeſcalcus, & alii. Ex familia noſtra Lambertus, War-nerus, Lambertus de Ponte, Lambertus de Inſula.

Data Leodii anno Dominicæ Incarna-tionis MCXXII indictione IV regnante Hen-rico rege IV anno regni ejus XXVI epiſco-patus autem noſtri anno ſexto.

IX DIPLOMA HENRICI V.

Romanorum imperatoris pro Leodienſi S. Laurentii monaſterio.

Confirmat prædii de Waſegge advocatiam.

EGo Henricus divina favente gratia V. Romanorum imperator notum facio omnibus præſentibus & futuris Dei & no-ſtris fidelibus, quod Conradus imperator no-ſter atavus precatu Stephani abbatis S. Lau-rentii, advocatiam prædii, quod habebat S. Laurentius in Waſegge, dedit Alberto Na-murcenſi comiti, conſtituens ei pro ipſa ad-vocatia annuatim in feſtivitate S. Remigii de ſingulis manſis fiſcalibus modium avenæ & quatuor denarios, & in tribus placitis ge-neralibus tertiam partem. Sed & ipſum denarium non ſua, ſed abbatis & monachi ejus diſpoſitione recipere. Omnibus vero aliis quæ foris vel intus abbas vel monachi ejus per ſe colligere poſſent, nihil exigeret, nec de ullo alio negotio eis in aliquo peni-tus moleſtus eſſet, non ibi pernoctaret, nec obſonia aliqua vel ab abbate vel a ruſticis exigeret, nullam ibi precariam faceret, ni-hil omnino præter tertium denarium de pla-cito, & in quolibet etiam placitorum gene-ralium, quatuor item ſolidos pro obſonio recepturus. Hæc conſtitutum multis annis ab ipſo Alberto comite & a filio ejus æque Alberto vocato inviolabiliter cuſtoditum, cum Godefridus filius ejus comes Namur-cenſis, tranſgreſſus eſſet, & multis injuſtitiis & intractionibus, tam ipſe quam qui ſub eo ſunt advocati Waſeggenſi, permotus Be-rengarius abbas S. Laurentii nos adiit, & proclamationem faciens adverſus inſolen-tiam ejus, & ſubadvocatorum ſuorum, no-ſtræ poteſtatis auxilium poſtulavit. Ideoque evocatum ipſum comitem Godefridum de intractione advocatiæ quam ex nobis tene-bat, arguimus, & ex decreto fidelium no-ſtrorum principum, & regali edicto ſtatui-mus, ut ne alicui quidquam injuſtitiæ, aut intractionis, aut vexationis in Waſegge præ-ſumeret inferre: nullam pernoctationem in ea faceret, nullum obſonium præter conſti-tutum, nullam precariam, nec ipſe nec ſub-advocati ejus, ulterius ibi exigerent, nihil omnino præter ſupradictas conſtitutiones uſurparent, &c. Qua ratione victus, de his om-nimodam correctionem coram optimatibus noſtris & ſuis hominibus promiſit. Ut hanc juſtitiæ veritas rata & inconvulſa permaneat, carta hæc præcepto noſtro conſcripta, & ſi-gilli noſtri impreſſione firmata, eſt S. Lau-rentio in teſtimonium defenſionis contra violentium improbitatem. Præterea de terris Publico-montis (a) adjacentibus, quæ ſunt S. [a]

[a] Publicus mons [illegible] Leodienſi adjacens in quo [illegible] eſt S. Laurentii monaſterium.

Laurentii,

Laurentii, & de parva inſula, quoniam & de his coram nobis querela acta eſt, ſicut & de ceteris poſſeſſionibus clericorum quæ ſunt infra urbem, vel in ſuburbiis, præcipimus & præſentis ſigilli noſtri munimine & conſtare eſſe volumus, ut abſque omni violentia advocati machinamento, ſecundum leges veteres quas habuerunt hactenus, ex quo fundata eſt ipſa eccleſia S. Laurentii, per annos ferme LXVII. ſecundum ipſas agant in omni placito vel negotio, ſcilicet ut omnia a diſtrictu epiſcopali ſint libera, præter ſolam menſuram, & latronem, & ſegetem Campalem, ſtrematamque & burinam. Et quicumque in hominibus deprehenſus fuerit culpabilis, ſolus eat ad placitum * Aurii. Ceteri omnes ab eodem ſint liberi, nullam dent precariam, neque herbannum niſi per abbatem accipiant, nec de illo poſtea placito quiſquam eis moleſtus ſit, præter ea quæ excepta ſunt. Et ut omnia legaliter firmata conſiſterent, teſtes ingenuos adhibuimus Egilbertum Wirtzburgenſem epiſcopum & fratrem ejus Albertum cancellarium, comitem Wilhelmum, comitem Hermannum, comitem Heinricum, comitem Arnulfum, Walramum comitem advocatum, Wilhelmum Lambertum *de Moſtrene*, Hericum *de Hemmede*.

* Aut. al.

X. EUGENII PAPÆ III. LITTERÆ.

Eugenius epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio Wazelino abbati S. Laurentii in Leodio S. & A. B.

Quæ a fratribus noſtris epiſcopis pro eccleſiarum quiete rationabili providentia ſtatuta ſunt, in ſua volumus ſtabilitate firmare, ne pravorum hominum valeant in poſterum refragatione turbari. Ideoque conſtitutionem, quæ de parochialibus eccleſiis veſtro monaſterio collatis & de beneficiis ſacerdotum eaſdem eccleſias ſervientium a venerabili fratre noſtro Henrico Leodienſi epiſcopo rationabili proviſione facta eſt & ſcripto ſuo firmata, ſedis apoſtolicæ auctoritate firmamus & ratam manere cenſemus, videlicet ne de cetero eccleſiæ parrochiales quæ eidem monaſterio collatæ ſunt, in uſus cedant alienum, ſed retento uſufructuario monachis, ſacerdotes in eis canonice ordinentur. Qui tamen ex earum redditibus habeant unde vivant, videlicet oblationes miſſarum & ſolemnium & quotidianarum, & de viſitationibus infirmorum, & de ſepultura & agenda mortuorum. De annona quoque in eccleſiis matricibus, quæ alias ſub ſe habent eccleſias, XXIV. modios annonæ, in eccleſiis aliis quæ per ſe ſunt, modios duodecim. Nemini igitur liceat deinceps beneficia illa aliis conferre perſonis, ſed monachis maneant, quibus collata ſunt, ſalvo ſynodali jure & obedientia Leodienſis epiſcopi.

Datum Pariſius V. idus Maii.

XI. CONCORDIA INTER EVERELMUM abbatem S. Laurentii & Martinum S. Ægidii.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Everelmus Dei gratia abbas eccleſiæ S. Laurentii & Martinus eadem gratia abbas eccleſiæ S. Ægidii de Publico monte, tam futuris quam præſentibus in perpetuum. Officii noſtri ſollicitudo nos admonet, ut ſaluti animarum & paci eccleſiarum providentiæ noſtræ commiſſarum ſtudeamus invigilare, & ne per aliquam diſcordiam ſpirituale vel temporale damnum patiantur, congrua in Domino proviſione conſulere. Ea propter notum præſentium & ſucceſſioni futurorum in memoria æterna tradimus, quia longam contentionem, quæ inter utramque eccleſiam S. Laurentii & S. Ægidii ſuper domo cujuſdam abbatiæ S. Ægidii multis, licet tam ſpiritualium quam temporalium rerum damno, diu ventilata eſt, noſtro ſtudio & ſapientium virorum conſilio, cooperante Deo, terminavimus, argumenta cum quibus utraque pars poſitionem ſuam munire videbatur, melius pacis compoſitione quam judicii diſcuſſione abſcidendam eſſe perſpeximus. Communi ergo omnium fratrum utriuſque eccleſiæ conſenſu & approbatione, eccleſia beati Ægidii manſum unum liberum allodii, quod apud Novum ... poſſidebat eccleſiæ ſancti Laurentii jure perpetuo poſſidendum in æternum memoriale & teſtimonium reformatæ pacis dedit. Pro redemptione autem decimæ ſuæ duos bizantios Melchienſes annuatim eidem eccleſiæ S. Laurentii in perpetuum ſolvet, quorum unum in die paſſionis S. Laurentii per unum de fratribus ſuis mittet, & abbati ſive priori, ſi abbas abſens fuerit, tradet. Decimæ autem determinatio ſic facta eſt. Infra ambitum, intra quem curtem, hortos & manſiones ſuas fratres noſtri canonici S. Ægidii habent in præſenti, omnem decimam tam majorem quam minorem pro bizantiorum perſolutione remiſſam, libere poſſideant. Præterea in quocumque loco infra terminos parrochiæ de Avrido habitacula facere voluerint, decimam tantummodo tabernaculis remiſſam habebunt, de alia videlicet terra, quarum decima ad præbendam fratrum S. Laurentii proprie pertinet, nec a receptione prædictorum bizantiorum unquam recedere poterunt, nec aliquam commutationem pro eis dare, nec de ipſorum quidquam quantitate minuere licebit, quamlibet abundans, quamlibet tenuis, etiamſi nullius determinatæ decimæ proventus fuerit. Quia vero nos Everelmus & Martinus abbates licet indigni, pro hujus pacis & paſſionis ordinatione plurimum laboravimus, hoc ſpecialiter memoriæ videmur, ut in utraque eccleſia nos & hujus rei cooperatores videlicet Petrus S. Pauli canonicus, & frater Daniel S. Jacobi

monachi æternum memoriale habeamus, ad majorem quoque eisdem pacis firmitatem, hoc addidimus, ut antiquæ mutuæ fraternitatis tenor inter utramque ecclesiam per omnia inviolabiliter & perpetualiter observetur. Et ut hæc tam rationabiliter tam fideliter acta perpetuis temporibus maneant inconvulsa, sacerdotes utriusque ecclesiæ nobiscum ore suo prolata anathematis sententia illum excommunicaverunt, quicumque hæc temere transgredi vel mutare aut occasione controversiæ quocumque modo refuscitare attentaverit. Harum omnium rationabilem ordinationem sub chirographo conscriptam & nostro & utriusque ecclesiæ sigillis roboratam, fideliter & perpetualiter in utraque ecclesia servari Dei auctoritate confirmamus. Huic rei interfuerunt & testes adhibiti sunt de ecclesia S. Laurentii Cuno prior, Lambertus, Warnerus, Heribrandus, Hezelinus, Renerus, Balduinus, Johannes, Godefridus, Robertus, Engelbertus, Anselmus, Simon, Hermannus, Otto, Balduinus, Gislinus, Robertus, Stephanus, Lambertus, Guntherus, Robertus, Philippus, Godescalcus, Albertus, Eustachius, Julianus sacerdotes. Robertus, Henricus, Petrus, Marcus, Walterus, Engelbertus diaconi. Lambertus, Henricus, Lambertus subdiaconi. Laurentius, Serranus, Bruno, Reinerus, Johannes, Manno, Reinerus, Henricus acolythi.

De ecclesia S. Ægidii Lambertus prior, Nicolaus, Winandus, Rogerus, Heylo, Walterus, Gisilbertus sacerdotes. Ludovicus diaconus. Elgerus, Lambertus, Johannes, Bruno subdiaconi. Bonifacius, Gerardus, Johannes, Nicolaus, Johannes, Warnerus, Stephanus, Henricus acolythi. De ecclesia sancti Lamberti Henricus præpositus & archidiaconus. Balduinus, Bruno, Alexander, Radulfus, Theodericus, Otto archidiaconi. Hubertus decanus. Drogo abbas S. Jacobi, Lucas abbas Montis-Cornelii. Benedictus decanus S. Johannis, Henricus decanus sancti Pauli, Otto cantor... Actum feliciter anno Incarnati Verbi 1124. ... indictione ... ordinatione domni Roberti Leodiensis episcopi anno ... Ego Henricus sacerdos canonicus sancti Ægidii scripsi & subscripsi feliciter.

XII. INSTITUTIO DOMNI OTHONIS abbatis de numero monachorum.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Amen.

Ego OTHO per gratiam Dei dictus abbas & ceteri fratres monasterii beati Laurentii, tam futuris quam præsentibus in perpetuum. Cum varias ac multiplices causas quotidie centum ecclesiarum detrahere, subsidiumque æternum videamus pro varietate temporum & rerum confusione, ex præteritis futura metuentes, ruinæ domus nostræ volentes præcavere, attendentes ita eo numerum personarum adeo excrevisse, quod omnes pro nimia multitudine penuriam sustinere cogeremur, & res præbendæ sustentationi nostræ minime sufficeret: superius etiam dictæ antiquam consuetudinem prædecessorum nostrorum quæ satis non videbatur esse competens, qui extra monasterium clericos & laicos in monasterio faciebant præbendarios, in choro quoque inter psallentes fratres tamquam statuas mundas detestatas personas locaverant: necessitate affecti, prudentium virorum usi consilio, communi assensu ordinavimus, quod quam cito numerus præbendarum nostrarum, qui tunc erat amplior, per decessum virorum ad quadraginta fuerit redactus, quadragenarium nullatenus amplius excedet. Si forte ad claustrum casu persona venerit, quæ quamdiu vixerit de proprio tam victum quam vestimentum plenarie & sufficienter sibi acquirat.

Nullus de cetero clericus aut laicus extra monasterium præbendam capiet de monasterio. Nullus laicus sub monachali habitu coronabitur, vel locum habebit in choro. Tantum quadraginta litterati erunt & psallentes. Quorum cum unum vel plures mori contigerit, abbas ad alterum loco eorum quos fundare placuit, substituet. Præterea ad memoriam conservandam, quod ecclesia beati Nicolai in Glano nostra ex toto semper subjaceat, & a matre sua numquam separetur, unus & item de fratribus apud sanctum Nicolaum commorantibus in ecclesia B. Laurentii ex integro tam in victu quam in vestimento præbendam capiet. Quicumque autem ab illo domum S. Nicolai inhabitare poterit, a matre ecclesia nihil præbendæ penitus requirent neque capient. Et de facultate domus S. Nicolai procurati per omnia tamen abbati & matri ecclesiæ tenebuntur obedire. Ut hoc institutum firmum & immobile permaneat, omnes quicumque eam perverterint, vel absque congrua dispensatione immutaverint, in facie totius ecclesiæ nostræ coram altari B. Laurentii in præsentia abbatum S. Jacobi & de Gemblaco, quorum sigilla præsenti chartæ apposita sunt in testimonium, clericis & laicis assistentibus, sub interminatione anathematis in perpetuum innodavimus.

Actum anno ab Incarnat. Domini 1157, sub testimonio Roberti prioris S. Laurentii, Godefcalci, Alberti cantoris, Henrici capellani, Marci & Brunonis, Gerardi de Amblefe, Henrici camerarii, Ludovici cellerarii, & totius conventus nostri, sub testimonio prædictorum abbatum S. Jacobi & de Gemblaco, magistri Rodulphi de S. Paulo, Arnulfi villici S. Laurentii, Anselmi, Everardi, Wecheri & aliorum multorum.

XIII. LITTERA GUIDONIS LEGATI de bonis S. Nicolai in Glano.

GUIDO miſeratione divina Prænestinus epiſcopus apoſtolicæ ſedis legatus univerſis Christi fidelibus ad quos litteræ præſentes pervenerint ſalutem in vero ſalutari. Cum ex officio ſollicitudinis noſtræ pro poſſe noſtro promotioni eccleſiarum debeamus adeſſe, & juſtis poſtulationibus petentium nos benignum exhibere, ad petitionem & inſtantiam eccleſiæ Leodienſis multorum honeſtiorum virorum uſi conſilio, cum dilecto filio Balduino magno crucesignato diſpenſationis miſericordiam agendum, & cum votum quod mente conceperat adimplere non poſſet, propter plurima impedimenta & corporis ſui incommoditates concomitantes, eum abſolvere a voto quod fecerat ad terram Hieroſolymitanam [illegible] in abſolutione crucis decrevimus, ita quod quidquid poſſidebat extra civitatem Leodienſem [illegible] bonuaria terræ vel plura in *Ans*, in *Bolsates*, in *Montegnées* juxta eccleſiam beati Nicolai in Glano, quæ prius paupercula exſtiterat, ad relevandam eam & ſuſtentandos monachos in ea Deo ſervientes erogavit, & plura quæ eſt in poſterum habiturus. Quod quidem fecimus, ut ita prædictæ pauperculæ eccleſiæ per ipſum Balduinum ſubveniretur, & Deo honeſte ibi ſerviretur. Idcirco univerſitati veſtræ mandamus ut præfatum Balduinum ſuper hoc votum liberum & abſolutum habeatis: inhibentes diſtrictius auctoritate legationis qua fungimur, ne quis eum ſuper hoc in poſterum moleſtare præſumat. Et ut acta noſtra rata & ſtabilia permaneant, ipſi Balduino hanc paginam ſigillo noſtro roboratam in teſtimonium duximus concedendam.

Datum Leodii anno Incarnationis Dominicæ MCCII. VIII. idus Decembris in die S. Nicolai.

XIV. DE S. NICOLAO IN GLANO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Walterus major decanus & archidiaconus & univerſi majoris eccleſiæ in Leodio priores omnibus præſentem paginam inſpecturis in perpetuum.

Quoniam facta hominum ſolent plerumque per oblivionem deleri, vel per occaſionem e ſuo ſtatu depelli & expelli, neceſſe eſt ea multiplici munimine roborari. Ea propter præſenti ſcripto ad memoriam omnium reducimus quod Balduinus magnus & uxor ejus Ida pio affectantes deſiderio quidquid in Bolſatis, vel extra civitatem aliquam tam in cenſu quam in terris ſeu ædificiis dinoſcuntur poſſidere ob ſalutem animarum ſuarum eccleſiæ S. Nicolai contulerunt, & ſuper altare in eleemoſynam reportaverunt, & omnes quicumque prædictam eccleſiam ſuper eadem eleemoſyna moleſtare præſumſerint tam in eccleſia S. Laurentii quam eccleſia S. Nicolai excommunicati fuerint, volentes ex ipſa eleemoſyna altare in medio ejuſdem eccleſiæ conſtitui, & duos monachos Deo ibidem ſervientes in perpetuum ſuſtentari. Actum eſt hoc anno Dominicæ Incarnationis MCCIII. indictione VI. & ut hoc factum ratum & inconvulſum permaneat, ego Walterus major decanus ad confirmandam veritatem præſenti paginæ ſigillum meum cum ſigillo majoris eccleſiæ appoſui, appoſitis eccleſiæ S. Laurentii & abbatis ejuſdem eccleſiæ ſigillis. Hujus rei teſtes ego Walterus decanus major & archidiaconus, Helras de *Aachen*, Henricus cantor, Henricus Foſſenſis præpoſitus, Lambertus præpoſitus S. Petri, L[illegible] præpoſitus ſancti Martini, Thomas præpoſitus ſanctæ Crucis. De fratribus eccleſiæ S. Laurentii domnus Otto abbas, Robertus prior, Albertus cantor, Henricus camerarius, Ludovicus cellerarius. De militibus Lietbertus & Rigoldus, Humbertus & Faltredus de *L...*, Gerardus de *Hejemont*, Raſſo de *Warfuse*, & Lambertus frater ejus. De miniſterialibus eccleſiæ S. Laurentii Arnulphus villicus, Anſelmus, Evercelinus, Walcherus & omnes alii.

XV. CONFIRMATIO ET ACCEPTATIO dictæ donationis ex parte Othonis abbatis ſancti Laurentii Leodienſis, ejuſque conventus.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. OTTO abbas eccleſiæ S. Laurentii, Robertus prior totuſque ejuſdem conventus, omnibus veritatis diligentibus in perpetuum. Ut firmum ſit & ratum, nullaque in poſterum occaſione turbetur quod rationabiliter actum eſſe dinoſcitur, præſenti ſcripto omnium memoriæ tradimus & ſigillorum noſtrorum munimine confirmamus Balduinum & uxorem ejus Idam intuitu Dei ob ſalutem animarum ſuarum eccleſiæ S. Nicolai contuliſſe & ſuper altare repoſuiſſe quidquid apud Bolſatas, seu extra ipſam civitatem aliquam in cenſu ſeu terris, ſeu ædificiis dinoſcuntur poſſidere, unde altare in medio eccleſiæ conſtitui & duo monachi debent ſuſtentari. Singulis vero annis de his omnibus perciperent ſex modios ſiliginis, & totidem ſpeltæ & viginti ſolidos, donec eccleſia S. Nicolai triginta tres marcas de reſiduo colligeret. Quibus collectis, prædicti Balduinus & Ida omnium bonorum quæ S. Nicolao contulerant, quoad viverent, fructus perciperent. In his quoque triginta tribus marcis octo marcæ accipientur, & ad comparandos aliquos reditus deducentur duos [illegible] toto vitæ ſuæ tempore percipiendos. Altero vero illorum decedente eccleſia S.

Laurentii medietatem redituum quos comparaverunt de octo marcis prædictis ad celebrandum ejus anniverſarium accipiet. Altero quoque defuncto, eadem eccleſia utraque in plena poſſeſſione redituum quos contigerit de octo marcis comparari ad faciendum utriuſque anniverſarium ſuccedet. Actum anno Incarnationis Dominicæ MCCXL. Indictione VI. Teſtes ſunt de eccleſia majori dominus Walterus decanus major & archidiaconus, cujus ſigillum cum noſtro ſigillo ad majorem cautelam præſenti paginæ appoſitum eſt. Teſtes etiam ſunt Elias de Bueſtea, Henricus cantor, Henricus de Momalia Foſſenſis præpoſitus, Lambertus de Wacher præpoſitus S. Petri, Thomas præpoſitus S. Crucis. De eccleſia S. Laurentii teſtes Robertus prior, Godeſcalcus, Albertus cantor, Henricus camerarius, Ludowicus cellerarius. De militibus Lietvertus, Rigoldus, Humbertus, Baſtianus, & Fastradus. De miniſterialibus S. Laurentii teſtes Arnulphus villicus, Anſelmus, Wacherus, & alii.

BREVIS HISTORIA collegiatæ S. Petri Eyncurtenſis eccleſiæ ad Lovanienſem S. Jacobi parochialem eccleſiam tranſlatæ.

Auctore Adriano de Veteri-buſco monacho S. Laurentii Leodienſis.

Ex mſ codice S. Laurentii Leodienſis.

[illegible] 1. TEmpore Dagoberti regis Francorum & filiorum ejus Clodovei & Sigeberti virgo Chriſti Regenulpha ſanctitate clarum in Gallia. Cujus pater Ayus, mater vero Aleidis fuit, ex quorum vocabulo *Ayemeries* villa uſque hodie nomen accepit. Quæ virgo glorioſa in *Bruxellis* nata fuit. Sed cum parentes ejus eam nuptui tradere vellent, clam cum nutrice ſua fugit, & in loco quo adhuc in corpore habetur, diu latuit, ubi dum oraret, ad preces ejus fons erupit, qui uſque hodie multis ægrotis confert remedia corporeæ ſanitatis. Hujus ſponſus, ut fertur, fuit Ebroinus, qui poſt a Theoderico rege Francorum majordomus effectus, totam Franciam perturbavit, S. Leodegarium martyrizavit, S. Lambertum de epiſcopatu ſuo expulit, & multa mala fecit. Ipſeque a quodam improviſe occiſus, miſerabiliter mortuus ad inferna ſine pœnitentia deſcendit. Obiit autem beata Regenulpha circa annum Domini DCVII. vel circiter, XIV. Julii. Cujus ſacrum tranſitum cum parentes ejus cognoviſſent, corde compuncti, ſupra ejus tumulum procedente tempore eccleſiam conſtruxerunt: in qua ipſius ſacratiſſimæ virginis merita uſque hodie multa fiunt miracula, & ægrotantes recipiunt ſanitatem remedia. Hæc patent in legenda ejus.

2. Anno Domini MXXVI. quidam nobiles de Brabantia de progenie ipſius ſacratiſſimæ virginis deſcendentes, acceſſerunt ad dominum Reginardum Leodienſem epiſcopum, & poſſeſſiones ſuas ad ipſius providentiam & diſpoſitionem offerentes, rogaverunt ipſum, ut in ipſa eccleſia erigeret collegium duodecim canonicorum. Quo facto & accepta donatione, id ſe facturum ſpopondit, ſed morte præventus, implere nequivit, quia eodem anno quinta Decembris ab hoc ſeculo migravit, ut habetur hæc in littera quadam quæ continetur in archivo canonicorum Aycurtenſium, quam litteram ego frater Adrianus vidi, legi, & manu tenui, ſed copiam ejus non recepi. [illegible]

3. Defuncto ipſo domino Reginardo, Nithardus nepos ejus in epiſcopatu ſuccedens, prædictis nobilibus defunctis, eaſdem poſſeſſiones applicavit ſibi, & jure epiſcopali poſſedit. Similiter ſucceſſor ejus dominus Wazo qui centum & quinque annis vixit, de quo ſcriptum eſt ſic verſus: [illegible]

Ante ruet mundus, quam ſurgat Wazo ſecundus.

Wazoni ſucceſſit in epiſcopatu dominus Theodwinus, qui ſimiliter illas poſſeſſiones jure epiſcopali retinuit. Quibus temporibus erat in cœnobio ſancti Laurentii prope muros Leod. extra abbas quidam nobilis genere, ſed ignobilis moribus, Wolbodo nomine, qui in ſuperbiam elatus, eo quod S. Wolbodo fuerat avunculus matris ſuæ, & venerabilis dominus Reginardus patruus patris ſui, bona monaſterii in ſeculares pompas expendebat, & in feudum diverſis perſonis diſtribuebat. Cum vero poſt obitum domini Theodwini dominus Henricus qui dictus eſt Pacificus, in epiſcopum fuiſſet electus, & a S. Annone archiepiſcopo Colonienſi in epiſcopum conſecratus, dixit ei ſanctus archiepiſcopus: Per benedictionem, inquiens, patris tui Annonis, obteſtor te, ut deſtruas ſuperbiam & inſolentiam abbatis S. Laurentii prope Leodium Wolbodonis. Receptus igitur dominus Henricus Leodium in epiſcopum, vocavit ad ſe abbatem Wolbodonem, & admonuit ſemel, bis ac tertio, cum incorrigibilis eſſet, eum ab abbatiali dignitate vocata ſynodo depoſuit, & virum venerabilem dominum Berengarium priorem S. Huberti in abbatem præfecit. At quoniam prædictus Wolbodo multa damna monaſterio intulerat, dominus Henricus epiſcopus dictas poſſeſſiones Deo & ſancto Laurentio obtulit, ut ſicut ſuæ diſpoſitioni fuerant ſubditæ, ſic ſub abbatis S. Laurentii ſint providentia & diſpoſitione, faciendo de ipſa donatione litteram & cartam, ſecundum morem tunc conſuetum. Cujus tenor ſequitur in hæc verba.

4. *In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.*

A præſentes ſcriptum cum ſigillo meo atteſtatione [illegible], [illegible] ut ſit libera ab omni [illegible], vel venditione [illegible]. Ut [illegible] abbati S. Laurentii, [illegible] Laurentii [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nam [illegible] [illegible] præpoſitus Fredericus, idemque [illegible] archidiaconus [illegible] [illegible] [illegible] propter [illegible] S. Laurentii. Ut ego [illegible] [illegible] B [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] C [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] S. Lamberti. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Chriſtus, [illegible] [illegible] [illegible] D [illegible] [illegible] [illegible]

Actum anno Dominicæ Incarnationis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Teſtes [illegible] [illegible] [illegible]

Fredericus S. Lamberti præpoſitus, [illegible] [illegible] archidiaconus, [illegible] [illegible] [illegible] E [illegible] S. Lamberti [illegible] [illegible] S. Martini præpoſitus, [illegible] præpoſitus S. Crucis, [illegible] S. Johannis, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

De nobilibus autem viris, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

A bach, [illegible] de V[illegible], [illegible] de [illegible] & alii.

De familia quoque epiſcopi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & alii multi, [illegible] [illegible] abbatis S. Laurentii, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & Rodulphus.

7. Sic patet quod monaſterium S. Laurentii principales poſſeſſiones poſſedit & tenuit multo tempore ante erectionem ipſius collegii, ſeuque ipſum collegium A[illegible]enſe habe[illegible] dominia abbatibus S. Laurentii tanquam [illegible] B propter [illegible] quemadmodum collegium Sancti [illegible], hoc [illegible] ſubjectum eſt abbati de [illegible]. Sed quia A[illegible] longe diſtat a monaſterio, contentis abbatibus habuerunt ſuperiorem unum ſub abbate, quem aliquando præpoſitum, aliquando decanum vocaverunt.

In tertio autem ſancti viri [illegible] Ragenuſi, hæc [illegible] habetur littera ſigillata duobus ſigillis, quarum unum eſt abbatis, talis tenoris.

Anno ab Incarnatione Domini [illegible] C [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

8. Procedente tempore inter dominum abbatem S. Laurentii & præpoſitum de A[illegible] D orta eſt quæſtionis materia de dono ſcholaſtriæ. Sed cum producta cauſa in generali ſynodo fuiſſet propoſita, hi qui ſuper hoc judicare habebant, univerſa jura eccleſiæ de A[illegible] tam in dono ſcholaſtriæ, quam aliarum ſeu præbendarum [illegible] præpoſito abjudicaverunt, hæc omnia ad juriſdictionem abbatis pertinere aſſerentes, ut patet in littera inde data anno [illegible] cujus copia ſequitur.

9. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

E [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

de parte Lovaniensi frustra laborasset. Item est quod ad obtinendum benevolum consensum venerabilis patris domini Henrici abbatis S. Laurentii extra muros Leodienses ordinis S. Benedicti tamquam collatoris praebendarum antedictae ecclesiae loci de Evercourt, tam suo quam successorum suorum nomine non parum necesse, juxta praedictarum ferarum litterarum apostolicarum procedere volentes, nonnulla rationi & aequitati consona, nominibus quoque & [illegible] praedictorum appunctuamenta sive capitula, prout in certa cedula papyrea, quam notarium publicum infrascriptum ad manus tradidimus, praesentibus inserenda scivimus & comprehendimus, cujus quidem cedulae tenor sequitur sub his verbis:

Primo quidem fiet haec translatio absque aliquo praejudicio dicti domini Henrici moderni ac futurorum in dicto monasterio sancti Laurentii successorum abbatum, quibuscumque dolo & fraude semotis.

Item & corpus beatae Ragenulphae virginis remanere debeat prout est reconditum, in dicta ecclesia loci de *Evercourt*: & in eadem ecclesia, quae tunc futura curata & parochialis erit, cultus divinus decenter observabitur juxta mores & consuetudines aliarum ecclesiarum vicinarum, & exercitium curae animarum incumbet curato ejusdem ecclesiae.

Item, quod eidem domino abbati & successoribus suis pro tempore quaecumque jura, privilegia, libertates & jurisdictiones, quae eisdem hactenus competierunt, puta nominatio, jus patronatus praebendarum ejusdem loci de *Evercourt*, etiam post translationem dicti collegii ad dictam ecclesiam sancti Jacobi Lovaniensis, penes eumdem dominum HENRICUM & suos successores, pro tempore abbates, remanebunt penitus illibata.

Item, & sive praebendae ecclesiae ejusdem loci tunc translatae vacaverint per mortem, resignationem simplicem, sive ex vi permutationum sendarum, aut alias quocumque modo vacaverint, collationes sive dispositiones earumdem spectabunt ad ipsos dominos abbates pro tempore, prout hucusque spectare & pertinere consueverunt, atque spectant de praesenti.

Item similiter confirmatio electionis novi decani ejusdem collegii translati quotiens casus occurrerit, ad eosdem dominos abbates pro tempore spectabit & pertinebit, prout & spectavit & pertinet, absque contradictione dicti collegii aut praefati oppidi, aut alterius cujuscumque.

Item, quod in eadem ecclesia tunc translata ad ipsam ecclesiam sancti Jacobi oppidi Lovaniensis, praebenda una, quae dicitur domini abbatis, eidem moderno & successoribus suis abbatibus dicti monasterii pro tempore reservabitur, ejusque fructibus, redditibus & proventibus potietur ac gaudebit & quiete, absque contradictione dicti collegii, prout hactenus eisdem usi consueverunt, & utitur de praesenti.

Item, quod gubernatores, burgimagistri, scabini & consules ejusdem loci, supradicta appunctuamenta sive capitula firmiter perpetuis futuris temporibus rata, grata, firma atque stabilia inviolabiliter observare, quantum in eis est vel fuerit, nec contra ea seu eorum aliqua dicere, facere vel venire, neque privilegia impetrare seu impetrari facere, nec impetratis uti quoquomodo, quibuscumque tamen dolo & fraude seclusis.

Item, & in evidens testimonium approbationis seu confirmationis praemissorum, procurabunt dicti gubernatores, burgimagistri, scabini, & consules, per sigillum ad causas dicti oppidi facere sigillari atque corroborari.

Quae quidem appunctuamenta sive capitula, omnia & singula suprascripta nos Johannes praepositus, judex & commissarius praedictus, tamquam vera & laudabiliter facta, rata & grata habentes, auctoritate apostolica qua in hac parte fungimur, ratificamus, laudamus, approbamus atque emologamus per praesentes.

Volumus insuper quod sigilla dictis viris burgimagistris pro tempore praefati oppidi Lovaniensis pro parte & translationis hujusmodi fovenda, & ne partes hinc inde in eamdem, quae surgerent in praemissis, seu turbationem possent molestiam afferre, defendant & tueantur, praefertim etiam in jura, privilegia, jurisdictiones, praeeminentias & libertates domini Henrici praedicti & successorum suorum, pro tempore abbatum dicti monasterii S. Laurentii, & utriusque ecclesiarum praedictarum futuris temporibus maneant illibata, promittent sub modo bona fide omnium praedictorum, tam suo quam oppidi praedicti, & ejusdem futurorum collegarum, magistratuum, & consulum successorum, omnia & singula in litteris hujusmodi supra descripta & contenta firmiter & inviolabiliter observare, nec contra ea seu aliquod praemissorum facere, dicere, vel venire directe vel indirecte, quovis ingenio, ratione, seu colore, dolo & fraude quibuscumque in praemissis postpositis penitus & seclusis.

In cujus rei testimonium omnium praemissorum, praesentes litteras exinde fieri & per notarium publicum infrascriptum subscribi & publicari mandavimus, sigillorumque nostra propria appensione, quae ad praesens utimur, necnon dicti oppidi ad causas per burgimagistros ejusdem oppidi, in corroborationem praemissorum praesentibus jussimus, & ad futuram rei memoriam volumus & fecimus appensione muniri.

Datum & actum Lovanii in domo consulatus ejusdem oppidi, sub anno a Nativitate Domini MCCCCLXXV. indictione IX. die vero XI.

[illegible]

Dat. Lovanii ... Anno Domini M CCCC C ... [illegible]

Anno Domini MCCCC ... [illegible] canonici S. Jacobi Lovanienſis. Quapropter canonici in unum congregati, elegerunt dominum Petrum de [illegible] ... [illegible] Arnoldum [illegible] abbas S. Laurentii confirmavit. Contra quem

[illegible] ... magiſter Johannes [illegible] qui decanatum exercet S. Jacobi [illegible] ... Quapropter [illegible] ... confirmationem & [illegible] ... abbatem monaſterii S. Laurentii [illegible] ... per decanum electus & capitulum [illegible] ad proceſſionem ſuam ſolemnem [illegible] ... Julio. Et contigit illo anno quod hæc proceſſio fieri habet [illegible] S. Jacobi, quæ erat in Dominica [illegible] ... Cum autem intraſſet oppidum, intravit hoſpitium ad prandendum [illegible] ... Quod cum decanus & capitulum cognoviſſent, venerunt [illegible] ... ad dominum [illegible] & magiſtrum Henricum Abrye qui [illegible] ... canonici [illegible] ... ad illam [illegible] congregati.

Eſſetque cum domino abbate [illegible] frater Adrianus de Veteri [illegible] & frater Nicolaus Love, capellanus abbatis. [illegible] ... S. Petri [illegible] ... Nota ... [illegible] ... Henricus Abrye ... [illegible] ... Henrici Abrye, [illegible] ... Expenſas [illegible].

RERUM LEODIENSIUM SUB JOHANNE HEINSBERGIO ET LUDOVICO BORBONIO EPISCOPIS OPUS ADRIANI DE VETERI-BUSCO MONACHI SANCTI LAURENTII.

Ex MS. codice ſancti Laurentii Leodienſis.

OBSERVATIO PRÆVIA.

S*ANCTI Laurentii hiſtoriam poſt Rupertum & Reinerum non modo proſecutus eſt Adrianus de Veteri-buſco, ut ſupra oſtenſum eſt, ſed & ſequens eodem tempore opus edidit, quod eodem in monaſterio repertum inſcribere libuit*. Rerum Leodienſium ſub Johanne Heinsbergio & Ludovico Borbonio epiſcopis. *Illud autem eo pluris æſtimandum cenſemus, quod nihil prorſus in illo videatur enarrare ſcriptor diligens & accuratus, quod non viderit ipſe, aut a teſtibus oculatis audierit. Certe ſi pauca demſeris, quæ initio profert ex Johannis Stabulai chronico auctoris coævi, anno* MCCCCXLIX. *defuncti, cetera fere omnia ex proprio Diario, in quod eventus rerum inſigniores referre quotidie ſolebat, deſumſit. Si quid autem alicujus momenti ex Diario hic prætermiſſum ſit, illud marginibus inferioribus inſerere duximus operæ pretium. Uſi vero ſumus codice, quem ipſum Adriani autographum eſſe docet margini addita ſequens inſcriptio :* Hucuſque præſens codex tranſcriptus ex autographo magno pergameneo venerabilis nonni Johannis Stabulai, quem qui voluerit, cum eodem pergameneo conferre (extat autem in hoc ipſo S. Laurentii monaſterio) reperiet hunc illi per omnia ac verbatim conformem. Porro ab hoc aſteriſco quæ uſque in finem ejuſdem codicis leguntur, ea ſunt per venerabilem nonnum Adrianum de Veteri-buſco, hujus ejuſdem S. Laurentii monaſterii religioſum profeſſum, atque eorum quæ plerumque ſcribit ſpectatorem, continuata & deſcripta manu ejus propria, in hoc eodem monaſterio ſatis nota : quam etiam me Daniele Raymundi in eccleſia cathedrali Leodienſi ad S. Maternum præſente memoriæ venerabilis nonnus Johannes Raymundi, non diu ante inſtantem ſui obitus diem, mente integer recognovit, præſente etiam fratre Abacuc Raymundi ibidem profeſſo ſacerdote ordinando anno Domini MDCXI.

Anno Christi MCCCCXXIII.

ANNO MCCCCXXIII mense Januarii die undecima, quidam cives Leodienses, qui limina S. Jacobi Maioris in Compostella visitaverant, & ex singulari devotione ad ejus venerationem amplectendam, de consensu domini abbatis S. Laurentii prope muros Leodienses, ad pontem Avroy hospitale ad receptionem peregrinorum erexerant, capellam ibidem & altare consecrari fecerunt.

De Villa in ducatu Lucemburgensi ob blasphemiam combusta.

Circa hæc tempora in ducatu Lucemburgensi, villa dicta *Evelan*, ex vindicta divina tota combusta fuit. Nam in feria quarta ante cineres Domini, in domo cujusdam divitis plures fuere ludentes ad aleas, cum fierent, proh dolor! talibus mores terribiliter jurare & blasphemare nomen Domini, & subito ignis de ipsa domo erupit, & totam villam combussit.

De Waltero Doen.

Circa hæc tempora erat quidam civis Leodiensis, dictus Walterus *Doen*. Hic villicatum & scabinatum civitatis Leodiensis tenuit, & tanta fuit auctoritatis, quod sine ejus consilio aut consensu nihil fieri poterat, quod robur firmitatis obtineret, tantæ audaciæ, quod fecit seratim cessare omnia ministeria civitatis Leodiensis, super capitulum mitti, sicque nullus audebat dominum de majori, id est de capitulo S. Lamberti, aliquid vendere vel operari aliquod opus mechanicum, & hoc non semel, sed bis. Domini vero de capitulo, non videntes qualiter possent resistere, miserunt ad curiam Romanam, & leverunt eum citari. Cumque nullus ejus citationem exequi auderet, venit totum capitulum Leodiense usque ad sanctum Johannem, ubi audierant eum esse, cum notariis & testibus, ad eum citandum. Quod ipse cognoscens, latenter se abscondit, & non fuit inventus.

Scabini Leodienses reclusi.

Interim cœpit dissensio inter scabinos & juratos, propter unam inquisitionem factam, quam scabini audierant determinare indicare. Quæ causa tantum crevit, quod concluserunt hi ministeria super scabinos, quod non emant, neque vendant, neque quis operetur ei quod petierit. Et scabini opposuerunt se, & tandem fuerunt proclamati scabini albani, & exierunt civitatem.

De bello Leodiensium cum Namurcensibus.

Interim tertiæ guerra inter Leodienses & Namurcenses, propter turrim, quæ dicebatur Mons superbus, sive *Montorgueil*, quam Dyonantenses construxerant ante Bovinam.

Anno Dominicæ Incarnationis MCCCCXXVIII. mense Septembri, miles quidam dictus dominus Johannes *Blondeau* capitaneus *del Malmaison* in *Chambresi* fecit cursum, & accepit spolia super patria Leodiensi. Quapropter patria Leodiensis Leodii demandata, ordinavit, quod dominus Leodiensis aliquem capitaneum ordinaret in Thuino, cum aliquibus armigeris, ad defendendum pa-

A triam suam; quod & factum est tunc Septembris, & cessavit in posterum prædictus.

Anno vero MCCCCXXIX in carnis privio, factæ sunt hastiludia Bruxellis sexta Februarii, & erant ibi dominus Philippus dux Burgundiæ, & dominus Johannes de Heinsbergh episcopus Leodiensis, & dominus Johannes comes Namurcensis cum multis aliis principibus, in præsentia domini Philippi ducis Brabantiæ. Quo tempore magistri de Dionanto venerunt ad Leodium, & exposuerunt coram dominis de capitulo majori, & communibus civitatis, quomodo quarta Februarii præteriti dominus Johannes *Blon-*

B *deau*, cum suis armigeris nocturno tempore exiisset de Bovinia, & conatus fuisset capere turrim dictam *Mont-orgueil*, & jam quidam scalas ascenderant, sed expergefactis custodibus, & ad arma vocatis, hi aliqui inde cecidissent mortui, aliqui fuerunt vulnerati, & reliqui Boviniam per navículam omnes reintraverunt.

Missum igitur est ad dominum Leodiensem, qui rem ad se delatam aperuit domino duci Burgundiæ. Qui dominus dux respondit, se de hoc non mirari, eo quod Dionantenses jam dictam turrim ædificassent contra sententiam, per piæ memoriæ dominos,

C scilicet dominum Johannem patrem suum, & dominum W. avunculum suum, latam post bellum de *Otey*, quod fuit anno MCCCCVIII. & quod ipse sæpe miserat ad eos pro causa ista, quod cessarent, & responderant verba despectabilia & incongruentia.

Reversi igitur domini Leodienses, & demandata patria, conclusum fuit, quod mitterentur Dionantum ad inquirendum si haberent justam causam vel non. Similiter est dominum ducem Burgundiæ, ad sciendum intentionem suam, & ad dominum comitem Namurcensem similiter. Comes Namur-

D censis respondit, quod de facto prædicto nihil sciret, sed postquam vendiderat comitatum Namurcensem, dominus dux acceptaverat tria loca pro se, in quibus posuerat fideles suos, & ubi juramento constrictos, videlicet Boviniam, castrum quod *Poilvache* dicitur, & castrum de *Samson*. Et infirmari cœpit, & obiit eodem anno post Martis prædictus comes, & sic comitatus Namurcensis pervenit ad ducem Burgundiæ, in quantum comes Flandriæ.

Comes Namurcensis obiit.

E Qui dominus Burgundiæ legatis Leodiensium ad se missis respondit, quod quamvis male contentaretur de his, quæ dominus Everardus de Marka perpetraverat in *Chiny*, & de Dionantensibus qui prædictam turrim ædificaverant in despectum suum, & quod non solverant sibi pensionem debitam avunculo suo domino Johanni de *Bavaria*, & de mille coronis hereditariis in quibus sibi gabonnae avunculo suo comiti Hannoniæ; ta-

non contentus eſſet vero alıam ponere in diſtantione, ſub ſalvo conductu, ad certum terminum, ad inveniendam mediam pacis. Fuitque dicta tenta in Namurco 11. Martii, quando dominus dux Burgundiæ fuit ibi ſolemniter receptus, & inibi dieta tractatus, quod eſſet generatim probi viri de patria Flandrenſi & de patria Leodienſi, qui, ſi non poſſent eſſe concordes, ponerentur cauſa ad arbitrium domini papæ Martini. Electique fuerunt & nominati aliqui barones & nobiles, ad tractandum de pace modo prædicto, & fuerunt miſſi honorabiles viri de Gandavo, milites, magiſtratus & conſules, ad tractandum de pace, vel accipiendum vel dandum treugas ad tempus.

Dux Burgundiæ receptus Namurci.

Interim Hoyenſes miſerunt exploratores circa caſtrum *de Beaufort*, & comperto quod ea vaſcula in tecto erant, ceperunt naves & quæ intus habebantur, & miſſis occulte aliquibus in medias, tantum fecerunt, quod intraverunt caſtrum ſuperius & dum illis ha... qui intus fuerant. Quod cum Leodii nunciatum eſſet, conclusum fuit quod bene cuſtodiretur, ſed Hoyenſes hoc comperto, ceperunt ſpoliare & deſtruere ipſum, & incendio tradere, aſportatis omnibus quæ reperierant.

Caſtrum de Beaufort deſtructum.

Prædicti igitur ambaſſiatores Gandenſium ad nullum potuerunt pacis pervenire tractatum, quia Leodienſes ſemper malam ſuſpicionem habebant de domino Leodienſi, propter magnam familiaritatem quam habebat cum domino duce Burgundiæ, & dicebant inter ſe: Si dominus noſter vellet, bene haberet pacem. Et hæc fuit ſemper peſſima paſſio populi communis, malum ſuſpicari de principe, & majorum ſuorum obtrectare decreta.

Miſſi ſunt igitur armigeri in Namurco per dominum ducem Burgundiæ, quorum capitaneus erat dominus de Croy & cum eo dominus de Ghyſtel & dominus de Mamine cum aliis multis equeſtribus, qui decima Julii inceperunt comburere patriam Leodienſem, incipientes a prioratu S. Severi in Haſbania ordinis S. Benedicti, qui ſubeſt monaſterio S. Laurentii prope Leodium in temporalibus, & combuſſerunt totam villam, cum tamen ſtatio ballivi de Haſbania & ballivi de Mondia eſſet in cæmeterio Metenſi, & in eccleſia cum ccc. equitibus. Et illi qui combuſſerunt villam, fuerunt tantum ... ſed arbitrati ſuerunt plures exiſtiſſe, nec exiverunt clauſuram atrii eccleſiæ, quod fuit magnum ſcandalum pro eis. Eodem die fuit cantata ſpecialis miſſa Leodii pro populo qui exiturus erat ad bellum contra Namurcenſes. Quarto die ſequente, hoc eſt in die S. Margaretæ, quo die exivit exercitus Leodienſis contra comitatum Namurcenſem, incendendo, depopulando, & deſtruendo omnia quæ invenire poterant. Et primo diſpoſuerunt ſe ad obſidendum villam & caſtrum de *Golzine* ſed illi de caſtro & de villa reddiderunt ſe domino Leodienſi, ſalva vita & corporibus. Quos dominus Leodienſis benigne accepit captivos, & miſit in maſtorium ...

Tempus ... Leodienſes ... Namurcenſes.

Caſtrum de Golzine ... Leodienſi.

Interim cum clamaretur ad arma, quia Namurcenſes equites nunciabantur advenire, converſus populus Leodienſis occidit in impetu omnes, quos dominus Leodienſis ſalva vita & corporibus ſuſceperat captivos. Unde dominus Leodienſis uſque ad lacrymas doluit, ſed non potuit reſiſtere. Igitur direptis & incendio traditis caſtro & villis circumjacentibus, Leodienſes redierunt ad Hoyum.

Tongrenſes autem, Loſſenſes, & Trudonenſes ſederunt in *Thuin*, & incendio tradiderunt villas circumjacentes, ad comitatum Namurcenſem pertinentes, ſcilicet Waſegiam, *Merdop* & *Branchon*, *Bouſſ* &c.

Hoyenſes exierunt verſus Condroſium, quorum volebant dominos de ... tradidit fortalitium ſuum, ſed ... domini *d'Ampſin* & *de Spontin* ſimiliter illi qui erant in fortalitio *Dez*, ſe dediderunt domino Leodienſi & Hoyenſibus.

Trajectenſes vero miſerunt in auxilium domino Leodienſi circiter ccc. armigeros notabiliter bene armatos, qui cum veniſſent ad Hoyum ubi Leodienſes dormiverant, putantes quod Leodienſes eos in inſtanti ſequi deberent, exierunt per Condroſium nihil metuentes, ſed confidentes in armis & virtute ſua. Cumque veniſſent juxta *Pervuez*, invaſi ſunt a Namurcenſibus ab omni parte, & multi occiſi fuerunt, multi vulnerati, aliqui captivi, ceteri aufugerunt. Quibus auditis Dionantenſes & Hoyenſes venerunt in ſuccurſum eorum, ſed nimis tarde, quia Namurcenſes jam ſe retraxerant. Illi de *Chiney* audita cæde Trajectenſium, venerunt cum bigis & curribus, adducentes vaſcula vulnerata & infirma, & auferentes corpora mortuorum. Igitur dominus Joannes epiſcopus cum patre ſuo domino de *Heinsberch* deducebant exercitum Leodienſem in duobus ordinibus. Quibus occurrerunt illi de Hoyo & de Dionanto, & poſuerunt ſedem ante fortalitium de *Parlevaulx*. Quibus viriliter ſe oppoſitis defendentibus, contigit quod magna bombarda de Hoyo caſu percuteret antiquum murum de caverna fortalitii, qui cadendo in aquam, infecit & turbidam reddidit valde propter calcem antiquam. Item in alio ictu venit bombarda contra antiquum murum, & pertranſivit lapis per totum fortalitium uſque ad ultimum murum. Tunc illi qui intus erant, reddiderunt fortalitium in manus domini Leodienſis, ſalva vita, corporibus, bonis ipſorum, & permiſſi ſunt abire quieti

Trajectenſes ... cæſi.

Ibi ... de Parlevaulx.

obſidionis ducis & ſui ipſius fortaliciorum deſtructionem, & deprædationem terræ cerneret. Tunc pater domini epiſcopi de *Heinsberch* indignatus quod tam pulchrum caſtrum deſtructum eſſet, receſſit cum armata Alemannorum quam ſecum duxerat, ad terram ſuam.

De obſidione Bovinæ.

Dominus vero epiſcopus Leodienſis obſedit cum exercitu Bovinam, multos faciendo inſultus, ſed Bovinenſibus viriliter ſe defendentibus, parum profecerunt. Tandem fecerunt cattum de ligno, ad deſtruendum antemurale Bovinæ, quod erat valde forte. Cumque Leodienſes cattum applicare vellent, multi eorum fuerunt occiſi & vulnerati. Interim dominus de *Croy* capitaneus Namurcenſis, venit ad colloquium cum domino Leodienſi, extra & prope exercitum. Unde Leodienſes illum male ſuſpicabantur, dicentes inter ſe, quod amicus domini Leodienſis eſſet creditus.

Famatum etiam fuit, quod dominus Philippus dux Brabantiæ eſſet defunctus, & dux Burgundiæ in ducem receptus. Tunc Leodienſes cum tempore inſultum facerent contra Bovinam, cum occiſis & vulneratis multis ex ipſis per totum diem, quia cattus eorum erat nimis brevis, nihil proficerent, poſuerunt ignem in caſtris eorum, & receſſerunt ab obſidione. Quod cum Namurcenſes cognoviſſent, fecerunt inſultum contra illos de comitatu Loſenſi, & eos qui erant cum eis, & occiderunt ultra ducentos, quorum major pars erat de ſancto Trudone. Occiſus etiam tunc fuit dominus de *Ghyſtel*.

Cædes Loſſenſium & Trudonenſium.

Illi de Tuhino & Dionanto cum aliis ſupra Sambram commorantibus, facto impetu, iverunt contra villam de *Mâſiere*. At illi qui intra villam erant, putantes totum exercitum Leodienſem adeſſe, relicto oppido, fugerunt, & ſic villa omnino cum caſtro ſpoliata & incendio tradita fuit, excepta eccleſia, quæ repleta fuit omnibus bonis villarum circumjacentium. Et facta eſt guerra crudelior quam prius fuerat. Nam Namurcenſes e converſo incenderunt & ſpoliaverunt villam de *Chyſſleim*, & eccleſiam combuſſerunt, cum omnibus qui intus erant, aſportantes etiam campanas. Similiter fecerunt in *Foſſe*, & in Condruſio, & in comitatu de Moha, depopulantes & deſtruentes omnia. Hoyenſes etiam combuſſerunt ex utraque parte Moſæ villas ad patriam Namurcenſem pertinentes & quadam die mane exeuntes, poſuerunt inſidias ante caſtrum de *Samſon*, æſtimantes latenter, quando greges ducuntur ad paſcua, ſe intraturos: ſed res innotuit cuſtodibus, & diſſipatum eſt conſilium eorum. Similiter dominus de *Florenl*, tempore obſidionis Bovinæ, aſſumptis ſecum armigeris, venit uſque ad Hoyum: ſed fugatus eſt ab Hoyenſibus, & ballivo de Haſbania.

A ducentis annis & citra non fuit viſa tam longa & crudelis guerra inter Leodienſes & Namurcenſes. Nam Leodienſes exiverant in die S. Margaretæ, & redierant circa feſtum S. Ægidii: & deinceps una pars contra aliam ſemper ad malum procedebat.

Villæ incenſæ in terra Namurcenſi.

Incenderunt Leodienſes, ſicut dicitur, in terra Namurcenſi trecentas villas campeſtres, & fortalitia ſive turres, & domos defenſabiles XXXVIII. & ſeptemdecim molendina: & e converſo Namurcenſes quaſi tot villas combuſſerunt in patria Leodienſi.

Anno Chr. MCCCCXXX.

Tandem acceptæ & datæ ſunt treugæ duorum annorum inter partes, tali conditione, quod ſi una pars vellet guerram reincipere, deberet ſignificare parti adverſæ per tres menſes antequam rem inciperet.

Datum anno MCCCCXXX.

Anno Chr. MCCCCXXXI. Pax inter Leodienſes & Namurcenſes.

Interim mediante comite de *Mors*, fratre domini archiepiſcopi Colonienſis, tractatus fuerunt multi dati, tam in Flandria quam in Brabantia. Tandem ventum eſt ad medium pacis.

Primo, quod dominus epiſcopus Leodienſis & dominus de *Heinsberch* pater ejus, & electi de tribus ſtatibus patriæ Leodienſis ad numerum CC. perſonarum, venirent coram domino duce, & proſternerent ſe uno genu ad terram, & facerent domino duci honorabilem emendam, dicendo per aliquem virum notabilem ex ipſis, quod dolerent de his quæ facta fuerant, & peterent veniam, & deinceps vellent eſſe vicini, & quod ſervirent domino duci contra Pragenſes dominus Leodienſis in propria perſona, cum CCC armatis [illegible] eſſent ante per duos menſes.

Item, quod facerent unam capellam prope caſtrum de *Golzin*, redditum aſſignando pro qua una miſſa in perpetuum celebranda, pro animabus ibidem interfectorum.

Item, quod ipſi expenſis ſuis, infra menſem a data præſentium, demolirentur & deſtruerent turrim dictam *Mont orgueill*, quæ fuit origo & cauſa omnium malorum: ſic, quod infra quatuor menſes eſſet omnino demolita, & quod nunquam poſſet fieri aliqua turris vel fortificatio inter Dionantum & Bovinam, quam ſit porta S. Andreæ, nec de conſenſu domini comitis Namurcenſis.

Item pro reparatione caſtrorum & fortalitiorum, & damnorum recompenſatione, ſolverent domino duci centum millia nobilium Angliæ, infra biennium, ſic tamen, quod XXV millia nobilium poſſent redimere, mediantibus XX millibus florenis Rhenenſibus.

De aliis quæſtionibus & captivis hinc inde fieret recompenſatio.

De XVIII villis, quas dominus dux repetebat, unaquæque pars produceret jura ſua, & cui competerent de jure, eas poſſideret. Datum XX. Decembris anno MCCCCXXXI.

In iſtis temporibus, dum guerra inciperet

[illegible]

A calumnibus ſemel erat captus, nec aliquid inde minus [illegible] fuit. Anno MCCCCXXXVI. in Maio.

De guerra de Boinove

Anno Domini MCCCCXXXVII. XIV Februarii, plures capitanei fortalitiorum de *Beſorve*, de *Montequi*, & de *Mont Saint Gerard* de *Mont Chaſtels* de *Lobon*, & plures alii ad numerum CCC & XXX equorum intraverunt oppidum patriæ Leodienſis de Covino, & in die carnium privii ſpoliaverunt ipſum oppidum, & duxerunt ſecum VIII captivos, incenderuntque duas domos ibidem. Quod cum balivus de Covino percepiſſet, paratis communibus circum circa, inſecutus eſt eos & plures eorum occidit. Hujus diſturbii hæc fuit origo. Dominus [illegible] Jacobus de Morialmez, pater domini Johannis balivi Leodienſis moderni, cum fuiſſet proclamatus bannitus ex Leodio, ſuper ſalvo conductu domini Leodienſis venit Leodium ſine ſalvo conductu civitatis. Unde ſeditio, & in Vinaveta cuſtoditus, decollatus fuit, nec potuit eum dominus Leodienſis ſalvare. Hic habuit filium baſtardum Triſtandum nomine, qui ob injuriam patri ſuo factam, mota [illegible] omni patriæ Leodienſi, & diffidavit eam, & multa mala faciebat in partibus illis patriæ Tudinum & Covinum, capiendo & occidendo homines, ceperuntque balivum de Covino, & tres nobiles cum familia ſua, & poſuerunt eos in *Beſorve*.

* [illegible] Dominus Leod. [illegible], quorum [illegible] fuerunt occiſi, & [illegible] capti & [illegible]. [illegible] Bruxellis inter dominum comitem *de Lingny*, [illegible] traheret ad ſe. Tandem prædictus Triſtandus fuit occiſus in [illegible] multique [illegible] ceperunt [illegible]. Tunc dominus Leodienſis, convocata patria, exivit cum exercitu contra illos de *Beſorve* in Aprili, & cum magnis laboribus pervenerunt uſque ad locum, quia adverſarii non [illegible] propter difficultatem itinerum, qui ſi [illegible] plurimos occidiſſent Leodienſes, qui per [illegible] erant diſperſi, nec poterant currus tranſire per ſilvam, & patiebatur exercitus magnum defectum in victualibus, quia nec panem ſufficientem habebant majores ad comedendum. Et quinta Maii [illegible] obſidere. In primo evacuaverunt villam, illi qui intus erant, per tres dies fortiter reſtiterunt, ſed non erant proviſi, putantes quod eſſent ſecuri ab quocumque exercitu illic ducendo. Tertia die, cum amplius reſiſtere non poſſent, incenderunt baſſam curiam, quod eis multum obfuit. Nam Leodienſes per illam intraverunt uſque ad altiorem turrim quod erat ſecretum, quod tandem licet cum magno damno & periculo intraverunt, & invenerunt ibi captivos de patria Leodienſi, quos liberos dimiſerunt,

B & [illegible] latrones vivos, & unum mortuum, quos eduxerunt. Et magiſter Alexander de Serano qui erat capitaneus Leodienſis cum non habe[illegible] eum ſuſpendere [illegible]. Quicumque [illegible] fui, [illegible] promiſſo [illegible] per talem [illegible] quod ipſe non ſuſpenderetur. [illegible] frater Robertus de ordine Minorum, preſbyter ipſorum, mandatur [illegible] ſuſpendi omnes. Et ipſe ad arborem [illegible] igne fuit concrematus, quod magnum dedecus fuit eccleſiaſtico ordini, quod [illegible] fieri permiſit. Quo facto deſtructum eſt ipſum fortalitium, & ad ſolum everſum, in Maii anno MCCCCXXXVII.

Et nota quod dominus Hugo de Petrapontis, qui [illegible] bellum contra Brabantinos in ſpecula de *Joppes* fuit [illegible]* & erat hereditas patris ſui Hugonis de Walnadio, ſicut [illegible] de Petra ponte. Deſtructo igitur fortalitio de Walnadio, Leodienſes [illegible] verterunt ſe iterum ad caſtrum de *Abegny*. Quod [illegible] gentes qui intus erant, fugerunt omnes. Leodienſes autem illud deſtruentes incendio tradiderunt. Deinde iverunt ad *Mon-Caſteles*, ubi iterum invenerunt unum Leodienſem captivum, qui aperuit eis portas, & deſtruxerunt caſtrum & igne combuſſerunt.

Item, volebant procedere ulterius ad fortalitium *de Viler-devant Marſon*, ſed illi de *Marſon* miſerunt in occurſum eorum, ſpondentes quod perſonaliter demolirentur illud, ſicut fecerunt. Tunc multi de exercitu receſſerunt. Sed illi de Leodio nolebant recedere, niſi deſtruxiſſent caſtrum de *Beaudrem*, quod deſtruxerunt uſque ad ſolum etiam ipſam villam totam comburendo, anno MCCCCXXXVI. menſe Aprilis & Maii.

Nota.

D Anno MCCCCXXXV. ad rogatum ducis Burgundiæ, dominus Johannes de Heynsbergh epiſcopus Leodienſis aſſumtis ſecum aliquibus de [illegible] patriæ Leod. ivit ad Atrebatum cum CC equis ad tractandum de pace inter regem Franciæ & regem Angliæ, & ducem Burgundiæ. Et [illegible] pax ibidem facta inter regem Franciæ & dominum ducem Burgundiæ & Brabantiæ, in Septembri anno ſupradicto, & anno ſequenti dux Burgundiæ obſedit villam Caleſii, ubi parum profecit.

E Eodem anno MCCCCXXXVI. quidam Ruthteri occupaverunt fortalitium de Orchimont, & acceperunt ſpolia de patria Leodienſi. Quibus occurrentes aliqui Leodienſes, eos fugere compulerunt. Quod intelligens dominus Everardus de Marka, aſſumtis hominibus ſuis, obſedit ipſum caſtrum, quia nullus erat intus, niſi dominus caſtri cum ſex ſociis. Tunc dominus caſtri Bernardus nomine, ſalvis corporibus & bonis, reddidit illud in manus domini Everardi. Quod dum Leodii nuntiatum fuiſſet, volebant in inſtanti

Margin notes: * [illegible] Leodien. [illegible] de Beſorve. — [illegible] — [illegible] — Caſtrum de Orchimont [illegible].

eunt, & reacquirere illud ad destruendum, & fecerunt arrestari dominum Johannem filium dicti domicelli Everard. Quod ille perpendens sibi durum, reliquit fortalitium in manibus Leodiensium. Ac tum dicti habitatoribus everterunt totum fortalitium & muros & domos & [illegible] obruerunt, nemine resistente, elapsis a fundatione ipsius mille & quingentis annis secundum chronicas.

Anno MCCCCXXXVIII dominus Jacobus de [illegible] acceptavit gubernationem archiepiscopatus Treverensis.

A

Anno MCCCCXXXIX obiit dominus Antonius pater domini Johannis de Heinsberch episcopi Leodiensis, de epidemia, in castro suo supra Confluentiam.

Capitulum S. Servatii [illegible] se Leodium transfert.

Anno MCCCCXL in mense Decembri, totum capitulum S. Servatii Trajectensis transtulit se a Trajecto ad Leodium, quia placitabant contra oppidum, pro quibusdam redditibus & pro decimis, unde villa & oppidani habuerunt magna damna, sed [illegible] capitulum non fuit.

Imperator Aquis coronatur.

Anno Domini MCCCCXLII dominus Johannes episcopus Leodiensis, cum pulchra comitiva centum equorum, occurrit imperatori in Aquis, ubi imperator fuit coronatus in regem Alemanniae XVII Junii. Fuit etiam ibi cardinalis Arelatensis missus a concilio Basileensi, sed dominus Johannes intendebat sibi, ne in sua dioecesi aliquid attentaret. Eodem tempore factum fuit oecumenicum concilium Graecorum & Latinorum anno 1439. Jacobitarum & Armenicorum reductio anno MCCCCXLII Florentiae in ecclesia beatae Mariae Novellae in sessione synodali.

Decimam duci Burgundiae concessam.

In diebus illis dominus Eugenius papa IV concessit domino duci Burgundiae unam decimam de omnibus bonis in terris suis consistentibus, quae ad ecclesiasticas personas pertinerent, & commisit executionem praedictae decimae levandae episcopo Tornacensi. Qui episcopus Tornacensis coepit etiam levare per suos decimam de bonis ecclesiarum Leodiensium, qui habebant bona in Brabantia & Lemburgis & comitatu Namurcensi. Quapropter ecclesiae Leodienses appellaverunt ad papam, & volebant resistere. Et ad petitionem ecclesiarum papa declaravit de mente sua non fuisse, quod de bonis ecclesiarum Leodiensium decima levaretur, & misit unam bullam domino duci, aliam domino Tornacensi: sed tamen ecclesiae tandem de illa non in pace, aliae ecclesiae composuerunt. De ecclesia S. Laurentii acceperunt ultra decimam de tallo. Nunquam sunt restituta aliqua. Parcat omnipotens Deus illis qui fecerunt. Hoc contigit ex eo quod dominus abbas [illegible] contra [illegible] ecclesiarum, & suis requisitis exceptis decretum concilii Constantiensis, in eos qui quomodo decimam levaverunt, quapropter magnae pro-

cesserunt contra eum. Eodem tempore dominus Johannes de Heinsberch intendebat & instabat ducere exercitum Leodiensem contra [illegible] de Treveris, quia petebat unam magnam summam pecuniae ab eis pro tempore quo habuerat administrationem archiepiscopatus Treverensis, & multi erant ad hoc instabant; sed domini de capitulo, & magistri ac communes magis tendebant ad concordandum partes, unde tentae fuerunt plures dietae. Tandem in dieta Coloniae habita, dederunt Leodienses Treverensibus [illegible]

D. Sedes [illegible] Leod. & Treveren.

Acceperunt autem de duabus, aut ad quod nobis [illegible] & acceptaverunt [illegible] quod ipse tenebit [illegible] omnes [illegible] armati contra vos. [illegible] principalis fuerunt [illegible] respondere [illegible] dominus Coloniensis, & [illegible] de Heinsbergen & de [illegible] potuerunt [illegible] & patria [illegible]

B

C

Anno MCCCCXLIII [illegible] Julii facta est pax & praemium [illegible] inter oppidanos de Trajecto & capitulum sancti Servatii per dominos suos Trajectenses, videlicet dominum Leodiensem episcopum, & dominum ducem Brabantiae, & [illegible] capitulum S. Servatii fuerunt reintroducti in locum suum, & illi de oppido venerunt eis obviam, & receperunt eos, secundum quod erat ordinatum.

D

Anno MCCCCXLIII concessit papa Eugenius plenariam indulgentiam omnibus contritis & vere confessis, qui per XV dies operarentur vel facerent operari ad fabricam Leodiensis ecclesiae, [illegible].

Eodem anno fecit dominus Leodiensis fieri campanam bannalem & parvam.

Dux Burgundiae [illegible] Lucemburgensem subjugat.

Eodem anno dominus dux Burgundiae subjugavit sibi ducatum Lucemburgensem, & XXII Novembris cepit [illegible] armorum villam de Lucemborch, & XII Decembris redditum castrum in manibus eius.

E

Eodem anno dominus Leodiensis concepit indignationem contra comitem Lossensem, propter quendam excessum contra homines suos in Durbuy perpetratum, unde vocavit consules de Hasselt, & multos alios ad suum palatium, & fecerunt rigorosa verba inter dominum Leodiensem, & quemdam nobilem Ludovicum de Alre, unde permiserunt se omnes abeundi. Tandem obtinuerunt pacem cum pecuniis, sed praedictus Ludovicus pacem habere non potuit, sed dominus persequebatur eum ubique. Postmodum fuit extra patriam decollatum. Unde coepit odium aliquorum contra eum, qui machinabantur occidere sibi malum, & posuissent intentum suum implere.

Anno [illegible] dominus Leodienſis [illegible] Leodienſi [illegible] de [illegible] Campo [illegible] comite de *Blanckenheim*, [illegible] de [illegible] Januarii [illegible] Domini. Sed cum veniſſet [illegible] de [illegible] [illegible] pro eo.

Eodem anno Dalphinus Franciæ venit in Alemanniam [illegible] Baſileam [illegible] Franciæ [illegible] Metenſium [illegible] Juliacenſes eodem anno [illegible] ducis Gelriæ. Poſtmodum [illegible] treugæ, [illegible] utraque parte.

Anno Domini [illegible] dominus Johannes de Heinsbergio epiſcopus Leodienſis [illegible] de *Rulant* [illegible] ad pacem Leodienſium [illegible] ſed [illegible] eccleſiæ noſtræ [illegible] ad pacem [illegible] Leodienſis in perpetuum. [illegible] de *Rulant* [illegible] Leodium [illegible] Leodienſi [illegible] per modum [illegible]

A Leodii [illegible] officiali Leodienſi [illegible] Moſa [illegible] Moſa [illegible] Johannis Baptiſtæ [illegible]

B Anno [illegible] Maii domicellus Everardus de Marka [illegible] Johannes de *Rulant* [illegible] dominum ducem Burgundiæ [illegible] Brabantiæ, [illegible] Franciæ [illegible] de [illegible] Everardus [illegible] de *Rochefort* [illegible] de *Agimont* [illegible] Leodienſes [illegible]

C [illegible] Leodienſis [illegible] pro patria ſua.

Nona Junii [illegible] de *Blanckenheim* [illegible] Franciæ [illegible] epiſcopo Leodienſi [illegible] capitulo [illegible] patriæ Leodienſis [illegible] Franciæ patriam Leodienſem [illegible]

D [illegible] capitulo [illegible] pro præſenti, nec per litteras nec per ambaſſiatam [illegible] domini Leodienſis, nec [illegible] Magiſtri [illegible] de capitulo [illegible]

E [illegible] Eodem die dominus Arnoldus de [illegible] de Namurco cum armigeris [illegible] ad obſidendum [illegible] caſtrum de *Longpret*, quod ceperunt [illegible]

Item armigeri [illegible] in fortalitiis de *Rochefort* [illegible] *Agimont* [illegible] Namurcenſi. [illegible] domino Leodienſi, quod [illegible] domicellum Everardum concederet ad [illegible]

ex quibus precedentia excerpta sunt. Re- A quiescat in pace.

Eodem anno publicata est bulla Nicolai papæ de anno jubileo, quod quicumque vere contriti & confessi, qui in urbe Roma anno Domini [illegible] quorum [illegible] ecclesias sanctorum beatorum apostolorum Petri & Pauli & Lateranensem & S. Mariæ majoris visitarent, plenissimam omnium peccatorum suorum [illegible] sequerentur. Unde multi utriusque sexus [illegible] se ut essent in Natali Domini & per totum annum de cunctis mundi partibus multi venerunt [illegible] B [illegible] de partibus Dieftensibus [illegible] omnibus qui vel [illegible] & quia non in curru nec pedes [illegible] convenientem [illegible] quo facto gessimus, cum usque ad Romam [illegible] debebant tamen devotionem ad [illegible] habebant, sed [illegible] tamen [illegible] de [illegible]

Eodem anno [illegible] Joh [illegible] grandinem quæ [illegible] magna damna in comitatu Namurcensi & circa Mosam.

Circa hæc tempora cœpit [illegible] quædam [illegible] in civitate Leodiensi & populum inter se diversis [illegible] quæ- C dam de Hasbania [illegible] prophetiam fratris Johannis de Rupescissa, quæ facta fuerat Avinione ante certum annum, sed [illegible] quo data [illegible] & addita certum annum, saepe multa mala debebant evenire circa [illegible] & durare usque ad annum [illegible] Unde [illegible] D magna in populo. Sed & quidam [illegible] expertus in astronomia [illegible] ras,* [illegible] quod ab anno [illegible] usque ad annum [illegible] civitas Leodiensis multas clades subiret, quæ [illegible]

[illegible] Et de [illegible] sed & [illegible] producere multa mala [illegible] se emendarent.

Anno jubileo translato, concessit idem papa ad [illegible] domini ducis Burgundiæ [illegible] & [illegible] qui in oppido [illegible] ecclesias [illegible] quantum [illegible] quantum Romæ in anno jubileo [illegible] quartam [illegible] (a) de [illegible] confessorum [illegible] capsa ad hoc deputata [illegible] [a]

Post eundem venit dominus Nicolaus de Cusa cardinalis S. Petri ad vincula, legatus a latere ad partes [illegible] jubileo [illegible] Romæ [illegible] in partibus [illegible] & [illegible] Et ibi [illegible] Corpus Christi & [illegible] (b) [b] [illegible] per [illegible] in multis [illegible] concessit gratiam anni jubilæi [illegible] Aquisgrani [illegible] Trajecto [illegible] quatuor [illegible] Post [illegible] per certum tempus [illegible] Leodiensibus [illegible] respondit se debere [illegible] ad eos, ex quo [illegible] Sed [illegible] Venit [illegible] legatus [illegible] & dominum Leodiensem [illegible] & [illegible] de palatio ad domum [illegible] palatium [illegible] cantavit [illegible] de S. Spiritu

[illegible]

[illegible]

... in S. Lamberto, quae erat tunc quarta in A ... [illegible] ... S. Lamberti ... [illegible] ... S. Servatii ... [illegible] ... S. Trudonis, & abbatiis ... [illegible] B ... [illegible] ... S. Petro & in ... [illegible] ... legatum ... [illegible] C ... [illegible] ... legato ... [illegible] ... Coloniae ... [illegible] D ... [illegible] [a] ... [illegible]

[b] ... [illegible] ... Leodium ... [illegible] ...

[c] ... [illegible] ... Lovanium ... Bruxellam ... [illegible] E ... [illegible]

... obtenendo. Clerus Leodiensis fecit ... [illegible] ... Coloniam ... [illegible] ... B ... legatus per papam ... [illegible]

In festo Cathedrae S. Petri celebratum fuit Coloniae provinciale concilium, & legatus ... [illegible] C ... [illegible]

Eodem anno ... [illegible] ... Leodiensi ... [illegible] ... S. Lamberti ... [illegible] D ... [illegible] ... in ecclesia Leodiensi.

Anno ... [illegible] ... ducem Burgundiae ... Gandavenses ... [illegible] ... E ... [illegible]

[illegible footnotes]

[illegible]

qualem? reſpondit, baculum paſtoralem. Quod reſponſum libenter acceperunt, & gratum fore principi reſponderunt. Neſcio an fuerit ſic. Hæc & multa alia dicebantur Leodii ante renunciationem factam & poſt.

In diebus illis magiſter Genetius (a) prædicabat Leodii & acceptus fuit plebi, ſed non clero, quia fecit fieri ſtatutum contra adulteria & fornicationem, ſed non multum duravit.

[illegible]

Anno MCCCCXXIV dominus JOHANNES DE HEYNSBERCH epiſcopus Leodienſis incepit proponere & inter ſuos colloqui de eundo ad regem Franciæ, & renovare antiquam amicitiam. Contigit etiam, ut procedente tempore caperetur domicellus Wilhelmus de Argenteal, qui habebat filiam domicelli Caroli de Lintheri uxorem, ſororem Raſonis de Lintheri, & duce ſtus capretus per homines domini de Heinsberg. Quapropter multus rumor intrat in populo, unde dominus Leodienſis, quod aliquid videbatur gerere in corde, quod nolebat exprimere, propoſuit ſuper palatium, quod patria fortificaretur contra tales diſcurſus & excurſus, & quod fierent foſſata de Beverre uſque ad Geeteram, & ſimiliter in comitatu Loſſenſi, & phalangæ ponerentur in locis opportunis. Et inceperunt fieri foſſata XVI. pedum latitudinis ab una parte & in medio congeries ubi terra ex utraque parte projiceretur in altum etiam XVI. pedum latitudinis, & ab alia parte etiam foſſata XVI pedum latitudinis, hoc eſt ſimul XLVIII pedum latitudinis. Et fuit ſuper hoc edictum generale, ſed & illi de comitatu Loſſenſi fuerunt demandati ad fodiendum; & oportebat quod quilibet faceret dietas ſuas expenſis propriis ſecundum quod erant deſcripti. Abbatiſſa Vallis noſtræ Dominæ paſſa eſt ibi in terra ſua gravia damna, ſed erat poſt Auguſtum. Dominus vero comes de Meurs petebat ſibi ſatisfieri de damno habito in terra ſua, quando factus fuit novus alveus Moſæ, ne fortalitium de Stockem omnino per curſum Moſæ deleretur.

[illegible]

Igitur anno MCCCCXXV dominus Leodienſis obtinuit conſenſum civitatis & patriæ, quod deberent levari per patriam XVI. millia florenorum Rhenenſium ad viſitandum regem Franciæ, & novem millia ad ſatisfaciendum comiti de Meurs, & abbatiſſæ prædictæ, & aliis qui damna haberent propter foſſata prædicta. Cumque cedulæ mitterentur per patriam & comitatum Loſſenſem, facta eſt una generalis murmuratio omnium, dicentium, quod cedulæ plus continerent quam XL. vel L. millia: & clamabat populus, quod magiſtri taliter corrigerentur & clerici, quod in perpetuum haberetur memoria. Erantque magiſtri Conradus de Lers & Ægidius de Lers, & vocatum eſt palatium ſemel in Dominica poſt aſcenſionem Domini.

Eodem die venerunt nuntii domini papæ Calixti tertii, nuntiantes obitum papæ Nicolai fuiſſe XXIV Martii: quo die etiam obierat epiſcopus Trajectenſis. Et ſic dominus Leodienſis fecit cantari ſpeciales miſſas in S. Lamberto, ad revocandum populum a paſto. Cumque miſſa cantaretur, venit magiſter Ermetius cancellarius & ſigillifer domini Leodienſis & duo religioſi ſancti Laurentii & S. Jacobi ſtantibus juxta altare, jocando: Oretis ut iſte papa non ſit Burgundicus: quia alter Calixtus fuit ducis Burgundiæ filius, penitus cogitato quod infra annum accideret.

Calixtus papa creatus.

Eodem die miſſa cantata nuntiatum eſt domino Leodienſi, quod Jacoba ſoror ejus receſſiſſet de Cornegheim, & intraſſet religionem in domo (b) Bethaniæ Mechlinienſis: quo nuntio percepto conſternatus eſt animo valde & omnes ſui.

In feſto Pentecoſtes venit dominus dux Burgundiæ Lovanium, & receptus fuit cum tædis ardentibus & hominibus multis, ſyrenis ſibilantibus etc. & vinum in abundantia. Venit etiam dominus Leodienſis ad diætam ibi poſitam inter ipſum & Trajectenſes, & inter ipſum & principem de multis aliis cauſis. Fueruntque parlamenta inter ipſos in loco refectorii Prædicatorum Lovanienſium, & ibi conveniebant. Fueruntque Trajectenſes abſoluti, & collecta una alia diæta in feſto Omnium ſanctorum. Trajectenſes igitur ad oppidum ſuum venientes, fecerunt fieri ſedes judicum juxta prætorium, cum quarumdam lictoribus capreis, ſicut cernitur in memoriam futurorum. Interim magiſtri alii de Leodio omnino volebant quod magiſtri & hi qui feciſſent ſcribi ſchedulas, corrigerentur. Magiſter Gerardus de Lers dixit, quod nihil forefeciſſet, dediſſet claves ſigilli ſocio ſuo, & non ſuſtineret aliquam correctionem. Tandem indultum fuit tam majoribus quam minoribus: veruntamen nullus amplius auſus fuit loqui de eundo ad Franciam, aut de collecta pecuniarum.

In feſto S. Jacobi electi ſunt in magiſtros duo de nobilibus, ſcilicet domicellus Johannes delle Beverre dictus ly Rape, & dominus

(a) [illegible]

(b) [illegible]

ſtentem, qui cum maxima difficultate ve- A nerant recipere dominum D[illegible] epiſco-pum Cameracenſem, ſiluum domini duci naturalem, in ſuum epiſcopum Trajecten-ſem.

In feſto tranſlationis S. Servatii, quod erat feria ſecunda, venerunt procuratores novi electi, & praeſentaverunt dominis de capi-tulo bullam, & petierunt ex parte domini ducis, quod non fieret mamburnus, quia dominus ſuus prope eſſet, & non eſſet ne-ceſſe. [illegible] partes fuerunt [illegible], & alii de Horn & Dommartin multum inſtiga-bant populum ut fieret unus mamburnus. Magiſtri & conſules fuerunt in capitulo, ut ſtatim cum eis eligerent mamburnum. Ca-pitulum reſpondit quod magiſtri nec alii ha-bebant [illegible], ſed pertinebat ad dominos de capitulo: nec volebant domini de capi-tulo recognoſcere nobiles nec alios aliquid jus habere ad faciendum mamburnum. Ma-giſtri quaeſiverunt conſilium a ſcabinis, ſca-bini venerunt in capitulo apportantes ſecum [illegible] librum rubeo corio coopertum, ubi ſic invenitur ſcriptum: ELIGERE EPISCO-PUM PERTINET AD SOLUM CAPITULUM, SED FACERE MAMBURNUM PERTINET AD TRES STA-TUS PATRIAE. Super quo ſtatim magiſtri de-derunt ſcabinis [illegible] & petierunt unum inſtrumentum vel plura. Feria IV de [illegible] apparuit comma [illegible] & [illegible] [illegible] Leodienſium, & [illegible] rubea ſuper [illegible] Leodien-ſium, & [illegible] in variis ſanctam Walbur-gam & [illegible], & ſic [illegible] quinque vel ſex [illegible]. De mane [illegible] & [illegible] ſunt [illegible] & [illegible] po-puli [illegible] Leodienſi ad faciendum mam-burnum, quod magiſtri [illegible] palatium, & [illegible] populum.

In craſtino S. Johannis Baptiſtae fuit recep-tus [illegible] procurator nomine electi do-minus epiſcopus Atrebatenſis, qui venit per Trajectum, cum aliis procuratoribus, ubi ſtabat dominus Johannes de Heinsberg, de quo populus communis multum murmu-rabat, [illegible], [illegible] habere rectorem, ut [illegible]. Et [illegible] eſt dies in qua dominus electus [illegible] tertia in qua eveniet feſtum S. Margaretae [illegible] dominus Walterus de Corſwarem, qui [illegible] ad ſigillum, & Hermannus de Elderen & dominus de Corſwarem miles, iverunt verſus electum, & [illegible] in [illegible] & [illegible] palatium ad recipiendum novum dominum. [illegible] in Leodio [illegible] & mandare ad [illegible] ducis [illegible] [illegible] pannis, ad ornandum parietes palatii, de domo domini ducis, & in eccleſiam Leo-dienſi pendebat pannus [illegible] Apocalypſis. [illegible] Corſwarem, [illegible] de [illegible] craſtino venit ad dominum Johannem de Heinsberg in Trajecto, qui ibi congregaverat omnes amicos ſuos ad aſ-ſociandum electo & [illegible] quod [illegible] eum [illegible], ſed [illegible] Leo-dienſes quod veniret. [illegible] electus de Trajecto ad Leodium, occurrerunt-que ei [illegible] & [illegible] in [illegible] in ma-gno numero; [illegible] quod [illegible] Leodienſium haberent [illegible] ca-ſtrorum [illegible], [illegible] claudere portas, quod [illegible] fuiſſe factum. [illegible] dominus electus in Leodienſem [illegible] ſuper equum [illegible] veſte rubea, habens unum parvum [illegible] ſuper caput, [illegible], [illegible] epiſcopum Cameracenſem a dextris, & epi-ſcopum Atrebatenſem a ſiniſtris. Deinde co-mes de [illegible] & comes de [illegible], cum cete-ro [illegible] de [illegible]. Deinde do-minus de Bergis, & [illegible] Lovanienſis, cum multis aliis de Brabantia. Sed Leodien-ſes [illegible], quod non com-paruit [illegible] de [illegible] ejus, neque ali-quis [illegible] de familia domini du-cis, ſed [illegible] major pars de [illegible] domini de [illegible]. [illegible] equites, quorum multi [illegible] Leo-[illegible] ad [illegible]. (c) Feria quarta fuit [illegible] miſſa in S. Lamberto, & fuit [illegible] & omnes canonici in cappa. Feria [illegible] ad [illegible] & cum eo epiſcopus Atrebatenſis & Cameracenſis [illegible] & [illegible] ad Dominicam. Fe-ria [illegible] ad Leodium [illegible], & deinde ad Trajectum, Tongris, [illegible] & ſic ad Lovanium. [illegible] procuratores ſui ad abbatias, ut [illegible] & omnes [illegible] in ſancto Laurentio monachi [illegible] & inde [illegible] domi-no electo propinam. [illegible] erat, [illegible] accepit pecuniam, [illegible] & [illegible]. Hoc primum [illegible] ejus.

In feſto S. Jacobi electi ſunt in magiſtros civium magiſter Johannes de Arcel, & Co-[illegible] Campar. Et nota quod in praecedenti-bus de magiſtris non feci mentionem, quam deinceps faciam, hac ratione: quia tempo-ribus praeteritis dominus Leodienſis erat ca-put patriae, & [illegible] apud eum. Sed pro tempore apparebat multa difficultas. Deinceps vero quod dominus electus juvenis erat,

(a) [illegible]

(b) In feſto tranſlationis S. [illegible]

(c) [illegible]

[illegible]

concordia facta eſt inter Trajectenſes, Aquenſes, & Leodienſes, ſed non cum Radulfo de Fontanis.

In feſto Jacobi facti ſunt magiſtri civium *Bore ſurie* & *Gerart Baller*. Tunc tempore electionis [illegible] de [illegible] anno præcedente dictum. Fuitque data una potio in Tranſitu quæ tranſlata fuit in S. Trudone, in qua data fuit ſalvo omni alio pacto, in quo [illegible]. Leodienſes vero [illegible] conſenſerunt. &c. Itaque de tunc præſens Johannes Rogaldi cum ſermonibus [illegible], & facta fuerunt de multis verbis propter aliud verbum *Laudabile*. Nam congregato palatio Leodii ad requeſtam Walterini de Vorlemen, Johannis Rigaldi & *Gerle Pamele*, proponebant de prædictis [illegible] cum [illegible] eorum, multa de hoc verbo *Laudabile*. Et clamabat prædictus Walterinus: O vos optimi cives, benedicite Deum qui ſuit amator veſter, quia [illegible] verbo vos decipere volunt, quo omnes hæreditas veſtras auferant, proponentes vobis terminos quos non intelligitis. Quid eſt *laudabile*? eſt ne Latinum vel Gallicum, breve [illegible], utique quod non eſt Theutonicum. & [illegible] ſemper reclamando *laudabile*, *laudabile*. Magiſtro *Bore de ſurie* cum [illegible] & volente rationem reddere, inceperunt [illegible] clamare, quod non poterat habere audientiam. Tandem elevata voce clamavit: Quid clamatis? quod [illegible] dicatur bonum vel aliud [illegible] malum, probate me malum, non intrabo domum meam, niſi ſciverim [illegible] vel aliud. Tertia die dictum eſt iſtis quod haberetur [illegible]. Illi tamen qui fuerunt cum Walterino de Vorlemen, non fuerunt [illegible] in numero, & tres tantum qui ſtabant [illegible] & [illegible]. In derogationem tamen magiſtrorum dicebant ad invicem: *laudabile*, *laudabile*.

De iſtis vero punctis, in quibus Leodienſes franchiſias ſuas ampliaverant, dominus Leodienſis petiit recordium a ſcabinis, & magiſtri adinvicem fecerunt proteſtationem, quod prædictum recordium non poſſet infringere franchiſias libertates antiquas conſuetudines civitatis, & pactum de *Arode* de [illegible] & novum regimen. Poſt multas dilationes ſcabini reddiderunt recordium, reſpondentes ad ſingula puncta, per ſingulas clauſulas [illegible] pacti. Cumque ad unum punctum [a] reſpondiſſet per ſtatuta civitatis, dixit prædictus Walterinus quod ad ea non tenerentur, quia ſolum debebant durare XL annis, & eſſet jam tempus elapſum LXXX annorum. Et ſic manſit negotium ſicut prius fuerat, & contra dominum Leodienſem quotidie [illegible]. Cum igitur populares inciperent murmurare contra dominum electum, dicentes ad alterutrum: Quid facimus nos cum iſto rectore, qui non [illegible] tranſfert, & ſic eſt indignatio contra ſuos & patriam. Contigit duos juvenes ſedere in taberna prope Warennam, quorum unus dixerat hæreticum alterum, quaſi clericum. Quorum unus fertur dixiſſe verba contra dominum, [illegible] quod vellet quod [illegible], vel ſimilia, & eſſet proditor. Alter dicebatur eum increpaſſe quod male loquerentur. Qui interrogatus [illegible] an ſe non defenderet, fertur reſpondiſſe quod non, ad eum [illegible] tanquam electum. Comprehenſi ſunt igitur ambo, & primus ligatus ſuper currum [illegible] candentibus percuſſus fuit in pectore uſque ad cor, deinde adhuc vivens brachia & crura ſibi abſciſſa, poſtea caput amputaverunt. Alter decapitatus fuit ad terrorem aliorum per Walterinum de Ordengien baillivum Haſbaniæ, de quo infinita mala ſunt contracta. Et quod ſolum fuit ad inducendum timorem, verſum fuit in horrorem, & ſolum a vulgaribus omnem amorem & favorem verſus ſuum principem & dominum. Leodienſes in omnibus dictis pacis & concordiæ ſemper hunc [illegible] allegabant, aſſerentes hoc factum eſſe antiquitus, &c. [illegible] quod fuerit, &c.

Videntes igitur boni viri tam de clero quam de populo, quod res iſta valde eſſet periculoſa, rogaverunt dominum de Mayard quod vellent ire ad dominum, & rogare ipſum quod vellet aliquid diſſimulare, quia non expediret ſibi nec patriæ ſic procedere. Tunc domini de capitulo rogaverunt magiſtros quod vellent dominum ſuum recipere, & ſe modicum humiliare erga eum, qui eſſent boni mediatores ad concordandum partes. Magiſtri cum dominis de capitulo iverunt ad Trajectum, & diſſimulatis his quæ geſta fuerant, invitaverunt dominum Leodienſem ad feſtum epiphaniæ. Et venit, & receptus fuit honorifice, & fuit iſta res modicum diſſimulata, ſicque fuerunt habitudo in ſancto Trudone in carniſprivio.

In feſto paſchali habitus claſſus fuit in Hoyo, abſentando ſe a Leodio, & ibi capti fuerunt Jacobus de *Moreaulmont* cum fratribus ſuis, qui poſiti fuerunt in carcere. Et cum interrogarentur reſpondebant ad interrogata. Demiſſi vero negabant omnia [b], & hoc non ſemel neque bis. Jacobus vero permanſit [illegible] per duos [illegible] ſuper fide ſua. Magiſter Lymancus *Grey* & Alexander *Brant* laboraverunt ad liberandum ipſum, & ſupplicaverunt [illegible] Leodienſibus [illegible], quare tenerent eum ſuum captivum, requirentes quod dimitterent eum liberum. Tunc civitas [illegible] omnes qui fuerunt de [illegible] aut amicitia

[a] [illegible]

[illegible] de Walcuns. Leodienſis.

[b] [illegible] de quorum [illegible], quod [illegible], quod dominus Johannes de [illegible] [illegible].

dominus Johannes de Ahrendorch quocumque A [illegible] nominaretur. Et assumsit secum tres de Leodio magis expertos in lege & consuetudinibus patriae, qui fuerant prolocutores, scilicet Wilhelmum de Bellestro quem fecerat scabinum, magistrum Waldery qui etiam fuit scabinus per eum (a) & Johannem Fabri vulgariter vocatum de Mosta, qui fuit excellens prolocutor. Quadam nocte latenter [illegible] Johanne de Ahrendorch electo carcere fugerunt ad Leodium. Dominus dux electum Leodiensem & dominum Johannem de Ahrendorch ad se vocavit in Gandavo, (b) ad concordandum eos. Sed dominus Johannes de Ahrendorch quemdam processum per magistros Franciscum & Alexandrum Berart compositum, posuit in manibus domini ducis, per quem Jacobus & [illegible] sui fuerunt absoluti, [illegible], & si electus vellet, posset eum coram judice suo trahere in causam, dum sibi vacaret, si vellet.

In illis diebus, dum quadam vice magistri essent coram scabinis pro quodam [illegible] emergente [illegible] praedictus Waldery, post plura verba, respondit magister, quod nimis longe interpretarentur franchisas, & ut deberet fieri, quicquid maior [illegible] desiderabat, per franchisas. Pro qua causa multum surrexit murmur in populo contra eum, & quo [illegible] populo quondam acceptissimus, factus est ei gravis ad videndum, & odiosus. Statutumque est super consilium & confirmatum super palatium, quod magistri & consules eligendi, juraret quod non essent [illegible] de consilio domini electi.

(c) In die S. Jacobi anno [illegible], fuerunt electi in magistros Renardus de Boubrux & Johannes Heylman, qui juraverunt se non esse futuros de consilio domini electi, nisi de consensu civitatis, & similiter juraverunt alii officiales. Electus stabat ad Hoyum, & cum eo Johannes Faber & Wilhelmus de Bellestro cum aliis, qui secuti erant electo, & revocavit officium [illegible], & non habuit [illegible] cursum [illegible] in Leodio.

Magistri iverunt ad Hoyum, requirentes electum quod veniret in civitatem suam, & faceret [illegible] legem patriae. Electus recusavit venire. Scripserunt domino duci, qui misit Alexandrum de Brunede ad Leodium, cum litteris suis, ad videndum differentias inter electum & Leodienses. Qui [illegible] B subscriptas a civitate, [illegible] quod una dies [illegible] in S. Trudone, & magistri adessent. Quod sic factum fuit, & dominum ducem [illegible] electo, quod iret ad Leodium & cum tribus [illegible] patriae tractarent de concordia inter ipsum & civitatem suam, & sic venit in castellum [illegible]. In crastino fuit dominus electus super palatium, & vidit publice facere legis impositionem factam super Jacobum de Ahrendorch. Tunc duo nuntii novi, scilicet dominus Ægidius de Harro, qui venerat [illegible] de transmarinis partibus, & dominus Johannes dictus de [illegible], qui venerat de rege Franciae, [illegible] per ipsum regem rogaverunt electum, quod hoc vice supersederet, ipsi vellent laborare ad pacem. (d)

In dictum diem conventus Leodiensis corpus [illegible] de procuratoribus [illegible], propter [illegible] quae proponere [illegible] reperient [illegible] [illegible] sed non poterant habere responsum. Saepe miserunt ad electum, promittentes ei omnem bonam provisionem, sed nunquam pro nihilo (e). Electus autem ivit ad Hoyum, & de demandavit partem Leodiensem [illegible] venire (f). Electus propter [illegible] quaerelas contra Leodienses. Alexander Berart & dominus [illegible] se habebant in [illegible], & erat Alexander de [illegible] Leodiensium. Et omnes qui fuerant de consilio domini Johannis de Ahrendorch adhaerebant magistris, quos dominus electus noluit [illegible], propter aliquas causas. Tres status patriae per suos deputatos moderaverunt omnia puncta, excepto quinque, quae Leodienses noluerunt admittere, quia, ut dicebant, erant franchisis eorum contraria. Electus autem vocavit tres status in Harro, sed non illos de Leodio. Capitulum tamen rogavit magistros ut venirent secum. Cumque essent ibi, Alexander Berart dixit verbum magistrorum coram statibus. Qui rogaverunt magistros, ut haec proponerent etiam domino electo, & suo consilio. Dominus electus respondit, quod magistri bene venirent, quod dum magistri venirent, esse ut venirent, sed ipse abstinuit se, nolens Alexandrum nec audire nec videre. Magistris recedentibus proposita sunt illa quinque puncta. Et primo interrogatus dominus de [illegible] respondit magister Judocus puncta esse rationabilia,

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]
(d) [illegible]
(e) [illegible]
(f) [illegible]

& quod placeret & ſi videret ponderans A omnia, & poſtmodum ſuam reſponſionem [illegible] que in garda ſcabinorum Leodienſium quorum quatuor ibi fuere præſentes, ſcilicet *Gerar Pauther*, Lichertus Lector, Johannes *Perſaus* & Walterus de Belleto. Bona vide patria volebant adhuc deliberare. C[illegible] mararius Leodienſis reſpondit quod rogaſſent Leodienſes quod publicarent cauſam ſuam, ſi mala eſſet, tamen qualitercumque eſſet non vellent recedere ab ea, ſed omnem eam facere aſſi[illegible] poſſibilem. Et ſic unuſquiſque rediit in domum ſuam. Magiſter Judocus non fuit auſus redire ad Leodium, (a) [illegible] multi nobiliores fuerunt in magno timore & anguſtia [illegible] per communitatem male tractari. Sed [illegible] & magiſtri Leodienſes in quantum poterant ſedabant populum. Volens tamen populus quod fieret emenda ſuper his qui ſibi fuerunt [illegible]. Sed dominus dux [illegible] interpoſuit vices ſuas & miſit judicem *de Beſançon* cum uno alio notabili viro ad inveniendum medium concordiæ & pacis. Qui honorifice fuere recepti, & [illegible] de pace, diligentem fecerunt inquiſitionem, & examinata cauſa differentiarum reverſi ſunt ad dominum ducem, & prædictum [illegible] quievit.

In feſto S. Jacobi facti ſunt magiſtri domini Ægidius de Hovo & Mathias *Hervond*. Adhuc lex non ſtabat in Leodio, quia dominus Leodienſis abduxerat villico virgam ad dominum ſuum magnum & populi ſcandalum. Magiſtri & conſules regebant civitatem, & excepta lege placitorum & homicidarum, omnia bene diſponebantur, ita bene vel melius quam ſi dominus fuiſſet præſens. Etiam magiſtri & conſules [illegible] habebant, ſed & [illegible] Leodienſe proclamatum ex parte magiſtrorum [illegible] fuit celebratum. Cum igitur tali modo res fuiſſent [illegible] in Leodio, rediit magiſter Judocus de Hovo. Quo percepto, miſſus fuit ad eum receptor civitatis, & præcepit ſibi in eccleſia Leodienſi quod ſolveret [illegible] Leodienſi, eo quod in diverſis datis bene tantum expoſuiſſent, exceptis expenſis miniſteriorum, quæ aſcenderant in triplo plus. Magiſter Judocus reſpondit quod deſuper haberet conſilium. Et quia non videbantur nova de domino duce, volebant miniſteriales quod inquiſitio fieret ſuper his qui [illegible], vellent [illegible] eorum; & niſi fieret, volebant claudere miniſteria ſua [illegible], & [illegible] fieri inquiſitio. (b)

Sed antequam recepta eſſet, Ægidius de Metis miſſus fuit ad dominum Leodienſem in Hovo pro habenda lege. Quod cum impetrare requiſiſſet, inter cetera dixit: Domine electe, nos multa ſuſtinuimus patienter, & adhuc patientiam habebimus, ſed ad tempus. Vos aufertis nobis legem, ſed non placet quod permittamus [illegible] noſtra fieri unam villam campeſtrem ſine lege, & quod malefactores non puniantur. Quoniam ſi aufertis nobis & villicum & omnes ſcabinos, tamen habemus advocatum, cum quo poſſumus eligere cives, & facere judicium & juſtitiam.

Et nota notabile quod, quoniam illo tempore quando prædictus magiſter Ægidius prædicta verba dixit, parum cogitavit quod ſibi ita contingere poſſet, quia ipſe fuit primus qui per hunc modum [illegible] captus, [illegible] in foro Leodienſi decollatus, eo quod in prima parte contenderat contra franchiſias homines dare.

Circa feſtum S. Dionyſii venerunt ex parte domini ducis, dominus epiſcopus Sueſſionenſis, dominus de Breda [illegible] de *Roſemont*, judex de *Beſançon*, magnus balivus Namurcenſis & alii [illegible] cum eo, & recepti fuerunt [illegible], habitaveruntque in palatio domini Leodienſis, & [illegible] ſunt a magiſtris, ab abbatibus & canonicis, & tractaverunt de concordia & pace inter dominum Leodienſem & civitatem per [illegible] dies. Tandem poſt multos tractatus inventum eſt medium quod eligeretur unus arbiter, in quem compromitterent de punctis in quibus differentes remanerent. Et convocato palatio, elegerunt Leodienſes regem Franciæ, & communis civitatis compromiſit, miſſuſque fuit magiſter Ægidius *de Metis* ad dominum electum, ad requirendum eum utrum conſentiret. Et reſpondit quod ſic, & dictæ ſunt litteræ compromiſſi, & portatæ in capitulo Leodienſi ad ſigillandum. Domini de capitulo non curabant ſigillare. Tandem facta quadam proteſtatione ſigillaverunt, [illegible] eſt quæſtio inter populares quod haberent aliquam ſecuritatem etiam a domino Leodienſi e converſo ſicut haberet ab ipſis. Illo tempore [illegible] & dum litteræ compromiſſi ſcriberentur & ſigillarentur, miſerunt magiſtri & conſules nuntium cum litteris commendaticiis ad regem Franciæ, quod elegiſſent eum in arbitrum, & eſſent eum [illegible]. Tunc etiam miſſus magiſter Ægidius *de Metis* ad dominum ducem Burgundiæ, ad [illegible] bene factum ſuum. Qui non habuit acceſſum ad dominum ducem, (c) ſed ad conſilium, & illi

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

de consilio dicto fuisserunt quod melius esset, A quod eligerentur probi viri de patria Leodiensi, qui partes concordarent, & renunciaretur compromisso. Quod post multos tractatus factum est: sed dominus Leodiensis asportavit ... quam nolebat ... per civitatem, & crevit excepto aliquam quam nolunt ... per dominium. Quibus ordinatis, misit ... virgam, & reddita est lex in Leodio in festo S. Andreae anno MCCCXL.

Obitus domini de Heinsbergh.

Cum igitur praedicta contentiones durae essent Leodii circa festum S. *Dionysii*, dominus B Johannes de Heynsberch, quondam episcopus Leodiensis, ad vanam ostentationem sui fecerat fieri unam diploidem pretiosam, super unam tunicam serico ornatam lapidibus pretiosis, in tantum quod apud vulgares dicebatur bene valere quinque vel sex millia florenorum. Qua diploide vestitus & desuper toga sericea opertus, transivit in praedicto festo S. Dionysii per plateas in *Dinant*, & erat frigidum tempus. Tactus ergo & constrictus frigiditate, coepit dolere in uno latere & circa illud, & quasi febribus concutitur. Consulti medici dixerunt se ex frigoribus torqueri, nec esse causam mortis, nisi se locaret super lecto aliud in quo dicitur esse. Venitque ad visitandum eum soror sua de *Mechlinia*: quae cum vidisset eum in camera super lectum stare, erat cum quasi hora quarta de sero. At ille ait: Soror, nolite flere, urgentia bene veniet ne timeatis. Surgensque de lecto petit sibi dari urinale, & jussit omnes exire cameram. Quibus stantibus ad ostium, erexit se ad emittendum urinam & apprehensus cum gravi dolore viscerum, & cecidit urinale ex manibus ejus. Ad cujus sonitum intrantes cubicularii, invenerunt eum jacentem ante lectum, super illud latus in quo dolebat. Levantesque eum in lectum, nullum poterant ab eo responsum extorquere, & circa mediam noctem obiit. Unus autem cubiculariorum statim ut vidit eum amisisse loquelam, ascendit equum, & venit Leodium ad dominum suum *de Hefferent*, indicans ei ad quod acciderat. Qui statim misit ad Henricum dominum ..., ad occupandum fortalicia de *...* Unde dominus *de Mantenbeen* ... communiter; sed facta fuit concordia inter eos sine sanguinis effusione. Familiares autem domini *de Heinsberch*, de his quae circa ipsum inventa fuerant, fecerunt fieri unum inventarium, & fecerunt citari omnes ejus creditores per dominum officialem, ut singulis satisfieret ad decretum judicis. De cujus ejus ... audivi fieri mentionem: sed circa pascha famatum fuit, quod dominus *de Heinsberch* apparuisset cuidam post mortem, & dixisset, quod si centum viri cum lorica ferrea ad nudam carnem vestiti, visitarent limina apostolorum Petri & Pauli, multum ei prodesset ... Christianus

igitur sunt Leodii & in Hoyo, si qui vellent ire pro conficiendo pretio ... florenorum, quod venirent ad talem dominum, & ibi jurarent se fideliter quod ... impleturos, sed infra tres menses decererent ea quod essent facturi. ... igitur viri bene fuerunt parati & juraverunt, sed statim rumor & fama crevit, nec amplius inde facta est mentio.

In octava epiphaniae per fures ablatum est caput aureum S. Lamberti cum pectoribus argenteis, & cum hoc caput ... & ... mittit vendidisse uni aurifabro Leodiensi, designando pretium, domum ... & ..., & omnes circumstantias ... plus quam CCC virum, ipsi quidem sunt suspensi, sed praedictum aurifabrum mediantibus ... & amicis, ... passus fuit, unde magister Johannes de Marka Scholasticus Leodiensis, hos versus composuit.

Vincamur hac fraude, Lambertus erat sine laude.
Prava gerens unde, poena tristis ... plaude.

In dominica *Laetare Jerusalem*, concordatum fuit super palatium, quod quatuor electi essent viri probi, tam ex parte domini electi, C quam ex parte civitatis Leodiensis ad conveniendum in unum apud fratres Minores Leodienses & examinandum omnia puncta de quibus differentia esset vel oriri posset inter ipsas partes, tamen ex quo ... fuisset ad regem & significatum quod Leodienses visitarent eum, quod deputarentur aliqui ex parte civitatis, qui regem Franciae visitarent ante pascha, & electi & missi fuerunt quatuor, scilicet, dominus *Aegidius* de Hoyo ... Matthias *de Moncovals*, qui magistri erant illo anno, & dominus D Johannes *le Roye* & *Aegidius de Ans*. Quos rex benigne recepit, & expensas eorum solvi fecit. Sed statim rege Carolo ... infirmavit. Deditque rex praedicto domino *Aegidio* ... marcas argenti, & suscepit eum ad stipendiarium, & concessit Leodiensibus tria privilegia. Primo quod essent liberi novem annis a tributo, per totum regnum Franciae. 2. Quod blada & mercimonia possent libere duci ad Leodium, & Leodienses possent ... vendere infra regnum. 3 Quod ... sub salva-gardia sua, & de his ... literas ... E (a)

Pax in ... Leodienses ad regem Franciae mittunt. Privilegia ...

Anno MCCCXLI. ... Maii in festo S. Jacobi facti sunt magistri dominus Johannes *le Roye* & *Aegidius de Ans*. Eodem anno obierunt tres principaliores ... causarum, qui fuerant in patria Leodiensi ..., quae ... domino Leodiensi, scilicet magister *Waldericus*, quem fecerat scabinum Leodiensem qui obiit Leodii, Wilhelmus *de Beffroy*, item scabinum per totam civitatem,

(a) ...

qui

[illegible]

bus auditis, circumdederunt eam per modum obsidionis, & captam destruxerunt omnia dispergentes, ipsum tamen, accepta pecunia abire permiserunt. Iveruntque [illegible] ad Carthusienses (a) prope *Dyst*. Nam cum ibidem inquirerent post procuratores, & non invenirent, voluerunt comedere; & cum bene comedissent, omnes pisces in vivario existentes occiderunt. Si aliquem [illegible] eis occurreret, oportebat illum quod aliquid eis daret. In capella S. Nicolai in Tongris monopolium [illegible], considerantes [illegible] officium, & nominaverunt aliquos procuratores ex ipsis instituentes, nominibus [illegible] fiscalium, observantes devotum morem qui in curia officialis Leodiensis consuetum est observari, cognominantes unum *Bark*, alium *Iame*, alium *Jamez*. Et quando unus eorum [illegible] quasi esset in prandio, citabatur de rumore super ea. (b) [illegible] & oportebat quod daret eis aliquid, quo facto, absolvebatur ab officiis eorum in decretum, contemnentes & despicientes tamen ecclesiasticam jurisdictionem. Et nemo corripiebat eos, quia nemo audebat. Nam [illegible] communitas [illegible] audiebat & credebat eis, & tamen oportebat quod quilibet eis aliquid daret.

Hic autem Leodii, capitulum Leodiense cum [illegible] demandaverunt dominum Leodiensem. Et in feria tertia sequente in capitulo majoris ecclesiae Leod. existentes de communitate Lossensi coram domino electo & ejus venerabili capitulo & magistris ac consulibus civitatis deposuerunt querelas magnas de procuratoribus fiscalibus [illegible] diversos excessus. Quapropter timentes futura pericula, saepe requisiverunt a domino & ejus consilio fieri remedium, sed non potuerunt audiri. Unde procuratores audaciores effecti fecerunt pejus quam ante. Unde propterea omnino desperati, fecerunt illum excessum. Addideruntque quod provideretur de remedio, quia pro toto comitatu destruendo [illegible] non possent amplius talia sufferre. Conclusum & deliberatum fuit, quod dominus Leodiensis mitteret, si placeret sibi, aliquos ad loca eadem inquirendum. Similiter magistri civitatis cum aliquibus deputatis illuc pergerent ad inquirendum. Dominus Leodiensis misit primo in Tongris, sed Tongrenses noluerunt eos admittere, & sic recesserunt. Magistri civitatis de villa ad villam inquisitionem facientes, steterunt plus quam per quindenam, & redierunt feria quarta post pascha. Unde [illegible] de comitatu praedicto, licet voluntarie fecerunt, tamen graves habuerunt expensas, quas oportebat eos solvere expensis propriis & [illegible]. In diebus illis magister [illegible] cum Alexandro *Berart* erant iterum in consilio domini, & laborabant ad hoc quod pax, quae ordinata fuerat ad Mosam, deberet proclamari, & sic fuit conclusum super [illegible]. Alexander *Berart* tendebat ad hoc quod esset de consilio capituli S. Lamberti, quod obtinuit & fecit juramentum, & habuit unum tavardum, sicut est de more, quod dominus dare solet in anno, quem portat in jubilaeo in octava paschae. Quae de causa sunt [illegible] tempore pertractus, quia cum esset [illegible] novum [illegible] quod nullus habitator posset accipere de novo aliquam pensionem vel [illegible] ab aliquo, ut esset de eius consilio, nisi ante adeptionem [illegible] Leodiensis eam habuisset vel portasset. Alexander putavit se tueri per pactum [illegible], sed ista non habuit progressum.

Post octavas paschae redierunt magistri bonarum villarum comitatus Lossensis, Trudonensis & Tongrensis, adducentes secum dominum Razonem de [illegible] tanquam unum principalem adversarium contra procuratores, & quidem tantae consequentiae, quae praedictus dominus Razo [illegible] praecedentibus impugnaverat, a tempore eorum [illegible] & [illegible] parti suae omnes personas suas ultra quinque [illegible], & armata manu circumdederat domum [illegible] in *Hez*. Sed [illegible] Leodiensis parti suae [illegible] se erigebat contra ipsum dominum Leodiensem [illegible] & dominum temporalem. Consequenter ergo per [illegible] per omnes Lossenses ut ea quae per inquisitionem comperta essent publicarentur. Publicatum est igitur per utrosque magistros [illegible] dominum Johannem de *[illegible]* & Aegidium de *[illegible]*, quod ea quae procuratores fiscales extorserant in praedicto comitatu ab anno [illegible] usque ad annum [illegible] inclusive, [illegible] de S. Trudone & de Tong. [illegible] ascendere plus quam ad centum millia florenorum Rhenensium, [illegible] tamen parvo [illegible] quia non [illegible] inquisitionem [illegible] de his quae ascendebant ultra summam [illegible] florenorum Rhenensium, quae non habuissent finem; sic dicebatur communiter.

Igitur super ista inquisitione magistri cum [illegible] & [illegible] fuerunt quotidie occupati ad corrigendum praedictos excessus. Quapropter multi timuerunt domino Leodiensi, quod vellet in persona propria ad eos accedere, & impedire ne ipsi progrederentur ulterius, quia multa mala inde sequerentur. Dominus igitur Leodiensis in propria persona accessit ad eos, querelando quod [illegible] suam jurisdictionem auferrent. Magistri taliter locuti fuerunt cum eo, quod [illegible] eorum non erat ad eum [illegible] protestando quod non esset factum suum, sed [illegible] sicut [illegible] dicebant, [illegible]. Et quod majus est, [illegible]

(a) [illegible]

(b) [illegible]

etiam omnes officiatos de [illegible], habent A [illegible] ſigilliferum, cancellarium, officiatos, notarios & omnes alios, & omnes qui gubernabant archidiaconatus in patria Leodienſi & comitatu Loſſenſi, eorum magiſtros, [illegible] & [illegible]. Et omnes [illegible] canonici ſacerdotes, ſive clerici, omnes examinabantur per [illegible] ſub juramento [illegible] de veritate dicenda [illegible] & [illegible] atteſtationes eorum per [illegible] [illegible] & nullus audebat ſe opponere, quia dominus Leodienſis [illegible] [illegible]. Et [illegible], dominum ſigilliferum & [illegible] & magiſtrum Richardum examinari [illegible]. Et tunc in ipſa camera [illegible] de cauſa. Cum omnes examinati eſſent, in craſtino [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] de Longris, tanquam perjurus & [illegible], & privatus officio ſuo & [illegible] ad quodcumque officium [illegible] in patria Leodienſi & comitatu Loſſenſi, & condemnatus in [illegible] florenis Rhenenſibus [illegible] videlicet [illegible] domino Leodienſi, [illegible] Leodienſi, [illegible] oppido Tungrenſi. Et [illegible] quod [illegible] ſe [illegible]. [illegible] [illegible] florenis Rhenenſibus, & condemnatus in [illegible] florenis Rhenenſibus. [illegible] ad [illegible] [illegible] & condemnatio [illegible] pecuniarum [illegible] quod [illegible] & privati omnibus officiis habitis & habendis. Et [illegible] in Leodio [illegible] Leodienſis habebat duas partes [illegible] tertiam partem pecuniarum [illegible] condemnati. [illegible] Leodio dominus Leodienſis duas partes habebat & oppidum [illegible] tertiam partem. Quo [illegible] ad [illegible] & ad partes [illegible] & [illegible] N. [illegible] cum quibuſdam aliis [illegible] [illegible].

Poſt hæc requirebat dominus electus quod [illegible], magiſtri & [illegible] publicarent inquiſitionem factam ſuper [illegible] & ferrent ſententiam ſuper [illegible] eorum, ſicut [illegible] prius. Ad hoc [illegible] quod non pertineret ad eos [illegible] nec eſſent [illegible], & eſſent [illegible] per [illegible] quando [illegible] fuerint, qualis [illegible] condemnare- [illegible] quo dominus Leodienſis [illegible] per ipſos [illegible] dominum deſideraret [illegible] & ſignarent [illegible] quæ [illegible] ad eos pertinerent. Deinde cum prædicti congregati eſſent, & deinde inquiſitionem facerent, magiſter Johannes [illegible] cedulas [illegible] quibus [illegible] Johannes [illegible] & quidam alii [illegible] fuerunt [illegible]. Et erat fama quod [illegible] archidiaconus de [illegible] qui [illegible] ſigillifer, in quatuor millibus florenis Rhenenſibus. Dicit tamen unus magiſtrorum quod de ipſo [illegible] partem [illegible] faceret dominus Leodienſis quod vellet de [illegible]. [a]

In hac hebdomada quidam [illegible] Leodienſis Johannes Rogaldi nomine, qui [illegible] ſuper [illegible] & [illegible] contra dominum electum, habens [illegible] libratas, [illegible] annales, & [illegible] a comitatu Loſſenſi & [illegible] ſuper palatium, ſed [illegible] [illegible] de [illegible] dominus Leodienſis pro [illegible] & [illegible] & oppida pro parte [illegible] ſuper [illegible] & [illegible]. [b]

Interim dominus Raſo de Lonchin [illegible] Commune, & [illegible] ordinare unam cedulam, in qua continebatur modus quo [illegible] deberent exercere officia ſua. [illegible] dominus Leodienſis noluit [illegible] & [illegible] de comitatu Loſſenſi ad [illegible] palatii, unde [illegible] Leodio [illegible] [illegible] habuiſſent caput * In craſtino, [illegible] domino Leodienſi [illegible] Johannes Rogaldi [illegible] D [illegible] Loſſenſes [illegible] dominum Raſonem de Lonchin & [illegible] contra aliquem de conſilio domini Leodienſis & [illegible] appellationem factam. Dominus Leodienſis [illegible] reſpondit: [illegible] [illegible] ſicut ego [illegible] & non [illegible] ego non [illegible] propter [illegible]. Ad ſupplicationem tamen [illegible] ſuſpendit ipſam appellationem per [illegible] hebdomadas. Interim venit fama quod [illegible] & dominus Leodienſis [illegible] ad Bruxellam, & ſic ipſa appellatio [illegible]. [c]

Anno Domini MCCCCLII. [illegible]

[a] [illegible]

[b] [illegible]

[c] [illegible]

magiſtrum civitatis Gerardum *Campſor*, qui A primo fuerat excuſus de quibus dominus Leodienſis conquerebatur & Wilhelmum de Vy [illegible] quem dominus nominaverat ſibi adverſarium eſſe. Quibus [illegible] [illegible] [illegible] fuit, ſcilicet Johannes Rogaldi & alii [illegible] cum eo, quos dominus nominatim etiam expreſſerat ſibi contrarios. Quod ut dominus Rasoir vidit, aſſerit eos [illegible] [illegible] [illegible] Aſſumpt. beatæ Virginis glorioſæ [illegible] magiſtri Dionantenſes, & [illegible] de partibus ſuperioribus, nunciantes Leodii quod [illegible] B [illegible] eſſet circa *Aſpreny*, qui dicebat ſe eſſe miſſum ad invadendum patriam Leodienſem [illegible] quod nunc rex vellet ſe vindicare de Leodienſibus. Et ita [illegible] magna turbatio in illis partibus, quia [illegible] de villis campeſtribus transferre [illegible] ſua ad [illegible] Domini de capitulo & conſules civitatis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad dominum electum, quam ad capitaneum prædictum [illegible] Prædictus capitaneus [illegible] ſe [illegible] quod haberet [illegible] [illegible] Leodienſes intra [illegible] dominum [illegible] ipſe invaderet patriam. Venit quidam cognominatus *Gallus* [illegible] domini electi & [illegible] capitulo Leodienſi [illegible] magiſtris & conſulibus [illegible] publica voce & fama, quod dominus dux proſtraverat ſe coram rege rogando quod omnibus indulgeret. Sed dominus rex reſpondit quod omnibus indulgeret, exceptis his qui ſibi auferre voluerant coronam Franciæ & Leodienſibus. Antonius de Bergis [illegible] in capitulo Leodienſi [illegible] eadem. Scripſit etiam dominus Leodienſis literam [illegible] [illegible] continentem quod non potuiſſet habere reſponſum a rege, ſed Pariſius [illegible] reſpondere [illegible] quod Leodienſes unam legationem versus Parifius dirigerent, quia perpendebat indignationem regis contra Leodienſes eo eſſe, quod ipſum [illegible] debuiſſent tradere in manus [illegible] regis [illegible].

His auditis, *Ægidius de Hers* dixit, quod ſi de hoc nunquam [illegible]. Ægidius de Hero miles, cui [illegible] dixit, quod non [illegible] [illegible]. Similiter dominus *Johannes le Roye*. Civitas erat perplexa. Et convocato palatio [illegible] dominis de capitulo, electi ſunt dominus decanus & dominus Conrardus *de Marea* canonici Leodienſes ex parte capituli. De nobilibus Conrardus *de Lers* & Johannes de Seraing. De civitate duo magiſtri: ſed unus non ivit, ſed alius loco ejus. Et conſiliarii [illegible] qui [illegible] fuerant, ſentientes ſe manſuros, [illegible] non poſſent remanere, [illegible] proprium arbitrium. Feſtinaverunt igitur ante tempora, quia ſic nun-

tiabatur eis: interimque pro ſalvo conductu. Sed ille capitaneus reſpondit, quod de hoc non curarent, quia omne periculum acciperet ſuper ſe, ipſemet duceret eos ad perſonam regis.

Acceptis itaque [illegible] receſſerunt omnes ſimul, & receptus civitate cum eo Helbuum nomine, [illegible] Septembris, & redierunt in die S. Franciſci. Convocatoque palatio ad faciendam relationem magiſter Wilhelmus de Vivario propoſuit coram populo præſentibus [illegible] qui ſecum ierant, ea quæ ſibi acciderant, dicens. Quod cum veniſſent [illegible] Pariſius, in [illegible] partibus, & dominus Johannes *le Roye* [illegible] præceſſiſſet eos, venit [illegible] nuntius domini Leodienſis, cognominatus *Gallus*, de quo mentio facta eſt ſupra. Et uno domino Johanne [illegible] ingemiſcens ait: O domine [illegible], quo tenditis? Ego rogo vos quod revertamini. Quod vobis faceret? Ecce magiſter Johannes *Bereon* poſuit ſe in vinculis, & vult probare coram rege id quod vobis imponitur. Rogo [illegible] tamen conſilium [illegible] Franciſeni ſunt [illegible], ego conſulo quod revertamini. Tunc dominus Johannes conſternatus, ſicut dignum erat, ait: Quid eſt hoc quod dicis vetus [illegible], reſpondit *Gallus*, dico ut revertimini [illegible]. Interim alii advenerunt, & dominus Johannes *le Roye* reſpondit: A! A! Domine Deus, ego ſcio quod oportet me ſemel mori, peſſimum quod poteſt evenire, eſt quod hoc ſit ſepulchrum meum, demonſtrando [illegible]. Ego [illegible] ulterius. Alii ſupervenientes interrogabant conſequenter. Et *Gallus* conſtanter confirmabat verba ſua eſſe vera. Conſulendo igitur, pariter concluſerunt inter ſe quod procederent ulterius, & oſſerrent ſe regi. Interim Helbuum receptus civitatis cui prædictus *Gallus* erat quaſi familiaris, [illegible] ad partem, & [illegible] requirebat ab eo an ipſe eſſet [illegible]. At ille reſpondit: Ego dico vobis ſicut amicus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Hæc qui ſcripſit, ea ore ipſius Helbum audivit. Proceſſerunt tamen ulterius & intrantes civitatem Pariſienſem in primo introitu [illegible] habuerunt magiſtrum Johannem *Bereon*, quem *Gallus* dixerat eſſe captivum ad probandum traditionem factam per eos. Tunc admirantes multum, accepta fiducia, intraverunt hoſpitium. Statim rex, adventu eorum cognito, miſit nuntium pro eis, & antequam poſſent congregari ſimul, rex [illegible] nuntium. Tunc non audentes amplius tardare, intraverunt ad regem, & proſtraverunt ſe in terram. Rex ſtatim juſſit eos ſurgere. Tunc Alexander *Bevare*, qui electus fuerat a nobilibus & rogatus a magiſtris ut iret cum eis, [illegible] dixit [illegible] eorum. Tunc rex ait: Eſt hic Ægidius de Hero? At ille reſpondit, affirmans: domine rex. Eſt hoc, ait rex, *Ægidius*

In craſtino epiphaniæ, levi ſpiritu tactus magiſter Eymericus, aſſumtis duobus equis, venit circa horam iv. de Trajecto per forum Leodienſe in … ſuo … Et intravit … in domum ſuam. In craſtino hoc eſt in ſabbato de mane … ſuper forum de uno ad aliud emptum pisces, & erat cum eo dominus Theodericus capellanus & notarius ſuus. Quem videns Johannes R.galdi dixit ei: O domine Theoderice, numquid melior eſt aer in Trajecto, quam in Leodio? Quid tacitus volui. Domini de eccleſia fuerunt congregati in camera capitulari expectantes magiſtrum. Et veniens magiſter Wilhelmus cum aliis, dixit domino decano Leodienſi: Domine decane, eſt ne verum quod magiſter Eymericus eſt in Leodio? dominus decanus reſpondit: Nec ego eum ſic hodie locutus. Et ait: Heu quid facit hic? mittite cito nuncium ut recedat: quia ſi vulgatum fuerit, tantus erit in civitate tumultus infra tres horas quod non poterimus ſedare. Qui ſtatim miſerunt nuncium poſt ipſum, ſed nuncius invenit eum jam receſſiſſe. & omnes de foro tumultuantes, propter ipſum clamitabant ad alterutrum: O Deus, quare dimiſimus eum hinc abire? Alii dicebant, quare non ſecuimus a bonis … de cerebro ſuo. At ille declinaverat in domum unius canonici, & guſtato parum, dimiſſoque equo … pedes per devia ad Trajectum. Prandio facto, cum fama hæc fuiſſet divulgata in populo, circa primam horam factus eſt clamor & tumultus & concurſus populi per civitatem: & currebant omnes ſuper forum cum vexillis miniſteriorum, vox ferantes quod inquiſitio facta ſuper omnibus … publicaretur. Magiſtri annuebant iterum, ſed non poterant complere. Tandem Johannes Rogaldi dixit ad eos: Jam eſt nimis tarde, expectetis uſque cras de mane, omnia parata ſunt, non oportet nunc publicare.

In craſtino quod erat ſabbatum proclamatum eſt ex parte villæ & habitatorum ad peronem extra franchiſiam & civitatem bannitum eſſe magiſter Alexander *Berart*, eo quod cum eſſet ſcabinus & juraſſet ſervare … regimen civitatis, feciſſet contra … acceptando & portando literam, tanquam de conſilio capituli. Item proclamati ſunt etiam *Gilbus* nuntius domini Leodienſis, Jacobus *Gorre*, Juncis, & unus Alexandri eodem modo, eo quod feciſſent contra franchiſias quas juraverant. Deinde proclamati ſunt Alexander *Berart*, *Gilbus*, Jacobus *Gorre*, Juncis, & unus Alexandri extra franchiſiam civitatis & bannitos in perpetuum. Quo facto, gubernator miniſterii fabrorum … pro vexillo miniſterii … & ſtatim omnes cum impetu concurrerunt ad domum Alexandri, quam habebat ultra ripam Moſæ, dictam *Lovanſorſt*, & eam cum ſuis ſpoliantes, deſtruxerunt, excepto muro lapideo. Abbas S. Jacobi & S. Lamberti vix obtinere potuit quod ſtalla curta maneret. Deinde volebant ire ad … ad domum Alexandri & ad domum magiſtri Eymerici ad Petrolam, ſed magiſtri ſtatim … paſſionem in campo, & ſic fuerunt prohibiti.

In craſtino id eſt in Dominica, palatio convocato, magiſtri propoſuerunt de hoc quod factum fuerat, & quod quando deſtruerent aliquam domum, non poſſent tollere ipſis … Tunc dixerunt quod hoc Concluſum fuit, quod ſervaretur unicuique … & inquiſitio ulterius fieret. Et quicumque abſtuliſſet … de domo Alexandri, quod reportaret in Violetta, alioquin inquiſitio fieret de ipſo, & quod nullus deinceps de quocumque miniſterio exeat ad deſtruendam aliquam domum, niſi prius major pars civitatis conſenſum dederit, nec poſſent deſtruere aliquam domum infra franchiſiam conſtitutam. In die S. Felicis proclamatum fuit ad peronem ex parte villæ & habitatorum Leodienſium banniri … Henricum Gorgoſii … de *Franchimont* & … in perpetuum ex parte magiſtrorum … quod nullus faceret ei aſſiſtentiam ſub pœna … .

Domini de capitulo hoc videntes, timentes mala futura, & ordinaverant aliquos mittere ad dominum Leodienſem qui erat Bruxellis, ut teneretur una dieta, rogantes magna inſtantia quatenus magiſtri & conſules in hoc conſentirent. Qui poſt multas inſtantias conſenſerunt in hoc quod teneretur Trajecti. Veniente die ſtatuta, ſurrexit ventus borealis … cum turbine … quod … videbat … domum. Quo ceſſante, venit ex parte domini ducis filius ejus baſtardus Antonius cum duobus militibus, & magiſter Antonius *Haneron* (a) & magiſter Raymundus ex parte domini Leodienſis cancellarius, & dominus de *Sou…* Ex parte Leodienſium abbates ſancti Jacobi & S. Laurentii, decanus Leodienſis cum duobus canonicis, & decani omnium eccleſiarum, magiſtri Leodienſes duo … & de quolibet miniſterio duo. Qui convenientes … petierunt primo illi qui ex parte domini ducis venerant, quod quidquid attentatum fuerat a die qua dieta fuerat concepta revocaretur in priſtinum ſtatum, quæ omnia debuerant manere ſuſpenſa. Leodienſibus ſua privilegia defendentibus & nolentibus revocare, magiſter Johannes *Soreth* generalis Carmelitarum, interpoſuit ſæpius vices ſuas ad concordandum & … & prælati … Tunc dominus Antonius baſtardus … utriuſque partis … benigne & rationabiliter … & dixit, quod quælibet pars poneret puncta ſua in ſcriptis cum bono moderamine, & ſub-

(a) Damus alias Archiepiſcopus Cameracenſis.

[illegible] una dieta ad concludendum, & A quandoque pars significaret a [illegible] dies, si vellet dietam servare, & si [illegible] dieta, tunc interdictum maneret in [illegible] per [illegible] dies post [illegible] dietae, si non servaretur post [illegible] servantia [illegible]. Dominus Ramo de [illegible] dux [illegible] doctores de Colonia, qui proposuerunt coram [illegible], quod interdictum esset nullum, nec [illegible] servandum. Magister Raymundus [illegible] contrarium, & quod dominus Leodiensis bene fecisset [illegible] ob [illegible] Coloniae appellando. [illegible] etiam [illegible] doctores usque Leodium, [illegible] clerus non curavit [illegible] audire.

[illegible] In die [illegible] Martii venit dominus Leodiensis in [illegible], & cum eo [illegible] archiepiscopus Lugdunensis, episcopus etiam Tornacensis & episcopus [illegible], comes de [illegible], & alii [illegible] cum [illegible]. De Leodio [illegible] cum decem [illegible] cum suis [illegible]. Magister Johannes [illegible] cum decanis & deputatis ecclesiarum, qui erant mediatores. [illegible] per [illegible] & [illegible] omnia puncta & modo [illegible] ad [illegible], fuerunt usque in omnibus concordes, exceptis tribus vel quatuor punctis. Fecit etiam dominus Leodiensis [illegible], quod [illegible] principio [illegible], tam in damnis quam in expensis bene [illegible] domino [illegible], & ergo petat ut [illegible] in una gratia [illegible]. Et [illegible] quod omnia deberent remanere suspensa, proclamata de novo ponerentur ad legem.

Super [illegible] vocaverunt episcopum Tornacensem, quod venire dignaretur ad [illegible] in die Parmarum, & [illegible] pacis [illegible]. Sic factum est. [illegible] dominus Tornacensis fecit eleganter [illegible] capitulo Leodiensi, coram tribus [illegible] [illegible]. Post quem sermonem [illegible] praedictorum [illegible] quae facta fuerant, & quod ab utraque parte [illegible], & domino [illegible] in necessitatibus suis subvenirent. Sed [illegible] bene observasset, si naturam Leodiensium bene novisset, faciendo [illegible] pro domino Leodiensi. Quia rogando [illegible] propter Deum, ita rogabat pro eo, tanquam pro uno [illegible]. Et ergo [illegible] desperaverunt, dicentes quod [illegible] esset ita pauper, quod non posset se defendere, nec spiritualiter nec temporaliter. [illegible] in [illegible] Domini, ad [illegible] eum [illegible] congregatum. Tunc dominus Tornacensis [illegible] sermonem [illegible] & [illegible] supradictum. Sed Johannes [illegible], qui [illegible] dominum, ut dicebatur, cum [illegible]

[illegible] & [illegible], ut constantes manerent, saepe [illegible] impediebat, ne [illegible] episcopus, etiam saepius [illegible] interrupit sermonem. Et cum [illegible] generalis Carmelitarum, qui in populo Leodiensi usque ad illum [illegible] reverentiam habuerat, vellet populum sedare, dicens, quod non [illegible] quod [illegible] non possent [illegible], sed [illegible] & pacem [illegible], in quibus non haberetur scriptum, quod illi non possent [illegible]. [illegible], usque [illegible] debere vos submittere judicio [illegible], & [illegible] & honorem [illegible]. [illegible] de peccato, sicut decem [illegible] quod dico & [illegible] vobis, ego accipio totum periculum super me. Hoc cum magister Johannes diceret, [illegible] clamaverunt contra eum, quod [illegible] est una confusio generalis. Tunc magistri responderunt episcopo, quod haberet [illegible] dominus Leodiensis [illegible] [illegible] esset [illegible]; sed [illegible] referrent illis responsum civitatis & sequelam.

In hora sexta [illegible] magistri, ut dicebatur, [illegible] domino Tornacensi, quod sequela [illegible] esset. Quod si dominus Leodiensis vellet [illegible] ipsi vellent illis [illegible] in una gratia [illegible], sed de proclamatis, quod possent [illegible] civitatem, [illegible] non possent audire. Dominus Tornacensis [illegible] respondit, quod illam responsionem [illegible] domino duci, & quod feria tertia ipsi venirent ad Trajectum ad respondendum domino Leodiensi & concludendum. Interim boni cives [illegible] ad [illegible] hortabantur se mutuo ad faciendam domino gratiam, & erant bene inclinati ad habendam pacem cum domino. Et feria tertia multi notabiles viri venerunt ad Trajectum, [illegible] dominum Leodiensem ad hoc inducere, ut veniret cum eis, & haberet jucundum occursum, & de proclamatis [illegible] unum medium, quod esset bonum & expediens. [illegible] prudentia. Nam si dominus Leodiensis illud accepisset, omnia ad [illegible] bonum venissent. Sed quo consilio inductus ignoratur, respondit, quod patria demandaretur ad faciendum sibi gratiam, & in quarta [illegible] vellent condescendere, & similiter demandaretur clerus, & constitueretur dieta Leodii [illegible] ad respondendum sibi super illis (a). Tunc boni cives videntes quod nihil proficerent, deinceps non interposuerunt se tanquam singulares personae, nec erat [illegible], et quod [illegible] nos [illegible], sed omnia [illegible] per commune. Dominus Tornacensis

(a) [illegible]

(a) ...a clerum demandari ad certum diem. A quo patria fuit demandata in presentia capituli petita fuit una pro domino Leodiensi a clero. Et responsum fuit ibi, quod pax esset firmata & proclamata, & dominus sederet in sede sua, correctis iis qui [illegible] & pacem ecclesiasticam turbaverant, deputarent certos ex ipsis, qui ordinarent domino unam gratiam mere gratuitam, subveniendam certo termino per clerum dandam.

(b) Quo responso dato [illegible] episcopus Tornacensis [illegible] in nomine domini ducis, quod ecclesiae ad [illegible] remitterent magistrum Lambertum, quem [illegible] in carcere per [illegible] ad [illegible] per decretum officialis Leodiensis, alioquin dominus dux arrestaret omnia bona ipsorum. Decanus S. Petri respondit, quod non pertineret hoc ad eum [illegible] ad [illegible] se vel contra se [illegible] ipsi non [illegible] violentiam inferre. Tunc episcopus [illegible] Tenete [illegible] vestrum, & dux levabit omnia bona vestra [illegible] habebitis [illegible] Ecce [illegible] pecunias nostras, & [illegible] Et [illegible] Quo dato episcopus [illegible] super palatium, & [illegible] de gratia domino [illegible] facienda mentionem de proclamatione. Media pars [illegible] concordabat quod [illegible] eligerent [illegible] qui ordinarent unam gratiam faciendam, alia major pars [illegible] domino aliquid promittere, nisi dominus rediret in civitatem. Dominus Tornacensis [illegible] aliquid [illegible] proponere, sed non potuit habere audientiam. Unde [illegible] in crastino [illegible] palatium congregari, & [illegible] in crastino [illegible] omnes concordes, quod non [illegible] unum qui [illegible] domino aliquam gratiam facere vel promittere, nisi rediret in civitatem, [illegible] contra eos. Tunc episcopus Tornacensis [illegible] dixit: Non venimus [illegible] ad vos, tempus veniet quod [illegible] Sic [illegible] habuit dominum Tornacensem in causa Leodiensi, & recessit nihil valens impetrare.

Post haec magistri & consules iverunt ad dominum ducem, rogantes eum, quod facere dignaretur ut dominus Leodiensis rediret in civitatem suam. Qui [illegible] quod [illegible] ad eos magnum capitulum, sed [illegible] & [illegible] esset adhuc [illegible] sed tantum faceret quod electio veniret in Hoyo, ut factum possent tractare cum eo. Rogaverunt etiam magistri & consules dominum de capitulo quod [illegible] cum electis quod reduceret [illegible] clerum [illegible] proclamari, quod antequam annus eorum expiraret, haberent guerram vel pacem.

Cum igitur electio venisset in Hoyo, domini de majori [illegible] magistro iverunt ad ipsum, & fuerunt concordes cum ipso quod in Dominica sequenti, quae erat in translatione S. Martini, dominus Leodiensis veniret in civitatem Leodiensem. Et statim patria demandata [illegible] omnes in hoc, quod pax [illegible] ad Minores proclamaretur, [illegible] quod [illegible] reducere [illegible] dominum [illegible] fore, quod de hoc amplius non fieret mentio. Interim venit forma de novo [illegible] per papam confirmata. Venientibus igitur die quo pax debebat proclamari, domino Leodiensi [illegible] magistrorum, & [illegible] non potuerunt pervenire ad [illegible]

In festo S. Jacobi electi sunt in magistros civium dominus [illegible] *Sorle* & [illegible] *de Bovier*. & [illegible] factum est [illegible] concilium, [illegible] ortum est novum dissidium, quia [illegible] volebant destruere domum domini Johannis de Valle. Unde [illegible] ad [illegible] domum ipsam, & [illegible] Alimannum de [illegible] & [illegible] ad Trajectum ad tractandum cum Leodiensibus. Et [illegible] causa remissa fuit ad [illegible] dominus [illegible] Leodiensis [illegible] In prima Dominica Septembris revocata per literas suas dominus Leodiensis omnia quae facta fuerant & ordinata de pace ad Minores [illegible] tractatum per electos [illegible] patriae & [illegible] in praesentia domini [illegible] Tornacensis, magistri Raymundi & [illegible] requisitioneque & [illegible] quod proclamatio [illegible] Et in festo S. Theodardi posita est litera [illegible] super [illegible] altare in sancto Lamberto, ubi [illegible] celebrantur. Qui confirmantur [illegible] literam ad dominum de Marcis. (c) Qui con-

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

VOCIIII

vocata eccleſia tractarunt inter ſe, utrum ſervare deberent in inſtanti an non. Duo doctores de Colonia, qui ſe oppoſuerant primo interdicto, demandati per canonicos, dixerunt quod non oporteret clerum ſervare interdictum niſi vellet; & ordinarunt unam appellationem a papa minus conſulto ad melius conſulendum. Secularii miſerunt ad Coloniam pro hac cauſa, ſed doctores noluerunt determinare niſi ad partem, quia quidam eorum erant infecti. Cœptum eſt igitur ſervari interdictum tunc ſtricte in profeſto S. Michaelis. Prædicatores vero & Minores cum cœpiſſent ſervare interdictum cum aliis, accepta cautione a magiſtris & conſulibus, quod tenerent eos indemnes, ad inſtantiam eorum relaxaverunt organa ſua & male fecerunt etiam celebrando in foro, quod clamatum fuit per ſolos magiſtros & conſules, & ſic ſemper res declinavit in pejus. Carmelitæ & Cruciferi ſervaverunt interdictum.

In die Omnium ſanctorum miſit dominus litteras ſuas ad capitulum majus & ad alias collegiatas eccleſias, quod transferrent ſe capitulariter ad Trajectum. Item ad judices & ſcabinos, quod tenerent ſedes ſuas & judicia in S. Petro juxta Trajectum: & quod ſigilliferi & officiati non ſe interponerent de officiis ſuis, niſi in Trajecto: & quod diſſerent ordines. Leodienſes miſerunt ad curiam ad proſequendam appellationem ſuam, & ſimiliter ad regem Franciæ. Rex Franciæ miſit unam ambaſſiatam ad dominum ducem, & ad dominum Leodienſem, & ad cives Leodienſes.

Dieta in Trajecto. Anno Domini MCCCCLXIII. infra octavas Epiphaniæ fuit tenta una dieta in Trajecto, ubi ex parte domini ducis erant Almanus de Bruxella & judex de Braunſon cum aliis. Dominus Leodienſis cum conſilio ſuo, domini de capitulo & de eccleſiis, & magiſtri & cives Leodienſes in magno numero. Et ambaſſiata regis prædicti & domini de eccleſia erant mediatores.

Cumque de multis punctis fuiſſent concordes, ventum eſt ad hoc quod de reliquis eligerentur arbitri. Civitas Leod. erat contempta quod conclaſum [illegible] fuerat: ſed dominus Leodienſis duxit ſecum ambaſſiatam regis ad Bruxellam. Qui poſt ſex dies redeuntes ad Leodium, portantes intentum domini Leodienſis in quadam cedula deſcriptum. Quam cedulam magiſtri & conſules noluerunt acceptare: & ſic res ſtetit in eodem ſtatu in quo fuerat. Factaque fuit una propina prædictæ ambaſſiatæ regis in ſcyphis & potis argenteis, per magiſtros & conſules [illegible] marcarum argenti. Et omnes familiares eorum nova veſtimenta induti: & dati fuerunt eis L. floreni Rhenenſes pro habitibus, ſolutis omnibus expenſis ubique. Et cum multa gratiarum actione affectuſque ſibi reſtitutis [illegible], remiſſi ſunt ad regem in Dominica Reminiſcere. Quibus geſtis, capitulum ad requeſtam magiſtrorum, prius tamen requiſito domino Leodienſi & renuente, cum magiſtris & conſulibus demandaverunt totam patriam. Quo percepto dominus Leodienſis miſit litteras ſuas ad omnes nobiles, & ad omnes villas muratas, quod nemo iret ad dietam. Omnes tamen venerunt, & nullus audebat dimittere aut ſe excuſare. Quibus congregatis, [illegible] magiſtri propoſuerunt duo. Primum erat, qualiter reſponderant Leodienſes, & petiverunt a ſtatibus, an reſponſio eorum eſſet rationabilis. Secundum erat, ſi aliquis dominus temporalis vel princeps vellet eos invadere, an vellent eis aſſiſtentiam facere vel non. Petito itaque dierum termino ad reſpondendum, domini de capitulo & ſimiliter nobiles reſponderunt, quod videretur eis reſponſio civitatis rationabilis & ſufficiens, tamen ipſi iterum deputarent aliquos, ad eundum ad dominum, ut poſſet inveniri aliquod medium, &c. Ad ſecundum reſponderunt, quod ſi aliquis princeps contra jus & rationem de facto invaderet eos, ipſi vellent eis aſſiſtere, & cum eis manere, rogando tamen, quod per viam juſtitiæ cum bona moderamine vellent ſe gerere, ſicut hucuſque feciſſent. Miſſa eſt igitur una legatio ad dominum Leodienſem, qui reſpondit: Vos me reliquiſtis, & facitis quod vultis, ego facio quod poſſum. Puto tamen quod adhuc ero dominus patriæ. Nec aliud reſponſum potuerunt habere. In diebus illis ſubmiſſus eſt proceſſus quidam ad valvas eccleſiæ S. Servatii Trajectenſis ex parte domini Rasonis abbatis S. Adriani, executoris hujus interdicti, in quo omnes canonici & communitas eccleſiæ monitæ fuerunt recedere a loco ante dicto. A quo proceſſu omnes unanimiter appellaverunt.

Interim redierunt nuntii civitatis qui miſſi fuerant ad curiam Romanam ad proſequendum appellationem: & portaverunt ſecum unum breve continens, quod papa mitteret unum legatum ſufficienti poteſtate fulcitum, ad examinandum cauſam, & relaxandum interdictum. Hic vocatus dominus Petrus Ferrici, venit in Aquis, ultima Martii anno MCCCCLXIII. & ſtatim fecit vocari dominum Leodienſem, burgimagiſtros civitatis Leodienſis, & oppidorum communitates Leodienſis ad ſabbatum palmarum. Leodienſes requiſiverunt quod tolleret interdictum, quia alias

Petrus de [illegible]

[a]

Monitio [illegible]

[b]

[illegible]

[c] Monitio legati Aquiſgrani.

(a) Duo autem addit: [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

[illegible]

cula inter *Ans* & *Lantins*, in loco ubi post Leodienses fuerunt occisi, & una pars intravit civitatem Leodiensem per portam sanctæ Margaretæ, & luto quod secum duxit, implevit totam ecclesiam S. Severini, usque supra magnum altare, & omnes partes usque ad sanctum Bartholomæum & fecit magna damna. Nunquam fuit visum simile Leodii. Similiter alia pars [illegible] super ripam Geeræ, & fecit ibi magna damna similiter. Factus [illegible] dominus Razo, multum tribulabat ecclesias, volens eas inducere quod adhærerent appellationi eorum, & contribuerent in expensis contra dominum *de Bourbon*, quem non tenerent amplius pro domino Leodiensi, quia septennium dispensationis suæ jam expiraverat. (a) Insuper fecit [illegible] publicari contra prohibitionem legati, & in* festo S. Francisci proclamati sunt ad peronem Jacobus *de Ar*[illegible] cum tribus famulis suis, & Gregorius filius Walteri Gregorii, receptor de *Franchimont* extra patriam Leodiensem. Et volebat dominus Razo quod bona episcopatus sequestrarentur, & demandavit patria, tres status patriæ [illegible] miserunt ad dominum qui talem habuerunt responsum, quod de dicta sequestratione non fuit amplius mentio facta.

[a]

* al. in pe-[illegible]

In diebus illis civitas indigebat pecuniis ad prosequendum placitum contra dominum, & cum non inveniretur modus habendi, facta est inquisitio super his qui levaverant bona aliorum de *Dinant*, ut redderent computum. Magister Hilianus ivit ad Trajectum, & ibi duxit uxorem, unde fuit proclamatio tamquam prædator civitatis. Eustachius frater ejus fuit condemnatus in [illegible] Rhenenses [illegible] *Peron Berge* & heredes Balduini *Corbeil* in [illegible] Rhenenses, & [illegible], & oportebat quod solverent. Item xv Decembris reversi sunt procuratores Prædicatorum & Minorum, qui missi fuerant ad curiam Romanam pro absolutione & rehabilitatione, eo quod non servaverant interdictum, & portaverunt bullam ad decanum Leodiensem, & cœperunt cessare a divinis usque ad Dominicam, & in Dominica venerunt coram decano Leodiensi, & aliquibus dominis de majori ecclesia Leodiensi petentes veniam, & recognoscentes se male fecisse. Promiserunt namque contra-

[illegible marginal note: Procuratores Prædicatorum & Minorum qui non [illegible] interdictum]

A rium fecerunt se amplius non facturos, & petierunt pœnitentiam salutarem. Qui inter cetera injunxit eis, quod irent omnes ecclesias [illegible] in ecclesia majori, & cantare [illegible] missam, & facere processionem, & [illegible] die jejunarent in pane & aqua, & post Pascha duobus diebus in hebdomada. Civitas Leodiensis solvit expensas bullarum & nunciorum.

Anno Domini MCCCCLXIV intrante Septembri fuerunt litteræ alligationum cum electo Coloniensi & fratre ejus* & cum duce Montensi, (b) quas Tongrenses & Losenses noluerunt sigillare. Sed dominus Razo perrexit B illuc, & coegit sigillare. Videntes consules & boni cives Leodienses quod propter dominum Razonem, nullus posset habere audientiam, mitigante eos domino *Bare* convenerunt, quod XXXII. qui habent eligere magistros & judicare cum eis, acciperent onus faciendi pacem: qui convenerunt in unum, quod irent ad dominum, & offerrent ei, quod eligerent probos viros, & juraret quod darent unicuique jus suum, & quidquid dicerent, civitas acceptaret. Similiter Huyenses, Dionantenses, Tudinenses, & omnes de Gallica patria. Leodienses cum C nobilibus ceperunt unam dietam in Hoyo ad inveniendum pacem, & miserunt etiam unam legationem ad dominum. Dominus Leodiensis utraque partes benigne suscepit, sed semper mansit in responsione sua, quod prosequeretur jus suum usque ad sententiam definitivam, & tunc uteretur bono consilio, & reversi sunt. Quolibet autem [illegible] Rhenenses ad placitandum contra dominum, & facta est collecta in Tongris, S. Trudone, & comitatu Lossensi, & residuum acciperetur de bonis absentium [illegible] aliquid deberet.

* [illegible] [b]

Dieta in [illegible] in Hoyo.

Redemptus [illegible] in Aquis fecit citari abba- D tem S. Jacobi, quem deputaverat loco sui ad audiendum testes, & extrahendum per vidimus [illegible] literarum quibus se dominus Leodiensis juvare volebat in jure suo. Qui dissimulando nihil fecerat, & nisi habuisset amicos [illegible] excusatum, & deinceps fecit cum magna diligentia quod primo dissimulaverat.

In mense Maii arrestata fuerunt omnia bona capituli Leodiensis in Brabantia & E similiter domini Razonis, propter unam viro-

(a) [illegible]

(b) [illegible]

[a] [illegible] (a) [illegible] Campanar. A [illegible]

Eodem mense Maii [illegible] Trajectenses per Rocheteam [illegible] castro, & duo [illegible] Hasbanien[illegible] [illegible] in domibus propriis & [illegible] unde [illegible] per magnum [illegible] partes, & [illegible] Leodii, quod [illegible] de [illegible] Post multum tamen [illegible] obligationem [illegible]

[b] [illegible] B [illegible] de Brede [illegible] Johannis de Arendale [illegible] Bare [illegible] quod dominus Bare [illegible] Johannes de Pomo [illegible] Leodienses [illegible] Brede [illegible] de Bare [illegible] C [illegible]

[c] [illegible] Hoyenses & Dionantenses [illegible] D [illegible] Leodienses [illegible]

[illegible] Leodii usque ad [illegible]

Igitur cum Leodienses [illegible] Hoyenses & Dionantenses [illegible] dominum Arnoldum de Horio [illegible] dominus Bare [illegible] dominus Arnoldus [illegible] Johannes d'Arendale dominus de Brede [illegible] Rasonem [illegible]

In festo S. Jacobi facti fuere magistri dominus W[illegible] de Brus [illegible] & Matthaeus [illegible] In mense Augusti Dionantenses [illegible] dominus Johannes de Valle [illegible] Leodienses [illegible] Petrus [illegible] Leodienses [illegible] E [illegible] S. Petri,

[illegible]

[illegible] ... Renaudus de [illegible] ... ad [illegible] ... Eodem tempore [illegible] ... in terra Antverpiensi & [illegible] ... cum Leodiensibus [illegible] ... Tunc missi fuerunt ad regem Franciæ dominus de [illegible] ... Quam rem [illegible] ... Leodium ... Bruxellam ... ad [illegible] Mariæ [illegible] ... domino Rasoni non placuit.

In adventu Domini dominus de [illegible] ... [illegible] ... in terra [illegible] ... Leodium [illegible] ... usque ad [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... (a) quod habuerunt [illegible] ... magnum [illegible] ... quod aperuit [illegible] ... sed [illegible] ... Petro [illegible], vel in Huyo, [illegible].

In die [illegible] ... quod pro nulla [illegible] ... in Leodio [illegible] ... (b) [illegible] ... dominum Rasonem [illegible] ... tempus [illegible] ... quod dominus de [illegible] ... [illegible] quod bona episcopatus [illegible]

[illegible]

[illegible]

tum recipere vellent, ut diceret, cum honore, quia semper dedit eis intelligere, quod vellent ei assistere quantum possent, salva sua professione & honore, & peterent breve responsum quia mamburnus in Dominica venturus esset. In crastinum domini de capitulo responderunt, quod jam dixerant ei suum responsum, quod ipsum mamburnum non reciperent, nec ad juramentum, nec ad aliquem quemcunque actum nisi haberet provisionem a summo pontifice, quam ostenderet aperte & manifeste. Et rogaverunt quod dominus remaneret in pace sua & in honore suo & expenderet sua in civitate cum eis. Dominus Leodiensis mandavit omnes feudales suos in Horto Leodiensi, econtra fecerunt citari ad perronium, quod nullus iret sub poena indignationis civitatis. Aliis diebus cum fama divulgata esset, quod novum mamburnum reciperent Leodii, occurrerunt multi de diversis locis ad videndum eum, sed statim venit nuntius quod non veniret in Dominica, sed feria secunda. Exiverunt de Leodio in obviam ambo magistri pro tempore, dominus Johannes le Ruyt dominus Johannes de Seraing, dominus Eustachius de Streel, cum fratre suo Ludovicus de Streel cum aliquo domino de Bouxtigny & alii de comitatu Lossensi cum eo. Dominica in albis fuit dominus Raso ei obviam in Vileia. [a]

Feria secunda in profesto S. Georgii martyris post horam xii. cantabantur vesperae in ecclesiis Leodiensibus, & clausae sunt portae civitatis excepta parva [illegible] & positi sunt custodes ad singulas portas, & omnes viri de ministeriis stabant armati ab ecclesia S. Lamberti usque ad portam S. Leonardi dispositi & ordinati ab utraque parte platearum. & infra primam & secundam horam post prandium intravit civitatem Leodiensem dominus Marcus de Baden sedens in equo toto armatus, inter fratrem suum marchionem Carolum de Baden & dominos comites qui secum venerant. Receptusque est cum magno tripudio & summo gaudio popularium, eo modo quo episcopus recipi solet. Hoc excepto, quod campanae non fuerunt pulsatae, nec clerus fecit sibi quicquam reverentiae. Et stabant vinum in quatuor locis, scilicet in foro ante palatium & retro palatium, & ante Phalam, habentque [illegible] & vinum [illegible] cum eo nec homicida, qui in foro cum descenderet de equo prosiliverunt se coram eo [illegible] & gratias, & induxit eum. Et intravit cum domino Rasone ecclesiam & inter capellanos aperuit sibi chorum, & intravit & fecit orationem, & ivit pedester ad palatium. Illo sero Leodienses fecerunt ostensionem armorum cum taedis & luminaribus, processionaliter transierunt ad palatium coram mamburno & fratre suo & aliis dominis qui cum eo venerant de Alemannia, & duravit dicta processio quasi per tres horas per forum & stabulorum. Feria tertia habuit omnes scabinos, qui Leodii erant, in prandio. Feria quarta convocaverat omnes dominos de Majori sed non omnes venerunt. Eodem die fuit palatium simul & dominus Rave dixit verbum unum. Primo regratiando de honore sibi exhibito quod paratus esset recognoscere. Secundo lectum juramentum quod fecerat in quo continebatur primo quod infra annum post impetratam confirmationem suam, faceret se promoveri in episcopum. Secundo quod non alienaret bona ecclesiae. Tertio, quod non impignoraret aliqua officia, & quod daret illa nativis de patria. Quarto, quod servaret pacem de Fexhe & alias munitiones civium & antiquas consuetudines. Quinto quod non tolleret legem, & si sic non consentiret quod advocatus moneret scabinos ad faciendam legem. Sexto, quod non teneret dietas extra patriam, quae concernunt civitatem. Septimo, quod non amoveret curiam officialem extra civitatem.

Ipse petiit econverso, quod essent sibi fideles etiam usque ad mortem, & de hoc petiit habere litteras ab ipsis sigillatas. Et ostendit suas [illegible] litteras & lectas, & fuit sibi concessum. Et in littera sua vocatus MARCUS DE BADEN ELECTUS ET GUBERNATOR AC ADMINISTRATOR PATRIAE LEODIENSIS, DUCATUS DE BULLON, ET COMITATUS LOSSENSIS. Tunc fuit [illegible] se velle secretum sigillare, & cum tota sua potentia assistere. Postulavit etiam litteras alligantiarum civitatis & patriae, pro se & amicis suis & fuerunt sibi concessae. Item fuit conclusum, quod homicidae, qui intrassent cum mamburno infra xv. dies, ducerent se satisfacere parti adverse, & quod non essent banniti, non furti, nec latrones, & acceperunt novas instantias pro quibus solverunt unum florenum Rhenensem.

Die Dominica (b) fuerunt cum domi- [b]

(a) Marcus de Baden. [illegible]

(b) [illegible]

mus Raso in domo sua. & [illegible] quam te-
nerunt in primo coram eo magistri & con-
silium & gubernatores [illegible] pro
[illegible] fidelitatem & assistentiam usque ad
mortem tradendo ei litteras sigillatas suis
sigillis.

Sabbato, armigeris praecedentibus & sequentibus, mamburnus tendit versus Dyonantum per Condrosium, & dominus Raso equitabat ante eum cum albo baculo, & post dominum Rasonem rubeum vexillum. Inde mamburnus cum fratre suo, post quos magistri Leodienses cum multis armigeris praecedentibus & sequentibus propter insidias. Dyonantenses solemniter eum receperunt, cum illis de Tuduno & Covino qui ibi convenerunt & fuit ibi gaudium magnum. In Dominica sequenti id est in profesto S. Servatii, fuit paratum unum [illegible] super palatium & super [illegible] ante [illegible] depictum, sicut marchio de Bada [illegible] secundum [illegible], & postea omnes magistri & postea omnes nobiles de patria qui ibi erant praesentes, de [illegible] deinde [illegible]. Et [illegible] dominum Rasonem [illegible]. Et concordatum, quod quicunque infra [illegible] juramentum, quod haberetur tamquam inimicus patriae, & quod nullus [illegible] extra [illegible], & quod in [illegible], & in villis circa Brabantiam, fierent fossata & repagula cum phalangis & vigilarent ibique. a)

In crastino S. Servatii [illegible] mamburnus versus Tongris cum c. circiter equis, & fuit receptus cum magno tripudio & favore populorum. Similiter [illegible] S. Trudonis, in Hasbania, [illegible] & ubicunque veniebat, [illegible] ad eum videndum.

In dictum diem dominus Carolus [illegible] dux Burgundiae praeparabat se ad eundum contra regem Franciae, & bonae villae Brabantiae miserunt Leodium pro salvo conductu pro una legatione quam vellent mittere ad Leodium. Quo impetrato (b) xvii. Maii hora [illegible] de vespere intraverunt Leodium legati bonarum villarum Brabantiae, videlicet duo de Lovanio, duo de Bruxella, duo de Antverpia, & duo de Buscoducis, cum [illegible] equis. Qui tribus diebus expectaverunt mamburnum qui erat in comitatu Lossensi. Quo reverso dixit audientiae [illegible] quod semper habent bonos vicinos & amicos patriae Leodiensis, & adhuc vellent. Si inter ipsos Leodienses & [illegible] dominum [illegible] aliqua controversia orta esset, [illegible] non velle se interponere. Si aliqua controversia esset inter utrasque partes [illegible] antiquum servaretur una dieta [illegible] sicut est consuetudo, & qui [illegible] culpabilis emendaret. Quibus e converso propositum fuit de detentione civium de Hasselt, & de arresto facto super captivum Leodiensem & super dominum Rasonem, & de filio Johannis [illegible] captivo. De factis de Hasselt responderunt quod ipsi [illegible] promissionem [illegible] captivitate, [illegible] quod [illegible] & ad hoc essent parati se obligare. De aliis facerent relationem bonis villis, & mitterent responsum. Nec aliud potuit [illegible]. Decanus [illegible] quod [illegible] sed dominus Raso [illegible]. Decima quinta Maii clerus fuit congregatus in sancto Lamberto ad respondendum certa puncta per marchionem de Bada ei proposita, videlicet an vellent cum eo manere & ei adhaerere, & quod dicerent de [illegible] domini de Borbon [illegible]. Saeculares dederunt responsum (c), in scriptis, & [illegible] ad curiam Romanam, quod papa dignaretur prolongare terminum [illegible]. Sed domino Rasoni responsum ecclesiarum non placuit, [illegible] quod vellent manere cum ipso, salvo suo honore & juramento & [illegible] obedientiam sedis apostolicae, cui semper obedire vellent. Et iterum convocatis omnibus canonicis in capitulo Leodiensi, venit ibi iterum marchio de Bada cum magistris, & volebant habere plenum responsum ab eis, an vellent ei assistere vel non. Dum autem decanus Leodiensis responsum dare deberet, coepit [illegible] turbare [illegible] marchionem, & dominum Rasonem per mala verba & [illegible] diebus praecedentibus, & [illegible] contra, quod esset in [illegible] habendo bona nova de curia, videlicet quod papa daret [illegible], & quod manere vellent

[illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

tum eis & quod continuare te divinum officium. Hoc verbum acceperunt laici ex ore decani, & fecerunt singulos canonicos interrogari, an similiter vellent manere cum eis. Canonici Leodii respondentes quod vellent obedire patri. Tunc dominus Raso dixit: Oportet omnino quod dicatis, vultis manere nobiscum sicut decanus dixit, vel non? Tandem dixit quod sic. Et consequenter omnes dixerunt quod sic. Super quibus cives petiverunt instrumentum [illegible] qui fuerunt praesentes.

[illegible] In die sancto Pentecostes [illegible] ad processionem cum [illegible] episcopi. Et in [illegible] dominus Bare [illegible] & posuit in loco ubi episcopus stare solet, & collocaverunt [illegible]. Et notandum quod sicut [illegible] tempore domini Johannis de Bavaria [illegible] Johannes de Valle [illegible] & dominum Aegidium de Hoio [illegible] revocatione [illegible] litteras [illegible]. Feria [illegible] octavas Pentecostes [illegible] per mandatum & magistros, sed pauci nobiles venerunt, sed miserunt litteras excusatorias. Hoyenses miserunt unam magnam litteram, sed non fuit accepta, & causa fuit ad faciendum [illegible] & legem in Leodio & in patria. Et dixit marchio, quod haberet potestatem [illegible] in bassa Alemannia [illegible] dicebant, quod habebat commissionem a locum tenente imperatoris, sed nihil ostendebant in scriptis.

[illegible] In die S. Barnabae fuit dominus Bare [illegible] & fecit iuramentum in capitulo. Et fuerunt [illegible] ex parte regentis [illegible] qui prius proclamati fuerant, scilicet Alexander Bevart, Henricus Gregorii & ceteri. Tres naves portantes vestimenta, pannos, carnes & alia bona pertinentia domino Ludovico de Borbon, [illegible] fuerunt & omnia direpta, sed clamatum fuit quod reportarentur omnia ad manus receptoris civitatis, & [illegible] fuerunt in palatio [illegible] qui vestiti erant vestibus domini quas rapuerant, non restituerunt. Item fecerunt Leodienses reparari domum episcopi in Serainio, ut [illegible] regentem posset ibi stare. Sed non fuit completum opus. (a) In die ascensionis Domini hora [illegible] de vespere intravit civitatem Leodiensem ambassiata regis Franciae, [illegible] Leodienses multos armatos [illegible] usque ad Moseng, & contigit quasi pro omine, quod cum multi viri & mulieres [illegible] ad videndum eum [illegible] subito [illegible] Ille dicebatur comes de Chesterone [illegible] in hospitium quod dicebatur Molendini ad ventum. Ille fuit missus ad faciendum [illegible] cum Leodiensibus. Sed quando recessit a rege, ignorabat quod Leodienses habuissent regentem, & ergo non portasset litteras ad eum. (b) Et dicebat dominus Raso, quod rex numquam misisset ita nobilem ambassiatam sicut nunc. [illegible] in palatio (c) proposita fuerunt multa de rege Franciae, & multa mala exposita de duce Burgundiae, & quod ipse [illegible] fratri regis quod erat in Britanniam contra regem. Et petiverunt [illegible] quod Leodienses vellent se alligare regi & confoederare se cum ipso, [illegible] & quidquid ordinarent [illegible] rex gratum haberet. Et si dux Burgundiae interponeret se contra regem, quod tunc Leodienses patriam ducis invaderent ferro & igne mala faciendo. Super quibus proposita fuerunt multa tractatus. Multi nolebant facere praedictas alligantias, & dominus de Berlo nolebat quod fierent, sed dominus Bare & Raso [illegible]. Sequenti non fuerunt portata super palatium, sed super [illegible] (d) & praeceptum sub poena capitis quod nullus aliquid inde revelaret. Sic alligantiae fuerunt factae, & rex deberet [illegible] stipendia pro [illegible] lanceis, & Leodienses pecunias pro salpetra & sulphure & [illegible]. Recessit igitur marchio de Badeo versus terram suam ad quaerendum armigeros. Praedictus vero comes fuit Leodii donec haberet responsum a rege. Et in

(a) [illegible]

(b) [illegible]

(c) [illegible]

(d) [illegible]

[illegible]

palatium, ubi facta fuit magna congregatio [illegible] & aliorum [illegible], [illegible] pars reportaretur.

In [illegible] dominus Leodiensis [illegible] cum [illegible] de Hovo, quia duo monasteria levaverunt se contra alia, & illi de Ammanio [illegible] portam villam de Hovo, & miserunt versus Leodium pro [illegible]. Et [illegible] dominus Raso & dominus [illegible] cum [illegible] armatis, qui non intraverunt oppidum, [illegible] Leod. [illegible] domini oppidi [illegible] ad custodiendum [illegible] & [illegible] dominum [illegible] que cum domino Leodiensi [illegible] que de substantia sua nihil [illegible] portaverant. [a] In diebus [illegible] communi [illegible] Leodii [illegible] & regens habebat medietatem pecuniarum [illegible] civitas [illegible]. Tunc congregati magistri & consules cum regente [illegible] unitatem & confoederationem [illegible] Leodiensem [illegible] dominum de Rure [illegible] & patriam [illegible] Leodium, [illegible] sed magister J. [illegible] Herpol debebat supplere vices suas, [illegible] Johanne Herpol & etiam [illegible] decano de Confluentia, [illegible] ordinabantur [illegible] leges [illegible] vel contravenirent [illegible] dissolveretur [illegible]. [b] [illegible] Ludovicum de Bourbon [illegible] ipsis [illegible] adhaerere [illegible] Junii.

Prima Augusti venit marchio de Bada cum [illegible] comitibus & armigeris circiter ccc. & duos secum currus portantes bombardam magnam & serpentinas [illegible] armatura, & alia instrumenta guerrarum, & habuerunt [illegible] rubea vestimenta [illegible] etiam cum eo [illegible] pedites. Tertia Augusti magister Johannes Herpol, qui totam [illegible] fabricaverat contra clerum, [illegible] recessit versus Coloniam: sed in [illegible] captus [illegible]. Tandem mediante domino Rasone [illegible] juramento [illegible] dimissus est [illegible]. [c] Septima Augusti venit de rege Franciae [illegible] de [illegible] portans [illegible] regis [illegible]. Venerunt cum eo D. Petrus Jodo [illegible] armati [illegible] in manibus [d] ad concordandum & firmandum litteras [illegible] & videndum eas compleri. [illegible] a Leodio magister Hugo Benetich cum litteris [illegible] patriae & regis Franciae, ad impetrandum a summo pontifice confirmationem domini de Bada [illegible]. Eodem tempore [illegible]. Tandem oportebat quod [illegible] haberent [illegible]. In crastino Assumptionis [illegible] de Bare [illegible] ad Jaxas [illegible]. Dominus Raso [illegible] civitate pro domino [illegible] quod dictus fuit Jaxas, & fuit sibi concessum. [illegible] franchisias suas & [illegible] & fuit concessum, & hoc modo Marcus de Bada fuit receptus in Hovo in die S. Bartholomaei, ubi mansit per duos dies [illegible] duo [illegible] quae portabant pecunias de rege Franciae, ut dicebatur: de quibus pecuniis duo millia fuerunt distributa inter monasteria ad providendum de rebus bellicis [illegible] S. Bernardi [illegible] regens cum omnibus armigeris suis & cum Leodiensibus [illegible] ad praecludendum viam quia dux Clevensis debebat venire versus Brabantiam, sed propter pluviam non venerunt [illegible] & duo jam [illegible] [e] antequam venirent.

In die S. Jacobi fuerunt electi in magistros dominus Johannes de Ruer & dominus Jo-

[a] [illegible]

[b] [illegible]

[c] [illegible]

[d] [illegible]

[e] [illegible]

venerunt Leodium ad inveniendum aliquod medium pacis inter Leodienses & Brabantinos per treugas vel inducias & duos de magistris suis ad latere cum capitaneo eorum, qui dicebantur [illegible] protectorem in Hu- tum, propter hoc quod fecerant disturbium in Hoyo.

Cum legati Hoyenses venissent in Bruxel- la, missi fuerunt ad dominum Leodiensem. Cum venissent ad ipsum, petiit habere fortalitium ad voluntatem & turrim contra pu- blicum, & quod posset [illegible] facere providentiam. Hæc audientes magistri de Hoyo, non fue- runt ausi ulterius attentare quicquam.

In Leodio factum est disturbium, quia populus noluit amplius esse, nisi esset fa- cta justitia de his qui male tractaverunt in- stramenta de Hermes, quia dicebant prop- terea homines hoc fecisse occisos. Tunc ali- qui reportaverunt ultra calices & ornamen- ta, & imagines ad S. Dominicum, ad quos pertinet decima, & [illegible] propter [illegible] corpore Domini quod frege- rant. [illegible] armati milites, quem [illegible] cum domino Renaldo ad Leodium, manserunt Leodii usque dum redirent Leodien- ses in Hermes. Et cum vidisset crudelitatem & irreverentiam quæ fiebat, dixit: [illegible] ego dicam regi, quod litteras aliqua- tenus bene [illegible], etiam quia quam re- quisiti fuistis & statim in mane recessit. Do- minus Raso multum anhelabat ad habendum populum extra civitatem contra Braban- tinos, sed populus non curabat. Hoyenses miserunt Leodii ad habendas treugas, sed non fuerunt auditi.

[a] Ambassiatores ducis de *Badio* (a) venit Leo- dium, ad excusandum quare recessisset, & petendum fieri æstimationem honorum quæ reliquerat & [illegible] multum credendum, haberent retalium. Et fuerunt secto capite [illegible] & quod, cum missi fuissent magistri ad faciendum [illegible] violentias & sacrilegia quæ fie- bant, & nullus inde curaret, quare tamen de [illegible] qui venerat cum [illegible] ar- [illegible] recessit. Tunc dominus *Rure* & do- minus Raso dixerunt ad marchionem: Per Deum verum faciam eum reverti in infantes, aliquando nihil erit de vobis, & si non feceritis, sitis solliciti salvandi corpora vestra [illegible] sunt [illegible] unde [illegible] quia nihil tenebatur de ipsis. Et do- minus Raso in omnibus semper mala & dura verba respondebat eis. Ergo habita opportu- nitate, si in loco cum eis collocaverunt. Dominus Raso vocavit eos traditores, & quod non essent digni portare nomen do- minorum; & addidit: Si bene ipsorum va- lerent mulieres [illegible], non darentur [illegible] [illegible]. Tunc omnibus aliquando pe- tiit, eos non habuisse animum recedendi,

quando recesserunt a civitate. Unus autem comitum qui cum *Badio* venerat, erat ca- [illegible] in S. Trudone, qui [illegible] [illegible] se habens, cum gratia Leodiensium recessit ad terram suam. Tunc respondit ambassiatoribus ducis de *Badio*, quod mitterent filii responsum per litteras. Et licet dominus Raso niteretur educere populum ad Bra- bantinum, tamen magister Gerardus ...ptor, prævaluit quod iret ad Limburgum. Ulti- ma Septembris exiverunt omnes ad Lim- burgum, combusserunt villas campestres cir- cumquaque. Illis diebus [illegible] [illegible] ter in Leodio & per totum comitatum Los- sensem, quod dominus Ludovicus de Borbo- nio esset defunctus. Et hæc fama [illegible] [illegible] dolor in corde vulgarium, postquam vi- dissent eum semel, sed dicebant quod esset unus alius. Hoyenses dixerunt treugas a Na- murcensibus per se dare, tenuerunt forum suum quod clamatum fuit ex parte domini de *Borbon.* Bona valle petiit Leodiensis venerunt in Leodio, ut haberent treugas, ne patria sic destrueretur. Missum est ad exer- citum in *Limburch*, sed noluerunt reddere.

In profesto undecim millium Virginum Brabantini de Lovanio cum Namurcensibus venerunt contra illos qui stabant in *Anmen- dale*, & combusserunt villagia circumquaque, fecerunt eadem magnam in populo Leo- diensi juxta Tumbas inter *Anmendale* & *Ar- ber* quasi mille homines, & in crastino combusserunt villam cum ecclesia & om- nibus pertinentiis suis. Eadem die venerunt Hoyenses in auxilium Leodiensium usque in Borlo, & videntes villam ardere, reversi sunt in propria. Hic Leodienses eadem cum- fortium [illegible] Brabantinos in cra- stino super eos venturos. Et missum est ad *Limburch*, & levata est obsidio. Quapropter Limburgenses exeuntes post eos, combusse- runt villagia patriæ Leodiensis quæ remanse- rant. Duravit hæc obsidio xx. diebus.

In festo Simonis & Judæ venit magister Johannes *Arelmus* de Francia, & dixit quod Carolus dux haberet pacem ad voluntatem suam. Tertia die venit unus miles de Fran- cia, portans litteras ex parte regis, quod esset pax inter ipsum & dominum Carolum, & Leodienses essent inclusi.

In festo Omnium-sanctorum vocaverunt ecclesiæ magistros & consules, & exposue- runt eis in quanto periculo animæ & cor- poris essent constituti, & rogaverunt eos, quod vellent Deum & sanctam ecclesiam re- cognoscere, & permittere servare interdi- ctum. Magistri & consules non audebant ac- cipere onus super se; sed responderunt, quod libenter laborarent ad hoc, ut popu- lum possent inducere ad consentiendum. Interim rediit magister Johannes *Arelmus* cum magistro de Dyonanto de rege Fran- ciæ, dicens quod dominus Carolus haberet

Johannes [illegible] [illegible] de [illegible].

(a) Cum [illegible] [illegible] [illegible].

pacem cum rege ad voluntatem suam, & A quod Johannes Coler respondisset Parisius ad habendum ... pacem, & quod non potuisset reddere nisi habuisset tacitum conductum a domino Carolo. Tunc Leodienses confirmati clamaverunt quod vellent pacem, & reconciliari ecclesias, dummodo haberent pacem generalem, in qua omnes essent inclusi. Et missi sunt comites de Mors & de Horne ad Bruxellam pro impetrando treugas. Qui non potuerunt obtinere treugas nisi Leodienses primo cognoscerent ecclesiam & proprium dominum & habitantes loci ... Et communes Leodiensis & Dyonantensis dixerunt se velle facere pacem si possent. Post multos tractatus concorditer fuerunt ... quod teneretur interdictum in ... [illegible] ... Unde campanae ... Leodienses omnes ... contra ... Cum essent ... treugas ... dictum ... ad propria. In die ... missi sunt ad Bruxellas ad faciendum pacem duo comites praedicti, & dominus Johannes de Seraing, Ægidius de Mes, Mathias Hervende, & Gerardus ..., & fecerunt treugas prolongari usque ad festum Barbarae. Et ... Leodiensium ... Bruxellis. Praelati & canonici qui erant Leodii ... versus dominum Leodiensem, ad concordandum cum eo. Qui primo noluit eos audire. Sed post in Hoyo convenerunt cum eo, quod haberet super ... Leodiensis, excepta ... de Hoyo, decem millia ... Rhenensium & ... millia, sed quilibet esset quittus pro decima parte ... beneficiorum suorum, exceptis ... quae ... gravata. Redeuntes ... praedicti cum deputatis ... de Bruxellis, & cum Leodio venissent, in ... fuerunt ... per capo ... armatorum ... [illegible] ... corpora ... advertentes ... Et capitaneus ... comites de Mors ... Bruxellam, & ... capitaneum habere ... diffinitivam contra eos. Sed per consilium ... [illegible] ... Leodium ... palatio ... voluntatem domini ... & quod ... esse ... populi Leodiensis. Multi volebant habere pacem, alii volebant etiam, sed non volebant aliquid dare ad voluntatem. Hoyenses fecerunt pacem per se ... Decembris. Leodienses rogaverunt Leodienses quod facerent pacem, antequam ipsi facerent pacem per se ... In ... S. Thomae ... domino ... cum domino Leodiensi oppidum S. Trudonis cum multis nobilibus & armigeris, & tradidit sibi ... claves ... nec poterat ... contra voluntatem, & ... plenam ... quorum ... per campos, ... In die S. Thomae ... quod ... darent ad voluntatem ... diebus ... per Leodium ... pacem quod ... ad ... imperatoris & regis Franciae ... confirmatum, & ... cum ... ponerent ... in possessionem episcopatus Leodiensis, & ...

Anno Domini MCCCCVIII. in die nativitatis Christi de sero venerunt comites de Mors & de Horne de S. Trudone ... & de mane ... in palatio ... proposuerunt puncta pacis. Et facta est ... de decem viris, sed non fuerunt ... Dominus Rasso & dominus ... se opposuerunt, & dominus de Hollogne ... contra eos. Manifestantes ... pacem, sed ... aliquos homines dare ad voluntatem, sed redimerentur pecunia. Illo tempore fuit missus capitaneus in Hoyo dominus Everardus de Marka. In crastino ... sero dominus ... Rasson. At ipse festinanter clamando cucurrit per palatium et ecclesiam S. Lamberti, & super ... invocando ... quos volebant cum ... Et ... omnes qui erant de ... sua venerunt ... Illo sero venit Ægidius de Mes & Johannes Coler de S. Trudone, & in die Innocentium super palatium interrogatum de pace ... pacem esse conclusam, & de decem hominibus dixit, non esse intelligendum quod occiderentur, sed quod ... Ipsa ... cum ... & non ... & ipsi ... Et rogabat quod ... & acceptarent pacem, quae non posset ... Boni cives ... se a palatio ... & ... manifeste petebant pacem. Et rogatum dominum Rassonem & ... quod ... se. Hasbanienses clamabant pacem, sed non audiverunt ...

[a] ... [illegible]

nem, cum manu ſua armata in fronte, & A vulneratur eum, & ſtatim ſecuta eſt una quadragena inter eos. Quarta Martis erectæ fuerunt rotulæ de ferro & clamatum, quod omnes homines de Albeno exirent civitatem intra tres dies, alioquin ponerentur manus ad eos, ſed illud non diu duravit, quia multi non placuit. Vir unum dixit, & ecce aliud [illegible] verus.

Cum dominus Karolus receſſiſſet, & armigeri reverti eſſent in propria, & dominus Leodienſis ſtaret in Hoyo, convocari fecit ſibi tres ſtatus patriæ, ad providendum quod bene gaudere poſſent pace, & mali corrigerentur, & de Baronibus ſuis quas occupaverant in Waſſia & in multis aliis locis, eſſugarentur, quia multiplices perturbabant bonos. Hæc percepta Leodii convocato populo cum fecerunt, quod non iret ad Hoyum, quia eſſet contra pacem factam [illegible] de Maſtric, dixerunt quod non auderent ire ad Hoyum propter illos qui eſſent in Waſſia. Et nuntium qui portaverat [illegible] domini Leodienſis [illegible] ſunt [illegible]. Iteratum dominus Leodienſis venit cum [illegible], & non eſt permiſſus intrare [illegible]. Dominus Baro propoſuit quod eſſent obligati in una magna ſumma pecuniarum, & neſcirent unde haberent; & quod ſierent litteræ aliegationum cum bonis viris patriæ Leodienſis, ad corrigendum illos qui poſt receſſum illius de Badeo receſſiſſent à civitate, vel a patria, & cum eiſdem vel ſuis invaſiſſent partem ſuam, ad corrigendum etiam eos, qui poſt adventum Karoli receſſiſſent versus Hoyum. Dyonantenſes dixerunt quod ipſi ſtarent in pace, [illegible] verbum domini ducis Karoli, ſed intelligerent quod armigeri iterum congregarentur, & eſſet cum eis eos, quod non dimitterentur ſine ſuis. Tradementes ſuerunt Leodii [illegible] contra illos qui ſtabant in Waſſia, ſed non audiebantur. Dominus Leodienſis [illegible] armigeros ad diſſipandum eos, ſed fecerunt fugam ita per totum comitatum Loſſenſem. Colubriſtæ demandabantur, non permittebantur duo boni cives loqui pariter, quin vellent ſcire de quibus eſſet ſermo. Et ſi aliquis contradixiſſet ipſis, de mane inveniret domum combuſtam vel horreum incenſum. Ignes in hebdomada ſacra ante Paſcha domos diverſorum ceperunt ſpoliare, & alis de [illegible] diſcurrebant per totum comitatum Loſſenſem, ſpoliando & incendiando domos eorum qui partem tenebant cum electo. Deinde accurrit per Haſbaniam incendio [illegible] [illegible] intraverunt etiam caſtellaniam Hoyenſem. Sententia excommunicationis & anathematis contra Leodienſes pendebat in Hoyo. Unde Leodienſes magis fuerunt inflammati, & voluerunt facere novum mamburnum. Dominus Baro noluit amplius ſacere mamburnum, ſed correcta litera aliegationum fecit hereditarie illam contra omnes illos qui a tempore illius de Badeo demeruiſſent eos.

Illis temporibus dominus Leodienſis petebat ab eccleſia petitiones ſibi promiſſas, ſed e converſo non bene tenuit promiſſum. In illis diebus juvenis dux Gelriæ impugnavit patrem ſuum, & omnes qui erant ſaventes patri, ab ipſo perſecutionem patiuntur, ſpoliantur & incendiantur. E converſo dux Clevenſis propter ſororem ſuam movet contra nepotem ſuum, & ſic ambo patriæ multiſ-liter deſtruuntur. In fine menſis Aprilis electo ſuere qui facere deberent homagium cuidam domino duci Burgundiæ, dominus Reynerus abbas S. Jacobi, & de eccleſia Leodienſi magiſter Hubertus [illegible] vicedecanus, & cum eo archidiaconus Arnoldus de Marka, item decanus S. Petri, decanus S. Pauli, & magiſter Daniel pro clero Leodienſi, cantor Tungrenſis, & magiſter Johannes de [illegible] pro Tungrenſibus & Loſſenſibus, & pro toto clero & preſbyteris Leodienſibus & Loſſenſibus: dominus Johannes [illegible], & Henricus [illegible] magiſtri civium, [illegible]

Homagium electi duci Burgundiæ.

a. [illegible]

t. [illegible]

Sua Carta [illegible] quod Leodienſis [illegible] Loſſenſes [illegible]

[illegible]

tam,

[illegible], & de quibusdam [illegible] Leodienſi [illegible] cum ipſo. Qui proſtraverunt ſe dominum duci in Scalgeria [illegible], dominus dux [illegible] in [illegible]. Et dixit dominus Johannes prædictus verba quæ in pace [illegible]. Et magiſter [illegible] reſumpſit verba. Quod [illegible] tempore fuerant debitores de guerra, & rogabant dominum ducem ut dignaretur [illegible] quæ fecerant, & [illegible] quod pax eſſet in patria Leodienſi, & inter dominum [illegible] filium ſuum, & Dynantenſes. Reſponſum eſt quod dominus dux acceptaret [illegible] qui præſentes eſſent, & eorum qui non miſiſſent, de non comparentibus [illegible] tamen. (a)

[a]

Interim dum illi eſſent Bruxellis, [illegible] fuerunt litteræ allegationum, & cum [illegible] in Leodio [illegible] palatio (b) [illegible] poſſent facere [illegible], oportuit quod [illegible] litteras allegationum. Dominus Johannes de [illegible] dixit quod vellet [illegible]. Dominus [illegible] reſpondit: Oportet quod [illegible], vel dicatis: Ego non faciam. & habebimus [illegible]. & ſic oportuit omnes [illegible] & [illegible] quod [illegible] eſſet [illegible] ſuiſſet. Deinde in [illegible] S. [illegible] in anno quod anno præcedenti, eadem Dominica fecerunt [illegible] de Badou. [illegible] magiſter Ægidius de [illegible] (d) & [illegible] dominum [illegible], & [illegible] omnia bona [illegible].

[b]

[c]

[d]

[illegible] In feſto Pentecoſtes fuit [illegible] Coloniæ contra illos de Badou, & [illegible] dominus Bernardus de Bourbon & [illegible] de Leodio [illegible], & [illegible] Leodienſis. Qui cum reſpondiſſent, in die Sacramenti [illegible] ſuper [illegible] & [illegible] eſt [illegible].

[illegible] Et ecce in [illegible] fecerunt [illegible] & [illegible] de quibuſdam [illegible] vel [illegible] cum armis de Badou, & clamabant per plateas: vivat Badou in deſpectum domini Bourbon. & [illegible] & imagines & arma domini de Bourbon ubicumque reperire poterant, [illegible] & [illegible]. Dominica infra octavas Sacramenti [illegible] cum buccina [illegible] per plateas [illegible]: vivat Badou in deſpectum domini Bourbon, & [illegible] arma domini de Bourbon de palatio in eccleſia Leodienſi. Unus [illegible] eum, quem [illegible] cum capite, & [illegible] eius. [illegible] cum illo vexillo quod [illegible] armis [illegible] & omnia vexilla [illegible] ſuper [illegible] multas [illegible] in domibus quorumdam clericorum & canonicorum, [illegible] omnia vaſa [illegible], & frangendo [illegible] & [illegible] & vina, & [illegible] poterant non [illegible]. [illegible] rogaverunt dominum & [illegible] & magiſtrum quod [illegible], ſed non poterant. Cum [illegible] eſſent ſimul & [illegible] quod [illegible], clamaverunt omnes una voce: vivat Badou. [illegible] fuit ad [illegible], quod amplius non [illegible] & [illegible] fuerunt; [illegible] cum vexillo ſuo uſque ad [illegible] duas [illegible].

Ultima [illegible] de [illegible] magiſter Johannes [illegible], [illegible] ſuam de Hoyo. Quod cum Leodii [illegible] fuiſſet, [illegible] & [illegible] in [illegible] & [illegible] dicens ſe [illegible] quæ ſibi [illegible], & appellare ſe [illegible], qui condemnaverunt eum, coram Deo, & [illegible] in [illegible]. In die Sacramenti [illegible] fecerunt proceſſionem [illegible] clero portando [illegible] ordinum, quia in [illegible] portaverunt [illegible] & Lambertum: [illegible] in eccleſia S. Mariæ ex quo [illegible] Sacramenti [illegible], quia [illegible] cuſtodem [illegible].

In [illegible] Bernardus [illegible] eſt [illegible] in Sancto Trudone, & omnes qui erant pro parte domini de Bourbon fugerunt [illegible] circa oppidum. Quod cum Leodii [illegible] fuiſſet, dominus Rayo & dominus [illegible] cum [illegible], & [illegible] in domibus illorum qui fugerunt, qui [illegible] habere ſtipendia & [illegible], & multum gravaverunt oppidanos, & fecerunt in Sancto Trudone omnes [illegible] litteras allegationum.

[illegible] fuerunt [illegible] quod omnes qui non vellent manere in [illegible] oppidi cum domino de Bourbon, [illegible], & [illegible] quod [illegible]. [illegible].

Leodii cum [illegible] eſſet congregatum, propoſitum fuit, quod cum [illegible] eſſent Coloniæ ad [illegible] contra illos de Badou [illegible] Leodienſi [illegible], quod [illegible] cum eis ipſi [illegible] & [illegible] cum ipſo. Ad quod ipſi reſponderunt: [illegible] Leodienſium [illegible] haberet [illegible]. Unde [illegible], quod dominus Bernardus cum aliis qui [illegible], [illegible] ad [illegible] & [illegible] ſigilla [illegible] & magiſtrorum. [illegible]

(a) [illegible]
(b) [illegible]
(c) [illegible]

[illegible]
(d) [illegible]

que veniſſent ad eum, tradiderunt literas. A quas cum recepiſſet, retinuit apud ſe, & re- ſcripſit a converſo ad Leodienſes quod non literas tales accepiſſet [illegible] quas oſtenderent tractatus [illegible] & deſuper delibe- rarent. Quibus reverſis [illegible] de re- ſponſo ſuperius, pueri [illegible] cur- rere per plateas cum [illegible] clamantes vivat *Bavaro* in deſpectum domini *Bourbon*. Inſuper [illegible] & alii qui ſe appellabant

[a] *Lorum* [illegible] domum omnium eo- rum qui erant in Hoyo, per [illegible] & [illegible] vendita fuerunt bona [illegible] de [illegible] & aliorum in Leodio [illegible] Inſuper [illegible] S. Petri & S. Crucis cap- tos [illegible] qui erant cum domino in Hoyo. Pro quo [illegible] Leodienſi [illegible] per [illegible] quod [illegible] ad Hoyum [illegible] Et domini [illegible] ad Hoyum & [illegible] ad Hoyum. Ab [illegible] ad Hoyum vel ad Trajectum [illegible] In [illegible] S. Petro [illegible] ad [illegible] clamaverunt [illegible] & poſt pran- dium [illegible] Johanne [illegible] & [illegible] Jacobo de [illegible] magiſter Johannes [illegible] *de Bavaro*. Qui cum [illegible] Leodium [illegible] vivat *Bavaro*. Et cum [illegible] Jacobus [illegible] confirmationem [illegible] Leo- dienſi [illegible] imago [illegible] *de Bavaro* [illegible] imago *Bavari* [illegible] & imagines & arma domini *de Bourbon* [illegible] in civitate Leo- dienſi [illegible] domini *de Bour- bon* in domo ſua [illegible]

[b] In feſto S. Margaretæ, [b] quo [illegible] *de Bourbon* [illegible] Jo- hannes [illegible] ſuper palatium, quod domi- nus [illegible] *de Bavaro* [illegible] ad eos, cum literis [illegible] in qui- bus [illegible] Civitati noſtræ Leo- diensi [illegible] Leodienſe [illegible] Laſſeiis [illegible] Que [illegible] de [illegible] in Gal- licum [illegible] magiſtro Johanne & [illegible] B [illegible] magiſter Johannes Leodio [illegible] & [illegible] in [illegible] Rhenenſis.

Eodem die [illegible] pueri dominum do- minum Johannem [illegible] canonicum S. Petri [illegible] & dominum magiſtrum [illegible] canonicum S. Martini & dominum do- minum Johannem [illegible] canonicum S. Bartholo- mæi [illegible] quod poſſent manere in pace [illegible] C Tandem cum [illegible] palatio [illegible] quod [illegible] in perpetuum. Et [illegible] Do- minus [illegible] & dominus [illegible] D [illegible] & Laſſeiis [illegible] ad [illegible] multa mala in [illegible] dicta.

Eodem die dominus Lambertus de [illegible] electus confirmatus Leodienſis [illegible] Domini [illegible] Leodio in dominum & paſtorem receptus. Et anno Domini [illegible] ordines [illegible] E & Pauli, qui erat in Dominica [illegible] in preſbyterum per dominum Johannem epiſcopum [illegible] ſuffraganeum [illegible] in eccleſia noſtræ Dominæ Hoyenſis. Poſt [illegible] eccleſia conſecratus in epiſcopum per reverendum patrem dominum epiſco- pum Lexovienſem de Normannia, qui cele- bravit miſſam, [illegible] epiſcopis, [illegible] dominus Johannes epiſcopus [illegible] præ- dicto, ſuffraganeo Leodienſi de ordine Mi- norum, dominoque epiſcopo [illegible] de

(a) [illegible]
(b) [illegible]

ordine Carmelitarum, ſuffraganeo Came- A racenſi, & epiſcopo Dragonenſi de ordine Prædicatorum ſuffraganeo Tornacenſi. Fuerunt præſentes abbates noſtræ diœceſis ſcilicet Lobienſis, S. Trudonis, S. Huberti & Floreffienſis. Illi de Leodio non poterant venire propter colubrinarios qui obſidebant itinera. Non intrarunt abbas de Magno-prato, de Valle, de Brongne, de Novo-monaſterio, de Alna, de Helechenis. Decani & canonici qui Hoyi erant, & multi nobiles. Et erat conventum apertum in caſtro ubi fuerunt citati, ſecundum tamen, nec convenerunt in vigilia S. Jacobi quando magiſtri de more accipiunt ... dominus Raſo multa propoſuit de magiſtris creandis & ... quia anno iſto ambo magiſtri fuerant de uno ſtatu, quod amplius non fieret, nec eligeretur aliquis qui eſſet de favore domini de Borbon, quia non vellet ſedere cum eo ... dominus de ... Semper proponimus multa, ſed nihil ducimus ad effectum. Si volumus pacem, diſponamus nos ad pacem, ſi guerram, diſponamus nos ad ordinem, & ponamus pecunias ad manus C dominorum. Et facti ſunt magiſtri dominus Renardus de Awerton & Wilhelmus Raes qui pro tunc fuit capitaneus in S. Trudone. Aliqui fuerunt revocati de officiis miniſteriorum, eo quod voluiſſent habere pacem, & mandaverunt ... Voluerunt etiam conſiliis, quod eccleſiæ Leodienſes tenerent armigeros per Haſbaniam ... bono libere poſſent duci ... quod nullo modo facere voluerunt. Sed Johannes Rigaldi peſſima verba reſpondit. Ordinati fuerunt aliqui equeſtres de Leodio, qui Haſbanienſes facerent ... aliquas allegationes, & quod eorum valuiſſent ... ad Hoyum. Sub quo titulo colubrinarii multas mortes fecerant in Haſbania, imponentes hominibus quod fuiſſent in Hoyo, vel portaſſent ... expoliantes domos aut pecunias auferentes, niſi compoſuiſſent cum eis. Aimericus de Vetere ... cum ſuis ... in Dyonanto per multum temporis, cum intellexiſſet quod dominus Karolus properaret ſe ad veniendum contra Dyonantum, receſſit inde & venit ad Leodium, & dicebatur quod habuiſſet magnum lucrum. Hoc videntes alii de ... timuerunt, cœperunt recedere a villa, relinquentes eos in ...

Circa medium Auguſti dominus Karolus tranſivit Moſam, & venit contra Dyonantum (a). In profeſto S. Bernardi venerunt nuntii cum litteris de Dyonanto petentes auxilium a Leodienſibus quia Dyonantum eſſet obſeſſum, & ſub ſpe ... eorum permiſiſſent ſe obſideri. In craſtino fuit pulſatum A ſemel, & propoſitum quod omnes eſſent parati ad iterum campum. Et quamvis dominus Karolus eſſet prope Dyonantum, tamen de hoc non eſſet ... quia bene ... quod ... ordinate procedere. Eadem die Dyonantenſes miſerunt unam litteram, ſed non fuit lecta. In feſto S. Bartholomæi fuit pulſatum ſemel, quia Dyonantenſes inſtanter petebant auxilium, & venerat littera de veſpere, & alia de mane. Concluſum fuit quod ... terra exirent, dummodo Loſſenſes ſimul eſſent in campo, & dixit dominus Raſo, quod oporteret, quod unus maneret pro alio, & quod quicumque recederet, eſſet reus criminis. Item quod haberent ſtandardum S. Lamberti, & committerent domicello de Marka, quod vellet portare. Et ex quo capitulum ſancti Lamberti eſſet abſens, quod ſecundariæ eccleſiæ vellent illud deliberare. Et in fine dixit dominus Raſo: Audiatis, audite, nos expectavimus multa de Raſo, ſed amplius non expectetis aliquid ab eo, quia nunquam faceret vobis bonum. Et ſtatim omnes maledixerunt eum, ... imagines & picturas deſtruentes, & proiicientes in lutum. Eadem die fuerunt recepti ... anno præterito in Hoyo. Eccleſiæ requiſitæ de deliberando ſtandardum reſponderunt quod iſtud pertineret ad eos. Dominus etiam Wilhelmus per litteras reſpondit, quod non eſſet propoſitum, & non pertineret ad eum, ſed ad patrem ſuum. Die præcedenti a domino Leodienſi miſerat Alexandrum Berart ad ducem, ſignificando quod Leodienſes exirent ad ... obſidionem. (b) Quapropter dominus dux diſpoſuit aliquem dimittere ad continuandam obſidionem, quanti neceſſarii eſſe videbantur, & cum reliquis occurrere Leodienſibus. Interim illi de villa ... & anguſtiati rogaverunt dominum de Humbercourt, qui erat ad unam portam, ut reciperentur ad miſericordiam. Qui ivit ad dominum ducem ... in Bovinas, ... Dominus dux noluit acquieſcere. Ad aliam portam fuerunt dominus Antonius baſtardus & mareſcalcus Burgundiæ, qui ſimiliter rogati a Dyonantenſibus iverunt ſimiliter ad dominum ducem, & obtinuerunt quod reciperentur ad miſericordiam ſuam. E

Igitur Dyonantenſibus inſimul congregatis, magiſter ... quod non haberet fiduciam in aliqua miſericordia, & accepit ſtandardum villæ, & dixit quod paratus eſſet vivere & mori cum eis, ſed ſi vellent ſe reddere, ... non permitteret ſe capere. Alii clamabant quod dominus dux eſſet pius, qui haberet miſericordiam de eis.

Novi magiſtri.

(a) Dionantum obſeſſum.

Standardum S. Lamberti.

Dionantenſes ... miſericordiam.

(a) ... [illegible]

(b) ... [illegible] ... S. Bartholomæi.

D[illegible] communitas quae contentis tradiderunt se A in misericordiam domini ducis in crastino S. Bartholomaei, quod erat feria secunda, quando dux [illegible] celebravit festum sancti Ludovici regis. Igitur aperta porta intravit dominum Carolum cum tubicinis & multis & tympanis villam Dronanensem [illegible] Et [illegible] est quod nemini aliqua violentia inferretur, neque acciperetur aliquid praeter id quod ad victum pertineret. Et hoc feria secunda & tertia observatum fuit. Feria [illegible] de mane dominus
[b] dux [illegible] convocans consilium suum [illegible] tractatum habuit, quid de oppido fieri deberet. Et fuit [illegible] conclusum, quod nemo aliquid inde unquam diceret, sed feria [illegible] & [illegible] oppidum [illegible] & inhabitantes salvis corporibus abire permanerentur. Et in sabbato
[c] [illegible] succenderetur. [illegible] Et ecce praedictum factum [illegible] posita est. Et feria [illegible] incendio tradita. [illegible] tamen quod [illegible] primo [illegible] poterat, quia dominus dux [illegible] sed valde aegre accepit id quod [illegible] Dum haec in Dronanno fierent, Leodienses ipsa feria secunda clamari fecerunt, quod omnes de Hasbania a [illegible] annis & supra irent cum Leodiensibus C ad bellum. Et deputati ad custodiam [illegible] magister Johannes de [illegible] & Wilhelmus de Violetta. Dominum *Raes* interrogavit an munitiones essent paratae, [illegible] erant parati [illegible] Violeta [illegible] parati, & volebant exire, sed [illegible] est dies ad tertiam quoniam [illegible] volebant exire, sed magistri non erant parati. Et [illegible] est dicta ad [illegible] Circa horam [illegible] quidam venit de Hasbania super [illegible] interrogatus [illegible] dixit se [illegible] Dronanum esse captum, [illegible] in Violetta [illegible] D [illegible] O boni [illegible] quod [illegible] Et [illegible] Post [illegible] in Hasbania, quod Dronanum esset captum [illegible] ad magistros traditores [illegible] Magister Ricardus [illegible] super Violettam, post quem [illegible] volentes quod [illegible] E

[illegible] Amicos [illegible] Magister autem Wilhelmus de Violetta, cum [illegible] campanam pulsare, [illegible] ad domum domini *Raes*, quem a longe videntes, concurrerunt super ipsum. Et cum habuisset [illegible] confessionem, [illegible] occiderunt eum [illegible] & [illegible] quod habuerat [illegible] & [illegible] Deinde [illegible] ad magistros traditores [illegible] ad domum domini Johannes *de Raes*, quem non B invenerunt, quia per [illegible] erat. Deinde ad domum domini Ramon, quem [illegible] non invenerunt [illegible] populus congregari, & cessavit tumultus. [illegible] quod in crastino [illegible] quia [illegible] esse [illegible] a traditoribus.

Circa horam [illegible] venit magister Gerardus cum [illegible] magistro de Dronanno, & [illegible] consilium. Et in crastino de mane [illegible] capitulum [illegible] Dronanenses reddidissent oppidum salvis corporibus, & quod C ipsi fugissent [illegible] Addideruntque dicentes: Nolite turbari quod non exitis, quia non [illegible] & omnes fuissetis in periculo mortis, quia bellum contra vos erat paratum. Hasbanienses dixerunt quod quando [illegible] oppidum [illegible] armati, [illegible] fuit eis quod Campania plena esset [illegible] & sic [illegible] Consilium fuit quod comes de *Moers* & dominus Johannes *de Raes* irent ad [illegible] quia Leodienses parati essent ad [illegible] [4]
D Carolus [illegible] ad Leodium cum littera [illegible] super palatium, dominus Raes [illegible] & quod Dronanum fuisset traditum, & quod [illegible] & caput [illegible] qui occiderunt magistrum Wilhelmum [illegible] duo [illegible] & [illegible] Alii fugerunt, & confessi fuerunt, quod si magistros invenissent, occidissent eos [illegible]

E Tertia Septembris venit nuntius de Sancto Trudone, quod dominus Karolus misisset

[illegible]

dum breſſiam ad S. Leodonem, qui penes eum ex nomine ejus claves villæ, aliquem ipſi & nepotes ejus, & quod comes S. Pauli eſſet in Campania. Definitum eſt quod omnes qui poſſent portare arma, eſſent parati ad eundum in Haſbania & in Osbey, & ibi expectare commitem Ludovicum ne Burgundiones incipereent locare bombardas ſuas. Ferebant igitur omnes uſque in Rotha & circum quaque. De ſero vero dominus Renardus de Rouveroy portans reſponſum de domino Karolo, quod ſicut ſemper dixerat, ipſe vellet tenere pacem factam, ſed vellet quod quinquaginta obſides intrarent oſtagia, & terminum qui deſſerat in feſto S. Johannis, eſſet in feſto Remigii, exinque ad exercitum in campis.

Sabbato dominus Karolus venit in Waremia, & Leodienſes iacuerunt prope Waremiam in [illegible] diſpoſueruntque ſe omnes ad bellum, & dominus Bare habens baculum in manu, invenit multos qui dicebant ſe veros Leodienſes, ſe abſcondiſſe in tegulis & in domo, quos verberibus coegit ire ad locum. De hac præparatione bellandi & diſſenſione multa poſtmodum fuerunt verba inter populares & capitaneos eorum, quia populares ſemper præſumpſerunt ſe cum aliis habuiſſe conflictum, quia dominus Karolus ut dicebant non erat paratus & exercitum ejus diſperſum. Poſt meridiem ſunt concordes ad implendum ea quæ dux requiſiſſet, & ſunt factum clamatum, quod quicumque eſſet electus, iret ad hoſtagia ſub pœna capitis & omnium bonorum. Eadem nocte combuſtum eſt hoſpitium domini ducis in Waremia. Cum homines ubi de Herve videntes & concordiam factam ignorarent, combuſſerunt tres curtes in Haſbania, & [illegible] centum pecora, propter quam cauſam multa poſtmodum evenerunt diſturbia, quia Leodienſes ſemper in dicto allegabant ipſos fregiſſe pacem, & ideo in pace eos non debere comprehendi.

In die Nativitatis beatæ Mariæ redierunt Leodienſes in Leodium. Dominus Carolus manſit in Waremia & circum, donec littera fuiſſet ſigillata. In die tertia populo congregato, lecta eſt littera quam dux per comitem de [illegible] & dominum Johannem de Bare miſerat ſigillandam, & propoſitum de pecunia habenda, & quod dominus dux ad Leodium mitteret aliquos nobiles & doctores, quibus daretur ſalvum conductum, quod nemo eos injuriaretur in verbis vel factis, ſub pœna capitis.

In feſto Prothi & Hyacinthi venerunt propterea Leodium cum quingentis [illegible] equis, & in craſtinum ſuper palatium unus eorum, ſcilicet magiſter W[illegible] de Clugny protonotarius papæ, propoſuit tria.

Primo, quod poſt facta inter dominum ducem & Leodienſes, quam licet dominus dux A ſemper tenere voluiſſet, tamen Leodienſes eam non tenuerunt, & per plus non tenuiſſent ſuſtinere concluſerunt quod dominus dux deberet eſſe advocatus patriæ Leodienſis & defenſor. Quia de causa miſiſſet hic nobiles, & ſpecialiter virum dominum de [illegible] ad accipiendum inveſtituram ipſius advocatiæ, & ad præſtanda omnia ea dominus dux necessaria ad hoc requiſita, unde habuit plenam commiſſionem, quam ibi fuit exhibita.

2° Quod haberent potestatem a domino duce, tractandi cum eis, & dandi ſalvum B conductum eundi & redeundi per patriam domini ducis.

3° Quod deputarentur aliqui, qui XVIII menſis eſſent Lovanii ad tractandum de reliqua pecuniæ pacis, & inveniendum modum reconciliationis cum eccleſia, & organa poſſent reſtitui, & lex haberet curſum ſuum. Comparuit igitur tandem propter quas venerant dicti nobiles ad dominum Leodienſem. Quibus regreſſis, Leodienſes convenerunt in unum pro pecunia habenda, & ordinaverunt quod clerus C Leodienſis cum Haſbania ſolveret tertiam partem, adjunctis Tungrenſibus. Comitatus Loſſenſis, Trudonenſes cum illis de [illegible] etiam tertiam partem. Caſtellania de Franchimont cum aliis de partibus ſuperioribus, & civitas aliam tertiam partem. Eccleſiaſtici dicebant non ad ſe pertinere, quia non fecerunt guerram, & ab omnibus ſuperfuerunt expoliati & bona combuſta, nec poſſent reſpondere hoc anno contra ſuam conſuetudinem in Herve. Fuerunt electi aliqui, qui D ponerent unumquemque ſuper certam quantitatem, quam quis deberet ſolvere, eſſet in eodem flatu quo ab ſuſſicere quo nominati, noluiſſent in tare hoſpitia. Ita tamen quod prædicti electi prius jurarent, quod neminem injuriam facerent propter odium vel rancorem, aut propter favorem nemo indebitam gratiam facerent.

In octava S. Lamberti venerunt magiſtri de dicta Lovanium, & propoſuerunt ex [illegible] quod deberent recognoſcere dominum Leodienſem, & deberet levare bona ſua. Et quod illi qui tenuerant partem E eorum deberent redire ad hæreditates ſuas, & quod invenirentur modus quod lex haberet curſum, & quod illi qui nimium erraverant, puniretur ad legem. Et inſtituerunt ſtatim tribunum & gubernatorem, quam ſecerunt leges ſuper palatium.

Tertia Octobris multæ ſunt pecuniæ verſus Lovanium, & dominus Leodienſis ivit ad dominum Bruxellæ palatium, & cum eo omnes qui ſtabant ſecum in Herve de Leodienſibus, & aliqui magiſtri de Herve, & magiſter Johannes Carpentarii de Dinanto, & dominus Bare cum aliquibus de Leodio. Et in craſtino S. Huberti, convocatis palatio, propoſuit do-

minus *Arv*, quod adhuc deberent proximo A pore quoru executionem. Et quod ecclesiae & Hoyenses deberent tenere. Et inventum est quod praefatis temporibus invaserunt & terram tenerent omnes qui manerent legem, & nominarentur solo qui judicarent secundum legem.

Tunc ex venit dominus *de Montebruere*, qui receptus fuit per dominum ducem in advocationem. & in castello super palatium proposita fuit per eum [illegible], qui totum teneret commissum quam habebat, & facta una [illegible] continentie nomina eorum qui ire debebant ad hostagia, scilicet dominum Raso dominus de Barbo cum aliis quinque militibus, & *Jacus della Fonde*, & *Gerars dele Capdore* cum suis capitaneis, & alii debebant redire. Tunc deputati ad [illegible] personas dixerunt quod si dominus Raso deberet ire, tunc non vellent se omnibus interponere. Dominus de Barbo dixit, quod non iret nisi [illegible] redire. *Jacus della Fonde* dixit quod non iret nisi dominus Raso iret. Dominus *de Montebruere* dixit se de hoc commissionem non habere. Sed quod omnes deberent cum domino Leodiensi redire.

Exivit vero fama quod dominus Leodiensis in Hoyo esset ordinasse, quod deberent [illegible] & quos introducere & [illegible] [illegible] qui [illegible] Leodienses [illegible]. Quapropter ceperunt [illegible] atque praedicare in Leodio quod [illegible] de novo ab omnibus [illegible], quam [illegible] in Hoyo. & ceperunt non [illegible] in [illegible] timere. Tunc [illegible] in palatio propositum est quod cum esset Brustem [illegible] quod [illegible] in omnes qui expedirent omnes qui non [illegible] posse facere, [illegible] ad hostagia qui essent capta. Unde dominus Raso dixit: Ego [illegible], sed [illegible] [illegible] [illegible] mittere quia [illegible] quod [illegible] de [illegible] facere. Miserunt ad dominum quod [illegible] redire & venire in civitatem & [illegible], [illegible] in loco quo [illegible] ad [illegible] eodem modo quo pacem tenere & [illegible] posset. Missum fuit ad dominum ad [illegible] ipsum ut dignaretur venire ad Leodium. Qui respondit, quod in praesenti venire non auderet propter [illegible] quae [illegible] facta [illegible] [illegible] [illegible]. Sed [illegible] capitaneis [illegible] [illegible] status [illegible] in Hoyo, quia ibi essent multi de clero & [illegible]. Dominus Renardus respondit quod bene [illegible] quod non venirent in Hoyo. Sed [illegible] domino placeret, [illegible] S. Lamberti [illegible] pestilentia non esset, sicut nec Leodii, bene [illegible] quod Leodienses ibi venirent. Ita [illegible] dominus [illegible] omnes cum multa [illegible]

gilitate, & dixit: Et quod volo semper tenere bonitatis [illegible]? Et si ego indulgeo, non volo indulgere. Ad hoc parum responderunt. Sed Leodii [illegible] [illegible] [illegible], post multas altercationes fuit conclusum quod irent ad Hoyum non tamquam ad dominum parem, sed tamquam ad omnem generalem conventionem ad [illegible] modum quomodo dominus dux posset esse [illegible]. Tandem post multas altercationes, quia dominus Raso [illegible] [illegible] ire ad dominum, venerunt versus Hoyum, B dominus *Arv*, dominus Renardus, Johannes *de Seraing*, dominus [illegible] abbates S. Jacobi & Vallis S. Lamberti, cum priore [illegible]. Dominus Leodiensis primo proposuit verbum suum, deinde [illegible] magistro Raymundo ut compleret. Magister Johannes pro parte ecclesiae confirmavit, & dominus Johannes de Seraing ex parte [illegible]. Leodienses dixerunt se non habere commissionem [illegible] quod dicerent [illegible] traditores essent [illegible]. Magister Johannes *Hoyensis* [illegible] quod [illegible], sed dominus non [illegible]. Cum ergo ab [illegible] [illegible] C dominum *Arv* [illegible] Leodienses [illegible]. Tunc dominus vocavit eos ad se, & ait: Quod non vultis [illegible] bene indulgere [illegible] ego & facere pacem generalem? Dominus *Arv* respondit: Nos speramus bene venire ad pacem domine, [illegible] si illi essent absentes. Post prandium [illegible] fuerunt [illegible] sed dominus mansit in sententia quod omnes secum redirent. Postea rogaverunt dominum quod saltem possent sibi Leodienses loqui ad partem & videbatur eis, quod pro bono pacis dominus [illegible] D [illegible] loqui de [illegible] aliquorum nisi [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] vel [illegible] ad [illegible] contra quos [illegible] essent [illegible]. Etiam dominus *Arv* rogavit [illegible] [illegible], propter [illegible] & totam patriam, quia dominus haberet bullam contrariam tempore [illegible] episcopi [illegible], quod non possent facere [illegible] sine consensu episcopi. Fuerunt igitur multum cum domino ad partem & rogaverunt ipsum quod non permitteret destrui patriam [illegible] propter [illegible], qui [illegible] [illegible], & E essent [illegible] per legem. Dominus respondit quod per ipsum patria non destrueretur, quia [illegible] quam deberet. Quod protestatum fuit coram omnibus & praecipue nominando [illegible] qui praesens erat. Et addidit: Vos dicitis quod alii [illegible], bene [illegible] & [illegible], [illegible] vos semper in malitia perseveratis. Conveniemus & vos & [illegible] pacem generalem. In Leodio magnus erat [illegible], quoniam [illegible] de Lovanio ad [illegible], unde [illegible] & [illegible] fuere contenti. Quidam super palatium,

qui habuit patrem obſidem, dixit: O boni cives, quod eſt illud? nos ſuſtinemus multas gravamina, eo quod noluimus dare x homines, & modo dederunt. Dominus de Bierle quadam vice ſuper palatium reſpondit: vos facitis quae vultis, & ego rehaberem filium meum, etiam non tantum curarem.

Igitur dum magiſtri & præla[illegible] rediiſſent de Hovo, facta relatione ſuper palatium, & diſcuſſa cauſa dixerunt: Dominus Leodienſis vult bene intelligere verba, ſed quando lex eſſet, non vellet remittere medicamento formæ pontificis vel arbitramento dominorum ducum. Poſt hoc quidam prolocutor nomine Winechans dixit, quod oporteret deponi personam, ſi Alexander Bever, Jacobus Gore, & Juncis, & alii traditores auderent. Et ſi non poſſent facere allegationem, tunc tenerentur reſtituere omnia bona Walteri Daru & ſociorum ejus. Et fuerunt in palatio uſque ad horam ſecundam. Coſter delle Porte multum fuit ſocius, quem unus civium reprehendit, quod non deberet tantum loqui, quia eſſet decius vel homines vel albanus. Qui civis diu multum male fuit tractatus & verberatus. Determinatum fuit quod mitterent ad dominum Raſonem, quod teneret eis franchiſias ſuas ſicut promiſit eis, & durat eo tempore dilationis, qui ſolverent [illegible]. Et concluſum quod ſervarent litteram allegationum, quidquid inde eveniret. Et iterum portis cuſtodes ad cuſtos [illegible], ne aliquid exportaretur de Leodio, & corporum [illegible] vigilare de nocte.

In feſto conceptionis beatæ Mariæ unus magiſter de Tudinio venit Leodium, qui cum magno tumultu captus fuit, & ductus in eccleſia, eo quod mediator fuiſſet inter dominum ducem & villam de Tudinio, quod deponerent mercatores.

In craſtino Luciæ, cum fama deportata eſſet ad dominum Raſonem, quod Johannes Pory eſſet in ſancto Ægidio, qui fuerat cum domino in Hovo, venerunt illuc de ſero armati, & circumdederunt abbatiam, & intrantes cum non inveniſſent eum, extorſerunt juramentum ab abbate & omnibus monachis, ſi quid de eo ſcirent.

In die S. Thomæ rediit dominus Bare cum aliis de domino duce, & retulit quod diſſenſio fuit [illegible], quod oporteret quod fierent tria puncta.

Primo, quod prima ſolutio compleretur. Ad quod dominus Raſo reſpondit, quod nunquam pro eccleſiis ſolverent unum denarium, ipſe mallet quod omnes proſternerentur in Moſam.

Secundo, quod dominus Leodienſis permitteretur uti bono ſuo & ſuo medietatione.

Tertio, quod portarent ſecum commiſſionem faciendi finem, quia ſemper eſſet inceptandum de novo. Dominus Raſo [illegible] multa econtra. Unde aliqua fuit littera, quæ ſigillata fuit in [illegible], quando obſides dati fuerunt, quæ ibi lecta fuit coram populo, quam populus nunquam ante [illegible] audierat, in qua pax fuit revalidata. Quando dominus Raſo audivit, dixit ſe non habuiſſe memoriam de hoc, & poſtea deliberatio in dilatione uſque poſt feſtum. Inſuper retulit dominus Bare quod promiſiſſent ſine [illegible] de conſilio domini ducis, [illegible] quatuor millia florenorum Rhenenſium, & corpuſſent pro parte ſolvere, & oporteret ſupplere. [a]

Anno Domini MCCCCVIII intrante, in die circumciſionis Domini, Leodienſes fecerunt depingi unam picturam cum memoria imaginis domini Johannis de Sevaneo, Gerardi de Fambier, Matthæi Hervenle & Johannis Hylman ſuſpenſas in patibulo pedibus ſurſum, quæ eadem die ſuper forum ante Violettam ſuſpenſa fuit. Et ex quo quidam dictus ly grand Bare dixit, quod adhuc eis forent eſſent ſuſpenſi in Leodio, ſicut ſerrant, fuit decollatus eras die ſequente. Eadem die receſſerunt verſus Flandriam tres milites, ſcilicet dominus Bare, dominus Johannes ly Baye & dominus Bernardus ad tractandum de pace. In epiphania Domini, cum poſt [illegible] lecta fuiſſet littera allegationum contra Datavenſes, lecta fuit etiam littera contra aliquos receſſores, & clamatum quod [illegible] modo ſub eiſdem pœnis obſervarentur. Miſſum fuit ad S. Trudonem ad faciendum inquiſitionem de fautoribus domini Leodienſis, & ducti ſunt Leodium ſub ſalvo conductu ſex cives de melioribus, & unus Lollardus qui fuit incarceratus, eo quod portaſſet litteras de domino, & amplius nihil auditum fuit de eo.

In illis diebus dominum Raſo clamabat per eccleſiam & per plateas, quod ſciret opiniones nova, & cœpit vocare ad ſe nunc hos nunc alios de ſecta ſua. (b) In die Priſcæ inventa eſt una littera in ſede magiſtrorum Leodienſium contra dominum Raſonem, Coer de Chevalier, eo quod dixerat ſuper palatium quod Haſbania combureretur, deinde ſuburbia, & ſi viderentur hoſtes prævalere, ponerent primo ignem in civitate, & fugerent. Quæ quando totum malum feciſſet, fugeret in Maaſtrict, & boni cives non deberent ſe permittere ſeduci a tali, & ab Hannonienſibus bannitis & albanis. Littera lecta ſuper palatium, dominus Raſo excuſavit ſe quod ſcripſiſſet tantum, & ſi placeret omnibus, ipſe peteret licentiam recedendi. Clamatum eſt quod maneret, & fieret inquiſitio de littera quæ ſcripſiſſet. Altera vice habuit ſeneſtrum [illegible] ſuper palatium contra ſe, & dixit, quod putaret adhuc tantum vivere, quod vindicaret ſe taliter. Poſtea Po-

(b) Dominus Raſo petens licentiam recedendi.

(a) Dominus Raſo [illegible] & [illegible].
(b) Dominus [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

bernard vulgo *Matthaeus del Thiel*, & alii, & A imperdiderunt quod haberetur caldenario pecuniarum, & quod in Flandria scriberentur omnia quae Leodii fiebant, & de inventione domini Rasonis, & de litteris inventis, & de missione facta nuntium versus Franciam. Unde conclusum fuit, quod publicarentur inquisitiones factae de illis qui volebant homines dare in prima pace, & qui in illos clamabant, habeamus pacem, & illi innocentes peterent & indulgeretur eis. Et sic boni cives coeperunt demandare unus post alium super consilium de dicendum ad mutuandum pecunias, & fiebat inquisitio ulterius, & fuerunt tamen quasi omnes *perjuri* eo quod voluissent pacem: scilicet *Johannes de Breſſo* ad m. mille Rhenenses. *Wilhelmus de Leodio* ad m. mille Rhen. *Johannes Pilhore* & Renardus ad m. mille Rhenenses. Petrus Thomae ad 11 mille Rhenenses. Missum in illis tenebant. Godefridus mercator ad ... *Petrus de Remacle* ad mille Rhenenses, alii ad ccc. alii ad cc. & sic de aliis secundum substantiam quam putabantur habere. Et ... volebant illos ponere in domo domini Rasonis per capitulum suum: quia dominum Raso tunc morabatur in domo domini Godefridi de Hermonio, super claustrum sancti Petri Leodiensis, quia non audebat amplius stare in domo propria. & ibi congregabantur ad eum omnes capitanei ordinati in vico suo, puta civitatis Leodiensis, & faciebant conciliabula sua in capitulo S. Petri. & hoc vocabant *secretum consilium*, nec poterat aliquis *ibi intrare* nisi vocatus. & ibi erant quasi nuteri & parvi boni homines, & ... habebant dominum Rasonem aliquos, & secundum principales post ipsum, *Gerardum dello Cop-dorre*, & *Colar dello Porte*: qui vitam ducebant ... De magistris & consulibus parum curabatur quantum ad pacem vel non pacem. Et dominus *Raso* & illi magistri sequebantur eorumque consilium tanquam capita, & assumserant secum de quolibet ministerio unum qui domino Rasoni placebat, & de quolibet vico unum & illi erant secretum consilium. Item dominus Raso vocavit ad se aliquos de ministeriis, & aliquibus ... dare ... aliquibus ... sicut sibi placuit, & dedit eis plurimas ... ad custodiendas franchisias, quas ... per ... & per ... portantes praedictas ... in manibus, unde dictum fuit eis ... Aliqui tamen portabant libenter, sed verecundabantur portare ... & quando habebant, ... eas. Cum pecuniarum ... debebat ... *Colar dello Porte* ... ut ... haberet pecunias ad faciendum bombardas & pulverem ... & ... & habuerunt duo millia florenorum. Item cum illi magistri ... inventa est una littera (*a*) in aula magistrorum sub

scripta: *Bonae amicae civitatis & patriae Leodiensis*, in qua continebatur in summa, quod Leodii fiebat inquisitio de his qui volebant pacem: sed melius esset quod fieret inquisitio de his qui impediverunt pacem, quando habuerunt bullam papae, & etiam de his qui diffidaverunt ducem Burgundiae sine ... patriae, & ... unde ...

Prima Martii ... positi sunt custodes ne exportaretur quid extra Leodium, unde datum fuit ad secretum consilium, quod illi de S. Laurentio evacuassent domum suam unde de ... missi sunt duo capitanei de vico ad requirendum ab eis quod ostenderetur eis jocalia ecclesiae: quia vellent ea videre ubi essent. Cumque dominum abbas, considerata eorum pertinaciam, respondisset quod quando magistri sui ab ipso requirerent, ipse haberet consilium. Unus eorum respondit quod non moveret pedem suum propter magistros. Et iterum non ... ad ... & cum fecerunt difficultatem ... non ... attendere, cum ... secretum consilium ... & ... quod attendant. Tunc dominus abbas respondit quod de mane loqueretur domino Rasoni. & in crastino assumtis secum aliquibus de confratribus suis, ivit ad dominum dominum Rasonem, & inter cetera invenit rem sic dispositam: quod invenit dominum Rasonem cum principalioribus ad prandium ad domum ... & tunc ostenderet eis. Et statim misit ad Hoyum, ad reportandum ... jocalia quae ibi fuerant transportata: quod nisi factum fuisset ... monasterio evenisset. Deus tamen vertit illud in bonum: quia illa quae miserunt in Hoyo, omnia ... fuerunt in ... oppidi Hoyensis.

In diebus quadragesimae quidam secularis ... praedicabat quotidie in S. Michaelis Leodii: qui ... demandavit super consilium, cum sibi decretum, quod non deberet se interponere de factis eorum, & ipse respondeat quod ipsum oporteret praedicare veritatem & ostendere populo errorem suum. Tandem dictum est sibi quod praedicaret evangelium, & de causa ipsorum amplius non loqueretur ad populum, alioquin ... se ... & cessare oporteret. Hic tamen ... ad dominum de *Bourbon* cum uno fratre *Minore* & portavit domino Rasoni salvum conductum semel ... quod dominus vellet sibi loqui, & si non vellet venire in Hoyo, veniret sibi ad colloquium in aliquo alio loco. Et si salvum conductum non placeret sibi, faceret ... sicut vellet vel dominus daret obsides, quos habere vellet. Nunquam potuit dominus Raso ad hoc induci quod vellet ad colloquium cum domino Leodiensi.

Quinta Martii ... est unus, & ... (*a*) ... cumdu

[illegible] [illegible] [illegible]

(*a*)

cundo magiſter de Tudone qui captus fuerat in adventu, decapitatus eſt & in quatuor partes diviſus, eo quod dictum fuit quod ſcripſiſſet literas ad Tudonem quod villa S. Trudonis eſſet deſtructa ſicut Dyonantum. Cujus caput cum poſitum eſſet ſupra portam Aurei, corpus in illo vico peſtilentiæ, ſcilicet in una vicia ubi membra poſita fuerant [illegible] de poſte & ſic corpus unde communitas murmurare. Quapropter conſilium præcepit caput deponi, & membra recolligi & ſepeliri, quæ recollecta fuerunt per [illegible] qui eum decollaverunt.

Epiſc. Trecenſis [illegible] Franciæ.

Octava Martii venit in navi epiſcopus Trecenſis, habens literas credentiæ, ut dicebatur, a rege Franciæ & duce Borboniæ. Qui propoſuit tria. Primo de excellentia regis & regni Francorum & amicitia regis ad Leodienſes. II° De pace & de fructibus pacis, & ut Leodienſes gratum haberent ſi tractaretur de pace. III° Quod oſtenderent ſibi cauſas differentiarum inter ipſos & dominum Leodienſem & juramenta quæ [illegible] ſuper palatium & per quoſdam dictum [illegible] etiam [illegible], quod non haberet majorem armaturam quam ſolitum eſt habere. Statimque Leodio erat diebus & [illegible] ad quod [illegible] veniſſet, nec de poſt aliquid auditum eſt de eo.

De Johanne Carpentatore.

In cæna Domini III ſunt qui miſſi fuerant ad capiendum ſi poſſent magiſtrum Johannem Carpentatorem de Dyonanto, fecerunt nunciari Leodii adventum ipſorum, & iverunt ei obviam uſque [illegible] magiſtri, cum domino Raeſone & aliis cum [illegible] & [illegible] eodem [illegible], ſicut dominum Raeſonem intraverunt Dyonantum [illegible] ſolo tympano introduxerunt eum in civitatem Leodienſem hora tertia poſt prandium. Qui poſitus eſt in carcere, & cuſtodes cuſtodiebant eum. In craſtino petiit habere confeſſorem. Quod cum *Coller delle Porte* intellexiſſet, [illegible] qui cuſtodiebant eum [illegible] permittere. Tandem [illegible] intravit & dixit confeſſori, quod recederet donec demandaret eum. Illa nocte [illegible] eum & nihil poterant habere ab eo, niſi quod fuiſſet in forma pacis faciendæ, quæ fuit honorabilis pro tota patria, & quod Leodienſes fuerunt cauſa deſtructionis Dyonantenſium, quia fecerant eis [illegible] malum, & [illegible] quod omnes [illegible]. Clamatum fuit Leodii quod omnes homicidæ & albani ſeu banniti poſſent redire, ſic tamen quod [illegible], & quod omnes parati eſſent ad [illegible] campum. De iſto captivo dominus Leodienſis ſcripſit literam quod [illegible] Leodienſes, quod [illegible] non [illegible]. Et dixit dominus Raeſo [illegible] literam de captivo noſtro, quod [illegible], multo [illegible] valebant. Hinc eſt, ait, ſignum quod non eſt bonum pro nobis, propterea non eſt dimittendum quia recipiat ſecundum meritum ſua. Tres homines qui fuerunt per tres menſes in Flandria redierunt & dixerunt quod nihil poterant facere, quia [illegible] Leodienſium non fuerant dis, ſed poſuerunt dietam ad octavas Paſchæ, & dominum Leodienſem tunc demandaretur.

Feria III Paſchæ venerunt [illegible] dies. Feria IV Paſchæ *Coller delle Porte* requirebat quod eccleſia cum XXX presbyteris eſſent ſimul. Quibus congregatis in capitulo Leodienſi, rogatione cœperunt eis dicere quod manſiſſent cum ipſis quod tempore ſuo voluerunt recognoſcere, ſed rogarent quod omnes fratres ſuos vellent remandare, ipſi unanimiter darent ſalvum conductum. Et [illegible] dixerunt quod haberent nova de curia Romana, quod propoſitum fuit coram papa quod vellet transferre ſedem epiſcopatus abhinc, & quod papa reſponderet, quod [illegible] de hoc [illegible]. Et in craſtino clamatum eſt quod omnes canonici & clerici redirent in civitatem infra X dies, & quod nullus poneret manum ad quemquam ſuper [illegible] civitatis. Datus fuit ſalvus conductus propoſito N volenti cum III equis X diebus, cum magna difficultate. Qui venit ad Leodium feria VI Paſchæ, ad faciendum inquiſitionem de differentiis habitis inter dominum partis Brabantiæ & Leodii qui ſteterunt unum ſuper alium. Et demandavit magiſtros de Traiecto, *de Lembeck*, de Lewe, de *Huy*, de *Dyſt* ſub ſalvo conductu in Leodium, & ſcultetos de S. Trudone, de *Haſſelt*. Feria III factum fuit clamatum quod homicidæ, albani & banniti exirent civitatem. Feria V conclusum fuit ſuper potatum quod illi duodecim qui ceperunt magiſtrum Carpentatorem, haberent quilibet C coronas de [illegible]. Et ex quo nihil volebat dicere, quod iterum torqueretur, & ſi ſic nihil diceret, [illegible] contra eum. In craſtino ſtatutum quod [illegible] punitus quod caput ejus eſſet ſicut [illegible], & [illegible] ejus cauſa.

Decima nona Aprilis [illegible] dominus Leodienſis de dono, & [illegible] eſt unus de Leodio in Huyo. E converſo Hoyenſes [illegible] Leodii, & [illegible] hanc diem.

In profeſto Georgii [illegible] milites, & dixerunt quod cum veniſſent ad dietam, dominum Leodienſem debebat primo audiri. Qui cum petiviſſet commiſſionem eorum videre, & vidiſſet, dixit eam non eſſe ſufficientem, & ſtetit [illegible] quod [illegible] fieret ipſi procuratorem propter expenſas vitandas quod hic venerunt una ambaſſiata, qui haberent commiſſionem de [illegible] ordinandis. Tunc temporis cœperunt illi de [illegible]

abſtinuerunt, & circa Hoyum currere, & multas ipſis moleſtias facere: tamen Leodii fecerunt ſcamnas deponi de foro.

Dominus Leodienſis miſit literas canonicis, quod ſciret pro toto mutuo non quod infra ſex dies transferrent ſe, & mitterent in ſcanibus ſuis qui ſunt in Hoyo; qui conſuluerunt inter ſe quod mitterent ad papam, & fuit electus abbas S. Jacobi, & cum eo decanus S. Martini, ſed ei duo non placuit quod illi irent, & ſic miſſus eſt dominus Johannes Faber canonicus S. Dionyſii, qui cum literis ſibi datis receſſit a Leodio xxiv. Maii.

Miracula B. Mariæ. In diebus illis, ſcilicet circa feſta paſchaliſa cœpit eſſe magnus curſus verſus noſtram Dominam de *Miravaulx*, quæ ibi clarebat multis miraculis.

Feria tertia Pentecoſtes noſtra Domina cœpit clarere miraculis in parvum eccleſiæ S. Pauli Leodienſis, & in craſtino fuit ibi poſſeſſum, quia non licebat pulſare vel tympanizare niſi licentia haberetur a domino Raſone, ut cuſtodes dicerent. Feria v. ſecuta ſuerunt duo miracula, feria vi. unum, deinde ſabbato poſt octavas & feria ſecunda etiam. Concurſus ad *Miravaulx* quotidie augmentabatur, & ex hoc boni homines in Leodio incœperunt multum timere, dicentes: Væ terræ ubi multa miracula fiunt. Illi de Templemonte ubique multa mala faciebant, ſpoliantes tractores domini, & occidentes alii de Hoyo magiſtrum Johannem *Heylmar* invaſerunt, & famulum ejus occiderunt juxta Hoyum.

Clericus civitatis rediit de Francia, & ſimulabatur quod portaſſet bona nova, & diu expectabantur armigeri de Francia, & ambaſſiata de Brabantia ad ordinandum gubernium, & nullus veniebat. Clamatum fuit ſalvum conductum per mercium cum ſex equis pro Brabantinis. Nullus audebat loqui pro domino de *Bourbon*. Unus de monaſterio ſecutus erat vir, quia dixit quod in fine ipſe reduceret & abſtinuit cum eo, primitus fuit in Moſam. Feria Junii fuerunt duo ducti ad decollandum, unus fuit decollatus, pro alio una juvencula rogabat & promiſit ſe ad poſſe domini Raſonis, qui reſpondit quod non fuiſſet ad judicandum ipſum. Magiſter Antonius rogavit ut ibi differretur in craſtinum ſuper paſſionem, & ſic dominus Johannes fuit contra ipſum reducere. Sed cum unus malus de hoc murmuraret, reſpondit quod non improperaretur ei, & ſicut eum decollavit. Iſte juvenis erat de Aurovo, & accuſatus fuit ab avunculo ſuo, quod dixiſſet verba pro *Bourbon*, & propter timorem tormentorum recepit hoc, & habens crucifixum in manibus, dixerat quod avunculus ſuus qui accuſaverat eum, non tamen verba ſicut ipſe juverat dixiſſet. Populus habuit magnam compaſſionem de ipſo, ſed nullus auſus fuit ipſum eripere propter timorem aliquorum. Hoyenſes tenebant obſidere per Leodienſes, & fecerunt omnes de caſtellario Hoyenſi quod venirent ad Hoyum. Leodienſes e converſo miſerunt mandatum quod nullus iret, & ſi indigerent auxilio Leodienſium, omnes venirent eis in adjutorium. Boni homines ſtabant in anguſtiis, nec ſciebant quid facerent; qui iverunt verſus Hoyum, omnes culpabant eos in domibus ſuis. Venerunt literæ de domino Caſimo, quod ambaſſiata non poſſet tam cito venire, & quod nihil tentaretur contra Hoyenſes antequam veniſſet. Tunc dominus Raſo dixit ſuper palatium, O o verum eſt dolorarum: habeamus non curare, ne nos faciamus magis ſervos quam ſumus, & teneamus libertates noſtras, ne ſubjiciamus nos duci, plusquam fecimus, hoc duo commando.

Contra ducem Burgundiæ. In die S. ... illuſtris princeps Philippus dux Burgundiæ & Brabantiæ, ut ferunt, facile cœpit cum in omnibus villis & villagiis Brabantiæ & Flandriæ. Illo temporibus, quia quando aliqui decollabantur ad gradus multi concurrebant, & aliquem ita bene ſicut viri, fecerunt fieri unum capitandum quadrum & altum ad decapitandum homines, ut omnes poſſent videre. Haſſelenſes erexerunt ſe contra illum de Vardecomitem, & fecerunt duos de principalioribus decapitari, propter quod dominus Raſo ſtillanter iratus, ſed clauſerunt ſibi portas, dicentes quod nolebant quod ipſe interponeret ſe de factis ipſorum.

Menſe Julii miſit dominus Raſo aliquos ad accipiendum poſſeſſionem turtalem de *Moſemo*, ubi magiſter Johannes Carpentarius fuerat captus, & qui iverant pro ſuccurſo & in auſium puſſata campana, Leodienſes omnes currerunt illuc, ſed venerunt nimis tarde, quia homines domini Raſonis non illud tradiderant, quorum aliqui fugerunt ſuper ... & ſic diverterunt ſe ad ...nas, & miſerunt turrim. Qui autem remanſerunt deſiderabant ſe vivere, ſed non poterant tantam multitudinem ſuſtinere. Diſperſeres ipſi ...omnes ... cum tribus aliis ſuſpenderunt, unum quatuor duxerunt captivos ſecum. Leodienſes tunc miſerunt magiſtris de Hoyo unam literam, & cuilibet monaſterio unam, quod velient recognoſcere matrem ſuam civitatem Leodienſem, & ipſi reciperent eos ad ... dummodo alios traditores non vellent ſuſtinere. Hoyenſes e converſo ſcripſerunt unam literam, & miſerunt magiſtris & monaſterio, cuilibet ſcilicet unum reſponſivam ſuper ſingulis punctis, ſcilicet quod eſſent filii ſanctæ matris Eccleſiæ, quam ſemper recognoverunt licet, murmurabatur Leodii, quod tam improvide populus currere, quod potuiſſet ſuiſſe maximum periculum ſecum, & ferunt conſilio populus auſcultabat quod ibi

[4]

[a] Quidam qui pertinebat.

agreretur. *Ad prædicta* dominus Raſo ſuper punctum, quando bonæ villæ erant vocatæ reſpondit, quod illud ſorte etiam pertinebat ad avum ſuum, & quod qui proviſerint ſocus ſuus ſuccurrere intra tres dies, & ego gratias omnibus qui fuerunt ſecum, poteſtas ad ſimilia. Magiſtri dixerunt quod multi curſores liberter extra, non ut aliquid faciant, ſed ut pauperes ſpolient ſicut jam contigit videre: quia hi qui clamaverunt *armes*, *armes*, non poſuerunt manum ad invadendum, ſed quando fortalitium erat lucratum, fuerunt primi ad ſpoliandum. De ſecundo dominus Raſo reſpondit: multi quærunt & murmurant, quid facimus ad ſanctum Petrum, ecce hic ſunt omnes præſentes, ſi ſciunt aliquid mali, dicant, quia ſumus omnes concordes, nemine diſcrepante. Tunc magiſter *de Haſſelt* & de Tongris dixerunt, quod nihil mali ſcirent, ſed bis quæ ibi propoſita fuerunt conſentirent.

In die Cleti fuit dux Cameracenſis receptus Lovanii in ducem Brabantiæ. In illis diebus fuit facta magna bombarda dicta *Legrue*, & de ſecit dominus Raſo pulſari ad omnes eccleſias de Leodio incipiendo a S. Lamberto, cum eſſet probata: ſed in craſtino rupit camera, unde fecerunt fieri novam.

Obſides miſerunt multas litteras ad Leodium quod tenerent pacem, & non haberent fiduciam in rege Franciæ, quia aliterum eſſent decepti. Dominus Raſo ſemper reſpondit, quod non deberet attendi quod ipſi ſcriberent: quia eſſent ſicut ſervi, nec poſſent quicquam ſcribere ſine licentia. Inſuper uxores obſidum, cum veniſſent ſuper palatium ad rogandum populum, cum contumelia magna recedere fecit. Magiſter Johannes *Seep* cum quinque equis venit Leodium, ſed dominus Simon *del Loſhe*, & magiſter Antonius *Heuron* manſerunt in Hoyo, cum quibus dominus Leodienſis ivit ad Bruxellas.

In craſtino Magdalenæ quatuor viri qui dicebantur veniſſe de Francia feria tertia præcedente, aſſumtis ſecum notariis & teſtibus, ducti ab Arnoldo *de Feltrone* & Johanne *Brafen* ierunt ſuper collem *de Lotrenc*, & acceperunt poſſeſſionem pro comite Nivernenſi, & rege Franciæ. Similiter in *Bulloe* & *Coicum*: & ſequenti die in *Herſal*.

In feſto S. Jacobi fuerunt facti magiſtri dominus *Raro* ſeu quartus etc. & *Henry Jolle*. In craſtino fuit paſtorum ſermo: quia illi de Vendis tempori aſſemblaverant ſe ſuper forum in *Haſſelt*, clamantes quod vellent ſcire, quare ipſi tantum ſuiſſent occiſi. Unde cives ſentientes pulſata campana, invadentes eos prævaluerunt, & aliquibus vulneratis, alii in fugam verterunt, & xv ex eis extra comitatum Loſſenſem proſcripſerunt. Qui venientes ad matrem ſuam, ut dixerunt, aſſiſtentiam petiverunt, & ſtatim dominum Raſo cœpit eos defendere, volens quod ſi corrigerentur illi, qui clauſerunt ſibi portas: & quod magiſtri *de Haſſelt* tamdiu hic tenerentur. Magiſtri *de Haſſelt* reſponderunt, quod ipſos oportebat ſervare privilegia villæ ſuæ, quidquid inde poſſet evenire, id quod factum erat, factum maneret. Tunc dominus *Raro* reſpondit: quod non oporteret jam ponere diſſenſionem inter bonas villas, poſtea bene de hiis ordinarent: & ſuit conclusum.

Item, conſules die præcedenti electi, voluerunt quod ſecretum conſilium, quod fieret ad ſanctum Petrum, diſſipatur: quia civitas videretur eſſe diviſa. Dominus Raſo reſpondit, quod bene volebat jurare, quod ibi non fieret aliquid malum: ſed vellet quod ſigillaretur ei: quod quidquid ordinaretur, ratum haberetur. Et ſi quis aliquid revelaret, quod caput perderet. Et ſic omnes acceperunt ſuper juramentum ſuum, quod nihil mali ſcirent, & etiam magiſter *de Haſſelt*. Fuit tamen dictum: ſi conſules vellent invenire quod poſſent: dum tamen nihil cuique revelarent. Obſides ſcripſerunt litteras, ſed non reputabantur nec curabantur. In diebus illis incepit palatium epiſcopi in Leodio præparari, & hii qui tenebant hoſpitia dictum eſt, quod providerent ſibi de victualibus & neceſſariis, tam hominibus quam animalibus.

Item, alterum conductus Brabantinorum prolongatum eſt ad xv dies, & ſic in craſtino rediit iterum magiſter Johannes *Seep*, qui ait ne non mutatum ſuit teſtimentum. Interim venire cœperunt nova de Francia, nuntiantes adventum armigerorum. Quod Hoyenſes & Namurcenſes intelligentes, portæ cum illis de Machlinia adeunt, comburſerunt portas de Cenaco. Quod cum Leodii nuntiatum fuiſſet, graviter indignati contra ducem, arreſtaverunt magiſtrum Johannem *Seep*, deputantes ſibi cuſtodes. Et conceſſum eſt: quod ſi qui vellent damnificare illos, qui fecerunt factum illud, civitas non prohiberet. Et miſſum eſt ad Cameracum ducem: ut rectificaret illud, uſque in die Sexta. In die præcedenti fuit ſupra palatium congregatio valde contentioſa: quia quidam volebant quod dominus Renardus corrigeretur de eo quod ſuit in Francia: & quod in illa dixiſſet: ſe non vidiſſe comitem *de Mors* intra vi dies. Alii, quod dominus *Raro* fuiſſet in cauſa, quare comitatus Loſſenſis non fuiſſet in illo. Arnoldus *de Feltro* dixit, ſi ipſe fuiſſet credulus, pugnaſſent tunc, & habuiſſent ſortem. In craſtino S. Laurentii, illi de ultra pontem, illi de inſula & illi de vico S. Johannis Baptiſtæ, armati, venerunt ſupra forum, & volebant quod fieret juſtitia de magiſtro Johanne Carpentatoris. Et dixit *Colier delle Porte* domino Johanni *le Rope*, ſi non vellet facere juſtitiam, quod illi de

ultra pontem facerent. Tunc perductus est magister Johannes super eschafaldum, & lecta est coram eo littera acquitationis factæ super ipso. Quod tradidit in prima pace Leodiensi, & quod Dyonantenses non debuissent assidere Leodienses, & contendisset Christianos homines dare ad [illegible]. Qui rogavit quod posset loqui magistro. Illi qui de Dyonanto erant, tunc clamare ceperunt, dicentes: Nolo traditorem nostrum reddidimus [illegible] quod mereat, & faciatis justitiam. Hoc videns, commendavit se Deo, & [illegible] amputatum fuit caput eum, & deinde corpus divisum est in quatuor partes, & in diversis locis appositum. Tunc petentem per tota loca [illegible] de domino duce, respondisse ad litteram Leodiensium, & quod teneretur una dieta villae in Dest & in Lovanio. Obtulit miserunt litteram pro magistro Johanne Carpentatore & magistro Johanne Rasp, quia quod fecerat, eis converso fieret ipsis. Dominus Rasp respondit, quod de littera obsidum non esset curandum, quia est [illegible] sicut servi. Dominus Rasp rogavit quod magistro Johanni Rasp nihil fieret mali, quia quamvis essent portæ apertæ, tamen oporteret tenere salvum-conductum, & rogavit quod duceretur in terram Brabantiæ liber, & sic in crastino magister Johannes fuit dimissus, & duo nuntii cum eo, qui vere fuit in periculo.

Dominus dux misit litteras ad Leodium continentes, quod misissent literas in Mechliniam & Gandavo, & ad villas Brabantiæ, quod facerent alligantias cum ipsis ad intendendum [illegible]. Magistri negaverunt se taliter scripsisse, sed solum quod petiverunt ab ipsis ut eorum haberent quod factum fuit in Ceruaco.

In octava assumptionis posita fuit una tabula ante Violettam, in qua depicti fuerunt [illegible] quorum [illegible] pendebant pedes sursum, & nomina eorum scripta erant super eos: scilicet hi: Dominus Johannes de Seraing, dominus Balduinus de Molingue, Gerar Pambour, Johannes Henricus, & Henricus Petendam, Thomas d'Anvers, & Gerar le Campion per guttur [illegible].

[a]

In die Agapiti illi de Vuerro [illegible] villam de Beruerne, unde Lymburgenses illi [illegible] se ad se defendendum, quod cum Leodii nuntiandum esset ultra Mosam, statim unus eques curiis velociter nuntiavit Leodio, & omnes exiverunt. Quod videntes Lymburgenses se retraxerunt, & aliqui fugerunt super turrim de Beuhon, quam invicem Dyonantenses, posuerunt ignem in turri, in qua erant multi infantes & mulieres. Viri qui intus erant, descenderunt alios per chordas, & postmodum qui [illegible] inde, quorum qui capti fuerunt, fuerunt trucidati. Unus juvenis invocando beatam Virginem, hic fuit salvatus, sed [illegible] quod in villa quadam Leodiensis, accepto pugione, [illegible] Una pulchra domicella cum duobus [illegible] in domum Ranon ut servaret eam, ut dicavere [illegible]. Unus de Leodio [illegible] acceptis & duxit captivum. Martus qui senex & pinguis [illegible] dictus [illegible] captivus ultra Mosam, usque de Lenaho propter avaritiam amputaverunt guttur eum, & projecerunt in sulam. Crudelitas magna facta fuit ibi. Surrexerunt suspendi vel occidi [illegible] vel [illegible] & villa spoliata.

In die decollationis S. Johannis, inventum est quod aliqui de [illegible] Bartholomæo exportassent [illegible], & fuerunt deprehensi, unde statim missum est cum nuntius & militibus ad sanctum Laurentium, ut [illegible] essent ibi, & voluerunt videre. Et dixit Robertus qui missus fuit cum Aegidio de S. Trudone: ego non velim pro toto quod habeo super me, quod tam intercederemus, quia vos fuistis destructi. Dominus abbas erat in Brabantia, conventum scripsit sibi, quod ea quæ essent [illegible] portarentur alibi, sed videbatur sibi quod bene esset, ea quæ [illegible] poterant omnes ex fratribus, qui ea custodirent, quod tamen conventui non placuit, & deinde fuerunt.

Ultima Augusti Hoyenses exiverunt cum [illegible] equis, & venerunt usque ad Harsse, & fuerunt ibi usque occidi ex villanis. Fuit etiam dictum quod occidissent unum puerum custodientem oves vel vaccas. Quod cum Leodii nuntiatum esset, pulsatum est ad arma, & assumentes in militiis, exiverunt ad obsidendum Hoyum, & demandaverunt Lossenses ut essent ante Hoyum. Qui statim non venerunt, sed mandaverunt remissi durante. Magistri bene voluissent redire sed communitas pepercit volebat. Quinta die factus fuit exercitus ante Norbonam, (b) & steterunt usque hic & inde. Octava die venerunt Tungrenses in Harsse. Clamatum fuit in exercitu, quod nullus acciperet aliquid de terra ducis. Magna bombarda de S. Trudone ducta fuit ante Hoyum. Quarto decimo Septembris Lossenses venerunt ante Norbonam, & Leodienses descenderunt versus Mosam, & fecerunt pontem supra Mosam, ubi occurrerunt Hoyenses, & occiderunt aliquos hinc & inde. Eadem die venerunt in exercitu literæ de rege Franciæ, & dominus dux scripsit litteras, quod nisi infra quatuor dies se retraherent, ipse non posset dimittere, quin succurreret consanguineo suo. In crastino, hoc est in vigilia S. Lamberti, Leodienses cum Lossensibus ordinaverunt modum obsidionis faciendæ, scilicet quod Leo-

(b)

(a) Dominus [illegible] Gerardus Pals, Johannes [illegible] Johannes [illegible], Henricus [illegible], Henricus de la Pierre, [illegible] d'Anvers, & magister Gerardus Camp[illegible].

(b) [illegible]

ſuper palatium ſe miſſum a rege, & quod caute ſe haberent, quia in brevi audirent alia nova. & ſic reverſus [illegible] Trajectum, & ordinatis iis quæ videbantur, reverſus eſt ad Leodium. Tunc concilium celebrabatur in domo clauſtri [illegible] communis eccleſiæ S. Lamberti ante palatium. Ii de S. Laurentio mittebant apud dominum Raſonem, quod poſſent rehabere monaſterium ſuum, quia eſſet [illegible] ſed nihilominus [illegible]. Quidam [illegible] reſpondit [illegible] valuerunt, & ſequentur omnes domini & domini qui ſunt in patria Leodienſi, ego nihil aliud teneo, quam quod [illegible] venerit in caput. Et quo audito, teſtimonium perhibet de hoc.

[illegible] Leodienſes igitur incœperunt ſe præparare ad defendendum ſuam patriam, & accepta fiducia de [illegible] quam habuit [illegible] in Horto, fecerunt afferri imaginem beatæ Mariæ quæ claruerat miraculis in [illegible]. Quæ cum apportata fuiſſet in eccleſiam ſancti Severini Leodii, [illegible] cum omnibus [illegible] cum quibuſdam proceſſionaliter cum [illegible] ardentibus, pulſatis omnibus campanis quæ erant in Leodio, & tulerunt eam in eccleſiam S. Lamberti ante chorum, & accendebantur multæ in die multa luminaria, & fiebant multæ oblationes. Rogare fuit etiam conſilio [illegible] de mane, quod oſtenderent ſtandardum S. Lamberti, & poſuerunt ſuper altare. Qui ſtatim illud poſuerunt ſuper altare in ſancto Lamberto, in die [illegible] S. Lamberti in [illegible] Domini [illegible] quod, quia domini de [illegible] non eſſent præſentes niſi pauci, quod canonici [illegible] eccleſiarum ſupplerent vices abſentium, & requiſiverunt quod duo de qualibet eccleſia cum aliquibus de [illegible] cum deponerent [illegible] ad ſtandardum quod eſſet [illegible] communia. Quo cognito, prior monaſterii Belli-reditus cœpit ſe parare cum uno conſtrato ſuo. & ſic [illegible] quod de qualibet eccleſia unus canonicus [illegible] cum uno ſcutifero in veſtibus albis, & unus religioſus de ſancto Ægidio, & de Valle S. Lamberti [illegible] de S. Laurentio [illegible] qui eum debebant [illegible] & [illegible] veſtimenta ſua, ut eum [illegible] ne moleſtarentur in [illegible] monachorum. Illi de S. Jacobo fecerunt [illegible] unum [illegible] de [illegible] cum ſuo [illegible]. Poſuerunt[que] multas candelas ante ſtandardum, quamdiu ſtetit ſuper altare S. Lamberti, & quicumque [illegible], flectebat genua ad terram [illegible] Deus [illegible] ſperabamque quod noſtra Domina & S. Lambertus deberent eis [illegible] in Horto. In [illegible] ſancti Dionyſii miſſi ſunt aliqui ad S. Trudonem cum domino Raſone [illegible].

[illegible] & Burgundiones [illegible] & Leodienſes cœperunt ſe præparare. In die 11. Octobris combuſta fuerunt villagia de Halbana, [illegible]. In craſtino [illegible] de [illegible] fuit [illegible] & [illegible] & hoc [illegible] portare ſtandardum, ſed de hoc ſe excuſavit. Rogavit [illegible] cum eo [illegible] & fecit. Et tunc [illegible] dominus de Berlo ad portandum ſtandardum, quod ille dixit non eſſe officium ſuum, ſed quia [illegible] ad quos pertinebat non eſſent præſentes, non vellet eo facere aliquod præjudicium [illegible]. Dum [illegible] quod poſſet, [illegible] & hoc [illegible] ſed [illegible] & dominum [illegible] equum quem [illegible] ab abbate S. Laurentii pro corpore ſuo proprio, de mane [illegible] in proprio ſuo ſtatuto [illegible] unde conſternati, quia [illegible] equo illo [illegible]. In die [illegible] de mane poſitum eſt [illegible] & præparaverunt ſe. Hora nona depoſitum eſt ſtandardum, & deliberatum domino de Berlo, & [illegible]. Poſt ſtandardum incœperunt [illegible], dominus de Berlo portans ſtandardum & [illegible] quatuor canonici de mane [illegible]. Tungrenſis cum Rolando fratre ſuo, & Maldeburch & Waya cum [illegible] equis, & de qualibet eccleſia unus canonicus cum ſcutifero, unus monachus S. Ægidii, * duo de [illegible], unus de [illegible]. De S. Laurentio & S. Jacobo non fuerunt monachi miſſi. In craſtino Hoyenſes qui [illegible], [illegible] unam [illegible], & venerunt ante Hervum, & [illegible] villam & [illegible] ſed [illegible] non deſcenderunt, & [illegible] fuerunt & [illegible]. [illegible] dominus Raſo [illegible] ſuper equum [illegible] Leodienſes [illegible] ad [illegible]. Cum [illegible] in Trajectum, volebant canonici [illegible] ſed dictum eſt [illegible] quod [illegible]. Venerunt omnes [illegible] in Brugſem, ſed in craſtino [illegible] Brugſem & [illegible] Alot, & ſtatim Brugſem fuit combuſtum, & [illegible] etiam.

In die Simonis & Judæ, quando eſt dedicatio eccleſiæ ſancti Lamberti, incœperunt [illegible], ſed [illegible] quod [illegible]. Tungrenſes [illegible] contra adverſarios [illegible] & [illegible] & ſtatim [illegible] venerunt, quod Leodienſes poſt eos [illegible] & [illegible], tunc eſt facta [illegible] quod [illegible] & [illegible], quibus [illegible], [illegible] de

* [illegible]

[illegible]

rum manſuetum ſit, & dominus dux dedit quibus [illegible]. Dominus Leodienſis habuit omnia bona [illegible], & dedit domino de *Humbercourt* omnia bona domini [illegible].

Sabbato receſſit dominus dux verſus [illegible], & [illegible] in [illegible] Hoyum [illegible] qui omnes manſerunt apud Cruciferos [illegible]

[4] [illegible] Dominus Leodienſis ſecunda Decembris [illegible] Hoyum ad rogandum pro [illegible] & redierunt ad Leodium ante Nativitatem Domini. In feſto S. Andreæ demandavit ſuis clericis ad S. Petrum, & recepit omnes proceſſionaliter uſque ad portam S. Leonardi, & ibi ſtabat capitulum Leodienſe cum habitu clericali & ſui canonici qui nondum intraverant Leodium, cum cruce & ſuperpelliciis [illegible] & quæ [illegible] habebat [illegible] ardentes [illegible] & manifeſte [illegible]. Quibus [illegible] ſequebatur capitulum & [illegible] & dominus Leodienſis ſtabat ad gradus [illegible] in ſuperpelliciis ſuis, & [illegible] ingreſſus eſt eccleſiam, & [illegible] Domini ſub [illegible]. Et magiſter Johannes de [illegible] & Alexander [illegible] cum eo qui dixit [illegible] pro communitate. Quamquam multa [illegible] cum multis civibus [illegible] & [illegible] Domini Leodienſis [illegible] clero, & [illegible] qui [illegible] petierunt veniam. Et dixit dominus quod reſponderet poſt prandium. Homines diſcurrebant ubique ad rehabendum ſpolia ſua, de quibus diverſimode & non provide fuit ordinatum, & præcipue de ornamentis eccleſiaſticis: multa perdita manſerunt.

In octava Andreæ receſſit dominus dux verſus Marchiam, deinde rediit per Hoyum in Tongrim, deinde ad Trajectum, ubi ſtetit per ſeptem dies, deinde per *Maſeyk* ad *Dieſt* & per Lovanium ad Bruxellas [illegible] Dominus deſtructionem & ſubverſionem [illegible] de die in diem [illegible] civitatis Leodienſis & oppidorum de Tongris, de ſancto Trudone, de [illegible], & omnium oppidorum communium Leodii.

Iſtis diebus ſiebant multi tractatus, qualiter domino duci ſatisfieri poſſet de pecuniis ſibi debitis, & ordinata fuerit una gabella, ſed non potuerunt eſſe de ea concordes. Unde [illegible] clamatum fuit, quod [illegible] ſeptem tantum haberent, quatenus [illegible] ſub pœna [illegible] ſubſtantiæ eorum. Et ordinata fuit ambaſſata tam ex clero quam ex civibus mittenda ad dominum ducem, quæ non inveniebatur modus [illegible] habendi pecunias ad contentandum dominum ducem. Qui [illegible] petierunt unum punctum, videlicet quod eccleſiæ reſponderent & bona ſua obligarent erga dominum ducem pro reſiduo denariorum, [illegible] in quibus [illegible] obligata. Quod punctum dominus dux noluit admittere. Quibus reverſis, miſſi fuere duo, prior Carthuſienſium cum uno converſo, prior Carmelitarum cum uno fratre, duo Prædicatores, & duo Minores de Leodio, ad rogandum pro populo Leodienſi. Quibus dominus dux breviter reſpondit, quod demandaret dominum de *Humbercourt*, & deliberaret, & ita dominus de *Humbercourt* ivit ad Bruxellas. Quo regreſſo dominus Leodienſis vocavit eccleſias coram ſe, in palatio ſuo: propoſuit per magiſtrum Johannem [illegible], quem [illegible], quomodo, mediantibus nobis & interventu domini de *Humbercourt*, qui præſens erat, obtinuiſſet apud dominum ducem pro [illegible] populi [illegible] quod eccleſiæ vellent reſpondere & [illegible] pro reſiduo [illegible] domino duci debebat, & obligare bona ſua erga ipſum, [illegible] eſſet contentus. Et iſta fuit [illegible] littera obligationis, quæ perfecta videbatur [illegible] quod [illegible] eſſet impoſſibilis ad quam petebantur obligari; unde inſtanter petebant ſupplicare. Eccleſiæ [illegible] non [illegible] intelligebant [illegible] eccleſiam, & intendebant condeſcendere [illegible] craſtino [illegible] fuerunt congregati, ſed non poterant concordare in unum. Unde dominus Leodienſis demandavit præſentes omnes ſuper juramento ſuo præſtito, ut coram eo in craſtino, id eſt in die [illegible] in propriis perſonis coram eo comparerent. Et ſimiliter omnes eccleſias ad audiendum quidquid ſibi proponeretur. Qui comparuerunt omnes in aula palatii domini Leodienſis, excepto abbate S. Laurentii, qui abſens erat Lovanii. Et venit [illegible] dominus Leodienſis & magiſter Johannes [illegible] qui magiſter Johannes propoſuit [illegible] & explanavit ſingula puncta, quomodo deberent obligari, quæ non loquerentur de obligatione [illegible] ſed tantum de bonis [illegible] & rogavit dominus Leodienſis quod vellent ei aſſiſtere in conſervatione [illegible] civitatis, quæ [illegible] ad nihilum [illegible] nec per prædictum modum [illegible] ſe obligarent. Et dixit quod [illegible] ſe obligaret cum eis. Tunc [illegible] ad partem per ſe, & abbas ſancti Jacobi interrogatus reſpondit, quod [illegible] ſuo libenter faceret quidquid poſſet & ſimiliter [illegible] ſed de S. Laurentio abbas non erat præſens, & [illegible] cum fratre Adriano, qui [illegible] arguebat contra, & videbatur ſibi quod [illegible] ad [illegible]. Eccleſiæ aliæ ad partem traxerunt per ſe. Poſt horam venit dominus Leodienſis ad audiendum reſponſum, & reſpondit magiſter Judocus de [illegible] pro majori eccleſia, quod primum dominus Leo-

(a) [illegible]

[illegible] vellet conderi [illegible] mediantibus A [illegible] quod bona derelinqueretur, quod [illegible] in bona forma interpretaretur, & quod rehaberent bona [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] salvo [illegible] quorum & [illegible] auctoritate & obedientia; & quod [illegible] [illegible] ecclesiae [illegible] de S. Laurentio responderent, quod [illegible] abbas eorum non esset praesens, quod [illegible] valerent & [illegible] [illegible] & [illegible] quod [illegible] bona [illegible] [illegible]. Tunc dominus Leodiensis [illegible] [illegible], & [illegible] quod illi de S. Laurentio [illegible] responderent, quia dominum Leodiensem bene [illegible] in abbate ipsorum. Et dixit dominus Leodiensis ista verba: *Je [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bien faire.* Magister Judocus accepit verbum & dixit, [illegible] bene [illegible] [illegible] in ipsis [illegible] responderent quod [illegible] cum [illegible] Decanus S. Petri dixit ex parte ecclesiarum, quod [illegible] propositi interpretatio cedulae daretur eis [illegible] tempore, ipsi deliberarent & de mane responderent. Dominus Leodiensis dixit quod [illegible] deliberarent, quia oporteret [illegible] de mane dare responsum super illis. Igitur omnes [illegible], exceptis illis de S. Paulo & de S. Johanne, quibus dominus Leodiensis valde indignabatur, & [illegible], quod [illegible] vellent aut nollent [illegible]. Qui [illegible] se non posse [illegible] [illegible] consensum. Et missus est decanus S. Petri [illegible] de [illegible] [illegible] Bruxellam pro [illegible] bonorum, & pro causa [illegible] & [illegible]. Et dominus dux acceptavit oblata per dominum Leodiensem & ecclesias Leodienses.

Decano reverso, [illegible] dominus Leodiensis ecclesias & populum Leodiensem vocari [illegible] in aula [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] ea quae per dominum Leodiensem & ecclesias Leodienses ista fuissent in [illegible] quorum. Et lecta cedula [illegible] quam clerus e converso [illegible] habere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] deliberandi.

In sabbato, hoc est quinta mensis Martii, clerus & populus [illegible] fuerunt vocati [illegible] domino ad [illegible] & [illegible] [illegible] quam clerus [illegible] sed quia sabbatum erat, & [illegible] in foro, populi valde [illegible]. Prandio facto, cum buccina vocati sunt [illegible] in palatio, & obligaverunt se & corpora & bona sua erga ecclesias, pro [illegible] omnium damnorum & interesse; & [illegible] [illegible] [illegible] pro causa fidejussionis pro eis.

Septima Martii ecclesiae & [illegible] omnes congregati in capitulo ecclesiae Leodiensis, obligaverunt se mutuo ad supportandum [illegible] [illegible] quae domino [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Et abbas Vallis S. Lamberti & abbas [illegible] & prior S. [illegible] [illegible] & [illegible] S. Crucis, & [illegible] ecclesiae, quae non habent bona in Brabantia, obligaverunt se erga alias ecclesias ad supportandum omnia onera, unusquisque pro quota & parte sibi contingente. [illegible] Martii clerus [illegible] congregatus in S. Petro, & [illegible] dominus Leodiensis [illegible] [illegible] [illegible], sicut habuerat in secundo adventu suo. [illegible] tamen multi Brabantini miserunt procuratorem ad [illegible] [illegible] eo quod essent congregati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non possent venire. [illegible] missus est versus Lovanium ad vendendum [illegible] super bona ecclesiarum Leodiensium existentium in Brabantia; unde fuerunt multi [illegible] & [illegible] [illegible], quia dicebant [illegible] quod non posset fieri [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Postea tamen cum quibusdam propositis [illegible] per decanum S. Petri [illegible] [illegible], publicatum est per Brabantiam, ut quicumque vellet emere [illegible] [illegible] seu hereditarias super bona ecclesiarum Leodiensium infra limites patriae Brabantiae [illegible], veniret Lovanium; & sic venditae fuerunt [illegible] ascendentes ad summam [illegible] millium florenorum Rhenensium. De qua summa dominus dux habuit [illegible] millia, reliqua distributa fuerunt pro expensis & diversis [illegible] [illegible] [illegible], pro [illegible], & non [illegible] secundum [illegible]. [illegible] valde difficiles fuerunt [illegible] & ex modo procedendi [illegible] prudentes [illegible] [illegible] de ista venditione proventurum.

In fine Martii receptae fuerunt Leodii litterae domini legati apostolici, quod [illegible] esset in die Palmarum in Colonia, & [illegible] veniret ad Leodium ad relaxandum interdictum. & dominus Leodiensis [illegible] [illegible] ad celebrandum primam [illegible] missam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & [illegible] [illegible] quam [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], tam ex parte domini Leodiensis, quam ex parte ecclesiae & ecclesiarum [illegible] [illegible] ad Coloniam. & [illegible] ecclesiae Leodiensis [illegible] & [illegible] ad [illegible] [illegible] domini, & [illegible] legati sicut est de more [illegible]. [illegible] [illegible] venit legatus in navi de Trajecto, & [illegible] dominus Leodiensis in occursum ejus cum [illegible] [illegible] & introduxerunt eum ad domum Carthusiensium prope Leodium; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum eo de [illegible] [illegible], & interdicti relaxatione, [illegible] [illegible] [illegible] Aprilis, mediante domino Leodiensi, eo quod in [illegible] [illegible] [illegible]

[a] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible].

Ampl. Collect. Tom. IV. GGggg [illegible]

ad celebrandam laeta primam missam, quod hora secunda post prandium totus clerus congregatus in S. Lamberto processionaliter ivit obviam legato usque ad monasterium Cartusiensium vel portam Amercoeur. Et sic factum est; quod quando legatus intraret primam portam civitatis, relaxaret interdictum, & unus stans super portam, levaret lignum. Quod cum cernerent custodes S. Lamberti, pulsarent maiorem campanam, & deinde pulsarentur omnes campanae quae erant in Leodio. Quod ita factum fuit. Et ductus est legatus processionaliter usque ad gradus ecclesiae Leodiensis, ubi stabat dominus Leodiensis in habitu clericali, & recepit eum, & introduxit in ecclesiam Leodiensem. Et in ecclesia eadem legit ex libro quasdam orationes, & relaxavit interdictum, aspergendo aquam benedictam more solito, & incoeptum est cantari *Te Deum laudamus* & *Salve Regina misericordiae*, & pulsata campana ad *Ave Maria*, sicut fit in sabbato. Deinde dominus legatus ductus est ad altare majus, ubi fecit orationem, & sic ivit ad S. Jacobum. [a] Ordinem Carmelitarum [illegible], & ad habendum perpetuam memoriam, publicavit omnibus vere poenitentibus & confessis qui ultima Aprilis & prima Maii interessent missae & vesperis in ecclesia ipsa majori, pro qualibet earum horarum centum [illegible] et dies poenitentiae relaxat. Et dictum est omnibus de clero quod in crastino, hora septima de mane cum cappa interessent primae missae domini Leodiensis.

Dominus Leod. prima missa [illegible]

Igitur prima Maii hora octava de mane, clero congregato in ecclesia S. Lamberti, foribus ipsius ecclesiae clausis & custoditis ad singulas unius portae [illegible], ceteris propter multitudinem [illegible] religiosis [illegible] in utroque latere chori Leodiensis nobilium & [illegible] in [illegible] omnibus canonicis & capellanis in navi ecclesiae ordinate dispositis, cantoribus S. Lamberti in medio ecclesiae, cantoribus secundariarum ecclesiarum ad aquilam, ordinatis abbatibus mitratis & non mitratis supra presbyterium ad dexteram, [illegible] ad sinistram [illegible] dominus Leodiensis [illegible] procedentibus [illegible] & domino Honorato episcopo Tricaricensi apostolicae sedis legato in habitu legationis suae [illegible] sedente in [illegible] ubi episcopi Leodienses tempore majoris missae [illegible] processit ante altare & dicto *Confiteor* incoepta est missa de Sancto Spiritu. Dominus Johannes episcopus [illegible], qui [illegible] ad demonstrandum officium, dominus Wilhelmus de Crequy protonotarius papae portabat baculum, deponebat & reponebat mitram tempore congruo magister Raymundus; ipse autem magister legebat quod cantabat officium. [illegible] evangelium [illegible] & post *Agnus Dei* dedit dominus Leodiensis trinam benedictionem super populum; sed post missam versus se ipse & omnes praelati versus legatum, & depositis tam per dominum Leodiensem quam per praelatos mitris prostraverunt se omnes super genua sua, & dicto versu *Sit nomen Domini benedictum*, qui dedit legatus benedictionem super populum ut moris. Et completa missa, facta est processio in circuitu fori & super [illegible] circuendo & redeundo ante palatium; & portavit dominus Leodiensis Sacramentum per totam processionem, & tunc populorum primo crediderunt quod ipse esset episcopus eorum [illegible] quem aestimaverant mortuum in bello illo sicut scripsimus. Consideraveruntque eadem die praelati & domini de maiori [illegible] episcopo [illegible]. Tempore processionis dominus Wilhelmus de Crequy protonotarius portavit baculum pastoralem utrisque manibus ante dominum Leodiensem. In die S. Crucis facta est [illegible] missa in S. Lamberto propter legatum, & in processione dominus Leodiensis ivit in cappa cum canonicis.

Legatus [illegible]

Octavo Maii legatus fecit congregari totum clerum civitatis Leodiensis, & omnes presbyteros ecclesiarum parochialium [illegible] in ecclesia majori & sedente legato cum domino Leodiensi in medio ecclesiae, populus [illegible] prostravit se coram legato, & per [illegible] magistri Huberti de ordine Carmelitarum [illegible] sententias apostolicas. Deinde vocati fuerunt primo [illegible] ecclesiarum & monasteriorum, postmodum praelati aliorum ordinum, [illegible] parochiales presbyteri qui [illegible] sententias apostolicas. Quo facto legatus fecit legi alias [illegible] omnibus easdem [illegible] interdictum & relaxavit omnia, quae ex interdicto non observata fuerant [illegible] supplens omnes defectus tam [illegible] quam irregularitatis & [illegible] Pentecostes [illegible] omnibus ecclesiis etiam claustralibus legatus celebravit majorem missam in S. Lamberto & dedit benedictionem solemnem stando ad [illegible] dextrum altaris post [illegible] facta processione [illegible] praecedentibus & religiosis aliis secundum ordinem subsequentibus, deinde canonici cappis induti, postmodum abbates & dominus episcopus Leodiensis cum episcopo [illegible] in pontificalibus [illegible] dominus legatus inter diaconum & subdiaconum.

[a] Forte [illegible].

Et facta processione per utrumque claustrum cantata est missa per clerum & [illegible], sicut est de more fieri in missis specialibus.

Feria quinta sequenti facta fuit exequiae domini Philippi ducis Burgundiae in ecclesia Leodiensi cum multis tortis & luminaribus, [illegible] & feria [illegible] cantata est missa eadem feria [illegible] per [illegible] domini Leodiensis & [illegible] & pulsatum fuit his tribus diebus per omnes ecclesias ex mandato domini Leodiensis.

His diebus dominus Leodiensis, qui [illegible] omnia bona monasteriorum Leodiensium [illegible] & quotidie [illegible] habebat [illegible] ad exemplum domini ducis Burgundiae [illegible] non in tanta copia, & [illegible] bombardarum & [illegible]. Quotidie tamen [illegible], & cives unus post alium [illegible] ad solvendum septem pagamenta [illegible] hostagia. De qua guerra [illegible] regem Franciae & dominum ducem Burgundiae [illegible] Leodienses [illegible] murmurare. Dominus de Humbercourt [illegible] in domo Clerc de Amoir super pontem [illegible] & fecerat fieri [illegible] domum [illegible] ad Praedicatores [illegible]. In [illegible] diebus dominus Leodiensis [illegible] de Hapart [illegible] Leodiensi & dedit [illegible] Jacobo de Athenis [illegible] ad hoc quod [illegible] possent [illegible] sed [illegible] Leodiensis [illegible] quod dominus de Humbercourt [illegible] perpetuo [illegible], sed non [illegible].

In principio Augusti dominus dux [illegible] dominum de Humbercourt, qui [illegible]. Quo recedente [illegible] quod [illegible] & [illegible] cives in Leodio [illegible] quod [illegible] de Montfort in Condrocio & [illegible]. Corpus Wilhelmi de Velroux [illegible] de cimiterio & [illegible].

Tertia Julii dominus dux Burgundiae [illegible] in Brugis [illegible] regis Angliae [illegible] & post [illegible] in Hollandiam. Sed dominus Leodiensis versus Bruxellam ad visitandum dominam ducissam, ibique [illegible] ambassiata regis Franciae,

A & [illegible] ducis & [illegible] Augusti [illegible].

Circa [illegible] Augusti [illegible] de Leodio [illegible] de Bouillon [illegible], sed non [illegible] fuerunt [illegible] domini Leodiensis in Franchimont [illegible] qui ex parte domini [illegible] domum in [illegible]. Quapropter Johannes [illegible] B dominum magistrum Gerard [illegible] & [illegible] aliquos ad [illegible].

In diebus [illegible] inter dominum [illegible] Leodiensium & [illegible], quia [illegible] domus magistrorum & [illegible] ad [illegible] consilium domini Leodiensis ad [illegible] de una domo [illegible] ad [illegible]. Facta etiam [illegible] domino Leodiensi ad [illegible] C [illegible] quas dominus Leodiensis [illegible] ad Franchimont [illegible]. Et ecce de mane [illegible] Deum [illegible] Leodio [illegible] ad S. Jacobum [illegible] D S. Jacobi [illegible] respondit quod dominum [illegible] dominus Leodiensis [illegible] ad Franchimont [illegible] de Humbercourt [illegible] domino Reinardo & domino de [illegible] E [illegible] ad [illegible] ad S. Jacobum. Sed [illegible] feria secunda aut tertia sequenti. Et ecce in crastino Nativitatis nostrae Dominae [illegible] de mane [illegible] in Leodio [illegible] & [illegible] ad [illegible] quod possent portare arma [illegible] ad [illegible] sed non [illegible] quod [illegible] per tres portas Leodienses [illegible] & omnes Burgundiones in [illegible]

Gggggg iii

taſſe franchiſiis & libertates, & ergo deberent A bene tractari. Et quia contingerant mala [illegible] [illegible] qui vendebant panem [illegible] [illegible] [illegible]. Et depoſuit aliquos qui venit ad dominum Leodienſem cum legato, ad habendum gratiam ſuam.

Item [illegible] Septembris legatus cum de potatu [illegible] ad Traiectum, ſed dominus *de Argenteel* venit [illegible] legatus reſpondit. Et dominus Leodienſis [illegible] pro eis, & [illegible]. Dominus Leodienſis requiſivit [illegible]. Primo, quod [illegible] qui redierunt de Francia, deponerent arma, & [illegible] ad unum locum, quem dominus nominaret. Secundo, B quod illi qui in Leodio ſumpſerunt arma, quod deponerent. Tertio, quod rumperent [illegible]. Johannes *Ruſen* & filii de *Seraing* reſponderunt quod non facerent. Ordinaverunt unam reſponſionem domino dandam, ſed dominus non acceptavit.

Cœperunt igitur ſe erigere, & operari ad muros, ponendo lapides ſuper lapides, & conſtruere portas, & facere arma, & quaſi [illegible] legatus. In die S. Matthæi venit legatus de Traiecto, & [illegible] domum qui manſerunt de capitulo, & habet populus ordinate ſuper forum & per plateas uſque C ad portam S. Leonardi. Et legato intrante, factum eſt [illegible], ſicut factum fuit in [illegible] Borbonienſium, ſed [illegible] [illegible] & poſt modicum [illegible] grandis. Igitur legatus rediit [illegible] ad dominum & [illegible]. Tandem dominus congregavit armigeros & Franchimontenſes [illegible] & ſtatim [illegible], quod magiſter [illegible] venit in Leodium cum magna multitudine Francigenarum, & ſtatim diſperſi ſunt omnes, & fugerunt.

In die [illegible] dicebatur quod eſſet pax, D & omnes deberent indulgeri ab utraque parte; & in [illegible] [illegible] in campo ſupra *Leers* & legatus cum Leodienſibus [illegible] [illegible]. Sed tamen [illegible] de duce [illegible] [illegible] & ducibus [illegible] [illegible] in periculo, quia in toto [illegible] armati, & [illegible] conductus. Quos cum videſſet legatus, timuit, & Amelius *de Ferro* dixit ei: O vos domine, quod [illegible] [illegible] & dominum quilibet deponat arma, & ſiet gratiæ. Reſpondit Ægidius [illegible] Johannes *Lamberde*: [illegible] oportet nos eſſe ſuper [illegible] non deponemus. Et ipſe cum ſuis habens [illegible] in brachio, [illegible] ſupra portam.

In die Remigii hora [illegible] ordinavit legatus *Ægidium de Laos* & Amelium *de Velbrune* in magiſtros civitatis Leodienſis. In dictum illa non erat [illegible], ſed Johannes *Ruſen* & [illegible] habebant [illegible] de domo [illegible], & cum magna [illegible] ſuper plateas. Johannes *de Lohoſ* [illegible] cum Tentonicis, quos ſemper [illegible] ſequentem, quod [illegible] [illegible]. Longum eſſet ſcribere per longum.

In proceſſu S. Dionyſii circa horam IV. venerunt [illegible] de Tongris ad illos qui erant Leodii, quod dominus Leodienſis eſſet ibi, & dominus de *Humbercourt* eſſet ibi venturus hora quinta, & quod ſi Leodienſes ibi venirent in nocte, antequam eſſent deluſi ordinati, facerent magnam confuſionem. Circa quintam igitur horam dominus Johannes de *l'iſle* congregavit ſuos & exiverunt per unam portam [illegible] [illegible] & exivit per aliam portam Johannes de *Lohoſ* habens ſuos in prato ante S. Laurentium, & exiverunt [illegible] & omnes [illegible] [illegible] [illegible], gaudendo per Haſbaniam.

Illo vero dominus *de Humbercourt* petivit a domino Leodienſi habere cuſtodiam [illegible] [illegible]. Dominus Leodienſis reſpondit, quod ſecurus eſſet, [illegible] [illegible] ſed in caſtello haberet. Circa horam [illegible] miſit ad dominum Leodienſem. Dominus Leodienſis [illegible] eodem modo, quia omnes domini fuerunt uſque ad brachium & [illegible] [illegible] in noctem. Leodienſes vero [illegible] per [illegible] & intraverunt in Tongris per viam quæ venit de *Haſſele* & ſtatim [illegible] domum in qua jacebat [illegible] dominus *de Humbercourt*. Famuli ſui defendebant ſe quantum [illegible], quorum novem fuerunt [illegible] circa horam [illegible] noctis. Ipſe autem [illegible] expergefactus, induit ſe & armavit, & deſcendit in hortum, & [illegible] per [illegible] ad domum in qua dominus Leodienſis erat cum legato. Cumque ille eſſet [illegible] capite, non cognoſcebatur. Poſt modicum venit ibi dominus Johannes de *l'iſle*, & dixit ad dominum Leodienſem, quod oportebat eum ire cum eo, quia volebant eum recognoſcere, & facere quod deberent. Dominus reſpondit quod non auderet ire, quia neſciret quid facturi deberent. Reſpondit dominus Johannes, quod omnes haberent ſalvum conductum excepto traditoribus. Dominus Leodienſis interrogavit quos dicerent pro traditoribus. Ipſe reſpondit, qui ſunt ut tales fuerunt proclamati, ſcilicet dominus Johannes de Seraing, & alii. Et dominus *de Humbercourt* qui ſtabat retro, dixit domino Leodienſi in auricula, ut interrogaret de ipſo. Et dominus, & quid dominum E *de Humbercourt* teneret de traditoribus? Reſpondit dominus Johannes, non certe, ſed teneo eum pro probo & ingenuo viro. Et addidit: Eſt ipſe hic? Et ut cognovit eum, ſtatim genua deponendo galeam & inclinando ad terram, domine, qui ſunt hic ſenatores? Reſpondit dominus *de Humbercourt*: certe vos eſtis modo ſenatores. Et dominus Johannes: ſi ſumus ſenatores, oportet quod reddatis vos. Ipſe reſpondit: non reddam. Et alius: oportet, inquit, quod faciatis. Tunc reſpondit: ſi oportet, inquit, quod reddam

me, [illegible] factum ad vos, quam ad alium. A ſed cum [illegible] condeſcendiſſem, videbam quod non deponeret gentem, nec me ſecum ſinere ſignum regis ad [illegible] [illegible] [illegible] me in Leodium, & [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] regium [illegible] & nunc me deliberavi ad manum veſtram in loco deſignato, & hoc promittam [illegible] ſervare in manu domini Leodienſis & legati. Iſta dominus Johannes in manu domini Leodienſis promiſit & in manu legati; & tunc dominus de Montmorenci [illegible] ad manus ejus ſecundum promiſit. [illegible] B [illegible] ſcripſit [illegible] [illegible] audire.

Dum hæc agerentur, magnus fuit tumultus in oppido. Omnes fugam arripuerunt ſicut potuerunt, alii in [illegible], alii in [illegible], alii per aquam natantes, [illegible] in aqua ſuffocati. Dominus de [illegible] fuit occiſus in foro, caſtellanus de [illegible] fugit in [illegible] dominus d'[illegible] [illegible], Johannes de [illegible], ceteri capti ducti in Leodium; ſed fecerunt ibi [illegible] de [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible], & non ſunt in publicum adducti, ſed [illegible] [illegible] [illegible].

Interim magnus [illegible] fuit in domo ubi dominus Leodienſis erat, clamantibus [illegible] [illegible] habere dominum, qui [illegible] [illegible] [illegible]. Dominus Leodienſis ſtat in camera, ſed habuit [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] [illegible] & ſic dominus & legatus deſcenderunt, & [illegible] cum eis. Dominus de Montmorenci manſit ſuper [illegible]. Poſt [illegible] tamen deſcendit [illegible] in camera. [illegible] dixit quod veniret ad eum, ipſe vellet ſibi loqui. Dominus de Montmorenci reſpondit, quod ſi vellet ſibi loqui, quod deſcenderet de equo, & veniret ad eum in camera. Tunc [illegible] deſcendit de equo, & venit ad eum & [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] & tunc ille [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] eſſe [illegible] & interrogavit [illegible], quid vellet. Ipſe reſpondit: oportere quod veniret [illegible] Ipſe reſpondit quod non [illegible] [illegible] [illegible] quod oporteret eum venire, [illegible] [illegible] populus [illegible] & eſſet in maximo periculo. Tunc [illegible] [illegible] dixit, quod non [illegible] niſi haberet [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] quæſitus fuit & [illegible] ad ductus & [illegible] [illegible] Cumque veniſſet ante [illegible], [illegible] [illegible] dominum Leodienſem & legatum ibi prope, & [illegible] [illegible] unum de ſervitoribus [illegible] ad dominum Johannem de [illegible], ad quem [illegible] [illegible] Domine [illegible] [illegible] quam promiſiſtis [illegible] Dominus Johannes reſpondit: Domine quod promiſi veſtre [illegible] ſervabo [illegible] poſſum, ſed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] de Tongris, & [illegible] eum ad [illegible] ſub arboribus ibi. Et populo congregato, dominus Leodienſis cum legato, & omnibus ſequentibus eos verſus Leodium, ego [illegible] [illegible] hoc, & feci clamare alte, quod unuſquiſque ſequeretur dominum Leodienſem, & dominum de Montmorenci ad Leodium. [illegible] [illegible] hoc & ipſi cum magna [illegible] & difficultate, quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per Tongros [illegible], & venit ad S. Trudonem, habuitque ſecum [illegible] de ſervitoribus [illegible] in tunica [illegible] pedes euntes [illegible] & unum de Leodio, qui [illegible] [illegible] [illegible] habebat unum [illegible] [illegible]. [illegible] in [illegible] Trudone & illi de oppido dederunt [illegible] [illegible] [illegible]. In craſtino [illegible] in Legia. Die quarta miſerunt Trudonenſes ad eum, quod veniret & eſſet capitaneus [illegible] [illegible] [illegible] eſſent deſtructi & [illegible] ad S. Trudonem.

Ut [illegible] [illegible] in Leodio dominum Leodienſem eſſe captum & venire ad Leodium, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] dominus [illegible] [illegible] in ſeneſtra & [illegible] [illegible] alta voce: Bene veniatis domine; ceterique circa horam primam fecerunt C [illegible] pulſari campanas in eccleſiis, eratque Dominica dies. Fuerat eorum convocatum fuit palatium [illegible], & venit legatus cum domino Leodienſi, & dominus Johannes de [illegible] cum [illegible] virga [illegible] [illegible], & dominus de capitulo, & magiſter Amelius & [illegible] de [illegible] [illegible] magiſter [illegible] ſuper palatium. Et magiſter [illegible] dixit verbum [illegible] de pace facienda primo ad Deum, ſecundo cum domino, tertio [illegible] [illegible], quarto ad [illegible] noſtros, & quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pro-D [illegible] dixerat. Dominus Leodienſis dixit: « Patres, non habemus [illegible] ad [illegible], « ego contra vos & vos contra me, & [illegible] « [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] « [illegible] bene [illegible] [illegible] bona ſua habebis, « & ego volo eſſe vobis dominus, habeatis fi- « duciam in me, quia volo vobiſcum vivere « & mori, ſed oportet quod omnia ex utra- « que parte ſint dimiſſa. Hæc proponere conce- « datis, & quod [illegible] [illegible] habere [illegible] [illegible], « [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] « [illegible] noſtra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] « [illegible] de [illegible] fuit capitaneus veſter. [illegible] « [illegible] ego volo eſſe perſonaliter, habeatis [illegible] « [illegible] in me ſicut ego in vobis. » Reſpon- E derunt omnes, quod [illegible] [illegible] fuit quod illi, qui haberent equos domini, vel legati aut familiarium eorum, quod reſtituerent ſalvo rationabili [illegible]. Et cum de hoc aliqui murmurarent, magiſter Amelius dixit ad [illegible]: Ego requiro vos ſuper [illegible] quod ſecundum hæc [illegible] [illegible], quod [illegible] [illegible]. Reſpondit: ego [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible] quorum unus [illegible] [illegible] fuit ſuſpenſus, alter ad [illegible] populi per [illegible] [illegible]. Illa die dominus Leodienſis

dormivit in

Epiſc. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

demandaverit magiſtrum Robertum *de Morialmé*, qui vulneratus fuerat in Tungris, & erat totus gubernator domini. Qui dum duceretur ſuper currum, occurrerunt contra eum multi, & trucidaverunt eum crudeliter in ſuſta ſcindentes. Quo audito dominus fuit multum conſternatus, quia magiſter Robertus habebat omnia domini negotia & ſecreta in cura ſua, & dominus ignorabat ubi poſuiſſet ea. Et in craſtino dominus ſuper palatium fecit querelam. Concluſum fuit, quod punirentur qui fecerunt, etiam quod familiares domini libere redirent, & Alexander *Berart*, Willelmus *de Ordangheen*, & parvus *de Sartenne*. Et nota occultum judicium Dei, quia magiſter Robertus habebat nomen, quod ipſe ſcripſiſſet litteras nomine domini ſugientis de Francia, quod redirent, quia omnes dicebant quod fuiſſent remandati.

Facto igitur inter dominum & civitatem tractatu, pax in Leodio fuit proclamata, & inſignia regis depoſita, aſcenſiſque equis, cancellarius & magiſter Amelius iverunt verſus Tungris, & S. Trudonem, ad faciendum eadem pacem proclamari. Sed cum veniſſet circa *Lantins* nuntiatum eſt eis, quod multi armigeri venerunt per Haſbaniam verſus Tungros. Quo nuntio audito, reverſi ſunt, iſtique capitaneus armigerorum mariſcaldus Burgundiæ, qui illo ſero intravit in Tungris cum quatuor vel quinque millibus.

In octava Dionyſii, quæ erat Dominica, magiſtri & conſules ſalutaverunt dominum Leodienſem & legatum, & propoſuerunt eis miniſteria. Conceſſus fuit ſalvus conductus capitaneis qui erant in Tungris ſupra palatium, & proclamatum ad veniendum loqui cum domino Leodienſi, quia audiverunt eum captivum. Venerunt igitur tres, ſcilicet ſilius mariſcaldi Burgundiæ, & Petrus *Martebach* cum aliis, loqui cum domino, & videre in quo ſtatu eſſet, & receſſerunt verſus Tungros, & crevit ibi numerus armigerorum. Quod videntes Leodienſes, demandaverunt alios de *Frambonne*, & de Vivagio, & poſuerunt eos in hoſpitio civium, & ſuit clamatum, quod qui eſſent extra, redirent infra tres dies, alioquin haberentur tamquam inimici, & ſimiliter demandati fuerunt canonici abſentes.

In die in meliore vergente, venerunt aliqui de campo Haſbaniæ, dicentes, quod occidiſſent quinque de Burgundionibus, & fugaſſent decem, & quod eſſent fugandi ſicut oves, oſtendentes nonnullas pecias auri quas ab eis tulerant. Et ſtatim aliqui incœperunt ire per plateas & domos, & quærere capitaneum ſuum domicellum *de Barro*, & omnes ſocios, & ſeminare quod in craſtino Burgundiones eſſent receſſuri de Tungris, cum multis ſpoliis, & quod præoccuparent eos. Et ſummo mane, circa quartam excitantes, irrequiſito domino & magiſtris, cum ſeptingentis circiter equis & quinque millibus peditum,

uſque in *Colley*, ubi apparuerunt eis a longe circiter LX equites, quos cum vidiſſent, iverunt poſt eos, ſed illi ſtatim terga dederunt. Poſt modicum Burgundiones cum tribus turmis apparuerunt venire contra eos, & cum appropinquare cœpiſſent, viſa multitudine, Leodienſes omnes ſugere cœperunt. Capitaneus eorum deſcendit de equo & revocavit eos, ſed nolebant audire. Alii ardenter ſequebantur per tres turmas, currentes cædentes uſque ad *Lantins* & ibi invaſerunt eos, & proſtraverunt plurimos uſque ad braſinas, & uſque ad ſepultos, & ceciderunt plus quam octingenti de Leodienſibus. Alii receſſerunt uſque ad Jecoram.

Dominus Leodienſis cum legato fugerunt in eccleſiam S. Lamberti, & fuit populus totus conſternatus. Eccleſiæ fuerunt congregatæ ad mittendum ad dominum ducem, ſed præmiſerunt Johannem *de Momalia*, ad percipiendum ubi dux eſſet. Qui rediens dixit ſibi dictum fuiſſe a mariſcaldo Burgundiæ, quod dux cum rege fuiſſet in Perona in hebdomada præcedenti, contra quem multi indigni, dicebant falſum fuiſſe. Alii finxerunt e contra, quod rex veniret ad Aquas, ut faceret ducem imperatorem, & eſſent ſimul in *Hoſtey*.

In die S. Severini, quæ erat dies Dominica, dominus Leodienſis propoſuit ſuper palatium, quod vellet ire loquutum cum amicis ſuis, ut poſſet facere recedi iſtos armigeros, quia omnes ſui credunt eum eſſe captivum, & ideo ſaciunt iſta; & conceſſit populus, quod iret cum legato, & magiſter cum eo. Ivit igitur dominus cum legato & magiſtro Amelio, ſed Johannes *de Lobeſ* cuſtodivit portam cum ſuis, ne aliquis iret cum domino de ſuis, qui fuerant capti in Tungris. Et ivit dominus uſque ad *Lowange*, & Leodienſes fecerunt pro corporibus occiſorum duo proceſſiones. Illa dies & ſequens fuerunt quietæ.

Feria tertia ſcripſit dominus litteras, quod bene reportarent, propter curſores, qui fuerunt uſque ad braſinas. Illa die venit dux cum rege Franciæ poſt meridiem in *Solon*, & occurrit ei dominus *de Humbercourt*, quem videns dux, ait: ſalve capitane, & ille reſpondit: bene veniſtis S. Leonarde, qui liberabitis me. Et reſpondit dux: faciam omnem poſſe meum. Illo ſero comedit rex ad unam menſam, dux ad aliam menſam, dominus Leodienſis cum archiepiſcopo fratre ſuo, & dux et Borboniæ, & alii fratribus & nepotibus ſuis comedit in tertia menſa, & dominus *de Humbercourt* fuit aliorum in eadem menſa, et cujus relatu iſta ſcripta ſunt.

Feria quarta venit pars exercitus ſupra montem S. Walburgis, & ibi ſteterunt quaſi per duas horas, expectando alios exercitus qui diverterunt, quia major pars volebat deſcendere ad ſanctam Margaretam & ad S. Leonardum, omnes putantes civitatem, at

Tom. Scriptores & Monum. ampl. Collectio Tom. IV.

tere in calcem S. Christophori habebant fa- [illegible] fratres [illegible] & [illegible], qui deferebant ea quæ invenire poterant & [illegible] Leodienses, quos inveniebant. Illi [illegible] S. Laurentio, quam homines [illegible] & non habuiſſent [illegible] gardam [illegible] fuiſſent.

In craſtino Martini dux receſſit de Trudo versus *Franchimont*, & dederunt Trudonenſibus optionem, quod vel vene [illegible], vel deponerent duos arcus pontis Arcuum, qui elegerunt frangere pontem, unde poſt [illegible] deducerent.

In octavo Martini venit dux ad Vallem Noſtræ dominæ per Hoyum, ubi [illegible] fuit, quod aliqui [illegible] capellani [illegible] currus ex hoſt & [illegible] poſt eos, & juſſit [illegible] ab utraque parte [illegible] & audito ab una muliere, quod terra pars [illegible] non eſſet combuſta, mittit unum capitaneum de Sabaudia, ad comburendum totum, excepto eccleſiis. Qui cum veniſſent, comburerunt omnes domus quas dominus de Humbercourt fecerat ſervari & [illegible] quas invenit, excepto domibus [illegible], ad quorum [illegible] dominus de Mirro cum [illegible] ſuis [illegible] ad [illegible], ſed terra de [illegible].

In die [illegible] venerunt Trudonenſes ad frangendum pontem Arcuum, & Hoyenſes ad deponendum portam & pontem [illegible] [illegible] Hoyenſes & [illegible] Dominus de Mirro requirens ab eccleſia [illegible] corona [illegible] ſervare [illegible], ſed dominus Leodienſis debebat eſſe mediator qui eccleſiæ [illegible]. Dominus de Humbercourt conceſſit eccleſiæ unam [illegible] gardam, & [illegible] in monaſteria [illegible], & [illegible] ſuam poſuit in diſpoſitione ſpecum [illegible] pro [illegible] & [illegible] [illegible] Rhenenſem.

Igitur canonici [illegible] & [illegible] domum [illegible] & [illegible] & in die ſancti Thomæ recommendata fuit eccleſia S. Lamberti, in craſtino S. Petri & deinceps S. Martini, S. Crucis, & aliæ. & in vigilia Nativitatis Domini ad veſperas [illegible] cantari in S. Lamberto. [illegible] ſuam portare, quia nec [illegible] nec calices, nec ornamenta habebant. Dominus de Mirro [illegible] quod [illegible] quod remanſerat & per [illegible] tempus de mane [illegible] in diverſis locis. Dominus Leodienſis [illegible] ad Bruxellas, & dominus de Humbercourt fuit demandatum per ducem, qui venit [illegible] ad Leodium, & habuit ſecum [illegible] de Trajecto, & dominus de Argenteau venit circa [illegible] cum [illegible], & ſic ductus fuit ad Hoyum, & Hoyenſes duxerunt eum ad S. Trudonem, & ſic venit ad Bruxellas. Ipſe dedit commiſſionem domino Johanni de Hamme & domino

A Jacobo bellivo de Geldonia, & procuratori de Namurco & magiſtro Gerardo *Ruford* erat clericus eorum, ad colligendum bona Leodienſium & fecerunt ubique [illegible], & Johannes *Frondhon* ſimiliter habebat commiſſionem circa [illegible] & [illegible] de domo ad domum & de horreo ad horreum, & faciebant [illegible], & faciebant [illegible], excepto ſolum [illegible] qui fuerunt in armatura ducis. Illi vero qui ſe [illegible] & non ſe interpoſuerant nec pro una parte, nec pro alia, etiam reputabantur rei & bona eorum tenebantur pro confiſcatis. Etiam dux diverſis perB ſonis conceſſit diverſas domos & curtes, etiam in Haſbania quam circa Leodium [illegible], ubi commendatur [illegible] hominibus [illegible] per tres menſes, ut ſieret de [illegible] & [illegible] tres [illegible]. [illegible] reperiri poſſet, redimebant ſe pro certo pretio & [illegible] in horreo [illegible] in quibus debebat [illegible] hominis [illegible]. Cumque eccleſiaſtici de his multis fecerunt querelas, [illegible] una domo in [illegible] Trudonis ubi fuerunt decanus Leodienſis cum ſuis & de quibus [illegible] & abbates [illegible] & dominus de Humbercourt, & præſidente de Lovembardi, [illegible], & [illegible] ſed [illegible] non potuerunt aliud obtinere, niC ſi quod de [illegible] in horreis haberent mediatatem, & dux [illegible] & [illegible] de mediatate eccleſiarum [illegible] quod [illegible] providerent de neceſſariis ad culturam pertinentibus, [illegible] de equis & de curribus, de [illegible] & [illegible] & de pretio redemptionis corporum & bonorum & [illegible] parum vel nihil habere potuerunt.

In fine Januarii anno [illegible] Gandavenſes portaverunt privilegia ſua & [illegible] ſua Bruxellas [illegible], ubi ſedebat in ſolio ſuo [illegible] & [illegible] D [illegible] dominus Leodienſis [illegible] & barones ſui. Cumque [illegible] eſſent coram eo, [illegible] ad eos: *Populus hic labiis me honorat, &c.* & accepit ſtatim & [illegible] cum [illegible] & [illegible] & [illegible]. In [illegible] illa dominus Leodienſis habuit unum tractatum cum duce, de transportatione [illegible] Leodienſis, & de [illegible] & [illegible] domibus [illegible] in Leodio, pro mercibus [illegible], & centum pro capitaneo & ſervitoribus [illegible].

E *Perpetua* & *Felicitatis* [illegible] [illegible] fuit unus [illegible] Leodii & Johannes [illegible] erat quaſi [illegible], ſed [illegible] Lovanienſes [illegible] in [illegible] majus & principalius [illegible] fuit una [illegible] & [illegible] in Mollam [illegible] S. Pauli [illegible] ſuper [illegible] fuit in Mollam. [illegible] in Leodio & certum quod omnes qui reperti fuerunt Leodii, habuerunt [illegible] conductum

MMmmm iij

incenderunt parvam, cum inciperent comburere, alii de ſancta Margareta poſuerunt ignem in bovaria monaſterii: & malum alterum fratrum audiebat caere, & tunc eſſet combuſta. Monachi hoc videntes, ad exhortamentum prædicti fratris Adriani, quicquid aquarum continere poterant, poſuerunt ad canona, providentes de aqua ſupra turrim, ad defendendum eccleſiam, ut ſi unus incenderet ignem ex una parte, alius extingueret ex alia. Et omnipotens Deus, qui non permittit ſuos tentari ſupra id quod poſſunt, fecit cum tentatione proventum. Et quia omnia blada eorum, excepta farina, fuerunt eis ablata, & ducta intra civitatem, ubi per duas noctes, dedit eis panem [illegible]. Narrant alii & ſcribunt miracula ſanctorum, multo tamen omnia miracula mirabilius videtur, quod monaſterium S. Laurentii in tanta tempeſtate, & in cauſa perverſorum hominum malignitate potuerit permanere: ſed hoc non potuit eſſe, niſi ex ſpeciali dono Dei in ſecula benedicti.

[illegible] In craſtino, id eſt Sabbato, venit baillivius ſancti Petri, quærendo à domino abbate, quod frater Adrianus poſſet portare literam, miſeruntque unum fratrem Minorem, qui iret cum eo: ſed conventus petiit dilationem uſque in craſtinum. Illo ſero exivit *Guis de Sewaille* per valles montium, cum CCC. ſociis, & pervenit à retro uſque ad tentorium ducis, & in oſtio domus interfecerunt ſervitorem ducis, & incenderunt tentorium ducis, ex cujus conflagratione vigiles expergefacti neſciverunt quid eſſet: & ſi Leodienſes tacuiſſent, maximum ſcandalum regi & duci intuliſſent, quia fuerunt uſque ad gradus cameræ in qua dux locatus fuit. Sed ex lingua eorum fuerunt deprehenſi. Quapropter cuſtodibus clamantibus, multi eorum fuerunt occiſi, alii evaſerunt. Mane igitur facto, qui capitanei fuerunt, ſua negotia diſpoſuerunt, & equos, & alia quæ ſecum ducere poterant præparaverunt, & ſub fundo audiendi ſpecialem miſſam, de mane intraverunt, & in taberna comederunt, cibo & potibus ſe non ad pugnandum, ſed ad fugiendum confortaverunt: aliquibus de civibus ad muros derelictis. Et cum inſultum facerent circa horam decimam, nullam quaſi reſiſtentiam fecerunt.

[illegible] Prorumpentes igitur Burgundiones à porta de Vivegnis, & aſcendentes per muros, apertis portis, quas invenerunt proſtraverunt. Capitanei autem Leodienſes aſcenſis equis jam prius paratis, fugerunt humiliter, & cives qui fugere poterant. Comes *de Montbeliart* proſtratus fuit, ſed non ſolus. Cum igitur veniſſent in foro, fuerunt occupati ad dividendum civitatem in quatuor partes propter ſpolia, & ſic cives habuerunt duas horas quietas ad evadendum, & ſic civitas ſpoliata, exceptis tamen quampluribus de mulieribus ac virginibus quod ſatius eſt ignorare. In eccleſia tamen Minorum XXII occiſi fuerunt, qui jacebant ad genua audiendo miſſam. Et cum presbyter perceperiſſet ſacramentum, raptus eſt calix e manibus ejus. In S. Petro cum presbyter, dicto *Agnus Dei*, teneret corpus in manibus, unus abſcidit caput ejus, & [illegible] manu ante pectus ſacerdotis, ruit hoſtiam ejus. Ad Prædicatores XI fuerunt occiſi in eccleſia, & multi vulnerati. In S. Dionyſio ſub turri, & in capella, & undique in alia fuerunt aliqui occiſi. Dominum *de Montbeliart* ſuper ſelliam, quia graviter vulneratus erat, lectum habuit ad Prædicatores, & fecit ſe duci ad S. Jacobum, & ibi mediante cum Balduino [illegible], & domino *de Ruſſo*, quod monaſterium S. Jacobi conſervaverunt indemnem, [illegible] & *de Ambrepont*. Dominus dux miſit ad eum Carolum Hyraldum, quem ipſe miſit ad cuſtodiendum monaſterium S. Laurentii. Qui cum timeret ſolus ire, aſſociavit ſibi ſervitorem ſcutiferum baillivi de Waſtegn, qui venientes ad monaſterium cum Petro de Herve clerico domini abbatis, qui fuerat in armatura, petierunt omnia bona hominum quæ fuerunt ibi, equos & vaccas, & alia mobilia.

In craſtino venit baillivus de Godelemont miſſus ad cuſtodiam ad S. Laurentium, qui habuit medietatem ſpoliorum contra Hyraldum, qui parum profuiſſet, ſi Hyraldus ibi non fuiſſet. Teſtamur qui præſentes fuerunt, quod Carolus Hyraldus ita ſe ſtrenue habuit, ita audacter ſe ingerere oppoſuit, quod omnia mala evaderemus, ſed aſcribendum eſt meritis glorioſi martyris S. Laurentii, non alicujus induſtriæ.

In eadem Dominica, quæ erat prima de propheta, in matutinis cantatum fuit, *Vidi Dominum*, & *Aſpice Domine quia deſolata eſt civitas plena divitiis*. Et in introitu miſſæ, *Omnes quæ feciſti nobis Domine*, & in evangelio, *Miſſis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos, & civitatem eorum ſuccendit*. Prædicti tamen homicidæ pro majori parte fugerunt, & cives ac ſimplices trucidati ſunt, & capti, & abducti. In eadem Dominica de ſero inventa eſt copia inventarii magiſtri *de Alverabure*, & portata ad Balduinum baillivum in S. Jacobo, & vocato priore & compotatore, petiit ſibi [illegible] aſſignari: & tandem omnia invenerunt ibi repoſita, & etiam pocula domini Leodienſis, & majorum civium Leodienſium, quæ omnia diripuerunt. Quæ fama dum divulgata eſſet, ſtatim omnia quæ in eccleſiis Leodienſibus fuerunt, rapta ſunt & deprædata. Et ſi invenerunt ciborium ſacramenti Euchariſtiæ, dederunt ad presbyterum, ut ſumeret ſacramentum, & tulerunt, vel excuſſerunt hoſtias ſuper altare. Similiter oleum ſacrum effuderunt ſuper altaria. Inſuper ſepulchra altarium fregerunt,

[illegible]

pere [illegible], ad una littera de duce nomen reperiens, quæ non fuit publicata. Tenebatur tamen quod duo [illegible] quod dominus Leodien- sis non poſſet imponere taliam in patria Leo- dienſi, ſed pertineret ad ducem tanquam ſuperiorem [illegible] & [illegible] fuit dimiſſum.

In feſto [illegible] venerunt dominus *de Panage* & Wilhelmus *Marcenus* & oſtenderunt commiſſionem eis datam deſtruendi omnes muros noviter factos, & etiam eos qui re- manſerant Leodii & in Viſeto & levandi omnes hoſtes & arma quæ erant Leodii & facere fieri domino duci juramentum fideli- tatis & deſtruendi omnes domos factas pro- pter [illegible] & [illegible]. Et eis dati ſunt quin- que [illegible] ad deſtruendum muros noviter factos circa clauſtrum S. Lamberti, qui fue- runt [illegible], & ad S. Walburgem etiam [illegible] [illegible] [illegible]. Illi de S. Martino [illegible] convenerunt cum eis, & petierunt [illegible] [illegible] & miſerunt [illegible] ad dominum de *Humbercourt* & fecerunt [illegible] tanquam pro [illegible] domini *de Humbercourt*, & tan- dem [illegible] [illegible] murorum fue- runt. In craſtino [illegible] fuit dicta in S. Trudone de quatuor punctis [illegible] de de- ſtructo porta [illegible], de advocatia, de [illegible], & de moneta. Et [illegible] do- minus Leodienſis litteram decano S. Petri, quod [illegible] [illegible], & ſic eccleſiæ fue- runt deceptæ, quia quælibet integra eccleſia ſint [illegible] ad [illegible] Rhenenſes.

Item [illegible] Septembris cecidit quaſi draco de cœlo hora [illegible] de ſero cum [illegible] [illegible], unde multi mirabantur ignorantes quid ſi- gnificaret. Certiſſima eſt peſtilentia in Leodio, & fugerunt multi. [illegible] Leodienſes prop- ter peſtilentiam convenerunt in Tongris, & convenerunt quod [illegible] non ſol- verent.

In die S. Remigii intravit comes *de War- [illegible]* cum poteſtate magna in Angliam, & fugit novus rex & venit in Hagis Hollandiæ, & dux Burgundiæ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] regreſſus eſt in Angliam. In [illegible] [illegible] facta eſt con- greſſio & in die S. Paſchæ interfectus fuit comes *de Warwic*, & [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & regnum anno MCCCCLXXI.

In nocte Simonis & Judæ obiit Leodii do- minus Godefridus de Hamaco decanus [illegible] Petri Leodienſis qui [illegible] & eccleſiam in magna [illegible] [illegible] unde in [illegible] [illegible] de mandato domini Leodienſis arre- ſtata omnia bona ſua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] & [illegible] decani capit, & [illegible] ad [illegible]. Eccleſia [illegible] [illegible] ſed [illegible] reſpondit quod non [illegible] ſed ſi eccleſia [illegible] eſſe præ- ſentes, [illegible] & de omnibus fieret inventarium. Eccleſiæ multas [illegible] patiebantur propter [illegible], & [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] erant ante- quam poſſent eſſe ſolutæ. [illegible] quia reſtabant duo termini, oportebat quod [illegible] [illegible] pro dictis [illegible] [illegible]. Et eccleſiæ quæ non ha- bent bona in Brabantia [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] [illegible] per [illegible] [illegible] de S. Martino fuerunt [illegible] [illegible]. Tandem promiſerunt omnes ſatiſ- facere pro [illegible] [illegible] ſed tarde & difficulter ad hoc perventum eſt, & hæc de- putatus loco decani defuncti, pro cauſa pen- ſionum, dominus Johannes *de Berſes* per ec- cleſias.

Anno MCCCCLXXI. fugerunt de Leodio fratres prædicatores ex [illegible] & ceperunt manſionem circa [illegible] Leodienſem propter quod ce- perunt [illegible] in Leodio, & [illegible] valde [illegible] [illegible] [illegible] fecit dominus Leodienſis [illegible] [illegible] ſpecialem miſſam in S. Lamberto, & poſt offertorium magiſter Hubertus Carmelita aſcendit ambonem, & incepit facere ſermonem de traditione con- cepta contra ducem Burgundiæ, accipiens pro themate [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & in medio ſermonis fecit legi litteram per dominum ducem domino Leodienſi miſſam de traditione per [illegible] [illegible] fratrem ſuum & concluſit ſermonem [illegible] [illegible], & poſtea fuit lit- tera domini Leodienſis ad valvas eccleſiæ, exhortatoria ad omnes prælatos & eccleſia- ſticos, quod vellent orare pro ſalute domini ducis & domini Leodienſis, & ſubditorum ſuorum & omni ſeria [illegible] [illegible] unam ſpe- cialem miſſam cum proceſſione perpetuam in qualibet eccleſia, & [illegible] [illegible] [illegible].

In die Valentini [illegible] dux eccleſiæ Leo- dienſi pulchra jocalia, ſcilicet S. Georgium, caſulam dalmaticam tunicam cum albis, & [illegible] [illegible] altaris, & tribus cappis pretioſis in quibus eadem die cele- brata fuit ſpecialis miſſa de pace per abba- tem S. Jacobi præſente domino Leodienſi & [illegible] [illegible] qui hæc præſentaverunt. In diebus [illegible] dux [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Ambianenſes in quadrage- ſima. Dominus *Panage* cum [illegible] [illegible] ve- nit in Leodio, ut eſſet capitaneus in [illegible]. Iſte nullo [illegible] domino. Dominus Leo- dienſis convocans feudalibus [illegible], faciebat [illegible] in Hoyo. Dominus Wilhelmus de Marka venit [illegible] cum [illegible] equis & [illegible] peditibus in [illegible] & [illegible] decimam S. Lamberti pro eo quod [illegible] fecerant ar- reſtari decimam, propter [illegible] factam in [illegible] [illegible] [illegible]. Et ipſe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad abbatem, ut [illegible] ipſe fie- ret per concordiam & abbas reſpondit, quod [illegible] [illegible] [illegible] eum in can- tum, [illegible] [illegible] [illegible] propter quod & [illegible] quædam verba [illegible] abbatem [illegible] [illegible], indignatus fecit de magna domo. Et cum veniſſet cum domino Leodienſi de S. Trudone,

Trudone, & essent sibi multa hospitia assignata, noluit in aliquo morari, sed directe ivit ad sanctum Laurentium; & sic oportuit quod dominus abbas cederet, & per dominum de Moran impetravit pacem in Dominica quadragesimae [illegible], in qua bene fuerunt in prandio ad minus [illegible] LXXX commedentes. Expensis factis in [illegible] ascenderunt ad mille marcas [illegible], exceptis duobus equis, & expensis factis in monasterio [illegible] campanae. Ad cujus instantiam fuerunt factae quinque novae campanae in monasterio S. Laurentii. In illis diebus armigeri de Francia fecerunt cursus in terra de *Atrebatensi*, in [illegible], in *Fossis*, in *Walcurt*, deripiendo spolia, & abducendo captivos.

In festo S. Gertrudis dominus & magister Jacobus Clerici protonotarius de *Cluny*, dicentes se habere commissionem levandi [illegible] ecclesiis impositam, si ecclesiae vellent solvere: si non, quod facerent executionem, & non peterent aliud nisi quod aliqua [illegible] ad ducem, nullam dare volebant: sed de vespere acceperunt a compulsatore S. Lamberti claves granariorum, quas restituerunt cautione facta per fidelem. In crastino acceptis [illegible] a balivo, fregerunt omnia granaria S. Dionysii, & fecerunt exportari LXX modios frumenti, & [illegible] marcas [illegible], & deinde ad S. Paulum. Et ad S. Johannem & S. Jacobum non fecerunt executionem, quia fuit in [illegible], sed ad omnes alias ecclesias fecerunt aperiri granaria. Et oportuit quod infra tres dies quaelibet ecclesia solveret taxam, vel daret [illegible] campsorum in Trajecto solvendum infra Dominicam *Misericordia*. Quo facto, post modo fecerunt ad alias ecclesias de [illegible], quae totum habuerunt terminum ulteriorem per XV dies. Mendicantes Cruciferi & alii nolebant solvere: sed abstulerunt pignora donec solvissent. Ecclesiae volebant mittere ad ducem; sed clerici [illegible] nolebant ire. Tandem miserunt literam cum supriore Praedicatorum ad dominum *de Humbercourt*, qui rescripsit quod dux, [illegible] memoriam fratris Adriani de Veteri Busco, juravit per S. Georgium quod ipse poneret remedium, quod nihil inde fecit: sed nullus fuit qui prosequeretur. Facta etiam fuit una talia per parochias & per Hasbaniam, & oppressi pauperes.

Treugae novem mensium. Dux recedit [illegible] ivit ad *Brabant*. In Augusto fuerunt proclamatae treugae novem mensium. In divisione apostolorum obiit in Trajecto dominus Renerus [illegible] abbas S. Jacobi.

Paulus papa II. moritur. Item XXVI Julii obiit subito & improvisum Paulus papa secundus, cum eodem die [illegible] dedisset in consistorio & prandio fuisset cum aliquibus ex cardinalibus: hora secunda noctis inventus est mortuus. Treugis datis, dominus *de Humbercourt* venit in S. Trudonem, & pendens commissione inhibebant perpetuo [illegible] secundum per Hasbaniam, quam fecit cessare, dicens ducem nihil inde scire, nec ad ipsum pertinere. Tunc protonotarius levatis [illegible] in Trajecto, summo mane recessit, & ultra [illegible] commissionem in domo S. Trudonis [illegible], & decanum Leodiensem [illegible] & alios [illegible] decanum S. Petri [illegible]. Qui interrogati, responderunt se contendisse non ut canonicos ecclesiarum, sed tanquam de continuo domini: & qui non solverant, fuerunt liberati [illegible] nihil solverunt: sed quod eis factum fuit, [illegible]. Circa Nativitatem B. Virginis [illegible] est Leodii, quod papa concessisset imperatori levare unam decimam generalem: sed audita morte papae, nihil inde perceperunt: sed dux Burgundiae [illegible] in partes suas [illegible].

In mense Decembri obiit mater ducis Burgundiae.

Anno Domini MCCCCLXXI mense Januarii apparuit cometa cum cauda longa, unde multa mala dixerunt & scripserunt: & videbantur moveri secundum ventum. [illegible] fuit [illegible] & turbo evellens arbores multas a radicibus, & domos, & horrea. Dominus Johannes episcopus Liberiensis, cum venisset de Lovanio ad celebrandum ordines mense Septembri, coepit infirmari, & obiit, corpusque ejus super currum in quo venerat, ductus est ad Lovanium, [illegible] parochias [illegible], quod nemo [illegible] reconciliaretur: & sic pauperes [illegible] fuerunt multipliciter gravati. Dominus *de Humbercourt* [illegible] est [illegible], & habuit gubernationem comitatus Namurcensis, & cum venisset de Trajecto ad Leodium, Trajectenses miserunt cum eo unam navem plenam [illegible] usque ad Leodium. Et de sero venerunt Namurcenses ei obviam ad portam S. Leonardi, cum XXX sagittariis, & duxerunt eum ad Namurcum, & cum esset in Namurco, venerunt simili modo cum [illegible] Bovinenses, & ivit ad Dyonantum, & concessit quod ecclesia nostra [illegible]. Johan. episc. Liberiensis obiit.

Illo tempore descripta fuerunt omnia bona quae ecclesiae Leodienses habuerunt in comitatu Namurcensi; & statim facta est super illis una impositio: ad quam solvendam ecclesiae miserunt deputatos suos ad Namurcenses: quibus dictum est, quod cum festinantia mitterent ad dominum *de Humbercourt*, antequam clerus Namurcensis [illegible]. Quo cum debuissent facere relationem, invenerunt ordinatum in ecclesiis nostrum secretum consilium, scilicet *Borsset*, [illegible] & alios. Per quos [illegible] missus [illegible], & literas impetratum non exhibuit. In-

terum cuhm compoſiti ſunt ſolvere tamen ven impoſitam, & ſic propter defectum [illegible] hon de Bahara neguna eccleſiarum [illegible] pegiſtis Canonorum miſerunt unum appellatorem Lenda [illegible] quod eccleſiæ vellent adhærere, ſed eccleſiæ [illegible] papæ opponere, ſperantes quod pacem [illegible] propter damna quæ habuerant.

Item magiſter *Matthæus* venit Leodium, & inter cetera abſolvit eccleſias multis [illegible] de gabella, & tamen fuerunt omnes potentes in Leodio, & infra [illegible] ad ſolvendum infra tres menſes [illegible] Rhenenſium.

Dominus de *Hamboracure* [illegible] uſque ad mortem in Avrelliano, & fecit ſibi ſepulchrum ejus in capella Noſtræ Dominæ ibidem ſed [illegible], & recepta una ſupplicatione ab eccleſiis [illegible] ſub protectione ducis, & fecit [illegible] in *villa* Leodienſi, & in Namurco quod eccleſiæ [illegible] quia [illegible] & [illegible] de conſilio domini ſui [illegible] molefti domino S. *Martino* & alii.

In Septembri [illegible] ſunt per Leodium & Maſtrajectum qui [illegible] ad [illegible] tuerentur.

Anno MCCCCLXXII magiſter Antonius voluit [illegible] ſibi de Inſula a gabellis, ſed cum difficultate. Per eccleſias proclamatum eſt unum mandatum quod ſolverent ſicut ante. Eodem anno [illegible] poſt *ipſo anno*, dux venit in Bruxellis cum potentia, & fuit receptus cum magna ſolemnitate & cum timore & tremore ſed tamen nihil ibi fecit, ſed tantum claves unius portæ petivit, & convocatis omnibus patriæ ſuæ, poſtulavit quod ſibi ultra [illegible] tributa ſolverent per VI annos [illegible] millia florenorum, & oportebat quod facerent. [illegible] quod in omnibus partibus ducis fieret impoſitionem graves ſuper bona [illegible] & ſuper bona eccleſiaſtica. Unde eccleſiæ Leodienſes multum [illegible] fuerunt. Et quia in æſtate præcedenti totam terram Normanniæ vaſtaverat & bene [illegible] quingenta & mille [illegible] incendio tradiderat, & magna pars exercitus [illegible] ſanguinolentis percuſſa, [illegible], data treuga, mox pro duce Geldriæ, quem proprius filius ſuus tenuerat in priſione, & non bene tractaverat patrem proprium. Filius etiam [illegible] ſuit a duce, & poſitus in cuſtodia. Et dux propoſuit ire ad partes Geldriæ & poſuit cum filium ſuum & cameram computationum in Mechlinia, & venit in Trajecto in [illegible] Rogationum, ſtetitque ibi per [illegible] dies, ordinavitque partem ſuam [illegible] Junii, & multi ſecum ſunt [illegible] & primo obſedit *Nimſſum*, & obtinuit caſtrum [illegible] Illi [illegible] dederunt ſe. [illegible] villam *de Piſſer*, qui poſt [illegible] dederunt ſe & reddiderunt ſe pro [illegible] multis, reliquis decapitatis. [illegible] caſtrum *de Bruggheo* & poſtea [illegible] [illegible] qui valde fortiter reſtiterunt, ſed quia dux Geldriæ ab una parte, & dux Burgundiæ ab alia parte graviter oppugnabant, reddiderunt ſe, ſalvis rebus & corporibus. Cumque moveret exercitum ad Zutphaniam, habito ſalvo-conductu venerunt ad eum, & ſe reddiderunt, & ſic totam Geldriam habuit ſubjectam in fine Julii. In fine [illegible] menſis obiit dux [illegible] princeps, quia mortem [illegible] [illegible] ſunt [illegible] [illegible], quam a [illegible] [illegible] ſunt.

Dux de partibus Geldriæ venit in Aquis & ſtetit ibi per VIII. dies, & poſtea erat [illegible] inter ipſum & imperatorem in Treveri, & quilibet præparavit ſe meliori quo potuit, ad eundem cum eo. Duxitque dux dominum Leodienſem [illegible] pro una veſte & honoravit eum. Poſteaque dominus imperator & dux in maximo apparatu & pulcherrimo [illegible] habuitque dux imperatorem ad prandium, & ſedit imperator in medio, a dextro [illegible] Maguntinus, deinde Treverenſis, inde dominus Leodienſis. Ab alio dominus dux, juxta eum filius imperatoris, inde dux Albertus, poſt quem dominus Stephanus de Bavaria, deinde Ludovicus de Bavaria. Habueruntque ibi colloquium ſimul, ſed nunquam dictum eſt quomodo vel qualiter receſſerunt ab invicem, ſed quod dux levavit ab imperatore ducatum Geldriæ & comitatum *Zutphaniæ*, ſuſtinebantque quod dux deberet coronari in regem, & erat eccleſia præparata, & epiſcopus reveſtitus, ſed nihil factum fuit. Imperator venit ad Coloniam, & ad Aquas, & iterum in vigilia nativitatis Domini, rediit ad Coloniam. Archiepiſcopus Colonienſis adhæſit duci, & ivit cum eo prope Bohnam, ad recuperandas certas terras, quæ ſibi noluerunt obedire. Dominus Johannes de Hamalia ſubmerſus fuit [illegible] de Treviri in portu aquæ.

Anno Domini MCCCCLXXIV. dux inſtituit parlamentum Mechliniæ, ad inſtar parlamenti Pariſienſis pro omnibus partibus & dominiis ſuis. Dominus de *Hamboracure* habuit gubernationem patriæ Leodienſis, Lemburgenſis, Lucemburgenſis, Namurcenſis, & omnium patriarum ducis ultra Moſam, & pro omnibus iſtis habuit unum [illegible] conſiliatorum in Trajecto, ubi præſidebat dominus Renardus & magiſter Georgius *Baret*, ubi [illegible] graves & maximæ cauſæ [illegible] & multæ.

Iterum dux congregavit exercitum, ad eundum in Franciam, ſed una dieta [illegible] fuit in Romana. Factæ ſunt treugæ. Dominus W. de Marka vendiderat terram *de Peer* domino *de Hamboracure*, & [illegible] vendidit.

Bourgogne [illegible] *qui dux.*

Quomodo [illegible] *patrem* [illegible].

Dux in Tro- [illegible]

Parlamenti [illegible] *Mechliniæ*.

Dux in Francia.

Treugæ.

terram de *Eymay* dominus *de le Pierre*, & sic vocabat *Agremont*: dedit que multas libertates in Leodio & in Hasbania, & ignorabatur quid illa prætenderent. & dux venit in Trajecto circa festum S. Jacobi, & dominus W. fuit ad eum, & promisit ei servire. Dux in adjutorium archiepiscopi Coloniensis obſedit Nuſſiam, ubi mansit circiter xi. menses, sed parum profecit. Dominus W. præparando se ad bellum, misit equos & homines suos in festo S. Laurentii in Montenaken & circuitum, qui fecerunt magna damna. In festo S. Laurentii occidit ipse & Johannes de *Boſco* magistrum Ricardum *Proestinc*, vicarium domini Leodiensis in S. Trudone.

Obſidio Nuſſiæ.

Penultima Augusti fuit magnum disturbium in Leodio, quia dicebatur quod dominus W. veniret cum frammageno, & omnes volebant fugere, sed balliviis fecit clamare, quod nemo fugeret, sed maneret cum domino Leodiensi.

In crastino Ægidii dominus Leodiensis recepit turrim *de Agremont*, dominus W. misit litteras quasi diffidatorias contra consilium ducis & domini Leodiensis. Octavo Octobris inceperunt destruere castrum *de Agremont*, & dux dedit illud comiti *de Chimay*.

Dux Burgundiæ cum recessisset a Nuſſia, festinantissime ivit obviam regi Angliæ, qui cum exercitu magno transierat mare ad invadendum regnum Franciæ: sed antequam dux ibi veniret, ambo reges fuerunt concordes. Dux ergo sumpto corpore patris sui & matris, cum magna pompa duxit illa ad sepeliendum in monasterio Carthusiensium prope Divionem juxta corpus avi sui. Deinde ivit ad acquirendum possessionem comitatus *de Ferete*, quem dicebatur emisse, sed quoniam statim bene obtinere non potuisset, fecit treugas novem annorum cum rege Franciæ, quæ publicatæ fuerunt Leodii penultima Octobris anno MCCCCLXXV. & postmodum fuit ad omnes ecclesias Leodienses. Post hæc intravit ducatum Lotaringiæ, & obtinuit, quasi nemine resistente, obtinuitque villam *de Nanſi*, ubi invenit magnum apparatum bellicum. Et relinquens ibi custodiam militum cum uno capitaneo probo & valente milite domino *de Bievres* dudum, profectus est contra Switzenses.

Treugæ inter regem Franciæ & ducem Burgundiæ.

In diebus suis tentus est comes S. Pauli dominus Ludovicus *de Lucemburch*, & deliberatus ad manus regis Franciæ, & qui sub dominio ducis per decem capti etiam fuerunt ex filiis suis. Postremoque comes ad legem Parisius, feria tertia XIX. Decembris anno MCCCCLXXV. ductus fuit super aschafardum Parisius ante dominum civitatis, & condemnatus crimine læsæ majestatis & depositus de conestabularia Franciæ & privatus omnibus officiis, & publice decollatus. Sed ob honorem secundi matrimonii sui de-

Comes S. Pauli traditur regi Franciæ & capite plectitur Parisiis.

genus pulcerrimum sepulturæ, & magnificum. O quam talis est mundus iste, potius iste bene dicere.

Igitur Baldewinus Bastardus Burgundiæ et Franciæ, venit Machliniam, & ibi captus anno MCCCCLXXVI. & duci præsentatus petiit veniam & obtinuit. Dux vero ut venit in terram Swicensium, sine misericordia illam tractavit, & cum obtinuisset unam villam muratam, stantem super quemdam rivum, omnes trucidari fecit aut submergi, tradens incendio totam villam. Deinde cum posuisset partem tentoriorum in quodam loco secreto, audivit quod Swicenses venirent ad pugnam contra eum, & vocato consilio suo, interrogavit nobiliorem quid esset faciendum. Ille respondit, quod essent in loco tuto, & quod manerent ibi, donec scirent fortitudinem aut multitudinem eorum, & totius exercitus; & consilium eius fecerunt omnes præsentes, exceptis duobus junioribus, qui statim responderunt, quod non pateretur hoc scandalum, sed irent contra eos in instanti. Ipse vero relicto consilio seniorum, invenit verba injuriosa contra eos, & juxta consilium juvenum, ivit ad prælium, & post parvum spatium invenit viam strictissimam & paludosam, quam cum intrasset, ecce non parum Swicenses ascendentes per montem, intraverunt partem ducis, & occiderunt omnes quos invenerunt, & mercatores victualia deferentes percusserunt, & omnia deripuerunt. Ibi dux infinita bona amisit & inæstimabilia circa Dominicam *Invocavit*, anno MCCCCLXXVI. Iterum autem conflictum habuit circa festum Sacramenti, & alium circa festum S. Johannis, ad damnum & magnum scandalum suum. Interim dux Lotaringiæ cœpit recuperare terram suam, & obsedit iterum *Nanſi*, & tandem recuperavit. His ita se habentibus, orta est discordia inter dominum Leodiensem & dominum *de Humbercourt*, propter monetam & propter argenteos, quos dominus *de Humbercourt* fecit cudi in Leodio & in patria, irrequisito domino Leodiensi. Jussit etiam destrui muros qui remanserant in *Haſſelt* & in Tongris, & auferri arma a Leodiensibus & curtam, in fine Novembris.

Helvetii vincunt ducem Burgundiæ.

Reversus igitur dux a Switzensibus, venit denuo ante villam *de Nanſi* & obſedit eam; & dux Lotaringiæ congregavit exercitum & venit contra eum. Armata regis Franciæ cœpit congregari contra *Meſas* & *Moſon*, & manere ibi, nec poterat quis de facili habere accessum ad exercitum ducis, quia compertus ex omni parte conclusit. Eratque fames valida in oppido *de Nanſi*, & in exercitu. Multi etiam confluebant ex Alemannia ad ducem invadendum. Comes *de Campobaſſo* Lombardus dimisit ducem, & associavit se parti adversæ, & sic initum est bellum in crastino Epiphaniæ anno MCCCCLXXVII. Dux Lotaringiæ

Dux Burgundiæ cæditur apud Nanceium.

dividit exercitum suum in tres partes circum ducem. Dux vero superbia motus, putans se semper valere & exaltere, in vigilia Epiphaniæ, quæ erat Dominica, circa horam 11 de mane, rupto ordine invasit exercitum ducis Lorraniæ, & cum jam semel eum ex transverso de bello iterum removerat, & cum fugeret, & equus suus non transiret equum unum mordendum, & interceptus occisus est cum multis, & sui quasi omnes capti.

[illegible]

Nanchi noctis regum Carolus [illegible] erat.

Et ita primo feria tertia repertus fuit, & notus per unum famulum, & intectum quo illo mane induerant loricis & camisia, sed erat agnoscibilis in facie propter supas quia prout dicebatur, facies erat congelata, quia manserat in frigore erat, & in terra post mortem remanserat, quæ adhærebat terræ, & ita repertus fuit, & per ducem Lotharingiæ solemniter ductus in villa Nanchi, & fecit solemnissime celebrare exequias suas. & unde [illegible] ostendi omnibus volentibus videre. & post paucum in pluribus reportaverunt. & ita Deus parcat animæ ejus. Quæ nova dum venissent ad notitiam dominæ Ducissæ Burgundiæ & domicellæ suæ domini ducis in Gandavo, facta est, & non immerito, maxima lamentatio, & post modicum intervallum, ipsa ducissa reassumavit regimen, & contenta de dote sua, accessit certum locum, & ibi tenuit se honestissime & devote. Unde nova venerunt regi Franciæ de morte ducis, & misit ipsa domicella ambassiatam versus regem, & in ambassiata fuerunt cancellarius Burgundiæ, dominus magister Guillelmus *Hugonet*, dominus *de la Gruthuse*, dominus *de Grambergen*, & dominus *de Humbercourt*. Et petiit rex, ut domicella jungeretur matrimonio suo filio delphino, qui juvenis erat annorum, & providerit suo de regno cum multis aliis promissionibus, quorum tenderet ad recuperationem patriarum suis de jure pertinentium. Quas habuit ornatam partem, & cum eo tunc facta nec invadendo patrias.

[illegible]

Quibus de ambassiata redeuntibus, capti fuerunt dominus cancellarius & dominus de *Humbercourt*, qui inter fugerat a Gandavo circa Castellum, capti reperti fuit, & captivus in Gandavo ductus. & dominus Guillelmus *Cugon* protonotarius, & magister Antonius *Haneron*, & omnibus hinc inde deductis & examinatis, dati fuerunt aut sententia contra illos, ut tertia Aprilis anno quo supra, videlicet MCCCCLXXVII decapitati fuerunt de Gandavo. & in publico circa meridiem. dominum Johannes *Mell* prædictum habuit in Gandavo hora XI. dominus cancellarius XII. & dominus *de Humbercourt* hora I. Protonotarius *de Cugon* tenens est captivus in Gandavo, unde fugit ad regem, & Antonius de Villaribus, ubi primo dux

A quo captus fuit, ductus fuit cum multis aliis etiam captis, qui omnes de præda vixerunt, sub umbra ducis propter opes mentes. Et ita Deus punit eos qui de præda vivunt. Unde plures cameræ insurgunt, petentes computationes receptorum a decem annis retroactis, & decapitantur plures tam in Gandavo quam alibi in toto Brabantia. Fuit etiam dominus Leodiensis in Gandavo videndo consanguineam suam in periculis. sed tertia Aprilis redivit in patriam suam in Tornaco, & mansit ibi ad aliquos dies, quia debilis.

B Quantum autem fuit de domicella, & cui traderetur matrimonio ignorabatur. Aliqui dicunt de suo regis, alii de filio imperatoris quicquid tamen est, rex continuo recuperat multas terras ex terris prædictis per decem prædicta.

Applicuerunt autem ambassiatores imperatoris Gandavum 11 Aprilis ad consummandum matrimonium, prout scribitur, quia filius imperatoris in motu est in propria ad accedendum Gandavum cum multis principibus Imperii & Alemanniæ, & requisitus est dominus Leodiensis pro parte imperatoris per comitem *de Moers*, ut in notabili comitiva, prout tantum principem decet,

C associaret ejus filium.

Decima Aprilis rediit dominus Leodiensis ad civitatem suam, ubi honestissime fuit receptus cum nobili comitiva, & gavisus fuit multiplicater populus de ejus reditu.

Duodecima die Aprilis dominus Leodiensis habuit nova, qualiter certo deputati essent in Rheno pro *parte regis*, ad colloquendum de modo qualiter dominus Raso *de Meers* intraret civitatem & patriam cum illis qui rebelles fuerunt contra principem, & recepti fuerunt in Francia. Unde missa notabilis

D ambassiata per dominum Leodiensem ad prædictum locum, videlicet domino Antonio *Horne* canonico Leodiensi & archidiacono Ardennæ, & magistro Johanne [illegible] canonico Leodiensi Guilielmo de Hamalia, Guilielmo *Dampraie*, & Thomasso *Valderoal* qui dum appropinquarent civitatem Rhenensem habuerunt nova a deputatis regis, quod dominus Raso haberet a rege hujusmodi commissionem. Qui accesserunt dominum Rasonem in vicinio civitatis Rhenensis, & habito sermone cum domino

E Rasone & suis, dixit se velle redire ad patriam sed intelligere vel de domino Leodiensi sciret modum quo reintraret. Unde post longos tractatus conclusio ambassiatæ missæ pro parte domini fuit, ut omnes intrarent, dummodo veniam peterent, & gratiose unusquisque ad propria redire vellet prout ea reperiret, nemini de præteritis aliquid improperando. Quod dominus Raso non innuit, allegans se dominum non offendisse, & unam solam partem tenuisse, quare nullomodo peteret veniam,

[illegible]

[illegible] qua patre careret, [illegible] & creare eam in regem, & eam in re- [illegible]

[illegible] quod rex percipiens, habita vaſtatione, [illegible]

[illegible]

[illegible] per captivum unius, qui vocabatur Chaborna, [illegible] dominum Leodienſem, & dominum Guillelmum de Marka [illegible] ſuum interceptum factum propoſitum, & ita continuo ſollicitabatur per dominum [illegible]

[illegible] dentur, de captione non negavit, & ſic fuit decollatus & in quatuor partes diviſus [illegible]

[illegible]

ſed ſtare in pace. Sed ſi neceſſe eſſet, vellet [illegible]

ſpondit, quod vellet manere cum domino [illegible]

[illegible]

In die S. Barnabæ apoſtoli, ad requiſitionem [illegible]

[illegible]

de eo. Et cum multi murmurarent de [illegible] dicto facto per dominum Wilhelmum [illegible], dominus Leodienſis [illegible] quod [illegible] que non deceret nec ipſe ſuſtinere poſſet. Quapropter [illegible], indignatus receſſit in [illegible] quod [illegible] [illegible], & cœpit ibi fortificare [illegible] Decembris. Comitatus Loſſenſis [illegible] a domino Leodienſi [illegible] ad [illegible] de duobus [illegible], ſupra quamlibet domum ſuam in comitatu [illegible], quamvis in [illegible].

Anno Domini MCCCCLXXIX. attendentes [illegible] quod ex parva occaſione inter dominum Leodienſem & dominum Wilhelmum, poſſet aliquid mali oriri, miſerunt ad dominum W. [illegible], ad [illegible] [illegible] ejus [illegible] que [illegible] eum ad feſtum epiphaniæ & [illegible] dominum Leodienſem. Dominus Leodienſis venit & comedit cum magiſtris: ſed dominus Wilhelmus non venit. Fuit in Dominica ſequenti ad [illegible] in qua [illegible] fuit quod mitterent ad regem, ſed nemo curabat [illegible].

Illis diebus [illegible] multi [illegible] & [illegible] in Flandria, Brabantia & in Leodio, & in comitatu Loſſenſi, & [illegible] bene [illegible] quorum multi in diverſis locis fuerunt comprehenſi. Dominus de Egmont obtinuit [illegible]. & dominus Fredericus de [illegible] [illegible] de [illegible] & [illegible] de Lemburg obtinuit [illegible] [illegible] in fine Octobris anni præcedentis.

Dux Maximilianus venit in Buſco ducis, & combuſta eſt terra de [illegible], & fuit receptus in [illegible], & in [illegible], ſicut [illegible]. ſed propter [illegible] in [illegible] receſſit [illegible] ad [illegible]. Poſt [illegible] habuerunt conſilium [illegible] cum Ghetrenſibus, in quo conſilio [illegible] de [illegible] fuit [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible], & procedente tempore factus eſt [illegible], & [illegible] ſuis in [illegible] ſuam in menſe Septembri ſequenti.

Hoyi factum eſt diſturbium propter turrim [illegible] quam oppidani volebant [illegible] aut deſtruere: ſed dominus Leodienſis [illegible] & [illegible].

Reverſis his qui cum ſalvo conductu fuerunt in Francia ex parte capituli, nobilium, & civitatis, [illegible] [illegible] ſuis [illegible], dominus Leodienſis convocavit patriam in Leodio [illegible] Julii, & propoſuit [illegible] [illegible]. Primo, quod de nulla parte vellet ſe intromittere, & ergo non mitteret ad Franciam. Secundo, quod [illegible] [illegible] [illegible] ſub pœna [illegible]. Tertio, quod nullus faceret [illegible] in patria, & nullus daret [illegible], niſi hi qui [illegible] eſſent in menſa ſua, aut [illegible] ſui, [illegible]

[illegible], [illegible] & [illegible], quas ſuſtinebant quod dominus W. [illegible] [illegible]. Cives multum operabantur ad muros, & rogabant [illegible] & [illegible] quod [illegible] eos: unde dominus Leodienſis [illegible] [illegible]. [illegible] etiam [illegible] [illegible] cum [illegible] quilibet habebat [illegible]. Carmelitæ, Cruciferi, [illegible].

In die proceſſionum ad [illegible] cum [illegible] ecclesiam S. Lamberti, venit dominus Wilhelmus cum [illegible] proceſſionem in armis ſuper forum, & [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] [illegible]: unde multi fuerunt [illegible]. Unde dominus Leodienſis receſſit verſus Tungris & dominus W. [illegible] in [illegible] [illegible] eum [illegible]. Dominus Leodienſis [illegible] ad S. Trudonem, & dominus W. [illegible] quod valde [illegible] dominum & [illegible], & [illegible] quod [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſed non fuit admiſſus.

In [illegible] magna diſſenſio in Hollandia inter [illegible] & [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Burgundiam, & dominus [illegible] & venit Leodium [illegible]. & [illegible] [illegible] & pedeſtres de [illegible] Leodienſis dominus [illegible] epiſcopo qui [illegible] de [illegible], quas [illegible] eſt, in palatium [illegible] & [illegible] eum ad [illegible] de [illegible] ad Antwerpiam.

In feſto S. Jacobi electi fuerunt in magiſtros civitatis dominus Wilhelmus de [illegible] & dominus [illegible] [illegible]. Dum [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] de magiſtratu ſuo, ad [illegible] portæ S. Margaretæ in Auguſto, cum [illegible] cum [illegible] [illegible] Franciæ [illegible], [illegible] in [illegible]. Contra quem [illegible] obtinuit [illegible]: ſed [illegible] fuerunt in [illegible]. [illegible] unde [illegible] de civitate [illegible] caſtra, & [illegible] omnes qui [illegible]. [illegible] [illegible] in [illegible] Franciæ. ſed [illegible] [illegible] in oppido [illegible] & [illegible]. Poſt [illegible] [illegible] [illegible] oppida & caſtra [illegible] & [illegible] in Flandria [illegible] & [illegible] [illegible] [illegible]. Dominus vero [illegible] & non fuit receptus [illegible] & [illegible] & corpus [illegible] uſque ad mortem in domo [illegible], in S. Martino in Septembri: ſed [illegible] in menſe Octobri.

Infra octavas S. Lamberti fuit [illegible] [illegible] ad [illegible] domini Leodienſis, quam [illegible] abbas S. Huberti, quia dominus Hubertus noluit eam facere, propter diſſenſionem quam habebat cum domino

Leonardo epiſcopo Beruenſi, & aliis [illegible] erat [illegible] & abbas S. Jacobi [illegible] Antverpienſibus.

Item [illegible] Septembris fuit facta una [illegible] ad [illegible] Leodienſis contra [illegible] ordinem [illegible] quod non [illegible] fuerunt [illegible], de qua cauſa [illegible].

In [illegible] Novembris fuerunt publicatae Leodii indulgentiae pro [illegible] S. Bernardi, de quibus [illegible]. Fuit etiam diſſenſio de [illegible] Leodienſem, & magnus [illegible] contra [illegible], qua [illegible] & non [illegible]. Magiſtri [illegible] fuerunt [illegible], ſed contra dominum Leodienſem nullus [illegible] debat dicere verbum & [illegible] tempore [illegible] querela [illegible].

Anno [illegible] in menſe Martio [illegible] caepit [illegible] domus civitatis in Leodio [illegible], quae [illegible] Dominus [illegible] dominus Leodienſis [illegible] & cum eo dominus Arnoldus de [illegible] Leodienſis, qui [illegible] Leodium [illegible] & [illegible] & [illegible] quod [illegible] de bono [illegible] magna de [illegible] clero & populo. Dux [illegible] erat ad [illegible] quae erat in Hollandia inter [illegible] & [illegible]. Tempus fuit [illegible] & [illegible]. Renovata eſt quaedam [illegible] ad [illegible] Leodienſis contra [illegible] ordinem pro [illegible] provincialis [illegible] per dominum Leodienſem ad [illegible] quod deberet fieri [illegible] ſententia [illegible]. Et fuit appellatum de qua appellatione non habuimus [illegible].

Diſſenſio inter dominum Leodienſem & dominum Wilhelmum de Marka [illegible] eſt quia dominus W. quaedam [illegible] dominum Leodienſem de Leodio uſque in Tongris, & de Tongris uſque ad [illegible], quod dominus [illegible] & [illegible] tamen [illegible] dominus Wilhelmus [illegible] Leodio. Quapropter dominus Leodienſis [illegible] ſuum, & [illegible]. In [illegible] in Valle S. Lamberti [illegible] & [illegible] ad reſpondendum.

In feſto S. Johannis Baptiſtae dominus [illegible] in Leodio, [illegible] quaedam [illegible], & [illegible] homines ad [illegible] ſua & [illegible] fuit [illegible]. In octava S. Johannis [illegible] ad [illegible] qui [illegible] dominum Wilhelmum, & [illegible] pro [illegible] & [illegible] & [illegible] contradictum.

In feſto S. Jacobi [illegible] in [illegible] Wilhelmus [illegible] D. [illegible] fuit receptus in Namurco [illegible] & [illegible] magna damna. Dominus Wilhelmus [illegible] contra [illegible] dominus de [illegible] contra [illegible] & [illegible] de [illegible] & de [illegible]. Sed cum [illegible] dominus Wilhelmi, [illegible] & fuerunt [illegible] & capti [illegible] & [illegible] fuit captum & [illegible] cum [illegible] & [illegible] in Namurco in Auguſto. Item caſtrum de [illegible] fuit [illegible] Septembris fuit [illegible] & [illegible]. Maximilianus de [illegible] ad [illegible] Leodio & [illegible] Septembris [illegible] dominus W. [illegible] de [illegible], [illegible] Leodienſem, [illegible] dominus Leodienſis & [illegible] & cum [illegible].

In Octobri [illegible] eſt una [illegible] Hoyo contra dominum Leodienſem ex parte domini Wilhelmi. [illegible] Leodienſem [illegible] & fuit [illegible] & [illegible] de Hoyo [illegible] de [illegible] & [illegible]. Dominus Leodienſis [illegible] de Hoyo [illegible] & quod [illegible] & [illegible] uſque ad [illegible] S. Huberti, [illegible] & [illegible] Leodium [illegible].

Anno Domini [illegible] in feſto [illegible] & [illegible] & [illegible] in feſto S. Stephani & [illegible] uſque ad [illegible], & [illegible] Martii, & [illegible] & [illegible] uſque ad [illegible] & [illegible].

Fuit [illegible] inter reges & [illegible] legati, [illegible]. Rex Franciae [illegible] ad Leodium cum [illegible] fuit [illegible] & [illegible] contra [illegible] & [illegible] qui capti fuerunt ex parte domini Wilhelmi & ſuorum. Qui [illegible]

tamen litteras parvam in hanc partem, magnum in consilium, cujus copiam ostendit nobis consiliarius de Arendael, & continentiam.

Tenor litterae patriae Leodiensis.

Epistola ducis Burgundiae ad Leod.

" Recepi litteras vestras, & obstupefactus, quod
" de die in diem dicitis [illegible] esse contra me,
" specialiter propter dominum de Arendael,
" amicum & servitorem meum. Et nisi aliter
" vos haberem, non possem contentari de vo-
" bis. Sed si vultis quod aliquid faciam pro
" vobis, rescribatis vos in aliis terminis, quam
" hactenus fecistis. Ad Deum. Scriptum in
" Chyftolaim III. Januarii. Lovs.

A

Conclusum fuit quod ponerentur homines ad custodiam in finibus patriae, & quod de quolibet domicilio solveretur unus solidus, & quod nulli partium adhaererent. In diebus illis non inveniebantur panes venales in Leodio, & fuit caristia in omnibus partibus. Modius speltae vendebatur xxiii solidos & xxiii in Namurco, aliquando carius & plus.

Circa Valentini misit dominus Wilhelmus unam litteram domino [illegible] unum magistrum & ministrum, cum ex parte sua quasi amicaretur, de qua paucas responsum [illegible]. In festo Matthiae misit unam aliam litteram ad habendum transitum cum quinquaginta lanceis per patriam Leodiensem. Super quibus litteris fuit patria demandata, & conclusum, quod tenerent neutralitatem, & quod per legem factum fuit, non posset infringi. De qua responsione dominus Leodiensis fuit multum gravatus, quia dicebat quod vulgares [illegible] quod non pertinebat ad eos, nec essent ordinati ut respondere [illegible]. Fuerunt tunc multi nobiles praesentes, & dominus de Rochefort, & alii.

Proclamatae fuerunt treugae inter regem & ducem.

Tumultus contra pistores.

In Leodio magnus fuit murmur contra pistores, quia non inveniebantur panes venales in Leodio, & quod ordinatum fuerat super palatium pistores noluerunt tenere, unde ministerium fullonum clamorem fecit super eorum communitatem, & accesserunt ad magistros, & locuti sunt dure. Dominus Leodiensis fuit in Trajecto, quia commendator de Juncis obierat, & ipse [illegible] pro illo de Berneaux. Aliqui de fullonibus clamaverunt contra magistros, & expectaverunt vexillum ministerii, & incepit res esse in periculo. Sed dominus Leodiensis alio loco rediit, & in crastino in festo Domini [illegible] super forum [illegible] aliqui absconderunt se, & non comparuerunt, & fuit conclusum.

Animalia multa perierunt propter frigus.

Dominus de Agimont cum [illegible] civitatem Dordracum, quod fuit valde mirabile. Et tunc illi de Novimagio [illegible] & [illegible] Dux cum [illegible] venit in Busco-ducis, & deinde in

B

Grave, deinde in Novimagio, debens obsidere Tiel, & de [illegible] in crastino Ascensionis. In fine Junii, cursores [illegible] quaedam villagia juxta Lovaniam, & in dicta patria, in die apostolorum, dominus proposuit quod ponerentur homines in [illegible], & quod dominus de Agimont non [illegible] fortalitium suum [illegible] quod bene custodiret. Fuit conclusum quod dominus [illegible] Septembrem [illegible] quaedam villagia combusta fuerunt in Hasbania, & capti ab [illegible] equi. Dominus Leodiensis venit Leodium, & cum eo dominus de Chauveney, & fuit posita una impositio per patriam, & treuga imposita per bullam papae a prima Junii. Fueruntque treugae proclamatae inter regem & ducem usque ad medium Julii. — Tiene Leod.

In festo S. Jacobi fuerunt electi in magistros Wilhelmus [illegible] & Johannes [illegible]. Dominus Leodiensis erat ad Hoium. Leodii erat magna caristia. Usque Augustum totus frigidus & pluviosus, & [illegible] unam novitatem, quod amplius non fuit visum. In crastino Nativitatis B. Mariae coepit [illegible] & [illegible] in [illegible]. — Treugae inter regem & ducem.

C

Fuit tunc una dieta in Antwerpia pro litteris obligatoriis rehabendis & pro aliis causis, sed conclusio non fuit publicata. — Dieta Antwerpiae.

In die S. [illegible] venit Leodium dominus SILVESTER episcopus Clusiensis, nuntius apostolicus ad colligendam decimam contra Turcos, habens etiam commissionem visitandi & reformandi monasteria cujuslibet ordinis [illegible]. Quapropter clerus fuit demandatus, & [illegible] appellaverunt, [illegible] magis concordare cum eo, sed non fuerunt concordes. Ipse incepit visitare ad Cruciferos, ad Carmelitas, ad Praedicatores, & ad S. Laurentium, sed [illegible] pro forma. Tandem acceptus fuit [illegible] concordiae post multos tractatus, & [illegible] ad quartam partem subsidii [illegible] in capitulo de [illegible] S. Mariae [illegible], quibus dominus Leodiensis [illegible] abbatem S. Laurentii dedit omnibus visitandum monasterium S. Laurentii [illegible] & fratri Adriano de Veteri Busco [illegible] S. Laurentii [illegible] centum dies indulgentiarum. Fuit tunc [illegible] monachus de [illegible] & [illegible] esse & fuit Leodii [illegible] & [illegible] non comparuit. — Silvester [illegible] apostolicus [illegible] decimas contra Turcos.

D

E

Feria quarta ante Laetare, quod tunc [illegible] in [illegible] Gregorii [illegible] Leodiensis magister Arnoldus de Lalaing in propria persona ad synodum, in ecclesia [illegible]

Dominus ad fenes, inter episcopum Da [illegible] A [illegible] agnicum domini Leodiensis, & magistrum Conradum custodem Leodiensem, in opposito cujus [illegible] & scabini, & unus de ordine Prædicatorum fecit sermonem in [illegible].

In octava S. Martini dominus Leodiensis exposuit vexillum suum super forum, & [illegible] ad eum totum [illegible] contra dominum *de Agimont*. Quapropter Dominus infra octavas palatium suum [illegible], sed solum concilium de pecuniis habendis: unde posita fuit una collecta in civitate. Postea in die S. Andreæ [illegible] mundi [illegible] exposita fuerunt super forum, & manserunt ibi usque ad Octobrem.

Item [illegible] Maii dominus *de Chimay* venit Leodium, & habuit [illegible] magistros civium, & omnes majores ad prandium, & per totam hebdomadam habuit magnas expensas.

[illegible] Item [illegible] Martii venit per Leodium episcopus [illegible] electus cardinalis, & ivit ad [illegible].

[illegible] Circa hæc tempora ducissa Burgundiæ Maria, uxor Maximiliani, cum [illegible] equitaret, [illegible] de equo, & infra quatuor dies obiit: de cujus obitu duo pro [illegible] pene mortem incurrit.

[illegible] In octavo Paschæ fuit una dieta tenta in Aquisgrani, inter amicos domini Wilhelmi & dominum Leodiensem [illegible] advertere; multum murmur fuit in populo, sed nullus audebat dicere quod [illegible], & aperte fuit dictum quod dominus Wilhelmus diceba, [illegible] in campum, quod bene [illegible] populi esset cum eo.

Tertia Maii venerunt duo heraldi dicentes se missos a rege & [illegible] treugas in 1482, & [illegible] damna patriæ Leodiensi. Q[illegible], dominus Leodiensis [illegible] ad [illegible], inde ad S. Trudonem, inde ad Hoyum, & [illegible] ex parte regis quod dominus Wilhelmus [illegible] cum suis. Magistri [illegible] ad [illegible] quibus dominus respondit quod expectaretur adhuc modicum, quia [illegible] non portaverunt aliquid [illegible], sed [illegible] daret optimum responsum, quod [illegible]. Quia Junii [illegible] & cum eo [illegible] ad Chenee, ubi dominus Wilhelmus erat. & cum clamaretur ad arma, ipsi [illegible]. & unus occisus fuit, alter [illegible]. Unde magnum [illegible] fuit & timor Leodii. & per [illegible], fueruntque tres Leodii suspensi ad arbores. Dominus *de la Tour* venit [illegible] dominum Leodiensem, & cum eo ivit ad Lovanium, ubi dux habuit dietam, cum patribus suis, [illegible] eum recipere pro domino.

In festo S. Jacobi fuerunt electi in magistros civium dominus Johannes *de* [illegible] & dominus Johannes *Pollen*, ambo [illegible] facti in Francia. Tamen [illegible] post [illegible] esse, ordinaverunt unam ambassiatam mittendam ad regem de tribus statibus patriæ, & obtento salvo-conductu, iverunt [illegible] & in [illegible], sicut mos est Francigenis, dum sunt [illegible] verba, sed cum tempus transiret, & semper dicerent eis, ero habebitis accessum ad regem, & bonum audientiam, [illegible] quod bene sperarent de pace, & [illegible] est per populum, quod expectaretur aut pax, aut treuga longa, & [illegible] quasi [illegible]. Rex autem tempore medio congregari fecerat [illegible] suam. Quo facto, dedit ambassiatoribus audientiam, & primo interrogavit quis misisset eos: respondentibus, quod Gandavenses & [illegible] Flandriæ, respondit, quod [illegible] de talibus, nec vellet tractare, sed mitteret cum eis bonum [illegible] & salvum conductum. Et statim misit armaturam suam [illegible] ad villam *d'Ais*, quæ tradita fuit in manibus regis, in fine mensis Junii.

C In principio Augusti venerunt domino Leodiensi nova, quod dominus Wilhelmus [illegible] apud regem, ad habendum armigeros, & subjugaret sibi provinciam Leodiensem. Unde dominus Leodiensis cœpit [illegible] & sibi providere, & posuit certam diem, ut essent in Hoyo. Vocatisque magistris, [illegible] palatium suum in die S. Laurentii, & proposuit quod inimici volebant irrumpere in patriam Leodiensem per violentiam. Quapropter rogavit, ut sibi essent fideles, & facerent sibi assistentiam, quia ipse esset eis fidelis, & vellet vivere & mori cum eis. Sequenti fuerunt portata [illegible] eo, quæ [illegible] fuerunt eadem, [illegible] quod [illegible] demandaretur, & quidquid tunc ordinaretur, ipsi essent parati, sed nollent amplius solvere stipendia, sed personaliter defendere se. Hæc sequela non placuit domino, & per tres aut quatuor dies inde tractatum, tam super continuum, quam ad Majores Dominus [illegible] proponi, quod civitas bene non esset munita, præsertim ultra Mosam, quod apponeretur remedium, & quilibet contribueret, sed nullus curavit advertere, nec ponebat super [illegible].

Tunc dominus ivit versus Hoyum, & cum exiret palatium cum multis equitibus, palefridus suus cecidit cum equo in porta, & unum alium [illegible]. Cum dominus transiret sub porta, quæ ducit [illegible], pes equi sui etiam lapsus fuit, & ipse etiam cecidisset, nisi a pedibus sustentatus fuisset. Multi inde [illegible], [illegible] ex hoc quoddam infortunium evenire. Ibi existens demandavit magistros & dominum de Mason. Quibus reversis, electi fuerunt de quolibet ministerio [illegible] in die S. Ludovici, & can-

[illegible]

Item [illegible] quod omnes [illegible] Leodienses [illegible] ad Hoyum [illegible].

Item quod dominus Leodiensis [illegible] Ludovici de [illegible], quod essent [illegible] & descenderent versus Leodium [illegible] & essent [illegible] Monasteria [illegible] propter [illegible] Circa vesperam [illegible] domino in Hoyo, quod [illegible] essent prope Leodium. [illegible] quod [illegible] Jam [illegible] & venerunt ad Leodium [illegible] & circa [illegible] de mane [illegible] in Hoyo, & de [illegible] S. Lamberti. Circa [illegible] Leod. quod [illegible] & essent [illegible] Leodium & [illegible] fugere versus S. Margaretam & S. Walburgem. [illegible] Dominum [illegible] quod dominus W. [illegible] ad dominum [illegible] suo [illegible] Johannes de [illegible] Leodiensis [illegible] versus Chaynee, [illegible] in campo. Hoyenses præcesserunt versus pontem de Chaynee, quibus [illegible]

A [illegible] Dominus Leodiensis [illegible] Ad quod [illegible] Monasterii [illegible] Leodiensis [illegible] Hoyenses [illegible]

B [illegible] Quo viso [illegible] retrocedere cœperunt. Dominus W. [illegible] & ante-[illegible] Et dominus Leodiensis [illegible] dominum W. [illegible] & [illegible] sed dominus W. [illegible] in collo. Et tunc [illegible] dominus Leodiensis de equo in

C aquam [illegible] Monasterii [illegible] Dux [illegible] Adam de [illegible] & [illegible] Omnes [illegible] retrocedentes [illegible] versus Leodium [illegible] versus [illegible] ad pedem montis [illegible] Dominus W. [illegible] & sui [illegible] Multi [illegible] se in aquam, [illegible] per Ortam & Mosam, & multi [illegible]

Anno Domini [illegible]

D [illegible] Augusti [illegible] in Christo, [illegible] dominus D. Ludovicus de Borbon, episcopus Leodiensis, [illegible] Leodiensium [illegible] Purificationis [illegible] & esset prope Jeveam [illegible] Leodienses [illegible] Et [illegible] Johannes de [illegible] capitaneus Leodiensis [illegible] ad [illegible] quatuor vel quinque [illegible] ad [illegible]

ANGELI DE CURRIBUS SABINIS
POETÆ LAUREATI
DE EXCIDIO CIVITATIS LEODIENSIS
LIBRI SEX.

Ex ſchedis clariſſimi viri domini baronis de Craſſier.

OBSERVATIO PRÆVIA.

A*NGELI de Curribus Sabinis poëta laureati libros ſex de excidio urbis Leodienſis invenimus in veteri codice S. Laurentii Leodienſis, cujus apographum pro ſolita in nos humanitate communicavit nobiſcum clariſſimus vir dominus baro* de Craſſier. *Codicis initio hæc legebatur inſcriptio.* Pontifici maximo Paulo II. Angelus de curribus Sabinis poëta laureatus de excidio civitatis Leodienſis liber primus incipit. *Hinc colliges ſcripta fuiſſe hæc carmina ab auctore gravi nec inerudito ſtatim poſt factum Leodii excidium, quod anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo accidit, ſiquidem Paulus II. cui ſuum auctor opus nuncupavit, vitam cum morte mutavit anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo. In fine codicis leguntur ſequentia cujuſlibet libri, quartum tamen ſi excipias, argumenta, a Paſchaſio Berſelio ad S. Laurentium monacho compoſita. De quo hæc narrantur in hiſtoria S. Laurentii.*

Paſchaſius de Bierſes anno 1501. in feſto viſitationis beatæ Mariæ fuit veſtitus, filius commiſſarii Leodienſis, doctus vir & litteratus. In litterarum ſtudiis verſabatur aſſidue, coemeratque ſibi librorum variam ſupellectilem, quam in cubiculo ſuo quoad vixit ſervabat. Anno Domini MDXXIII. reparavit capellam S. Dionyſii, in qua ſacra facere ſolet, depinxitque in illa imagines quæ in illa hactenus viſuntur. Similiter illas quæ videntur doctorum antiquorum effigies rotundas atque circulares in latere cryptæ verſus dormitorium depingi fecit, quorum ſingulis diſtichon aſcripſit, effigiem divæ Catharinæ ſupra capellæ ejuſdem cancellos appoſuit. Moritur hydropicus anno 1535.

ARGUMENTUM IN PRIMUM LIBRUM
excidii civitatis Leodienſis.

Orbis primus habet Belgarum nobilis urbes,
Et reges fortes, Leodina prælia gentis,
Horum cauſas narrat, mox principes ubi
Burgundi & domini LUDOVICI BORBONIENSIS,
Unde ruit valida gens fortis, & aſpera, bella.
Mœnia vaſta jacent, templa & violata deorum.

In II.

Pontificis cura. . . . ſacrique ſenatus
Romani tantas cupiens extinguere lites
Honofrium mittit, quo non prudentior alter,
Ad Legias urbes hominem qui pacta tenere
Suaderet populo, defenderet atque ſacrorum
Pontificum leges, ferret ne injuria tanquam.

In III.

Tertius ecce canit ludos & feſta facta
Heroum, Brugis quando celebrantur hymenes
Principis eximii Burgundi, deinde jubetur
Gallorum in regem ſtudio fera arma parari,
Nec tamen inſiſta ceſſant fabricare ſorores
Inferna Legis vaſſentur ut fulmina muri.

In 4 vocat. In V

Carolus inſeſtat, Legios populatur & agros,
Mœnibus egreſſi ſternuntur ad aggera Lanthii.
Quare Borbonius miſſus pro pace petenda,
Legatuſque ſimul, capiuntur ab hoſtibus Arget.
Fœderibus pacis obſtat ductor Theobaldus,
Urbs convallatur, namqſatur machina belli.

In VI.

Urbs accenſa perit Belgis clariſſima terris,
Ante tamen capere Francum regemque ducemque
Ausus fuit, & memorem venturis reddere cladem.
Legatus cernens urbem non poſſe tueri,
Diſcedit moeſtus Trajecti ad mœnia fortis
Inde petit Romam, referens papæ ducis iram.

LIBER I.

Arma ducis canimus Legiorum clara ruinis,
Necnon pontificis Pauli diuſſima pacis
Conſilia, eximio Venetorum ſanguine creti.
Qui ſi Teſiphone, divum ſi fata tuliſſent,
Ferrea perpetui clauſiſſet limina Jani.
Diruta non eſſent modo Belgica mœnia forti
A duce Burgundo, nec Honofrius iſſet ad urbes
Orator Belgas, tanto in diſcrimine rerum.
Muſa refer tantum quæ ſic ad bella coëgit
Ira ducem, noſtris princeps ſanctiſſime Paule
Primus ades cœptis, ſine te quid magnus Apollo
Proderit, & ſine te ſicca eſt Parnaſia lympha,
Clauſaque Pieridum ſacris ſunt antra poëtis.
Urbs Leodina fuit Leodis de nomine regis,
Maxima Belgarum, ſtudiiſque aſperrima belli,
Quam non Francorum reges, nec Sequana dextra
Invictam domuit, ſprevit quoque ſæpe Britannos,
Teutonicum ſemper vicinum imitata furorem,
Expertus populi vires Labienus atrocis,
A Multaque Cæſareæ ſunt paſſæ damna ſecures.
Mentibus ardor ineſt belli, & veneranda furentis
Religio Martis, ſtudiis hærere Minervæ
Contendunt, totis princeps* Cylleneius oris *Mercurius.
Qui facit argento populos effulgere & auro,
Nec medicæ inventor Phœbus contemnitur artis.
Tertius inde lapis ſolitus præbere coronam
Imperii major quondam his eſt ortus in arvis
Carolus, & tanto tellus gaudebat alumno. Carolus.
Namque leves domuit longis Saxonas in armis
B Et populum Sarmatæ hinc Alemannos atque Suevos
Et dociles ſlexis Burgundos currere frenis,
Et Batavos per quem proles eſt clara Pipinus, Pipinus.
Pontifici auxilium, Latio dum bella moventem
Aſtulphum ſtravit regem, quem deinde ſecutus Aſtulphus.
Carolus eſt Magnus. Proles numeroſa, quid ultra Carolus Magnus.
Narretur, fidis quotiens defenderit armis
Auſoniam, Francis volvendo regibus ævo,
Hinc genus & referunt fulgentem vertice mitram,
C Clara coronandis eſt facta Jopilia regnis, Jopilia.
Ulpia progenies etiam hic diadema refulgens
Trajanus tulit. Hinc gravis Agrippina Nerone.
Leucorum ſtygiis inviſa eſt gloria divis.
Conſiliumque vocat, tantam quo verteret urbem Conſilium infernum.
Jupiter inferius, cæcis huc ecce tenebris.
Eumenides properant, cymba veniſſe relicta
Dicitur ipſe Charon, ſortes Rhadamantus omittit.
Æacus & Minos nati glomerantur in unum
D Innumeri, natæque herebo olim ac conjuge nocte
Ultrices veniunt diræ, felicibus hoſtis
Livor adeſt, lacerumque ferens velamen iniquus
Luctus, & implevit ferrata ſedilia morbus
Et metus; inde venit princeps audacia cæco
Lumine, quam ſequitur nutrix diſcordia belli,
Et maleſuada fames, rerum tum prodiga ſemper
Luxuria, & pallor, tenebræ, miſeræque querelæ.
E Et labor atque dolus, cui proxima turpis egeſtas.
Duraque mens nimium, mors & vicina ſenectus
Stipatur nigro ſqualens tunc curia tabo
Abdita, & ignavi pleniſſima frigoris, omni
Sole atque igne vacans, cæca & caligine plena:
Sed triplici muro cinctam torrentibus ambit
Tartareus Phlegethon flammis portæque Columnæ

ANGELI DE CURRIBUS SABINIS
POETÆ LAUREATI
DE EXCIDIO CIVITATIS LEODIENSIS
LIBRI SEX.

Ex ſchedis clariſſimi viri domini baronis de Craſſier.

OBSERVATIO PRÆVIA.

A*NGELI de Curribus Sabini poetæ laureati libros ſex de excidio urbis Leodienſis invenimus in veteri codice S. Laurentii Leodienſis, cujus apographum pro ſolita in nos humanitate communicavit nobiſcum clariſſimus vir dominus baro* de Craſſier. *Codicis initio hæc legebatur inſcriptio* Pontifici maximo Paulo II Angelus de curribus Sabinus poeta laureatus de excidio civitatis Leodienſis liber primus incipit. *Hinc colliges ſcripta fuiſſe hæc carmina ab auctore gravi nec inerudito ſtatim poſt factum Leodii excidium, quod anno milleſimo quadringenteſimo ſexageſimo octavo accidit, ſiquidem Paulus II. cui ſuum auctor opus nuncupavit, vitam cum morte mutavit anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo primo. In fine codicis leguntur ſequentia cujuſlibet libri, quartum tamen ſi excipias, argumenta, a Paſchaſio Berſelio ad S. Laurentium monacho compoſita. De quo hæc narrantur in hiſtoria S. Laurentii.*

Paſchaſius de Bierſes anno 1501. in feſto viſitationis beatæ Mariæ fuit veſtitus, filius commiſſarii Leodienſis, doctus vir & litteratus. In litterarum ſtudiis verſabatur aſſidue, coemeratque ſibi librorum variam ſupellectilem, quam in cubiculo ſuo quoad vixit ſervabat. Anno Domini MDXXIII. reparavit capellam S. Dionyſii, in qua ſacra facere ſolet, depinxitque in illa imagines quæ in illa hactenus viſuntur. Similiter illas quæ videntur doctorum antiquorum effigies rotundas atque circulares in latere cryptæ verſus dormitorium depingi fecit, quorum ſingulis diſtichon aſcripſit, effigiem divæ Catharinæ ſupra capellæ ejuſdem cancellos appoſuit. Moritur hydropicus anno 1535.

ARGUMENTUM IN PRIMUM LIBRUM
excidii civitatis Leodienſis.

ORtus primus habet Belgarum nobilis urbes,
Et reges fortes, Leodina prælia gentis,
Irarum cauſas narrat, mox principis alti
Burgundi & domini LUDOVICI BORBONIENSIS,
Unde ruit valida gens fortis, & aſpera, bella.
Mœnia vaſta jacent, templa & violata deorum.

In II.

Pontifices cura. . . . . ſacerque ſenatus
Romani tantas cupiens extinguere lites
Honofrium mittit, quo non prudentior alter,
Ad Legias urbes hominem qui pacta tenere
Suaderet populo, defenderet atque ſacrorum
Pontificum leges, ferret ne injuria cuiquam.

In III.

Tertius ecce canit laudes & fortia facta
Heroum, Brugis quando celebrantur hymenæi
Principis eximii Burgundi, deinde jubetur
Gallorum in regem ſtudio fera arma parare,
Nec tamen infeſta ceſſant fabricare ſorores
Infernæ Legii vaſtentur ut fulmina muri.

* In 4 vacat.

In V.

Carolus infeſtat, Legios populatur & agros,
Mœnibus egreſſi ſternuntur ad aggera Lanthei.
Quare Borbonius miſſus pro pace petenda,
Legatuſque ſimul, capiuntur ab hoſtibus Argei.
Fœderibus pacis obſtat ductor Theobaldus,
Urbs convallatur, numeſatur machina belli.

In VI.

Urbs accenſa perit Belgis clariſſima terris,
Ante tamen capere Francum regemque ducemque
Mens fuit, & memorem venturis reddere cladem.
Legatus cernens urbem non poſſe tueri,
Diſcedit mœſtus Trajecti ad mœnia fortis:
Inde petit Romam, referens papæ ducis iram.

LIBER I.

ARma ducis canimus Legiorum clara ruinus,
Necnon pontificis Pauli ditiſſima pacis
Conſilia, eximio Venetorum ſanguine creti:
Qui ſi Teſiphone, divum ſi fata tuliſſent,
Ferrea perpetui clauſiſſet limina Jani.
Diruta non eſſent modo Belgica mœnia forti
A duce Burgundo, nec Honofrius iſſet ad urbes
Orator Belgas, tanto in diſcrimine rerum.
Muſa refer tantum quæ ſic ad bella coëgit
Ira ducem, noſtris princeps ſanctiſſime Paule
Primus ades cœptis, ſine te quid magnus Apollo
Proderit, & ſine te ſicca eſt Parnaſia lympha,
Clauſaque Pieridum ſacris ſunt antra poëtis.
Urbs Leodina fuit Leodis de nomine regis,
Maxima Belgarum, ſtudiiſque aſperrima belli,
Quam non Francorum reges, nec Sequana dextra
Invictam domuit, ſprevit quoque ſæpe Britannos,
Teutonicum ſemper vicinum imitata furorem,
Expertus populi vires Labienus atrocis,
A Multaque Cæſareæ ſunt paſſæ damna ſecures.
Mentibus ardor ineſt belli, & veneranda furentis
Relligio Martis, ſtudiis hærere Minervæ
Contendunt, totus princeps * Cyllenius oris * Mercurius.
Qui facit argento populos effulgere & auro,
Nec medicæ inventor Phœbus contemnitur artis.
Tertius inde lapis ſolitus præbere coronam
Imperii major quondam his eſt ortus in arvis
Carolus, & tanto tellus gaudebat alumno. Carolus.
Namque leves domuit longis Saxonas in armis
B Et populum Sarræ hinc Alemannos atque Suevos
Et dociles flexis Burgundos currere frenis,
Et Batavos per quem proles eſt clara Pipinus, Pipinus.
Pontifici auxilium, Latio dum bella moventem
Aſtulphum ſtravit regem, quem deinde ſecutus Aſtulphus.
Carolus eſt Magnus. Proles numeroſa, quid ultra Carolus Magnus.
Narretur, fidis quotiens defenderit armis
Auſoniam, Francis volvendo regibus ævo,
Hinc genus & referunt fulgentem vertice mitram,
C Clara coronandis eſt facta Jopilia regnis, Jopilia.
Ulpia progenies etiam hic diademia refulgens
Trajanus tulit. Hinc gravis Agrippina Nerone.
Leucorum ſtygiis inviſa eſt gloria divis.
Conſiliumque vocat, tantam quo verteret urbem Conſilium infernum.
Jupiter inferius, cœcis huc ecce tenebris.
Eumenides properant, cymba veniſſe relicta
Dicitur ipſe Charon, fortes Rhadamantus omittit.
Æacus & Minos nati glomerantur in unum
D Innumeri, nataque herebo olim ac conjuge nocte
Ultrices veniunt curæ, felicibus hoſtis
Livor adeſt, macrumque ferens velamen iniquus
Luctus, & implevit ferrata ſedilia morbus
Et metus; inde venit princeps audacia cœco
Lumine, quam ſequitur nutrix diſcordia belli,
Et maleſuada fames, rerum tum prodiga ſemper
Luxuria, & pallor, tenebræ, miſeræque querelæ.
E Et labor atque dolus, cui proxima turpis egeſtas.
Duraque mens nimium, mors & vicina ſenectus
Stipatur nigro ſqualens tunc curia tabo
Abdita, & ignavi pleniſſima frigoris, omni
Sole atque igne vacans, cœca & caligine plena:
Sed triplici muro cinctam torrentibus ambit
Tartareus Phlegethon flammis portæque Columnæ

Sunt adamanthææ, valeat quas frangere nullus
Cœlicolum, turris ſe ferrea tollit ad auras.
Limina Teſiphone pallam conſperſa cruore
Cuſtodire ſolet, regni infelicis in arce
Dux Erebi, media conſedit lumine torvo,
Concuſſitque caput, furiis hæc multa locutus.
(Verba Plutonis ad Furias) O volucres ſtygiæ, nocte atque Acheronte creatæ,
O decus infernum, noſtræ quoque gloria ſedis!
Quæ, ſi quando parat lethum morboſque Deum rex,
Aut bello egregias ingenti terruit urbes,
Eſtis præſcites, ægros multoque timore
Mortales facitis. Primum tibi diva loquamur
Luctifica Alecto, cui crimina nota cordi,
Iræque inſidiæque graves, & triſtia bella,
Quæ ſævas inferre faces, quæ verbera tectis,
Quæque odiis verſare domos, quæ in prælia fratres
Unanimes armare potes, cui mille colubri
Sunt faciæ, ac artes & numina mille nocendi.
Proxima Teſiphone es, luctus quam & pallor cruentem
Et terror ſequitur, timidoque inſania currens
Lumine, cornigeræ & circumſtant ora Ceraſtæ,
Ferrea lux oculis, ſanie cutis arida gliſcit,
Igneus ore vapor nigro eſt, morboſque fameinque
Et populis mortem una facis, tu & ſæva Megæra,
Cui ſunt undantes ſpumis furialibus iræ,
Cui gemitus cordi atque animi phanaticus error,
Qui niſi cognato non paſceris atra cruore,
Vel patrui vel fratris erit. Fortiſſimus olim
Alcides tremuit, tremuit Telamonius Ajax,
Teque Athamas timuit, natis inimicus & atrox
Tuque Agamemnonia quondam bacchata ſub aula
Junxiſti Edipoten matri nataque Thieſten,
Et reliqua inferni audite ô numina luci
Quæ vos ſegnities, quæ vos dementia tardat?
Et cur naturæ mutatæ hoc tempore vires?
An ſic eſt ſuperis placitum, contractaque vobis
Fœdera ſunt hominum, ne quid moveatis in ipſos?
Scire velim quare longum tranquilla per ævum
Speſque fideſque, ſimul pietas cum pace vagatur,
Juſtitia, & populis Saturnia naſcitur ætas
Aurea, gens vitium moreſque a ſtirpe reſcidit,
Præcipue inſultat noſtris gens bellica regnis,
(Leodiul.) Et ſtygias contemnit opes, ſperatque triumphum
Tartarea inſignem Leuci de plebe referre,
Quod ſi concedent ſuperi, ſi torpor habebit
Infernos manes, ſubito nos improba luce
Preſſoris ætherea, reſerabit ferrea tecta,
Imperium franget noſtrum, propriiſque fugabit
Sedibus, & vivo deſcendet corpore ad undas
Gens hæc lethæas, ſtygos & ſecreta recludet
Omnia, tartareoque cani duplicare catenas
Audebit, madida eſt quam baptiſmate Chriſti.
Nec vero ſumus læti Theſea quando
Pyrithoumque ſimul domitorem & fertilis hydræ
Vidimus Alciden divino ſanguine cretum,
Invito ſtygiam me tranavere paludem
Quid niſi cernimus faciet Leodina propago,
Quæ veramque fidem, rerum regemque deorum
Suſpicit, & genibus flexis fidiſſima adorat
Quem vates omnes, quem prædixere Sybillæ
Ex utero Mariæ venturum Virginis almo. (Maria Virgo)
Pontificeſque colit conſtanti mente Latinos?
Quid mihi ſi noſtro ſe natam ſanguine jactet?
Jupiter ipſe fuit fratris privare parentem
Regno auſus, Latias Saturnus fugit ad oras.
Cernitis, heu! quanto diſcrimine noſtra poteſtas
Verſetur? tales moneo ne temnite voces;
Et ſtudio curate omni ne mœnia veſtra
Imperiumve ruat potuiſtis perdere Thebas
Ut nova fraterno fieret diſcordia fumo.
Perdere vos Argos, vos ſcindere regna Philippi,
Vos Trojam antiquam, doctas vos perdere Athenas,
Quamvis ſanctorum fuerint tot corpora in urbe,
Tot jam pontifices quotiens abolere paraſtis,
Quid fera Chartago narretur, quidve Sagunthus,
Innumeræque urbes, quas verterit excita vobis
Seditio? ſed nunc nimium torpeſcere cerno.
Aut non Tydeus eſt, non Hector, nonve Philippus,
Non juvenis Pelleus adeſt, non Hannibal ipſe,
Jam Lybicæ tutela urbis, qui tecta tueri
Nunc Leodina queat, veſtrum & frenare furorem?
O quantum nobis damnorum Carolus olim
Magnus Belgarum dederat qui natus in agro.
Namque hominum umbræ, omnes ad limina noſtra coactæ
Ibant exſortes Chriſti fideique Latinæ.
Ille ubi mox Sarræ populos inſidaque regna
Contudit, & pepulit ſanctæ telluris ad oras,
Innumeras animas cœleſtia tecta petentes
Perdidimus, vario quas merſit funere tempus.
Hic, ſi longævam potuiſſet ducere vitam,
Non dubium ditis vacuaſſet regna profundi.
Hic tot templa Deo, tot pontes ſtruxerat altos,
Munera torque dedit pietate inſignis & armis,
Hicque crucis partem, clavum & ſudaria Chriſti
Detulit a Græcis, ſibi cum contemneret aurum
Oblatum, & partem ſpinoſæ ferre coronæ
Dum

Dum parat, e viridi funduntur palmite flores:
Hic Mariæ tunicam, hic & brachia ſancta
Simonis
Attulit. Hic ſemper viſurus mœnia Romæ,
Et pedes inceſſit, & poſtibus oſcula junxit
Templorum, lapide a primo, totoſque reliquit
Theſauros templis moriens, & in æthera tendit.
Sed Mariæ nunc templa tenent quæ ſtruxerat ipſe

Carolus magnus.

Magnus Aquiſgrani, eſt clara tumulatus in aula.
Nati & natorum quos bello inſtruxerat, & quas
B
Adjunxit latus rudibus periere puellæ
Nil obſtare poteſt veſtris nunc cernite votis.
Si quaſſare feros Gallos, ſi armare paratis
In tecta, inque ſuos populos. Et talia fatus
Percuſſit dextra ſolium, tremuere profundi
Ferrea tecta loci, Maneſque umbræque ſupernum
Æthera credebant, ſummum & cecidiſſe tonantem
Motus erat dubius ſtygii, & ſententia vulgi
Tartareo vellet quas regi reddere voces
Tum fera ſurrexit dextra, poſt terga rejectis
Anguibus Alecto, & ſe vertit ad ora ſororum: C
Atque ubi conceſſa eſt primum ſibi copia fandi,

Reſponſio Furiæ ad Alectonem.

Incipit: O ſuperi, frater Jovis, o decus aulæ,
Et rex infernæ qui paſcis crimina vitæ,
Cui variæ mortes, & dira ex ordine bella,
Et fera multiſonis aſſiſtit pœna catenis,
Aſſiſtit lacrymiſque tumens Cocytus & atro
Igne tumens Phlegeton, cui ſtyx perjuria dividit
Paruit ulciſcens, ac quamvis temperet æquus
Minos, nullius durus miſerentis, & umbris
Omnibus iratus, parce quas pollice damnat
Segnitie noſtras damnaſti, neque ſorores D
Quod tam tranquillo mittamus ſæcula luxu
Produci, & læta pacem cervice vagari,
Non nos cauſa ſumus; ſed Barbo ſanguine cretus
Vir Venetus, Pauli qui nomen habere ſecundi
Pontificis meruit, populo gratiſſimus omni,
Et virtute ſua toto cantandus in orbe.

Paulus Interpretatur mirabilis.

Et quia mira facit, ſonat hoc mirabile nomen,
Hunc omnes Belgæ metuunt, venerantur, adorant,
E
Non major pietate aliquis, nec juſtior alter
Non præſtat virtute Cato, non pectore pondus
Majus erat Fabio, juvenem cum vinceret Afrum
Cunctando, & ſolus Romanam reſtituit rem.
Quis poſſit tanto Leodinis bella movere
Principe, conſiliis Gallos qui frenat amicis,
Cui tam longa manus, tanta eſt prudentia rerum.
Nam poſtquam mitra eſt radiantia tempora cinctus,

A Nonnulli patuere fores, aureſque bilingui.
Hic igitur noſtris obſtat, rex inclyte, votis
Cui paret populus Leodinus, Gallia tota
Cui ſervire cupit. Studium non defuit ullum,
Non adeo ſegnes ſumus juvenilibus annis.

Ludovicus Borbonius episc. Leod. precibus ducis Burgundi.

Jam LUDOVICUM Leodinæ præficit urbi
Borbonium princeps, ſacro & CALIXTUS honori,
Burgundique ducis precibus dat ſceptra tenere
Utraque, privatos homines ſacroſque regebat
Imperio, ut populos nimio ſævire tyrannus.
Tunc ego matronæ faciem mentita ſenilis,
B Per vicos urbis diſcurri, & ſtrata viarum,
Tartareas voces intentans, proh dolor! inquam,
Proh pudor! an puero debent hæc mœnia regi
Quæ ſacri rexere ſenes, quæ ſancta poteſtas
Romanæ fidei miro celebravit honore,
Ecce duci hæc video fore ſubdita tecta PHILIPPO,
Jam mihi Burgundis canibus data præda videtur,
Borbonius regit hæc, peperit quem nata Philippi,
Regna ſuo committet avo, & dominabitur hoſtis,
C Fœdera ſic diſcet, ſacras ſic frangere leges.
O patria, ô ruitura domus Burgundia, noſtro
Subdita jam regi, nobis nunc imperat, ergo
Mergimur, heu! fatis diris; & talia fata
Conticui, ac multos de noſtris crinibus angues
Civibus, inque ſinus præcordia ad intima jeci.
Extemplo creber Leodina per atria rumor
Ibat, & aſſenſu vario multa ora ſonabant.
Borbonio negat hic ditionem, hic objicit annos
D Maturos, ſacris deberet epiſcopus urbem
Et ſacras rexiſſe ædes, populique potentis
Jam ritum ſervare ſui, ni vellet honore
Privari, & curam Leodinæ poneret urbis.
Expectare alius mores annoſque ſeniles
Admonet, in ſacris is ſervat integer ævi.
Sed necdum ætatem impleverat, ſacriſque gerendis
Aptus erat, tamen hic differt civilia vota.
Tum vero cives alieno vivere dicunt
Illum conſilio, ducis & præcepta tenere,
E Scilicet ut dominis Burgundis ſubderet urbem,
Privatos ſacroſque inſtant avertere cenſus,

Dux Burgundus imperat Sequanis.

Atque magiſtratus agitant crudelibus armis.
Sequanus ac cernens ſubjatos eſſe nepoti
Dux cenſus, ægro promit altum corde dolorem,
Et cupit ulciſci, reparet qua quærit & artem.

Calixtus papa moritur.

Interea princeps CALIXTUS ad æthera tendit,
Atque inſigne inter taurus fulit aſtra locatus.

Æneas Pius pontif. creatur.

Tum Pius Æneas fulgentia tempora mitra
Cinctus, & accepit fidei cum ſceptra Latinæ.

Quod poſtquam ducis excimii pervenit ad aures,
Mox oratores ad mœnia Romula mittit,
Pontificique jubet ſua vota ex ordine narrent;
Jam voviſſe hominum centenis millibus ire
In Turcum, impenſiſque ſuis, ſi numina poſcant,
Sed non ante dari Byzantia cernere tecta,
Quam ſua Borbonio reddantur jura nepoti,
Et quam ſit toto collecta pecunia regno.
Hinc igitur repeti princeps permittat ab ipſis
Primitias, cenſuſque rogent permittat eidem,
Ni parere velint, Leodinis bella movere.
Jamque oratores auguſtæ mœnia Romæ
Intrant, & ſacri veniunt ad principis aulam.
Exponunt mandata ducis, ſuadentque negandum
Eſſe nihil tanto in voto, cum præmia danda
His majora forent, etiam meliora petitis;
Ac bona pontificis cum mens intenderet armis
Conculcare hoſtes fidei, ducis omne probavit
Propoſitum, ac Petro Ferrico examina cauſæ
Borbonii mandat, quod ſi Leodina negaret
Gens domino ſervire ſuo, decernere poſſet
Et damnare illos, atque interdicere ſacris,
Ne qua ducem a tanto retrahat juſtiſſima voto
Cauſa, ſimul gentes ſocias ſeſe addere velle
Innumeras, etiam ſe promittebat iturum.
Jamque oratores referunt reſponſa benigna
principis Æneæ, repetita eſt Sequana tellus,
Et ducis invicti cunctis eſt dextera juncta.
At poſtquam juſſu ducis alta ſilentia tectis,
Incipit ex numero centeno primus Abantes
Inclyte dux, patriæ pater es, qui maximus omnis
Quem colit Auſonia princeps Romanus in ora,
Gallia quem timuit, qui formidabere Turco,
Cujus virtutem populus veneratur & omnis,
Nos tua detulimus mandata ad principis aures
Æneæ, ac ſacri divina palatia clivi,
Quæ Petri ſunt juncta domo, quæ ſtruxerat olim
Prima, Leoninam Leo princeps deinde vocavit
Urbem, Nicolaus quam muris cinxerat altis
Nobilis, Urſino fuerat qui ſanguine cretus,
Nos tam facundam non ullo in principe linguam
Vidimus, oravi, mihi verba ex tempore reddit
Talia, juncta ubi ſunt pedibus noſtra oſcula ſacris
Clari oratores cæleſti & pectore dignum
Eloquium, interpres divûm digniſſime Abantes,
Sedis apoſtolicæ qui limina ſacra petentes
Invicti mandata ducis ſanctiſſima vota
Aſſertis nobis, & quæ digniſſima bella

Commiſſio cauſa Ferrico.
Nomen ducis Abantes.
Palatium pontificis a Leone primo ædificatum.
Nicolaus de Urſinis muris munivit.
Verba pontificis Pii.

A Marte parat, neque enim Turcis ſpernenda probantur.
Digna facit regione ſua, quæ maxima plures
Pontifices genuit. Fulſerunt ſede ſecundi
Nicolaus ſacer & Calixtus pontificali
Atque alius tradi cujus in carmine nomen
Muſa negat, doctus quia forſitan innocet ulli,
Quid plura, dicam ubiquid Mauricia templa
Quæ Sigiſmundus rex olim condidit, a quo
Dux traxiſſe genus facta ob clariſſima fertur
Quod vero cenſus Leodina poſcat ab urbe
Borbonio altatos, Ferricum mittere cauſæ
Auditorem hujus volumus, quo ſolvere vota
In Turcos promiſſa queat ſacra numina cœli
B Aſſint ut veræ fidei tueatur honorem.
Nos etiam, ſi tanta parat dux inclytus, ipſi
Nos ſocios bellica jungemus, & ibimus una,
Dicatur tranquilla ſacri & juſtiſſima motus
Lex Chriſti auſpicio, armenturque in bella cohortes,
Sed ſi dicta facit, non alter major in orbe
Dux erit, ac Chriſto fuerit non gratior ullus,
Chriſti miles erit ſummi vexilla Tonantis
Portabit, nomen durabit & omne per ævum.
Hæc ait, ergo vides quæ ſit ſententia divi
Pontificis, noſtro tua nunc non indiget ullo
Conſilio virtus, & quæ ſint deinde gerenda
Mentis in arcano volves, celeberrime ductor.
C Hæc ubi dicta, bonus dux in ſecreta recepit
Se tecta, atque ſuos verſabat mente labores,
Pollicitiſne ſuis maneat ſub pectore volvit;
An parat ipſe prius Leodinam ſternere gentem,
Quoſque ſui voluere patres conſtringere muros,
Si parere velint ſolitos ac reddere cenſus.
Interea obſtantes Leodinos mente priore
Confirmo, atque animos facio certare paratos.
Tum vero manifeſta ducis ſententia facta eſt.
Bella movet miſeris Leodinus impia, quæ jam
D Voverat in Turcos geſturum, & talia dixit
Hic populus mihi Turcus erit, qui numina noſtra
Negligit, hic & erunt Byſantia mœnia forti
Nunc redimenda manu, teſtis mihi Gallia tota,
Et teſtis Germanus erit, quod bella movere
Cogor, & invitus ſummo promiſſa movebo
Pontifici. Inde ſuas armis veſtire cohortes
Incipit, & vomer ſævos mutatur in enſes.
Æra domat Brugis, tum ferrea cuſpis in haſtis
E Tegitur, & capiti ſibi tegmina quiſque parabat,
Corporis, & crurís, tum ferro brachia veſtit.
Poſtquam armata manus ſonuerunt claſſica, tandem
Ad lapidem miles quartum temporis ponit,
Diverſo interea miſcentur tecta tumultu.
Borbonio pars una favet, pars altera muros
Inſtituit ſervare urbis, certare parata
Atque mori potius, totis a finibus hoſtem
Arcere, atque duci nunquam ſe ſubdere velle.

Pontifices Burgundiæ Nicolaus, Calixtus, ..
Sigiſmundus rex Franciæ.
Verba ducis Philippi.

Burgundi inde ducis validæ venere cohortes
Sed non pugna fuit, dimotis omnibus armis,
Pax confecta illis, necnon & fœdere facto
Dinantum excipiunt, at cum dux bella movere
Dinanto incepit, redeunt in priſtina bella
Tunc Legii, atque favet Dinanto tota juventus.
Pax. Hinc inſtructæ acies iterum quo fœdera pacis,
Confirmata tamen non eſt, cum incommoda ferret
Mors ducis Philippi. Pontifici Latio, moritur dux ecce PHILIPPUS.
Tum Legius populus confidens agmine regis
Franci, Burgundas cœpit contemnere gentes.
Sic in bella ruit, ſed tandem vincitur armis
Ipſe ducis, ſancti Trudonis mœnia capta.
Sed quamvis victa eſt armis Leodina juventus,
Acrior ad pugnam cupiebat ſæpe redire.
Carolus ſuccedit. Carolus at claro duce natus bella parenti
Incepta indicit, mœnia magis atque propinquat.
Principium pugnæ contorta fecit & haſta,
Cetera ſorte cohors ſummiſque a montibus ibat,
Horriſono clamat fremitu cingentibus urbem,
Se dare deberent campo dicebat aperto,
Burgundiſque viris ſegnes arma obvia ferrent.
Tunc urbem egreditur populus Leodinus, & arma
Diſſenſio civium inde Leodium capitur. Utraque pars miſcet, nocuit diſcordia civi,
Seditio victos Leodinos reddidit una,
Nomine Borbonii cepit dux inclytus urbem,
Æquavitque ſolo murorum a culmine partem,
Ne qua loci capti mutaret vela procella,
Militiæ impenſas captaque repoſcit ab urbe.
Omnibus excluſis qui poſſint arma movere,
Femineo paucis cum ſexu in ſede relictis,
Privatos ſacroſque viros ſibi reddere cenſus
Cogit, & hæc noſtro venerunt cuncta labore.
Hæc mea ſegnities, hæc terris otia dura,
Sed ſi forte placet, tanta nihil in urbe relinquam,
Et delere omnes, noſtræ non ſundimus iræ
Interiere, dabo cautas in mortes & enſes
Paulus Barbus pontifex. Extremæ, niſi nos Barbi prudentia Pauli,
Qui nunc Chriſticolis pacem prætendit ubique,
Impediat. Sic fata, locum conſiderat aptum
Unde queat populos Leodinos mittere letho
In quo *de Barre* dominus Coſmus, & ejus
Tunc frater baſtardus erat dexterque vocatus
In ſilvis miſero degentes tempore vitam.
Sanguinea Pluton oculis hunc reſpicit atrox,
Et flexit ſeſe, angues qui poſt terga fuere
Ante oculos errare dedit, nam vertice flexo
In faciem redeunt, ſic triſtis in ſede reſedit.
Allecto dictis ſtygiæ aſſenſere profundi
Numina cuncta loci. Surgit tum dira Megæra
Orſaque cærulea eſt connexis veſtibus angue:
Reſponſio Megæræ Plutoni. Non opus eſt ſtygiæ recitem, rex optime, ſedis

A Quæ mea cara ſoror modo dixit, & addere verbum
Deberem nullum: ſed ſi nos dicis inertes,
Et ſomno tardas, animo toleramus iniquo.
Nec tamen eſt regi fas reſpondere proterve,
Nec volumus. Quantum noſtra omnis cura patebat,
Quantaque pax Gallos teneatque duceſque Britannos
Nec latuit, regina Helene de gente Britanna,
Francorum mater regum, quæ comperit olim
B Prima crucem Domini, Solymis ac miſit ab oris,
Anglicus & Franci tenens regna PHILIPPI,
Rex fuit, hos nuper ſævo committere bello
Jam mea cura fuit, ſtudium noſtræque ſororis
Teſiphones, oras ſcio nos petiiſſe Britannas, Cauſa belli Britannici & regis Franci, fames.
Atque famem duxiſſe viros quæ dentibus atris
Pabulaque & fruges ſaxoſo exureret agro,
Ut teneras tellus nullas produceret herbas,
Pomaque nulla daret, non ullis collibus eſſet
Vitis, ſic crines geſtabat quiſque Britannus
Hirſutos, oculoſque cavos, & pallida ſemper
Ora fame, ac fauces ſcabra rubigine ſiccas,
C Perque cutem duram poterant tunc viſcera cerni,
Et macie articuli creſcebant, oſſaque curvis
Extabant humeris, orbis gemituque rigebat.
Hoc ducis interea cernens prudentia ſummi, Dux Britanniæ.
Curabat frumenta dari iis, opibuſque juvabat,
Utque bonus paſtor diverſis paſcua terris
Quæritat, atque greges alienos ducit in agros.
Sic populos dux ipſe ſuos ducebat, ab aliis
Primitias templis repetens, ſacra turba negabat,
Pontifici dicens vel regi ſubdita templa
Francorum, atque duci ſe non debere Britanno.
D Tum movet arma viris ſacris, & cogere tentat
Perſolvant cenſus, aliter delere paratus
Templa, ſacerdoteſque. Illi hæc ad regia mittunt
Limina. Tum regis Francorum venit ad aures
Nuntius, & verbis incendit talibus ipſum
Regia Francorum proles, qua nulla per orbem Oratio legati Britannici.
Magnum nobilior fertur, nec ſanctior eſſe,
Nos tua templa tibi committimus, accipe cenſus
E Quos tibi debemus jam longo ex tempore, quo rex
Belgicus immenſum ſubjecit CAROLUS orbem.
Pontifici Latio, ſanctæ & telluris honorem.
Nunc fera bella movet nobis dux ecce Britannus,
Et tibi reddendos poſcit ſibi ſolvere cenſus.
Sanctane majeſtas patietur jura gravari
Ipſa tua, ut regnet noſtris Borbonia templis?
Per Francos reges, ſacrum & diadema precamur,
Heu! ſubigi ducibus templorum jura Britannis
Ne patiare, licet regi defendere ſacro

Templa ſacerdoteſque ſuos, nec parva ma-nebat
Gloria. nunc animis opus eſt, nunc pectore fulto,
Vince ducem juſtis armis; & talia fatus
Reſpicit incenſos oculos, ac regia corda.
Inde choro Francus ſic rex eſt orſus ab alto
Verba regis. Templorum orator noſtrorum candide, mentem
Nulla pu ſtabilem moviſſent munera regis,
Sed pietas, ſed ſancta fides ſuccurrere rebus
Nos veſtris juſſit, ſævique petita tyranni.
Aſtulphus rex Angliæ. At non Aſtulphus quondam rex Anglicus egit
Talia, qui Sergi Romani tempore munus
Obtulit egregium, Petri quo juſſit ad ædem
Quamque domum argenti nummum miſiſſe quotannis,
Et voluit tanto ſervire Britannia regi.
Tota quid Henrici patrem clariſſima vota,
Dum ſancti Thomæ cædes eſt facta tyrannis,
Pontifici ille offert Latio purgamina cædis,
Ut bis centenus miles properaret ad oras
Telluris ſanctæ, gereret quoque bella quotannis,
Quam bene crudelem non ſolvit flumine cædem
Æmondi & Peleus Peleique ut ſolvit Acaſtus,
S. Iodocus. Adde quod Idocus regis ſanctiſſima proles,
Anglicus ipſe fuit, mundo & miracula fecit
Innumera, & ſplendet cœleſti in ſede locatus.
At dux iſte novus non ſolum munera templis
Danda negat, verum propria ſpoliare paravit
Ipſe ſacerdotes rebus mandabimus ergo
Deſinat a noſtro regno dux poſcere cenſus,
Et ſacros vexare homines, in milite Franco
Expectare velit capiendas Orcadas omnes,
Sufficiant Hebudes, ſibi ſerviat ultima Tyle,
Nos quæ majores noſtri olim regna pararunt
Virtute & juſtis ſemper ſervabimus armis.
Ipſe deos colat antiquos & flamine ſervet
Tertdecimo, ac ternò ſacrorum principe, tempus
Non longum eſt ex quo fidei datus ipſe Latinæ
Lucas, atque unde conſperſa eſt Anglia ſancta,
Neſcit præterea majorum facta meorum.
Ludovicus Caroli Magni filius. Nam Ludovicus magno digniſſima proles
Vaſtavit toto diviſos orbe Britannos,
Quos ſævo imperio tenuerunt Saxones olim.
At Ludovici nos regis nomen habemus,
Nec vires forſan deerunt, nec gloria dextræ.
Hæc ubi dicta dedit, Franca de gente Theonem
Advocat, utque duci mandat ſua vota referre.
Exequitur mandata Theon regalia, tandem
Tecta ducis ſubiit facundus, vertice deinde
Nudato incepit Veneo, dux inclyte, regis
Francorum orator Chriſti tellure manque
Maximi, & in toto quo non eſt juſtior orbe;
Hic petit ut ſerves, quam ſacra in templa movebas,
Iram deponas, quia non tua jura premebat.
Sed regis Franci, tu deſine bella movere,
Et ſacros vexare viros, ne regiminis omne
Imperium ipſe tuum cupias conſternat ut armis
Miles in extremam & decernat pellere Tylen.
Præſidium interea recipit dux ipſe Britannus
A duce Burgundo, nam ſi non ille petitam
Ferret opem, imperium regis timuiſſet, & ipſi
Pareret cunctis amotis undique ſignis.
Tum dux ſubridens Orator maxime regis
Francigenæ, & quo non eſt alter major in orbe.
Non pavor ipſe pater, non ſum formidine quondam
Matre ſatus, timeam ut regis pergrandia verba
Non illi inferimus bellum, nec regia templa
Proterimus, ſcirpo veſter rex quærere nodos
Incipit, ipſe ſinat cur non me poſcere templis
A noſtris cenſus? equidem diſſolvere nodos
Hos cupio, & dextræ virtutem oſtendere noſtræ.
Quod Ludovicus noſtrum devicerit orbem
Gallicus, in noſtris generatus finibus altus
Arturus ipſe fuit probitate inſignis & armis,
Francorum hic regno potitur, Dacoſque ſubegit.
Ipſe Hubertus regni de ſede fugatus
Francus erat, Baſinuſque ſua hunc tellure recepit.
An memorem quando Grimoaldo bella pararunt
Anſonio Galli? ſummas tranſcenderat Alpes
Franca phalanx, quæ res poſtquam pervenit ad aures
Grimoaldi, infeſtis occurrit denique ſignis,
Nec longe a Francis regibus tentoria ponit,
Ac multo dulcis complevit munere bacchi,
Mille dedit tauros medios inter caſtra vagantes,
Mille dedit pecudes, magnorum horrentia terga
Mille ſuum, trepidus conſtanter deinde timorem,
Caſtraque dimiſit, toto & cum milite ſugit.
Franca manus credens formidine caſtra reliquit,
Se prædæ accingit ſubito, dapibuſque futuris
Viſcera depoſitis taurorum coeperat armis
Pars nudare, alius verubus verſare ſalignis,
Pars lavat, ac ſtipulas flammaſque miniſtrat ahenis,
Et ſeſe complent tandem vinoque ciboque,
Immemoreſque hoſtis facti, curaque remota
Bellorum, & ſopiti medii inter caſtra jacebant.
At Grimoaldus erat ſummis vigilantior armis,
Et ſuper incumbit repetens tentoria, mortis
Interimit Francos ſomno vinoque ſepultos.
Non hodie melior, non eſt moderatior armis,
Ut vinci noſtris nequeat gens illa ſuperba.
Quod nuper fidei dicat documenta Latinæ,
Nos habuiſſe patris Thuſci, nec longa Johannes

Eſt ætas, primam novit qua Francia Chriſtum.
Heu! quanta improbitas! credit ſibi jura licere
Poſcere templorum, nobis tamen eſſe negandа.
Quid ſi ſe jactet præclaro ſanguine certum,
Hactenus apparet non tantum in rege probandum.
Anglia pontifices etiam, regeſque creavit;
Sed fateor, fuerit fortiſſima Gallia ſemper,
Degeneres etiam plures dedit impia tellus.
Vade igitur, regique feras reſponſa potenti
Talia, ſi noſtris is vult illudere regnis,
Non impune feret, non nos movemur inulti.
Hæc ait, & ſeſe turba ſubtraxit ab omni,
Ingenteſque fero verſabat pectore curas.
Jamque Theon redux regi reſponſa reportans,
Quæ poſtquam accepit, quantum conferbuit ira
Non facile eſt dictu, calido ſed qualis aheno
Fervet aqua, ac multos ſuper cum ponitur igne,
Exſilit, unde tendit vapor ater ad auras,
Sic magis exarſit, magis atque excanduit ira.
Advocat ipſe duces omnes, atque arma parari
Mandat, & indicit ductori bella Britanno.
Tunc ego, ne noſtras torpeſcere diceris artes,
Conceſſi ad fratrem regis, de nomine regum
Carolus is fertur, nigro ſparſique veneno
Defuncti in formas facies eſt ſumta Picardi.
Carolus ipſe fuit, cui miro motibus amore,
En Ludovici majeſtas imperat arma,
Inque ducem fingit moturum bella Britannum.
Sed neque credendum, pro parvo prælia velle
Templorum cauſa, facere non alius in aula
Æſtimat expertus, quam non intelligat artes
Regnorum, ſocios quæ non admittere poſſunt.
Hactenus ecce tuus frater ſibi nomina regis
Solus habet, ſolus cupiet jam ſceptra tenere,
Communi audebit te forſan pellere regno,
Et vita ſpoliare volet, ni provideas caſus
Fraternos fugias, & ſis contrarius ipſi.
Tu dormis, vigilat frater cum milite multo,
Tu legis annales, veterumque & facta virorum,
Thebanos fratres quis neſcit & illa virgo
Quos peperit, Belus, ac longe exempla petantur,
Ferro Attilæ occubuit fratris, dum vivere tentat,
Et cum fratre ſimul communia regna tenere.
Ipſe tibi fueram magno conjunctus amore
Dum mihi vita fuit, nec me tibi carior alter
At poſtquam rapuit mors me immatura, nec unquam
Exciderat animo, nec te mea cura reliquit.
Ergo te moneo, cum craſtina fluxerit hora,
Cautus ab hoſpitio diſcedere fratris avari
Feſtines, tellus tibi non eſt, Sequana longe
Burgundique ducis ſedes, atque arva PHILIPPI,
Cum quo Francorum parva eſt concordia regis.

Rex Franciæ indicit bellum duci Britanno.

Oritur diſſidium inter regem Franc. & Britannum.

A Ille tibi te accipiet propriis lætiſſimus oris,
Forte ab invidia defendet fratris, & armis.
Aut ſi forte magis gens Anglica fida videtur,
Illuc tu propera, ſociumque adjunge volenti.
Nam quamvis fratri ſeſe nunc fecerit hoſtem
Ipſe tuo poſtquam juſtæ ſibi tota pateбat
Cauſa fugæ, pro te ſemper certaverit armis.
Cui Burgundus adeſt toto dux notus in orbe:
Tres eritis ſolo bellum cum fratre gerentes.
Vix ea fata fuit, ſomno eſt excuſſus, & alta
Deſilit e ſponda, laterique accommodat enſem
B Turbatus, famuloſque vocat, jubet arma parari,
Impediuntur equi frenis, ſtringebat & iræ
Venatorem, celereſque canes procedere mandat.
Tandem illum accepit tutum dux Anglicis oris.
Aſt ubi pervenit diſceſſus regis ad aures
Fratris, ſuſpirans trahit imo a pectore vocem,
Intendens dupliceſque revolvit ad æthera palmas.
Quis dolus aut fratrem ſubduxit quis Deus, inquit,
Sic ut nos fugiens iret ſuſpectus ad hoſtes?
C Cui curam noſtræ ducebam credere ſummam
Militiæ, ut primum ferret virtutis honorem.
Dedecus ô Franci ſceptri, communia regna
Fugit, & adverſæ eſt auſus committere genti,
Qua mihi fidus erit cum frater limina noſtra
Liquerit? at fraudis propria ſi quis fuit ulla
Cauſa hujus, pateat, prima inter munera nobis
Danda Deo, ſtygias illum mittemus ad oras:
Quandoquidem nullis talis fuit exitus olim
Regibus hic Francis, fraudis monumenta nefandæ
D Hujus nulla manent, ut vellent prodere fratres,
Aut regno privare ſuos, fortaſſe bilinguis
Eſt aliquis noſtra mimuſque doloſus in aula.
Qualis, dum forti domita olim eſt Anglia rege
A Ludovico, fuerat Guiſcardus Honorus
Ludovicum inter natos quoque ſemina jecit
Diſſidii, & gemini moverunt bella parenti
Seva & de Franco pepulerunt denique regno,
Carcere nec parvo & tenuerunt tempore clauſum;
Sed poſtquam in lucem venerunt ſemina fraudis,
E Et patuere doli, pactum veniamque precantur
Filii, & hoc regnum mox reſtituere parenti.
Sic ſuperis placitum dum eſt, & ita dicens
Advocat ipſe virum Rabinaldum, ac ore locutus,
Qui fuerat carus fratri, & ſecreta tenebat
Sed tanti fuerat diſceſſus neſcius, ergo
Vade, inquit, frater, in noſtra cariſſimus aula,
Et cauſam quare tacitus ſua regna reliquit
Scire velis: timuit germani forſitan arma,
Declaret, noſtri dabitur pars maxima regni,
In qua ſecuram poſſit ſibi ducere vitam,

Verba regis de fuga fratris.

Rabinaldus mittitur ad [illegible] fratrem regis.

Quamvis tantus amor Siculos non tempore fratres
Antiquo tenuit, quantum mea pectora in ipſum,
Nec tantum Pollux dilexit Caſtora, nec tam
Theſea Pyrithous, nec tam dilexit Oreſtem
Phoceus juvenis, petiit cum Taurica regna.
O quantum miſero timeo, ne perfidus hoſpes
Interimat, proles non eſt Saturnia quæ nunc
Protegat hoſpitu ſi dux ſibi jura refringet
Anglicus, haud tanto ceſſabit cardine rerum.
Si fortaſſe duci dimittam munera poſcit
Templorum, dabimus, ſacros & poſcere cenſus
Ipſe ſinam, ac belli motus revocabitur omnis;
Si ſibi committi poſcit Normannia regna
Quæ meliora putat, queis olim Francia victa eſt
Ferro atque igne ſimul, ſibi ſumat ſceptra rogamus,
Suſpicio ipſius dum ſit de pectore pulſa.
Sic ait, atque ducis properat Rainaldus ad oras,
Et regis fratrem verbis compellat amicis:

Verba Rainaldi Carolo fratri regis.

Regia progenies, frater me mittit ad aures
Ipſe tuas, æger primum miratur iniquum
Exilium, & curas patrio quæ cedere regno
Impulerint vanas, quæ te ſic cura coëgit
Scis, certe fuerit nullus ſecretior alter
Me tibi, & ingenuos dicebas ſemper amores.
Auribus exponas tutis quæ cauſa, quis error
Impulit, ignotas hoſtis concedere ad oras?

Reſponſum Caroli.

Hic tum ſuſpirans lacrymis reſpondit obortis
Scis Rainalde tibi quæcumque arcana ſolebam
Prodere: ſed noſtri diſceſſus dicere cauſam
Non me fratris honor patitur, nec tempus acerbum,
Et melius caſum rex ſcit quemcumque pararit
Sed ſi forte ducem nullis is læſerit armis,
Ipſe dabo veniam, pacis quo fœdera ſunto.
Quæ mihi promittit dentur Normannia regna,
Burgundoque duci ſpectata Picardia detur.
Sed quamvis forſan fuerit mihi ſævus, amicum
Conſilium dedero, tum tanto ne agmine certet
Tu ſuadere potes. Rainaldus talia reddit:

Reſponſio Rainaldi.

Non ego quæ dicis, gentis ſpes maxima Francæ,
Denego, ſed tantas inter componere lites
Expedit, ipſe omnis pacis mecum affero leges.
Quæ petiis pro rege dabo, nos fœdera tanta
Tantorumve ducum nobis afferte tulerunt
Et rata fecerunt. Regis Rainaldus ad aures
Velatus redit ramis & fronde Minervæ.
Aſt ego cum pacem læta cervice vagantem
Aſpicio, rurſus per noctem conſulo, credat
Ipſe duci ſummas arces: Normannia dixi
Inſtabilis gens eſt, timeo ne rex tibi regnum
A Commiſſum accipiat media inter fœdera, ſi dux
Anglicus accipiet, nec quiſquis Gallicus illud
Jam poterit mutare ducis formidine tanti.
Ille velut frater rex perſequeretur euntem,
Surrexit, veloxque ducis pervenit ad aulam,
Atque arces omnes, rerum & commiſit habenas.
Hæc ubi fama boni regis jam perculit aures,
Atque oratores Normannia vota ferentes
Adveniunt, ſævo ſe nunc terrore teneri
Exponunt, flagitantque velit revocare petentem
B Sub juga Normannum populum ſua. Talibus ipſe
Rex eſt commotus, nam quas dedit ipſe regendas
Fratri arces, cuſtos retinet ſine jure Britannus.
Seſe iterum accingit, ſiunt crudelia bella,
Nulla fere lux eſt in qua non corpora mille
Hinc atque hinc letho ſternantur inertia paſſim.
Hæc mea pigritia eſt, princeps inferne, tamen ſi
Ipſe paras gentis Leodinæ funditus urbem
C Perdere, Burgundis Francorum jungere regem
Eſt opus, atque aliter deleri fata negabunt.

Quomodo poſſit deleri Leodium.

Dumque duces inter, regemque tenebimur, illa
Mœnia durabunt, furiis a rege remotis,
Et ducibus fiet concordia maxima, junget
Se ducibus fratrique ſuo rex Gallicus, omnem
Militiam armabit, Belgis quibus ante favebat
Tunc inimicus erit, vel dux ſibi finxerit eſſe
Junctum ad terrorem. Dixit, nec plura Megæra,
Et ſe tartarea furibunda in ſede locavit,
D Collaque ſerpentum tumuerunt murmure longo.
Fit fremitus, manes cuncti aſſenſere loquenti,
Dictaque laudarunt, placuit ſententia Ditis,
Ac mandat, cedant Francis, utque Anglia tellus
Linquatur placida & Normanni in pace regantur
Utque ipſa Alecto princeps, decuſque ſonorum
In Belgas redeat, Tungri repetantur, & alta
Mœnia Trajecti, repetatur Sequana terra.
E Dicta facit ſtygii Plutonis filia noctis,
Atque adamante comas nodavit, deinde ſorori
In ripis Phlegetontis abit ſuccendere pinum
Ingentem ambuſto ſtuluantis ab aggere cepit
Littora accenſam, dimiſſo gurgite velox
Belgarum piceo medias conjecit in oras.
Illicet ignis edax per pectora funditur atro
Cum fumo gentis Leodinæ ac excitat ipſos.
Sic animi juvenum incenſi diverſa loquuntur,
Præcipue dominus *de Barre* talia fatur:

Verba Vicecomitis de Barre.

Magnanimi cives, qui mecum vivere vultis
Atque animos præſtare graves voluiſtis, & omni
Fortunæ, ac ventis variis certare paratis,
Non honor incepto nobis deſiſtere bello.
Sic mor amor, ait, noſtram redeamus ad urbem,
Borbonius ſive eſt, ſive eſt Burgundia tota.
Hæc ait. Arnoldus contra ſic talia reddit:
Non hoc iſta meo tempus nunc præmia poſcit
Judicio, melius ſed quod initat agemus.
Nobis ex longo ſacra interdicta fuerunt
Tempore, quo cœpit non ceſſat vertere noſtros
Sequana gens muros, ſummus graviora que paſſi,
Dummodo ne immeritos raperet Burgundia cenſus.
Quos, quia fingebat dux bello invadere Turcas
Papa Pius. Velle, Pius princeps repeti permiſit, ac ipſum
Sidera ceperunt, qui ſi fortaſſe fuiſſet
Vivus adhuc, poſtquam Burgundas cerneret artes
Paulus Barbus pontif. Conſilia in melius mutaret, & ipſe foveret
Nos miſeros, tantum princeps nunc Paulus honorem
Barbus habet mitra fulgenti tempora cinctus,
Non pietate minor, ſpes eſt modo major in ipſo,
Ut ſibi devotos Leodinos vindicet armis,
Et cupidus pacis tranquilla in ſede reponat.
Mittamus primos noſtra de ſedibus alii
Nunc oratores claros, qui talia narrent
Pontifici tanto, ſanctiſſima tempora cerno
Adventare, quibus verus regnator Olympi
Chriſtus ſupplicii nomen nequiſque ſubivit
Quinque ſuum ſectas & numerum decet ecce fateri
Sumere compoſita & zepherinos viatica mente,
Eripiat ſtygiis animas ut Chriſtus ab undis.
His quondam ſanctis potuque ciboque puella
Abſtinuiſſe dies per tres narratur & annos
Nata decem, noſtris generata in finibus ipſa,
In ſenos menſes pane & ſaturatur & unda.
At nobis bello egreſſis, & cæde recenti
Eſt interdictum ſacris, & templa negantur.
Quare opus eſt cunctis Romano principe, Chriſti
Qui ſolus ſedem in terris, & jura miniſtrat.
Aſſenſere omnes, tum prima e gente petuntur
Mittuntur oratores Romam. Summi oratores ſacrarum & lacte madentes
Pierdum, Legius ſed non diſcedere ab urbe
Hi potuere alios claro dux eligit ore
Præſtantes, qui jam divinæ mœnia Romæ
Advenere, ſacras Pauli que ad principis ædes.

LIBER II.

Romuleus præſul ſortem miſeratus iniquam,
Ærumnaſque graves Leodinæ gentis adeſſe,
Mox jubet Heſperios patres, & nobile cogit
Conſilium, toto quo non eſt ſanctius orbe.
A Educet hinc omnes pleno lepidiſſimus ore
Quid velit, & miſeris tandem ſuccurrere rebus
Eburonum, properent orat pro pacis amore.
Protinus Honofrio Leucorum tradit habenas,
Et lateris nomen ſacro applaudente ſenatu.
Ille moræ impatiens, Martis lenire furorem
Apparat, & Legias ſubito deſcendit in arces,
Nunc interdictum ſolvit, nunc lætus honores
Accipit, & Legias ſuadet parere verendo
Borbonio placide tractans ſacra fœdera pacis.

Pontificis ſummi interea torpeſcere nullo
Cura ſinit pectus ſomno, cupit addere pacem
B Perpetuam populis, removere incendia belli.
Vix croceum thalamum Tithoni aurora reliquit
Conjugis, & roſeo patefecit lumine terras,
Loca cardinalium. Conſilium vocat ipſe Patrum, qui tegmine fulgent
Puniceo capitis, ſed mens fulgentior illis.
Qui ſibi Europem, vel ſi des Africa regna,
Sive Aſiam regeret, eſt tanta experientia rerum.
Jamque parantur equi, frena & ſpumantia mandunt,
Velanturque viæ diverſis gentibus omnes,
Ac tandem Patres ſubierunt tecta ſecundi.
Tegmine prætereaque cingunt tempora nigro
C Advenere, implent ſacrata palatia Petro.
Inde pater patriæ pacis quoque cultor & almæ
Defenſor fidei, Barborum ſancta propago
Egreditur, Paulus medium ſeſe arduus infert.
Ipſe viris ſacris, lucido tamen omnia cernit
Lumine, tum ſpatium juxta ſacer ordo relinquit,
Exteriore aula ſolio ipſe reſedit eburno,
Quod circum[illegible] ornatum eſt velamine & oſtro,
Conſilio lectus nec quiſquam protinus auſus,
Donec tranquilla dextra dedit ipſe ſedendi
D His veniam, juſſi tum mox ſubſellia complent.
Conſedere ſacræ fidei qui a cardine nomen
Cardinales. Nobile habent, ſtratis tum forte tapetibus omnes
Episcopi. Se mitræ poſuere, alii ſplendentia cernunt
Protonotarii. Tempora pontificis, quæ feliciſſima geminæ
Fulgentes lambunt, quæ ferri ex orbe remoto
Se voluere, caput tanti ut tegeretur in orbe
Principis, atque genus ſemper diademate Barbum
Amphitheatrali longum ornaretur in ævum.
E Sed poſtquam ſacris ſunt facta ſilentia juſſis,
Incipit Auſonia qui reſplenderis in aula
Verba pontificis Pauli in concilio. Gratulor inſignes quod vos aſſiſtere fratres
Omnipotens voluit, tantis incumbere rebus.
Quippe poteſt nobis res nulla occurrere tanta,
In qua conſilium veſtrum non facta ſequamur,
Nec magis a Delphis venere oracula vera,
Quam quæ pectoribus manat ſententia veſtris.
Nunc opus eſt etiam Leodinis utile demus
Conſilium rebus. noſtras pervenit ad aures

Cum duce Burgundo quanta eſt diſcordia gentis A
Illius, atque Pius princeps divinus ad ipſos
Petrus Ferricus epiſc. Taraſonen. Pacandos Petrum Ferricum miſerat, & qui
Cauſarum auditor fuerat juſtiſſimus unus
Sedis apoſtolicæ, nunc hujus pilea cingunt
Nigra caput, dominumque vocat Teraſona verendum.
Hic quamvis omni pacem tractaverit arte,
Obſtitit ipſa tamen tam Jovis invida turba
Inferni, quod res ſic imperfecta remanſit,
Nec potuit monitis gentes refrenare benignis
Cenſurave ſua, noſtras tum mandat ad aures, B
Utraque pars ferret ſua jura ad mœnia Romæ.
Hic rediens ſuperum cœli aſcendiſſe cacumen
Æneas Pius pontifex. Pontificem Æneam, ſolum ac me forte tenentem
Audit apoſtolicum, genibus ſe denique flexis
Ante pedes duxit noſtros, atque omnia dum
Facta refert populi, cui nos adjunximus aures.
Hinc oratores longis a finibus urbem
Adveniunt, quos dux Romam direxerat omnes
Invictus, poſcens cenſura ut noſtra daretur
In populos ſævos, quos Moſæ interluit unda. C
Leodii. Nos vero pacis cupidi tardavimus ipſam
Judicium noſtrum bis quarti in tempora menſis,
In placidam ut poſſent ſeſe revocare quietem,
Mandatumque fuit noſtrum, gens ne altera gentem
Læderet, & pœna eſt anathematis addita parti,
Quæ non ſervaret, nec non fulgentis flavo
Quinquaginta auro nummorum millia danda
Pro bello in Turcos, eſſet ſi quando gerendum.
Sed ducis interea ſolius jura feruntur D
Ante oculos noſtros, Leodini ſpernere viſi
Pontificis mandata ſui, plureſque querelæ
Percuſſere aures noſtras, pepuliſſe ferebant
Borbonius D. Leodin. ejectus. Borbonium dominum, Phalais nunc mœnia capta,
Curia nunc baſſa eſt incenſa, & plurima damna
Quæ... poſtea... contra Leod. Gens Leodina dedit, nunc cives jura ſecutos
[illegible] exilio plecti, graſſator in illa
Piratinus & latro eſt patria, valde eſſe timendum, E
Et interdicto ducti ſævoque furore,
Diverſos populos Romani & principis hoſtes
Ne glomerent ſecum, propter quod ſumma ruina
Totius patriæ ſequeretur, & ultima genti
Gallorum peſtis, veluti cum turba Getarum
Hunnorumque furor ſævique Alemannia telis
Invaſit Belgas, olim vaſtare Namurcos,
Nunc agros, valles, patria mortalibus ipſis

A Tergora diripere, & ſævæ dimittere morti
Captivos plures, nunc Bruſches maxima bella
Dinanto auxilium eſſe datum, non fœdere pacis
Servato, illius cauſamque fuiſſe ruinæ
Nunc Huy obſeſſam, qua pulſus epiſcopus ipſe eſt,
Villam & prædatos, quæ jam potuere ferebant,
Non placido iſta ducem vultu malefacta tuliſſe;
Nam quando obſedit Trudonis mœnia ſancti,
Subſidium & populus Leodinus ferre paravit,
B Vincuntur Legii, ſternuntur corpora paſſim,
Et Leodii populus ſuperatur milite multo.
Legibus impoſitis gravibus pax ſæpe petita eſt,
Nonnulli pedibus nudis & vertice lecti,
Ante ducem inſignem pacis protendere ramos
Conſerrent, cives Bruzellæ ad mœnia miſſi,
Qui ſe deberent nimium peccaſſe fateri.
Plura etiam longum eſt nobis memorare, probari
Dux pacis leges ſibi factas denique poſcit.
Nos quoniam tacitos Leodinos vidimus olim,
Nullaque jura ſibi faventia ferre volentes,
C Judicium tulimus, jam quæ poſſedit Adulphus
Jura reverendus Leodina præſul in urbe,
Borbonio & rerum conſervarentur habenæ,
Juſſimus impoſitas commiſſo pendere pœnas,
At ſi quas olim juſta ratione querelas
Afferrent Legii, nos præſervavimus illis,
Quamvis præteritus cauſarum terminus eſſet,
Pontifice Auſonio rogitato jura tueri.
Fas ſua, ne tacitæ venum mererentur amiclæ.
Inde gravi preſſum populum percepimus ipſum
D Interdicti onere, & pacis contemnere leges
A duce compoſitas, qui jam miſeratus iniqui
Duritiam populi, poſcit mittatur ad illos
Orator juſtus, nulli ſuſpectus habendus,
Cui data libertas ſolvendi crimine cunctos,
Atque interdictum, qui pacem imponere, morem
Abnuere, & ſi vult valeat quæcumque negare,
Ipſe magiſtratus delere & ponere poſſit,
Solvere qui valeat pœnas, ſe aſſiſtere promtum
Pollicitus dux eſt, quærendus idoneus ergo
Orator, nobis Leodis mittendus ad oras.
E Conſulite in medium, volventi plurima ſemper,
Nemo tamen melior, nec cernitur aptior ullus
In Latia, quam ſit reverendus Honophrius urbe,
Nomine Tricarius, nunc dignus epiſcopus alta
Virtute, & morum cultu majora meretur,
Publicolæ Valeri proles ab origine longa,
Ingenio velox, & religione timendus,
Conſilio ſapiens, non eſt moderatior alter,
Quiqno

Quique eſt multorum mores expertus & A urbes,
Non illum fallit legum veneranda ſacrarum
Majeſtas, non hunc fallunt civilia jura.
Publicolæ domus ſimiles habet ipſe per ævum
Mores, nam plebem ſuſpectam is conſul habebat,
Ne regeret gentem crudelis amore tyranni
Concio fit populi, atque abjectis faſcibus addit
Ante pedes legem, ne quis pulſare togatum
Auderet conſul turbam placavit & omnem,
Conſulis omne decus ſe ſubjeciſſe verendo
Romano oſtendens, populum moderamine tanto
Uſus, patricios plebemque rexit amore.
Neve animis odii pars aut ſcintilla maneret,
Ipſe ſuas verti ſummas mandaverat arces,
Æquarique ſolo, non dedignatus inire
Poſt humiles ædes regiſque & conſulis omne
Divinum imperium paſſus, dum jure quieto
Et placido hunc populum regeret, ſed gratia major
Hunc habuit plebis, quanto ſe mitius egit.
Hinc & publicolæ gens eſt hæc nomen adepta.
Nec ſpe nummorum fuerat mens conſulis acta,
Sed proprias conſumſit opes, dum redderet auctam
Auxilio Romam: quæ tandem nempe ſepulchrum
Pro meritis donat, vicus qua publicus urbis,
S. Maria in publico. Nunc Matris ſunt templa, domus quoque publica gentis
Patriciæ, nomenque datum Crucis extitit, ex quo
Ipſa Crucem ſanctam ſolita eſt defendere Chriſti.
Pellicanus ſcuta. Olim inſigne fuit volucris, quæ ſanguine paſcit
Ipſa ſuos natos proprio, nunc illa vetuſti
Sanguinis effigies, crucis aurea parſque remanſit.
Ille quater conſul terræ diſceſſit ab oris.
Publicolæ genus ne ſemina cuncta perirent
Conſuluit ſummus ſuperi regnator Olympi.
Poſt varios caſus, poſt longi temporis horas
Multas, ipſa domus claros genuiſſe videtur.
Nunc ſors evexit, nunc & dejecit ad imum
Sed nunc inſignem reverendus Honofrius ornat,
Quem Pius Æneas Belgarum miſit ad oras,
Atque Moguntiacum ut Dietrerum forte rebellem
Pontifici Latio, & Fredericum conciliaret
Ductorem belli. Diſcordia maxima cœpit
Borbonis & populi Legii, ſed Honophrius iram
Lenire, ac vitæ tranquillæ jungere tentat.
Urbibus eſt etiam præfectus quando regendis,
Non ceſſat laudare Tuder, non Umbria tota,
Et cum Campanis oriuntur bella ſub agris,
Deficit ad regem pars altera Parthenopeum,
Altera pars ad nos, quamvis is ſubditus eſſet
Imperio noſtro, tamen eſt ita cognita regi
Hujus rara fides, ut non dubitaret eidem
Credere, concordes pariter commiſimus arces,
Donec nodoſi patuere ænigmata juris.
Quid tacitum Andream modo ſermone relinquam
Germanum, exornat qui jus civile ſacrumque?
Primus enim Auſonia modo leges ſanxit in urbe,
Pacis & autor nitidæ placidæque quietis,
Illius eloquio, ſi qua eſt diſcordia, cedit;
Tela cadunt manibus, vultu depellitur ira,
B Nec plus Minoi debebat Enoſia tellus,
Debeat Andreæ quam nunc Romana juventus,
Gloria Threicio non eſt magis ampla Lycurgo,
Judaicoque ſeni, nec plus Cellenia proles
Laudis habet, nec plus leges meruere Solonis,
Pompiliique Numæ, nec plus meruere Phoronei,
Nec bis quinque viri quondam decora parentum,
Theodoſius nec plus, quid enim mortalibus umquam
C Pace dedit melius tam lati conditor orbis?
Quidquid Pompeius Magnus Cæſarque reliquit
Intactum Andreas declarat voce verenda,
Non tantum proprius illum ſtuduiſſe putemus
Rebus, conſilia tradunt publica geſta,
Sedis apoſtolicæ ſudavit pondere ſemper.
Quid referam Eugenio quarto cum ad bella movetur Eugenius IV. papa.
Sforcia, Picentes fortis vaſtaret & agros,
Ut proprio ſumtu per tot diſcrimina rerum
D Tenderet, ut duros pateretur mille labores,
Dummodo pontificem tueretur pectore toto!
Quid recitem Alfonsus rex cum olim bella parabat!
Vicit in Varronis comitem de gente Latina
Et genere Urſino, magna urbs cum incommoda ferret
Mittitur orator ſummus, tantique repreſſus
Imperus eſt regis regnante antiſtite quinto
Nicolao, Urſinæ dum fit gentiſque Columnæ Nicolaus papa V.
Seditio, geminos ſolus placavit ad annos,
Diſpulit ipſe ſuo eloquio civilia bella.
E Spiritus interea Calixti ad ſydera tendit, Calixtus.
Ac Pius Æneas placidiſſima tempora nactus Pius.
Accepit capiti radiantia tegmina tutus,
Adde quod ipſe Pius petiit dum mœnia Mantus,
Romulei innumeri juvenes glomerantur in unum,
Atque magiſtratus auſi contemnere ſummi
Principis, Andreæ reditu ſedantur, & armis
Pacis & officus, princepſque redivit in urbem.
Spartacus alter erat ductor, ſed concidit ipſe
Principis ingenio, poſtquam pax longa ſecuta eſt
Dorica, cumque Ancon peteretur principe facto,

Quanque hominum vidua bacchantur multa in urbe
Collecta in Turcos, eſſent ſi bella gerenda.
Verum ubi nullus erat vaſtus, captare malignum
Conſilium audebant, urbe ſe accingere prædæ:
Feciſſet etiam Romam ſed liberat omni
Terrore Andreas, porta furibunda Capena
Agmina ſeducit, trepidantem clauſit & urbem,
Cum promiſſa Pium cepiſſent ſydera. Læſi
Nonnulli ulciſci magno diſcrimine tentant,
At pater Andreas cunctis bonus abſtulit arma,
Temperat, & juri ſuadet parere furentes.
Denique nunc ætas trigeſima volvitur, ex qua
Principis Auſonii pro conditione laborat:
Scipio non patriæ tantum, non Brutus & ille
Profuit Auſoniæ dixit quem Roma parentem.
Ergo Publicolæ genitos non ſanguine cerno
Degeneres, laudo, mittamus Honophrion oras
Legatum ad Belgas, Lateris quoque nomina demus,
Aut ſi forte alius nobis præſtantior eſſe
Cernitur his rebus, illum narrate, jubebo
Ocius orator Burgundas applicet oras.
Hæc ubi dicta dedit, cuncti ſimul ore fremebant,
Pontificem laudare omnes, ſanctúſque ſenatus

Honorius eligitur legatus.

Annuit, ac nullum meliorem uno ore fatetur.
Tum princeps illum ad ſe jubet ipſe vocari,
Conſtarum in Belgis rerum & commendat habenas.
Abnuit orator tantarum pondera rerum:
Verum ubi pontificem cœpiſſe hærere videbat,
Per quaſcumque, inquit, pro te nos ibimus oras,
Sancte pater, Lybicos non ceſſem ferre labores,
Non fugiam ſævos Scythico ſub frigore thauros,
Non fugiam ſcyllæ ſævaque Charybdidos undas
Si placitum, bruma glaciem tentabimus Iſtri
Æthiopumque ſolum viſam ſub ſydere cancri,
Prætentoque pedi conjungens oſcula ſacro
Paruit, & patriæ dimiſit mœnia terræ.
Vix ſævæ accipiunt Leodis cum mœnia ſama
Ingreditur, pueri cuncti, innuptæque puellæ
Sacra canunt, tantum gaudent juveneſque ſeneſque
Adventare virum, portum ſinemque laborum
O mentes hominum miſeras! quas verſat Erynnis,
Quas fortuna agitat, quas fata inimica ſequuntur
Non oratoris gravitas, non pondera mentis,
Non animus placidus, non totus forte juvaret
Si foret in Belgis miles Romanus, iniquus
Eſt viſum Superis Leodinam evertere gentem,

A Jamque Florentinos Arnique fluenta relinque
Orator, petiit parvique Bononia Rheni,
Deſeritur Verona illi, tandemque Tridentum
Applicat & fines Clavennæ rura adivit,
Auſtriaca nobilitas præſtanti hic munere donat
Atque Allobrogicum Latio genus utile quondam,
Inde Meran petiit ferratis ipſe feneſtris
Ornatam, tectis Landori ſeque locavit,
Prætereæ hinc montes niveos, tranſitque fluenta,
Et vectus curru tandem pervenit ad ipſam
B Rembeccam, rauco ſolita eſt quæ applaudere cornu
Hoſpite venturo, petiit Centenque nivoſam
Flumine diviſam, necnon Mimingia rura
Oppida ſaxoſque intrat circumdata muro,
Conſpicuam & templis Ulmam ſpectavit, & undam
Danubii, ad claræ quoque portam labitur urbis,
Dextra Geiſlinges montoſæ hinc mœnia linquit,
Hinc & Eſlinge vivo circumdata ſaxo,
Marmoreus petitur pons, & Stucarolia vallis,
C Hinc inter menſas regales Virtenbrochus
Accipit, atque ædes majorum oſtentat avorum,
Jam nitidi ſpectat Vangeni flumina, & alti
Deſerit vineta loci, Mulbrunque petivit,
Quod traxiſſe ferunt a Mula nomina, flexis
Quæ genibus numen ſpectavit fontis in unda,
Eſt inter geminos montes, quorum alter abundat
Viribus & Baccho ſacer eſt, atque altera Fanno
Sunt juga amata Deo, Lucilgos denique flumen
Applicat, & Bruti per mœnia ducitur urbis.
D Ad terram princeps hic ſternitur ecce jugalis,
Sed caſu ſævo ſe liberat ipſe periclo,
Bellerophonteas imitans pro tempore vires,
Bruxellum & petiit, Rheni portumque reliquit,
Urbem adit Spiræ, atque Urmatiæ mœnia cernit.
Hinc adit Oppingen feſſus, poſtquam ipſe Suevos
Liquerat intrepidos, necnon præclara ſubivit
Tecta Maguntiaci ripis junctiſſima Rheni.
Hic etiam mandata ſacri non ulla peregit
E Principis, & rebus preſſum lux ſeptima vidit;
Donec pro palmis oleæ cepere ſalignos
Hic ramos, ſolito Quintini munere templi,
Qui paſſus regnum dum Marcellus habebat.
Non ſatis incolumis ſtatuit conſcendere navim,
Et medias Rheni melius veniſſe per undas.
Bingia jamque patent placido ſibi mœnia Rheno,
Oppidaque apparent complura e montibus altis,
Multa etiam flumen clarum ſpectantia Rheni,

Tandem oratorem Confluentia tecta verendum
Accipiunt, navi egreſſo & flumine noto,
Occurrit Trevi, laudes hymnoſque canebat
Cum cruce turba omnis, tandem eſt ad Caſtora ductus.
Præterea populos alios cum Bonna petita eſt,
Plurimus hic martyr cæſus ſparſiſſe cruorem
Dicitur, atque extant monumenta inſignia facti,
Si quando & populis redeunt ſolemnia ſacra,
It ſacer antiſtes mediam perducitur urbem,
Pellem inſignem gerens rubram, referenſque colorem
Sanguinis, atque alios cingens velamine ſacros
Virgineo ut cædes pariter referantur ab ipſis,
Hicque ſacerdotes agros & maxima circum
Luſtravere omnes divinis protinus hymnis,
Et caput & Caſſi ſibi brachia ſancta gerentes,
Occurrere ſacro legato, illumque ſalutant, Occurrit clerus legato.
Jam petitur ſacra ſpectanda Colonia vento,
Ærea templa prius vidit quis plurima ad oras
Æthereas, ſurgit nulla non arte columna,
Ara Magos habuit tres, ad quam tempora junxit
In qua ſanctorum ſplendent ſimulacra virorum,
Munera tunc illi conceſſa ſede parantur.
Hæc urbs Alberti Magni caput, ipſa ſepulchrum
Ære laboratum, per quem ſecreta videntur
Quæ natura dedit, res & dinoſcitur omnis.
Gereonis ſancti petiturque deinde ſepulchrum
Quarta dies aderat reverendi præſulis ecce
Cum dominis petitur concordia mutua agenda.
Quis queat illius ſævos memorare labores!
Quis narrare queat quanta in valitudine paſſus!
Non tardare illum potuerunt frigora & imbres,
Non Boreæ flatus, non fulmen ab æthere ſævum,
Quin etiam ægrotus ſeſe conferre volebat
In Legios curru campos, ne tarda putaret
Quis mandata ſacrati portari principis illuc.
Juliaci interea ſpectantur mœnia narratis
Cæſaris illud opus, necnon monumenta fuiſſe
Geſtorum in Belgis. Hinc ſacra palatia divæ
Cernit Aquiſgrani imperii, circumſtat imago E
Plurima marmorea, & qua cinctus imagine fons eſt,
Agmina ſacrorum tunc occurrere virorum
Organa pulſantum, Divum laudeſque canentum.
Egreditur linquens vallem quæ montibus altis
Cincta fuit, tandem hic equitum plura agmina cernit
Obvia, Trajecti mox illum ad mœnia ducunt,
Atque ſuburbanum quod Moſæ dividit unda

A Intrat, marmoreum ſeſſus ponſemque reliquit.
Obvius ecce ſacer crucibus bona verba canebat.
Ad templum & ducit chorus, ærea cernitur area,
In qua Servatii ſunt oſſa recondita ſancti,
Quæ flexis orat genibus, mox fluminis undas
Conſcendit, lætuſque cava trabe fertur in oras
Optatas, tandem Carthuſia cernere templa
Contigit, ac ripæ navis mox ipſa propinquat
Gramineæ, latus dum prora obvertitur undis.
Certatim in littus tum remex evocat ardens.
B Viginti interea veniunt ad gramina cives,
Delecti a populo, oratorem & voce ſalutant.
Borbonius cleruſque ſimul comitantibus offert
Innumeris, læto complexi pectora vultu.
Aſt alii dextræ proclives oſcula jungunt,
Non multis onerant verbis, quia flumine Caſſum
Expoſitum cernunt, mox ad Carthuſia ducunt
Tecta, quibus ſtaret, donec locus alter in urbe
Deligitur, geminas noctes Carthuſia cepit.
Mox jubare exorto populus Leodinus ab urbe
C Ipſe ſua prodit, legati & limina adivit.
Ante alios Robertus adeſt ſacro ordine montis
Nomine Carmeli, ſub quo pia numina quondam
Incoluiſſe ferunt, illinc vineta leguntur
Carmelum texiſſe, Deum poſt pectora ſacri
Heliæ oliviferis habitaſſe in collibus aiunt,
Quem veri cecinere Dei Phenicia tradit
Adventum, tribuit fratrum dehinc nomen honoris
Poſteritas, vocat & Carmelos nomine fratres.
Hic genibus primus flexis eſt talia fatus:
D Ante oratorem reverendi & pectora ſacra
Borbonii, populuſque omnis pendebat ab ore:
Salve hujus populi ſpes ô fidiſſima, Paulo Verba Roberti Carmelitæ ad legatum.
Principe qui miſſus Belgarum orator ad oras
Sed non tantarum commendatentur habetur
Rerum, ni virtus ſancto tua cognita patri.
Ad nos pervenit virtutum & fama tuarum,
Quare hæc commendat ſe gens miſeranda rogatque
Ponderet errores mentis clementia veſtræ.
Hæc volui dixiſſe prius, poſt cetera dicens
E Facta a ..., lingua facunda & moribus omnes.
Finis erat dictis, cum ſeſe ex agmine prodit
Juſſus Alexander Berartus, vertice adorans
Legatum flexo, mox illi talia fatus.
Facundus lingua ſed non fuit ipſe latina,
Nos tamen hoc omnem referemus carmine ſummam
Namque ait Auſoniæ virtus non ultima gentis Verba Berardi.
Salve, expectatus noſtras qui rendis ad oras,
Cujus fama volat Belgarum magna per agros,
Geſta Maguntiaco cujus nos cernimus ampla

In populo, & merito princeps Romanus ad omnes
Spectatum fines mittit, ſedandaque bella,
Nunc etiam errores noſtros miſeratus ad urbem
Hanc miſit, longo celebrat quæ tempore ſacra
Nulla, interdicti cauſa tam flebile fatum
Gentibus eſt noſtris, nec templis reddere poſſunt
Ulla metalla ſonum, cives quo ad ſacra vocentur
Defunctis paſſimque viris monumenta negantur.
Quid pueri commiſere, ſimul teneræque puellæ,
Mortua graminois cur dentur corpora campis?
Si peccare aliquis valuit, juveneſque ſeneſque,
An fortuna omnem debet nunc perdere plebem?
Heu pietas! quod ager mortali corpore pinguis
Factus, & humanis etiam nunc oſſibus albet,
Quas Troja his noſtris poterit conferre ruinas,
Sint ſepulta in qua traduntur corpora viſa;
Illa quidem ſacris credo olim ficta poëtis,
Sed noſtros oculis caſus ſpectavimus omnes.
Dux etiam caſus noſtros miſeratus ad almum
Pontificem miſit, vinctos ut ſolveret omni
Interdicti onere, poſſint ut reddere honores
Divinos, quis enim fuerit tam pectore duro,
Aut ſi Sarmaticis vel ſi Marpeſſius ipſum
Mons genuit, vel ſi pavit ſæviſſima tigris?
Qui ſi noſtrorum accepit monumenta laborum,
Temperet a lachrymis: ſubito pauliſperque moratus
Flevit, & ad lachrymas aſtantes excitat omnes,
Præcipue dominus lacrymarum flumine vultum
Borbonius. Borbonius ſpargit, ſic mentem triſtia tentant,
Paucaque deinde addit miſeri ſolamina vulgi.
Mœſtitia ſolvas, inquit, Leodina propago
Corda, quies venit, finis portuſque laborum.
Suſpiciens tandem oratoris lumina ſupplex,
Spero, inquit, felix, princeps, miſerebere gentis.
Namque interdictum gens hæc miſeranda reſolvas
Supplice voce rogat, dupliciqne ad ſydera dextra
Expectatus ades, quantum non ipſe lecenam
Expectat catulus, ſicco cum parvus in antro
Fauscibus, ac matri cauda blanditur amica,
Flumina non laſſi tantum optant proſpera nautæ,
Quam veſtrum adventum nos expectavimus omnes.
Verba legati. Sic ait. Orator Romanus talia reddit:
Borbonio poſtquam dederat pius ipſe ſalutem,
A Quam ſolitus præbere ſuit regnator Olympi
Intrabat quotiens mortalia mœnia. Pacem
Ferre velim, vobis gens prudentiſſima primum,
Hanc Paulus mittit princeps, vos ipſe ſaluto
Nomine pontificis tanti, doluiſſe putetis
Caſibus hic veſtris, ſed ſi vos cauſa fuiſtis,
Non potuit miſeris citim ſuccurrere rebus.
Nam ſi veniſſent dum poſcebantur ad Urbem
Jura urbis veſtræ, ſtarent nunc mœnia, nullum
Interdictum unquam Leodinis forte fuiſſet.
Nec enim Borbonio domino diſcordia quondam
B Tanta exorta foret, non ullis juribus uſus
In vos Burgundus dux forſitan ipſe fuiſſet,
Borbonio auxilium fratri dum ferre volebat.
Sic fuit invicto tam magna potentia, & alto
Magnanimoque duci tamen is contemnere nollet
Pontificis mandata ſacri, nec frangere jura
Borboniique etiam, populus niſi jura negaſſet,
Haud credo urbs tantas hodie eſſet paſſa ruinas;
Sed numen ſtygium cauſa eſt, ſeu fata tulerunt
C Veſtra, vel errores peccantum adverſa ſequuntur
Non verbo admiſſi ſi jam vos pœnitet, & ſi
Borbonio vultis domino parere verendo,
Me voluit princeps Belgarum accedere ad oras,
Atque interdicti nodos diſſolvere tanti,
Et ducis & veſtras lites incidere juſſit.
Si pacem optatis, ſtudio conabimur omni
Præbere. Ergo agite, ſtygiis obſiſtite divis,
Injuſtas frenate iras, parere jubemus
Borbonio domino, nec vult jura ulla premat
D Auſonius princeps ipſius, & omnia veſtra
Jura etiam mandat ſervari, ſi qua ferentur
Ante oculos noſtros. Igitur vos fundite tuſtas
Chriſto mente preces, detur mihi tanta facultas,
Ut valeam inter vos omnes componere lites.
Nos interdictum, cum mœnia veſtra petemus,
Solvemus certa ſub conditione, deinde
Si meritum eſt veſtrum, penitus delebimus illud.
Borbonius aderit, qui manſuetiſſimus omni
E Indulget veniam populo, num quæritis ipſi
Reſpondere omnes pacem, dominoque parere
Num vultis veſtro? Sonuit mons, vocibus omnis
Dum populus dicebat ita, & miſerere precatur.
Orator mandavit equis mox fræna parari,
Corripiuntque viam ruinoſa ad Pergama cuncti.
Diruta conſpiciens Leodis quæ montibus altis

Mœnia cuncta jacent, lacrymas excuſſerat, A
alto
Pectoreque indoluit, Moſæ ſeptemplicis unda
Ingrediturque muros, Leodina plurima in
urbe
Inſula conſpicitur, variique in flumine pon-
tes,
Hanc urbem Legiam multi dixere priores
Cæſaris a magni Legionibus eſſe vocatam,
Aſt alii certant a ſummo forte Leone
Pontifice, a ſævo & nomen Dodone tuliſſe,
Poſteritas melius Leodinam dicere gentem B
A Legia rivo, templum qui defluit ante
Lamberti voluit; plures de nomine regis
Qui jecit molem, tenuit qui Sequana regna.
Conſcendit patio orator de marmore pon-
tem.
Huc liber affertur, quo ſacra inſcripta Latinæ
Sunt fidei ante oculos legati & pectora ſacri.
Tum precibus coelo lectis, & ſupplice dextra
Signa crucis tribuit populo, pater ipſe tuenti
Rore pio ſpargens circum dextra ipſa ro-
tavit,
Igniferam & plenam redolentis thuris acer-
ram C
Vinclum interdicti Moſæ jaculatur in undas,
In Rhenum aut pelagus ſecum ſcelus omne
daturas.
Quis lacrymas narret cum femineo ululatu,
Quas fudere preces, & quas juveniſque puer-
que?
Si cui ſunt ſilices, ſi natum in pectore ferrum,
Fletibus inſpectis fecerent mollia corda.
Sunt gemini affectus, mentis fletum movet
alter
Lætitia, adverſis alter ſævoque dolore,
Utque parens reduci nato, ſi tempore longo
Abfuit in magnis longe duriſque periclis,
Lætatur lacrymans, Legiæ ſic mollia corda D
Gentis erant, pariter flebat dum læta fuiſſet:
Vix interdicto ſublato, cuncta metalla
Templorum ſonuere ſimul, Campania no-
men
His dedit ipſa novum Nolæ de nomine ſedis.
Illa non ſacris olim cantuſque tubarum,
Utilis & ſonitum reddebant timpana templis.
Mox cytharæ atque lyræ variarumque or-
gana vocum,
Flammaque fanalis templorum verberat au- E
ram,
Inque tholi ſpargit tremulum jubar ordine
ſummis,
Conantur viridi poſtes obducere fronde,
Omnibus exuviis exornant templa parentum,
Quidquid ab innumeris quæſivit Carolus ille
olim
Devictis populis Magnus, ſeu Saxone fuſo,
Sive Germanis, vel quo ſol occidit orbe,
Quidquid Lamberti portari in templa Pipi-
nus
Extrema mortis ſupplex in luce reliquit,
Accipiunt feſtos viridantia limina flores.
Quid quod & aulæis velantur ſtrata viarum?
Hinc atque inde domus tum feſta fronde te-
gebant,
Quidque habet ornatus juvenis vel culta
puella
Alte ſuſpendi tunc eſt gaviſa ſenectus.
Quiſque viam civis flore exornabat, odore
Tellurem foliis collectis ſparſerat omnem,
Veſtibus intactis tegitur juveniſque ſenexque,
Accenſa in manibus funalia quiſque ferebat.
Jamque chorus ſacro venit exornatus amictu
Ad pontem, atque hymnos ſacros læto ore
canebat.
Ecce ſenis primum venit longe agminis ordo,
Qui celebres muros ſcandentis reddidit *Aſſiſi*,
Et pauper fuerat divina ſtigmata paſſus, Ordo S. Fran-
Cujus jam totum fama eſt diſperſa per or- ciſci.
bem,
Nec ſolum Auſonias habitat chorus almus in
oras,
Sed ſpectant mores Turci vel Perſia ſanctos.
Inde Auguſtini ſequitur gens plurima velo Auguſtini.
Induta & duplici, qui tot ſcripſiſſe beatus
Traditur Afrorum fidei quoque fama La-
tinæ,
Nec procul hinc iiſdem velis gens altera ve- Dominicani.
nit,
Diſſimilis tamen eſt ipſius regula & auctor.
Mox & Carmeli cantu agmina tanta ſe- Carmelitæ.
quuntur
Quid referam ut reliquus ſacer ordo eſt pone
ſecutus?
Ultimus ecce chorus numeroſo ex agmine Ordo Bene-
Petri dictin.
Incedunt bini, cuncti & bona verba canentes,
Quos urbis mittunt octo præſtantia templa.
Lamberti prima eſt præcedere juſſa cathe- S. Lambertus.
dra,
Sola quadringentos quæ poſſidet una mini-
ſtros.
Viſendi ſtudio ſequitur poſt cetera pubes,
Et pueri & matres, nuptæ innuptæque puellæ,
Jamque tenent pontem gemini cum ordine
equeſtri
Cives quadrupedis phalerati frena regebant,
Ceu nivei quondam prætoris frena Quirites:
Quatuor aſt haſtis ſuſpenſum vellere tegmen
Serico tulerant legati tempora ſupra,
Talis honor ſummo fertur, ſi quando per
orbem
Pontifici datus eſt, populo venerante, Lati-
num
Jam velatarum vehitur per ſtrata viarum.
Præcedit manibus qui tollat in æthera acer-
ram,
Seu plenam murrhæ, ſeu plenam thuris odore. Mos projici-
Nec tamen inde cadit quidquid tanta uti- endi thuris.
tur arte,
Dum ſpectat dominum tectaque perambulat
arte.
Inque viis cives videas ſe flectere cunctos,
Mirantur, laudant, venerantur Honophrion
omnes.
Femina ſeu virgo, ſive eſt adjuncta marito,

Dum videt ex altis ſtupuit longe ipſa feneſtris,
Ille gravi vultu nec mauis prædita luxu
Lumina, mores docebat mentemque virorum
Inſpicit, invitus tantos capiebat honores.
Hinc atque hinc myrrhæ iactas * & thuris olentes
Ante domos poſitas, quales Cytherea Sabæo
Thure videt, Paphiæ repetit cum limina tedis,
Ipſa coronatas ſertiſque recentibus oras
Invenit, admirans magno properare jugalis
Agmine ut poterat, tantus concurſus ad ipſum
Devotı eſt populi, qui veſtis tangere limbum
Optabat, tantique patris concernere vultum,
Nec ſatis eſt vidiſſe ſemel, juvat uſque videre,
Et conferre gradum, certant laudare benignos
Ipſius & pectus, tranquillæ tempora pacis
Adveniſſe aiunt, ſperant finem eſſe malorum.
Ducitur ad templum Lamberti, denique cives
Excipiunt ipſum, ducuntque ad numinis aram,
Ac veluti Delon repetit cum pulcher Apollo,
Lætantur cives, rident ſimulacra deorum,
Omnia templa nitent, ſic ſacri numina templi
Lætari & divi Lamberti altaria viſa.
Tum bonus orator ipſe flectebat ad aram
Frondibus evinctam feſtis myrrha atque Sabæo
Thure vaporatam, ſplendentique igne micantem.
Et duplices tendens, ait hæc, ad numina palmas
Pauperis ô populi ſemper liberato labores,
O Lamberte, decus Leodinæ ſplendor & urbis,
Qui martyr Chriſti, Tungrorum & epiſcopus olim,
Quem ſæva injuſti Dodonis dextra peremit.
Hæc populo lugente tuo Romanus habebat
Sceptra Leo, Chriſti & fidei ornamenta latinæ,
Trajecti tumulatus eras, Albero verendus
Mox urbis præſes Leodinæ tranſtulit ipſum
Huc ſanctum corpus, plumbo quoque clauſit in iſto,
Nec non perpetua voluit redolere cupreſſo,
Gens Leodina tibi ſanctiſſima templa dicavit
Devota, & plena ſemper veneratur acerra.
Hunc populum commendo tibi, miſerere precantis,
Proque ipſo nunc funde preces ad numen Olympi,
Huic veniam genti donet, finemque malorum,
Per te Bullonem, juſtoſque habuere triumphos,
Nunc optant pacem tantum, finemque malorum.
Per lacrymas oro ſupplex, quas ante dederunt,
Per data vota Deo, tantæ ne deſere gentis
Ipſe preces, neu ſi qua ipſius malefacta fuerunt
Advertas, ſupplex te nunc ſanctiſſime martyr,
Te precor ipſe velis numen cœleſte rogare,
Hunc placidæ ut populum concedat reddere paci
His dictis ſurgit, ſeſeque ad limina ducit,
Inſigni & phaleris jam redditus ipſe jugali eſt,
Delectum cunctis vehitur comitatus ad aulam,
Jamque dies alterque dies proceſſit, & aurem
Convellunt variæ voces, primuſque Diocles
Advenit enumerans Leodinæ incommoda gentis
Gratia magna, inquit, Chriſto ſanctoque parenti
Romanæ fidei, qui nos miſeratus ad oras
Auctorem has pacis prudentem miſit agendæ
Cum duce Burgundo, nec te ſententia fallit
Quam tulit in Leodii miſeram dux maximus urbem
Borboniuſque ſimul, nec fallunt forte querelæ
Pontifici expoſitæ, quas dux protendere juſſit,
Ne forte immerito videatur frangere jura
Noſtra, ſed accipiet tua mens juſtiſſima quantum
Jura aliena premat: longa eſt ſeries, longas
Ambages, tamen ipſe loquar veriſſima quædam.
O utinam prior ipſe domos & mœnia adiſſes
Noſtra, pater, dæmonque bonus, non talia paſſi
Eſſemus, nec nos regeremur forte tyrannis:
Sit licet ipſa ducis metuenda potentia nobis,
Exponam ipſe tamen pro vero pectora morti:
Conſilium ducibus Burgundis ſæpe fuiſſe
Antiquum delendæ urbis percepimus hujus,
Cum comes & dominus Vincentius atque Darhena
Atque Jacobus erant miſſi pro pace petenda,
Borbonii ſuaſit Bruxellæ ad mœnia toto
Pro populo veniam rogitantes pœnitet atque
Supplice dicentes ſe voce erraſſe: quid ultra
Tum genibus in terra potuiſſent dicere flexis?
Ni dux patriciis & ſtulto parcere vulgo
Deberet, quamvis aliquis non damna dediſſet
Nobilis ulla duci, nec quiſquam poſſit olim
Borbonii famam, nec ſprevit juſſa ſuperbus:
Sed bona templorum gens hæc conata tueri eſt,
Pontificique ſimul ſubjecti nec jura tyrannis
Paſſa fuit, junxit vicinos fœdere certo,
Quo melius poſſet defendere jura ſacrorum,
Ipſe Philippus erat dux cum nos cuncta laceſſa
Læderet, ergo ipſam nos commendavimus igni.
A Treviris agmen revocat tum Carolus ipſis,
Et nos invadens has fixit denique leges:
Aurea nummorum hæc ſex millia ſolvere tellus

* Lapſas.

Oratio legati ad S. Lambertum.

Corpus S. Lamberti [illegible] Trajecti [illegible] Leodii.

Verba Dioclis.

Deberet, ſacramque ex his componeret aram,
In ſummoque eſſet tanti meta facta laboris.
Fœdera cum populis quæ ſunt contracta refregit
Nobiſcum, ac juſſit tum inſcriptum ferret in aleas
Quiſque ſuis, noſtrum jam ſeſe ſolvere fœdus.
Præterea voluit, quotiens dux arma moveret
Auxilium ſibi nos ſemper præſtare paratos.
Pro ſtipe conſumta ſibi multa nempe trecenta
Et ſexaginta ex auro perſolvere juſſit.
Ne quis ferret opem nobis pro fœdere noſtro
Dinantum excepit, leges ac prodere jura
Noſtra, magiſtratuſque omnes delere paravit.
Mandavit ne quis Leodinum ſumeret arma,
Non ullas merces per Moſam mittere poſſet.
Jam ſibi mandavit portas muroſque refringi,
Noſtræ urbis pinnas æquari & mœnia terræ,
Et vectigalis Trajectum liberat olim
Solvere quod ſolitum eſt nobis, nec villula noſtra
Conventæ impenſis, adeo nos preſſit iniquo
Imperio, & ſævis urget Metantius armis,
Et biſſena hominum cum rebus corpora mittit.
Juſſit non tantum Gaoſum urbem
Servit, en plures miſerias, quid denique leges
Enumerem? æquavit Dinanti mœnia, tandem
Oppida jam multis ſpoliavit plura, nec ipſe
Deſperat gentem Leodinam mittere letho.
Nec ſua Borbonius cognovit jura, nec almi
Pontificis, tantoque duci ſua ſubdere regna
Non dubitat pueris, heu! mœnia noſtra fuerunt
Digna regi, ſed te dimiſſis omnibus unum,
Sancte pater, rogitus, noſtri miſerere laboris,
Collaque noſtra jugo ſolvas, circumſpice jura
Pontificis, cujus ſemper præcepta tenere
Nos voluimus. ſi quot cives dux ipſe perire
Exilio cogit ſcires, incommoda gentis
Hujus tu ſcires, fidei non utile ſummo
Pontifici vere miſero has ſi tempore leges
Emendare potes, contingent ſydera famam.
Reſponſio legati ad Dioclem.
Sic ait Orator breviter ſic tum reddit,
Hæc eadem nobis plures dixere, Diocles,
Sed placitum lenire ducem ſpes maxima ſurgit.
Si quod olim fecit credo vos cauſa fuiſtis,
Borbonius proprius dum pulſus ſedibus eſſet,
Marchio de Baden.
Badenſem & Marcum dum prætecitis eiſdem,
Qui vos deſerunt, vocat in certamina quando
Magnanimum ipſe ducem, nec vobis profuit ulla
Principibus fidiſſe viris parere verendo
Borbonio tempus, nos hoc tractare juvabit
Cum duce & his dictis ſeſe in ſecreta recepit
Tecta. Graves ejus vexabant pectora curæ:
Ad dextramque ducis ſæpe ivit lætera, ſæpe
Nuntius acceſſit capiendi tempora, in quo
Colloquium fieri poſſet, ſed manibus ille
Placandis cari detentus forte parentis.
Jamque quater denis patuerunt æthere ſoles

A Colloquii Brugis ſedes cum lecta fuiſſet,
Linquuntur Legii, mandat ne frangere pergant
Tantæ urbis muros, ducis & ſcita, pax in oras.

LIBER III.

Jam faciebat iter Brugis bonus ille Latini
Principis orator, Legios dum ſæva profundis
Cladibus Allecto, meditatur perdere cives:
Non ingrata fuit legati acceſſio regi
Burgundo, patrios manes qui forte parabat,
Atque pios cineres magno ſacrare Tonanti.
B It ſacris comes Honoſtius, queis rite ſolutis
Juſſa refert Carlo Lata & mandata ſenatus.
Haud mora dux lætos pergit celebrare hymenæos,
Munera certantum ponens & præmia dextris,
Luſibus exactis, demum pompaque jugali
Bellum Leligeris indicit, & arma parari
Multa jubet, prius Honoſtion tunc admonet arva
Ut Leodina petat, ac frenet voce rebelles.

Vix e conſpectu Leodinæ gentis abibat
Publicolæ proles, Allecto invida cœptem,
C Et ſecum mente inceptis deſiſtere rebus,
Nec poſſe has pacis leges conſtringere agendo?
Quippe oratorem tellure arcere verendum
Ipſa vetor Brugis, quid Jupiter impedit iras
Ecce meas! dux Stygio quid profuit olim
Sortiri terras, fratrique relinquere cœlum;
Neptuno & pelagum, regnum ſi poſſidet omne
Rex ſuperum, inferni fratris ſi frangere vires
Nititur, & quos non volumus vexare tuetur?
Jam longum eſt tempus, ex quo divina propago
Barbarum elegit legatum, & mittere ad oras
D Hunc voluit Belgas, ſed nos obſiſtere contra
Conatæ adventum & protraximus annum.
Conſilium tandem nos vicit principis, almi
Legati & virtus, Legias qui venit ad oras.
Non ullæ potuere nives, non flamina ſæva
Ventorum feciſſe moram, quin jungere pace
Cum duce Burgundo populos hos ipſe paravit,
Et faciet, niſi nos mentem pervertimus alti
Magnanimique ducis, quem dulci flectere voce
E Legatus poterit, patris dum manibus omnis
Mens pia placandis, dulces parat atque hymenæos.
Ergo opus eſt ſupplex Junonis numina adorem
Pronubæ, quæ noſtris poterit ſuccurrere votis.
Sic ait: atque viam cœli furibunda ſecuta
Corripit, niveique candoris nivem haberem,
Lactea quæ fertur, ſed poſtquam limina divæ
Contigit ætheriæ, verbis eſt talibus uſa.

Verba Alecto ad Junonem.

Hac licuit veniſſe mihi divûm regina Jovis, quæ
Conjux atque ſoror, ſtygiis ſed quando negatur
Numinibus ſuperûm ſedes intrare, precamur
Egrediare, tuis me & verbis effice dignam.
Ut ſemper fuerim tibi ſemper ſervare parata
Non equidem ingratam, nec me nunc pœnitet olim
Si tibi quod feci meritum, non plura volebam
Nunc agerem, & dictis tuis juſſa capeſſere ſemper:
Sed noſtrum auxilium nunc hoc in tempore poſcit,
Noſtra puto nec te ſalis ſententia digna
Oratore ſacro, qui Brugis tecta ſubire
Apparat, atque ducem Burgundum flectere ſuavi
Eloquio, & placidæ fœdus tractare quietis
Cum Legiis: quod ſi faciet, nec regna ſororis
Sacra diu ſtabit Regis: nam plurima ſancta
Pectora naſcentur Belgarum credite in oris,
Quæ regnum ipſius perdent, nec gratior ulla
Res eſt Plutoni, quam ſi Leodina juventus
Diſpereat, quam ſi bello perdatur & armis.
Nec vires ſuffecere meæ, nam Jupiter ipſe
Ipſe tuus conjux validas me has lædere gentes
Nonnunquam paſſus, fruſtra miſcere furores
Jam conata fui, placidas ſervare puellas
Ipſe tuas volens Leodinæ Jupiter urbis.
Alcidæ genitrix petiere & Leda reduces.
Sed tu ſola potes divum regina movere
Atque obſtare ſacri legati hoc tempore votum,
Sola potes nobis regem placare deorum,
Ne Pauli ſacris accedat principis aſtus.
Æthera tu crebris poteris turbare procellis,
Ut cadat orator facile in valitudine preſſus,
Non ſinit incolumis poteris tu pronuba nuptam
Hanc auferre duci, & tantos turbare hymenæos:
Legati eloquio ſit placabilis, omnes
Et pacis leges obſtans approbet hujus.
Ipſa quidem fateor quoſdam induxiſſe bilingues,
Pontificem Paulum qui ferrent ſancta negare
Vota ducis, nullo tanta & matrimonia velle
Conſenſu firmare ſuo, quin protinus ipſum
Legatum veniſſe, omnes qui forte reſignet
In Legios, quas dux leges feciſſet iniquas.
His etiam dictis ſcio dux adjunxerat aures.
Sed vereor ne quo placidus numine mutet:
Si tamen ipſa ſacra ſeſe conſervet in ira,
Immortalis erit meritorum fama tuorum,
Pœnas germanus noſter dederitque ſorores.
Sic ait Alecto. Conjux ſic talia reddit

Reſponſio Junonis ad Alecto.

Magna Jovis: Nobis virgo tua noſte verenda,
Eſt grave quod rogitas, quidquid mandata tenenda
Nam tua ſunt nobis, non illa oblivio noſtrum
Poſtea habeat, gratum quotiens ſervaſtis honorem
Quod memorem, quando voluit rex ipſe Latonæ
Æterno genere & carum conjungere natam,
Quantus honos, quantum eſt per te mihi gloria parta?
Per te bis Phrygios potui reſcindere muros,
Te duce & Alcidem vidi ſe tradere flammis,
Diverſo innumeros dederas in tempore honores.
Et dum mortales Lambertus damnat amores
Regis, qui terras formoſa Alpaide captus,
Sola ſacri ſacrum Dodonæ dextera mactet
Sæva virum, tantum ne linqueret ipſe Pipinus
Illam conſilium, & Jupiter addere poſſet
Pellicibus caris, ſic noſtri conjugis omnis
Spes fruſtrata fuit: tanti non immemor unquam
Officii ſum, non præſtat ut æthera clarum
Eripiat nubes, largus deſcendat ut imber
In terras, pluviis pereat madefactus ut olim
Orator, conatu ſed enim implacabilis ipſe eſt
Forte meus, nequeam Pauli convincere & almi
Ne votis faveant, quando & connubia tanti
Frangere forte ducis ſineret, non ipſe hymenæus,
Non adeo fragilis nunc dux eſt ſaucius erga
Conjugis optatæ, quamvis ſit ſanguine juncta,
Ut ſpem deponat, nec mens eſt principis illa
Pauli adverſa duci, quamquam in ſermone noſtro
Suſpectum egiſti, Barbarum ſanguine natæ
Annuit his rebus, volens & conſentit amico,
Namque ducis matris ſic Margarita Deorcha

Margarita Deorchea ducis & ſororis conſobrina.

Sponſa licet, neptis tamen eſt, ita gratus in ipſum
Anſonius princeps non poſſit ut illa negare,
Ipſa Jovis rogitans cum ſim conjuxque ſororque
Et modo neptis juncta eſt Proſerpina fratri,
Ne longe & ſibi Romanæ exempla petantur,
Ipſe Gebennarum comes, & qui gentis Hiberæ
Ne tua regna forent nuper diviſa, petivit
Principe ab Anſonio caræ connubia neptis
Sponſæ ſuæ, princeps Romanus denique victus
Innumeris precibus nempe conceſſit, & addit
Fœdera pro templis apiandis ſolveret urbis
Nummorum ex auro fulgenti millia dena,
Connubium atque nefas ſic ipſe rependere juſſit,
Juncta ducis thalamis germana eſt Armeniaci.

Armeniacus ducis uxoris germanus.

Quid moror exemplis quorum me copia cogit?
Barbarum proles thalamos non impedit iſtos?

Paulus patruus Barbarorum proles.

Nos tamen has leges pacis differre valemus,
Compita in medii dum MARGARITA tenetur
Pulchra viri, ſtant & dum ſpectacula campo,
Præmia victorique equus dum dantur honeſta,
Tunc animare ducem, Martique accendere ſævo

In

In Legios potens populos, atque agmina regis
Jungere, cuncta duci quamvis inimica videntur.
Hæc ait, & ſubito promiſſa implere paravit,
Atque ubi Junonem vultu venerata verendo
Alecto, in terras hydris vibrantibus ibat,
Et ſtupefacta cohors divum fœtore relicto.
Interea orator Trudonis mœnia ſancti
Liquerat, & fines Lovanii ingreſſus iniquos,
Nubibus inductis variiſque coloribus Iris
Venerat, & Juno terras conſperſerat imbre.

Legatus Lovanium ingreditur.

Legatus tandem eſt pluvioſa in tecta receptus,
Hunc facer ipſe chorus multo veneratur honore,
Ducit & ad ſedes, vivoque palatia ſaxo.
Hinc Terræmundæ ampla intravit tecta, per omnem
It lacus hanc urbem medius, lymphæque marinæ

Et Gandavũ.

Collectus pluviis; Gandavi mœnia tandem
Ingreditur mitis ornatus honoribus eſſet,
Ni fera tempeſtas cœlumque diemque negaſſet,
Nec non & ſancti Bavonis templa petivit,
Reliquias ſupplex monumenta argentea adorat,
Marmoreum etiam tumulum, quo condita fertur
Alma ducis genitrix mulier præclara Philippi.

Brugas contendit.

Mœnibus hinc Brugis legatus & ipſe propinquat.

Carolus parentalia Philippi facit.

Carolus interea dux præſtantiſſimus, ipſum
Accipere in tectis amplis jam forte parabat,
Juſſa ſacerdotum contra turba obvia vadit,
At prius ad tumulum, turba comitante, parentis
Apparat ipſe ſui multis cum millibus ire.
Nunc, ait, eſt tempus cinerique animæque paternæ
Sacra dare, & propriis ſtruxiſſe altaria donis,
D Dum venit orator Romano a principe miſſus.
Sic magis acceptum munus fortaſſe parenti eſt.
Non equidem ſine mente reor, ſine numine Chriſti,
Affore Legatum tanta inter munera danda,
Annua nos etiam, ſi lux qua dicta reliquit
Umbra patris mundum, nuper rediiſſet in oris,
Turcorum cæde aut ſacre faceremus debita ſacra.
Nunc equidem in patria lætos expecto hymenæos,
E Legatumque ſacrum; nec res eſt gratior ulla,
Quam ſi interveniat manes celebrare parentis,
Auſoniis tantus veniens orator ab oris,
Nec cum ſe nobis felicia fata dedere
Connubiis genitor noſtris ut poſſit adeſſe.
Hæc ait: ad templum multis cum millibus ivit.
Interea Brugis regalia templa ſubibat
Publicolæ proles, & ſacra occurrit agenti,

A Ipſe chori ſedem, tunc quæ circumdata velo
Sericeo fuerat, cernit, nigrique coloris,
Defunctique ducis tumulum ante altaria ſacra.
Nec procul hinc alium cernit de marmore eodem.
At ſiniſtra ſacri templi pars ipſa ſepulchrum
Chare Jacobe tuum tenuit, qui fratre relicto
Borbonio moreris, licuit nec ducere vitam
Donec certamen magnique hymenæa videres
Ipſe ducis, forſan non ultimus ipſe fuiſſes
Inter certantes, & præmia digna tuliſſes.

Jacobi fratris epiſc. Leod. tumulus Brugis.

B Sed poſtquam ſanctus bona verba altaribus ipſe
Legatus dederat, manes ducis atque Philippi
Incepit circumducta benedicere dextra,
Ac dixit: Placide veſtris requieſcite in urnis.
Feſſus ſurrexit, templum mox atque reliquit,
Delectamque aulam turba comitante petivit.
Dux autem exequias pergit celebrare parentis,
Sed non ut Phrygius qui quondam venit ab oris,
Fundit lacte novo, non fundit ſanguine ſacro
C Et non rite mero libans Carcheſia Baccho,
Purpureis tumulum nec ſparſit floribus altum
Sed ſanctis precibus ſancto & ſermone precatur,
Commendat Chriſto cineres animamque paternam.
Orator quamquam media jam nocte tenetur,
Pontificis mandata ſui, quidque eſſet agendum
Apparat ad pacem. Vix prima aurora patebat,
Quam Phaetontis equi non clara luce vehebant,
Surgit, ad egregiique ducis mox limina tendit.
Dux autem egreditur veſtigiaque obvia ducit,
Et placidus læto veneratur lumine tantum
Legatum aſpectans, nec famam deterit amplam
Virtutum aſpectus, placidi & præſentia vultus:
Sed quantum pluviis augentur flumina, quantum
Extollit ſeſe pelagus perflantibus auſtris,
Tantum viſa fuit virtus hæc nomine major.
Nec minus aſpectum miratur Honophrius omnem
Ipſe ducis, qualem proles præclara Philippi
Magnus Alexander, telluris victor, habebat.
Sed poſtquam placido ſeſe tunc ore ſalutant,
Et dextras jungunt, mox in ſecreta recepit
Tecta virum auratа ſacrum, & dux ſede locavit.
Inde prius hic eſt ſacer ipſe & Honophrius orſus:

Verba legati ad ducem.

Maxime dux, quo non Europa cernitur ullus,

Nec virtute prior, nec bello major & armis,
Nomine pontificis Pauli primum ipſe ſaluto.
Cetera ſunt vobis rerum dux maxime nota;
Quæ cauſa adventus noſtri, quis duxerit error.
Sed natura dedit facilem, dux ſplendide, mentem,
Et tua delictis major clementia cunctis.
Evolvas animo quantum verba ipſa dedere
Laudis, cum melius civem ſervare tuliſſet
Exemplum Scipionis dictum. Scipio, quam centum ſævæ dimittere morti
Hoſtes, divino ſic ille eſt ore loquutus.
Nunc ſi quid Legii quondam fecere nocentes,
Pontificis Pauli ratio & ſpectanda voluntas,
Qui te Romanæ fidei putat eſſe fidelem
Natum, nec ſi quid iotis ſpectabit ad almum
Pontificem, credit . . . te velle movere.
Legatum hac igitur cauſa direxit ad oras
Me veſtras, qualem petiit tua florida virtus;
Et falſum eſſe putes aliud ſi percutit aures.
Ergo tuum eſt, princeps omni digniſſime honore,
Semper conſilii te res captare videndas.
Sic ait orator: contra dux maximus orſus:
Reſponſio ducis ad legatum. Gratia magna patri ſancto, qui mittere tantum
Ad nos legatum voluit, ſpes altera numquam
Ut veliet niſi quæ ſint nobis commoda viſa.
Nos quoque pontificis jus non violaſſe videmur
Nec volumus, dum res noſtri defendimus armis
Borbonii, & lætos multum hoc in tempore ſacro
Adventu ipſe tuo, noſtro dum ſacra parenti
Fecimus, & dulces cupimus celebrare hymenæos.
Res Legias alia placidi tractabimus hora,
Nunc tu connubiis aderis, pater optime, noſtris.
Miramur ſimiles cum ſint conceſſi hymenæi
Pluribus, hos noſtros nunc confirmare vereatur
Auſonius princeps, fidei ſpes ſumma Latinæ.
Sed nec Francorum regi connubia magno
Noſtra placent forſan, faciles huic credidit aures
Verba legati. Princeps Romanus. Breviter ſic talia reddit
Legatus: Nollem dux te celeberrime ſanctum
Pontificem eſſe tuis adverſum credere votis.
Confirmabit enim quæcumque optaveris ipſe,
Mox his de rebus ſancto vota miſſa parenti eſt.
His dictis ſedes delectas ipſe reviſit.
Contigerat cancrum jam ſol ſeptem ante diebus,
Feſtaque lux fuerat ſancti ventura Johannis,
Et pueri in vicis ſua feſta palilia agebant,
Ut quondam paſtor niſi tranſiat ipſe manipſos,
Et feni aut paleæ cumulos dux urbe parari
Juſſerat in media, lignorum & ſurgere in altum

A Congeriem, rapidum miſceri mandat & ignem.
Mox it ſpectatum ſurgentes in æthera flammas,
Cum variis dominis urbis totoque ſenatu,
Hoc facit in tanto ſibi deſit nulla voluptas
Tempore, ſic ludis oculos oblectat honeſtis.
Jamque dies alterque dies proceſſit, & aura
Margaretæ adventus ſolemnis. Margareta ducis conjux eſt vecta ſecunda
Cluſinum ad portum, pelagi nutantibus undis,
Et ſtupefacta cohors nympharum Thetys & alma,
B Invidit fortuna duci, & ni regna timorem
Magnanimi incuterent, placuiſſet forte tyranno
Æquoreo tantum, quod numquam delata fuiſſet,
Qualis Hypermneſtræ ſoror olim quando repulſo
Facta gravis Satyro, numen quoque paſſa marinum.
Nota apparatum. Bis ſeptem plenis conſcendit navibus æquor,
Plurimus hic miles, nec deſuit armiger illis,
C Et famulæ innumeræ, nec deſunt arquitenentes,
Qui dominam longa tutam fecere corona.
Fiſtula nec deerat, nec dulci tibia cantu,
Nec tuba quam Triton queat invidere ſonantem.
Omnia quæ dederat nuper rex Anglicus adſunt,
Caræ Edouardus jam tum geſtanda ſorori.
Nobilis huic etiam dux agmina & obvia mittit,
Quæ dominam accipiant Cluſinis denique tectis.
D Occurrunt omnes crucibus bona verba canentes,
Gensque faces dominam circum Cluſina gerebat.
Sed poſtquam ſponſam tenuere ſedilia divam,
Alma ducis genitrix illuc ſe contulit, atque
Carolus ipſe etiam media conceſſit ad illam
Nocte, aulam & choreis totam conſumſit agendis.
Ducis nuptiæ celebratæ. Denique Dudanam ad villam ſe duxit uterque,
Annulus & digitos ſponſæ circumdedit aureus.
E Ipſe redit Brugis, numero majore ſecuta
Cetera vero ſolemnia & epulum Brugis. Margarita fuit lecticis vecta paratis,
Auro atque argento contexta undique veſtis
Et vinciantur equi duo, queis lectica feratur,
Sponſa autem auratis atque albis veſtibus ibat,
Crinibus atque auro ornatis, nec concava ceſſant
Tympana qui pulſant, ſequitur clangorque tubarum.
Jamque tenent portam, ſubeunt quoque mœnia Brugis.

Hic illi ſacer occurrit chorus omnis in urbe,
Et quicumque gerit clari velamina honoris,
Ac notus ipſe ducis multo cum milite civis,
Plurimus arquitenens venit, quem ſerica velat
Veſtis, eratque ſago miles circundatus albo,
Aurea pectoribus ſcapuliſque intexitur arbor.
Nobilitas comitum poſt hoc eſt ampla ſecuta
Atque equitum, fuerantque duci qui ſanguine juncti.
Hinc Margaritam ſequitur turba Anglica, frater
Quam dederat ſociam, necnon & quinque vehebant
Egregias currus dominas comiteſque Dioræ.
Quid Florentinos narrem, Venetoſque potentes,
Et Ligurum populos atque exteris finibus omnes
Qui venere, vias implebant agmina totas.
Obſtupuit miris ornatibus alma Diora;
Namque vidit varios annales ordine pictos.
Ornatus viarum civitatis. Hinc erat Elyſius dederat quod rector olympi
Mandatum in campis primis animantibus olim,
Creſcite multiplici populo, terraſque replete.
Secundus ornatus. Hinc & Alexander Magnus Cleopatraque picta,
In cujus dextra ſcripta eſt victoria, poſt quam
Succubuit regi tanto Demetrius, ipſe
Ægyptum petiit Cleopatræ uxoris amore.
In læva Ptolomæus erat, præſtante puellam
Qui dat Alexandro forma & virtute nitentem,
Exultemus erat ſcriptum, lætemur & omnem
Cœlicolum regi ſupero nos demus honorem.
Jamque Hymenæus adeſt & ſeſe præparat uxor.
Tertia pictura. Tum Salomonis erat titulus Præcordia noſtra
Vulnere cepiſti conjux, das gaudia menti,
Dicite jam magno nunc langueo totus amore.
Inde videt ſcriptum Cananeis hymenæos
Quarta pictura. Collibus eſſe actos, titulum tum legit. Amica
Ipſa mea & ſuavis nobis, pulchra atque decora;
Quem mea mens adamat, nunc eſt & inventus & ipſum
Conſpiciam, ſemper carum ſemperque tenebo.
Quinta pictura. Hinc nota conſpicua eſt urbs dicta hinc nomine Solis
Indiæ, & una dies illa eſt altare vocata,
Terminus illius medio telluris habendus
Sexta pictura. Sabæ Tharbis erat regina inſpecta, ſecutus
Septima pictura. Hinc Moyſes, necnon gremium quod femina plenum
Octava pictura. Pulchra gerit mulus variiſque leonibus, in quo
Scriptus pardus erat, Pœno qui forte leoni
Nona pictura. Complexu adjunctus; poſt Heſter picta videtur,
Quæ placuit regi Perſarum lumine pulchro,

A Caria jamque patet. ſcriptum eſt, Benedictio fiat Decima pictura.
Jam ſuper uxoremque tuam caroſque parentes
Et natos, ternumque genus quartumque ſequatur.
Quid referam aulæa in domibus pendentia & auro
Inſignes pannos, ac circumtectoſque tapetes,
Quales Attalica conſpectabantur in aula?
Hinc atque inde faces redolentes thure Sabæo
Ante domos ardent, habuit quas forte Sicanus Faces incenſæ.
B Aut Luſitanus mercator plurimus illic;
Præcipue ipſa ducis jam regia tecta ſubibat,
Monſtrabatque duos hic janua prima leones,
Qui ducis eximii prætendunt aurea ſigna;
Necnon multorum pulcherrima ſigna locorum,
Quæ ducis imperio Burgundi maxima parent.
Hinc erat arcitenens haſtæ de cuſpide vinum
Ejaculans album, rubeum jaculatur & alter
Parte alia, tota non ceſſant fundere luce,
Hinc ignava bibit paſtoraliſque juventus,
C Vulgus iners etiam. Quæ poſtquam viderat, amplam
Ingreſſa eſt aulam, volucrem mox reſpicit ore
Fundentem nectar, Canæ quæ nomen habebat Pellicanus.
Pellis, & ancipiti ſe fert per tecta volatu.
Plurimus ante fores Venetus mercator in oſtro Venetorum mercatorum comitatus.
Conſpicuus, Tyrio ſive eſſet tectus amictu.
Quem decem famuli rubra poſt veſte ſecuti,
Quinquaginta toga viſi præcedere rubra,
Ardentes manibus tædas cunctique ferebant.
Florentina cohors totidem præcedere juſſit, Florentinorum comitatus.
D Accenſis facibus, glauco velamine tectos,
Quatuor & famuli duplici præcedere panno
Contexto argento tecti, Tyrioque colore;
Hos toga ab Armenio velabat candida more,
Hos mercatores bis deni pone ſequuntur
Sericeo indui cocco variiſque figuris,
Veſtere ſericeo duplici nigrique coloris,
Puniceique ſimul famulorum deinde ſequentum,
Magna cohors fuerat ſimili velamine tecta,
Triginta & famuli tum blavea vela gerebant,
Hos ſuper Hiſpanus mercator plurimus ibat, Hiſpanorum comitatus.
E Armenia viola pulcher, pediteſque ſequuntur
Sericeo indui duplici & velamine flavo,
Sed toga purpurea eſt. Magna dehinc rheda caterva
Fertur, quæ violæ viridique eſt tecta colore.
Hinc ſequitur virgo, quæ libera facta dracone
Auxilio Georgii, tegitur velamine & albo
Armenio & velo, famuli tres deinde ſecuti,
Veſte pari. Lygurum ſubiit mox maxima turba,
Veſtibus & longis nivei nigrique coloris,

Purpura nec deerat, deerat nec ſerica veſtis.
Hos pedites centum nivea cum veſte ſequuntur,
Brachia ſed cunctis croceo ſunt tecta colore.
Mox ſubeunt alii populi tædaſque tulerunt
Contecti violæ ſucco, nec ſerica deerat
Veſtis, & Armenio fulſerunt vellere cuncti.
Omnis equis fertur populus, mercator & omnis,
Omnis miles adeſt, omnis qui munere functus
Eſt aliquo arcano ſive eſſet nobilis ille
Conſilio adjunctus, ſive & nutritus in aula.
Hos longæ veſtes, nigrum velabat & oſtrum,
Et viola Armenia, & velabant ſerica nigra.
Sicque duci viſum eſt, qui non oblita parentis
Corda gerit, quamvis teneant dulces hymenæi.
Sponſa autem ex alta ſpectabat cuncta feneſtra,
Donec ſacra vocant: quæ cum celebrata fuerunt,
Biſſenæ latâ menſæ ſtatuuntur in aulâ,
Ornatâ aulæis pictiſque tapetibus auro.
Hic & Bacchus erat pateris rutiliſſimus aureis, C
Argentum atque ingens poſitum, duo cornua longa
Rhinocerotis erant, gemmis ditiſſima & auro,
Qualia non habuit toto rex alius in orbe.
Inſtar caſtrorum lychnos pendere videres
Arboreos, ſpeculis vitri & fulgore nitentes.
Mille homines cernens ſpeculum vidiſſe putabat
Hinc ex argento menſas poſuere, nec ullum
Inſtrumentum aberat, ter denas ordine naves
Ac totidem turres, referentes fortia facta,
Cælata argento atque auro jam Palladis arte,
Et ducis imperium varium titulosque decoros. D
Navibus in mediis dapibus poſuere repletos
Auratos orbes, & vaſa argentea lucent.
Prima autem in magna ſurgit menſa altior aulâ,
Mox famuli manibus lymphas centum ore dederunt
Ingenti, & lætos oculis afflagrat honores
Diva Venus, poterant Ganymedis vincere formam. E
Prima in convivio ſedet mater ducis, legatus in medio. Sponſus juxta ſponſam.
Alma ducis mater prima eſt diſcumbere juſſa,
Mox & legatus vultu verecundus honore,
Et medium fecit conjux ſpecioſa Diorcha:
Carolus ut juxta ſponſus conſederat, alta
Mox menſa accubuit reliquâ turba Anglica ſede
Hinc cytharæ atque lyræ, Phrygio quoque tibia cantu
Reliqui ex palatio.
Oblectant animos, digitis atque organa pulſa.
Ipſa domus geſtit, paries ridere videtur,
Et convivarum ſaliebant pectora cantu.
Nondum exempta fames epulis, non menſa remota,
Cum ſubit latum trepidandis naribus aulam,

A Rhinoceros ſævum Leopardum corpore portans,
Et Leopardus habens dextra ducis inclyta ſigna,
Ac MARGARETÆ effigiem læva ipſa tenebat,
Quamque duci veniens magno dat bellua honore.
Hinc Leo ventre gerens geminos ingreſſus habebat
Carmina dicentes, bene ſalvete atque ferentes
Dulce ſodalitium, ſalve dulciſque Diorcha
B Servatrix omnium, geminos hinc ipſe camelus
Fert calathos avium plenos, ſuave atque canentum,
Fertque duos homines, volucres hic ſpargit in aula,
Zaccarum menſis ater alter ſpargere viſus.
Non deerant lances, non hic epulæque deorum,
Non menſæ rerum quales dat Perſica tellus.
Et bis dena vident convivæ fercula læti,
Non aberat tanta Ganymedes regius aula,
Qualis erat ſuperum qui miſcet pocula regum.
Jam per quinque horas fuerant convivia facta,
Bis dena auratis conſumta & fercula menſis,
Regia Cyleis dum femina venit ab oris,
Necnon Pygmæus ſequitur, qui fune gigantem
Evinctum, & centum nodis ducebat ahenis,
Tydeus & Doris veniebat forſitan armis
Conſpicuus; poſt hunc demum aurea fertur & arbor,
Nomina ſed vatem melioris cauſa decoris
Conſulat Tydei necnon & virginis illa
Mutare & Cylen, & Tydea dicere verſu.
Quæ poſtquam ingreſſa eſt, omnes ceſſere miniſtri.
D Mirantur formam, mirantur regiaque ora.
Ante pedes ſacri ducis & ſe denique flectens,
Lumine demiſſo Ductor celeberrime in omni
Europa, ſalve inquit, Gallia forte comata
Non genuit ſimilem, nec quem regeſque duceſque
Soli ad occaſum raptum venerantur ab ortu,
Et cui miles adeſt fortiſſimus, & cui nota
Bellica res longe eſt, igitur me fama venire
Ad veſtras cupidam jam dudum compulit oras:
E Me variis merſit quondam fortuna procellis,
Et patrem & matrem, tres invidere ſorores
Omne mihi regnum, ſoli ceſſitque parentis
Aurea cum pomis ex auro hæc ceſſit & arbor,
Quam pater ipſe meus, victor portavit ab hortis
Heſperidum, neque enim fortis tulit omnia ſecum
Alcides: divi ſed tamen pullulat arbor
Ipſa novis, tali Polyphemus me arbore ſenſit
Ditatam, hic nomen Polyphemo traxit ab illo,
Cui fronte e media rapuit jam lumen Ulyxes.
Arma parat cupiens patriis me pellere regnis,
Et ſpoliare auro, melius ſed numina divum

Digitized by Google

Conſuluere mihi, nam miles Danuli in oras A
Hic veniens noſtras, quem cernis ſanguine cretus
Herculeo, ſævi Cyclopis liberat omni
Sævitia, & nobis illum vinclavit ahenis.
Milius autem ipſam virtutem lumine cernens
Accepi meritum noſtris hoc tempore tectis,
Meque omnem ſalva ſed virginitate dicavi,
Magnanimumque virum donavi hac arbore tanta.
Ipſe autem placido hæc accepit munera vultu,
Incorrupto animo nullaque libidine capto;
Acceptus noſtra eſt vir conſtantiſſimus aula B
Et regni tutela mei, nec degener ipſe eſt
Herculis, & magnos imitatur corde labores,
Multaque jam latum domitavit monſtra per orbem.
Sed poſtquam auratis eſt auctus honoribus, ipſum
Hoc ſpolus munus variis ornare paravit,
Pollicitusque fuit, ſi non crudelia fata,
Ipſe referre mihi meliori pondere ramos.
Sed mihi cum parvæ non curæ militis hujus
Gloria, & exoptem cumulata laude reverti,
Semper non monſtris volui objectare necandis, C
Non ſævis tauris, Nemeo non ipſe leoni.
Verum fama fuit veſtras, dux inclyte, ad oras
Egregios veniſſe viros, certamine in omni
Expertos, quos hic miles ſi vincere poſſet,
Non parva ad noſtros muros cum laude rediret.
Non tantum ſuaſi, meque ad tua limina duxi
Ut peterem claris certamina tanta parati
Militibus, Tydeus mihi ſua munera ramos
Aurea victori ponit, cumque arbore poma, D
Quæ petii ornatu victor majora referret,
Non antea magno fortis certamine abiret,
Quam centum haſtarum ferret vel mitteret ictus,
Et quam certantes centeno vulneret enſe.
Nunc igitur placeat mandare in prælia, cuncti
Sese arment, certent & præmia pulchra referre
Quiſque ſuam in patriam, nomen venerabile palmæ,
Ne decus in tantis parvum tibi crede hymenæis E
Sumere, ducum Herculeæ capiant ſi præmia vires.
Nos tua facta etiam cunctis cantabimus horis,
Dum vox, dum noſtro regnabit ſpiritus ore,
Sic ait: at placido dux lumine reſpicit illam,
Eloquium admirans, mox orſus: Regia virgo
Laudeque digna omni, nec me decet iſta negare

Reſponſio ducis ad virginem.

Quæ petis, atque etiam ſi tu majora petiſſes
Feciſſem, miles ſeſe tuus induat armis,
Ipſe equites noſtros omnes mandabo parari,
Certantique equiti digniſſima præmia ponam.
Mox jubet armari pugnis aptiſſima centum
Pectora, quæ cernens tremuit Titania proles.

Area tum cingitur tabulis circumdata multis, A
In qua nobilibus fieri certamina juſſit,
Muneribus poſitis Helene mox Cyllea virgo
Auratis truncum ramis in vertice ſaxi
Mandavit figi, circumque inſignia cuncta
Certantum poni, feliciaque omina belli,
Quanta Romanus populus cum inſigne trophæum
Retulit, accepit tribus & lapis ecce columnis
Alter ſaltus erat, Pygmæo nobilis in quo
Ornatur ſedes, variiſque ditiſſima gemmis;
Cornutum quotiens aditum ad certamina miles
Quæreret, & circum lapidem nota picta ferebat B
Nemo miretur quoniam certaminis hujus
Cauſa eſt & decoris mulier digniſſima tanti,
Ante manus Polyphemus adeſt poſt terga revinctus,
Nec procul hinc poſita eſt ſedes ornata ſeveris
Judicibus, qui mox numerent certaminis ictus,
Et qui danda ferant victori præmia juſta.
Convenere viri huc qui ſunt certare parati,
Et phaleris & equis & cunctis denique ſignis.
Sed non ante aditus datus ad certamina campi, C
Quam Pygmæus adeſt ducens ſecum ipſe gigantem
Vinctum, & judicibus referet certare volentem,
Tum ſi dignus erit, ſi non certaminis expers,
Illum intrare ſinunt, & campi clauſtra recludunt.
Circus erat populo totus ſpectante repletus,
Tydeus in medio expectabat gramine campi,
Pulcher equo, & nitidis totus ſpectabilis armis, D
Hunc ex Armenio ſtabant tentoria velo,
Candida contexta eſt auro pars ſumma, colores
Oſtendens violæ, viridi ſed cingitur oſtro
Ora una, armigerique decem ſervire parati,
Et centum hærebant haſtæ, quas frangere in hoſtem
Juſſus erat, quem virgo Cyllea manebat,
Quæ comitata fuit multa cum gente Diorcham
Femineâ Tydei formam fulgentiaque arma
Admirans, nunc huc, nunc illuc lumina volvens. E
Interea ad caveam primus veniſſe Crotongus
Traditur, aurata percuſſit & oſtia clava.
Mox illuc properat cuſtos, rogat unde quis eſſet,
Judicibuſque refert; ſed poſtquam dignus habetur,
Pygmæus cornu cecinit, ducenſque gigantem
Hinc reſerat portam, magno clangore tubarum
Admiſſus viridis fuit ille in gramina campi,
Cærulea invectus lectica, tectus & oſtro,
Veſtibus auratis pendent argentea poma,
Ipſe ſuper jacuit duo pulvinaria & auro

Conſtituuntur certaminibus præmia.

1. Certamen Tydei & Crotongi.

Contexta, auratum torquem colloque gerebat;
Fertur equis geminus, quoſque aurea plurima texit
Lamina & argentum, geminique ſupra atque feruntur
Armigeri ſoles, quos & prætexta tegebat
Glauca, atque argento medium contexitur albo
Cæruleo bellator equus ſua membra colore
Tecta gerit, pendet campana argentea multa.
Aſt illi occurrens Tydeus in gramine primo
Dat dextram, atque equitem magno veneratur honore.
Inter ſe tandem clari certaminis acta
Fœdera, dehinc ſpatium campi metitur uterque.
Aſt Helene cernens equitem ſuſpecta Crotungum,
Spemque metumque inter dubia, eſt hæc talia fata
Magnanime ô miles, ſi quando es viribus uſus,
Nunc opus eſt, vides hujus certaminis ipſa
Cauſa fui, ut virtus fieret tua nomine major;
Hæc te immortalem faciet, ſi viceris, hora;
Viribus utendum tanta in ſpectacula ducto,
Arbor ut optaras noſtra hæc referatur ad oras.
Sic animum exauxit juvenis nec reddere vocem
Eſt auſus, ſed ſe telis armavit uterque,
Quiſque ſuum flectebat equum, quiſque arma gerebat
Obvia, ſed cavum Tydei rapit haſta Crotungi.
At Tydeus ferro duro caput ipſe Crotungi
Perculit, & partem galeæ perfregerat haſta.
Mutantur galeæ, varius per gramina clamor
Exoritur, mediamque dies exegerat horam,
Et jam bis denas Tydeus perfregerat haſtas,
Cum cecinit cornu Pygmæus, ſeque reducunt
Feſſi omnes in tecta ducis; ſed luce ſequenti
In circum redeunt, ubi Tydeus impiger acri
Expectabat equo, qualem Pellæus habebat
Rex olim, aut qualem perterruit ipſa chimæra,
Vel quo Caſtor erat tutiſſimus; ecce Typhæus
Alter adeſt, Batavis miles præclarus ab oris:
Qui poſtquam intravit ſpatium, poſtquam ipſe remenſus,
2. Certamen Tydei cum Typhæo. Obvius & flectens ſe, in Tydea dirigit haſtam
Nequicquam, atque ictus fruſtratur cuſpide fracta.
Tydeus in pectus telum direxerat, ille
Mox ab equo cecidit terram reſupinus in ipſam.
Poſtera lux equites ſolito de more paratos
Ejuſdem Tydei certamen cum Thelepho. Reddebat circo, dum ſe fortiſſimus armis
Gentis Aquitanæ tanta in certamina ducit
Thelephus, armigeros non eſt narrare neceſſe,
Non Tyrias veſtes, lapides non orbe remoto
Advectos, quos ille tulit; ſed profuit illi
Non multum ornatus, Tydei nam dentibus ipſum
Accepit quadrupes, tulit & per gramina circum;
Et ni frena ſuis obſtarent dentibus, omne
Fœdaſſet corpus, totum penituſque voraſſet,
Tamquam Treicio veniſſet ſanguine natus,
Et Diomedeo depaſtus pabula campo.
Altera ubi Oceano ſurgens Aurora redivit,
Intravit caveam Siculis qui venit ab oris
Hippotades, variis celeber qui forte triumphis 4. Certamen cum Hippotade.
Quondam, ſed valida dum ſpernit Tydea dextra
Vincitur, & telo percuſſus pectora duro
Decidit, effuſum quadrupes ſuper ipſe ſecutus
Hippotaden, magnus ſublatus ad æthera clamor,
Lætaturque Helene victorem & Tydea laudat.
Jamque dies octavus erat, non alter inire
Auſus certamen fuerat cum milite tanto;
Carolus hoc cernens dux præſtantiſſimus armis,
Mox bis quinque equites ſecum jubet ipſe parari 5. Certamen cum Carolo duce.
Et totidem armigeros, galeas qui & tela miniſtrent,
Omnes ornatos auro violæque colore,
Ipſe autem argento totus velatus & auro eſt,
Et nummi ex auro pendebant veſtibus auro
Contextus, Tyrio longe ſpectabilis oſtro,
Necnon cæruleum pariter fert tegmen, & auro
Fila innexa nitent, ſplendet bellator & oſtro eſt
Purpureo textus, pendentque numiſmata velo
Aureo; dumque loco non ſtabant bractea leni
Reddebat ſonitum vento, in ſpectacula magna
Jam turba comitante venit, nam quiſquis honore
Fungitur, & quiſquis fuerat privatus in ipſo
Tempore, ſe comitem ductori junxerat alto,
Hunc & Clevanus dominus comitatur Anzarius.
Dux etiam ſequitur modo quem Ferraria miſit,
Inſignem bellis, clara & virtute nitentem.
Sed poſtquam intrandi circum data copia, tellus
Tota fremit, clamorque virûm clangorque tubarum
Magnus erat, Tydei gelidus per pectora currit
Illa tremor, vixque eſt auſus concurrere tanto
Ipſe duci, poſtquam ſplendentia viderat arma,
Et triplici pectus quæ texit lamina maſſa,
Tunc Helene fertur juveni timuiſſe potenti,
Pallida facta ducis ſtrepitu venientis in ipſum
Conſeſſum caveæ, conjux ſpecioſa Diorcha
Admirata virum eſt; tamen eſt exterrita, namque
Egregios equites Tydeus ſuperaverat ante.

Murmur erat populi varium, multa ora ferebant;
Namque ducis multi victorem Tydea cenſent
Sed poſtquam ſpatium campi dux forte remenſus,
Ipſe locum ſpeculans in Tydea dirigit haſtam.
Inque ducem Tydeus, amborum pectora fractis
Inſonuere haſtis, clamor ſublatus ad aſtra
Eſt hominum, atque novis armatis brachia telis.
Quiſque decem Lycias ipſorum ruperat haſtas,
Nec potuit viciſſe hoſtem, dum fervidus ira
Brachia percuſſit ducis, & dimovit ab ulnis
Tegmina, ſed Tydeus caput eſt percuſſus iniquo
Vulnere, namque cadens duræ dedit oſcula terræ.
Quid referam populi clamorem dum videt ipſum
Victorem eſſe ducem? nec læto Tydea cernit
Lumine tunc Helene, gaudebat ſponſa Diorcha
Conjuge victore, & cornu Pygmæus adunco
Ipſe canit, referunt ſe omnes victoris in aulam.
Hi poſtquam vino fuerant ſomnoque refecti,
Redduntur circo clari ſub lumine ſolis;
Non certare haſtis pergunt, ſed cominus enſe.
Quos vicit Tydeus veniunt & Tydea ferro
Vincere nituntur. Primus dux ipſe reverſus
In campum, atque equites decies jam quinque parati,
Seſe accingit equis, ſibi quiſque accommodat enſem.
Inter ſe certant omnes, nec parcitur ulli.
Quin & equos mactant, numeret quis cuſpidis ictus?
Nam potius multa numerares grandine tecta
Cum percuſſa ſonant, plures tamen intulit ipſe
Tydeus, ipſe refert meritam cuique arbore palmam,
Atque volente duce imprimis hic præmia cepit.
Mox alii arbitrio munus cepere Diorchæ.
Denique pugnando ceſſerunt gramine campi,
Et tandem auratis ſtatuunt convivia menſis.
Diſcubuere omnes, tum facta ingentia laudant,
Herculeaſque canunt vires; pars altera & aulæ
Turrim habuit ſtructam, quæ dicta eſt nomine Gorgon,
Qualis apud Batavos ſub cujus vertice cuſtos
Plurima ſigna dedit pugnæ, mox ecce feneſtris
Oſtenduntur apri, multa & tibicina capra,
Et quales Pœno paſcuntur monte leones,
Atque aſini carmen perdulci voce canentes,
Pluraque egreſſa eſt ex alta ſigna turri,

Certamen vincit Tydeus a Carolo tandem proſtratus.

Finitis certaminibus ſuccedunt convivia.

Varii aulæ apparatus.

A Tamquam homines longas etiam ducere choreas,
Membraque fecerunt plures tum ſtrenua ludos.
Et ſaturi tandem dulci dant lumina ſomno.
At nec legatum patitur requieſcere cura,
Expectat donec ſancti mandata parentis.
Tempus, ait, ludis celebratis atque hymenæis,
Res Legias tractare mihi, jam vertere muros
Defineret Legios, ductori injunximus ipſi
Nos Umbercorto, ſed non ſervaſſe videtur
Mandatum noſtrum, nequam tantæ obſtare ruinæ
B Borbonius timuit, quamvis reſcribere nobis
Hoc tantum voluit, quod gratia maxima certe
Debetur nobis, cum tam ſit provida juris
Cura ſui ſemper, numquam & deſiſtere cœpto,
Ipſe rogat, patriæque ſuæ vocitare parentem
Non dubitat, quare capienda eſt copia fandi
Cum duce; ſic dicens, illius pergit ad aulam
Res orſus Legias dulci ſermone referre.
Carolus aſt animum incenſum cum ad bella teneret
Regis Francorum, cuperetque favere Britannis,
C Bruxellam ire parat, legatum hortatur & orat
Illuc ſe ferat, in decimamque expectare eundem
Se lucem, mox ſe Leodinam velle videre
Cauſam ait: & ſi quid ſancto non competat illud
Pontifici, mutari, inquit, nos omne ſinemus.
Linquitur his dictis Brugis, jam mœnia fidus
Bruxellæ ſubiit legatus Honofrius urbis;
Jamque dies aderat decimus dum fœdera ſervat,
Bruxellam petat legato & multa locutus,
Sed tandem viſa Leodina penitus urbe
D Componi melius Legias res ipſe ſuadet
Legatus, reparat Leodinæ diruta gentis
Mœnia. Magnanimus juſſit dux ipſe parari
In Francos populos aptiſſima pectora bello
Extremos hominum Morinos, nec deſunt illi
Nervius, & Batavi fortes, tortiſque Sicambri
Crinibus, ac Treveri pictis & Lingones armis,
Et Veliocaſſes jungunt quos Sequana dura
Seque Allobrogicus miles, denique Capeni
Gens ſequitur, curru cuncti bellantur honore.
Quid referam ex populis Alemannus atque Suevis
E Innumeras gentes, aliſque hæc caſtra ſecutos,
Dux autem incenſus bellorum fertur amore,
Dum bene ſe Brugis tantum in certamine geſſit.
Ergo armata manus juſſa eſt procedere in hoſtem.
Nec tenuere ducem legati dulcia verba,
Quem Lugdunenſem rex Francus miſerat illuc
Communis populi cauſa, placidaque quietis
Nec tenuit ſacro Romanus Honofrius ore,

Legatus de rebus Leod. tractat cum duce.

Carolus Britannis favere cupit.

Legatus duci comitatur mox reverſurus Leodium.

Dux parat bellum in Francos.

Archiepiſc. Lugdun. a Franc. rege miſſ. a duce ſtrollitur...

Quamvis pontificis Pauli legatus ad ipſos
Non regis cauſa, Burgundos optimus iret.
Ne tamen ipſe aliquod ſi poſſet ferre ſalutem
Aut poſſet placidæ ſpargere ſemina pacis,
Gallorum populus ſecum ferat atra procella,
[illegible] Utitur e dono, quo ſtant mœnia Thebæ
Ædificata olim, quæ ſuis lyras & Orpheus
Carmina dum aurea Jove teralta ſeceræ
Sed poſtquam vidit rex mira inſignia toli,
Se pelagi & venti ſanctiſſima credere verba,
At demum Leod. revertitur. Ipſe ducem ad lapidem primum cum tacitur contem,
Bruxellam inquit, Legiamque rediviſ ad urbem,
Principis ut Pauli faciat ſanctiſſima juſſa,
Et ſanctæ poſſit Leodinos reddere paci.

LIBER IV.

FOrtius hic vires nervoſque intendit Erinnys,
Et majora parat, rixaſque & ſemina volvens
Irarum, redeant Batavi cum milite Franco
Ocius in pacem non vana mente laborat.
Interea Legii variis qui ſaltibus olim
Longas erant dederant ſine crimine pœnas,
Armis invadunt urbem, ſua quæque petentes,
Hinc nova fax belli ſurgit, ſeges inde malorum
Exoritur, nequit orator ſedare furorem.
Audaces fortuna juvat: Leodina juventus
O facinus pulchrum! Tungrum ſub nocte ſilenti
Burgundaſque acies perpauco milite rumpit.
Hanc tamen orator verbis compeſcit amicis,
Borboniόque comes Leodinam vadit ad urbem.

[illegible] POſtquam in Normannis gentes regiſque ducíſque
Finibus haud longe diſtabant, arva Picarda
Vaſtabant, necnon armis Conſtantia mœſta eſt
Et Bajona ducis, lætatur filia noctis,
Et voto favet ipſa ſuo. Jam linquere caſtra
Me ducis & regis decet, inquit, fœdera pacis
Ut tractare queat præclari nomine regis
Lugdunantiſtes, longo qui a tempore miſſus
Jam nil profecit, noſtris obſtantibus illi
Ingenium præſtat ſed non componere lites
Amborum in Legios populos armetur uterque.
Nam niſi dux regis bello ſolvatur iniquo,
Gallica Burgundis aſtutus & agmina jungat,
Vel ſaltem fingat Francorum ducere regem
Terreat ut populum, magis & ſpem detrahat omnem,
Haud ſolus poſſet Leodinam perdere gentem.
Quin & pontificis vereor virtute Latini
Legati, & dulci eloquio ne fœdera victus
Cum Legiis etiam jungat, concordia fiat,
Hinc atque hinc populis læta & cervice vagetur
Obſtandum eſt igitur, majorum cauſa ferenda

A Irarum, atque novis opus eſt accendere Martem
Nunc rebus nobis, quo primum ſternere cives
Dux Legios valeat, mox & conabimur ipſe
In bellum redeat diſcors exercitus omnis,
In regem atque olim dux fortis præparet arma.
Hæc dicens, Juræ conſcendit culmina montis,
Horrendumque tuba cecinit, vox cuncta per arva
Gallorum audita eſt, præſertim percuſſit aures
B Exulibus Legiis. Latus a finibus urbem [illegible]
Adveniſſe virum ſacrum, qui fœdera tractet
Pacis, & exulibus Leodinis reddere ſedem
Poſſit, & Auſonii tueatur jura tonantis,
Sacrarum & leges rerum populumque labentem.
Mox ubi ex ſilvis variis atque urbibus omnes [illegible]
Undique collecti, ruinoſa ad mœnia tendunt,
Et certa propria decernunt vivere terra.
Jamque dies nonus, Chriſtique a tempore menſis
September currit, jam quingenteſimo, demtis
C Ter denis, trinaque erat, demumque duobus
Annis, exulo redeunt cum in mœnia feſſi
A longo Legii, mediæ quo tempora lucis
Tunc fuerant, primaſque domos intrare pararunt,
Tum ſi qui obſtabant telis gladiiſque coruſcis
Interimunt, ſi qui Leodina & mœnia linquunt, [illegible]
Enſe cadunt cives, immenſus terror habebat
Urbem omnem, innumeri ſed ſe redeuntibus illis
Junxerunt comites, Crucis atque inſignia ſumunt
D Candida Francorum bello rex prælia geſſit.
Quin etiam cunctis miſeram ſubeuntibus urbem
Gallicus eſt ſermo: vivat rex Francus, & omnes
Qui Franci, Legii fugientes enſe trucidant,
Aut hoſtes tamquam, aſtant in flumina Moſæ,
Vix evaſerunt fugientes turpiter urbi [illegible]
Quos dux præpoſuit populi fecitque magiſtros.
Nonnulli fugiunt legati ad limina tuta.
Huc Gilbertus adeſt, vecordes ducit & omnes
Ipſe ſuos ſocios & tutos reddidit illos
E Nomine legati, nam quamvis maximus eſſet
Quæſtor apoſtolicus, cecidiſſet forte cruentum
Enſe tamen, vitam & vento exhalaſſet opimam.
Multa legato diſcrimina ſæva canebant, [illegible]
Et ſocius ſuadere fugam per fluminis undas,
Ne populus captus ſævo cæcoque furore,
Opprimeret famulos, ferroque invaderet ipſum
Legatum. Quamquam curarum fluctuat æſtu,
Et miſeris cernit tot ſparſa cadavera terris,
Atque iter eſſe fugæ tutum: tamen ipſe furenti

Cedere

[illegible]

Cedere ab urbe negat, tanta eſt conſtantia mentis
Ipſius, & tanta eſt ſedandi cura furoris.
At ſtatum horreſcens crudele Tuntius urbis
Mœſtus ibat, Legia ſtatuit diſcedere, & una
Secum Henricus erat Loonvorchus juris honorum
Culmen habens, comites legati in tempore dulci.
Nunc vero adverſa eſt quoniam fortuna, volebant
Linquere, & a miſera pariter diſcedere terra.
Quos dum præſentit legatus cedere velle,
Talibus alloquitur: Dum ferrent vela ſecundæ
Noſtra auræ, dulces fierent ducis atque hymenæi,
Largaque in auratis eſſent convivia menſis,

Talibus a ſociis ſuis diſcedentibus loquitur.

Mecum vos ſemper lætos agitaſtis & amplos
Bibiſtis calices, duces & certamina mecum,
Nunc quantum adverſi ſpirant mala flamina venti,
Et mala compingi ſpectatis pectora, tum vos
Linquere me vultis ſolum: maledictus iniquo
Confidens homini, nunc vos felicibus ite
Auſpiciis: ſuperi regis ſi extrema voluntas
Ut moriar fuerit, vel cuſpide figar acuta,
In ſacris templis ſtatui periiſſe putabo,
Et ſacro hoc habitu potius quam veſte remota
Heu ſacra in ſilvis perimi, & mea corpora in undas
Jactari, aut avidis lacerari viſcera corvis.
Hæc quamvis lapides potuiſſent verba movere,
Propoſitum tamen inceptumque Tuntius acer
Pergit iter: portis urbis tandem ipſe receptus
Cum ſocius fuit, & rebus captus ademtis.
Sed poſtquam Legiæ gentis Vincentius illum
Agnovit doctor de Buris, protinus armis
Reddidit illæſum, ſacro juſſitque reduci
Legato. Occaſum jam ſol ſpectabat equoſque
Urgebat tenebris majora pericula iturus,
Orator veritus ſacer eſt, quoſdamque vocavit
Religione viros, morum & gravitate verendos,
Atque ait: Ite patres, quos pax delectat, & urbem

Monet [illegible] ad proſtratos [illegible]

Hanc ſervare Deo cupitis; me dicite cunctis
Exulibus, cognovit enim, veniſſe Latini
Pontificis juſſu tractandæ ad fœdera pacis
Cum duce Burgundo, Legiæ & componere gentis
Lites: quid veniant, cœlum turbentque ſerenum,
Dum facilem inveni paciſque venire volentem
Ipſe ducem? vereor ne dux hæc ſentiat acta,
Et pace infecta, majores colligat iras
In populum Legium, toti pereat atque ruinam
Huic patriæ. Ergo ſibi mutam invidiſſe quietem
Nollet, & ſtatim ducant in priſca reverti
Exilia, ac donec ſit res ſedata jacere.
Tum fieri poſſet tranquillas æſtibus undas
Tutius in patria poſſe & recte manere,
Atque volente duce. His dictis, permobile patres
Mandatum expediunt, magno accipiuntur honore
Johannes poſtquam Arnoldus, Vincentius atque
De *Buris*, nec non *Stralis* Coſvinus ab ipſis
Exulibus lecti doctores, dicta benigni
Legati accipiunt, reſponſa hæc talia reddunt:
Exturi patres, quos olim novimus ipſi

Reſp. Leod. exulum.

Moribus ornatos ſanctis, quorumque probata
Semper vita fuit, quos nos veneramur & ipſi,
Si nulla eſſetis virtute & religione,
Legati ob meritum nos præberemus honorem.
Talia legati ſed reſpondere licebit
Conſiliis: Legiæ nos urbis ſanguine cives
Non humili cretos, tam longo tempora paſſos
Exilium, in primis attritis veſtibus oras
Frigora reducunt ſilvis erravimus altis,
Cum ſæviſque feris, victum lapidoſa dederunt
Corna infelicem, nos omnis ab arbore fructus
Deſerit, cunctis exhauſta eſt fontibus unda.
Nos ſitis atque fames nunc feſſos arva reducunt
In proprias ſedes, externis poſſumus ultra
Non durare locis, inter natoſque patreſque
Uxoreſque ſimul cupimus jam vivere noſtras,
Pontificis volumus Pauli nos juſſa tueri,
Legato & parere ſuo, & ſervire volumus
Borbonio, pro quo vitam & bona cuncta parati
Expoſuiſſe ſumus, dum ſeſe vindicet hoſte,
Servitium nobis atque intolerabile tollat:
Denique legati pellatur pectore ſacro
Omnis ſuſpicio, nec quiſquam læderet illum
Aut famulos, ſi quis tantum ſcelus impius eſſet
Auſus, mox nobis ſceleratus pendere pœnas
Cogetur: placeat ſed cras audire precamur.
Talia legato patres reſponſa tulerunt,
Quos & doctores præmiſſa hæc ſequuntur,
Et ſe proſternunt, pacem veniamque precantes
Ante pedes ſacri legati, ſi qua fuiſſent
Damnata illi, vel non placitura Latino
Pontifici: placido ſic reddit pectore voces
Orator: Geſtis gens ô clariſſima rebus,

Verba legati ad exules.

Et cujus noſtra eſt mens jam miſerata labores,
Scire licet, non vos Pauli juſtiſſima cura
Deſeruit principis, qui me dimiſit ad oras
Veſtras, ſervarem populum, nec dura gravati,
Si quæ urbis fuerint Leodinæ hoc tempore paſſi,
Scire licet quotiens legatus mittitur, ille
Viribus incumbit cunctis, nec ferre recuſat
Ullum onus, expediat ſacri dum juſſa parentis.
Et vos ſcire licet, non frigora ſugiunt ulla,

A Non pluvias gelidaſque nives, non aſpera tauri
Flamma, dum Legiam populum præbere quieti
Nunc poſſem ſanctæ, facere & mandata benigni
Pontificis Petri, ducis & teſta inclyta magni
Qui vobis placido conſenſit pectore pacis
Fœdera, certarem: nos vero in veſtra reducti
Mœnia, molimur pacem: fortuna tamen en
Heu vereor tantam invidit, quæ noſtra redirent
B Agmina conſuluit; timeo ne hoc crimine major
Ira ducem capiat. Quod vos parere velitis
Borbonio, & Pauli ſtatuiſtis jura tueri
Pontificis laudo, ſed noſtrum cernite ſanctum
Conſilium, ſatius vos in teſta redire,
Borbonio revocante prius; nunc cernite quantas
Dux habeat vires, expertique agmina magna
Æquatique ſolo declarant omnia muri.
Cernite quid ſpelius. Placuerunt verba benigna
Legati. Ex illis ſic reddit Amelius unus
C A ſocius miſſus, quo non facundior alter (Oratio Amelii ad legatū.)
Magne pater, meritas non poſſet ſolvere grates
Gens unquam Leodina tibi, cui ferre ſalutem
Tantum conaris, cujus diſcrimina ſuavi
Nunc ſermone paras, ſævaſque extinguere flammas.
Si pater ipſe urbis Legiæ dominuſque fuiſſes,
Non alias credo potuiſſes addere curas.
Non opus eſt igitur, noſtra nec lingua referre
Ipſa tuas laudes poſſet, qui talia ſuades
Huic populo, & miſeris velles ſuccurrere rebus.
D Sed ſic fata volunt, ſupereſt nunc major & hujus
Spes viræ gentis, domini nam pectora poſſes
Borbonii placare, illum quoque reddere amicum.
Nam miſeri cives, poſſunt non amplius ipſo
Vivere in exilio, veniam pacemque precantur,
Borbonio parere volunt, mandata vereri
Ipſius, atque humeris cupiunt reducere in urbem.
Viginti ergo illi legatos mittere vellent,
Talia qui referant; ſed tu pater optime præſens
E Eſſe velis, poteris tantum & ſedare tumultum;
Et facias tuti poſſint concedere ad illum,
Atque redire queant, dominum & ſpectare benignum,
Colloquioque frui, nec gloria parva ſequetur
Te, pater, & tantæ dicetur cauſa quietis.
Si vero nunquam tibi præmia ſolvere digna
Poſſumus, haud noſtro labetur pectore factum,
Et Deus humanas cui æquo munere penſat.

A Sic ait: at ſacro reſpondit Honoſrius ore (Reſp. legati.)
Nulla mihi certe res eſſet carior unquam,
Credite, qui tantas ſi poſſem excidere lites.
Ergo Borbonii certos ad limina mittam
Omnia qui narrent, ut tuto ad limina greſſum
Ducere poſſitis, non vobis ipſe recuſo
Ire comes, ſanctæ dum poſſim tempora pacis
Condere pectoribus noſtris accurata revellam.
Jam dilectus Abas mox ipſe Tuitius ibat
Nuntius, atque alter præclaris omnibus aptus
Conſiliis, & res acturus nomine dignas,
B Borbonii hi tandem ſubierunt limina tuti,
Juſſaque legati narrarunt ordine cuncta.
Interea toto ſonuere tonitrua mundo, (Varia ſigna futuræ cladis Leodienſium.)
Non alias cœlo ceciderunt fulmina plura
Atque umbras multi, viderunt luce volantes
In media per inane faces ſtellaſque cadentes,
Atque ardere polum, multique in flumine Moſæ
Spectarunt varias monſtroſo corpore formas,
Non alias viſas, flammæ patuere ſub undis
Innumeræ, & volucres templorum in culmine ſævæ
In Legia tota ulularunt noctibus urbe,
Mordaceſque lupi permenſi ſtrata viarum
C Inventi, & Legia poluiſſe cubilia terra,
Atque infanda boves multi dixere locutos:
Prodigia in terris, plura æthere, pluraque ponto
Viderunt homines: terraſque reliquit Apollo,
Et fugit veluti poſita eſt cum menſa Thyeſtæ,
Indoluit caſus ſæviſſima damna futuri
Et Phœbe, quamvis fratris ſplendore nitebat,
Noctibus admiſſis mox ſe recondidit umbra,
Et concuſſa fuit diverſis partibus orbis
Tellus, quæ tantæ deſſebat ſigna ruinæ.
Tunc mulas etiam monſtrum peperiſſe ferebant,
D Dicitur & mulier monſtroſo territa partu
Tum proprio, admirans ſecum numerumque modumque
Membrorum, obſtupuit diverſo vertice mater
Surgere ſemeſtrem puerum atque infanda locutum.
Quid referam undoſam ripas a vertice Moſam
Exceſſiſſe ſuas, ducentem armenta gregeſque
Per campos vario letho, & cuncta arva repleta
Flumine, & * Ægidio exauditas culmine voces (* Mont. Ægidii prope Leodium.)
Serpentum, Legiam qui prædicere ruinam
Tum Rhenus fertur varias feciſſe querelas,
Et Stygias adiiſſe domos, dixiſſe potenti
E Plutoni: Quid nam perdis mea jura fidemque?
Certe ego Teutonicis Belgis quoque terminos olim
Sum datus, ut ſtarent æterna hæc oppida lege,
Ne furor ullius gentis delere pararet.
Tu tamen inſidiis furiarum perdere cuncta
Nunc vicina paras, nobis loca Julius olim
Noluit hæc Cæſar, quamvis certamine juſto
Romano imperio cuperet domitare rebelles
Is populos noſtros, ſeceritque in flumine pontes.
Lamberti effigies tunc effudiſſe liquorem

Sanguineam fertur; ſed mens quæ læva virorum, A
Neglexit ſacri quid vellent ſigna cruoris.
Prodigialis rubens apparuit igne cometes
Sanguinis, & nautas longis perterruit omnes
Crinibus, ac ventos tempeſtateſque ſonoras
Oſtendit, necnon magnas perterruit urbes,
Declarans hoſtem, venturaque bella minaci
Fronte coma, & ſævis armis nutantia regna.
Tempore ſi medio licuiſſet forte redire
Vatibus antiquis, potuiſſem dicere certe,
Num Calchas, num Mopſus abeſt, ſunt ora Sibillæ
Erecta ipſa ſua, & Legiis canit impia fata;
Si qua fuit terris poſt Chriſtum forte relicta. B
Undique convenerunt vates: Qui ſydera novit,
Vates olim urbis ruinam prognoſticant. Qui volucrum linguas & præpetis omnia pennæ,
Hic venit & Thuſcus qui tractat fibris exta,
Qualis & ipſe Tages, cunctis ducis arma canebant
Ventura exitio Leodinæ gentis iniquo.
Cancer & octava tunc eſt in ſede repertus,
Duodecima atque domus tenuit caput ipſa draconis,
Sexta quoque infirmo manſit dum carmina quærit
In his Merlinus [illegible] De populo, tandem fertur veniſſe Britannus
Merlinus vates, regali ſanguine cretus, C
Sed veſtalis erat mater nec cognitus ejus
Forte pater fuerat, nam cum ſe diceret illa
Non hominem noviſſe unquam, libaſſe ferebant
Oſcula ſæpe ipſi præſtanti corpore divûm,
Qui poſtquam gratis complexibus oſcula carpſit
Venturus erat poſt hæc non longo tempore formam
Sumebat priſcam, mox ipſe ad cara redibat
Oſcula carpenda, & gravidam tunc forte reliquit.
Hinc tandem natus fertur Merlinus, adultus D
Mortali in cœtu didicit cecíniſſe futura,
Vel Deus ipſe dedit, ſed poſtquam magna Britannus
Rex fecit clarâ & pulcherrima mœnia luce,
Diruta ſemper erant tenebroſa nocte ſequenti.
Tum petiit clari rex ipſe oracula Phœbi,
Scire volens fieret quo pacto; dixit Apollo
Ædificaret opus commixto ſanguine calce
Merlini, qui jam natus ſine patre fuiſſet.
Sed dum Merlinum vatem rex ipſe petebat,
Eſt ingens ſubito telluris facta vorago, E
In quam deſcendit velut cum conjugis ore
Amphyarae tuæ deceptus, mergeris olim.
Nunc autem terris exit Merlinus ab imis
Fatidicus, Legio populos ſic talia narrans:
Merlini vaticinium de excidio urbis. O miſeræ gentes quibus eſt pars ultima vitæ
Jam prope, quos opus eſt Leodinam linquere terram,
Ecce venit populis Burgundus Francia juncta
Vaſtatum Belgas, Leodinaque mœnia flammis.

Jam ducit lætas Alecto ſæva choreas.
Quid vobis prodeſt Dominum inter mœnia veſtris
Borbonium veſtare humeris, Tungriſque pepuliſſe
Mœnia Burgundos terrere audacibus armis!
Jam video cædes, varias jam fluminis undas
Sanguine commixtas, jam fortia corpora volvit
Verticibus rapidis & fluctu Moſa ſonoro.
Heu miſeret veſtrum, qui jamjam pendere pœnas
Pro Dodone fero debetis, maxima quamvis
Munera Lamberto, meritum & tribuiſtis honorem
Cauſa latet ſuperis placeat cur fulmine ſævo
Innocuos punire viros, placeatque minores
Pro patribus dubio perſolvant tempore pœnas.
Non impune tamen veſtras Burgundia pendet
Sæva domos, olim cum Francis bella gerendo
Carolus & metuet quondam dux maximus illas;
Munera Lamberti donabit maxima templis,
Bis ſena ex auro nummorum milia mittet,
Conſcia cum veſtræ fuerit mens ipſa ruinæ.
Vos etiam in Tungris poſſetis mittere letho
Innumeros, melior ni tunc prudentia ſacri
Legati reprimat vos, & caſtiget amicis
Conſiliis, ſperans ſic meliora futura.
Hæc Merlinus ait; ſed ventis verba ferenda Merlino nullis fides habetur.
Ipſe dedit, quis enim potuiſſet credere regem
Francorum in Legios moturum bella, venientem
Ipſius nomen, præclara & ſigna gerentem!
Et quis Burgundis potuiſſet credere victum
Hoſtibus! Ipſe tamen Merlinus noverat omen.
Sed populus Legius verbis non credidit ullis
Ipſius, ac ſævi jactabat ſemina belli
Alecto, & ſtimulis mentes agitabat amaris.
Nam, cum legatus petiiſſet mœnia Tungris, Legatus Tungros profectus Borbonium reducere moratur.
Borbonium ut dominum Lamberti ad templa vaderet
Ducere, qui toties ſcriptis vel voce venire
Pollicitus fuerat, veritus ſed numina ſummi
Ipſe ducis, reditum ſic longa in tempora differt,
Filia dum noctis gaudens, ſed cognita nulli
Auditur Legiis, dum totam pervolat urbem.
O miſeras clamans gentes, quas paſcere verbis
Borbonius didicit, quas & legatus iniquo At ſeditioſi Tungros pergunt Leodienſes.
Conſilio ducit, cupiens ſervire potenti
Quam nobis magis ipſe duci, expectare cohortes
Forte volunt, plures ut poſſint perdere cives
Noſtros, & muros vertant a ſedibus imis.
Quam melius nobis ad diruta mœnia Tungris
Tendere iter, fraudes ipſorum invadere cunctas

A Burgundoſque illic noſtri denſo agmine cives
Interimant, & dominum revocemus ad urbem
Borbonium amnium, qui mavult perdere cives
Ipſe ſuos armis, quam deſervire tyrannis
Burgundis, & quam placide ſua regna tenere.
Conſiliis obſtant non nobis mœnia Tungris,
Quæ dux evertit, facile eſt intrare, ſimulque
Permultos dare ſorte neci. Sic fata noſtra
Dixit, ſic juvenum mentes incendit, & omnis
Eſt armata cohors, Tungriſque ad mœnia nocte
B Tendit iter cæca. Legatus ſedibus illis
Poſt quam tres fuerat luces, diſcedere ad urbem
Curabat Legiam: precibus tamen ipſe retentus
Borbonii fuerat, donec veniſſet ad ipſos
[illegible] Guido Umbercortus, multas qui ſæpe cohortes
Ducebat ſecum, Leodina ad mœnia ſævis
Diſpendia viris. Sed res incognita facti
Ipſa fuit domino: precibus ſic ergo rogantis
Legatus paret, cupiens & ſcire quid eſſet,
Quid dux juſſiſſet, nullam poſtquam ipſe quietis
C Spem placidæ accepit, dominum namque ipſe ferebat
Borbonius irmiſſe ducem, nec fœdera velle
Abſque ducis juſſu, non poſſe & reddere tutos
Tunc oratores, quos urbs Leodina volebat
Mittere, cum ad Legios fines non poſſe venire
Diceret. Ac tandem juſſu ducis inclytus armis
[illegible] Umbercortus adeſt, legati & limina primum
Ingreſſus, meritam poſtquam dedit ipſe ſalutem.
Incipit, urbanis ſolitus confidere verbis
Sæpe ſuis. Mirum non ſit pater optime vobis,
Si cum Borbonio volui non reddere tutos
D Legatos Legios, cum dux mihi juſſerit alter
Ut manibus noſtris olim quæcumque darentur
Supplicio afficiam, non illa & fœdera tractem
Ipſius injuſſu: quam ſe veniſſe ferebat
Luce ſequenti, ut armis Leodinam invaderet urbem.
Hæc inde adjungit, quoniam nos ecce rebellem
Pontifici populum domitare, precamur
E Nobiſcum venias, ſocium & te adjunge volentem
Sic horror Legios capiet, pater optime, major,
Teque auctore ſacri ſervabimus omnia jura
Pontificis melius. Suſpiria ducit ab imo
Pectore legatus, poſtquam audivit, & inquit:
[illegible] Umbercorte armis vir præſtantiſſime. ....
Dux te Burgundus ductorem gentibus eſſe
Mandavit tantis, equidem tibi vera fatebor,
Si vos adverſus populos nunc arma rebelles
Pontifici PAULO gereretis, pectora noſtra

A Nec gladius umquam dubitarem opponere ſævis,
Nec dulcem toto cum ſanguine fundere vitam.
Aut non pro Paulo facietis principe bella
Ulla, nec ipſius vultis nos jura tueri
Sed potius ſpoliis & prædæ adjungere dextras
Vos cupitis. Quid enim in Legios ratione poteſtis
Dicere, dum leges venerantur principis omnes
Romani, & domino cupiunt parere verendo
Borbonio. Si quod juſſit ſententia Pauli
B Pontificis ſervare volunt, & ſi qua petuntur
A duce juſſa bono, mihi credite, nulla recuſant
Innocuas igitur cur vultis perdere gentes?
Juraque pontificis cupitis dum forte tueri,
Admoneo ſævæ ne vertant omnia dextræ.
Et cur Borbonius bello evertiſſe paravit
Ipſe ſuum populum, facere & quæcumque paratum
Juſſerit? Injuſtus Legios oppreſſerat armis,
Qui pacem veniamque petunt, ſervire volentes.
Quid ducis ipſe notas nobis oſtendis, & ipſum
Tam metuit? Poterat Leodina ad mœnia ſeſe
C Ducere, pollicitus non ulla lædere jura,
Tunc ducis & populi Leodini regna tenere.
Et te ſane velim, ſi ſpes ſublata fuiſſet
Pacis, ſi nullis placaſſem pectora verbis
Ipſorum, haud veſtras vererentur forte cohortes,
Nam plures vobis ſatis nunc ergo potetis,
Si jam tantarum rerum concordia fiat:
Pax placet ipſa duci, dum non ſua jura teneantur
Aut ſi vos Legias ſtatuiſtis vertere gentes,
Ne varias cædes videam ne triſtia bella,
Ire ad Germanos populos, terras, flumina Rheni
D Eſt animus. Supplex ego Chriſti numen adoro,
Dividat ut lites, & jaciet ſemina pacis.
Sic ait, atque viæ ſocios ad mœnia jurat
Trajecti potuit, cum craſtina fulſerit hora.
Aſt Umbercortus legati a limine cedens,
Retulit ad proceres alios hæc omnia dicta.
Conſilius habitis mediæ ſub tempora noctis
Johannes patria Bruges, quem lingua Latina
Atque probi mores, & copia maxima fandi
Illuſtrant, Batavis ſummus regnator in armis
E Advenit, & ſacri legati limina pulſat. [illegible]
Tum quod ſpinoſas curas in pectore haberet,
Nec poſſet dulci ſomno ſua tradere membra,
Tecta intra multo venerandum accepit honore.
Ille ubi conſedit, placido ſic pectore cœpit:
Alme pater Brugis, Lovanii & Mechlinis olim
Ipſe tuam novi virtutem, & ſemper amavi;
Et ſi quid poſſem, ſervato ſemper honore
Burgundi domini, facerem, noctéſque dieſque
Pro te proque tuis, fuerit dum vita ſuperſtes.

Nunc cum conſilium ſit in ductoribus eſſet,
Invadendæ urbis Legiæ jam luce ſequenti,
Tantum veſtra mihi placuit ſententia pacem
Quæ ſuadet, mandat quamvis quæcumque juberet
Borbonium fieri dux clarus, maximus armis;
Ipſe tamen cupiam cum veſtrum ſemper honorem
Et pacem tali ſpoliarent pectora mente
Conſulat tutus Legiorum & corda virorum
Declaranda ducis nam quando intelliget ipſos,
Conſulta in melius referet; ſententia noſtra
Jam placuit totus. Igitur nunc reddere tutos
Legatos Legios, qui tractent fœdera pacis,
Conſiderent nobis [illegible] nuntius ipſis
A vobis, Tungrum veniam petet optime tuti.
Olli ſubridens legatos talia reddit
Scis, ut me inſignis Trajecti ad mœnia quondam
Perduxiſſe viros Legios, quos ſuſceperat ipſe
Borbonius, tutos, poſtquam Aquis gens tharecta
Ipſis [illegible] redeunt huc, agmine facto
Hunc dominum villæ captivos reddidit omnes,
Sic pectora habes, ſic nobis dedecus ingens.
Nolim iterum ſalis, nolim discrimina nobis
Tanta, neque illatis tectum dare verba videri.
Tu ſi certa putas, ſi tutos credis & illos
Poſſe venire ad nos melius, te ad mœnia duces
Nunc Leodius, potes cives & ducere lætos
Tungrum, qui poterunt ſecum tractare quietem.
Hic autem Nunquam Leodina ad mœnia ibunt
Auſim, nunc quamvis videamur me amare.
Legatos contra mox talia reddidit Heros,
Si credis tutos illos te reddere poſſe,
Me ſocium adjungam paſſo tibi, tuta petemus
Nos Leodina ſimul, jungatur ut fœdera pacis.
Annuit hic *Berges* latis regnator in arvis
Legato, & comitem ſorte ſe promiſit ad oras
Jam Legias. Primo cum ad patuiſſet ab orto
Vix medium cœli jam mox tranſcerat hora
Auræ una, & ſubito dederat tua pectora ſomno
Princeps orator Pauli, Leodina revertens
Deſperans ſanctæ venturum in fœdera pacis
Borbonium atque ducem, Tungrum magno agmine nocte

Leod. Tungros invadunt.

Aggreditur, cæſis cunctis cuſtodibus, altis
Pontibus oppoſitis, vallum tranſcendit & omne
Ceperat ipſa forum. Muro ſpoliaverat olim
Oppida Burgundus dux, non claudere ſuetum
Hunc genti poterant Legios ſub nocte ſilentes
Non aliquas ſcalis, pedibus mutavere columnas.
Ne ſtrepitum audirent [illegible] ſorſan equorum
Burgundi. Horrendis ſubito clariſſima bombis
Sunt data ſigna, domum omnes clamore reſultant,
A Tormenta atque graves baliſtæ culmina pulſant.
Mox alii ad ſummas glandes ſparſere feneſtras
Concutit hic poſtes hic oſtia pulſat & hoſtes
Tectaque ſunt cæco nutu omnia viſa tremiſcere
Sunt ſomno excuſſi Burgundi, & terror habebat
Maximus ille fugam medios tentare per hoſtes,
Perque hoſtes alius ſeſe rapiebat in ipſis
Tum Tungris ſeſſus, & ſe condebat in antris.
Principes alii ſe demiſere feneſtris,
B Et mortem fugiunt, hic abſcondiſſe cavernis
Traditur & tecto ſpeculum [illegible] ab alta
Johannes *Berges* petivit cum ipſe feneſtra,
In foſſaſque cadit nudus, totuſque pedeſque

Johan. Berges [illegible]

Surrexit cunctos Trajecti ad mœnia venit,
Diruit tectis fecerant quæ proxima portæ
Omnes, ſed Legias ſtatim venere denique gratos.
Nonnulli tentant arma defendere ſeſe,

Conſenſus per Leodienses.

Enſe tamen Legio noctis ſunduntur in umbra.
Evadunt pauci tum primum ſumſit & arma
Borbonius necnon ſecum cariſſimus illius
Robertus (a) cunctis cunctis in rebus amico [a]
Conſiliis & re una gens & Leodina ferebat
C Borbonium inſidias ſemel hi ſecuſſe volebant.
Progreſſi in vacuum vix externæ ſagittæ
Borbonio afflata ſunt veſtes ipſius acta
Glandibus & plumbo tactæ Robertus ac ipſe
Sanctus & viſus vix terra eſt tecta relatum. (b) [b]
Nam tormentis illic cruris fracta oſſa gerebat.
Noluit omnipotens humano ſanguine lædi

Eripitur Borbonius.

Borbonium, multis a militibus ille reductus
Munitam in ſedem, quoniam via ſorte patebat
Nulla fugæ miles Burgundus clauderet omnia
Borbonium in ſeſſus. Quis narret funera noſtris
Illius & [illegible] poſſit recitare labores?
D At [illegible] orator ſomno eſt excuſſus, & ipſos
Agnovit Legios tanto clamore furentes;
Quærit ſi Burgundos artus agnare [illegible]
Quidam ait, & vocem gaudentes tollere ad aſtra
Mox mandat tecti referentur unus poſſent
Servare ut Legio, atque illis ipſe obviam ivit,
Et ſermone queat tantos ſedare tumultus.
Et lucem expectans accendi juſſerat ignes,
Suſpirans inquit: Quantos facietis acervos,
Heu miſeri populi! quam cerno hoc tempore cladem?
E Quonam Borbonium, quonam ſe contulit omnes
Burgundus miles? Trajecti ad mœnia quidam,
Borbonium fugiſſe refert; tum triſtior eſſe
Legatus cœpit, nullam ſpem pacis habendæ
Jam fore conſpiciens ecce inter talia quidam,

(a) [illegible]
(b) [illegible]

Egregius miles legati venit ad ora,
Paricibus fractis ſupplex hæc omnia fatus;
Nomine Burgundo legatus ut iret ad ipſam
Borbonii ſedem, quoniam non eſſe putabant
Se tutos illic, ſive ipſis ire liceret
Legati ad ſedem placuit magis ipſe veniret
Qui legatum adit. Ad ſe Borbonius, ſic Tunctus ille reportat.
Mox centum tectis Burgundis ecce petivit
Tectum oratoris, paries ſed frangitur hortos
Ipſe duos inter medius, ſic tecta ſubivit
Cauta cohors, ne quis Legius ſentiret euntes,
Lædere vel poſſit, tenebroſo tempore primus
Borbonius ſubiit, poſt Umbercortus e *Geldre*
Regnator terræ quique Argentalibus agris
Eſt dominus, ſequitur quem multa terra Cohara
Et dominus Plages, & Vogelſancus intrat.
Poſtquam Legato pavidi dixere ſalutem,
Umbercortus, ait Legii, pater optime, Tungrim
Advenimus, volui quos non ego reddere tutos.
Olli legatus [parcat] tibi ſummus Olympi
Rector ait, melius veniſſet reddita noſtris
Gens hæc, tuta olim noſtris non fortibus armis
Burgundæ ad cladem rueret furibunda cohortis.
Commendant ſe legato Burgundi. Tum ſe commendat legato cetera turba:
In te noſtra ſalus, omnes dixere, locata eſt:
Tu noſtras animas ſerva, ſi corpora Belgæ
Supplicio afficiunt, potes hoc in tempore ad illos
Exire, & dulci mentes lenire furentes
Sermone, interimant ne nos, dominumque faventem
Resp. legati. Borbonium nobis: orator talia reddit:
Cernitis in quantis verſetur vita periclis
Veſtra, tamen pacem ſi veſtro pectore vultis
Cum duce motum, neque enim dux ipſe negabit
Conſilium veſtrum, Legios mulcere ruentes
Conabor verbis, & corpora veſtra tueri:
Spero equidem, quoniam venerantur juſſa Latini
Omnia pontificis, domino & patre verendo
Borbonio cupiunt, non noſtris ulla negare
Audebunt precibus, præſertim quando videbunt
Bellorum finem placidam pacemque futuram.
Si vero infenſis vellent vos perdere telis,
Dum pacem cupiunt, prius hæc mea pectora ferro
Percutient ſævo, quam lædi corpora ab illis
Veſtra ſinam; ad Legios quid nunc exire probatis
Dum tenebræ ſunt noctis, nec me agnoſcere poſſunt:
Non tutum eſſe reor, ſatius cum candida mundo
Orta dies fuerit. Placuit ſententia ſacri
Legati cunctis; tum ſe flectere precantes
A Ante pedes veniunt & ſcelerum purgamina cuncta.
At bonus orator confeſſos crimine ſolvit.
Juſſerat neque pius orarent numina verbis,
Ne ſinerent telis indigna & morte perire.
Jamque erat orta dies, Legii ſunt ad limina tendunt
Borbonii, & portas telis fregere ruentes.
Sed non invenium dominum, tunc tecta petebant
Legati, & multos Stygias miſere ſub umbras.
Tunc bonus orator cum poſtes cerneret auctos
B Saxis & lignis, non inde exire liceret,
Borbonius quoniam pavidus ſic juſſerat illis,
A celſa pergit ſeſe monſtrare feneſtra,
Non ſine & hic lacrymis permulta cadavera vidit
Ante ædes. Legii ſpectantes candida lina
Legatum agnoſcunt, ipſum venerantur & orant.
Ille ubi conſpexit ſpoliari forte peremtos
Nummis & loculis, verbis caſtigat amicis
Raptores, mandat dare corpora vana ſepulchro.
Mox rogat ad ſeſe Legiorum ductor ut iret,
C A cæde & ſpoliis juſſit manus omnis abeſſet.
Tunc & Johannes Arnoldus ductor ad almum Johannes Arnoldus in genua adit.
Legatum venit, magna comitante caterva
Namque alter Legii Vincentius urbe remanſit;
Quem poſtquam orator vidit, ſermone verendo
Fatur, quid peterent rogat, quid funera tanta
Nunc facerent placidæ facta inter fœdera pacis.
Nam ſi juſta ipſi peterent, quæcumque darentur.
Poſtquam albo Arnoldus ſuſpexit pectore lino,
D Vertice nudato necnon & caſſide poſita
In terram, magno oratorem affatur honore.
Alme pater, Legii quamvis tua nomina cives Ipſum albo quærit.
Damnarunt aliqui, quod tu veteres paſcere verbis
Nos, & tractando ſanctæ modo fœdera pacis,
Borbonii adventum ſimulaſſes eſſe futurum:
Nobilis at ſi quis fuerat Leodinus, iniquum
Conſilium illorum damnavit, teque probavit,
Mores atque tuos, facta & digniſſima laude.
Non tu ſimulaſti, tibi ſed data verba fuiſſe
Novimus, immenſos paſſumque fuiſſe labores.
Ergo oro ſupplex, ne blandis credere verbis
E Ipſe velis, timidi promittunt omnia vobis
Burgundi, lapſum non hoc a pectore ſacro
Crediderim eſſe tuo, cum annares mœnibus olim
Trajecti ad dominum, paciſque ad fœdera agendæ,
Borbonium & placido veheres in flumine Moſæ.
Cum populus Legius, nec vir nec femina deerat
Fluminis in ripa, ſupplex & brachia tendens,

Ad te clamaret, referas, pater inclyte, pacem,
Et magno ſperans miſceret gaudia luctu.
At cum juſſiſſes tot ſparſa cadavera ripis
Ipſe dari tumulis, lacrymarum flumine magno,
Cumque ad Caroli veniſſes mœnia celſa
Argentali erant quæ Moſæ juncta fluenti.
Mox dominus naves ſumma proſpexit ab arce
Tres Legias, vectus fueras quibus ipſe tuique,
Miſſilibus telis & flammis bella paravit,
Miſiſſetque omnes, ni te ſpectaſſet, & ipſas
Subductas naves, cauſamque audiſſet eundi.
Sed poſtquam Legii vota expoſuere verendo
Jam ſua Borbonio, necnon reſponſa ferebant,
Te remanente illic, poſſes extinguere belli
Scintillas ſævas, Legiis redeuntibus idem
Poſtquam Argentali tetigerunt littora ripæ
Sunt capti, erubuit dominus, nec jura fidemque
Tunc Argentalo Burgundia juſſa ſecutus,
Rumor erat de te, Legio tunc proditor ore
Dictus, cum ſine te mandareris ipſe redire
Illos, erroris tua mens & conſcia tanti
Viſa fuit, poſtquam Leodinus cernere verum
Contigit, atque tuum cunctis videre laborem,
Se damnare omnes cœperunt, teque probare
In Legias qui te revocaſti denique fines:
Ipſorum oſtendens ſi qua & mala verba fuerunt
Falſa, & feciſti captos, pater optime, ſolvi,
Necnon & populo ſuaſiſti juſſa verendi
Borbonii faceret, vellet parere petita.
Scilicet exirent iterum ſua mœnia circa
Exilium paſſi, tum qui ſe junxerat illis
Ad tua mandato domini jam tecta rediret
Omnibus hinc poſitis vexillis, gramine campi
Atque armis ſtolidus populus quæ ſumſerat olim,
Borbonii manibus ſuaſiſti cuncta darentur
Ut fuerant reſponſa ejus gens omnia fecit,
Te ſuadente pater, Leodii, nec defuit illic
Qui malefacta tuis ornaret coloribus eſſe
Verborum afferret, nec non tibi multa minatur.
Sed perfecta, pater, mens nullis fraudibus eſſe
Commaculata tua, & ſtudio protendere pacem
Quid referam? ut ſedes alias tu acceſſeris alma
Pro pace, & bellum damnaſti inferre volentes
Burgundos? Legiis cepere ex civibus unum,
Arboreo & ramo, ſcelus ô! miſer ille pependit.
Nec te Burgundi venerati tempore in illo
Sunt, pater ipſe, licet ſancta data verba quietis
Eſſent Borbonio, rurſus Leodina petiſti
Mœnia, ſuaſurus ſi qua & meliora videres,
Mox ad Borbonium dominum, pater alme, rediſti,
Ad ſedem lectis dictam Foſſam undique cinctam,
Atque undis Tungris non longe a mœnibus illis,

A Taliaque effatus: Te, vir venerande, precatur
Gens Legia, admittas quas dant tibi pectore voces
Atque preces, ſervare velis parere volentem
Hanc, potes ſi vis, quam perdis mœnia bello
Hæc dum Borbonio ſuades, pater optime, venit
Nuntius, atque refert Burgundas forte cohortes
Ad Legiæ muros urbis tunc bella gerentes,
Sed cives narrat pepuliſſe a finibus [illegible]
Tunc & Borbonium damnaſti voce [illegible],
B Optaſti quod dum fierent bona fœdera pacis,
Auderent Legios Burgundi invadere fines.
Borbonius tanti gnarum ſe dicere belli
Pergebat, tandem Leodinam pergere ad urbem
Velle ait, & metum tali ſermone fatetur
Eſſe tuo [illegible] Lamberti templa petiſti.
Rurſus Borbonium [illegible], quis voce labores
Exp[illegible] tuos quotiens tibi verba dediſſe
Borbonium certus narrem, quod ad oppida miles
Dixerit, ipſe pater dum reſpondere negaſſet
C Poſſe tibi, atque ducis Burgundi ſcripta referret,
Qui [illegible] ipſe reparandæ ſed [illegible] honorem,
Borbonius ergo [illegible] tunc ſic eſt talia fatus
Jam [illegible] pacem nobis extrema videtur
[illegible] adeſſe dies Leodinæ & ſigna ruinæ,
Quam Deus avertat, nolim memorare priores
Quas perpeſſa fuit clades gens utraque noſtras
Sed [illegible] Patres me miſit ad oras
Legatum veſtras miſeras, incommoda tanta
Ne[illegible] pacis [illegible] & orbis,
Ut poſſim inferni animas abſolvere vinclis,
Sed poſtquam tenuere tuæ me denique terræ,
D Audivi vero innumeras ex ore querelas,
Ex [illegible] perdere gentes
Burgundus Legias dux atque æquare pararet
Muros [illegible] meum jam concutit omne
Dicebas tanto ſed non obſtare tyranno
Te poſſe [illegible] mœnia Brugis
Acceſſi, & [illegible] paſſus deinde labores.
Denique ab [illegible] redeuntes ipſe cohortes
Compreſſi Legias tibi tunc parere volentes,
Q[illegible] pacis, non perdere cunctos
Burgundi [illegible] voluiſſent tradere morti.
V[illegible] Legios fieri tunc forte putavit
E Tam p[illegible] noſtra ſed [illegible] ipſi
[illegible] quæ [illegible] vides feciſſe parari,
Tu [illegible] Lamberti ad templa redire
Poſ[illegible], quare cupidos deceperis ipſos,
Atque expecta [illegible], ferat ipſe
Jam dux, ecce notos [illegible] quid vincere [illegible]
Eſt opus his Legiis, aut quid reparare laboras
Anne [illegible] numquam populos [illegible] credis & illos
Amaſſe, potes ſine cæde & ſanguine & armis,
Sub juga [illegible] dum non aliena venire,

Et tua defendens, templorum & jura ſacrorum.
Sed ſi forte illos bello reparabis & armis,
Perpetuo amiſiſſe potes: ſpectacula cladis
Tantæ equidem fugiam, neque me ſententia Pauli
Pontificis ſummi ſpectanda ad funera miſit,
Sed placidæ ac ſanctæ tractanda ad fœdera pacis,
Quam firmare tuo præſenti lumine poſſes,
Mecum pollicitus dum velles ipſe manere,
Atque urbem repetiiſſe tuam ſacroſque penates.
At ſi conſilio non ſacri militis uſo
Pendes, qui prædæ pecudum jam ſorte tuarum
Accingunt ſeſe, pacem & cupis ipſe negare
Oblatam, ſtatui Germanos viſere fines,
Atque aliis rebus commiſſis jungere mentem.
Aut ego te cogam templorum jura tuorum
Servare & populi, quantum conceſſa facultas
Ipſa mihi poterit Romano a principe miſſa.
Nam quando Legios primum mihi viſere fines
Contigit, auditis rebus cenſere licebit,
Privandum imperio eſſe tuo tres forte per annos
Quandoquidem dominus non ſacris jura ſacrorum
Templorum ſubigis. dixiſti ſed tamen olim
Invitum aſſenſiſſe duci fortaſſe timore
Majoris damni, ſed clam contra omnia dicta
Sic evaſiſti, tamen ipſe in retia rurſus
Ecce venis Pauli, ſed ſummi principis illud
Judicio quondam meliori nempe reſervo.
Hæc volui dixiſſe tibi, ne neſcius eſſet,
Si quis adeſt doctor, curarum forte mearum,
Pontificiſve pios ne neſciat ipſe labores
Impenſaſve graves, Legias dum reddere paci
Conatur gentes, teſtis mihi Gallia tota
Et teſtis Germanus erit mihi totus & orbis,
Fluminaque & fontes & ſplendida ſydera cœli,
Non per pontificem, per legatique laborem,
Sed per Borbonium longæ & ſecreta malignæ
Defuit, & Legiis pax imperfecta remanſit:
Officio quoniam ſi quid tu cernis agendum
Eſſe meo oſtendas, me promtum ſemper habebis.
Vincere ſi bello cupies, Deus ipſe ſecundet
Juſta incœpta tibi, & faveat ſi juſta fuerunt.
Vos ego præſentes ſcribæ, vos ipſe requiro,
Mandetis chartis æterna ut nomina rerum
Tantarum fiant. hæc te dixiſſe recordor,
Alme pater. Lacrymis maduerunt ora verendi
Borbonii, & verbis Leodina ad mœnia victus
Venturum dixit; ſed noſti verba dediſſe:
Fruſtra ornata via eſt, juſſis, pater inclyte, noſtra
Ornaverunt ædes fruſtra, tædaſque pararunt,
Et per lætitia lacrymas ſparſere per ora.

A Quidve Umbercorti enarrem crudelia bella?
Quid narrem inſidias? nam dum pro pace laboras,
Vaſtavit villas noſtras, vaſtavit & agros.
Ergo, ſancte pater, fugiant cum fœdera pacis
Burgundi, & cupiunt Legios divertere ab ora
Borbonium, ac populi ſaturari & ſanguine noſtro
Ignoſcas nobis hodie, cadet impia noſtra
Gens Burgunda manu, nec poterit numen Olympi
Pontificemque ſimul dominos optamus habere,
B Et te ſumme pater volumus dominumque verendum
Borbonium, præſtate aures, defendite jura
Noſtra, pater, juſtoque ignoſcas cuncta dolori.
Hæc ubi dicta dedit, brevaterque legatus ad ipſum *Reſpondet legatus.*
Vera Arnolde refers Johannes: hoc tamen unum
Sanguine ne veſtras rogito reſpergite dextras.
Quid de Borbonio facietis? ducere vultis
Forſan captivum? Paucis ſic reddidit heros:
A nobis abſit tantum ſcelus, arma gerenda
C In nos ſunt potius, domini quam in pectora noſtri
Borbonii, cupimus nobis dominetur & ipſe,
Et cunctis Legios tueatur ab hoſtibus omnes.
Hæc cum Borbonio ſunt verba audita, ſed ipſe eſt
Spemque metumque inter dubius tum ſponte vocatus,
Legato a domino ducibuſque aſcendere juſſus.
Et Legiis poſtquam viſus, tolluntur ad aſtra *[illegible]*
Clamores vivat vivat, dixere ſonora
Voce omnes, vivat princeps Leodienſis; & ipſum
D Tunc genibus flexis nudato & vertice adorant.
Hinc & Burgundos tendebant perdere ferro, *[illegible]*
Qui cum Borbonio ſtabant Orator & ipſos
Compreſſit a gladiis, illæſa & corpora reddit,
Sed dedit ut capti ducantur rebus ademtis
Sub fide legati, mox eſt admiſſus ad ipſos
Noſcendos doctor Johannes. Protinus omnes
Depoſuere enſes patriæ de more, fidemque *[illegible]*
Colloquio dulci, complexus atque dederunt
Aſt Umbercortus facta ob crudelia quondam
In Legios, vulgi veritus fuit ipſe furorem.
E Legatum & genibus flexis orabat, ut ipſe
Non ſineret captum Leodina ad mœnia duci,
Nobilium & dextra perimi malleba tin ipſis
Sedibus. Ergo illum tali ſub fœdere ſervant
Orator Legiique duces, promiſit ad ipſum
Ire ducem, & fœdus placidæ tractare quietis. *Ad ducem & [illegible]*
Ne tali audito inſultu mox colligat iras
Majores forſan, quoniam meliora ſequentur
Hunc ipſi orator Trudonis mœnia verſus
Fit comes, ex Legiis ne quiſquam læderet hoſtis.
Tunc Umbercortus meriti non immemor hujus,

Quod

Quod ſibi Burgundiſque ſimul ſit reddita vita,
ante pedes jacuit legati, & ſupplice voce
Borbonius Leodium redit cum legato & plaudente cive excipitur.
Grates mox egit, ducis & ſeduxit ad ora.
Legatus redit, dominum & comitatus ad urbem
Borbonium Legiam, quo non ſine tendere ad ipſam
Audebat, quamvis magno veneratus honore,
Obvius ecce venit doctor Vincentius alter
De *Aures*, portis populuſque effunditur omnis.
Non mihi Pierides ſi linguas mille dediſſent,
Ferrea mille ora, & ſplendens ditius auro
Ingenium, poſſem tantos deſcribere honores
Quantos ambobus domini Leodina juventus
Læta dabat, lætas fudere ad ſidera voces.
Quis ſacros homines ſacris in veſtibus, & quis
Explicet ipſe vias ornatas, atque virorum
Concurſus, quales ſonitum cytharæque lyræque,
Quale dedit lætus ſeu vir ſeu femina carmen,
Innumeræque tubæ cunctis & ſonuere metalla
Hunc humeris ſubiit claro qui ſanguine natus,
Qui virtute fuit clarus, qui ſplendidus armis,
Per vicos urbis plateaſque jocoſque tulerunt.
Qui profugus quondam veniam nunc ipſe petebat
Supplex, Borboniuſque illum eſt amplexus, & ipſi
Parcebat, lacrymæ paſſim funduntur utrinque.
Spirabant myrthæ, ſpirabant thuris odore
Hinc atque inde viæ, nec teſtas ipſe calentes
Et tædas numeres, ſperabant undique pacem
Eſſe datam populi, atque extincta incendia belli.
Tandem ad Lamberti duxerunt templa canentes
Hymnos & laudes Legii, nox ipſa ſecuta eſt,
Et placidæ cupidi poſuerunt membra quietis.

LIBER V.

IMpia Theſſiphone formam mentita virilem,
Caſtra ducis memorat Leodino milite capta,
Et CAROLUM incendit verbis: qui fraude reperta,
Liligero dextram mox pergit jungere regi,
Et comitem facit in Legios. Ferus agmina ducit
Ærratoſque viros Theobaldus, & occupat oras
Eburonum, rigido devaſtans omnia Marte.
Gens Leodina ſuis arcetur a finibus hoſtes,
Enſe cadit, ſaturatque pio nimis arva cruore.
Arges Honofrion ſpoliat rebuſque fideque,
Dum cum Borbonio pro fœdere pacis adiret.
Doctorem Batavum, Theobaldus cogit ad urbem
Signa ducis Legiam, nec pacis fœdera curat.
Interea orator Trajecti ad mœnia pergit.

AT non Teſſiphonen præbet ſua lumina ſomno,
Burgundi ipſa ducis velox pervenit ad aures
Egregii juvenis formam aſſimulata Probini,
Inſidiaſque refert Leodinæ gentis, & ipſos
Burgundos captos. Lamberti ut templa petivit
Borbonius, ludis miroque receptus honore
Legatuſque ſimul, mox dux factum omne putavit
Conſilio ipſorum, non æqua & mente ferebat.
Credebat dux infideles cum Tungris factum conſilio legati & ipſius.
Nititur in pacem Franco cum rege redire,
Ac cæſa jungit tumefactus fœdera porca,
Ut queat in Legias cumulato milite gentes
Arma movere, avidus & mœnia tradere flammis.
Ergo Peronam petiit rex Gallicus. Illic
Pax ducis & regis facta Peronæ.
Sunt pacis leges, vocitato numine divûm,
Inter utrumque datæ Stygiæ potuere ſorores
Hoc tantum, atque duci comitem adjungere volentem.
Incertum invitus Legiam ne an neſcius urbem
Invaſit, fieri tantum quis crederet hoſtem,
Quem Legii regem coluerunt ejus & arma
Geſtabant, cujus nomen vocitare ſolebant,
Qui ſe pollicitus Leodinis ſæpe tuendis
Venturum auxilio. Dux jam ſua præparat arma
Cum ſocio tanto Perona egreſſus & urbe eſt.
Jamque Umbercurtus ducis ad tentoria venit,
Umbercurtus a duce duris verbis excipitur.
Et ſuadet cupiens promiſſæ fœdera pacis.
At dux hæc illi breviter ſic talia reddit:
Dedecus armorum bellique, ignavia ſumma
Umbercurte redis, qui ſum deceptus ab illo
Inſignem qui te bellis armiſque ferebat.
Quam temere, heu! noſtræ tibi committuntur habenæ
Militiæ, doctus Tungris non captus in ipſis
Mœnibus, heu luxu vel ſomno victus inerti,
Deſidiæ molles atque otia marcida mentem
Laxavere tuam, non unquam frigora paſſus,
Non nimbos unquam tolerasti ſolis & æſtus,
Non gelidæ torrent nives tua tempora, noctes
In clipeo vigiles numquam producere doctus.
Non igitur miror pacis ſi fœdera ſuades,
Et terret Leodina cohors peditumque phalanges.
Vade igitur, pudeat potiuſque in bella redire
Te decet, atque acies munire inſignibus armis,
Nam quod conſilium quæve dementia mentem
Nunc caperet noſtram, paterer ſi fœdera pacis
Tractari mecum, dum rex jam Gallicus armis
Se comitem adjungit noſtris, & perdere poſſum
Urbem, quæ noſtro nimis eſt incommoda regno!

Quæque trahes oculis, ceſſare a cardine tanto
Rerum volventum, populos abolere paratus
Qui nobis hoſtes. Sic dux eſt fatus, & omnes
Bellorum primas Theobaldo credit habenas,
Quem Legio Burgunda virum, quem forte Comata
Gallia, quem ſequitur turba comitante Philippus,
Atque Allobrogicus ingens exercitus oris,
Finitimos Legios gentes petere Namurcos
Venturæ in Francos atque arva Picardia bello.
Mox ducis audito juſſo, Theobaldus in agros
Divertit Legios, & vaſtat milite ſævo.
Aſt Umbercurtus fingit bona verba dediſſe
Ipſe ducem, & ſanctæ ſpem vult protendere pacis,
A duce ſe puduit caſtigatum eſſe fateri.
Ergo legatus ſuadet Leodinas juventus
Pareat, illa refert velle obſervare pericla
Cuncta ducis, verum non in deſerta redire
Poſſe iterum, cuilibetque duci non utile; tandem
Intuitu rogant Lamberti numine ſancti,
Ut dux qui Chriſti veneratus numen & almæ
Devotus fidei eſt, ſaturari ſanguine nolit
Humano, poſtquam, ſi qua eſt incommoda paſſus,
Ipſe ſatisfieri Leodina a gente videbit.
Hæc & judicio pater optime linquimus æquo
Borbonii & veſtro, nos in nemora alta redire
Quid juvat, atque cibos corvis fierique feriſque?
Tum motus lacrymis miſeratus epiſcopus ipſos
Legatuſque ſuis cuperet cum mittere ad aures
Cuncta ducis, non eſt inventus forte timore,
Qui portare velit. Theobaldus quando minatus
Legatus eſt famulis, Legios ſi forte per agros
Ultra irent, ipſos morti crucibuſque daturus.
Quando in conſilio cunctis doctoribus inquit:
O ſocii vereor ne vanos noſtra labores
Vita ferat, pacem Franco cum rege valetis
Compoſitam, quid erit ſi dulci flectere voce
Ipſe ducem poterit legatus, prælia nulla
Nulla que cernetis jam diruta mœnia, nulla
Militiæ lucra, & terram verſamus aratro
Nos ſterili. Ergo agite, mecum nunc eſſe velitis
Concordes, gladii pacis quicumque miniſtri
Diſpereant noſtro, jubeo & ſuſpendere ſilvis
Si quis captus erit, dum non dux ſentiat iſtud,
Præterea orator reverendus principis eſſet
Romani, placidas nec jam ducis applicet aures.
Nam ſi perveniet, ſilvas & ſaxa movebit
Eloquio ipſe ſuo. Præſertim quando patebit
Mens Leodina duci. Placuit ſententia cunctis.
Ergo inventa fuit mulier veſtalis in Huio
Quæ narret, quotiens vellet legatus ad ipſum
Ire ducem, triginta equites his forte paratos,
Et quis legato ſimulato occurrere honore
A Debent, mox illum & perimant, aut tempore longo,
Ne bellum impediat, tenebroſis claudere in antris.
Hæc ut Carmelus frater qui præſidet audit,
Legato ipſe refert, ſuadet ſcelus atque nefandum
Evitet. Ridens ſubito legatus ad ipſum
Borbonium venit, talique eſt voce loquutus:
Hoc Burgunda phalanx meritum, pater alme, paravit
Nunc mihi, qui a tanto quondam diſcrimine tutos
B In Tungri feci, & ſervavi a cæde nefanda.
Hoc eſt officium, mihi talia præmia parta,
Scilicet ut ſævo cupiant me tradere letho.
Audi quid fertur: verum magis ipſe putavi
Hoc equidem, quoniam captos quos mittimus ipſi
Ante oratores Theobaldi ad caſtra, redire,
Jam longum eſt tempus, nequeunt, ea ſugere cunctos.
Non ceſſat Theobaldus agros, Leodinaque rura.
Quin etiam curæ tibi ſunt diſcedere ad ipſos
Burgundos habitu mutato, & linquere ſolum.
C Tu ne ſperaſti, ut poſtquam ſpes ipſa ſalutis
Dempta foret, ferro me gens furibunda necaret,
Aut ego Burgundo lacerarer milite totus,
Jam diſceſſiſſes? Leodina ſed agmina cingunt
Omne iter, haud portis poſſes incognitus ire.
Non recte egiſti, mutari ac deſine, ſi nos
Ignaro tutas te diſcedemus ad oras,
Et detecta omni populo fraus ipſa patebit.
Si conſanguineis veſtræ eſt ibi cura ſalutis,
Non æquum eſt cauſa noſtram contemnere vitam.
Borbonius verbis auditis palluit illis,
D Triſtior & loquitur: Numquam legate negarem
Vera tibi, a multis ſuaſus diſcedere ſæpe,
Conſenſi numquam: verum decernere ſi quid
Optaſſem, prius ipſe tuo, pater alme, fuiſſem
Conſilio fretus, numquam diſcedere ſolus
Audebo ſine te, ſic juro, teque rogatum
Eſſe velim, populo Legio ne talia pandas.
Nam ſi & referret Moſæ mea corpora in undis
Jactaret, carus qui Voghel ſanctius ad urbem
Non redit, non ſcriba meus qui vaſtat & agros
E Nunc Legios Theobaldus; ego admiratus & omne
Dixi ſi quid magnum legatus credit; uterque
Sic & paratus ſe non diſcedere ſolum
Cauſa umquam quæſita aliquo ſeu forte colore,
Conjurant ambo ſimul hi diſcedere, ſi qua
Fata velint, ambo aut cæcas ſimul ire ſub umbras.
Carmelo hinc fratri dicta eſt res ipſa tacenda.
Ocyus interea ſancto ex Trudone redibat
Robertus, nuper quem jam dimiſerat ipſe

verſus S. Trudonem capitur. Legatus,peterent Simo quid ſibi dicere vellet, A
Qui vir Burgundi ducis ipſa arcana tenebat,
Quidve Umbercurtus bis denæ ad tempora lucis
Pollicitus Legiæ rediturum ad mœnia gentis,
Dum captus ſummus Tungris ſub mœnibus eſſet.
Creſtienacha Burgundis incenditur. Vix Creſtienaci patuerunt culmina villæ,
Agricolas cernit fugientes atque ferentes
Ex flammis prædas, eſſent quæcumque receptæ,
Natos atque boves & equos, mulas aſinaſque
Ducentes ſecum Leodina ad mœnia victos.
Cumque propinquaret villam, audit ipſe ſonantem B
Pectoribus pulſis cum femineo ululatu,
Burgundique ruunt, qualis cum ſæpta luporum
Turba intrant, fugiunt pecudes balantque timore,
Ac ſaliunt trepidæ ſeſe & per ovilia denſant.
Jamque avidas cernit per ſumma cacumina flammas,
Ac fumum, intravit villam, mox captus ab ipſis
Burgundis, domino jam ductus & ipſe Philippo. C
Quem Sabaudinæ miſere ad prælia terræ.
Mox cum legati famulum noviſſet, ad ipſum
Ire ſinit, mandataque ferat de morte ſalutem,
Tum juſſit narret Legiis niſi nocte ſuprema
Illa occidantur, Burgundos luce ſequenti
Viſuros bello Leodinas denique gentes.
Jam mandata refert tutumque ſe eſſe putabat,
Captivus Simonis famulus legati. Cum rurſus ſævo Theobaldi a milite captus,
Et poſt terga manus vinctus ſic ductus ad ipſum eſt D
Poſtquam cauſa viæ narrata eſt ordine coram,
Scriptaque ſunt oculis Theobaldi viſa Simonis,
Devovet ecce Deum iratus ſanctumve Jacobum,
Dimittitur. Et mala verba ferens, illum permiſit abire,
Velle etiam dixit quercus ſuſpendere ramis,
Si veniat rurſus, Legiis & plura minatus.
Interea rumor Legiorum perculit aures,
Creſtenam incenſam, bis quinque & millia ab urbe
Sunt egreſſa hominum, præparant noctiſque per umbram E
Leodienſes in Burgundos irruunt. Ad bellum; dulci non ſunt ſermone retenti
Sacri oratoris, mediæ ſed noctis ad horam
Congreſſi telis, plures ſtravere cohortes
Burgundas,alii Theobaldi ad caſtra redibant.
Aſt alii ſilvis condebant corpora in altis.
Pugnabant alii mediamque peregerat horam
Ipſe dies, vires Legio cum victa reſumſit
Vincuntur. Burgunda, & miles Leodinus vincitur, olim
Non expertus equis, pugnare & caſſide fulva.
Nam bis mille equites Legios in prælia narrant
Burgundos & equos captos ad mœnia Tungris
Duxiſſe, & quoniam numquam pugnarat equeſtri A
Bello, nec poterat ſeſe exercere juventus
Milite cum aſſueto, Legii vincuntur ab ipſo,
Et dant terga fugæ, tum multa cadavera in agris
Paſſim ſtrata jacent, ad portas uſque ſequuntur
Burgundi Legios fugientes, altera Lantſin
Pars fugit ad Villam, & ſe mittit ipſa tueri.
Cepiſſet Legios fera tunc Burgundia muros,
Ni vertiſſet iter vicinæ ad mœnia Lantis,
Hic vero horrendum bellum Burgundia tota *Lantſin in deditionem accipiunt Burgundi, & cōtra fidem, cives interemunt.*
Se tulit atque aliis quantum non vincere ulla B
Arte datum, jungunt illis dextramque fidemque,
Ut Lantſi excedant, cunctis præbere ſalutem
Mox violant fidei jurataque numina divûm.
Fidentes capiunt atque omnes enſe trucidant;
Sic villam incendunt omnem,Leodina relicta
Corpora conſumunt flammis. Ea fama petivit
Tunc Legias aures, ſubitus dolor occupat omnes;
Pœnitet & belli facti, motique furoris.
Multi neglecto monita doluere precantis C *Leod. hac clade doluiſſe hortantur legatos ad pacē quærendam.*
Legati, ut bello nollent concurrere donec
Scire queant reſponſa ducis nam pace petita
Fortitan ipſorum voto ſe flecteret omnem.
At ſi bella gerant, ira majore citatus
Non dubium Legias everteret impius arces:
Quin & Burgundos equites pedites que putarent
Pervigiles, ſtructaque acie pugnare paratos
Non ſomno captos, in Tungris mœnibus olim.
Præterea hortatur Legiam tuerentur ut urbem, D
Pacem æquam offerrent hoſti, nec bella movere
Inciperent, laribus propriis obnoxia pellant.
Si vero Burgunda phalanx nec fœdera pacis
Oblata admittat, Lamberti numen adorent,
Auxilium & Chriſti, ſatius mala cuncta repellent
Numina, quam ſi nunc bello certur & armis
Extra urbem .. poterunt refici non tempore longo
Villæ, quas ductor vaſtat Theobaldus in agro E
Nunc Legio, ſi quis mortalem reddere vitæ
Permittat. Verba hæc legatus præbuit auris, *At ſtulti contēn.*
Contemtoque dio, portam exiere furentes.
Et quoniam Arnoldus Johannes cœtus adivit,
Hunc cives Legii voluerunt tradere letho.
Ergo ſuos cœpere omnes damnare furores,
Multi præſidium rogitabant, vixque putabant *Tum fabulæ ſpecie...*
Urbem intra tutos, aliqui fugere per undas
Fluminis, hos cepit ſeptemplicis inſula Moſæ.
Illi humeris bona cuncta ſuis pretioſa tulere,
Hi petiere aras, ſacra & penetralia divûm.
Hi vacuas linquere domos,deſertaque cunctis
Urbs modo viſa fuit; juvenis veniebat ad urbem

Saucius, ille omnes Legios ait eſſe peremtos,
Burgundoſque intrare urbem portaſque tenere,
Libera non mulier fuerit juveneſque ſeneſque.
Legatus & Borbonius confugiunt ad templum S. Lamberti.
At legatus apud Lamberti altaria flexus
Borboniuſque ſimul ſacris precibuſque fatigant
Numina; mox juxta Lamberti corpus ituri,
Turrim aſcendebant altam, ſummaſque ſub aſtra
Eductam tectis, unde omnes cernere gentes
Burgundas Legiaſque datis, nox ipſa ſecuta
Reddidit hic tutos, orta ſed luce videbant
Cedere Burgundos, remeare ad caſtra relicta.
Mox aris Legius quiſque & deſcendere cœpit
Turribus, atque aliqui legati ad limina tendunt
Primates urbis orant legatum ducem adeat & expoſtulet.
Primates, dulci ſed primus Amelius ore
Petrus loquitur; Quænam ſententia nobis
Eſt melior, domini, de noſtris cernite rebus.
Venit ſumma dies, nimium Leodina propago
Viſa potens ſuperis, properant incendere flammis
Burgundi, ſævum niſi mollia verba tyrannum
Legati flectant. Igitur rogitandus ad ipſum
Ut vadat, tantæ & cauſam levet ipſe ruinæ.
Sic ait atque omnes illius dicta probarunt.
Annuit modo ut ſecum veniat Borbonius.
Tum legatus ait, ſi me concedere vultis,
Borbonius comitem nobis ſe adjungat, & ibo,
Quamvis verba ducis moneant vitare ſuperbos
Burgundos, noſtro Tungris factum omne putantes
Conſilio, ingrata licet illis reddita noſtro
Viſa ſint monitu, nonnulli talia reddunt
Reſponſa, atque ferunt Legiæ non utile genti
Borbonium ſimul ire, quibus ſic reddidit heros:
Magnanimi cives dum vos gaudetis, & altis
Vocibus egregium dominum cepiſſe ſacrumque
Legatum fertis, neque creditis iſta nocere
Vobis, ſed certe magis eſt irata juventus
Hæc Burgunda. Puto quoniam ſi ſolus adirem,
Borbonio remanente, omnes verum eſſe putarent.
Ergo ut tollatur dubio de pectore talis
Error, conſilium melius mihi credite rebus
Borbonium tantis comitem dabituſque ducemque
Namque ubi dux illum ſpectabit, & ſibi vanum
Quidquid erat dictum, prætereæ fœdera pacis
Ocius admittet, placitum dederitque precanti.
His dictis, anceps Legiorum cura manebat,
In ducis & regis venientis fama per urbem
Diſcurrit totam, lacrymæ fluxere per ora
Matrum & uxorum, manibus ſua pectora tundunt.
Obſtupuere ſenes, juvenes ad bella parantur.
Adventum regis multi cauſam eſſe ferebant
Pacis, nonnulli Leodinæ incommoda terræ.
Legatus & Borbonius mitti ad ducem.
Ergo legati placuit ſententia tandem,
Et cum Borbonio ducis ipſe eſt ire rogatus
Ad regiſque aures animum & lenire furentis.
Jam cum his quinis egreſſi civibus urbe,
Ante ipſas portas cernunt miſerabile viſu,
Miſerandum ſpectaculum.
Ingentem in campo miſerorum corpora acervum,
Plurima quem ex variis mulier collegerat arvis,
Imbelleſque ſenes, agnoſcit quæque maritum
Vel fratrem, patremque ſuum, natoſque jacentes.
Corpora volvebant cupientes ferre ſepulchro.
Heu quantos gemitus fundit materque ſororque,
Et conjux, cælum reſonat plangoribus omne,
Et lacrymæ augerunt currentis fluminis undas,
Non aliter quam cum pluviæ de montibus altis
Deſcendunt, aut cum nix eſt liquefacta calore
Phœbeo, & riguis tellus madefacta pruinis.
Non tenuit lacrymas legatus imagine tali,
Borboniuſque ſuas, nam cum procedere flentes
Pergunt, ſpectabant oneratis mortua ferri
Plauſtris aut tergo feſſorum corpora equorum.
Jam prope cernebant tumulum quo conditur Lanthis.
Pene orbem Phœbus jam perluſtraverat omnem,
Hic anguſta via & depreſſa atque ordine longo
Plena cadaveribus fuerant, qui luce peremta
Prætereunt, foderent quamvis calcaribus ipſos
Semper equos, nequeunt tamen hi tranſire timentes
Corpora ni pedibus calcent, horrentibus ipſi
Naribus ecce fremunt, jam ſic quingenta relinquunt
Corpora nec fœtor villa qui ſpirat in ipſa
Teter abeſt, hominum conſumto corpore flammis.
Nec divertere iter poterant legatus & ipſe
Borbonius, tandem eſt illis iter omne peractum,
Ante ipſam villam plures occurrere cernunt
Femineos cœtus, veniam pacemque rogantes,
Incenſis tectis, ſubita benedicere dextra
Legatus cœpit, cum Lanthis præterit oras
Atque ad Borbonium tali ſic voce loquutus:
Legatus a Burgundo dimiſſus Leod. redire proponit.
Jam veniunt tenebræ noctis, cuſtoſque cohortis
Burgundæ exibit, miles ſi ſenſerit ipſos
Nos ſic errantes, forſan lædemur acutis
Telis, necnon parvo diſcrimine mortis
Vadimus, ipſorum ſunt ſigna incognita nobis,

Quidve dies tenet; dimiſſis nuntius illuc
Plurimus a nobis, neque quiſquam eſt inde reverſus.
Quare aliquid monſtri tractat Theobaldus in ipſis
Tunc caſtris, neque nos curabit reddere tutos,
Ut petimus, ſocioſque viæ, nec mittere contra
Ipſe volet nobis, tuti poſſimus ut ire
Ad ducis exlmias aures, pro pace petenda.
Et miror cur tanta tibi modo pondera rerum
Sumta, pater, Legia ut ſis nos educere ab urbe
Ante auſus, ſcires quam tu certa agmina contra
Ventura, & totos ducis ipſa ad caſtra vocarent
Non tenebras cernis, non & diſcrimina noſtra
Certe es ſollicitus, ſeſe turba obvia ferret
Nobis Burgunda & ſecuros duceret omnes.
Huc ergo Arnoldus Johannes ante remiſſus,
Milite cum multo, qui nos comitatus ab urbe,
Ne bellum genti, cum gens foret obvia in armis,
Tunc fieret; quare melius repetemus iniqua
Nocte urbem Legiam, melius vel mœnia ad ipſa
Trajecti tendemus iter. Pauca ipſe pudore
Borbonius loquitur, ventura atque agmina turſus
Aſſerit: ipſe tamen legatus mœnia adibat

Trajectum contendit.

Trajecti, famuluſque viam monſtravit habendam
Tylmandus Tungris fuerat qui mœnibus ortus.

Sequitur Borbonius.

Borbonius dubius ſequitur mox paſſibus illum.
Viſa pudore ſuit mens ejus, flamma relucens
Sub nocte interea cauſæ monſtrabat cunti
Ipſa viam, placuit villam concedere ad ipſam,
Et expectare aliquem, ſi poſſet noſcere, vel ſi
Notus ab his eſſet, diverſo ex colle patebat
Altera flamma ipſis, homines per caſtra videbant
Huc ire atque illuc, tunc ſunt decurrere viſi
In mediis campis, tenebris & noctis opacæ
Bis ſeni telis equites plenaque pharetra
Armati. Audito legati nomine ab ipſis
Borboniique ſimul, quoniam reſponſa dabantur
Fida ſatis, dominos læta mox voce ſalutant.

A quibuſdam equitibus deprehenſi in villam Eichen perducuntur.

Tunc ad vicinam, quæ fertur nomine villam
Eichus, perducunt: erat hic Fredericus & alter
Varnerus germanus adeſt, quem miſit Aquenſis
Urbs equidem, quæ nunc mutato nomine cunctis
Fertur Aquiſgranum, dominos novere ſimulque
Mirantur veniſſe illæſos noctis in umbra,
Decretum quoniam Burgundis gentibus eſſet
Omnes a Legia venientes protinus urbe
Interimant viſos, nullo diſcrimine facto.

A Jamque exemta fames poſito Bacchoque ciboque
Menſis, & placidam cuncti cepere quietem
Stramine in herbarum, patriæ de more vetuſto.
Jam prope lux aderat, rediit Montarchus ad ipſum
Borbonium, fuerat qui nuntius ad ducis aures.
Et clam ter loquitur, miratur Honofrius illud,
Quin Arges dominus cum jam lux clara diei
Mitte cum multo ſedem properabat ad illam.
Inter quos Theobaldus erat, fraterque Philippus

Conveniunt hic omnes ex profectis exercitum.

B A Sabbaudia qui venit maximus ora.
Mox & Borbonius legato dixit: Eundum eſt,
Occurramus, ait, tauræ, pater alme, cohorti.
Quiſque ſuum conſcendit equum, temerarius Argi
Occurrit dominus primus, cui dextera juncta
Legati, ſed non eſt uſus quamlibet olim
Verbis, cum Brugis fuerant in mœnibus ambo.
Jamque aliis ducibus pergunt occurrere, quando
Captivos famulos legati nuntius affert,

Captivi abducuntur famuli legati.

C Et prædas Argis factas a milite ſævo.
Tunc ad Borbonium ſeſe convertit, & inquit
Legatus, numquid tuus hic affinus ut hoſtis
Eſt Arges nobis, famulos quia perfidus ipſe
Captivos fieri noſtros mandavit? at ipſi
Borbonius reddit: parcas, pater alme, neceſſe eſt

Ipſum hortatur Borbonius ut ſe dedat.

Huic te commendes, famulis cumque omnibus ipſe
Captivus fias, vir noſtræ eſt ipſe ſororis,
Non melior quiſquam, nec talis ceperat, hoſpes.
D Quod ſi te ductor manibus Theobaldus haberet,
Tamquam fautorem Leodinæ gentis & hoſtem
Tigribus Armeniis truculentior ipſe voraret.
Olli ſubridens legatus: maxima nobis
Sunt tua verba, pater, ſi ſanæ es mentis, & iſta
Pectore funduntur vero, non talia nobis
Heſterno ſunt dicta die, cum ducere ab urbe
Spondebas Legia tutum. Si talia ſciſſem,
Haud mecum exiſſes Leodina ingratus ab urbe.
Sed volui inde exiſſe ſimul, ne perdere poſſet
E Illuſam poſtquam ſe gens Leodina videret.
Ipſe autem nequeo cuiquam me credere, firmam
Nec junxiſſe fidem, majeſtas quando Latinâ
Pontificis mi ſit Pauli, tum ſacra poteſtas
Sedis apoſtolicæ, ſi qua eſt injuria nobis
Illata, haud potero me nunc fortaſſe tueri;
Sed facile eſt ducibus ſummis & fortibus unum
Invaſiſſe virum, lino non caſſide tectum.
Quid miles nobis ignobilis eſſe timori
Debeat ad prædam pronus, verum eſſe fatemur,

Sed neque fautorem Legiorum ducere poſſunt,
Dum bona templorum ſacri quoque jura tueri
Pontificis ſtatui ſed quid juvat iſta referre,
Et toties narrare mihi? ſi forte neceſſe eſt
Doctorem fieri domino de Arges.
Me (ut dicis) fieri captivum. Et talia fatus
Dextræ Argis dextram adjungit, captumque fatetur,
Nec ſe ceſſurum niſi dux mandaverit addit.
Hoc Arges ſuaſit, ne doctor major adeſſet,
Et ſibi captivum vellet Theobaldus habere.
Borbonius ducibus Burgundis obvius ibat.
Aſt Arges Jecoræ legatum ad flumina ducit,
Kineccham & villam dictam, tentoria habebat
Juxta ipſam, & late miles ſua commoda cepit.
Huc etiam famuli capti ducuntur ab Elche,
Poſtquam legatus caſtris eſt ipſe receptus
Et ſpoliantur.
Cum famulis, Argis miles ruit omnis in ipſos,
Et prædatur equos, quæcumque & commoda habebant.
Principis orator ſacri ſe vertit ad illos
Mox equites dicens: Hæcne eſt cuſtodia rerum
Noſtrarum noſtrumque ſimul, ſic optima cura
De nobis, inquit? prædo ſe finxit amicum,
Atque lupus teneras pecudes vorat, improbat omen
Tunc ſermo, quidam nobis optime crede,
Mente bona eſto, inquit, quoniam tibi cuncta ſuperbi
Reſtituent ablata viri. Reſpondit at illi
Legati querela.
Orator Legiam cum nos exivimus urbem,
Ire ducis fuerat placidas mens omnis ad aures
Nunc tamen impedior, nobis noſcatis ut omnes
Spem velim, Auſoniis ſi nos eſſemus in oris
Res hæc vana meas priuſquam percelleret aures,
Ad Brugas rurſus, regna & Burgunda redirem
Et mundo has fraudes hominum linguaſque loquaces
Jam notas facerem, cupiunt qui perdere honorem
Sedis apoſtolicæ; ſed qualis cura fuiſſet
Burgundæ & Legiæ gentis, quam mira Latino
Pontifici, atque ſuo legato, flumina ferrent
Et maria & ſilvæ, ſi quiſque a Gadibus uſque
Gangem habitat, ſi quem mundi regit axis uterque,
Conſilium interea caſtris fiebat, & Argi,
Dicebant multi legatus ſolvere poſſet
Quinquaginta auri nummorum millia ſolus,
Sed bonus ut domino tanto ſis filius olim,
Quinque & viginti ſolvantur millia tantum.
Talia jactabant duo cum venere rogantes,
A Theobaldo accerſitur.
Legatus dominus Theobaldum nomine adiret
Doctorem, quoniam non ipſe relinquere caſtra
Tunc poterat, quando Leodinis luce ſequenti
Bella movere viris juſſus, prius ergo volebat
Scire a legato, necnon a civibus ipſis
Qui cum legato ducti ſunt milite ab Argis,
Quid Leodinis duci Burgundo nuncia ferret.
Tunc ne legatus peteret tentoria ſummi
Doctoris ſuadet, prætendens ſpemque fidemque
Et juſſa expectare ducis, valde ipſe monebat
Fruſtra manet doctor D. de Argis.
Arges, ſed ventris conceptam perdere ſummam
Mente animoque ſuo, ſic & Theobaldus ab ipſis
Faucibus eriperet, doctorque ut primus haberet
Addebant alii, tenebræ cum noctis adeſſent,
Non ſine fallaci Theobaldus mente vocavit,
Scilicet ut tradat te dextra incognita letho,
Inviſoſque lupis laceretis noctis in umbra.
Verum ubi legatum vidit concedere velle,
Et blandis mentem nullis ſe poſſe movere
Vocibus, adjunxit tres ſe permittere tantum
Eumque dimittit cum tribus famulis.
Reſtitui famulos comites, nec reddere plures.
Orator, quamvis ſua mens vexata dolore eſt,
Quod linquit famulos, lacrymis tamen ore ſevero
Temperat, & tales effundit pectore voces:
Arges ipſe tibi junxi dextramque fidemque,
Me numquam injuſſu ducis his diſcedere terris.
Quid juvat ergo meos famulos retinere dolentes?
Sed fac quod libitum eſt, famulorum quiſque rogabat
Duceret ut ſeſe præſerum. Tuccarus altis
Collibus exortus, Tudertis Matthæus, & alter
Manlia quem terris genera runt mœnia Tuſcis.
Flumina quid narrem lacrymarum hinc inde cadentum?
Quidve animi curas, mœſto tunc reddidit ore
Orator Veniant æqua qui ſorte legentur
Ne vexate animum noſtrum. Tunc ſortibus ipſis
Quatuor electi, & legatum ad caſtra ſecuti,
Ricardus primus teneris nutritus ab annis,
Legato & carus, diſpenſatorque relictus.
Heu dominum numquam ecce meum magis ipſe videbo
Infelix fueram cunctis qui
Linquor captivus, ſaltem mihi ſcire liceret
Ire illum incolumem Theobaldi ad caſtra furentis,
Illæſumque fore, aut ipſi comes unus adeſſem
Dum caderet, vitam & cum ſanguine fundere poſſem.
Bis ſum Teutonicas illum comitatus ad oras,
Bis Belgæ Treviríque ſimul jam lumine viſus.
Heu! quid agam? noſtræ jam ſpes eſt omnis adempta
Fortunæ. Tales fundens pectore voces
Turba omnis miſerata fuit, jam caſtra videbat
Orator magni doctoris lucida flammis.
Tunc Arges multo comitatus milite blandis

A loquitur verbis: Cur ſis, pater alme, vocatus *Excutitur.*
Suſpicor, inſidias aliquas tibi forte pararunt:
Sed prius ipſe meis totis cum millibus atræ
Occumbam morti, quam te ſic lædere poſſint.
Et fortaſſe fuit verum, multa agmina contra
Obvia venerunt tenebras per noctis opacæ
Sed veritus comites graſſator & agmina longa,
Jam Theobaldus adeſt, atque Umbercurtus, & ipſe
Borbonius, clara legatum voce ſalutant. *Eum decet excuſare Borbonius ad caſtra perducit.*
Mox in caſtra illum multo ducebat honore
B Dictor, & excuſat cur non iviſſet ad ipſum.
Tum ſeſe ad Legios convertit (Amelius unus
Primus erat,) cives, quæ ſit ſententia poſcat *Captivos ſe loquitur Theobaldus.*
Ipſorum, quoniam ſeſe accepiſſe ferebat
Inſidias illa Leodinos nocte paraſſe.
Ad tenebras igitur noctis ſeſe ipſe fugandas
Incendiſſe domos villarum & culmina dixit.
Scilicet ut melius ſic noſtra ad caſtra venire
Et flamma monſtrante viam me cernere poſſint.
Te vero caveas poſt hac recitare magiſtrum. (a)
C Borbonius fruſtra jactat quoque ſemina pacis, *In Borbonium.*
Ortus Francorum generoſo ſanguine, & alto
Ipſe duci junctus, pro quo ſua pectora morti
Expoſuit toties dux, & conſumſit honores
Fortunaſque omnes, bona cuncta, & ſubdita regna,
Dum Legios armis voluit domitare rebelles.
Nunc iterum cum ſint hoſtes, ſedare furorem
Ipſius fruſtra ſperet, nec principis ipſe
Orator Latii poterit mulcere verendus.
Det veniam nobis, equidem non fœdera pacis
D Accipiam a vobis, alias non denique leges
Ipſe dabo, niſi vos, urbem, bona, corpora, campos, *Non daturum ſe leges ait Borbonius.*
Atque animam arbitrio ducis eſtis ſubdere prompti.
Judicium gladius cum craſtina fluxerit hora
Ipſe feret, flammis urbs primum exuſta peribit,
Et cives capti perimentur, templaque ſacra
Nec metuent violare, Dei incendetur imago,
Et ſpolus lætus miles Burgundus abibit,
Et nuptæ innuptæque ſimul teneræque puellæ,
Et viduæ manibus rapientur denique noſtris.
Quid facere orator? jam te ſceleſtiſſimus Arges *De legati captivitate queritur Theobaldus.*
Captivum facere eſt auſus, diverſaque finxit,
E Te tenuiſſe ad ſe, ne ſcilicet ipſe venires
Sub juga noſtra, pater, captivus rebus ademtis
Inde datus letho, citius me numina perdant,
Crimine quam tanto maculetur dextera noſtra.
Et doleo vicifſim & cupio, quam Talia poſtquam
Dixerat, audebat ſæva invaſiſſe ſecuri
Argen, ni monita manus eſſet nuda virorum
Magnorum. Mox eſt illius territa voce

A Turba omnis, multa ſuaſere ut Amelius ipſe
Omnibus annueret, dum ſors eſt nubila, dictis
Arbitrioque ducis jam commendaret habenas
Belgarum & Legiæ gentis, veniaque petita
A dominis, primum flexit ſe Amelius illis *Amelius pacem proponit.*
Atque ait: Inſignis doctor clariſſime & armis,
Quem dux Burgundus digno exornavit honore,
Ac ſceptrum tantæ legionis præbuit uni,
Nos pacem optamus, ſed non inventa coacti
Inferimus bellum, volumus quæcumque petiſti
B Nos facere, atque ducis nunc noſtra relinquere cuncta
Arbitrio, dominus ſi vobis conſulat iſtud
Borbonius, necnon legatus, maxime doctor,
Quis dominus ſemper paret Leodina juventus?
Quid vero nomen damnaveris ipſe magiſtri
Impoſitum nobis? non contra eſt fœdera legum
Veſtrarum, ſic me teneris vocitavit ab annis
C Gens Leodina olim, nec credas nomen honoris.
Dixerat, & dictis legatus ſubdidit heros
Inclyte vir, quoniam de me nonnulla locutus, *Oratio legati acerba.*
Indignum reputo nullas adjungere voces,
Quamvis me videam rapidis dare verba procellis,
Certe equidem fateor domini fortiſſima regna
Magnanimique ducis non parvus epiſcopus ipſum
Legatuſque ſuis poſſent ſubmittere votis.
Sed minus eſt æquum Latii ſubmittere jura
D Pontificis, Legiæ vel gentis ſubdere templa.
Nec puto ſubmittent, niſi cogat forte tyrannus
Sponte ſua, verbis poſſum nunc jura tueri
Pontificis tantum, ſi digna potentia nobis
Nunc eſſet, fateor, loquereris mitia mecum
Verba magis, neque dux Leodinas perdere gentes
Auderet gladiis quas nunc optavit habere,
Cum ſua jam poſſint ſine cæde & ſanguine jura.
Perlongum eſt tempus, cum mœnia diruta vidi
Hæc Legia, & ſtatui jam tunc diſcedere longe.
E Sed neque paſſa fuit mea ſors aut numina cœli.
O rem crudelem, miſerandaque mœnia triſti
Evertenda die, quam neſcius ipſe videris
Cur ſim captivus dictus nolo credere veſtris.
Tum ſe convertit ſcelerati ad militis ora
Qui ſcribæ jugulo gladium fuit ante minatus
Scriptaque diripuit legati & ſigna ſuperbus,
Nummorum & loculos ſellæ quos ante gerebat
Suſpenſos, fuerat Latiis qui dictus ab oris
Transque Padum natus, nobis haud ſanguine noto:

a) Erat hoc anno Amelius magiſter civium. Hic juſſu ducis Trajecti capite plexus eſt: de quo valde doluit legatus, qui ſalvum illi conductum dederat.

Sed dum captus erat, ſe ſinxerat eſſe nepotem
Legati, ergo ipſi tumidus verba aſpera movit
Raptori orator Theobaldus doctor, & iram
Omnia ſedabat promittens reſtituenda.
Jam ſundo venit ſtellis aurora fugatis,
Et belli ſignum cunctæ videre phalanges,
Atque armata cohors veniendo ad mœnia tendit.
Arges legatum vult ducere ad Burgundiam. Tunc Arges alta jactabat voce querelas,
Quod ſacile orator heſterna nocte fuiſſet
Ereptus, quem jam captivum fecerat ipſe.
Ergo illum repetens Burgundas ducere ad oras
Velle inquit, ſi quis contra pugnaſſet habebat
Strictum enſem, & telo vulnus mortemque minatur
Quod legatus abnuit. Tum ſacer orator, quid me, inquit, ducere ad urbes
Diverſas tendis? poſtquam tibi dextera juncta
Noſtra fuit, nolle & Burgunda cedere caſtra
Pollicitus tibi ſum, niſi dux permiſerit, olim.
Me tamen ecce prius poſſes in fruſta ſecare,
Quam tecum veniam, niſi nobis littera conſtet
Mandatumque ducis: noli turbare rogamus.
Umbercurtus ſuadet pro legato. Aſt Umbercurtus verbis ſuadere benignis
Tentat, ut ceſſet tantum ſcelus impius Arges,
Sacrilegi oſtendens hominis collidere tantum
Sedis apoſtolicæ legatum, & principis almi
Miniſtrum, negat hic, demum concurritur armis.
Borbonius tantos medius ſedare furores
Nititur, ex auro ſpondebat millia nummum
Bis dena, atque ipſe orator ſacer annuit; ergo
Arges diſcedens Leodina ad prælia tendit.
Legatus cernens non tuta ſede relictum
Legatus caſtra deſerit. Seſe diſceſſit caſtrorum; forte timebat
Ne ea more armis flammiſque ſedilia perdat
Quæ ſo vocitant parvis circumdata foſſis.
Ergo Burgundas comitatus & ipſe cohortes.
Tunc Umbercurtus juſſus mox inclytus atque
D Borbonius petiere ducem, quæcumque fuerunt
Acta prius narrant ubi ſunt ad caſtra reverſi,
Exponunt doluiſſe ducem quod ceperat Arges
Legatum, atque ipſi ſi qua olim ablata fuerunt
Reſtitui juſſiſſe aiunt; ſed flumina Moſæ
Continuo ipſe ſuo melius tranſiſſet ad oras
Teutonicas, ne quis ſceleratus lædere poſſet.
Sic liber factus legatus retulit illis
Jam luce heſterna, cum prima crepuſcula noctis,
E Exiviſſe hominum Legiorum millia dena,
Atque Hoyum petiiſſe adverſo flumine Moſæ
Fama fuit, ſubito doctores terruit omnes
Veſtros, & galeas miles ſibi quiſque paravit,
Cæteraque arma humeris mox quiſque accommodat enſem.
Diſponunt vigiles, ſpeculator plurimus exit,
Et jam vix mediæ noctis proceſſerat umbra,
Cum Legii invadunt Burgundia caſtra ferentes,

A Me primum repetunt cupientes ducere ad urbem
Borboniumque ſimul, tamquam non jure retentos.
Te quoque poſcebant promiſſo tempore qui non
Ecce redis, captus fueras dum ad mœnia Tungris.
Ergo ingens clamor caſtris eſt ortus in ipſis,
Quiſque ſuos armat ductor, cæcoque furore
In Legios vadunt niſi contemnere vitam,
Et glomerare manum, bello cœpere furentes.
Et Leodina cohors poſtquam videt eſſe paratos
B Hoſtes, ac numero plures, convertit ad urbem
Cauta pedes, portas ſeſe intra infeſa recepit.
Necnon Burgundi repetunt ſua caſtra timentes.
Ipſe ego dum fugerent, vellent ne perdere flammis
Sum veritus ſedes, ſolumque reducere ad urbem
Tentarent noſtræ ſub tanta pericula vitæ.
Interea legatus fuerat qui plurimus erat
Junctus Burgundis, partes ducis atque ſecutus,
Dum Burgunda phalanx poſcit, Quis vivat! inepte
C Borbon reſpondit; viſus ſic proditor eſſe eſt,
Atque urbi Legiæ & patriæ præbere favorem.
Tunc ego ni motum ſedaſſem corda benignus,
Hunc atque inde omnes crudeli morte periſſent.
Talibus auditis, ſtupuerunt pectora magni
Tunc Umbercurti, Legiorum jura petita
Perfidus erubuit, paret ſed denique juſſis
Ipſe ducis, ſomno reficit ſua pectora laſſus,
Inferat ut bellum Legiis jam luce ſequenti.
Jamque dies aderat, collatis undique ſignis,
Sic legio agglomerat, Burgundus ductor habebat
Quinquaginta hominum Theobaldus millia ſecum
Ibat tota phalanx, & cogebatur in arctum.
Haſtatos pedites ordo nam primus habebat,
Baliſtaſque ſimul; tum plurimus additur illi
Arquitenens & equus pennis deſertur, & iiſdem
Sedibus ipſe manet; nam qui bellantur ab ipſo
Quadrupede exiliunt. Sequitur mox tertius ordo
Milite cum multo medio conſiſtere cornu
Ductores ipſos belli & vexilla videres.
Bis bis ſena cohors, hominum duo quæque tenebat
Millia, quæ currus numero bis mille ſecuti,
Et pleni victus, tum plurima machina belli,
Major ſive minor portatur curribus illis,
Quos bis ſena trahunt magnorum millia equorum.
Legatus, quamvis potuiſſet tutus abire,

Se

Sc tamen huic genti comitem præbere volebat,
Caſibus ut tantis populos pater ipſe labantes
Eriperet, poſſetque ægris conferre ſalutem.
Sed quoniam ſequitur non agmina paſſibus æquis,
De parte ex-ſtare geſtie-bat ei duce.
Ipſe ſibi jungi ſocios ex agmine poſcit,
Qui poſt extremas ducant ad bella cohortes,
Eloquio ſperans animum mollire furentis
Ipſe ducis, placidæ & conjungere fœdera pacis
Jamque videt Legias victrix Burgundia portas,
Legatuſque ducem cupiebat cernere magnum,
Affarique palam, læta & dare ſemina pacis.
Commoda ſed populis Stygiæ invidere ſorores
Tanta, expectatus non dux ad mœnia greſſus
Dirigit ecce ſuos, licuit nec tendere ad ipſum
Verum adire ipſum non potuit.
Legato, octavam differt ad mutua lucem
Colloquia. Interea miles Burgundus ad ipſas
Bella gerit portas; heraldus namque redivit
Ad cives miſſus pacis pro fœdere agendo;
Retulit intraret Theobaldus in urbem,
Et quadringentos equites inducere poſſet,
Nec ſine Borbonio & legato, ad fœdera pacis.
Primeras pacem volebat Theobaldus.
Hoc quamvis eſſet multum, tamen ipſe negarat
Ductor, & in Legios direxerat agmina muros.
Non ipſi placuit fieret concordia tradunt
Belli illam cauſam, taliſque fuiſſe ruinæ.
Si pius orator placidi veniſſet ad ora
Tunc ducis, haud Legiæ gens eſſet perdita terræ.
Ergo Publicolæ proles cum cerneret omnes
Armatos, placidæ & non ullam ſpem eſſe ſalutis,
Quo viſo ab exercitu recedit.
Conſtituit tanto mœſto diſcedere bello,
Ne cædes hominum tantas cum ſanguine fuſo
Conſpiciens, cæcis macularet pectora curis.
Neve ſuo bellum multum prætenderet eſſe
Illatum merito, ductores gentis adivit
Burgundæ, & cauſam diſceſſus finxit, inermem
Se famuloſque ſuos tanto in diſcri mine lethi,
Non tutum eſſe igitur miſeris conſidere terris,
Utque duos jungant heraldos ipſe petebat,
Qui tutum optatam poſſent reducere ad oram.
Denegat hoc primum legato ductor uterque:
Verum ubi cedentem extremo ipſum tempore cernunt,
Parent ductores illi, faciuntque petita.
Mirantur plures nimium quo tempore pergat,
Et Tungrim multi credunt concedere, multi
Multi dicebant eum ultionis cauſa intraſſe Leod.
Clam Legias portas ſubiturum nocte putabant,
Scilicet armaret Legiorum pectora bello,
Rurſus & ulciſci cuperet quicumque pararunt
Inſidias, ipſum & captum voluere teneri.
Sed Trajectũ ſe recepit.
Aſt is Trajectum per multa pericula venit,
Quatuor & famuli, reliquos jam detinet Arges
Captivos, dominum cum hyraldis forte ſequuntur
Sed poſtquam veniunt optati ad marmora pontis,
Heraldi introitum poſcunt, luduntur ab ipſis
Civibus, atque aiunt legatum morte peremtum.
Sic & fama fuit, ſic noluit credere vivum;
Sed poſtquam facies detecta eſt, agnitus ille,
Subiatus propriam in ſedem, pons ipſe redivit.
Legatum admittunt, cantant miracula ſancti
Ipſum Lamberti tutum feciſſe probantes.

LIBER VI.

Dividit hic turmas dux belliger atque cohortes,
Borbonio mandans juſta ratione nepoti,
Terreat ut Legiam primis aſſultibus urbem.
Ah! quanto fuerat melius ſervare miſellos,
Et patria tutare manu pugnatur utrimque
Fortiter, aggreditur noctu regemque ducemque
Nunc Leodina phalanx, reddit quoque plurima letho
Corpora; Burgundi ſed non moriuntur inulti.
Urbs capitur, ſubeunt hoſtes, araſque cruore
Confœdant Legio, quis talia volvens
Temperet a lacrymis! tandem quoque fluxit in ignes
Maxima Belgarum & gloria prima, tuerl
Quam nequiens Latius orator perpete curſu
Ad Capitolinas ſe confert triſtior arces.

Jam ter quinque dies fuerant, quibus ordine laxis,
Contigerat Phœbus caudatum ſcorpion, ecce
Nunciatur legato Leodii excidium.
Nuntius ad dominum Burgundum miſſus, ad almum
Legatum redit, Legiæ poſt mœnia gentis
Everſa, & caſtris ubi non invenit, oberrat:
Denique Trajectum, ſumtis inſignibus armis
Pontificis Pauli velox allabitur, audit
Vivum eſſe, ac ſedes ipſius tutus adivit.
Hunc ubi legatus perſpexit, talia fatur:
Cur tam ſerus ades, voluiſſem mittere ad urbem
Te Legiam, ut poſſes ipſorum bella referre.
Nam ubi ductoris Theobaldi caſtra reliqui,
Trajecti & famuli rediere ad mœnia noſtri,
Non ultra cupidas quicumque pervenit ad aures,
Nec potui quemquam fidum dimittere ad ipſos.
Tunc ſic ille refert Serus, pater alme, redivi,
Et non parva moræ cauſa eſt, ipſe dolebis.
Namque ubi crudelis Theobaldi caſtra petivi,
Te Legios curſus cives adiiſſe ferebant.
Mox ego te quærens ſubii temerarius urbem,
Inter pugnantes atque inter prælia ſæva.
Noſtræ cauſa viæ narrata eſt ordine cunctis.
Mox te reſpondent in caſtris eſſe putantes;

Spectari unde poteſt medio ſed plurima villa
Quæ nuper gentis Burgundæ caſtra tenebat.
Forſitan, alme pater, melius loca cognita vobis.
Jam quiſque a bello revocaverat agmina ductor,
Et laſſus dubio dederat ſua corpora ſomno.
At Legiæ gentes per amica ſilentia noctis
Clivum conſcendunt, quiſque & ſupereminet, inde
Erumpunt ſævos facto mox agmine in hoſtes,
Tormentique ſono terrent, clamoribus atque
Horrendis, VIVANT LEOD, dixere, ſimulque
VIRDURAS & vox hæc erat illis teſſera belli
Scilicet, & nemorum fuerat quibus agmen ab umbra
[4] Dicta, vel a veſtis viridi (a) vocitata colore.
Sed non ut quondam dixerunt nomina regis,
Nota de rege Francorum. Qui modo fautor erat, nunc ipſis advenit hoſtis.
Improviſi adſunt, vaſtant Burgundia caſtra.
Tum vero indomitum potuiſſes cernere Martem
Atque ducis ſæva totos a cæde cruentos.
Multi ex Burgundis, & quos Germania miſit
Enſe cadunt, multique fugæ ſua terga dederunt.
Duo millia Burgundion. occiduntur & mille Leod. Jam duo Burgundæ gentis ſunt millia cæſa
Et mille ex Legiis, quid corpora ſaucia narrem?
Vulnera quid referam? fuerat Burgundia victa
Et patrios mœſto repetiſſet pectore fines,
Berges ni eloquio fugientes nobilis ipſos
Verba Johan. Berges ad ſuos. Frenaſſet tali: Quo vos fortiſſima quondam
Quo fugitis Burgunda cohors? infamia tanta
Vos perimet, & quidquid laudis fortuna dediſſe
Narratur, parva vobis omne auferet hora:
Quandoquidem melius Legiis occumbere campis,
Atque oculis ſpectare hoſtes ac fronte minaci
Nobis, quam patrias victos diſcedere ad oras
Turpiter, atque humeros monſtrare ſequentibus ipſis.
Invitum, fateor, me tanta ad prælia duxi,
Et ſæpe pacem ſuaſi, ſed quando gerendum
Mandavit bellum populo dux inclytus ipſi,
Et jam ſunt acies congreſſæ, dextraque dextræ,
Atque arma armis certant, pudor ecce negabit
Ipſe fugam. Ergo agite, & Legiis oſtendite pectus.
Namque ubi ſunt vires, quibus uſi in mœnibus iſtis
Vaſtandis, Dinanti olim ne plurima geſta
Enarrem vobis? his dictis movit habenas,
Inque hoſtes direxit equum, ſimulat monſtrant
Vincentius de Barrs cædes agit. Bellantem contra venit Vincentius heros
De Barrs nunc hos, nunc haſta interficit illos.
Aſt *Berges* rigidum torquens in pectore telum,

A Perfregit tegmen, Burgundis, numine verſo,
Additus eſt animus, redit in præcordia virtus.
Victoreſque cadunt Legii, rurſuſque redivit
De Barrs dominus, fronte percuſſit & haſta
Hinc bellatores, tuli ictu ſaucius illo
Ad terram ſonipes, & pulſat calcibus auras.
Tunc ſuperincumbunt Legii, ſed maxima turba
Johan. de Berges vulneratus graviter. Burgundæ gentis tentat defendere Bergen,
Qui nunc quadrupedis caſu ſua membra dolore
Nec levat, extinctus duroque fuiſſet ab hoſte,
Ni ſua turba ipſum ſtrictis defenderet armis.
B Stultior huc Arges, huc Umbercortus adibat,
De Johan. Arnoldo. Arnoldus Legios inter celeberrimus omnes
Ductor adeſt unus, quem turpi vulnere fundant
Burgundi, dextra venientem in prælia forti
Namque Umbercorto primum datus obvius inquit,
Verba Arnoldi ad Umbercurtum. Perfide quid Legiis confligere gentibus audes?
Num Tungris per me quondam tibi reddita vita
Legato ſuadente mihi? num captus adire
Ipſe ducem, & ſanctam populis ſuadere quietem
C Pollicitus? nunc tu bis denæ ad tempora lucis
In noſtraſque manus, in noſtraque jura redire
Umbercurte fidem dederas? ſic fœdera diſcis
Servare in Legios, ut ſcilicet agmina muros
Armaque perducas, ac auſus vertere bello.
Perfide num pudor eſt? tua ſpes fruſtrabitur omnis.
Interea validus telum contorſit in hoſtem.
Umbercurtus vulneratur. Aſt Umbercurtus jacuit reſupinus, & ipſum
Suſcipiunt ſocii, ne ſævo rurſus ab hoſte
Captus, & ad meritas veheretur denique pœnas.
D Tum crura atque caput grandi ter ſaucius ictu
Et Arges. Vix fato ereptus, vix eſt in caſtra reductus,
Nec minus is ſimili fuit Arges vulnere læſus,
Cum Berge a bello lectica fertur in una.
Arnoldus cernens tot ſaucia corpora ferri,
Sævit ipſe magis, medius dilapſus in hoſtes,
Et multos Stygium Burgundos mittit ad orcum.
Denique trunca manus fuit illi dextera, & armis
Confoſſus multis, media inter corpora cæſa
Sanguine profuſo ſeſe projecit ad urbis
E Ipſe ſuæ portas, extinctum finxit & eſſe
Iſque ubi pugnatum, ſua quiſque in caſtra receptus,
Reptabat pedibus, lævaque per ardua tandem eſt
Ingreſſus, vigiles poſtquam novere, tulerunt
Arnoldus ex vulnere tandem ... moritur. Ad proprias ædes illum. Sed vita reliquit.
Poſtera cum reddit clarum mortalibus orbem,
Mox dignum cives omnes ſtatuere ſepulchrum

(a) Viridis vestis ſenſu.

Manibus, & meritos ſanctis dicavit honores
Turba omnis, caſſum ductorem lumine deflet,
Et patriæ ſidum, Decii nec nomina laudem
Tanta tulere olim, nec Codrus tantus Athenis.
Interea extinctas curat Burgundia gentes
Ipſa ſuas, nondum fuerat ſol clarus in orbe,
Mandarat ductor Theobaldus corpora cuncta
Burgunda in gelido jactari flumine Moſæ,
Ne cum ſpectaret defuncta cadavera paſſim,
Cetera pars gentis Burgundæ forte timeret.
At Legios campis defunctos ordine lato
Mandavit linqui, tererentur curribus, utque
Civibus horrorem Legiis præbere valerent.
Pars aut ex ipſis fuerat quæ vulnera paſſa
Invadit famulos veſtros, pater optime, caſtris
Detentos Argis Legios namque eſſe putabat,
Ni Deſiderius cuſtos defenderet armis,
Horrendo & monitu tegeret vel tegmine veſtis,
Atque habitu Franco letho certe ipſe dediſſet,
Reſtitui quamvis tibi dux injunxerit ipſos,
Et res ablatas omnes tamen ipſe remitti
Argis noluerat, forſan quia neſcius olim
Hujus erat ſedis, quæ te, pater alme, tenebat.
Jam ſolus fuerat dominus cum fœdera facere
Borbonius pacis rurſus tractare volebat. *Borbonius ... ſed unde.*
Conſulit admittant cives ducis agmina in urbem,
Dataque fidem innocuis cunctis removere periclum.
Sed non dicta facit, nam morn filia noctis
Jam ducis & regis Leodina ad mœnia curſum.
Et jam Nobreſſam villam gens magna tenebat,
Diſtantem a Legia quingentis paſſibus urbe.
Noctis erat medium tempus, & ſomnus habebat
Burgundos, Legiis ducibus ſed maxima cura.
Conſiliumque fuit Burgunda invadere caſtra,
Atque ducem & regem captivos ducere ad urbem,
Perdere vel ferro, ſi dux velit ipſe reverti,
Et nulla opus tum Legiæ concordia gentis.
Ergo aliquot peditum diſponunt millia, & armis
Omnia ſe accingunt, aliquos ad caſtra videnda
Dimiſere prius, quique explorare valerent,
Quo foret inſultum peragendum tempore, & illis
Sunt data ſigna quibus reliquos ad caſtra vocarent.
Miſſi ſunt igitur octo viri, quos maxima linguam
Cura fuit, ſtudiumque ſimul prænoſcere mores
Gentis, & adveniunt regis tentoria primum *Leod. ... ad ... regem & ducem.*
Atque ducis circum late loca flammam tenebant,
Ne gelidæ frigus noctis, ne læderet umbra,
Fœminei cœtus ad flammam [illegible] ſedent.
Quales cum ſolito ſunt caſtra ex more ſecuti

A Diſſimulant Legii, Burgundos ſeque ferebant
Eſſe, & ab excubiis ſeſe finxere reverti,
Ac duo diſcedunt, ſociis & ſigna dedere.
Tum quædam ex illo digniſſima fœmina cœtu
Ad ſociæ tales voces direxerat aurem:
Hos certe Legios ſoror ô cariſſima duco
Eſſe viros, ſcio qui ſic ſermone loquuntur.
Et regem atque ducem fortaſſe invadere pergunt.
Altera reſpondit verum eſſe, & clamat: at illam
Mox jugulant, illa veriti ne voce paterent
Inſidiæ, tandem ſtricto mucrone peremptæ.
Jam fuerant ſævæ, vicina in ſtagna timentes
B Proſiliere aliquæ, quarum clamore jacentes
Excuſſi ſomno cuſtodes regis, & arma
In Legios vertunt, ipſoſque a cædibus arcent,
Poſteriore domo dum rex emiſſus, & alto
Cum duce ſuſceptus tutas ducatur ad oras,
Atque alios ſocios, cuſtodum corpora fida
Bis ſena interimunt Legii, dum forte ducentes
Vulnera dant alii, ſed poſtquam eſt excita totus
His Burgunda cohors armis, Legia ipſa receptat
Gens ſeſe, miſeram & victrix remeavit in urbem.
C Tunc dux in ſummo fertur diſcrimine rerum *Votum ducis.*
Voviſſe, ire pedes, facerent ſi numina tutum,
Ad Mariæ templum, quod terra Picardia quondam
Condidit, inque urbe eſt quæ dicta Bononia Gallis.
Vulnere jamque ducis ſanato, in caſtra reverſi;
Et ſic conſilium melius quo tempore poſſint *Conſilium de invadenda urbe.*
Invaſiſſe urbem. Tunc Umbercurtus adivit
Atque ait, audito regis ſermone duciſque,
Magnanimi proceres, nec vos puto præterit omnes
Quanto odio Legiis olim mea vita futura eſt,
D Si vincant. Igitur vertendæ maxima cura
Ipſius eſt vobis, mihi ſi vos creditis, ipſam
Haud alia meliore via cepiſſe licebit,
Quam ſi dum templis octo jam ſole dabuntur
Res ſacræ, una omnes intrabimus agmine facto.
Tum ſacris intenti omnes precibuſque fatigant
Numina, luce ſolent molli dare membra quieti,
E Sed bello vigiles urbem ſub nocte ſilenti
Curant, non unquam molli ſua lumina ſomno
Nocturna expecto ſi nos invaderet hora,
Haud ſine Burgundæ caperent ſanguine gentis.
At ſi intrare placet poſt orti lumina ſolis,
Dum præbent mentes intenta & pectora ſacris,
Nec multos nimis cuſtos, nec prælia credunt
Ulla dari a nobis, facile eſt invadere cunctos,
Atque omnem cepiſſe urbem ſine clade tuorum.

Maxime dux hominum, nec me Leodina A repoſcet
Perfidæ ad pœnas gens, nec tentoria regum
Atque ducum audebit ſævis invadere telis.
Eligat ipſe ſibi partes reſcindat & urbis
Quiſque tuæ generis ductor, cum fluxerit hora
Craſtina, & audito certet clangore tubarum.
Sic ait, atque duci placuit ſententia, dicto
Invadunt. Tempore mandavit ſe quiſque accingeret armis.
Ergo dies ſolis dum mundo clara redivit,
Et populus Legius celebrat ſolemnia ſacra,
Gens Burgunda petit Leodinam, fortior ædes
Cum multo ſubiit Leonardi & militc portam. B
Cetera forte cohors, ut juſſa eſt, ordine partem
Ipſa ſuo miſere expugnandam acceperat urbis;
Antonius baſtardus primus procedit. Sed ducis egregias acies Antonius armis
Clarus procedit, generatus patre Philippo
Caroli & frater, cuſtoſque ante additus ipſi.
Sequitur Theobaldus. Moxque ducem ſequitur ductor Theobaldus & auctor
Sævitiæ tantæ, necnon & Montis-acuti
Dux Sabaudiæ. Conſequitur dominus. Poſt hunc ecce Philippus
Regna Allogrogicis fuerant cui clara ſub oris.
Umbercurt. Hunc Umbercurtus ſequitur, genteſque Picardæ C
Et vexilla, ſimul ſubit atque exercitus Argis:
Rodolphus Ravestein. Ultimus eſt cuſtos ducis ecce inſignibus armis
Raveſtes dominus, natuſque ſorore Philippi
Olim defuncti ducis & Clivenſis honorus
Germanus. Facto cuncti ſimul agmine cives
Invadunt Legios, tectarum & ſtrata viarum
Multi ante ingreſſi ceciderant vulnere duro,
Ante domos etenim ſeu limina forte domorum
Additus eſt paries, & multa foramina in ipſo
Reſpiciunt portam venientia ad agmina in D urbem.
Valitur civitas ferro & igne. Addita parietibus ſtat ferrica machina, & igne
Admoto, intrantes exit pila ſaxea in hoſtes,
Et perimit multos, reliqui denſo agmine pergunt.
Tot non ſaxa tamen poterant, tot ſpargere glandes,
Quot ſubeunt homines. Igitur Burgundia victrix
Lamberti cepiſſe forum lethoque dediſſe
Innumeros fertur, multi vidiſſe ferentem E
Francorum regem crucis atque inſigne ferentem
Tranſverſæ Andreæ ſancti, qua maxime pubes
Burgunda induitur. Dicunt, ſi credere dignum,
In medio clamaſſe fori Burgundia vivat,
Vivant Burgundi ſtricto & ſimul enſe ruentem.
Tunc omnis populus ſeu vir ſeu femina adivit
Templa, quibus ſacras voces audiret, & almi
Spectaret corpus ſuperum rectoris; in urbem

Nec ulla fuit ſacrorum ratio. Dum veniunt hoſtes, Lamberti quiſque ſacerdos
Accepit ſacros libros conſultat & ire
Obvius armatis, ſecum ſanctaſque volebant
Relliquias, Chriſti & corpus portare, crucemque
Sic hoſtes fieri placidos, & pectora credit
Mollia, nonnulli ad ſacra altaria flexis
Incipiunt genibus ſanctiſſima dicere verba.
At Burgunda phalanx ruit implacabilis, ipſas
Fundit humi effigies, argentum ſurripit aurumque
E loculis, tandem ſacra ante altaria mactat
Sæva virum ſacrum, cives mox vadit in ipſos.
Nemini parcitur. Principio perimit quicumque acceperat arma
Contra Burgundos in Tungris mœnibus olim,
Sedibus inque aliis quocumque in prælia geſſit
Supplicio afficitur, vivo nec parcitur ulli.
Namque magiſtratus mox pulſavere ſecuri
In Moſam, atque omnes jactatos flumine vidi.
Bis denos quotiens homines ſpectavimus uno
Fune manus Moſæ in flumina poſt terga revinctos
Triſte ſpectaculum. Jactare, & multos vidi pendere feneſtris
Arboreaque cruce, & tanti data cura miniſtris
Officii fuerat ſummis. Duo millia vidi
Merſa hominum in Moſam, totidem & data corpora letho
Aut haſta aut gladio, quin & ſuſpenſa relinqui
Corvis, aut ſi qua eſt talis quoque gutturis ales,
Inſatiabilibus, poſtquam aut ſiccata fuiſſent
Eſſe relicta lupis; ſed quid de plebe feremus?
Quem finem tulerit pauper miſerandaque turba?
Nam licet abfuerint bello, pelluntur ab urbe
Ædibus & propriis, redimi quia corpora ſumma
Non poſſunt parva, miſeris tum rebus ademtis
Pro ſumma ad veteres facta ducuntur amicos:
At ſi non caris ſubito redimantur amicis,
Corpora jactabant miſeranda in flumine Moſæ.
Nonnulli inſignes pietate animoque verendo,
Quam vis Burgundi, fieri dum talia cernunt,
Hos redimunt propriis nummis, miſerantur & ipſos,
Atque ſua ſceleri cupiunt obſiſtere ſumma.
Multi ubi ſe redimunt rurſus capiuntur, & idem
Se redimant opus eſt; ego terque quaterque redemtos,
Sancte pater, vidi. Plures qui ſolvere nummum
Non poterant unum, Moſæ jactantur in undas.
Nec puero atque ſeni, juveni nec parcitur ulli.
Femina quæ veneri fuerat non apta repulſa eſt.

Urbe ſua, & domibus lacu errabat in agris,
Et ſilvas, pregnans collapſa puerpera noctu
Frigore & ipſa ſua eſt, uteſque lapiſque relicta,
Cumque ſuo eſuriens ſaeva laniata remanſit.
Viſceribus lacera, pars corporis ecce reperta eſt
Vidi equidem ſaevas percuſſas vulnere ſaevo
Innumeras, manibuſque ſuis ſua viſcera ferre
Extra alvum caeſſo, & magno cecidiſſe dolore.
Nonnullae quoniam villarum tecta ſubire
Non poterant, peperere ſuos ad flumina natos
Et ſi quae fuerant forma praeſtante puellae,
Aut nuptae, aut viduae, quae connubialia vota
Non unquam caperent, ſubito rapiuntur ab ipſis.
Quiſque ſuam miles ſorte accipiebat iniquus,
Jungebat ſaevo invitam amplexibus ipſam.
Sed nec ſacrilegae parcunt veſtalibus illi
Dextra lucta, rapiunt & virginitate remotam
Subducunt ſacros habitus nec parcere templis
Ii voluere, patet manibus ſacra vaſa ferentes
Praedonum, & calices, Matris violatur imago
Et Chriſti primum venient ad ſcrinia ſancti
Denique Jacobi ductor Balduinus in ipſo
Pugnabat portu, ardens motibus ipſe Philippi
Olim Burgundi ducis & nunc bella ſecutus
Frater erat, ſedes audiverat ille ſuiſſe
Jam pater alme tuas, Legia dum in manibus eſſet,
Credebatque tuum argentum & bona cuncta relicta
Sedibus eſſe diu. Igitur loca cuncta revolvunt,
Abdita corripuit, primum dextra impia veſte
Ipſa tua, necnon fuerant quaecumque relicta,
Et quae dimiſerant famuli. Poſtque omnia viſa
Pauca ſibi cepit, Judocum nomine ſacrum
Cuſtodem templi ſuadet fateatur ut ipſi
Cuncta abſcondita loca, ſtricto & ſuo enſe minatur
Ille negat, ſed non Balduinus credidit; ergo
Detexit cunctas templi mox ipſe cavernas
Et tumulos, multi cives poſuere ſepulchris
Argentum atque aurum, necnon & ſerica vela,
Et veſtes habituſque ſuos, Tyrioſque paratus.
Omnia Balduinus rapit, & partitur in omnes
Ipſe ſuos ſocios. Vix libris parcitur ipſis
Templi, vix ſtatuis divum ſanctiſque reliquiis
Reliquias libros multis, & ſacra vaſa tulerunt,
Exceptis illis templi quos marmora celant
Ecce ad Martini veniebant templa furentes
Burgundi, ſacer ipſe chorus conſultat adire
Obvius, atque crucem veniens oſtendere turbae
Scilicet ut Chriſti divûm ſanctiſque figuris
Perſpectis fierent Burgundi mollia gentis
Pectora, ut ipſa viris deberent parcere ſacra.
Tum quidam ex ſacro dignoſſimus ſemine certo
Eſt aſſata virum, dixit, Pater ipſe verende,
Per Chriſtum rogito totum defende periclis

Vis illata virginibus Legiae.

Spoliantur Legiae aedes.

In templo.

A Me ſociaſque meas & ſacra, namque putabat
Religione ſacra veniam mox eſſe ferendam
Ille viri, poſtquam alios res eventu cultus
Divum ſervare homines, ſed ſaevum ipſi
Burgundi invadunt, captivus & ipſe ſacerdos
Factus erat, multis ductus eſt ob tempora quaeque.
Vidi doctorem Theobaldum
Qui ſacris hominem nullo diſcrimine facto,
Non parvis nummis redimi cogebat avarus.
Liber erat ſi quis poterat tunc ſolvere ſummam,
B Solveret aut ſi quis forte fuiſſet amicus,
Ut tamen a propria foret cauſa ſede ſacerdos.
Si quis inops fuerat, diverſas miſſus ad oras
Donec ſe redimat, libros & ſacra videbat
Ille rapi ex adytis, nulli violare timebant
Divinas ſacras, Theobaldi maxima cura eſt
Doctoris quo ſic audet rapere omnia miles.
Interea mediam diſcurrit turba per urbem
Burgunda & Legia fugiunt ad templa verentes.
Nonnulli audaces ſtrictis mucronibus obſtant
Atque alii ad proprias aedes fugere parati
Si fortaſſe queant, atque medio ipſo remanent
Urbis pugnantes. ſed telis denique victi
C Miſſilibus, fugiunt ad ſacra altaria. flexis
Procumbunt genibus, tamen hos Burgunda ſagittis
Gens Lycia ſequitur ſacras & mactat ad aras.
Parte alia certant ductor Vincentius alter
Nobilis Urſino fuerat qui ſanguine cretus,
Et ſplendor gentis Legiae, nec linquere ſedes
Ipſe ſuas ſtatuit, nec dura caede peremptus
In Moſam detur. Pugnabat tectus honoro
Tegmine, & haſtato ſimul hoſtes enſe fugabat.
Hunc contra veniunt centum fulgentibus armis
D Burgundi, & ſaevis venabant ictibus. Ille
Sicut aper canibus circumlatrantibus omnes
Diſſipat atque haſta terret vultuque minaci
Jam dederat letho multos. Gens una adhaeſit
Ac tandem [illegible]. Ductor clariſſime, decus
Quid juvat infelix patriam defendere telis!
Jam urbs everſa eſt, & patrum gloria praeſtans,
Et cives fugere omnes, dementia certe eſt
Velle mori, quando ſervari poſſumus ambo
Cum ſocia noſtra, neque enim prodeſſe valemus
Ultra urbi Legiae, quod ſancti limina Pauli
Et placatam [illegible] Dyoniſii templa
Sunt capta, atque Crucis necnon & Bartholomaei.
E Jam Burgunda phalanx Johannis ſuſtulit omnes
Reliquias, ſancti & Martini confuſio nobis
Linquamus patriam, Lamberti templa ſecuntur
Capta duci & regi, nec ſpes eſt ulla ſalutis.
Nos ſilvae Ardennae loca non occulta petamus.
His dictis motus Vincentius agmine facto
Linquens certamen, ſilvas atque avia petiit,
Multi ex nobilibus cives comitantur, & urbem

Vincentius de Buren [illegible]

Octingenti equitum, peditumque millia linquunt
Forte decem, propriæ ſic conſuluere ſaluti.
[illegible] Theobaldus. Interea rapidus Theobaldus templa petebat
Lamberti, & prædæ ſervus dare cuncta parabat.
Carolus [illegible]. CAROLUS at contra ſceleratis ipſe repugnat
Enſe viris, prohibetque a templo brachia gentis
Ipſe ſuæ, & populum violentus comprimit armis.
Nam quamvis Legiam cupit omnes eſſe peremtos,
Non tamen in ſacras ædes & numina divûm
Audebat quidquam. Burgundus voce monebat
Aliſona. Templa, jubeo vos parcite ſancta,
Ulciſcuntur enim lento pede numina ſacra
Omne nefas. Nam dum Carthago incenſa fuiſſet,
Nudaretque Deum ſanum Romana juventus
Dextra ceſa fuit, miracula clarus Apollo
Tanta dedit; quidnam dicam Proſerpina quando
Ulta ſuû facinus? Voluit nec Scipio ſolvi
Carcere Poſtumium; Siculi quid facta tyranni
Commemorem? Sed vos Chriſti qui tempore forſan
Exempla advenient petitis, nec plurima fando
Enumerare velim, ſancti damnaverat unus
Vitam Auguſtini, ſed lingua atque ora fuerunt
Obruta illius, potuit nec dicere verbum.
Et ne nunc vobis ſint longe exempla petita,
Ipſe Arges noſter fuit auſus ducere captum
Legatum, felix quantum ti poſſet adeſſe,
Caſibus hic urbis, non cauſa eſt altera certe
Vulneris ipſius. Moneo vos ergo cavere,
Heu vos polluta, manibus contingere ſacra
[illegible] Lamberti: ſando multos ſic percutit enſe,
Nonnullos perimit. Sic & præſentia templum
Tanta ducis ſervat, mandatque Antonius armis
Sit cuſtos, clarus nothus & ducis ipſe Parentis.
Dicuntur multi voluiſſe attingere corpus
Lamberti, & ſpoliare auro, ſed numine viſo
[illegible] Lamberti. Mox cecidiſſe, diuque amnes ſine mente fuiſſe.
Matrona interea Lamberti fugit ad aras,
Atque hæc caenitia atque ſuæ, natæ comitantur & ipſam,
Ac neptes, lacrymiſque cadentibus inficit ora.
Non tamen abſtinuit miles ſceleratus, ab ipſis
[illegible] Subducit templis, natas neptesque ſuperbus
Corripit, & ſpolium mox virginitatis ademit.
Illa ubi proſpexit non læto lumine talem
Effigiem, paveſacta inquit, Te numina perdant
Et medium ſcindant a cœlo fulmina miſſa,
Te lacerent angues, lupi, laniente ſupique
Vir ſcelerate, meas qui natas polluis iſto
Infandum pacto, & coram violare puellas
Matre audes: ſi quæ tibi ſunt natæ atque ſorores,
Hoc patiantur, idem videas, & pectore mœſto
Ipſe tuo nequeas illis præbere ſalutem.
Jam cecidere mei fratres, ceciditque maritus,
Felix qui natas moriens caſtamque reliquit
Uxorem, nec me poſſunt nunc ecce tueri
Nec nos defendunt ſacra hæc altaria divi
Lamberti, dubio petiti quas tempore, & aræ:
Certe ego crediderâm venientibus ordine fata,
Sævitiam tantam ducis eſſe in pectore nunquam,
Ut ſineret caſtas ſpoliare dote puellas,
Aut ſi qua effigies ſacras amplexa fuiſſet,
Ad turpes uſus inde eſſet virgo vocata.
Vos rogo, Burgundi, pietas ſi mentibus iſtis,
Cædite me ferro, vitamque auferte, neque iſtas
Aſpiciam ſordes, miſeram cur numina ſervent
Matrem, nam veſtris famulatum ducere vultis
Conjugibus: veniam dedero, ſæviſſime miles,
Si vitæ natas noſtras tunc auferat enſis,
Atque prius, turpis ne nobis vita ſuperſtes,
Neve urbis Legiæ videam mœſta ipſa ruinam.
Sic ait, ex illis quidam miſeratus in ipſam
Enſem direxit, ductor ſed talia paſſus
Non erat. & famulam matrem dimiſit ad oras
Burgundas ſervus, natas proſtrare coëgit.
Mox alii ſubeunt, ædes intrare relictas
Non dubitant cupidi, nequeant argentea vaſa
Si rapere atque aurum, non illæ taxa relinquunt,
Dujectaique trabes: ſed poſtquam cuncta ferentes
Diſperiere viri, ſuerat victoria plena
Burgundis ducibus; tamen inde abſcedere nolunt,
Ni ferro & rapidis vaſtentur mœnia flammis.
Ergo concilium rebus de talibus actum
[illegible] In Trudone fuit, ſapientibus urbe vocatis
Bruxelis, an gladiis deberent mœnia verti,
[illegible] An melius ſervare foret. Sententia magni
Certa ducis fuerat, Legiam ſervaſſet & urbem,
Quippe ſuo magnam promiſit nomine ſummam
Berges, ne tantam dux ipſe everteret urbem
Sed Theobaldus adeſt ductor, qui conſulat illam
Contra Theobaldus [illegible]. Vertendam, ac monſtret rationibus utile multis.
Nam poſtquam admiſſus fuit in ſecreta locutus
Hæc eſt ante ducem. Generoſe ac inclyte ductor,
Carole Burgundæ non ultima gloria gentis,
Spes & militibus noſtris, nec credere debes
Nos ſuadere tibi quæ regno incommoda veſtro.
Gens ſua, & quotiens notum eſt, Leodina rebellis,
Marte cumque tuo geſſit crudelia bella,
Vaſtavitque tuas villas, atque oppida flammis.
Nunc hora ultima eſt, nunc eſt delere poteſtas
Ipſam, nec fidos tibi credas eſſe futuros,
Si quando has ædes repetent & mœnia turri.
Eſt opus ut nidos lacerent, qui pellere ab agris
Optabit proprius propriaque ex arbore corvos.
Quia urbs pontifici eſt hæc ſubdita tota Latino,

Nec retinere licet, juſſe ſervire tuoque
Imperio nolet, nec ſub juga noſtra venire.
Audebit potius quam longa hæc vita manebit
Exilium perpeſſa ſuum, ſi tempora dentur
Apta ſibi, titulosque ſuos, meritique triumphi
Nomina delebit, Burgunda & mœnia bello
Ipſa petet rurſus, cunctos vaſtabit & agros.
Adveniet miles cunctis e partibus orbis,
Direptum fines noſtrûm & Gallica regna.
Præterea quando ſervari juſſeris ipſam,
Gratia nulla tibi, potius fortaſſe timore
Te ſervaſſe ferent, nec gens Burgunda probabit,
Scilicet ex illo quo tempore diruta pulchri
Mœnia Dinanti, non umquam præmia cepit
Digna ſuis meritis; at ſi Leodina peribit
Urbs, certe laudes æterna & nomina facti
Accipiet Burgunda phalanx, æternus in orbe
Dux Burgundus erit, cunctæ gentesque timebunt.
Hæc ait, auditis conſenſit CAROLUS illis.
Tota cohors etiam cunctas mandavit ab imo
Verti ædes, templis juſſit vix parcere divûm.
Tunc reliquos urbis muros reſcindere juſſa,
Et totas ædes legio Burgunda parabat.
At Franci regis mens eſt miſerata ruinam,
Indignamque oculis regalibus æſtimat, ipſos
Linquere Burgundos, ad Gallica regna redire
Apparat, & mœrens Leodina ceſſit ab urbe.
Atque volente duce, & ſecum ſuit iſta locutus:
Sævit atrox nimius Legiorum in mœnia ductor
CAROLUS, exceſſit nimium medicina modumque.
Sat fuerat populum pepuliſſe a mœnibus ipſis.
Quid prodeſt veteres urbis reſcindere muros,
Atque ædes æquaſſe ſolo? ſic fatus ad oras
Divertit patrias. Burgundi ſcandere tecta
Incipiunt, manibus trabes devolvere ab alto
Culmine tectorum, pulchra & laquearia ſulvo
Tecta auro rutiloque, & ferrea vincula laxant
Marmora, quæ dederat quondam ſaxoſa Caryſtos,
Atque Paros, jaciunt ex altis cuncta feneſtris,
Æquabant terræ ſumma de ſede columnas,
Africa quas Legis, ſeu florens miſit Hymettus,
Diceres inferne collecta hæc mœnia ſedis,
Omnia dum rapiunt Burgundi incenſa feruntque
Mœnia, tam fuerant oculis & pectore ſævo.

Ædes omnes ſacris exceptis funditus evertuntur.

Rex Francorum revertitur in Franciam.

A Proh ſcelus! urebant rapientibus omnia flammis
Culmina, & ex ipſis auferunt ſedibus omne
Quod ſupereſt muris, aptum ſive ædibus eſſet,
Atque ad Burgundas illud dimittitur oras.
Linquitur haud ullus lapis, & mandare liceret
Jam ſegetes terræ, fuerat qua nobilis ædes,
Abſtulerat quoniam ſæviſſimus omnia miles.
Innumeros terra currus, & flumine naves
Spectavi plenas opibus, nec pondera tanta
Quadrupedes portare queunt, vidi ipſe columnas
Marmoreas ferri, & ſtatuas pulchrasque leones
B Ære laboratos, auroque animalia fulvo.
Vidi aquilas plures, & quæ ſonuere metalla
In templis, ferri ad naves, & maxima plumbi
Pondera & argenti fuerant quæ ſedibus ipſis
Templorum, ex vitro ſecumque tulere feneſtras,
Corripitur lampas, lychni ſacrique feruntur
Vix capiunt naves oneratæ pondera tanta,
Et veſtes Tyrias auro ſeu vel ære factas.
Quid vaſa argenti numerem fulgentis & auri?
Quid lapides memorem quondam ex Oriente petitos?
C Quis gemmas virides, vario & fulgore rubentes,
Purpureaſque ſimul niveique nigrique coloris,
Seu varii, atque auro lucentes dicere poſſit,
Quas illi curru portant, quas abie e plena,
Myrrhina nec deerant vaſa & criſtallina in illis
Manibus, ad villas vicina atque oppida miles
Ornatuſque thori varios, quæque ipſe rumis
A Legiis rapuit, vili dabat omnia ſumma,
Immenſo quamvis pretio eſſent illa parata.
Hæc ego, ſancte pater, ſpectavi haud pectore læto;
D Sed poſtquam abſumta eſt flammis urbs tota, receſſi,
Te dominum & quærens, Trajecti ad mœnia veni.
Talibus auditis, tecta in ſecreta reductus
Principis orator Pauli, rapit anxia mentem
Cura viri, & nullo patitur requieſcere ſomno.
Multa gemit, nec ſe potuiſſe obſiſtere fatis.
Cogitat ergo duci jura oſtendiſſe Latini.
Læſa patris, nec ego Legiorum mœnia vaſta
Indigne, atque ipſum parvo poſt tempore adivit.

Variæ ſpecies gemmarum.

FINIS

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
HUJUS VOLUMINIS

A

AAron abbas, 518. a.
Abacus legatus ducis Burgundiæ ad papam, 1587. c.
Abbates non mitrati, 1283. e.
Abbatis electio [illegible], 304. b.
Abbatissa abbas, [illegible] c.
Abbo ep. [illegible] [illegible] e.
Abdicatio a coronâ, 1155. d. 1755. a. b.
Actorum [illegible] [illegible]
Ada abbas S. Trudonis, commendatur abbatiæ S. Laurentii, 1108. e. 1109. e.
Adalbertus dux Bohemiæ & rex, 546. d.
Adalardus vir nobilis, 1168. e.
Adalbardus comes, 528. c.
Adalbero cujus [illegible] Metensis archiepiscopus Trevirensis, [illegible] [illegible] Eius gesta, 197. a. Opes & potentia, 198. d. Ecclesia [illegible] [illegible] e. Lotharium in [illegible] [illegible], 199. a. Magingeri corpus [illegible] transfert, 199. d. [illegible] officio decoratur, 199. b. Conradi imperatoris [illegible] amicus, 199. e. [illegible] adversus ducem Saxoniæ, 200. b. Conradum imperatorem & Henricum ducem Saxoniæ reconciliat, 201. c. Abbatiam S. Maximini recipit a Conrado, 200. d. Pro papa Innocentio opponit se Lothario imperatori, 201. b. Ab Innocentio [illegible] ab officio, 20[illegible] c. Restituitur & [illegible] [illegible] [illegible]. Patres [illegible] [illegible] Namurcensis [illegible] [illegible] 202. a. Comitem [illegible] [illegible] 202. d. e. Pacem [illegible] [illegible] S. Bernardo 202. e. Eugenium III papam Treviros venientem splendide recipit, 203. a. & seq. [illegible] Remensi [illegible] privilegia ecclesiæ [illegible] [illegible] [illegible], 204. b. Bellum cum Henrico Palatino gerit, 205. a. Testamentum condit, 205. b. Moritur, 207. e. Ejus [illegible], 207. e.
Adalbero Metensis ecclesiæ episcopus, 186. e. 188. d. 1036. e.
Adalbero abbas S. Vincentii Laudunensis ordinatur, [illegible] e. [illegible] Ejus [illegible], ibid. [illegible] 862. b. & seq. 863. e.
Adalbero præpositus S. Paulini Trevirensis, 229. b.
Adalbertus Bremensis archiepiscopus, 182. e.
Adalbertus archiepiscopus Moguntinus [illegible] Treverensi [illegible], 188. a. Ab imperatore in carcerem [illegible], 188. b. [illegible] Apostolicæ sedis legatus, 190. a.
Adalbertus scholasticus S. Matthiæ scribit de Gestis Trevirorum, 194.
Adalbertus [illegible], 1652. [illegible] 1714. c.
Adalbertus comes, 1[illegible] 1163. b. 1174. c.
Adelbaldus episcopus Trajectensis, 869. c.
Adelaidis comitissa Aralensis [illegible] Theodorici ducis, 914. e. 915. b.
Adelaidis comitissa [illegible], 930. d.
Adelaïs regina, [illegible] c.
Adelaïdis mater Brunonis archiepiscopi Trevirensis, 186. b.
Adelardus abbas Andaginensis, 924. e.
Adelardus abbas Epternacensis, 160. b. 166. b.
Adelardus junior comes abbas Epternacensis, [illegible] b.
Adelardus abbas S. Trudonis, 1067. d. 1068. e. [illegible] b.
Adelbertus comes, 177. e.
Adelbertus comes Hegensberg, 566. d.
S. Adelinda [illegible], 941. d.
Adelricus abbas, [illegible] a.
Adelo advocatus S. Huberti, 916. e. 917. a.
Adelrannus archiepiscopus Coloniensis, 132. a.
Adelbertus archiepiscopus, [illegible] b.
Adilgerus episcopus, 327. d.
Adilbertus abbas, [illegible] c.
Ado abbas Epternacensis, 440. b. 401. a.
Adolphus archiepiscopus Coloniensis Ottonem [illegible] & [illegible], 217. a. Ab Ottone IV imperatore [illegible] & deponitur, 228. a.
Adolphus de Altena archiepiscopus Coloniensis, 237. d. 238. a. 336. c. Ergo [illegible] beneficio 347. Deponitur, 346. b. Succedit ei Bruno IV, [illegible] c. & [illegible], 347. d.
Adolphus de Marchia episcopus Monasteriensis & archiepiscopus Coloniensis, 1207. d.
Adolphus episcopus Leodiensis, 381. d. 1410. e. 1168. e.
Adolphus de Waldek episcopus Leodiensis, [illegible] d. Obit, 1[illegible] c.
Adolphus major præpositus Colon. 150. e.
Adolphus de Nassau imperator, 155. e. 511. b. 914. e. Electio [illegible], 1401. 378. e. Deponitur, [illegible] [illegible] 174. e. & seq. 376. c. Sepulturæ [illegible] 91. a.
Adolphus dux Bavariæ, 914. b.
Adolphus dux Clivensium, 1193. b.
Adolphus dux Geldriæ, [illegible] e.
Adolphus dux Montensis, 190. d. Patrem suum Wilhelmum ducem Montensium in carcere conjicit, 194. b. Obit, 683. e.
Adolphus de Altena comes, [illegible] a.
Adolphus comes Bergensis, 36. e.
Adolphus comes Clivorum, 19. d. Fundator, 105. d.
Adolphus comes de Holstein, 361. a.
Adolphus comes Nassoviensis Catinelle, 713. d. [illegible] [illegible] 743. b. & seq.
Adolphus de Marca comes, 276. a. 276. e. 177. a. Capt. cum [illegible] archiepiscopum 177. e.
Adolphus comes de Nassau, 314. Ejus præclara facinora 315. a. & seq. Ejus interitus, 316. c.
Adolphus Normannorum comes, 8[illegible] 642. b. Norvegiam capit, 671. d.
Adolphus comes de Seyne, 383. e.
Adrianus papa IV, 209. a. e.
Adrianus Florentius cancellarius Lovaniensis, [illegible] Caroli V præceptor, 1[illegible] Fit papa, 611. a.
Adrianus de Veteri Bosco monachus S. Laurentii, scriptor rerum Leodiensium, 1200. Continuator historiæ S. Laurentii Leodiensis, 1331. 1310. d. 1340. a. e. 1343. a. 1345. b. 1346. d. 1355. d. 1370. a.
S. Adrianus abbas Rom. 1258. d.
Advocatus ecclesiæ temperatus, 15. e. 18. a. Advocati leges 1167. e. 1172. b. 1276. b. 1278. b. & seq.
S. Ægidii Leodiensis monasterii initia, 1082. d. 1083. c. Fundator 1085. d. e. Abbates Aiho, 1083. c. Maximus 1178. b.
Ægidius de Metz decollatur ob [illegible] [illegible], 1183. d. 1184. b.
Afflegemiensis monasterii fundatio, 1081. e. Abbas Fulgentius, 1081. e.
Agapetus de Colonna cassatus a Bonifacio VIII, 360.
S. Agerici monasterium, 910. d. Abbas Bello, 872. d.
Agnes imperatrix, 461. a.
Agnes domina de Castello 346. e.
Agilfridus episcopus Leodiensis, 855. b.
Agrimonium obsidet 1334. e.
Agrippa episcopus Auchelinus, 1117. e.
S. Agritius archiepiscopus Trevirensis, 170. d. 17[illegible] d. 182. a.
Alardus decanus Leodiensis, 1013. d.
Alaricus apostolicæ sedis legatus 117. b.
Albanensis episcopus Henricus, 227. e.
Albanus dux, 677. d.
Albericus episcopus Bambergensis, 16.
Albericus episcopus Ostiensis, 201. b. 204. e.
Albero archiepiscopus Trevirensis, 170. 222. d. 276. d.
Albero episcopus Basileensis, 326. e.
Albero episcopus Leodiensis, 1085. d. S. Lamberti corpus Trajecto Leodium transfert, 1013. d.
Albero II. episcopus Leodiensis 1083. a.
Albero episcopus Verdunensis 828. a.
Albertus cancellarius, deinde papa Gregorius VIII 211. d.
Albertus junior archiepiscopus Moguntinus, 100. b.
Albertus episcopus Leodiensis, 1093. e.
Albertus de Cuck episcopus Leodiensis, 1014. b. e.
Albertus Magnus episcopus Ratisponensis [illegible] 173. e. Eius obitus, 176. b. Corpus sepultum, 1405. e.
Albertus abbas Epternacensis, 460. a. 205. e. d.
Albertus præpositus S. Paulini Trevirensis, 213. a.
Albertus imperator, 344. a. 314. d. 360. a. 386. e. Ex duce Austriæ electus, 362. b. & seq. Occiso Adolpho de Nassau succedit, 378. e. Interficitur, 392. a. Sepultus, 19[illegible] a.
Albertus rex Romanorum, 177. e. 178. e. 386. d. Ejus obitus, 309. e.
Albertus dux Austriæ, 77. a. 172. c. 377. e. 386. e. Primogenitus Rodulfi imper. 175. a. Adolfo imperatori contrarius, 176. b. e. Fit imperator 178. e.
Albertus dux pater Johannis electi Leodiensis, 91. c.
Albertus dux Hollandiæ, 45. b. 100. e. 141. e.

[illegible]

B.

[illegible]

[illegible]

[illegible] Communem habet ad populum, [illegible]

Bruno [illegible]

Bruno episcopus Tullensis, [illegible]

Bruno Verdunensis episcopus, [illegible]

Bruno [illegible]

Bruno comes [illegible]

Bugga [illegible]

Burchardus [illegible]

Burgundia [illegible]

Burgundiones [illegible]

Burgundiorum [illegible]

Burgundionum bellum, [illegible]

Burbon [illegible]

C

Cabillonensis falsa [illegible]

Calixtus II. papa, [illegible]

Callistus papa [illegible]

Camerarius [illegible]

Canonici [illegible]

Canonicorum [illegible]

Capitula [illegible]

Capitulare [illegible]

Cardinales [illegible]

Carolomannus [illegible]

Carolus Calvus imperator, [illegible]

Carolus Crassus imperator, [illegible]

Carolus IV [illegible]

Carolus V imperator [illegible]

Carolus Martellus [illegible]

Carolus Simplex rex [illegible]

Carolus VI. rex [illegible]

Carolus VII [illegible]

Carolus VIII [illegible]

Carolus dux [illegible]

Carolus Audax dux Burgundiæ [illegible]

Concilium Lugdunense, 316. d. 570. d. [illegible] d.
Concilium Moguntinum, [illegible]
Concilium [illegible] [illegible]
Concilium Romanum pro depositione Arnulfi archiepiscopi [illegible]
Concilium Romanum sub Leone IX. [illegible]
Concilium Romanum sub Johanne XIII. 1017. a.
Concilium [illegible] 972. d.
Concilium Treverense, [illegible]
Concilium [illegible] 1117. a.
Concilium Vercellense [illegible]
Concilium a Francis [illegible], 1587. d.
[illegible]
Confessio generalis [illegible]
[illegible]
Consilium [illegible] Otto IV. imperator [illegible]
[illegible]
Conradus archiepiscopus Treverensis, [illegible]
[illegible]
Conradus archiepiscopus Moguntinus, [illegible]
Conradus archiepiscopus Treverensis [illegible]
[illegible]
Conradus imperator [illegible]
[illegible]

D

Dado episcopus, [illegible]
Dagobertus rex Francorum, [illegible]
Damasus papa II. [illegible]
[illegible]
Diethericus archiepiscopus Treverensis, [illegible]
[illegible]

E

[illegible] W. Albertus, [illegible] Wilhelmus de Kerpena, [illegible] Winandus de Glevel, [illegible] Wernerus de [illegible] Zacharias papa [illegible]
Episcopatus [illegible]
Eraclius de [illegible], episcopus Leodiensis, [illegible]
Erasmus Roterodamus [illegible]
[illegible] abbas [illegible]
Erici [illegible], Daniæ & Norvegiæ, [illegible]
[illegible] episcopus [illegible]
[illegible]
[illegible] archiepiscopus Treverensis, [illegible]
Erlonus episcopus Wirceburgensis, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] humanæ [illegible]
Ernestus [illegible] archiepiscopus Coloniensis, [illegible]
[illegible]
Ernestus [illegible]
Ernestus dux Bavariæ [illegible]
[illegible]
Eucharius [illegible]
Eucharius Treverensis archiepiscopus, [illegible]
S. Eucharii [illegible]
[illegible]
Everardus archiepiscopus Treverensis, [illegible]
Everardus episcopus, [illegible]
Everardus abbas S. Laurentii Leodiensis, [illegible]
Everardus comes, [illegible]
Everhardus comes [illegible]
Everhardus comes de Marka, [illegible]
Everhardus [illegible] episcopus Leodiensi [illegible]
Everardus de [illegible]
Everardus comes de [illegible]
Everhardus de [illegible] Novesiensis, [illegible]
[illegible] abbas S. Laurentii Leodiensis, [illegible]
Evergerus archiepiscopus Coloniensis, [illegible]
[illegible] abbas S. Laurentii, [illegible]
S. Eugendi monasterium, [illegible]
Eugenius papa III. [illegible]
Eugenius IV. [illegible]
Eustachius [illegible]
[illegible] abbas [illegible]
Eustachius [illegible]
[illegible]
[illegible] abbas, [illegible]
Eustachius comes [illegible], [illegible]

F.

Falconum [illegible] Leodiensis, [illegible]
[illegible]
Ferdinandus archiepiscopus Coloniensis, [illegible]
Ferdinandus rex [illegible]
Ferdinandus [illegible] Neapolitanum [illegible]
Ferdinandus [illegible]
[illegible] Burgundiæ [illegible]
[illegible] comes de [illegible]
Flagellantes, [illegible]
Flandrenses [illegible]
Florentius [illegible]
Florentius abbas [illegible]
Floreffiense monasterium [illegible]
[illegible] abbas [illegible] S. Gengulfi [illegible]
Florinensis abbas [illegible]
[illegible]
Fredericus [illegible]
Folcuinus archiepiscopus Treverensis, [illegible]
Folmarus [illegible]
Folmarus comes de [illegible]
Fortunatus [illegible]
Francia [illegible]
Franciscus [illegible]
S. Franciscus Xaverius, [illegible]
Franciscus de [illegible]
[illegible]
Franco episcopus Leodiensis, [illegible]
Fridericus archiepiscopus Coloniensis, [illegible]
Fridericus archiepiscopus Coloniensis [illegible]
Fridericus archiepiscopus Coloniensis, [illegible]
Fridericus [illegible]
Fridericus archiepiscopus Salisburgensis, [illegible]
S. Fridericus episcopus Leodiensis [illegible]
Fridericus episcopus [illegible]
Fridericus abbas, [illegible]
Fridericus abbas [illegible]
Fridericus archiepiscopus [illegible]
Fridericus de [illegible] Treverensis, [illegible]

[illegible]

H.

[illegible]

[illegible]

Johannes burgravius Nurenbergæ, 971. c. 972. a. 981. b.
Johannes [illegible] Lucham [illegible] b.
Johannes [illegible] Juliacenſis [illegible]
Johannes [illegible] comes, [illegible] d.
Johannes [illegible] de Duiſburg, [illegible] c.
Johannes de Falkenſtein, [illegible] b. [illegible] b.
Johannes [illegible] 897. a.
Johannes de Hor[illegible]
Johannes Hemmerſ dominus de Calenbur[illegible], [illegible] b.
Johannes de Jomborg, [illegible] c.
Johannes [illegible] de Limborg, [illegible] c.
Johannes de [illegible] dominus de Heinsberg, [illegible]
Johannes de [illegible] Leodienſem [illegible] 87. a.
Johannes [illegible] a.
Johannes [illegible] 1168. a.
Johannes [illegible] Mar[illegible] 987. a.
Johannes de Middendorf Novesium occupat, [illegible] 736. b.
Johannes de S. [illegible] nobilis, 1182. c. [illegible] d.
Johannes de Wittemberg, [illegible] d.
Johannes [illegible] [illegible]
Johannes [illegible] Jurisconſultus, [illegible]
Johannes [illegible] ductus Leodienſium, 1444. c. Vulneratur, 1450. b. Malum ordo Burgundus, 1450. d. Ex vulnere moritur, ibid. c.
Johannes Berger Leodium vaſtaturus, 1490. a. Tentat cum ingenio pietatis [illegible] ducem Burgundiæ & Leodienſes, 1440. a. & ſeqq.
Johannes Carpentarius captus, &c. 1305. a. Torquetur, 1306. d. Extremo ſupplicio afficitur, 1311. a.
Johannes Ly Roye, 1188. d. 1296. b. c. advocatus Leodienſium, 1186. c. A Carolo VII. ſingula dudum [illegible], 1269. a. Contra decedentem ſatrapam & hanc legem [illegible], 1188. b.
Johannes Trajectenſis epiſcopus, 233. c. 114. c. 131. b.
Johannes Valentiam imperio [illegible] 1044.
Johannes Huſſ Pragæ [illegible] hæreſim, 996. a. Damnatur igni, 997. b.
Johannes [illegible] prædicator, 607. d.
Joſephus hiſtoriographorum maximus, 116. a.
Jordanus Cardinalis, 128. a. 125. b.
Jordanus [illegible] papa, 483. c.
Jordanus [illegible] auctor, 206. c.
Joſue [illegible] ad fidem converſus, 120. d.
[illegible] abbatiſſa [illegible], 181. c. Illa Dagoberti [illegible] c. Fundatrix monaſterii [illegible], 452. a.
Iſabella regis Hiſpaniæ filia, 467. a.
Iſſeldiæ oppidum expugnatur contra Engelbertus de Cliviis, 811. c.
Iſembertus comes, 148. c.
Iſidorus vir clariſſimus, 182. c.
Jubilæus annus, 172. c.
Judæi [illegible] legem Moſaicam [illegible], 129. c. [illegible] in Chriſtianos [illegible] 147. c. Wormatiam [illegible] 146. a. 578. c.
Judæorum ſynagoga Coloniæ [illegible], 189. c.
Judæi [illegible] ejecti Colonia, 193. b. [illegible]
Judæi Hiſpania ejecti, [illegible]
Judæi e provincia Treverenſi [illegible], 127. c.
Judæorum perſecutio, 184. c. Tempore [illegible] 184. c. [illegible], 380. a. 414. d. 419. c.
S. Judocus 1197. c.
Judocus de Lalaing Hollandiæ gubernator, 809. a. Trajectenſes fugit, [illegible] & ſeqq.
Juliacenſes comites [illegible] Aquiſgranenſem, 571. c.
Juliacenſis dux [illegible] B. Mariæ Aquiſgrani [illegible] 571. c.
Juliacenſis comes [illegible] 1.6. c. [illegible] Brabantiæ, 189. c. Coloniænſibus ſe opponit, 574. a. Vaſtat a Colonienſi archiepiſcopo, 579. a.
Juliacenſium [illegible] ſibi ſubditi concurrunt Gelrenſes, 806. b.
Juliacenſium comitatus mutuo a Sifrido archiepiſcopo Colonienſi, 171. d. Ab eo ereptus, 176. a.
Juliacenſis provinciam vaſtat Sixtus [illegible], 171. d. 718. c.
Julius de Monte [illegible], 189. d.
Julipercenſis comes [illegible], 985. c. Aſſilia [illegible] 8. c.
Julius comes Gerardus, 175. a. 181. b. 180. d. 809. b.
Juliæ & Montis ducis, Gerardus, 801. c. Johannes, 897. b. c. Reinoldus, 798. c. [illegible] d. Wilhelmus, 177. a. Terras ecclesiæ Colonienſis depopulatur, 177. c. Wilhelmus, 944. c. 908. d. [illegible] b. 948. [illegible] d. [illegible] Ejus ruſtici exitus, 171. b. 791. b.
Juta ducis Jacoba, filia ducis Bavariæ, 737. a.
Julius II. papa, 976. c.
Julius papa III. 1168.
Julius cardinalis, 101. c.
Julius Cæſaris palatium prope Treviros, 198. c.
Juſtinus epiſcopus, 103. a. c. A Francis [illegible] 18. b.
Juramentum monachis prohibitum, 976. c.
Juramentum per S. Gengulfum, 115. d.
Jurare per barbam ſuam, 182.
Juramentum electorum quando volebant novum imperatorem eligere, 48. c.

K.

KEmpæ caſtrum eccleſiæ Treverenſis, 101. b.
Kerkel urs fortiſſima, 182.
Kilgarten monaſterium ordinis Ciſtercienſis fundatur, deinde datur canonicis regularibus, 174. c.
Kreiſelſtein monaſterium fundatur, 180. c.

L.

LAcryma Chriſti, 1097. b.
S. Lambertus epiſcopus Leodienſis, 547. a. 669. a. Ejus martyrium, 539. [illegible] 1102. [illegible] 1081. a. & ſeqq. Feſtum [illegible] d. Tranſlatio 917. [illegible] Eccleſia [illegible] Humbertum, 1148. d. Oratio ad eum, 611. c. [illegible] a Stephano Leodienſi epiſcopo [illegible], 834. a.
Lambertus epiſcopus Arcbatenſis, 1011. c.
Lambertus de Wageon abbas Aureæ-vallis, 1139. c.
Lambertus abbas Florienſis, 938. a. 1006. a. [illegible] 1096. c.
Lambertus abbas S. Laurentii, 1067. b.
Lambertus de Claro monte abbas Vallis Dei, 1160. c.
Lambertus præpoſitus Leodienſis, 880. d.
Lambertus Baſon canonicus Leodienſis, 1108. c.
Lambertus Schafnaburgenſis monachus S. Gengulphi, 108. c.
Lambertus de Jugne, doctor, 1123. d. 1126. d.
Lambertus S. Huberti monachus ſe ſcholaſticus apud S. Remigium, 987. a. 900. b. & ſeqq.
Lambertus ſepultus monacho mira converſio, 801. d.
Lambertus comes, 1027. d. a. 1046. c.
Lambertus comes Lovanienſis, 1026. a. 1082. [illegible]
Lambertus comes de Monte-acuto, 1187. a.
Lampades ſeptem ardentes ante altare in eccleſia Treverenſi, 136. b.
Lancea domini, 180. a.
Lancea Conſtantini magni, 142. c.
Langwadensi monaſterium monialium Premonſtratenſium fundatur, 181. a.
Lanſius in deditionem accipitur Burgundi, decombuntur, 1410. b.
Lantfridus epiſcopus Wormatienſis, 172. b.
Lanfridus dux Alemannorum, 633. a.
Lantfridus monachus depoſitus eſt Waſtrehem, 12. d.
Lanzo abbas S. Trudonis, 1072. c.
Lanzo abbas S. Vincentii Metenſis, 888. c.
Laodicenæ Claudianus papa, 113. a.
Laudunenſis epiſcopus Lamadus, [illegible] c. 987. b. 939. b. Ingerannus, 1068. d. 1081. c.
S. Laurentii corporis inventio, 1218. b. c.
S. Laurentii Leodienſis monaſterium, 115. a. d. Ejus initia, 1038. a. 1039. c. Illud retro reſpicit Notgerus epiſcopus, 1042. a. Heraclo ſuper Godeſcalcum & [illegible] S. Laurentio, 1036. d. Monaſterium Popone abbati Stabulenſi commendat S. Wolbodo, 1034. a. Illi concedit a Wolbodone [illegible] epiſcopus, 1054. c. Reginardo monaſterium integrum conſtituit, 1064. b. Eccleſia dedicatio, 1065. c. Quæ ab eadem ſunt [illegible] dedicationis a Reginardo, 1042. a. & ſeqq. Officium conſuetum Stephanus abbas, 1081. c. S. Laurentii monachi ab Otberto epiſcopo diſperſi, 1071. [illegible] Monachorum [illegible] XLI. numerus, 1090. S. [illegible] Aſſic [illegible], 1092. d. & ſeqq. Ad pauca redigitur monachos, 1108. [illegible] gravatur, 1109. a. Effectus defectus, 1110. c. Ad illud revocantur monachi, 1111. b. Monachi ab epiſcopo Leodienſi diſperſi per annos XL. 1130. c. [illegible] Hoyum delati & [illegible], 1136. d. 1213. a. [illegible]
S. Laurentii Leodienſis abbates. Adam abbas S. Trudonis, 1128. c. Arnoldus [illegible] 1137. d. 1148. a. 1161. [illegible] 1090. c. 1178. c. Bartholomæus de [illegible] campo, 1152. a. 1158. a. Berengerus S. Huberti prior, 949. c. 973. b. 974. c. 985. c. 1057. b. 1070. b. 1074. c. 1078. d. 1078. b. 1136. b. Enoch, 1090. c. Everardus, 1067. a. Everhinus, 1063. b. 1178. a. Everinus, 1036. c. 1038. c. 1189. c. 1093. c. Gerardus, 1100. a. 1107. a. b. Gerewinus, 1112. c. 1113. d. [illegible] Hermannus Ado, 1104. d. 1115. c. 1180. b. 1119. d. 1130. Henricus Bode Claveae, 1130. a. & ſeqq. 1133. d. 1157. d. 1158. b. 1148. c. Henricus de Herſtal, 1099. d. 1163. d. 1094. c. Henricus Natalis, 1188. a. 1163. [illegible] Heriaudus, 1089. c. 1062. c. 1038. d. 1082. c. Jacobus Thomæ, 1160. a. Johannes, 1098. b. 1137. c. 1118. c. Johannes 888. 1154. d. Johannes de Novaſila, 1188. b. 1194. c. Johannes Pirole, 1194. b. Lambertus, 1067. b. Ogerius Lambert, 1164. a. 1166. c. Otto 1082. a. 1096. a. c. 1179. c. 1182. c. Robertus, 1117. d. 1130. d. Stephanus, 1049. a. 1096. a. 1081. c. d. 1084. b. 1083. c. Stephanus de Marilis, 1131. a. c. 1131. d. c. Walterus, 1024. c. 1028. a. Walterus II. 1097. c. Arſus Machareus, 1144. c. 1113. a. 1169. a. Warimus I. 1051. c. 1036. a. 1067. c. Warinus II. 1047. d. 1177. c. Werricus, 1108. b. 1109. c. 1111. c. 1190. b. Wolbodo, 1030. [illegible] 1062. 1063. a. 1082. b. 1184. c. Depoſitus ſolicitatur, 974. a.
Hiſtoria Leodienſis monaſterii S. Laurentii, 1033.
Laurentius abbas S. Vitonis, 1072. a.
Laureshamenſe monaſterium tranſit ad Premonſtratenſes, 171. c. 172. a.
Laureshamenſis abbas Bruningus, 112. d.
Lauſannenſis epiſcopus, Amadæus, 204. Bonifacius, 182. a.
Lechnich caſtrum, 189. c.
Leo papa III. 110. d. 12. 7. b. A Romanis excæcatus Spoletum fugit, 130. c. Carolum Magnum imperatorem diademate redimit, 531. c.
Leo VIII. antipapa depoſitus, 1037. b.
Leo papa IX. 77. d. 172. b. 138. a. 1068. b. Petr [illegible] diſſit in pallium [illegible] 956. d. Ejus exilia, 963. b. 971. d.
Leonis X. electio, 635. a.

M.

[illegible]

N.

[illegible]

O

[illegible]

P

[illegible]

N.

[illegible]

O

[illegible]

[illegible]

Q

R

[illegible]

T

[illegible]

V.

[illegible]

Urbanus papa [illegible]

[illegible]

Walramus [illegible]

[illegible]

Wiſſemburgenſis abbas, 599. b.
Witembergenſis dux Eberardus, 628. c.
Wizelinus comes, 318. c.
S. Wolbodo epiſcopus Leodienſis. 1055. b. c. 1057. d. Ejus geſta, 867. b. 1050. a. & ſeqq. Creatur epiſcopus, 1050. b. Vitæ ejus mira auſteritas, 1050. d. Munus placando imperatori preparatum pauperibus diſtribuit, 1051. b. Godefridum ducem captivum liberat, 1052. b. Conciliis intereſt, 1052. b. c. Heribertum Colonienſem archiepiſcopum regi reconciliat, 1052. d. Pie obit, 1054. b. Coruſcat miraculis, 1068. c. Ejus tumulus, 1074. c.
Wolbodo pſeudo-abbas S. Laurentii, 975. c. 995. a. 1098. d. 1124. c. Deponitur, 850. 954. c. 1070. a. Ejectus ex S. Laurentii abbatia, 992. b. Exilio damnatus ſedem apoſtolicam adit, 1069. c. & ſeqq. Leodium redit ex Apulia & Anglia, ſiſtitque ſe coram imperatore, 951. a. b. 1070. d Recedente imperatore recedit, & apud eum manet, 1071. a. Reſtituitur, 974. a. Expulſo Beringero, 1071. c. 1073. b. Monaſterium deprædatur, 1073. c. Omnes in eum inſurgant monachi, 1074. d. Iterum ejicitur, 1075. d.
Wolkmarus Brandeburgenſis elector. 404. b.
Wolmarus archiepiſcopus Colonienſis, 541. c. 542. a.
Woringen caſtrum fortiſſimum deſtructum, 577. c.
Woringienſe bellum, 147. d.
Wormersdorf caſtrum ſolo adæquant Colonienſes, 581. d.
Wulfrannus abbas Prumienſis, 969. c. 971. b. 974. b.
Wyer monaſterium virginum Colonienſe, incorporatum Parthenoni S. Ceciliæ, 619. b.

Z.

Zinolf comes occiſus, 318. c.
Zorno Mareſcallus ducis Bavariæ adverſus Arnoldum archiepiſcopum Trevirenſem rebellat, 252. c.
Zuendeboldus rex, 150. B. 151. b. 156. b. 461. c. Ejus diploma de abbatia S. Servatii Trajectenſis eccleſiæ Trevirenſi reſtitutum, 146. d. 147. d.

ERRATA.

Pagina 10. *linea ultima*, diſcorie, *lege* diſcordiæ. *pagina* 38. *linea* 2. injuſtias, *lege* injuſtitias. *pagina* 101. reliquiis, *lege* reliquias. *pagina* 127. *linea* 47. peterem, *lege* peteret. *pagina* 145. *linea* 36. cervis *lege* cervis. *pag.* 151. *l.* 32. Lotharingiam, *l.* Lotharingia. *pag.* 154. *l.* 55. incuriam, *l.* incuriam. *pag.* 169. *l. ult.* feſtinatio, *l.* feſtinato. *pag.* 176. *l.* 35. eligeriot, *l.* eligeret. *p.* 181. *in margine*, ſororem, *l.* neptem. *pag.* 182 *l.* 6. qui in ei, *l.* qui ei in. *pag.* 200. *in nota*, Henricum, *l.* Henrico. *pag.* 204. *l.* 28. Hartwicus, *l.* Hartwicus. *pag.* 235. *l.* 25. inde, *l.* in die. *Ibid. l.* 40. demuerit, *l.* demeruit. *pag.* 266 *in margine*, Roberti, *l.* Robertum. *pag.* 275. *l.* 32. cantur, *l.* cantatur. *pag.* 276. *l.* 4. & quatuor, *l.* cum quatuor. *pag.* 280. *l.* 55. idem, *l.* idem. *pag.* 283. *l.* 7. retradere, *l.* retradere. *pag.* 307. *l.* 50. editam, *l.* editam. *pag.* 310. *l.* 52. exterat, *l.* exciterat. *pag.* 357. *l.* 5. domina, *l.* domino. *pag.* 392. *l.* 9. trecenteſime, *l.* trecenteſimo. *pag.* 419. *l.* 62. hunc periodum, *l.* hanc periodum. *pag.* 422. *l.* 10. creatori, *adde* reddidit. *pag.* 440. *l.* 20. potentes, *l.* potentis. *pag.* 449. *l.* 25. MCCCXXXVI. *l.* MCCCXXXVI. *pag.* 479. *l.* 45. quam pater, *l.* quem pater. *pag.* 479. *l.* 2. levitatis, *l.* lenitatis. *pag.* 485. quomodo, *l.* quoquomodo. *pag.* 490. *l.* 58. juxta, *l.* juxta. *pag.* 551. *l.* 49. cedunt, *l.* cadunt. *pag.* 575. *l.* 21. circum, *l.* circa. *pag.* 623. *in margine*, Willelmus ducis, *l.* Willelmi ducis. *pag.* 626. *l.* 25. fruſtra, *l.* fruſta. *pag.* 641. *l.* 59. IV. *l.* V. *pag.* 702. *l.* 22. duodecimo, *l.* duodecim. *pag.* 725 *l.* 27. excuſando, *l.* accuſando. *pag.* 729. *l.* 21. cantetur, *l.* canetur. *pag.* 732. *l.* 54. obtinente, *l.* obtinente. *pag.* 742. *l.* 14. carpit, *l.* capit. *pag.* 747. *l.* 28. & omnes, *l.* ut omnes. *pag.* 756. *l.* 28. inanimes, *l.* unanimes. *pag.* 757. *l.* 55. magna, *l.* magno. *pag.* 782. *l.* 42. littera, *l.* littora. *pag.* 792. *l.* 33. adverſione, *l.* advectione. *pag.* 860. *l.* 13. abſolviſſet, *l.* obſoleviſſet. *pag.* 870. *l.* 22. blandientis, *l.* blandientis. *pag.* 899. *l.* 22. aſſeverabo, *l.* aſſeverabant. *pag.* 941. *in margine*, 1070. *l.* 1076. *pag.* 983. *in margine*, Leodienſem, *l.* Lobienſem. *pag.* 987. *l.* 1. Carenſis, *l.* Cimenſis. *pag.* 990. *l.* 57. & crupati, *l.* & crocata. *pag.* 1001. *l.* 25. intus extra, *l.* intus & extra. *pag.* 1061. *l.* 7. æſtimabatur, *l.* æſtimabatur. *pag.* 1073. *l.* 57. rapidam, *l.* rabidam. *pag.* 1079. *l.* 31. MCXVIII. *l.* MXCVIII. *p.* 1094. *l.* 57. illi, *l.* illis. *pag.* 1095. *l.* 23. MCCCIII. *l.* MCCCII. *pag.* 1114. *l.* 2. & cum epiſcopus, *l.* & cum epiſcopus. *pag.* 1123. *l.* 7. non, *l.* niſi. *pag.* 1151. *l.* 33. veſtitum, *l.* veſtitum. *pag.* 1188. *l.* 46. MCII. *l.* MCCII. *pag.* 1250. *in margine*, 1452. *l.* 1462. *pag.* 1255. *l.* 8. cæteros, *l.* ceteros. *pag.* 1266. *l.* 62. atteſtatur, *l.* atteſtaretur. *pag.* 1272. *l.* 38. obedientiam, *l.* obedientia. *pag.* 1294. *l.* 39. Leodienſes, *l.* Leodienſibus. *pag.* 1331. *l.* 5. *de Wallon*, *l.* *de Velve*. *pag.* 1345. *l.* 36. qui, *l.* cui. *pag.* 1388. *in margine*, Franciæ, *l.* Burgundiæ. *pag.* 1389. *l.* 55. ſanguini, *l.* ſanguinis. *pag.* 1396. *l.* 49. ſonorum, *l.* ſororum. *pag.* 1403. *l.* 45. bruma, *l.* bromæ. *pag.* 1421. *l.* 7. tantæ, *l.* teſtæ. *pag.* 1431. *l.* 46. ſed non, *l.* ſed non. *pag.* 1440. *l.* 5. aut, *l.* at. *pag.* 1441. *l.* 35. videantur me, *l.* me videantur. *pag.* 1448. *l.* 50. ſic eſt, *l.* ſic eſt. *pag.* 1454. certus, *l.* certetur. *pag.* 1461. *l.* 57. adere, *l.* cadere. *pag.* 1497. *l.* 33. adeſſe, *l.* adeſſet. *p.* 1499. *l.* 5. longa hæc, *l.* longa eſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

00563095 6

[illegible]

[illegible] (T. [illegible])
Restauro carta, infracollatura (Gylose MH 300p; carta e velina giapponese). Guardie ?(Ingres 2621 e pelle uovo). Cucitura su 3 nervi doppi (spago; fili lino). Capitelli [illegible] (lino), [illegible] e [illegible]; capitelli cuciti doppi (cotone ribattuto fiorentino). Quadranti segnati incartonati (cartone [illegible] e L.C. Fabriano). Indorsatura in pelle [illegible] (pelle capra, Gylose MH 300p, Vinavil 50). Coperta in tutta pelle (pelle capra; Gylose MH 300p).